

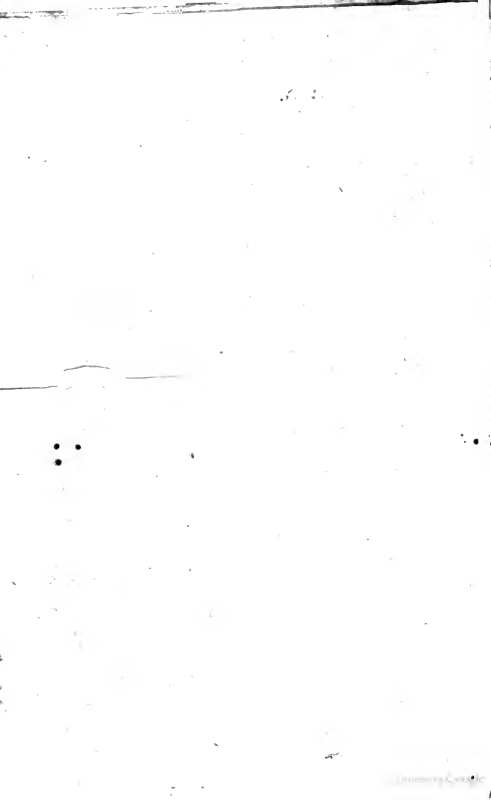

31 C

19-10-4-21

3 12

D. D. EMANUELIS
GONZALEZ
T E L L E Z,

IN INCLYTA SALMANTICENSI ACADEMIA

Collegii Majoris Conchenſis Alumni, & antiquioris Vespertinae ſactorum
Canonum Cathedrae proprietarii Interpretis; in Pinciano Sanctae Inquisitionis
Tribunali Inquisitoris Apoſtolici, & in ſupremo S. Inquisitionis Senatu Conſiliarii;

COMMENTARIA PERPETUA

In ſingulos Textus quinque Librorum

DECRETALIU

GREGORII IX.

TOMUS QUARTUS

COMPLECTENS LIBRUM QUARTUM,

*Additis Notis uberioribus ab Hiſtoria, & Chirographia: cum Indice
generali totius Operis.*

*Editio altera ab iſſomet Authore recognita & emendata; cum Additionibus, tum
prioribus ſuis locis reſtitutis; tum etiam aliquot recentioribus.*

LUGDUNI,

Sumptibus PETRI BORDE, JOAN. & PETRI ARNAUD.

M. DC. LXXXIII.

CUM APPROBATIONE, AC PERMISSIONE

LECTORI BENEVOLO M O N I T U M

Super Indice ad calcem hujus Tomi
quarti subjuncto.

QUONIAM aptius visum est Indicem genera-
lem pro toto hoc Opere componere, ut unica,
continentique serie res omnes notabiles, quæ in
his quinque Voluminibus continentur, depre-
henderes, ut initio prædicti Indicis præmonui;
tres autem primi Tomi in tantam molem tum De-
cretalium Textibus, tum Notis & Commentariis
super his adhibitis & compositis excreverint, ut
eos in duas partes secare è re visum fuerit; quintus verò, licet non
bipartitus, major tamen multò hoc quarto effectus sit; ideò Indicem
generalem huic Tomo quarto subjunximus, ut quæ paginæ præ pau-
citate Textuum qui in eo continentur, impleri non potuere, copioso
saltem Indice supplerentur.

TABELLA

TITULOS OMNES

Libri quarti Decretalium Gregorii IX.

ordine Alphabetico indicans.

*Prior numerus Titulum, postremus verò paginam
Libri indicat.*

C	F
C LANDESTINA desponsatione. 3.90	F Rigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi. 15.197
Cognatiooe spirituali. 11.148	M
Cognatiooe legali. 11.160	M Atrimooio contra ioterdictum Ec- clesiaz celebrato. 16.108
Conditionibus appositis in desponsatio- oe, vel aliis contractibus. 5.103	N
Conjugio leproforum. 8.135	N Atis ex libero ventre. 10.146
Conjugio servorum, vel disparis coordi- tionis. 9.138	Q
Confanguinitate & affinitate. 14.173	Q Ui clerici, vel voventes matrimo- nium contrahere possint. 6.120
D	Q ui filii sint legitimi. 17.111
D Esponsatione impuberum. 1.64	Q ui matrimonium accusare possunt, vel in eo testificari. 18.139
Divortiis. 19.143	S
Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote post divortium restituenda. 10.165	S Ecundis nuptiis. 21.309
E	S ponsa duorum, & sponso duarum. 4.97
E O qui cognovit consanguineam suæ uxoris, & sponfam sui consanguini- ci. 13.164	S ponsalibus & matrimoniis. 1.1
Eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 7.118	

INDEX

I N D E X

CAPITULORUM OMNIUM,

Quæ in quarto Libro Decretalium Gregorii IX. continentur.

*Prior numerus titulo adjunctus ordinem capituli, secundus titulum,
tertius tandem paginam designat.*

A

ACCEPISTI, *de sponsal. duor.* 2. 497
 Accepisti, *de frigid. & m-*
lef. 1. 11. 197
 Accessit, *de desponsatione impub.* 5. 2. 78
 Ad audientiam, *de sponsal. & matr.* 4. 1. 17
 Ad dissolvendum, *de despons. impub.* 13. 286
 Ad id, *de sponsal. & matr.* 21. 1. 46
 Ad nostram, *de conjug. serv.* 4. 9 140
 Adolescens, *de sponsal. & matr.* 32. 163
 A nobis, *de despons. impub.* 8. 2. 83
 A nobis, *qui matrim. accus. poss.* 2. 18. 240
 Atestationes, *de despons. impub.* 10. 2. 84

C

CApellatum, *de secund. nupt.* 1. 21. 309
 Causam quæ, *qui fil. sint legit.* 4. 17. 221
 Causam quæ, *qui fil. sint legit.* 7. 17. 223
 Commisum, *de sponsal. & matr.* 16. 1. 35
 Conquestus, *qui fil. sint legit.* 1. 17. 211

Consultationi, *de sponsal. & matr.* 28. 1. 59
 Consultationi, *de frigid. & malf.* 4. 15. 199
 Consultuit, *qui cler. vel vov.* 4. 6. 121
 Continebatur, *de despons. impub.* 6. 2. 81
 Contracto, *de cognat. spir.* 5. 11. 152
 Cum apud, *de sponsal. & matr.* 23. 1. 50
 Cum haberet, *de eo qui duxit in ma-*
trim. 5. 7. 130
 Cum in Apostolica, *de sponsal. & ma-*
trim. 18. 1. 37
 Cum inhibito, *de cland. despons.* 3. 3. 91
 Cum inter, *qui fil. sint legit.* 2. 17. 217
 Cum in tua, *de spons. & matr.* 27. 1. 58
 Cum in tua, *qui matrim. accus. poss.* 6. 18. 242

Cum locum, *de sponsal. & matrim.* 14. 1. 31
 Cum secundum, *de secund. nupt.* 5. 21. 314
 Cum sit proprium, *de cond. appof.* 1. 5. 106

D

DE Francia, *de sponsal. & matr.* 1. 1. 1
 De Diacono, *qui clerici, vel vov.* 1. 6. 120

Index Capitulorum

De illa, de divorz. 6. 19. 156
De illis, de sponsal. & matr. 3. 41. 120
De illis, de desponsat. impub. 7. 2. 83
De illis, de despons. impub. 9. 2. 84
De illis, de cond. appof. 3. 3. 107
De illo, de eo qui cogn. consang. sue
uxor. 3. 13. 166
De infidelibus, de consang. & affin. 4. 14. 180
De muliere, de sponsal. & matr. 6. 1. 21

De muliere, de matr. cont. interd. Eccl. 3. 16. 110
De prudentia, de donat. int. vir. &
uxor. 3. 10. 177
Deus qui, de divorz. 9. 19. 159
Dignum est, de conjug. serv. 1. 9. 134
Dilectus, de sponsal. & matrim. 24. 1. 33
Discretionem, de eo qui cogn. con-
sang. 6. 13. 167
Dominus, de secund. nupt. 2. 21. 312
Donatio, de donat. int. vir. & uxor. 8. 10. 302
Duobus, de sponsa duor. 1. 4. 97
Duo pueri, de despons. impub. 12. 2. 86

E

Et si necesse, de donat. int. vir. &
uxor. 5. 10. 185
Ex literarum, qui cler. vel vor. 2. 6. 120
Ex literarum, de eo qui duxit in matr. 4. 70. 129
Ex literis, de sponsal. & matr. 7. 1. 122
Ex literis, de sponsal. & matr. 10. 1. 25
Ex literis, de despons. impub. 11. 2. 85
Ex literis, de cognat. spir. 8. 11. 155
Ex literis, de eo qui cogn. consang. 8. 13. 169
Ex literis, de consang. & affin. 1. 14. 173
Ex literis, de frigid. & malef. 3. 15. 198
Ex literis, de matr. cont. interd. Eccl. 2. 16. 209

Ex literis, de divorz. 5. 19. 255
Ex parte, de sponsal. & matr. 9. 1. 24
Ex tenore, qui fil. sint legit. 14. 17. 238

F

Fraternitati, de eo qui cogn. con-
sang. 7. 13. 169
Fraternitatus, de frigid. & malef. 6. 15. 106

G

Gaudemus, qui fil. sint legit. 15. 17. 138
Gaudemus, de divorz. 8. 19. 258
Gemma, de sponsal. & matr. 19. 1. 39

I

In presentia, de sponsal. & matr. 19. 1. 37
Insinuante, qui cler. vel vor. 7. 6. 123
Insuper, qui matr. accus. poss. 4. 18. 241
Inter opera, de sponsal. & matr. 20. 1. 41
Iordanæ, de eo qui cogn. consang. 11. 13. 170
Is qui, de sponsal. & matr. 30. 1. 62
Juvenis ille, de sponsal. & matr. 3. 1. 16

L

Actor presentium, qui fil. sint le-
git. 5. 17. 221
Laudabilem, de frigid. & malef. 5. 15. 199
Licet præter, de sponsa duor. 3. 4. 101
Licet ad ea, de conjug. serv. 3. 9. 139
Literæ vestræ, de frigid. & malef. 7. 15. 207
Literæ quas, de matr. cont. interd. Eccl. 1. 16. 208
Literas, de despons. impub. 4. 2. 77
Literas, de conjug. leprof. 2. 8. 136

M

Martinus, de cognat. spir. 4. 11. 151
Meminimus, qui cler. vel vor. 3. 6. 121
Memini

Libri IV. Decretalium.

Meminimus, *qui fil. sint legit.* 6. 17.222
Mulieres, *de donat. int. vir. & uxor.* 1.
20.265

N

Non debet, *de consang. & affin.* 8.
14.196

Nō est vobis, *de sponsal. & matr.* 11.
1.26

Non solum, *de nat. ex lib. vent.* 1. 10.146

Nuper à nobis, *de donat. int. vir. & uxor.* 6.
20.292

P

Pelatum, *qui fil. sint legit.* 8. 17.
224

Perlatum, *qui matr. accus. poss.* 1. 18.139

Per tuas, *de cond. appof.* 5. 5.108

Per tuas, *qui fil. sint legit.* 12. 17.226

Per venerabilem, *qui fil. sint legit.* 13.
17.227

Pervenit, *de conjug. leprofor.* 1. 8.135

Pervenit, *qui fil. sint legit.* 11. 17.226

Per vestras, *de donat. int. vir. & uxor.* 7.
20.296

Plerumque, *de donat. int. vir. & uxor.* 4.
20.279

Porro, *de divort.* 3. 19.252

Præterea, *de sponsal. & matr.* 2. 1.11

Præterea, *de sponsal. & matr.* 12. 1.28

Propositum, *de eo qui duxit in matr.* 1.
7.128

Proposuit, *de conjug. serv.* 2. 9.139

Puberes, *de despons. impub.* 3. 2.75

Q

Quæsit, *de divort.* 2. 19.250

Quanto magis, *de divort.* 7. 19.257

Quia circa, *de consanguin. & affin.* 6.
14.193

Quicumque, *de condit. appof.* 1. 5.103

Quod dilectio, *de consang. & affin.* 3.
14.178

Quod nobis, *de cland. despons.* 2. 3.90

Quod nobis, *qui fil. sint legitimi.* 9.
17.225

Quod Sedem, *de frigid. & malef.* 2. 15.
198

Quod super, *de consang. & affin.* 5. 14.
183

Quoniam nemini, *de conjug. leprofor.* 2.
8.135

R

Referente, *qui fil. sint legitimi.* 10.
17.225

Requisivit, *de sponsal. & matrim.* 17.
1.36

Rufus, *qui cler. vel vor.* 6. 6.123

S

Si conditiones, *de condition. appof.* 7.
5.112

Sicut ex literis, *de sponsal.* 22. 1.48

Significante, *qui matrim. accus. poss.* 5.
18.241

Significastis, *de eo qui duxit in matr.* 6.
7.131

Significasti, *de divort.* 4. 19.254

Significavit, *de eo qui duxit in matr.* 2.
7.128

Significavit, *de donat. int. vir. & uxor.* 2.
20.271

Si inter, *de sponsal. & matrim.* 31.
1.63

Si qua, *de cognat. leg.* 1. 12.160

Si qua mulier, *de divort.* 1. 19.243

Si quis clam, *de cland. despons.* 1. 3.90

Si quis uxore, *de eo qui duxit in matr.* 8.
7.132

Si quis, *de eo qui cogn. consang. sue uxore.*
1. 13.164

Si vir, *de cognat. spir.* 2. 11.149

Sponsam, *de sponsal. & matr.* 8. 1.24

Superalia, *de secund. nupt.* 4. 21.313

Super eo, *de cond. appof.* 4. 5.108

Super eo, *de eo qui duxit in matrim.* 3.
7.129

Super eo, *de cognat. spir.* 3. 11.150

Super eo, *de eo qui cogn. consanguin. sue uxore.* 5. 13.167

Super eo, *de consang. & affin.* 2. 14.178

Transmissa

Index Capitulorum, &c.

T

V

Transmissæ, de eo qui cogn. consan-
guin. sue uxori. 4. 13. 167
Transmissæ, qui filii sint legit. 3. 17. 220
Tuæ fraternitatis, de sponſalibus, &
matrimon. 2. 5. 1. 55
Tuæ fraternitatis, de eo qui cognov. con-
sanguin. sue uxori. 10. 13. 170
Tuæ nobis, de desponsat. impuber. 14.
2. 87
Tuæ fraternitas, de sponsa duorum. 4.
4. 102
Tua nos, de sponſal. & matrim. 26. 1. 56
Tua nos, de desponsat. impub. 1. 2. 64
Tua nos, de cognat. spiritali. 7. 11. 154
Tua nos, de consang. & affin. 7. 14. 195
Tuas dudum, de sponsa duor. 5. 4. 103

Ubi non est, de desponsat. impub. 2.
2. 70
Veniens, de sponſal. & matrim. 13. 1. 30
Veniens, de sponſal. & matrim. 15. 1. 31
Veniens, qui cler. vel vor. 5. 6. 122
Veniens, de eo qui duxit in matrimon. 7.
7. 132
Veniens, de cognat. spirit. 6. 11. 154
Veniens, de eo qui cognov. consang. sue
uxori. 12. 13. 166
Veniens, de eo qui cogn. consang. 9. 13. 169
Verum, de condit. apposit. 6. 5. 111
Videtur, qui matrim. accus. poss. 3. 18. 240
Vir autem, de secundis nupt. 3. 21. 312
Vir qui, de consang. & affin. 9. 14. 197
Utrum autem, de cognat. spirit. 1. 11. 148

D. D. EMANUELIS
GONZALEZ
 TELLEZ
COMMENTARIA
 IN LIBRUM QVARTVM
DECRETALIVM
GREGORII IX.

1741 1742 1743 1744 1745 1746 1747 1748 1749 1750 1751 1752 1753 1754 1755 1756 1757 1758 1759 1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766 1767 1768 1769 1770 1771 1772 1773 1774 1775 1776 1777 1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784 1785 1786 1787 1788 1789 1790 1791 1792 1793 1794 1795 1796 1797 1798 1799 1800

TITVLVS PRIMVS.

De Sponsalibus, & Matrimoniiis.

CAPVT PRIMVM.

Ex Concilio a Triburiensi.

DE Francia b quidam nobilem mulierem de e Saxonia lege [Saxonum] duxit in uxorem. Verum quia non eisdem legibus a videntur Saxones & Francigenae, cautus est, quod eam non sua, id est Francorum lege desponsaverat, vel acceperat, vel dota verat: dimissaque illa, aliam superduxit. Definivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelice legis subijciatur f poenitentiae, & a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

NOTE.

Triburiensi,] ita legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 1. & ex eodem Concilio can. 53. citatur textus hic à Burchardo lib. 9. Decret. cap. 76. Carnotensi p. 8. Decret. cap. 113. & licet verba huius textus non repetantur in ipso Concilio, extat tamen sententia in ejus canone 39. ubi ita statuit Patres: *Quicumque alienigenam, hoc est aliena gentis summam (verbi gratia Francus mulierem Bavaricam) ueritatemque consulto propinquorum legitimi, vel sui, vel mulieris lege acquisitam in conjugium duxerit, velit nolit, tenenda erit, nec ultra ab eo separanda, excepta fornicationis causa, quamvis enim, ut Apostolus ait Ephes. cap. 4. Vnus Dominus, una fides, unus baptisma uniusque commune sit natiuitas.*
 D. D. Gonzalez in Decretal. Toul. IV.

legem tamen habent diversam, & quantum ad sacram interdu longè distillant. Quare si unus à duabus unam carnem in duas dividere, & copulam nuptialem machinetur disjungere, dicenda non secundum sua gentis legem iura matrimonii contraxisse, & ideo separari posse, canonice institutione definitum, & iure, omniumque orthodoxorum iudicio statuimus, ut quod legis imperfectum sit, perficiatur, & per matrimonii nequaquam resolvatur. Synodus Romana ait, quod non dimittenda sit uxor post baptismum, qua habita est & ante baptismum: in baptismo saluantur crimina, non tamen legitima conjugia. Cum enim in baptismo transmigrat de vita in vitam, & non mutat uxorem legitimam, quomodo mutat eam, qui non mutat vitam, sed transijt de gente ad gentem? legitur quia, &c. De hoc Concilio, nonnulla notavi in cap. 2. de furtis.

A

b Di

2 In Librum I V. D e c r e t a l i u m ,

b De Francia.] Francie meoio nulla extat apud Ptolemeum, Strabonem, Plinium, immo nec apud Tacitum, quia per plures annos Germania dicebatur; ejus tamen memoraverunt Auctores medii ætatis, Joannes Nauclerus generat. 27. nō. ait: *Carolus Rex Francorum dicebatur, quod idem erat, ac si nominatus fuisset Rex Germaniæ, & Gallia: nam clarum est, quod eo tempore totius Gallia transalpina, & etiam Germania à montibus Pyrenæis usque ad Pannonias, Francia dicebatur: illa est Germanica, Francia Orientalis, Alia, id est Gallica, Francia Occidentalis.* Otho Frisingensis in chron. lib. 5. cap. 9. ubi de regno Dagoberti agens ait: *Erat autem Francorum jam terminus ad Hispania usque ad Pannoniam, datus nobilissimis Ducibus, Aquitaniam, & Bavoriam, &c. de lib. 6. copiosius. c. 17. Godfr. Viterb. in chron. cap. 17. sub anno 882. Perre, inquit, Arnulfus totam Orientalem Franciam, quæ hodie Theutonicum regnum vocatur, id est Bavoriam, Saxoniam, Turingiam, Phrisiam, & Loharingiam tenuit; Occidentalem vero Franciam Odo tenuit.* Plura ex pluribus concessit Fraocio. Hothoman. in France-Gal. c. 8. per tot. Francia ergo in præsentem accipienda est pro Francia Germanica, quæ Saxonie finitima est, non pro Francia Gallica; pro Francia Orientali, non pro Occidentali.

c Saxonia.] Saxonia antiquum nomen retinens terminatur ab oraeusu Visurgio Fluvio; ad Aquilonem Daosus fides Cymbos habet, & mare Balticum; ad Ortum Odeta, qui veteribus Viadus, Prutenia & Stethus excipitur; à Meridie Mænum & Bohemiam respicit. Complectitur Saxonia Turingiam, Misniam, Lufacium, Marchiam novam & veterem. Descripserunt Saxoniæ Aneas Sylvius, Munsterus & Cræzius. Saxonibus autem, & Frisibus leges dedisse Haraldum Regem Danorum, H Rostici narrat Albertus Abbas Stadenus anno 984. ibi: *Certissimum est eum Haraldum tam nobili populo quam Transalpinis, & Frisonum genti leges, & jura conscripsisse, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt.* Hermod. lib. 1. *Historia Sclavonum, cap. 15. de hoc Ruge agens ait: Adde clarum, si leges, & jura servaverit, quæ pro auctoritate viri non solum Dani, sed & Saxones adhuc hodie servare contendunt.* Sed Haraldus leges recentiores esse illi, quæ in Codice legum antiquarum compilavit Fridericus, Lindembrog. ipse probat in prolegem. ex Adamo Bremen. lib. 1. *Histor. Eccles. c. 5. ubi cum de Saxonibus agit, ita scribit: Quamvis differens illi gens consuevit, nobilium scilicet & liberorum, libertatibusque magno servorum, & id legitur formatum, ut nulla pars in copulandis coniugiis propria sortis terminus transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam, libertus conjugatur liberta, & servus ancilla.* In lege autem Saxonica oibis tale legitur, etiam ex lib. 2. *legum Longob. tit. 9. similis lex: alia fragmenta ipsius jure Saxon. refert Lindembrog. in d. prolegem.*

d *Francus legibus.*] Quæ lege nobilis Francus duxisset uxorem, & juxta quam ducere intendere, anxie quaeritur à repetentibus in præsentem. Hostiensis, & Joan. Andr. hic asserunt, quod Saxones à Carolo Magno legem acceperunt, ut viro uxorem ducere permitteretur, si displicasset prima nocte, cum dimittere; aut si placuisset, ad Ecclesiam progressi, ut ibi benedictionem nuptialem acciperet; & ita nobilem Francum juxta eam legem uxorem repudiasset, cum aliaque matrimonium contraxisset; verum hæc sententia facile conviciatur primò, quia Caro-

lus Magnus similem legem repudium permittere non cedere non poterat, immò & repudium ipsum Imperatore omnino prohibuisset, collat ex lib. 5. *capitul. Caroli, c. 249.* Secundò quia nobilis Francus in præsentem casu non intendebat uxorem dimittere post primam noctem, sed post plures annos, postquam liberos ex ea suscepisset. Tandem quia nobilis Francus repudium facere intendebat, quia juxta legem Saxonum, non verò juxta legem suam, Francorum videlicet eam duxerat, acceperat, vel dotaverat. Alii existimant in præsentem casu ideo nobilem Francum intendere matrimonium cum muliere Saxonica celebratum nullum fuisse; quia juxta legem Saxonum eam dotaverat, non verò dotem juxta legem Francorum acceperat; unde cum nullum celebrari possit matrimonium sine dote, *art. 1. c. qualis, c. aliter, c. nullum 30. q. 5. Novel. 18. Justin. c. 1. d. tit. 1. lib. 3. legem Visigoth.* ideo nobilem in præsentem specie, etiam divitiis uxore aliam accepisset. Verum etiam hæc interpretatio facile convicitur ex eo, quia falsum est, hoc dote matrimonium consistere non posse; contrarium enim certum est, & docetur in l. ult. *C. de donat. ante nup. l. ultima, C. de repudiis, Novel. 18. & 21. Justiniani, & infra dicemus.* His opinionibus omnibus Gujæ. in præsentem docet, non fuisse servatam hoc casu dotalem formam à Franco præscriptam ex lege Francorum; immò dotalem assignatum fuisse juxta Saxonum legem. Verò casu perductus vir non ex primæ formæ dotalitatis servanda ex utraque lege, rogusque non potest, an talia dotalitatis forma impedire, aut irritare possit matrimonium, ita ut nobilis Frisus aliud inire possit. Quare omnibus his sententiis omnibus, ut verà sententiam præsentis canonis assequamur, sciendum est, ex lege Salica, tit. 46. & veteri Franciæ consuetudine in mallo, seu judicio cotam tribus rebus, denario & solidis uxorem duci debere. Prædicator in nuptiis Clodovæ & Clotildis, ibi: *Legem offeremus solida, & denario ut mos erat Francorum, cum paribus Clodovæ sponsus.* In veteribus formulis relatis à Bignomo & Lindembrog. cap. 5. ibi: *Per solidum & denarium, secundum legem Salicam visus fuit sponsus.* Imaginaria hæc cœmptio vetustissimum oblectantia (speciem reddere, id quod uxores emi, non apud Germanos tantum, sed apud plerasque gentes mos erat, ut statim dicemus, quæ peculiatior lex Francorum ad postèriora usque tempora potestatem est, nam Otho à Sancto Blasio c. 52. in appendice circa tempus Innoc. III. loquens de connubio Othonis Imperatoris cum filia Philippi celebrato, ait: *Per manus Cardinalis lege Francorum Regi Orbis dōnata.* Notant Bolquetus ad Innocent. III. lib. 3. *reg. off. 15. epist. 182.* Juxta legem verò Saxonum trecentos solidos vir parentibus uxoris dare debebat, cap. 38. *legis Saxon.* ibi: *Uxorem duxerunt trecentes solidos dote paribus ejus.* Unde cum in præsentem casu nobilis Francus ozo juxta legem Francorum proclamationem factam in mallo, aut Ecclesiæ, ut in cap. *Cum in tua, hoc tit. de consuetudine Gallie* referret; sed potius illis solemnitatibus omnissis, juxta legem Saxonum trecentos solidos dedisset, intendebat matrimonium ex defectu solemnitatis nullum esse, rectèque posse aliud conseruere, sed illud audiciduo non esse, rectè PP. statuerunt, ozo matrimonium faciat consensus, non solemnitas accidentis, ut statim dicemus.

e *Causam.*] Idem motus ex eo, quod non sibi lege uxorem duxerat, causati tunc est casum sed.

seu excommunicationem adferre, *ut in l. generaliter ff. de fideicommiss. libere. l. 1. §. 6. ff. si quis cautionibus.*
f. Penitentia.] De qua agemus in c. 2. de spons. duorum.

COMMENTARIUM.

7.
CONCLU-
SIO TRA-
DITUR, ET
PROBA-
TUR.

EX hoc textu juxta interpretationem supra adductam talis deducitur assertio: *Matrimonium solo consensu contrahitur, nec nullum redditur, etsi confensu patriæ, ubi illud celebratur, non servetur.* Non est similis decisio, quâ probari possit hæc assertio. Eam tamen illustrent Salazarus de sponsalibus fol. 281. cum sequenti, Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 18. per tot. Molina de instit. tom. 2. tract. 12. disp. 60. Salas de legibus disp. 14. fol. 4. & 5. Palentius de nobis cap. 8. Guaiacius, & P. Gregor. in presenti, D. Joan. de Larrea decis. 62. Granus. n. 21. Franciscus Salernus in singulari discept. pro valore matrimonii contra Francos, n. 19. D. Hieronym. Camargo eod. tract. num. 7. Canisius hic.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infurgo: vel matrimonium in præsentis specie celebratum fuit contra consuetudinem Franciæ, vel contra legem ab ipso Rege Franciæ latam. Si contra consuetudinem, hoc est non servatis solemnitatibus essentialibus matrimonii consuetudine introductis, matrimonium est nullum, quia consuetudine legitime præscriptâ impedienda interdicentia matrimonium induci valent, cap. super eo, de cognat. spirit. cap. cum olim, de clericis conjug. c. quod dilecto, de consang. & affin. Vnde consuetudines cujuslibet provincie in celebrandis matrimoniis esse servandas decrevit sancta Synodus Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Si qua provincia aliis ultra prædictas laudabilibus consuetudinibus, & caeremoniis hac in re unum, eas omnino retineri sancta Synodus vehementer optat. Et si contra legem à Principe latam nobilis Francus matrimonium celebravit, similiter nullum fuit; nam etiam Princeps secularis iustis ex causis potest impedimenta, tam impediencia, quam discrimina statuere. Vnde legitimus, apud varias nationes legibus secularibus certa matrimonia prohibita, veluti inter vassallum, & dominum feudum apud Francos, ex edito Henrici II. relato à Guiberto Costano de dote q. 12. & apud ipsos sæpius cautum legimus, ut Principes (quos dicunt *du Sang*) non possint matrimonium celebrare sine consensu Regis: cujus statuti meminerunt, & ejus iustitiam examinarunt Franciscus Marcus decis. Delphin. 306. n. 5. ex Phroso Renato Chopinus lib. 3. de dom. Franciæ, tit. 19. n. 11. Ant. Mornacius ad l. si donatori 31. ff. de ritu nupt. Joan. Tillius p. 1. de la recherche, pag. 216. & p. 2. pag. 214. Michael Rouffeliust lib. 7. histor. juris d. Pontificiæ. n. 36. P. Herod. lib. 4. rer. judic. tit. 15. c. 8. Ant. Dadinus Altesserra lib. 3. de Ducibus Gallie, c. 1. unde Parlamentario Arceho nullum declaratum fuit matrimonium Gislonis fratris Regis Ludov. XIII. cum Margarita Ducissa Loreniæ, ut celebratum sine assensu ipsius Regis, ut referunt Duplaisseus in Ludovico XIII. anno 1634. Spondanus in continuat. Baronii, eod. anno & seq. n. 9. Turselinus in epis. histor. eodem anno, Ioan. Petrus Lotichius tom. 2. rer. German. lib. 9. c. 1. §. 7. Adolphus Brachabius lib. 4. histor. in fine, Paulus Piasceus Sarmata in Europa ciron. anno 1633. & 1634. & apud Neapolitanos ex leg. b. & Fridei, quæ exant lib. 4. rubr. 12. de matrimoniis à fundatariis non contrah. absque Regis assensu, cavetur ut Barones possint contrahere. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. 1. V.

re matrimonium absque licentia Regis, & ne quis possit illud celebrare cum alienigena, ut testatur D. Carolus à Tapia lib. 4. ad consuet. Neapol. rubric. 12. & in supremo collaterali Consilio ipsius regni plerumque mandatur expediti, ne faciant, p. tertium nobiles, matrimonia contrahant inconsulto Principe; & interim in honesto loco eas deponi, refert Arias de Mesa lib. 3. variar. cap. 35. n. 10. & in regno Catalonia, pœna privationis successione impolitæ est filiabus contrahentibus matrimonium absque consensu parentum, ut refertur Cancerrius variar. lib. 1. cap. fin. Hugo Cellius consil. 38. n. 4. Josephus Ramonius consil. 95. n. 30. quod apud nos cautum est in l. 49. Tauri, l. 111. tit. 1. lib. 3. recopil. ubi pœna amissionis bonorum, & exilium ab his regnis imponitur contrahentibus clandestina matrimonia, & filiabus nubentibus sine consensu parentum imponitur pœna excommunicationis, & in l. 2. eod. tit. & lib. prohibetur matrimonium inter famulum & filiam Domini sui. De aliis gentibus idem referunt Antonius Thymus in memor. rerum public. c. 18. Didacus Lequilius de matrim. Austriacis, tom. 2. parte 3. excus. 1. sect. 3. Franc. Zypeus consil. cap. 11. Nicolaus Milerus de Principibus & statu Imp. c. 3. Agitur in præsentis specie matrimonium celebratum à nobili Franco contra consuetudinem seu legem Franciæ, nullum fuit, & per consequens rectè potuit aliam uxorem ducere.

Quâ difficultate non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, quod licet præsens Rubrica concipiantur de sponsalibus & matrimoniis, immò sponsalia præcedant matrimonium, & ita prius agendum videbatur de sponsalibus, quàm de matrimonio; tamen Raymundus ut seriem constitutionum, quas sub hoc titulo compilavit, servaret, prius transscripsit præsentem canonem Cœcil. Tibur. utpote tempore antiquiorem, licet in eo non de sponsalibus, sed de matrimonio bis celebrato agatur. De illo pauca præfabimur pro vera ratione præsentis constitutionis capessenda. Sciendum ergo est, matrimonium, quod humani generis procurabile sacramentum appellavit eleganter Casiodorus lib. 2. var. c. 10. & Tertul. lib. 1. ad uxorem, dicit benedictum à Domino, & generi humano, & replendo orbi, & instruendo sæculo exco-gitatum, variè appellari: aliquando dicitur conjugium, plerumque nuptiæ, frequentius matrimonium. Conjugium appellatur, quia vir & uxor eodè iugo conjunguntur, ut ex Horatio & Apuleio probat Gaspar Barthius lib. 6. advers. c. 13. Nuptiæ dicuntur, non ab Hebræico verbo *nubo*, quod germinare significat, ut voluit Zypeus de matrim. cap. 11. num. 2. sed à verbo *nubo*, quod velari & operiri significat, secundum Varionem lib. 4. de lingua Latin. Festum, & Nonium verbo *nubo*, quia vetus mos erat, mulierem nupturam non nisi velato, & operito capite ad demonstrandam verecundiam, quæ pudicitie comes, fomesque erat, in publico apparere. D. Ambros. relatus in epist. nec illud 30. q. 9. Veteribus enim nobere idem erat quod operire & quare & nubes dictas vult Ifidorus, ex quò operiant cœlum unde caput flamme caput nubentis tegebatur, dixit Ovid. lib. 2. Fastor.

Credit amans, ibi flamme parat, deducitur ille Anna regens vultus ut nova nupta suas.

Matialis lib. 12.

Praluxere facies velatarum flammea vultus.

Claudianus de Honorio & Maria:

Ipsa caput distinguit acus, substringit amittit;

A 2 Flammea

9.
DE MATRIMONIO
STRON.

Flammea virginis accommodat ipsa capillis.

Petronius in Satyrice cap. 36.

Item puella caput involverat flammeo;

Quintilianus de clam. 306. Operiet flammeo caput. Ab hoc velamine nuptiz dicitur, D. Isidorus lib. 9. etymol. cap. 3. Nuptia dicitur, quod vultus sui velent; translatum nomen à nubibus, quibus regitur caelum. D. Ambrosius in d. cap. nuptia. Illustrat laicè Pineda lib. 4. de rebus Salomonis c. 3. Leo Pinel in discursu de los Velos, Felagasin c. 1. de his qua vi, Tiraquel. l. 4. consue. n. 22. Botell. rom. 3. decis. tit. 1. n. 81. Cochier in face hisp. c. 60. Cnkamus de spons. fol. 130. P. Greg. lib. 3. synag. c. 1. & lib. 3. part. tit. 2. c. 1. Unde deducitur, nuptiarum uomen propriè ad mulieres pertinere, ad viros verd uxores ducere. Capet lib. de orthograph. Vir dicit, mulier nubit. quia pallio obnubio caput suum. Matialis lib. 8. epigr. 12.

Venerem quare incipiemus ducere velim,

Quaruit? Vixit nubere nolo mea.

Et probatur ex l. cum vir 3. C. ad legem Jul. de adul. Matrimonium autem dicitur juxta D. Augustin. lib. 19. contra Faustum, eo quod non ob aliud debeat famula nubere, quam ut mater fiat; & idèd cum Romani matrimonium contrahabant, publicè testabantur, libetorum quærendorum causâ illud celebrare, l. liberum 220. leg. prater hæc, ff. de P. S. l. 2. C. de indulta viduit. l. si vicini 9. C. de nuptiis, Vlpianus in fragm. tit. 13. verb. liberis. Illustrant Hothoman. de ritu nupt. cap. 13. Connanus lib. 8. comment. 3. P. Greg. lib. 3. synag. cap. 1. à n. 2. Forner lib. 3. rerum quætid. cap. 19. Faber in jurispr. tit. 9. princip. 2. ille. 5. Pichardus in §. 1. Instit. de inoffic. ex n. 3. Galibinus de usuris lib. 4. cap. 5. art. 1. Borellius rom. 3. decis. tit. 1. Alia dedi pro etymologia matrimonii in cap. 2. de convers. infidel. Inde deducitur, quod est plerumque matrimonium, & nuptiz promissæ apponantur, ut in l. si ira, l. si in eo 45. ff. de ritu nuptiar. longè tamen aliud est matrimonium aliud nuptiz; matrimonium enim conventio est inter conjuges de perpetuæ vitæ societate, nuptiz verd nomen civile est, & potius solemnitas, celebratæque contractus conjugalis, quàm ipsum conjugium demotant; quare non itad nuptiz & matrimonium ut diversa apponuntur in §. si adversus 11. Instit. de nuptiis, ibi: Nec nuptia, nec matrimonium. Observeant Cotiacius lib. 6. observ. 20. P. Gregor. disto cap. 1. num. 1. Franciscus Hothom. de ritu nupt. cap. 1. Antonius Hothom. eodem tract. c. 3. Galibinus supra.

10.

REPER-
TUM DI-
PUNITIO-
NIS MAN-
TRIMON-
II.

Cùm matrimonium dupliciter consideretur, videlicet et contractus, & ut sacramentum, dupliciter etiam diffiniri debet: tanquam sacramentum, ut sit Signum sensibile gratia collata viro & mulieri legitime modo copulatis ad perpetuam vitæ consuetudinem mutuo perpendendum. Ut contractus diffiniri solet, Est contractus viri & famulae legitime & indissolubilis, quæ mutua corporum traditio potestas, ordinatur ad generationem proliis, & consortium vitæ communis. Alias distinctiones adducunt Covas. 2. part. de matrim. in princip. Magentia in rubr. tit. 1. n. 1. lib. 3. Recupil. P. Gregorius lib. 6. synag. cap. 2. Duarenus ad tit. solut. matrim. in rubric. Cotiacius ad tit. de nuptiis, Franciscus Hothomanus de nuptiis cap. 1. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 1. Gutierrez de matrim. cap. 19. Basil. eodem tract. lib. 1. c. 2. Borell. rom. 3. decis. tit. 1. Bronchorst. com. 1. affert. 95. Frequens recipitur ea, quæ traditur in principio l. n. sit de patris potest. cap. illud, in fine, de presump-

Et in sum. can. 27. q. 2. l. 1. tit. 2. part. 4. quod sit, Marii & famula conjuncti individuum vitæ consuetudinem recemunt. Additque Modestinus in l. 1. ff. de ritu nupt. ut sit divini & humani juris communicatio, ob idque uxor dicitur sociæ divinæ & humanæ domus, in l. 4. C. de crimine læpilitate heredit. ubi loco domus, legendum esse domi, vel domum, putarunt Cujacius ad tit. C. de nupt. Faber in jurispr. tit. 9. princip. 2. illat. 4. Dotmo, legit Fornerius lib. 3. rer. quætid. cap. 19. Idcirco Modestinus appellavit matrimonium, divini atque humani juris communicationem, ut agnosceretur mulierem esse participem factorum mariti per matrimonium, eisdemque lates & penates colere: quare qui matrimonium contrahabant, latrem matrimonio colloebant, l. 1. §. domum. ff. de libris agnos. ubi laicè Gothofr. Ambrosius lib. 2. adversus Gentes, notatur Revardus lib. 2. consell. cap. 11. Mendoza lib. 3. consil. liber. cap. 14. Balil. Legion. lib. 1. c. 2. num. 6. Anton. Hothomanus de ritu nupt. cap. 25. eodens etiam sensu filiusfamilias in sacris esse dicitur, vel è sacris dimitti, in l. adversus, C. de crimine expil. l. 2. C. de bonis qua lib. l. pen. C. de adp. luit. C. de inoffic. l. vir. C. ad Terryl. cum oportet, C. de bonis qua lib. l. filia 22. C. de coll. l. 1. C. de bonis matern. l. fin. C. de curat. furios. l. in consens. C. de nupt. l. 3. C. de suis & legit. l. 1. §. ut. C. de annuali excepti. l. fin. §. fin. C. de inoffic. §. Marob. lib. 1. satern. cap. 3. Valer. lib. 7. cap. 7. Sigon. lib. 1. de anig. jur. c. 3. & alii consensu à Lexicographis verbo Sacris, Dii autem lares, seu penates, qui sacra privata dicuntur in l. mulier 22. §. ult. ff. ad Trebel. sunt quoque domestici Deos appellamus, quia domi suæ patrefamilias eos habebat, & privatis feris colebat: quod respexit Cicero in oratione pro domo, ubi: Quidam sanctitas, quidquam religionis munus, quam sui domus uniuscujusque civitatis. Et in orat. pro domo sua: Hic Lares, hic socii, hic Dii Penates, hic sacra religionis continentur ceremonia. Faciunt textus in l. sed & si his, l. plerique 18. ff. de in jus vocande: & latrum memini Consulti, in l. 1. §. domum. ff. de libris agnos. in l. fundo 38. ff. de rei vind. Imper. in l. 49. C. de Episc. & clericis. De latibus plura consellit Gothofredus in d. l. in fundo 38. ff. de rei vindic. l. 49. C. de Episc. & clericis. Balduius in Scævola pag. 74. Fornerius 6. rer. quætid. cap. 6. Demetrius ad Refinam lib. 1. cap. 6. Suarez ad leg. Aquil. lib. 2. cap. 2. fol. 7. Gutierrez de jure mar. lib. 2. c. 4. Hothoman. in l. sacrilegii, ad l. sui. petul. Connanus lib. 3. com. c. 1. n. 2. & addoxi in can. 4. Cencil. Nihil. Dicitur etiam matrimonium, humani juris communicatio, ut intelligamus conjuges habere commixtam familiam, & unam domum, leg. 1. §. si vir, ff. ad Syllaniam leg. 2. §. 1. l. 4. verfi. mulieri, ff. de usuf. & habu. probavi in cap. de uxore, & de sepulchris. Qua de causa donationes inter virum & uxorem non valere, post Aleiatum, Duarenum, & Corrafin deoitis Solozanus lib. 2. de paritidit. cap. 13. ad quem etiam commuonem respexit formula illa i veteribus usitata; Vir et uxor, & ego Caia, adducunt Ofualdus lib. 3. Denel. cap. 21. littera R. Alex. ab Alex. lib. 5. diar. gen. cap. 4. De Joannes de Pareta in cap. 1. de consensu, num. 6. Solozanus ubi supra, qui post Cujacium in novel. 22. Iustin. Forner. lib. 1. fol. 2. cap. 22. putat non alio sensu uxores Dominas appellari in l. 38. §. 4. in princip. ff. de legat. 3. l. 19. §. 1. ff. de annis legat. l. ultim. §. 1. ff. de aur. & argent. l. 1. ff. rerum amot. l. ea qua 57. ff. de donat. inter a. apud Ovid. lib. 1. Tristium,

Tristium, eleg. 3. Nuncies nunc aliquis dominam venisse, resurgam. Quod ducuerunt Cuiacius lib. 3. obs. cap. 18. Revardus in l. 30. ff. de reg. jur. Faber in jurispr. tit. 9. princip. 3. illat. 23. latius dicemus in cap. 2. de donationibus inter.

II.
DE ACTIONE
N. ARRIUM
AMOTAT-
RUM.

Qua etiam ratione moti Cassius & Nerva, exultimabant uxorem marito furtum non facere, quoniam societas vitæ quodammodo eam dominam facit, ut refert Paulus in d. l. 1. ff. rerum amot. qui tamen ex Sabini & Proculi sententia magis probat eam furtum facere, etsi cum ea furti agi nequeat, leg. si quis uxoris 53. in princip. ff. de furtis: explicat Petrus Barbofa in leg. divorcio, §. ob donationem, ff. soluto matrim. Faber de error. 4. part. decade 81. error. 9. Meril. ad 50. decif. Iustin. in leg. ultim. Cod. de furtis, Guldenstedt de iure novissimo, lib. 1. cap. 7. quia lex tam atrocem actionem in conjugem dari nolit, dista leg. ultim. Cod. de furtis. Illustrant Fortet. lib. 2. rer. quotid. cap. 24. Latteatigui lib. 1. select. cap. 4. quia de causa expilatæ quoque hæreditatis actio adversus eam denegatur, l. uxor 5. ff. de crimine expil. nec conditioe furtiva iniquitari potest, ut innuit textus in l. sed & domino 18. ff. rer. amot. quia licet conditio furtiva non sit famosa, etsi ex famosa causa descendat, l. Casar 36. ff. de oblig. & ad. pudorem tamen sigillat, dum furti mentionem facit, l. parentis 5. §. 1. ff. de obsequiis à liberis: & ideo non datur propter honorem matrimonii: & quod dicitur in l. ob ver 24. ff. rerum amot. marito vindicationem, & conditionem ob res amotas contra uxorem competere, non est accipiendum cum Accursio ibi de conditione furtiva, sed de actione rerum amotarum, quæ conditio dicitur in l. rerum 26. ff. eod. animadvertit Cuiacius lib. 6. qq. Pauli in dista l. sed & domum, etsi repugnet Faber decad. 76. error. 7. atque ita cessante actionis furti, & conditionis furtivæ acerbitate, Prætor pudori conjugum parcens, temperato, finitque vocabulo, rerum amotarum actionem concessit, quæ actio ex delicto, & malo contractu descendit, leg. si mulier 22. §. ultim. ff. rerum amot. l. si rerum 52. ff. de re iudic. Et quoniam post divorcium competit, dista leg. 1. ex divorcio oriri dicitur in l. ultim. §. proinde ff. de divorciis. Ad quam actionem rerum amotarum spectant text. in leg. 1. ff. unde vir & uxor, leg. 38. §. 1. in fine, de solut. leg. 3. §. 12. ff. de donat. inter, leg. filio 25. ff. soluto matrim. leg. Titia, §. Gaius, ff. de legatis 2. leg. 16. ff. de iurejur. leg. 27. §. 16. ff. ad leg. Aquil. leg. si ego 9. §. fin. ff. de iur. dot. leg. fin. ff. de servo corrupt. leg. 7. ob §. donationem, ff. solut. matrim. leg. 11. leg. quamvis 17. ff. de furtis, leg. 5. §. 1. leg. penult. Cod. de pact. dotal. leg. 14. §. fin. leg. 15. §. 1. ff. solut. matrim. leg. 3. §. ex furtiva, ff. de peculio, leg. penult. de condit. furtiva, h. in duobus 28. §. quæ, de iurejur. l. servo 36. l. 52. ff. de furtis, l. bares 35. ff. de negot. gest. l. 1. Cod. de compens. l. nec 3. ff. eodem, l. unie. Cod. ne ex delict. defuncti. l. 35. & 36. ff. de oblig. & ad. l. 4. §. fin. ff. de alienat. iudicii l. unie. Cod. ne ex delict. defuncti. l. unie. §. tractari, C. de rei uxoria, leg. unie. §. venditor, C. de affectione tol. l. fin. ff. de furtis, l. 7. §. fin. cum leg. sequenti, ff. de tributoria, l. forte 35. ff. pro socio, l. filio 25. ff. de peculio, l. perpetuo 6. ff. de condit. ob turpem, l. 5. §. 1. l. 20. Cod. de pact. dotal. l. 14. §. de filio, ff. de servo corrupt. l. 7. §. ob donationem, ff. solut. matrim. l. 11. §. illud, versic. plane, de divorciis, junctis Alciato lib. 6. pærg. cap. 26. P. Fabro lib. 1. semest. c. 12. §. 24. Cuiacio lib. 7. obs. c. 37. & lib. 3. cap. 37. D. D. Ganzel, in Decretal. Tom. IV.

Baldaino ad l. 1. Romuli, cap. 13. Donel lib. 15. comment. cap. 29. & 30. Latteatigui lib. 1. select. c. 4. n. 4. Petrus Barbofa in l. divorcio 8. ff. solut. matrim. Fabro de error. decad. 78. & 79. per totas, & decad. 8. error. 1. & 2. & decad. 78. error. 7. & decad. 82. error. 1. & 2. & decad. 92. error. 8. & lib. 4. conjest. c. 1. & in jurispr. tit. 1. princ. 2. illat. 4. Pacio centur. 3. c. 83. Schifordeg. lib. 2. tract. 1. q. 5. & 16. Cujac. in l. 5. ff. rer. amot. & in l. 9. C. de rebus credit. Deinde ut originem & institutionem matrimonii agnoscamus, in primis notandum est, Aristotelem non rectè sensisse de matrimonio. Hic enim Philosophus, ut inquit Hesiodi Interpretes, deceptus illius Poëtæ auctoritate, nunquam voluit uxorem ducere iustam, & contentus Erisipile coucubina, ex ea filium Thelæmæum procreavit. Versus Hesiodi sunt ex lib. 2. de offic.

12.
Et INSTITUTIO
N. MAT-
RIMON.

Sit domus in primis, uxores, & taurus: Arator, qui curam gerat domus, & bovis. Ideo lib. 1. Polit. cap. 1. minùs digno vocabulo appellavit uxorem virumque legitime iunctos; cum Charunda, penus sociis; cum Epimeride, fumi sociis; uti observavit Albertus Gifanius in commentariis. Multò inclius de hac cognitione sentiunt I. C. Romani, & alii probati Auctores; appellant enim matrimonium, virum & conjugem, divini humanique juris socios, d. l. 1: ff. de ritu nupt. d. l. adversus 4. C. de crimine expilata hæredit. Sed idem Philosophus, qui minùs dignè de matrimonio censuit, d. lib. 1. cap. 1. docuit conjunctionem matrimonii esse secundum naturam, quod est plus quàm dicere esse secundum rationem naturalem, ut colligi potest ex disputatione Senecæ epist. 66. Quod enim est secundum rationem naturalem, potest esse vel juris gentium, vel nonnunquam iuris Civilis: sed quod est secundum naturam hominis, & quod præcise ut talis appetere debet, est a iure ipso naturale. Idem sentit Quintilianus senior declamat. 368. ibi: Matrimonia sunt ab ipsa rerum natura inventa, & mares feminis iunguntur, ut imbecillior sexus præsidium ex mutua societate sumat. Quæ est ratio quam exco- gitavit Aristoteles in loco nuper adducto, ad hoc ut matrimonia essent secundum naturam, quamvis esset alia ratio querendum liberorum. Polybius quoque lib. 6. in princ. naturale esse homini dixit ad procreationem desiderium, connubii. Verius tamen, severiusque Christiani PP. ex quibus Octavius apud Minutium Felicem sic ait: Nos pudorem non facit, sed mente præsumus, unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus; cupiditate procreandi, aut unum scimus, aut nullum. Magister sententiarum, & cum eo Schola Theologorum in 4. dist. 26. his satis discretis verbis: Quemadmodum sacramentum Ordinis procreandis Dei filiis idoneum, ita & matrimonium propagando generi humano necessarium; est enim non qualecumque in-junctum, nempe aut jure gentium, aut civili possum; sed vinculum natura magistra, ejusque parente Deo precipiente institutum, ante peccatum quidem in officium, post peccatum verò in remedium Vbi videndum nosse Primarius Sotus.

Ex quo colligitur; aliter, atque aliter jus naturale competere brutis, & hominibus; brutis enim materialiter competit procreatio liberorum ut sic, hominibus verò ut rationalibus competit cum delectu, ut bonum sit proli, quam procreant; idcirco vagus concubitus, qui satis est brutis secundum naturam, non convenit hominibus secundum eandem, ut docet S. Thomas in 4. dist. 26. ideo forsan Iustinianus dixit in principio Instit. de iure naturali, loquens de

6 In Librum IV. Decretalium,

conjunctione, quam nos matrimonium appellamus: innuens non aliam esse ad procreationem hominibus naturalem conjunctionem præter matrimonium. Ratio provenit ex hominum intellectu, & uequitia, & simul ex indigentia prolis humanae. Probemus primam partem. Non est in bruto nequitia, quæ est in homine: bestia ex naturali appetitu procreationis coit cum iare: sed vagi concubitus tantum coeum ex appetitu luxurie, atque libidinis expleat. Bestia non procurat geniale semen, ex quo parum sperat, semel receptum perdere; meretrix verò bestia nequior, perdere & abicere procurat, ne toleat ædia graviditatis, partus dolorem, amittat iuuentutis florem. Denique nihil minus curat quàm de fœcu. Lueri. lib. 4. de naturæ rer.

Idque sua causâ consuevit scorta moveri,

Ne compleverint crebrò, gravidæque facerent,
Coniugibus quod nil nostris opus esse videtur.

Cùm igitur negari non possit, matrimonium esse medium necessarium secundum naturam ad procreationem, & meretriciatum, aut vagum concubitus more ferarum in nullo cum matrimonio convenient, consequens est, esse medium innaturale: idcirco S. Basiliius *epist. 2. a d Amphilocho. cap. 26. ait: Fornicatio non est matrimonium, sed nec principium matrimonii*; ut denotet prolium diversi ordinis esse. Adnectam ad hanc ipsam finem censuram de matrimonio, & scortatione S. Athanasii in *epist. ad Anum*, quam Joannes Zonaras monachus, & Theodorus Balsamon scholiis illustrarunt. Luer cætera sic ait: *Quem usum dicis legitimum? Quem Deum permisi dicens, Crescite & multiplicamini, & replete terram? Quem Apostolus ostendit dicens, Honorabile matrimonium, & cubile immaculatum? an publicum, idest promiscuum, quod sit clanculum & adulterioris?* Negat incriminando alia rerum illicitarum exempla, & ita concludit: *Eadem ergo est de coitu ratio; beatus qui in iuventute levius habens jugum, naturâ ad liberorum procreationem usus est, sin verò ad intemperantiam, fornicatores & adulteros secundum Apostolum pœna coercet.* Aliam etiam adiungam Sancti Gregorii Nysseni ad S. Leontium, in *tomosæ gentiani Balsamoni, pag. mihi 1046. ex versione Gentiani Herberti, quæ uior: Eorum, ait, quæ ad cupiditatem & voluptatem sunt peccatorum hæc est divisio. Hoc enim vocatur adulterium, illud fornicatio; ac nonnullis quidem eorum qui sunt subtiliores, placuit etiam existimare fornicationis peccatum adulterium esse; quoniam una est legitima conjunctio, & mulieris cum viro, & viri cum muliere: quidquid ergo non est legitimum, est omnino iniustum, & legi contrarium; & qui nos habet proprium, & habet omnino alienum. Homini enim tantum una data est auxiliatrix, & mulieri unum depositum est caput: ergo si quis proprium vas, ut Divinus Apostolus nominat, possederit, ei lex natura iustum usum concedit. Sed quia cum imbecillioribus indulgens agendum esse censuerunt PP. distinctum est peccatum hæc generalis divisione, quod fornicatio quidem dicitur cupiditatis, seu libidinis explorio sine iniustitia in alterum; adulterium verò insidia & iniuria, quæ alteri affertur. Ex hac lata disputatione S. Gregorii tantum noto, ex lege naturæ unam esse legitimam conjunctionem, nempe matrimonium.*

A bene institutum nationum consensu eadem par probatur. Bene quippe instituti populi matrimonium tanquam medium procreationi necessarium coluerunt: barbari & sylvestres vagum concubitus tenebant, quibus assidua-

te peccandi obsecrata fuit ratio naturalis. Cicero *lib. 1. de inventione: Homines, inquit, in principio sylvestres erant, nec nuptias celebrabant legitimas, nec certos quispiam inspiciebant liberos.* Non laudo hac in re nostram Ciceronis. quam præter volavit veritas de institutione, & origine matrimonii, quam statim referam; sed noto, barbaros censuisse illos, qui ad procreationem liberorum matrimonio non utebantur; indeque absurdum illud deduxisse, nulli proprios filios nasci: de qua re latè Aciloteles *lib. 2. polit. ubi censet de Platonis republica.* Tacitus etiam in *lib. de moribus German. ubi de veste mulierum minus pudica agit: Quamquam & iam, severa illis matrimonia, nec ullam morum partem magis laudaveris, nam prope soli barbarorum singuli singulis uxoribus contenti sunt.* Horatius in *arte.*

Fuit hæc sapientia quondam,

Concubitu prohibere vago, dare jura maritis.

Notandum extulisse nomine sapientia, concubitu prohibere vago, & privilegia maritis indulgere, ut ad matrimonium allicerentur; non verò tam excessum nomen meretrix hæc cura, nisi probum averruncare intenderet, & locum facere naturali institutioni. Cecrops Atheniensium Rex amplius laudatur, quia matrimonium in illa provincia instituit, & legitimam maris & femine conjunctionem introduxit: imò ob hanc causam utrinque sexus perhibetur fuisse, si fides est in re illa antiqua, de qua tempus profanæ historię excidit, Athenæo *lib. 1. 3. dynoposibi. cap. 1. Plinio lib. 5. natur. histor. cap. 8. At dices barbaros olim, & in multis regionibus hodie matrimonia non celebrare; & tamen filios, plurimamque gentem apud illos procreari: ergo vagus concubitus ex terminis naturalibus sufficit liberorum procreationi. Non dispo- de facti veritate, sed dato, & non concessio sic evenire, in primis verò respondeo naturæ intentum, & hominis inclinationem, quæ sic secundum naturam, non tantum respiciere procreationem, sed educationem, etiam filiorum alendorum curam, & circa mores institutionem; nam in hoc distat homo à brutis, parum enim proficit, qui filium creat, si exponit statim imò contra naturam facit, l. necare 4. de agnoscend. liber. si non alit, si unde se alit non satagat relinquere; quod votum naturale appellatur in l. nihil interest 50. vers. sed nunquid Prætor, de bonis liberis. ergo cùm sint effectus æqualiter desiderati à natura procuratio & educatio, consequens est, ut medium quod eutemque obviat, sit contra naturæ intentum, & per consequens innaturale. Deinde respondeo, quanto magis homines in moribus accedunt brutis (& hi sunt sylvestres homines & barbari) tanto simplicius agere, tanto minus de verlutia callidiorum participare, & de eorum vitiiis, ut considerat politicus noster discretissimus D. Didacus de Sahabedra in præfatione sui chron. Gothici. Vnde audio dicere ad barbam illam procreationem sylvestribus majorem lucem suppetere vagum concubitus, quam populi civilis institutione pollentibus, & majori nequitia perditis; in illis minus luxurie esse, in istis plus æstuantis lascivix, & sic minus impediendū ad procreationem ex vago concubitu in sylvestribus, quàm in civilibus. Quod fortè & sentit sensissimus Juvenalis in principio satyræ 6. componens quo solet acuminis utriusque gentis mores,*

Credo pudicitiam Saturno Rege moratam
In terris, visamque diu, cùm frigida parvas

Præberet.

*Præbet spelunca domos, ignemque, lacrimæ,
Et pecus, & dominus communi claudet umbræ.
Intermittit luxuriantis sæculi contrarium in-
clinationem, & propensionem in lascivias; & sic
protius sententia reddit rationem, quali propter
duriciem coerceret consensum.*

*Quippe aliter tunc orbe novo, caleque recenti,
Fervent homines, qui rupta robore uati,
Compulsos luteo nates balneo parentet.*

Semper tamen Javenalis rationi naturali inten-
tus est, & ad significandam pudicitiam barba-
rorum, & radii hominum primi sæculi legiti-
mas nuptias, & uxorem, virumque induxit.

*Sylvestrem montana iborum cum stereret uxor
Frendibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.*

Postremo respondendum est, à moribus barba-
torum nec pio iure naturalis, nec contra idon-
eum argumentum sumi; tales enim filios pro-
creant, quos non procreasse expedit magis.

Deinde sciendum est, Denno ut auctorem na-
ture matrimonium in Paradiso instituisse ante
Adami lapsum, cap. unico, de voto in 6. ut expo-
nentes caput 2. Genesios, communi ferè consensu
docent omnes PP. Girzi, Latinique, nempe
matrimonium provenire à divina institutione.
Sanctus Athanasius sermone contra omnes heret-
icos, S. Basilii Magnus lib. de vera Virginit.
S. Epiphanius heresi 67. Theodoret. in epist.
decret. divin. cap. de matrim. & nuper Jeremias
Constantinop. in respons. ad quest. Latine. res-
ponsio 1. cap. 7. Ex Latinis S. Cyprianus in ser-
mone de nativ. Christi, Hieronymus adversus
Jovinian. cap. 1. D. Fulgentius de fide ad Petrum
cap. 3. & epistol. 5. de conjugati debito, & voto con-
tinencie à conjugio emissio, cap. 5. epist. 1. ad Gala-
tam, cap. 5. & epist. 3. ad Philem. cap. 9. Gregorius
Magnus homilia 36. in Evangelia, & in 4. psalm.
panisculi, ad illa verba: Ecce enim in iniquita-
tibus conceptus sum, & in peccatis. Quotum, ali-
tinnique recentium verba refert Iodocus Coc-
cius 1. tom. Theauri catholici, controver. fidei, lib. 9.
de matrimonii, art. 1. loca tamùm indicale suffi-
ciat, ne nimium disputatio extendatur. Deus
ergo auctor & institutor est matrimonii, & laus
legum ipsius, cum enim bonum sit, & speciei
conservationi necessarium, consequens est, ut
factum sit à Deo, sicut cætera quæ sunt bona
Docent Petrus de Soto in 1. relect. de matrim.
Bellarminus 3. tom. lib. unico de matrim. cap. 1.
Castro de heresiis, verbo nuptia. Tunc autem
matrimonium dicebatur sacramentum in lata
significatione, non in stricta, ut contra Vasquez
defendit Bernal de sac. disp. 1. sect. 1. §. 1. Hæc
tamen divina institutio non efficit ut matrimonii
contractus, quatenus contractus est, referatur
ad jus divinum positivum, sed potius supposita
divina institutione referatur ad jus naturale, quia
naturale est homini appetere procreationem, &
alium similem sibi post se heredem relinquare;
& quia naturalis modo sit, nempe consensu pre-
stito; & quia naturalibus necessitatibus subve-
nit, scilicet ante peccatum ad officium genera-
tionis; post peccatum vero ad remedium con-
cupiscentiæ; ex quo sequitur, institutionem
ipsum à Deo esse ut cætera bona, & generi hu-
mano necessaria simpliciter, veluti alimenta,
vocus sonos, aquam, &c. contractum tamen
ipsum, de quo loquor, ex jure naturali prove-
nire, quod expressis quàm alii docer nosset
Basilii lib. 1. de matrim. cap. 3. addendi tamen
Victoria in princip. selectiois de matrim. Pe-

trus Soto lect. 44. de matrim. in lib. cui titulus
Infrascriptio sacerdotum, c. 1. Fortunius Gascia in l. 1.
§. jus naturale, de iust. & jure, & ibi Guevara
lib. 1. ex num. 14. Covar. de matrim. cap. 1. in prin-
cip. num. 7. & §. 1. ex num. 6.

Deinde notandum est ad rationem Sacramen-
ti novæ legis elevatum fuisse matrimonium jure
divino, non sibi, aut diversa institutione quàm
cætera sacramenta à Christo Domino fuerunt
instituta, ut Lucius III. definit in cap. ad ab-
solvendam, de hereticis, Concilium Constantinense
sess. 15. contra errores Joannis de Hau, Concilium
Florentinum in bulla unionis Amonorum, Tri-
dentinum sess. 24. de matrim. in princip. & can. 1.
capite debitum, de bigamis, Gangensie canon. 1.
Beachatz, canon. 11. Senonensis can. 10. Colo-
niense part. 7. cap. 1. quæ testimonia orthodoxia
satis sunt, Sed contra Novatores acriter fundant
Sotos lect. 1. de matrim. Castro de heresiis, verbo
nuptia, Iodocus Coccius in thesauro, 2. tom. lib. 9.
de matrim. art. 1. & 2. Bellarminus 3. tom. con-
trovers. lib. unic. de matrim. ex cap. 7. Gutierrez
in eodem tract. de matrim. 3. part. princip. cap. 39.
Sanchez lib. 2. disp. 4. Theologi cum Magistro
in 4. distict. 26. Lantidemet. lib. 1. de veter. ma-
nacho, cap. 100. Basilii multis aliis laudatis, d.
lib. 1. cap. 5. Ex quo in matrimonio fidelium,
propt est sacramentum, jus naturale, & jus di-
vinum concurrunt: illud, quia matrimonium
dictas; hoc, quia matrimonium elevat ad ratio-
nem sacramenti. Quo pacto accipiendi sunt
textus in cap. debitum, de bigamis, cap. ult. de
frigidis & molest. in prelogo 4. paritatis, & alia ju-
sta, loca & Patrum testimonia, quæ adducunt
Doctores supra citati.

Nec obstat, quod matrimonium celebratur
ab infidelibus, & nonnullum baptizatis, cap. ge-
neremus, de divorciis, ex parte, de translat. cap.
veniens, de presbytero non baptizato 1. ab excom-
municatis, cap. significavit, de eo qui duxit in matrim.
ab absentibus, cap. fin. de precurat. in 6. Sed
omnes hi sunt incapaces sacramenti: ergo ma-
trimonium non est sacramentum à Christo Do-
mino institutum. Nam respondetur, ab infide-
libus matrimonium celebrari ut contractus tan-
tùm, quare simile matrimonium legitimum, sed
non ratum appellatur, cap. quanto, de divorciis;
inde celebrasse contractum, non verò recepisse
sacramentum, dicitur cap. deinde, 26. disp. cap. 1.
& final. 18. quest. 1. cap. de infidelibus, de con-
sanguin. & affin. l. fin. tit. 6. part. 4. Nec si ex Pon-
tificia dispensatione infidelis cum fidele matrimo-
nium celebret, ex nulla parte consistit sa-
cramentum, quia matrimonium unum tantùm
sacramentum est, constans ex unica materia &
forma. Unde requiritur, ut ambo contrahentes
sint baptizati & habiles ad præstandam materiam
sacramento. Basilii de matrim. lib. 1. cap. 17.
Si autem infideles conjugati baptizentur, ipso
instanti contractus matrimonii elevatur ad esse
sacramenti, ut probat Barbosa in cap. gaudemus,
de divorciis, num. 47. licet contrarium teneat Ba-
silii lib. 1. de matrim. cap. 9. quem sequitur Dia-
na 3. part. tract. 3. resol. 53. Nec novum est, ut
in matrimonio leparetur ratio sacramenti à ra-
tione contractus; cum & apud fideles hæc di-
stinctio plerumque confideretur, veluti in ma-
trimonio clandestino, quod irritumv Ecclesia,
non ut sacramentum, sed ut contractum, ut
dicemus in cap. 3. de clandest. despons. Et licet in
matrimonio ut sacramentum non possit interve-
nire pecunia, tamen ut in contractum plerumque

16.
A MATRI-
MONIO AD
SACRA-
MENTUM.

37
PROMOTIO
TUX CON-
DAM DIS-
PENSATIONE

erat, ut referunt Cicero lib. 1. de Oratore, & in oratione pro Flacco, Servius ad Virgil. lib. 2. Georgic. & lib. 5. Aeneid. D. Hiceros lib. 5. orig. cap. 14. Boetius in peragebat. & sese in coemendo interrogabant invicem his ita, an tibi mulier matrefamilias esse vellet. Illa respondebat, velle: & ita conveniebant in manu; manum enim eleganter latine dicimus pro potestate, oec tam dominum significat, quam potestatem, l. 48. l. potestas 25. ff. de verb. sign. Libera etiam, & as adhibebantur, & ea solemnitate quasi emebantur conjuges. Virgil. ibi:

Tuque sui generum Thois erat omnibus nodis.
Fuitque tante auctoritatis matrimonium hoc, ut
uxor ita ducta agnosceretur haeres, quasi per adoptionem,
atque agnoscentis viti testamentum rumpebat. Ulpianus in fragm. tit. 22. §. sui 14. idem tit. 23. §. agnoscitur; eique succedebat intestato defuncto, tanquam suus haeres. Idem tit. 6. §. ad liberos 6. & excludendae patronum; idem tit. 29. §. 1. Ideoque cum in familiam viri transisset, pristina conditione mutabatur, & minimam patiebantur capitis diminutionem: idem Ulpianus tit. 11. §. minima 13. l. 2. §. sed si ipsa 19. ff. ad Terril. quod si vir in potestate patris erat, novus loco nepos in socii loca transibat, Ulpianus in fragm. tit. 22. §. sui 14. cujus matrimonium veltigia extant in Pandectis l. 1. §. hoc autem solum, ff. de legat. praestand. ubi illa verba, Vel subiecta pari eorum persona; necessarii sunt accipiendi de uxore, quae in manum convenerat, cum Ulpianus jam expressisset parentes, & liberos: & in l. Lucius 14. lege Titius 41. §. Scilicet, ff. de fideicom. libri. ubi refertur uxorem haereditatis matri se abstulisse; quae quidem abstinentia tantum fuit, & necessariis haeredibus competebat, §. sui, Insula de haeredit. qualis. Unde necessarii textus sunt intelligendi de matrimonio per coemptionem celebrato. Quae interpretatio firmam possit ex l. Titia 11. ff. de inofficiosa testam. prout illam expendit & illustrat Atrius de Meis lib. 2. var. cap. 1. num. 8. Hec autem forma contrahendi matrimonium Justiniani temporibus ab ipso recessit, ut notat Cujacius ad Ulpianum d. tit. 9. quam ob rem etiam potest in l. uxorem 15. ff. de ritu nupt. l. ex parte 121. §. 1. ff. de verb. obl. l. cum quadam 19. ff. de iurisdictione omnium, pro eo quod erat scriptum, in manum convenire, Tribonianum reposuisse, in matrimonium convenire, ut notatur Atrius lib. 11. parerg. cap. 7. Titiaque. in l. 4. comm. n. 4.

Etiam in matrimonio ut Sacramento aliqua induxit Ecclesiae ordinatio, quae ex nativitate rei non exigebatur, sed valde conducit ad certitudinem, sanctitatem, & decentiam matrimonii pame testem ex his, quae accuratissime observantur Auctores. Evaristus episc. 1. ad Episcopos Africae, relatus in cap. aliter 3. quest. 5. ex traditione Ecclesiastica Patrum, Apologorumque cunctis, non aliter legitimam esse conjugum, quam si à parentibus, & ab his, à quibus custoditur, uxor petatur, à quibus desponsetur. Secundò, quod legibus docetur. Tertio, quod à Sacerdote cum praecibus & oblationibus benedicatur. Quarto, quod à paranympus tradatur. Quintò, quod sollemniter accipatur. Sextò, quod ante concubitum biduo, vel triduo vacent orationi. Et nuptiae, quae sic non contraherentur, non tantum clandestinitatis vitio subiectae erant, sed quod magis est, exponebantur, ut ob defectus probationis conjugaliter consensus non reputa-

rentur nuptiae, sed fornicatio, ut mihi videtur optendit sententia Gratianus in fine dista causa 30. quest. 5. quod prius dictis verbis dixerat Tertul. in lib. de pudicitia, ibi: Ideo prius necesse quae conjugationes, id est non prius apud Ecclesiam professae, iuxta maritum, & fornicationem iudicari periclitamur. Non dixit, non esse potius matrimonium, sed exponi potius non habendi ut tale: decretum hoc Evaristi immerito suspensum & supposititium censuit Aneas Robert. lib. 2. rerum iudic. cap. 17. in alleg. pro Scia; cum si hanc faciant ultra castigatissimas glossas Gregorianas, omnes accuratissimi Auctores concelli à Praeceptore meo D. Francisco Randoly in relect. ipsius textus, & singulariter laudat Michael Rouffellus lib. 1. historia Pontif. purif. cap. 5. num. 10. eoque textu tantum iunxit Petrus de Soto l. 1. de m. t. de matrim. ante editum canonem Tridentinum, ab Ecclesia expostulavit, ut matrimonium clandestina irrita & inania decerneret; de quo sub idem tempus quadraginta Doctores dubitarent, ut tradit Thomas Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 4. m. t. Praedictas sollemnitates illustrabimus in cap. de secundis nupt.

Deinde sciendum est, quod licet sollemnitates legales matrimonij non sint observandae, ut sub-Rationales actus; tamen cum iuribus & licite sunt, debent servari, & iuxta eas matrimonium celebrari, cap. Raymanus, de testam. ibi: Iure Lombardo. Sed quia in presenti casu diversae erant consuetudines pro diversitate provinciarum, ubi contrahentes domicilium habebant, quaeri potest, an sollemnitas in presenti casu praescripta lege Saxonum, ubi matrimonium celebratur, an verò lex Francorum observanda esset? Et dicendum est, quod quando celebrantes matrimonium sunt diversorum locorum, in quibus dantur diversae leges, aut vigent contrariae consuetudines, distinguendum est, an ille consuetudines, seu leges disponant de rebus in celebrandis opusis requisitis, aut de rebus quae executionem exigunt post contractum matrimonium? In primo casu habenda erit ratio loci ubi matrimonio contrahitur, l. exigere 63. ff. de iudiculis, Petrus Barbosa in l. haeres, §. proinde, num. 69. ff. de iudiculis, Chassaneus consil. 7. Robertus 1. sentent. cap. 4. quia in quibuscunque actibus sumenda est interpretatio iuxta legem, aut consuetudinem loci, in quo celebratur, l. semper 34. ff. de reg. iur. l. si fundas 6. ff. de evict. ibi: Ex consuetudine ipsae regionis in qua negotium gestum est, & l. quod si noluit, §. quia assensus, ff. de edict. edict. l. si licet 8. l. area 19. C. de locare. Probant Covarr. in rubric. de testam. 2. part. num. 23. Forner. lib. 2. sielic. cap. 5. Cujac. tract. 1. ad Afric. in l. cum quis 12. ff. de obl. & act. Faber lib. 16. consil. cap. 6. & 8. & ita testamentorum tabulae aperientes sunt iuxta leges loci, in quo aperiantur, l. 2. C. quaedam de testam. testam. ut iuxta affirmatum sunt iuxta consuetudinem loci, ubi contractus celebratus est, l. 1. in princip. l. & in contraria, ff. de usuris, & honoraria ad vocatis suae consuetudine pro foci consuetudine, ubi iudicium peragitur, l. 1. ff. de variis & extrar. cognit. In secundo autem casu cum quaeritur de rebus matrimonij, quae perseverant post nuptias, & utilitatem respiciunt amorem contrahentium, vel aliterius, etiam distinguendum est, an certum aliquid inter contrahentes placuerit, an verò nihil convenisset. Primo casu si quid conventum est circa dotis restitutionem, donationem propter nuptias, & similia, id probandum est, ut docetur, & exponitur Crenadus

Centes q. tamenit. q. 11. per totam. Cabedo, & alii congeſti à D. Joanne de Lavra deſc. 61. Gratian. u. 1. Caneſtus 1. p. var. c. 5. n. 61. Gratianus tom. 1. cap. 9. n. 1. Scilicet de inſolub. cap. 3. §. 1. n. 7. nam quamvis non licet paſſim contra leges generales, l. i. ſiſis geminis 7. §. Prator. l. i. p. publicum, ſiſde pact. l. pacta qua. C. eodem iur. tamen licet paſſim contra beneficium legis volentibus conceſſum, l. paſſim 32. §. de pact. l. quatuor, §. ſi venditor, ſi de aduſu. edict. cum licet tenentur privilegio in ſui favorem introducto, l. penult. C. de pact. l. ſi iudex, ſi de minor. nec quicquam aliud bonæ fidei magis conveniens eſt, quàm ea quæ inter contrahentes placuerint, ſervari, l. 1. §. ſi convenias, ſi de proſpici. & de proinde in pactis matrimonialibus, & contra conſuetudines loci, tam circa dotis reſtitutionem, quàm circa conjugalem acquiſitionem, utiliter & efficaciè poteſt conveniri, ſeu paſſim. Latra deſc. 61. per totam, ſiſte enim leges, ſeu conſuetudines procedunt in ſubſidium quando ſibi contrahentes non proſpexerunt, & ideo proſpectu hominis tollit provisionem legis, l. penult. C. de pact. convenis. Quod ſi nihil eorum ſit, ut dictum de his quæ lege, ſeu conſuetudine continentur, regulatur juxta ea quæ in primo caſu adduximus, cenſetur contrahendum, ut docuerunt fuſè P. Gregor. in præſenti, n. 91. D. Joann. de Lavra d. deſc. 61. qui proſequuntur diverſos caſus, tam circa acquiſitionem conjugalem, quàm circa reſtitutionem dotis, caſu quo contrahentes habent diverſum domicilium, & in utroque diverſum ſeu ſervatur.

21.

TRADITUS
SANTIS OB-
OIOENDI.

His ſuppoſitis, ut veram rationem præſentis deciſionis agnoſcamus, ſciendum eſt, varias assignari ab interpretibus. Sannarius de ſponſalib. fol. 183. rationem hujus textus ex eo deducit, quod ſicut per mutationem vice, quæ ſit per Baptiſmum ad vitam ſpiritualem, non diſſolvuntur conjugia, multò minus per illam mutationem, quæ ſit de gente in gentem. Sed hæc ratio minime adaptatur præſenti deciſioni, quoniam in ejus ſpecie maritus non intendebat matrimonium fuiſſe nollum ob patris mutationem, ſed ob defectum ſolennitatis. Quæ Gloſſa in præſenti aliam rationem assignat, videlicet quod matrimonium ſuo conſenſu contrahatur, cap. ſufficiat 27. q. 1. l. nuptias, ſiſt reg. jur. cap. cum apud, cap. hoc tua, hoc rir. Ideo interveniente mutuo conſenſu nihil intereſt, quod alie ſolennitates accidentales omittantur, quæ ratio vera eſt, & merito ab omnibus recipitur. Sed adhuc ſpeciem hujus canonis rationem non offendit; nam ut ex ſerie conſtat, ſolennitas non fuit omiſſa; ſiquidem juxta legem Saxonum matrimonium celebratum fuerat, nec id in præſenti dubitatur; ſed cum Franci diverſis uterentur legibus ac Saxonibus, hæſitabat maritus, an eſſet vera uxor ejus, quam duxerat non ſervatis propriis legibus. Unde dicendum eſt, integram rationem hujus textus ex eo provenire, quod cum conſenſus eſſentialiter tantum deſideretur ad nuptias, & ille in præſenti caſu interceſſiſſet, matrimonium validum, & efficaci omnino fuit; immò & juſtum, & legitimum ex eo; nam eodem matrimonium contraheretur in Saxonia, ſecundum legem Saxoniam, non verò Franciæ erat celebrandum, juxta proximè tradita, præcipuè eum leges, tam Saxoniam, quàm Galliam præſcriberent eorum ſolennitatem matrimonii, & dotacionem in ipſis nuptiis facerent; & ſi nullo modo audiendus erat maritus ſimile matrimonium impugnans, cum accedente legitimo conſenſu, & juxta patrias leges, quæ obſervandæ erant, celebratum fuiſſet.

Nec obſtat dubitandi ratio adducta, quæ duplicem continet partem. Prima verſatur circa conſuetudinem, utrum videatur per eam impedimentum matrimonii, tam illud impedimentum, quàm diſcrimena, induci poſſint? In qua quaſitione nonnulli affirmant, eam vim conſuetudinem non obtinere, niſi mixta ſit laicorum, & clericorum, eamque ſcandalum comitent, quod, ex matrimonio contrahente adverſus eam conſuetudinem inſolubilitate; tunc enim docent tale matrimonium impediri, & diſcrimi, non quidem ratione conſuetudinis hujusmodi; ſed quod ſi ſacri canones eum ſcandalum inſite conjugia minime patiantur, quorum ratio eſt, quia licet conſuetudo non poteſt reddere habiles ad contrahendum eos, quos ſui canonem inhabiles facit, cap. quod ſuper, in fine de conſanguinitate & affinitate, ita nec inhabiles reddere eos, quibus idem ſui matrimonium permiſſum. Ita docuerunt Covarr. Henricus, & Ludovic. Lopes congeſti à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. diſp. 4. num. 7. Sales de legibus diſp. 19. quaſt. 97. trallat. 4. ſeſſione 10. & ita accipiunt præſentem textum de conſuetudine tantum laicorum, & nullo ſcandalum eam conſtare. Alii non exigunt conſuetudinem mixtam, clericorum videlicet & laicorum, ſed tantum ſcandalum comitentem, arguentes à ſpirituali matrimonio ad carnale, ex cap. cum olim, juncta Gloſſa finali de clericis congeſti. Ita docuerunt in dicto cap. ſuper eo, de cognat. ſpiritual. Gloſſa, Boetius, Præpoſitus, & alii congeſti à Sanchez ubi ſupra, n. 11. Alii docent conſuetudinem introducti poſſe impedimentum impedimenta, non verò diſcrimena; ita Gloſſa, Goffredus, Innoc. in dicto cap. ſuper eo, & alii relati à Sanchez d. diſp. 4. num. 10. Sed his ſententiis omniſis verius dicendum eſt, conſuetudinem legitimè præſcriptam, juxta tradita in cap. ſin. de conſuet. impedimenta etiam diſcrimena matrimonii induci poſſe, ut probant Sanchez d. diſp. 14. Franciſcus Salemnus in d. diſp. de valore matrim. §. 5. num. 16. D. Hieronymus Canaſco in cod. tract. num. 36. & idem in d. cap. ſuper eo, & ſimilibus, propter conſuetudinem legitimè præſcriptam matrimonium contra eam celebratum nullum fuit. In præſenti autem textu nulla fuerat conſuetudo legitimè præſcripta apud Francos, nec ab Eccleſia approbata, quæ diſcrimeret matrimonium, ſed tantum leges adebant præſcribentes ſolennitatem nuptiarum, tam in hannis, quàm in dotis conſtitutione. Difficilio eſt alia pars dubitandi ratioſis, deducta ex legibus, & ſtatutis ſecularibus, quibus matrimonia non ſolùm prohibentur, verum & ea contrahentes variis poenis pleſcuntur. Pro cujus ſolutione dicendum eſt, quod cum matrimonii contrahens à Chriſto Domino ſic elevatus ſit ad ſacramentum, ut nullo modo apud fideles celebrati poſſit ut contractus, quin etiam ſit ſacramentum, inde provenit, ut nullus Princeps ſecularis, vel eccleſiaſticus, præter ſummum Pontificem, poſſit impedimentum matrimonii apponere, ut l. 1. ad probant Sanchez lib. 3. de matrim. diſp. 47. num. 12. Baſilius lib. 6. cap. 2. num. 4. Unde leges, & ſtatuta ſuper reſta, ut inſolubilia, & impedimenta matrimonii, improbantur M. Anton. Eugenius conſil. 18. num. 14. Thomas Sanchez lib. 4. de matrim. diſp. 15. num. 3. Fontanel. de pactis nupt. c. 1. num. clauſula 4. gloſſa 1. ex num. 10. Sed cum ea ſtatuta ut poſta defendunt P. Barbosa in d. l. 1. 4. par. ex num. 36. Philip. Paſchal. de viribus juris poſſ. p. 1. cap. 15.

I L.

DEVELOP
VIRI
VANDER
TIO.

ex num. 11. Pater Molina de just. tom. 1. tract. 2. disput. 176. Molina de primogeniis, lib. 2. cap. 16. num. 10. dicendum est cum Arias à Mesa lib. 3. variat. cap. 35. legibus secularibus posse juvari & firmari sacros canones, quibus certa matrimonia improbantur, & damnantur: quo modo defendi possunt leges nostræ Hispaniæ, in quibus pœnæ apponuntur in contrahentes matrimonia clandestina: alia verò secularia statuta, quibus certa matrimonia impediuntur, ex defectu jurisdictionis nulla esse, & ex proximè traditis, & late resolutis per Solumem & Camargum ubi supra, Dianam 7. p. tract. 1. resoh. 23.

Sed supra traditis obstat textus in cap. aliter 30. q. 5. in illis verbis, *Legibus doteur*; ubi Evaristus inter alia necessaria ad matrimonium justè celebrandum, illud exigit, ut uxor juxta leges doteur, alias non matrimonium, sed adulterium, seu fornicationem esse: ergo si in præsentì specie non erat uxor dotata juxta leges Franciæ, matrimonium nullum erat, & per consequens licitè nobilis Francus aliam uxorem duxit. Quo textu aliqui moti, & cap. nullum sine dote fiat conjugium, ead. causa, & quest. cap. consanguineorum, 23. q. 4. existimantur ad substantiam, essen-

tiamque matrimonii dotem desiderari; sed contrarium verius est, & probatur ex cap. per vestras, de donat. inter, l. si donationum 22. C. de nuptiis, l. quod si nulla, C. de relig. & probant late Arias à Mesa lib. 2. variat. cap. 40. Randy in d. cap. aliter, cap. 8. Nec conularium probat textus in dicto cap. aliter, nam non omnia quæ ibi ab Evaristo recensentur, sunt essentialia matrimoniis sed cùm Ecclesia semper abhorruisset matrimonium clandestinum, ne matrimonium concubitus putaretur, ideo dotis constitutionem, & alias sollemnitates ibi relatas præscripsit, ut cognosceretur, uxorem ita ductam, justam esse, non verò concubinam, ne dote non constituta concubina crederetur, juxta illud Plauti in Trinummo: *Sororem in concubinatam sibi sine dote reddidisse magis, quam in matrimonium*. Notavi Robertus lib. 2. rerum-judic. cap. 17. Vnde Nicolaus agens de matrimonio contracto à Lothario cum Vvaldrada, in cap. Lotharius 31. quest. 2. hæc adiecit verba: *Primum diligenti investigatione inquirens, & si eundem gloriosum Regem prædictam Vvaldradam promissi dotibus cum rebus, secundum legem & ritum, quo nuptia celebrari solent, per omnia inveniretis, &c.* cujus textus historiam refert Baronius anno 682.

23.
EXPONITUR CAP.
ALITER
30. q. 5.

C A P V T II.

a Innocentius III. Exoniensis Episcopo.

PRæterea ii, qui matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione fidem dederunt, & juramentum fecerunt, commonendi sunt, & diligentius exhortandi, & omnibus modis inducendi, ut fidem præstent, vel juramentum factum observent, & se, sicut promiserint, conjungant. Si autem se ad invicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat quam odio habeat, videtur quod adinstar eorum, qui societatem juramento, vel interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

N O T A.

- I. **I**nnoctentius III. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. capite 11. sed malè, cùm epistolæ Innocentij III. compilatæ tantum reperiantur in tertia & quarta collectione, nunquam autem in prima; & præpostero ordine præsens decisio compilaretur ante textus sequentes; qui sunt Eugenij III. & Alexandri III. qui præcesserunt Innocentio III. quare Cujacius legendum existimat, Innocentius II. & ita legisse in quodam veteti codice testatur; sed cùm post Concilium Lateran. p. 50. cap. 43. legatur, Alexand. III. rectius Anton. Augustin. in not. ad 1. collectionem, in præsentì assevit auctorem hujus textus esse Alexandrum III. Bartholomæo Exoniensi Episcopo; & ejus priorem partem referri in cap. super eo, de sent. excomm. integram autem clausulam extare post Concilium Lateran. part. 14. cap. 7. De Exoniensi Ecclesia Angliæ nonnulla notavi in cap. de reservatis, textum autem ita transcribo ex dicta prima collectione.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Sp. onsalia de futuro, etiam juramento firmata, mutuo partium consensu dissolvuntur*. Probat eam textu in cap. requisivit, hoc tit. Illustrant

eam ultra congestos à Barbosa hic, Basil. de matrim. lib. 12. cap. 6. Anastasi. Germon. lib. 2. animadu. cap. 7. Antonius Gubernis Costanus de spons. fol. 33. num. 8. Atellano lib. 4. antinom. 1. Cujacius, & Canisius in præsentì: idem Canisius in cap. ex literis, hoc tit. Zypeus consil. 1. ad hunc titulum.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Quoties juramentum servari potest sine dispendio salutis æternæ, servandum est, cap. debitores, ubi probavi, de jurejur. quod in terminis sponsalium adeo verum est, ut si quis cum juramento promiserit sponsalia contrahere, & postea statuerit religionem ingredi, debet prius juramentum adimplere, & postea ingredi religionem, cap. commissum, hoc tit. Igitur in præsentì textu cogendi erant sponsi fidem mutuo datam, & juramento firmatam adimplere. Augetur primò hæc dubitandi ratio, nam quamvis juramentum in favorem partis præstitum sit, ad Deum tamen ipsius religio & obligatio refertur, dicto cap. debitores, ibi: *Cogendi sumus Domino reddere juramenta*: Ergo si juramentum principaliter Deo refertur, quamvis à partibus ejus obligatio remittatur, impleri debet. Accedit, nam cùm juramentum validè & efficaciter ab utraque parte præstitum est, ejus relaxatio Romano Pontifici competit, cap. venerabili 34. de elect. cap. quanto 18. de jurejur. ergo in præsentì textu auctoritas Pontificis necessaria erat, ut sponsi

3.
IMPONATUR TRACTATUS ASSERTIO

2.
CONCLUSIO TRADITUR PROBATUR

sponsi testificari possent à fide sibi morno data, & juramento firmata. Tandem facit textus in cap. ex literis 10. hoc tit. ubi in eadem specie docetur, sponso ipsos monendos esse, & omnino ecclesiasticis censuris cogendos matrimonium contrahere, & sic fidem datam adimplere: ergo quia non licet sponso à fide morno data resiliere.

Q. à lubitandi ratione ista fidei non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, sponsaliorum nomen diversimode accipi; nonnquam usurpantur sponsalia pro aëris, symbolis, seu muneribus, quæ sponso largitur sponsæ, l. 1. C. si nuptia ex rescripto, l. 1. C. Theod. si Rector provincie; quo modo accipiuntur lib. 1. Regum, cap. 18. vers. 25. libi: Non habet Rex sponsalia necesse; & l. penult. C. de spons. l. ult. C. de Episcop. & Cleric. l. ult. C. de ingenuis, & manumiss. docent Covart. de spons. l. p. cap. 1. num. 3. Sanchez lib. 1. de matrim. dispus. 1. num. 1. Gutierrez eod. tract. cap. 1. Basilend. tract. lib. 11. cap. 1. Etiam accipiuntur pro muneribus sponsalitiis, ut probant Alesius lib. 1. parerg. cap. 3. Cupajus lib. 11. observ. cap. 17. & ad tit. C. si Rector provincie. De quibus muneribus intelligitur textus in l. tuor 13. §. 2. ff. de administr. tutor. non autem de ipsis muneribus accipias textum in l. cum plures 12. §. cum tuor, ff. eodem tit. nam potius accipiendus est de muneribus in die natalis missis à tuore nomine populi ipsius parentibus, de quibus etiam agitur in l. si vir uxori, de donat. int. l. 1. 94. de verb. sign. ut observatur Bonifonius lib. 4. sect. 1. cap. 3. Panciroli lib. 2. variat. cap. 34. Revardus lib. 3. consell. cap. 4. Donell. lib. 3. comm. cap. 12. ubi Oualdus lura. G. Ludov. Casrio lib. 1. emend. cap. 12. Latreæ de rescriptis 25. Dorsleus ad Titul. pag. 554. Forin. in d. l. 94. Plerumque etiam sponsalia sumuntur pro matrimonio rato, non consummato, ut cap. tertio loco 13. de presump. cap. 2. §. ult. de spons. diversim. cap. desponsatam, cap. congeret, 27. q. 1. nam uxor appellatur proprie de stitit illa, quæ cognita est, cap. ex publico, de convers. conjug. quamvis sæpius sponsa de præsentem, etsi non cognita, uxor dicatur, ut docent Gratianus in cap. si quippe 45. §. ex his, 27. q. 2. Covart. l. p. de sponsal. cap. 1. num. 7. qui 2. p. cap. 1. num. 2. testis docet, sponsalia contracta per verba de præsentem, pro matrimonio haberi idque non tantum inspecto iure Pontificio, verum etiam Civili, ut docet Ant. Faber in iurispudent. tit. de nuptiis, princip. 5. illar. 1. Ideoque leges de matrimonio loquentes rectè ad huiusmodi sponsalia protrahi, ex cap. ult. de frig. cap. 1. & 2. de matrim. contract. cap. per tuas 12. qui filius sui legit. l. penult. C. de incestu nuptiis: probant Matienzo in rubric. tit. 1. lib. 5. Recopil. glossa 1. num. 18. Gutierrez de iurament. 1. part. cap. 31. num. 2. Sanchez de matrim. lib. 1. dispus. 1. num. 4. Unde excommunicationem laicam in Clem. unica de consanguin. contra affines, seu religiosos matrimonium contrahentes, locum habere contra celebrantes sponsalia de præsentem, resolvunt plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. de matrim. dispus. 48. num. 6. non tamen procedere in contrahentes sponsalia de futuro, rectè docuerunt Tiraquell. post leges commun. glossa 2. num. 18. Suarez de censur. disp. 23. sect. 5. num. 10. Gutierrez lib. 1. canon. cap. 12. num. 46. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 11. quia sponsa de futuro iuris censurà ut excommunicata habetur, l. cum sic 32. §. si quis 27. ff. de donat. in-

ter, l. miles 21. §. 7. l. si nupti 13. §. Dicit 3. §. si muner 8. ff. de adul. ideoque non mutat finem domesticum, l. ex 12. ff. ad municip. l. penult. §. Indignus, ff. quod falso iur. iunctis l. cum fuerit 15. de condit. & demeritis, l. ult. C. de incestu lib. 10. l. 47. Tauri. Inde etiam Inquisitores, qui ut privati iudices procedunt contra celebrantes bonas nuptias, non possunt procedere contra celebrantes sponsalia de futuro post matrimonium celebratum, quia deficit ratio abusus Sacramenti. Sousa in aphor. lib. 1. cap. 35. n. 6. Aloysius Rocio in praxi, resol. 373. Transmittit lib. 1. de polyg. q. 3. in fine, etsi contrarium tenent Catena l. p. tit. 3. §. 6. & 7. fol. 136. Similiter decisionem textus in cap. 1. vers. Nec ille, de strenu. excomm. protrahendam esse ad sponsum de præsentem, docuerunt Sanchez dicta disp. 1. num. 6. Gouliere de matrim. cap. 1. num. 13. Suarez de censur. disp. 23. sect. 5. Farinacius in praxi, tom. 3. quest. 121. n. 7. Hæc autem doctrina locum non habet cum lex ultra matrimonium copulam exigit, veluti in specie legis 55. Tauri, quæ est lex 29. tit. 3. lib. 5. Recopil. quæ dum perhibet mulierem sine licentia viri contrahere, ad sponsum de præsentem non est protrahenda, ut docent Covart. de matrim. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 4. Gutierrez de iurament. 1. part. cap. 1. num. 18. Joannes Faber in l. sine §. C. de bonis qua lib. Tiraquell. post leges commun. glossa 1. num. 12. Solorzano tom. 1. lib. 2. de pure Ind. cap. 20. qui plura de sponsa de præsentem, & quando pro uxore habetur, cumulat, etsi contrarium probet Gomez in l. 47. Tauri, num. 2. Similiter in ea specie legum tit. 3. lib. 3. fori, & 3. tit. 9. lib. 5. Recopil. quæ circa lucra constante matrimonio facta inter conjuges communicanda loquuntur, procedunt tantum in matrimonio, ut docent Matienzo dicta glossa 1. num. 41. Azevedo in d. l. 1. num. 14. Gamma de rescriptis 357. ubi plures refert, Flores de Mena Morquecho lib. 2. de divor. bonor. cap. 11. num. 3. Garcia de conjug. acquas. à num. 32. Similiter cum statuto caveatur, ut uxor absque liberis decedente vir domo lucietur, id ea vi pacti contingit, ut in l. si ab hostibus, §. ult. ff. solut. matr. ubi Barb. num. 1. l. penult. §. ult. ff. quod falso iure, l. 1. in princip. ff. de dote puleg. in quibus casibus si sponsa de præsentem nondum cognita mortua sit, verius est vitum nihil luctatum, eum ex mente statuti, vel pacti congreffus conjugalibus requiratur. Sanchez d. dispus. 1. num. 5. Gutierrez de matrim. cap. 1. num. 13. Tandem sciendum est, etiam sponsam de futuro uxorem aliquando appellari, & de contra anticipari, ut etiam hæreditas dicitur in l. quæsum 91. §. si mihi, ff. de leg. 1. pro spe futura luccellionis, ut notant Accursius ibi, Cujas. lib. 25. observ. c. 40. & iure civili sponsa dum primum ducatur in domum sponsi, uxor vocabatur, l. cum in se 6. C. de donat. ante nupt. l. 2. §. de his quibus ut indige. Anton. Hothomannus de ritu nupt. cap. 19. idcirco apud Romanos nullum nuptiarum majus argumentum erat, quàm dedotio in domum, ut ait Connanus lib. 8. eodem, cap. 2. num. 2. unde uxorem ducere, significat matrimonium contrahere; quæ de causa conditio nuptiarum legato adjecta, statim adimpletur, eum uxor dicta est, l. cum fuerit 15. ff. de condit. & demeritis, iuncto Fabro in juris. tit. 9. princip. §. illar. 1.

Tandem sponsalia propriè & frequentius accipiuntur pro futuris nuptiis promissione factis; olim enim qui ducturus erat uxorem, ab eo unde deducenda erat, stipulabatur, eam in matrimonium ducturum; qui daturus erat, facer, vel frater

fiat (ut dicemus in cap. 1. de despons. impub.)
 itidem spondebat, l. 4. ff. de spons. ubi per ve-
 teres, Latinos intelligit German. lib. 2. animadu.
 cap. 7. quemadmodum Vatro scribitur lib. 5. de ling.
 Latin. & ex veteri Consulo Sulpitio refert Gel-
 lius lib. 4. noſt. cap. 1. in hæc verba: Qui uxorem
 ducens erat, ab eo uide ducenda erat, stipula-
 labatur, tam in matrimonium ducimur iri. Satis di-
 ferte formulam hujus sponsionis exprimit Plautus
 in Trinumm.

— spondes ergo

Tuum natam uxorem mihi? CH. Spondes, &

mille auri

Philippum dotis. LY. Dotem nihil moror. CA.

Silla tibi placet,

Placenda tibi quæ est, quam das tibi. CH.

Postremo quid vis?

Nam ducis, nisi illud quod non vis, feras. CA.

His hic erat. LY. Imperavi.

Te aduocat aique arbitro; istuc lege filiam tuam

spondes mihi

Uxorem dari? CH. Spondes. CA. Et ego spon-

des idem habeo.

Et aliis in locis congestis à Fungeto in etymol.
 verbo Spondes, Brillon, de formul. lib. 6. pag. 543.
 & ab hæc formula contractus, sponsalia nomen
 acceperunt, l. 2. & 3. ff. hoc tit. Illustrant Henric.
 Boetius tom. 1. classe 1. dispus. 8. & 9. Briffonius
 lib. singular. de ritu nupt. cap. 1. Anton. Hothomanus
 eodem tract. cap. 1. Connanus lib. 8. comment. c. 2.
 Treutlerus volum. 1. silest. disp. 6. thesi 1. Rosinus
 lib. 5. antiqui. cap. 37. Randoly in cap. aliter. 30.
 g. 5. cap. 3. Gibalinus lib. 4. de usuris. cap. 5. art. 1.
 Germon. 1. animadu. cap. 7. Cujac. lib. 16. obseru.
 cap. 3. Solebant autem sponsalia à Juriconsultis
 concipi. Concipi apud Ovid. ibi:

Te mihi compescit, si quid tamen egimus arte,

Adfrinxit orbis ingeniosus amor.

Dicitur ab eo fieri sponsalia verbis.

Consilioque sui juris amore uofer.

Nam stipulationi contrahendæ Jurisprædicti adhi-
 bebantur, qui solennia verba conciperent, ne
 contrahentes errarent, ut ex Cicerone probant
 Jacob. Cujacius de l. 1. c. de contrahenda stipul.
 Briffonius lib. 6. de formulis, in principio, Olanus
 lib. 7. Paradiſum. cap. 1. & 2. & ideo Jurisconsulti
 sponsalibus contrahendis adhibebantur, quia
 certis, & statâ verborum formulis celebra-
 bantur, quas referant Briffonius d. lib. 6. de formulis,
 P. Gregor. lib. 8. synag. cap. 2. etiam in
 tabulas utplurimum sponsalium conuentiones
 referebantur, ex quo illud Iuuenalis satyr. 6.

Si tibi legistis pactam, iunctamque tabellis,

Nam et amantur.

Tertul. lib. de uelam. virginibus, ibi: Ha sunt ta-
 bella priores naturalium sponsaliorum, & nuptiarum;
 illaque à testibus obligati solebant, iuxta eun-
 dem Iuuenalem, ibi: Veniet cum signatibus
 aures. Apuleium apol. 1. Dixi utplurimum, quia
 interdum nullum ea de re instrumentum confi-
 ciebatur, & nuda testatio sufficiebat, l. 7. ff.
 de spons. lo hæc tamen forma sponsalium con-
 ſuetudinem locum obtinebat sponſo, seu stipula-
 tio; siquidem ea accedebat pactis conuentis,
 l. 7. §. quod, ff. de pactis, l. Titia 134. §. ubi. ff. de
 verb. obl. Primum enim inter eos, de quorum
 nuptis agebatur, de optiarum conditioni-
 bus, & legitimis conueniebat, hoc est de dote
 & donatione propter nuptias, & artibus spon-
 salitiis. Hæc conuentio, si sine stipulatione
 fiebat, pacta mulier dicebatur, seu destina-
 ta; si in ea amplius stipulatione addebatur,

D.D. Gouez. in Decretal. Tom. IV.

sponsa, Mulieris pactæ meminerunt Iuuenal.
 satyr. 6.

Si tibi legistis pactam, iunctamque tabellis.

Cicero 5. ad Atticum, ibi: Nec dubitas cuius filio
 pacta est Arbanatidis filia. Tacitus lib. 12. ibi:
 Pactum inter Claudium & Agrippinam maritimum
 jam facta, jam amore illicito firmabatur, necdum
 celebrare solennia nuptiarum audebant. Ovidius
 in epist. Hygripices:

Nec pacta marito

Intravi thalamus, mare parante nupt.

Seneca in Orlavia, & 1. scena 3.

Genitumque fratre conjugem captam sibi.

Ubi pro capram, reponit pactam, et ceteris D. Joani-
 nes Ramos in l. de precatio. num. 52. ad l. Rho-
 diam de iust. Virgil. lib. 14. Æneid.

Quid sacras legere, & genium abducere pactas,

l. 2. C. hoc tit. l. si cum aue, C. de donat. aue

nupt. Hanc verò pactam sponſam non esse statim

tradendam, ait August. in cap. 39. 17. q. 2. Uxoris

destinatz meminerunt Sertonius in Julia, Sibique

filiam ejus in matrimonium petiit, Fausto Sylle

destinatam, Plinius epist. 3. ibi: Jam destinata erat

egregio iuveni, jam electus nuptiarum dies, Arno-

bium aduersus Gentes, ibi: Adversus virginem jam

destinatam, jam desponsatam rapuit. Licet aliquan-

do destinata puella etiam appellaretur, quæ sine

ulla conuentione inter vivos despondebatur, l.

ducit 7. §. 1. ff. de jure dot. l. nlt. §. nlt. ff. de divor-

tiis; & Jurisconsulti subtilius etiam pactas à des-

tinatis distinguerunt; nam destinatarum verbum

propterea ad eas, quæ non inter vivos pactæ sed

testamento patris designatz, & nominatz fue-

rant, restinxerunt, ut in l. non est 66. ff. de ritu

nupt. ibi: Non desponsam à patre, nec testamentis

destinatam. Cujus consuetudinis exemplum ex-

tat in l. si parvis 6. C. de interdict. marit. l. pater

101. ff. de condi. & demonſtrat. Io quæſtione sentia

accipi omnino debet discrimine adhibito inter

puellam à patre destinatam, vel testamento

denominatam, in l. qui pupillam 7. in princip. ff. ad

l. lul. de adu. à quo testu verbum denominatam,

tamquam glossa reiecit Hothomanus de ritu

nupt. cap. 3. & lib. 5. obseru. cap. 17. ex qua lege

legendum puto in l. inter 36. de ritu nupt. ita:

Ni à patre desponsa, destinatusve nomine a condi-

tione nuptis obsequium fuerit; et si paulò aliter

textum emendat Hothomanus, ubi supra, Cujac.

lib. 16. obseru. cap. 33. Etiam desponsæ dici solite

sunt non solum promissæ per stipulationem, ve-

tum & quæ nuda conuentione pactæ fuerant,

postquam acceptum fuit, ut sponsalia etiam sine

stipulatione, ac proinde etiam per internumtium,

aut epistolam inter absentes contraherentur, l. 4.

l. 5. l. ult. ff. hoc tit. l. 2. & 4. C. red. Illustrant latè

Franciscus Hothomanus de ritu nupt. cap. 3. per

horum. Puella etiam sperata dicebatur, quæ jam

peita, sed nondum promissa erat; quò pertinet

sperati matrimonii mentio, in l. per. vers. Hic

illud, ff. hoc tit. l. si legibus, C. de Episcop. aud. Uxor

promissa dicebatur interposita jam stipulatione;

nam puella nuptura viro promittebatur à patre,

fratre, vel tutore. Alciatus lib. 1. pererg. cap. 2.

Aur. Hothomanus de ritu nupt. cap. 1. & Briffon-

ius in princip. de ritu nupt. docet, quod is, qui

puellam petebat, despondere dicebatur; à quo

verò petebat, spondere. Sed verendum est, non

fallatur; nam ut rectè observant Cujac. lib. 16.

obseru. cap. 33. & ad tit. C. de sponsal. Hothom.

distia cap. 3. verbum despondere, & ad patrem

accommodatur, l. inter 36. l. non est 66. ff. de ritu

nupt. l. Titia 144. ff. de verb. oblig. & despondere

B

dicuntur

dicuntur invicem per se, qui conveniunt de nuptiis futuris inter se, l. si quis 60. §. quamvis, ff. de ritu nupt. l. cum hic status 32. §. ult. ff. de donat. inter, l. 4. ff. de sponsal. proprie autem, & strictè qui poscit, mentionem facere dicitur; qui responderet, repromittere, fuit tantum promittere, ut apud Plautum in *Adulu*.

Credo Adopol. ubi mentionem ego fecero de filia, Mibi ut despondeat, derideri sese à me credidit.

Utique hujus stipulationis duæ partes sunt; mentio, & repromissio, quas ea de causa in sponsalium definitione ambas ponit ingeniose & peritè Florentinus l. C. in l. 1. ff. hoc titulo, ibi: *Sponsalia sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum*. Observavit Janus Guillelmus in Aululariis questionibus, cap. 2. tom. 3. thesauri crit. fol. 345.

Sponsalium definitio.

Definiuntur autem sponsalia in l. 1. hoc titulo, cap. nostrates 30. g. 5. ut sint *Ademptio, seu repromissio futurarum nuptiarum*; quæ quidem definitio ostendit tantò distare sponsalia à nuptiis, quantò spes distat à re ipsa, ut ait Cujac. in recitationibus ad tit. C. de sponsalibus; nam sponsalia spem futurarum nuptiarum appellant, l. si uxor 13. §. 1. ff. de adult. Unde sponsus dicitur, qui nuptias quidem contrahere promissit, sed nondum maritus est, l. 1. vers. Et questio, ff. pro dote: & olim fectè semper sponsalia nuptias præcedebant, tum ut parentes suum nuptiis, ut ritè fierent, consensum accommodarent, à quibus sponsi stipulari sibi uxores, spondereque solebant, l. 2. ff. hoc titulo: tum ut has inter moras nuptiarum maritus uxorem eligens, non dotem, non pulchritudinem consideraret, sed mores, quibus perpetuè ulurus erat, ut tradit Plutarch. in præcept. communib. Ex quibus satis colligitur, inter sponsalia & nuptias non solum dari in re discrimen, sed etiam in tempore intervalum esse, ut docet Hothomanus dispt. de sponsalibus, cap. 7. in princip. qui levi ductus fundamento perperam ostendit contra nostros Pontificios, sponsalia non nisi per verba de futuro constitui posse, per verba verò de presenti non posse; nam tunc sponsalia non sunt, nisi cum hoc ex promissione futuræ præstationis constat, d. l. 1. Nec etiam matrimonium, quia hoc non verbo, sed solenni deductione in domum contrahitur, d. l. cum inter: quæ Hothom. ratio etsi vera esse possit, attento jure civili, jure verò Pontificio inspecto nihil evincit. Deinde sciendum est, ex hac stipulatione, quâ olim sponsalia perficiebantur, actionem dari ex sponsu in jû, quod uxorem accipi, vel dari intererat. Cujacius ubi supra, Duarenus in rubric. ff. solut. marim. & ad tit. de sponsal. cap. 4. Hothoman. eodem tract. cap. 4. Buissonius de V. S. verbo sponsalia. Sed quia ex sponsu actio exolevit, ut refert Gellius lib. 4. noctium, cap. 4. hodie pro sponsione futurarum nuptiarum nulla actio competit, immò jure civili permillum est sponsæ impunè renuntiare sponsalibus, l. 1. C. de spons. præterquam si arbitz interveniant, quæ duplicatæ à renunciantie resistent, l. fin. C. eodem tit. dicemus infra in cap. gemma. Cæterum qui sponsalia contraxerunt, coëreitionibus ecclesiasticis promissum adimplere, nuptialesque celebrare coguntur, cap. 1. de spons. duorum, cap. ex litteris, cap. siue, capite si inter, de sponsal. cap. quem admodum, de jurjurand. quæ obligatio implendi sponsalia oritur ab intrinseco ratione præcepti

naturalis obligantis ad fidem servandam. Quare sponsalia adimplenda esse sub culpa lethali, nullâ datâ excusationis justâ causâ, docetur in cap. de sponsatas, cap. de conjugalis, 27. quest. 2. quoniam in re seria, & spiritali Christianæ Religionis alumnus fidem datam fallere non licet, capite juramenti 22. quest. 5. cap. 1. de pact. Accedit, quia omnis contractus obligat ex justitia sub peccato mortali; contractus verò sponsaliorum efficacem continet obligationem reciprocam, Facio ut facias. Ergo obligat ex justitia, ut docuerunt D. Thomas in 4. distinct. 27. q. 2. art. 1. & 2. & relati à Corduba in summa, lib. 1. quest. 13. Molina de justitia, tom. 2. tract. 2. disp. 271. Covarr. in 4. 1. part. cap. 4. in princip. n. 2. Sarmiento lib. 1. select. cap. 5. num. 3. Gutierrez de juram. 1. p. cap. 51. n. 5. Borell. tom. 3. decis. fol. 300. & judicem sæcularem posse compellere ipsos contrahentes ad celebrandum matrimonium, & similiter ad restitutionem damni emergentis, resolvunt Bobadilla lib. 2. polit. cap. 18. num. 236. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 29. num. 9. Oles de cessione jur. tit. 5. q. 8. n. 12. Tondutus tom. 1. resol. cap. 16. num. 2. & hoc casu, posse sponsos præcisè cogi ad factum, probat Germon. lib. 2. anim. cap. 3. etis aliàs promittens factum, tantum teneatur ad interesse, l. 2. §. Celsus, de verb. obl. Quod si quæras, quando ille, qui promissit aliquam in uxorem se daturum, teneatur promissionem adimplere, dum in contractu dies adjecta non est? In hac questione plures putant, statim esse implendam promissionem, cum primum promittens implere potest, ex regula legis in omnibus, ff. de reg. jur. l. cum qui, §. quoniam, ff. de verb. oblig. ut etiam contingit in voto religionis, Sylvester in summa, verbo votum 2. g. 5. Sed adhuc dicendum est, quod si in sponsalibus dies adjecta non sit, quamvis statim oritur ejus obligatio; tamen eam implere in foro interiori, nisi alterâ parte requiretur, sponsus alter non tenetur, quo casu tenebitur proculdubio statim implere, si aliàs non habeat justam excusationem. Ratio est, quoniam in omni obligatione absque diei præfixione facta requisitis solum tenetur solvere, l. debitor, C. de pignor. & ita licet obligatio in sponsalibus statim oriatur, ex dictâ lege in omnibus, tamen ut adimpleatur promissio, præcedere debet alterius sponsi petitio.

His suppositis ratio præsentis assertionis provenit ex eo, quia cum sponsalia de futuro juxta alios contractus in futurum celebratos regulari debeant, illorumque ea sit natura, ut sicut consensu contrahuntur, dissensu dissolvantur, l. ab emptione 59. ff. de pactis, l. societatem 4. l. si convenerit 14. l. verum 64. §. societas, ff. pro socio, l. 1. ff. quando liceat ab emptione; quæ omnia confirmantur ex generali regula, quæ docetur, nihil tam naturale esse, quàm eo genere quicquid dissolvi, quod colligatum est, l. nihil tam naturale, ff. de reg. jur. cap. 1. cod. sit. cap. omnis 27. quest. 2. Ideo sponsalia, quæ mutuo consensu contrahuntur, contrario dissensu dissolvuntur. Et licet matrimonium à contractu incipiat, tamen cum elevatum sit ad esse Sacramenti, contraria voluntate dissolvi non potest, cap. super eo, de eo qui cognovit consanguineos, docent Brunellus de spons. conclus. 9. n. 2. Navarrus in manuali, cap. 22. num. 13. nec rectè glossa hic, schol. fin. docet, textum hunc procedere ex tolerantia, & dispensatione Ecclesiæ; procedit enim juxta juris principia proximè relata; & illa verba, *Ne deterius inde contingat*, non debent

6. TRADITUM RATIO DEBENT.

bent accipi comparativè ad malum, quod sequi possit, si non daretur licentia discendi; sed comparativè ad bonum, quod daretur ex celebratione & perfectione matrimonii: quasi dicat Pontifex, monendi sunt sponsi, ut promissum adimplerent. Hoc enim bonum esse constat ex eo, quod docetur in *cap. 1. de pactis*, ibi: *Pacta custodiamur*. Si autem noluerint, toletandi sunt, ne majus malum sequatur, quàm esset bonum quod ex nuptiis sequeretur. Ex hac etiam differentia matrimonii, & sponsalium quoad eorum dissolutionem inferitur, quod licet sententia lata in causa matrimonii nunquam transeat in rem judicatam, *cap. lator, cap. confanguinei, de re judic.* quia voluntas partium vinculo sacramenti præjudicare non potest, *cap. fin. de transact. d. cap. super eo*; atamen sententia lata contra sponsalia de futuro transeat in rem judicatam, & non potest retractari, quia sicut ex consensu partium expresso poterant dissolvi, etiam ex consensu tacito dissolvi possunt, *ex l. 3. ff. de rebus creditis*; & consensu tacitus præsumitur, ut sententia transeat in rem judicatam, *cap. quando consulti, de re judic. l. ab eo, C. quomodo, & quando*. Ampliatur præfens assertio, ut procedat non solum in promissione simplici, sed etiam in promissione juramento firmata, ut docetur in præfenti textu, junctâ integrâ suprà relatâ, & in *cap. requisivis, hoc tit.* quia semper juramentum regulatur juxta naturam actus, cui accedit, *l. fin. C. de non num. pecun.* nam licet verum sit, per religionem jurjurandi actus aliis invalidos, validos reddi, ut dixi in *cap. cum contingat, de jurejur.* hoc procedit quando adhibetur ad valorem actus aliis invalidi, in cujus observantia nullum versatur peccatum, juxta textus ita intelligendos in *cap. t. cap. deheretores, cap. cum contingat, de jurejur. cap. quamvis pactum, de pact. in 6.* Si verò adhibetur circa validitatem actus, qui aliis sui naturâ validus est, tunc sequitur naturam actus, cui adheret, *l. fin. C. de non num. pecun. cap. quemadmodum, de jurejur.* Unde cum in specie hujus textus sponsalium actus validus sit, & juramentum tantum ad majorem firmitatem sit adjectum, debet sequi actus naturam.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam juramentum semper est adimplendum, dum non sequitur dispendium salutis æternæ, quando durat ejus obligatio: at in præfenti casu per dissensum contrahentium cessat juramenti obligatio, & sic non est ulla obligatio, quæ adimpleatur. Nec obstat primum augmentum difficultatis; nam quod in eo expendebamus, procedit quando juramentum ordinatur principaliter in Dei honorem, fecus verò si respiciat utilitatem patris, & bonum contrahentium; quia tunc Deus illud acceptat in commodum hominis, ac proinde homine remittente, Deus etiam remittit. Eodem modo satisfaciendum est textui in *d. cap. per Venerabilem*; nam licet cum juramento ex utraque parte licitum & permanens est, ejus relaxatio fieri debeat à Pontifice, tamen præfens textus est in utilitatem tantum & favorem patris, ab ipsa parte remitti potest. Nec tandem obstat textus in *cap. ex litteris, cap. requisivis, hoc tit.* nam respondetur ex mente Abbatis *num. 4.* quod præfens textus procedit quando æterque contrahentibus simul à promissa fide recedit; at verò textus in *dicto cap. ex litteris, & in dicto cap. requisivis*, procedunt quando unus ex sponsis recedere vult, altero invito; quo casu sponsalia non dissolvuntur, quoniam

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

cum utriusque voluntate contrahantur, utriusque voluntate dissolvi debent, juxta nostrum textum: quem intellectum Abbatis sequitur *Germonius lib. 2. animadu. cap. 7.* quod etiam in ceteris omnibus contractibus procedit, in quibus nisi utriusque concurrat voluntas, non dissolvitur contractus; & uno petente, compellitur alter adimplere, ut in contractu societatis, de quo loquitur, & probatur in *l. alibi, nec 66. cdm suis 55. ff. pro socio*. Sed difficile est ad concordiam reducere verba illa inter se pugnantia, videlicet textum in *d. cap. ex litteris* & in *d. cap. requisivis*; nam in *d. cap. ex litteris*, probatur quod si sponsalia jurata sint, compellendus est qui renuit adimplere per censuram ecclesiasticam: at verò in *d. cap. requisivis*, è converso probatur, quod etiam quando sponsalia jurata sunt, non est compellendus, sed monendus, cum matrimonia spontanea esse debeant, aliis enim infelices solent exitus habere. De quorum iurum concordia agunt *Covarr. in 4. 1. p. cap. 5. Germonius lib. 2. animadu. cap. 5. Sarmiento lib. 2. select. cap. 5. à num. 2.* In qua difficultate sentire videtur D. Thomas in *4. dist. 27. quest. 2. art. 1. ad 2.* neminem esse cogendum contrahere, sed si monitus non acquiescat, relinquendum esse, & nequaquam excommunicandum; nam cum excommunicationis metus sit cadens in virum constantem, contrahens matrimonium invitus, & per excommunicationem coactus, nulliter contraheret. Sequitur *Germonius de sacr. immunit. lib. 3. cap. 21. num. 86.* Manuël Rodríguez lib. 1. sum. cap. 244. num. 1. Alii verò dicunt, cogendum esse quando sponsalia jurata sunt, ut in *d. cap. ex litteris*, ubi rationem reddit textus, cur sit cogendus, ibi: *Quia contra juramentum venire periculosum est.* Hanc sententiam amplectitur P. Greg. 2. part. synagm. lib. 8. cap. 2. numero 8. Seraphinus de privileg. juramenti, privil. 138. num. 2. Sed ego puto, non esse discrimen constituendum in sponsalibus, si ve juratis, si ve non. Semper namque sponsus compellendus est adimplere promissum: ita tamen ut sit prius admonendus, & si renuat, per censuram cogendus sit, nisi quando aliis ex circumstantiis iudex prudenter arbitretur, gravia mala timeri, & scandala; & ita dum textus in *dicto cap. ex litteris*, docet cogendum esse, debet intelligi non obstante causa rationabili: textus verò in *d. cap. requisivis*, dum docet non esse cogendum, intelligi debet quando iusta causa adsit, quasi in *d. cap. ex litteris*, proponatur regula, & in *d. cap. requisivis*, exceptio regulæ. Vel potest exponi textus in *d. cap. requisivis*, in illis verbis, *monenda est potius quam cogenda*, id est prius monenda. Est ergo generaliter statuendum sponsum, renuentem compellendum esse adimplere: primum quia iudex teneatur ex officio compellere ad reddendum unicuique quod suum est: sed contrahens sponsalia teneatur ex officio fidem servare: ergo ad id cogi debet, etiam si promissio non sit jurata; nam semper est verum dicere, si ve sponsalia sint jurata, si ve non, sponsum non adimplemtem peccare contra iustitiam; Ecclesia enim non solum juramentum, verum & simpliciter promittentem compellit adimplere promissionem, *cap. juramenti 22. quest. 5. probavi latè in cap. 1. de pact.* Nec interest, quod in *d. cap. ex litteris*, ad coactionem juramentum expendatur, quia id non refertur ex eo; quod deficienti juramento non esset sponsus compellen-

B 2 dus,

duis, sed solum narratur facti species. Quando vero adest iusta causa descendendi à sponsalibus, rectè dicimus, sponsum non esse cogendum, quia Ecclesia semper consuevit minus malum permittere ad majus vitandum; & majus malum est cogere ad matrimonium contrahendum cum scandalo, aut perpetuo odio, quam sponsalium fidem frangere, ut docuerunt Covarr. in 4. 1. p. cap. 4. in princip. num. 3. & relati à Gutierrez de juram. confirm. 2. part. cap. 5. t. num. 4. & lib. 1.

canonic. cap. 18. Sanch. de matr. lib. 1. disp. 19. n. 4. Et si adhuc infans, cum qui censuris Ecclesiæ coactus contrahit matrimonium, non sponte, sed invitum illud celebrare, & per consequens matrimonium nullum esse. Respondeo hujusmodi coactionem justam esse, & matrimonium tantum nullum reddi per injustam coactionem celebratum, ut docuerunt Sanch. ubi suprà, Luna, & Arellan. lib. 4. & latius dicemus in cap. cum locum, hoc tit.

CAPUT III.

a Eugenius III. Presbytero Æsculapio.

Iuvenis ille, qui puellam nondum b septennem duxit, quamvis ætas c repugnet, ex humana tamen fragilitate forsitan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in iis, quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere d debemus, cum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur; tum propter prædictam dubitationem, mandamus tibi, ut consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, ab eo dividas.

NOTÆ.

I. a **Eugenius Papa.**] Ita legitur in hac sexta compilatione, in prima autem, sub hoc tit. c. 18. legitur Eugenius III. presbytero Æsculapio: post Concil. verò Later. p. 12. cap. 8. pro presbytero, ponitur Episcopo, & rectè, cum cognitio causarum matrimonialium (ut præfens erat) ad Episcopum spectet, cap. accedentibus, de privileg. probavi in cap. 1. ut lice non concessi. Rectè etiam legitur Eugenius III. nam ille præfatus Alexandrum III. sequentis textus auctorem. De eo egi in cap. 2. de iudiciis.

b **Nondum septennem.**] Et ita cum ea matrimonium subsistere non potuit, cum ad illum contrahendum desideretur duodecim anni in foeminis, quatuordecim in viris, cap. consinebatur, ubi dicimus, de sponsi. impub. Nec etiam sponsalia dari poterant, cum ad ea contrahenda septem anni exigantur, cap. literas, cap. accessit, cap. duo, cap. ad dissolvendum, & de sponsi. impub. Vnde cum ex sponsalibus nullis ob defectum ætatis non oriatur impedimentum publicæ honestatis, d. cap. literas, d. cap. accessit, metitò textus ille difficilis visus est iuris Interpretibus, & repetentibus hîc; siquidem in eo Eugenius decidit, ob impedimentum publicæ honestatis non posse eum, qui nondum septennem puellam desponsavit, ejus consobrinam in uxorem ducere: quam difficultatem ut ipsi dissolvant, varia adduxerunt, ut constat ex adductis à P. Gregorio in præfenti. Soto in 4. distict. 41. quest. unic. art. 2. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 64. Cencido ad Decretales collect. 19. num. 4. Germon. lib. 2. animadv. cap. 6. Basilio lib. 2. de matr. cap. 12. à num. 9. Quibus omisiss, ut veram hujus textus interpretationem assignemus, prius ejus casus repetendus est, qui ita contigit. Juvenis sibi nondum septennem puellam desponsavit per verba de futuro, eamque in domum traduxit, & affectu maritali petrastravit, ita ut ex traductione in domum rumor oriretur, puellam ejus judicii esse, ut malitia suppleret ætatem, & per consequens habilis ad sponsalia contrahenda crederetur. Juvenis postea puellâ defunctâ, cum ejus consobrina matrimonium contraxit. Consultus Pontifex respondit, duplici ex causa matrimonium hoc non consistere. Prima, quia ex traductione in do-

num, & affectu maritali, non levis præsumptio oriebatur, puellam, etiam nondum septennem, ejus tamen prudentiæ fuisse, ut malitia suppleret ætatem, & ita apta ad sponsalia crederetur, ut præfensit Glossa in præfenti, verbo Dubia, cui adstipulantur antiquiores, & agnoscit Basil. d. cap. 1. n. 1. quæ ex causa, ut suspicor, vulgò pro uxore habebatur. Secunda, quia etiam ætas puellæ repugnaret, ex humana tamen fragilitate, & traductione in domum colligit Eugenius juvenem forsitan tentasse quod cum ea implere non potuit: in his igitur duobus, quæ æquè ambigua erant, aut Pontifex, tenere debemus id quod certius, & honestius est, argumento legis in adoptivis 14. in fine, de ritu nupt. Illud autem in una, & altera dubitatione verosimilius erat, & quod sponsalia valerent propter deductionem in domum, & mariti affectum; & quod puella propter immaturam ætatem non fuerat corrupta, sed tantum extraordinariè polluta; unde metitò concludit Eugenius, matrimonium postea contractum cum consobrina validum non esse, & ab illa separandum, propter publicam honestatem. Unde facile cognoscitur ratio quare in præfenti specie impedimentum affinitatis non oriretur; nam dubium quod in hoc casu emergebat, non erat, an juvenis, quod cum puella teneret, peregisset; id namque Eugenius non dubitavit, immò pro certo habebat; sed tantum ambiguum erat, an tentasset, ut notavit Abbas hîc, num. 3. ita scilicet, ut verbum forsitan, non ad verbum implere, sed ad verbum tentare, referatur. Quæ verba cum non satis perciperent Hostiensis. Cencidus, & Cujacius suprà, ea immeritò violant. Cùm igitur nulla copulâ intercessisset, & affinitas non aliter contrahi possit nisi copulâ perfectâ, id est per penetrationem in vase naturali semine recepto, cap. lex, 27. quest. 2. docet pluribus relatis Sanchez lib. 7. de matr. disp. 64. num. 8. Inde apparet impedimentum affinitatis matrimonium sequutum cum consobrina dirimere non potuisse. Hodie tamen post Tridentinum sess. 24. de reform. matr. cap. 3. præfenti decisionis locus esse non potest, quia ex illo decreto impedimentum publicæ honestatis primum consanguinitatis gradum non egreditur, ut notant Sanchez lib. 7. de matr. disp. 68. Barbosa de potestas. Episcop. 3. parte,

parte, alleg. 51. num. 181. Germonius lib. 2. animad. cap. 6.

Illud autem non est omitendum, conatum, de quo in presenti, plerumque extraordinariam pollutionem appellari à Gratiano in cap. nec eam 10. in fine 35. quest. 2. ubi id, quod Pontifex ait, incestum esse impedimentum nuptiis contrahendis, explicat Gratianus incestum tunc committi, si coitus ordine naturæ habitus sit, idest intra vas; non itidem si extraordinarie, idest, extra vas, ut rectè exponunt Glossa & Turriseremata ibi, Sanchez lib. 7. disput. 65. num. 14. Merito ergo in presenti casu conatus juvenis extraordinaria pollutio dici potuit, non quia puella præmaturè oppressa fuisset, ut perperam hic docuit Cujac, qui dum aliorum errores notavit, suos detexit; sed quia non servato ordine naturæ, qui quidem exigit, ut pollutio intra vas habeatur, extra vas fuerit admissa, in quo etiam sensu accipiendus est textus in cap. extraordinaria 11. 35. q. 2. Hæc verò extraordinaria pollutio, si citra maritale affectum habeatur, non generat ullum impedimentum nuptiis contrahendis inter pollutam, & consanguineos pollutam, d. cap. extraordinaria, quem textum malè tantum de extraneis accipit Cujac, in presenti non impedimentum affinitatis, ex defectu copulæ carnalis: non impedimentum publicæ honestatis, quia hoc non nascitur, nisi ex sponsalibus contractis, vel ex maritali affectu, qui vicem illorum subiit, cap. si quis 14. 27. quest. 2. qua de causa in presenti textu, etiam sponsalia valida non præcederent, adhuc tamen propter maritalem affectum, quo juvenis puellam pertractavit, publicæ honestatis ortum fuit impedimentum ad matrimonium dirimendum cum consobrina puellæ, ut rectè præfenserunt Glossa in dicto cap. extraordinaria, & Turriserem. num. 3. quasi in proposito nihil interit, an sponsalia contrahantur, an maritalis affectus habeatur. Ex quibus lucem accipit textus difficilis in cap. fraternitati 7. de eo qui cognovit, ubi à matrimonio contracto cum sorore ejus, quam adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine polluit, vir dividitur; nam extraordinaria libido, quæ indomita, & effrenata in nondum viripotentem grassata est, non potuit impedimentum affinitatis præstare nuptiis contrahendis cum sorore pollutæ; sed tantum publicæ honestatis, si cum maritali affectu esset admissa, ex presenti textu, & d. cap. extraordinaria, à contrario sensu. Cæterum in d. cap. fraternitati, cum valida essent sponsalia cum septenni inita, his potius sponsalibus impedimentum publicæ honestatis, quam extraordinarie libidini adscribitur, ut præfenserunt, licet non ita explicent, Sotus in d.

art. 2. vers. Quod si objicias, Sanchez d. disp. 64. num. 19. qua de causa, ni fallor, parvi Pontifex retulit, an citra maritalem affectum, an cum eo extraordinaria libido esset admissa.

c. Quamvis atas repugnet. Non desunt tamen exempla feminarum, quæ in ea infantie ætate vicum passæ fuerunt; nam apud Aristophanem in Cereclibus, legitur mulierem septem tantum annorum vitiatam fuisse; & Petronius Arbitrè in Satyrice, cap. 25. refert Panichidem puellam quæ nondum septem annos habens, patientiæ mulieris accepit legem; & de juvene D. Hieronymus in epist. ad Vitalem, ita inquit: Dominò esse, non mentior: quadam muliercula, eam expostum nutriet infantem, & instillaret cibos, ac nutritricis officia fangeretur, cubaretque cum ea parvulus, qui usque ad decimum jam pervenerat annum; accidit, ut plusquam pudicitia patitur, se mero ingurgitaret, accensaque libidine, obscenis motibus ad coitum duceret infantem. Prima chrestas, & alterius noctis, & cæterarum deinceps fecit consuetudinem; necdum duo menses fuerant evoluti, & ecce famina uterui insinuit. Holiensis in cap. ultimo, de eo qui cognovit consanguin. quandam puerum undecim annorum vim proteratricem habuisse prodit. Alia similia referunt Petrus Gregor, lib. 9. synag. cap. 7. Salas ad Petronium fol. 88. linea 8. Collanus de spons. fol. 75. Pineda in sua monarch. lib. 3. capite 22. §. 4. Barbosa in presenti, numero 5. Sed similem immaturum coitum acerbam rem appellavit Tertullianus de veland. virg. cupidinem immitis ux. Horatius lib. 2. cantic 5. & de eo ita censuit Zosimus lib. 5. histor. Bizant. Immaturam virginem naturali connubio tradere nihil aliud est, quam injuriam naturæ facere.

d. Tenere debemus. Cap. ad audientiam, cap. significasti, de homicidio: quod principium latè exponit Basil. lib. 10. de matrim. cap. 15. & nos illustravimus in d. cap. audientiam. Nec obstat, quod si dubium propositum fuit Romano Pontifici, non potuit certa proferri sententia, ex vulgatis iuribus in cap. grave 21. quest. 3. cap. habuisset, 23. distinct. cap. fin. 30. quest. 5. atque ita potius suspensum debebat decilio hujus causæ, donec per liquidas probationes de veritate constaret, cap. de muliere, cap. sicut ex litteris 22. hoc tit. ibi: Quod si de his non constet ad plenum, tamdiu cognoscas de causa, donec de his ad plenum sufficienter instruaris. cap. causam, de probat. cap. ex litteris, de consanguin. & affin. nam responderetur, propositum factum in presenti certum fuisse; dubium tamen tantum veritatem citra conjunctionem, seu copulam: unde rectè certa potuit proferri sententia ex præsumptione violenta, seu concludente, ut in cap. asserit, de præsumpt. l. cum de indebito, ff. de probationibus, cum alius.

C A P V T IV.

a Alexander III.

AD audientiam nostri Apostolatus pervenit, quod cum Hugo Albertus Papiensis civis filiam suam cuidam filio L. dare vellet uxorem, juravit quod si ille, cui desponsabatur, eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem puellam matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam ad Ecclesiam accedentes, consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus Hugo candem feminam dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

B 3 b sponsam

18 In Librum IV. Decretalium,

b sponsam fratris frater habere non potest, d. t. p. A. f. p. m. quat. eum suum implere propositum, quod canonice rationi obviat, non permittas, sed ut poenitentiam agat de illicito juramento, diligenter admoneas, & ecclesiastica districtione compellas, contra, &c.

NOTÆ.

1. ^a Alexander III. Ita legitur in prima collectione, in sexta autem, *Alexander III. Papienſi electo*. Cujacius existimat legendum esse, *Ioanni electo Papienſi*; sed cum nullus Papienſis Antistes reperitur temporibus Alexandri III. huius nominis, vel retrò, sententia Cujacii sustineri nequit, quare rectius Concilius legit, *Alexander III. L. electo Papienſi*: quæ inſcriptio probatur primò ex cap. 4. quæ *matrimonium accusare*, in 1. collect. ubi dum epigraphæ concipitur, *Alexander III. L. electo Papienſi*, additur *Part capitis*. Ad audiendam, ut innuitur ibi referri partem præſentis textus. Secundò id ſuadetur ex eo, quia temporibus Alexandri III. per annos 1178. electus fuit in Papienſem Præſulem S. Lanfrancus, quem conſecravit Alexander III. ejuſque præclaram vitam ſcripſit Ughel. tom. 2. Italia, fol. 13. De Eccleſia Papienſi nonnulla notavi in cap. 1. de teſtib. cogens. Caſus autem ita contigit: Hugo quidam cum in animo haberet filiam ſuam Caio filio Lucii Titii uxorem dare, iuravit, ſi quo caſu eveniret, ne id efficere poſſet, veluti obſtante neceſſitudinis iure, quod intercedebat inter Caium Lucii Titii filium, & filiam ſuam, ſe eam datum alteri filio ipſius Lucii Titii ex alia uxore ſuſcepto, cum quo filia ſua nullam neceſſitudinem habebat; & contraxerunt inter ſe ſponſalia verbis præſentibus: ſed detectâ poſtea inter eos cognatione, ſponſalia nulla declarata ſunt. Quæſitum fuit, an Hugo poſſit ſi filiam ſuam nupti collocare alteri filio ipſius Lucii Titii. Et reſpondet Pontifex, non poſſe, propter impedimentum publicæ honeſtatis ex prædictis ſponſalibus ortum.
2. b *Sponſam fratris*. Quæ verba exponemus in cap. ſin. de divortii.

COMMENTARIUM.

3. ^{3.} **EX** his duabus deciſionibus ſequens deducitur **Concluſio**: Ex ſponſalibus oritur impedimentum publicæ honeſtatis inter ſponſos, & eorum conſanguineos. Probant eam textus in cap. ſi quis deſponſaverit 11. cap. de ſponſatam 12. cap. ſi quis deſponſaverit 15. cap. ſi quis uxorem, cum aliis, 27. quæſt. 1. cap. ſponſam, hoc tit. cap. litteras, c. acceſſit, cap. duo pueri, de deſponſ. impub. cap. unico, eod. tit. lib. 6. cap. 1. de matrim. contraſto, l. ſemper 42. ff. de ritu nupt. l. non omne, l. ſemper 197. ff. de reg. jur. §. ſi uxor, Inſtit. de nuptiis. Trident. ſeſſ. 19. de reform. cap. 13. cap. t. hoc tit. in 5. compil. cap. 3. eod. tit. & in eadem compilatione, ibi: Tuis nobis litteris inimiſti, quod P. civis Eſculani matrem cuiuſdam puellæ, quæ deſponſata, & tradita etiam ab eodem ante novem annos, ab ipſo incognita deſubium carnis exſolvit, jam ſecundo iuravit ducere in uxorem matris interveniente conſenſu, dummodo id poſſit legitime adimpleri. Unde ipſi alit contrahendi ſcientiam cum inſtantiâ poſſulantibus, ſuper hoc nos conſulere voſiſti. Nos igitur conſultationi tue breviter reſpondemus, quod eſſe non poſſet matrimonium inter eos. Conſonant lex 4. & finalis, tit. 1. part. 4. ibi: *A eſta alleganza llaman en latin publica honeſtatis juſtitia*: lex 17. tit. 2. eadem part.

Illustrant ultra congestos in præſenti à Barboſa, Sanchez de matrim. d. diſp. 68. Baſilius eodem tract. lib. 7. cap. 36. & lib. 10. cap. 15. Cujacius, Caniſius, & Petrus Greg. in præſenti: idem Petrus Greg. lib. 8. ſynag. cap. 5. Egidius Hortenſ. de privil. honeſt. art. 17. Cironius in cap. 1. hoc tit. in 5. compil. Connanus lib. 8. comment. cap. 5. num. 7. Matrinis lib. 1. reſol. cap. 167. Macedo declam. 6. Petr. lib. 4. cap. 11. Borell. tom. 3. deciſ. tit. 1. num. 647.

Sed pro dubitanti ratione ita in præſentem aſſertionem inſurgo. Copulâ carnali non ſequutâ ſponſi naſcuntur una caro, & conſequenter nec ulla ſequitur propinquitas, ut docet D. Gregorius in cap. lex 27. quæſt. 2. Sed in ſponſalibus de futuro celebratis nulla datur corporum commixtio: igitur ex eis naſcitur impedimentum, argumento regulæ 52. de reg. jur. in 6. Auguſtus hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi impedimentum hoc naſceretur ex ſponſalibus propter publicam honeſtatem, multò magis oriretur ex matrimonio rato, in quo fortius eadem ratio militat: ſed ex matrimonio rato non naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis, cap. 2. hoc titulo, in prima collect. ubi ita Alexander III. ſcribit: *Non ſunt una caro vir, & mulier, niſi cohaereſcunt copulâ maritali, ideoque deſunctâ ſponſa intellâ, ejus ſoror à ſponſo, hoc non impediunt, liberè ducitur in uxorem*: ergo multò minus ex ſponſalibus de futuro dari debet hoc impedimentum.

Quâ diſcultate ita ſolucita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, impedimentum hoc publicæ honeſtatis ſic diſtincti ſolere cum D. Thoma in 4. diſtinct. 41. q. unica, art. 10. ut ſit Propinquitas ex ſponſalibus, vel matrimonio rato proveniens, robur trahens ab Eccleſie inſtitutione propter honeſtatem. Verbum, propinquitas, ponitur loco generis, quia comprehendit conſanguinitatem, affinitatem, & agnationem: ponuntur ea verba, ex ſponſalibus & matrimonio rato, loco differentię, & ut cognoscamus impedimentum hoc oriri ex duobus capitibus, videlicet ex matrimonio rato, vel ex ſponſalibus de futuro. Ex matrimonio rato, quia cum affinitas non aliter contrahatur, niſi ex copulâ carnali, ideoque non poſſet verè & propriè affinitas, ſed publica honeſtas conſurgere ex matrimonio tantum rato, cap. ult. 35. quæſt. 3. & declaravit Pius V. in extravag. ad Romanam: & Congregatio Cardinalium, teſte Baſilio lib. 7. de matrim. cap. 35. num. 1. pluribus relatis docet Sanchez lib. 7. de num. diſp. 64. num. 25. Quæ publica honeſtas expreſſe ſtatuitur in cap. ſi quis 11. cap. qui deſponſatam 12. cap. ſi quis 14. cum ſequenti, 27. quæſt. 2. cap. duo pueri 12. de deſponſ. impub. quævis hæc jura elidere conetur Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 7. num. 1. exiſtimans non repetiri conſtitutionem eccleſiaſticam, ex qua aperte hoc impedimentum probetur; à quo merito recedit Baſilius d. cap. 35. num. 1. Rurſus hoc impedimentum publicæ honeſtatis etiam oritur ex matrimonio rato, quæcumque ex cauſa irritò, dummodo non ſit ex defectu conſenſus, cap. unico, de ſponſalibus in 6. cujus textus deciſio eſt de ſponſalibus de futuro loqui

4. IMPUGNATUR TRADITA ASERTIO.

5. DE IMPEDIMENTO PUBLICÆ HONESTATIS.

loquatur, in matrimonio tamen rato locum habere DD. communiter profitentur. Nec rursus obijcies Concil. Trident. in d. cap. 3. ubi p̄toris impedimentum tollitur ex sponsalibus quacumque ratione irritis: cuius textus argumento videtur dicendum, in matrimonio etiam rato irritum, hodie hoc impedimentum sublatum esse. Sed respondendum est, Trident. d. cap. 3. tantum esse accipiendum de sponsalibus de futuro, nec ejus decretum producendum esse ad matrimonium ratum: unde licet ante Trident. impedimentum hoc oticbatur ex matrimonio rato irritum, p̄terquam ex defectu consensus; ita & hodie durat, ut declaravit idem Pius V. in extravag. notant Navarros in manuali, cap. 22. n. 57. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 2. Sanchez d. disp. 70. num. 5. & adducta declaratione Cardinalium, idem docet Basilius d. cap. 35. num. 5. Ex qua declaratione constat aperte, ex matrimonio rato nulliter contracto, propter omisam formam Trident. sess. 24. de matrim. c. 1. adhuc hoc impedimentum oriri, ut videre est apud Farinac. in declarationibus ad Trident. d. c. 3. pag. 70. & notat Gutierrez de matrim. cap. 105. n. 9. quamvis neget Sanchez d. disp. 7. num. 13. De impedimento publicæ honestatis agit Sperellus decis. 95.

Hæcenus de hoc impedimento ex matrimonio rato proveniente; nunc de ipso impedimento nato ex sponsalibus de futuro agamus; & licet hoc impedimentum publicæ honestatis appetibus statuerit Bonifacius VIII. in cap. unico, hoc tit. in 6. ab ejus tamen prædecessoribus non fuisse incognitum, aperte constat ex hoc textu, & aliis pro ejus illustratione adductis, quantum Basilius lib. 7. de matrim. cap. 36. art. 1. existimaverit prædicta jura accipienda esse, non de sponsalibus de futuro, sed de matrimonio rato. Verum aperte refellitur ex cap. 1. & 3. hoc tit. in 5. compil. Attentis ergo his canonibus hoc impedimentum consurgebat ex quibuscumque sponsalibus certis, idest cum certa persona contractis, non conditionalibus; etiam si essent irrita, dum non essent talia ex defectu consensus. Unde deducitur primo, sponsalia inter illos contracta, qui valide ratione alienius impedimenti matrimonium inire non possunt, olim impedimentum hoc producere, cum non fuissent nulla ex defectu consensus: hodie autem post Trident. sess. 24. de reformat. cap. 3. statutum est, tantum hoc impedimentum consurgere ex sponsalibus validis, non verò ex iis, quæ fuerint irrita quacumque ex causa; imò nec ex sponsalibus mutuo dissensu contractantium dissolutis impedimentum oritur, quia ex mutuo dissensu nulla esse cœperunt; & ita declaratum fuisse, per sacram Congregationem, post Farinacium referunt Gutierrez de matrim. cap. 103. numero 11. Basilius d. capite 36. à qua sententia immerito descendit Thom. Sanchez d. lib. 7. disp. 63. num. 21. ea potissimum ratione motus, quod nulla inajor, & æquior est sponsaliorum solutio, quam quæ mortuo uniui sponsi contingit; & tamen tunc nascitur impedimentum publicæ honestatis, juxta jura sic intelligenda in cap. si quis uxorem 14. cum sequenti 8. hoc tit. unde idem dicendum videtur superiori casu, cum sponsalia dissolvuntur mutuo consensu. Sed respondendum est, magnum versari discrimen inter illos duos casus; nam primo casu cum ob mutuum consensum descendit, impedimentum hoc non producit: in secundo verò impedimentum

perpetuò durat. Discriminis ratio est; quia is, qui moritur; si antea non revocavit voluntatem, in eadem perseverasse creditur, l. 4. in princ. ff. de manumiss. vindict. & idè licet ejus morte sponsalia solvantur, durat tamen hoc impedimentum publicæ honestatis; argumento textus in c. 7. vers. Nequaquam, de officio deleg. in 6. l. quæsumus 8. §. quod a Titio, l. cum precario 12. ff. de precario. Illud etiam quæri solet, utrum cum sponsalia interno consensu carent; producant hoc impedimentum? In qua questione sunt qui existimant, tunc non oriri hoc impedimentum, eo quòd sponsalia invalida sunt ex defectu consensus, juxta textus differens in d. cap. unico, hoc tit. in 6. d. cap. 3. Concilii Trident. Ita nonnulli conglaci à Sanchez d. disp. 68. num. 3. Sed verius est, ex his etiam sponsalibus publicam honestatem oriri, ut rectè dicunt post alios Sanchez d. disp. 68. n. 14. Basil. d. cap. 36. n. 10. Nam hoc impedimentum ab Ecclesia institutum est ad vitandum scandalum, & propter publicam honestatem; quæ ratio adhuc viget in his sponsalibus. Nec obstat quòd sponsalia irrita ex defectu consensus nullum producant impedimentum, tam jure veteri, quam novo; nam respondetur, id tantum esse accipiendum de defectu consensus externi, non verò interni; quo in sensu accipiunt verba illa dicti capituli unici, ibi: Nulla ex defectu consensus. Gloss. ibi, Archidiaconus n. 9. Francus num. 8. Geminianus num. 12. Covarr. 2. part. de matrim. §. 2. num. 5.

Tandem dixi in diffinitione, robur trahens ab Ecclesiæ infirmatione, ut cognoscamus, hoc impedimentum solo jure ecclesiastico inductum esse, nec jure naturali in aliquo gradu lineæ rectæ, aut transverse matrimonium dirimere; itemque infideles posse contrahere matrimonium cum consanguineis sponse, eo quòd non ligantur legibus Ecclesiæ. Illud tamen discrimen eo casu inter impedimentum consanguinitatis, seu affinitatis, & impedimentum hoc publicæ honestatis observandum est, quòd illud etiam post baptismum viget: exempli gratià infidelis, qui cum uxore consummavit matrimonium ante baptismum, non potest postea fidelis cum consanguinea ipsius uxoris intra quartum gradum matrimonium contrahere, cap. fin. de divort. Si verò infidelis sponsalia contraxit post baptismum, etiam cum sorore ipsius sponse matrimonium celebrare potest, quia impedimentum hoc solo jure ecclesiastico inductum non potuit oriri tempore infidelitatis. Discriminis ratio provenit ex eo; nam ex affinitate, seu consanguinitate vinculum naturale nascitur, ut notat Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 13. num. 5. at ex sponsalibus tempore infidelitatis contractis nullum naturale vinculum oritur, ut ostendit Sanchez lib. 7. disp. 65. num. 3. Circa gradus autem hujus impedimenti sciendum est, olim hoc impedimentum extendi ad eòdem gradus, ad quos consanguinitas, seu affinitas protraheretur, scilicet ad septimum gradum: postea tantum usque ad quartum gradum restrictum fuit, non speciali constitutione textus in cap. non debet, de consanguin. & affin. sed ex paritate rationis, & consuetudine ita inducta, ut rectè docuit Basil. d. cap. 35. num. 4. quo iure & hodie nimirum ex declaratione Pii V. in dista extravag. Ad Romanum: nec contrarium statuitur in d. sess. 24. Concil. Trident. cap. 3. ubi hoc impedimentum noviter restrictum est tantum ad primum gradum; nam illud decretum tantum procedit in sponsalibus de futuro

6.
DE HOC
IMPE-
DIMENTO EX
SPONSALI-
BUS.

7.
DE GRADI-
BUS HUIUS
IMPE-
DIMENTI.

futuro, non verò in matrimonio rato; in hoc enim adhuc publicæ honestatis impedimentum durat usque ad quartum gradum, ad quem ante ipsum Concilium extendebatur, ut discretis verbis declaravit Pius V. in *dicta extrag. ad Roman.* & Congregatio Cardinalium, ut refertur Sanchez *dist. dispus. 70. num. 16. Basilus d. cap. 33. num. 3.*

9. Ratio autem cur hoc impedimentum inducitur sit, quæ est simul præsentis decisionis, provenit ex honestate, cum illi valde consonum sit matrimonium prohiberi cum consanguinea sponsi vel sponsæ celsitatis sponsalibus tam de præsentis, quam de futuro; nam ex tali matrimonio magnum scandalum oriretur, cum per sponsalia conjugantur sponsi, saltem imperfectè. Quare conveniens fuit honestati, quam Ecclesia prædicat, ut sicut per matrimonium, carnali copulâ sublequutâ, contrahitur affinitatis impedimentum, *cap. de hoc, cap. de propinquitate, cap. nullum, 35. q. 1.* ita etiam ex sponsalibus, seu matrimonio rato impedimentum publicæ honestatis nascatur ob vitandum scandalum, *d. l. fin. partia 4. ibi: E per la igualtat de los pue- blos, i per quilar scandalo; præcipiendū cum in nuptiis non solum quod licet, verum & quod honestum est, attendatur, l. semper, ff. de ritu nupt.* Accedit, nam sponsa in plurius assimilatur uxori; unde sponsus tam de adulterio accensæ valet, *l. si uxore 13. §. Divi, ff. ad l. inf. de adul. l. propter 7. C. de ed. tit. iuncto Cujac. lib. 6. observ. c. 16.* & æquè pro sponsa sponsum injuriatum actionem intendere potest, ac maritus pro uxore, *l. item, §. sponsam, ff. de injuriis, et in aliis præsens considerandus inquit in cap. 2. relatus, idem non improprie, ut matrimonium prohibetur propter affinitatem cum consanguinea conjugis, ita etiam inbibetur cum consanguinea sponsi.*

10. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta ex d. cap. lex, cujus difficultate oppressus Basilus ubi suprà, existimavit ante constitutionem Buni-

facii VIII. relatam in d. cap. nix, hoc titulo in 6. hoc impedimentum aliqua lege ecclesiastica statutum non fuisse, & ita præsentem textum, & alios suprà pro illustratione conclusionis adductos accipit de matrimonio rato, non verò de sponsalibus de futuro. Sed hæc interpretatio facile refellitur ex suprà traditis; quæ cā omis- si, dicendum est, in eo textu non dari impedimentum publicæ honestatis, quia pœlla non- dum fuerat desponsata, sed tantum à parentibus destinata; quod colligitur primò ex eo, quod in eo textu dicitur, eam simpliciter verbis fuisse desponsatam; deinde quia dicitur, quod pater jam decreverat desponsare; quare illa tantum erat sponsa destinatione, ex qua impedimentum publicæ honestatis non nascitur, quia ut suprà dixi, valde differt destinata ab sponsa. Quod verò Pontifex addit, solum copulam inducere propinquitatem faciendo unam carnem, hoc adiecit ut ostenderet, inter eos nec fuisse impedimentum publicæ honestatis, sponsa- libus non contrahis, nec copulam & ideo nul- lum esse impedimentum, nec affinitatis, nec publicæ honestatis. Nec obstat augmentum diffi- cultatis deducum ex d. cap. 2. hoc tit. in 1. col- lect. namio eo non negat Alex. III. ex ma- trimonio rato non dari impedimentum publicæ honestatis, sed tantum non oriri affinitatem, ut quidam veteret docebant, quos sequuti fuerant Alexander de Nervo in cap. sponsam, hoc titulo, nam. 6. Henricus in summa, lib. 2. de matrim. cap. 10. num. 1. Bellarminus de matrim. lib. 2. c. 24. ad finem. Et licet non propriam, saltem initiati- vam oriri affinitatem, docuit Ledesma de ma- trim. q. 33. art. 1. diffin. 2. Unde cum ambigere- tur, an ob affinitatem prohiberetur matrimonium cum sorore uxoris matrimonio ductæ, etsi non cognita. Alex. III. ait, non prohiberi, non tamen negavit ex alio capite, videlicet ob impedimen- tum publicæ honestatis, prohiberi, de quo cum non consuleretur, non respondit.

CAPUT V.

Idem a Panormitano Archiepiscopo.

DE illis autem, qui præstato juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittere terram, & se ad partes alias transferre, hoc tunc discretioni volumus innoscere, quod liberum erit mulieribus ipsis, si non est ali- plus in facto processum, ad alia se vota transferre, receptâ tamen de perjurio pœni- tentiâ, si per eas non steterit quominus matrimonium consummaretur. Si b verò ali- quis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris; reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod juramento sibi petiti dari, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsentis, aut carnalis sit inier eos commixtio subsecuta.

NOTÆ.

1. a Panormi. Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc titulo cap. 4. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 12. idest Hugoni Archiepiscopo Panor- mit. cui etiam referitur Alex. III. in cap. super eo, de usur. cap. in Archiepiscopum, de rapto. de quo plura refert D. Rochas Pyrrorem. 1. Sicilia, in notitia Ecclesiæ Panormit. fol. 119. & noa de Ec- clesiâ Panormit. episcopus in cap. 4. de elect.
2. b Si verò aliquis. Hæc verba reperiuntur in c. 3. de condit. appof. & hujus textus meminit Urbanus III. in cap. 4. de ed. tit.

COMMENTARIUM.

INTER alios modos, quibus sponsalia dissol- vuntur, quos refertur Costanus de spons. fol. 34. Borch. tom. 3. decis. tit. 1. num. 370. enume- rat divortium absentiæ sponsi, l. 1. C. de sponsal. l. 1. C. de repudiis: probant Cuiac. hic, & ad tit. C. de sponsal. Petrus Gregor. in presenti, & lib. 3. part. titulo 20. cap. fin. & lib. 8. synagm. cap. 2. Canisius hic, Basilus lib. 11. de matrim. cap. 13. Gutierrez eodem tract. cap. 30. Castro Palao dis- put. 1. de sponsalibus. puncto 23. Giblinus tom. 2. de univers. negot. lib. 4. c. 1. art. 3. consil. 3. Quod tamen

tamen dicatur tempus legitimum, ut sponsa quæ manſit in eodem loco, poſſit cum alio nuptias contrahere, non faciliè apud Doctores liquet: alii enim aſſerunt biennium caui, ex l. 2. C. de ſponſalibus: alii triennium, ex l. 1. C. de repudiis: alii quadriennium, ex cap. ſicm ex literis, 22. hoc tit. alii docent cum Gaio in l. ſape, ff. de ſponſal. ſape juſtas, & neceſſarias cauſas ſuboriri, ex quibus non ſolidum per annum, vel biennium, ſed etiam per triennium, quadriennium, & ulterius trahuntur ſponſalia, veluti ex valitudine ſponſi, ſponſe, aut morte parentum, aut ex capitalibus inimiciſciis, vel longioribus peregrinationibus, quæ ea neceſſitate hant: quæ textus cum auctorem præſtat Gaium ad legem ſol. & Pap. intelligendus eſt juxta ipſam legem, quâ ita cavebatur: Quicumque ſponſum habeat ultra biennium, ſponſam eam non habere: qui ultra biennium habue-

rit, maritum præſens ne fruatur. Coſus capituli legis Iulie meminerunt Suet. in Oſt. c. 34. Dio lib. 54. Zonaræ ſum. 2. notavit Gothofr. ad rand. legem, cap. 3. qui poſt Coſac. lib. 16. qſ. cap. 35. emendatè intendit textum in d. l. ſape, & in legibus Longobard. lib. 2. tit. de ſponſal. l. 1. permiſſum parentibus ſponſe alii liberè eam conjugare, ſi poſt biennium ab ſponſalibus monitis ſponſus, ut tollat ſponſam intra certum tempus, diſtulerit tollere. Illud tamen certum eſt, quod ſi certum tempus adjectum ſit ſponſalibus, & eo elapſo ſponſus ſine juſta cauſa abſuerit, ſponſa poterit cum alio matrimonium contrahere: quia tunc dies adjectus interpellat pro homine: & ſponſum in mora conſtituit, l. magnam, C. de contrah. ſipal. ſi autem nullum tempus certum adjectum ſuit, relinqui omnino arbitrio judicis, per quod tempus ſponſa expectare teneatur ſponſum

C A P U T VI.

Idem Eboardo a Paduano Epifcopo.

DE muliere, quæ eſt in viâ tradita viro, & decenta, cum inter vim & vim ſit differentia, & utrum poſtea conſenſus interceſſerit, certum nobis nihil poſtea expreſſiſti: exquitiſitioni tuæ nihil poſſumus reſpondere. b Illos autem, qui per conſanguinitate prohibentur conjungi, & poſtea contra interdictionem Eccleſiæ ſeſe receperint, excommunicationi debes ſubjicere, donec tamdiu ſeparentur, quouſque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium de iure poſſit, & debeat ſtare.

NOTÆ.

1. a **P**aduano. Ita etiam legitur in prima collectione, ſub hoc tit. cap. 5. & poſt Concil. Later. p. 6. cap. 18. & in cap. de muliere, de matrim. contra interdict. & principium hujus textus extat in cap. ſollicitudinem, de ſponſa duorum, in prima collect. De Paduana diſcreti egi in cap. 3. de matrim. contrah. ubi ea exponemus.

Martialis lib. 7. epigram. 36.

Noſti miſericordiam quaſieris, Caltrice, ſignum:
Eſt operæ præſentium dicere thera, neuum.

Et Antonis:

Tuncque nomen thera ſellilis ſignet.

Quia apud Græcos tharatos ſignificat mortem, & ita per primam litteram caprimbeatur mortis ſententia: & ſi dubia erat cauſa, ac iudex diſſerte, ſive tenuitate eam ad alios iudices volebat, utebatur litteris N, L, idelt, non liquet, quibus cauſa ampliabat, lego Pomponius 13. §. ultim. ff. de recept. arbit. leg. Divi fratres 27. §. ultim. ff. de liberali cauſa, leg. Pomponius 160. ff. de re iudicata, leg. ſuo. ff. de inſuriis, juxta l. Decurionum, §. ſuo. ff. ex quibus cauſis majorum. Niſi tandem juraret, tibi de cauſa non liqueret, quo cauſa amplius ſpatium non concedebatur, ſed iudicio ſolvebatur, ut de ſeiſpo teſtis eſt Gellius lib. 1. noſt. cap. 2. ad ſinem, & lib. 5. cap. 10. de quibus fortilis egerunt plura, quos congerunt Oſualdus ad Danel. lib. 27. cap. 1. lit. C. Pichardus in mandatis, 2. part. in præſent. §. 2. num. 14. & 15. Valent. lib. 2. illuſ. tractatu 2. de re iudic. cap. ult. num. 15. & ultra eos Coſac. lib. 6. obſerv. cap. 17. Marcel. Donatus elucidi ad Tit. Livium lib. 43. ſemo 6. theſauri, Franciſcus Robortellus cap. 25. ſem. 2. cauſam theſauri erit. Savanna ad Siderium eam. 9. Demitrua ad Reſum, lib. 9. amiguit, pag. 947. Vnde eum in præſenti dubia eſſet quaſtio, ſiquidem non exprimebatur viſ quæ interceſſerit in matrimonio, non potuit certa proferri ſententia, ut in cap. ſicut ex literis 22. hoc tit. ibi: Quod ſi de his non conſtat ad plenum, ſecundum cogniſcas de cauſa, donec de his ad plenum ſufficienter inſtruaris: ut etiam in ſimili cauſa dubia matrimonio ſuſpenderit iudicium, & adhibentur alia probationes in cap. cauſam matrimonii, de probat. cap. ex literis, de conſanguin. & affin. ſicut in aliis cauſis, aut in ipſis matrimonialibus, eam

COMMENTARIUM.

3. **C**onſuluerat Everardus Epifcopus Paduanus Alexandrum III. ſuper quaſtione matrimonii, quod per vim celebratum dicebatur, & eum non expreſſiſſet, an per vim præſentiam, an verò per conditionatam, ſeu an per metum cadentem in virum conſtantem, an verò per metum levement celebratum eſſet: & indeciſam reliquit: eum nõ conſtatè quæ viſio matrimonio intetredet, & an talis eſſet, quæ matrimonium diſcretet, an quæ illud non impeditet, juxta inſrâ adducenda in cap. cum locum, hoc tit. Illud tamen in præſenti notandum eſt, in hac accipiti, & dubia quaſtione noluiſſe Pontificem decidere cauſam abſolute, vel ſub diſtinctionis ſedere: nam propriè huius cauſus, in quibus cauſa non liquet, non licet iudici abſolute iudicare, ut in foro Romano obſervatum invenio: apud Romanos enim non aliter concepiebatur ſententia, quàm per verbum condemnandi, aut abſolvendi, cum accepiſſet iſtelliſ judex, qui de cauſa cognoviſcebat, ſi abſolutus erat, litteram A. in urna mittebat, ſi verò intendebat condemnare, mittebat C, quæ erant notæ abſolutionis, vel condemnationis: & ſi teus erat mortis, mittebat litteram O, juxta illud Perſii ſayr. 4. Potens eſt nigrum vitium præſagere thina.

cum non ita dubit sunt, ac erat causa, de qua in presenti, solet sub conditione respondere, cap. venient, cap. consultationi, hoc tit. cap. 1. de

eo qui renunciavit Episcop. cap. 9. de clerico excommunicato, notavit Petrus Gregor. in cap. 2. hoc tit. num. 58.

CAP V T VII.

Idem ^a Cant. Archiepiscopo.

EX litteris, quas super causa matrimonii cuiusdam juvenis R. nomine, & Mariæ filiz Giliberti de sancto Leodegario transmisisti, tua sollicitudo nobis innovuit, quam in ipsius negotii examine servavisti. Quia verò absentibus partibus veritatem nequivimus plenarie indagare, nec causam ipsam ad te remittere, à quo pars mulieris ad audientiam nostram noscitur appellasse, eam Venerabilibus fratribus nostris b Vvinton. Herford. & Baton. Episcopis duximus committendam: ideoque f. t. per A. f. m. quat partes adire eorum presentiam, cum ab eis fuerint evocata, & quod ipsi iudicaverint, inviolabiliter observare, contr. & ap. cef. compellas. De hoc autem, quod circa finem litterarum consulisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter quod alter proponit, hoc tuam volumus discretionem tenere, quoniam inspicendum est iudici, si matrimonium contrahendi ad id faciendum sint idonei scientia & ætate. Quo cognito, si alter aliter intellexerit quod alter proposuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in sensu retinere, quem solent rectè intelligentiam generare. Quod verò quævisisti, an debeat appellationi deferri, ubi sub ejus prætextu noscitur adulterium, vel aliud crimen committendum: consulte. t. breviter respondemus, quod ubi notorium esset adulterium, vel aliud crimen committendum, si ap. interposita deferretur, deferri nollemus; nolumus enim incestus, vel adulterii materiam aliquibus ministrare.

NOTÆ.

1. ^a **C** Annuar.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo cap. 6. & post Concil. Lateran. p. 6, cap. 20. & p. 41. cap. 3. & p. 10. cap. 3. ubi non inproprie textus hic compilatur sub titulo de interpret. verbor. nam in presenti casu non erat dubium, quin sponsis minus esset contrahere: sed quia fortè non ejusdem idiomatis erant, vel quia ex occasione, seu causa aliter asserbebar, de pactorum conventionum verba quædam non bene percipisse, aut longè aliter accepisse, quam pars adversa proferebat, nec tamen propterea à sponsalium fide se abducebat, unde quæstio tantum vertebatur de interpretatione verborum.
- b Vvinton. & Herford.] Litteræ hujus delegationis extant in cap. 3. de matrim. contrah.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter traditur assertio: Si conjuges matrimonium, vel sponsalia contrahant per verba obscura, sequi sententur communem intelligentiam. Quæ conclusio probatur per argumentum ex l. Labeo 9. vers. non enim, ff. de suppellect. legat. l. liberorum, §. quid tamen ff. de legat. §. l. anniculus, ff. de V. S. Illustrant ultra congestos à Barbosa in presenti Cujac. Canisius, & P. Greg. hic.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Matrimonium contrahi debet per verba consensum experimentia, cap. si inter 31. hoc tit. sed idem est nihil dicere ac obsecrare dicere, l. de exat, §. nihil interest ff. de interrog. actio. l. si pupillus, §. si per, ff. de instit. actio. ergo matrimonium per verba obscura contractum nullum est. Accedit; nam verba obscura sunt intelligenda non secundum com-

mune acceptionem verborum, sed secundum singularem proferentis intentionem, l. cum quidam, C. de V. S. l. non aliter, ff. de legat. §. præcipueque attendi debet causa propter quam dicta sunt, cap. intelligentia, de V. S. ut quod actum est, potius valeat, quam pereat, l. ubi est 22. ff. de rebus dubiis, l. si uno anno, ff. locati. Deinde in contractibus verba obscura sunt interpretanda contra proferentem, quia potuit apertius legem dicere, l. veteribus 29. ff. de passu. l. Labeo 21. l. cum 23. ff. de contrahend. emptio. l. quidquid 99. §. 1. l. si ita 140. §. 1. ff. de verb. obl. pluribus 66. ff. de acceptil. l. inter 83. §. 1. ff. de verb. obl. l. solus 61. l. si quis 66. ff. de iudiciis: quo modo accipiuntur textus in l. Ariannus 49. ff. de obl. & act. l. si arborem 17. §. ult. ff. de servit. urb. l. in contrahenda 172. ff. de reg. jur. dolo enim proximum est non aperte loqui, l. ea quæ 43. §. ult. ff. de contrahend. emptio. l. qui libertatis 69. §. ultim. ff. de evict. Explicat Bionchorst. cent. 1. assert. 40. sicut contingit in juramento, cap. quæcumque, cap. humana 22. quest. 5. ergo cum matrimonium sit contractus, non secundum communem acceptionem, sed contra proferentem verba obscura sunt interpretanda.

Quæ difficultate non obstante verba est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, forum sacramenti matrimonii consistere in consensu per legitima signa, aut verba elicio, cap. sufficiat 27. q. 2. cap. tua nos, hoc tit. Concil. Florentin. §. Septimum sacram. Vazquez de matrim. cap. 9. Basiliius cod. tract. lib. 1. cap. 7. Vela in cap. fin. de procur. in 6. num. 11. & ita consensus est conditio, sine qua non stare matrimonium potest: nec ulla humana potestatem fieri valet, ut matrimonium deuri sine consensu; Deus tamen ut Dominus voluntatis humanæ, facere potest matrimonium sine consensu contrahentium, ut ex matrimonio Adami & Olee, probat Victoria in

2.
CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

3.
IMPRONATIONE TRADITA ASSERTIO.

4.
DELEGITIMO CONSENSU NECESSARIO AD MATRIMONIUM.

in relect. de matrim. num. 4. Petrus Sotus in eadem relect. etiam contrarium tenet Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 26. num. 5. & ita non repugnare quominus Deus conjugat aliquos in matrimonio absque consensu ipsorum, data scilicet utrique mutuâ potestate in corpus alterius ad usum matrimonii, quo ipsi essent veri conjuges, nullo ipsorum actuali consensu interposito, agnovimus Palac. in 4. distict. 27. disp. 1. Valentia 3. p. disp. 10. q. 3. puncto 1. Rebelle 2. part. tom. 2. q. 10. n. 26. Galpar Hurtad. disp. 3. de matrim. diffinit. 6. Egidius de Goninch de sacramentis 3. part. disp. 24. num. 49. Verum ergo est, Deum per se non posse efficere matrimonium inter P. & M. prout esse contrarius, quia illud non potest celebrari absque consensu viri & femine, ut docent Sanchez lib. 2. disp. 26. Dicalillo disput. 2. dubit. 6. At verò matrimonium prout est vinculum, & jus mutuum ex iustitia in corporibus, potest fieri à solo Deo absque consensu libero P. & M. quia Deus potest dare dominium corporum. Merasius de matrim. disputat. 7. sect. 1. apud Dianam p. 8. tract. 1. resol. 82. consensus autem potest explicari per procuratorem, aut per interpretem, quamvis testes presentes non intelligent linguam. Diana part. 10. tract. 13. resol. 17. vel signis, sive nutu, quia non minus exprimitur consensus signis, quam verbis, l. Paulus, ff. rem ratam haberi. reprehendenda, C. de inuicib. stipul. plures congesti Barb. in axiomat. verbo Voluntas. Unde mutus potest contrahere matrimonium, cap. cum apud, hoc it. & qui femine consensum conjugalem exprimentem annulum subarrhatorium tradit, ex consuetudine provincie ad hoc designatum, legitime consentit, cap. fin. de spons. impub. Si autem prius non præcedat consensus femine per subarrhationem, non celebratur matrimonium, cap. tenor, cap. labor, de re judic. Basilii lib. 2. de matrim. cap. 11. 12. & 19. Arneis de iure connub. cap. 2. sect. 1. Itemque si parentibus filiorum nomine corâ parochio & testibus expressum conjugalem consensum præstantibus ipsi filii tacerint, consensus ille sufficiens est ad matrimonium filiorum, cap. unic. §. fin. de spons. impub. qui licet loquatur in sponsalibus, ex communi tamen Doctorum consensu ad matrimonium extendi debet, licet dubitet Diana part. 3. tract. 4. resol. 272. Basil. lib. 2. de matrim. c. 14. licet postea idem Diana p. 10. tract. 3. contra Basilium id etiam extendat ad tutorem, vel curatorem respondentem pro pupilla. Signis etiam matrimonium contrahitur, si viro exprimentem consensum femina manum porrigat, cap. 1. de sponsa duor.

Sed ut ad præsentem textum accedamus, sciendum est, variè exponi à repetentibus; aliqui enim illud accipiunt, quando matrimonium contrahitur inter personas diversis idiomatibus, quo casu per interpretem contrahi solet, sicut ceteri contrahunt, l. 1. §. fin. in fine, ff. de verb. obl. & tunc si alter ex contrahentibus dicat, se non intelligisse verba interpretis, recurrendum esse ad communem intelligentiam; ita docuerunt Glossa, Abbas, & Præpositus hic, Marcus Anton. lib. 3. infir. canonice titulo 11. numero 37. & dicit communem Covarr. in 4. 2. p. cap. 4. qui docent, eo casu consideranda esse verba præcedentia tractatus, & alios casus, ex quibus perpendatur, an matrimonium, vel sponsalia contraxisse videantur. Alii accipiunt præsentem textum, quando contrahentes sunt ejusdem idiomatibus, ut in præsentem erant, cum fuissent ejusdem diocesis; verba tamen duplicem sensum acci-

piebant; quia sophisticè prolata erant, nempe: *Contraho tecum donec terra cooperiet oculos meos*; nam hæc verba secundum communem acceptionem sonant, idest donec mortuus sepeliar; ideo non est audiendus qui illa protulit, si dicat, se aliud sensisse, idest donec vivos cooperiam oculos meos: ita Abbas in præsentem, §. Præpositus colum. 3. Covarr. ubi supra. Quod habet locum in foro exteriori, in foro verò conscientie hæc verba sophisticè prolata ad declinandum mulierem intelligi debent secundum intentionem proferentis, cap. tua nos, infra hoc it. ubi Glossa verbo mulierem: docent Hostiensis hic, Abbas num. 6. Præpositus colum. 4. His casibus suppositis decidit Alex. in præsentem, contrahentes per verba obscura communem, verborum interpretationem sequi debere, si in ætate legitima, discretioque judicio matrimonium contrahere voluerint: cuius decisionis ratio ex eo provenit; nam cum in matrimonio consensus pro substantia exigatur, & verba animam expriment ad cognoscendum consensum, vel dissentium, verba obscura intelligenda sunt eo modo, quo homines accipere solent: quo casu non potest rectius declarari consensus verba profertentis obscura, ex dicta l. Labeo, vers. non enim: d. l. liberorum, §. non tamen. Quæ ratio procedit si contrahentes sint diversis idiomatibus, sive ejusdem; sive per interpretem, sive per se ipsos contraxerint per verba obscura, quia semper juxta communem acceptionem explicanda sunt. Covarr. ubi supra. Unde quotiescumque per verba obscura contrahitur matrimonium, observanda est præsens decisio; quamvis, ut dixi, & ex integra hujus textus constat, in præsentem specie contrahentes essent ejusdem idiomatibus, & contraxissent ipsa uxore absente, ut constat ex cap. per litteras, de matrim. contrah. ubi refertur præsentis textus casus; & si homines rectè intelligentes adhuc dubitent, per alias conjecturas declarari verba obscura debent, l. si servus plurium §. fin. de legat. 1.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quia obscurum duplici modo accipitur. Primum quando ad interpretationem reduci non potest, ut in d. l. de ætate, §. nihil interest, l. duo sunt Titii, ff. de testam. tutel. cap. ad hæc 10. de rescriptis. Secundum quando obscurum interpretari valet quo casu procedit præsens textus, quia in ejus specie verba obscura per communem acceptionem explicari poterant. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis deductum ex dicta lege Cum quidam, l. non aliter, nam cum in re sua quilibet sit moderator & arbiter, l. in re mandata, C. mandati, maxime in ultimis voluntatibus, auct. de nuptiis, vers. disponat testator, & erit lex; si ex testatoris mente, vel voluntate certum consisterit, vel propter conjecturas deprehendatur, illud est observandum, etiam contra verborum proprietatem, ex d. l. iuribus, & aliis relatis à Mantica de conjecturis lib. 1. in princip. Ceterum si de testatoris mente non consisterit, nec etiam per conjecturas, verba obscura secundum communem verborum acceptionem explicanda sunt, dicta lege Labeo, d. leg. liberorum, §. quod tamen Cassius. Nec obstat aliud augmentum ipsius dubitandi rationis; nam verum est in judiciis verba obscura intelligi juxta mentem proferentis, leg. si quis intentione 66. ff. de judiciis, leg. inter 73. §. 1. ff. de verb. oblig. leg. in ambiguis 96. ff. de regul. jur. quando obscurum resolvatur ex libello, non ex probatione; quia tunc intelligitur secundum juris traditiones,

7.
DISCERNIT
TUR PUES
TANDI
RATIO

6.
TRAADI-
TUR RA-
TIO PRÆ-
SENTIS
TEXTUS.

ut notatur in *cap. in presentia*, de probat. Similiter & in contradicibus verba obscura explicantur contra proferentem, ex d. leg. veteribus. Sed hoc non procedit quando ambiguitas versatur

circa consensum à contrahentibus præstitum, vel non; quia tunc secundum communem acceptionem verba exponenda sunt, ut docet Petrus Greg. in *presenti*.

C A P V T VIII.

Idem a *Vigiliensi Episcopo*.

b Sponsam autem alterius, si est nubili ætati proxima, nullus consanguineorum aliquando sibi matrimonio potest copulare.

NOTÆ.

1. **a** *Vigiliensi*.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 7.* & post Concilium Lateran. *p. 6. cap. 3.* & *p. 2. cap. 4.* In dicta autem collectione additur *Pars capituli Cum sit Romana*, ut cognoscamus in præsentem referri partem textus in *cap. cum sit Romana*, de *simonia*. Etiam alia pars hujus textus extat in *cap. 11. de despons. impub. in 1. collect.* De Vigiliensi decretali egi in *cap. 8. de atate & qualis*.
2. **b** *Sponsam*.] De præsentem tantum, exponit Cujac. *hic*, sed rectius Petrus Gregor. in *c. 4. supra*, etiam de futuro exponit, propter impedimentum publicæ honestatis, de quo egi in *dicto cap. 4.*
3. **c** *St est nubili atati*.] In hac sexta collectione legitur, *maximè*; sed certè abundat, & est Glossa Alani antiqui compilatoris; cum etiam non sit nubili ætatis sponsa, non possit defuncto sponso ab ejus consanguineo in uxorem duci, *cap. 6. de despons. impub.* Nec contrarium probatur in verbis relatis; nam in eis non intendit Alexander III. docere, non aliter ex sponsalibus oriri impedimentum publicæ honestatis eum sponsi consanguineis, quam si sponsa esset nu-

bilis ætatis, cum spondebatur; sed sponsam consanguinei non posse consanguineum in uxorem ducere, si nubilis ætatis est: nam si non est nubilis ætatis, ex alia potissimum ratione eam ducere non valet, videlicet ob ætatis defectum: & ita verba telata respiciunt potius matrimonium contrahendum à consanguineo, quam sponsalia celebrata ab sponso, quia nihil interest, si sponsalia valuerunt, an esset nubilis ætatis, vel non puella, ut à consanguineo sponsi duci non possit. Quæ interpretatio facillè probatur, si textus hic legatur prout jacet in *cap. 11. de despons. impub. in 1. collect.* ubi ita habetur: *Si puella infra XI l. annum alicui desponsa fuerit, vel sponsus aliquam infra XIII l. annum desponsaverit, antequam ad annos pervenerat matrimonio aptos, à passionem nuptialis recedere, & ad aliud matrimonium convolare non possunt. Sed cum puella ad nobiles annos, & sponso ad annos aptos matrimonio pervenerit, tunc de passionem illa complenda, vel recipienda sunt audiendi; & ad complendum matrimonium ab iis qui matrimonium iuraverant, commo- nendi. Sponsa autem si nubili ætati proxima est, nullus consanguineorum sponsi potest eam sibi matrimonio copulare.*

C A P V T IX.

a Idem *Abbatib. S. Cadmundi, & de Remescia*.

EX parte Eminæ mulieris, intumescit auribus nostris, quod Andreas sibi coram sacerdote quodam & diacono, & aliis plerisque, tam clericis, quam laicis ab hoc convocatis juramentum præstitit, quod eam ab eo tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori fidem servaret: ipsa quoque eidem Andræ juramento præstito promissit se illi pro marito habituram, & fidem ei tanquam proprio viro servaturam. Quo facto in eadem domo diu cohabitantes sibi liberos procreaverunt: procedente verò tempore prænominatus Andreas contra juramentum præstitum prænominatam Eminam & filios ex ea procreatos reliquit, & ab eorum cohabitatione recessit. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsâ vivente *b* continere; nec nos sustinere debemus, ut prædictus Andreas juramenti præstiti religionem infringat: d. y. per A. l. p. m. quat. rei veritate diligentius inquisita, si prout superius dictum est, ita esse inveneritis, eundem Andream moneatis studiosius, ut suæ salutis consulens, & superinductâ, quam habet, prius dimissâ, ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, & reatum suum condignâ satagat pœnitentiâ expiare. Quod si communioni vestræ acquiescere fortè noluerit, vos eum, & superinductam, omni oc. & ap. rem. excommunicationis vinculo innodetis, & usque ad dignam satisfactionem præcipiatis ab omnibus sicut excommunicatos cautius evitari.

NOTÆ.

1. **a** *Idem*.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 8.* & post Concil. Lateran. *part. 6. cap. 15.* non ita, sed *Abbatibus Sancti Cadmundi, & de Remescia*, legendum esse jam notavit Cujac. in *presenti*. De Abbate san-

cti Cadmundi egi in *cap. Abbas*, de his quæ vi. De monasterio de Remescia egi in *cap. 2. de dolo & consummatione*.

b *Continere*.] Quatenus per adulterium dissolvatur matrimonium quoad forum, ita ut non possit innocens vivente adultera aliud inire conjugium, exposui in *cap. 9. Concil. 9. l. liber*.

COM

COMMENTARIUM.

3. **C**onsensum legitime præstitum per verba, aut legitima signa, desiderati pro forma matrimonii, supra in cap. 7. probavi: unde consultus fuit Alexand. III. in præsentī casu, an cū vir promissit, seu juravit, se ab eo tempore mulierem aliquam habiturum pro uxore, & tanquam uxori suam fidem servaturum, & vicissim illa promissit eum habituram se pro marito, & quasi marito suo fidem servaturam, validum contrahatur matrimonium, ita ut maritus uxorem hac forma ductam defersens cogendus sit ad eam redire? Et respondit Alexand. III. cogendum esse ad eam redire, & matrimonium valide, & efficaciter fuisse celebratum. Dubitandi ratio ex eo nascebatur, quod verba contractus matrimonii collata in tempus futurum, non inducunt matrimonium, sed sponsalia de futuro, cap. de illis 5. cap. si inter 3. i. hoc tit. sed illa verba, pro conjugē habiturum, sunt futuri temporis: ergo consensus de præsentī ad matrimonium necessarium non exprimitur. Sed meritis contrarium decrevit Alexand. III. Ut autem huic dubitanti rationi aliqui satisfaciunt, affirmant in præsentī textu. ideo per ea verba matrimonium declarari contractum, quia postea copula sequuta fuit inter sponsores, ut ex integra supra relata constat. Vnde cū sponsalia quantumvis de futuro contracta, copula sequuta transiunt in matrimonium, cap. si qui fidem, infra hoc tit. ideo in præsentī casu, tanquam matrimonio ritē contracto, cogitur maritus redire ad eam uxorem. Verū licet hæc interpretatio sustineri possit, tamen cū Raymondus omisisset ea verba, *Quo facto in eadem domo diu cohabitantes liberas procreaverunt*; satis innuit perdoctus vir, adhuc eā copulā non sequutū, per verba supra relata legitime matrimonium de præsentī contrahi; siquidem illis verbis omisissā decisionem transcripsit. Quare dicendum est in præsentī specie ea verba, ab eo tempore, &c. importare matrimonium de præsentī, ut recte docuerunt Paludanus in 4. distict. 27. q. 2. art. 4. concl. 4. Covar. in 4. 2. p. cap. 4. §. 1.

Gutierrez canon. qq. cap. 21. num. 30. Mateus Antonius lib. 5. instit. tit. 11. num. 43. Canisius, & Cujacius hic. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam procedit quando verba collata in futurum respiciunt principium actus, secus si de notent executionem actus jam perfecti, ut in præsentī casu; hæc enim verba, *pro conjugē te habeo*, denotant executionem matrimonii, quia non potest mulier pro conjugē haberi, nisi præcedat matrimonium; ac proinde per hujusmodi verba videntur conjuges de præsentī contraxisse, argumento legis illius 77. ff. de acquir. heredit. cap. præterea 5. de officio delegat. l. 2. ff. de jurisd. Et quia qui diem non apposuit, videtur præsentī die se obligare, l. enim qui calendis, ff. de verb. obl. præsentit Gloss. 1. hic, & per textum ibi, in cap. si quis divinis 30. q. 5. Non tamen ex hoc intellectu bene deducunt Joannes Andreas, Abbas, & Præpositus hic, Gutierrez d. cap. 21. num. 7. & alii relati à Covar. 2. p. cap. 4. §. 1. n. 6. quod per hæc verba; *non habeo aliam in uxorem nisi te*, censetur contractum matrimonium de præsentī; siquidem repugnat proprietates verborum de futuro, quæ non inducunt consensum de præsentī; & verba hæc, *habeo te in uxorem*, non matrimonium, sed sponsalia de futuro important. Præterea autem decisio procedit in foro exteriori, in foro verò conscientie attendendus est animus ejus, qui ea verba protulit; an videlicet animum habuerit statim contrahendi, vel potè, vel conditione, &c. de futuro, vel de præsentī; quia in eo foro animus semper attenditur, cap. tua nos, infra hoc tit. docent Sotus in 4. distict. 29. questione 2. artic. 3. Gutierrez ubi supra. Tandem notandum est, quod in foro exteriori ea verba important sponsalia tantum, si inter contrahentes actus est de sponsalibus contrahendis; quia à contrahentium intentione non est recedendum, dist. cap. tua nos, leg. semper 34. Digest. de reg. jur. Camillus hic, Covar. super num. 4. Gutierrez num. 18. qui idem resolvunt, quando ex consuetudine regionis sponsalia hæc sepe contrahi solent; ut Marcus Antonius supra, qui movet parochos, ut hujusmodi verba obicula non admittant, sed compellant contrahentes expresse, explicitèque consentire.

C A P V T X.

Idem a Pictaviensi Episcopo.

EX litteris ven. fratris nostri Salvon. Episcopi accepimus, quod cū duo nobiles viri sui Episcopatus Vv. S. de Mostrand, & B. de Mauritania, filios & filias impubescentes haberent, & spe pacis inter eos conciliandæ ita inter se convenerint, quod filios & filias mutuis ad invicem matrimoniis sociarent; & hoc tam patres, quàm filii sub juramento se facturos & promiserint, inter quos G. prædicti B. consentiente patre, semel & iterum accipere in uxorem juravit: cumque ipso volente ad alia vota migrare, cum Episcopo sub distinctione anathematis compellere voluit, ut secundum quod juraverat, filiam præfati B. traderet in uxorem, ipse ad audienciam nostram appellavit; & altera parte nuntium suum ad nos destinante, ipse nec venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit. Quia igitur prædicto G. periculosum est contra juramentum suum venire, f. t. per A. l. p. 4. m. quat. cū exinde fueris requisitus, utramque partem ante tuam convoces præsentiam, & rationibus hinc inde plenius auditis, & cognitis; si tibi constiterit, quod præfatus G. præfatis juramento firmasset, quod filiam memorati B. duceret in uxorem, cum moneas, & auctoritate nostra districtè compellas, ut ipsam, nisi rationabilis causa extiterit, in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet: si verò rationabilem causam prætereundere noluerit, eam cum omni diligentia & studio audias, & sine canonico omni ap. cess. decidas. Cæterum si legitime monitus judicio tuo parere contempserit, eum, &

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

C

patrem

patrem, si fovere ipsum in sua malitia præsumperit, excommunicationis vinculo astringas, & in tota terra ipsorum omnia divina, præter & baptisma parvulorum, & penitencias morientium, prohibeas officia celebrari.

N O T Æ.

1. ^a *Pictaviens.*] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 9. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 26. de Pictaviensi Ecclesia egi in cap. 10. de rescriptis.
2. ^b *Salvem.*] Non rectè Glossa marginalis, quam sequitur Cujac. hic, legit Sanctonem. De Sanctonensi Ecclesia agemus in cap. 33. de Vfs.
3. ^c *Premiserint.*] Parentes posse pro filiis spon-

salia contrahere, latè probabimus in cap. 1. de despons. impub.

^d *Mandamus.*] Episcopo Pictaviensi, non Sanctonensi; quia cum ab eo fuisset valide appellatum, non debebat causa illi iterum committi, juxta tradita in cap. accepta, & appellat.

^e *Baptisma.*] Quia tempore interdicti sacramenta baptismi, & penitentia administrari possunt, ut dicemus in c. quod in te, de penis. & remiss. Commentarium dedi supra in cap. 2.

C A P V T XI.

Alex. III. ^a *Archiepiscopo, Episcopis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prælati, & universo Clero per Angliam, & cismaritanam terram Illustris Regis Anglorum constitutis.*

Non est vobis, sicut arbitramur, incognitum, qualiter Illustris Rex *b* Anglorum pro *c* discordia, quæ inter ipsum & filios suos, peccatis exigentibus est oborta, uxores eorum detineat, pro quibus sibi restituendis *d* Rex Francorum, & generi sui preces sollicitas nobis porrexerunt. Nos itaque attendentes, justum & honestum esse ut viri suas petant uxores, & precibus eorum in omnibus, quæ à justitia non discordant, volentes prono animo acquiescere, præfatum Regem Anglorum studiosè satis & attentè monuimus, eique dedimus in mandatis, ut ad communionem Archiepiscopi Cant. & Episcopi Conventrensis, & Cant. Prioris, vel loco ejus Prioris de monte Eli, si ipse adesse non poterit, vel duorum ex his, si tres non potuerint interesse, uxores eorum infra XI. dies post litterarum nostrarum susceptionem restituere non postponat; si verò eas post prædictum terminum viris suis non restituerit, Apostolica auctoritate præcipimus, ut tota provincia infra quam detinentur, & ad quam transferuntur, quamdiu ibi fuerint, donec viris suis non restituantur, ab omnibus divinis officiis, præter baptisma & parvulorum, & penitencias morientium cessent. Inde est, quod universitati vestræ per A. s. p. m. quat. eundem Regem Anglorum ad eas restituendas sollicitè moneatis, & exhortationibus inducatis, proponentes ei quod non minus expedit sibi eas restituere, quam viris suis ipsas recipere: & si juxta mandatum & communionem filijs suis uxores suas infra terminum constitutum non restituerit, ex tunc in quacumque parte provinciarum vestrarum detinentur, vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia, præter baptisrata parvulorum, & penitencias morientium celebretis, vel permittatis celebrari, onta ap. cess. Scituri pro certo, quod si contra interdictum nostrum (quod non credimus) venire tentaverint, suæ temeritatis, & transgressionis pœnam debitam, auctore Domino reportabunt.

N O T Æ.

1. ^a *Anglia.*] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 13. Anglia primum dicta est Albion, seu Albania, ab albis rupibus, quæ primum illuc navigantibus apparent: postea dicta Britannia, à Britannis Galliam olim incolentibus. Est autem Anglia Oceani polygonia insula, ab omni continente per mare discreta, & hodie in duo regna dividitur, nempe Anglicum & Scoticum, ut latius ipsius insulæ descriptionem adducentes tradunt post ejus nationis scriptores, videlicet Candemum, Bedam, & Polydorum Vergilium, Petrus Gregor. hic, Carolus à Sancto Paulo in *geograph. sacra*, ubi refert Episcopos, & Archiepiscopos totius Angliæ. Huic etiam insulæ additur in hac epigraphe aqua cismaritana, per quam Alex. III. intellexit Aquitaniam, Normanniam, Britanniam, quæ provinciæ tunc erant in ditione Anglorum.

^b *Rex Anglorum.*] Henricus videlicet II. de quo egi in cap.

Ille habuit quatuor filios, quorum tres fuerunt Reges Angliæ, & quartus Dux Britannia; ac filias tres, quarum prima nupsit Regi Castellæ, secunda Duæ Saxonie, tertia Regi Siciliæ: & Bozins lib. 13. de signis Eccles. cap. 2. scribit, quod Sanctus Bernardus, qui tunc vivebat, prædixit huic Regi, quod ob necem S. Thomæ Cantuar. ejus posterii semper inter se digladiarentur. Sed ex temporum serie cum recessit Richardus Smitheus in *scribis Angliæ*, lib. 4. sect. 1. qui potius hanc pœnam refert ad Savitiam Guillelmi I. proavi hujus Henrici, in populum Anglicanum, cujus posterii, tam ante, quam post hunc Henricum, perpetuo in seipso gravissimè saevierunt, & in generatione una deletum est nomen Guillelmi, partim filijs suis, partim ipsorum liberis masculis, aut submersis, aut occisis.

^c *Discordia.*] Henricus enim tertius Rex Anglorum

glorum vivo patre appellatus, amia adversus patrem movit ope Ludovici VII. Francorum Regis, cujus filiam Margaretam ipse Henricus in uxorem duxerat; ob quam impietatem satis vehementer ipse arguitur à duobus Archiepiscopis, Rhotomagi & Cantuari. & apud P. Blesensem episc. 33. & 47. & dum pater curabat itam filii sedare, vehementiorem reddebatur. Leonora enim uxor Henrici II. ob ejus pellices furis agitata, multis verborum contumeliis ita apud Richardum & Gaufridum filios de viro est conquecta, ut eos continuò societatem coire cum fratre Henrico, & ei in Aquitaniam auxilium ferre contra patrem compulset, unde pater invitatus nurus suas, idest uxores Henrici, Richardi, & Gaufridi retinebat; quare Alexand. III. in presenti jubet Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis Prælati Angliæ, ut ipsam Regem moneant, quatenus filiorum uxores illis restituat, alias interdicto generali supponant universam Angliam. Narrauit Guillelm. Neubr. Mathæus Paris. Polyd. Vergil. & ex eis Cujac. & Petrus Greg. hic.

[*De Rex Francorum.*] Ludovicus VII. videlicet, Junior dictus.

[*e Præter baptismum parvulorum, & penitentiæ.*] Hæc exceptio in omni sententia interdicti, tam à jure, quam ab homine lata, procedit, cap. responsio, de sentent. excomm. cap. quod in te, de penit. & remiss. ubi dicimus. Mathæus Paris. in Ioanne Rege Angliæ, ibi: Cesserunt in Angliam omnia sacramenta præter confessionem & viaticum in ultima necessitate, & baptismum parvulorum. De hac censura aliqua adduxi in cap. 2. de his que sunt à Prælati, cap. 5. de consuetudine.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Per censuram ecclesiasticam pater compellitur restituere filio suam uxorem quam iniuste retinet. Que assertio probari potest per argumentum ex l. 1. §. finali. l. 2. ff. de lib. exhib. l. 3. junctâ l. ult. C. eodem tit. l. invicta 11. C. de nuptiis, cap. accedens, ut lite contest. cap. 2. de his qui filios occid. eam illustrent Cujac. Canisius, & P. Greg. in presenti, Lælius Mancin. lib. 1. de triplici turis collat. c. 5. Renat. Chopin. lib. 5. de Domano Regis, tit. 3. à n. 5. Rodulfus Forner. lib. 3. ver. quotid. c. 6.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Unde patrem & filium existentem in ejus potestate nulla lis tractari potest, l. nulla 4. l. si à me 11. ff. de iudiciis, l. nec cum filio 16. ff. de obl. & act. l. actiones 7. ff. cod. l. cogit 16. §. si pater. ff. ad Trebel. Faber in jurispr. tit. 11. princ. 6. illat. 1. & tit. 8. princip. 7. illat. 1. Bronchorst. cent. 1. assert. 71. Acacius de privileg. parent. privil. 5. per totum, Gentil. de bonis matern. cap. 2. 6. Castillo de aliment. cap. 2. 3. Sed filiusfamilias, etsi uxorem ducat, adhuc filius manet, & in sacris paternis, linter 6. §. filius, l. marium 24. §. ceterum, l. filium 37. ff. ad l. ult. de adult. l. 4. C. soluto matrim. l. 1. 2. 3. C. de bonis qua lib. l. si uxorem 5. C. de condit. institut. filia 12. C. de collat. l. 1. §. ult. ff. de injuriis, l. si cui propositis 5. C. de nuptiis, l. 3. l. nec inter 4. C. de donat. inter. l. sed interim 11. §. idem ait, ff. cod. l. 1. §. 1. ff. de lib. agnosce. l. cum qui 18. §. si nupta, ff. de injuriis. Unde pater habet in sua potestate filium, & nepotem ex eo, l. nunquam 4. ff. de his qui sunt sui, §. fin. Instit. de patria potest. l. 1. tit. 1. 7. part. 4. late probant Tiraquell. in legibus connub. lib. 1. à num. 1. Acacius de privileg. parent. privil. 1. num. 17. Matienzo in l. 8. tit. 1. lib. 5. Recopil. Atneuse de jure connub. cap. 7. sect. 2. Igitur in præ-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

senti casu etiam prætextu uxorum nulla poterat dari lis inter patrem & filios. Deinde, nam jurisdictione ecclesiastica, & temporalis lege divinâ & positivâ distinctam habent cognitionem, cap. imperium, cap. quoniam 10. cap. duo sunt, §. 6. dist. cap. soluta, de majoris. & obed. nobi probavi, & doctæ fundat Petr. Marcha in concord. sacerdot. & imper. p. 1. fere per tot. ideoque nisi ratione peccati inter laicos jures ecclesiasticus non cognoscit, cap. novis, ubi probavi, de iudiciis. Igitur in presenti casu Henricus Rex, non per Pontificem, sed per Imperatorem cogendus erat uxores filiis suis restituere.

Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, cujus ratio provenit ex archidia conjunctione maritali, conjugumque inseparabilitate omni jure statuta: divino, juxta illud Matthei c. 19. Relinquit homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori sue. Et lib. 3. Esdræ, cap. 4. habetur: Homo parcor suum relinquit, qui enutrit illum, & suam regionem, & ad mulierem se conjungit. Et jure civili pater retinens filiam nuptam, tenetur interdicto de lib. exhib. l. 2. ff. de lib. exhib. l. miles 11. §. licet, ff. ad l. ult. de adult. Paulus lib. 5. sentent. tit. 6. ait: Bene concordans matrimonium separari à Patre D. Pius prohibuit, l. ult. C. de lib. exhibend. junctâ emendatione Gothof. Et Imperator Diocletian. l. si nupta 11. C. de nupt. ait: Si invita detineatur uxor tua à parentibus suis, interpellatus Reitor provincia amicum noster, exhibita muliere, voluntatem ejus sequens desiderio tuo medebitur. Unde licet eodem jure repudium remittere sponso esset in potestate patris, l. in potestate 10. ff. de sponsalibus, attamen nec filii emancipati divortium erat in arbitrio patris, l. cum hic status, §. si facer. ff. de donat. inter. l. 5. C. de repudiis. Nec filia invitata, etiam jubente patre divortium facere cogitur, nisi ex justa causa. Unde elegantissimi sunt versus Ennii:

Injuria abs te afficior indignâ, pater:

Nam si improbum Cresphontem existimaveras,

Cur hinc me locabas nuptiis? Sive est probus,

Cur talem invidiam cogis relinquere?

Et similiter Afranius in comœdia quæ inscribitur Divortium, ait: O dignum facinus! optima bene convenientes, concordantes cum viro, repente viduas facis stultitia Patrii. Et similiter apud Plautum in Stichio, filia ad patrem aiebat: Aut olim, nisi tibi placebat, non datas oportuit; aut maxime non est æquius abduci, pater. Facit textus in l. possessionum 11. C. commun. nrisq. iudiciis; ubi docetur possessionum divisiones ita fieri debere, ut colonorum adscripticiæ conditiones, seu inquilinorum proximorum agnitio, vel affinitas remaneat: Quis enim, inquit Imperator, ferat liberos à parentibus, à fratribus sorores, à viris conjuges separari. Unde qui precario rogavit, ut sibi in aliquo fundo morari liceat, super vacuo adiecit, suisque, ut l. penult. ff. de precar. quia cum uxore, liberis, & contubernaliibus habitare licet, cum earum personarum separatio in habitatione molesta sit, l. 2. & seq. l. plebnum 12. §. 1. & §. si usus, ff. de usu & habit. l. quæstionum 1. §. uxores, ff. de fund. institut. l. uxorem 4. §. concubina 5. ff. de legat. 3. Videtur Utiensius lib. 1. de persecut. Vandal. hæc scribit: Vi moris esse barbari, mariti ab uxoribus, liberi à parentibus separabamur. Forner. 3. rer. quot. c. 4. Hinc est, quod mancipia reddidissent propter mancipia morbosa, à quibus ægre discedunt, l. plerumque 35. ff. de adult. edict. ibi: Plerumque propter morbosa mancipia, etiam non morbosa reddidissent, si separari non possint sine magno incommodo, vel ad pietatis rationem offensam. Quid enim si filio retento patres reddidit maluerint, vel contrahat quod & in fratribus, & in personis contubernio sibi con-

C. 2. junctas

junctus observari oportet. Faciunt textus in cap. accedens 4. ut lite non contest. cap. 2. de his qui filios occiderunt. Redde ergo in presenti casu ne separantur uxores à viris, jubet Alex. III. Henrico, qui eas retinebat, ut eas propriis maritis restituar. Nec propter bellum cum filiis inintus retineri uxores à patre poterant, quia regula juris est in tit. 12. lib. 4. Codic. Ne uxor pro marito; & in l. 2. eod. tit. cavetur, ob maritorum culpam uxores inquietari, leges veritate; nec alieni criminis infortunio adstringi uxorem oportet, l. rei uxoris 24. ff. de donat. inter, l. 1. C. ad l. l. de vi. Accedit ratio adducta à Paulo dicto §. bene 15. ne bene concordantia matrimonii prætextu patris potestatis dissolvantur, aut turbentur; quam rationem illustrent Brissonius lib. 2. de jure connub. pag. 290. in magnis, Mancinus de triplici juris col. lib. 1. cap. 5.

8.

DISSOLVITUR
DUBITANDI
RATIO.

Nec obstat dubitanti ratio supra adducta; nam verum est, jure civili attentum pro matrimonio à filio, vel filia contrahendum non dissolvi patriam potestatem, nisi cum matrimonio per coemptionem celebrabatur, & uxor in viri manum conveniebat; tunc enim per tale matrimonium solvebatur patria potestas, & uxor transibat in familiam mariti, etratque ei loco filie, & jura suitalis, consanguinitatisque nascebatur. Ulpianus in fragm. tit. 22. §. sui, & tit. 29. illustrant P. Gregor. lib. 9. synag. cap. 5. num. 23. & lib. 11. cap. 4. num. 9. Tiraquel. in l. connub. l. 4. n. 5. & 6. Guevara ad topica Cicer. §. 3. Atque ita in potestatem viri transibat, l. fient, ff. de operis lib. l. 1.

C. de bon. qua liber l. 7. C. de nuptiis l. si uxorem, C. de condit. infert. l. 12. C. de collat. de qua potestate mariti in uxorem accipiendi sunt textus in l. nulla, C. de suis & legit. l. 4. §. mulieris, de usu & habit. Jure vero nostro Regio absolutè filius, & filia à patris potestate liberantur per matrimonium; acceptis Ecclesie benedictionibus, l. 47. & 48. Tauri, l. 8. & 9. tit. 1. lib. 5. Recopil. ubi Azvedus & Matienzo, idemque servatur in Gallia, Italia, Germania, & regno Valentis, ut probat Franciscus Leo tom. 1. decif. 55. Inde cum in presenti specie soluta esset per matrimonium patria potestas, redde lis inter patrem & filios dari poterat. Alia adducit Castillo de aliment. cap. 23. Accedit, naucque sicut filius potest matrimonium inviro patre contrahere, cap. sufficiat 27. q. 2. cap. cum causa, de raptor. Tident. sess. 24. de reform. c. 3. probat Basilus lib. 2. de matrim. cap. 1. ita etiam patre invito usum matrimonii habere potest, & cum uxore debet cohabitare. Nec obstat altera difficultas; nam cum omnis causa matrimonialis judicio Ecclesie sit dirimenda, cap. tuam 3. de ordine cognit. cap. de prudentia, de donat. inter, etiam cum de spolio inter conjuges agitur, cap. 1. de ordin. cognit. ideo in presenti specie iudex ecclesiasticus competens erat, etiam inter laicos, ut Henricus, ac filii ejus erant. Accedit, quia cum Rex Angliæ non recognosceret superiorem in temporalibus, necessarium adendum erat R. P. à quo cogere uxores injustè decentas filius restituere, juxta tradita in cap. novit, de iudicis.

CAPUT XII.

Idem Episcopo Sanctæ Agathe.

PRÆTEREA de muliere, quæ à viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse pronuntiat, sed hoc publicè confiteri recusat propter metum & potentiam mulieris, providentia tuæ duximus respondendum, ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districtè prohibeas, ne deterius inde contingat.

NOTÆ.

1.

SANCTA AGATHA.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo cap. 16. & post Concil. Lateran. p. 50. c. 30. in dicta autem prima collectione additur, Pars capituli de muliere: unde cognoscitur in presenti referri partem textus in cap. de muliere, de panit. & remis. in 2. collect. & alia pars extat in cap. fin. de convuls. conjug. in 1. collect. Integra autem Decretalis legitur post Concil. Later. d. cap. 30. Si Agatha est civitas metropolis Neapolit. ut notavit Cujac. in presenti.

COMMENTARIUM.

2.
CONCLUSIO
TRADITUR
AT PROBATUR.

CUM in presenti casu consultus fuisset Alexander III. an cum Titius sponsalia contraxisset cum Mevia, & supervenisset Sempronius consanguineus ipsius Titii, denunciassetque Episcopo se cum sponsam cognovisse, licet propter ipsius metum & potentiam id publicè fateri non auderet, matrimonium impediatur? Respondit ipsum impediri, nisi juramento esset firmatum. Ex quo Pontificis responso talis communiter deducitur assertio: Deposito unius testis assertio subesse impedimentum inter sponsos, sufficit ad impedendum matrimonium contrahendum, nisi sponsalia præcesserint jurata. Probant eam textus in cap.

super eo, el. 2. de testibus, cap. super eo, de consanguin. & affinit. l. 18. tit. 9. part. 4. Illustrant Sanch. Gutier. & alii congesti à Barb. in presenti, quibus addendi sunt Cujac. & Canisius hic: idem Cujac. in cap. de illo, cap. super eo, de eo qui cognovit, Frech. de fama, lib. 2. cap. 5. num. 21. Didacus Perez in l. 3. tit. 15. lib. 2. Ordin. gloss. 1. Noguez. alleg. 23. num. 113.

Sed pro dubitandi ratione contra præsentem assertionem ita argumentor: In ore duorum, vel trium stat omne verbum cap. in omni, de testibus, l. ubi numerus, ff. eod. unde utroque jure cavetur, depositioni unius testis standum non esse, cap. veniens, de testibus, l. jurisjurandi, C. eod. ergo nec ad impediendum matrimonium unico testi fides adhibenda est. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam si de dissolvendo matrimonio agatur, non sufficit unius testis depositio, cap. consanguineus 35. q. 6. cap. 2. qui matrim. accusare: ergo nec ut impediatur, præcipue quia si agatur de matrimonio impediendo ob affinitatem, ut in presenti casu agebatur, affinitas non rectè probatur per unum testem, cap. licet, de testibus. Augetur secundo, nam juramentum nihil addit sponsalibus, cap. 2. ubi probavi, hoc tit. Igitur nullum datur discrimen quoad impediendum matrimonium, inter casum in quo sponsalia simplicia, vel jurata præcesserint.

4.
TRANS-
GRESSIO.

Quia dubitandi ratio non obstat, vera est
præsens assertio, scilicet matrimonium impe-
ditur solâ depositione unius testis, cuius specialis,
& vera ratio provenit ex animæ periculo, quia
videlicet, ut peccatum vitetur, unus, etiam
testis testimonio fides adhibetur; nam ex unius
testis depositione saltem ter dubia redditur, *l. ju-
risjurandi, C. de testibus*, in dubio tamen, quod
animæ tantis est, sequi debemus, *cap. juramentis, cap.
commisum, hoc sic, ergo* rectè ob unius testis de-
positionem matrimonium impeditur. Quia etiam
ratione creditur simili testi, etiam parte absente,
contra textum in *cap. 1. de testibus*, & etiam alle-
gari turpitudinem propriam, contra textum in
*cap. inter 8. de dona. l. ab mercatorum §. C. de condi-
ob turpem*; & quod ejus nomen non publicetur,
contra textum in *cap. qualiter, §. debet, de accusat.*
Unde inferitur, quod is qui fuit causa affinitatis
occulse, teneatur illam revelare consanguineo
contrahere volenti, ut ab eo matrimonio defi-
nitalis peccat mortaliter: notat Gloss. ibi, per
textum in *cap. si homo §. 3. q. 3.* immò et si consan-
guineos admonitus non desistat à tali conjugio,
teneatur illum denunciare Episcopo, vel Páro-
cho, ut tale matrimonium impediatur, quamvis
aliter impedimentum hoc probari non possit, ut
docent Navarr. in *cap. Sacerdos, de panis. dist. 6.*
num. 17. & in manuali cap. 11. n. 83. Covarr. in *4.*
2. part. cap. 6. §. 10. num. 11. licet contrarium re-
neat Joannes Major in *4. dist. 2. §. 1. colum. 3.*
Quod si tale matrimonium jam celebratum sit,
ignorante consanguineo, qui fuit causa affinita-
tis, sciens matrimonium jam contractum, non
debet impedimentum revelare, si alia non addit
probatio; quoniam ad illud dissolvendum non
sufficit ejus depositio, sed necessarij sunt testes
omni exceptione majores, *cap. super eo, et 1. in
fine*, juncta ratione capitis licet ex quadam, in
fin. de testibus; ideoque tunc potius silere debet,
ex *cap. plerumque §. 7. Item* si vix agnum scanda-
lum ex denunciatione timeatur, ut resolvunt
Navarr. d. *cap. 11. num. 88.* Gutierrez. *causa, cap. 11.*
num. 19.

5.
Dissolvi-
tur duri-
tandia-
tio.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta,
quâ oppressus Basil. lib. 5. de *matrim. cap. 34.* asse-
rit, non impediri matrimonium unius testis de-
positione. Nam eo omisso, dicendum est, regu-
lam textus in *d. cap. in omni*, limitari in animæ
favorem, ut peccatum vitetur, ex præfenti tex-
tu; & d. *cap. super eo*: siquidem totius est io re
dubia certum accipere pro incerto, hoc est sta-
tuere potius impedimentum intercessisse ad im-
pediendum matrimonium, ne si fortè intercesse-
rit, matrimonium contrahatur cum peccato,
contra sacros Canones, ut in non difficili spe-
cie probavi in *cap. 3. hoc sic*. Nec iode sequit
magnum præjudicium, si matrimonium im-
pediatur, eum conjuges faciliè cum alio contra-
here valeant. Nec obstat primum augmentum
dubitandi rationis, cui ex eodem principio sa-
tisfaciendum est: nam tunc de dissolvendo ma-
trimonio agitur, non inhiat eadem ratio vitan-
di peccati, immò potius ex ejus irritatione time-
retur; idèò non sufficit unus testis ad illud
dissolvendum, sed plena probatio desideratur,

cùm grave exinde sequatur præjudicium. Nec
obstat aliud augmentum ipsius difficultatis, quo
oppressus Cajac. in hoc textu exultavit legem-
dum esse, *maximè si juramentum firmata sit*; ut
sensu sit, quod etiam juramento accedente pèt
depositionem unius testis matrimonium impedi-
tur. Sed hæc interpretatio aperte repugnat veri-
bis illis, *juramentum interponitur*; ubi ut excep-
tio præfentis regulæ ponitur, nisi sponsalia ju-
ramento firmata sint: Et licet Gutierrez de *ju-
ramento c. 16.* existimet hanc exceptionem tantum
procedere in præfenti caso, in quo testis voli-
tus, & non omni exceptione major erat, si-
quidem non publicè deponere, & allegabat
turpitudinem propriam; tamè hanc exceptionem,
ut generalem præfentis assertioni accipit Alfons-
sus noscit in *d. l. 18. paritè*. Quare dicendum est,
quod licet quoad alia, sponsalia non promissio-
ne facta non differant ab eis, quæ juramento fir-
mata repetiuntur; tamen in præfenti caso vâldo
differunt, quia eum sponsalia jurejurando fir-
mata sunt, si per depositionem unius testis im-
pediantur, matrimonio non sequuto, Eccle-
sia certa est de perjurio, incerta autem de im-
pedimento: & sic eligit quod tutius & securius
est, ut docet Glossa in *præfenti, verbo Nisi*,
quam sequuntur Abbas in *fin.*, Buttus *num. 8.*
Aocharous, & Henricus Boetius *num. 3. & 4.*
Nec tunc obstat textus in *cap. super eo, de con-
sanguis. & affia*, ex quo deducuntur Dda quos re-
fert & sequitur Gutierrez suprà, *num. 13.* spon-
salia etiam juramento firmata solâ fama im-
pediri adimpleri. Nam omnia solutio Glossæ
finalis hic, & in *d. cap. super eo*; dum docet potio-
tem esse probandum per famam, quam per unum
testem, quia sequuntur Abbas, Pirapollus, &
alii in *d. cap. super eo*, eam improbat Covarr.
suprà, num. 10. nam eâ omisâ, dicendum est in *d.*
cap. super eo, non fuisse sponsalia juramento fir-
mata, sed tantum fide datâ de futuro matrimonio
celebrando; & sic matrimonium non impediri
per famam, de qua, & de quomodo probetur, age-
mus in eo textu.

Sed suprà traditis opponi solet textus in *cap.*
cum in tua, hoc sic, ubi ad impediendum matri-
monium requiritur, quod denunciatus impedi-
mentum sit persona gravis, & quod de fama,
vel scandalo deponat. Sed in præfenti specie
nec erat persona gravis, nec docebat de fama,
vel scandalo. Ergo non debet matrimonium
impediri. Cui difficultati, omisâ Gloss. ibi, tes-
tponder, quod in illius textus specie im-
pedimentum consanguinitatis poterat per alios pro-
bati, unde desideratur, quod denotatus sit per-
sona gravis; ut verò in præfenti specie im-
pedimentum hoc affinitatis, ortum ex copula secreta,
non poterat per alium, quâo per ipsum de-
nunciantem probari; idèò admittitur, etiam si
socius criminis sit, & alleget turpitudinem pro-
priam, quia quando veritas per alios probari non
potest, admittuntur inhabiles, *l. consensu, §. fin.*
C. de repudiis, cap. tertio loco, de probationibus.
Quæ autem dicatur persona gravis, relinquatur
arbitrio iudicis, ut probat Menochius *de rebus du-
biis, casu 69. & 145.*

8.
EXPON-
TUS ER-
TUS IN
CAP. CUM
INTRA
MOD. VITI

CAPVT XIII.

Idem Procuratori & Canonici ² Sorantis.

Veniens ad Apostolicę Sedis clementiam Mariota latrx presentium, supplici nobis insinuatione monstravit, quod dum esset in adolescentia constituta, quandam adolescentem adamavit in tantum, quod uterque inter se de matrimonio contrahendo sub erium & personarum testimonio pręstiterat iuramentum: quod & parentes ipsius mulieris ignorantes, eam in viam, & reclamantem, alii in uxorem tradiderant, quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cũque publicę prostitueretur, quod à priori viro cognita esset, atque jurata, Episcopus Soranus, qui tunc erat, eos ante presentiam suam fecit venire, & cognito, atque probato, quod inter eos ita proxima esset linea consanguinitatis, quod inſimul non possunt, nec debent de iure coniungi, ipsos ab invicem separavit. Ceterũ cũ causa ipsa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat à parentibus, consentire noller, ipse aliam uxorem traduxit, & ista cuidam Ptolemeo nomine publicę in conspectu Ecclesię nupsit. Sanẽ cũ de illo filium genuisset, pater illius Ptolemei querens occasionem divortii faciendi, ei opponit, quod filium suum non potuerit, nec debuerit in virum habere, eo quodd ab alio viro, qui nunc defunctus est, prius desponsata fuisset. Quia verò assertioni ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec hoc potuimus sub silentio prætereire, eam ad vos duximus remittendam: d. v. per A. l. p. m. quat. hujus rei veritate plenius compertã, si inveniatur, quod prædicta mulier à prædicto viro iudicio Ecclesię fuerit separata, & ab eodem Ptolemeo sine contradictione Ecclesię in uxorem traducta; & ille, cui à parentibus inrita, & renitens copulata est, de prædicta viã decesserit, prædictum Ptolemeum monentis, & districtę compellatis, ut præfatũ M. postpositã occasione recipiat, & sicut uxorem suam diligere studeat, & maritali affectu tractare, alioquin eum, & superinductam, & patrem etiam ipsius, si huic rei restiterit, excommunicatione innodatis, & usque ad dignam satisfactionem sententiam ipsam facialis inviolabiliter observati.

NOTÆ.

1. **Sorani.]** Ita etiam legitur in collectione prima, sub hoc tit. cap. 17. Sora civitas est Italia, quam Plinius in prima tegmine apposuit: Strabo in scilicet Campoix vult collocatam esse: Ptolemeus inter Latine oppida enumerat. Fuit Colonia Romanorum, & in ex Ptoconſul ad jus dicendum fixum tribunal habebat, ut plura refert de ejus situ, & cladibus Vghell. num. 1. Ital. sacra, p. 1. fol. 156. Habet Ecclesiam Cathedralẽ B. Virginis dicatam, quę ex suffraganeis Romanę Sedis, immediatę Romano Pontifici pareat: unicam Dignitatem tantũ habet, Primiceriatu videlicet, Canonicos novem, & quatuor beneficiatus, ut refert Vghellius supra. Unde licet Cujacius in presenti teneat vocem, procuratoris, legendum exillimo, Primicerio, cũ sit in ea Ecclesia caput ipsius Capituli, ut in aliis est dicimus. Referribi Alexander vitem ipsi, & Capitulu in presenti; non quia Episcopus Cathedralis vacasset, ut Cujacius in presenti voluit; sed quia Conradus ejus Pręsul XI. à Frederico Anobardo, tanquam Alexandri III. maximus tutor, depositus à Sede fuerat, qui cũ Romam venisset, ab Alexand. III. Cardinalis Sabius creatus fuit; ut refert Vghellius ubi supra, folio 157.

^b *Trium personarum testimonio.]* Testes nuptias

adhiberi, non solum jure canonico compertum est, ex cap. 4. & 5. de clandest. despons. in 1. c. 1. qui extat in prætermissis post notas Ant. Augustini; verũ & apud Gentiles. Donatus in 4. Aneid. ibi: *Quale enim matrimonium est, ubi nullus testis interfuit?* Apuleius lib. 6. de asin. aureo. ibi: *Impares nuptia, & præterea in villa sine testibus, & patre non consentiente facta, legitima non possunt videri, ac per hoc spurci ipse nascitur.* Et plerumque tres adhibebantur; unde in objuratone D. Hieronymi in Susannam illi in Inco. si tredecim testibus sponsalibus consummati quævis famina viro conjuncta, reponit Cujas. hic pro tredecim, tribus, cũ esset scriptum per notas.

^c *Parentes.]* Non pater, aut mater, sed illi consanguinei, ut recte probat Cujacius hic.

^d *Ptolemeus.]* Pro Bartholomæo Ptolemeum dictum fuisse credit Anthon. Augustin. in notis ad hunc textum, quia apud Italos Bertus & Berta, pro Alberto, & Alberta communiter dicuntur.

^e *Tractare.]* Et ita non simpliciter contraxit valide primum matrimonium; quod contrarium procedit in electione facta primã non cassã, ut probavi in cap. consideravimus, de elect. ubi rationis discrimen adduxi.

^f Speciem hujus textus refert Cujacius in presenti, & ex ejus decisione deducitur, matrimonium metu gravi contractum esse ipso jure nullum: quod latius exponemus infra in cap. veniens.

CAPVT XIV.

Alexander III. *a Papiensi Episcopo.*

Cum locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est ut ubi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur: matrimonium verò assensu solo contrahitur, & ubi de ipso quaeritur, plenè debet securitate gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, & sequatur exitus, qui de iuvitis solet nuptiis provenire. Quocirca f. c. p. A. l. m. quatenus puellam, de cujus matrimonio inter Siderios, & Canos ciyes tuos, quaestio sub tuo fuit examine ventilata, in domo, in qua eam posuisti, ita quod nihil eam timere oporteat, facias eam honestè tenere, donec praescripta causa fuerit sine canonico terminata, ut sententia sine contradictione cuiusquam valeat executioni mandari.

NOTA.

1. *a Papiensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 19.* in aliis autem codicibus legi *electo*, testatur Anton. Augustin. in *notis ad hunc textum*; & rectè, nam temporibus Alexandri III. Petrus Papiensis Episcopus, qui per triginta annos ipsam Ecclesiam rexit, conciliabulo à Frederico Imperatore congregato interfuit, repudiatoque Alexandro III. vero Pontifice, victorem Antipapam sequutus fuit, quare ab Alexandro III. in Concilio Claromont. usu pallii, ceterisque exutus privilegiis, horrendo anathemate percussus fuit, donec Alexand. III. pace inita cum Imperatore, schismaticos Episcopos admisit ad pristinam Ecclesiae communionem: interim tamen electus fuit per annum 1162. Syrus in Episcopum Papiensem, ut ex Sigonio refert Vghellius *tom. 1. Italia, in Ecclesia Papiensi, num. 69.* Vnde credo huic Syro Alexandrum in praesenti referre. De diocesi Papiensi nonnulla notavi in *cap. 1. de testibus cogendis.*

COMMENTARIUM.

2. *Supponit* Alexand. III. in hoc textu, ad matrimonium desiderari consensum plenum, & spontaneum, omninoque liberum, ut sequenti commentario probabimus. Et ut facile de voluntate puellae, quae in uxorem postulatur, constare possit, docet eam lite pendente sequestrandam esse apud honestas feminas, donec lis agitur, & sententia proferatur, ut ita rectius executioni mandari possit. Pro cujus textus expositione sciendum est, varios casus circa sequestra-

tionem uxoris à Doctores referri, & probati. Primus est, quando puella sponsalia contraxit infelix parentibus, & sponsum timeret, ne ipsi à parentibus aliqua vis inferat: quo casu puellam sequestrandam esse, docent post Abbatem *hic, num. 5.* Carocius in *tractatu de sequestro, g. 1. 6. princip. num. 2.* Gutierrez de *matrim. cap. 37.* Sanlegüerius *tom. 1. resolut. canon. cap. 55. num. 1.* quae resolutio probatur *ex l. 3. ff. de liber. homine exhib.* Si autem sponsalia de praesenti fuerint celebrata, & sponsa traducta est in domum sponsi, non debet sequestrari, sed potius debet manentem maritus in possessione cohabirandi. Secundus casus contingit, cum agitur de puella, quam tutor nimis festinanter nuptui tradere vult, aut illi inaequale matrimonium parati suspicatur; tunc enim ipsa sequestratur. Carocius *ubi supra.* Tertius casus, & proprius praesentis textus, est cum duo contendunt de aliqua sponsa, quam uterque petit sibi in matrimonium collocari; tunc equum lite pendente puella sequestrari, & copula interdicti debet, ex praesenti textu, cui consonant textus in *cap. 2. cap. 2. 4. de sponsa duxam, cap. tenor 10. § final. juncta Glossa verbo Accedat de re judica* docent Gutierrez de *matrim. cap. 37. num. 1.* Tondutus Sanleg. *supra, num. 6.* qui alios casus prosequuntur, in quibus uxor etiam jam ducta sequestrari potest. Nec novum est, liberam personam sequestrari. *l. 1. §. in hoc, ff. de liber. hom. exhib. notavit Cujac. 28. qq. Papi. in l. 5. §. 1. ut lega. nomin.* Illud etiam rectè in praesenti docetur, sequestrum puellae durare in hoc casu non solum usquequàm constat de consensu pleno ipsius, verum & donec lis fuerit finita, sententiaeque prolata, ut ita facilius ipsa executioni mandari possit, ut in *cap. penult. de probat.*

CAPVT XV.

Alexander III.

Veniens ad nos Vv. lator praesentium supplici nobis relatione monstravit, quod in domo sua mulierem quandam recepit, de qua filium & filiam habuit, cui fidem coram pluribus praestitit; quod eam duceret in uxorem: Interim autem cum de quadam civitate ad propria temereat, apud domum vicini sui pernoctavit, cujus filia nocte illa secum concubuit; & cum patet in lecto ejus simul invenisset summo mane, invitum ipsum eam desponsare coegit, qui nuper in praesentia nostra constitutus, nos consuluit, cui potius adhaerere deberet. Quia verò nequaquam innovuit nobis, utrum post fidem praestitam, primam cognoverit: mandamus quatenus rei veritatem diligenter inquiras; & si inveneris quod primam post fidem praestitam cognoverit, ipsam cum ea facias remanere

remanere : quod si post datam fidem eam non cognoverit, secundæ, nisi metu coactus, qui possit in virum constantem cadere, eam desponsaverit, tanquam uxori facias adhærere.

NOTE.

1. **A**lexander III. J. Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* nulli tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. Proponitur autem in presenti, quod Guillelmus quandam feminam in domum traduxit, ex eaque liberos suscepit, & fidem ipsi dedit, contractum eum eam ea matrimonium. Interim dum cum filia cujusdam vicini concubuisse, ab ejus patre comprehensus, coactus est eam in uxorem accipere; quæsitum est, an per hoc matrimonium priora sponsalia soluta essent? Et docet distinguit Pontifex, ita ut si prius feminam cognovit, & postea sponsalia eum ea de futuro contraxit, per matrimonium cum secunda celebratum soluta fuerint priora sponsalia de futuro, nisi hoc matrimonium per vim majorem, sive magistralem, vel Fulgentius aiebat, celebratum sit: si verò post sponsalia de futuro contracta cognovit eam, quia per talem copulam sponsalia transeunt in matrimonium, *cap. penult. & ultim. hoc tit.* ad id contra hoc matrimonium præsumptum probatio in contrarium non admittitur, *cap. 6. de condit. apposit.* secundum matrimonium nullum est, etiam si in eo metus non intercesserit.

COMMENTARIUM.

2. **I**n his tribus decisionibus una, eademque doctorum sententia, quam pro conclusione disputandam proponimus: *Matrimonium ex metu gravi cadente in virum constantem celebratum, nullum est.* Probat eam textus in *cap. de muliere 6. cap. ad id 23. cap. consultationi 28. cum sequenti, hoc tit. cap. ex litteris, de despons. impub. cap. 2. de eo, qui ducit in matrimonium, cap. præterea, cap. significavit, eod. cap. accedens, de procuratoribus, Trident. sess. 24. de reformat. matrimonii, cap. 9. l. si pare 22. ibi: Qui inter invitos non contrahitur; Digestus de ritu nuptiarum, l. si mulier, §. si dos, ff. de eo quod metus, l. 10. tit. 2. partia 4. Illustrant ultra congestos in Barbosa in presenti, & lib. 1. vot. 1. & vot. 75. Basilus Legion. de matrim. lib. 4. cap. 14. num. 2. Anton. Perez eod. tract. disput. 17. per totam, Ritherursius ad Salvianum fol. 334. Luna & Arellanus lib. 2. de juris ratione, cap. 10. num. 20. Cabrerus de metu, lib. 2. cap. 19. num. 60. & 82. Petrus Gregor. lib. 3. part. tit. 21. cap. 8. & in cap. muliere, hoc tit. Arnulfus de jure connub. cap. 3. sect. 9. Christinus tom. 1. decis. 335. Macedo de clav. Peris, lib. 4. de matrim. cap. 2. fol. 180. Drekerus lib. 1. dissert. 9. Medrano de consensu connub. cap. 13. cum sequens. plures ex Moralibus, quos refert Leander de matrim. tract. 9. disput. 16. quest. 70. Bronchorst. centur. 3. enantioph. assert. 5. Tapia tom. 1. caten. lib. 1. quest. 3. art. 1. Filescus lib. 2. sect. 3. cap. 3. Sperellus decis. 5. 6. & 75.*

3. **S**ed hæc assertio difficilis redditur sequentibus juris principiis. Primum, nam matrimonium est contractus, *cap. gaudemus, de divoritiis, l. 1. §. si ea, ff. de venire in possessionem:* sed omnes contractus metu celebrati sunt validi, *l. si mulier, §. si metu, ff. de eo quod metus, l. si metu 84. de adquisition. heredit. l. 3. §. 7. Cod. de his que vi, l. interpositus, C. de transact.* Ergo & matrimonium metu celebratum, validum esse debet. Augetur primum

hæc dubitandi ratio, nam metus reverentialis excludit consensum, *l. 1. §. qua oneranda, ff. quarum rerum actio:* sed matrimonium metu reverentiali celebratum, vim & effectum habet, *l. si pare 22. ff. de ritu nupt.* ergo matrimonium metu contractum valere, & subsistit. Augetur secundò, nam juramentum sequitur naturam actus, cui adhæret, *l. si quis pro eo, ff. de fidejuss. l. si quis inquilinus 122. §. 1. ff. de leg. 1. l. final. C. de non numerat. pecun. sed matrimonium metu extortum, si juramentum accedat, valet, & tenet, *cap. inter cetera 22. quest. 4.* ergo etsi juramentum ei non inhæreat, valet matrimonium, & sustinetur. Augetur deinde hæc difficultas; nam matrimonium solo consensu contrahentium perficitur, *cap. sufficit, 27. quest. 2.* sed in actu metu gesto datur verus consensus, *l. si mulier, §. si metu, ff. de eo quod metus, ibi, Coactus voluit:* igitur matrimonium metu celebratum non est irritum. Denique adversatur, nam ad votum emittendum libera, & spontanea voluntas, sicuti in matrimonio requiritur; cum votum sit spontanea, & de liberata promissio facta Deo de aliquo bono meliori, *cap. litteraturam 3. de voto, & voti redempti. cap. non est 15. quest. 1.* ibi: Voluntarium sibi militem elegit Christus; & *cap. presens 20. quest. 3. cap. jam verò, §. ex his omnibus, 23. quest. 6.* at verò votum Deo emissum propter mortis metum, qui iustus est, validum est, *cap. porrectum 15. cap. sicut nobis 17. de regular.* igitur matrimonium metu extortum habet vim.*

4. **Q**uod dubitandi ratione ita fulcitur non obstant, vera est præfens assertio, pro cuius expositione, omittis his, quæ adduxi in *cap. 1. de his que vi*, ut de metu ratiò circa matrimonium adhibito agamus, sciendum est, metum gravem injustè illatum à causa extincta, animo extorquendi consensum ad matrimonium, illud iure nullum reddere, ex iuribus suprà citatis. Dixi metum gravem pro illo, quem DD. vulgò appellant cadentem in virum constantem, cuius species retuli in *d. cap. 1.* & illis adjungi debent importunæ preces, argumento textus in *cap. sciant cuncti, de elect. in 6. l. isti 8. ff. de eo quod met. causa:* docent Basil. de matrim. lib. 4. cap. 5. Leander *d. disput. 16. quest. 7.* præcipuè cum ipsæ importunæ preces procedunt à persona, cui reverentia debetur, *l. 1. ff. de servo corrupti, ibi: Persuaderi est plusquam compelli & cogi; & l. 1. C. ne filius pro patre, l. 5. C. de apostatis, l. 3. ff. de homine libero, l. unica, C. de rapto virginum, cap. importuna, de panis. diffinit. 1. cap. fin. de rescriptis, lib. 6. Joannes XXII. in extravag. execrabilis, de prob. Et improbitate importunæ perentium à nobis non tam obtinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur. Facit Horatius lib. 1. epist. ad Neronem, ibi: Nam me rogat, & prece cogit. Publius Minius apud Macrobius lib. 2. Latrag. cap. 7.*

Cogit rogando, quæ rogat potentior.

Aufonius præfat. ad Cent. ibi: Potentissimum imperandi genus esse, ait, cum rogat qui iubere potest. Alibi item ita præfatur:

Scribere me Augustus iubet, & mea carmina poscit.

Petrus Blesensis epist. 1. laudat illud Joannis Sarisburiensis:

Est rogare dicens species violenta iubendi;
Et quasi nudato supplicat ense potens.

Carnotensis

4. **D**E MATRIMONIO INTRINSECIS.

Carnotensis *epist.* 126. Regiæ preces idem valent secundum commune proverbium, quod minime: & ita decisum fuisse in sacra Rota, constat ex decisione 126. Gregorii XV. & defendunt Barbosa *var.* 11. num. 36. Cabrerus *de metu*, lib. 1. cap. 8. n. 4. Leander *supra*, *quest.* 15. Etiam adungi debet metus reverentialis, qui cadit in subditi comparatione Magistratus, *Metu* lib. 3. *varier.* cap. 36. in filium erga patrem præcedentibus persuationibus, Barbosa lib. 1. *num.* 16. & lib. 1. *num.* 127. In pupilla respectu tutoris, in fratre minori respectu majoris, si ab eo alimenta petcipiat, & accedant minæ, verbera, aut spes improbe tractationis, ut probat Cabrerus ubi *supra* lib. 1. cap. 19. *num.* 74. licet contrarium non improbabile dicant Diana, & alii relati à Leonardo *de matrim.* d. *tratt.* 9. *disput.* 6. *quest.* 14. immò & præsentium solum illi, cui debetur reverentia, pro minis & verberibus sat esse ad actum annullandum, ex pluribus resolvit Marinus *rom.* 11. *decis.* 146. Dixi metum debere esse inopite illatum; nam si iuste inferatur, non extorquetur consensus pro injuriâ, unde valet matrimonium casu, quo quis ob metum mutilationis membri, vel caecitatis, seu excommunicationis contraxit cum quella, cui fidem dedit. Diana *p. 9. tratt.* 8. *refusio.* 26. si nuptiæ præcipiantur à iudice, non verò à privato, qui potestatem eam non habet: quo modo intelligitur textus in *cap. veniens*, cl. 2. *hoc tit.* vel cum ille, qui ultimo supplicio afficiendus est, in uxorem ducit filiam, vel uxorem occisi, impunitate sibi concessa, si cum ea matrimonium celebret, Diana *d. part.* 9. *tratt.* 8. *refusio.* 17. Dixi etiam, debere inferri metum à causa extrinseca; nam si inferatur à causa naturali, ut morbo, naufragio, aut timore inferni, validum est matrimonium, ut cum metu presentem mortis quis contraxit matrimonium cum concubina. Item validum erit cum metus procedat à causa libera, veluti dum quis ad mortem damnatur, & ut incolumis evadat, docet metreticem; juxta consuetudinem quorundam regionum; tunc enim validum est matrimonium, quia hic metus nascitur à causa naturali intrinseca, & est ineffectus à causa libera ad contrahendum matrimonium. Covar. 2. *p. de matrim.* cap. 3. §. 4. *num.* 16. Bonacina *encl. tratt.* *quest.* 3. *de imped.* *punct.* 8. *num.* 16. Sanchez lib. 4. *de matrim.* *disp.* 12. *num.* 4. Etiam desideratur, ut metus inculciatur animo extorquendi consensum ad matrimonium; nam si ob alium finem metus inculciatur, matrimonium subsistit. Ratio est, quia tunc non compellitur ab alio ad matrimonium contrahendum, & voluntarie id contrahens eligit, ut medium ad periculum animæ, seu corporis effugiendum. Tum etiam, nam involuntarium, quod in eo matrimonio invenitur, non censetur causa consensus, sed tantum occasio, ideoque matrimonium sponte celebratum à deploratoe puella ob periculum mortis evadendum; quia pater ipsius eum interficere volebat, validum est, si talis metus non fuit impositus ut matrimonium celebraretur, sed alio fine, hoc est ad vindictam injuriæ sumendam; nam si metus fuit inculcus, ad extorquendum matrimonium, illud est invalidum. Unde resolvunt Sanchez ubi *supra*, §. 15. Bonacina *num.* 23. matrimonium celebratum ab ægroto cum filia medici, cum aliter mederi nolentis, vel cum filia iudicis, à quo promittitur absolutio à pena mortis, si cum ejus filia contrahatur, validum esse, quia tunc metus non inculciatur ad matrimonium celebrandum. Ex quo principio lucem accipiunt textus in l. si mu-

lier, ff. de eo quod metus causa junctis Cojaci. lib. 1. 1. Pauli ad edict. & Fabr. ibi, & textu in l. accusatio-
nis 10. C. de his qua vi.

Metus igitur gravis, & eadens in constantem virum, inopite illatus reddit matrimonium ipso jure nullum, tam in foro interno, quam externo. Ratio est, nam cum matrimonium petat voluntatem omnino voluntatis, Quintilianus *de declam.* 2. 47: *Nisquam liberatus tam necessaria, quam in matrimonio est, ut donatio, libertatis datio, & testamentum;* ideo propter metum gravem ipso jure nullum est, ut probavi in d. cap. 1. de his qua vi. D. Ambrosius in *epist.* 1. ad Corinth. cap. 7. Id est, quem sibi aptum putaveris, illi nubas, quia invitâ nuptia solent male provenire habere. D. Cyprinus de habitu Virginis. *Qui illi in nuptia locus est, cui animus ad nuptias non est.* Illustrat Filescus lib. 1. *quest.* cap. 3. Accedit, quod nuptiæ coactæ improbus exitus habere solent, d. cap. cum locum, ibi: *Ne per timorem dicas sibi placere quod est. & sequatur exitus, qui de invitâ nuptia provenire solet.* Facit Barcilius lib. 3. *Argent.* ibi: *Sed scis conjugia plus amorem, quam carperem facere esse suavia? Libera hominum mentes sunt, nec alius legibus cogi possunt velle quod nolint.* Et infra: *Nam nec tibi expedirent casti hymeni.* Sed an jure positivo tantum, an etiam jure naturali matrimonium hoc nullum sit, queri solet. Et nullum esse tantum jure positivo, docuerunt Paludanus in 4. *distict.* 29. §. 1. *artic.* 3. & plures alii, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez lib. 4. *de matrim.* *disp.* 14. *num.* 4. Sed verior est contraria sententia, videlicet matrimonium metu gravi celebratum nullum esse, etiam jure naturali. Eam defendunt Scotus in 4. *distict.* 29. *q. unic.* Sanctus Bonavent. ibi, *quest.* 1. *num.* 5. Bartholomæus à Ledesma *de matrimonio*, dñb. 23. *conclus.* 1. Molina *de justitia*, *tratt.* 2. *disput.* 126. Rebelus lib. 2. *de matrimonio*, *quest.* 11. *conclus.* 2. *sect.* 1. Basilus *eodem tratt.* *dist.* c. 14. *num.* 4. Diana *4. p. tratt.* 4. *refusio.* 54. Ratio est, quia ad matrimonium desideratur magis libertas voluntatis, quam ad alios contractus civiles; siquidem alii contractus metu celebrati rescindi valent, matrimonium vero etiam ut purus contrausus revocari nequit, cum contineat viniculum indissolubile. Deinde, nam Ecclesie PP. dum matrimonium metu celebratum nullum esse docent, non aliquid noviter constituisse faciunt, sed tantum declarare similia matrimonialia esse ipso jure nulla.

Nec tantum matrimonium metu gravi celebratum ipso jure nullum est, verum & omnes actus ad matrimonium spectantes metu gravi, ipso jure nulli sunt, veluti consilio procuratoria ad matrimonium contrahendum, *cap. accedens*, *de procurat.* ubi notavi. Similiter dotis promissio metu gravi facta, ipso jure nulla est, l. si mulier, §. des. ff. de eo quod metus causa, l. fin. tit. 1. *part.* 8. docet Novellus de dote, c. 6. *p. privileg.* §. *num.* 1. Barbosa in rubric. *solus matrim.* 4. *p. num.* 28. Pichardus in §. 1. *infir.* *de except.* n. 16. Medrano *de consensu contrah.* cap. 15. *num.* 15. Quæ sententia valde diffisilis est, siquidem similis dotis promissio fit per stipulationem, stipulationes autem ipso jure valent, quomvis ex edicto Prætoris rescindantur, l. 2. ff. de eo quod metus. Unde videbatur etiam stipulationem ex causa dotis factam ipso jure subsistere; quare varias hujus specialitatis rationes assignantur DD. *supra* relati, & Fortunius Garcia de ult. *fin.* n. 417. *Prænormis.* in cap. 91. de his qua vi. Tandem Cojaci. in d. §. si dñm, cum reddit, quod actio dotis bonæ fidei est, non iusticiæ iuris, §. fuerat, *inst.* de assignationibus. Unde sicut contra-

5.
TRADITUM
DUBITANDI
RATIO.

6.
AMPLI-
TUDINE
PRAE-
SENTI
ARTI-
CULI.

Etus bonæ fidei est ipso jure nullus propter dolum dantem causam contractui, l. *et eleganter* 7. ff. de dolo, l. 3. §. fin. ff. pro socio: similiter & nullus erit propter metum, in quo dolum inest, l. si cum exceptione, §. si metus, ff. de eo quod metus causa. Sed non recte ratiocinatur Cujac. nam dolum dans causam contractui bonæ fidei, ipsam nullum reddidit, d. l. *et eleganter*: metus vero dans causam simili contractui, tantum præstat rescindendi facultatem, l. 1. ubi omnes, C. de rescind. Accedit, nam textus in d. §. si des, loquitur de dote per stipulationem promissa, quæ stipulatio olim stricti juris erat, §. furvus, lultit. de alt. P. Barbosa in d. rubric. solut. marit. 4. part. num. 3 t. aliam rationem reddit, videlicet in d. §. si des, promissionem dotis nullam fuisse, quia nulla quantitas expresse fuit in eo, juxta regulam textus in l. cum post 69. §. generi, ff. de jure dotum: nam tunc aut nihil subintelligitur de terminatum, & tunc promissio dotis, tanquam incerta, non valet, l. 1. ff. de dotis promiss. l. ritecum, §. ff. de verb. oblig. aut creditur promissa quantitas per bonum virum taxanda, ut ita dotis quantitas habeatur, quam vir bonus arbitrabitur, argumento textus in l. 3. C. de dotis promiss. & cum talis promissio metu facta nulla est, tunc vir bonus non arbitrabitur dotem mern promissum deberi, ex ratione textus in l. 1. ff. de eo quod metus. Sed licet hæc ratio subtilis sit, nunc placet alia communior, quam post Baldum, Hostiensem, Panormit. & alios defendit Sanchez lib. 4. de marit. disp. 12. n. 23. videlicet, quod cum dotis obligatio sit accessoria matrimonio, l. 3. C. de jure dotium, quia sine eo dñi non potest, idcirco sicut matrimonium metu celebratum nullum est ipso jure, ita & dotis promissio facta ipso jure est nulla. Quam tationem illi variis argumentis impugnet P. Barbosa ubi supra, eam tamen recte defendit Thomas Sanchez ubi supra. Etiam ne suspicio coactionis, seu metus daretur in matrimonio, prohibitum fuit jure civili Magistratibus, qui reparatorium officium in aliqua provincia gerebant, non solum provincialem feminam in uxorem ducere, verum & consentire filio suo uxorem ducenti, l. si quis officium 36. l. qui in provincia 57. l. Praefectus 63. ff. de ritu nupt. Probant Cujac. ad titulum C. si rector provincie, & lib. 4. observ. cap. 22. Fornerius lib. 3. select. cap. 16. Pinellus lib. 1. select. cap. 2. num. 55. Mancinus general. com. 1. cap. 4. Mesa lib. 3. var. cap. 33. Pacius com. 8. quæst. 8. Gibbanus ad legem penult. C. de spons. Bridonius de jure conub. pag. 31. Hothom. lib. 13. observ. cap. 11. Costa in §. si arbitrat: ad quam prohibitionem spectant textus in l. unica, C. si rector provincie, l. 6. C. de nuptiis, l. si concubina, ff. var. ames. l. ult. Cod. de concubinis, l. penult. Cod. de spons. l. 3. §. 1. Item hic 32. §. ult. de donat. inter, l. 2. §. 1. ff. de his que ut indigni, l. deor 61. de ritu nupt. l. 4. Cod. de incestu, l. si & invidia, Cod. de his que vi. Si vero magistratum gerens matrimonium contraheret, non noxiis, sed concubina loco habebatur, l. 6. §. 1. de ritu nupt. Unde non dubito, illam manasse opinionem, quæ apud nonnullos invaluit, nempe S. Helenam Constantini matrem, non Constantii conjugem, sed potius concubinam fuisse, ut ait Zosimus lib. 2. & alii apud Zonaram sem. 3. Robertum lib. 1. var. judic. c. 1. utpote, quia Constantius eam duxit uxorem cum Romani exiret Dux in Britannia mereret. Sed sane post depositum officium, dum in eadem voluntate perseveravit, iusta effectus fuerunt nuptiæ, ex sententia ejusdem Pauli in d. l. 6. §. 1. & ita legitimam conjugem Helenam vocat Gali-

canus in par. 1. Constantii, ut testet Baronius anno 306. videndus Rites lib. 8. epist. fol. 32. 9. Etiam ob tationem poterant matrimonium prohibitum fuit inter tutorem & pupillam, l. 2. C. de interditt. maritum, l. 6. C. de donat. int. l. 2. C. qui dari rat. l. tutor 36. cum sequent. l. si quis tutor cum sequent. de ritu nupt. l. tutorem 13. de spons. l. cum hic 32. §. fin. de donat. l. si concubina 27. iterum amos. l. cum post 70. §. nuptiis, de jure dot. l. filius 28. §. si quis, de lib. & post. l. si tutor, §. fin. de legat. primo, l. 2. §. 1. de his que ut indigni, l. 7. ad l. lul. de adult. Cujac. 16. observat. cap. 33. Faber in Papin. tit. 9. princip. t. ill. 11. & princip. 6. illas. 21. Larrea decif. 46.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, cui respondentem est negando consequentiam; nam, ut supra dixi, matrimonium metu celebratum idcirco nullum est, quia cum petat voluntatem omnino liberam, & ejus naturæ sit, ut semel celebratum rescindi non valeat, ut in cæteris contractibus non contingit, qui licet ipso jure valeant, rescindi possunt per Prætorum, ex latè adductis in d. cap. 1. de his que vi, ideo matrimonium ipso jure nullum est. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, deductum ex dicta lege si parer cogente 22. ff. de ritu nupt. Cui satisfaciendum est obliquè assignando inter causam, in quo cum metu reverentiali adsunt mine & inter eum, in quo tantum metus reverentialis datur. Primo causa matrimonium ipso jure nullum est, quia creditur metus cadens in virum constantem secundo vero casu matrimonium sustinetur, d. l. si parer cogente; quo modo etiam accipiunt textum in l. si pater, §. pater, ff. de pignor. l. penult. ff. de furtis, Fachineus lib. 2. controvers. cap. 97. Sanchez ubi supra, disp. 6. num. 7. & 10. & plura de metu reverentiali addunt Barbosa d. vero 1. & Basilii ubi supra. Nec obstat secundum augmentum ipsius difficultatis, pro cujus solutione sciendum est, matrimonium contractum metu gravi & juramento accedente, nullum esse, ut facile probatur in cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium: ubi Alexand. III. respondit, cum qui post matrimonium metu contractum, & juratum aliam duxit, eum secundo valide contraxisse, cum eaque licite permanfurum; imò nec aliqua pœna adjecta fuit pro juramenti violatione, quia nullus erat momenti, & ita nec relaxatione indigebat, alias enim si hujusmodi juramentum validè adhiberetur, aliquam Ecclesiæ illi poenitentiam imponderet, licet pro sponsalibus juramento firmatis, & violatis imponitur in cap. siue, hoc tit. Nec tunc obstat textus in d. cap. inter cætera 22. quæst. 4. pro cujus interpretatione varia adduxerunt Interpretes; Glossa enim in d. cap. inter cætera, verbo Matrimonium, & in d. cap. 2. de his que vi, verbo Castitas, inquit procedere de consilio, non vero de precepto prædictam decisionem. Sed hæc solutio admitti non debet: tum quia ex verba, matrimonium contrahit in Deo fixum & stabile, potius præcepto, quam consilio applicari posse videntur. Aliter Glossa ipsa acceptæ textum illum, asserendo videlicet, ideo ibi matrimonium metu celebratum juramento accedente reddi validum, quia post matrimonium intercessit copula, juxta textum in cap. veniens, et 2. hoc titulo, dicto cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium. Cui solutio difflicet ex eo, tum quia ex textus serie non constat, copulam præcessisse: tum quia ibi ob copulam subsequens validum reddetur matrimonium, impertinens esset ratio, quam textus assignat in illis verbis: *Quia vero quam prius*

70
DISPOSITI-
TUA DUBI-
TANDI RA-
TIO.

prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem accipere. Cum esse peccatum, necne, nihil ad valorem matrimonij conferat: Tandem Glossa in d. cap. 2. de eo qui ducit in matrimonium, quam ibi sequuntur Antonius num. 7. Abbas num. 8. affirmat, matrimonium fuisse validum in dist. cap. inter: quia metus, ex quo celebratum fuit, erat levis, non verò gravis, & cadens in virum constantem. Verum hæc solutio etiam displicet, quia expressè ait textus, *timore necis*; & assignat eam rationem, *quia non est peccatum contrahere cum illa*: quæ ratio etiam habet locum in metu gravi. Quare rejeddis his sententiis, & aliis relatis à Barbosa ibi, Cabreros de metu lib. 2. cap. 19. n. 80. Arellano de juris ratione lib. 2. cap. 10. num. 18. dicendum est, in eo textu consultum fuisse D. Augustinum de Ubaldo, qui metu coactus à consanguineis suæ concubinæ, jurejurando spondit se eam ducturum, ac negaturum necessariæ matri, & fratribus; & ita duo diversa in eo textu tractari. Primum, an juramentum metu præstitum de ducenda concubina in uxorem, esset licitum? Secundum an juramentum de non alenda matre & fratribus, fuisset honestum? Ad pri-

um respondit Sanctus, licitum esse matrimonium, & in Deo firmum & stabile; cujus rei ratio dubitandi surgebat ex tot flagitiis in ipsa promissione commissis, & quia illa fuerat promittentis concubina: unde ut docuit Covarruvias 2. parte de matrim. cap. 3. §. 5. num. 31. ibi post promissionem metu factam matrimonium fuit liberè contraxim; & dubitabatur, an ille qui juravit, posset matrimonium cum concubina contrahere, non verò an teneretur ex illa coacta promissione. Ad secundum verò, hujusmodi juramentum illicitum, & inhonestum esse, respondit Sanctus, quia turpitudinem continebat; docuerunt Fortunius Garcia de ult. sine, illat. 2. 1. column. 8. Barbosa in cap. 3. verò 8. de jurejur. num. 52. Nec tandem obstat ultimum augmentum dubitandi rationis, deductum ex d. cap. porrellum, cap. sicut nobis 17. de regul. Nam respondit in illis juris locis agi de voto emissio ob metum intrinsecum, quo casu tale votum sustinetur, quia vovens sibi metum intulit: si autem votum emitteretur propter metum extrinsecum ab extraneo illatum, nullum esset, ut latè probavi in c. 1. de his que vi.

C A P V T XVI.

Alexander III. *Exoniensi Episcopo.*

Commisum. Et infra: Significavit nobis f. tua, quod quidam literatus & nobilis, cum al eum paterna hæreditas devolveretur, cuidam mulieri nobili fidem dedit, quibusdam præsentibus, de contrahendo matrimonio, & se cum ea infra biennium per verba de præsentij contrahiturum, præstito sacramento super sacrosancta Evangelia, confirmavit: nunc autem privata lege ductus, ad frugem melioris vitæ suspirat convolare, tuamque super hoc consulens prudentiam, ante matrimonium contraxim ad monasticæ religionis habitum licetè posse transire suspicatur, quia si contraxisset, eà invitâ, infra duos menses, juxta veterum canonum statuta nostrâ constitutione innovata, ad laxioris vitæ religionem posset transire. Quia igitur super hoc tua nos d. f. consultit, ita consultationi tuæ respondemus, quod tutius est ei prius religione juramenti servatâ contrahere, & postea, si elegerit, ad distractionem religionis migrare, si tamen post primam desponsationem carnalis copula dignoscitur non intervenisse.

NOTÆ.

1. *Exoniensi.* Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 4. nullibi tamen refertur integra hujus textus. De Exoniensi Ecclesia cgi in cap. 6. de filiis presbyterorum.

COMMENTARIUM.

2. **T**extus hic difficilis, & meritò, visus est juris Interpretibus, & Theologis, quatenus in eo docet Alexander III. eum qui juravit cum aliqua contrahere matrimonium, si proposuit religionem ingredi, prius debere matrimonium contrahere, & postea ante ejus consummationem religionem ingredi; nam non violat juramentum qui illud in melius commutat, cap. pervenit, el 2. de jurejurand. sed religionem ingredi perfectius est, quam matrimonium celebrare, cap. scriptura, de voto: ergo in præsentij casu juvenis licetè poterat, neglectis sponsalibus, religionem ingredi. Deinde, nam matrimonium ratum ante ejus consummationem, per ingressam religionis, sequatur professione dissolvitur, cap. ex publico, de convers. conjug. quæ fuit ratio dubitandi adolescentem in præsentij: ergo facilis hoc casu sponsalia de futuro dissolverentur per ingressum religionis.

Quare varias interpretationes adduxerunt juris Interpretes. Glossa in præsentij, verbo *Tutus*, accipit textum hunc de consilio; & ita in præsentij specie docet, sponsum posse licetè religionem ingredi, tutius tamen esse prius contrahere, & deinde ante copulam religionem ingredi, ad vitandum scandalum, propter vulgi opinionem, ne puter sanctissimum Dei nomen ita facile violari. Glossam sequuntur Hostiensis, Joannes Andreas, Cardinalis, Abbas, Præpositus, Alexander de Nervo num. 9. Covarr. 1. parte de matrim. cap. 5. num. 11. Marcus Antonius, lib. 5. in fin. titulo 10. num. 57. Paludanus in 4. dist. 28. quest. 1. art. 3. Soto in 4. distinct. 27. quest. 2. art. 4. Hieronymus Garcia in solit. regul. tract. 2. difficult. 2. dub. 10. puncto 1. Cujacius in præsentij, Barbosa in collect. ad hunc textum: licet in seclit. ab hac solutione discesserit, nullâ aliâ assignatâ. Nec est cur Canisius in præsentij hanc interpretationem, ut novam Cujacii, tanquam confictam ab aliquo hæretico, ejus nomine rejiciat, cum ante eum tot Doctores eam docuerint. Reiciit tamen hæc interpretatio ex eo, quia propter vulgi opinionem non est omitendus, aut differendus religionis ingressus: textus celebris in cap. licet, de regularibus, d. cap. scriptura, de voto; & quia non est consilium, sed potius periculum prius contrahere, quia

quia fortè pulchritudine, & blanditiis mulieris induceretur ad reddendum debitum, & sic retraheretur à religioso statu, qui perfectior est, ut in presenti docent. Deinde quia in rebus ambiguis hujusmodi verba, *tutius, certius, securius*, & similia obligationem & necessitatem potius, quàm consilium inducunt, *cap. juvenis 3. hoc tit. cap. veniens, qui clerici vel vorvemes, cap. ad audiensiam, de homicidio*. Divus Thomas *quodlibet. 8. num. 12.* docet Anguianus *lib. 3. de legibus, cap. 21. num. 13.* Deinde quia ex Pontificis responso non consilio, nec gratia, ubi nominatim expressum non est, sed jure producitur, *cap. ex mltis, de voto, ibi: Ex consultatione nostra juxta editur*. Facit textus in *cap. per tuas, eod. tit.* ubi qui fecit votum religionis, si in Episcopum eligatur, quavis Episcopi status perfectior sit, prius debet religionem ingredi, & ita eodem modo in presenti casu matrimonium contrahere tenetur, deinde religionem ingredi. Alii docuerunt, Alexandrum III. in presenti respondisse secundum juris principia, videlicet quia ex promissione juramento firmata sponsæ quæsitæ fuerat actio, & sponsus obligationem omnino adimplere tenebatur, ut probavi in *cap. 2. cap. ex licetis, hoc tit.* Unde sponsus tenebatur prius contrahere, & postea religionem ingredi. Ita docuerunt Antonius Bohic. in presenti, Scotus in 4. *distinct. 20. quest. 2.* Licet enim verum sit, religionis ingressu sponsalia dissolvi, *cap. veniens, cap.*

rusus, qui clerici vel vorv. Sponsalia de futuro per matrimonium de presenti peccat tamen sic contrahens, quia qui Petro centum debet, quamvis Deo mille solvat, non satisfacit Petro; & ita qui juravit cum muliere contrahere matrimonium, cum illi debitor sit, non satisfacit religionem ingrediendo, licet perfectior sit religionis status; quia contrahere matrimonium est in obligatione, religionem vero ingredi in voluntate. Sed hæc etiam interpretatio convincitur ex eo; nam si ab sponsalibus, etiam jumento firmatis, licet resiliat, ut supra probavi in *cap. 2.* etiam ob ingressum religionis licebit ab sponsalibus discedere; cum etiam matrimonium ratum iuste dissolvatur per ingressum religionis, *cap. ex publico, de convers. conjug.* Quare his, & aliis solutionibus omissis, dicendum est cum Barbosa in *cap. 3. de jurjurand. num. 69.* Basilio *lib. 12. de matrim. cap. 12. §. 3. & cap. 10. Suario tom. 2. de relig. lib. 2. de juram. Moneta de commun. cap. 3. num. 24.* in presenti sponsum tantum proposuisse religionem ingredi, non autem eum ingressum fuisse: unde inter moras deliberationis tenebatur sponsalia juramento firmata adimplere, nec ipse religionem ingredi tenebatur; unde ait Alexander III. tutius esse contrahere matrimonium, & postea religionem ingredi, potius quàm in ipsa deliberatione ingressus religionis persistendo, perjurii reatum incurrere, ut jam probavi in d. *cap. ex parte, de convers. conjug.*

CAPUT XVII.

Lucius III. ^a *Rapulensi Episcopo.*

Requisivit à nobis tua fraternitas, quâ censurâ compelli debeat mulier, quæ jurjurandi religione neglectâ nubere renuit cui se nupturam interposito b juramento firmavit? Quæsitum etiam, utrum ea, cujus c vir matris torum polluit, ad alia vota, cum mater fieri desideret, viro possit vivente transire. Ad quæ tibi breviter duximus respondendum, quod mulier, quæ se nupturam juravit, cum libera debeant esse de jure matrimonia, d monenda est potius, quàm cogenda, maxime cum coactiones difficiles soleant exitus habere frequenter. Ipsi sanè, cujus vir cum matre adulterium & incestum commisit, nec viro suo conjugii carnaliter, nec eo vivente cum alio matrimonium inire debet.

NOTÆ.

1. **Rapulensi.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 12.* in cujus notis Antonius Augustinus reponit *Crapulensi*: Cujacius hic, retinet *Rapulensi*, & asserit esse Ecclesiam Cathedralē in Apulia. Sed ecri talis Ecclesia non extat in geographia facta, edita à Carolo à Sancto Paulo; nec inter Ecclesias, quarum seriem refert Ughellius in *Italia sacra*: quare credo legendum esse, *Ravellensi*; Ravellum enim est urbs Italiae, ut post Carolum Sigoninum refert Ughellius *tom. 1. Italiae, part. 2. fol. 98.* habet Ecclesiam Cathedralē B. Virginis Assumptioni dicatam, cujus Præsul Constantino dicto missa est præsens Decretalis.

2. **b Interposito juramento.**] Vt plerumque fieri contingit, *capite 2. 4. & 5. & passim hoc titulo, & rursus sequenti, cap. si quis de sponsam 27. quest. 2.* Vt quemadmodum aliz passionis firmantur juramento, l. *jurjurandum, ff. de operis libert. capite cum contingat, de jurjurand.* ita etiam & sponsalia;

cujus juramenti in sponsalibus adducti exemplum extat apud Ovidium *epistola 18. de Aconeo*, qui cum ob generis impatritatem non auderet in uxorem petere Cydippen, cujus amore tenebatur captus, illam commentus est fraudem, ut ab ea juramentum nuptiarum extorqueret, scripsitque in pomo verius hos, vel similes:

*Iuro tibi sanè per mystica sacra Diana,
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.*

Quod cum fecisset, agnovit fidem conjugii indissolubilem dedisse his sequentibus verbis:

Conjugium, pactamque fidem, non crimina posco;

Debitus tu conjunx, non ut adulter amo.

Verba licet repetas, qua demptis ab arbore satas

Pertulit ad castas, me faciente manus:

Invenies illic ad te jura esse quod opto.

Ni tibi cum verbis excidit illa fides.

c *Vir matris torum polluit.*] Hanc secundam partem omisit Raymundus, & eam disputabimus in *cap. 1. de eo, qui cognovit sanguinem.*

d *Monenda est.*] Hæc verba & textum exposui in *cap. 2. hoc titulo.*

CAPUT XVIII.

a Urbanus III.

Cum in Apostolica Sede, cui licet immeriti præsidemus, magisterium resideat totius ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quotiens circa negotia Ecclesiastica aliquid dubietatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus siquidem, quod cum inter b Villicum de Ernata, & uxorem eius coram te matrimonii quæstio tractaretur, productis testibus, & auestionibus eorum diligenti examine discussis, ante publicationem idem Villicus reversus ad propria publice inter se & uxorem suam proposuit sententiam divortii, iudicio Ecclesiæ promulgatam, & sic suggesta omnibus falsitate, quandam aliam mulierem facti nesciam sibi copulare præsumpsit. Postmodum verò super prioris matrimonii quæstione literis à Sede Apostolica impetratis, delegati iudices sententiam divortii protulerunt. Vnde quia Villicum, & mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris, invicem assensu consensisse, tua nos duxit fraternitas consulendos, utrum tales sint ad matrimonia admittendi. Nos igitur auctoritate præsentium tuæ sollicitudini respondemus, quod interposita ei poenitentia competenti, infra e poenitentia tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterit remanere.

NOTÆ.

a Urbanus III. Ita etiam legitur in prima collectione sub hoc titulo cap. fin. sed suppleendum est, *Cenomanensi Episcopo*, ut habetur post Concil. Lateran. p. 6. cap. 21. & in cap. 11. de sentent. excomm. cap. super eo, de condition. apostolice, ubi extant alie partes hujus Decretalis, ut notavit Anton. Augustin. in præfati, licet non illis rectè adjoined textum in cap. auestiones, de despons. impub. De Cenomanensi diocesi nonnulla notavi in cap. 5. de rescriptis.

b Villicum.] Cupac. in præfati existimat

esse nomen proprium viri, ut in l. Italianus, §. per contrarium, ff. de actionibus empti, l. cum duobus, §. item si ex facto, ff. pro socio. Sed veteres ne legendum sit Villicum, quod nomen valde frequens est apud Gallos & Anglos.

c Infra poenitentia tempus.] Duratore enim poenitentia tempore olim sequebatur mansuetudo cubiculum, nec coniugio iam contracto uti licebat, nec novum celebrare, ut probavi in cap. 9. Concil. Niber.

Textum hunc exposui in cap. consideravimus, de elect. & laicis illustrabimus in cap. 1. de matr. contrah.

CAPUT XIX.

Clemens III. a Cesaraugustano Episcopo.

In præsentia nostra positus à nobis duxisti necessariò requirendum, quid agendum tibi sit de quibusdam mulieribus in tua diocesi constitutis, quæ cum viros in b captivitatem, vel aliam peteginationem abductos jam ultra septennium fuerint præstolatae, nec certificari possint de vita, aut de morte, licet sollicitudinem super hoc adhibuerint diligentem; quia tamen pro juvenili ætate, seu alia fragilitate carnis humanæ continere non possunt, aliis expectant matrimonio copulari. Cum autem dicat Apostolus: Mulier tandiu alligata est viro quandiu vir ejus vivit; tuæ consultationi taliter respondemus, quod quantumcumque annorum spatio ita remaneant viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare; nec tu eas contrahere in Ecclesiæ facie permitas donec certum nuntium recipiant de morte virorum.

NOTÆ.

a Cesaraugust.] Ita etiam legitur in secunda collectione sub hoc titulo cap. 3. Raymundo videlicet de Catelecevelo, qui eandem Ecclesiam tenuit ex anno 1164. usque ad annum 1199. De ipsa Metropoli Cesaraugustana nonnulla notavi in cap. 1. de hisque vi.

b Captivitatem.] Temporibus enim Clementis III. in Hispania bella sæva erant cum Sarraeenis, & paulò antea Cesaraugusta imperialis urbs ab eis recuperata fuerat; unde plerumque eveniebat, Catholicos à Sarraeenis in captivitate retineri, & non facile constabatur, an defuncti in ipso congressu essent, an captivi apud D.D. General. in Decretal. Tom. IV.

Sarraeenos decedissent. Vnde & Lucius III. dum in cap. 1. de secundis nuptiis, etiam prohibet secundas nuptias dum certò non constat de morte prioris viri, scilicet universis Christianis per Sarraeenos captis.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Nec non certificata de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quomodo ignoret statum mariti qui ab hostibus captus fuit, longaque tempore absint.* Probat eam textus in cap. 1. de secundis nuptiis, cap. finali, §. si autem, in l. si non cognoscit, cap. 1. & sequent. 34. quæst. 1. D. authentic.

Concl.
11072
ditur.
2
22000
tes.

authentic. hodie, C. de repudiis, Novel. 35. Leonis. S. Basilii ad Amphilocho, cap. 31. ibi: Quia cum vir secessit, & non apparet, antequam de eius morte certior factus sit, cum alio cohabitavit, machatur. Et canon. 36. ibi: Militum uxores, quæ cum maritis ipsarum non apparent, nupserunt, eidem rationi subiunguntur, cui & qua propter maritorum peregrinationem ac absentiam, redit non expectato nupserint. Sed res nonnullam hic viam admittit, quod maior sit mortis suspicio. Et lib. 5. capitul. Caroli, cap. 6. ita cavetur: Qui propter saidam fugiunt in alias patrias, & dimittunt uxores suas, nec ille vir, nec illa femina accipiant iterum conjugium, Gregorius sensu. Vbi saida, accipitur pro ininitia, ut exponit Lindenbrog. in Glossario, verbo Saida, Cetera in adversus. capite 187. num. 108. Illustrant ultra congestos à Barbosa in præfenti, Cujacius & Canisius hic, Basilii lib. 7. de matrimonio, cap. 5. Petrus Gregor. lib. 3. part. tit. 21. cap. 8. & in cap. 5. hoc tit. Balsam. in can. 93. sextæ Synodi, Corvinus lib. 2. Aphorism. juris Pontific. tit. 18. Rota apud Penam decis. 399. Transmissa de Polygam. quæst. 5. per totam, D. Joseph de Retes lib. 6. opuscul. cap. 10. num. 4. Navarrus in cap. si quis autem, de penitent. dist. 7. Richerius in d. authentic. hodie, Richerius 4. part. ad novellas Iustin. cap. 7. fol. 225. Grotius lib. 2. de jure belli, c. 9. in notatis ad §. 9. Cuius in novel. 22.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris consideratione: Cum maritus captivus est, aut longè abest, uxor expectat eum cogitur, donec integrum quinquennium à tempore captivitatis, seu absentie eluxerit, & tunc demum si tanto tempore nihil compertum fuerit de vita aut morte captivi, impunè, & licetè transit ad secundas nuptias, Novell. 22. Iustin. cap. 7. ad quam constitutionem respiciens Tribonianus mutavit verba Iuliani in l. uxor 6. ff. de divortii: quod facile cognoscitur ex stylo ipsius textus, qui est semibarbarus, & Græcismos redolet, non Latinam elegantiam Iuliani: & similiter adiecit Paulo in l. 8. ff. de captivis, ea verba, post constitutionem tempus; ut jam notatur Cujacius ad d. Novell. 22. Richerius suprà, Brissonius de jure conub. cap. 68. Faber in jurisprudent. tit. 11. princip. 8. illar. 8. Gibalini lib. 4. de usuris, cap. 5. art. 21. num. 18. nec immeritò hoc statutum est; nam ex absentia per quinquennium mors presumitur, Bartol. in suo tract. Qualiter probetur mors, & in tract. de testibus, Alexand. consil. 4. numero. 18. quos præfert & sequitur Maranta in repetit. legis non potest, num. 165. & post decem annos absentie adeo mortem presumi, ut bona venientibus ab intestato adjudicari possint, docent Leon som. 1. decis. 72. ex l. 14. tit. 14. p. 3. ubi Gregorius, Gutierrez consil. 4. num. 29. & 30. Siguenza de clausulis, lib. 2. cap. 11. num. 51. Escobaz de rationis, cap. 6. ex num. 47. Parlador. in quotid. q. 2. peror. Ergo similiter uxor post elapsum longum tempus impunè poterit ad secundas nuptias transire. Accedit, nam sponsalia per diuturnam sponsi absentiam dissolvuntur, cap. de illis 5. hoc tit. Igitur per longævam absentiam mariti similiter matrimonium solvitur, & per consequens aliud conjugium inire valet; & ita conveniens solitum inter conjuges apud Hebræos, iudicet D. Hieronymo, qui in lib. 1. Reg. c. 16. ita scribit: Pignora in hoc loco Hebræi libellos repudiis intelligunt; signumque usum illius gentis fuisse ferunt, ut quando ibatur ab eis in pugnam (id est in bellum) libellos repudiis uxoris suis darent, ut si

contigisset virum in prælio capi, & in captivitate ducti, mulier ejus expellam tribus annis, si vir ejus non rediisset, alium duceret virum.

Quà dubitandi ratione non obstante, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, in hac parte valde differre juris civile à Pontificio; jure enim civili captivitate unus ex conjugibus matrimonium dissolvitur, sicut uxor alià quacunque servitute alteri ex conjugibus contingente, l. 1. ff. de divortii, l. si quis si stipuletur, ff. soluto matrim. l. in bello 12. §. sed captivi, ff. de captivis, l. si ab hostibus 10. ff. solut. matrim. Faber in jurisprudent. tit. 11. princip. 8. illar. 8. Petr. Barbosa in rubric. sol. matrim. 2. p. num. 63. Brissonius de iure conub. pag. 41. & adeo quidem captivitate unus conjugum dissolvitur matrimonium, ut ne quidem si vellet uxor remanere in domo viri captivi, & conjugium durare, illud periret, quæ est prima ampliatio veteris illius juris, d. l. in bello 12. §. 4. Retes lib. 6. opuscul. cap. 10. Nec audiendus est Scipio Gentilis lib. 3. cap. 9. contrarium tenens; nam cum superveniat servitus, matrimonium jure civili Romanorum nisi inter cives Romanos non daretur, Vlpianus in fragm. tit. 9. §. conub. 4. princ. Instit. de nuptiis, D. Joseph de Retes lib. 3. de interdict. cap. 5. idè inter captivos conubium non durat, ut etiam dissolvitur si alter ex conjugibus efficiatur servus pænz, l. res 14. ff. de donat. inter, Petr. Gregor. lib. 6. Jynag. cap. 15. Alia ampliatio est, ut nec quidem jure postliminii recuperetur uxor à marito ex captivitate reversa, l. nov ut à patre 8. l. cum dua 14. §. 1. ff. de captivis. Ratio ex eo provenit, quia jure civili Romanorum matrimonium ex præfenti, & semper perveniente consensu sustinebatur, nec juris vinculum aliquod producebat, quia liberum erat tam in distractu, quam in contractu, l. 2. C. de inutil. stipul. Vnde cum consensus præstato in factò consultat, etiam consistit in factò semper perseverare in ipso consensu, l. consilio 8. §. ult. ff. de curat. furiosis. Vnde succedit regula Papiniani in l. denique 19. ff. ex quibus causis majores, videlicet ea quæ in factò consistunt, postliminio non contineri. Cujac. in d. novell. 22. Faber in jurisprudent. tit. 11. princip. 8. illar. 8. P. Barb. in rub. solut. matrim. 2. p. n. 63. Inde cognoscitur discernimus, quod versatur inter hanc conventionem, & alias, quæ consensu perficiuntur, nam alie, cum à consensu tantum pendeant in fieri, postea verò perseverante consensu non indigent, postliminio redeunt, ut contra Amayam docet Retes suprà n. 2. Consensu ramen novo, hoc est, si mulier nondum alteri nupta voluisset ad priorem maritum redire, redintegrabatur matrimonium, dist. l. 8. dist. l. 14. §. 1. ff. de captivis: cogebatur autem mulier de novo consentire; nam si absque probabili causa noluisse redintegrare prius matrimonium, tenebatur penis dissidii, id est injusti divortii, nempe ut muldaretur dote sua, d. l. 8. in fine. Et propter hanc spem, quam maritus habet redintegrationis matrimonii, competere ei accusationem de adulterio jure mariti, in l. si uxori 13. §. si quis plam 7. ff. ad l. Inl. de adul. docuit Retes suprà num. 7. Excipiebatur tantum liberta nupta patrono suo, quia ejus matrimonium durabat etiam in captivitate patroni, ejusdemque mariti, proindeque conubium, id est facultatem nubendi alteri non habebat, l. in eo 45. §. ultima, l. illud 46. l. istio 48. l. proxime 50. ff. de ritu nuptiar. l. & idè 62. §. 1. ff. de donat. inter, l. penult. & ultima. ff. de divor-

5.
DE CAPTIVITATE
RITI EX
JURA CIVI-

4.
TRADI-
TIONE
DUBI-
TANDI.

*aiis, l. 1. l. 2. §. 1. ff. de connub. l. libera 35. ff. solut. matrim. l. 1. C. de incest. nuptiis l. libera 8. C. de oper. libert. Ratio redditur in dicta l. 45. §. ultim. videlicet propter reverentiam patrono debitam; et si enim qualibet uxor marito suo reverentiam exhibere debeat, l. alia 14. §. 1. ff. solut. matr. l. unica, §. quod autem, C. de rei ux. actione, tamen non ab omnibus uxoris parem reverentiam legislatores exigendam putant, sed majorem à liberta erga patronum maritum, quia scilicet in hac duplex concurrat vinculum, quod fortis adstringit, ut explicant Brissonius de jure connub. pag. 264. Cujacius in l. unica, C. unde vir & uxor, Faber in jurisprudent. tit. 9. princip. §. illat. 22. & 26. D. Joseph de Rets lib. 6. opuscul. cap. 8. num. 6. Circa matrimonium autem per consecrationem celebratum, quoniam indissolubile erat, nec divortio dirimi poterat, Festus Pompeius verbo *Flaminica*, Aulus Gellius lib. 10. nocturnum, cap. 15. Cujac. in dicta Novell. 22. non dissolvi captivitate docet D. Joseph de Rets supra, numero 4. qui num. 5. matrimonium per coemptionem celebratum dissolvi captivitate recte probat.*

Jure igitur Digestorum matrimonium adeò solvebatur captivitate, ut per ullum tempus non coeretur uxor remanens in civitate expectare conjugem captivum; jure verò novellarum matrimonium non statim solvitur, nam aut constat vivere maritum in captivitate, aut incertum est, vivatne, an decesserit. Priori casu, si constat captivum conjugem vivere, is qui in civitate remansit, quamdiu constat eum supetesse, nunquam potest ad secundum matrimonium pervenire; immò si id facere attentaverit, mulcabitur dote, aut donatione propter nuptias; immò pio adultero reputabitur, ac punietur. Posteriori casu, nempe si incertum sit, utrum conjux in captivitate vivat, an decesserit, quod sæpe contingit, præcipue in longinqua regione, alter conjux expectare cogitur per integrum quinquennium à die captivitatis numerandum, & tum demum, si tanto tempore nihil comperit fuerit de vita ac morte captivi, impune transiet conjux ad secundas nuptias, quasi prior matrimonio bonà gratià soluto, etiam absque libello repudiis, novella 22. *Insulin*, cap. 7. Successit his constitutionibus nova facta à Leone in *Novel. 33*, ubi prolixè disputans contra illam permissionem secundarum nuptiarum post quinquennium, de qua in *leg. 7. de repudiis*, sanxit quocunque annis de captivitate aliter conjugum detineatur, non tamen licere aliter nuptias iterare, nisi fortè secundum formam, & observationem eorum, qui in expeditione versantur, ut præceptum est à Justiniano in *Novella 117. §. ceterum*, ex qua desumpta est authentica *Sed hodie, C. de repudiis*, ubi ita statuitur: *Hodie quicunque annis maritus in expeditione manserit, mulier sustinere debet, licet nec litteras, nec responsum ab eo acceperit: sed si audierit, non prius nubat, quam per se, vel per alium, cum sub quo militabat adiens, interrogaverit, si pro veritate mortuus est: quod si ita est, apud gesta deponatur cum jurejurando, si mortuus sit, quo subsequito, post annum nubat; si verò præter hac nupsit, tam ipsa, quam qui eam duxerit, ut à adulteri puniantur. Docet Burgenf. cent. 2. observ. 34.*

Hactenus egimus de captivitate, & longa absentia conjugis ex jure civili, jure verò nostro canonico, quantumvis longa sit absentia, vel captivitas conjugis, dum non constat eundem de

ejus morte, alia conjux ad secundas nuptias transire non valet: Leo Papa epistola 79. ibi: *Quod debeant femina, quæ capitis viris nupsissent, putantes interemptis maritis, remeatis de captivitate prioribus viris copulari, ut eique id, quod legitime habuit reformetur, & recipiat unusquisque quod suum est, & redinegentur sedera nuptiarum.* Quæ verba explicat F. Antonius Petez in *pemateuc. fides, de Rom. Pontifice, volumine 4. cap. 3. Gibalinus tom. 2. scient. canon. lib. 5. cap. 3. n. 42.* Nam cum ex jure divino matrimonium contineat indissolubilitatem, nisi per mortem naturalem, & ea per diuturnam absentiam non presumatur, l. sed etsi, ff. de acquir. hereditat. Gloss. & Doctores in l. 1. §. si quis negat, ff. quemadmodum testam. Misicard. de probationibus, conclus. 1073. num. 1. Leo tom. 1. decis. 72. in princip. ideo donec constet maritum decessisse, ejus uxor non potest ad secundas nuptias transire. Facit D. Chrysost. homil. 26. in *Mattheum*, ubi: *Quemadmodum enim matrimonium non facit coitus, sed voluntas, ita non solvit illud separatio corporis, sed voluntatis. Ideo qui dimisit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc est maritus; nam etsi corpore separatus est, tamen adhuc est voluntate conjunctus.* Quomodo tamen debeat constare de morte conjugis, dubium est. In præsentī textu desiderat Lucius I 11. ut certum nuntium de morte viri uxor recipiat: idem in d. cap. 2. de secundis nuptiis, exigit ut constet, quod ab hac vita migravit conjux. Certitudinem hanc moralem mortis viri judicis arbitrio relinquunt Sanchez lib. 2. de *matrim. disp. 46. num. 7.* Covarruvias, Gutierrez, Menochius, & alii congesti à Barbosa. Bassius lib. 7. de *matrim. cap. 53.* exigit unum testem de visu, & duos testes de publica voce & fama Transiit de *polygam. quest. 5.* duos testes de visu necessarios esse defendit Borell. tom. 2. *decisionum, tit. 2. ex numero 160.* Duci exercitus asserenti, fidem adhiberi probat Burgenf. cent. 1. *observ. 42.* Sed certe in hac parte certa regula dari non potest, propter circumstantias, quæ adesse solent, tum remotæ regionis, tum diuturnæ absentiæ, tum etiam belli, aut pestis grassantis in ea provincia, ubi conjux degebat; tandem ob alias presumptiones, quæ oriuntur ex ætate ingravescente, aut adversa valetudine: quæ omnia pensare debent Inquisitores hæreticæ pravitatis quibus hujus delicti punio privative competit, in carcerandis & puniendis his mulieribus, quæ dolose ad secundas nuptias transierunt, cum dolo deficiente difficile sit suspicari eas perperam sensisse de hoc sacramento. Famam cum lapsu quinquennii sufficere, probat Ximær. *part. 2. rer. judic. defin. 80.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta ex d. l. uxore 6. d. novell. 22. *Insulin*; nam constitutiones illas juris civilis abrogatas esse per sacros canones, jam notantur in præsentī Innocentius, Ioannes Andreas num. 4. Anton. num. 7. Ancharanus, & Abbas num. 6. Gutierrez lib. 2. *prædict. quest. 8. num. 5.* Transiit de *dicta quest. 5. num. 5.* Unde sicut in aliis casibus matrimonialibus non attenditur dispositio iuris Cæsarei, cap. fin. de secundis nuptiis, cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium, ita nec in præsentī. Nec obstat quod dicebamus; post quinquennium, aut vigesimum annum mortem presumi; & ita adjudicati bona venientibus ab intestato. Nam respondeo non parum interesse, si an agatur de mortis presumptione, quando versatur commodum, vel præjudicium pecuniarum, & tantum

6.
QUID IURIS NOVO
PROCE-
DANT

7.
TRADI-
TUR DECI-
DENDI RA-
TIO.

8.
DISSOLVI-
TUR DUBI-
TANDI RA-
TIO.

D 2

tam datu damnum reparabile, an verò agatur de maximo præjudicio & irreparabili, ut est contrahere secundum matrimonium. Primo casu ex diuturna absentia præsumitur mures: secundo verò de nequitiam, cum exinde sequeretur adulterium. Nec obstat, quod de sponsalibus absentia conjugis dissolvendū dicebamus. Nam cum ex eis nullum oritur vinculum, quod petat individuatam vitam, sed tantum obligatio contrahendi matrimonium, possunt dissolvi per diuturnam absentiam, & alios modos à jure approbatos: matrimonium verò, quod est jure divino indissolubile, continet vinculum, quod sicut ex nulla causa dissolvi valet, ita nec ex longa absentia, aut peregrinatione.

9.

INFORMES
CAN. 1
9. CONCIL.
111 APUD
V. 12423.

Sed hocque traditis obstat textus in *can. 9. Concilii*, apud V. *vermer*, tom. 17. *Concil. fol. 386*, in illis verbis: *Si quis necessitate inevitabili cogente, in alium Decretum, seu provinciam ingerit, aut feminam suam, cui fidei membris non poterit, sequenti fuerit, & nux ejus, cum valet, & potest, amore parentum, aut verum suum cum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quando vir ejus, quem sequuta non fuit, vivit, semper inrupta permanet; nam ille vir ejus, qui necessitate cogente in alium locum fugit, si se abstinere non potest, aliam uxorem cum paucissima potest accipere. Referunt mendosè Burchardus lib. 9. *Decret.* cap. 54. *Gratianus* in *cap. si quis necessitate* 34. *quæst. 1.* & 2. In quibus aliis verbis expresse permittit, propter necessitatem absentiam à patria secundum matrimonium celebrari: ergo quia propter diuturnam conjugis absentiam matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvitur, & adhuc vivente alio coniuge licet aliud matrimonium inire. Cui difficultati nullo modo satisfieri posse credo, nisi asserendo PP. Synodi apud *Vermeriam* celebrata, in ea fuisse sententiam, ut ex iusta causa matrimonium, etiam quoad vinculum, dissolvi posse censuissent, ut constat ex *canone 3.* ipsius Concilii, ibi: *Si quis presbyter neptem suam uxorem habuerit, ipsam dimittat, & gradum perdat, si alius eam accipere, & ipsam a se rejiciat, si se continere non potest, aliam accipiat. Et in cap. 1. de dote possit dicitur, restit. in t. collect. ibi: Mulieres verò cum separate fuerint pro aliqua licita ratione à propriis viris, ratam præcipimus vestimen dorem, quam à die nuptiali receperunt, & post expletum annum accipiant alios viros, si voluerint, similiter & vir uxorem. Quæ posteriora verba omisit *Raymondus* in *cap. 1. de dote*, inter. Unde etiam censuerunt PP. in casu necessitatis absentie à patria licere conjugi absenti, qui ita necessariò tenebatur, ut ad priorem uxorem redire nequiret, aliud conjugium inire. Sed quia ex textis patet non erat consona sacris canonibus, *Gratianus* in *cap. si quis necessitate* 34. *quæst. 1.* ubi textum illum compilavit, ea ultima verba omisit. Quo modo accipiedi sunt canones *Egberti Archiepiscopi Eborac.* relati tom. 17. *Concil. fol. 305.* Primus est ordinis 123. *Si mulier discesserit à viro suo, despicenti eum, nolens reverti, & reconciliari viro, post quinque vel septem annos, cum consensu Episcopi, ipse aliam accipiat uxorem, si continere esse non poterit, & paucitas tres annos. Alius est 123. *Si cum uxore in captivitate ducta fuerit, & ea redimi non poterit, post annum septimum alteram accipiat, & si postea propria, idest prior mulier, de captivitate reversa fuerit, accipiat, posteaque eam dimittat. Similiter uxorem & illa, sicut superius diximus, si viro salta coniugere, faciat.****

Secundò præsentis assertioni obstat textus in *cap. perlatum 8.* qui *foliis suis legitimi*, ubi cum *Vicentinus Episcopus* licentiam dedisset cuidam mulieri, ut ad secundas nuptias transiret, eo quòd eius maritus per decennium abfuerit, Innocentius III. Episcopum virum providum fuisse asserit, & filios ex tali matrimonio susceptos legitimos esse. Igitur quia propter decennalem mariti absentiam ad id matrimonium dissolvitur, ut possit eius uxor novum inire conjugium, Pro cuius difficultatis solutione dicendum exitum, Innocentio III. ibi non appellasse Episcopum *Vicentinum* virum providum, quia licentiam dedit uxori transire ad secundas nuptias, sed quia iussit parentibus iuvare, ut nuncium mitterent, & ita ad propriam patriam vicum revocarent: agnovit tamen Innocentius matrimonium secundum nullum fuisse superflue primò marito; sed quia divorcium inter eos factum fuerat per Episcopum *Vicentinum*, & hinc concessa fuerat licentia transire ad secundas nuptias; idèd decidit Innocentius prolem ex tali matrimonio susceptam legitimam esse, tanquam procreantem ex matrimonio putativo, cum bona fide alterius ex coniugibus celebrato.

Tertio præsentis assertioni obstat textus in *can. 6. 6. Synodi in Tralle*, in illis verbis: *Uxor viri, qui secessit, & non apparet, antequam de ejus morte certum facta sit, alteri cohabitans adulteratur: similiter & militum uxores, quæ non à parentibus maritis nupserunt, in eandem rationem incidunt, quemadmodum & quæ propter mariti peregrinationem reditum non expectant. Sed res hic quidem aliquam veniam habet, quòd sit major ejus mortis suspicio. Ea autem, quæ illi, qui ad tempus erat ab uxore relicta, nupti per ignorantiam, deinde dimissa est, quod prior ad ipsam redierit, est quidem fornicata, sed per ignorantiam à matrimonio ergo non arcebitur, restituta autem si se manserit. Sin autem miles aliquanto post tempore redierit, cuius uxor propter longam ipsius absentiam alteri viro conjuncta est, si se voluit, propriam uxorem recipiat, ipsi viri propter ignorantiam datæ, etque qui illum in secundis nuptiis domum duxit. Cujus canonis priora verba sunt consentientia supra traditis; nam asserunt Patres, uxorem ejus viti, qui secessit, dom de ejus morte non constat, cum alio matrimonio contrahentem, adulterium committete; idemque circa uxores militum procedere, quoniam in eis major sit mortis suspicio. Difficile tamen est quod statim doceat Patres, de ea quæ nupit viro, cuius uxor ad tempus secesserat: quo casu aiant Patres, à matrimonio eam non arcei, licet reditus faciat, si se permanserit. Igitur quia matrimonium validè celebratum fuit cum eo, cuius uxor ad tempus secesserat, & per consequens per diuturnam absentiam conjugis dissolvitur ius matrimonium. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, ea verba, à matrimonio ergo non arcebitur, non esse referenda ad matrimonium, quod cum eo, cuius uxor absens erat, per ignorantiam contraxit, sed ad aliud postea contrahendum. Dubitabatur eoin, an ex eo, quod matrimonium perpetraverat, etiam per ignorantiam, contrahendo matrimonium cum eo cuius uxor secesserat, privaretur inire connubii, nec posset cum alio contrahere matrimonium? Et respondens PP. à matrimonio eam non arcei propter ignorantiam, licet reatius faciet, si sic permanserit, propter peccatum, ut etiam in simili casu docuit D. Bial, ad *Amphilochium can. 36. Militum uxores, quæ cum**

10.

EXPOSITIO
TUA CAP.
PERLATUM
3. QUI 11
DIXIT
AGIT.

11.

EXPOSITIO
TUA CAN.
3. QUI 11
DIXIT
AGIT.

mariti ipsorum non appareant, nuperuit, eidem rationi subiungitur, cui & que per maritorum peregrinationem, ac absentiam, reditu non expellato nuperuit: sed nonnullam hic veniam admittit. Et alio canone: *Que per ignorantiam nupsit ei, qui ab*

uxore ad tempus derelictus est, deinde dimissa est, ut prior ad ipsum reueretur, fornicatā quidem est, sed per ignorantiam: à matrimonio ergo non prohibetur, sed melius est sic manifesti. Alia dabitur in cap. 2. de secund. nuptiis.

C A P V T XX.

a Clemens III.

Inter opera charitatis, quæ imitanda nobis auctoritate sacræ paginæ proponuntur, sic ut evangelica testatur auctoritas, non minimum est, b errantes ab erroris vii semita revocare: ac præsertim mulieres voluptuosè viventes, & admittentes indifferenter quolibet ad commercium carnis, ut castè vivant, ad legitimum tori consortium invitare. Hæc igitur Ap. auctoritate attendentes, statuimus ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

NOTÆ.

1. a Clemens III. Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 5. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. Odo- ricus autem Raynaldus anno 1198. n. 38. tribuit textum hunc Innoc. III. in epist. 112. lib. 1. cuius sententia vera est, reperitur enim textus hic lib. 1. epist. Innoc. III. apud Sirlatum fol. 55. & in eo scribit Pontifex universis Christi Fidelibus, b Errantes.] Cap. tria, 45. dist.

COMMENTARIUM.

2. CONCLUSIO TRADITUR A PROBAT.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Contrabentes matrimonium cum peccatrice volente se corrigere, opus charitatis exerceat.* Quæ assertio probari potest ex cap. tria, 45. dist. 2. cap. non est culpandus 32. q. 1. ex D. Chrysostomo ad Theodorum monachum, ibi: Num. vides deformes, imprudentesque mulieres prostitutas vix obrudi posse gladiatoriis, & iis qui cum bestiis pugnare soliti sunt? Si quæ autem bona forma, & ingenua, liberalique facie per occasionem in eam incidere calamitatem, quemlibet generum virum sine pudore connubio sibi talem adiunxisset: tanta apud homines misericordia, & vulgaris opinionis acceptio, sepe in propatulo ignominia affectus ab infami servitute liberat, & in matronarum ordinem recipit. Illustrant ultra congestos à Barbosa hic, Petrus Gregor. in cap. 1. hoc tit. numero 88. & lib. 101. Synagm. cap. 2. Forner. lib. 3. select. cap. 21. Pater Salcedo ad D. Th. de regimine Principum, lib. 4. cap. 14. differt. 40. Balsamon in can. 26. D. Basilii ad Amphibol. Fragor. p. 1. de regim. Reip. disp. 4. §. 15. Espenceus de statu viduitatis lib. 3. c. 3. Cujacius & Cuiusius hic, Ioannes Darts ad decret. in causa 32. quæst. 1. Richartius ad Salvianum fol. 334.

3. IMPUGNATOR PRÆSENTIS ART. SARTIO.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Omni iure, videlicet tam divino, civili, quam canonico, prohibitum est meretricem, seu feminam palam corpore suo quæstum facientem in uxorem accipere, ut probat ex iure divino lege Moysi data, quam in hæc verba refert Josephus lib. 4. antiquit. cap. ultim. ibi: Nec meretrici sitis nuptiarum, cuius propter injuriam suo corpori factam nuptiale sacrum Deus non admittit; atque hæc ita observari valde interest ad hoc, ut proles nascatur ingenua, & ad studium virtutis erecta, si non è turpi, aut illiberali matrimonio sint prognati. Iurè etiam civili pri- D. D. Gonzalez. in Decretal. Tom. I V.

mo capite legis Iuliz de maritandis ordin. ita cavebatur: *Qui Stator est, quive filius, neposve ex filio, proneposve ex filio nato, cuius eorum est, eritve, ne quis eorum sponsam, uxoremve sciens dolo malo habeat libertinam, aut eam quæ ipsa, cuiusque pater, matreve artem ludicram facit, feceritve: item eam, quæ palam corpore quæstum facit, feceritve.* Quæ verba exponit Vipianus in l. palam 43. in princip. & §. 1. ff. de ritu nupt. in fragmentis, tit. 13. §. ultim. & probat Jacobus Gothofr. in quatuor fontibus, fol. 270. Et meretricis connubium legibus specialibus diversarum gentium prohibitum fuisse, refert Procopius in histor. arcan. fol. 45. ubi plura Alemanum linea 15. Sacris Ecclesiæ canonibus adeo matrimonium cum meretricibus prohibetur, ut quæ eas duxerint, etiam soluto per mortem matrimonio, non possint ad sacros ordines ascendere. can. 17. & 18. Apostolorum, cap. maritum, 33. dist. cap. curandum, 34. dist. 2. Igitur non rectè huiusmodi matrimonium in præsentem à Clemente III. approbatur, commendaturque, adeo ut afferat illud celebranti illi proficere ad remissionem peccatorum.

Q. d. dubitanti ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est Romuli nunticem nomine Lventinam, cognomine Lupam appellatam fuisse à pastoriis, eo quod meretrix esset; lupas enim cognominabant eas feminas, quæ corpus suum vulgabant, ut ex Ovidio, Plinio, Livio, & Gellio probant Iseus ad Lactantium lib. 1. instit. cap. 20. & plura cumulant Gibalinus lib. 1. de negot. cap. 4. Inde etiam Lupanar dicitur locus ubi ipsæ meretrices prostituuntur. Lactantius lib. 1. cap. 20. notavit Savarus ad Siden. lib. 9. epist. 6. Hæc lupanaria apud varias nationes peninilla legimus propter hominum libidinem, vitandaque majora mala, ne videlicet avertantur supra honesti sinuatum foeminarum, Solon Athenis primus lupanaria meretricum publica constituit, ut juvenes ab adultæris divetterentur, Alex. ab Alexand. lib. 4. dierum genial. cap. 1. & Cato inter Romanos idem instituit, unde Horatius satyr. 2. dixit:

Quidam notus homo, cum exiret fornice, multa Virtute suo, inquit: sententia mira Catonis. Nam simul ac venas inflavit tetra libido, Hac juvenes aequum est descendere, non alienas Percolare domos.

Quod etiam pluribus annis, non solum apud Gentiles, verum & apud Catholicos toleratum legimus, quia ut aiebat D. Chrysostomus homil. 32. in cap. 19. Maabai: Permissimus ergo, D 3 quod

DE LUPANARIUM NOMINE ET ORIGINE.

quod nolentes indulgemus; quia pravum hominum voluntatem ad plenum cohibere non possumus: permittitur ergo fieri mala, ne fiant peiora. D. Augustinus lib. 2. de Ordine, cap. 2. ibi: *Aufer meretrices de rebus humanis, & turbaveris omnia libidini- bus.* Probat D. Thomas 2. 2. q. 10. artic. 1. & de regimine Principum lib. 4. cap. 14. & Reipublicæ expedit meretrices in ea esse, ut inde graviora peccata vitentur, docuerunt Petrus Gregorius lib. 14. de Reipub. cap. 1. Pater Vazquez in 1. 2. D. Thomæ, disp. 155. cap. 1. n. 11. Acuña in cap. 2. n. 7. disp. 4. Saccia de commerciis, §. 3. gloss. 3. num. 48. Borellus lib. 3. de magis, edit. cap. 13. Covarr. de spons. cap. 4. num. 10. Vazquez Menchæa illust. cap. 8. à princip. quos & antiquiores tesert breviter Sotus in 4. distict. 2. q. 1. artic. 1. Gutierrez, aliis laudatis, lib. 2. canonic. cap. 7. ex num. 25. Madera lib. singul. animado. cap. 4. n. 8. & lupanaria pennissa fuisse olim, permittique posse à Principibus Christianis, usque & Ecclesiæ tolerantia, Patrumque auctoritas convincit. Usus, quia se- re omnes nationes Europæ usum eorum admi- sissent, retinuerunt, & plerique retinent for- mam lupanaribus datam & scortillis ipsi; quod non indignus fide tradit, indicatis palam regio- nibus, Laurentius Beyerlinx in suo theatro vitæ humane, verbo *Meretrix*, in fine. Ecclesiæ Autho- ritas, & tolerantia, quia Magistratus Ecclesiasti- ci, immò & ipse Summus Ecclesiæ Præsul, vi- dent, nec cohibent, ut omnes cernimus. Quin- imò cum hæretici Hæstie aliquando Ecclesiæ maleuissent, quòd usum permitteret lupana- rium, & de hoc libellum portexissent Patribus in Constantiensî Synodo congregatis, Patres tanquam inhumani querelam insuper habentes, de eâ re nihil statuerunt, & per consequens nec prohibuerunt, ut restatum reliquit Pius Se- cundus de moribus Bohemorum, sive in historia Bohemia, cap. 50. Annetique potest notabile de- cretum nostri Philippi II. prudentissimi, & piissi- mi, quod in Curia Martienensi accidit, nec reco- lo: illud ubertim narrat Joannes Paulus Mar- tyr in vita Jacobi de Grasis: quem vulgò appella- mus ille *Cavalerus de Gracia*. Auctoritas Patrum Ec- clesiæ hoc idem suadet, quorum verba supra re- tuli, & idem D. Augustinus lib. 13. de Civitate Dei, ait quod terrena civitas usum scortorum, licitam turpitudinem fecit: quemadmodum enim negari non potest, melius esse quod ho- mines castissime viverent, & cupiditate pro- ceptandi liberos, vel uxorem unam agnoscerent, vel nullam; ita ne possumus inficiari, minus ma- lum esse, quòd principes non cohibeant simpli- cis fornicationis culpam, quàm nimio prohi- bendi rigore efficere, ut homines ruant in veti- tum, & in scelera prolabantur, quæ non sunt vitia, sed monstra, ut dixit Tertullianus in lib. de pudic. cap. 4. Ex novioribus sapientibus aliquos nutantes lego circa usum lupanarium, ut Mar- quez in suo *Gubernatore*, lib. 1. cap. 29. §. 3. & plu- res negantes utilitatem & convenientiam lupana- rium, ut sunt Hurrado tract. de charit. disp. 175. sess. 3. Salazar in c. 9. Proverb. P. Greg. de Reipub. lib. 10. cap. 1. Scombornerius lib. 3. polis. cap. 3. Adam Conzen, lib. 3. polis. cap. 12. Prado lib. 1. Theol. moral. c. 15. q. 13. Espenceus lib. 3. de contin. cap. 4. Pater Salcedo ad D. Thomam de regimine Princip. differt. 49. Mariana de spectat. c. 16. Navar- tus in manuali, cap. 17. ex num. 175. Gibalinus lib. 1. de negot. cap. 4. art. 3. pro quibus faciunt Tertullianus de anima, ibi: *Sicut adulteria apud Deum summa maleficia, ita & lupanaria.* D. Hiero-

nymus in epistol. ad Oceanum, distinctionem affe- tens utriusque legis, Divinæ & Romanæ, ait: *Alia sunt leges Cæsarum, alia Christi: aliud Papi- nianus, aliud Paulus noster præcepit: apud illos vi- tiis impudicitia frenata laxatur, sola stupra, atque adulteria condemnantur, passim per lupanaria, & ancillas libido permittitur.* Et lib. 1. adversus Iovin. ait: *Non hic scorta, non hic lupanaria condemnantur, de quorum damnatione nulla est dubitatio.* D. Chrysof. homilia 2. in Mattheum, lupanaria officinas diaboli appellat, & in psalmo 41. inquit: *Vbi sunt meretrices, ibi congregantur demones.* Sal- vianus lib. 7. de providentia, sub finem, laudat Vandalos ob sublata lupanaria, & de illis judi- cium his verbis exprimit: *Minoris esse criminis etiam lupanaria puto, meretrices enim quia illic sunt, factus concubialis non norum, ac per hoc non ma- culans quod ignorant. Impudicitia quidem piaculo sunt obnoxia, sed reatu tamen adulterii non tenen- tur: adde hoc, quod & pauca ferme sint, lupanaria, & pauca, quæ in his viam infelicitissimam non dam- navere meretrices.*

Ex quibus obiter lucem accipit Ulpianus in l. ancillarum 27. §. 1. ff. de petit. heredit. ubi ait pen- siones ex lupanario perceptas, restituendas esse in illo iudicio petitionis hereditatis, câ ratione adjectâ, quia in multorum honestorum viro- rum prædiis lupanaria exerceantur: quæ ratio minus congruens videtur, nam quoad restitutio- nem fructuum in eo iudicio ea distinctio serva- tur, quòd fructus non percepti à possessore non veniunt in restitutionem, nisi percipi honestè potuerint, l. fructus 33. ff. de rei vind. l. 3. §. ult. l. 5. ff. de usuris. Percepti verò, quamvis inhonesti, restituendi sunt petitori, l. si possessor 52. l. cum hereditas 56. ff. de petit. heredit. Sed in eo textu de pensionibus perceptis agitur. Igitur non conve- nit ratio adducta, quia in prædiis honestorum virorum lupanaria exercentur. Ut Ulpiani men- tem percipiamus, dicendum est cum magno Præceptore D. Francisco Ramos ad l. l. l. & Pap. cap. 3. n. 5. sæpe à juris authenticitatibus rationes reddi non ineptas; aut falsas, ut docuerunt Cujac. lib. 17. observ. cap. 17. Fornet. lib. 3. rer. quo- tid. cap. 23. sed hæc sententia subauditæ, aut tacitæ, objectioni occurrenti potius, quàm propriæ decisioni conveniunt, ut exemplis ostendit Costa in cap. si pater, verbo *Institui*, n. 4. de testam. lib. 6. quare cum Ulpianus in eo textu docuisset, ancillarum partus in restituo- nem venire, quia hereditatem agent, quamvis fructus non sint, quoniam (ut ille docet) an- cillæ ejus rei causâ non comparantur, ut pa- tiant, ne quisquam inde inferret pensiones ex lupanario perceptas restituendas non esse, quia nec fructus sunt, cum nemo temerè domum com- parat, ut eam lupanari exercendo collocat; nec hæreditas argenti videatur turbidus usuris, l. quod autem 53. ff. pro socio: ut huic tacite objectioni satisfaciatur, ait in multorum virorum prædiis lupanaria exerceri, idque secundum mores sui sæculi, in quibus turpe non erat ancillas mer- cetrices habere, & privatis domibus lupanaria exercere, l. hac domum 36. ff. de operis libert. Merill. lib. 2. obs. c. 12. & iuxta ipsam juris ratio- nem, quia quamvis stupra, lenocinia, adulteria prohibeantur, tamen qui ex domo lupanari exercendo pensiones percipit, non facit lenocini- um, immò nec turpiter facere videtur, quia locatio per se vitio caret, & lupanaria illis fa- culis permittiebantur, ut supra probavi.

Sed examinandum est, an sicut juxta aliquorum sententiam

EXPO-
NITUR
LIB. 1. AN-
CILLARUM
27. §. 1. D.
DE PETIT.
HEREDIT.

CONCUBI-
NATUS AN
PERMITTI
POSSIT.

sententiam percelli possunt in aliquibus provin-
ciis lupanaria, & similia pustibula, percelli pos-
sint concubitus? Et pro affirmativa sententia
sic arguitur. Meretricatus maiorum deformita-
tem, dissonantiamque cum matrimonio habet,
quàm concubitus unus ad unam inter solu-
tos: sed vitia ex se sunt facienda, quò magis ter-
rora sunt ab adibus virtutum: ergo concubi-
natus pòius fœdus est, & magis aditioni virtutis
accedit, quàm meretricatus. Et tunc subsumitur
sic: Aiqu meretricatus in multis provinciis
permissus fuit, & permittitur sub eadem forma,
& quibusdam cautioribus, & eoditioribus:
Ergo multò magis possit concubitus permissi.
Singulæ propositiones sic probantur: Concu-
binatus, quavis primò, & principaliter non
intendat liberorum procreantem, ad eam ta-
men eocionior est, quàm vagus concubitus; &
lietia propia notata fir conjunctio temporaria,
tamen ea affectione concubitorum diutius du-
rare potest, & melius consilii educationi, &
nutrimento liberorum, quàm vagus concubi-
tus, ubi omoind incertus pater est, qui per
consequens omoind liberis non consulit, quos non
significat. Ea quo evideret concluditur, majore
affinitate habere cum matrimonio concu-
binatum, quàm meretricatum. Fœdiora verb
est vitia, quantò magis declinat ab adibus
virtutum, palam est; nam vitii qualitas sumitur
à recessu virtutis: Ergo quomò magis recedat,
tantiò majus erit vitium. Quomodo, & in quan-
tum pugnet vitium cum virtute sibi opposita, &
peccatum, quod est actus vitii, cum virtute
ipsa, sive cum ejus adibus, non est inlitotus, nec
professionis nostre examine. Exponitur easdè
à D. Thoma 1. 2. q. 77. art. 1. ubi est sedes ma-
tialis Theologis: Tapia 1. tom. *Catena moralis*,
lib. 3. q. 1. art. 2. Nostro verb axioma ampliter
illustrat P. Joannes Azorius tom. 1. *instit. moral.*
lib. 4. cap. 19. & 20. Salamancaenses in 1. 2.
tractat. 11. *disputat. 5. dub. 1. 2. & 3. tom. 3.* aliis
multis relatis à Theologorum secula.

Sed contra, tanquam eertum & indubitarum
tenendum est; concubinitatem nempe, prout
dicit unus ad unam non publice protutram, sed
seorsum habitam accessum, non posse permissi,
Principesque, & superiores quoscumque, qui
talem licetiam concederent, fore ut incidereut
in gravissimum peccatum; & legis talis rei per-
missivas abolendas esse, quod prius testimoniis
SS. PP. & Conciliorum probandum est. D. Am-
brosius lib. 1. *de Abraham*, cap. 4. & *in sermone de*
S. Isaac, nam. 63; D. Augustinus *de bene conjugali*,
cap. 16. D. Gregorius in *moral.* lib. 12. cap. 12.
relat à Gratiano in *causa* 32. q. 4. in leges ho-
mionum se invehunt, quod illis temporibus concu-
binatum permittentibus soluti cum soluta, saltem
illo respectu, quod puniebant tantum uxoratos
concubinas retinentes ex tempore Constantinis
in l. 1. C. *de concubitis*, usque ad tempus Leonis
Philosophi in *novella* 139. Possem equidem in
hunc seculum multa Parrum testimonia adducere,
brevitatis tamen causa abstinere, dom referam
locum D. Augustini à Gratiano relatum in cap.
audire 6. 34. *diffini.* ubi: *Audite charissimi, mem-
bra Christi, & Maria Carmina Ecclesie filii. Quod
dico compertitis de fidelibus, audiant parviteres.
Quod dico fidelibus, dico & compertitis, & par-
viteribus: audiant catechumeni, audiant omnes, il-
lucate, nemo contemnat: sit mihi in consolationem
voster audias, ne vobis sit in tristitiam dolor mei.
Compertitis dico, fornicari vobis non licet,*

*fideliam vobis uxores, aut nec uxores; concubinas
vobis habere non licet. Audite Deus, sitis fidei effus
audiant Angeli ejus, si vos contemnitis; concubinas
vobis habere non licet. Esi non habetis uxores, tamen
non licet vobis habere concubinas, quas postea di-
miseris, & ducatis: tunc magis damnata vobis
erit, si volueritis habere uxores, & concubinas. Ecco
vocem conitru, & quidem in rota. Quorsum,
preeor, tam viva & efficax exclamatio, nisi ad
avertendum usum concubinarum illis tempo-
ribus permillum legibus secularibus. In quem
SS. PP. agebant omnibus artibus; & aratibus
Denique expendo eandem 8. Concilii Triden-
tini *de reform. matrim. sess. 24.* quò sub variis pec-
nis inhibitus est laicorum concubitus, tam
solutorum, quàm uxoratorum: negari verb non
potest sub tempus Concilii multa lapanata fuisse
in orbe Christiano, de quibus tamen extermi-
nandis PP. curasse non legimus. Addi potest pro
multis Rebussis in *concord.* ad bullam *Leonis X.*
*super sess. 20. Concilii Basiliensis.**

Sed de jure patris videamus: & quidem Al-
phonfus Sapiens in suis digestis, quas septem
Partias appellavit, in tit. 14. *partit. 4.* cum agno-
visset præceptum Ecclesie de non retinendo usui,
aut consecracione concubinitatem, illas permitti
captefuit, non tantum juri Codicis, sed & etiam
Digestorum vedigis inhærens; clericis tamen
interdixit, ut constat ex l. 43. & 44. tit. 6. *part. 11.*
Joannes deinde I. Castell. Rea, in Comitiis
Regni convocatis Sorix, clericis ipsi concu-
binas habere permittit, modò gellarent in capite
insigne panni robei, quò à exteris honestis fami-
nibus discernatent, ut hodie legitur in l. 20.
tit. 3. lib. 1. *ordinam.* Postea Joannes II. ejus nepos
clericos concubinarum inhibuit, pecnia unius
argentei, ex illis, aliisque contra concubinas
imposita, quam iterum sanxerunt Catholicæ
Reges Ferdinandus, & Elizabeth; auctam
contra uxoratos concubinas habentes, ipsorum-
que concubinas, l. 23. & 24. *expedit. tit. 8. lib. 1.*
quò plenius recententur in l. 1. c. 2. & 3. tit. 19.
lib. 8. *recopil.* Quod solutas concubinas nullam
pœnam invenio; sed nec invenio approbationem,
nem, ut in l. *signa illustri.* C. ad Orphicorum,
& in *ambem.* quibus *modis naturaliter efficiantur
legitimi.* Quam d'stinctionem observo inter
construções Imperatorum relatas in codice,
quavis illæ etiam sint Principum Christiano-
rum; & inter jus Regium, quò hodie utimur,
iosuper habito vetustiori illo, & sequioris seculi;
quò jus Impetiale videbatur non tam permit-
tere, quàm approbare concubinarum, quidquid
de hoc sigladiantur Auctores; jus verb nostrum
non punit pœnâ ordinariâ, & legitimis consti-
tuturâ peccatum illud, quod communissimum
soler esse; & in quod frequenter habuunt ho-
mines fragiles; liva, ut dicit D. Gregorius à
Gratiano nostro relatus in cap. *quæ sententia* 16:
90. *distin.* sine quò pauci inveniantur; non ta-
men perimitit, immò receptissimum est, punire
concubinarum solutos extrajudiciali aliqua pec-
nâ, arbitrio iudicis, ad tollendum scandalum,
& extermindandum labem incontinentie; quod
to mandatis Principis innungitur Correctoribus
civilibus, ut constat ex cap. 47. *correndum*; quod
extat in l. 16. tit. 6. lib. 3. *Recopil. ibi:* *Que tenga
cargo especial de castigar los pecados publicos, y
juzgar, y amonestar, y blasphemar, y otras cosas
frasescentes.* Et postea fir sermo de concubinis ele-
ricorum, religiosorum, & uxoratorum. Ex quò
diagnosticur; peccatum illud, & amonestatur.

8.
DE IURE
NOVIO
TALIO.

7.
NEGATIVA
PROBATA
PAGUA-
TIA.

44 In Librum IV. Decretalium,

quod eura correctorum committitur, esse ceterarum personarum concubinatum, & licet Franciscus de Aviles ibi, verbo *Casade*, num. 6. existimaverit inter solutos concubinarios non committi iudicii punitionem, sed tantum separationem; verius tamen & receptius est, concubinarios aliosque, & contramittere utentes solutis mulieribus, puniri, & severius castigari, si moniti in idem vitium & assuetudinem reciderint, ut docet bonis rationibus & auctoritatibus verus & insignis pragmaticus Novez de Avendaño *de exequendis mandatis* 2. pars. cap. 26. num. 5. & 4. quem sequitur Azevedus in l. 1. tit. 19. lib. 8. recopil. num. 27. & 28. Hoc de jure Regio; nam per ecclesiasticum iudicem posse puniri iuxta formam datam in canone Concilii Tridentini supra relato, nemo est qui negat, ut docet bonis rationibus & auctoritatibus Salzedo in *praxi criminis*, cap. 79. versic. *Laicus*, Gutierrez lib. 2. *canonic.* cap. 7. Julius Clarus, & addentes lib. 5. *sentent.* 5. *fornicatus*, Fasiniacus 4. *part.* *praxis crim.* in tract. *de delictis carnis*, quest. 138. per totum, alii adducti à Barboza in collect. ad *prædictum canonem Concilii*.

Sed jam agamus ratione. Non potest negari, multa onera, & varias molestias sequi matrimonium, societatis ad vitam jugiter duraturæ, educationis liberorum, familiaris sumptus, & curam, ut stridit tenigrid. D. Josephus de Retes lib. 7. *epist.* cap. 4. num. 4. quæ effluunt, ut homines ad matrimonium alliciendi cum præmissis, ut D. Thomas docuit in *supplemento*, quest. 49. art. 1. & sapientiam veterem appellavit proponere præmia maritandis; concubinarios vero expulsi votum, vel potius pravum defectum luxuriæ, sine cura, & sine molestia retinetur, cum concubina sine dignitate sit, & temporaria, quæ domo potest expelli ad libitum sine causa, vel cum causa levissima, ut valeat hic illud Juvealis, licet peiore in sensu dictum:

*Item gravis ei domus, si sese emanseris, exi
Oculus, & prope, venies si quis altera nati.*

Ergo si concubinarios permitterentur, nec punirentur inter solutos, rari essent qui habere uxores concupiscerent, & plures, qui immemores salutis æternæ, præferrent circumducere concubinas. Igitur concubinatus est, qui pugnat contrarie & immediate cum castitate matrimonii, & cum ejus statu: quare Princeps, qui permitteret concubinatum, aut non puniret, proculdubio efficeret, ut minus frequentaretur matrimonio; immo ut liceat aliquando excedere, quod hodie, nobiles præferunt, seriù uxorem docant, quàm par esset; de liberis non curent; quod frequenter familie extinguantur, in causa est levis quæ cum illis agitur in concubinatum punitione & prohibitione, quibus si condigna pena imponeretur, licitas quærent conditiones, pravæ consuetudinibus derelictis.

Quæ sententia retentâ non obstant argumenta pro contraria opinione adducta supra; in primis enim fatetur ea majora esse peccata, aut vitia, quânto magis recedunt ab actibus virtutum: sed nego concubinatum minùs recedere à castitate matrimoniali, quàm meretricium, & valet hic illud Horatii:

*Fallit enim vitium specie virtutis, & nobis;
Cum sit iuste haberi valde, vulgusque severum.*

Immo deterius vitium est, in quantum diutius detinet animam alligatam, cap. ult. *de consuetudinibus*. Itaque in esse peccati, tam meretriciarum, quàm concubinatarum simplex fornicatio est. Ma-

gister 4. *sentent. distict.* 41. Gratianus 36. *quest.* 1. vers. *Cum ergo*, post textum in cap. ult. notant Paulus de Grilladois *distict.* lib. 3. versic. 9. *quaro*, Bernardus Choveronius in *præfatione ad titulum de publicis concubiis*, tit. *de simpliciter fornicatis*, & alii ex Summis passim obvi, in quibus recensendis nolo immorari, sed propter circumstantiam durationis temporis, & propter majus impedimentum, quod infert iustitiam, deterius, & gravius peccatum est concubinatus afflicto consuetudinis, quàm vagus ad vagam meretricem accessus, vel quamconque aliam solutam non virginem, cum qua ex frequenti consuetudine peccans non melleitur. Idem & gravius poena pleatur concubinatus, quàm fornicatio vaga, quamvis peccans his fordidus deditus sit. Constat ex traditis per Paulum de Grilladois *distict.* 6. 9. Bernardino ex pag. 249. Bernard. Dias de Salcedo in *praxi criminali canonic.* cap. 78. & 79. Tiberium Decianum 2. *tom. crimin.* lib. 6. ex cap. 21. Menoch. *de arbitrio*, *casu* 189. & 424. Farinacius laic *distict.* tract. *de delictis carnis*, quest. 137. & seq. Julius Clarus *distict.* lib. 5. *sentent.* 5. *fornicatus*, & ibi additiones diversorum. Ex quo sequitur, tanquam pernitiosius vitium, non debere tolerari, ut inultis Rodolphus §. 50. quem non alii citant à Bernardino Rodignolo in *additionibus ad Clarum*, ubi proximi, *litera* F. Non etiam obliat comparatio sumpta à permissione meretricis, quæ ex illa non potest deduci firmum argumentum ad permissionem concubinatus, ut sæpe dixi; militat enim prorsus diversa ratio, tam in ratione circumstantiæ culpe, quàm in obviando castitati matrimoniali. Nemo quippe obliat tardius conditionem, aut uxorem quævis, quia si ubi tolerarentur meretrices, ad quæ permissum eulibet esset accedere; multi verò uxores non ducerent, nec de iustis, patribusque liberis curarent, si ipsi permitteretur in concubinibus fordescere, ut amica *lusu* sit, ut alibi ait Horatius. Deinde quânto meliori nomine, aut prætextu retineatur concubina solita à concubino soluto, quàm censetur meretrix, eo est nequior conjunctio, ut de aleatoribus dicebat in *mimis* Publ. Syrus: Aleator in site quânto est melior, tantò est nequior. Concubina enim nullâ infamie notâ ex juris civilis, & nostri censura iuritur, quamvis extra ordinem apud nos poaiatur, ut supra movi. Meretrix verò infamie est pessime notæ, & abjectissimæ conditionis; quod non malè colligitur ex l. *probrum*, aliis *supra* 41. in *princip.* & §. 1. *de ritu nupt.* ubi quæ palam corpore questum facit, turpius vivere dicitur: concubina verò non patroni tantum, dicitur non habere honestatem matrisfamilias. Sic etiam in l. *idem* 4. §. *sed quod meretricis*, *de condit. ob turp. causam*, docetur meretricem turpius facere: & in l. *palam* 43. §. 1. *cum segg.* *de ritu nuptiar.* eas quæ palam prostituta sunt, lege notari traditur.

Sed ut ad lupanaria, eorumque usum regrediamur, scilicet id est, quod est meretricies *DEHABERE* olim publicè permitterentur, tamen habito, ornamentis, & loco distinguebantur à cæteris honestis foraminis. Habito & ornamentis distingui constat ex l. *mima*, C. *de Episcopis*, *audient.* l. *item* 15. §. *si quis virginem*, §. *de inopis*. Loco etiam, & habitatione distinguebantur, quia meretrices debeant separatae ab aliis foraminis; si quidem lupanaria in littoebis fuisse, constat ex Origene lib. 4. *contra Celsum*, ibi: *Philosophi ex historiis docent, quod primum extra vias, &*

9.
RATIONE
ETIAM
PROBA-
TUR.

10.
RESPON-
DETUR
FUNDAMEN-
TALIT-
ER
TIA AP-
PARENTI-
A.

11.
DEHABERE
CIBUS.

personas meretrices proferrebant se libidini proferendum. Quintil. declamat. 340. Fortasse etiam natus est ingenium pro factis rapis, & aliqua licite praeceptum fortuna reddidit. Seneca lib. 1. controvers. cap. 2. Caelum te putas, quia visus meretrix est, nulla in licite ractis. Ex alijs probant Savarus ad Suetonium lib. 9. epist. 6. Avendaño de metu lib. 1. cap. 4. n. 5. Salmutius in notis ad memor. Pancir. tit. 45. Facit Prudentius lib. 1. in Symmachum:

*Temulentus adules
Invenis expostum ferevi in luteris alla
Corporis egressi scortum.*

Et quia sub meretrices, & fornicibus degere cogebantur, submeretrices, & fornicarias dictas prodis Martialis lib. 12.

*Nec plena turpi matris alla refusa
Solimaniana, qua pilatur uxor.*

Et lib. 8.

*Convicta Zeili quisquis potest esse,
Solimaniana sedet inter uxor.*

Quin & suburbanas, & extramotanas appellari, late probantur Beilinson de iure civit. pag. 25. cum seqq. P. Gregorius lib. 10. synag. cap. 2. qui de te meretricia plura congeriunt, quod & novissimè praestiterunt Jacobus Dorantius Castellus lib. 1. varior. cap. 2. Meilius lib. 2. observ. cap. 12. Langens lib. 8. femistr. cap. 8. Gibalinus lib. 1. de negotiant. cap. 4. art. 3. per totum. Apud Romanos tamen non semper eadem consuetudo invaluit; immo etiam in theatris, & radiis habitasse, & circa theatras, & balnea, constat. Vnde Lampridius in Hellogabalo, testatur unà die ad omnes Circi, theatri, & amphitheatri, & omnium vrbis locorum meretrices profuissse. Idem sit: Omnes de Circo, de theatra, de stadio, & omnibus locis & balneis meretrices collegit in aedes publicas. Uldorus lib. 16. eymol. cap. 42. Idem vix theatrum, idem & prostibulum, in quod post ludos exaltas meretrices ibi proferrentur. Et licet Theodosius Imperator, ut in ejus vita narrat Vopiscus, meretricias extra urbem stare voluerit; id tamen diu retinere non potuit. Atque hinc intelligenda est Theodosii constitutio in l. si qua in publicis, C. de specul. alia congegit Novarianus lib. 6. aqua nupt. cap. 14. immo & in ipsius cellulis, ubi degabant, tituli apponebantur. Tertul. de pudicitia, ibi: *Pli proponetur liberalitas ista? Sub ipsi libidinum juvenis, sub ipsi libidinum stultis. Seneca lib. 1. controvers. cap. 30. Meretrix vocata et, in communi loco stetit, superpositus est cella tua titulus. Et Ration: Edulla est in laquear, accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus est. Martialis:*

Intraff quies inscripta limina cella,

Sen puer arripit, sive puella tibi.

Juvenalis Satyr. 6.

— Nunc nuda papillis

Constitit auratis, simulam membra Lycifera.

Alia emularunt Baroniis ante 300. n. 5. & 216. nam. 5. Georg. Ambian. ad Tertul. de pudic. cap. 1. P. Roa lib. 4. singul. cap. 10.

Nec omnibus feminis concessum fuit hac inhonesta stipendia merere; cautum enim SC. fuit, ad libidinem femininarum coetendens, ne quæsum corpore facerent illæ, quibus avus, ut maritus Eques Romanus fuisset, teste Tacito lib. 2. annalium: deinde quæ fornicibus adficebantur, reputabantur famosæ; indicat Suetonius in Tiberio, cap. 35. sola & matronali veste nudabantur, Tertullianus in Apolog. cap. 6. & in lib. de cultu & mixturo, & apud nos honestas, & religiosas vestes deferre illis prohibetur in l. 7. tit. 19. lib. 8. Recopil. Et sicut Domitianus his probrobus foe-

minis lecticæ usum ademitt, & jus capiendi legata, hæreditateque, teste Suetonio cap. 8. probant Lylius ad Tacitum lib. 2. avedium, anno 170. Hoibom. in libello de magist. pop. Rom. ubi de Aële, Mendoza lib. 5. Concil. Illiber. cap. 14. etiam jure nostro adeptus fuit illis lecticarum & curtium usus in l. 9. tit. 19. lib. 6. Recopil. Tandem jure civili Romanis ipsius leges, quæ lupanaria, fornice, & meretrices permitterunt, propudiosæ, & infames vix fuerunt; & quando viros corlibus esse prohiberet lex Julia de variandis ordinibus, noluit tamen ut Senatores, eorumque filii uxores ducerent eas, quæ corpore palam quæsum facerent. Vlpianus in l. 23. regul. jurata l. palam 43. ff. de ritu nupt. & apud eos, ut meretrices possent in ipso lipanati quæsum corpore facere, debebat prius stupri licentiam ab Adilibus petere, ut ita pudore sufficere ab impudico meretriciandi actu acceteretur; & si ea licentia non impetrata palam corpore quæsum faciebant, stupri penis afficiebantur; & ne occultis essent mulierum dedecora, facile cum aliis ingenuis, & honestis matronis digresserentur. Tacitus 2. annalium, de Vestilia, ubi Lylius, Cojace. ad Papin. lib. de adult. in l. 2. ff. ad l. l. de adult. & probat Lælius Bisciola horarum successio. lib. 14. cap. 21. Unde exponendus venit Maciel. in l. stuprum, alibi primum 41. ff. de ritu nupt. ubi scribit: *Stuprum intelligitur etiam in his mulieribus esse quæ turpiter vivere, vulgare quæsum facerent, etiam non palam: ubi difficultas Ration agnoscitur; nam stuprum non committitur cum ea, quæ passim venalem formam exhibuit, & meretricio more vulgo se præbuit, ut affertur Dioecletianus & Maximianus in l. si qua in publicis, C. de specul. maxime cum ab his feminis pudicitie ratio requiratur, quæ juris vexibus detinentur, & matrifamilias nomen retinent; eas tamen immunes à judicaria se vetitate, & stupri, & adulterii præstant, quas vitæ vilis dignas legum observationem non credidit, ut ait Constantinus in l. qua adulterium 29. C. ad l. l. de adult. & probatur ex l. inter liberos, §. lex Julia, cod. tit. & ex Papiniano in l. mater 10. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adult. ubi quædam mulieres pænz stupri vitandæ grati se lenocinio, aut in licentis operas locando polluebant, hac turpi professione legis Julæ pænz subterfugiendo, quod exhibuit Tiberius, teste Suetonio in Tiberium cap. 35. his verbis: *Famosa famina, ut ad evitandas legum pænas jure, ac matronali dignitate exsolverentur, lenocinium proferri caperant, ne ex juvenute utriusque ordinis pravgissimus quisque, quominus in opera scena, arenaque adenda Senatufconsulto teneretur, famosi iudicii notam speme subibant: eas, easque omnes, ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit. Ejus Senatufconsulti meminit Papinianus in d. l. mater, §. 1. ergo non rectè Macellus docet, stuprum committi cum ea quæ vulgò corpore suo quæsum facit. Cujus textus vera interpretatio, omisso Desiderio Heraldio emenda. cap. 23. ex suprà traditis provenit, nam cum in feminis quæsum corpore facientibus necessaria sset professio coram Adilibus, ut ita corpus evulgare possent, ea licentia deficiente stuprum committerent à muliere, quæ publicè corpore quæsum faciebat, quia talis concubitus contra leges erat, si professio coram Adilibus non fiebat; ideoque in pænam stupri famine incidabant, quæ tali professione insopet habitâ, corpore quæsum faciebant. De hac professio-**

ne, seu testatione coram Aedilibus facta nonnulli accipiunt textum in l. 3. ff. de concubin. sed male, cum in ea agatur de concubina ingenua habita cum protestatione, de qua etiam accipiendus est textus in lege Titia 35. ff. de auro & argento. Manet ergo, lupanaria apud Romanos permixta fuisse; immò & ex questu meretricio vectigal pendebatur, ut constat ex Suetonio in Caligula, cap. 40. Iustino in Apolog. Tertul. in lib. de fuga: & dicebatur Chrysargyrum, ut ex Cedreno & Zonara probat Dartis in animadv. ad Baron. anno 325. quod vectigal ab Imperatoribus Christianis unà cum lupanariis postea sublatum fuit in l. ult. C. de spectaculis, Novel. 14. Iustin.

13.
TRADI-
TUR RA-
TIO DECI-
DENDI.

Hs præmissis, ratio præsentis textus provenit ex eo; nam cum inter opera charitatis, relata in cap. tria, 45. distinctè, enumeretur errantem à sententia peccati deviare, idè ducens meretricem eo fine, ut ab improbo illo statu eximat, & peccandi occasione liberet, remissionem suorum peccatorum consequitur, cum plerumque mulier, quæ fuerat propatuli ignominia affecta, per simile conjugium in matrimonium ordine recipitur; meminit enim D. Chrysostomus hom. 68. in Matthæum, Phenissæ cuiusdam, non nobilis tantum meretricis, sed magnæ quoque maleficæ, quæ post exhausta multorum patrimonium, sic Dei gratiâ conversa est, ut quo modo in theatro quondam, & scena prima fuerat, & omnes impudiciâ superaverat; ita post baptismum universos continentia post se reliquerit, cilicio reliquam vitam induta. Unde exponendus venit difficilis locus Osee cap. 1. vers. 2. in illis verbis: Et dixit Dominus ad Oseam: Vade, sume tibi uxorem fornicatorem, & fac filios fornicationum. Cujus loci sensus genuinus est, quod Deus præcepit, ut Propheta allumeret in uxorem legitimam eam, quæ fuerat meretrix publica, ut docet D. Augustinus lib. 3. de doctrina christi, cap. 12. & lib. 22. contra Faustum, cap. 23. Irenæus lib. 4. contra hereses, cap. 37. D. Thomas 1. 2. quæst. 100. artic. 8. ad 3. & 2. 2. quæst. 134. artic. 2. ad 2. Hieronymus in Oseam, explicanteque accuratè Interpreter in eum locum, Menochius, Jacobus Tirinus, Cornelius à Lapide, Gaspar Sanchez, & Rivera in 12. Prophetas minores, Claudius Espenceus lib. 3. de statu viduarum, cap. 4. Joannes Dartis in 32. quæst. 1. Hoc autem ei Dominus præcepit, tum ut ostenderetur obedientia Prophetæ, tum ut exerceret charitatem erga meretricem; propterea ait Sanchez ubi proxime: Hac ræo iudicio gravissima est nostri Prophetæ commendatio, ut animum ad obedientiam paratum cognosceremus. Idem D. Hieronymus ait: Nec culpandus Propheta, si meretricem converterit ad pudicitiam; sed potius laudandus, quod ex mala bonam fecerit. Inde provenit, filios natos ex hoc conjugio fuisse legitimos, quia licet appellentur filii fornicationum, hoc est ex denominatione extrinseca, ab eo quod mater antea fuerat; tamen si aliqui docuerint, præceptum Dei fuisse, ut Propheta duceret in uxorem meretricem, ex qua jam susceperat filios. Alia adduxit

pro ipsius loci interpretatione Sotus in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 3.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; verum enim est, apud varias nationes prohibitum fuisse, publicas meretrices in uxores ducere, & apud Germanos etiam plebeis hominibus meretrices in uxores accipere, fas non erat, cum virgines solum duci possent, teste Tacito de moribus Germanorum: & juxta eandem honestatis legem mulieribus infamulis Vtapiensibus perpetuò nuptiæ interdicuntur, quæ ante connubium convictæ fuerint furtivæ libidinis, referente Thoma Moro lib. 2. Vtapiæ, quod à Constantino Palæologo Imperatore Orientis, ne matrimonia ullam haberent malam causam, statutum fuit, ut referetur tom. primo Jur. Orientalis, Novel. secunda ejusdem Imperat. Ecclesia tamen, quæ tantum intendit salutem animarum prospicere, matrimonium cum meretrice in lupanari existente, & vitam mutare cupiente, adeo commendavit, ut remissionem peccatorum simullem maritum consequi docuerit Clemens in præfenti: similibus vero maritis, defunctis uxoribus, prohibuit Ecclesia ad Ordines ascendere, speciali ratione, quam illustravi in cap. 3. de bigamis.

Sed hucusque traditis opponi videtur D. Basil. in capite 26. ad Amphilect. in illis verbis: Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonii: quare, si fieri posset, ut qui per fornicationem conjunguntur, separarentur, id est melius: sin autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem penam agnoscent; ne separantur autem, ne quid deterius accidat. Ex quibus expresse deducitur, non solum commendandum non esse matrimonium cum meretrice celebratum, verum & omnino improbandum, contra hucusque tradita. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, quod licet juxta Sacros Canones honestum sit, immò necessarium in uxorem accipere virginem eam, quam quis corripuit, capite primo, ubi dicemus, de adult. & consulendum esse habenti concubinam, ut eam in uxorem accipiat, ut fecit D. Augustinus relatus in capite inter 22. quæst. 4. tamen meretricis, & foeminae publicæ fornicariæ matrimonium priores canones improbantur, capite maritum, 33. dist. cap. si quis viduam, 34. distinct. quia potius optabat Ecclesia, ut innuptæ permanerent de peccatis commissis poenitentiam agentes, cap. 14. Concil. Illiber. ubi notavi. Sed si matrimonium contraxissent, non idè illud irritabat, immò potius sustinebat patienter, ne inde majora mala orirentur; idè in presenti casu honestius esset mulieri in lupanari corpore suo quæstum facienti hanc sordem & inhonestam vitam deferere, & innuptam permanere: sed quia matrimonio conjungi optabat, qui eam in uxorem accepit, laudatur à Clemente III. quia ita ab illa probrosa vita eam deduxit: de qua publica fornicatrice rectè accepit Basilium Theodorus Balsam. in ejus canonis notis.

14.
DISSOLVITUR
DUBITANDI
RATIO.

15.
EXPO-
NITUR CAU-
SA. D. BA-
SILIUS AD
AMPHILECT-
ILOCUM.

CAP V T XXI.

a Clemens III.

AD id, quod per litteras tuas intimasti de quadam parochiana tua, quam suus vicarius cuidam Teutonico matrimonialiter copulavit, taliter respondemus, quod

quoniam

quamvis b undecim annos adhuc habens, ab initio ei invita fuisset tradita & tenens; tamen quia per annum postmodum, & dimidium ei cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit, in eum nominaverit producentes, cum mora tanti temporis huiusmodi probationes excludat. Volumus igitur, & mandamus, ut propter hoc non omittas quominus ap. rem. per censuram ecclesiasticam utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi fortè velint ad religionem pariter e convalere, poenitentia eis inflicta pro eo quod ad alienos, & illicitos concubitus uterque transivit.

NOTÆ.

1. ^a **C**lemens III.] Ita etiam habetur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 7. nullibi tamen exprimitur cui Episcopo rescribat Pontifex, licet facile ex ipsa textus serie appareat, in eo agi de Episcopo, qui est iudex proprius causarum matrimonialium, & casum contigisse in Teutonia, quæ est provincia Germaniæ, de qua plura Bucelinus tom. 2. German. Sacra. b *Videam.*] De ætate apta ad matrimonium agimus in cap. 2. de despons. impub. c *Convalere.*] Quo casu quoad thorum dissolvitur matrimonium, juxta tradita in cap. 1. de convers. conjug.

COMMENTARIUM.

2. **E**X hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Matrimonium etiam metu gravi celebratum convalescit purgato metu per sequentem spontaneam voluntatem. Probat eam textus in cap. de illis 9. de despons. impub. cap. consultationi 28. hoc tit. cap. insuper 4. qui matrimonia accusare, cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium, cap. 1. de coniugio servorum, cap. 1. de his quæ vi, cap. fin. de raptis. Illustrant ultra congestos à Barb. in præsentis, Petrus Gregorius in cap. de muliere, num. 22. hoc titulo, Cujac. & Canisius in præsentis, Divus Thomas in 4. distinct. 29. questione unica, articulo 3. D. Bonav. questione secunda, Basilii Legionensis de matrimonio libro 4. cap. 17. per totum, Antonius Perez eod. tract. disput. 17. sect. 16. Guzman de veris. juris, veris. 18. per totam, Albericus Gentilis lib. 4. de nupt. cap. fin. Barbosa v. 127. n. 23. Sanchez lib. 4. disput. 18.

3. **S**ed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Quod ab initio non valens, tractu temporis non convalescit, licet res perveniat ad eum casum, à quo potuit incipere, & initium legitimum habere, leg. quod ab initio 29. leg. quæ ab initio 210. digest. de regul. jur. cap. non firmatur. eod. tit. in 6. cap. fin. 36. quest. 2. l. cætera 47. ff. de legat. 1. l. inter 83. §. sacram. ff. de verb. obl. l. si servus. ff. qui et à quibus, l. siens, C. ad l. Corneliam de falsis: ergo matrimonium ab initio nullum, utpote metu gravi celebratum, convalescere nequit per subsequentem cohabitationem. Augeret hæc dubitandi ratio ex eo, nam ut metus purgetur per temporis lapsum, longior, diuturniorque habitatio desideratur, cap. 2. de regul. igitur non statim per quamcumque cohabitationem matrimonium per vim præcisam celebratum convalescit.

4. **Q**uæ dubitandi ratione non obstantem verum est, metum gravem in matrimonio intercedentem posse purgari, vel per copulam subsequentem, vel per spontaneam cohabitationem. Et prius, agamus de copula, per eam enim metus purgatur, quia creditur illam habitam fuisse

inter conjuges affectu maritali, ut excludatur omnis peccati suspicio, ut post D. Thomam in 4. distinct. 29. q. unic. art. 3. docuerunt Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 7. Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 40. num. 80. & probari videtur ex cap. 4. qui matrimonia accusare, ibi: Copula carnali consensu, ubi Glof. verbo Copula, cap. consultationi, & ibi Glof. verbo stante, cap. ex litteris, ibi: Nec ad eandem carnalem accessum habuerit, hoc tit. cap. significavit, de eo qui duxit in matrim. De diuturna cohabitatione est præsentis textus, in quo licet agatur de cohabitatione per annum & dimidium, non idè deducitur semper tam longum tempus desiderari; sed quia ita ex facto contigit, ejus cohabitationis meminit Clemens III. quare tempus hoc relinquatur arbitrio iudicis, qui considerabit fugiendi opportunitatem, & cohabitationis moram, ut docent Innocentius in cap. 1. num. 2. de his quæ vi, Covarr. de matrim. 2. p. cap. 5. §. 6. n. 1. Gregorius Lopez in l. 15. tit. 2. p. 4. Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. num. 25. ut autem hæc purgatio metus admittatur, primò desideratur, ut ratificans matrimonium sciat, illud metu contractum nullum fuisse; nam si error ductus, credens matrimonium valuisse, cohabitaverit, vel consummaverit, non ratificatur, ut rectè animadvertit Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 8. n. 5. Ratio est, nam error contrarius est consensui, l. si per errorem, ff. de jurisdict. Secundo exigitur, ut copula subsequatur, vel cohabitatio spontanea fuerit, non verò si metu extorta, ut docent plures, quos refert, & sequitur Basilii d. lib. 4. cap. 17. num. 5. & 6. Tertio desideratur, ut cohabitatione, vel copula subsequatur cessante causa timoris antecedentis, nam durante causa metus, nunquam ratificatur matrimonium, quia semper credimus metum durare, ut docent in l. 2. C. de his quæ vi, Bartol. num. 7. Baldus num. 8. & in aliis casibus eandem doctrinam admittunt Gomez lib. 2. varior. cap. 14. num. 25. Menochius de præsumpt. præsumpt. 4. n. 22. Mascardus de probat. conclus. 105 §. num. 32.

5. **H**is suppositis ratio præsentis assertionis provenit ex eo; nam qui vult consequens, vult antecedens, ex quo illud dependet, l. illud 76. ff. de acquir. hæredit. Unde conjux, quæ ut talis vult cohabitare, creditur consensisse in matrimonium. Accedit, nam qui aliquid promissit vi, & postea promissum sponte solvit, non potest repetere, utpote firmato actu per consequentiam spontaneam, nisi quis in solvendo quoque vim se passum ostendat, l. 2. C. de his quæ vi, l. si ob turpem, ff. de condit. ob turpem. Deinde quia ubi consensus intervenit, perficitur matrimonium, cap. si iustæ 27. quest. 2. l. nuptia, ff. de regul. jur. & ita accedente consensu per copulam, aut diuturnam cohabitationem, matrimonium ratificatur, & consensus superveniens facile retrahitur ad tempus actus, cap. fin. in fine de regul. cap. 1. de

TRADITUR RATIO DECIDENDI

de his quæ vi, cap. *proposuit*, de *conj. servor*. Unde in presenti casu cum cesset causa metus, quæ impediebat matrimonii valorem, illud ratificatur, & convalescit, quia conjux, quæ cum aliquo placide vixit, præsumitur in eum omnino consensisse; & hujus præsumptionis tanta est vis, ut adversus eam probatio in contrarium non admittatur, cap. *si qui fidem* 30. *hoc tit. cap. 6. de condit. apposit. cap. insuper, qui matrimonium accusare*. Sed licet præsens assertio facile procedat attento jure communi, juxta quod dabantur matrimonia præsumpta, quia solo consensu contrahentium constabant; tamen post Concilium Tridentinum inierit quærent Interpretes, an ut matrimonium, quod nullum fuit propter metum, vel simile impedimentum, ratificetur novo consensu, desideretur præsentia Parochi, & testium? In qua questione partem affirmativam, videlicet desiderari solennitatem Concilii Tridentini, ita ut si impedimentum publicum fuit, publice adhibeatur; si vero occultum, occulte, docuerunt Gutierrez lib. 1. *canonic. cap. 18. num. 8. & de juram. x. p. cap. 15. num. 22. Basil. de matrim. lib. 5. cap. 7. per tot. Matienzo in leg. 1. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloss. 1. num. 3. Didacus Perez ad tit. 1. lib. 5. ordin. §. ex quibus novissimè, Guzman. de verit. juris, verit. 18. per totam: qui movetur ea ratione, nam prius matrimonium fuit nullum: ergo ut postea ratificetur, desideratur solennitas Concilii Tridentini. cum pro forma matrimonii desideretur, quando contrahentes consensum præstant. Accedit, nam in diplomate Bullæ Cruciatæ speciali privilegio facultas conceditur Commissario dispensandi in matrimonio cum impedimento occulto contracto, ut iterum celebretur occulte: ergo attento Concilio Tridentino, id fieri non poterat, aliàs gratia illa superflua esset, ut arguebat Navarrus lib. 4. *consilior. ad hunc tit. consil. 11*. Sed nihilominus verius credo, distinguendum esse inter casum, in quo impedimentum occultum fuit, propter quod matrimonium nulliter celebratum fuit; & inter eum, in quo impedimentum publicum fuit: primo casu ad ratificationem matrimonii non desideratur solennitas Concilii Tridentini, ita docuerunt Navarrus, Le-*

desma, Covarr. & Manuël Rodriguez, quos refert & sequitur Thom. Sanchez de *marim. lib. 4. disput. 18. num. 22. Barbosa dicto voto 127*. Nec obstat fundamentum contrariæ sententiæ, nam aliud est rationem legis in aliquo casu cessare, aliud verò quod ratio legis non se extendat ad illum casum; nam primo casu lex sola virtute propria ex sua generalitate illum casum comprehendit, aliàs enim legis rationem cessare non diceremus; nam si casus iste lege non comprehensus esset, ratio non cessaret; quia quod nunquam fuit, non cessat. In secundo verò casu ratio legis nunquam amplectitur illum casum, & consequenter nec lex ipsa; quoniam lex nunquam extenditur ultra limites sue rationis, argum. textus in *cap. ratio nulla, de prob. l. cum pater, §. dulcissimis, de legitimis 2. cum adductis à Tiraque, in tract. cessante causa, 1. p. num. 136*. Unde deducitur, quod cum ratio propter quam decrevit Concilium, matrimonium non valere, nisi contractum coram paracho, & testibus, sit ut vitentur gravia peccata ex clandestinis nuptiis provenientia, quæ ratio cessat in presenti casu; nam prius matrimonium nulliter contractum in foro Ecclesiæ validum reputatur: inde est ut non desideretur iterum eadem solennitas, cum ratificatur matrimonium ex defectu consensu, vel simili impedimento nullum.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet quod ab initio non valuit, non possit convalescere ex eodem actu quo non valet; at ex contratio, vel alio sufficienti poterit vires sumere, ut in presenti casu ex consensu novo proveniente ex cohabitatione, aut copula subsequuta, ut in simili casu matrimonii ex novo consensu firmati, quod ab initio nullum fuerat, docetur in *l. si quis in senatorio, ff. de rñm nupr. l. 1. & 2. C. si major factus*. Nec obstat augmentum ipsius dubitandi rationis; verum enim est, non desiderari ad matrimonii ratificationem, quia matrimonium perficitur statim ac consensus intercedit. Nec tunc obstat textus in *dicto cap. 2. de regul. qui loquitur in professione monastica*, ad ejus valorem desideratur anni probatio in ipsa religione, ut expolui in *cap. quia in insulis, eod. tit.*

6.
DITHOLVITUR
DUBITANDI
RATIO.

CAPUT XXII.

Innoc. III. *a Ferentinatj Episcopo.*

Sicut ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cum L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem in manu patris ejus P. jurantis, quod eam ipsi craderet in uxorem, proprio juramento firmari, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quominus matrimonialis inter eos solennitas sic sequatur: quatuor postmodum, vel quinque annis elapsis idem L. G. mulierem per verba de præseni, ut ejus sanguinei asserunt, desponsavit: propter quod frater prædictæ P. suam deposuit in tua præsentia questionem. Quia verò quid super his agendum sit, nostro postulas responso doceri, fraternitati tuæ taliter respondemus, quod si tibi constituerit, quod idem L. P. mulierem per verba de futuro, G. verò per verba desponsaverit de præseni, imposita ei penitentia competenti, quia primam fidem irricam fecit, nisi forsan in juramento suo certum terminum, infra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixerit, nec per eam steterit, quin ad statutum terminum matrimonium consummarit, secundum contractum legitimum iudices, & ad illud servandum eum, si opus fuerit, ecclesiastica districtione compellas, nisi forsan aliud quid obtulerit, quod ipsum debeat impedire. Quod si forte per verba sponsalicia de futuro cum utraque contractis, juramentum primum (sicut licet factum est) ipsum servare compellas, de secundo

ei

ei poenitentiam injuncturus. Quod si de his tibi non constet ad plenum, tamen adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficientius instruaris. Quod enim in attestacionibus, quas ad Sedem Apostolicam destinasti, de compaternitate habetur, non facit ad causam, cum noster contrahentium sit illa persona, qua mediante inter parentes eorum compaternitas est contracta. Dat. Laterani V. Cal. Martii, Pontificatus nostri anno primo.

NOTA.

1. **Ferentinat.**] *Fermain.* legitur in hac sexta collectione, & in tertia sub hoc tit. cap. primo: sed ita restituo inscriptionem, & litteram ex epistolis Innocentii III. editis à Guillelmo Sirleto lib. 1. fol. 12. Ferentinum antiquissima civitas est Italice in veteri Latio, in supino colle constructa, prope Latinam viam, quinto ab Anagnina urbe milliario distans; fuit colonia Romanorum, ut refert Livius lib. 25. ibi: Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum deduxerunt. Habet Ecclesiam Cathedralē jam à sexto Ecclesie sæculo, cujus Præsuli Bernardo missa est præsens epistola.

2. **Statutum terminum.**] Tempus obligationibus adjicitur duplici ex causa; primā ad differendam tantum obligationem, ita ut ante illud tempus non teneatur debitor adimplere promissum, leg. continuis, §. 2. leg. cum qui calendar, §. 1. ff. de verb. oblig. nec eo clauso solvitur obligatio, l. Celsus, §. ultim. ff. de arb. cap. cum dilecti, de dolo & contum. Secundō adjicitur tempus non solum differendæ obligationi, verum & implendæ, & sciendæ, ita ut post illud nulla maneat obligatio. De hac secunda temporis adjectione accipiendus est præsens textus, ut probat Basilus Legion. de matrim. lib. 12. cap. 16. per totum.

COMMENTARIUM.

3. **IN** præsentī textu decrevit Innocentius III. sponsalia de futuro dissolvi per matrimonium postea consummatum, non autem per alia sponsalia, etiam de futuro, similiter jurata. Pro eujus decretalis expositione sequentes casus sunt distinguendi: primus est cum quis sponsalia de futuro contraxit, accedente juramento, & postea matrimonium celebravit, illudque consummavit; quo casu absque dubio priora sponsalia solvuntur, cap. si inter, capite veniens, cap. si qui fidem, 30. hoc tit. capite 1. de sponsa duor. P. Gregorius in capite 2. hoc tit. num. 11. Gentilis de nuptiis lib. 6. capite 3. Sanchez ubi supra, disputat. 48. Basil. lib. 12. de matrim. cap. 13. Ratio est, quia sponsalia de futuro tantum continent promissionem contrahendi matrimonium, cessante juris impedimento, capite 2. capite de illis, hoc tit. fortiusque est vinculum matrimonii de præsentī celebrati, quam sponsaliorum; nec juramentum efficere valet, ut jus quæsitum contrahendi secunda sponsalia auferatur, et si propter fidem mentitam poenitentia competens injungenda sit. Nec interest, quod juramenti religio actus alias invalidos validos reddit, authentica Sacramenta Cod. si adversus vendit.

capite quomvis, de pact. in 6. & ita accedente juramento, sponsalia de futuro, quæ alias per matrimonium de præsentī facile dissolverentur, tamen accedente juramento indissolubilia reddebantur; nam principium illud procedit, quando juramentum adjicitur actui naturā invalido, tunc enim ut similis actus valeat, juramentum utiliter adhibetur; at verò quando actus ipso jure sustinetur, juramentum interpositum ipsius naturam sequitur, l. fin. C. de non numer. pecun. cap. 2. hoc tit. docet Barb. lib. 3. vot. 88. num. 19. Et ita sponsalia de futuro, etiam juramento firmata, solvuntur per sponsalia de præsentī, ut similiter contingit in testatore jurante se non revocaturum testamentum; & domino jurante se non revocaturum procuratorem constitutum; adhuc enim his casibus revocatio locum habet, ut docent Covarr. 2. part. in rubr. de testam. num. 15. & in cap. quomvis, 2. part. §. 2. num. 2. Gutierrez de juram. 2. part. cap. 1. quia in his casibus juramentum sequitur ipsius actus, cui adhæret, naturam. Secundus casus est quando utraque sponsalia fuerunt de præsentī celebrata; & tunc certum est priora præferri debere, etiam si secunda sint copulā consummata, cap. si inter, hoc tit. cap. licet, cap. fin. de sponsa duor. quippe sponsalia de præsentī contracta, etiam si matrimonium carnali copulā consummatum sequatur, non solvuntur: ergo copula non debet prædesse ad simul contrahendum, sed potius obesse, & ad compellendum, ut ille conjux adhæreat primæ, cui jus quæsitum auferri nequit. Nec obstat textus in leg. quociens, Cod. de rei vind. ubi si una, eademque res vendatur duobus, & secundo tradatur, ipse præfertur in emptione. Quia respondetur, textum illum procedere in contractibus, in quibus ex solo titulo non transfertur dominium rei, sed necessaria est traditio, ex leg. traditionibus, C. de pactis: at in sponsalibus de præsentī celebratis mutua corporum traditio sit virtute contractus: ideoque eo casu non habet locum decisio textus in d. leg. quociens. Tertius casus contingit, quando tam priora sponsalia, quam secunda fuerunt de futuro celebrata; quo casu etsi posteriora sint juramento firmata, priora autem tantum fide præstita celebrata, prævalent priora, cap. unic. hoc titulo in 6. Et jure civili, si prioribus renunciatum non sit, infamia contrahitur, leg. 1. ff. de his qui notantur infam. leg. 1. C. de sponsa prosequitur Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. 3. Basilus d. lib. 12. cap. 14. per totum. Unde cum in præsentis textus specie post sponsalia de futuro contracta inter ipsos sponfos matrimonium de præsentī sequeretur, rectè decidit Innocentius III. sponsalia soluta esse per ipsum matrimonium de præsentī, ut latè probabimus infra, cap. 2. de sponsa duor.

Cum apud Sedem Apoſtolicam (cui licet immeriti præſidemus) totius eccleſiæ diſciplinæ reſideat magiſtratus, dignum eſt & conſonum rationi, ut quoties circa negotia varia & diverſa quidquam dubitationis emerſerit, ad iuſtiſſimum iudicium referatur, quæ diſponente Domino inter omnes eccleſias obtinere meruit principatum. Sanè conſuluiſti nos per nuncios & litteras tuas, utrum *b* mutus & ſurdus alicui poſſit matrimonialiter copulari? Ad quod fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod cum *c* prohibitorium ſit editum de matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibetur, per conſequentiam admittatur, & ſufficiat ad matrimonium ſolus conſenſus eorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: videtur quod ſi talis velit contrahere, ſibi non poſſit, vel debeat denegari, quod cum verbis non poteſt, ſignis valeat declarari. Dat. Rom. apud S. Petrum, idibus Iulii.

NOTÆ.

^a *Arelatenſi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc titulo cap. 3.* & in episto-
lis editis à Sirleto, fol. 160. ex quo Regiſtro
ita reſtituo litteram hujus textus. De Metropoli
Arelatenſi nonnulla adduxi in cap. 16. de officio
delegat.

^{2.} *b* *Mutus & ſurdus.*] Hæc verba de diverſis,
videlicet quorum alter mutus, alter ſurdus
ſit, accipiunt Antharantus in præſenti, & Parisius,
Peiræ Bollo, & alii relati à Barboſa in
præſenti, & à Michelorio de ſurdo & muto, cap. 49.
& ita tenent mutum ſimul ac ſurdum matrimonio-
nium contrahere non poſſe: tum quia ſcite ne-
queunt vinculum matrimonii: tum quia muti &
ſurdi contractus celebrare nequeunt, nec etiam
libertatem præſtare, aut teſtamentum condere,
l. diſcretis, C. qui teſtam. Sed rectius contrarium
docuerunt plures, quos reſerunt & ſequuntur
Barboſa in præſenti, Michelotius d. cap. 49. per
totum, Medrano de conſenſu connub. cap. 6. & fa-
ciliè probatur ex verbis ſequentibus, ibi: *Si talis
velit contrahere, non debet ſibi denegari*; ubi cum
loquatur Innocentius in ſingulari, de uno, co-
demque utroque morbo laborante ſenſiſſe con-
ſtat: & ita mutus ſimul, & ſurdus, etiam à na-
tuitate, matrimonium rectè contrahere valet;
quia in matrimonio conſenſus ſufficit, quem
etiam ſurdi & muti à natura per ſigna demon-
ſtrare poſſunt, præſertim cum rerum experien-
tiæ ſatis compertum habeamus, eos perſpicaci
iudicio, & ingenio pollere. Nec obſtat, quod
in principio hujus textus quaſtio proponatur
de muto, aut ſurdo ſeparatim; nam cum Inno-
centius de utroque morbo laborante reſpondeat,
non ſunt attendenda verba conſultationis, ut
notarunt Brunus de ſponſal. conſul. 14. num. 1. Mi-
chelotius ſuprà num. 14. ſiquidem vulgò jaçtatur,
Paris allegatio juſ non facit; cap. dilectus 34. de
preb. cap. per venerabilem 13. qui ſili ſim legit. no-
tavit Gonzalez ad regul. 8. Cancel. gloſ. §. 7.
m. 107. Nec obſtat fundamentum contrariæ ſen-
tentie, quia cum ſurdus, aut mutus à natura
ſignis offendere poſſint propriam voluntatem,
valide contractus celebrare poſſunt. Michelotius
ubi ſuprà, cap. 48. & etiam manumittere, ut ipſe
probat cap. 53. per totum; non autem teſtamen-
tum facere, etiam cum Principis licentia valent,
quia ille non eſt actus ſimplicis conſenſus, à
plura requirit, quæ mutum & ſurdum à natura

ignorare neceſſarium eſt. Hucusque diximus de
muto & ſurdo à natura; ſi autem ipſe ſimul cæ-
cus, mutus, & ſurdus naſcatur, matrimo-
nium contrahere non valebit, quia nullo modo
edoceti poteſt, quid ſit matrimonium. Medrano
d. cap. 6. num. 9. Diana part. 5. tract. 7. reſolus. 9.
Michelotius diſto cap. 49. num. 30. licet contra-
rium teneat Caniſius in præſenti.

^c *Prohibitorium.*] Et licet tantum hic agat
Innocentius de matrimonio contrahendo, idem
dicendum eſt de ſponſalibus celebrandis; nam
etiam quoad eæ editum prohibitorium eſt, &
omnes illi poſſunt ſponſalia contrahere, quib-
us non prohibetur, cum plerumque eadem
ſit ſponſaliorum, & nuptiarum ratio, ubi ſci-
licet diverſa juris ratio non viget, *l. tutor 15.
l. oratio 16. ff. de ſponſalib. l. 4. ff. de fundo doli,
leg. ſi uxor 13. §. Divi, & §. ſi uxor ff. ad l. Iul. de
adult. l. 1. ff. de his qui nos, infam. l. in legibus, ff. de
teſtibus.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur
aſſertio: *Mutus ſimul & ſurdus, vel ſeorſim,
matrimonium contrahere poteſt.* Probant eam textus
in cap. tua 25. hoc tit. leg. mutus 73. ff. de jure
dorum, leg. ex ſalto 43. ff. de vulgari, leg. 5. tit. 2.
part. 4. Illuſtrant ultra congellos in præſenti à
Barboſa Gutierrez de matrim. lib. 1. cap. 8. Briſſo-
nius de ritu nups. pag. 71. Cujac. lib. 3. qq. Pauli,
in diſt. leg. ex ſalto, Torrealba de jure ſpiri-
tualis, lib. 2. cap. 14. Coſtanus de ſponſ. cap. 8. n. 88.
Medrano de conſenſu connub. cap. 6. Cujac. P. Greg.
& Caniſius hic, Forner. lib. 1. ſelect. cap. 3. Gentilis
de nups. lib. 2. cap. 6. & 7. Baſilius lib. 2. de matrim.
cap. 7. Barboſa lib. 3. voto 85. n. 6. Michelot. ſuprà.

Sed in præſentem aſſertionem ita pro dubi-
tandi ratione inſurgo. Verba deſiderantur ad
matrimonium, cap. tua 25. cap. conſultationi 28.
cap. ſi inter 31. hoc tit. cap. licet, & ſponſa
duor. leg. 5. tit. 2. part. 4. ſed muti & ſurdi
arcentur ab illis actibus, in quibus verba de-
ſiderantur; ideoque ſtipulari non poſſunt, leg. 1.
§. mutum, 14. ff. de verb. oblig. §. mutum 7. Inſiſtens
de inutilibus ſtipul. nec teſtamentum per 25. &
libram condere, nec familie emptores eſſe.
Ulpianus in fragm. tit. 10. §. mutum 8. nec teſta-
mentum nuncupativum, quia palam pronun-
ciandum erat, leg. hæredis 21. ff. qui teſtamenta
facere: nec aliud quodecunque, quæ icelles
rogare

3.

4.
CONCLU-
SIO TRA-
DITUR, ET
PRÆPA-
TUR.

5.
IMPRONA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERATIO.

rogare non poterat, *leg. 6. §. 1. ff. qui testament.* Paulus lib. 3. *sent. titul. 4. §. cuncti 4.* Nec etiam poterat ut huiusmodi adhiberi. Heringius de *fieliffior. cap. 7. num. 141.* legitur nec matrimonio contrahere valent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam Christus Dominus, qui matrimonium ad esse sacramenti elevavit, non mutavit naturam contractus in eo, immò eandem retinuit, ut docent Thom. Sanchez lib. 2. de *matrim. diffat. 11. num. 1.* Medrano de *confensu canonib. capite 11. num. 1.* Barbosa dille vote 84. num. 2. sed matrimonium, ut contractus est, celebrare non poterat de iure civili moti & surdi: igitur nec ut sacramentum potestunt in lege gratie celebrare. Probat minor; nam matrimonium iure civili celebrabatur, aut per coemptionem, aut per usum, ut supra probavi in cap. 1. hoc tit. sed nec per coemptionem, nec per usum celebrare matrimonium poterant muti & surdi: ergo. Probat prior pars minoris: nam in coemptione certa & solennia verba desiderabantur, quibus vis & uxor mundum se interrogabant; vis, an sibi esse vellet loco filii familiaris: uxor, an loco patrisfamilias. Ulpianus in *fragm. tit. 4.* Illustrant P. Fabet lib. 2. *semptr. cap. 12.* Antonius Augustinus ad li. 12. *Tenul. cap. 18.* Connanus lib. 8. *comment. cap. 3. D. Josephus de Retes lib. 1. opus. capite 4. num. 10.* Igitur muti & surdi non poterant per coemptionem matrimonium contrahere. Probat secunda pars minoris propositionis, quia in matrimonio per usum desiderabatur testatio ex parte viæ, videlicet se uxorem ducere liberos nam querendorum causa, *leg. iure 4. ff. de fide instrum. leg. si uxor 9. C. de nuptiis, dicit P. Fabet lib. 2. semptr. cap. 13. pag. 349.* Cujac. in *leg. si qua illustrat. C. ad Christianum, Arias de Melelib. 3. varior. cap. 40. n. 16.* per quam distabat uxor per usum ducta à concubina, *leg. 4. C. de concubiniis.* Connanus lib. 8. *comment. cap. 3. num. 1.* Antonius Hothomannus de *rim nupt. capite 11.* Brissacumque 48. *tratt. pag. mibi 216.* Cuiacius lib. 4. *respons. Papin. in leg. donationes 31. ff. de donat. Merillus lib. 3. obferv. cap. 16.* Arias à Mele dille lib. 3. *cap. 18.* Igitur nec matrimonium per usum muti & surdi contrahere poterant.

6. Quia dubitandi ratione non obstante vera, est præsentia decisio, pro cuius expolitione, primò sciendum est, matrimonium inter contractus, qui consensu constant, & celebrantur, enumerari; quia matrimonium consensu contrahentium per verba, aut legitima signa elicto perficitur, *cap. sufficit, 17. quest. 2. cap. cum locum, cap. cum inter, hoc tit. cap. unic. §. fin. de despons. impub. lib. 6. cap. fin. de conjug. servorum.* Concil. Florent. in *Decreto de nuntione Armen. §. Septimum Sacramentum.* Tridentin. *sess. 14. de reformat. cap. primo, leg. nuptias §. de reg. jur. probant Medrano de consensu canonib. capite 1.* Vasquez libro primo de *matrim. capite 7.* Basilus Legum. *eodem tractat. lib. 2. cap. 7.* etiam præstat per mediane personam procoptatoris, *cap. fin. de procurat. lib. 6.* Barbosa vote 83. Arroyo, & Vela in *dillo cap. fin. Unde nuto, & similibus signis celebrari potest, quia nutos, & alia similia signa pro verbis habentur, leg. Paulus §. rem ratam haberi, leg. reprehendenda, Cod. de immul. stipul. plura Barbosa in *axiom. verbo Voluntas* vel si quis fœminæ consensum conjugalem exprimecori anulum subarhorum tradat, postea consuetudinem provincie, *cap. fin. de despons. impub. D. D. General. in Decretal. Tom. 1. v.**

ubi plura de hac subarhoratione dabimus: vel si vivo exprimecori eundem consensum fœminam manum porrigat, ut apud aliquos nationum motis fuisse testet Delcius in *notis ad Senecam Tragicam, fol. 39.* Hodie tamen post Concil. Trident. non sufficiunt aliqua signa, quæ iure communi iudicabant matrimonium, veluti copula subsequuta post sponsalia, *cap. venient, cap. de qui fidem, hoc tit.* quia tunc dabatur matrimonium præsumptum, quod hodie post Trident. non admittitur, nisi in illis regionibus, in quibus Concilium non observatur.

Deinde sciendum est, duo esse genera actuum humanorum: unus eorum, ubi voce opus est, secò in quibus lingua noncupari, seu exprimi quid oporteat, alterum eorum, in quibus non voce, sed consensu tantum opus est. Prioris generis actus moti, vel surdi celebrare nequeunt, ut in casibus relatis in *leg. penult. §. ult. ff. de legiti. interius, iuxta leg. 3. leg. obligari 8. §. ultimo, ff. de ambicis. tutor. leg. cum Prætor §. primo, ff. de iudicis, leg. sed & §. 9. in princip. ff. de recept. arbit. leg. mutus 43. in princip. ff. de procurat. leg. 1. §. propter ff. de postul. leg. si mutus 7. ff. de testam. leg. penult. §. 1. ff. unde cognat. de aliis congettis à Turaquel de privileg. pia causa, privileg. 9. Barbosa in d. leg. cum Prætor, de iudicis, Concil. lib. 6. *comment. cap. 5. & lib. 12. cap. 12. & lib. 17. capite 14.* Petrus Gregorius lib. 1. *tr. synagm. capite 5. & lib. 46. cap. 4.* Goveanus lib. 1. *variar. capite 25.* Cuiacius libro nono Pauli ad edict. *dilla leg. mutus 43.* Alia verò negotia, quæ consensu sine tantum perficiuntur, mutos & surdos celebrare valent, ut in casibus relatis in *leg. 1. §. mutus, ff. de hereditas insti. l. iure 4. ff. de testam. milit. l. mutus 5. l. poter 93. §. 1. ff. de acquir. heredi. l. muti 21. ff. de legat. 3. leg. seruo 65. §. si pupillus, ff. ad Trebel. l. ex falsis 43. de vulgari, leg. 1. ff. de bonor. posses. furios. l. qui id quod 33. §. mutus, ff. de donat. l. in quibuscumque 48. ff. de obli. & ad. & aliis congettis à Valentia lib. 2. *illustrum, tract. 3. capite secundo.* Olano libro secundo *Paralip. capite primo.* P. Fabro & Gothofredo in l. ubi non voce 124. ff. de reg. jur.**

His animadversis apparet vera ratio præsentis affectionis; nam cum matrimonium sit ea illis contractibus, qui consensu tantum perficiuntur, ut supra probavi, rectè illud celebrare valecor mutos & surdos; cum verum, legitimumque consensum notu, aut alia signis præstare valeant, quia ut ait Cassiodorus libro quarto *variar. epistola 111m.* *Hominis possunt sine oris assensum suum velle declarare.* D. Aug. in *Isaem capite vigesimo tertio:* Ecce non ostendit, quod via. Et Plinius libro sexto *hister. cap. 30.* testet in Æthiopia nutum, motumque corporis pro sermone fuisse: & Lactantius Firmianus libro sexto *divinar. institum. capite decimo,* scribit primos homines primò voluntatem suam nutu significasse. Deinde sermonis initia tentasse, ac singulis quibusque rebus omnia imponendo loquendi perfecisse rationem: apud Trogius Pompeium *externarum hister. lib. 21.* Peticieas ab Alexandro Macedonum Rege nutu hæres institutus esse commemorant sui verbis: *Sento die præclusa voce exemplum digito amicum Perdicæ tradidit: quare gliscentem amicum diffinientem sedavit: nam etsi non voce nuncupari hæres, iuxta eam electus esse volebatur.* Illustravit Futenet. libro primo *selecl. capite tertio.*

E 2 Nec

6. Da consensu ad Matrimonium contrahendum.

8. Transactio de Matrimonio.

9.
DISSOLVITUR
DUBITANDI
RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, pro cuius solutione sciendum est, valde controversum esse apud Interpretes, an verba necessaria omnino sint ad exprimentum consensum necessarium in matrimonio? In qua sitis vexata questione variz sunt sententiz, alia negans, alia affirmans, quas refert Acuña in d. cap. si restor, Basil. libro secundo de matrim. capite septimo, Barbosa libro tertio, voto 88. Tertia opinio est eorum, qui docuerunt, eos qui loqui valent, necessarium debere exprimere consensum verbis; illos vero, qui loqui nequeunt, ut muti, leg. mutus, ff. de adilit. edit. l. Labeo 7. in fine, ff. de supellest. legat. nutu aut alio simili signo posse consensum exprimere; & cum ad matrimonium tantum consensum desideretur, leg. nuptias, Digest. de regul. iur. rectè ipsi matrimonium contrahere possunt. Sed his omissis, verius est, etiam in his personis, quæ loqui possunt, verba pro forma matrimonii non esse necessaria, sed tantum desiderari consensum signis, seu notibus detegere, capite fin. de conjug. servor. ibi: Nec fallo, nec verbo. Quibus verbis aperte significatur, ad consensum exprimentum in matrimonio alterum ex his duobus sufficere, cap. veniens 15. cap. in qui 30. hoc tit. ubi probatur sponsalia de futuro, subsequatà corporum commixtione, in matrimonium transire, quasi illud exterius signum copulæ loco verborum satis sit ad consensum exprimentum. Eadem sententia probatur ex Decreto Eugenii IV. in Concil. Florent. vers. Septimum Sacramentum, ubi docet, causam efficientem matrimonii regulariter esse mutuum consensum per verba de præsentem expressum: ergo regulariter non semper verba in matrimonium adhiberi necesse est. Denique facit, nam si pro forma verba essent necessaria, etiam in mutis idem procederet, siquidem forma ex accidentibus mutari non solet, & multò minus per æquipollens suppleri, l. 1. in princip. & §. si quis ita, ff. de verb. oblig. quam sententiam tenuerunt Covarruvias 2. pars. de matrim. cap. 4. num. 1. & 2. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 31. num. 5. Basiliius cod. tract. d. cap. 7. num. 5. Petrus Gregorius lib. 9. synag. cap. 5. à num. 1. Medrano de consensu connub. cap. 1. 1. à num. 2. Barbosa voto 84. num. 7. Nec tunc obstat textus in cap. 25. hoc tit. ubi videtur probari, ad matrimonium celebrandum pro forma verba desiderari; nam omissis variis solutionibus traditis in eo textu à Præposito num. 4. Abbate num. 3. Alexandro de Nevo num. 15. Covarruvias suprà, num. 2. Sanchez num. 6. Millino de rit. nupt. lib. 1. comparat. 3. à num. 67. dicendum est, ex eo textu tantum deduci, matrimonium non ex verbis, sed ex solo consensu æstimari; quod duobus exemplis firmat Pontifex: primò, quia muti & surdi jure contrahunt matrimonium: secundò, quia pupilli, etsi fati possint, illud non rectè contrahunt; quippe cum matrimonium ex consensu, non ex scabella, seu oratione æstimetur; idcirco illi rectè contrahunt, pupilli vero neutquam, quia idoneum consensum præstare nequeunt: quod autem Pontifex subjicit, verba esse ne-

cessaria; non simpliciter, sed quoad Ecclesiam respicere dixit, idest, ad ritum & morem Ecclesiæ, ut ita facilius probari possit, matrimonium esse contractum: id tamen non excludit matrimonium valere sine verbis, si aliis modis probatio habeatur, l. 4. ff. de pignor. l. 4. ff. de fid. instrum. in quo etiam sensu accipiendi sunt textus in cap. consultationi 2. cap. si inter 31. hoc tit. cap. licet, de sponsa duorum, qui etiam in marito verba desiderant. Quam interpretationem probant antiquiores in d. cap. tua, & ibi Cujacius, Barbosa & Petr. Gregorius lib. 3. parit. titulo 20. ex littera E, Sanchez d. disp. 31. num. 6. vers. Ideo melius, Basiliius d. cap. 7. n. 11. & jure Regio probatur ex l. 5. tit. 2. pars. 4. ibi: Conviene que lo fagan con palabras, para que lo puedan probar.

Sed superiori assertioni obstat textus in l. cum Prator 12. §. non autem, vers. Natura, ff. de iudiciis, ubi docetur, natura non posse iudices esse mutum & surdum, item furiosum & imberberem, ex ea ratione, quia iudicio carent. Quæ ratio si in omnibus personis enumeratis locum habet, aperte evincit, mutum & surdum nuptias celebrare non posse, propter defectum iudicii, sine quo consistere non valent, cap. cum dilectus 24. hoc tit. Igitur non rectè in præsentem asseritur, mutum & surdum simul, vel eorum, posse matrimonium contrahere. Pro cuius difficultatis solutione, omissio Petro Barbosa in eo textu, qui varias differentias adducit inter mutos & surdos tantum, & inter mutos utroque morbo laborantes, à natura, vel ex casu, dicendum est, mutum tantum, vel surdum, seu utroque morbo laborantem, sive à natura, sive casu, iudicis officio fungi non posse, non quia iudicio careat, sed quia in his personis non est facultas earum rerum, quas iudicis munus desiderat, scilicet audire, interrogare litigantes, & loqui quæ ad litem sententiâ dirimendam desiderantur, l. nulli 10. l. iudicis, C. de iudiciis, l. de minore 9. §. tormenta, ff. de questionibus, l. Duci 6. ff. de custodia reorum, cap. iudicantem 30. quasi 5. Hac igitur de causa dicitur in d. vers. natura, personas has prohiberi naturâ iudices esse, sicut ex eadem ratione postulare prohibentur in l. 1. §. propter casum, ff. de postul. & arbitri esse, l. sed §. in fine principii, ff. de recept. quam rationem tradiderunt Castrensis & Faber in d. §. non autem, P. Gregor. lib. 47. synagm. cap. 9. num. 3. Donellus lib. 17. comment. cap. 24. in princip. Vulreus de iudiciis lib. 1. cap. 4. num. 117. Nec tunc obstat verba illa, quia iudicio carent: nam ratio illa non est protrahenda ad mutum & surdum, sed ad furiosum & imberberem. Nec hæc interpretatio nova, aut insolens est; nam plerumque verba posteriora legis non ad omnia, quæ præcedunt, sed tantum ad immediata referuntur, nec alioquin cum principiis juris pugnent; quo modo accipit textum in l. ex contrahentibus 49. vers. quo casu, ff. de oblig. & alt. Faber de erroribus decade 76. error. 4. & textum in l. sed non denuo 10. ff. de tutela & rationibus, ipse Faber lib. 4. coniect. cap. 1. & decade 78. errore 2.

10.
EXPOSITIO
TUT. CUM
PRATOR
11. §. NON
AUTEM, FF.
DE IUDIC.
C. 12.

C A P V T XXIV.

Idem a Episcopo Vercellensi.

Dilectus F. R. miles Alexandrinus proposuit coram nobis, quod Opizoni Lanca-
benda Rufinam filiam suam matrimonialiter copulavit, ignorans quod Opizo
esset furiosus. Unde humiliter postulavit a nobis, ut tam eidem, quam ipsius filiae
consulere dignaremur; cum eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore la-
borat, morari non possit, & propter alienationem furoris legitimus non poterit in-
tervenire consensus. Quocirca f. t. per A. f. m. quatenus inquisita plenius veritate, si
rem noveris ita esse, praefatas personas cures subl. ap. diffugio ab invicem separare.

NOTA.

1. a **Vercellensi.**] Ita etiam legitur in tertia col-
lectione, *sub hoc tit. cap. 3. de Decreti*
Vercell. nonnulla notavi in capite licet, de foro
competenti.

b **Ignorans.**] Idem esset si sciret; nam quoad
furiosum, cum consensus deficiat, scientia, vel
ignorantia conjugis non poterat eum supplere,
ut docent Thom. Sanchez, & Covarr. quos
refert & sequitur Basil. lib. 4. de matrimonio, cap. 1.
num. 9. & infra dicemus.

COMMENTARIUM.

2. CONCLU-
SIO TRA-
DITUR. ET
PROBATUR.

EX praesenti Decretali sequens communiter
deducitur assertio: *Furiosus matrimonium con-*
trahere nequit. Probat eam textus in *cap. neque*
furiosus 32. quast. 7. l. in eo iure 45. ff. de ritu nup.
l. furor 8. ff. de spons. l. si cum dotem 22. ff. soluto
matrim. l. 3. ff. de injuriis : faciunt lex *heredi-*
bis 77. §. finali. ff. ad Trebell. lex furiosi 40. ff.
reg. jur. Illustrant ultra congestos à Barbosa
in praesenti, Alberic. Gentil. de nuptiis lib. 3. cap. 7.
Basilus Legion. lib. 4. de matrim. cap. 1. num. 7.
Gregorius in l. 6. tit. 2. part. 4. Arnisaeus de iure
connub. cap. 3. sect. 2. P. Greg. in c. 1. hoc tit. n. 54.
Valenzuela consil. 311. Altellecta in praesenti.

3. IMPUGNA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed haec assertio difficilis redditur sequenti
consideratione; nam si furiosus matrimonium
contrahere nequit, quia consensum praestare
nequit, qui secundum jus naturale ad matrimo-
nium exigitur, ut probavi commentario anteceden-
ti, & in *cap. cum secundum, hoc titulo*, seque-
retur matrimonium ab eo celebratum nullum
esse: sed matrimonium à furioso celebratum susti-
neretur, *cap. neque furiosus 32. quast. 7.* ubi Fabia-
nus Papa ait: *Nec furiosus, nec furiosa mari-*
matrimonium contrahere potest, sed si contractum fuerit,
non separantur. Ergo furiosi incapaces non sunt
celebrandi matrimonium.

4. TRADITUR
RATIO DE-
CIDI.

Quia dubitandi ratione non obstante, vera est
praesens decisio, & mirè consona juris natura-
lis dispositioni. Cum enim furiosus voluntatem
non habeat, quare dormientis, & ignorantis aequi-
paratur; l. 1. ff. de bonor. possess. furiosus l. si à fu-
rioso 12. in princip. de rebus creditis; & absentis,
l. 1. §. furiosus, ff. de oblig. & act. l. 2. §. furiosus,
ff. de procurat. infans, l. infans, C. ad l. Corn. de
fiscar. immodè & brutus, l. de est 5. §. & ideo, ff. ad
l. Aquil. ideo cum omnino consensus expers sit,
matrimonium celebrare nequit; & potius patitur,
quam agat, ut probant Ant. Gentilis de nuptiis,
lib. 3. cap. 7. & Valenzuela consil. 311. Unde non
potest incipere possidere, l. 1. §. furiosus, l. quod
D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

meo 18. §. 1. ff. de acquir. possess. ex defectu animi,
quem nec eurator supplere valet: quare si cu-
rator apprehendat possessionem, sibi eam acqui-
rit, non furioso, l. 4. tit. 30. part. 3. docent Cu-
jacijs in l. 4. §. pupillus, ff. de usucap. Donellus
lib. 5. comment. cap. 11. ubi Osualdus *Littera*
D, Valentia de acquir. possess. tract. 2. cap. 6. n. 11.
Treutlerus select. dispnt. 21. thesi 13. nec scit
quid agat furiosus, l. illud 3. §. fin. ff. de in-
juriis, nec sensum ullum habet, l. si cum dotem 23.
§. si maritus, ff. solut. matrim. nec consilium frau-
dis habet, l. 10. ff. de alienat. judicii: sed omnia
ejus acta æstimantur non secus ac foris, aut
casu facta, l. fin. §. finali, ff. de administ. tutor.
rectè ergo Innocentius in praesenti docet, furio-
sum matrimonium contrahere non posse. Illud
tamen dubitari solet, an matrimonium celebra-
tum à furioso, qui antequam in furorem inciderit,
animum habuit illud contrahendi, validum sit.
Nam baptismus receptus à dormiente, seu fu-
rioso, qui ante somnum, vel furorem votum
habuit illud recipiendi, validè & licitè fuscipitur,
cap. majores, §. item quatuor, ubi probavi, de
Baptismo, dummodo permanens in eadem vo-
luntate, in somnum, aut furorem inciderit:
ergo similiter matrimonium à furioso celebratum
virtute prioris voluntatis sustinebitur. Sed con-
trarium omnino tenendum est, ut jam probatur
Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 8. quast. 3. Valquez
eod. tract. disp. 5. cap. 3. num. 30. Basilus *dicto*
capite 1. num. 12. Nec obstat textus in *dicto §.*
item quatuor, cui respondeo, discrimen assignan-
do inter ministros Sacramentorum, & inter sub-
jectos, idest qui Sacramenta recipiunt. Primo
casu, quando ministri confectum sacramenta,
requirunt actualis intentio cum actu humano,
nec virtualis sine eo sufficit: in secundo verò
casu cum Sacramenta recipiuntur, non actu hu-
mano, sed intentione virtuali opus est: quare
cum contrahentes matrimonium sint illius sa-
cramenti ministri, si celebraret ab eis tempo-
re furoris, licet subsistat intentio virtualis ob
actuale quod praecessit, nullum est matrimo-
nium. At verò textus in *d. §. item quatuor*, proce-
dit in fuscipiente baptismum, ideoque rectè
in eo statuitur à dormiente, vel furioso validè,
& licitè recipi. Unde deducitur, quod si sacer-
dos audiat confessionem praesentis, in furorem
incidat, absolutio sequuta nulla est; & simili-
ter si tunc baptizaret, baptismus invalidus
esset, licet ante furorem baptizandi voluntatem
habuerit, quia actus ministri debet esse hu-
manus, idest, quod eo tempore, quo admini-
stratur sacramentum, ejus minister intelligat
quid agat.

Nec obstat dubitandi ratio proxime adducta

E 3

DISOLVITUR
DUM
TANDI
RATIO.

& deducta ex d. cap. neque furiosus, pro cuius textus expositione Glossa in presenti, verbo Furere, asserit discrimen esse constituendum inter eum casum, in quo contrahens cum furioso erat inficius furoris; & inter eum, in quo consensius erat. Primo casu docet matrimonium celebratum cum furioso nullum esse, ob injuriam quæ irrogabatur coniugi furoris ignaro: sequendo autem casu, vim atque vigorem obtinere; nam eo ipso, quod quis cum furioso consensius sui furoris contrahit matrimonium, videtur injuriam sibi illatam remittere. Sed hæc interpretatio merito refellitur à Præposito hic, num. 4. Covart. 2. p. de matrim. cap. 1. num. 7. in fine; quia matrimonium celebratum à furioso est nullum ob defectum consensum, ejusque furiosus expers est, nec ab alio suppleri valet: non verò ob injuriam contentam illatam. Alii textum illum acceperunt, non de furioso perpetuo morbo laborante, qui quidem nullum actum liberum consensum exigentem facere valet, Clement. si furiosus, de homicidio, l. furiosum, C. qui testament. l. 6. tit. 2. par. 4. sed de furioso lucida intervalla habente, cui licet prohibeatur matrimonium contrahere, quia idoneus non est ad proles educationem, juxta sententiam D. Thomæ in 4. distinct. 34. quest. unica, art. 4. & ibi Bouavent. art. 3. quest. 1. Soti quest. unica, art. 4. concl. 1. Petri de Ledesma de matrim. quest. 58. art. 3. dub. 2. si de facto contrahit eo tempore, quo verum consensum præstare potest, matrimonium validum est; quia tunc iudicii particeps reperitur, cap. quamvis, 7. q. 1. Concil. Carthag. 3. can. 34. l. Divus 3. ff. de officio prefid. docuerunt P. Greg. lib. 9. synagm. cap. 12. & lib. 3. partit. titulo 21. cap. 7. Gentilis de nuptiis lib. 3. cap. 7. per totum, Basilus supra, d. cap. 1. num. 9. Verum hæc interpretatio appetit divinationis vitio laborat; quare verius dicendum est cum Thoma Sanchez d. dist. 8. num. 15. Basilio d. cap. 1. num. 8. Fabianum in eo textu agere de furorē superveniente post contractum matrimonium, & tunc verum est, matrimonium tempore habili celebratum, non vitiatum, nec solvi per furorē supervenientem, cap. ii qui 32. quest. 7. ut statim dicemus, licet si furor superveniens ita vehemens sit, ut sine vitæ periculo cohabitare cum furioso non liceat, divortium fieri possit quoad totum, ut pluribus telis resolvit Valenzuela consil. 31. per totum.

6.
DE FURORIS
SUPERVENIENTIA.

Sed ut casum hunc furoris supervenientis pressius, latiusque exponamus ex utroque jute, sciendum est, Digestorum jute furorē superveniente non irritari matrimonium ritē contractum, l. furor 14. l. si cum dorem 22. §. si maritus 7. ff. solus. matrim. immo adeo manebat, ut ad ejus dissolutionem divortio opus esset. Ex quo principio observa, statim post furorē nuntium mitti posse; alia enim est æquitas, quæ proponitur in d. §. si maritus, quæ tantum quia talis, recipienda est, & satis persuadeor Tribonianum esse illos versiculos, ut liquet ex laxitate styli, & non culta latinitate, quod & prædicit Dionysius ibi. Quid tamen juris sit ex novellis Justiniani difficilius est competere. Videtur conjugem dimitti non posse hoc jute ob furorē, quia repudii, & divortii causæ satis expressè propositiæ sunt in novell. 22. cap. 5. & novell. 117. cap. 8. & 9. at in eis furoris causa non invenitur; ergo furoris causa ad divortium probata non est. Cujus sententiæ fuit Phokus in nomocan. tit. 13. cap. 30. Sed contraria sententia mihi ve-

rior videtur; quia licet furorē superveniente duret matrimonium, ferè in inutile cecidit ob furorē: qui enim jungi poterunt? ubi amor conjugalis? spes liberorum quæ? Igitur cum hæc causæ essent divortii Digestorum jute, & hæc durent jute & tempore Novellarum, quia naturales sunt, quemadmodum illæ, sic & illæ divortium fieri sinunt. Nec obstat argumentum quod à sufficienti enumeratione causarum, propter quas nuncios mitti potest, ex dictis Novellis deduxi; nam loquitur Justinianus ibi de divortio non bonæ gratiæ factō, & ob scelus, propter quod conjux, qui dimittit conjugem, lucratur dorem, five donationem propter nuptias, ut ex contextu apparet: at divortium, quod ob furorē supervenientem fit, non ex hujusmodi divortiis est, sed ex illis, quæ sunt bonæ gratiæ, veluti propter sacerdotium, sterilitatem, militiam, senectutem, vel valerudinem, aut denique ob alias causas, quibus commodè matrimonium retineri non potest, l. Vitricus 60. in fine, ff. de donat. inter: ergo capita Novellarum suprà citata nihil ad rem faciunt. Postea Imperator Leo novell. 3. constituit, ut si mulier furorē cœpisset, maritus eam retineret per tricenarium, quo elapso ni resipisceret, posset repudiari: deinde hanc novellam, quæ de mulieris furorē tantum loquebatur, ætrogavit, cavique generaliter, tam de viro, quam de uxore, ut non aliter posset dimitti furiosus conjux, quam si detentus quinquennio, furorē non sic liberatus, novella 112. quā generaliter accipio propter hæc verba, quæ aliter sine peccato accipi nequeunt: Nos itaque sancimus, ut si post initum matrimonium furor superveniat, ne intra quinque annos conjuges disjungantur. En Imperator de conjugibus loquitur, non de marito: ergo generaliter, non particulariter accipiendus est. Igitur saltem ex parte derogat novellæ antecedenti. Nec objicias ea verba dictæ novellæ 112. Et præsertim quidem cum præstantius membrum, & quæ caput maritus sit; neque præcipua corporis membra, si morbo aliquo occupentur, amputari soleant. Quia hæc verba tantum continent argumentum, quo nitentur qui docebant furoris prætextu non posse conjugem dimitti; argumentabantur enim sic: Sacramento juncti in unum corpus conjuges coierunt, & lege quidem divina: ergo non separari eos, sed unitos manere debere. Rursusque sic iterum insistebant ab absurdo: Vir & uxor, tanquam corpus suis bene compactum membris habentur, propter indivisibilitatem personarum ex matrimonio: sed absurdum erat membrum scire, ob ejus putrefactionem, si fortè in eo vitæ conservabatur, veluti in capite: ergo cum vitæ sit exoris caput, D. Paulus epist. 1. ad Corinth. cap. 1. licet putrescat corruptus furorē, relectandus non erit, nec repudiandus. In quo absurdo evitando totus est Leo, qui cum dicit hanc rationem, five assumptionem, dum vult defendere conjugationem, & à matrimonio stare, videtur potius vim benedictionis matrimonialis ignorare, quod postpositum ad finem usque novellæ exequitur: nihil ergo ex illis probatur verbis. Unde igitur particulatim faciemus illam novellam, restrictamque ad solam personam mariti? quia licet qui ex adverso argumentabatur, personam viri allumeret, non ideo assumptionem, quia de marito solum constitutio ferretur; sed ut absurdius abduceret. Sed quid ad titulum novellæ, qui sic legitur, *Visi maritus per*

matrimon.

matrimonii tempus in furorē incidat, intra quin-
quennium matrimonium solvi nequeat? Breviser,
& leviter me expedio, quia harum novellarum
non satis mihi sunt fideles tituli, præsertim Latini.
Titulus solet esse epilogus sub eo tractatorū
insipidus ergo erit quando subiectis. dissonat:
agitur in novella 112. de casu, quo proci, sive
recens maritus in furorē incidit: item de eo ca-
su, quando furorē corrumpit post ductam uxorem
multo tempore, ideo decisio duplex est; nam
primo casu matrimonium statim dirimitur, secun-
do casu quinquenni lapsus expectatur. Titulus
ergo hic erit: *Si ex illis, qui in matrimonio coi-*
turi sunt, alter ante matrimonium contractum, vel
recens post initum furere cœperit, matrimonio non
illigetur, l. si vero post celebratū nuptias furor super-
venierit, post quinquennium dissolvi posse. Hoc tamen
à Catholico Principe magis politico quàm piū
Imperatore decet, sancitum fuit.

7.
IN
SODM
CAU. AT-
TENTO IN-
RE CARO-
NICO.

Jure verò canonico attento matrimonium cœ-
lebratum licet, etiam furorē superveniente, per-
severat, cap. bi qui 35. cap. neque 32. quæst. 7.
Amicus de jure connub. cap. 6. s. 9. matrimo-
nium enim ritē contractum, ex superveniente
causa vitari non oportet, maxime si liberi sint
jam suscepti, l. lege 44. §. si postea, l. si qua, ff. de
ritu nupt. l. si liberam 28. §. fin. Cod. de nuptiis.
Nec novum est, ut quæ utiliter statuta sunt, du-
tent, licet casus ille adveniat, à quo incipere
non poterat, l. in ambiguis 86. §. 1. de reg. jur.
l. si quis, ff. de testamentis, cap. solum, de reg. jur.
lib. 6. sicut & jure civili furor, in quem testator
incidit post testamentum jam factum, illud non
infirmit, §. præterea, Instit. quibus non est permis-
sum: quod procedit in omnibus contractibus,
adhibe humanis, qui semel perficiuntur, l. pa-
tre 8. ff. de his qui sunt sui, l. qui furere 20. ff. de statu
hominum, l. furor 14. ff. de spons. l. 7. de peculie,
leg. 12. §. si impubes, vers. Emigri, de instit. action.
hi enim non ideo valere desinunt, quia contra-
hens furere cœpit, quia licet furor ad omnia inu-
tilem eum, quem corripit, reddat, l. ea qua 6. ff. de
verb. obligat. leg. Marcellus 25. ff. de fidejuss. leg.
furius 40. ff. de reg. jur. §. furiosus, Instit. de in-
stit. stipul. tamen perfectum esse furorē contra-
ctus, postea, licet ingruente furorē, non irritat,
d. §. præterea: unde sic mallem accipere
Gaium in l. si a reo 70. §. si a furioso, ff. de fidejuss.
licet non negem ibi furiosum recte obligatum
intelligi posse eum, qui cum curatoris authori-
tate obligatur, ut in l. consilio 7. §. ultimo, l. ab
agnato 12. §. tuo fratre titulo de curat. fur. d. l. Mar-
cellus 25.

8.
EXPO-
NITUR L. 11
QUI SER-
VUM 47. ff.
DE AC-
QUIR. HA-
REDIT.

Sed ecce obstat Africani responsum in l. si quis
servum 47. ff. de acquir. heredit. ubi dominus ser-
vum suum hæredem institutum adire hæreditatem
jussit, qui prius quàm servus hæreditatem
adierit, furiosus factus sit: in quo casu Africanus,
scu mavis, ejus magister lulianus negavit servum
rectē aditurum; & addit hanc rationem: Quo-

niam non nisi voluntate domini adire hæreditas possit,
furiosus autem nulla est voluntas. Hæcenus Africa-
nus. Eni ubi mandatum, quod consensu solo per-
ficitur, l. 1. ff. mandati, servo injunctum fuit
perfectū, utpotē à domino tunc sane mentis, sa-
nique judicii: at hoc mandatum infringitur ac-
cidente postea furorē: ergo furor superveniens
rescindit acta præterita. Quæ difficultas non an-
tea cessabit quàm naturam mandatorum probē
callemus. Mandatum contractus est, qui consen-
su perficitur, d. l. 1. sed non qui statim emittitur.
Exemplo me expediam. Eni à te centum nummis
fundum parē: illic emptio perfecta est, nam
emptio, & venditio contrahitur simul atque
de pretio convenitur, princip. Instit. de empr. &
vendit. Adeo ut ad contractus perfectionem pretii
pacti solutio non desideretur, leg. empti 9. C. eo-
dem tit. l. necessariis 8. ff. de peric. & comm. quia
consensu perficitur, princip. Instit. de oblig. qua
ex cons. qui consensus statim ac adhibetur, ope-
ratur effectum, quia ea mens contrahentium est,
ut consensum res sit empti & consensus verò qui
ad mandatum datur, non est hujus generis, nam
quandiu res integra est, consensus perfectū in-
terpositus non est, quia adhuc contrahentes sunt
in consentiendo. Unde mandans, postquam
mandatum dedit, revocare illud poterit, l. si vero
11. §. penult. l. si quis alicui 27. §. 1. ff. mandati
quod idem est in iustis, l. 1. §. si ego, ff. quod iussus;
& in iustis de aduenda hæreditate, l. si quis mihi
bona 25. §. penult. ff. de acquir. heredit. Nec aliud
iuris est in mandatario, qui illud suscepit; po-
test enim desistere susceptum mandatum, si res
integra mandatoris sit, l. si mandavero 22. §. si quis
ff. mandati, §. si quis, Instit. eodem. Inde colligitur,
quare procurator revocari possit ante litis con-
testationem, l. ante litem 17. ff. de procurat. Nec
aliud procedit in societate, qui contractus licet
consensu perficiatur, l. societatem 8. ff. pro socio;
adeo tamen perseverationem consensum deside-
rat, ut finiat, nisi in eodem consensu perse-
veraverint contrahentes, §. mater, Instit. de socie-
tate; atque ideo mortis publicatione, renuncia-
tioneque societas solvitur, l. 4. §. 1. l. verum
63. l. actione 65. ff. pro socio. His ergo sic notatis,
iam patet ratio Africani supra apposta; ibi
enim mandatum fuit servo, ut adiret hæredita-
tem; quod mandatum non ante irrevocabile
est, quàm adimpleatur, l. penult. §. 1. ff. rem ra-
tam haberi; quia si dominus in eadem volunta-
te non perseveraverit, revocatur. At qui furio-
sus sit, in eadem voluntate perseverare non po-
test, cum nullam habeat voluntatem, l. 2. §. 1. ff.
de procurat. l. ultim. ff. de bonor. possess. fur. ergo
nihil mirum, si re integra mandatum finiat
superveniente furorē: quod & in societate dice-
rem, ut non minus furorē, quàm morte finiat;
ex his quæ supra notavi, licet nullum me vidis-
se de hoc consulti responsum, vel Imperatoris
decretum meminerim.

C A P V T XXV.

Idem Episcopo à Brixienfi.

TVæ fraternitatis. Et infra: Postulasti insuper edoceri, utrum ex solis verbis, & ex
quibus matrimonium contrahatur; cum ab aliquibus dubietur spirituale contrahi
solis verbis. Nos igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod matrimonium in veritate
contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum, sed quantum ad Ecclesiam,
per verba consensum exprimentia de præsentī Nam & multi possunt contrahere ma-
trimonium

rimonium per consensum mutuum sine verbis, & pueri, & ante annos legitimos per verba sola contrahunt, cum intelligantur minimè confistere.

NOTÆ.

a **Rixiensis.**] Ita etiam legitur in tertia collectione sub hoc fin. capite fin. Et jam

in inscriptionem hanc exposui in capite tua, de procurat. ubi extat alia pars huius textus, & præsens fragmentum exposui suprà in cap. cum apud Sedem.

CAPUT XXVI.

Innocentius III. a *Gebenensi Episcopo.*

Tva b nos duxit fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo, & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis, cum de fratribus, vel superioribus nihil noverint, vel audierint, inceperint computare. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum conjugium multum favoris obtineat, testes qui ad divorcium celebrandum producti consanguinitatis computant gradus, à stipite debent incipere; idest à parentibus, vel germanis, & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus iudiciis designando personas. Præsertim cum sæpius testimonium perhibeant de auditu; quod quia minus est validum, non est in articulo huiusmodi nimium laxanda facultas: cum quâ ratione computationem inciperent à secundo, eadem ab ulterioribus possent gradibus inchoare. Consequenter autem quæstisti, ut cum quidam mulierem quandam aliter inducere nequiverisset, ut sibi committeretur carnaliter, nisi desponsaret eandem, nulla solemnitate adhibitâ, vel alicujus præsentia, dixit illi: Te Ioannes desponsat; cum ipse Ioannes minimè vocaretur, sed finxit se vocari Ioannem, non credens esse conjugium, eo quod ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum extorquendi carnalem; utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consenserit, & consentiat in eundem; & ille dissensit, & dissentiat; nec aliud quicquam egerit, quam quod superius est expressum, nisi quod cognovit eandem. Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum præfatus vir distam desponsavit mulierem, in propria quidem persona, etsi sub nomine alieno, quo tamen vocari se finxit; & inter eos carnalis sit copula subsequuta, videtur fortè pro conjugio præsumendum, nisi tu nobis expressè scripseris, quod ille nec proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi constiterit, non videmus. Nos tamen quid juris sit rescribentes, hoc dicimus, quod si res ita se habuerit, videlicet quod ille nec proposuit eam ducere in uxorem, nec unquam consensit, inter prædictas personas non deberet ex illo facto conjugium judicari: cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec etiam forma contrahendi conjugii valeat inveniri; quoniam ex altera parte dolus solummodo afficit, & deficit omnino consensus, sine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale. c Tertiò quæstivisti, per Sedem Apostolicam explicari, quid sit de quodam Monacho sentiendum, qui credens se posse mulierem quandam à gutturis tumore curare, ut chirurgicus, cum ferro tumorem illum aperuisset. Et cum tumor aliquantulum resedisset, Monachus ipse mulieri præcepit ne se venito exponeret ullo modo, ne fortè ventus gutturis apertionem subintraps, sibi causam mortis inferret. Sed mulier ejus mandato contempto, dum menses colligeret, vento exposuit se incautè, & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem finivit extremum: quæ tamen confessa est, quod quia vento exposuit semetipsam, ipsa sibi dederat causam mortis; utrum videlicet, cum prædictus Monachus sit sacerdos, liceat ei sacerdotalis officium exercere. Nos ergo tibi taliter respondemus, quod licet Monachus ipse deliquerit alienum officium usurpando, quod sibi minimè congruebat; si tamen causâ pietatis, & non cupiditatis id egit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque studuit diligentiam, quam debuit, adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, ad eò reprobandus, quin post satisfactionem condignam, cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare: alioquin interdicens est ei sacerdotalis ordinis executio de rigore. Ad ultimum ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod quidam scholaris meruens, ne latrones in hospicio suo essent, parvo assumpto gladio, ut ignem quæreret, de strato surrexit, & cum venisset ad ostium, ignarus reperit ibi furem, qui cum scholâri incipiens collectari: non solum ipsum scholarem prostravit ad terram, verum etiam penè ad mortem vulneravit eundem. Scholaris verò provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extorto latroni gladio, eundem servatò juris moderamine reperiussit, qui perter-

ritus

ritus, fugam quam cito potuit, maturavit. Manè itaque lucefcence confcholares latronem quæſierunt eundem, quem vulneratum inventum, poteſtati Vicenine tradiderunt; coram qua conſtanter negavit, quod præmiſſa minimè perpetrarat. Verùm præfata poteſtas ad eundem ſcholarem ſuos nuntios deſtinavit, ut exponeret ſi qua ſci- ret de fure prædicto, ut traderet interſignia: qui cultellum, quem ipſi latroni abſtul- rat; & ſotulares ab eodem in ipſius domo dimiſſos, quos abſtraxerat ſibi, nec pedum ſtre- pitus audiretur, nuntiis tradidit memoratis, ſuper eodem factò ſe nihil amplius intermit- tens. Poteſtas itaque receptis talibus interſignis, latronem apparitoribus ſuis tradidit pu- niendum, qui illi amputavit virilia, & oculos eruerunt. Latro ſe ad quoddam cenobium traſtulit, & ibi per triduum ira & dolore commotus, nec potum ſumpſit, nec cibum, & ſic de medio eſt ſubtractus. Vnde per noſtrum poſtulas oraculum edoceri, utrum præfatus ſcholaris ad ſacros ordines valeat promoveri. Nos igitur inquisitioni tuæ tali- ter reſpondemus, quod ſi præfatus ſcholaris dignis meritis adjuvatur, propter ſcriptum eventum à ſuſceptione ſacrorum Ordinum nullatenus eſt arcendus. Datum Laterani- libus Feb. Pont. N. anno xlv.

NOTÆ.

1. * **G** Ehenſi. Ita etiam legitur in quatta en- lectione, ſub hoc titulo cap. 15. & in hac ſeſta ſecundum legitor, idem, ſed interſpectionem & litteram hujus reatus reſtituit ea ipſis epiſto- lis Innocentii editis à Bnſquero lib. 2. regeſt. 14. epiſt. 159. De diſcretiſſi Gebroenſi nonnulla notavi in cap. 10. de voto.
- b Tuo nec.] Hæc priora verba reperimus in cap. tua nos 7. de conſanguin. & affin.
- c Tertio quaſiſſi.] Hæc verba reperimus in cap. tua nos 19. de homicid.

COMMENTARIUM.

2. Da con- ſentien- te pecto nomina.

CUm ſuppreſſis nomine propeio, alioque conſenſu, veluti accepto nomine Joannis, callidè quis ita diſcret, ſubmora teſtatione, lea- nes re deſponſat, annulo etiam digito immiſſo, quætebatur, ao juſta nuptiæ contractus vide- tentur, cum verba præſentis temporis ſint; Et decider, poſtas nuptias celebratas non cenſeri, etiamſi hæc arte vir cognoverit mulierem ipſam. Quæ Innocentii decilio diſcretis viſa eſt Docto- ribus ex en, quod in verſ. Super quo, ait Ponti- fex in præſenti ſpecie pro conjugio eſſe præſu- mendum; poſtea verò in verſ. Nos autem, docet non eſſe io hoc caſu, nec dari matrimonium, pempt defectum ſubſtantia & formæ matrimo- nialis: unde videtur Innocentius ſibi ipſi con- trarias. Augetur hæc difficultas ex en, nam vir in præſenti caſu facebatur ſe mulierem deſpon- ſaſſe, eamque carnaliter cognoviſſe: ergo ſtan- dum erat ſuæ conſeſſioni in favorem matrimoni- nii, juxta Gloſſam receptam in cap. Super ee, de eo qui cognovit; nec alterius coniugia con- ſenſu de diſſenſu ſufficere debebat ad impedi- endum matrimonium, ea Gloſſa etiam recepta in d. cap. Super eo, maxime cum Eccleſia non indi- cet de oculis, cap. ſicut tuus, in fine, de ſimonia. & quia io dubiis iudicandum eſt pro matrimo- nio, cap. licet ex quadam, de teſtibus, cap. fin. de re judic. cap. tua, de conſanguin. & affin. Nec in præſenti caſu aliquid nbeat nominis mutatio, cum de ipſo corpore conſtaret, argumento re- atus in l. in venditionibus, ff. de contrahend. empt. l. quentis 9. ff. de hæred. inſtit. Ergo non rectè in præſenti caſu Innocentius decrevit, matrimo- nium eſſe nullum. Quæ difficultate oppreſſi te- petentes in præſenti, & alii DD. communiter af- firmant, vericulum ſuper quo, huius reatus, eſſe accipiendum in foro exteri, vericulum verò

ner autem, in foro conſcientiæ, & per confe- quens quoad iudicium externum matrimonium validum iudicari, quoad internum verò nullum dari conjugium. Ita docentur Abbas in præſenti, colum. 1. Gabriel in 4. diſcret. 29. quaſt. 40. Pro- bus in addit. ad Admactum, in cap. 1. num. 6. de deſponſ. impub. lib. 6. Socinus conſil. 28. volum. 2. num. 2. Covarr. in 4. 2. part. cap. 1. Menochius de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 1. num. 29. & ita docet verbum illud, forte, non extare dubitati- vè, ſed affectivè, ſicut aliis adverbium illud ea- ponit Gloſſa in cap. 2. de teſtament. & in cap. ſuper litteris, de reſcriptis. multa enim ſervantur in foro exteri, quæ non licet ſervari in foro i- terno, ut notat Ludovicus Gomez in regul. de non iudicando juxta formam ſupplicantis, quaſt. 14. Sed hæc ſententia convincitur ea eo, nam Ec- cleſia in foro exteri non poteſt eſſeſſe validum matrimonium, quod in foro conſcientiæ nullum eſt, ut docet Abbas & Præpoſitus in cap. i. qui ſidem, hoc tit. Covarr. 2. p. de matrim. cap. 4. num. 4. quia cum lea humana obliget in foro conſcientiæ, ut ait Gloſſa 1. in cap. qua, de con- ſenſu, docet D. Thomas 2. 2. quaſt. 96. art. 4. Co- varr. in regul. peccatum, 2. parte, 3. 5. num. 3. vi- detur nullum eſſe diſcretem designandum in hac parte inter utrumque forum. Accedit, quia ſi in hac ſpecie daretur matrimonium præſumptum non admitteretur probatio eootra ipſum. Hæc ergo ſententia omiſſa, verius eredo, Innocen- tium 111. ſemper in præſenti caſu ſenſiſſe mat- rimonium, de quo in hac ſpecie, nullum eſſe 3. & in verſ. Super quo, non loqui deſcendo, ſed æ- guando, ut conſtat ea verbo illo, videtur, po- ſtea verò in verſ. Nos autem, appetit decider illud matrimonium nullum eſſe propter defectum ſub- ſtantia matrimonialis, quæ conſiſtit in mutuo conſenſu, cap. cum locum, cap. tua 15. hoc tit. quam interpretationem communem eſſe docuerunt Præpoſitus & Bohie. in præſenti: & eam tenet Cuſelius. Nec nblat, quod conſenſu partis de diſſenſu oon debeat ſufficere ad impedi- endum matrimonium; quia reſponden, quod in propoſita ſpecie non conſtat de matrimonio, niſi per conſenſum ipſius partis; & illa conſeſ- ſio cum eſſet qualificata, debuit acceptari cum ſua qualitate, ea doctrina Bartoli in l. Aure- lius, ff. de iur. quaſt. 9. ff. de liber. leg. cum & hic nulla ſponſalia præcediſſent, quia ſinalata ſponſalia, aut ſimulata nuptiæ, ſponſalia, ſeu nuptiæ non ſunt, l. ſimulata, ff. de ritu nupt. ideo matrimonium in præſenti nullum declaratum ſuit.

3.
DE PRAE-
STANTIS
VICTUM
CONSENSU
SUM.

Sed an in presenti specie & similibus, qui fidei & simulacri contrahit matrimonium, teneatur iterum verò consentire, dubium est? Negant Sanchez tom. 1. de matrimonio, lib. 1. diff. par. 11. Villalobos in summa, tom. 1. tract. 13. diff. 8. Layman part. 1. summa, tract. 10. lib. 5. Sed rectius affirmant Basilus lib. 2. de matrim. cap. 5. n. 5. Soio in eod. tract. diff. 27. quæst. 1. art. 3. & lib. 8. de iust. quæst. 1. num. 8. Covarruvias de matrim. 2. part. cap. 1. num. 4. Ledesma eodem tract. diff. 9. Et est ratio, quia promissio illa est velut quidam contractus repetitus, de m. des; & ideo muliere adimplente ex parte sua, vir quoque ad implendum quod promissit, remanet obligatus, i. juris 7. ff. de pactis, l. naturalis 5. ff. de præscript. verbis. Facit celebris sententia Baldi per textum ibi, in l. ei qui, in fine, Cod. quodcumq; eo; quod ille qui promissit absque animo se obligandi, quamvis non obligetur ex

animo, obligatur tamen ex illa æquitate naturali, ne videlicet conseqatur incommodum cum iactura alterius. Sequitur Covarr. in cap. quamvis, t. p. 5. num. 2. Doctrina autem Thomæ Sanchez sustineri potest certis in casibus. Primò, si uxor decepta se falsò iactavit virginem, cum esset corrupta: secundò si ex tali matrimonio scandala & infelices exitus timeantur: tertio si uxor decepta, deceptam se agnoscent, etiam compensationem sponte recipiat: tandem si deceptor contraxit cum verò consensu ad illud matrimonium, Ita Diana p. 3. tract. 4. resol. 247. qui contra eundem Sanchez tenet, postea ad revalidandum matrimonium requiri consensum utriusque, non verò sufficere tantum unius; & ita decisum fuisse à Clemente VII. refert ipse Diana p. 5. tract. 13. resol. 37. non tamen desideratur præsentia Parochi, ut ipse resolvit p. 3. tract. 4. resol. 292.

CAPUT XXVII.

Idem Episcopo a Belvacensi.

Cum in tua diocesi. Et infra: Sanè quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus contrahere matrimonium b. bannis (ut tuis verbis utamur) in Ecclesiis secundum consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ editis, ac nullo contradicatore publicè comparente, licet fama privatim impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium iuramenta majorum de sua propinquitate, ut suspicionis tollatur materia, offerantur; quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi quæsitum. Ad quod taliter respondemus, quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, fr. tuæ denunciet, quod ii qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat, aut etiam per ipsum possis certificari de plano, non solum debes iuramenta parentum sponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si monitis induci nequiverint, compellere ut à tali contractu desistant, vel contra famam huiusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium iuramenta exhibeant propinquorum: alioquin si persona denuntians non extiterit talis, ut diximus, vel de fama, vel scandalo non poteris edoceri, ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes.

NOTÆ.

1. **B**elvacensi. Ita etiam legitur in quarta collectione, sub hoc titulo c. 2. integram autem epistolam dedi in cap. cum in tua, de decimis.
2. **b. bannis.** Bannum, sicut & bannice, variè admodum sumitur, ut dicemus in cap. 2. de purgat. canonica. Plerumque accipitur pro edicto, seu promulgatione publica; & Galli quamlibet denuntiationem, bannum vocant. Gregorius Turon. cap. 87. & in legibus Ripuar. tit. 67. ita legitur: Si quis legibus in utilitatem Regis, sive inhonestè, sive in reliquam utilitatem bannitus fuerit, & minime adimpleverit, solidis sexaginta mulctetur. Synodus Constantina anno 860. ibi: Ab hoc hodie & deinceps de Dei banno, & nostro bannimus, ut nemo hac amplius presumat. Sic bannum pro denuntiatione & edicto ponitur in capitulari libri 3. cap. 66. & lib. 4. cap. 24. & 60. Vnde cum in presenti Innocentius III. rescribat Præfato Gallie, juxta illius Regni mores, bannos ponit pro edictis, seu proclamationibus nuptiarum, quas nos dicimus, monitiones: unde deducunt Cujacius hic, Fiesiacus de origine paræc. cap. fin. morem istarum denuntiationum ab Ecclesiâ Gallicana originem duxisse, ut ita cognoscatur, an aliquod superstit impedimentum

inter eos, qui matrimonium contrahere volunt. Et in Ecclesiâ Papiensi etiam harum denuntiationum usus jam olim inolevisse, constat ex cap. ad hæc, de testibus, in 1. collect. cap. fin. qui matrimonium accusare, in eadem collectione: de quibus denuntiationibus agemus infra, in tit. de clandest. despons. In presenti illud tantum, præmissâ consuetudine eâ proclamandi in nuptiis, proponitur, videlicet quod si banna, seu proclamationes in Ecclesiâ de futuris nuptiis fiant, nullusque contradicitorum existat, communis tamen fama deferat sponsores consanguineos esse, & qui sunt ætate proveci in ea cognatione, negent eum iurejurando, eos cognatione conjunctos esse, jubet Pontifex, ut si aliquis homo rectè si dei, gravitatis, & autoritatis denoneat simul, & probet, impediatur matrimonium, cum ultra ejus denunciationem addit fama communis, quæ velut publicum testimonium habetur, ut ait Quintilianus lib. 5. insit. & in iudicio valde confirmat ejus rei, de qua quæritur, fidem, leg. 3. §. ejusdem, ff. de testibus; quia fama consentiens depositioni testimonii, non inconstans habetur, cap. præterea, de testibus, ubi plura de fama, & quatenus probet, adduxi.

C A P V T XXVIII.

Honorius III. *Episcopo a Sleuvichensi.*

Consultationi tuæ breviter respondemus: Mulieres quæ de more veniunt ad valvas *b* Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes, affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, auditri (sponsis legitimè probantibus contrarium) non oportet, cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sanè illis, quæ benedictione receptâ, mox à sponsis aufugiunt ante carnis *c* copulam subssecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inveniatur, qui cadere poterit in constantem *d* virum, erunt non immeritò audiendæ.

NOTÆ.

1. *a* *Sleuvichensi.*] In hac sexta collectione legitur *Besguensi*, sed malè, ut iam notant in præfati Cuiacius & Cironius. Sleuvich est civitas Episcopalis Germaniæ, sub Metropoli Bremensi, qui Episcopus cum aliis tribus fundatus fuit per Othoneum Magnum Imperatorem, circa annum 948. ut notavit Cironius in præfati.
2. *b* *Ad valvas.*] Hæc verba omisit Raymundus, extant tamen in quinta compilatione Honorii III. ex qua textum hunc transcribo, & in eis innuitur mos benedicendi sponfos ad januam Ecclesiæ, de quo plura dabimus in cap. 1. de secundis nuptiis.

c *Ante carnis copulam.*] Id est, ut si copula subsequuta fuerit, matrimonium propter merum etiam gravem celebratum, retractari non debeat; quia per spontaneam copulam ratificationum fuit, iuxta tractatâ suprà in capite ad id, hoc titulo.

d *Virum.*] Vocem hanc omittunt Panormitanus & Butrius, quia non æqualis metus desideratur ad inducendam coactionem in femina, ac in viro; siquidem ille constantior est, ut docuerunt Covarr. 2. p. de matr. c. 3. §. 4. n. 16. Canis in præfati, n. 2. Sed malè, cum quia in constantem virum legitur in dicta quinta compilatione; & sub viro facile femina comprehenditur, juxta diversam utriusque conditionem. Textum hunc exposui suprà in cap. cum locum.

C A P V T XXIX.

* Gregorius IX.

Gemma mulier nobis exposuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit matrimonium, B. de Alterio eâ occasione, quod inter P. filium suum, & prædictam puellam infra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, poenam solvendam à parte, quæ contraxerit, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter poenæ interpositionem sit meritiò improbanda: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ poenæ desistat, ecclesiasticâ censurâ compellas.

NOTÆ.

1. *a* *Gregorius IX.*] Cum registro epistolarum hujus Pontificis careamus; cognoscere non possumus, cui rescribat in præfati; rectè tamen notavit Cuiacius hic, in principio textus legendum tantum esse *Gur* in Codice Gallicano legi ipse testatur, præcipue cum *Gemma*, ut proprium nomen femine nullibi legamus.

variar. cap. 11. num. 58. Cuiacius ad tit. Cod. de spons. & in præfati Gentilis de donat. inter, cap. 13. Gibalinus de censur. 2. part. lib. 4. cap. 5. art. 3. Donellus, Cuiacius, & Matienzo in d. l. Titia, idem Donell. in l. 9. Cod. de nuptiis.

Sed pro dubitandi ratione ita in præfatem assertionem insurgo: ut suprà retuli in cap. 2. hoc titulo, ex sponsalibus olim civilis nascebatur obligatio, ex eaque dabatur actio, quæ ex sponso dicebatur, adversus eum, camve, per quem, quamvis factum esset, quominus nuptiæ sequerentur, fiebatque condemnatio in id, quod alterius intererat: & licet postea actio ex sponsa invaluisse ad id, quod interest, agi posse probat Gentilis libro 4. de donationibus, cap. 14. Cum autem affirmatio ejus quod interest in causis omnibus difficilis sit, & in conjugali affectione difficillima, congruum est certam summam loco interesse stipulari, cum ob eam præcipue causam stipulationes poenales inventæ sint, legi. ff. de prætor. stipulation. Igitur quia promissio poenæ utilis sponsalibus adjicitur. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo;

COMMENTARIUM.

2. *a* *Ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Promissio poenæ sponsalibus inutiliter adjicitur.* Probat cum textus in l. Titia §. 4. ff. de verb. oblig. l. 2. Cod. de inutil. stipulat. l. fin. Cod. de spons. leg. 2. Cod. de repudiis, l. 2. §. ult. de divorciis: ubi dum de modo dissolvendi sponsalia agitur, de poena reticetur, l. 39. tit. 11. part. 5. Illustrant ultra congestos à Barbosa hic, Medrano de consensu connub. cap. 15. per eum, Basilii lib. 12. de matrim. cap. 19. Fontanella de post. nupt. 2. tom. clausul. 12. Cancercius lib. 3.

3. *Impugnatur tradita assertio.*

nam pœne adlecin non infringit libertatem in nuptiis necessariam; siquidem cum injuste quis renuit adimplere sponsalia, iuste cogitur per pœnam adjectam, immo per censuras ecclesiasticas contrahere matrimonium, ut probavi in cap. 1. hoc titulo. Nec idem infringitur libertas, sicut nec contra libertatem matrimonii agitur, quando quis à iudice cogitur contrahere matrimonium cum virgine à se desolata; quia talis metus iuste incutitur, ut probavi in cap. cum laicum, hoc titulo. Ergo non violatur nuptiarum libertas ex ea, quod extinguitur ab eo, qui injuste resistit iussu ab sponsalibus. Augetur secundo hæc difficultas, nam artharum constitutio in matrimonii recepta est, tam iure civili, quàm canonico, cap. si quis uxorem 17. quæst. 1. cap. nuptiarum cap. summa, 30. quæst. 5. l. 1. Cod. si nuptia ex rescripto, quæ est in Theodosiana lex 1. si provincia restit; plura Borellus tom. 3. decis. titulo 1. numero 321. sed artha est veluti pignus celestis matrimonii leg. 3. & fin. Cod. de sponsal. idem enim datur, ut si contraktum sit matrimonium, enuditione sine causa repetatur, cum sequatur matrimonium sine causa sit apud recipientem, l. ex empto 11. §. si qui vinum, ff. de adimissis empti. Si autem matrimonium sequatur non sit, si per dantem restet, artha amittatur; si per recipientem, duplum, vel etiam quadruplum restituatur, l. 3. & fin. Cod. de sponsal. l. si quis officium, ff. de ritu nupt. Cujacius lib. 5. observ. 321. Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 35. Ita ut furnaria restitutione & alteri tantum puniatur, nisi sit minor; vit autem eorum amissione, l. 5. Cod. de sponsalibus, quæ lex moderavit pœnam antiquam, quæ erat in quadruplum; l. 1. Cod. si restit provincia, l. 1. Cod. si nuptia ex rescripto, in Theodosiana; Gratianus in d. l. 5. Brillhnius de iure conub. Hothomanus de donat. capite 15. num. 16. Quod si iustam causam renunciandi habuit alteruter, hæc pœna cessat, leg. 1. & fin. Cod. de sponsalibus, l. 1. Cod. si nuptia ex rescripto. Augetur tandem hæc difficultas, nam in presenti specie potius conditionalis promissio fuit, quàm pœnalis, infringens libertatem; siquidem non ipsi sponsi pœnam promiserunt, si matrimonia non contraherent, quæ est propriè stipulatio pœnalis, sed parentes eorum, nisi matrimonium sequutum esset, pœnam stipulati fuerant, in vim iuræ, & simpliciter conditionalis facti alieni, quoniam casu secunda stipulatio committitur, quomodocumque factum non sit, l. si tractatus 9. ff. de nunciis senore, l. ad diem 77. l. stipulatio, §. si quis, ff. de verb. oblig. l. si quis 14. ff. de constit. pecun. l. sancimus 26. Cod. de fideiuss. nec per eam in contrahentibus ulla infringebatur libertas; siquidem ipsi tantum promiserunt, se contrakturos, nullam vero pœnam adiecerunt; unde non erat eor. infringere eorum libertas.

Quæ dubitandi ratione non obstante, veta est presentis assertio, cuius ratio redditur ab ipsi Gregorio ex l. 1. Cod. de inuit. stipulatio. ibi: Cum libera matrimonii offe debeant; & nuptiæ amore, non metu potius conciliari debeant, non pulchre assertit Dvovs Chrysost. homil. 31. super caput 19. Divi Marthæ: & stipulatio pœnalis plenius dirigatur ad ascendam diligentiam eius, qui facere debet, ut si non ex voluntate, saltem metu pœne factum promissum adimpleat, l. si verbera in d. vers. Idem iuris, ff. ad

l. Rhodium de iustis. Unde si utiliter, & validè adieceretur sponsalibus, sponsa, quæ ex iniuria eius potest resistere, & sponsus, qui potest repudiare facere, egerentur matrimonium celebrare contra votum proprium; quia est iustam discedendi causam haberet, ob difficultatem, aut molestiam eam probandi, metu gravitatis pœne solvenda egeretur invitum matrimonium contrahere. Unde talis pœne promissio inutilis est, est firmetur iuramento, cum sit contra bonos mores. Gutierrez de matrimonio, cap. 17. Medtano d. cap. 15. num. 7. licet contrarium teneat Molina tom. 1. de iustis, tract. 2. disp. 151. num. 22. Basilius de matrim. lib. 2. cap. 9. in fine addit etiam Fontanella de pactis nuptial. 2. tom. clausula 13. à principio, secus Concetum lib. 2. varior. cap. 1. nec illarum, quæ pœnas istas permutant, valere, utpote contra libertatem sacramenti; unde cum in presenti specie pœna promissa esset, si matrimonium culpa alicuius ex parentibus sequutum non esset, rectè Gregorius decrevit, etiam matrimonium non sequutum pœnam peti non posse, quia inutiliter promissa fuit, ex d. l. Titia 134. d. leg. 2. Cod. de inuit. Nec audiendus est Gualonus, qui lib. 4. de iustis, cap. 5. art. 3. affirmavit in presenti casu pœnam inutiliter fuisse adjectam, quia sponsalia nulla fuerant, utpote contraktâ minore septennio; & sic eum defectu ætatis sponsalia nulla essent, similiter stipulatio pœnalis, ut accessoria, nulla erat, capite accessorium, de regul. iur. in d. l. cum principalis §. si eodem titulo, leg. non dubium, Cod. de legibus; nam cum Gregorius non tam rationem suæ decisionis assignet, sed supra rectam, videlicet quia libera debent esse matrimonia, aperte supponit, sponsalia ob persequantiam, adveniente legitima ætate, aut per mortuam cohabitationem, seu ex alia causa valida fuisse & firma, ut in cap. unic. de despons. impub. lib. 6. & sic Pontifex tantum respexit ad libertatem matrimonii, quæ adjectione pœnæ artharum non debet; quare vulgè ex hæc recta probatur, pœnam inutiliter adjecti sponsalibus, ut ex d. l. Titia 134. d. l. 2. Cod. de inuit. An verò Gregorius absolute intelligendus sit, five adieciatur pœna iustè, vel iniuste resistens, & tenenti matrimonium contrahere, infra dicemus, in solutione dubitandi rationis. Leo tamen Imperator pœnam sponsalibus adjecti permittit, ex rationibus, quas ipse expressit in novell. 18. ibi: At sicut ne (ut fieri solet) sponsalia factum deorsum ferantur, hoc mihi (quomodocumque dicit) materiam obtinere vim videtur. Solius enim artha perditio, quæ in eum, qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit, constituta est; ejusque in duplum restitutio, quam multum in qui artham cepit, deindeque in pacto convento non persistit, sustinet; ut propter pœnam levitatem ad posteros resisterent, qui in facere cogitans facilius ferantur, facit. At ex pacto definita pœna gravius damnum sibi obvenire videns inconstans ille, tardius animo ad dissolvenda sponsalia fert. Quod sibi nos etiam nuptialibus contraktibus magis conducibile fore animadvertentes, quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam constitutionem traducimus, ex artha siquidem perditionis faciles sponsalium coactiones videtur, ex pœna persequenda non item.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; quia licet verum sit, nullâ artha in sponsalibus constituta, & matrimonium non sequutum agi posse ad id quod interest, vel quia in aliquod damnum

damnum incidit, vel lucrum amisit, quod interesse appellatur in l. si commissam, ff. rem ratam haberi; pone impenas aliquas fecisse sponsum, vel sponsam, ut exponit Gentilis d. cap. 14. per totum; non tamen inde deducitur, penam in sponsalibus adici posse, licet pacisci possit inter sponsos de interesse solvendo, ut probat ipse Gentilis; quia aliud est pena, & longè aliud quod interest, l. Proculus, ff. de damno infecto, l. si si cui, in fine, ff. de foris. Unde penam stipulari in sponsalibus non licet, permittitur tamen stipulari quod interest, juxta Cinum & Baldum in l. ultima, C. de spons. tamen alii contrarium defendunt, ut referunt Jafon in d. l. Titia, numer. 74. Salicetus in l. 1. & ultim. Cod. de spons. nec tunc obstat textus in d. l. final. ff. de prator. stipulas. Ex qua vulgo deducitur, id quod interest, commodius esse in certam penam deducere, & eam stipulari. Nam verum est, in his obligationibus, in quibus venit id quod interest, commodius esse certam penam stipulari; quia id quod interest, est difficilis probationis, & sæpe ob hanc difficultatem ad exiguum summam res reducitur, d. l. ultima, §. ultim. ff. de verb. oblig. l. stipulatio ista, §. alteri, ff. eod. tit. Sed hoc procedit ubi penam stipulari per leges licet, non autem ubi stipulari prohibitum est, ut in presenti casu, in quo licet ad id quod interest agi possit, & de eo conveniri, non tamen ejus loco pena stipulari debet. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, quo moti Gothofredus in d. l. Titia, ff. de verb. oblig. Coninch de sacramentis, disp. 22. dub. 5. conclus. 5. num. 29. Basilus lib. 12. de matrim. cap. 19. num. 8. Suarez de relig. tom. 2. lib. 2. de jurament. promiss. cap. 23. num. 5. Vasquez in opus. de testam. cap. 3. dub. 2. num. 28. Layman lib. 5. summa, tractat. 10. cap. 1. num. 8. Castropalao de spons. disp. 1. puncto 3. numero 3. Gibalinus d. art. 3. num. 2. alij apud Rebelleum lib. 4. quest. 7. tamenur, in sponsalibus penam imponi posse injustè resiliendi: sed adhuc communi sententia, quæ absolutè, & indefinitè docet, penam in sponsalibus adici non posse, libenter adhaereo, cum ea expressè probetur ex præfenti textu, ex l. Titia 134. ff. de verb. obligat. l. 2. Cod. de inuist. stipulation. qui necessarid accipiendi sunt de eo casu, in quo injustè receditur ab sponsalibus; nam si justè sponsus, vel sponsa recedat, stipulatio penæ ex alio capite nulla est, videlicet quia ubi nulla culpa adest, nulla pena committi valet, l. si homo 69. l. inter 83. §. Stichum, ff. de verb. obl. & sic frustra tam sedulo utriusque juris conditores improbarent stipulationem penalem, casu quo ab sponsalibus justè disceditur in præfenti textu, & in d. l. 2. Deinde quia, ut supra dicebamus, si pena admitteretur in sponsalibus, etiam qui justam discedendi causam haberet, ob difficultatem probandi illam metu penæ solvenda, cogeretur invitus matrimonium contrahere; neque cum sunt juris remedia, quibus cogatur contrahere, ut probavi in cap. 1. hoc tituli. non debet dari nova occasio infringendi libertatem per penam conventionalem, immò penis & remediis à jure statutis contenti esse debemus, ut statim promittimus: ita licet cum injustè disceditur ab sponsalibus, justè cogatur sponsi matrimonium celebrare per censuras & alia remedia; non tamen debet in eum casum pena stipulari, ne inde sequatur, ut ejus metu, etiam qui justè resiliit, ob difficultem probationem

causæ justæ, invitus cogatur matrimonium celebrare.

Nec obstat secundum augmentum ipsius dubitanti rationis; valde enim laborant Interpretes pro assignanda ratione; quare in sponsalibus arthæ adhibeantur, pena verò inutiliter promittatur; cum non minus propter timorem amittendæ arthæ, vel relictuendæ in duplum, seu in quadruplum, juxta d. l. ult. Cod. de spons. videatur infringi libertas matrimonii, quam per adjunctionem penalis stipulationis. Gloffa hic videtur agnoscere discrimen inter jus civile, & canonicum; ita ut illo jure permittæ sint, non verò attentio hoc jure. Sed hæc solutio merito rejicitur ab Hostiensis, eo quod jure canonico nullibi arthæ constitutio improbatæ sit; imò approbata reperitur in capite si quis uxorem, 27. quest. 2. capite nostrates, cap. femine, 30. quest. 5. cap. fin. ubi dicemus de desponsationibus impuberum. Joannes Andreas hic, num. 9. Alciatus & Duarenus in d. l. Titia, eam rationem adducunt, videlicet quod arthæ dantur; pena promittitur in defectum contractus: faciliore autem sunt homines ad promittendum, quam ad dandum, sed si ego, ff. ad Velleian. quia ut aiebat Ov dius: Quid enim promittere latis; eoque magis in hoc retinendi contrahentes, Hostiensis in presenti eam rationem asserit, quod arthæ tradatur, & in traditione rei suæ potest quilibet eam legem dicere, quam vult, l. traditionibus, C. de pati. quod non est in promissione penæ; in qua nihil traditur. Verum hæc ratio nihil evincit, cum non minus in arthæ adhuc remaneat in dante metus eam amittendi, in recipiente verò eam restituendi in duplo. Cujacius in notis prioribus ad tit. Instit. de verb. oblig. & in notis poster. ad tit. de empt. & vendit. ait, quod pena promittitur in defectum contractus: ut autem quis non potest contractum obstringi, ne ab sponsalibus discedat; ita nec per penam. Aliam rationem assignant Connanus lib. 8. comment. cap. 8. in fine, Gentilis d. cap. 13; quod cum arthæ tradi soleat, lex id non impedit, quia res in facto consistentes, qualis est traditio, non ita possunt jure infirmari, argumento legis cum in bello 12. §. facti, ff. de captivis. Gifanius in d. leg. 6. Cod. de spons. ait, artharum amissionem esse legalem, penam verò esse conventionalem; & ubi pena legalis adest, ea debent esse contenti contrahentes. Consentit Cujacius ad tit. Cod. de spons. Sed hæc ratio parum probat, nam pone artham datam non fuisse, nonne licebit penam stipulari? Nullo modo: ergo non ideo prohibetur stipulatio penæ, quia penæ legali contenti esse debemus. Hæc tamen ratio rectè probat, in matrimonio adici non posse, nec promitti penam hoc modo, Si divorcium culpa tua sequens fuerit, centum dabis, ut expressè docetur in l. stipulatio 19. ff. de verb. obl. et si contrarium supponat Paulus in l. ea qua 57. ff. de donat. inter; quia contenti esse debemus penis in legibus comprehensis: erant enim penæ statuta adversus eos, qui causam divorcii dabant ob mores leviores, vel graviores. Ulpianus in fragm. tit. 6. de dotibus, §. 9. quas latè explicant Briffonius ad l. mul. de adulter. pag. 123. in magnis, Gifanius in l. consensu 8. Cod. de divorciis, Gothofredus in novell. 22. cap. 16. & ibi Cujacius lib. 11. obfero, cap. 29. Petrus Barbosa in rubric. solut. matrimon. 2. part. à princip. & in l. viro 39. eodem tit. Petrus Herodius lib. 4. Pandect. tit. 17. capite 2. & 3. Nec obstat textus in l. ea qua 57. ff. de donat.

6.

DE AMISSIONE ARTHARUM.

inter, ad cujus solutionem videndi sunt Donellus in d. l. 19. Cujacius tractatu 8. ad Afric. in l. cum forte 44. ff. de actionibus empti. Antonius Faber lib. 2. conjec. cap. 3. Pichardus in §. omnes 21. num. 30. de actionibus, Meril. lib. 3. var. ex Cujacio cap. 26.

7.
TAYDITUR
VERA IO-
LUTIO.

His rationibus differentie omisiss, placuit ea, quam tradidit Valacius consulto 2. quem sequitur Barbosa in presenti; nempe quia pœna respicit directè negotium futurum, datio verd artharum respicit directè securitatem negotii, scilicet fidem sponsalium: artha enim datur ut pignus ad confirmandum matrimonium; pœna autem ad vindictam non impletur promissionis. Unde alia ratio reddi potest, quod datio artharum non sit principaliter ad impediendam libertatem matrimonii, sed ut evidentiùs veritas contractus probari possit, l. quod sape, in princip. ff. de contrah. empt. & ideo licet ex postfacto qui illas dedit, metu earum contrahat matrimonium, hoc non habetur in consideratione: pœna autem principaliter tendit ad impediendam libertatem matrimonii, ideo non valet. Ita resolvit Aretinus column. 6. in d. l. Titia. Vel alia potest esse ratio, quod quando quis contrahit sponsalia cum traditione artharum, statim eligit consentire in vinculum sponsaliorum, & etiam in arthis; ideo compelli potest metu artharum, quem admodum etiam possit arthis non constitutis, virtute promissionis, ex traditis suprâ in cap. 2. tamen quando quis contrahit sponsalia sub pœna, non intelligitur simpliciter absolute in vinculum consentire, quia in effectum videtur se obligare alternativè; unde cum à principio vinculum non sit firmum, si postea consentiret, videretur pœnâ metu consentire, ut notat Præpositus hic column. 2. & §. quare licet quis civile admiserit constitutionem artharum in sponsalibus, tamen promissionem artharum improbat. Nec obstat ultimum augmentum ipsius dubitandi rationis, pro cujus solutione discrimen constituendum est cum Gibalino suprâ, & Gentili d. lib. 4. de donat. cap. 13. inter personas pœnam promittentes in casu, in quo matrimonium non sequatur; nam si parentes, vel tutores, vel cognati, seu magni amici promittant pœnam, verus est talem promissionem non valere, quia similitum personarum persuasionem, vel metu, vel reverentia facile sponsi adducerentur, etiam inviti, ad matrimonium contrahendum: secus est si alii planè extranei promitterent, nisi forte promitterent mandato sponsozum; tunc enim eadem ratio mi-

lit improbandi talem promissionem, quia ex fraude, & tacita pactione facta creditur, ut ait Alciatus in d. l. Titia 154. Si verò nulla fraudis suspicio detur, talem promissionem valet probat Gentilis ex Plauti Pseudolo, in illis verbis: *Satint' est, si hanc hodie mulierem officio, sibi tua ut sit, aut sibi de virginis minas.* Quomodo intelligitur textus in leg. patrem, Cod. de nuptiis.

Sed præsentii assertioni obstat textus in l. pater 101. ff. de condit. & demonstrat. ubi cum pater filiam suam Severinam Elïo Philippo cognato nuptiis testamento designasset, prædium filiae, si nupsisset Elïo Philippo, legavit: si autem his nuptiis non consentiret, prædium Elïo Philippo præstari voluit: & cum ageretur de viribus hujus fideicommissi, supponitur illud valuisse; & tamen in pœnam non contracti matrimonii à Severina cum Elïo Philippo relictum fuerat: igitur quia pœna adhiberi potest nuptiis contrahendis. Pro cujus textus expositione examinandum est, utrum est pœna non posset adjici sponsalibus, vel matrimoniis, an saltem prædium posset apponi; idest, an spe præmij possint sponsi ad contrahendum invitari? Et dicendum est, id nulla lege prohiberi, immò promitti, vel legari ita posse, Titio centum do lego, si filiam, ve. neptem meam in uxorem duxeris, ut l. 1. C. de instit. & substit. Gentilis lib. 4. de donat. cap. 14. Quod si per mulierem fateret, ne matrimonium sequeretur, tunc nihilominus præmij ei deberetur, cui promissum est, vel legatum. Uno etiam casu ei deberetur, licet per ipsum legatarium fateret, quominus nuptias contraheret; nimirum si legatum ei relictum sit, ut nuptias inhonestas contraheret, veluti cum scorto; vel si mulieri legatum est, ut homini infami nubat: tales enim conditiones aut turpes remittuntur, nec nocent ulli dispositioni, vel legato, ex l. 3. §. si emancipatus, de condit. instit. Nihil autem refert, quisnam præmium tale promittat, aut donec, vel leget, sive si pater viri, sive puellæ, sive quis alius, dummodo tamen ipsi non sint contrahentes; tunc enim talis promissio inter ipsos facta non valet, puta: Si tibi nupsero, decem dare spondes? l. si stipulatus fuero, §. 2. ff. de verb. oblig. Hæc enim promissio, si donationis causâ facta est, idcirco non valet, quia in tempus futuri matrimonij collata est, quo tempore interdicta est inter conjuges donatio.

8.
EXPON-
TURA PA-
TERTI DE
CONDIT. ET
DEMONSTRAT.

C A P V T XXX.

Idem Episcopo a Genomanensi.

IS qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam, & agnoscat, ad primam redire tenetur: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen humani modum non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsequutum.

COMMENTARIUM.

IN hoc textu apertè Gregorius docet, sponsalia de futuro transire in matrimonium de presenti per copulam subsequutam, quod etiam docetur in cap. veniens, et l. 2. cap. consultationi 28. hoc sit. cap. per tuas, cap. de illis, de condit. appo. explicant plures, quos refert Barbosa in p. doct.

NOTA.

1. **C** Genomanensi. De Metropoli Cenoman. nonnulla adduxi in cap. 54. de electione.

perdoct. collect. ad hunc sexum, quibus addendi sunt *Basilii lib. 2. de matrim. cap. 12. per tot. P. Gregor. lib. 3. partit. tit. 23. cap. 5. Mancinus genial. cap. 237. Cujacius & Canilius hic*: ex copula enim subsequuta Ecclesia præsumit consensum conjugalem potius quam fornicatum, benignè videlicet interpretatione, ut vitetur præsumptio peccati, argumento legis merito, *ff. pro socio, l. Quintus Mutius, ff. de donat. inter, cap. 2. de reg. jur. Accedit*, quia sponsi consentientes in copulam, videntur prius consentire in matrimonium, tanquam necessarium præambulum ad copulam licitam, argumento capitis *vidua, de Regul. iunctis traditis à Palacios Rubios in repetit. rubrica de donat. inter, §. 17. num. 3.* & quia videtur copulam illam haberi virtute præcedentia obligationis sponsalium, argumento Glossæ finalis in *l. quædam mulier, ff. de rei vind. cum his quæ tradit Mascardus de probat. volum. 3. conclus. 1197. & 1215. num. 14.* Amplexibus tamen, osculis, & simili-

bus tactibus sponsalia non transeunt in matrimonium, *cap. 1. de matrim. contrah. nec propter nifum ad copulam, cap. fin. hoc titulo*, ut explicant *Basilii supra, & Barbosa in præsent.*: nec contrarium probat textus in *cap. juvenis 3. hoc tit.* cuius veram interpretationem in ejus notis assignavi: nec contra hanc præsumptionem, cum copula subsequuta est, admittitur ulla probatio, cum sit juris, & de jure, juxta tradita in *cap. fin. de præsumpt.* Hodie tamen post Concil. Trident. *sess. 24. de reform. matrimonii, cap. 1.* præsens decisio non procedit. *Barbosa voto 71. per totum*; nam cum ibi irritetur matrimonium, si contrahatur absque præsentia parochi, & testium; à foriori videtur irritari omne matrimonium præsumptum ex copula subsequuta, vel alia simili causa, ut docuerunt plures congesti à Barb. *hic*: in provinciis autem ubi Concilium Trident. non observatur, hujusmodi matrimonia præsumpta adhuc procedunt.

C A P V T XXXI.

Idem.

S inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsent, ita quod unus alterum mutuo consensu verbis *b* consuetis expresso recipiat, utroque dicente, Ego te in meam accipio; & Ego te accipio in meum; vel alia c verba consensum exprimentia de præsent: sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia voca transire; quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiamsi sit carnalis copula subsequuta) *a* separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit tantummodò promissio de futuro, utroque dicente alteri, Ego te recipiam in meam; & Ego in meum; sive verba similia, si alius mulierem illam per verba de præsent desponsavit, etiamsi inter ipsam & primum, juramentum intervenerit, sicut diximus, de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.

NOTÆ.

1. *a* **[Dem.]** Gregorius videlicet IX. qui præsentem constitutionem edidit motu proprio, à nemine consultus.
b **[Verbis consuetis.]** Juxta tradita supra in *cap. ex parte 10.*
2. *c* **[Alia verba.]** An verba necessaria sint ad exprimendum consensum in matrimonio contrahendo, examinavi supra in *c. cum apud 23.*
3. *d* **[Separari.]** Quia sponsalia de futuro solvuntur per matrimonium de præsent, *cap. 3. hoc tit.*

in... collect. ubi Alex. III. ita scribit: Consulto nos tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de Villielmo parochiano tuo, qui licet in manu tua fidem dederat, quod mulierem quandam duceret in uxorem, spreta tamen religione fidei ipsi sibi aliam copulare præsumpsit. Super hoc itaque consultationi tua taliter respondemus, quod licet non sit tutum cuilibet contra fidem suam venire; si tamen aliam in suam receperit, nec in facto prima mulieris ultra processerit, nisi quod fidem dederit, à muliere secunda separari non debet, sed est de violata fide pœnitentia indicenda.

C A P V T XXXII.

Idem.

Adolescens, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nifus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum per verba de præsent contrahit, non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præsumptum, cum conatus non habuisset effectum; sed secundam debet habere uxorem.

NOTÆ.

- a* **[Dem.]** Gregorius videlicet IX. qui etiam præsentem constitutionem edidit, à nemine videlicet consultus.
D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

b **[Adolescenti.]** Adolescentiæ ætatem, & terminum variè præstebunt Quintil. Mandof. *de ætate minori, cap. 5. num. 1.* Perez de Lara *de vita hominis, cap. 12.* Joannes Buseus *de statib. hominum cap. 1.* Narbona *de ætate, anno 50. quest. 1.* Conrnanus *lib. 5. comment. cap. 11. communicet*
F 2 tamen

tamen adolescentia computatur à decimo octavo anno usque ad vigesimum quintum, ut probant Joannes de Anania in *rubric. de delict. puerorum*, num. 1. *vers. 4. atq.* Glossa verbo *Perfeciunt*, in *proximo Sexti*. Adolescentes alio nomine vocantur minores, hoc est, qui vigesimum quintum annum non impleverunt, l. 1. §. *per totum ff. de minor. l. cum filio 50. ff. de legatis 3. & pater nonnunquam vocari, constat ex l. quidam 25. ff. ad Trebel. l. 3. §. *idem. ff. de adimend. legat.* & similiter etas tenera dicitur in l. non tantum 11. ff. de Decur. Plura de etate congegit Nardona d. *quæst.**

2. c. *Non cognoscere.* Non ob defectum ætatis in ipsa sponsa; nam si impubes adhuc esset, ex alia ratione evidentiori per nulum ad copulam non poterat dari matrimonium præsumptum, nempe quia cum verum consensum ex defectu ætatis præstare non posset, Ecclesia non poterat præsumere, quod esse per rerum naturam nequibat, ut fecit lex civilis in adoptione, quæ quia imitatur naturam, §. *minorem. Instituit. de adopt. non datur inter eas personas, quæ per naturam filios procreare nequeunt. §. *spadonem. Instituit. eodem. leg. arrogans. ff. eod.* Facit lex qui ad certum, §. *locati*: non ergo adolescens potuit eam cognoscere, aut quia ea non consentit, aut propter imbecillitatem corporis, vel quia illa nimis arcta esset, & impar congressui cum illo; & ita ob unam ex illis causis copula consummare nequivit.*

COMMENTARIUM.

3. DE MATRIMONIO PRÆSUMPTO.

EX copula sequuta post contracta sponsalia de futuro, matrimonium præsumptum dari supra probavi in cap. si qui solum; non tamen illud proce-
dere, si tantum sponsus voluit sponsum cognoscere, immò ex tali nullo ad copulam non inducitur matrimonium præsumptum, ut probant conge-
lli à Barbosa hic, Cujac. in d. cap. si qui solum,

Rebellus de *justitia*, lib. 1. de *matrim. quæst.* 10, *sess.* 1. Basilii lib. 2. de *matrim. cap.* 12. num. 3. Cujus doctrinæ rationem assignavi in cap. 1. de *presumpt. num. fin.* Aliqui tamen, quos refert Prz-
positus in cap. *juvenis*, hoc tit. n. 3. contrarium docuerunt, inoti tam ratione, tum autoritate. Ratione, quia si matrimonium præsumitur ab Ecclesia, quando copula sequuta est, ne credatur sponsum animo libidinoso, & peccandi causâ cum sponsa concubuisse; & ita credamus spon-
sum hæclem voluisse peccatum vitare, & matri-
monio consentire: eadem ratio militat in oisu ad copulam, cum si matrimonium non præsumatur, necessariò credendum sit, sponsum peccasse, juxta
textum in cap. qui sinit, 23. *quæst.* 5. ut ergo evi-
tetur ea peccati suspicio, peccatum potius debet
matrimonium etiam eo casu. Autoritate etiam
textus in d. cap. *juvenis* 3. *hæc tit.* ubi ob nulum ad
copulam matrimonium secundum postea contra-
ctum nullum judicatur. Sed ipsi audiendi non sunt,
nec ratio ab eis adducta obstat; nam certum est,
majorem præsumptionis rationem dari cum copu-
la sequuta est inter sponsum, ac cum nulus tantum
intervit, quia per copulam consummatam planè
fœmina tradit usum sui corporis, qui in illa ma-
gnopere æstimabilis est; quod non evenit in nullo
ad copulam; quare Ecclesia præsumit copiam sui
corporis feminam non facere ei, in quem non
consentit de præsesti post contracta sponsalia.
Itaque non præcisè ad evitandam suspicionem
peccati Ecclesia matrimonium præsumit, sed ad
evitandam suspicionem in tali materia subiecta
cum tali circumstantia, & plena corporis copia, &
traditione; quam præsumptionem non admittit
ex aliis levioribus circumstantiis, ut ex nullo ad
copulam, ne propter hominum fragilitatem ple-
rumque matrimonia inducerentur. Nec etiam il-
lis favet textus in d. cap. *juvenis*, cujus verbum in-
terpretationem in ejus notis addoxi.

TITVLVS II.

De desponsatione impuberum.

CAPVT I.

2 Hormisdas Eusebio Episcopo.

UA nos requisivis fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult
contrahere, si sine voluntate adulti filii facere possit. Ad quod dicimus, si
aliquo modo non consensit filius, fieri non posse: potest autem filium nondum
adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere, & post-
quam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omninò debet hoc adimplere.

NOTÆ.

1. **H**ormisdas. Ita etiam legitur in cap. 3. *hæc tit.* in 1. *collel.* & in cap. *eua* 31. *quæst.* 2. legitur, *Palca*; sed verba hæc non reperiuntur inter epistolas ipsius Pontificis, et jam notatum Severinus Binius in *notis ad epist. Hormisdæ*, 2. p. *Concilior. generalium*, pag. 368. Anton. Aug. in

notis ad hunc tractatum. Sed cum plures epistolæ ipsius Pontificis nondum editæ fuerint, quarum volum. MS. asserunt in Vaticana refert Carolus à S. Paulo in *Bibliothec. Pontificæ*, verbo *Hormisdas*, credo in aliqua ex ejus epistolis nondum esculis hæc verba repetiri: & licet temporis injuria ea epistola perierit, cum reperitur præfatus textus compilatus auctoritate Gregorii IX. non est cur de ejus auctoritate ambigatur. Hormisdas natione

natione Campanus, patriâ Fufinas, creatus fuit Romanus Pontifex anno 514. & Ecclefiam rexit per annos novem, & dies 10. ut refertur Papius, Luitprandus, Baron, & Coriol. d. anno 514. Carolus à S. Paulo ubi fuprà, Barbofa in præfenti, mm, c.

COMMENTARIUM.

PRO bujus reatus expofitione agendum oportet pretium duai de patrio jure circa oncia filiorum, & confensu parentum in eis adhibendo ea uttoque jure. Et in primis sciendum est, patres potestatem apud omnes gentes femper curasse filiorum suorum matrimonia, & se huic negotio immiscuisse; nam si de Judæis agamus, ipse Abraham petiit filio suo uxorem à Batuel patre Rebecca, ut refertur *Genesis cap. 24.* Item Isaac jussit Jacob filium suum petere uxorem à Laban, *Genesis 21. & cap. 38. ejusdem libri*, legitur, quod Thamar uxore dedit primogenito suo, idque in statu nature: post legem autem Moysi datam Caleb *cap. 15. Josue*, ita ait: *Qui civitatem petaveris, dabo ei filiam meam uxorem.* Et cum urbem cepisset Orthoniel, dedit ei filiam suam; & *Indie, cap. 12.* legitur de Abesam Iffatilis judice, quod habuit triginta filios, & totidem filias, quas cunctis focis, maritis dedit, & ejusdem numeri filii suis accepit uxores, introducens in domum suam. Et *cap. 6. & 7. Tobia*, jussit et Tobiam junior ab Angelo petere Saram à Raguete ipsius patre, quam obtinuit: & Moyses ipse *Deuteronom. cap. 7. & Exodi 34.* cum loquitur de matrimonio filiorum, alloquitur parentes tanquam hujus rei arbitros. *Ita filiam tuam non dabis filio Gentilis, nec filiam illius accipiet filio tuo.* Illustrat Georgius Ambianus ad *Terni, de veland. virginib. cap. 11. obfer. 3.* quam potestatem patris jundendi, vel non, matrimonio filias, satis caprebit D. Paulus *1. ad Corinth. cap. 7.* Et ut alias nationes percurramus, Cyrus apud Xenophontem *lib. 8.* noluit accipere in uxorem Cyaxaræ filiam, nisi cum patris & matris sententia: & apud Euripidem in *Andromacha*, cum Orestes peteret in connubium Hermionem, respondit eam rem pertinere ad arbitrium patris.

Sponsalium quidem meorum pater meus Curam subdit; hoc enim non est meum. Quæ verba referuntur à D. Ambrosio *lib. 1. de Abrahamo, cap. 9.* & Leander apud Muzem alloquitur amicum suum Hetonem, ei quoque nupturam.

Non manifesta quamvis inter nos fœdera jungi: Obsat uterque parens. Et apud Apuleium *lib. 6.* Venus arguit nuptias Cupidinis & Psyche factas sine consensu parentum: *Quæquam, ait, incerta ego, frustra filiam, sen nepotem dicam; impares enim nuptia, & præterea in villa sine testibus, & patre non consentiente facta, legitima non possunt videri.* Et apud Romanos maxime jux illud fuisse, ut parentes matrimonio filiorum suorum conciliarent, & nisi eaingeretur parentum consensus, ipsa matrimonia nulla esse, patet ex *l. nuptia, ff. de statu hominum, l. filius, ff. de ritu nupt. l. nec filius, Cod. de nuptis, l. emendatione, C. ad. quod procedebat propter patriam potestatem, quæ erat præcipua Romanorum, l. in potestate, l. filius, ff. de sponsalib. faciunt Causus in *ecm. unpo.**

At in ne pugna cum tali conjuge, virgo: Non aequum est pugnare, pater qui tradidit ipsa, Ipse pater cum matre, quibus patre necesse est.

Virginitas non tota mea est, ex parte parentum est; Tertia solatna est: noli pugnare duobus, Qui generis sui jura simul cum dote dedervit. Et Terentius *act. 5. scena 3. And.* Tibi pater me dedit: quidvis curis impone, impera: Vis me uxorem ducere? Hanc vis amittere, ut potero, feram.

Et Plautus in *Sticho*: *Pi. Quid agimus fore, si offeremus pater adversus nos l'2. Pat.* Nos oportet quod ille faciat, ejus potestas plus potest. *Di. Gratiam à patre si petimus, spero ab eo impetrare.* *At adversari sine dedecore & scelere summo heud possumus.*

Cum à ratione mera civili, quæ non abhorret à jure naturali, & pendet tantum à patriâ potestate, procedat ut consensus hic exigatur, ut legitime nuptiæ censentur, fluit inde merito, filium emancipatum posse libere nuptias contrahere, quia non debet explorari consensus ejus, qui jura potestatis amittit: hinc etiam matris consensus non desideratur, etiam si matris nature lege non minor quam patris debet à filiis exhiberi reverentia; ob honestatem tamen consuevit desiderari in nuptiis respectu filiarum, quia infirmum est eorum consilium, infideli, & captationibus expolitum, *l. fil. ff. de minor. & ad patris officium spectat filias in matrimonio collocare, etique dotare, l. qui liberis 30. de ritu nupt. l. fil. 6. verumque, C. de dotis promiss. præcipue cum ipsæ maritorum dissimulatione, & etiam ipsius femine, adversus propria commoda inveniatur laborare consilium, ut aiant impetratores in *l. 4. C. de spons.* quam illustrant Cujac. *lib. 3. obfervat. cap. 3.* Patet igitur filiam jure civili arctato despondendam; item si pater non esset, frater germanus; & nullo ea eis supersitite, avus paternus; & si pater peregrè abesset, & filia nobilis reperiretur, sedere eam non oportuisse domi, dum pater, qui desponderet, veniret; sed in potestate fuisse fratris germani eam despondere, exemplum habemus apud Plautum in *Trinumm.* Nam Lesbionius despondit Lyfuzeli suam sororem, Charmidâ patre absente pudentia, quæ cum peregrè rediret, ratum id habebat, ut ex hoc dramatæ constat.*

Ch. Filiam meam tibi desponsatam esse audio, Lyf. Nisum ne vis. *Ch. Imò haud volo. Lyf. Spondeo ergo tuam gratam uxorem mihi?* *Ch. Spondeo: & mille auri Philippum dote.* *Lyf. Illuc lege filiam tuam spondeo mihi uxorem dari?* *Ch. Spondeo.*

Abestit tempus triennio diffinierunt Romani, ut constat in *leg. 10. ff. de ritu nupt.* imò etiam ante triennium, si verosimile esset patrem illam conditionem repoditum non fuisse, *l. 1. ff. eodem tit. lib. 1.* Si filius ejus, qui apud hostes est, vel absit, ante triennium captivus sit, vel absentia patriæ uxorem ducat, vel si filiam nuptis, puto resti matrimonium, vel nuptias contrahi, dammodo eam filiam ducat uxorem vel filia tali nubat, cujus conditionem certum sit patrem non repoditum. Quæ jura dote exceptionem adducunt, ut non aliter filius matrimonium contrahere possit, quam si intra triennium pater revenerit, videntur à Triboniano interpolata, dum respiceret ad reatum in *l. si foris 25. C. de nuptis*; vel ad alio similem conditionem; quod item credi potest in *l. si intons. ff. de ritu*

nupt. Tribonianum quoque triennii tempus præfinitum, ut filius uxorem ducere posset, si pater ita abesset, ut ignoreretur, notatur Cujacius lib. 3. §. Pauli ad edit. in l. 2. ff. de spons. Faber in jurispr. tit. 10. princip. 4. illar. 5. D. Joseph de Rites lib. 6. episc. cap. 9. Inde etiam parentibus jubetur, ne immaniores status filiarum sint, alioquin si nubilem negligant filiam, & illa post 25. annos maritum eligat, non potest à patre puniri, aut exheredari, *ambens, ut cum, de appellat. 8. causas, amb. sed si post, C. de inoffic. facient textus in l. vidua 18. C. de nupt. l. 29. ff. de ritu nupt. plura congestit Narbona de etate, anno 50. q. 10. De consensu verò parentum in matrimonii filiorum requisito ex utroque jure, agunt Arcudius lib. 7. concord. cap. 6. Ranchinus lib. 2. var. cap. 4.*

3. Ex his ad praxim infertur, legatum filio relicto sub conditione, si de patris consensu uxorem ducat, non aliter deberi, quàm si conditioni pateat; nam cum honestum sit, filium consilium patris requirere, & postea liberum sit explorare, an consilium sibi expediat, l. 2. in fin. ff. mandati, cap. olim 7. de arbit. inde consequens est, quod talis conditio non debeat remitti, aut reici. Covarr. de matrim. 2. p. cap. 3. §. 8. num. 3. Mantica de consens. lib. 11. tit. 18. num. 10. Molina lib. 11. de primog. cap. 13. à n. 36. Sanchez lib. 11. de matrim. disp. 34. num. 14. Non tamen inde procedere in conditione, si de consensu patris iubeat, resolvunt Acolta in §. si arbitratu, amplius, ult. num. 13. Gamma decisi. 314. Sanchez supra num. 2. 2. quavis adhuc eam conditionem adimplendam esse, ut ut expectetur consensus patris, non verò sequatur, resolvit Flores de Mena in addit. ad Gamman. d. decisi. 314.

4. De ROMAN
CONSENSU
XX SACRIS
CANONICIS

Nec solum jure civili attento, & apud varias nationes consensus patris attenditur in nuptiis filiorum, verum & secundum sacros canones, ut constat ex cap. aliter, 30. q. 5. ubi ait Evaristus: *Aliter non esse conjugium, quam si sciamus à parentibus sponsetur.* Extat etiam Nicolai constitutio in cap. nostrater, rad. q. ubi ait Pontifex: *Quo significatur fudera nuptiarum consensu eorum contrahi, qui matrimonio junguntur, & eorum, in quorum sunt potestate.* Nec aliud idem Pontifex docuisse videtur in cap. scissus, 27. q. 2. ubi ait: *Sufficere solum secundum legem consensus eorum, de quorum, quarumque consensu, & conjunctionibus agitur.* Verba autem illa, secundum leges, patris consensum includunt, quem legumlatores summopere desiderant, ut supra probavi. Huc pertinet textus in cap. non omnis 1. 32. q. 2. ubi ait Leo Pontifex, paterno arbitrio feminas viris junctas culpà carere; & subdit D. Ambrosius: *Honorantur parentes Rebecca, muneribus consulitur puella, non de sponsalibus; illa enim iudicium expellit parentum non est virginis pudoris eligere maritum.* Et in Concilio Patisiensi, can. 6. relato in cap. nullus 36. q. 2. refertur, ut nullus viduam, nec filiam alterius extra voluntatem parentum, aut rapere præsumat, aut Regis beneficio æstimet postulando: idem cavetur in Concil. Aurel. 4. can. 20. Tolet. 3. can. 10. relato in cap. sanctum 32. q. 2. Faciunt textus in cap. ma, hoc tit. cap. videtur, qui matrim. accusare, S. Basil. ad Amphiloche. can. 28. 40. & 42. Tertul. lib. 2. ad uxorem, ubi ait: *Sufficiat ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, confirmat obligatio, obligatum Angelis renunciant, pater ratum habet; nam nec in terris filii sine consensu patrum ritè, & jure nubunt.*

Sed licet consensus in nuptiis filiorum apud tot nationes, & ex utroque jure præscribatur, non tamen ideo dicendum est, necessarium esse patris consensum ex jure naturali & divino, ut cerneret plerique sibi persuaserunt, quos referunt, & resellunt Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 19. Costanus de spons. tit. de ritu nupt. à n. 91. & lib. 1. 99. cap. 12. Concilius lib. 1. successu. cap. 4. Anton. Faber in jurispr. princip. 4. in princip. Et merito, nam naturalia jura civili jure non tolluntur, aut perimuntur, l. cas. ff. de capitis diminut. §. sed naturalia, Instit. de jur. natur. sed præscriptum hoc consensus patris emancipatione tollitur, siquidem in filiis emancipatis non desideratur, l. filius 25. ff. de ritu nupt. l. 3. §. si emancipatur, ff. de contra tabulas, Faber d. princip. 4. illar. 7. Cujac. lib. 3. obs. cap. 5. licet aliud procedat in filia emancipata minori 25. annis, l. vidua 28. C. de nuptiis. Ergo hoc requisitum consensus patris nec provenit à jure naturali, nec ratione naturali subnititur. Et quidem si illud ratione reverentie naturalis adhiberetur, æqualiter deberetur consilium matris, ac patris, cum eadem reverentia utrique debeat: sed matris consensus non æqualiter exigitur, l. in copulandis, l. in conjunctione 20. C. de nuptiis, Bronchock. miscell. cent. 1. assert. 100. Ergo quia non provenit à ratione naturali. Similiter etiam in militibus pietatis ratio erga parentes adit, l. 1. ff. de obsequiis parentibus, l. si quis 5. §. à militie, ff. de liber. agnosci. hæc tamen ratio sufficiens non erat, ut patris consensus desideraretur in nuptiis à filiofamilias militæ contractis, l. filius 35. ff. de ritu nupt. sed solum patris potestatis jus, quod per militiam non solvitur, l. 2. ff. de castrens. pecul. §. si filius, Instit. quibus modis jus patriæ potest. Faber in Papin. princip. 5. illar. 11. Ergo à jure naturali necessarius non est consensus patris in nuptiis filiorum. Nec contrarium probat Justin. in §. 1. Instit. de nuptiis, dum ait civilem, & naturalem rationem suadere, ut patris consensus in nuptiis filiofamilias requiratur, quia hoc non ita accipiendum est, quasi id verè naturalis ratio suadeat, quæ secundum Philosophos, & juris nostri auctores immutabilis est, & idem ubique valet. Hoc potius legitima quædam efficit ratio, non à fontibus nature, sed à rivalis quibusdam ducta; quam nihilominus juris auctores naturalem appellant. Præclare etenim Tullius omnia, quæ speciem quandam æquitatis præ se ferunt, naturalia esse scribit, & hoc sensu naturalem rationem dixit Justin. in d. §. 1. ut significaret honorem parentibus debitum, ut exponit Cujac. lib. 35. Pauli ad edit. in l. 2. ff. de ritu nupt. Consentaneum enim est æquitati naturali in matrimonio contrahendo, sicut in gravibus negotiis, hoc saltem honoris habere parentes, ut filii eorum voluntatem expectent. Nec etiam hoc patrium jus præstandi consensum sponsalibus, & nuptiis filiorum, poterat inducere sponsalia, aut nuptias, absque eo, quod filii expressè, vel tacitè consensissent, l. sed qui 12. ff. de ritu nupt. non enim tantum auctoritati parentum tribuebatur, ut omnis libertas liberis adimeretur, quin & illorum, cum puberes facti sunt, desideretur consensus, alioquin nullum est matrimonium. Ivo Carnot. episc. 134. ibi: *Quicquid pater nesciente virgine prævertit, cum ad annos rationales perducta est, nisi ipsa virgo consentiat, irritum erit.* Quæ mens est Pauli in l. Titia, ff. de verb. obl. tota quippe potestas non ita hæret patriæ potestati, quin pars aliqua liberi arbitrii filiis non relinquatur. Eleganter Catullus in carmine nuptiali 67. ibi:

Virginitas

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est: Tertia pars patri data, pars data tertio matri, Tertia sola tua est.

Quare si differenter filius, nihil agebatur, l. filii §. 1. ff. de spons. quia in re eadem erat ratio filii, ac filia; hac enim solum differendi licentiam habebat, si pater eligeret indignum sponsum, d. l. sed qua 12. Itaque filius virtute desponsationis a patre factae non cogitur sponsum in uxorem ducere, l. non cogitur a. l. ff. de ritu nupt. l. nec filium 1. C. audit. Euphrasius ad Andrianum adin 1. scena 1. Tangitur & illud, non parum imperiis obsequii filii debent. Constat enim circa nuptias esse filium liberam voluntatem. Cassiodorus lib. 7. varior. cap. 4. Duxem esse libertatem liberam non habere in matrimonio, unde liberi procreantur.

Unde agnoscitur difficultas praesentis textus, in quo docetur, filium impubem, dum ad pubertatem pervenit, cogi omnino stare promissioni patris, & matrimonium constatare, atque ita omnino sponsalia a patre celebrata adimplere; quod omnino repugnat supra traditis. Accedit etiam, nam licet verum sit, filium impubem, pro quo sponsalia pater contraxit, non posse rescire ab eis ante pubertatem; atamen post pubertatem posse ab eis discedere, nec teneri ea implere, nisi tacite, vel expresse consensisset, docetur in cap. 1. §. ult. de despons. impub. lib. 6. de tenent Joannes Andreas, & Anchastanus in cap. de illis, hoc id. Datus in 30. q. 1. Getimonus 2. arimado. cap. 1. §. 1. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 2. §. 3. num. 3. existimant textum hunc esse accipiendum de debito honestatis, non necessitatis: quae interpretatio aperte convincitur ex illis verbis: *Omnino debet*, quae omnimodam necessitatem inducunt, ex Tiraquel. in l. si unquam, verbo *Revertatur*, & num. 78. quare tam resiliunt Mendoza lib. 3. Concil. liber. cap. 31. Basil. d. rap. 3. num. 10. qui non recte accipiunt textum hunc juxta canones antiquos, in quibus necessitas imponebatur filius non contrahendi matrimonio sine patris consensu. Non felicius Barbosa in collect. ad decem in d. c. de h. de 6. n. 6. putat sententiam hujus textus ita esse exaudiendam, ut ante pubertatem filius dissentire non possit, non item post pubertatem; quod interpretatio exterior deterior est, eo quod manifestius litteae textus repugnet. Cujacius in praesenti docet, discrimen esse assignandum inter sponsalia ab ipso impubere contracta, & inter sponsalia, quae pater filii nomine contrahit. Priora post pubertatem dissolubilia esse affirmat, d. cap. de illis; posteriora vero ad id firma, ut filius nec post pubertatem rescindere possit, d. cap. 1. vers. potest. Rationem discriminationis reddit ex eo, quia idem impuberibus licentia rescindi datur, ut ita prospiciatur flagitii rescindi ratio: quae ratio deficit in sponsalibus a patre contractis; tunc enim patris auctoritas supplet filii iudicium, sicut de tutore dicitur in l. quomodo §. 1. ubi. ff. de acquir. posses. Navarros in manuali cap. 14. num. 13. affirmat praesentem textum esse referendum ad forum interitum, quo ut filius peccatum non admittat, sponsalia a patre contracta adimplere tenetur, nulla existente iusta causa rescindi ab eis: non vero procedere in foro externo, in quo filius non cogitur sponsalibus a patre contractis stacui. D. Bajo-Atroyo in cap. 1. qui clericus vel ver. a num. 42. existimat in praesent, sponsalia valere, non virtute consensu patris a patre, sed ratione propterea voluntatis tacite vel expresse habuit a filio adveniente pubertate. Sed his omnibus omnis solutionibus existimo, Hermisdam id praesentem referendum

esse ad canones antiquos, juxta quos magna erat potestas parentum erga filios impuberes quoad statum; nam virtute obligationis patrum filii impuberis a patre factae, teneri ipsi. potest persisterere in religione, aut clericali gradu, supra probavi in cap. clerici, de vna & hys. clerici, cap. cum finis, de regul. Quoad matrimonium etiam, licet non daretur in paribus tam ampla facultas, deficiente favore religionis, ut clericalis status ex aduers, videlicet ut filii, pro quibus impuberibus sponsalia patentes contraxerant, tenerentur post pubertatem ea adimplere, perinde ac si ipsi puberes ea celebrassent; id est, ut nisi accedente iusta causa non possent ab eis rescire, ut contingit in aliis, qui jam puberes sponsalia contraxerunt, juxta statuta in cap. 2. de sponsal. Nec inde infringitur libertas in matrimonio necessaria, sicut non infringitur in impuberibus, qui sponsalia contraxerunt, & illa adimplere coguntur, non interveniente iusta causa. Id ergo operatur patris potestas juxta antiquos canones in sponsalibus pro filio impubere celebratis, ut valeret eodem modo ac si ab ipsis filii puberibus celebrata essent, ut in sponsalibus pro filia contractis jure civili contingebat, l. sed si q. 12. §. 1. ff. de spons. Jure ergo antiquo Pontificis filii impuberes, pro quibus pater sponsalia celebraverat ante pubertatem, nec ex iusta causa poterant ab sponsalibus rescire, propter defectum iudicii: at vero post pubertatem, tantum ex iusta causa, ac si ipsi puberes contraxissent: unde illa verba hujus textus, *omni debeat adimplere*, intelligenda sunt, non existente iusta causa, ut de illis contrahentibus sponsalia docetur in cap. 2. cap. requiritur, de sponsal. Quam solutionem praesentis Casilius in praesenti, a quo male discessit Basiliius d. c. §. num. 10. Jure vero novo Bonifacii VIII. in d. cap. unicus, hoc in 6. absque iusta causa licet filius rescire ab sponsalibus pro parente contractis.

Sed jam ad consensum parentum in nuptiis filiorum redeamus; & sciendum est, non teneri patrem consensum praestare filio nubenti, exceptio eo casu, in quo per iuratum prohibetur liberis in potestate existentes uxores ducere; tamen enim cogebatur eos in matrimonium collocare, & dote, l. qui liberus 19. ff. de ritu nupt. l. 9. tit. 11. part. 4. notant Connanus lib. 8. comment. cap. 4. num. 7. Petrus Barbo. in l. 1. p. 4. a num. 1. ff. solus, matrim. Faber d. princip. 4. lit. 12. Brissonius de iure consue. ubi notat, eo capite legis Juliae & Papiae, quo hac potestas condicio comprehendebatur, contineri etiam remissionem juramenti, quo patres adigere solebat liberos, ne uxores ducerent, l. adigere 6. §. ultimo, ff. de iur. patron. Filii autem tenebatur consensum patris praestare, nec sine eo matrimonium contrahere valebat; adeoque consensus patris desiderabatur, ut si nepos, qui in avi potestate erat, uxorem duceret, non solum avus, sed & pater, licet adhuc filiusfamilias, consentire deberet, l. avulone 16. §. 1. ff. de ritu nupt. qua in re nobilis differentia vertebatur inter nepotem, & neptem ex filio; nam si nepes nuberet, sola avi voluntas desiderabatur, d. §. 1. cuius differentiae rationem est non percipit Accursius ibi, verbo *Sufficiens*, recte tamen tradiderunt Connanus lib. 8. comment. cap. 4. num. 7. Brissonius de iure consue. pag. 72. Cujac. lib. 13. q. ad aditum Pauli in d. leg. exarione, Mendoza lib. 3. Concil. liber. cap. 31. Faber in Papia. princip. 4. illa 2. quod nepos ex filio, licet interim in eius potestate non existeret, leg. si veniat 14. ff. ad leg. Jul. de adul. moriente tamen avo talem est in patris potestatem, §. 1. iustit. quibus mod. part. post.

7.
PATER NON
TENETUR
CONSENTIRE
ALI NEPTI
FILIAE.

6.
RESPON-
SUA 22-
TUM EX-
TRA-
VAL.

posse, quia de causa si solo avi consensu uxorem duceret, non etiam patris, & liberos susceperet, eveniret ut tales filii parti invito avi hæredes agnascerentur; quod cum jus non admittat, merito utriusque voluntas desideratur: quia etiam ratione consensus filii expectatur, cum in nepotis loco adoptio fit, *leg. cum nepos* 6. *leg. si sit* qui 1. §. de adopt. §. sed & *leg. cum filio, infra*. deinceps: hæc autem ratio cellat in nepote ex filio, quia eum liberi nepotis non sunt reatuari in potestatem patris, ideo quasi nihil ei reatui, sola avi voluntas desideratur: quæ differentia ratio etiam etiam procedebat in nepotibus filiifamilias, & filizfamilias, quia patrem furiosum habebant; ille enim non poterat saltem sine venia Principis ducere uxorem; illo vero poterat, *leg. si furiosus* 2. §. *Cad. de nuptiis, princip. infra*. *redem* it. notavit Cujac. in d. *leg. oratione*. Nec tamen obstat textus in *leg. 3. §. de ritu nupt.* ubi aperte docetur, in nepotibus nepotis ex filio solius avi consensum desiderari: nam omnia secunda solutione Accursii ibi, & alia Beffoniani supra, Fabri d. *princip. 4. §. ult.* d. dicendum est cum Accursio in prima solutione, Cujacio in d. *leg. oratione*, Pacto cens. §. *quæst. 8.* multum interesse, an nepos excta familiam ducat uxorem, an in eadem familia. Primo casu, avi & patris consensus requiritur, d. *leg. oratione* §. 2. secundum vero casu sufficiebat avi voluntas, quia cum omnes in ejus familia essent, ægè forte non debebat filius, ut in eadem familia quandoque sua familia augeretur: idem quoque procedebat, si filius ipse furiosus esset, quia tunc etiam avi auctoritas sufficiebat, ut nepos uxorem ducere posset, sicut ex verbo, *uxore furente*, sola patris auctoritas desiderabatur, l. *si nepos*, §. *de ritu nupt.* explicans Faber *disso. princip. 4. §. ult.* 3. Pacius d. §. 8. 8.

Manet ergo, filios sine consensu parentum
jure civili attentio non possit contrahere ma-
trimonium; unde quæritur, an attentio eodem
jure matrimonium de facto contrahit sine con-
sensu parentum subsisteret, an verò nullum esset
in qua questione non consentiant Interpretes
perique enim existimant, esse nullum omnino,
moti ex tractu diserto in leg. 2. §. de riu nupt. &
ea texta in cap. 3. quæ matrimonia censeant, libi
1. Secundum leges nullum fuit matrimonium. Ita Con-
stantius lib. 8. comment. cap. 4. num. 6. Duxtenus in
rubric. ff. de iur. marit. tit. de nuptiis, cap. 2. vers.
Sequitur. Cossutius lib. 1. mscel. cap. 17. P. Gregor.
lib. 9. symag. cap. 3. num. 10. Mendoza lib. 3. Caneili.
Elliker cap. 3. Bassilius lib. 2. de marit. cap. 1.
num. 11. Berneggerus ad Tacitum quæst. 93. Aca-
cius de priuile. parent. priuile. 6. cap. 6. & 7. Sed
verior est contraria sententia ealissimatum
hoc matrimonium valuisse, fuisse tamen in-
iustum, ut docent Bafilusius de iure conub.
pag. 71. latè Arnseus de iure conub. c. 3. sect. 10.
per totam, Botellus tom. 1. decisum, tit. 1. n. 165.
Cusac. lib. 1. obsequ. cap. 3. Petrus Barba in d. l. §.
4. p. num. 11. ff. de iur. marit. Coltauus lib. 1. qq.
juris, cap. 12. & tract. de sponsal. tit. de riu nupt.
num. 101. Hothemanus illustrum iurist. c. 1. &
de riu nupt. cap. 3. Germonius lib. 1. annuadvers.
cap. 11. Pichard. in princip. Institut. de iusticiæ, n. 15.
Amazys lib. 4. obsequ. cap. 4. num. 7. Grotius de iure belli,
lib. 1. cap. 3. num. 10. Medrano de consensu conub.
cap. 9. & ideo filii ex huiusmodi nuptiis in iustis
suscipit vocantur in iustis lib. 1. Pandus 12. ff. de iustis
hominibus, & uxor ipsa in iustis, de qua accipien-
dis est reatus in l. §. uxor 15. §. plane, ff. ad l. lul.
de adul. Facit D. Augustinus in l. cap. fin. 28.

q. t. libi: *Quia conjugia semel inita inter eas alterius
seculi non possunt. Horum quendam sunt leges, et
libi cum ex eo a parentibus traditur, a fratre datatur,
et a sacerdotibus benedicitur, notatur Cujac. d. cap. 5.
Richardus super i. num. 17. Revardus lib. 4. varior.
cap. 16. Hothomanus de verbis juris, Verbo exor,
et aliter sentit Brillonius lib. singul. de adult.
cap. 6. pag. 117. et sequenti: pro quo sententia fateri
teatus in l. 1. §. si quis, ff. de liber. exhib. ubi aperte
dicitur, pote patris potestatem matrimonium bene
concordantia non turbare; quia teatus viro si
velit effugere, contendit Ulpianum lib. 1. eo casu
esse exaudiendum, quo pater ab initio semel
nuptius filii consensit, ut accepit Faber d. princip. 4.
in initio. Matrem dilectam auctoritas Pauli lib. 3.
sentent. tit. 19. v. et. Enam, ubi dicitur matrimo-
nium abique iussu patris non esse contrahi, sed con-
tracta non dissolvi, ex ea ratione, quia contem-
plario publice utilitatis, idem matrimonium, pri-
vatorum commodis, idem patris potestati paterfieri
debeat, quae auctoritas adeo est expressa pro hac
sententia, ut inaequum interpretationem elidat,
magis quam elidat. Duarenus ubi supra, dum cen-
set Paulum accipiendum esse, cum ab initio pater
consentit, non tamen in eo paterfateri: quae
interpretatio merito diffiliciter Contio lib. 1.
cessivo. cap. 4. num. 5. nec rectius Basil. d. cap. 1. §. 1.
qui multum interesse putat, an matrimonium
solutio ante copulam, an post copulam fiat, in quo
tantum posteriori casu Paulum esse accipiendum
monet, non animadvertens, Pauli rationem esse
omnia matrimonium comprehendere. Unde obiecte
agnoscitur nobilis differentia, quae in hac olim
verebatur inter sponsalia & nuptias, quod libi
solo dissolvi patris dissolvi poterant, l. in potestate,
ff. de fratr. Faber d. princip. 4. ult. 3. nuptiae vero
non item l. 1. §. 1. Cod. de repudiis, Paulus lib. 3.
sentent. tit. 6. §. penult. notavit Cujac. ad tit. Cod. de
nuptiis. Nec hanc differentiam evertit textus in
l. 1. §. 1. §. 1. ff. de liberis exhibendis, ubi Ulpianus
sententiam, de qua in §. praecedenti, ita expli-
cat, ut locum habeat, si modo pater persuadent,
ne acetat patris potestatem exerceat, quibus
verbis non obfcuri Ulpianus innot, patris per-
susionibus non acquiescentem fere patris po-
testatis posse matrimonium filiae dissolvere: in qua
difficultate, omisa solutione Accursii ibi, verbo
Quod tamen, dicendum est, reatum in §. ultimo
confirmate legendum esse cum lege sequenti, quasi
dicat Ulpianus, adhuc casu, quo pater patriam
potestatem exerceat pertinaciter contendat, &
per interdictum de liberis exhibendis velit filium
abducere, non est audiendus, quia potest a ge-
nero exceptione doli mali submoveti, in tantum,
ut si pater in potestate habeat filiam nuptam, &
inviat ab eo decimare, genero dabitur in eum
interdictum de uxore exhibenda, & duenda; l. 1.
ff. de lib. exhib. l. 1. §. 1. Cod. tit. l. §. 1. in iura, C. de nup-
obfervat Cujac. in not. ad Paulum, d. lib. 3. tit. 6. §.
penult. Donellus ad tit. Cod. de lib. exhib. num. 3.
et 4.*

Fac etiam pro hac secunda sententia; nam in his que publici juris sunt, patria potestas non consideratur, leg. *nam qui d. ff. ad Trebel. l. si quis, ff. de his qui sunt sui*: sed nuptiæ sunt juris publici, leg. *l. si, soluto marim.* quæipso fit contrahantur per coemptionem, quia coemptio est contrahens, in quo non attenditur patria potestas: ergo in nuptiis quod ad vim, momentum, & substantiam earum attinet, patria potestas non consideratur. Deinde nam diffinitionem nuptiarum adducit in l. *r. ff. de ritu nupt. §. i. In-*

fit. de nuptiis, consensus paterni non meminerunt: ergo quia non est de substantia, aliàs sub diffinitione comprehenderetur, *leg. 1. §. dolum, ff. de dolo*. Rursus, nam nuptias, sive matrimonium ex consensu contrahentium pendere, leges voluerunt, *leg. ult. Cod. de spons. leg. nec filium, leg. nec ab initio, Cod. de nuptiis, leg. 2. Cod. de inuit. stipul.* Sed quis est adeo rerum imperitus, qui liberum arbitrium libere affirmet, qui non obsequitur imperio patris? *leg. velle, ff. de reg. jur.* Deinde si leges noluerunt ultimam dispositionem ab alterius arbitrio pendere, *leg. illa 32. ff. de hered. instit.* quando magis status hominis ex consensu parentis non debet pendere. Tandem si patris voluntatem in his actibus ut substantialem exigamus, magnum impedimentum nuptiis sequetur; siquidem pater, ut senex, vetulus, deformem, sed divitiis plenam filio in uxorem eligit; filius vero non ita avarus, pulchram, etiam pauperem, adamabit; unde patris voluntas maximum nuptiarum impedimentum erit; quod credi non potest, legislatores voluisse, præsertim cum variis præmiis & pœnis ingeniosos homines ad nuptias provocarent, ut quantum fieri posset, liberis hominibus repleatur civitas. Nec contrariæ sententiæ favet textus in *d. leg. 2. ff. de ritu nupt.* ubi videtur probari, non solum injustas esse nuptias, sed etiam invalidas, quæ inconsulto patre contrahuntur; nam responderi solet, Consultum non negare, valere tale matrimonium; sed tantum probare, non consistere juxta juris civilis ritus & solemnitates. Ita Pichardus ubi supra, *num. 31. Cyprianus d. tit. de ritu nupt. num. 109. Hothomanus d. cap. 9.* quæ interpretatio licet improbetur à Basilio *d. cap. 1. num. 2.* ex eo quod Consultus facit comparationem inter consensum contrahentium, & parentum, adhuc est defendenda; cum comparatio in eo vera esse possit, ut matrimonium sine contrahentium consensu omnino non consistant, matrimonia vero sine consensu patris celebrata etiam non subsistant, idest jure, & ritè non contrahantur, non etiam ut invalidè celebrentur: quæ interpretatio faciliè suadet, si textus ille consecratur cum prædicto Pauli loco *d. lib. 2. sentent. tit. 19.* quo etiam in sensu accipiendus est textus in *d. cap. 3. qui matrim. accusare.*

Quæ hucusque adduximus, procedunt jure civili attento; nunc examinandum est, an idem dicendum sit inspecto jure canonico, tam veteri, quam novo? Et etiam jure canonico inspecto, sicut & secundum jus civile, matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu parentum, nullum esse docuerunt Duarenus *ad titulum solus. matrim.* Corraus *lib. 1. miscel. cap. 27.* Connanus *lib. 4. comment. cap. 4.* Forcatulus in *capid. Jurispe. Cujac. 3. observ. cap. 1.* Sed constans, & verissima sententia est existimantium, attento jure Pontificio, non solum novo, verum & antiquo, matrimonium solo contrahentium consensu celebrata valere, nec unquam parentum consensum fuisse necessarium ad eorum substantiam, & valorem, ut docent communiter Doctores Theologi in *4. distinct. 28. Covarr. 2. p. c. matrim. cap. 3. §. 8. a. num. 1.* Mathienzo in *l. 2. gloss. 2. tit. 1. lib. 5. recopil.* plures congesti à Cenedo collecti, §. 8. *ad decret. num. 7.* Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 10. & de matrim. cap. 79.* Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 19. §. 20.* Sanchez *cod. tract. lib. 4. disp. 22. à num. 2.* Rebullus de *oblig. iustitia. 2. p. lib. 2. q. 14.* Germonius *lib. 2. animadu. cap. 11.* Paschalis de *viribus patrie potest. 2. part. cap. 5. à num. 19.* P. Greg.

lib. 3. parit. tit. 21. cap. 3. & in cap. 1. de spons. num. 76. Azor *1. part. instit. lib. 5. cap. 20.* Doctor Randol. in *cap. alter. cap. 5. §. 9. q. 5.* Quæ sententia primò probatur ex *cap. sufficiat. 27. quæst. 2. cap. una 25. hoc tit. cap. penult. de raptor.* quæ jura adeo expressa sunt pro hac sententia, ut frustra ineptas & calumniosas interpretationes eis assignent Duarenus *ad tit. s. no. matrim. tit. de nuptiis, cap. 2.* Cujac. *lib. 12. Digestor. Juliani in l. sponsalia 11. ff. de spons.* Secundo facit expresse pro eadem sententia textus in *cap. super eo 5. de condit. apposit.* ubi tacitè supponitur, filiumfamilias sine consensu patris nuptias contrahere posse, dum quaeritur, an si filius matrimonium contrahat ita, si pater consentiat, ante consensum filius cogi possit ad nuptias celebrandas? Cui sine quaestione locus esse non posset, si inconsulto patre nuptiæ essent nullæ, ut rectè expendit Concilius *d. lib. 5. cap. 4. num. 8.* Faciunt textus in *cap. cum apud, cap. cum locum, de spons.* ubi dum de consensu ad nuptias necessario agitur, nulla consensus paterni mentio fit. Deinde, nam matrimonium est spirituale; siquidem est sacramentum, *cap. debium, de bigam.* Igitur in eo non attenditur patris potestas, *ex cap. fin. de judiciis in 6.* rursus, nam filius invito patre religionem proficitur, *l. Deo nobis, C. de Episcop. & cler.* igitur & ritè matrimonium contrahit, siquidem valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, *cap. inter, de translat. Episcop.* Tandem id probatur ex Concil. Trident. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.* Mogunt. in *decret. fidei, cap. 36. & 37.*

Sed huic sententiæ obstat textus in *cap. alter. 30. q. 5.* ubi Evaristus, qui Ecclesiam rexit ex anno 112. usque ad annum 121. ut referunt Baronius, & Coriolanus in eodem anno, Severinus Binus in *notis ad vitam Evaristi, pag. 106.* docet aliter non esse legitimum matrimonium, quam si sponsa à parentibus petatur. Igitur, quia etiam jure canonico attento desideratur consensus parentum, ut matrimonium à filiisfamilias celebratum legitimum sit. Quia autoritate moti Mendoza *lib. 1. Concil. Illiber. cap. 32.* Basilius *d. lib. 2. de matrim. cap. 1. num. 9.* 1. Datis in 30. quæst. 1. existimantur juxta veteres Ecclesiæ canones matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu parentum, nullum fuisse. Quia sententiâ omisâ verius dicendum est cum Bellarmino *d. lib. 1. de matrim. cap. 2.* Severino Binio in *notis ad epist. 1. Evaristi, Amaya d. cap. 4. num. 9.* Pontificem in eo textu varias condiciones, solemnitatesque præscribere, ut legitime eo tempore contraheretur matrimonium, inter quas recenset parentum consensum, non quia omnes illæ conditiones observari deberent, ut validè matrimonium contraheretur; sed ut in foro externo pro legitimum haberetur. Unde si absque consensu parentum filii matrimonium contraherent, validum erat, sed illegitimum, utpote contra legem illam Ecclesiasticam celebratum, ut latè docuerunt Claudius Espence, de *clandest. matrim. cap. 1. cum sequent.* Grotius de *jure belli, lib. 2. cap. 5. num. 11. & in floribus ad l. nuptia. C. de nuptiis.* Nec ab hac interpretatione discedere debuit Basilius, *d. cap. 1. num. 6. & 7.* motus autoritate Concilii Colonienfis celebrati anno 1536. ubi *p. 7. cap. 43.* ita aiunt PP. Optandum, ut canon Evaristi renovetur, tollamurque illa clandestina matrimonia, quæ interitis parentibus & propinquis amoris potius, quam Dei causâ contrahuntur: interna verò dum E. clef. de hoc prospecti, si non irrita, prohibita saltem sint. Ex quibus verbis deducit Basilius. Evaristum non tantum prohibuisse,

II.

EXPONITUR CAP. ALTER, 306 & 5

10.
AN IDEM
PROCEDAT
DE JUR.
CANONICIS
CO.

hibuisse, verum & irritasse matrimonia à filiis familias contracta. Sed respondendum est, ex illis verbis tantum deduci, Evaristum tantum prohibuisse huiusmodi matrimonia; quam prohibitionem optant PP. Concilii Colon. suscitari. Nec ullius momenti est quod expendit Basilius d. num. 6. matrimonia clandestina in Ecclesia post Evaristum cœpisse prohiberi: Ergo dum optant Patres revocari canonem Evaristi, sine dubio is non solum vetabat, verum & irritabat similia matrimonia. Nam sciendum est, ante Tridenti matrimonia clandestina variè appellari & accipi: primò quando clam omnino sine testibus contrahebantur. Secundo quando sine denunciationibus præscriptis in cap. 3. de clandest. despons. Tertiò quando sine iudicio & consensu parentum, & aliis solemnitatibus, de quibus in d. cap. alter, docet Alphonfus noster in l. 1. tit. 3. part. 4. Henriquez lib. 11. summa, cap. 5. num. 5. Sanchez lib. 3. disp. 1. num. 2. licet num. 3. cum pluribus existimet, matrimonium sine consensu parentum potius appellandum minus solenne quam clandestinum: sed verendum est, ne fallatur; nam etiam propriè dicitur clam fieri quod fit sine solemnitate requisita: docet Bartolus in l. ult. ff. de ritu nupt. Mascard. de probat. conclus. 297. num. 3. Cum igitur in d. cap. alter, inter alias solemnitates consensus parentum exigatur, non immerito aliter contractum matrimonium clandestinum appellabitur, atque idem inter clandestina matrimonia illud recenset Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. quibus suppositis respondendum est, leges Ecclesiasticas post Evaristum editas, non de omnibus conjugiiis clandestinis egisse, sed tantum de his quæ sine testibus, aut denunciationibus contrahuntur, ut constat ex cap. nullus, cap. nullum, 30. q. 5. & integro tit. de clandest. despons. non verò de clandestinis matrimoniis, quæ invitis parentibus contrahuntur; cuius generis matrimonium primus qui in Ecclesia prohibuit, fuit Evaristus, cuius prohibitionem optabant Patres Concilii Colon. renovati.

Nec etiam supra traditæ sententiæ obstant textus in cap. nescitis, cap. qualis, cap. sponsus, 30. q. 5. cap. non omnis 12. vers. paterno: cap. honorantur 13. cap. ult. 32. q. 2. cap. 1. 32. q. 3. In quibus

omnibus desideratur consensus parentum, ut filii legitimas nuptias contrahere valeant. Nam respondendum est, iura hæc de fœminis tantum loqui, & dum consensus parentum desiderant, satis indicant id ex honestate potius, quam de necessitate exigi; virginalis enim pudor facit, ut fœminis non liceat maritos eligere sine consensu, & iudicio patrum, d. cap. honorantur. Unde colligitur, jus canonicum cum jure civili in eo consentire, quod matrimonio huiusmodi valida iudicat; in eo verò dissentire, quod jure civili similes nuptiæ injustæ sunt, jure verò Pontificis iustæ, & legitimæ. Differentiæ ratio ex eo provenit, nam civilis ratio jure civili attentio induxit consensum, jure verò canonico honestas tantum; quare constat, consensum parentum jure civili ex vi præcepti desiderari, jure verò canonico tantum ex consilio: unde nascitur, filium teneri sub culpa lethali hoc parentum consilium exigere, ut docent plures, quos refert & sequitur Sanchez lib. 4. de marin. disp. 23. num. 10. Cevallos commun. q. 604. num. 35. an verò sub eadem poena teneatur iudicium patris expectare, disputant Sanchez ibi, num. 9. Paschalis de virtutibus paria potest. 2. p. cap. 5. num. 25. Ad hanc partem de consensu parentum in nuptiis filiorum, spectant textus, qui juxta supra tradita expendendi sunt, in l. 12. §. 1. de captivis, l. 5. C. de repudiis, l. 20. C. de inoffic. testamento, l. 11. §. licet, l. 26. ff. de adulteriis, l. 30. C. ead. l. si ita sit 45. §. fin. ff. de legat. 2. l. liberorum 11. §. fin. l. quid ergo 13. ff. de his qui notant. infam. l. cum hic status 32. §. si focer, ff. de donat. inter, l. 1. §. fin. ff. de divort. l. filius 28. §. 1. ff. de liberis & posth. l. 4. ff. soluto matrim. l. Paulus 11. ff. de statu hom. l. si is qui 11. ff. de adopt. l. avus 79. §. 1. ff. de jure dot. l. hac conditio 10. l. hæres 79. §. fin. ff. de condit. & demonstr. l. si uxor 13. §. si quis 6. ff. ad l. l. de adult. l. unica, §. 1. C. de rapin. virginum, l. 20. C. de inoffic. testam. l. quemadmodum, ff. de jure dot. l. cum veterum 15. C. de donat. ante nupt. l. 5. §. 1. ff. de bonis damnator. l. Divus, ff. de castrensis pecul. l. parrem 16. C. de nuptiis, Novel. Iustin. de nuptiis, §. est quoque.

CAPUT II.

* Nicolaus Papa.

Vbi non est consensus. Et infra: Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur: nisi forte aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

NOTÆ.

1. a **N**icolaus. Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 4. & apud Gratianum in cap. 1. 30. quæst. 2. ubi extant verba, quæ in præsentī desunt, ut jam notavit Ant. Augustin. in notis ad 1. collectionem, hie. S. Nicolaus I. Romanus Pontifex electus fuit anno 858. die 24. Aprilis: præsentē, & jubente Ludovico est consecratus; sedit annos 9. menses 7. dies 19. cujus præclaras animi dotes expressas legitimus hoc epigraphio ejus sepulchro Vaticano insculpto.

Conditor hoc ævæ sacra subsistantia carnis
Præsulis egregii Nicolai, dogmate sancto

Qui fulsit cunctis, mundumque replevit, & Vrbem.

Intactis nixit membris, castoque pudore:

Quæ docuit verbis, attingere pergit opime.

Sideræ plenus mansit, doctusque Sophia

Cælorum, claris quæ servas regna triumphis,

Vi regnes solis procerum per sacula natu.

Plura de eo Luitprandus, Papius Mafonius, & Platina in ejus vita: Baronius & Coriolanus d. anno 858.

b Pacis.] Consonant expat accessit 6. de despons. impub. in 1. collect. Carnotensis episc. 99. Ante annos pubertatis, ratione conservanda, vel dilatanda pacis. Probat Cujac. ad hunc tit. Duae reus ad tit. soluto matrim. sub titulo de nuptiis, §. 3.

9. 3. Befoldus tom. 1. polit. *discurso de tribus faciei. domest. cap. 2. num. 4.* Arniseus de jure connub. cap. 2. sect. 2. num. 1. & omnes contractus causâ pacis alsequende, vel conservandæ celebratos, rescindi non posse ullo prætextu, & effectu solennitatis, aut remedii restitutorii, docuerunt Bartolus in l. de fideicommissis 11. C. de transact. Aymon Craveta consil. 264. num. 6. Mantica de tacitis convent. tom. 2. lib. 27. titul. 3. num. 9. Grotius de jure belli, lib. 3. cap. 23. num. 3. Befoldus tom. 3. polit. differt. de pace, cap. 5. num. 1. Auctor responsi ad manifesto de Francia, §. 11. num. 56.

COMMENTARIUM.

3.
CONCLUSIO
T. ADITUR
ET PROBA-
TUR.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Impuberes, idest femina ante 12. annum, vir vero ante 14. matrimonio conjungi non debent, nisi pro bono pacis. Quam conclusionem, idest pubertatis ætatem statuiam esse ad matrimonium contrahendum, probant textus in cap. continetur, cap. attentiones, cap. ex litteris, hoc titulo. Concilium Fotouliense can. 9. Illud præterea per omnia præcauentes, prohibere decrevimus, ut nullus presumat ante annos pubertatis, idest infra ætatem, puerum, vel puellam in matrimonium sociare, nec in dissimili ætate, sed coætaeos, sibi que consentientes. Concilium Regiaticum: Idcirco inhibendum decernimus, ut nulli deinceps imperfecta ætatis puero adulta femina jungatur, sed cum ad ætatem idoneam adulescentes venerint, tunc legitimo possint conjugio copulari. Textus in l. 4. ff. de ritu nupr. l. quod pupilla 30. ff. ut legatorum nomine, l. doti 68. §. nam etsi, ff. de jure dotium, l. penult. §. ult. ff. quod falso uxore, l. penult. ff. quando dies legati, l. 2. §. ult. ff. de privi. credit. l. si uxor 13. §. si minor, ff. ad l. l. de adult. princip. Instit. de nuptiis, l. questum 9. ff. de sponsal. l. questum 27. §. ultimo cum l. sequent. ff. de rebus authorit. judicis l. hac conditio 10. ff. de condit. & demonstr. l. 6. sit. 3. l. 6. sit. 12. partita 4. Illustrant ultra congestos in præsentia à Barbosa idem Barbosa, lib. 3. voto fin. Basilus de matrim. lib. 12. cap. 15. Hurtado cod. tract. disp. 12. difficult. 12. Cujac. & Canilius in præsentia, Alberic. Gentilis de nuptiis, lib. 5. cap. 2. Germonius lib. 2. animadu. cap. 6. Cortalius in l. arrogato 40. §. non tantum, num. 4. ff. de adopt. Medrano de consensu connub. cap. 7. Antonius Perez de matrim. disp. 37. sect. 12. plures congesti à Narbona de ætate, anno 14. quæst. 9. per totam, Arniseus de jure connub. cap. 2. cum sequenti. Borellus tom. 3. decis. titulo 1. num. 396.

4.
IMPUGNA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Tam apud Consultos, quam apud juris Interpretes communi calculo receptum est, minores 25. annis nullum contrahum celebrare posse, ut aliquid alienetur, l. 3. C. de in integr. restit. ubi docent communiter repentes. Donel. lib. 12. comment. cap. 22. ubi Osualdus littera Q. Robertus lib. 1. animadu. cap. 12. Mercerus lib. 1. commun. opinio. Duatenus ad tit. C. si tutor, vel curator, qui consulu provida decrevit antiquitas, teste Cassiodor. lib. 4. variar. cap. 35. minores contractus liberos non habere, ut & infidantium laquei frustrarentur, & lapsis ætas lubrica subveniret; obtulerit quippe innocentia, si relaxaretur audacia; esset cunctis fallendi studium, si fraudis subreptitium lucrature effectum: sed matrimonium contractus est: igitur à minoribus 25. annis valide; & efficitur contrahi non potest; quod agnoverunt

tam Legislatores, quam Philosophi, qui idem ad matrimonium contrahendum longè majorem ætatem pubertate præscripserunt. Aristoteles lib. 7. polit. cap. 16. ex opinione Poëtarum, qui ætates hominum numero septenario distinguerunt, vitis ætatis trigelimumseptimum annum definit, & hoc est quod Solon quintum septennatum conjugio aptum esse decrevit. Philo lib. 2. de opif. mundi, probat Alciatus lib. 11. parerg. cap. 11. Plato annum trigelimum definit lib. 5. de Repub. quod observatum est ab Ægyptiis. Xenophon in Spart. Republ. Stobæus serm. 69. Cælius Rhodigin. lib. 16. lection. antiq. cap. 2. Germani pro re turpi habebant ante 20. ætatis annum uxoris notitiam habuisse. Tacitus de moribus German. Cæsar de bello Gallico lib. 6. & Hesiodus lib. 2. oper. diæ. ita canit:

*Junge tibi uxorem, firmus dum adhuc viget
adit.*

*Annos cum numeras ter denos, plusve, minusve,
Aptum est conjugio, decimo sed femina quarto
Anno pubescit, nubat mox deinde sequenti.*

Quare in nuptias immaturas invehunt Horatius lib. 2. od. 5. Terentius alt. 2. scen. 3. Ideoque lex Julia, & Papia ætatem 25. annorum in masculo, & 20. in femina ad liberos fufcipientes præscriptis illis verbis: Si quis conjugum masculus ultra 25. annum, femina ultra 20. obierint, semissim relictorum tantum capiant. Ulpianus in fragm. tit. 11. in princip. ibi: Aliquando vir, & uxor inter se solidum capere possunt, veluti si utera que, vel alteruter eorum nondum ejus ætatis sit, qua liberis exigit, idest, si vir minor annorum 25. sit, aut uxor annorum 20. Tertul. in apol. cap. 4. Sozomenus lib. 1. cap. 9. ad quod tempus referendi sunt textus in l. si ira quis 51. ff. de legat. 2. l. si vir uxori 61. ff. de condit. & demonstr. l. quod conditio nis 36. ff. de donat. causâ mort. l. etiam 141. ff. de verb. sign. ubi de legato relicto in tempus liberorum agitur. Illustrant Balduinus de l. Papia, pag. 64. Illustrissimus Ramos ad eandem legem, cap. 2. num. 3. Gothofredus in quatuor fontibus, fol. 295. Igitur non recte in præsentia docetur, secundum leges, canonesque puberes posse matrimonium contrahere.

Quâ dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, ætatem ad nuptias celebrandas, tam legibus civilibus, quam sacris canonibus definitam esse, l. in sponsalibus 14. ff. de spons. l. falsus 11. §. 3. ff. quod falso int. cap. attestaciones, hoc titul. & ita expedire, à Christo Domino ibi revelatum fuisse, refert sancta Brigitta lib. 8. revel. cap. 2. dum ait, ita se fuisse Dominum alloquutum: Attende filia, & scias, quod in omni conjugio christiano tenetur esse ætas, & consensus legitimus. Unde Imperator Justinianus in princip. Instit. de nuptiis, dum nuptias legitimas describit, ait: Secundum præcepta legum coeunt masculi quidem puberes, femina viripotentes; idest, secundum præcepta legis Julię & Papię, ut exponunt Cujac. lib. 4. differre. Modest. in d. l. in sponsalibus, Osualdus lib. 3. comment. Donel. cap. 14. littera D. Meril. lib. 3. observ. cap. 16. & lib. 5. cap. 10. pro quibus faciunt Ulpianus in fragmentis, tit. 11. §. lege Julia, ibi: Ex lege Julia de maritandis ordinibus tutor datur à Prætoris urbis ei mulieri, virginive, quam ex hac ipsa lege nubere oportet ad dotem dandam, dicendam, promittendam. Novella 3. Alexii Commeni, ubi ætatis diffinitio in nuptiis veteri juri tribuitur. Macrobius lib. 7. Saturn.

cap. 71.

DE ÆTATE
AD NU-
PTIAS IN
UTROQUE
JURE.

cap. 7. & in *senno Scipienis* cap. 6. dum ait feminas propter votorum fœdinationem maturius biennio quam masculos liberari: qui omnes ad legem Jul. & Papiam respectu videtur; sed ab hac sententia merito discessit Præceptor D. Franciscus Ramos d. cap. 1. num. 2. nam pubertatem, idest 12. annos in feminis, & 14. in viris, præscripsit esse jure civili Romanorum ante leges Juliam & Papiam, inveniunt Dionysius Halicarnassensis lib. 5. Ptoarchus in *Numa*, ad finem; nec inter capitula legis Juliz, & Papiæ, quæ ex suis fontibus composuit, & exposuit Jacob. Gothofred. referret ullum, ubi ætas nuptiis præstariatur, immo in cap. 5. cujus meminit Ulpianus supra relatus, supponitur potius quam noviter statuitur ætas ad nuptias, his verbis: *Ei mulieri, virginitas, quam ex hac lege habere oportet, ante ad decem dandum, dandum, promittendum si legitimum tunc non habet, a Prætor urbano datur.* Idem etiam probatur ex d. leg. in sponsalibus 14. ubi non diceret Consultus, in sponsalibus ætatem definitam non esse, ut in matrimonio, si certum esset matrimonii ætatem 12. vel 14. annorum præscribi legibus Julia & Papiæ, quoad præmia earundem legum; quia quoad hunc effectum etiam in sponsalibus definita ætas est, ut infra probabimus in cap. 6. & usque ad 25. annos virum, usque ad 20. feminam non puniri pœnis ipsarum legum, supra retuli. Unde Justinianus, Alexius Comnenus, & Macrobius referendi sunt ad antiquiores leges, quibus pubertatis ætas nuptiis contrahendis præstata fuit. Qui autem puberes dicantur ea utroque jure, exponemus textu sequenti. Jure ergo civili in matrimoniis contrahendis lege Juliz de maritandis ordinibus designata ætas fuit, l. in sponsalibus 14. ff. de sponsal. junctis l. quatuor 17. §. ultimo, cum duabus legibus sequentibus, de rebus auctor. judicis possid. l. si ætas 13. §. si minor 8. ff. ad l. l. de adult. cum aliis, in quibus supponitur, minorem duodecim annorum in matrimonium coire non posse; sed fuit designata talis ætas, ne autem feminæ nubere, aut viri uores ducerent, utique qui ante decemium sponsalia cum virgine contraherent, præmiis sponsis, vel maritis concessis non fruerentur, l. sapo 17. ff. de sponsal. notantur Brissonius lib. singul. de jure conub. Cujac. in recitat. ad tit. Cod. de sponsal. Anastasius Germon. lib. 2. animadu. capite sexto. Libus ad Tacitum libro tertio anal. annal. 45. versis. Caput de sponsal. Jacob. Gothofredus in quatuor feminis, pag. milii 319. distinctione, & plenius ad legem Patri 4. Cod. Theod. de sponsal. Magnus & Illustrissimus Præceptor meus D. Franc. Ramos ad leges Jul. & Papiæ part. capite primo, num. 5. & 6. Non tamen ut ea ætas statuta esset, ranquam ea certo jure sufficiens ad contrahenda matrimonio, in quibus semper desideratus fuit vigor, sen habita corporis ultra ætatem: quare Justin. in princip. Instaur. de nupt. agens de ætate ad eas requisita, tantum per habitum corporis illam demonstrat ita *Masculi quidem puberes, & summa viripotentes.* Quia licet ætas duodecim, & quatuordecim annorum communi, & assiduo usu admittat; tamen si in illa ætate iohabiles reperiantur ad contrahendum, non suffragant matrimonium inter eos celebratum; quia ea in se semper veritas attenta fuit, non joris præsumptio, aut præscriptio. Videndus est Menochius de arbitrar. censur. 1. cap. 58. per totum. Hanc ipsam doctrinam rationi naturali consensentem lequuta fuit pudicitia, & sanctimonia juris canonici, se-

cundum quod sufficit prædicta ætas ad contrahendum. Extremum si iohabilitas arguatur, omnia sumantur experimenta, etia n quæ minus decetia videntur ad ex plorandam veritatem.

Illud tamen speciali capite legis Juliz & Papiæ circa ætatem contrahentium nuptias cautum legitur, ut viri sexagenarii cum muliere nondum quinquagenaria; & contra mulieres quinquagenaræ cum viro sexaginta annis minore nuptias contrahere prohibeantur, his verbis: *Sexagenaria masculo, quinquagenaria femina nuptias contrahere juri non est; post eos tantum annos paritas hujus legis solentur.* Cujus capitis meminerunt Ulpianus in fragm. tit. 16. §. 3. Justin. in leg. sancimus 27. Cod. de nuptis, l. si major 12. in fine, Cod. de heredit. Suetonius in Claudis, capite vigesimo tertio, Seneca apud Lactant. libro primo de falsa religione, capite decimo sexto, ibi: *Virum sexagenarius saltus est, & illi lex Papiæ fœdalem imperavit.* Notantur Jacob. Gothofred. in Notis, & Prob. ad caput 2. legis Juliz, Matcellus Donat. in d. l. l. ad Suetonium, supra. Hujus tamen sanctionis ratio provenit ex fine ipsarum legum, nempe procreantibus liberorum, ad quam inatiles sunt istæ nuptiæ; quia oet vir sexagenarius ad procreandum idoneus censetur, l. si pater 15. §. in adrogationem, ff. de adopt. Cujacius libro sexto observ. capite vigesimo; nec major quinquagenaria ad concipiendum, l. si filius 21. in princip. ubi Cujacius, ff. de alimibus empti. Illustrant Brissonius de jure conub. pag. 32. Petrus Gregor. libro nono synagoga, capite sexto, numero tertio, & quinto. Caidas de potestate elig. capite primo, numero sexto, Sanchez de matrim. libro septimo, dispus. 33. numero decimo sexto; Menochius de præsumpt. tit. 6. præsumpt. 33. numero 17. Armeus de jure conub. capite secundo, sect. 4. Illustrissimus D. Franciscus Ramos ad l. l. Jul. & Papiæ, capite secundo, ubi numero quinto & sexto, exponit eruditè teatos in l. prima, §. n. ff. de concubin. l. liberta 35. ff. de op. lib. & de abrogatione hujus capitis ex SC. Claudiano apud num. fin. & post ipsum, seu (ni fallor) ex ipso Præceptore Jacob. Gothofredo in notis ad ipsas leges, fol. 317.

Ratio autem propter quam pubertas ab utroque jure in contrahendis nuptiis caligat, ex eo provenit, quia cum ad matrimonium contrahendum duo desiderantur, & discretio ad consensum explicandum, & facultas generandi; idem quousque pubertas non adveniat, creduntur impuberes ex defectu ætatis inutiles esse ad utrumque, videlicet consensum præstandum, & ad generandum, ac per consequens ad matrimonium contrahendum, cum deficiant consensus, & facultas generandi, quæ respiciunt substantiam, & effectum matrimonii, argumento legis 1. ff. de concubin. Armeus de jure conub. capite secundo, sect. 3. adveniente autem pubertate datum fuit eisdem juri matrimonii, ne venandum foris esset, seu unquam respiciere liceret ad illicita, ut de adolescente aiebat Claudianus libro secundo Stillie.

— *Pr. primus in conjugio disceret ignes,*

Ordine virum non luxuriantem juvenem.

Ad vitandum etiam, & frenandum concupiscentiam; si enim natura fecit fœminam anno 12. viripotentem, masculum anno 14. puberem, concedendum erat matrimonium in ea ætate, ne frustra daret natura talem apertitudinem in ætate. Quare etiam jure canonico, si detur ante pubertatem hæc apertitudo, & malitia suppleat ætatem,

6.

DE NUPTIIS
SEXAGENARIA

7.

TRANSDITUR
DISCRETIO
RATIO.

etatem, postea matrimonium inter pubertatem contrahi, *cap. puberes, cap. de illis, cap. final. hoc titulo*; quia adveniente eâ aptitudine, frustra expectant pubertas, *d. cap. puberes*, Phaulsius de *lucro dotis, gloss. 2. num. 6. Tiraquel. in l. 6. annu. num. 37.* debet tamen esse conjux discretus & habilis ad copulam, quia et malitia ætatis suppletiva dicatur, ut tunc copulativè desideratur, ut resolvit Sanchez de *marim. d. diff. 104. num. 11.* Et quia hæc ætatis præstatio ad nuptias potius tantum potest, ut infuiles, qui ipsi legibus non ligantur, dum judicio compositi sunt, matrimonium infra pubertatem contrahere valent, ut docent plures relati à Thom. Sanchez *lib. 7. diff. 4. num. 3. Basil. eod. tituli. lib. 7. cap. 63. num. 2.* & Principem potest dispensare in ea ætatis præstitione, aperit docet Leo Imperator in *novel. 119.* apud Hatinop. *lib. 4. promissionum, tit. 4.* & pro bono pacis, inter impuberes celebratis potest conjugium, in præstitione docet Nicolaus; quod tunc verum credo, quando contrahentes proximi sunt pubertati, ita ut consensum præstare possint, & huc matrimonium implere. Quæri tamen solet, an hæc dispensatio legitimè ætatis ad Episcopum spectet? Et verius est, quod si iustissima causa interveniat, veluti bono pacis, etiam Episcopo facultatem competere, cum talis facultas Pontifici reservata non sit, atque ita Episcopo mandata censetur, ut in *cap. quibusdam, in fine, de penis, cap. postulasti 7. de clericis excomm. cap. 2. in fine, de clericis pugnatis, cap. qui quis 43. de electis, docent Covar. in cap. alia, 1. parte, §. 7. num. 8. Sanchez *lib. 8. de marim. diff. 3. num. 1.* Salas de *legibus, diff. 10. sect. 3. §. 4. num. 12.* Suarez *eod. tituli. lib. 6. cap. 14. §. 8.* pluribus relatus defendit Narbona de *etate, anno 14. §. 9. num. penult.* licet contrarium defendat Barb. *lib. 3. verbo ult.* Si verò impuberes citra Pontificis, aut Episcopi licentiam matrimonium de factò contrahant, peccant lethalius, cum præsens prohibet per verba præceptiva lata sit, ut docent plures citati à Sanchez *lib. 1. de marim. diff. 17. num. 5.* licet ipse numerus sequenti male ab eis diffinitus, ut ei satisfaciens docent Gutierrez de *marim. d. cap. 16.* an verò matrimonium ab impuberibus contractum, quia non valet ut conjugium, sustineatur io vim ipsos aliorum, dicemus infra in *cap. fin.**

Nec obstat dubitatio (supra adducta); nam minor 25. annis non potest alios contrahere ecclesiasticè, ex quoque obligari, si curatorem habeat, aliis ritè obligatur. Ratio est, quia quando à tutore legitur, licet habeat dominium rerum suarum, non habet administrationem; & si administrationem habeat, ut contingit in bonis castrensis, ritè et alienare potest. Unde cum in matrimonio contrahendo minor nihil alienet, in quo administrationem non habeat, ideo impubes etiam curatorem habens potest efficere ex matrimonio obligari; & cum hodie per legem finalem, *tit. 1. lib. 3. Recopil.* concessum sit minoribus uxores ducenibus, ut postquam attingerint 18. annum, possint res suas, & uxoris suæ administrare, atque de eis ad libitum disponere, adeo efficatè obligantur ipsa bona alienando, ut nec beneficio restitutionis iuvati possint, ut contingit illis qui veniam ætatis impetraverunt, ut contra D. Iosephum Vellem differt. §. nervosè defendit D. Iosephus de Retes *lib. 7. apofe. cap. 4. §. 3.* Nec solùm potest minor uxorem habere bona sua administrare, verùm & in iudicio comparere absque tutore, ut D. D. Gmez. in *Decretal. Tom. IV.*

contra eundem Vellem probant D. Iosephus de Retes *ibid. supra*, Guzman de *veris. iur. verit. tit. 1. per eam.* Nec obstat augmentum ipsius difficultatis deductum ex sententia Philopodum, & diversarum gentium legibus; nam illi in ætate præstitione ad liberos suscipiendos ætatem illam definiunt, in qua frequentius id accidit. Romani verò legislatores, quos sequi fuerunt Ecclesiæ Patres, cernentes secundum naturam masculinum & femininum, adveniente pubertate perfecti, habilesque reddi ad sobolem procreandam, statim illis concesserunt liberam nubendi facultatem; non quia semper in ea ætate liberi suscipiantur, unde ad adoptionem plenam pubertatem expectantur, §. *minorem, Instit. de adop.* quia frequentius accidit, ut in ea ætate liberi suscipiantur; & quia lex Iul. & Pap. prænam imponebat orbo, ideo noluit antea maritum ea lege tenetiquam 25. annos expletet, & femina annum 10. ut supra retuli. Manet ergo, nuptiis contrahendis, tam legibus civilibus, quam sacris canonibus, pubertatem præstitionem esse, cuique dati in feminis post 12. annum, in viris verò post 14. Et quia pubertate perfectâ frequentius nuptiæ contrahuntur, ideo Iustin. in *novel. 130. collat. 7. §. 4. siquidem*, ait: *Novimus eos, qui citius contrahunt nuptias, non minus 15. annorum ad hoc procedere.*

Ex supra tradita lucem accipit textus in *l. hac conditio 10. ff. de condit. & demonstr.* ubi cum legatum testatum esset à patre filie cum nuptiis, quæ conditio nuptiarum plenius legatis adiciebatur, *l. cum facit 15. in conditionibus 19. l. in testamento 31. l. si ancilla, l. si legatum 68. l. Titio 71. §. Titio 1. conditionum 91. l. Titio 100. l. pater 101. ff. de condit. & demonstr. l. qui ex fratribus 14. ff. de condit. instit. l. 1. l. si quis heredem 7. Cod. de instit. & substit. l. legatum 4. C. de condit. instit.* & filia nondum nubilis ætatis in domum mariti deducta esset, docet Vipianus conditionem non videri adimpletam, quia non potest nuptia videri, quæ vitium pati non potest, *l. penult. ff. quando dies legati: atque ita ad legatum nequit pervenire. Sed in versis. An tamem dubitas Vipianus, an postea utiliter obediendo patre conditioni possit, quasi non nuptiarum? Quam questionem ut solvat, multum interest esse ait, an testator senserit de copiali iugo tantum, an de primo nuptiali iugo. Primo casu cum senserit de conjunctione tantum, nulla babita mentione primi conjugii, citi primâ vice iniussit nubat, conditio nec impleta, nec defecta est, sed io pendenti erit quousque iussit nubat, quia non omnes conjunctiones sufficiunt, ut impleatur conditio, *d. l. conditio, vers. sed enim.* Secundo verò casu, cum senserit de primo nuptiali iugo, si filia non iussit nubat, conditio deficit, quia illa verba, *cum nupsit*, hunc sensum habent, si cui primùm copulatus, iussit nubat: unde fit, cum fuisse testatoris voluntatem, ut si iniussit prima vice nupsisset, legatum filie non deberetur, quasi conditione defectâ, adeo ut si aliâ vice iussit nubere, nihil ageret summo iure: tum quia de his secundis nuptiis nequaquam testator sensit: tum etiam, quia conditio semel defecta, frustra postea impletur; nec enim solent restitui conditiones, *l. quidam 10. in princip. l. pater 21. vers. nec propterea, ff. de fideicommiss. libert.* iunctis his, quæ argumento horum iurum militet ad questionem forenses resolvunt Ganina *de off. 110.* & alii citati ibi à Florez de Mena. Carre-*

cum Vlpianus in d. l. *hac conditio*, jure summo neglecto benignus esse ait, etiam eo casu, quo testator (sensit de prima conjunctione, per illas nuptias invalidas conditionem nondum impletam esse defectam, quæ quidem verba variè exponunt Accursius ibi, *verbo Benigne*, Baldus ibi, n. 1. Castrensis num. 1. Socinus num. 5. quibus omittis Cujacius lib. 13. *observ. cap. 40. & lib. 10. 99. Papinianus in l. dotis 68. ff. de jure dotium*, existimat, mendosum esse locum; & sic legendum: *Benigne tamen dicendum esse, nondum impletam conditionem, non defectam*. Quam emendationem et si nominatim probaverit Faber in *jurisprad. tit. 9. princip. 5. illat. 11.* tamen contendit id non ex benignitate, sed mera juris ratione procedere: quâ solutione omisâ, & aliâ Collz in §. *si arbitratu*, amplias. ult. num. 22. qui licet expressè textum non emendet, in emendationem tamen Cujacii facile coincidit, cum affirmit sententiam Vlpiani eam fuisse, ut per primas nuptias inutilis conditio nondum impleta, nec defecta videatur, dicendum est cum Oualdo lib. 8. *comment. cap. 33. littera G*, sic esse accipienda verba Vlpiani, quod illa conditio, quæ summo jure defecta erat, benigno tamen jure pro nondum impleta habeatur.

Sed tunc obstat textus in l. *dotis 68. in princip. ff. de jure dotium*, ubi dotis promissio per nuptias invalidas defecta non censetur, sed tunc committitur, cum primum juxta nuptias intercedunt, contra id quod docetur in d. l. *hac conditio*, *vers. An tamen*. Sed respondendum est, in specie, quam Papinianus tractat in d. l. *dotis*, an per inutiles nuptias dotis promissio defecta videatur, necne? multum interesse, an nuptiæ ab initio invalidæ cum eadem persona utiliter redintegrentur, an verò nuptiæ à principio cum una persona inutiliter celebratæ, cum altera utiliter contrahantur. Primo casu dotis promissio per nuptias inutiles defecta non est, quia cum ex postfacto, cessante impedimento redintegrandæ sint, perinde est ac si unæ tantum nuptiæ intercesserint, ratihabitionis virtute. Vnde non immerito dicitur, quod ex eo tempore, quo nuptiæ utiliter constituuntur, dotis promissio debet incipiat; quippe hæc non purè concipitur, sed in se tacitam conditionem habet, si nuptiæ sequantur, l. in rebus 17. l. stipulationem 21. ff. de jure dotium. Et in hac specie explicandus est textus in d. l. *dotis*, in princip. usque ad *vers. quod enim*. Secundo verò casu, cum à principio nuptiæ inutiliter celebratæ, postea cum alio utiliter contrahuntur, tunc dotis promissio cum de primis nuptiis intelligatur, argumentis legis vobis, §. hoc sermone, Digesti de V. S. l. inter 26. §. ultimus. ff. de patris doti. l. matrimonium 21. ff. qui & à quib. aded per primas nuptias invalidas defecta censetur, ut non dudum obligatio ejus, et si aliæ nuptiæ utiliter intercedant: & in hoc casu accipiendus est Papinianus in d. *vers. Quod enim*. Ex quibus duo maxime sunt. Primum est, quod Papin. in d. *vers. Quod enim*, non solum cum Vlpiano in d. *vers. An tamen*, aperte convenit, sed etiam ipsius Vlpiani sententiam declarat, ut tunc demum locum habeat, cum nuptiæ inutiles à principio, cum alio utiliter contrahuntur, alioquin si nuptiæ invalidæ in d. l. *hac conditio*, postea cum eadem persona utiles esse cœpissent, utique conditio defecta non esset, ut ait Papin. in d. l. *dotis*, in princip. Secundum est, quod cum Vlpianus in d. *vers. An tamen*, dicit ex benignitate conditionem, quæ

summo jure defecta est, pro nondum impleta haberi, ne aperte adversetur dictæ legi *dotis*, *vers. Quod enim*, non absurdè interpretabimur cum Accursio verb. *Benigna*, in d. l. *hac conditio*, sic ibi Bartol. & Tiraquell. in d. §. hoc sermone, limit. 1. num. 29. ut Papinianus sententia vera sit attento jure summo; Vlpiani verò ex benignitate, et si immerito rejiciant Socinus supra, numero 6. Colla d. amplias. ultim. num. 22. qui alias asserunt, illud non est omittendum, in dicta leg. *dotis*, nondum factis sponsalibus, dotis promissionem fuisse interpretatam, quo casu naturaliter dotis promissio æquè defecta censetur, quàm si aliæ nuptiæ mediæ interveniant, leg. si sponsalibus 58. in princip. ff. de jure dot. Diversum est si factis sponsalibus dotis stipulatio fiat; tunc enim, si sponsalibus misso repudiî libello sit renuntiatum, adeo stipulationis conditio defecta videtur, ut licet postea nuptiæ cum eadem persona contrahantur, non ideo convalescat stipulatio, quæ semel evanuit, l. stipulationem 21. l. & licet 22. ff. de jure dotium, l. 4. §. 1. ff. de patris, explicat post antiquiores Cujac. lib. 10. 99. Papin. in l. *dotis*, juxta quæ accipienda est sententia textus in l. *quod Servius 8. vers. Quod enim*, juncto *vers. procedenti* ff. de condit. caus. dat. cum Bartolo ibi, num. 3. & 4. Fabro in *rationali*. ibidem; sententia tamen dictæ legis *Quod Servius*, in princip. maxime notanda est in hac tractatione de nuptiis ex defectu ætatis invalidis, de qua disserere non vacat. Videnides est Narbona de ætate, anno 14. q. 9. ubi n. 10. explicat textum in l. *fallus 11. §. fin. quod falso minor*.

Deinde ex supra traditis deducitur ad inutiles esse nuptias inter impuberes celebratas, ut si minor 12. annis in domum viri deducta sit, ex adulterio, quod ante ætatem legitimam commisit, accusari non possit jure mariti, cum adhuc ejus uxor iusta esse non caperit, leg. si uxor 13. §. si minor, ff. de adulteriis: cujus textus sententia exponenda est cum Cuiacio lib. 6. *observ. c. 16. Basil. lib. 12. de marit. cap. 6. n. 7.* Forcatulo in *Cupidine juris*, c. 5. n. 9. Narbona anno 14. q. 41. et si repugnet Faber lib. 3. *consect. c. 6.* quod ita demum accusari interim non possit, si modo sponsalia non præcesserint; nam si sponsalia celebrata fuerunt, tunc accusatio jure mariti competit, quod satis innuit Consultus in d. §. si minor, dum ait, *Quasi sponsa poterit accusari*. Quia licet accusatio ex lege Julia eo casu non competeret, tamen rescritto Severi & Antonini concessa fuit sponso accusatio adulteræ sponse, ne matrimonium qualecunque, nec spem matrimonii violaret liceret, d. l. si uxor 13. §. placet, l. miles 11. §. quærebatur ff. ad leg. Jul. de adul. l. cum hic status 32. §. si quis sponsam 12. ff. de donat. inter v. si propter 7. C. de adul. & ita eo casu sponfus agere potest adversus sponsam, non tantum de injuria sibi illata, ut voluerunt Covarr. de *matrim.* 1. p. num. 9. Germonius lib. 2. *animadu.* c. 4. Molina de *just. tract. 3. disp. 93. n. 7.* Gutierrez de *matrim.* c. 1. n. 17. sed etiam de adulterio, ut rectè exposuerunt Sarmientus lib. 1. *select. cap. 5. num. 1.* Richardus in §. item lex, numero 4. Instit. de public. judiciis, adducentes textum in dicta leg. si uxor, §. Divi. Nec obstat, adulterium non nisi in nuptam committi, leg. inter 6. in princip. ff. de adul. leg. inter 101. ff. de verb. sign. cap. lex, §. adulterium 36. quest. 1. docent pluribus relatis Sanchez lib. 1. de *marit. disp. 2. num. 2.* Molina d. *disp. 93. num. 6.* Nam respondetur, quod licet proprie adulterium in nuptam committatur, sufficit tamen quod

10.
EXPLICA-
TUR L. DO-
TIS 68. ff.
DE JURE
DOTIUM.

II.
EXPOSITIO
TUL. SI
UXOR 13.
§. 1. MI-
NOR, ff. DE
ADULT.

quod spes iusta thori violetur, ut adulterium committatur, §. *feminor*, quæ spes vinculum inducit, donec vel alio matrimonio, vel reunionatione dissolvatur, l. *miles* l. §. *quarebatur*, ff. ad l. *lul. de adul.* l. 2. §. *in sponsalibus*, ff. de *divort.* tit. 17. notat Sarmiento d. cap. 5. num. 2. ut sic jam appareat, propter adulterium tempore sponsaliorum committimus, sponsam iure mariti accusari posse, ut docent Glossa verbo *Sponsam*, in capite *quemadmodum* 25. de *iurejur.* & alii laudati à Sanchez *supra*, num. 1. Sarmiento, Cujacius, & Faber *supra*. Novo tamen rescripto opus fuit, ut disposuimus in uxorem per legem *lulam*, rescripti interpretatione ad sponsam protraheretur, ut notavit Biffonius lib. 2. de *adul.* alioquin enim lex *lul.* locum non habebat in eo qui cum alterius sponsa concubisset, ut ait Paulus

in *frag. veterum juris auctorum*, num. 4. cuius loci meminit Collanus de *sponsal.* tit. *quid sint sponsalia*, n. 17. Hoc tamen procedebat iure civilis antiquo; nam hodie dumtaxat uxor, vel sponsa de presenti iure mariti accusari potest, l. 1. tit. 17. part. 7. l. 4. tit. 20. lib. 8. *recopil.* Gomez in l. 80. *Tauri*, num. 47. Fatuacius in *praxi*, q. 141. num. 50. Illud tamen non omittam, peccantem cum sponsa alterius de futuro, teneri exprimere in confessione circumstantiam illam, ut resolvunt Sarmiento d. cap. 5. num. 3. Molina de *iust. d. disput.* 93. num. 8. Rebelle de *obligat. iustitie*, l. p. lib. 4. quest. 8. sect. 1. num. 9. Gutierrez d. cap. 1. de *matrim.* num. 18. et si minus rectè negget Covarr. d. cap. 1. num. 18. nec verius distinguat Sanchez d. *disput.* 2. num. 6. quem reprehendit d. lib. 12. cap. 6. num. 8.

C A P V T III.

Isidorus.

Pueres à pube sunt vocati, idest à pudencia corporis nuncupati, quia hæc loca primò lanuginem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatem existimant, idest, cum puberem esse, qui 14. annos explevit, quamvis tardissimè pubescat. Certum autem est, cum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam possit. b Puerperæ sunt, qui annis puerilibus pariunt. Vnde & Horat. Laudantur simili prole puerperæ. Et dictæ puerperæ, vel quòd primo partu gravantur, vel quòd primos pueros pariunt.

N O T A.

Isidorus.] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 7. & reperitur textus hic lib. 11. *etymolog. ipsius Sancti*, cap. 2. ex quo litteram textus restituo prout reperitur tom. 1. *operum ipsius Sancti*, ex editione Ioannis Grial, quam iussu Magni Philippi II. ex vetustis exemplaribus emendatam, & correctam edidit Sanctus Isidorus, Doctor Hispaniæ, & Hispanensis Præsul. Scriptis varia opera, quæ recenset Sanctus Braulius Episcopus Caslauragni, & de hoc *Etymologiarum* libro ait: *Etymologiarum codicem, nimia magnitudine distinsum ab eo titulis, non libris, qui rogatus eum fecit, quamvis imperfectum ipse reliquerit, ego in viginti libros divisi.* Quod opus omni modo Philosophiæ conveniens quilibet crebrà meditatione perlegerit, non ignotus divinarum, humanarumque rerum scientià meritis erit; ibi redundans diversarum artium elegantia, ibi quæcumque ferè sciri debent, restricta collegit. De ejus sancti præclaris animi dotibus, litteris, sanctitate, & miraculis, quibus claruit, plura ex pluribus concessit Tamayo à Salazar tom. 2. *maritrol. Hisp. die 4. Aprilis.* Ejus opera, quæ extant ex vetustis exemplaribus emendata, & notis illustrata Garfæ à Loaysa, edidit iussu Philippi II. Joannes Grial.

b Puerperæ.] Consonat D. Hieronymus in cap. 4. *Hieremie*, ibi: *Puerpera interpretatur, quæ primos parit fetus.* Nec est cur Cujacius in præfati hanc etymologiam falsitatis arguat, quia feminæ quæ quæcumque ætate pueros pepererunt, puerperæ dicuntur; nam licet id verum sit, & probetur ex l. *pueris* 163. ff. de *V. S.* ibi: *Puerperas appellamus recientes ex paribus.* Terentio in *Andria*.

— *Multo rectius est,*

Quam illam puerperam nunc duci, huc perviam, agrosam.

Plauto in *amphis.*

D. D. Gonzal. in *Decretal.* Tom. IV.

Postquam parturire hodie uxor caput tua, Vbi utero exoritur dolores, ut solem puerpera, Invocat Deos immortales, ut sibi auxilium ferant, Manibus puris, capite aperto.

Immo omne quod ad partum pertinet, puerperium dicatur, Gellius lib. 12. *noct. cap. 1.* Vnde Ovidius lib. 10. *metamorph.* ait:

Admovique manus, & verba puerpera dixit, Nempe verba, quæ in puerperio pronunciantur ad juvandum ipsum partum: tamen eleganter D. Isidorus iuxta sententiam D. Hieronymi, & Horatii lib. 4. carminum, puerperam dixit quæ primum partum edidit; non tamen negavit Sanctus Doctor, etiam feminam majorem partum edentem puerperam appellari posse.

COMMENTARIUM.

Pubertas à pube dicitur; est autem pubes, quæ vigoris vestigium dicitur in l. 4. C. *quætestam. facere*, & illustrat Amaya in l. *unica*, C. *de maiuma*, num. 37. lanugo, quæ maribus ut plurimum 14. anno, aut 15. feminis 12. aut tardius, circa pudenda oriri solet, ut probat Paulus Zacchias lib. 1. *qq. medicolegal.* q. 6. ejus meminerunt Ausonius in *Rosa*:

Collige virgo rosas, dum flos novus, & nova pubes.

Horatius lib. 2. *carmin.* od. 8.

— *Pubes tibi crescit & omnis.*

Hippocrates lib. de *natura puer.* ait: *At simul ac mensibus genitura via patet, tunc puero ac virgini extrema cuticulâ rarefcente, pilus in pube nascitur.* Unde iuxta ipsum pubertas id vitæ spatium dici potest, in quo primum pube in pudendis, aliisque corporis partibus erumpente, primum ad generandum homo aptus fit. Idem Hippocrates relatus à Menochio lib. 2. de *arbitrariis, centuria 2. casu 57.* in homine septem ætates à septen-

3.
ETYMOL.
PUERPERA
TATIS.

nio in septennium præscripsit, & per consequens secundum pupillatam, sive puberem, in secundo septennio terminavit. Stoici eandem ætatem sequuti fuerunt, prout se, scdamque suam reipub. & civilibus negotiis accommodabant, teste Plutarcho in lib. de pugnæ Stoi-corum, cap. 24. Hujus opinionis fuisse Epicu-reos illud suadet, quod omnia cerro in tempore perfici & consummari existimabant, ut constat ex Lucretio, qui eorum doctrinam nobis repræ-sentat de naturæ rerum lib. 5. ibi:

*Quoniam est mirum si certo tempore luna
Gignitur, & certo delectur tempore rursus,
Cum fieri possint tam certo tempore multa.*

Et paulo superius de ætatibus hominum cætis dierum periodis advenientes, sic cecinit:

*Nec minus incerto dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere cutem,
Et pariter mollem malis admittere barbam.*

Vbi ea verba, incerto, disjungenda sunt, non con-jungenda, ut legatur in certo, ut ibi notavit Dionysius Lambinus. Itaque sentiebant Epicu-rei, non tantum à lege, sed etiam à natura æta-tes hominum certitudinem habuisse: per con-trarium Plato lib. 11. de legib. ætati detulit, sed ex habitu corporis, tam in fœminis, quam in maribus rem diffiniendam esse præscripsit, locum affert Menochius d. cent. 2. casu 8. num. 3. Re-wardus lib. 4. var. cap. 10. Cæda in Virgilium lib. 7. *Æneid. non procul a principio.* Alii utumque re-quirebant, nempe ætatem quatuordecim anuo-rum in viro, duodecim in fœmina; & hoc am-plius, ut tales possent ex habitu corporis repa-ri. Ex his forsitan primus fuit Euripides, qui in tragedia Iphigenie inducit Clypten matrem sic de filia loquentem:

Sed & lex, & ætas idem postulant ut elocetur.

Quem locum imitatus fuit Virgilius lib. 7. *Ænei-das, circa princip.* loquens de Lavinia Latini Regis filia:

*Sola domum, & tantas servabat filia sedes
Iam matris viro, jam plenis nubilis armis.*

Vbi notat Servius, Poëtam secundum jus Ro-manorum loquutum fuisse, quo ab utroque simul discernebatur, nobilis, & pupillaris ætas, ab habitu scilicet, & ab annis; quem repre-hendere voluit Hieronymus Magius lib. 1. *miscel. cap. 3.* sed rectissime defendit Cæda ibi. Ex iis tribus sententiis Consulti etiam tres sententias sequuti fuerunt. Proculiani ab ætate pubertatem diffiniabant: Sabiniani, seu Cassiani, ab habi-tu corporis hanc ætatem discernabant: Priscus, qui fuit Iavolenus, ut rectè suspicatur Benedic-tus Pinellus lib. 2. *select. cap. 4. ex num. 22.* quamvis multa à Cassio deduxit, ut constat ex l. 2. §. ult. ff. de orig. juris tamen sic voluit Sa-binianorum sententiam temperare, ut ætatem non respiceret, & habitum simul corporis require-ret. Proculianorum sententia obtinuit: ideo-que pubertas legalis contingit fœminis post 12. annos, viris post 14. Et quamvis illam puberta-tis diffinitionem sibi adscribat Iustinianus in l. ultim. C. quando tutor, vel curator, §. 1. *Insist.* quibus modis tutela finitur; fuit tamen multo ante Iustinianum observata; namque insignis Theo-logus, & Iurisconsultus Tertul. qui tempore Severi Imperat. floruit, in libro de veland. virgi-nibus, ait: Tempus Ethnici observam, ut ex lege nature jura sua ætatibus reddam: nam fœminas qui-dem à 12. annis, masculos verò à duobus amplius ad negotia mittim. Idem in lib. de anima, prodidit: & quia ibi rationem à nostris prætermisam af-

fert, cur homines adventu pubertatis sapiant, non abs re erit illius verba libere citare: *Quan-tum autem & retro præstrinxerimus omnia natura lia anima ipsi substantia inesse pertinentia ad sen-sum, & intellectum, & ex ingenio anima sensu, sed paulatim per spacia ætatis procedere, & variè per accidentia evadere, pro artibus, pro institutis, pro locis, pro dominatricibus potestatibus; quod ta-men faciat ad carnem, animaque propensam nunc so-cietatem, pubertatem quoque animam cum car-nali dicimus convenire, pariterque & illam suggestio sensum, & istam processu membrorum exurgere à quatuordecimo ferè anno: non quia Asclepiades inde sapientiam supputat, nec quia jura civilia ab hinc agendis rebus adtemperat, sed quod & hac de primordio ratio est. Si enim Adam, & Eva ex agnitione boni & mali pudent vegere senserunt, ex quo id ipsum sentimus, agnitionem boni, & mali proficimur: ab his autem annis, & suffulcor, & vestior sexus est, & concupiscentia oculis arbitri-atur, & communicat Iplacium, & intelligit qua sint. Nisi dicamus, Tertullianum, qui Stoicus fuit, ut competenter Lipsius lib. 1. manducit. ad Stoic. discip. cap. 17. Quevedus in defens. doct. Stoic. loquutum fuisse juxta eorum scdam. Ma-crobium verò, qui totus in sequenda & illustranda doctrina Hippocratis, illi adhæsit, & ita pupillarem ætatem primum lege lata præ-scripsit, docuit Magnus Præceptor D. Jo-sephus Retes in acad. de acquir. hæred. in princip. num. 23. Quocirca Macrobius, qui ante Iustinia-num vixit, lib. 6. *Satur.* testatur secundum jura publica 12. annum in fœmina, & 14. in puero pubertatis ætatem diffinire; licet enim ante, vel post eos annos pubertas naturalis con-tingat nunnquam, ut ex Philosophis & Medi-cis probant Zacharias lib. 1. tit. 1. q. 6. plures apud Narbonam de ætate, anno 14. g. 1. Añicus de jure connub. cap. 2. *sect. 1.* tamen leges ea, quæ fre-quenter accidunt, respiciunt, l. nam ad ea. l. neque leges, ff. de legibus: ideo eam ætatem pro pubertate utrique lexui præfiniunt, rejectaque fuit Cassianorum sententia, quia jura eam inhonesta inspeccio, saltem vitorum, necessaria erat ad cognoscendam pubertatem, ut deducit ex l. 4. ff. de in litem jurand. l. si dies 21. ff. quando dies legat. fin. C. quando tutor, l. curator, l. 4. C. de testam. l. minor 32. ff. de minor. quam è mendis correptam restituit Petrus ad jus Atticum lib. 2. tit. 4. l. unie. in C. Gregoriano, si major fueris pu-bes, d. princip. *Insist.* quibus modis intel. finit. & re-ferunt Quirilianus declam. 279. ibi: Postea nuda-ri filium, atque in conspectu judicium constitui coegisset, atque interrogaret, an ille maritus esses, qui fieri pater non posset, pnia nondum habebas mari-ti dolorem. Plato lib. 11. de legibus, ibi: Conve-nientiam ætatis ad nuptias & contra, judex nudos omnino mares, pubem usque inspicies, judex. Do-cuerunt, & probantur hanc corporis inspectio-nem apud Romanos in usu fuisse Petr. Hetod. ad dictam declam. Quirilianus, Osnald. lib. 3. *Donel. cap. 14.* Duatenus ad ius, qui testamenta fa-cere, Colla in cap. si pater, verbo Impuberes, de testam. Petrus ad jus Atticum, lib. 2. tit. 4. *Cuias. in l. 17. C. de pallis, Menoch. de arbit. casu 8. num. 3.* Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 104. n. 32. Cujas. lib. 2. cap. 1. ubi exponit legem Thais 41. §. libertate, de fideicom. liberi. P. Faber lib. 3. *semel. fer. cap. 16.* Osnald. 3. *Donel. cap. 4. liter. E. F.* bet in jurispru. tit. 22. princip. 2. *Pinel. lib. 2. sect. cap. 4. n. 17.* Panciroli lib. 2. *variar. cap. 9.* *Fortner. lib. 2. rer. quod. cap. 16.* Metillus lib. 1. *observ. 2. 22.**

Amaya lib. 3. *obferu. cap. 5. num. 34. & in l. unic. C. de maim. num. 35.* D. Petrus de Velasco in *rixis consulti. fol. 66.* Lælius Bifeiola lib. 1. *horar. successi. cap. 20.* Narbona d. q. 1. Paulus Zacchias d. q. 6. licet Reuarius lib. 4. *varior. cap. 10.* existimetur Cassianos æstimasse pubertatem ex habitu corporis, intelligentes per habitum corporis, universi corporis positionem, figuram ac formam; non verò inhonestam aliquam corporis inspectionem; & ante Reuarius non multo aliter Cujac. sentit, & cum eo Faber d. tit. 22. *princip. 2.* Nec dissentire plene videtur Salmut. ad *Pancir. tit. 43.* consentit Reuarius. Theoph. tom. 4. *sest. 2. cap. 8. fol. 804.* cum indecora valde sit corporum nudatio, ut probat ipse Theoph. Cur autem femina citius pubescant quàm viri, quæri solet in l. *quâ aetate. ff. de testam. & Theophrastus lib. 1. de causis plantarum*, eam rationem affert, quoniam naturâ spissa & sicca non facile augentur; contrâ laxa & humida cresunt celeriter, ut videre est in arboribus & plantis; atque idèd feminas celerius augeri, & pubescere quàm mares, eo quòd naturâ humidiores solutioresque sint. Aristot. lib. 4. *de generatione, cap. 6. air.* Intra parentem longiore quidem tempore femina concipiuntur, quàm mares; at cum in lucem venerint, celerius perficiuntur; nam & pubes, & vigor, & senectus prius illis obtingunt. Sunt enim femina naturâ debiliores, frigidioresque, & sexum femininum, quasi lesionem naturalem, & detrimentum esse putandum est. Proinde ob suam debilitatem citò ad ætatis florem, senectutemque perveniunt, cum omnia minora, ut in artis, sic in naturæ operibus citius ad finem perducantur. Macrobius lib. 7. *Saturn. cap. 7. ibi: Quod citò admoventur generationis femina, non nimis caloris, sed naturæ infirmioris est, ut exilia poma celerius maturefcunt, robusta serius.* Idem lib. 1. in somno Scip. Bis septem ipsa ætas necessitate pubescit, tunc enim moveri incipit vis generationis in masculis, & purgatio seminalium: idèd tutela pueris quasi virile iam robur absolvitur; de qua tamen femina propter votorum festinationem maturius biennio legibus liberatur. Quæ ultima verba exponenda sunt, propter festinationem voti contrahendi matrimonium; nam licetram vir, quàm femina adveniente pubertate carnis titillationes sentire incipiant; tamen vir non ita citò votum nuptiarum habet quàm femina, cum aliter per vagos, etsi illicitos, concubitus vitare solet. Femina tamen, quæ propter honestatem ab illis amovetur, citius votum nuptiarum habet. Facit ratio Vlpiani in l. *mulier, §. propon. ff. ad Trebel.* Alias rationes prosequuntur Paulus Zacchias d. *quæst. 6. ex numero 51.* Narbona d. *quæst. 1.* Hæc de pubertate naturali, & legali. Est alia plena pubertas, quæ in ado-

ptionibus, & legaris alimentorum observatur, quam Consulti anno 18. diffiniunt, l. *adrogato, ff. de adopt. §. minorem, Insit. eod. tit.* Itaque Imperator Hadrianus constituit, si usque ad pubertatem alimenta relinquatur, pueris usque ad 18. & puellis usque ad 14. ætatis annum præstanda esse, l. *Mela, ff. de aliment. legat.* Cuius in cap. si Pastor, verbo impuberes n. 3. Quare antem plena pubertas his annis æstimetur, triplex ratio affecti potest. Prima, quoniam natura frigidiores ante illam ætatem non solent pubescere, cap. *impuberes, hoc tit. ibi: Quamvis tardissime pubescat.* Vnde Paulus lib. 3. *sement. Spadones*, inquit, eo tempore testamentum facere possunt, quo plerique pubescunt, idèd anno 18. Secunda ratio deducitur ex Hippocrate supra relato. Tertia ex eo, quod ea ætate multi non valeant mortales corpore, & animo: quemadmodum Mæcenas docet apud Dionem Cassium lib. 5. 2. Cæterum, inquit, in Equestrum statum allegendi octidècim annos ætatis habere debent, hæc enim potissimum ætas firma corporum, & animorum habitus conficiunt.

His animadvertitis, ut ad præsentem textum accedamus, & rationem quare Raymundus cum sub hoc titulo complavir, agnoscamus, sciendum est, in eo S. Iudorum pubertatis etymologiam docere, & simul sententiam Proculianorum & Cassianorum referre; & hanc posteriori Cassii approbare, utpote magis propriam & congruentem etymologiam pubertatis, quam assignaverat, & adstruere intendebat; non quia approbasset inhonestam inspectionem, ut vulgò creditur, & docerit Antonius Hostlianus in *dialog. de herba*; sed tantum quia pubertatem eximius Doctor æstimaverat ex habitu corporis, ut quando ex universâ corporis positione constaret generandi potestatem adesse, tunc pubertatem contigisse dicamus, ut etiam docuit Gregorius VII. in cap. 3. hoc titulo, in prima collect. ibi: *Manifestum est eum puberem esse, qui gestulatione sui corporis talis est, ut etiam procreari possit, licet ei admetas legibus definitas non pervenerit.* Et licet sacri Canones pubertatem legalem in matrimonio contrahendis agnovissent, cap. *continebatur, cap. attestaciones, cum sequenti, hoc titulo*; tamen quia aliquando malitia supplet ætatem, & vigorem naturæ præcoccem reddit; idèd eo casu, cum adisset discretio ad consensum præstandum, & simul facultas coeundi, potest contrahi matrimonium, quia pubertatis naturalis adest, licet legalis non advenierit, cap. *istis, leg. ult. hoc titulo, cap. fin. de eo qui cognovit, leg. 6. tit. 1. part. 6. docet Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 104. n. 20.* Basilium lib. 7. *de matrim. c. 65. n. 1.* Theophil. supra, qui rectè resellunt Glossam in præsentis, in d. c. de illis, dum docent, semper ætatem ad matrimonium æstimari ex habitu corporis.

4.
EXPONITUR PRÆSENTIS TITULI

CAPVT IV.

Alex. III. a Herfordiensis. Episcopo.

Litteras tuæ fraternitatis recepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod quidam Parochianus tuus A. nomine, cum esset perfectæ ætatis, quandam puellam in b cunabulis desponsavit: procedente verò tempore idem A. matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit. Vnde quia dubitas, an huiusmodi matrimonium stare debeat, à nobis exinde consilium postulasti: super quo fraternitati tuæ taliter duximus respondendum, quod si præfatus vir matrem præfatæ puellæ, antequam puella ipsa septimum annum complevisset, in uxorem accepit, matrimonium ipsum non diff-

D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

G 3 solvas

solvas, sed eundem virum præfatam mulierem, sicut uxorem, liberè tenere permittas, cum huiusmodi desponsationes nullæ sint quæ in cunabulis fiunt. Verùm si postquam præfata puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem in uxorem accipit, cum sponsalia ex tunc placere consueverint, inter eos sententiam de divortio non diffusas promulgare, nec ipsam, seu filiam, seu matrem, uxorem habere permittas.

NOTÆ

1. ^a *Erferendensi.* Ita etiam legitur in 1. *collect. sub hoc tit. cap. 5. & post Concil. Lateran. p. 1. cap. 2. De hac Diocesi egi in cap. 2. de temp. ordin.*
2. ^b *Cunabulis.*] Cunabula enim sunt infancie

panni, quos solos mortui scem referunt, quasi retrospecti ad diem natalem, & ic utentem præterit, ut ex D. Hieronymo & Arnobio probat Cujac. in præfati.

^c *Divortii.*] Propter impedimentum publicæ honestatis nullum fuerat conjugium, ut probatur in cap. 3. de sponsalibus.

CAP V T V.

Idem ^a *Eborac. Archiepiscopo.*

Accellit ad præsentiam nostram nobilis vir Vv. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cuiusdam nobilis viri, dum esset minoris ætatis, desponsasset, postmodum ipsa assensum in hac parte non præbente, antequam ad nobiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium: procedente verbò tempore, defuncto patre puellæ, matrem ejus Vv. sibi matrimonio copulavit; quod quidem factum cum sustinere nolles, cum sollicitè monuisti, ut ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti; tamen accepti ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti. Verùm præfatus Vv. in nostra præsentia constitutus, sua nobis assertionem proposuit, quod puellam ipsam dum esset infra septimum annum desponsavit, sed postea antequam ad nobiles annos pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatus Vv. in virum acciperet, & ita cum patre suo; in cuius potestate remanserat, & cum præfato Vv. ad præsentiam tuam accessit; & cum ab ore puellæ audisses, & per eam cognosceres, & per patrem ejus, quod memoratum Vv. in virum volebat, statim illum in plena Synodo ab huiusmodi desponsatione publicè absolutum denunciasti. Elapsis vetò pluribus annis post, mortuo patre puellæ, charissimus in Christo filius noster S. H. Anglorum Rex matrem supradictæ memorato Vv. tradidit in uxorem, quam idem Vv. ut discordia orta inter consanguineos suos, & consanguineos mulieris sopiretur, accepit, & solenniter desponsavit, & etiam sine contradictione Ecclesiæ duxit, & ex ea liberos procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Vnde licet contineatur in literis tuis, quod ipsa puella erat ætatis minoris quando huiusmodi desponsatio facta fuit; tamen refert, utrum esset minoris ætatis proximæ ætatis aperiens matrimonio, aut infra septem annos. Ideoque f. t. p. A. f. m. quæ rei veritate inquisita diligenter, & cognita, si tibi constituerit, quod præfata non esset septennis quando præmemorato Vv. desponsata fuit, & postea in eum non consenserit; & quod idem Vv. ab huiusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, matrimonium inter eundem Vv. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorundem proles decuntes esse legitimas, quia sicut discretio tua non ignorat, desponsationes, & matrimonia ante septimum annum fieri non possunt, præterim si consensus postea non interveniat. Sanè si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverit, licet prædictus vir a desponsatione illius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire volebat; in honestum tamen videretur, ut matrem ejus habeat, cuius filia sibi fuerat desponsata. Verùm si tibi visum fuerit, ut cum matre puellæ remaneat, ne discordia inter utriusque consanguineos olim exorta, nunc autem sopita, denudè suscitetur, id dissimulare poteris, & æquanimiter tolerare. Filii autem, quos de ipsa suscepit, id dissimulare poteris, & æquanimiter tolerare. Filii autem, quos de ipsa suscepit, vel matrem hæreditatis prohiberi non possunt.

NOTÆ

- ^a *Eboracensi.*] Ita etiam legitur in 1. *collect. sub hoc tit. cap. 6. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 7. 2. de Eboracensi Angliæ Metropoli*

nonnulla addunt in cap. 4. de rescriptis.

^b *H.*] Henricus videlicet secundus Rex Angliæ. de quo plura Richardus Smiteus in *historia Ecclesiæ Anglicanæ*, & non a'duximus in cap. non est, de sponsalibus. De autoritate Prin-

cipis secularis in nuptiis vassallorum agemus in cap. 3. qui clerici vel vov.

c. *Fuerit absolutus.* Id est absolutus declaratus, ut antea Pontifex dixerat: & in cap. 2. de jurejur. Glossa non male, *absolvimus*, interpretatur, *absolutum declaramus*: & in l. *si uti*, vers. *sed si quaeritur* ff. *si servitus vindic.* per sententiam iudicis servitus non constituitur, sed quæ jam est constituta, declaratur: notatur Cujac. hic; Bajo Arcoyo in cap. *Quintavallis*, n. 74. de *jurejur.*

COMMENTARIUM.

IN his duabus Alexandri Decretalibus una, eademque præponitur species, & simul una refertur decisio; quare ex utroque textu sequens adducitur assertio: *Sponsalia inter infantes contracta, vel à majori cum infante, pro infestis habentur, adeo ut nec publica honestas impedimentum producant.* Probat eam textus in cap. unico, 30. q. 2. cap. continetur 6. cap. de illis, cap. à nobis 8. cap. ad dissolvendum, hoc tit. cap. 1. eod. tit. in 6. cap. 1. de sponsal. eodem libro, l. in sponsalibus 14. ff. de spons. Novel. Leonis 190. Novel. Xiphilini apud Armenopolim lib. 4. promptuarii, tit. 6. §. 29. Carnotens. epistola 99. & 245. l. fin. tit. 1. partit. 4. Illustrant ultra congeitos à Barbosa in præfenti, Cujac. hic, P. Greg. lib. 9. synagm. cap. 7. & lib. 3. partit. tit. 21. cap. 14. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 16. Gutierrez eod. tract. cap. 2. Basilus eod. tract. lib. 1. cap. 65. num. 1. Fachineus lib. 3. controuv. cap. 26. Germonius lib. 2. animadv. cap. 2. Osualdus lib. 7. comment. Donelli, cap. 9. lit. S. Costanus de sponsal. fol. 19. Cujac. lib. 4. differ. Modelt. in d. l. in sponsalibus. Alberic. Gentil. lib. 5. de nuptiis, cap. 1. Agidius Boslius tom. 1. oper. moral. tit. 2. §. 13. Cujac. ad titulum C. de spons. Narbona ann. 7. quest. 19. & 20. Brissonius de ritu nupt. fol. 153. Medrano de consensu contrub. cap. 7. num. 2. Franciscus de jure contrub. cap. 2. sect. 1. Hurtado de matrim. disp. 1. difficult. 4. Diana p. 1. tract. 4. resol. 224.

Sed pro dubitando ratione in præsentem assertionem ita insurgit. Pupilli contrahere non possunt, nec negotium aliquid sine tutoris auctoritate gerere, l. pupillus, ff. de obl. & alt. l. in negotiis, l. pupillum, ff. de reg. jur. ergo neque ex sponsalibus, est infanti majores luit, obligari poterunt. Accedit, nam si ætas septem annorum ad sponsalia contrahenda desideratur, quia in ea liber consensus adest, etiam in infante consensus datur, siquidem possessio, quæ sine consensu non acquiritur, Decius in l. 1. §. ff. de reg. jur. à septennio minore acquiritur, l. 3. C. de acquir. possess. & illum intellectum habere, docet Seneca lib. 7. controuers. ibi: *Nihil puero esse laicius, nique iniquius; nam ad eos pervenire annos, ut intelligat, & nondum ad eos, quibus fingat.* Ergo si ætas septem annorum præscripta est ad sponsalia hoc consensum in ea intercedentem, etiam ante ipsam ætatem ex eadem ratione possunt ea celebrari.

Quæ dubitando ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, Modeltinum in d. l. in sponsalibus 14. ff. de spons. eam inter nuptias, & sponsalia nobilem agnovisse differentiam, quod in sponsalibus non sit definita ætas, ut in matrimonio: unde, Paulus lib. 2. sentent. tit. 19. ait: *Sponsalia, tam inter puberes, quam inter impuberes, contrahi posse.* Subjicit tamen Modeltinus: *Quapropter à primæratio atatis sponsalia contrahi possunt, si modo id*

fieri utraque pars intelligat, id est si non sint minores quam septem annis. Quæ posteriora verba aperte pugnant cum prioribus, in quibus diffini non esse ætatem sponsalibus, Modeltinus affirmavit. Ideoque suspecta sibi videri illa verba, & Tribonianum addhibenda, putat Faber in Papin. tit. 22. princip. 6. illar. 8. cujus audaciam reprehendit Osualdus lib. 7. comment. cap. 9. Quare pro ipsius textus solutione sunt qui existimant, Modeltinum non pugnantia verba protulisse, sed tantum asseruisse, quod etiam in sponsalibus certa ætas præfixa non sit, quia infans nescit quid loquatur, immò & evenire possit ut fieri nequeat; ideo cum stipulari non possit, per consequens nec sponsalia contrahere, propter verba stipulationis in sponsalibus adhiberi solia, l. 2. ff. de spons. ideoque requiri ætatem septem annorum. Sed hæc solutio ex eo displicet, quod supponit, ad valorem sponsalium stipulationem semper adhibendam; quod etiam præfco jure Romanorum receptum esset, postea tamen novo jure institutum fuit, ut sine stipulatione celebrari valerent, & ideo ad ea constituenda nudum consensum sufficere, docetur in l. 4. l. sponsalia 11. ff. de spons. notant Duarens in rubric. ff. soluto matrim. tit. de sponsal. Brissonius de ritu nupt. in princ. Quare, ea solutione omisita, & alia Germonii lib. 2. animadv. cap. 6. dicendum est cum Cujac. ad tit. C. de spons. Modeltinum in d. l. in sponsal. vers. *quapropter*, non definire certam questionem, nec cum sua prior sententia pugnanare; sed tantum exigere, ut sponsi intelligent quid agant, quod cum frequentius non contingat ante completum septimum annum, ideo à contrario sensu innuit minores septennio, id est infantes, l. 1. §. sufficit, ff. de administr. int. l. si infans 18. C. de jure delict. inutiliter sponsalia contrahere. Nec inde restit inferre, ætatem septem annorum legibus præfixam esse sponsalibus; definit enim Modeltinus, non perpetuò, sed ex eo, quod frequentius accidit, juxta regulam legis, nam ad ea, ff. de legibus. Nam evenire possit, & quidem sæpe sæpius, ut septennio major adhuc pleno judicio careat, quo casu sponsalia ab eo contracta non valent; & tamen in nuptiis semper ætas à jure præscripta sufficit, quia post eam quilibet iudicii compos esse præsumitur. Hancque differentiam inter sponsalia & nuptias doceri in d. l. in sponsalibus 14. notatur post Accursium ibi, Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 16. n. 3. Gutierrez eod. tract. cap. 2. n. 3.

Exinde inferitur, malitiam quoad sponsalia ætatem supplere; & si contrahentes perfecti ingenii & iudicii non sint, ita ut intelligant quid agant, posse sponsalia contrahere, argumento legis 3. C. si minor se major. docent Gloffa verbo *Dubia*, & Cujac. in cap. 3. de spons. Covarr. 1. p. de matrim. cap. 2. num. 1. Sanchez d. disp. 16. n. 9. Gutierrez d. cap. 2. num. 10. Basil. eod. tract. lib. 12. cap. 5. licet contrarium teneant Hurtado de matrim. disp. 1. difficult. 4. Narbona de atate, anno 7. quest. 1. Nec illis faver Modeltinus in d. l. in sponsalibus, ibi: *Id est, si non sint minores*; quibus verbis significari videtur, ante illam ætatem contrahentes non posse nec scire, nec intelligere: igitur nec sponsalia contrahere. Quo fundamento moti à superiori sententia etiam discesserunt Germonius lib. 2. animadv. cap. 6. Fachineus lib. 3. controuers. cap. 26. Nam respondeatur, verba illa referenda esse ad ea, quæ frequentius accidunt: sæpe sæpius enim infantes ante illam ætatem perfectum iudicium, & rationis

I.
CONCILI-
SIO TRAN-
SDITUR ET
PROBAN-
TUN.

2.
IMPUONA-
LITUS TRAN-
SDITUR AS-
SERTIO.

3.
IN SPONSA-
LITUS AN-
TAS AN-
SIT DIFFI-
NITA.

4.
MALITIA
QUOAD SA
SUPPLET
STATUTUM.

ufum non habent, l. *Fulcinius* 7. §. *plane*, ff. *ex quibus causis in possess.* Cæterum si prudentia suppleat ætatem, defectus legitimæ ætatis non officit sponsalibus contrahendis. His etiam consequens est, ad contrahenda sponsalia satis non esse infantes proximos esse septennio, sed si malitia ætatem non suppleat, totum tempus septennii completum desiderari, ut sponsalia constant, docent Sanchez d. *disp.* 16. num. 4. Cujac. lib. 6. *observ.* c. 16. Council. de sacrament. *disp.* 2.1. dub. 5. num. 51. Basilii d. cap. 5. n. 3. Hurtado *dist. disp.* c. *difficult.* 4. quamvis contrarium teneat cum Rebello & Diana Narbona de *etate*, d. *quæst.* 1. n. 6. Quæ sententia probatur, tum ex eo, quod voluntas, quæ in naturali consensu consistit, non solet dari nisi in eo, qui septennium complevit, l. *si infans* 18. *Cod. de jur. delib.* tum etiam, nam cum præsens textus in cap. *accessus*, aperte probet septennii tempus debere esse completum, quod & docetur in cap. *litteras*, hoc tit. merito hoc casu asserimus, satis non esse annum esse inceptum; nam quoties verba legis ad annos consummatos referuntur, veluti si ita dicatur, *Cum tot annorum fuerit*, vel *Cum compleverit*, vel *excesserit*; tunc tempus completum esse oportet, nec sufficit inceptum, cap. *subdiac.* num. 77. *dist.* cap. *cum in cunctis*, in princip. de elect. l. *si ita* 41. *vers. Inter*, ff. de *manumiss. testam.* l. 2. in princip. ff. de *excus. tutor.* l. *Seius* 46. ff. ad Trebel. l. non 47. ff. de *condict. & demonstr.* l. *si cui* 49. ff. de *legat.* 1. l. *ex his*, C. *quando dies legati*; nisi ex æquitate, vel favore rei, de qua agitur, similia verba improprietur, ut in l. *qui filium* 74. §. 2. ff. ad Trebel. ubi verbum, *pervenerit*, pro excesserit, accipiendum esse, docet Connanus lib. 3. *comment.* cap. 12. num. 7. quamvis Merill. lib. 2. *observ.* cap. 21. existimet constitutionem, de qua in d. l. non 47. contrariam esse rescripto, de quo in d. l. *qui filium*, §. 2. Cæterum si verba legis ad ingressum, vel solam existentiam anni dirigantur, veluti si ita dicatur, *Cum fuerit in tali anno*; vel, *Attingerit tot annos*, aut similia, siue lex prohibeat, nec quid ante certum tempus fiat, tunc satis est annum esse inceptum, & in hoc sensu accipiendi sunt textus in *Clement. Generali*, de *etate & qualis*, cap. *cum in cunctis*, §. *inferiora*, de elect. cap. *prebiter*, 78. *dist.* Trident. sess. 23. de *reform.* cap. 12. l. ad Remp. 8. ff. de *muner. junctis* traditis à Connano d. cap. 12. Roberto lib. 1. *recept. sentent.* cap. 2. & 3.

5. Nec huic doctrinæ obstat textus in l. *ultima*, tit. 1. *part.* 4. ubi ad sponsalia contrahenda præfinitur ætas septem annorum, aut paulò minùs, ibi: *Fuissent de eadè de siete años, o poco menos*; quibus verbis aptè significatur, sufficere proximis esse septennio, licet totum tempus completum non sit, quemadmodum in ætate necessitatis ad manumissionem procedit, l. 1. ff. de *manumiss.* Juncto Fabri in *jurisprud.* tit. 4. *princip.* 3. *illat.* 7. & in tempore ad ulucapionem necessitatis, l. in *usucapionibus* 6. ff. de *usucap.* l. *pennile*, ff. de *divers. & tempor.* & in ætate ad testamentum faciendum, l. *qua ætate* 5. ff. de *testam.* docet Costa in cap. *si pater*, verbo *Desantii*, num. 1. & 2. de *testam.* ubi exponit textus in l. *frater*, C. *qui testamenta*, §. *masculo*, *Instit.* de *pupill.* quibus etiam mox adductis fundamentis, & rationibus, ad sponsalia contrahenda sufficere infantes proximos esse septennio, docuerunt innumeri, quos refert, & sequitur Gutierrez de *matrim.* d. cap. 2. numero 7. & 8. Sed adhuc non

est discendum à superiori sententia; nam etsi annus non naturaliter ad momentum, id est ad horas, sed civiliter ad dies numeretur, l. *annulus* 137. ff. de *V. S.* ita ut sufficiat supremum anni diem attingere, ut in d. l. 6. ætatem cum ex forma loquendi colligitur, ætatem completam esse oportere, tunc nec sufficit ultimum diem esse ceptum, sed desideratur ut sit completus, l. 3. §. *minorum*, ff. de *minoribus*, l. 3. ff. de *jure immunit.* Unde ætas ad emittendam professionem Concilio Trident. præscripta sess. 25. de *regul.* cap. 15. de momento ad momentum computatur. Nec faret contrariæ sententiæ dicta lex *partitæ*; nam responderetur, illa verba, *o poco menos*, accipienda esse de instante adeò prudenter, ut malitia suppleat ætatem, nisi forte, quod magis probò, Alfosius in eadem lege approbaverit contrariam sententiam, quam auxilii fuerunt tot DD. tam Theologi, quam Jurisæ.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo provenit; nam tam ad sponsalia, quàm ad nuptias consensus in contrahentibus desideratur, l. 4. l. *pennile*, ff. de *spons. leg. nuptias*, ff. de *reg. jur.* cap. *cum locum*, cap. *ita* 25. de *spons.* ubi probavi: quare ab sponsalibus celebrandis arcetur personæ, quarum consensus nullus est, cap. *discretus* 14. de *spons.* cap. *nec furiosus* 32. *quest.* 7. Cened. ad *Decretal. collect.* 148. in quorum numero sunt infantes, qui quod agunt, ignorant, d. l. in *sponsalibus* 14. sunt expertes judicii, & usus rationis, l. *quamvis* 32. §. *infans*, ff. de *acquir. possess.* l. *si quis* 26. C. de *donat.* & ideo à furiosis patum distat, l. *Fulcinius* 7. §. *plane*, ff. *ex quibus causis in possess.* §. *pupillus*, *Instit.* de *inutil.* quare nullam rem agere dicuntur, seu negotium gerere, l. in *negotio*, ff. de *reg. jur.* veluti stipulari, l. 1. in *princip.* l. *si mulier* 70. ff. de *verb. oblig.* l. 2. ff. *rem pupilli*, & si stipulenter, vel promittant, nihil agunt, l. 1. §. *furiosus*, ff. de *oblig. & act.* nec delicta admisisse creduntur, veluti homicidium, l. *infans* 12. ff. de *sciscariis*, l. 5. §. *sed* ff. ad l. *Aquil.* nec furtum, l. *impuberem* 23. ff. de *furtis*, l. 2. & 3. ff. de *condict. furtiv.* nec ingrati tudinem admittit, leg. *si quis* 33. in *fine*, C. de *inofficio*, immò nec bonorum possessionem petere, l. 7. §. *impubes*, ff. de *bonor. possess.* dicemus in cap. 1. de *delict.* *pueror.* ideoque sponsalia contrahere nequeunt: post completos autem septem annos ea celebrare valent; nam cum leges ad ea, quæ frequentius, non quæ raro accidunt, adaptantur, l. *nam ad ea*, ff. de *legibus*; & infantes post septennium plenum consensum præsent, ideo post eam ætatem sponsalia ritè, & valide contrahere possunt, ante eam autem ætatem celebrata nulla sunt ex defectu consensus, adeò ut nec publicæ honestatis impedimentum producant, ex præsent capite *litteras*, cap. 1. *hoc tit.* in cap. 1. de *spons.* *cod. lib.* nisi post legitimam ætatem rata habeantur, cap. duo 12. *hoc tit.* d. cap. 1. *hoc titulo*, lib. 6. quia virtute inhabitationis sustinentur, & convalescunt, ut etiam procedit in matrimonio nulliter celebrato, quod cessante impedimento convalescit, l. *Proculus* 67. ff. de *ritu nupt.*

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa, in qua dicebamus, pupillum quidquam line tutoris auctoritate gerere non posse; id enim ultioque vetum non est, quare qui septimum annum exccellerunt, cum intellectum habeant, sibi naturaliter & civiliter obligant alios, §. *pupillus*, *Instit.* de *inutilibus stipul.* l. *Julianus*, §. *pennile*, ff. de

6.

TRADITUR
RATIO DE
CLAUDI.

7.

DISEOLVITUR
DUBI-
TANDI
RATIO

f. de alienibus impri, & ipsi aliis naturaliter interdum obligantur, l. 1. f. de novat. amplius, & civiliter; cum obligatio nascatur vel ex re, vel ex delicto, l. si quis, f. de obligat. & act. cap. 1. de delictis puerorum; prout cum dissentire & consentire possint, metius eis sponsalia contrahere permittuntur, l. pater, iustitia l. si infans, C. de iure delict. præcipue cum post perfectam ætatem recti iudicii capaces detestante matrimonium possint, & sponsalia ab eis celebrata ex utroque iure sustineantur. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam verum est, insaniem posse acquirere possessionem, quia ad eam acquirendam affectus tantum desideratur, non consensus; majorum autem iocellum desideramus in sponsalibus, propter negotii gravitatem; & quia de futuro constituitur, quod fit in sponsalibus, futurarum nuptiarum re-promissionibus, res est majoris consilii. Nec etiam obstat Seneca auctoritas; nam apud eum pro quinquennium, legendum esse quindenium, jam probavit Gentilis de nupt. lib. 3. cap. 1.

Supra traditis oblat scatur in l. sipe 17. f. de spons. ubi docetur, sipe evenire, ut iuxta, ac necessitate casus trahant, sipe producant sponsalia, non solum anno, vel biennio, sed etiam triennio; ex quo textu expressè deducitur, sponsalia debere celebrari in ætate, ut saltem intra biennium matrimonium celebrari possit; ergo ætas septem annorum non est sufficiens ad sponsalia celebranda. Pro cuius textus expositione sciendum est, lege Jul. & Pap. ab Augusto lata matris præmia constituta fuisse, ut ita ad matrimonium frequentanda provocarentur; quæ de causa, cum nonnulli puellas immaturos desponderent, ex quibus liberos suscipere non poterant, evocabat, ut interim præmiis oratorum fruerentur; cui fraudi ut Augustus viam præcluderet, tempus habendi sponsas coarcta-

vit, ut iustior est Suetonius in Augusto, cap. 34. quod tempus fuisse decem annorum, scribit Dion. lib. 54. ex quo, & Zonara tom. 2. ita testitur caput 3. ipsius legis Jul. & Pap. Jacobus Gothofredus in quatuor fontibus, pag. 174. ibi: Quicunque sponsam habebit ultra biennium, sponsam eam ne habet; qui ultra biennium habebit, matrem præmiis ne fruatur, decemque minorem sponsam ne habet. Faminis item à morte viri, biennii, à repudio, anni & sex mensium vacatio esset. Quod pertinet textus in l. 13. f. de probat. l. 4. Cod. Theod. de spons. unde interpolata est lex 2. Codicis Justin. cod. tit. ut sit intra biennium legitime nuptiæ contrahi possent, ac proinde minores nati decem annorum fructus sponsoe haberentur, quoad præmia legis Jul. & Pap. notantur Hothomanus de sponsal. cap. 1. Gettonius lib. 2. animadu. cap. 6. & ad hoc legis Jul. & Pap. caput respicisse Gaumen d. l. sipe, oblectarunt Biffonius de ritu nupt. pag. 133. Balduinus ad l. Jul. & Pap. pag. 74. Cujac. lib. 16. observ. cap. 35. expeditius lib. 4. different. Modestus in d. l. in sponsalibus 14. f. de spons. etiam paulo oblectatus in recit. ad titulum C. de spons. Prædicto ergo capite legis Jul. non fuit definita ætas ad sponsalia generaliter, & in communi, sed duxerat quoad præmiæ, pœnasque legis Jul. & Pap. quibus frui, vel excusati eos voluit Augustus, qui sibi desponsabant puellam minorem decennio, cum qua esse nuptiæ post biennium non poterant; ne scilicet sius legibus fieret dum sponsi pro matris haberi volebant. Ceterum extra causam legis Jul. & Pap. ostendit contrabant sponsalia etiam cum puella nondum decenno, dummodo septem annos habeat, juxta supra tradita. Prosequitur ipsius textus interpretationem illustrissimus præceptor D. Francisc. Ramos ad l. Jul. & Pap. cap. 1. de mat. spons. & nos ex ipso infra in cap. fin. de secundis nuptiis, c. de illis 3. de sponsal.

C A P V T V I.

Idem a Norvicensi Episcopo.

Coninebatur autem in literis tuis, quod cum quædam puella infra nobiles annos Cœcidam viro in uxorem tradita fuerit, & ab ipso b traducta, suis parentibus asserentibus cum legitimæ ætatis existere; hæc ad nobiles e annos perveniens, alii nubendi licentiam postulavit, asserens in eundem virum nullatenus consensisse: prædictus verò vir contrà proponit, quod licet eadem puella nondum forè annum x i. attigisset, cum ei tradita fuisset in uxorem, usque adeo tamen ætati fuit proxima, quod ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est, quod cum ipsa eidem viro dicit se incognitam, & tu nos confudisti, utrum alii possit nubere, taliter respondemus, quod d in decretis habetur expressum, quod si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, & mulier negaverit, viri standum est veritati. Unde præfatus viro, qui se dicit præfatum mulierem cognovisse, fides est adhibenda, si id juramento firmaverit; & si fuerit proxima in x i. e vel circa x i. annum, & f cum suo assensu, & voluntate parentum desponsata, & g benedicta fuerit, & cognita, ab eodem viro separari non debet, præsertim cum parentes ejus ipsam fuisse legitimæ ætatis h profiteantur. Si verò puella infra nobiles annos, & ætati proxima alicui desponsata fuerit benedicta, atque traducta, non licet alicui de consanguinitate illius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate puellæ sibi desponsatæ aliquam sibi i copulare.

N O T Æ.

Norvicensi.] Ita etiam legitur in 1. coll. 8. sub hoc tit. a. p. 8. & post Concil. Lateran.

p. 6. cap. 10. ex quo ita testitur litteram hujus textus. De diœcesi Norvicensi nonnulla adduxi in cap. 9. de re scriptis.

b Traducta.] De hac translatione in domum viri

viti egi in cap. ex parte, de rescriptis, speli.

c. Nubiles annos.] De aetate ad nuptias necessitas, et sic cap. 2. hoc tit. ubi commentarium hujus textus dedi.

d. Decretis.] Borchardus lib. 9. cap. 41. Ivoonis lib. 6. tit. 10. cap. 8. Panormi. p. 8. cap. 180. Gratiani in cap. 8. §. 3. quæst. 1.

e. In X l. vel circa.] Perplexis nimis ac vexata

quæstio est apud Interpretes, quis dicatur proximus pubertati? Et ea fuit antiquorum sententia, videlicet masculum, qui ro. annos eum dimidio explevit, esse proximum pubertati; feminam eam, quæ novem & dimidio major est. Ita docuerunt Accursius in §. pupillus, l. 1. de iustit. lib. 1. Quinsil. Mandosius de aetate, cap. 4. num. 35. v. Greg. lib. 50. synagoga. cap. 7. num. 6. Corrius lib. 6. miscel. cap. 33. Caldas Pereyra in l. figuratorem, verbo Alunibus, C. de in integrum restit. num. 7. Othomannus in d. §. pupillus, Felicianus lib. 2. de censibus, cap. 2. num. 2. Aveni- dano eod. tract. cap. 81. aam. 4. Farinat. tom. 3. præcis erim. quæst. 92. num. 9. qui varia fundamenta adducunt, & præcipuè textum in §. sue, l. 1. quibus ex causis manentis. ubi cum olim ex lege Alia Sentia non posset servum manumittere, nisi qui 20. annis major erat, Iustinianus hanc facultatem protulit ad eos, qui 17. annum adimpleverint, quia eos illi ætati proximos esse iudicat, cum plus distent à pupillari, quam à 20. annorum ætate. Unde deducit Abbas in præsent. num. 9. quod cum infantia ad septimum usque annum producat, aliiq; septem usque ad pubertatem surperint, masculus qui decem annos cum dimidio explevit, cum illius temporis medietatem excelleret, magis proximus dicitur pubertati. Hanc sententiam amplius fuit Alfonso nosse in l. 4. tit. 19. part. 6. & in l. 9. tit. 1. part. 7. & in l. 17. tit. 1. l. 8. tit. 31. ead. part. l. 6. tit. 5. part. 6. Verum hanc sententiam alii impugnant ex eo, quia qui decimum & dimidium annum egressus est, pubertati quidem propius est, & sic comparat; sed non proximus est, quod vicinam magis conjunctionem significat, & eum qui parum à pubertate abest, indicat. Deinde quia Græci proximum pubertati interpretantur eum, qui octavum, vel novum annum agit, ut probant Theophilus in d. §. pupillus, Basilianus in novem. tit. 14. §. 2. Secunda sententia fuit existimantior, tum pupillum pubertati proximum dici, cum sex mensibus plus minus ab ea distat; quam sequuntur Accursius in l. non tantum 7. vers. Semestre, §. de excus. tutor. plures congeit à Sanchez lib. 7. disp. 101. num. 37. Faber in l. 1. §. an in pupillum §. de positi, Cujas lib. 17. observ. cap. 4. Plaza lib. 2. de delictis, cap. 34. num. 4. alii laudant à Narbona de aetate, ante 10. cum dimidio, quæst. 2. num. 3. pro qua sententia expendi solent textus in l. non tantum 17. in princip. §. de excus. tutor. l. propter eundem, §. si quid, et l. 2. C. de iudicis. Sed satis absit, ut probat Gothofr. in l. pupillum tit. 1. §. de reg. iur. Sed hanc opinionem latè impugnant Menochius d. lib. 2. de arbit. causa 57. num. 29. Paulus Zaccarias 99. Medicolegal. lib. 1. tit. 9. §. 9. num. 20. Hostiensis, in præsent. eum tantum pubertati proximum esse dicit, ut per triduum ab ea distat; ad quod probandum adducit textum in l. 3. §. hoc interdictum, §. de liber. exhib. Sed perperam, ut probat Narbona d. g. 2. num. 4. Tandem Cujas, in præsent. puellam pubertati proximam definit, quæ undecimum annum agit; & puerum, qui habet annorum 13.

cui consentienti Revardus in l. 3. §. de reg. iur. Petrus Faber in l. 5. eod. tit. Gaspar Horrado de matrim. disp. 2. 2. diffinit. 12. n. 46. Sed ab ejus sententia discedit Ioannes Robertus lib. 2. l. 1. §. 17. alferens pubertati proximum dici, qui decimum-quartum annum est ingressus. Sed his omnibus omissis, alii verius putant, totum hoc relinquendum esse iudicii arbitrio, qui pensatis circumstantiis personæ, & regionis definit, quando quis dicatur proximus pubertati. Ita docuerunt Paulus Zaccarias alii saprà, Menochius, Covarr. & alii congeit à Narbona d. g. 2. n. 15. Sed adhuc verius credo, hodie nullum esse iudicii arbitrium in hac parte, cum legibus patrite pæfinita sit certa ætas, ut quis dicatur proximus pubertati, ut supra probavi; à quibus discedendum non est, cum ea tantum relinquatur iudicii arbitrio, quæ à lege determinata non sunt, l. 1. in fine, §. de iure delicti, l. mora, §. de usuris, l. de accessionibus, §. de diversis & tempor. præscriptis, cap. de causis, §. illis, de offic. delegat. ubi probavi. Et iure canonice tenent, certum est, facinoram à undecimo anno, virum in decimo tertio diei proximum pubertati, ut si malitia suppleat ætatem, possint matrimonium contrahere, juxta, tradita supra in cap. 2.

[Cum suo assensu.] Juxta adducta supra in cap. 1. hoc tit.

g. Benedicta.] Solenni benedictione videlicet, de qua agemus in capite primo, de secunda nuptiis.

h. Proferatur.] Etia hominis variis modis probatur, aspectu corporis, l. minor 33. §. de minor, l. si alterius, C. si minor se majorem: rebus, l. nec omnia, C. de liberali causa, l. 2. C. de his qui veniunt ætatis 2. de descriptione censuali, l. ætatem, §. de censibus; eorum enim, qui censentantur, ætas olim in acta referri solebat. Plinius lib. 7. cap. 48. natali professione, etiam à matre, vel avia fiat, l. cum de ætate, l. etiam, l. penult. §. de probat. l. non audis, C. de probat. l. 1. C. si major se minorem, l. 2. §. de excus. tuor. olim enim parentes apud præfectum ætatis diem edebant, quo sibi erant nati liberi, ut liquet ex lege acc. omnia, l. parentes, C. de liber. causa, l. penult. §. de probat. Unde Suetonius in Tiberio ait: Natus est Roma in palatio 16. kalend. Decemb. Marco Emilio Lepido Neram, & M. Plancio Cass. post. bellum Philippiense, sic enim in fastis, atque publicæ relatuæ est. Apuleius apolog. 2. ibi: De ætate verò Pudentila, de qua post ista facis considerari mentibus es, ut etiam 60. annis natam diceret nupsisse, de ea paucis tibi respondere; nam in re tem perspicua non est opus pluribus disputare: pater ejus natam sibi fillam movere eorum professus est, tabula ejus pariter tabulario publico, partim damo asservatur. Julius Capitolinus de Marco Antonio loquens: Inter hæc, ait, liberales causas ita minuit, ut primas juberet apud Præfectos ætatis Saturni munusqueque civium ætatis liberis proficere intra trigisimum diem, nomine impressus, per provincias tabulariorum publicæ usum instituit, apud quos idem de originibus fuerat, quod Roma apud Præfectos ætatis. De qua professione nonnulla ad vixi in cap. 1. Apud nos certior ætatis probatio sumitur ex libro ubi scribuntur nomina baptizatorum.

i. Capulare.] Ob impedimentum consinitatis, de quo egi in cap. 1. de consanguinea, & affi.

COMMENTARIUM.

Cum puella impubes, sed major infante nup-
tissæ Lucio Tizio ex consensu puerum, qui

6.
Quomodo
probatu
ratur.

etiam affirmarunt, eam puberem esse, atque ita in Ecclesia solemniter benedicta, à marito cognita, & in domum traducta esset, postea pubes facta negavit se in matrimonium consensisse, & ita matrimonium non celebrasse. Sed Lucius Titius probavit, eam proximam esse pubertati, à seque carnaliter cognitam fuisse, cum iurejurando alioverat. Pontifex matrimonium valide contractum esse debuit: & per consequens propter affirmatam quæ intercedit ioter virum & cognatos uxoris,

inter uxorem & cognatos viri, nec virum posse unquam, ne mortua quidem uxore, aliam ducere ex ipsius cognatione; nec uxorem alii nubere ex cognatione viri: quod & docuit ipso Pontifex in cap. 11. *hoc sit. in 1. compil. ibi: Sponsa autem si nubile avari proxima est, nullus consanguineorum postest eam matrimonio copulare.* Nam, ut suprà probavi in capite 1. matrimonium inter puberes & pubertati proximos contrahi valet.

CAPVT VII.

Idem ^a *Batbon. Episcopo.*

DE illis, qui infra annos aptos matrimonii contrahendis sponsalia contrahunt, siue uterque, siue alter, antequam ad annos aptos matrimonii contrahendis pervenerint, reclamare, & postulare separari, non sunt audiendi. Si verò alteruter istorum ad annos aptos matrimonii contrahendis pervenerint, infra eisdem annos alterutro existente, cum quo eadem sponsalia contrahuntur, si is qui minoris ætatis est, cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesie debent ab invicem separari. Verum autem mulier, quæ postquam annu nubiles attingit, ei qui nondum ad annos aptos matrimonii contrahendis venerat, nupsit, ab eo, si querat dissidium, debeatur separari? Consultationi tuæ taliter respondemus, quia cum in eum semel consenserit, amplius dissentire non potest aliquando, vel diverte, nisi fortè ipse, cui nupsit, postquam ad annos aptos matrimonii contrahendis pervenerit, in ea suum omnino negaverit prestare consensum.

NOTÆ.

^a *Batbon.*] Ita etiam legitur in 1. collect. sub *Batbon. cap. 9. & post Concil. Lateran. p. 6.*

c. 19. De Metropoli Bathoniensi nonnulla notavi in cap. 1. de temp. ordi. Ad eundem etiam casum, & eandem Decretalem spectat sequens textus, quem ex ipsa prima collectione cap. 10. ita transcribo

CAPVT VIII.

Idem ^a *eidem.*

A Nobis tua discretio requisivit, utrum illi, qui infra nobiles annos matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos matrimonio aptos perveniat, liceat à matrimonio tali discedere. Ad quod inquisitioni tuæ taliter respondemus, quia pro eo, quod ante nobiles annos conjugalem consensum de suorum patrum solum habent auctoritate, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur, & tunc aut consentiunt matrimonio, aut si simul esse noluerint, separantur: nisi fortè carnis commixtio antè interveniat, cum interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis. Si verò alter eorum ad annos, &c. ut suprà *prox. cap.*

NOTÆ.

^a *Idem.*] Ita etiam legitur in cap. 10. *hoc sit. in 1. collect.*

COMMENTARIUM.

DE sponsalibus à puberibus contractis, & eorum obligatione egi in cap. 1. de sponsal. & in cap. 1. *hoc sit.* In presenti agitur de sponsalibus ab impuberibus celebratis, vel ab uno pubere cum alio impubere: circa quos casus sciendum est, quod licet sponsalia post septennium contracta obligent contrahentes, adeo ut ante pubertatem mutuo dissensu rite dissolvi non possint, post pubertatem tamen iudicio Ecclesie per unius, vel utriusque discessum improbari va-

lent ex presenti textu, & cap. 17. *hoc sit. in 1. compil. ubi Idem Pontifex ita ait: Si puella infra decimum annum alicui desponsata fuerit, vel sponsus aliquam infra decimum quartum annum desponsavit, antequam ad annos pervenerat matrimonio aptos, à pallione nuptiali recedere, & ad aliud matrimonium convolare non possunt, sed cum puella ad nobiles annos, & sponsus ad annos aptos matrimonio pervenerit, tunc de pallione illa complenda, vel recipienda sunt audiendi, & ad complendum matrimonium ab illis, qui matrimonium iuraverant, committendi. Sponsa autem si nubile avari proxima est, nullus consanguineorum sponsi post eam sibi matrimonio copulare. Quorum potum sententia duplicem partem continet, & ostendit non una est ratio; nam prioris ratio descendit ex fragilli & lubrico impuberum iudicio, qui cum nec consensu*

sentire, nec dissentire, nec quædam scire, aut intelligere credantur, l. ultima, ff. de iuris & facti ignor. l. qui iurasse 2.6. ff. de iurejur. l. 3. vers. proinde, ff. ad Maced. l. 2. §. quod observari, C. de iurejur. propter calumniam, l. 1. C. de fals. monet. metitò hæc facultas dissolvendi sponsalia eis denegatur, ne aliquin eveniat, ut sepe sæpius contrahant, & toties ab sponsalibus resiliant. Posterioris verò partis ratio est; nam licet iure cautiva sit, impuberes valide ex sponsalibus obligari; eodem tamen jure statutum est, propter imbecillitatem iudicii, ut post pubertatem resiliere liceat, ut probat Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 51. num. 19. adeoque hæc facultas competit, ut qui prius ad pubertatem pervenerit, non teneatur alium expectare, sed statim resiliere possit: immò & tenebitur, si nolit sponsalia probare, alioquin postea non audietur. Textus sic intelligendus in præsentis capite de illis, vers. Si verò; quæ post antiquiores ira accipiunt Covarr. 1. p. de matrim. cap. 5. §. 1. num. 1. Sanchez d. disp. 51. num. 9. Gutierrez de matrim. cap. 29. num. 2. Diversum tamen observatur, cum pubes sponsalia contrahit cum impubere; hic enim etsi post pubertatem resiliere possit, pubes verò nunquam potest, ex præsentis capite de illis, vers. Mulier, idque favori pupilli accepto ferendum est, argumento legis Iulianus 13. §. si quis à pupillo, ff. de act. empti, l. 1. vers. sicuti, ff. de rescind. princip.

Instit. de author. tutor. Nec obstat textus in cap. ex litteris 11. hoc tit. nam rectè respondet Glossa ibi, quam sequuntur alii citati à Sanchez lib. 4. dispur. 19. num. 2. multum interesse inter sponsalia valida, & invalida. Primo casu pubes resiliere non potest: immò tenetur expectare, ut alter pubes fiat, ex præsentis capite de illis, vers. Mulier. Secundo verò casu pubes statim resiliere valet, nec pubertatem expectare tenetur, si nolit monitioni Ecclesiæ parere: quo modo accipiendus est textus in d. cap. ex litteris, ubi sponsalia per metum celebrata, ipsu jure invalida fuerunt, ut docent plures, quos refert & sequitur Sanchez ubi proxime, etsi immeritò dissentiat Cujacius ibi. Quod si quis contendat cum Alex. de Nevo in d. cap. ex litteris, num. 5. metum dumtaxat adhibuit fuisse in deductione in domum, non verò in ipsis sponsalibus, ut ex littera constat. Respondendo cum Sanchez supra, numero tertio, textum illum esse supplendum, ut etiam metus in sponsalibus intercesserit: quæ interpretatio, etsi litteræ textus vim inferre videatur, sustinet tamen debet: tum causâ vitandi absurdi, quod ex doctrina Alex. de Nevo colligitur: tum ex eo, quod cum invito animo puella deducta proponatur in domum sponsi, non sine colore presumptionis sumi potest, quod etiam sponsalia præcedentia magis paternâ, quàm suâ voluntate contraxerit.

CAP V T IX.

Idem a Januensi Episcopo.

DE illis autem, qui in minore ætate desponsantur, traduntur, & conjunguntur, & processu temporis divortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi à parentibus factam, hæc inquisitioni tuæ taliter præsentibus litteris respondemus, quod si ita fuerint ætati b proximi, quod potuerint copulâ carnali conjungi, minoris ætatis intuitu non debent ab invicem separari, si unus in alium visus fuerit consensisse, cum ætatem videatur supplevisse & malitia: sed cujuscumque ætatis sint, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

NOTÆ.

I. ^a *Januensi.*] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 12. ubi additur, Pater capitis tua nos, ut agnoscamus in præsentis refecti patrem textus in cap. tua 7. de sponsa duor. ut juxta notatur Cujas. & Ant. Augustin. in præsentis: integra autem Decretalis extat post Concil. Lateran. p. 50. cap. 41. & eam dabimus in d. cap.

tua 7. De Januensi, seu Genuensi Ecclesia nonnulla dedi in cap. cum inter, de electione.

b *Proximi.*] Quia dicitur proximus pubertati, exposui supra in cap. cominebatur 6.

c *Malitia.*] Quia ea accedente cum habilitate ad copulam, ante pubertatem ritè, & validè contrahitur matrimonium, ut probavi in cap. 2. hoc tit. ubi commentarium hujus textus dedi.

CAP V T X.

Vrbanus III. a Cenomanensi Episcopo.

A Testationes super causa matrimonii, quæ inter H. juvenem, & G. mulierem vertitur, à tua nobis fraternitate transmissas accepimus, & ipsis diligenter inspectis, & plenius intellectis, manifestè nobis innotuit, quod prædictus invenis b nondum xii. annum attingerat, cum præfaram acceperat in uxorem: & licet & nifus fuisset, sicut uterque confessus est, ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse. Verùm antequam ad annum xiv. pervenisset, ex attestationibus ipsam à memorata muliere intelleximus recessisse, quem eadem mulier instantè nunc reperit, & pro viro sibi d vindicare contendit. Sed cum vir x. & vii. annos habeat, ipsam recipere contradicit. Vnde quia donec nos super causam ipsam consuleres, non duxisti in prolatione sententiæ procedendum, hoc à nobis super tua consultatione habetis responsum,

responsum, quod si mulier per idoneos testes probare e nequiverit, quod post xiv. annum suæ ætatis, vel circa finem xiv. prædictus juvenis consensisset in eam, ab ipso f. juramento recepto, quod postquam ad legit imam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit uxorem, ab imperitione mulieris eum potes, & debes absolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

NOTÆ.

1. a **C**enomanens.] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 13. in cujus notis docet Ant. Augustin. in prædictis, referri partem capituli eum in Apostolica; sed non rectè, ut jam in eo textu notavi, cum textus hic diversum casum contineat, licet sit ejusdem Pontificis, & eidem Prælati in eo rescribatur. De Cenomauensi Ecclesia egi in cap. 54. de elect.
2. b **N**endum 12.] Et ita juxta sacros canones non erat proximus pubertati, cap. cominebatur, ubi probavi, hoc tit.
3. c **N**isus.] Qui non sufficit, ut sponsalia transeant in matrimonium, ut probavi in cap. 3. cap. is qui fidem; de sponsal.
4. d **V**indicare.] Uxorem posse vindicare matrimonium in judicio, probavi in capite primo, de ordine cognis.
5. e **P**robare nequiverit.] Sed quomodo publicatis attestatiombus novi testes produci poterant, contra principium textus in cap. fraternitati, cap. causam qua, cap. ex tenore, de testibus. Cujac. in prædictis docet, quod licet super eadem re non admittantur novi testes publicatis attestatiombus, tamen super re diversa, ut in prædicti specie contingit, rectè admittuntur novi testes. Sed præterquam quod ex littera textus non constat publicatis jam fuisse attestaciones, cum Episcopus Cenomanensis consuluit Romanum Pontificem, etsi jam publicata essent, rectè in hoc casu nova productio testium admitti poterat; quia agebatur de matrimonio contrahendo, vel dissolvendo, & tunc novi testes admittuntur, etiam publicatis attestatiombus, ut probavi in cap. juravit 6. de probationibus.

F Juramento recepto.] Sed quare à reo juramentum exigitur, cum adore non probante, ipse absolvendus sit, cap. 2. de probat. l. qui accusare, C. de edendo, l. si quidem, C. de except. & in cap. Christiani, 32. q. 5. docetur, probatione cessante, viuidiæ rationem conquiscescere, unde & Cassiodorus 7. varia. ait: *Rex qui dicitur, & probetur*. Apuleius 1. apolog. inquit: *Omnes homines rei constituentur, si ei qui nomen cuiuspiam detulerat, nulla sit probandi necessitas, omnis contra facultas percontandi*. Aliqui existimant, in causi, matrimonialibus specialiter in supplementum probationis juramentum deferri: ita docuerunt Tufchus lit. T. conclus. 540. num. 48. Camillus Borell. in summa decis. p. 1. tit. 54. num. 41. plures per Farinacium in fragm. crim. p. 2. lit. 1. n. 243. Alii rectius contrarium docent, videlicet nullam specialitatem quoad hanc partem dari inter causas matrimoniales, & ceteras. Ita Azor, Hostiensis & Mozius, laudati à Barbosa in select. ad textum in cap. vidua, de regul. num. 3. Alii discrimen constituunt inter casum, in quo petens juramentum suppletorium, pro matrimonio agit; & inter eum, in quo contra matrimonium actionem intendit. Primo casu locum esse juramento suppletorio, secundo vero casu juramentum deferri non posse. Ita Seraphinus, Aufserius, & alii laudati à Barbosa ubi supra, num. 1. Tandem ipse Barbosa ex aliis distinctionem affert inter eum casum, in quo ultra semipleam probationem adfunt alie præsumptiones, & inter eum, in quo tantum semiplea probatio adest. Primo casu locum esse juramento suppletorio; secundo vero juramentum deferri non posse. Sed his omnibus distinctionibus omisis, veram hujus difficultatis solutionem adduxi in d. c. 2. de probat.

C A P V T X I.

Idem a Pisano Episcopo.

EX litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod cum puella quidam A. nomine jam ad annum 12. pervenisset, jurata fuit & desponsata cuidam puero, qui erat in anno nono, vel decimo & dimidio: tempore procedente, de voluntate matris & fratrum potius quam de sua, sicut asserit, ad domum patris prædicti pueri est ducta, ubi nolens & invita, sicut ab ore ipsius te audisse proponis, & tam persuasionibus, quam minis parentum impulsu moram per annum, & amplius habuit, & tandem inde recessit, & ad domum propriam est regressa. Commonita verò à matre sua, & à te postmodum, sicut asseris, ad eum redire, penitus contradicit, asserens quod nunquam voluit, nec vult eum in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia super hoc quid agendum sit, à nobis tua fraternitas requisivit, cum iamdictus puer, sicut tuæ litteræ continebant, nondum ad xiiii. annum ætatis suæ pervenerit, nec unquam ad eam puellam carnaliter accessum habuerit: d. t. præsentibus litteris respondemus, quod si memorata puella per te ad hoc studiosè commonita, ut donec idem puer compleat decimum quartum annum suæ ætatis, expectet, ad communionem tuam non duxerit expectandum, ei secundum ea quæ propostia sunt, accipiendi alium virum in maritum, auctoritate nostra dare potes libertatem. Dat. Veron.

NOTÆ.

1. a **P**isano.] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 14. Id est Ubaldo Lanfranco, qui D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

cum esset nobilis Pisanus, patris suæ Archiepiscopalem sedem obtinuit anno 1176. usque ad annum 1198. ut refert Ughellius tom. 3. Italia, fol.

fol. 478. De Metropoli Pisana nonnulla ad duxi in
cap. 8. de temp. ordin.

• COMMENTARIUM.

2. IN præfenti textu agitur de puella proxima pubertati, scilicet annum duodecimum agente, juxta adducta suprâ in cap. *continetur*; quæ desponsata fuit impuberi habenti tantum novem, vel decem annos; & cum traducta esset in domum sponsi ex consensu parentum, post majorem libertatem rediit in domum propriam; unde quæ-

rebatur, an cogenda esset expectare, ut sponsus ad nubilem ætatem perveniret? Et respondit Alexander, nonendam esse eam ab Episcopo, ut expectet sponsi ætatem, quâ sponsus liquidò possit exprimere animi sui sententiam; non tamen ad id esse præcisè cogendam, quia rata non fuerunt sponsalia cum impubere contracta, nondum proximo pubertati; & quia ipsa quoque asseruit, se nunquam in eum consensisse: & ita cum sponsalia ex defectu voluntatis ipsius nulla essent, non cogebatur pubes expectare impuberem, ut probavi suprâ in cap. *de illis*, ubi textum hunc exposui.

C A P V T XII.

• Clemens III.

Vo pueri, Guillelmus & Guillelma matrimonialiter sunt conjuncti, puero v. 1. puellâ verò v. 1. annum b agente: qui simul per tres annos manserunt. Tunc pater puellæ subtrahens eam sponso, ipsam alteri N. nomine copulavit, cum quo per v. 1. annos quietè permansit. Ipse verò tunc reliquit eandem, quia credebatur eam alium virum habere, illum scilicet cui priùs fuerat desponsata: prior autem sponsus ad annos discretionis perveniens, à prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit; qui quandam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit, & cum ea per aliquod tempus exillens, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licet illa se ab eo cognitam asseveret. Cum autem pater memoratæ Guill. eam vidisset à secundo viro relictam, præ-nominatum Guill. cui priùs eam desponsaverat, compulit ut S. nepotem & suam omninò dimitteret, & ad Guill. suam desponsatam rediret, qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit postulas edoceri, breviter respondeamus, quod impediens puerili ætate, matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem, postquam illa nupsit alii, potuerit aliam ducere in uxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit, sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ & honestatis justitiam remanere; nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitimè copulata. Et infra: Cum verò vir caput sit mulieris, & G. dicat se non cognovisse priùs S. supradictam, aliam si voluerit, poterit ducere in uxorem, & S. viro legitimo desponsari: post separationem verò pro vitando publico scandalo, utrique ad tempus est poenitentia injungenda. Si verò legitimè constaret, ipsam S. ab eo, sive post, sive antea cognitam extitisse, neutri vivente altero dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guillelma cum M. impositâ ipsi Mestaco ad tempus poenitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guill. (judicio Ecclesiæ non requisito) dimittit.

NOTE.

1. ^a *Clemens III.* Ita etiam legitur in 2. collect. sub hoc tit. cap. unico: nullibi tamen exprimitur cui Præloato rescribat Pontifex, licet ex serie textus constet, in eo Episcopum alloqui; speciem autem eleganter retulit Cujac. in præfenti.

2. ^b *Sexum annum agens.* Et ita nec matrimonium, nec sponsalia inter eos dari poterant, juxta tradita suprâ in cap. 2. cap. 4. hoc tit. ex quorum commentariis præfensendum est.

c *Nepotem suam.* Ex fratre, & ita consobrinam, ut accipitur in cap. per tuas, de probat. cap. accedens, de accusat. cap. 7. de consanguin. & affin. Sic enim posteriores scriptores loquuti sunt, immò & priores, cum hac adjectione, nepotem, nepotemve ex fratre, vel sorore. Eutropius lib. 7. Octavianum Augustum vocat Julii Cæsaris nepotem, quia filius erat Acciæ sororis Julii Cæsaris: Livius in epitom. 116. nepotem sororis Octavianum vocat: notavi in d. cap. per tuas.

d *Publica honestatis.* De quo impedimento plura adduxi in cap. 3. de spons.

C A P V T XIII.

Idem ^a Corrado & Petro quondam filiis Malebranca.

AD dissolvendum, quod factum fuerat inter I. filium nobilis viri L. & S. filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra, & f. n. præsentia fuit ex parte vestra propositum, quod cum dicta puella nondum ad septennium pervenisset, cum ipse nec matrimonium contrahi, nec b sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipuè sunt in talibus requirendi. Quod si & ætas sufficiens extitisset, & consanguini

confanguineorum extitisset assensus, personæ tamen non sunt legitimæ ad matrimonium contrahendum, lineæ confanguinitatis obstante: accusatio verò super confanguinitate proposita, & tam ex parte juvenis, quàm ex parte puellæ confanguinitatis gradibus computatis, cum eam veller idoneis testibus comprobare, præfatus L. multas exceptiones proposuit, per quas nitbatur vos ab accusatione multipliciter remove. Cùmque super exceptionibus ipsis fuisset utrimque diutius disputatum, auditis & intellectis quæcumque fuerint hinc inde proposita, de consilio fratrum nostrorum interloquendo pronuntiavimus, inter dictos juvenem & puellam, nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta, cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset quod legitime posset & accusari: denunciari tamen poterat confanguinitas, ut interdiceretur matrimonium & contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam festum omnium Sanctorum proximè venturum pro termino assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne verò quidquam interim in puellam attentetur, auctoritate Ap. interdicimus firmiter, ut in ipso negotio de novo non procedatur ulterius, donec vel à denunciatione cesserit, vel denunciatione probata, ordine judicio procedatur. Quod si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, illud irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

NOTÆ.

1. ^a *Alcbranca.*] Ita etiam legitur in 3. collect. sub hoc tit. cap. 1. & in epistolis editis à Sirleto, fol. 152. ex quo regelro ita restituo litteram lujus textus.
2. ^b *Nec sponsalia.*] Juxta tradita in cap. 2. cap. 4. hoc tit. ubi textum hunc exposui.
3. ^c *Accusari.*] Quia frustra petitur rescindi quod nullum est, l. non dubium §. C. de legib. l. si tutor 4. C. ex quib. caus. in integ. restit.
4. ^d *Contrahendum.*] De honestate, ut in cap. 1. hoc tit.
5. ^e *Ad denunciationem.*] Agnoscit enim Innocentius III. in presenti differentiam inter denunciationem, & accusationem: & docet, matrimonium accusari quidem frustra pet causam proxi-

mitatis, quæ non est; denunciari tamen utiliter, ne facti puberes matrimonium contrahant, vel ne post infantiam sponsalia confirment; accusatur enim matrimonium, quod factum est, ut rescindatur; denunciatur autem confanguinitas, vel simile impedimentum, antequam matrimonium celebretur, ne fiat: sicut denunciatus novum opus, ne quod molitur vicinus, & nondum fecit, faciat: agimus interdictum, quod vi, aut elem. ut id quod jam factum est, tollatur, l. 1. §. 1. ff. de novi operis num. Et ut denunciatio novi operis sitit & inhibet opus, ita & denunciatio confanguinitatis inhibet matrimonium, donec denunciatio probata, aut remissa fuerit, causâ cognitâ, si dicatur denunciationem non fieri legitimo modo, vel fieri incongruo tempore, vel ab iis, quorum fides suspecta est, ut infra dicemus in cap. 3. de clandest. despons. cap. 1. qui matrimonia accusare.

C A P V T V L T I M V M.

Idem * Episcopo Albertadenfi.

TUæ nobis exhibitz litteræ continebant, quod quidam vir nobilis suam filiam circiter XII. annos habentem cuidam viro nobili desponsavit, qui b subarrhavit eandem consensu mutuo accedente: sed nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam universæ carnis est ingressus. Eo autem rebus humanis exempto, puellæ avunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulavit, & ille qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tuus autem prædecessor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitime desponsarat, inter eos sententiam divortii promulgavit. Postmodum verò mortuo viro secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulavit, illo vivente, qui prius desponsaverat eandem. Ceterum, tam ipsa, quàm vir idem te duxerunt humiliter consulendum, utrum licitè valeant commorari. Tu verò deliberatione habita respondisti, quod sponso primo vivente, alteri non potuit legitime copulari: sed quia tua Ecclesia postulavit uti super hoc Ap. Sedis consilio, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignaremur. Quia verò per ea, quæ superius sunt expressa, nobis non potuit per certo constare, cujus ætatis esset puella, cum primo viro extitit desponsata, cum dicatur quod circiter XI. annos habebat; utrumve prudentia tunc in illa suppleret ætatem: f. t. respondemus, quod si puella tunc nubilis erat ætatis, & inter eam & primum virum legitimus intervenit de præsentî consensus, absque dubio inter eos erat legitimum matrimonium contractum, etsi carnalis commixtio non fuerit subsecuta. Si verò puella nubilis non erat ætatis cum præfatus vir desponsavit eandem, & ætatem in eâ prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta sunt, quamvis ab ipso viro eadem puella fuerit subarrhata. Quocirca si juxta primum modum matri-

88 In Librum I V. Decretalium,

monium cum illo contraxit, eo vivente non potuit rite cum alio fœdus contrahere conjugale. Quod si juxta modum secundum sponsalia solummodò contracta fuerunt, conjugium, quod inter illam, & alium exiit celebratum, debet reputari legitimum, dummodo aliud canonicum non obstat.

NOTÆ.

1. ^a **A**lbertadensis] Ita legitur in 3. collect. sub hoc tit. cap. 2. & in hac fexta legitur, Albatensis: sed legendum est, Halberstadensis, ut notavit Cujac. hic. Halberstad enim civitas præclara est inferioris Saxonie, Episcopali Cathedrâ decorata, suffraganea Archiepiscopi Moguntini, & spectat ad Episcopum cum amplissimo ejus Principatu. Ecclesiam habet magnificam, aliaque plura admiratione digna, ut refert Bucellinus tom. 3. Germania, fol. 95. Contrato ejus Præfili missa est præfens Decretalis.

2. ^b **S**ubarrhavit.] Artha, seu Arrhabo, vel sine aspiratione arra, id proprie dicitur, quod datur in confirmationem contractus, ad ejus securitatem, & ut contrahentes illum ad effectum perducant, adhibetur, l. quod sœpe 33, in princip. ff. de contrahend. emptione: l. quicunque, §. item si, de insti. alt. l. contractus 17. C. de fide instrum. l. ex empto 11. §. si qui vina, l. prædia 18. ff. de act. empti, l. 6. ff. de lege commiss. l. ult. C. cod. tit. l. ult. C. quando liceat ab emptione, l. unic. C. de argenti pretio, l. 1. ff. de præscript. verb. docent Donel. lib. 3. comment. cap. 1. lit. I, Cujac. lib. 1. obs. cap. 17. latè D. Nicolaus de Castro in princip. Instit. de contrah. empt. num. 37. Gazeus ad Cassianum collat. 7. cap. 6. & cum matrimonium contractus sit, plerumque in eo, aut sponsalibus arrha intercedunt, non tam poenæ nomine, quam in symbolum futuri matrimonii, idest ad fidei datæ probationem, l. arrhis 3. l. ult. C. de spons. l. si quis 38. ff. de ritu nupt. l. si donata 36. §. sponsus, ff. de donat. inter. l. 7. 13. 14. & 25. C. de donat. ante nupt. l. unic. C. si nuptia ex rescripto, l. 1. tit. 11. l. 2. tit. 1. part. 4. Unde arrhæ, pignora quoque nuptiarum dicuntur in l. unic. C. si Rector provincie; quia in pignus sponsalium, & futuri matrimonii inter sponsos dantur, & olim munera fœq. jener à sponso sponse dabantur, ut apud Julium Capitolinum in Maximo Juniore, ibi: Arrha tales erant, monilium de albis novem, (idest margaritis) reticulum de prasinis undecim, (idest sinaragdis) destracherim cum costula de hyacinthis quatuor, præter vestes auratas, omnesque regias, ceteraque insignia sponsaliorum. Et ut plurimum apud diversas nationes annulo subarrhatio fiebat, l. 36. §. 1. ff. de donat. inter. l. 3. tit. 1. lib. 3. legum Visigoth. ibi: Annulo sponsam subarrhavit. l. 1. tit. 37. lib. 2. Longob. Tertul. in apolog. cap. 6. ibi: Olim nulla mulier aurum norat, præter in anno digito, quem sponsus oppignorasset unico annulo. Juvenalis satyr. 6. Rationem tradit hujus annuli pronubi D. Mäorus relatus à Gratiano in cap. semine 30. q. 3. ubi pro illis verbis, in primis negotiis, legendum est, in primis nuptiis. Et plura de annulo pronubo, ejus materia, & forma congregaverunt Marcellus Donatus in dilucid. ad dictum locum Julii Capitolini, fol. 915. tom. 6. Thesauri crit. Lindembrog. in Glossar. verbo Annulus, Aneas Robertus lib. 2. rerum judic. cap. 17. Saulay in Panopli. Episcop. cap. 7. de Anno, Germanus lib. 2. animadv. cap. 8. Petrus Greg. lib. 3. parit. tit. 20. cap. 5. Hothom. de ritu nupt. cap. 10. & lib. 13. observ. cap. 12. Pancitola lib. 1. memorab. tit. 59. Costanus de sponsal. fol. 27. Bassilius lib. 7. de matrim. cap. 11. in princip. P. Gregorius lib. 8. synagm. cap. 7. num. 9. Opingius de jure

infig. cap. 2. §. 2. Borell. lib. 3. decis. tit. 1. num. 36. Forner. lib. 1. seld. cap. 3. Zorda in advers. cap. 64. Ambian. ad Tertul. in apolog. cap. 6. observ. 3. Salas ad Perronium fol. 127. & de annulo Beatissima Virginis agunt Baronius anno 57. Spondanus in continnat. anno 1480. num. fin. De annulo pronubo apud Hebræos usitato agit Seldenus lib. 2. uxoris Hebr. cap. 14. De ejusdem usu apud Gentis, testes diferti sunt Plinius lib. 33. hist. cap. 1. ibi: Qui obligationem acceperunt, aureis in publico tantum utebantur, intra domos verò ferreis. Quo argumento etiam sponse annulus ferreus mittitur, sique sine gemma. Juvenalis sm. 6.

Pellris, & digito pignus fortasse dedisti. Quod de annulo pronubo intelligendum probat Scaliget lib. 30. exercit. cap. 10. Sed cum hæc subarrhatio signum æquivozum sit matrimonii, vel sponsalium, ideo si ambigatur, an nuptiarum, an sponsalium causâ datus sit annulus, quia hæc questio ad statum pertinet conjecturalium, prudens judex & morem patrum, & atatem contrahentium, & omnes negotii circumstantias diligenter observabit, & pendet, & si quidem quæ ex annuli traditione oritur præsumptio alius adminiculis fulciatur, & probabilibus conjecturis adjuvetur, vel nuptias, vel sponsalia intercessisse pronuntiabit, cap. illud, de præsumpt. cap. 1. de matrim. contract. cap. senior, de re judic. cap. 1. de sanguin. & affin. Unde cum in præsent specie atas unius ex contrahentibus non esset apta matrimonio, sed sponsalibus; ideo creditor subarrhatio ex causa sponsaliorum, non verò nuptiarum facta.

COMMENTARIUM.

4. **P**ro hujus textus expositione supponendum est, quid jure civili statutum sit in hac questione, utrum videlicet nuptiæ inter impuberes celebratæ, quæ pro matrimonio haberi nequeunt, saltem ut sponsalia sustineantur? Quam disputat Ulpianus in l. questum 9. ff. de spons. his verbis: *Questum est apud Iulianum, an sponsalia sint ante duodecimum annum si fuerint nuptiæ collatæ? Et semper Labæonis sententiam probavi existimatis, si quidem præcesserint sponsalia, durare ea, quamvis in domo loco nuptiæ esse coepert: si verò non præcesserint, hoc ipso quod in domum deducta est, non videri sponsalia facta. Quam sententiam Papinianus quoque probat. Ubi pro, collatæ, rectè reposuerunt, contractæ, seu celebratæ, Accursius ibi, Conanus lib. 8. comment. cap. 2. n. 2. Cujac. lib. 11. obs. cap. 15. Faber in jurispru. tit. 9. princip. §. in initio: non dilate, seu rejecte in tempus pubertatis, ut perperam exposuerunt Budæus ad Pandell. ibi, Alciatus lib. 12. parerg. cap. 7. quorum interpretatio aperte convincitur ex l. cum hic stans 32. §. si quis sponsam, ff. de donat. inter, ubi in eadem specie nuptiæ non fuerunt collatæ in futurum tempus, sed de præfenti de facto contractæ. In hac ergo questione, rejecta sententiâ Juliani existimantis pro sponsalibus habendas esse nuptias inutiliter contractas, ut refertur in d. §. si quis sponsam, Ulpianus Labæonis, & Papiiani sententiam ut veritatem probat, qui distinguebant, an sponsalia præcesserint similes nuptias inutiles, an non: si præcesserint, adhuc durare sponsalia, quia per inutiles nuptias expirare*

expirare non potuerunt: si non præcesserint, tunc nuptias ante ætatem legitimam contractas, nec jure matrimonii, nec jure sponsaliorum valere: non matrimonii, propter defectum ætatis; non sponsaliorum, quia nulla intervenit futurarum nuptiarum mentio, sed tantum deductio in domum; quæ quidem ipsa per se nec matrimonium, nec sponsalia inducere potuit. Explicant Connanus *d. cap. 2. n. 1.* Cujac. *d. obs. 1. 5.* & *lib. 10. qq. Papin. in l. dotis 68. ff. de jure dot. P. Greg. lib. 9. symagm. cap. 7. num. 13.* Othom. *de nupt. cap. 2.* Brillon. *de jure connub. pag. 4.* quanvis more suo torum id Triboniano adscribat Faber *4. pars. decade 79. error. 6.* Nec mirum videri debet, quod nuptiæ inutiles nec pro sponsaliis habeantur, ut videre est in aliis negotiis, veluti in testamento inutiliter facto, quod nec ut codicillis sustinetur, *l. ff. de jure codicil. in stipulatione inutili*, quæ nec in vim pacti valet, *l. 1. §. si quis ita, ff. de verb. obl. l. 1. §. cum qui, ff. de constit. pecun.* licet jure singulari aliud jus observetur in accipulatione inutili, quæ in vim pacti valet, *l. si nupt. 27. §. ult. ff. de pactis, l. an iniuriis 8. l. si accepto 19. ff. de acceptil. l. cum emptor 5. ff. de rescindend. vendit.*

Sed tunc obstat textus in *cap. 1. §. 1. hoc sit. in 6.* ubi aperte cavetur, nuptias ante legitimam ætatem contractas sponsaliorum jure sustineri: quod etiam docetur in *cap. à nobis 8. cap. ult. cod. tit. 1. 3. tit. 1. pars. 4.* quam difficultatem ut vulgò DD. dissolvant, discrimen agnoscunt inter jus civile & canonicum, ita ut jure civili attentio nuptiarum inutiliter contractæ, nec jure sponsaliorum sustineantur, jure vero Pontificis inspecto, tanquam sponsalia constant: & si ipsi rationem hujus discriminis non adducant, facile tamen assignari potest ex eo, quod Ecclesia credit impuberes intendentes contrahere matrimonium, quod propter ætatis defectum valide celebrare nequeunt, facile contracturos sponsalia, si ipsi agnovissent nuptias inutiles esse: quod agnovit Pontifex in *d. cap. 1. §. 1.* dum signanter adjecit, juris interpretatione nuptias inutiles tanquam sponsalia de futuro sustineri. Quod si quæras causam hujus interpretationis, cur videlicet credatur impuberes inutiliter contrahentes nuptias, præsumi consensuros fore in sponsalia: Respondeo, quod cum impuberes matrimonium verum celebrare existerent, sine dubio est, quod se invicem mutuo affectu pertractaverint; & item creditur, quod impubes masculinus naturæ fragilitate cum puella tentaverit, quod propter ætatis defectum complere non potuit: quod licet accidisse non constet, in dubiis tamen tanquam certius, & securius est præsumendum; & ita sponsalia celebrata creduntur propter honestatem, quæ licet in nuptiis jure civili attendatur, *l. in adoptivis 14. de ritu nupt. jure tamen Canonico magnopere consideratur, cap. 3. de sponsalibus*; ideoque licet jure civili hoc casu sponsalia contracta fuisse non præsumatur, *d. l. questum, d. l. cum hic 32. §. si quis*; jure tamen canonico hoc casu inutiles nuptiæ pro sponsalibus defenduntur, Covarr. *1. p. de matrim. cap. 3.* Didacus Perez in *l. 1. tit. 1. vers. dubitatur, lib. 5. ordin. Gutierrez de juramento, 1. p. cap. 5. num. 35.*

Sanchez *lib. 1. disp. 21. num. 1.* licet Alciatus *lib. 1. 2. parergon, cap. 7.* rejectâ hac communi sententiâ, inter utrumque jus nullam differentiam agnoscit. Ampliatur præsens assertio, ut etiam locum habeat post Trident. *sess. 24. de matrim. cap. 1.* eo casu, quo duo impuberes clandestinè matrimonium contrahunt; quippe Tridentinum dumtaxat veris matrimoniis clandestinè celebratis formam præscripsit, ac restitit, non his quæ pro sponsalibus habentur. Didacus Perez in *d. l. vers. 6.* Gutierrez de *matrim. cap. 2. num. 16.* Sanchez *lib. 1. disp. 21. num. 5.* Garcia de beneficiis, *p. 11. cap. 8. num. 23.* ubi refert ita declarasse Cardinales: non tamen idem placet in matrimonio à puberibus clandestinè celebrato, hoc enim adeo inutile est ex Trident. *d. cap. 1.* ut nec pro sponsalibus habeatur. Menochius *consil. 368. num. 9.* Barb. de poss. *Episcopi, 7. p. allegat. 33. num. 143.* Nec tunc obstat ratio supra adducta ex *d. cap. 1. §. 1. hoc sit. in 6.* nam ea tunc locum habet cum solus defectus causæ efficiens, idest personarum, intervenit; quo casu mirum non est, quod matrimonium propter hujusmodi defectum invalidum, pro sponsalibus insineatur. Cæterum in matrimonio puberum clandestino, non tam defectus causæ efficiens propter personarum inhabilitatem, quam defectus formæ, seu solennitatis perspicitur, Sanchez *d. disp. 21. num. 14.*

Sed adhuc supra tradita differentia difficilis redditur ex *c. ex parte 14. de resit. spol.* ubi aperte probatur, matrimonium inter impuberes contractum per deductionem in domum viri, adeo inutile esse, ut nec pro sponsalibus habeatur. Quam difficultatem licet agnovit Glossa ibi, *verbo nondum*, insolutam reliquit. Sed dicendum est cum Abbate ibi, *n. 8.* tunc matrimonium ex defectu ætatis inutile pro sponsalibus haberi, cum ipsi contrahentes ab initio matrimonium inire voluerent, & habiles sunt ad sponsalia contrahenda. Cæterum in *d. cap. ex parte*, deductio puellæ in domum viri ideo pro sponsalibus non habetur; tum quia non constabat, voluisse puellam matrimonium contrahere; quinimò ex sequenti displicentia quam habuit, facile colligitur, invitam & renitentem fuisse deductam; quod satis innuit Pontifex in illis verbis, *aut legitimus consensus*: tum etiam, quia etsi daretur puellam voluntariè in domum deductam fuisse, talis deductio nec sponsalia inducere poterat, propter defectum ætatis pueri, qui nondum septennis erat. Unde signanter dixit Pontifex in eo textu, solam intervenisse deductionem, quam nec præcesserant sponsalia, nec etiam fuerant subsequuta.

Nec rectè instabis si dicas, in *d. cap. ex parte*, ante traductionem sponsalia utiliter celebrata fuisse à patruo nomine neptis tacentis; nam respondendum est, facultatem contrahendi sponsalia pro filiis, jure singulari dumtaxat parentibus tribui, *cap. 1. §. ult. hoc sit. in 6.* ideoque patruum in *d. cap. ex parte*, non potuisse, etsi cum effecta vellet, sponsalia utiliter contrahere pro nepte tacente, ut docent post alios Covarr. *2. p. de matrim. cap. 4. in princip. n. 7.* Sanchez *lib. 1. cod. tract. disp. 23. num. 7.* Basil. *cod. tract. lib. 2. cap. 14. num. 4.*

4.
EXPON-
TUR CAP. 1.
§. 1. HOC SIT.
TUL. IN 6.

5.
EXPON-
TUR CAP.
EX PARTE
14. DE RESI-
TUT. SPOL.

TITVLVS III.

De clandestina Desponsatione.

CAPVT I.

Ex Concilio ^a Arelatenf.

I quis clam desponsauerit aliquam, & mulier, vel vir negat huiusmodi desponsationem, viro incumbit probatio.

NOTÆ.

- I.** ^a *Arelatenf.*] In prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* legitur *Agathens.* in cuius notis Ant. Augustinus testatur se canonem hunc non reperisse in alio ex Conciliis Arelatenf. seu Agathens.

COMMENTARIUM.

- 2.** **C**um eorum sit utriusque juris principium, affirmanti, non verò neganti incumbere onus probationis, *l. 4. l. qui accusare, C. de edend. l. 2. C. de probat. cap. ultimo, 6. q. 5. cap. 2. de causa posses. & propriet. cap. unic. ne eccles. benef. l. fin. C. de rei vind. idcirco qui voluntatem mutaram dicit, hoc probare debeat, l. cum qui 22. ff. de probat. debitor, qui solutam pecuniam affirmat, probationem prestare debet, l. 1. & ult. C. de variis ampliationibus & exceptionibus illustrent Volteus de iudiciis, lib. 3. cap. 7. num. 56. Covarr. lib. 1. variar. cap. 1. num. 8. Sesse tom. 2. decis. 217. Gibalinus tom. 2. de negat. lib. 6. cap. 3. artic. 8. difficilis est præsens canon, dum in eo docetur, semper incumbere onus probandi viro, siue affirmet, siue neget matrimonium clandestinum celebratum fuisse. Tancredus existimat, delenda esse ab hoc textu illa verba, *vel vir*; & legendum esse, *Si quis clam desponsauerit aliquam, &**

mulier negat huiusmodi desponsationem, viro incumbit probatio. Tancredus subscribit Antonius Augustinus in notis ad 1. collect. et si in omnibus libris extaret huiusmodi verba affirmet; quos etiam sequuntur Cujac. & Panorm. in præfati, Cenedus ad Decretal. collect. 58. Ego agnosco difficilem esse præsentem canonem, nec congruam accipere posse explicationem, nisi dicamus, speciali ratione procedere; quia clam contracto matrimonio, siue mulier, siue vir neget, semper pro muliere stat juris præsumptio, siue neget matrimonium contractum esse, siue affirmet quod celebratum fuit; nec enim credibile est, quod si matrimonium contractum fuisset, hoc mulier negaret; aut etiam contractum esse dixisset, quod reverb contractum non est; idcirco quia ejus magis interest verum affirmare in hac parte, quàm vici, qui facilis potest invenire alias nuptias; stante ergo pro muliere juris præsumptione, quod matrimonium contractum est, siue ipsa affirmet, siue neget esse contractum, illud necessarium sequitur, quod viro tantum incumbat probatio, *l. Quinim, ff. de demat. inter, l. etiam, ff. de test. ut in hoc textu affirmatur, quia siue adrix sit, siue rea, ex juris præsumptione semper habet fundatam intentionem, donec matius contrarium probet; aliquando tamen mulier in suæ intentionis probationem testes producit, ut in cap. 1. de ordin. cognit. & aliis.*

CAPVT II.

^a Belvacensf. Episcopo.

Quod nobis ex parte tua significatum est, utrum in clandestinis matrimoniis dispensare debeamus, non videmus quæ dispensatio super his sit adhibenda. Si enim matrimonia ita occultè contrahuntur, quod exinde legitimi testes non appareant, ii qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verumtamen ea, quæ sic contrahuntur, si personæ contrahentium voluerint publicare, nisi rationabilis, & legitima causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio in conspectu Ecclesiæ contraherentur: si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobato, & rato habito generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & hæredes.

NOTÆ.

- 2.** ^a *Belvacensf.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 3. & in capit. quod*

nobis, qui filii sunt legitimæ, ubi extat alia pars hujus tituli. Post Concil. autem Lateran. p. 50. cap. 17. reperitur textus hic, sed absque ulla inscriptione. De Belvacensi Duxcessi nonnulla adduxi

adduxi in cap. 13. de foro compet.

b Recipiende sunt. Nisi sit in prejudicium alterius matrimonii, quia tunc confessioni eo-

rum non statuit. Covarr. de sponsalibus, prima parte cap. 5. numero 4. Camillus in presenti, numer. 4.

CAPVT III.

Innocentius III. In Concilio a Generali.

Cum inhibito copulæ conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districte servari. Vnde prædecessorum nostrorum vestigiis inhaerendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne qui sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam e locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesia, per presbyteros proponantur, competentem retinendo præsumptionem, ut intra illum qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis. Si quis verò hujusmodi clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit in gradu prohibito, etiam si ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium; cum illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantie videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ cocontrahere præsumpserunt. Sanè si parochialis sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus si culpæ qualitas postularit: sed his qui taliter præsumpserint etiam in gradu concessio copulari, condigna poenitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiosè impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

NOTÆ.

1. **G**enerali.] Lateranensi videlicet can. 5. obli-
repretur textus hic, & in cap. unic. hincit.
in 4. compil. de quo Concilio nonnulla notavi in
cap. 1. de summa Trinit.
2. **Revocata.**] Ut dicemus infra, in cap. non debet,
de conjugium.
3. **Lacerum.**] Gallie præcipuè, ubi banna, &
hujusmodi denunciations publicæ ante hoc
Concilium in usu esse coeperunt, ut patet ex cap.
cum in tua, de spons. notatum Fiesacus de orig.
parac. cap. fin. Stephanus Duxantius qd. jur. quest. 126.
Cujas, in d. cap. cum in tua.
4. **Ignorant.**] Quia talis ignorantia affectata
creditor, & indirectè voluntaria, quæ non excu-
sat, ut proles illegitima nascatur. Sanchez lib. 3.
de matrim. disp. 42. num. 1. Leo Pinel, ad tit. qui
sunt legitimi, differt. 5. num. 131. Gutierrez de
matrim. cap. 71. num. 8. Pacianus de probat. lib. 2.
cap. 16. Castillo lib. 2. rer. quot. cap. 11. num. 8.
Basil. de matrim. lib. 7. cap. 16. §. 7. Carenia de offi-
cio Inquisit. 2. p. tit. 5. §. 14. num. 81. Guirba in
consuet. Messan. cap. 1. gl. 1. num. 3. Sanchez de
matrim. lib. 3. differt. 42. & 43. Nogueroles alleg. 24.
§. 4. Faciunt D. Thomas 1.2. quest. 6. artic. 8. leg. 3.
tit. 3. part. 4. leg. 2. tit. 15. part. 2.

COMMENTARIUM.

EX his duabus constitutionibus sequens deducitur assertio: *Matrimonium publicè est celebrandum denunciantibus publicè factis à parochio in Ecclesia, & si quis aliter contraxerit in gradu prohibito, proles inde suscepta nascitur illegitima, & parochus similis matrimonium assistens per triennium suspenditur.* Probant eam textus in cap. aliter 30. quest. 5. cap. nullum, cap. nullus, ead. quest. Concil.

Vernense sub Stephano III. cap. 15. ibi: *Omnes homines laici publicas nuptias faciant, non nobiles, quam ignobiles.* Textus in cap. 2. hoc tit. in 2. collect. ibi: *Nullus fidelis cuiusvisque conditionis occultè faciat nuptias, sed benedictione accepta natus in Domino: si ergo sacerdos tales nuptias benedixisse occultè inveniens fuerit, triennium offi. in suo suspendatur.* Et cap. ad hoc 8. de testibus, in 1. collect. Concil. Forojul. sub Adriano I. can. 8. ibi: *Ita domitaxat, ut nemini liceat fuerint, raptissime nuptias contrahere, ne forte per erroris ignorantiam, vel cerè, quod pejus est, diabolico insipientis amore, illicita connubia celebrarent.* Leo IV. in epist. de cura pastor. prope finem, ibi: *Omniibus plebibus denuncians, ut nullus nuptiam accipiat, nisi publicè celebratis nuptiis.* Concil. Londin. sub Paschali II. apud Baron. tom. 12. anno 1102. num. 13. & sub Innocentio III. *Ne contrahatur aliquod matrimonium sine trina denunciations publica in Ecclesia, nec si fuerint persona in cognita: sed nec copulenter aliqua persona matrimonio, nisi publicè in facie Ecclesiæ, & presente sacerdote; & si secus fuerit factum, non admittatur aliquis in Ecclesia, nisi speciali auctoritate Episcopi.* Concil. Ravennate 1. sub Clemente V. cap. 19. mentione facta hujus decreti Lateranensis: Turonense sub Nicolao V. cap. 12. *Quia per clandestina matrimonia, à sanctis Patribus non sine causa, & merito prohibita, multa mala eveniunt, prohibemus, ne quis presbyter secularis, aut regularis de sacro talia matrimonia celebrare, aut solemnitate praesumat, sub pena excommunicationis.* Concil. Tolosanum sub Sixto IV. cap. 17. Senonense sub Clemente VII. cap. 59. in fine: *Sed cum ex clandestinis matrimoniis gravia eveniant in dies scandala & pericula, volumus omnes contrahentes, consulescentes, intercessentes, auxiliantes, & adjuvantes, sententia excommunicationis ipsi facto subiacere.* Colonienſe sub Paulo III. part. 7. cap. 43. 44. H 4 & 45.

et 41. Synodus Augustensis sub eodem, cap. 22. Colonienſis 2. sub eodem, cap. 31. et 32. Moguntina sub eodem, cap. 38. Villenus Episcopus Patismensis in suis consuetudinibus, tom. 26. Concil. can. 15. ibi: Presbyteri in Ecclesiis frequenter denunciant eas, qui matrimonium clandestinum contrahunt, et qui eis faciunt. Item, esse excommunicatos. Novillensis Teident. sess. 24. de reform. matrimonii, cap. 1. quæ, et alia præterea refert Anton. Augustin. in epis. juris, lib. 28. tit. 33. consensum de jure Regio lex 29. tit. 18. pars 3. l. 1. et 1. cum sequenti, tit. 3. pars 4. lex 46. Tauri, quæ est lex 10. tit. 3. lib. 3. Recopil. Illustre Crespitus in forma, verbo Matrimonium publici. Christianus lib. 1. decis. 333. Deverus lib. 2. differt. 15. Cujac. et Camillus in præfati. Petrus Gregor. lib. 9. synagm. cap. 5. Torreblanca de jure spirit. lib. 2. cap. 3. sect. 13. Gentil. lib. 7. de nepotibus, cap. 6. Mathias in collatione, disp. 34. thes. 47. Martha de jurisf. part. 4. cap. 71. Lamiomet. lib. 2. de veteri monacho, cap. 100. Cesar de Ecclesijs. hierarch. disp. 8. §. 3. in fine, Espinicus ad epist. D. Pauli, tit. de clandest. nuptiis, cap. 15. Tundutus resol. canonic. cap. 73. Georg. Ambian. ad Terræ de public. cap. 4. obferv. 3. Cujac. lib. 6. obferv. cap. 20. Borellus tom. 3. titulo... numero 330. D. Randoly in cap. aliter 30. quest. 5. cap. 9. Collanus de sponsal. fol. 123. Hothom. qq. linc. quest. 3. Matienzo in d. l. 10. Recopil. gloss. 1. numero 29. Christianus tom. 1. decis. 327. Coriolanus in nov. ad can. 13. Concilii Carthage. 4. Basil. lib. 5. de matrim. cap. 1. per totum, Nogueroi allegat. 24. §. 4. Escobat de auctoritate fore, artic. 2. num. 15. Gibalinos de censuris, in synopsi, fol. 474. Diana part. 11. tract. 3. resol. 33. et 34. Maced. de clavib. Petri, lib. 4. de matrim. cap. 2.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Sicut Ecclesia non potest nova instituire sacramenta, ita nec à Christo Domino instituta mutare, alterare, aut aliquid circa materiam, formam, seu ministrum eorum statuere, cap. sunt, cap. contra, de fere per totum 2. §. quest. 1. docet pluribus relatis Diana p. 8. tract. 8. passim. Sed in matrimonii sacramento ex divina institutione non desiderantur denunciations, nec parochus, siquidem ipsi contrahentes sunt ministri partiales hujus sacramenti, et ambo faciunt unum ministerium totalem, ut probat Basil. lib. 1. de matrim. cap. 8. Suarez tom. 3. in 3. partem, disp. 2. sect. 2. censur. 3. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 5. num. 6. Agidius 3. part. disp. 24. num. 33. et non ideo dicas, conjuges in peccato mortali contrahentes admittere duplex peccatum, unum suscipiendo, aliud ministrando; quia cum non sint specialiter consecrati ad ministrandum, non peccant lethaliter. Theophilus tom. 16. in Hierarch. puncto 24. in princ. igitur Ecclesia non potuit statuere, ut denunciations necessarii adhiberentur; item ut proprius parochus præcisè adesset. Accedit, nam si Ecclesia hoc statuere posset, sequeretur ut matrimonium aliis celebratum sine paracho, et rebus, nullum eadet, argum. l. non dubium, C. de legibus: sed nuptiæ clandestinæ sine paracho et denunciationsibus celebrantur, valide sunt, cap. 1. et 2. hoc tit. probat Robertus lib. 2. res. judic. cap. 17. ergo quia Ecclesia non potuit nuptiis contraheendis necessarii denunciations, et præsentiam parochi præscribere.

Quia dubitanti ratione non obstat, vera est præfata assertio, pro cuius expositione sciendum est, quod sicut notorium dicitur, quod nulla tergiversatione potest celari, cap. 3. de cohabit.

cleric. ita et clandestinum, quod etiam fit, et diffcultur: probatur cap. 1. et 2. hoc tit. Quoties tamen sit matrimonium clandestinum, DD. ambigunt; et variis opinionibus omittis, duplex tantum matrimonium clandestinum admittit, unum si denunciations ab Ecclesia præscriptæ negligantur; aliud quando his denunciationsibus præmissis matrimonium contrahitur sine paracho, et testibus: et utroque casu dari matrimonium clandestinum, probant Gutierrez lib. 2. practice. quest. 4. num. 3. Spino de testament. gloss. 1. 5. numero 22. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 1. Basil. cod. tract. lib. 3. cap. 1. et cap. 2. num. 4. Sed non levis difficultas est, quantum attinet ad incurrendas penas à contrahentibus matrimonio clandestino, quod dicatur matrimonium clandestinum; an videlicet matrimonium contractum coram paracho et testibus, sine denunciationsibus tamen iniussis omittis, dicatur clandestinum, quoad penas incurrendas? Et non esse clandestinum, tenuerunt P. Barbosa in l. 1. 4. part. numero 39. ff. de iure matrim. L. de iure de matrim. 4. part. quest. 45. art. 7. Molina de iustit. tom. 2. tract. 1. disp. 176. Matienzo in l. 1. tit. 1. gloss. 7. lib. 5. Recopil. et ibidem Azavedo, Covarr. de sponsal. 1. part. cap. 6. num. 10. qui idem resoluunt circa penam legis 49. Tauri. Movetur ex eo, nam matrimonium celebratum præfente paracho et testibus, publicè contractum videtur; siquidem potest persona publica est, et testes adesse Ecclesiæ nomine; quo casu ratio prohibitionis clandestini matrimonii omnino cessat, quia de matrimonio jam Ecclesiæ constare potest. Sed nihilominus multò verius exi'mo, matrimonium præfente paracho, et testibus contractum sine denunciationsibus, clandestinum dici quoad penas incurrendas. Primum, nam in eo sensu matrimonium dicitur clandestinum in præfenti textu, et firmavit Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. et in cap. 5. sancitum PP. penam in contrahentes coram paracho et testibus sine denunciationsibus: et probatur expressè in leg. 1. tit. 3. part. 4. quare hanc sententiam tenuerunt Navarr. in manuali, cap. 22. num. 70. et relati à Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 1. quest. 2. num. 7. Basil. cod. tractat. lib. 3. cap. fin. num. 6. immò facillè conciliari possunt huiusmodi opinionoes, ut prior, quæ docet tale matrimonium non esse clandestinum, accipiat quædam attinet ad substantiam denominationis, posterior verò intelligatur tantum quoad incurrendas penas. Gravior tamen hæsitatio est, an matrimonium omittis denunciationsibus contractum, publicè tamen in præfentia vicinorum, vel populi, dicatur hodie clandestinum quoad penas incurrendas? Et clandestinum non esse, probatur, quia publicè contractum est; palam namque factum dicitur, quod scientibus vicinis sit, ut probat Palacios Rubios in cap. per vestras, notabil. 3. §. 21. num. 14. de donat. inter. Facit textus in cap. 2. qui filii sunt legitimi, ibi: Filii eorum non debent sustinere iacturam, cum parentes eorum publice sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscuntur. Ad si esset clandestinum matrimonium, filii eorum proculdubio paterentur iacturam, ex præfenti textu, in §. si quis; et matrimonium quod publicè contrahitur, dici non potest clandestinum, ut sentiunt plures relati à Covarr. in 4. 2. part. cap. 6. in princ. numero 10. Sed contraria sententia multò verior est, videlicet tale matrimonium quoad prædictas penas esse

5.
IMPUGNA-
TURA TRA-
DITA AL-
BERTO.

6.
DE NOTO-
TO CLAN-
DESTINO.

esse clandestinum; nam in presenti textu clandestinum vocatur matrimonium sine denunciationibus contractum: erit ergo tale, quamvis publicè contrahatur, quoad incurtendas pœnas. Nec obstat publicè contractum esse; nam illa accidentalis publicatio non æquipollet publicationi, quæ fit per denunciations. Nec obstat textus in d. cap. 2. ibi: *Publicè, & sine contradictione*. Nam ut ibi notat Glossa verbo *Publicè*, adversarius illud intelligi debet, id est præmissis denunciationibus publicè in Ecclesia factis.

Ut ergo matrimonium non dicatur clandestinum, primò desideratur, ut præmissis denunciationibus in Ecclesia factis celebretur; circa quas sciendum est ex presenti textu eas desiderari, & ex dicto canone primo Concilii Tridentini, non tamen li omitterantur, ideo matrimonium nullum redditur, etiam attentò Concil. Trident. sed tantum contrahentes, & parochus peccabunt lethali- ter. Leander de *matrim. disp. de clandestinitate*, q. 45. & 46. Denunciations igitur illæ, quas vulgò dicimus monitiones, fieri debent trinis continuis diebus festis, in parochiis utriusque contrahentis, quod vulgò receptum est, etiam si huiusmodi dies sibi succedant, vel sint discontinui. Barbosa de *officio Parochi*, cap. 11. num. 19. non possunt tamen in diebus feriatis fieri, nisi ex dispensatione Episcopi, ut si sit dies festus vocationis ipsius Ecclesiæ, vel in quo ingens fidelium multitudo ad Ecclesiam accedat. Posslevinus de *officio curati*, cap. 10. num. 12. Nec interest ut denunciations deintur, quod sit tempus, in quo nuptiæ prohibentur; nam etiam tunc denunciations fieri possunt. Barbosa ubi *suprà*, num. 22. Episcopus autem in illis valet dispensare, ut expressè diffinitur in d. cap. 1. Concil. Trident. & docent Chopinus de *sac. pol. lib. 2. tit. 7. Zypeus de iure Pontifici*, quæst. 3. & 4. & respons. 2. 3. & 4. Villaroel tom. 1. *regim. Ecclesiæ*, part. 1. quæst. 9. art. 3. quod Interpretes protrahant ad ejus vicarium generalem, non ad foraneum, aliunde Episcopalem jurisdictionem habentem. Barbosa d. cap. 1. nu. 50. licet quoad Abbates eadem jurisdictione gaudentes contrarium decium fuisse à Gregorio XIII. referat Leander *suprà*, quæst. 59. & ex sententia ipsius Barbosa & aliorum Episcopus potest delegare eandem potestatem dispensandi in denunciationibus. Supponitur autem iusta causa ad dispensandum; nam aliàs Episcopus peccabit lethali- ter: causæ verò communiter iustè judicantur scandalum, aut infamia, seu cum matrimonio, quod fuit nullum, revalidatur; articulus mortis, propinquitus tempotum, in quibus nuptiæ celebrari prohibentur; timor ne impediatur matrimonium per patentes, aut extraneos; si nuptiæ sint Magnatum, & similes, quæ relinquuntur arbitrio Ordinarii: in quibus casibus Episcopus sub pœna peccati lethalis dispensare tenetur; & si non detur ipsius copia, absque denunciationibus matrimonium celebrari valet. Basil. d. lib. 5. cap. 32. non quia tunc parochus dispensare possit, ut voluerunt nonnulli congesti à Leandro d. disp. 7. de *matrim. q. 67*. Et si Episcopus dispensaverit in denunciationibus cum uno ex conjugibus, cum alio etiam dispensasse creditur, et si sint diversæ dioceses. Barbosa de *potest. Episcop. alleg. 32. num. 33*. Denunciationibus in Ecclesia per parochum factis, tenentur qui sciunt aliquid impedimentum inter contrahentes adesse, parochus declarare, cap. cum dilectus 32. de *elect.* Et primò ipsi contrahentes, quamvis impedimentum sit occultum, & infamia sequatur, tenentur illud declarare. Basilus d. lib. 5. de ma-

trim. cap. 33. Leander *suprà*, quæst. 83. Deinde omnes, qui illud sciunt, quamvis occulte, & sub secreto naturali. Exciipiuntur tamen qui tantum illud audierunt, nec memorantur à quo, cap. licet, de *testibus*: item illi, qui intra confessionem fecerunt, cum non ut homines sciunt, cap. 22. de *officio ordinarii*. Dubium tamen est, an ille qui novit impedimentum occultum, scit tamen probari illud non posse, teneatur illud declarare? Negant plures antiquiores, quos refert & sequitur Basil. de *matrim. lib. 5. c. 34*. Sed verius affirmant Barb. Diana, & alii, quos laudat & sequitur Leander d. q. 88. quorum sententia probatur ex cap. super eo 22. de *testibus*, cap. præterea 13. de *sponsalibus*.

Deinde ut matrimonium clandestinum non sit, desideratur, ut dum celebratur, adsit parochus proprius, vel aliis sacerdos de ejus licentia. Proprius autem parochus dicitur ille, in cujus parochia contrahentes domicilium habent cum animo habitandi per majorem anni partem; unde sustinetur matrimonium contractum coram parochio illius loci, ubi sponsus habitat tanquam judex, medicus, scholasticus, aut exul; immò si ibi habitaverit gratià contrahendi matrimonium, cum sciret in propria civitate ob impedimentum parentum illud non posse liberè celebrare: & ita decium fuisse per sacram Congregationem explanationis Concil. Trid. refert Barbosa d. cap. 11. n. 49. Valebit etiam matrimonium celebratum à femina existente in monasterio famulandi, aut disciplinæ causâ, coram parochio ipsius monasterii: item cum domus contrahentis est in consilio parochiarum, debet matrimonium celebrari coram parochio eo, in cujus parochia domus aditum magis frequentem habet: & si habitat in una parochia per hyemem, in alia per æstatem, potest coram quolibet eorum contrahere, Leander *suprà*, quæst. 19. & si contrahentes sint diversarum parochiarum, sufficit parochus cujuslibet, etiam si in ejus parochia non celebretur matrimonium. Barbosa ubi *suprà*, num. 45. Joannes Sanchez in *select. dispur. 44. num. 8*. Leander d. disp. 7. quæst. 15. Diana p. 11. *tratt. 3. resol. 34*. Valet etiam matrimonium vaporum celebratum coram quolibet parochio, etiam si alter conjux sit incola certæ parochiæ. Leander d. dispur. 7. quæst. 21. Ferro Manrique t. p. qq. *moral. q. 10*. econtrariò non valebit matrimonium contractum coram parochio originis, aut ejus oppidi, ubi contrahentes degunt terectionis causâ, argumento capituli *in qui, de sepult. lib. 6*. Barbosa de *potest. Episcop. allegat. 32. num. 71*. Nec interest, an parochus sit vi detentus, tenuens, vel dolo adductus, dum intelligat verba contrahentium, etiam si ad id vocatus non sit, argumento legis coram Titio, ff. de *V. S. resoluunt Sanchez de matrim. dispur. 39*. Coninch de *sacramentis*, disp. 27. dub. 4. Fagnanus in cap. quod nobis, num. 48. hoc tit. Caballatus in *not. Concil. Trident. dist. sess. 24*. Diana p. 10. *tratt. 13. resol. 16*. Nec etiam refert, an sit sacerdos parochus, vel non, an publicus peccator, interdictus, suspensus, excommunicatus, irregularis, prohibitus nuptiis assistere, ut contra plures defendit Diana p. 10. *tratt. 13. resol. 23*. si ve putativus sit, titulum coloratum habens, cap. licet, de *prob. in 6*. ut post Bardi, & Becanum defendit Diana p. 9. *tratt. 7. resol. 45*. etiam si illi datus sit coadjutor ex causâ ignorantie, vel infirmitatis. Etiam possunt adesse matrimonio Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Legati in suis provinciis, Vicarii Episcoporum, nisi sint foranei, qui tantum assistere possunt, si causæ majores illis com-

8.
DE PARO-
CHO, ET
TESTIBUS.

7.
DE DENUN-
CIATIONIBUS IN EC-
CLESIA FA-
CIENDIS.

missa sint. Villalobos *com. 1. summe. tract. 13. diffi-
cili. 19.* item Archipresbyter in sua Ecclesia rurali,
aut Cathedrali, arguente capitis officium, de officio
Archipresb. Nec proxime traditis, videlicet non
desiderari ut parochus sit sacerdos, obstat Concil.
Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. in illis verbis:
Parochus, vel alius sacerdos. Ubi supponi videtur,
parochum debere esse sacerdotem; nam dictio
illa, *alius*, sæpius non est repetitiva, sed refert ali-
quid diversæ qualitatæ ab antecedente, ut patet
ex illo Luca cap. 25. vers. 32. ibi: *Ducebantur au-
tem & alii duo nequam cum eo.* Notavit Glossa in
cap. deinde, vers. cum ceteris, 26. de cap. sedes, verbo
Majores, de re scriptis, in authent. qui semel, verbo
aliud. C. quomodo & quando, ubi Imperator inquit:
Anni spatium indulgetur. Et Glossa ait: *Loquitur
quasi annum dederit, cum tantum tres menses dederit.*
Sed dic quod non implicat simile tempus, per legem
non solum, 5. qui turis, si de procurat. ubi Glossa
verbo Creditores, ait dictionem, *alius*, impropiè
sepe poni, quia non semper refert eandem quali-
tatem; & probatur ex illo Matthæi 18. & Mar-
ci 15. ubi de Christo Salvatore nostro aiunt: *Cum
eo crucifixi sunt alii duo latrones;* & ex capite No-
vatiensis, 7. g. ibi: *Alios pseudoprophetas.* Et tunc
inquiunt Imol. & Felin. ibidem, implicare dissi-
militudinem, quando ratio subjectæ materiæ id
suadet; quod contingit hic, quia parochus non
facetdos potest exercere omnia parochi munia,
quæ potestate ordinis non indigent: ergo ex illa
patticula, *vel alio sacerdote*, non colligitur suffi-
cient argumentum ad corrigendum totum jus,
quod ab obunda munera ab ordine non pendenti-
a, minime desiderat in parochio sacerdotium.
Quam doctrinam multis aliis rationibus & iuribus
confirmant Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 20.
num. 2. per totum, Caxas de Eccl. Hierarch. disp. 8.
§. 4. Nec etiam suprà traditis, videlicet parochum
putativum valide interesse nuptiis, obstat textus
in cap. dudum 54. de elect. ex quo constat, paro-
chum putativum, qui communi errore credebatur
parochus proprius, sacramenta administran-
tem fidelibus, eorum animas damnabiliter dece-
pisse: ergo coram paracho putativo non potest
rite matrimonium celebrari. Nam respondetur,
in illis verbis, *eorum animas decipisse*, non contineri
Pontificis decisionem, sed potius partis allega-
tionem; siquidem verbis sequentibus incipit
decisio Pontificis, unde nullo modo ibi asseritur
invalidè sacramenta recipi à paracho putativo.
Docuit Primarius noster Paulus à Maqueda in leg.
Barbarius, num. 64. de officio Presidis.

Hæc de parochis, qui jurisdictionem ordina-
riam habent: nunc agamus de illis, qui ex dele-
gatione, seu commissione nuptiis assistunt, in qui-
bus primò desideratur, ut delegans sit parochus
proprius, quamvis irregularis, suspensus, excom-
municatus, degradatus, seu viceparochus, ut plu-
ribus relatis docent Barbosa de officio parochi, c. 10.
num. 61. Diana part. 11. tract. 3. resol. 32. Secundò
requiritur, ut cui delegatur potestas assistendi nu-
ptiis, sit sacerdos, nec intereat, an regularis, vel
secularis. Barbosa de potest. Episcop. allegat. 32.
num. 108. delegatio autem, ipse ipsa facultas as-
sistendi nuptiis, debet esse expressa, non verò tacita,
etiãsi per dolum, aut fraudem obventa, dum do-
lus non versetur circa substantiam. Diana part. 9.
tract. 8. resol. 20. Debet autem præcedere ipsius
matrimonium, nec ratihabitio sufficit; non tamen
desideratur, ut sit specialis, quia generalis sufficit
ad administranda omnia sacramenta: non autem
creditur sacerdoti affirmanti se habere licentiam,

nisi eam exhibeat. Barbosa suprà, num. 75. nec
etiam admittitur, si sit revocata, si revocationi illi
intimata sit. Diana d. resol. 32. Præsentia parochi
debet esse corporea, & motalis, cum attentione,
nam si distractus fuerit, nihil facit; debetque eos
intelligere, vel per interpretem, vel per signa.
Diana part. 10. tract. 15. resol. 17. nec interest
quod parochus assistens oculis occultat, & dicat
nihil se vidisse, ut decusum fuisse à Cardinalibus,
ex Farinacio refert Saledus in praxi, cap. 73. Nec
etiam desideratur, ut parochus interroget ipsos
contrahentes de mutuo consensu, Leander ubi
suprà, quæst. 33. qui nihilominus resolvit, pec-
care lethali ter parochum interrogationem hanc
omittentem: nec de essentia sacramenti sunt ver-
ba illa, *Ego vos conjungo.* Si autem parochus ea
omiserit, peccabit venialiter tantum, quia hu-
jusmodi omisio rei levis est. Diana 3. part. tract. 4.
resol. 256. Requiritur præsentia parochi in ipso
contractu, nec sufficit si præsens sit tempore spon-
sationis, aut copulæ, vel tempore consensus condi-
tionati, si non sit tempore, quo purificatur condi-
ticio. Basil. d. lib. 5. de matrim. cap. 22.

Deinde desideratur ut matrimonium celebretur
in præsentia testium, cap. 1. hoc tit. in 1. collect.
ubi D. Hieronymus in parabolis ait: *In plateis
tuis aquam tuam divide, idest filium tuum, ac si cum
aliis nuptiis trade; & hoc manifeste cum pluribus
factis.* Circa quorum numerum plura differit
Gentilis lib. 7. de nuptiis, cap. 7. per totum. Decem
adhiberi supponit D. Ambrosius ad Virginem
latham: *Inter decem testes confectus sponsalium.* Ho-
die certum est duos sufficere, ex d. cap. 1. Concil.
Trident. & licet in omnibus casibus, immò & in
matrimonialibus in judicio disceptatis deside-
rentur testes omni exceptione majores, cap. 1.
de consanguin. & affin. tamen ad contrahendum
matrimonium sufficiunt quicumque testes, etiãsi
sint domestici, infames, vel alias à testimonio
dicendo prohibiti, dummodo habeant usum ra-
tionis, etiãsi non sint rogati, ut resolvunt
Trullench de matrim. cap. 6. dub. 6. Leander d.
disp. 7. quæst. 44. Diana p. 11. tract. 3. resol. 33.
Matrimonia igitur clandestina, sine paracho &
testibus contracta, licet præsentis textu & aliis
pro ejus illustratione adductis prohibita essent,
tamen de facto celebrata vires obtinebant, donec
per Concilium Trident. d. sess. 24. cap. 1. irrita
fuerunt declarata; & ita hodie non posse dari ca-
sum, in quo matrimonium clandestinum subsistat,
latè resolvunt Barb. in remiss. ad Concil. Trid. in
d. cap. 1. num. 127. Torreblanca de iure spirit. lib. 12.
cap. 5. sect. 13. Escobar de utroque foro, artic. 2.
num. 25. Drexerus lib. 2. differt. 15. nec solum in
foro exteriori, verum nec in foro conscientie
aliquo modo sustineri potest, ut probat latè Basili-
us d. lib. 5. cap. 5. quod procedit in illis provin-
ciis, ubi receptum est Concil. Trident. non verò
in Gallia, Polonia, & aliis Regnis, ubi non est re-
ceptum. De Gallia referunt Thuanus lib. 105.
& 107. Spondanus anno 1593. num. 20. & 1596.
num. 18. & 1598. num. 8. & 1600. num. 25.
& 1615. num. 7. Gramondus in Ludovic. XIII.
lib. 1. Marcha lib. 2. concord. cap. 17. num. 6. Bu-
lengerus lib. 9. & 12. hist. P. Matthæus in Hen-
rico IV. lib. 1. narrat. 5. Duplais tom. 4. ad
ann. 1593. & tom. 5. ad annum 1614. num. 12.
quorum incolæ debent contrahere secundum le-
ges suæ patriæ, nisi perveniant ad locum, ubi
Concilium observatur; nam peregrini debent
contrahere juxta eas leges, quæ observan-
tur in loco contractus, l. si fundus, ff. de evict.
cap.

cap. qua contra, dist. 8. cap. illa, dist. 12. cap. quisquis, dist. 4. 1. Probat late repetentes in cap. 1. de sponsal. docent Suarez de religione, tom. 1. tract. de diebus festis, cap. 13. Basil. lib. 1. cap. 7. §. 2. sicut econtra peregrini, & iter facientes per provincias, ubi Concil. Trident. non viget, ritē matrimonium contrahunt sine parrocho & testibus, Leander d. dist. 7. quest. 11. etiam si in fraudem Concil. Trident. in eam provinciam proficiscantur. Leander supra quest. 12. contra Ledesnam defendit Basilium d. lib. 5. cap. 9. pro qua sententia facit textus in cap. 1. hoc tit. in 2. collect. ubi ita Alexand. III. decrevit: *Consuluit nos tua fraternitas, quid faciendum sit de his, qui cum aliqua de causa in Episcopatu nuptialē benedictionem accipere nollent, ad alios Episcopatus furive se transferunt, conjugia ibidem clandestina contrahentes. Ad quod taliter respondemus, quod si talis fuerit culpa, quod non permittat eos simul manere, sunt ab invicem dividendi; si vero aliqua fuerit, qua contrarium matrimonium non dissolvat, pro tali transgressione penitentia potest eis indici, conjugium vero ex tali causa non debet dissolvi. Quid tamen dicendum sit de matrimonio hæreticorum contracto in provincia, ubi Concilium receptum est, sine parrocho, disputat Theophil. tom. 16. in heteroel. spirit. cap. 14. qui affirmat, matrimonium valere: & si contra huculque tradita quis ausus fuerit matrimonium clandestinē celebrare, inhabilis redditur ad matrimonium. Trid. d. sess. 24. cap. 1. quod Interpretes exponunt de ipso matrimonio, non verò de alio. Barb. in d. cap. 1. num. 125. & proles ex tali conjunctione suscepta illegitima nascitur, cap. quod nobis, qui filii sunt legitimi, Leo Pinellus ad eund. tit. num. 331. punitur arbitrio Episcopi, & si contraxerit in gradu prohibito, privatur omni spe dispensationis. Patrio verò nostro jure omnibus bonis privatur, l. 1. tit. 1. lib. 5. Recopil. Item parochus, vel alius quilibet sacerdos assilens matrimonio clandestino, hodie arbitrio Ordinarii punitur, ex d. c. 1. Concil. Trident. quod abrogata est suspensio ritualis, que in præsentī textu statuta erat. Gibalinus de censur. in synopsi, litt. M. n. 1. Simili etiam penā plectitur qui non præmissis denunciationibus conjunxit; & parochus alienus, qui sine licentia conjuges benedixit, ex d. cap. 1. Trullenchi de matrim. d. cap. 6. dub. 7. Basil. eod. tract. d. lib. 5. cap. fin.*

II.
TRADITUR
RATIO DE-
CIDIENDI.

His suppositis, tam ex veteri, quàm novo jure, ratio præsentis assertionis ex eo provenit; nam matrimonium publicè sunt celebranda, non clam, ut discretè ait Tertullianus de pudic. cap. 4. ibi: *Penes nos oculis quoque conjunctiones, id est non prius apud Ecclesiam professæ, juxta machinam & fornicationem judicari perscitantur.* Et de monogamia cap. 11. unde intelligitur idem Tertull. lib. 2. ad uxorem, dum in fine ait: *Vnde sufficiant ad enumerandam felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, confirmat obligatio, & obsequium Angeli renuntians, pater nam habet.* Ubi per Angelos intelligit Tertul. sacerdotes. Apuleius lib. 6. ibi: *Impare nuptia. & præsera in villa sine testibus, & patre non consensiente factæ, legitimæ non possunt videri.* In villa cuius dixit Apuleius, in cœclū, & secreto, argumento legis cū in villa, ff. de manumiss. vindict. observavit Cujac. lib. 6. obs. cap. 20. Quintilianus declamat. 70. ibi: *Accipe illam virginem, quam pater tradidit euntē die celebri, comitatus populo, iunū & sacerdotes Cereris necessarii debebat adesse, & contrahentes legitimo ac solenni vinculo conjungebat. Plutarchus in prolog. lib.*

de præcept. nupt. & Tacitus de moribus German. conjugium Deorum munit, & Quintilianus declamat. 347. ibi: *Vos profectū Dii conjugales.* Illi enim ut testes jurejurando adhibebantur. Seneca in Medea, Lucanus lib. 2.

*Fœdera sola tamen, vanaque carentia pompæ
Iura placent, sacrisque Deos admittere testes.*
Notarunt Farnabius ad Senecam Tragicum, fol. 39. Robertus lib. 2. rer. judic. cap. 17. Et ipsa clandestinitas suspectam jure Cæsareo reddebat nuptiarum firmitatem, l. uxorem 7. C. de repudiis. Observant Cujac. lib. 6. cap. 20. Hothomani illastr. quest. 3. Arniseus de jure connub. cap. 3. sect. 12. Baroniū anno 44. num. 88. Omitto pompam, ritusque in ipsi nuptiis publicè adhibitos, quos congesseunt Brissonius, Franciscus, & Antonius Hothomani in tract. de ritu nupt. & etiam primis Ecclesiæ sæculis convivia, choreæ, & festivitates fiebant, ut nuptiæ publicæ, omnibusque cognatæ essent, cap. qualis 30. q. 5. quas durare solitas per septem dies, scribit D. Augustin. in cap. 29. Genes. quest. 1. quæ celebratae erant veluti acta, & rei gestæ testimonia, & matrimonii perfecti; quod pulchrè notat Athenæus lib. 5. cap. 1. ibi: *Sic enim moribus, & legibus scitum est, ut in nuptiis epulum fiat, tum nuptiales Deos ut veneremus, tum pro testimonio id sit.* Nec unquam hæc convivia ab Ecclesia fuerunt damnata, sed tantum cautum, ut moderate pranderetur, & cœnaretur. Sydonius Laodic. can. 53. Rectè ergo Ecclesiā omni tempore nuptiis à fidelibus contrahendis publicas & solennes cæremōnias præscriptis, quas recensimus infra in cap. 1. de secund. nupt. semperque nuptias clandestinè celebratas improbat, cum ipsa clandestinitas per se in quolibet actu reprobetur; multum cuius interest, quid fiat, palam, an verò clam: qui palam quid faciunt, etiam si quod faciunt, non sit legitimum, tanquam erantes excusantur, aut mitius puniuntur: qui clam, tanquam contumaces gravius coercentur, l. ult. ff. de ritu nupt. unde certum est ex lege Jul. de ambitu, palam ambire magistratum non prohiberi, clam verò non licere; & tutori palam rem pupilli emere licet, non clam, l. 2. §. tutor ff. pro emptore. Faciunt Quintilianus lib. 5. insit. cap. 10. ibi: *Dicam bonā mente factum, ideoque palam; malā, ideoque ex insidiis, noctū. in solitudine.* Senec. lib. 15. epistol. de gladiatoribus agens, ibi: *Qua clam commissæ capite lucrent, tamen quia palam fecere, laudamus.*

Sed licet jam à primis Ecclesiæ sæculis clandestinæ nuptiæ improbarentur, tamen si de facto celebrabantur, validæ & legitimæ erant, cap. 1. & 2. hoc tit. cap. 6. de sponsa divor. in 1. collect. sicut & jure civili, etiam non adhibita nuptiali pompā, tantum ex privato consensu matrimonium celebrabatur, iunū solo affectu uxor à concubina secernebatur, donec Imperatores Leo in novel. 89. & Alexius Comnenus apud Harnenopolim in promptuario, tit. 4. §. 20. in scholiis, ab eo conjugio, quod sacerdotalis benedictio non confirmavit, tanquam irritum, & per se non obligatorium, recedere contrahentibus permisissent. Eo tamen casu jure Pandectarum solennitas nuptiarum attendebatur, cum legatum, vel quid simile relicū erat in tempus nuptiarum; ad quem casum referendi sunt textus in l. mulierem §. cum duabus sequentibus, ff. de ritu nupt. l. cum fuerit §. ff. de condit. & demonstrat. l. penult. ff. de donat. interjuncta emendatione Hothomani lib. 5. observ. cap. 6. Sed Occumenica Trident. Synodus d. sess. 24. cap. 1. diffiniivit, hujusmodi matrimonium clandestinū

12.
DE NOVA
CORRECTIONE
TRID SANC
TIONE.

destinè celebrata nulla esse, & ita hodie omnino invalide matrimonium clandestinum contrahi. Nec tunc obstat textus in *cap. aliter*, 30. *quæst. 5.* ubi postquam Evaristus solennitates in nuptiis celebrandis præscripsit, ac diffinivit, hæc adjecit verba: *Aliter præsumpta, non conjugia, sed adulteria, aut concubernia, aut supra, quam legitimum conjugium esse non dubitatur.* Quorum difficultate oppressus Basilius, de *matrim. d. lib. 1. §. cap. 3.* existimavit, temporibus Evaristi matrimonia clandestina irrita fuisse. Sed ea sententiâ omisâ, verius dicendum est, verba illa tantum significare matrimonium sine solennitatibus ab Evaristo præscriptis celebratum, de corem, & honestate conjugii non habere, non tamen negari tale matrimonium, etsi injustum, & illegitimum, valere, ut probavi in *cap. 1. de despons. impub. & c. 1. de sponsal.* Nec obstat textus etiam in *cap. quod nobis*, qui filii sint legitimi: ubi filii nati ex matrimonio clandestino dicuntur illegitimi antequam tale conjugium ab Ecclesia approbatur, cum ex matrimonio legitimo filii legitimi nascantur, *cap. 5. de despons. impub.* ex illegitimo verò illegitimi, *cap. si quis viduam, 34. dist. 11.* Nam facile respondetur, quod licet filii ex tali matrimonio noti ante ratihabitionem Ecclesiæ nascantur illegitimi, non inde sequitur, matrimonium non valuisse, sed non fuisse justum & legitimum, ut ex eo filii iusti, & legitimi nascerentur.

IO.
DISOLVITUR
DUBITANDUM
XIO.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam certum est, Ecclesiam potuisse non solum prohibere, & improbare matrimonia clandestina, verum & irritare: quod iustis ex causis Concilii Tridentini decrevit in *decap. 1.* cum ex matrimoniis clandestinis plurima damna frequenter sequerentur; dabatur enim frequens adulterandi occasio, cum rejecta priore conjugio, clam cum alia matrimonium contrahi posset: latè defendunt Sanchez *d. disp. 4.* Basilius *d. lib. 5. cap. 5.* licet enim attentio jure naturæ possit fideles contraheutes etiam clam consensum præstare ad matrimonium, tamen cum illi subsint Ecclesiæ legibus, potuit Ecclesiæ ex iustis causis hanc facultatem illis denegare, & statuere, ut talis consensus non sufficiat ad traditionem corporum, non præsumendo diversam materiam, & formam, sed declarando ipsos contraheutes inhabiles ad sic clandestinè contrahendum, ut etiam Ecclesiæ reddidit sanguineos intra quartum gradum inhabiles ad matrimonium contrahendum, *cap. non debet, de consanguin. & affin.* Similiter & nullam decrevit esse professionem ante decimum sextum annum emillam, *cap. ad nostram, de regul.* item jus civile prodigum, & pupillum inhabiles fecit ad contractus celebrandos, nisi sub certa forma, *l. 1. §. 1. ff. de curat. furios. l. pupillus, ff. de reg. jur.* Potest enim jus positivum ratione publici boni aliquas personas inhabiles facere ad contrahendum, adeo quidem, ut si ita, vel ita non contrahant, nihil profusus agent irritato actualiter gesto, ut ad nihil valeat, nec adhuc obligationem naturalem producat, quia consensus ipse naturalis contrahentium subijcitur legi, & qui reprobat, non potest simpliciter dicti consensus: unde Ecclesiæ rectè irritavit consensum clandestinè præstitum, adeo ut nec juramento firmata talis conjunctio subsistere possit: quia tale juramentum esset vinculum iniquitatis, quia interdictio matrimonio, cederet super re naturæ turpi, quæ est conjunctio concubiniarum; quod Princeps etiam secularis in contractibus profanis facere potest, irritando profusus consensum. Docent Basilius, & Sanchez ubi proxime,

Barb. de offic. Parochi, 2. part. cap. 21. & in pastoral. alleg. 32. Diana pluribus relatis, 7. p. tract. 1. resol. 2. Idem dicendum est, quoties contractui præscribitur forma præfata, sub qua celebratus valeat, & aliter non sustineatur: tunc si forma non servetur, omnino nullus est, etiam attentio jure naturali. Primum quia aliter datus consensus nullus est, secundum leges, quæ illum nullum absolute reddunt. Deinde quia contraheutes cogitantur de tali contractu celebrando, & non de alio negotio: quare si non valet ut talis contractus, non potest sustineri ut simplex conventio, ut pro expositione legis 1. §. si quis 2. ff. de verb. oblig. cunctur tres magni Primarii nostri, Valentia lib. 2. Illustr. tract. 3. cap. 4. à princip. D. Ramos in l. juris gentium, §. sed cum nulla, ff. de pactis, D. Retes in tract. de obligatione naturalis, in pest. 2. num. 21. Nec obstat, Ecclesiam non posse mutare quæ sunt juris naturalis, præcipue Sacramenta, ut supra probavi pro ratione dubitandi. Quæ difficultas adeo gravis est, ut plures PP. in Concilii Tridentini putaverint, Ecclesiam non posse irritare matrimonia clandestinè recepta, ut refert Spondanus in continuat. Baronii, anno 1563. num. 39. Sed dicendum est, sine ulla mutatione juris naturalis potuisse Ecclesiam irritare matrimonium clandestinum, reddendo inhabiles personas, quæ ipsius jurisdictioni subiant: & licet mutare non possit materiam sacramentorum, reddendo nullam, vel illegitimam, quæ à principio fuerat legitima; potest tamen hoc facere in contractibus, qui magna ex parte pendent ab actionibus moralibus, quas Ecclesiæ in suis subditis impedire potest. Unde cum matrimonium incipiat à contractu, potuit Ecclesiæ ejus materiam mutare, & per consequens impedire sacramentum. Nec substantialia sacramenti mutata fuerunt, veluti materia & forma, & minister, quod Ecclesiæ facere non posset, ideoque ea multò minus fecit: sed quia contrahentium consensus in contractu, qui ad rationem sacramenti elevandus est, potestati Ecclesiæ subditur, ut Principi seculari subijcitur in contractu merè seculari, aliter præstitum consensum nullum declaravit: quo fulcro subducto, & deficiente consensu, qui est matrimonii radix in esse contractus, deficit & contractus, & per consequens sacramentum. Deinde ut lex civilis quasdam personas inhabiles reddidit ad contrahendum ex justa causa, quam prævidet, etsi non sit merè naturalis: sic lex Ecclesiastica potuit inhabiles ad contrahendum reddere eos, qui nolunt matrimonium contrahere coram parochis & testibus. Sic Sanchez ubi proxime, notat Basilius, parum in effectu discrepans, licet dissentire voluerit, lib. 5. de matrim. cap. 4. alii, quos secundo refert Barbosa de officio parochi, cap. 21. & de potestate Episcopi 2. part. alleg. 32. Diana part. 7. tract. 1. resol. 23. & sequent. Datis in 30. q. 5. Nec obstat augmentum dubitandi rationis deductum ex dicta lege non dubium, C. de legibus, pro cujus solutione discernimur est constituendum inter eum casum in quo lex tantum aliquid prohibet pœnâ statuta, & inter eum, in quo irritat actum in contrarium gentium. Primo casu actus de facto celebratus subsistit, in l. 1. C. de secundis nuptiis, secundo vero casu ipso jure nullus est, ut in l. 4. l. 6. C. de incestu nuptiis, l. unic. Cod. si quicumque prædictus l. unic. C. de interdict. matrim. l. cum qui 18. Cod. ad l. l. de adult. docent Arnoldus Vinius lib. 1. select. cap. 1. Hunnius ad Treut. volum. 1. disp. 6. q. 54. & disp. 11. quæst. 28. Caldeira lib. 2. de error. cap. 1. Unde licet matrimonium clandestinum prohibitum esset in præfati textu, & aliis supra citatis, tamen

tamen cum pona tantum appositae esset, non verò clandestina irritum adjecta, ideo matrimonium de

falso celebratum valebat, usquequid per Concil. Trident. irritum declaratum fuit.

TITVLVS IV.

De sponsa duorum, & sponso duarum.

C A P V T I.

^a Augustinus *De fide pactionis & consensu.*

N O A U S modis dicitur fides pactionis, & consensus: si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere: si aliam duxerit, poenitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam *b* duxit: non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adhærebit uxori priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis *c* promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu: fides autem consensus est, quando etiam si non stringat *d* manum, corde tamen & ore consensit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt.

N O T A

^{1.} **A**ugustinus.] Its etiam legitur in *1. collect.* sub hoc tit. cap. 1. & in cap. fin. 27. q. 3. Sed inter opera Magni Doctoris Augustini non reperietur verba hæc, jam notarunt Cujas. & Azo. Augustinus in presenti: quare vel sunt alterius Augustini, vel ipsius Doctoris, sed in opere nondum excuso.

^{2.} *b* Quam duxit.] Quia sponsalia de futuro solvantur per matrimonium de presenti, ut exposui supra in cap. 1. de spons.

c Promittit.] De futuro videlicet, ut probavi in cap. de spons.

^{3.} *d* Stringat manum.] Non solum apud Hebræos, verum etiam apud Gentiles manus dextræ conferebant, qui matrimonio iungebantur, ut liquet ex cap. 7. *Tobia*, & ex Xenophonte lib. 3. *ver. Gylar.* Vnde Claudianus in epistola *Palladii & Sirena*:

*Tu dextram complexa viri, dextramque puella
Tradis, & his utriusq; sanctis connubia diti:*
Vivite concordæ, & nostrum discite munus.

Tertul. lib. de veland. *Virginibus*, ibi: Si autem ad desponsationem velantur, quia & corpore, & spiritu mascula mixta sunt per osculum & dexterat, per qua primum resignant pudorem spiritum. Vcteres enim, ut inquit Suidas, pactis conventis

oscula præbere, & dextras porrigere solebant, quia hoc, ut ait Tertul. in lib. de *prescrip.* signum est concordie & fidei: unde Aristophanes aiebat: *Osculare me, & porrigere dextram.* Hinc illud Cicetonis lib. 7. *epist. ad Atticum*, ibi: *Prohi sunt ille densa dextera*: Donatus ad illud *Terentii in Andria*, ibi: *Hanc in manu dext.* scribit legitimas nuptias per manus conjunctionem confirmari. Inde apud Romanos matrimonium celebrabatur per conventionem in manum, ut probavi supra in cap. 1. de *sponsalibus*. Vcteres enim, vel in amicitia concilianda, vel in fœdere intendendo, vel in addigenda fide dextras iungere solebant, ut ex Eustachio, Aristophane, & aliis probat Dionis Salvagnius ad *Ovidium in Ibis*, *vers. 517.* Rationem assignarunt Servius ad lib. 2. *Æneid.* his verbis: *Iungere dextras maiorem salutariem fuisse.* Cujus causam asserit Varro, Callimachum sequutus, asserens: *Omniæ eorum honorem dextra constitisse virtute.* Quamobrem hac se invicem venerabantur: corporis parte. Plinius lib. 11. *hisp.* cap. 14. *laeti*, inquit, & aliis partibus quædam religio, sicut dextra oculis, *aversa appetunt*, in fide porrigitur. Latè illustrentur Philipp. Camer. *her. success. cent. 2. cap. 46.* Mendoza in *Viriderio* lib. 8. *Saturn. cap. 3.* & nos aliqui diximus in cap. fin. de *juram. calum.*

C A P V T II.

Ex ^a Burch. lib. XIX.

A Ccepisti illam uxorem, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima: & xi. dies in pane & aqua, quod *b* carenam vocant, cum vi 1. sequentibus annis poeniteas.

N O T A.

^{1.} **B**urchardo lib. 19.] *Titul. de fornicatione*, ut habetur in *1. collect.* sub hoc tit. cap. 9. Sed D. D. Genzel, in *Decretal. Tom. IV.*

reclidit ex Poenitentiali Romano, titulo de fornicatione, ubi reperitur textus hic, & à quo transcripsit illum Burchardus. De authoritate ipsius Poenitentialis, plura congestit Sausy in *Pamph.*

Panopl. sacerd. cap. 1. lib. 7. in appendice, §. 32. De Decreto Burchardi nonnulla adduxi in apparatu ad hæc commentaria.

2.
CARENAM
QUÆD.

b *Carenam.*] Lepida est hujus vocis interpretatio Glossæ in præsentī, quam sequitur Oldendorpius, Vulgate, inquit, est litorum, aliis Longobardorum: & dicitur Carena, à carentia hominum, vel etiam cibariorum; nam tñ illis 40. diebus includuntur in aliquo loco secreto juxta Ecclesiā, ubi non habent consortium hominum. Conciliū carenam sic dictam putavit, quasi caninam, quodd panē & aqua vescerentur, non ut cæteri homines, aliis cibis. Filescus de *Quadrages.* cap. 4. corruptam vocem esse existimat, ita ut à quadragesima derivata sit, à qua formatae sunt voces, populo ita balbutiente, *Carenena*, *Carena*, & *Carina*; olim enim propter graviora crimina cœperunt laicis injungi solennes pœnitentiae, cap. penult. & ultimo, 50. distinct. cap. fin. 26. q. 6. dicemus latē in cap. 1. de punit. & illi quibus injungebatur pœnitentia per 40. dies, jejunare in pane & aqua tenebantur, & hæc pœnitentia dicebatur *Carena*: quo modo accipitur passim in Pœnitent. Romano, & in can. 17. & 19. Concilii *Salvegust.* apud Ivonem p. 15. *Decreti*, cap. 183. & 185. & in cap. accusasti, de accusat. apud Alexandrum II. in epistol. ad Clerum *Vulturnensem*, relatum ab Ivone p. 10. *Decreti*, cap. 16. apud Cæsarium lib. 4. cap. 37. Miles quidam Bonensis, Henricus nomine, tempore quodam quadragesimali carenam fecit apud nos. Et lib. 5. cap. 42. meminit quorundam qui peregrinati sunt in Sautum Remigium, & de uno illorum ita ait: Cum alter quidam miles, Gundolphus nomine, vir nobilis, de villis effugens orindum suscepta carenā, tempore Capituli Generalis Cistercium ire proponeret. Etiam dicitur bannitum jejunium, ut notatur Severinus Binius in not. ad Concil. *Salvegust.* Zerda in advers. cap. 44. num. 8. Ant. August. in not. ad pœnitent. Roman. tit. 1. cap. 34. Acuña in cap. qui vero, 50. distinct. Saulay in panopl. sacerd. lib. 7. p. 1. §. 32. Julius Lavorus de *Inbilio* p. 2. cap. 10. num. 37. Theoph. tom. 10. in *Rosa meridiana*, pag. 475. à Theutonicis vocem hanc cœpisse docetur in Pœnitent. Roman. tit. 2. de homicidio, cap. 34. ubi ita legitur: Ita faciendum est tibi, ut pro psalmista 40. dies in pane & aqua, quod Theutonice carena vocatur, cum septem sequentibus annis paniceas. Et ita carena in præsentī propiti accipitur pro jejunio 40. dierum.

COMMENTARIUM.

3.
CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATUR.

EX his duabus decisionibus sequens deducitur assertio: Contrahens matrimonium vivente prima uxore, relicta secundā, cum priore cohabitare debet, & publicè in Ecclesiā panitentiam facere. Probat eam textus in Concil. Nicæno can. 24. ibi: Nemo debet duas uxores ducere, & qui hoc fecerit, si fuerit sacerdos, prohibetur ministerio sacrificandi, & communione fidelium, quousque ejiciat domo secundā, & debet retinere primam. Et cap. an non 24. q. 3. cap. de conjugal. 27. q. 2. cap. cum per bellicam, cum quatuor sequentibus, 34. quest. 1. cap. videtur, 35. quest. 6. cap. gaudemus, de divortii, Synodus Romana sub Eugenio II. & Leone IV. can. 37. ibi: Nulli liceat nullo tempore duas habere uxores. Joannes VIII. epist. 198. Invenimus, ut nullus propriam relinquat uxorem, & illā vivente alteram sibi sociare presumat: nec liceat ei nullo tempore duas habere uxores. Nicolaus I. ad consulti Bulgæ, cap. 5. ibi: Duas tempore uno habere uxores, nec

ipsa origo humana conditionis admittit, nec lex Christianorum illa permittit. D. Isidorus lib. 2. de offic. Eccles. cap. 19. ibi: Quod autem non unus & multæ, sed unus & una copulantur, ipsa prima divinitus facta conjunctio in exemplum est. Ambros. lib. 1. de Abrahamo: Quia non licet tibi uxore vivente uxorem ducere. Canon 48. Apost. Concil. Illiberit. can. 8. Trid. sess. 24. de reform. matrim. in princip. & cap. 2. l. 1. ff. de his qui notant. infam. l. 2. C. de incest. nupt. l. qui duas 8. C. ad l. Iul. de adul. §. affinitas, Instit. de nuptiis, l. 4. C. quorum appell. in Theodos. Illustrant ultra congestos in præsentī à Barboia, Bellarminus tom. 2. contror. lib. unic. de matrim. cap. 10. Transmissa de polygam. quest. 6. cum sequent. Basil. lib. 7. de matrim. cap. 49. Kochier in face historiæ. cent. 1. cap. 87. Justelus in notis ad canones Eccles. universal. fol. 191. Petrus Gregor. lib. 1. partit. tit. 5. cap. 2. Vighel. in method. jur. Canonici, fol. 460. Torrelblanca de jur. spirit. lib. 2. cap. 15. sect. 3. Fornarius lib. 2. rer. quotid. cap. 22. & 23. Grotius de jure bel. lib. 2. cap. 5. n. 19. Ambian. ad Tertul. de exhortatione castit. cap. 5. & de monogamia passim, Jodocus Coccus tom. 2. thesauri, lib. 9. art. 2. Ant. Augustinus in epitome jur. lib. 29. tit. 28. Baronius in apparatu, num. 65. & anno 120. n. 30. & anno 170. num. 11. Mendoza lib. 2. Concilii Illiber. in can. 10. Fragofo de regim. Christ. Reipub. p. 3. lib. 1. disp. 27. §. 4. Aloix in notis ad vitam sancti Polycarp. cap. 4. Hunnius in encyclop. tit. 10. Viscembac. disp. 6. Gæzeus in not. ad Cassianum, collat. 17. cap. 12. Bronchorst. miscell. cent. 1. assert. 99. Coitans de sponsal. fol. 2. & 37. Arriæus de jure connub. cap. 4. P. Faber lib. 3. semest. cap. 21. Borel. tom. 2. decisi. tit. 1. num. 15. Beyerlinck in Theatro, verbo Matrimonium, Villadiego in l. 2. tit. 6. lib. 3. fori, Didacus Perez in l. 3. tit. 7. lib. 5. Ordin. Matiezo in l. 5. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloss. 1. Antonius Matthæus de crimin. ad lib. 48. Pandect. tit. 7. num. 3.

Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur ex eo, quod in sacra pagina satis proditum est, Patriarchas, & alios sanctissimos viros plures uxores habuisse uno eodemque tempore; siquidem Abraham habuit Saram, Agar, & Cethuram, Genes. cap. 16. & 25. Jacob Liam, Rachel, Bilam, & Zelpham, Genes. lib. 1. Reg. c. 29. & 30. Helcana, Annam, & Pheneman, cap. 1. Moyses Æthiopiā, & Sephoram, Exodi cap. 2. Numer. cap. 12. David sex uxores habuit, & concubinas decem, lib. 2. Regum, cap. 3. & 20. Salomon uxores septingentas, & concubinas trecentas, lib. 3. Regum, cap. 11. Abias uxores quatuordecim habuit, lib. 2. Paralip. cap. 13. Gedeon plures habuit, ut refertur cap. 8. Judicum. Eundem usum polygamie apud varias nationes invaluisse facile constat; siquidem apud Thracæ tribus, aut quatuor, immo triginta uxoris copulari mos erat, ut testatur Heracles de Getulis Libyæ populi. Idem de Judæis refert Josephus lib. 17. antiquit. cap. 2. Arriæus disp. 4. sect. 3. ubi subjicit Herodi uxores eodem tempore fuisse novem: apud Numidas & Mauros quisque pro opibus quamplurimas uxores habet: nec dissimilis consuetudo in Africa circumfertur, si Herodoto, Diodoro, & Josepho credimus, ibi: Paternus mos erat, ut simul plures haberemus uxores. Idem de aliis pluribus nationibus refertur Tiraquel. in l. 7. connub. Alex. ab Alex. lib. 1. dir. gen. cap. 24. Menochius lib. 2. de arbit. cenur. §. num. 420. Malvenda de Antiebrist. lib. 6. cap. fin. Beyerlinck tom. 2. verbo conjugium, P. Greg. lib. 10. synag.

4.
IMPUGNATUR
TRADITA
ASSERTIO.

Syntag. cap. 1. Transfiera de polygam. q. 9. cap. 1. per totum: & Imperatorem Valentinianum alteram duxisse uxorem priore superfluit, nec repudiata; & ut levis pollet videri facinus à se perpetratum, legem nulli, per quam omnis liceret duas simul habere uxores, referunt Socrates lib. 4. cap. 16. Paulus Diaconus lib. 1. cap. 2. ibi: Dudum laudante uxore sua pulcherrimam Iustina, sibi eam fecerat in matrimonio, legesque propter illam concepit, ut omnes qui voluissent, impone matrimonium sibi caperent. Ex eis probat Doctores ad Tacitum lib. 11. fol. 399. Ergo non tunc in penam fecit docuit, nemini licere uno, eodemque tempore duas simul habere uxores.

Qua difficultate non obstante, vera est praesens assertio, pro cujus expositione sciendum est, legem monogamiae, non solum juris politici, canonici, & civilis esse; verum & à jure divino provenire, ut constat ex cap. 2. *Genes. vers. 24. ibi: Relinquit homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne una. Et cap. 19. Matthei, vers. 4. ibi: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculinum, & femininum fecit eum, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne una. Quae verba in alium sensum retorquenda non sunt, ut nervos committit Caietanus exponens illa verba D. Pauli 1. ad Timoth. cap. 3. Operes Episcopatum esse unus uxoris virum; cum eo in sensu à Patribus Ecclesiae communiter accipiantur. D. Chrysost. homil. 63. in Mattheum, ibi: Verum etiam, quia iussit, quod unus uni conjungeretur; nam si voluisset alteram etiam duci uxorem, uni viro creatae multas conseruasset mulieres: audi quomodo dicit, qui fecit à principio masculum & femininum. D. Hieronymus in eadem cap. 19. Matthei, ibi: Hoc in exordio Genesis scriptum est, dicendo masculinum & femininum; non enim ait, masculum, & feminas; quod priorem repudiare querebatur: sed masculum & feminam, ut unus conjugis consortia forentur; & dixit, adheret uxori suae, non uxoris. Theophylactus ibidem: Offendit opus, & legisantem ejus, qui nec à principio formavit, esse monogamiam: ab initio unum conjunxit Deus uni, atque ita non oportet unum virum conjungi multis. D. Ambrosius, Prosper Aquitanicus, Terrallianus, & alii, quos refert Voderus ubi supra: & D. Paulus cum de matrimonio agit, semper loquitur de conjugibus in numero singulari, ut epist. 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 2. ibi: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquaeque suum virum. Et vers. 17. Alligatus es uxori, noli querere solutionem. Et ad Roman. 7. vers. 3. Vivens viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Et 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 10. Si autem, qui matrimonio juncti sunt, precipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere intactam, aut viro suo reconciliari. Et vers. 39. Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si discesserit vir ejus, libera est à lege; cui vult, nubat. Unde inferret, nec summum Pontificem posse in hoc impedimento dispensare, ut pluribus relatis docet Leander de matrim. disp. 18. quest. 8. & 9.*

Jure etiam civili polygamiam, polyviciamque prohiberi certum est, nam apud Athenienses Cecropis lege sancitum fuit, ut uxor demum esset unus, auctore Athenaeo lib. 13. *hypersoph.* ubi obiter etiam uxorem sementiam notat, qui Sociari duas uxores fuisse crediderunt, in quorum numero Aristotelem existisse scribit Dio-

D. D. Gual. in Decretal. Tom. IV.

genes lib. 2. *illustr.* Samuel Petitus ad ius Atrix cum lib. 6. tit. 1. Romani etiam Iudeis, & aliis polygamiam prohibere tunc, l. *verum*, C. de *Indulis*, Novel. 79. *Iustin.* §. *affinitatis*, *Illustr.* de *nupt.* l. 2. C. de *incest. nupt.* l. 1. §. C. de *adulteris*; quatinus si quia binas nuptias in eodem tempore constitutas habuisset, notabatur infamia, ex Praetoris edicto, l. 1. §. de *his qui not. infam.* l. 2. C. de *incest. nupt.* l. cum qui 18. C. ad l. *lul. de adul.* l. §. *mulier*, §. de *jure dotium*, l. *eagus*, C. de *donat. ante nupt.* Illustrant Doctores ad Tacitum lib. 11. fol. 399. Grotius lib. 2. de *jure bel.* cap. 5. num. 9. Poterius lib. 6. *rer. quod.* cap. 22. & 23. facit lex ut ex *fratris*, §. de *condit. inst.* juncto Pinello lib. 2. *selest.* cap. 5. Theodoretus in 1. ad Timoth. *Olim pagani, & Iudei, cum duabus, tribus, & pluribus uxoribus conjungebantur lege matrimonii*; nunc vero leges Imperatoris prohibere duas simul habere uxores. Retum suorum amissione plebebantur ex Athalarici Regis edicto apud Cassiodorum lib. 9. *epist.* 18. & ita contrahentem secundas nuptias adulterii poenis teneri docebant Menochius de *arbitr.* lib. 2. *casu* 410. Theophilus in d. §. *affinitatis*; immo & ille qui supponit perpetrare, comitat ex d. l. cum qui ducit, & defendit Antonius Matth. de *crimin.* ad lib. 43. *Pandect.* tit. 3. Licet vetò judicio publico polygami non damnetur, tamen quia lex factum notat, ipso jure sunt infames, d. l. cum qui testimonia; dictionem non habent aliter atque futes, & raptores, quorum testimonia recipiuntur, nisi sententia judicis sine condemnati, l. §. §. de *his qui notant. infam.* l. *paulem*, §. *in adulterio*, §. de *rita nupt.* Novissimè sunt mortis poenam in Germania sancivit Carolus V. *conglis. crimin.* art. 111. refert Colletus *decis.* 176. num. 78. Apud Fregios fustigatio imponitur cum relegatione. Anr. Mattheus ubi *supra*; apud nos vix poenae legibus patris statuti fuerunt in l. *fin.* tit. 17. *part. 7.* l. 2. tit. 7. lib. 4. *fort.* l. 6. tit. 15. lib. 8. *ordin.* Et olim usitata fuit ea poena, ut candenti ferro io fronte imprimeretur secundò nubenstibus littera P: quavis enim in d. l. 3. tit. 1. lib. 5. *ordin.* l. 5. tit. 1. lib. 2. *Recopil.* dicatur innotandum esse litteram Q, credo tamen errore typographi, in verso modo Q, pro P, positum fuisse, & Reges nostros statuisse, ut prima littera hujus delicti polygamie, quae est P, innoteret frontibus eorum, ut ex lege Rhennia calumniatori littera K, fuit littera F, innotebant, ut dicemus infra in cap. ad *audientiam*, de *crimine falsi*; quamvis non insubilihet Covart. in 4. p. c. 7. §. 3. Didacus Perez p. 2. ibi d. l. 6. *ordin.* Gomez in l. 80. *Tauri*, num. 19. Veli de *delictis* cap. 7. ex eadem ratione pro littera P, legant B. Hodie tamen cum de hisdem hoc puniatur ab Inquisitoribus haereticæ pravitatis, rei hujus criminis in publicum ducuntur suggestum, ubi levem abstant suspitionem, intra infami capiti eorum imposita; fustibusque cedunt, & ad tritrem per quinquennium damnantur. Romae vero abjunct de vehementi, & torture subijciuntur; quia cum permixtum ibi habiteat Catholicis cum haeticis, major datus suspicio, an malè sencerint de Sacramento, putaverint licere Christiano duas simul habere uxores. Quae ratio cum esset in his Hispaniarum Regibus, idèd nec torture subijciuntur super intentione, nec jurant de vehementi, sed de levi: circa praeteritò vetò, & modum procedendi in his causis, adeundum est omnino Transfieri in *translatum de polygam.* & *polyvicia*. Illud omnino observandum est, hujus delicti

SYNTAGMA
DE
PROHIBITIONE
POLY-
GAMIAE

DECRETUM
PROHIBITIONIS
TITULUS DE
JURE & FORA
CIVILI

1 a punit

punitionem privativè pertinere ad Inquisitores hæreticæ pravitatis, nec iudicem laicum, vel Ecclesiasticum de eo cognoscere posse, ut latè probant Scaccia de iudiciis lib. 1. cap. 12. num. 55. Farinacius de hæresi. q. 186. §. 1. & Soula in aphorismis. Inquisit. lib. 1. cap. 2. num. 7. Catena de officio Inquisit. 2. p. tit. 4. de iudiciis, §. 17. & tit. 12. de forislegiis, §. 15. Transmissa de polygam. 3. p. q. 1. Thomas Delbene de officio Inquisit. 2. p. dubit. 209. Ratio est, quia cum ex hoc delicto oriarur suspicio vehementis, vel levis, saltem hæresis, & hæc suspicio non tollitur nisi per abjurationem, cap. ad abolendam, §. illos quoque, de hæresibus, cap. super eo, cap. accusatus, eod. tit. in 6. & hæc abjurationi debeat fieri coram Inquisitoribus, quia ipsi sunt iudices privativi, non solum contra hæreticos, verum & contra suspectos etiam leviter in fide, cap. accusatus, in principio, cap. ut officium, de hæreticis in 6. Farinacius de hæresi, q. 186. §. 3. Paramus de origine Inquisit. lib. 3. q. 10. num. 97. Diana p. 4. tract. 8. resol. 4. Arena 2. p. tit. 9. §. 2. Soula de sollicit. tit. 2. cap. 1. n. 2. & committentes hoc delictum polygamia sunt suspecti de fide, quia malè videntur sentire de Sacramento matrimonii, ut docent Menochius de arbitr. caus. 420. num. 214. Ricciulus de iure person. cap. 11. lib. 5. num. 19. Barb. de pæf. Episc. 1. p. allegat. 40. Covarr. de sponsalibus, 2. p. cap. 7. §. 3. num. 6. Didacus Perez in l. 3. tit. 1. lib. 5. ordin. Gutierrez lib. 2. practice. q. 8. Gomez in l. 8. Tauri, n. 30. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 80. num. 1. Bobadilla lib. 1. polit. cap. 17. num. 152. Matienzo in l. 5. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloss. 2. n. 3. ideo iudex laicus de hoc crimine cognoscere nequit. Accedit consuetudo generalis Hispaniæ, juxta quam tantum Inquisitores cognoscunt de hoc crimine, ut testantur Decianus lib. 5. tract. crimin. cap. 17. num. 41. Cantera q. crimin. de adulterio, num. 28. Narbona in l. 20. tit. 1. lib. 4. recopil. glossa 12. num. 66. Alfaro de officio fiscalis, glossa 20. n. 398. Diana tom. 4. tract. 7. resol. 4. Transmissa d. lib. 3. q. 1. Facit declaratio summæ Pontificis, quam referunt Soula in aphorismis. lib. 1. cap. 35. num. 18. Diana d. tract. 7. resol. 4. §. 1. Transmissa d. lib. 3. q. 1. num. 3.

7.
TRADITUR
RATIO DE
CIDENTIO.

Ratio verò, quare tot legibus ecclesiasticis, & civilibus improbata sit polygamia, provenit ex eo; nam talis pluralitas repugnat fini matrimonii, si enim vagus esset concubitus, incerta quoque, & vaga esset proles; immò nec domestica societas sustineri posset, cum multi essent capita unius corporis mystici: nam erit unus dominus commodè possit habere plures servos, unus tamen servus pluribus dominis servire commodè non potest, ut egregie docet D. Augustinus lib. 3. de doctrin. christin. cap. 12. & de bono conjug. cap. 17. turbaretur ergo proculdubio in pluralitate uxorum tranquillitas, & pax domesticæ Reipublicæ; uxor namque societas, non famula, & in domestica gubernatione principatum habens, ut considerat Chrysost. in epist. ad Ephesios, homil. 20. Omnis autem principatus, ut pax servetur, suâ naturâ singularitatem amat. Probat D. Augustin. de bono conjugii contra Iovinianum, cap. 17. facile enim inter ipsas uxores invidia rixas produceret, ut de uxoribus Abraham, Sara & Agar scriptum est Genes. 16. de Lia & Rachele Genes. 30. de Anna & Pheneca 1. Regum 1. Prædenter ergo refert Gell. lib. 1. nocturn. cap. 17. respondisse Socratem Alcibiadi interroganti, cur duas ferret in domo uxores, his verbis: Ha me domi docent aletantiam, quâ in publico utendum est. Quod

etiam retulit Gel. de Euripide in Andromache. Accedit, nam qui contrahit secundum matrimonium vivente conjuge, nulliter contrahit, siquidem non potest trahere potestatem sui corporis, quam non habet, juxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Unde polygamiam probum esse à natura, docuerunt D. Thomas in 4. distict. 33. q. 1. art. 11. ubi Richardus, Paludanus, & Sotus. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 11. Victoria in relect. de matrim. 1. p. n. 3. alii quos refert Arango in decis. moral. disp. 11. q. 2. quæ sententia accipienda est cum Thoma Sanchez d. disp. 80. num. 8. Basilio lib. 7. de matrim. cap. 49. Grotio de iure belli, lib. 2. cap. 5. in polyviria, cum pluralitas uxorum repugnet fini primario matrimonii, qui consistit in liberorum procreatione, quæ omnino cessat, si nisi uxori plures adherant viri: polygamiam verò verius credo esse contrariam juri divino, & rationibus proximè expensis, non verò naturæ ipsius matrimonii, cum non ita ejus fini primario repugnet, ut unus vir plures uxores habeat: unde apud varias gentes polygamiam invaluisse, supra probavi in ratione dubitandi, non verò polyviriam.

Nec obstat dubitandi ratio (suprà expensa, quâ moti hæretici anriqui, inter quos Hermogenes, contra quem scripsit Tertul. polygamiam probantur; quippe cum Mahometæ sustinebant tot uxores licere ducere, quot unusquisque facultatibus suis sustentare posset, ab his steterunt nostri temporis novatores, inter quos in Germania Lutherus, in Gallia Calvinus, qui polygamiam ad pelvim usque referunt. Sed his erroribus omissis, quos docet refellit Bellarminus ubi supra, ut de fidei populo, idest unum verum Deum colente agamus, disquirendum est, an omni ævo polygamia apud Hebræos fuisset permessa, vel prohibita? Et certe à mundi exordio usque ad diluvium, nec Adam, nec ullus alius præter Lamech plures uxores habuit. Genes. cap. 4. vers. 29. qui idcirco reprehenditur à Nicolao Papa, vocaturque adulter in cap. an non, 24. quasi. 3. Post diluvium tamen cum pauci essent homines, & vita humana multum abbreviata, ex dispensatione divina fuit lex illa monogamiæ abrogata, aut relaxata, & polygamia hominibus concessa, tum ad multiplicationem generis humani, tum ad propagationem populi fidelis, & cultus divini, qui in sola familia Abraham, ac deinde in populo Israëlito residuus fuit, & ita pro consuetudine Hebræorum id receptum fuit, ut sensit Joseph lib. 17. antiq. cap. 2. & exponunt D. Augustinus in cap. obijciuntur, 23. q. 4. D. Hieronymus epist. 83. Chrysost. homil. 36. in Genesim, Salvanus lib. 2. ad Eccles. Cathol. Joannes Sarisbar. lib. 4. Polygæ, sive de nugis curial. cap. 5. Tertul. de exhortat. castit. cap. 6. & de monog. cap. 6. & 7. Justin. Martyr in dialog. Triphon, ac ut sæpe repetit D. Augustin. contra Faustum cap. 47. & lib. 3. de doctrina christiana: Quando mos erat, crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia mos non est. Explicit I. Darts in 32. q. 4. ut in exemplis (suprà relatis. Sed hanc polygamiam licentiam, & libertatem genere humano jam satis propagato Christus Dominus planè abolevit, primamque illam monogamiæ legem primis parentibus inspiratam restituit, & renovavit, cap. 19. Matthei: prosequuntur largius Spondanus in annal. sacris, fol. 108. Becanus in analog. cap. 16. quasi. 10. & cap. 21. conclus. 3. Pater Menoghi,

8.

DISPOSITIO
TUR DO-
BITANDI
RATIO.

Menoeh. lib. 2. polit. cap. 28. Balboa in cap. gaude-
mus, de divoritiis, ex n. 19. Fragofo p. 3. de regim.
Christiana Reipublica, disp. 22. §. 4. ad finem, Ar-
nisteus de jure connub. cap. 4. sect. 2. & in hac lege
prohibente pluralitatem uxorum, rectè potuit
cum Hebræis Dominus dispensare, quoniam hæc
prohibitio non est de primis principiis legis na-
turalis, seu de conclusionibus illis proximis, sed
de remotioribus; præcipiè nam hæc non est
propriè dispensatio, sed in propriè, nimirum
per mutationem materie jure supremi dominii;
nam incommoda, quæ ex pluralitate uxorum
naturaliter oriuntur, potuit ipse Deus suâ pro-
videntiâ prævenire, & tollere. De polygamia
verò ex jure Hebræorum agit Seldenus in uxore
Hebraica, cap. 10. & lib. 5. de jure naturali Hebræor.
cap. 6.

Præfenti assertioni opponi solent textus in
cap. uxor 33. quæst. 2. cap. si qua mulier 31. quæst. 1.
cap. quadam, cap. qui dormierit, cap. concubistis, cap.
si quis cum Noverca 27. q. 2. cap. quod proposuisti 32.
q. 7. quos opponit, exponitque Bañl. de matrim.

d. lib. 7. c. 50. & de eis egi in can. 9. Concil. Nliber.
quare illis omiffis expendo contra suprà tradita
textum in l. communis 7. §. idem 8. ff. commun.
divid. in illis verbis: Ergo est duo ventres, idem
eris dicendum. Ex quibus deducitur, posse dari
casum, in quo quis decedat cum duobus uxori-
bus legitimis simul prægnantibus: ergo quia
polygamia non est omni jure prohibita. Pro cu-
jus textus expositione sciendum est, quod cum
jure civili Romanorum matrimonium divoritio
dimitteretur, l. 1. ff. de divoritiis, licebat superflui-
te quoque conjuge ad alia vota transire, l. nuptas,
in princip. l. penult. §. uxor, l. cum vir 25. ff. de
condit. & demonst. l. mulier 12. ff. ad Trebel. licet
uxori non liceret intra annum alteri nubere, ne
quæ de prole dubitandi daretur occasio, l. con-
sensu 8. §. hac nisi, C. de repudiis: latè illustrat
Fornet. lib. 6. rer. quæstid. cap. 13. per totum: unde
in §. idem 8. evenire poterat, ut quis cum duobus
uxoribus prægnantibus decedat, & secundâ legiti-
mè ductâ: alios casus prosequitur Faber in ejus
textus rationali.

COMMUNI
DIVID.

9.
EXPONITUR L.
COMMUNIS
7. §. 8. ff.

C A P V T III.

Alexander III. a Salernitano Archiepiscopo.

Licet præter solitum, & amplius solito multis sumus, & magnis negotiis præpediti,
& ita quod non sit nobis facile aliquorum consultationibus respondere, illâ tamen
speciali gratiâ, quam ad personam tuam habemus, & fraternâ cogimur charitate, quid
sentiamus de his, super quibus nos consulit dil. tua, præsentibus literis aperire. Con-
suluisti nos siquidem, utrum si inter virum & mulierem, præstito, vel non præstito
juramento, legitimus consensus intervenierit de præfenti, copulâ carnali non subsequatâ,
liceat mulieri alii nubere: vel si nupserit alii, & carnalis fuerit copula subsequuta, an
ab ipso debeat separari? Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si inter virum
& mulierem legitimus consensus interveniat de præfenti, ita quidem quod unus alter-
um in suum mutuo consensu, verbis b consuetis expresso recipiat, utroque dicente,
Ego te accipio in meam, & ego accipio te in meum; si ve juramentum interpositum,
sive non, non licet mulieri alii nubere; & si nupserit, etiam si carnalis copula sit secuta,
ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, ecclesiasticâ districtione compelli.
Quamvis aliter à quibuscumque prædecessoribus nostris sit aliquando c judicatum.

N O T A.

COMMENTARIUM.

a **Salernitano.**] Ita etiam legitur in prima col-
lectione, sub hoc tit. cap. 3. & post Concil.
Lateran. p. 6. cap. 8. & in cap. 1. de cognat. spiri-
tuali, ubi extat alia pars hujus textus. De concilio
Saletnitano egi in cap. 1. de offic. judic.

b **Verbis consuetis.**] Significantibus consen-
sum de præfenti, juxta tradita suprà in cap. de
sponsalibus.

c **Aliquando judicatum.**] Variè hæc verba ex-
ponunt Covarr. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 3. & 4.
Sanchez lib. 4. de legibus, cap. 14. Barb. de jure Ec-
clesiæ, lib. 1. cap. 2. ex num. 61. Sed communior sen-
tentia placuit, videlicet aliquos prædecessores
Alexandri III. ita judicasse ut privatos Doctores,
non verò publicè diffinendo eam sententiam,
sed in aliquo casu speciali, non ex cathedra jus
profertendo, sed judicando de facto secundum
opinionem privatam: nec quomodo illi judica-
sent, constat, cum in antiquis collectionibus
nulla extet epistola, in qua Pontifex decrevit
matrimonio ratum solvi per consummatum.

In hoc textu, & in cap. fin. hoc tit. deciditur
quæstio satis vexata olim inter Doctores, an
videlicet matrimonium ratum primò contractum,
dissolveretur per consummatum postea cele-
bratum, & ita secandum valeret. In qua quæstio-
ne aliquibus visum fuit, posterius matrimo-
nium consummatum præferri priori rato, illud-
que dissolvere; forsitan mori ex eo, quod matri-
monium ratum tantum dissolvitur per matrimo-
nium spirituale, videlicet per ingressum reli-
gionis, cap. verum, cap. ex publico, de convers.
conj. & per consequens per matrimonium per-
fectum, & consummatum. Deinde, nam si una,
eademque res duabus personis vendatur, si se-
cundo emptori tradatur, illius venditio præfer-
tur, l. quociens, C. de rei vind. l. fin. autem, §. si duo-
bus, ff. de publiciana, l. si à Titio, ff. de rei vind. l. 2.
C. de except. rei venditæ. Quod etiam procedit
in re pignori duobus obligata, & secundo tra-
dita, l. prior, §. 1. ff. qui pignores. Igitur similiter
matrimonio duplici contracto, illud præferri de-
bet, in quo corporis traditio intercesserit. Unde
in Anglia, Mutinæ, & aliis provinciis, tempo-

3.
MATRIMO-
NIUM RA-
TUM NON
SOLVITUR
PER CON-
SUMMA-
TUM.

ribus Alexandri III. invaluerat, ut matrimonium ratum dissolveretur per secundum consummatum. Facit textus in l. 1. C. de sponsal. ubi docetur, facinas uni desponsatas, aliis nubere non prohiberi. Sed contraria sententia verior est, quam deservierunt Alex. III. in hoc textu, & in cap. 4. hoc tit. in 1. collect. in illis verbis: *Vnde nos consulis dilectionis tue, quid videlicet servandum sit, & tenendum de muliere, que cum sit uni viro desponsata, ab alio postea desponsatur, & cognoscitur.* Sollicitudini tue presentibus litteris respondemus, quod licet quarundam Ecclesiarum consuetudo habeat, ut cum viro secundo debeat remanere; convenientius tamen videtur, ut si vir & mulier ad aetatem aptam conjugio devenierint, & ita mulier desponsata fuerit, quod vir mulierem in suam, & mulier virum in suum recipiat; licet postea ab alio desponsetur, & cognoscatur, debeat primo restitui. Et cap. 5. eod. tit. & in eadem collectione, ibi: *Porro si qui vir & mulier pari consensu contraxerunt matrimonium, & vir ea incognita aliam duxerit in uxorem, & eam cognoverit, cogendus est secundam dimittere, & ad primam redire: quia quamvis exinde sit diversa quorundam sententia, & non eadem consuetudo Ecclesiarum; tutius tamen videtur, ut primam habere debeat, quam secundam, cum prima sine iudicio Ecclesia separari non debeat postquam cum ea pari voto & consensu matrimonium contraxit. Sane quamquam mulieri desponsata, & a viro nondum cognita liceat ad religionem transire, aliam tamen non potest vir ducere in uxorem.* Et in cap. 6. in eadem collectione, ibi: *Super eo vero, quod ex tuis litteris intelleximus, virum quandam, & mulierem de mandato Domini viriisque se invicem recepisse, nullo sacerdote presente, nec adhibita solemnitate, quam solet Anglicana Ecclesia exhibere; & alium prædictam mulierem ante carnalem commixtionem solemnitè duxisse, & cognovisse: Tua prudentia taliter duximus respondendum, quod si primus vir, & mulier ipsa pari consensu de presenti sese receperint, dicendo unus alteri, Ego te recipio in meum, & ego te recipio in meam; etiamsi non intercesserit illa solennitas, nec vir mu-*

lierem carnaliter cognoverit, mulier ipsa primo debet restitui, cum nec potuerit, nec debuerit post talem consensum alii nubere: si vero consensus talis inter eos non intercesserit sub verbit illis, que diximus, nec carnalis copula, etiam assensu de futuro præsentis, secundo viro, qui eam postea traduxerit aique cognoverit, debet mulier ipsa retingui, & ab impetitione prioris absolvi, in iuncta primo viro penitentia de lesione fidei, vel violatione iuramenti, si dedit exinde fidem, vel præstitit sacramentum: appellationi autem, si qua super isto casu ab alterutra parte fuerit interposita, nisi appellatur ab eo, cui causa est remota appellatione commissa, est devotio debita deferendum. Innoc. III. in cap. fin. hoc titulo. Et merito, nam cum matrimonium de presenti putè celebratum, maneat indissolubile; inde nec per secundum consummatum dirimi potest: quare semper certum fuit, primæ desponsationi per secundam non potuisse derogari, cap. desponsatam, cap. desponsatas, 27. quæst. 2. & licet sponsalia de futuro tollantur per sponsalia de presenti, ut probavi in cap. de sponsalibus, id procedit, quia ex sponsalibus de presenti vinculum fortius nascitur, quod non datur matrimonio rato celebrato, & alio postea contracto, & consummato; siquidem quantum ad indissolubilitatem æqualiter vinculum indissolubile est. Et licet per ingressum religionis matrimonium ratum dissolvatur, id procedit speciali favore religionis, qui non consideratur in matrimonio consummato; juxta nec in sacerdotio, ut probavi in d. cap. verum. Nec faciunt etiam exempla venditionis, & pignoris; nam in eis contractibus sequitur traditione potentius jux ea resultat, quam ex conventionem, quia realis traditio præcellit; at vero in presenti casu matrimonium ratum perfectè cum traditione celebratur, nec consummationem aliquid novi affert: unde non est in eo quid prævaleat præterit prioris matrimonio. Nec etiam obstat dicta lex 1. Cod. de despons. quæ est accipienda de sponsis de futuro, cum quibus ritè & validè matrimonium celebratur, cap. sicut ex litteris, de spons.

CAPVT IV.

Idem a Ianuensi Episcopo.

Tua fraternitas nos consuluit, quid de his agere debeas, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, accipiunt alias uxores. Super quo utrique tuæ consultationi taliter respondemus, quod si vir, & mulier sese recipiunt, expresso consensu mutuo de presenti, neuter eorum altero suspensitate poterit ad alia vota transire, etsi possit ad monasterium transigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus mutuo de presenti, sed promissio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri, *Ego te recipiam in meam, & ego te recipiam in meum*; si alius mulierem illam desponsaverit & traduxerit, etiamsi inter primos juramentum fuerit, sicut diximus, de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu secundum non poterit separari matrimonium, sed eis est de violatione fidei penitentia injungenda. De aliis vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de presenti controversiam movent, & postea, quam ante sententiam, vel cognitionem causæ ad Sedem Apostolicam interponunt, ap. pendente accipiunt alias in uxores, hoc arbitramur agendum, ut si amodò in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publicè debet interdiciere arctius, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium; & si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare.

^a *Amens.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. fin. & integram lit-*

teram dedi in c. de illis, de despons. impub. De Ecclesia lanuens nonnulla notat, in cap. cum inter, de elect. textumque hunc exponemus inf. in titulo de matrimonio contrahito.

CAPVT VLTIMVM.

^a Idem *Mutin. Episcopo.*

Tvas dudum, &c. De consuetudine quæ diu in Mutin. obtinuit civitate, ut si quis juraret in aliquam, & circa carnis copulam b desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primò cognita adjudicaretur viro, non quæ prius exiit desponsata. *Et infra:* Ne verò turpis sit pars quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutin. teneat humiliter, & observet quod beati Petri Sedem, & suam Metropoli. loqui viderit, & docere, in matrimoniis de cætero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de presenti, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones; & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrentur; & si personæ junctæ legitimè cum aliis postea de facto contrahant, quod prius de jure factum fuerit, non poterit irritari.

NOTÆ.

in distribuendis, de temp. ordin. & textum hunc exposui suprà in cap. j.

b *Desponsasset.*] Ita legendum est, non *desponsam*, ut habetur in hac 6. collect. & notavit Cujas, in presenti; nam in hoc textu agitur de sponsa de presenti ducta; non verò de futuro, ut facile ex ejus serie constat.

^a *Mutin.*] Ita etiam habetur in tertia collectione, *sub hoc titulo cap. unic. & in cap. duas, de usuris*, ubi ex tat. alla pars hujus textus. De Mutinensi Ecclesia, & Martino ejus Præsule, cui missa est præfens decisio, egi in c. cum

TITVLVS V.

De conditionibus appositis in desponsatione, vel aliis contractibus.

CAPVT I.

Ex Concilio ^a Africano.

Vicum quæ sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam postea relinquere voluerit, dicimus quod conditio frangatur, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

NOTÆ.

^a *Africano.*] Sic etiam legitur in c. collect. *sub hoc tit. c. 1. & in cap. 7. juncto cap. antecedenti, 27. q. 2. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. j.* non tamen reperitur hic textus inter canones editos à Iustelo, sed cum varia fuisset Concilia Africana, quorum meminit Cujas in cap. 1. de habit. Cleric. credo præsentem canonem editum fuisse in aliquo ex Conciliis nondum exco. cum in tot collectionibus Concilio Africano tribuatur; & in cap. 7. 27. q. 2. ita legatur, *Quod conditio interposita non valeat, ex Concilio Africano probatur.*

nir nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere vellet, insuper habu à conditioe, matrimonium subsistit. Non est similis decisio in utroque jure, quâ probari possit; eam tamen illustrant ultra congestos in presenti à Barbosa, Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 12. Covarr. red. tract. 2. p. c. j. num. 12. Basil. eod. tract. lib. 2. cap. 9. num. fin. Medtano de consensu contrah. cap. 16.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris consideratione: Quod pender, non est, i. i. damnum 169. §. 1. ff. de reg. jur. Unde Philosophorum axiomata est, conditionalia nihil ponere in esse, id est quod pender sub conditione, non est, nec desinit esse. Unde homo emptus sub conditione, non potest redhiberi dum pender conditio; quia non potest rescindi quod adhuc non existit, l. Bevm 43. §. si sub conditione, cum sequenti ff. de adilit. edit. si seruo proprio libertas rel. q. 2. sub conditione, legatus verò sit

3. TRANSPONTANA RATIO

COMMENTARIUM.

Vlged ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Quicumque sub conditio-*

CONCILIOTRADICTIONE, ET PROBABILITAS

pote, si dies legati cedat pendente conditione, evanesceat legatum, quia non existit liber dum pendet conditio, l. *quasum* 91. §. 1. ff. de legatis 1. l. *Iulianus* 86. §. *cum vero* ff. de condit. & demonstr. l. nam cum libertas 8. ff. quando dies legati; ideo pendente conditione interim hæresis est, l. *statu liber* 39. ff. de statu liberis, l. si is servus 20. ff. de donat. inter. Ideoque qui debet sub conditione, ea pendente debitor non est, l. sub conditione 16. ff. de condit. indeb. l. qui promissit 48. eod. tit. docent latè Petrus Faber, Jacob. Gothofr. & alii in d. l. 169. §. 1. ff. de reg. iur. idem Petrus Fab. lib. 2. *seme*str. cap. 19. cum duob. sequens. Sanchez lib. 5. de *marim.* disp. 6. Donellus lib. 8. *comment.* cap. 3. ubi Ofuald. littera B. & lib. 1. §. c. 11. ubi Ofualdus littera A. Fachineus lib. 1. *controver.* c. 74. Antonius Gomez lib. 2. *variar.* cap. 11. ubi plures Ayllon, Acacius Ripol. in rubric. de condit. & demonstr. cap. 1. Morla in *Emporia Iuris*, titulo de rebus credit. 9. 7. Pichardus & alii in §. ex conditionali, *Instit.* de verb. obl. In nuptiis, etiam si sub conditione contractus sint, adeo nihil actum videtur, ut nec publicæ honestatis impedimentum ex eis nascatur; ideoque si quis cum Maria sub conditione initis sponſalibus, cum consanguinea ejus, pendente adhuc conditione de presenti matrimonium contraxerit, cum secunda manere debebit, cap. *unic.* §. fin. de despons. impub. in 6. & si quis contrahat, si pater consentiret, nisi eo consentiente ad nuptias celebrandas cogendum non esse, rescribit Urbanus in cap. super eo, hoc sit. quin si ipse deliberante patre nuptias contraxerit, eas ratas fore docet Brusel. de condit. tit. 1. n. 12. fol. 97. Igitur in presenti male docetur, pendente conditione non posse conjugem ab alio discedere, sed matrimonium omnino valere, neglecta conditione contra naturam actus conditionalis.

Quia difficultate non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, omnia conditionis etymologia, quam latè prosequuntur Donel. d. lib. 8. cap. 30. Acacius Ripol. in rubric. de condit. & demonstr. cap. 1. Brusel. eod. tract. in princip. sciendum; inquam est, conditionem variè definiti ab Interpretibus. Azo ad tit. C. de condit. insert. ita definitivè: *Quadam actus suspensio, cuius de futuro defectus, vel confirmatio pendet.* Cardinalis in cap. verum, hoc titulo, definiit in hunc modum: *Adjectio apposita, vel subintellecta in dispositione, suspendens, vel resolvens ipsam.* Baldus in rubric. de condit. & demonstr. ita ait: *Diffinitio quadam, per quam dispositum habet in suo esse existentiam, vel defectum.* Communitè à Donello & aliis suprà laudatis ita definitur, ut sit conditio: *Oratio, quæ omne quod agitur, in futurum eveniunt suspendiunt.* Quæ retenti, primò insertur, orationes illas, quæ non suspendunt actum, non esse propriè conditiones, l. conditio 100. hoc titulo, veluti conditiones, quæ in presenti, vel in præteritum tempus constituuntur, veluti: *Promissum centum, si navis in portu sit, si Titius Consul factus sit;* itæ orationes, si certæ sint, statim perimunt contractum; sunt enim certæ, vel incertæ protinus ex rerum natura, nec differunt effectum propter ignorantiam nostram, l. cum ad presens 37. cum duabus sequentibus, de reb. hered. l. cum in secundo 16. vers. *Mulum*, & vers. *Quod si ff. de injusto rupto*, l. institutio 10. §. 1. de condit. instit. l. 3. §. si tamen 13. de bonis liberis. §. conditionem 6. *Instit.* de verb. obl. l. 12. tit. 11. p. 5. igitur donec sciat, an vera, vel falsa sit conditio, non poterit

mus agere ex prædicta stipulatione, quia apud nos, & respectu nostræ ignorantie, gerit vices conditionis, & appellatur quasi conditio, ut docet Cujac. lib. 1. *diffinit.* Papin. in d. l. cum ad presens 37. Sed cum reverè acciderit, planum est ab initio natam fuisse obligationem. In summa ad jus obligationis non est conditio, ad factum agendi habetur pro conditione; quia ad factum agendi attenditur scientia nostra, non ipsa veritas secundum rerum notitiam, l. sed est 28. §. ult. de iudiciis, quam sic optimè exponit Donel. in d. cap. 37. n. 2. ita docent, & hanc partem explicant Mantica d. lib. 10. tit. 5. n. 1. Costa lib. 1. *selekt.* cap. 1. & 2. & cap. 11. à princip. & in c. si pater, 1. p. verbo *Eidem filio*, n. 44. & segg. Gregorius per textum ibi, in l. 1. & 2. titulo 4. part. 6. Molina d. tract. 2. disp. 206. circa princip. Basil. d. lib. 3. cap. 1. num. 5. Gomez d. cap. 12. num. 64. Ripol. in dicta rubric. cap. 1. ex num. 35. Donel. lib. 8. cap. 30. Unde exponi solet textus in l. si ita stipulatus 120. ff. de verb. obl. junctis Cujacio, & Donello ibi, Costa lib. 1. *selekt.* cap. 2.

Ex dicta etiam diffinitione deducitur, orationes, quæ habent eventum necessarium, & non suspensibilem, non esse propriè conditiones, veluti, si sol eras oriatur; vel, si cælum digito non tetigeris, l. nam sicut moriar 17. & l. sequenti, ff. de condit. indeb. l. si impossibilis 7. cum sequenti, Digestis de verb. obl. l. si pupillus 9. §. 1. ff. de novat. l. 17. tit. 11. part. 5. & contractus sub illis celebratus purus est, l. necessariò 8. §. si ita, ff. de periculo & commodo: licet quoad solutionem aliquam dilationem contineat, l. quodcumque 45. §. non solum ff. de verb. obl. juncto Costa lib. 1. *selekt.* cap. 17. Ex quo principio exponi solet textus in l. hujusmodi 13. ff. quando dies legati cedat: junctis Costa d. lib. 1. *selekt.* cap. 18. Fabro lib. 4. *conject.* cap. ultimo, Benedicto Pinello lib. 1. *selekt.* cap. ultimo. Inde etiam deducitur, conditiones, & quæ tacite insunt dispositioni, non facere actum conditionalem, l. conditiones 99. ff. de condit. & demonstrat. Inesse autem dicuntur conditiones, quando veniunt ex natura rei, non verò ex oratione, vel dispositione, l. quod in rerum 24. ff. de legat. 1. l. interdum 33. ff. de verb. obl. l. nec emptio 8. in princip. §. 1. ff. de contrahend. emptio, veluti si vendatur, vel legetur partus ancille nondum editus, fructus ex tali fundo; inest enim conditio, si partus edatur, si fructus nascantur. Aliæ sunt conditiones tacitæ, quæ insunt non ex natura, sed ex juris necessitate, veluti si legatum relinquatur sub conditione, si hæres scriptus adierit hæreditatem, l. qui liberis 8. in fine, ff. de vulgari, l. hæc 32. ff. de legatis 1. l. 1. l. hæresis 7. cum suis 65. l. si dies 21. in fine, ff. quando dies legati; quia necessarium est à jure ad valorem legati, ut hæres adeat, l. omnia 32. ff. de legatis 1. Similiter si magistratus tutorem dederit, sub conditione si satisfiderit, non est datio conditionalis, l. muto 6. §. 1. ff. de intel. quia necessaria est satisfactio, juxta principium tituli de *saijda*, tutor. *Instit.* Item si servo proprio libertas data sit ita, *Si in domini potestate permanserit*, est etiam pura libertas, l. servo 47. ff. de cond. & demonstr. quia alieno servo directæ libertas dari non potest, l. Stichus 39. ff. de manumiss. testam. prosequuntur alia exempla Ripol. in d. l. 1. ex n. 10. Pinel. lib. 1. *selekt.* cap. 16. Basilus de *marim.* lib. 3. cap. 2. n. 2. qui nonnulla parum apud ad rem congestit. Ratio autem quare conditio tacite inhaerens non censetur talis, sed tantum reputetur qualitas rei, ut ait Ripa in d. l. 3. ea est, quia conditio propria

SECONDI
TIONE NE
CESSARIA.

4.
CONDI
TIONIS
DIFFINITIO
XIX

& vera ponit casum dispositionis contingentem, vel nou ex disponentium voluntate & oratione: sed hęc conditio tacia taliter iugēt actui, ut aliter valere non possit, quā si illa qualitas eveniat, ut ad ejus valorem necessitas est: ergo non pendet ad utrumque, nec substantiam conditionis habet. Donel. & Basil. ubi proxime. Sed quamvis conditionem non importent qualitates hęc, afferunt tamen dilationem, adeo quidem, ut quamvis stipulatio pura sit, vel legatum; nihilominus non debeat donec fructus, vel partus nascantur, ad l. quod in rem 24. l. interdum 73. Hęc quidem dilatio non provenit ex voluntate disponentium, quia dispositio est pura, & de se apta statim producere obligationem; sed ex parte rei promissæ, quæ donec nascatur, non est quod possit deberi, l. cum certis 5. ff. de tritico. & vin. legat. l. ex emptio 11. §. ult. cum seqq. ff. de action. empti: docent Colla lib. 1. select. cap. 7. Brusel. de condit. lib. 4. tit. 1. per totum, qui inde exponunt textus in l. 1. §. ult. ff. de condit. & demonstr. l. cum illud 25. §. 1. ff. quando dies legat. §. optionis, Infit. de legatis. Igitur propterea conditio illa est, quæ futurum eventum respicit ex voluntate partium, ut definitur in l. nominatim 34. §. 1. ff. de condit. & demonstrat. Vnde tam potestatiuæ, quā mixtæ, & causales, verè conditiones sunt & actum suspendunt, l. si quis hæres 13. ff. de acquir. hæredit. potestatiua conditio dicitur, quæ pendet merè ex potestate ejus, cui adjicitur, veluti, Si Capitolium ascenderit; vel negativè concepta, Si non ascenderit. Causalis est, quæ pendet ex eventu nature, vel ex facto recti, ut dicitur in l. 1. à Titio 208. ff. de verb. obl. veluti, Si navis ex Asia venerit; vel, Si Titius uxorem duxerit. Mixta est, quæ participat ab utraque, habet enim aliquid à casu, & aliquid à potestate; veluti, Si Titio Consuli factio decem dederis: quam conditionem divisionem prosequuntur Brusel. de condit. lib. 1. tit. 2. Sarmientus lib. 2. select. cap. 2. ex num. 10. Spino in specul. testam. glossa 14. ex n. 12. Ant. Gomez lib. 1. variar. cap. 12. num. 60. ubi plures affert Ayllon, Duarenus ad tit. de condit. infit. cap. 5. Parlador, different. 147. Donellus lib. 8. comment. cap. 34. Menochius lib. 4. presump. 183. Ripol. ubi supra.

6. Cū in dubio potius præsumatur actus purus, quā conditionalis, quia semper illa interpretatio sumenda est, per quam actus valeat, potius quā pereat, l. quotiens ff. de rebus dubiis, l. quotiens 81. ff. de verb. obl. Castillo lib. 4. controu. cap. 55. num. 17. & cū nullum verbum sit, quod præcisè importet conditionem, ut non possit aliter conferri, si talis sit voluntas testatoris, l. Mevia 44. ff. de condit. & demonstr. merè ex conjecura pendet, quando disponentes voluerint effectum actus in futurum eventum conferre: quare de verbis, quæ inducunt conditionem, vel non, latè egerunt Bartol. in l. 1. ff. de condit. & demonstr. Menochius lib. 4. presump. 175. Tuschius litera C, conclus. 583. Michaël Graßius de success. §. legatum, quæst. 58. Hermosilla in l. 27. glossa 1. tit. 5. partit. 5. Brusel. de condit. lib. 1. tit. 3. per totum, quibus communiter placuit, dictionem si, conditionem importare, l. si ita, §. fin. cum vulgaris, de manumiss. testam. Similiter & adverbium temporis cum, quod relatum ad eventum de futuro importat conditionem, l. qui promissit 45. ff. de condit. indeb. l. stipulatio 38. §. inter 16. l. quodcumque 45. §. non solum 3. ff. de verb. obl. Barb. de diction. dict. 75. illa tamen differentia notanda est inter has duas dictiones, si, & cum,

quod prima importat conditionem per se, idest primò & principaliter, cū sit modus frequentior, inducendæ conditionis: secunda verò per se & principaliter importat tempus, & propter incertitudinem temporis inducit conditionem, l. 1. §. dies, l. hæres 79. in princip. & §. 1. ff. de condit. & demonstr. & ideo quando in eadem dispositione apponitur dies conditioni, dictio cum, magis sapit naturam diei, quā conditionis: exemplum extat in l. si quis legata 54. ff. eod. tit. ubi si testator prorogaverit diem legatorum vulgari modo, de quo in l. talis 39. ff. de legatis 1. ita, Omnia legata, quibus dies appositus non est, hæres meus annua, bima, trima die; idest, primo, secundo, tertio anno, non intelligitur prorogatum legatum ita relictum, cū pubes erit; quia quantumvis incertus sit, est tamen dies; & magis ad temporis expressionem refertur, quā ad conditionem: textus elegans in l. si à Titio 22. ff. quando dies legat.

Succedunt alia adverbia temporum, scilicet, quoad, donec, quando, de quibus Bartolus in d. l. v. num. 15. hanc tradit regulam: Quando apponuntur ad irchoationem actus, important conditionem, ut in l. sufficit 56. ff. de condit. indeb. ubi si pactum fiat de non petendo, donec Titius Consul factus sit, est conditionale, adeo ut interim solummodo recti possit. Cæterum si non apponatur ad irchoandum actum, sed ad illud finendum, important resolutivam conditionem, vel potius resolutionem dispositionis, veluti, Lego illi quoad, vel donec cum filio meo moretur; si incipit morari, & postea à filio recedit, resolvitur legatum annum l. legatum 17. ff. de annuis legatis, l. Caio, §. ult. ff. de condit. & demonstr. idem etiam dendum est de adverbio temporis dum, quod idem significat ac donec, l. uxori 30. §. uxori 5. ff. de legat. 3. l. si quis 8. ff. de condit. & demonstr. notant Colla lib. 2. select. cap. 18. Pichardus in §. si uxori 41. Infit. de leg. Amaya lib. 1. observ. cap. 6. num. 32. Adverbium quandoque, est etiam temporis, & significat si quando; ideoque facit conditionem, l. cum vix 25. ff. de condit. & demonstr. l. quod pupilla 30. ff. quando dies legat. Adverbium etiam nisi, quanvis sit relativum, tamen semper reddit conditionales ultimas dispositiones, l. quibus 40. §. quidam Titio, ff. de condit. & demonstr. l. fideicommissa 11. §. si fideicommissum, ff. de legatis 3. Non tamen reddit contractum conditionalem in principio, sed resolvit illum sub conditione, l. 2. ff. de in diem adjellione, l. 2. ff. de lege commissoria. Differentiæ ratio est, quia dispositio testamentaria est imperfecta, & ut ita dicam, in fieri donec morte confirmetur; & ideo licet sit pura, si postea adiciatur conditio resolutiva, hæc adjectio influit in priorem voluntatem, & reddit eam conditionalem, tanquam si ab initio facta fuisset sub conditione; cætenus enim censetur datum, quatenus non est ademptum, l. aliquando 107. ff. de condit. & demonstr. l. legatum 10. ff. de adimend. legatis, l. purè 6. ff. quando dies legat. Contractus verò purè incipit, & ex eo partibus jus statim acquiritur, nec ad perfectionem amplius desideratur quā partium conventio, si consensu perficiatur, l. 2. Digestis de obl. & act. ergo resolutoria conditio, quæ finem respicit, non potest influere in principium contractus. Adverbium etiam ubi, si adiciatur verbo futuri temporis, & casui qui possit contingere, vel non, veluti si mulieri legatum sit, ubi ea nupisset, l. si ita scriptum 45. §. ult. Digestis de legat. 1. significat

7.
DE ALIIS
SIMILI-
BUS DIC-
TIONIBUS.

cat tunc cum, vel quando, quæ important conditionem, Bartolus in d. l. t. num. 19. Eadem ratione in, & ad, quando tempus futurum designant, inducunt conditionem, ut in illo, qui legavit ad tempus libertatem, id est, si quando liberum habeat. l. si ita §. 1. Dig. de legat. 1. l. selemus §. l. si ita §. 1. Dig. de cond. & demens. Latius prosequitur alia verba, quæ in ultimis voluntatibus & contrahibus important conditionem, & per consequens suspendunt actum, D. Joseph de Retes in Academicis, ad tit. de verb. obl. 2. part. de condit. stipul. princip. 1. per totum.

Hic suppositus apparet, actum sub conditione celebratum, non esse, nec definire esse, sed in suspensio omnino considerari, ut in exemplis adductis pro dubitandi ratione: vnde merito diffidilis iudicatur præsens textus, quatenus in eo docetur, à matrimonio sub conditione celebrari non licere contrahentibus discedere, sed potius insuper habita conditione, matrimonium irrefragabiliter tenere: quæ varias interpretationes adduxerunt DD. supra laudati Brucellus de condit. lib. 4. tit. 2. num. 4. accepit præsentem canonem, non de conditione, sed de modo; ita ut matrimonium sub modo celebratum, purè, & de præsentis contractum videatur, nec modus spectetur, seu attendatur. Nec novum est, conditionem accipi, seu apponi pro modo, ut in l. Maria, §. de manumiss. lib. 1. Tit. 70. §. 1. §. 1. de condit. & demens. l. libere, §. Lucius, §. cod. tit. l. fin. §. fin. C. de bonis qua lib. l. si antequam §. de donat. inter, l. filia, §. ad legem Falcid. Sed hæc interpretatio sustineri non potest, siquidem PP. Concil. Afric. utuntur conditionis verbo in sua propria significatione. Innocentius, Butrios, Præpositus in præsentem, quos sequuntur Basilus supra, num. fin. Canisius in præsentem, Covarr. d. cap. 3. §. 2. Gentilis de supple. lib. 2. cap. 11. accipiunt textum hunc de conditione turpi, quæ rejicitur à matrimonio, nec illud vitiat, aut suspendit, ut dicemus in cap. fin. hoc tit. Sed hæc interpretatio divinationis vitio laborat; siquidem nulla in hoc textu mentio fit conditionis turpis, quare vetus credo, canonem hunc procedere in conditione resolutiva, seu resolutiva, cum videlicet matrimonium purè contractum est, & inter contrahentes conventum, ut nisi certa quotitas dotis nomine deret, resolu-

vatur, tunc enim cum purè, & absolusè de præsentem matrimonium celebratum sit, ea conditio non potest illud dissolvere, aut resolvere, quia matrimonium perpetuum est, & perpetuò durat: & ita licet alii contractus, etiam purè celebrati, resolvi possint sub conditione, non ita matrimonium, quod sua natura dicit perpetuitatem. Facit Ivo Carnot. epistola 183. ibi: *Sponte verò pecunia servata, vel violata non debet impedire conjugium, si spontanea facta sunt cum consensu contrahentium*, apponunt enim matrimonio de præsentem similem conditionem, tantum intelligit exigere obligationem, non verò eam non adimpleri, consensum subtrahere, quem de præsentem præbuit. Docuit Vincentius, quem citat Bernatus in præsentem, & sequitur Cujac. hic. Causa enim duplex est, initiativa, & resolutiva; illa sub existentia dat principium actui, l. conditio 100. ff. de verb. obl. §. omnis, Inst. cod. tit. hæc resolvit actum, & causam præcedentem reducit ad non causam. Exempla resolutivæ conditionis extant in l. si res 3. ff. de temer. emptor. l. 2. cum sequent. ff. de in diem additione. l. 2. cum sequent. ff. de lege commissoria. l. 3. C. de pallis inter emptor. Ex his nonnulli actus conditionem iniciativam respuunt, ut sunt actus effectivi, quia tradere statim, & traditionem suspendere in eventum conditionis, sunt contraria; contraria autem inter se non erunt, ut ait Seneca de constantia capite 8. ideoque traditio, solutio, aditio hereditatis, emancipatio, & similes actus non admittunt conditionem iniciativam, sive quæ suspendat initium, l. actum 77. ff. de reg. iur. ubi Gothofredus, & Petrus Faber: idem Faber lib. 2. semest. capite 22. hi tamen actus recipiunt conditionem resolutivam, l. qui se debere 7. §. ult. ff. de condit. causæ datæ, l. videamus 36. §. 1. ff. de usuris, l. 3. l. stipulationem 21. ff. de iure dot. docet D. Ioseph de Retes de donat. capite 16. Sunt alii actus, qui conditionem iniciativam recipiunt, veluti libertas, & matrimonium; licet enim matrimonium sub conditione iniciativa contrahi valeat, ut dicemus infra in capite 3. non tamen admittit resolutivam, quia repugnat substantiæ matrimonio, ut ad tempus celebraretur, siquidem continet in se perpetuitatem, & individuum vitæ consuetudinem.

CAPUT II.

Gregorius à Chrysanto Episcopo Spoletano.

Cum sit proprium disciplinæ ab illicitis prohibere, & excessus culpas salubriter resecare, studiosè ejus servanda censura est. Nam si negligitur, cuncta in confusionem deveniunt, dum alter destruit quicquid eam custodiendo alter ædificat. Valentinus itaque presbyter questus est nobis, quia si Monachus monasterii, ipsius exigente culpa, fuerit communionem privatus, ad loca vestra se conferat, & communionem sine aliqua reservatione percipiat. Quod si ita se res habet, quoniam non solum regularis ordo dissolvitur, sed etiam perditionis ex hoc materia ministratur, qui sub vobis sunt, presbyteris districte, ac sollicitius interdiceret vos necesse est, ut hoc facere de extero non præsumant. Sed si e forte injustè se excommunicatum quia queritur, fraternitas vestra subtili indagatione cognoscat, & ita causam cognita veritate disponat, ut nec iniustitia diu iocundis afflictione prævaleat, nec disciplinæ vigor, aut fraegi, aut indiscretè valeat præsumptione dissolvi. Et quia pariter superscriptus presbyter nobis questus est, à diaconum quandam duo juris sui sub hac e conditione manumissile mancipia, ut f monachi fieri debuissent, & in eodem monasterio ubi ipse fuerat, perire.

permanerent, adjiciens ut si quis contrafacere præsumpisset, jugo iterum servitutis per omnia subderetur; atque unum ex eis hanc omnino conditionem desepisse, & monasterium termiorum ausu deseruisse, atque se inter g. clericos sociasse. Fraternaliter igitur vestra hoc subtili indagatione discutiat, & si ita reperit, sic sacerdotali zelo hac ja re decenter exhibeat, ut nec illi monasterium h. deserendi facultas sit; & manumittentis voluntas nihilominus conservata, aliquâ præteriti excusatione non valeat

NOTÆ.

1. a *Chrysanto.*] In prima collectione, sub hoc titulo, cap. 2. legitur *Grisasto*; in epistolis vero ipsius Gregorii lib. 7. indist. 2. epist. 36. legitur *Chrysanto*: ex quo registro litteram hujus textus restitui; sed retinenda est lectio *Chrysanto*, nam Chrysianus Ecclesiam Spoletanam rexit temporibus nostri Gregorii Magni per annos 90. & ipsum summum Præfulem illi resistere in præsentis textu, & epist. 12. & 77. ejusdem libri, jam retulit Vghellius tom. 1. Italia sacra, fol. 174. num. 13. De Spoletana diocesi nonnulla adduxi in cap. olim 20. de censibus.
2. b *Percipias.*] Quod fieri non debet, ut probavi hæc in cap. perniciosi, de officio Ordin. c. *Sed si forte.*] Verba quæ sequuntur, extant in cap. 1. de sententia excomm. in 1. collect.
3. d *Diaconum.*] Qui debebat in ipso monasterio, ut in ejus Oratorio ministraret, non vero professus fuerat vitam ipsam monasticam; nam aliâs aliquid proprium habere non posset, juxta tradita in cap. cum ad monasterium de statu monach. c. *Sub hac conditione.*] Valdè cruciantur repetentes in præsentis, & Barbosa ea difficultate, quomodo videlicet cum libertas sit res temporalis, potuit in præsentis casu dari servo pro actione spirituali, videlicet ingressu religionis, & per consequens tale pactum in præsentis casu admitti contra textum in cap. quam pio 7. cap. fin. de pactis. Sed veram solutionem jam ex Angujano adduxi in d. cap. fin.
4. f *Vt monachi fieri.*] Debet enim servus prius manumitti, ut in monasterium admittatur, vitamque proficiat monasticam, l. jubemus 37. l. servis 38. C. de Episcop. & cleric. Novella 11. Leonis, Novell. 12. Valentini, Concilium Chal-

ced. cap. 4. Fructuosus Abbas cap. 4. regula: Quod si servi sunt, non recipiamur, nisi libertatem à proprio Domino per manibus austerim presentandam. Si vero servus per triennium in ipso monasterio commoretur, domino sciente, & non repente, postea non auditur. Novel. 5. Iustitiani de Monachis, cap. 2. Novel 123. cap. 35. & lib. 5. capitul. Caroli, cap. 237. statuitur, ut servi ad monasterium convolantes, si ante triennium repellantur, dominis restituantur; si post triennium, non inde trahantur, authentica verum, C. de Episcop. & cleric. Illustrant P. Faber lib. 3. Agon. cap. 17. Azor 1. tom. instit. lib. 10. cap. 1. Tamburinus tom. 2. de jure Abbat. disp. 6. q. 3. Balsam. in memoriam Phoc. tit. 1. cap. 36. Menardus in notis ad concord. regul. pag. 957.

g *Inter clericos.*] Extra monasterium videlicet: nam monachi olim ad ordines sacros non ascendeant, ut probavi in cap. ad aures 5. de ætate & qualis. cap. 1. de Capel. monach.

h *Deserendi facultas sit.*] Non autem redit ad servitum: nam libertas non potest dari ad tempus, aut sub conditione resolutoria, videlicet ut servus liber sit, & nisi illud, aut illud fecerit, reductur in servitutem, l. mortis 15. ff. de manumiss. ubi rectè docetur, mortis causâ libertatem dari non posse, quia morte non sequitur revocari non valet: quod Marcelli responsum de libertate Quiritia rectè accepit Meril. lib. 5. obs. cap. 14. nam libertas Latina ita rectè dabatur, ut ibidem probatur: potest autem servus ob ingratitudinem ad servitutem reduci ex l. 1. & per totum C. de ingrat. libertis, & similiter servus si in clerum cooptatus spirituales operas non perfolvat, potest degradari, & iterum domino tradi, ut probatur in cap. miramur, de servis non ordin. ubi textum hunc exposui.

CAPVT III.

Alexander III. a Panorm. Archiepiscopo.

DE illis. Et infra: Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstitit; Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi b donaveris, reus perjurii non habebitur; si eam nolentem sibi solvere quod sibi dari petit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsentis, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta.

NOTÆ.

1. a *Panormitani.*] Ita legitur in cap. 4. de sponsalibus, in 1. collect. & integram retuli, ac inscriptionem illustravi in capite de illis 5. de sponsalibus, ubi extat alia pars hujus textus.
2. b *Donaveris.*] Sed hæc conditio rejicienda videbatur, ex l. si ita stipulans, §. si tibi nupsero, ff. de verb. obl. ubi inquit Celsus: Si tibi nupsero, decem dare spondet, causâ cognita denegandum esse actionem puto. Et rectè nam per hanc conditionem confertur donatio in tempus matrimonii, & quodammodo venale redditur matrimo-

nium, l. 2. ff. de donat. inter! & sic non valet talis promissio constante matrimonio, l. 3. §. et si stipulans, ff. eod. tit. ita et si in id tempus promissio confertur, l. quod sponsa 4. C. de donat. ante nupt. Pro cujus difficultatis solutione dicendum est, Celsum in eo textu hanc actionem non indistinctè improbare, sed causâ cognita, quia ex justa causâ, & honesta potest fieri, veluti nomine donationis propter nuptias, sive ob aliam justam causam, puta si mulier nobilis sit, vit vilis conditionis, vel econtra, & idcirco stipuletur mulier in compensationem nobilitatis suæ; valebit enim hæc stipulatio, ut tradunt Bartol. & Castrensis in d. §. si tibi nupsero igitur hæc

hæc coeditio, *Si decem dederis*, in nuptiis non est statim rejicienda, sed adhibenda cognitio iudicii, utrum ex causa honesta facta fuerit, *l. fin. §. Scia, ff. de obl. & act.* Itaque ex honesta causa huiusmodi conditio adjecta valet. Nec obstat verbum hoc, *donaveris*, quod videtur importare donationem merito; nam potius condi-

tio hæc referenda est ad doris donationem, unde postea Pontifex ait, *dederis, solveris*; quæ verba non rectè ad donationem referuntur; & verbum donandi, doris dandis aptum esse probat *Alciatus lib. 4. parerg. cap. 13.* licet ibi aliter accipiat textum hunc: docuerunt *Barbosa & Cansinos in præsent. Prael. lib. 2. §. 10. num. 11.*

CAP V T V.

vrbanus III.

Super eo verò, quod à nobis similiter postulasti, utrum ille qui in quandam mulierem consensit, ad consummandum matrimonium sit compellendus, nihilominus respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno reservatur arbitrio, ac conditionem ipsam canonica non improbet instituta, quæ consonet honestati, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam est ad matrimonium contrahendum cogendus. Nam licet felices memorix *b. Alexander* Papa antecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quod sponsalia interposita *c.* conditione contracta, conditione ipsa minimè observata, si consensus de præsentì intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari; nequaquam nostræ diffinitionis est adversum, cum huiusmodi consensus nequaquam sit de præsentì habendus, licet per verba de præsentì evidentius exprimat, quia in alieno arbitrio, non habito, sed habendo consistit.

NOTÆ.

- A.** *V. Rhemus III.]* Ita lectum egreditur in *cap. 4. hoc tit. in 1. collect.* ubi additur, *Pater carpitur cum in Apostolica;* unde satis innuitur, in præsentì referri partem textus in *c. cum in Apost.*

de spons. ubi præsentem inscriptionem exposuit. *b. Alexander.]* Relatus in *cap. de illis, hoc titulo, cap. de illis, de sponsal.*
c. Conditione.] Sed ad adventientem conditionem novus desideretur consensus? late exponit *Gibalius tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 2.*

CAP V T VI.

Innoc. III. *a. Marficano Episcopo.*

Per tuas nobis litteras intimasti, quod cum in præsentia tua quædam mulier Pacifica nomine quandam nomine Nicolaum postulat in virum, asserens inter se mutuum de præsentì consensum, & carnalem copulam accessisse: vir ipse, quamvis contracta sponsalia, & carniscopulam non negaret, assererat se tamen illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerant conditione contracta, si videlicet pater ejus & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quancitò novérunt, & sponso contradixerunt, & sponsæ; quod idem vir idoneis nitebatur testibus comprobare. Verùm mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum, & ante tempus contradictionis expressum à testibus, & post illud dicebat inter se carnalem copulam accessisse. Addebat præterea, quod licet à principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adjectione purè in matrimonium consenserunt; & hoc assererat se testibus probaturam. Receptis itaque testibus partis utriusque, cum attestaciones mulieris eorum te, præsentibus duobus examinatoribus faceres publicari, testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ legebantur, non dixerant, & quæ deposuerant, scripta non erant: sed ab uno examinatore tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut iidem testes, vel alii super eisdem capitulis iterum audirentur. Tu autem hac novitate commotus, sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocari iussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent, si essent verè attestaciones, quibus obviaverant testes, qui continuo alias attestaciones in medium produxerunt, quibus cum per advocatum viri fuisset obiectum, sicut prioribus fuerat attestacionibus obviatum, post allegationes multiplices, secundæ attestaciones à partibus admixtæ fuerunt, & cum attestacionibus viri postea publicatæ. Porro mulier illi præcipuè articulo insistebat, quod ante renunciationem sponsalium, & post idem

idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procrearat; quod proprio nitebatur ostendere juramento. Quia verò super his opiniones non solum varias, sed contrarias accepisti, ad magistratum Sedis Apostolicæ recurrere humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri. Nos autem inspectis attestacionibus admissis à paribus, quas nobis tuis misisti literis introclusas: consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquidò constet per confessionem tam viri, quam mulieris, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio præsumendum est vehementer, quia videtur à conditione interposita recessisse. Nam etsi putatum sit utrumque per testes, quod postquam pater, & patruus viri contradixere sponsalibus, idem mulierem illam carnali commixtione cognovit, non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus, & patruus contradicere curavissent.

NOTÆ

1. **M** *Africans.* Ita etiam legitur in cap. *uic.* hoc *simile*, in 3. collect. quæ diocesis est in Italia, de qua plura Ughellius tom. 1. *Italia sacra*, fol. 955. Sed potius legendum est, *Messanensi*; nam D. Rochus Pitcho rem. 1. Sicil. sacra, in notitia *Messanensi diocesis*, fol. 329. refert in præfati textu Innocentium rescribere Petardo Messanensi Præsuli, extareque hanc epistolam inter constitutiones Innocentii III. lib. 3. ordine 14. fol. 776. quare juxta ipsius perdocti viri sententiam legendum est, *Messanensi*, de qua docti nonnulli adduci in cap. *Messana*, de elect.

COMMENTARIUM.

2. **E** *X* his duabus decretalibus sequens commentum deducitur assertio: *Contrahentes matrimonium sub conditione casuali honesta, debent eam expellere, nisi antea consensus de præfenti, aut copula carnalis inter eos intercesserit.* Probat eam textus in cap. 3. hoc tit. cap. 1. de sponsa. duar. l. 3. tit. 4. part. 4. Illustrant eam ultra consuetos à Barbosa in præfenti, Cujac. & Cusius, Btusel, lib. 3. de condit. et. 3. num. 13. Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 6. Bafil. eod. tract. lib. 3. cap. 13. à princip. Trolleuch de sacram. lib. 7. de matrim. cap. 8. Lcander eod. tract. disp. 8. quæstione 9. Gentil. de nuptiis, lib. 2. cap. 11.

3. **S**ed probabitur ratione ita in præsentem assertionem infurgit: Matrimonium petit consensus de præfenti, siquidem in eo differt à sponsalibus, quod sponsalia continent promissionem futuræ nuptiarum, matrimonium verò præfentis dicit, & supponit consensum, ita ut statim sortiatur effectum; matrimonium enim institutum est ad mutuam cohabitationem, & conjunctionem, unde ejus naturæ repugnat conditio, ut repognat adoptioni, & emancipationi, cum ea pendente effectum minimè consequatur: ergo matrimonium non potest sub conditione celebrari, etiamsi conditio adjecta honesta sit. Id etiam quod docetur in præfenti assertionem, videlicet pendente conditione, per consensum de præfenti, aut copulâ subsequuta, perficit matrimonium, ita ut oon expectetur conditio, difficile redditur ex eo, nam res tradita sub conditione, ea pendente reperi non potest, l. *sub conditione ff. de condit. indeb.* ergo si consensus præstitus est à contrahentibus sub conditione, non potest alios de præfenti exigi. Quod difficultas procedit in casu copulæ subsequutæ; nam coæcubitus per se non facit matrimonium, nullo præcedente consensu de præfenti, l. *nuptias ff. de reg. jur.* sed cum matrimonium sub conditione celebratur, non adeit consensu de præfenti, qui legitimatum illud inducat: ergo ea pendente per copulam

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

subsequentem, non potest legitimum conjugium præsumi, aut induci.

4. **Q**uod dubitandi ratione non obstant, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, nonnullos ex actibus humanis conditionem recipere, alios verò non, quos sigillatione recensere longum foret. Ea generalis regula tenenda est, quod actus, qui ad hoc instituti sunt, ut statim sortiatur effectum, id est qui effectum habent ab executione & consummatione, non possunt conditionem recipere; quia talis adjectio conditionis esset contra substantiam actus: ceteri actus possunt celebrari sub conditione. Ita Covarr. de matrim. 2. p. cap. 3. m. 2. Bafil. eod. tract. lib. 3. cap. 1. num. 1. D. M. el. lib. 3. comment. cap. 18. & ibi Oliva d. littera F. Btusel, lib. 5. de condit. tit. 4. per totum. Exempla in primis sunt quæ referuntur in leg. *adus 77. ff. de reg. jur.* primo hæreditatis additio, leg. *eum qui 52. §. 1. & alim. ff. de acquir. hæredit.* quia est actus acquisitionis domini, l. *cum hæredes 23. ff. de acquir. possess.* dominium verò non potest uno, eodemque actu & acquiritur, & non acquiritur. Nec constitutum probatur in l. *primo gradu 23. ff. qui in fraud. credit.* nam ibi verbum *conditio* accipitur pro pacto, ut docuerunt Othomanus illustr. quest. cap. 34. Petrus Faber in d. leg. *alim.*, Valeriana lib. 3. illustr. 2. p. de acquir. hæredit. m. 57. Nec etiam obstat lex *omnes 31. ff. ad Trebel.* ubi hæres eo actus puse adit, & postea fruitur tempore ad delibendum; quia ibi additio pura est: differt autem restitutio, ne ipse careat subsidio delibendi, à Prætoris coactio. Petrus Faber lib. 2. §. 1. m. 1. Similiter adjectio bonorum, quæ ex edicto D. Marci fit conservandarum libertatum causa, de qua in l. 4. ff. de fidei commiss. libere, & in tit. *Infantis de eo cui libertatis causa*, puse fieri debet, quia habetur ad instar additionis. Nec obstat dicta lex 4. §. *hi qui ea*. nam illa verba, *hæc conditio*, significant, *hæc palle*. Eadem ratione licet servitus sub conditione promitti possit, l. *existimo 98. ff. de verb. obl.* tamen constituitur, sed tradi non potest sub conditione, l. 4. ff. de servitut. quia ipsa impositio dicit perfectio, nem, & consummationem. Antonius Faber in varian. ad d. l. 4. Cujac. lib. 7. qq. Papin. & à liti apud Olivaldum lib. 1. comment. Danellii, cap. 10. littera C. Goveanus lib. 1. varian. cap. 9. Galbanus de usufruct. cap. 31. Nec tamen obstat lex *qui absint 38. §. 1. ff. de acquir. possess.* ubi pro certo supponit Iulianus, traditionem rei corporalis fieri posse sub conditione, ut eâ impletâ transferatur possessio, & dominium; deficiente verò, utrumque deficiat, quod & docetur in l. 2. §. *si pecuniam ff. de donat. l. non omnis 19. ff. de rebus credit. l. datus 3. §. si res 3. l. si ego 9. §. 1. ff. de iure dat. & pro onstanti supponunt Faber in d. l. 4. Anaya lib. 2. obs. cap. 4. num. 13. nam respondendum*

K dum

4. Adp
sur &
acquirere
condit
T. OLSH
VAL DOM

CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATUR.

TRADITUR
TRADITUR
RATIO

datum est, actus qui non recipiunt conditionem expresse, posse eam recipere tacite, & à prævio actu dependentem: unde si acceptum feratur ei qui sub conditione promissit, tacite recipit conditionem stipulationi adjectam, d. l. actus 77. Similiter solutio pecunie, aut rei debite non potest fieri sub conditione, quia petit actualem, & præsentem translationem domini, l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. & nihilominus si debetur sub conditione, potest fieri solutio sub eadem conditione, nempe si eveniat conditio, l. sub conditio 16. eod. tit. l. 2. de cond. indebiti, Briffon lib. 2. de solut. tit. de acceptil. P. Faber lib. 2. semestr. cap. 22. Eodem ergo modo quando causa prævia transferendi domini conditionalis est, veluti causa dotis futuræ, quæ habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, l. stipulationem 21. de iure dot. potest traditio sub eadem conditione fieri, quia est tacita, d. l. 7. & 9. eod. tit. sic similiter potest adici illa conditio, Trado tibi rem, si mea est, d. l. 38. §. 1. est enim intrinseca, & veluti de natura traditionis; quia nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet, ut est juris regula: itaque in d. §. 1. possessiones sub conditione tradi possunt, & occupandæ sunt secundum subjectam materiam de conditionibus tacitis prævis & necessariis ad valorem traditionis ipsius, quamvis relictetur ibi Cujac. lib. 44. Digestorum Iuliani, qui rectam semitam vidit, sed tuncit calcare. Nec obstat etiam textus in d. l. 19. de reb. credit. l. 2. §. si pecuniam, de donat. l. 1. de mort. caus. donat. Ibi enim traditio ipsa non est conditionalis, sed donatio, idest causa traditionis, *Dono tibi, si illud acciderit, si moriar, &c.* & statim trado: sed quia traditio sola non transfert dominium nisi iusta & perpetua causa præcedat, quam sequatur traditio, l. nunquam, ff. de acquir. rer. dom. necesse est, ut effectus traditionis pendeat ab existentia causæ, & perfectione donationis, ut agnoverunt Cujac. lib. 10. Digestorum Iuliani & Antonius Faber, & Donel. in d. l. omnis 19. Bartol. Cumanus, & alii classici in d. l. 16. de solut. Itaque quod supra adduxi de rejicienda conditione à traditione domini, locum habet quotiens præcessit titulus purus, veluti venditionis, aut donationis puræ, & simplicis; tunc enim sequi non potest traditio conditionalis, quia implicat contradictionem, quod res tradatur de facto, & ipsa traditio suspendatur. Gifanius in d. l. 38. §. 1. ff. de acquir. posses. Sed quoties titulus est conditionalis, licet traditio fiat pure, secum trahit conditionem tituli, à quo pendet ejus effectus. Etiam adoptio sub conditione fieri non potest, l. quasi tam 34. ff. de adop. Nec manumissio per vindictam, licet tacitam conditionem recipiat, veluti si hæres manumittat servum legatum sub conditione, quia interim nihil agit, l. servum 11. ff. de manumiss. Vlpianus in fragm. tit. 3. §. item ratione, Petrus Pircheus in collat. legum Mosaisc. tit. 14. §. qui civem: sed repudiante legatario competit, l. si miles 31. ff. de testam. milit. l. 2. ff. de manumiss. vindict. l. 3. ff. qui & à quibus: nec etiam divorcium, l. 3. ff. de divorciis: nec datio tutoris, l. tuto 6. §. sub conditione, ff. de tutel. nec ipse tutor negotiis pupillaribus auctoritatem præstare valet sub conditione, l. neque 8. ff. de auctor. tut. nec sententia fæsti sub conditione potest, l. qui testamentum 37. ff. de excusat. tut. l. 1. §. viduum, ff. quando appellandum. Petrus Faber d. lib. 2. semestr. cap. 24. nec acceptilatio conditionalis sustinetur, nisi tacita sit conditio, d. l.

actus 77. ut in l. quærebatur 82. ff. ad l. Falcidiam, l. cum hic statim 32. §. fin. autem, & de donat. inter, l. siue 3. l. promittendo 41. §. fin. ff. de iure dot. l. mulier, ff. de condit. insit.

Econtrario illi actus, qui ex suo genere non petunt consummationem de præsentem, sed aliquid aliud post se expectant, dilationem, & conditionem recipiunt. Ita post alios Osualdus ad Donel. ubi proxime, Pichardus num. 2. in §. omnis, Insit. hoc tit. tales sunt omnes contractus, nam ex contractu oritur obligatio, l. 1. per totam, l. 2. ff. de obl. & act. ex obligatione nascitur actio, l. licet 42. §. ea obligatio, ff. de procurat. per actionem autem exigimus quod nobis debetur, princip. Insit. de action. ergo cum contractus expectet à sententia iudicis executionem, consequens est ut sub conditione possit celebrari, veluti stipulatio, §. omni, Insit. de verb. obl. l. duobus 7. ff. de duobus reis: & emptio & locatio, §. emptio 4. Insit. de contrahenda empti, l. necessario 8. ff. de periculo & commodo, l. boven 43. §. si sub conditione 9. ff. de adilit. edict. l. siue 20. ff. locati: transactio, l. si super 9. C. de transact. mutuum, l. omnia 7. ff. de rebus credit. pignus, l. grege 13. §. si sub conditione 13. ff. de pignor. Circa societatem olim dubitatum fuit, quia videbatur consistere in ipsa rerum, aut industria actuali communicatione, l. 1. ff. pro socio, princip. Insit. eod. tit. quæ communicatio cum facti sit, ut traditio, videbatur non posse recipere suspensionem, aut dilationem. Sed contrarium decidit Iustinianus in l. de societate 6. C. pro socio, distinguens subtiliter contractum ipsum societatis ab ejus effectu, qui in communicatione consistit: prosequuntur Anton. Faber in d. l. 1. ff. pro socio, Cujac. ad eum tit. C. quamvis aliter censuisset in paratit. & lib. 28. q. 9. Papin. in l. actus 77. ff. de reg. jur. & lib. 32. Pauli ad edict. in d. l. 1.

Unde apparet ratio præsentis assertionis, & simul solvitur dubitatio ratio supra adducta; nam licet matrimonium prout est actus transferens reciproco dominium corporum per illa verba de præsentem prolata, *Accipio te in meum, accipio te in meam;* sub conditione celebrari non possit, quia tradere statim corpus coniugi, & traditionem suspendere per conditionem, sunt contraria; contraria autem inter se non coeunt, ut ait Seneca de constantia cap. 8. hæc verò traditio conditionem respuat, nec admittat; tamen si consensui adiacit conditio, veluti: *Contraho tecum matrimonium, si decem dederis;* ut in cap. 3. hoc tit. aut, *Si pater consenserit;* ut in præsentem textu, non erit matrimonium, sed sponsalia celebrantur, siquidem non adest consensus de præsentem, sed de futuro, pendens ab eventu conditionis. Nec novum est, ut consensus qui non est sufficiens ad matrimonium, inducat sponsalia, ut probavi in cap. fin. de despons. impub. Quare idem jus procedit in matrimonio sub conditione honesta celebrato, ac in sponsalibus de futuro contractis, videlicet ut sicut sponsalia de futuro per copulam subsequuntur transeunt in matrimonium verum, & perfectum, ut probavi in cap. si qui sitem, de sponsal. ita & hoc casu si contrahentes sub conditione, interim ea pendente se carnaliter cognoverint, matrimonium legitimum inducitur. Idem dicendum est, & facilius, si consensus de præsentem inter eos adsit; nam per illum novum consensum recesserunt à consensu conditionalis; nec enim aliqui legem sibi dicere possunt, ut à priore voluntate discedere non valeant, l. si quis in princip. 2. ff. de legatis 3. Igitur ut in aliis actibus novissi-

PROSEQUUNTUR ACTUS QUI RECIPIUNT CONDITIONEM.

EXPONITUR PRÆSENTIUS.

ma voluntas prævalet, *l. si mihi, §. ultim. ff. de legat.* ita in matrimonio ultima voluntas spectatur; aded autem matrimonium sub conditione celebratum pro sponsalibus habetur, ut si pendente conditione sponsus, vel sponsa cum alio de præsentis nuptiis celebrent, nuptiæ legitimæ sint, quia sponsalia de futuro solvuntur per sponsalia de præsentis, *cap. 1. de sponsa duorum.* Inde etiam deducitur, in hoc casu hodie post Tridentinum necessarium esse novum consensum eorundem parochi & testibus, ut matrimonium sub-

sistat, licet jure communi attentio, dubium valde esset, an novus consensus desideraretur, ut constat ex disputatis à Thoma Sanchez *lib. 5. de matrim. dispus. 8.* Fachineo *lib. 3. controuv. cap. 36.* Covarr. in *4. cap. 3. num. 4.* Basil. *lib. 3. de matrim. cap. 44. num. 3.* Gutierrez *lib. 4. canonie, cap. 22. num. 21.* Giballino de *negotiatione, tom. 1. lib. 3. cap. 2. art. 2. consuetar. 2.* Opponi possunt supra traditis textus in *cap. 1. hoc tit. junctis ibi adductis cap. super eo hoc tit. juncto Basil. de matrim. lib. 3. cap. 13.*

C A P V T I V.

Idem à Alexander III.

VERUM cum alicui Ecclesiæ possessio quolibet interposita conditione donatur, non potest à donatore donum postea revocari, nisi forte tali sit conditione collatum, quod eâ cessante, possessio revocari debeat.

N O T A.

1. a [Dem.] Ita etiam legitur post Concil. Lateran. p. 16. cap. 3. & in 1. collect. sub hoc titulo cap. 3. ubi additur, Pars capituli meminimus, ut agnoscamus in præsentis referri partem textus in cap. meminimus, qui clericis vel vovent. cap. 3. de donat. ubi jam notavi.

COMMENTARIUM.

2. D ifficilis valde redditur præsens textus ex sequentibus juris principiis. Primò ex eo, quia donatio, de qua in eo agitur, cœpit à traditione, ut constat ex illis verbis: *Possessio donatur* & ibi, *Revocari*: sed in donatione, quæ incipit à traditione, si adhibeatur conditio, repugnat ejus substantiæ, ex traditis superiori commentario: ergo conditio donationi, de qua in præsentis, inutiliter adiciebatur. Secundo, nam si conditio adjecta fuit tempore donationis, & non sequuta, seu adimpleta, revocari debet donatio, ex *l. 2. §. ultim. ff. de donat. cum pactum vel conditionem quilibet adicere possit in rei propriæ traditione, & servandum illud sit, l. Gaius Seius 23. ff. de manumiss. l. c. §. si conventi, ff. de oper. liberti. l. cum dos 7. ff. de pact. dotat. l. consensu 23. ff. de reg. jur. igitur in præsentis casu licet Ecclesiæ res donata fuisset, conditio tempore donationis adjecta debuit adimpleri, & eâ non adimpletâ, donatio revocari potuit. Tertiò dum in fine hujus textus ait Alex. III. *Donationem revocari*, si expressè actum sit inter donatorem, & Ecclesiâ, ut talis conditio adimpleretur, aliâs donatio revocaretur, obstat; nam Ecclesiâ, vel ejus Prælatus non potest sine debita solemnitate res proprias Ecclesiæ alienare, ut probavi in cap. nullus, *de rebus Ecclesiæ* & per consequens non posse in ipso acquisitionis actu Prælatum pactum resolutorium adicere, probant Montero à Queva *decis. 47.* Castillo *lib. 3. controvers. cap. 127. num. 16.* & alii congesti ab Olea de *cess. jurium tit. 2. q. 1. num. 21.* Igitur in præsentis casu non poterat rei donatæ Ecclesiæ absque solemnitate à jure præscripta conditio ulla adici, etiam resolutoria.*

DE DONATIONE: QUÆ INCIPIT A TRADITIONE.

Quibus difficultatibus ut sigillatim satisfaciamus, rationemque præsentis textus agnoscamus, sciendum est, donationem incipere posse à traditione, & à promissione. Donatio quæ

incipit à promissione, admittit diem, & conditionem, tam iniciativam, quàm resolutivam, ut cæteræ conventiones admittunt, ita ut ejus effectus suspendatur donec dies venerit, aut conditio extiterit: donatio verò, quæ incipit à traditione, cum statim petat sortici effectum, quamcumque conditionem iniciativam respuit, cum contraria sint dominium rei donatæ statim tradere, & non tradere, nisi adveniente conditione. Recipit tamen conditionem resolutivam, *leg. non omnis 19. Digest. de reb. credit. leg. 2. vers. Alias, ff. de donat. causâ mortis, veluti; Dono tibi servum, vel pradium, ut si quid feceris, apud te maneat, alias ad me revertatur:* quo casu si resolvatur donatio, quibus actionibus donator in donatarium experiri possit, exponit D. Josephus de Retes *lib. 2. opus. sect. 2. cap. 3.* immò & hæc donatio à traditione incipiens recipit conditionem, quæ adhereat effectui, quamvis non ipsi traditioni, veluti *Dono, & statim trado tibi rem, sed sub ea conditione, ut tua esse incipias, si navis ex Asia venerit; si non venerit, ut tua non efficiatur.* Quo in casu non prius res incipit esse tua, quàm si conditio adimpleatur, *l. 2. §. si pecuniam 5. ff. de donat.* Atque ita hoc casu præcindimus traditionem à causa tradendi, quæ est liberalitas: traditio non suspenditur, quia suspensionem non recipit; causa verò suspenditur, ideoque adveniente conditione, est, & incipit valere donatio; si deficiat conditio, nunquam donatio fuit; dum pendet conditio, traditio est nuda, cum ejus causa sit in suspensio, ut docuerunt Amayal *lib. 2. obs. cap. 4: ex num. 44.* D. Joseph de Retes de *donat. cap. 16: num. 3.* Quibus suppositis, cum in præsentis textu agatur de donatione, quæ cœpit à traditione, ut constat ex verbo illo, *revocari*, quod supponit præexistentiam illius, ex vulgari principio, Privatio præsupponit habitum, *l. nam etsi 5. vers. post defectum, ff. de inoffic. testam. ibi: Gradum non rumpit, quia nullus est: & l. non potest 208. ff. de reg. jur. cap. ad dissolvendum, de sponsal. pro primæ difficultatis solutione dicendum est, conditionem in præsentis accipi pro modo, lege, vel pacto faciendi aliquid, aut præstandi, adjecto donationi, ut in *l. societatem 76. ff. pro socio, l. que sub conditione 8. §. mortuo, vers. idem, ff. de condit. insti. l. liberto 21. §. Lucius, ff. de annuis legat. l. Titio 71. §. 1. l. liberti 108. ff. de condit. & demonstr. l. 3. ff. de donat. l. Gaius 23. vers.**

vers. Paulus. ff. de manumiss. l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. l. ea conditio 24. C. de rescind. vendit. & alius concessus à Petro Fabio in l. 77. de reg. iur. Valentia lib. 3. illustr. tract. 2. de acquir. heredit. num. 57. & supra novat. in cap. 1. hoc tit. unde donationi, quæ incipit à traditione, rectè in prædicti casu modus adijci potuit, dum adhuc facta non erat, sed incontinenti. Aliis si perfecta non esset donatio, modum, dilatinem, aut gravamen recipere non poterat, l. perfecta 4. C. de donat. qua sub modo, l. Lucius 40. ff. de fideicommiss. libens. Debent enim hæc omnia apponi in eisdem, siue incontinenti, antequam ad alia digressi sint donatarius, donatorque. Covarr. lib. 1. variar. cap. 24. num. 2. Retes de donat. cap. 16. num. fin. ut euntigit in aliis adhiberi per conditiones, veluti in divisione hereditatis, l. item Labes 22. §. sed etiam, ff. famil. crevis. emptio, & venditione, l. tempore 8. C. de pactis inter emptorem, donis datio, l. post nuptias 28. ff. de pure testam. l. cum dar. 7. ff. de pactis dotal. quia semel questum non potest donatario, vel contrahenti, non potest auferri etiam ejus consensu, l. ultim. ff. de pact. Heriugios de fideiuss. cap. 27. num. 18. cum consensu ratum donatarii rectè gravamen postea adijciatur, quomodo accipit textum in l. sequens 68. ff. de legatis 2. D. Joseph de Retes d. cap. 16.

4.
DONATUM
RADIAT
FACTUM.

Secundò sciendum est, donationem etiam cum incipit à traditione, modum, pactumve recipere posse: modus est conventio, aut pactum adjectum dispositioni, quod obligat suscipientem ad faciendum, præstandumve, etsi ipsam dispositionem non suspendat, veluti ut monumentum mihi constituas, l. quibus 40. §. Thermus, ff. de condit. & demonst. ut à monumento non recedas, l. Titio 71. §. Titio, ff. ord. tit. ut alternis mensibus ad sepulchrum lucernam accendas, l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. ut corpus meum in patriam asportari facias, leg. alumna 30. §. ab hereditibus, ff. de adim. legat. Quibus in casibus, & similibus donatio ita sit formata, ut recipiens ad implementum maner obligatus. Aut Gomez lib. 1. variar. cap. 12. num. 72. ubi plures, Ayllon num. 68. Parladotus lib. 3. differe. 147. Sarmiento lib. 2. sect. 1. cap. 13. num. 1. Amaya lib. 1. abster. cap. 6. ex num. 15. Donel. lib. 8. comment. cap. 14. 17. & 34. Retes de donat. cap. 14. & si modus adjectus donationi impletus non sit, revocatur donatio, & ad rem ipsam donatam repetendam datur donatori conditio, l. 2. l. cum auxilium 6. cum dubius sequens, ff. de condit. ob causam: late probat, & illustrat D. Josephus de Retes d. cap. 14. de donat. ubi exponit textum in l. cum te 6. C. de pactis inter emptorem. Unde facillè cognoscitur difficultas præsentis textus: nam modo non adimpleto ab Ecclesia, quare denegatur revocatio donatori? Gifanius in l. 1. C. de donat. qua sub modo, Theodorus Rehnke de regim. Eccles. & sacerdot. lib. 1. class. 2. cap. 8. & textum hunc irrident, & subtilissimam accisionem, quam non capiunt, expuor Catholicæ

Doctores, ut Tiraquel. de utraque retrall. ad fin. tituli, num. 14. & 15. Covarr. lib. 1. variar. cap. 14. num. 6. Gregorius Lopez in l. 6. gloss. 1. tit. 4. par. 2. ubi etiam Hermoilla num. 26. Sordus de aliment. tit. 1. §. 48. num. 70. Barb. tom. 2. veto 78. num. 122. etiam tunc favore Ecclesie in prædicti decisi, donationem prætextu modi non adimpleri non revocari, sed tantum donatarium agere posse ad implementum modi, quæ modus semper habebat pro causa impulsiva donationis, non pro fine. Sed hæc interpretatio altius explicanda est cum D. Josepho de Retes d. cap. 14. de donat. supponit enim perdoctus vice modum donationi adjectum aliquando continere causam finalem, nonnunquam verò tantum impulsivam: quando autem continet causam finalem, et non sequitur, rescinditur donatio; quando verò continet tantum impulsivam, licet causa secunda non sit, seu modus adimpletus, sustinetur donatio, quia habuit pro finali causa liberalitatem ipsam: agitur tamen ad implementum modi, d. l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. Cum verò hæc conjecturalia sint, ideo Consulti in l. 2. §. ultim. ff. de donat. dixerunt, questionem esse voluntatis, pertinereque ad subtilitatem vii dicentis investigare, quando censetur causa impulsiva, vel finalis adjectio modi, Alex. 111. in prædicti censur modum adjectum donationi factæ Ecclesie, non adici ut causam finalem, sed ut causam finalem donandi Ecclesie crediti renouationem, & retributionem: tunc cum Ecclesie sit mater pia fidelium, quos regenerat in Christo, alit, & proteas, fideles tanti beneficii remuneratores esse debent: ergo cum donant Ecclesie, quævis modum adiciant, non debent crediti donasse primò & principale propter implementum modi, sed propter retributionem: & ita modus non est causa finalis donationis, sed impulsiva: quod procedit, nisi contrarium expresse sit in ipsa donatione facta Ecclesie, quia tunc, cum de veritate expresse constet, non est recurrendum ad conjecturas, l. filium 6. ff. de his qui sunt sui, l. continus 237. §. cum ita 2. ff. de verb. obl. docent Covarr. lib. 1. variar. cap. 14. num. 6. ubi plures adducit, Diana part. 2. tract. 6. resol. 124. Nec tandem obstat ultima difficultas, cui ut satisficiant nonnulli ex doctrina Cumani in l. 1. §. ultim. ff. de rebus eorum, docuerunt, verum esse Ecclesiam, minoremve non posse pactum resolutionis adijcere tempore acquisitionis, quæ sit ex causa onerosa, non verò quæ contingit ex causa lucrativa: unde cum in prædicti agatur de acquisitione ex causa donationis, quæ est lucrativa, potuisse Ecclesiam, seu ejus Prælatum adijcere pactum, legem, seu modum resolutionis. Sed ab hac sententia merito discedunt Arias de Mesa lib. 3. variar. cap. 25. num. 6. Olea de cess. iur. tit. 2. quest. 2. num. 1. qui rectius tenent, Ecclesiam, vel minorem posse in ipso acquisitionis actu ex quacunque causa actum resolutionis domini adijcere: quam doctrinam & nos probavimus in cap. nulli de rebus Ecclesie.

CAP V T VII.

a Gregorius I X.

Si conditiones contra substantiam conjugii inferantur, puta si alter dicat alteri, Con-
Strabo tecum si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore, vel
facul

facultatibus digniore, aut si pro quaestu adulcerandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu, licet conditiones appositae in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter favorem pro non adjectis haberi.

NOTÆ.

Gregorius [X.] Qui presentem constitutionem edidit, ut iolueret iudices Ecclesiasticos, quomodo de matrimoniis, in quibus conditiones impossibiles, turpes, seu contra substantiam appositae adiciuntur, pronuciare debeant.

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii constitutione sequens deducitur assertio: Si in matrimonio apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adjecta. *Id est, si verba tenra substantiam matrimonii, illud vitiat. Probant eam textus in cap. solent 6. 32. quest. 2. l. 5. tit. 4. part. 4. ibi: Si aliqua de istis conditionibus fuit posita, no vale nada el desponsorio, ni el casamiento en que la pusieren. Illustrant ultra conghos à Barbosa in præfenti; Medrano de consensu canon. cap. 16. cum sequenti; Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. Petrus Greg. lib. 3. part. 2. tit. 11. cap. 4. Lethus de iustis. lib. 7. cap. 18. dub. 15. Basilus de matrim. lib. 1. cap. 10. ad finem, & lib. 3. cap. 14. cum sequenti. Mancinus sacri juris controu. differt. 10. cap. 10. & controu. 1. genial. cap. 100. Horatio de resid. tom. 2. res. 1. 2. Cujac. & Canibus hic, Brouel. de condit. lib. 4. tit. 7. n. 5. Borel. tom. 3. de iur. tit. 1. num. 540.*

Sed pro dubitandi ratione in presentem affectionem im insurgo: matrimonium contractus est: sed impossibilis conditio adjecta contrahenti, illum vitiat, l. impossibilis, §. 7. ff. de verb. obl. l. certi conditio 9. §. item queritur, ff. de verbis credit. l. non solum 31. l. continuis 137. §. illud, cum dubus sequentibus ff. de verb. obl. l. si impossibilis 29. ff. de fideiuss. §. impossibilis, Insul. de iur. tit. 1. 17. tit. 1. part. 3. Nam qui contrahit sub conditione, non est consensus in euentum ejus, nec aliter consensit, quam si conditio eveniat, quasi dicat, Si conditio deficiat, non consensio, §. sub conditione, Insul. de verb. obl. l. quibus diebus 40. §. te mibi, ff. de condit. & demonstr. ut considerant Covarr. de sponsal. 2. p. cap. 4. §. 1. num. 6. Costa lib. 1. se. 12. rap. 24. Ripol. de condit. & demonstr. cap. 1. ex num. 9. & per consequens qui sub impossibili consensit, necessitas differt, quia non potest evenire conditio, ut optimè explicavit Domellus in d. l. impossibilis, num. 2. ergo & impossibilis conditio adjecta matrimonio illud vitiat; cum Ecclesia non possit inducere, aut præsumere consensum, cum Ecclesia non competat potestas supplendi aliquid quoad prædictum consensum, ut latè probat Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 27. Secunda etiam pars affectionis difficilior redditur ex eo; nam valet argumentum de matrimonio spirituali ad carnale, cap. inter corporalia, de translat. Episcopi; sed conditio adjecta matrimonio spirituali, ejusque substantie contraria, illud non vitiat; ergo nec conditio adjecta contra substantiam carnalis. Probat minor ex eo, nam de natura sacram. ni Ordinis est, ut gradum sacrum recipiens emittat castitatis votum, cap. meminimus, cap. rursus, qui clerici vel voveret, cap. ante, de voto in 6. sed si tempore, quo quis ad sacros Ordines ascendit, conditionem adji-

D. D. Gomez, in Decretal. Tom. IV.

riat, ut sibi liceat postea matrimonium contrahere, admittitur conditio, cap. Diaconi, a8. dist. 8. & similiter licet abdicato bonorum adeo sit de substantia status monastici, ut nec Pontifex in ea possit dispensare, cap. cum inter, de statu monach. tamen tempore professionis adjecta conditio, ut in domo propria liceat proficenti patrimonium suum retinere, non irritat, aut impedit professionem, cap. infirmante, qui clerici vel vov. ergo similiter conditiones adjecte matrimonio, etiam contra ejus substantiam, illud non viciant. Accedit, nam matrimonio iam contracto, possant coniuges ad invicem castitatem promittere, cap. quod Dec. 33. q. 5. cap. sane, de convers. conjug. igitur & à principio illicet contrahere matrimonium sub ea conditione, ut proli generatione evitetur.

Qui dobitandi ratione non obstante, vera est præiens assertio, ad cujus expositionem sciendum est, matrimonium substantiam consistere in consensu à contrahentibus legitime præstito, cap. sufficiat 27. quæstio secunda, cap. tam apud 23. cap. cum locum 24. cap. sua 26. de sponsal. sub quo consensu liberè, & legitime præstito includuntur tria bona matrimonii. Primum proles, secundum sacramentum, tertium fides, cap. omne 10. 27. q. 2. Proles id est procreatio, & educatio libetorum, princip. Insul. de iure naturali. Fides, id est reciproca fidelitas, quæ alter conjux tenetur alteri servare, l. viro quasi uxore 39. ff. solut. matrim. consistit enim fides sacramenti, non solum in obligatione debiti servandi, verum & alteri se non committendi, cap. omne 27. q. 2. D. Thomas. in 4. dist. 32. q. 1. art. 2. unde qui in modum pacti implendi post matrimonium apponit dictam conditionem, nulla lo modo præstat consensum necessarium ad matrimonium; si verò ponatur conditio implenda ante matrimonium, non est verè adulterium, & licet conditio ut turpis rejectur. Sacramentum id est individuitas vite; nam licet à natura matrimonium individuum sit, l. 1. ff. de iure dot. l. hoc genus 106. ff. de condit. & demonstr. junctis traditis in cap. 1. de spons. motu excellentiori individuitatem consequutum fuit ex Christi Domini institutione, per quam elevatum fuit ad esse sacramenti. Basil. de matrim. lib. 2. cap. 13. & 14. Unde quæcumque conditiones repugnantes alteri ex his tribus bonis, reddant matrimonium nullum, tria convenientissima exempla apponit Gregorius in presenti. Primum est, si generacionem proliis evita veris, vel suffocando illam, vel potestum sterilitatis fumendo, ut docetur in cap. aliquando, 32. quest. 5. matrimonium enim tantum proliis suscipiendæ grati contrahitur, l. liberorum, ff. de verb. signif. l. Claudius, cum sequenti, ff. de his qui no indigent, l. de nationes 31. ff. de donationibus: quod & nominatim apud Romanos tabulis nuptialibus cavebatur, Tacitus lib. 1. annalium, ibi: Adhibitis qui obsecrarent, eos tantum liberorum procreandorum causa convenisse. Apprimè D. Augustinus lib. de bono conjug. rap. 17. Nuptia eadem sunt in omnibus gentibus procreandorum filiorum causa instituta. Et lib. 4. hypogast. Nuptia procreandorum filiorum causa instituta sunt, sicut scripsum est: Crescite, & multiplicamini. Et alibi: Tabula matrimonialis hec tenorem, pro-

De veris
bonis ma-
trimo-
nii.

*

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

lis tantum suscipienda causa contrahi. Et lib. 1. de nuptiis ad Valerium, ibi: *Viscendum matrimonium contrahi, non nisi liberorum procreandorum causa concumbant.* Illustrant Cujac. in novella 22. Justin. Liphus ad Tacitum disto lib. 2. not. 96. Osualdus ad Donel. lib. 2. comment. c. 5. lit. C. Hothom. de veteri ritu nupt. cap. 3. Brisson. de form. lib. 6. pag. 542. Merill. lib. 3. obs. c. 7. Robertus lib. 4. rer. judic. c. 10. Et licet ex matrimonio non oriatur obligatio ad incumbendum semper generationi, nascitur tamen obligatio ad nihil agendum contra proles generationem: si vero conditio sit, ut proles exponatur, licet pietatis officio repugnet, non tamen substantiat: unde matrimonium sustinetur, conditio tamen ut turpis rejicitur. Secundum exemplum ponit Gregorius ex ea conditione, *Si pro quaquo ad adulterandum tradas*; quæ repugnat bono fidei conjugal, quam conjuges sibi invicem servare debent, cap. solet 32. q. 2. cap. fin. 32. q. 6. Tertium exemplum proponitur in ea conditione, *Contraho tecum, donec invenciam aliam honore & facultatibus ditiorum*; quæ repugnat bono sacramenti, quod est individuum, & indissolubile, cap. illud, de presumpt. cap. quos Deus, 33. q. 2.

4.
RATIO
PRIMA
PARTIS
PRÆSEN-
TIS ASSEN-
TIONIS.

Vnde apparet vera ratio prioris partis hujus constitutionis, nam cum sine substantia nihil subsistere possit, cap. detrahe 1. q. 1. cap. tua not. de spons. l. cum hi 8. §. Prætor ait, ff. de transact. l. certi conditio 9. §. fin. ff. de rebus creditis, rectè Gregorius statuit conditiones illas adjectas matrimonio illud irritare, quia repugnant substantiæ ipsius matrimonii. Falcitur hæc ratio exemplo testamentariæ dispositionis; nam cum ejus proprium sit hæredem, aut legatarium honorare, l. neque adiecit, ff. pro socio, l. 3. §. hoc autem, ff. de legat. præstand. l. sed et si proponas, ff. de iudiciis, l. unica, §. nec autem, C. de caducis tollenda, idcirco si hereditas, legata, vel fideicommissa verbis contumeliosis relinquuntur, magis notandi quam honorandi gratia, non subsistunt, l. turpia 54. ff. de legatis 1. l. Divi Severus, ff. de adimend. legat. Donel. lib. 6. comment. cap. 19. Accola in §. si arbitratu, limit. 6. Cujac. lib. 17. obs. cap. 12. & ad tit. C. de condit. insertis, Amaya lib. 2. obs. cap. 12. licet in contrarium expendi soleant textus in l. 3. ff. de liber. & posthum. l. his verbis 48. §. 1. ff. de heredib. instit. l. cum ita legatur, ff. de condit. & demonstr. l. testamento 51. ff. de manumiss. testam. Similiter quia legatum potest causâ relicto, potius coherendi heredis gratia, quam ob merita legatarii relinquatur, iure Pandectarum non valebat, l. unic. ff. de his quæ pæne causa, §. fin. Instit. de legatis: licet in contrarium expendi soleant textus in l. 8. §. tale 3. ff. de liberat. legat. l. 1. C. debitorem venditionem pignoris, l. fin. ff. de statulib. & generaliter pactum appositum contra substantiam actus illum vitiat, l. cum manus 80. §. fin. de contrahend. emptione, §. de illa, de sociat. Richardus in §. 1. Instit. de donat. nisi contractus ejus naturæ sit, ut possit transire in aliud genus, l. ubi ita 29. ff. de donat. causâ mort. l. per servum 14. §. usus fructus, ff. de usu & habit. quare cum conditio apponitur matrimonio repugnans ejus substantiæ, vitiat illud.

5.
DE CONDI-
TIONIBUS
IMPOSSI-
BILIBUS.

Ut ad rationem secundæ partis præsentis constitutionis deveniamus, sciendum est, impossibile esse, cujus existentie repugnat natura, §. impossibile, Instit. de innest. stipul. veluti, si digito cælum tetigeris, si cælum ascenderis, l. impos-
sibilis, ff. de verb. obl. si mare ebibero: vel ut Acilioteles definit lib. 4. Physic. textus 12. impos-

sibile est, cujus contrarium necessariò est verum, veluti impossibile est cælum digito tangere, idcirco necessariò verum est cælum non tangere. Et lib. 2. de interpret. cap. 3. ait, id quod impossibile est esse, necessarium esse, ut non sit; contraque id quod impossibile est non esse, necessarium esse ut sit: notatur post Accursium, Cujacium & Donel. in d. l. impossibilis 7. ff. de verb. obl. unde etsi illa conditio, *Si digito cælum non tetigeris*; vel, *Si in cælum non ascenderis*, vulgò referatur iuter condiciones impossibiles, quæ in non faciendo consistunt; verius ramen est, eam non esse impossibilem, immo nec conditionem quidem, utpote quam exituram planè constet. Cum enim conditionum hoc proprium sit, ut actum, cui adhibentur, futuri, & incerti cuiusdam eventus expectatione suspendant, consequens est eas, quas exituras omnino certum est, figuram potius quam vini & potestatem conditionum habere, l. cum ad presens 37. l. itaque 39. ff. de rebus creditis, l. quod si 18. ff. de condit. indeb. l. si pupillus, in fine, ff. de condit. instit. aut si eas esse conditiones admittamus, necessarias potius, quam impossibiles dicemus, ut post Accursium docuit Radulfus Forner. lib. 6. rer. quotid. c. 29. Quod verò ab aliquo impleri potest, quamvis non omnibus concessum sit, dicitur difficile, non impossibile, quia impossibile dicitur protius negatione posse, l. continuis 137. §. illud & §. cum quis ff. de verb. obl. & si aliquando dicitur impossibile, est improprie, & respectivè ad eum solùm, qui non potest facere, ut in l. plures 60. §. vestimenta 2. ff. locati, notatur Gregorius Lopez in l. 6. tit. 4. part. 6. gloss. 4. Acacius Ripol. in l. 3. ff. de condit. & demonstr. 5. 6. Communter conditiones impossibiles dividuntur, ut aliæ sint naturæ, aliæ de facto: naturæ, ut cælum digito tangere, vel hypocentaurum dare, de qua in l. si ita 97. ff. de verb. obl. de facto, veluti montem aureum præstare: de jure, ut omnes turpes conditiones, l. conditiones 9. l. filius 15. ff. de condit. instit. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebell. vel ex perplexitate, veluti, Si Titius hæres erit in solidum, Titius hæres esto; l. si Titius 16. ff. de condit. instit. quam divisionem Accursius in l. 4. §. 4. ff. de statulib. probavit Alfanus noster in l. 3. & 4. tit. 4. part. 6. & prosequuntur Ant. Gomez lib. 1. variar. c. 12. n. 66. Molina de primog. lib. 2. cap. 12. ex n. 35. Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 4. serè per totam Amaya dict. cap. 11. à princip. Ripol. in d. l. 3. ff. de condit. & demonstr. Brusel. lib. 1. de condit. tit. 2. Gibalinus tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 2. art. 2. Aliam etiam divisionem agnoverunt Sacramento lib. 2. select. cap. 1. Benedicte Pinellus lib. 1. select. c. 15. ut aliæ sint conditiones impossibiles simpliciter, aliæ ex suppositione. Hæ sunt, veluti si filia mea vivat, & nunquam talis filia fuisset in rerum natura, l. Alavia 45. ff. de hered. instit. Tandem impossibile aliquando est in se, aliquando ex suppositione, idest ratione conventionis. Impossibile in se est, veluti si promittatur chimæra, hypocentaurus, seu mons aureus, quia hæc per rerum naturam dari non possunt. Ex suppositione, seu conventionem impossibile est, si centum promittantur sub conditione, si cælum digito tetigeris, quia dario centum possibile est, sed tota conventio impossibilis redditur ex adjectione conditionis. Impossibile in se inutile reddit quæcumque conventionem, seu dispositionem testamentariam, l. 1. §. si quod ff. de obl. & act. l. si homo 69. l. inter 83. §. penult. l. si ita 97. l. liber homo 103. ff. de verb. obl. l. cum servus 39. §. constat, ff. de legat. 1. l. verum 31. l. quod

l. quod nullus 181. *l. quod impossibile* 185. *l. ubi pugnatio* 188. §. 1. ff. de reg. jur. ubi Petrus Faber, & Gothofredus. Circa ea verò, quæ sunt impossibilia ex conventione, seu adjectione, nobis datur differentia inter contrahentes, & ultimas voluntates: contrahentes quippe viciantur propter conditiones impossibiles, ut supra probavi pro ratione dubitandi: ultime verò voluntates subsistent insuper habitis ipsis conditionibus, l. 1. §. 1. *l. si quis ita* 6. *l. conditiones* 9. *l. mulier* 20. ff. de condit. insti. *l. item in secundo* 16. ff. de insti. rapto, *l. si militi* & *ibi* 12. §. 1. *l. huiusmodi* 84. ff. de legat. 1. *l. obnoxius* 3. ff. de condit. & demonstr. 4. impossibilia, insti. de hered. insti. docent Amaya in d. cap. 11. Basil. de marim. lib. 3. cap. 3. Spino in speculo, 1. p. rubric. ex n. 38. Caldas Pereyra in l. si contrarius, verbo Sine curatore, num. 73. Caldeyra lib. 2. var. cap. 4. Laricategui lib. 7. secti. cap. 2. cum duobus seqq. Paulus Duan, Golganeus, Baldus, & Brulsius, qui de conditionibus scripserunt, Ripol. in l. 3. ff. de condit. & demonstr. ex num. 49. Ad quam tractationem impossibilium conditionum spectant textus in l. 3. §. filius, l. 13. §. ultim. l. cum quidam 29. ff. de liberis & posthum. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebel. juncto Fabio lib. 6. consili. cap. 11. §. 9. §. quantum, ff. de verbis credit. l. 31. §. quantum, ff. de exco. l. 1. C. de hered. altior. l. 10. in fine, ff. de sponsal. l. 8. ff. de apertis libet. l. 34. C. de transact. l. huiusmodi 46. ff. de verb. obl. l. 31. ff. familes cretiscund. l. 24. ff. de positi. l. si mulier, §. ex esse, ff. de iure dot. l. 46. l. eaderid. §. ultim. ff. de vulgari, juncto Costa in cap. si pater, p. verbo Papillares, l. 6. §. ultim. l. qui docet 12. ff. de doto pater, l. cum tale 72. §. scilicet, ff. de condit. & demonstrat. juncto Cuije, ibi c. l. 26. §. si raven, de iuriso rapto, l. huiusmodi 84. §. 1. ff. de legat. 1. l. 6. §. 1. ff. de pecul. legat. l. 6. §. si quis servus, ff. de condit. & demonstr. l. finali, C. de contrahenda stipul. l. Stichum 39. §. 4. ff. de statulib. l. qui quateringena 58. §. 1. C. ad legem Felcid. l. si quis à filio 31. l. Titia 36. ff. de legat. 1. l. 3. de adimend. legat. l. servus, ff. de condit. insti. l. 13. §. ancilla, ff. de mammi. testam. l. 8. C. de conditione ob caus. l. Paulus, §. Gains, ff. de fidei commiss. libere. l. 4. §. 1. ff. de statulib. l. 3. C. de adit. altior. l. in potestate 10. ff. de sponsal. l. si quando 8. ff. de apertis libet. l. conditionis 34. C. de transact.

Ratio autem differentia, quæ contractus sub impossibili conditione celebrati inutiles sunt, impossibiles vero in ultimis dispositionibus voluntatibus adjectæ eas oco viciant, sed rejiciantur, provenit ex eo, quia omnes contractus desiderant consensum in contrahentibus, ut probavi supra in ratione dubitandi; & quia qui sub impossibili conditione consensit, necesse est ut dissentiat, per consequens similis contractus ex defectu consensu nulli sunt; & licet idem videretur dicendum in ultimis dispositionibus, quia testamentum valet ex mera voluntate testatoris, l. 1. ff. qui testam. a. l. 1. C. de sacrosanct. Ecclesiæ; & qui disponit sub conditione, non minus confert voluntatem suam in conditionis eventum, quam qui promittit, l. unie, §. si autem, C. de caducis testandis, l. cadere, ff. de P. S. tamen placuit post longam controverfiam, ut supponit in dila. l. 13. ibi, obnoxius; ff. de condit. & demonstrat. l. servum 50. §. si non faciendo, ibi, secundum sententiam, ff. de hered. insti. placuit, inquam, prudentibus conditiones impossibiles ultimis dispositionibus adjectas vi-

ciari; non verò eas viciari: tum quia testator interest voluntatem suam ad impleri, dila. l. 1. C. de sacros. Ecclesiæ; quia ut Lilius in prefat. ad libror de Cruce, acribat: *Solacium facti est voluntas ultra faciem. Inund & publicè interet, voluntates defunctuorum itas esse, l. vel negare* 31. ff. quemadmodum testam. quæ ratio cellat in contradietibus, ut expendant Duarenus in l. impossibilia 6. ff. de verb. obl. Faber lib. 6. consili. c. 2. Item quia in contractibus sunt duo, qui consensunt, & potest ambobus imputari, maxime creditori, quare sub impossibili conditione consensissent, l. non sciam 31. ff. de obl. & act. In ultimis dispositionibus nihil est, quod legatarius impietur, qui n. h. in testamento faciunt, sed patimur, Duarenus ad titm. de condit. insti. cap. 4. Basil. de marim. lib. 3. cap. 3. num. 7. Amplius quia contrahens non cupit se obligare, quia ut ait Philosophus, nemo patitur damnum volens; qui verò testatur, sponte ad testandum se prepatat, serid, & summo cum iudicio; valique ut ejus voluntas meliori modo, quo possit, sustineatur, l. Lucius 88. §. ult. ff. de legat. 2. Et licet ita secundum verborum corticem inutiliter & derisoria videatur ejus dispositio, sustineri tamen debet in re ambigua, benignè juri ratione eam ad debitum lucum perducendo, cum jam non suspicetur testator, qui eam interretari possit. Sanchez d. lib. 1. de marim. disp. 34. num. 2. Ripol. ex d. l. 3. num. 70. Facit etiam, quia contractus plectumque à valentibus celebrantur, testamentum verò à morientibus, cum oco facta prævident; quare præterito mendii, aut etrosi tollitur quod extimiscus vitare poterit ejus dispositionem, l. 1. ff. de condit. insti. Spino in speculo, gloss. 14. num. 136. Laricategui d. lib. 7. cap. 3. Ripul. ubi supra, ex num. 75. Tandem ipsi confiderant favoriem ultimatum voluntatum, ejus intatu Consuli docuerunt, conditiones impossibiles in testamentis adjectas viciari, non verò ipsam ultimam dispositionem vitare.

His suppositis ratio secundæ partis præsentis conditionis committitur assignatur ex eo, quia idem favor confideratur respectu maximam ex jure positivo, ac in ultimis voluntatibus ex prudentum placito: quare sicut testamentum favore creditur testatorem per jocum conditiones illas apposuisse, ita similiter præsumitur in matrimonio contrahentes non serid eas adjectis; cum cum ex una parte consistat de animo contrahentium, qui serid fotendunt nuptias contrahere, & ex alia parte appetat voluntas conditionum, quæ prioris censetur irritare totum actum, collatâ conditione io eventum, qui spectant non potest, idecirco in hac ambiguitate, insupetlabat dubitanti ratione superd expensâ, Ecclesia nihil de consensu supplet, sed potius eum inaturo iudicio pro animo contrahendi præsumit, et odens conditionem impossibilem, tanquam inceptam, per jocum, per mendam, aut per etrotem adjectam fuisse, iudicandi potius animo, quàm dissentendi; quia si nollet consentire, id expresse dixisset. Ita docuerunt plures consili à Barb. hic, Celsus de iustitia, lib. 1. cap. 18. dub. 15. Eligius Balleus in seribus, verbo Matrimonium, num. 8. & 9. Sed licet hæc interpretatio committit à doctis vitis recepta sit, tamen in medium propotnam, quod aliquando pro hujus textus expositione observari, & novissimè amplexum video à Brulselio lib. 4. de cond. inst. 2. Ex-

K 4. Rimabam

7.
TRADITUR
RATIO
SECUNDA
PARTIS
MORIS
TEXTUS

6.
TRADITUR
RATIO
DIFFERENTIA
TEXTUS

stimabam ergo, nullum differere verari inter matrimonium, & ceteros contractus; ita ut conditio impossibilis aequaliter matrimonium vitiet, & ex eadem ratione, videlicet propter defectum consensus; nam qui conditionem impossibilem contractui adiecit, ridere, non consentire videtur, ut ait Gentilis lib. 2. de nuptiis, cap. 12. & Alexand. lib. 2. consil. 282. ait quod facultates admixtæ faciunt quem videri, aut non mentis sanæ, aut jocandi animo loquutum. Et licet matrimonium jam contractum omni favore dignum sit, ne dissolvatur, tamen ut inducatur matrimonium, ubi nullus consensus conjugalit adest, odium potius, quam favor vertitur. Et licet à testamentariis dispositionibus conditiones impossibiles rejiciantur, id non solum dispositionis favore fit, verum & ex aliis rationibus, quas supra retuli: constat enim, testamentum unius duntaxat voluntate consistere; matrimonia autem non aliter, quam duorum consensu, ut etiam merito communi contractuum regulæ debeant subjacere; & cum non sit alius textus in utroque jure, ex quo deducant vulgò Interpretes, conditiones impossibiles nuptiis adjectas vitari, matrimonium verò valere, quam præsens constitutio Gregorii IX. ejus interpretationem adducamus. Suppositis ergo quæ de conditionibus initium actus respicientibus, ac modis, & conditionibus resolutivis supra adduxi in cap. 1. hoc tit. dico Gregorium IX. in præsentī textu non agere de conditionibus suspensivis adjectis matrimonio, ejus initium impediuntibus, quæ consensui de præsentī opponi non possunt, sed tantum de sponsationi, ut inde non matrimonium, sed sponsalia celebrata censentur. Agit ergo Gregorius de conditionibus resolutivis adjectis consensui de præsentī, per quas conjux à conjugē intendit non suspendere contractum, sed exigere obligationem rei deductæ in modum conditionis. Quod facile constat, si conferamus hanc secundam partem de conditionibus impossibilibus, cum priore parte textus, ubi agit Gregorius de conditionibus contrariis substantiæ matrimonii, inter quas refert tres illas, Si generationem proles evitet, Si proquesu ad adulterandum se tradas, Donec inveniam aliam ditiorem; quæ omnes modum, seu conditionem resolutivam omnino respiciunt; siquidem nulla ex eis adimpleri potest, nisi contracto matrimonio de præsentī: nec matrimonium ipsum præcedunt, sed sequuntur, quia nec prolem evitare, nec ad adulterandum se præbere potest, quæ verè uxor non est; & qui dicit, donec ditiorem inveniero, jam post nuptias se invenire velle demonstrat: & in modis, seu conditionibus resolutivis contra substantiam adjectis, rectè ait Gregorius, matrimonium vitari, quia modus contrariis substantiæ matrimonii illud vitiat, ut probant Decius in authent. ingressi, C. de sacros. Ecclesiis, Gentilis d. lib. 7. de nuptiis, cap. 12. Medrano de consensu connub. cap. 16. num. 3. Paludanus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 1. Sylvestri in summa, verbo Matrimonium 3. §. fin. Ratio est, quia per hujusmodi modum, seu per actionem contra rei substantiam pugnantem cognoscitur, pacifcentem contrahere nullo modo voluisse, cum inter se contraria sint, velle contrahere matrimonium, & ejus finem respicere. Transit Gregorius ad secundam partem, & ait favore matrimonii inductum fuisse, ut conditiones impossibiles, & turpes rejiciantur, etiam resolutivæ, ut si quis ita mulieri purè fidem de-

derit, ut patrem occidat, vel ut lunam de cælo trahat, quia hic modus est, qui post matrimonium debet adimpleri, perqueam esse pro non adjecto haberi, nec propterea facultatem diffidendi à matrimonio conjugibus competere, eo quod talis conditio adimpleta non sit, quod favore matrimonii inductum fuit; nam licet ceteri contractus sub modo, seu conditione resolutoria celebrari possint; tamen matrimonium sub simili modo contrahi non potest, ut probavi in c. 1. hoc tit. Et sicut impossibilis conditio vitiat contractum ita & modus impossibilis, ut defendunt Sarmiento lib. 1. select. c. 3. n. 7. & seq. Acacius Ripol. in l. 3. n. 129. ff. de condit. & demonstr. quod in matrimonio non observatur, ita ut sive conditio resolutoria sit possibilis, sive impossibilis, non vitiet matrimonium, nec attendatur cum à principio valuerit.

Nec obstat dubiandi ratio supra adducta; nam juxta sententiam, quam proximè probavi, verum est, conditiones impossibiles vitare matrimonium, sicut ceteros contractus nullos reddunt, si in vim conditionis suspensivæ apponantur: unde cessant plures quæstiones, quas DD. supra laudati examini, veluti an conditio impossibilis, reputata possibilis, vitiet matrimonium? nam certum est illud vitare, si in vim conditionis suspensivæ apponatur, ut etiam ea conditio vitiat ultimas dispositiones, quia serid illam adiecit testator, nec aliter disponent, nisi ex suppositione eventus conditionis, ut docuerunt Sarmiento d. cap. 2. n. 1. etiam sequuntur Covar. 2. p. de matrim. cap. 3. §. 2. num. 5. Sanchez lib. 5. disp. 3. num. 8. Basil. lib. 3. cap. 3. num. 11. Caldas Petyra in l. si curatorem habent, verbo sine curatore, num. 73. Donel. lib. 8. comment. cap. 32. Pinel. d. lib. 1. cap. 15. ex num. 2. Ripol. in d. l. 3. de condit. & demonstr. ex n. 163. Lessius de just. & jur. lib. 1. cap. 18. num. 103. vers. excepti. Similiter matrimonium vitatur si conditio ab initio possibilis, ex accidenti fiat impossibilis, ut etiam viri ultimam dispositionem: docent post antiquiores Sarmiento, quamvis patum firmiter, d. cap. 1. Pinel. d. cap. 15. ex n. 8. Amaya d. cap. 11. ex num. 30. & probatur ex l. unic. §. fin. autem 7. C. de caduc. toll. l. Stichum 39. §. Dama 3. de statulib. & est optimus textus in l. si peculium 20. §. si cui 3. eod. tit. ubi si servus libertatem acceperit sub conditione dandi decem alicui, & is decesserit, jure speciali libertas sustinetur: idem in casu libertatis probant textus in l. 3. in princ. & §. non solum, cum seqq. l. cum heres 4. §. Stichus 3. l. Stichus 40. §. Titius 7. ff. de statulib. l. Thais 41. §. intra 12. ff. de fideicom. libert. Nec obstat alia pars ipsius dubitandi rationis supra expensa ex d. c. Diaconi, 28. dist. Pro cujus textus expositione, differemus est constituendum inter ea, quæ sunt substantia actus; & inter ea quæ proveniunt ex ejus natura: si enim conditio, vel pactum apponatur contra substantia actus, ipse vitatur, aut transit in alium contractum, cum non possit stare simul cum ipsa conditione, seu pacto contrario: si verò conditio, pactumve adiciatur contra ea, quæ sunt, & proveniunt ex natura actus, ipse contractus subsistit. Exemplis hoc facilius demonstrabimus. Pro substantia emptionis & venditionis desideratur, ut res vendita transeat in emptorem; ex ejus verè natura provenit, ut si ex calu aliquo evincatur, venditor de evizione teneatur: quare si in ipso contractu pactum adiciatur, ne dominium rei venditæ in emptorem trans-

transferatur, venditio nulla est, l. cum manus 80. §. final. ff. de contrab. emptio. si autem conventiatur inter contrahentes, ut venditor de evizione teneatur, venditio sustinetur, l. emptioem, §. ult. ff. de alienibus empti. Similiter in mandato, pro ejus substantia & natura desideratur, ut sit gratuitum, ne alias salario convenio sit locatio, l. salarium 7. ff. de mandati. Ex ejus autem natura provenit, ut mortis societur, l. 12. ff. mandati, §. vellet, Inst. eod. tit. quare pactum, ut merces praestetur, ipsum vitat, non vero conventio ut post mortem donec, l. fin. ff. de solut. probavi in c. gravam, de offic. deleg. Item in donatione causâ mortis, pro ejus substantia, & essentia desideratur, ut ob mortis suspicionem fiat, & mortis ratio habeatur, l. Scia 42. §. 1. l. Senatus, §. mortis, ff. de donat. causâ mort. ex ejus vero natura provenit, ut tribus casibus revocari possit, duobus ex parte donantis, penitentie videlicet, & evasione periculi, cujus intuitu donatio facta fuit: uno ex parte donatarii, si is ante donatorem decedat, l. mortis 19. l. si mortis 29. cum sequent. ff. de donat. causâ mort. l. non omnis 19. ff. de rebus credit. unde pactum adjectum non potest, ut nullo modo revocetur, l. ubi ita donatur 27. ff. de donat. causâ mort. ritè tamen pacifici valet, ut uno, vel alio ex tribus modis distis revocari nequeat, l. si alienam 13. in fine, ff. de donat. causâ mort. quia hoc pactum repugnat naturæ, non substantiæ ipsius donationis; illud vero opponitur sustantiae. Docuerunt D. Mathias Guercera in d. l. ubi ita donatur, Arnoldus Vinius lib. 1. §. scilicet, cap. 44. Similiter licet ex natura depositi proveniat, ne dominium rei depositæ in depositarium transferatur, sed eadem species reddatur, l. licet, §. rei deposita, ff. de depositi, l. 2. in princip. ff. de rebus creditis; tamen pactum fieri potest, ut non idem, sed tantumdem in genere reddatur, l. Lucius 24. l. die 25. §. fin. ff. de depositi. Item licet ex natura pignoratitæ obligationis proveniat, ut debitore in solutione cessante, creditor post mortem possit pignus distrahere, §. 2. Insti. qui bus alienare licet; tamen pactum fieri potest, ne licet pignus distrahere creditori, l. creditur 7. §. fin. ff. de distract. pignori. Cui ex obliet lex §. commenerit 4. ff. de pignoratitia, videndi sunt Doctores lib. 9. commeneri, cap. 10. Gothofredus animadu. cap. 4. Velsco & Medina in rixis Consule. fol. 14. Valeton animaduvers. cap. 4. Etiam in sacris ordinibus olim in Ecclesiâ Orientali adhibebatur protestatio tempore sacre ordinationis ab ordinando facta, se non posse castè vivere, ideoque velle contrahere matrimonium, d. cap. Diaconi, 28. distict. quia licet votum castitatis proveniat ex natura sacri ordinis, in cujus receptione tacite remittitur; tamen non est substantiale, ut probavi in cap. 1. de cleric. conjug. Nec his omnibus obstat textus in l. cum precariis 12. ff. de precario; cujus interpretationem adduxi in cap. fin. de precario. Nec obstat augmentum difficultatis deductum ex d. cap. infirmum, qui clerici vel ovv. cujus verum interpretationem in ejus commentum dabimus. Nec tandem obstat aliud augmentum difficultatis deductum ex d. cap. fami, de convers. conjug. Pro cujus solutione Palodanus in 4. distict. 30. q. 2. column. 2. affectit, differentem esse constitutendum inter conditionem appositam contra substantiam matrimonii, quæ torpis, & inhonesta est, ut in exemplis à Gregorio in presenti relatis, & inter eam, quæ licet sit contra substantiam ma-

trimonii, honesta tamen est, qualis est illa, si castitatem servaveris; quæ inul cum matrimonio inoppositibilis est. Primo casu docet matrimonium irritum esse, & in eo præcedere Gregorium in presenti; in secundo vero valet matrimonium. Sed hæc solutio admitti nequit, nam supradicta conditio, si castitatem servaveris, quamvis sit honesta, est tamen contra conjugii substantiam: tum quia consistit in consensu saltem tacito ad copulam carnalem; ideoque cum illius conditionis adjectio ipsi consensui repugnet, quia in pactum deducitur continentia, viciatur matrimonium, juxta D. Thomam in 4. dist. 28. in fin. q. fin. Sylvestrum verbo Matrimonium 4. quest. 3. & 6. Abbatem in cap. commissum, de spons. Covarr. in 4. 2. p. cap. 3. §. 1. num. 3. Quare omittâ hæc sententia, dicendum est, differentiam magnam versari inter eam causam, in quo initio matrimonii apponitur conditio servandi castitatis; & inter illam, in quo post matrimonium legitime contractum talis conditio apponitur fuit: primo casu vitatur matrimonium; nam ad ejus valorem requiritur contrahentium consensus in motum cobitationem, hoc est in jus, & potestatem ad copulam, quæ implicite necessaria est; quare cum conditio servandi castitatem mutuum cobitationem ad copulam excludat, reddunt nullum matrimonium. Secundo vero casu cum matrimonium sit jam legitimum, quod dissilui nequit, cap. quærit, c. gaudemus, de divor. hac de causa aliter in d. cap. sancti, votum castitatis inter conjuges emissum, post matrimonium contractum validum esse. Varia exempla eorum, qui celebrato matrimonio castè vixerunt, & miraculis claruerunt, retuli in cap. 1. de convers. conjug.

Ex qua solutione velut manu ducimur ad applicationem illius questionis, utrum quando intentio contra bona matrimonii non deducitur in conditionem expressam, sed tantum mente retinetur, vitiet matrimonium? In qua questione triplex est sententia: prima est Gloriz in cap. aliquando 32. quest. 2. verbo Si ab initio, quam tenent Turresemata in cap. si non omnis, §. si itaque, art. 1. 32. quest. 2. Angel. verbo Matrimonium 2. n. 23. Petrus de Soto l. 26. de marim Henrici lib. 17. de marim. cap. 12. Richardus in 4. dist. 31. art. 2. quest. 1. Vvaldeus de sacram. cap. 137. qui docent matrimonium impediri, quando contrahentes illud celebrant cum intentione implicita, & virtuali servandi castitatem, sed prolem non educandi; non vero impediri, si intentionem habeant adulterium committendi, ex cap. aliquando 32. quest. 2. ubi D. Augustinus ibi: Qui contrahunt eo animo, ut vel filios non suscipiant, aut suscipere evitent, non habent contrahendum. Ex quibus apparet, matrimonium contractum cum animo non suscipiendi filios, nullum esse. Quæ sententia etiam firmatur ratione, quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltem implicitus, in ea quæ sunt de ejus essentia: sed prædicta bona, hoc est proles, fides, & sacramentum, requiruntur essentialiter ad validitatem matrimonii in ejus principio, ut constat ex D. Thom. in 4. distict. 31. quest. 1. art. 3. ergo matrimonium contractum cum intentione implicita servandi castitatem, nullum est. Secunda sententia Antonii in cap. de infidelibus, de consanguinitate & affinitate n. 9. Rolin. in summa, verbo Matrimonium, n. 11. Sylvestri verbo Matrimonium 3. §. 1. & 6. & aliorum, quos refert Ledesma de marim. quest. 481.

9.
INTENTIO
NON
COMMUN-
DUM
MATRIMONII
RUM
AN
ILLUD
VEL
VITAT.

quæst. 48. art. 2. dub. 1. est, conditionem substantiæ matrimonii, quævisque bonis contrariis, mente retentam, illud non vitare; quæ sententia probatur ex eo, quia ad matrimonium tantum consensus contrahentium signis, seu verbis expressis desideratur: ergo conditio mente retenta illud vitare non valet. Tertiam sententiam, quam probabiliorē censo, tenuit Petrus de Ledesma ubi proxime, Tabiena verbo *Matrimonium* 2. quæst. 3. n. 4. Ludovicus Lopez 2. p. instructoris de *matrim.* cap. 42. §. però, Thom. Sanchez lib. 2. de *matrim.* disp. 29. n. 11. Bonacina tom. 1. quæst. 2. de *natura matrimonii*, puncto 1. num. 10. Layman. lib. 5. *summa*, tract. 10. 2. p. cap. 1. num. 3. qui discrimen constituunt inter eum casum, in quo quis contrahit matrimonium intentione implicita mente retenta aduersus bonum sacramenti, ut si quis matrimonium nisi ad tempus contrahere intendat; & inter illum, quo quis intentione interuā non in pactum deductā, celebrat matrimonium, contrariā tamen bono prolis, seu fidei, veluti si intenderet illud contrahere, prolem tamen vitare, seu adulterium committere. Primo casu docetur matrimonium esse invalidum, quia repugnat ejus substantiæ talis intentio. Secundo autem vim, atque effectum ebattere. Cui sententiæ favent D. Thomas & Bonaventura in 4. art. 1. quæst. 3. qui docent sine bono sacramenti nunquam matrimonium dari: consistere tamen posse sine fide, & prole. Et licet Basil. lib. 1. de *matrim.* cap. 17. existimaverit, matrimonium licet celebrari sub expresso pacto casu vivendi, ejus sententia singularis est, & obtinuit contraria, quam post Sylvestr. & Covarr. defendunt Sanchez de *matr.* lib. 5. disp. 12. Guierrez *cod. tract.* cap. 82. Basileus in *flor. Theolog.* verbo *Matrimonium*, Datis in 27. quæst. 2. Barb. in *præsent.* num. 4. Sed adhuc pro his sententiæ explicatione sciendum est, duplicem consensum in matrimonio intervenire, alium quoad obligationem ex parte contrahentis, alterum quoad essentiam ex parte contrahentis. Ex parte contrahentis matrimonii circa ejus essentiam necesse est, ut consensus saltem implicitus intercedat circa tria illa bona, sacramentum videlicet, prolem, & fidem; aliā enim si quis intenderet matrimonium contrahere sine animo se obligandi ad copulam, nullum esset sacramentum, quia ex parte contrahentis requiritur consensus implicitus quoad copulam, ex parte tamen contrahentis, quoad executionem solum requiritur consensus, non verò in prolem, & fidem: quare si aliquis habuit consensum implicitum se obligandi ad matrimonium cum animo copulam non habendi, validum est matrimonium, cum consensus in copulam tantum necessarius sit ex parte contrahentis quoad obligationem ejus, non verò ex parte contrahentis quoad executionem, ut contingit in juramento, quod validum est, quando quis habet animum se obligandi, quamvis propositum adimplendi non retineat. Vnde cum quis matrimonium contrahat animo se obligandi ex parte contrahentis, licet non animo adimplendi matrimonium, valet; quia talis intentio ex parte contrahentis matrimonio non nocet: si verò celebratum fuisset matrimonium implicitum usque ad certum tempus, siue intervenisset consensus quoad ejus obligationem, siue contra executionem, utroque casu est nullum, quia talis intentio repugnat bono sacramenti, quod perpetuum, & indissol-

lubile est: docet Sanchez d. lib. 2. disp. 28. n. 4. & disp. 29. num. 11. & 12.

Nec tunc obstat fundamenta prioris sententiae. Non primum ex d. cap. aliquando, cui respondendum est, D. Augustinum in eo agere de eo casu in quo intentio deducta fuit in pactum, ut docet Sanchez d. disp. 29. num. 13. vel procedere, quando qui contrahit matrimonium, non solum intentionem non adimplendi, verum nec se obligandi habuit; quo casu juxta supra tradita recte docetur, connubium nullum esse. Nec obstat secundum fundamentum ejusdem sententiae; nam respondetur, D. Thomam in eo adductum loqui de consensu obligationis; quo casu necessarius est, saltem implicitus, in ea omnia, quæ ad matrimonium requiruntur; nos verò loquimur de consensu quoad executionem earum rerum, quæ ad matrimonium sunt necessariæ, quo casu opus non est consensu implicito in prolem, & fidem, quoad executionem. Nec obstat fundamentum secundæ sententiae, cui respondendum est, negando consequentiam; nam ad matrimonium, et si non sufficiat consensus internus sine signis externis, ut recte contrahatur, ad illud tamen impediendum alterum sufficit. Ratio est, quia in hoc casu defuit consensus legitimus, cum ille contrarius sit substantiæ matrimonii; unde facile intelligitur textus in cap. B. Mariæ, 27. g. 2. ubi ait D. Augustinus, B. Virgineam Mariam in matrimonio cum D. Josepho contracto consensisse in copulam; nam id intelligendum est de consensu implicito in copulam, quoad obligationem contractus; non verò de consensu in copulam quoad executionem contrahentis; nam illum habere non potuit Beatissima virgo, cum votum castitatis Deo emisisset, ut docuit D. Thomas in 4. dist. 30. quæst. 2. art. 1. quæstionculæ 2. ad tertium, in illis verbis: *Virgo implicitè consensit in copulam; ac copula nunquam fuit in proposito; erat enim à Deo certificata, nunquam subsequi debere.* Fusè profectumque ipsius canonis expositionem Sanchez d. disp. 28. num. 4. Suarez in 3. p. quæst. 29. art. 2. disp. 7. sect. 1. Valquez in 3. p. disp. 125. cap. 6. Basil. de *imped. matrim.* cap. 27. quæst. 2. Petavius in *Theol. Dogm. de Incarnat.* lib. 14. cap. 4. P. Vega in *Theol. Mariana*, p. 2. *palestra* 22. *certamina* 2. Aldrete de *Incarnat.* disp. 69. sect. 2. Turrianus *select.* cap. 17. Desideratur ergo consensus determinatus ad matrimonium contrahendum, non autem requiritur explicitus, seu implicitus in copulam; nec etiam desideratur, ut contrahentes tempore contractus intendant tria bona, videlicet bonum prolis, fidem, & sacramentum; sufficit enim ut contrarium non explicite deducatur in pactum, seu conditionem, ut dixi: nec contrarium docetur à D. August. lib. 19. *contra Faustum*, ibi: *Matrimonium quippe ex eo appellatum est, quia non ob aliud debeat fœmina nubere, quam ut mater fiat. Et in cap. non est dubium, 27. quæst. 2. ibi: Non est dubium eam mulierem ad matrimonium non pertinere, cum qua commissio sanguinis non docetur fuisse.* Quæ verba et si non reperiantur apud D. August. ut à Gratiano citantur, extant tamen apud Leonem relatum in cap. cum *fœciat*, 17. quæst. 2. Nam dicendum est, in eo textu agi de matrimonio consummato, quod nullo modo datur dum copula non præcessit: unde quia conjunctionis ratione mysterium, siue representatio matrimonii Christi cum Ecclesia datur, ubi non intercedit commissio sanguinis

sanguinis, nec nuptiale videtur adesse mysterium: unde licet matrimonium ratum absque copula detur, & sit sacramentum, est tamen imperfectum quoddam significationem. Quo modo etiam intelliguntur textus in *cap. in omni 27. quest. 2. cap. fin. 28. quest. 1. cap. debitum, de bigamis*, iunctis traditis à Germonio lib. 2. *animadu. cap. 2. Basilio lib. 2. animadu. cap. 2. Basilio lib. 1. de matr. cap. 16.*

Hinc venit explicandum, utrum ille, qui voto castitatis adstrictus contrahit matrimonium cum consensu in copulam quoad obligationem contrahens, sed sine consensu in copulam quoad executionem, peccet lethaliter? Qua in questione negativam sententiam, scilicet sic contrahentem nullum peccatum incurtere, defendunt Scotus in 4. dist. 37. *quest. unic. prope finem*, Angelus *verbo Matrimonium, impediment. 5. num. 1.* Caietanus in *summa, eod. verbo, cap. 1.* Petrus de Ledesina *de matr. quest. 3. art. 1. dub. 1. concl. 2.* quæ sententia primò probatur: nam, ut constat ex d. *cap. B. Maria, 27. quest. 2.* quando B. Virgo Maria cum D. Josepho contrahit matrimonium, voto castitatis adstricta erat, & illud celebravit sine consensu in copulam quoad executionem: sed affirmare Beatissimam Virginem peccatum admisisse contrahendo matrimonium, hæreticum est: ergo quia qui voto castitatis adstrictus matrimonium contrahit sine consensu in copulam quoad executionem, culpam non admittit. Deinde probatur ex *cap. commissum, de sponsal. ubi* deciditur, illum, qui post sponsalia iuramento firmata votum religionis emisit, tenet prius matrimonium contrahere animo illud non consummanti, & statim ingredi religionem: ergo adstrictus voto castitatis contrahens matrimonium cum dissensu in copulam quoad executionem, non peccat.

Affirmativam verò sententiam, scilicet adstrictum voto castitatis contrahentem matrimonium, etiam sine consensu in copulam quoad executionem, peccare lethaliter, tenuerunt Petrus de Soto *sect. 14. de matr. ad finem*, Navar. in *summa, cap. 22. n. 73.* Henriquez lib. 12. *de matr. cap. 2. n. 8.* Sylvestre in *summa, verbo matrimonium 7. q. 5. n. 6.* Rosel. *eod. tract. imped. 4. n. 9.* Sotus in 4. *dist. 38. q. 2. art. 1. vers. contra primam conclusionem*, Sanchez lib. 1. *de matr. disp. 43. n. 7.* quæ sententia probatur. Primò ex *cap. venientibus, 27. dist. 1.* in illis verbis: *Venientibus virginitatem non solum nubere, verum velle, damnable est.* Et ex *cap. si nupseris, ead. dist. 1.* ubi docetur, quod si virgo Deo dicata nupsit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Ex quibus iuribus constat, non solum damnable esse adstrictis voto castitatis matrimonium contrahere, ut etiam docetur in *cap. rursus, cap. consultat, infra tit. proximo*; verum & intendere illud celebrare. Ergo quia qui voto castitatis adstrictus matrimonium contrahit, peccat lethaliter. Rursus, nam qui se exponit periculo imminenti, graviter peccat, iuxta illud Ecclesiastici *cap. 3. Qui amat periculum, peribit in illo.* Sed qui voto castitatis ligatus contrahit matrimonium, exponit se periculo illud consummanti: ergo peccat in contrahendo. Denique quia licet obligatus voto castitatis matrimonium contrahat animo

non consummanti, videtur sacramentum illud esse, & notabilem injuriam sponsæ inferre; cum ipsa cogatur inupta permanere, donec ipse proficiatur religionem; immò nec postea facile alium virum inveniet; cum multi, licet falsò, suaderi possint eam ob aliquod vitium relictam fuisse. Igitur sic contrahens peccat lethaliter. Quæ sententia retentâ, non obstant fundamenta negativæ opinionis. Nam certum est Desiparam, tum absque peccato ullo, tum absque imperfectione ulla veras nuptias contraxisse, ut docent P. Vasquez 3. p. disp. 125. *cap. 6. Suarez 3. p. quest. 29. art. 2. disp. 7. sect. 1.* Thomas Sanchez lib. 2. *de matr. cap. 28. Rebullus lib. 2. quest. 13.* Henriquez lib. 11. *de matr. cap. 15.* Canisius Albrecht *tom. 2. de Incarnat. disp. 59. sect. 3.* Basil. *supra, cap. 27.* Layman *Theolog. mor. tract. 10. p. 2. cap. 1.* Petavius *de Incarnat. lib. 14. cap. 4.* P. Vega in *Theolog. Mariana, palestr. 22. certam. 2.* qui variis modis satisfacere intendunt prædictæ difficultati, & post eos similiter Bulenger. *contra Casanbon. cap. 23. fol. 90.* ex quorum sententia dicendum est, negandam esse consequentiam; nam votum castitatis, quod B. Virgo Maria emisit, fuit factum sub conditione, nisi Deus aliud sibi placere revelasset: quare cum Deus, in ejus favorem emisit tunc votum, revelasset per Angelum Beatæ Virgini matrimonium esse celebraturam cum D. Josepho, ut constat ex *cap. 11. Luca*, non peccavit contrahendo absque intentione & proposito in copulam quoad executionem, ut docent Paludanus, Capreolus & alii, quos laudat & sequitur Henriquez lib. 11. *de matr. cap. 18.* Etiam responderi potest, quod quamvis votum Beatæ Virginis fuisset absolutum, non peccavit matrimonium contrahendo, quia divinâ revelatione sibi constitit, matrimonium non esse consummandum, quo casu cum non se exposuisset periculo peccandi, nec levem culpam admisit, ut docuerunt Bonacina d. *quest. 22. de natura matrimonii, punct. 1. n. 10.* Layman lib. 5. *summa, tract. 10. cap. 1. n. 3.* nec obstat textus in d. *cap. commissum, de spons.* ejus veram interpretationem in ejus commentario adduxi.

Superiori assertioni opponi potest textus in *cap. quemadmodum, §. illud, de jurejurand.* ubi docetur, quod qui tempore contractus matrimonii juravit, se uxorem de adulterio nunquam accusaturum, licet, & validè illud contrahit, nec potest uxorem postea de adulterio accusare: ergo conditio non servandi fidem, matrimonio adjecta illud non vitiat. Agnoverunt ejus textus difficultatem P. Gregor. lib. 2. *part. 1. tit. 1. cap. 5.* Anguianus lib. 3. *de legibus, cap. 21.* & alii in ejus commentario laudati; cum quibus dicendum est, quod licet inter bona matrimonii fides enumeretur, non tamen ea conditio, ut si fides frangatur, non liceat accusare uxorem, repugnat substantiæ matrimonii, cum possit maritus non solum semel, verum sæpius remittere injuriam sibi factam, & recipere ipsam peccatricem, *cap. si vir 3. de adulterii*; unde dicta conditio tantum turpis est, & per consequens remittenda, ita ut non solum matrimonium subsistat, verum & possit maritus eam accusare, nisi jurejurando prædictam conditionem firmasset, quia tunc civiliter ipsam accusatæ non potest, ut in eo textu latius probavi.

11.
DE CONTRAHENTE MATRIMONIO CUM VOTO CASTITATIS.

12.
CONTRAHENTIA SENTENTIA PROBATUR.

13.
EXPOSITIO CAP. QUEMADMODUM, §. ILLUD, DE JUREJURAND.

TITVLVS VI.

Qui Clerici, vel Voventes matrimonium
contrahere possunt.

CAPVT I.

Alexander III. a *Rhemenſi Archiepiſcopo.*

DE Diacono verò, qui in Sabbatho ſancto quemadmodum Diaconum vulne-
ravit, & mulierem uxoris nomine *b* accepit, hoc tux prudentiæ duximus
reſpondendum, quod ſi contrito, & humiliato animo ad Eccleſiam redire
voluerit, dimiſiſſa iſtâ quam in uxorem accepit, cum non poſſit, ſicut noſti,
contrahere matrimonium, ipſum debes recipere, & *c* abſolvere à ſententia excom-
municationis, quam pro violenta iniectione manuum noſcitur incurriſſe; & injunctâ
ſibi pœnitentiâ de utroque exceſſu, poſt peractam pœnitentiam poteris ei diacona-
tus officium reddere, & *d* diſpenſativè, ſi perfectæ vitæ & converſationis fuerit,
in preſbyterum ordinare. *e* Subdiaconos autem, ſive hominem interfecerint, ſive non,
matrimonium non poſſe contrahere, ſacrorum canonum cenſura demonſtrat.

NOTÆ.

- a* *Rhemenſi.*] Ita etiam legitur in prima col-
lectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* poſt Concil.
autem Lateran. p. 26. *cap. 20. & 21. & p. 19. cap. 12.*
legitur, *Cenomanenſi*; quæ inſcriptio ſi retineat-
ur, in præſenti reſertur pars textus in *cap. 1. de*
cleric. peregrinis, cap. 9. de cohabit. clericor. & ex
principio hujus textus facile conſtat, in eo reſerri
ſecundam partem alienius Decretalis.
- b* *Accepit.*] Quo facto non fit bigamus, licet
pœnis bigamorum puniatur, ut probavi in *cap. 3.*
de bigamis non ordin.

c *Abſolvere.*] Anthotie videlicet Pontifi-
cis; nam ſi gravis fuerat percuſſio, abſolutio
ſpectabar ad Romanum Pontificem, juxta tra-
dita ſuprà in *cap. ſacris, de hiſ que vi, & cap. 3. de*
ſentent. excomm.

d *Diſpenſativè.*] Nam contrahendo mati-
monium irregularis factus fuit, ut probavi in *d.*
cap. 3. de bigamis.

e *Subdiaconus.*] Ut probavi in *can. 33.*
Concil. ſiliber. & à quo tempore gradus hic
ſacer ſit, habetque votum caſtratus acon-
um, expoſui in *cap. à multis, de aſce, &*
qualitate.

CAPVT II.

Idem a *Cenomanenſi Epifcopo.*

EX litterarum tuarum tenore percepimus, quod lator præſentium in Subdiacona-
tus officio conſtitutus, quandam ſibi in conjugem copulavit Unde tu, ſicut vir
providus, & diſcretus, ipſum eandem, quam in uxorem duxerat, *b* abjurare feciſti;
ſuper quo facto prudentiam tuam in Domino commendamus, per præſentia tibi ſcripta
mandantes, quatenus ſi ad canonicum, vel monaſticum ordinem tranſire voluerit, poſt
ſeptennem *c* pœnitentiam laudabiliter in clauſtro peractam, ſi tibi, vel ſucceſſori tuo
idoneum viſum fuerit, eum ad majores Ordines promovendi concedas. Quod ſi ad re-
ſiglionem ſe conferre noluert, eum in Subdiaconatu miniſtrare, neque ad ulteriores
permittas ordines promovendi. In minoribus tamen ordinibus poterit miniſtrare.

NOTÆ.

- a* *Cenomanenſi.*] Ita etiam legitur in prima
collectione, *ſub hoc tit. cap. 2. & poſt*
Concil. Lateran. p. 50. *cap. 39.* De diœceſi Ce-
nomanenſi nonnulli adduxi in *cap. 54. de electione.*
- b* *Abjurare.*] Ideſt cum juramento dimittere,

& tenuiorare, ut probavi in *capite 4. de re-
ſcriptis.*

c *Pœnitentiam.*] De pœnis clericorum, qui in
ſacer ordinibus conſtituti, matrimonium con-
traxerunt, egi in *cap. 6. de cleric. conjug.* & que
ſpectant ad eorum matrimonium, adduxi latè
in *cap. 1. de clericis conjugatis.*

C A P V T III.

Idem * *Vvign. Episcopo.*

Meminimus nos ex parte tua quæstionem hujusmodi audivisse, scilicet utrum illi, qui se ad religionem coram Episcopo devoverint transiuros, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sint eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerunt, redire? Super hoc utique duximus respondendum, quod si quisquam se religioni devoverit, & habitu suscepto professionem fecerit, & postmodum aliquam sibi copulaverit, est ab ea cogendus recedere, & ad eam, cui se contulerit, Ecclesiam sine contradictione transire. Verum si habitum non suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transiurum promissit, licet postea matrimonium contraxerit, non est ad Ecclesiam cogendus transire, & matrimonii votum rescindere.

N O T A.

1. *a* **Vvign.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 6.* & alias partes hujus Decretalis congesti in *cap. meminimus, de app.*
2. *b* **Ad Ecclesiam se contulit.**] Ex his verbis fa-

cillè colligitur, in presenti agi de Canonico regulari vitam regularem professio, qui forsitan canonicus erat ipsius Ecclesiæ Vvignienensis, quæ olim erat Canonicorum regularium, ut refert Pennotus lib. 2. *Canonic. Regul. cap. 37.* & ita Episcopus Vvignienensis de Canonico propriæ Ecclesiæ forsitan consultavit ipsum Alexandrum III.

C A P V T IV.

Idem * *Lucensi Episcopo.*

Consuluit nos dilectio tua, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ post mortem mariti, vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu b. presbyteri velamen assumpsit, sed non renuntiavit propriis, nec intravit claustra, nec in manus alicujus Episcopi, Abbatis, vel Abbatis, aut super altare a. professæ est, vel obedientiam promissit; postmodum vero anno elapso, cum multorum iniquitates ferre non posset, & lapsum incontinentiæ formidaret, abjecto religionis habitu cuidam nobili solenniter, ac per licentiam Ecclesiæ nupsit. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, & non ditimit contractum; ita sine professione habitus susceptus, ne contrahatur, impedit; sed consummatum nequaquam dissolvit. De cætero noveris, quod Diaconus, quem literatum, & honestate præditum asseris, qui homicidii causam dedisse videtur, sicut ex tenore tuarum literarum petendimus, non est ad sacerdotium promovendus.

N O T A.

1. *a* **Lucensi.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 7. & post Concil. Lateran. p. 45. cap. 4.* Lucensis civitas nobilis est Regni Gallie, sita ad ripas amnis Minii: colonia fuit Romanorum cum conventu juridico, & declinante Imperio Romano, & irruptibus in Hispaniam Gothorum populis, Suevi sedem in ea posuerunt: habet Ecclesiam Cathedrali, ubi perpetuo pater sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, ut refert Agidius Gonzales in *libro ipsius Ecclesiæ, Roderico ejus Præfati missa est præfata epistola.*

b **Presbyteri.**] Qui velum hoc sacris virginibus dare solebant: Optatus Milevit. lib. 2. *de schismate Donatist.* ibi: *Memoratu Felix inter crimina, & facinora sua nefanda, ab eo comprehensâ puellâ, cui mirram ipse imposuerat, à qua Pater paulo ante vocabatur, nefarie incestare minime dubitaverit.* Ubi retram pro tegumento capitis, quo accestris in Africa utebantur, exponit Meril lib. 3. *observ.* cap. 40.

D. D. Gemad. in Decretal. Tom. IV.

c **Velamen.**] De quo velamine latè regi in *cap. vidua, de regul.*

d **Super altare.**] Juxta ritum quem illustravi in *cap. 2. de consensu.* acceptante tamen eo, qui potestatem habet velum imponendi, & admitteudi ad professionem, ut exponit Avedaño de *meta, lib. 2. cap. 10. num. 10.* Illud notandum est, viduas tempore professionis velum propriâ manu olim ad altare assumpsisse, *cap. de votis, §. viduæ, cap. viduas, cap. ult. 20. q. 1. cap. viduas, cap. omnes, cap. vidua, 27. q. 1.* Virgines verò de manu Episcopi, Abbatis, vel Presbyteri.

e **Premiis.**] Non tamen tale votum transactis anno, traditione, & consecratione solennizatum fuit, ut in *cap. infirmante, infra hoc titulo.* Pro hujus textus interpretatione sciendum est, olim nonnullas virgines fuisse, quæ in propriis, seu paternis ædibus degentes, castitatis professionem ibi emittebant, Concil. IIIber. *cap. 27. Carthag. 3. cap. 33. D. Hieronym. epist. 16. & 44. D. Gregorius humil. 38. in Evang. & lib. 3. dial. cap. 14. Eugenius Papa epistol. Decretal. cap. 26. Mulieres obtemperant religionis velata, aut in monasterio*

L. ria

rio regulariter vivant, aut in domibus suis susceptum habitum caste observent. Tolet. 10. can. 5. Parisiense sub Ludovic. lib. 1. capite 44. Aurelian. 5. can. 19. ubi moniales, quæ nubebant, puniuntur; & illæ, quæ in domibus propriis, tam puellæ, quàm viduæ, commutatis vestibus convertuntur. Concil. Mogunt. can. 21. Sozomenus lib. 9. c. 1. ubi agens de quatuor fororibus Theodosii Junioris, Pulcheria, Placilla, Arcadia, & Mariana, quæ in domo propria castitatem voverant, ait: *Ac primum virginitatem suam devovit, deinde & sorores suas ad idem vitæ institutum educavit.* Et differentiam earum, quæ in monasteriis debebant, & quæ cum parentibus in natali versabantur domo, agnovit Gregorius Nazianzenus carmin. 47. ad Hellenium.

Ac multa sales toto versantur in orbe,

Qualescumque Dei porrigit alma fides.

Pars animis paribus incensa cupidine regni,

Tecta eadem, & vitæ par genus usque colit.

Affidet infirmis pars altera paribus, aut cum

Fratribus in sancta virginitate manet.

Tales etiam fuerunt Marcella, & Sophronia, apud Hieronymum *epist.* 16. Idem de sorore sua B. Marcellina, indicat D. Ambrosius *epist.* 46. ad Siagrium: notatur Baronius tom. 1. anno 57. n. 123. Pater Serlogus tom. 3. in *Cantica*, *vestig.* 30. cap. 4. *sect. unic.* Suarez tom. 3. de *relig.* lib. 8. cap. 7. n. 3. Filescus lib. 1. *sect. cap.* 10. Lessius in *peculiaris opusculo de bono status castitatis in seculo*. Yepes tom. 1. *Chron. D. Benedicti*, anno 576. Bellarmin. lib. 1. de *matrim.* cap. 21. & nos in can. 13. Concilii Illiber. quod tandem correctum fuit, & statutum, ut virgines, aut viduæ ad professionem castitatis non nisi in monasteriis admittentur: Concil. Parisiense sub Ludovico Pio can. 44. ibi: *Aut nubant, aut si potius Deo se sacris exposuissent, admonentur ut non in domibus propriis, sed in monasteriis sub spiritualis matris regimine se servaverat subdant.* Notavit Cironius in cap. unic. de *convers.* conjung. in 5. col. et. Unde juxta illum veterem morem accipiendus est præsens textus.

CAPUT V.

* Idem.

Veniens ad præsentiam nostram Marcus b. eremitia, suâ nobis assertionem proposuit, quod l. mulier cuidam viro absentis fide datâ se nupturam promisit; sed postmodum audiens plura de severitate & inhumanitate ipsius viri, ei nullâ ratione voluit copulari: cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in e. manibus suis simpliciter continentiaæ votum promisit, non tamen locum, aut vestem mutavit: quo auditio prædictus vir aliam sibi copulavit, & ex ea prolem suscepit. Nos igitur itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem, & votum simplex oblatum, matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat, f. r. per A. f. m. quat. si plura non procederint, nec vestem, aut locum mutavit, nec professionem fecit, prædictæ mulieri de fide mentita, & voto d. violato congruam satisfactionem indices, & ei cui vult, nubendi in Domino e. licentiam tribuere non postponas.

NOTÆ.

1. a. [Dm.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 8.* nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex, licet cum Episcopo alloqui facile agnoscat ex illis verbis, *fraternitati tue*, quæ ex communi stylo competunt Episcopo, cap. *quàm gravi, de crimine falsi*: notant A. August. in *præfati*, Suarez tom. 3. de *relig.* lib. 9. cap. 11.

2. b. [Eremitia.] Forfan fratrum Ordinis D. Augustini, qui jam temporibus Alexandri III. sub certa regula vitam agebant, ut probat Marquez in *origine Eremit.* cap. 2. & cap. 14. §. 8. De Eremitis, & eorum statu egi in cap. 2. de *testam.*

c. [Manibus suis.] Manu videlicet Eremitæ, ut exponit Antonius August. *hic.*

3. d. [Voto violato.] Antonius Augustinus in præfati rectè notavit, congruentius legi posse, *voto prædicto non obstante.*

4. e. [Licentiam tribuere.] Ex his verbis deducit Panormitanus in præfati, num. 6. in casu hujus textus, seu in quolibet alio simili, posse Episcopum dispensare in simplici voto castitatis. Sed contraria sententia verior est, cum Episcopus non possit etiam jure antiquo dispensare in illis

tribus votis reservatis Romano Pontifici, castitatis videlicet, religionis, & peregrinationis in Terram sanctam, ut probant Azor tom. 1. *instit.* lib. 11. cap. 19. §. 3. Basil. de *matrim.* lib. 8. cap. 8. Suarez tom. 3. de *relig.* lib. 9. cap. 11. Nec contrarium probatur in præfati textu; nam ommissis variis interpretationibus, dicendum est, Pontificem ipsum in hoc casu immediatè dispensasse, ideoque ad Episcopum scripsisse, ut licentiam dare non dubitaret, idest non prohiberet talem sceminam nubere. Sic exponit Innocentius I V. illa verba, *non postponas*, id est, non prohibeas; quod non est intelligendum in sensu tantum permissivo, sed hoc in sensu, quod Papa dispensando tollit impendimentum, propter quod posset Episcopus tale matrimonium prohibere. Vel etiam dici potest, Alexandrum III. commisisse facultatem dispensandi ipsi Episcopo, ut colligitur ex illis verbis, *fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus.* Unde si rectè perpendatur præfati textus decisio, potius ex eo deducitur, Episcopum non posse dispensare in voto simplici castitatis; siquidem ideo consultus fuit Alex. III. qui immediatè, vel mediatè facultate concessâ Episcopo, dispensavit, ut docuerunt Suarez d. c. 11. num. 7. Barb. in *præfati*.

C A P V T VI.

* Cœlestinus III.

Rufus quidam, ut dicit, votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem; unde à fraternitate tua requisiti, consultis viris prudentibus, arbitramur, quod cum simplex votum apud Dominum non minus obliget, quam solenne, pro eo quod temerè juravit, poenitentiam agat, & votum quod Deo fecit, studeat observare. Quod si posteaquam hujusmodi præstitit juramentum, ad nuptias jam motu proprio convolasset, cum votum simplex contrahendum matrimonium impediat, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis tua questio contineret.

N O T Æ.

* **C**œlestinus III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 1. ubi additur Part capitis laudabilem, ut cognoscat, in

presenti referri partem textus in cap. laudabilem, de frigidis & malefic. & capitis laudabilem, ut liceat prout. & capitis laudabilem, de convers. infid. qui textus ad eandem epistolam spectant, ut notavi in cap. 1. de excepto.

C A P V T VII.

* Idem Vlysbulen. & Colimbrien. Episc.

Instante I. nobili muliere, nostro est Apostolatu referatum, quod dudum puella in Annis & teneris constituta, M. Sanctii accepit in virum, qui ab inimicis crucis Christi fuit paulò post tempore interfectus, post cujus obitum à quibusdam & Curialibus fuit Regi & Legion. pro relicta copula & supplicatum. Quod cum ad consanguineorum ejus noticiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub aestatione Regia suggereretur. Ipsa verò, quod tunc nollet nubere protestante, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis: hoc autem in manibus cujusdam de f. Fratribus sancti Augustini eo fecit adjecto & tenore, ut in domo propria cum omni sui substantia remaneret. Sanè in ejusdem Ordinis habitu biennio post remansit, licet id se invitam fecisse asserat, & coactam, tam metu Regio, quam parentum. Post hæc eidem Regi, quod fecerat, indicavit: quod approbans venit, ne quis eam nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid asportaret. Interim verò tempore modico elabente, P. Curialis Regias litteras secum portans, & F. Fernandi, dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa, quod si eam idem P. duceret in uxorem, ipsius manibus ireretur. Post hæc verò dimissis domo, & omnibus quæ habebat, in domo cujusdam ludæi per tres, in Ecclesia verò Sanctæ Mariæ de Veiga per sex laetit septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet. Tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, & attendens in omnibus, quod invitam emisit, eo dimisso, de parentum consilio P. Michaelis publicè fuit matrimonialiter copulata, de qua quatuor sustulit filios tempore procedente. Verùm quia salutem animæ desiderat omnibus anteferre, ac metuens quod hujusmodi conjunctio licita non existeret, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit. Nos ergo attendentes, quod in emissionem voti quod præcessit, nulla, modicave h. coactio adfuisse, quam patientia & i. perseverantia sequentis temporis penitus profugavit; & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: & v. per A. l. m. quat. inquisitè diligentius veritate, si præmissis veritas suffragatur, præfatam feminam ad malè dimissum religionis habitum resumendum, & servandum quod vovit, monere ac inducere procuratis; & si opus fuerit, per censuras Ecclesiasticas coercere. Dat. Later. Kalend. Decembris.

N O T Æ.

* **V**lysbulen.] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. v. & in epistolis Innocentii editis à Sirleto, lib. 1. fol. 409. ex quo registro ita restituo præsentem textum. Ulyssip ab Ulyssie ejus conditiore ita dicta, seu Olyssipo, municipium erat olim civium Romanorum, cognominata Felicitas Julia, teste Plinio: sita est in Lusitania, ad Tagi ripas in promontorio magno, Olyssiponensi dicto. Cathedrali Ecclesiæ decorata fuit jam olim, & Emeritensi primò, postea D. D. General. in Decretal. Tom. IV.

Bracharensi Ecclesiæ parebat, donec Joannis I. Lusitanix Regis tempore in Metropolitanam Ecclesiam erecta fuit, ut refert Ludovicus Nonius in sua Hispania, cap. 35. Colimbea etiam vetus est Lusitanæ urbs, sita in loco amenissimo, juxta Mundam annem, celebres ob universalem Academiam, quæ ibi floruit jam à temporibus Dionysii Regis ex anno 1190. de qua plura Nonius ubi supra, cap. 37. Habet præstantissimam Ecclesiæ Cathedrali, cujus Prælati, & Ulyssiponensi commissa fuit præsentis causæ cognitio, quia ambobus

L 2 repetit

reperitbatur in civitate Salmasina congregati cum aliis Prælati Lusitanie, ad Concilium ibi celebrandum pro divortio faciendum inter Alfonso IX. Regem Legionensem, & Tersianum filium Sancti I. Regis Lusitanie, ut refert Agidius Gonzalez in *hiflor. Salmantin.* cap. 18. non autem Innocentius eam delegavit Episcopo Salmantino, quia ex eo, quod non consentiat prædicto divortio à cæteris Episcopis in ea Synodo facta, excommunicatus erat, & absolutio reservata Romanæ Ecclesiæ fuerat, ut constat ex epistola 72. Ipsi Innocentii III. missa Archiepiscopo Compostellæ, hoc eodem anno 2. sui Pontificatus, ubi ita ait: *Si verò aliquis vestrum, fratres Episcopi, in hoc deliquit, excepto Salmantino, cuius correctionem Sedes Apostolica reservamus, tu frater Archiepiscopo, animado etiam ipsum eamdem non differas negligere.* Causam tamen in præfenti textu relatam contigisse in nostra urbe Salmantina, colligitur primo ex eo, quia in textu sæpe citatus dicitur, Regem Legionensem adhibuit fuisse, ut ex ejus relictio mulier matrimonium contraheret, cum his temporibus Innocentii III. per annos 1200. ad Regem, & regnum Leguinæ spectaret Salmantica: & si casus in præfenti decisus contigisset in Regno Lusitanie, ad quid Rex Legionensis pro nuptiis ipsius mulieris extraneæ à Regno suo adiri debebat? Deinde, quia in hujus textus serie refertur, mulierem ipsam latuisse in Ecclesia D. Matiz de Veiga, quæ est in ipsa urbe prope flumen Canoniconum regulatum, jam constructa per annos 1174. ut constat ex charta foundationis, quæ in ipso collegio allaturatur, & etiam in ipsa civitate erant his temporibus Canonice regulares sub regula D. Augustini degentes, quæ & hodie eandem regulam servant, appellanturque vulgò Moniales S. Petri de las Dueñas. Rursus id suadet ex eo, quia Innocentius III. ait mulierem ipsam latuisse in domo cuiusdam Judæi, cum tunc in ipsa urbe plures essent, usque dum prædicatione D. Vincentii fectet. conversi, & baptizati fuerunt: quare non leviter his rationibus ductus credo causam in præfenti textu relatam, & decisam contigisse in nostra præclara urbe Salmantina.

b Tenuis. Post duodecimum tamen annum, juxta traditam in *c. 1. de despons. impub.* nam ea ætas, quæ juventutem præcedit, dicitur tenera ætas. *Celsus sua Medic. lib. 1. cap. 7.*

c Curiales. Curiales dicuntur quæ cum Imperatore in Curia morantur, *lib. 1. legum Neapol. tit. 9. & 37. l. 19. tit. 4. lib. 5. Postguth.* Alio nomine Aulici, de quibus Joannes Sarisbatiensis scripsit librum, *de augur Curialium.* Etiam accipiuntur aliquando pro Decurionibus. *Ildot. lib. 9. originum, cap. 4. ibi: Curiales, iidem & Decuriones.* Et dicti Curiales, quia civilia munera procurant, & exequuntur. *De his in novel. Leonis & Majorani, lib. 4. tit. 1. ibi: Curiales nervos esse Reripublicæ, ac videra civitatum, nullus ignorat.* Quorum certum recte appellavit antiquitas minorem Senatam. *Caliodorus lib. 9. epist. 2. notavit Lindembrog. in glossar. verbo Curialis: & eorum officium admodum onerosum fuisse, constat ex l. 7. C. de Judeis.*

d Regi Legion. D. Alfonso videlicet IX.

e Supplicatum. Receptio Principis nuptiæ peti non possunt citra parentum, aut puellatum consensum; nam sua sponte matrimonium decurrere oportet, non Principis auctoritate extorqueri. *l. 1. C. si nupt. ex re scriptis. in Thredat. & Justin. cap. unius 36. q. 2. Concil. Paris. 3. can. 6.*

Hæc universis præcavere quoque debet, tam Sacerdotes, quam Principes, omnisque populus, ut nullus res alienas cõtempere à Regis auctoritate potestatem, nullus viduam, neque filiam alterius extra voluntatem, aut rapere præsumat, aut Regis beneficio afflicti possidendam. Aurel. 4. can. 22. Jure civili nonnullæ nuptiæ, aliis non ira legitime, relictio Principis impetrari poterant, ut cum tutore, l. penult. C. de interditi. matrim. cum ea, quæ impar erat dignitate, l. ult. ff. de Senat. l. Imperiali 23. C. de impu. Quia de re extat formula apud Caliodorum lib. 7. formul. 40. Apud historicos mediæ ætatis sæpius legitimus nuptias ex re scripto, & licentia Principis celebratas, ut constat ex consensibus ab Altesletra de Duc. lib. 3. cap. 1.

f De fratribus S. Augustini. Idem Eremitis Sancti Augustini, ut exponit Martoza in *origina Errm.* cap. 1. & cap. 14. §. 8. qui ex hoc textu intendit probare, ante Concil. Lateran. teltatum in cap. fin. de relig. domibus, fuisse jam in Ecclesia approbatam religionem Etemitatum D. Augustini. Sed Gabriel Pennotus lib. 1. *historia canonice regul.* cap. 57. accepit textum hunc de canonico regulari degente sub regula D. Augustini; cui libenter adhæreo ex proximè traditis, quia videlicet hoc tempore Innocentii III. jam Salmanticæ erat monasterium Canoniconum regulatum in prædicta Ecclesia D. Mariz de Veiga, & nunc sunt servantes regulam D. Augustini; non autem adhuc erant ibi Fratres D. Augustini, quorum monasterium constructum fuit sub titulo D. Gulielmi anno 1377. Uode cum eo tempore, quo præfens casus contigit, jam essent Salmanticæ canonici regulares servantes regulam D. Augustini, non male verba relata accipi possunt cum Pennoto supra de Canonico regulari.

g Adjectis tenore. Hæc verba difficillima visa sunt Interpretibus; nam cum inter vota substantia religionis enumeretur paupertas votum, cap. cum ad monasterium, de statu monach. conditio hæc adjecta contra substantiam ipsius professionis, ipsam debebat vitare, juxta textum in cap. fin. & ibi tradita, de condit. appositis, l. servum, §. 1. ff. de usu & habu. ubi Glossa, l. ubi donari, ff. de donat. caus. mort. l. cum precario, ff. de precario: probat Barbosa voto 4. per unum; & si ipsa professio nulla erat, citè poterat hæc mulier matrimonium contrahere. Pro cuius difficultatis solutione varia adduxerunt Interpretes: aliqui affirmant, in præfenti textu conditionem adjectam fuisse inveniendi in domo cum propria substantia, non quoad proprietatem, & dominium, sed quoad usum; ita ut ex licentia Prælati posset mulier retinere usum retinens suum, seu usufructum, ad nutum ipsius. Ita textum hunc accepit Glossa in præfenti, & in cap. silet §. 1. q. 2. Glossa, & Decius in anteb. ingressi, C. de sacros. Ecclesiis, Medrano de consensu canonib. cap. 16. pluribus relatis Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 9. n. 4. Garcia de beneficiis, p. 7. cap. 10. n. 100. & alii relati à Barbosa hic, num. 3. Covarr. in 4. 3. p. cap. 3. §. 1. num. 19. Basil. lib. 3. de matrim. cap. 10. num. 10. Barb. de jure Ecclesiæ lib. 1. cap. 42. num. 151. Sed hæc interpretatio facile refellitur ex eo, quod conditio adjecta à nobili muliere in præfenti specie fuit, ut cum omni substantia in domo maneretur quo verbo non tam osus, quam paritimonium, quoad dominium & proprietatem intelligitur, juxta illud Lucæ cap. 15. Et divisi illis substantiam. Unde verbis illud, non tam de usufructu, quam de omnimodâ proprietate accipiendum est, argumetor legis ff. de usufructu, l. 1. §. generaliter ff. de legat.

Tit. VI. Qui clerici, vel vovent. &c. 125

ga. praestand. Alii affirmant, professionem in praesenti specie sustineri, quia non sub conditione, sed sub modo facta fuit, ideoque modum observari, salva ipsa professione. Verum etiam haec solutio convincitur, nam ut probavi in cap. fin. de condit. appofit. sicut conditio repugnans substantiae actus illum vitiatur, ita & modus: quare nihil interest, an accipiamus textum hunc de modo, an de conditione. Iis rejectis solutionibus, Felicianus de censibus lib. 1. cap. 10. num. 27. existimat textum hunc non esse intelligendum de voto solenni religionis, sed de voto simplici castitatis. Unde cum voto simplici castitatis non repugnet proprium patrimonium retinere, ideo professio in praesenti casu sustineri potest. Sed haec interpretatio facilius refellitur, tum quia post votum ipsum sequitur esse immediate habitus monastici susceptio, & gestatio per biennium, ibi: *Sunt in eisdem Ordinis habitibus biennio post permansuri*. Quae omnia non votum castitatis simplex, sed solenne, cum professione emissionem in religione important. Deinde quia Innocentius III. matrimonium postea contractum irritum declaravit: sed votum castitatis solenne, non verò simplex, matrimonium irritat: ergo quia solenne emissum fuit. Durantius q. 8. Arcellanus lib. 2. singul. aminationia 2. existimant professionem in praesenti factam vires habuisse, ipsam verò retentionem propriae substantiae nullius esse momenti; immò potius proprium Praetulerit esse bona occupare, & distrahare, juxta canonem 6. Synodi Constantinop. apud Balsamon. fol. 288. ubi ita PP. sanxerunt: *Si quis deprehensus fuerit possessionem aliquam, qua monasterio non adscripta fuerit, sibi privatim attribuerit, & acquirendam possessionem cupiditate servare, ea quidem ab Episcopo, seu Praefecto recipiantur, & in multorum praesentia vendita, pauperibus & mendicis distribuatur: cum autem, qui eam possessionem, ut olim Ananias, surrepere meditatus est; ut olim Ananiam, conveniunt: poena castigandum esse, sentit Synodus statuit.* Sed licet haec interpretatio subtilis sit, convincitur tamen ex eo, quia si talis conditio retinendi proprium repugnat substantiae professionis, ipsam professionem vitiat, non verò predicto vitiatur, juxta legem cum precario 12. ff. de precario, ibi: *Sed nulla vis est hujus conventionis; & tradita supra in cap. fin. de condit. appof.* Deinde quia licet Innocentius III. ipsius conditionis mentionem fecisset, in causae decisione nullo modo illam conditionem ut turpem improbavit: quare iis solutionibus omisissis, & aliis adductis ex Zabarella, & Innocentio in praesenti, & à Barbofa, existimo textum hunc exaudiendum esse juxta morem antiquum, quem supra retuli in cap. consultuit, juxta quem olim plures virgines, & viduae profitebantur vitam religiosam in domo propria, tantum obedientiam, & castitatem promittentes; quae vota omni tempore fuerunt essentialia religionis. Attamen nec propriis renuntiabant, nec monasterium ingrediebantur, aut clausuram profitebantur, quia abdicatio bonorum, & clausura non erant olim ita substantialem status religiosi, ac vota obedientiae, & castitatis, ut probat Durantius supra. Unde cum nobilis mulier, de qua in praesenti, non ingrederetur religionem, sed in domo propria castitatem, & obedientiam promitteret, potuit propriam substantiam, id est bona omnia, retinere, juxta statum & conditionem eam, quae in domo propria religionem profitebatur, de quibus egi in d. cap. consultuit, & in can. 13. Concil. Illiber.

h Modica coactio.] Quae non irritat votum, D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

seu professionem, juxta tradita in cap. 1. de his quae vi.

i Perseverantia.] Per quam metus etiam gravi purgatur, ut probavi in d. cap. ad id 21. de sponsal.

COMMENTARIUM.

IN praesenti titulo agitur de illis, qui matrimonio contrahere non possunt, aut ob votum castitatis implicite emissum in susceptione sacrorum Ordinum, de quibus egi in cap. 1. per totum, de clericis conjug. aut ob votum castitatis expresse emissum in professione monachica, tam à monachis, quam à monialibus: circa quas personas statuitur, votum castitatis solenne irritare matrimonium postea contractum; simplex verò illud impedire contrahendum, & ita quod monachis, seu monialibus non possunt matrimonium contrahere: quod etiam probant textus in cap. Presbyteris 8. distinkt. 27. cap. de his 5. 28. distinkt. cap. 1. 20. q. 3. cap. impudicus 11. cap. si qua, cap. virginem, cap. monachus 32. cap. quorquos, cap. ut lex 40. & fere per totam 27. q. 1. Concil. Altiiod. can. 24. Non liceat Abbati, nec monacho ad nuptias ambulare. Turon. 2. can. 16. Si qui in monasterio conversi sunt, aut converti voluerint, non habeant licentiam evagandi, nec conjugem ducere. Tolet. 4. can. 51. Nonnulli monachorum egredientes à monasterio, non solum ad sacrum revertuntur, sed etiam uxores accipiunt; revocati in eodem monasterio, à quo exierant, penitentibus depunentur. Synodus Trullana can. 44. Monachus in fornicatione deprehensus, vel uxorem ducere, fornicatum poenis juxta canones subijciatur. D. Basil. ad Amphilocho. epist. 2. cap. 6. ibi: Canonico fornicatio pro matrimonio non repetetur. sed eorum conjunctio omnino divellatur. Et epistola 3. cap. 60. Quae virginitatem professi à voto suo ac professione lapsi est, peccati adulteri tempus in sua vita dispensatione complevit. Idem & in his, qui vitam monasticam profuerunt, & labuntur. Concil. Carthag. 4. can. 104. Tribus. can. 23. Illiber. can. 13. Ancyranum can. 18. Araulic. can. 2. quae & alia jura congesseunt Antonius Augustinus in epistol. jur. lib. 9. tit. 17. Crespetius in summa, verbo Monachus, & Monialis. Illustrant ultra congeitos à Barbofa in praesenti, Ciron, ad tit. de statu monach. Espenceus de voto contin. cap. 9. Loaysa in notis ad can. 28. Concil. Tolet. 4. Jodoc. Coccius lib. 4. thesauri, cap. 4. Lemaistre lib. 4. de monach. cap. 3. Turrianus lib. 2. de votis monach. Diana p. 8. tract. 3. resol. 100. Dattis ad 27. q. 1. Pamelius ad D. Cyprianum, epist. 62. Crespetius in sum. verbo Monachus, Bellarminus tom. 1. controver. lib. 2. de monachis, cap. 24. Bulengerus diatrib. 13. ad Casaub. cap. 22. & 27. Michaël Roussel. lib. 1. histor. Pontific. jurisdist. cap. 5. num. 2. Pamel. in not. ad epist. 62. D. Cypriani, Mendoza lib. 2. Concil. Illiber. cap. 20. Bayo-Arroyo in repetit. ad textum in cap. 2. hoc tit. Basil. de matrim. lib. 6. cap. 12. & lib. 7. cap. 1. & 9. 3. scholast. Vivar. lib. 2. de veteri monach. cap. 5. & 7. Cellotius de hierarch. lib. 9. cap. 13. §. 1. Arias à Mesa lib. 3. variar. cap. 36. D. Joannes Ochoa in repetit. ad hunc textum.

Sed pro dubitanti ratione in praesentem assertionem ita infurgo: Ad effectum adimplendi promissionem, simplex votum non minus obligat voventem, quam solenne, cap. rursus, qui clerici vel vovent. nam inter simplicem loquelam, & juramentum, quoad Deum nulla est differentia, cap. juramenti, 22. q. 5. Igitur si votum solenne castitatis impedit, & dirimit matrimonium, simili-

7.
Conclu-
sio TRA-
ditur. ET
PROBATUR.

8.
TRADITUR
DUBITAN-
DI RATIO.

ter & simplex debet illud dicimere. Augeretur hæc difficultas, nam votum simplex castitatis dirimit sponsalia post ipsum contracta: ergo etiam irritabit matrimonium. Augeretur secundò, nam duæ obligationes contrarie nequeunt simul esse; si quidem quæ fortior est, exstinguit debiliorem: sed obligatio voti est fortior, quam obligatio matrimonii, cum illa fiat immediate Deo, hæc autem creaturis: ergo obligatio voti irritabit eam, quæ ex matrimonio nascitur, utpote debiliorem. Accedit tandem, nam vota simplicia in Societate Jesu post biennium emissâ, irritant matrimonium postea contractum, ut post Sanchez & alios probat Basilius. nòs supra: ergo votum simplex irritat matrimonium.

9.

Quæ dubitandi ratione non obstante, vera est præsumptio assertio, pro cuius expositione sciendum est, aliud esse votum simplex, aliud solenne, ut supponitur in cap. rursus, hoc sit, cap. unico, de voto, lib. 6. & agnoverunt D. Aug. in c. nos novimus, 27. q. 2. PP. Synodi Constantin. 1. c. 2. prout illos expendit I. Darius ad Decretum 27. q. 1. Votum simplex est simplex promissio, sine ulla sui traditione, & ita inchoatio voti potius, quam votum perfectum, atque completum. Votum verò solenne est insuper ejus quod promittitur actualis traditio solenniter facta, verbis solitis, in manibus alicujus Prælati. Quod enim sit sub certa verborum formula, dicitur fieri sub solennitate verborum, & solenne, scilicet propter verba solennia, de quibus l. 23. ff. de manumiss. vindicta, ubi licet verba solennia non dicantur, uti dicta accipiuntur, & l. 1. C. de acceptilato. ubi acceptilatio dicitur fieri solennibus verbis, ut Theophilus ait in tit. quibus modis sol. oblig. vel dicuntur solennia propter formam aliquam servari solitam, quod modo in l. miles, & eundem, ff. ad l. l. de adult. dicitur solennia accusatoris impleri, & in l. si quis, C. ad l. l. de vi publ. solennia sacra dicuntur, quæ certis temporibus, annisque fieri solent; & Arx solennes apud Virgil. lib. 1. Æneid. Solennes tantum ingentem mallabat ad Arx.

Ubi notavit Servius. Unde solennia dicuntur verba usitata, & pro more adhiberi solita in actibus legitimis, de quibus etiam mentio fit apud Cicero in pro domo sua; & ita nos solenne votum accipimus, & explicamus ex jure civili, pro voto secundum certam formulam facta, seu emissâ. Simplex verò votum accipimus pro simplici promissione, nullis solennibus verbis, aut coram Prælato facta, ut latius prosequuntur tam Theologi, quam Moralistæ de voto agentes.

10.

Quibus suppositis apparet ratio decisiva prioris partis præsentis assertionis; idè enim votum simplex impedit tantum matrimonium contrahendum, non verò irritat jam contractum, quia per votum simplex non fit traditio corporis, nec translatio dominii in Deum, sicut per votum solenne; sed tantum fit nuda promissio. Ergo post votum simplex manet spod promittentem dominium sui corporis, quod possit per matrimonium in conjugem transferre, quamvis id faciendum peccet lethaliter, cum sem Deo promissam alteri det, & fidem Deo præstitam frangat. Unde etiam agnoscitur secundæ partis conclusio: nam cum in voto solenni adfit perfecta traditio Deo facta, non potest quod non habet, postea tradere conjugi per matrimonium: quare gravius peccat, qui votum solenne transgreditur, quam qui simplex; nam in violatione voti solennis adfit duplex circumstantia peccati: prima infidelitas in revocando illud quod coram

hominibus promissæ, & solenniter aimplevit, & Ecclesia Dei nomine acceptavit, ut ait D. Thomas 2. 2. quæst. 186. art. 1. & 3. p. quæst. 33. art. 1. & 2. sic D. Basilius ad Alenach. epist. 183. Vide ne si quod quibusdam patet: & voveris custodire, qua Deo sub multis testibus patet, a quo profectus es. Ex epist. 185. Secundum, quia non solum suæ promissioni contradicit, verum & factum committit; siquidem dominium Deo tradidit, alteri, idèst conjugi tradit. Nec obstat si dicas, æqualiter in simplici voto dari etiam traditionem ex parte voveris, & acceptationem Dei, & per consequens nullam differentiam dari inter votum simplex & solenne. Nam respondeo, in voto simplici Deum acceptare promissionem, ut promittens obstrictus maneat ad servandum fidei, licet ipse teneat dominium rei promissæ. Accedit, quod cum hujusmodi contractus perficiatur traditione & acceptatione humano modo facta, ad hoc ut humano modo fiat, opus est ut ipsi contrahentes humano more contrahant; hoc est sensibilibus verbis, aut signis. Ut igitur Deus more humano acceptet, necessarium est, ut id fiat mediante persona visibili, quæ suo nomine promissionem acceptet, ut contingit in voto solenni in manu Prælati emissâ; nam præsentia, quam Deus habet in omnibus rebus ratione suæ immensitatis, longè remota est à nostris sensibus; & hæc est ratio propter quam simplex promissio Deo facta non transit in pactum, sicut ea, quæ fit homini. Nec solum votum solenne irritat matrimonium postea celebratum, verum & illud contrahentes majorem ex communicationem incurant, Clement. unic. de consang. & affini. & aliis penis priviuntur, quas retuli in canon. 13. Concil. Aliber. & amplius ut suspecti de fide puniuntur per Inquisitores hæreticæ pravitatis, & imposita absorptione de levi, ad tiores damnantur. Facinor. de hæresi, quæstione 183. num. 70. Penâ ad Emericum, comment. 74. part. 2. directus. Siman. has de Catholice, p. 2. tit. ap. Cætenas de offic. Inquis. q. 2. tit. 17. §. 3. An verò solennitas voti castitatis, seu vis irritandi matrimonium proveniat à jure naturali, & divino, vel tantum ab ecclesiastico, disputant DD. supra laudati, & Basilius d. quæstione tercia scholasti. per totam, & tit. 7. de matrimonio, cap. 1. 2. P. Serlogus tom. 3. in Cantica, versig. 28. s. 2. s. 2. P. Cellotius de hierar. libro nono, capite decimotertio, §. 2. nec vobis descendunt tantum jure ecclesiastico votum solenne castitatis irritare matrimonium à tempore Innocentii 11. sive Synodi generalis sub eo celebratæ, de qua in cap. ne lex 27. quæstione secunda. Contrarium tamen, imò omni tempore matrimonium à monachis, & monialibus celebratum nullum fuisse, defendit Viwar. de veteri monach. libro secundo, cap. 5. & 6. Sed jam sententiæ Basili. Legion. adhuc in causa 13. Concil. Aliber. ubi probavi Pontificem posse dispensare in hoc voto solenni castitatis, exposuique textum in cap. cum ad monasterium, de statu monach.

Nec obstat dubitandi ratio, cui respondendum est, concessa majori in bono sensu, videlicet quod utrumque votum, simplex & solenne obligat sub mortali, quamquam intra limites calpe mortalis strictius obliget solenne votum, quam simplex; negando tamen consequentiam, quia quod votum distinat, vel non matrimonium, non provenit ex majori, vel minori obligatione ad servandum votum; sed vel ex Ecclesiastica lege, quæ jussu de causis irritat matrimonium contractum ab eo dumtaxat, qui votum solenne constitutus emittit; vel ex natura rei, quia scilicet in

II.

DE SOLVITUR
T. 1. R. 1.
YANOL
RATIO.

VOTO

Tit. VI. Qui clerici, vel vovent. &c. 127

voto simplici non fit corporis traditio, quæ ex natura rei adversatur matrimonio postea contrahendo, sicut in voto solenni, ut supra dixi. Licet enim in voto simplici fit obligatio erga Deum æqualis, non tamen æqualis quantum ad impediendum matrimonium, ut recte ait Cælestinus in cap. rursum, hoc tit. sicut nullam vult Dominus differentiam inter juramentum & loquelam, ita ut æquæ sit periculis qui mentitur post asseverationem simplicem, ac qui juraverat antè, cap. juramenti 22. questione quinta: tamen juramentum alios effectus habet, quos simplex loquela non obtinet, in sponsalibus scilicet, & matrimonio, ut provavi in capite ex litteris, de sponsal. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, nam negatur consequentia, discriminisque ratio ex eo provenit, quod per sponsalia obligatur promittens ad rem quam sine culpa implere non potest, & idè talis promissio est nullius valoris, cum nemo ad illicitum teneatur, alias nec illicitum esset, nec illud faciendum peccaret. Per matrimonium verò, quamvis illud contrahens peccet lethaliter, tamen non obligatur ad rem illicitam; idèque talis obligatio non est irrita ratione voti præcedentis. Nec obstat secundum augmentum ipsius difficultatis; nam respondetur negando majorem, quando videlicet obligationes sunt diversarum rationum; nam tunc quæ fortior est, solum suspendit usum alterius; unde in præsentis casu quamvis obligatio orta ex voto simplici, fit fortior ex parte ejus, cui fit, videlicet ex parte Dei, & ita suspendat usum juris & potestatis petendi debitum, quod ex matrimonio oritur; tamen ex parte modi obligandi est debiliior, cum per votum simplex tantum fiat promissio, & per matrimonium fiat integra & totalis traditio: quapropter quoad reddendum debitum obligatio orta ex matrimonio suspendit eam, quæ provenit ex voto. Nec obstat, quod expedebamus de votis simplicibus Patrum Societatis Jesu, quia præsens assertio procedit jure communi attentò, non verò ubi jus speciale vigeat, ut in hac præclara religione: nam in favorem ipsius Societatis Gregorius XIII. in sua Bulla edita anno 1584. quæ incipit, *Ascendite Domino*, jus commune corripit, & specialiter constituit, ut vota illa simplicia irritarent matrimonium, & merito: nam similia vota religiosorum Societatis coram testibus, & magna cum deliberatione emittuntur, nempe post biennium probationis, & ipsi voventes ratione illorum statum sæcularem in regularem mutant, & novo ac speciali titulo se Ecclesiæ ac Religioni subijciunt, ejus ratione ab ea compelli possunt, ut votorum fidem servant, ut probant Sanchez de matrimonio, libro septimo, disp. 25. num. 15. & in summa, lib. 5. cap. 1. Vazquez part. 2. quest. 96. disp. 61. Otero diversarum part. 1. quest. 9. num. 4. Henriquez lib. 12. summa, cap. 5. num. 5. Basil. ubi supra: quæ omnia cessant in aliis votis simplicibus & secularibus extra religionem emissis; siquidem vota hæc frequenter privatim, & sine testibus, & absque magna deliberatione emittuntur, nec ratione illorum voventes statum mutant, nec magis Ecclesiæ subijciuntur, quam antea erant, siquidem ad voti observantiam in foro judiciali ab ea cogi non possunt, sed solum per modum fraternæ correctionis.

Melius est ut nubant, quam in ignem delictis suis cadant. Gelasius Papa in decreto de viduis propositum mutantibus, ubi ait: Nos talibus nullum laqueum debemus injicere, sed adhortationes tantum premis sempiterni, divinitus penas iudicii proponere, ut & nostra absolvatur conscientia, & eorum pro se rationem reddat intentio. D. Epiphanius heresi 61. in illis verbis: Melius iudicium, seu reprehensionem, quam condemnationem subire; qui enim ut ne apud homines confundantur, occulte forsantur, monastica vitæ, aut continentis sponsione, seu professione se apud Deum colligant, non apud homines; qui occulta novit, & omnem carnem, prout quisque peccavit, in adventu suo redarguit; melius itaque unum habere peccatum, non plura; melius à cursu lapsam palam sibi exorem sumere, juxta legem; à virginitate diu penitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, velut male operatum, lapsum, fractum, indigentem obligatione, & non quotidie occultis jaculis fuscari ab improbitate quam diabolus inferi. In quibus verbis aperte supponunt PP. matrimonium post votum solenne castitatis celebratum, validum esse: immò & suaudent PP. ut votum emittentes castitatis potius nubant, quam in damnationem incendant, contra hucque tradita. Pro quorum verborum expositione dicendum est, quod cum olim vota ut plurimum fuissent simplicia, etiam earum virginum, quæ diu manserant in religione; nec ita professionis leges observatæ fuissent, uti post Innocentium secundum, cum est posita differentia inter votum simplex & solenne; idè PP. juxta verum illud jus austerius matrimonium, etiam illicitè, validè tamen post votum castitatis celebrari, & docuisse, quod melius fuisset antè nupsisse, quam vovisse; non autem, quod melius sit nubere post votum. Etiam Cyprianus, & Gelasius accipi possunt de virginibus & viduis nullo voto castitatis adstrictis, sed tantum propositum, & statim violentibus; quas movent ut potius nubant, quam secontur, ac publicè, vel occultè mœchantur. Alia adducunt pro expositione D. Cypriani I. Darts in d. 27. quest. 1. Mendoza in d. canon. 13. Concil. Illibert.

Etiam supra traditæ assertioni apertè opponitur D. Basilus ad Amphiloc. cap. 20. & 50. ibi: Quæcumque mulieres virginitatem professæ sunt, deinde postea matrimonium maluerunt, non existimo eas oportere condemnari. Ex quibus verbis apertè deducitur, voto solenni castitatis adstrictis licere matrimonium contrahere. Verum statim Sanctus semetipsum exponit, subdens: Quæcumque enim dicit lex, iis dicit, qui sunt in lege. Quicunque autem jugum Christi nondum subierunt, & nec Domini leges norunt. Quare sunt ab Ecclesiâ cum omnibus suscipienda, & propter hoc habent remissionem ex fide in Christum: & omnino quæ in catholicæ, seu quæ initiatur vitæ, sunt, in iudicio non vocantur. Clarum est autem, quod eas Ecclesiâ non sine baptismo recepit, quare generationis privilegia sum ipsi necessaria. Quibus palam ostendit, de his, quæ sub paganismo, & ante baptismum virginitatis votum emittebant, fore loquentur. Baptismus enim est janua Sacramentorum, ceterorumque rituum, & sacramentalium Ecclesiæ, ac proinde prius Christianum, quam monachum esse, necessarium est. Has verò perperam ibi Balsamon hereticas appellat, quæ paganæ potius dicende sunt, ut notavit Vivaz. lib. 6. de veteri monach. cap. 4. §. 8. num. 71.

CRAS CYPRIANUS, ET EPIPHANIUS.

13. EXPONITUR D. BASILIUS IN CAN. 20. ET 50. AD AM. PHIL. 20. CHILM.

12. EXPLICANTUR & SAN. Sed hucusque tradita negare videntur D. Cyprianus epist. 62. ubi de virginibus agens ait:

TITVLVS VII.

De eo qui duxit in matrimonium quam
polluit adulterio.

CAPVT I.

Alexander III. ^a *Abbati sancti Albani.*

PROPOSITUM est nobis, quod vir quidam O. dum uxorem haberet, sibi aliam hujus rei inficiam copulavit, de qua plures filios habuit: sed primâ mortuâ, nixitur à secunda discedere, asserens quod uxore sua vivente eam non licuerit sibi copulare. Licet autem in canonibus habeatur, ut nullus copulet in matrimonio quam prius polluerat adulterio, & illam ^b maximè cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quæ ^c machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inficia, quod ille aliam uxorem haberet viventem, nec dignum esset, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportaret: consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi prædicta mulier ^d divorcium petat, ad petitionem viri non sunt ab invicem separandi, cum ex suo delicto videretur commodum reportare.

NOTÆ.

I. ^a *S. Albani.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & post Concil. Later. p. 6. cap. 1. Duplex monasterium S. Albani refert Yepes *cent. 3. chron. D. Benedicti, anno Christi 1294. cap. 2.* uouem in Germania, aliud in Anglia: hoc magnificè dorauit Offa Rex Angliæ, & amplis privilegiis, tam ejus successores, quam Romani Pontifices decorarunt, ut de prioratu Timemaz agens Mathæus Paris. ait: *Gau- det istam privilegiis & libertatibus, quibus Ecclesia B. Albani, cui cellarum est quicquid fas est conferri alicui in spiritualibus à Summo Pontifice, & à piissimo fundatore ejus Offa, & aliis Regibus Angliæ, in temporalibus quicquid Regia potestas potuit exhibere.* Plura de eo Yepes *disto cap. 2.* Abbati hujus monasterii S. Albani in Anglia missa est præfens epistola, ut jam notavit Cujac. *in præfati.*

^b *Maximè.*] Pro tantum, accepit Abbas in præfenti, quem sequitur Valensius *hic, num. 3.* sed male, ut infra in ratione decidendi dicemus.

^c *Machinata.*] Sequenti morte, exponit Torreblanca *de jure spirit. 2. p. cap. 15. sect. 2. 1. num. 3.* quia verba legis cum effectu sunt accipienda, *cap. velatum, de cleric. non resid.* sed verius est, machinationem tantum sufficere, etiam mors naturaliter contingat: non enim hoc casu tantum crimen homicidii, & mortis illæ punitur, sed etiam consilii, *c. si mulier, 3. q. 1.* equali enim pena plequitur læpescipius seclis, & secleris voluntas, maxime in delictis publicis, l. 1. *C. ad l. Jul. de ambus, l. 1. ff. de extrard. crimin.* Maximus Tyrtius *differt. 2.* ibi: *Matrem lex punit, non qui machinatur est tantum, sed & qui voluit.*

^d *Divorcium petat.*] Quatenus maritus in præfenti specie teneatur stare matrimonio, mulier verò divorcium petere possit, Barbosa *hic, & vero 15. num. 17.* exponit.

CAPVT II.

Idem ^a *Abbati de Fontib. & Magistro Vicario.*

Significauit nobis O. Andegavensis ^b parochianus Eboracen. Ecclesiæ per Vv. fratrem suum, quod Vv. de Romare, qui est ex hac luce substractus, eum coëgit, quod H. mulierem duceret in uxorem: cum autem vincula, & carcerem euasisset, aliam in uxorem accepit, de qua filios procreauit: postea verò idem O. à præfata H. coram Venerabili fratre nostro Eboracen. Archiepiscopo, A. S. L. tractus in causam, ab eo coactus est juramento firmare quod ad illam, quam sponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset judicio ecclesiastico terminata. Ceterum quia priusquam de causa cognoscereur legitime, prænominata H. diem clausit extremum, prædictus O. ad eam, de qua filios habuerat, reuerti non audeat. Inde est quod d. v. p. A. f. p. m. quat. rei veritate inquisita

Tit. VII. De eo qui duxit in matr. &c. 129.

quisitâ diligenter, & cognitâ, si vobis constiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, ut prædictam H. juraret ih uxorem accipere, & quod non sponte in eam consenserit, nec post prædictum juramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittatis, quin ad illam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam appellatione remota tribuatis facultatem. Verum si prænominatus O. in præfatam H. sponte consensit, vel post prædictum sacramentum, quod ipsam in uxorem acciperet, carnaliter eam cognovit, sibi ne ad secundam revertatur, sub interminatione anathematis inhibeatis, dantes ei liceatiam aliam, si voluerit, ducendi uxorem.

NOTÆ.

1. ^a **DE Fontibus.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 13. Fontium monasterium est in Anglia, Ordinis Cisterciensis, cujus foundationis his verbis refert Gulielmus Neubrig. lib. 1. cap. 14. Inter cætera bona opera, qua operatus est sancta recordationis Truſtinus Eboracensis Archiepiscopus, pio ejus studio, & religiosa industria potissimum attribuenda est fundatio, acque proventus celeberrimi monasterii Fontanensis, cujus memorandi operis talis fuisse occasio perhibetur. Quidam Eboracenses Monachi, numero duodecim, vel tredecim, ferventes spiritus, & scrupulosam habentes conscientiam, dum acutius inspicere, quod juxta traditiones, vel Cluniacenses, vel alias consimiles religionem quidam vitam ducerent, sed B. Benedicti regulam, quam pro-

ſequebantur, minus ad litteram observarent, aliquid melius, fortiusque acturi (nam Cisterciensis Ordinis, qui nuper esse cœperat, fama jam celebris erat) suum monasterium reliquerunt, quorum studium, æelumque venerabilis Truſtinus amplexus, egressus paterne suscepit, materna pietatis sinu fovit, & in suis penetralibus pro tempore docuit, donec eis prout animo conceperat, provideret, tandem in loco pascua collocavit, & vocavit locus ille Fontes, ubi ex tunc & deinceps, tanquam ex fontibus Salvatoris, tam multi hanterunt aquas salientes in vitam æternam. Alia de ipso monasterio tradit Manrique *annal. Cisterciens. anno 1132. cap. 9.*

b **Parochianus.**] Qui patriâ Andegavenſis erat, licet tunc moraretur in Angliâ, & erat Parochianus Archiepiscopi Eboracensis; nam & aliquando Andegavenſes parerunt Regi Anglorum, ut notat Cujac. *hic.*

C A P V T III.

Idem ^a Bavarenſi Episcopo.

Super eo verò, quod de latore præſentium tuis litteris quaſiviſti, an liceat cum ea ſibi matrimonium contrahere, quam aliâ uxore ſuâ vivente, ſibi de factò matrimonio copulavit, tuæ ſollicitudini duximus reſpondendum, quod ſi adultera eſt in morte alterius aliquid machinata, ſive iſte fidem dederit, quod eadem deſunctâ hanc eſſet ducturus, ſecundum canones ab ejus conſortio perpetuò prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò eſt obſervanda.

NOTÆ.

1. ^a **Bavarenſi.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 16. & in hac ſexta collectione legitur *Bavan*, ſed cum in dicta prima collectione addatur, Paris capitis *quoniam*, qui textus extat ſecundus in ordine ſub titulo ſequenti, *de conjugio leproſorum*; & ibi habeatur *Baionenſi*, non eſt cur in præſenti textu etiam non legamus *Baionenſi*; ſiquidem in præſenti reſertur ſecunda pars illius textus. Baiona Galliæ civitas eſt, murorum & aggerum firmata munimentis; tutiſſimum eſt Galliarum propugnaculum: Senefcalli Prætorio,

& portu celebri (ad quem naves ex tota Europa conveniunt) decorata eſt. Sunt qui à Boiis antiquis Boionam, ſive Baionam dictam putant, cum olim Lapurda diceretur, ubi erat Romanorum præſidium: immò & hodie non multum ab ea diſtat Præſectura Lapurdensis, quæ in jure dicendo tribunal Baionenſis tanquam fori majoris imperium venerat, ut reſert Papirius Maſonius *in deſcriptione Gallia, fol. 611.* alias hujus nominis origines reſert Arnaldus *in notit. utriusque Viſcon. lib. 3. cap. 13.* Scaliger *ad Auſonium lib. 2. cap. 7.* Fratres Sarinat. *tom. 2. Gal.* Habet Eccleſiam Cathedralẽ D. Mariæ dicatam, cujus Præſuli Adeꝑmato miſſa eſt præſens deciſio.

C A P V T IV.

^a Clemens III.

EXlitterarum tuarum inſinuatione percepimus, quod Theophilus lator præſentium parochianus tuus, olim uxorem ſuam in adulterio deprehenſam antecęſſoris tui conſenſu *b* abjecit. Sed licet illa poſtmodum habitum ſuſceperit monachalem, prædictus tamen vir, antequam illa decederet, aliam *c* ſuperduxit, & cum ea xii. annis vixit, & ex ipſa plures filios ſuſcepit. Cæterum quia prædicta mulier deceſſit, & quid ſuper prædicta copula fieri debeat, Sedem duxiſti Ap. conſulendam, ſ. t. de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quod debes eos ſine dilatione ab invicem ſeparare, & de adul-

terio eidem viro *d* poenitentiam injungere competentem; peractâ verò poenitentia *e* postmodum aliam liberè poterit in Christo ducere in uxorem.

NOTÆ.

1. *a* **Clement III.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.
2. *b* **Abjicit.]** Non propriâ auctoritate, sed judicio Ecclesiæ, nec eam retinendo crederetur patronus turpitudinis, ut dicimus in *cap. si vir, de adulteriis.*
3. *c* **Aliam superduxerit.]** Quod facere non pote-

rat, quia per adulterium non solvitur matrimonium quoad vinculum, ut probavi in *can. 9. Concil. Illiber.*

d **Poenitentiam.]** Cujus formam & tempus retuli in *can. 3. Concil. Illiber.*

e **Postmodum.]** Rectè, nam dum erat in statu poenitentiae, nec novum matrimonium inire, nec antiquo uti poterat, ut latè probavi in *can. 14. Concil. Illiber.*

CAPUT V.

Æ Cœlestinus III.

Cum haberet uxorem legitimam nomine Aliciam Ioannes lator præsentium, cum cancella crimen adulterii perpetravit, quod ipse tibi publicâ confessione detexit, sicut nobis tuæ destinatae litteræ demonstrarunt. Cumque super hoc fuisset vocatus in jus, ipsam in iure adulteram *b* abjuravit: postmodum verò posthabito iuramento, & contempto, cum eadem matrimonium quaecumque contrahere, & vivente legitimâ, ipsi mœchæ diutius cohabitare præsumpsit. Denique prædictâ Aliciâ de præsentium luce subtractâ, nihilominus memoratus Ioannes cum præfata adulterâ per decennium esse moratus, à qua etiam decem *d* procreavit filios. Quia igitur consulis, an prædicta mulier, & vir simul manere possint; vel si debeant separari, utrum liceat eis ad alias nuptias convolare, tale damus consultationi tuæ responsum, ut separentur omnino, & eis competenti poenitentia injunctâ, perpetua *e* continentia indicatur, præsertim tûm in dies suos ambo processerint, & jamdiu publicè in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes, Ecclesiam in gravi scandalo perturbarunt. Nosti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium uxorem, quam adulterio polluit; & quod hic plus processum fuerit, quam si fides dumtaxat præstita fuisset adulteræ, ut defunctâ legitimâ, adulteram eam duceret in uxorem, cum eadem etiam vivepte, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adherere præsumpsit, & sacramentum suum temerè violare. Quod utique connubium, ubi etiam nulla intercessit religio iuramenti, tam Gregorius Papa, quam Triburiensis Synodus detestatur; & utrumque hoc modo conjunctum præcipit publicæ poenitentiae subijci, ac perpetuè sine ulla spe conjugii permanere. Nec certè aliquod *i* & M. adminiculum offerunt, ut simul maneant, quod decennio cohabitaverint invicem, ac decem susceperint filios; cum multiplicitas prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis non peccatum minuat, sed augmentet: sollicitudinis tuæ tamen intererit, ut uterque provideat suis liberis procreatis, & secundum quod eisdem suppetunt facultates, sustentationi eorum necessaria subministret.

NOTÆ.

1. *a* **Cœlestinus III.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex, quod frequenter notavi in huius Pontificis decisionibus.
2. *b* **Abjuravit.]** Idest cum iuramento promissit, se nunquam cum ea commixturum, ut in *cap. clericos 3. de cleric. conjugat.*
3. *c* **Perpetua continentia.]** Perpetua quidem continentia indicitur propter contumaciam, in qua diutino tempore perseveraverunt, tam vivâ, quam mortuâ uxore legitimâ, cum magno Ecclesiæ scandalo. Concurrebat etiam in hac specie diuturna cohabitatio sollicita, quæ per se satis augeat crimen, & contumaciam, *cap. non satis, de simonia:* habuit etiam rationem Pontifex ætatis, quâ penè jam confecti erant conjuges, ut jam tempus esset continentiam illos amplecti, potius quam liberis operam dare: sed & hic, & in *can. si quis vivente, 31. q. 1.* perpetua continentia indici potest duobus illis casibus, de quibus jam supra

dictum est sæpius; putâ, si vivâ uxore, aut vivo marito, cum alia vel alio matrimonium contraxerit, aut sponsalia, vel si posteriori conspiravit in necem prioris; tunc enim certum est, perpetuam continentiam indicendam esse, non etiam citra hos casus, ob id solum quod cum alio, vel alia adulterium commiserit, ut in *cap. 2. & 4. hoc tit.*

d **Decem filios.]** Temporis diuturnitas, facti alieni ignorantia, & numerus liberorum, licet soleant movere Principem ad legitimandam prolem, *l. qui in provincia 57. §. 1. ff. de ritu nupt. Nov. 159. & 164. Iustin.* & ad minnendam incestus poenam, *l. 7. §. 3. ff. de bonis damnat.* tamen matrimonium nullum ipso iure validum non redditur.

e **Necessaria subministret.]** Quia iure naturali pater tenetur filiis alimenta præstare, *l. si quis à alimentis liberis 6. ff. de liber. agnosce. l. si competenti 3. l. penulti. ma. & fin. C. de alend. liber. l. 2. tit. 19. part. 4. Lunica, §. taceat, C. de rei uxoria, cap. si quis dereliquerit 14. 30. disticti.* ubi ratio assignatur, quam latè expendit Ioannes Garsias in *tract. de expensis, cap. 1.* & patre deficiente, tenetur avus paternus, *l. dorem dedit, ff.*

4.

3.

4.

QUIB' DE
BRANJUR.

de collat. bonor. & postea mater, d. l. si quis à liberis; non autem avus maternus. Manrique de differentis iurisq. fori, q. 13. nonnunquam ea præstat patruns. Larrea decis. 47. Grana. semper possessor majoratus fratribus etiam divitibus. Molina lib. 2. de primog. cap. 15. Salgado 1. p. labyrimh. cap. 24. ubi plura de alimentis à primogenito præstandis adducit: & tenetur pater filium alere, etsi habeat filium divitem, à quo alii possit, Lara in d. l. si quis à liberis, num. 6. Sordus de alimentis, tit. 1. q. 203. Aca-cius de privil. parent. privil. 8. Horbomanus consil. 61. 80. & 84. Fragoso de regim. Christi. Reip. p. 3. lib. 1. disp. 2. per totam. Nec ob filiorum conditionem mutatur hæc obligatio, sed omnes filii alendi sunt à parentibus, tamen in potestate existentes, quàm emancipati, d. l. si quis à liberis, §. si utrum. Item adoptivi, l. vera. ff. de adopt. Similiter & naturales, autem licet, C. de natural. lib. & licet spurii jure civili attento alimenta non debeantur, autem. ex complexu, C. de incestis nupt. cap. per venerabilem, in fine, qui filii sunt legitimi, ubi textum illum de hac dispositione civili accipimus; tamen æquitate canonica PP. coguntur ea præstare, quæ æquitas semper in foro observatur, l. 1. tit. 19. p. 4. ut pluribus relatis resolvunt Hermosilla in l. 1. tit. 4. p. 5. gloss. 6. num. 40. Manrique d. q. 13. Valentia tom. 3. illustr. de suor. hered. success. m. 9. quidquid in contrarium frustra ducantur Madera animadu. n. 32. Garcia d. c. 3. num. 25. quorum argumenta facile dissolvuntur, eo quod æquum est, ut qui genuerunt filios, qui seip-sos alere non possunt, eos alant, quia jus nature omnibus æquale est, l. hoc accusare 12. ff. de accus. l. quisquis, C. ad l. lul. majest. Nec illum filii spurii alimen-tum petere possunt à patre, verum ab ejus hæ-redibus. Hermosilla ubi supra, num. 42. Rota apud Peniam tom. 1. decis. 364. & 429. Barb. voto 22. & à fisco, occupatis bonis patris. Peña d. tom. 1. decis. 419. Molina lib. 2. de primog. cap. 15. & 16. & ibi addentes, Farinacius in reperi. possib. de contrah. libus, q. 47. Grotius de jure belli, lib. 3. cap. 7. §. 4. & cum his personis alimenta præstanda sunt, oportet quod sint competentia, & idonea pro dignitate alimentarii, & juxta vires patrimonii, d. l. si quis à liberis, §. sed si filius; quæ est communis lex om-nium alimentorum, l. sed etsi quid. §. sufficiens, ff. de V. S. facit textus in l. quaro 60. ff. de jure dotium, Molina d. cap. 15. n. 39. Quantitas autem alimen-torum filiis naturalibus vel spurii à parentibus testamento relinquenda hodie jure Regio taxata est, & quinta bonorum pars assignata, l. 10. Tauri: circa quam varias quæstiones resolvunt Ant. Go-

mez; & alii repetentes ibi; Palacios Rubios in rubricæ donat. inter, §. 24. n. 17. Gregorius Lopez in l. 8. tit. 13. part. 6. Didacus Pérez in l. 22. tit. 3. lib. 1. ordin. Bæza de non meliorandis, cap. 8. m. 28. Molina d. cap. 15. num. 5. quæ taxatio ritè sustine-tur, nam licet alimenta necessaria ad vitæ susten-tationem jure naturali debeantur, Menchaca lib. 2. de success. crem. §. 10. num. 10. Matienzo in l. 2. tit. 7. & in l. 8. tit. 8. gloss. 7. lib. 5. recopil. ideoque à Princi-pe tolli non possunt, Garcia d. cap. 3. tamen ea ali-menta, quæ respiciunt decentem statum alimenta-rii, ex sola propensione naturali & lege positiva debentur, d. l. si quis à liberis; ideo lege positiva taxari possunt, d. l. 10. Tauri, quæ est lex 8. tit. 8. lib. 5. Recopil. & in totum tolli, si filius habeat unde se alat. Inde deductum, peccare patrem negligem-tem curam filiorum, & ipsis alimenta necessaria denegantem, quia homicida est, necare 4. ff. de lib. agnosce. & gravis peccare exponendo filium in-fantem, aut languidum alienâ pietate nutriendum, d. l. necare: immo si mors filii sequuta sit, capitis poenâ puniendum esse, l. 2. C. de infamibus expof. l. 4. tit. 20. part. 4. & si mors non sequatur, extra ordinem esse puniendum, ex l. 1. §. pana. ff. de lib. agnosce. & jura patriæ potestatis amittit, d. l. 2. Cujac d. lib. 10. obf. cap. 36. dicemus latè in cap. unic. de infans. expof. Quia tamen ætate incipiat obli-gatio alendi filios in patre, & mater ab ea liberetur, expofui in cap. 2. de convers. infidel. nec pater ab hac obligatione subtrahi valet, quamvis neget filium esse, l. 1. §. ex his, ff. de liber. agnosce. l. nec fi-lium 9. C. de patriâ potest. quam optimè explicat Cujac lib. 19. obf. c. 40. Debet tamè summarie constare filium esse eum, qui alimenta petit, ut judex ea decernat, d. l. si quis à liberis. Interim tamen dum litigatur, alimenta filiis præstanda sunt. Peña tom. 1. decis. 378. plura Sella tom. 1. decis. 6. qui alia de his alimentis congesti tom. 3. decis. 266. & se-quenti, & decis. 276. & 278. Valentia ubi supra, qui latè resolvunt quæstionem illam, utrum pater teneatur impensas ad studia, seu alias artes discen-das filiis præstare.

Quæ diximus de alimentis præstandis filiis etiam naturalibus & spurii, procedunt etiam circa dotem illis filiabus assignandam, quia licet jure civili non teneatur pater filias prædictas do-tare, l. uxorem 41. §. pater 1. ff. de legat. 3. probat Vinus lib. 2. selest. cap. 14. tamen ex æquitate ca-nonica hodie etiam filiabus spurii esse dotem à patre assignandam, pluribus relatis probat Velaf-co de privil. pauperum p. 1. q. 15.

CAPVT VI.

Innocentius III. • Capitulo Spoletanò.

Significastis nobis per litteras vestras, quod cum N. civis Spolet. quandam mulierem duxisset legitime in uxorem, eâ relicta cuidam meretrici adhæsit: & cum ab ejus contubernio ad torum non posset legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis. Verum cum medio tempore uxor ipsius esset viam univerfæ carnis ingressa, meretricem, cui adhærebat, desponsavit; propter quod à nobis requisitis, quid sit vobis in hoc articulo faciendum. Nos igitur inquisitioni vestræ secundum formam canonicam respondentes, discretionii vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nisi alter eorum in mortem defunctæ uxoris fuerit machinatus, vel eâ vivente sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, matrimonium illud legitimum judices, & excommunicato munus absolutionis, si petierit, juxta formam Ecclesiæ impensurus

NOTÆ.

1. ^a *Spoleto.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in epistolis editis à Sirleto, *fol. 48.* ex quo registro ita rectum testimo. De Ecclesia Spol. *egi in cap. 4. de sepulchris.*
1. ^b *Meretrice.*] Meretrice quæ propriè dicatur,

expositi in cap. 44. *Concil. Illiber.*

^c *Eccommunicato.*] Cum quo tolerato, idest non denunciato, licetè contrahi matrimonium, docuerunt Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 9. num. 8.* Diana *3. p. tract. 4. resol. 168.* Gibalinus *de consensu, disp. 7. q. 1. cons. 53.* licet contrarium teneat Basil. *lib. 6. de matrim. capite 10. numero 3.*

3.

CAPUT VII.

Idem ^a *Messan. Capitulo.*

Veniens ad præsentiam nostram G. laicus labor præsentium, humiliter nobis insinuatione monstravit, quod cum olim in civitate *b* Lemovicensi quandam sibi matrimonialiter copulasset, & per biennium cohabitasset eidem, ab ea demùm animi levitate recessit: cùmque per sæculum evagando, Messanam advenerit, ibidem M. mulierem inficiam penitus, quod idem G. aliam haberet & uxorem, sibi solenniter copulavit, ex qua duos filios dignoscitur suscepisse. Verùm cùm eidem in penitentiam fuisset inunctum, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inveniens carnis debita perfolvisse, ad Messanam rediit civitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: nunc autem impositam sibi pro priori excessu penitentiam agens, humiliter & devotè cohabitandi eidem M. à nobis licentiam postulavit. Licet autem præfatus G. vivente legitimâ conjugē prædictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defunctâ, utpote à lege ipsius solutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus quatenus si promissis veritas suffragatur, eundem G. ut supradictæ M. affectu adhæreat conjugali, sublatō cuiuscumque contradictionis, & appellationis obstaculo, licentiam concedatis, non permittentes eundem super hoc ab aliquibus indebitè molestari.

NOTÆ.

1. ^a *Messan.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* De Messan. Sicilix diocesi *egi in cap. Massana, de elect.*

^b *Lemovicensi.*] Quæ est in Gallia, ut probavi in cap. 17. *de majorit. & obed.*

^c *Uxorem.*] Juxta tradita in capite in præsentia, *de sponsalib. cap. 3. de sponsa duxerim.*

2.

3.

CAPUT VIII.

Gregorius IX. ^a *Fratri R.*

SI quis uxore vivente, fide data promissit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec antè, nec post, legitimâ ejus superstitē cognovit eandem, quamvis utrique ipsorum pro eo quod in hoc graviter deliquerint, sit penitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum, dirimendum. Ceterùm tolerari non debet si priùs, vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

NOTÆ.

1. ^a *Fratri R.*] Nollibi exprimitur quisnam fuisset frater hic R. nec an in ipsa urbe Romana casus in præsentì decus contigisset.

contrahendi matrimonium cum ipsa, nulliter contrahit. Probat eam textus in cap. 1. cap. denique, cap. illud, cum sequenti, 31. *quasi 3. cap. 1. de consens. infid. cap. ex tenore. de testibus, cap. tanta, qui filii sui legi.* Innocentius III. *lib. 3. regest. 15. epist. 89.* ibi: *Supplicavit nobis dilectus filius nobilis vir R. dominus Nigripontis, ut cum pietatis intuitu quandam nobilem, quam ipsius viro vivente cognovit, vellet modò ducere in uxorem, dignaretur cum ea super hoc misericorditer dispensare. Quocirca fraternitati tue per Apostolicam scriptam mandamus, quatenus præfatus nobilis, nisi forsitan eidem vivente viro suo fidem dederit, seu mulierem ipsam in decem viri conspicerit machinatum, ut cum ipsa legitimè contrahat, concedat auctoritate nostra liberam facultatem. Et l. Clandius 13. ff. de his que no. intig. l. miles 11. ff. licet,*

COMMENTARIUM.

1. **I**N his omnibus decretalibus sub hoc titulo compilatis, una eademque proponitur doctrina circa impedimentum criminis, quod impedit, & dirimit matrimonium contrahendum; quare ut sub unico commentario eas exponamus, sit conclusio: *Contrahendi matrimonium cum muliere, quam polluit adulterio, aut secundis nuptiis copulavit, adductâ machinatione in uxorem viri, aut occiso conjugē animo*

1. **CONCLUSIO**
TITULI
PROBATUR.

litis, l. *quæstum* 40. ff. ad l. *Iul. de adult.* l. *commisum* 27. C. *ead. Nouel. Iustin.* 134. cap. 12. Il-
lustrant ultra congelos à Barb. in præfenti, San-
chez lib. 7. de *matrim. disp.* 78. & 79. & lib. 10.
disp. 2. Basil. *ead. tract.* lib. 7. cap. 45. Sesse tom. 1.
decijs. 34. Bellaminius lib. 1. de *matrim. cap.* 22. *per*
totum. Torreblanca de *jure spirit.* cap. 15. *secl.* 11.
Leo Pinel. in d. *cap. santa.* num. 289. Cujac. *hic*,
& in *novel.* 134. *Iustin.* & in l. 1. C. ad l. *Iul. de*
adult. in fine, Robertus lib. 1. *ver. judic.* cap. 14. §. 1.
pro Sempronio. P. Gregorius lib. 3. *partit. tit.* 21.
cap. 14. Vighel. in *methodo juris.* cap. 494. D. Jo-
sephus de Retes in *præfati. fefquiorali* ad d. l. *Claudius*
num. 24. & jam notavi lib. 3. *Concil. Illiber.*
cap. 65.

Sed in præfentem assertionem ita pro dubitan-
di ratione infurgo: Conjugis cades per se, ac
adulterum perpetrata impedit matrimonium se-
cundum, præcipue cum ipsa adultera: igitur
non rectè in præfenti titulo desideratur simul
adulterium cum machinatione in mortem con-
jugis, aut homicidium conjunctum cum adu-
lerio. Antecedens probatur, nam occidens con-
jugem, omni spe matrimonii denuò contrahendi
privatur, *cap. admonere* 33. *quæst.* 2. & in *pænitem.*
Rom. apud Anton. August. ita legitur de uxori-
cida: *Arma depone, & cuncta secularia negotia*
dimitte, carnem, & sanguinem omnibus diebus vita
tua non comedes, excepto uno die Resurrectionis
Domini, & uno die natalis Domini; cæteris temporibus
in pane & aqua, & interdum leguminibus, &
oleribus panitias; in jejuniis, in vigiliis, & ora-
tionibus persevera omni tempore; vinum, & me-
denem, & mellicum, & cervisiam, nunquam bibas, nisi
in illis prædictis diebus; uxorem non ducas, concu-
bium non habetas, absque conjugio in perpetuum
maneat. Deinde ob adulterium tantum non posse
inter ipsos adulteros mortuo conjugè matrimo-
nium subsistere, expresse diffinitum extat à
Leone Pontifice in *cap.* 1. 31. *quæst.* 1. ibi: *Nullus*
ducatur in matrimonium, quam prius polluit adu-
lerio. Et *cap.* 1. *hoc tit.* ibi: *Ex illam maximè, cui fi-*
dem dederat, uxore sua vivente. Igitur ob adu-
lerium, etiam nulla fide datà matrimonium con-
tractum mortuo conjugè inter adulteros nullum
est, & per consequens frustra in præfenti titulo,
ut matrimonium nullum declaratur celebratum
cum adultera, desideratur circumstantia fidei da-
tæ de matrimonio contrahendo cum adultera, aut
machinatio.

3. Quæ dubitandi ratione ita fuleit non obstan-
te, vera est præfens assertio, pro cujus expo-
sitione sciendum est, matrimonium injustè con-
tracta, alia esse incesta, alia illicita: incesta
sunt, quæ contra fœdus naturæ contrahuntur;
ita dicta, quia cingulo Iunonis ea contrahentes
non cingebantur, veluti contracta ab uxoris,
l. 1. ff. de *his qui notant infam.* cap. 3. de *sponsa duor.*
vel intra gradus prohibitos, l. *incesta* 53. ff. de
ritu nupt. ob consanguinitatem, & cognationem
legalem, seu spiritualem, de quibus impedimentis
in sequentibus titulis agemus. Illicita sunt, quæ
contra præcepta legum, aut factorum canonum
contrahuntur. Contra præcepta legum, veluti
matrimonium, quod contrahit tutor cum pupilla,
l. *tutor* 36. l. *si quis tutor* 60. ff. de *ritu nupt.* l. 5.
& 7. C. de *interdicto matrimonio*; ad quam prohibi-
tionem spectant textus in l. *pupillum* 7. de *adul-*
teris. l. *filius* 28. §. *si quis.* ff. de *lib. & posthum.* l.
uxor 15. ff. de *sponsal.* l. *nec* 17. juncta lege non-
nunquam 32. §. 1. ff. de *adopi.* l. *fin.* ff. de *legat.* 1.
l. *Claudius* 13. de *his que non indign.* l. 2. §. 2. *ead.*
D. D. Goetz. in *Decretal. Tom.* IV.

rit. l. *unic.* C. unde *vir. & uxor.* l. *uxori* 27. ff. de
usufruct. legat. l. *si concubium* 17. ff. *ver. amoe.*
l. 4. & 6. C. de *incestis nuptiis*, juncta l. *ulc.* C. de
interdict. matrim. & alius suprà citatis in *cap.* 15.
de *sponsalibus.* Item matrimonium contractum à
Præfco cum provinciali illius provincie, ubi
potestatem exercet, l. *qui in provincia* 57. l. *pra-*
fectus 63. ff. de *ritu nupt.* cum aliis traditis à For-
nerio lib. 3. *selecl.* cap. 16. Lallio Mancino *genial.*
cent. 1. cap. 4. Pinel. lib. 1. *selecl.* cap. 6. num. 55. in
qua parte notandi sunt textus in l. *unic.* C. *Si*
rektor provincia. l. 6. C. de *nuptiis.* l. *si concubina.* ff.
ver. amos. l. *ulc.* ff. de *concubinis.* l. *penult.* C. de
spons. l. 3. §. 1. l. *cum hic* 32. §. *fin.* ff. de *donat.*
inter. l. 2. §. 1. ff. de *his que non indign.* l. *doce* 61.
ff. de *ritu nupt.* l. 4. & 6. C. de *incestis nupt.* l. *fi*
& invidie. C. de *his que vi:* & similia quæ lege
Julia & Papia, & Senatusconsultis ad eam factis
prohibentur, quæ referunt, & illustrent Gen-
tilis in *opsul.* de *nuptiis*, Antonius & Franciscus
Hothomani in *tractatu de ritu nupt.* Brissonius
de *jure conub.* Liplius in *notis ad Tacitum,*
annot. 45. M. Præceptor D. Franciscus Ramos in
comment. ad l. *Iul. & Papiam.* Contra præcepta
sacrorum Canonum matrimonia illicita sunt, quæ
contrahuntur ab his, qui voto castitatis
sunt obstricti, ut probavi in *titulo antecede-*
nti; & ab his, qui in pœnitentiæ solennis
gradibus sunt, de quibus *egit in can.* 4. *Concil.*
Illiber. & cùm in pœnam alicujus criminis com-
missi matrimonium prohibetur, ut in præfenti
titulo.

Deinde sciendum est, hoc impedimentum;
quod vulgè criminis appellatur, tantùm esse
juris Ecclesiastici, ab Ecclesia institutum ad con-
sulendum fidei matrimoniorum, & incolunitati
conjugum. Unde licet David adulterii & ho-
miciidii reus peractâ pœnitentia uxorem Viræ
habuerit, ut refertur lib. 2. *Regum.* cap. 12. & in
cap. si qua. 31. *quæst.* 5. id fecit quia tunc tale
matrimonium prohibitum non erat; Ecclesia
tamen illud inhibuit, nisi prius vir & mulier
innocentes esse ab adulterio & homicidio dis-
trictâ examinatione probarentur, ut ait Ivo
Carnot. *epist.* 170. Circa præfentem autem titu-
lum varii casus sunt distinguendi. Primus est,
in quo adulterium cum fide data de matrimonio
futuro dirimit matrimonium postea contractum,
cap. relatum 31. *quæst.* 1. *cap. veniens,* *cap. fin.*
hoc tit. *cap. ex tenore,* de *testibus,* pluribus relatis
docet Leander de *matrim. quæst.* 8. nec desideratur
ut hæc promissio fiat cum juramento, immò nuda
sufficit, siue vera, siue ficta; nec requiritur ut sit
reciproca, sufficit enim ut unus promittat, &
alter tacendo acceptet. Basil. lib. 7. de *matrim.*
cap. 45. Desideratur tamen, ut adulterium sit
verè commissum; & in uno, eodemque matri-
monio concurrat cum dictâ promissione, non si
in diversis matrimoniis dentur. Basil. ubi *supra;*
aut si ante copulam revocant promissionem de
matrimonio. Trullench de *matr. disp.* 11. *dub.* 6.
Secundò nascitur hoc impedimentum ex matri-
monio contracto cum uxore, vivente ejus con-
juge, *cap. significasti,* *cap. ex litterarum,* *cap. cum*
haberes, *hoc tit.* desideratur tamen, ut contra-
hentes sciant superstitem esse conjugem, *cap.*
Dominus, de *secund. nuptiis;* & ut primum matri-
monium validum fuisse, item ut secundum con-
summaretur, *cap. fin.* *hoc tit.* Tertiò hoc impedi-
mentum nascitur ex homicidio juncto cum adu-
terio; ita ut si cum adulterio alter, siue vir;
siue fœmina, sit causa mortis conjugis, nascitur

ex hoc crimine impedimentum dirimens matrimonium, cap. significasti, hoc tit. cap. 1. de convers. infidel. cap. tanta, qui filii sunt legis. requiritur autem ut hoc impedimentum oriat, quod homicidium reuera sequatur: non autem sufficit ejus tantum habitio. Leander ubi supra, quest. 6. Deinde exigitur, ut homicidium perpetratum sit cum intentione duceudi in uxorem eam personam, cum qua adulterium commisit, licet ipsa non sit particeps homicidii, cum sciat vere adulterium perpetrasset. Tullench d. dub. 6. Quoad hoc impedimentum provenit ex homicidio alterius conjugis, etiam sine adulterio utroque machinante commisso: nec interest, an homicidium proprio facto, an alieno ferro perpetratum, dum ambo in ipsius conjugis necem machinati fuissent cum intentione contrahendi matrimonium, nec mutarent voluntatem, cap. 1. & 6. hoc tit. d. llo cap. 1. de convers. infidel. Illud tamen omnibus his casibus commune est, quod hoc impedimentum tantum inducitur inter personas, quae sunt particeps criminis, ob quod impedimentum statuitur. Unde si duo machinatur in necem alterius conjugis, potest alter valide, etsi non licite, cum tertio matrimonio contrahere. Leander supra, quest. 7. Tullench dub. 10. Sed si conjux non polluit, nec machinata est in mortem mariti, sed tantum fidem dedit de contrahendo cum ipso, mortuo marito, tunc petacta penitentia possunt matrimonium simul contrahere, cap. 6. & 8. hoc tit. Tandem si aliquis contrahit matrimonium cum alia, adhuc vivente uxore sua, distinguendum est: vel ignorante ea, cum qua secundum contrahit, id fecit: & tunc mortua uxore sua prima, dissolvitur matrimonium, nisi ipsa secunda uxor per novam voluntatem illud conelicit: vel ea sciente contraxit: & tunc si sit machinata ipsa aliquid in mortem prioris uxoris, dirimitur matrimonium, cap. 6. hoc tit. si sit machinata, cap. 4. hoc tit.

Huius praemissis, ratio praesentis impedimenti criminis ex eo provenit, nam inhoneum valde est, cum ea, quae pellex fuit constante matrimonio, postea connubium intrare. Seneca lib. 1. de beneficiis, cap. 9. ibi: Si quis nulla se amica fecit infirmam, nec aliena uxori annulum praestat, hunc matrem humilem, & servidam libidinis, & ancillariorum vocant. Hinc decentissimum genus sponsaliorum est adulterium, & in consensu vidui calibetis: ut uxorem duxit, nisi qui abduxit. Et ex ea quidem causa indistincte olim prohibebatur, contrariumque ditimebatur secundum connubium, tam attento iure civili, l. Claudius 13. ff. de his qua ut indig. l. miles 11. §. licet, l. quesiunt 40. ff. ad l. l. de adul. l. commissum 27. C. cod. Novel. 134. In fine, cap. 12. quoniam secundum ius vetus canonicum, quod tam ex Tributiensi Concil. canone 40. & 51. quam ex Leonis, Gregorii, & aliorum PP. decretis fuisse olim observatum legitur in capite 5. §. nissi, hoc tit. cap. 1. de convers. infidel. cap. 1. illud 13. §. 1. Coniux enim, quae bono fano absoluta fuit, nubique pellici, siue adultero, proprio facto fatetur delictum, & ipsa semet damnat de praeterito. Matialis lib. 6. epigram. 1.

Quod nubes Proculina concubina,
Et machum mede uxor facit maritum,
Necesse Italia te nocere possit,
Non nubes Proculina, sed fateris.

Et alibi:

Adachus erat puerus tamen hoc bene Paula negare:

At vir est; unquid Paula negare potes?

Cum autem adulterium sequatur machinatio in necem viti, ut plerumque contingit, quia ut aiebat Marcus Cato, nullum tantum scelus, aut tam magnum facinus est, ad quod suscipiendum libido volupcratis, violatque pudicitiae audacia non impellit; omnino matrimonium sequitur nullum est, & detestationem tanti criminis, quod adeo nefarium, & horrendum leges iudicant, ut ob ejus atrocitatem illud patricidium appellaverint in l. 1. ff. ad l. Pompeiana, l. 1. C. de his qui parentes, l. fin. Cod. ad leg. Cornelianam de sicar. Illustret Solozanus de parricid. cap. 13. Quare Hotatius lib. 2. carmin. ed. 38. Danae filias ita detestatur.

Impie, nam quid potueris majus?

Crueli spem potueris perdere ferro.

Unde in quadam Indiarum regione, cum aliquando coningisset, virum uxoris dolo interficisse, ut deinceps omnis cessaret criminis suspicio, constitutum fuit, uxores cum vitis in fornere cremari, ut refert Diodorus Siculus lib. 19. De Gallis etiam agens Celsus lib. 1. comment. ait: Cum patrefamilias illustrari loco natus decessit, ejus propinqui conveniunt, & de morte si res in suspicionem venit de acribus, in servilem modum questionem habent; & si compertum est, igni, acque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Facit lex 3. C. de quest. Itemd & frequenter contingit, ut nefaria illz mulieres, quae fraude mala, & venenis in maritos suavit, filios habeant tanti sceleris olcores. Fabricianum Plurarchus in paral. memorat uxoris adulterz machinatione trucidatum: hujus infansem filium Fabia defuncti uxor servavit; ille cum adultus matrem interemisset, a Senatu absolutus est. Quod & natura probavit, nam vipera in coitu masculum enecat, sed postea parvus exco matris utero in lucem editur. Herodotus in Thebis, siue lib. 3. ut in indidum necati parentis proles: parricidio gignatur. Redd ergo, ut fides sacramenti, & securitati conjugum consulatur, in praesenti caveat matrimonium iuritari, si celebratur inter adulteros, siue data vivente conjuge de matrimonio, aut machinatione in necem viti, aut uxoricidio sequuto cum animo contrahendi matrimonium, iuxta supra tradita.

Nec oblat dubitandi ratio supra adducta; nam verum est, conjugis homicidium privata spe conjugii; tamen si illud penitentia petacta de facto celebrat, etsi non licite, valide contrahit; quia impedimentum illud tantum est impediens, non vero dirimens: at vero in praesenti agitur de impedimento, quod non solum impedit contrahendum matrimonium, verum & dirimit contractum: quod non nascitur ex homicidio conjugis, nisi cum aliis circumstantiis, videlicet ut parricidat animo contrahendi matrimonium, aut machinatione praevi conjuncta cum adulterio. Quoad secundam partem dubitandi rationis, videlicet an adulterium tantum absque fidei interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viti commissum impedit matrimonium, communiter repentes in praesenti titulo, & DD. supra citati affirmant, adulterium tantum absque aliis circumstantiis non impedit contrahendum matrimonium, aut dirimere jam contractum inter ipsos adulteros: & ita texum in cap. 1. hoc tit. in illis verbis, maxime si, &c. exponunt tantum, si machinatio sequuta sit. Sed haec sententia, expresse convincitur ex d. cap. 1. quest. 1. cap. 2. ead.

50
TANDIUM
RATIO
TANDIUM

61
DIALECTIC
TANDIUM
TANDIUM
RATIO

ead. g. ubi legendum esse, fieri non posse conubium, jam notarunt Ant. Aug. ibi, Cujac. in præfenti. Quare et sententiâ omniâ veteri ceteroq. tam jure civili, quam veteri Pontificio, ex solo adulterio impedimentum hoc provenire. De jure civili expressè constat ex l. Claudius, ff. de his que non indig. nam licet lege Julia de adulteriis tantum prohiberetur esset damnatae mulieri nubere damnato ex eodem delicto cum ipsâ commisso, quamvis non esset prohibitum matrimonium inter eos, si cum pollulari fuissent, eodem modo sequuta non fuit, l. quæstion 40. ff. ad l. Jul. de adul. ubi Cujac. lib. 19. resp. Papin. tamen Papinianus magno ingenio, quo pollet, idem respondit, et si viru condemnato mulier absoluta esset, cum præcellisset adulterium; & ita licet lege aliqua, aut Senatufconsulto speciali eo casu matrimonium non improbareretur, attamen quia bonis moribus adversabatur, illud injustum judicavit, quia in matri-

*monitiis non tantum quod licet, sed quod honestum est, attendens, l. semper in consuetudinibus, ff. de reg. jur. l. adspiciens 14. § serviles. ff. de adop. quod etiam primi Ecclesiæ legislatores admiserunt, ita ut ex solo adulterio impedimentum hoc oriretur, cap. 1. & 2. 31. q. 1. Sed paulatim invaluit ea distinctio, quæ ad calcem dicti capitis à Gratiano obviata est, ne solum ob adulterium hujusmodi conubium dissolvatur, sed tum denum si alterutrum concutatur ex his duobus casibus, puta si in mortem prioris conjugis alteruter fuerit machinatus, vel præmaturo eum adhuc viveres, de contrahendo post ejus mortem conjugio præstita fueris fides, ut in cap. 1. §. licet autem, & cap. significasti 6. cum sequenti, in fine, hoc tit. cap. tanta est vis, in fine, infra, qui filii sunt legitimi, cap. relaxam, cum sequenti, eodem 31. quæst. 1. Ex supra traditis exponendus est casus 71. Con-
ciliu liberu. adductis ejus notis.*

TITVLVS VIII.

De conjugio leproforum.

CAPVT I.

Alex. III. a Cant. Archiepiscopo.

REVENIT ad nos, quod cum ii, qui lepræ morbum incurrunt, de b consuetudine generali à communicatione omnium separantur, & extra civitates & villas ad loca solitaria transferantur, nec uxores viros, nec viri uxores suas taliter ægotantes sequuntur, sed sine ipsis manere præsumunt. Quoniam igitur cum vir & uxor una caro sint, & non debet alter sine altero distingi & esse, f. t. p. A. l. p. m. quat. si qui sunt in provincia tua viri, vel mulieres, qui lepræ morbum incurrunt, ut uxores viros, & viri uxores sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, sollicitis exhortationibus inducere labores. Si verò ad hoc eos inducere non poteris, eis artius injungas, ut uterque altero vivente continentiam servet, & si qui mandatum nostrum servare contempserint, eos contradictione & appellatione cessante, vinculo anathematis constringas.

NOTÆ.

A. *Ant.* Ita etiam legitur in prima collectione, *Sub hoc tit. cap. 1. & post Concil. Lateran. p. 37. cap. 1. de leprosis. De Cantuar. Ecclesiâ egi in cap. 1. de rescriptis.*

b. *De consuetudine.* Apud Hebræos ex lege Moïsa relata Levitici cap. 13. cum sequenti, Numerorum cap. 12. Paralip. lib. 2. cap. 26. apud Catholicos ex generali consuetudine, cap. 4. de Clerico ægotante, cap. 2. ubi alia dedi, de Ecclesiâ, adiff. in tantum ut nec manere intra urbes deberent, sed extra earum portas in solitariis locis: unde apud plerisque,

transportati appellantur, ut apud Cassiodorum lib. 10. epist. 30.

c. Esse diutius. Unde tenetur oxor sequi maritum vagabundum quocumque, si talis fuit tempore contracti matrimonii, & esse scivit, ut sunt historiones, & circumforanei, ut probant Tiraquel. in l. 1. c. conub. n. 39. Ofsualdus lib. 13. Parap. cap. 31. littera M: & si movet domicilium, omnino eum sequi cogitur, Covarr. de matrim. p. 2. cap. 7. num. 7. nota obstantem padro, quo maritus cavet se non discessurum à domicilio uxoris, ut defendit idem Ofsualdus lib. 12. comment. Dond. cap. 21. littera B, & disto cap. 21. littera M.

CAPVT II.

Idem a Baionen. Episcopo.

QUONIAM nemini licet (exceptâ causâ fornicationis) uxorem dimittere, constat quod si mulier leprâ percutsa fuerit, seu b aliâ gravi infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem, si continere nolunt, & aliquam, quæ sibi nubere velit, invenerint, liberum est eis ad & matrimonium convolare. Quod si virum, si uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigar, generali præcepto à Apostoli, quod exigitur, est solvendum, cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.

D.D. General. in Decretis, Tom. IV.

M 1 NOTÆ.

NOTÆ.

¹ **Aion.**] Ita legendum est, non *Bajorum*, ut legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & probavi in *cap. super eo*, *tit. antecedenti*, ubi extat alia pars huius textus.

² **Alia gravi.**] Simili videlicet lepræ, quæ tamen illa sit, fusè pro expositione bullæ Pii V. quæ in-

cipit, *Decori & honestati*; quæ permittitur certis in casibus inonialibus egressis & monasterio, agunt Gibalinus de *clausura regul. disquis. 1. cap. 6. §. 1.* Michaël à Soto in *tratt. de infirmit. monial.*

Marimonium.] Quod valet etiam si conjux ignoret conjugem leprosum esse, quia error circa salutem non irritat matrimonium. Mantique *differ. 9. 10. 1. d. Apostoli.*] 1. ad Corinth. cap. 7.

CAPUT III.

Urbanus III. a Episcopo Florentino.

Litteras fraternitatis tuæ debitâ benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate tuæ fidei, & devotionis effectû, ad honorem, & commodum tuum abundantius provocamur. Verum quia postulasti, utrum si postquam *b* sponsalia inter aliquas legitimas personas contracta fuerint, antequam viro mulier tradatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat, vel se ad secunda vota transferre: tuæ sollicitudini respondemus, quod ad accipiendam eam cogi non debet, cum inter eos matrimonium non fuerit consummatum.

NOTÆ.

¹ **Lorentino.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. fin. & post Concil. Later. p. 50. cap. 63.* Julio videlicet. De Ecclesia Florent. plura adduxi in *cap. 31. de elect.*

² **Sponsalia.**] De futuro, adiecit Raymundus, ut tolleret ingentem difficultatem, quam statim expenderemus.

³ **Consummatum.**] Post hæc verba in *d. cap. 63. Concil. Lateran.* sequuntur verba textus in *cap. de illis, de divorciis, cap. de uxore 7. de sepulch.* qui textus ad eandem Decretalem spectant.

COMMENTARIUM.

Ex his tribus decisionibus sequens communiter deducitur assertio: *Lepra superveniens dissolvit sponsalia de futuro, non verò matrimonium, immò conjugēs tenentur simul cohabitare, debitumque sibi invicem reddere.* Probat enim textus in *cap. si uxorem, cap. omnes, cap. hi qui 3. 9. 7. cap. quemadmodum, §. quod si post, de jurejur. cap. ex parte 2. de convers. conjug.* Illustrant Sanchez lib. 9. de *matrim. disp. 24. Batil. eod. tract. lib. 10. cap. 14.* Gibalinus de *clausur. disquisit. 1. cap. 6. §. 5.* Paulus Zacchias lib. 2. *qq. medicolegal. lib. 2. tit. 3. & consil. 36.* Petrus Gregorius lib. 3. *paris. tit. 10. cap. 5. & in cap. 1. de spons. num. 51. & in cap. 2. eod. tit. n. 12.* Cajac, & Canisius in *presenti.*

Sed pro dubitanti ratione in præsentē assertionem ita insurgo: Leprosi ab omni prorsus humano confortio arcentur, adeo ut extra civitatem projiciantur: unde Job, quia leprâ percussus fuit, *c. 9. Job. vers. 31.* extra civitatem ejectionis in sterquilino fuit, cum id servarent Iudæi ex patrio more, quod deinde divinâ lege acceperunt Iudæi, ut testatur D. Chrysostomus *humil. 4. in Job*: adeoque leprosi arcebantur à communione cæterorum, ut ne quis incautus in illos incideret, jussit Deus certa in vestimentis signa habere, ut ita dignoscerentur, juxta illud Job *d. vers. 31. Sordibus iminges me, & abominabuntur vestimenta mea.* Et primis Ecclesiæ scæculis à communi hominum consortio extra urbes segregabantur. Concil. Lugdun. 2. *can. 6.* & peculiaris Ecclesiæ illis assignabatur, *cap. 2. de Eccles. adific.* ubi probavi; nec cum cæteris fidelibus orabant, sed inter energumēnos, & excommunicatos referebantur, *can. 17. Concil. Ancyrani*: unde licet adeo stricta sit obligatio clausuræ monialium, tamen ob lepram supervenientem licet illis à claustris exire. Pius V. didâ suâ constitutione, quam explicant Michaël Sotus, & Gibalinus *ubi supra.* Igitur cum hoc contagii periculo non est

cogenda conjux cum conjuge leproso cohabitare, illique debitum reddere; sed potius matrimonium dirimendum est. Accedit, nam matrimonium ratum quoad vinculum patum distat à consummato, ut probavi in *cap. ex publico, de convers. conjug.* Sed matrimonium ratum dissolvitur per lepram supervenientem, *cap. fin. hoc titulo*, ibi: *Cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.* Ex quibus deducitur matrimonium ratum inter eos celebratum fuisse: igitur & similiter consummatum dirimetur ob lepram supervenientem.

Quâ dubitanti ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, affectus cutaneos varios recenseri, ut impetigo, quæ à Græcis dicitur *αἰχμή*, à Latinis serpigo; & hoc præcipue, quando transit de una parte in aliam, à terendo: etiam vitiligo, quæ præcipue in facie oritur, & nihil aliud est, quàm malus habitus ipsius, quod Hispanè solet appellari, *pañio*; & iste affectus præcipue nascitur in cute; & appellatur ab Arabibus Morphea, & aliquando hic affectus carnem attingit, & tunc dicitur à Græcis *λεῖψα*, sive *λεῖψα*, sive alba, sive nigra, secundum naturam humoris; in capite etiam in domo scabiei datur cum mutatione coloris, & dicitur tinea. His affectibus confusus est alius, qui lepra communiter dicitur, cujus materiam eandem esse cum materia scabiei, ex Oribasio tradunt Fracastorius lib. de *contagio*, & Mercurialis lib. de *affectibus cutaneis*. Lepra ita communiter diffinitur: *Est asperitas cutis cum pruritu, & corporis colligatione, ex humore melancholico ortus, depascens profundas cutis partes, insensu squammarum piscium ex se missens.* Aëtius lib. 14. *cap. 134.* Vocatur à Græcis *λεῖψα*, propter magnitudinem & diuturnitatem affectus, & propter cutis asperitatem; nam sicut in elephantibus est asperitas cutis, ita in laborantibus lepra. Similiter appellatur morbus leoninus, quia in superciliis fit tumor laxus ad similitudinem superciliis cadentis in faciem Leonis, quia in illo propter nimiam aduersionem bilis fit atra. Quando lepra est cum pruritu, & asperitate, & squamis, est lepra simplex; quando verò fit cum majori pruritu, & squamis durioribus, causans profundiora ulcera, tunc est media, & quasi aliter generis: si verò adhuc magis perseveret, tum in diuturnitate, tum quia putredini putredini supervenit deterius coniungit, tunc fit lepra quasi alterius generis, & est valde gravis, & fœda; quod facile cognoscitur ex signis reperitis in patientibus lepram; nam color faciei, & totius corporis immutatur, resimatur nasus, labia fiunt crassiora, intumescit frons cum

4.
CONCLU-
SIO TRA-
DITUR, ET
PROBATUR.

5.
EXPONAN-
TOR PRÆ-
SENTIS AS-
SERTIO.

6.
DE LEPRO
ET ALIIS
SPECIEBUS.

cum quibſdam eminentiſſis tuberoſis, difficultas reſpirationis, vox rauca, & humor ita eſt acer, ut corrodat cartilagineſ & oſſa; decidunt capilli, anhelitus foret: proveniſ hic morbus ab humore atrabiliario, & venenoſo, qui fit ex ſanguine craſſo & ſæculento, & ex humore biliſo aduſo; & tunc lepra eſt magis mitis, quia fit ſine ulcetiſ, unde lepra elephanſiſ nihil aliud eſt quàm tumor univerſalis acroſiſ, & hæc loſſiſmitas eſt contagioſa, non ſolum per contactum, ſed ad diſtans, quia ſomitum relinquit; ideo concubitus valde periculoſus, & præter hoc periculum, eſt effectus valde chronicus, ac ſqualidus, & ita relegantur ad commercio leproſi Cornel. Celfus lib. 3. c. 25. Serenus Sammonicus ibi:

*Eſt elephan morbus triſtiſ quoque nomine dicitur,
Non ſolum turpantiſ infantiſ ora papilliſ,*
Sed citò precipitiſ funeſto ſata venenoſ.*

Paulus Zacchias tom. 1. q. 9. Medico legal. lib. 7. tit. 3. Plura de lepra & leproſiſ Philippus Camerac. cent. 2. hær. ſucceſſo. cap. 74. Beyerlinch in theatro viæ humane, tom. 3. verbo Leproſa.

His ſuppoſitiſ ratio præſentis aſſertionis ex eo proveniſ, nam cum quælibet infirmitas ſupervenient, etiam furor, non dirimat matrimonium, cap. bi. cum ſequentiſ, 32. queſt. 7. leg. pater. ff. de hiſ qui ſunt ſui, l. 1. mariano, §. ut. ff. de ritu nupt. ideo lepra ſupervenient non diſſolvit matrimonium: facit ultra individuum vitæ conſuetudinem ratio adducta ab Ulpiano in leg. ſi cum datem 22. §. ſi cum datem, ff. ſoluto matrimonio. ibi: Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris maritum, vel uxorem viſi participem eſſe. Uxor enim eſt ſocieta omniſ fortunæ bonæ & malæ, l. 1. ff. de ritu nupt. l. 1. ff. rerum amitt. & ſicut felicitas mariti augeſt felicitatem, & honorem uxoriſ, l. ſi liberam 28. C. de impet. & particeps eſt infortuniarum viri. Lucanus lib. 22.

Non me latere ſociam, reſuſque ſecundis

Accipis: in curæ venio, partemque laborum.

Tacitiſ de moribus German. ibi: Ne ſe mulier extra virtutum cogitationeſ, extraque beliorum caſus paret, ipſiſ inſipientiſbus matrimoniū aſpiciſ admetnat uxore laborum, periculorumque ſociam. Ideo in leg. 1. C. de repudiſ, ejus in illeſiſ propoſitum laudatur, quæ propter caſum adverſum, in quem mariſus incidit, non mutat uxoriſ affectionem, Celebre, & dignum memoriâ eſt, quod reſert Juſtinus lib. 3. de uxore Agæſtiſ Regiſ Sicilia, quæ cum morituro maſto in Egyptum tenueretur, ægrè ab eo diſſuſa dicebat, nubendo ſe non propter tantum, ſed omniſ fortunæ iniſſiſ ſocietatem. Extat exemplum elegans conjugalis fidei in ſimilibus incommodiſ, ſed quod chriſtiana religio imitari non permittit, apud Plinium lib. 6. epiſt. 24. Illuſtrant Petrus Gregorius in cap. 1. de ſponſ. num. 51. Valenzuela conſil. 31. num. 4. Arnulphus de jure connub. c. 6. ſeſt. 9. Reſt ergo in præſentis doctur, ob lepram ſupervenientem, vel aliam infirmitatem non diſſolviſ matrimonium, nec quoad vinculum, nec quoad thorum; immo conjugem ſanum teneri leproſo reddere debitum, & cum illo cohabitare; ſi autem ſponſalia tantum d. & futuro fuerint celebrata, quia in eiſ non adeſt ratio indiſſolubilitatiſ, ut in matrimonio, ideo ſponſalia ob lepram, ſeu ſeditatem ſponſo ſupervenienteſ diſſolvuntur, ut probavi in c. de ſponſ. multa enim matrimonium contrahendum impediunt, quæ non dirimant contrahendum, quæ admodum 25. de jorejur. ſic apud Paulum lib. 2. ſentent. tit. 19. patria poteſtiſ impimento eſt, quo minus nuptiæ legitime ſint, quæ ſilius

D. D. Gonzal. in Digeſtal. TIT. 1V.

familiaſ ſic conſenſu patris contraxiſ; contrahet tamen ſuſtinentor contemptatione publice honeſtatiſ. Poſterioriſbus quoque conſtitutioniſbus inductum eſt, ne deportatio, vel aquæ & igniſ interdictio, aut in metallum damnatio matrimonium reſeſderent, cum contrahendum præſentibrent, ſ. rei uxoriſ 24. C. de donat. inter præſent. l. 2. Juſtiniani.

Nec obſtat dubitandiſ ratio ita adducta, cui facileſ reſponderetur ex ſuprà traditiſ lepræ differentiſ; nam ſi lepra ſit tinea, vel morbus comitiſaliſ, quam malam ſcaſhem vocat Horatiuſ in arte poetica:

Pi mala quem ſcabies, aut morbus Regiſ urget;
matrimonium non diſſolvitur, nec quoad thorum, quia ex ea non ita gravis ſcaſtiſ datur, aut infectio timetur; ſi autem lepra ſit omniſ deſterrina, elephanſiſ ſiſ videlicet, quæ totum corpus, immo etiam ipſa oſſa vitiantur, ut ait Corneliuſ Celiuſ lib. 3. c. 25. quæ caſtratione impeditur, ex parte 5. de corp. iniuriſ, cum continet morbum ingravēſcentem, forſidum, & contagioſum, præter cauſam divortio quoad thorum, ex adductiſ pro dubitandiſ ratione, Textuſ verò in cap. 1. & 2. hœtiſ accipiendiſ ſunt de præſente lepræ ſpecie, non ita contagioſa, aut forſida. Difficiliſ eſt quod expendeſbamus in c. fin. hœtiſ, pro cuiuſ ſolutione diecudum eſt ſponſalia de futuro diſſolviſ per lepram ſupervenientem, d. c. quæ admodum, de jorejur. non verò ſponſalia de præſenti, quæ eam ſirma ſint, & indiſſolubiliſ ratione ſacramentiſ, non poſſunt diſſolviſ per ſupervenientem lepram. Et licet textuſ in d. c. fin. ſatis dubiuſ eſſet in prima collectione, & ideoſ ambigeretur, an de ſponſaliſbus de futuro; vel de præſentiſ in eo ageretur, Raymunduſ ut omniſ dubitationiſ cauſam tolleret, forſan ex Gregoriſ IX. authoritate adjeceſ ea verba, *Sponſalia de futuro;* & ita cognoviſt Urbanuſ III. non de ſponſaliſbus de præſenti, quæ faciunt verum matrimonium, ſed de ſponſaliſbus de futuro ſenſiſ.

Sed ſuprà traditiſ valde opponitur textuſ in c. quod propoſuſſiſ, 2. q. 7. ubi conſulſt Gregoriuſ à Bonifacio, utrum viro, cuiuſ uxor propter infirmitatem debitum reddere nequibat, liceret ſolvens matrimonium celebrare; reſpondit, bonum eſſe, ſi ſic permaneat, ſi autem noluerit, poſſe aliam uxorem accipere; ergo propter infirmitatem ſupervenientem, tam quoad thorum, quàm quoad vinculum matrimonium diſſolvitur, & per conſequenſ non reſt in præſenti doctur, per lepram ſupervenientem conjugi non diſſolviſ matrimonium. Agnovit difficultatem Gratianuſ in cap. cum uxore, §. quomoiſ, rad. cauſ. & queſt. 6. docet Gregoriuſ in eo textu ſpecialiſter indiſſolliſ Angliſ noviter ad hanc converſiſ, ut ob gravem infirmitatem uxoriſ poſſent cum alia matrimonioſ contrahere, Sed illuſ meritoſ reprehendit Gloſſa in d. c. quod, verbo *Nubat*, quæ textum illuſ accipit de ſponſa de præſentiſ nondum cognitaſ & per conſequenſ de matrimonio rato tantum, quod diſſolviſ poſuit Pontificiſ authoritate. Gloſſuſ ſequitur Baſil. lib. 7. de marit. c. 32. qui docet quod licet authoritate Epicoſpiſ ſimile matrimonium diſſolviſ nequeat, quia cum olim ambigeretur, an ſicut ſponſalia de futuro, ita & matrimonium ratum per ſupervenientem infirmitatem diſſolveretur, in Concil. Aurelian. can. 11. ita enunciatuſ fuit: *Matrimonia contrallaſ, infirmitatib. accedenteſ, nullaſ voluntariſ contrarietateſ ſolvantur;* tamen Pontifex poſeſt huiſmodiſ matrimonium diſſolvere. Sed hanc Gloſſæ ſententiam reſiſtit

8.
D. VOL-
TERE
TAMEN 28
TIO.

9.
ESPON-
TIONE
CAP. 31
Q. 2.

7.
TACITUS
SARON
CIBARI.

M 3 P. 137

P. Gregorius in cap. 1. de sponsal. num. 27. ex eo, quia sponsa de presenti habetur ut vera uxor, quæ relinqui, aliâ superinductâ, non debet, cap. penult. de sponsal. cap. 1. de sponsa duor. Quare his omissis veritûs dicendum est, Gregorium in d. cap. quod proposuisti, agere de muliere, quæ inventa est ita actâ, & inutilis matrimonio, ut cognosci à viro non possit, propter ægritudinem, quam ignorabat maritus tempore, quo matrimonium contraxit, quia eo casu matrimonium nullum est, cap. 1. de frigidis & malef. ubi dicemus. Quo modo etiam accipiendus est Stephanus Papa II. in responsis datis cum esset in Carisiaco villa, relatis tom. 17. Regie editionis, ubi cap. 2. ita ait: Si quis se in conjugio copulaverit, & uni eorum contigerit ut debuium reddere non possit, non liceat eos separare, nec pro alia infirmitate, excepto si demonii infirmitas, aut lepra macula supervenerit. Ceterum si ab his duabus infirmitatibus liberi fuerint, invicem conjuncti unus alteri servitium exhibeat. Etc. 9. ibi: Si sanus vir leprosum duxerit uxorem, & postmodum ei superveniat lepra, postpositâ negligentia tales separantur, ne concepti filii lepra macula polluantur. Si autem infirmitas illa superveniret matrimonio jam consummato, nullo modo posset dissolvi. cap. si uxorem 32. q. 7. ita textum illum acceperunt Bellarminus lib. 4. de R. Pontificer, cap. 13. Balboa in cap. gaudemus, de divorciis, P. Gregorius in d. cap. 1. de sponsal. num. 27. quo casu accipi debet canon 16. Concilii Compendiensis, ibi: Si vir

leprosus mulierem habeat sanam, si vult ei donare comestum, ut accipiat virum, ipsa femina, si vult, accipiat, similiter & vir.

Ex supra traditis exponendus est canon S. Timothei, relatus à Theodoro Balsamone fol. 1066. in hæc verba: Si aliquis uxor spiritui corripitur, ut ferreos etiam compedes, & manicas gestet, vir autem dicat, non possum continere, & velis aliam accipere, debetne aliam accipere, an non? Resp. In hac re quidem adulterium intercedit, nec inventio quid de ea re respondeam; spirituali tamen sententia non debet. In quibus verbis expressè docet Sanctus, committi adulterium ab eo conjugæ, qui ob infirmitatem alterius secundas nuptias contraxit. Difficile tamen est, quod dicit Sanctus, tantum ex spirituali sententia cum nubere non debere. Sed respondendum est, Sanctum Timotheum respexisse ad constitutionem Leonis Imperatoris in Novel. 111. & 112. ubi permittitur marito post tres annos dimittere uxorem perpetuâ infantiâ laborantem, aliamque accipere. Similiter & uxori post quinque annos. Harmonopolus lib. 4. Promptuarii. Unde S. Timotheus non secundum jus civile, & seculare, cum juxta illud eo casu divorcium permitteretur; sed juxta sacros canones rectè Sanctus dixit, ex spirituali sententia, idest juxta sacros canones, & Ecclesiæ leges, adulterium committi: docuit Theodorus Balsamon in notis ad ipsum canonem.

IO.
EXPO-
NITUR LOCUS
TIMO-
THEI.

TITVLVS IX.

De conjugio servorum, vel disparis conditionis.

C A P V T I.

Adrianus Papa ^a Salzburgenſi Archiepiſcopo.

IGNUM est, & à rationis tramite non discordat, quod ea quæ dubietatis in se videntur scrupulum retinere, ad Apostolicæ Sedis iudicium referantur, ut inde Christi fideles in dubiis certitudinem se gaudent invenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua verò fraternitas de servorum conjugiiis, quæ invitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, Apostolatu nostro, si bene meminimus, requisivit. Super quo tibi duximus taliter respondendum. Sanè juxta verbum Apostoli, prout tua discretio cognoscit, in Christo Iesu neque liber est, neque servus qui à Sacramentis Ecclesiæ fit removendus. Ita quoque nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi. Et si dominis contradicentibus, & invitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc ecclesiastico iudicio dissolvenda. Debita tamen & consueta servitia non propter hoc sunt minus propriis dominis exhibenda.

N O T A.

^a Salzburgenſi.] Ita legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 1. post Concil. Lateran. p. 46. c. 7. habetur, Eborardo Saleberg. in hac sexta collectione legitur, Santeberg. Cujac. in præsentii existimat legendum esse, Eborardo Salzburgenſi: sed omnibus his lectionibus omissis, legendum

est, Eberhardo Salzburgenſi. Salzburgum enim, seu Salisburgum, est civitas Germaniæ, à Latinis Juvania dicta: eam Attila Hunnorum Rex destruxit, & Robertus Rex restauravit anno 580. Ex quinque Episcopis Bavariæ Salzburgenſis primus est, immò ejus Ecclesiâ in Metropolim erecta fuit, quam rexit ex anno 1147. usque ad annum 1164. Everardus Comes ab Hiltpo-

ſteim, a

Item, Abbas Biburgensis, pauperum pater, ut refert Buccelinus tom. 1. *Germania sacra*, fol. 43. unde per consequens deducitur, auctorem hujus textus fuisse Adrianum ordine quartum, qui

antea Nicolaus Hastifagus dicebatur, natione Anglus, ordinis S. Rufi Abbas 4. creatus Pontifex die 4. Decemb. anno 1154. floruitque usque ad annum 1159.

C A P V T II.

Alexander III. *Priori & Prapósito a Mortariensi.*

Proposuit nobis mulier latris præsentium, quod cum vir ejus cum ea diutius perma-
sisset, notam ei conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse
credebat cum eam duxit in uxorem. Cum autem in præsentia venerabilis fratris nostri
b Astensis Episcopi hujusmodi negotium tractaretur, mulier quia ibi gravari time-
bat, ad nostram audientiam appellavit. Quia igitur tam eam, quam viro suo veniente,
post aliquantulum moram præfatus vir inconcussa lite recessit, d. v. p. a. f. p. m. quat.
cum propter hoc fueritis requisiti, partes ante vestram præsentiam convocetis, & ve-
ritate super his diligenter inquisita, si vobis constiterit, quod idem vir cum præfata mu-
liere, postquam illam audivit ancillam, carnalem habuerit consuetudinem, ipsum monere
curetis, & appellatione remotâ districtè compellere, ut eam sicut uxorem accipiat, &
maritali cura pertractet: si verò aliter fuerit, causam diligentius audiat, & eam sine
favore & gratia personarum, sublato appellationis remedio infra duos menses sine ca-
nonico terminetis. Ita tamen quod si sententia divortii inter eos data fuerit, mulieri
pecuniam, quam præfato viro & pro dote concessit, sicut justum fuerit, restitui fa-
ciatis.

N O T Æ.

i. a **M***ortariensi.*] Ita etiam legitur in prima
collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* pro cujus
inscriptionis expositione sciendum est, inter con-
gregationes canonicorum regularium ordinis D.
Augustini, non inferiorem esse congregationem
Mortariensem sanctæ Crucis, ita dictam ab oppi-
do Mortario, sive Mortatia i quod oppidum
apud Insubres est in planitie, quæ Papiensem
Comitatum à Novariensi determinat, à sylvis &
nemoribus Sylvabella olim nominatum, sed post
cladem à Desiderio Rege Longobardorum ac-
ceptam, qui cum Carolo Magno de summa Re-
gni certans ibidem exercitu cum regno amisso,
captus cum filio & interfectus, regno Longo-
bardorum finem dedit, Mortario, sive Mortaria
deinceps nuncupatum. Prope dictum oppidum
anno circiter 1080. sedente in Pontificatu Gre-
gorio VII. Adamus clericus Mortariensis, vir re-
ligiosus, in suo prædio Ecclesiam in Dei hono-

rem, & sanctæ Crucis magnificentissimam cum
monasterio ædificavit, ubi clericos secundum B.
Augustini regulam viventes accepit, & postea
varii Prioratus cum suis Ecclesiis illi attributi
sunt, ut laicè refert Pennotus lib. 2. *hiflor. canonicor.*
regul. c. 46. inter quas Ecclesias ipsius congrega-
tionis recensetur Prioratus S. Mariz apud Ca-
strum S. Martini, civitatis Astæ, à nobilibus de
Solaro fundatus, nunc unitus monasterio S. Ma-
riz Novæ dictæ civitatis, cujus Priori & Prapo-
sito referibit Pontifex in præfenti, & de ipso
Prioratu plura adducit Pennotus lib. 2. *hiflor. ca-
nonic. regul. c. 28. n. 4.*

b *Astensis.*] Asta, Ptolomeo teste lib. 3. cap. 11.
vulgò *Asti* dicta, est civitas Liguriæ, ad Alpes
Cotiz sita, cujus Episcopus Maioranus dictus
subscriptus Concilio Romano sub Hilario cele-
brato, ut refert Carolus à Sancto Paulo in *geo-
graph. sacra*, fol. 62.

c *Pro dote.*] Quia ubi non est matrimonium,
nec dos, l. fin. ff. de condit. sine causa.

C A P V T III.

Vrbanus III. a *Ariminenfi Episcopo.*

Icet ad ea, super quibus nos fraternitas tua consulere voluit, te sufficere arbitra-
mur, quia tamen ad majorem certitudinem judicium nostrum sollicitudine pasto-
rali requiris, nos ad inquisitiones tuas officii nostri debito respondemus. Sanè super eo
quod ex parte tua propositum nobis accepimus, an mulier postea pro uxore divor-
tium postulare, quod vir, cum quo suæ conditionis ignarâ contraxit, servus monasterii
proponatur, cum è contra idem vir patrem suum, cujus conditionem secundum b lea-
gem provinciz sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisse, & eam claspò & de-
cennio, nec patris, nec suo nomine se status controversiam passum constanter affir-
met, videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis pro parte viri securus judi-
sandum.

N O T Æ.

A *Ariminenfi.*] Ita etiam legitur in prima
collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* idest, Ru-

fino Ariminenfis Ecclesiæ Præfati, qui Cardi-
nalis tituli S. Praxedis creatus fuit à Clemente
III. anno 1190. De Ariminenfi Italiae Diocesi
egi in *cap. licet, de procurat.*

etiam. Quare ad pecudum similitudinem servorum greges dicuntur. Hillig. lib. 7. cap. 26. id ex Iuvenale & aliis probat ex illo *fabry*. 12.

De grege servorum magna, & pulcherrima quaque Corpora, vel pueri.

Cum gregis nomen pecoribus propriè conveniat, l. plenum, §. sed si pecoris, ff. de usu & habitatione, l. servus 81. §. 1. ff. de legat. 3. Et per coronide Seneca offic. lib. 4. cap. 3. sic ait: Si in mari jactis a facienda est, equine pretiosius potius jacturam facies, an servuli vilis. Unde inter eos connubium non dari certum est. Apud Hebræos id observatum fuisse constat ex cap. 21. *Exodi*; & similiter apud Romanos, apud quos tantum contubernia inter eos dabantur, ut docetur in l. servus, ff. ad l. fal. de adul. l. 3. C. de incestu nupt. l. liberorum 220. ff. de V. S. l. 3. C. solut. matrim. l. Lucius 27. ff. de positi, l. Proculus 67. ff. de jure dot. l. ancilla, ff. de condit. & demonstr. l. plerumque 53. de edilit. edit. l. 4. C. de dolo, l. 3. l. de ancilla, C. de liber. causa. Paulus lib. 5. sentent. tit. 20. §. inter servos, leg. Thais 41. §. hæredes, ff. de fideicommiss. libere. l. quæsum 12. §. consubternales, ff. de fundo instruct. l. Stichum 20. ff. de alimentis, Novel. Iustin. 12. & ipsi conjuges dicuntur contuberniales, l. uxorem, §. conciliis & §. concubina, de legatis 3. notat Laurentius Pignorius de servis pag. 14. observavit Amaya lib. 1. observ. cap. 12. n. 30. & filii eorum naturales, non legitimi dicuntur, l. denique §. ff. de pignor. l. Lucius 78. §. 3. ff. ad Trebel. l. plerumque 55. ff. de edilitio edito. l. adoptivus 14. §. idem ff. de ritu nupt. l. cum proponas 4. C. de dolo, l. cum ancillis 3. C. de incestu, l. 3. l. de ancilla 26. C. de liber. caus. l. uxorem 41. §. conciliis, & §. concubina, ff. de legat. 3. l. quæsum 12. §. 33. ff. de fundo instructo, l. Stichus 20. ff. de alimentis, l. Iulius Paulus 81. ff. de condit. & demonstr. l. Thais 41. §. hæredes, ff. de fideicommiss. libere. l. 4. §. 1. de in jus vocand. l. fin. de jure delib. l. adoptivus 14. §. unde, de ritu nupt. leg. omnis 17. §. Lucius ff. de his qui in fraud. credit. l. signoras 3. §. 1. Cod. solut. matrim. l. si servum 33. ad l. Aquil. l. liberinum 4. leg. ex libera 6. C. de juis & legit. Infruant Ant. Augustinus lib. 3. emend. c. 1. Ant. Faber in jurispr. tit. 9. princip. l. illat. 2. & 3. Instituta in princip. de nuptiis; nam cum ad matrimonium delideret voluntas, ut probavi in cap. cum locum, de spons. & mutua corporum traditio; in servis autem voluntas non datur, ex regula legis velle non creditur, ff. de reg. jur. nec etiam potestatem sui corporis habeant, ut ex destinatione servitutis constat, quomodo ergo non possint in nuptias consentire, aut corpus suum alii tradere. Quare matrimonia a servis sine voluntate dominorum contracta ab Ecclesia non defenduntur, ut docetur in Concil. Aurel. 4. can. 23. aliis 24. ibi: Quæcumque mancipia sub specie conjugii ad Ecclesia confugerint septa, ut per hoc credant posse fieri conjugium, minime si licentia tribuantur, nec tamen conjunctio à clericis defenferetur. Cabilon. 2. can. 30. cap. fin. 29. quæst. 2. D. Basilus ad Amphilocho. can. 42. ibi: Quæ sine his, qui habent potestatem, sunt matrimonia, sunt fornicationes: nec ergo vivente patre nec domino his conveniunt, sunt ab accusatione liberi, donec conjugio domini annuerint, tunc enim accipit firmitatem conjugium. Quod & observatum fuisse apud Longobardos constat ex lib. 2. tit. 12. leg. 10. & 11. apud Gillos ex leg. Salica, tit. 4. §. 2. & in addit. 3. ad capitul. cap. 18. ibi: Dicitur nobis est quod quidem legitima servorum matrimonia potestativa quadam pra-

sumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum: Quod Deus conjunxit, homo non separet, unde nobis visum est, ut conjugia servorum non dirimantur, etiam si diversos Dominos habeant, sed in uno conjugio permanentes dominis suis serviant, & hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum. Ergo non rectè in præsentì docetur, inter servos legitimum dari matrimonium. Accedit, nam si vera esset ratio adducta in cap. 1. hoc tit. videlicet, quod nec liber, nec servus est à sacramentis Ecclesie removendus, sequeretur quod nec à sacramento Ordinis arceretur: sed tam juxta antiquos, quàm novos Ecclesie canones, servi ad Ordines sacros admitti non possunt, nisi prius à Dominis plenè manumittantur, cap. 1. ubi probavi, de servis non ordin. Igitur ratio ibi adducta à Pontifice sustineri non potest. Deinde secunda pars præsentis assertionis difficilis redditur ex eo nam si error vitaret matrimonium, sequeretur illud etiam vitari propter errorem circa qualitates virginitatis, nobilitatis, seu divitiarum: sed talis error non vitat matrimonium, ut probant Covarr. in 4. 2. part. cap. 3. §. 7. n. 8. Bronchoist. enantioph. cent. 3. assert. 3. Molina de justitia lib. 2. tractat. 2. disp. 352. Basilus lib. 4. de matrim. cap. 22. Guzman de verit. jur. verit. 17. per totam. Igitur nec error circa conditionem vitat matrimonium.

Adhuc tamen defendaenda est præsentis assertio, pro cujus expositione scire oportet, quod est naturæ statu inspecto conjugium verum esse potuit inter servum & ancillam, quia ad ipsam conjugii naturam nihil deest in tali conjunctione; tamen jure civili inter personas servili necnisi mancipatas contubernium esse, non matrimonium, l. 14. ff. de ritu nupt. l. parum, Cod. de rei vind. l. 16. C. de possim. l. Severi C. de Decur. l. cum ancillis 3. C. de incestu nupt. l. signoras 3. C. solut. matrim. l. 11. §. 33. ff. de instruct. legat. l. uxorem, §. codicil. de legat. 3. Ulpian. in fragm. tit. 5. §. 11. novel. 12. Iustin. c. 10. ubi Cajac. Alear. lib. 6. parerg. cap. 16. Richard. ad Petron. Satyr. pag. 34. Immo nec inter liberam & servum, vel e contrariis, jus civile connubium admittit; nam priori casu cum mulier servili amore bacchata servo alieno se immiscebat, post trinam denunciationem denunciante domino, & aliis adminiculis accedentibus, in finem cum bonis ipsius transibat in potestatem domini servi. In hac tamen re, ut in aliis plerisque juris, deterior fuit conditio feminarum, quàm masculorum, cum isti liberi manerent, mulier verò libera appetens impar servi consortium, præmissis dictis denunciationibus, ex Senatusconsulto Claudiano ancilla ipsius domini efficiebatur, l. unie, C. Theodos. & Iustin. de SC. Claudiano. l. ultim. C. de servis fugit. §. ultim. Infrat. de success. sublati, l. Lucius, ff. de positi, l. necto Conjacio ad tit. C. de positi, & lib. 21. observ. cap. 16. Oualdus lib. 12. comment. Donel. cap. 22. Liplius ad Tacitum lib. 12. pag. 317. Pamela ad Tertul. lib. 2. ad uxorem. Et si servus Republicæ erat, citra ullam denunciationem mulier, quæ cum eo miscebatur, ancilla fiebat. Cujac. lib. 6. different. Modest. in l. 1. ff. de accusat. in fine; non è contrario liber homo, quæ ancilla junxerat, fiebat servus, l. si liber, C. de liber. caus. Legibus Francorum præcis non habebatur, ut per rito, imò servus fiebat, cap. 3. tit. 27. legis Salica, ibi: Si quis Francus alienam ancillam sibi junxerit, ipse cum ea in servitio permaneat. Quod & jure Gothorum observatum fuisse constat ex l. 4. tit. 2. lib. 3.

DE CONJUGIO
SERVORUM
MIXTUM
LIBERORUM

lib. 1. legum *Possit. ibi* : Si mulier servo alieno se conjunxerit, aut in matrimonio sociaverit, constet ei tertio dominus servi presentibus tribus testibus, ut ab hac conjunctura distenda, & post trinae ammonitiones, vel constitutionem, si separari voluerit, sit ancilla domini ejus, cujus servo se conjunxit. Unde jure civili ancilla ducta ab eo, qui illam manumittere poterat, manumissa credebatur, ut matrimonium stare posset, l. si si qui 1. 3. ff. de cap. 5. eadem. *Instit. quibus ex causis manumitt. athenic. de nuptiis, §. si verò*; quum doctores exponit Pinel. lib. 1. *selekt. cap. 9. per totum*. Inde lex Italia adulterium non agnoscebat, nisi inter liberas personas, l. 6. in princip. de adult. l. 2. C. *est. tit. l. Titia* 59. in princip. de manumiss. testam. l. plurimumque 38. de adult. edit. l. 3. de incestu nuptiis, l. 41. §. concub. ff. de legat. 3. l. solius si de condit. & demonstr. l. 20. §. liber. de instrumentis legat. l. 3. t. de statulib. l. 41. §. heredes, de fideicommiss. liber. l. 1. c. de olim. legat. Suetonius in Jul. c. 41. Columel. lib. 1. de rust. cap. 18. quippe indignum censibat Augustus, cetera maiestatemque connubii esse iustis, sacrisque nuptiis communes esse cum contubernio servorum leges, fuisseque in servis quætelam violatæ contubernii, actione legis Aquilia, injuriarumve, seu judicio Prætoris de servo corrupto, l. 2. in fine, de adulteris, l. 15 de injuriis, l. 29. C. *est. tit. l. 9. §. 1. de servo corrupto*, l. ult. de officio Præsidis, Paulus 1. sem. tit. 2. §. 1. Amplius eodem jure civili attentio, connubium, quod est ius matrimonii legitimum, l. l. idiorum lib. 9. orig. cap. 8. non dabatur nisi inter aequales cives Romanos, aut inter eos, quibus jus connubii datum erat, cum id nominatim concedebatur. Cicero in Topic. Si mulier, cum fuisset nupta cum eo, cui connubii jus non esset, nuntium remisit; quoniam qui nati sunt, patrem sequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Ibidem Boetius: Non omnibus, inquit, connubium erat cum Romanis, nec erat propria jure contraria, quæ non aut inter civem Romanum, civemque Romanum legitur, aut cui Princeps, populusve civitatem, vel connubium permittisset, eo scilicet modo, ut in potestatem parentum liberi redigerentur. Seneca lib. 4. de beneficiis, ibi: Fratri tibi filiam in matrimonium, postea peregrinus apparuit, non est mihi cum peregrino connubium. Vlpianus lib. 3. regul. Connubium habent cives Romani tum civibus Romanis, cum Latinis autem & peregrinis ita, si concessum est. Livius lib. 4. & 38. Campani cum eis S. C. conferre Roma censori coegissent. (nam antea incertum fuerat ubi censerentur) petierunt ut sibi cives Romanos ducere uxores liceret. Pari instituto libertinis connubium tum ingenuis non fuit nisi ex beneficio, ut in casu Phœcenie relato à Livio lib. 39. Illustrat Alciator de Ducibus lib. 3. c. 1. Ut primum verò Antonius Imperator omnes liberos homines, qui in orbe Romano sunt, jure Romanæ civitatis donavit, l. in orb. ff. ad municipalem, omnibus qui ad Romanum Imperium pertinebant jus connubii fuit. Prudentius lib. 2. contra Symmachum.

—Conveniunt nunc per gentilia fulcra

Extendi ad jus connubii: nam sanguine mixto
Texitur æternis ex gentibus præputa.

Divus Augustinus lib. 5. de civitate Dei, c. 7. Humanissimum factum est, ut omnes ad Romanum Imperium pertinentes societatem acciperent civitatis, & Romani cives essent, ac si esset unum, quod erat ante paucorum. Carolus Sigonius lib. 1. cap. 9. Constantinus de sponsalibus fol. 66. Idcircoque ingenuorum cum libertinis nuptiæ iure antiquo improp-

habantur, ut ex Cicetone probat Lippius ad Tacitum lib. 3. annal. Balduinus ad l. Iuliam, & Pacium, pag. 95. Hothomannus de rim. nupt. c. 2. ad finem. Ex licet postea permitteretur matrimonium cum libertinis, ne tot impedirentur matrimoniis, legibus Julia & Papia expressè cautum fuit, ne Senatores, eorumque liberi libertinis in uxorem ducere possent, l. lege 1. 3. ff. de rim. nupt. Illustrat D. Ramos ad l. Jul. & Pap. c. 3. n. 1. in Græcia autem, Carthagine, & Apulia serviles conditiones appellari constat ex Plauto in prolog. Casina, ibi:

Quid istud est, serviles nuptiæ?

Servilis uxorem ducere, aut poscere sibi?

Novum autem erant, quod fuisset gentium.

At ego aio hoc fieri in Græcia, & Carthagine,

Ex his in nostra terra, atque in Apulia.

Majore opera tibi serviles nuptiæ.

Quam liberales curari solent.

Notavit Grotius lib. 2. de jure belli, c. 5. n. 15. in notis, Aristæus lib. 1. de republ. c. 3. fol. 8.

Hæc procedebant Cæsarum legibus. Pondus si institutum divinum, & legem naturæ consilium, ubi neque servus, neque liber invenitur, delectu personarum insuper habito, jus connubii & matrimonii omnibus impetitur fuit, parvipensâ servitutis conditione, quam naturæ non habuit, neque divina lex à conjugali exceptit lege. Quapropter jure canonico res longè aliter se habet quàm jure civili, quia jus canonicum non considerat statum fortunæ hominum, sed naturæ eumque omnibus hominibus unus fit Deus, ita unam existimat esse legem matrimonii inter ingenuos & servos, c. 1. 29. q. 1. Vnde l. idiorum Pelusota lib. 1. epist. 471. ait: Servis tanquam nihil istis attendam est; homines enim illi, & nostri infansunt, anticipata quippe opinio, vel belli fortuna, vel vis armorum eos in aliorum possessionem redegit: at verè omnes unum, atque idem sumus, sive naturam, sive fidem, sive statum judicium spectemus. Deus enim unus est, tum quo omnes (omnis unum genus, ac proles, ut ait Pindarus ad. 6. Næmorum: & saltem unum omnes in Domio sumus, sive dives, sive pauper, sive servus, sive liber, sive sanus, sive æger, & atque unum omnium est, ex quo & omnia Cœlitus. Denique tam servorum quàm liberorum redimendorum gratiâ venit, eodè loco habens omnes præcepta sua servantes, quemadmodum & qui ex Jacob, tum ex liberis, tum ex servis progeniti sunt filii, omnes eodem jure fuerit, ut dicit Iustinianus Martyr dialog. cum Triphone. Ius ergo canonicum considerans omnes homines aequales, & per consequens à naturæ liberos, ideo nec servum, nec liberum à sacramento matrimonii esse removendum censuit. Quia etiam ratione motus Imperator Alexius Comnenus in nov. l. 9. de testam., quam refert Balsamon in can. 85. Synodi 6. cum addidisset matrimonium servorum fieri sine facta benedictione, ita caventibus dominis, ne servorum dominum ex ea causa amitteret, iussit, ut benedictio adhiberetur: Vnus enim, ait, est Dominus omnium, una fides, unum baptisma: & quod ad fidem quidem attinet, dominis, & servitulis differentiam non agnoscamus; omnes enim sumus ex aqua servi ejus, qui nos sua divina & vivifica sanguine redemit. Vnde non infabuliter quiri potest, cum arguo iure canonico matrimonium subsistat inter servos, & inter hominem liberum, & ancillam sciens illud contrahentes, an hodie si dominus in uxorem ducat ancillam, illi libertatem dedisse credatur, ut iure civili procedebat. Et videbatur, quod non

5.
De alienam
matrimonii
ex iure
canonico
eo.

non, cum necessitas, quæ libertatis tacite inducenda jure civili, ob ejus rigorem adertat, atque jure canonico non vigeat. Nec videtur absurdum, quod eadem maneat conjuga, & ancilla conjugia, quia etiam novum non est, quem esse filium, & servum patris, l. unica, ff. pro derelicto, l. unica, D. communia de manumissis, notant Glossa verbo Patrem, in §. eadem, Insist. quibus ex causis manumissus. Gama de off. 65. n. 1, & etiam sententia jure antiquo civili uores in maritorum manu, potestatemque conveniebant, Vlpianus in fragm. tit. 9. & late probavi in c. non est vobis, de spons. Verum adhuc credo iustum, æquumque esse, quod si dominus duarum in uorem propriam ancillam, vel econtra, eo ipso censetur libertatem elargiri. Et quod antea ad dominum nobiscum servum proprio, cum maritus sit caput uxoris, & cui maior tenetur obedire, eum admittimus maritum servum, & dominum uorem, quo maritalis potestas infringatur. Idem & maritus acquirat uxori, cum ipse alias rectum suum dominus sit, l. doce ancillam, C. de rei vend. quæ, & alia expensa à Vigilio in §. est tamen, n. 1, Insist. de hered. insit. suadent, ne maritus servus maneat quando domina eidem juncta est. Et converso quoque dominus, qui propriam ancillam conjugiorum, illi libertatem præsumitur elargiri, etiam sententia jure canonico, quo matrimonium cum ancilla sustinetur; nam maritus uorem tradere debet ut sociam, l. adversus, C. de crimin. expilat. heredit. non vero habere ut servam. Deinde præsumitur prolem velle procreare legitimam, argumento legis si quis 13. C. de captivis, & etiam spacem successione, l. cum ratio 7. ff. de bonis damnatis. Accedit nam maritus, & uxor una eam censentur, c. de iur. de bigamis, c. 1. de conjug. lapres. Igitur non potest aliter ex conjugibus ut servus alterius manere; & per consequens contracta matrimonio inter Dominum & ancillam propriam, libertas data creditur, quod apud nos desitum extat in l. 2. tit. 13. l. 6. tit. 12. part. 4. defendit Pinel. lib. c. secl. c. 8. u. fin.

Secundæ partis hujus assertionis ratio provenit ex errore, qui adest circa conditionem conjugis: ea contracta enim matrimonio cum servo gravis injuria fit conjugii libero, læditurque bonum proles, quæ non potest commodè nutrirī & educari, cum omnia, quæ servus acquirit, domino acquirit. Et tandem adversatur mutua cohabitatio, quandoquidem servus debeat in domo domini habitare, & ab eo possit in remota partes mitti. Accedit, quod error tollit consensum, quia servus absolutus in obiectum existimatum, & ab alio avertit agentem omnino, l. si quis per errorem, ff. de iurisdic. l. nihil tam contrarium, ff. de reg. jur. quare error in corpore omnes vitiat contractus, l. quod tamen 14. l. in venditionibus 69. ff. de contrahenda empt. l. inter 81. §. 1. l. continens 127. §. 1. de verb. obli. Pichard. in §. 1. de emptione, & in §. 28. §. 1. de assenib. Donellus 4. com. 16. ubi Olsald. tit. A. Faber in l. 19. de minoribus, Donellus in d. l. 8. §. 1. Unde iuste Ecclesia statuit errorem conditionis servilis omnino irritare matrimonium: est tamen hoc impedimentum tantum juris positivi, quare apud infideles matrimonium cum simili errore celebratum, validum est, ut cum D. Thoma resolvunt Rebellen lib. 3. de impediment. matr. q. 3. §. 1. n. 13. pluribus relictis Synch. lib. 7. de matrim. disp. c. 9. n. 16. Atrifens de iure comm. cap. 3. §. 1. qui, & alii de impedimentis matrimonii agentes, plura prosequuntur de hoc impedimento erroris circa conditionem.

privis pariter procedit attentio jure civili, quo inspecto cum servi personam non habeant, & quoad jus civile pro nihilo reputentur, l. quod utitur, ff. de reg. jur. ideo non matrimonium, sed tantum contubernium contrahere valent, Nec obstat quod dicebamus, servum voluntatem non habere, nec posse dominum sui corporis, quod non habet, in alium transferre. Nam licet voluntas non beat in omnibus his, quæ jure civilis sunt, & ex quibus domino præjudicari possit; tamen in his quæ sunt juris naturalis voluntate propria regitur: unde cum matrimonio sit juris naturalis, §. jure naturale Insist. de jure naturali, prohibi in c. 1. de sponsal. ideo etiam invitis dominis illud servi contrahere valent, præque cum cande non lædatur dominica potestas. Deinde quia servus tradit corpus suum alteri conjugii, quantum satis est ad generationem filiorum; quod sufficit ad veritatem matrimonii, attentio jure naturæ: nec hoc impediri potest à domino, quamvis ne tradat illud peccatori, & pro omni tempore. Nec obstant auctoritates Concilii Aurel. 4. & S. Basilii; nam verum credo, primis Ecclesiæ sæculis matrimonia celebrata à servis, invitis dominis, Ecclesiam irritasse, ut expressè constat ex D. Clemente lib. 8. c. 34. ibi: *Fidelis vir, aut famine, servus copulati, vel separati, vel ejiciantur.* Cum enim domini conquerebantur, eo quod fraudarentur servorum ministeriis, ne crederetur Ecclesiam facere servis contra dominorum potestatem, pro rone æquum Ecclesiæ existimavit, ut tantum eum dominoque voluntate matrimonium contraherent; postea vero cum expendere, quod sicut dominus non potest impedire servo suo quin liberè dormiat, & coequet, quia actiones istæ sunt dare à natura ad conservationem individui, ita non potest eum impedire, quin matrimonium contrahat, quia matrimonium est à natura institutum ad conservationem speciei; præsertim etiam cum servus per servitutem tantum amittat privata; ita personalia, quæ ratione servitutis à domino transferuntur, non potest amittere per contrahendi matrimonium, quia hoc potius est jux ipsam humanæ naturæ ad sui propagationem, quàm jus naturale. Non me latet Torrianum pro explanatione Clement. lib. 8. cap. 34. locum illum accepisse de separatione quoad thorum, non vero quoad vinculum; sed cum non satisfaciat prædictis auctoritatibus Basilii & Concilii Aurelianensis sententia defendenda est, quam probat Basil. lib. 7. de matrim. c. 44. Nec obstat argumentum, quod deducebamus à Sacramento Ordinis; nam inter Sacramenta Matrimonii & Ordinis à servis recipienda, duplex datur differentia. Prima, quia per suspensionem sacrorum ordinum mancipatur homo divinis obsequiis pro toto tempore; per matrimonium vero non obligatur reddere debitum, nisi congruo tempore. Secunda est, quod per suspensionem sacrorum Ordinum obligatur suscipiens ad opera civilia naturalibus superaddita, in quibus dominus habet jus & potestatem; per matrimonium vero solus obligatur ad filiorum generationem, quod est opus naturæ, & non cadit sub domini potestate. Nec obstat alia difficultas, contra secundam partem præsentis conclusionis adducta. Pro cuius solutione notandum est, ex cap. unic. c. 9. q. 1. errorem posse quoad expliciter contingere in matrimonio: nam primo potest esse error personæ, ut quando Petrus ea iustitia contrahat cum Maria, & est iustus. Secundum est error conditionis, ut si existimatur

contrahere cum libera, & postea invenit esse ancillam. Tertiò est error fortunæ, ut si existimet contrahere cum divite, & revera pauper sit. Quartò est error qualitatis, ut si existimet esse virginem, & est corrupta; vel quando existimatur pulchra, & est deformis. Deinde nota, quemlibet ex his quatuor erroribus posse ex parte subiecti esse duplicem, ut de ignorantia docuit D. Thomas 1.2. q.6. art.8. nam unus est error antecedens ad consensum, alter est error concomitans consensum, inter quos est duplex discrimen. Primum est, quod error antecedens est causa quare consensus habeatur, ita ut illo non existente, consensus non esset, ut si quis existimans ducere Mariam liberam, divitem, & pulchram, virginemque, illam ducat, non duxurus cognito errore: erat verò error concomitans non est causa consensus, sed etiam concomitatur illum, ut etiam non esset talis error, nihilominus consensus esset: unde hoc genus erroris non inducit ad consensum, sed accedit consensui, ut quando Petrus existimans ducere Mariam Virginem, & divitem, ducit illam, ita tamen, ut idem potius faceret comperto errore, & veritate cognita. Secundum discrimen nascitur ex primo, & illud est, quod error antecedens facit consensum omnino involuntarium, error verò concomitans non reddit illum involuntarium, quamvis non faciat ipsum positivè voluntarium. His suppositis dicendum est, errorem circa personam, & conditionem omnino vitare matrimonium, ex traditis pro ratione dubitandi: errorem verò circa alias qualitates omnino accidentales non impedire matrimonium, quia quamvis omnis error antecedens reddat actum involuntarium, non tamen omnis error facit actum involuntarium simpliciter, sed ille solum, qui est circa substantiam actus, aut circa qualitatem requisitam ad ejus essentiam: ergo licet error circa accidentalia causet involuntariū secundum quid, hoc est circa essentiam actus, de quo fuit error, non tamen causat involuntarium simpliciter, ut latius docent Moraliste de hoc impedimento erroris agentes, Guzman. de veris. jur. d. veris. 17. Gentilis de nupt. lib.3. c.3. Barb. lib.2. voto 19. error enim in matrimonio dari potest circa personam qualitateve personæ. Error circa personam licet in aliis contractibus tantum ad accidentalitatem pertineat, in hoc tamen contractu ad essentiam spectat, cum detur corpus pro corpore; ideo matrimonium irritat, tam inter fideles, quam infideles, cum errans non consentiat, nec ita deceptus cognita veritate non consentiret. Vnde qui contraxit cum Titia, putans esse Sciam, nihil agit, c.unic.29. q.1. cap. tua nos, de spons. Error verò circa qualitatem, etsi sit antecedens, & det causam contractui, non irritat matrimonium, ut error divitiarum, vel pulchritudinis; nam eo casu non contraxit quis motus à causa tanquam à conditione, sed tantum motus ab illa tanquam à causa finali. Hurtado, & alii, quos referunt & sequuntur Trullench. de matrim. c.9. dub.4. Leander eod. tract. disp.10. q. ult. Si tamen error circa qualitatem refundatur in errore personæ, vitiat matrimonium, ut cum quis contrahit cum Maria ut cum filia Regis, quæ verè non est, quo casu matrimonium non subsistit, quæ doctrina tunc præcipue præcedit cum femina erat adhuc contrahenti incognita; nam si quis intendat contrahere cum primogenita Titii, peratque ut ostendatur Petro amico, & non illa, sed alia monstretur, attamen contrahat cum primogenita, valet matrimonium. Trullench ubi supra, dub.3.

Deinde si quis errat in qualitate, dum sub ejus conditione expressa contraxit, matrimonium non subsistit, ut *Contraho tecum si es dives, aut nobilis*: quo casu si conditio vera est, subsistit matrimonium, si falsa, nullum est. Trullench dicto dub.3.

Sed præsentis assertioni primò obstat textus in cap. non omnis 32. q.2. ubi sanctus Leo ad Romanum Narbonensem scribens, ait: *Non omnis mulier iuncta viro, uxor est viri, quia nec omnis filius hæres est patris; nuptiarum autem genera inter ingenuos sunt legitima*. Ex quibus verbis deducitur, matrimonia inter servos contracta legitima non esse: ergo malè in præsentii docetur inter servos, hominem liberum & ancillam, legitimum contrahi matrimonium. Pro cuius textus expositione dicendum est, sanctum Leonem in eo textu asserere discrimen, quod versatur inter uxorem iustè, & legitimè ductam; & inter uxorem non legitimè acceptam, quæ solet appellari concubina, quæ parum distat ab uxore, ut probavi in can.2. Concil. Nibler. & tunc rectè ait sanctus Pontifex, uxorem eam tantum esse, quæ iustè, & legitimè inter ingenuos ducta est, ut jure civili Romanorum procedit, uxorem verò ductam à servo non haberi pro concubina, idest pro uxore injustè ducta, quia cum ea est vetum matrimonium, licet non secundum juris solemnitates celebratum: & ita in eo textu concubina non accipitur pro muliere turpiter cognita, sed pro uxore sine juris solemnitatibus ducta, ut latè textum illum exponens docuit Basiliius lib.7. de matrim. cap.54. & postea Atias de Meis lib.3. variat. cap.40. n.11. unde licet iuxta sacros canones inter servos aut liberum hominem, & ancillam detur verum matrimonium, non tamen quoad jus civile est legitimum, & solemne, ita ut filii sint hæredes cum suite, aut sint in potestate patris.

Secundò obstat textus in cap. unic. 33. q.3. ubi statuit Pelagius, quod si nepos habet patrem servum, avum verò liberum, & de ejus nuptiis agatur, avus consentire debet, non verò pater qui est servus, quia liberum arbitrium non habet. Quem textum ita expendo. Non habet liberum arbitrium servus in nuptiis filii: ergo nec in suis, & per consequens defectu liberi arbitrii matrimonium contrahere non potest. Pro cuius textus expositione sciendum est, iure canonico, sicut & jure civili, consensum patris desiderari in nuptiis filiorum, ut probavi in cap.1. de spons. impub. immò & avi, etiam si de nepotis, seu neptis nuptiis agatur, l. oratione 16. §.1. ff. de ritu nupt. Faber in jurispru. tit.9. princip. 3. illat.2. unde cum in casu textus in d. cap. unic. pater in servitute esset, forsitan quia captus erat ab hostibus, aut venditus ad pretium participandum, avus verò liber & ingenuus, in cuius potestate nepos erat, illius consensus, non verò patris desideratur, quia filium in potestate non habebat, cum ille, qui in alterius potestate est, alium sub sua potestate habere non possit, ex regula, *si quis in potestate*, ff. de regul. jur. & ita ex defectu potestatis non habet arbitrium in nuptiis filii, in matrimonio verò ab ipso contrahendo, cum tantum naturalis consensus desideretur, & servus illum per se præstare possit, ideo potest & matrimonium contrahere.

Tertiò supra traditæ assertioni obstat textus in cap. illud 11. de præsumpt. in illis verbis: *Mulier verò instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur*. Ex quibus deducitur, servum matrimonium contrahendo privare dominum suum dominio. Ergo non rectè in præ-

8.
EXPO-
NITUR
CAP.
NON OM-
NIS 32.
Q.2.

5.
EXPLICA-
TUR CAP.
UNIC. 33.
Q.3.

10.
EXPO-
NITUR
CAP.
ILLUD, DE
PRÆ-
SUMPT.

fenti afferitur, fervum matrimonium celebrare posse, quia non ideo dominus privatur iure suo. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, dominum non privari dominio proprio, etsi ejus servus eo sciente, vel ignorante matrimonium contrahat; nec contrarium probari in d. cap. illud, nam prædicta verba non sunt Pontificis decidentis, sed mulieris, quæ illam exceptionem opponit, ut matrimonium impugnaret, & sic non esse attendenda.

Quare suprà traditæ assertioni obstat textus in can. 10. Concilii V. omer. cujus titulus est, *Si chartellarius, qui cum ancilla fornicatur, cum libertate donatum maxime habere cogatur*. Ex quibus verbis deducitur, quod ad hoc ut matrimonium contrahatur cum ancilla, desideratur ut prius manumittatur: ergo non rectè in præfatis asseritur, inter servos & liberum hominem, & ancillam, matrimonium celebrari posse. Cui difficultati ut satisficiamus, sciendum est, chartellarium ibi accipi pro servo in Ecclesia manumisso, instrumentum libertatis in charta à domino accipiente, juxta formam illustratam à Nicolao Lemaitte lib. 3. de bonis Eccl. c. 8. & chartularium dicitur à charta, lib. 6. caput. cap. 108. ut denariis, qui jussu denario manumittuntur; notavit Surmondus ad ipsum canonem. Unde sensus ipsius canonis est, quod si homo liber cum ancilla fuerit fornicatus, eam manumittamus in uxorem accipere cogatur. Nec negantur patres etiam cum ea, dnm ancilla erat, matrimonium subsistere posse, sed ut cogereut homo liber eam ducere, desiderantur PP. ut prius manumitteretur, ne eo prætextu à nuptiis retraheretur, quod ipse liber esset, illa verò ancilla maneret, ut non tamen quia putarent PP. eam adhuc non manumissam, matrimonium non subsistere.

Quintò superiori assertioni obstat textus in cap. 10. Concilii Tol. in illis verbis: *Libertorum Ecclesie plurimum parocianis gratia videmus radice convocari, & vicipiti exaltati sumus radice condere: uno dum per superbiam relictis ancillis contemnitur: altero dum libertas superbia in conditionem relabi cogitur servituti paritur, adeo ut cum jam præteritis regulis multa super hoc diversæ constitutionis emanaverint sanctiones, jam quædam ad plenitudinem rei apum confectum adhuc inrellere complementum. legum sicut legum reverenda sanctio censuit, in a servare totius generis nobilitas debet, ut in nullo aliena commisso maculet, quod per totum generis propria decoratur. Unde cunctis Ecclesiarum libertis, tam viris quàm feminis, eorumque propagini interdicitur iudicio generali, ne deinceps causa conjunctionis quibuslibet copulatur personis ingenuis. Quod si hoc saltem quandoque patuerit, permissione tali genita proles nunquam merebitur jus indebita dignitatis, nec Ecclesia unquam carebit obsequio, cuius beneficio donum mortale nascitur libertas. Ex quibus collat, non solum servus, verùm & libertis prohibuit esse ingenuas mulieres in uxores accipere: ergo non rectè in præfatis docetur, inter servos, & inter hominem liberum, & ancillam, matrimonium subsistere posse. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, in eo canone prohiberi matrimonium inter libertum Ecclesie & ingenuum; non quia illud invalidum, seu illicitum sit, sed ne proles ex tali matrimonio suscepta intendens ingenuæ matris conditionem sequi, eximatur ab obsequiis, & operibus Ecclesie præstandis ab ejus libertis, ut constat ex canone sequenti, in illis verbis: *Si contingat quicumque de libertis Ecclesie, eorumque pro-**

D. D. Genz. in Decretal. Tom. IV,

quibuslibet personis in genus copulari, tam illis, quàm eorum stirpi non licebit ab Ecclesia parocianis evagari, sed ad debita obsequia reverti cogendi sunt. Item quia ex legibus Gothorum compilatis lib. 3. tit. 2. inter ingenuum & libertinum illicitum erat matrimonium propter communionem Gothorum cum libertinis; & ideo in dicto canone 13. impugnetur matrimonium inter libertum Ecclesie, & ingenuum.

Ex suprà traditis locum accipit Zacharias Pontifex episc. 5. in illis verbis: *De censu expectando, & eo quod impetrare à Francis ad reddendum Ecclesiis, vel monasteriis non paratis aliud quàm ut veniente anno ab unoquoque conjugio servorum XII. denarii reddantur, & hoc gratia Dei, quia paucissimi impetrant, & dum Dominus denaverit quietem, augentur & luminaria Sanctorum pro eo, quod tanti tribulationis accidit Sarracenis, Saxoni, vel Gristinnim, sicut tu ipse invenisti. Ex quibus verbis constat, rite & legitime servos matrimonium contrahere: siquidem pro eorum conjunctione, & benedictione census duodecim solidorum assignatus fuit; olim enim pro administratione sacramenti matrimonii aliquid Parochis, & Episcopis pendebatur, ut constat ex Gregorio Magno lib. 4. episc. 44. ibi: *Pervenit ad nos, quod de nuptiis rusticorum immoderata commoda presepiumur, de quibus precipimus, ut omne commodum nuptiarum unius solidi summam nullatenus excedat: si qui sunt pauperes, etiam minus dare debeant: si qui autem divites, præfati solidi summam nullatenus transgrediantur. Apud Græcos etiam certum constitutum fuit stipendium Episcopis pro nuptiis eorum, quæ intra fines dioceseos nuperant, de quo Alexius Comnenus apud Leonclavium lib. 2. juris Orient. ita sanxit: *Præterea secundum sanctionem Imperatoris Monemachi, felicitis recordationis, Maystai mea sicut, ut cum aliqui subditi territorio cuiusvisque regionis Episcoporum, conjugii rite legitime uxeribus jungantur, accipiat Episcopus assensu quidem generi summam autem unum, sponsa vero lineam ulnarum duodecim, quemadmodum & ab antiquo sanctum est. Probat Lemaitte de juribus Episc. lib. 2. cap. 5. Vide juxta illum vetetum morem Zacharias Pontifex permittit Boosfacio Mogontino Episcopo in d. episc. 4. ut duodecim denarii annui census exigat pro unoquoque conjugio servorum.***

Ex suprà traditis, videlicet attento iure naturali servos conjugii capaces esse, non verò inspecto iure civili, locum accipit textus in d. si servus 9. ff. de iure dot. ubi docetur, ancillam cum servo copulatam fuisse, & convenientibus oculis domini ancillam servo dotem dedisse, cum potest ambo manumissi essent, in eadem conjunctione perseverarunt. Quæritur tum, utrum res ita data in dotem converti crederentur? Et respondet Vlpianus, conversas videri. Cuius responsio ratio provenit ex suprà traditis; nam cum iure naturali attento matrimonium inter servos confisteret, & ambo postea fuissent manumissi, & per consequens capaces conjugii ex iure civili, etiam non sequotis aliis, nuptiarum solemnitatibus dotem constituit, ut docuit D. Josephus de Retes lib. 3. episc. cap. 12. num. 15. Sed tunc obstat res 105 in l. Proculus 67. ff. ead. tit. de iure dot. ubi ait Constitutus, quod si ancilla libero homini nupta, & pecunia in dotem dedit, posse dominum ancillæ eam vindicare, nisi forte à marito usurpata est; quæ exceptio graves continet difficultates. Prima, nam si matrimonium non valuit, utpote celebratum inter ancillam & servum, quomodo dotis nomine potuit procedere usucapio, comita textum in l. 1. §. ult. ff. pro dot. Secunda, nam si ancilla

11.
EXPON-
TIO COM-
10. CONCIL-
LII V. 12.
MERIANE.

12.
EXPON-
TIO COM-
CIL. TO-
LII V. 12.
13.

13.
EXPON-
TIO ZA-
CHAR-
1017. 8

14.
EXPON-
TIO L. 14
JURIS 10.
SI. NA. 10.
12. DOL.

N

ancilla

ancilla sciens se ancillam esse, pecuniam domini cum mala fide in dotem dedit, furtum commisit, & per consequens tanquam furiva ex lege Attiniana ufucapi non poterat. Agnovit utramque difficultatem D. Iosephus de Retes ad l. Attinianam, n. 16. Primæ difficultati satisfacit asserendo, in eo casu posse maritum dotem ufucapere, non tam ex titulo pro dote, quam ex titulo pro suo, ut inquit ibi Proculus, & explicat Cujac. *trac. 7. ad Afric. in leg. quod vulgus* 11. ff. pro emptore; habuit enim maritus iustissimam causam erroris, non à se ortam, sed ex alterius facto, aut traditione; quia potius sine culpa decipi: si autem eo casu matrimonium manu missa ancillâ sequebatur, ufucapio ex titulo pro dote procederet, iuxta proximè tradita. Secundæ difficultati respondendum est negando, in ea specie furtum ancillam commisisse; siquidem supponimus, non clam, & furtivè, sed palam pecuniam domini in dotem dedisse; ita tamen, ut domino maneret potestas eam vindicandi: & ita licet mariti à principio facta non fuisset, quia dos sine matrimonio non est, l. qui se debere 7. ff. de condict. causa dat. l. 3. l. stipulationem 21. ff. de iure dot. tamen procedente ufucapione mariti fieri potuit; quo casu procedit sententia Proculi: docuerunt Brisson. de iure connub. post principium, Cuiacius in l. 1. ff. pro dote, D. Iosephus Retes ad legem Attinianam, n. 16. Ex eadem doctrina exponendus est Marcellus in l. si mulier 58. §. fin. ff. de iure dotium, ubi eum Titius decem dotis nomine dedisset ancillæ, quam putabat esse liberam, quia nuptiæ stare non poterant, decem repetit conditione ob rem dati, quia eo casu dos dari nequit; cum matrimonium sequi non posset, rectè tamen in fine textus pro ipsa legit ipsum, Cujac. lib. 13. observ. cap. ult. quem sequuntur Gothofredus ibi, Meril. ubi supra, ex Cujac. lib. 3. c. 7.

Sed adhuc supra traditæ assertioni obstat textus in c. ancillam 32. q. 2. in illis verbis: Ancillam à thoro abjicere, & uxorem certè ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugii, sed professus est honestatis. Ex quibus expressè deducitur, matrimonium cum ancilla celebratum invalidum fuisse, cum asserat Leo Papa in eo textu, sequuto alio

matrimonio cum femina ingenua, non duplicati coniugium. Cui difficultati respondendum est, in eo textu ancillam non fuisse in uxorem ductam, sed potius luxuriosè ad actus inhonestos domi retentam; concubinam videlicet, non conjugem extitisse. Et sic rectè ait Leo, eam abjiciendo à thoro, & ingenuam in uxorem ducendo, non duplicati coniugium, immò potius virtum honestatem proficisci, matrimonio ita celebrato. Non me latet, Stephanum Papam secundum in responsis, quæ cum per Franciam proficisceretur, in villa Carisiaco de litæ ad varia consulta, quæ extant tom. 17. Conciliorum Regia editionis, aliter accepisse locum illum, videlicet pro ancilla ducta, in cap. 1. & consequenter c. 3. ita respondit: Si quis in aliena patria ancillam duxerit in consortium, postea in propriam reversus, ingenuam acceperit, & iterum contigerit, ut ad ipsam, in qua antea fuerat, patriam revertatur, & illa ancilla, quam prius habuit, alii viro sociata fuerit, hic talis potest aliam accipere, tamen non illa vivente ingenua, quam in patria propria habuit. Nam simile responsum Stephanus dedit non definiendo ut Pontifex, sed consultus ut privatus Doctor; & sequutus fuit sententiam eorum, qui asserbant, servum tantum ancillam ducere posse, & retinere; non verò hominem ingenuum, ut plures existimabant, ut constat ex can. 125. in excerptis Egberti Archiepiscopi Evorai. tom. 17. Conciliorum, ibi: Si servum, & ancillam dominus amorum in matrimonio conjunxerit, postea liberato servo, vel ancillâ, si non potest redimi qui in servitio est, licet (sicut quibusdam placet) ingenio conjungere; sed tamen iuxta sententiam Domini mæchus probatur: qui verò taliter egit, id est, ut propter primam uxorem servitium humanum dimittat, liberamque postea ducat uxorem, tres annos paniteat, unum in pane & aqua, & quoadiu vixerit, semper aliquid paniteat: similiter quoque & mulier paniteat, si aliter fecerit. Si quis liber ancillam, aut suam, aut alterius in matrimonio acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si antè cum consensu amorum conjuncti sint: si vero dimiserit eam, & aliam ducit uxorem, sive ancillam, sive liberam, ut supra scriptum est, paniteat.

15.
EXPO-
NITUR
CAP.
ANCI-
LLAM,
32. Q. 2.

TITVLVS X.

De natis ex libero ventre.

CAPVT I.

Gregorius Anthemio Subdiacono.

ON solum frequentibus præceptionibus, sed etiam præsentem te sæpius monuisse me memini, ut illic vice nostra non tantum pro utilitatibus ecclesiasticis, quantum pro sublevandis b pauperum necessitatibus fungereris, & eos magis cujuslibet oppressionibus vindicares. Præsentium ergo lator Gaudiosus insinuavit nobis ab actoribus sanctæ Romanæ, cui Deo auctore præsidemus Ecclesiæ, sibi violentiam irrogari, asserens quod filios suos viri prædictæ Ecclesiæ velint vindicare. Oblatis etenim ab eo documentis agnovimus, Siccam uxorem præsentium portitoris ab Ecclia quondam gloriose memoriæ Morenæ cuidam fratri in titulo donationis fuisse largitam, & ab eadem Morena per epistolam manu missam: & ideo indecens esse credimus, ut progre-

progeniti ex libeta muliere filii ad servitium retrahantur. Propterea experientia tuæ præsentis auctoritatis præcipimus, ut his ipsis documentis, sicut & nos didicimus, ex utro a cutis animo diligenter intendat, quatenus si documenta nulla sunt ab Ecclesiæ patre; quæ documentis hujus hominis debeant obviare, ab ejus se molestia sine aliqua retractione suspendat. Durum enim est, ut si alii pro mercede sua libertates tribuunt, ab Ecclesia, quam tueri has oportuerat, revocentur. Iterum ergo atque iterum experientiam tuam necessariò submonemus, ut illic, si quæ inter pauperes, & Romanam Ecclesiam sanctam quaestiones venturant, omni mentis integritate discutiatur, sicque patrimoniales utilitates peragat, ut à benignitate justitia non tecedat.

NOTÆ.

A Regorius.] Itactiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. unic.* & apud Ivonem Carnot. *part. 16. cap. 73.* & reperitur textus hic inter epistolas ipsius Sancti, *lib. 1. indic. 9. epistola 33.* ex quo registro integram hujus textus transcribo, & prælorem inscriptionem exposui in *cap. 2. de consuet.*

b Pauperum necessitatibus.] Quod proprium erat officium defensoris, ut probavi in *capite...*

c Alteribus.] De quorum officio egi in *cap...*

d Per epistolam.] Vatis fuerunt apud Romanos manumissionum forme, quas post Institutionem in §. *malitè*, *insist.* de libris, referunt Cuellar, *integro tract. de manumiss.* Brissonius *lib. 1. select.* *cap. 11.* Aldus Manucius *lib. 1. epistol. epist. ad Franciscum Alciatum*, Marcel. Douzaus in *diacrid.* ad Suetonium in *Augusto*, *cap. 40.* Avendaño de *metu lib. 2. cap. 34.* nos in *c. 1. de servo. non ordin.* & non ex omnibus æquè perfecta libertas sequebatur, nam tantum manumissi vindicta, aut testamento cives Romani efficiebantur, & ipsam libertatem alique dicebantur, *l. generaliter 29. ff. qui & à quibus lib. ff. qui testamento*, *l. 1. ff. ut in possessionem legat.* *l. 16. in fine ff. ad Trebel.* *l. cum quasi 30. §. ult. ff. de fideicommiss. lib. 1. 2. ord. tit. Paulus lib. 4. sentent. tit. 1. 2. §. malitè*, Connarus *lib. 2. comment.* *cap. 6.* Brissonius & Calvinus *verbo basta libertas* & manumissio uno ex tribus modis, respectu Latiorum & dedititiorum libes dicebatur. Cicero *lib. 1. in Tullio*, *lib. 1. Qui nec vindicta, nec testamento, nec censu manumissus est, liber non est.* Manumissio autem vindicta nomen accepit, ut alii dicunt, à Vindicio Vitellorum servo, qui civitatem proditiōe liberavit cepturam, qui adversus Romanos conjurationem patefecit, & publicè à Romanis manumissus est; in præmium scilicet (ut ait Livius *lib. 2.*) libertas, & civitas data est, & ille primus dicitur vindicta liberatus: quia de re est elegans textus in *l. 2. §. initium ff. de origin. juris* & inde illud Claudiani in *4. de consulari Honorii*: *Deditum vindicte nomen libe celebrat.* Cujac. *ad tit. C. de vindict. manumiss.* Connarus *lib. 2. cum.* *cap. 6.* Gothofred. in *notis ad Pipian. tit. de libertis*, §. *vindicta*, quod adeò ab Interpretibus tritum est, ut necesse non sit plura alia cumulare. Alii ex eo dictam manumissionem vindictam asserunt, quod licet virgulem servo manumittendo imponeret. Perlius: *Pro vindicta postquam meus à Patre recessit.* Ex paulo post: *Non in festiva litter, quam gestas, manis.* Boëtius in *topici*, Plotarch. *de sera numini vindicta*, *l. 2. ff. de manumiss. vindicta* ob quod hæc libertas imponi dicitur, testamentaria vero relicto, *qui. unic. §. penult. C. de communis servo. manum.* ubi octavit Cujac. unde dicitur, vindictam imponere in *Lapud 14. ff. de manumiss. vind.* cum vulgaris, & adductis à Gothofr. in *notis ad Pipianum in fragmentis, tit. de libertis*, §. *vindicta*, à Brissonio & Calvino *verbo vindicta*. Erant etiam in hac manumissione certa & solennia verba cocepta ad

DE VARIIS
MANUMIS-
SIONUM
MODIS.

eam peragendam Severinus Boëtius apud Cicero- nem; quæ verò fuerint illa solennia, & vulgaria verba, ex Constantini Harmonopoli definitione colligamus, quam refert Foersterius *lib. 1. select. c. 5.* *Vindicta inquit, virga est, quæ Magistratui, vel Praetor, Consul, vel Proconsul, ante quos poterat celebrari* (ut Ulpianus docet in *fragm. tit. de libertis*, §. 7.) *caput ejus, qui manumittebatur, percussus, dicebatur.* Hanc ergo hominem liberum esse ait, & civem Romanum, ut obsecravit Carolus Sigonius *lib. 1. de antiquo jure Roman. c. 1.* & Demitrus ad *Repinum lib. 1. c. 10.* Gothofr. *ad l. manumiss. 2. §. ff. de manumiss. vindicta*, Brissonius *lib. 1. select. c. 11.* onde exponendus est Paulus *lib. 4. sentent. tit. 1. 2.* ubi affirmat, unum & sardum, servum vindicta liberare non posse; quia videlicet facti verba manumissionis non poterat; postea tamen consensu populi hæc solennis formula obliterata fuit, ut probat Foersterius ubi supra. *Censu manumittebatur etiam* (ait Ulpianus in *fragmentis, tit. de libertis*, §. 2.) *qui instrali censu jussu de minorum inter cives Romanos censum profectus esset.* Rectè dixit olim, jam Ulpiani temporibus in deuctoradine hæc abiit manumissio, ejus tamè meminit Caius *lib. 1. Instit. tit. 1. §. Civis Romanus*, & illustrant eam manumissionis modum Sigonius *lib. 1. c. 6.* Demitrus ad *Repinum lib. 1. amicitie c. 10.* Metacerius *lib. 1. apianum, c. 1.* Consius *lib. 1. successus c. 9.* Revardus de *antiquis. prudent. c. 6.* Oualdus ad *Daniel. lib. 2. c. 15.* Testamento etiam libertas dabatur, vel directæ, vel fideicommissaria. Directæ, cum à testatore ducebatur, nullo expeditio hæreditis factio, de qua in *tit. de manumiss. testam.* fideicommissaria, quæ ab hærede præstabitur, de qua in *tit. ff. de fideicommiss. lib. 1.* Utriusque effectus recedunt Petrus Faber *lib. 1. semper. cap. 19.* Oualdus ad *Daniel. lib. 2. comment. cap. 14. littera A.* Cujac. *ad tit. C. de testam. manumiss.*

Hactenus eginus de modis, quibus plena libertas allequebatur: referamus nunc modos, quibus manumissi minorum eam libertatem consequuntur, & quidem inter amicos, aut per epistolam manumissi, Latini fiebant, id est in libertate morabantur, & decedeant ut servi, donec aliquo ex modis relaxati ab Ulpiano in *fragmentis, tit. de Latinis*, Quiritiam libertatem allequecentur. Hujus libertatis Latioris mentio exat in *l. qui desenti 38. ff. de acqu. posses.* quo in textu præterquam quod agitur de manumissione per epistolam, ostendit Consulutus verbis illis, *In libertate morari*, quæ sunt propria Latinorum: cujus loquutionis vestigia nonnulla sunt in *Pandectis*, in *L. 4. C. de fideicommiss. lib. 1.* cum quasi 30. §. *ult. ff. ord. l. ordinata 24. §. penult. ff. de liberal. causa*; notarunt Cujac. *ad tit. C. de fideicommiss. lib. 1.* Gifanuis *lib. 1.* Etiam libertas Latina contingebat ex manumissione inter amicos, do qua Seneca *lib. 2. de vita beata*, ibi: *Iusta libertatis, an libertatis data inter amicos quæ est libertas Latina* vel in convivio, cujus manumissionis meminerunt Caius ubi supra, & Justinianus in §. *ult. de libertis*. Item quotiescumque Dominus fuerat servum se gerere pro libero, libertas Latina contingebat

DE LIBERT.
QUIRITIA
ET LATI-
NA.

vir uxorem. Ubi cum à Pontifice quæreretur, an mulieres, quæ ob magnam populorum concursum in Sabbatho Paschæ filios suos levarent de baptismo, adhuc possent in ipso matrimonio persistere? Respondit, separandas omnino esse, & post annum ad secundas nuptias transire posse; quæ ultima pars difficilis valde est. Ut eam exponat Archidiaconus quid, existimat in eo textu agi de separatione quodam commixtionem carnalem per tempus penitentia. Turriseremata accipit textum illum de sponsis coniugendis in matrimonio, non verò de conjugibus jam copulatis: sed utraque solutio facile convincitur ex littera ipsius textus; quare Basilus lib. 7. de matrim. c. 40. variis modis dissolvere intendit illius textus difficultatem. Primò affirmat, in eo textu agi de sponsis, & etiam de conjugibus jam copulatis; & singula singulis referendo, Pontificem statuere, ut conjuges qui levarent filium communem, separarentur à communionem pro tempore penitentia, postea verò redeant ad usum matrimonii: si verò sponsi ex vago concubitu filium procrearent, illumque susceperunt de sacro fonte, peractâ penitentia per annum, vir accipiat aliam uxorem, & similiter uxor alium virum. Secundò ipse perdoctus vir n. 12. textum illum accipit de filiis susceptis à concubinis ex vago concubitu, non verò procreatis ex matrimonio; & tunc ait rectè statuere Pontificem, inter eos celebrati non posse matrimonium. Et quia plerumque dote jam assignatâ sponsi liberòs à se procreatos suscipiebant, ideo Pontifex statuit, dotem esse restituendam, & matrimonium, si forsan de facto contractum erat, dissolvendum esse. Sed utinam, ut facile est interpretationes has refellere, ita esset & veram assignare: placet nunc alia, quam adducit ipse Basil. ubi supra, num. 10. dum pro alium, legit illum; ita ut sensus sit, quod mulieres quæ filios proprios susceperint de sacro fonte, penitentiam per annum peragant, & dotem, quam in die nuptiali dederunt, recipiant, & transacto anno illum virum recipiant, & similiter vir uxorem, non aliam, sed eandem. Igitur juxta sententiam Pontificis Deus dedit, separandi erant conjuges quoad cohabitationem, saltem per annum. Quod similiter statutum fuit in Concil. Mogunt. sub Carolo, can. 55. qui refertur inter capitulata Caroli lib. 5. cap. 100. ibi: Nullus proprium filium, vel filiam de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam, nec commatrem ducat uxorem: nec illam, cujus filium, aut filiam ad confirmationem duxerit; ubi autem factum fuerit, separantur. Et expressè in Concilio apud Vienneziam, can. 3. relato in cap. 2. 30. q. 1. ibi: Si quis filiam suam, vel filiam suam aut Episcopum tenuerit ad Confirmationem, separetur ab uxore sua, & nunquam aliam accipiat. Et idem cum Andovera Chilperico suo marito absente filiam peperisset Chilechindam, & suam Friedegundis eam de sacro fonte levasset, rediens Chilpericus repudiavit Andoveram: Non potero, inquit, se habere conjugem, cum commatris adeptus nomen. Quam idcirco cum filia in monasterium detruxit, ut

refert Aymonius lib. 3. cap. 61. Nec tunc obstant illa verba, totam precipimus recipere dotem. In quibus cum agatur de dote reddenda, supponitur matrimonium intercessisse. Nam ea verba non debent referri ad primam partem decisionis, sed ad ultimam; postquam enim Pontifex quæstionis propositæ respondit, statim subiicit, nulli licere commatrem in conjugem accipere; & annexit verba proximè relata, quæ si referantur ad casum priorem, quando conjuges filium de fonte sacro susceperint, absurdum continent: quare referenda sunt ad posteriorem casum, in quo statuitur, nullum posse commatrem in cōjugem accipere. Quo casu rectè annexitur, ut si mulieres pro hac illicita re, hoc est matrimonio ita celebrato, separata fuerint, dotem recipiant, quam in die nuptiarum præstiterunt; & peractâ penitentia, alios viros accipiant: quod mirum non est, cum nullum esset matrimonium ab eis celebratum. Quo modo etiam accipiendus est textus in can. 55. sexta Synodi in Trullo, in illis verbis: Quoniam spiritualis necessitudo, seu affinitas corporum conjunctione major est, in nonnullis autem locis agnovimus quosdam, qui ex sancto & salutaris baptismate infantes suscipiunt, postea quoque cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere, statimque ut in posterum nihil fiat ejusmodi: si qui autem post presentem canonem hoc facere deprehensi fuerint, si quidem primò ab hoc illicito, & injusto matrimonio desistant, deinde & fornicationum penis subiciantur. Verum contrarium, immò non separandos esse, si fraudulenter, & per fraudem fecerint, docetur in c. 4. 30. q. 1. idem si propter ignorantiam filium communem levaverit, observandum statuit Nicolaus in cap. de his, ead. q. & si propter necessitatem fecerint, idem alterendum esse statuit Joannes VIII. in cap. ad limina, ead. q. in quo canonum dissidio Alexander in presenti docet, inter conjuges filium proprium suscipientes, non dissolvi conjugium ante compaternitatem legitimè contractam, five ex fraude, five ex ignorantia id fecerint: si ex fraude, ne scientibus conjugibus, & divertere cupientibus, hac viâ ad divortium aditus patefieret: si verò ex ignorantia, quia ea illos excusat, & ita hoc casu matrimonium conservatur in eo statu, à quo incipere non poterat, ut plerumque contingit, c. dilectus, de sponsal. cap. ad Apostolicam, de regul. c. quemadmodum, de jurejur. l. 4. & 6. qui clerici, vel voventes, l. 3. C. de interdict. matr. sed et si matrimonium per cognitionem hanc supervenientem non dissolvatur, tamen eum, qui scienter, & malitiosè eam contraxit, non posse petere debitum, docet Mendo in statuta, differt. 5. q. 20. per eos. & si pater baptizaverit filium, quem ex copula illicita suscepit, non potest contrahere matrimonium cum ejus matre. Christin. tom. 1. dec. 328. Illud etiam certum est, quod si ambo conjuges susceperint alienum filium, inter se nullam cognitionem contrahunt, ut declaravit Innoc. III. in epistola missa Rossanensi Archiepiscopo, cujus intergram dabitur in c. 5. de consanguinit. & affinit.

CAPUT III.

Idem * Vigor. Episcopo.

Super eo, quod à nobis tua fraternitas requisivit, utrum duorum compatrum filii post compaternitatem geniti possint matrimonio copulari, vel si conjuncti fuerint, eorum sit matrimonium rescindendum. Inquisitioni tuæ tale damus scripto continente responsum.

responsum. Si enim filii tales fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem devenerunt, eos conjungi nullâ ratione permittas: & si conjuncti fuerint, Pontificali auctoritate ab invicem ipsos non differas separare. Ceterum si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his volumus & consuetudinem tuâ Metropolitane Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere; & diligentius imitari: ita quidem, quod si ejusdem Ecclesiæ consuetudo habet, intet eos non sustineri conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi si fieri non permittas, & si quos taliter junctos invenieris, juxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare ab invicem non omittas. Verum si de consuetudine haberetur, ut talia conjugia sustineantur, & permittantur, tu in eadem Ecclesia hujusmodi conjugia dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum præstare videaris assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumadjacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque gravius videretur, si propterea hujusmodi conjugii tuum indulgeres assensum, cum posset in exemplum assumi.

NOTÆ.

1. ^a **V** *Piger.* Ita legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 3.* in hac sexta legitur *Vigilanti*; sed Anonius Augustinus in *notis ad hunc textum*, retinendam putat lectionem *Vigilantiem*, de qua diocesi nonnulla notavi in c. 9. de elect.
2. ^b *Consuetudinem.* Et ita consuetudine inducti

posse impedimenta matrimonii, probatur in c. 1. *hæc vir*, cap. *quod delicto* 3. cap. *quod debet*, de consanguin. & affin. cap. *olim*, de clericis conjug. & de conc. Tapia lib. 4. *causa moralis*, q. 14. quod quomodo accipitur, & quæ conditiones in tali consuetudine desiderantur, expoit lare Basil. lib. 6. de *matrim.*, cap. 4. *cum sequent.* & nos aliqua adduximus in cap. 1. de sponsal. & textum huic expofui in cap. 1. *hæc vir*.

C A P V T I V.

^a **Clemens III.**

Martinus Bertam duxit in uxorem; Tebergam sibi Lotharius copulavit, & Lotharius Bertæ & Martini filium de sacro fonte suscepit: Lothario verò & Berta sublati de medio, Martinus cum Teberga contraxit: quærit à nobis tua fraternitas, utrum tales sint ab invicem separandi. Nos autem tuæ fraternitatis consultationi duximus respondendum, quod eodem secundum verbum Domini vir & mulier una per connubium caro efficiantur; liquidum est, Tebergam non posse Martino matrimonialiter copulari, qui compater ejus fuerat, eum quo ipsa Teberga una caro noscitur extitisse.

NOTÆ.

1. ^a **C** *Clemens III.* Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur, cui referat Pontifex; licet facile ex nominibus conjugum, de quibus in præfati agitur, cognoscatur eum Prælato aliquo Gallie in eo alloqui.

nialiter cum illo copulari, ut resolvit Pontifex in præfati: itaque commatres duas non potest quis etiam unam post mortem alterius habere in conjugio, d. cap. 1. a. & 3. d. *quod autem* 6. in fine 301 q. 4. Nec hinc juris principio obstat textus in c. *qui spiritualis* 4. 30. q. 4. ubi in can. 47. Concilii Tridentensis statuitur, conjugiarum, qui filium alterius de sacro fonte suscepit, esse patri naturali compatrem, non autem esse illi uxorem commatrem; ideò de marito defuncto, posse viduam cum patre baptizati matrimonialiter copulari: quod etiam docet Paschalis Papa in cap. *post uxoris* 3. eadem 30. *quæst.* 4. ubi ita generaliter statuit: *Post uxoris obitum cum commatre uxoris viri superstites conjungia copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere; nec enim cognationis carnis cognatio spiritualis comparatur, nec per unitatem carnis ad unitatem spiritus transiunt.* Nam pro illorum iurum solutione discrimen constitutum est inter uxorem patris spiritualis, & inter uxorem patris naturalis: ad patris enim spiritualis uxorem patris, ut supponimus, cognitam, spiritualis cognatio transfunditur, ex præfati textu; atque ita si unus ex conjugibus filium aliorum de sacro fonte suscepit, ambo; videlicet vir & uxor, compatres efficiuntur parentibus infentis, d. cap. *si quis* 3. 301 q. 4. & per consequens si Maria uxor Joannis, inter quos matrimonium fuerat consummatum, decesset de fonte filium alterius formam, non potest

COMMENTARIUM.

2. **P**ro hujus textus expositione sciendum est, compaternitatem spirituales, juxta veteres canones duplicem fuisse, directam videlicet, & indirectam: directâ compaternitas est, quæ inter naturales patres baptizati, vel confirmati, & baptizantem seu confirmantem, & patris baptizati, & confirmati contrahitur, cap. 1. *cum sequent.* 30. q. 3. indirecta verò compaternitas erat, quæ extendebatur ad uxorem compatris, etiam si non commatrem fuisset, antea tamen cognita, & fecerat, c. *si pater*, cap. *si quis* 30. q. 4. in conjugio oon vero, si illicitè per copulam libet, d. 1. *in*, 7. p. 4. nam cum maritus, & uxor efficiantur una caro, Genes. cap. 2. cap. *lex divina*, cum seq. 27. q. 1. c. *quomodo* 31. q. 1. cap. *debitum*, de *vigam. non ordin.* consequens est uxorem esse commatrem illi masculo, cujus filium maritus de sacro fonte suscepit, & per consequens non poterit vidua facta maritimo-

Joannes cum femina illa post mortem uxoris matrimonium contrahere, juxta textum ita intelligendum in *dicto c. seiscitur*, 30. *quest. 4.* ad uxorem verò naturalis patris cognatio spiritualis, seu compaternitas non extenditur; atque ita si Joannes conjugatus filium Martini in baptismo suscepit, efficitur compater tantum Martini, non autem Mariæ uxoris ejus, cum filius esset Martini ex alia femina; idcircoque Martiño compatre suo defuncto, potest Mariam viduam ducere in uxorem, si aliud impedimentum non obstat; nam inter eos nulla cognatio spiritualis contrahitur. Juxta quem casum accipiendus est textus in *dicto cap. qui spirituales* 4. Eademque solutio exponendus est Paschalis in *d. cap. post uxoris*, dum docet, post uxoris obitum posse virum supersistere cum commatre uxoris conjugio copulari; quia scilicet ad matrem non fuit translata cognatio spiritualis uxoris, quam uxor contraxerat, propterea quod sua commater filium proprium ipsius uxoris ex alio viro de fonte levavit: præfenserunt Archidiaconus & Turrecremata in *dd. juris*, Bohic. in *presenti*, Joannes Grumellus de *spont. conclus.* 20. *casu 5. num. 14.* extat *tom. 16. tract. Doctor. Sylvest. in summa, verbo Matrimonium* 8. *quest. 7. num. 7.* hujus discriminis rationem adduxit Glossa in *dicto cap. qui spirituales* 30. *quest. 4.* & in *cap. 2. verbo Cognitam*, hoc *sic. lib. 6.* & ait, in hac parte conjuges communicare sibi actiones, non autem passionem, idest, conju-

gem communicare conjugi cognitionem spirituales provenientem ex actu conferendi sacramentum, aut levandi, vel suscipiendi filium alienum in sacramento baptismi, vel confirmationis: non autem communicare cognitionem provenientem ex eo, quod patitur filium baptizari, vel confirmari, aut levari ab alio. Sed hæc doctrina potius est ipsius juris constitutio, quam ipsius constitutionis ratio; quare veram rationem existimo provenire ex eo, nam cum vir & uxor per actionem carnalem, seu corporalem efficiantur una caro, & unum corpus, non verò unus spiritus, *d. cap. debitum*, inde provenit, ut cognatio, quæ per corporalem actionem unius conjugis acquiritur, communicetur alteri, quasi parti corporis ejus; non verò communicetur cognatio, quæ contrahitur per animi passionem conjugis: nam animus, seu anima, non fuit communicata, ut considerat Archidiaconus in *d. cap. qui spirituales*: maxime cum hæc cognatio per passionem contracta, non acquiratur per factum corporale conjugis, sed per tactum proprii filii, vel contactum patris; atque ideo rationi congruum est, ut alteri conjugi non communicetur. Hostiensis in *summa ejus tituli, §. ult. num. 7.* Hæc autem compaternitas indirecta sublatæ est per Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 2.* an verò jure communi attentio hæc cognatio communicetur feminae extra matrimonium cognoscitur, exponemus infra in *cap. contracto*.

C A P V T V.

* Clemens III.

CONTRACTO matrimonio inter P. de Regali, & A. uxorem suam, sicut ejusdem P. nobis consensio patefecit, cum per bicornium insimul cohabitassent, & ex ea filium memoratus P. suscepisset, quidam consanguinei ejusdem A. volentes eam separari à viro, contra matrimonium objecerunt, asserentes quod eadem A. in primo & sacratissimo pabulo filium concubinae quondam ipsius P. tenuit, cum fuerit primò in Ecclesiam inducens: & propter hoc tuam adevens presentiam, dicebant ipsam à viro per tuum iudicium debere separari: tua verò fraternitas, sicut accepimus, causam non cognitam, carnale eis commercium interdixit, prohibens ipsi P. ne debitum ab uxore requireret. Verum quoniam, si constaret Ecclesie vera esse quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur, quæ res utique vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, disc. t. per A. f. m. quæ præfata P. firmiter injungas auctoritate nostra, quod memoratam A. sicut uxorem propriam affectione maritali pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & persolvat, sive, quod supradictum est, ipsam A. ante matrimonium contractum cum P. sive postea id egisse constiterit; dum tamen si in fraudem, causam separandi matrimonii hoc fecit, poenitentiam pro presumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

N O T A.

1. a Clemens III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur cui subscribat Pontifex, presentis tamen constitutionis meminit Bonifacius VIII. in *cap. 2. hoc tit. in 6.*

1. b Sacramenti pabulo.] Consonat textus in *cap. 1. jo. q. 1.* Sal in catechumeni os inseri solitum jam à primis Ecclesie temporibus, constat ex sancto Gregorio in *lib. Sacram. de ord. ad catechum.* ibi: Postea interrogat nomina eorum, & ponit de ipse sale in os ipsorum. Et cap. exinde, *cap. sal. c. ex his, de consec. dist. 4.* Pontifice Deusdedit in *epist. ad Gordianum Hispanensem Episc.* ibi: Septem

sunt dona baptismi à primo pabulo sacramenti salis, & ingressu sanctæ Ecclesie usque ad confirmationem Spiritus sancti per chrisma. S. Ambrosio in *cap. 22. D. Lucae*, D. Augustino *lib. 1. confess. c. 11.* Rabano Mauro de *instit. cleric. c. 27.* Beda in *Esdras, lib. 2. c. 9.* & in *lib. 1. Regum, c. 27.* Alcuino de *ecclesiasticis officiis, c. de Sabbato sancto*, V. valfrido Strab. de *rebus Eccles. c. 26.* Cujus ritus rationes adduxerunt Ildorus Hispal. *lib. 2. de officiis, c. 20.* ibi: Sales autem in mysterio catechumeni dantur à Paribus, inde est institutum, ut eorum gustu condimentum sapientie percipiant. Smaragdus in *epistol. de Sabbato Pentecost.* ibi: Idcirco hi, qui baptizandi sunt, saltem in sacramento accipimus, ut ejus gustu condimentum sapientie percipiant, nec à sapore Christi desipiant.

fipiam, & fit infans & fan. Ivo Carnot. *sermo de sacra. neophy.* ibi: *Postea datur sal benedictum in os pueri, ut per typum sapientia salis conditus, futeat carum iniquitatis.* Hugo Victorin. *lib. t. Sacram. c. 1.* ibi: *Postea datur sal benedictum in os baptizandi, ut sal sapientia fit conditus.* Illustrant Vicecomes *lib. 2. de ritibus baptismi, c. 4. 1.* F. Jolephus à S. Maria *de ceremoniis baptismi c. 16.*

3. *e Quendam concubina.* Non levis quæstio est apud Interpretes, utrum compaternitas spiritualis communicet feminæ illicitè cognitæ à suscepcore, seu patrino, ut communicatur uxori legitime cognita, iuxta tradita superiori commentario? In qua quæstione affirmant Glossa in *cap. si quis ex conjugio* 30. q. 4. Sylvestr in *summa, verbo Matrimonium* 8. q. 7. referens pro sua sententia D. Thomam in 4. *dist. 42. q. 1. art. 3. q. 1. in corpore.* Qui moventur tunc ex hoc textu, tum ex eo, quia vir per copulam etiam illicitam efficitur una caro cum femina, *cap. in eo* 32. *quæst. 4.* propter quam nascitur affinitas matrimonium impediens, & dirimens, c. ubi plura dabimus, *de consanguin. & affin.* et go similiter cognatio spiritualis illi communicari debet. Negativam sententiam tenent Richardus, & Palud. in 4. *dist. 42.* Abbas in *cap. Matrimus, hoc tit. ubi Bohic. n. 9.* Glossa *verbo cognationem*, & Joannes Andreas in c. 1. *hoc tit. lib. 6.* Sanctus Antoninus in *summa, tom. 5. tit. 1. cap. 15. q. 1.* Covarr. in 4. 2. *p. cap. 6. §. 4. num. 3.* & alii qui moventur ex eo, nam licet inter virum & uxorem communicetur hæc cognatio, quia una caro sunt, propter strictum matrimonii vinculum *cap. Agnoscit* 27. q. 1. hoc tamen vinculum ita strictum non datur extra matrimonium. Accedit, quia textus in *cap. cum sequent. 30. q. 4. cap. Matrimus, hoc tit.* ubi agitur de hæc compaternitate directæ, semper supponit matrimonium, & illud consummationem: unde non est ratio, quare hoc impedimentum protrahatur ad alias personas præter expressas in ipsis viribus. Nec contrarij in probatur in præfenti versiculo, & in illis verbis, *Sive ipsam ante matrimonium contraxerit cum P. sive postea consulerit hoc efficit.* Nam hæc clausula referenda est ad opinionem eorum, qui impedimentum admittebant, & obiciebant in illa specie ex eo, quod uxor filium concubinae, & mariti in sacra salis pabulo tenuisset, juxta Glossam in *præfenti*, quem sequuntur Hostiensis, & alii: non autem debet intelligi secundum veritatem rei, ut Pontifex obsecuit in verbis, *sive ipsam*: quamobrem si uxor tenuisset illum in actu, in quo oritur perfecta cognatio spiritualis, velati in ipso baptismo, resularet quidem impedimentum quod dirimeret matrimonium subsequens, & usum jam contracti impediret. Nec implicat, quod Clemens in fine hujus textus imponat penitentiam uxori, quæ filium illum in catechismo tenuit, causâ divortij faciendi; nam ad imponendam penitentiam affertur potius, quam effundens arnditur, *cap. 1. in fine, §. 9. 6. c. qui perjurasse* 22. q. 5. docuit Cardinalis in *præfenti*, & in *cap. 1. de eo qui mittitur in puffs.*

COMMENTARIUM.

4. **I**N præfenti textu agitur de cognatione spirituali, quæ ex catechismo tantum nascitur; & examinatur, an impediat, dirimative matrimonium? Pro cuius textus expositione præmittendum est, olim diversum fuisse susceptorem, seu patrinum catechismi, à suscepcore, seu patrino baptismi, ut constat ex *cap. ex catechismo, de conse-*

cræ diffinit. 4. ubi Higinus Pontifex, & qui Ecclesiam rexit per annos 114. ait: *In Catechismo, & in Baptismo, & in Confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogit; non est tamen consuetudo Romana, sed per singula singuli suscipiant.* S. Dionys. Areopag. *lib. de Eccles. hierarch. cap. 2.* ubi de solennibus catechomenis, quæ catechismi propriæ erant, sic ait: *Tunc ei exponitur rationem perfectam, quæ ad Deum accedendum est; explanaturque videtur divinæ viæ, & ut ita dicam, emendatione, ex eo præterea querit, nam ita instruit vivere? Cum promissa, manum ejus capiti admoveat, signoque edico sacerdotibus imperat, ut viri, acque sponsis nomine perscribant.* Probat Vicecomes *lib. 1. de ritibus baptismi, cap. 2. §. per totum*; & nos de catechesi, ejus tempore, & catechomenis plura adduximus in *can. 16. Censil. lib. 6.* Ut autem ad cognationem spiritalem, quæ ex catechismo nascitur iuxta ipsum suscepcorem, & catechumenum, perveniamus, notandi sunt textus in *cap. 1. 30. q. 1.* in illis verbis: *A pabulo sacri salis nique ad confirmationem per christum nullus Christianus suam matrem in conjugium suscipere debet.* Et in præfenti capite, dum in eo Clemens docet, ex hæc cognatione impedimentum dirimens matrimonium non dari, & in *cap. 2. hoc tit. lib. 6.* ubi Bonifacius VIII. in totum se refert ad præfentem Clementis constitutionem: quare Sotus in 4. q. 4. *diffinit. unica. art. 3. vers. in primis*, & alii existimant, circa hoc impedimentum tem adhuc dubium esse, & indecisi, cum Clemens in præfenti sub dubio rescribat in illa clausula, *Vix etiam, quæ dubitantibus potius quam afferentis videtur*; & Bonifac. VIII. in d. *cap. 1.* nihil specialiter constituit, sed tantum se refert ad præfentem decretalem. Vltim hæc Soti sententia facile convincitur ex d. *cap. 1. 30. q. 1. & ex d. cap. 2. hoc tit. lib. 6.* ubi hoc impedimentum oriri ex catechismo aperte docetur. Hugo in d. *cap. 1. 30. quæst. 1.* affirmat hoc impedimentum cognationis spiritualis ex catechismo tantum, non solam impedire, verum & dirimere matrimonium: sed hæc opinio etiam aperte refellitur ex præfenti textu. Alii tandem relati à Thoma Sanchez *lib. 7. de matr. disp. 10. num. 8. & 9.* hoc impedimentum tantum advenit cum catechismus baptismum præcedit, aut cum eo immediatè conjungitur. Verum eos docet refellere Sanchez. Quare his sententis omiffis, dicendum est, propriam, perfectamque cognationem spiritalem, quæ matrimonium impedit, & dirimat, tantum nasci ex baptismo, & consummatione, ut infra *cap. fin.* probabimus: ex catechismo verò oriri quandam cognationem imperfectam, quæ licet non dirimat, impedit tamen matrimonium, ex præfenti textu, & d. *cap. 2. hoc tit. in 6.* Ita docet Sotus in 4. *dist. 42. q. 1. art. 2. ad 3.* Dutandus, & Richardus ibi, Sanchez d. *disp. 10. Basil. lib. 6. de matr. cap. 11.* Bonacina *cod. tral. q. 3. punct. 4. num. 6.* alii relati à Leandro *tom. 1. de sacra. disp. 2. de matr. §. 3. quæst. 1.* Catechismus enim est quædam professio f. iuri baptismi; & sicut io sponsalibz is sponsione futuratum nuptiarum species quædam cognationis, & publicæ honestatis contrahitur, per quam matrimonium impedit contrahendum; ita ex catechismo oritur quædam cognatio spiritualis impediens matrimonium: nec intere, quod catechismus præcedat baptismum, vel sequatur; quo modo accipiendus est textus in *cap. 1. 30. q. 1.* in illis verbis: *A pabulo sacri salis nique ad confirmationem per christum, nullus Christianus suam matrem in conjugium suscipere debet.* Intelligenda enim ea verba sunt;

sunt, secundum Sanchez *dista. disp. 10. num. 1.* copulativè, & non disjunctivè, ita ut doceat Deusdedit, cognitionem contrahi in catechismo, & in Baptismo, & in Confirmatione, seu chrismatis unctione includi: & quavis de illa expositione Thomæ Sanchez non parum dubitarum, agnoscens textum in *d. cap. 1.* agere de impedimento impediens, non autem de diti-
mente; atque adaptari non posse ad cognationem ex baptismo & confirmatione ortam: quapropter credo, intelligendum esse illum textum tantum de catechismo, & ejus ceteronisi, quæ

precepta incipiebant à pabulo factati salis, & finiebantur in sancta unctione, quæ præcedit baptismum, de qua Dionysius de *ecclesiastica hierarch. 2. p. cap. 2.* D. Cyprianus *lib. 1. epist. 70.* hodie tamen hæc species cognationis spiritualis sublata est per Trident. *sess. 24. de reform. cap. 2.* ut declaravit sacra Congregatio per hæc verba: *Qui in Ecclesia sunt profecti ei, qui domi verè sunt baptizati, si deinde in Ecclesia fuerint servum salutem, nullam specialem cognationem contrahit.* Resertunt Farinac. *dista. cap. 2.* Lexander *dista. disp. 13. q. 4.*

CAPVT VI.

Innocentius III. *a N. Episcopo Linconiensis, & N. Decano de Hunteburg.*

Veniens ad præsentiam nostram G. Anglicus natione, nobis exposuit, quod cum olim in adolescentia constitutus mulieri cuidam adhæsisset, quam tamen quidam alius antè cognoverat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia soluta ipse suscepit, de sacro fonte à levaret, ad suspicionem & infamiam utriusque delendam. Deinde verò cum in ejus amorem vehementius exardere, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumque prolem ex ea procreare non posset, & increpationes à patre suo gravissimas sustineret, quod eam desponsando deliquerat, revolvens in animo, ipsam dimisit, causâ orationis Hierosolymam est profectus. Verum cum idem rediens de paribus transmarinis prolem eam suscepisse de alio invenisset, ei noluit adhærere, sed propter adulterium, quod commississe taliter videbatur, ei omnino dimisit, ad longinquam se transferens regionem, & ad Eugubini. tandem veniens civitatem, quam ibidem cum terra & dote decenti matrimonialiter sibi copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse: ea propter discretionis vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus super his inquisitionis diligentius veritatem: & si primam mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse confiterit, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium, appellatione postpositâ celebrantes, rei processum nobis per litteras vestras fideliter exponaris, ut an cum secunda valeat legitime commemorari, veritate cognita, decernere valeamus. Quod si ambo, &c. Tu ea, frater Episcopo, &c. Datum apud civitatem Castellanam, VII Idus Octobris.

NOTÆ.

a Innocens. Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in ipsius epistolâ editâ à Sicuto, *fol. 189. ex quo registro* textum hunc transcribo. De Linconiensis Ecclesiâ egi in *cap. 8. de re scriptis*, & commentarium hujus textus dabimus infra in *cap. fin.*

b Lexander. Immediatè tenens puerum: nam quando matrina non tenet baptizatum, neque illum suscipit immediatè de manu patrini, non contrahit cognationem spirituale, ut declaravit

sacra Congregatio, referente Farinacio in *d. cap. 12 Concil. Trident.* quæ quando statuit inter unum, & unam, quia ad summum in parinos eligi permittuntur, & baptizatum ipsum, atque ipsum patrem & matrem contrahi spirituale cognationem, supponit matrinam à sacro fonte baptizatis filium simul suscepisse, idest immediatè à manu baptizantis levallè, ut docuerunt Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 50. num. 2.* Basil. *cod. tract. lib. 7. cap. 39. num. 9.* Hurtado *de matrim. disp. 18. difficult. 3.* Bonac. *cod. tract. puncto 3. §. 2. num. 13.*

CAPVT VII.

Idem *a Magistro S. de Melun, Canonico Herefordensi.*

Tua nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris sui, vel commatris, procedente tempore sibi possit matrimonialiter copulare; & si cum ea contraxerit, & pluribus annis simul permanferint, an postea debeant separari? Quæ si videris etiam, an consensu talis matrimonii teneantur illud in publico accusare. Super quo discretionis tue duximus respondendum, quod hujusmodi persone matrimonium non possunt contrahere; & si contraxerint, de juris rigore possunt ab invicem separari; & qui contractum sciverunt, debent illud Ecclesiæ nuntiare.

NOTÆ.

Herefordensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo capite 2. De

C A P V T XIII.

Gregorius IX.

EX litteris vestris accepimus, quod cum Martha mulier coram Officiali Cantuariensi Alanum peteret in virum, & se adfadarat ab eo, ac carnaliter cognitam pet testes idoneos probavisset, dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui c. Sacerdos extitit, baptizavit. Sed cum idem Officialis exceptione hujusmodi non admissa definitivam tulit sententiam contra ipsum, & idem ad Sedem Apostolicam appellaverit: mandamus quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvas ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

1. **G**regorius.] Non constat, quibus Prælati scribat Gregorius, tantum agnoscitur loqui cum Prælati Ecclesiæ Anglicanæ, ubi casus hujus textus contigit.

2. **Officiali.**] Idem Vicario, ut exposui in cap. 1. de officio Vicarii.

Sacerdos.] Qui forsitan habebat filiam illam ex nuptiis contractis ante Sacerdotium.

COMMENTARIUM.

3. **Conclusio TA- DITUR ET PROBATA.**

EX his decretalibus sequens communiter deducitur assertio: Inter baptizatum, & filium baptizantis, & inter baptizati patres, & ipsum susceptorem, contrahitur cognatio spiritualis matrimonium dirimens. Probat eam textus in cap. 1. & per totam 30. q. 1. cap. fin. 30. q. 3. cap. 1. & per totam 30. q. 4. cap. 3. 4. 6. & 8. hoc tit. cap. 1. & 2. eod. tit. in 6. cap. consanguinei, de re judicat. cap. 1. qui matrimonium accusare, cap. veniens, de sponsalib. in prima collectione, Synodus Nicæna can. 21. ibi: Nemo fidelium cum patre, aut matre spirituali matrimonium contrahat, id est cum patrinis; & qui hoc commissit, habeatur tanquam ethnicus. Heraldus Episcopus Turon. in suis capitulis, cap. 66. ibi: Quod conjunctio spiritualis commatris sit peccatum, & idcirco separandum, & capite, vel exilio damnandum. Gregorius II. in Synodo Romana can. 4. ibi: Si quis commatrem spirituales duxerit in conjugium, anathema sit. Synodus Romana sub Zacharia can. 5. Presbyteram, diaconam, nonnam, aut monacham, vel etiam spirituales commatrem nullus sibi presumat nefario conjugio copulare. Gregorius VIII. in Concil. Roman. Qui copulantur parentibus, vel commatribus, & filiis, excommunicentur. Synodus Trullana can. 53. ibi: Quoniam major est spiritus conjunctio, quam corporum, scimus in a. quibus locis quedam ex sacro, & saluati baptismate pueros suscipientes, cum eorum matribus viduis copulari, id fieri prohibemus, sed si contraxerint, separentur, & panis fornicantium subjaceant. Synodus Mogunt. sub Carolo can. 55. & sub Arnulpho can. 18. l. si quis alium, C. de nuptiis. Luitprandus Rex in legibus Longobard. tit. 24. §. 6. cum sequent. Precipimus, ut nullus presumat commatrem suam uxorem ducere, sed nec filiam, quam de sacro fonte levavit; nec filius ejus presumat filiam ipsius uxorem ducere, cum de fonte suscepit, quia spirituales germani esse noscuntur; & qui hoc malum facere presumpserit, perdat omnem substantiam suam; & filii qui de tali illicito matrimonio nascuntur, harides esse

non debent. Carolus Magnus lib. 5. cap. 100. Nullus proprium filium, aut filiam de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam, nec commatrem ducat uxorem; nec illam cuius filium, vel filiam ad confirmationem tenuerit: ubi autem factum fuerit, separentur. Trident. sess. 24. cap. 2. Alia Patriarcharum Orientalium decreta referuntur lib. 3. Iuris Orient. Illustant ultra congelos in præsentia Barb. Gentil. de nuptiis lib. 5. cap. 15. Torreblanca de jure spirituali, lib. 2. cap. 15. sect. 3. Mantique de differentiis virisque fori, q. 17. Basil. de matrim. lib. 6. cap. 4. cum sequent. Vighellius in method. juris can. fol. 468. S. Raymondus in summa lib. 4. tit. 5. Ant. Augustin. in coll. juris can. lib. 22. tit. 24. Balfamon. in dicto cap. 53. sextæ Synodi, Joannes Sanchez in select. lib. 2. disp. 40. Petrus Gregorius lib. 13. part. tit. 21. cap. 9. Vicecomes de ritibus Baptismi, lib. 1. capite 35. & de ritibus confirm. lib. 1. cap. 12. Cuiac. & Canisius hic, Joannes Darts ad decr. in 30. q. 1. Roussellius lib. 1. hist. Pontif. in r. d. cap. 3. num. 9. Zonaras in Nicephoro Phoca, Macedo de clavib. Petri, lib. 4. de matrim. cap. 11.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: In materia sacramentorum Ecclesia non habet potestatem mutandi, seu minuendi aliqua ex his, quæ à Christo Domino sunt instituta, ut probavi in cap. 3. de clandest. despons. sed à matrimonio contrahendo ex jure divino non accentur compadres, & alie personæ in hoc titulo enumeratæ: ergo nec ab Ecclesia inter similes personas potuit matrimonium prohiberi, immò et si Christi actionem attendamus, quæ debet esse vitæ nostræ instructio, in baptismo à Joanne recepto nullum adhibuit susceptorum, sed ut dicitur cap. 3. Mathei: Baptizatus Jesus confessum ascendit de aqua. Ergo in baptismo non debet aliquis baptizatum de sacro fonte suscipere, maxime si baptizetur adultus; qui seipsum sustentare valet. Accedit; nam baptismus est spiritualis regeneratio, cap. non regenerabantur 135. cum sequenti, de consecrat. diff. 4. c. 1. 30. q. 1. Trident. sess. 5. cap. 4. in quo minister gerit vicem patris, aqua verò ipsa locum matris habet, ut Augustinus scribit in quodam sermone Epiphani. sed in carnali generatione non requiritur, nisi principium activum, quod est pater, & principium passivum, quod est mater; ergo similiter in spirituali regeneratione frustra requiritur qui baptizatum de sacro fonte suscipiat. Vnde Magdeburgenses cent. 7. lib. 2. cap. 6. auct.

4. **IMPOSSIBILITAS TRADITA ASSERTIO.**

alitur, quod de patris, seu hiejinofitibus, qui obulitantes infantes, aut adultos ad baptismum, & pro ita fideiussissent, nihil legitur in scriptis Apostolorum. *Alter*. 1. conversi ab Apostulis seiplos ad baptismum offerunt, & tunc dicitur fuisse, si Apostoli noluisse baptismum priusquam hiejinofitibus offerretur, ubi enim eos Eunuchos in solitudine sibi comparasset? & idem cognationem hanc sine causa indolam, imaginariamque, & frivolum esse docuerunt Carolus Molinæus *confil.* 301. *Dautenus lib.* 1. *de nuptiis* cap. 3. *Orthodoxus lib.* 1. *Albericus Gentilis lib.* 3. *de nuptiis*, cap. fin. Accedit nam omnes Christiani sunt fratres, & omnes Christiane sorores; proindeque omnes inter se spirituales cognationeque, aut cognationem spiritalem non debere censeris impedimentum, aut certe eum solis ethnicis Christiani conjugia celebrare valent.

Quia difficultate non obstante vera est præsens assertio, quidquid patitur hæretici, & aliis impiis scriptores suprà relati. Ut autem causam huius cognationis ab origine repetamus, sciendum est, susceptum, comparum, seu patrisinuo usum jam à temporibus Apostolorum in Ecclesia invaluisse, morte hoc accepto ab illo Evangelii: Et addidit eum ad Iesum. Vnde ait Catholicanus lib. 1. *de vita Christi*, cap. 24. *Et addidit ad Iesum, & hoc accepit Ecclesia, quod in sacramento Baptismi, & Confirmationis utrum addidit, qui præsentem suscipientes, patrisin solent vocari.* Nam cum in cunabulis nascentes Ecclesie, Christi silem in baptismum proferret, mundoque, demoni, ac pompis ejus nuntium remittere, etiam infantibus receptissimum esset, necesse erat eo tempore esse aliquos, qui quod pueris per ætatem non licebat, suâ diligentia, & operâ præstarent. Idem Scabro de rebus Ecclesie, cap. 16. existimavit, occasione baptismi parvulorum comparatos institutos fuisse, à quo officio variis nominibus illi appellabantur: quandoque Gellæntes. Idem *lib.* 2. *de Ecclesie offic.* cap. 21. nonnunquam Offerentes, & fidei doctores. Augustinus *serm.* 2. *epist.* 23. aliquando Sponsores Albinus Flaccus *de divin. officis* cap. 21. Tertul. *de baptismo*, c. 18. Patris in Synodo Nicenæ, can. 21. comparates, D. August. *serm.* 116. *de temp. Susceptorum*, ut probat Cædri in *advers.* cap. 114. num. 10. ex Victoris Fideiussore, Concil. Arelat. can. 19. cap. 101. ante 115. *de consecratione* dist. 4. Tertul. *de baptismo*, cap. 8. frequentes Patres, Concil. Nicenæ, c. 21. c. in baptismate 102. *de consecr. distinct.* 4. sicut de baptizatis dicitur filius spiritualis, cap. omnes 8. 30. q. 1. c. 1. & 2. cap. post 5. 30. q. 3. Patres, seu Compantes, quasi simul patres, Concil. Mogunt. 1. can. 47. Mogunt. 2. can. 28. Deique Patris in, cap. in catechismo 100. *de consecr. dist.* 4. Patris in Synodo Nicenæ can. 21. Compantes à D. Augustino *sermone* 116. *de tempore.* Probans Crespetius in *summa*, verbo Patris, Vicecomes lib. 1. *de ritibus baptismi*, c. 3. fuit Theophilus tit. 11. *tract.* de paternitate spirituali, fol. 167. proptissimè ab Ecclesie Patribus appellatur Susceptores, cap. pietatum 30. q. 3. cap. si quis 3. q. 4. cap. non plures 101. cum duobus sequent. *de consecr. dist.* 4. cap. 1. hoc tit. in 6. cap. Martinus, hoc tit. Concil. Arelat. 4. can. 19. Patrisense 3. can. 7. qui antiquos susceptotum osus in baptismum probatur variis, & perantiquis auctoritatibus, ex quibus tantum teferam nonnullas, que in eotempore puris transcripserunt reperimus. D. Clemens lib. 3. *constit.* cap. 16. cum baptismi cætemonias doceret, ita ait 1. Tu

Episcopo, vel tibi subiectionis presbyter, sacram su per ipsi ducens ad nominans invocationem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizabit eos in aqua, ne virum suscipias Diaconum, mulierem Diaconissam, ne decore traditis infrangibilis sigilli administraretur. Sanctus Dionysius, qui floruit per annos 100. *de ecclésiastica hierarch.* cap. 1. & 7. ibi: *Naturales oblati parvuli parentem puerum aut ex fidelibus tradant prælori divinarum rerum magistro, sub quo jam puer sit quasi sub patre divinus, sanctique sanctis alimentum.* Hanc itaque Præfati spondem puerum juxta sanctam educationem vitam requirit, ne abrenuntiacionem præstetur. Iulianus, qui vixit per annos 150. *quest.* 56. *Digni sunt pueri baptismi cætemonias, si de eorum qui illas ad baptismum confertent. Basil. Magnus epist.* 128. *ad Postolumanum*: *Primo baptismus institutus ad pietatem, utinam te à sacro sime levassent. Receder enim adhuc verborum suorum, quæ quid mirum est, adhuc infans auctoribus meis.* Tertullianus, qui floruit per annos 200. lib. *de baptismo*, cap. 18. *Itaque prout quisque persona conditione ac dispositione, etiam avaria cunctatio baptismi melior est, præcipui tamen circa parvulos.* Quid enim necesse est, si non tam necesse, spondere etiam periculo ingeri, qui & ipsi per mortalitatem destituerent promissiones suas possunt, & preventu mala indolui falli. Plura alia, tam Gexcutum, quàm Lazinotum PP. testimonia congestit Iodocus Coccius *rem. 2. thesauri*, lib. 1. *art.* 12. Iosephus à sancta Maria Cathulianus *de cætemon. baptismi* cap. 10. Vicecomes *de rebus baptismi* lib. 1. cap. 10. Ex eadem ratione, quia videlicet ipsius Ecclesie primordio etiam infante confirmationis etiam sacramento moniebantur, & plerumque simul ac baptizabantur, necesse est fieri, jam tunc fuisse aliquos, qui confirmandos ad Episcopum deferrent, ut probant Vicecomes *de ritibus confirm.* lib. 1. c. 11. & susceptis in confirmatione, mentio fit in cap. in Cæcæhismo, *de consecr. distinct.* 4. cap. si quis filiam, cap. distem, cap. de his, 30. q. 1.

Non tamen omnes sine defectu ad hoc susceptorum munus in baptismum & confirmatione admittantur: primò enim mares à feminis, & feminas à maribus in baptismum suscipi honestatis causâ vetitum erat. Synodus Nicenæ can. 22. ibi: *Viri non teneant in baptismum puellas, aut mulieres; nec mulieres teneant masculos, sed pariter mulieres teneant puellas, & viri teneant masculos.* D. Clemens lib. 3. *constit.* cap. 16. ibi: *Baptizabit eos in aqua, ne virum suscipias Diaconum, mulierem Diaconissam, ne decore traditis infrangibilis sigilli administraretur.* Ex vita S. Sebastiani, in illis verbis: *Igitur omnes isti simul anima sexagintaquatuor à Sancto Polycarpo Presbytero baptizati: & à Sancto Sebastiano suscepti sunt, summarum autem matres spirituales facti sunt Beatus & Lucina.* Probat Vicecomes *de ritibus baptismi* lib. 1. cap. 32. Nec etiam Judæis, infidelibus, hæreticis hoc ministerium commendabatur, nec etiam peragentibus solemnem penitentiam, quia illi indigni credebantur ut cæteros ad pietatem, virtutumque christianarum disciplinam etendirent. Concil. Parisiense lib. 1. cap. 54. ibi: *Illos tamen in hoc capitulo specialiter ab his officiis removendos judicamus, qui propter reorum suorum publicâ penitentia sunt multati, videlicet ne nec alios de sacri fontis baptismate suscipiant, nec etiam ad percipiendum Sancti Spiritus donum aliorum parenti carna Penitentia exillant, donec per dignam penitentiam satisfactiorem reconciliationem mereantur.* Nec immutatio, quoniam quos de lex divina

5.
DE SUSCE-
PTORUM
ANTIQUI-
TATIBUS
MONUMEN-
TIS.

6.
QUESTIO
DE SUSCE-
PTORIBUS
BAPTISMI.

à castis militibus, ne tuine sint populi, & auctoritas canonica ab Ecclesiis insequentibus liminibus, multo magis à memoratis peragendis officiis, usque ad tempus penitentis peractum, dignamque perceptam recoconciliationem, hujusmodi merito sunt excludendi. Monachis quoque à lavacro suscipere infantes prohibitum est, *cap. placuit. 2. lib. 9. 1. cap. de monachis, de consecrat. dist. 4.* Concil. Altilind. *can. 20.* Non licet Abbati filius de baptismo suscipere, ne monachis commatres habere, ne osculentur famulas. Quam rationem illustrat Naibona de etate, anno 7. q. 13. num. 7. Sanctus Gregorius *epist. 40. lib. 3. ad Valentini. Abbatem.* Pervenit ad nos, quod in monasterio ino passim mulieres ascendunt, & quod est gravius, monachos suos sibi commatres facere, & ex hoc incitant eam eis continentem habere: ne ergo hac occasione humani generis inimicis sua eis (quod absque) calliditate decipiat, ideo hujus to preceptis serio continemur, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos suos commatres sibi facere. Et lib. capital. *addit. 1. cap. 16.* Monachi sibi compaves, commatresque non faciant, ne osculentur famulas. In Synodo Galuosi Cardinalis & Episcopi Parisiensis ha cavetur: Nullus monachus, sive monialis recipiant ad pueros de sacris fontibus elevandos. Quod etiam cautum legitur in Ecclesia Orientali; sic enim *repositum lib. 2. q. 1.* qui est sextus Joris Græco-Romani, Petrus Diaconus & Chartularius magnæ Ecclesiæ Constantinop. ita interrogavit: An sui monachum suscipere pueros in baptismo, vel fraternaliter per adoptionem facere, vel habere solent? Respondit: Hæc præter canonem sunt, & prohibentur. Id repetitur in epitome canonum Armenopoli, scholio in canonem ultimum, *tit. 1. sect. 4.* Sed Byzantino Imperio labente, ita hæc disciplina ecclesiastica paulatim collabii cepit, & liquidum Phranzes, qui Constantinopoli debebat cum urbs à Mahomete II. expugnata est, *lib. 1. historia* se à Sanctimoniali Thomaïde, feminâ viæ integritate clarissimâ, de facto fonte susceptum fuisse narrat. At cum in rebus humanis multa occurrant, quæ ut nec prævia, nec præmeditata eveniunt, ita his non aliâ, quàm necessitatis lege prospicendum est, atque consulendum. Monachus aliquis, aut monialis fortè fortius expostum infantem necedum baptizatum offendit; an & hunc miscellum offerre, & in baptismo suscipere non licebit; Respondet Sanctus Augustinus *epist. 23. ad Bonifacium Episcopum*, aliquando quos crudeliter patentes exposuerunt outiendos à quibuslibet, nonnunquam à sacris virginibus colligi, & ab eis offerri in baptismo; quæ cetè proprios filios non habuerunt ullos, nec habere disponant. Probat Vicecomes *lib. 1. de viribus baptisimi, cap. 33.* Theophilus *tom. 12. fel. 305.* Sanchez *lib. 6. summa, cap. 6. num. 42.* Valeontia *3. p. disp. 4. q. 2. punct. 2. & de marim. lib. 7. disp. 60. num. 11.* Sed hodie religiosi, tam mendicantes, quàm alii, licetè suscipiunt infantes in baptismo, ut aliis relatis docet Martinez de Prado *tom. 1. de sacram. q. 67. dub. 3.*

Nec etiam plures debent adhiberi ad suscipiendos infantes, sed tantum unus aut una, juxta veter decretum Leonis Pœnitificis, tectatum à Gratiano in *cap. non plures 15. de consecr. dist. 4.* quæ prohibitio eum postea temporis lapsu inolevisset, nimen susceptorum usui recepto, ad Synodum Tridensis mysterium indicandum, tecte Thoma Valdenli *tom. 3. sit. 5. cap. 46.* tufus PP. D. D. Genc. d. in Decretal. Tont. IV.

Concil. Metensis eam renovavit, *can. 12.* illis verbis: Nullus suscipiat à fonte infantem, nisi qui appropinquat signationem, idest abrenunciationem diaboli, & professum catholicæ fidei tenentis; & infantes nequaquam duo, vel plures, sed unus à fonte baptismatis suscipiat, quia in hujusmodi secta diabolo datur locus, & tantis ministeriis reverentia valescit; nam unus Deus, nam baptismus, unus qui à fonte suscipit, debet esse pater, vel mater infantis. Aham tamen rationem hujus prohibitionis assignant PP. Concilii Mogunt. ultimi *can. 19.* his verbis: Non rarè ex impedimentis cognationum spiritualium diffinitatem, & perniciem solent evenire, ad qua roborenda decernimus, ne cuicumque, sive ex sacro fonte levanda, quæ ad sacram confirmationem tenenda, plures quàm unum patrimum liceat adhibere. Quam etiam ratumque sunt decretis insectorum Bonif. VIII. in *cap. fin. hoc tit. in 6.* & Patres Concilii Trident. *sess. 24. de reform. cap. 2.* ubi etiam statuunt, ut patrini designentur ab his, quibus incumbit cura baptismi, aut Confirmationis, & in eorumdem defectu à Parocho; & quod si præter designatos alii levent puerum de sacro fonte, non contrahant cognationem ullam: in quo Tridentini decreto revocatur quoad hanc partem textus decisio in *d. cap. fin.* Unde provenit, ut si ulli patrini non fuerint designati, nullus eo casu levans puerum de fonte cognationem contrahit, quia nullus io eo eventus est cetè patrinus secundum notam designatam à Tridentino: ita docuerunt Sanchez *lib. 7. de marim. disp. 57. num. 12.* Metastius *cod. tract. disp. 9. q. 3.* eum in hoc casu cognationem contrahi ab omnibus tenentibus simul, seu successivè, docerent Henriquez *lib. 12. summa. cap. 21.* Gaspar Hurtado de marim. *disp. 18. diffinit. 4. num. 13.* Deinde si plures patrini designentur, quom conceduntur à Tridentino, nullus eorum contrahit cognationem, eo quod nullus videtur exercere legitime officium susceptoris, seu patrini, utpote non servat formâ Tridentini, ut tenent Suarez de sacram. *q. 68. art. 8.* Antonius Perez de matr. *disp. 29. sit. 5.*

Deinde sciendum est, ex hac susceptione patriorum catechismi, baptismi, & confirmationis, omni cum ipso suscepto, & eorum parentibus quandam spirituales proximitatem, *cap. 1. 30. q. 1.* seu generationem, *cap. qui spirituales, 30. quæst. 4.* quæ sapienter vocatur comparentia, *cap. de eo 3. 30. q. 1.* seu cognatio spiritualis, *cap. post natus 30. quæst. 4. in presenti tit.* tum in hoc volumine, quàm *lib. 6. ad instar cogitationis carnalis ex commixtione sanguinis provenientis, cap. 1. 35. q. 2. l. 1. ff. unde cognati;* vel cognationis illius, quæ contrahitur per adoptionem, *cap. 6. 3. q. 3. cap. unde infra, tit. proximo.* Dicitur hæc cognatio major carnali in Synodo Trullana, *cap. 53.* namque in sacramentis baptismi, & confirmationis reperitur quædam similitudo generationis naturalis, & ideo Ecclesiâ voluit propinquitatem in eis assignare: non tamen eadem cognatio nascitur ex Sacramento penitentis inter penitentem, & sacerdotem confessorium, licet sapius ipse filius spiritualis, confessionarie spirituales patres dicantur: quare apud Græcos qui confessionibus præstant, dicbantur pætes spirituales, ut patet ex Athanasio Patriarcha CP. *epist. ad Episcopos. professantes ad suas dioceses;* & in jure Græco-Romano *respons. 2.* & in liturgia D. Chrysostomi etiam precatio pro spiritualibus nostræ parte, qui monachis & sacerdotibus est.

8.
De codi-
natione
spiritualis
tit.

7.
De mona-
cho patri-
monio.

nam lato modo ille dicitur spirituoſitatis pater, ſicut apud Optatum Milevitanum lib. 1. de ſchiſm. Donatiſt. ille qui mittam, hoc eſt caput indu-
mentum muliere inſonali impoſuit, ejus pater dicitur, ibi: *Memoratus Felix inter crimina, & ſa-
cramenta ſua neſanda ab eo comprehenſa, puellam cui
mittam ipſe impoſuerat, à qua parvè ante pater vo-
cabatur, neſarie inceſſore minime dubitavit.* Quo mo-
do accipiendus eſt textus in cap. omnes 30. quaſt. 1. ubi docetur: *Omnes, quos in poenitentia ſuſcipimus, ita noſtros eſſe ſpirituales filios, ſicuti eſt, quos nobis ſuſcipiemus, vel baptizantibus, unde ſaceri
baptizantis regeneravit.* Nam Symmachus Papa in eo textu non agit de vera & propria cognatione ſpirituali, quæ aliis impedit & dirimit matrimonium, non ſolum reſpectu ſacerdotis, qui illud contrahendi eſt incapax, ſed oque reſpectu filiorum ejus, qui procul dubio poſſunt ducere illam, quam pater in ſacramento poenitentiae audivit. Agit itaque Symmachus de quadam ſpirituali filiatione, quæ datur inter ſacerdotem, & illam, quæ in confeſſione audivit, ad quam ſimilitudinem illius, quæ contrahitur inter baptizantem, & baptizantem, atque in baptiſmo tenentem, ut proinde Pontifex oſtendat gravi neſis committere, ſevereque puniendum eſſe ſacerdotem, qui turpiter ſe commiſcuit cum ſororina, cujus peccata in confeſſione audivit, & quæ loco filie ſpiritualis habere debet: ſicut illam, quam baptizavit, aut de baptiſmi fonte levavit; ad hoc enim dumtaxat ſimilitudinem utriuſque filiationis Symmachus conſiderat in d. cap. omnes, poſt Sylveſtrum Pontificem, cujus authoritatem reſert; & tandem reſolvit, ſacerdotem propter hoc delictum non ſolum dignitatis honorem amittere, verum etiam perpetuæ poenitentiae eſſe mancipandum. In cujus doctri-
ne confirmationem adducit Gratianus duplicem Celeſtini conſtitutionem in cap. ſiquis ſacerdos 9. cap. non debet, ſecund. eod. 30. q. 1. ubi docetur, quod ſi ſacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, grave adulterium admittit, & de poſitione eſſe puniendum; non tamen inde infetas, ut ſecit Gallego in traſt. de cognat. ſpiritu. cap. 10. num. 3. eo caſu ſacerdotem inceſtum committere, & adulterium, ex d. cap. ſiquis; nam vecior eſt, confeſſarium, qui filium confeſſionis carnaliter cognovit, non committere peccatum inceſtus; nam hoc dumtaxat committitur cum conſanguinea, vel cognata; cognatio autem vera, & propria ſpiritualis in hoc caſu non datur, ſed tantum analogica, vel ſimilitudinaria, ex d. cap. omnes: probat Theophilus tom. 15. p. 1. quaſt. 1. ſol. 111. Riſe tamen huiusmodi ſacerdotes appellari Patres, probat ibidem Theophilus tom. 11. traſt. de paternitate ſpirituali. Nec etiam eo caſu adulterium committitur; nam hoc tantum datur, quando luxurioſe peccantes, vel alter eorum obſticti ſunt matrimonii vinculo, cap. quia circa, de bigamia. Nec contrarium probat reatus in d. cap. ſi qui ſacerdos quia non loquitur de veto & proprio adulterio, ſed de ſimilitudinario, propterea quod præbyter per ordinem ſuſceptionem, quaſi ſpirituali conjungitur cum Eccleſia contrahere videtur, cap. Centomanenſem, 56. diſtinct. argumento capitis qui Chriſto 10. 37. quaſt. 1. Verum tamen peccatum hoc continere circumſtantiam notabiliter aggravantem, cum ſi contra reverentiam debitam ſacramento poenitentiae, docent Agidius de ſacram. diſp. 31. dub. 2. num. 23. Villencius traſt. eo. p. 2. cap. 5. quaſt. 5. num. 287. Diana t. p. traſt. 7. reſol. 12.

de 2. p. traſt. 17. reſol. 11. Baſil. lib. 7. de marr. c. 38. Trulleoch eod. traſt. lib. 7. cap. 9. dub. 8. atque idem neceſſario eſſe in confeſſione explicandam, inſerta ſententiam eorum, qui aſſerunt, circumſtantias notabiliter aggravantes explicari in confeſſione oportere, licet contrarium defendat Valquez tom. 4. de panis. q. 71. art. 1. dub. 1. n. 10. Ioannes Sanchez in ſelect. diſp. c. 1. num. 5. Bonac. de ſacramentis diſp. 5. q. 3. ſect. 2. punct. 2. 4. n. 9. Quando autem confeſſarium in ipſo actu confeſſionis ſacramento abutens ſororinam ſolicitavit, etſi opere non complexerit, tanquam male ſentens de ſacramento, poſuit per Inquiſitores hæretice pravitatis, ut late probant Acuña, Soula, Fretas, & Tranſmirra in traſt. de confeſſ. ſelect. Ioannes Sanchez in ſelect. eod. traſt. Carena de effie. Inquiſit. p. 2. tit. 6. per totum, Parama de orig. Inquiſit. lib. 3. q. 10. Decianus tom. 5. crim. lib. 5. cap. 13. P. Molina traſt. 2. de juſtitia, diſp. 38. n. 9. Fagundes in 3. p. 1. p. 1. lib. 4. cap. 31. P. Mendo in ſtuer. diſſert. 1. q. 7. cum ſequentiſ, Prado Theolog. moral. cap. 10. per totum. Ea aliis ergo ſacramentis, acceptis baptiſmo & confirmatione, hæc cognatio non oritur. Ratio eſt, quia reiſque ſacramenta conferunt quidem eſſe ſpirituale, ſed non per modum generationis; at illa duo conferuntur ad modum generationis.

Deinde ſciendum eſt, ea cognatione ſpirituali orta ex ſuſceptione baptiſmi, vel confirmationis, naſci impedimentum impedire, ac dirimere matrimonium inter ipſos baptizantem & baptizatum; confirmantem & confirmatum; ſuſceptores ipſos, & patres ipſius baptiſmi, & confeſſarii; inter ipſos baptizatum, & confirmatum, filioſque baptizantis, & confirmantis, & filios ſuſceptorum, à jure eccleſiaſtico introductum in canonibus ſuprà pro illuſtratione concluſionis adductis; nec contrarium probatur in cap. non oportet 30. q. 3. nam illa Zachariæ Pontificis verba: *Non oportet filium, quam de ſacro fonte ſuſcepit, assignando filio ſuo in matrimonium tradere, qui in divina ſemina germani eſſe invenitur;* minime negant impedimentum cognationis ſpiritualis provenire à jure eccleſiaſtico, licet fundamentum habeat in lege divina. Nec tamen omittendum eſt, ſententiam, quam citat Zachariæ, & Deuſſedit in d. cap. non oportet, reperiri in legibus Longobard. ſuprà pro illuſtratione concluſionis transcriptis, & eam ſententiam diſiſſe legem divinam Decretorum III. in cap. 3. hoc tit. in 2. collect. ibi: *Cum Zacharias, & Deuſſedit Romani Pontifices talem epuſulam decreverunt ſeparandam, ne ipſe ubi cognatio ſpiritualis minime eſſe dubitatur, maxime inter eos, per quos compaternitas contrahitur, per quam in lege divina germani eſſe dicuntur.* An verò Pontifices reſpicillent ad dictam legem Luiſpandi Regis Longobard. alii judicent. Mater ergo, hoc impedimentum eſſe tantum jure humani eccleſiaſtici, ut docuerunt Sylveſter in ſumma, verbo Matrimonium 8. quaſt. 7. Covarr. de marr. 2. p. cap. 6. §. 4. Sanchez eod. traſt. lib. 7. diſp. 54. num. 3. Hujus autem impedimenti originem ad Sanctos Apoſtolos reſoluit Origenes; nam explicans illud Pauli ad Romanos 16. Lucius, & Luſin, & Seleſtæ cognati mei, ait, *Hanc cognationem, vel conſanguinitatem arbitror eſſe ex baptiſmo contrariam.* Animadvertendum tamen eſt, hanc Origenis opinionem abſolutam non eſſe, veluti ea probabili conjectura proſeſſam, ſicut ejus verbum arbitror, appetit demonſtrare; nam in ejus acta, & canonibus nulla reperitur mentio hujus cognationis.

3.
De not
impedi-
mento
cognat.
10810

tionis; esse tamen in Ecclesia valde antiquam, coarctat ex canone 11. Concil. Niceni, supra relato, ex quibus infertur, infidelem, sive baptizantem, sive tenentem in baptismo, seu confirmatione, nullam contrahere cognationem; & ita infidelem postea baptizatum, posse matrimonium cum ipsa puella à se baptizata, vel suscepta contrahere, ut latè probat Joannes Sanchez in *sest. disp. 4. per tot.* Thomas Sanchez lib. 7. de *matrim. disp. 60.* Cominch *disp. 32. n. 25.* Perez *ord. tract. disp. 32. num. 25.* quavis respectu baptizantis contrarium defendant Sotus in 4. *distict. 4. q. unic. art. 5. column. penult.* Henriquez de *matrim. cap. 3. §. 4.* Item dicendum est, si quis suscipiat, vel baptizet filium infidelium, nam cum ejus parentibus nullam cognationem contrahit, ut docet Layman de *baptismo, p. 3. cap. 8.* Similiter si paterinus non habeat ulam rationis, non contrahit cognationem hanc, quia levatio, seu susceptio debet esse actus humanus; non est autem opus quod respondeat, l. 8. tit. 4. *part. 1.* Sanchez ubi *supra, disp. 56. num. 10.* qui *disp. sequenti, num. 7.* probat, non occiri hanc cognationem, si error detur in levando, ex cap. *si vir 1. hoc tit.* Rursus si quis fuerit paterinus per procuratorem, neuter fiet cognatus, quia ad hanc cognationem contrahendam actio personalis requiritur tangendi, aut levando baptizatum; pluribus relictis Sanchez *disp. 59. num. 4.* & in ipso procuratore deficit intentio exerceendi munus susceptoris; contrarium in mandante tueretur alii, quos refert, & sequitur Basil. lib. 17. de *matrim. cap. 39. num. 10.*

Suppetit ut de personis, ad quas hæc cognatio spiritualis extenditur, agamus; & sciendum est, jure communis attento triplicem fuisse lineam, paternitatem videlicet, maternitatem, & fraternitatem. Paternitas est cognatio spiritualis inter baptizantem & baptizatum, & inter confirmantem, & confirmatum; & similiter inter paterinum baptizati vel confirmati, & baptizatum & confirmatum, cap. de *eo 30. q. 1. cap. ita diligere 30. q. 5.* eaque duplex erat, directa scilicet, & indirecta: directam contrahabat baptizans, vel suscipiens cum baptizato, qui filius spiritualis dicitur, d. cap. *omnes, cum similibus.* Indirecta contrahabatur cum uxore patris, modo ante susceptionem cognita esset, cap. *cum inter, hoc tit. in 6. Basil. lib. 7. de matrim. cap. 39. num. 3.* Compateritas est cognatio spiritualis inter naturales patres baptizati, vel confirmati, & baptizantem, vel confirmantem; & paterinos baptizati, vel confirmatos; atque ita parentes baptizati, vel confirmati erant compateres baptizantis, vel confirmantis, & paterinorum, cap. *pervenit 30. q. 1. cap. 1. cap. 3. cum duobus sequent. 30. q. 3. de qua, tam directa, quam indirecta, egi in cap. 4. hoc tit.* Fraternitas que datur inter baptizatum, vel confirmatum ex una parte, & filios naturales baptizantis vel confirmantis, & paterinorum ex altera, quomodo procederet, exposui in cap. 1. *hoc tit.* inter ipsos autem paterinos non contrahitur hæc cognatio, cap. *quod autem 30. q. 4.* quo modo exponendus est textus in cap. *fin. 30. q. 3.* Hanc autem cognationem memoratas personas jure communi sufficienter Synodus Tridentina *sess. 24. de reformat. matrim. cap. 2.* iussit de causis restinxit, & coarctavit, statuens ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum statuta; vel ad summum omnes, & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, & baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec

D. D. Goncal. in *Decretal. Tom. IV.*

non inter baptizantem & baptizatum, baptizantemque patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Itaque post Tridentinum duplex dumtaxat manet spiritualis cognationis species; paternitas scilicet, & compateritas; eademque directæ, nempe paternitas inter baptizantem, paterinorumque cum ipsosem baptizato; compateritas inter eodem baptizantem, & paterinos, cum patre & matre baptizati. Cujus decreti dispositio æquè militat in cognatione orta ex confirmatione, ut docetur in cap. 2. *vers. ex quoque*; præterquam quod in confirmatione adhibendus est unus tantum paterinus, ex d. cap. *fin. hoc tit. lib. 6.* An verò standum sit juri communis dispositioni in his provinciis, ubi Concil. Trident. receptum non est, hæc exponit Zypacius lib. 4. *consult. de jure canon. consult. unica.*

His suppositis, ratio propterea quam inter personarum supra relatas, per sacros canones inducta fuit hæc cognatio spiritualis impediens, & dirimens matrimonium, provenit ex eo; nam per baptismum adoptio spiritualis celebratur, ut scribit Salonius Episcopus Vienneensis, his verbis: *In sacro baptismo omnes Christiani filii Dei efficiuntur, & fratres Domini nostri Jesu Christi: ille solus proprius, & naturalis filius, ceteri omnes sunt adoptivi.* Et D. Chrysostomus lib. 3. de *sacord.* ait: *Sunt aliqui partus in baptismo, & spirituales propages.* Nec mirum est baptismum vocetur adoptio, quia sicut per adoptionem civilem mutantur genus, familia, & conditio, l. *si paterfamilias, ff. de adopt.* ita per hanc spirituales homo novus renascitur; immò, ut ait Nazarenus *orat. 26.* *Alius nobis mundus est, cunctis rebus, que oculis cernuntur, sensè sublimior, ac diuturnior; patria autem superna Hierusalem, quem nullas Antichristi obsequia cinxit, nec spem habebit ut divitum, æque imperio subiciat.* Et ita filia per baptismum fieri dicitur lib. 25. *Basilic. cap. 27.* & apud Harnenopolim lib. 4. *promptuarii, tit. 6. §. 18.* observat Meril. lib. 3. *obf. cap. 40.* Sicut ergo ex adoptione nascitur cognatio legalis impediens matrimonium, & dirimens, cap. *unic. infra, tit. 1.* Ita etiam ex adoptione spirituali provenit cognatio spiritualis, quæ impedit, & dirimit matrimonium, ut aiebat Athanasius CP. Patriarcha *epist. 5. ibi: In conjugis conveter pueritia, propinquitas sanguinis, adoptio, & susceptio in baptismo.* Et Gregorius Nazanz. *epist. 9. ait: Quid hæc cognatio est major cognatione corporali.* Quod etiam firmavit PP. sextæ Synodi in c. 53; immò apud ipsos Græcos ita diffundebat cognatio hæc spiritualis ad gradus, sicut cognatio carnalis, ut constat ex d. lib. 28. *Basilic. tit. 1. c. 27. & ex lib. 3. Iuris Oriental.* ubi in Synodo, quæ habita fuit sub Nicolao Patriarcha Constantinopol. le diffinitum fuit. Sed eos rectè reprehendunt Balsamon in d. *can. 53.* Cujac. in *presenti* eandemque prohibitionem observant Moscovitæ, seu Rutheni, ut ex Sigiswundo probat P. Gregorius lib. 9. *synagm. cap. 11. num. 18.* ergo cum ex sacramentis Baptismi, & Confirmationis nascatur cognatio spiritualis, ad exemplum cognationis carnalis, seu legalis, sicut ob eam impeditur matrimonium, ac dirimitur, ita ob istam,

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam ut probavi in d. cap. *cum inhibito de claudel. despons.* licet Ecclesia circa Sacramenta non possit aliquid mutare ex forma, materia, seu ministris eorum; tamen in sacramento matrimonii, cum habeat principium à contractu, potest iussit

II. TARDUS RAYO NUS IN P. DEM. TI.

II. DISSOLUTUS QUÆSTIONS RATIONE

10. DE PERSONIS AD QUAS EXTENDITUR HÆC COGNATIO.

ea causalius habilitate materiam, ut isti, vel illi contrahere matrimonium non possint, ut docuerunt omnes de impedimentis matrimonii agentes. Nec hunc morem adhibendi patius in baptismo, quem valde impugnavit Magdeburg. Anabaptistæ, & superbus censuræ Molinæ, Gentilis, & Duarenus supradicti, rejicere debemus, quia Dominus noster eos susceptores non adhibuit: oam cum Redemptor noster non baptizaretur ut regeneraretur, ipse pædagogus, tanquam parvulus, non indigebat, nec fidei dūctore, aut fidei iussore, ut catechumenus. Nec obstat adepçatio, quam fecimus de generatione naturali; nam licet ad istam non requiratur necessarii aliquid tertium præter principium activum, & passivum; tamen ad

faciliorem partus editionem, acque ad convenientem partus educationem desideratur nutritrix, & pædagogus, quorum vicem sustinet in baptismo patrinus, qui de sacro fonte levat baptismum; atque idcirco conveniunt in baptismo adhibetur patrinus, secundum antiquam Ecclesiæ consuetudinem, quamvis non sit necessarius ad valorem sacramenti, ut notavit Trupercemata in cap. in catechismo, de consecrat. dist. 4. Nec obstat ultimum argumentum ipsius dubitandi rationis; nam licet iure omnes fideles deor quædam lata cognatio spiritualis, seu fraternitas; tamen in ea non militent rationes suprà expensæ, ex quibus præfatus cognatio spiritualis impedit matrimonium inter personas suprà enumeratas, ut docuit Bellar. de matrim. lib. 1. cap. 30.

TITVLVS XII.

De cognatione legali.

CAPVT I.

* Nicolaus ad Consulta Bulgarorum.

I qua per adoptionem mihi 6 soror esse cœperit, quandiu durat adoptio, inter me & ipsam nuptiæ consistere non possunt.

NOTÆ.

Nicolaus.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. mis. & ex ipso Pontifice citatur à Caruotensi textus hic p. 9. Decret. cap. 34. Sanctus Nicolaus I. electus in Pontificem die 24. Aprilis anni 858. plura præclara gessit toto sui Pontificatus tempore, præcipue ejus anno 9. Christi autem 866. cum Michael Bulgarorum Rex fidem Catholicam amplecteretur, & cum majore regni sui parte baptizatus esset, non solum Legatos statim ad eum misit, verum & super diversis rebus ab eis consultus petitoque responsa dedit, quæ sub titulo, *Responsa ad consulta Bulgarorum*, extant tom. 6. Concil. & prodierunt Antioxiæ operâ de studio Francisci Turriani, inter quæ refertur verba in præfenti à Raymundo transcripta; constat enim ex responso Demetrij Comitheni Bulgari Archiepiscopi, lib. 5. *loris Orientalis*, apud Bulgaros illum errorem invaluisse aliquando, ut crederent fraternitatem ex sola adoptione nullam esse, atque adeo nullum proflus inde impedimentum posse nuptiis offerri; auctoritatem quoque suo errori addebant ex l. nec apud 7. C. de hered. insti. in qua non negant Imperatores, fratrem posse per adoptionem fieri, si quis jure filium, filiamve habens, alium insuper adoptet in locum filii. Sed negant valere eam adoptionem, in qua quis sibi alium in fratrem adoptaverit, quia naturam imitari debet adoptio, per quam nemo fratres sibi, sed filios tantum gignit, ut statim dicemus. Unde credo errorem istum carpere voluisse Nicolaum in præfenti textu.

b *Soror esse superius.*] At nemo potest adoptare alium in fratrem, & sororem, l. filius 42. ff. de

bonis lib. 1. nec 7. Cod. de hered. insti. l. 13. C. de probat. duplici ex ratione. Prima, quia adoptare ei tantum permittitur, qui sui juris est, alioquin sicut possideri non potest qui possidet ipse, l. homo liber 54. §. ult. ff. de acquir. rer. dom. l. cum heredes 23. §. 1. ff. de acquir. poss. l. qui in servitute, ff. de reg. jur. ita neque in potestate sua quemquam habere, qui non est suæ potestatis, l. si eveniet 21. ff. ad l. l. de adult. l. ult. Cod. de legit. tutor. quod pertinet illud Senecæ de fratre, qui fratrem adoptaverat: *Nec enim quisquam potest alium in manum suam recipere, qui in aliena manu est: quomodo ergo fieri potest, ut tibi potestas vita, necisque, aut in fratrem sit, aut in filium non sit?* Secunda, quia adoptio naturam imitatur, l. adoptio, ff. de adopt. §. minorem, Insti. cod. tit. Naturæ similitudo est. Gaius lib. 1. Insti. tit. 5. Naturam sequitur. Harmenopolus in præfatione lib. 7. tit. 8. Sed per naturam nemo sibi fratrem gignit: igitur nec per adoptionem, & per consequens non recte in præfenti ait Nicolaus, per adoptionem sorore esse cœpisse. Sed respondetur, Nicolaum in præfati non agere de ea, quam adoptaverit in sororem, sed quam pater meus adoptavit in filiam: quæ quia per adoptionem mihi soror efficitur, ideo mecum matrimonio jungi non potest, l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt. Sic in locum cognati nullus adoptatur, sed qui in filii locum adoptatur, cognatus efficitur agnatis adoptatorum, l. si cognatis 19. ff. de rebus dubiis: docuerunt Cujac, in d. l. 13. C. de probat. Forner. lib. 3. rer. quotid. cap. 20. Si autem vitæ & formæ simul adoptemur ab uno patre, possunt inter se matrimonium contrahere. Leandri de sacram. disp. 13. quæst. 26.

TATO IN
FRATRES.

T.
NICOLAUS
PRIMI
TEMPUS.

2.
DE ADOP.

COMMEN

3.
CONCLU-
SIO TRA-
DITUR, ET
PROBA-
TUR.

EX hoc textu vulgò sequens deducitur asser-
tio: Inter adoptivum, & filium adoptantis non
potest durante adoptione dari matrimonium, secus
verò ea soluta. Probat textus in cap. ita diligere,
cap. per adoptionem, 30. quasi. 3. l. si qua 12. l.
adoptivus 14. ff. de ritu nupt. l. si stipulor 35. in
fine principii, ff. de verb. obl. l. qui in adoptionem
23. ff. de adop. l. 9. in fine, ff. de liber. & posthum.
§. sed si qua, Instit. de nupt. novel. 24. Leonis.
Illustrant ultia congestos à Barbosa, & agentes
de impedimentis matrimonii, Cujac. & Canisius
hic, Gentil. lib. 5. de nuptiis, cap. ultim. Corvinus
in jus canonicum, lib. 2. tit. 13. Petrus Greg.
lib. 3. partit. tit. 21. cap. 10. Sanctus Raymundus
lib. 1. summa, tit. 4. Fornerius lib. 3. rer. quotid.
cap. 10. Lælius Mancinus lib. 1. de triplici juris
collat. cap. 59. Franciscus Hothomanus de ritu
nupt. cap. 4. Institutarii in d. §. sed si qua, Leander
de matrim. dispus. 13. quasi. 26. Dartis ad 28.
quasi. 4. Macedo de clavibus Petri, lib. 4. cap. 11.
fol. 609.

4.
IMPUGNA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem asser-
tionem ita insurgo: Matrimonium est juris na-
turalis, §. jus naturale, Instit. de jure naturali;
adoptio verò est signum civile, ut qui per
naturam liberos non habet, mediante adoptione
eos credatur habere, l. 1. ff. de adop. igitur
hoc juris civilis commentum non potest tolli ma-
trimonium, quod est juris naturalis, §. sed natu-
ralia, Instit. de jure natur. præcipue cum in matri-
monio contrahendis jus naturale spectetur, l.
adoptivus 14. §. 2. ff. de ritu nuptiar. Auguet
hæc dubitanti ratio ex eo, nam licet filii adop-
tivi quoad plures juts effectus habeantur pro
filiis, tamen quoad alios filii non judicantur,
ut in casibus relat in l. 1. §. 9. ff. ad Syllania-
num, leg. fideicommissum 76. ff. de condit. & demon-
strat. §. 1. Instit. de excus. tutor. immò ex consti-
tutione Justiniani relata in leg. ultim. C. de adop.
filii adoptati non transeunt in potestatem adop-
tantis, & adoptio à jure & ratione sanguinis
plane aliena est, l. qui in adoptione 23. ff. de adop.
& omni verò cognationis jure caret, l. 4. §. 1.
ff. de gradibus, l. si qua 12. §. ult. ff. de ritu nupt.
Igitur nec ut matrimonium prohibetur, adop-
tivo pro filiis haberi debent. Deinde difficilis est
alia pars ipsius asserctionis, ubi docetur, soluta
adoptione per emancipationem matrimonium in
præsentem pecie dari posse; nam adoptio facti
est, sed quæ facti sunt, pro infectis haberi
nequeunt, l. denique 19. ff. ex quibus causis ma-
jores, l. in bello 12. §. facti, ff. de captiv. ergo
adoptio semel celebrata, per emancipationem
solvì non potest, ut matrimonium consistat, præ-
cipue cum absurdum sit, valorem sacramenti
matrimonii pendere ex facto privari, patris vi-
delicet emancipantis, vel non filium, Auguet
hæc secunda difficultas ex eo, nam filius adop-
tatus, etiam soluta adoptione, eam quæ uxor
patris adoptivi fuit, in uxorem ducere non
potest, nec ipse qui filium adoptavit, uxorem
ejusdem, quæ natus loco est, nec quidem post
emancipationem uxorem ducere valet, l. adop-
tivus 14. ff. de ritu nupt. Igitur similiter nec filius
emancipatus ducere potest foremorem adoptivam,
etiam sequuta alterius emancipatione, cum verum
sit fratres fuisse.

5.
DE ADOP-
TIO

Quibus difficultatibus minimè obstantibus ve-
ra est præsens assercio, pro cujus expositione
D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

scire oportet, dulce filii nomen facere, ut qui na-
turalem ex se habere non potest, ex alienis
scpe adoptet. Primam legimus inter homines
adoptionem factam à prædixite natorum patre,
sed infigante Deo; ægrotans quippe Jacob,
& jamjam morituros, adoptavit sibi in filios
Ephraim, & Manasse, ut quisque eorum sepa-
ratim sibi tribum constitueret, Genes. cap. 48.
ibi: Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in terra
Ægypti, æqueam huc venient ad te, mei erunt,
Ephraim, & Manasse, sicut Ruben, & Simeon
reputabuntur mihi: reliquis autem quos generis
post eos, tui erunt. Adoptavit etiam Moïse in The-
renilla filia Pharaonis, Exodus capite 2. & Mardo-
chæus Esther filiam fratris, cap. 1. Esther; unde
receptum certum fuit à gentibus, ut qui libe-
ros non haberet, ex alienis filiis eligere sibi
aliquem posset, ut ita quod per naturam deerat,
hoc commento suppleretur, l. adoptio, ff. de adop.
l. filio, ff. de liber. & posth. & ita adoptatus perin-
de habebatur, ac si ex marito & uxore natus esset,
l. 1. l. si quis, ff. de adop. l. 1. C. cod. tit. l. 3. ff. de
officio Proconsul. Duobus autem modis fiebat
adoptio, Populi, vel Principis auctoritate, sive
Magistratus impetio; sed & testamento rectè
quis adoptabatur, quod discit ex Velleio Pater-
culo lib. 2. Casarii testamentum apertum est, quo
G. Octavianum adoptat. Adde Eutropium lib. 7.
Pindicavus patris sui morem, à quo per testamen-
tum fuerat adoptatus. Cicero in Bruto: Qui Crassi
testamento fuit adoptatus. Suetonius in Tiberio:
Testamento adoptatus, hæreditate aditæ, mox no-
mine abstinuit. Idem Suetonius refert Augustum,
cum Tiberium hæredem instituisset, nullisse ferre
nomen suum; cujus cautionis vestigia exant
in l. hoc jure 19. ff. de donat. §. fin. l. 7. in fine,
l. facta 63. §. quod si, ff. ad Trebel. l. cum filius
76. §. pater, ff. de legat. 2. Optimus textus in l.
Gaius Seius 12. de jurepatron. ubi queritur, an
libertus ob id, quod in testamentum inter liberos
hæres instituitur, sub appellatione filii mutet
statum? Et respondet Consultus, non mutare:
ratio evidens, & subtilis est, quia per adop-
tionem factam testamentum videbatur capite mi-
nutus: ad cujus textus interpretationem ven-
dus est Amaya in l. 1. C. si servus, vel libertus;
& de adoptione in testamento facta agunt Gel-
lius lib. 5. notum, Revardus de auctor. prud.
cap. 6. Balduinus ad l. non dubitamus, C. de con-
dit. & demonst. Cujac. lib. 7. obs. cap. 7. Verum-
tamen, quia adoptio duobus modis tantum-
modo fieri poterat, populi auctoritate, vel
Principis & Magistratus impetio, si quis ita
adoptaretur in nomen, & familiam, non jure
adoptabatur, quia legandi verbo lex Tabu-
larnum, quæ testamentorum jus constituit, l. ver-
bis 210. ff. de V. S. de adoptione loquuta non fuit;
idè adoptionem testamentum veluti in jure
factam, à Principe vel populo confirmari oportet,
quemadmodum cum fœmina filium ad-
optabat, l. adoptio 38. Digestis de adop. Revardus
lib. 5. variat. cap. 12.

6.
DE NOTIO-
NEBUS
ADOP-
TIONIS
RITIBUS.

Posteriori tamen ævo vixit consuetudo
apud varias nationes adoptandi per arma,
ut notum est ex Cassiodoro, & Corippo Afri-
cano lib. 1.

— Cape dona Dri, scepisrigno paterni
Viere & angustum, quod desuit, accipe
nomen.

Cujus adoptionis formula extat apud Cassiodo-
rum lib. 4. variat. quæ Theodorici Herulorum
Regem filium sibi procreat, ut notavit Pitheus
O 3 lib. 1.

lib. 1. *advers.* cap. 1. Sic Justinianus Athalarici patrem adoptavit, ut hic ipse apud eundem auctorem gloriatur lib. 8. *Desiderio concordia factus est per arma filius*, quia *hinc nobis pona videbatur aquavus*. Idem auctor lib. 8. ait: *Extat gentis Gothica hujus prebuit exemplum. Gensimundus ille toto orbe cantabilis, solum armis filius factus, tanta se Amalis devotione conjunxit, ut heredibus eorum curisum exhibuerit famulaum*. Similiter tangendo barbam adoptandi filii, Aymonius de gestis Francorum lib. 1. cap. 20. ibi: *Miserat idem Clodoveus Legatum suum nomine Paternum, ad Alaricum Regem Gothorum, ut quae pacis erant, tractaret cum eo; simul etiam & voluntatem ejus agnosceret*, quo in loco ambos Reges sibi pro utriusque regni utilitatibus colloquutos aperiret occurrere: & Alaricus, iuxta morem antiquorum, capellum susceperet, qui ejus Caesariem incidens, ei pater effectus est. Quem ritum adoptionis illustrant Merillus lib. 3. *obs.* cap. 40. Zerda tom. 1. in *Iudib.* Academ. 22. n. 35. Cochie in *face histor.* cent. 2. cap. 45. P. Pitheus lib. 1. *advers.* cap. 1. Sababedra in *corona Gothie* cap. 9. Vinpius in *notis ad vitam Benedicti Pape II.* Baronius anno 684. num. 7.

7.
EXPO-
NITUR
PLI-
NIUS IN
PANEGY.
TRAIANI.

Sed antequam nunc levemus à ritibus in adoptionibus usitatis, exponendus est difficilis locus Plinii Junioris in *panegy.* ad Trajanum, ubi de ipsius Imperatoris adoptione agens, hæc difficultia verba proponit: *Itaque tua adoptio non in cubiculo, sed in templo; nec ante geniale thorum, sed ante pulvinar Jovis O. M. peracta est*. In quorum expositione miror altum silentium Catanei Jureconsulti, & Baioni, necnon Just Lipsii, qui cum in aliis rebus essent multi, hic tamen muti fuerunt. Ut tamen qualemque lucem huic loco perobscuro asseramus, observo plures ex veteribus eosdem esse gentios & lares familiares, memorie prodidisse, ut Censorinus de die natali scribit; & tantà religione, ac superstitione ab eis cultos, & veneratos fuisse, ut solum ante eos pueri togam prætextam fumerent, cum bullam deponerent, & laribus suspenderent, ut ex Persio & Propertio constat; verum etiam adoptiones ante lares familiares peragebant, ut ex versu illo Propertii, *amplexum Caesaris esse focos*, colligitur, quem de adoptione, Scaligerum sequutus, repudiata Passeratii interpretatione, accipio; & lares familiares præsentibus fuisse, tanquam authores illius familiae, & domus, in cuius sacra adoptatus transibat. Illud etiam noto, lectos gentiales Geniis fuisse consecratos, ut Arnobius mores vetustate obliteratos recensens testis est, & ex eo & Catullo in *epitalamio Pelei, & Thetidis*, observo illis gentiales lectos sterni solitos, ibi:

*Pulvinar verò Divæ gentiale locas
Adibus in mediis.*

Ubi illud *Divæ*, de Iunone accipio, scæminarum Genium, ex veteri inscriptione adducta à Demestro ad *Rosinum* lib. 1. cap. ultimo. Ex hoc ergo, quod Genius à generando dicitur, ut Censorinus scribit, consequens esse videtur, ut iidem geni, ac lares dicantur, & generationi præsent, similiter & adoptioni, quæ naturæ commentum est. Unde apparet verus sensus Plinii, qui is est: *Tua adoptio, ô Trajane, non in privato, & domestico cubiculo, sed in communi, ac celeberrimo loco, seu templo; & non ante geniale thorum, id est in conspectu Geniorum, seu Larium familiarium; sed Jovis O. M. peracta est*: quæ explicatio non inconcinne explicari potest, si referamus aliqua ludicia in adoptionibus intervenisse,

& in eis partum simulatum fuisse; quod constat ex factis Sanctie, quæ ut adoptaret Mudariam in filium, illum per amplissimam manicam accepit, & per collare extraxit, ut referunt Mariana lib. 8. *histor. Hispan.* capite 9. Covarr. in *thesauro*, verbo *Cavegon*; qui illum adoptionis insignem morem in Castella præcipuum, usurpatum, & receptum retulerunt: hinc vulgare proverbium emanavit: *Entro por la manga, y salio por el cavegon*; ut refert Petrus Munoz in sua proverbiorum farragine. Extat Etiam elegantissimum Diadori Siculi lib. 4. *rerum antiqu.* cap. 3. testimonium, quo hæc omnia mirè confirmantur, cuius verba transferibo: *Adiciendum est superioribus, Iovem persuasisse Iunoni, ut Herculem se fingeret genuisse, matrisque erga eum deinceps benevolentiam ostenderet. Partum ejusmodi fuisse tradunt. Iuno cum lectum ascendisset, sumptum juxta corpus Herculem, per vestes inferius demisit, verum partum imitata, sicut, & nunc usque in filiorum adoptione observant Barbari. Invenio etiam in sacra pagina eam, quæ alterius filium adoptare desiderabat, puerperam genibus fulsisse, & recens natum adhuc à matre rubentem infantulum super genua sua collocasse; nam *Genes.* cap. 30. *vers.* 3. legitur: *Ingrædere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex ea filios*. Quem locum de adoptione intelligunt Lyra, Pererius, & Abulenſis: & Antonius Fonseca vir perdoctus scribit adoptandi ritus, & leges initium sumpsisse: & Honcala ibi refert moris fuisse, ut qui alterius prolem volebat adoptare, puerperam insidentem inter pariendum genibus fulciret, & recens natum infantulum super genua sua statueret, & eandem adoptandi formam fuisse constat ex *cap.* 48. *Genes.* *vers.* 5. ubi hæc leguntur verba: *Duo ergo filii tui mei erunt*; ubi Hebraica lectio est: *Cumque tulisset eos de inter crura patris*. Et Xantes Pagninus, *genibus ejus*, legit; inter quæ quasi in ritu adoptionis, per generationis imaginem Jacob nepotulos susceperat.*

Deinde sciendum est, adoptionis proprium esse naturam imitari, non mutare: adoptivus itaque gentis iura consequi, non generis potest, hoc est familiam, seu familiæ nomen, non stirpem, sanguinem, sive originem, l. *qui in adoptionem*, ff. de *adopt.* si dignitatem pater habet, eadem adoptivus filius decoratur, l. *in omni*, l. *per adoptionem*, *Digestis* de *adopt.* l. *Senatoris*, cum sequenti, l. *emancipatum*, ff. de *Senator.* l. 4. C. de *decur.* lib. 10. non generis claritate; nam nec facere generis largitio potest, ut mutem genus, sed ut æstimer ex genere, l. *mulieres*, C. de *dignit.* lib. 12. l. ult. C. de *incolis*, lib. 10. Dignitas extrinsecus obvenit, nobilitas natum sequitur; illa itaque communicari plus valuit, ista minus. Sic autem legumlatoribus placuit, tum naturali ista, tum civili etiam ratione; nam si per adoptionem crescere nobilitas posset, magnus undique exiret hominum numerus; qui obscuro loco geniti nobilitatem per adoptionem assequerentur. Cognationem eam, quam adoptio parit, civilem, & legitimam, seu legalem, ad differentiam naturalis, appellamus, l. 4. §. *cognationis*, *Digestis* de *gradibus*, l. 1. in fine, l. 2. §. *parvi autem*, *Digestis* de *suis & legitim.* §. *per adoptionem*, *Instit.* de *legitim.* *agnator.* *success.* quia scilicet sola lege adoptio nititur, & actus merè civilis est; unde & Proculus jure legis suum esse dixit filium pro adoptivo, in l. *si is qui* 44. *Digestis* de *adopt.* nec cum iis cognationem inducit, qui naturâ tantum, &

8.

DE COGNA-
TIONIS LI-
GALLI

linguæ

linguine sunt cognati, veluti cum matre, matertera, aut sorore uterina adoptantis, aut ejus filii emancipatis, native ex filia; sed duntaxat cum agnatis, quos ab aliis cognatis lex 12. Tabularum distinguit, *l. qui in adoptionem* 23. *Digestis de adopt. l. si quis mihi* 12. *in si ne, Digestis de ritu nupt. l. patris* 7. *Digestis de in jus vocando, l. 1. §. cognationem*, *Digestis unde cognati, l. 4. §. penult. l. jurisconsultus* 10. *§. cognati, Digestis de gradibus affin.* hoc est cum iis, qui ejusdem familiae & nominis sunt, eademque imagines, seu insignia habent, veluti cum adoptantis patre, avo, fratribus, fororibusque; unde sensus legis qui 23. *Digestis de adopt.* est cum, quem per adoptionem, vel per arrogationem assumimus filium, vel nepotem, agnatum & cognatum fieri agnatis nostris, non verò agnatum vel cognatum fieri nostris cognatis; & ita civilem tantum cognationem asserit.

Ex hac legali cognatione nascitur impedimentum ad contrahendum matrimonium inter eas personas, quæ parentum, & liberorum loco sunt, etiam postquam emancipatione soluta est adoptio, *l. per adoptionem* 17. *in fine, l. qui etiam* 55. *in princip. ff. de ritu nupt.* quia quamvis tunc nec nomen liberorum, nec aliud ullum superstit vestigium, *l. si quis* 60. *§. quid ergo, ff. eod. tit. l. in omni* 13. *de adopt. l. 4. ff. si tabula testam. §. minus ergo, Insit. de heredi. quæ ab intestato, l. 6. Digestis de Senatorib.* manet tamen publica honestatis ratio, quæ ob memoriam prioris necessitudinis maritum esse non patitur, qui pater, aut avus, filiusve, aut nepos antea fuerat, *§. ergo, Insit. de nuptiis*: quod eodem modo contrà in reciprocatione servatur; nam quamvis cum adoptivi patris uxor, quæ in manum ejus non convenit, nulla omnino contrahatur aut cognatio, quia diversæ familiæ diversi sunt nominis; aut affinitas, quia nunquam sola adoptio facere affinem potest, *d. l. 4. §. penult. ff. de gradibus*: tamen ab ejus nuptiis abstinere publica honestas suadet, quoniam etsi nec matris ei loco sit, nec cognata, *d. l. qui in adoptionem*; tamen novercæ locum apud eum obtinet, *l. adoptivus, in princip. & §. nunc videamus, ff. de ritu nupt.* Cognationis autem eo casu nullam haberi rationem, constat ex eo, quod etiam uterinam patris forem ducere permittitur, *l. si quis mihi* 12. *§. ult. Digestis eod.* Videamus autem idem observetur de matre ipsius; nam omnino extranea est, non agnata, cum nec patri quidem ipsius adoptivi agnata sit, *l. 7. Digestis de capite minutis*; quæ de causa Paulus scribit in *d. leg. qui* 23. *Digestis de adopt. eam avix loco filio adoptivo non esse.* Nec etiam cognata, & multò minus affinis est, quia cum per adoptionem cognatio non contrahatur, sequitur, ut nec patris adoptivi mater, nec ipsius cognati adoptivo filio cognati sint, *d. l. 4. §. 1.* Quibus enim adoptatus agnatus non fit, his nec cognatus fit, *d. l. 23. Digestis de adopt.* adhuc tamen dicendum est, à nuptiis ejus esse abstinendum, quia avix loco fuit. Nec contrarium suadet Gaius in *d. leg. qui etiam* 55. *§. ult. ff. de ritu nupt.* in illis verbis: *Et patris adoptivi mei matrem, aut materteram, aut nepotem ex filio uxorem ducere non possum, scilicet si in familia ejus sim; alioquin si emancipatus fuero ab eo, nihil impedit nuptias, scilicet quia post emancipationem extraneus intelligitur.* In quo textu verbum *matrem*, expungunt Hothomanus lib. 1. amicabil. cap. 10. Cujac. lib. 23. observ. cap. 36. & etiam pro matertera. Iponit *amicam*, idem Hothomanus lib.

12. observ. cap. 9. Sed rectius Gentilis lib. 5. de nuptiis, cap. 15. communem, Florentinamque lectionem retinet, & ea verba, *si in familia ejus sim*, refert non ad matrem, aut materteram, sed ad nepotem ex filio, utpote proximior in ipsa textus litera, in qua nullum absurdum sequitur. Vviesbach *disputatione* 6. var. Hujusmodi ergo cognatio est triplex, namque est paternitas legalis inter adoptantem, & adoptivum, & ejus filios, qui erant in potestate, inter quos dirimitur matrimonium, etsi adoptio soluta fuerit, *dich. cap. 17. 30. q. 3. d. l. qui* 55. *de ritu nupt.* Sanchez *d. lib. 7. disp. 63. num. 34.* Palus *disp. 4. de matrim. puncto* 9. Nec hodie extenditur ad ulteriores gradus, ut cum aliis docuerunt Leander *de matrim. disp. 13. q. 28.* Torreblanca lib. 2. de iure spirit. c. 15. *sect. 8.* Est etiam fraternitas legalis inter adoptivum & filios adoptantis, ut statim dicemus; tandem est quædam affinitas legalis inter adoptivum & uxorem adoptantis, de qua proxime egi.

His animadvertis ratio præstans affectionis ex eo provenit, nam cum per adoptionem inter adoptivum filium, & filios naturales adoptantis quæritur fraternitas sit, aliæque ex transverso cognatio, ideo inter eos nuptiæ consistere non possunt: hoc tamen impedimentum temporale est, quando videlicet durat adoptio; nam ea soluta, cum foror esse desinat, immò adoptatus efficitur extraneus, *d. l. qui* 1. *l. si pater*, *ff. de verb. obl. & ut ait Vlpianus*, post emancipationem in totum familia adoptiva obliviscatur, *l. si quis tutor* 60. *§. penult. ff. de ritu nupt. l. 3. §. liberos, ff. si tabula testam.* nihil impedit quo minus cessante causa impedimenti nuptiæ consistent, *d. l. per adoptionem*, quæ transcripta est in *cap. 1. 30. q. 3. l. si quis* 9. *§. ult. ff. de liber. & post. juncta l. si filium* 5. *ff. de gradibus*: jure verò Canonico nec inter filiam illegitimam, & adoptivum nuptias dari posse, docuerunt Valens *ad hunc tit. num. fin.* Baldus in *l. 17. ff. de ritu nupt.* Circa filios adoptivos tantum, an inter eos matrimonium dari possit, dubium est? Et conjungi illos non posse, cum aliis resolvit Covar. 2. p. de *matrim. cap. 6. §. 5.* Diana p. 4. *trac. 12. resol. 12. 1.* Leander *de matrim. disp. 13. quæst. 28.* licet contrarium cum Holtensiis teneat Gentilis *supra*. Illud etiam valde hæsitatur, an sicut cognatio hæc legalis nuptias impedit, & de facto contractas dirimit, ita etiam superveniens nuptias legitimæ contractas irritet, an ipsa adoptio impediatur? Et jure canonico attentò certum est, cognationem hanc supervenientem nullo modo dirimere matrimonium antea contractum; siquidem nec spiritualis superveniens illud dirimit, ut probavi in *c. 2. supra, tit. proximo*; immò nec impedit petere, aut reddere debitum, cum id nullà juris canonici sanctione prohibitum sit: dirimet tamen sponsalia de futuro, ut probat Basil. Legum. *supra*, quoad jus civile, Theophilus *ad tit. de nuptiis, & in princip. de adopt.* Cujac. in *cap. 4. de consanguin. & affin.* sed vix constat, Et de eo quidem, qui post nuptias cum uxore repudiata contractas à priore ipsius marito, adrogatus est, Vlpianus affirmativè respondit in initio legis *si quis mihi, ff. de ritu nupt.* quamvis si adrogatò divortium præcessisset, incestus esse constaret, ex *d. l. adoptivus*; ratioque in promptu est, quia illo casu dici non potest in uxorem duci eam, quæ antè novercæ locum tenuit, ut in *d. l. adoptivus*; superveniente autem per adoptionem post contractas nuptias fraternitate, veluti cum sine filia filii, filivæ emancipatione foveri nurum, aut

TO
TRA
DIT
DICTA
DANDI

generum adoptavit, dicendum est, nuptias dissolvi, adoptionem autem non impediri, ut innuit Triphoninus in *l. penult. §. sed videamus ff. de ritu nupt.* & suffragari videtur Iustinianus in *§. & ideo, Insit. de nuptiis*: quare Gaius in *d. l. per adoptionem, §. itaque, ff. de adopt.* suadet volenti aut nuptum, aut generum adoptare, ut filium filiamve prius emancipet, ut fecit Claudius Imperator, qui adoptaturus Neronem generum, emancipavit Octaviam filiam, ut refert Diocetianus lib. 58. docent Gentilis ubi *supra, cap. fin. Datis in 50. q. 4. num. fin.* Et licet hoc impedimentum tantum oriatur ex adrogatione, non verò ex adoptione voluerint Sylvester *verb. Matrimonium* 8. q. 8. Sanchez lib. 7. *de matrim. disp. 63.* Diana *part. 4. tract. 4. resol. 120.* rectius contrarium tenuerunt Basil. lib. 7. *cap. 41. Gutierrez de matrim. c. 102. Toletus lib. 7. summa. c. 4. n. 1.* & alii plures.

Nec obstat dubitandi ratio *supra* adducta, nam licet adoptio tota sit juris civilis, tamen propter pudorem, & publicam honestatem, quæ spectatur in nuptiis, *l. in conjugaliis, ff. de ritu nupt.* sufficit nomen fororis, ut appareat matrimonium inter adoptatum, & filiam adoptantis esse inhonestum, ut *supra* in ratione decidendi probavi. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis; nam licet filii adoptivi quoad aliquos iuris effectus non habeantur pro filiis, quoad ea

tamen, quæ pudorem & naturalem honestatem respiciunt, pro filiis semper habentur: unde quoad nuptias durante adoptione filii creduntur. Nec obstat secunda difficultas, nam licet adoptio facti sit, tamen ejus effectus juris civilis sunt: unde contrario jure civili in totum tolli possunt *ex l. nihil tam naturale 35. ff. de reg. jur. & ita emancipatione sequuta, habentur fratres adoptivi, ac si nunquam adoptio celebrata fuisset*: quare non pendet in hoc casu valor matrimonii ex facto privati, sed tantum tollit causam impedimenti, filium emancipando. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam licet emancipatione sequuta non possint contrahi nuptiæ inter eos, qui parentum, liberorumve loco sunt mediante adoptione, quæ etiam soluta, manet pudoris, & publicæ honestatis ratio, quæ impedit similes nuptias, §. *ergo, Insit. de nupt.* tamen cessat illa ratio pudoris, seu publicæ honestatis inter collaterales, postquam per adoptionem quæ sita fraternitas, aliæ ex transverso cognatio, eadem adoptione soluta evanuit, quia tantà non videtur religione colenda memoria fratris olim adoptivi, aut sororis olim adoptivæ, ac similibus, quantà colitur eorum, qui aliquando parentum, liberorumve locum tenuerunt; ideoque nec cum noverca adoptiva, etiam soluta adoptione, nuptiæ consistere possunt, ut *supra* probavi.

II.
DIS-
SOL-
VITUR DU-
BITANDI
RATIO.

TITVLVS XIII.

De eo qui cognovit consanguineam suæ uxoris, vel sponsam sui consanguinei.

C A P V T I.

Ex Concilio apud a Mesiam.

Si quis cum b filiastra sua fornicatus fuerit, nec matrem, nec filiam habere potest, nec ille alii se poterit conjugere ullo unquam tempore. At verò uxor ejus, si ita voluerit, & si se continere non potest, si posteaquam cognoverit quod cum filia vir ejus fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habuerit, eo mortuo potest alii nubere.

N O T Æ.

I.
DE CON-
CILIO VER-
MERIENSIS.

Mesiam.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* sed rectius à Burchardo lib. 17. *Decreti, cap. 10.* citatur ex Concilio apud Vermeriam. Et licet in Concilio Vermeriensis celebrato temporibus Caroli Magni non reperitur textus hic, transcriptus fuit ex alio Concilio Vermeriensis celebrato temporibus Pipini apud Vermeriam, qui locus Verberia nunc dicitur, in pago Silvaneensi, ut noravit Sirmundus ad ipsum, *tom. 17. Concil. Regia edit.* ex quo citantur textus in *cap. 1. de divortii, cap. 1. de donat. inter, cap. si quis ingenuus 9. q. 2.* & ex ipso Concilio sententiam præfatis textus, licet non eadem verba, transcripsit

Gratianus in *cap. si quis cum matre 5. 35. q. 3.* In Penitentiali etiam Romano reperitur verba hujus textus, licet non exprimat ex quo Concilio deducta sint: in dicto autem Concilio *can. 2.* ita textus hic habetur: *Si quis cum filiastra sua manet, nec matrem, nec filiam ipsius potest habere; nec ille, nec illa alii se poterit conjugere ullo unquam tempore; at tamen uxor ejus, si ita voluerit, si se continere non potest, si posteaquam cognoverit quod cum filia sua vir ejus fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habet, nisi voluntate abstinet, potest alii nubere.*

b Filiastra.] Id est privigna, quæ est filia uxoris ex alio marito suscepta, *cap. de his 30. q. 1.* ex tunc in primo affinitatis gradu linea rectæ, atque idem cum ea non potest contrahi matrimonium,

2.
DE MATRIMONIO CUM PRIVIGNA.

nium, ut dicemus infra in cap. 1. tit. proximo. Jure autem civili attentio licet connubium cum ea non datur, concubinatum vitrici cum privigna iustum esse potuisse existimavit Cojace. lib. 5. obs. cap. 6. & lib. 8. respons. Papini in l. cum tabulis 16. §. quoniam, ff. de his quæ in indignis: qui non alia movetur auctoritate, quam Papinianus in eodem §. quoniam, ex quo putat se id appetere probare, dum Papinianus refert Cassianum vitrum clarissimum Rufinam ingenuam mulierem pleno honore, idest maritali dilexisse, & post ejus mortem filiam ejus, idest privignam suam in concubinatum assumpsisse: quæ sententia etiam suaderi potest ex l. 1. vers. qui autem, ff. de concubinis: ubi docetur mulierem quæ duci prohibetur, in concubinam posse haberi. Sed meritis hanc sententiam ut erroneam, vel temerariam damnantur Faber lib. 3. consell. cap. 14. Brissotius de jure connub. pag. 76. Revardus lib. 2. consell. cap. 5. Panciroli lib. 2. variar. cap. 102. Schifordeg. ad Fabrum lib. 3. tract. 15. §. 4. Merillus lib. 7. observ. cap. 7. Hothomanus de spuris cap. 2. aperteque refellitur ex l. 1. §. si qua, ff. de concubina, ubi asseritur nefarium esse conjunctionem, si concubina patris sit deinde concubina filii: quæ sententia facilius procedit in conjunctione vitrici cum privigna. Nec impedit, quod filia concubina facit vulgò quaesita, adhuc enim respectu vitrici privigna dicenda est, l. privignus 7. Digestis de grad. Nec pro Cuiacio facit textus in l. 1. vers. qui autem: est enim illa textus sententia referenda ad illas conjunctiones, quæ tantum jure civili sunt improbatæ, non verò ad eas, quæ ratione juris naturalis prohibentur: cujus generis esse conjunctionem vitrici cum privigna dicemus infra, titulo proximo. Nec etiam faver Cuiacio textus in d. l. cum tabulis, §. quoniam: nam verius est, in specie, quam Papinianus refert, Senatorem duxerat in concubinatum habuisse Rufinam, non verò ejus filiam, quam postea vulgò quaesitam esse apparebat. Quæ interpretatio ut facilius percipitur, sciendum est, apud Romanos ingenuam mulierem in concubinatu haberi non posse, alioquin cum ea stuprum committi, ipsamque matrisfamilias honestate privari, l. probrum 41. ff. de ritu nupt. l. 1. vers. cum Atilicinio, ff. de concubinis. Ex qua prohibitionem illud præcipue proveniebat, ut mulieri stupro cognita, tanquam indignæ aliquid testamento relinqui non posset, aliàs illi relictum fiscus auferret, l. mulierem 24. ff. de his quæ in indignis. Meril. 2. obs. c. 34. aliquibus tamen casibus ingenua sine stupro concubina esse poterat, veluti si statim cum testatore in concubinam assumeretur, ut exposuit in cap. inter opera, de spons. vel sine testatore, cum obscuro loco nata esset, vel vulgò quaesitam si corporis faceret, l. 3. ff. de concubinis: quibus in casibus cum sine labe stupri concubina cognosci possit, id quod ei testamento relictum erat, utiliter capiebat. Deinde sciendum est per contrarium, nec stuprum, nec probrum cum ea committi, quæ in concubinatu patroni sui erat, d. l. probrum, cum honestius esset patrono liberam potius quam matremfamilias concubinam habere, l. 1. ff. de concub. nec eo casu libera matronæ nomen, honestatemque amittebat, l. si uxor 13. in princip. ff. ad l. l. de adult.

Quibus ita præjactis, facile lucem accipit Papinianus in d. §. quoniam, ubi quod in principio proponit, ita est accipiendum, videlicet concubinæ actionem ex testamento non esse de-

negandam ad consequendum id quod relictum est testamento ejus, qui tam in concubinatu habebat, dummodo cum tali concubina stuprum non committeretur, quæ se patroni concubinam esse patitur: quæ posteriora verba non ita exponenda sunt, ut alius jus constituit in liberta patroni concubina, contra dictam legem in princip. d. l. probrum 41. sed eo sensu sunt accipienda, ut concubina quæ non patroni est, omnino ingenua esse debeat, cum qua stuprum aliquando non committitur, cum videlicet obscuro loco nata est, aut testatio præcessit: juxta quod juris principium rectè sequitur exemplum, quod Papinianus subjicit in d. §. quoniam, de Cassiano, qui Rufinam in concubinam assumpsit, non in uxorem: licet enim uxoris animo eam haberet, & pleno honore diligeret, hic tamen honor matrimonium facere non potuisset inter personas aequales l. donationes 31. in princip. ff. de donat. atqui Cassianus Senator erat, Rufina verò vulgaris femina: quâ de causa matrimonium inter eos contrahi lege Jul. & Papia prohibebatur, teste Vlpiano in fragm. tit. 13. eoque spectant textus in l. probrum 41. l. palam 42. ff. de ritu nupt. Cum igitur Rufina, quamquam ingenua, aliquando vulgaris fuerat femina, licet esse desisset sine stupro, in concubinatu Cassiani esse potuit, l. in libera 24. ff. cod. tit. l. Cassianum 34. ff. ad l. Jul. de adult. atque ideo sicut ipsa concubina ex testamento capere potuit, l. Titia 35. in princip. ff. de auro & argento, l. 3. §. 1. ff. de donat. inter: ita etiam ejus filia rectè potuit hæres institui, quam ante concubinatum Cassianus vulgò suscepit: quâ de causa, nec mater, nec filia indignæ personæ fuerant, ut hæreditas ab eis tanquam ab indignis eriperetur, quæ est verba huius textus interpretatio, & eam præsentem Revardus lib. 2. consell. cap. 5. Meril. lib. 7. obs. cap. 17. Pinel. lib. 2. select. cap. 18. ad num. 4. omitti verborum mutationibus, quas fecerunt Faber dicto lib. 3. cap. 14. Schifordeg. tract. 35. quæst. 5.

COMMENTARIUM.

IN hoc textu non tam principaliter agunt PP. de impedimento affinitatis superveniente nuptiis jam contractis, & an illas dirimat, juxta alios canones compilatos sub hoc titulo, quam de pœna incestus admissi à marito cum filia tra, seu privigna, quam sanxerunt: ideo præsens canon transcripsit fuit in dicto Penitentiali, & à Burchardo d. lib. 17. ubi de pœnis delictorum agebat. Et quidem hujus peccati gravitatem satis expressit D. Augustinus in cap. adulterii 32. quæst. 7. dum ait: Adulterii malum vincit fornicationem, vincitur ab incestu. Vnde variis pœnis vindicatum fuit jure civili, quas referunt Ant. Mattheus de crimin. ad lib. 48. Pandect. tit. 3. cap. 6. de incestu, P. Greg. lib. 9. synagm. cap. 11. & lib. 39. cap. 7. & lib. 4. partit. tit. 14. cap. 5. Ant. Gomez in l. 80. Tauri, num. 2. Iul. Clarus lib. 1. sentent. §. incestus, Richardus de delict. verbo Incestus, D. Ioannes Vela de delict. cap. 17. Iure verò Pontificio conjux cognoscens consanguineam conjugis sui, non potest amplius ab eo debicum petere, & juxta veteres canones omni spe conjugii privatur, cap. concubuisse, cap. quadam, cap. si quis viduam, cap. qui dormierit, cap. si quis cum noverca 32. quæst. 7. cap. si quis sponam 27. quæst. 2. cap. in lectum, cap. si quis cum duabus, cap. si quis cum matre, cap.

3.
EXPO-
NITUR
L. 1.
CUM TA-
BULIS, §.
QUONIAM,
FF. DE HIS
QUÆ IN
UT INDIG.

4.
DE RE-
NA INCH-
STUON

cap. quidam; 4. quæst. 1. Concil. Agathense can. 61. ibi: *Incestuosus nullo unquam conjugii nomine deputandus. Quem canonem ita accepit D. Gregorius lib. 11. epist. 32. ibi: Nec eam, quam aliquis ex propria consanguinitate habuit conjugem, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugium ducere ulli profecti liceat Christianorum, vel licet; quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & ecclesiis bonis hominibus. Incestuosus verò nullo conjugii nomine deputandus, à sanctis Patribus dudum statutum esse legimus. Illustrat post alios Basil. Legion. de matrim. lib. 6. ep. 13. per totum. Vnde juxta eos sacros canones ecclesiæ PP. n. præfenti sanxerunt, eum qui filiam uxoris carnaliter cognovit, nec à matre debitum petere posse, propter impedimentum affinitatis superveniens; nec ipsam filiam ullo tempore*

ducere posse in uxorem, filiamque etiam sine spe conjugii manere: circa matrem ipsam statuit PP. posse mortuo marito alium virum accipere, si cum marito non concubuit postquam cognovit eum adulterium acceperat cum ejus filia; quia, si postea cognovit illum cum incestus crimine se polluisset, spe conjugii privatur. Et in Gallia aliquando inuocenti etiam vivente primâ uxore secundam accipere permittebatur. Concilium Compendiense, quod extat tom. 17. Concilior. Regiæ editionis, cap. 8. ibi: *Si quis homo habet mulierem legitimam, & frater eius adulteravit cum ea, ille frater, vel illa femina, qui adulterium perpetraverunt, interrim quod vivunt, nunquam habeant conjugium; ille cuius uxor fuit, si voluit, postea iterum habet accipere aliam.*

CAPVT II.

Idem I Pictaviensi Episcopo.

Veniens ad nos P. præsentium lator, nobis fraternitatis tuæ literas præsentavit, ex quarum tenore perpendimus, quod quandam duxit in uxorem, quam quidam dissuaserunt ei per mensem, ex quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quod pater sponsæ duxit uxorem suam, quæ sponsæ mater erat, quam in hujus lecto jacentem ipse diabolo suadente cognovit. Transacto verò mense, tam pater, quam alii propinqui coegerunt ipsum, ut cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec recum super hoc loqueretur. Tuis igitur inquisitionibus taliter respondimus, quod si occultum esset hujusmodi peccatum, non posset matrimonium rescindere, quod publicè contraxisset. Vnde si publicum est, quod matrem sponsæ cognovit, si sponsæ nunquam carnaliter adhæsit, imponenda est ei poenitentia paulò major, quam pro adulterio, & exinde peractâ poenitentia, vel parte ipsius poenitentiae, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere, & illa alii nubere: & pater sponsæ, si vult, potest factum dissimulare. Cæterùm si sponsam cognoverit antequam matrem, vel post, nunquam eam, vel aliam in uxorem potest accipere.

NOTÆ.

1. *Pictaviensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 3. & post Concil. Lateran. p. 12. cap. 4.* ex quibus codicibus tex-

tum hunc transcribo. De Pictaviensi diocesi nonnulla notavi in cap. 20. de rescriptis.

b *Pro adulterio.*] Quia adulterio adjunxit incestum lato modo. Textum hæc exponimus infra proximo commentario.

CAPVT II.

a Alexander III.

DE illo autem, qui uxorem fratris sui antequam ei matrimonio jungeretur, proponit se agnovisse, hoc tux prudenter respondemus, quod nisi publicum, & notorium fuerit, aut idoneis rebus comprobatum, ipsum prius præfatam mulierem cognovisse carnaliter, prædictum matrimonium occasione illa impetere non permittas. Super eo verò, quod asseris, Sarracenum quemdam de muliere Christiana, quam per XIV. annos retinuerat, filios suscepisse, disc. t. duximus respondendum, quod tam Sarracenus, quam mulier pro tanto excessu gravi sunt animadversioe & plectendi.

NOTÆ.

1. *Alexander.*] Ita legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1. & licet nollibi exprimat, cui rescribat Pontifex, facile tamen cognoscitur ex principio hujus textus, in præfenti referri secundam partem decretalis ipsius Pontificis, cujus principium alibi extat.*

b *Super eo verò.*] Verba quæ sequuntur, omi-

nit Raymoodus, ut modò propriis hujus tituli, cùm potius spectent ad titulum de ludæis & Sarracenis. Circa poenam verò Catholici commiscens se carnaliter cum ludæis, videndi sunt textus in cap. res 25. q. 5. l. 1. & q. 6. c. de ludæis, l. 10. tit. 25. part. 7. ubi ludæo impolito est peccata mortis, mulieri verò pro prima vice cōfessionis mediatis bonorum, pro secunda bonorum omnium, dummodo filii non extant: quam poenam explicauit

explicat Anton. Gomez in l. 80. *Tam* i. n. 16. Bof-
fius in *praxi*, tit. de *ceteris demeritis*, Covarr. in 4. 2. p.
e. 6. §. 11. Pichard, in *manuduct.* 3. p. littera C, n. 37.

e *Pleſſendi*.] Quatenus Iudei ab Eccleſia per-
nis temporalibus puniri poſſent, exponemus in
cap. 1. de Iudeis.

C A P V T IV.

Æ Cœleſtinus III.

TRanſmiſſæ nobis litteræ tuæ demonſtrant, quod G. laſor præſentium, uxore
ſua defunctâ, filiam ejus, privignam videlicet propriam, carnali copulâ cognovit,
poſtmodum verò aliam legitimam accipiens in uxorem, non jam occultè cum privigna
prædicta, ſed publicè, tanquam carnis ad vomitum, rediens, illicitam rem committe-
tere non expavi. Quia verò ſuper his, quid vobis agendum ſit à nobis conſilium re-
quiſiſti, de conſilio fratrum noſtrorum præſenti pagina reſpondemus, quod ſuæ legi-
timæ uxori cohabitans, & neceſſaria ſubminiſtrans, non cognoviſſet eam quandiu vixe-
rit, niſi ab ea fuerit requiſitus; & tunc ad ipſam, non ſine gravi cordis ſui dolore ac-
cedat, qui etiam pro inceſtu, & adulterio, donec eum eadem b permanſerit, juxta mo-
deramen tui arbitrii præſentiam agens, poſtmodum ſi ſupervixerit ei, perpetuò ſine
ſpe conjugii permanebit.

N O T Æ.

1. Æ Cœleſtinus III.] Ita etiam legitur in
ſecunda collectione, ſub hoc titulo cap. 3.

nolli tamen exprimitur cui referbat Ponti-
fex.
b *Permanſerit*.] Quæ eſt poena inceſtus com-
miſſi, ut probavi ſuprà, cap. 1.

C A P V T V.

Æ Cœleſtinus III.

SUPER eo verò, de quo reſcriptum Apoſtolice Sedis poſtulavi, utrum conjugatus,
ſqui ante contactum matrimonium uxoris ſuæ conſanguineam, vel propinquam
carnali commixtione cognovit, cum id uterque fateatur, & aliqua pars vicinix id ac-
clamare dicatur, ſit ab uxore ſua judicio Eccleſiæ ſeparandus, tali reſponſo tuæ fra-
ternitati reſcribimus, quod ſi aliter veritas ordinario judicio venire non potuerit in
lucem, propter eorum b confeſſionem tantummodò, vel rumorem vicinix ſeparari
non debent, cum & quandoque nonnulli, cum inter ſe contra matrimonium collude-
re vellent, ad confeſſionem inceſtus facilè proſilirent, ſi ſuo judicio crederent judi-
cium Eccleſiæ concurrendum. Rumor autem vicinix non eſt momenti uſque aded
validi judicandus, quod niſi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, poſſit
benè conſtitutum matrimonium irritari.

N O T Æ.

1. Æ Cœleſtinus III.] Ita etiam legitur in ſe-
cunda collectione ſub hoc tit. cap. 4. ubi
additur, Pars capituli Martini Bertam: unde co-
gnoviſſetur, in præſenti reſcripti partem textus
in cap. Martinus, de cognat. ſpiritu, ubi novavi.

2. b *Confeſſionem tantummodò*.] Vnde videba-
tur, matrimonium diſſolvendum eſſe, cum poſt
confeſſionem in jure, id eſt in judicio factam,
nihil amplius quæſiratur, ſed confeſſi pro judi-
ca tiſ habeantur, cap. 1. 2. q. 1. cap. ſi quis cleri-
cus, 8. 1. diſſinſi. cap. de hoc 11. de ſimonia, cap.
ex litteris 10. de exceſſ. Prælat. l. proinde 25. §. ſim.
ff. ad l. Aquil. l. ſi ſervus 8. C. ad l. l. de vi
publica, cap. 2. ubi probavi, de confeſſ. Sed re-
ctius contrarium decidiſſe Cœleſtinus in præ-

ſenti, videlicet ob confeſſionem conjugum
matrimonium non poſſe diſſolvi, ne hæc ratione
divortii via pareret, fortè inter ſe colludenti-
bus viro, & uxore. Facit textus in l. non nudiſ
14. C. de probat. quod procedit, etiamſi impedi-
mentum aſſinitatis à conjugibus ulterò confeſſum
famâ vicinix firmetur; quia hæc plerumque ex
incerto auctore provenit, & dictum unius mul-
titudine ſequitur, cap. cum in juvenute 12. de præ-
ſump. notavi in cap. per tuas, de probat. Nec ob-
ſtat quod de confeſſione in jure facta dicebamus,
nam illud procedit quoad res, quæ ex confeſ-
ſione patium pendet: unde cum matrimo-
nium factum hominis diſſolvi nequeat, cap. quæ
Dent, 3. q. 2. ided confeſſione conjugum diſſol-
vi nequit: docuerunt Vega in cap. 4. §. ſi acce-
deret, n. 71. de judiciis, Caniſius in præſenti, n. 2.

C A P V T VI.

Innocent. III. a *Præpoſito S. Mariæ Magdeburgenſis.*

DILATIONEM tuam in Domino commendamus, quod in iis quæ dubia reputas vel
obſcura, Sedem conſulis Apoſtolicam, ut in eis procedas auctoritate ipſius de cæ-
teris

tero. Sanè in audientia nostra fuit ex parte tua propofitum, quod quidam cum muliere quadam legitime per verba de præfenti contraxit, quam postmodum à fe incognitam eundem confanguineo fuo tradidit in quantum potuit renitentem. Ille verò cum ipfa, licet invita, matrimonia folemnia & celebravit: fed mulier quamcitiùs fuit reddita libertati, & aufugit ab eo, & fe priori viro refitui cum infantia poflulavit. Nos igitur in quifitioni tue respondemus, quod & viro pro tam turpi & facinore gravi effe potentia injungenda, & mulier ipfa propter & publicam honeftatem effe commoneunda follicitè, ut nec primum *f* repetat, cujus confanguineus eam licet *g* invitam cognovit: nec redeat ad fecundum, cui non potest propter reatum *b* adulterii commiferis fed in continencia maneat, donec prior fuerit viam univerfæ carnis ingreffus. Quod fi forfan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipfam, & maritali eam affectione tractare, cum adulterium ei non poffit obijcere, qui eam adulterandam tradidit, præfentim invitam. Nam etfi fecundum evangelicam veritatem nunquam, nifi propter fornicationis caufam, aut vir uxorem, aut uxor poffit *i* dimittere virum, non tamen femper propter caufam eandem, vel uxor virum, vel vir dimittere potest uxorem: cum poffit exceptione, vel replicatione legitimè impediri: fed nec affinitas, quæ poft contrahitum legitime matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet obijci, quæ huius iniquitatis particeps non exiftit, eum fuo jure non debeat sine culpa fua privari, quamquam à *k* prædeceffore nostro dicatur in fimili cafu fuiffe diftinctum, utrum videlicet adulterium, vel inceftus manifeflum fuerit, an occultum, & afferentibus inter gradum proximum, vel remotum effe potiùs diftinguendum.

NOTÆ.

- a** *Agdeburg.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hec tit. cap. 1.* De Metropoli Magdeburg. Germaniz nonnulla novavi in cap. 11. de referiptis.
- b** *Celebravit.*] Quod nullum fuit: tum quia invita, & omnino renuens illud contraxit, juxta tradita in cap. cum leonem, de fponf. tum quia primum matrimonium contraxerat, licet ratum, cum ipfa confanguinea.
- c** *Aufugit.*] Unde cognofcitur, femper eam in animo habuiffe adhærere fuo primo marito.
- d** *Turpi facinore.*] Siquidem adulterandam uxorem tradidit, unde quodam modo lenocinii potius fubijciebatur, de quibus egi in can. 6. Cencil. libber.
- e** *Publicam honeftatem.*] Quæ etiam nafcitur ex copula illicita, ut probat Cortafius lib. 1. *Michael. cap. 3.* & dicemus infra in cap. 1. de ordin. ergaite.
- f** *Repetat.*] Remediis relatis, & expofitis in c. 1. de ordin. cogniti.
- g** *Adulterium.*] Quod verè in hac parte dabatur, cum fponfalia fuiffent contracta de præfenti, & adulterium verum cum fponfa committatur, immò & cum fponfa de futuro, cum matrimonium qualecumque, etiam in fpe, violare non liceat, l. fi uxor 13. §. planè, & §. fi minor, l. miles, §. querebatur, ff. ad l. inl. de adul. l. fi propter 7. C. eod. tit. l. cum hic ftatus 31. §. fi quis fponfam 12. de donat. inter.
- h** *Invitam.*] Unde eam accusare non poterat, l. fi uxor 13. §. fi quis planè, l. vim 39. in princip. ff. ad l. inl. de adul. l. 20. C. eod. Gentil. de mup. cap. 12. quia ut ait D. Hieronymus in Genefim: Corpus mulieris non vis maculat, fed volupetas. Er D. Auguftinus relatus à Gentili d. cap. 12. ibi: Quod enim violenter, non præcedente libidine punitur corpus, vocatur potius quam corruptio appellanda effe. Facit caput reverè, cum fequentibus, 32. quæft. 3. de D. Bafil. de vera virginitate, per vñ flut-

peatam virginem, nihilominus eam manere probat, ut etiam nihil officit ancillæ quæftus in fervitute factus, cum ea non ultro, fed avari lenonis imperio coacta venalem habuit podicitiam, l. penult. ff. de his qui nec. infam. Illuftrant Fornerius lib. 4. r. r. quæft. cap. 12. Henel. de delict. cap. 10. §. 10.

i *Dimittere.*] Ut dicemus in cap. 3. de adul.

k *Prædeceffore nostro.*] Alex. III. videlicet in cap. 4. hoc tit. in 1. collect. ibi: De illo qui mulierem quandam cognovit, & filiam ejusdem fibi poftera in matrimonio copulavit, cui jam per decem annos cohabitavit, tua prudentia respondemus, quod fi delictum ejus, ficut nobis significasti, occultum exiftit, penitentia fibi condigna debet imponi, nec effe ab uxore, quæ tamen fcleris infamia effe, propterea feparandus: fi autem id publicum, & notorium effe dignoscitur, & ab uxore feparari debet, & perpetuo sine fpe conjugii permanere.

l *Aliis afferentibus.*] Urbano videlicet III. in cap. fin. de divoritiis, in 1. collect. ubi ita ait: Si aliquis parochianorum tuorum matrem, fratrem, vel filiam uxoris fua carnaliter cognoverit, & hoc publicum & manifeflum extiterit, effe ab ea penitus feparandus, & æque illorum, fcilicet tam maritus, quam maritus, debens sine fpe conjugii perpetui permanere. Si autem id occultum fuerit, & fecretum, penitentiam de commiffo debet accipere, & uxori fua infra tempus penitentia, vel extra, debitum fi exegerit, folvere. Sane fi aliquam uxoris fua confanguineam, quam illam intertio, vel alio deinceps gradu contingat, carnali commixtione cognoverit, non effe propterea inter eos fententia divoriti celebranda, fed delinquenti fecundum qualitatem perfona, & criminis effe penitentia injungenda. Conſentit Alex. III. in cap. 2. hoc tit. in 1. collect. Unde reſc. Bafil. Legum. lib. 6. de matrim. cap. 13. n. 9. reprehendit Thomam Sanchez de matr. difp. 15. num. 13: dum docet hoc impedimentum inceftus incurri, etfi delictum occultum fit, cum hoc exprefcè ftatuerint Alex. & Urbanus prædictis juribus.

C A P V T VII.

Idem ^a *Byzantino Archiepiscopo.*

Fraternitati tuæ super *b* tribus capitulis Sedem Ap. consulenti, ad cujus consilium est. in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, scriptis præsentibus respondemus: in primo divortii sententiam approbantes, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponfalibus extraordinaria libidine noscitur & polluisse.

NOTÆ.

1. ^a *Byzantino.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo cap. 2. De Byzantina Metropoli egi in cap. 52. de electione.*
2. ^b *Tribus capitulis.*] Quæ reperiuntur in præfenti, & in *cap. fraternitatis, de clerico excommunicato, cap. fraternitatis, de schismaticis.*
3. ^c *Polluisse.*] Sed tunc obstat textus in *cap. extraordinaria 35. q. 2.* ubi docetur extraordinariam pollutionem non esse impedimentum nuptiis, & merito, cum affinitas non oriatur ex copula, ubi commixtio sanguinis non intercessit, ut docue-

runt pluribus relatis Cenedo *ad decret. collect. 19.* Pichardus *ad tit. de gradibus, n. 29.* Cui difficultati respondendum est, in præfenti specie impedimentum affinitatis non oriri ex extraordinaria, idest præpostera libidine, sed ex pollutione extraordinaria, idest intempestiva, & importuno congressu, cum septenni videlicet, non servato naturæ tempore: citò: immò: & ut verius credo, impedimentum, de quo in præfenti textu non provenit tam ex affinitate, quam ex publica honestate ex sponfalibus orta, juxta tradita in *cap. 3. de sponfalibus*, ubi docuit Cujacius, & Pichardus ubi *suprà*, num. 31.

C A P V T VIII.

Idem ^a *Episcopo Gerundensi.*

Ex litteris fraternitatis tuæ accepimus, quod G. lator earum, matrem puellæ, quam intra nobiles annos desponsaverat in uxorem, carnaliter sæpè cognovit, & post carnali commixtione puellam tractavit adultam. *Et infra:* Nos autem eidem viro penitentiam injungi fecimus pro peccato, consultationi tuæ respondentes, quod eis ab invicem separatis, mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit committeri: vir etiam, & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper *b* continentiam servare tenentur, & enorme delictum, quod pro nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas hujusmodi de lapsu carnis minime timeant.

NOTÆ.

1. ^a *Gerundensi.*] In tertia collectione, *sub hoc titulo cap. 3.* legitur *Gradenſi Episcopo*: sed male, cum Gradenſis Ecclesia Patriarchalis sit, & ejus Præfuli sub nomine Patriarchæ referantur in *cap. ex litteris, de elect.* Retinenda est ergo lectio *Gerundensi.* Gerunda autem est civitas perantiqua Hispaniæ, Provinciæ Tarraconensis, in Cataloniæ Comitatu, apud Sambrocæ fluvii ostia, media scetè inter Perpiniatum, & Barcinonem sita: hodie Girona dicta, de qua Ptolomeus, & Plinius *lib. 3. capite 3.* Circa

ejus conditorem non consentiunt Episcopi Gerundensis in *Paralip. tit. de Urbibus ante adventum Herculis*, Pujala *lib. 1. Histor. Cataloniæ, capite 17.* Tamayus à Salazar *die 17. Januarii*, & 18. *Martii.* Hujus antiquissimæ Urbis cives fidem Catholicam acceperunt à D. Jacobo, ut probat Tamayus à Salazar *tom. 5. martyrol. Hispan. die 3. Septembris*; à quo tempore Ecclesiâ Cathedrali decorata est, cujus Præfuli Arnaldo 7. hujus nominis missa est præfens Decretalis.

^b *Continentiam servare.*] Juxta tradita *suprà in cap. 1. hoc titulo.*

C A P V T IX.

Idem ^a *Episcopo Galburgensi.*

Veniens ad Ap. Sed. C. laicus lator præsentium, humiliter nobis confessione monstravit, quod cum olim tempore infantie suæ, de consilio amicorum quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem quamcitò ad legitimam pervenisset ætatem, pater puellæ consideratione hujusmodi fidejussorum, obligatione hinc inde firmatâ, cum in propria domo recepit, eum simul nutriendum cum puella. Deinde verò ex conversatione diutina, totius domus familiaritatem adeptus, sorori puellæ, cui se iuraverat fore maritum, instinctu generis seductoris humani carnaliter se coniunxit. Adveniente autem ætate, qua quod iuraverat, poterat adimplere, amici sui eius excessus igoari, pro

adimplendo matrimonio instituerunt; qui confcius eorum, quæ fecerat, quibusdam ex ipsis, quod cum sorore puellæ commiserat, enarravit; sed illis nequaquam credentibus verbis ejus, & graviter increpantibus eum, ille illorum victis consilio, quam juravrat, in uxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, & cognoscebat utramque. Verùm licet ipse in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec voluit suum confiteri delictum: nunc autem reversus ad cor, poenitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi, ne tanquam equus & mulus, quibus non est intellectus, errare in animæ suæ periculum videatur. Cùm igitur non tantum à malo, sed etiam ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere, f. t. per A. f. m. quat. prædicto C. pro hujusmodi excessu injuncta ei poenitentia competenti, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, ut de cætero abstineat ab utraque.

NOTÆ.

1. **G**alburgensis. Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 4.* sed rectius in hac sextæ compilatione legitur *Magdeburg.* eum nulla sit Ecclesiæ Metropolit. Galburgensis, Magdeburgensis verò sit in Germania, ut probavi in cap. 12. de *re scriptis.*

2. **b** Cognoscebat utramque. Grave scelus, quod in lege veteri deorsum his verbis Deus Denunciat. cap. 17. *Maledictus qui concubavit cum sorore uxoris suæ. Et dixit omnis populus, fiat, fiat.* Et cap. 18. *Levitic.* cavetur, ne quis viva uxore sororem ejus ducat. Idem flagitium abhorruerunt Gentiles, ut constat ex Horatio; ubi dum

refert congressus Thærei Regis Thraciæ cum sorore uxoris, ait:

*Æternum opprobrium, quod malè barbaræ
Regem est ultum libidine.*

Et in eos qui simili sordè se polluerunt, ita sanxerunt PP. Concilii Tribur. in can. 45. *Simili modo secundum sanctos canones definimus, & iudicamus de eo, qui cum duabus sororibus fuerit pollutus, ut usque in exitum vitæ penitens, & continens permaneat: ferat autem, qui posterior libidine perorata aculeis, sciens se cum eadem commaculaverit, usque in finem vitæ penitens, & continens perduret. Si autem improvise contigit, condigna stringatur castigazione, & si velit, legitimam matris viri conjugem.*

CAPUT X.

Idem ^a Archiepiscopo trigoniensi.

TUx fraternitatis devotio postulavit, utrum is, qui cum sorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore possit postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requisitus. Nos igitur respondemus, quod uxor & à commixtione viri abstinere, propter publicam honestatem; & ut in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si foris commonitioni parere recusans, talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit, & debet cum Dei timore debitum ei solvere conjugale, cùm affinitas post matrimonium iniquè contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

NOTÆ.

^a **S**Trigoniensi. In tertia collectione, *sub tit. de consang. & affin. c. 3.* reperitur textus hic,

& legitur *Brismi*, sed malè, cùm in tota geographia sacra Caroli à sancto Paulo non reperitur similis Ecclesiæ; extat tamen Strigoniensis, de qua nonnulla adduxi in cap. fin. de *posul. Prelat.*

CAPUT XI.

Gregorius XI. ^a Episcopo Pictaviensi.

Iordanz mulieris petitiō continebat, quod laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & eā intra ejusdem anni & spatium carnaliter & cognitā, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expavit. Et infra: Quare præfata I. supplicavit, ut cū carnalis resistere nequeat, sibi, ne iure suo sine d. sua propria culpa fraudetur, providere salubriter dignemur. Eapropter mandamus, quatenus si res ita se habet, utrumque ipsorum ad vovendam perpetuam continentiam attentè moneas, & inducas; & si ad eam induci nequiverint, memoratam I. injuncta ei primitus pro commissio incestu poenitentia competenti, ut eidem cohabitaret, & conjugale debitum reddat exactus, ecclesiasticā censurā compellas.

NOTÆ.

NOTÆ.

Pictaviens[is]. Guillemo videlicet quarto hugonis nominis. De diceffi Pictaviensi egi in cap. super 20. de refcriptis.

b. Anni spatium. Quia malitia solet supplere aetatem, ut probavi in cap. 5. de sponsal.

c. Cognita. Vnde sponsalia tranſcitant in matrimonium de præſenti, quod jure communi præſumptum dicebatur, ut probavi in cap. a nobis, de spons.

1. d. Sine culpa. Obſtat Concil. Mogunt. celebratum ſub Rabano cap. 24. quod extat apud Burcardum lib. 6. Decreti, cap. 7. Ivo in p. 10. c. 136. Ant. Auguſt. in epit. lib. 35. tit. 1. cap. 29. in illis verbis: *Qui præſterum occidit duodecim annorum ei penitentiam ſecundum ſtatuta Priorum imponatur; aut ſi negaverit, ſibi liber eſt, cum duodecim juret, &c. conſiliis vero noxia uſque ad ultimum vicia tempus militare cingulum deponat, & uxorem amittat.* Ex quibus aperte conſtat, ob culpam tantum mariti uxorem illum amittere, divortiumque fieri. Pro cujus canonis expoliſitione dicendum eſt, illa verba, *uxorem amittat*, accipienda eſſe, id eſt uxorem non accipiat, ut notavit Ant. Auguſtin. d. tit. 1. cap. 29. Quare cum apud Gratianum reperitur textus ille ſub cauſa 17. quaſt. 4. leguntur loco illorum verborum, *uxorem amittat*; talia, *abſque ſpe conjugii maneat.* Etiam obſtat textus in cap. perſultum 29. q. 2. ubi maritus ut divortium ab uxore faceret, alterius ſervituti ſe mancipavit: ergo quia propter factum mariti uxor ſine culpa ſua conjugii uſu privatur. Sed reſponderetur, in ejus textus ſpecie maritum exiſtimaffe propter ſervitutem, cui ſponte ſe tradebat, divortium ſequi; ſed falſo, & perperam, ut in eo textu docetur, & exponit Baſil. Legion. de matrim. lib. 7. cap. 45.

COMMENTARIUM.

2. IN h's omnibus deciſionibus una ſerè, eademque idemque traditur doctrina; quare ſub unico commentario eas exponere decrevi. Sit conclusio: *Affinitas ſuperveniens non diſſolvit matrimonium contractum, ſed tantum ſponſalia de futuro.* Probat eam textus in cap. 2. de conſanguin. & aff. ſin. cap. litteris, de teſtibus, cap. 4. de deſponſ. impub. c. veniens, de regul. c. qui dormierit, c. concubuiſti 32. q. 5. cap. 2. 4. & 5. hoc tit. in 1. collect. quorum verba retuli ſuprà in cap. diſcretionem. Alex. III. poſt Concil. Lateran. p. 12. cap. 1. ibi: *Sanò ſi aliquam uxoris ſue conſanguineam, quæ illi in ſervitio gradu, vel deinceps contingat, carnali commixtione cognoverit, non eſt propter id divortium inter eos celebrandum, ſed delinquenti eſt ſecundum qualitatem perſona & criminis penitentia imponenda.* Et p. 6. cap. 15. Illuſtrant ultra congeltoſ a Barboſa in præſenti Petrus Greg. lib. 4. part. tit. 14. cap. 5. Sanchez de matrim. lib. 9. diſp. 27. & 31. Baſil. eodem tract. lib. 6. cap. 13. & lib. 9. cap. 3. num. 17. & lib. 10. cap. 7. Anguſtanus de legibus lib. 4. cap. 4. Rouſſellus lib. 1. hiſtor. Penſif. juris diſt. cap. 5. n. 9. Vighel. in method. juris can. fol. 161. Boſſius de effectibus matrim. cap. 5. per totum.

3. Sed pro dubitanti ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgit. Pœna inceſtus commiſſi cum conſanguinea conjugi, ea eſt juxta ſacros Canones, ut inceſtuoſi conjugio priventur, omnique careant ſpe conjugii, ut probavi in c. 1. hoc tit. igitur cognoscens conſanguineam uxoris ſuæ, ipſo matrimonio privari debet, præcipue cum D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

veniat ad caſum, à quo incipere non poterat, argumento legis ſi panam 68. l. pluribus 140. §. ult. ſi. de verb. obl. §. 2. Inſtit. de inutil. ſtipul. quod agnoſcentes PP. Conciliorum Auiſgran. & Metenſis Galliæ, declararunt Lotharium Regem à vinculo matrimonii cum Teuberga contracti liberum, eo quòd illam poſt matrimonium ſe Lotharii fratri dicerent commiſſiſſe. Auctur hæc dubitandi ratio ex c. 2. hoc tit. ubi expreſſè Alex. III. Pictaviens[is] Ep[iscop]o reſcripſit, matrimonium ratum, non conſummatum, per ſupervenientem aſſinitatem ita diſſolvi, ut uxori liceat vivente priore marito alium accipere. Ergo quia matrimonium jam celebratum per ſupervenientem aſſinitatem diſſolvitur.

Quà dubitanti ratione ita ſilicet non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoliſitione ſciendum eſt, in præſenti titulo agi de impedimento naturalis cognitionis, cuius nomine aſſinitas etiam comprehenditur, cap. lex divina 27. q. 2. c. quod autem 35. q. 2. & Aſtilotel. lib. 2. Polit. cap. 3. promiſcue accipit cognitionem ex ſanguine, vel aſſinitate; ſicut & converſo aſſinitus aliquando accipitur pro cognitione, ut in cap. 1. 35. quaſt. 2. l. ſancimus 12. Cod. de panis. Hæc autem aſſinitas naturalis duplex eſt, alia quæ ex copula licita, maritali affectu habita naſcitur, de qua agemus in cap. quod ſuper 5. de conſang. & aff. alia quæ ex copula illicita, concubinaria, vel etiam inceſtuoſa oritur. Hæc autem ſecunda jure civili non fuit cognita, quia eo jure attempto aſſinitas non oriebatur, niſi ex juſtis nuptiis, l. non facile, §. ſciendum, ſi. de gradibus: non autem naſcebatur ex nuptiis interditiſ, d. l. 4. §. aſſines, ſi. de gradibus, vel ex publico contubernio, l. adoptivus 14. §. idem tamen, ſi. de ritu nupt. Et licet in l. liberi 4. C. de nuptiis, prohibeatur liberis in uxorem accipere concubinam patris, non id prohibetur, quia illicitum, ſed quia inhonestum, cum in nuptiis quod honeſtum eſt, ſpectetur, l. ſemper, ſi. de ritu nupt. quare ſædam & irreligioſam dixit Imperator Alex. huiusmodi conjunctionem, quia contra pudorem eſt filium eam ducere in uxorem, quæ in contubernio patris fuit, ut docuit Corralius lib. 1. miſcel. cap. 3. que verò canonice attempto ex quolibet coitu intra, vel extra nuptias habito, publico, vel ſurtivo, aſſinitas naſcitur, cap. neque can, 35. q. 3. & in omnibus capitulis hujus tituli docetur.

Deinde ſciendum eſt, in præſenti titulo agi de impedimento naturalis cognitionis, hoc eſt aſſinitatis, non antecedente nuptias, de qua agemus in cap. 1. cap. quod ſuper, de conſanguin. & aff. ſin. ſed eas ſubſequentes, & ſuperveniente matrimonio, vel ſponſalibus jam contractis. Et primò docetur, huiusmodi aſſinitatem, etſi notoria ſit, nullam vim habere diſſolvendi matrimonium, irritare tamen ſponſalia de futuro; privari autem conjugem inceſtuoſum facultate petendi debitum, & contrahendi matrimonium cum alia; ſundà primà uxore; quæ pœna communis eſt omnibus inceſtuoſis, ut probavi in cap. 1. hoc titulo, & in hac parte abrogata eſt ab Innocentio III. in cap. diſcretionem 6. hoc titulo, vetus diſtinctio Alexandri, & Vrbani III. inter publicum, & occultum inceſtum, & inter gradus remotos, vel proximos. Hoc autem procedit in eo qui ſciens, prudensque inceſtum commiſiſſet, ſecus verò ſi per ignorantiam, veluti ſi cum ſuore conjugiſ, vel cum alia conſanguinea, quam putabat eſſe uxorem propriam, concubuiſſet, juxta textum in c. in lectum 34. q. 1. & hæc ignorantia per juramen

DE AFFINITATE
EX COPULA
ILLICITA.

DE AFFINITATE
SUPERVENIENTE

mentum probanda est, d.c. in *testum*, cum enim delicta continentur ex animo & proposito delinquentis, cap. cum volumus 54. de sentent. x. cum. l. qui iniuria 55. ff. de furis, meris, & q. o. tanta exactionem meretur, cap. 2. de cognat. spirit. Hodie etiam, postquam per Concil. Trid. sess. 24. de reformatione. marr. c. 4. restricti sunt gradus affinitatis, tantum impedimentum hoc nascitur ex copula incestuosa habita intra illos gradus, intra quos affinitas durat. Vnde queri solet, an si conjux copulis habuerit eum consanguineam conjunctam uero suae intra tertium vel quartum gradum, ubique in eodem gradu affini, impediat ut debiti conjugalis petitione? cum certum sit incestus crimen impedimentum afferre ad debiti petitionem, ex iuribus supra adductis; quare videtur idem esse dicendum in hoc casu. Accedit quia Concil. Tridentini. in d. c. 4. dum sustulit impedimentum contrahendi matrimonium ultra secundum gradum, nullam mentionem fecit de impedimento petendi debitum; quare in hac parte standum est antiquae juris dispositioni, juxta textum in l. communis diffinitio 10. ff. de liberis & posth. Quibus rationibus ita anceps olim seddebatur haec questio, ut sapienter agitata in sacra Penitentiaria definita non fuisset, ut refert Navarrus lib. 4. consil. ad tit. de consanguine, consil. 6. n. 4. Sed contraria sententia verior est, scilicet etiam in hoc casu jus commune sublatum esse, incestumque commissum ultra secundum gradum affinitatis, minime debiti exactionem impedire, nam dum Concil. Trid. in d. cap. 4. ex copula illicita affinitatem ultra secundum gradum non produxit, satis innuit nec debitum cessare: nec ad rem pertinet, quod in contrarium expendebamus; nam respondendum est, Tridentini in affinitate restringenda circa matrimonium plus concessisse, quare multo magis id quod minus est, videlicet usum matrimonii, non denegavit, ex regula Cui licet, de reg. jur. in 6. Deinde probae sententia expendi potest P. V. declaratio, qui dum simpliciter, & generaliter ait nullam oriri affinitatem matrimonio obstantem, satis ea vi dictiois negativae nulla, ostendit, nec usum matrimonii impedendum: & ita decisum fuisse, ex Aldano refert Barbosa in d. cap. 4. Concilii, n. 5. & tenuerunt Basil. de matrim. lib. 7. cap. 33. n. 6. Sanchez eod. tract. lib. 9. disp. 27. num. 14. Et in hoc impedimento ex affinitate superveniente posse Episcopum dispensare; immo & regulares ea delegatione suorum provincialium, late probat Leander tom. 2. de matrim. disp. 24. q. 15. & 16. Ex hoc etiam incestu jura communi oriebatur impedimentum impediens matrimonium, cap. 1. 2. & 4. hoc tit. cap. si quis cum duobus 34. q. 1. de quo agunt Sanchez, Basilus, Leander, & alii de impedimentis impediendis agentes: sed iam cessavit hoc impedimentum, ut alia similiter consuetudine legitime praescripta abrogata fuerunt.

Quibus ita animadvertis, iam apparet vera ratio praesentis assertionis; ideo per hanc affinitatem supervenientem non dissolvitur matrimonium, quia ob nullum causum supervenientem matrimonium legitime contractum potest dissolvi, ut probavi in cap. distulit, de spons. cap. 2. de cognat. spirit. nec quoad thorum, quia alterius conjugis iniquitas alteri innocenti damno esse non debet, contra regulam testatus in l. non debet, ff. de reg. jur. transcriptam in cap. non debet, eod. tit. in 6. Tecum tamen est in sponsalibus de futuro contractus, quae per affinitatem superven-

nientem ipso jure dissolvuntur, quia cum sponsus affinis fiat sponse, propter comminationem corporum eum ipsius consanguineus, & sic affinitas inter eos oritur, quae matrimonium non admittit, necesse est ut sponsalia, quae futuri matrimonii causa contrahuntur, ipso jure irritentur, l. oratio 16. ff. de spons.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nisi ex ea tantum deducitur, c. si in incestuosum debere privati facultate petendi debirum, ut ponitur in eo in quo deliquit, c. litterae, de tempore ordinis, non tamen, ut propter eius factum uxor sure proprio privetur, & multo minus, ut vineculum matrimonii per se indissolubile dissolvi possit. Nec interest, quod pervenit ad eum casum, quo incipere non poterant nam matrimonium sustineretur, ut perveniret ad casum; in quo contrahi non poterat, ut de futuro superveniente probavi in c. distulit, de spons. & de cognatione spirituali inter coniuges superveniente, in c. 2. de cognat. spirituali. Nec obstat augmentum difficultatis deductum ex dictis Conciliis Aquisgran. & Merens. nam ea potius conciliabula, quam Concilia fuerunt. Vnde ea condemnavit Nicol. I. in Concilio Romae celebrato, ut refertur Batopius tom. 3. an. 683. Coriolanus in summa Concilii eod. anno, qui utriusque Synodi historiam tradunt, Difficili est textus in d. c. 2. hoc tit. nam et si illud de sponsalibus de futuro acceptum Panorm. & ceteri antiquiores isti, quos sequitur Canisius ibi, eorum interpretatio facile convincitur ex illis verbis integre ipsius textus: Quod cum quandoque uxorem duxisset, quidam dissuasissent ei per mensem quod eam duxerat carnaliter cognoscere. Et postea: Transacto vero mense iam pater, quam alii propinquique coegerunt, ut matrimonium cum sponsa sua consummaret. Legitue matrimonium contractum quidem erat, non tamen consummatum. Deinde ibidem haec habentur: Tua igitur inquisitioni taliter respondemus: quod si occultam esset huiusmodi peccatum, non posset rescindere matrimonium, quod publice contraxisset. Ergo de matrimonio valide, & iam contracto agebat Pontifex, non de sponsalibus rescindendis. Rursus ibidem dicitur: Imponenda est poenitentia major quam de adulterio. Ergo adulterium commissum est simul cum incestu, & ideo major poenitentia imponitur: ergo & matrimonium contractum erat, alius non esset adulterium. Nec te moveant postrema illa ejus capituli verba: Ceterum si sponsam cognoverit antequam matrem, vel post, nunquam poterit eam, vel aliam in uxorem accipere. Hoc enim ideo dicitur, non quia matrimonium non esset, sed quia consummatum jam matrimonio, ob affinitatem, vel praecedentem consummationem, vel supervenientem consummationem, non licebat uti conjugio, ut recte exponit Canisius loco citato. Quare Cujacius ibi, & Basilus de matrim. lib. 6. cap. 13. de lib. 9. c. 3. textum illum acceperunt de matrimonio rato, & existimant Pontificem ibi non agere de dissolutione matrimonii contracti, sed de usu, de cohabitatione; itaque docere, quod si crimen occultum est, non separantur, non solum quoad vineculum, verum quoad thorum; si autem publicum erat, quia cognovit matrem sponsam, non autem sponsam ipsam, cum eo dispensetur, ut possit aliam in uxorem ducere, sponsa videlicet defuncta: si vero cognovit etiam ipsam, careat omni spe conjugii. Sed et si subitibi fiat haec interpretatio, tamen littera textus non congruit; siquidem dum Alex. docet dispensandum esse cum marito, ut aliam uxorem accipiat, nullam facit

7.
DIME-
TUTIO
EUM
E
RATIO-

6.
TRANSMI-
TATIO
DICTIO-
NI.

facit mentionem mortis prioris conjugis. Quare his omisiss, verius credo, Alexandrum III. in eo texto dispensasse, ut soluto matrimonio rato posset sponsus aliam intrare, quia juxta sententiam probabiliorum Pontifex potest matrimonium ratum irritare, ut defendunt Scotus in 4. dist. 31. q. 1. Paludanus, Almainus, & alii Theologi apud Patrem Sanchez lib. 2. de matr. disp. 14. & 19. Arango in differt. moral. tract. 2. q. 19. n. 74. & ita textum in d. cap. 2. accepit Legatus in parat. ad hunc tit.

Sed suprâ traditis prius oblat textus in cap. de incestu, 35. q. 3. ubi Julius Pontifex agens de incestuosis peccantibus, & penitentiam cum catechumenis agentibus, ait le illas incestuosas conjunctiones prohibere, ita ut que hactenus facta sunt non dissolvantur. Ergo matrimonium ab incestuosis contracta, nec quoad thorum, seu cohabitationem dissolvuntur. Tandem in fine ipsius textus ait Pontifex, *Hic quibus illicita conjugia negantur, concedi mulieris conjugia*. Ex quibus verbis deducitur, incestuosas, quibus usus matrimonii jam contracti propter supervenientem affinitatem negatur, concedi aliud matrimonium contrahere. Igitur quia propter incestum adeo matrimonium dissolvitur, ut liceat novum intrare. Primæ difficultati respondendum est, illa verba, *que sunt hactenus facta*, non esse referenda ad matrimonium incestuosa, seu ab incestuosis contracta, sed ad Ecclesiæ statuta jam circa potius incestuosorum facta, quæ nullo modo convellere, aut mutare intendebat Julius, sed potius firmare. Secundæ difficultati respondendum est, ea verba esse accipienda de matrimonii contractis ante incestum commissis, vel postea, cum ex dispo- sitione illis conceditur matrimonium contrahere: quæ interpretatio facile colligitur ex litera ipsius textus, prout habetur in Concil. Agathensi can. 6. r. & in cap. hac 2. 35. q. 8. & in Concil. Turon. 2. can. 22. & in addit. ad capient. cap. 200. ubi ita legitur: *Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos Sanctorum Patrum decreta conjugis copulati prohibent, habebant inveniendi melioris conjugii libertatem*. Et ita verba illa sunt re-

ferenda ad eos, quibus prohibitum non est defunctæ uxoris cum aliis matrimonium contrahere.

Secundò suprâ traditis oblat textus in can. 41. Concil. Tribur. in illis verbis: *Si quis legitimam duxerit uxorem, & impediens quatenusque demerita infirmitate, uxorem opus non valens implere cum illa, frater verò ejus succedente diabolo, ademptus ab ipsa clanculum eam humiliter verit, & violenter reddiderit, omni modo separari, & a neuro alterius eadem mulier coniungatur. Legitur conjugium, quod erat legitimum, fratrum commaculatione est pollutum; & quod erat licitum, illicitum est factum, ut Hieronymus ait: Mulier dumtaxat fratrum non ascendat thoram; si autem ascendit, adulterium perpetrat. Quia verò humana fragilitas prioris est ad labendum, aliquo modo monitur ad standum: Idcirco Episcopus considerata mentis eorum imbecillitate, post penitentiam suâ constitutione peractam, si se continere non possunt, legitime consolerur matrimonio, ne dum sperant ad alia sublevari, corrumpantur. Ex quibus verbis deducitur, dissolvi matrimonium propter affinitatem supervenientem, & conjuges si se continere non possunt, legitime consolari posse matrimonio. Igitur quia licet incestuosus aliquid legitimum matrimonium contrahere. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, quod licet superveniente affinitate conjug, quæ incestum, adulteriumque commisit, non possit petere debitum à conjug, nec cojug sciens impedimentum possit amplius cum conjug committere, cap. dispensationem 6. cap. 8. hoc tit. tamen peractâ penitentia, si se continere non possint, ex misericordia potest Episcopus cum eis dispensare, ut ad invicem conjugantur, ut suprâ probavi; de qua dispensatione accipieodum est dictum canon 41. ut videlicet peractâ penitentia, si se conjuges continere non possunt, legitime matrimonio consolentur, idest antiquo matrimonio legitime contracto utantur, cuius usus sequens erat ob affinitatem supervenientem; & ita illa verba, *legitimo matrimonio*, non referas ad novum, sive secundum conjugium, sed ad primum, & antiquum.*

9.
EXPO-
SITIO
TUA CAN.
41 CON-
CIL. TRIBU-
R.

TITVLVS XIV.

De consanguinitate, & affinitate.

CAPVT I.

Alexander III. ² Cassinensi Abbati.

X litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum quidam secretò inductam mulierem subtraheret, & cognoscens carnaliter cohabitasset cum ea per annum, & mundualdus virum mulietis traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam, quasi fornicatiam cognovisset. Tunc vir & mulier juramento firmanunt, quod ab initio alter in alterius copulam maritalem consenserunt, & de ex tunc sicut vir, & mulier infimal cohabitaverunt. Cum autem nec juramento mulietis fidem procurator habuerit, exegit eam publicè subarrati. Quod cum vir facere paratus esset in conspectu Ecclesiæ, surrexerunt duo proponentes præfatæ mulietis conjuges in quinto gradu consanguinitatis, & primo genere affinitatis sese contingere, quia pater illius, qui eam subarrate volebat, priorem virum in quarto gradu consanguinitatis at-

D. D. Gual. in Decretal. Tom. IV.

P

tigerit

tigerit. Vnus autem ita se vidisse iuravit, alius autem noluit id iuramento firmare, & ob hoc licet ille præfatam mulierem subharrare distulerit, minimè tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu verò temporis ad instantiam mundualdi præfatus publicè matrimonium celebravit, & postmodum ferè cum uxore per annum permansit. Nunc autem quæstio prima revixit, & iurant duo eorum Archiepescytero & plebano, ut dicis, quod primus vir fuit in quieto gradu consanguinitatis patri præsentis viri. Vnde quia diversi diversa sentiunt, quid agendum sit in hoc casu, nostris literis quærit edoceri. Quocirca d. t. p. A. f. p. m. quat. utramque partem anxè tuam præsentiam convocet, & facientes testes coram te iurare, adhuc inquiras, à quibus, & quando didicerint quod testatur. Si verò post motam quæstionem didicerint, non est iam dictum matrimonium dissolvendum: similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint. Inquisitè verò veritate diligenter, si per testes circumspèctos, & omni exceptione majores inveniatis, quod primus vir patrem superstitis in quinto, vel sexto gradu consanguinitatis attigerit, non differas sententiam divortii promulgare. Aequè enim, ut canones dicunt, abstinendum est à consanguineis uxoris, ut à propriis, usque ad septimum gradum. Cæterum prudentiam tuam volumus non latere, quod personæ idoneæ nominandæ sint, & gradus distinguendi, & ab utroque latere computandi: nec sunt causæ matrimonii tractandæ per quolibet, sed per & iudices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum super his nequaquam ignorent.

NOTÆ.

1.
De Casti-
tate Mo-
nastii
110.

Afferens. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 2. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 2. Monasterium hoc Cassinense, præcipuum Ordinis D. Benedicti, ita dictum est à Monte Cassino, in Provincia Campaniæ, Regni Neapolitani, quod iussu Domini nostri construxit idem Sanctus, cuius magnitudinem, originem, & progressum latè describit Ypes tom. 1. chron. D. Benedicti, & post eum Cornel. in notis ad Gælogram tom. 3. fol. 429. Monasterium hoc Carthædæ Episcopali præfulgebat temporibus Alexandri III. usque ad tempora Vibani V. ut testetur ipse Ypes: unde Roscedus Episcopus simul, & Abbas, quem postea Clem. III. creavit Cardinalem tituli Sancti Marcellini, consilium ipsum Alex. de valore ejusdem matrimonii; casus autem ut contigit: Cum Petrus Mariam clandestinè desponsasset, subharrassetque, tutor ipsius mulieris Petrum urgebat ut ipsam publicè in uxorem duceret in conspectu Ecclesiæ: & cum ipse paratus esset eam publicè in uxorem accipere, duo testes asseruerunt, ipsum Petrum cognatum fuisse in eodem gradu prioris viri ipsius Mariæ: & ita eodem affinitatis gradu ipsam attingere; sed cum illi testes non essent idonei, quia uoces de auditu tantùm deponebat, alius testimonium suum iurjurando firmare renuebat, matrimonium publicè celebratum fuit, sed eum postea adissent alii duo testes idonei, & omni exceptione majores, qui sub iuramento deposuerunt ipsum matrum quatuor consanguinitatis gradu priorem vitam ipsius mulieris attingisse, & ita eo eodem affinitatis gradu cum uxore esse, consultus Alex. III. decrevit, simile matrimonium, etsi publicè celebratum, esse dissolvendum ob prædictam affinitatis gradum.

b Mundualdi. Idem tenet, à mundo, quod est ruinio, ut in legibus Longobard. lib. 2. tit. 30. l. 11. & lib. 2. tit. 33. l. 3. & aliis concessis à Lindembrogio in Glossario legum amic. verbo Mundualdi. Floardus Hist. Rhem. lib. 2. c. 19. Non dubitatus id notum esse, charit. al. quærit nobis Ecclesiastica disciplina, quantisvis necessitatibus sublecorum, & insuper mundualium opprobriis, quibus quotidie agitantur, cura cœstringat. Barchardus lib. 19. Decretis ex perniteotiali Romano: Ragnifi

uxorem tuam, & vi. sine voluntate mulieris, vel parentum, in quorum mundualdi tentabatur, illam abduxisti. Et apud alios relatis à Vossio lib. 2. de visitatione, cap. 12. Vi enim apud Romanos mulieres erant in perpetua tutela, dum matrimonium contraherent, Ulpianus in fragm. tit. 5. l. 4. fin. & tit. 10. l. 4. familia, ejus tutelæ vestigia extant in l. 2. l. 4. si quis capite, vers. interdum, ff. de capite minut. l. qui habebat 47. ff. de vulgari, l. 11. ff. de leg. 3. ita etiam apud Longobardos, ut constat ex variis eorum legibus concessis à Liodembeo ubi supra, verbo Mundum. Vnde juxta morem ipsius provincie, ubi præsens casus coniigit, testetur ipsam mulierem sub mundualdo fuisse.

c Plebano. Plebano, legitur in Concilio; sed legendum est Plebano, quod est Cultro in Regno Neapolitano subiectum Canobio Cassinensi, ut notavit Cujacius in præfati.

d Consanguineis necoris. Legendum esse, Consanguineis mariti, ut congruunt hæc verba decisivi, docuit Cujac. in præfati.

e Iudices discretos. Per Episcopos videlicet, ut ordinatos, per alios verò Prelatos virtute delegationis, ut probavi in c. si quis mulier 35. q. 2. facie caput literar. de rescriptis. l. 1. & Synodus London. habita anno 1137. apud Math. Paris. in Henric. III. Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales causæ, quæ inter ceteras maturius magnæ & diligentia sunt tractandæ, viris providis, & fide dignis, & habentibus juris periciam, vel saltem competentem exercitium, committantur.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: Separatur matrimonium inter affines contractum, etiam usque ad sextum gradum. Probant eam textus in c. si quis mulier 35. q. 2. c. nullum 35. q. 2. cap. 6. & hoc quæque 35. q. 3. Concil. Agathense can. 61. Epian. can. 30. Tolet. 2. can. 5. Autel. 1. can. 20. Autel. 1. can. 10. Atverm. can. 11. Turon. 2. can. 21. Matillon. 2. can. 18. Altissod. can. 27. 28. 29. & 30. Cabilon. 2. can. 19. Mogunt. sub Leone III. & Carol. can. 54. & 56. Gregor. 1. lib. 2. epist. 111. Gregor. 11. epist. 4. & 2. Zacharias epist. 2. column. 2. Greg. VII. lib. 7. epist. 9. & lib. 8. epist. 3. Titid. sess. 14. de reform. matrim. can. 3. quorum iurium, & aliorum verba referunt Ant. Aug. in epist. Juris Pontificii, lib. 29. tit. 13. Jodoc. Coecius tom. 2. thesauri fidei Carol. lib. 9. tit. 5. Illustane ultra

3.
Conci-
lio tra-
dicto, 11
prola-
tur.

ultra congestos à Barb. in present, Cujacius & Carolus hic, Grotius lib. 2. de jure belli, cap. 5. num. 13. Scortia in seclit. epist. 94. theorem. 13. Junius tom. 1. polii, quest. 17. Petrus Gregor. lib. 9. symagm. cap. 11. & lib. 9. partit. tit. 21. c. 5. & in c. 2. num. 50. de spons. Gentil. lib. 5. de nuptis, cap. 6. Bonadilla lib. 1. polit. cap. 9. Hothomani lib. 4. illustr. cap. 15. Mancinus lib. 2. de triplici juris collat. c. 11. Costanus de sponsal. fol. 110. Cujacius ad titul. Cade incestu nupt. Forner. lib. 9. seclit. cap. 26. Rousset. lib. 1. hister. jur. Pontif. cap. 13. num. 12. Vighel. in method. jur. consil. 459. Vinus lib. 2. seclit. c. 13. Didacus Petez in l. 2. tit. 19. lib. 5. ordin. Petez de matrim. disp. 31. per totum. Balilius eod. crast. lib. 7. cap. 33.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione, quam deducam ex fundamentis, quibus moti Brentius, Lutherus & Kemnitius, asseruerunt matrimonium in jure à Ecclesia inter affines, & consanguineos prohiberi. Primum ait Brentius in comment. ad cap. 28. Levit. Romanus Pontifex non est supra Christum, cum ejus tantum vicarius sit: sed Christus Dominus non venit leges politicas constituere, sed verbum Dei annunciare: ergo nec Romanus Pontifex debet, aut potest ejusmodi leges ferre; & per consequens matrimonium inter certas personas prohibere. Secundò aiant Luther. in Babyl. cap. de matrim. & Bucer in c. 19. Mathai, Deus melius novit quæ sint persone aptæ ad matrimonium, & quousque se extendant gradus cognationis, quam ullos homo: at ipse non prohibuit conjugia nisi usque ad secundum gradum in linea æquali: ergo temerè prohibentur ab hominibus conjugia in gradibus ulterioribus. Deinde Beza in lib. de repud. Kemnitius 2. part. exam. expendunt Concil. Turon. 1. can. 22. in illis verbis: De incestu conjugum celsissimus, statuta canonum vetera non irumpi, &c. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedit. Turpiditatem patris tui, matris tue, uxoris patris tui, sororis tue, sive ex patre, sive ex matre, quæ danti vel sororis genita est; filia filii tui, vel nepes ex filia; filia uxoris patris tui, quam peperit patri tuo; sororis patris tui, sororis matris tue, patrui tui, & uxoris ejus, nurus tua, uxoris fratris tui, sororis tue, & filia ejus; filia, vel filii sororis uxoris tue non revelabit: cum uxore patris tui non coabit. Et Patristice c. 4. ibi: Nullus illicita conjugia contra preceptum Domini foris presumat, id est, fratris relicti, novæque, relicti patrui, vel sororem uxoris suæ sibi audeat sociare, neque avunculi quoque, quæ relicta est, neque nurus sua, vel matertera conjugia patiatur: pari etiam conditione conjugio amica, privigna, ac filia privigna conjugationibus precipimus abstinere. In quibus non prohibetur conjugium inter affines, nisi usque ad secundum gradum: ergo non usque ad septimum, ut in præsent. docetur. Accedit, nam apud Romanos, qui semper in nuptiis honestatem præferebant, l. semper ff. de ritu nupt. l. semper, ff. de reg. jur. nuptiæ non prohibebantur inter affines lineæ transversalis, ut probant Grot. lib. 2. de jure belli, cap. 10. Vinus lib. 2. seclit. cap. 13. ergo non repugnat honestati nuptiarum matrimonium contrahi inter affines.

Quà dubitanti ratione non obstante, vera est præfens assertio, pro cujus expositione sciendum est, affinitatem, si ejus etymologiam attendamus, esse quasi duorum ad unum finem unitatem, eo quod duæ cognationes diversæ per nuptias copulentur, & alter ad alterius cognationis finem accedat: cum enim per copulam vir & femina efficiantur una caro, sanguis unus dicitur alte-

rius sanguinem tingere, & ob id consanguineus unus conjugis sunt alteri conjugii affines, c. fraternitatis 33. quest. 10. l. non facile, §. ff. de gradibus: ex Cicerone, & Terentio illustrat Gentilis lib. 5. de nuptis cap. 12. Beyerlink in introitu, verbo Affinitas. Si autem rem ipsam exquiramus, affinitas secundum jus civile non male diffinitur, ut sit civile vinculum ex iustis nuptiis procedens, ut docent Brissolius de V.S. verbo Affinis: nam jure civili non nisi ex iustis nuptiis oriebatur, l. 4. §. affinitas, & §. sciendum, ff. de gradibus. Ubi dum ducatur, nec cognationem, nec affinitatem esse posse sine iustis nuptiis, id referendum est ad cognationem, & affinitatem naturalem; nam naturalis cognatio, & affinitas etiam ex servili cognatione & conjunctione oriebatur, juxta textum hæ accipiendum in l. adoptionis 14. §. servilis ff. de ritu nupt. explicat A. Faber in jurisprudent. g. princ. 6. illa. 1. Nec prædicta diffinitio evincitur ex l. quod servus 8. vers. donec, ff. de condit. causis, ubi aperte dicitur, inter sponsos affinitatem contrahi. Nam respondendum est cum Glossa ibi, verbo Affinitas, Caltensi num. 6. Fabro in ration. ad ipsum textum, Merarium libi improprie dixisse affinitatem inter sponsos manere pro publica honestate, ut etiam improprie divortium dari inter sponsos dixit; cum divortium proprie loquendo non datur nisi inter conjuges, l. inter sponsum §. divortium, ff. de V.S. Jure vero canonico atrento affinitas ita definitur solet, ut sit proximitas personarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela: ita Covarr. in 4. p. 1. cap. 6. §. 7. D. Thoin. 4. dist. 4. quest. unic. art. 1. quest. 10. 3. Dicitur generaliter ex copula, quia ad contrahendam affinitatem copula omnino necessaria est, nec inest illi ea licita, vel illicita fuerit, cap. in litteris 24. de testibus, c. discretionem, c. 2. de eo qui cognovit, ubi probavi; etiam aliter docuerit Corneilius lib. 1. miscel. c. 3. nec etiam refert, an copula habita sit cum femina volente, an prosit cum invita, ignorante, dormiente, ebria, vel infans; quia ut affinitas contrahatur, tantum desideratur quod copula habita apta sit ad generationem, unde consequens est, ad affinitatem desiderari perfectum congressum cum vera feminis emissionem intra vas femineum, ex ratione regis in c. fraternitatis, 35. q. 1. c. lex divina 27. q. 2. extra ordinaria 35. quest. 3. docent cum aliis plures Sanchez de matr. dist. 4. disp. 65. num. 8. Basil. supra. Immo & plures apud Dianam p. 4. tract. 4. resol. 43. requirunt utriusque seminis commixtionem, tamen contrarium teneant Sanchez lib. 7. disp. 64. num. 11. Torreblanca de jure spirit. lib. 1. cap. 5. secl. 9. Diana 3. p. tract. 5. resol. 19. Similiter probabile est, non sufficere commixtionem seminis operâ demonis, seu artificio; sed necessarium esse copulam utriusque modo connaturali, ut fiat una caro. Basil. lib. 7. cap. 33. num. 2. Diana 3. p. tract. 5. resol. 19. contra Sancium lib. 9. disp. 64. num. 15. & alios. Nomina autem affinum utroque jure atrento sequentia sunt. Socer, qui est viri, aut uxoris pater, l. 4. §. gradus, ff. de gradibus. Socrus, quæ est viri, aut uxoris mater, & ad generum, nurumque refertur, d. l. 4. §. gradus, l. adoptionis 14. §. ult. ff. de ritu nupt. Prosoer, qui & socer magnus dicitur, est uxoris, aut mariti avus, & ad progenitum, & pronurum refertur, d. l. 4. §. gradus, l. 3. §. ult. ff. de postul. Prosoerus, quæ & socrus magna dicitur, uxoris, aut mariti avia est, d. l. 4. §. gradus. Vitricus, maritus alter matris, cum privigno, & privigna confertur, d. l. 4. §. gradus, l. 3. c. communia de success. Novæca, altera patris uxor, & cum privigno &

privigna confertur, d. l. 4. §. gradus; latè tamen etiam ad avi & proavi uxorem hoc nomen producit, d. l. adoptivus 14. §. 2. Privignus, uxoris filius ex alio marito, itemque mariti filius ex alia uxore natus, & cum vitrico, vel noverca confertur, d. l. 4. §. gradus; latè etiam ad uxoris nepotem, & pronepotem hoc nomen producit, d. l. adoptivus 14. §. 2. etiam hoc nomen convenit ei, qui ex non nupta, & quæ post alteri nupsit, natus est, l. privignus 7. ff. de ritu nups. non tamen convenit illi, qui ex uxore mea, quæ post divortium alteri nupsit, natus est, l. si qua mihi 12. §. 2. ff. de ritu nups. Conloceri etiam dicuntur inter se, quorum unus filius alterius filiam uxorem duxit, Suetonius in Claudio, ibi: *Appium & Syllanum conlocerunt suum occidit*. Et eadem ratione compingni dici possunt, quorum unus novercæ filius alteram vitricæ filiam, aut ex contrario, uxorem duxit, ut in §. mariti, Instit. de nupsit, l. cum hic status 32. §. si fuerit, ff. de donat. inter. Nomina linear transversalis perpauci sunt in Latina lingua, sed doctrinæ causâ varia finguntur, & supponuntur. Fratria, fratris uxor. Nonius autem ait, *Fratria appellatur fratrum inter se uxores*; unde corrigi dictam legem 4. §. gradus, Franciscus Hothom. de ritu nups. cap. 10. & pro genitricis, legit *fratria*, in c. quod autem 35. quest. 5. Fratrilla, uxor fratris dicitur. Etiam sororis maritus novâ, & commentitiâ voce sororius dicitur, quia ut ait D. Isidor. lib. 10. etymolog. cap. 7. ille nullum in Latina lingua nomen habet. Frater mariti dicitur levir, d. l. 4. §. gradus. Nonius ubi supra, ibi: *Levir dicitur frater mariti, quasi levius vir*. Profrater etiam dicitur uxoris frater, & proforor mariti foror appellatur. Glos. in d. l. 4. §. gradus. Prosequitur alia nomina etiam affinitatis Franc. Hothom. ubi supra.

Deinde, ut affinitatis genera, & gradus agnoscamus, sciendum est, olim affinitatem in triplici genere consideratam fuisse, c. de propinquis, c. porro 35. quest. 3. Primum erat inter mulierem copulâ licitâ, vel illicitâ cognitam; & inter viri cognoscentis consanguineos, & econtrâ; & inter consanguineos mulieris cognita. P. Blesensis epist. 115. ibi: *Inveniuntur canones, ex quorum intelligentia triplex affinitatis genus, & in eis diversorum distinctionem graduum industria scholaris explicavit*. Secundum autem oriebatur inter affines, & maritum, seu uxorem sui affinis, veluti si Titius vellet cum uxore Sempronii fratris suæ uxoris post utriusque mortem matrimonium contrahere, quo casu matrimonium celebratum nullum erat. Tertium nascebatur cum marito, seu uxore illius conjuncto in secundo affinitatis genere, exempli gratiâ, si uxor Sempronii prædicti post ejus mortem matrimonium contraheret cum Seio, quo casu Titius cum eo affinitatem contrahebat, ut docet Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 63. n. 3. Basilius d. cap. 34. num. 1. & olim secundo & tertio affinitatis genere etiam matrimonium prohibebatur, cap. de propinquis, 35. quest. 2. cap. 1. & per totum, de sobole ex secundis nupsit suscepta in 1. col. l. sed Innocentius III. in Concil. Lateran. relato in cap. non debet, hoc titul. secundum & tertium affinitatis genus sustulit, & primum usque ad quartum tantum gradum matrimonium impedire statuit.

Affinitatis autem nulli sunt gradus, ut ait Modestinus in l. 4. §. gradus ff. de gradibus; unde in Pandectis Florentinis titulus rectè concipitur de gradibus & affinibus; & malè in vulgatis habetur, de gradibus affinitatis: & Justinianus in l. 2. §. sexta 7. C. de veteri jure, ait: *Et ius omne, quod de*

gradibus affinitatis descendit; cujus rei alia ratio reddi potest, quod cum nullæ sint affinium generationes, idcirco nec ulli affinium possunt esse gradus; nam pro numero generationum gradus institui solent, ut rectè advertit Cujac. in recitat. tit. de consanguinit. in princip. Sed cum Modestino pugnat aperte Paulus in l. iureconsultus 10. in princip. ff. eodem titulo, ubi inquit: *Iureconsultum nosse debere cognatorum, & affinum gradus*. Cujus distincti componendi causâ Cujac. ubi proximè, putat locum Pauli in d. l. iureconsultus, quædofum esse, & sic restituendum, *cognatorum gradus, & agnatorum*. Aliter idem Cujac. ad tit. ff. de gradibus, emendat, & ita legit: *Cognatorum gradus, & affinum nosse debet*. His tamen emendationibus explosis, & omisâ solutione Fornerii lib. 3. select. c. 26. distinguens inter jus succedendi, & inter prohibitionem nuptiarum, ut quod ad illud jus attinet, non sunt ulli gradus, d. l. 4. §. gradus, quoad nuptias verò gradus sunt, d. l. iureconsultus; respondendum existimo cum Alberico in d. §. gradus, Cujac. ad tit. ff. de gradibus, in princip. Modest. in d. §. gradus, propriè gradus affinitatis denegari; Paulum verò in d. l. iureconsultus, abuti appellatione graduum pro serie quadam, adinstar graduum cognationum. Unde inter affines gradus computantur juxta gradus consanguinitatis, l. iurisconsultus 10. ff. de gradibus, ita ut quo gradu quis distat à viro, eodem gradu ab ejusdem uxore distet, vel à muliere extra matrimonium cognita, cap. porro 35. quest. 5. l. 5. tit. 6. part. 4. Sanchez de matrim. disp. 64. num. 3. Basilius d. cap. 33. n. 3. ipsos verò conjuges inter se affines non esse, sed principium affinitatis, non obscurè colligitur ex l. non ideo 5. C. de hered. instit. gradus autem, tam linear rectæ sursum, deorsumque, quam linear transversalis, facile ex omnibus affinitatum supra relatis cognosci possunt.

Deinde sciendum est, an hujus affinitatis vinculum originem trahat à jure naturali, an verò à lege positiva? Et distinguendum est inter affinitatem ortam ex copula conjugali, & inter affinitatem proveniente ex copula fornicaria; nam affinitas ex copula licita adinstar consanguinitatis inducit vinculum naturale, ex ea ratione, quia per copulam vir & uxor una caro efficiuntur ad prolis generationem: ac proinde jure naturali consanguinei unius efficiuntur affines alterius, ut docent D. Thomas in 4. distinct. 41. q. unic. art. 1. & pluribus Sanchez de matrim. disp. 65. num. 5. Unde provenit, infidelem, qui tempore infidelitatis matrimonium consummavit, non posse post baptismum ritè consanguineam uxoris intra quartum gradum ducere, cap. final. de divortii, docet Sanchez d. disp. 65. num. 5. et si dissentiat Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 4. Ceterum affinitas ex copula illicita orta non inducit vinculum naturale, sed tantum positivum, ut probat Sanchez d. disp. 65. num. 9. Navarrus lib. 4. consil. 7. de sponsalibus, et si contrarium teneant Rebellus lib. 3. de matrim. cap. 15. conclus. 2. Hurtado de matrim. disp. 20. diffinit. 2. Palaus de matrim. disp. 4. puncto 8. Unde fit, posse matrimonium consistere inter eum qui tempore infidelitatis extra matrimonium copulam habuit cum Titia, & ejus consanguinea post baptismum, ut resolvit Navarrus ad hunc titulum, consil. 12. His consequens est, antequam ad gradus, in quibus inter affines nuptiæ prohibentur, perveniamus, exponere, an lege naturali, diviniâve sint aliqui gradus prohibiti? Et prius de linea recta agamus, in cujus affinitatis primo gradu matrimonium pro-

6.
DE AFFI-
NITATIS
GENERI-
BUS.

7.
AFFINI-
TAS QUO-
MODO
COMPU-
TATUR.

8.
DE IMPU-
DIMENTO
AFFINI-
TATIS.

hiberi jure naturali, veluti inter privignum, & novercam; vitricum, & privignam; focerum, & nurum; focrum, & generum, suaderi videtur primo ex hoc textu, & ex cap. *quater*, cap. de *propinquis*, §. 3. q. 3. in quibus docetur, eodem modo abstinendum esse à nuptiis inter affines, & inter consanguineos; sed inter consanguineos jure naturali matrimonium prohibetur in primo gradu lineæ rectæ, ut exponemus *infra*, in c. quod super: igitur similiter & inter affines. Secundo ex D. Paulo 1. ad Corin. cap. 5. ubi cum de his personis agat, ait: *Talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat*. Ubi innuit, jure gentium simile conjugium non admitti. Faciunt Tertul. ad uxorem cap. 5. ibi: *Non defendo secundum legem Creatoris, si displicuisse illum qui mulierem patris sui habuit, cum communi & publica religionis secutus sit disciplinam*. Ciceto & Virgil. quorum verba dedi in can. 66. Concil. Illiber. Deinde id probatur ex ratione reverentæ; eadem enim quæ parentibus debetur, his personis, quæ loco parentum sunt, exhibenda est, *legia parentis* 16. ff. soluto matrim. l. *Aristo* 40. ff. de ritu nupt. §. *affinitatis*, & §. *focrum*. Insist. de nupt. exornant Cujac. lib. 9. observ. cap. 18. & expressit eleganter Phœnolides relatus à Cujac. lib. 36. qq. Papin. in l. si adulterium 38. ff. de adult. ibi: *Ne attinge novercam secundo cubili patris, sed eam cole ac matrem*. Q.ibus, & aliis argumentis docuerunt, in primo gradu jure naturali prohiberi conjugium, Navar. ad tit. de spons. consil. 14. num. 8. Covart. de matrim. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 19. Bellarminus tom. 2. controuv. de matrim. lib. 1. cap. 18. Cujac. in l. ultim. ff. de consil. sine causa, Gothofredus in d. l. 38. §. 5. ff. de adult. pro quibus etiam facit Papinianus in l. si adulterium 38. in princip. ff. de adult. & in l. ult. ff. de consil. sine causa: ubi appetere probat, ex conjunctionibus inter has personas incestum jure gentium admitti; quæ de causa videbatur, pecuniam à muliere in hujusmodi nuptiarum causa datam repeti non posse, quasi contra jus gentium, & naturalem honestatem, cujus ignorantia excusari nequebat, d. l. si adulterium, §. 1. data esset; & tamen Papinianus in d. l. ult. repetitionem pecuniæ tribuit: sed aliâ ratione subtili à Papiniano repetitionem concedi notatur. Brissonius de jure connub. pag. 76. A. Faber in ration. ad ipsum textum; quia scilicet matrimonii effectum non sequitur, quod nec jure sequi posset, nulla magis causa dotis dandæ quam turpis intercesserit, aliquin si de facto nuptiæ sequutæ essent, dos caduca fieret, à fiscoque auferretur, ex l. incesta, l. de re 61. Digestis de ritu nupt. l. 4. C. de incestis nuptiis, jundis traditis à Cujac. lib. 1. qq. Papin. in d. l. ult. Forner. lib. 4. ver. quociens cap. 17.

Contraria tamen sententia, videlicet matrimonium privigni cum noverca, vitrici cum privigna, foceri cum nuru, & converso, non irritari jure naturali, sed positivo, probant D. Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 9. in solut. ad 3. ubi Cajetanus, Sanchez lib. 7. de matrim. dispus. 66. num. 7. Basil. cod. tract. lib. 7. cap. 34. à num. 5. Henriquez lib. 1. cap. 1. num. 2. pluribus relatis Diana 4. part. tract. 4. resol. 93. Fagundes tom. 2. in precept. Medevalgi, lib. 6. cap. 6. Joannes Glossator antiquus apud Accursium in d. l. ult. Brisson. de jure connub. pag. 277. Grotius de jure belli lib. 2. cap. 5. num. 13. quæ sententia evetti non debet à Papin. in d. l. ult. nam ejus autoritas, etsi expressa sit, in hac tamen nuptiali tractatione parvascienda est, cum magis deferendum sit canonicis auctoritatibus, quibus non obsecut probatur hujusmodi matri-

monia lege tantum ecclesiastica vetari, ut colligi primo potest ex cap. de incestis, §. 3. quæst. 3. ubi præcipitur, matrimonia inter affines primi gradus ante illam prohibitionem contracta dissolvenda non esse. Supponit ergo aperte jure naturali valere, aliqui frustranea esset disceptatio. Secundo, & quidem apertius, ex Concil. Aurelianensi 3. can. 10. & extat 2. tom. Concilior. pag. 505. ubi decernit, matrimonia hujusmodi in infidelitate contracta, post baptismum non esse separanda. Tertio adduci solent historiae sacræ, & profanæ, ex quibus constat, matrimonia hæc jure gentium non fuisse illicita: nam lib. 3. Regum. cap. 2. Adonias filius David petiit in uxorem Abisac, quæ antea fuerat uxore patris sui David, ut constat ex eod. lib. cap. 1. sic etiam referente Valerio Maximo Antigohus novercam duxit uxorem; eademque tam infausi matrimonii cupiditate incensus est Imperator Antonius Caracalla, ut refert Spartianus in ejus vita, ubi sic ait: *Interest scire, quem admodum novercam suam duxisse dicatur, quæ cum esset pulcherrima, & quasi per negligentiam maxima corporis parte nuda esset, discessitque Antonius: Vellem si liceret. Respondisse fertur: Si libet, licet; an nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? Quo audito furor inconditus ad effectum criminis roboratus est, nuptiasque eas celebravit, quæ si sciret se leges dare, cum verè solus prohibere debuisset: matrimonium enim non (alio enim erat dicendum nomine) duxit uxorem ad participationem, jussit incestum*. Quibus & aliis fundamentis ita docent cum pluribus Sanchez d. dispus. 65. num. 7. Basil. lib. 7. cap. 34. à num. 5. Nec in contrarium movere debent quæ pro contraria sententia expendimus. Non primum ex præsentis textu cum suprâ citatis; nam æquiparatio inter consanguineos, & affines non absolupt accipienda est respectu prohibitionis naturalis, sed respectu legis ecclesiasticæ, quæ utriusque matrimonia irritat. Non obstat secundum argumentum ex Paulo; est enim ille locus omnino accipiendus de uxore patris adhuc superstitis; aliqui non dixit Paulus, hujusmodi crimen inauditum esse inter gentes; nec etiam verbo uxoris uteretur, sed relictam patris vocaret. Denique minus obstat ratio reverentæ; hæc enim non eandem vim habet, ac ea quam filii exhibere tenentur parentibus, ad proinde cum ad similitudinem detur, non potest reverentia illa similitudinaria jure naturali irritare hujusmodi matrimonia. Manet ergo, in nullo gradu lineæ rectæ matrimonium jure naturali prohiberi, sed tantum lege Moysi, data Leviticæ cap. 18. vers. 8. ibi: *Nuditatem uxoris patris tui ne detegis, nuditas patris tui est: nuditatem mulieris, & filia ipsius (id est privignæ) tuæ ne detegis: filiam ipsius, aut filiam filia ipsius ne uxorem ducito, propinquis sum patris tui*. Et cap. 20. & Deuteronom. cap. 27. Simile etiam conjugium privigni cum noverca jure civili prohibitum fuit, l. si qua 12. l. adoptivus 14. ff. de ritu nupt. l. 17. C. de nuptiis, l. si adulterium 38. §. 3. ff. ad l. ult. de adult. Item Vitrici cum privigna, §. *affinitatis*, Insist. de nuptiis. Item nurum ducere non licet, d. l. adoptivus 14. §. nec socrum, §. *focrum*, Insist. de nuptiis. Cicero pro Cluentio, ibi: *Nubit genero socrus, auspiciis nullis, nullis auctoribus, junctis luminibus: ò mulieris scelus incredibile, & præter hoc unum in omni vita inauditum! ò libidinem effrenatam, & indomitam! ò audaciam singularem!* Inter compingnos verò rectè contrahi matrimonium, docetur in l. generali 34. §. 2. ff. de ritu nupt. l. filia qua 134. ff. de verb. obl. §. 8. Insist. de nuptiis: ubi ratio-

nem

nem reddit Hothomanus. Sacris etiam canonibus in huiusmodi linea recta matrimonium prohiberi jam probavi in *can. 66. Concl. liber.* Circa primum gradum linearum transversalis non levis lictatio est, quo iure cum uxore fratris praemortui matrimonium prohibeant, ut ex adducendis infra in *cap. fin. de divorciis*, apparebit. In aliis autem gradibus affinitatis olim ulque ad septimum, ad similitudinem consanguinitatis prohibebatur matrimonium, ut ex praesenti textu, & aliis supra citatis constat: postea ad quartum ulque gradum fuit impediendum hoc relictum, *cap. 1. §. 5. quest. 8.* Ita tamen, quod si matrimonium contractum fuisset in quarto affinitatis gradu, non dissolveretur, *cap. 3. §. 4. quest. 3. cap. non debet, hoc tit.* tandem post Concil. Trident. sess. 14. de reform. matrim. *cap. 3.* impedimentum hoc tantum extenditur ad secundum gradum inclusivè, Macedo de claviis *Petri lib. 4. cap. 10. de matrim. fol. 605.*

Ratio autem cur prohibeantur nuptiae inter affines, ex eo provenit, quia vir & uxor una caro sunt, ideoque uxoris cognati sunt quodammodo viri cognati, cum sint cognati uxoris, cum qua maritus est una caro, & ideo in *cap. si vir 1. §. 3. quest. 3.* docetur uxorum pro filia haberi: nec unus propinquus uxoris potest ad uxorem, quin pertinet ad maritum, *cap. 1. §. 5. quest. 10.* aequaliter scilicet, ob eandem rationem, quia una caro sunt, *cap. 1. §. 2. §. 3. quest. 10.* Unde in *can. 1. §. 3. §. 4.* omnino exaequantur consanguinei uxoris nostris consanguineis, dum docetur, ut non magis conjugator sit consanguineis uxoris suae, quam suis consanguineis. Unde licet inter consanguineos matrimonium prohibetur, ita & inter affines. Rationem autem, quare inter consanguineos

matrimonium inhibeatur, assignabimus, & illustrabimus infra in *cap. quod super.* Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam respondendum est, quod licet Christus Dominus non tulisset leges politicas; tamen non est negandum, potestatem habuisse eas ferendi, & ita Summum Pontificem ejus Vicarium posse bodie eas dare, praecipue quae ad aeternam salutem fidelium necessariae sunt. Accedit, nam leges circa matrimonium, non tantum politicae, quam spirituales dicenda sunt: uode passim legimus in Conciliis plures canones circa matrimonium latos. Nec obstat quod dicebamus, videlicet Christum Dominum non tulisse leges de consanguineis ascendis & consagis consanguineorum; nam etiam Christus Dominus in lege gratiae similes leges non tulit, tamen Ecclesia potuit eas proferre ex iustis causis, quas dabimus infra in *cap. quod super.* Nec obstat augmentum hujus difficultatis deductum ex dictis Conciliis Turon. & Parisiensi; nam licet in eis tantum fiat mentio prohibitionis ulque ad secundum gradum, non tamen negatur in aliis gradibus ulque ad septimum, juxta veteres canones prohiberi. Nec tandem obstat ultimum augmentum dubitandi rationis; nam licet iure civili in linea recta ascendentium, & descendendum tantum nuptiae prohibeantur in infinitum, quia hi omnes habent vicem parentum, & liberorum; in linea tamen transversali olim tantum prohibebantur nuptiae inter eos, qui tamen inter se erant parentum, & liberorum loco, *l. 4. §. eos itaque, ff. de ritu nupt.* Postea vetò Imperatores eandem prohibitionem produxerunt ad alias personas, ut ad levitam, fratram, gloriem, & gembum, *l. 1. §. 3. l. penult. c. ult. c. de incestu nupt.* prosequitur laetius Arnold. Vinnius *lib. 1. sect. 1. cap. 3.*

10.
TRADI-
TUR RA-
TIO DICI
NAMQUE, ET
DIRECTIO
TUR DIT-
TICULAT.

CAPUT II.

Urbanus III. ^a Burdegalensi Archiepiscopo.

Super eo, quod juvenem quendam asseris puellam quandam ^b nondum nubilem fide interposita desponsasse, quae jam facta nubilis virum repetit, & ipse excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo, quod postquam puellam ^c affidavit, carnaliter propinquam ejus cognovit: inquisitioni tuae taliter respondemus, quod si manifestum fuerit, eundem juvenem cognovisse propinquam jamdictae puellae, aut si manifestum non est, & etiam id ^d fama loci non habet, cum sponsa sua esset tantum de futuro, idem juvenis ab impetitione puellae debet absolvi.

NOTAE.

1. ^a Urbanus III. Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc tit. *cap. 1.* ubi additur, *pari capitis Consensu*, ut agnoscamus in praesenti relictis partem textus in *cap. consensu*, de *usu et*. De Burdegalensi Metropoli plura adduxi in *cap. fin. de majorat. c. obed.*

2. ^b Nondum nubilem. De aetate necessaria, tam ad nuptias, quam ad sponsalia, egi in *cap. 2. c. 3.*

de desponsat. impuberum.

^c Affidavit. Affidare est fidem suam alicui obstringere; cujus vocis mentio fit in *Constit. Neapoli. a. tit. 17. lib. 2. & lib. 3. tit. 7. c. 8.* notant Gerardus Vossius de viris *serm. lib. 4. cap. 1.* Lindembrog. in *Glossariis, verbo Affidare.*

^d Fama. Quatenus fama sufficiat ad impediendum matrimonium, exposui in *cap. praeterea, de sponsal. c.* & hujus textus commentarium dedi supra, *tit. praevius.*

3.

4.

CAPUT III.

Coelestinus III.

Quod dilectio tua, &c. Quae si visisti a nobis, utrum is qui a stipite per lineam descendente, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, qui ex altera parte per lineam descendente

descendentem ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam fcl. mem. *b* Adriani Papæ, tunc Albanensis Episcopi, in Norvegiæ Legati, quæ petmissum est omnibus illius terræ in sexto gradu conjungi: quod tibi videtur convenienter fieri posse secundum regulam à quibusdam Doctoribus approbatam, quæ dicitur, quoto quis gradu distat à stipite, toto distat à quolibet descendente: cum tamen de consuetudine Norvegiæ, si quando talis casus emerisset, incolæ terræ propter proximiorum gradum conjunctos separant; copulati autem volentes nun permittere infusum copulari, sicut licetatum tuatum ferens demonstravit. Nos vero sic consultationis tue duximus respondendum, quod indulgentia sic est intelligenda, ut uterque conjungen lorum à stipite sexto gradu distet, cognatione secundum canones imputata. Si vero alter sexto, vel septimo gradu distet à stipite, alter vero secundo, vel tertio gradu, conjungi non debent. Vnde in hac parte consilii duximus multitudini, & obliervare consuetudini deferendum, quàm aliud in dissolutionem, & scandalum populi à novitate quadam adhibita statuendum.

NOTÆ.

a *Coleffimus.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. a.* nullibi tamen exprimitur cui Prælati Norvegiæ, seu Daniæ relictibz Pontifex.

b *Adriani Papæ.*] Qui Nicolaus antea dictus, natione Anglus, Canonicus Regularis, ab Eugenio III. electus est Episcopus Cardinalis Albanensis, atque in Sueciam, Norvegiamque missus Legatus, eam gentem postrema propemodum barbarie laborantem, ad Christum convertit, Romamque reversus Anastasio IV. qui fato functus fuerat, sub Adriani IV. nomine Summus Pontifex successit: est anno 1154. reterunt Bionius *cod. anno.* Calulus à S. Paulo in *Bibliotheca Pontif. verbo Hadrianus*, Sanctus Antoninus 2. *part. bistor. Canon. regnl. cap. 56. num. 5. & lib. 3. capite 51. num. 6.*

c *Consuetudine.*] Quatenus consuetudine impedimenta institutioni induci possint, expofui in *cap. 1. de spons.*

d *Novitate.*] De ea vitanda *plata dedi in cap. cum in consuetudine, de consuetudine.*

COMMENTARIUM.

Premiſſis quæ de consanguinitate, & ejus impedimento ad nuptias dabimus infra in *cap. quæd super*, sciendum est, lineam consanguinitatis duplicem esse; aliam rectam, aliam vero transversalem. Linea recta nuncupatur illa, juxta quam plures personæ ita ab uno stipite mediâ, vel immediatè descendunt, ut una sit ab altera genita, veluti filius à patre, nepos à filio; quæ etiam dividitur in lineam ascendentium, & descendentium; nam licet reſpca eadem sit, tamen distinguitur ea ratione, quia linea ascendentium appellatur illa, quæ à genitis ad progenitores progreditur, illorum stipitem querendo, nomenclando patrem, avum, proavum, & alios: linea vero descendentium dicitur illa, quæ descendimus à genitoribus ad genitos, scilicet à patre ad filium, nepotem, pronepotem, & ceteros. Linea collateralis, seu transversalis, dicitur illa, secundum quam varæ personæ ab uno stipite mediâ, vel immediatè proveniunt, ipse tamen personæ à se invicem non descendant: quare illi Joannis, qui sunt fratres, inter se lineam collateralem constitunt, quia unus fratres non descendit ab alio, sed ambo immediatè ab ipso patre procedunt. Hæc autem transversalis linea duplex est, una æqualis, quæ est inter personas à communi stipite æqualiter descendentes, videlicet inter fra-

tres, & eorum filios: alia est inæqualis inter personas inæquales distantes à communi stipite, ut contingit in patre, & amita respectu consubitini.

Ut autem cognoscatur, quoto gradu consanguineus distet ab alio, in hac computatione triplex regula observanda est. Prima pro linea recta, & alia duæ pro linea transversali. Prima regula est: In linea ascendentium, & descendentium, tot sunt gradus, quot sunt personæ, idest generationes, *cap. parentela, 3. q. 1. §. 1.* & cum generatio inter duos detur, idest inter genitorem, & genitum, idcirco pater qui est stipis, secundum se non constituit gradum, & per consequens in computatione graduum consanguinitatis una persona demi debet: unde ut sint quotquot generationes, quinque personæ intervenire debent; ideoque pater, filius, nepos, abnepos, pronepos, licet sint quinque personæ, quatuor gradus sunt, quia filius cum patre in primo gradu est, nepos in secundo, abnepos in tertio, pronepos in quarto, *cap. primo gradu 35. q. 1. §. 1. primo gradu, cum sequentibus, Inſtit. de gradibus cognat.* Secunda regula est: In linea transversali, æquæ distantiam, quo gradu distat ab stipite, eodem gradu distat inter se; quare duo fratres sunt in primo gradu, quia eodem distat à communi ipſorum patre; filius vero unius fratris est in secundo gradu cum filijs alterius fratris, quia duobus gradibus distat à communi stipite, qui est avus; quo sublato manent duæ generationes, & per consequens duo gradus, ut traditur in *cap. ad Sedum, 35. q. 1.* Tertia regula est, in linea transversali inæqualiter descendentium, quo gradu remotior distat ab stipite, eodem gradu distat inter se, ex præſenti textu, & *cap. fin. hoc tit.* Vnde si Titius duos filios habeat, videlicet Sempronium, & Seium; & Sempronius habeat filium, & nepotem, nepos cum Seio est in tertio gradu; nam cum nepos Sempronii tribus gradibus distet à communi stipite, id est à Titio, & in linea æquali semper remotior gradus attendatur, dicendum est, neprem Sempronii cum Seio in tertio gradu esse. Licet autem in linea recta æqualiter computatio procedat jure canonico, & civili; tamen quoad secundam, & tertiam regulam non idem observatur; nam jure civili in linea transversali tot sunt gradus, quot sunt personæ, *3. tertio gradu, Inſtit. de gradibus*; & hac de causa Imperator Justinianus in *§. duorum autem, Inſtit. de nuptiis*, affectu inter duorum statum liberos matrimonium contrahi valere, quia eodem jure in quarto gradu, quo non prohibebatur matrimonium, exiſtebant; quæ computatio quoad hereditates, & toties in utroque foro obſervanda est; quoad matrimonium vero

3.
DE GRADIBUS
CONSANGUINITATIS
TIT.

1.
ADRIANI
IV. TEM-
PUS.

2.
DE SINE
CONSANGUINITATIS
TIT.

verò computatio canonice observatur. Discriminis rationem assignat Alexander II. in d. cap. ad Sedem, 35. quæst. 3. in illis verbis: *Hæc igitur de consanguinitate non possunt deferri nisi de una ad alteram personam, idcirco curatio secularis Imperator in singulis personis singulas præfigere gradus. Quia vero nuptia sine duobus fieri personis non valent, idcirco sacri canones duas in uno gradu consanguinitatis personarum. Sed cum hæc ratio aequè militet in nuptiis ex jure civili, alia reddenda est, videlicet, quod cum Ecclesie Patres longius protraxerint impedimentum hoc, quàm civilis legislator, ut in cessas vitetur, ideo in qualibet generatione uon tam totum gradum agnoverunt, lex verò civilis tot gradus, quot sunt personæ.*

4. Unde ut ad præsentem textum accedamus, in-
feritur, eum qui per unam lineam distat à commo-
ni sibi quito gradu, posse matrimonioium con-
trahere cum oimobus alterius lineæ, etiamsi aliter
solum distaret primo gradu à communi sibi; quia
in hac computatione remotior gradus attenditur,
cap. fin. hoc tit. docet Sanchez d. disp. 5. §. 3.
num. 5. quamvis Hostiens. & Conze. in præsent.
Dixerunt in rubrica sibi solum. matrim. in d. nupt. cap. 3.
vers. Ex qua consequitur, aliud existiment. Ratio
est, nam cum collaterales non habeant inter se
aliam consanguinitatem, ois quam obtinent ra-
tione primi sibi, & proinde nullus possit ha-
bere majorem propinquitatem ad alium alterius
lineæ, quàm ipse ab sibi tenet; consanguinitas
enim virtus quantò magis descendit, tantò
magis debilitatur, juxta textum in cap. consanguini-
tatis, §. 3. q. 4. quod exemplis illustrat Sorus in d. 4.
distin. 4. q. unic. art. 1. volum. penult. Idem remo-

tior gradus attenditur. Inde inferatur, in impe-
tranda dispensatione ad coherendum matrimo-
nium intra gradus prohibitos, sufficere expresse
gradum remotiorem, nec esse necessarium si-
mul mentionem facere propinquois gradus, quò
aliter distat, ut probatur in extravaganti Clementis
VI. quæ incipit *Nuper*, nondum extensa, & do-
cuerunt Felin. in cap. postulat, num. 9. de rescript.
Covarr. in 4. r. p. §. 10. num. 11. Jauè Barb. vers. 3.
per totum. Nec contrarium probatur in præsent.
textu, dum in eo docet Cælestinus, non sufficere
remotioris personæ, sed utriusque gradus men-
tionem fieri debere in simili dispensatione, oim
specialiter præfens decisio procedit in provincia
Norvegiæ, ubi consuetudine introductum erat,
ut sublato remotioris gradus impedimento, non
ex eo propinquois gradus esset sublatum im-
pedimentum: arque ita præfens dispensatio non
erat interpretanda juxta jus commune, sed se-
cundum provincie consuetudinem, ut docuerunt
Glossa in præsent. verbo *Vique*, Abbas num. 7.
Covarr. d. §. 10. num. 11. Sanchez lib. 8. de matrim.
disp. 1. num. 3. 1. & disp. 14. à num. 13. hodie tamen
cautum est, per Sanctissimum Pium V. in ejus
constitutione, quæ incipit, *Sanctissimus in Christo*,
non esse in hujusmodi dispensationibus necessi-
tatem propinquois gradus mentionem, sed suf-
ficere remotiorem gradum tantum exprimere, ob-
tente postea super propinquoiori gradu literis de-
claratoriis; nec ideo prout referendum subrepti-
tium esse, eo quòd propinquois gradus mentio
facta non fuisset: quod præcipit observandum
est post declarationem Urbani VIII. quam refert
Barbosa d. vers. 3. ad finem.

CAPUT IV.

Innocentius III. *Archiepiscopo, & Capitulo Tyren.*

DE infidelibus ad fidem conversis nos consulere voluistis, utrum si ante conversio-
nem suam, secundum legis & veteris instituta, vel & traditiones suas circa gra-
dus consanguinitatis à canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptis-
ma. Super hoc igitur devotioni vestræ duximus respondendum, quod matrimonium sic
ante conversionem contractum, non est post baptismi lavaerum separandum, cum à
Iudæis Dominus requisitus, si licet uxorem ex qualicumque causa relinquere, ipsi res-
ponderit: Quod Deus conjunxit homo non separet; per hoc innuens esse matrimonium
inter eos. Datum Laterani 3. Calend. Januarii.

NOTÆ.

COMMENTARIUM.

a. *Tyren.* Ita restituo inscriptionem & li-
teturam hujus textus ex epistolis Innocen-
tii III. editis à Cardinale Silecto, fol. 145. cum
in cap. hoc tit. in 3. collect. male legatur *Ti-
ren.* & in hæc fæta collectio, *Tyren.* De Ty-
rensi diocesi nonnulla adduxi in cap. 8. de offi-
cio ordin.

b. *Legis veteris instituta.* Relata in cap. 18.
& 10. *Levitic.* quæ referunt & exponunt Franci-
cus Hortbom. de ritu nupt. cap. 6. Beccaus in ana-
logia, cap. 10. & non infra dabimus.

c. *Traditiones.* Quæ variæ fuerunt pro di-
versitate gentium: sicut omnes concessit Alex. ab
Alex. lib. 1. *diurnum genial.* cap. 14. ubi plura Tira-
quell. & in l. 7. *consuetud.*

EX præsent. texto sequens deducitur assertio:
*Matrimonium ab infidelibus celebratum in gra-
du cognationis ab Ecclesia prohibito, non dissolvitur
per baptismum ab ipso susceptum.* Probat eam tex-
tus in cap. deinde, 16. distin. cap. 1. cap. fin. 18. q. 1.
cap. 3. de prescrip. non baptiz. cap. quævis, cap. gan-
demus, de divorciis, cap. fin. qui filii sunt legis, cap. fi-
nal. hoc tit. in 3. collect. ibi: *Ita discretionalis pru-
dentiam.* Et infra: *Ceterum in quarta, quem nobis
consultationem fecisti, quid tibi faciendum existis de
his, qui matrimonio jure contrahit, subleque susce-
pta, in sexto consanguinitatis gradu inveniri faciunt
se ad invicem attrahere, taliter respondemus, quod
cum ludæis expellere, & dissimulare poteris taliter
copulatos, maxime qui diu pacifice commiserunt.* Et
l. final. 16. 6. pars. 4. Illostrant ultra concessos à
Barb. hic, Balboa in cap. gaudemus, num. 30. de di-
vorciis, Cujac. & Casotius in præsent. Ricciol. de

1.
Conclu-
sio rap-
ditur, ut
proba-
tur.

jure person. lib. 2. cap. 3. Covarr. de matrim. 2. part. cap. 1. §. un. num. 4. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 8. num. 1. Basil. eod. tract. lib. 1. cap. 6. num. 6. Datis ad Decretum, in dist. 28. quest. 1. Rebel. de iustitia lib. 2. de matrim. quest. 3. Petrus Greg. lib. 9. synagm. cap. 4. & lib. 3. part. 1. tit. 2. 1. cap. 13. num. 2. Bellarminus tom. 2. controuv. de matrim. cap. 5. & 12. Beyerlinch in theatro vita humane, verbo Matrimonium, tit. de matrim. Infd. Fragol. p. 2. de regim. Christiana Reipublice, cap. 1. §. 10. n. 197. D. Josephus de Retes lib. 8. opuscul. in q. morali i. Virum filii suscepti, &c. num. 10. Alteshera in presenti.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infurgo : Si leges Ecclesiasticas non teneantur infideles observare in suis matrimoniis tempore infidelitatis celebratis, sequeretur quod repudium illis permillum lege veteri, cap. 24. Deuteron. relato in cap. non satis, §. 4. quest. 1. factum inter Judæos ante baptismum, maneret, & sustineretur etiam post baptismum, cum factum esset tempore infidelitatis : sed post baptismum tale repudium non sustinetur, immò infidelis baptizatus tenetur cohabitare cum conjugē infideli repudiata, si ipsa line dispendio salutis æternæ, aut contumelia Creatoris vellet cohabitare, cap. gaudemus, de divortii. Igitur quia tenentur infideles, dum sunt in ipsa infidelitate, leges ecclesiasticas servare in matrimoniis contrahendis, & per consequens non possunt contrahere in gradibus ab Ecclesia prohibitis ; & si contraxerint, post baptismum sunt separandi. Auguet hæc difficultas, nam irregularitas bigamiæ ex iteratis nuptiis proveniens, est juris ecclesiastici : sed si infidelis contrahat duplex matrimonium in infidelitate, aut unum dum infidelis est, alterum dum baptizatus reperitur, bigamiam incurrit, nec ad ordines promovetur valet, cap. si quis viduum §. 4. d. cap. nentis 28. quest. 3. probat Datis in dist. 28. quest. 1. & notavi in cap. 3. de bigamia non ordin. Ergo quia circa impedimenta sacramentorum etiam à jure ecclesiastico provenientia, tempus infidelitatis attenditur, & per consequens nec tunc in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium contrahere possunt.

Quia dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, matrimonium triplex dari, aliud legitimum, aliud ratum, consummatum aliud. Legitimum illud dicitur, quod legitimo consensu contrahitur, quale datur apud Judæos & Gentiles ; hoc enim verum est matrimonium, sed non ratum, cap. final. vers. item illud, 28. quest. 4. cap. quamvis, vers. nam est, de divortii. Ratum est illud, quod à Christianis juxta sacros canones contrahitur, quod ratum est ab Ecclesia, & suscipitur ut sacramentum, cap. ex publico, ubi notavi, de convers. conjug. Consummatum est, quod omnino copulâ carnali firmatum reperitur. Et licet Catherinus lib. 5. contra Caietanum, tit. de matrim. quest. 5. Rossensis contra Regem Angliæ, assert. 7. de sacram. Castro de heresi, verbo Nuptia, heresi 3. exilimaverint, olim matrimonium in statu naturæ ; & hodie apud infideles non solum ut contractum, verum ut sacramentum sustineri, quod probare intendunt ex cap. veniens, de presby. non bapt. cap. accedens de divortii, cap. penult. de transact. ubi docetur sacramentum matrimonii æquè dari apud infideles, ac apud fideles ; & ex D. August. lib. de bono conjugali, cap. 18. ubi ait Sanctus : Sacramentum matrimonii esse omnibus gentibus commune. Tamen verius est, matrimonium inter fideles tantum celebratum, sacramentum esse gratiam conferens ; unde ut sacra-

D. D. González in Decretal. Tom. IV.

mentum novæ legis, refertur à Patribus Concilii Florent. in decreto de Sacramentis, Trident. sess. 24. c. 1. & probant latè Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 5. Balboa in cap. gaudemus n. 20. de divortii : nec in statu innocentie, & legis naturæ fuit propriè sacramentum, idest signum practicum gratiæ, ut docuerunt D. August. lib. de bono conjugali, cap. 18. & 24. & de fide & operibus cap. 7. D. Thomas 3. part. quest. 61. art. 2. ad 3. licet quia apud infideles ut contractus sustinetur, lato modo sacramentum matrimonii apud eos dari dicatur in iuribus supra citatis : probavi jam in cap. 3. de sponsalibus.

Manet ergo, matrimonium infidelium legitimum esse, idest verum, non verò ratum, quia ab Ecclesia non est ratificatum, ideoque dissolubile est quoad vinculum, veluti per conversionem unius ex conjugibus ad fidem Catholicam ; nam si aliter converti nequeat, seu habitare renuat sine contumelia Creatoris, matrimonium dissolvitur, ita ut fidelis possit eum alio novum matrimonium contrahere, ut latè docet Balboa in d. c. gaudemus, ex n. 51. & expositi in can. 10. Concil. Nibers. Quando verò ambo baptizantur, fideique Catholicæ profitentur, ratum efficitur, idest ab Ecclesia approbatum, & ratificatum, ac magis indissolubile fit. Propterea si ambo baptizentur, non est opus iterum matrimonium celebrari, nec etiam tenentur ad recipiendas benedictiones nuptiales. Sed an per baptismum efficiatur sacramentum gratiam conferens ? non constat apud Interpretes. Aliqui affirmant, ipso facto post baptismum transire in sacramentum, atque ideo duplex sacramentum, & duplicem effectum in eodem instanti recipere conjugēs. Ita docuerunt Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 9. n. 5. Navarrus ad tit. de convers. infid. lib. 3. consil. 2. Balboa in d. c. gaudemus, num. 46. P. Bollo in acon. canon. clas. 2. cap. 4. §. 7. Rationem reddunt, quia matrimonium infidelium quando baptizantur, denudè fit ratum, & indissolubile : ergo & sacramentum verum. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia matrimonium baptizatorum redditur magis indissolubile per consummationem, & tamen non fit denovo sacramentum causativum gratiæ sanctificantis. Retiūs pro eorum sententia noviter expendi potest lex §. servus 39. ff. de jure dotium, ubi contubernium servorum post libertatem ab ipsis ademptam transit in conjugium, & dos fit quod tantum peculium erat. Alii affirmant tale matrimonium non transire in sacramentum, donec infideles post baptismum renovent consensum antiquum per aliqua externa signa, vel novum consensum mutuo expriment. Ita Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 5. ad finem, Rebel. lib. 2. de matrim. §. 6. num. 2. Sed neque hoc modo fieri sacramentum censet, quia per matrimonium etiam celebratum tempore infidelitatis dominium corporum translaturum fuit, & ita neuter ex conjugibus habet potestatem sui corporis : ergo novus ille contractus non est validus, ac proinde non est materia sufficiens ad sacramentum. Verius igitur est, matrimonium ab infidelibus contractum in ipsa infidelitate, etiam post eorum baptismum nunquam posse fieri verum, & proprium sacramentum novæ legis, ut probant latè Petrus à Ledesma de matrim. quest. 59. art. 2. Vasquez eod. tract. disp. 2. cap. 10. Coniuncti de Sacramentis disp. 23. dub. 2. conclus. 7. Meratius de matrim. disp. 2. sect. 9. Gaspar Hurtado de matrim. disp. 3. diffcult. 16. n. 62. Basilii Legion. lib. 1. de matrim. c. n. 8. Antonius Perez eod. tract. quest. 59. sect. 1. Diana 3. part. tract. 4. resol. 253. qui contrariæ sententiæ fundamentis satisfaciunt. Ratio est,

Q. quia

4. TALE MATRIMONIUM AN EFFICIATUR SACRAMENTUM.

2. TRADITIONE DUBITANDI RATIO.

3. DE MATRIMONIO APUD INFIDELIS.

quia matrimonium infidelium non est sacramentum tempora, quo celebratur: ergo nunquam sortitur rationem sacramenti canonicis gratiam. Probatur consequentia. Nequit aliqua actio esse sacramentum, nisi tempore quo huiusmodi actio existit penes aliquod saltem predicatum: sed contractus infidelium tempore quo existit, non est sacramentum: ergo postea fieri non poterit. Et ita iuxta hanc veterem sententiam constiterat matrimonium infidelium manere tantum, & ab Ecclesia approbatur, non tamen esse sacramentum.

His suppositis ratio presentis assertionis ex eo provenit, nam cum Ecclesia respectu infidelium non possit impedire matrimonium stare, juxta illud D. Pauli ad Cor. 7. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare?* quare non ligari constitutionibus Ecclesiarum laici pro ejus tegmine, probat Riccius lib. 2. de iure person. cap. 3. idem si secundum suam religionis leges matrimonium celebrant in gradibus per sacros canones prohibitis, valide & rite contrahunt, quia apud eos matrimonium ut contractus celebratur, non in perfectione sacramenti, ut supra probavi. Per susceptionem verò baptismi matrimonium legitime celebratum non dissolvitur, quia per baptismum peccata remittuntur, non verò conjugia solvuntur, cap. 1. 2. 8. q. 2. c. 8. de divor. Nec obstat quod affirmat D. Hieronymus in epist. ad Oceanum, relatus in c. 1. 2. 8. q. 3. ubi ita novum hominem fieri in baptismo, & novam vitam habere testatur, ut etiam non vivat nomen uxoris, vel mariti: & ex Glossa ordinaria Nicol. de Lita, qui secutus est D. Hieronymi opinionem; atque exponens, *nomen uxoris virum*, illud intelligit post baptismum, ita ut uxor ante baptismum viro homini non impotetur. Verum respondetur, prius matrimonium, quod contractum est ante baptismum, non dissolvi baptismum: & ratio est, quia in baptismo solvuntur crimina, non conjugia; matrimonium autem cum sit etiam ante baptismum lege permixtum, est ponendum inter crimina, & ideo nequaquam venit dissolvendum, ut testatur etiam Innocentius I. epist. 22. cap. 2. *Nuptiarum ergo copula Dei mandato perfecta non est peccatum, ac proinde nec inter peccata dimittitur; integritateque ac salute est existimata, aboleri non posse prius nomen uxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod ex Dei voluntate completum.* Et epist. 24. cap. 6. *Non admittendum quod aliquanti pro defensione pravi erroris appellant, ante baptismum omnia dimitti, non uxorum numerum doheri.* Et D. Ambrosius lib. 1. officior. in fine, idem plene habet his verbis: *Sed cum in conjugio lex sit, non culpa; quod culpa est, in baptismo relaxatur; quod legis est, non solvitur, aut aboletur.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta ex casu tepidii facti ab infideli in ipsa infidelitate, quod improbat Ecclesia, jubens in d. cap. gaudemus, ut infidelis baptizatus accipiat, teneatque uxorem, quam tepidius iuxta legem Moysi in ipsa infidelitate. Nam respondendum est, post legem Evangelicam, nec Hebræis, nec Gentilibus licitum esse divorcium, nec illo modo vinculum matrimonii tepidio posse dissolvi, juxta sententiam Christi Domini apud Matthæum cap. 19. quam expendit Innocentius III. in d. cap. gaudemus: nam cum hoc præceptum non solum sit divinum, verum & naturalis iuri consonum, cessante dispensatione in lege veteri Moysi data facta, necessarium hodie vinculum matrimonii juxta ejus naturam erit indissolubile apud omnes gentes, sive Judæos, sive Gentiles, ut probant Balboa in d. cap. gaudemus, num. fin. P. Greg. lib. 3. part. 2. c. 2.

cap. 3. Nea audiendi sunt Panormitanus in præsentis, August. Barb. in L. nemo de iudiciis; dum docent, permitti hodie iudicia secundum legem veterem tepidius primam uxorem aliam ducere. Nea obstat augmentum difficultatis deductum ex d. cap. annuus, cum similibus; nam ut probavi in cap. 3. de bigamis, impedimentum bigamie non tollitur per baptismum, immò ad illud ratio habetur matrimonii in infidelitate contracti; quia impedimentum hoc non provenit ex delicto, sed ex defectu significationis, qui etiam post baptismum datur; & ideo infidelis etiam post baptismum illud retinet, ut latius probavi in d. cap. 3.

Sed supra traditis assertioni appetit opponitur textus in l. nemo iudexum, C. de iudiciis, ubi distat statuitur, ut nemo iudexum morem suum in conjunctionibus retineat, nec juxta legem suam nuptias sortiat; ergo iudex, & ceteri infideles non possunt juxta proprias leges in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium celebrare. Cui difficultati satisfaciendum est attendendo, constitutionem illam procedente jure civili attento; nam jure Canonico inspecto (cui in hac parte standum est) cum Ecclesia non habeat potestatem in iudex & ceteros infideles, non potest impedire, seu irritare matrimonium ab eis celebratum in gradibus tantum per sacros Canones prohibitis: docet Riccius lib. 2. de iure person. cap. 3. num. 7.

Ex supra traditis lucem accipit Innocentius I. in epist. ad Episcopos Macedoniam, relata à Gratiano, tum in cap. deinde, versum quid, 2. 6. dist. cum in cap. nunquid, 2. 8. quest. 3. ubi docet Pontifex, filios procreatos ab infidelibus in ipsa infidelitate, legitime reputari, & succedere parentibus, etiam cum aliis suscepti post baptismum ab ipsis conjugibus: quod etiam docetur in l. 6. tit. 24. part. 7. Ratio dubitandi ostenditur ex eo, quod si suscepti ex iustis nuptiis, præterunt procreatis extra illas, tam ex jure divino telato Genesis cap. 2. & Indicem cap. 1. c. quàm civili, de quo in l. 2. vers. haque, l. si spiritus 4. l. Melesinus 8. ff. de testat. l. 1. §. sed & vulg. ff. ad Test. §. vulgus quæsumus, Insti. de success. tegunt. Sed filii nati ex matrimonio inter infideles contracto, non sunt nati ex matrimonio ita iusto, ac nati ex matrimonio inter fideles celebrato; siquidem matrimonium infidelium non habet rationem perpetui vinculi, quidem dissolvi potest altero ex conjugibus ad fidem Catholicam converso, altero tenente cohabitante sine contumelia Creatotis, cap. gaudemus, de divor. tum etiam, quia non habet rationem sacramenti, ut proximo commentario probavi. Sed contrarium decrevit Innocentius in d. c. nunquid, & docuerunt Gregorius Lopez in d. l. 7. gloss. 1. Ti. raquel de jure primeg. q. 66. Riccius de jure person. lib. 2. cap. 47. n. 8. D. Iosaphus de Retes d. lib. 8. epist. 1. Quod & firmari potest exemplo Clodovei Regis Francorum, qui in infidelitate permansit, uxorem duxit sanctam Clotildam anno 494. ut testatur Aymonius de gestis Francorum lib. 1. cap. 13. Gregorius Turco lib. 2. historia Francorum, Hincmarus in vita sancti Remigii, & Clodoveus susceptus in ipsa infidelitate, successit in Regnis cum Childeberto, Clotario, & Theodorico, qui suscepti fuerant post baptismum ipsius Regis, ut testatur Baronius anno 514. Hujus doctrinæ ratio provenit ex supra traditis; nam cum matrimonium apud infideles celebratum, atque legitimum sit in ratione contractus, ac apud Catholicos, detracta perfectione sacramenti, idem filii ex eo suscepti illegitimè succedunt parentibus, etiam simul cum aliis post baptismum susceptis; quoniam doctrina

5.
TRADI-
TUS RA-
TIO DIC-
TUM DI.

6.
DISOL-
VITUR OM-
NITANDI
RATIO.

7.
EXPON-
TUS E NI-
MO, DE NI-
DAMI.

8.
EXPON-
TUS E NI-
MO, DE NI-
DAMI.

doctrina ampliat, ut non solum procedat quando filius susceptus à patribus infidelibus simul cum ipsis religionem Catholicam proficitur, verum etiam in ipsa infidelitate permaneat; quod an procedat in Regnis, & summis Principatibus, disputant Solorzanos 1. tom. de jure Ind. lib. 3. c. 5. D. Josephus de Retes ubi supra, num. 17. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam

licet verum sit, filios legitimos præfegri in successione filiis illegitimis; filii tamen ab infidelibus suscepti sunt legitimi, & ex legitimo matrimonio nati, licet non æque perfectum sit matrimonium illud, ac celebratum apud fideles; idcirco in hoc casu non conuevant filii legitimi cum illegitimis, quia omnes ex legitimo matrimonio nati sunt.

C A P V T V.

Idem ² *Rossanensis Archiepiscopo.*

Quod super his articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ductis consilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium postulant pastorale, Apostolicæ sedis procurator auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in diocesi tua pater & filius matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus & nepos duas sorores ducunt in conjuges: & maritus, & uxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ diocesis infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes, matrimonia adinvicem contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. Quidam etiam sacerdotes Latini habent in suis domibus concubinas, & nonnulli aliquas sibi non metuunt desponsare: & cum earum aliqua mortua fuerit, vel ab aliquo sacerdotum ejecta, confestim aliam introducunt, & in ignominiam clericalis ordinis taliter permanent uxori. Item Abbates, & Sacerdotes tuæ diocesis ad Synodum tuam ^b venire renuunt convocati, dicentes veniendi ad Synodum consuetudinem non habere, & sic jurisdictionem tuam, tam in his, quam in aliis contemnentes, de rationibus suis tibi, sicut tenentur, negligenter respondere: & cum ad monasteria vis accedere, sicut ad tuum dignoscitur officium pertinere, vel sacerdotes super prædictis excessibus animadversione debita castigare, ipsi appellationis obstaculum interponunt, ut tuam taliter effugiant disciplinam. Adhæc Capellani Castellî Rossanensis aliquando matrimonia non conjungenda conjungere, & alia non dividenda dividere non verentur, licet ipsi non debeant de matrimoniis judicare. Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, avunculus & nepos cum fororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi diximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris affines sint viri: inter consanguineos tamen viri, & consanguineos uxoris, ex eorum, viri videlicet, & uxoris conjugio nulla prorsus ^c affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Quanvis & vir, & uxor alienum puerum teneant in baptismo, nulla tamen inter eosdem virum & uxorem contrahitur compaternitas, cum una caro sint per copulam conjugalem; & ideo reddere sibi debitum minimè prohibentur. Item cum in sacris canonibus gradus sint consanguinitatis distincti, & per eosdem inhibiti, ut nullus infra septimum gradum consanguinitatis lineam attingentem sibi audeat in matrimonium copulare, ne infra gradus eosdem contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores ecclesiasticâ districtione punire, non ^d obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela. Cum autem sacerdotes Latini nullas sibi possint matrimonialiter ^e copulare, nec illis habere liceat ^f concubinas: ut Latinos presbyteros tuæ diocesis, qui à te communiti à sua noluerint præsumptione desistere, per suspensionem officiorum, & beneficiorum subtrahentem ad id compellere valeas, liberam tibi concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Similiter etiam Abbates, & Sacerdotes venire renuentes, dummodo in ipsa Synodo non duas aliquid statuendum, quod fortè canonicis obviet institutis, per censuram ecclesiasticam ad Synodum ipsam venire compellas, & debitam tibi reverentiam & obedientiam exhibere. Capellani præterea Castellî Rossanensis firmiter sub qua convenit districtione ^g prohibeas, ne (sicut non debent) super confirmandis, vel dimitendis matrimoniis exerceant aliquam potestatem. Quod si fortè contumaces extiterint, canonicè eos poteris severitate punire. Cum autem appellatio sit inventa non in diffugium opprimendum, sed in refugium oppressorum, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut juxta formam præmissam procedere valeas, non obstante ^h appellationis obiectu, si qua forsitan fuerit interposita in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ. Nulli ergo, &c. liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, &c. Dat. ut supra, 21. Calend. Januarii.

1. **a** *offensen.*] Ira etiam legitur in tertia col-
lacione, *sub hoc tit. cap. 2.* & in epistolis
Innocentii editis à Sirleto *fol. 425.* ex quo rege-
stro ira litterarum textus restituit: & hanc episto-
lam scripsisse Innocentium III. anno 1199. refert
Raynaldus anno 1199. *num. 54.* Rosius est antiqua
civitas Syrie in Cilicia secunda, quæ olim habuit
Ecclesiam Cathedrali, cujus Episcopus Eusta-
chius subscripsit Concilio Chalcedonensi.

b *Synodum venire vocati.*] Iuxta tradita su-
pra, in *cap. cum olim de accusatione.*

c *Affinitas est.*] Iuxta tradita supra in *c. 1.*

2. **d** *Obstante consuetudine.*] Ad consuetudo le-
gitimè præscripta potest abrogare impedimenta
inducta jure positivo, ut probant Sanchez de *ma-
trim. lib. 7. disp. 4. num. 4.* Coninx de sacramentis,
disp. 30. dub. 1. A. Perez *cod. tract. de matrim. disp. 21.
sect. 6.* Gibalin *com. 2. scient. can. lib. 6. cap. 4. quasi. 5.*
ergo præsens consuetudo observari debebat. Sed
respondendum est, in præsentis casu agi de con-
suetudine, quæ non erat legitimè præscripta, sed
quæ incerta erat, & ab aliquibus dumtaxat serva-
batur. Aliter satisfaciunt Coninx supra, *num. 14.*
Palas *tract. 3. de legibus. disp. 3. punct. 4.* De con-
suetudine, & ejus vi circa impedimenta in matrimo-
nio inducenda, vel tollenda, *egi in cap. 1. de spons.
capulare.*] Ut probavi laic in *cap. 1. de clerici
conjugatis.*

f *Concubinas.*] Ut illustravi in *c. 3. eod. tit.*

3. **g** *Prohibere.*] Verum enim est, causam ma-
trimonialium cognitionem spectare ad Episco-
pum diocesanum, *c. accedentes de privilegiis.* proba-
vi in *cap. 1. ut lite non cesset.* & ita Capellani hu-
jus Castellæ Rossanensis non poterant de causis
ipsis cognoscere. Hodie tamen in exercitiis mag-
ni nostri Monarchæ sunt quidam Vicarii gene-
rales, habentes sub se Capellanos exercitus, qui
sunt iudices delegati, & cognoscunt de causis
matrimonialibus militum, & eorum divoritiis, de
quorum jurisdictione nonnulla adduxerunt Zy-
peus ad hunc tit. *consul. 14. de jure Pontificio novo,*
ad tit. de officio ordin. *cap. 4.* Diana *p. 10. tract. 15.
resol. 15.* non tamen posse eos ut parochos ma-
trimoniis militum adesse, respondit Academia
nostra Salmanticensis anno 1660. ad consultatio-
nem factam per supremum belli consilium, pro
expositione Bullæ Innocentii X.

h *Appellationis obiectum.*] Quia à correctione,
aut visitatione non datur appellatio, ut probavi
in *cap. 27. de appellat.*

COMMENTARIUM.

4. **E**X hoc textu juxta rubricam, sub qua jacet, &
Eprour compilatur à Raymundo in præsentis
communiter talis deducitur assertio: *Inter con-
sanguineos usque ad septimum gradum non potest ma-
trimonium celebrari.* Probant eam Higinus Ponti-
fex in *c. si qua mulier 35. q. 10.* Favianus Papa in *c. de
propinquis, Julius I. in c. nullum, Calixtus I. in c. con-
junctiones, Nicolaus II. in c. de consanguinitate, Gre-
gorius Magnus in c. quadam 35. q. 3.* Alex. II. in *c. ad
sedem 35. q. 5.* Gregorius II. *epist. 8. ad finem, ibi:*
*Progeniem suam quemque usque ad septimam obser-
vare decernimus generationem.* Greg. III. *epist. 4. ad
Bonifacium Episcopum, ibi: Quota progenies propin-
quorum matrimonio capuletur? oportuerat quidem
quandam se agnoscent affinitate propinquos, abstinere.*
At in tam barbara gente concedendum est, ut post
quartam generationem jungantur. Leo IV. *epist. ad
Episcopos Britan. c. ult. Ut definitum est à patribus,*

nullus de propria cognatione sibi audeat copulare, alio-
quin anathema sit. Greg. VII. *lib. 1. epist. 5. Concil.*
*Vormatiense can. 77. Contradicimus quoque, ut in
quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur.*
Trosleian. *can. 9. Omnino prohibendum est, ne qua
uxor habenda est, si propinqua, quia scriptum est: Om-
nis homo ad proximam sanguinis non accedet.* To-
let. *2. can. 6. Aurel. 3. can. 10. Aurel. 4. can. 27. Pa-
ris. 3. can. 4. Matiseon. 2. can. 18. Arelat. 4. can. 11.
Cabilon. 2. can. 28. Magunt. sub Rabano can. 29.
& 30. Trid. sess. 24. de reform. *marim. c. 5.* Hugo Car-
not. *epist. 45. ibi: Unde vobis ex Apostolica & cano-
nica auctoritate precipimus, ut tam calumniosum con-
jugium in Ecclesiis nostri Episcopatus, nec ipsi confe-
creitis, nec ab aliquo, quantum in vobis est, consecrari
permittatis, nisi primum in presentia nostra consanguini-
tatis hec septimum gradum excessisse legitime fuerit
comprobatum.* Et l. nuptia 33. l. final. §. de ritu nup-
t. l. nemi 17. C. de nuptiis, §. ergo, Infi. *cod. tit. l. 4.
tit. 6. par. 4.* Alia jura testimonia, & sanctorum Pa-
trum decreta congesserunt Anr. August. in *epist.
lib. 28. tit. 11. Crefpetius in summa, verbo Consanguini-
tatis, Joannes Coccus lib. 9. thesauri, art. 5.* Illu-
strant ultra congestos à Barbosa in præsentis, Scoria
in *select. epist. 230.* Junius *lib. 1. polit. c. 37.* Petrus
Greg. *lib. 9. synagm. c. 11.* Bobadilla *lib. 9. polit. c. 9.*
Mancinus de triplici juris collat. *c. 12.* Coqueus in
notis ad D. Augustinum *lib. 16. de civit. Dei, cap. 6.*
Costanus de spons. *fol. 110.* Antonius Perez de *ma-
trim. disput. 28. sect. 1.**

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem af-
fectionem insurgo: Matrimonium inter propin-
quas personas, non verò inter extraneas celebrari
debere omnes gentes agnoverunt; apud Judæos
enim inter alienigenas conjugium prohibitum
erat: unde cum Samson vellet uxorem Philisthæam
accipere, dixerunt ei parietes, *c. 14. Judicum, vers. 3.*
*Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, &
in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Phi-
listiim, qui incircumcisi sunt?* Et apud Romanos
convivium cum peregrinis non erat. Ulpianus
in *fragm. tit. 5. Boetius ad Topica Cicer. Seneca li-
bro 4. de benef. Promissi tibi filiam in matrimonium, po-
tèst peregrinis apparuisse, non est tibi cum extranea
convivium.* Macrobius *lib. 1. Saturni, c. 6.* Libertinis
verò nullo jure uri prætextis licebat, ac multò
minus peregrinis, quibus nulla esset cum Roma-
nis necessitudo. Illustrat Brissonius *de ritu nup-
t. fol. 116.* Ergo non rectè matrimonium prohibetur
inter personarum sanguine conjunctas. Auguet hæc
difficultas ex eo, nam etsi inter aliquas personas
propter naturalem reverentiam, & necessitudi-
nem nuptiæ prohibeantur, non tamen ita largè,
ut usque ad septimum gradum matrimonium inhi-
beatur. Matrimonium enim inter propinquos lex
divina vetat, inter cognatos non vetat: itaque
Moses non scripsit, *Ne quis ad cognatum;* sed hoc
modo, *Ne quis ad propinquum sua carnis accedat.*
Similiter etiam apud Athenienses idem observa-
batur, ut refert Terentius in *Phormione, ibi: Lex
est, ut orbi, qui sunt genere proximi, his nubant,
& illos duere eadem hæc lex jubet.* Et in *Adelpho,*
*ibi: Hæc virgo orba est pater, hic meus amicus illi
genere est proximus, hinc leges cogunt nubere hæc.*
Itaque cognatorum matrimonium, nec lex di-
vina prohibuit, unde legitimus Genesis *cap. 24.*
Abrahamum Isaac filio summo studio quæsisse
uxorem ex cognatione, & gente sua, Rebecca
scilicet Labani forem, qui Næchoris fratris
Abrahami erat nepos. *Et cap. 28. ejusdem libri,*
legitur Isaacum Jacob in Mesopotamiam mis-
sisse, ut inde uxorem ex sua cognatione duceret,
duxitque

duxitque Rachelem Libani avunculi sui filiam : immò lege lata cap. ult. *Numer.* apertè cavebatur, ut puella hæres in paterna tribu & cognatione numeret; & jure civili Romanorum cum in nuptiis, quod honestis esse semper attendatur, *l. semper, ff. de ritu nupt.* inter consobrinus conjugia permittebantur, *l. 3. d. non solum 67. §. 1. ff. de ritu nupt. l. iter 2. §. cum seq. ff. de condit. instit. l. Lucius 78. ff. ad Trebel.* immò Ecclesia in Concilio Epau. *can. 4. Parisiens. can. 14. Turon. 2. can. 22.* quorum verba dedi supra in cap. 1. matrimonium tantum prohibet in secundo consanguinitatis gradu: ergo non rectè in præsentis usque ad septimum gradum matrimonium inter consanguineos inhibetur.

Quia dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione, & plena totius tractatus de consanguinitatis impedimento ex utroque jure, expositione, sciendum est, consanguinitatem nihil aliud esse, quam vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali propagatione contractum, ut post D. Thomam in 4. distinct. 40. quæst. art. 1. docent Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 50. num. 1. Balil. eod. tract. lib. 7. cap. 3. num. 1. et si aliter eam distincti Covarr. de matrim. 2. part. cap. 6. §. 6. num. 1. Dicitur consanguinitas, vinculum; quia naturalis sanguinis vinculo consanguinei copulantur, *l. vel §. 1. ff. de manumiss. vindict. l. 2. ff. unde cognat. l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt.* Et quavis fere semper consanguineorum appellatio in jure civili accipiat pro fratribus ab eodem patre progenitis, *l. 3. ff. unde cognati, l. 2. §. agnati, ff. de suis & legitimis, l. 1. ff. de legitim. tur. l. 3. C. eod. tit. §. 1. §. ceterum, Instit. de legit. agnator. success.* observant Cujac, lib. 11. observ. cap. 26. Concilius lib. 1. success. cap. 6. num. 4. Brillonius de V. S. verbo Consanguinei, Titac. de retract. §. 1. gloss. num. 4. tamen in hoc tractatu consanguinei nomen latius accipitur, scilicet pro omnibus, qui sanguine inter se conjunguntur, *l. 1. §. consanguineos ff. de suis & legitimis. Covarr. d. §. 6. n. 2.* & in hoc sensu accipitur in *l. 1. C. de imponend. luerat. descript. lib. 10.* teste Cujac, lib. 5. observ. c. 36. & in *l. 1. C. Theod. de legit. hered. & apud Virgil. libi:*

Illi me comitem, & consanguineis propinquum.

Et sic apparet, consanguineos à cognatis non differre; nam licet cognatio strictius sumpta descendentes tantum ex feminis comprehendat, *l. inter §. ff. unde legitimi, l. ult. §. 1. ff. de grad. ex vera tamen vocis significatione comprehendit etiam descendentes ex masculis; quippe cognati ex eo appellati sunt, quasi ex uno nati, & quasi commune nascendi initium habuerint, *l. 1. in princ. ff. unde cognat. l. 4. ff. 1. §. de gradibus; v. notant Tiracquel ubi supra num. 11.* Hothom. in disp. de gradibus a num. 1. Petrus Greg. lib. 9. synagm. cap. 8. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 24. Dicitur, ab eodem stipite; quia si à remoto stipite descendant, consanguinei non sunt, alioquin omnes homines consanguinei forent, cum ab Adamo descendant; sed dicuntur consanguinei, qui ex eodem propinquo, & proximo sanguinis genere proveniunt, *l. cum pater, §. 1. de petros. ff. de legat. 2. l. dandum, ff. de contrab. emptione.**

Deinde sciendum, consanguinitatem ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus constare, *l. penult. ff. de gradibus:* dicitur stipes, caput, seu initium cognationis, unde ceteri derivantur; limites verò dicuntur, qui; sanguinis viam, cursumque inter cognatos ostendunt, ductà similitudine à limitibus agrorum. Isti autem sunt alii recti, alii transversi, in recto limite duo sunt lineæ, altera ascendendum, altera descendendum; in transverso una tantum collateralium, qui nec ascendentes, nec

descendentes ejus sunt, de cujus cognatione agitur, sed ab eodem stipite originem ducunt, *l. 1. penult. quo in sensu linea cognationis dicitur, in l. 9. ff. de gradibus, à D. Giegot. lib. 11. epist. 2. ibi: Ant infra affinitatis lineam.* Ivone epist. 5. Regius in excellentia vestra sanguis ex utraque linea descendens, Notat Bolquetus lib. 2. regestr. 14. epist. 102. Item tota series cognatorum dicitur abor, in qua est truncus, & rami qui egrediuntur ex eo, ut patet ex can. series 1. §. 3. quæst. 5. Filius ait D. Hiodorus, & filia, quod & frater, & soror sit, ipse truncus: illis seorsim sejunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis, &c. Quanquam sunt aliaæ duæ rationes, propter quas tota cognatio dicitur abor consanguinitatis, vel affinitatis. Prima est, quia primi homines olim credebantur nati ex quercu, vel aliis arboribus, ut patet ex Lycophrone in *Cassandria*, ubi vocat homines, id est nepotes quercus. Et Virgilius 8. *Æneidos*, ibi:

Hæc nemora indigenæ Fauni, Nymphaque tenebant, Genique virum truncus, & duro robore nata.

Et ratio est, quia cum arbores olim pro hominibus essent, ibique parentem feminæ, inde fides & opinio, illam forebolem ex illis arboribus fuisse natam: optimè notavit Interpretes Homeri, Parentes femina versabantur in manibus, sub cavâ rupium & quercuum; qui verò invenerunt, putabant inde gentem forebolem. Et confirmat ex Statio lib. 4. *Thebæidos:*

Nandum arva, domusque, nec urbes, Connubiisque domus. Quercus laurique ferebant Cruda puerperæ, ac populos umbra creavit Fraxinus, & feta viridis puer excoxit orno.

Denique propter hæc ramorum lineas dicimus lineam generis conjungi, in *l. subemus, l. 2. C. de emancip. liberor. & lineam sanguinis, in l. 4. C. de bonis vacant. & lineam ascendentein, vel descendentein, in l. 2. C. de legit. hered. lineam materiam, in *l. sanimus 11. C. communia de success.* linea verò est ordinata collectio personarum ab uno principio procedentium, diversos gradus continens: gradus verò dicuntur mensuræ distantium personatum, quibus cognoscitur quotà agnationis distantia duæ, pluresque personæ distent; sic dicti ad similitudinem scalarum, *ult. vers. gradus ff. de gradibus. Ovid. lib. 3. Metamorph. ibi:**

Toridemque gradus distans ab illo.

Et secundo Factorum:

Generis dimmèrere gradus.

Succedit computatio graduum utriusque lineæ; circa quam observanda sunt regulæ propositæ superiori commentario. Prima est, quod in linea recta, quæ ex parentibus, & liberis constat, sonat personæ, demptâ unâ, *c. 2. gradu 3 §. 9. §. consonat lex 3. tit. 6. p. 4.* explicant Duarenus ad tit. *sol. matrim. tit. de nuptiis, c. 3. Cujac. ad hunc tit. Covarr. d. §. 6. n. 7. Sanchez disp. 50. n. 4.* Nec contrarium docetur in *d. primo gradu*, dum dicitur, primo gradu superioris lineæ poni patrem, & matrem; unde videtur probari, patrem & matrem constituere primum gradum. Nam responderetur, in eo textu patrem, & matrem numerari, quia gradus constat ex duobus extremis; pater constituit extremum superius primi gradus, filius verò extremum inferius ejusdem gradus & ita utrumque, scilicet patrem & filium, primum gradum constituere. Quæ interpretatio apertè probatur ex §. 1. *Instit. de gradibus*, ubi ait Justinianus, primo gradu esse supra patrem matrè, infra filium filiam, significans patrem, & filium esse duo extrema, videlicet superius, & inferius; ex quibus extremis primus gradus constituitur. Secunda regula est, quod in linea transversali jure canonico personæ, quarum

Q 3 gradus

6.
CONSANGUINITATIS
TIT. PIZIT-
TIO.

7.
DE LINEIS
ET GRADIBUS
C. IN
SANGUIN-
INITATIS.

8.
DE COM-
PUTATIONE
NE GRAD-
DUUM EX
UTROQUE
LINEA.

grades quæruntur, quoto gradu distant à communi stipite, eodem distant inter se; quare duo fratres sunt in primo gradu, quia in eodem distant ab stipite, hoc est parente. Jus verò civile in hac linea ascendit sursum, & descendit deorsum; & ita tot facit gradus, quot sunt generationes, §. *penult. Instit. de gradibus*. In linea transversali inæquali servanda est tertia regula, quam superiori commentario dedi. Illud tamen notandum est, computationem canonicam esse observandam in nuptiis, beneficiis ecclesiasticis, capellanis collativis, & aliis similibus rebus ecclesiasticis; in hæreditatibus verò, fideicommissis, cæterisque aliis successionebus computationem civilem esse observandam, ut plures casus inde resolventes, docuerunt Garcia de beneficiis 7. *part. cap. 16. à num. 15*. Cevallos communium *quest. 398*. Gratianus 1. *tom discept. cap. 77*. Matienzo in l. 7. *glos. 5. num. 7. tit. 1. lib. 5. Recopil. Azevedo in l. 11. eod. tit. & lib. Mieres de majorat. p. 2. quest. 7. à num. 1*. Parlador. *differ. 109. num. 16*.

9.

DE PRIMO
GRADU LI-
NEÆ RAC-
TÆ.

Sequitur, ut de prohibitione nuptiarum inter consanguineos agamus; & quoad primum gradum lineæ rectæ, conjugium patris cum filia, seu matris cum filio, quod monstrum simile dixit Seneca tragicus in *Oepido. act. 3. & in Agam. act. 5*.

Fratri sibi ipsi genui implicitum malum.

Matrisque monstrum sphynge perplexum sua:

non solum scripta lex, sed etiam naturalis ratio animis nostris divinitus indita excruciat, idque præcipue apparet ex eo quod

Fera quoque ipsa veneris cœrent nefas,

Generisque leges infans servet pudor.

Ut de camelis, equis, elephantibus, & aliis narrant Aristoteles lib. 9. *hisor. anim. cap. 47*. Alianus *eod. tract. lib. 4. & 5*. Varro lib. 2. *de re rustica. cap. 14*. Plinius lib. 8. *hisor. cap. 42*. & ex eis referunt Tiraquel. in l. 7. *connub. Lyra ad D. Paulum in epist. 5. ad Corinth. Petrus Greg. lib. 9. syntagm. cap. 12*. Anonymus contra Machiavel. lib. de *consilio. fol. 42*. Grotius de *jure belli. lib. 2. cap. 5. num. 13*. Unde in his conjunctionibus primi gradus lineæ rectæ incestum jure gentium committi ait Paulus in l. *final. ff. de ritu nupt.* Cujus criminis veniam sexus infirmitate feminas petere non posse, scribit Papinianus in l. *si adulterium 38. §. 1. vers. Quare. ff. ad l. lul. ad adul.* cum naturalis juris, utpote non scripti, sed nati ignorantia defendi nequeat, l. *auxilium 37. ff. de minor. l. 7. ff. de jur. & facti ignor.* nec enim sexus, seu rusticitati in his parciatur, à quibus naturalis ratio animis nostris divinitus indita avocatur. 2. C. de in *jus vocando*. Nec interest, an ex iustis nuptiis, vel iniustis hujusmodi personarum conjunctio descendat, l. *libertinus 8. l. adoptivus 14. §. 2. l. & nihil 54. ff. de ritu nupt.* adeo ut & serviles cognationes in hac prohibitionem contineantur: pudoreque esse à patre filiam quomodoque quæstam duci, docetur in l. *adoptivus 14. ff. eod. tit.* Illustrant Brissonius de *jure connubior. pag. 53. vers. Tempus est*. Cujac. ad tit. C. de incestis nupt. Petrus Greg. lib. 9. *syntagm. cap. 9. num. 29*. Faber in *jurisprud. tit. 4. princip. §. illud. 3*. Nec juvat dicere, quod gentes quamplurimæ esse ferantur, In quibus & nato genitrix, & nata parens Injungitur, & pietas geminato crescit amore. Quarum catalogum texerunt Philo de *legibus Mosaic.* ubi de Persis ait, honoratiores Persæ cum matribus contrahere matrimonia, & natos inde arbitrantur nobilissimos, Lucanus lib. 8. Catul- lus ibi:

*Ex matre & nato magnus nascitur oportet,
Impia Persurum est si veræ religio.*

D. Hieronymus lib. 2. ad *Jovinianum*, Arnobius l. 2. *adversus gentes*, Cæsar lib. 5. *de bello Gal.* Alex. ab Alex. lib. 1. *dier. genial. cap. 24*. Cælius Rhodiginus lib. 8. *lect. cap. 18*. & ex eis referunt Tiraquel. in l. 7. *connub. gloss. 1. num. 38*. Covarr. 2. *part. de matrim. cap. 6. §. 10. num. 4*. Atiusculus lib. 1. *de rep. cap. 1. sect. 2*. Gemtonius lib. 1. *animadv. cap. 16*. quia has omnes gentes præpostero abusu, & prava consuetudine naturæ jus violasse, non mutasse constat. Aded autem jure naturæ matrimonium in hoc primo gradu lineæ rectæ prohibetur, ut nullam ob causam, quantumcunque publicam, possit in ea Summus Pontifex dispensare. Sanchez de *matrim. lib. 7. disput. 51*. Basil. *eod. tract. lib. 7. cap. 31*. Trullench *eod. tract. cap. 9. dub. 7*. nam super his, quæ jure naturali, & divino proveniunt, dispensare etiam Summus Princeps non potest, *cap. sunt quidam 25. quest. 1*. facit Cicero lib. 3. de *Rep. ibi: Hinc legi nec abrogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet*. Quam laudat Lactantius Firmianus lib. 6. *de vero cultu Dei, cap. 8*.

Hucque egimus de primo gradu lineæ rectæ, nec examinandum venit, utrum inter omnes ascendentes, & descendentes in infinitum prohibitum sit matrimonium à jure divino, & naturali? In qua questione pars affirmativa, videlicet prædictam prohibitionem locum habere in omnibus ascendentibus, & descendentes in infinitum, probatur primo, quia si non licet filii contrahere cum patre, propter reverentiam, ut supra diximus, multò minus licebit cum avo, & aliis ascendentibus, quia eis debetur major reverentia quantum antiquiores sunt. Secundo probatur ex l. *nuptia 54. ff. de ritu nupt.* ubi Gaius Jureconsultus ait: *Inter eas personas, quæ in numero parentum, liberorumque sunt, usque in infinitum matrimonium prohiberi*. Quod idem tradit Imperator in §. *inter eas, Instit. de nupt.* Tertiò probatur, nam propter impotentiam generandi, raro, aut nunquam proavia erit apta ad generandum, cum ad statum, in quo generare nepos possit, pervenerit: sed quandoque datur impotentia naturalis ad conjugalem actum, matrimonium est nullum: ergo. Facit tandem textus in l. *ult. ff. de ritu nupt.* ubi Paulus ait, jure gentium incestum committere, qui ex gradu ascenditum, vel descenditum uxorem duxit. Quam sententiam defendunt post D. Thomam 2. 2. *quest. 154. art. 9. ad 3*. Scotus, Duacenus, & Paludanus in 4. *distinct. 40. in princip.* Sylvester in *summa, verbo Matrimonium*, Navarr. in *manuali, cap. 2. num. 34*. Covarr. in 4. *dist. 2. p. c. 6. §. 10. n. 4*. Basil. lib. 7. *de matrim. cap. 31. num. 4*. Tamen alii negativam opinionem defendunt, videlicet lege divina, & naturali non prohiberi matrimonium ultra primum gradum ascenditum, & descenditum, ut probari videtur ex D. Thoma in 4. *distinct. 40.* & Caietano 2. 2. *quest. 154. art. 3*, quæ sententia probatur ex eo, nam si hæc prohibitio protraheretur ad omnes descendentes, cum non omitteret sacri canones, argumento textus in l. *item apud Labeanum 15. §. 26. de injuriis*, ibi: *Ea enim, quæ non ab illicite sunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta*. Nec indistinctè dicitur Pontifex in *cap. non debet, hoc tit.* in impedimentum hoc ultra quartum gradum non extendi. Præterea facit ea ratio; nam consanguinitas consideratur ut radix, & fons amicitia: sed hæc inter ascendentes nimium distantes evanescit: ergo non est ratio, cur consanguinitas in infinitum attendatur. Sed inter has sententias media eligenda est, videlicet jure divino, & naturali prohiberi matrimonium in secundo gradu, hoc est inter avum, & neptem,

IO.

DE ALIIS
GRADIBUS
RIGIDIS
LINEÆ.

neptem, jure vetò positivo usque ad quartum gradum, quia inter personas velatur ratio prohibitionis, ad alias tamen non extenditur, quia evanescit inter consanguineos remotior ratio illa, quæ inter propinquos confideratur: quam distinctionem adduxerunt Soto d. q. unic. art. 3. Barthol. à Ledesma de matr. d. difficult. 37. Nec tunc obstat dicta lex nuptia. ff. de ritu nupt. ubi inter eas personas, quæ parentum loco habentur, matrimonium prohibetur in infinitum. Nam ea prohibitio non est juris naturalis, sed juris civilis positivi, quæ ab Ecclesia limitata est ad quartum gradum. Nec obstat dicta lex ultima, ff. de ritu nupt. nam respondendum est, ibi Paulum non asserere, jure gentium in omnibus gradibus linæ rectæ usque in infinitum prohiberi matrimonium, sed tantum ex jure civili; & cum docet jure gentium incestum committi, omisit ea verba, usque in infinitum, ut ostenderet, jure gentium non omnes gradus comprehendere, sed tantum eos in quibus naturalis ratio viget.

11.
DE LINÆ
TRANS-
VERSALI.

In linæ vetò transversali consanguinitatis non levior quæstio est, an saltem in primo ejus gradu prohibitum sit matrimonium, pletique enim Doctores non levis auctoritatis existimantur, jure naturali nuptias inter fratres prohibitas, & irritas esse. Pro qua sententia primò expenduntur textus in cap. gaudemus, in princip. de divortis, ubi docet Innocentius, infideles ad fidem convertos non esse sepatandos à matrimonio contracto in secundo, & ulterioribus gradibus consanguinitatis; & ita à contrario innecere videtur, aliud observandum esse in primo gradu, quia in eo jure naturali prohibetur matrimonium. Secundo facit textus in cap. 20. Genesis, relatus in cap. ult. 22. q. 2. ubi refertur, Abrahamum, ut celaret Sarām esse uxorem suam, simulasse, & dixisse esse sorem, quasi compertum genti illi barbaræ intelligens, illam quæ soror esset, non posse fratris uxorem esse: & idem cum Rex cognovit Sarām uxorem esse, statim naturali lumine motus credidit sororem non esse, ut advertit Sotus in 4. distinct. 40. q. unic. art. 4. column. 4. Tertiò pro hac sententia expendi solent textus in l. cum qui 19. C. de Episcopis & clericis, cap. penult. de cohabit. clericis, cap. penult. vers. præterea, de præsumpt. ubi permittitur clericis habitare cum matre, filia, & sorore, ex earatione, quia inter has personas naturale scædus non sinit aliquid scævi criminis suspicari; quæ ratio non parum suadet inter has personas jure naturali matrimonium esse prohibitum. Quibus, & aliis fundamentis moti hanc sententiam docuerunt Sotus ubi supra, Covarr. d. cap. 6. §. 10. num. 15. Bellarm. lib. 1. de matr. cap. 28. Victoria in releff. de matr. 2. p. Abulenlis in cap. 18. Levit. Joannes Major in 4. distinct. 40. q. 3. Barthol. à Ledesma de matr. difficult. 38. plures quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. de matr. disp. 52. n. 11. Ataujo de statu civili disp. 11. q. 2. sect. 2. Valquez, Bonacina, Ochagavía, & alii apud Leandrum de matr. disp. 13. q. 9. Sed licet hanc sententiam valde probabilem esse agnoscam, contrariam tamen ut probabiliorem amplector, quam docuerunt D. Thomas d. q. 154. artic. 9. in solut. ad 3. Alex. ab Alex. Scotus, & alii relati à Sanchez d. disp. 52. n. 10. Germonius lib. 1. animadv. c. 16. Basil. lib. 7. de matr. cap. 32. à num. 3. Grotius de jure belli, lib. 2. cap. 5. num. 13. Coninx disp. 32. dub. 1. Perez de matr. disp. 28. sect. 5. Caietanus in d. art. 9. D. Thom. Richard. & Paludanus in 4. distinct. 40. q. 2. Ferdinandus Loazes in tract. de matr. Regis Angliæ, Hurtado de matr. disp. 17.

difficult. 5. Leander de matr. disput. 13. q. 9. Quæ sententia non levioribus nititur fundamentis; primò enim retorquetur locus Genesis d. cap. 20. ubi cum Abimelech deceptumprehenderet ab Abrahamo, qui antea confessus erat Sarām forem suam esse, interrogavit Rex causam celandæ veritatis: cui respondit Patriarcha id fecisse, dum suspicaretur in eo loco non esse timorem Dei; & ne metus causâ mentitus crederetur, addidit: *Aliâ autem, & verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris mei; & duxi eam in uxorem.* Qui locus addè est expressus pro hac sententia, ut immerito eum effugere contendant DD. contrariæ sententiæ, contententes Sarām non fuisse veram sorem Abrahæ, sed filiam patris sui Aram, ut testantur D. Augustinus in capite ultimo, 22. quæst. 2. & plures citati à Sanchez d. disp. 52. n. 14. Covarr. d. §. 10. num. 1. 6. ubi advertit, in sacris literis valde usitatum esse, maxime propinquos fratres, & sorores appellari, quo in sensu fratres Domini dicuntur cap. 12. Matthæi, ad finem: variis testimoniis adductis illustrat Baronius in apparatu ad annales, num. 77. Sed licet hæc interpretatio propter auctoritatem D. Augustini admitti posset, verius tamen est quod docet D. Hieronymus in questionibus Hebræicis in Genesis, Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum, cap. 12. scilicet Sarām veram fuisse Abrahæ sorem; quorum sententiam apertè probant suprâ relata verba, si planè, ac simpliciter accipiantur, ut accipi debent. Secundo pro hac sententia facit locus libri 2. Regum, c. 13. ubi cum Ammon impatienti amoris, & ardore ductus pudiciam sororis suæ Thamar attentaret, ut ipsa cum à facinore perpetrando dissuaderet, dixit: *Noli frater mi opprimere me loquere porius ad Regem, qui non negabit me tibi.* Quæ verba frustra proferret Thamar si conjugium inter eos consilire non posset jure naturali. Nec hujus loci vim effugient, qui existimant Thamar id dixisse causâ illudendi juvenis insipientis; hæc enim interpretatio apertè convincitur ex verbis frequentibus, ibi: *Mujus est hoc malum, quod nunc agis adversus me, expellens me.* Quæ verba non obscure significant, Thamar post pudiciam violatam voluisse ut uxorem à fratre retineret. Tertiò pro hac sententia facit Concil. Agathense relatum in cap. de incestu, 35. q. 3. ubi inter alias incestuosas conjunctiones prohibet, ne frater germanam suam accipiat uxorem: & in vers. Quod si, concludit, *se non dissolvere antea scæus celebrata conjungia, ut ipse præcedente Pontificis veniâ.* Quibus sanè verbis apertè ostenditur, omnia matrimonia in illis saltem gradibus expressè prohibitis valere posse, alioquin illos hic coniugatos in leihali culpa vivere sineret, quod nemo affirmavit. Eandem sententiam firmant Concilium Epau. can. 30. Concil. Aurel. 4. can. 27. Turon. 2. can. 22. Tandem hæc sententia non parum iuvatur ex communi usu multarum gentium prudentiâ pollentium, quæ cum inter fratres conjugia permitterent, satis inuenerunt id à natura non multum abhorret; immò in ipso mundi exordio, si jure naturali tales nuptiæ exosæ essent, Deus plures masculos & feminas creasset, ne cogerent fratres cum sororibus matrimonium contrahere. Quod autem apud plures gentes similia conjugia recepta fuerint, constat: nam Philomeus, Philadelphus Aegypti Rex sorem duxit uxorem, iuxta morem ipsius nationis. Alex. ab Alex. lib. 1. dier. genial. cap. 24. & lege apud Assyrios latâ licuisse matrimonium

inter fratrem, & forotem, referunt idem Alexander, & Plutarchus in *Ariag.* Justinus lib. 11. & de Persia, Atheniensibus, & alia idem probans Titag. in *notis ad Alexand.* ubi *supra*, & leg. 7. *com. nab.* Caietanus in *lib. de Jactis.* immo inter Deos similis connubia dari finatet Poëta, & ita Jovem cum Junone forotem sua matrimonium contraisse, & Saturnum Ream forotem in uasem excepsisse, produnt Virgilius lib. 1. *Æneid.*

Asi ego, quæ Divum incedo Regina, Iovisque Et seror, & conjux.

Horatius lib. 1. *carm.* ed. 3.

Conjuge me Jovis, & serore.

Ee eia refert D. Augustinus lib. 15. de *Civib. Dei*, cap. 6. de quibus etiam Seneca aiebat: *Matrimonium Deorum junctum, & ne piè quidem, fratrum scilicet & fororum.* Apud Gentilez Dii matrimonii copulabantur, Arnobius lib. 2. *adversus Gentes*: *Voces Dii habent, æque in conjugalia fœdera conditionibus veniunt, aut quas hi ferre, compungunt, &c.* Pluta P. Pinto in *specul. trail.* 1. cap. 31. immo & ius trium liberorum impetrabant, ut illis non obesset lex Papia, Dioecius lib. 55. *Lact.* Famien. lib. 1. de *falsa relig.* cap. 16. *Quid ergo est, quæ apud Poëtas fallacissimos lupiter liberis tolleret? Virum sexagenarius salus est, & illi lex Papia fœdum imposuit? an impetravit ius trium liberorum?* Deinde probatur hæc sententia ex l. si *stipulat* 35. ff. de *verb. obl.* ubi docet Paulus, matrimonium inter fratres iure tantum civilis, non vero naturalis esse prohibitum, sumpto argumeto ex principio ejusdem legis, ubi postquam stiposuit casum, in quo quis stipulatur quod nature fieri non concedit, idque exemplis ceposuit, in *versic. item quod*, prosequens speciem, in quo quis stipulatur quod leges fieri prohibent, & perpetuam causam prohibitionis habent, ponit exemplum in eo qui forotem sibi in uasem futuam stipulatur, innuens hoc exemplum primo casui non convenire: igitur quis forotem in noetrem ducente iure nature non est omnino prohibitum, Rursus, nam in hoc matrimonio cesset ratio, quæ irritat iure nature conjugium inter patrem, & filiam, eum totet fratres non repugnet æqualitas, cum unus elcti subjectionem, eut reverentiam non præstet, quam filia patri exhibere cogitur. Facit *Æmil. Probus*, ibi: *Simoni non sua turpe Atheniensium summo viro sererem germanam habere in matrimonio; quippe cum vires ejus eodem uteretur infirmo.* At id gentem nostris moribus nefas habetur. Accedit, nam si tale conjugium è iure naturalis irritaretur, non posset Pontifice in eo dispensare gradu, cap. *sive quidam*, 15. q. 1. sed consuevit Pontifex dispensata in eo gradu, ut fecisse Martin. V. & alios Romanæ Ecclesiæ Præsules, referunt Caietanus in *opus. de matr. Regis Anglia*, Sylvestet in *summa*, verbo *Papa*, q. 17. licet falsò id refertur de Emmenuele Rege Lusitanie, qui Matiam ducit uasem, non forotem, sed prioris uasotis forotem, ut refert Spondanus an. 1496. num. 6.

Quibus fundamentis motus adhæreo huic sententia, videlicet matrimonium inter fratres naturalia ea se non esse naturalis iuri contrarium, licet potestati naturali non conveniat: unde Plato lib. 8. de *legibus*, talis conjugii minimè pia, sed Deo inuisi esse dicit: & in cap. 17. *Druterou*, ubi proponuntur maledictiones aduersus eum, qui nefasius contrebuit nuptias, legitur maledictio contra accipientem forotem in uasem; ideoque inter ea, quæ de Caligule, non ut Princeps

pe, sed ut monito Sueton. nariet, hoc refert lib. 42. cap. 24. quod cum omnibus forotibus suis stupet consuetudinem fecit, cum etiam Drusillum germanam Cællio Longino Consulari collocatam abduxisse, & in modum iustæ uxoris propalam habuisse scribit. Quem quis tritipudinem nec Dio lib. 59. silentio prætermisit: eademque se, ee famam suam turpitudine fœdasse Othonem Xiphilinus memorat. Plutarchus autem in *parallelis* ex Chrylippo lib. 1. *rer. Italic.* author est, Papitium quemdam Romanum amoris impatientem, & edocte vidum, Camillam forotem gravidam fecisse: quod ubi eorum patet refelvit, ensen filia misit, quo puella pectus transdidit, eodemque lethi genere fecelsum ac nefarium fœtus suum Papitius deinde exiavit. Non obstant fundamenta contrarie sententia. Non primum, ex d. cap. *gendemus*, de *divorc.* nam ipse Sanchez d. *disp.* 52. num. 11. non inuitus fatetur hunc locum patum urgere; quippe Innocent. 111. ibi dnm prodidit matrimonium inter infideles inita in secundo, & vltioribus gradibus consanguinitatis dissolvenda non esse, tantum questioni sibi propolice de hia gradibus respondet: de primo vero gradu nec negat, nec diffinit, ut rectè advertit Basilus d. cap. 32. num. 13. Minù obest secunda obiectio petita ex Genesi d. cap. 20. nam respondendo, simulationem Abrahami non inuilem fuisse, dum Saram suam forotem appellavit, id enim rectè fecit, quia licet aliquando inter fratres matrimonia contraherentur, non ite tamen frequentet, ut statim de quibuscumque consundis facillè id suspicari posset. Tandem non obstant textus in d. l. cum qui 19. *C. de Episcop. & cler.* *de cohabit. clerici.* Nem etià hæc jura clericis permittant habitationem cum metribus & forotibus propriis naturale fœdus, quod omnem suspensionem excludit, inde tamen non evineat, matrimonium iure naturali prohiberi inter fratres; quippe etiam admitti opotteret in amite & aliis consanguineis, quas canones etiam cum clericis eodecund habitare, cap. *cum omnes* 27. cap. *famines* 31. d. ff. 31. cap. *interdixit*, d. ff. 32. cum aliis, de quibus latè Mendoza lib. 1. *Censil. lib. 1.* cap. 53. Getmon. *lib. 1.* *animadvers.* cap. 18.

Manet ergo, in primo gradus lineæ transversalis mettimonium iure naturali non prohiberi lege tamen Moisi data prohibitum fuisse, constat ex cap. 18. *Levitic.* vers. 9. ibi: *Seroris tua nuditatem, sive illa ex utroque parente tua, sive ex uno, ne detegat.* Ex cap. 20. vers. 17. & cap. 27. *Deuterou.* vers. 21. de qua lege eadmodus est Michael Ephelius ad *Quintum Nicomach.* ibi: *Fratrem cum sorore concubere ab initio rei media erat; ac post legem aduersus tales concubinas posita, multum refoet obseruaretur lex, necne.* Et etiam apud Romanos, & alias gentes primùm moribus, deinde lege scripte prohibitum fuit coniugium inter fratres; quare Diosdorus Siculus lib. 1. ait: *Communem hominum morem esse, ne fratres seroribus jungantur.* Et Amilius Probus in *Pœmie*, lib. de *vicia Excel.* imper. inquit: *Nec enim Simoni fuit turpe Atheniensium summo viro sererem germanam in matrimonio habere: ac id gentem nostris moribus nefas habetur.* Plutarchus in *Themist.* Senec. de *morie Claudii*, jonstus Turnebo lib. 18. *advers.* cap. 13. *Palicario ad Propertium*, lib. 3. *eleg.* 11. unde obitet exepoudia et textus in l. *libertinus* 8. ff. de *rii nup.* ubi ait Pomponius, libertinum libertinum uasem, ut forotem ducente non posse, ee eo, quia hoc ius moribus, non legibus introductum est: quæ ultima verba va-

183.
De sodam
pismo
quadræ
1203 di-
vina et
positiva.

rit exponunt Interpres, Hothom. lib. 3. *elſero*. cap. 4. interpretatur *maribus*, id est *legibus* antiquis Romali. Cuiusque vocem *ſerorem*, ut Tribonianus repetit *lib. 1. 6. elſero*. cap. 37. hos sequitur Gothofredus ibi. Sed vera interpretatio, ni fallor, ex proxima traditis provenit; licet enim frequentes mores accipiantur pro iure civili, ut in *l. 1. ff. de vulgari, l. parvo 8. ff. de his qui sunt sui, l. more 8. ff. de acquir. hæredit. notantur Alciatus lib. 4. *parerg.* cap. 21. Forner. lib. 5. *rerum quæst.* cap. 3. tamen in eo teatu mores sumuntur prout funant, pro motibus videlicet receptis apud varias gentes, non tamen apud omnes: quare ius gentium dici non possumus, ut etiam accipiuntur in *l. ſeroris 39. ff. de ritu nupt.* notatur Cujas. lib. 3. 6. *q. Papin. in l. si adulterium 38. ff. ad l. Inl. de adult.* unde hæſitabat in *d. l. libertinus*, quia iure civili inter ſervus nulla cognatio, nullumque conjugii jus eſſe poterat, *l. si qui, ff. unde cognati, l. ult. verſ. Non parimus, ff. de gradibus*. Paul. lib. 5. *ſerorem. tit. 10. q. 1.* an libertinus posset matrimonio jungi eum matre aut ſorore, quæ cognatio tempora ſervitutis contrahenda non arderetur. Id tamen negat Pomponius ibi, & etiam Paulus in *l. adoptivus 14. q. ſerviles, ff. de ritu nupt.* de rationem dedit Pomponius, quia hoc ius motibus, non legibus fuit introducendum, quali dicit: *Servus licet postquam manumissus est, novus homo credatur quoad ea, quæ sunt à iure civili indulta, l. ſervus 27. q. ult. ff. de adoptiv. legat. l. quæ res 98. ff. aream, ff. de ſol. non tamen quoad ea, quæ à moribus gentium proveniunt, ut eſt cognationis, sanguinisque vineculum; & cum non solum Romanorum moribus, verum Athenienſium, & aliarum nationum prohibuit eſſe matrimonium cum ſorore, ut ſuprà probavi, ſervus dum in ipſa ſervituta erat, aut poſtea manumissus, ſororem ducere nequibat; non tamen quia iure gentium inter ea perſonæ inceſtus daretur, ut conſtat ex *l. ult. ff. de ritu nupt.* ubi si qui iuris ignorantia ducens (euius ignoret liceat) nuptialibus facibus huiusmodi inceſtus fororis, à pœna inceſſi liberari docetur, cum conſtatium in inceſtu lineæ æſcendens obſervetur ex *l. 38. q. 2. ff. ad l. Inl. de adult.* quæ videlicet in primo gradu lineæ æſcendens, inceſtus iure gentium committitur: ergo inter fratrem, & ſororem illiſcitæ, nullæ, inceſtusque nuptiæ iura civili & eccleſiaſtica diſciplinâ iudicantur, ſive ab eodem patre, eademque matre nati fuerint, ſive ex altero eorum, *l. q. nibil 54. ff. de ritu nupt. q. inter eat, Inſtit. de nupt.* Caius lib. 1. *Inſtit. tit. 4. q. 3.* caploſa iuris Actii diſſentienti, cum ſorore conſanguinea nuptias petmittendis, cum uterina improbantia. Minorius Felix in *Officiorum*, ubi: *Athenis cum ſororibus legitima conſugia*. Probat Samuel Peſitus ad *ſus Asiaticum, lib. 6. tit. 1.* Nuptias autem cum ſororibus ſas fuiſſe apud Perſas celebrare, refert Eusebius lib. 3. *præpar. Evang.* idem ut Lucianus lib. 3. *de ſacrific.* ludens de Jovis conjugio cum ſorore Ina Junone, dicat, eum fuiſſe ſecundum Perſarum & Aſſyriorum leges. Quoiusmodi Athenienſibus fratrum æq. ſororum conſugia legibus petmiſſa fuiſſe, refert Oſtavius apud Minutium, his verbis: *Ægyptiis, & Athenienſibus cum ſororibus legitima conſubia.* Non tamen licebat ſororem ea eadem matre ducere, ſed prognatam ea aodam patre. Philo Judæus in 6. *præcept.* Inde Seneca de morte Claudii, ubi illi obicit ſuoris nuptias, ait: *Athenis dimittum ſiſſet Alexandria totam.* A. Nilus Probus in Simone *l. Habus in matrimonio ſerorem germanam***

ſuam Epinice, non magis amore, quàm patrie more dultam. Athenienſibus enim licet eodem patre natas nuptes ducere. Videndi ſunt Vvoſbet. in noſtis ad *Adim. fol. 163. Boet. in Herodion, fol. 71. Maitas in ſacraſtica 15. tab. 5. & 7. c. 1. Lapius ad Tacit. vera 8. & 80. Calkar. var. cap. 12. Radetus ad Martial. ſol. 24.*

Diſputaviſſus ſatis abundè de primo gradu lineæ tranſverſalis: de reliquis nunc agamus, Et ſanè illud certum eſt, nullo gradu lineæ tranſverſalis matrimonium iure naturæ irritum eſſe, ſed ſolum lege poſitiva, ut aperte diſſinitur in *d. cap. gaudemus, de diverſis*. Nec in contrarium nos movere debet teatus in *cap. 18. Levit.* ubi etiam lege divina prohibetur matrimonium inter conſanguineos in ulterioribus gradibus. Nam tepudiat ſententiã aſſerentium, quoniam gradus conſanguinitatis prohibitos in lege veteri divini, hodie etiam vim habere, tanquam iuris naturalis, dicendum eſt, cæcepto tantum primo, aut ſecundo gradu lineæ rectæ, cæteros gradus ibi prohiberi, non ea vi aius legis veteris, quæ cum in ea parte ludicialis, ſeu ceremonialis fuiſſet, ſine dubio per adventum Chriſti ceſſavie, jura tradita in *cap. tranſlate, de conſum.* ſed potius ex vi legis eccleſiaſticae hodie veteri, ut perinde rectè hæc, Pontifici licere in his diſpenſare, ut aperte definitum eſtat in Trident. *ſeſſ. 24. de matrim. can. 3.* Docent D. Thom. 1. 2. *q. 105. art. 4.* Covarr. *d. cap. 6. q. co. à nem. 1.* Bellam. *d. lib. 1. cap. 27. à principio.* Sanchez *d. diſput. 52. num. 6.* & lib. 8. *diſput. 6. n. 11.* Obijci tamen ſolet textus in *cap. litteras 12. verſ. ſcripſit, de reſcrip. ſpel.* ubi aperte docetur, in gradibus conſanguinitatis divina lege prohibitis Pontificem diſpenſare non poſſe: atqui per gradus divini lega prohibitos, & in *cap. quoniam, q. parvè, ut licet non conſeſſ. c. 1. 33. quaſt. 2.* non alii intelligi poſſunt, quàm præſcripti in *d. cap. 18. Levit.* ut notat Gloſſa *verbo Divina*, in *d. cap. litteras*: ergo ſupponere videtur, gradus illos divini legis obligare nunc, non ea vi illius legis, nec etiam ea vi legis novæ eccleſiaſticae, ſed ea vi iuris naturalis, alioquin ſi ex ſola legæ eccleſiaſticae auctoritate prohibitio hæc mitteretur, aut æſtimaretur, utique diſpenſata Pontifice poſſet, ea regula capitis præpoſiti, *de conſeſſ. præbenda*. Sed reſpondendum eſt cum Gloſſa ibi, *verbo Non parvè*. Navarro *conſil. 14. num. 8. de ſpœſ. Sanchez d. diſput. 52. num. 8.* Germonio *d. lib. 1. cap. 16.* teatima libum ſic eſſe accipiendum, ut Pontifex in illis gradibus diſpenſare non poſſit, id eſt non debeat, nec expediat; alioquin hominid non poſſet, fruſtra adderet teatus, Pontificem non conſueviſſe in illis diſpenſare, quod dicit in honorem, & reverentiam legis divinx, quæ ſicut Eccleſia ſuſtuliſſimè renovavit, ita non conſueverat frequenter tollere pet diſpenſationem. Si cui tamen hæc interpretatio non planè ſatiſfecerit, dicere poterit ſententiã didi capitis litteras, in *verſ. ſerſerſerſer, & in verſ. opiniri*, quæ cavetur, Pontificem non poſſe in gradibus lege divina prohibitis diſpenſare, non eſſe Pontificis, ſed partis allegationem, quæ ius non conſtituit, & ideo in *verſ. non autem*, ubi caſicio continetur, etſi Pontifex mentionem habuocit graduum lege divina prohibitorum, non tamen adijcit, to eſt diſpenſata non poſſe: niſi forte velis cum Covarr. *d. cap. 6. q. 10. num. 24.* ea verba aliter accipere, cuius expoſitioni lubens accedam. Secundò obijciunt teatus in *cap. de inſolentibus, de conſanguinit.* ubi ſolum ſcribitur, ſecundum legem veteris inſolito ma-

14.
Ex alio
GRADIBUS
CONſANGUINITATIS
LIB. 1.

trimonio coconjunctos separandos non esse post conversionem ad fidem, satis à contrario sensu innuitur, separandos fuisse, si coorta illius legia transcripta essent coconjuncti. Quo argumento assensiente videtur Pontifex, adhuc illam legem hodie locum habere. Texiit huic nodum solus Sanchez *d. diffin. 32. num. 8.* ejus tamen solutione omiſſa, dicendum est, immerito argumentum à contrario sensu desuui ex sententia Pontificis ibi, quæ illa est, quod cum Pagani in gradibus à lege veteri permissis, canonica tamen prohibitis copulantur, postea ad fidem christianam conversi separati non debent, ex eo quod inspecto contractus initio licebat ita contrahere. Cum igitur Pagani ab initio legibus canonicis non ligarentur, nec laque persequitur Titiaq. de primogen. q. 66. d. num. 22. & ubi id nuptie consisterent, nulla ex causa ex postfacto nuptiæ semel legitime contractæ dissolvi debent, *cap. gaudemus, in princip. de divor. cap. ult. qui filii sunt legiti. Luitim, tit. 6. p. 4. faciente caput 1. de cognat. spirit. l. 3. C. de interdict. marit. l. si qua 12. in princip. l. non solum 47. §. sed videamus, §. de ritu nupt.* explicat post antiquiores in d. cap. de infidel. Covarr. in d. §. 10. à num. 5. Cujac. d. lib. 2. §. obfer. cap. 3. & nos latius dabimus in eodem textu, Geotilis de resp. lib. 5. cap. 8.

Ut ad prohibitionem juris positivi inter eosdem consanguineos accedamus, sciendum est, eam vastam fuisse pro temporum diversitate, tam ex jure civili, quam canonico; & eo à vetustiori incipimus, iteodum est, veteri jure civili, ut refert Vlpianus in *fragm. tit. 16. §. inter parentes, & lib. singular. regulam, in collat. legum Mosais. tit. de nupt. matrimonii usque ad quartum gradum prohiberi, postea vero sub Vlpiani tempore etiam ex tertio gradu uxorem ducere liceat, quod perperam suspexit affirmat Cujac. in *notis ibidem*; sed re melius pensata, idem Cujac. lib. 2. §. obfer. cap. 16. retinet eandem literam. In quarto autem gradu linee transverſalis, siue inæqualis, ita deinde nuptiæ permittit, inter consanguineos, si modò inter se collat rationem quasi parentum, & quasi liberorum habebant, quales sunt patrui, avunculi magni, aut maximi, cum his enim nec in quinto gradu contrahere licebat. Unde patrui, seu avunculi, cum fororis, vel fratribus, vel fratrum filiis, aut neptibus, antiquitus legitimis nuptiis improbatas. Gaius lib. 1. instit. tit. 4. §. fratris, l. nemi in 17. C. de nupt. l. final. C. de incestu nupt. l. 1. C. Theod. eod. tit. l. fororis 39. l. etiam § 6. cum l. sequent. §. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. §. ad l. l. de adul. Lavanulo, §. final. §. de condit. causâ data, l. ult. si nuptia ex resp. pto. Illustrant Cujac. lib. 2. §. obfer. cap. 16. & lib. 1. §. 99. Papin. in d. l. final. §. de condit. sine causa, & lib. 36. in d. l. si adulterium, & ad tit. C. de incestu nupt. & lib. 33. Pauli ad edict. in l. 4. §. 2. §. de ritu nupt. Paveiro la lib. 2. varior. c. 274. Iulius Lipsius ad Tacitum lib. 12. num. 13. Delitius ad Senecam in Ollavio, nota 141. Pitheus in collat. legum Mosais. tit. de nupt. Hothom. in *diffin. de nupt. tit. 1. pag. 502.* Giphanius in l. 17. C. de nupt. Faber in *jurisprud. tit. de nupt. princip. §. illat. 6. 10. & 24. Donei lib. 13. comment. cap. 19. Duarenus ad tit. solut. marit. cap. 2. Brissonius de jure comm. pag. 279. Petrus Gregorius lib. 9. synagm. cap. 2. num. 13. Jacobus Gothofr. in *epistol. ad d. l. 17. C. de nupt.* nam turbato naturali ordine, saltem nomen religionis, tali ex concubitu nati filii, & fratres unâ nascebantur, tanquam ex matrimonio inter patrem & filiam improbè contracto; cum patris nomen avunculi, & patrui jure convenire certo certius sit, l. per**

adoptionem 18. §. 1. l. fororis 39. §. de ritu nupt. Caut. epigram. 112. ibi:

Aufina, vires contemas vivere solo,

Nuptiarum laus è laudibus exornis.

Sed civis quævis patris succumbere fas est,

Quam matrem fratres officere ex patru.

Cujac. in l. 14. & 23. §. de adopt. & lib. 33. Pauli ad edict. in l. 60. §. Lucius, §. mandati: obviavit idem Cujac. lib. 9. obfer. cap. 18. & filia fratris fororia oepoa concubitus in cap. per tinas 10. de prob. cap. 7. hoc etiam, cap. 1. de despons. impub. nam liberti ex eo concubitu suscepti suæ matri fratres, patrulci, & liberi efficiuntur; natus enim ex patruo, seu avunculo, frater nominabatur. Gaius d. tit. 4. de nupt. §. fratres. Plura Savarus ad Sordium, lib. 4. epist. 4. Similiter cum amita, id est patris sorore, sub incestu poena nuptiæ prohibebantur, l. si qua 12. §. 5. l. per adoptionem 17. §. 2. §. de ritu nupt. Similiter & cum avita magna, & majore, & etiam cum matretera majore, imaginæ, d. l. 1. §. ult.

In hoc etiam tertio gradu illa magis differentia notanda est, videlicet quod tantum licebat fratri filiam uxorem ducere, non etiam fororis filiam: quod patet ex l. etiam § 6. l. qui in provincia 57. §. ultim. §. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. §. ad l. l. de adul. ult. §. de condit. sine causâ: quod à Claudio Imperatore primum compelle proditum est, nam in Agrippinæ filiatu filii getmoli amore bacchantis,

Græmque fratris conjugem capere sibi

Thoris nefandis reſtiti juvenis fasce.

Ut alcat Lucius Seneca in Ollavio, ad l. 1. Magia Semiramidis cum Nino displicet flagitium, ejus meminere Orosius lib. 1. cap. 4. Curtius lib. 7. quam veterosam Romanorum pudicitiam intrinsecus, hujus facti turpitudinem Senatusconsulti velamento texit, in posterum cum filiabus fratrum permissis conjugis, referunt Tacitus lib. 12. annal. ibi: *Claudius Senatum ingressus, decretum posuit, quæ jure inter patrurn, fratrumque filias nuptia etiam in posterum sternerentur.* Suetonius in ejus vita, ibi: *Perem illecebris Agrippina germani fratris filia, jus osculi, blanditiarum occasione delictis in amorem subornavit proximo Senatu, qui cogerent se ad ducendam cum uxorem, quasi Republica interesset, dandamque cæteris veniam talium conjugiarum, quæ ad id tempus injusta habebantur.* Eoque referendus est Vlpianus tit. 5. regul. §. 6. & apud Licinium Rusticum in *collatione legum Mosais. tit. de incestu nupt.* & locus Capitolini in *Antonia Philosopho* hoc autem Senatusconsultum per annos circiter 20. duravit usque ad Constantino, & Constantis imperium, quo tempore sublata patrui, & avunculi differentia, occ fratris filiam, nec filiam fororis uxorem ducere liceat, ut constat in l. 1. C. Theod. de incestu nupt. ubi illo jure nefario abrogato similes nuptias constanteribus poena capitis imponitur. D. Ambrosius epist. 66. l. 3. C. Theod. de incestu nupt. l. final. C. Justin. eod. tit. Gothofredus in l. 1. C. Theod. de incest. & in l. 3. Unde tessellum suus Brissonius de jure comm. pag. 280. Duarenus ad tit. solut. marit. cap. 2. qui exhibuerunt placitum Claudii, Senatusconsultumque ejus tempore factum, edito Nervæ fuisse abrogatum; nam ut rectè Lipsius ad Tacitum, d. nota 13. editum Nervæ noo de fratri filia, sed de filia fororis audiendum est, quem sequitur Hothomanius *ubi supra*. Sed ipsam Constantiani, & Constantis constitutionem tempore, vel quod credibilis est, contemptu abolitam, itarum hominum libidine iovaſcente, in pristini

15.
DE JUDIC.
DE ADVERS.
DE LITIS
POSITIVE.

16.
DE MATRI-
MONIO
CUM FILIO
FRATRIUS
SORDIUM
Vt.

peñtina natoris observantiam testavit Zeno Imperator, cujus placito non libenter aditipulantes sequentes Cæsares, his conjugis legitimi connubii jura abnegasse credimus in *l. ult. C. de incest. nups. & in l. ult. C. si nups. ex rescripto. presant. Iustin. §. fratris §. Infit. de nups. docuerunt Cujac. lib. 1. §. 99. Papin. in d. l. ult. §. de tendit. sine caus. & adit. C. de incest. nups. G. rmon. lib. 1. animado. cap. 16. Concens lib. 1. successio cap. 1. n. 7. Brillonius de jure consub. pag. 59.*

17.
De consub.
animado.

Circa consubrinorum nuptias sciendum est, apud nonnullas gentes eas permittas fuisse: nam Turnus, quem Rex Latinus, & ejus uxor Amata sibi generum desponderant, & Labania corom filia, consobrinæ erant, ut notavit Servius ad illud Virgilii 2. *Æneid.*

Quid consanguinitati Ratuli.

Similitur apud Hebræos simile conjugium non fuisse prohibitum probat Huthom. in exemplis zelatus *Exodi* cap. 6. *Numer. cap. ult.* Et Deucalion naorem duxit Pirrhæam patrelem; Tapetes enim duos sustulit filios, Prometheum, qui Pirrhæam genuit, ex quo Ovidius lib. 1. *Metamorphos.*

Deucalion Pirrhæam lachrymis affatur abortis,

O soror, & conjux. §. famina sola superstes!

Quam commune nobis genus, & paternis orige,

Deinde thorus junxit.

Alia exempla ex *Genesi* cap. 18. item ex *Numer. cap. 11.* ministrant Iosephus lib. 12. *antiqu. cap. 4. & lib. 18. cap. 11.* et in hanc sententiam D. August. de civit. Dei lib. 19. ait: *Expositum, in consub. consobrinorum, quæ varè per morem fiebant, quod fieri per leges licet, quia id neque divina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana.* Hæc D. Augustinus, quævis D. Ambrosius *epist. 66. ad Patrem*, de his nuptiis illum consulentem ita rescribat: *Quid est, quod dubitari queat, cum lex divina etiam fratres & patres prohibeat venire in conjugalem copulam.* Quod ad jus Romanorum attinet, antiquiore jure diu ignota consobrinorum connubia fuerunt, abstinēbantque Romani ab ita continentis potius, quam certâ lege. Tacitus ita exaudiendus lib. 12. *annal. libi: Sobrinorum diu ignota conjugia, tempore aditæ percrebuerunt.* Vnde legendum est, *consobrinorum*, ut legit Iulius Lipsius ibidem, & probat Huthomani in *§. duorum fratrum, Infit. de nups.* & id demonstrant *Levius lib. 5.* nam apud eos spiritus Ligustinus à patre accepit uxorem filiam fratris sui: & Cicero pro *Cluentio*, refert Cluentiam titi nupsisse Marce consobrinæ suo: Brutus etiam uxorem duxit Portiam consobrinam suam, utpote Catonis Vtiensis filiam, cum ipse esset filius Servilii fororis ipsius Catonis, ut refert Plutarchus in *vita ipsius Bruti*; & Marcus Antonius Philosophus, qui sanctitate vitæ omnibus præcelluit, Faustina consobrinam suam uxorem duxit, ut testis est Iulius Capitolinus in *ipsius vita*; & Suetonius in *Augusto*, & *Dio lib. 53.* memorie prodiderunt, Augustum filiam suam Iuliam Marcello Octavie Sotoris sue filio nupsisse collocasse: & Quintilianus lib. 6. filium suum immaturâ morte sibi creptum legens, avoculo eum destinatum generum fuisse ostendit: jussuque matrimonii inter consobrinorum psum apud Consullos mentio est, veluti in *l. 3. & l. non solum 67. §. 1. de ritu nups. l. nec 23. & sequenti, de condit. Infit. l. Lucius 78. §. filium. ad Trebell. ac per scriptum in l. 2. C. de Infit. & substit. l. 4. C. de tend. Infit. §. fratrum, Infit. de nups. Hincque illa Vlpiani regula nata est, vulgò in jure tanquam per manus tradita, inter cognatos usque ad quatuor gradum connubium non esse.*

Primus (ut opinor) Theodosius Magnus, & Major eas nuptias prohibuit anno 384. aut 385. ut ipsius filius testatur in *l. ult. C. si nups. ex rescripto. petantur*, nisi cum respecto Principis celebrarentur, cujus rescripti forma extat apud Cassiodor. lib. 7. *var. cap. 46.* Itaque Sexatos Aurel. Victor in *epist. ad Cæs.* ejus meminit, dum inquit: *Tamquam pudori, & conscientia tribuit, ut consobrinorum nuptias veterit tanquam ferorum.* Et refert Paulus D. acronius lib. 12. *ad Entreperior*, D. Ambros. *epist. 66. ibi: Theodosius Imperator etiam patres, fratres, & consobrinis vetuit inter se conjugii nomine convenire.* D. Augustinus lib. 19. *de civit. Dei, cap. 18.* *Verumtamen quis dubitet*, inquit, *beneficium hoc tempora etiam consobrinorum conjugia prohibita esse, quia nescio quomodo Infit. humana veremur quiddam naturale, atque laudabile, ne cuique debet causâ propinquitas verendum honorum, ab ea contineri.* Constitutionem hanc Theodosius Arcadius, & Honorius ejus filii primo Impetii sui anno, Christi 396. confirmaverunt, ut patet ex *l. 3. C. Theod. de nups.* quam concessam, & iustitiam Tribonianus remittit in *l. si quis, C. de nups.* Verum ipsi Imperatores Arcadius, & Honorius, patris, & ipsorum abrogatâ constitutione, anno 405. consobrinorum nuptias approbaverunt in *l. celebrandis 19. C. de nups.* de cujus fide dubitant Concens lib. 1. *lell. cap. 9.* Costanus de *marin. pag. 122.* quæ rogata & edita fuit Stillicone 2. & Anthemio Cons. qui est annus 11. Impetii Arcadii, & Honorii, Christi Domini 405. Demùm Imperatores Honorius, & Theodosius eas nuptias, quâs communis jure damnatas, ex rescripto petendi facultatem fecerunt, *l. unic. C. Theod. si nups. ex rescripto* 2. ubi plura Gothofredus. Vium tamen antiquum retinendi nuptias consobrinorum approbavit Iustin. ut videre est ex *§. duorum, Infit. de nups.* de cujus affirmativa lectione dubitat Concens lib. 1. *successio. c. 1. & Hothomani ibi, & in tract. de nups. cap. 5.* fecit lectionem Theophili, qui non explodit negationem, Verum lectio Florentina affirmativa retinenda est, & juxta eam constat, Iustinianum restituto jure antiquo nuptias consobrinorum petuiisse. Et hæc illa lex in populo Romano permittens nuptias, cujus memini D. Gregorius in *cap. quadam lev. 35. q. 2. & 3.* ut notavit Rhiperutius de *differe. jur. civil. & canon. lib. 1. c. 7.* arguementum etiam est, hæc nuptias non prohibuisse, immò permisisse Iustinianum, quod ipsæ leges Arcadii & Honorii hæc nuptias prohibentes, & Theodosii Iunioris, non restitit in suum Codicem; legem verò Arcadii, & Honorii eas permittentem transeculisse, ut videre est ex *l. 19. C. de nups.* & notavit Theodorus Maresc. in *§. duorum, Infit. de nups.* Nec superà traditis obstat Gaius lib. 1. *Infit. tit. 4. §. 6.* in illis verbis: *Fratres enim avunculus, vel consobrinus in matrimonio jungi nullâ ratione permittitur.* Nam ea verba Anianum Gaii interpretem, seu ex Græco in Latinum verforem eorripisse, respiciendo ad constitutionem Theodosii, jam notatum Faber in *jurisprud. tit. 9. princip. 6. illar. 6.* Concens lib. 1. *successio. c. 1. n. 8.* & Brillonius de *jure consub. pag. 66.* Jacobus Gothofredus in *differe. ad celebrand. C. de nups.*

Hæcque egimus de prohibitione nuptiarum ex jure civili: nunc ad sacros Canones, juxque Pontificum pervenimus. Et inter consobrinorum conjugium prohibitum fuisse jam à temporibus Apostolorum, constat ex *can. 18. Apost. & ea celebr. testimonio*, quod extat apud Iulium Africanum, seu Abbatem Babylonie primum Episcopum

18.
De pro-
scrip-
tione
nups. lib.

filios suos in Deos suos, idest ne sint illis occasio idolatriæ. Et cap. 7. *Deueneron. vers. 3. ibi: Nec sociabis cum eis conjugia, filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ne magis servias Diis alienis.* Et lib. 3. *Regum. cap. 11. vers. 2. Non ingrediemini ad eas, nec de illis ingredientur ad vestras: certissime enim auerient corda vestra, ne sequamini Deos earum.* Non tamen ideo licebat in gradibus lege Moysi data prohibitis matrimonio copulari, ut supra probavi. Nec obstat, quod de nuptiis peregrinorum ex jure Romanorum expendebamus, nam cum connubium daretur tan-

tum inter Romanos cives, idest inter eos, qui jus togæ, patriæ potestatis, factionis testamenti, & similia privilegia habebant, l. *sed si accepto, ff. de pure fisci, l. i. C. de hered. instit. §. i. de nupt.* idem cum peregrinis connubium non dabatur; non tamen inde inferas, inter cives Romanos cum consanguineis connubium admitti; nam contrarium observatum fuisse latè probavi, licet hæc prohibitio non ita protraheretur ad gradum quintum, sextum, seu septimum, ut sacri Canones protraxerunt. Nec obstat augmentum deductum ex dictis Conciliis Epam. & Parisiensis, quorum interpretationem adduxi supra, cap. 1.

CAP V T VI.

Idem.

Quia circa. Et infra: Porro de nobili viro N. pro cujus dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsam b quinto consanguinitatis gradu continet, à Sede Apost. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet; cum tamen ante dispensationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat; & dissimulare d poteris ut remaneant in copula sic contracta: cum ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere.

NOTÆ.

a Idem.] In margine, aut ulla ex collectio- nibus non exprimitur cui rescribat Inno- centius; integram autem epistolam, & ejus in- scriptionem dedi in cap. quia circa, de bigam. ubi extat prior pars hujus textus: alia etiam extat in cap. quia circa, de privilegiis.

b Quinto.] Proceedit textus hic ante Concil. Lateran. relatum in cap. non debet, infra hoc ti- tulo.

c Dissimulare.] Quia in casu, quo persona laborat ignorantia invincibili, & prænotificur cerò moraliter non profuturæ ex monitione, si contingat casu nihil exaritari circa malitiam stas- sus, aut opetis sui, eamque malitiam non ver- gere in damnum commune, fas est dissimulare, ut probant textum hunc exponentes Sanchez de matr. lib. 2. disp. 38. n. 7. Theophil. tom. 16. in hete- rocl. spirit. sect. 3. puncto fin. fol. 389.

d Poteris.] Ex hoc textu probant Sanchez lib. 2. disp. 38. n. 12. Basil. lib. 8. c. 13. n. 7. Hurtado disp. 26. difficult. 2. n. 8. posse dispensare Episcopum post contractum matrimonium, quando dispensatio impetrata ob subreptionem fuit nulla. Sed con- traria sententia communis est.

COMMENTARIUM.

2.
DE DIS-
PENSA-
TIONE IN
GRADIBUS
PROHIBI-
TIS.

Cum inferior non possit dispensare in lege superioris, cap. cum inferior, 2. dist. 1. c. cum inferior, de majori. & obed. Clement. Romani, de elect. Romanus Pontifex non potest dispensare in impedimentis, quæ jure naturali dirimunt ma- trimonium, veluti in impedimentis erroris, metus gravis, ligaminis, impotentie, consanguinitatis in primo gradu lineæ rectæ, quia hæc omnia di- rimunt matrimonium ex jure divino naturali, in quo Pontifex, nec etiam urgente necessitate dis- pensare potest, cap. sum quidam 25. quest. 2. cap. propositus, de censur. prob. cap. ita quorundam, de lu- dalis, Sanchez cum aliis lib. 8. disp. 6. num. 10. de matrim. tamen aliqui apud eundem, & Lean-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

dum disput. 24. de matrim. q. 2. sentiant, posse Pontificem in aliquo casu dispensare in præfatis impedimentis: in aliis verò impedimentis, & gradibus cognationis dirimentibus tantum jure ecclesiastico, Pontifex dispensare valet ex ju- ris causis, cap. statuta, cap. omnia 25. quest. 1. probant latè Diana tom. 8. tractat. 1. resol. 35. Morla in empor. tit. 1. quest. 2. Fragoso part. 2. de regim. Christ. Reip. lib. 1. disput. 1. §. 9. Leander de ma- trim. disput. 23. quest. 6. Petrus Greg. lib. 3. par- tit. 21. cap. 12. & exemplis illustrat Rousselleus lib. 1. histor. Pontific. jurisdict. cap. 5. num. 12. Vt etiam iure civili attento Princeps in incestis & in iustis nuptiis dispensabat, l. si Senatori, ff. de ritu nupt. l. ult. Cod. de incestis nupt. l. unic. Cod. Theodof. si nuptia ex rescripto: notavit Cujac. ad eundem tit. Cod. quod & apud Gethos observatum fuisse constat ex Cassiodoro lib. 7. formula penult. Olim tamen plures Theologi, & juri- stæ non contemnendæ autoritatis censuerunt, in gradibus prohibitis lege veteri expressis in capi- te 18. & 20. Levit. Pontificem dispensare non posse, ut docuerunt plures congesti à Thom. Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 527. numero 5. Sylvester verbo Papa, num. 27. Ægidius Bellam- mer. consil. 28. Hieronym. Gratus vol. 2. consil. 1. Gozadinus consil. 15. Parisius consil. 98. per totum, Mantua consil. 121. Thom. Vvaldensis 2. tom. c. 134. & novissimè ex Iurisperitis Arnoldus Vinius lib. 2. select. cap. 15. Gentil. lib. 5. de nupt. cap. 5. Theodor. in armament. cap. 6. num. 7. Cujac. in cap. su. de divoritiis. Hodie tamen id asserere con- tra praxim Ecclesiæ, & dispositionem Tridenti- nis sess. 24. de matrim. cap. 3. & communem Do- ctorum sententiam, apertus error esset, ut ani- madvertunt Sanchez dista disput. 527. num. 6. Bar- bosa in cap. literas 13. num. 21. de restit. spol. quia præcepta legis veteris, quæ fuerunt judicialia, cessarunt per mortem Christi, ut probavi in cap. translatò, de consil. naturalia verò, seu moralia, du- plicis ordinis erant; priora, quæ intrinsecò ex se malum prohibebant, & hæc etiam non fuscitata in lege gratiæ, aut sacris canonibus

R obli

obligant; quia similes res omni tempore improbe sunt, nec aliqui circumstantiâ possunt hominari, ut mentiri, matrimonium contrahere in primo gradu lineæ rectæ. Præcepta verò naturalia secundum generis, seu ordinis, quæ aliquâ circumstantiâ occurrente cessare possunt, quia deest malitia, ut occidere, quia homicidium ob defensionem, aut publicâ auctoritate factum, peccatum non est, & contrahere matrimonium in gradibus prohibitis, non obligat ut præcepta legis veteris, nisi fuerint robotata in lege gratiæ, aut per sacros canones. Unde cum in matrimonium in gradibus proximo cohærentioris telatis non sint prohibita lege gratiæ, sed tantum per Ecclesiâ, potest Summus Pontifex, qui suprà jus positivum est, in omnibus his gradibus dispensare, ut docent Cajetanus in *dist. cap. 18. Levit. Bellarm. tom. 2. de sacram. lib. 1. de matrim. cap. 27. Sanchez d. disp. 52. num. 7. Fragofo d. 6. 10. numero 191. P. Gieg. in cap. juvenis, num. 49. de de spons. & dicimus latè in cap. fin. de divor. Nec obstat textus in cap. literas, de rescript. sp. quos interpretationem dedi superiori commentario. Unde credo hodie servari posse conditionem à testatore appositam in majoratu, vel legato, ut successores ducant in uxorem consanguineam in secundo gradu, siue explicet prævia Pontificis dispensatione, siue id taceat; quia hoc semper intelligitur, & testatoris verba intelligenda sunt secundum jus commune. Videntur sumi Molina lib. 2. de primis, capite 13. à numero 4. Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 5. à num. 25. Etiam Episcopus potest dispensare in his impedimentis duplici in casu. Primum quando matrimonium contractum est bona fide, saltem omnis, in facie Ecclesiæ, & impedimentum est occultum, nec sine scandalò potest fieri separatio, nec facit Pontifex adici valet ob ultimam conjugum paupertatem, vel loci distantiam. Sanchez lib. 2. disp. 8. cap. 13. Petreæ red. tract. disp. 44. sect. 2. sed etiam potest Episcopus dispensare ante matrimonium contractum, quando urget gravis necessitas, ut si quis moti proximus vellet ducere feminam, quam violavit, aut ex qua filios suscepit, & vult eos legitime per subsequens matrimonium; vel si uxor sint parata omnia ad ad nuptias, & femina factor manè impedimentum, ex quo timeri valet periculum vitæ, aut honoris: ita Sanchez d. disp. 40. num. 7. Basil. lib. 8. cap. 13. Martinon d. disp. 77. sect. 2. num. 8. Martinus à S. Joseph lib. 2. tract. 2. de matrim. num. 7. Leander tract. 9. disp. 24. §. 9. Amicus eod. tract. disp. 9. num. 44.*

3. Dixi tamen iustam causam in dispensatione requiri, quia generaliter in omni dispensatione causa debetatur, cap. non est, de voto, cap. quod, cap. necessaria, 1. quæst. 7. l. relegati, de penis. Si autem hoc causa concedatur à superiote, valet, licet peccet qui eam concessit, argumento expitis *penarabilis, §. si quis, de sentent. excomm. lib. 6. Basil. lib. 8. de matrim. cap. 14.* & generaliter in omnibus dispensationibus probat P. Matcha lib. 3. concordia, cap. 15. in specie Sanchez lib. 8. disp. 17. num. 24. Granados contrav. 7. tract. 3. part. 2. disp. 7. sect. 3. Petreæ disp. 45. sect. 2. Diana part. 8. tract. 3. rescript. 40. Causæ autem ex quibus in Romana Curia peti solent dispensatio, sequentes sunt, magnæ liti compositio, gravis scandalii evitatio, inæqualitas matrimonii ob loci angustiam, defectus doci competentis, ut si uxor inveniente non potest sponsum sibi dignum, nisi ex ipsa consanguinitate; coeser-

vatio illustis familiæ, servitio in obsequium Ecclesiæ facta, copula habita cum consanguinea bonâ fide, id est ignorando esse talem, magna pecunie quantitas erogata ad expeditionem contra Infideles, ut refertur Trulloeb de *marim. cap. 10. dub. 2. Sanchez lib. 8. disp. 19. Petreæ disp. 45. sect. 5. num. 9. Barbosa in d. cap. 5. Concilii. Ex his causis quædam sunt finales, quædam impulsivæ; finalis est, quæ si non existeret, Pontifex minime dispenseret: impulsiva est, quæ tantum impellit, ut facilius concedatur; unde taciturnitas causæ finalis reddit dispensationem subreptitiam nullam; taciturnitas verò, aut expressio falsæ causæ impulsivæ, non ita reddit dispensationem, cap. postulat, c. super literis, de rescript. Barbosa *voto 17. Sanchez lib. 8. de marim. disp. 21. Covar. lib. 1. varior. cap. 20. num. 5. Diana p. 8. tract. 3. rescript. 61.* Unde cum in præsentis specie quæretur, an dispensatio in gradu prohibito impetrata nulla esset, ex eo quod nectatur esset Pontifici prolem inier ipsos contrahentes suscepit esse, cum tempore dispensationis jam filia communis decessisset, & ita falsâ videbatur narrativa, & per consequens dispensatio subreptitia, & nullius valoris, adhuc Iamoc. I I. deesse videtur sustinendum esse tale matrimonium; quod Pontificis responsum exposui in cap. super 20. de rescriptis: si autem plures causæ fuerint in supplicatione, quarum quædam veræ sunt, quædam verò falsæ, siquidem omnes concipiunt unam causam finalem, non est valida dispensatio, quia deficit causa finalis; in autem inter eas aliqua sit vera, & totalis causâ finalis, valet dispensatio, quia ita se habent, atque si disjunctivæ forent; quocausa sufficit unam esse veram, cap. inter 4. de rescriptis, unde si in supplicatione dicatur intercessisse copulam, & infamiam feminæ consanguineam, valet dispensatio, quamvis copula falsò allegetur, quia iactura famæ est causa adæquata ad dispensandum. Ita docet Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 22. num. 45. Amicus *tom. 5. disp. 6. sect. 8. m. 150. Diana p. 8. tract. 3. rescript. 65.* Alia autem dubia, quæ circa huiusmodi litteras dispensationis in gradibus prohibitis evenire solent, resolvunt Diana p. 8. tract. 4. de disp. per totum, P. Mendo in *Bullam, disp. 37. cap. 9. Leander de marim. d. disp. 23.**

4. In hac dispensatione ad matrimonium contrahendum necessitatis exprimi debent omnia impedimenta, quibus contrahentes impediuntur illud contrahere, ut si quis impediatur affinitate, cognatione, & voto, quia quodlibet ex his impediens per se eget dispensatione, non tamen desideratur, ut simul exprimantur in una impetitione, sed sufficit, ut cum dispensationem vol quis petit, ejus faciat mentionem, & sic de aliis. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 23. Villalobos *tom. 1. summa, tract. 14. disp. 27. num. 1. Leander de marim. quæst. 35. disp. 24. Salas de legibus disp. 20. sect. 15. numero 122. Castro Palao tom. 1. tract. 3. disp. 6. puncto 16. §. 4. num. 13. Diana part. 10. tract. 12. rescript. 44.* immò et si contingat contrahentes esse conjunctos diversis gradibus consanguinitatis, omnes debent exprimi, quia licet in specio unicum hoc impedimentum, tamen est realiter distinctum. Trullench de *mar. cap. 9. dub. 4.* debet etiam exprimi gradus, & ejus lineæ sit, & si sit inæqualis, veluti si alter distet ab alio in secundo, alter in tertio; licet attento jure communi sufficiat remotiorum explicare, cap. fin. hoc tit. ex *travagani. Nuper, red. in. inter communes*; hodie tamen ex motu proprio Pii V. edito anno 1569. incipit

4.
DE PLURI
BUS CAU
SIS RE
PENSATIS

3.
IN CAU
SIS RE
PENSATIS

incipit, *Sanctissimus*, si unus distet ab stipite in primo gradu, & alter in tertio, debet exprimi propinquior: si autem sit in secundo, non est necessarium, quamvis postea peti debeant littere declaratorie, de quibus Trullench *d. dub. 4. Barb. vers. 3.* Sed si impedimentum sit cognationis spiritualis, debet explicari, an inter contrahentes debeat filiation. Basilus *de matrim. lib. 3. cap. 17. §. 5.* quem sequitur Leander *d. q. 41.* Et si impedimentum sit publicæ honestatis, oportet exprimere, an proveniat ex matrimonio rato, an ex sponsalibus. Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 24. n. 16.* Et si concurrant impedimenta affinitatis, & publicæ honestatis, & explicetur affinitas ex copula licita proveniens intra tertium, aut quartum gradum, non est necesse explicare impedimentum publicæ honestatis. Leander *d. q. 44.* Et si petens dispensationem erret in gradu, distinguendum est inter casum in quo dixit in tertio distare, cum deberet dicere in secundo, & tunc non valet dispensatio: si autem posuit secundum, cum deberet dicere tertium, dispensatio sustinetur, quia in propinquiori inest remotior, argumens legis *dicit 37. §. si plures, ff. de rescriptis.* Aliqua etiam sunt, quæ etiam omittantur, aut in eis excusetur, non videntur dispensationem, ut si dispensatio petita jam fuit ab ipsa Pontifice, vel ab alio, nec enim necessarium est, in secunda petitione primæ denegationis mentionem facere. Basil. *d. cap. 17. §. 1.* Deinde imponi potest, quod affinitas multiplicata est ex copula successiva, Leander *d. q. 3. 8.* Etiam vitium in nomine imperantia dispensationem non vitiat, veluti si pro Joanne Petras ponatur, pro Maria Antonia, quia cum de corpore constat, error in nomine non vitiat alium, *§. si quis in nomine, Instit. de legat. Idem* dicendum est si erretur in diocesi eius, cum quo dispensatur, ut si dicatur esse diocesis Abulenensis, cum sit Segobicensis, Monera *de commut. cap. 12. conclus. 9.* Leander *supra, q. 47.* etiam non obstat, si stylus Cæsar, dum substantialia dispensationis non omittantur. Villalobos *tom. 1. summa,*

tract. 2. diffinit. 43. Non tamen levis difficultas datur circa copulam habitam inter consanguineos, an videlicet si recitetur in petitione, dispensatio ea valeat? Affirmans quidam DD. congeit à Leandro *supra, q. 37. Barb. vers. 83. n. 10.* Sed rectius negant alii ab eo relati, quos sequuntur Trullench *de matrim. cap. 10. dub. 5. Diana tom. 10. tract. 1. res. 44.* Hæratio *disp. 16 diffinit. 5. M. Peres de matrim. disp. 46. sect. 6.* nam copula per se non producit impedimentum, quod cgeat dispensationem, immò facilitate reddidit Pontificem ad dispensandum: ergo necessarium non debet esse: immò et si contrahentes copulam habeant, or facilitate dispensationem impetrare possunt absque vitio subreptionis, possunt eam tacere. Diana *d. res. 44.* Deinde etiam Pontifex jubet Episcopo, vel ejus Vicario, ut dispense cum certis personis, dummodo copula non intercesserit, si dispensatio sit pro foro externo, & copula sit ocularis, valet dispensatio, si verò pro foro conscientie: Pontifex commiserit dispensationem sub prædicta clausula, & copula præcesserit, dispensatio non sustinetur, quia facultas dispensandi delegata est sub illa conditione, videlicet si copula non intercesserit: docent Trullench, & Basilus *ibi supra:* nactario autem causæ expressæ in ipsa petitione debet esse vera tempore, quo Papa dispensat, licet vera non sit tempore, quo dispensatio postulat: nam clausula in litteris Apostolicis usitata (Si preces veritate nectatur) tunc verificatur, cum dispensatio conceditur, *cap. si in tempore, de rescriptis, lib. 6.* Sed si dispensatio committatur Episcopo, debet verificari causa tempore quo eam Episcopus exequitur, ut resoluit Trullench *d. cap. 9. dub. 6.* Prosequuntur alia de his dispensationibus Barb. *de personis Episcopis, alleg. 36. §. 37.* Solorzano *de jure Indiarum, lib. 1. tom. 1. cap. 18.* Diana *p. 8. tract. 4. res. 25.* cum sequentibus, Trullench in *Bullam, lib. 1. §. 4. dubio. 1.* P. Mendo *sed. tract. disp. 37. cap. 9.* Leander *de matrim. disp. 34. per totam.*

C A P V T VII.

Idem.

Tva nos duxit fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis, cum de superioribus nihil noverint, vel audierint, incipere computare. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum conjugum multum favoris obineat, testes hi, qui ad divortium celebrandum inducti sunt, consanguinitatis computant gradus, à stipite debent incipere, idest à parentibus, vel germanis: & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel equipollentibus indicis designando personas: præsertim cum sæpius testimonium perhibeant de hoc auditu, quod quia minus est validum, non est in articulo hujusmodi nimium laxanda facultas, cum quæ ratione computationem inciperent à secunda, eadem ratione ab ulterioribus inchoarent.

NOTÆ

COMMENTARIUM.

a *Idem.* Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* integram tamen litteram cum vera inscriptione retuli in cap. *tus 26. de spons.*
b *De auditu.* Quatenus testes de auditu probeant, exposui in cap. *præterea, de testibus.*

Consanguinitatem cognosci, & computari speculincas & gradus, supra probavi in cap. 5. & gradus computandos esse à communi stipite, ibi exposui: in præfati tantum proponitur, rebus deponentes de consanguinitate ad divortium faciendum, vel impediendum matrimonium, debere clarè, & distinctè deponere, recensendo gradum, in quo repetiuntur, sponsi, computatio-

nem faciendo à communi dispice, juxta tradita in d. cap. 5. ita ut singulos gradus proprius nominibus cognatorum, vel æquipollentibus referat: quod etiam docetur in cap. series, cap. lices 47. de testibus, cap. 1. hoc tit. in 4. collect. c. 2. de sabbato suscepta, in 1. collect. Exemplis illustrat Cujas. in presenti; nam quando requiritur specialis consanguinitas probatio, necesse est, quod quilibet gradus sigillatim ostendatur, ut probant Mascardes de probat. conclus. 410. à n. 8. Pacianus eod. tract. cap. 12. à num. 44. Garcia de benef. 7. p. cap. 15. num. 28. Cevallos 3. tom. 9. 749.

num. 48. Et probatio obscura non prodest, ubi specifica desideratur, l. 4. tit. 2. part. 2. quia debet necessariò concludere, ex l. non hoc, ff. unde cognati. Plura Valeozuela consil. 92. num. 216. Escobar de paritate, 2. part. art. 2. quasi. 4. ex n. 98. unde cum in presenti casu specificis graduum probatio desideretur, ut cognoscatur, an contrahentes sint iuxta gradus prohibitos, vel non, debet specifica probatio fieri per testes, quæ olim difficilior erat, cum prohibitio extendebatur ad septimum gradum; hodie verò facilis est, cum tantum usque ad quartum potestatur.

CAPUT VIII.

Idem^a in Concil. Later.

Non debet à reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas idem exposcunt: quoniam ipse Deus ex iis, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi vix non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: cum cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilii revocantes, præfenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cætero liberè & copulenter: prohibitio quoque copulæ conjugalis quantum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius verò numerus benè congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier; nec mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt & humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugaliscopulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nullà longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporis non minuat peccatum, sed augeat; tantoque sint graviora crimina, quanto diuturniora infelices animas detinent alligatas.

NOTE.

1. ^a **L**itteram.] Generali videlicet, celebrato sub Innoc. III. cap. 50. & in cap. 3. hoc tit. in 4. collect. reperitur textus hic. Io eo autem contrahitur, restringiturque prohibitio cocontracti matrimonium inter consanguineos usque ad quartum gradum tantum, eum olim prohibitio hæc protraheretur usque ad septimum, ut probavi in c. 5. hoc tit. Et si dicas antiquos Ecclesiæ PP. in hac ouptiarum prohibitionem gradus cognationis numerasse habitâ ratione computationis civilis, non canonicæ, ideoque valde levem fuisse præfentem abrogationem, vel nulla ratione necessariam, ut exilimant Polyd. Vergil. de inventionem rer. lib. 5. c. 4. Cujas. in præfenti. Respondeo cum Covarr. in 4. 2. p. 5. 6. cap. 6. m. 1. verius esse, xvo Fabiani, Julii, & aliorum Pontificum in nuptiis cocontracti computationem canonicam fieri superâ relatam in d. cap. 5. & quæ hodie observatur: unde in præfenti constitutione abrogatam fuisse hæc prohibitioem in tribus gradibus, apertè probatur in cap. 3. in princip. de clandest. despons. cap. lices 47. de testibus: & ita nec superflua, nec propterea inutilis præfentis constitutio iudicari debet. Circa affinitatis etiam genera, & ejus gradus, in præfenti textu restricta est prohibitio, abrogatuoque jux antiquo, ut probat

vi superâ in cap. 1. hoc tit. ult.

b **Reprehensibile.**] Immo laudabile debet judicari, cap. sciendum, 29. dist. 1. l. unie. 5. ut lex, C. de caduc. vel. quia ut ait Iustinianus in authent. de non alien. cap. 2. in princip. Quid enim stabile, & ita immutabile, ut nullam patiar mutationem, cum omnis mifer status sub perpetuo motu consistat. Facit Claudianus ibi:

— Præcæque reserunt
Cantem leges, transcenduntque vetusta,
Acceduntque nova.

Vnde pro varietate temporum statuta mutantur humana, ut pluribus exemplis docemur in cap. recurat 32. q. 4. cap. 1. & per tot. dist. 31. cap. fraternitatis, cap. vidua, 34. dist. Clement. 1. de iudiciis, Probant P. Gregori. lib. 47. synagoga. cap. 31. & lib. 10. de Rep. cap. 5. Comanus lib. 1. comment. cap. 2. num. 5. Valteius in princip. dist. de iustis. num. 5. Osualdus lib. 1. comment. cap. 12. litt. B. Gregorius Lopez in l. 1. tit. 1. part. 1. Contrarius in l. 1. de iustis. & per. num. 7. Castilho lib. 2. part. lib. cap. 10. num. 35. Facit Cassiodorus lib. 1. var. epist. 25. Solorzano tomo 1. de pœr. Indiar. cap. 16. num. 93. aliis enim leges perpetuæ esse debent, & non facile mutandæ, quia ut aitbat Natalia Comes lib. 27. historia, ibi: Cum lex sit unicam fundamentum Reipublicarum, turpe est, & periculose in Regno delirare, abstrahereque more verò hoc,

huc, modò illuc sustinere, aut sapienter tanquam ab inferis mortuam legem per præconem revocare frequentibus promissionibus: sed convenit legem ab initio ante promissionem diligenter consideratam, max. fieri civibus consensualem, non minus in animis & consensu civium, quam in libris publicis stabilitam. Est enim clarissimum male insinua civitatis iudicium, si leges sæpe repetantur: quod coram non fieret, si à sapientibus lata essent priores, ac semel lata iuberentur: ut convenit, servari. Illustrat Solorzamus emb. 66.

hæc ratio, immò potius physica, ut S. Thomas ostendit in 4. dist. 40. q. 1. art. 4. quia enim homo ex quatuor elementis constat, colligitur admodum probabiliter, in quarto gradu penitus deficere vim illam sanguinis, quæ à primo itipie trahitur. Io. permixtionem enim sanguinis à patre accepti cum alio extraneo; quæ sit in generatione, id quod est subtilissimum, nimirum vis ignea, confunditur, & perit; secundò vis æthereo aqua, quarto terra: quare in quarta generatione totus ille sanguis pereire creditur, ut docet Bellarmin. tom. 2. lib. 1. de matrim. cap. 29. Nec novum est rationes, quas præbent Consulti & Legislatores, penitus alienæ videantur, & minus adæquate, ut in l. eo quid 10. C. si certum petatur, l. hered. 65. l. pecunia 178. de V.S. lult. de officio præcur. Casar. l. 1. §. idemque, de verum perm. leg. si Titius 48. in princip. de fideiuss. l. extraneo 46. de usufructu, leg. uxorem 41. §. codicillis, de legat. 3. l. it qui 18. ff. qui testam. leg. si servus 27. §. 1. ad leg. Aquil. l. quod 10. ff. de iure codicil. l. si idem 7. Cod. cod. est, quas notantur Fortescius lib. 3. rer. quæst. c. 23. Cujac. §. ad Affric. in l. qui usufructum 36. §. 1. de usufructu. & lib. 17. observ. c. 15. Anaya lib. 3. observ. cap. 1. §. 4. num. 42. Valent. tom. 1. illust. tract. 4. cap. 3. n. 5. Immo & Scriptores sacre Pagine nonnunquam rationes tantum probabilis, non verò efficaces, adducere probat Basil. Le glon. §. 3. expos. per totam.

C A P V T IX.

* Gregorius IX.

VIr qui à stipite quarto gradu; & mulier, quæ ex alio latere distat quinto secundum regulam approbatam, quæ dicitur: Quoto gradu remotior differt à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendenti ex eodem licet possunt matrimonialiter copulari.

NOTA.

* **G**regorius IX. Qui præsentem constitutionem fecit, et exponeret decisionem totos in cap. quia 4. hoc titulo, ubi commentarium dedit.

TITVLVS XV.

De frigidis, & maleficiatis, & impotentia coëundi.

C A P V T I.

Ex * Burchardo lib. 18.

ACCIPISTI mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per annum: & nunc primùm dixisti te esse frigide naturæ: ita ut non potuisses coire cum illa, nec eum aliqua alia: & si illa, quæ uxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, si probari potest per verum iudicium ita esse, ut dicatis, separari potestis, eâ tamen ratione, ut si tu post acceperis, reus perjurii dijudicetur, & iterum post peractam penitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem, si prior post annum, aut dimidium ad Episcopum, aut ad eius e missum proclamaverit, & dicat, quod non cognovisses eam, & negat aliquam commixtionem inter vos esse, tu autem affirmas, quod uxor tua sit, tibi credendum est, eo quod vir caput est mulieris: quia si pro-

clamare voluerit, cur tamdiu tacuit? Citò enim, & in parvo tempore scire mulier poterit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate, post mensem, aut postremum si post duos ad Episcopum, aut ad ejus missum proclamaverit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi; sed vir, quem accepi, frigidè naturæ est, & non potest ea facere, propterque illum accepi; si probari potest per rectum judicium, separari potestis, & illa si vult, d. nubat in Domino.

NOTÆ.

1. ^a *Probari.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 1.* & reperitur textus in Decreto Burchardi lib. 19 *sub tit. de diffidulo conjugii.* Totum illum librum Burchardus ex diversis penitentialibus, Romano videlicet, Bedæ, & Rabani, & ex diversis sententiis Sanctorum composuit pro medela peccantium, de quo Decreto, & ejus antiquitate egi in apparatu ad hæc commentaria.

2. ^b *Verum judicium.*] Quod justum dicitur in *cap. quod autem, 33. q. 1. c. 5. hoc tit.* quia verum pro iusto, & contra justum pro vero, pronisicue à Latinis Authoribus usurpari notavit Bodeus

ad l. 3. ff. *pro facie*, & illustravit Radulphus Focnet. lib. 1. *rer. quid. c. 19.* unde in l. ult. ff. *de jure delict.* verus filius pro iusto & legitimo ponitur, ut ibi notavit Accurs. & in l. 2. C. *de rescind. vendit.* verum pretium, & justum, pro eodem accipi notavit Guillelm. Forner. lib. 2. *sest. c. 19.* & mariti dolor ob uxoris adulterium, qui iustus dicitur in l. si adulterium 28. §. *Imperator ff. ad leg. Jul. de adult.* verus appellatur in l. quomodo 30. C. *ord.*

^c *Missum.*] Missus quis sit, exposui in *cap. 1. de immunit. Eccles.*
^d *Nubat in Domino.*] Verba sunt Pauli Apostoli in epistola 1. ad Corinth. quæ refert Gratianus in princip. 33. q. 1. & exponimus in *cap. 1. de secund. nups.*

CAPUT II.

Idem ^a *Albaniensi Episcopo.*

Quod Sedem Apostolicam consulis super iis, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus, & acceptum, & tua exinde fraternitas non parum commendanda videtur. Ex tua quidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupsit, ignorans quod propter utriusque ^b inguinis rupturam genitalia ejus essent ^c abscessa, nec ab eo cognita fuisset: qui uniusque modò factus leprosus, se pariter, & sua reddidit domui infirmorum. Mulier verò ad domum paternam reversa, sicut juvenis, alii viro nubere desiderat, & conjugali affectu conjungi. Verùm licet Ecclesia Romana non consueverit propter naturalem ^d frigiditatem, nec propter alia maleficia legitime conjunctos dividere: si tamen ^e consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesiæ habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur, nos patienter tolerabimus, si secundum illam consuetudinem eidem mulieri, cui volueris, nubendi in Domino concesseris facultatem; sicut enim ^f puer, quia non potest reddere debitum, non est aptus conjugio; sic quoque qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

NOTÆ.

1. ^a *Albaniensi.*] Etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* sed legendum est *Ambianensi*, ut habetur in *cap. ad hac 15. de decim. cap. sent. de regul. cap. parvi, de divor.* ubi extant alie partes hujus textus.

2. ^b *Inguinis.*] Inguina ab anatomicis propriè dicuntur partes illæ corporis concavæ, publi utrimque vicinæ, vulgò *ingles*: plerumque tamen accipiuntur pro ipsius pudendis, tam femininarum, quam virorum, ut ex Horatio & Virgilio probat Ambrosius Calep. verbo *Inguina.*

- ^c *Abscessa.*] Dum matrimonium contraxit, non potest.

3. ^d *Frigiditatem, nec propter alia maleficia.*]

Quæ superveniunt post matrimonium celebratum, licet adhuc ratum; nam si præcederent impedimenta perpetua, matrimonium ab initio illud nullum esset, ut infra dicemus.

^e *Consuetudo.* Eum verò Gallie morem repetere possumus ex lib. 6. *capital. Caroli, cap. 91.* ibi: *Si vir & mulier junxerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro, non posse nubere cum eo, si paterit probare quod verum sit, accipiat alium, eo quod juxta Apostolum, non potuit illi reddere debitum.* Eandem Caroli constitutionem scripsit ad litteram Fulbertus Carnotensis episc. 48. Quæ enim consuetudo nova impedimenta matrimonii inducere possit, ut antiqua tollere, exposui in *c. 1. de sponsal. & in cap. 5. de consanguin. & affin.*

^f *Puer.*] Ut probavi in *c. 1. de despons. impub.*

CAPUT III.

^a *Idem.*

EX litteris tuis accepimus, quod quidam quindecim annorum, vel eo amplius, quandam tredecim annorum duxit in uxorem: verùm cum debitum reddere deberet,

Tit. XV. De Frigidis, & Maleficiatis. 199

& b non posset, mulier tam gravem contraxit infirmitatem, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus ita sit impeditum, quod viro non valeat commisceri. Sed qua nobis dubium est, an pro culpa viri infirmitas advenerit, super hoc plenum, vel certum dare responsum non valeamus. Quod si tibi constiterit, quod illud vitium à natura contraxerit, nec ope Medicorum poterit juvari, viro aliam accipiendi liberam tribas facultatem: si verò ex culpa viri hoc provenit, licet non sit e tutum indulgeri ei, u aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poteris sustinere, quia tutius est unam tantam uxorem habere, quam cum multis peccare.

NOTÆ.

1. **I**dem.] In secunda collectione, sub hoc tit. cap. 1. legitur Alex. III. nullibi tamen capitulatur cui rescribat Pontifex.
2. **b** Et non posset.] Et ita impedimentum illud totum præcelleret ipsum matrimonium, aliis si equaretur, non intaret illud, ut infra dicemus.
3. **c** Tutum indulgeri.] Ex cap. litterar. 4. hoc tit. ubi in 1. collect. ubi Clemens III. Verulano Episcopo ita scribit: *Litteras tuas recepimus, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lator presertim quandam feminam, jam elapso quinquennio, sibi matrimonium copulasset, & secum per tres menses in eodem lecto dormisset, maleficio suo creditur impeditus, quod cognoscere illum nequit. Super quo Sedes Apostolica litteras recepit, in quibus continebatur, quod de Romana Ecclesia consuetudine non erat talium matrimonium separandum: unde convocatis eis ad tuam presentiam, cum viderent separationem, compulsi eis ad habitationem redire commanere: & licet postmodum in eadem domo, & lecto fuissent, & homo multum verbum, sicut tibi constitit, eidem feminam contulisset; ei tamen non potuit carnaliter commisceri: propter quod tu timentis ne idem vir homicidii reum tum incurras, quid in hoc casu esset agendum, nos consulere voluisti. Quocirca d. s. p. A. f. m. quia memoratis occasionebus non dimittas quin prædictos virum & uxorem per consensum ecclesiasticum infirmum habitare compellas.*

C A P V T IV.

Lucius III.

Consultationi tuæ, quæ nos consuluisti, utrum feminæ clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere, & si contraxerint, utrum debeat rescindi, taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus matrimonium contrahat, & quanvis de hujusmodi expressum canonem non habeamus; sacrosancta tamen Romana Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quæ non possunt haberi tanquam uxores, habeantur tanquam sorores. Verumtamen talibus artificio aliquando consuevit succurri, ut valeant aptè reddere debitum, & accipere.

NOTÆ.

1. **L**ucius III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 3. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. In præfati decidit illa satis vexata questio, utrum videlicet inter impotentes ad coeundum, matrimonium scienter contractum sustineatur, quam adeo diffusè & doctè disputant Vasquez 3. parte, disp. 125. cap. 7. Martin. Petex disp. 37. sect. 4. Basil. Legion. in 99. quælib. quæst. 3. scholast. & lib. 7. de matrim. cap. 56. cum frequenter, & post eos Hurtadæm, 2. de resid. resolut. 2. §. 6. ut supradictum

consuetum commentarium hujus textus ex eis transferre. Illud tantum obiter, sententiam Basilii, videlicet tale matrimonium contractum inter impotentes, sine relatione ad copulam, valere, probari ex requisitis §. 9. 2. cap. laudabilem, hoc tit. cap. 2. hoc tit. in 1. collect. ubi Alex. III. ita ait: *Super eo verò quod de illo nobis significasti, qui cum procreare vellet filios, uxori suæ tanquam carnis debitum reddidit, vel reddere potuit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod diversa sunt inde decreta, & diversa sententia: sed consuetudo est Romanæ Ecclesiæ in similibus taliter tenere, quod si non potest tam facile uxorem habere, ipsam habere sicut sororem.*

C A P V T V.

Cælestinus III.

Laudabilem, &c. Et infra: Sollicitè quoque ad ultimum requisisti, quorum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, in qua si defecerint, separantur. Nos verò quanvis in antiquis, tam à canonibus, quam à legibus super hoc diversa tempora concedantur; id tamen in præfati consultatione sentimus, ut si naturaliter frigidus non potest illà, quam duxit, uti pro conjuge, à tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, usque ad triennium secundum aubænticum legale cohabitent, quo elapso si nec tunc cohabitare valuerint,

rint, & juxta decretum e Gregorii mulier f per justum judicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, sepentur. Quod si ambo consentiunt simul esse, vir eam, etsi non ut uxorem, ed saltem ut sororem habeat. At verò si quod nunquam se invicem cognoverint, anto fatentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinæ defuerint) tactis sacrosanctis Evangelii uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc videtur quod valeant ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc ii, qui juraverant, rei perjurii teneantur, & peractâ pœnitentiâ cogantur ad priora connubia redire.

NOTÆ.

1. **a** *Feius III.* Ita etiam legitur in secunda collectione *sub hoc tit. cap. 3.* nullibi tamen exprimitur cui describat Pontifex. Alias hujus decretalis partes dedit in *cap. 1. de except.* & ejus principium extat in *cap. laudabilem, de cognat. spirit. in eadem collect.*

b *Canonicus.* *Cap. si quis acceperit 33. quest. 2. cap. 1. hoc tit.*

2. **c** *Legibus.* *L. in causis, C. de repudiis, Novel. 22. Justin. §. per occasionem.* Cum enim jure civili attentio, ob sterilitatem matrimonium solveretur, l. virricus, ff. de donat. inter, impotentia per biennium cognoscerebatur, l. penult. C. de repud. quod tempus postea ad triennium protrahum fuit, *Novel. 22. Justin.* Apud Catholicos verò ea causa sufficiens non est ad solvendum matrimonium, cum ejus validitati sterilitas non obstat, ut probantur post D. Thomam in 4. distinct. 34. quest. unic. art. 1. P. Barb. in leg. 1. ff. solut. matrim. part. 1. num. 98. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 92. à num. 24. Gutierrez de matrim. cap. 112. num. 16. nam steriles in congressu maritali semen effundentes sunt reverà una caro, quamvis illud semen generationi aptum non sit, non tam ex natura sua, quam ratione subiecti, & ex speciali illius temperamento. Sanchez ubi *suprà*, num. 9. Gutierrez de cap. 112. num. 8. & lib. 1. canonic. cap. 16. num. 16. Esi enim ad tempus mulier fuerit sterilis, tamen sepiusmè voris correspondet eventus, quod docent exempla facta Rebecce, *Genes. 25. vers. 21.* Saræ *Genes. 11. vers. 30.* Rachel *Genes. 30. vers. 5.* uxoris Manve *judic. cap. 13. vers. 2.* Annæ lib. 1. Samuelis, *cap. 1. vers. 2.* Elizabeth *Luca cap. 1. nec in potestate agriculturalum est, ut fundus diligentissimè ab iis confitus fructus semper ferat, quia ut ait Tibullus lib. 2. eleg. ult.*

*Spes alit agricolæ, spes sulcis credit arvis
Semina, qua magno favore reddat ager.*
Interdum tamen, ut aiebat Ovidius *epist. 18.*

Fallitur augurio spes bona sape suo.

Non enim est nostri arbitri prolem suscipere, quia Deus effector rerum omnium sterilem habitare facit in domo. *Psal. 113. vers. ult.*

d *Authenticum legale.* In d. *Novel. 22. ex qua deducta est authentica Hodiæ, C. de repud.*

e *Gregorii secundi.* Relati in *cap. 1. 33. quest. 1.* & integra extat in *epist. 14.*

f *Justini judicium.* Quid sit justum judicium, expoiui in *cap. 1. hoc tit.*

COMMENTARIUM.

3.
CONCLU-
SIO TRA-
DITUR, ET
PROBA-
TUR.

EX hoc textu sequens deducitur disputanda assertio: Si de impotentia coeundi constat, statim matrimonium separatur, alias cohabitabit conjuges per triennium, & si cum septima manu propinquorum jurant carnalis copula adhesisse, & non pœnisse conjungi statim separantur. Probant eam tex-

tus in *cap. 1. 2. & 3. 33. quest. 1. cap. unic. 33. quest. 1. cap. quemadmodum, de jurejur. leg. in causis, Coda repud. Novel. 22. Justin. leg. 3. tit. 8. part. 4.* Fulbertus Carnotensis Episcopus *epist. 48.* ibi: De causa unde simplicitatem nostram consilere voluisti In 6. lib. capitul. 91. ita scriptum invenimus: Si vir & mulier conjunxerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro, non posse nubere cum eo, si poterit probare quod verum sit, accipiat alium eo quia juxta Apostolum non potuit illi reddere vir suus debitu. Illustrant ultra congegnos à Barbusa in presenti, & lib. 1. voto 2. Robertus lib. 4. rer. judic. cap. 10. Petrus Gregor. in *cap. 1. de sponsal. num. 40.* & lib. 2. partit. tit. 21. cap. 9. Vighel in *method. jur. Canonici, lib. 4. cap. 18. fol. 416.* Narbona de etate, anno 50. quest. 6. Torrealanca de jure spirit. lib. 2. cap. 15. sect. 4. Scortia in *select. epist. 143. theorema 369.* Petrus Herodius lib. 4. Pandect. tit. 16. cap. 5. Ioannes Sanchez in *select. disp. 56.* D. Ioannes de Latrea tom. 1. decis. disp. 3. Basilus lib. 7. de matrim. cap. 56. & 61. & quest. 5. sebolast. Amisens de jure connub. cap. 6. sect. 8. Christilneus tom. 1. decis. 338. Borelli. tom. 3. decis. tit. 1. num. 653. Germonius lib. 2. animadv. cap. 10. Hurado de *refid. tom. 2. resol. 7.* Paulus Zacchias *gg. medicol. gal. lib. 3. tit. 1. & lib. 9. tit. 3. & tit. 9. quest. 1.* Arnold. Corvinius in *aphorism. juris Pontificii, lib. 2. tit. 13.* Covat specialit. tract. de frigid. & malef. Diana p. 11. tract. 5. resol. 7. & 9. Franc. Leao tom. 2. decis. Valent. decis. 180. Canifus & Cuic. in *presenti.* Conclusionem hujus textus illustrant Samuel Petitus lib. 6. observ. cap. 6. Sperellus decis. 140.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem sic insurgo: Nuptias non concubitus, sed consensus facit, l. nuptias, ff. de reg. jur. & perpetuæ viæ consuetudo, live ut ait Quimilianus declarat. 368. Matrimonia sunt ab ipsa verum natura inventa: sic mares feminis junguntur, ut imbecillior sexui presidium, natura societatem sumat. Unde eos, qui nec seminare valent, nec membrum erigere, judicare solet Ecclesia, ut quas uxores habere non possunt, habeant ut sorores, ut probavi in *cap. consultationi, hoc tit.* quare charitas illa conjugalis, nec senio, nec frigiditate ulla minuitur, aut respicit. D. Augustinus lib. de bono conjugal. tom. 6. In bono, licet anoso conjugio, etsi maruerit ardor carnis inter masculum & feminam, viget tamen ardor charitatis inter maritum & uxorem. Neque liberorum procreatio spes, que huic libidini obediendi solet, causa esse potest, ut sanctissima matrimonii religio compos non evadat; nam ut ait idem Augustinus ubi proximè: *Manet vinculum nuptiarum, etiamsi proles, cujus causa initum est, manifesta celeritate non subsequatur.* Apud Tacitum lib. 4. annal. Agrippina sibi maritum à Tiberio exposcit, qui subveniret solitudini, inquit: daret maritum nubilem adhuc juveni sibi; nec aliud pro his, quam ex matrimonio solatium. Ergo sicut ipse coitus matrimonium non facit, ita nec ipsa frigiditas matrimonium dissolvit, ut

aiebat

4.
IMPLON-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

alioquin Quintilianus declarat. 2. 7. libi: Sicut enim, neque congressus citra hoc non efficitur uxorem, ita nec citra hoc nuptes.

Quia dubitanti ratione non obstante, vera est præterea astrictio, pro cuius expositione sciendum est, in præfenti titulo agi de impedimento matrimonii, quod provenit ex defectu corporali, quem triplicem fecerunt veteres compilatores, videlicet frigus, maleficiam, & impotentiam coeundi, cum præterea titulum concipiunt de frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi. In prima, & secunda compilatione frigiditas primò inspicienda est, quæ vel à natura, vel causa provenit; alios enim eunuchos natura, alios casus facit, cap. 1. §. 1. quæst. 5. probavi in cap. ex parte, de corpore viri. Natura dicitur eunuchus, qui ita frigidus sunt, ut operam copule dare non possint, cap. regulis, §. 3. quæst. 1. idque vel ex defectu ætatis provenit, ut pueri nondum puberes, juxta tradita supra in cap. 2. de decessu; imph, vel ex longeva ætate, ut senio confecti, qui frigidiores sunt, teste Aristoteli, lib. 5. de generatione, cap. 4. idem lex Jul. & Papia sexagenarios & quinquagenarios matrimonium contrahere prohibuit, quasi in ea ætate proles suscipiende spes esset adempta. Quod emendavit Imperator Justinus, in l. sanctimus, C. de nupt. Et Ecclesia senibus etiam decrepitis matrimonium permittit ad humanitatis, & imbecillitatis solatium, cap. nuptiarum, 2. quæst. 1. docent Covarr. de matrim. 2. part. cap. 8. §. 1. num. 10. Mantica, de conjest. lib. 11. tit. 13. Ducas regal. §. 30. lib. 1. Gail, lib. 3. pract. cap. 1. 41. num. 8. Matienzo in l. 10. tit. 7. lib. 3. recipit. Sed si ignorantes ætatis alterius conjugis matrimonium ad prolem suscipiendum contraherent, & ita essent senio confecti ut coire nequirent, matrimonium nullum est, nec expectatur transiendum ad cognoscendam frigiditatem, ut probat Narbona de ætate, anno 30. quæst. 6. plura de matrimonio seuum Antileus de jure eunuch. cap. 2. sect. 4. plures apud Palam disp. 4. de matrimonio l. 4. §. 1. 2. quæst. 1. qui ita ætate pleni sunt, frigidis, & invalidi ad copulam judicantur, Martialis lib. 11. epigr. 82.

Cum seu communem vocat Dydius Agellus, Et facit in medio stercora pœlithora. Viribus hic operi non est, hic nulli amari: Ergo sine effectu pariter uterque labor. Supplex illa rogat pro se, miserisque duobus: Hinc juvenem facies, hinc Cythæa virum. Vel ex defectu alicujus partis genitalium, ut eunuchi, quibus testiculi nulli sunt, qui matrimonium contrahere nequeant, ut declaravit Sixtus V. in constitutione edita anno 1587. quam referunt Basil. d. quæst. 5. schol. 1. Scortia in select. epist. 143. ibidem. §. 69. Palam supra, Sanchez lib. 7. disp. 92. num. 17. Valentia rem. 4. disp. 10. quæst. 5. art. 3. M. Perez de matrim. disp. 37. sect. 4. qui veterum Doctorem varias sententias circa hæc matrimonia eunuchorum jam sopitas prædicta constitutione esse referant: circa eos verò eunuchos, quibus testes avuls non sunt, sed potius intra corpus reconditi, & ita non servant proprium locum, videndi sunt Basil. d. lib. 7. de matrim. cap. 68. num. 3. Leonard de Sacramenti. tom. 2. tract. 9. disp. 1. 1. quæst. 16. Diana p. 2. tract. miscel. fol. 105. qui affirmativè resolvunt, eos posse matrimonium contrahere. Similiter prædicta constitutione Sixti V. declaratum est, nullum esse matrimonium spudonum, quod jure civili subsistebatur, quia licet prolem suscipere nequeant, tamen veneri solent, l. si vir de 4. §. ult. ff. de jure dot. ubi ita ait Vlpianus: Si spudonem nuptis

mulier, distinguendum arbitro, castitatem fuerit, necne? ut in castitate dicam non esse: in coqui castitatem non est, quia est matrimonium, & dot, & dicitur alio est. Docet Morla in corp. ult. 1. quæst. 11. itaque hujus generis spado adoptari potest, §. sed & aliud, de adopt. l. 2. ff. eod. necnon heredem instituire possunt, l. sed & quæstium, §. de liber. & posthum. nam estis spalonum generalis ut appellatio, l. spadonum, §. de verb. signif. contracta tamen significatione spadones dicuntur, ut ait Theophilus in d. §. sed & illud, qui propter uxorem aliquod liberos procreare non possunt, sed eo subdito possunt suscipere liberos, ut Galenus ostendit ap. v. 1. 62. lib. 3. docens nonnunquam homines infæcundus esse propter excellentem temperantem frigiditatem, caliditatem, humiditatem, vel siccitatem. Et hoc de frigidis sufficit, ut ad maleficiatis perveniamus.

Maleficiam in præfenti accipimus pro incantatione, ut in tit. C. de malef. & mathem. Maleficiati dicuntur incantati, quibus magicis artibus, fascinoque ligatis vel venetæ facultas impedita est per sortitias, & maleficia. Hinc moris Rheumenus in cap. si qui per sortitias, §. 2. quæst. 1. qui textus desumptus est ex ejus epistola nondum edita, quam Synodus Trullianensis jussu ad Aquitanie Archiepiscopus scripsit de nepos Stephani Comitissæ Arvernorum, & filix Regemundis Camillestæ Tolofanæ, ut notavit Sirmondus ad Capitularia Caroli fol. 94. Et sua ætate sponso à maleficio ita fascino devinci, ut impotentes ad concubitus redderetur, tradit Tertull. lib. de veland. virginib. lib. 1. verbis: Nam est aliquis etiam apud ethnicos metuendum, quod fascino vocant. Hoc nos interdum diaboli impetamus; ipsius est enim homini odium: interdum Deo deputamus; illius est enim superbia judicium, excellentis humilitas, & deprimentis elatus. Timebit igitur virgo sanctior, vel in nomine fascino hinc adversarium in Deum, illius lictum ingenium, hujus transverium lumen; & gaudebit suis, & Deo sua. Exemplis probat Hierodotus lib. 2. ubi refert Regem Amasis diu nequivilisse congressum habere cum uxore, magicis incantationibus impeditum, hinc de Nautantia uxore Sylvani refert Tacitus lib. 4. annal. De Aurelio idem tradit Zonaras. tom. pag. 123. De Theodorico Rege Paulus Amilius in Clitorio, cap. 2. De Enladio Gregorio Turonensis lib. 10. cap. 8. ita ait: Enladius pœlith de monasterio Lugdunensi diripuit, eamque accepit: sed concubitus ejus, intelligens invidiam, maleficio sensum ejus opitaverunt. Id ipsum vici multarum rerum usus, & doctrinæ præstantes, nostra, patrum, atque etiam majorum memoria literis contestati sunt, quorum rejicere, seque aspernare auctoritatem insignis imprudentia esset. D. Aug. tract. 7. in haereticos Theodoricum, D. Thoma. in 4. Gilland. in tract. de sortileg. Ulricus Molitor in tract. de lamiis, Delcius lib. 3. disp. 1. magicar. quæst. 4. sect. 8. per totum. P. Gregor. lib. 1. §. de Rep. cap. 30. & 31. Sirmondus in not. ad Capitula, Caroli, fol. 94. idque potest efficere demon, quia non ignorat media necessaria ad impotentiam; hoc enim ex duobus principijs naturalibus dependet, ex calore scilicet, & spiritu: potest autem demon calorem minueret, & spiritum impedire; immò & post aliquos animi affectus movere excitationes adeò vehementes, ut omnino copulam impediant, veluti timor, tristitia, & similes: itaque experientia docet; nam sæpe maleficiatus quandoque ad unam solam impotens est, atque ablatum ligamine manet potius quæ diversitas ex causa naturali nequit provenire. Cum ergo non pro-

6.
De maleficiatis.

veniat

veniat à causa naturali, erit effectus dæmonis, ut docet D. Thomas communiter receptus in 4. distict. 4. q. unic. art. 3. & 4. Accedit, nam cùm dæmon voluntariè, & non ex necessitate operetur, potest impedire facultatem cõcundi respectu unius, & non respectu alterius; præcipuè cùm sæpe impedimentum maleficii proveniat ex impressione dæmonis in hominis imagine, ex qua omnino tollit concupiscentiam ad illam, ut notavit Abulenſis quæst. 90. in c. 19. *Matthei*; & agnovit Ovid. lib. 3. de amore, eleg. 6. ibi:

*Qui venas & magicam nervos torpere per artem;
Et juveni, & cupido carmen obesse viro.*

Incantationes istæ vocantur defixiones, ut probat Cujac. lib. 2. observ. cap. 2. 2. & lib. 2. 7. cap. 17. qui in præsentî rectè notat, apud Paulum lib. 5. *sententiæ*. tit. 23. pro *interficerent*, legendum esse, *desigerent*. Dicuntur etiam venenis vincula à Virgilio *ecloga* 8. amatoriarum necessitates à Sinesio *epist.* 121. in magium cantamen à Prædectio in hymno D. Cypriani, ibi:

*Unus erat juvenum delictissimæ artibus finistis,
Frande pudicitiam perfringere nihil sacrum putare,
Sæpe etiam magicum certamen unire per sepulchra,
Quo geniale thori sua solveret, assuante nuptia.*

Ut etiam ipsi malefici suis incantationibus mentes hominum turbant. D. Isidorus lib. 3. *etymolog.* cap. 9. Magici sunt qui ob facinorum magnitudinem vulgo appellantur malefici, qui elementa concuunt, hominum mentes turbant, & sine ulla veneni haustu violentiâ tantum carminum interimunt. De quibus accipiendus est Vlpianus in litem 15. *ff. de injuriis*, ubi querit, an si quis medicamentis, vel alio modo alicuius mentem turbaverit, detur injuriarum actio: Et respondet dari. Possimus etiam suspicari hoc magico scelere servum fascinatium fuisse redditum in l. 1. §. apud Julianum, *ff. de adul. edit.* Immo & ipsi malefici carminibus suis & præstigiosis fursuris aliquando numina, elementaque descendere jactabant; quæ & alia representabant, ut homines terrent, & ipsos tanquam divinarum rerum, & cælestium dominatorum colebant. Petronius in *satyr.* pag. 69. c. 18. de *Encolpio*, ubi dum jactantiam magæ mulieris prodit, ait:

*Quid leviora loquor: luna descendit imago
Carminibus deducta meis, trepidusque furens
Flectere Phœbus equos revolutis cogitur orbe,
Tantum dicta valent taurorum: flamma quiescit
Virgineis extincta sacris.*

Quo modo accipiendus est Paulus in l. si quis 30. *ff. de penis*, dum ait: Quod si quis aliquid fecerit, quo hominum leves animi superstitione numinis terrentur, D. Marcus rescriptisse, cum in insulam relegari. Aliquando etiam ipsâ arte magicâ, & suis præstigiis faciebant ut viderentur devorare gladios acutos, & irritare serpentes venenatos, & alia id genus incredibilia facere. Apuleius lib. 2. de *Asino aureo*: Et tamen Athenis proximo, & ante Pacilem porticum, ipso gemino obtutu circulares aspexi equeſtrem spatiam præacuum mucrone infesso devorasse; ac mox, eundem invitamento exiguæ stipis, bannatiorum lanceam, qua parte minatur exitum in ima viscera condidisse; & ecce ponè lancea ferrum, quâ bacillum inversi teli ad occipitum per inguinem subit, puer in molliem decorum insurgit, hincque flexibus toruosis enervam, & exosam salutationem explicat cum omnium, qui aderant, admiratione. Qui dicebantur circulatorum, ex Philone Judæo de *speciali leg.* unde dum agit de arte magica, ait, ex hac adulterata, & corrupta descendere quas propriè maximè vocabulo malas artes dicimus

circulatorum, ariolorumque l. final. *ff. de extraordin. crimin.* ubi Consultus ait: Circulatores, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro admissi criminis modo coerceri. Seneca lib. 6. de beneficiis, cap. 11. Concil. Tolet. 4. can. 28. Synodus 6. Trull. can. 61. plura de his circulatoribus Beroaldus in notis ad *Apul. suprà*, Pamelius & Zetda ad *Tertull. de prescript.* & in *apolog.* cap. 23. & 43. Balfianus in *d. can.* 61. Forcatul. *dialog.* 88. in *Necion*, Ramirez de Prado in *penetroni.* cap. 1. Planè hoc genus fascini vanum, futile, ac ridiculum videbitur, si ejus conficiendi modos intueamur; namque Albertus Mag. de *animal.* lib. 22. P. Palud. in 4. distict. 34. Paulus Grilaudus de *sortileg.* Joannes Brunel. in *tratt. desponsul.* Delrius ubi *suprà*, & plerique alii tradiderunt, fascinatione homines devinciri, & impotentes ad concubitus effici, si penis lupi eorum nomine ligetur, vel si nodus ligulæ fiat cùm Sacerdos nubes benedicit, vel si prima nocte nuptiarum janux cubiculi desponsorum acus, vel cultum ab inclamante figatur, & altero sponsorum respondendo rumpatur, culpe in ligno remanente. Item si antierius subligaculi surreptum ligamentum colligetur; & demum fabis, & gallorum testiculis. Hujusmodi allegationum sic committit Virgil. *eclog.* 8.

*Necte tribus nodis ternos Amyrilli colores,
Necte Amyrilli modo: & Veneris die, vincula necto.*

Hæ sunt bullatæ nugæ, quæ cachinnum facillè prudentioribus movebunt. Quid enim efficere res ejusmodi possunt, quantumvis ligentur, aut figantur, nisi genius præstigator adhibeatur, & agat: & ipse maleficus sit mancipium cacodæmonis, cui se totum expresse, aut tacitè dederit, ut tandem cum eo penas æternæ damnationis deponat. Hoc fane innuere videtur post Theocritum Virgil. *eclog.* 8. dum ait:

Conjūgis ut magicis sacros avertere sacris

Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desons.
Nec minus inepta sunt & ridicula remedia, quibus creditur solvi ligamen & impotentia concubitus, quæ impia fascinatio invehit. Ecce aiunt fascinum abigi, si nodus virgæ lupi, vel ligule dissolvatur: si cuspi infixa janux eripiat: si ligamen subligaris surreptum comburatur. Item si vir per anulum nuptialem mingat, ut Cardanus scripsit de *varietate rerum*, lib. 26. cap. 9. De his maleficiis agunt plures congeſti à Barbola tom. 6. in *seleſt. ad hunc textum.*

Sequitur impotentia cõcundi, quæ provenit tam in viro, quàm in femina ex defectu naturali, vel ex morbo. Et proveniens ex defectu naturali, vel apprens esse potest, vel non apprens. Apprens respicit præcipuè genitales partes oculis conspicuas; in viris enim membrum flaccidum, aut nimis parvum, vel magnitudinis etiam incongruæ, vel tenuityte, seu crassitie insignis, aut obortum, aut rugosum; testes quoque aut nulli, aut admodum exigui, cõcundi impotentiam manifeste arguunt. In feminis etiam hæc impotentia datur ex nimia uteri angustia, & ejus totali clausura; unde de muliere arcta, & obstructa Adilius edicto cavetur, quod sana non est, l. item queritur 14. §. mulierem, *ff. de adul. edit.* Defectus non apprensentes proveniunt ex diversis morbis, quos refert Paulus Zacchias d. lib. 3. tit. 1. quæst. 3. & 4. & lib. 9. tit. 3. & tit. 9. Deinde sciendum est, impotentiam supervenientem ex causis naturalibus, aut maleficio, nullo modo dirimere matrimonium jam celebratum

7°
DE IMPO
TENTIA
CONJUNDI.

lebratam, *cap. debita* 27. *quæst.* 2. *cap. hi qui matrimonio* 31. *quæst.* 7. quia plura impediunt contrahi matrimonium, quæ superveientia contractum non dissolvunt, *l. parte furiosæ, ff. de his, qui sunt sui, l. oratione* 16. *ff. si de ritu nupt. l. furor, ff. de sponsal. Ratio ultra vinculi firmitatem adducitur ab Ulpiano in l. si cetera dæm 22. ff. si cetera dæm, ff. solutus matrim. ibi: Quid enim tam incommutabile est, quam fortissimi casibus mulieris matrimonium, vel uxorem viri perpetuum esse; quæ illi illustrati in *cap. 1. de conjug. l. propter*. Quare civiles leges evanescunt, quæ permittunt bonâ gratiâ, sine poena solutionem matrimonii ex causis superveniens, quibus non putabam posse commodè retineri matrimonium, scilicet ob valetudinem, seu ceterum, militiam, *l. veluti* 61. *cum sequenti, ff. de donat. inter: capividerem, & servitute, l. 1. ff. de divor. l. si quis sic stipulatur, ff. solut. matrim. l. in bello* 12. *ff. sed capivi, ff. de capivis: illustrati in cap. in praesentia, & sponsal. propter fecunditatem, l. veterem* 60. *l. & ideo, ff. de donat. inter.* Apud eisdem Romanos, si vir esset impotens, aut frigidus, non licebat ei uxorem repudiare, sed alteri eam tradebat, ut testatur Strabo lib. 11. de Catone Vicensi, qui Iulienis uxorem tradidit, ut ex eo copula liberi susciperetur: referunt etiam Appianus lib. 5. de bello civil. Pluracius in *ipso Catone*, & canit Lucanus lib. 1. memineruntque ejus motus Tertul. in *apolog. cap. 39.* D. Hieronymus lib. 1. in *Jerinianum*, U. August. de *fid. & operibus, & de bono conjug. cap. 18.* Et Saraceni eundem morem tenuisse testatur Cælius Rhodigin. lib. 15. *antig. l. 1. cap. 17.* Ammianus lib. 14. Et idem de Spactania tradit Pluracius, & ipsum morem condemnat August. in *cap. si non sunt facienda* 32. *quæst.* 4.*

Manet ergo, matrimonium non dissolvi per impotentiam superveniens, ut probatur ex *cap. hi qui* 31. *quæst.* 17. ubi generaliter docet Pontifex, ob nullam impotentiam superveniens dirimi matrimonium: & in *cap. si uxorem* 32. *q. 5.* dicitur, retinendum esse uxorem antea ductam, non obstant quocunque corporis impedimento superveniente. Nec contrarium suadet textus in *cap. propofuisti* 33. *quæst.* 7. ubi propter impedimentum superveniens uxori concessa fuit æqua viro facultas ducendi aliam; nam dicendum est cum Glossa ibi, *verbo Nubet*, Soto in 4. *dist.* 33. *q. 1. art. 2.* Menochæ de *arbitr. lib. 2. cent. 5. casu* 410. *num. 3.* Bellarm. lib. 1. de *matrim. cap. 11. & lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 12.* Fr. Antonio Perez in *punctis de fidei, vol. 4. de R. P. cap. 3. num. 72.* quod in illius textus specie prior oxiot non erat legitima, propter impedimentum perpetuum; & ita primum matrimonium nullum fuisse. Nec obstat, quod in eo textu asseratur debitum subsidium non esse auferendum primæ uxori; nam respondetur, ea verba esse referenda ad dotis restitutionem; impotentia autem supra relata impedit, & dirimit matrimonium contrahendum: desideratur autem, ut ob causam impotentie frigiditatis, seu maleficiæ, matrimonium nullum declaratur, quod impedimentum illud naturale, vel maleficium sit perpetuum, indissolubile, seu immediateabile; & quod perseveret, *cap. 1. hoc tit. l. 1. tit. 8. par. 4.* quare si facili apparere possit esse perpetuum, nam quoque separatæ potest matrimonium, *cap. 1. hoc tit.* docent plures evangelii à Barb. *rem. 6. in scilicet ad hunc textum*; si autem dubium sit an possit curari, seu tempore tolli, ut plerumque contingit, *l. si quis 9. ff. de liber. & posth. Theophilus in §. 9. Instit. de adop. & dubia sunt signa impotentie, & utique, aut alteruter faceret impo-*

tentiam, triennium expectandum est. Stephanus Papa II. eajus difficillima verba retuli supra in *cap. fin. de conjugio leproforum*, ex præfati textu, & *cap. fin.* Quando tamen dicatur dubia impotentia, latè prolequitur Sanchez ubi supra, *disp. 10. quod triennium computandum est à die intentæ copulæ, ut innuitur in hoc textu, & in cap. fin. hoc tit.* Ita docuerunt Sanchez lib. 7. *disp. 110. Reginald. lib. 3. num. 107.* Ceterum attendi consuetudine triennium computandum est à decreto Judicis, ut decrevit saepe Rotæ apud Farin. *total. 2. decis.* 192. & 226. Palao p. 14. §. 10. Diana p. 11. *tratt. 5. resol. 8.* Et hoc triennium oxiot esse computandum, nisi post plenam pubertatem, tenet docet Hurtad. de *matrim. disp. 12. diff. calc. 11.* Palao d. §. 4. *num. 6.* Sanchez d. lib. 7. *disp. par. 104. num. 18.* immò & Gerson. *sum. cap. 10.* ab anno 12. incipere probavit, eo quod ante hoc tempus potest impotentia provenire ex debilitate virium ad copulam perfectam. Deinde hoc triennium debet esse continuum moraliter, non tamen mathematicè, ut colligitur ex *cap. fin.* An verò scemioa nimis acta teneatur pati incisionem ferro, ligno, vel alio instrumento, ne sit potens reddatur viro suo, gravis quæstio est, quam novissimè disponit Diana p. 11. *tratt. 5. resol. 8.* qui resolvit mulierem nimia ætatem continentem matrimonium teneri pati incisionem; actam vero juxta virginealem pudorem, ut sunt ceteræ vitigines, non tenet, quia cum impedimentum potius ex parte viri quam femina provenit. Notandum tamen est differentia inter casum, in quo matrimonium solvitur propter impotentiam naturalem, & ob maleficiam; nam si solutum ob maleficiam sit, postquam alter ex conjugibus secundæ nuptias contraxit, etiam superflue illo cõ junctus fuerat, etsi habilitas ad copulam ei reddita sit, non solvitur secundum conjugium, & prima suscitatur; si verò separamus fuerit facta propter impotentiam naturalem, & frigidus receperit potestatem eocundî, peracta penitentiâ, ad primam uxorem, vel ad secundam redeat cogitur, *cap. requisiisti* 33. *quæst.* 5. Differentiæ ratio ex eo provenit, quia cum agitur de separatione matrimonii ob frigiditatem, vel impotentiam naturalem, talis ea debet esse, ut is qui separatur, dicatur esse impotens erga omnes feminas, quia est perpetuum impedimentum, *cap. 1. hoc tit.* quare cum Ecclesia non permittat ob hoc naturale impedimentum solutionem matrimonii, nisi ob eam rationem, quia perpetuum indicavit; si decepta fuerit ex eo, quod illud perpetuum diceretur, detecta mendacio restituitur primum matrimonium; quia impedimentum non perseverat, ut probatum fuerat. Quo casu, cum videlicet ex falsâ causâ matrimonium solutum esset, & restituitur primum conjugium, maritus ad uxorem redire cogitur, etiam si hæc ordinibus sit initiatus, ut docent Sanchez lib. 7. de *matrim. disp. 9. num. 39.* Barbosa lib. 1. *vol. 2.* Leander de *sacram. tom. 1. tratt. 5. disp. 2. l. 9. §. 2.* Diana p. 11. *tratt. 5. resol. 9.* licet contrarium observetur, si religionem professus sit; eam tunc cum matrimonium tantum ratum esset, & illud dissolvatur propter conjugis professionem, ex traditis in *cap. ex publico, de convers. conjug.* non tenetur ille redire ad sacculum, aut uxori restituendus est, ut addit probat D. Joannes de Larea *decis. 3. Gratian.* Ar quando de maleficiâ agitur, & impotentia eocundî, ex eo maleficius semper non est impotens erga omnes, sed erga sponfam unam & nuptiam, ut colligitur ex *cap. fin. hoc tit.* quare separatæ ob ma-

Jes. iij.

leſicium ab uxore, quam cognoscere non poterat, aliam accipiens, & cognoscens, ab ea non est separandus: docuit P. Gregor. in cap. 1. de spons. num. 45. Hæc tamen doctrina in praxi duas patitur exceptiones. Prima est, quando maleficium est generale respectu omnium mulierum; tunc enim si maleficiatus dissoluto priori matrimonio secundum contraxit & consummaverit, restitutum est prius matrimonium; & hoc casu idem dicendum est de maleficiato ac de frigido: nam supponimus, maleficiatum quoad omnes esse impotentem, sicut est frigidus: quare si praxis docuerit, cessare impotentiam ortam ex maleficio, constabit non fuisse perpetuum, & consequenter Ecclesie sententiam esse falsa præsumptione perpetui maleficii prolata fuisse, ut probant D. Thomas in 4. dist. 34. in fine, Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 8. num. 3. Gregorius Lopez in l. fin. tit. 8. part. 4. Secunda exceptio est, quando maleficiatus eandem uxorem, à qua ratione maleficii fuerat separatus, post contractum secundum matrimonium carnaliter cognovit; & eo casu proculdubio instaurandum est prius matrimonium cum illa contractum; nam creditur Ecclesiam dissolventem matrimonium deceptam fuisse, dum impotentiam illam ex maleficio perpetuam iudicavit, ut notat Gloss. in d. cap. fin. 3. quest. 1. & in cap. fraternitatis, hoc tit. verbo Divinum, Sylvester in Summa, verbo Matrimonium 8. quest. 16. Quo modo accipiendus est textus in cap. fin. 3. quest. 1. dum in eo docetur, quod redditā primā uxore habili, adhuc non est reſtaurandum prius matrimonium; nam textus ille accipiendus est cum maleficium illud non erat generale, sed particulare quoad unam.

9.
TRADI-
TUR RA-
TIO DICI-
DENDI.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo provenit; nam ad valorem matrimonii desideratur ut conjuges possint fieri una caro; quod cum non admittat impotentiam perpetuam, ideo in matrimonio celebratum cum impotenti non valet; nam repugnat obligationi conjugali ad copulam impotentia coeundi, & matrimonium requirit obligationem saltem radicale ad copulam apream generationi, per se loquendo: sed qui absolute habet impotentiam ad copulam, non potest sic obligari, eo quod ad impossibile nemo obligatur, l. impossibilem 1. 45. ff. de regul. juris: ergo est incapax matrimonii. Accedit, nam commune conjugum votum est liberos procreare, cum tempore contractus alter ait, *Solo pater esse*; alter verò, *Solo mater esse*; quia ut ait Plato in convivio, seu de amore: Nos omnes proprio quodam naturali instinctu incredibili perpetuati desiderio tenemur. Faciunt textus in l. liberorum, §. fin. ff. de V. S. l. lege, C. de leg. hered. & D. Aug. lib. 1. ff. de adit. ait: Conjugum propagatio filiorum prima est, & naturalis causa nuptiarum. Et sermone 3. Dominic. 3. post Trinit. sic: Vxor non propter libidinem, sed propter filiorum procreationem accipitur; & denique & ipse tabula matrimonialis hoc continet, liberorum procreandorum causa. D. Cyprianus in Symbol. Apostol. ibi: Matrimonium contrahuntur, inquit, quia credimus successura posteritas. Et D. Hieronym. lib. 2. epist. 19. ad Furiam, docet: Sola libida insita à Deo ob liberorum procreationem sine suis egressa fuerit, redundat in vitium, & quadam lege nature in coitum gessit erumpere. Unde Septuaginta, quæ in contumeliam filiorum publico seni nuperat, conjugium improbatum fuit, quia ut ait Valer. Maximus lib. 7. cap. 7. Non creandum liberorum causa matrimonium intercesserat. Itaque cum spes futurae proles, & liberorum procreatio præcipuus sit ineundi matrimonii finis,

non potest dici conjugium cum eo rite vel perfecte contrahi, qui vir non est, & ex cuius amplexu nulla liberorum spes esse potest: duo enim sunt quæ in conjugio licite desiderari possunt, voluptas, & proles spes: voluptas, si libidinosa lascivia abest, licita, & legitima esse potest. Cicero lib. 1. officior. ibi: *Chm sit hæc natura communis omnium animalium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso est conjugio, proxima in liberis.* Et ideo Quintil. declam. 279. aiebat: *Nam satis est maritum solo tantum officio putari.* Prosequitur alia Robertus lib. 4. rer. iudicat. cap. 1.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam licet consensus tantum faciat nuptias, consensus ille includit tria bona matrimonii, scilicet videlicet, prolem, & sacramentum, ut probavi in cap. fin. de condit. apposit. Et ita si deficit aptitudo ad copulam, deficit unum ex bonis substantialibus ad matrimonium, ac per consequens nullum est matrimonium, nisi contrahatur nulla habita relatione ad copulam, sed animo castè vivendi; quo casu sustineri matrimonium probavi supra in cap. consultationi. Hæc autem impotentia debet esse physica, quæ intercedente non adest materia habilis ad contractum. Cæterum si tantum sit moralis ad actum, non tollit obligationem radicalem, ut procedit in eo qui mortui proximus, etiam desperata salute nuptias valide & licite contrahit, ut communis est omnium sententia.

Sed aurequam manum à tabula levemus, exponendus est difficilis textus in can. 17. Concilii apud Verner. temporibus Pipini Regis celebrati, in illis verbis: *Si quæ mulier proclamaverit, quod vir suus nunquam coisset cum ea, exeant inde ad crucem, & si verum fuerit, separentur, & illa faciat quod vult.* Refert Carnotensis pars 8. Decreti, cap. 179. & extat tom. 17. Concil. Regia editionis, folio 587. in quo difficile est, quodnam lit genus probationis, iudicii per crucem. Vitus Ambrachius relatus à Patre Grethsero lib. 2. de cruce, cap. 21. putat crucem in legibus Francis, & Longobardicis fuisse armorum quoddam genus simile illis, quod nobis est monomachia, duellum, seu singulare certamen; & hanc pugnam ab armis in crucis speciem formatis, crucis nomen accepisse, & ad probationem innocentie, latentique veritatis indagationem adhibitum esse. Sed illud rectè refellit Grethserus ubi supra. Nec de hoc iudicio accipi potest relatus canon, cum in eo agatur de viro & uxore, qui non per pugnam, & duellum debent probare potentiam ad coeundum. Quare pro lujus canonis expositione sciendum est, apud veteres inter alias probationes ferri candentis, aquæ frigide, & similes, de quibus agemus in cap. fin. de purg. vulgari, crucis iudicium, seu examen recedenti lib. 3. cap. Caroli, c. 46. ibi: *Si antea venerit, & rem recipere noluerit, campo, vel cruce tendant.* Et append. 2. cap. 3. ibi: *Dicens quod illis sit dampnum factum, & hoc contendere voluerit in iudicio, aut in campo, aut ad crucem, licentiam habeat.* Eius probationis forma deferibitur in legibus Frison. tit. 14. §. 1. ibi: *Si homa quislibet in seditione ac turba populi fuerit interfectus, nec homicida poterit inveniri, propter multitudinem eorum qui aderant, licet ei, qui compositionem ipsius querere vult, vel si homicidium usque ad septem homines interpellare, & unicuique eorum crimen homicidii obijcere, & debet in ius, cuiusque eorum sua duodecima manu obijci criminis se perficere sacramento: tunc decendi sunt ad Basilicam, & sortes super altare mittende; vel si iuxta Ecclesiam fieri non poterit, super reliquis Sanctonum. Quæ sortes tales esse debent: duo tali de virga præcisæ,*

IO.
DISSOL-
VITUR DU-
BITANDI
RATIO.

II.
EXPO-
NITUR CAN.
17. CONCIL.
VENER.
MAR.

precisa, quos tenos vocant, quorum unus signo crucis inoscatur, alius purus dimittitur; & lana mundā obvoluit super altare, seu reliquias mittuntur; & Presbyter, si adfuerit, vel si Presbyter decit, puer quilibet innocens unam de ipsis fortibus de altari tollent, & interim Deum exorandus ut si illi septem qui de homicidio commissio juraverant, verum iurassent, evidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus sustulerit, innocens erunt qui iuraverunt, si vero alterum sustulit, tunc unusquisque illorum septem faciat suam sortem, idest tenam de virga, & ei qui suam sortem esse cognoverit, rogat: cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidii compositionem persolvere cogatur, cæteris, quorum sortis prius levata sunt, absolutionis. Si autem prima duarum sortium missione, illam qua crucis signo notata est, sustulerit, innocens erunt, sicut praximus, septem qui iuraverunt; & ille, si velit, alios de eodem homicidio interpellat; & quicumque interpellatus fuerit, sua duodecima manu perfectioris sacramenti se debet excusare, & in hoc interpellatori sufficit, nec ulterius ad sortem quemlibet compellere potest. Etiam de hoc iudicio agitur in legibus Longobard. lib. 2. tit. 18. in lege Salica cap. 1. & de eo exaudiendi sunt Beda de remed. peccat. cap. 4. ibi: Qui perjurat in manu Episcopi, vel Presbyteri, vel Altari, vel Crucis consecrata, unum annum paniteat. Guibertus in histor. Hierosolym. lib. 5. & locus Concilii CP. 8. junctis Lindembrog. in Glossar. verbo Crucis, Bignonio in notis ad form. var. cap. 12. Quod quidem iudicium postea prohibitum fuit apud easdem nationes legibus Longobard. lib. 2. tit. 5. Neapolit. tit. 3. lib. 2. capitul. lib. 1. cap. 108. ibi: San. ium est, ut nullus examinationem crucis facere praximas, ne Christi passio, qua est glorificatio, cuiuslibet temeritate contempni habeatur. Quia per illam probationem Deus tentabatur, ut dicebant in d. cap. fin. Sensus ergo dicti canonis 17. est, ut si mulier cum viro de impotentia cœdum controversiam habeant, exeant ad crucem, ut veritas pateat, id est ad iudicium crucis, quod per solenne iuramentum supra crucem præstitum formā supradictā habeat.

12. Deinde exponendus est textus in cap. fin. 33. quæst. 1. in illis verbis: Si quis per fortissarios atque maleficos occulo, sed nunquam iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato Deo, & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusa lacrymis, & largioribus elemosinis, atque jejuniis & orationibus Domino satisficiant, & per exorcismos, ac cætera Ecclesiæ medicina mutent. In quibus referuntur remedia quibus ut liceat ad averrenda maleficia: & primò proponitur sacramentum poenitentiae, quia cum sæpe Dominus propter hominum peccata similes incurfus dæmonis permittat, ut exemplis illustret Paulus Diaconus in vita Gregorii, cap. 11. 12. & 13. hac sacra expiatione solet maleficium cessare, ut probat Leonardus de fascinatione, cap. fin. Secundo loco recensentur exorcismi Ecclesiæ, quia instituti sunt ab Ecclesiā ad expellendos, coëctendosque dæmones. Concil. Carthag. can. 7. D. Cyprian. epist. 55. & 76. late probat Pineda lib. 3. de rebus Salomonis, cap. 29. num. 6. His accedit, per potius præcipuum remedium est viva fides, vivaque spes in Deo, ut vulgò notatur ex Paulo ad Ephesios cap. 1. & 1. ad

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Theſalonie. cap. 63. & multis exemplis id probat Cassianus collat. 8. cap. 18. & 19. D. Gregor. lib. 1. dialog. cap. 4. ubi refert, quod cum maleficus quidam suam fecisset invocationem, & charactere, ut dæmon inimicus ejus vitā præviret, responsum ei fuit à dæmone: Habet fidem bonam & diligenter se signo crucis munit; idcirco non in corpore, sed in undecima parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum. Similes, & valde miris casus referunt Nazianz. oratione in Cyprianum, Magnus Cyprianus in lib. de exhortat. Lactantius lib. 3. inst. cap. 16. Dubium tamen, & magnum est, an ut tollatur impedimentum malefici, possit ligatus à malefico petere, ut alio maleficio prius solvat: Hostiensis in c. fin. hoc tit. & Joannes Andreas vana vanis rejici posse credunt. Sed verius dicendum est, quod cum eo casu ope dæmonis utendum sit, semper hoc intrinsecè malum est, quia ut ait D. Paulus ad Roman. c. 3. non sunt facienda mala, etiam inde eveniant bona: & probat D. Thom. in 4. d. finit. 34. q. unic. art. 3. ad 3. & ideo Alex. III. in c. 2. de forisleg. damnavit Presbyterum, qui licet bona fide, supersticiosa divinatione utebatur, licet id legibus civilibus penmissum videatur in l. 4. Cod. de maleficiis, l. 3. tit. 13. part. 7. Nec probati potest Remigii sententia lib. 3. de moni. utr. ubi docet, quod etiam non liceat precibus orare maleficum ut tollat maleficium alio maleficio, tamen licere ab eo tale remedium extorquere; quem justè reprehendit Delrius lib. 5. disquisit. magic. cap. 2. except. 2. Sed si maleficus varia agnoscat remedia, alia licita, alia verò illicita, licebit ab eo petere ut maleficium tollat, licet contrarium teneat Cajetanus tom. 2. opus. tract. de malef. q. unic. Ratio est, nam ut omnes fatentur, licitum est petere ab usurario mutuum, & ab infideli iuramentum exigere, licet certum sit, illum sub usuris mutuarum, & hinc per falsos Deos juratum fore: non alia ratione, nisi quia utrumque fieri potest sine peccato. Ergo similiter, cum in præfenti casu possit sine peccato maleficium maleficium solvere, justè peti potest ab eo, ut remedio licito illud tollat. Diligentem tamen observanda sunt media, quibus maleficus utitur ad solutionem maleficii, ut si voce utatur, sed verbis oculis, rebus vanis, aut superstitiosis, quæ ex se vim non habent naturalem tollendi maleficii, vel si rebus naturalibus utatur, adjungat tamē alia vana & superstitiosa: nam his casibus pactū dæmonis adesse creditur, & ideo hæc remedia illicita sunt. His consequens est alia, nec parum difficilis questio, an licitum sit uti destructione maleficii ad obtinendam sanitatem? Pro cuius questionis solutione sciendū est, quod ut notat Delrius d. lib. 6. c. 2. sect. 1. q. 3. solet aliquando pactum à malefico fieri cum dæmone, ut quamdiu signū aliquid duxerit, duret maleficium, & everso signo cesset; quod fieri contingit duplici interveniente pacto, veluti quando cum dæmone conventum est, ut tali signo durante, duret in vexatione & operatione malefica; & quod remoto signo, cesset à tali vexatione: & in hoc casu constat duplex esse pactum cum dæmone, alterum de nocendo durante signo, alterum vero de cessando ab operatione malefica remoto signo. Quando ergo unum tantum est pactū conventum cum dæmone, ut durante signo maleficē operetur, eo casu, etiā everso signo, non tenetur dæmon virtute pacti ab operatione cessare, sed tantum liberum est ei nocere, vel non: quatenus autem illud duplex pactum præcessit, si maleficium signum evertat, intendens cogere dæmonem, ut ab operatione desistat virtute secundi pacti, vel quilibet alius tollat signum hoc, erit omnino illicitum,

13. PROSQUITUR ALIA DIFFICILIS QUESTIONE.

& iniquum, eo quod tali facto approbatur pactum secundum, & illius virtute speratur salus ope demonis: quare tota hæc ratio est, quando unicuique fuit pactum, quo casu evertio signi non supponit pactum, in quo confertur: vel quando eisi intercedit duplex pactum, maleficus auferens signum non intendit sibi posterius pactum servare, sed adductus præsentia pacti conventi, intendit omnino rescindere pactum, & ideo auferit signum quod tollit pacti vinculum, non quatenus est signum posterius pactum, sed quatenus est ejus destructio. In hoc ergo dubio, an liceat signum malefici tollere pro recuperanda salute, obtinuit sententia affirmativa, videlicet licere ipsi malefico, vel alii cuicumque signum malefici tollere animo destruendi pactum cum demone conventum, & obtinende salutis: probant Scotus in 4. dist. 34. quest. unic. art. 3. Henricus lib. 12. de matrim. cap. 8. Navarrus in summa, cap. 11. num. 19. Vega 1. tem. summa, cap. 34. num. 110. Cajetanus 1. tem. 2. opusculor. tract. 12. de maleficio, quest. unic. Castro de justis hæretic. partitione, lib. 1. cap. 15. Scotus in 4. dist. 34. quest. unica, art. 3. Delricus lib. 6. magia, cap. 1. sect. 1. quest. 3. Et ratione probatur, quia certum est, finem intentum ex destructione signi, licitum esse: quare tota malitia refundi debet in medium adhibitum ad talem finem consequendum: sed in hoc medio nullam reperiri culpam ex eo constat, quod destruendo signum malefici intentione prædicta, nec pactum, nec amicitia cum demone confirmatur, nec ex eo illi aliquis tribuitur honor: immò demone contempto, ab ejus receditur auxilia, ideoque signum foederis destruitur, ut constat dissolutum esse pactum. Quod si dicas, malum esse credere, everto signo demonem à vexatione cessaturum. Respondeo, hoc omnino esse à veritate alienum; nam illud credi nullo jure prohibetur, nec continet aliquid

infidelitatis, ut ad veritatem Scotus d. dist. 34. qual. unic. nam destruens signum, non consentit operationi demonis, sed credit, signo sublato demonem non amplius vexaturum; quia facile creditur, quod demon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, sublato pacto per signi evertionem, cesset à tali vexatione. Idque licitum esse facile constat; nam quoties per signum appositum sequitur maleficio, id non aliter contingit, quam demone operante, & vexante; at verò quando resistitur finitis maleficiis per signi evertionem, nullum intervenit auxilium demonis, sed mera cessatio illius intenditur, scilicet quod non agat vexando; & ideo non expectatur quod operetur, sed quod desinat agere. Expectare autem effectum demonis privativum, non est prohibitum, immò licitum est expectare demonis fugam ab energumeno, vel cessationem tentationis; nam ille effectus non expectatur, ut effectus alienus pacti conventi cum demone, sed potius est solutio pacti inisi cum illo. Nec oblabit si inisset, operationem demonis ab ipsius signis non pendere, quia etiam illis ablati, si voluerit, poterit vexare, vel non: ergo parum prodest signum malefici evertere, nisi dato pacto cum illo, & per consequens non minus consentit pacto qui signum tollit, quam qui posuit; nam facile respondetur cum Victoria in relect. de mag. ad finem, demonem non teneri naturaliter operari ratione signi, sed moraliter ratione pacti conventi: immò & si pactum non præcederet, ejusque signum apponeretur, demon non æqualiter vexaret; nam Deus, eisi plerumque permittit demoni operationem mediante pacto malefico, sine illo tamen, & non interveniente operâ hominis, non permittit; & ita rectè crediunt, quod si demon poterat vexare mediante pacto, & signo durante, id non poterit efficere signo destructo.

CAP V T VI.

Idem a Episcopo Alisiodorensi.

Fraternitatis tuæ litteras recepinus continentes, quod Odeardis mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, volens tamen super hoc habere certitudinem pleniorē, quasdam matronas fux parochiæ, providas & honestas ad tuam præsentiam evocasti, districtè illis injungens sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseverare constanter, quod eadem mulier non poterat esse maritæ, aut conjux, tantquam cui naturale decet instrumentum. Unde inrer ipsam & virum illum divortium celebrasti, mulierem ipsam inducens, ut ad aliquam religionem se transferret perpetuam continentiam servatura; viro autem licentiam tribuisti, ut uxorem duceret in nomine Domini, quia pater feri cupiebat. Conrigit autem postea, quod mulier eadem invenit, qui feras hujusmodi referavit, abiciens continentiam quam promisit: & quæ alium virum habuerat, Vv. latori præsentium supernupsit, pro quibus humiliter supplicasti, ut cum eis misericorditer ageremus. Quamvis igitur seniplenè nobis exprefferis, quomodo dicta mulier se promiserit continenciam servaturam, utrum videlicet simplici verbo, an voto solenni; utrumve ad religionem transferret, ut promisit; an contra promissionem in domo remanserit, & qualiter feras illas fecerit referari, utrum videlicet artificij medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo. Nos verò perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo poruit removeri, sententiam divortij per errorem, licet probabilem, novius esse prolaram, cum pareat

ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur; & idè inter primam mulierem, & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter ipsam & præfatum Vv. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab invicem separari: & si prædicta mulier ad religionem transiit, sicut asseritur promississe, primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, eum qua postmodum Ecclesiæ auctoritate *d* contraxit, alioqui idem vir dimissa eà, quam postea superduxit, debet ad illam redire, cum qua primò contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum præfato Vv. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alii viro immiscuerit, ut primus idem vir prætextu fornicationis, quam commiserat, ejus consortium declinaret. Nam si tantum simplici verbo promisit se continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato Vv. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet quod fornicaretur cum illo: sed amodò non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hoc autem quæstionem illam noveris esse solutam, quæ quæritur, utrum ea, quæ adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodò levis, sed fortè tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea *e* perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupsit, adeò arcta est, ut nunquam ab eo valeat de florari, si ab eo per judicium Ecclesiæ separata nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi reddatur etiam apta primo, utrum debeat ad eum redire, cum quo priùs fœdus iniverat conjugale. De talibus autem non est judicandum, cùm finale judicium pendeat ex futuro. Tu ergo secundum quod superius est distinctum, facias quod decrevimus per censuras ecclesiasticas, appellatione remota, firmiter observari.

NOTÆ.

1. ^a **A** *Leisiodorensi.* Ita etiam legitur in *c. t. sub tit. de impotentia coeundi, in 3. comp.* De Altiprosodensi diocesi egi in *c. 14. de presumptionib. b* *Matronar.* De quatuor judicio, & inspectione egi in *cap. 4. de probat.*
2. ^c *Ad religionem transiit.* Quo casu primum matrimonium cùm ratum esset, solutum fuit; se-

cundum autem non valuit, ex traditis suprà in *cap. fin. qui clerici, vel vow.*

^d *Contraxit.* Quia soluto primo matrimonio per ingressum religionis, potuit maritus secundum matrimonium contrahere, ex traditis in *cap. ex publico, de convers. conjugator.*

^e *Idonea perhiberi.* Et teneatur incisionem pati, juxta tradita in textu superiori, ubi præfens commentarium dedi.

C A P V T VII.

Honorius III. ^a *Episcopo & Magistro B. Canon. Ambianensi.*

Litteræ vestræ nobis exhibita continebant, quod cùm causa matrimonii, quæ inter Matildem mulierem, & Albericum virum ejus Atrebatensis diocesis vertitur, vobis fuisset à bonæ memoriæ Innocentio Papa prædecessore nostro commissâ, dicta M. proposuit coram vobis, quod cùm jam octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, nunquam tamen, licet esset viripotens, ab eo cognita fuerat, sed adhuc integra permanebat, eo quòd prædictus vir ejus non habebat *b* potentiam coeundi, quare petebat inter eos divortium celebrari. Prædictus verò A. nihilominus fatebatur, quod nunquam illam cognoverat, licet ad ejus obsequium se facilem exhibuerit, & paratam; sed tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserbat. Vos verò ne id fortè confiteretur in fraudem, à *c* matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali dictam fecistis inspicere mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir prædictus extitit, fecistis diligenter inquiri, utrum vir ipse aliquam cognovisset; nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Ipsi autem viro & muliere frequenter comparentibus coram vobis, ac muliere instantè divortium requirente, & dicente quod mater esse volebat, & filios procreare; viro autem dicente quod paratus erat stare consilio & voluntati Ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut humiliter reciperent & agerent penitentiam de commissis, si fortè placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor & author, ut opus matrimonii consummarent. Qui post plures *d* terminos ad commanendum sibi à vobis indultos, ad vestram reversi præsentiam, consonâ voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri, propter quod de ipsorum consensu causam hujusmodi Aposto-

lico duxistis iudicio relinquendam. Unde vobis iteratò per Apostolica scripta mandamus, quatenus si recolitis rem taliter se habere, & vobis constiterit, vel adhuc constiterit prafatos virum & mulierem *e* infra prafdictos octo annos per continuum triennium infimul habitasse, ipsi cum septima propinquorum manu iuramento firmantibus, se nequivisse carnaliter commisceri, proferatis divortii sententiam inter eos.

N O T Æ.

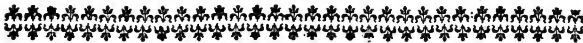
1. ^a **A**mbianensi.] Ita legitur in quinta compilatione Honorii III. *sub hoc tit. cap. 1. ex qua textum hunc restituit. De Ambianensi Ecclesia egi in cap. 37. de rescriptis.*
2. ^b *Impotentiam còundi.*] Ob impotentiam naturalem, exponit Innoc. I V. *hic.* Contra quem Canisius contendit, in prafenti agi de maleficiatis, & textum hunc spectare ad secundam par-

tem rubricæ de maleficiatis. Sed verius credo, Honorium non agere de maleficio, sed de impotentia naturali, ut probat Cujac. *de frigid. quest. 1.*

^c *Matronis.*] De quibus egi in *e. 4. de probat.*

^d *Terminos.*] Iudex enim Ecclesiasticus ex iustis causis poteit triennium prafscriptum in *cap. laudabile*, prorogare.

^e *Infra.*] Cujac. putat legendum esse, *ultra*; sed immeritò, cùm *infra*, legatur tam in quinta, quàm in hac sexta collectiõne.

TITVLVS XVI.

De matrimonio contra interdictum Ecclesiæ celebrato.

CAPVT I.

Alex. III. ^a *Paduano Episcopo.*

LITTERÆ, quas nobis tua fraternitas destinavit, expressè declarant, quod cùm quidam parochianus tuus sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem, cā prafente & consentiente, prafito iuramento firmasset, & illa non post multos dies dona, & *b* munera viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum sæpe *e* amplexata fuisset; tandem mortuo fratre, à viri sui fratre se desponsari *d* permisit, & quod ab eo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cùmque fraternitas tua ei prohibuisset publicè, ne cui illorum, vel alicui se copularet, ipsa spretis monitis tuis alii nubere non formidavit. Demùm, cùm utrumque ante te convocasses, & mulieri prafcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsi ad nostram audientiam & appellaverunt. Verùm quoniam solitudini nostræ incumbit excessus & enormitates eorum corrigere, & ad modum, & formam reitituti- nis revocare: f. t. p. A. f. p. m. quat. si ita est, ut superius est enarratum, prafatam mulierem, ne mandatum tuum contemptibile esse videatur, ad domum matris, omni appellatione, & exceptione cessante, redire compellas, & imposità sibi pœnitentià de tanto excessu, postquam ea in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas, & legitimè sibi conjungi.

N O T Æ.

1. ^a **P**aduano.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2. De diocesi Paduana egi in cap. 7. de iudiciis.*
2. ^b *Dona & munera.*] Vlpianus in l. *inter donum & munus* hoc interest, quod inter genus, & speciem; nam genus est donum, Labeoni à donando dictum; munus species: nam munus esse donum cum causa, ut puta natalitium, nuptialitium. Vbi Labeo dixit donum donationem ex mera liberalitate factam; munus verò illam donationem, quæ in substantia liberalis datio est, sed sit nihilominus cum causa, quam si pratermitteremus, gravæ-

mur pudore; veluti natalitium, de quo egi in *capite...* nuptialitium, de quo in prafenti. Nec contrarium probat textus in l. *munus* 214. ff. de V. S. cujus veram interpretationem tradit D. Joseph. de Retes de donat. *cap. 2. num. 3.* & ideo ut diversa ponuntur dona, & munera in prafenti; per dona enim intelligit Alex. res quas sponsus, vel ejus consanguinei sponsæ spe futura- rum nuptiarum, & in honorem postea contrahendi matrimonii purè, & absolute donantur, quæ statim in dominium sponsi transferuntur, cùm talis donatio fiat sine ulla reservatione, pacto, aut conditione. Hæc donatio cognita fuit jure Digestorum, ut constat ex l. 1. §. 1. ff. de donat. l. si sponsus §. ff. de donat. inter. l. si an- e 8.

te 8. cum sex legibus sequentibus. *C. de donat. ante nupt.* Et in tantum porta, & absolutura olim fuit, ut etsi postea matrimonium non sequeretur, donatum repeti non posset, ut apparet ex *l. si filia 10. cum sequenti, C. de donat. inter*: quod postea mutavit Constantinus de *l. cum veterum 15. C. Ad. statutus* ut talis donatio in sponsam collata habeat tacitam conditionem, si nuptiæ sequantur. Quod discrimen juris antiqui, & novi agnoverunt, etsi breviter, *Cujac. ad eundem titulum C. Scipio Gentilis lib. 4. de donat. inter. cap. 16.* & latius prosequitur D. Joseph de Retes *de donat. cap. 22.* Munera solennia dicuntur, quæ nuptiarum tempore à conjugum sponsis sponse mittuntur, de quibus in *l. si plures 12. §. cum inter 3. §. de administ. inter. l. 1. §. si est, ff. de tutel. & raton.* & de his agunt Cujac. lib. 3. *Pauli ad edict. in l. si inter 13. §. ult. ff. de administ. inter.* Brissionius *de ritu nupt. ad finem, Revardus lib. 3. var. cap. 13. & lib. 3. conjest. cap. 4. Raderus ad Martial. lib. 14. Ofualdus lib. 3. Denel. cap. 2. littera G.* Hæc autem munera solennia habebant tacitam conditionem, si matrimonium sequeretur, *l. 2. C. de donat. ante nupt.* & eo non secundo, repetebantur. Ratio differentia ex eo proveniebat, quia munera hæc nullam aliam

causam habebant, quam nuptiæ, idcirco illis non sequitur condicerebantur: donatio verò simplex facta ab sponso habet pro causa finali liberalitatem; pro impulsiva verò matrimonium; & ita statim contra matrimonium pericitur, *l. cum re 9. l. si mater 12. C. de donat. ante nupt.* idcirco etsi deficiat causa impulsiva, illam non vitiat, augmento legis cum *ra 71. §. falsum, ff. de condit. & demonst.* Non tamen ex his donis, aut muneribus acceptis ab sponse præsumitur matrimonium contractum, ut probat Basil. *de matrim. lib. 2. cap. 1. num. 6.* quoniam accipit textum hunc de matrimonio rato, cum de sponsalibus de futuro à fratre contractis tantum agat.

c. *Amplexata.* Nec ideo sponsalia de futuro transeunt in matrimonium, ut docet Covarr. *de sponsal. 1. p. cap. 4. §. 2. num. 1. Basil. lib. 2. de matrim. cap. 12.* Et tunc tantum copula sequuta operatur, ut probavi in *cap. 1. qui scdm 30. de sponsal. d. Premissi.* Quæ desponsatio nulla erat, propter impedimentum publicæ honestatis, ut probavi in *cap. 1. de sponsal.*

c. *Appelleverunt.* Quia ad Pontificem omisso medio appellare licet, ut probavi in *cap. si duo- bus 7. de appell.*

C A P V T I I.

Idem a *Vvinton. Bathon. & Hersforden. Episcopis.*

EX litteris venerabilis fratris nostri Cant. Archiepiscopi A. S. L. ad audientiam Apostolatus nostri pervenit, quod cum G. de S. Leodeg. M. filiam suam b. abentem cuidam juveni R. nomine desponsasset, post modicum quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præsen- per verba præsentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium, fide hinc inde corporaliter præstita, quod vir mulietem sicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut vir legitimo obediret: nihilque desue, nisi solennitatem in facie Ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus & Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari. Postea verò orâ suspicione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa petita, qui sub anathematis interminatione prohibuit, sicut ex litteris ipsius accepimus, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret: sed ipse prædictâ prohibitione contemptâ, filiam Hug. de Spolte, M. nomine, in facie Ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem. Postmodum verò duabus mulieribus, & viro eotam Archiepiscopo constitutis, præfatus A. publicè confessus est, se cum Matia, sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse; & aliam, scilicet Matildam, pravâ quotundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria verò constanter asseruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, adjiciens quod inter ipsum, & præfatum R. exceptâ solâ fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur; & ideo eum illi, quam secundo acceperat, relinquebat. Cum autem præfatus R. tanquam proprius vir restitui postularet, & Archiepiscopus vellet primò de matrimonio cognoscere, ob id maxime, quia mulietes dicebantur sese consanguinitate conringere, ac per hoc tam incestus, quam adulterii vitium timebatur, Maria ad Apostolicam appellans Sedem, vocem appellationis emisit, & festum Circumcisionis proximè terminum ap. præfixit. Appellationi verò Archiepiscopus deferens, eidem M. sub periculo animæ & excommunicationis interminatione distictius d. interdixit, ne cui nubere- ret, donec causa ipsa coram nobis, vel coram delegatis ab hac Apostolica Sede judicibus finem debitum sortiretur. Ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam allî Vv. nomine nihilominus nupsit, & super hoc citata coram Archiepiscopo, noluit propter appellationem, quam obiectat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videatur nobis negotium finiendum, ipsum experientia vestræ, de qua plenè confidimus, committentes, præsentium auctoritate mandamus, quatenus partibus ante vestram præsentiam convocatis, inquiratis diligentius veritatem, & si nihil constiterit, quod impediat,

præter consensum, qui inter præfatum R. & Mariam asseritur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda, sublato ap. diffugio iudicetis. Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire nequaquam debuerit, conveniens tamen non videtur, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia tamen poena debebit eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

NOTÆ.

1. ^a *Vintoniensis.*] Ita habetur in prima collectione sub hoc tit. cap. 2. & in append. Concil. Latetan. cap. 28. & ita legendum esse constat ex cap. 7. de sponsal. ubi notavi. Rescribit autem Alex. in præfenti his Prælati Angliæ, non verò ipsi Archiepiscopo Cantuariensi; quia cum ab eo appellatum esset ad Pontificem, non poterat ejusdem causæ cognitio illi delegari, ex l. cor, C. de appellat. cap. accepta, eod. tit. ubi probavi. Si autem Pontifex in hac causa sententiam diffinitivam protulisset, rectè poterat ejus executionem

committere eidem judici à quo, ut in cap. antecedenti, cap. ut diebus 59. de appell. cap. 1. qui filii sint legit. in 3. collect.

b *Absentem.*] Pater enim potest pro filia etiam absente sponsalia contrahere, ut probavi in cap. 1. de despons. impub.

c *Quadragesima.*] Juxta tradita in cap. Capellanus, de feriis.

d *Interdixit.*] Licet enim appellatione interposita, iudex à quo non possit aliquid innovare circa negotium principale, tamen circa accessoria, & alia, quæ directò non tangunt ipsum, potest statuere.

CAPUT III.

Idem ^a Paduano Episcopo.

DE muliere. Et infra: Illos autem, qui præ consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictum Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subijcere, donec tamdiu separentur, b quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit, & debeat jure stare.

NOTÆ.

1. ^a *Paduano.*] Præsentem inscriptionem exposui in cap. de muliere 6. de spons. b *Quousque.*] An tunc necessaria sit nova absolutio, exposui in cap. 1. de iudiciis, ubi Balboa num. 67. explicat textum hunc.

COMMENTARIUM.

2. **I**nterdictum Ecclesiæ circa matrimonium non contrahendum tripliciter intercedere potest: per legem, per Iudicem, & per Parochum. Per legem fit, cum ea certis temporibus nuptias celebrari prohibet, ut in cap. non oportet, el. 2. 33. quæst. 4. cap. Capellanus, de feriis, ubi probavi. Per Iudicem, quando lite pendente super matrimonio, vel illud, vel aliud contrahi specialiter interdictitur, cap. tua nos, de sponsa duorum, cap. 1. & 2. hoc tit. Per Parochum, cum aut impedimentum denunciatur illi, aut probabilis est ejusdem suspicio, cap. cum inhibito, in princip. & 9. sanè, de clandest. despons. Sed an matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebratum, nullum sit; an verò sustineatur, pœnitentiæ tantum injuncta ita contrahentibus contra Ecclesiæ prohibitionem, dubium est, propter juris testimonium inter se expressè pugnantia. Illud valere pœnitentiæ contrahentibus imposita, docetur in cap. 1. & 2. hoc tit. Contrarium verò, inmodò matrimonium ipso jure nullum esse, probatur in cap. ad dissolvendam, de despons. impub. ibi: Quod si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attemptatum, id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere. Et c. tua, de sponsa duor. ibi: Et si contra interdictum Ecclesiæ publice factum venire præsumpseris, matrimonium tam præsumptuose contractum poteris irritare. Et cap. contradicimus, in fine 35. quæst. 2. cap. 1. hoc tit. in 3. collect. cujus pars extrat in cap. videtur, 35.

quæst. 6. ibi: Nam quod contra interdictum, & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tam divina, quam humana legis proclamant auctoritas. Pro quorum iurium concillatione Glossa in præfenti, quam sequuntur communiter Repetentes, ita distinguit: vel hujusmodi interdicto, seu prohibitioni causam dedit perpetuum impedimentum, veluti ob nunciatam aliquam cognationis speciem; & tunc certum est, conjuges statim separandos esse, & probato impedimento, matrimonium esse dissolvendum: si verò prohibitio ex causa temporaria processit, veluti quia jam fides data fuerat alii per verba de futuro, vel quia incestum commisit conjux, aliudve ex delictis, quæ convicta adimere jus connubii solent, ut in cap. 1. & 2. de eo qui cognovit consanguineam, cap. 2. de pœnit. & remiss. cap. statutum 27. quæst. 2. cap. admonere, cap. interfectores, 33. quæst. 2. eo casu si matrimonium de facto celebratur, valet, pœnitentiæ tantum injuncta contrahentibus, etsi prohibitio iudicis præcesserit, etiamsi in fraudem litis ceptæ celebratum sit, cap. cum in Apostolica 18. supra de spons. Sequuntur Glossam Cironis, & Legautre in parat. ad hunc tit. Barb. lib. 3. voto 114. num. 14. Aliiter distinguit Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 1. num. 9. inter prohibitionem factam à Pontifice, & factam ab aliis Ecclesiæ Prælati; ita ut primo casu contra interdictum Pontificis celebratum matrimonium nullum sit; secundo verò casu vires habeat. Illum sequitur Zypeus in cons. ult. Canonici ad hunc tit. cons. ult. 1. Sed his omnibus distinctionibus omissis, Basil. de matrim. lib. 6. cap. 6. aliter distinguendum existimat, videlicet, quod si in ipsa Ecclesiæ prohibitione adjecta sit clausula irritans, matrimonium contra celebratum nullum sit, ex ratione legis non dubium, Cod. de legibus, cap. Imperialis 25. quæst. 2. Si verò tantum Ecclesiæ utatur clausula prohibitoria

prohibita, ut olim in matrimonijs & clandestinis, cap. 3. de clandest. despons. matrimonio coniugale celebratum subsistat, penitentijs contrahentibus imposita. Quia admissa dissolutione, pri-

mo casu procedunt textus in d. cap. tua, cap. ad dissolvendum, cap. 1. hoc tit. in 1. collect. Secundo vero casu procedunt textus in cap. 1. & 2. hoc titulo.

TITVLVS XVII.

Qui filii sint legitimi.

CAPVT I.

Alexander III.

ONQUESTUS est nobis Herbertus lazar præsensium, quod cum quandam mulierem, b neptem R. acceperit in e uxorem, præsatus R. ipsam d exheredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit, cum possit, prout dicitur, pater mulieris præsatus matrem ipsius acceperit in uxorem. Inde est, quod f. v. p. A. f. p. m. quæ rei veritate diligenter cognita, & inquisita, nullius appellatione obstante, eam legitimam esse iudicetis, iubentes prædicto R. ex nostra, & vestra parte, ne impediat mulieri, & hæredibus suis ea occasione super e hereditatem suam molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, sublato appellationis remedio sequeatur ecclesiastica percellatis.

NOTÆ.

- a Alexander III.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. & post Concil. Lateran. p. 33. cap. 3. nullibi tamen exprimitur cui retribuit Pontifex. Cuius, autem expositum MS. relictus inscriptionem habet. Exoniensi, & Voigerniensi Episcopis: quæ doctores sunt in Anglia, ut iam notavi in cap. 6. de filiis presbyter.
- b Neptem R.] Idem subinam, ut in cap. per tuas 10. de probat. ubi iam notavi, quare in hac sexta collectione ipse R. vocatur patruus.
- c Neptem.] Unde ipse pro ea administratur in iudicio, etiam in questione legitimatatis, ut probat Barbosa hic.
- d Exheredare.] Idem private hereditate paternam, quæ ad ipsam, tanquam legitimam iure suavitatis spectabat.

- e Hereditatem.] Sed quomodo iudex ecclesiasticus de hereditate, & per consequens de re temporali cognoscit? cum in præsentis casu, & similibus debeat de legitimatate cognoscere, & decessit hac eorum præiudiciali causam successione ad iudicem secularem remittere, cap. 3. de ordine cognit. cap. causam 17. hoc tit. Glor. finalis in præsentis docet, Pontificem in terris, in quibus præsentis contigit, temporalem habuisse iurisdictionem, ideoque etiam inter laicos potuisse per dicere in causa temporalis, iuxta textum in cap. per venerabilem, hoc titulo. Hostiensis in præsentis ait personam, de quibus in hoc textu, miserabiles fuisse, proindeque Pontificem in omnibus eorum causis adiri potuisse, iuxta tradita in cap. ex parte, de foro competent. sed utraque solutio ut divinatoria rejicienda est, Cuius. hic succumbens difficultati, facit ecclesiasticum ju-

dicem in hoc casu de legitimatate cognoscere potuisse; iudicem vero laicum de causa successione pronuciare posse. Sed his omnibus omnia solutionibus, dicendum est, discrimen esse constituendum inter eum casum, in quo primo & principaliter de successione agitur; & inter eum in quo secundario, quia de legitimatate principaliter agitur, quia ejus occasione filius in successione paternam inquiritur, tanquam illegitimus. Primo casu, si opponatur questio illegitimitatis, quia præiudicialis est, prius debet terminari per iudicem ecclesiasticum, & tunc iudex secularis super hereditate pronunciat, d. cap. 3. de ordine cognit. ubi probavi: secundo vero casu index, qui de legitimatate cognoscit, dum filium legitimum esse pronunciat, simul declarat ipsum ratione illegitimitatis non posse inquietari in hereditatis successione, & in hoc sensu incidenter super hereditate pronunciat: quo modo procedunt textus in cap. 2. cap. per tuam, hoc tit. docuit Roussellus lib. 6. Hist. Pontif. in p. d. cap. 3. in fine.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur collectio: Filii naturalis per subsequens matrimonium efficiunt legitimos, & habiles ad succedendum in bona paternam. Probant eam textus in cap. tanta, hoc tit. l. Divi, l. iherimus, l. cum qui, C. de natural. liber. 4. fin. Insuper de nupt. 4. penult. de heredit. qua ab inter. Novell. 74. & 78. Insuper. auct. de crime & semine, collat. 34. l. tit. 13. l. 2. tit. 15. part. 4. leg. 10. tit. 8. lib. 5. recapit. Illustrat ultra innumeros congestos à Barb. in præsentis, Leo Pioel. in repetit. ad hunc textum. Faber de error. decal. 33. error. 6. Marbina de success. legali 1. p. 18.

3.
Cunctis
sio tra-
ditur, 12
12024-
tub.

art. 4. *Littera decis. 8. num. 6. & decis. 43. Cujac. hic, & in notis. c. 1. Amaya lib. 1. obferv. capite 4. Hannius in encyclop. titulo 10. cap. 12. Mancinus lib. 1. Genial. tom. 5. & sequens. Leon tom. 1. decis. Valera, decis. 93. Noguerol alleg. 13. & 14. Borerus tom. 1. claus. 1. diffusio. 10. Sella tom. 3. decis. 137. Fachineus lib. 3. centur. cap. 50. usque ad 56. Douel. lib. 2. comment. capite 21. ubi Ouald. littera F. Petrus Greg. lib. 10. synagm. cap. 4. Sarmientus lib. 1. sect. 1. cap. 6. Barb. de pœstione Episcop. 2. p. alleg. 1. & vote 73. Corvinus in juri Canonico, lib. 2. tit. 13. Cujac. lib. 1. obferv. cap. 4. Atellanus de juri ration. lib. 4. capite 5. num. 60. Etasolo de regim. christi. Resp. p. lib. 3. diff. 6. 5. 1. Meteorius lib. 2. opinionum, cap. 78. Sixtus volum. 1. consil. 9. Evetard. Bionchorh. cent. 2. offert. 91. Canibus & Cujac. hic, idem Cujac. ad tit. Cod. de natural. lib. 1. Michaelius de fratribus 3. p. cap. 3. & 14. Arnelius 2. p. relictionis, cap. 1. sect. 8. num. 47. & lib. 7. de rebus publicis, cap. 2. sect. 14. Christinus tom. 1. decis. 310. Ant. Gomez in l. 1. 8. Tauri, num. 59.*

4.
IMPURITATIS
TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infuso. Facta pro infectis nunquam haberi possunt, l. in bello 12. §. facti, ff. de captivis, l. amic. C. de raptu virginum, l. 3. §. de reg. jur. præcipue transitoria, l. Fabriles 6. ff. de oper. lib. re. leg. cum hereditas 34. ff. de hered. insti. Facit Floratius lib. 3. carmin. ed. 19.

Non tamen irritum

Quodcumque retro est, efficit, neque

Diffingit infestumque reddit,

Quod fuit, seu bona vixit.

Sed filii naturales verè illegitimi nati sunt: igitur etiam subsequenter matrimonio, exuere maculam illam illegitimitatis, cum sit facta, nequeunt; præcipue cum quod ab initio vitiosum est, tracto tempore convalere non possit, l. quod ab initio, ff. de reg. jur. l. 1. §. de regula Canonica. Pacti textus in l. si minor 4. §. de servis exp. Augurat hæc difficultas ex eo, nam licet hæc legitimatio procedere possit auctore iure civili, iuxta quod concubinatus permittitur erat, l. 1. in concubina 3. §. de concubinis immo parum differat concubina ab uxore, l. item 47. §. parvi, ff. de legatis 3. l. in libera 24. ff. de ritu nup. latè illustravi in can. 2. Cens. lib. 1. tamen licet canonibus concubinatum consuetudo, utpote iuri divino contraria, improbatæ est, cap. audita, 34. dist. c. nemo, cap. dicit, cap. meretrices, 32. quest. 4. & probavi in ipso canone 1. Concillii adeo ut matrimonium cum concubina sequitur, ex æquitate ad tollendam maculam permittatur. D. Basil. in can. 16. ad Amphiloche. ibi: *Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonii; quare si fieri possit, ut qui post fornicationem conjugantur, separantur, id est melius: si autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem panem agnoscant, ne separantur autem, ne quid deterius accideret.* Ergo iuxta sacros Canones hæc legitimatio procedere non debet, ne per eos concubinatus foveri videatur. Augurat secundò hæc dubitandi ratio, nam iure civili, ut legitimatio hæc procedat, desideratur consensus filiorum, amb. quibus modis naturales efficiantur, §. generaliter. Item dotaria instrumenta, d. amb. §. illud, §. fin. Insti. de nup. ibi: *Dotabilia instrumenta composita.* Ergo non sufficit tantum matrimonium celebrari, ut filii antea suscepti efficiantur legitimi.

Quæ difficultas ita facile non obstat, vera est præiens affectio, pro cuius expositione sciendum est, filiorum varias species esse, ut agnove-

runt Paleotus de nobis & spuris, Lupus de illegitimis, Gomez in leg. 1. 1. Tauri, Covarr. & aut congesti à Rojas in epis. success. cap. 1. num. 13. Et licet omnes ad duas species reducat Julius Pollex lib. 3. enomast. cap. 2. nempe ad susceptos ex licito conjugio, & ad filios aliunde natos, congruentior est in præsentis titulo illa summa divisio, ut alii filii legitimi, alii illegitimi; quæ divisio aliam subdivisionem recipit, nam filiorum legitimorum alii sunt legitimi naturales, alii vultu a legitimi. Legitimi & naturales illi dicuntur, qui ex legitimo conjugio nati sunt, quia lege, & naturæ matrimonium approbantibus, nascuntur, de quibus in l. filium, ff. de his qui sunt sui, l. semper, ff. de in jus vocand. amb. quibus modis naturales efficiuntur, §. nec igitur, collat. 7. amb. nunc selt. C. de naturalib. liber. princip. Insti. de nup. & de paria preest. cap. accessu 5. de dispens. impub. cap. olim 6. de cleric. conjugat. cap. transmissi, hoc tit. quo casu filii nati ex hiis dinodino concubito legitimi creduntur, d. l. filium, licet distinctis sit talis probatio, l. Lucius 78. ff. de condit. & demonstr. probavi latè in cap. per inas, de prob. Eisdem speciebus consentiunt filii nati ex matrimonio, quod parentes cum bona fide contraxerunt in gradu prohibito, cap. ex senore, hoc tit. ubi dicimus, filii autem legitimi non naturales dicuntur, qui lege aliqua in numerum filiorum naturalium recensentur, quamvis legitimi non sint, arguendo textus in l. legitima 6. ff. de pacti. docet Bertrandus de iure liber. cap. 4. in princip. quales sunt hi, qui adoptati, vel adoptati sunt, l. 1. & per totum ff. de adopt. l. cum adoptivis, C. cod. tit. Petrus Greg. lib. 1. synagm. cap. 10. Faber in jussu. tit. 10. principia, illat. 17. & principia, illat. 1. Bertrandus ubi suprà, cap. 43. fel. 161.

Filiorum etiam illegitimos vixit quos species, nam alii filii illegitimi, quos simpliciter naturales vocamus, Græcè nothos, quorum nomen Latine expulsi non possunt testatur Cujac. in Novell. 12. vers. secunda pars, de quibus agitur in tit. C. de naturalib. liber. l. in concubina, ff. de concubinis, cap. fin. 32. q. 4. l. 1. tit. 5. part. 4. Hi tales per civili dicebantur, quia nati erant ex concubina domi retentæ, quam pater sine suspri crimine retinebat; ejus concubitus licet matrimonium verè non esset, permittitur tamen erat, & parum à matrimonio distabat, l. 1. d. l. in concubina, l. §. quis officium, ff. de ritu nup. docent Conanus lib. 2. comment. c. 16. & lib. 8. c. 13. Hothomannus in disp. de spuris, l. 1. & 2. Bertrandus de iure liberor. cap. 30. & 43. Petrus Gregor. lib. 10. synagm. cap. 3. num. 15. Arnelius tom. 1. politic. lib. 2. de reb. publicis, cap. 2. sect. 13. Sarmiento lib. 1. sect. 1. cap. 7. num. 5. Unde exponendus est textus in l. fin. ff. de his qui sunt sui, & omittis Cujacio, Donello & aliis congestis ab Oualdo lib. 2. comment. cap. 17. littera C, obliques verbum redduntur, ibi propriè accipi respectu emancipati, & improprie respectu naturalis, ut in §. aliquid, Insti. de nup. ut alias interpretator Glossa verbo *Matrimonium*, in l. 1. ff. de officio Procons. Sed cum concubinatus plerumque consideret inter dominum, & ejus ancillam, l. denique 8. ff. de pignor. l. penult. ff. de rebus auctori. judic. l. nix. C. de matrimonii. inde est, quod nati ex eis erant servi, si licque naturales dicebantur, l. 1. ult. ff. de his qui sunt sui, l. fin. ff. de adopt. l. Lucius 78. §. fin. ff. de leg. 1. l. nix. ff. de iure delib. juncto Cujacio, lib. 3. obf. c. 37. l. cum pater 77. §. velle ff. de legat. 2. textus ita interpretandi in l. omnes 17. §. si quis in fraud. crediti, l. naturalis §. ff. de præscripti. verb. l. si quis 20. §. mulieri,

6.
DE FILIIS
ILLEGITIS.
MIS.

5.
FILIO-
RUM VA-
RIA OR-
IGINIS.

§ mulieri,

§. mulieri, ff. de manumiss. vindict. l. naturalis 7. l. fin. ff. de consuet. tutor. l. nla. C. quando mulier tutela offic. l. ult. ff. de manumiss. docent Hothomannus & Bertrandus supra, Faber in Papin. tit. 9. de nupt. princip. 11. illat. 1. Et cum olim inter filios illegitimos nulla consideraretur differentia, Constantinus Magnus naturales dici voluit filios, qui ex solutis procreabantur, ut testis est Iustinianus in Novel. 89. quibus modis naturales. Et licet ideo ausus fuerit Aeneas Robertus lib. 2. ver. iudic. cap. 14. alitere Constantinum non ex legitimo matrimonio, sed ex furtivo amplexu Constantium cum Helena procreatum fuisse, quod & ante attentarunt Zozimus tom. 3. annal. lib. 2. in princip. Nicéphorus lib. 7. hist. cap. 18. faciliè tamen ab hac calumnia defendit sanctum Helenam D. Iosephus de Recte lib. 8. opuscul. fol. 329. & nos in cap. 15. de sponsal. Verum cum sacris Canonibus prohibitis sit concubinatus, immò magis detestabilis sit consuetudo cum concubina, quam accessus ad meretricem, argumentò capitis finalis de consuet. ideo difficilior est, qui filii naturales dicantur in cap. per venerabilem, & similibus, hoc tit. Et obtinuit sententia Doctorum melioris notæ, asserentium eos naturales dici, qui ex soluto, & soluta sunt geniti, inter quos poterat matrimonium tempore conceptionis filii dispensatione consistere: docent Abbas in d. cap. per venerabilem, Sarmiento lib. 1. selett. cap. 7. num. 3. Matienzo in l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. gloss. 2. num. 3. & ita expressè tantum est in l. 1. Tauri, quæ est hodie lex 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. quamvis contrarium defendant Lata in l. si quis à liberis, in princip. m. 82. Cervantes in l. 10. Tauri, num. 8. Vnde rectè resolvit Parladorius differet. 14. §. 2. filium genitum à Clerico in minoribus ordinibus constituto, etiam beneficium ecclesiasticum habente, naturalem esse.

Alii tunc illegitimi, quos spurios vocamus, qui propriè filii nati ex ea, quæ expostia est omnibus, ut quo patre concepti sint, ignoretur; & in hoc à filiis naturalibus differunt spurii, quod isti filii certo patre nascuntur, ideoque apud Romanos tantum duobus libris liberis S. P. scribebantur, idell. fine patre. Gajus lib. 1. Instit. cap. 4. ubi ait, spurios appellari filie patre filios. Illustrant Plutarchus in problem. Alex. ab Alex. lib. 5. dior. Genial. cap. 5. Catellianus Cotta in memorial. verbo Spurius, Petrus Crinitus de honest. discip. lib. 10. cap. 5. P. Greg. lib. 10. symagm. cap. 13. num. 18. Connanus lib. 2. comment. cap. 6. num. 2. Vnde non malè in Digestorum libris huiusmodi filii spurii appellantur vulgo nati, l. vulgo 23. ff. de statu hominum, l. 2. junctà l. spurius 4. ff. unde cognati, l. si ex libris, C. de suis & legit. Media ætas degeneres vocitavit, quia neque genus, neque gentem habent. Orderic. Vital. lib. 4. hist. eccl. anno Christi 1074. De generis suspitione uobis est. Aliquando spurii dicuntur filii nati ex parentibus, qui matrimonium contrahere non possunt tempore conceptionis, vel natiuitatis: textus discretus in l. Imperator 29. §. 1. ff. de probat. ubi natus ex adulterio spurius appellatur. Similiter etiam filius natus ex incestu, l. qui spurii 6. ff. de decur. Vnde passim spurii opponuntur iustis liberis, l. 4. in fine, ff. de in jura vocando, l. ult. ff. qui petant tutores: & vulgo quæsti opponuntur iure quæstis, l. parvulus 8. ff. de bonis liberis, l. si quis liberis 5. §. 2. ff. de lib. agnosce. Hothom. de spuris cap. 1. & 2. Illegitimi etiam filii sunt qui dicuntur Manceus in cap. nisi cum pridem, §. persona, de renunc. cap. per venerabilem, hoc tit. cap. 23. De temon. quo nomine latè sumpto significantur filii nati ex scortis & meretricibus, Exodi cap. 23.

lib. 1. tit. 5. part. 4. Petrus Greg. ubi supra, num. 19. stricte autem, & specificè illi dicuntur, qui statim sunt ex his parentibus, qui iure Pontificio matrimonium contrahere prohibentur, Covarr. d. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 1. n. 2. Matienzo in l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. gloss. 2. Tandem alii sunt adulterini, qui nati sunt ex uxoreto, & soluta, vel ex duobus uxoreto, cap. lex, §. adulterium 32. q. 1. d. cap. per venerabilem, §. quid autem, l. si adulterii, ff. de adulterii, l. 1. tit. 15. part. 4. & in l. 9. Tauri, quæ est 7. tit. 8. lib. 5. Recopil. dicitur filius adulterinus natus ex damabili coitu, quia matri inde poena mortis naturalis imponitur, l. 1. tit. 7. lib. 4. fori, l. 1. tit. 20. lib. 8. Recopil. & licet filium procreatum a clerico in sacris ordinibus constituto adulterinum dicant Glossa verbo Adulterini, in d. cap. per venerabilem, & ibi Abbas num. 32. Inmola in Clement. 1. de officio Ordin. Covarr. in 4. 2. p. cap. 8. §. 5. num. 14. Plaza lib. 1. de delect. cap. 4. 1. num. 31. & alii relati à Gutierrez lib. 2. canonic. cap. 7. n. 39. tamen contraria sententia verior est; nam clerici cum muliere soluta concubitus non est adulterium, immò nec sacrilegium, nec incestus, vel stuprum, ut alii putant; sed simplex tantum fornicatio, ex textu fere diverso in cap. quia circa, de bigam. ibi: Tanquam simplici fornicatione notatis. Faciunt textus in cap. Maximianus, cap. presbyter, 81. dist. cap. lator 2. q. 7. docent Federicus de Senis consil. 167. Cardinal. in Clement. ad nostram, de heretic. Felinus in cap. si clerici in princip. n. 14. de iudiciis, Decius ibi, num. 37. Menchaca de success. creat. §. 22. num. 50. A vendano in l. 9. Tauri, gloss. 10. num. 10. Gutierrez lib. 2. canonic. cap. 7. num. 44. Sed contrarium probavi in d. cap. quia circa, videlicet sacrilegium committi. Tandem ad illegitimorum species pertinent filii incestuosi, qui nascuntur ex parentibus sanguine conjunctis in gradu prohibito per lineam transuersalem, l. si adulterium, ff. de adulterii, l. quin etiam, ff. de ritu nupt. §. inter eos, l. instit. de nupt. Antonius Gomez in l. 9. Tauri, num. 13. Matienzo in l. 6. gloss. 3. tit. 8. lib. 5. Recopil. Nefarii etiam sunt filii illegitimi, qui nascuntur ex patre & filia, vel aliis ascendentibus, d. l. quin etiam, ff. de ritu nupt. §. ergo, l. instit. de nupt. P. Gregorius d. cap. 3. num. 30.

Secundò sciendum est, iure Digestorum incognitum fuisse hoc legitimacionis beneficium; nam licet si dum filius in utero erat, mater in uxorem duceretur, legitimus ipse nasceretur, l. 3. §. 1. ibi: Ut uxor ducta suum pariat; ff. de suis & legitimis, l. 3. §. 6. ff. de Carbon. edicto; tamen si jam natus erat, legitimatio non contingebat, usquequod Imperator Constantinus statuit, filios legitimis reddi, leg. Divi, l. iubemus, C. de natural. lib. notandus est textus in l. 4. C. de pactis convent. in illis verbis: Cui in potestate patris constitui non estis. Et licet stricte fuisset ea constitutio, utpote loquens tantum de filiis susceptis ex ingenuis concubinis, non verò ex aliis sceminis, Imperatores Anastasius in d. l. iubemus, & Iustinianus in l. cum quis, l. nuper, C. eod. tit. novel. 12. eam constitutionem protraxerunt ad filios naturales ex quibuscumque sceminis susceptos, ut jam notavit Basil. de matrim. lib. 11. cap. 1. Quod Ecclesia admisit in præsentì textu, & aliis supra citatis, ita ut filii ita legitimati, pro legitimis habeantur, ac si ex legitimo matrimonio nati essent; quia juris fictione retrotrahitur legitimatio hæc ad suspensionem natiuitatis, argumento legis lex Cornelia, ff. de testam. l. potior, ff. qui potiores, l. necessarius, §. quod si pendente, ff. de periculo, & commodo: ut contingit

de his qui veniam. Et sic præsens casus non verificatur in filio legitimo per fictionem; unde eleganter Baldus in l. intestamento 14. in fine, ff. de testam. milit. docuit legitimatorem non fingi retrò respectu eorum, quæ determinato modo habent voluntatem. Sed hæc sententia, quamvis in puncto juris vera sit, tamen in praxi non aude rem recedere à contraria, quæ etiam hoc casu filium legitimatum per subsequens matrimonium, scilicet fratribus postea natis, admittit ad primogenium; tum propter frequentes Senatus Castellæ decisiones; tum propter auctoritatem Doctorum, qui eam sequuntur: quamplures refert Fajardus supra, num. 265. quibus addo Greg. Lopez in d. l. 1. gloss. 9. Covarr. d. cap. 8. §. 2. num. 30. Molinam de primog. lib. 3. cap. 1. n. 10. Noguierol alleg. 23. Barb. voto 73:

II. Duo tamen desiderantur, & concurrere debent ut legitimatio hæc procedat. Primum, ut matrimonium sequatur, nec interesse quod in articulo mortis celebratur, ut pluribus relatis docent Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 109. num. 4. Basil. cod. tract. lib. 1. cap. 1. §. 1. Barb. in cap. tanta, hoc tit. num. 8. Leo Pinel. hic, num. 293. Noguierol alleg. 24. Barb. voto 73. Michelorus de fratrib. cap. 23. Ratio est, nam apud omnes constat, matrimonium in articulo mortis contrahi posse: sed legitimatio est effectus matrimonii, ab eo inseparabilis: ergo talis legitimatio, matrimonio quocumque tempore sequuto, datur. Unde prædicti Doctores rectè inferunt, filium ita legitimatum in articulo mortis excludere substitutum, nec ideo patrem dolum committere, quia dolum non facit qui suo jure utitur, l. doli, ff. de reg. jur. Maxime cum dolum non præsumatur, l. dolum, C. de dolo. Nec obstat, quod ad legitimatorem filiorum per subsequens matrimonium desideratur spes suscipiendi prolem, l. nuper, C. de natural. liberis; quia alias inter impotentes matrimonium celebratum non valet, cap. 1. junctis ibi adductis, & de frigid. sed in hoc casu nulla spes suscipiendi prolem datur; ergo hæc legitimatio dari nequit. Nam responderetur legitimatorem hanc provenire ex sola matrimonii validitate; ad matrimonium autem legitime celebrandum sufficit potentia coeundi in actu, vel in habitu, l. penult. C. de nupr. quæ in præsentis casu adeo, ut considerat Matienzus in rubr. tit. 1. lib. 5. Recopil. n. 191. Nec etiam obstat, quod matrimonium morte dissolvitur, cap. penult. & fin. de secundis, nupr. & ita non potest incipere ubi finiri debet, juxta textum in lege Titio, ff. de usufructu, l. usufructum, ff. de usufructu legat. l. hæres meus, §. quamvis, ff. de cond. & demonst. l. si pater, ff. de jure dot. l. cum pater, ff. de patris dotal. l. Iulianus, §. libertus, ff. de manumiss. test. Nam responderetur cum Sarmiento lib. 1. select. cap. 6. n. 6. aliud esse conferri matrimonium in tempus mortis, quod fieri non potest, ex juriis proximè citatis: aliud verò illud celebrare tempore mortis, quod tempus vitæ tribuitur: unde in l. libertas 12. & l. fin. ff. de manumiss. testam. docetur, quod quamvis libertas dari non possit servo cum mortuus; tamen illi morienti rectè datur, l. unic. §. sumus, C. de Latina libertate. Tandem non obstat matrimonium in articulo mortis contractum censeri fraudulentum ex solo animo excludendi substitutum, dato sub conditione, si sine liberis decederet, ut probavi videri ex l. filia 60. ff. soluto matrim. junctis traditis à Sarmiento de redditibus §. p. q. 4. num. 6. Quia responderetur, fraudem in dubio non præsumi, l. meritis, ff. pro socio, l. sed si maritus, §. fin. ff. qui

& à quibus. Quinimodò in contrahendo matrimonio præcipuum est consilium animæ, filioque relinquere cum honore, & sine nota infamie illegitimatis. Et licet per consequens excludatur substitutus, id tamen non attenditur, l. filius 70. §. 1. ff. de contrahenda empione. Nec obstat dicta lex filia, quia procedit eo casu, quo quando quod geritur in mortis articulo, non prodest morienti, & nocet alteri, ut docet Mantica d. tit. 12. num. 5. in præsentis autem casu prodest matrimonio morienti, & eius filius, unde per fraudem celebratum non creditur. Quid autem si expressè constasset ex confessione patris, vel aliis coniecturis, ipsum animo fraudandi substitutum matrimonium celebrasse; an adhuc filius legitimarius excludat substitutum, quærent Interpres? Et ipsum non excludere, docuerunt Mantica d. lib. 11. de conest. tit. 13. numero 5. Molina de primog. lib. 2. c. 5. n. 27. moti auctoritate textus in c. 2. de renunciat. lib. 6. c. constituit 20. q. 3. Sed adhuc affirmativa sententia verior est, quam tenuerunt Menchaca lib. 6. usufreq. cap. 41. num. 5. Sarmientus lib. 1. select. c. 6. num. 8. Molina de just. disp. 172. Spino in speculo, gloss. 15. num. 106. Pro qua sententia facit textus in l. filium, §. sed cum, ff. de bonor. poss. contra tab. ibi: Erit ergo veniale beneficium, &c. & ratio; nam si hæres gravatus relictus sub conditione, si sine liberis, matrimonium contraxerit animo expresse excludendi substitutum, nemo negabit filios ex tali matrimonio substitutum excludere: ergo idem dicendum est in casu proposito. Nec favent contrariæ sententiæ textus in d. cap. 2. & in d. cap. constituit: nam in d. c. 2. non agitur de actu in mortis articulo celebrato, sed de renunciatione beneficii fraudulosa, & ambigua facta, quæ ideo à Bonifacio VIII. improbarunt. Similiter in d. c. constituit, agitur de puniendo dolo Abbatis, qui Monachum ad professionem admittit animo tantum captandæ hæreditatis; professio autem sustinetur.

Secundo desideratur, ut legitimatio hæc procedat, quod filii sint naturales, id est suscepi ex soluto, & soluta, inter quos tempore nativitatis, & conceptionis poterat licite, & sine dispensatione matrimonium celebrari, cap. innotuit, de elect. l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. Ratio est, nam cum hæc legitimatio procedat mediante fictione, & retrotractione ipsius matrimonii, necessarium est, quod derurabilitas extremorum, videlicet extremi à quo, & extremi ad quod, l. bonorum, ff. rem ratam haberi, l. 1. §. fin. ff. de appellat. cum aliis traditis à Barrolo in l. si is qui, num. 28. ff. de usucap. Barb. in l. divorcio, in princip. num. 12. ff. solut. matrim. Ita ut verè legitimi nasci possint tempore conceptionis, seu nativitatis: An verò hæc habilitas desideretur utroque tempore, conceptionis scilicet, & nativitatis, vel sufficiat tantum unum tempus, disputant laicè Fajardus de legitimat. ex num. 24. Leo Pinel. in præsent. Et licet in puncto juris stricti verum sit, tempore conceptionis præcisè habilitatè extremi desiderari; tamen in praxi obtinuit, sat esse uno ex his temporibus habilitatem dari ad contrahendum matrimonium, prout filio magis prodest, argumento legis nuper, C. de natural. liber. l. servorum, §. ingenui, ff. de statu hominum, §. sed si quis, Insit. de ingenui: docent Basil. lib. 11. de matrim. quæst. 3. P. Molina de just. & jur. tract. 2. disput. 182. Enarius de substit. quæst. 409. Sanchez de matrim. lib. 8. disput. 7. n. 19. Fachineus lib. 3. contrav. quæst. 50. Fajardus supra, num. 23. Mancinus genial. centur. 1. cap. 16. Amaya lib. 1. obs. quæst. 4.

13.
TRADITIONE
TULI
TIO DACE
BIBLI.

Hic suppositis, ut ad rationem presentis affectionis perveniamus, variis omnino adductis à reprobentibus hie, et cetero veram rationem assignari ab Alexandro III. in cap. tanta, hoc tñ. in illis verbis: *Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt gentis, post contractum matrimonium legitimi habeantur; & proveniunt ex favore ipsius matrimonii, qui magnus est, cap. fin. de re iudic. cap. videtur, qui matrimonium accusare, cap. labor 7. de re iudic. cap. ex literis 4. de in iur. restit. cap. 1. ut lite non consert. Iste autem favor in eo consistit, ut matrimonium contractum à parentibus post nuptiam filiorum, perinde habeatur, ac si post matrimonium contractum nasceretur, ut docet Sarmiento lib. 1. scilicet, cap. 5. num. 3. & cap. 6. & 7. Gregorius Lopez in 1. 1. tit. 3. part. 4. Hujus retroactionis rationem communiter adducunt Interpretes ex eo, quia ille, qui duxit uxorem mulierem illam, ex qua suscepit filios, creditur habuisse ab initio animum contrahendi matrimonium cum ipsa, ut probari videtur ex l. cum quis, vers. neque enim, C. de natural. liber. Sed verius et cetero, causam efficientem hujus retroactionis ex eo provenire, nam cum Ecclesia intendit homines ad rectam sentiam reducere, ut eos alliceret, & invitaret ad matrimonium contrahendum, statuit ut filii ante suscepti per subsequens matrimonium reddantur legitimi, ut ita amor filiorum impelleret parentes ad contrahendum matrimonium. Unde deducitur legitimisationem hanc esse jure positivi, & ita Ecclesiam posse ex iustis causis legitimisationis hoc beneficium revocare: nec tantum filii legitimantur, verum etiam nepotes; nec interest, quod parentes eorum, aliter ve ex eis in medium contraxerint matrimonium, ut probabimus infra in cap. tanta.*

14.
DILIGENTI
TULI DURI
TANDI
RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, cui respondet, quod licet facti pro incestu habet natura non patitur; tamen ubi subest æquitas, plerumque factum non attenditur, immò quali non factum jure censurà habetur, l. interdum ff. de natural. restit. ibi: *Hic enim quantum ad totum sui pertinet, perinde habetur, ac si ingenuus natus esset. Authent. quibus modis naturales, §. filium verè, ibi: Faciamus eum velut ex quadam machinatione cognatum.* Quia Princeps quoad jure effectus pro incestu facta considerat, l. subimus, §. 1. C. de sacros. Eccles. l. non debemus, C. de legibus, l. cum ea, C. de translat. l. 1. C. qui pro sua jurisdic. l. creditur, in fine, C. de donat. inter l. Divo, C. qui manum. l. 1. §. sed abolevit, ff. de his qui in testam. delentur, l. 1. & 2. ff. unde vir & uxor, l. qui restituit, ff. de rei vind. & h. c. dicitur veritas quoad effectum, non quoad factum. Nec obstat dicta regula, *Quod ab initio*, quæ procedit secundum veritatem, inspecto solo tractu temporis: at nos hic secundum fictionem dispositum, juxta quam per retroactionem matrimonium ab initio contractum creditur, ut docuit Leo Pincl. in prefati, num. 196. Nec obstat secundum augmentum dubitandi rationis, nam non recte inferitur, Ecclesiam beneficium hoc legitimisationis approbantem, concubinatum fovere;

nam potius ut à peccato concubinatus arceatur, & spe legitimisationis filiorum ad matrimonium contrahendum alliciantur, hoc jus legitimisationis statuit, argumento capitis inter cetera 11. g. 4. cap. inter opera, de spons. & ita odio habeant homines pellicatum, profusamque libidinem, ambem, quibus modis naturales, coll. 7. c. 1. §. 1. & 2. Nec obstat autoritas D. Basilii ad Amph. quæ expressa in d. e. inter opera. Nec obstat, quod de consensu filiorum dicebamus; nam sciendum est, dubium esse, utrum ad hanc filiorum legitimisationem eorum consensus desideretur. Er affirmativam sententiam tenebant plures relati Menchæca lib. 5. usufreq. cap. 42. num. 3. moti ambiguitate textus in d. authent. quibus modis, §. generaliter, ibi: *Dum & filii hoc ratiōem habuerunt.* Sed contrarium verius est, videlicet legitimisationem hanc aded ex vi, & effectu matrimonii provenire, ut etiam reclamantes filii per subsequens matrimonium legitimantur, ut tenet Palacios Rubios in cap. per vestras, notab. §. 2. 1. num. 13. Marienzo in l. 1. tit. 8. lib. 5. gloss. 3. n. 6. Molina de justitia disp. 17. vers. ut naturales, Sarmiento lib. 1. scilicet, cap. 8. n. 1. Et probatur, quoniam effectus à jure ipso indudus non potest per filiorum voluntatem impediri, l. nemo, ff. de legat. 1. l. item quasi 30. §. sed si servus, ff. de fideicommiss. libere. maxime dum ex prædicta legitimisatione maxima honor, & utilitas filiis obveniat, quæ potius spectanda est, quam leve incommodum patris potestatis. Nec obstat dicta authentica quibus modis; nam procedit de jure civili, quo attentio legitimatio hæc non tam ex vi, & effectu matrimonii fiebat, quam ex voluntate parentum, & filiorum; cum ex iure civili Romanorum præcipue attendere solitas, quæ ex patris potestate proveniebant; & magna vis patris potestatis, quæ usque ad necem filiorum extendebatur, l. in suis 1. cum vulgatis, ff. de liber. & posth. Nec tandem obstat, quod de dotalibus instrumentis expedebamus, nam potius verum est, iose canonico attento, & ex praxi communiter recepta, per subsequens matrimonium, etiam sine dotalibus instrumentis, filios legitimari, ut satis Innocentius Pontifex in d. cap. tanta, dum ait: *Tanta est vis matrimonii, & c.* significans legitimisationem provenire ex efficacia matrimonii, non verò ex dotalibus instrumentis: ita docuerunt Abbas, Decius, Angelus, Joannes Andreas, & plures, quos refert Menchæca in d. cap. 41. num. 3. Covarr. d. §. 2. num. 8. Mantica de consensu tit. 1. cap. 12. num. 7. Mieres de majorat. 1. part. q. 1. n. 6. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 44. num. 2. quamvis contrarium tenet Menoch. consil. 16. num. 3. de consil. §. 8. num. 5. & 6. Nec interest, quod in d. l. cum quis, l. nuper, C. de natural. liberis, requirantur ad legitimisationem dotalia instrumenta; nam id procedit iure civili attento, quod non est sequendum in hac parte; immò potius ius canonicum amplectendum est, argumento capituli finalis de secund. nupr. latius prosequuntur Vissembach, disputatiōe 6. n. 33. Brochoth. cent. 1. assert. 97. Suprà tradita opponi potest textus in cap. tantum, de elect. inducta ibi adductis.

C A P V T II.

Idem.

Cum inter b. l. veterem concivem vestrum, & T. mulierem sit divortii sententia canonice lata, filii eorum qui ante sententiam ipsam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publice, & sine contradictione Ecclesie matrimonium inrer se contraxerint. Inde est quod autoritate Apostolica statuimus, ut filii eorum, quos ipsi ante divortium habuerunt, & qui conceptus ante laetam & sententiam fuerat, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hereditario iure succedant, & de bonis parentum suorum & nutrantur. Quocirca universitati vestre p. A. f. m. quat. praefatos filios memorati l. & praedicta mulieris succedere in bona paterna, & exinde nutriti non prohibeatis, nec occasione divortii inter parentes eorum, eis ab aliquo molestiam, vel gravamina sustineatis inferri.

N O T A.

1. *Dem.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* sed jam notavit Cujac. in praesenti, ex Codice MS. restituendam esse inscriptionem ita: *Idem Canonice, & universo Clero, & populo Templano*, qui est in regno Neapolitano: quae inscriptio mihi congruit illis verbis huius textus: *Cum inter Ioannem veterem concivem vestrum*; & ibi: *Quocirca universitati vestra mandamus.*

b. *Veterem.* Veterem, legendum existimat Antonius Augult. in praesenti, quasi nomen, aut cognomen situs civis esset Vetus, non autem significaret ejus antiquitatem: quia perdocti viri sententia admittit, potius legere *Veturium*, quia celebra fuit, & antiqua gens in his provinciis Veturia dicta, ut probat Richardus Sreniens de antiquis familiis, in *Veturia*.

c. *Laetam sententiam.* Etsi sint postea nati, quia sufficit tempus conceptionis, iuxta tradita supra in cap. 1.

d. *Nutrantur.* Juxta notata in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium.

e. *Bona.* Quae debeantur filiis legitimis ipso jure, dum legitimi sunt, ut probati in cap. Romanus, de testam.

C O M M E N T A R I U M.

2. *EX* hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Separato matrimonio in facie Ecclesiae contracto, filii geniti, vel concepti ante ipsam separationem sunt legitimi.* Probant eam textus in cap. perlatum 8. cap. quod nobis 9. cap. referent 10. cap. pervenit 11. cap. ex tenore 14. hoc tituli, cap. debium, de bigamis, l. 1. tit. 13. par. 4. l. 3. tit. 2. par. 4. Illustant ultra congeles à Barbosa l. 6. Canonici 3. v. cap. 11. numero 113. Cyrillus lib. 1. contrav. cap. 38. Borel. in summa decis. lib. 3. tit. 2. de spons. num. 890. Noguerol alleg. 23. num. 15. & 550. Solorzano tom. 1. de jure lib. lib. 1. cap. 17. num. 58. Lara de vita hominis, cap. 3. innueneri relati à Giorba ad consuet. Messan. cap. 1. gloss. 1. à num. 27. & gloss. 9. num. 19. Sanchez lib. 3. disp. 42. num. 1. Boffi. vid. tract. lib. 11. cap. 1. §. 1. & cap. 8. Molina lib. 3. de primis. cap. 1. num. 12. ubi addentes, Noguerol alleg. 24. ex n. 154. Christineus tom. 1. decis. 337. Solorzan. tom. 2. lib. 2. c. 17. numero 58. Fachineus 3. contrav. 16. cum seq. Ca. D. D. Genzal. in Despret. Tom. IV.

filio 1. contrav. 11. num. 5. Gutierrez de matrim. cap. 71. num. 2. Costa in cap. si pater, verba vocem, de testam. lib. 6. Oiga de cess. jur. tit. 4. §. 8. num. 19. Leo Pinel. Cujac. de Canibus in praesenti, idem Cujac. in cap. su. de clandest. despons. Nahten. in just. vulnerat. cap. 4. fol. 169. Robertus lib. 1. ser. indic. cap. 18. Costa de jure & falli ignor. tit. 1. §. 3. Veblico de privit. pauper. 1. p. §. 56. num. 67. Fontanel. de post. nupt. p. 1. claus. 1. gloss. 3. m. 27. Gentil. de jursid. lib. 1. cap. 19. Batilus lib. 1. de matrim. cap. 1. §. 1. & cap. 8. Zydeus in respons. de jur. canonice. respons. 1.

Sed pro dubitandione in praesentem assertionem in insorgo: Quod nullum est nullum potest producere effectum, ut communiter docent DD. per textum ibi, in l. 4. q. 6. condemnatum, ff. de re judic. l. non est dubium. C. de legitimis, pluries adductis docet Salgado de potest. Regia, p. 3. §. 9. num. 11. & 12. sed matrimonium puritatum verè nullum est: ergo ex eo filii legitimi nasci non possunt. Accedit, nam eum qui dat operam rei illicitae, opinio vel error non excusat; quia veritas potior est, ut condemnetur, l. cum qui nocentem, §. si injuria, ff. de injuriis, cap. exstinebatur, cap. tua, de homicid. ergo qui cum impedimento dicimense contrahit matrimonium, non potest excusari, ita ut ob ejus bonam fidem proles nascatur legitima. Deinde, nam si bona fides utriusque patris, vel saltem unius eorum attendatur, ut statim dicemus, in praesenti casu non poterat legitimatio dari; siquidem post liam contrahant nati fuerant filii, & per hinc contrahatione constituitur quis in mala fide, l. si de res 25. §. si ante, ff. de petis. heredit. Patet textus in cap. 3. §. si quis, de clandest. despons. ibi: *Soboles de tali conjunctione suscepta, prout illegitima censentur, de parentum ignorantia nullum habuere subsidium*; iuncta lege 1. C. de interd. matrim. ubi non toleratur matrimonium aliis prohibuitum, rusticis, seu imperitis praetextu: ergo bona fides parentum non facit filios legitimos, qui ex veto matrimonio non nascuntur. Augere haec difficultas ex eo, nam ponamus bonam fidem ex parte matris existeret, patrem verò eum scientiam impedimenti dicimontis matrimonium contraxisse: si nascatur filius legitimus, pater ex dolo suo commodum consequitur, contra vulgare principium, de quo in cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, cum paria potestas ejus favore inducatur, l. cum oportet, C. de bonis qui lib. l. 2. C. si adversus rem judic. l. si vira, C. de bonis matern. l. 1.

3. INTUITIONE TRADITA AD ILLETO

l. r. ff. si quis à parente: ergo saltem eo casu, ne ita grave sequatur absurdum, legitimatio non contingit.

Quia difficultate ita fulcitur non obstante, vera est præfatus assertio, pro cuius expositione sciendum est, inter alias matrimonii differentias illam præcipue dari, quod aliud sit verum matrimonium, aliud putativum. Verum est illud, quod verè intercessit inter personas habiles ad contrahendum cum omnibus solennitatibus, & requisitis ad ipsius validitatem necessariis: putativum, licet quoad alios effectus tripliciter distinguatur à Petro Barb. *in l. si cum dote* 23. §. ult. num. 22. ff. solut. matrim. quoad hunc tamen legitimatiois effectum illud dicitur putativum, quod de facto celebratum est, sed propter aliquod iuris impedimentum valere non potuit; diciturque putativum ad verè differentiam, quia figuram habet matrimonii, & matrimonium creditur, cum tamen verè non subsistat, ut explicat Baptista Costa d. cent. 2. de soliti scientia, disp. 38. Inter utrumque illa datus differentia, quod matrimonium verum filius legitimus reddit, siue antecedit, siue subsequatur, ex traditis superiori commentario 1 & consequenter in de prolium effectus omnes, quos lex communitat filijs legitimis, tam respectu successioneis, quam alimenorum. In matrimonio putativo contraria regula est statuenda, videlicet quod verè matrimonii effectus non operatur, præterquam in casibus à iure expressis. Sed antequam eos referamus, sciendum est, duo omnino desiderari ad matrimonium putativum: primum, ut contrahatur cum bona fide, saltem ab uno ex conjugibus, ignaro impedimenti, cap. ex tenore 14. hoc tit. cap. cum in Apostolica 18. de sponsal. ibi: *Aliam fidem nesciam*; cap. 1. de eo qui dicit in iurim. l. 5. tit. 9. partit. 4. Maiolus de irregul. lib. 1. cap. 5. & in dubio hæc bona fides præsumitur, Gutierrez de matrim. cap. 71. et ut hæc bona fides intervenire debeat, sufficit patentes, vel eorum alterum iusto titulo errore ductos. Ioannes Sarsib. epist. 89. ibi: *At quid de paterna successione agitur, parvis fallacia nequaquam liberis suffragatur. Perit interdum mansuetudo legum his ab ignorantia convulsis, qui ratione cognitionis ab involent separantur; liberosque coram ab infamia, & hereditatis damno liberat, quos Ecclesia per ignorantiam decepta coniungit auctoritas*. Covarr. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 1. num. 9. Palcos de notis cap. 9. num. 9. immò & iniustus error sufficiens est, quia ille bonam fidem præstat. Menchaca illuстр. cap. 77. num. 7. Fachineus lib. 3. contraveniens. cap. 28. Botellus tom. 3. decisum. tit. 1. num. 890. Sanchez libro 5. de matrim. disp. 3. num. 13. Gilkenius de præscript. parte 2. memb. 1. cap. 3. à num. 8. nec prædictum bonam fidem excludit, quod patentes de validitate matrimonii dubii fuerint, nam qui dubitat, est in bona fide. Gloss. finalis in cap. ult. de præscript. Menchaca ubi supra, num. 3. Sarmientus lib. 1. sect. 4. cap. 20. num. 5. Sanchez lib. 2. disp. 4. num. 4. Solozanus lib. 3. de iure iud. cap. 3. num. 80. Secundò desideratur, quod publice, & in facie Ecclesie sit contrahendum, ut cognoscatur impedimentum ignorantia, & per consequens bona fides; nam si matrimonium clandestinè celebratur, præsumitur scientia impedimenti, & matrimonium dolose fuisse contrahendum, *l. ult. ff. de ritu nupt. l. r. C. de iur. iudic. matrim.* Menochius de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 3. num. 107. Marita de success. legal. part. 1. quest. 18. art. 6. & inde sequitur dispositio textus in cap. 3.

§. r. de clandest. despons. Quando verò matrimonium publice, vel clandestinè celebratum dicatur, expostui in eod. cap. 3. ut ergo liberi ex tali matrimonio putativo suscepti legitimi habeantur, necesse est, ut utrumque concurrat, bona fides scilicet, & publicus contractus matrimonii; si autem alterum defuerit, matrimonium non erit putativum. Nec contrarium probatur in cap. referent. 10. hoc tit. in illis verbis: *Nec per Ecclesie permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur*. Nam ex eis non deducitur, sufficere solum, vel permissionem Ecclesie, vel paternam ignorantiam; nam cum Clemens III. ibi arguat à sufficienti partium enumeratione, non negat ad matrimonium putativum utrumque necessarium esse.

Vi ad effectus matrimonii putativi perveniamus, illa regula est statuenda, videlicet quod verè matrimonii effectus non operatur præterquam in casibus specialiter à iure expressis. Petund enim dos in eo matrimonio data omnem privilegia verè dotis habet. *l. ult. cum sequens, ff. de privileg. credit. l. sponsa 74. ff. de iure dot. l. 3. Cod. solut. matrim.* docent fusi Tiracquel, ad leges connub. gloss. 8. à num. 235. Caneetius lib. 3. varior. cap. 11. num. 115. Atlas de Mesa lib. 3. varior. cap. 21. ubi resolvit, doti putative competere privilegia tacite hypothecæ, prælationis, & alia, de quibus in *l. in rebus 30. C. de iure dotum, & in L. dotali 13. ff. de fundo dotali*; & cap. 22. sequenti, exponit casus, in quibus matrimonium putativum non habet effectus veri matrimonii, & doctè explicat textum in *l. si concubina 17. ff. rerum amot.* sed ut ad filios ex eo matrimonio putativo perveniamus, videndi sunt de aliis effectibus ipsius matrimonii putativi, Gutierrez de titel. 3. part. cap. 8. num. 18. Azevedo in *l. q. tit. 10. lib. 4. receptil.* Velasco de privil. pauper. 1. part. quest. 56. n. 67. Acosta de privileg. credit. reg. 2. ampliat. 6. num. 194. Fontanel. de pact. nupt. clausul. 7. gloss. 3. p. 1. n. 27. Giurba ad consuetudines Messen. cap. 16. gloss. 1. Olea de ess. iur. tit. 4. quest. 8. ex num. 10. Barb. v. 1. & nos in cap. 2. de donat. inter.

Præcipuus ergo effectus huius matrimonii putativi à iure assignatus, est ut filii ex eo suscepti legitimi sint, cap. pervenit, hoc tit. post Sanchez & Gutierrez docet fusi Castillo lib. 2. contraveniens. c. 11. & lib. 4. cap. 31. num. 30. addentes ad Molinam libro 3. cap. 1. num. 10. Trentacing. lib. 3. var. res. 5. à num. 15. Caneetius 3. part. varior. cap. 11. num. 62. Fajardo de legitim. num. 167. Lasa de vita homin. cap. 3. à num. 4. Borel in summa decis. tit. 1. à n. 98. Solozanus 2. tom. lib. 3. cap. 17. & cap. 27. num. 62. Giurba ad consil. Messen. cap. 1. gloss. 3. num. 28. & gloss. 4. num. 51. Larrea decis. 8. num. 12. Botb. v. 2. à num. 11. Carena de officio inquisitor. 2. tit. 5. §. 1. 4. num. 2. Robert. lib. 2. rer. iudic. cap. 18. Ricciulus lib. 4. de iure person. cap. 28. num. 9. Olea de ess. iur. tit. 4. quest. 8. num. 10. neque intererit, quod ex ipso matrimonio nati sint, verum est antea ex simplici fornicatione suscepti essent, per subsequentis matrimonium putativum legitimantur, ut probant Fajardo de legitim. à num. 165. Giurba ad consuet. Messen. cap. 5. gloss. 4. num. 67. & 115. Noguezot allegat. 23. num. 124. Olea supra, num. 14. c. 1. contrarium teneant Covarr. & Sarmiento, quos refert & sequitur Fachineus lib. 3. contraveniens. cap. 55. & filii ita legitimi succedunt parentibus, & consanguineis, ad feudicquæ, & fideicommissa, & primogenia admittuntur, quamvis expresse filii legitimi, & de legitimo matrimonio fuerint vocati; & capaces sunt omnium dignitatum, tam spiritualium, quam secularium, ut pluribus relatis docent Castillo

50
DE MATRIMONIO PUTATIVO

6.
DE FILIIS EX TAL MATRIMONIO NATIS

Castillo lib. 2. controu. cap. 15. & tom. 4. cap. 31. ad-
dentes ad Molin. lib. 3. cap. 1. num. 12. Trentaciuq.
lib. 3. var. tit. de matrim. refol. 5. a num. 15. Intri-
gliol. gloss. 43. a num. 45. Cancreri d. cap. 11. a
num. 61. Fajardo suprà, num. 167. Solorzanus d.
lib. 2. cap. 17. a num. 58. Lara de vita hom. cap. 3. a
num. 4. & per totum, Giurb. d. gloss. 1. num. 28. &
latius gloss. 4. a num. 62. eisque alimenta debentur,
sicut aliis filiis legitimis, ut ex aliis Giurb. d. 1. p.
cap. 7. gloss. 13. num. 4. nisi institutor majoratus
filios legitimos expressè ex vero matrimonio vo-
cauerit; nam tunc natos ex matrimonio putativo
non admittit, tenuerunt Castillo suprà, & Olea
tit. 4. q. 8. num. 11. Similiter etiam parentes sus-
cedunt filio ex matrimonio putativo suscepto,
ut docent addentes ad Molinam d. num. 12. nisi
pater cum mala fide contraxerit, quia tunc ad
successionem ille non admittitur, Lara d. cap. 3.
num. 10. Giurba ad consuet. Messan. cap. 5. gloss. 5.
a num. 5.

7.
Tradit-
ur ra-
tio dici-
dendi.

Vt ad rationem præsentis decisionis peruenia-
mus, ea prouenit ex bona fide contrahentium,
vel saltem unius eorum, quæ inducit talem legi-
timationem, simul & filiorum favor, cap. ex re-
nove 14. hoc tit. Itaque in gratiam filiorum, &
ipsius matrimonii legitimatio hæc contingit. Ac-
cedit, quia filius ex viro, & uxore susceptus le-
gitimus creditur, l. filium 6. ff. de his qui sunt sui:
quare si mater accusetur de adulterio, id non
præjudicat filio, l. miles 1. §. de functo, & §. qua-
propter, ff. ad l. lul. de adult. notavit Alciatus lib. 15.
præsumpt. 7. Innò etiam mater fateatur filium spa-
rium esse, illi non nocet, l. Imperatores 29. §. mu-
lier, ff. de probat. l. ait 3. §. parric. ff. de iniuriis,
cap. officii, de penitentis; quia tanta est vis mat-
rimonii, ut si semel in Ecclesia bonâ fide celebra-
tur, filios legitimis esse semper credatur: igno-
rantiam ergo in præsentis casu æquitas amplectitur,
ut ita filii ex eo matrimonio nati, legitimis
censeantur, dummodo impedimento cognito sta-
tini coniuges recedant, non autem si cum mala
fide prolem suscipiant, l. si adulterium 18. §. si
adulterium, Digestis ad l. lul. de adult. Facit frag-
mentum nuper editum libri singularis de adul-
teris, quod refert Citonius ad hunc titulum, in illis
verbis: Qui errore cognito diremit coitum, creditur
ejus voluntatis fuisse, ut si scisset se in eo gradu ne-
cessitudinis fuisse possum, non fuisset tali matrimonio
copulatus. Cum enim hæc legitimatio fundetur in
bona fide contrahentium, & ea non detur post
scientiam impedimenti, l. 4. C. de incestis nupr.
ideò favor legitimationis cessat; unde inferitur,
præsentem assertionem procedere quando non
constat parentibus de impedimento; nam si illis
notum sit, & adhuc contraxerint, cessat hæc le-
gitimatio, ut si probetur denunciatum fuisse im-
pedimentum illis ante contractum matrimonium,
argumento legis si fundum, C. de rei vind. vel si
conferat ipsos confessos fuisse palam, impedimen-
ti noticiam habuisse tempore matrimonii contra-
cti; quia nulla major probatio animi asseri pos-
test, quàm proprii oris confessio, l. generaliter, C.
de non numer. pecun. In his enim casibus, & simi-
libus, cum cesset præsumptio illa generalis bonæ
fidei, seu ignorantie impedimenti, cessat ipsa le-
gitimatio; & præsens conclusio procedit etiam si
filii suscepti sint post litem contestatam super im-
pedimento matrimonii; quia non ideò suspensio
usus matrimonii. Noguerol allegat. 24. n. 106.
qui numero sequenti ampliat, etiam concepti sint
post primam sententiam, dum ab ea fuerit appel-
latum.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam
licet attento juris rigore, filii nati ex matrimo-
nio putativo, quod de facto contractum est, cum
de jure valere non possit, legitimi non sint judi-
candi, cum legitimi tantum sint qui ex iustis nup-
tiis nascuntur, nec particularis parentum existi-
matio eis prodesse possit, quoniam hanc verita-
tem mutare non valuit, cap. veritate, §. distincti,
iuncta lege 1. C. de interdict. matrim. æquitate ta-
men nihilominus suadente, non immerito contra-
rium receptum est, quod scilicet filii suscepti ex
putativo matrimonio, propter bonam fidem pa-
rentum, vel unius ex eis, legitimi habeantur.
Nec obstat quod dicebamus, in præsentis casu
coniuges dare operam rei illicitæ; nam id falsum
est, liquidem nemo dicitur dare operam rei illi-
citæ, qui operatur cum ignorantia invincibili:
unde in præsentis casu ex opere fictione jurisficto-
rum, & honesto, propter bonam fidem utriusque
conjugis, vel unius ex eis, legitimatio procedit.
Nec obstat in præsentis specie, post litem con-
testatam dari malam fidem, & per consequens ces-
sare justam causam legitimatorem; nam in mat-
rimonio putativo mala fides nec per litem pendenti-
am, nec per sententiam inter decedendum con-
cessum ad appellandum præsumitur, ut probant
Basilii lib. 11. de matrim. cap. 8. n. 5. Covarr. 2. p.
de matrim. cap. 8. §. 2. Calisto Palao p. 2. oper. ma-
ral. disput. 4. §. 1. num. 7. quia cum falsum possit
esse impedimentum, usquequod per sententiam
definitivam appareat, illum verum esse, non im-
peditur usus conjugii inter parentes, qui à prin-
cipio cum bona fide contraxerunt, cap. 2. ut litem
pendente; ideoque interitum durat bona fides, quæ
est causa efficiens hujus legitimatorem. Nec tan-
dem obstat textus in dicto cap. 3. §. si quis de clan-
dest. despons. nam respondetur, in ejus specie con-
trahentes matrimonium affectasse ignorantiam,
quam non habebant, cum omisiss denunciatio-
nibus illud celebrarent, ut ita impedimentum
deregi non possit; & cum ita deficeret unum ex
requisitis ad matrimonium putativum, videlicet
ut publice contraheretur, ideò legitimatio eo ca-
su non datur. Similiter in d. l. 1. C. de interdict. mat-
rim. ignorantia vincibilis fuit, non facti, sed ju-
ris, cum inter pupillam & tutorem prohibitum
esse matrimonium, nemo ignorare debebat, l. tutor,
ff. de sponsal. l. SC ff. de ritu nupr. Unde illa ignora-
ntia illum non excusat, ex l. mis. ff. de ritu nupr. Nec
obstat ultimum augmentum; nam verum est, ob
bonam fidem tantum unius conjugis, filium legiti-
mum nasci respectu utriusque; ut probant San-
chez lib. 8. de matrim. disput. 39. a num. 46. Acosta
in cap. si pater, 1. p. verbo Vxorera, num. 2. de testam.
in 6. quod & postulat ipsa ratio legitimatorem;
liquidem filius non potest legitimus judicari respec-
tu matris, non verò respectu patris, præcipue
cum ex patre potestatem non leve commodum fi-
lius consequatur; & si aliquam utilitatem pater
inde sentiat, non tam ex proprio facto, quàm ex
bona fide conjugis esse consequitur, argumento
legis cum hereditate 55. ff. de acquir. heredit. l. si
communem, Digestis si servitus vindicetur.

Sed superioris assertionis obstat textus in l. 3. C.
solut. matrim. ubi expressè docetur, filios sus-
ceptos ex muliere libera, & servo, qui liber vul-
gò credebatur, spurios nasci: igitur filii nati ex
matrimonio putativo, legitimi non nascuntur.
Cum difficultati respondendum est, jure civili
attento, servum adeo pro nihilo reputari quoad
nuptias, ut detecto impedimento servitutus, non
solum matrimonium nullum esset, verum & filii

9.
Exponit
Tyr. l. 3. C.
solut.
matrim.

filii sine patre nati crederentur; jure vero canonico, nisi propter errorem conditionis matrimonium ignoranter eum servo celebratum nullum sit, tamen si illud publicè in Ecclesia contrahatur, filii ex eo inde suscepti legitimi nascuntur; quia hoc iure attento servi, etiam dum in servitute sunt, matrimonium contrahere possunt, ut probavi in *cap. 1. de conju. servor.*

Etiā supra traditus opponi potest textus in *l. cum hic status 32. §. oratio, vers. Si quis sponsam, ff. de donat. inter:* ubi dicitur, quod licet donatio facta uxori verè constante matrimonio, morte donantis confirmetur, non sic donatio facta uxori putativæ; quia hæc morte donantis non confirmatur: ergo quia in matrimonium putativum non habet eisdem effectus ac verum matrimonium. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, donationem inter virom & uxorem constante matrimonio factam non valere, confirmari tamen morte donantis, quia creditur donantem

perseverare in eadem voluntate; ac verò eūm quis donat mulieri, quam uxorem esse putabat, non consumatur donatio morte, quia eredi non potest, donantem perseverasse in voluntate uxorem unquam habuit, quia errando in qualitate uxoris, erravit in causa finali donationis; & ita ex defectu causæ finalis censetur donatio nulla, quali ex defectu voluntatis, argumento legis *si pater, l. neque, C. de hered. insti. l. ea qua, C. de donat. inter.* Et ita eo casu uxor putativa non habet eisdem utilitates ac veris. Quam interpretacionem docuerunt Campegius *de dot. p. 1. q. 97. Tirag. ad ff. conju. gloss. 8. num. 249. Petrus Barb. in l. si cum dotem, §. fin. ff. solut. matrim. Costa in caput si pater, verbo Vivem, num. 18. de testam. Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 2. num. 2. Gentilis lib. 4. de don. cap. 2. D. Joseph de Retera *sed tract. cap. 3. num. 3. Arias à Mesa lib. 3. variar. cap. 12. n. 17.* qui eodem modo accipit textum in *l. uxori 27. de usufructu legat.**

10.
EXPLICA-
TURA COM-
MIT. S.
CRATIO,
FF. DE DO-
MAT. IN-
TER.

CAPUT III.

Idem a Rhemomagensi Archiepiscopo.

TRANSMISSÆ nobis litteræ tuæ continebant, quod cum Nicolaus Sager civis tuus usque *b* ad juvenitatem quendam puerum nutritivisset, uxore sua Matilde non desponsatâ eum eo cohabitante, postmodum ipsam, sicut dicitur, legitimè desponsavit, & de ea filios sustulit. Quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus juvenis contradixit, gerens se filium, & hæredem, quamvis à *e* vicinia, quæ ipsum filium eorum esse credebatur, spurius diceretur: prædictus verò *N.* & uxor ejus Matildis præfatum juvenem spurium suum, aut legitimum filium suum esse *d* negabant, sed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutritivissent. Cum autem questio eorum te mota esset, & prædictus juvenis pro eo, quod juri stare volebat, vinculo excommunicationis sic astrictus, quid de hoc agere debeas, nos consulere voluisti. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod in tali causa standum est verbo viri, & mulieris, nisi certis indicis, & testibus prædictum juvenem tibi constiterit esse eorum filium.

NOTÆ.

1. *a Rhemomagensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 8. & post Concil. Lateran. habetur, *Idem R. Archiepiscopus Rhemomagensis, idest Rotrodo*, qui cum esset Episcopus Ebroicensis, in Præfulem Rhomomagensis postlatus fuit, ut refert Chenu in *serie Archiepiscopi Rhemomagensis* de qua Metropoli nonnulla adduxi in c. 24. de *re scriptis*.
2. *b Inventuram.* Quæ incipit ab anno 25. ut notat Glossa verbo *Perfessus*, in proemio Sexti, & probatur in *l. non aliter 69. §. 1. ff. de legat. 3.* quæ etiam dicitur ætas vitilis in *l. t. vers. Apparet, ff. de minor. ætas robusta, in l. si maritus 15. §. lex Julia, ff. ad legem Jul. de adul. ætas perfecta, in d. l. cum sit, l. sub. C. de his qui veniant ad æt. 2. & sua ætas in l. ex duobus 27. ff. de negot. gestis l. cum pater 77. §. erroris, ff. de legat. 2. ætas legitima, in l. 3. ff. quando dies legati & durat juvenas usque ad quinquagesimum annum, indeque incipit senectus, *d. l. non aliter, in fine, §. item major 13. Instit. de excep. tutor. l. ult. C. qui ætat. lib. 10.* plura de juvenitate concesserunt Nabbona de *ætat. anno 13. q. 1. num. fin.* Hostiom. de *verb. juris. verbo ætas*, Cuius, ad *Vp. Marten. in d. l. non aliter 69. §. t. Lata de vitâ hominis*, c. 30.*

c Vicinia, quatenus vicinia, seu fama probet

filiationem, expofui in *cap. per tuas, & probas*, ubi commentarium hujus textus juvenis.

d Negabam. Cum vivebat videlicet 3 nam cum de hæreditate ejus ageretur, supponitur tempore hujus litis jam decessisse; quia licet hæreditas viventis non datur, ita nec de ea agi potest, *l. si qui hæredes 13. l. neque 17. l. qui superstitis 74. ff. de acquir. heredit. vel actione vendita*, Moët observ. juris cap. 2. Gomez in l. 121. Tourni: in qua parte observandi sunt textus in *l. 1. §. fin. ff. de jur. & facti ignor. l. qui Roma, §. fin. ff. de verb. obl. l. jam dubitari 86. §. 1. ff. de hered. insti. l. 1. §. 3. ff. si quis à parente, l. de hereditate 19. §. non, ff. de Castrensi pœnd. l. 4. §. hoc editum, ff. si quis omis. caus. testam. l. duo 75. ff. de maxumiss. l. 1. §. si liberis, ff. si quid in frand. paron. l. quæsum 91. §. 1. ff. de legat. 1. l. 17. §. a parte ff. ad Trebel. l. 14. §. sed & ff. de lo. ff. famul. cresci. l. 14. ff. ut legatorem nemine. l. 2. §. si impubere, ff. de collat. bonor. l. pater 10. ff. de captivis, l. juris 7. §. ult. ff. de postu. l. 1. ff. quando dies legat. l. t. C. de fiducijs. l. 1. C. ad l. Int. de vi. l. si vir uxori 32. §. ult. ff. de donat. inter. l. 3. §. nunc videmus, ff. de suspens. Int. l. Institus 131. ff. de verb. obl. l. 2. §. ult. ff. de his qui ut indigni, autem. contra. C. ad Trebel. Cujas lib. 9. q. 99. Papin. in l. 47. ff. de fiducijs. & lib. 19. in l. 34. ff. ad Trebel. & lib. 2. de fin. 3. Papin. in l. 36. ff. de statu lib.*

CAPVT IV.

Idem a *Exoniensi, & Winton. Episcopis, & Abbati Forden.*

Causam, quæ inter nobiles viros F. & R. de Ardena, quondam filium Agathæ, de civitate ipsius, vertitur, vobis fratres Episcopi, & venerabili fratri nostro b London. Episcopo sub certa forma commisimus terminandam. c Verum quoniam idem F. de Ardena præfatum London. omnino habebat suspectum, pro eo quod Dominus est prædicti R. ipsum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipsius duximus subrogandum. Per Apostolica itaque scripta vobis mandamus atque præcipimus, quatenus de civitate prædictæ A. rei veritatem subtiliter inquiratis, & si partibus ante vestram præsentiam convocaris, legitimè vobis constiterit, quod prædicta A. de Aveliana muliere, tempore Alani viri sui, ipsa cum eo, tanquam eum viro suo, commorante, nata fuerit, vel quod R. filius Savarici jamdictam Avelianam matrem ipsius Agathæ, nata secundo viro, R. scilicet de Vindeken. publicè tenuerit, eandem Agatham, csi superflite secundo viro, R. scilicet de Vindeken. publicè tenuerit, eandem Agatham, csi de Radulpho filio Savarici nata fuerit, non fuisse legitimam ejusdem R. filii Savarici, omni oc. & exceptione postposita, & ap. pronuncietis: quia non potuit esse uxor, quæ viri sui thorum maculans, alii, dum ille viveret, jungi & cohabitare d præsumperit. e Ceterum si adversarius suus legitimè citatus ad præsentiam vestram accedere, vel judicio vestro parere contempserit; aut si ira, sicut nobis proponitur, se absentaverit, cum à multis reor diebus de Anglia recessisse dicatur, & in terra postea manifestè comparuisse, neque ad præsentiam vestram accesserit, procuratorem ejus, si quem foret reliquerit, ad præsentiam vestram nihilominus convocetis; & si procurator venerit, si non, aut si procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum ejus missis, secundum ordinem juris causam audiat attentius, & acceptis testibus alterius partis, infra tres menses post harum litterarum susceptionem, juxta dictam formam, sublatâ appellatione ad proferendam sententiam procedatis, ita quod ultra tres menses causam ipsam decidere minimè differatis, nullis obstantibus litteris, si quæ de restitutione possessionis R. de Ardena faciendâ, si quæ de possessionis judicio Regi relinquendo fecerint mentionem, si quæ quibuslibet aliis, quæ antea fuerint impetratæ, aut si quas in posterum, non exposito tenore litterarum istarum, contigerit impetrari. Sanè si infra præscriptum tempus nequiveritis, vel nolueritis in eorum, quæ dicta sunt, executione procedere, nolumus quod commissio nostra debeat propter hoc expirare.

NOTÆ.

1. *Exoniensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 4. & in cap. 17. de offic. delegat. & in cap. 3. de deo & cunctis*, ubi extant alie partes hujus textus: inscriptionem expolui, speciemque retuli in d. cap. 17. de offic. deleg.

2. *London.* Extare delegationem hanc in cap. causam, infra hoc tit. & ideo prius compilari debuisse textum illum, docuit Cujac. in præfati: sed

ceterè rescriptum delegationis, cujus meminit Pontifex, hic non extat, licet ejus mentio fiat in d. cap. causam 7. ubi secundum ad eosdem iudices missum refertur.

c *Verum quoniam* Verba quæ sequuntur, extant in d. c. causam 17. de officio delegat.

d *Præsumperit.* Contra tradita supra in cap. fin. de eo qui duxit in matrimonium, ex quo commentario præfens petendum est.

e *Ceterum.* Hæc pars refertur in d. cap. 3. de deo & cunctis.

CAPVT V.

Idem a *B. Exon. Episcopo, & Abbati Forden.*

Lator præsentium R. non sine multo discrimine sui corporis ad nostram præsentiam accedens, suâ nobis conquestione. proposuit, quod cum avus suus duas uxores habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patrum suum sustulit, idem x. l. actas terræ, quæ ipsum, & patrem ejusdem R. coningerent, per violentiam detinet, nec eidem R. qui succedere in bonis paternis debet, debitam partem vult exhibere. Cum autem H. eorum seculari iudice super hoc tractus fuisset in causam, ei præsumpsit objicere, quod pater ejus non fuisset de legitimo matrimonio, & ideo de hæredicare quondam avi sui nihil possit jure successorio vindicare. Tandem

D.D. Gonsal. in Dierstal, Tom. IV.

T 3

vici

verò cum super quæstione natiuitatis coram venerabili fratre nostro Norvicensi Episcopo fuisset diu tractatum, de mandato ipsius Episcopi idem R. testes produxit, quorum testimonio se probaturum credebat, quod pater suus de legitimo matrimonio fuerit natus. H. verò nullos testes adversus eum produxit, sed de termino in terminum causam producere nitetur, cuius tergiversationem considerans, ad nostram; sicut asserit, audientiam appellavit: sed eo veniente, altera pars per se, vel per alium suam nobis exhibere præsentiam contempsit. Nolentes itaque causam diutius protrahi, eam experientie vestre committentes, d. v. p. A. l. p. m. quat. utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde diligenter inquisitis, & plenius auditis, & cognitis, causam ipsam super quæstione natiuitatis infra duos menses post harum susceptionem litterarum, sublato appellationis remedio terminetis. Si verò infra duos menses præfatus H. non potuerit legitimè probare, quod ei de paterna hæreditate obijeceris, ex tunc seculari Domino, sub cuius iudicio de hæreditate causam agiavit, significetis, ut pro quæstione natiuitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidas.

NOTÆ.

1. **E** *Xenienf.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo cap. 5. De *Xenienf.*

diocesi egi in c. 6. de filiis præb. & de Fordenf. monasterio egi in cap. 1. b. *Aras.*] Acta quid sit, expositi in c. 2. de eccl. adific. & commentarium huius textus dedi in c. 5. de ordin. de cognit.

CAPUT VI.

Idem a *Xenienf.* Episcopo.

Meminimus nos fraternitati tuæ super causa, quæ inter P. & R. de quadam hæreditate vertitur, quam idem P. nomine Sibyllæ uxoris suæ petebat, tali modo scripisse, ut si constaret, prout litteræ tuæ continebant, inter prædicti R. patrem & matrem, post ejus natiuitatem matrimonium fuisse contractum, enim omni appellatione remotâ legitimè esse denunties, & ab hæreditate paterna propter causam prædictam nullatenus debere repelli. Tanta est enim vis sacramenti, ut qui b. antea sunt e. genii, post contractum matrimonium d. habeantur legiimi. Verum quoniam P. ultra quam in litteris tuis continetur, nobis significavit, quod pater suus vivente uxore matrem R. tenebat, & cum in adulterio procreasset, & quod in mortem ipsius uxoris mater fuerit machinata: fraternitati tuæ, &c. quatenus rei veritatem inquiras, & si tibi constiterit, quod vivente uxore pater prædicti R. matre ipsius publicè abusus fuisset, cum e. spurium, & ab hæreditate repellendum, f. præsertim si mater ipsius in mortem prioris uxoris fuerit machinata, decernas: quoniam inter se legitimè matrimonium contrahere non potuerunt.

NOTÆ.

1. **E** *Xenienf.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 6. & verba hujus textus referuntur à Coressino lib. in c. 2. de conv. infid. Sed tam in prima, quam in hac sexta collectione diminutè decisiõ hæc compilatur: integræ erat post Concil. Lateran. p. 3. cap. 1. ex quo eam restituo.

2. **b. Antea.**] Nec interest, an matrimonium intermedium intercesserit, immò et si parentes, vel aliquis eorum medio tempore contraxerint matrimonium, adhuc filii legitimantur, ut docent pluribus relatis Barbosa in præsent. Basil. lib. 1. de matr. c. 1. §. 2. n. 15. nam hæc verba, antea sum geniti, rectè procedunt etiam si aliud intermedium p. accesserit, præcipue cum etiam eo casu detur habitas exteriorum. Facit etiam textus in l. redintegratio 23. §. fin. ff. rer. amitt. ubi actio rerum amotarum, quæ competit factò divortio, cessat redintegrato matrimonio: & si postea divortium fiat, datur illa actio, quæ antea competebar, non obstante matrimonio intermedio: t. facitque lex penultima, §. uxor, ff. solut. matrim. ubi docetur, quod si mulier factò divortio cum primo viro, contrahat matrimonium, & mortuo secundo viro rediretque matrimonium, tunc dos, quæ data

fuit primo viro, censetur repetita, non obstante secundo matrimonio. Accedit, nam intertegra non nocent, l. si in alienum 49. §. in extraneis, ff. de hered. insti. probat Leo Pinel. in præsent. n. 183. nec contrarium deducitur ex l. maritimus 2. ff. qui & a quibus, ubi non aliter ancilla libera efficitur matrimonii causâ commissâ, quam si ipse manumissor eam in uxorem ducat statim, non verò si alius medio tempore in uxorem accipiat: ergo media tempora nocent. Nam respondetur, legem permitteorem ancillis manumitti matrimonii causâ, de primis nuptiis cum virgine celebratis sensu, & sic alio intercedente matrimonio conditio cessat, l. vobis, §. hoc sermone, ff. de verb. sign. & per consequens libertas non competit, ut docuit Leo Pinel. ubi supra.

e. Geniti.] Nec tantum filii naturales legitimantur per subsequens matrimonium, verum & nepotes ex filio naturali prædefundo suscepti, ex legitimoque matrimonio procreati. Baldus in cap. in natus, n. 1. de elect. Covarr. de matrim. 2. pars, cap. 8. §. 2. n. 19. Molina de primog. lib. 3. cap. 1. n. 9. Gomez in leg. Tauri, n. 62. Matienzo in l. 10. tit. 8. lib. 5. recopil. gloss. 3. n. 5. Basilus de matrim. lib. 1. cap. 1. §. 3. nam hæc legitimatio inducitur est favore matrimonii, mediante retractione, & sic virtute ipsius matrimonii, non verò ex trans-

mit

missione patris ad filium; ac per consequens non est necessarium, quod filius decedat legitimus, ad hoc ut per sublequens avi matrimonium legitimetur. Faciunt textus in *l. adoptare ff. de adop. §. licet, Instit. eod.* ubi docetur, quod quis potest adoptare nepotem, etiam si filium non habeat; & sicut hæc legitimatio procedit invito filio, ut supra probavi in *cap. 1. hoc tit.* multò magis eo defuncto. Nec obstat tunc textus in *l. qui liberi nui 37. §. fin. ff. de operis libert.* ubi quamvis libertus à promissione operarum liberetur per natiuitatem filiorum, tamen si decesserit relicto posthumo, hæredes ejus non liberantur: quo textu moti plures relati à Molina *d. cap. 1.* contrariam tenebant sententiam. Nam respondeo, quod in illius textus specie liberatio incipere debuit in persona patris, qui post mortem liberare non potuit: sed in casu nostro nepos legitimatur immediate ex vi, & favore matrimonii.

4. *d. Habeantur legitimi.*] Licet hæc verba innuere videantur, filios de quibus in presenti, post matrimonium à parentibus celebratum improprie & sic esse legitimos, quia verbum *habeantur*, denotat impropriam, & fictionem, *cap. cum Apostolica, in fine, de his qua sunt à Prælati, l. jure civili, ff. de condit. & demonstr. l. patris & filii, ff. de vulgari;* tamen hæc fictio non versatur circa legitimatorem, sed in retroractione temporis nuptiarum ad tempus conceptionis filiorum, ita ut tales filii sint fictione legitimi ex tempore conceptionis usque ad tempus matrimonii, ex tempore vero celebrati matrimonii sunt verè legitimi, ut docent Fortunius Garcia in *leg. Gallus, §. quid sit tamum, num. 270. ff. de liber. & posthum.* Menochius lib. 4. de *presumpt. presump. §. 1. num. 11. Azor tom. 2. instit. lib. 2. cap. 14. quæst. 6.*

5. *et Spurius.*] Per sublequens enim matrimo-

nium non legitimantur filii incestuosi, seu adulterini; quia cum ad præsentem retroractionem desideretur habitas contrahendi in parentibus tempore conceptionis filiorum, seu natiuitatis, ex natura retroractionis, *l. bonorum, ff. rem ratam haberi;* & hæc habitas deficit quando filii concipiuntur ex adulterio, vel incestu, ideo non legitimantur, quia retroractio cum eo vitioso extremo non datur: docuerunt Hypolitus *singulari 123.* alii relati à Barbosa *hic, Michelorus de fratribus, 3. part. quæst. 24.*

f. Præsertim.] Arguit Alexand. III. de minori ad majus: nam si filii spurii non legitimantur per sublequens paternum matrimonium, multò minùs per matrimonium nullum, quale est quod contrahitur cum alter ex conjugibus in necem conjugis machinatus est, ex traditis in *cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium.* Et si dicas, superfluum esse hanc ultimam textum partem ex eo, quod cum casus magis dubitabilis decisis esset in secunda parte, & de hoc minùs dubitabili non poterat controversia oriri. Respondeo Alexandrum III. in presenti interrogatum fuisse, utrum per sublequens matrimonium legitimus redderetur filius natus ex adulterio, si alter ex conjugibus fuisset machinatus in mortem alterius, ut constat ex integra supra relata: unde, ut consultationi responderet, hæc adiecit verba, licet obiter; & dum casum de spuris decideret, hunc minùs dubitabilem resolvit, quod novum non est in utroque jure, ut constat ex *cap. nonne, de presump. leg. si tu ex parte 76. §. 1. vers. Non dubio, ff. de acquir. heredit. leg. à testatore 109. ff. de condit. & demonstr. l. qui Roma 101. §. Augurium, ff. de verb. obl. l. ancillarum 27. §. ult. ff. de petit. heredit. & aliis congektis ab Acolta in *cap. si pater, 1. part. vers. Instituit, num. 4. de testamentis in 6.**

C A P V T VII.

Idem à *Lundon. & Voig. Episcopis.*

CAusam, quæ inter R. & F. super eo, quod mater jamdicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, experientia vestra jam pridem commisimus terminandam. Verùm quia in litteris nostris interii fecimus, ut præfatus R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus iter Hierosolymam proficiscendi arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis appellatione cessante restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos attendentes quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri & dignitati charissimi in Christo filii nostri H. Regis Anglorum detrachere, qui sicut accepimus, motus est & turbatus, quod de possessionibus scripsimus, cum ipsarum judicium ad se asserat pertinere: volumus, & fraternitati vestrae per A. s. p. m. quat. Regi possessionum judicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo fuerit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & eam secundum aliarum litterarum tenorem, appellatione remota terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente non fuit, ut dicitur, *e* impetitum.

NOTÆ.

1. *a Lundon.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 7. & post Concil. Lateran. p. 3. cap. 4.* sed legendum esse *Londinensi, Vinconiensis, & Exoniensis Episcopis*, jam notavit Cujac. *hic, & probatur ex cap. 4. supra, hoc tit.*

2. *b Possessionibus judicare.*] Difficilis valde visus est præfatus textus Interpretibus, ex eo quod

cum in causa spiritali incidenter emergit causa temporalis, iudex ecclesiasticus, qui aliis erat incompetentis, ratione incidentiæ fit competens, & de ea cognoscit. Unde videbatur in presenti specie simul cum causa legitimatioris posse iudices ecclesiasticos de hæreditate pronunciare, juxta tradita supra in *cap. 1.* Communiter huic difficultati responderetur, quæstionem bonorum in presenti specie disceptatam fuisse principaliter, non

T 4 incidenter

incidenter, seu accessorie; & ita non potuisse iudices ecclesiasticos de ea pronunciare. Balboa in *cap. 3. de ordin. cognis. num. 23.* Felicianus Vega in *cap. 3. de iudic. num. 69.* Anguianus lib. 2. de *legib. cap. 17. num. 51.* Barb. alleg. 84. Sed verius credo in presenti casu, cum agitur de legitimisatione filiorum, non posse iudicem ecclesiasticum simul de legitimisatione pronunciare, & hæreditatem illi adjudicare, vel ad eum hæreditatem pertinere declarare; sed tantum super legitimisatione sententiam ferre, & non sinere, ut ratione illegitimitatis talis filius legitimus declaratus bonis paternis, vel avitis privetur, ut docetur in *cap. 1. 2. & 3. cap. perlatum, cum seq. hoc tit.* Adjudicare verò hæreditatem ad iudicem sæcularem spectat, qui forsitan etiam datæ legitimatæ; ex aliis causis illum indignum esse hæreditate paternâ pronuntiabit. Quæ doctrina si rectè pendatur, valde conformis est iuribus proximè citatis: pro speciali verò interpretatione præsentis textus dicendum est, olim iudices ecclesiasticos in Anglia cognovisse etiam simul cum matrimonio de dote, quæ mobilibus rebus constat; nam Richardus primus Rex Anglorum concessit, ut

quæstiones de dote, & donatione propter nuptias, quando mobilia, vel se moventia peterentur, ad Ecclesiam referrentur. Matthæus Paris. ad annum 1190. Unde cum in præsentis casu de possessionibus & rebus immobilibus ageretur, ideo Alexander III. rescribit Lundeniensi, & Vvignoniensi Episcopis, ut relicta cognitione de ipsis possessionibus, tantum de causa principali cognoscerent, an videlicet esset ex legitimo matrimonio nata. Docuit Roussel. lib. 6. *historia Pontif. cap. 3. num. 23.*

c. *Impetium.*] Quod procedit si nulla iusta causa interveniat; nam cā intercedente, etiam post mortem agi potest. Pone controversiam motam de successione inter filios, nepotes, aut cognatos, & ibi incidenter civili iudicio de viribus matrimonii quæstione ortam fuisse: in qua specie matrimonium accusari potest, licet criminali iudicio post mortem conjugum matrimonium accusari nequeat, l. 1. l. 3. l. ult. C. *frem vel accusator, l. defuncto 6. ff. de public. iudic. observavit Cujac. lib. 21. observ. cap. 29.* & ita iudicium civile semper durat, *cap. nam 3. de ordin. cognis.*

CAPUT VIII.

Idem Episcopo, & Archidiacono a Vicentino.

Perlatum est ad audientiam nostram, quod cum Herm. filius quondam Lazari ad partes Constantinopolitanas transisset, & ibidem per decennium moram & amplius faciens, ad Vvanam quondam filiam Olivardi uxorem suam non rediret, ipsa apud bonæ memoriæ I. quondam Vicentinum Episcopum adversus virum suum querelam deposuit, & quod non posset eum diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus verò, sicut viæ providus, & discretus, parentibus prædicti viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent. Cumque elapso longo temporis spatio prædictus vir ad propria non remearet, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis allegationibus mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium virum traderet, plenam facultatem indulxit. Quia igitur hujus rei veritas nobis non constat, d. v. per A. f. m. p. quat. rem ipsam diligenter investigetis, & si vobis constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios ejus, quos de Richardo filio quondam Rad. ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi sine quæstione, & contradictione migravit, sustulerit, ab e hæreditate non patiamini excludi, sed eos legitimos iudicetis; & si quis contra hoc niti voluerit, ei auctoritate Apostolica silentium penitus imponatis.

NOTÆ.

COMMENTARIUM.

1. **Vicentino.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 8.* Vicentia urbs est Venetiæ, à Gallis condita, de qua Virgil.

Et Verona ferax frugum, Vicentia bello.

Plinius, atque Ptolemæus eam Vicentiam vocant, & alii Vicetiam dixerunt, ut notat Rhenanus in *castig. ad Tacitum.* Habet Ecclesiam Cathedralē: & Episcopum, cui in præsentis rescribit Alexander, fuisse occisum à propriis civibus, deducitur ex *cap. ad aures, de penis:* notavi in *cap. 7. de iudiciis.*

2. **Facultatem indulxit.**] Hanc textus partem exposui in *cap. in præsentia, de spons.*

3. **Excludi ab hæreditate.**] Et ita non pronuntiat iudex ecclesiasticus super re temporali, sed tantum filium legitimum declarando jubet, ne prætextu illegitimitatis hæreditate privetur.

In præsentis textu docetur, legitimos censerī filios, quos mulier suscipit ex secundo matrimonio post prolatam divortii sententiam super primo, per quam ei cum alio viro contrahendi facultas conceditur; nam cum, ut probavi supra in *cap. 2. filii legitimi nascuntur*, quando matrimonium cum ignorantia unius conjugis celebratum fuit; ideo cum mulier in præsentis casu auctoritate sententiæ, quā illi concessa fuit facultas contrahendi cum alio, haberet iustam causam credendi sibi contrahere secundum matrimonium licitum esse, & consequenter bonam fidem haberet, ex regula textus in *l. iustè possides, ff. de acquir. possess.* junctis adductis à Glossa in *cap. dictis Dominus, l. 4. quæst. 5. Mantica singul. l. 19.* Tiraquel. de *pen. temper. causa 34. num. 4.* Deciano *tract. crimin. lib. 9. cap. 37. num. 4.* ideo filii nascuntur legitimi. Et confirmatur, quia iudicis decreto missus in possessionem illius rei, quam alienam esse scit, dicitur

dicitur habere bonam fidem, eamque ulscapere posse. *generaliter 28 ff. de noxal. Menchaca illuſtr. cap. 7. 2.* Gilken. *de preſcript. memb. 2. cap. 5. a princ.* ergo ſimiliter mulier, quæ virtute ſententiæ legitimè prolata matrimonium contraxit, in bona fide fuiſſe creditor, & per conſequens filii ex tali matrimonio ſuſcepti legitimi nalcuntur. Sed diſſicilis videtur interpretibus præſens deſiſio, quia ex ejus littera conſtat, ſententiam divortii nullam fuiſſe, propter judicarij ordinem non ſervatum; proceſſit enim Epiſcopus contra primum maritum abſentem, perſonaliter non citatum, & lite non conſeſſata, quando nulla dabatur illius obitus præſumpſio, juxta terminos textus *in cap. quoniam, §. porro, verſ. ſi autem, ut lite non conſeſſa*, unde ſententia nulla fuit, & proinde prodeſſe non poterat mulieri ad excuſandam malam fidem; ſiquidem non certa de morte prioris viri cum ſecundo contraxit, contra textum *in cap. in præſentia, de ſponſ.* quæ ratione in eiſdem terminis non ſufficit ad inducendam bonam fidem, & legitimæ filiorum ex ſecundo matrimonio, quod primum fuerit per judicis ſententiam ſeparatum, deciditur *in cap. per venerabilem, verſ. verum ſi veritas, hoc tit.* quare varias interpretationes hujus textus adducunt Abbas *num. 4. & 5.* Præpoſitus *num. 3.* Cardinal. *num. 4.* Aliqui docent, maritum primum in præſenti ſpecie contumacem fuiſſe, & mulierem non potuiſſe eum diutius expectare, quia ſtimulis carnis reſiſtere nequibat. Alii docuerunt, maritum diſſigenter perquiſitum fuiſſe, neque inventum,

ideoque contra eum, & ranquam militioſe abſentem, procedi potuiſſe, *ex cap. 1. qui matrimonium accuſare*. Alii tandem aſſerere, textum hunc correctum eſſe per textum *in d. cap. per venerabilem*: quibus omnibus omiſſis dicendum eſt cum Gloſſa hiali *hic*, quam ſequitur Covarr. *de ſponſ. 1. part. cap. 8. §. 1. num. 10.* quod in præſenti Pontifex de ordine proceſſus, ſeu validitate ſententiæ parum curavit ad effectum legitimæ filiorum, de qua interrogabatur; quia ſive ſententia eſſet valida, ſive nulla, ſemper ſufficiens erat ad legitimandam prolem ſuſceptam ex ſecundo matrimonio; quod ejus auctoritate publicè in facie Eccleſiæ parentes contraxerunt. Nec juris error, ſi quis aderat in præſenti, impedire poterat legitimæ ex matrimonio putativo, ut probavi ſuprà *in cap. 2.* Nec obſtat textus *in d. cap. per venerabilem*, qui ſi rectè perpendatur, miſe probat ſuprà traditam aſſertionem: nam dum in ejus ferie Innocentius expendit diverſitatem caſus Regis Franciæ, & Nobilis montis Peſulani, ait multa interceſſiſſe in caſu Regis Franciæ, quæ filios illegitimos eſſe ſuadebant, & præcipuè ſententia ſeparationis primi matrimonii, licet propter juris ordinem non ſervatum nulla eſſet; unde potiùs ex eo textu deducitur, ſententiam divortii, eſſi nullam, prodeſſe tamen ad legitimæ filiorum: unde in præſenti caſu, licet ſententia nulla eſſet, tamen matrimonium putativum ſufficiebat ad legitimæ proliſ, juxta tradita ſuprà *in cap. 2.* ubi commentarium hujus textus invenies.

C A P V T I X.

* Idem Belvacenſi Epiſcopo.

Quod nobis. *Et infra*: Si qui autem de clandestino matrimonio poſtmodum ab Eccleſia comprobato generati fuerint, eos *b* legitimos judices filios, & *c* hæredes.

NOTÆ.

1. **a** *Belvacenſi*:] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. de clandestina deſponſ. cap. 3. & in cap. quod nobis, eod. tit.* ubi integra hujus textus extat.

b *Legitimos*.] Juxta tradita ſuprà *in capite 2. hoc titul.* ubi commentarium hujus textus dedi.

c *Et hæredes*.] Non ſinendo videlicet, ut prætextu illegitimitatis ab hæreditate arceantur, ut expoſui ſuprà *in cap. cauſam 7.*

C A P V T X.

* Cœleſtinus III. Eboracenſi Epiſcopo.

Reſerente nobis, &c. ſibi taliter reſpondemus, quod publicæ honeſtatis juſtitia prohibente, matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit ſeparari, ac per hoc, cum filii nec per Eccleſiæ permiſſionem, nec per paternam ignorantiam excuſentur, ad ſucceſſionem patrum bonorum non videntur aliquatenus admitendi.

NOTÆ.

1. **a** *Eboracenſi*.] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 1.* integræ autem epiſtolæ caremus. De Eboracenſi Metropoli egi *in cap. 4. de reſcriptis.*

2. **b** *Honeſtatis juſtitia*.] De quo impedimento latè egi *in cap. 3. de ſponſal.*

c *Ignorantiam*.] Quia aut eam non habuerunt ſcientes impedimentum publicæ honeſtatis inter eos dari, aut ſi habuerunt, affectata ignorantia fuerat, ut *in cap. 3. §. ſin. de cland. deſponſ.* quæ non prodeſt ad matrimonium putativum, ut proles ex eo ſuſcepta legitima naſcatur, ut probat Aneas Robertus *lib. 2. rer. judic. cap. 18. per totum.*

CAPVT XI.

Cœlestinus III. *a* *Linconiensis Episcopo, & Abbati.*

Pervenit sanè ad nos ex insinuatione Lucie viduæ, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius matrimonium fuisset legitimè celebratum, & quamdiu vixerunt, quietè observatum, post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hereditate tanquam illegitimam amovere conantur. Mandamus itaque discretioni vestræ per Apostolica scripta, quatenus si vera sunt quæ præmissimus, dictam viduam auctoritate nostra legitimam nunciatis.

NOTÆ.

L *Incom.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* de qua diocesi egi in *cap. 8. de re scriptis.* In præsentis textu tantum docetur, non posse post mortem conjugum accusari matrimonium, quod ab eis in facie Ecclesiæ legitimè fuit celebratum, ut exinde pronuncietur, filios illegitimos esse, & à successione parentum

debere arceri; quia absurdum est, ut post mortem conjugum imperatur matrimonium, quod legitimè ab eis celebratum fuit, *cap. causam 7. hoc tit.* nisi dicatur, conjuges scientes impedimentum consanguinitatis, incestuosè illud celebrasse; vel filios ipsos ex adulterio natos fuisse; nam his casibus, etiam post mortem parentum de legitimatione filiorum quæritur potest, *cap. lazar 7. cap. causam 7. hoc tit.* docuit Cujac. in *præfenti.*

CAPVT XII.

Innocentius III. *a* *N. Hydruntino Archiepiscopo.*

Per tuas nobis litteras incimasti, quod Rao de Acrecia ex muliere quadam, quam secundum opinionem majoris partis *b* vicinæ in concubinam habebat, prole susceptâ, quandam prius, & aliam eâ defunctâ duxit uxorem; & ea, ex qua prolem suscepserat, virum sibi alium copulavit. Processu verò temporis idem Rao in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam, quam habere visus est concubinam, prius *c* affidaverat in uxorem, quàm ex ipsa filium genuisset; & cum post juramentum illud per sex annos, & ultra vixisset, dum ageret in extremis, eum quem ex illa suscepserat, filium legitimum *d* appellavit, & heredem instituit testamento. Cum autem tuæ fuisset inquisitioni & decisioni commissum, an filius sic susceptus legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admitteendus, tu præter id, quod ex quadam *e* decretali bonæ memoriæ Alex. P. prædecessoris nostri, standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas, testes à filio ejusdem R. productos providè suscepisti, quibus legitimè comprobavit, dictum R. matrem suam in Capella sancti Sergii affidasse, propter quod eum ipsius *f* R. heredem esse legitimum judicasti. Nos igitur attendentes, quod plus est quod in veritate agitur, quàm quod *g* simulatè concipitur, licet tam dictus R. quàm ea, quom ut concubinam habuerat, cum ad alia vota transiit, videatur ex ipso facto, quod matrimonium inter eos fuerit, denegasse; quia tamen desponsatio per testes legitimis comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, siue desponsatio ipsa fuerit de præsentis, ut per consensum legitimum, & verbis de præsentis expressum; siue de futuro, ut per sequentem *h* carnis copulam matrimonium inter eos fuerit celebratum; non *i* tam decretali dicti prædecessoris nostri, qui in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te processisse legitimè respondemus, & sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti paginâ communimus, auctoritate tibi præsentium injungentes, ut sententiam ipsam facias monitione præmissa per censuram ecclesiasticam inviolabiliter observari. Nulli ergo, &c. Datum 3. Nonas Augusti.

NOTÆ.

H *Hydruntino.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in epistolis Innocentii editis à Guillelmo Sirleto, fol. 151. ex quo regestro testituo integram hujus textus. De Hydruntina Metropoli egi in *cap. 9. de tempor. ordin.*

b *Vicina.*] De fama vicinæ, & quatenus

probet filiationem, egi in *cap. per tuas, de probat. c. Affidaverat.*] Affidare quid, exposui in *c. 1. de consanguinit.*

d *Appellavit.*] Quatenus nominatio parentum probet filiationem, exposui in *cap. per tuas, c. Decretali.*] Relata in *cap. transmissa, supra hoc tit.*

e *Heredem.*] Id est filium, & per consequens heredem.

g *Quod*

^g *Quod fundat.*] Communem hanc sententiam illustravi in *cap. tunc Bertholdus, de re judicata*.

^h *Carnis copulam.*] Juxta tradita in *cap. is qui fidem, de spons.*

⁴ *Non tam decretali.*] Hinc colligant DD. commouit, quod sententia, quæ uno nititur fundamento, sed falsi, & juri contrario, sustinetur, si aliud in ea expreßum legitimum sit, *l. ult. ff. quod cum eo*, docuerunt in præfenti Abbas num. 6. Præpositus num. 8. Barboia num. 1. Tiraquel, in *tratt. cessante causa, limit.* 12. num. 6. Vantius *de nullitas sit. ex defectu processu*, num. 123. Gaillos lib. 1. *obseru. cap. 66. num. 6.* quia si ratio expreßa, & quæ concludit, falsa sit, corrumpit sententia: textus ita intelligendus in *l. qui testamento, ff. de excep. tutor.* Sed quævis hæc sententia probari possit aliis fundamentis adductis per Doctores in *cap. 1. de re judic. regula 17a, de reg. jur. in 6.* non tamen probatur in hoc textu, nec in *d. l. ult.* nam tam hic, quàm illi fundamentum à judice ipse sententia expreßum non erat contra jus, licet esset minis concludens, ex actiue uberioris rationes deducebantur, ut circa dictam legem ultimam bene aduersit Pinetel, in *l. 1. Cod. de rescind. vendit. 3. per. cap. 3. num. 12.* Quod nostrum verò textum facile constat, quia fundamentum, quo iudex motus fuit ex confessione, & nominatione parentum, & auctoritate textus in *cap. transmissa, hoc sit.* in suo casu verum erat, & non juri contrarium: sed quia loquebatur in casu diverso, & ultra confessionem parentum aderam testes directè de ipso matrimonio deponentes, quod genus probationis necessariò concludit, iuxta Innocentius sententiam confirmans, non tam decretali illa nititur, quàm depositione testium. Unde deducitur, casum textus in *d. cap. transmissa*, diffi-

milem esse; non verò erat contra jus fundamentum ex eo desumptum: item quod licet aliquo modo fundamentum ex confessione parentum faceret, stante tamen probatione concludente ex testibus, debuit iudex potius moveri illa concludenti, quàm ex alia minis efficaci; idque solum in hoc textu probari novavit Abbas *d. num. 6.* advertingens verba hæc intelligi posse non privativè, vel exclusivè, ut scilicet velis Pontificem rationem iudicis omninò esse ineptam; sed quod accipiantur comparativè, videlicet quod magis moveri debuit iudex ex testibus, quàm ex decretali illa; idque evincant verba suprà relata, & faciunt varia utriusque joris testimonia, in quibus particula *non*, adversativè non exclusionem, sed negationem importat, *cap. parochianum, de decimis, l. 1. in princ. l. 3. ff. de aqua quotidiana, l. inopinam, ff. de servis, urban. l. lex Cornelia, §. deinde, ff. de testam.* puncta emendatione Ant. Augustini lib. 1. *emend. cap. t. §. 69.*

COMMENTARIUM.

⁵ Cùm Petrus ex Maria, quam in concubina-
tur habuit, ut vicinorum fama ferebat, suscepisset filium, postea cum duobus Incessivè matrimonium contraxit, sed demùm cum juramento affirmavit, Mariam legitimam ejus uxorem fuisse, quod & ipsa non negabat: sed quia hoc tantum filium legitimum non facit, *l. nonnullis, C. de probat.* ideo in præfenti docet Innocentius, quod si filius testibus probaverit patrem fidem dedisse de matrimonio matri suæ in facie Ecclesiæ, rite legitimus pronuncietur; idemque procedere si fidem eodè de futuro matrimonio, quia sequentia copulâ sponsalia de futuro transeunt in matrimonium, *cap. 1. cap. is qui fidem 30. de sponsalibus*, ubi probavi.

C A P V T XIII.

Idem nobili viro ^a Vv. monis ^b Pessulani.

PER venerabilem fratrem nostrum *e* Arelaten. Archiepiscopum ad Sed. Ap. accedentem nobis tua humilitas supplicavit, ut filios tuos titulo legitimatiois decorare dignaremur, quatenus eis, quominus tibi succedereot, natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc Ap. Sed. plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod cùm diversis causis inspectis, cum quibusdam minis legitimè genitis, non naturalibus tantum, sed adulterinis etiam dispensavisset, sic ad actus spirituales illos legitimatos, ut possint in *d* Episcopos promoveri; similis creditur, & probabilis reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Rom. Pontif. inter homines superiorem alium non cognoscatur, qui legitimaodi habeat potestatem: quia cùm major in spiritualibus tam providentia, quàm auctoritas, & idocitas requiratur, quod in *e* majori conceditur, licitum esse videtur etiam in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cùm eo ipso, quod aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximatur à *f* paterna potestate. Præterea si etiam simplex Episcopus sciens servum alterius in Episcopum ordinaret, licet ordinator satisfacere Domino juxta formam caonicam teneretur, ordinatus tamen jugum *g* evaderet servitutis: videtur siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimis remaneret. Vnde cum quo *io* spiritualibus dispensatur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum: id autem in *b* patrimonio B. Petri liberè potest Ap. Sed. in quo & Summi Principis exequitur potestatem. Cùm ergo videatur ex his legendi auctoritates non tantum in temporalibus, sed *io* spiritualibus penes Rom. Ecclesiam residere, ut super hoc filiis tuis gratiam faceremus ob. tua, & progenitorum tuorum merita, qui semper in protectione Sed. Ap. *i* persisti, humiliter ex parte tua idem Archiepiscopus requæbat:

quirebat: videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quod non longè petere cogebatur exemplum. Sed in favorem petitionis hujusmodi, quod nos ipsos in causa simili fecisse dicebat, poterat allegare. Cum enim charissimus in Christo filius noster Ph. I. Rex Francorum Illustris charissimam in Christo filiam nostram I. Francorum Regiam Illustrē dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum suscepit, & puellam; & tu similiter exclusā legitimā superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis Regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Sed. Ap. dispensandum, præsertim cum major id necessitas suaderet, & tu nobis specialius sis subjectus: siquidem Rex Francorum ex inclytæ recordationis k Regina Francorum olim legitimum suscepit hæredem, qui ei opatur, & creditur in Regni solio successurus: tu verò ex legitima conjuge masculum non habes hæredem, qui tibi in devotione nostra, & propria hereditate succedat. Insuper cum Rex ipse in spiritualibus nobis subjaceat, tu nobis in spiritualibus & temporalibus es subjectus; cum partem terræ tuæ ab Ecclesia Magalon. possideas, quam ipsa per Sed. Ap. temporaliter recognoscit, quia Magalon. Ecclesiā mediante nobis idem Archiepiscopus asserbat te temporaliter subjacere. Verum si veritas diligenter inspicitur, non similis res, sed valde dissimilis invenitur. Nam Rex ipse à prædicta Regina per bon. mem. Rhemen. Archiepiscopum Ap. Sed. Leg. fuit per sententiam separatus: tu verò uxorem tuam à te, sicut dicitur, temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ aliam superinducere auctasti; propter quod ipsa in te gladium exercuit ecclesiasticæ ultionis. Præterea Rex ipse prædictæ Reginæ contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cujus sententia, quia cassata fuit solummodo propter l. judicariū ordinem non servatum, nos ei post restitutionem Reginæ, super hoc ven. f. n. Hostien. Episcopum, & dil. filium I. tit. S. Priscæ Presbyterum Card. cognitores duximus deputandos. Tu verò uxori tuæ nihil, quod divortium induceret, sicut asseritur, objecisti, cum etsi fides tui sit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipsius violatio conjugale m vinculum violasset. De filiis ergo Regis ejusdem, utrum legitiimi, vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæstio affinitatis objectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non esse Regis conjugem apparebit, & per consequens alia videtur sibi legitimè copulata, & filios ei legitimis peperisse. De tuis verò, quod sint legitiimi nati, nec tu ipse proponis, nec ullā præsumitur ratione. Insuper cum Rex ipse superiorem in n temporalibus minimè recognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subicere potuit, & subjecit, in quo forsitan videtur aliquibus, quod per seipsum non o tanquam pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis potuit dispensare. Tu autem aliis nosceris subjacere; unde sine ipsorum forsan injuria, nisi præstarent assensum, nobis in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatem. Rationibus his adducti Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex veteri, quam ex novo Testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiæ p patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, q temporalem jurisdictionem carnaliter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, vel potestatem nobis indebitam usurpare; cum non ignoremus Christum in Evangelio respondisse: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo: propter quod postulat, ut hæreditatem divideret inter duos: Quis, inquit, instituit me super vos judicem? Sed quia sic in r Deuteronomio continetur: Si difficile, s & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram; & judicium inter portas tuas videris variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotem Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quæcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque eorum sententiam, nec declinabis ad dexteram, vel sinistram. Qui autem superbiet, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & t decreto judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israël. Sanè cum Deuteronomium lex secunda interpretetur ex vi vocabuli, comprobatur in hoc quod ibi decernitur, ut in novo Testamento debeat observari; locus enim quem elegit Dominus, Ap. Sed. esse cognoscitur sic, quod cum Dominus in seipso lapide angulari fundavit. Cum enim Petrus u urbe fugiens exiisset, volens eum Dominus ad locum quem elegerat revocare, interrogatus ab eo: Domine quò vadis? Respondit: Venio Romam iterum crucifigi; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus

reversus. Sunt autem sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis jure Levitico in executione sacerdotalis officii coadjutores existunt. Is vero super eos sacerdos, sive iudex existit, cui Dominus inquit in Petro: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis: ejus vicarius, qui est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus à Deo iudex vivorum, & mortuorum. Tria quippe distinguunt judicia: primum inter sanguinem, & sanguinem, per quod criminale intelligitur, & civile. Ultimum inter leprâ, & lepram, per quod ecclesiasticum, & criminale notatur. Medium inter causam, & causam, quod in utrumque refertur, tam ecclesiasticum, quam civile, in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad judicium est Sed. Apost. recurrendum, cujus sententiam qui superbiens contempserit: observare, mori præcipitur, & auferri malum de Israël, & per excommunicationis sententiam, velut mortuus à communione fidelium separari. Paulus etiam, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens ait: Nescitis, quoniam Angelos judicabimus, quanto magis secularia. Porro secularis officium potestatis interdum, & in quibusdam per se; nonnunquam autem, & in nonnullis per alios exequi consuevit. Licet igitur cum filiis sepediti Regis Francorum, de quibus an fuerint legitimi ab initio, dubitatur, duxerimus dispensandum; quia x tamen tam lex Mosâica, quam canonica sobolem suscepram ex adulterio detestatur, testante Domino, quod mancer, & spurius usque in decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt; y canone vero vetante tales ad sacros ordines promoveri; secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos à successione paterna, sed negantibus ipsis z etiam alimenta, superfedendum admodum duximus petitioni prædictæ, nec ad præsens super hoc tuis precibus annuendum, donec si fieri poterit, & culpa levior, & jurisdictio liberior ostendatur, licet personam tuam specialis dilectionis brachio amplexemur, & in quibus cum Deo, & honestate possumus, specialem tibi velimus gratiam exhiberi.

NOTE.

1. a *Viro Vo.*] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. c. 2. id est Vvillelmo, Vvillelmus enim Comes Montis Pessulani, ex Mathilde Emanuelis CP. Imperatoris filia, vel ut vult Guillelmus de Podio Leaur. c. 111. ex Græca nepte Emanuelis, Mariam unicam filiam habuit; ex Agnete vero pellice Guillelmum, Thomam, & alios, quos mediante Episcopo Arelateni legitimi ab Innocentio III. petebat. Et licet hoc non obtinisset, decedens Guillelmum heredem instituit testamento scripto anno 1202. Novemb. die 4. & inter alios liberos bona sua divisit. De dominio montis Pessulani Guillelmus litem habuit cum Maria sorore Regina Aragoniæ, ut constat ex epist. 102. Innocentii III. lib. 3. *regefr. 15.* ubi ita ipse Regina scribit: *Gravem dilecti filii nobilis viri Vo. de Monte Pessulano, fratris tui, filia Regina, recepimus questionem, quod possessionem villa Montis Pessulani, ac alterius terre jure ad ipsum hereditario pertinentis, quam ipse pridem pacifice possidebat habuisse, contra justitiam detineatis, & restituere denegatis eidem. Cum igitur terra ipsius jurisdictio ad nos spectare noscatur, volentes prædicto Vo. in suo jure adesse, qui sumus omnibus in justitia debitor: disc. vest. per Ap. scrip. mand. quatenus vel dictam possessionem restituatis eidem, vel usque ad satisfactam omnium Sanctorum proximè venturam per responsales idoneos nostro vos conspectui præsentetis, exhibebitur, & recepturi justitia complementum. Alioquin ex tunc in ipso negotio, quantum de jure poterimus, auctoritate Domini procedemus. Datum Later. viii. idus Junii, Pont. N. anno xv. Et Summus Pontifex sententiam pro Regina tulit, ut refert Zurita in *addis. Aragon. pag. 97.***

2. b *Montis Pessulani.*] Sciendum est, quod Narbonensis provincia in novem Episcopatus, totidemque Comitatus à Gothis post deletum à Clodoveo regnum Tolosanum distributa, in eadem dispositione sub Francorum Regibus viguit, qui Septimaniam à Saracenis vi armorum receperant: pietas vero Regum cladem & vastationem Eccle-

D.D. Gonzal. in *Decretal. Tom. IV.*

siis à perfida gente illatam refarcire cupientium, publicis patrimoniis, publicis juribus, quos fisco ea tempestate vocabant, Episcopales redditus auxit, hinc Comitatus Narbonensis partem Ecclesiæ ejusdem civitatis; hinc Mimatensi solidum ferè Comitatum Gabalitanum, aliiq; prout res ferebat, tribuendo. Hujus scilicet beneficii participes fuit Episcopus Magalonensis, quem villis quampluribus Reges Galliæ ditaverunt, ea lege, quæ his concessionibus innata erat, ut Episcopus hominio, sacramento, & obsequio per Reges ea patrimonialia obtineret. Reliquos Comitatus Magalonensis inclinate ipsorum secunda dynastia, eodem fato, quo ceteri Galliarum Comitatus, hereditario jure Comitibus cessit, qui ne aliqua injuria Ecclesiæ Magalonensi fieret, Comitum Melgorienium nomen, non autem Magalonensium sumpserunt. Inter cetera vero patrimonialia, quæ donatione Regum in Episcopos Magalonensis translati fuerunt, vicus montis Pessuli recensetur in privilegio Ludov. VII. quo villarum à Regibus concessarum possessionem Ecclesiæ illi confirmat, quod transcriptum est in altero privilegio à Philippo Aug. indulto anno 1208. cujus: rescripti verba hæc sunt: *Montis Pessulani cum omnibus adjacentiis, feudum Montis montis Pessuli: Montem Pessulum unique cum parochia sua & castrum de Palude, cum toto territorio suo. Quare in tabulis hominū, quod Petrus Episcopus Magalonensis, iuxta morem decessorum suorum præstitit ann. 1255. Antonio Militiæ Senescallo, Bellicadro, & Nemanio, & Guidoni Fulcodi à Ludov. IX. Rege Francorum delegatis, disertis verbis expressum est montis Pessuli feudum, cum distinctione, quæ rem totam explicat, ibi: *Partem villa, quæ dicitur Mons Pessularetus, cum pertinentiis intra, & extra muros, quam tenemus in dominio, & ad manum nostram, à Domino Rege, & residuum dicta villa, & castrum de Palude, quod vulgò dicitur Latas, quod tenet à nobis in feudum & vir illustris Rex Aragonum, Dominus Montis Pessuli, & antecessores ejus à nostris antecessoribus. Tunc scilicet**

et Jacobus Aragon Rex hæreditate Mariæ matris ad se transmissa, proprietatem illius urbis obtinebat, cujus causâ fidem, & hominum præstiterat Joanni de Monte Lauro, Episcopo Magalonensi, anno 1236. Quod attinet ad Comitatus Melgorienses, observandum est, Comitatum illum duplici nomine insignitum fuisse, tum Comitatus Substantionensis, tum Melgoriensis: hoc à Castro Melgortensis, quod illius pagi pars erat validissima, & Comitatus sedes; illud à vico Substantione, qui juxta itinerarium Antonini, tabulæque Peutingerianæ, ab urbe Montis Pessuli mille passibus distabat. Eò translata fuerat Episcopii Cathedra, Magalonâ urbe à Carolo Martello destructâ, ne iterum insulam illam Sarraceni ex Hispania eò navigiis delati invaderent, oramque maritimam Septimaniæ deprædarentur. Inde Episcopatus promiscuè Substantionensis, & Magalonensis dictus: quod nomen Comitatus facile communicatum est anno 1085. Hunc Comitatum Substantionensem, sive Melgortensem Petrus Comes Melgorii Gregorio VII. & Sedis Apostolicæ tradidit in allodium, idest in ipsius Sedis dominium, & proprietatem transiit anno 1085. quem statim beneficiis jure se possidere professus est sub conditione fidelitatis, & uncie auri titulo annui census persolvendæ, cujus donationis chartam transcripsit Bosquetus in *notis ad Innoc. III. lib. 3. regest. 15. epist. 102.* Tandem cum ad Beatrix Bernardi Pillei uxorem Comitatus Melgoriensis pervenisset, Beatrix Ermisendæ filiz, Raymundi Comitis Tolosani uxori eum Comitatum dotis nomine dedit anno 1172. ac sanè Raymundus, qui solum erat bona Ecclesiarum invadere, hominum Vvillelmi Domini Montis Pessuli, quasi Comiti Melgoriensi debitum, suscepit anno 1184. & 1189. quod in præjudicium Magalonensis factum fuisse non dubitabit qui quæ superius adnotata sunt, expendet. Abdicatâ à Raymundo Albigenium fauore Comitatus Melgoriensis possessione unâ cum cæteris bonis, judicio Concilii Lateranensis ejus utile dominium cum directo consolidatum est, ita ut usufructus, & proprietates ad Sedem Apostolicam pervenerint, tum ratione damnationis in Raymundum latæ, tum ob cessationem diuturnam in canone solvendo. Sed Innocentius III. Ecclesiæ Magalonensi beneficii, & feudi jure Comitatum concessit sub censu annuo 20. marcharum argenti, anno 1215. ut patet ex tabulis investituræ. Contraversiâ motâ tempore B. Ludovici de Comitatus illius proprietate, Clemens IV. litteris ad Regem datis docet, ad Ecclesiam Romanam pervenisse ea ratione, quam recensui. Unde Vvillelmus in præsentî allegabat non solum Pontificem spirituale potestate, verum & temporale dominium cum jurisdictione in Comitatu illo habere, & ita quoad temporalia etiam filios suos legitimari ab eo poterat; quod Innocentius facere renuit, donec constaret leviores fuisse culpam adulterii, & jurisdictionem in eo Comitatu clarior, & liberior appareret, quia ob tot casus supra relatos aperte non liquebat. Refert P. Marcha *part. 1. concord. Sacerd. & Imper. lib. 2. cap. 3.*

3. c. *Arclat.*] Michaelen videlicet. De Metropoli Arclateni nonnulla notavi in *cap. 16. de offic. delegat.*

4. c. *Episcopos.*] *Cap. litteras 14. c. dilectus 17. cum seq. de filiis presby.* quia cum hæc inhabilitas sit introducta à jure humano, Principis voluntate abrogari, seu mutari potuit, §. *sed natura* *lia, Infit. de jure natur.*

c. *Majori.*] Proponitur in hoc versiculo prior ratio, quâ nitebatur nobilis Vvillelmus, ut Pontifex non solum ad spiritualia, sed ad temporalia filios suos legitimos faceret, quæ ratio deducta est ex regula, *Qui licet 54. de reg. in 6. l. nec 22. ff. ad l. l. de adult.* Sed meritis similis ratio insuper habetur à Pontifice, quia talis ratio in privilegiis & dispensationibus locum non habet; quippe stricte accipi solent, *cap. porro 7. c. sanè 9. de privil. c. 1. & 2. de filiis presby. in 6.* acque idèd in *c. ult. de translat. Episc.* scriptum legitimus, indulgentiam transende ad majorem Ecclesiam non prodesse ut ad eam transiri possit. Sic etiam in *cap. cui de non sacerdotali, de prob. in 6.* mandatum de providendo in præbenda majori; non potest adimpleri in minori: docuerunt Sanchez de *matrim. lib. 8. disput. 1. num. 32.* Barb. hic, *num. 12. & de potest. Episc. allegat. 33. num. 15.* Fragofo de *regim. part. 1. lib. 3. disput. 6. num. 26.* Nec contrarium probat textus in *c. ex parte 17. de decim.* cujus veram interpretationem tradunt Rebuffus de *decimis quest. 14. à num. 6.* Covarr. *lib. 1. var. c. 17. num. 13.* Gutierrez *lib. 2. canonic. cap. 21. num. 116.* Suarez de *Relig. tom. 1. lib. 1. de decim. cap. 23. num. 4.* & nos in ejus commentario.

f. *Patris potestate.*] *Authent. constitutio qua de dignitate, §. illud, vers. palam, collat. 6. aul. sed Episcopalis, Cod. de Episc. & cleric. cap. si servus 54. distict. 1. 14. tit. 18. part. 4.* propter lummam dignitatem, sicut sit Episcopatus culmen dignitatum: quare scilicet jure civili Patriciatum dignitas propter eximiam dignitatem eximebat filios à patria potestate, §. *filius, Infit. quibus modis jus patr. potest.* Baronius in *Martyrol. die 27. Augusti*; ita & Episcopatus, in his præcipuè, quæ utilia sunt ipsi filio, non in aliis: notat Acolta in *cap. si pater, vers. uxorem, numero 26. de testamentis.* Aliud tamen procedit in presbyteratus gradu; filius enim per sacerdotium non liberatur à patria potestate, *authent. presbyteros, la 1. c. de Episc. & cleric.* docent post antiquiores Covarr. in *cap. quia nos, num. 9. de testam. Valasquez consulti. 108. num. 30.* Molina de *testam. tract. 2. disput. 129. num. 8.* Caldas in *l. si curatorem, verbo Lestis, num. 130.* Gratianus *tom. 3. disp. 464. num. 8.* Sanchez *lib. 4. in præcept. cap. 35. num. 37.* licet contrarium docuerit Glossa *verbo per seipsos, in cap. 3. de etate & qual.* cujus sententiam latè defendit Marcha de *jurisdic. d. 4. part. cap. 27. num. 5.*

g. *Evadere servitutis.*] Juxta latè tradita in *cap. 1. de servis non ordin.*

h. *Patrimonio.*] Ad quod spectabat Comitatus Melgoriensis cum Pessulano monte.

i. *Præstiti.*] Inter causas enim iustas dispensationis, seu gratiæ concedendæ à Romano Pontifice, ut præcipua enumeratur, quæ ex servitibus impensis Ecclesiæ ab impetrante, vel majoribus ejus provenit, *cap. tali conjugio 17. 1. quest. 7. ibi: Vel evidens meritorum prærogativa commendet:* docent Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 19. num. 32.* Barb. ad *Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. num. 15.* Villablos *1. part. summa, tract. 15. diffcult. 26. num. 7.*

x. *Philip. Rex.*] Qui dimissâ uxore legitimâ Ingeberga, sorore Regis Daniæ, duxit in matrimonium Mariam filiam Ducis Bohemæ, & ex ea suscepit filios, Mariam, Philippumque, quos legitimos declaravit speciali beneficio Innocentius, & postea Rex coactus fuit dimissâ illâ Mariâ, Ingebergam recipere anno 1213. Philippus ille legitimatus postea fuit Comes Bononiæ in Belgia; Maria

Maria similiter legitima nupsit Comiti Lovaniensi, idest Comiti Brabantiae, ut referunt Rigord, in Philippo, ibi: Anno 1213. Philippus Rex magnanimus recipit in gratiam Thambergam uxorem suam, filiam Regis Danorum, a qua jam per annos xvi. & amplius dissenferat. Et facta est laetitia magna in populo, quia in ipso Rege nihil aliud culpa dignum inveniebatur, nisi hoc solum, quod dixit uxori suae carnis debitum subtrahere, licet et omnia necessaria alia honorifice ministraret. &c. De hoc repudio extant plures epistolae Innocentii III. in collectione Bolquetii.

x. *Regina Francorum.*] Isabella videlicet filia Comitis Hanoniae, quam duxerat antequam Regno potiretur, ex qua suscepit Ludovicum VIII. qui tanquam primogenitus ei successit, ex quo deinde natus est Sanctus Ludovicus.

l. *Judicium ordinem.*] Haec verba exposui supra in cap. perlatum.

in *Vinculum violasset.*] Iuxta tradita in cap. 9. *Cencil. lib. 1.*

8. n. *In temporalibus.*] Ex his verbis aperte probari credit Guillelmus Barclaius de potestate Papae, supremos Reges non agnoscere superiorem in temporalibus, & ita in his rebus non parere summo Pontifici. Sed licet id verum sit quoad Principem secularem, qui non agnoscit supremos Reges, ut de nostro Hispaniarum Monarcha probavi in c. 1. de probat. & de alio probat Barb. in presenti, ex n. 23. tamen quoad summum Pontificem certum est illi ut superiori Praelato spirituali omnes Reges subesse quoad temporalia, quae diriguntur ad supernaturalia, ut probavi in c. novis, de judiciis, c. solita, de majoris. & obed. & in cap. licet, de voto: & ita perdoctae haec verba exponit Cardinalis Bellarminus de potestate Summi Pontificis in rebus temporalibus, dum ait, Regem non habere superiorem in temporalibus, alium videlicet Principem aequè temporalem, & ea ratione Innocentium in presenti textu paulò ante dixisse, nonnullos Principes nullum inter homines, excepto Romano Pontifice, superiorem agnoscere; addit eum illam exceptionem, ut cum in presenti diceret, Regem Francorum nullum in temporalibus agnoscere superiorem, intelligamus agere de superiore temporali, non enim Regem agnoscit supra se Principem temporalem, sed agnoscit Romanum Pontificem Principem spirituales, qui de temporalibus quoque in ordine ad spiritualia judicare potest. At inquit Barclaius, habent, & non habent, simul vera esse nequeunt. Sed respondeo, habent, & non habent, de re eadem simul esse nequeunt, de re diversa nihil impedit quominus vera esse possint. Habet Rex in temporalibus superiorem temporalem, & non habet superiorem temporalem in temporalibus, vera esse nequeunt: sed habet Rex in temporalibus superiorem spirituales, & non habet in temporalibus superiorem temporalem, vera esse queunt. Nec audiendus est Ioannes Barclaius in iudiciis pro parente suo, c. 12. §. 1. ipsum Cardinalem refellere intendens, quia mero animo impugnandi sanà doctrinam librum illum edidit.

9. o. *Tanquam pater.*] Refert Innocentius in hoc versiculo sententiam quorundam, qui existimant, posse supremum Principem legitimare suos filios, non ut patrem, sed ut Principem, ut docuerunt Abbas hic, n. 3. Præpositus n. 138. Covarr. 2. p. de matrim. c. 8. §. 8. n. 49. Rojas de success. c. 23. n. 81. Molina de iustit. disp. 173. n. 12. Barb. hic, num. 36. Fragofo sem. 1. de regimine lib. 3. disp. 6. n. 22. quæ sententia illà ratione nititur, quia licet iurisdic-tio continet in filios exerceri non possit, ut vulgo

probari solet ex l. qui iurisdictioni, ff. de iurisdic. voluntaria tamen exerceri valet, l. 3. ff. de adopt. l. apud 18. ff. de manumiss. vindict. l. in privatis 77. ff. de iudiciis. Facit etiam, quod liberi Herodis à patre apud Augustinum veneficii accusati, dixerunt apud Iosephum lib. 16. hist. cap. 8. Poterat enim vel pro regia, vel pro patria potestate in fontes animadvertere. Contraria tamen sententia placuit Glossæ hic, verbo Regi, Iasoni in d. l. qui iurisdictioni, n. 9. & aliis laudatis à Cabelo 2. p. de iust. 69. n. 20. quorum sententia præcipuè juvatur ex eo, quod licet in negotiis, quæ causæ cognitionem desiderant, inter patrem & filium consistat iudicium contentiosum, l. ille 13. §. ult. ff. ad Trebell. legitimatio tamen, quamvis causæ cognitionem exigit, argumento legis si pater 15. §. ult. ff. de adopt. idcirco etiam à Rege filiis suis concedi non potest, quia legitimatio etiam plenissima procedere non debet ad regni successione, propter proximorum præiudicium. Quod autem iudicium inter patrem & filium consistat, pro conciliatione textus in d. l. qui iurisdictioni, cum d. l. in privatis 77. videndi sunt Cujac. tract. 3. ad Afric. in d. l. 77. Pichard. ad tit. de success. sublati, Hannius ad Trebell. volum. 2. disp. 5. quæst. 10. Genoa in conciliis legum, pag. 11. Osualdus lib. 17. Donel. cap. 2. §. ult. ff.

p. *Patrimonio.*] Quod ex donatione Constantini Magni, & aliorum Principum donationibus obtinet, c. Constantinus, 96. dist. 1. cap. fundamenta, vers. autem de elect. Clement. 1. de iurjur. de qua Constantini donatione agunt Baronius tom. 4. anno 324. & tom. 12. anno 1191. Cenedo ad Decret. collect. 109. Molina de iust. tract. 2. disp. 25. Cavallos communium quæst. 345. Marha de iurisdic. 1. p. cap. 30. Tuschus tom. 6. littera P. conclus. 64. Cohel. in notis. Cardin. cap. 5. congreg. 21. D. Ioseph de Reptis de donat. cap. 13. & nos aliqua dedimus in cap. intelleximus, de iurjur.

q. *Temporalem iurisdictionem.*] Licet enim Pontifex non possit uti iurisdictione temporalis extra loca proprii patrimonii, cap. cum ad verum, 96. dist. 1. cap. novis, de iudic cap. solita, de major. & obed. tamen in ordine ad supernaturalia, quando expedit Ecclesiæ, ad ipsius defensionem, seu ad bonum spirituale, seu finem ecclesiasticæ potestatis assequendum, illam exercere valet, extravag. unam sanctam, de majoris. & obed. probant plures relati à Barb. in collect. & select. ad hunc textum, & probavi in cap. novis, de iudiciis.

r. *Deuterum.*] Cap. 17. f. *Difficile & ambiguum.*] Ex his verbis constat, causas difficiles, dubias, & ambiguas, ad iudicium Sedis Apostolicæ esse referendas, ut ab ea legitime terminentur, veluti circa veram interpretationem sacrae Scripturæ, circa morum decreta, & similia. Trident. sess. 24. in Decreto de editione librorum, §. præterea, late probant Bellarminus tom. 11. contro. lib. 3. cap. 4. Canus de locis Theolog. lib. 3. prop. 3. iam probavi in c. majores, de baptismo.

t. *Et decreto iudicis.*] Si litteram huius textus sano animo in hac tercia collectione legisset Ioannes Barclaius, non inculcaret Innocentium III. seu scribentes huius textus, quod enormi vicio scripturam corruerunt, omitendo conjunctionem, quæ in d. c. 17. Deuter. habetur, & incuria librorum in sexta collectione transcripta ex tercia non fuit. Nec etiam refert, quod impudenter audaciæ vanum, & indignum argumentum hoc appellat, quia lex vetus relata in d. c. 17. Deuter. data fuit multo antequam Reges essent, & relata ad tempus, quo Reges non habebant; nam Iudæi à Mose ad Saulem Iudices habuerunt, non Reges. Vnde in cap.

ade. Iudicum, legitur: In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Nam Innoc. III. non refert, nec expendit, in ea lege negotia difficilia tantum ad iudicium sacerdotum referri, sed expendit verba illa, *ad sacerdotem Levitici generis, & ad iudicem*: unde fide loco iudicis, five sacerdotis esset Rex, semper Dominus iubebat ad sacerdotem simul cum iudice, seu Rege negotia sua deferri: unde cum ipsius Regis causa disceptaretur, non potest ipse ut iudex adiri, idem necessarium tantum ad sacerdotem, idem Pontificem, in praesenti causa deferenda erat, quod fuit argumentum Innocentii III.

14. *1. Petrus urbes fugiens.* Quamvis veritatem huius historiz de apparitione Christi Domini facta Di. Petro, iuniorum tantum testem habere, videlicet Di. vum Ambrosium, dixerit Cozar, in praesenti, tamen verius est, alius probatissimus testimoniis comprobati, ut Di. Gregorius *humilis in Psal. 4.* actorum sancti Petri à Leno conscriptorum, & aliis, quae congerunt & referunt Bironius tom. 1. ann. 69. Sanctus de v. filiis *Monarch. lib. 7. anno Christi 44.* Batobis in praesenti, num. 41. F. Alfonso Mendoza *quasi 4. scholasti.* Trinitatem in capite regamus, 1. 4. *quasi 1.* Thomas Hurtado de vesid. *resol. 6. 1.* ubi late probat necessitatem, quia tenetur Rutilianus Pontifex residere in Urbe ipsa.

15. *1. Fratres nostri.* Sulez vicesimus hic exponit de Cardinalibus, qui à consilio Pontifici sunt, *cap. fundamenta 17. 6. de elec. in 6.* quia Cardinales sunt proprii coadjutores Pontificis in executione sacerdotalis officii, ut probant Lancellotus in *Templa iudic. lib. 2. cap. 2.* Cohelius in *notis. Cardin. cap. 8.* Alii de Episcopis accipiunt, moti ex eo, quod temporibus Innocentii III. nondum Cardinalium dignitas introducta erat, ut probat Polyd. Vergil. *lib. 4. de inven. rerum. c. 9.* Sed verius credo verba haec referri ad Cardinales Romanæ Ecclesie, quorum præcipuum munus semper fuit in arduis negotiis summo Pontifici consilium præbere, ut probant Menchaca *lib. 1. quasi 13.* Paleotus de *consul. sacri Palatii. p. 1. quasi 3.* Cavallos *q. 645.* plura de Cardinalium origine ac dignitate congesti in *cap. 1. de cleric. non resident.*

16. *1. Quis tamen.* Ut petitioni Nobilis non deferret Innocentius varias constitutiones affect, quæ odio illegitimum laze fuerunt. Et primo ait, legem divinam, canonicam, & civilem adeo adulterinam sobolem de testari, ut eam à successione paternum repellat, *authen. licet, Cod. de natural. liberis. ambem. ex complexu C. de incestu nupt. c. referente. hoc tit. l. 10. tit. 13. part. 6.* ut ita vitum paternum iuniatur, l. ult. C. de natur. lib. & etiam quia spiritui patrem cui succedant, ostendere nequeunt, l. vulgi *ff. de statu homin. l. quia semper ff. de in jus vocand. Incapaces ergo sunt filii spiritui successione paternæ, ut probant Petrus Barb. in *rubric. soluto matrim. 4. p. m. 64.* Taurilis in l. 9. & 10. Rojas de *success. cap. 10.* Matienzo in l. 6. tit. 8. lib. 3. *Recop. gl. 1.* quia de causa fisco locum non faciunt, sed potius legitimis hæredibus, ex regula legis 1. C. de *hered. insti.* nam nobilis differentia velatut inter incapaces, & indignos; incapaces enim licet capere non possint, id tamen quod eis relinquatur, non caput fisco, sed legitimis hæredibus deferunt, l. 1. ff. de *his, qui pro non scripti.* Indigni vero licet ab initio capiant, retinere tamen non possint, quia ab eis fisco auferit, l. 2. & per totum ff. de *his, qui non indig. l. 1. C. de iud. lib. 18. 9. t. ff. familia tr. c. iud. l. 1. C. de iud. lib. 4. var. c. 3.* Chellius interpret. 1. adeoque spiritui incapaces sunt successione paternæ,*

ut neque in foro conscientie retinere hæreditatem possint, Covarr. 2. *part. de matrim. c. 5. 6. 7. n. 11.* Rojas *supra. num. 47.* Mohlo de *insti. disp. 67. num. 63.* nec longi temporis prescriptione ea bona acquirere, Valacius *consul. 19. per tot.* nec tantum per se, verum nec per interpolari personam aliquam à patre capere possunt, *ff. qui incestu. vers. nihil, C. de natural. lib. facit textus in laze per se, C. de hered. insti.* & illa ratio, quod licet sit persona intermedia, ab ipso tamen patre bona capere videntur, argumento legis *num. 67. 6. 1. ff. de legat. 1.* & si iures expresse totetur filio spiritui relictum tale fideicommissum, apud eum manet; si autem tacite fidem accommodaverit, ab eo tanquam ab indigno auferunt, l. Lucius 12. 3. 5. in *testam. ff. de legat. 1. l. 1. in princip. & 9. l. 1. ita 40. ff. de iur. fisci.* Proliequitur laze Petregrinus *lib. 5. de iur. fisci. tit. 19. per totum.* Sunt tamen alius casus, in quibus valide filius spiritui à patre hæres soluitur. Primus est, si institutus sub conditione, si legitime, aut capere possit, ex l. in *tempus 62. ff. de hered. insti.* docent Gomez in d. l. 9. *7. n. 11.* Colla in *9. & quid sit institutus, num. 17. 1.* Cavallos *quasi 472.* Huc casum alium adiungunt Interpientes, si filius spiritui religionem professus sit, quia legitimus iudicatur, *cap. 1. de filiis presby.* Ita tenuerunt Paleotus de *notis. c. 45.* Rodericus S. arez *alleg. 13.* & alii plures laudati à Sanchez in *summa, lib. 5. cap. 5. num. 25.* Sed verius contrarium, & docent Covarr. d. *cap. 8. 4. 7. num. 6.* Greg. Lopez in l. 12. tit. 6. *part. 1.* & alii, quos sequitur Sanchez d. *cap. 5. n. 16.* Secundus casus est, si pater, etsi electus, non instituit filium spiritui, sed generum, aut nutrum; in quo casu sola ratio paternæ affectionis fidei non admittit, *l. ult. ff. de his, qui non indig. probavi in cap. 1. de testam.* Tertius casus est, si aequum à patre relictum filio spiritui titulo alimentorum, dimisso ad eorum quantitatem non excedat, Paleotus de *notis. c. 45. 1.* Menochius de *presumpt. pref. 96. n. 18.* Alii etiam docuerunt, si filium spiritui legitime instituit, & quantam Trebellianum lucrat, si institutor, & coetor relictore capax, *leg. 1. 6. 5. ff. si igitur solutus, ff. ad Trebellianum.* Sed contrarium verius est, & probant Rojas d. c. 10. n. 51. facit textus in *la. ff. de his, qui pro non scripti.* Tandem alii consueverunt filios spiritui mortis causâ capere posse, si hæres institutus, vel legatarius iubeatur conditionis implenda causâ, ut aliquid præstet filio spiritui; quia licet filius ex bonis patris capere non possit, propter rem tamen patris capere non prohibetur, argumento legis eo *tempore 50. 6. ult. in fin. ff. de pecul. ab hac tamen sententia merito discedunt alii, moti ex lege quod conditionis 36. ff. de donat. causâ mort. l. qui testamentum 17. vers. Videtur, ff. de probat. Ita tenuerunt Padilla in l. cum vitruo, num. 32. C. de fideicommiss. Rojas de *success. d. cap. 10. n. 57.**

17. *1. Canon.* Ut probavi in eum in *causis de elect. 1. Ipsi alimenta 2.* Difficilia videntur hæc verba ex c. cum habet, de eo qui duxit in *matrim. ubi aperte docetur, filios spiritui ex adulterio subceptos alendos esse à parentibus pto modo facultatum.* Cui difficultati communiter respondetur, differentiam versari inter ius civile, & canonicum; licet enim iure civili attentio filijs spiritui alimenta non debeatur, *Authen. ex complexu, Codice de incestu nupt. authen. licet, C. de natural. liber.* tamen æquitate canonica illis alimenta debentur, d. c. cum habet. Agnovetur differentia hoc Covarr. d. 2. *part. de matrim. capite 8. 6. 6. num. 1.* Mohlo *lib. 1. de primæ. cap. 1. 1. num. 42.* pluribus etiam à Cenedo ad *Decret. c. ult.*

caus. 168. num. 5. Molina de just. disp. 168. à nam. 10. Azor. 2. tom. Moral. lib. 2. cap. 4. quæst. 7. Barb. hic. num. 5. Carranza de part. cap. 5. §. 4. numero 57. Et Innocentius in presenti, licet referat dispositionem legalem, non tamen eam approbat, ut docent proximè laudati; quod facile deducitur ex eo, nam dum de sacris ordinibus tractaret, dixit canones vetare spurios ad eos promoveri; cum verò de alimentis denegandis agit, secularibus legibus ea denegari signanter dixit; unde verba telata ad civilem dispositionem referenda sunt, non verò ad sacros Canones.

Extat in hoc textu elegans Innocentii III. scriptum, quod difficile, & famosum initio appellat Abbas hic: sollemnem decretalem obscurè desidentem quod principaliter intendit, dixit Batrius: celeberrimam constitutionem vocat Capucius; & cerè celebris est, & argumentorum subtilitate inter omnes hujus voluminis prima, & materie subtilitate nulli secunda. Præpositus, & deciditur in ea sequens casus. Vllelmus oobilis Montis Pessulani, expulsâ Mabilde uxore, ex Agnere pellice liberos suscepit Guillelmum, Thomeum, & alios adulterinos, quos legitimari petebat ab Innocentio III. à quo hujus beneficii arbitrium pendere ex eo probabat, quod Sedi Apostolicæ liberorum esset filia naturalibus, & etiam adulterinis veniam natalium ad res spirituales, & Episcopatus obnoctuos concedere, quæ indulgentia potiori jure ad res temporales trahi debebat, cum similiter & Episcopus sacris ordinibus initiatus setuam, illum à pristina servitute liberet, & filios familias in Episcopum consecratos eximatur à sacris paternis. Pontificem etiam provocabat exemplo Philippi Francorum Regis, cujus liberos ex Maria superducta editos, dimissâ Ingebergâ, natalibus restituerat Innocentius III. est Apostolicæ Sedi Rex ille quoad spiritualia tantum subiectus, Vllelmum verò non tantum quoad spiritualia, verum & quoad temporalia Romanæ Ecclesiæ subjeceretur; quod probabat ex eo, quia suorum bonorum partem hominibus neri ab Ecclesiâ Magalonenâ obtinebat; ea verò Ecclesiâ jure feudî à Sede Apostolicâ bona ab Vllelmo possedâ habebat; unde sequebatur, Vllelmum Ecclesiâ Romanæ secundo feudî gradu subijci, valium esse Ecclesiâ Magalonenâ, & Romanæ Ecclesiæ vasallum, si libet capitularium verba usurpare. Respondit Innocentius III. longè disparcem esse causam Philippi Regis à Vllelmi casu, & in personis majus esse discrimen: Philippum Augustum dimississe quidem Ingebergam Regis filiam, sed nuptias cum ea initas, præterito affinitatis ab Archiepiscopo Rhemenâ Sedis Apostolicæ Legato dissolutas fuisse, statimque Regem publicè duxisse Mariam Ducis Meraniæ, seu maius Moraviæ filiam, qua liberos suscepit; testificam quidem fuisse à Sede Apostolicâ Rhemenâ Archiepiscopi sententiam, quia prolata fuit ordine judiciorum non servato, adductumque Regem, ut Ingebergam ad se revocaret; sed tamen post restitutionem uxoris permissum illi fuisse, ut coram iudicibus datis priorum nuptiarum inhabilitatem ex affinitate Ingeberge prosequeretur; itaque dubium esse liberorum à Maria progenerum statum, & conditionem, quæ ex eventu litis pendebat: quæ omnia in casu Vllelmi desident, qui nullum nuptiarum cum priore uxore impedimentum habuit, quique suo arbitrio eam domo expulserit, aliamque superinduxerit. Hæc pertinent ad causarum differentiam: quod ad personas attinet, expeedit

D. D. González in Decretal. Tom. IV.

Innocentius Regi à Francorum Majestatem, qui eum à nemine in temporalibus pendeat, potuit se justificationi Romani Pontificis sine ullius offensione subijcere, quemadmodum ad impetrandam restitutionem natalium pro liberis se unque subiecit; quamvis, ut fatetur Innocentius, ex plurimorum sententia potuisset Philippus veniam natalium liberis suis, non quidem jure patriæ potestatis, sed jure Regio tribuere: Vllelmum verò aliis subelle, quibus injuria fieret, si absque eorum consensu Innocentio se subiceret; quare noluit Pontifex ejus petitioni annuere, donec culpa levior, & jurisdictioni liberior offenderetur. Literas autem legitimatiois Philippi Regis Gallie ex veteri charta eddit Novus Notator P. Biesensis ad calcem operum ejus, folio 794. in hæc verba:

Innoctius Episcopus servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus universis Archiepiscopis per Regnum Francorum constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Apostolica Sedes, quæ Deo disponente, cunctorum fidelium mater est, & magistra, prædecessorum nostrorum temporibus diversis causis inspectis, cum quibusdam minis legitimè dispensavit genitis, etiam ex adulterio procreatis; quos ad actus speciales legitimans, in Pontifices quoque promoveri concessit. Cum igitur major idoneitas in spiritualibus quàm in secularibus requiratur, dubitari non debet, quin ipsa tales ad actus legitimare valeat sæculares, præsertim ad petitionem eorum, qui præter Romanum Pontificem, alium inter homines superiorem minimè recognoscunt, habentem hujus potestatem. Quoniam igitur charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum, præter primogenitum suum, quem de conjugè prima suscepit, aliam prolem non habeat, nisi puellum, & puellam, quos ei nobilis mulier quondam filia nobilis viri Ducis Meraniæ peperit, nuper defuncta, de sua posteritate providere cogitans, à nobis humiliter postulavit, ut eos legitimare per favorem Sedis Apostolicæ curâremus, vehementer affirmans, quod postquam ven. frater noster Guillelmus Senonensis Archiepiscopus S. Sab. Card. tunc Apostol. Sedis Legatus, inter eum, ac charissimam filiam nostram I. Reginam Francor. illustrem divortii sententiam promulgavit, licet ipsa sententia per Sedem Apostol. proximus fuerit revocata, propter judicium ordinem non servatum; nulla tamen ad ipsum de alia non ducenda prohibitio facta pervenit. Et propter probationes affinitatis exhibitas coram eodem Archiepiscopo. quas idem Rex veras esse credebatur, inter eum ac præfatam nobilem putabat esse vinculum conjugale: quamquam nostrâ fuerit auctoritate compulsus, ut & ipsum

V 3 dicimur,

dirimeret, & Regnam recipere memoratam. Nos igitur attendentes in eo devotionis constantiam & fidei pietatem, quam à progenitoribus ex Romana Ecclesia, quasi quodam hæreditario jure contraxit, ut tam honori Regiæ dignitatis, quam utilitati, & necessitati Regni Franc. providere consulamur, prædictos puerum, & puellam de speciali gratia legitimacionis titulo de communi fratrum nostrorum consilio decoramus, ut nullus eis in natalibus defectus obstat, ita videlicet, ut per hoc nullum eidem Regi, & præfatæ Reginæ in matrimoniali causa præjudicium geueretur. Vos ergo quod super hoc à nobis est provida deliberatione statutum, & vos ipsi firmiter observetis, & ab aliis faciatis per eandem Ecclesiasticam inviolabiliter observari, & cum ab eodem Rege fueritis requisiti, secundum formam præscriptam sollemniter publicetis. Datum Anagnini 4. Non. Novemb. Pontificatus nostri anno 4. anno Christi 1301.

COMMENTARIUM.

19.
CONCLO-
PIO TRA-
DITUR, ET
PROBA-
TUR.

EX hac perdocta Innocentii decretali sequens communiter deducitur assertio: In terris Ecclesie potest Pontifex quoad omnia illegitimos legitimare; in terris vero alienis, quoad spiritualia tantum distat, quoad temporalia vero indistat. Probant, & illustrant eam ultra congehos à Barbosa in præfati, Acuña in *cap. lege 1. dist. 10. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 7. & 8. Basilus lib. 1. 2. cod. trad. cap. 5. §. 1. Covarr. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 8. Barb. de potest. Episcop. 1. part. tit. 3. cap. 2. num. 19. 1. Lætice tom. 1. decis. disp. 8. Frangoso de regim. Christi. Reip. part. 1. lib. 2. disp. 6. Hothomannus *resol. 18. Phobos decis. 171. & 172. Caninius, Cujac, & Leo Pinel. in præfati, Barb. de potest. Episcop. alleg. 33. num. 3. & voto 27. per totum. Antineus tom. 1. pol. lib. 2. de reb. pub. cap. 20. §. 14. Alteserra de duobus, cap. 9. Castillo lib. 5. contrav. cap. 105. & 106. Vela tom. 1. differt. 4. n. 83. Alteserra in præfati.**

20.
IMPOR-
TUNA TRA-
DITA AB-
SERTIO.

Sed pro dubitandi ratione ita insurgo: Legitimatio hæc procedere non potest secundum veritatem, nec secundum fictionem: ergo neutro modo sustineri poterit. Non secundum veritatem, quia quantumvis legitimatio accedat, spurii filii non sunt legitimi nati. Non secundum fictionem, quia quæ sunt facti, fingi non valent, *l. sciendum, l. denique, ff. ex quibus causis majores, l. in bello 1. §. falsi, ff. de capitiis*. Sed legitimatio venturæ circa factum, ergo nec secundum fictionem procedere poterit. Accedit, nam omnis fictio naturali ostitit æquitate, *l. postliminium §. ff. de captivis*: contra naturalem autem æquitatem est, ut quis locupletetur cum alterius detrimento, *l. nam hoc natura §. ff. de condit. indeb.* ergo non potest hæc fictio legitimacionis admitti in præjudicium venientium ab intestato. Fuit deinde hæc difficultas, nam si legitimatio hæc fiat tantum à Pontifice quoad spiritualia, magnum sequitur absurdum, videlicet ut quis sit legitimus simul, & illegitimus: si quoad temporalia, etiam aliud non levius sequitur, videlicet quod de rebus secularibus, & temporalibus disponat Pon-

tifex, contra textum in *cap. quo jure, §. distinet. cap. vtrum, §. 6. distinet. cap. quæsum 23. quæst. 4. cap. later, cap. ransam, hoc tit.* cum distinet sine potestates, ecclesiastica, & secularis, *cap. solus, de majorit. & obed.* Et sicut legitimatus à Principe seculari tantum habetur legitimus quoad temporalia, non verò ad spiritualia, ita legitimatus à Pontifice ad spiritualia tantum, non verò ad temporalia, haberi debet pro tali.

Quæ dubitandi ratio in soluta non obstat, vera est præfata assertio, pro cujus expositione sciendum est, legitimacionem à Principe factam, aliam esse relictivam, per quam illegitimus filius natalibus restituitur, *authen. quibus modis naturalis, §. illud: & hæc à Principe seculari quoad omnes effectus seculares fieri potest, ab ecclesiastico verò ad omnes effectus spirituales*: alia legitimatio dicitur induciva, seu collativa, quæ contingit quando Princeps in legitimatum omnia legitimorum jura transfert, de quo legitimacionis modo exaudiendus est textus in *l. qui in provincia §. 7. ultimo, in fine, ff. de ritu nupt.* quæ legitimatio facit ut filius à nativitate tempore legitimus habeatur: à tempore verò legitimacionis verè legitimus fiat. Unde primò deducitur, legitimatum ad honores, & successiones ab intestato, & testamento, ita ut patri succedat in testamento, quod sibi placerit, verè legitimatum habendum esse, non dispensatum, ita Covarr. d. 4. §. 2. num. 1. Gamma decis. 383. num. 54. Peregr. d. art. 23. num. 34. Molina lib. 3. de primis, cap. 3. num. 38. alter Molin. d. diff. 173. num. 6. Resolus in *delib. juris ad lib. 3. Pandect. fol. 65.* Aratius de *juribus variis, cap. 3.* quia hoc casu cum restringatur tantum effectus legitimacionis, vera ejus ratio non tollitur; quod tamen secus erit si legitimacionis substantia restringatur, veluti si legitimatio ita fiat, ut patri tantum succedat in eo quod voluerit; tunc enim magis dispensatus videtur debet, *cap. 1. §. 2. de filiis preteritis in 6.* in quo casu procedere potest contraria sententia, quam probant Gomez in *l. 9. Tauri, num. 20. Gamma decis. 1. num. 4. & decis. 34. Cabedo d. diff. 69. num. 3.* juxta quam distinctionem dici quoque potest, legitimatum primo modo, si à patre præteritus sit, agere posse contra testamentum, *authen. quibus modis nat. eff. legit. §. igitur, & §. si sit igitur, authen. quibus mod. nat. eff. sui, §. quoniam variè*; non ita legitimatum secundo modo, quo modo in amicitiam redigi possunt contrariæ sententiæ Greg. Lopez *l. 7. tit. 18. glof. 3. part. 3. Covarr. lib. 4. var. cap. 21.* Secundo deducitur, legitimacionem non dispensationem esse, quæ fieri solet adjecta illa clausula, ut succedat sine præjudicio venientium ab intestato; nam licet pletique laudati à Covarr. d. cap. 8. §. 10. Peregrino de *juris fisci, d. art. 23. & num. 85.* existant, legitimatos hoc modo non excludere quoscunque cognatos, etiam transverbiales; receptus tamen est, illam clausulam tantum adductam videtur respectu descendendum, non respectu cæterorum transversalium, argumento legis ex parte 17. §. ult. ff. ad Trebel. Gamma decis. 378. num. 3. Sarmiento lib. 1. *sect. cap. 8. num. 7.* Cabedo d. *diff. 69. num. 4.* Molina *diff. 174. & num. 16.* Cujus sententiæ illa ratio affertur solet, quæ alioquin supervacua esset legitimatio, si etiam transversales continerentur; quæ tamen ratio non satis efficax est, ut ostendit Fachinus lib. 3. *conversus, cap. 62. in fine.* Quare illa posterior ratio est, quod transversalium nullum præjudicium dari potest in successione ab intestato,

21.
LEGITI-
MATIO
PRINCIPIS
QUOD
PLUR.

to, cum potuerit defunctus de bonis suis testamentum disponere; & ita apparet non esse necessariam distinctionem, quā utitur Flores de Mena in addit. ad *Gammam*, d. *decif.* 278. Tertiū deducitur à veritate alienum esse, quod vulgò traditur, non esse veram legitimatorem quæ conceditur spuris natis ex matrimonio nullo ob canonicum impedimentum, vel quæ aliàs sit extra causam dispensationis in radice matrimonii, ut docuerunt Molina de *primog.* d. cap. 3. num. 36. Menochius de *presumpt.* lib. 4. *presumpt.* 79. à numero 38. Cabello *supra*, num. 5. nam contrarium verius, receptius est, & probat Covarr. d. cap. 8. §. 8. num. 4. Peregrinus *decif.* 23. num. 38. Molina d. *disput.* 173. num. 4. Fachineus lib. 3. *controvers.* cap. 57. Quatō etiam deducitur, legitimatos per natalium restitutionem, sive per dispensationem in radice matrimonii, adeo verè legitimos reddi, ut paternā nobilitate gaudeant, l. 12. *Tauri*, l. 20. tit. 1. lib. 2. *recopil.* Rojas de *success.* cap. 23. num. 103. Gutierrez in §. *sui*, num. 187. *Instit.* de *hared. qualis.* Cevallos *commun. quest.* 2. à n. 43. licet quoad exemptionem tributorum, vulgò *pager pechor*, legitimatorem hanc non prodesse aperte cautum sit in l. 12. tit. 2. lib. 6. *recopil.* docentque Covarr. d. cap. 8. §. 4. num. 8. Molina de *just.* *disput.* 170. num. 1. quamvis aliter distinguant inter naturales filios laudati à Gutierrez d. §. *sui*, num. 189. Cevallos d. *quest.* 2. num. 48. videndus Gutierrez lib. 4. *pract.* *quest.* 23. per totam. Tandem deducitur, in fideicommissis nomine legitimorum legitimatos comprehendere. Molina d. lib. 3. c. 3. num. 2. Menochius *consil.* 266. Mantica lib. 12. *consect.* tit. 10. num. 8. Peregrinus d. *ari.* 23. num. 89. Fachineus lib. 3. *controvers.* cap. 53. latè Fusarius de *substit.* 2. *part.* *quest.* 408. num. 1. quamvis alii plectique dissentiant, non idem admittentes in primogeniis, ex latè adductis à Cervantes in l. 12. *Tauri*, à num. 48. Cevallos d. *quest.* 2. num. 50. Molina d. cap. 3. num. 3. Possunt querelam inofficiosi proponere, & per contra tabulas testamentum patris impugnare. Peregrinus *de iure fisci*, tit. 23. num. 16. petere legitimam, nisi legitimati sint sine præiudicio venientium ab intestato. Molina lib. 2. de *primog.* cap. 11. ubi addentes; & excludere substitutum, probant Christineus tom. 1. *decif.* 309. Matrinis tom. 1. *decif.* 119.

Deinde sciendum est, aliam esse legitimatorem, quæ sit in radice matrimonii, dispensando ut matrimonium, quod nulliter contractum fuit, sustineatur; & per consequens filii ex eo nati legitimi iudicentur quoad spiritualia, & temporalia; ad quam dispensationem in radice matrimonii duo desiderantur. Primum, ut matrimonium præcessisset; nam si filii ex libero coitu nati essent, non possent hoc modo à Pontifice legitimari quoad temporalia, nam ubi nullum præcessit matrimonium, non est radix, in qua dispensetur, & ita ipsos filios legitimando, ad temporalia directò legitimaret. Joannes Andreas in præfati, num. 30. Buttrus num. 10. Cardin. num. 9. *quest.* 1. Panormit. num. 27. Anchranus in cap. *unic.* num. 3. de *spons.* in 6. Sylvest. in *summa, verbo Legitimus*, *quest.* 7. Peregrinus de *fideicommiss.* art. 24. num. 76. Et ita si libero coitu inter consanguineos habito filius nascatur, & postea obtenta dispensatione parentes matrimonii contrahant, & alium filium suscipiant, iste præfetur primo in successione majoratus, etiam si Pontifex dicat se dispensare in radice matrimonii. Præles Covarruvias, & Sanchez statim referendi. Secundum, ut matrimonium, quod præcessit; non

fuerit nullum iure divino, quia cum eo casu nec Pontifex possit in tali impedimento dispensare, nec in radice ejus dispensare valeat; nam eo casu non potest Papa dispensando radicem nullitatis tollere, utpote ortam ex iure divino, aut naturali. Docuerunt Panormit. & Buttrius in præfati, Rosella de *legitimatione*, lib. 1. in *princip.* num. 2. Burgasius de *irregul.* 2. *part.* tit. de *interpret.* 3. *part.* lib. 19. Molina de *primog.* lib. 3. cap. 2. num. 12. Unde inferitur, quod quando matrimonium nullum fuit ex defectu consensus, non potest Pontifex dispensare in illius radice, eo quod iure naturali irritum est; nec potest vitium radices tollere supplendo consensum. Unde cognoscitur vera ratio, quare Pontifex in præfati responderet, nolle filios ab Vvillelmo susceptos legitimare ad temporalia; nam cum aperte constet ex præfatis facti serie, filios hujus nobilis fuisse procreatos ex secunda uxore, vivente adhuc prima legitima, & consequenter ex matrimonio nullo, lege divina prohibente, cap. *gaudemus*, de *divorc.* cap. ex *parte*, de *convers. conjug.* cap. *licet*, ubi probavi, de *sponsa duor.* non poterat Pontifex dispensare in radice ipsius matrimonii, quod nullum fuerat à iure divino: quando verò vitium radices nascitur ex impedimento iuris positivi, major est controversia, an possit Pontifex in radice dispensare, ita ut filius natus ante dispensationem, virtute retroactionis efficiatur legitimus? Nam partem negativam tuerentur Buttrius in præfati, num. 10. Molina de *just.* *part.* 3. *tract.* 2. *disput.* 624. num. 3. Cervantes in l. 12. *Tauri*, num. 106. Reynoso *observ.* 4. num. 16. Maldonado in *additionibus* ad *Molinam*, lib. 3. c. 2. num. 10. Immo additionator Navarr. *consil.* 2. *sub hoc tit.* refert Gregorium XIII. Anno 1564. talem dispensationem negasse, & addidisse, non posse dispensare. Sed contraria sententia venior est, nec ab ea in praxi ullo modo est recedendum, scilicet Papam posse dispensare in radice matrimonii, ita ut dispensatio retrahatur ad tempus celebrati matrimonii, & filii ex tali matrimonio nati, ut legitimi possint admitti ad temporalia, ut probant Panormit. in præfati, num. 2. Cardinalis num. 9. *quest.* 1. Boerius *decif.* 254. & ita in sacra Rota judicatum testatur Putcus *decif.* 48. num. 2. Cephalus *consil.* 307. num. 54. *volum.* 3. Sanchez, qui ita judicatum in Cancell. Granatensis *disput.* lib. 8. de *matrimon.* *disput.* 7. num. 4. Navarrus *consil.* 3. *sub tit.* de *sponsal.* num. 4. Covarr. 2. *part.* de *matrimon.* cap. 8. §. 8. num. 15. Molina de *primog.* lib. 3. cap. 2. num. 12. Et probatur, nam radix ex origo, ex qua consurgit, ut proles sit legitima, & consequenter incurrit illegitimitatis notam, est sola lex ecclesiastica, quā tale impedimentum dirimens fuit statutum, aliàs clausa à Ecclesiæ constitutione, matrimonium validum esset, & proles ex eo legitima nasceretur: nemo autem ambigit, Pontificem legem humanam irritare posse, etiam quoad omnes effectus ejusdem legis, non solum incurrendos, verum etiam incurfos, perinde ac si talis lex nunquam fuisset edita; textus difertur in *Clement. unic.* de *immun.* *Eccles.* ubi notantur Cardinalis num. 6. *opposit.* 1. Anchranus num. 3. Innola num. 6. Barb. in præfati, num. 1. Larrea *decif.* 8. num. 3. & probatur argumento legis qui in provincia 57. §. 1. *ff. de ritu nup.* unde Pontifex dum dispensat in radice, retrahit actum, ut ab initio dispensatio intervenisse credatur, & ita à tempore contracti matrimonii effectum operatur dispensatio, licet postea declaratur eam fuisse in radice, quod proprium est retrahit

troraditionis, l. usufructus 26. ff. de stipul. servor. l. heres, ff. de acquir. heredit. l. pater 1. ff. qui potest, l. necessarius, vers. Quod si pendens, ff. de potest. & consensu, l. si paterfamilias, ff. de verb. oblig. igitur recte poterit Pontifex annullando impedimentum iuriscanonici, ad primarium statum reddere filium, ut legitimè natus credatur. Probat & illustrat Latreus tom. 1. decis. Gravæ. disp. 8. num. 5. unde rectè Panormit. in cap. non debet, de consanguin. & affin. ad finem, quæ ceteri communiter sequuntur, resolvit tantam esse Pontificis potestatem circa omnia ea, quæ sunt juris ecclesiastici, ut illa possit revocare prout ex tunc, id est pro eo tempore quo edita sunt, & omnes effectus ex his sequentes abolere, ac si nunquam edita fuissent: ergo in specie nostra procul dubio dicendum est, quod si Pontifex dispensat in radice matrimonii, id est prout ex tunc, & in ipso initio matrimonii celebrati, revocando impedimentum difformis, ac si nunquam præcessisset, ut dispensatio retrorahatur ad tempus contracti matrimonii, quâsi nullo ao tempore impedimento existente; & eo casu proles procul dubio legitima esset quoad omnia. Nec obstat dicere, quod hujusmodi dispensatio in radice matrimonii nullo modo potest habere locum quoad successionem bonorum, & alia officia secularia; aliâs diceremus Papam posse in legibus civilibus Principum secularium dispensare. Nam responderetur facile, hoc non esse dispensare in lege civili, & ejus effectibus directè, sed indirectè tantum, & per quandam consequentiam. Ratio est, nam dispensatio juris civilis circa illegitimos supponit constitutionem Ecclesie irritantem matrimonium ratione impedimenti. Cum ergo Pontifex dispensat in ipsa matrimonii radice, tollit impedimentum legis ecclesiasticæ, ac si nunquam edita fuisset: ergo non est mirum, quod tota dispositio legis corruat deficiente lege ecclesiastica, ex qua fundatur; multa enim fieri possunt indirectè, & per quandam consequentiam, quæ directè & principaliter fieri nequeunt. Exemplum est in iurapratrationat, quod directè, & per se absque labe simoniæ vendi non potest; venditur tamen indirectè, & per consequentiam venditis bonis, quibus annexum est, ut notatur in cap. quanto, de iudiciis, cap. ex litteris, de iurapratratione, & hæc doctrina ea ratione declaratur, quoniam non dicimusur pro contraria opinione ponderatur) Pontifex posse effectus quod matrimonium fuerit à principio validum, vel quod non incipiat valere absque novo edictorahentium consensu, hæc enim omnia planum est non subesse Pontificiæ potestati; sed solum dicimus, posse Pontificem dispensando prout ex tunc in ipsa irriti matrimonii radice, delere, & revocare omnia damna ex quocumque jure humano inerta, & prolem restituerè in illum statum, quem haberet, si orta fuisset ex matrimonio valido; nam dispensando in lege ecclesiastica prout ex tunc, & in hoc sensu illam revocando, cui tanquam fundamentum illegitimitas, & alia damna nitebantur, omnia proculdubio corrumpunt.

Sed ille casus difficilis est, an quando parentes qui matrimonium nullum contraxerunt, motui sunt, adhuc Pontifex possit dispensare in radice, ita ut proles quoad omnia legitime? Dubium movet, nam cum parentes non possint de novo contrahere valide, videtur non posse dari retroraditionem, & per consequens nec dispensationem in radice. Sed adhuc contraria sententia verior est, videlicet, adhuc defunctis parenti-

bus, posse Pontificem dispensare in radice matrimonii; quam roentur Boëtius decis. 264. num. 6. Putius decis. 453. lib. 2. num. 2. Ancharanius consil. 409. num. 6. Navarrus lib. 4. sub tit. de spons. consil. 3. num. 10. Saytos in thesaur. lib. 6. cap. 11. num. 6. Molina de primæ. lib. 3. c. 2. num. 12. Ratio ex eo provenit, nam hæc dispensatio in radice, non fundatur in ablatione impedimenti difformis, ut postea valide contrahatur matrimonium; sed solum nititur in revocatione legis ecclesiasticæ, propter quam prius matrimonium irritum fuerat; quo casu cum facta fuerit dispensatio in radice, facta censetur prout ex tunc, quando matrimonium contractum fuit, ita ut omnes effectus inde producti aboleantur, ut rectè explicat Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 7. num. 4. Peregrinus de si. deicom. d. art. 24. Hæc tamen doctrina communitè limitatur eo casu, quo talis dispensatio cederet in præjudicium tertii, veluti si hereditas auferenda sit ab his, quibus delata repositur. Ita Angelus in summa. verbo Papa, m. 4. Sylvestr. eodem verbo, in fine. Alii verò eo casu discrimen agnoscunt inter casum, in quo ad petitionem patris, de cuius successione agitur, dispensatio in radice facienda est; & inter eum, in quo nullus parentis consensus præcessit. Primo casu asserunt in præjudicium tertii dispensationem in radice dari; secundo verò casu non posse Pontificem dispensare. Putius ad suprà. Sed verius est, utroque casu posse Pontificem dispensare etiam in præjudicium tertii, ut probant Peregrinus, & Ancharanus ubi suprà. Ratio est, nam negati nequit, quod matrimonium præcessit, saltem in figura, quod sufficit, ut dispensatio in radice possit habere locum; nam cum lex canonica fuerit causa irritandi matrimonium, & consequenter quod hereditas non perveniret ad filios, sed ad alios, Pontifex potest ipsam illam quaesitam auferre, detogendo illam legem ecclesiasticam prout ex tunc, etiam quoad effectus jam productos: quasi ea conditio semper ioisset quotiescumque hereditas ad alios esset devoluta: multum enim in jure operatur figura matrimonii, ut probatur ex cap. super, de bigam. non ordin. Sed cum non facile credatur, Principem dispensare in præjudicium tertii, argumento textus in l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne quis in loco publico, jondici traditis à Gomezio lib. 3. variæ. c. 1. §. n. 36. dicendum est, hujusmodi dispensationem in radice nonquam habere effectum quoad successionem bonorum in præjudicium tertii, cui jam delata esset hereditas, nisi Pontifex dispensando in radice hoc ex certa scientia fecisset; immò graviter peccaret Pontifex, si absque causa legitima similem dispensationem concederet in tertii præjudicium, quamvis esset valida, ut resolvunt Navarrus d. consil. 3. de spons. Molina de primæ. lib. 1. cap. 8. num. 31. Covarr. lib. 3. variæ. c. 6. num. 7. Pincel. in rubric. C. de restand. vendit. 1. p. 2. num. 19. Burgos de Pax in proamio leg. Tauri, n. 3. Sed quamvis ita à Principe legitimatus admittendus sit ad successionem, etiam in aliorum præjudicium, quando nondum quaesitum jus habebant, tamen in successione majoratus alio observatur, quia nullo modo talis dispensatio habet effectum in præjudicium vocatorum, etiam ante actuale primogenitum delationem, nisi ex iusta causa concedatur, de eaque vocatis vocandis, quibus jus probabili saltem in spe acquisitum erat, cognitum sit, ut probat Molina de primæ. lib. 3. cap. 3. & lucè fundat Latreus decis. 8. Gravæ. per totum. Cujus doctrinæ rationem assignat Mieres de majorat. 2. p. quæst. 11. n. 9. omni in majoratibus ex sua primæ fundatioe

fundatione omnibus vocatis jus irrevocabile acquiritur fuit, unde sius ejus citatione per dispensationem illi præjudicari non potest, ut resoluunt. Purpuratus in l. 1. num. 15. C. de pallis, Tiraque. de primog. lib. 1. quæst. 35.

24.
DE FILIIS
SUSCEPTIS
A CLERICIS,
ET
MONACHIS.

Cum ergo sufficiat ad dispensationem in radice matrimonii, quod in figura saltem matrimonium præcesserit, dubitari solet, an Pontifex possit dispensare in radice matrimonii, quando filius natus est ex professio in Religione, aut Clerico in sacris ordinibus, qui de facto contraxit matrimonium? Quam questionem fuisse disputant in præfenti Ancharanus num. 22. Ioannes Andreas num. 30. Panormit. num. 21. & alii. Sed hujus dubii resolutio facilis est juxta supra tradita, si prius præmittatur, quo jure vorum castitatis sacris ordinibus annexum, vel expressè emissum à monachis, seu monialibus, irritet matrimonium; nam si supponatur jure divino, seu naturali tale votum castitatis irritare matrimonium, non poterit Pontifex in radice talis matrimonii dispensare, cum impedimentum sit juris divini, quod Pontifex tollere non potest: si verò admittamus sententiam, quam fuisse probavi in cap. 1. de cleric. conjug. cap. 3. qui clerici vel voventes, scilicet solennitatem simili voti esse tantum juris ecclesiastici, & per consequens jure tantum positivo matrimonium irritare, facile sequitur, Pontificem posse in radice similis matrimonii dispensare, cum possit omnia impedimenta juris ecclesiastici tollere, ac ejus effectus cassare, juxta supra tradita.

25.
DE LEGITIMATIONE QUOD TEMPORALIA.

Manet ergo, Pontificem dispensando in radice matrimonii, filios reddere legitimos, non solum quoad spiritualia directè, verum & quoad temporalia indirectè. Sed prosequamur alios casus, ad quos etiam legitimatio quoad temporalia extenditur. Et alius casus contingit, quando dubium aderat de valore matrimonii: hoc enim casu dubium hoc declarando, posse Pontificem filios legitimare ad temporalia, docent Barrius hic, n. 10. Molina d. lib. 3. cap. 2. num. 12. licet dissentiat Cervantes in l. 12. Tauri, num. 99. quæ sententia optimè confirmatur ex præfenti textu in vers. de filiis, ubi non aliâ ratione nititur Pontifex ad concedendam legitimacionem filiis Regis Francie, quam ratione dubii valoris matrimonii: quæ eadem ratione Pontifex legitimus judicavit eos filios, & hæredes patris, in c. 1. cap. 2. cap. perlatum 8. cap. quod nobis 9. hoc titul. Et facit, quod sicut ignorantia unius parentis justam causam præbet legitimacioni proli, etiam ad temporalia, cap. ex tenore 14. hoc titul. ita etiam iusta causa adest quando utriusque dubium vertitur. Alius casus evenit quando versatur bonum spirituale: hoc etiam casu ad temporalia Pontificem legitimare posse, docent Abbas hic, num. 25. Covarr. d. 5. 8. num. 45. Molina d. disput. 173. num. 1. Vnde Pontifices liberos Principum etiam quoad Regna & Principatus legitimaverunt. Filios naturales Sancti Regis Castellæ legitimavit Bonifacius VIII. ex quo Ferdinandus natus major Regnum patris obtinuit, Petrum Regem Castellæ Regno abdicavit Vbanus V. & Henricum Comitem spurium ejus fratrem paratilibus restitutum Regno imposuit. Rod. Sanchez hist. Hisp. p. 4. cap. 17. Froillard, volum. 3. cap. 230. quippe hoc casu exploratum est, Pontificem ex vi sue potestatis de

temporalibus disporre posse, ut in præfenti docuit Innocentius III. & in cap. novis, de iudiciis, ubi probavi. Tandem alius casus contingit, quando Pontifex legitimat filios Principis superem, quo casu legitimacionem ad temporalia etiam prodeffe, censuit ex textu hoc, in vers. Insuper, & docent Abbas hic, num. 11. Ancharanus n. 12. Præpositus num. 15. Garcia de nobilit. gloss. 2. l. n. 44. Cervantes in d. l. 12. num. 101. Hæc tamen legitimatio ad Regni successorem prodeffe non debet, propter præjudicium, quod proximioribus inferitur, argumento capitis grandi, ibi: Ipsius legitimo filio. Illustrant variis exemplis adductis Barb. de potest. Episcop. p. 1. tit. 2. c. 2. n. 102. Larrea d. decis. 8. num. 20. quod in specie hujus textus contigisse ceteri Cujac. hic, quia filii Regis Francie à Pontifice legitimati patri Philippo Augusto in Regno non successerunt, sed Ludovicus VIII. Sancti Ludovici pater, ut plenius narrat Paulus Æmilius in vita Philippi Augusti. Hæcque tamen tradita non procedunt in legitimacione Principis secularis; hic enim nec directè, nec indirectè legitimare potest sibi subditos quoad spiritualia, ut post alios docent Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 7. num. 11. Petrus Greg. lib. 45. synag. cap. 7. Suarez de censur. disp. 50. sess. 5. n. 11. licet cum aliis dissentiat Peregrinus de fideicom. art. 23. num. 36. Et ita legitimatum per Principem secularem, non admitti ad emphyteusum ecclesiasticam, resolvunt Gamma decis. 72. n. 6. Valasco consule. 34. n. 8. Caldas de nominatione, q. 2. l. num. 49. Molina d. disp. 173. n. 26.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam cum Pontifex dispensat in radice matrimonii, non operatur ex fictione circa factum; tantum enim irritat legem positivam, ex qua impedimentum dirimens proveniebat; & ita restituit omnes juris effectus perinde ac si talis lex non præcessisset. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam ut supra diximus, legitimatio non admittitur in præjudicium illius, cui jam jus quæsitum est, ut probat Larrea d. decis. 8. n. 45. in præjudicium vero eorum, qui tantum spem habent, ritè admittitur, ex iustis causis, etiam in præjudicium tertii possessoris, quod Princeps, tam secularis, quam ecclesiasticus filios legitimare possit, ut supra probavi. Nec obstat, ex hac legitimacione evenire, ut quis sit legitimus quoad spiritualia, non verò quoad temporalia, & e contra; nam insolens non est, quem ad certos actus legitimum reputari, non verò quoad alios, ut in cap. 1. de filiis presbyt. cap. 1. & 2. eod. tit. in 6. & id quotidiano exemplo legitimacionis, ut filii naturales succedere possunt ab intestato, aut ex testamento, in ea portione, quam pater voluerit, probat Gomez in l. 9. Tauri, n. 70. quia legitimatio quoad effectus qui iuris sunt, dividua est. Nec obstat ultimum augmentum, nam licet Pontifex directè non possit legitimare filios quoad temporalia, tamen dispensando in radice matrimonii, necessario quoad omnia eos legitimos reddit, & extra eum casum indirectè non nunquam eos legitimare valet quoad temporalia, etiam ut in casibus supra relatis. Pletumque enim quæ directè fieri prohibentur, indirectè, & per consequens permittuntur, capite ex litteris de purgatione. capite penult. de in integr. restitut. l. quotiens, C. de iudiciis, l. 1. ff. de auctor. præstand.

26.
DISSOLUTIONE
VITAE
DUBITANDI
RATIO.

CAPVT XIV.

Idem a *Henrico, & Vitali Canonic. Benevent.*

EX tenore litterarum vestrarum nobis innotuisse noscatis, quod cum G. b vidua hæreditatem Roberti quondam mariti sui, à Landulfo de Granino, & nepotibus suis cum fructibus inde perceptis in præsentia vestra, qui ex delegatione nostra de causa cognoscebatis, eadem sibi, & pupillo suo filio restitui postularer, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere pro eo, quod R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum assererat, proponens quod dicti R. pater vivente uxore legitimâ quandam aliam Mauriciam nomine superduxit, ex qua præfatum R. maritum ipsius viduæ generavit. Econtra verò pars viduæ respondebat, quod cum præfata M. nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in Ecclesiæ facie contraxisset, filius quem ex ea suscepit, legitimus debebat haberi, cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque diutius super hoc fuisset in nostra præsentia litigatum, & illorum prudentum sententiæ, quorum consilium requisistis, in hoc invicem discordarent, duxistis Sed. Ap. consulendam. Nos igitur intellectis his, & aliis, quæ per vestras nobis litteras intimastis, habito cum fratribus nostris diligenti tractatu, intelligentes quod pater prædicti R. in facie Ecclesiæ sæpeditam M. ignaram penitus quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa conjux ipsius legitima putaretur, dictum R. susceperat ex eadem, in favorem potius prolis declinamus, memoratum R. quoad hoc legitimum reputantes. Ideoque discretioni vestræ per A. f. m. quæ vos cum legitimum reputeis, in cæteris juxta tenorem litterarum vestrarum ratione prævia processuri.

NOTÆ.

a *Benevent.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. c. 3.* De Benevent. dicere egi in *cap. 18. & 42. de restitu.*

b *Vidua.* Vnde poterat ut miserabilis persona coram iudice ecclesiastico directè de hæreditate agere, juxta tradita in *c. ex tenore, de foro com-*

per. nisi dicamus, tunc Beneventum spectare ad patrimonium Ecclesiæ.

c *R. in facie Ecclesiæ sæpeditam M. ignaram.* Vnde matrimonium putativum intercessit cum debitis conditionibus, ut filii legitimi crederentur, juxta tradita supra in *cap. 2.* ubi commentarium hujus textus dedi.

CAPVT VLT.

Idem a *Episcopo Tiberiadensi.*

GAudemus, &c. *Et infra:* Cæterum prolem de illorum conjunctionibus natam, qui secundum, tertio, vel ulteriori gradu in infidelitate vixerint, quæ secundum opinionem filiorum matrimoniali contrahuntur affectu, post fidem receptam, utilitate publicâ suadente, legitimam volumus reputari.

NOTÆ.

1. a *Tiberiad.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. fin.* sed restituenda est inscriptio, necnon littera hujus textus *ex cap. gaudentes, de divorciis*, ubi extat alia pars hujus textus.

COMMENTARIUM.

2. **L**egitimationis beneficium, quod contingit per subsequens matrimonium, juris positivi ecclesiastici esse supra probavi in *cap. 1. hoc tit.* quare filios infidelium non legitimari per subsequens matrimonium, rectè docuit Abulenſis in *lib. 1. Regum*, c. 8. g. 171. quia cum sit privilegium introductum ab Ecclesia in favorem contrahentium matrimonium, existentibus extra ipsam non communicatur. Unde difficilis est præſens textus, dum in eo docet Gregorius, filios susceptos ab infide-

libus legitimari per subsequens matrimonium; præcipue cum suscepti sint cum mala fide, quia scienter in secundo, vel tertio consanguinitatis gradu nuptias contraxerunt. Agnoverunt difficultatem repetentes hic, qui varios casus præſentis textus fingunt, quos refert, & examinat Barbosa in præſenti. Sed his omiſſis dicendum est, in præſenti textu decidi casum, in quo infideles contraxerunt matrimonium in ipsa infidelitate, in secundo, vel tertio gradu, quod apud eos consistebat tantum tanquam contractus, & post baptismum sustinetur ut sacramentum, juxta tradita in *cap. de infidelibus, de consanguin. & affin. cap. debitum, de bigamis*; adhuc retinetur, etſi in gradu prohibito à jure Canonico celebratum sit, d. *cap. de infidelibus*. Vnde cum post baptismum ratum, & legitimum sit matrimonium, filii antea suscepti efficiuntur legitimi. Contrarium autem procederet si in ipsa infidelitate permanerent parentes

rentes; nam eum inter infideles non datur matrimonium ut sacramentum, non poterant per illud filii ante suscepti legitimi: illis tamen baptizatis, fidei favore receptum est, ut et si in gradibus prohibitis reperiantur conjuncti, matrimonium retineatur, filique efficiantur legitimi; unde etiam Cœlestinus III. in cap. 1. de consensu infidelium, quem ex secunda collectione tractascripsi, respondit legitimi per subsequens matrimonium filios susceptos ex Gentili, &

transiente ab infidelitate, relicta conjugis infideli, si mortua ea, ad fidem reversa celebraverit matrimonium, sunt enim eo casu filii legitimi; non attentis juri regulis, iuxta quas infidelis cum haberet catholicam uxorem, non potuit aliam ducere, nec ex alia muliere filium procreare naturalem: sic casus proles legitima favore fidei, ut ita ad fidem Catholicam amplectendam infideles allicentur. Abulensis, supra quatuorcentis 170.

TITVLVS XVII.

Qui matrimonium accusare possunt, vel in eo testificari.

C A P V T I.

Alex. III. a Parmensi Episcopo.

ERATUM nobis est ex parte tua, quod cum pater ejusdem puellæ cum cuidam Parmensi nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur, & videtur legitime posse probari, quod pater prædictæ puellæ ad e christianitatem juvenem tenuit, & quod est amplius, cum de sacro fonte levavit: sed literis tuis quæsitus, nondum inveniri potuit, licet quinquennium jam dicatur elapsum. Quia igitur super hoc tua nos duxit fraternitas consulendos, præsentium significatione mandamus, quod si juvenis, & puella annis aliquot sine quæstione fuerint, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspicionem carere. Ceterum, si manifestum est quod asseritur, aut legitimi accusatores, & testes apparent omni exceptione majores, postquam juvenis requisitus fuerit cum omni diligentia, etiam si nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & sine canonico judicio terminare. Tu tamen ita procedas, quod amorem aliquem, aut commodum temporale nequaquam præponere justitiæ videaris. Sanè illi, quibus scientibus, & consentibus matrimonium est contractum, non sunt contra ipsum ulterius, audiendi.

NOTE.

1. a **Parmensi.**] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. in hac autem sexta legitur *Parisiensi*. Sed parum interest ad textus expositionem, quælibet inscriptionem retineas: si *Parisiensi*, de ea Ecclesia ego in cap. fin. de consensu, si *Parmensi*, de ea Ecclesia nonnulla notavi in cap. 7. de præscriptis.
- b **Tradidisset.**] Dum illa consentiret, juxta traditam in cap. 1. de despons. impub.
2. c **Aliquot annos.**] Non quia tantum longum tempus desideretur, ut maritus accusans matrimonium non audiat, cap. 1. hoc tit. in 2. compilabit: Si cum longo tempore tenuerit, non debet vox sua accusationis admitti, nisi alia persona idonea apparuerit. Glossa in præfati, sine ullo fundamento duos annos interpretatur. Circonius ad hunc titulum satis esse credit, triennium esse præscribendum, argumento capitis *laudabilem*, de frigiditate, seu decennium, quod longum tempus dici-

tur in leg. ultim. Cod. de longi tempor. præscripte, Paulus lib. 5. sentent. tit. 2. Sed vetus credo, hoc arbitrio judicis relinqui: qui pensatis loci, & personarum circumstantiis, tempus illud æstimare debet.

d **Exhibet.**] Ut vagaretur per universam diocesim, & ita mulier eum sequi non tenebatur, nisi sciret tempore contracti matrimonii maritum vagabundum esse, ut docet Turanell. in ill. canon. num. 39. Fatimac. in pract. g. 134. num. 137. Obwaldus lib. 13. Donell. cap. 31. littera M.

e **Christianitatem.**] Catechesim videlicet, juxta traditam in cap. contrah. & cognat. spirituali.

f **Levavit.**] Unde inter eos matrimonium consistere non poterat, propter fraternitatem ex cognatione spirituali supervenientem, iuxta traditam in cap. 1. de cognat. spir.

g **Literis tuis.**] Si morabatur, seu vagabatur intra ipsius diocesim, quia tunc per edictum valvis Ecclesiæ altum citari poterat, cap. fin. de docto, & consumatio: vel si extra territorium, lit-

teris

teris requisitoris directis ad iudicem, in cujus territorio debebat, ut exponit Canisius in *presenti*, numero 2.

h *Quinquennium*.] Non tamen ideo uxor poterat migrare ad secundas nuptias, cum non con-

staret de mariti morte, juxta tradita in *cap. in presenti*, de *spons.*

i *Recipere poteris*.] Adhuc lite non contestata, quod specialiter in causis matrimonialibus receptum est, ut probavi in *cap. 1. ut lite non contest.*

C A P V T II.

Clemens III.

A Nobis est ex parte Ecclesiæ vestræ requisitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes, debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus nisi quantum ad præsumptionem nullius momenti est conscriptio, quoad sententiæ calculum proferendum, nisi alia legitime suffragentur. Præterea, quia & hoc consultationi fuit additum, proinde respondemus, quod qui sponalibus interfuerunt, & tacere quæsi, non sunt postea recipiendi, si velint contra matrimonium aliqua consiteri, nisi de his aliqua velint dicere, quæ in veritate postea didicerunt, de quibus tamen constat eos nihil factæ interrogationis tempore cognovisse.

N O T Æ.

1. a *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 4.* nullibi tamen exprimitur quibus Canonici rescribat Pontifex, licet ex textus littera constet cum ipsi alloqui.
2. b *Chartula*.] Vnde illi, qui non voce propria, sed per tabellam, aut chartam conjectam in cistam ad hoc fortè paratam, quam vulgò dicimus *Cepo*, accusant matrimonium, vel contra matrimonium testimonium dicunt, non sunt idonei, *cap. per scripta*, 2. q. 9. quia testes ipsi sunt producendi, non verò eorum testimonia recitanda; & hoc est quod dicitur, testibus, non testimoniis, seu tabellis esse credendum, l. 3. §. *Divus*, ff. de testibus, Novel. 73. *Iustin. cap. tua nos, de cohabit. cleric.* Tabella enim sæpe occultat vitiosam, & calumniosam accusationem, quam eleganter in Taciti suffragiis Plinius carpit lib. 3. *epist.* 20. & lib. 4. *epist.* 25. ad *Messum*, ibi: *Quotocunque eam honestis curâ occulto, qua palam*. Et idè rectè in l. ult. C. de *accus.* iubetur, ut accusatores ipsi

in iudicium veniant, ut per se accusent, non per tabellam: quare praxin Hispaniæ mittendi tabellam, seu chartam in cistam, quam huic rei paratam ecclesiastici habent, ut sumpto inde argumento homines vixerent, esse contra omne ius divinum & humanum, asserit Cuic. in præsentis: sed certè praxis hæc Hispaniæ ab aliquibus iudicibus, præcipuè visitatoribus recepta, si tantum ad inquirendum & deducenda argumenta fiat, ut meliùs veritas assequi possit, non est improbanda: si verò tantum ex chartis in cista collectis procedatur ad sententiam, vel aliam vexationem, proculdubio peccarent lethaliter. Praxin visitatorum explicans *Laarra alleg.* 101. num. 20. Veratè de *visit. cap. 3. ex num. 61*. Nec obstat proximè traditis textus in c. 1. §. 8. q. 2. ubi Calixtus verat, accusatorem sine scripto recipi, quia hoc ita intelligendum est, dicta testium, vel accusatorum sine ipsorum præsentia, ac ipsorum præsentiam sine scripto non sufficere, ut docuerunt Cironius hic, *Sotus lib. 5. de iust. q. 5. art. 2.* Covarr. c. p. *variæ*. c. 13. num. 6. ubi exponit textum in l. *Theopompus*, de *dote preleg.*

C A P V T III.

Cœlestinus Papa a Florentina Ecclesiæ.

Vldetur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem duxit Ecclesiæ, non sit uxor, etsi primam non haberet desponsatam; nam quod contra e interdicitum, & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tanquam inordinatum, tam divinæ, quam humanæ & legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinatè superduxit, prohibitione renitente uxor non est, eam cogendus est recipere, quam iuravit & desponsavit, atque ex ea prolem e genuit, ut iuramenti religio non vilipendatur, & fides promissa ad invicem conservetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii inde occasionem pejerandi, & alios decipiendi assumere non valeant. Quod autem parentes, fratres, & cognati utriusque sexus in testificatione filii, vel filiar, ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum f admittantur, tam antiquâ consuetudine, quam legibus approbatur, & tam divinis, quam humanis legibus similiter approbatur. In dirimendo enim matrimonio idè maximè parentes recipiuntur, si defuerint parentes, proximiores admittuntur; quoniam unusquisque suam genealogiam, tum testibus & chartis, tum etiam exercitatione maiorum scire laborat. Quia igitur

Tit XVIII. Qui matrim. accus. &c. 241

igitur aliis melius sciunt, ideo maximè admittuntur. Similiter recipiuntur in testificatione matrimonii gratià conjungendi: qui enim melius recipi debent, quàm illi qui melius sciunt, & quorum esset interesse; ita ut si non intersint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium. Quod verò legitur, quod pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus, & contradiis verum est, in matrimonio verò contrahendo, & disjungendo, ipsius conjugii prærogativâ, & quia favorabilis res est, congruè recipiuntur.

NOTÆ.

1. **a** *Lorenz.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub tit. de matrimonio contracto, c. 1.* & in *c. videtur 1. 35. q. 6.* ubi legitur *Cælestinus III.* alibi *Clement III.* sed legendum esse *Cælestinus II.* jam notavit Ant. August. in notis ad hunc textum, cum nulla *Cælestini*, seu *Clementis I II.* reperitur constitutio, tam in decreto Gratiani, quàm in prima collectione. *Cælestinus II.* antea Guido de Castro, vel de Castello dictus, electus fuit in Pontificem anno 1143. ut ex Platina, Binio, & aliis refert Jacobus à Sancto Carolo in *Biblioth. Pontif. verbo Cælestinus II.*
2. **b** *Videtur nobis.*] Deest integra consultatio, immò & ejus disceptatio; siquidem statim incipitur à decisione.

c *Interdictum.*] Iteritas videlicet, ut probavi juxta tradita in *cap. fin. de matrimonio contracto.*
d *Humana legis.*] De qua in *l. non dubiū, C. deleg.* quam sæpe sæpius exposui in his cōmentariis.
e *Polem genuit.*] Vnde licet tantum desponsata fuisset de futuro, juramento accedente, sponsalia per copulam subsequutam transierunt in matrimonium de presenti, juxta tradita in *cap. is qui fidem, de spons.*
f *Admittantur.*] *Cap. 1. & 2. 35. q. 6. l. 15. & 17. tit. 9. part. 4.* quia præsumitur eos rectè scire gradus ipsos consanguinitatis, *Octavius ff. unde cognati, l. de tutela 7. C. de in integrum restit. l. quidam 15. cum seq. ff. de probat. l. filium 37. C. de liberal. causa, c. videtur 2. 35. q. 6. l. 15. tit. 9. p. 4. Cabedo de cist. 73. n. 11. Perez de Lara de capellan. lib. 2. c. 4. n. 16. Elcobar de puritate p. 1. q. 11. §. 2. n. 11.*

CAPVT IV.

Cælestinus III.

Insuper adjecisti, quod aliquis contraxit cum quadam puella innubili, quæ tandem ætatis metas attingens, & ab illo cognita pluries, post quatuor, aut quinque annos à præfata ætate deductis, contra matrimonium allegavit, asseverans se ab initio dissensisse semper ab illo; & quod dicit, per testes probat famâ, & conversatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quod adversus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem sui legitimum annum attingens, cum potuit, minimè reclamavit: sicut enim ante consensum legitimum, qui in *b* anno 12. speratur secundum jus canonicum, potuit dissentire: sic postquam legitimo tempore accedente, semel etiam carnali copulæ consensit, ex *c* rati habitatione sibi super hoc silentium non ambigitur induxisse.

NOTÆ.

1. **a** *Cælestinus III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c. 3.* ubi additur, *Parz capituli laudabilem*, ut cognoscatur, in præfenti referri partem textus in *cap. laudabilem*,

de frigid. & malef. ut jam notavi in *c. 1. de except.*
b *Anno XII.*] Juxta tradita in *c. 2. de desp. impub.*
c *Rati habitatione.*] Quia per consensum supervenientem purgant metos præcedens, & legitimum consensum supervenisse creditur, ut probavi in *cap. ad id, cap. veniens, de spons.*

CAPVT V.

*Idem Archiepiscopo, Prapósito, & Priori S. Mariae de Albanio
a Ianuensi.*

Significante M. de Camilla cive Ianuensi, nostro est Apostolatus declaratum, quod scum ipse M. mulierem duxisset legitime in uxorem, S. mater mulieris ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret. Et licet intellectui suo prava non possint opera respondere, nihilominus tamen vult habere pecuniam, ut à matrimonii ejus accusatione dissistat. Cum igitur non sit *b* malitiis hominum indulgendum, diff. v. per A. f. m. quat. si verum est quod proponitur, præfata mulierem ab accusatione ipsius matrimonii repellentes, eidem super hoc perpetuum silentium imponatis.

NOTÆ.

1. **a** *Ianuensi.*] Ita etiam legitur in *cap. 2. hoc tit in 3. collect.* De Ianuensi Metropoli agemus in *cap. per vestras, de donat.* Prioratus sanctæ Mariæ de Albanio est in Metropoli Ianuensi *Cæ. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

nonicotum Regularium Ordinis D. Angustini; quod monasterium erat membrum congregacionis Mortariensis, ut refert Pennotus lib. 2. *hystor. Canonic. Regul. c. 17. n. 2.*
b *Malitiis hominum.*] Verba sunt textus in *l. fundum 39. ff. de rei vind.*

CAPVT VI.

* Idem.

Cum in tua diocesi. Et infra. Si verò post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum quando à banna secundum consuetudinem in Ecclesia edebantur, utrum vox sue debeat accusationis admitti, merito queri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod si tempore denunciationis præmissæ is qui iam conjunctos impetit, extra diocesim existeret, vel aliàs denunciationi non potuit ad eius noticiam pervenire, utputà si nimix infirmitatis fervore laborans sanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus ætas sufficere non valebat, seu alià causâ legitimâ fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri, alioquin cum rationabiliter præsumatur, quod denunciationem publicè factam idem existens in ipsa diocesi minimè ignoravit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus, nisi proprio firmaverit iuramento, quod postea didicerit ea quæ objecerit, & ad hoc ex malitia non procedat; quia tunc etiam si didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi, quoniam cisi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequit, cum culpabilis non existat.

NOTÆ.

1. **I**dem. Ita etiam legitur in cap. unic. hoc titulo, in 4. collect. sed integram epistolam cum vera inscriptione retuli in cap. cum in tua, de decimis.

b. *Banna.* De quibus egi in cap. cum in tua, de spons. cap. 3. de clandest. despons.

c. *Consi. legitimâ.* Licet non admittatur probatio, quâ intenditur ignorantia promulgatæ legis, cap. 1. de postulat. Prælat. tamen in præfenti publicatione admittitur talis probatio, ut docuit Germanus lib. 1. c. animado. cap. 3.

COMMENTARIUM.

3. **H**ic titulus est de accusationibus, quæ instituantur adversus matrimonium, quod invalidè in gradibus cognationis prohibitis celebratum est, quod denique eam habet, quæ illud non potest consistere. Denunciatio hæc, ut spei matrimonii impediatur, cap. 3. de clandest. despons. Accusatio fit adversus id, quod contractum jam est, ut dicimur, cap. penult. de despons. impub. improprie tamen dicitur accusatio, quoniam hujusmodi peritio, vel actio, etiam de crimine fiat, non tamen est criminalis, sed quasi mixta inter civilem & criminalem, ut in cap. tua, de procurat. Sic etiam in querela inofficiosi testamenti plerumque dicitur querelam proponere qui hereditatem petit, l. qui de inofficio, ff. de inoffic. testam. & aliquando dicitur accusatio, l. cum qui, C. eod. tit. Nec in præfenti agitur de accusando matrimonio ob adulterium commissum, quia tunc merito pecuniatim competit accusatio, cap. mariti 3. de adul. Similiter si id tantum ad solvendum matrimonium obijciatur, quod vim dirimendi nisi inter dissentientes non habeat, veluti metus, aut error, aut impotentia accusandi, extraneus ad accusandum non admittitur; nam qualiquam consensu accedente, vitia ista purgantur: quare nec ipsi conjuges postquam consenserint, amplius conquiri, aut accusare matrimonium non possunt, ut de contractibus absque consensu ob metum, docetur in cap. 4. hoc tit. ob errorem, in cap. 2. de conjugio servorum: ob impotentiam in cap. 1. vers. si procla-

mare, cap. 4. de frig. & malef. tunc enim conjux accusans matrimonium videtur tadio, ita, vel odio, aut desiderio novarum nuptiarum id facere, cap. 2. hoc tit. in 1. collect. cap. 2. hoc tit. in 2. collect. Si verò propter aliquod impedimentum perpetuum, & cui conjuges ipsi renunciare non possunt, matrimonium nullum sit, requæ ad accusandum omnes admittuntur, quia ita publice interest propter peccatum simili matrimonio implicitum; nisi forte diversorum cohabitatio, numerus liberorum, aliufve similis favor matrimonium turbare omnino vult, cap. 1. hoc tit. in 1. collect. ubi Alexander III. Burdgal. Archiepisc. ita scribit: *Consilium nos tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de quodam milite, qui cum muliere quamdam duxerit in uxorem, & eam tempore longo tenuerit, & prolem ex ea suscepit, nunc matrimonium ipsum accusat, dicens se in quarto gradu consanguinitatis esse. Ad quod utique consulationi casualiter respondemus, quod si præfatus miles mulierem ipsam in facie Ecclesiæ duxit, & longo tempore tenuerit, non debet vox sua accusationis admitti, nisi alia persona idem ea appareret, & meritis suspitione carenter, quæ matrimonium ipsum velim legitimè, & possint accusare. Nec eadem pericula admitti debent, si per 20. vel 28. annos in finem sine questione manserunt, cap. 1. eod. tit. in 2. collect. cap. 1. eod. titulo, in 3. collect. ob eas enim exulas plerumque matrimonium illicitè contractum sustinetur. Removentur etiam à simili accusatione, tam propinqui, quam extranei, qui per calumniam, questus causâ, & ut terrore incusso pecuniam extorquerent, ad accusationem accesserunt, cap. penult. hoc tit. & etiam tanquam suspecti repelluntur, qui jam coniunctos impetunt ex eaus impedimenti quod taceant, cum banna seu denunciations matrimonii in Ecclesia legerentur, cap. cum in tua, hoc titulo, 4. de testibus, in 1. collect. cap. 3. hoc titulo, in eadem collect. ibi: *Quod si illos tempore conjunctionis hoc scivisse, & scivisse consenserit, de cætera gravis esset eis audire, tolerabilius est enim aliquos contra flagitia hominum copulatos relinquere, quam consensibus quibuslibet legitimè contra flagitia Domini separare.* Si verò matrimonium ipsum est recentè contractum, vel noticiam ejus tempore contractus ad accusatores pervenisse non consisterit, sanè vicini, & personarum sollicitæ perscrutata, causam audias, nisi eos tuus temporis*

Tit. XVII. Qui filii sint legitimi. 243

paris peregrini extra diocesim abfuisse, vel ob artem, mortem, aut similem causam hancvorum publicacionem ignorasse consulerit, vel iuraverim, se de novo didicisse quia efficiant, nec ad hoc ex malitia procedere: cap. fin. hoc tit. in 1. collecti. Nec enim quododo cumque libuerit potest dicitur via impetendi matrimonium accusatoribus: quo modo accipiendi sunt testis in cap. significans, cum se-

quant. 35. q. 6. p. 2. cap. 2. cum suprad. confingatur affinitas ad solvendum matrimonium, ut ait Petrus Damianus de contemptu sacri cap. 19. ibi: Si quis uxoria calamitatis incommoditate percellatur, ipseque vir falsis consanguinitatis lineam trahit, & inaudita proavorum nomina per multa argumenta confingit, ac simul quosdam in huiusmodi allegantis testimonium advocat.

TITVLVS XIX.

De divortiis.

C A P V T I.

2 Ex Concilio apud Vvermerias.

I qua mulier mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse vir aliquem illorum sese defendendo occiderit, & si probare potest ipse vir, eam ream esse consilii, potest, ut nobis videtur, ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam & ducere; ipsa autem infidiatrix penitentiæ subiecta absque spe conjugii e maneat.

N O T Æ.

imponeretur, ut in c. 1. de eo qui cognovit consanguin. cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, cap. admonere, 33. q. 2. & alibi.

COMMENTARIUM.

EX hoc canone sequens communiter deductur assertio: Mulier quæ machinatur in nocem viri, ipsam matrimonium, & alterius spe privatur; maritus vero infideliorem interficiens, ipsam uxorem dimittere valet, & eam novam, cum alia contrahere. Num est alia similis decisio, quæ probetur; eam tamen illustrant Fastidius in præf. crimin. p. 5. q. 143. Decanus in tract. crimin. lib. 9. c. 13. num. 16. & c. 14. n. 9. Boëtius de off. 162. Cojace, Barb. & Canisius ad hunc textum, Ataliscas de iure conub. cap. 6. sect. 10.

Sed pro debitandi ratione in præsentem assertionem ha insurgo: Conatus opere non sequuto non panitur penam ordinari, cap. fin. de spons. asp. perpen. 7. de election. in 6. cap. cegimonia, de panis. dist. 1. l. cogitationis ff. de panis: ergo ea sola machinatione in nocem viri uxor privari non debet, non solum præsentem matrimonio, verum nec omni spe conjugii. Accedit, nam ut in præsentem casu ob delictum machinationis mulier privetur spe conjugii, non sufficit machinatio, verum & simul cum ea adulterium contrahere debet, cap. si quis vivente, 32. q. 1. cap. quidquid mulier, 32. q. 5. cap. super hoc 5. cap. significasti 6. de eo qui duxit in matrimonium, ubi probatur: ergo machinatio per se non præbet causam divortio & impedimento nuptiarum. Secunda etiam pars huius textus, ubi assertur maritum infideliorem occidentem non privari usu præsentis coniugii nec alterius spe, difficilis redditur ex eo, nam hoc

CONCILIUM
SIO TRAN-
DITUR
PROBATUM.

4
IMPUGNAT
SIO TRAN-
DITUR
ASSERTIO.

1. **V**ermerias. Ista legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. ea hocque Concilio citatur testis hic à Butchardus lib. 6. Decret. cap. 41. Ivone p. 10. Decreti, cap. 169. Gratiano in cap. si qua, 31. q. 6. Nec interest legas Vermeriam, an Vormatiam; utroque enim nomine Vangionum civitas significatur, ubi Pipinum habuisse Concilium ferè omnes historici Galli narrant, & constat ex cap. si quis ingenuus 19. q. 2. ea quo citantur vult canones in decreto Gratiani, & testis in cap. 1. de eo qui cognovit, ubi jam notavi: malè tamen citari canonem hunc ea Concilio Illiber. jam notavit Mendozas lib. 1. Concil. Illiber. cap. 6. In ipso Concilio, quod citat tom. 17. Conciliarum Regie editionis, textus hic in can. 5. ita habetur: Si qua mulier mortem viri sui cum aliis hominibus consiliaverit, & ipse vir ipsius hominem se defendendo occiderit, & hoc probare potest, ille vir potest ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam accipere.

3. **A**liam ducere. Sic viam habere Gratianus & Butchardus: apud Raymondi in præsentem reposuit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere. Sed jam constat ex d. tom. 17. Concil. Regie editionis, in ipso Canone legi prout in hac prius collectione, & apud Gratianum haberetur; nam PP. huius Concilii sanxerunt, licet ea iusta causa conjugii innocenti, etiam superstiti altero conjugio, aliud matrimonium inire, ut constat ex cap. 1. infra, de donat. inter, juxta communem intellectum.

c. Permarat. Quæ poma faciens Ecclesiæ Canonibus plebiscitis ob enormis crimina olim

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

X 1. p. 104

5.
DIVORTII
ET ACCU-
PTIONIS.

micida inter alias pœnas, quibus ex sacris canonibus puniuntur, ea refertur, ut abique spe conjugii permaneat, cap. 2. de penis: ergo in præfenti specie maritus spe conjugii privati debet.

Quæ dubitatio ratione non obstante sciendum est juxta Gaium in l. 2. ff. de divortio, divortium dictum esse à diversitate mentioni (foras legendum esse *exanimus*, quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium. Cicero lib. 3. de Oratore. Vide divortia aquarum dixit ipse ad Atticum, ibi: *Amanus Syriam à Cilicia aquarum divortio divisa*. Et iterum divortia, hoc est vias in diversas tendentes, dixit Virgil. lib. 9. *Æneid*.

Obijciunt equites sese ad divortia nota.

Et apud Tacitum lib. 12. *annal*. legitur: *Avellifimo inter Europam, Asiamque divortio Byzantium in extrema Europa posuere Græci*. Et Tertullianus de anima, mortem definit, animæ, & corporis divortium. Græci appellarunt *diastor*. Hærenopolus lib. 6. *Premptuarii*, tit. ult. & ita exponit Ballamon in *nomocanone*, tit. 1. 3. cap. 30. Diction est sonus musicus, qui diapason, & harmoniam separat; unde cum conjuges unius perfectæ harmoniæ locum obtineant, si ex quacunque causa separentur, dicitur fieri dielion; notavit D. Ambrosius in *Lucam* lib. 8. cap. 2. Divortium autem verum non est, nisi quod annuo perpetuam constituendi disensionem, discessionem, seu divisionem fit. Itaque calore iracundiæ dimissa, mox reversa uxor, divortisse non videtur, *hæc quid* 48. ff. de reg. jur. nec divortium, sed tribulculum potius dicitur. D. Iulianus lib. 9. *crimolog*. cap. ult. l. *quod si* 32. ff. de iure dot. l. si liberis 27. ff. de patris dot. l. plerique 33. ff. de ritu nupt. l. cum hic 32. §. 10. l. ea que 57. ff. de donat. inter: de quo agunt Gentilis de donat. inter, lib. 3. cap. 20. Fornerius lib. 1. rer. quotid. cap. 8. Tutinæus in parallelis, differt. 4. jurid. Borellus tom. 3. de iur. tit. 3. ex num. 1. Vnde si pœnituit eum, qui pœnitendum divortii libellum tradidit, & nihilominus per ignorantiam mutare voluntatis oblatum fuerit, durat matrimonium, nisi qui accepit, voluit dissidium, l. 3. l. si pœnituit 7. ff. de divortio. Quod si iurgium aliquod calore iracundiæ inter conjuges apud Romanos intercedebat, moris erat, ut cum mulier de domo mariti repente irata discederet, in Sacello Dæ Virilpæ conveniret, ut cum viro ab amicis vocato in domum illius animo concordie revertetur. Cujus moris meminere Plautus in *Menach*. Cellius lib. 17. *noti*. cap. 6. Valerius Max. lib. 2. In divortio ergo perseverantia quædam, ac perpetuus animorum in diversas partes euntium dissensus requiritur, l. quod si non 31. ff. de iure dot. l. inter 191. de V. S. Repudium etiam, quod ita dicitur juxta Festum Pompeium, quia ob rem pudendam, aut non sine pudore fit, licet de uxore constante matrimonio plerumque usurpetur, l. Iulianus 4. ff. de divortio, propriè magis de sponsis, & de futuro matrimonio nondum cognitis accipitur, l. inter 191. ff. de V. S. ubi notantur Gentilis & Fornerius, Aloix in *notis ad vitam S. Iustini*, cap. 8. Veteris Latinitatis duces Plautus & Terentius dicunt, renunciare, aut remittere repudium, quod jam vulgò dare aut mittere repudiū libellum dicitur. Plautus in *extrema fere* *Adulter*.

Is me nunc renuciare repudium iussi tibi. Terecentus in Phorm. act. 4. scen. 3.

Illis repudium renunciet, hanc ducat.

Et act. 5. scena 8.

Cum ego vestri honoris causâ repudium alteri

Remiserim, qua tantundem dotis dabit.

Hodie divortii acceptio duplex est: alia, quatenus solum importat dissolutionem thori & cohabitationis, quo modo in præfenti titulo accipitur: altera quatenus significat vinculi ipsius dissolutionem, & hoc modo accipitur plerumque à iureconsultis in titulis D. & Cod. de divortio, & aliis locis in Pandect. expensis.

Deinde, ut de divortio ex omni religione, Iudaica, Gentilica, & Catholica agamus, sciendum est, Hebræis repudium permittum esse lege Moysi data, cap. 24. *Deuteronomio*, his verbis: *Si acceperis homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam sordiditatem, scribes libellum repudiij, & dabis in manu illius, & dimittet eam de domo sua*. Cuiusque egræ alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudiij, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poteris prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est. Dubium tamen non leve est, an repudium hoc fuerit permittum tantquam licitum, an verò ad majora mala vitanda? In qua questione utramque sententiam, affirmativam & negativam, problematicè probabilem dixit D. Thomas in 4. dist. 33. q. 2. art. 2. & ibidem Scotus q. 3. Sed repudiū illis permittum fuisse, non tantquam licitum, sed tantquam minus malum, docuerunt D. Hieronymus in *Matthæum* lib. 1. c. 5. Glossa ordin. in c. 5. *Matthæi*, Caillo lib. 2. de lege penali, c. 11. Tiraquei in l. 9. *communib.* n. 5. Covarr. 2. p. de *matrim.* c. 7. §. 5. n. 4. Petrus Greg. lib. 9. *synag.* c. 16. n. 1. Beyerlinch rom. 2. in *ibet*, verbo *Divortium*, & verbo *Matrimonium*: pro quibus facit locus *Matthæi* cap. 19. ubi Dominus ait: *Quoniam Moyses ob duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit*. Accedit, quia Christus Dominus repudium illud improbat, ut refertur in cap. *gaudemus*, hoc tit. Igitur quia illicitum erat. Caetanus & Arendano in d. cap. 19. *Matthæi*, exilimant repudium nec licitum, nec omninò illicitum fuisse, sed tantum à Deo ex dispensatione concessum. Sed receptior, communiorque est sententia, quæ affirmat, repudium fuisse Hebræis permittum tantquam licitum, dispensante Domino in matrimonio indissolubilitate, quam probant, & defendunt Bellarminus lib. 1. de *matrim.* c. 17. Medina de *continencia*, *controv.* 1. c. 10. Becanus in *analog.* c. 33. q. 1. Balboa in c. *gaudemus*, n. 136. hoc titulo. Quibus autem de causis Hebræis liceret repudium, non levis controversia est. Tertul. lib. 4. *contra Marc.* cap. 54. exilimant, non ex alia causa licere, nisi propter fornicationem: sed ejus sententia refellitur, primò quia mulier adultera secundum eandem legem non dimittitur, sed lapidabatur, si constabat adulteram esse; vel per aquas zelotypiæ examinabatur, si suspecta erat de adulterio. Secundò, quia Pharisei interrogant Christum Dominum, an quæcunque ex causa liceret uxorem dimittere, ut legitur in c. 19. *Matthæi*, *vers.* 3. ergo supponebant varias esse causas repudiij. Quare Chrysostomus, Origenes, Lyra, cæterique Theologi expositores, non solum propter fornicationem, verum & varias ob causas repudium licitum fuisse Hebræis probant; videlicet ob lepra, morbum caducum, sterilitatem, veneficium, rixas perpetuas, & alios pravos mores incorrigibiles: item ob fecunditatem magnam, non ob parvam. Unde *Matthæias* c. 2. *vers.* 10. carpit eos, qui illicti pulchritudine alienigenarum ducebant eas repudiatis propriis uxoribus. Illud tamen cautè

6.
DE DIVORTIIS
APUD
HEBRÆOS.

ab eis servabatur, ut cum debitis ritibus, & excommunicationis libellus repudiaretur, prescriptis c. 14. *Dentem*, cujus libelli meminerunt Iſaias cap. 50. vers. 1. Jeremias cap. 50. vers. 8. Et primò obervabatur, ut uxor non discederet nisi voluntate mariti. Secundò ut libellus in manu uxoris traderetur, etsi apud alias nationes fuisset illam mittere per liberum, ut statim dicemus. Tertio ut scriberetur, & in eo nomina duorum testium adhiberentur; ut per scripturam moram animus in dissidium præcepis frangeretur, ut exponit D. Augustinus de sermone Domini in monte, cap. 14. & lib. 9. contra Faustum, cap. 26. ibi: *Deum interposuit hanc moram, ut in dissidio animus præcepis libelli conscriptione refractus abſisteret, & quid mali esset uxorem dimittere, cogitaret: præsertim scriba, quorum erat litera scribere, quasi viri prudentes in dissidio dissolutos erant.* Quarta id experirentur tres generationes viri, & tres mulieris. Quinò ut feceretur libellus literis rotundis, & distinctis, ita ut una aliam non attingeret, ne aliquod scripturæ vitium irreperet. Sextò, ut si inter scribendam aliquis atramenti guttula in chartam decideret, libellus auctoritatem non haberet. Septimò ut in libello nullum rasuræ reliquium appareret, ne possit esse suspectus de veritate. Octavò ut charta longior esset, quam latior. Nondò ut omnes testes qui aderant, quin quique sigillum adhiberet. Decimò ut maritus diceret, *Accipe libellum repudii, & esto à me abſoluta, & cuiusque viro permittit.* Formulæ illi libelli hæc erat: *Ego Rabbi Simen, filius Rabbi Abraham, filii Rabbi David, filii Rabbi Salomon, die 1. mensis 2. anno 3296. à creatione mundi, hic, & in hac civitate, ex animi mei consensu, & sine ulla conditione repudiavi Rachel filiam Rabbi Moſis, filii Rabbi Iſaiph, filii Rabbi Isaac, & dedit illi libellum repudii in manu, schedam abſcriptam, & signatam divisionis, nisi à me abſoluta, & habeas quemcumque vela, & nemo possit illi prohibere, iuxta tantissimam Moſis & Iſrael. Referunt Varabius, Oleſtari, Lorinus, & Cornel. in d. cap. 24. Dentem. doctissimus Maldonatus in cap. 19. Mathai, Beyerlinch in theatro, verbo Divorium. De divortio ex iure Hebræorum late agit Seldenus lib. 3. iur. Hebr. ex cap. 2. §. siq. ad 28. & de illius utroque iure in cap. seqq.*

Verò de divortio ex iure civili Romanorum, & alienarum gentium perveniamus, sciendum est, quod eum populus Romanus primis temporibus summa, & misera civium indigentia laboraret, non solum ad contemnendam matrimonii præmiis invitare decrevit, sed & contraria iam dissolvere minime liberum iudicavit, tantum enim ex lege Romuli, si Plutarcho credimus, tribus de causis maritus licebat repudiare uxores. Prima, si adulterium perpetrasset; nec minus si concederetur marito diverti ab ea, quam ex ipsius Romuli lege occidere poterat; è contra vidè vitium adulterii uxori detelliquere non licebat, è fortassis ratione, quia fœdior libido esset in feminis, quam in maribus. Quirilianus lib. 5. Instit. Plato lib. 1. de legibus: *fœci reatus in iſi qua illustris, C. ad Orphicissimum, Iudith per me vocatis in canone 69. Concil. III. ber. Immo nec ex ulla causa poterat uxor deferere vitium suum, cui subdite erat, ut probat Rhodiginus lib. 2. 8. testimonium, c. 16. Corraſius lib. 3. Misſele. 10. etsi potest populi moribus uxori bus repudium permitteretur, Connanus lib. 8. comment. cap. 19. n. 2. P. Barb. in rubric. sicut, marim. 2. p. Secundò si claves subſcriberet, ut probat Connanus d. cap. 18. num. 3. qui claves subſcribere, interpretatur furtum facere.*

D. D. Gmez. in Decretal. Tom. IV.

Gifanius in l. 8. C. hoc tit. legit, *parum subſcriptum*. Tertio si natos filios veneficio necasset, quod homicidii genus expresse Romulus; tum quia gravius est veneficio necare, quam gladio occidere, l. 1. C. de maleficiis: tum quia veneficia aima mollium dicuntur; quare Seneca in *Heracle Furens*, venena feminina dixit. D. Hieronymus lib. 1. adversus Iovin. cap. 28. *Entipides in Iove, & apud Strobachum cap. 7. ibi: Pueri ducit, & morte obitu mulierum, aut veneno, aut fraude.* Plutarchus in præcepta conſul. verba Olympie ad Philippi pellicem referens, sic ait: *Venena ista inter ipsa habet, Præsertim si mulier sit adultera.* Seneca lib. 4. contra. facie Ausonius ibi:

Taxica xeloxpo debet necer fava marito.
Quod si ob alia vitia viti dimittere uxores volebant, divortium de facto celebratum tenebat, sed pœnas constitutas sustinebat vir egellatus, & perpetuo subſcribebat morori, ita ut integram substantiam amitteret, & patim ipsi uxori assignaretur, partem Cereri sacra maneret, iuxta veterem morem, secundum quem sacrate leges dicebantur, quibus sanctum erat, ut si quis adversus eas fecisset, alicui Deorum eam pecunia sacer esset: sic apud Halicarnassem extat plebiscitum, quo cautum fuerat, ut si quis adversus ea, quæ eo comprehendebantur fecisset, sacer esset, & ejus pecunia Cereri sacra maneret. Sed hæc ex lege Regia tam angusta divortioſi facultas ad annos urbis fœmæ perduravit fœcentis. Tertul. in apolo. cap. 6. ibi: *Pbi est illa felicitas matrimonium, de moribus virique prospera, quæ per annos fœmæ fœcentis nulla repudium domus sensit, jam verò repudium votum est, & quasi matrimonii fractus.* Licet citrex annum dissentiat Cujac. lib. 1. obs. cap. ult. Hothom. lib. 12. obs. cap. 39. Sed postea Spurius Cævilus, quoniam eorum auspiciis bus reſtutus est se nuptias contrahere ob liberos procreandos, iuxta formam illustratam in cap. finali de condit. appoſiti, sterilitatis causa primus repudiavit uxorem, ejus exemplum Sulpitius Gallos sequutus coniugi nuncium miſit, eo quod campetto capite foris vestiri cognoverat. Quintus Anſilius Vetus uxori repudium miſit, quod cum libertina secretò fuisset colloquuta. Amilius Paulus Papiriam repudiavit, eo quod non esset tam polchra, quam fecundam. C. Cæſar, qui fuit Dictator, Pompeium nuncium remiſit, quod admaceretur à Claudio. Scriptorius Sophus uxorem dimiſit, quod ignorante eo ludos funebres spectasset: de aliis repudiis agunt Castolus Sigonius lib. 1. de antiquit. iur. Roman. 2. 19. Plutarchus in comparatione Romuli, & Thesei, & in probl. Rom. cap. 13. Aul. Gellius lib. 7. noſt. cap. 2. Valer. Max. lib. 3. cap. 6. & tandem ita fuerunt frequentia divortia, ut à quibusdam mulieribus non jam Consulibus, sed maritorum numero annos computaret, Seneca conqueratur lib. 3. de beneficiis cap. 16. ibi: *Namquid jam ulla repudia erubuit, postquam illustres quidam, ne nobiles femina, non Consulium numero, sed maritorum annos suos computant, & excant matrimonii carni, nubus repudii.* Hinc & illud Martialis lib. 6. epigram. 7.
Italia lex populi ex quo, Faustina, renata est, Atque iurare domos iussa pudicitia est.
Aus minus, aut certe non plus trecentis lux est, Et nubit decimo jam Thelſina viro.
Que nubit toties, non nubit, adultera lege est: Offender macha simpliciter minis.
Unde et illud Iuvenalis satyra 6. in turpem repudiorum licentiam inveniens. Vbi eum uxoris pulchritudo deſectorebat, statim ejiciebat.

Cur desiderio Bibula Serrorius ardet?

Si carum excruciat, facies, non uxor amant.

Tres raga subeant, & se curis arida laeet;

Flammis obstrui dentes, oculisque minas;

Collige sarcinula, dicet libertus, & exi:

Iam grauis es nobis, & saepe emaxeris: exi

Ocyus, & propra, fucus uenit altera nasa.

Quae eadem quoque lecentia fuit in feminis, quae pro libidine maritos turbabant; & aliquando ad illum, quem desiperebant, redibant: quate subiecit Iuvenalis:

Imperat ergo vire, sed mox haec regna relinquat,

Permutatque domos, & stonnea cameris, inde

Arolas, & sprenirepuit vestigia lecti.

Ornatu paulo ante feres pendencia linque

Vela domus, & albus virides in limine ramos:

Sic crescit numerus, sic sumis alto mariti;

Quinque per autem, titule res digna sepulchri,

Cicero lib. 2. ap. 7. Sover Triarii diuortium sine

causa, quae die viri de provincia venturus erat, fecit.

Napua est decimo Bruto, Martialis lib. 6.

Et nobis decimo iam Thalesia viro.

Notavit post alios Iustellus ad canon. Eccles. uir. v. fol. 195. ad canonem 105. Quibus pectus exemplis ad insolentiam impudicam pervenit efficienda divertendi libido, quoniam Imperator Augustus illam libertatem efficiendam coartavit, divortium claudum imponens, certas inier causas tendi mandans licentiam, ut testatur Dioscorus lib. 1. cap. 54. firmavit etiam legem Regiam Romuli lex XII. Tabular. sed causae, ex quibus divortium liceret, tam ex Augusti constitutione, quam lege XII. Tabul. non constant; immo ut credo, arbitrio prudentum relictae fuerunt, donec constitutionibus Imperialibus Constantini in l. 1. t. C. Theodof. de repudi. l. Accidit in l. 2. eod. tit. & C. Honorii, & Theodosii Junioris in l. censu 8. C. hoc tit. l. ult. in novel. 22. cap. 25. & novel. 134. cap. 11. Leonis in novel. 31. assignatae fuerunt.

Anastasius in l. si constare 9. C. hoc tit. divortium fieri sine offensa permittit, si uterque conjugum consentiet; & licet eam constitutionem emendaret Leo Imperator in novel. 22. imprudenter eam revocavit Iustinianus in novel. 140. Idem Imperator divortium permittit, si maritus vellet voce castitatem in sacerdotio, aut mulier in monastica professione, & etiam ob impotentiam econdi, l. in causis 10. C. hoc tit. Constantinus ob viis militiam divortium permittit in l. uxor 7. C. hoc tit. quae causa à Iustiniano approbata fuit in novel. 22. cap. 14. mox ab ipso improbata in novel. 117. cap. 11. Item ob furorem, si continuus esset, & desperatæ salutis, divortium fiebat, l. si cum dorem 22. §. si maritus, ff. solut. matrim. quam causam Iustinianus approbavit, & Leo instauravit in novel. 111. & 112. modò per triennium vir mulierem expectaret, mulier vero per quinquennium virum. Etiam inter iustas causas tepodii recensebatur in d. l. confessa, §. vir 3. si uxor prohibente viro adfuerit theatralibus ludis, vel arenarum spectaculis, propter loci indecentiam, quod à Grecis acceptum esse renet Fotnetius lib. 3. rer. quotid. cap. 15. notarunt Marian. de spe. dactylis cap. 13. D. Joseph. de Retes lib. 7. epus. cap. 23. num. 19. Etiam in novel. 117. cap. 8. §. 4. ut causa legitima divortii expremitur, si uxor lavet se communibus utriusque sexus balneis, l. in balneis 22. §. 2. C. de repudi. novel. 22. cap. 17. v. 16. & novel. 117. cap. 9. quia vero 8. quam illustrat D. Laurent. Ramirez de Prado ad Martial. lib. 3. epigr. 55.

Ut de penis iniusti diffidit agamus, sciendum

est constitutionibus Imperialibus molierem sine causa à viro discedentem dorem amittere, donationemque propter nuptias reddere, nec nuptias intra quinquennium celebrare posse. Ex eisdem etiam legibus maritus sine causa dimittens uxorem, nec dorem, nec donationem propter nuptias exigebat. Si autem mulier indotata sine causa diverteret, tertium peculii sui partem patre nomine nuptio praestabat; ille quædam partem suæ substantiæ uxori, modò hæc quarta centum auri libras non excederet, l. penult. C. de repudi. l. 1. & 2. C. Theodof. eod. tit. ubi Gothofredus. Medio vero tempore post abolitas causas à Romulo præscriptas, sine causa divertere licuit alterius conjugis voluntate, l. si pariter 7. ff. hoc tit. l. 8. C. hoc tit. sola com animi offensa, aut bonâ gratiâ, l. cum hic status 31. §. si divortium 10. ff. de donat. inter. §. ubi enim nulla iousta causa diffidia, sed tam libere matrimonium in contracto, quam in distractu, l. neque ab initio 14. C. de mupitiis, ut nec pacifici possent contrahentes, ne liceret divertere, l. 2. C. de inuul. stipul. nec super hæc re iuramentum efficax erat. Suetonii in Tyberio, cap. 35.

Matrimonium autem, quæ pietate, aut religione ardebantur, divortio durim non poterant. Flaminio Diali, siue Jovi, à Flaminica discedere non licebat. Festus Pompeius verbo Flaminica, Aulus Gel. lib. 10. novel. 1. §. 1. ibi à Matrimonium Flaminis nisi morte citrimus non est. Si discederet, consecrationis vinculo subiebat, sacerdotio vero abibat, fiebatque profanus, ut probat Petr. Herod. lib. 4. Pandect. tit. 17. §. 4. licet Cujac. in Novel. 22. omnino iudicissimè fuisse patet hoc concubium. Liberta, quæ patrono nupit, illum invitum deleteret, & aliter se aut in matrimonium, aut in concubinarum datæ non potest, quod lege Julia de maritandis ordinibus c. 6. cautio fuit his verbis: Siscendum hæc legem nuptia contrahe furim, divortii faciendo pæstas liberta, quæ patrono nupta est, invia patrono, cūque altero cūmque ius, quædam patronus uxorem eam esse vult, ne esse. Faciunt textus in l. ult. ff. de divort. l. hoc iure 45. §. 4. cum l. sup. ff. de rin nupt. licet eom liberta lovitæ non cogatur nubere patrono, excepto oon casu, videlicet cum manumissa est matrimoniocausâ, l. invia 28. & 29. ff. de rin nupt. quibus iunge legem non cogitur 21. ff. eod. tit. tamen propter reverentiam patrono debitam, tantique accepti benefici remunerationem divortium à liberta fieri non poterat invito patrono: sed si iuper habitâ eâ lege nuncium patrono miserit, nuptiæ quidem solvuntur, alii tamen iustè habere non potest: quo sensu matrimonio retinetur dicitur à patrono in l. ult. ff. de divort. Novel. 22. §. 37. Quæ autem dicitur liberta, quod hoc privilegium patroni, exponitur in l. illud 46. ff. de rin nupt. l. 4. ff. de iure iuratum, l. & ideo 62. §. 1. ff. de donat. inter. l. patrono 10. ff. de divort. & prolequuntur Faber in jussupradict. §. princip. §. illud 26. & 27. Schifordag. ad Fabrum lib. 3. trad. 25. §. 2. Cujac. ad tit. C. unde vir & uxor, Coonan. lib. 8. comment. c. 13. Goth. in 4. semih. in notis ad d. c. 6. legis Julia. Ad sponsas hæc lex non petriouit, ad concubinas tamen petriouit, ut liberta, quæ à concubinato invitæ patroni discessit, cum alio concubium non habeat, l. 1. v. ff. ego quidam, & §. si qua, iustia l. 3. ff. de concub. Licet talibus t. 6. §. quoniam, ff. de his quæ ut indign. & quia non hoc uisum fuisse, probum facere dicitur in l. 4. t. §. ut si quis, ff. de rin nupt. Sed si patronus divortio consensu ferit, finitur legis auctoritas, nec amplius

Da PONTIS
IN JUS
05881818

9.
Di mo-
tius Fla-
minis, ut
liberta.

plius connubio alterius liberta interdicitur: consensu vero intelligitur, quia qualequale indicium voluntatis præstat, *l. si quis, hoc tit.* hos tamen species Jurisconsultus Paulus in *l. Marcius* 244. *ff. de V. S.* confundere videtur, necnon de Suetonio in *Vespasiano*, cap. 3. Ibi: *Canticum Antonia libertam, & a manu disceptant quondam sibi revocavit in concubernum, habuitque eam Imperator post sibi uxorem.* Notatur Alciatus & Fornerius in *d. l. Marcius*. Agitur matrimonio liberæ, & Flaminium confectiones sine fraude non dirimebantur; dissolvi tamen divortio certum est, quia leges, quæ divortia hæc fieri vetabant, imperfectæ erant, cum factum non infirmarent, juxta Vlpianum *libro reguli, tit. 1. de moribus & legibus*: docuit Gentilis *lib. 3. de donat. inter*, cap. 17.

Accedebant solemnitates divortii ex lege Julia de *repudiis*, *l. ult. ff. unde vir & uxor*. Primum enim mittebatur repudium per nuncium, veluti per liberum, *l. unum*, *ff. hoc tit. l. 6. C. de repudiis*, Juvenalis *satyr. 6. vers. 145.*

Collige sacralia, clama liberum, & exi:
Iam gravis es.

Aut per libellum conjugii datam, missamve ad domum ejus, ut probant Hieron. Magius *lib. 2. miscel. cap. 13.* Aloix ad *Titum S. Lysini*, cap. 8. qui libellus concipiebatur certis & solemnibus verbis, easque dissidi, & testium subscriptiones continebat: elegantem formam refert Petronius in *satyr.* ibi: *Quoniam fidem sceleris violasti, & communem amicitiam, res tuas optus tolle, & alium locum, quem possinas, quare.* Apuleius *lib. 5. de Asino Auroo*, ibi: *Te quidem ex ista tam diu facinus confissum torbo meo divorce, res tuas nubi habere.* Martial. *lib. 10. epigr. 41.*

Mense novo Iam viderem Proculia matrum
Deseris, atque jubes res sibi habere suas.
Conditione tua non utar, *l. 2. ff. in sponsalibus, de divortio*, ubi conditio pro statu accipitur, ut apud Apuleium *lib. 5. foris*, ubi notavit Colvius. Illustrat Cujac. ad *tit. C. de repudiis*, Magius *lib. 2. miscel. cap. 15.* Alias formulas cupidus invenit apud Terentium in *perna*, nō in *Marium, de proprietate*, Terentius, Ovidium *lib. 2. de remed. amor.* Plautum in *amphitr.* act. 3. scen. 2. Quintil. declam. 162. Platonem *dialog. 11. de legib.* Alexand. ab Alex. *lib. 4. dier. gentil. cap. 8.* & sicut nuptiæ præcursibus testibus, hinc signatibus celebrabantur, *l. uxor, C. de divortio*, Juvenal. *satyr. 10.*

Veni cum signatoribus asper.
Apuleius *lib. 6. de Asino*; ita repudium ratum non erat, nisi sepe tem testibus adhibitis civibus Romanis puberibus: quod lege Julia de adultæris casum fuit, cuius caput 18. ita testatur Brillonius ad *l. Jul. de adult. Divortia, septem civibus Romanis puberibus testibus adhibitis, præter liberum ejus, qui divortium facit, post hæc faciente, aliter facta pro invalidis habentur.* Probant lex nullum 9. *ff. hoc tit. lex ult. ff. unde vir & uxor.* Illustrat Cujac. *lib. 8. observo*, cap. 21. Petrus Gregor. *lib. 9. symag. cap. 15. num. 10.* Tiraquel. in *leg. 8. connub. num. 2.* Revatius ad *leg. 12. tabul. cap. 21.* Mendoza *lib. 2. Concil. Illiber.* cap. 18. P. Barb. in *rubric. solut. matrim. a principio*, Sanchez *lib. 10. de matrim. dispot.*, ad quam legem refero quod scribit Gaius in *leg. penult. ff. ad leg. Jul. de adult.* Si ex lege repudium missum non sit, mulier adhuc nupta videtur. Et in *leg. si non secundum ff. de donat. inter*: Si non secundum legitimum observatum divortium factum sit, donatio post tale divortium facta nullius momenti est. Licet ea verba potius referant ad leges XII. Tabular, quæ certam solemnitatem in divortio

exigebant, juxta Ciceronem *Philippica 2.* ibi: *Atimam expro, res suas sibi habere iussu, ex XII. Tabulis.* Brillonius ad *l. XII. Tabul. Cujac. lib. 1. observo*, cap. 50. Revatius ad *l. XII. Tabul. cap. 21.* Sed rectè eam sententiam rejiciunt Hothmann, *lib. 3. observo*, cap. 31. Gibalinus de *usuris*, *lib. 4. c. 5. art. 21.* Petrus Barb. in *rubric. solut. matrim. 2. part. num. 3.* Atitæus de *pura connub. cap. 6. de divortio*, Novatius *lib. 6. aqua nupta*, cap. 48. et si dicitur Baldellus ad *l. XII. Tabul. cap. 35.* quia lege XII. Tabular, causæ divortiorum præscriptæ fuerant, solemnitas verò libelli repudiis non fuit præfixita; unde ita rectè testatur Ciceronis locum Petrus Victorinus: *Minam illam res sibi habere iussu ex XII. Tabulis, causam addidit, claves ademit, foras exegit.* Similiter quia moris erat in contrahendis matrimoniis tradere claves uxori, vel ob significandam patris felicitatem, ut ait Festus Pompeius verbo *Clavium*, vel ob dominium in familiam indicandum, secundum Tullium in *Pædie*, Attendendum *lib. 3. sum. cap. 5.* ita io dilatabendis tempore divortii auferebantur. D. Ambrosius *epist. 65.* ibi: *Mulier assensu claves remisit, domum reversa, ut significaret possessionis adeptam:* argumento legis clavis, *ff. de contrahenda emp.* Et etiam quia tabulis scriptis firmabatur matrimonium, ita & tempore divortii frangebantur tabulæ. Juvenal. *satyr. 9. vers. 73.*

Fugientem sepe puellam
Amplexu rapiti, tabulas quoque frangerat.
Tact. *lib. 11. annal.* ibi: *Frangeret immò illi, & redideret uxorem, rumpereque tabulas nuptiales, in dissidium tam nesci.*

Deinde sciendum est, divortiorum genera apud Romanos varia fuisse; alia enim divortia fiebant ex bona gratia, alia ex falsa, alia tandem ex jure, sive tribusculo. Divortia ex bona gratia contingebant ex mutuo conjugum consensu; credebant enim, quod sicut consensu contraheretur matrimonium, ita mutuo consensu dissolvi poterat, *l. si consensu 3. Cod. de repudiis*: quod genus divortii subtilium fuit ab Imperatore Justiniano in *novell. 117. cap. 10.* sed tamen illustratum in *novell. 140.* Secundò propter sacerdotium superveniens marito, *leg. viroque 60. §. 1. ff. de donat. inter leg. 56. C. de Episc. & Cleric.* quod ad monachatum Imperatores potèrunt in *leg. sanctimus 33. §. 3. Cod. eod. tit. novell. 22. cap. 5. & 117. cap. 10.* ex eo, quia monachus morti comparatur, *l. si sanctum 53.* Et licet per mortem corporalem matrimonium dissolveretur, ita & per monachatum; de quo genere divortii agunt Cujac. in *d. novell. 22.* Revatius *lib. 2. consell. cap. 6.* Bignonius in *notis ad Marculum*, *lib. 2. cap. 10.* Tercio propter sterilitatem, adversum valitudinem, seu impotentiam coeundi, *l. viricus, §. 1. cum leg. sequenti, ff. de donat. inter.* Illustrat Scipio Gentilis *lib. 3. de donat. cap. 18.* Quarto etiam bona gratia solvebatur matrimonium, propter militiam, *leg. vel sanctum 61. ff. de donat. inter.* Milites enim sine uxore debebant esse. Dion Cassius *lib. 60.* licet illis permitteretur coitubernio uti, *leg. mulierem 14. ff. de his quas indig. leg. miles 11. §. 1. ff. ad l. Jul. de adult.* notavi in *cap. 1. de Cleric. conjug.* et si Severus Imperator Prætoribus militibus connubium permitteret, ut notavit Lipsius ad *lib. 14. annal. Taciti*: videndus est Merillus *lib. 2. observo*, cap. 34. Igitur si ex libris erant milites tempore, quo militis nomen dabant, matrimonium dinceps contrahere æquibant: si verò jam uxores acceperant, eas cum bona gratia dissolverant: & Imperator Constantinus in *leg.*

11.
De divortio
lib. 3. cap. 4.
p. 1. de
vortio.

uxor 7. C. de repudiis, ita uxori, cuius maritus in militia est, nubere concedit, si per integrum quadriennium eum expectaverit: sed Iustinianus in novell. 2. & 22. tempus hoc ad decennium prorogavit, & tandem in novell. 117. hanc facultatem nubendi omnino denegavit uxori, nisi accepto nuntio mortis mariti. Alia etiam divortia erant non vera, sed falsa; cum enim simulato animo, non perpetuæ diffensionis causâ, vel non secundum formam à jure præscriptam, aut solemnitatibus suprâ relatis adhibitis, divortia fiebant, non vera, sed falsa censentur, l. nullum, ff. de divortiiis: & tunc matrimonium non dissolvebatur, d. l. nullum. De quo divortio accipiendi sunt textus in l. si non secundum 30. l. vir mulieri 64. ff. de donat. inter, juncto Scipione Gentili lib. 3. de donat. inter, cap. 18. Ad hoc etiam divortii genus pertinet iurgium, aut frubulcum inter conjuges habitum, cum videlicet divortium verum non fuit sequutum, sed tantum iurgium, quod inter conjuges sæpe evenire solet. Aufonius in monosl. ibi: Sape conjugibus sit noxia, cum nimia est dos. Catullus in lunone, ut maxime cæcilium conjugis in culpa flagravat quotidiana. Unde iurgium, sive frubulcum, opponitur vero divortio, l. cum hic status 32. §. divortium, ff. de donat. inter. l. quod si 31. ff. de jure dotium, l. plerique 33. ff. de ritu nupt. l. si liberis, ff. de pact. dot. Nec si ob iurgium divortium uxore, statim tamen redeat, divortium fecisse videtur, l. quidam 48. ff. de regul. juris, ubi Jacobus Gothofredus. Videndus est de hoc frubulculo, Scipio Gentilis d. lib. 3. cap. 19. Erat etiam aliud genus divortii medium inter iurgium, & divortium verum, videlicet divortium quoad separationem thori; quo casu manebat matrimonium quoad alia jura, & solvebatur tantum quoad mutuan cohabitationem, sive consuetudinem vite: de quo divortii genere accipiendi sunt textus in l. cum hic status, §. si mulier, ff. de donat. inter. l. nihil, l. Marcetius, ff. de alion. rerum amor. l. 3. ff. ad municipalem, l. 3. unde vir & uxor, juncto Scipione Gentili suprâ, cap. 21. unde deducitur matrimonium solvi tantum divortio vero, repudio, aut clavium ademptione, ut latius prosequuntur Borel. tom. 3. decif. tit. de divortiiis, Turtetius differt. 4. jurid. Hothomanus lib. 3. observ. cap. 39. Fornerius d. cap. 23. fol. 191. & quia legibus Romanis matrimonium divortio dirimebatur, l. 1. ff. de divortiiis, idem licebat superflite quoque conjugæ ad alia vota transire, ut constat ex l. si qua 12. ff. de ritu nupt. l. nupta 30. in princ. ff. solus. matrim. l. cum vir 25. ff. de condit. & demonstr. l. mulier 22. in princ. ff. ad Trebell. eoque sensu Plutarchus in trat. de iis qui sero, Thespium, qui remeare profusus omnibus bonis cogitare cœpit de aliis quacunque ratione conquirendis, similem facit libidinosis hominibus, qui uxores dum habent, minus observant; postea vero dimissas, & alteri nuptas, quibuscumque artibus corrumpere ac sollicitare nituntur. Ejus moris exempla plerique occurrunt. D. Hieron. lib. 2. ad Iovin. non procul à hinc: Quasdam repudiatas, inquit, altero nuptiarum die statim nupsisse legimus; uterque reprehendendus maritus, & cui tam cito displicuit, & cui tam cito placuit. Suetonius in Claud. cap. 43. Divem nuptas pratoris viri, qui digressam à marito post triduum statim duxerat. Plutarchus in Catone Vicensi, refert Q. Hortensium à Catone petiisse, ut filiam suam Bibulo nuptam sibi traderet in matrimonium: is repulsam passus, petiit ipsius Catonis uxorem; et tunc factus voti compos, eam volente patre, ac præsentē Catone duxit uxorem.

Faulta etiam à Memmio dimissa post paucos menses C. Aronio Limoni nupsit. Et certe apud eos aliqua lex non prohibebat divortio facto aliam ducere, ut expressit D. Ambrosius in Lucam lib. 8. cap. 2. ibi: Dimittis ergo uxorem, quasi iure, sine crimine: & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed divina prohibet. Immo & permittebatur, dummodo si matrimonium communi conjugum consensu ditentum erat, transacto anno novum matrimonium contraheretur, non intra annum, ne qua de prole dubitandi daretur occasio, l. si constante, C. de repudiis. Si vero uxor sine iusta causa viro repudium mittebat, iuxta quinque annuum alteri nubere prohibebatur; ita tamen ut si causam idoneam esse probaret, anno demum exacto possit alium sibi maritum eligere, l. consensu 8. §. hac nisi, C. de repudiis.

Successit nostra vera, sanctæque Catholica Religio, iuxta quam nulla ex causa matrimonii consummati admittitur divortium quoad vinculum, Domino ita præcipiente cap. 19. ubi restituit indissolubilitatem matrimonii iis verbis: Quos Deus conjunxit, homo non separet. Et Glossa interlinearis explicans verba illa Matthæi cap. 5. Ego autem dico vobis, ait: Doctrina Christi concordat legi naturali, quia jam est semper perfectioris. Et exponit Innocentius III. in cap. gaudeamus, hoc tit. dum ait: Cum tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam ducere. Et Apostol. 1. ad Corinth. cap. 7. ait: Iis qui matrimonio juncti sunt, precipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere. Et ad Roman. cap. 7. Mulier vivente viro alligata est legi. Post quod divinum præceptum repudium non licere, non solum Christianis, verum Hebraeis, aut Gentilibus, contra Bodinum probat Transmissa de polygamia, quest. 7. per totam. Unde divortium quoad vinculum in lege gratiæ tantum contingit, cum matrimonium adhuc ratum est, & unus ex conjugibus ingreditur Religionem, iuxta tradita in cap. ex publico, de convers. conjug. & propter infidelitatem, cum scilicet alter ex conjugibus ex Gentilitate ad fidem Catholicam convertitur, & alter in infidelitate persistens, non vult habitare sine contumelia Creatoris, cap. gaudeamus, cap. quanto, hoc tit. Quoad thorum autem, seu cohabitationem divortium contingit propter adulterium alterutrius conjugis, ut dicemus infra in cap. maritis, de adulteriis: propter hæresim, si alter conjugum in eam incidat, cap. 2. hoc tit. cap. fin. de convers. conjug. propter sævitiam etiam, ex qua grave malum timeatur, divortium fit quoad cohabitationem, cap. litteræ, cap. ex transmissa, de rest. spol. cap. 1. ut lit. non contest. Petrus Greg. in cap. 1. de spons. num. 64. Gutierrez lib. 2. canonic. cap. 64. plures congesti à Valenzuela consil. 144. debet enim vir uxorem affectione maritali tractare, ut prædicat, & præcipit D. Paulus ad Ephes. cap. 5. ad Colossens. cap. 3. nec debet illi impetare ut dominus rei possesse, sed ut animus corpori. Vitium enim uxoris, iuxta Gellium lib. 1. nothum, cap. 17. aut tollendum, aut ferendum: qui tollit, uxorem commodiorem præstat; qui fert, se meliorem reddit: & sicut servi non pugnis, sed verbis sunt corrigendi, l. 1. §. despiciamus, l. 2. §. dominorum, ff. de his qui sunt sui, multo majori ratione uxor, quæ sociæ divini & humani juris appellatur, l. 1. ff. de ritu nupt. maritali affectione esse petenda; & sævitia enim nimia culpam semper in se continet, l. præceptoris, ff. ad l. Aquil. Juste ergo ob nimiam sævitiam viri divortium fit quoad cohabitationem, inquit in hoc casu specialiter

12.
De di-
vortiiis
ex iure
Canonico.

cialiter maritus spoliatus non restituitur, *cap. ex confectione, cap. litteras, de restit. spolia.* item uxore, quæ divorcium petiit ob vitii sevitiam, deponi debet in aliquo monasterio, aut penes honestas matronas, donec causa terminatur, *d. cap. litteras.* Quæ autem dicatur nimia sevitia, non facile conlat apud Interpretes, qui primo examinant, an ex causa verberum divorcium peti possit ab uxore; Et negant Baldus *confil. 176. m. 7.* Rolandus *confil. 27. num. 13.* Tiraquel. *ad l. commun. lib. 1. gloss. 1. num. 21.* Affirmat Utaninus in *cap. quemadmodum, num. 49. de jurjur.* Alex. *confil. 113. num. 13. volum. 4.* Pro quibus facit, quod hæc causa julla erat repudiū, jure civili arctius, *l. consensu, C. de repud.* Sed verius distinguendum est; aut enim ex gravi causa, & leviter; aut ex levi causa, & crudeliter uxor verberibus afficitur. Primo casu divorcium locus non est, quia modica castigatio maritis permittitur, *l. 5. §. ult. ff. ad l. Aquil.* Unde Romanos eam disciplinam exercuisse, & eorum arbitrio uxores delictorum penas huisse, referunt Haliemaisseus *lib. 12.* Calliodorus *lib. 5. variar. cap. 32. ibi: Relatum quoniamdam pudori suo consensit, maritali diffinitione redarguit.* Læti probant Fortnerius *lib. 1. rem quidam, cap. 2.* Bernegerus *in exercit. ad Tacitum, quest. 105.* Ofualdus *lib. 13. Denel. cap. 31. littera P.* Secundo vero casu cum nimia coërcitio culpa annucretur, divorcio locus est, Valenzuela *d. confil. 41. num. 12.* qui asserit, quod quando maritus etiam ex causa peteulerit uxorem cum sanguinis esse sione, non est moderata castigatio, argumento legis *Prætor, §. penult. ff. de injur.* Minus licet aliquid dare, propter atrocitatem, quam in se continet hæc castigatio. Alias vero causas sevitie, ob quas matrimonium solvi possit, arbitrio judicis, qui pro qualitate personarum, & ingeniorum divertere eas estimare debet, relinquunt Covarr. *supra.* Menochius *de arbit. d. casu 138. num. 8.* Vela *differt. 1.* Igitur julla causa sevitice intercedente, sive ex parte viri, sive ex parte uxoris, divorcium peti potest, & mulier impāne fugere valet à domo viri propriâ auctoritate, modo periculum grave sit, nec possit facile judicium adire. Sanchez *lib. 7. de matrimonio, differt. 18. num. 3.* Idem autem causâ cognita super sevitia, si venerit eam levem esse, gravæque periculum vitæ non adesse, quia vitæ discretus est, & emendatæ vitæ, debet uxorem illi restituere, cautione dāta, aut jramento securitatis præstito, *d. cap. litteras.* Sanchez *ubi supra, num. 42.* Si vero odio capitali vitæ persequantur uxorem, tunc divorcium faciendum est, nullæque debet deponi apud honestas matronas, nec exponenda est peticulo, etiam cautione securitatis à viro oblata, *d. cap. litteras.* argumento legis *cogit, §. idem gneris, l. ita, §. 1. ff. ad Trebel.* non enim cautio propitiū malevolam mutat, *§. ult. Injū. de suspens. l. au.* Valenzuela *supra, num. 8.* Divorcio facto maritus tenetur præstare alimenta uxori. Sordus *de aliment. l. 7. quest. 16.* debetque restituere dotem, arbitras, & bonas, si quæ faciunt lucra constantem matrimonio, *cap. 1. & 2. de donat. inter: filios etiam alere, l. nec filium, Cod. de patria potest.* Covarr. Molina, & alii apud Valenzuelam *supra, num. 16.* & tandem maritus amittit omne jus, quod in uxorem propter matrimonium habebat, ut similiter amittunt propter immoderatam coërcitionem, pater patriam potestatem, dominus servit domini; dominus servi jus in vassallum, *l. legatary, §. fin. ff. de pign. l. 3. C. de obsequiis, l. fin. C. in quibus causis coloni, cap. 1. §. domo si de fundo defun-*

di controversie si: docet Capiblanco de *Baronibus, num. 56.* Gamma *de res. 104.* unde licet conjux Innocenti in hoc casu ad Religionem transeat, & si maritus est, ad sacros Ordines ascendere: quod licet neget Villalob. *in summa, 1. part. tract. 13. diffinit. 11. num.* intelligendus est quando divorcium non fit in perpetuum, ut plerumque contingit; sed ad tempus, donec conjux sevitii odium deponat; tunc enim non licet conjugi statum mutare: si vero divorcium in perpetuum factum sit, etiam si sevitia resipiscat, non potest revocare conjugem Religionem professum. Alia de divorcio ob sevitiam prosequuntur Zipras *confil. 1. ad hunc titulum & in respons. 1. & 2. Vela differt. 1.* & de eodem divorcio quoad thorum ex aliis causis agunt Sanchez *lib. 10. de matrimonio, differt. 17. 18. & 19.* Bilisius Pontius *lib. 9. de matrim. cap. 2.* Corninch *de sacram. differt. 33. dub. 4.* Layman *lib. 3. summa, tract. 10. 3. part. differt. 18.* Castro Palao *de spons. differt. 3. part. 6. §. 9.*

Mauet ergo, in lege gratiæ non dari divorcium quoad vinculum matrimonii jam consummatum. Nec tunc obstat textus parum notus in *cap. 1. §. 4. quest. 1.* ubi Innocentius Papa ita scribit: Cum in captivitate Virga mulier teneretur, aliud conjugium cum Restituta Fortuniano commississe cognovimus, sed sevitie Domini reversa ipsa sanis adit, & nullo diffinito, uxorem se memorat esse perlocuta. Quæ de re, Domine illi, merito illigis, placuit, sile Catholici suffragante, aliud esse conjugium, quod primitus erat gratia divini fundum; conveniuntque secundo mulier, priore supersit, nec divorcio ejellā, nullo pacto posse esse legitimam. Expendo verba illa, nec divorcio ejellā, ex quibus deducitur, ejellā uxore ob divorcium, licere eā supersit aliquid matrimonium contrahere, igitur quia juxta sacros canones divorcium quoad vinculum admittitur, Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, ea verba, *Nec divorcio ejellā,* referenda esse ad casum, quo matrimonium nullum declaratur, quia celebratum fuit in gradu consanguinitatis, vel affinitatis, seu cum alio impedimento irritante; quo casu cum matrimonio nullum declaratur, recte possunt conjuges ad aliud transire; tunc autem hæc fieri divorcium dicitur, cum verè matrimonium nullum fuerit. Gloss. ibi, *verbo Ejellā,* quam sequitur Turrissemita. Quæ etiam solutione intelligendi sunt textus in *cap. quoniamdam, de jurjur.* *cap. 1. hoc tit. in 2. cellis.*

His suppositis, ratio præsentis assertionis duplex est. Prima, quia in eo, in quo quis peccavit, puniri debet, *cap. qui 43. 1. quest. 1. cap. providam 44. de elect. in 6. cap. fin. de tempor. ordin. end lib. cap. nullus de for. composit.* Unde cum uxor, quæ in morte mariti machinator, peccet contra matrimonium, illud dissolvere intendens, merito ejusdem possessione, & alterius spe privati, ut docet D. Thom. in *addit. ad 3. part. quest. 6. art. 1.* Quæ etiam ratione procedunt textus in *cap. interfectores, cap. admonere, §. 3. quest. 1.* ubi cavetur, maritum occidentem uxorem, spe conjugii privati: quorum primum sententia æqualiter procedit in uxore vitum occidente, ut docent Paludanus in *4. diffinit. §. 4. quest. 1. celum. 2.* Soto *diffinit. 37. quest. 1. art. 1.* Henriquez de *matrim. lib. 12. cap. 1.* nam si in præsentis textu propter conatum tantum privator uxor spe conjugii, malò magis propter homicidium opere subsequutum. Unde audiendi non sunt Sylvestri in *summa, verbo Matrimonium, num. 6.* Specul. Conjug. *1. part. art. 12.* Mayenzu in *notis, tit. 3. lib. 5. recapit.* qui docet,

13.
Exponitur casus cum in captivitate Virga mulier teneretur, aliud conjugium cum Restituta Fortuniano commississe cognovimus, sed sevitie Domini reversa ipsa sanis adit, & nullo diffinito, uxorem se memorat esse perlocuta. Quæ de re, Domine illi, merito illigis, placuit, sile Catholici suffragante, aliud esse conjugium, quod primitus erat gratia divini fundum; conveniuntque secundo mulier, priore supersit, nec divorcio ejellā, nullo pacto posse esse legitimam.

14.
TRADEFERATUR DACTILOPOD.

runt, textum in *d. cap. admonere*, non habere locum in uxore. Similiter dicendum est, præsentem textum locum habere in marito machinante in necem uxoris, cum eadem ratio militet, argumento legis illud, *ff. ad l. Aquil.* Expresserunt autem PP. calum mulieris machinantis, quia insidiæ frequenter ponuntur ab uxore; cum enim naturæ debiles sint, *cap. forus, de V. S.* quod non possunt aperto Marte aggredi, insidiis, veneficiisque procurant. Facit Quintil. *lib. 5. Instit. tit. de argum.* ibi: *Propter latrocinium facilius in viro, veneficium in femina.* Illustrat Tiraquel. in *l. 8. connub. num. 19.* Secundæ partis huius textus, ubi docetur, maritum posse dimittere uxorem machinantem in ejus necem, ratio provenit ex eo, quia nemo tenetur satisfacere ei, qui obligatus est cum probabili vitæ periculo, *cap. officii, de panis. & remiss. lat. probant D. Thomas 2. 2. quest. 129. art. 1. Sotus lib. 4. de iust. quest. 61.* Covarr. in *regul. Peccatum, 1. part. a num. 3.* Gutierrez in *practic. quest. 34. per totam.* Unde casu quo alter ex conjugibus in alterius necem machinatur, datur magnum vitæ periculum, cum à clandestinis & domesticis fraudibus nemo se possit tueri, *l. data 27. C. de donat.* Idem tunc conjugii innocenti permittitur divorcio factio alium deserere.

Nec obstat dubitandi ratio suprâ expensa, cui ut satisfaciatur Præpositus in præsentis, affirmat in hoc textu mulierem privari spe conjugii, non tantum propter machinationem, verum etiam propter homicidium sequutum, cui ipsa causam dedit: quæ solutio sustineri minime potest; nam in hoc textu tantum de machinatione agitur, non verò ulla homicidii mentio fit. Quare ea solutio ne omisa, verius dicendum est, machinationem uxoris in præsentis casu non fuisse tantum internam, & mente retentam, sed potius ad actus externos executioni primò redactam, ut constat ex illis verbis, *se defendendo*; unde rectè potuit uxor privari matrimonio præsentis, & alterius spe, quia conatus, qui reducit ad actum, proximum, & immediatum, æquali poenâ punitur, ac si delictum esset perfectum, & consummatum, quale est homicidium, de quo in præsentis, *l. si quis non dicam, C. de Episc. & cleric. l. si quis telo, C. ad leg. Cornel.*

de sicariis, cap. 1. de homicid. in 6. docent latè Covarr. in *Clemens. si furiosus, 2. part. in princ.* Julius Clarus *lib. 5. sentent. 6. fin. quest. 92.* Tiraquel. *de panis temper. causa 38.* alii relati à Cavalles in *pract. quest. 540.* Unde facili solvitur argumentum ipsius dubitandi rationis, deductum ex *cap. 1. & toto titulo de eo qui duxit in maritum*, ubi varii casus referuntur, in quibus ob adulterium, machinationem in necem viri, seu fidem datam de futuro matrimonio, nascitur impedimentum dirimens: in præsentis autem deciditur diversus casus, videlicet cum machinatio uxoris ad actum proximum pervenit, adè ut maritus se defendendo insidiantem occideret; idè si viri parricidio sequuto uxor privanda erat spe conjugii, ex *d. cap. interfectores, cap. admonere, 33. quest. 1.* ita similiter propter dictam machinationem ad actum externum, & proximum deductam, eadem poenâ puniendi est. Nec obstat alia difficultas deducta ex *d. cap. 2. de panis*, cui ut satisfaciatur Glossa in præsentis, verbo *Voluerit*, affirmat in hoc textu ideo maritum posse aliud matrimonium contrahere, quia homicidium ab eo commissum non fuit voluntarium, sed necessarium, causâ defensionis, quod impunè committitur, *l. ut vim, ff. de iustitia & iure*: dicemus infra in *cap. 3. de homicid.* quæ solutio sustineri non potest, quia ex ea sequeretur absurdum, videlicet quod si homicidium hoc voluntarium fuisset, privaretur maritus spe conjugii, contra textum in *cap. 2. hoc tit.* Nec Glossæ favent illa verba, *se defendendo*; nam omisiâ opinione Præpositi hic, assentientis in præsentis rependendam esse dictionem maxime, verius dicendum est, argumentum à contrario sensu deduci non posse, cum sequitur absurdum, argumento textus, ubi notant DD. in *l. 1. ff. de officio ejus*. Quare verius respondendum est, textum in *d. cap. 2. specialiter* procedere in homicidio Presbyteri, ex quo resultat impedimentum, quod impedit, est non dirimat, matrimonium, ut docent Glossæ hic, in *d. cap. 2. verbo absque spe*, quam sequuntur Navarr. in *Manual. d. cap. 22. num. 74.* Covarr. *de marit. 2. part. cap. 6. in princ. num. 5.* Henriquez *lib. 12. de marit. cap. 2. §. 1. ad finem*, & eam firmat textus dilectus in *l. 1. 4. tit. 2. part. 4.*

15.
DIS-
SOL-
VITUR DO-
BUTANDI
RATIO

CAP V T II.

Alex. III. a Archiepiscopo.

Quæsitum à nobis tua fraternitas, utrum mulier pro latrocinio, aut quodlibet alio crimine à viro suo debeat separari, & alii nubere: & de viro simili modo quæstionem proposuisti, & utrum pro quolibet flagitio possit à conjugio dividi, & aliam sibi legitimè matrimonio copulare. Nos itaque taliter duximus respondendum, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficia sua trahere nitatur, & fidei suæ religionem corrumpere velit, non debet ab ea separari, nec alii aliqua ratione copulari. Verum si conjugem suam ad maleficium traxerit, mulier à viro recedere poterit, & separari, ita quod ei alii nubere non licebit, quia licet separentur, tamen semper conjuges erunt. In viris quoque præsentis sententiæ forma servetur.

NOTÆ.

1. a Archiepiscopo.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* sed nec in præsentis, nec in *cap. quæsitum, de V. S.* ubi, ni fallor, extat alia pars huius Decretalis, exprimitur cui Archiepiscopo referbat Alexander. Post Concilium autem Lateran. *p. 50. cap. 1.* ubi reperitur

textus hic, tantum legitur, *Idem eadem*; & in capite antecedenti habetur, *Episcopo Carnotensi.* Unde non probabiliter dici potest, Alexandrum in præsentis eidem Prælati rescribere.

b Maleficium ad errorem traxerit, & maleficium.] Habetur in *d. cap. 22. Concil. Later. & Ad infidelitatis maleficium*, in hac sexta collectione: sed est maleficium nomen fit generale, tamen consuetudine

suetudine loquendi, pro magno, & improbiſſimo facinore, ubi contra fidem, ac religionem peccator accipitur, cap. 14. 26. *quæſt. 5. l. 5. & 7. C. de maliciis*: ut in eorum commentario notavit Albericus Gentilis: & ita in præſenti, pro adultério ſpirituali, cum vir peccat contra fidem, & religionem catholicam, & trahere intendit conjugem ad eundem errorem, accipiendus eſt textus hic, contra committere repetentes.

3. *c. Traxerit.* Hinc deducitur, non ſufficere ad ſeparationem faciendam, quod conjux incidat in hæreſim, ſed deſideratur ut talis hæreticus inducat, trahereque intendat conjugem ad hæreſim: quo principio admiſſo, nulla datur differentia quoad effectum divortii, de quo agimus, inter crimen hæreſis, & alia delicta; quia etiam quando conjux inducit conjugem ad perpetranda alia delicta, ſeparatur conjuges, ut infra dicemus. Sed reſpondendum eſt huic difficultati, quod in aliis criminibus requiritur actus poſitivus, nempe ut conjux alterum poſitivè inducat ad illa crimina perpetranda; & fic procedit præſens textus. At verò in crimine hæreſis talis actus poſitivus non requiritur ad hoc ut poſſit fieri ſeparatio, quia eo ipſo, quod eſt hæreticus, ſuo malo exemplo alterum præſumptivè trahit ad infidelitatem; & ita datur magnum periculum; quia hæreſis eſt crimen admodum contagioſum, præſertim reſpectu domeſticorum, argumento capitis reſecanda, 24. *quæſt. 3.* Et ita ſenſus hujus textus eſt, quod nullo crimine unus conjugiſ potuit fieri ſeparatio matrimonii, niſi conjux per actum poſitivum alium inducat ad illa crimina perpetranda: propter crimen tamen hæreſis poteſt fieri ſeparatio, quanvis poſitivè alterum ad hæreſim non inducat, quia præſumptivè, attentâ naturâ talis criminis, cum inducit & trahit ad illud crimen.

COMMENTARIUM.

4. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

EX hoc textu juxta ſuprà traditam interpretationem ſequens deducitur aſſertio: Conjuges propter alterius crimen non ſeparantur, niſi ſpiritualiter fornicentur; & tunc eis etiam ſeparatis durat vinculum. Probant eam textus in cap. conjugio, 32. *quæſt. 1. cap. ſi uxorem, cap. præcepti, c. præceptum, 32. quæſt. 5. cap. omnes, 32. quæſt. 7. cap. de illa, cap. quanto, cap. ſin. hoc tit. cap. ſin. de converſ. conjug. cap. ſin. de heretic. Trident. ſeſſ. 24. de matrim. can. 5. lege 2. tit. 10. part. 4.* Illuſtrant D. Thomas in 4. *diſtinct. 39. quæſt. unic. art. 6. ad 3.* Sylveſter in ſumma, verbo Matrimonium 8. *quæſt. 10. & verbo Divortium, q. 1.* Petrus Barb. in rubric. ſolui. matrim. 2. part. num. 30. Sanchez de matrim. lib. 10. *diſput. 17. a. num. 5. cum ſeqq.* Baſilius eod. tract. lib. 9. *cap. ſin.* Forner. lib. 6. *verum quodlibet. cap. 23.* Cujac. & Caniſius in præſenti, Thom. Hurtado tom. 2. de reſid. reſol. 5. fol. 199. Borell. tom. 3. tit. 3. num. 78.

5. IMPUGNATUR TRADITA ALLEGATIO.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgit. Juxta doctrinam Chriſti Domini relata in D. Mattheo cap. 5. & 19. non licet dimittere uxorem, niſi ob cauſam fornicationis, ita quod exceptâ illâ cauſâ, regula negativa concipienda ſit, ut docet Pontifex in cap. 2. de conjug. leproſ. ergo nec ob hæreſim, aut aliud peccatum grave, etiamſi ad illud intendat conjux conjugem pettrahere, licet uxorem dimittere. Et ſi dicatur, in hæreſi committi adulterium ſpirituale, obſtat, quod in quolibet peccato fornicatio ſpiritualis committitur, cap. idololatria, 28. *quæſt. 1.* Igitur aut propter quodlibet peccatum mortale matrimonium diſſolvi poteſt, aut propter hæreſim

dirimi nequit. Angetur hæc difficultas ex cap. quanto, hoc tit. ubi expreſſè probatur, propter hæreſim alterius conjugum non diſſolvi matrimonium.

Quâ dubitanti ratione non obſtante, vera eſt præſens deciſio, quæ cum triplicem contineat partem, tripliciter nitiatur ratione. Prima pars, in qua cavetur, conjuges propter alterius crimen ſeparandos non eſſe, eâ ſcilicet ratione; nam ſi ob quodlibet peccatum divortium fieri poſſet, ſerè omnia matrimonia diſſolverentur, cum nullus ſit qui ſine crimine vivat, cap. annu. verſ. Nominæ, 25. *diſtinct. 1. 3. tit. 5. part. 1.* docent D. Thomas 3. part. *quæſt. 59. art. 6.* Speculum Conjug. 2. part. *art. 1. num. 3.* quod limitatur, ſi maritus ſit latrociniiſ deditus, quia tunc ne receptatrix videatur, ut ratiſque teneatur, ex l. 1. C. de receptatoribus, poteſt tunc uxor ſecuritati ſuæ conſulendo maritum deſerere: docent Barb. ubi ſuprà, num. 22. Sylveſter ubi proximi. Et ſanctiſſimæ conſtitutione relata in l. 1. C. Theodoſ. de repudiis, repudium per-mittebatur ob tria crimina in viro, videlicet ſi homicida, maleſicus, aut ſepulchrorum violator eſſet; in uxore, ſi adultera, ſi maleſica, ſi incantatrix eſſet; & quam exponit & illuſtrat Goſiofredus ibi. Secundæ partis hujus deciſionis, ubi aſſeritur, propter hæreſim, in quam lapſus eſt alter ex conjugibus, licet divortium fieri, ratio provenit ex eo; nam ſi cum aſſet vitæ periculum alterius conjugiſ, divortium licet ſit, ex traditiſ ſuperiori commentario; multò majori ratione fieri debet propter animæ periculum, cap. ſi habes, in fine, 24. *quæſt. 3.* docet Barb. d. 2. part. num. 30. Accedit, nam Hæretici omnino ſunt fugiendi, quia cum illis communicans ſuſpectus hujus redditur de hæreſi; idèoque illis purgatio canonica indicenda eſt, ut docent Sarmiento lib. 1. ſeleſt. cap. 1. num. 10. Caſtro lib. 2. de heretic. puniri. cap. 2. Simancas de catholicis, cap. 11. Vnde Sanctus Leo Papa in epiſt. ult. ita aiebat: Hos ergo, de quibus agimus, tanquam venenum mortiferum fugite, & ab eorum colloquiis, ſi increpati à nobis corrigi noluerint, abſtine: quoniam ſicut ſcriptum eſt, ſermo ſerpis ut cancer. Vnde conſtat conſuetudinem, & familiaritatem cum hæreticis eſſe fugiendam, quia malorum conſortia ſæpe bonorum mores corumpunt, cap. ſape malorum, 28. *quæſt. 1.* Carcerum conjux fidelis poteſt etiam abire propriâ auctoritate à conjuge lapſo in hæreſim, quia ſola deſertio fidei præbet cauſam ſufficientem divortio, cap. de illa, hoc tit. Tertia ratio, quare videlicet propter hæreſim non fiat ſeparatio matrimonii quoad vinculum, provenit ex eo, quia apud Catholicos nulla eſt cauſa matrimonii conſummati divortium poteſt fieri quoad vinculum, ut probavi ſuprà in cap. 1. & docent Covarr. de matrim. 2. p. cap. 7. num. 5. & 8.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam potius verum eſt, ultra cauſam fornicationis permiſſum eſſe divortium ex aliis cauſis, et probavi ſuprà in cap. 1. Nec contrarium probatur ex loco D. Matthæi; nam ibi tantum agitur de divortio abſoluto ex ſc. & naturâ ſuâ ad vitam conjugum duraturo; ita ut per unicum actum adulterii uxor remiſcit totum juſ, quod in matrum habebat, ad eam, quantumcumque emendatam, ipſe admittere non teneatur, ut dicemus in cap. ſi vir, de adulteriis; non tamen exinde ſequitur, non poſſe dari alias cauſas, ob quas fiat divortium temporale, hoc eſt, ut duret per illud tempus, quo prædicta cauſa dura erit. Vnde licet propter lepram, lævitiā, furorē, aut ſimilem cauſam, matrimonium diſſolvatur quoad thorum,

6. TRADITUR 2A- TIO DICENDI.

7. DISSOLVITUR DUA RATIO.

ſeu

seco cohabitacionem; respiciente tamen, ut in uno marito, matrimonium inhiatatur. An idem procedat eo casu, quo ob hæresim separatur matrimonium, & ei abjurati lapsus Ecclesie recoociliatur, disputant Covarr. de *marim.* 2. par. cap. 7. §. 1. Causa de *iusta heretic. puni.* cap. 7. P. Barb. in *rubric. solut. marim.* 2. par. num. 19. Sanchez lib. 10. de *marim.* disp. 1. §. 2. num. 18. Nec obstat, quod dicebamus, in quolibet peccato lethali dari fornicationem spirituale. Nam respondeo, nomen fornicationis in significatiooe litterali non nisi carnali turpitudini coevenire; cætera verò peccata in magis remota significacione, per metaphoram scilicet, appellantur spirituales fornicationes, ob quæ non licet matrimonium separare, licet ob hæresim, quæ propriè spiritualis fornicatio est, liceat ob periculum perversionis ex mutua communione. Nec tandem obstat textus in d. cap. *quantè*; nam loquitur in eo Innocentius de matrimonio inhiatium, quod dissolvi potest quoad vinculum, quando unus ex conjugibus convertitur ad fidem, & alter non vult cohabitare absque cootomelia Creatoris; quia tunc etiam quoad

vinculum dissolvitur matrimonium, cap. *gaudemus*, de *divortiis*, ubi plura Balboa.

Sed supra traditis aptè obstat textus in cap. 1. de *convers. infidel.* prout illum transscripsimus ex secunda collectione, in illis verbis: *Idem significandum juris in sequenti casu, quem proponere studuimus, effert, cum christiano viro propter edium uxoris Christianam negante, & sibi copulante paganam, & ex ea filius procreante, christiana in opprobrium Iesu Christi relicta est; tamen assensu Archidiaconi sui ad secundas nuptias convolevit, & filius susceptus ex ipsa: non enim videtur vobis, quod si prior maritus rediret ad unitatem ecclesiasticam, eadem à secunda debeat recedere.* Ex quibus deducitur, quod per hæresim conjugis, seu lapsum in infidelitatem, dissolvitur matrimonium quoad vinculum, ad id ut possit uxor catholica aliud matrimonium inire. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Cælestinum III. in eo textu eam sententiam tenuisse, non illam diffiniendo ut Summus Pontifex, sed ut privatus Ecclesie Doctor; quare et omnia contrarium decrevit Innocentius in cap. *quantè*, *heretico*, ubi notabimus.

8.
EXPOSITIO
TUA CAP. I.
DE CON-
VERSIONE
INFIDELIUM.

CAPUT III.

Idem a *Ambian. Episcopo.*

Porro de Comite Pontini, qui filiam Bern. de Sancto Valerico illiusque iudicio à Ecclesie dimisit propterea, quia eam cognatam fuisse defunctæ uxoris proponit, hæc tua prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque iudicio Ecclesie ab ea non potuit separari: quare ipsum ad eam recipiendam districtè compellas, & si eam recipere nolueris, eum & superinductam vinculo excommunicationis astringas: si qui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum legitime velint & possint e impetrare, causam audias, & eam sine debito decidas. *d* Præterea de Vgone de Calceio, qui filiam Aleini cognatam suam duxit uxorem, & hoc publicum est, & manifestum, nec appareat aliquis, qui matrimonium velit impetere: id tibi respondemus, quod non e apparentibus accusatoribus, & parentela manifestâ & publicâ existente, quod credibile non est, nisi essent consobrini in primo, vel in secundo gradu, ecclesiasticæ auctoritatis interest matrimonia illa gravitate adhibita dissolvere, quæ illicitè nascuntur contracta.

NOTÆ.

1. **A** *Athian.*] Ita etiam legitur in prima collectione, cap. 3. & additur, *Part capitis quoad Sedem*, ut cognoscamus, in præfati rectoris patrem textum in cap. *quoad Sedem*, de *frigid.* ad quem Decretalem etiam spectant textus in cap. *ad hoc de decimis*, cap. *sancti* 3. de *regular.* & integra extat post Concil. Lateran. p. 504. 28. & 29. De *Ambian.* ad hoc c. 1. in cap. *unic. de cleric. peregr.*

2. **b** *Iudicio Ecclesie.*] Sententia videlicet Episcopi, qui olim in similibus causis eum consilio sui Capituli sententiam proferebat, cap. *Episcopos*, §. 1. *quasi* 7. cap. *ex litteris de consanguin. & affin.* cap. *quantè*, cap. *novus de his que sunt à Prælat.* Concil. Toron. 2. can. 7. In capitulis Hadriani Pontificis, cap. 14. ita cavetur: *Nec aliquis Episcoporum suorum sacerdotum causas audiat absque præsentia clericorum suorum.* Quod iudicium Episcopale dicitur in l. 9. *C. de Episcop. aud.* Coventnas sacerdotalis, & sanctorum iudicium, in l. 43. *C. Theod. de Episcop. & Cleric.* notatur Cironius ad titulum *qui matrimonia accusant*, in fine, Cellotius de *Eccles. Hierarch.* lib. 4. cap. 12.

c *Impetrare.*] Lege impetere, ut statim habetur.

d *Præterea.*] Verba quæ sequuntur extant in cap. 9. de *officio ordin.* in 1. *colle.*

e *Apparentibus accusatoribus.*] Imitum sine legitimo accusatore non est aliquis potestans, c. 1. de *accus.* cap. de *manifestis* 2. *quasi* 1. l. *illicitus* §. de *officio Prælat.* Ergo si in præfati non aderant accusatores, qui matrimonium hoc impetrent, iudex ecclesiasticus sententiam divortii proficere non poterat, præquæ cum iudex non debeat impartiri officium suum ad privatum utilitatem, parte non petente, leg. 4. §. *hoc autem*, ff. de *danno infest.* leg. 1. §. *Magistratus* §. de *Magistr. conven.* potest tamen illud interponere quoniam publica versatur utilitas, l. *congruit*, ff. de *officio Prælat.* vel ipsius iudicis auctoritas, l. *quoniam prohibet* §. de *postul.* vel quando agitur de peccato vitando, c. *movet*, de *iudiciis*, c. *exceptionem de excep.* Sed respondendum est, quod cum in præfati casu inagnum immineret periculum incestus, c. *litteras de restit. spol.* potuit Episcopus ex causa consanguinitatis dissolvere matrimonium de facto contractum; nullo intercedente accusatore; pertinet enim ad officium iudicis ecclesiastici, etiam in invitum conjugibus dissolvere matrimonia in validè celebrata, c. *si cum*, *rua*, de *spons.* licet & valida firmare, & conservare.

3.

servare, *ex literis hoc fit*, quod maxime procedit in Episcopis, qui curare debent ratione officii pastoralis purgare suam diocesium peccatis, & criminibus, ubi probavi de officio ordinis, & qualiter, de accusat. Trident. sess. 14. c. 4. Accedit, nam notorias delicti gerit vice accusatoris, de & manifestis. Nec novum est in notoriis ordinem iudicium non servare, & quoniam de filiis presb. c. ad pre. de accusat. c. cum sit Romano, §. proterea, de appell.

COMMENTARIUM.

EX presenti textu talis communiter deducitur collectio: *Coniux non potest sine iudicio Ecclesie conjugem dimittere, etiam praetextu notoriae consanguinitatis, & de facto dimissionem recipere compellitur.* Probat cap. textus in super venerabilem, vers. ipse quoque, qui filius legis. Illamque Morta in imper. de de legibus, quod §. 9. cum, §. 1. Covarr. 2. part. de matrimonio, c. 7. §. 5. immo, sit. Balboa in c. 1. de velis, cognitis, non, §. 8. Fachinus, lib. 3. contrav. cap. 9. Basil. lib. 5. de marit. cap. 18. Mendoza lib. 1. Concil. Illiber. cap. 18. Cortas, lib. 1. miscel. c. 1. Luna & Atellano lib. 1. animus, 6. Cujas, & Canisius hic, Zypaeus ad hunc tit. consulo, 1.

Sed pro dubitandi ratione in praesentem assertionem hic insurgo: Si coniux ob consanguinitatem dimiserit alterum conjugem, & conjux restitutus petierit restitutionem ut spoliatum, opponaturque exceptio consanguinitatis in continentem probanda, denegatur restitutio, *de literis §. 3. de restitut. spol.* quo modo dissimem agnoscendo inter iudicium possessorium, & petitorium, componitur Primarii nostri textus in cap. 1. de ordin. cogniti. cum *ex confessione, de restitut. spol.* Sed notorium probatione non indiget, & evidentiis, de accusat. c. de manifesta 12. quod 11. Igitur si tantum oblatio probationis consanguinitatis in continentem facta impediat restitutionem uxoris spoliatae, multo magis notorietas ipsius impedimenti impedit restitutionem in praesenti casu: Augetur haec dubitandi ratio ex c. inquisitio 44. de senect. excomm. ubi docetur, quod si coniux sciat pro certo impedimentum matrimonii inesse cum, & alium conjugem adesse, non debet reddere debitum, immo etiam ad id cogatur ab Ecclesia, excommunicationem patienter sustinere debet: Igitur & cum notorium est impedimentum, ille potest propria auctoritate uxorem dimittere. Augetur etiam haec difficultas ex c. de illa, infra hoc tit. ubi docetur, ob haereditatem in quam lapsus est maritus, posse uxorem illum propria auctoritate dimittere: Igitur & ob notoriam consanguinitatem in gradu irritanti, siquidem ob eam matrimonium quod vinculum dissolvitur, seu nullum fuisse declaratur; propter haereditatem vero, tantum quoad thorum. Tandem facit textus in c. sequenti, ubi coniugis petenti restitutionem conjugis, oblat exceptio notorii adulterii. Immo & in c. dicit Dominus §. 1. quod 11. assertur quod ubicunque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur; quod ad verbum libere, omnem superioris licentiam excludit, juxta textum, juxta Glossam, verbo Libere, in c. adulter. de sepulch. Igitur similiter ob notoriam consanguinitatem licet propria auctoritate dimittere uxorem, ut in celsus videtur.

Quia difficultate ita fusa non obstant, vera est praesens decisio, cujus rationem assignat Glossa hic, verbo Separari, & in fine de adult. ex coiqua divortium potius est: sed poena imponi non potest nisi per iudicem, cap. siue conjugum, §. in hoc, §. 3. quod 11. ergo propria auctoritate non potest con-

jux divortium facere. Glossam sequuntur Joannes Andreas, & Hollenstegge, speculum Cpnjag. §. 1. art. 1. non, 1. Verum haec ratio praesenti deculio non convenit; siquidem in ea non agitur de separatione ex causa adulterii, ut in d. q. ex hoc, sed ex causa consanguinitatis, in qua cum matrimonio validum non sit, sed tantum de facto contrahatur, separatio quae fit ab Ecclesia, non est poena, nec propter divortium, sed tantum declaratio nullitatis matrimonii, ut docet Accursius verbo Divortium in l. quod servum, §. de condit. causa data. Quare et ratione omnia Panormitanus in praesentis, non, 2. §. 8. illam assignat, scilicet quod plura dicuntur notoria, quae vere non sunt, c. consensu §. 14. de appellat. & non debet tantum factum tantum rescindi ex sola opinione conjugum credendum adesse impedimentum notorium, ubi vere non adest. Ceterum haec ratio sustineri non valet, quia etiam in hoc casu vere notorium esset impedimentum, nullo modo periret uxori maritum dimittere obsequio iudicio Ecclesiae, ex praesenti textu. Unde verior ratio est in specie huius textus, non posse maritum absque iudicio Ecclesiae uxorem dimittere, etiam si parentela sit notoria; quia nemo potest in sua causa ius sibi dicere, l. 1. Cum nemo in sua causa, si qui in tantum, C. unde vi. Quare si propria auctoritate maritus uxorem dimiserit, uxorem restitutionem petat, non obstante exceptione consanguinitatis, ante omnia redintegrandum est matrimonium, ex vulgari principio, *Spolium ante omnia est restituendum, de quo in c. in literis §. remanente de restitut. spol.*

Nec obstat difficultas supra adducta, nam verum est restitutionem conjugis spoliato denegari quando consanguinitatis exceptio in continentem probatur, ne cohabitare cogatur cum aperto incestus periculo: quod facilius procedit si consanguinitas sit notoria, ex d. c. evidentiis, cum similibus & sic licet ob notoriam consanguinitatem non possit coniux dimittere conjugem, quod principaliter in hoc textu deciditur, & probatur ratione proximè adducta, tamen si notoria sit consanguinitas, iusti coniugis petenti restitutionem alterius conjugis opponitur exceptio notoriae parentelae, & tunc impeditur restitutio. Nec contrarium docetur in hoc textu, nam in eja specie consanguinitas non erat notoria, quia tantum maritus alicubi, uxorem fuisse cognatam prioris uxoris defendit, quo casu si maritus Pontifex, non posset maritum uxorem dimittere, & aliam superinducere, etiam si affinitas illa esset notoria, & ita ante omnia virum esse restituendum uxori: non tamen negativè Alexander, quod si esset affinitas notoria, impediretur matrimonium. Nec obstat argumentum ipsius difficultatis, deductum ex d. c. inquisitio: cui respondendum est; quod quotiescumque impedimentum matrimonii est notorium, potest coniux immo tenetur, propria auctoritate absque iudicio Ecclesiae thori separationem facere, ut ita videtur peccat unde de inquisitio: docet Covarr. de 4. §. 6. §. 7. §. 2. At verò non potest facere separationem, quia in ea non datur ita proximè peccati periculum, sed expectandum est Ecclesiae iudicium: da qui separationem rectè accipit praesentem textum contrarium. hic, apparet. Nec obstat, textus in d. cap. de illa, hoc tit. Nam respondeo, eius decisionem specialiter procedere, quando alter ex conjugibus lapsus est in haereticum, quod casu licet non est Catholico propria auctoritate ab Ecclesia dimittendum, propter grave periculum, si Ecclesiae iudicium expectetur, quare ratio cessat in praesenti textu, ne considerat Abbas hic, notabili 11.

D. D. General. in Decretal. Tit. IV.

7.
DE NOTO-
RITATE
DIFFICULTAS
249

4.
CONCLU-
SIO RES-
PONDENS,
ET PRO-
NATURA.

5.
INTRODU-
CTIO
ASSERTIO.

6.
TRADI-
TIO
RATIO
CONCLUSIO.

8.
EXPO-
NITUR
CAP.
SIGNIFI-
CASTI;
MOCTIT.

Nec obstat textus in *c. sequenti*, pro cuius conciliatione cum hoc textu varia adduxerunt Cortalius lib. 2. *miscel. cap. 2.* Covarr. *de spons. 2. part. cap. 7. §. 5. num. 12.* Gilkenius in l. *edua*, num. 216. *C. de caendo*, plures quos referunt Sanchez lib. 10. *de matrim. dispur. 1. 2. a. num. 3.* Petrus Barb. in *rubric. solut. matrim. 2. part. num. 26.* Fachiueus lib. 8. *controvers. cap. 10. vers. Ad secundum*, Morla in *empor. sit. de legibus, quesi. 9. n. 52.* & communiter respondetur, textum in *c. sequenti*, procedere in separatione matrimonii propria auctoritate facta, ob adulterium publicum; quo casu licere affirmant communiter Doctores, licet adulterium ita sit notorium, ut nulla possit tergiversatione celari, propria auctoritate quoad cohabitationem ab adultera divertere; ideoque asserere Pontificem eo casu restitutionem non esse faciendam, cum ex confessione adulterantis notorietas adulterii daretur; quorum solutio firmari videtur ex *c. Agathosa 27. quesi. 1. c. dixit Dominus, 2. quesi. 1. c. ex parte 9. de sponsal.* in illis verbis: *Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere.* Ex quibus deducitur a contrario sensu, quod ubi adulterium est notorium, innocenti licet propria auctoritate divertere. Facit etiam pro hac solutione textus in *c. de benedicto 5. 32. quesi. 1.* ubi Pelagius Pontifex decidit, inarritum non esse cogendum recipere uxorem, quae ab ipso recessit, & adulterium commisit. Ergo quia ob notorium adulterium licet innocenti divertere. Quam doctrinam tueritur Innocentius in *c. inquisitioni 44. num. 1. de sentent. excommunic.* & ibi Hostiensis in *initio*, Joannes Andreas num. 3. *vers. Quid ergo*, Sylvester in *summa, verbo Divortium 9. quesi. 8.* Taberna verbo *Matrimonium*, Covarr. in 4. *2. part. cap. 7. §. 5. num. 12.* Henriquez lib. 11. *de matrim. cap. 17. num. 12.* Petrus de Ledefina *de matrim. quesi. 62. art. 3.* Fachiueus lib. 8. *controvers. 10.* Cortalius lib. 2. *miscel. cap. 2.* qui discriminis rationem, quare ob notorium impedimentum consanguinitatis non licet propria auctoritate dimittere uxorem, ob notorium verò adulterium liceat, ex eo reddunt, quia cum omnis res, per quamcumque causas nascitur, per eandem dissolvi debeat, *c. omnis 4. 27. q. 2. l. nihil 35. ff. de reg. jur.* & matrimonium auctoritate Ecclesiae sit celebratum, ejus auctoritate est dissolvendum, et si parentela sit notoria, at verò in casu adulterii, cum matrimonium non dissolvatur, sed tantum conjuges separantur quoad cohabitationem; ideo abque judicio Ecclesiae potest innocens fontem deserere, praecipue quia frangenti fidem fides non est servanda, *c. forma 18. 22. quesi. 5. cap. frustra 75. de reg. jur. lib. 6. l. cum proponas, C. de transact.* Unde cum adulter fidem frangat, quae semper inest in ipso matrimonio, *cap. omne 10. 27. quesi. 2.* ob adulterium notorium innocenti propria auctoritate licet à noceute divertere, ut docet Thomas Sanchez lib. 10. *de matrim. dispur. 1. 2. num. 38.* Sed haec solutio aperte refellitur, quia verius est, non posse maritum sine judicio Ecclesiae dimittere uxorem, etiam ob no-

torium adulterium, ut docuit Glossa in *cap. ex parte, verbo Manifesta, de spons. & in cap. 1. 32. quesi. 1.* quam approbavit D. Thomas in 4. *dist. 35. art. 3.* Covarr. *2. part. de matrim. cap. 7. §. 5. num. 12.* Pro qua sententia facit ea potissima ratio; nam divortium poena est adulterii, quae nisi per judicem imponi non potest, *c. cap. sine §. 6. in hac, 32. quesi. 2.* in causa autem propria nemo jus sibi dicit, *l. unic. C. ne quis in sua causa*; ergo maritus non potest propria auctoritate uxorem dimittere. Prosequitur Menochius *de recuper. rem. 1. n. 18.* Quia opinione retentà non obstat textus pro contraria sententia adducti; nam adverbium *libere*, quo utitur textus in *d. cap. dixit Dominus*, aliquando importat juris solemnitatem, nec eam excludit, *l. si quando, C. de infirmissio, cap. 1. de rescripte*, unde dum in eo textus, & in *d. cap. ex parte*, & humilibus, docetur, liberè, & licitè uxorem adulteram dimitti a marito, id accipiendum est judicio Ecclesiae, post judicis sententiam. Nec obstat textus in *d. cap. Agathosa*; quia favore religionis receptum est, ut liceat innocenti dimissa adultera religionem ingredi; non tamen inde inferretur, extra eam causam licere adulteram propria auctoritate deserere.

Quare omiſſa praedicta solutione, discrimen constituendum est cum Joanne Andrea, & Cujac. in *presenti*, Sanchez ubi *supra*, inter exceptiones notoriae consanguinitatis, seu adulterii, quae erant notae tempore quo conjux deseruit conjugem; & inter exceptionem notorii adulterii post desertionem, seu divortium commissi; nam exceptio, quae jam competeat tempore spoli, conjugis restitutionem non impedit, quo casu procedit praefens textus. Contrarium verò observatur in exceptione notorii adulterii post spoliū admisi, quo casu exaudiendus est textus in *c. sequenti*. Discriminis ratio ex eo provenit, nam conjux, qui publicum adulterium commisit post spoliū, videtur renunciare juri, quod habebat repetendi conjugem; siquidem ipso improbo facto fatetur se indignum maritalis cohabitationis, quae etiam ex lege divina eo casu dissoluitur, *cap. 19. Mathi*; cum autem adulterium ante spoliū, seu desertionem admissum est, restitutio ante omnia est facienda, quia ut *supra* probavi, non licet conjugi innocenti propria auctoritate adulterum deserere. Nec obstat si dicas, quod in *cap. sequenti*, non potest praefumit renunciatio juris repetendi conjugem, cum mulier instanter peteret viri restitutionem; & ita non videtur renunciasse actioni, quam instanter intendit. Nam respondeo, quod licet in ea specie uxor virum in judicio verbis peteret; attamen facto ipso, hoc est commissio adulterio, eadem restitutione se indignam reddit, & aliud verbis, aliud facto testatur; unde etiam virum repetens, creditur privilegio restitutionis renunciare, quia cum verba contraria sunt factis, plus factis voluntariis, & permanentibus, quam verbis voluntatem declaramus, *cap. cum M. de constit.*

9.
TRA-
DITUR
VERA
INTER-
PRETA-
TIO.

CAP V T IV.

* Idem.

Significasti nobis, quod quidam miles in provincia tua, uxore sua sine iudicio Ecclesiae dimissa, pro eo quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commississe; vinculo propter hoc fuit excommunicationis adstrictus.

Verum

Verum mulier ipsa non continuit, sed sobolem de alio viro suscepti: nec minus postulat suo viro restitui, asserens se ab ipso injustè dimissam, & eundem virum adulterandi materiam sibi b dedisse. Vnde quia nos consulere voluisti, utrum mulier ipsa debeat viro restitui, & vir ad ejus receptionem compelli: fraternitati tuæ præsentibus litteris respondemus, quod si manifestum est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi c non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium d commisisse.

NOTÆ.

I. a [Dem.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 4. post Concil. verò Later. p. 6. cap. 14. habetur Crescens Episcopo; sed rectè emendatur in margine, Trecenti, de qua diocesi cegi in cap. 6. de consensu. & eam inscriptionem retinendam esse notavit Antonius Augult. in notis ad hunc sextum.

a. b [Dedisse.] Quod si verum esset, maritus non audiretur: sed hoc non procedit, cum causa remota est, ut in capite præfenti fuerat, quæ marito obijci non potest, cap. ex litteris, hoc tit. Nec potest dici, commissum fuisse adulterium culpæ mariti, cum causa minimè fuerit ad id ordinata, l. nomine 38. ff. de statuliber. l. si quis 45. ff. de obl. & act. docent Cumanus consil. 173. num. 4. Decius, & alii relati à Lara in l. si quis à liberis, §. si quis, num. 210. ff. de liber. agnosce. Menochius lib. 1. consil. 31. num. 3. qui etiam resolvit, non excusari mulierem ab adulterio, si dicat propter famem illud perpetrasse, argumento legis palam, ff. de ritu nupt. cti contrarium teneant Covarr. in 4. 2. part. cap. 7. §. 5. n. 2. Palacios in rubric. de donat. §. 20. num. 4.

c [Cogi non debet.] Sed cum spoliatus ante omnia sit restituendus, cap. fin. de ordin. cognit. cap. litteras, cap. conquirentes, de restit. spol. quomodo in præfenti specie petenti restitutionem obstat exceptio, quæ respicit iudicium proprietatis? Cui difficultati communiter respondetur, in præfenti casu restitutionem impediri, quia uxori opposita fuit à viro exceptio notorii adulterii, quæ essentialis, & naturæ matrimonii repugnat, cap. quemadmodum, de iurejur. probavi in cap. fin. de condit. ap. posit. de qua exceptione constitit per partis confessionem, cum ipsa uxor confessa fuisset adulterium perpetrasse, marito præbente causam, ut ex littera constat; ex qua confessione notorium iudiciale resultat, cap. cum olim, de V. S. & ita denegatur restitutio in præfenti, ex regula quæ habet, quod spoliato petenti restitutionem obstat notorius proprietatis defectus, ut in cap. ad decimas, de restit. spol. lib. 6. cap. constitutus, c. quoniam, de filiis presby. Ita docuerunt Covarr. 2. part. de matrim. cap. 7. §. 5. n. 11. Menochius remedi. 1. recu per. num. 220. sed veram huius textus interpretationem adduxi proximo commentario.

d [Commississe.] Consonat textus in cap. fin. de adult. ubi hanc partem exponemus.

CAP V T V.

Clemens III.

EX litteris tuis accepimus, quod lator præsentium Vv. nomine olim de tua diocessi quandam duxit, videlicet Luciam in uxorem, qui maligno spiritu instigante paucis temporibus fuerunt concordēs. Proponēbat etiam idem Vv. quod illam per violentiam sibi illaram, etiam metu mediante duxisset. Tu verò unā cum Capitulo tuo cum tam minis, quā admonitionibus inter eos sæpe pacem reformare studeres, & eos temerè segregatos pariter reconciliari coegisses, tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in iure convenit. Post longas verò inducias, & admonitiones diligenter factas, ut ab huiusmodi litigatione cessarent, cum ad hoc ulterius flecti non possent, & vir etiam eam de crimine iterum fornicationis expressius appellaret, ipsa nescimus quo ducta spiritu, cepit publicè confiteri, quod cum vir ei negaret in debitis, & necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum. Cumque diligentius à te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus, vel iniquum consilium illud tam turpe contra se proponeret, ipsa eadem manifestius asserbat. Sanè convocato b Capitulo tuo, & aliis viris discretis, cum ex eorum consilio utrique privatim continentiam firmiter injungeris observandam, ita quod castè viverent invicem segregati; & ex relatione quorundam perceptoris, quod aliam memoratus Vv. intenderet ducere in uxorem, licet ipsum ne hoc facere aliquatenus attentaret, monueris diligenter, ipse nihilominus extra civitatem furim cum alia sponsalia, & nuptias temerè celebravit. Verum cum factum inquirere laborares, ut secundum illud procederes, supradictus Vv. rei seriem, propter factum fuerat, explicans, & exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Vnde f. t. per A. l. m. quat. si res ita processit, prætaxatum virum ap. rem. ad legitimam uxorem per excommunicationis sententiam redire compellas, & injunctā ei pœnitentiā de commisso adulterio cum secunda, maritali affectione ab ipso facias petrafractari.

NOTÆ.

1. ^a **C**lemens III.] Ita legitur in secunda collectione, *sub tit. de elatione de spons. c. 3.* nullibi tamen exprimitur cui referat Pontifex.
2. ^b *Capitulo suo, & aliis viris discretis.*] Quia in his negotiis arduis Episcopus cum consilio Canonicorum, immo & Clericorum, sententiam profert debet, ut probavi *suprà in cap. porro, verbo Iudicio Ecclesie.*

COMMENTARIUM.

3. **E**rtum est, propter adulterium matrimonium dissolvi quoad thorum, & cohabitationem, *cap. significasti, cap. gaudemus, hoc tit. cap. ex parte, de spons. c. tua, de procurat. c. si vir, cap. intelleximus, cap. fin. de adulteris;* quod etiam in adulterio à viro perpetrato procedit, *c. idololatria 5. 28. quest. 1. c. si quis uxorem 1. 32. quest. 1. c. precepit 32. quest. 5. c. fin. ead. q. c. Apostolus 3. 32. quest. 7.* probant Bellarminus lib. 1. de *matrim. c. 14. §. sumi autem*, Didacus Perez in l. 2. tit. 15. lib. 8. Barbosa in *rubric. solut. matrim. 2. part. num. 3.* Macedo lib. 4. de *clavibus Petri, de matrim. lib. 4. cap. 6.* Valenzuel. *consil. 144. per totum*. Ratio est, nam conjux cum per adulterium frangat bonum fidei, *c. omne, 27. q. 2. c. 1. 32. q. 6.* recte potest innocens illum dimittere, nam frangenti fidem fides frangatur eidem, *l. si infirma 27. ff. de ineffic. testam. l. cum proponas, C. de passis. c. pervenit 3. de jurejur. c. si infidelis 28. q. 2. l. si convenerit, ff. pro socio*. D. Thomas in 4. *diff. 35. quest. 1. art. 1. & Sotus ead. q. art. 1.* non tamen quoad vinculum dissolvi eo casu matrimonium, late probavi in *cap. 6. Concil. Illiber.* ubi exposui difficilem locum D. Marthæ: et si noviter contrarium defendat, caute semper legendus Amicus de *jure connub. cap. 5. sect. 7.* Sunt tamen aliqui casus, in quibus propter adulterium, nec quoad thorum divortium fieri potest. Primus est, si uxor vim passa sit, cum resiste-

re non posset sine gravi periculo mortis, aut infamiz, *l. vim passam, C. ad leg. Jul. de adul. quo modo intelligatur textus in c. revera, cap. ita tamen 32. quest. 5.* Secundus est, si ambo conjuges adulterium commiserint, *c. significasti, hoc tit.* Tercius, si vit patiarur uxorem adulterati, *c. discretionem, de eo qui cognovit sanguineam, l. viro, l. cum mulier ff. solut. matrim.* ubi eam rationem assignat Saevola: *Cur improbat maritus mores, quos ipse ante corrupit, vel postea probavit.* Quartus, si post adulterium uxor reconciliata est marito suo sponte, & certiorato de adulterio, *c. si quis, cap. de benedicto, cap. quod autem, 32. quest. 1.* Quintus casus est, si uxor per ignorantiam cum alio viro concubaverit, credens se à marito suo cognosci, *cap. in lectum 34. quest. 1. vel* putans maritum absentem mortuum esse, cum alio matrimonium contrahat, *c. cum per bellicam, 34. quest. 1.* Tandem si post divortium innocens adulterium commiserit, redintegrat matrimonium, ex præsentis textu: & non solum hæc redintegratio fit judicis officio, ut malè existimavit Glossa in *c. apostolos, 32. quest. 7.* verum etiam actione ad id uxori competente, ut docent Butrius in *presenti, m. 13.* Covarr. in 4. *p. c. 7. §. 6. m. 5.* Gregorius Lopez in l. 8. tit. 1. *part. 4.* Ratio est, quia quamvis post divortium factum ex causa adulterii cohabitatio quoad mutua servitia separata sit, *cap. dixit Dominus, 32. quest. 1.* non tamen est sublata quoad bonum fidei, cum hoc semper duret, cum duret matrimonii vinculum: ac per consequens negatio non potest, maritum per subsequens adulterium uxori injuriam irrogasse, ob quam illi competit actio ad redintegrandum matrimonium. Nec obstat textus in *c. factum, de reg. jur. lib. 6. juncta lege necnon, ff. de iisner.* Nam principium illius textus procedit quotiens nulla adest iusta causa ad retractandam divortii sententiam, secus verò si legitima causa interveniat, quia tunc potest sententia divortii retractari, *c. 2. de purg. vulgari, l. admonendi, ff. de jurejur. l. 1. C. de re judic.*

CAPUT VI.

Urbanus III. Florentino Episcopo.

DE illa verò, quæ viro labente in hæresim, ipsius consortium declinavit, utrum revertente illo ad catholicam unitatem, ad redintegrandum matrimonium sit cogenda: videtur nobis, quod si mulier ab eo, cā dumtaxat intentione discessit, sit lapsus in hæresim tadio pariter, & confusione affectus, se ab errore suo converteret, ei cum reversus fuerit, reddenda est, quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesiæ ab eo sine spe matrimonii redintegrandi recessit, ad recipiendum illum nullatenus dicimus compellendam.

NOTÆ.

1. ^a **U**rbanus III.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* ubi additur *Pars capituli litteras, ut cognoscatur, in præsentis referri partem textus in cap. 3. de conjug. leprosis.* cujus tertia pars extat in *cap. de uxore, de sepulchris.*

COMMENTARIUM.

2. **I**nter catholicum & hæreticum non licet contrahi matrimonium, *c. cave 9. 28. quest. 1. Synodus Laodic. can. 31. ibi: Non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere.* Agathense *cap. 67. Carthage. can. 11. Synodus 6. in Trullo can. 53.*

Concil. Chalcedon. *can. 13.* Solorzanas *tom. 1. de jure Indiar. lib. 3. cap. 5. num. 17.* Suarez *contra Reg. Angliæ, lib. 3. c. 4. num. 9.* Traulmiera de *polyg. q. 17. Ataujo disp. 114. §. 6. morali, per totam.* Serarius in *opus. de matrim. cathol. cum hæret. cap. 10.* Sanchez lib. 7. de *matrim. disp. 72.* Basilus in *append. ad lib. de matrim. cap. 1.* Gutierrez *cod. tract. cap. 104.* probavi late in *can. 16. Concil. Illiber.* Et si postquam orthodoxi matrimonium celebraverint, alter eorum in hæresim probatur, matrimonium dissolvitur, *cap. non solum, cap. idololatria, 28. quest. 1. cap. fin. de convers. conjug.* probavi *suprà in cap. 2. ut contingit in adulterio corporali, cui finitimum est spirituale, quod proprie in hæresi consideratur, cum sit commixtioni animorum contraria, bonoque*

que prolis, quod in ea educatione filiorum ad verum Deum cultum consistit, obvians : quare cum ex jure naturali & divino , quo proprio periculo consulere hæreticum vitando præcipitur, conjugii fidei facultas divortii temporalis videatur concessa, usquedum hæreticus resipiscat, Ecclesia in pœnam hæresis permittit fidei in perpetuum dissolvere quoad thorum conjugium. Unde dubitatur, an si propter hæresim unus conjugis alter discesserit propriâ auctoritate, quod facere potest, ut probavi suprà in cap. porro, vel judicio Ecclesiæ; si postea resipiscat hæreticus, Ecclesiæque reconcilietur, utrum innocens teneatur eum recipere, redintegrandumque sit matrimonium? Et Urbanus III. in præsent. Cælestinus in cap. 1. de convers. infidel. censuerunt, judicio Ecclesiæ matrimonium ob hæresim separatam, non esse redintegrandum; secus verò si propriâ auctoritate conjux discesserit, qui teneatur recipere reconciliatum. Innocentius III. in cap. sequenti, decisâ quæstione, quando liceat conjugii Catholico ad secundas nuptias transire, alio in infidelitate relicto, aut renuente cohabitare sine contumelia Creatoris, in calce textus ait: *Per hanc etiam responsionem illa solvitur quæstio, quâ quæritur, utrum ad eum, qui vel ab hæresi, vel infidelitate reverteritur, is qui permanens in fide, redire cogatur.* Sed ego clariorem sententiam optabam, cum tantum Pontifex egisset de divortio quoad vinculum, non verò quoad thorum. Gregorius IX. in cap. fin. de convers. conjug. expressè docet, licere conjugi innocenti in religio hæretico, etiam post reconciliationem invitum ingredi. Pro quorum juriū conciliatione varia adduxerunt Abulensis in c. 19.

Matthai, q. 70. Castro de iusta heretic. punit. lib. 2. c. 7. columna 3. Covarr. in 4. 2. p. c. 7. §. 5. m. 5. Datt's ad 28. q. 1. Barbosa in rubric. solut. matrim. p. 2. n. 211. & 22. Hurtado de resid. tom. 2. resol. 5. per totum. Gutierrez lib. 2. canonic. quæst. 17. num. 37. ex quorum sententia dicendum est, conjugii innocenti propriâ auctoritate discedenti licere ad religionem transire, ob specialem religionis favorem, d. cap. fin. de convers. conjug. Si autem velit in sæculo remanere, etiam conjugem reconciliatum, non est audiendus, immò tenetur recipere reconciliatum, cum divortium hoc non sit perpetuum, ut in casu adulterii carnalis; sed temporale, donec revertatur hæreticus ad fidem, quam negavit. Sed si auctoritate Ecclesiæ divortium factum est ob hæresim alterius ex conjugibus, etiam post ejus reconciliationem non tenetur innocens illum accipere, ut late probant Hurtado suprà, subresol. 2. alter Hurtado de fide, diffinit. 76. scilicet 6. subscilicet 5. num. 101. quia Ecclesia in pœnam tam immanis delicti potuit divortium perpetuum statuere, ut ipse probat. Quo modo accipiendus est Urbanus in præsent. & Alfonso noster in l. 1. tit. 10. part. 4. Et licet regulariter divortium fiat ob hæresim, non assignatâ pœnâ perpetui divortii, verius est tene-ri innocentem recipere reconciliatum, ut docent Glos. finalis in cap. quanto, hoc tit. & in cap. fin. de convers. conjug. Julius Clarus verbo Hæresis, num. 5. Sotus in 4. distinct. 39. quæst. unic. & ex D. Thoma, & aliis Bellarmin lib. 1. de matrim. c. 14. Christinus tomo 1. decis. 330. Matienzo in princ. cit. 10. lib. 5. recapit. cti contrarium teneat Simachus de Catholice. tit. 40. num. 16. Thomas Delbene p. 1. de officio Inquisit. dubitat. 153. scilicet 5.

CAPUT VII.

* Idem Ferrariensi Episcopo.

Quantò magis novimus te in canonico jure peritum, tantò f. t. ampliùs in Domino commendamus, quòd in dubiis quæstionum articulis ad Ap. Sed. recurris, quæ disponente Domino, cunctorum fidelium mater est, & magistra, ut opinio, quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per Sed. Apost. vel probeatur. Sanè tua nobis fraternitas suis litteris estimavit, quòd altero conjugum ad hæresim transcunte, qui relinquitur, ad secunda vota transire desiderat, & filios procreare; quòd utrum possit fieri de jure, per easdem litteras nos duxisti consulendos. Nos igitur consultationis tue de fratrum nostrorum consilio respondentes, distinguimus, licet b quidam prædecessores nostri sensisse aliter videantur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam c convertatur; vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decadat in Gentilitatis errorem: si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel saltem sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad d mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit, & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi: & canonem etiam, in quo dicitur, quòd contumelia Creatoris solvit ius matrimonii circa eum, qui relinquitur. Si verò alter fidelium conjugum, vel labatur in hæresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quòd in hoc casu is, qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias e convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia Creatoris; nam etsi matrimonium sit verum quòd inter infideles existat, non est tamen ratum: inter fideles autem verum quidem, & ratum existit; quia sacramentum fidei, quòd semel admissum nunquam amittitur, ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat, quòd à quibusdam forsan obijciatur, quòd fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa privari, cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obviatur, qui in odium conjugum, vel

quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, ubi ab ipsa pubentibus conjugibus resiliunt. Per hanc ipsam responsionem illa dissolvitur quæstio, quâ quæritur, utrum ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate revertitur, is qui permanfit in fide, redire cogatur. Datum Laterani Kal. Maii.

N O T Æ.

1. a **Ferrariensi.**] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in epistolis Innocentii editis à Sirleto, *fol. 303.* ex quo regestro ita restituo litteram hujus textus. De Ferrariensi dicere egi in *cap. 9. de consuet.*
2. b **Quidam prædecessorum.**] In hac sexta collectione legitur, *prædecessor noster.* & Glossa exponit Cælestinum III. in *cap. 1. de convers. infidel.* prout extat textus ille in secunda collectione. Cujac. in præfenti interpretatur Urbanum III. in *cap. de illa, hoc tit.* Sed utraque sententia admitti potest, juxta præsentem litteram: non autem Cælestinus, & Urbanus ex Cathedra diffiniendo asseruerunt, catholicum ob hæresim conjugis non teneri cum eo cohabitare, immò cum alio nuptias celebrare posse; sed tantum ut DD. privati id asseruerunt, ut constat ex illis verbis Cælestini: *Non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat.* Et Urbani in *d. cap. de illa,* ibi: *Discimus compellendum.* Unde cum tanquam Doctores privati id docuerint tempore, quo non erat

ab Ecclesia diffinitum, propter hæresim non fieri divortium quoad vinculum, non potest dici eos errasse, ut nimis audent dicit Castro *lib. 1. contra hæreses, cap. 4.* & ita Innocentius ab eorum recessit sententia in præfenti, & diffinitum fuit per Trident. *sess. 24. de matrim. can. 5.* docuerunt, & ita contrarias has sententias Cælestini, Urbani, & Innocentii exposuerunt Canus *lib. 6. de loc. cap. 8. ad 3.* Bellarminus *lib. 4. de Romano Pontif. cap. 13.* Suarez de *leg. lib. 4. cap. 14. num. 11.* Cæsar de *Eccles. hierarch. dispus. 11. §. 4. num. 11.* Fragoso de *regimine christ. reipub. 2. part. lib. 1. §. 3. num. 26.* Barb. in *præfenti,* Franciscus Valens in *concord. 2. part. sect. 4. fol. 136.* Ant. Perez in *penultim. fid. volum. 4. de Pontif. cap. 3. num. 81.* Macedo de *clav. Petri, lib. 4. de matrim. cap. 2.*

c **Convertatur.**] Quem casum exposui in *canon. 10. Concil. Illiber.* & explicat late Balboa in *cap. gaudemus, hoc tit. 2. part. per tot.*

d **Mortale peccatum.**] Juxta tradita *suprà, in c. 2.*

e **Convolvere.**] Quia per hæresim non dissolvitur matrimonium quoad vinculum, *cap. de illa, hoc tit. ubi probavi.*

C A P V T VIII.

Idem a *Tiberiad. Episcopo.*

Gaudemus in Domino, & in potentia virtutis ipsius: & Patri luminum, à quo est Gomme datum optimum, & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones, quòd sicut nobis tuis litteris intimasti, diebus illis novissimis, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, ut ad Christianam fidem venirent, multorum paganorum cordibus inspiravit; & quoniam uxores acceperant *b* in secundo, vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas, utrum sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum sacramentum conjugii apud fideles *c* & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hac consentit habitare cum eo, non illam dimittat:* & in præmissis gradibus à paganis quoad eos licitè sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur; quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de iis qui foris sunt judicare? in favorem præsertim Christianæ Religionis, & fidei, à cujus perceptione per uxores se deserui timentes, viri possent facillè revocari; fideles hujusmodi matrimonialiter copulari liberè possunt, & licitè remanere conjuncti, cum per sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, sed citissima dimittantur. Et quoniam pagani circa plures fœminas insimul affectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur. Quia *d* verò tam Patriarchæ, quàm alii viri justì, ante legem pariter, & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur, nec contrarium apparet in Evangelio, vel lege præceptum, neque pagani subjiciuntur canonicis institutis post inventis, quemadmodum est præmissum, videtur quod & nunc juxta reum suum licitè contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unde sacri baptismatis non dissolvit; & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi pagani conversi conjugiorum pluralitate gaudebunt. Verùm absolum hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa, & scriptura divina testetur, quod *propter hoc relinquit homo patrem & matrem, & adhæret uxori suæ, & erunt duo in carne una:* non dixit tres, vel plures, sed *duo:* nec dixit, *adhærebit uxoris,* sed *uxori.* Vnde Lamech, qui plures legitur habuisse uxores, reprehenditur in scripturis, eo quòd peccamus reprobendam bigamiæ speciem introduxit. Licet autem de his non quæsis, volentes

lentes tamen tam te, quàm alios super his etiam reddere certiores, eo quòd veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione qualibet proteſtamur, quod nulli unquam licuerit inſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divinà revelatione conceſſum: qui mos quandoque interdum etiam fas cenſetur, per quem ſicut e Iacob à mendacio, Iſrahélite à furto, Samſon ab homicidio; ſic & illi ab adulterio excuſantur. Sanè hæc iuridica ſententia probatur etiam teſtimonio Veritatis in Evangelio teſtantis, quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob cauſam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo uxore dimiſſa, duci & alia de jure non poteſt; fortiùs etiam ipſa retentà: per quod evidentè appareat, pluralitatem in utroque ſexu, cùm non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandam. Qui verò ſecundùm ritum ſuum legitimam repudiavit uxorem, cùm tale repudium veritas in Evangelio reproba-verit, nunquam eà vivente licitè poterit aliam, etiam ad fidem Chriſti converſus habere, niſi poſt converſionem ipſius illa renuat habitare cum ipſo; aut etiam ſi conſentiat, non tamen abſque contumelia Creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo caſu, reſtitutionem petenti, quamvis de juſta ſpoliatione conſtaret, reſtitutio negaretur; quia ſecundùm Apoſtolum, frater, aut ſoror non eſt in hujusmodi ſubjectus ſervituti. Quod ſi converſum ad fidem & illa converſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellitur. Et quamvis ſecundùm Evangelicam veritatem, qui duxerit dimiſſam, mœchatur; non tamen dimiſſor poterit obijcere fornicationem dimiſſæ, pro eo quod nupſerit alii poſt repudium, niſi aliàs fuerit fornicata.

NOTÆ.

1. a **T**iberiaden.] Ita etiam legitur in tertiâ collectione, ſub hoc tit. cap. 2. ex qua textum hunc reſtitui, & in cap. gaudemus, qui filii ſunt legitimi, ubi extat alia pars, ut ibi notavi.
2. b **Secundo.**] Non idem decrevit de primo tranſverſali gradu Innocentius, quia conſultus de eo non fuerat; non quia gradus ille à jure naturali ſit prohibitus, ut jam notavi in cap. 5. de conſanguin. & affin. & docet Diana p. 8. traſt. 1. reſol. 68.
3. c **Fideles, & infideles.**] Diverſimodè tamen; nam apud fideles eſt ſacramentum, apud infide-

les eſt matrimonium tantùm ratum, ut expoſui in cap. de infidelibus, de conſanguin. & affin. ubi hujus partis commentarium dedi.

d **Quia verò.**] Hanc ſecundam partem de polygamia, & polyvitia tractavi in cap. 3. de ſponſa duorum.

e **Iacob à mendacio.**] Explicat Arnſeus 2 p. reſol. cap. 2. ſect. 8. num. 20.

f **Quia verò ſecundùm.**] Hanc textus partem expoſui in cap. 1. hoc tit. & perdoctam relationem ad hunc textum ſcripſit Balboa, pluraque de conjugiiſ infidelium congeſſit Fragolo de regim. Chriſt. Reipub. p. 3. diſput. 22. per tot.

C A P V T F I N A L E.

Idem a *Livon. Episcopo, & eis, qui cum ipſo ſunt fratribus.*

Deus qui Eccleſiam ſuam, &c. Et infra: Quia verò in matrimoniis contrahendis diſpar eſt ritus Livon. de novo ad fidem catholicam converſorum à noſtro, cùm in conſanguinitate, vel affinitate diſtinctionem canonicam non attendant, & relictas fratrum indiſtinctè ſibi conſueverint copulare; ne propter hoc à bono propoſito retrahantur, cùm nec quidam eorum voluerint credere, niſi relictas fratrum eos b patermini retinere; nec vos eos niſi tales dimitterent, recipere volueritis ad baptiſma, propter novitatem, vel infirmitatem generis eiſdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur; ſi tamen fratribus decedentibus ſine prole, ut ſemen deſuncti, juxta e legem Moſaicam ſuſcitarent, cum talibus contraxerunt, ne tales ſibi de cætero poſtquàm ad fidem venerint, copulentur, prohibentes, ſanctæ mem. Beati d Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri veſtigiiſ adhærentes, ne populus Livon à bono, quod cepit, aſteriora metuendo recedat, ut in e quarta, & ulterius generatione matrimonium contrahant, donec in fide plenius ſolidentur, cum eiſ auctoritate Ap. diſpenſamus, non eà intentione concedentes hoc ipſis, ut poſtquàm firmâ radice in fide fuerint ſolidati, talibus conjungantur; nam ſecundùm f Apoſtoli verbum dicentis: *Lac dedi vobis potum, non eſcam; illis modò, non poſteris temporibus tenenda conceſſimus, ne quod abſit, exuratur bonum, quod adhuc infirmâ eſt radice plantatum; ſed firmetur potiùs, & uſque ad perfectionem fideliter conſervetur.* Cùm autem ſacramentum conjugii g apud fideles, & infideles exiſtat, quemadmodum Apoſtolus proteſtatur: *Si quis iniquus, frater infidelem habuit uxorem, & hæc conſenſit habitare cum eo, non illam dimittat:* & à paganis, qui conſtitutionibus canonicis non ardeantur (quid enim ad nos, ſecundùm eundem Apoſtolum, de iis qui foris ſunt iudicare;) in ſecundo, & tertio gradu quoad eos ſicite contrahatur, in favorem Chriſtianæ Religionis, & fidei, à cuius perceptione

ceptione per uxores se deferri timentes, viri possunt facillè revocari, fideles in hoc gradu in infidelitate sibi matrimonialiter copulari liberè possunt, & facillè remanere conjuncti, cum per sacramentum baptismi non dissolvantur conjugia, sed crimina dimittantur.

NOTÆ.

1. **a** [Forn.] Ita etiam legitur in tertia collectio-
ne, *sub hoc tit. cap. fin. & in cap. Deu. de
vita & honest. clerie.* ubi exstat prior pars hujus De-
cretalis, & in cap. *Deu. de punit. & remiss.* ubi
exstat posterior pars. Cum enim Livonienses sem-
poribus Urbani ad fidem catholicam, abepi-
scopo Paganismo converti cepissent operâ & præ-
dicatione Sancti Meynardi Canonici Siegbur-
gensis, necnon Beroldi Abbatis Lubecensis, ut
refertur Arnoldus lib. 7. cap. 8. & 9. Baronius
anno 1180. Marique tom. 4. annal. Cisterc. an-
no 1120. cap. 1. Cujus, in d. cap. *Deu. de vita &
honest. clerie.* cujus conversionis mentio fit in cap.
dilecti, de purgat. vulgar. consultus fuit Inno-
centius variis in dubiis in ea regione emergen-
tibus ratione novæ prædicationis, propter veter-
nos Livonicumque mores. Quibus respondit In-
nocentius in præfenti Decretali, & in d. c. *Deu.*

2. **b** *Patermini retinere.* Quas autè in ipsa in-
fidelitate acceperant; unde non sunt audiendi Pa-
riusius consil. 68. lib. 4. num. 275. & alii, quos refert
Barbosa in præfenti, dum præsentem textum accipi-
unt de matrimoniis contractis à Livoniensibus
post baptismum, quo tempore cum juxta sa-
cro canones illa celebrata deberent, idè indi-
gebant præfenti Innocentii III. dispensatione, ut
cum uxoribus relictis à fratribus defunctis, & à
fidei doctrinæ cohibitate possent: nam hæc sententia
apertè refellitur ex verbis relictis, & ex illis, *ma-
trimoniis contractis*, ubi expresse agitur de matri-
monio celebratis in ipsa infidelitate; & expresse
ex illis, *ne tales sibi de cætero postquam ad fi-
dem venerint, copulentur.* Gregorius enim in fa-
vorem Livonicorum triplicem dispensationem
concedit in hoc textu, Prima, ut qui in ipsa in-
fidelitate cum relictis fratribus ad suscitandum eo-
rum semen nuptias contraxerant, post baptismum
eas uxores retineant. Secunda, ut etiam post bap-
tismum possint in quarto gradu copulari. Tertia,
ut qui in infidelitate in secundo, seu tertio gra-
du conjuncti erant, etiam post baptismum eas-
dem uxores retineant.

3. **c** *Juxta legem Mosaicam.* Relatum cap. 25.
Deuterom. ubi viro, qui semen fratris suscitare
tenebatur, defunctæ uxorem coram iudicibus illi et-
iam invito calcem solvebat, & in ejus faciem con-
spuebat, eam isoteus ei notum, ut ipsius domus,
discalceat domus vocaretur: cujus ritus memi-
nerat Josephus lib. 4. antiquit. cap. fin. D. Cy-
prianus lib. 2. adversus Judæos, cap. 18. in illis ver-
bis: *Erant enim in lege, ne quisquis nuptias recusa-
ret, calcamentum deponeret; calcaretur verò ille,
qui sponsas fuerint esset.* Illustrat Seldenus ad le-
ges Hebræorum, cap. 14. Et tationem hujus disces-
tionis doctè assignat Ramirez de Prado in
Peneconarcho, cap. 26. quæ lex cætemonialis erat,
& mysticium continebat, nempe ut in nomine
primogeniti conservaretur familia, & primo-
genitura Christi nonquam interitura significa-
retur. D. August. in Levit. c. 61. & contine-
bat exceptionem, & dispensationem præcepti
de non revelanda turpitudine uxoris fratris, re-
latum cap. 18. Levit. vers. 26. Non tamen in præ-
fenti Gregorius permittit Livoniensibus nuptias

jam contractis cum relictis fratrum uti, juxta le-
gem Moysis, quia lex illa possit hodie suscitari,
cum esset cætemonialis, & per consequens post
mortem Christi mortificata, juxta traditam in cap.
translat. de censu. sed tantum ad vitandum scan-
dalum, & ne illi populi retraherentur à susceptio-
ne fidei; quia matrimonium juxta consuetudines
suas contractis non inebantur uti.

d *B. Gregorii.* Magni videlicet, qui consultus
ab Augustino Angliæ Apostolo, de Angliis, qui
per ignorantiam nuptias illicitas contraxerant,
responsio 7. scribit: *Vi in gradu prohibito conjuncti
non separantur, nisi communiione Ecclesiæ ideo pri-
vetur.* Quod responsum cum aliis ipsius Grego-
rii extat lib. 12. epist. 31. & repetitur ab Egberto
Eboracensi Archiepiscopo, cap. 23 t.

e *Quarta.* Qui gradus etiam post Concil. La-
teran. celebratum temporibus Innocentii III.
relictis fuit juxta veterem prohibitionem, cap.
non debet, de consanguin. & affi.

f *Apostoli.* Ad Corinthios cap. 3.

g *Apud fideles, & infideles.* Diverso tamen
modo, ut probavi in cap. de infidelibus, de con-
sanguin. & affi. ubi hanc textus partem illus-
travi.

NOTÆ.

EX hoc textu communiter talis deducitur as-
sertio: *Matrimonium celebratum cum relictis*
fratris defuncti nullum est, nisi per Ecclesiam dis-
pensetur, ne ita conjuncti in tali matrimonio persi-
stant. Priorem partem assertionis probant textus
in can. 61. Concil. Nîmber. ibi: *Si quis post obitum*
uxoris sue fuerit ejus duxerit, & ipsa fuerit fidelis,
quinguenis à communione placuit abstinere: nisi
forte dari pacem volueris necessitas cogentis infirmi-
tatis. Alibi mod. can. 30. *Non licet duci sorores, si*
una mortua fuerit, alteram in conjugium accipere.
Concil. Neocastr. can. 2. *Mulier si duobus nup-*
serit fratribus, abstinere usque in diem mortis: sed
propter humanitatem in extremis suis, Sacramentis
reconciliari oportet; ita tamen, ut si forte sanata
recuperaverit, matrimonium soluto, ad penitentiam
admittatur. Concil. Agathense sub Symmacho
can. 61. Epauense sub Symmacho can. 30. Mo-
guntio. 1. c. 56. *Si quis uxorem viduam duxerit, &*
postea cum filia sua fornicatus, seu duobus nup-
serit fororibus; aut si quæ duobus fratribus nupserit,
seu cum patre, & filio, tales copulationes anathema-
tizari, & disjungi precipimus, nec unquam amplius
conjugio copulari, sed magna districtione feriri.
Autel. 1. can. 20. *Nec superstes frater thorum de-*
functi fratris ascendat, nec se quisquam amica
uxoris forori audeat sociare: quod si fecerint, distri-
ctione ecclesiastica feriantur. Patiensense 1. can. 4.
Gregorius II. in Concilio Romano 1. can. 5. *Si*
quis fratris uxorem duxerit in conjugium, anathema
sit. Zacharias Papa epist. 7. ad Pipinum, cap. 22.
Egbertus Eboracensis Archiepiscopus in excep-
tis, can. 128. ibi: *Superstes frater thorum defuncti*
fratris non ascendat, Dominus dicitur: Erunt duo in
carne una: ergo uxor fratris tui foror tua est. Basi-
lius Cæsar. epist. 157. Concil. Roman. sub Za-
charia anno Christi 743. celebratum, can. 6. Pa-
tiensense 3. sub Joanne II. can. 4. qui anism de-
dit Clotarius Rex Francorum, qui matrimonium
contra

CONCILI-
O TRA-
DITUR, ET
PROBA-
TUR.

contraxit cum duobus fororibus, ut referunt Baronius, & Severinus Binius in *notis ad ipsum canonem* : Concil. Turon. 8. *can. 28.* editum & celebratum ad puniendam effrenatam libidinem Caribetii Regis Francorum, qui Microstendam fororem uxoris suæ primæ Macrobis duxit : *cap. consanguinitas, §. 2.* Carnotensis *epist. 12. l. 5. permittit. & ult. C. de incestu nupt. l. 2. C. Theodof. de iur. facium leges Alemanorum tit. 40. §. 1. Bajnat. tit. 5. Francorum lib. 5. Capit. tit. 4. Vvligoth. l. 1. tit. 5. lib. 3.* Secunda pars probatur auctoritate D. Gregorii *de respons. 7.* de variis casibus, & exemplis, in quibus legitur, Summum Pontificem dispensasse, ut quis successivè cum duabus fororibus contraheret matrimonio, ut fecerunt Martinus V. teste Sancto Antonino *tom. 3. summa, tit. 1. cap. 1.* Alexander VI. & Clemens VII. in casibus relatis à Diana p. 8. *tratt. 1. refol. 68.* & Vibanus VIII. dispensavit nostris temporibus cum permobili Comite de Grajal, pro cuius dispensationis impetratione perdoctum edidit consultationem Magnus Princeps Illustriss. D. Franciscus Ramos, Illustrant alius congruit à Barbosa hie, Menrique de *differentiis uiribus fore. q. 4. fol. 173.* Petrus Gregorius in *cap. 1. de consensu. num. 6.* & in *cap. juvenis, num. 5.* Basilios de *matrim. lib. 7. cap. 34. num. 3.* Vvilius in *methodo iur. Canonici, fol. 464.* Roussellius lib. 1. *dist. 1. Pontif. iur. de cap. 5. in fine.* Gouezias de *conjugio Regis Angliæ cum relictâ fratris sui, Borell. de præstantia Regis Catholicæ, cap. 16.* Genonius lib. 1. *animado, cap. 16.* Vvilius de *matrimonio Regis Angliæ, Cujacius ad tit. C. de incestu nupt. Mendozas lib. 3. Concil. Niber. cap. 49. Gothof. in l. 1. C. Theodof. de incestu nupt. Theophr. tom. 16. in *heterod. spir. puell. 14.**

Sed in præsentem affectionem pro dubitandi ratione ita infurgo. Vel matrimonium cum duabus fororibus, seu cum duobus fratribus est prohibitum à jure naturali, vel tantum à jure ecclesiastico : sed neutro casu potest defendi præsens Gregorii constitutio : ergo. Probat minor. Si à jure naturali tale conjugium prohibuitur, non potest Pontifex dispensare, ex gravi etiam, & magna causa, eum in his quæ sunt juris naturalis Pontifex dispensare non valet, *cap. contra, cap. sum. 2. §. 2.* probavi in *cap. 6. de consanguin. & aff. inquit*, igitur cum Livonienſibus noviter ad fidem conversis dispensari non poterat, ut matrimonium nullis à jure naturali uterentur. Si autem tantum est improbatum à jure positivo, nullâ Livonienſes indigebant dispensatione : siquidem infideles matrimonium contrahentes in ipsâ infidelitate in gradibus tantum per sacros canones prohibitis, post baptismum uti possunt his matrimoniis, cum ea validè contraherent, quia adhuc legibus Ecclesiæ non tenebantur, ut probavi in *cap. de infidelibus, de consanguin. & aff. inquit*, igitur in præsentem casum Livonienſes non indigebant nova dispensatione, ut matrimoniis validis uterentur. Augeret hæc dubitandi ratio ex facto sancti Kiliani Apostoli Franciæ Orientalis, qui eum ad fidem Catholicam perducere Gubernatorem Ducem illius provincie, post baptismum sollicitè contraxit, ut diluxerit Gelianum, quæ prius fuerat uxor fratris Gobetti : ipsa forore accensa Sanctum ultimo supplicio adici jussit, ut referunt Trithemius & Surius laudati à Barono in *martyrol. ult. 2. idus Julii, & tom. 8. annal. ante 689. num. 10.* Nicolaus Serrarius in *opuscul. §. 1. tom. 20. de sancto Kiliano.* Quod divortium sanctus Kilianus Gubernatori obo predicaret, si licitè posset post baptismum retinere uxorem fratris defun-

cti, quam adhuc in ipsâ Gentilitate acceptat. Quia dubitandi ratio non obstat, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, quæstionem de nuptiis cum uxore fratris mortui, vel forore uxoris prædefuncti, in omnibus Academiis Europæ, ab omni genere litteratorum in causa Henrici VIII. Regis Angliæ, qui duxerat uxorem relictam fratris, valde disceptatam fuisse, in qua nec quidem Catholicæ Scriptores consentirent : & Noviores nostri sæculi, ut in hac parte aliquid detrahant potestati, & usui Ecclesiæ, acriter defendunt, in hoc primo gradu affinitatis lineæ obliquæ matrimonium jure naturali, & divino esse prohibitum, Easpendunt huius sententiæ assertores primò, quod foror uxoris matris, foror mariti credenda, & cognata, *c. qui ante, §. 9. q. 2. f. 14. §. 9. l. 1. e. par. 36. q. 5.* D. Basil. in *epist. ad Didacrum Episc.* cuius verba dedi in *can. 61. Concil. Niber.* Igitur quemadmodum cum forore prohibetur matrimonium à jure naturali, l. *libertinus 8. janila l. ult. ff. de ritu nupt.* pluribus relatis docuimus Sanchez de *matrim. lib. 7. disp. 52. num. 11.* Diana 4. p. *tratt. 4. refol. 43.* Leonardus Coqueus ad D. August. lib. 15. *de civit. Dei, cap. 16.* Coque. lib. 36. *q. 99. Papin. in l. si adulterium 38. ff. de adm. ita & cum uxore fratris.* Secundo, quia si tale matrimonium non esset prohibitum jure naturali, non rectè D. Ioannes argueret, & increparet Herodem Tetrarcham Galilææ, hominem Idumæum, à legibus Hebræis solum, eo quod accepit in uxorem Herodiadem uxorem fratris sui Philippi, ut referret *Matthæi cap. 14. Lucæ cap. 3. Marc. cap. 3.* licet quæstio, nec levis sit, ut refert D. August. *de fide, & operibus, & 9. 6. & 65. in Levit.* an eum Herodes accepit Herodiadem in uxorem, viveret Philippus ejus frater, necne : cum jam tunc decessisset docuerit D. Chrysolostomus in *Matthæo humil. 14.* Tertio, *adversus Marcionem cap. 13.* Isidorus Pelusiota lib. 4. *epist. 96.* Igitur quia matrimonium in hoc gradu prohibitum est à jure naturali. Si nullis enim conjugii reprehensiones, seu potius detractiones falsas legitimus apud Iudæos, Gentiles, & Catholicos. Ex primis enim Iosephus lib. 17. *antiquit. cap. ultimo, & Agellipus de excidio Hierosolym. lib. 1. cap. 1.* graviter notant Archelaum Tetrarcham Iudææ, eo quod Glaphiram fratris sui Alexandri uxorem in conjugem accepisset, ea verba addendo : *Et fidem fecit, quia huiusmodi conjugia, nec veterum legibus impunita sunt, nec novorum voluminibus.* Ea secundo Dionysius Halicarn. lib. 4. *antiquit. reprehendit* Tarquinium Superbum, septimum Romanorum Regem, eo quod cum Tullia uxoris suæ defunctæ forore connubium iniret, his verbis : *Dicens viricidam sponsam in foveis thalamum, et pullo nefario primos ac solas indecens in hanc urbem moerem impium, & apud omnes Græcos final, & Barbaras nationes simul abominabilem.* De Catholicis idem tradunt Gregorius Turon. lib. 4. *hystor. Francorum, cap. 3.* & 9. qui valde reprehendit matrimonium contractum à Glotario Rege Francorum cum forore uxoris prædefunctæ : & lib. 4. *cap. 1. 6.* refert Sanctum Germanum Episcopum Parisiensem & communicasse Caribertum Regem Galliarum filium dicti Clotarii, eo quod fororem uxoris suæ Merolfidæ in uxorem acceptat, cuius matrimonium causâ editum fuisse canonem 22. Concil. Turon. 2. jam supra notavi. Tandem expendunt pro hac sententia dictam legis veteris functionem relatis in *cap. 18. Levitic. vers. 16.* in illis verbis : *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis,*

quia

quia turpitude fratris tui est. Et cap. 20. *Is qui duxerit uxorem fratris sui*. Quae verba de uxore fratris iam defuncti accipienda estis, iam docuit Albericus Gentilis lib. 5. *de nupt. cap. 9*. Ergo quia in primo gradu lineae oblique matrimonium prohibitum est.

Adhuc tamen defendenda est contraria sententia, videlicet nec naturali jure, nec lege gratie matrimonium in hoc primo gradum linearum transmissum prohibendum esse: quoniam sententiam tenuerunt Covarr. 2. p. de maritum. cap. 6. §. 9. Layman lib. 1. summa. tract. 4. cap. 22. Sanchez de maritum. lib. 7. diff. 66. n. 11. Rebullus de obsequiis. instit. p. 2. lib. 3. §. 3. v. 11. post Sylvestrum & aliorum Moxiuz de maritum. titulum 7. num. 15. Duarenus ad tit. ius. maritum. tit. de sup. cap. 3. Cujac. lib. 8. cap. 18. & ad tit. de gradibus. Menochius lib. 2. de arbitrio. num. 45. Fatime. in practi. q. 149. num. 118. Hermannus Patet. de foro. l. 12. num. 98. M. S. Ioannes Baptista Casati censuit. Alerci. adope. 19. Pro quod sententia facilius sequentia fundamenta. Primum scilicet cum ex cap. 25. Dretur. ubi necessitas imponitur fratri viri defuncti, qui decessit sine liberis, ad sufficiendum semen fratris, ejus decessum in uxorem accipere, quod non ita lege veteri tueretur qui in hoc primo gradum matrimonium esse fecit prohibuit jure naturali. Præceptum legis Moyses de docendo telitici fratris illustret Seldenum lib. 1. uxor. Hebr. cap. 12. cum seq. Videndus Ioan. Castald. uxor. l. 2. fol. 315. Similitur cap. 18. Levit. vers. 18. prohibetur marito in pelliculam habere fororem propriam uxoris et vivā, ibi: *Servum uxoris tuæ in pelliculam illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc ea vivente*. Vbi communiter Expolitores, quos sequuntur Lorinus ibi, Bellarm. tom. 2. contro. lib. 1. de maritum. cap. 27. vers. 9. Preclar. Arcudius in censur. Ecclesiæ oron. et Ord. lib. 7. cap. 31. admittunt præmotam uxore licitam esse matrimonium cum ejus forore: igitur quia non est tale matrimonium nullum à jure nature. Secundo, quia variæ sunt leges, tam seculares, quam ecclesiasticæ, in quibus hoc matrimonium, aut cum duobus fratribus, prohibetur, non improbat, vel nullum declarat autem contractum. Ex civilibus, ut in l. 2. §. 4. C. Theodasiani de incestu nupt. ubi de xitero prohibetur contrahi hoc matrimonium, & de sacro contractum, tanquam incestum puniunt: unde deduxit inter contrahentes incestum à jure gentium prohiberi non committi, juxta legem ultimam, ff. de ritu nupt. quod expressè docetur lib. 8. Bañ. r. 4. & apud Harmanon. in promptu. lib. 4. tit. 6. de incestu nupt. his verbis: *Nefaria nuptia sunt, quæ inter affines contrahuntur: ut si in prohibitis numero sunt, quæ ex transverso, & ex affinitate contrahuntur*. Et in l. 1. tit. 5. lib. 3. legum Visigoth. & lib. 5. tit. 5. dum prohibetur matrimonium cum vidua fratris, vel forore uxoris, adijciunt, Nisi de licentia Regis illud contraxerit, qui solebat in gradibus prohibitis dispensare, ut notavi in cap. quæ. de consanguin. & affi. & in legibus Longobard. lib. 2. tit. 8. cap. 5. dum matrimonium cum duabus fororibus contrahendum illicitum declarat, nulla rati adijciunt, nisi quia canonēs sic habent: ergo quia juxta naturam tales nuptiæ non sunt prohibite. Et licet canonibus, dum in exonis §. 1. Concil. Illiberi. matrimonium cum duabus fororibus prohibetur, tamen potentia illud contrahentibus iungunt, & in Concil. Agathensi. can. 65. Epian. sub Symmacho can. 30. Autel. 4. can. 27. Turon. 2. can. 12. dum matrimonium hoc prohibet

betur, adjectus: *Quod in praesenti tempore prohibetur, ita ut ea quae sunt antea infamia, non solvantur.* Et in Concil. Arel. 3. per Vigil. can. 10. etiam adjectur, quia bis, qui per ignorantiam lapsi sunt, sibi veniunt, &c. Quae ignorantia non excusaret ab incestu, si ille iure gentium committeretur, l. si adulterium 48. §. quare ff. ad l. tal. de adul. l. 2. C. de in eo iudic. cap. gaudemus, de divor. cap. fugitis 34. q. 7. l. ult. §. 6. part. 4. Faciunt testis praeter, & Gregorius Magnus xb Innocentius III. in 20 expensis, ubi Gregorius Anglis, & Innocentius Livonienfibus indulgerunt, ut in matrimonium contrahatis cum sororibus uxorum de fundarum uxo possent; quod nemoquam permittere, si similes nuptiae recte essent à iure naturali. Tandem faxis alios diversarum gentium, nec barbarorum, xpo quod matrimonium cum duobus sororibus luxuriae permittitur, & usitatum fuit. primo enim in provincia Chanaan nuptum cum vidua fratrum recepta fuerunt, ut probant Abulenfis in cap. 33. Ambr. Nicolaus Serarius *ibidem*, cap. 4. 7. p. cit. Cajetanus, & alios Benedic. Paterius in *Gregen*, cap. 8. *disput.* 4. Iuxta quam consuetudinem legimus *Genesim* 38. *vers.* 7. quod cum mortuus esset Gar primogenitus filius Iudae sine sobole, Ioda Onanem secundogenitum iussit ingredi ad Thamar relicta viduam, & suscitare semen fratris sui. Et Deiplopon, uxor ex filio Priami, duxisset uxorem Helenam viduam Paris filii fratris, sinnerunt Virgil. lib. 6. *Aeneid.* ubi novavit Servius Higinus *fab.* 2. 40. Helenum quoque Hectoris fruxum post mortem Pierhi Anomachen ipsius Hectoris viduam in uxorem duxisset, etiam tradit Pausanias lib. 2. Alii congruent diversarum gentium exempla Tiraquel. in *l. 7. de nupt. glos.* a. 2. §. 6. Balduinus ad *novell. Infim.* par. 69. & nos in *de n. 61. C. milib.* Apud Romanos etiam hoc in grado primi temporibus prohibitum non fuisse matrimonium, constat ex iuribus in eodem canone censitis, & ex Apoloio *apolog.* 2. ubi refert, Podencillam tabulas nuptiales fecisse cum viri mortui fratre. Et tandem Imperator Honorius Stiliconis duas filias in matrimonio habuit, Mariam fellicem, & Thermoiam, vel Eumaneiam, ut vocat Iordanes in *chron. de rebus Geticis*, infelicit tamen eventus; nam ex neutro liberos suscepit, testibus Zonaras tem. 3. *annal.* Marcellinus Comite in *chron.* Paulo Diacono lib. 6. ad *Entreip.* Iulio in *notis ad Iornem* 17. p. 348. Constantinum tamen, & ejus filios Constantem, & Constantium simile matrimonium cum uxore fratris datusd. prohibuisse, constat ex l. 2. C. *Theres. de interfic. nupt.* ante quae tempora in Republica Romana non reperiebatur similis prohibitio. Nex contrarium probat Gaius lib. 1. *Infir.* tit. 4. §. 8. in illis verbis: *Sed nec uiri vires duas sorores habere nec uiri mulieres duobus conjugis fratribus permittitur.* Cuius nuntius Gaius Iureconsultus fuisse ait ad dictam constitutionem; siquidem xristig. Divi Hadriani temporibus vixit uxor ad tempora Antonii Cataealle, l. 7. in *princip.* ff. *de rebus duob. l. 1. super 42. ff. de inter. obervant* Redundus lib. 3. *consecr.* cap. 19. Panciola lib. 8. *var.* cap. 33. Iuannes Bertrand. de *heripr.* p. 33. & 77. Herbelinus de *orig. iur.* cap. 48. num. 21. Nam responderet verba illa neutquam Gaii IC. xffe, sed potius introposita xb Aniano Alaric Regis Gotthorum Cancellario, ut in *l. 2. de n. 61. C. milib.* notari, ubi etiam expofuit legem 17. C. de nuptis.

Quæ sententiâ retenti, non obstant fundamenta contrariæ. Non optimum, pars strictæ & potiori

frater mariti non est uxoris ejus frater, cum non ab eodem stipite descendat, nec eadem sanguinis linea jungantur; sed late & interpretative dicuntur fratres per affinitatem: quo modo sunt accipiendo auctoritates ibi adductæ, & docuit Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 7. n. 12. Nec etiam admittentur loco fratrum haberi, ideo matrimonium jure naturali inter eos prohiberetur, ut de veris fratribus probavi in cap. 5. de consanguin. & affin. Nec obstat secundum fundamentum deducum ex facto D. Ioannis, dum increpavit Herodem eo quod in uxorem acceptat uxorem fratris sui Philippi. Cui facile responderetur, admittâ sententiâ eorum, qui docuerunt, adhuc superstite Philippo Herodem accepisse ejus uxorem, ut censuerunt ex sanctis Patribus Hieronymus, & Thom. in cap. 4. Matthæi, Beda in cap. 6. D. Marcii ex Scripturibus Ecclesiasticis Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 9. & Agellippus lib. 2. de excid. Hierosolymit. cap. 15. ubi de sancto Ioanne ita ait: Non solum enim quasi predicator Evangelii, fraterni cubilis incestum reprehendebat, verum etiam quasi legis excusator, pravariatore legis condemnauit, qui fratris viventis uxorem eripuerat, presertim habentem semen ex germano ipsius. Eusebius Pamphil. lib. 1. hist. Eccl. cap. 11. iuxta versionem Ioannis Chrysostomi, ibi: Illam Herodiadem dico viro suo adhuc superstite ademisse, cuius causâ etiam obtruncavit Ioannem. Nicephorus Calixtus lib. 1. hist. cap. 19. ibi: Hanc ille cum uxorem esse severit fratris Philippi, contra legis constitutionem (semen enim habebat ex fratre) & quidem adhuc eo superstite, ut Iosepho videtur, duxerat. Ex Doctoribus Abulenſis in cap. 18. Matthæi, q. 18. Caiet. in opuscul. tom. 8. tract. 13. vers. Verba autem, Bellarm. tom. 2. controvers. lib. 1. de matrim. cap. 27. vers. 2. responderi, Covarr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 9. Sanchez d. disp. 66. n. 12. Basil. de matrim. lib. 7. cap. 34. Spondanus in epit. Baronii, anno 39. num. 119. Salianus in annalibus, tom. ult. anno mundi 4086. ex n. 5. Et adhuc admittâ sententiâ eorum, qui docuerunt Philippum jam tunc defuisse, iussit tamen S. Ioannes Herodem increpavit, eo quod acciperet uxorem fratris sui defuncti, quia filiam reliquerat, scilicet Salutaricem Herodiadem: unde nec juxta legem ipsam Moysi datam poterat eam in uxorem accipere, cum adhuc ea lex vigeret, juxta illud Lucæ cap. 26. Lex & Prophetæ usque ad Ioannem, ut considerat Tertul. adversus Marcionem cap. 34. ibi: Ioannes enim retundens Herodem, quod adversus legem uxorem fratris sui defuncti duxisset, habentis filiam ex illa, non alias hoc permittente, & praeſcipiente lege, quam si frater inliberis decesserit. Nec interest, ipsum Herodem Idumæum fuisse, & ita non obligari legibus Hebraicis; nam tam ipse, quam ejus pater Herodes major, necnon alii Idumæi tetro per centum annos credebantur origine, & religione Iudæi, quia provincia illa spectare capit ad Regnum Iudæorum juxta quorum ritus, & religionem, abjectâ idololatriâ, vivebant, ut probat Iosephus lib. 3. antiquit. in cap. 17. Genes. vers. 4. num. 100. ex Scaliger Casaubonus exercit. 1. in Baron. cap. 1. & 2. Torniell. in annal. sacris, tom. 2. anno 418. & 452. Accedit, quia Herodes, necnon pater ejus origine Idumæi, proſelyti erant, ad Iudaismumque conversi, & valde Iudaicam religionem se dabantur, ut ita facilius regnum illud lucrifacerent, ut probant Serrarius tom. 1. in opus. de Herode, cap. 2. §. 7. & 15. Baronius in apparatu, num. 5. Salianus ubi supra, num. 8.

Nec obstat quod de matrimonio Archelai ex-

peudebamus, quod improbatum Iosephus, & Agellippus. Nam causam ipsius reprehensionis ipsi exprellerunt, non ex eo, quod repugnaret juri naturali, sed quia contrarium erat legi Moysi datæ; siquidem ipsa Glaphira duos suscepit filios ex ipso Alexandro fratre Archelai, unde juxta legem Moysi non poterat illam in uxorem accipere, ut expresse Iosephus ibi: Paternam quoque legem transgrediens, Glaphiram Archelai quidem filiam, Alexandri vero fratris conjugem, ex qua filios quoque suscepit, sibi nec accepit in uxorem. Et Agellippus ibi: Glaphiram contemplatus Archelaus, quod fratrem mariti, filiorum patrum, aut quanquam pie refugendum arbitraretur, ita deperire capit, ut uxorem egeret Marianam, & Glaphiram in locum illius substitueret. Nec enim obstat casus Tarquini, quem reprehendit Dionysius; nam celebris ille Historicus, non tam reprehendit simile matrimonium, quod illis temporibus, & sequentibus Romanis concessum fuit; quàm circumstantias, quæ illud præcellerant, videlicet adulterium conjunctum cum nec utriusque conjugis. Tarquinius enim adulterium commisit cum Tullia, hâc adinvicem data de futuro matrimonio, & ut Tullia maritum Arantem, fratrem majorem Tarquini occideret, & ipse Tarquinius uxorem & sororem majorem Tullie necaret, & ambo in necem Servii Tullii patris, focerique concuterent, ut fecerunt, & refert ipse Dionysius lib. 4. & innuit Tirus Livius lib. 1. unde iussit Dionysius factum illud nefarium appellat, admodumque abominabile apud Græcos, & barbaras nationes, ut etiam Horatius lib. 4. od. 12. loquens de Tereo Rege Thracie, qui cum Philomena sorore uxoris suæ Progne matrimonium celebravit, ait:

Infelix & Cecropiæ domus

Æternum opprobrium, quod malè barbaras

Regum est ultra libidines.

Nec tandem faciunt casus Clotharii, & Cariberti Regum Gallie, quorum matrimonia non fuerunt improbata, quia jure naturali repugnarent, sed quia sine dispensatione Pontificis fuerunt celebrata, & ita nulla erant, juxta sacros canones Concil. Epau. & Aurelian. supra relatos. Accedit, quia ambo matrimonium contraxerunt cum fororibus uxorum, vivis adhuc ipsis uxoribus, ut referunt idem Gregorius Turonensis lib. 4. cap. 9. & 36. unde ex alio capite, polygamie videlicet, nefaria & abominabilia erant similia matrimonia. Nec tandem obstat dicta auctoritas Leviticæ; nam cum prohibitio illa esset legis veteris, cessavit per mortem Christi, ut locum illum exponens contra eos, qui existimant cum prohibitionem, utpote moralem, durasse etiam post Christi mortem, probavi in cap. 5. de consanguin. & affin. Accedit, nam in ipso textu Levitico non prohibetur marito accipere duas sorores in uxores successivè, id est defunctâ primâ, secundam; sed tantum turpitudinem fratris sui revelare, id est uni uxori nubere successive duos fratres, in quo casu major datur ratio prohibitionis.

His suppositis apparet ratio præsentis assertionis; nam cum matrimonium cum duobus fratribus, & fororibus sit prohibitum tot sacris, & profanis legibus supra relatis, nemo potest sororem uxoris suæ jam prædefunctæ, vel fratrem mariti sui in conjugem accipere. Sed cum hæc prohibitio non à jure naturali, seu divino proveniat, sed tantum positivo, potuit Innocentius III. cum Livonienſibus dispensare, ut matrimonium contractis in infidelitate cum uxoris fratrum suorum, etiam post baptismum uterentur; quia

Regibus

II.
TRADI
TVR RA
TIO DECI
DENDI.

Romanus Pontifex ea iustis causis potest dispensare in omnibus gradibus à jure ecclesiastico prohibitis, & per consequens in hoc primo gradu affinitatis hęc transversalis, ut docuerunt post D. Thomam a. 2. *quest. 15. q. 2. ad 3. plures conpelli à Thoma Saotchez lib. 7. de matrimoniis. disp. 66. num. 1. Barbosa in l. fratres 5. Cod. de incestu nups. Connarus lib. 8. comment. cap. 5. num. 7. Duacenus ad tit. ff. solut. matrim. tit. de nups. 5. 3. Goutierrez de matrimoniis. cap. 99. num. 9. Basil. Legon. eod. tract. lib. 3. cap. 3. 4. num. 3. Mendozas lib. 3. Concil. lib. 1. cap. 49. Setarius d. opusculo de familia Kiliano, cap. 16. Loricus in d. cap. 18. Levit. Bonacina de impedimentis. matrim. quest. 12. num. 7. P. Hurtado de matrim. disp. 10. diff. 3. quamp. plures relati ab illis. Ramos in d. consue. ex num. 45. n. q. ad 3.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, nam verum est, in hoc primo gradu lineæ transversalis matrimonium non esse prohibendum à jure naturali; adhuc tamen necessitas fuit præsens Innocentii dispensatio, ut Livonienses ad fidem converti viderentur ipsi matrimonium contractis in infidelitate, ad sedandum scandalum, quod inter alios fideles oriri poterat, dum videbatur cum duobus fororibus matrimonio conjunctis tali matrimonio uti. Vnde Innocentius nihil statuens de vinculo ipsius matrimonii, tantum indelget Livoniensibus ad fidem noviter conversis, ob eorum infirmitatem, ut possent post baptismum uti eisdem matrimoniis, si ea contraxerunt cum uxori- bus fratrum, qui sine liberis decederunt; quia tunc ratio illa, quæ reddebatur licitum simile matrimonium in lege antiqua, eos excusabat à tam gravi inhonestate: nam licet hoc conjugium jure naturali non sit irritum, tamen non honeste sine causa contrahitur, & ita etiam causam exigit Pontifex in presenti ad dispensandum cum Livoniensibus, ut matrimonium antea contractis vel possent: docuerunt Glossa & Panormit. in presenti, quos sequuntur Covarr. suprà, Saotchez lib. 7. de matrim. disp. 65. num. 5. Nec obstat augmentum deductum ex facto sancti Kiliani, cui minime satisfaciunt Setarius suprà in epist. de sancto Kiliano, cap. 16. 7. & 18. qui affirmat, quod Sanctus potuit illud tolerare, quia Gobertus non fuerat sacro baptizatus regeneratus: at postquam clavibus Ecclesiæ prebatur, tenebatur eum hortari, & suadere, ut à Geliana discederet, tanquam à matrimonio per factos canones prohibito. Nam hæc solutio facile convincitur ex presenti textu, & traditis in cap. de infidelibus de consanguin. & aff. Quare ea omissa dicendum est, duplici ex causa sanctum Kilianum increpasse Gobertum, scilicet ut Geliasum dimitteret. Prima, quia licet matrimonium contractum in infidelitate contra sacros canones, sustineatur post baptismum; tamen id procedit quando juxta leges sæpè patriæ, & provincie celebratum fuerat, ut expresse docetur in d. cap. de infidelibus: unde cum legibus Franco- rum, & Germanorum prohibitum esset matrimoni- um cum relicta fratris, ut constat ex lege Salica, tit. 1. c. 5. 18. ibi: *Si quis fuerit, aut fratris filium, aut certe alterius gradus consanguinem, aut fratris uxorem, aut uxorem fratris filii sui conjuxerit, hunc pena subiacet, ut à tali consorte separetur, æque etiam filius habuerit, non habens legitimum heredem, sed infamia sit notari.* Sic legitur tit. 19. legum Alem. Bajovar. tit. 6. Longob. lib. 3. tit. 1. idcirco matri- monium nullo fuit in ipsa gentilitate contra- ctum, utpote contra leges patriæ. Quare post bap- tismum sustineri non potest, ex d. cap. de infideli-

bus. Secunda, quia licet Gobertus fidem catholi- cam proficere, baptizatusque esset, tamen Ge- liana ejus uxor in infidelitate persistebat, ut patet ex historia ipsius martyris, quam ea veteri manu- scripto dedit Setarius ubi suprà, ibi: *Dux Gobertus afflicta abhortatione beatiissimi Praesulis ad meliora in dies proficiebat, sed conjugium habebat pro priu geniti- litaris. Vnde timor addebat, ne ex diuturna cohabitatio- ne matrum ad paganismum tertiret, ut agnosceret ea alia clausula ipsius historia, ibi: Fide- mique per Evangelium Christi genui, gaudes valde perfecta fidei tua, sed malum meo me, quod illicitis nupsis carnis impicatur, nec medicorum formido, ne à vello icinere tali conjuge retarderis.* Vnde cum matrimonium etiam legitime contractum in ipsa infidelitate dissolvatur, altero ex conjugibus ad fidem converso, cum alter converti tenuit, sed cohabitare vult cum contumelia Creatoris, aut periculum datur pervertionis, capite quamvis, capite gememus, hoc tit. idcirco sanctus Kilianus recte ag- greebat Gobertum, & dimitteret Gelianam Gen- tilium converti ad fidem reuocem, cum ex tali cohabitatione periculum daretur pervertionis.

Sed adhuc suprà traditis obstat textus in cap. ad audientiam, de sponsal. in illis verbis: *Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater non potest habere.* Ea quibus commouit deducit repetentes ibi, quod matrimonium cum uxore fratris lege divina est prohibitum: ergo in præ- senti casu dispensare non poterat Innocentius cum Livoniensibus, ut oterentur matrimoniis contractis contra legem divinum. Idem ferè pro- bat ex Coneil. Romano fide Zachar. can. 6. anno Christi 743. ibi: *Si consanguineum fratris uxorem, vel etiam de propria cognatione nullum fratrum in conjugio copulare; quia scriptum est in lege Domini, Tuo patrem uxoris patris, uxoris fratris, æque so- roris tua non revelabis, turpitudine enim tua est.* Con- cil. Paris. 3. can. 4. ibi: *Nulius ergo illicitis conju- gio contra præceptum Domini foris præsumat fra- tris relicta.* Concil. Aven. sub Vigilio can. 11. ibi: *Si quis relicta fratris sororem uxoris, & carnalis coniugii macula crediderit violandam, & assu- sacilegio auctoritatem alioquin legis, ac iura novum præsumpserit, &c.* Ex quibus aperte probatur, conjugium cum relicta fratris prohibitum esse le- ge divina. Sed ut huic difficultati satisficiamus, dicendum est, illa verba dicti capituli ad audien- tiam, quoniam scriptum est, non esse referenda ad legem veterem, seu ad illam sacra pagine au- dientiam; nam in tota sacra Scriptura similis sen- tentia non reperitur; Quidem in cap. 16. & 20. Levit. ubi gradus prohibitionis hujus recense- tur, non agitur de sponsa fratris, sed de ejus uxore: nec in dicto cap. ad audientiam agitur de im- pedimento affinitatis, cujus ratione matrimonium in lege veteri prohibebatur cum uxore fratris; sed de impedimento publica honestatis, quod merè ecclesiasticum est, ut ibi probavi: unde illa verba referenda sunt ad canones antiquos, in quibus ob publica honestatis iustitiam matrimo- nium tam erat prohibitum eum sponsa fratris, & quos retuli in eius textos commentario. Et si ad- hoc admittamus, ut voluit Cuiac. ibi, ex verba referenda esse ad legem veterem, de qua sanxe- runt PP. in Concil. Rom. Aven. & Paris. proxi- me relatis, adhuc dicendum est, eos non expen- dere legem veterem, quæ hodie intra eandem per- sonas ea lege gratæ matrimonium prohibebat; sed ad adducendum, & firmandam suam sanctionem, referunt in lege veteri iniuriam matrimo- nia fuisse reprobata: ooo tamen inde inferant, eam legem

12.
DISPO-
SITIONE
SITANDI
RATIO.

13.
EXPO-
SITA
CAP.
AD AUDI-
ENTIAM
DE SPON-
SAL.

legem vigere apud Christianos, & sustentatam fuisse, cum patrum ad illustrationem suam sanctionum PP. Ecclesiarum antea præcipis etiam cæremoolibus legis veteris; non tamen ideo docent eam adhuc vigere, aut observari, sed tantum ad facilitas quod in eis canonibus sancitur,

suadeatur, & observetur: ita PP. in iudiciis Concilii Rom. Paris. & Aven. expediunt functionem legis veteris; non tamen ideo docent omnes gradus in lege veteri prohibitos, hodie etiam prohibitos censeri ex eadem lege, et jam probavi in cap. litterar. de restit. spol.

TITVLVS XX.

De donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

CAPVT I.

Ex Concilio habito apud ² Vormatiam.

MULIERES verò cum pro aliqua licita & causa à propriis viris fuerint & separatæ, totam d. dorem præcipimus sibi reddi, quam à die nuptiali receperunt; & e post expletum annum accipiant alios viros, si voluerint; similiter & vir uxorem,

NOTÆ.

1. ¹ **Vormatiam.** Ita legitur in prima collectione, sub hoc tit. de dote post divortium restituenda, c. r. post Concil. Lateran. p. 304. 46. legitur *Garmancium*: in hac sexta collectione *Vormatiam*. Sed cum textus hic non reperitur in Concil. Vormatiensi, quod dedit Pater Sirmondus rem. c. p. Concil. Regie editionis, credo deductum esse ex Concilio Vormatiensi celebrato temporibus Caroli Magni, de quo nonnulla notavi in cap. 1. de eo qui cognovit consanguineum.

2. ^b **Licita causa.** Ut excludatur adulterium, quo casu matrimonium in fulvitur quoad thorum, cap. significasti de divortio, & dote non restituitur, hominè potius lucro mariti cedit, cap. plerumque, ubi dicemus, hoc tit.

3. ^c **Separatæ.** Sed de qua separatione loquatur textus huiusmodi est apud interpretes. Glossa in præfati credit textum hunc procedere quando matrimonium solutum fuit tanquam nullum ab initio, & invalidum, utpote inter consanguineos, vel inter quos de jure contrahi non poterat: quâ opinionem sequuntur Joannes Andreas, & Abbas in præfati, 3. part. Campegius de dote, 3. p. q. 23 §. Valdes in addit. ad Rodericum Suarez, in addit. edit. c. 18. de las ganancias, lib. 3. feri. pag. 12, pro quibus faciens ultima textus verba, ubi post annum permittitur conjugibus aliud matrimonium contrahere, quæ supponunt quoad vinculum matrimonium separatum fuisse: & esse communem sententiam hanc docet Covarr. in 4. 2. p. c. 6. §. 8. m. 6. Aliiter tamen Ripa in præfati, m. 16. Palacios Rubios in præfati rubric. §. 6. n. 4. t. accipiunt textum hunc quando matrimonium validum fuit, sed divortium factum fuit ex aliqua licita causa, ex relat. in c. r. de divort. quoad thorum. Pro qua sententia faciunt illa verba, 3. propriis viris fuerint separatæ, quæ denotant valuisse matrimonium, solutum tamen fuisse quoad cohabitationem, aliis viros proprios non ita appellantis, si matrimonium invalide fuisset contractum. Deinde quia in hoc titulo agitur de dote post divortium restituenda, ut conspicitur rubrica præfati in prima & secunda collectione, & in hac sextæ, ergo ut textus hic conveniat rubricæ, sub qua jacet, juxta legem Impera-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

tor, ff. de in diem additione, necessariò intelligendus est de divortio quoad thorum. Sed ego utramque sententiam & veram exillimo; si enim attendamus verba hujus canonis, Patres in eo agunt de matrimonio validè celebrato, & separatione facta quoad vinculum, quia PP. hujus Concilii Vormatiensis senserunt, divortio facto, posse conjuges ita separatos aliud matrimonium contrahere, in d. c. r. de divortio: quare posteriora hujus textus verba, ubi expressè id docetur, omisit Raymundus, utpote contraria alius Ecclesiæ canonibus. Si verò sententiam hujus textus attendamus, vera est, si ve dissolvatur matrimonium quoad vinculum, quod duplici tantum casu contingit, videlicet professione factâ in Religione, cum matrimonium tantum ratum etiam, ut probavi in c. sancti, de ex publico, de convers. conjug. vel conversione unius ex conjugibus ad fidem catholicam, si infideles contraxerint, & alter converti renuit, seu cohabitare sine continentia Creatotis, cap. quanto, c. gaudemus, de divorce, si ve quoddâ thorum quod divortium contingit, vel ob sœvitia vici, c. litteras, de restit. spol. vel ob leproam, juxta tradita in c. 2. de conjug. leprois, vel furorem supervenientem, quando nimis est, & adesset periculum vitæ, omnibus enim his casibus, cum sine culpa conjugum ex causa licita, & à factis canonibus approbata dissolvatur matrimonium, illos restitui debet.

4. ^d **Totam.** Si maritus solvendo sic, al. is non convenit, nisi in quantum facere potest, l. patroni c. 7. l. non tantum 20. ff. de re iudic. l. maritum 1. cum sequens, ff. solus marit. probavi latè in cap. Odoardus, de solut. Nec obstat textus in l. 5. §. idem Jul. vers. sed est verius, ff. de liberatione legata, ubi scriptum est, maritum cuiuslibet liberationem dotis legavit, & solvendo non est, si solidum præstitit, repetere non posse; & tamen posita ita specie contractus videbatur, quia præter exceptionem privilegii habuit maritus exceptionem legatæ liberationis quoque, utpote peremptoria, & perpetua, & favore debitoris comparata, solut proficere ad repetitionem soluti tanquam indebiti, l. si non forem 26. §. ad ea, l. qui exceptionem 40. de condic. indeb. Sed ommissis aliorum interpretationibus, probanda est postrema Accursii in d. §. idem Julianus, verbo Non posse, in fine, quam sequatur, pleniusque exponunt Cui-

Z⁷ jsc,

jac. lib. 10. *Digestor. Iuliani*, in l. *si non fortem* 26. §. *adeo*, ff. de condit. & demonstr. Pacius cent. 6. q. 42. doct. Biffonius lib. 3. de solut. pag. 265. affirmantes Iuliani disputationem in d. *vers. huius parti*, eò principaliter tendere, ut probet legatà liberatione marito, qui solvendo non est, cum esse legatarium, sicut est legatarius pater, cui cum nihil esset in peculio, liberatio legata est à creditore filii; & ut ostendat Consultus, supposito liberationis legato utrumque debitorem esse, & consequenter commodum legatæ liberationis sentire utrumque, aut solum repetere non posse tanquam indebitum, neque si liberatio legata non sit; in quo tamen versus est, ut ex Vlpiano Marcel. scribit, etiam deficient legato liberationis, patrem, si suo nomine solvit, posse repetere, non debet enim nisi sub conditione, quando, & quatenus est in peculio, l. 1. §. *ut cum l. sequenti*, ff. de constit. pecun. l. *si est cum quo* 11. ff. de condit. indebit. maritum autem sine auxilio legatæ liberationis non posse repetere, quia solvit debitum, quod tale esse non definit solà exceptione privilegii ne conveniatur ultra quam facere potest. Ceterum vi legatæ liberationis posse etiam maritum solvendo repetere, nec Vlpianus, nec Marcellus dubitant, & multò miris Iulianus, contra quàm ipse scripserat in d. *si non fortem* 26. §. *adeo*.

5. *Et post expletum annum.* Licet hæc verba retineri possint admittā sententiā eorum, qui textum hunc accedunt de divortio quoad vineculum, ex eo quod matrimonium ab initio nullum fuisse; tamen quia hæc interpretatio repugnat verbis, & sententiæ huius canonis, idè sequentia verba omisit Raymundus, cum in eis permittatur divortio facto quoad thorum, aliud matrimonium celebrare: & quia iure civili divortio facto matrimonium omnino solvebatur, l. 1. ff. de divortis, licebat conjugii, superflite quoque alio conjugio, ad secundas nuptias transire, l. *si qua mihi* 12. ff. de ritu nupt. l. *nupta* 30. in princip. l. *penult.* §. *uxor*, ff. solut. matrim. l. *cum vir* 25. ff. de condit. & demonstr. l. *mulier* 22. ff. ad Trebel. Illustrat Fornerius lib. 6. *rer. quotid.* c. 23. Sed eo casu mulier intra annum alteri nubere prohibebatur, ne qua de prole dubitandi daretur occasio, ex constitutione Anastasii, relata in l. *si constante*, C. de repudiis, & aliā constitutione Græcā, quæ desideratur in titulo Codicis de Episc. & cleric. ut notavit Cujac. in nov. vel. 2. c. 6. & de prescript. c. 20. Et licet etiam per annum non liceat viduæ mortuo marito secundas contrahere nuptias, l. 1. & 2. C. de secund. nupt. non tamen eodem modo; nam vidua etiam si intra annum pariat, non potest intra annum luctus matrimonium celebrare, ut dicemus in c. *fin. de secund. nupt.* illa vero quæ separata est per divortium, statim dum filium edidit, potest aliud conjugium initiare, cum cesset ratio prohibitionis, videlicet turbationis sanguinis. Unde cum PP. Concil. V. vormal. sequenter iuris civilis dispositionem in facultate concedenda divortio facto aliud matrimonium contrahendi, etiam eam partem adniserunt, ut id non liceret, nisi elapso anno, propter eandem rationem incertitudinis proliis. Et licet hæc ratio non procederet in viro, unde nec annus luctus illi indicitur, l. *uxori*, *Digestis de his qui notant infamia*; tamen in præsentem textu illi iuberetur, ne intra annum uxorem accipiat, ut ita PP. æquales facerent conjuges in contrahendo hoc secundo matrimonio: licet aliquando minus tempus viro injungatur, ut in can. 11. 6. in excerpt. Egberti Archiepiscopi Eborac. tom. 17. Concil. pag. 504. ibi: *Muliere mortuā, licet viro post mensem accipere al-*

ram; post annum verò licet mulieri accipere alterum.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur Eassertio: Solutu matrimonio ex causa licita, dos restituenda est uxori. Probant eam textus in cap. 2. hoc titulo, in 1. collect. ibi: *Ex questione M. mulieris nobis innouit, quod N. quondam vir sum, à quo, sicut dicitur, fuit iudicio ecclesiastico separata, dotem suam sibi reddere contradicere. Quia verò indecens est, & à iuris ordine alienum, ut prædicta mulier dotem suam amittat.* f. t. p. A. f. p. m. quat. si eadem mulier à prædicto viro fuit iudicio ecclesiastico separata, ipsum moneas, & si necesse fuerit, ecclesiastica districtione compellas, ut prædicta mulieri dotem suam restituat, ut secundum consuetudinem terræ in præsentia tua iustitia plenitudinem exhibeas. Et cap. 2. capite est necesse §. capite nuper 6. capite final. in fin. hoc titulo, cap. 2. de conjug. servor. capite proposuit, iuxta communem interpretationem, 32. quest. 7. capite ex publico, ibi: *Restituit, de convers. conjug. capite 1. ut lite non contest. l. 2. Digestis solut. matrim. l. Noguierol alleg. 29. art. 1. num. 7. Samuel Petitus ad ius Atticum lib. 6. tit. 2. Fragoso cap. 3. de regim. lib. 2. disp. §. 5. §. 5. num. 77. Corrasius in l. 2. ff. solut. matrim.*

Sed pro dubitanti ratione ita insurgo. Dotis causa perpetua est, ideoque marito datur ut petat apud ipsum sit, l. 1. *Digestis de iure dot.* probat Genilis lib. 3. de donat. inter, cap. 13. ideoque, ejus dominium in maritum transfertur, l. *plenumque* 10. l. *quomvis* 78. ff. de iur. dot. l. *si pradium* 23. C. cod. tituli. l. *estimatis* 50. cum sequent. ff. solut. matrim. l. *seruum* 21. ff. de manumiss. l. *Lucius*, §. *idem*, ff. ad municip. l. *doce ancillam*, §. C. de rei vind. Donel. lib. 4. comment. c. 23. Cujacius lib. 10. obs. cap. 32. D. Nicolaus à Castro in l. 2. C. de fundo dotal. num. 2. Igitur maritus constanter, vel soluto matrimonio non est cogendus dotem restituere. Augetur primò, nam si dos restituitur soluto matrimonio per mortem, aut divortium legitime factum, non mulieri, sed ejus patris restituenda est, l. *pater filia*, ff. de rei vind. l. *dos à pater*, ff. solut. matrim. l. *dotem dedit*, ff. de collat. honor. l. *si ab hostibus*, ff. solut. matrim. Igitur non redit in præsentem docetur, divortio facto mulieri totam dotem esse restituendam. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam si dos restituenda sit, inter alias retentiones, quas maritus habet, quas referunt Vlpianus in fragmentis, tit. 6. *vers. Retentione*, Paulus lib. 1. *sentent.* tit. 21. præcipue sunt ob res amotas, l. *illud* §. 1. ob res 20. ff. de pallis dotal. l. *rei* 15. §. 1. l. *si filio* 26. ff. solut. matrim. l. *si cum dos* 8. ff. de act. rer. amot. & ob impensas in res dotalis factas, l. 1. §. 2. cum sequent. ff. de impensis: igitur non tota dos restituenda est à marito, etiam soluto matrimonio per divortium, ut in præsentem docetur.

Q. à dubitanti ratione ita fulciā non obstant, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, dotis verbo significari quicquid nobis præcipuum, sive à natura, sive à hominibus

6. CONCURREN-
SIO DEDI-
CITUR.

7. IMPONAT-
TUR TRAN-
SDITA AL-
TERATIO.

8. DOTIS
SYM-
PTOM,
ET ORIG.

minibus conceditur. Vnde Rachel, cum infancunda esset, & Dei beneficio filium peperisset, dicebat *Genesis* c. 30. *Donavit me Deus dote bona*. Quod & ad res inanimatas protrahendum fuit, unde apud Plinium lib. 18. cap. 28. legimus: *Plumum vitæ donatum*. Et apud consules dotes prædiorum dicuntur, l. 2. §. 1. l. *Seda* 20. §. 1. *liberos, ff. de instrum. legat. l. amissis* 12. §. *sub iussu*, & *de fideiuss. l. 9. §. 3. ff. de usufructu, l. Tertia* 34. §. 1. *ff. de legat. 2. l. 7. C. Theodosius de pistoribus*: notavit Fornorius lib. 1. *selesta* 12. Et Ecclesiam dotem suam habere, probavi in cap. cum sancta, de consecrat. Ecclesia. Sed propterea dote dicitur, juxta M. Varronem, quod nuptiarum causâ datur: licet enim Lyentibus & Solon legibus suis cavissent ut formæ indotatæ nuberent, ut tradit Plutarchus in *apophtheg. Laron*. & in *vita Lysurgi & Solonis*, & Alianus lib. 3. *varia bislor*. & alii congesti à Titaque in *legib. consuet.* l. 4. *gloss. 1. 10*. Guiberto Cottano de *dotibus*, in *princip. Martorez in gubern. Christi*, lib. 12. c. 31. §. 4. *Bizæ de non meliorandis*, cap. 2. num. 27. Henellio de *jure dotali*, cap. 1. §. 4. Borello tom. 3. *desig. tit. 4. per totum*, & Graeco, Spartani, atque Indi indotatas uxores emissent, ut referunt Arrianus, lib. 1. *polit.*, cap. 6. Setabio lib. 15. idque ea ratione faciebant, ne propter opulentiam dotia magis quam propter virtutem, & matrimonii bonam uxores docerentur: & ita vitarentur rixæ & contentiones, quæ passim contingunt eia quæ uxores doteant ingenti dote refertas; nam tunc mariti, non domini, non superiores, non matres, non denique paces, sed potius famuli & inferiores sunt. Vnde Marcia Catonis filia, cum quaerereut eae possit ipsum matrem deinde nuberet? respondit non invenite virum, qui se magis vellet, quam sua, ut ex D. Hieronymo refert B. Bernatinius in *tractatu Nubere volentium*, numero 8. *vers. Tertia principalis*, & Cato Censorius de ea re loquens ita admonet:

Virum fuge, ne ducas sub nomine dotis.

Quod idem Plautus ita quaerit:

Argentum accipi dote, imperium vendidi.

Et Ovidius lib. 2. de arte amandi, Martialis epigram. 12.

Virum quare incompletem docere nolum

Quæris, navi nubere nolo mea.

Piora Arnulfus de *jure consuet.* cap. 3. *secl. 8*. Heoel de *dotat.* cap. 1. *per totum*. Tamen apud eas nationes, quæ in pace, & otio benivolentiam, constitutam & ingenium hominibus referant Republicam habere satagebant, multo utilius, magisque rationi congruum visum fuit dotes à mulieribus dari, quibus tanquam inventis, viti ad nuptias æqualium provocarentur, & deinceps onera matrimonii sustinerent, l. 2. l. *dotis fructus*, l. *quævis*, ff. de *jure dot.* l. *pro oneribus*, C. *cod. tit. l. si maritus*, l. si filia, ff. *familia crevisse*, & idem Hothomanus in *tractat. de dote*, cap. 5. inquit, dote constitutionem semper à vetustissimis gentibus fuisse usitatum, inde inferenda, ea ratione Consultum in l. *est obligatio* 8. ff. de *capite minoris*, docere obligationem dotis ex jure gentium provenire, juxta interpretationem Bartoli ibi, & in *rubric. ff. solus maritus*, & Petri Barb. in *eadem rubric.* 4. p. num. 23. nam cum matrimonium ob publicam causam ab omnibus gentibus admittum sit, ob idque juris gentium dicitur in l. 1. t. §. *jus naturale*, ff. de *justitia & jure*, *princip. Insti. de jur. natur.* dotes etiam ejusdem juris debent esse, cum ipse inventa, & ordinata simul cum matrimonio fuerint: docent Palacios Rubios in cap. D. D. Gonzalez in *Descrejal. Tom. IV.*

per vestras, hoc rinto, §. 20. num. 10. quæ in cap. nullam 10. quæst. 5. cavetur, ut nullum sine dote fiat conjugium: quæ verba explicant Mela lib. 2. *variari.* cap. 40. Robertus lib. 2. *rer. judic.* cap. 17. Ambianus de *monogam.* cap. 8. *abs. 1. Anaya* 1. *ob serv.* capite 4. Pineda de *reb. Salomon.* capite 2. numero 4. Coitinos de *spont. sol.* 124. & in cap. *con sanguineorum* 3. quæst. 4. cap. *alter*, eadem questione, ibi: *Legimus dote*: & Plautus in *Trinumm.* alt. 2. *sem. 1.* ex dote matrimonium a concubinitu distinguit, ibi:

Nō ego mihi te tam prospicere, qui meam ego sum levis.

Sed ut inopi, infamisse sim, ne mihi hanc famam deseram.

Me germanam meam fratrem in concubinatam tibi

Sic sine dote desisse, magis quam in matrimonium. Inde dotium causa apud omnes principes fuit, cum Republicæ interit mulieres dotas esse, ut ita facilius nubant, impleantque liberis civitate, l. 1. §. *solus maritus*. Hoc modo 64 ff. de *condict. & demonstr. l. cum ratio* 7. §. si plures, ff. *solus maritus*. Illustrant latè Salcedo ad *leg. recipi.* in l. 66. tit. 4. lib. 2. Solozano tom. 2. de *jure Indiar.* lib. 2. cap. 16. num. 15. Laza de *Capel.* cap. 12. num. 1. Ariza de *Mela* lib. 3. *variari.* cap. 32. num. 12. Olea de *est. jur.* tit. 3. §. 7. num. 1. Leonardus de *usur.* §. 10. numero 44. D. Josephus de *Retes* lib. 1. *apostol.* cap. 2. Henell. de *dotat.* capite 1. §. 3. Novatinius lib. 6. *agua nupt.* cap. 47. & 49.

Secundo sciendum est, dotem esse donationem, quæ uxoris nomine in vitum propter matrimonii onera confertur. Hothomanus de *dotibus*, in *princip.* Quæ distinctio alias omnes, quas ex Varrone refert Cujac. ad *tit. de jur. dot.* complectitur. Dicitur *donatio*, quia à veteribus inter donationes conferebatur, l. *ul. C. de donat. ante nups.* oam licet non sit donatio mera, & absoluta, quæ solius liberalitatis causâ, & sine ulla negotii gestione conficitur, est tamen donatio negotii conficienda, aut getendi causâ facta, ideoque dos contrahens appellatur in l. *contractus*, ff. de *reg. jur.* l. 1. §. *debitum*, ff. de *constit. pecul. l. exigere* 65. ff. de *jure dot.* daturque ob onera matrimonii. Quæ ratione ab omnibus aliis donationibus differt, cumque finem esse essentialem, constat ex l. *datam* 16. ff. de *castrensi pecul. l. altione* 65. §. *misim.* ff. *pro socio*, l. si is qui 56. §. 1. ff. de *jure dot.* contrahensque is est bonæ fidei nominatus, unde ex eo datur usufructuendi conditio, l. 1. ff. *pro dote*: est iterativus, si uxorem respiciamus, l. *fin.* §. si si *fecero*, ff. *qui in fraud. credit.* l. ex *promissione*, ff. de *obi. & act.* l. 1. §. si *emancipata*, l. 3. §. *emancipatis*, ff. de *coisat. bonor.* l. cum *post* 43. ff. de *ad ministris tuor.* l. *dotem* 16. ff. de *castrensi pecul. l. si usufructum* 23. ff. de *liberali causa*. Quoad incrementum verò procedit ex causâ onerosa, & tacitam habet conditionem, si nupsæ sequatur, l. cum *mula* 20. C. de *donat. ante nups.* l. *incesto* 52. l. *dote* 61. ff. de *usu nups.* Deinde sciendum est, dotem variè dividi; alia enim est *dos æstimata*, ut probavi in cap. *mulieres*, de *prejur.* alia appellatur *data*, alia *dicta*, alia *promissa*. Data dicitur juxta Vlpianum tit. 7. *regul.* ibi: *Enque dos datur, aut dicebatur, aut promittebatur*. Dos dabatur cum præsens ea erat, non quia statim traderetur viro, licet hoc fieri possit consuet. ex l. 1. ff. de *dotat.* sed pridie nupsatum, aut eiteitit apud Aufpicea deponebatur, ut crastino nupsatum viro solveretur. Dicebatur verò dos, cum mulier, & conj-

9.
DOTE
OBLIGAT
TIO.

vel patens, vel debitor dotem dicebant, nulla interrogatione precedente, sed tantum solennibus verbis, ut illis: *Centum tibi doti erant*. Vlpianus in *fragm. tit. 3. de dotibus*, Gaius lib. 1. instit. tit. 17. §. *si uxor alii*, l. *ut*. C. Theod. de dotibus, l. *si et* 25. l. *si pater* 44. §. *ut*. l. *quomodo* 41. l. *nupta* 57. l. *si mulier* 59. ff. de iure dot. Dotis dictio, quae solenniter debet, sublata fuit in *l. ad exactionem* 6. C. de dotis promiss. & Tribonianus verbum *Dicere*, ad omnibus fragmentis laticonsulorum intulit, l. *cum uir* 53. de iure dot. & in l. *si exaratus* 13. eodem tit. & pro alio, reposuit promissum; & in l. 6. C. de iure dot. Plinius lib. 6. epist. 4. ibi: *In dotem centum millia consuleris praefer eam summam, quam pater tuus veluti de mea dixerit*. Et ita cum iure civili approbata fuisset ea conventio, dabatur actio ex simili dotis dictione, ut ducunt Aelianus libro 2. *perere*, capite 1. & libro 11. capite 10. *Retardat de auctor. praed.*, capite 4. Glibanus de *usufructu*, capite 15. *Exbet de errorib. decal.* 39. *error*. 1. Gifanius in l. *Arifto* 10. de *denat.* numero 27. & ad titulum de verb. obl. numero 5. Hothomanius in *dispos. de dotibus*, capite 2. Brissonius lib. 6. de *firmul.* pag. 544. *Svarius in notis ad Sideronius*, lib. 1. epist. 11. fol. 80. Petrus Birkius lib. 1. elect. capite 11. Dotis dictae vestigia existant in l. *nuptura* 25. l. *si pater* 44. §. 1. l. *quomodo* 41. §. 1. l. *nuptura* 47. l. *si mulier* 59. Digressus de iure dot. l. *nepos* 125. Digressus de V. 5. l. *secundum* 19. §. *dictum*, Digressus de *aditio* edit. l. *si rem* 31. §. *fin. vers. au mulier*, Digressus de *novat.* si ubi testes in his locis, pro *dotis dicere*, quod Latinius, & frequens laticonsulorum fuit, esse à Triboniano innotatè transscriptum doti promittere, ut dictionis *dotis*, quae in ufo jam non erat, exaret mentio, sicut in l. *si uxor* 61. l. *uor* 79. §. 1. Digressus de iure dot. l. *si maritus* 31. §. 1. l. *si facer* 44. §. 1. Digressus *solus*, *matrimon.* l. *Initium* 47. Digressus *mandati*: notatum Cujacius ad Vlpian. titulo 6. in *princip.* & in *rubric.* de verb. obl. ibi: Gifanius numero 5. & in l. *Arifto* 126. num. 29. de *donat.* lib. 1. apud Glibum libro 1. tit. 17. §. 1. Quare autem tantum mulier, ejus patens, & debitor, possent dicere dotem, petidolè exponit D. Joseph de Retes ad tit. de verb. obl. cap. 1. num. 9. Dos promissa dicitur, quae à quocunque consanguineo, siue extraneo promittitur, quae per actionem ex stipulatu exigitur, l. *promittendo*, Digressus de iure dot. A. Hothomanius de *dotibus*, capite 3. Tandem alia est dos profectitia, alia adventitia. Profectitia dicitur, quae à patre, aut avo paterno mulieris constituitur, l. §. ff. de iure dot. & si filiusfamilias pecuniam mutuat pro filia sua, patris tamen negotium getens dotem deditit, profectitia dos appellatur, l. *et ideo* 7 ff. de *rem vers.* l. *filius* 17. ff. ad *Maecden*. l. *pater* 28. ff. de iure dot. nec requiritur ut in potestate patris filia sit; nam etiam à patre manumissio data dos profectitia dicitur, quia non sua patris potestatis, inquit Vlpianus, sed parentis nomen dotem profectitia facit, l. §. §. *si pater* ff. de iure dotum: unde orta illa Celsi disputatio in l. *dotem* 6. ff. de *collat. bonor.* adversus Servii, & Labeon s. sententiam in l. *avus* 79. ff. de iure dot. an. dus ab avo paterno nepoti data, mortuo avo profectitia censenda sit, & patri, quasi ab ea profecta, restituenta? Quia in questione Celsum à Servio discessisse, constat ex dictis iuribus; casus verò, in quibus dos reverè profectitia non est, quamvis talis videri possit, recensentur in d. l. §. de iure dot. Adventitia dos est, quae vel ab ipsa muliere, vel à quovis alio ipsius causâ datur, adeo ut si pa-

terem suum debitorem mulier jussisset promittere, adventitia dos sit, l. §. §. *si pater*, ff. de iure dot. quemadmodum & ea, quae à muliere filiafamilias de suo peculio constituitur, l. *si filiafamilias* 24. ff. de iure dotum. Quod verò discrimen inter has duas dotis species continet jus, constabit ex dicendis.

Deinde sciendum est, constanter matrimonio dotem ad matrimonium spectare, ut probavi in cap. *mulieris*, de *prejor.* & ejus fructus suos facere pro oneribus matrimonii, ut latè dicemus in cap. *salubriter*, de *usufructu*. Vnde constanter matrimonio fas non est mulieri dotem tepere, l. *dotis* 5. C. de *collat. dotis*, l. 1. §. *Celsus*, Digressus de *doti prelegata*; alioquin maritus cum restituentis donare videtur, l. 2. C. *si dos constanter maritum*, quem totidem verbis conscripta est in *novel.* 12. de *secund. nupt.* Facit textus, quem vulgò inale intelledum dicit Hothomanius de *dotibus* numero 56. in l. *ut*, §. *ut*, Digressus *qua in fraud. credit.* exceptis causis telatis in l. *mutui*, §. *manente*, Digressus de iure dotum, l. *quomodo* 10. l. *sed ut*, cum sequamur, l. *si solvet*, *matrim.* l. *si per alia* 27. §. *maritus* 1. ff. de *relegatis*: probant Cujac. in l. 1. ff. de *doti prelegata*, Faber lib. 8. *compell.* capite 20. Gentilis lib. 4. de *donationibus*, capite 11. nisi dos appetit periclitetur apud maritum, eo ad inopiam vergente, l. *si constanter* 24. Digressus *solus*, *matrim.* l. *ubi adhuc* 29. C. de iure dotum, dicemus infra in capite per *vers.* soluto autem matrimonio dos condici potest, nisi ob culpam uxoris ita gravem solum sit, ut dos lucto mariti cedat, ut dicemus infra in cap. *perquamque*; igitur morte conjugis soluto matrimonio dos restituenda est; olim autem rei uxoris actio solum ab divorcio factum competebat. A. Gellius lib. 4. *nell.* *Articor.* cap. 3. *Guetia in Topic.* *Ciceroni*, §. 1. num. 3. *Signonius lib. 1. de amiguo iure Roman.* cap. 9. *Robinus lib. 5. antiqui.* cap. 14. posita ad casum mortis extensa est, l. *fin.* C. *solat.* *matrim.* Petrus Birk. in *rubric.* *solus*, *matrim.* 1. p. num. 5. nisi aliter cautum sit, vel testamento dispositum, *Novel.* 12. *Infinit.* aut nisi pacto nuptiali contrarium convenit sit, quod omnino observandam est, ex l. 1. & per totum ff. de *pactis dotalibus*, dum similia pacta inter virum & uxorem aequalitatem fervent, ut Justinianus statuit in *Novel.* 97. exempli gratiâ si maritus in casu mortis pactus fuerit quantam partem dotis, quæ mulier in eundem casum ex donatione propter nuptias amplius pacisci non debet; & si forte amplius pacificatur, passionis conventio retringitur, & redigitur ad aequalitatem, id est ad quantam partem, l. *ex more*, cum sequemur, C. de *pactis*, cum qua non potest legem ultimam, §. *si igitur*, C. de *denat.* *ante nupt.* fassè ostendit Cujac. 2. Similiter etiam soluto matrimonio per divorcium (quod quomodo, & quando eorundem, exposui in cap. *supra sit proximo*) dos restituenda est, ex presentibus textibus: prosequitur latè Castillo de *alimento*, cap. 49.

Ex quibus jam apparet decidendi verissima ratio ad nostrum textum; nam cum dos detur pro oneribus matrimonii sublebandis, l. *pro oneribus*, C. de iure dot. & ibi debeat esse dos, ubi matrimonii onera sunt, l. *si maritus*, Digressus *familia rescissenda*, l. *alione*, §. *fin.* ff. *pro socio*, l. *si in qui*, §. *ibi dos*, ff. de iure dotum, conveniens fuit matrimonio separatò dotem esse restituendam, cum amplius maritus onera matrimonii non sustinet, l. 1. in *princip.* ff. *solus*, *matrim.* l. 2. & 3. C. de iure dotum, cessante enim causa cessare debet effectus, cap. *cum cessante*, de *appellat.*

l. *adigere*

IO.
DOS
QUANDO
REPTI-
TUENDA.

317
TAMEN
TUA 28-
TIO 28-
TIO 28-
TIO 28-

Ladigere, l. quomodo, de forepavon. sed soluto matrimonio cellas causa dote, l. 1. ergo per consequens dos restitui debet, ut considerat Pet. Gregor. l. 6. s. 22. nam si legimus reliquum sit principaler propter hunc commissum, soluto commisso sublato, per quandam necessariam consequentiam legatum sublatum dicimus. l. alium 30. §. Scia, cum sequenti. §. maris. ff. de adimendis legatis. Agitur quoque principaliter datur propter matrimonium, soluto matrimonio restitui debet: unde in formula divorni apud Romanos semper exprimebatur dotis restitutio, l. 1. §. 1. ff. de divortio, ibi: Tuas res tibi habeto, vel ita. Tuas res tibi agito. Cetero Philipe. 1. ibi: Alinaum illam suam res tibi habere iussit ex XII. Tabulis. Apuleius lib. 5. de Afina Auro, 10. Confessum ibi meo me divorce, tibi que res tuas habeto. Martialis lib. 10. epigram. 41. ibi:

*Mense novo laui venterem Procula maritum
Deferis, atque habes res tibi habere suas.*

Quintilianus declamat. 161. ibi: Tuas repudiatam in credis nescire, cum res suas tibi habere visa est. Quod per oculos habemus Inspector Antoninus Pius Iulianus, cum connoceatur, ut Fanthinian repudiatam, respondit: *Prorem diciturimus, reddamus & dotem*; loquens de Imperio, quod ejus occasione erat allequutus. Iulius Capitolinus in vita ipsius Selen, etiam statuit, testante Alex. ab Alex. lib. 4. Genial. c. 8. ut qui uxorem a se exturbasset, uxorem ei restitueret. Ex quibus manifeste constat, soluto matrimonio nihil ex substantia maritis apud maritum esse remanentem, ut observat C. 1. in nepel. 12. col. 3. Redde igitur noster textus affirmat soluto matrimonio dotem esse reddendam. Accedit etiam, ne uno momento mulier duplici tribulatione prematur; manendo sine marito, & sine dote, contra textum in l. iure succursum. ff. de iure dotium. Deinde quia cum datur dos, typicaliter apud maritum fit, l. 1. ff. de iure dot. & soluto matrimonio definit esse maritus, ex ipsarum pactum tacita voluntate censetur fieri dos restitutio.

Nec obstant jam argumenta in contrarium adducta. Non primum: verum enim est, dotem eo animo dari, ut dici, ut perpetuo penes maritum fit, id est, quando duraverit matrimonium; quoniam modo enim matrimonium fuerit nata perpetuum est, princip. Iustit. de patria potestate, l. hoc genus. ff. de condit. & demonstr. ita & eodem modo dote causa perpetua est, durante matrimonio, cum dos accessoria sit, cap. de prudentia, hoc nostro tit. l. si mulier, §. si dos, ff. de eo quod metus causa: videlicet si matrimonium morte, aut divortio solutum sit, in consequentiam dissolvi etiam debet dotis datio. Nec novum est, ut verbum perpetuum, certum tempus dumtaxat comprehendat, l. 1. ff. pro socio, cap. Sanctorum, 70. dist. 1. id est, in mentem. ff. de penitis, §. 1. Instit. de perpetuis & temporalibus actionibus, Cottaus in l. 1. §. si solut. maritum. Nec augmentum primum refragat, nam omnia questione, an maritus vel mulier habeat dominium rerum dotalium, de qua videndi sunt DD. supra citati, & Cortius miscel. lib. 5. c. 14. Zaccus lib. 2. singular. §. 5. & alii adducti in cap. mulier, d. iocriter adde, respondendum est assensum, dominium quod residet penes maritum, esse revocabile, non absolutum, videlicet ut in aliis casibus resolvitur dominium ex aliquo accidenti, & redit ad primum dominum, ut in re vendita sub pacto additionis in diem, vel legis commissio: ita dominium rerum dotalium soluto matrimonio resolvitur, & redit ad uxorem, quæ dotem dedit.

Nec obest primum augmentum ipsius dobitan. D. D. Gucaz, in Decretal. Tom. IV.

di rationis, pro cuius solutione differtur est constituendum inter dotem profectitiam & adventitiam, inter modos quibus dissolvitur matrimonium, & tandem statum uxoris, an emancipata, vel in factis parentis sit, cum matrimonio solvitur. Si enim dos sit profectitia, id est, quæ ex re patris profectitiam, l. profectitia §. ff. de iure dotium, Ulpianus in fragm. tit. 6. §. 3. & uxor decessit dum in factis parentis est, dote ad patrem spectat, licet filius superstitibus relinqueretur, l. 1. ff. solut. maritum, l. si filius 17. ff. ad Alcedon. Ligon in uxorem 27. C. de negot. gestis, l. 1. d. a patre, C. solut. maritum, l. si filius 10. ff. cod. l. si pater 12. l. inter 16. §. cum inter §. de post. dotal. l. facius 8. l. ff. pro socio, l. patri 71. ff. de evictio, l. & idea 7. cum l. sequenti, ff. de in rem versa, l. si, ff. rem ratam haberi, l. 3. & 6. C. de iure dotium, l. 1. C. de bonis qua lib. Si autem filia iam emancipata decessit sine liberis, vulgo traditur, ab ipsius heredes ex summo iure dotem pertineat, sed ex æquo, & bono patri suecursum fuisse, non simul filie, & dote patetitur iactatum, l. iure succursum 6. ff. de iure dotium. Atlas de Mesa lib. 3. var. s. 19. Sed Ant. Faber lib. 3. confell. x. 1. probat dotem profectitiam emancipata filie sine liberis decedentia ad patrem reverti, etiam veteri iure, ut appetitissime traditur in d. l. si pater 71. l. si filia 3. ff. de iure dotium, l. si filia 9. ff. solut. maritum, l. si ab hostibus 10. ff. cod. & si non consentientes, repetere eam potest, l. 7. C. de nupt. in qua parte observandi sane textus in l. 8. §. alii, cum l. seq. ff. de bon. damon. l. 1. §. si emancipata, in fine, l. 4. §. 6. ff. de col. bonor. l. 2. var. 79. ff. de iure dotium, l. si filia, ff. de collat. dotis. Quod si filia decessit iam patre defuncto, dos profectitia penes maritum manet, l. 1. §. ff. de iure dotium, & si dos exorta fuit, nec numerata, maritus agit, ex novel. 100. Iustit. Si autem matrimonium solutum sit per divortium, & mulier sit filiafamilias, pater eam consentiente dote profectitia habere actionem, l. 1. §. voluntatem, l. 1. l. filia 7. l. si cum dote 21. §. 1. ff. solut. maritum, l. 1. C. cod. l. cum cum 16. ff. de religio, l. unic. §. & hoc, C. de rei uxori actione. Nec contrarium probatur in l. 7. C. de nuptis, cuius veram sententiam ibi exponit Cujac. & si pater de dote agit, cavere debet filiam nec raram habituram, l. non solum 39. §. si de dote, ff. de procurat. l. si filia, ff. rem ratam haberi. Si filia fuerit ad viro diverti, vel agnato extoritur, vel filia, consentiente agnato, dos solvenda est, l. si filia 6. §. solut. maritum. Deinde si tempore divortii filia sui juris sit, sola ipsa dotem repetere, d. l. pater 71. ff. de evictio, l. si cum dote 21. §. co autem, l. in usufructu 41. l. Titio 44. ff. solut. maritum, l. in cum 16. ff. de relig. adeo ut etiam si maritus notitiam patrem uxoris sue hereditate instituerit, illa adversus patrem suum rei uxoris actionem habeat, l. si facer, C. solut. maritum, l. unic. C. de rei uxori. Quod procedit etiam si filia a patre exheredata, puterica fuerit, seu ejus bonas se abstinerit, d. l. unic. §. & hoc, l. ultima, ff. de collat. dotis. Unde cum apud non filiafamilias post benedictionem nuptialem pro emancipata habeatur, filia tantum competere actionem ad dotem profectitiam repetendam, apud nostrates placuit. Hocque de dote profectitia egimus. Si autem adventitia sit, id est, quæ a quovis alio data est, Ulpian. d. tit. 6. & qui dedit, pacto convento sibi consiluit, conventioni standum est, l. unic. §. accedit, C. de rei uxori. Si autem dote simpliciter promissit, nullo interposito pacto de ea restituenda soluto matrimonio, repetere intendens non audietur, quia simpliciter dotem dando, donasse presumitur, l. unic. §. accedit, C. de rei uxori, cui consonat lex 33. veris.

De re uxori
in §. 2.
ubi dicitur
RISTE
TUTIOR.

12.
Dissol-
vitur
matrimo-
nium.

13.

Z 3 fin

fm. tit. 1. par. 4. Et tuoc si emancipata uxor est, & morte viri soluitur matrimonium, ipsa contra mariti heredes actionem pro dote habet, *l. ult. C. de iure dotium, l. ult. C. solut. matrim. d. h. nunc. 4. accedit.* Si uero morte mulieris soluebat matrimonium, exclusis ejus heredibus, olim dos remanebat penes maritum, teste Vlpiano *tit. 6. de dotibus, 4. aduentitia.* Cujus regule ueligia casant in *l. sed est 2. §. ff. de uisib. l. sed est aliter, ff. de bonis dotum, l. si ab hereditibus 10. §. ult. ff. solut. matrim. l. dotale 15. l. penult. ff. de fundo dotali, l. cum uir 42. ff. de usufructu, l. in cum 16. ff. de relig. l. cum mortem 17. ff. de iure fisci, l. 3. C. famul. et si. l. ei qui mortem 20. ff. de his que ne indigent. probant Ofsuad. ad Douel. lib. 14. cap. 6. Schiffo-deg. ad Fabrum, lib. 3. tit. 2. quall. r. Robertus lib. 3. animado. cap. 17. Brissonus ad leg. int. de adult. in fine, Panciroli lib. 2. uariar. cap. 69. C. lib. 3. cap. 30. Gifanius in l. si conuenit 6. C. solut. matrim. Picardus in 4. fuerat, Institut. de altum. D. Josephus de Retes de dotum. inter, cap. 4. n. 56. ubi exponit reatum in d. lege dotale 15. quod ius abrogauit Iustin. in leg. aut. 4. §. illa 6. C. de rei uxor. ad. constituens ut ad heredes uxoris pertineret, nisi in constituenda dote aliud conuentum sit: consonat *lea 30. tit. 11. par. 4.* Si autem filia in sacris parentis erat, & soluebatur matrimonium morte mariti, uel diuortio, uxor tantum actionem aduersus maritum, uel ejus heredes ad dotem repetendam habebat, *l. Gains 45. ff. solut. matr. l. 30. tit. 11. par. 4. & Innocentius in l. 2. §. quod si in patris, ibi: Et dos ab eo profecta sit; ff. solut. matrim. quia quamuis hæc uerba Tribonianus adhibebat Gouernus lib. 1. uariar. cap. 44. laudatus à Cujacio ad Ulpianum in d. tit. 6. de in d. l. unicus 4. accedit; ramentum defendit Petrus Barb. in eo textu, n. 15. Hothomanus lib. 9. obs. cap. 2. Faber lib. 3. conselj. cap. 5. & prosequuntur ipsius reatos emancipationem Metil. lib. 3. obs. cap. 11. Arias de Mesa lib. 2. uariar. cap. 11. de ipsa actio patris acquiritur, adeo ut ab ipso dos aduentitia exigatur. Ulpian. d. tit. 6. §. 6. ibi: *Nec interest, an aduentitia sit dat, an profectitia.* Unde in dubium uocatur idem Vlpianus in l. 1. §. 1. ff. solut. matrim. ibi: *Quod si in patris potestas est, & dos ab eo profecta sit, ipsam & filia dos est.* Ergo si ab eo profecta non sit, ac sit aduentitia, ipsius & filie non erit. Sed omisso Gouerno supra, dicendum est, hoc argumentum à contratio sensu non esse admittendum, quia ibi Vlpiani mens fuit casum dare, ubi absque dubitatione dos eorumque esset, ut de iure exactionis ageret: exemplum posuit in profectitia, ut certius, ad uitandam exceptionem, quæ in aduentitia ab extraneo dote frequenter opponebatur, Vlp. tit. 6. §. 4. si is qui dedit, ut sibi redderetur, stipulatus fuit, quo casu patri non adquirebatur: iuxta quæ juris principia accipiendus est præsens reatus casu, quod in solidum restituitur ea uxori.**

Nec obstat ultimam anagnotom ipsius dubitandi rationis; nam certum est, retentionem dotis, seu ejus partis, ea uariis casibus diuortio facto marito competere, uidelicet propter mores, propter res doctas, propter res amotas, propter liberos, & propter impensas. Vlpianus in fragm. tit. 6. Paulus lib. 2. sent. tit. 1. quæ sigillatim proposuit, & exposuit Illustri D. Franc. Ramos in præuicis schediastm. ad l. unicus 4. taceat, C. de rei uxor. Et quatenus ob impossas necessarias dos

ipso iure minuat in estimatione, non uero in corporibus, pro expositione textus in l. si is qui 56. §. quod dicitur, ff. de iure dotium, l. quod dicitur, ff. de impensis, latè exponunt Valleron animaduers. iur. cap. 10. cum sequetur. Gibalinus de usuris lib. 4. cap. 5. tit. 17. consil. 2. Unde præsens reatus, dum docet integram dotem restitendam esse, accipiendus est, cum non est locus retentioni, ob aliquam ex causis supra relatis.

Sed super traditæ affectioni obstat textus in cap. decreuit, de heretico, lib. 6. ubi Innocentius IV. decreuit, ne propter hæresim mariti dos uxoris fisco applicetur, nisi tempore contracti matrimonii mulier scierit cum heretico illud celebrasset. Quem reatum ita expendo. Cum tempore, quo contrahitur matrimonium, alter ex coniugibus hæreticus est, matrimonium non subsistat, can. 7. 2. 6. Synodi, ibi: *Non licet uirum orthodoxum cum muliere heretica, nec orthodoxam cum uiro heretico copulari; sed si quid huiusmodi ab illo ex illo factum apparuerit, irritas nuptias existimari.* Ergo diuortio facto propter nullitatem matrimonii, dos restitui debebat uxori, juxta præsentem reatum. Deinde si ea postfacto maritus in hæresim lapsus sit, dissolutum matrimonium quoad thorum, sine culpa uxoris, cap. fin. de conuers. conjug. cap. quæsi, ubi probavi, de diuortio: ergo semper uxori dos erat restituenda. Pro cuius reatus expositione dicendum est, verum esse, ob delictum mariti dotem uxoris non confiscari, l. si maritus, ff. solut. matrim. l. quæsi, §. uxor, C. ad l. int. maiest. l. si quis pro hac, C. de bonis prescriptis. Guazinos de consue. consil. 13. limit. 35. Maritus ergo, tit. 9. 31. per totam, illustravi in cap. ex parte, de consue. Unde soluto matrimonio propter hæresim mariti, dos fisco non applicatur, sed mulieri cooeruat. Si autem mulier orthodoxa scierit cum heretico matrimonium cocontracterit, & postea maritus accusatus, condemnatusque fuerit, dos etiam lucro fisci cedit, propter delictum ab uxore perpetratum nuptias celebrando cum uiro heretico: an uero matrimonium illud subsistat, ea posui in can. 15. Concilii Nibler.

Ex supra traditis locum accipit textus in leg. uxor 6. ff. de diuortio, ubi Julianus supponit, captiuitate dissolui matrimonium, ita ut si intra quinquennium maritus non redierit, liceat uxori ad secundas nuptias transire, & ait: Ita tamen ut bonâ gratiâ dissolutum uideatur pristinum conjugium, & unusquisque suum ius habeat immutatum. Ideo enim in eo textu dos integre restituitur uxori, & donatio propter nuptias marito cooeruat, quia cum bonâ gratiâ diuortium factum esset, idem ex licita causa, sine culpa alterius conjugis, ideo utriusque bona, ac iura illibata seruantur unicuique, ea præsertim reatu, & l. fin. C. de donat. ante nupt. Captiuitate autem apud Romanos diuortium fieri bonâ gratiâ probavi in cap. in præsentia, de spons. Et eodem principio locum accipit textus in l. Des nobis, C. de Episcop. & Cleric. ubi constituitur, quod si per ingreditum religionis dissoluitur matrimonium, dos uxori restituitur. Ratio est, quia cum per ingreditum religionis diuortium contingat bonâ gratiâ, ut probat Cujac. in uerol. 2. iustin. & per consequens ea licita causa, sine culpa conjugis, ideo ea supra traditis dos restituenda est uxori.

14.
Expon-
tux cap.
deacrit,
de h. m.
tux in

15.
Exponit
tux l.
uor 6. ff.
de nupt.
de n.
uor 6. ff.
de nupt.
de n.
uor 6. ff.
de nupt.

13.
De nupt.
tux l.
uor 6.

CAPVT II.

Vrbanus III. Decano, Cantori & Capicerio ^a Lexov.

Significavit nobis Ph. mulier, quod Gui. Gaëton, quem loco viri tenebat, divortio inter eos solemniter celebrato, dotem suam illicitè ^b detinet, & reddere contradicere: possessiones etiam, quæ ipsi, dum simul viverent, cuiuscumque contractus titulo communiter obvenierunt, eas solus, muliere prorsus exclusâ, sibi nititur vindicare. Ideo d. t. p. A. f. m. quat. si verum est quod proponitur, & non est aliud quod obstat, prædictum Gui. ad restitutionem dotis, & ad divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, ecclesiasticâ districtione compellas.

NOTÆ.

a **Lexov.**] Ita etiam legitur in hoc tit. in 1. col. l. ead. Lexoviensis Ecclesia est in Gallia Celtica, suffraganea Archiepiscopi Rothomagensis: ejus meminerunt Ptolomeus lib. 2. cap. 8. Aimonius lib. 3. de gestis Franc. cap. 53. Ecclesia Cathedralis patronum agnoscit Sanctum Petrum, cujus mentio extat in cap. ad reprimendam 8. de officio ordin. cap. 4. de Eccles. adific. Alia de ipsa Ecclesia adducunt fratres Sarinacani tom. 2. Gallia Christ. fol. 646. Chopinus lib. 1. sacra polit. tit. fin. num. 22. Rescribit in præsentî Urbani III. Decano & Cantori ipsius Ecclesie, de quorum dignitate nonnulla adduxi in cap. 2. de rescript. Rescribit etiam Capicerio, idest Thefaurario ipsius Ecclesie; nam Capicerius, seu Capiciarius dicitur ille, qui custodit vasa sacra Ecclesie, ut ex Fulberto Carnotensi & Codino probat Cironius ad tit. de officio Sacrificæ.

b **Detinet.**] Juxta tradita superiori commentario, ab priorem hujus textus partem expulsi.

COMMENTARIUM.

2. CONCLUSIO TRADITUR, ET PROBATUR.

Textus hic duas continet partes, in priori agitur de dote restituenda soluto matrimonio, divortio solenniter facto: in posteriori de bonis constante matrimonio acquisitis dividendis, quæ forenses vocant conjugalem acquisitionem, & vulgò dicimus, *bienes gananciales*. Et quia de prima egimus superiori commentario, secundam tantum in præsentî examinabimus. Sit assertio: Soluto matrimonio, acquisita eo constante aqualiter dividenda sunt inter virum, & uxorem. Quæ conclusio supponitur in cap. ex tenore 10. de consuet. cap. constitutus de integ. rescript. cap. præterea 2. de spons. & statuit variis legibus diversatim gentium. Saxonom tit. 8. ibi: De eo, quod vir & mulier simul conquiescerint, mulier mediam portionem accipiat. Ripuariorum tit. 39. ibi: Si virum supervixerit, 50. solidos in dotem recipiat, & tertiam partem de omni re, quam simul collaboraverint, sibi studeat vindicare. Et lib. 4. capitul. cap. 9. ibi: Volumus, ut uxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem collaborationis, quam simul in beneficio collaboraverint, accipiant. Burgund. tit. 43. Bajubat. tit. 14. cap. 6. l. 1. tit. 3. fori indic. Latind. 10. tit. 4. lib. 3. feri Castell. l. 1. tit. 4. lib. 5. Ordin. l. 14. 15. 16. & 60. Tauri. l. 2. 6. & 7. tit. 9. lib. 5. recopit. Facit Gregorius Turon. in eod. cap. 15. ibi: Simile quid moribus nostris observatur per eam societatem honorum, quæ inter conjuges intercedit. Illustrant ultra congestos à Barbosa in præsentî, Cujac. & Canisius hic, Morquecho de div. bonor.

cap. 11. cum seq. Velasco de privileg. pauper. 1. part. quest. 19. Olualdus lib. 3. Donel. cap. 16. liter... Alvar. Valasco consil. 103. per tot. & lib. 1. part. tit. cap. 5. Sesse rom. 1. decif. 37. Phebo tom. 1. decif. 170. & tom. 2. decif. 115. Arnisfeus de jure commun. cap. 6. sect. 6. Christineus tom. 1. decif. 216. Solorzanus de jure Ind. tom. 2. lib. 2. cap. 15. num. 39. Matienzo, & Azevedo in dd. legibus Recopil. R. Suarez tract. de las ganancias, Gibalius de usuris, lib. 4. cap. 5. art. 18. N. Henellius in tract. de commun. bonor. inter conjug. D. Joannes de Larrea decif. 62. Granat. & allegat. 49. P. Gregor. lib. 3. part. tit. 17. cap. 6. Bignonius in notis ad Marcult. lib. 2. cap. 17. P. Barb. in l. 1. part. 1. num. 32. & in l. divortio 8. part. 1. num. 28. ff. solut. matrim. Cujac. in præsentî, & lib. 20. qq. Papin. in l. 72. de legatis 2. Rebellus lib. 6. de just. quest. 1. num. 4. Vela lib. 1. differt. cap. 2. num. 77. Tondutus Sanleg. resol. canonice, capite 68. Valenzuela tom. 1. consil. 13. Scipio Gentil. de donat. inter lib. 1. cap. 15. Fragofo de regim. Christ. Reip. p. 3. lib. 2. dispus. 5. §. 4.

Sed hæc assertio difficilis redditur ex sequenti consideratione; nam bona acquisita matrimonio constante, aut acquisita sunt ex rebus dotalibus, ex rebus mariti, vel rebus communibus, aut non apparet ex quibus rebus comparata sunt; aut unus ex conjugibus stipulatione, donatione, hereditate, aut legato ea acquisivit: sed nullo ex his casibus bona acquisita constante matrimonio possunt communicari: igitur bona acquisita constante matrimonio non sunt dividenda. Minor probatur, nam si ex pecunia dotali res comparata est, dotalis efficitur, & uxori acquiritur, l. rei que §. 4. ff. de jure dotium, l. uxori à marito §. 5. ff. de donat. inter, l. ex pecunia 12. C. hoc tit. Similiter si ex rebus mariti, illius efficitur; si autem ex rebus communibus, illi acquiritur, cui facta traditio est, l. 1. l. multum interest, C. si quis alteri, vel sibi. Si non appareat ex cuius bonis res comparata est, præsumitur ex bonis mariti acquisita, vitandæ turpis quæstus suspitionis causâ, l. Quintus Martius §. 1. ff. hoc tit. l. 6. l. etiam, Cod. cod. Plautus in Cassina, ad l. 1.

M. Unde ea sibi? Nam peculii Proham nihil habere addece

Clam viro: & quæ habet parva, ei laud commodi est, quin viro aut subtrahat, Aut supro inveniet. Hoc viri censo esse omne quicquidatum est.

Cujac. in l. 22. C. de legat. 2. Gothofr. in d. l. 6. Hothomanus de ritu nupt. cap. 28. Corraus lib. 1. Adif. cel. cap. 5. Alciatus lib. 3. parerg. cap. 21. Si verò ex stipulatione, conjux conjugi non stipularum, l. scriptura, C. de fide instrum. quia alteri per alterum ex stipulatione acquiri non potest, l. stipu-

Z 4 latio

3. TRADITUR RATIO DUSTANDI.

Lucio 38. §. *dever*, l. *inter* 83. ff. de verb. oblig. si ex legato, hereditate, vel donatione res obveniant, quia ob merita propria, & non sine causa veniunt, nec inter socios communicantur, l. 3. §. *de illis*, l. nec adjicit 9. ff. *pro socio*. Et in nostro casu expresse probatur ex l. *Lucius*, §. *filium*, ad SC. *Trebel*. non Scævola respondit, maritum ex fidei commissio relicto avari bonorum communionem consequi non posse, nec viva uxore, nec innotuit: unde si uxoris uxorem, vel habitatio relicta sit, stricto jure non potest cum ea maritus habitare, sed ut possit, benigne receptum est in l. *ceterum*, §. 1. de usu & habitatione: ergo nullo casu bona quæ sita constante matrimonio erunt inter conjuges communicanda, aut dividenda. Accedit, nam æqualitas, ut promiscue acquirita tam à viro, quam à uxore, communicentur, inducit societatem leoninam, quæ iure damnatur, l. si non fuerit, ff. *pro socio*. Licet enim etiam mulier consensit pariter ad rem alia bona paraphernalia, vir vero operam suam pecunia, societas rebus contrahatur, si tamen non plus pecunie conferat uxori, quam maritus, ut plerumque contingit, societas iniqua erit; opera enim, & laborum industria in mulieribus non reperiuntur, immò sexus honestas non pariter eas alicui negotiorum præstare, l. *perinde*, ff. de edendo. Unde non immerito consuetudinem Galizæ in præsentis textu approbatam, inquam esse, & societatem leoninam continere, asseruit Petrus Costal. ad l. 1. ff. *hoc ritu*, & de consuetudine nostræ Hispaniæ idem censuit Ofsald. ad *Donel.* d. cap. 1. *6. littera B*. Ergo non rectè in præsentis textu jubetur marito dimidiam partem rerum acquiratarum constante matrimonio uxori præstare.

Quà lubianis ratione ita fuscitâ non obstant, vera est præsens assertio, cujus ratio communiter ab Interpretibus adducitur ex societate, quæ inter vitum & uxorem ratione matrimonii datur, non solum quoad cohabitationem, verum & quoad bona constante matrimonio acquirita. Quæ etiam vita societas appellatur *Genes.* cap. 3. *Mulier quam dedisti mihi sociam*. Et cap. *consuetudo* 27. *quæ* 1. cap. 2. de spons. D. Augustinus de bono conjug. D. Bernardus in *Can. serm.* 7. *Sponsæ & sponsi omnia communia, nihil proprium, nihil à se divisum habentibus, una domus, unus thorus, una caro*. Cicero lib. 2. *offic.* *Prima societas in ipso est conjugio, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia*. Martialis lib. 4. *epigram.* 75.

Tot pariter miscero iuvæ cum conjugio census
Gaudemus socio, participoque viro.
Idque patet ex nuptiarum diminitione tradita à Modestino in l. 2. ff. de ritu nups. & Justin. in §. 1. *Insti. de patria potest.* quam explicarunt Connanus lib. 8. *comment.* cap. 4. *num. 1.* *Donel.* lib. 13. *comment.* cap. 18. ubi *Ofsaldus* lit. C. & nos in cap. 1. de spons. unde prædentes monet Plutarchus in *præcept.* *convuls.* fol. 146. ex conjugio voces meum, & non meum, omnino tolli debere. Et fol. 148. *Operare contrahentium corpora, opesque, amicos, familiaræque invicem confundi*. Facit textus elegans in l. 1. §. si vir aut uxor, ad Syllan. ibi: *Quia mixta familia est, & una domus est*. Quod respicit vetus Romuli lex, telata ab Hæbæusnasco lib. 2. fol. 95. in hæc verba: *Mulier nupsa, quæ ex sacris legibus cum viro convivente, fontanarum & sacrarum sociæ illi est*. Plutarchus in *præcept.* *convuls.* columna. *num. 8.* *Etenim Romanus Legislator lege cavet, ne conjugum alter alteri denaret quicquam, non ut nullius rei participare ferent, sed ut omnia communia judicaret*. Cuiusmodi l. 2. *Nihil conspicietur in domo di-*

viduum, nihil quod aut maritus, aut femina proprium esse diceret; sed ut commune conservaretur ab utroque, ut cum forensibus negotiis matronalis sedulitas industria rationes parum faceret. Illustrat Baldinus ad *legem Romul.* cap. 13. quod etiam respiciunt textus in l. 4. C. de crim. *expul. hered.* ubi *pro domus suscipitur*, legendum domus suscipitur, notavit Fornerius lib. 1. *rer. quæ* cap. 3. §. 1. §. 6. *de servit. legat.* iuncto Fabro in *lursprund.* tit. 9. *prin. 3.* *illat.* §. hinc exoritur introducta jam à ptonibus in domum mariti, illa proferbat verba: *Pro in Cais, & ego Cais*; id est, ubi tu dominus & paternæ familias, ibi & ego domina & materfamilias. Plutarchus *qq. Roman.* *quæst.* 30. & statim ei claves tradebantur, in signum adeptæ possessionis omnium rerum quæ sub illis comprehendebantur. Brissonius de *ritu nups.* pag. 528. Ob quam societatem, & dominii communicationem, seu maritus dicitur dominus, quis dominum habet, l. *promuciatio* 195. l. *ea* qua 57. ff. *hoc ritu*. ibi: *Cum personæ mihi ab te, domine charissimæ, uxoris æt.* 6. *testamento*, ff. de legat. 3. ibi: *Publio Marcio dominica mea* l. *Lucius* 88. §. *qua marito*, ff. de legat. 2. *Ovidius* lib. 2. *Fast.* *prope forum*, ubi agit de Lucetia cum ancillis ad laurificationem sedente.

Lumen ad exiguum famula data pensa trahent,
Inter quas tenni sit aut illa fora
Mittenda est domino (nunc nunc properat puella.)

Apuleius lib. 6. *Milit.* *Vnde haud scio, an isthic ment degat dominus*. Licet in transcurso observare proprietatem nostræ Vulgate cap. 18. *Genes.* ubi de Sara promissionem prolis ridente; *Postquam consensit, & dominus meus verum est*. Illustrant Proeda de *rebus Salem*, lib. 3. cap. 3. §. 9. Robertus lib. 1. *rer. judic.* cap. 10. *Schorus ad Senecam* lib. 1. *controvers.* 6. *Cajac in l. in mulier*, ff. de statu hominum, *Marquez in Gubern.* *Christ.* lib. 2. cap. 31. §. 4. *Titaquel*, in l. 3. *convuls.* A. *Euothoman, de nups.* cap. 23. *Mancinus de triplici iure cellæ*, lib. 1. cap. 9. *ita & naores dicuntur dominæ, l. uxorem* 4. l. ff. de legat. 3. l. *Titia* 19. §. *qui Marce*, ff. de annuis legat. l. *fin* §. 1. ff. de auro & argenti, d. *Lucius*, §. *qua mariti*, *novel.* quibus modis naturales 74. cap. 4. *Ovidius* lib. 3. *Tristium*, eleg. 3.

Nuncios hac aliquis dominum venisse refertur,
Et paulò infectis
Nec domina lacrymis in nostra cadentibus ora

Accedunt anima tempora parva mea
Tibullus eleg. 1.

Et dominum tenero continasse sim.

Iuvenalis *satyr.* 6.

Ferre potest dominam salvis tot vestibus ullam?

Notarunt Liplius ad *Tacitum* lib. 2. *annot. penult.* *Zerda* ad 6. *Anred.* *Virgil.* ad illam versum, *Hi dominam, &c.* Pinto Rametæ in *Cantica*, lib. 1. c. 6. *num. 480.* *Novarius* lib. 6. *agna nups.* cap. 15. *Fabes in lursprund.* tit. 9. *prin. 3.* *illat.* 23. *Merillus* lib. 1. *observ.* cap. 36. quamvis aliam hujus nomenclaturæ rationem assignet *Pancitol.* lib. 1. *variæ.* cap. 76. *Revard.* in l. *nupsæ*, ff. de *reg. jur.* *Fornerius* lib. 1. *sele&* cap. 15. Hanc ipsam societatem inter conjuges agnovit *Consulti*, *Paulus* in l. 1. ff. *rerum amov.* qui dum negat, mulierem res amovendo furtum facere, eam reddit rationem, quia societas vitæ quodammodo eam domiam faceret. *Triphonius* in l. 1. *rerum* 51. ff. de *reg. jur.* ibi: *Ea quoque alio procedemus societati vicia causam habuisse*. Imperator in l. maritus 25. C. de *procurat.* Tandem ibi dicitur uxor habere domicilium, ubi maritus habet, *Lexiger* 65. ff. de *judicio*, l. *libi* 22. §. 1. *de a qua* 32. ff. ad *municip. l. uti*. C. de *intellectu*, lib. 10. *ptopavi*

probari in cap. de uxore, de sepulchro, quam societatem
Lippianus videmus, & Prætor lib. 3. Jurisprud.
Cujac ad tit. C. de nupt. Unde eam inter suos con-
jugumque contrarium lucrum dividatur, l. 1. &
per totum, ff. pro socio; ita inter virum & uxorem
bona communis matrimonii quaerita dividuntur.
Quam rationem præfatus affectuus assignavit
Montalvus in l. 1. f. r. B. et in consuet. R. v. r.
tit. consuet. matrimonii, §. 2. in primis. Petrus Gregorius
lib. 4. §. 5. synagoga. cap. 14. num. 18. Spino in specul.
glor. lib. 2. num. 25. Bar. de Pax in promissa legi Tau-
ri, num. 12. Segura in l. 1. f. r. §. f. f. fundum, nu-
mero 34. ff. de legat. 2. Tullius Petreand. in l. 16.
Tauri num. 16. Palacios Rubios in repetit. hujus tit.
§. 61. per totum. abiretati a Covarr. in cap. quomodo,
2. par. cap. 7. §. 1. num. 5. Brillionius de ritu nupt.
pag. 42. Richardus in l. 1. C. de matrimonii leg. lib. 11.
Garcias de conjugat. acquiss. ex num. 12. Solorza-
nus de parricid. cap. 13.

Sed hæc senectutis sustineti minimè potest, &
convincitur ex eo; nam multò verius est, jure
communi non esse contrarium societatem inter
conjuges quoad bona, quod probatur ex l. 1. men-
ta 16. §. f. f. de aliment. legat. l. cum hic statum 32.
§. f. inter, ff. de dona. inter, lex diversa 17. §. v. ff.
fuit. matrim. ex quibus collatur, societatem bono-
rum posse facto inter conjuges celebrari, & in
l. 1. v. r. nupti 17. ff. ad Velletian. §. qui donatarius 38.
ff. de conser. emptio, utriusque conjugis bona sepa-
rantur: ergo abique conventionne, ex solo ma-
trimonii contractu non fuit iusta prædicta socie-
tas quoad bona quaerita dividenda. Secundò, nam
si fueras fuisset contracta, uxor utrum mariti
non quodammodo domina, sed domina absoluitè
diceretur, in l. 1. ff. rerum amotar. & domina esset
servorum viti, l. 1. §. v. ff. v. r. ff. ad Syllaniam. Un-
de societatem inter conjuges contractam von
censeri nisi quoad locum, & quæstum, docent
Officinus ad Donel. lib. 14. comment. cap. 21. l. 1. te-
ra H. Duareus de nupt. cap. 11. Petrus Gregor. li-
bro 9. synagoga. cap. 4. Lyclam. lib. 7. membranar.
cap. 27. Genil. lib. 1. de dona. cap. 5. Lambet. de
Gottis lib. 1. adversar. cap. 1. Nec obstant auctorita-
tes supra expente, in quibus conjuges socii ap-
pellantur, & societas contracta dicitur; nam lo-
quuntur de societate vite, & cohabitatioms, ac
de societate usus bonorum; non verò domini;
& ut ait Duareus loco citato, salvo bonore
conjugii, nihil indivisum inter conjuges, sed pro-
miscuus rerum omnium usus esse debet, licet nulla
sit obligatio, quâ alter alteri ad hanc communi-
cationem obligatur: & propter dictum pro-
miscuum usum, & vite societatem socii ap-
pellantur: quod novum, aut insolens non est; nam
ob levitatem vite, aut amicitie communicationem
aliqui dicuntur socii, ut qui sunt ex eodem
Capitolo, Monasterio, aut Convento, cap. cum
Romana 37. de officio deleg. cap. ex more, de sem. ex-
com. & populi avari Romanorum dicebantur co-
rum socii, Tacitus lib. 3. Annal. Livius lib. 34. &
populi federati, socii dicuntur in l. non dubio
7. ff. de captivis. Eadem significatiõe dicitur
civitas socii, in l. possimimim, ff. de capt. com-
mittitionis socii in l. de hereditate 19. ff. de castrensi
prod. Unde cum respectu personarum conjuges
socii sint, per consequens societas lato modo
contracta dicitur. Nec obstat dicta lex Romuli,
ex qua, & formulis supra relatis, sententiam
dedit Plurarchus. Nam omnia sententia eorum,
qui asserunt, illam legem non fuisse in usu,
& in defectu sententia ab illis, ut explicant Baldus,
& Prætor ad leges Romuli. Respondendum

est, quod lex illa procedat in illis uxori-
bus, quæ ductæ erant per consecrationem, quæ ac-
ceperant apud Græcos familiar, seu domus domi-
næ; apud Romanos verò in uxores, five dominæ,
ut ex Cedreno signanter notat Zerdia ad Virg. l.
lib. 6. Æneid. ad versum 393. & probatur Levinus
Torrensius ad Suetonium in Claudium cap. 39. Ha-
drianus Thomebus lib. 11. advers. cap. 9. & lib. 21.
cap. 6. L. plus ad Tacitum lib. 2. annal. ann. 179.
Pater Puro lib. 2. a Cæsaribus, num. 400. Caiolus de
Nepolis ad falles Ovidii, lib. 2. pag. 189. & illæ
uxores participes sibi habebant humani, diviniq;
juris cum marito, ut emittat ex Hæcicorinasso l. 1.
cap. 72. lib. 1. Adhuc utrumque, quod juxta sacra
leges compemissit cum viro, participem esse omnium
bonorum, & factorum. Nominatim autem præfati
Romani sacra nuptiarum vocabulo suo consecratio.
Et paulò inferius: Hæc sunt inter virum & uxorem
communis primi & sacri quondam habitus eris aique
fortuna, quamvis opinia, & communis sacre nomen
interuenit, utrumque efficiens insolubile. Et denique:
Fecit enim publica, & merito in omnibus obsequens,
aque ad ille domus erat domina, & in ejus defuncti
bona succedebat hæres, sicut filia in patris: ex asse
quidem, si is sine liberis ac masculis decederet; quod
si prolem haberet, ex aqua cum liberis. Vxor ut du-
cta dicebatur materfamilias, & matrōna, apud
Gellium lib. 12. nelliū, cap. 6. quæ locum ex-
pressius exposuit Mactebius lib. 1. Saturnalium,
cap. 15. Postea defunctæ nec abollit consecratio-
nem, idem jus, idemque nomen attributum fuit
uxoribus per cõtempionem fulgentium dictis, ut
probat latè Gibalinus de usuris lib. 4. cap. 5. art. 18.
& ita appellabantur similiter domine, & loco
suorum heredem mariti habebantur, de quibus
accipiendi sunt textus in l. Lucius 14. l. Thais 41.
§. Stichus 14. ff. de fideicommiss. lib. 1. jousius D.
Ioanne Suarez ad leg. Agniti. lib. 2. cap. 3. fell. 3.
num. 18. D. Ferdinando de Mesa lib. 5. varior. c. 1.
num. 5. Quod si exor ducta erat tantum usu, nulla
inter eam & virum communio bonorum erat, in-
modò maritus tam totum dominium bonarum in do-
te habebat, ut post Brillionium & Huthomannum
probat Gibalinus ubi proxime: nec etiam in ma-
trimonii per consecrationem, aut cõtempionem
celebratis perfectâ societas dabatur, cum
mulier præter doctem alia bona habere posset, &
in dote dominium verum retinebat, tantum enim
societas inducebatur, ut sibi invicem conjuges
succederent, essentque reciproci sui hæredes.

Unde retentâ hæc sententia, videlicet nec jure
canonico, nec civili attento, societatem bono-
rum dari inter conjuges, sequitur ut præsentem
textum exponamus, ejusque verum sensum as-
signemus. Glossa & Innocentius in præfenti, Co-
varr. ubi supra, d. num. 5. Marienzo in d. l. 1. num. 2.
Ioannes Garcia ubi supra, num. 31. docent, bona
acquisita constanter matrimonio in præfenti spe-
cie dividit inter conjuges; non quia id regulatim
procedat, sed quia acquisita fuerant ex pecu-
niâ mariti, & uxoris; quo casu jure communi
inter eos communio adioititur, l. 2. C. pro socio.
Sed hæc interpretatio aperte repugnat literæ
huius textus; quicquid in eo non agitur de rebus
emptis ex pecunia utriusque conjugis, sed gene-
raliter de quibuscunque rebus ex quolibet con-
tractu quaeritis. Quare hæc sententia omisâ, placet
doctrina Abbatis, Botrii, Cardinalis, Præpositi,
Vincenii in præfenti, Suarez d. l. 1. f. r. tit. de las
generarias: qui docuerunt textum hunc non pro-
cedere juxta juris communis regulas, sed secun-
dum consuetudinem peculiariter provincie, ubi

G.
TRADI-
TUR VAPA-
BATES DA-
CIDIOTIS

casus contigit. Quæ interpretatio aperte probatur ex legibus Francorum, & Saxonum supra relatis, & ex cap. ex parte, de consuet. cap. constitutus, de in integr. ubi refertur, in Gallia bona acquisita constante matrimonio, inter conjuges dividi: quod & refert Cujac. in præfenti, & lib. 22. qq. Papin. in l. idem 72. ff. de legat. 2. Apud gentes illas, quæ ex Germania in Gallias sedes posuerunt, uxoribus tertia pars concedebatur rerum, quæ mariti stante conjugio adquisierant, legibus Burgund. tit. 42. & 62. Filius unicus defuncto patre tertiam partem facultatis matris utendam relinquit. Legibus Ripuarior. tit. 39. Si virum supervixerit, l. sol. in dotem recipiat, & tertiam partem de omni re, quam finitl collaboraverunt. Unde cum in præfenti Urbanus III. agat de conjugibus diocesis Lexoviensis, quæ est in Gallia, rectè asserit, juxta consuetudinem illius regionis, bona acquisita constante matrimonio, inter conjuges dividenda esse. Similem etiam consuetudinem apud Frisios, Belgas, & alias nationes inclusivè, ex aliis refert Osualdus ad Donel. lib. 3. cap. 16. littera B. Henellius d. tractatu de communione bonorum, Bignonius ad veteres formul. lib. 2. fol. 567. Apud nos etiam similis bonorum communio consuetudine introducta fuit, & ea approbata prædictis legibus fori, & tandem l. i. tit. 9. lib. 5. recipit. Nec talis hæc consuetudo apud tot gentes introducta ratione caret; nam licet mulierum honestas non pariat alicui negotiationi præesse, l. p. mult. ff. de edendo; unde majores nostri, ut Plutarchus tradit, constituerunt mulieres in nulla alia re viris suis, quam in his quæ ad beneficium pertinent, operari debere, Alciatus lib. 3. presumps. cap. 26. licet in negotiatione earum non esse infirmam industriam, refert D. Chrysostomus in serm. Quod regulares famina viris cohabitent, ibi: An quando exponere quidem oportet, & comparare? si neque his mulier minus valet quam vir, & restabit utique forum, & omnes qui quot vestimenta emere volunt, & mulieribus plura quam à viris emunt. Tamen quia uxor habens curiam, & gubernationem domus, adjuvat valde maritum, & præstat bonorum conservationem, ut docet Tiraque. in l. i. o. conub. num. 2. Solis de dot. quest. 9. num. 3. ideo rectè lucratur dimidiam partem bonorum, quæ constante matrimonio acquiruntur; nam & colonus partitarius, quia sumit sibi curam fructuum, ideo eorum fructuum partem sibi acquirit, l. & hæc distinctio 35. §. fin. ff. locati, l. si olei, l. licet, l. exceptio, C. cod. tit. Connanus lib. 7. comment. cap. 11. & apud Hebræos ex præda in bello capta, æqualis portio dabatur remanentibus ad fascinas, & pugnantis in acie, ut observat Abulensis in Deuter. cap. 20. quest. 3. Rectè ergo in præfenti jubetur bona constante matrimonio acquisita dividendi, cum etsi in eis quærendis consideretur mariti industria, in uxore etiam datur solertia in eorum conservatione. Facit Columella lib. 12. de re rustica, ibi: Apud Græcos, & mox apud Romanos usque in patrum nostrorum memoriam fere domesticus labor matronalis fuit, tanquam ad requiem forensium exercitationem, omni curâ depolita paribus familiaris, intra domesticas parietes se recipientibus: erat enim summa reverentia cum concordia & diligentia mixta, flagrabatque mulier pulcherrima diligentia emulatione, studens negotia viri curâ suâ majora, atque meliora reddere: nihil conspiciatur in dividuum, nihil quod aut maritus, aut femina proprium esse sui juris diceret; sed in commune conspiciatur ab utroque, ut cum forensibus negotiis matronalis sedulitas servaret industria rationem.

Quæ omnia procedunt, & habent locum tam in matrimonio vero, quam putativo, contracto in facie Ecclesiæ ab illis, qui iuste ignorant inter eos esse ullum impedimentum canonicum dirimens matrimonium. Probatur ex nostro textu, ubi de matrimonio putativo agitur, ut constat ex illis verbis: Quæ viri loco tenebatur, cum verè maritus non esset. Deinde quia in matrimonio putativo omnes effectus considerantur, & ex eo resultant, sicut ex matrimonio vero, ut bigamia, cap. nuper, de bigam. non ordin. ubi sicut matrimonium verum inducit bigamiam; ira putativum. Secundo ex matrimonio bona fide contracto nascitur impedimentum publicæ honestatis, cap. ad audientiam, de spons. Tertio, nam per matrimonium putativum proles antea suscepta legitimitur, sicut per matrimonium verum, cap. ex tenere, & qui filii sint legitimi: faciunt etiam textus in l. cum hic status 32. §. omnia, ff. de donat. inter, l. si cum doctem 12. §. fin. ff. solut. matrim. & in nostro casu probat textus in l. 4. tit. 6. lib. 3. fori, ubi asseritur, quod quando uxor iustè ignorat collibat cum marito sciente impedimentum conjugii, lucra constante matrimonio habita non ad fiscum, sed ad conjugem ignorantem pertinent: quibus, & aliis fundamentis moti ita docuerunt Garcia de conjugal. acquiesc. num. 19. Gomez in l. 53. Tauri, num. 37. Matienzo in l. 2. gloss. c. tit. 9. lib. 5. recipit. plures congesti à Barbosa in præfenti, num. 9. Molina tract. 2. de iustit. disput. 433. Rebell. lib. 6. de iust. quest. 1. sect. 3. num. 17. Catropalae de iustit. disput. 9. punct. 15. §. 1. Gibalinus supra, art. 19. Giurba in consil. Messan. gloss. c. u. 17. Solorzano lib. 2. de jure Indiæ. cap. 21. num. 62. Arias de Mesa lib. 2. variar. cap. 22. num. 5. Olea de ces. jur. tit. 4. q. 8. num. 8.

Deinde ampliat præsens decisio, ut alter ex conjugibus possit renunciare rebus acquisitis constante matrimonio, ut docent Glossa in præfenti, Rodericus Suarez in l. 1. fori, tit. de las ganancias, limit. 1. vers. quaritur, Palacios Rubios in præfenti rubric. §. 63. num. 1. Gomez in l. 60. Tauri, Matienzo in l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. Covarr. in 4. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 11. Gutierrez præfati. lib. 2. quest. 126. & num. 1. Sanchez de marit. lib. 6. disput. 5. num. 3. Ayora de partit. p. 4. in addit. Hermosilla in l. 5. tit. 5. part. 5. gloss. 2. num. 36. & probatur ex cap. 1. de filiis natis ex matrem in usus sendorum, l. professitia 5. §. si pater, ff. de jure dot. l. 60. Tauri, l. 121. styli, l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. Quod non solum procedit quando renunciatio fit ab initio, cum agitur de contrahendo matrimonio; sed etiam post jam contractum, & bona acquisita. Ratio est, nam is qui renunciat, lucrum tepidat, non tamen amittit aliquid ex bonis quæ antea habuerat; is autem in cuius favorem renunciatio fit, nihil acquirit, ex quo fiat locupletior, sed tantum id agit, ne quod ingenti labore paravit, conjugii pro parte acquiratur: & etiam hoc casu intelligendam esse dictam legem 60. Tauri, docuerunt Covarr. Matienzo, & alii proxime laudati. Nec obstat textus in l. 3. §. fin. cum l. seq. ff. hoc tit. ubi docetur, non posse maritum jubere sibi donaturo aliquam rem, ut eam potius uxori donet: igitur multò minus poterit renunciare bona acquisita constante matrimonio, præcipue cum eorum dominium pro medietate conjugibus acquisitum sit, l. 47. tit. 18. p. 1. unde ad hæreses transmittitur, Valenzuela consil. 13. Nam respondetur, idè in d. §. ult. & l. sequent. & l. si quod mihi 5. & ff. hoc tit. non valere renunciationem illam, quia res quæ ad maritum spectabat, statim transfer

transferitur quasi ex ejus potestate in dominium uxoris; & ita maritus amittit dominium, pauperiorque efficitur: at in presenti casu cum dominium earum rerum, quæ constante matrimonio patre sunt, consilium, revocabile, & in habitu potius quàm in actu sit, ut probant Gomez & Matienzo ubi supra, Castropalao de justit. disp. 9. p. 16. Hermosilla supra, num. 48. ideo prædicta renunciatio sustinetur, ut etiam valet in specie legis *est vir 31. §. quod legatus 7. ff. hoc tit.* quam exponant Scipio Gentilis lib. 1. de donat. inter. cap. 36. D. Josephus de Redit. etrad. c. 4. §. 1.

Deinde sciendum est, hanc communicationem bonorum dari etiam si alter ex conjugibus tempore celebrati matrimonii sit pauper, alter verò sit dives, ut probat Velasco 1. part. de privit. pamp. quæst. 19. per totam. Ratio est, quia et si nullam pecuniam unus ex conjugibus ad matrimonium adducat, potest tamen opere, & industria quod ei decet de patrimonio supplere, juxta textum in l. si societas, ff. pro socio: quæ sententia expressè probatur ex l. si sit, l. lib. 3. fori, l. 4. tit. 9. lib. 5. recopil. Ampliatur etiam hæc assertio, ut non solum duret hæc bonorum communicatio constante matrimonio, verum & eo soluto, dum bona indivisa manent; nam eo casu bona quæ sita eo tempore dividuntur inter conjugem superstitem, & defuncti hæredes, ut constat ex l. 9. tit. 4. lib. 5. ex l. 6. tit. 4. de las labores, lib. 3. fori, probat Valenzuela consil. 129. num. 11. Cujus doctrinæ duplex ratio assignari potest. Prima quia conjux in viduitate persistens, dum ad secundas nuptias non transit, censetur sub precedenti matrimonio esse, ut probat textus in l. ult. C. de bonis matern. quam ad id expendunt Pinellus ibi, num. 4. Tiraquel. de nobilit. cap. 18. num. 9. Secundo, quia ex perseverantia utriusque partis præsumitur inter eos continuata societas, argumento textus in l. quaritur, §. qui impleto j. legem, C. cod. tit. l. in rebus, §. ult. ff. de precario, quibus consonat lex 10. tit. 8. partit. 5. & defendunt Castillo & Gomez in l. 16. Tauri, Gregorius Lopez in l. 10. tit. 10. partit. 5. Unde dum bona divisa non sunt, durat causa ipsius communionis bonorum. Sed ita demum inter conjuges bona acquisita communicantur, si uxor traducta est in domum viti, & simul ceperunt cohabitare eo tempore, quo bona acquiruntur. Ratio est, quia inter conjuges qui non cohabitant, societas contracta non creditur, d. l. 2. recopil. l. 205. styli: docent Gutierrez de jurament. 1. part. cap. 7. num. 56. Gamma decif. 357. Olea ubi supra, num. 5. Latræa allegat. 49. Avendaño respons. 20. limit. 6. probat & defendit Bronchorst, miscel. cent. 1. assert. 98. Hæc tamen doctrina limitatur, quando sponsus ante traductionem sponse in domum negotiatur cum ipsa pecuniâ dotali; nam hoc casu sponsa habebit medietatem lucrorum, ut docent Covarr. ubi supra, Joannes Gârtias de conjugali acquisit. num. 33. non autem desiderari benedictiones nuptiales, docuerunt Solorzanus tom. 2. lib. 2. de jure Indiar. cap. 20. & num. 60. Gierba ad consil. Messan. cap. 11. glof. 1. per totam, Olea de cess. jur. tit. 4. quæst. 8. num. 4. Prosequuntur alias ampliaciones, & limitationes præsentis assertionis Alvarado de conjecturæ mente, lib. 2. cap. 1. Salazar de usu & consuet. cap. 5. num. 15. Girona de privit. credit. num. 884. Valenzuela consil. 13. num. 3. & consil. 31. Cancr. 2. part. variat. cap. 5. num. 58. & cap. 7. n. 62. & 3. p. cap. 1. num. 167. Castillo de usufructu, cap. 7. num. 26. Sixtinus consil. 4. tom. 1. consil. Vultei.

Nec obstat dubitatio ratio deducta ex d. l. Quintus Mutius, ff. hoc tit. nam verum est jure commu-

ni, bona acquisita constante matrimonio in dubio mariti credi, ob suspensionem supra traditam, quam juvat Plautus in Cæsina, act. 1. ibi:

— Vnde tibi est?

Nam pecuniam probam nihil habere deest
Clam viro.

Notatur Cujac. in lib. 1. feudor. tit. 1. §. Similiter, Ant. Hothomani de ritu nups. cap. 28. Gothofr. in d. l. etiam 6. At verò hæc communicatio bonorum procedit jure speciali, ex legibus diversarum nationum. Nec obstat quod expendebamus ex l. 1. de l. multum interesi, C. si quis alteri vel sibi. Nam omnis solutio eorum, qui alteri, qui alteri, textus illos procedere attentio jure civili, respondendum est, Urbanum III. in presenti agere de rebus acquisitis industria utriusque conjugis, attentis legibus Gallie. Textus verò contrarii procedunt jure communi attentio, quando unus ex conjugibus suo nomine rem aliquam comparavit, & sibi possessio tradita fuit. Quo casu licet de pecunia alterius pretium solvantur, tantum rem acquirit. Ratio est, quia tunc res non succedit loco pretii, l. si ita, ff. de fidejuss. l. qui vas, §. fin. ff. de furtis, l. Labeo, ff. de V. S. Tiraquel de retract. §. 32. glof. 1. num. 30. Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. 3. part. num. 28. quo principio accipiendi sunt textus in l. si patruus, C. communia virisque jud. l. qui aliena, C. si quis alteri ubi res empta ex communi pecunia non dividitur, quia emptio celebrata fuit nomine unius tantum, & ei possessio tradita, & cujus traditionis effectus est, ut dominium rei transferatur in eum, cui traditio fit, l. traditionibus, C. de patris. Hodie tamen apud nos ex l. 2. tit. 9. lib. 5. recopil. etiam si bona sint comparata nomine unius conjugis, communicantur, ut resolvent Matienzo in d. l. 2. glof. 2. Palacios Rubios in presenti rubric. §. 62. num. 4. Angulo de meliorand. quæst. 4. num. 16. Gutierrez lib. 2. practice. quæst. 117. num. 3. Nec obstat quod dicebamus ex d. l. res que, l. uxor marito: nam satis dubium est, an res empta ex pecunia dotali, dotalis efficiatur? In qua questione negativam sententiam tenebant Hieron. Gratus consil. 1049. num. 2. Connanus lib. 4. comment. cap. 17. num. 10. Socinus consil. 50. num. 3. Tiraquel de retract. lib. 1. §. 32. num. 16. glof. unie. Gomez in l. 50. Tauri. numero 56. Pro qua sententia faciunt textus in d. l. res que, l. uxor marito, l. si cum dotem, §. fin. ff. solut. matrim. In quo Doctorum dissidio in scholis jam diu placuit, ut regulariter emptum ex pecunia dotali, non efficiatur dotale, d. l. ex pecunia. Ratio est, quia quando pecunia datur in dotem, vel quid aliud, quod consistat in pondere, numero, vel mensura, tacite censetur concessum marito, ut ad libitum disponat de illis, & soluto matrimonio alias res ejusdem bonitatis, & qualitatis restituantur, l. res in dotem 43. ff. de jure dotum. In subsidium tamen, quando maritus pauper est, nec pecuniam dotalem uxori valet restituere, tunc emptum ex pecunia dotali efficiatur dotale, & tanquam dotale vindicari poterit per uxorem, juxta textum ite intelligendum in d. l. si cum dotem, §. fin. d. l. res que, expendendo verbum videtur, de quo ibi, quod denotat improprieta-tem, l. naturaliter, ff. de acquir. poss. l. 1. §. decessisse, ff. de vi & vi armata. Quid interpretationem tradunt Harmenophus in promptuar. lib. 4. tit. 8. pag. 184. Cujac. lib. 5. observ. cap. 9. Baldus in cap. 1. §. & quia vidimus, num. 12. & ibi Alvarotus num. 9. ad finem, de his qui feud. dar. poss. in usib. feud. Salicetus in d. l. ex pecunia, Baptista Costa de privit. cent. 2. num. 6. Novellus de dot. 2. p. §. haftenus, num. 10. Greg. in lege 49. tit. 5. partit. 5.

verbo

9.
AMPLIATUR
SENSA
SIXTIO.

10.
DISCOTE

verbo *Voluntad*. Gutierrez lib. 3. *practice*. *quæst.* 87. num. 4. & 18. et si aliter dissidium hoc conciliare intendat Petrus Barb. in d. l. si cum dicam. §. fin. num. 9. & in 3. *part. rubric. ff. solut. matrim.* num. 76. A. Faber lib. 5. *summe*. cap. 9. Arias de Mesa lib. 2. *variar. cap. 21. num. 12.* & nos alia dedimus in cap. 1. de *pecul. Cleric.*

Nec obstat alia difficultas pars, quam exponendum de legato, hæreditateve conjugio ad venientibus. Pro cuius solutione exponendum oportet prædictum duxi, quoniam bona constante matrimonio acquisita inter conjuges communicentur, seu dividantur. Et sciendum est, quod quoties rei possit ex conjugis ante matrimonium postea constante matrimonio aliquid accedit, sit ut melior, pretiosiorque reddatur absque novo facto conjugum, immo potius ex natura & vi rei sui possit, id non communicatur; quia quicquid ex causa præterita contingit absque novo facto, ad tempus causæ primæ & præterite respectu debet, ex *Lex ratione*. Imperator *ff. ad l. Falcid. l. Pomponius* 15. *ff. de negot. gestis*. l. *Inlatus*. §. non solum. *ff. ad Macedon.* Covarr. 2. *part. cap. 7. §. 1.* Unde si proprietati nudæ usufructus accesserit, inveniuntur videtur, idque non communicatur. Gomez lib. 2. *var. cap. 15. num. 19.* Gutierrez lib. 2. *practice*. §. 116. Calzapalao de *iuris disp.* 9. *part. 15. §. 2. num. 2.* Gibalin de *cap. 6. art. 20.* Ratio est, quia usufructus proprietati consolidatus jura ipsius proprietatis obstat, l. *usufructus*. *ff. de usufructu*. l. *proprietatis*. *ff. de jure dotium*: & naturæ suæ iustus legis potestate consolidatur, & domino proprietatis quæritur: ergo non communicatur inter virum & uxorem, l. *cum sequent.* *l. virum* 73. §. *penult.* *ff. pro socio*. Similiter si per alluvionem aliqua prædicto accedat, non communicatur, argumento legis 4. *de jure dotium*; quia sequuntur naturam rei primordialis l. 1. & 2. *Cule alluv.* Similiter si prædictum jure sanguinis per tractatum ab altero conjugis acquisitum sit, aut si venditum ante matrimonium cum pacto redimendi, postea resiliatur, aut vili pacto hincrahum, seu iudicis decreto adjudicatum creditoris, restituito pretio à conjugis redemptum fuerit, non prædictum ipsum, sed pretium pro eo datum communicatur. Tondicus Szaleg. *resol. civil. q. 69.* Rebellus lib. 6. de *iuris*. *quæst.* 1. num. 10. Calzapalao de *iuris disp.* 9. *part. 15. §. 2. num. 1.* vel si per scripto perfectæ sit illius rei, quam bona fide alter conjugum possidebat ante matrimonium. Molina de *iuris disp.* 433. Calzapalao *supra*. num. 7. Item non communicantur bona censuaria, aut quasi, quæ ex solo regio stipendio fuerint comparata, sicut verò fructus ex ipsis obvenientes. Burgos de Paz q. 1. m. 37. nec etiam donationes factæ à Principe marito militanti communibus expensis suis, & uxoris, l. 15. & 16. *cit. 2. lib. 4. fore judic.* l. *cit. 3. lib. 1. fore Castell.* l. 4. *cit. 4. lib. 5. ordin. l. 6. & 7. 2. 17. part. 4. l. 5. m. 9. lib. 5. recipit.* Bartol. in d. *l. sociam*. §. *fin. ff. pro socio*. Et indidit donationes factæ à Principe non communicantur, immo pro peculio speciali mariti habentur, l. 6. *cit. 10. lib. 5. recipit*. quam exponunt post Matienzum, & Azevedum ibi, Menchaca libro 3. de *success. resol.* q. 16. num. 29. Didacus Perez in l. 2. *cit. 8. lib. 5. ordin. Pinel. in l. Cule bonis matern.* 3. *part. num. 62.* Villadiego in d. l. *fore*. num. 154.

Item commendæ, & officia regalia, quæ à solo Principe donantur, & ab illo salarium habent, nec venditioni subijciuntur, non communicantur nisi quoad fructus. Solorzano ubi *supra*: sicut verò si officium ematur à matricio, quod licet non communicetur, tamen ælimatio inter conjuges dividitur, ut de Decurionatu, & officiis Tabellionis, & Procuratoris resolvunt Avenida *responso* 2. Morquecho, & Matienzo ubi *supra*. Tandem non communicantur donationes, legata, hæreditates, quæ constante matrimonio obveniunt, ex principiis traditis super præ dubitandi ratione. Phebo tom. 2. *decis.* 170. *per totum*. Communicantur autem fructus quorundamque bonorum mariti, vel uxoris, l. *fin. ubi Montalvanus de las garantias*. l. 4. *cit. 8. de las labores*. lib. 3. *fore*: probant Rodericus Suarez, Barbosa & Morquecho, laudati à Vela *disser.* 2. num. 67. ubi docet, uxorem renunciantem heredi acquisitis, renunciantis fructibus reium communium. Nec interell, quod fructus sunt percepti ex bonis censuensis, seu majoratu, aut censenda.

Sed superiori affectioni obstat textus in cap. ex parte, de *consuet.* ubi consuetudines prescriptæ apud Rupellanos in provincia Aquitania proponuntur: una ut si maritus vergeret ad inopiam, posset non solum bona propria alienare, verum etiam & uxoris: alia quæ ad præsentem affectionem pertinet, ut si matrimonium fuisset separatim propter adulterium uxoris, uxor nihilominus retineret dimidiam partem bonorum constituto matrimonio acquisitorum. Et cum consuleretur Honorius III. an prædictæ consuetudines essent observandæ, respondit Pontifex, eas consuetudines vixime observandas esse. Quem textum, omittis aliis difficultatibus, quæ exponemus in cap. hoc sic ita expendo. Quod consuetudine introductum est, contrario ubi tolli facile potest: sed ut bona quælibet constante matrimonio remaneant penes uxorem, consuetudine introducta non potest, ut in eo textu docetur: igitur quia hæc societas, seu communio bonorum inter conjuges consuetudine introducta non est, aliàs contrariæ consuetudine tolli, aut mutari posset. Accedit, nam in divisione, aut retentione partis horum bonorum totum facit consuetudo. Rodericus Suarez in d. l. 1. lib. 3. *fore*: unde in civitate Cordubensi, & aliis Hispaniæ, ob consuetudinem in contrarium inducunt leges Regiæ de conjugali acquæstione loquentes non observantur; quare latè disputant Matienzo in d. l. 2. *recipit*. Larrea *decis.* 62. *Granat.* Masinus de *consuet.* *quæst.* 31. an attendatur consuetudo domicilii mariti, an verò uxoris, seu loci ubi contrahitur matrimonium? Cui difficultati respondendum est, idem in eo textu prædictam consuetudinem non observari, quia consuetudines inducentes peccatum, aut impunitatem delicti premitentes, in hoc deinde non sunt, cap. *ul. de consuet.* unde cum per illam consuetudinem apud Rupellanos introductam mulier ad adulterandum invitaretur, impunitate quodammodo concessa per retentionem bonorum constante matrimonio acquisitorum, quibus aliàs propter adulterium ipsa privatur, cap. *pleramque*, ubi dicimus, *hoc sit*. idem talis consuetudo ab Honorio III. improbanda, ut in ejus textu commentario latè probav.

11.
Exponitur
et c. ex
part. de
consuet.

CAPUT III.

Clemens III.

DE prudentia vestra valde miramur, quod cum vobis causam matrimonialem; quæ vertebatur inter B. Pisani civem, & M. mulierem, commissimus canonicè terminandam, & vos consanguinitatem inter eos in *b* sexto & septimo gradu invenientes, sententiam divortii tulissetis, de dote quam à viro mulier repetebat, quidquam statuere distulistis. Quia igitur secundum *e* jura vos quidem de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote, quæ est causa incidens, accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter distinxisse discretionem vestram per Ap. scripta mandamus, quatenus prædictum B. moneatis attentius, & app. cessante cogatis, ut prædictæ mulieri totam dotem suam, sicut à canonicum fuerit, restituere non moretur.

NOTE.

1. **a** *Clemens III.* Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub tit. de dote post divortium restituenda, capite 1.* nullibi tamen exprimitur quibus verba illa referat Pontifex: tantum ex litera, quam ex dicta collectione restitui, apparet, eisdem judicibus commissam fuisse causam ejusdem matrimonii inter cives Pisanos celebrati.
2. **b** *In sexto & septimo.* Post alias Ecclesiæ prohibitiones circa gradus consanguinitatis, & affinitatis, prohibitum fuit matrimonium usque ad septimum gradum, *capite pregenum 35. quæst. 3.* ibi: *Progeniem suam nunquamque usque ad septimum decernimus observare generationem.* Et *capite contradiemus, capite nulli. capite de consanguinitate, 35. quæst. 3.* quæ prohibitio duravit usque ad tempora Innocentii III. ut probavi in *cap. non debet de consanguin. & affin.* Unde cum temporibus Clementis III. adhuc viget prohibitio matrimonii usque ad septimum gradum, merito iudices delegati in præsentī causa separarunt conjuges, cum unus distulset à communi silept in sexto, alius verò in septimo.
3. **c** *Jura.* Tam civilia, quam canonica, statim referenda.
4. **d** *Canonium.* Idem distinxit per sacros canones; nam si ex causa licita separatum fuit matrimonium, ut in præsentī casu, tuta dos restituitur, ex traditis supra in *capite 1.* Si verò ex causa adulterii, non restituitur, ut dicemus infra in *cap. plerumque*: & si ex causa licita, sed maritus inops est, aut impensas fecerit, non tenetur integrum dotem restituere, juxta tradita supra in *cap. 1.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter venit distinquenda assertio: *Judex delegatus, qui cognoscit de causa matrimonii, de dote etiam pronunciare valet.* Quæ conclusio probari potest ex *cap. 1. capite accedens 4. ut sit non concess. capite 2. de conjug. servor. cap. 2. capite super, hoc tit. cap. prudentiam 21. §. 6. de offi. delegat. cap. 2. hoc tit. in 1. collect.* Illustrant ultra concessio à Barbosa in præsentī, & de potest. *Episcop. alleg. 84. num. 30.* Arias de Mesa lib. 2. *varior. cap. 31.* Anguianus lib. 2. de legibus, *cap. 21.* Barbosa in *cap. 3. de ordin. cognit. num. 18.* ubi Garzaña, Robertus lib. 5. *ver. judic. cap. 5.* Cupe. & Camillus hic, Zypseus ad tit. de fidei comper.

D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Judex delegatus non cognoscit nisi de rebus comprehensis in ipso receptivo delegationis, *cap. cum inter 21. de offi. delegat.* quia fines mandata jurisdictionis diligenter sunt observandi, *cap. cum dilecti 22. de rescript. cap. qui de non sacerdotali, de proband. in 6.* est namque jurisdictio delegata stricti iuris, & per consequens tantum restringenda ad causas, & personas in ipso receptivo expressas, *cap. 1. de offi. delegati.* Sed in præsentī casu iudicibus delegatis tantum fuit commissā cognitio causæ matrimonialis, eo videlicet consanguinitas inter conjuges in eo gradu daretur, quæ impeditet, seu dirimeret matrimonium, ut ex litera constat: igitur Iudices ipsi non poterant de dote cognoscere. Augetur primò ex eo, nam dotis causa secularis est, de qua iudex secularis cognoscit, *lege in contrariis, §. ult. Codic. de dote non numer. latè* probant Palacios Rubios in *capite per vos, tractat. 2. hoc tit.* Anguianus lib. 2. de legibus, *capite 13. num. 27.* Molina de primogen. lib. 2. *capite 15. num. 76.* Sed de causis secularibus solus iudex secularis cognoscit, ut ita servantur utriusque jurisdictionis fines, & divisam cum Jove Impetium Cæsar habere creditur, *cap. movit, de iudiciis, capite causam 7. qui filii sunt legitimi, cap. cum ad verum, 96. distinct.* Ergo ex aliis capite, videlicet quia iudices in præsentī casu à Pontifice designati ecclesiastici erant, debitor cognoscere non valebant. Augetur tandem hæc dubitandi ratio, nam si iudices delegati in præsentī casu possent super dote pronunciare, maxime quia causa illa accessoria, & incidens erat: sed ex eo, quia sit causa accessoria, vel incidens, non sequitur quod iudex, qui de causa principali cognoscit, de accessoria pronunciare valeat; nam iudex qui super causa principali sententiam dixit, super accessoriis a iudicio non deducit pronunciare non potest, *l. 4. C. de pign. l. 1. terminato, C. de fratribus & filiis.* docet Avenlino *respons. 6.* Sed in præsentī causa sententia super causa principali prolata erat: ergo super dote, etsi esset causa accessoria, non poterat eam pronunciare. Similiter iudex secularis, qui de causa principali cognoscit, de ecclesiastica accessoria, seu incidenti pronunciare non valet *cap. 6. si Imperator, 96. distinct. cap. nam 3. de ordin. cognit. cap. later 5. qui filii sunt legitimi, cap. ut inquisitum, §. prohibemus, de heret. in 6.* Ergo similiter nec iudex ecclesiasticus de causa seculari, accessoria, vel incidenti cognoscere valet.

5.
IMPROBANDUM
TUA TRANSDITA
ARTIO

Aa

Qa

6.
REFERTUR
ET RITEL
LIBR
COMMUNI
SOLUTIO.

Quā difficultate oppressi Inmola, & Abbas in presenti, Decius in *Authem. quod locum, num. 1. Cod. de collat. Felinus in cap. licet, num. 1. de foro competenti*, Aufretius de *potestate Ecclesie, saltem. 17. Ludovic. Gomez in cap. ubi, num. 22. de judic. in 6. Ripa in l. 1. num. 48. ff. solut. matrim.* Didacus Perez in *l. 2. tit. 1. lib. 3. ordin. Paz in praxi, 2. tempore, pralud. 2. num. 21. existimant causam dotis etiam principaliter motam, esse mixti fori, ita ut inter iudicem ecclesiasticum, & secularem sit locus preventionis, ideoque in presenti casu potuisset iudicem ecclesiasticum de dote etiam cognoscere. Moventur primò ex *capite ex litteris, de pignor. cap. nuper. cap. per versus, hoc tit.* ubi iudex ecclesiasticus principaliter de dote causā cognovit. Vtū hanc interpretationem non est admittenda, ideoque eam refellit Barbosa de *potestate Episcop. alleg. 84. num. 30. & longè verius est, causam dotis principaliter motam non esse mixti fori, sed tantum ejus cognitionem spectare ad iudices seculares, l. in contrahentibus 14. §. quod si in provinc. ff. de ritu nupt. Gomez in l. 50. Tauri, num. 53. Molina lib. 2. de primog. cap. 5. num. 57. Gutierrez 1. pralud. questione 44. Barbosa in l. 1. part. 1. num. 46. ff. solut. matrim.* Illæ enim causæ mixti fori dicuntur, quæ licet ex se, & ex sua natura temporales essent, aliquā tamen lege civili, seu canonica, vel rationabili consuetudine, non privative, sed cumulative iudicio Ecclesie sunt reservatæ, ut delicta, quæ ad utrumque forum deferri possunt, quæ refert D. Joseph Vela in *cap. 1. de offic. ordin.* Nec faver contrariæ sententiæ textus *in d. cap. ex litteris*; nam in ejus specie iudex ecclesiasticus, etiam in causa dotis potuit adiri, quia agebatur de vidua oppressa à iudice seculari, qui eam dote expoliaverat propter mariti delictum; quo casu iudex ecclesiasticus adiri potest, *cap. ex parte*, ubi probavi, *de foro compet.* Quo modo etiam accipiendi sunt textus in *d. cap. nuper, cap. pervenit, de emptioe & vendit.* Et hac etiam ratione de dote cognoscere posse iudicem ecclesiasticum, constat ex *cap. 6. hoc tit. cap. ex parte 15. de foro compet. cap. super 16. de V.S.* Nec obstat si dicas, in specie textus in *d. cap. ex litteris*, mulierem viduam non esse, siquidem maritus superstes erat; nam cum ipse fuisset proscriptus, & bannitus, ejus uxor pro vidua habebatur; quia idem est non habere maritum, ac habere inutilem, *cap. inter*, ubi Glossa verbo *Inutilem, cap. 1. de prescript.* ubi Abbas *notabili 4. Corta verbo Vidua*; Covarr. *pralud. cap. 7. num. 2. notavi jam in d. cap. ex litteris.* Alii ut textum hunc exponant, supponunt posse quamlibet causam in iudicium deduci; principaliter videlicet, & incidenter. Principaliter deducitur, quoties de ea principalis est questio, & examen iudicio occurrit: exempli gratia quando lis principaliter de hereditate movetur, & incidit questio status, ut in *cap. tuam 3. de ordin. cognit. l. quoniam 3. Cod. de jud. vel eorum delegato ad unam causam dato in integrum restituito incidenter imperatur, juxta textum in *cap. penult. vers. delegati, de in integrum restit. vel si principaliter de matrimonio agatur, & incidat questio dotis, hereditatis, vel alimentorum, ut in cap. 1. cap. causam, vel filii sui legit. cap. cum haberes, de eo qui duxit in matrimon. vel intenditur causa civilis, & incidit criminalis, vel econtrā. Etiam discrimen assignat inalteras causas incidentes, quæ pertinent ad eandem speciem jurisdictionis, ad quam spectat causa principalis; & inter eas, quæ spectant ad diver-***

sam jurisdictionis speciem, quam non habet iudex, apud quem causa principalis discipatur: & docent quod in prioribus iudex, qui de causa principalis cognoscit, de incidenti etiam cognoscit, veluti iudex criminalis, cujus de maleficiis cognitio est, causam civilem, si qua incidat, potest ditimere, *lege 4. §. si dicatur, ff. finium regund.* & è converso Iudex civilium causarum, si criminalis civiliter incidenter accedat, poterit eam terminare *lege nullum, Cod. de testibus*; in posterioribus verò non potest pronuciare, ut in *d. capite tuam 3. lege nam postea 9. §. si minor, ff. de iurejurando.* Sic etiam jure civili attento latrunculatoris causa non potest, ne quidem connexa judicari, *lege solemus 61. §. latrunculator, ff. de iudic.* quia ea causa ad speciem alterius jurisdictionis spectat: & ita præsentem textum accipiunt, ut iudex ecclesiasticus ratione incidentiæ possit cognoscere de causa dotis, quia ea causa ad speciem alterius jurisdictionis non spectat. Sed juxta supra tradita facile hæc interpretatio convincitur; nam causā matrimonialis spiritualis est, ad iudicem tantum ecclesiasticum spectans; causa dotis prophana, ad iudicem secularem principaliter pertinet: ergo non ad eandem speciem jurisdictionis spectat.

Alii ut textum hunc exponant, iudices tripliciter posse considerari existimant, ita ut alii dicantur competentes simpliciter, alii incompetentes prorogabiles, alii tandem incompetentes, & impropragabiles. Primi dicuntur omnes illi, qui attento jure communi absque alla prorogatione, seu consensu litigantium adiri possunt, & debent, ita ut illorum forum simpliciter competens sit, qualis est Iudex unius loci respectu sui territorii, de quibus in *lege 2. ff. si quis in iur vocatus, lege penult. ff. de iurisdict.* Sic sanè si laicus habeat domicilium in certo loco, eorum iudex ipsius loci legitime convenitur, *capite ultim. de foro compet.* nisi privilegio exemptus sit, ut scholares, & similes. Secundi vero iudices sunt, qui licet attento jure communi incompetentes sint, tamen prorogatione partium competentes reddi possunt; quod contingit in iudice ecclesiastico, qui licet incompetens sit respectu laicorum in causa temporalis; tamen eorum consensu, & prorogatione competens reddi potest, jure communi attento, *l. Episcopale 9. C. de Episc. audientia*: docent Bartolus in *l. ex consensu, in princip. ff. de appellat. Boerius decis. 69. num. 4. Navarrus consil. 1. de sentent. excomm.* Terti tandem iudices sunt, qui nec de consensu partium competentes reddi possunt, aut eorum jurisdictioni prorogari; quare incapaces, & prohibiti appellari solent, ut sunt iudices seculares respectu clericorum, qui nec de eorum consensu competentes reddi possunt, ut probavi in *cap. clerici, de iudiciis, capite diligenti, de foro competenti*; & respectu causarum, quæ merè ecclesiasticæ sunt, & spirituales, veluti hæresis, simonia, matrimonii, natalium, iurispatronatus, de quibus cognoscere non possunt, *cap. ut inquisitionis, §. prohibemus, de hæres. cap. tuam, de ordin. cognit. cap. quanto, de iudic. cap. pervenit, de decimis*: nec de partium prorogatione, ut probant Barb. in *l. Titia, à num. 21. ff. solut. matrim.* Cabello de *patronatu Regia Corona, quest. 49.* Unde cognoscitur discrimen quod versatur inter iudices ecclesiasticos, & seculares, quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus; nam incapaces, & vetiti, nec principaliter, nec incidenter cognoscere possunt de causis, in quibus sunt incapaces, & directò prohibiti: at verò iudices incompetentes, quauvis

7.
REFERTUR
ET ALIA
INTERPRE-
TATIO.

quamvis non possint cognoscere principaliter de causis, in quibus sunt incompetentes, possunt tamen de illis pronuntiare, cum incidant in eas, in qua sunt competentes: unde facili ex ponunt presentem textum, videlicet ut in ejus specie dotis causa incidenter emerisset, ut ex ejus verbis collat: ideo judices ecclesiastici, qui respectu causæ dotis non sunt incapaces, sed tantum prohibiti, poterunt de ea pronuntiare. Ita docet Glossa in *presenti*, Barb. in l. 1. *gloss. 2. m. 47. ff. sol. matrim.* Balbo. & Garzia in *cap. 1. m. 3. de ordin. cognit.* Sed licet hæc doctrina vera sit, & à Primatis nostris communiter recepta, adhuc tamen existimabam, in presenti casu posse judices ecclesiasticos semper ac quando simul cum de matrimonii valore disceptatur etiam dotis restitutio, eam terminare: quia cum simul uxor petat matrimonium nullum declarat, & sibi dotem restitui, quia tunc causa dotis est accessoria, cum dos accessoria sit matrimonio, *l. si mulier, §. si dos, ff. quod metus causa*, inde necessarii sequitur, quod si matrimonium nullum declarat, dos restituenda sit, juxta textum, & ibi tradita in *cap. 1. hoc rit.* & ita judex ecclesiasticus potest declarare matrimonium nullum esse, & per consequens dotem restituendam esse, quia omnino dos vendit à matrimonio: quæ causæ connexio non ita stricta datur illo in alio casu, quare dom judex ecclesiasticus cognoscit de legitimazione, questionem hæreditatis, seu successionis non decidit, sed judici seculari relinquit, *cap. nam 3. de ordin. cognit.* quia non est ita pendens, seu connexa causa successionis à causa matrimonii: pronunciat tamen eo casu, ob defectum legitimizationis non esse filium inquirendum in hæreditate paterna, ut in *cap. 1. cap. 4. cap. causam, qui filii sunt legit. presentis* Barbo. de *prob. Episcopi allegat. 84. num. 30.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta: nam licet judex delegatus non possit cognoscere de causis non comprehensis in litteris delegationis, potest tamen cognoscere de omnibus accessoriis ipsius, & incidentibus in negotio principali, *cap. prudentiam 21. §. bene, cum sequetur, de officio delegati*. Unde cum in presenti casu causa dotis accessoria, ac incidentis esset, ideo de ea poterunt judices delegati cognoscere. Nec obstat augmentum primæ difficultatis, cui ex supra traditis facili respondetur: nam licet causa dotis secularis sit, tamen quia ejus cognitio incidenter emerit, potuit à judice ecclesiastico terminari. Nec obstat aliud augmentum, ex quo dicebamus, judicem in presenti specie sententiâ prolatâ super matrimonio, non potuisse super dote pronuntiare: quia jam functus erat officio suo, ex l. *judex, ff. de re judic. cap. in litteris 10. de offic. deleg.* Nam omnia Glossa in presenti, quæ docuit judices in hoc casu virtute novæ delegationis posse contra maritum procedere ad dotis restitutionem, quam refellit Canisius hic, dicendum est, multum interesse, an accessorium, quod superest prolatâ sententiâ super causa principali, peti possit jure actionis, an verò tantum debeatur officio judicis: si per actionem peti possit, adhuc post prolatam sententiam pronunciarî potest super accessorio, ut in l. *ul. §. Lucius, ff. de condit. indeb.* si verò tantum judicis officio debeatur, pronunciarî non potest, l. *a. C. de prob. l. qui per collusionem, §. ul. ff. de alio. emp. docuerunt Butius, & Canisius in presenti*, P. Barb. in l. *1. par. t. nam. 48. ff. sol. matrim.* Atque de Meia lib. 2. *variar. cap. 3. t. nam. 11.* Unde etiam in presenti casu jure actionis peteretur ab uxore, etiam finita causâ matrimonii, super dote pronunciarî valoit.

C A P V T IV.

Æcclesiastice III.

Plerumque accedit, ut propolis, quod in tua e parochia mulieres à viris suis fornicationis causâ & recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permancere noscuntur: ipsi autem defunctis, cum à e consanguineis, ad quos hæreditates eorum deveniunt, dotem suam eum f dotalicio suo repetunt, eis audientiam denegant, & iis oolunt restituere, quod recedunt ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quod à viris suis causâ fornicationis duxerint recedendum. In hoc casu itaque dicimus, quod si aliqua mulier ob causam suæ fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propriâ voluntate à viro suo recedit, oec postea g reconciliata est eidem, iode defuncto ipso, dotem, vel dotalitium suum repetere non potest.

N O T Æ.

- 1.** **Æcclesiastice III.** Ita legitur in secunda collectione, *sub hoc rit. de dote restit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.
- 2.** **Plerumque accedit.** Vnde redit Episcopus consulti Pontificem, quia quæ plerumque accidunt, discutienda & examinanda sunt, *l. legavi, ff. de liber. legat. l. 1. de suspens. suar.*
- 3.** **In tua parochia.** Idem dicitur; plerumque enim parochia in sacris canonibus accipitur pro diocesi, notavi in *cap. 1. de parochiis*; nam cum in presenti casu agatur de penis adulterii, & hujus delicti cognitio, ac vindicta ad Episcopum spectet, necessarium non de parochia, sed de Episcopo textus hic est accipiendus.

D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. IV.*

d. Reddunt. Idem fugiunt conspectum & societatem mariti, meminerunt mortem, aut penam condignam tanti sceleris. Innoceus autem conjugii non licere in hoc casu discedere ab alio conjugio, probavi in *cap. significasti, de adulterio.*

e. Consanguineis. Quos non esse audiendos in hoc casu de adulterio expicientes, seu uxorem ipsam accusantes, videbatur ex sequentibus. Primo quia de iis, quæ defunctus æquo animo talit, hæredes conqueti non possunt, *l. ult. C. de revocac. donat.* Deinde quia iudicium de moribus non transit ad hæredes mariti, *l. rei iudicata 15. §. 2. ff. sol. matrim.* unde Constantinus in l. 1. *C. Theodof. de dot. ita scribit: De moribus actio ultra personam extendi non potest, nec in heredem datur, nec tribuitur heredi.* Facit Quintilianus declar.

A 2 2 mar. 350,

mar. 330. *Mariti mortui excusant, mariti securita- tem desiderant, liberi satis est quod nati sint.* Et licet ad hoc illa, seu iudicium de moribus solutum sit, adhuc tamen expendi potest, ut appareat solatium hoc, seu dotis luerum, personale fuisse, nec ad heredes transire possit. Quid enim tam ab- surdum, quam uxoris mores, qui defuncto pla- cuerunt, ab ejus heredibus tanquam graviore necessitati, & reprehendi si quidem de his, quæ testator æquo animo tulit, heredes queri non possunt, l. 1. ff. de privator. delict. l. in iuriam 13. in princ. ff. de in iuriis; & injuriarum remedium esse oblivionem, ait Seneca epist. 94. & ita unusquisque injuriam sibi illatam dissimulationis volun- tate patitur condonare, & remittere potest, *Lexon salum*, §. 1. ff. de injuriis, l. si quidem, C. eod. tit. l. si iura iudicio 30. §. qui injuriarum, ff. si quis causam suam l. auxilium 37 in princ. ff. de minor. l. 12. tit. 9. par. 7. Donel. lib. 5. comment. cap. 24. Gomez lib. 3. varior. cap. 6. num. 15. Unde servus, qui nimis dissoluta incuria custodiam domini neglexit, punitur ex SC. Syllan. sed domini venia ex dissimulatione semper praesumitur, nec hæres conqueri potest, l. 1. §. fin. ff. ad Syllan. Sic etiam si vassallus offendat dominum, vel feloniam commiserit, dominus vero in vita non fuerit con- quæsitus, hæres ejus non potest agere ut feudo privetur, cap. 1. §. cum, de prohibitione feudi alienari. Si donatoris ingratum probetur, & donator con- quæsitus non est, perpetuum hæredi imponitur si- lectum in l. 1. C. de revocand. donat. Ingrati ad o- mneri potest à filiis, hæredibusque patroni, ob injuriam sibi ipsi interrogati, non vero ob illam defuncto, l. qui manumittuntur, C. de operis li- bert. Faciunt rector in l. ex vi modo, ubi Glossa, verba Non tunc, C. de inoffic. testam. l. non salum, §. 1. ff. de injuriis, l. 2. §. emancipatus, ff. de collat. bonor. l. Papinianum 8. de inoffic. Sed maritus in præ- senti casu ante accusationem decessit, quem lex laudat, quia magno prudentie moderamine eti- am uxoris temit, l. mariti, ff. ad l. l. de adult. l. si vel metu, C. eod. tit. Igitur heredes ejus ad- mittere non debebant ad accusandum mulierem de adulterio, quod defunctus tenuit: præcep- tum publicè vindictæ causâ illam non propone- rent, sed ut à dotē, dotalitque restitutione li- berarentur, Non iniquè ita repellitur (ait Papinia- nus in l. miles, §. facer, ff. ad l. l. de adult.) qui turpissimo exemplo commodum dotis vindictâ domus sue præponere non erubuit. Accedit, nam actiones, quæ ad vindictam comparatæ sunt, ad heredes non transiunt, l. quod dicitur, §. hoc actio, ff. de eo quod mortui, l. idem Neratius, §. si infans, ff. ad l. Aquil. Prebatur in §. 1. dist. de perpetuis & tem- por. allim. plura etudè adducit Aneas Robe- rtus lib. 1. ver. judic. cap. 13. & 14. Ergo in præsen- ti casu heredes mariti audienti non erant. Qui- bus iuris principis motu Bartolus, Paulus, Ca- strensis, & Baldus in d. l. rei iudicata, Bronchorst. comenr. 2. miscel. assert. x. Canectius lib. 1. varior. cap. 9. num. 72. Bericcius conclus. 50. num. 92. Ant. Matthæus de crimin. tit. de adult. cap. 3. Gomez in l. 80. Tauri, num. 68. Gregorius in l. 3. tit. 17. par. 7. Aviles in caput. prætor. in præmio, Martenz in l. 5. tit. 9. lib. 9. recapit. glof. 8. num. 15. Henel- lius de dotalit. cap. 10. §. 1. affirmant heredes mariti minime posse accusare uxorem de adul- terio, quam defunctus non accusaverat; si verò maritus adulterium non dissimulavit, morte ante- tem præventus accusationem instituere non po- tuit, & uxorem eam ob causam expulsi, & eieci, tunc heredes contra eam de adulterio oec agere,

nec excipere prohiberi. Consentit Fasiniæus part. 4. crimin. tit. 16. quest. 142. num. 123. Sed Co- stantius in tractatu de delictis, affirmat quod licet cum maritus sciens adulterium perpetratum fuisse, ab uxore decessit, heredes non admittantur ad ipsam accusationem, tamen cum ignatus adul- terii obiit, heredes possunt admitti ad accusan- dum; quia si maritus adulterium ignoravit (quod & in dubio credendum est, l. mariti, ff. ad l. l. de adult. l. mariti, ff. de probat.) injuriam profecto, quam nescivit, tenuisse nonquam creditur, Ni- hil interest, §. 1. l. mater de decedens, ff. de inoffic. te- stam. l. legitimam, ff. de petit. heredit. Ideoque illius heredes tunc rectè, atque utiliter expetitur, l. 1. §. de his quibus ne indig. Deinde quia cum maritus talem accusationem adversus mulieris hæ- reses instituit, l. ult. C. ad l. l. de adult. non est ratio eut & heredes mariti adversus ipsam uxorem querantur: sed adhuc attendendum est, nec in casu scientiæ mariti, nec ignorantie posse hæ- reses accusare uxorem defuncti de adulterio, quam ipse non accusavit, ut fuit probant Du- renus in l. rei iudicata, §. 2. ff. solut. matrim. Berli- ethus conclus. 50. num. 12. Carpovius comenr. 21. definit. 4. Henellius de dotalit. cap. 10. §. 1. per totum. Nec contrarium probatur in huc textum, nam in ejus specie maritus propter adulterium fuit separatus ab uxore judicio Ecclesiæ, vel factio ipsius mulieris, & ita retinuit dotem pro toto tempore vitæ suæ: quare heredes tantum excipiebant defunctum retinuisse dotem, nec etiam divortio facto eam restituisse, quia mulier pro- pter adulterium dotem amisit: non ergo oppone- bant adulterium de novo, sed tantum excipiebant de eo, quia ob illud defunctus dotem non restituerat, & sic eam retinere debebant. Nec no- vum est discrimen agnoscere ioter ea, quæ po- tenda sunt jure actionis, & ioter ea, quæ oppo- ni exceptione jure retentionis obtineri possunt, um videmus, quod adulterium nisi vitæ, vel criminali- ter accusari non potest, nisi intra quinquenni- um, l. si maritus 29. §. hoc quinquennium, ff. de adult. l. adulter, C. eod. tit. & tamen per viam ex- ceptionis de eo perpetuo opponi potest, l. purè, §. fin. ff. de deli. except. Pro qua interpretatione fa- cit Glossa in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisque ju- r. dum ait, pernam non transire ad heredes, ut con- tra eos detur actio, sed tantum ut detur exceptio, quam extollunt Paulus ibi, num. 3. Vela differt. 14. tem. 1. Rodericus Suarez ubi supra. Nec funda- menta sententiæ Costanti obstat. Non primum, ubi dicebat, quod si marito constitisset de flagitio uxoris, proculdubio id arguisset, & in eum viore præventus fuisset, id heredibus ejus licere de- bere. Quod etiam procedit in actione injuriarum ignorata, & nihilominus morte ejus eut facta est, extinguitur: quam ob causam, quia odiosa est ea actio, & meram vindictam continet, odo- cent Bronchorst. d. assert. 1. ideo hæredibus ejus non datur. Non obstat secundum deducum ex d. l. ultima. Nam licet Antonius Matthæus ubi su- pra, num. 8. defuncta uxore existimaverit posse maritum adversus ejus heredes agere ad dotis re- stitutionem; contrarium tamen verius credo, quoniam crimen hoc morte extinguitur, nec actio de moribus in heredes mulieris olim dabo- rur, l. si pama 30. l. arimen 25. ff. de penis, l. 1. Cod. Theodos. de delictis, l. ult. C. si rem, vel accusaver. Deinde quia si actio non transit ad heredes mari- ti, ut proximè resolvimus, à fortiori non debet transire adversus heredes defunctæ, cum certum sit, facilius actionem poenalem transire ad he- reses,

reus, quoniam adversus heredes, *L. uxor, §. si, quod falsitate, l. pende 32. ff. ad leg. Falch. l. 1. ff. de privat. delict.* Deinde quia morte delinquentis extinctum censetur delictum, *L. desinisse, ff. de publ. indic. sed poena delicti jam extincti non debet transire ad heredes, l. 1. c. si pendente appellat. l. ex iudicium 20. de accusat.* Deinde ex lege unica, *C. ne ex delicto defunctorum*; ubi etiam quando civiliter agitur, non transit actio adversus heredes, nisi prius lite contestata cum defuncto. Nec obstat *l. de heredi. l. finalia, Cod. de adulteriis*; nam omnis solutio tradita à Petto Barbosa in *l. 1. num. 1. 30. ff. solut. matrim.* dicendum est, quod licet maritus per viam actionis non possit agere adversus heredem adulteris; tamen si penes se dotem habeat, ut in casu dictæ legis finalia, ibi t. *An hereditas uxoris resistatur*; potest repellere heredes adulteris dotem repetentes, opposita adulterii exceptione. Quam interpretationem tradunt Anchutinus in presenti, n. 11. Petrus Barb. *ubi supra, num. 132.* & ad praxim dispuant Franciscus decif. 184. Fumetel. *de pectus nupt. clausul. 7. gl. 3. par. 1. 2. a num. 1.* Cane. *1. part. var. cap. 9. num. 136.* Hermosilla in *l. 10. tit. 4. part. 5. gl. 1. 8. Thoma vire 98. Valenzuela consil. 80.*

6.

F. Dotalitium. Dotalitium potè bona paraphernalia plures accipientes, assuetunt mulierem propter adulterium amittere non solum dotem, verum & bona paraphernalia, id est ea, quæ ultra dotem mulier secum tulit, *l. si ego, §. de diti. l. de jure dot. l. hoc lege, C. de pectus convensit, l. si mulier 11. ff. hoc tit. ita docuerunt Romanus *sentent. 31. 1.* Colla in *cap. si pater, 1. part. verbo Legem, num. 46. de testam. in 6.* Cuthans in *trall. de diti. cap. 6. num. 25.* Glossa in presenti, Boetius decif. 338. Covate, in *4. 2. par. cap. 7. num. 2. §. 6.* Julius Clarus lib. 9. *sentent. 4. adulterium, numero 35.* Pegueta decif. 93. num. 2. alii relati à P. Barb. in *l. 1. par. 1. in princ. num. 54.* pro quibus facit textus in *cap. ex parte, de P. S. l. 81. C. 82. Tauri*, quæ hodie sunt in *l. 4. tit. 22. lib. 8. recipit.* Sed contrarium sententiam, videlicet propter adulterium mulierem non privati bona paraphernalia, tenent Panormita, in presenti, num. penult. Prepositus num. 5. P. Barb. in *l. 1. in princ. par. 1. num. 55.* Bocerus de *adult. cap. 5. ex numero 36.* Henellius de *dotalitio, cap. 10.* Nec reperitur ulla utriusque juris lex, in qua similis poena statatur, unde non est ratio, quare privationem dotis, & dotalitii ad bona paraphernalia uxoris protrahamus, ut latius probat Bocerus *suprà, ex num. 37. usque ad 45.* Nec contrarie sententia favor præsentis textus; nam dotalitium in presenti non significat bona paraphernalia, sed donationem propter nuptias, in compensationem dotis à marito in uxorem collatam, ut probavi in *cap. ex parte, de fero convensit*; quo modo dotalitium in presenti acceptum Panormita, *telum. 2. vers. Venie. Immo l. num. 12.* Barbata num. 9. Innocentius & Socinus, quos sequitur Georgius Euthartus *consil. 37. num. 21. volum. 1.* Nec etiam pro eis facit textus in *d. cap. ex parte*, qui loquitur de bonis acquisitis constante matrimonio, de quibus ego *suprà, in cap. 1.* pattem enim eorum bonorum mulier amittit propter adulterium; quia aliud est non capere ex bonis viti, aliud res suæ propria amittere, *l. sit. circa fia. C. de codicillis l. affidus 12. C. qui potiores*; & si amittit dotem propriam, facilius privabitur bonis quæ sitis constante matrimonio, in quibus agit de lucro capiendo. Unde in hæc questione resolvit P. Barb. *ubi supra*. in puncto juris veritatem D. D. Gentil. in *Decretal. Tom. IV.**

esse sententiam hæc negativam; in iudicando tamen, & consulendo sequendam esse sententiam affirmativam, propter auctoritatem textus in *d. l. 82. Tauri.*

g. Remissio est. Ant voluntariè à marito, juxta textum in *cap. maritus 21. de adulteriis*; aut auctoritate iudicis, cum ipse posset adulterium etiam committi, quia tunc potest cogi per iudicem cum uxore reconciliari, & dotem si exegit, restituere, ut docent Glossa in *cap. ex inter, verbo Ad invicem, de divorciis*, Navar. ad *cond. tit. lib. 4. consil. 1.* Molina de *instit. trall. 3. disp. 95. num. 5.* Petrus Spto *testat. 17. de matrim.* Comoch de *Saceramentis, disp. 35. dub. 1.* Bañ. de *matrim. lib. 9. cap. 20.* Castro Palao *disp. 2. de spons. punit. 6. §. 6.* num. 11. G. balbus de *usuris lib. 4. cap. 5. art. 11.* nec improbabile dicit Sanchez, licet contrarium defendat, *lib. 10. de matrim. disp. 9. num. 27.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter sequens deducitur collectio: *Adulter propter adulterium à viro separata amittit dotem, & donationem propter nuptias.* Probat eam textus in *cap. ex parte, de consuet. cap. 1. me lue non concessit. Novella 32. Leonis, licentia 8. §. virum 5. l. jubemus 11. §. 1. Aubehe, sed non jure, C. de repudiis, l. cum mulier 47. ff. solut. matrim. l. mulier 12. §. fecer, ff. ad l. l. de adult. l. penult. Cod. eod. tit. l. dotem 25. de jure dot. novell. 117. cap. 9. & 134. num. 33. Consonant lex 25. tit. 7. parit. 7. lex 1. tit. 7. lib. 4. fori, lex 2. tit. 15. lib. 8. ordin. lex 81. cum seg. Tauri, lex 4. tit. 22. lib. 4. Recipit. Illustrant ultra congeßos à Barbofa in presenti, Scipio Gentil. de *secundis nuptiis, cap. 5.* Fachinens lib. 11. *controverf. cap. 75.* Cujac. ad *novell. 22. Infinit. Oualdus lib. 4. Dmet. cap. 5. littera E.* Petrus Gregorius lib. 9. *synagm. cap. 23. num. 12.* & lib. 16. cap. 6. Duarenus ad *l. l. de adult. & in l. 5. ff. solut. matrim.* Velasquez de *privileg. pauper. part. 1. consil. 54. num. 33.* Grotius in *seribit. ad l. Lucius, ff. eod. synagm. part. 1. de regim. lib. 3. disp. 6. §. 2.* Gubalibus lib. 4. de *usuris, cap. 5. art. 11.* Sigurdus de *privileg. honest. art. 6. per totum.* Ant. Mathæus de *erimin. tit. de adulter. cap. 3.* Henellius de *dotalit. cap. 10.* Pichardus in *manud. part. 5. §. 4. verbo Adulterium, Boetius. tom. 3. decif. 6.* Bocerus de *adulterio, cap. 5. num. 30.* Besold. *consil. 110.* Cancercius lib. 1. *var. cap. 2. num. 66.* Vela tom. 1. *differt. 14. num. 17.**

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris consideratione: Poenæ debent habere suos auctores, nec ob alterius delictum admittimus alius puniri debet, *l. sancimus 21. C. de panis, l. 2. C. ne uxor pro marito, l. si a suo 35. §. 1. C. de inoffic.* sed si ob adulterium uxoriam maritus dotem lucretur, puniuntur uxoris pater, si dos est ptofecticia; si verò adventitia, extraneæ, ad quos soluto matrimonio dos ipsa spectabat, et atque revertitur, ut probavi *suprà, in cap. 1.* Ergo propter uxoris adulterium maritus non potest in præjudicium eorum vindicare dotem. Angerat primò hæc dubitandi ratio, nam adulterium non est causa immediata amittendi dotem, sed divortium quoad vinculum, quod propter adulterium, & mulieris culpam jure civili contingebat, *l. Lucius 38. ff. solut. matrim.* sed juxta factos canones propter adulterium non fit divorcium quoad vinculum, ut probavi in *cap. ex litteris, de divorciis, can. 9. Censil. Misere.* Igitur non habet locum poena amissionis dotis imposita à jure civili. Augetur secundò, nam etsi dos propter adulterium

7.

8.
CONCE-
SSIO 723-
DITUR, 12
723-
TOR.

9.
IMPOSSIB-
ITA TRA-
DITA AN-
TERTIO.

A 2 ; uxoria

uxoris cederet furo mari in poenam perpetrati sceleris, id procederet post sententiam super adulterio prolata, cum regulariter poena à jure imposita non debeat ante sententiam, l. ejus qui, ff. de jure fisci, ibi: Verum oportet constare prius de criminis pronuntiatione; & cap. cum secundum leges, de hæreticis lib. 6. & in terminis docuerunt Baldus in cap. ex parte, de confus. numero 8. Covarr. 2. part. de matrim. cap. 7. §. 6. Didacus Perez in l. 2. tit. 1. §. lib. 8. ordin. Cenedus ad Decret. collect. 154. sed in præfenti casu non erat sententia prolata contra uxorem adulteram: ergo non poterant heredes mariti retinere dorem propter adulterium.

IO.
DE ANTI-
QUO IUDI-
CIO DE
MORIBUS.

Quà dubitanti ratione non obstante vera est præfens altertio, pro cuius expositione, omnibus quæ de adulterii gravitate, & poenis ex utroque jure adducemus in cap. 2. de adult. ut ad poenam tantum privationis dotis commentarium contrahamus, sciendum est, jure civili Romanorum fuisse judicium, seu actionem de moribus, quâ divortio factò invicem vir, & uxor sibi mores accusabant, & examinabatur cojus culpa, seu mores causam divortio dedissent, l. viro 39. ff. solut. matrim. quod judicium apud censes peragi, eosque de moribus cognovisse, expressè testantur Marcus Cato in oratione de dote, ibi: Vir cum divortium fecit mulieri, iudex pro cense est. A. Gellius lib. 4. noctium, cap. 20. ibi: Censor agebat de uxoriibus. Solemnia iurijurandi verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententia uxorem habes? Quibus convenit quod Cicero de Oratore lib. 2. scribit: Ridiculis etiam illud Lucius Portius Nasica Cato Censori, ex animi tui sententia tu uxorem habes? Alconius in oratione contra Pisemem, ibi: Apud Censes de moribus accusari, & utrinque Censoris sententia civis Romanos solere condemnari. Probat Robertus lib. 4. recept. sentent. cap. 2. licet apud alios iudices etiam de his moribus agi liqueat ex Plinio lib. 4. natural. histor. cap. 23. Valer. Max. lib. 8. cap. 2. Et licet hæc actio civilis esset, tamen plerumque accusatio appellatur, l. viro 39. l. cum mulier 47. ff. solut. matrim. quia morum conjugalium coercitionem continet, & vindictæ causâ intenditur, ut observant Cujac. in l. unic. §. taceat, Cod. de rei uxori. act. Brissonius ad l. lul. de adult. sub titulo, Qui deprehensam, Pichardus in §. fuerat, num. 7. Instit. de action. Et idem maritus victus in judicio de moribus, non potest criminaliter de adultério uxorem accusare, l. unic. C. Theodos. vitium civiliter, l. unic. C. quando civilis actio, docet Cujac. 11. qq. Papin. in d. l. viro, ubi Barb. num. 2. quoniam actio civilis, per quam vindicta persequitur, criminalem actionem consumit, l. ait Praetor 7. ff. de injuriis. Exiris autem hujus judicii erat, ut pronuntiaretur utrius culpâ divortium factum esset, ut deducitur ex l. Lucius 38. l. si focer 44. §. 1. ff. solut. matrim. l. miles 11. §. ultimo, ff. ad l. lul. de adult. Illustrant Brissonius lib. 5. de formul. Cujac. in novel. 22. Et si constaret uxoris mores causam divortio dedisse, maritus propter graviores, scilicet adulterium, sextam dotis partem; propter leviores verò, quales omnes erant præter adulterium, octavam dotis partem lucrabatur. Quod si maritus divortio causam præbuisse, eam quidem dorem, quæ annua, bima, trima die reddi deberet, si mores essent graviores, præsentem exhibere debebat; si verò fuissent minores, intra sex menses præstare cogebatur. Cæterum in ea dore, quæ temporis dilationem respuebat, morum distinctione insuper ha-

bita, tantum ex fructibus vindicabat uxor, quantum per illud quadriennium ex prædio redigi posset; quarum poenarum vigilia extant apud Vlpianum in fragm. tit. 6. Paulum lib. 2. sentent. tit. 2. 1. si stipuler 19. ff. de verb. oblig. Item ut à patre §. ff. de captivis: observant Cujac. ad Vlpianum tit. 7. Grotius in floribus, ad tit. ff. de divortii, Revarius lib. 4. variar. cap. 13. Pichardus in d. §. fuerat, num. 70. Balduinus de nov. jur. Instit. lib. 2. pagina 211. Faber in jurisprudent. 1. 1. princ. 8. illar. 8. Illustrat Ramos in d. l. unic. §. taceat. Quod si viro, atque uxore invicem mores accusantibus, causam divortio dedisse utrique sit pronuntiarum, vel tri uxorem adulterio, virum lenocinio, nihil ex dote minuitur, quia in judicio de moribus multa delicta pari compensatione tolluntur, d. l. viro 39. l. mulier 47. ff. solut. matrim. aliter atque in criminali accusatione de adulterio, ubi lenocinii replicatio mutuam criminum compensationem non inducit, l. 2. §. si publice, l. si uxor 13. §. Index, ff. ad l. lul. de adult. Illud namque privatæ vindictæ dolor in actione civili de moribus, hoc publice disciplinz vigor in accusatione de adulterio postulant, l. lenocinio 9. §. quod illiciti, ff. de public. & veltig. docent post alios Barb. & Cujac. in d. l. viro 39. Brissonius supra, Gothofredus in l. 1. 2. & 3. C. Theodos. de dotibus. Cæterum cum actio de moribus frequentari desisset, vel propter incertitudinem causarum divortii, vel potius ex constitutione Honorii in l. 2. C. Theodos. de repud. sublatâ tandem et à Justiniano in d. l. ultim. C. de repud. & judic. de moribus sublatâ. notantur Cujac. in d. l. viro, Connan. lib. 8. comment. cap. 12. P. Gregor. lib. 9. syntag. cap. 15. & 25. Giphanius in d. consensu 8. C. de repud.

Finitima judicio de moribus fuit propter mores retentio, quâ maritus rei uxoris actione conventus contra mulierem utebatur, ita ut vel sextam partem propter mores graviores, vel propter leviores octavam dotis partem retineret, teste Vlpiano d. tit. 2. vers. mores juncti l. invitus 16. §. 1. de reg. jur. quemadmodum ex lege Julia de adulterii muliere damnarâ, non tota dos, sed pars dumtaxat apud maritum manebat, ut ex Pauli fragmentis probat Cujac. lib. 2. observ. c. 17. Gifanius in l. si convenit 6. C. de pact. conven. qui rectè docent ita de parte dotis accipi debere quod scriptum extat in l. Lucius 38. l. cum mulier 47. ff. solut. matrim. l. miles 11. §. focer, ff. ad l. lul. de adult. l. si dorem 24. C. de jure dot. & aliis locis, quavis perperam repngnet Barbosa in d. l. viro 39. n. 1. & 2. nec felicius Brissonius ubi proxime, qui eos textus corruptos esse affirmat à Tribonianis respiciende ad jus novum, ex l. consensu 8. C. de repudiis. Eodem modo accipiendus est Horatius libro 1. serm. ibi:

Nec vereor ne dum cecidit vir urbe recurrat,
Ianna frangatur, laetæ canis, undique magno
Pulsa domus strepitum resonet, vel pallida lecto
Desiliat mulier misera, si conscia clames
Cruribus, hæc metuat doti depressa, &c.

Plautus in Amphitruo.

Falla, quæ tu falla dicis,
Quid tibi æquum esse fieri?

Nunquid causam dicis: quæta hoc multam matrimonio?

Valerius statim referendus, Seneca lib. 2. contro. 8. Illud iudices mihi torquent est, quod nota a judicio vero, ut multiplicatam dorem perdat; plus tamen ex quaestu habet, plus habitura est, quam quod tum damnata pendendum est. Sed cum tam actio de moribus, quam retentio portionis essent actionis rei

II.
DE DIVORTIO
MORIS.

rel uxoris, ut notatur Cujac. ad d. l. unie, *hæc-
cece*, Faber de *error. decal. s. errore*, & merito hæc
sublata, retentionem quoque propter mores fu-
lulit Iustinianus; unde forsan factum eredit
Magnus Præceptor D. Franc. Ramos in d. l. unie, *s.
taceat*, ut in l. *vis res* 10. *q. de pœt. dist. verba*
illa, & mores quoque, omittentur in Basilic. quasi
attento iure novo superflua, ut observavit etiam
Cujac. lib. 11. *obser. cap. 19. & lib. 39. q. 99. Papin.*
l. si pœr, q. de pœt. dist. Sed ne retentione pro-
pter mores sublata publicæ coercitionis ab-
oleri videretur, prudenter Iustinianus admonet
in d. *s. taceat*, frustra retentionem illam requiri,
cùm alio auxilio ex novis constitutionibus mores
conjugum coercantur; quippe live uxoris cul-
pa, live mores divortio causam dederint, dote
integra, & nuptiali luctu, aut donatione, qua
apud nos *arrha* dicitur, mulier mulctatur, & ma-
ritus lucto cedunt, ut vicium propter mores ma-
riti divortio factæ donationes propter nuptias
uxor Incratur, ut cavetur in l. *confessio* 8. *q. hæc
nisi, C. de repudiis*. Sin autem tunc dote, & donatio-
nem propter nuptias matrimonium celebratum sit,
potius iniuncti divortii hæc est, ut si uxoris culpa
divortium sit, quartam bonorum suorum patrem
alteri præbet, l. *jubemus* 1. *C. de repudiis*; & in
novel. 117. cap. 8. Iustin. statuit, ut si vxor adul-
terium commiserit, maritus retineat dorem, do-
nationem propter nuptias, & ex bonis paralyer-
nalisibus tantam portionem, quanta est tertia pars
dotalis; reliqua bona addicuntur monasterio, ubi
mulier penitentiæ acquirere causâ detrudatur,
nisi filii descendentes, quibus res, & ipsi ascenden-
tes, quibus strenis defuerit. Et in *q. 9. velis novel-
la*, Imperator fœnit, ut si maritus commiserit
adulterium, recipiat oxor dorem, lucratur do-
nationem propter nuptias, & ex reliquis bonis
tantum, quantum tertia pars donationis propter
nuptias efficit; quod superest, sive vindicatur,
nisi sint descendentes, vel ascendentes uxore
ad tertium gradum, qui sive præferuntur. Idem ca-
vetur in *novel. 134. cap. 10.* Inter Pontificio etiam
mulier propter adulterium amittit dimidiam por-
tionem locutorum consistente in matrimonio, *cap. ex
parte de confusione*; quod & iure nostro Regio pro-
cedit, quo attento de bona paralyerna mulier
amittit, l. 8. *Tauri. l. 1. & d. 10. lib. 8. Recopil.*
codicet Barb. in *rabrie. fol. marit. 1. p. num. 62.*
Azevedo in l. 20. *num. 14. s. lib. 5. Recopil.*

Amplius patens affectio, ut procedat etiam matrimonium putativum fit, ut arguuntur textus in cap. a. *hinc*, cap. *super*, et *bigam.* probat Gloff. in *proferri*, quam sequuntur Palacios Ruylos in *proferri* rubric. §. 66. num. 3. Titacul. *p. leges canon.* gloff. 8. num. 65. *Fanus de lucce doria*, gloff. 3. num. 19. Covarr. in 4. p. 2. cap. 7. §. 6. in *prin.* alii relati a Barb. in l. 8. num. 93. §. *folat. matr.* quia maritus talis reputatur tempore adulterii commissi: nec negari potest molietem ex affectu injuriam ei introgalle, quem ut matrem tenebat. Quz sententia in praxi observatur in l. 8. *Tauri*, quz est l. 4. tit. 4. lib. 8. *Recopil.* quoniam constatam docuerit Gloff. in l. *centen.* §. *vir quoque*, C. de *reprod.* et alii relati a Barboza in d. l. 8. num. 94. Amplius etiam hae affectio, ut procedat etiam filii ex tali matrimonio suscepi sentis, nam tunc etiam dos matris adiungitur sub ea conditione, ut post eum mortem filius reverteretur, ut constat ex Ajust. in *licet matri*, §. *adulterio*, collat. 8. l. 8. *Tauri*, l. 1. tit. 7. lib. 4. *fori*, docent Gloff. verbo *Recipere*, in cap. 1. ut *line* *non* *constit.* Covarr. in 4. d. §. 6. num. 4. Salazar de *u. n. c.* cap.

fuert. cap. §. iiii. n. 9. D. Iohannes Vela de delict. cap. 1.
de adulterij punia. Barb. ubi supra. n. m. 6. sed ut
praefatus pueri auctoritate datus propter adulterij
rum uxori infam. h. beat citum locum cum reat
oculum delicti non officii. aut pudici affectus. fed
libidinis causa. quare ut interpretet. et Affirmat
Baldus in cap. iiii. de praevar. Franciscus Curtius
in rubric. C. de exco. §. iiii. in rubric. de iudicis. m. iiii.
ex quoq. luduatiis vasillis huc. vel alio mo
do turper educatus cum uxore domi. sed cum
amittit. cap. i. §. i. quibus melius frudum amittit. ergo
ob eandem quod exco. causam iudic. dote privatur.
Et sane hinc maxime exoritur adulterij suspicio.
atque coniectura. ut D. Cyprianus aiebat in cap.
nec in aliqua. §. 7. q. 1. & scribit Accortius in l. quod
nihil. §. ad leg. lude ad del. citans eum verbum:
Piscis. coluquium. talis. post oscula calum.

Facit expresse Ovidius ibi :
Offensa si dederis, fies manifestus amator :
Et dicam, hoc mea sunt, inquit iamque manus,
 Et alibi :

Ofcula qui sumptis, si non et cetera sumptis.
Hec quaque qui sumptis potest dignis eras.
Quintilianus declamans, 276. Vixerem, ut maritum
totum in ofcula putari. Gothofredus in l. 3. *Culpa pau-*
salibus. Sed contra i Decius in rubrica, de iudicib., et

Alciatus lib. 4. parerg. cap. 20. tenocunt propter
ofculum dorem uxorem non amittere i quia cum
hæc pœna tantum sit imposita propter adulter-
ium, non debet extendi ad ofculum i præcipuo
quia in delictis, licet ultra conflum conueniant ali-
qui inter vocia, pœna non litrogatur, l. si quis
quisque iuris i nec pœna delicto conformari im-
posita, ad attentantem produenda est, l. si pœna
§. final. ff. de P. S. præterquam in atrocissimis, l. si
quis non dicam, C. de Episc. & Cleric. l. si qui cum
ceto, §. ff. ad leg. Cerni de fidei. habet opinionem se-
quentem Coitamus de delictis nam. 37. Coitatus in

l. 4. §. solus, marim. Henellius de delictis cap. 10.

§. 13. per totum i qui contrarie sententia fonda-
mentis satisfaciunt i sed recte vsi etedo cum Anto-
nio Matthæo de criminibus, tit. de adulteris, cap. 3.
quod licet attento iure civili varæ essent causæ,
ex quibus divorcium fiebat, et maritus dorem lu-
crabatur, inter quos Iulianinus enumerat in d.
Novel. l. 7. non. 8. d. item ff. C. de repud. l. uxore
cum vitis extraneis nolente marito conuiuat
ut cum eis lavat se, aut foris pernoctaverit, si
etrecensibus, aut theatralibus ludis interfuerit, oue
de facilius propter ofculum tunc dos amitteretur
sed tamen postquam Ecclesiæ placuit non nisi ob
graviores causas relatas supra in cap. 1. de divor-
tiis, divorcium fieri, propter ofculum et alias
causas relatas in d. 4. confensu, i matros dorem non
lucrabantur, Etiam doctores sulci, an si humo sus-
cidibus, et luctu pœta uxorem impudicam doxerit
oue fine, ut dorem lucraret, ipsum acquirit i Et
nullo modo eam lucrari docuit Antonius Mat-
thæus d. tit. de adulteris, cap. 3. non. 11. nam si ac-
cusatus uxoris mores non potest, qui eos eam da-
cendo probavit, l. mulier 47. §. solus, marim. l. si
uxor t. §. ultimus, ff. ad leg. Jul. de adul. multo mi-
noris homini solitissimo id concedendum est.
Quod censuit C. Marius, referente Valerio Ma-
ximo lib. 8. c. 2. nam cum in Caius Titinius Matre-
nenfis Fanniam uxorem, quam impudicam ex in-
duclitia dixerat, ex crimine repudiata dote pro-
spiciare conaretur, Caius Marius pœx pronuncia-
vit hoc modo, ut Fanniam impudicitæ reat
seflectito nummo i Titinnium semet totius doli
damnaret, eam rationem adiciens, quod i
quetet sibi Titinnium patrimonio Fannæ infamis

fruentem, impudicæ conjugum expetivisse.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo provenit; nam cum adulterium gravissimum scelus sit, non solum quia per illud irrogatur injuria sacramento, verum etiam marito, & magna infamia inde sequitur, debet uxor que illud perpetravit, dote privati; maritus autem in solatium injuriæ acceptæ eam retinere. Accedit, quia actio de adulterio successit in locum actionis, seu judicii de moribus, ut supra probavi: sed ex illo judicio mulier damnata, dote seu ejus parte mulcatur, ut supra retuli: igitur similiter & hæc actio vir consequi potest dotem propter adulterium mariti. Et hæc amissionis dotis propter adulterium veretern esse docet nos Vulcani sermo apud Homerum in *Odysseæ*:

Vincula dora sed his stridit dolusque tenebunt,

Donec cuncta mihi genitor mea munera reddat

Tunc data cum ipsius juxta mihi fœdore natam,

Qua formosa quidem est, sed velle memis egena.

Hucusque autem tradita procedunt, nisi mulier comprehensa sit per errorem ab eo, quem maritum esse crederat, *cap. in litem* 1. q. 2. *sententia* 1. *legimus* 12. *versio*. Generaliter, de lib. causa; quia adulterium sine dolo malo non committitur. Notabilem casum refert Henel. *disp.* 10. §. 1. r. Vel si maritus uxorem deprehensam, vel non deprehensam in adulterio occiderit; nam tunc dotem non lucratur, *l. si ab hostibus* 10. §. si vir, *ff. solut. matrim.* probat Anton. *Matthæus* 4. *cap. 3. num. 5.* eo quod supplicio contentus esse debeat, quod auctoritate sibi sua sumpsit, & quidem lege vetante. Nec eligens se vindicare propriis manibus, debet exposcere aliam vindictam, quamvis in provinciis, ubi lege, aut statuto permittitur uxorem adulteram occidere, contrarium ex aliis probet Henel. *disp.* 10. §. 1. Item si per vim mulier oppressa fuerit, *l. si uxor*, §. si quis plane, *ff. ad l. lul. de adul.* Scrupulum autem voluntarium, non item violentum in patiente lex puniit, *l. 1. §. removeret*, *ff. de postul. l. fœdissimum*, *C. ad leg. lul. de adul.* & non potest, ut inquit D. Ambrosius, scdissima caso corrumpi, cujus mens non fuerat antea corrupta, *cap. rem*, *cap. reuera*, *cap. propitium*, 32. q. 5. Henellius *suprà*, §. 1. & delictum sine dolo malo non committitur, *l. uxor* 2. *ff. de furtis* 1. *quod* *Reipublica*, *ff. de injuriis*, *l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar.* Caret autem dolo, qui vim patitur, *l. immo*, *ff. de liber. caus.* vel si lenocinium, aut per enipia marito obijci possit, *l. cum mulier*, *l. viro*, *ff. solut. matrim.* quia iniquum est, ut vir ab uxore pudicitiam exigar, quam ipse non exhibet, *l. si uxor*, §. Index, *ff. ad leg. lul. de adul.* Cujus verba esse ex editio Antonini in C. *Gregor. B. Augustinus* scribit in *lib. de bono conjug.* & notavit Guac. in *cap. 1. de divor.* & nos in *cap. fin. de adul.*

Nec obstat prima difficultas *suprà* adducta; nam dicendum est, præsentem textum, & similes procedere in dote data ab ipsa uxore, ad quem solum matrimonium morte naturali, vel divortio, dos revertera erat. Nam si ab extraneo dos assignata esset, & virtute stipulationis, seu pacti solum matrimonium dos ad eum spectabat, illi agenti contra maritum ad dotis restitutionem non obstat exceptio adulterii, *l. si dorem*, *C. de jure dot.* Corralius in d. l. 2. *ff. solut. matrim. ad fin.* Citæ patrem in dote profectitia major dubitatio

est, quia patet, de cujus voluntate filia nubit, videtur se obligare ob filiam de liquet, *l. 1. in princip. ff. ad municip. & constituens dotem videtur se obligare legibus de eodem loquentibus, l. si duo, ff. de acquir. heredit.* Sed adhuc patri constituenti dotem, & pacifcenti de ea reddenda solum matrimonio, non nocere adulterium filiz, probatur ex l. *sed si alia*, §. *de bon. donat.* *Aureli.* de *nuptiis*, §. *est quæque*; eum factum filiz non prejudicet patri, *l. filia*, *C. de pactis*, maxime in dote, *l. 1. §. quod si in patri*, *ff. solut. matrim.* debet ergo præsentis textus accipi de dote ab ipsa muliere data, aut quam ipsa solum matrimonio recuperare poterat. Nec obstat nam Pontificem in præsentem, quim Vipianum d. *tit. 6. de dote*, asserentes maritum propter adulterium dotem lucrari, non distinguere inter dotem profectitiam, vel adventitiam; nam etsi ipsi non distinguunt unde dos profecta sit, nihil tamen vetat, quominus traditam distinctionem ex juris principis adducamus. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, quo oppressus Camilius Plautius in *rubric. 6. de edemo*, a num. 46. defendere conatur, hodie uxorem dotem non amittere propter adulterium, cum matrimonium tantum quoad thorum, non verò quoad vinculum separatur; & docet Pontificem in præsentem non asserere mulierem propter adulterium dotem amittere, sed tantum eam non repetere maritum; idem dotem apud vitum temerare, donec vinculum matrimonii fuerit solutum. Quia licet maritus oneta matrimonii non sustineat, & divortio ex iusta causa facto, dos restitui debeat, *cap. 1. hoc tit.* tamen in præsentem casu propter adulterium uxoris etiam divortio facto maritus non restituit dotem. Sed hæc interpretatio admitti non potest, & eam latè refellit Menochius de *arbitr. casu* 187. num. 14. ubi docet probat, adulterium, non divortium, quod ex eo sequitur, esse causam amissionis dotis. Quare hæc solutioe omnia dicendum est, separationem quoad thorum propter adulterium successisse loco divortii, quod jure civili fiebat quoad vinculum, & sic obtinere omnes effectus, quos ex jure civili operabatur divortium illud, ut resolvunt *lason in l. 1. num. 2. & Decius num. 10. C. unde vir & uxor. Ripa in l. 1. num. 3. ff. solut. matrim.* Socinus *consil. 42. num. 4.* Vnde inferitur, quod si maritus uxore adulterium committente non curavit petere separationem quoad thorum, cum nullum divortium intercesserit, maritum dotem non amittere, quia vir tacendo videtur remississe adulterium, quod sciebat commissum, argumento legis finalis, *C. de revo. donat.* & propter hæc præsumptam remissionem cessat pœna amissionis dotis, *l. si uxor*, §. *fin. ff. ad leg. lul. de adul. l. abolitorem*, *C. cod. tit.* *l. 17. tit. 17. part. 7.* Nec obstat ultimum augmentum; nam omnia illa perdifficili quæstiones, an in penis a jure statuti necessaria sit iudicis sententia declaratoria, quam examinabimus in *cap. vergentis*, & de *heretic.* dicendum est, in præsentem casu sententiam præcessisse, quod aperte refert Pontifex, dum ait: *Si iudicio Ecclesiæ sine separati*, sententiâ videlicet divortii ob adulterium prolata; *vel si ipsa mulier propriâ auctoritate recesserit*, timore pœnæ. Nam cum tunc actu ipso faceretur de liquet, & constiat privationi dotis, iustè maritus eam retinet,

CAPVT V.

Innoc. III. *a Compostellano Archiepiscopo, & universis Episcopis in Regno Legionensi constitutis.*

ETIā necesse sit, ut scandala veniant, vā b tamen est homini illi, per quem scandalum venit. Quod enim turbationes, & scandala diebus nostris orbi supervertere in universo, hodie plus experimus in facto, quam scriptum repetamus in libro. Necesse est autem, ut veniant scandala, non solum scilicet inevitabile, sed & utile: quoniam in quo deficit malus, proficit bonus, & aurum in fornace probatur. Inter cetera verò, in quibus scandalizatur hodie populus Christianus, præcipuum est persecutio paganorum, quæ tam in Oriente, quam in Occidente peccatis exigentibus invaluit ultra modum, contra quam utrobique simile quodammodo putaverunt remedium invenire. Sed quia Deum ante suum non posuere conspectum, quod inventum est in remedium, in periculum est convertum. Sanè in Oriente una duobus fuit incestuosè conjuncta: in Occidente verò unus sibi duas præsumptus jungere per incestum. Et incestui quidem in Oriente commisso non solum consensus, sed auctoritas Clericorum ibi consistentium intercessit: sed in detestabili copula in Occidente contracta, licet non absque ecclesiasticorum virorum assensu fuerit forsitan attentata, auctoritas tamen ecclesiastica nullatenus intervenit. Volens autem Deus majus peccatum vindicare celerius, & à similibus alios detertere, tam C. & quondam Marchionem, qui N. Reginæ Hierosolymitanæ prius adhæserat per incestum, gladio; quam d Henricum quondam Campaniæ Comitem, qui ei & in culpa quodammodo, & in pena successit, præcipio; utrumque verò morte imprævisa peremit. Nondum autem in hujus iniquitatis auctores in Occidente suam exercuit ultionem: sed quando longanimius sustinet, tanto forsitan severius vindicabit. Licet autem Apostolica Sedes quod super hoc fuerat in Oriente commissum, propter malitiam temporis, & persequutionem urgentem dissimulare sit visa, ad vindicandum tamen quod in Occidente fuerat attentatum, tignore canonicæ distinctionis est usa. Nam cum ad bonæ memoriæ C. Papæ prædecessoris nostri audientiam pervenisset, quod Rex Legionen. filiam charissimi in Christo filii nostri Portugalliæ Regis Illustris incestuosè sibi præsumperat copulare, tam Regem ipsum Portugalliæ, quam incestuosè conjunctos excommunicationis sententiâ innodavit, & Legionen. ac Portugalliæ regna sententiæ suppositis interdixit: unde quod illegitimè factum fuerat, est penitus revocatum. Verùm dictus Rex & Legion. ad deteriora manum extendens, sicut is, de quo dicit Scriptura: Vā homini illi, qui post se trahit peccatum quasi longam restem; & impius cum venerit in profundum vitiorum, contemnit; f filiam charissimi in Christo filii nostri Regis Illustris Castellæ, neprem videlicet propriam, impudenter sibi contra interdictum Ecclesiæ copulare præsumpsit. Quod cum ad nostram notitiam pervenisset, dilectum filium fratrem Raynerium, virum scientiâ, & religione pariter reverendum, Deo & hominibus obientu scientiæ & honestatis acceptum, in Hispaniam duximus destinandum, ut juxta verbum g prophetium dissolveret colligationes impietatis, solveret fasciculos deprimentes; qui per Dei gratiam ab omni munere manus excussit, ita ut quod legitur, de ipso possit verè referri: *Non fuit qui disceverit Abraham.* Ipse igitur cum in Hispaniam pervenisset, dictum Regem Legionen. semel & iterum ex parte nostra commonuit diligenter, ut à tam detestabili, & nefanda copula tesliret, universis colligationibus dissolutis quæ fuerant pro ipsa copula consummanda contractæ. Sed cum apud eum nihil profutis monitis profecisset, certum ei diem assignavit, & locum: & cum ipsum etiam ultra terminum expectasset, in eum se contumaciter absentantem, juxta formam mandati nostri, excommunicationis sententiam promulgavit, & regnum Legionense interdicto generali conclusit. In memoratum verò Regem Castellæ, vel terram suam in nullo processit, cum idem Rex se mandatis eius exponeret, & quod reciperet filiam suam, si sibi redderetur, proponeret assertivè: quod utrum ex animo fecerit, ille plenius novit, qui sententor est cordium, & cognitor secretorum. Nuper autem venerabiles fratres nostri b Tolosanus Archiepiscopus, & Episcopus i Palentinus, ex parte ipsius Regis Castellæ, & ex parte Legionen. venerab. frater noster j Zamorensis Episcopus ad Sedem Apostolicam accedentes postulabant, ut cum eodem Rege Legion. & filia dicti Regis Castellæ deberemus super tam incestuosa copula dispensare: propter quod nisi specialis illa gratia, quam

quam ad devotionem dicti Regis Castellæ habemus, motum nostri animi temperasset, in ipsos ita eurassemus severitatem ecclesiasticam exerceri, quod nulli de cætero temporibus nostris ad nos repudiatas toties, & damnatas petitiones afferrent: cum ipsi etiam noverint, quod id ab eodem prædecessore nostro sæpius postularum fuerit, & ab eo inhibuit, non induluit. Tandem verò intelligentes Archiepiscopus, & Episcopi memorati, quod non solum indulgentiam super hoc à nobis, sed vix etiam possent à nobis audientiam impetrare, interdictum in terram dicti Regis Legionem. prolarum, tandem à nobis postulare remitti, asserentes quod ex eo triplex tui regno periculum ab hæreticis, Sarracenis, & Christianis etiam imminerebat. Ab hæreticis, quia cum per interdictum ipsum clausa essent in partibus illis ora Pastorum, non poterant fideles per eos contra hæreticos instrui, & ad resistendum eis aliquatenus informari: unde cum ex hoc, tum quia Rex Legionensis ab Ecclesia se asserens aggravatum, eis minime resistebat, invalescebant contra fideles hæretici, & in regno ipso hæreses variz pullulabant. A Sarracenis, quoniam cum per exhortationes, & remissiones Ecclesiæ Hispaniarum* populus consuevisset ad expugnationem paganorum induci, cessante Prædicatorum officio, populi etiam devotio tepescebat: quia cum se cum Principe suo quoad interdictum eidem videret penæ subiectum, à culpa, cui vel tacendo consenserat, forte se non credebatur immunem: propter quod minus circa debellationem Sarracenorum servebat, ne decederet in peccato. A Catholicis, quia cum clerici laici spiritualia ministrare non possent, laici clericis temporalia subtrahebant, oblationes, primitias, & decimas detinentes. Unde cum clerici ex his pro majori parte in partibus illis consueverint sustentari, eis subtrahitis non solum mendicare, sed fodere, & fervere ludæis, in Ecclesiæ & totius christianitatis opprobrium cogebantur. Videbatur autem difficile petitionum eorum annuere, & sententiam ex animo, ordine, & causâ laram, canonicè, & sine satisfactione congrua relaxare. Ex animo siquidem, quia sicut Deus perhibet testimonium conscientie nostræ, ad hoc non nisi iustitiæ, & honestatis obventu processimus; cum ex contrario potius contra nos oriri præsumptio potuisset, si tam detestabile facinus duxissemus in patientia tolerandum. Ex ordine, quia dictus frater R. post commotiones, & dilationes legitimas, tandem districtione percussit Ecclesiastica contumacem. Ex causâ, exemplo divino videlicet, & humano. Divino, quia cum David in populi numeratione peccasset, Dominus in populum vasa sui furoris effudit: unde idem & David dixisse legitur, peccatum suum Domino confitendo: Ego sum qui peccavi, ego qui iniquè eggi, isti qui oves sunt, quid fecerunt? Avertatur obsecro furor tuus, Domine, à populo tuo. Humano, cum iam dictus prædecessor noster (ut non longè petantur exempla) in prædictis Portugalliz, & Legionen. Reges, & regna ipsorum prædictas sententias curaverit promulgare. Eset insuper res mali exempli, quia si forsan in alia regna similem nos contingeret promulgare sententiam, similis à nobis gratia peteretur, quam si forsan negaremus, apud nos esse videretur acceptio personarum. Et hæc etiam de nobis posset apud aliquos oriri suspicio, præsumenibus forte quibusdam, quod ad id moveretur ex causâ latenti. Licet igitur ex causis præmissis non videretur dicta petitio admittenda: quia tamen ubi multitudo est in causâ, detrahendum est aliquid severitatis, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat, in eo ad petitionem prædictorum Archiepiscopi, & Episcoporum gratiam de communi fratrum nostrorum consilio duximus faciendam, ex quo videbantur impedimenta expressa superius provenire. Relaxavimus ergo non totum, sed in una parte solummodò interdictum; nec perpetuò, sed ad tempus, quandiu scilicet nobis placuerit, & videremus expedire, ut probemus interrim spem, si ex Deo sint, & an (sicut iidem Archiepiscopus, & Episcopi asseverant) sperata inde utilitas sequeretur, sic videlicet, ut in regno ipso divina celebrentur officia, sed decedentium corpora sepulturæ ecclesiasticæ non tradantur, in quo tamen clericis gratiam facimus specialem, in eo videlicet, ut in cimiterio ecclesiastico, cessante solennitatis sollicitudine. Quod licet aliquibus posset absolum fortè videri, ut officio restituto, sepultura ecclesiastica denegetur, quia juxta / canonicas sanctiones cui communicavimus vivo, communicare deberemus & mortuo; rectè tamen intelligentibus nihil ex hoc incongruitatis occurrit, cum juxta // Lateranen. iustituta Concilii decedentes ex torquemētis, etsi per poenitentiam reconcilientur Ecclesiæ, christianam tamen sepulturam priventur. Vt autem non remittere penam, sed commuare potius videamus, dictum Regem Legionen. & memoratam filiam Regis Castellæ, ac omnes principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicationis curavimus sententiâ innodare: mandantes ut ad quamcumque civitatem, oppidum, vel villam venerint, nullus ibidem eis presentibus divina præsumat officia celebrare. Dicto autem Regi Castellæ, & charissimæ in Christo filiz nostræ Reginz uxori ejus dabimus in mandatis, ut

quod stent mandatis nostris juratoriam exhibeant cautionem, & vel exprimant in juramento, quod ad dissolvendam tam illegitimam copulam dent operam efficacem, vel id nos ejus faciemus præstito iuramento mandari: nec credimus quod super hoc se aliquatenus nobis exhibeant contumaces, cum quod starent mandatis Ecclesiæ in manifestis prædicti fratris R. (sicut ex litteris ejusdem Regis apparet) firmiter promississent & impendissent causam sufficientem ad copulam hujusmodi consummandam. Quod si forsitan (quod non credimus) mandatis nostris noluerint obsequere, ipsos, & principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicari mandavimus, & quocumque devenierint, divina prohibemus officia celebrari. Ut si saltem ad mandatum Ecclesiæ revertantur, juxta quod legitur in Psalmista: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Quia verò castra quæ idem Rex Legionem dictæ filię Regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in partem ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvende: cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam potius causam sine data, utpote cum inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter dotem, ne ad commodum ei cedat, quod debet in poenam ejus potius retorqueri, castra ipsa restitui volumus, & ad id puellam ipsam excommunicationis sententiam coartari: auctoritate Apostolica decernentes, ut si ex tam incestuosa, & damnata copula proles ext, vel fuerit quomodocumque suscepta, spuria & illegitima penitus habeatur, quæ secundum statuta legitima & in bonis paternis nulla prorsus ratione succedit. Quod si nec sic prædicti Rex Legionem, & filia Regis Castellæ se à invicem, juxta mandatum Apostolicum distendere maturarint, in eos distractionem curavimus gravissimam exercere, quam ad cautelam præsentibus non duximus litteris explicandam. Ideoque fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, & districtè præcipimus, quatenus faciam vobis ab Apostolica Sede gratiam gratiis prosequentes, sic utamini permissione nostra in celebrandis officiis, ut decedentium corpora, nisi clerici fuerint, cumulare nullatenus præsumatis. Si quos autem post latam in regnum ipsum sententiam interdicti ante suspensionem præsentium divina inveneritis officia celebrasse, singuli vestrum in sua diocesi talium præsumptionem auctoritate freti Apostolica, sublato appellationis obstaculo, canonica distractione percellant. Si verò aliquis vestrum, fratres Episcopi, in hoc deliquit; excepto y, Salmantini, cujus correctionem Sedi Apostolicæ reservamus, tu frater Archiepiscopo animadversione ipsum canonica non differas castigare. Volumus autem nihilominus, & districtè vobis præcipiendo mandamus, quatenus ad quaecumque civitatem, villam, oppidum, vel Ecclesiam dictus Rex Legionem, & supradicta filia Regis Castellæ, vel principales fautores, & Consiliarii eorum fortè devenerint, divina ob idem officia, quandiu ipsi præfentes fuerint, nullatenus celebrentur. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, divina eis officia celebrando in civitatibus, villis, castellis, oppidis, aut Ecclesiis, vel ubicumque ipsi præfentes extiterint, vos temeritatem ipsorum appellationis postposita non differatis canonica distractione ferire. Datum Lateran. ut supra.

NOTÆ.

1. a **C**ompustellano. Ita etiam legitur in tertia collectione, sub tit. *de dotē amittenda*, c. 1. & in ipsi epistolis Innocentii III. editis Coloniz à Guillelmo Sirleto, lib. 2. fol. 314. ex quo regesto ita restituo integram hujus textus, quæ restet eisdem verbis exact inter gesta Innocentii III. edita à Boschetto, fol. 36. Et licet Theodorus Castaldus lib. 2. *variæ. elucubr. ecclæs.* c. 9. mendosam esse hanc inscriptionem existimet, quoniam Innocentii III. temporibus Compustellana Ecclesia Metropolitanz dignitate, & juribus non gauderet, retinenda est tamen præfens inscriptio; siquidem Compustellana Ecclesia, quam primò in honorem adinventi corporis D. Jacobi Hispaniæ tutelaris, atque patroni, auctoritate R. Pontificis gloriosus Castellæ Rex instituerat, Iriaque Flavix Cathedrali Episcopalem ibi transferat, teste Mariana lib. 10. *hisor. Hispan. c. 5.* Calixti tertii Pontificis ævo, anno 1123. translatis Metropolitanz Emerit. juribus, Archiepiscopali Cathedrali decorata fuit. Mariana lib. 10. *hisor. c. 12.* ut probavi, in c. 3. *de auctorit. & usu pallii*, & illi ut Metropolitanz parent nonnullæ Ecclesiæ veteris

Castellæ, quas enumerat Gerundenfis in *paralip. tom. 1. Hispaniæ illustr. p. 13.* Nec Felicius Cuiacius, iure Pontificio illustrando valde peritus, facti historici in præfenti relati seriem indagavit, quoniam Hispanicæ historiz, ut alienæ, inperitus, simulque malè credulus, Hispano historico Rodrico Sancio de Arevalo, Episcopo Palentino, p. 3. quem habemus in *Hispan. illustr. p. 187.* nimis largitur, cum eoque labitur, dum ille refert famosam hanc Decretalem emanasse ad dirimendas incestas nuptias inter Henricum I. Regem Castellæ, & Mafaldam filiam Sancti I. Lusitanie Regis, parario, & ad stipulatorem Comite Albano, tum ob pernitiam Regis omnium potito, & dominantem adeo impotenter, ut vix urgente Innocentio separatim conjugium fuisset à Tello Palentino Episcopo, & Mauritio Barchensi, ut memorant Hispaniæ scriptores Rodericus Archiepiscopus Toler. lib. 9. *hif. c. 2.* Alphonsus Carthagena in *Anacephaleis hisor. c. 82.* Auctor Chronici generalis Hispani Alfonso Sapientis iussu compiliti, p. 4. cap. 10. & ex novioribus Marian lib. 12. *hisor. c. 12.* Garibay lib. 12. *hif. c. 40.* Manrique tom. 4. *annal. Castor.* anno 1216. c. 2. & Mafaldæ sepatatz memoriam etiam hodie sanctitate

& miraculis illustrem testantur Lusitani, Vasconcel, Facis, & alii in *Sapete I.* & ut huius historiarum conveniat præfens textus, illum corrigi Cupæius, & loco illorum verborum, *Rex Legionis filius Regis Castellæ nupsit*; legitur *filia Regis Portugaliæ* Sed nec adhuc Cupæi emendatione adversa præfens Innocentii Decretalis accipi potest iuxta adductam historiarum narrationem; quoniam etiam verum sit, conjugium Henrici I. Castellæ, & Mafaldæ filie Sancti I. Regis Lusitanie, separatim auctoritate Innocentii Pontificis fuisse, aramen non bene conveniunt casus, qui in præfensi textu decedunt, & Henrici I. solum commorbum; quoniam causa in præfenti textu decisa delegata fuit Archiepiscopo Compostellano, ac universis in Regno Legionensi Episcopis eculitibus, ut loquitur ex ejus inscriptione super adducta; solum vero conjugium Henrici, & Mafaldæ, de quo voluit epistolam Innocentii interpretari, ab eodem Pontifice commendatum fuit Bergenfi, & Palentino Episcopis, eorumque sententia nullum declaratum Henrici I. Regis matrimonium extitit, ut enarrant Marian. lib. 12. *hiflor. cap. 5.* Sanchez de Reg. *Hifpan.* Unde qui Cupæi conjecturam ædificat, non solum, ut ipse corrigere textus licetam debet, sed inscriptionem adductam capitulis mutare compellitur. Unde verius est, in præfenti agi de matrimonio Alfonsi Regis Legionis, & Berengariæ primogenitæ filie Alfonsi VIII. Castellæ Regis, Calus ita configit. Cum Alfonsus Rex Legionensis, filius Ferdinandi Regis Legionensis sibi coniugio copulasset Theresiam consobrinam suam, filiam D. Sancti Regis Portugaliæ, ex qua suum suscepit Sanctium, Ferdinandum, & Dulciam, & iudicio Ecclesiæ separati fuissent, cum prædicto coniuginitatis gradu essent conjuncti, ut refert Brandaonius *libro 12. capite 30.* (erat enim Theresia ex Sanctio Portugaliæ Alphonso Legionensi neptis, non ipsa Alphonso patre, ut mali suis annalibus Rogerius anno 1198. scripsit, & post eum Agidius Gonzalez *in hiflor. Ecclesiæ. Salamanticensis, in vita Episcopi D. Vitalis.*) & serva bella inter ipsum Alphonsum Regem Legionis, & Alphonsum Regem Castellæ orta essent, quidam belli pericula pavescentes familiari consilio curarunt, ut Rex Legionensis peteret à Rege Castellæ filiam Berengariam in uxorem; & licet Rex Castellæ hoc conjugium respuerit, eo quod ipse, & Rex Legionensis coniuginitatis linea essent conjuncti (erat enim Berengaria ex fratre neptis, cum ipsi essent duorum fratrum filii,) Eleonora Regina Castellæ sagaci providentia sollicitè belli pericula attendens, quibus per huiusmodi matrimonium consolebatur, obtinuit ut Regi Legionis Valisoleto cum suis Magnatibus venienti Berengaria in uxorem daretur, & ejus pater omnia caltra quo abslulerat à genero dedit filie suæ dotis nomine, & Rex Legionensis præter nuptias datis caltris, & aliis rebus, ac nuptiis solemniter celebratis, eam tradidit in Regnum suum, & pace factâ à vallationibus invicem Reges quæverunt, ex quo connubio suscepit fuerunt filii D. Ildephonius, D. Constantia, postea monialis, D. Berengaria uxor Joannis Regis Jerusalem. Sed Innocentius III. hujus conjugii consensum misit in Hispaniam fratrem Raynerium, virum scientiâ, & religione pariter venerandum; qui cum suis monitionibus nihil apud Regem Legionensem proficeret, juxta formam Legati Apollolici excommunicationis sententiam in eum pronuntiavit, & Regnum Legionis interdicto gene-

rali supposuit: contra Regem autem Castellæ minime processit, eum ab eo admonitus obedire promissit, si filia sua illi redderetur. Postmodum Toleranus Archiepiscopus, & Episcopus Palentinus pro Rege Castellæ; & Episcopus Zamorensis ex parte Regis Legionensis ad Sedem Apollolicam accedentes postularunt ab Innocentio, ut cum eisdem Regibus dignaretur dispensare, ex causis relatis in hac dissula epistola, & quæ confat Innocentium dispensare tenuisse, & ita compellente Archiepiscopo, & Episcopo Regni Legionensis, ut sententiam interdicti à Raynerio prolatam curarent observari, inque dum Rex Legionensis dimitteret Berengariam, in mandatis dedit: quæ tandem Rex ab ea fecerit, & cum ab invicem separati fuissent, præstito juramento à consensu absoluti fuerunt. Testes sunt hujus historiarum perquam notæ Rodericus Archiepiscopus. lib. 7. c. 74. Chronie. generale p. 4. c. 9. Lucas Tudensis in *chron. mundi. era 1126. Martiana lib. 11. c. 11.* & 13. Callejon in *Primaria Tol. Ecclesiæ. c. 6.* Garibay lib. 12. c. 31. & 37. Paulus Bomben. in *brevario hiflorie. lib. 6. c. 17.* Manrique ubi *supra.* Spondanus tom. 1. post Baron. licet in temporum ratione à ostentibus discedens, referensque ad annum primum Pontificatus Innocentii, qui fuit Christi 1198. & signanter hanc historiam sciem Innocentio in præfenti Decretali offerunt Rades de Andrade *Cron. Milian. Ord. D. Jacobi. c. 12. pag. 21.* Valdes in *adit. ad Roderic. Suarez. ad l. 1. cit. de art. 5. nota primo. n. 4.* Barb. in *præfenti. n. 4.* Colmenares in *hiflor. Segovienf. c. 18. & 39.* Auctor responsi à ei curado de Francia Johne ab Brabant, §. 18. n. 132. ac universa historia ferè comprehenditur in præfenti epistola, & aliis duabus missis eidem fratri Raynerio, quæ extant in prædicto codice Sirleu. fol. 43. & in gestis Innocentii III. editis à Bolquetto. fol. 36. Et quia à Rege Legionensi caltra propter nuptias donata dicebantur eâ lege, ut si uxorem aliquâ ratione dimitteret, caltra ipsa ad eum redirent, nec velamento Rex Legionensis uxorem teneret in præfenti decrevit prædicta caltra esse à Berengaria restituentia, quia ob nullam causam potius quam ob turpem datâ videturquam ultimam Decretalis partem transferripit Raymundus in præfenti ex dicta tercia collatione.

b *Ve tamen illi.* Quæ verba extant apud D. Manhezum, cap. 18. *vers. 7.*

c *C. quando.* Conradum videlicet Marchionem Montis Ferrati, qui exprimitur in gestis Innocentii III. editis à Bolquetto. fol. 36. in illis verbis: *Tam Conradum Marchionem Montis Ferrati, qui Regina Ierusalem Isauia prius adhaerens per incensum, occidit gladio.*

d *Henricum.* Ille enim in partibus transmarinis Ierusalemitanam Regnam minus legitime sibi uxorem copulavit: ex codice Vaticano refert Manrique tom. 4. *annali. Cisterciensis. anno 1213. c. 11.*

e *Rex Legionensis.* Alphonsum videlicet IX. qui in uxorem accepit Theresiam consobrinam suam, filiam Sancti Regis Lusitanie; quod matrimonium dissolvi curavit Cælestinus III. Innocentii prædecessor, ut confat ex præfenti textu, & epist. 72. lib. 1. *ipsum Innocentii*; & nullum declaratum fuit in Conc. Salamanticæ celebrato per Cardinalem Rogerium, tituli Sancti Angeli, cum omnibus Episcopis Castellæ & Lusitanie, ut ex Mariana, Garibay, & aliis probat D. Emanuel de Vallafiso in *synag. hiflor. ad hunc textum edito. f. Filia.* Berengariam videlicet, desponsatam prius Conrado, à quo iudicio Ecclesiæ separata

fuit

fuit, ut referant Roderic, Archiepisc. lib. 7. c. 24. Mariana lib. 1. hiflor. c. 77. Gienbay lib. 13. c. 14. & 45. Callejon de primata Tolet. tom. 2. in Gonzalo Archiepiscopo.

g. *Propheticam*.] *Isaia* cap. 53. vers. 6. *h. Tolet.*] D. Martinus Lopez Pulverga videlicet, dictus Magnus.

i. *Palenarius*.] D. Tellus videlicet.

j. *Zanarensis*.] D. Petrus videlicet.

k. *David*.] *Lib. 1. Reg. c. 14. vers. 17. Ego sum qui peccavi, ego qui inique egi: isti qui veri sunt, quid fecerunt?*

l. *Canonicar.*] *Relatus in cap. sacris, de sepul. in Lateran.*] *Relatus in cap. uxor. de tornametu. P'salmista.*] *Psal. 82. vers. 17. ibi: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.*

Dotem tradidisse.] *Il. est donationem propter nuptias, ut statim dicitur ibi: Nec dotem propter dotem; & ex legibus diversarum gentium illustravi in cap. ex parte 13. de foro competent.*

p. *In pri. rnt.*] Regulariter enim soluto matrimonio ex causa Julia, licet dos restituitur uxori, ita donatio propter nuptias redit ad virum, c. 1. & fin. hoc tit. si tamen culpa mariti solutum sit matrimonium, talis donatio iuxta uxoris cedat, c. nuper, hoc tit. nisi pacto, vel consuetudine aliud cautum sit, c. fin. hoc tit. ex parte de consue. Unde in presenti virtute conventionis semper eadē ad Berengariam spectabant.

q. *Non tam ob turpem, quam ob nullam.*] Quæ verba deducta sunt ex l. avunculo, ff. de condit. sine causa, ubi ob eandem rationem in non dissimili specie datur conditio ad repetendam dotem, eundem datus esset ad neque avunculo neptora.

r. *Matrimonium non p'p'at.*] Nam Berengaria erat in tertio gradu cum Rege Legom, siquidem erat filia Ildefonsi, & Ildefonsus erat filius Sancti, & Sanctus fuerat frater Ferdinandi, qui pater erat Regis Legionensis.

s. *Nec das, nec dotem.*] Licet enim matrimonio sine dote consistat, attamen dos sine matrimonio non datur, l. 3. ff. de jur. dot. incepta § 2. ff. de ritu nup. l. 1. C. de dote. ante nup. notam Vaccinium lib. 1. declar. c. 11. n. 5. Hinnos in Tract. volum. 2. disp. 7. q. 36. Inde dote promissio habet ut se tacitam conditionem, si nuptiæ sequantur, l. 4. §. 1. ff. de palli. l. 1. §. 1. aut nuptias ff. pro dot. l. in rebus 17. §. 1. C. de jur. dot. Nec contrarium probat textus in l. hæc conditio. 10. ff. de condit. & dem. quem latè expolit Arias de Mesa lib. 2. var. c. 40.

t. *Restitui volumus.*] Quo remedio, an videlicet per oblationē causā datur, vel oblationē sine illa, dicemus infra in ex positione dicit leges avunculo.

v. *Illegitimam penam.*] Vnde licet ex hoc matrimonio susceptus esset D. Ferdinandus, qui successit fuit in Regno Legionis, non tamen illud obtinuit proprio jure ut legitimus, sed ex renunciatione fratrum, ut refert Mariana lib. 12. hiflor. c. 13.

x. *In bonis paternis nulla occasione.*] Videlicet nec ex testamento, nec ab intestato, quia filii illegitimi non sui heredes, nec agnati parentibus esse possunt, l. vulgar. concepti, ff. de statu hominum l. si spurius 4. ff. unde cognati, l. qui contra 4. si quis inveni 6. Ambros. ex complexu C. de inceptis nup. l. 2. C. de her. instit. l. non intelligitur 1. ff. de iure fisci. Nec coarctatum probat textus in l. qui in provincia 57. §. 1. ff. de ritu nup. ubi filii suscepti ex matrimonio celebrato inter avunculum & neptem, ut legitimi parentibus succedunt, cum tale connubium jure civili prohibitum sit, l. avunculo, ff. de condit. sine causa; nam in ejus textus specie speciali ratione filii pro legitimis habentur, cum pro-

pter dinturnitatem temporis per quod matrimonio duravit, tam ob ignorantiam nepotis, & numerum liberorum; unde in speciali rati. cap. Principis filii in ea specie pro legitimis habentur.

y. *Salmatino.*] Qui interfuit Concil. Salmatino 4. in quo nullum declaratum fuit primum matrimonium Regis Legionensis cum Theresia filia Regis Portugallie, in quo pro valore matrimonii suffragia dedit hic Episcopus Salmatinus, ut refert Egid. Gonzalez in theatro ipsius Ecclesie & in hiflor. Salm. lib. 2. c. 14. licet non consequeretur ad referat ad Vitae, quod decesserat anno 1194. ut supra notavi.

z. *Et supra*] Precedenti epistola ita legitur: *Donum Later. per manum Raynaldi Domini Papa Novarii, Cancellarii vicem agentis VIII. Kalend. Julii, indult. 2. Incarnati Dominica anno 1199. Pontificatus vero Domini Innocentii Papa III. anno 2.*

COMMENTARIUM.

EX fragmētis hujus diffuse epistolæ a Raymundo Edo in prædicto capitulo, talis deducitur assertio: *Donatio propter nuptias si nuptia quia incepta sunt, nulla de locum, a marito repeti potest, nec lucro uxoris cedat. Quæ conclusio probari potest ex l. fin. ff. de condit. sine caus. l. 1. C. de condit. ob causam. l. § 2. l. 4. part. 5. Illustrant ultra congressus a Barbosa in prædictis, Arias de Mesa lib. 2. var. c. 40. Sánchez lib. 7. de matrim. disp. 22. Sanchez de religio. tom. 6. lib. 4. de summo. c. 99. Brillon, de jur. civ. pag. 247. Scipio Gentil. de donat. inter, c. 3. Faber, & Cujas in d. l. fin. Cotta in c. si pater, verbo Vxor, n. 6. D. Josephus de Rotes de donat. inter, c. 1. Petrus Barba in l. nihil dele 119. §. 1. circa med. de reg. jur. A. Fabre in jurispr. tit. 10. princip. l. ult. §. 1. Fornerius lib. 4. rer. quod. 2. 17. Treuilles, vol. 1. disp. 32. etiam § 11. Benedictus Pinellus lib. 1. finit. c. 6. D. Emmanuel a V. l'afuso, majoris Archiepisc. Collegii Tugatis, in synagoga, ad hanc rem: Aliter dicit hic.*

Sed hæc assertio dissimilis valde recitat sequentibus juri principis, quibus probare intendam, in præsentis specie dotalium, seu donationem propter nuptias penes matrem remanere non posse, sed potius lucro maritis, seu filii cedere. Et pro ipsa ratio facit primò vulgate principium, quod doceat, datur ob turpem causam (qualem esse putamus causam inceptum conjugii) repeti non posse, cum ad eam turpitudinem ex parte dantis & acceptantis, l. 3. 4. & §. ff. de condit. ob turpem, l. 2. C. de probat. l. fin. C. de rei vind. Quæritur, & Guido Papæ docuerunt ad tit. de condit. ob turp. Tractat volum. 1. disp. 22. ubi § 1. ubi Euseb. cum Hunnia & Bachovius, C. jurat. l. 2. ad Afric. in l. istam 2. ff. de rebus credit. §. lib. 3. q. 9. Pauli in l. penult. ff. de condit. ob turp. Donell. lib. 14. comment. c. 15. D. Joseph. de Rotes lib. 2. opuscul. c. 1. n. 4. & probat in c. fin. de palli. Sed in præsentis casu causa licet datur data ob turpem causam, quam sciebant vi & uxore videlicet ob conjugium in seculo constanti unitatis gradu celebrandum, ut post Glossam hic, verbo restitui, docetur in Panormitanus, Ancharanus & Huesualis: ergo non debebat repetitio concedi marito, quia potior erat causa mulieris possidentis. Secundò pro uxore faciebant in præsentis specie pactum quod in ipsa traditione castrorum intercessit, videlicet ut si quocunque modo conjugium dissolveretur, castra donata cedentur lucro uxoris: sed publice interfecti pacta contrarium non proini fuerint conventa, servari, l. ff. de condit. p. can. l. 3. ff. de palli. c. 1. ubi licet probavi eod. tit. & in specie pacti conventi super dote, aut donatione propter nuptias, docetur in l. 9. & 10. C. de palli. compet. l. ult. §. fin. autem, C. de dote. anno

9.

10. COME-
SIO TEA-
SITUS, DE
PROBA-
TIONE

II. IMPROBA-
TIONE, TAN-
DEM AD-
JUNCTO

sup.

nupt. ergo saltem virtute pacti conventi soluto matrimonio in presenti casu ob consanguinitatem castra remanere debebant penes uxorem. Pro fisco etiam non leviore militanti juris documente. Primum, nam satis competuit est, in incestis, in iustis nuptiis nullam dotem uxoris maritave esse. *Incesta* 52. l. 1. *Deo* 58. ff. de ritu nupt. l. 3. l. 1. *servus* 39. §. ult. l. dotis 68. ff. de pure dot. l. 1. §. penult. ff. pro dot. l. 1. ubi Cujac. C. de condit. ob causam. Ideoque tanquam caducam in fisco cadere, *dol incesta* 52. l. 1. *dot* 61. ff. de ritu nupt. l. uxori 27. ff. de usufructu legat. l. qui contra 4. l. si quis. C. de incestis nupt. Vlpianus in *fragm. tit. 16*. §. ult. ubi eripienda sit dos a conjugue ignaro, & innoxio. Illiciti conjugii, quia tunc fisco ab eo dorem auferit. l. *Deo* 58. l. 1. *Prescriptas* 63. ff. de ritu nupt. junctis. *hac conditio* 20. vers. *Sed enim*. ff. de condit. & demonstr. l. si ego 9. §. quare. l. si debitor 80. l. 8. §. ff. de jure dot. *Audem*. *incestas*. C. de incestis nupt. novel. 12. *Infin*. c. 1. & 2. ergo in presenti casu dos auferenda erat a fisco. Secundo, nam donationes inter conjuges in iustis mero iure valere constat ex l. 7. C. de donat. inter. l. 3. §. 2. l. cum hic status 32. §. 1. ff. hoc tit. tamen tanquam ab indignis auferri a fisco, d. l. 3. §. fin. immo & ex testamento, attentis legibus lul. & Pap. in iustis conjuges inter se nihil capere posse, probant Vlpianus in *fragm. tit. 16*. §. aliquando, & §. ult. l. nuic. C. unde vir & uxor. Ergo in presenti casu castra donata a Rege Legionensi eripienda erant a fisco.

12.

DE DONATIONE
PROPTER
NUPTIAS.

Quia dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro ejus expositione sciendum est, jam olim apud varias nationes consuetudinem invaluisse, ut in contrahendis matrimoniis, uxore dorem offerente, maritus vicissim pecuniam, muneratæ, quasi dotem quandam ipsi, aut parentibus ejus daret, ut hoc modo quasi se invicem coëmerent. Apud Sicheem *Genesis* c. 34. ubi: *Inveniam gratiam coram vobis, & quæcumque statueritis, dabo vobis: augete dotem, & munera poscitate*. Faciunt Aristotel. lib. 2. *Polit.* Achilles Statius de amoribus *Leucipp.* lib. 3. Claudianus lib. 3. de rapto *Proserp.* ubi & frequens mentio dotis mariti, sive donationis propter nuptias, quæ à Græcis appellatur *ἀνδρὸς ἑταίριον*, seu dos contraria; quæ quatenus apud eos dissectæ ab hypobolo, explicant Balthamon in *nomcan. Phocit.* tit. 13. Cujac. lib. 5. *observ.* c. 4. Ant. Hothomannus de ritu nupt. c. 7. Gibalinus lib. 4. de *usufructu*, c. 5. art. 1. n. 3. Gallicè dicitur dotalitium, *si autem* 10. §. 6. q. 2. c. ex parte 15. ubi notavi, de foro competentis & superioribus sæculis aliquos ex Francogallis appellasse *maritagium*, constat ex Petro à Vincis lib. 3. c. 5. & lib. 5. c. 16. Longobardi dixerunt *Morgengap*, seu *Morgengab*, ut lib. 1. tit. de his qui à viro, Germani *Morgaticæ*. Denique absolvent dos appellatur in *1. de spons. & nupt.* hoc tit. in l. 5. tit. 1. lib. 3. legum *Vossigeth* lib. 2. tit. 5. lib. 4. ejusdem fori: in quibus legibus nostro idiomate veris legitur *Arras*, quasi apud nos arrha successerint in locum illius donationis propter nuptias, seu dotis à marito assignatæ, ut voluit Alphonsus noster in l. 1. tit. 11. part. 4. in l. 7. tit. 18. ead. part. 3. tit. 15. p. 6.

13.

DE EFFECTU
IPSIUS
DONATIONIS.

Deinde sciendum est, Romanos donationem hanc, seu dotem mariti, non solum recepisse, probasseque, ut constat ex integro titulo Codicis de donat. ante nupt. §. erat olim. *Infin.* de donat. verum & cum ante Iustinianum fieret semper ante nuptias, à quo nomen accepit, ipse Cæsar cum patre Iustino constituit, ut etiam conditio matrimonio fieri posset, & convenientiori vocabulo deinceps nuncupari cepit, *Donatio propter nuptias*, *lul.* C. eod. tit. c. nupt. hoc tit. d. §. est & aliud. Et cum

dote omnino æquabatur; siquidem ut dos constante matrimonio assignari potest, ita hæc donatio fieri. Deinde ut dos ab uxore, ejus patre, vel extraneo promitti potest, ut probavi in c. 1. hoc tit. ita & donatio hæc à marito, vel alio ejus nomine fieri valet, l. si liberis 18. C. de dignat. ante nupt. Et sicut uxor pro dote habet in bonis mariti tacitam hypothecam, ut probavi in c. ex litteris de pignor. ita etiam maritus pro hac donatione eandem habet hypothecam, l. si constante 19. C. de donat. ante nupt. & ut marito constante matrimonio competit rei vindicatio pro rebus dotalibus, l. doce ancillam 9. C. de rei vind. l. in rebus 30. C. de jure dotalium, ita & uxor pro rebus ipsis donatis concessa fuit eadem actio à Justiniano in *authent. permisso*; C. de donat. ante nupt. tandem omnia pacta, quæ circa dotem placuerunt inter conjuges, repetita censentur circa donationem, ita ut inter dotem & donationem omnis æqualitas servetur: & generaliter cautum fuit in l. cum multa 20. C. eod. tit. *Audem*. *æquidat*, C. de pactis conventis, ut maritus teneatur eandem quantitatem dotis sibi d. re in rebus, vel pecunia uxori assignare; an verò lucraretur uxor fructus ipsius donationis, pro expositione textus in l. ubi adhuc 17. C. de jure dot. latè examinat D. Josephus de Retes de donat. c. 22. sed hoc genus donationis jamdiu ab usu recessit in Europæ provinciis, ut testantur Cujac. lib. 5. *obs.* cap. 4. Donel. lib. 14. c. 9. ubi Obwaldus littera A. Apud nos ejus loco successit promissio arrharum; quare in legibus Vvisigoth. latine editis à Lindembrogio, donatio hæc propter nuptias dos, seu donatio appellatur, l. 5. & 6. tit. 1. lib. 3. & in ipsis legibus Hispano idiomate editis habetur *arras*, ut jam notant Rodericus Sarracén ad leges fori, tit. de las arras, ex numero 4. Palacios Rubios in presenti rubric. §. 24. numero 2. Valascus *consult.* 4. num. 13. D. Joseph de Retes d. cap. 22. num. 11. qui plura de his arras ad fontes quæstiones utilia resolvit. Vnde deducitur, castra in dotem datà à Rege Legionensi in presenti casu assignata fuisse nomine donationis propter nuptias, sive arrharum, ad fidem matrimonii sciendam.

His suppositis, ut rationem præsentis decisionis assignemus, simulque difficultatibus suprâ adductis satisficiamus, sciendum est, Doctores suprâ laudatos varias interpretationes præsentis textus adduxisse. Primò assertunt, contrahentes in presenti casu ignorasse, se proximitate sanguinis esse conjunctos, quò casu dos ad maritum revertitur, nec fisco applicatur, juxta textum in l. si ignorant, ff. solut. matrim. l. qui contra, C. de incestis nupt. Sed hæc interpretatio merito rejicitur à Glossa in presenti; siquidem credi non potest, Regem Legionensem latuisse, se cum Berengaria esse in secundo consanguinitatis gradu. Alii affirmant, Regem Legionis in presenti verè agnovisse gradum consanguinitatis, sed existimasse in eo gradu licitum sibi esse matrimonio contrahere, quò casu repetitio dotis datur, l. si adulterium 38. §. *Suprum*, vers. *fratres*, ff. ad l. lul. de adult. l. fin. ff. de ritu nupt. Covarr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 22. Menoch. de arbit. casu 224. num. fin. Palcotus de nobis & spiriis, cap. 9. num. 13. Sed nec hæc ignorantia præsumi potest in Alphonsio, præcipue post divortium factum, cum Theresia ob idem impedimentum. Aliter Ripa in rubric. ff. solut. matrim. num. 29. Cardinalis in presenti, num. 3. videlicet in hoc casu maritum repetere posse castra donata; quia licet fisco possit eum excludere, ita

14.
TRADI-
TURA
TIO DIC-
TENDI.

meu de iure fisci actum non fuit. Sed eos meritiò repellendū Barboſa in *l. ſi ante*, num. 27. ff. *ſolut. marit.* Quare his ſolutionibus omiſſis, dicendum eſt, veram rationem præſentis deciſionis aſſignari ab ipſo Innocentio, quia non tam ob turpem, quàm ob nullam cauſam caſtra, data fuere; ſiquidem dotis nomine, ſeu donationis propter nuptias fuerunt data; & nulla eſt dos, ſeu donatio propter nuptias, ubi nullum eſt matrimonium, *l. ult. verſ. ſci.* C. de donat. ante nupt. *l. ſipulationem* 21. ff. de pure dot. & quia matrimonium inter ipſum Regem, & Berengarium conſiſtere non poterat, ideo caſtra repeti poterant; non autem à fisco eripiebantur, quia ut rectè ait Gloſſa in præſenti, verbo *Reſtitui*, quam ſequuntur Barboſa in *d. l. ſi ante*, num. 28. Aleiarius in rubric. *ſolut. marit.* num. 21. Bœtius deciſ. 264, num. 15. Novellus de dote, p. 11. num. 7. Rex Legionenſis, tanquam ſupremus, non erat caducorum legibus obſtrictus, *l. Principes* 31. iuncta inſcriptione. ff. de legatis, ex qua ita docuerunt Cujac. lib. 5. obſerv. cap. 50. Mendoza in diſp. de pallis, cap. 5. num. 31. Aſioſia in empor. juris, tit. de legibus, quaſtione 1. numero 1. Amaya lib. 1. obſerv. cap. 1. num. 9. Nec obſtant juris principia, quæ pro Berengaria aſſeclabamus, ut in hac pari turpitudinis cauſa melior eſſet ejus conditio. Nam reſpondeatur eum ipſo Innocentio, caſtra in præſenti non tam ob turpem, quàm ob nullam cauſam data fuiſſe, & ita repeti poſſe, ut docuerunt Gloſſa hic, verbo *Reſtitui*, Panormitanus num. 7. & 9. Menochius de arbitri. caſu 244. Covari. d. §. 8. numero 22. Novellus de dote, part. 1. in princip. Iulius Clarus §. inceſſus 12. numero 12. Accedit quod caſtra in præſenti reſtituta fuerunt Regi pro bono pacis, & ſeparatione illiciti conjugii, cedente ſummâ illâ ſtrictâ juris ratione ſummæ illi rationi, quæ pro patre, & pro religione facit, argumento legis ſine perſon. 43. ff. de religioſis, lege 5. de pallis. Nec uterentur pactum in favorem Berengariæ conveniunt, tanquam factum cauſâ inſeſtuoſi matrimonii, utroque pure prohibiti, & ſic contra leges, unde ſiſtendi non poterat, lege juris gentium 7. §. pactum. *l. penult. & ult. l. jus publicum*, ubi. Cujac. ff. de pallis.

Sed ſuprà traditis obſtat textus in *l. diſſam* 8. C. de condiſt. ob turp. cauſam, ubi Imperatores Diocletianus, & Maximianus docent, quod cum ab ſponſo ſponſæ aliquid ob cauſam donatur, ſi cauſa erat poſſibilis, & ſponſa illi non paruit, competere repetitionem; ſi verò cauſa impoſſibilis erat, non dari repetitionem. Quem textum ita expendo. Repetitio non datur marito, cum ob impoſſibilem cauſam ſponſæ donavit; ſed in præſentiaſu Rex Legionenſis dedit uxori caſtra ob cauſam impoſſibilem, videlicet ob matrimonium, quod jure conſiſtere non poterat; tigitur non erat illi concedenda repetitio. Pro cujus difficultatis ſolutione diſſerimen eſt conſtituendum inter datum ſimpliciter, donativum ob cauſam impoſſibilem; & inter datum donativum dotis nomine, cum etiam impoſſibile eſt matrimonium ſequi. Primo caſu, cum donatio à mera liberalitate deſcendat, ſciatur qui dat, cauſam ſequi non poſſe, pure, liberaliterque donallè cenſetur, ideoque nulla competit repetitio, *l. cum ancillam* 6. C. de condiſt. ob cauſam, *l. 3. C. de donat. qui ſub modo*. Qui verò dat dons nomine, ſeu donat propter nuptias, non intendit omnino liberalitatem exercere, ſed tantum dari cauſa dotis, quæ ex ſe oneroſa eſt, *l. ex promiſſione* 19. ff. de verb. obl. junctis traditis à Ro-

berto lib. 3. rer. jud. c. 11. & qui dotis cauſa dat, ſeu propter nuptias, non intendit omnino à ſe in perpetuum abdicare dominium: quare datio hæc non facilè verti poſſet in donationem. Vnde cum Rex Legionenſis in præſenti caſu non ſimpliciter caſtra deſiſſet, ſed donaveſſet propter nuptias, ad quam donationem juxta leges patrias tenebatur, ideo non tam liberaliter, quam ex cauſa oneroſa deſiſſe creditur; & cum ea eſſet impoſſibilis, merito repetitio illi datur.

Ex ſuprà traditis exponendus eſt textus in *l. 1. C. de condiſt. ob cauſam*, ubi non diſſimilis caſus decidiſtur; ac in præſenti reſolvitur. Quidam dotem accepit ab uxore, qui pactum appoſuit circa reſtitutionem, vel retentionem dotis, ſoluto matrimonio: poſſet matrimonium ſequutum non fuiſſe, quatinus ipſos jure conſiſtere non poterat. Quaſtiones ſunt, an virtute pacti conventi, vel per actionem de dote repeti dos poſſet? Et Imperator Antoninus reſpondit, pactum conventum perinde haberi, ac ſi adjectum non eſſet, nec actionem de dote dari, cum non ſit dos ubi matrimonium non conſiſtit; ſed conditione ex cauſa, ob cauſam non ſequutum, dotem repetendam eſſe à marito, quod ex ſuprà traditis provenit; nam cum matrimonium ſequutum non eſſet, quod nec ſequi poterat, dos repetenda eſt, ne ſine cauſa apud maritum maneat. Sed illud difficile eſt in eo textu, quomodo in ejus ſpecie conditionem ſine cauſa dandam eſſe aſſeruit Conſultus in *l. fin. ff. de condiſt. ſine cauſa*. Cui difficultati reſpondendum eſt ex traditis à Baldo, Guidone Papa, & Cujacio in eo textu, Donel. lib. 14. comment. cap. 3. Iulio Pacio cent. 4. q. 22. D. Joſephio de Retes lib. 2. opuscul. cap. 9. alterendo, conditiones illas eſſe promiſſivas, & nunc hanc, nunc illam diverſis conſiderationibus, & ob diverſas rationes dari. In ſpecie dictæ legis 1. quatenus uxor dedit ob cauſam, quam ſeperebat, eà non ſequutâ, qua ſequi non potuit, habet conditionem cauſa datâ: quatenus verò quod datum eſt dotis nomine, ſine cauſa apud maritum extat, datur conditionis ſine cauſa, quæ generalior eſt; concurrunt enim illa cum cauſa deſiſſet, *l. 1. §. 1. ff. de condiſt. ſine cauſa*, *l. emptio* 11. §. *is qui vina*, verſ. illud, ff. de alt. empti, *l. que fundum* 50. ff. de pure dot. concurrunt cum pigoratitia, *d. l. que fundum*, §. 1. & cum actione commodatæ, *l. rem. ff. commodatæ*. Denique ex quacunque cauſa, cum res aliqua, pecunia, ſeu quidve aliud eſt penes aliquem ſine cauſa, aut injuſte, ſive aliud remedium datur. ſive non, locus eſt conditioni ſine cauſa, *l. ſi & me* 32. ff. de rebus. credit. cujus rei plura extant exemplia in *tit. ff. & C. de condiſt. ſine cauſa*: notat Duarenus ad eund. *tit. c. 1. & 2.* caſus verò in quibus illa ſola competit, congeſſerunt Cujac. in parat. ad illum *tit.* Vultreus lib. 2. *tit. 8. num. 15.* Valentin. tom. 2. illuſt. tract. 2. cap. 8. num. 14. Treutler. volum. 1. diſput. 22. theſi 11. ubi Hannius & Bachovius.

Sed ſuprà traditis obſtat Papin. in *l. fin. ff. de condiſt. ſine cauſa*, ubi cum neptis, id eſt ſororis filia, avunculo ſuo nubere intenderet, pecuniam dotis nomine ei tradidit: ſed cum nuptiæ ſequi non poſſent, Conſultus Papinianus, an repetitio dotis mulieri competet? ſupponit quod cum uſuſque, dantis & accipientis turpitudine verſatur, potior eſt cauſa poſſidentis; & concludit, eo caſu repetitionem dotis mulieri competere. Quod Papiniani reſponſum, præterquam quod ex principio ab eo ſuppoſito non rectè inferunt, difficile admodum reſolvitur ex ſuprà traditis: diximus enim in præſenti textu, ubi ſimilis caſus decidi-

15.
EXPOSITIO
TIT. XX.
IN I.
DICTAM 8.
C. DE CON-
DICT. OB
CAUSAM.

16.
EXPOSITIO
TIT. XXI.
DE COM-
DICT. OB
CAUSAM.
DAX.

17.
EXPOSITIO
TIT. XXII.
DE CON-
DICT. SINE
CAUSAM.

tur, ex summa juris ratione castra à Rege Leg'o-
nensi donata à fisco esse tripienda, si Rex supe-
riorem agnosceret in temporalibus: quomodo
ergo in d. l. fin. fiscus non auferat dotem ob ince-
stuosum matrimonium datam, ex vulgari princi-
pio, de quo in l. qui contra. l. si quis 6. C. de incestis
nupt. incesta 62. l. dote 61. ff. de ritu nupt. Cui diffi-
cultati ut satisfaciant Azo in summa, C. de condi-
t. ob causam, n. 5. quem sequuntur Accursius, Barto-
lus, & Fulgofius in d. l. fin. existimant, propter ig-
norantiam mulieris, quæ existimavit cum avu-
culo matrimonium consistere posse, illi concedi
repetitionem: sed merito ab hac sententia recel-
serunt Faber in rational. ad ipsum textum, Cujac. 11.
qq. Papin. in eo textu, & eam doct. refellit D. Jo-
sephus de Retes lib. 2. ops. scilicet 2. c. 9. n. 7. Quare
rectius respondendum est cum Bartolo, Fulgofio
& Fabio ibi, quos sequitur D. Joseph de Retes
ubi proximè, n. 8. Brissonio de jure connub. pag. 56.
Arias à Mesa lib. 2. variar. c. 40. n. 7. Pinel. lib. 1.
selecl. c. 6. in eo textu agi de muliere nuptura, vi-
delicet quæ avunculo nubere intendebat, non
verò nupsit, nec eum affectu incestum commisit.
Vnde cum pœnitentiâ ducta à simili incestu se ab-
stinuerit, propositumque mutarit, idèd non
patitur pœnas incestuosi connubii, nec dos cadu-
ca sit, argumento ex l. Papinianus, §. meminisse, ff.
de inoff. testam. l. qui cum major 14. §. accusasse, l.
in servitutem 16. §. petiisse, ff. de bonis libert. l. qui
falsum 19. ff. ad l. Cornel. de falsis: si autem animi
propositum opere adimpleret, profectò dos caduca
fieret, in fiscoque recideret, juxta suprà tradita.

Eodem modo expendendus est, licet non e-
odem filo exponendus, textus in l. Præfatus 63. ff.
de ritu nupt. ubi cum Præfatus contraxisset ma-
trimonium cum provinciali, contra legum san-

ctiones, quæratur an dos ab uxore data ad fisco
perveniat; an verò ipsi, vel ejus hæredibus sit
restituenda? Et respondet Consultus, dotem hæ-
redibus mulieris esse restituendam, Quem textum
eodem etiam modo expendo contra supra tradi-
ta; nam in ea specie matrimonium in jultum fuit,
& contra leges celebratum; & nihilominus dos
non efficitur caduca, nec à fisco eripitur: igitur
nec in præsentī casu strictā juris ratione dos ad
fisco pertinebat. Agnovit difficultatem Anr.
Faber in Papiniana, princ. 1. r. 9. illat. 12. qui tex-
tum emendat, & pro verbo illo, reponit ultro: &
de erroribus decal. 79. errore 4. integrum textum
Triboniano tribuit. Sed omisā hac Fabri emenda-
tione, & alijs solutionibus traditis à Brissonio
de jure connub. pag. 48. Acolia in cap. si pater, verbo
uxorem, de testam. P. Barbosa l. si cum dote, §.
ult. n. 7. ff. solut. matrim. Pinel lib. 1. selecl. c. 6. n. 5.
dicendum est; textum illum specialiter procedere
in puella tenerè ætatis, quæ licet matrimonium
contraxisset cum Præfato, ejus ætati parcendum
est, quia adacta ad matrimonium ratione potentia-
tus creditur, ut docuere Cujac. lib. 1. diffon. Pa-
pin. in d. l. præfatus & lib. 32. qq. Papin. in l. dote 61.
ff. de ritu nupt. Brissonius de jure connub. pag. 247.
Arias à Mesa lib. 2. var. c. 40. n. 8. Scipio Gentil.
lib. 4. de donat. inter. cap. 3. Si verò mulier esset ad-
ulta, & firmæ ætatis, ab ea tanquam ab indigna,
non solum dos, verum & quælibet donatio pro-
pter nuptias à marito facta auferri deberet à fi-
sco, d. l. dote 64. l. cum hic status 32. §. ult. ff. de
donat. inter. licet legatum illud relictum à marito
conseruetur, ult. ff. de leg. 1. l. 2. §. 1. ff. de his qua
in indig. l. unie. C. unde vir & uxor, ex ratione quam
illustrant Pinel. lib. 1. selecl. c. 6. per totum, D. Jo-
seph de Retes de donat. inter. c. 2. n. 7.

18.

EXPLICA-
TUR L.
PRÆFAT-
US 63. FF.
DE RITU
NUP.

CAPUT VI.

Idem Archid. sancti Andrea de a Scotia.

Nuper à nobis tua discretio requisivit, si b aliqua data fuerit terra alieni, non in
hæreditatem, vel à feudum, sed tantum sibi quoad e vixerit possidenda, & ipse
postmodum tertiam partem uxori suæ, in dotem concesserit, utrum defuncto viro, uxor
præfatam dotem dum vixerit, habere debeat, & tenere: cum Ecclesia dotes teneatur
f. protegere viduarum. Postulasti præterea nostris litteris edoceri, si qua terra data g fue-
rit alicui, & hæredi, quem de uxore legitima procreavit, in b hæreditatem, vel feudum;
at ipse uxori suæ quandam partem ipsius terræ in dotem concessit, & decesserit postmo-
dum si ne prole, an ipsa mulier dotem eandem de jure petere possit? Vtrum etiam Ecclesia
pro ipsa stare debeat in hoc casu, an viro defuncto, terra illa sine onere in bona redire
debeat concedentis? Nos autem consultationi tuæ taliter duximus respondendum,
quod cum regulariter nullus i plus juris in alium transferre debeat, quam eum conser
habere: vir, cui terra prædicto modo conceditur, non potest i uxori relinquere quod
non licuerit, nisi quoad vixerit, possidere: nec licet uxori suæ partem illius terræ in dona-
tionem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi fortè donationi illius ille, ad quem
spectabat dominium terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione
dicimus, hoc respondemus etiam de secunda. Nam licet Ecclesia in causis viduarum se
favorabiliorem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor ecclesiasticus
concedendus. Illud verò k te volumus ignorare, quod uxor dare dicitur viro dotem,
vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctio-
nes.

NOTÆ.

1.

a Scotia.] Ita etiam legitur in tertia colle-
ctione, sub tit. de dote amittenda, c. 2. Scotia
ab antiquis Caledonia dicta, pars est Borealis
magnæ Britannię, terminos habens ab ortu Ger-

manicum Oceanum, à Septentrione Orades, &
Deucædonium, ut ejus situm, originemque
describentes, tradunt Boëtius Lestus, Joannes
Maior, Georgius Bricanani in suis historiis Scoti-
æ, Polyd. Vergil. lib. 13. histor. Angliæ, Guil-
lelmus Candenus in Scotia descriptione. Eins in-
colas

tem, l. i. de princip. ff. end. & ad id ex h. b. d. m., quæ datur contra corporaliter insistentem in re, l. 4. & 5. ff. ad exhibendum, & ejus detentionis causa datus debere possi sere in d. l. si quis si usufructus parat, quia illi dicitur definire possidere, qui corporaliter desinit possessionem, l. 1. §. quod ait, ff. quod i. g. ar. non tamen rem ipsam sibi possidet, d. l. acquiritur, 10. unde non habet possessionem, per quam aliquid sibi acquirere liceat, l. 1. §. per rem, ff. de acquir. poss. ff. nec eam quam exigit Prætor, ut quis in iudicio sinitur non cogatur, l. pauli, §. 1. ff. qui i. s. i. tantum enim rem tenet, l. possit, §. 4. ff. de acquir. poss. ff. live in prædico est, l. cum summo, §. 1. ff. de usufructu, l. ceteri, §. ff. de præcio te. sinitendæ rei facilitate habet, l. ceteri, §. 5. ff. ad exhibendum. Secunda pars distinctionis, videlicet usufructuario habere possessionem, vel quasi iuris usufructum, probatur etiam ex iuribus supra citatis, & ex eo, quia in tali iure insitit proprii nomine; ideoque dominus usufructus dicitur in l. 3. ff. si usufructus petatur, §. semper, §. 1. §. ego, ff. quod vi aut clam; notant Brillonius de P. S. verbo Dominium, Finel in l. 1. C. de bon. mat. p. 2. num. 2. Madeta animado, c. 16. & propter hanc possessionem dicitur habere dominium possessionis, & actionem in rem, l. si ego, §. 1. §. ff. de public. latè probat Galbanus de usufructu, cap. 27. ratione etiam huius possessionis competat usufructuario remedia possessionis, d. l. sed si fundo 10. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. ut videtur, ff. de itinere, alioque, l. ut, ff. ut possidet, l. 1. §. ff. de remiss. Valentia nō supra, c. 15. n. 10. de hac possessione accipiendi sunt textus in l. Aquinus, ff. de donat. l. uti Prætor, §. item si et, ff. ex quibus causis, intelligendūque est Cicero supra relatus, necnon Salvianus lib. 1. de Eccl. Cathol. unde cognoscitur quantam cum proprietate Innocentius III. locutus sit in præsentem textum.

7. *Protetere tenetur viduam.* Unde vel hac de causa dotis cognitio principaliter in hoc casu pettineat poterat ad iudicem ecclesiasticum, iuxta tradita in e. ex tenore de iure competens, vel ex supra traditis pro huius textus inscriptione, quia videlicet in Scotia iudices ecclesiastici cognoscunt simul de omnibus causis in Collegio Iustitiæ, unde necesse non est, in præsentem rem supponere ignorantiam adfuisse ex parte iudicis secularis, ut volebat Felicianus Vega in c. 11 de iudic. num. 31.

8. *Data sunt alicui & heredi.* Idem filio ex iustis nuptiis quæsitio, qui hæres est patris, non solum secundum eamdem propagationem, c. ius naturale, l. distincti, sed secundum hæreditariam successionem; nam ut aiebat Apostolus: Filius, ergo heres. Latè illustretur Mantica de consuet. lib. 1. c. 10. n. 3. sicut enim votum est procreare, & educare filios, ita & hæredes facere, d. Macatius hemil, §. ibi: Primus Patrum sepius, omneque studium in eo versatur, ut generet liberos, & heredes habeant. Unde filios hæredes existere patri, ait Consultus in l. in ius, l. ff. de liber. & postulat illustretur Pichardus, & Valentia ad l. inter ceteros, ff. end. Ex his etiam verbis facile colligitur, usufructum posse promitti alicui, & heredi ejus, vel filio: quod etiam probatur ex l. 4. ff. quibus modis usufructus amittit, l. ult. C. ut in poss. legat. diversus tamen erit tunc usufructus unitus, ac usufructus alterius, cum usufructus primis morte primi necessario extinguatur, & ideo de novo alius debet constitui hæredi, ut exponit, & probat Arias de Melalib. l. i. var. cap. 48. & 49.

9. *In hereditatem, usufructum.* Hæc verba diffinitiva videntur, si accipiuntur in eo sensu, in quo sumebamus verba petita huius textus; nam quo-

modo si in dominium data erant, non perleverant, immo jure usufructus possiderent. Sed ad hoc dicendum est, ea verba accipi pro proprietate rebus nam sicut usufructus mentione facta, aliquando proprietatis significatur, l. ultima ff. de usufructu con. rorum, l. Proculus, ff. de usufructu, l. domationes, §. 1. ff. de donat. ita proprietatis verbo aliquando usufructus tantum continetur, non plena proprietate, ut in præsentem specie, cum dominus concedit fundum Titio, & ejus heredi in hereditatem, idest proprietatis jure, nam fundo legato ad usufructum, non proprietate, sed usufructus tantum intelligitur censetur, ut probat Galbanus de usufructu, cap. 14. per tot. & ad hoc probandum textum hunc singularem dicit Cujas, in præsentem.

10. *Nemo plus iuris.* Regula juris est, de qua in l. nemo, §. 4. ff. de reg. jur. & quavis est recte percepta tantum loquatur de bonorum possessione, unde ibi, ut explicat Gothofredus in eo textu, tamen hoc principium probatur ex cap. Dilectum, l. 1. q. 7. c. quos, c. ma. de iur. par. l. qui in ius, ff. de reg. jur. l. nulla, §. qui et a quibus, l. 4. de pignorat. Recit autem dicit Innoc. regulatur; nam aliquando ob speciales rationes plus iuris habet succellor, quam ejus antecessor habet, l. non est novum ff. de acquir. rem. l. interdot ff. de acquir. poss. l. reperiunt, ff. ad leg. Falcid. l. si per imprudendum, §. 1. ff. de evict. l. si verò, §. ult. ff. mandati, l. 1. C. ut alicuius ab hereditibus, l. quod nostrum, ff. de usufructu legat. de quorum iur. iur. expositione videndi sunt Petrus Faber, Giphanius, & Arnoldus Vinlus in dicta regula Nemo plus.

11. *Voluerit consentire.* Nam si consentiret dominus proprietatis, postea repetere eam non valet, l. si venditor, §. si in venditione, l. finis, §. 1. ff. quibus modis usufructus, quæ exceptio etiam proponitur in l. usufructus §. ff. sol. marit. tunc enim non idem usufructus in alium transiit, sed potius novus constituitur per auctoritatem, fingitur enim brevi manu fictione traditur domino, & ab ipso noviter constituitur: unde non habet cum amplius respectu mariti, nec ex ejus persona fuerit, l. 4. ff. de novat. docet P. Barbosus in d. l. 57.

12. *Aliud vel nolumus.* Quibus docetur abuteri non esse verbis, sed nomina rebus consona esse debere, ut in casu nostre donationis aliebat Imperator in c. est & aliud, l. si de donat. quod observandum est præcipue in Jurisprudencia studio: ubi, si fallor, studium istud verborum maxime inopem est ad sapientiam juris comparandam; enim non tam in tacto intellectu naturæ, aut intentione legislatoris, quam in legum verbis consistitur, secundum quæ traditum est in Quintiliano lib. 5. Instit. c. ult. Summam esse contra proprietatem verborum studium, quomodo; ut idem lib. 11. c. 2. ait: Quævis juris amicus, aut verborum proprietate, aut æqui dispositione, aut voluntatis consuetudine continetur. Vbi primam locum tribuit proprietati verborum, unde Jurisconsulti libros integros scripserunt de verborum, quæ ad jus pertinent, significatione. Alius Gallus, ut constat ex epigrapha legis paries §. 7. ff. de P. S. Gaius paries scriptus lib. de origine vocabulorum, teste Gellio lib. 11. nocturnum, cap. 17. Paulus in libro quem inscripsit de variis lectionibus, accurate vocem notationes explicavit, ut indicant fragmenta, quæ inde supersunt, in l. iustitiam, §. ff. de iustitiam, act. l. 1. de opus lib. l. iustitiam, §. ff. de except. De Labone idem probatur in l. sacilegi §. 5. ff. ad l. iust. p. iust. Iustitiam in præsentem Innoc. Archidiaconum reprehendit, eo quod dorem appellasset, quam maritus uxori dæ, cum proprie sit donatio propter nuptias.

COMMEN.

COMMENTARIUM.

13.
CONG-
SIO TR-
DITUS, ET
PROBA-
TUR.

EX hoc textu communiter sequens deducitur assertio: *Ufusfructus in dotem, vel donationem propter nuptias datus fuit morte dantis, nec amplius remanet penes accipientem.* Quæ assertio probari potest ex l. *ufusfructus* 57. ff. *solut. matrim.* l. *ufusfructus* 66. l. *in fundo* 78. ff. *de iure dot.* l. *necessario* 8. §. *fin.* ff. *de periculo & commodo.* Illustrant Pinel. in l. 1. §. *para. num.* 40. C. *de bonis matern.* P. Barbosa in d. l. §. *Sarcomento* lib. 3. sect. 1. cap. 10. num. 5. Parladore lib. 3. rer. *ord.* cap. 4. Morquecho lib. 2. de *divis. bonor.* cap. 11. num. 23. Cujac. in *presenti.* Lara in l. *si quis a liberis* §. *parent.* n. 63. ff. *de liberis agnosc.* Joannes Garthas de *expens.* cap. 10. num. 28. Menoch. de *arbitr. casu* 181. Molina de *primog.* lib. 2. cap. 15. Baptista Costa de *privileg.* cent. 3. numero 21. Valascus de *iure emphyt.* quest. 38. num. 8. Nicolaus Henellius de *donat.* cap. 5. §. 15. Altesserra in *presenti.*

14.
IMPUGNA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione, nam usufructuarius non potest usufructum in extraneam personam alienare, nec alteri quam proprietario cedere, addo ut si cesserit, statim revertatur ad proprietatem: ergo non potest maritus uxori cedere donationis, a ut dotis causâ usufructum, quin statim ad proprietarium revertatur, & per consequens superfluum ambigimus, an morte uxoris, an vero mariti finitum, cum jam à die cessionis consolidatus esset cum proprietate. Antecedens probatur ex l. *ufusfructus* 66. ff. *de iure dotum* 1 ubi in hoc casu usufructus in dotem dari ait Cōsultus: Diximus usufructum à fructuario cedi non posse, nisi domino proprietario; & si extraneo cedatur, id est ei, qui proprietatem non habet, nihil ad eum transire, sed ad dominum proprietatis reversionem usufructum. Et l. *ufusfructus* 9. C. *de usufructu.* nihil enim tam contrarium est usufructus naturæ, ejus alienatio: siquidem à persona fructuarii in proprietarium redire debet. Salvianus lib. 1. de *Ecclesia Cathol.* ibi: *Cur ergo cum possessores tantum fructuarii simus, quod nobiscum auferre non possumus, avocare à proprietatis domino, atque alienare cenamus.* Quid rectius, qui honestius, quam ut ubi res ab eo discedit, qui usum habuit, revertatur ad eum possessorem, qui utendum concessit. Ea enim est natura, & conditio hujus servitutis personalis, ut quo momento temporis abscedit à fructuario, eodem in proprietarium transferatur, l. 5. ff. *quibus modis usufructus amittitur.* Igitur si in nostro textu fuit usufructus alienatus donationis titulo (nam donare alienare est, cap. nulli de *rebus Ecclesie, cap. pastoralis, de donat.*) statim proprietario acquisitus fuit, nec est cur viri mors expediret. Augetur hæc dubitatio ratio, nam etiam admittamus in præsentis casu, usufructum potuisse à marito propter nuptias donari, quoad durationem, seu ejus amissionem attendenda erat persona uxoris donatarii, non vero viri donantis: Quod licet probro. Nam sicut finitur usufructus, ita etiam extinguitur per non usum, id est non utente illo in cuius persona usufructus consistit, l. 3. *finis.* l. *instit.* de *usufructu*: sed usufructus donatus, si non itatur donatarius, amittitur, & illius usus ad durationem, aut amissionem attenditur, l. quod si 40. ff. *de usufructu*: ergo similiter ut finitur morte uxoris donatariæ vita, non vero mariti donantis attendi debet.

15.
USUFRAU-
CTUS DE-
VISIO, ET

Quæ dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, usufructum duplicem esse, alium conjunctum cum proprietate, quam causalem Doctores appel-

lant; alium separatum, quem formalem solent nominare: quam divisionem Jureconsultus admississe, probatur ex l. *Sempronius* 26. ff. *de usufructu.* legat. l. si cum *argentum* 21. l. si *fundum*, ff. *de except. rei judic.* l. si *ut a 126.* §. 1. ff. *de verb. oblig.* docent Donel. lib. 20. *comment. cap.* 2. l. Cujac. *trac.* 5. ad *Afric.* in l. 9. ff. *de usufructu accresc.* Galbanus de *usufructu* 21. Mancinus *cod. trac.* tit. 1. num. 9. Cautalis dicitur ille, qui pendet ab eadem causâ domini, & cum ipso dominio est conjunctus, 2 de quo Julianus in l. 4. ff. *de usufructu*, l. *ecclie* 126. §. 1. ff. *de P. S.* formalis usufructus dicitur ille, qui separatur à proprietate, & per se subsistit in rebus alienis, qui est verus, & proprius usufructus, de quo Vlpianus in l. *ui fructi* 5. ff. *si usufructus petat.* Triphon. in l. *item in fundo* 78. ff. *de iure dotum*, innocens in *presenti.* Definitur, ut sit *his alienis rebus utendi fructus, salvis rerum substantiis*: sic in l. 1. ff. *de usufructu*, *princ.* l. *instit.* *eodem tit.* docent Mancinus de *usufructu*, tit. 1. n. 7. Donel. lib. 10. *comment. cap.* 2. Hothomannus *ilustr.* q. 24. Gomez lib. 2. *variæ cap.* 1. §. num. 2. contra quam distinctionem expendi possumus textus in l. 3. §. ult. ff. *de usufructu accresc.* qui usufructum 23. ff. *de liberal. causis* 14. l. 21. §. *penult.* ff. *de except. rei judic.* l. item 11. §. *fin.* ff. *ad leg. Aquil.* l. item 20. ff. *de damn. infect.* l. 1. §. *idem.* ff. *de remissionibus* l. 1. si cum *duorum* 32. ff. *de stipul. servor.* l. item 16. §. 1. ff. *quando dies legat.* l. si *iurandum* 13. §. si *quis usufructum*, ff. *de accipit.* l. non *quocumque* 8. l. §. *fundus*, ff. *de legat.* l. inter 44. §. *penult.* ff. *famil. ercisc.*

Deinde sciendum est, usufructum, utpote servitutem personalem, morte extinguere, ac finire, l. *ut usufructus* 5. *mortis* ff. *quibus modis usufructus* l. *Sempronius* ff. *de usufructu*, legat. l. 3. 10. & 16. C. *de usufructu* l. 8. ff. *de annis legat.* §. *finitur.* l. *instit.* de *usufructu*. Donel. lib. 10. *comment. cap.* 1. 7. Casillo de *usufructu*. Cephianus in l. 10. C. *de usufructu*. Cujac. *trac.* 5. ad *Afric.* in d. l. 9. de *usufructu accresc.* Mancinus de *usufructu* tit. 4. q. 1. num. 4. Pichardus in §. *ius.* l. *instit.* de *locat.* Jura enim persone coherenteria morte extinguuntur, l. *omnino* 100. l. *privilegia* 126. ff. *de reg. jur.* In hæc tamen pattem in contrarium expendi solent textus in l. *generali* 32. §. *filios* & *penult.* ff. *de usufructu*, legat. l. si *servus* 18. §. *cum servus* ff. *de stipul. servor.* l. si *fundum* 16. l. qui *rem* 62. §. si *fundum*, ff. *de evict.* l. à *reo* 70. §. *reo*, de *sedej. l.* 9. §. *sed de collat. bonor.* l. *defuncta* 38. de *usufructu*. l. *Sempronius* *Attalus* 26. de *usufructu*, legat. l. *an usufructus* 62. ff. *de usufructu*. l. in *annos* 8. l. *cum in annos* 11. ff. *de annis legat.* l. *hereditarii* 60. §. si *denique*, l. *compensari*, ff. *ad leg. Falcid.* l. 38. §. *qui hominem* l. *Stichum* 95. §. *usufructu*, ff. *de solut.* l. qui *usufructum* 23. ff. *de liberal. causis*, l. 3. ff. *de oper. servor.* l. item *Mela* 14. l. 20. §. *Titus*, ff. *de aliment. legat.* mulieri 74. l. *heres* *novus* 79. §. *qui usufructus*, ff. *de condit. & de monst.* l. si *nextui*, ff. *de notat.* l. 3. ff. *si habentis*, ff. *de legat.* 3. l. 1. §. 2. ff. *famil. ercisc.* l. quod in *rem* 24. §. si *usufructus* de *legat.* l. *si cum ita* 14. l. 9. §. *ult.* ff. *quando dies legat.* l. 19. §. *ult.* ff. *de petit. heredit.* Et si usufructuarius alteri commoditatem venderit, vel alio modo alienaverit, morte ipsius finietur usufructus, cum penes ipsum jus principale remaneat, l. *arboribus* 12. §. 1. ff. *de usufructu*, l. *usufructu* 57. ff. *solut. matrim.* semper enim finitur usufructus morte ejus, cuius gratia constitutus est; unde si usufructus legatus est, legataariusque rogatus illum restituere, non morte legatarii, sed fideicommissarii finietur, l. 4. ff. *quibus modis usufructus* l. 3. §. si *usufructus petatur*, l. qui *usufructum*, ff. *de usufructu*, legat. Quare usufructuarius legatus non potest usufructum, l. quod in *rem* 24. §. 1. ff. *de legatis* 1. nec quidem uxori suæ, l. *uxori* 20. C. *de legatis*.

DIFFINI

TIO.

16.

QUI FRU-
CTU 7. NI-
TUR 101.
21.

16.
TANDI-
TUM DUBI-
TANDI.

Ex quibus jam apparet vera decidendi ratio ad præsentem textum; nam cum usufructus finiat morte usufructuati, & in hac specie maritus qui patrem usufructuarius propter nuptias donavit uxori, deceffisset, necessario usufructus finiti debuit; nam teloso iure dantis resolvitur ius accipientis. *l. Julianus, ff. de manumiss. l. etiam, ff. qui peiores, l. Statius, ff. de iure fisci, l. lex, ff. de pign. cap. venerabilis, de officio delegat. Accedit, nam nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet; & successor idem ius habet, ac habuit prædecessor, *l. i. qui in ius, ff. de reg. iur.* Unde cum maritus tantum quoad vixisset haberet tertæ possessionem, non potuit illam uxori in perpetuum propter nuptias donare; docuit Barbosa in *d. usufructu* 57.*

17.
DUBI-
TUM DUBI-
TANDI.

Nec obstat dubitandi ratio, quæ dicebamus, usufructuarius non posse usufructum in extraneum alienare, quin licet ad proprietarium revertatur, pro ejus solutione examinandum est, an usufructuarius alienandi facultatem habeat, immo si de facto alienaverit, & cesset extraneo, revertatur ad proprietarium? Et primò usufructuarius alienare posse usufructum, hoc est vendere, locare, donare, dotis causa dare, & pignori obligare, probatur ex *l. arboribus 1. 2. q. usufructuarius, ff. de usufructu, l. non videtur, ff. de iur. in venditione, ff. de rebus auct. iud. possid. l. si quis, 6. usufructuarius, ff. de pignori l. Pomponius 19. §. ult. ff. quibus modis usufructus amittitur, l. si quis 29. ff. de usufructu, l. legat. 1. 1. ff. si usufruct. petatur; pro quorum iurium conciliatione, & dubii expositione sequentibus principiis, & distinctionibus utendum est. Primò certum est, rem fructuariam, hoc est rem, in qua constitutus est usufructus, non posse à fructuario alienari, *l. usufructu 9. C. de usufructu, l. uxore, C. de legat. ex ratione perspicua, quia potest facere alienum, quod proprium non est: unde usufructuarius non potest manumittere servum fructuariam, *l. 1. C. de his qui à non domino, l. 9. C. de usufructu, l. 1. C. de communi servo manumiss.* Secundò pariter certum est, fructuarius non posse alienare usufructum formalem, ita ut à se abdicet ius servitutis personalis, quod habet in re fructuaria, *d. usufructu* 66: potest tamen alienare usufructum causalem penes emptorem, vel illum, in quem alienatur: ita Pinel. Sarm. & Barb. ubi supra, Antonius Gomez lib. 2. *variæ cap. 5. num. 13.***

Galbanus de usufructu, cap. 18. quo modo intelligitur noster textus, ita ut maritus ætiam patrem commodatarius usufructus donasset uxori, non verò usufructum formalem. Circa secundam partem questionis varia adduxerunt Interpretes. Cessione usufructum amitti, & statim ad proprietatem reverti, probari videtur ex iustis supra adductis. Sed pro contraria sententia faciunt Paulus Jurisconsultus lib. 2. *sentent. in. 9.* ubi referens omnes casus, in quibus usufructus amittitur, nullo modo mentionem facit cessionis factæ extraneo: & Justinianus in *§. finitur, de usufructu* asserit usufructuarius cedendo extraneo nihil agere. Ergo quia cessio inutilis est. Denique quia nunquam legitur hæc pena privationis usufructus constituta in usufructuario cedente extraneæ personæ; unde hanc sententiam, videlicet per similem cessionem non amitti usufructum, docuerunt Obaldus lib. 10. *comment. Denel, cap. 14. littera B.* Hochomans, & Balduinus in *d. §. finitur, P. Barb. in d. l. usufructu* 57. *num. 4.* Sed in hac opinione varietate discremen constituendum est inter usufructuarius cedente usufructum eo animo, ut à se abscedat, & illum amittat; & inter fructuarius cedente usufructum, ut tantum illum transferre velit, non autem eum amittere. Primo casu usufructus cessus recidit in proprietatem; secundo verò casu neutiquam, cum pater ejus voluntatem usufructus amitti non valeat: juxta quam distinctionem jura supra expensa accipiunt plures, quos sequitur Galbanus de usufructu, c. 18. Nec obstat augmentum dubitandi rationis, deductum ex *d. l. 40. ff. de usufructu*: verum enim est, usufructum donatum amitti, si eo non utatur donatarius, quia tunc etiam nec vitur eo donator, & sic ex facto usufructuarii amissionem dicimus usufructum, cum ipse non utatur, qui donavit, nec etiam donatarius. Contrarium tamen procedit si usufructus vendatur; nam emptore non usute, adhuc usufructus retinetur, quia venditor eo nititur dam præsum consequatur. Illud autem certum est, quod in præsentem textum, & similibus docetur, usufructum quomodo libet alienatum, quoad commodatarius amitti morte alienantis, à quo pendet, & penes quem usufructus directus residet, *l. necessarius 8. §. fin. ff. de pignore & commodo*: quo modo accipiendi sunt textus in *l. 4. ff. de novat. l. si secreti, C. de jur. det.*

C A P V T VII.

Idem ^a Archiepiscopo, & O. Archid. Iannu.

PER vestras nobis litteras intimastis, quod cum *b* Magistrum R. super quadam summa pecunie Iannu. *e* monetæ pro Hug. paupere latore præsentium auctoritate nostra curaveritis convenire, quam idem Hug. pro dote uxoris *f* requirebat ab eo, idem R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod videlicet uxorem suam à se *e* repulerat, & quod tacitè *f* veritate super hoc nostras litteras impetrarat: quia cum super eadem dote jam alià vice coram vestris civitatis *g* Consulibus questio mora esset, ipsi juxta consuetudinem terræ pronunciarunt, ut quoniam idem Hug. ad inopiam vergere *b* videbatur, dos illa non assignetur eidem, nisi *i* cautionem idoneam de ipsi non peritura præstare. Vnde vos communicato prudentium virorum consilio, præcepistis, ut idem Hug. uxorem suam reciperet, & juxta terræ consuetudinem de salvanda dote caveret, & donec id posset facere, dos illa deponeretur, si vellet, in *j* secretario Ecclesiæ Iannu. quod cum implete non posset, ad instantiam ejus nobis hæc rescribere curavistis. Cum ergo satis ei posset modicum credi dotis, cui *k* credendum est corpus uxoris, disc. v. per A. f. m. quæ dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione *l* præstare, vel *m* saltem alicui mercatori committi,

cōmitti, ut de parte n̄ honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii fustēare, ne occasio-
ne dotis detentez uxor à o viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatu incurrat,

NOTÆ.

A *Annoesii.* Ita legitur in tertia collectione, *sub tit. de dote restituenda, cap. 3.* in hac scēta collectione legitur *Gennesi*, sed utrobique testis; nam hæc celebris civitas, vulgò dicta *Genna*, quæ extat io Alpibus Cottæ juxta mare, ubi incipit mons Apeninus, aliquando dicitur *Genoa*, ali-
quando *Janua*, ut post Octavianum notantur *Bizar-
ri* Neubiensis, & *Vbertus* Folietæ; ejus Reipub-
licæ historici. Dicitur *Genoa*, ab aliquibus à *ge-
no*, quia habet tanquam genu recurvum à latere
maris: vel à *Genuo* Saturni filio, qui fectur eam
cōdidisse. Januam appellant eam alii, eo quòd à
Jano Italorum Rege cōditam dicunt. Habuit Ec-
clesiam Cathedralē jam in primis Ecclesiæ scē-
culis, ejus Episcopus Diogenes dictus subscripsit
Concilio Aquileiensi sub *Damaso* celebrato: &
Innocentius III. eam in Metropolitānam extexit,
ut constat ex actis ipsius Pontificis tēlaris à Bos-
queto in *notis ad Innocentium III. lib. 3. epist. 158.*
ibi: *Gennensem verò Episcopum à substitutione Me-
tropolitani Archiepiscopi emancipavit, & speciale
de nova Metropolitāna Sedis Apostolica Episcopum
constituit, cui Babensem Episcopum, & Penninacen-
sem Abbatem, quem errat Episcopum, abedire p̄ a-
cepit.* Hujus ergo Ecclesiæ Archiepiscopus Albiga-
nensi dicto, testatur Innocentius io presenti, &
in *illud de presump. & lib. 1. regestr. 13. epist. 134.*
& lib. 3. epist. 158.

b *Magistrum R.* Qui clericus erat, quare con-
veniri debebat coram judice ecclesiastico, juxta
tradita in *cap. clerici de jud. ut in simili specie sop-*
ponitur in *cap. perverus de arbitris*; licet aliter Fe-
licianus vege, in *cap. novis de judiciis, num. 68.* Ce-
vallos de cognit. per viam violentiæ, a. part. q. 1. n. g.
existimant in presenti specie dotis causam discer-
ptam fuisse precipitè coram judice ecclesiastico,
propter adulterium, quod in ea metuebatur, ut
ex finalibus verbis testatur constat.

c *Januensis moneta.* Diversam enim monetam
eodebat *Respublica Januensis*, & eandē, ac alie
Respublice Italiæ; siquidem habet peculiarē sta-
tuta, ut referunt *Petrus Bizarrius*, & *Neubiensis*:
an verò dos illa restitui deberet in eadem moneta,
quæ in usu erat tempore contractus matrimo-
nii, lūc examinant *Tondutus* *Sanlegerius* q. q. civi-
lium p. 1. cap. 35.

d *Requirat de eo.* Quia idem *R. Clericus*
& *Magister* dotem promiserat, ut in eadē textus
in *cap. perverus de arbitris*.

e *A se recuperat.* Vnde divortio facto dos
marito tradenda non erat, immò et si tradita fuisset,
repeti debebat, juxta tradita in *cap. t. hoc tit.*

f *Tacita veritate.* Vnde videbatur præfens
rescriptum nullum esse, cum in ejus impetratione
non esset mentio factæ sententiæ à *Consulibus* in
eadem causa prolata, juxta textum in *l. ult. C. sententiam resce. cap. inter monasterium. de re judic. cap. super eo. de robatis. cleric.* Cui difficultati ut non
nulli satisfaciunt, afferunt prædictam regulam
non procedere, quando aliquis obligatur ad im-
possibile, & sic sententia nullitatem continet, ar-
gomento legis finalis, ff. *qua sententia sine appella-*
tione. Facit *Glossa* in *cap. suggestum, verbo* *Pellicanus*,
de juratron. quia sententia, quæ nulla est, non di-
citur habere nomen sententiæ, l. 4. §. *condemnatum*,
l. 1. cum nulla, ff. *de re judic.* Quare afferunt in præ-
fenti solenniter rescriptum non factū mentione sen-

tentiæ à *Consulibus* prolata, quia nulla erat ob
impossibilitatem. Ita docuerunt *Hustiensis hic*, *And-*
reas Stewlus in *cap. prodemum, §. 6. de officio dele-*
gat. Sed hæc solutio fultinet minimè potest, quia
sententia à *consulibus* prolata, valida fuerat, licet
matrimonium gravis esset, propter ejus inopiam.
Quare hæc solutio omisit, verius dicendum est,
rescriptum in presenti specie non vitiari penpter
subreptionem, quia non est necessarium mentio-
nem facere illius qualitatē, quæ facta rescriptum
non impediret, ut constat ex *cap. bona. de confirmat.*
nullit. cap. postulasti 27. de rescript. & traditis à Meno-
chio de arbit. casu 201. per totum. Vnde cum in
presenti sententia *Consilium* non impediret re-
scriptum; tum quia erat res inter alios acta, nempe
inter vitum & uxorem, rescriptum impetrabatur
contra *R. clericum*, ut etiam quia in diverso
foro, nempe totam judicibus secularibus sen-
tentia fuerat prolata, rescriptum verò dirigebatur
ad judices ecclesiasticos, inde non vitatur,
etsi in eo facta non sit mentio sententiæ à *Con-*
sulibus prolata.

g *Civitas Consulibus.* *Gennæ* enim admini-
stratio penes *Consules* fuit; quibus *Innocentius*
nostri temporibus *Pretorum* extennum præposue-
runt, ut referunt *Petrus Bizarrius* *suprà*, *Vbertus*
Folietæ lib. 1. fol. 13. & lib. 3. fol. 31. qui etiam *Ma-*
gistatus dicuntur à *Gregorio* relatu à *Citonio* in
67. de consuet. in 5. compil. Cum autem eorum *Con-*
sulibus causa hæc discerebatur, maritus dotem
petebat ab uxore, non verò ab *R.* ut in hoc secun-
do, casu, aliis eorum ecclesiastico judice causa dis-
ceptari debebat. *Consules* isti non solum iurisdic-
tione, verum & merum imperium habebant, ut
in aliis civitatibus Italiæ, quæ exuilio Imperii ju-
go Potestatibus sibi elegerant.

h *Uxorem videbatur.* Et tunc jure civili dos
restituenda est uxori, l. si constante 25. ff. *solus. mar-*
itum. l. servum 21. ff. de manumiss. ultim. C. de jure dot.
Illustrant *Barb. in d. l. si constans*, *D. Iosephus* de
Retes in l. hac actio, ff. solus. maritum. Si autem dila-
pidasset dotem, non verò propriā bona, dos sequen-
danda erat, d. l. si cum dotem, §. si cum autem.

i *Nisi cautione idonea.* Si dives contraxisset,
& postea ad inopiam vetgere cœpisset, nec cautio-
ne præstita permittendum erat marito dotem
retinere, quia eo casu necessarii dos restituenda
erat, d. l. si constante 25.

j *In secretariis Ecclesiæ.* Sed quomodo, cum
non licet aulica libris, vasa, & vestimenta sacra in
Ecclesiā deponere, c. 2. ubi probavi de custodia *Euc-*
haristi. Respondetur quod ex gravi causa, & ob
urgentem necessitatem, ad majorem securitatem
aliquando licet res profanas in Ecclesiis depo-
nere, c. 1. de deposito. c. quilibet 17. q. 4. Concilium
Meldense can. 60. probavi in d. c. 2. Sed exponi oportet,
quoniam locus Ecclesiæ dicitur secretarium,
ubi jubet *Pontifex* dotem deponi? Et olim in Ec-
clesiis duplex secretarium erat, unum in quo pro-
pheteri sedebant, vel salutationibus vacantes, vel
ad audiendā fratrum negotia: elegans locus *Sulpitii*
Severi dialog. 2. in vita sancti Martini, lib. 3.
ibi: *Deinde secretarium ingressus Martinus Episcopus,*
cum solus, ut erat ei consuetudo, resideret, hanc
enim sibi etiam in Ecclesiā salutandam, permittit cler-
icis libertate præstabat, cum quidem in alio secretari
presbyteri sederent, vel salutationibus vacantes, vel
audiendis negotiis occupati, Gregorius Turon. lib. 5.
*hystor. Franc. c. 18. ibi: Nec collecti in anno festi-
bus*

mus in *secretario* Basilica B. Petri. Idem de miraculis B. Martini lib. 3. c. 17. Mortis enim erat apud presbiteros fideles, praefectum honoratos, qui ad Missam solennia veniebant, Episcopum oculo salutare, & ipse ut sacris mysteria celebrandis totas intendere, quomodo salutationum officis presbiteros delegabat. D. Ambrosius *serm.* 34. Vnde secretarium, in quo salutationibus vacabant presbyteri, dicebatur etiam saluatorium in historia tripattita lib. 9. cap. 3. apud Theodoretum lib. 5. *hister.* cap. 17. Gregor. Turon. lib. 2. *hister.* cap. 21. & lib. 6. cap. 11. licet aliter accipiat Scaliger lib. 2. *Aufon. lict.* c. 23. Dominicum etiam dicitur in Synodo Laodice. cap. 28. l. 3. C. Theodof. de heretic. sexta Synodo in Trullo *can.* 74. Et quia in eo cause etiam à presbiteris agebantur, secretarium accipitur pro loco ubi iudices fedent. Unde in *can.* 97. *Concl. Eccl. Afric.* PP. petunt ab Imperatoribus, ut defensoribus Ecclesiarum liceat ingredi iudicium secretaria. Et de Synodo Chalcedon. ita Liberatus Diaconus in *breuiario.* c. 42. ait: *Adveniens Marcianns Imperator ad secretarium, ubi iudicibus, & sacro Senatu allocutionis verba fecit in Comelio.* Pro conelavi etiam, seu loco illi, ubi iudices pro tribunali sedent, accipitur in l. ult. C. de officio diversorum iudicum. l. ult. C. ubi Senatores l. 1. & l. 1. C. Theodof. de officio Rel. Pro l. 1. C. Theodof. de denuntiacione l. 1. C. de officio diversorum iudicum. C. de officio l. 1. in fine. C. Theodof. de iurisdictione. Adde vicem in iurisdictionem Romae 1012. Capitolini apud Senec. antiquit. *inscrip.* l. 1. n. 2. notat Baronius in *martyrol.* die 8. Augusti, fol. 333. Bologerus de *Imper.* lib. 3. c. 9. Aliud secretarium erat in tertia templi parte ante cancellos, dictum à Grecis Diaconum. Synodus Laodice. *can.* 21. D. Clemens lib. 2. *canon.* c. 62. Passofotum dicitur in l. 30. C. Theodof. de heretic. l. 3. C. Iustin. *cod. ex.* l. 2. D. etiam Hieronymo in *Ezechiel.* c. 42. In eo vestimenta facta, vasa, libri recondebantur, & ne oportet 32. Concil. Agath. *can.* 66. Bicaracense t. *canon.* 31. Hipponeuse *anno* 193. Fortunatus in *vita S. Radegundis*, lib. 1. ubi: *Intrauit in secretarium monachi velle induitur.* S. Paulinus ibi:

Hic locus est veneranda penus quæ conditur, & quæ Promitur alma sacri pompa ministerii.

Plura de his secretariis, & eorum forma tradunt Baronius *tom.* 6. *anno* 631. Rolfeydus in *onomast.* verbo *Secretarium*, Balsamon, Zonaras, & Iustelios in l. *can.* 21. Synodi Laodice. Zerdus in *Indicib.* *tom.* 1. c. 8. *vers.* 3. pag. 194. Tutuercus in *sacris sacro.* c. 2. Cresolius lib. 3. *mythol.* l. 21. Viccomes de *ritibus Missæ*, lib. 6. cap. 4. Gothofredus in *differt. Philostor.* lib. 7. cap. 3. Menaidus in *notis conrad.* *regul.* cap. 5. Zerdus in *advoc.* cap. 133. *num.* 1. r. Gothofr. in l. 3. C. Theodof. de heretic.

11. *Credendum est corpus uxoris.* Faciunt textus in cap. *precipimus* 13. *quæst.* l. 1. C. ut fidei iudices dotum, ibi: *Si enim credendum fise, suamque dotem patri mariti existimavit.* Et *Luar lege* B. C. de *patris convent.* ibi: *Quamvis enim hominem erat mulierem, quæ seipsum marito commisit, res tamen eiusdem patri arbitrio gubernari.* Plautus in *Menech.*

Item qui te, & tu qua habetas, non commendas viro. Quæ ratio iure civili fecit ne fidei iudices dotum daretur constante matrimonio, nec à 60. nec ab eyna patre, ut laic illustrat D. Ioannes de *Lurea decis.* 7. *Grana. per totum.* & alios adducit Gothofredus in *Luar. C. de fidei iudicibus dotum.* in Theod.

12. *Cautionem prestare.* Cum enim ex consuetudine Germanici fidei iudices dotum admittentur, & in presenti casu marito inopi non solum difficile, verum & impossibile esset fidei iudices invenire, quia ita in paupere presumitur, l. 1. §. sed

msi, ff. de iudiciis l. si fidei iudices, & qui necessaria, ff. qui fidei iudices, l. denuntiatio, in fine, ad l. l. de adult. l. 1. §. ult. ff. de collat. honor. l. omnes §. propterea, *Conde Episcopis & clericis.* Ideo Innocentius hic iubet sub qualibet cautione dotem marito tradi, idest sub iuratoria, seu nuda repromissione, qui enim tenetur fidei iudices, si docet se non posse invenire fidei iudices, tunc ius committitur ei cum nuda repromissione, si iuratoria cautione, l. cum non facit 6. ff. si cui plus quam per legem, l. omnes 31. §. in hac, *Ambrosius. generaliter*, ibi: *Aut fidei iudices dare non valet, super iisdem iuratoriæ expensas cautionem.* Et *Ambrosius. n. restitutum, C. de iudic. videtur.* Innumera relata probat Velasquez de *privileg.* *pau-per.* p. 1. cap. 53. *num.* 13. Vnde testè Innocentius in presenti iussit dotem marito tradi sub ea cautione, quam ipse prestare potuisset, idest sub iuratoria, ut exponit Cujac. in *præfati.*

m. *Vel saltem.* An hoc in casu mulieri, vel marito competat electio prestandi cautionis, vel restituenti dotem, disputat Gregorius Lopez in l. 29. tit. 11. *partis 4. glossa 4. Circa decis.* 6. *num.* 11. Fontanel. de *patris nupt. clausul.* 7. p. 3. *num.* 63. Hunnius in *encyclop.* p. 32. tit. 4. *ult. n.* 667. In qua questione An. Gomez in l. 30. *Tauri.* n. 3. electionem mulieri competere affirmat, quia licet in alternativis debitoris sit electio, ut probavi in c. 4. de *re scriptis*, tamen in alienativa remedium creditore est electio, l. quod in heredes, §. eligere, ff. de *tributoria* l. cum proponas, C. de *transact.* l. quamvis, ff. de *pignoris*. Quæ ratio obligatus est ad solvendum centi die, aut dandum pignora, seu fidei iudices, eogi potest ad solvendum, ut testatur Canecrius *tom.* 2. *variar.* c. 6. n. 55. Castilio *tom.* 6. *contro.* c. 114. n. 24. Borellus in *summa decis.* *tom.* 3. tit. 14. *num.* 22. Metellus de *pignori.* lib. 4. tit. 5. n. 25. Sed adhuc dicendum est cum Gregor. Lopez ubi *supra*, in presenti textu electionem mulieri non competere, sed iudici concedi, in quem verba huius textus ditiguntur; qui pensatis circumstantiis, si agnovit satis consilium esse mulieri peti cautionem iuratoriæ, non eger marito dotem restitueri; aliis si cautionem non sufficere existimaverit, compellet virum ad totam restitutionem, quam apud mercatorem deponi facit, ne mulier fragilitatem cautionis experiri cogatur, *legi* 16. §. item queritur, ff. ad *Trebel.* quam sententiam sequitur Olca de *cess.* *jur.* tit. 3. *quæst.* 7. *num.* 16.

14. *De parte honesti luctus.* Ex quibus verba deduci videtur, usuratorem exactionem iure canonico omnino prohibitum non esse, siquidem in presenti iubetur, ut deo deponatur penes mercatorem, ut ex ejus usutis possit maritus omnia matrimonii sublevare. Cui difficultati ut satisfaceret Ioannes Andreas, & alii elassici repentes in presenti, astutiam in hoc casu doris favore usuras permitti, ut in c. *salubriter*, de *usuris*. Sed hæc solutio facile convincitur, nam si causa ad teperationis captivorum non permittitur usura, c. *super eo*, de *usuris*, nec etiam favore dotis permitti poterant. Alii ut satisfacerent, assentiri in presenti usuras permitti, quia contra hæc censetur foretiam inter ipsum mercatorem; & cum qui pecuniam dedit, nam licitum, & frequentissimum est, ut unus ex sociis pecuniam confectas, alter industriam adhibeat, *l. si societatem* 6. l. si non fuerit 29. *vers.* *ita socii*, *l. cum duobus* 52. §. si in eorum, ff. *pro sociis*, & ita huius societatis ratione honestum lucrum prestare mercatorem. Sed hæc interpretatio ita simpliciter adducta non placet; nam si iocet aliquos ex prædictis contrahatur societates ad partem lucris, licet nihil exprimat de parte damni, tamen

tamen de ea actum censetur, & illud, *insit de societate*, ut ita qualis sit factorum fortuna: sed in presenti casu nullam partem damni sentio, qui dotem dedit: ergo non potest dici societatis hoc casu contrahit. Quia his solutionibus omnibus, & aliis traditis ab Holsenii, & Cordin. in presenti, Paleocius Rubios in presenti, §. 10. num. 10. dicendum est, in presenti casu pecuniam dotalem tradi metacatori ad negotiandum cum ea, nisi societate sub eo pacto, ut quinquaginta sex pro centum quotannis intercessit nomine marito praestentur, etiam si nullum periculum qui dotem dedit, sustineret, sed tantum metacator. Quod genus contrahens utilitissimum est in Italia: nam licet damnum spectet ad metacotem, tamen hoc lucrum honestum est, cum si serventur leges negotiationis, & societatis, non sit quatuordecim, sed duodecim ex ipsa negotiatione esset praestanda. Unde cum sex tantum intercessit nomine denunt, sit compensatio periculi, quod in se suscipit metacator, quia retinet alia partem lucri, idemque ipse sustinet tantum damnum negotiationis, & alter locus totum cum minuto interesse saltem habet: quod genus societatis cum metacotibus inter in utroque foro iustum, licitumque esse docuerunt Lessius de iustitia, lib. 2. c. 10. dub. 13. Castelev. de iudiciis, tom. 2. disp. 7. n. 11. Bonacin. de contrah. §. 3. par. 1. n. 1. Ferr. Manriq. de differ. marit. que for. §. 164. Vide infer Lessius ubi supra c. 2. dub. 1. n. 3. sollicitam esse conventionem illam in Italia, & Antwerpia valde usitatam, sub hacque forma concepiam: Ego infra scriptus metacator praestiter hoc chrigrapho me accepisse a Titio mille aureos, ut eos impendam legitime negotiationis; & loco incerti lucri majoris, quod illi ex hac negotiatione posse capere, praestito me illi daturum sex quatuordecim, & periculum praestiduum. Quod genus multa sub pacto interesse licet quādo metacotibus pecunia traditur, licitum sit, autem si ea munere alius personae, quae eam pecuniam negotiationi non impendit, omnino illicitum, & usurarium esse late probant Dordus de casibus §. 10. q. 4. §. ex n. 38. Leontardus de usuris, c. 99. n. 1. Castelev. de iudiciis, lib. 1. tit. 3. disp. 8. §. 6. per totam. Olea de cess. jur. §. 9. n. 1. n. 35. qui iniquissimum diem consuetudinem, seu corruptionem aliquorum Tribunalium, in quibus fit condemnatio interesse in pactum deducti: unde Innoc. III. in presenti iuxta consuetudinem Genuensium, apud quos usus invaluerat, ut pecunia viduatum de pupillo apud metacotem deponeretur cum certo interesse, in presenti casu possit, ut pecunia dotalis sub eodem pacto honeste lucri apud metacotem deponeretur, non quia usurus approbaretur, quas improbarat apud eisdem Genuenses in c. in civitate de usuris. Et hac est, in fallor, vera interpretatio huius textus, etiam aliter eam accipiat Araujo in q. moral. de statu civili, disp. 1. q. 5. §. 6. o. *Per a viro dimissa*.] Ex quibus verbis deducunt P. Gregor. lib. 9. synag. c. 19. n. 3. Ant. Faber in sue. Can. de dotis promiss. d. §. 6. n. 2. Pharnocius de iure dotis glossa ult. n. 9. Caninus in presenti, Guido Papae q. 174. Cynus in l. quod in uxorem, C. de negot. gestis, Gallus lib. 2. observ. c. 37. n. 1. & §. 5. et alii apud Oualdum lib. 13. Donel. c. 1. littera K. Castrensis in l. infidelis §. usurum, ff. solut. matrim. l. son in §. fuerat n. 98. de adimib. Gomez in l. 50. Tauri, n. 11. Botens de iur. c. 2. n. 2. licitum esse merito uxorem dampnare etiam ob dotem non solumam. Quae sententia etiam probat videtur ex l. ult. C. ad Petitionem in ius verbi: Nec enim ferendum est, mulierem fieri indotatam, & sic a viro foris repelli, & disce ab matrimonium. Accedit, quia

maritus deceptus non est, & cogendus venire indotatam retinere, l. si de danteur q. 9. ff. de condit. causat. & vulgo notum est, neminem fieri in alius pactis, ita nec in pactis dotalibus esse deceptum, l. de die §. si liberum, ff. de pallis dotal. de in le quia etiam communiter placuit, maritum non soluta dote non tenet alimentum uxori praestare, Sententia de aliment. q. 42. n. 30. Lira in l. si quis a liberis, §. ex his, n. 50. ff. de liberis agnatis apud Leonhiedam de usuris q. 98. n. 3. t. Sed alimentum appellatio comprehendit habitatio, alimentum ff. de aliment. l. 1. Ergo non tenetur maritus praestare habitum. Sed contrarium sententiam tenet Covarr. de sponsal. p. 2. c. 7. n. 1. Petrus Greg. lib. contrahens in c. de sponsal. n. 66. Oualdum ubi sup. d. littera K. Sotus de aliment. q. 9. n. 7. Sinech. 2. de marit. disp. §. n. 17. Fontane. de pallis rupt. par. 1. clausul. 6. gloss. 1. num. 14. Leontardus de usuris q. 8. n. 51. Molina de iust. disp. 4. §. 5. Rebel. lib. 3. de iust. q. 10. n. 30. Brouhucius in l. ult. c. 1. §. 1. Bonacina de contrah. disp. 3. q. 1. par. 1. §. Galinas de usuris, lib. 6. c. 5. art. 14. quoniam sententia humanior, & magis naturae congruentior est, & probatur ex cap. de illis, & de condit. apposit. ubi qui aliquam ducere promittit, si illi centum dotis nomine darentur, non tenetur illam ducere, nisi dederit quantitate promissam: licet si posita in matrimonio consentiant, non potest uxorem repellere. Deinde, nam dorem promissam non solvenda, jus connubii non spectat, cum sine dote possit matrimonium celebrari, l. ult. C. de repudiis, & oportet praefecti lucri dote concordiam maritali, in l. reprehendenda §. C. de iust. & iustis. Deinde quia iure compendit actiones ad dorem petendam, si soluta non sit, l. ad executionem, C. de dotis promissis, ne §. legem, C. de pallis: nec propterea auctoritas sine iudicio Ecclesiae ultra ex causa potest quicquid uxorem dimittere, c. par. de divorciis. Quare hac sententia recentia, non obstant praesens textus, & in d. l. son, nem nullo modo in eis docetur licet repellere ob dotem non solumam uxorem: sed obicit, quia ita de facto continget, evenit Innoc. & Imperator, ne de facto repellatur uxori ad viro, non quia de iure id fieri possit, ut docent Oualdus, & Leontardus ubi supra, Gentilis lib. 6. de donat. c. 5. Fachonius lib. 3. contrah. cap. 48. Nec alio fundamenta obstant, quae tamen evincunt iniustum esse, matrum dote sibi promissa fraudari: nam licet id verum sit, tamen à iure prodita sunt remedia ad dorem prosequendam: & unde ob eam non solumam maritus non debet uxorem repellere, sed actiones sibi competentes in iudicio proponere.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter de iusticiis Cassellum: *Maritus inquit dorem sibi promissam petens, uxorem qualemque praestare debet, alius dote deponatur apud metacotem.* Quae assertio in utroque iure singularis est, prius argumentum tamen probari potest ex l. si cum dorem §. si uxorem ff. solut. matrim. l. ubi adhuc, C. de iure dot. Illustrant ultra consuetudo a Barb. in presenti, & in d. leg. ubi adhuc, Morle in emp. jur. tit. 1. §. 1. quod ult. num. 7. Henricus de fideiuss. c. 6. n. 164. Phocob. de iur. §. 152. Corratius in l. 1. §. solut. matrim. G. balbus de usur. lib. 4. cap. 5. art. 11. Cuyac in presenti, Villadiego in polli. fol. 184. Gentilis de donat. inter. lib. 4. c. 21. Valscus consult. 8. Cuyac. ad tit. C. de fideiuss. dorem, D. Iulius de Reus in l. huc alio ff. solut. matrim. Olea de cess. jur. tit. 1. §. 1. quod 7. Molina in emp. lib. 4. quod 1. ult. n. 7. Henricus de fideiuss. cap. 6. ex n. 184.

Cant. lig

16.
COUN-
CIO TRA-
DITUR. ET
PROBA-
TUR.

Castillo lib. 4. *controverf. cap. 27. & de alimen. cap. 26. §. 3.*

17. Sed hæc assertio diffidilis redditur fequenti jurisconfideratione; nam jure prohibitum est fidejussores, aut mandatores dotium causâ dari, l. 1. & 2. *C. ne fidejussores dotium* ubi Cujac. plura D. Joannes de Latrea decif. 7. *Granat. Castillo lib. 5. contrav. cap. 108.* quia fidejussio contumeliam rei principalis continere debet; *testamento, §. fin. ff. de testam. tut.* quia scilicet alterius personæ fidei magis se credere, quam debitoris sui creditor ostendit; quæ perfidie suspicio non debet inter virum & uxorem admitti, l. 2. *C. ne fidejussores dotium, l. hac lege, C. de pactis convent.* inter conjuges enim non leves patet discordias, si uxor marito corpus, vitamque suam commiserit, & non erudat modicum dotis, magisque alterius fidei, quam mariti stare velit, d. l. 2. *C. de fidejuss. & mandat.* ut ratiocinantur Olinaldus lib. 4. Donell. cap. 48. *littera F, Gomez in l. 50. Tauri, Fachineus lib. 8. contrav. cap. 76.* Gutierrez lib. 1. *de juram. cap. 21.* Ergo maritus etiam vergens ad inopiam non est cogendus cautionem dare pro dote. Augeret hæc dubitandi ratio primò ex eo; nam inopia, seu inopiz suspicio tempore contractus jam cogitata præjudicare contrahenti debet, sibi que imputate uxor potest, quod cum tali viro contraxerit, l. si hic 3. *§. ult. ff. ut in possess. leg. l. qui bona 1. §. de illo, ff. de damno infecto, l. si rediores 3. in princ. & §. 1. ff. de reb. auctoris, judic. l. in omnibus 4. §. ff. de judic.*

Secundo in præfenti casu inopia aderat tempore contractus matrimonii: ergo libi imputare uxor debebat, quare cum viro ita inope contraxerat. Accedit, nam casus in præfenti casu nullius momenti erat; quod sic probò, nam dolo facit qui petit quod statim restituitur est, l. dolo, *ff. de reg. jur. l. dolo, ff. de doli excepti.* sed maritus, qui cepit vergere ad inopiam, statim cogitur dotem restituere, l. si constante 24. *ff. solut. matrim. l. servum dotalem 21. ff. de manumiss. l. ubi adhuc, l. in rebus, §. omnis, C. de jure dot. Novel. de quadi. dot. cap. 6.* nec tunc sufficit cautionem dari a marito, cum cautio fragilis sit, ideòque non satis per eam consilium mulieri sit, l. cum dotem, *§. fin. autem, ff. solut. matrim. l. cogi, §. idem quavis, ff. ad Trebel.* ergo etiam cautione præstita a marito non erat in præfenti casu dos illi tradenda.

18. Sed hæc dubitandi ratione ita fuscitâ non obstante, vera est præfens decisio, pro cujus expositione scire oportet, quod licet dos constante matrimonio ad maritum spectet, nec ab ipso etiam volente restitui debeat, l. unic. *C. si dos constante matrim. l. pro oneribus, C. de jure dot. l. si constante ff. solut. matrim. l. mutus, §. manente, lult. ff. de jure dot. l. 2. ff. de dote preleg. latè docent Giurba ad consuet. Mesfen. cap. 13. *glof. 3. num. 5. & cap. 15. glof. 2.* Castillo tom. 4. *contrav. cap. 26. num. 2. Donell. lib. 4. comment. cap. 5. Acacius Kipol, variat. resol. cap. 10. num. 3. 4. Bassius de privil. dotis, cum. 1. num. 40. P. Batb. in l. 1. 2. part. ff. solut. matrim. eum eo animo illi detur, ut perpetuo penes illum sit, l. 2. *ff. de jure dot. aliàs donatio inter virum, & uxorem admittetur, d. l. unic. probat Scipio Gentil. lib. 4. de donat. inter, c. 20.* tamen aliquando à volente marito, aliquando ab eo invito exigi potest. A volente marito dos potest restitui jussis ex causis, ut si restituitur ad hoc, ut uxor se, si uoque alia, vel ut prædium emat, d. l. mutus, §. manente, vel ut res alienum solvat, d. l. quamvis, l. ult. *ff. de jure dot. vel ut parentem relegatum aliat, vel ab hostibus redinat, d. l. mutus, §. manente, l. in casu legis cum in fundo, §. uxor a viro ff. de jure dot. l. quemadmodum, ff. de jure***

dot. l. 1. *C. de repudiis, l. si marito, C. solut. matrim. quos & alios illustrant Glof. 2. in l. 2. C. solut. matrim. Trentaciquius lib. 2. *var. resol. 6. num. 9.* Surdus de alim. tit. 4. *quest. 1. 2. num. 50. Oluald. ad Donell. d. lib. 14. cap. 5. littera O.* Ab invito marito exigi dos potest pluribus ex causis, quas refert Accursius in l. 2. *§. dos debet, ff. solut. matrim.* Sed præcipua & infrequentior est ob mariti inopiam, de qua in hoc textu, & in l. si constante, *ff. solut. matrim. l. ubi adhuc, l. in rebus, C. de jure dot. Aub. de equal. dotis, §. illud, l. 29. tit. 1. part. 4. agit.* Dieitur autem maritum vergere ad inopiam, si non sit fiduciosus, d. l. in rebus, si non sit solvendo, d. l. servum 21. si ad inopiam sit deductus, d. l. ubi adhuc: si facultates mariti doti non sufficiant, d. l. si constante: si male substantia sua uti cœperit, d. Novel. de equalit. dot. cap. 6. Quando verò in praxi dicatur maritum vergere ad inopiam, disputant Collanus de dote, *§. 6. num. 1. Campegius cod. tract. 3. part. quest. 19.* Castillo de alimen. cap. 2. *§. 3. I. Paulus Melius in add. ad ipsam, cap. 56. Villadiego in polit. fol. 183.* & communiatur ex l. 29. tit. 1. part. 4. distinguitur, an mariti culpa bona sua diminuantur, an verò absque culpa non solvendo esse incipiant. Nam primo casu agi potest ad dotis restitutionem, secundo verò casu dorem restituere maritus non cogitur, si indultus, & diligentior sit, post Castillum resolvit Olea de cess. jur. tit. 3. *quest. 7. num. 13.* Cum ergo Reipublice intersit mulieres indotatas non manere, ideò a viro inducitur est, ut ob inopiam mariti dos ab eo repeti possit: nec tantum dos eo casu restitui valet, verum & bona paraphernalia, cum eorum administratio tantum ex voluntate uxoris marito competat, unde contra uxoris voluntatem maritus ea administrare non valet, l. hac lege, *C. de pactis tam super dotem, l. de bis, C. de donat. inter:* non autem hoc casu est propria doris restitutio, sed tantum ejus allecratio; ut docent Fonran. de pact. inpr. claus. 7. *glof. 2. p. 3. & 4. Hermonilla in l. 10. tit. 1. part. 5. glof. 4. num. 160. Costa de remedi. subsid. remedi. 1. num. 3. Annat. resol. 83. per totum.* Unde jus hoc repetendi dotem propter inopiam ab uxore, extraneæ personæ cedi non potest, resolvit Olea d. h. *quest. 7.**

Deinde sciendum est, dorem ita ob inopiam a marito exactam, & repetitam, non idèd desinere esse dotem, ut contingeret si exacta esset soluto matrimonio; adhuc enim ejus fructus deservire debent pro oneribus matrimonii, d. l. ubi adhuc, *C. de jure dot. l. mutus, §. manente, ff. de jure dot. l. si libero, ff. solut. matrim.* restituitur enim tantum uxori, li ipsa ejus administrationi idonea etiam aliàs sequèstratur penes virum idoneum, vel apud mercatorem, ut ex ejus fructibus onera matrimonii subleventur, l. si cum dotem, *§. fin. autem, ff. solut. matrim.* Jus enim quod hoc casu prolepit conservationi dotis, & earum incomplitat, consiluit etiam viro, ut de dote ipsa fructus perciperet ad onera matrimonii sublevanda: unde licet soluto matrimonio, & dote restituta, mulier posset res dotales ad libitum alienare, in hoc tamen casu nihil ex eis distrahere potest, d. l. ubi adhuc, ne maritus ejus fructibus priyetur: Etiam apud Genuenses in hoc casu inopia mariti consuetudine introductum est, ut ipse dotem non restituat, immò eam retineat, & fructus percipiat, cautione tantum data. Nam generaliter in omnibus debitoribus observatur, ut quando vergant ad inopiam, possit creditor ab eis cautionem exigere, eisi dies solutioni destinata non venerit, l. in omnibus, *ff. de off. judicis.*

Quibus ita animadversis ratio præfentis decisionis

19.
DOR ITA
RIS ITA
TAMANT
DOS.

20.

tionis, ubi docetur, maritum cautionem præstare debere, alias penes mercatorem dotem esse depouendam, ex eo provenit, quia cum per matrimonium uxor marito tradatur, *est ordo*, 23. *quæst.* 5. & similiter dos ad sustinendam onera matrimonii, *est salubriter, de usuris, l. pro oneribus, C. de jure dotium*, quemadmodum si in cohabitatione uxoris periculum datur propter sevitiam mariti, & xor illi non traditur, nisi sufficientem cautionem præstiterit de securitate uxoris, *l. litteras, de resit. spol.* & si per cautionem satis non fuerit consilium uxoris incolumitati, ipsa deponitur apud honestas matronas, *l. ex transmissa, de resit. spol.* junctis traditis à Gutierrez *lib. 1. can. c. 24*, ita etiam, & eodem modo in dote, quæ in matrimonio accessoria est, imminente periculo amissionis dotis propter inopiam mariti, cogi debet ipse cautionem præstare; & si idoneam cautionem dare nequeat, dos deponatur penes mercatorem, ut ita dotis securitati consulatur, & simul ex ejus honesto lucro maritus possit sublevare onera matrimonii; ne maritus dotis subsidio destitutus, mulierem de facto à domo repellat, & ita utrique conjugii detur adulterandi occasio, quæ est præcipua ratio, & finalis præsentis decisionis. Similiter etiam cautio præstatur à marito solito matrimonio, si intra dilationem legalem ad restituendam dotem, id est intra trinum annum præstationem, Vlpian. *in fragm. tit. de dotibus, §. l. unic. §. ex actio, C. de rei uxoris act.* ad pauperatorem vergat, *l. si constante 24. §. quoties, ff. solut. matrim.* vel si satietate non possit, statim dos repræsentatur hæreditibus uxoris, deducto cōmodo interfusuri. Heringius *ubi proxime*, n. 183. Salgadis *in labyrinth. part. 1. cap. ult. num. 154*.

Nec obstat traditis obstat textus in *l. ubi adhuc, C. de jure dotium*, ubi expressè ad Imperatorem affirmatur, quod etsi maritus habeat bona ampla, ex quibus possit uxori pro dote satisfacere, nihilominus tenetur dotem restituere: ergo quia non expectatur ut vir vergat ad inopiam. Augetur difficultas ex *l. si constante 23. ff. solut. matrim.* ubi in eadem specie asseritur, non esse cogendum maritum dotem restituere, nisi evidenti illius constitutis solvendo non esse. Pro ejus difficultatis solutione, & istorum juris conciliatione Accursius in *d. l. si constante*, afferit textum illum correctum esse per textum in *d. l. ubi adhuc*, & ita hodie non desiderari ut maritus facultatibus labatur, sed sufficere ut incipiat malè uti substantiâ suâ. Sed hæc solutione omisâ, & aliâ Bartoli ibi n. 1. Duarenus, & Cumanus in *d. l. si constante*, Cortasius in *l. 2. ff. solut. matrim.* Phæbo *decis. 152*. distinguunt inter eum casum, in quo maritus propriâ culpâ vergit ad inopiam prodigaliter vivendo; & inter eum in quo sine propriâ culpa, quia casu bona amittit, aut à piratis spoliatus, vel à judice condemnatus. Primo casu sufficit ut incipiat facultatibus labi, cum credatur æqualiter dotem perditurum; in secundo verò requiritur, ut evidenti illius probeatur, non esse solvendo, nec dotis restitutioni bona sufficere. Sed hæc etiam solutio, quamvis subtilis sit, sustineri non potest; siquidem unus, idemque casus in utroque textu proponitur: quare dicendum est, sufficere, si maritus vergere incipiat ad inopiam, ut dotis actio detur mulieri, quæ non debet expectare, ut maritus plene solvendo non sit, *d. l. ubi adhuc*. Sed hæc dissipatio aperte debet probari, *d. l. si constante*, veluti si quatuordecim impendat plus quàm ex redditu haber, argumento legis 3. §. 1. *ff. ubi pupillus*: quo modo textus eod. accipitur Balduinus ad *ius Iustin. pag. 602*. Gentilis *suprà*, cap. 23.

post matrimonium raditurum, illud quod prædenter, & verosimiliter sperabat, et cessaturum, de novo emergere videntur, si deinceps perseveret, ut eleganter in eadem specie docuit Salicetus in *l. ubi adhuc 29. C. de jure dot.* cui subscribunt Palacios Rubios in *presenti*, §. 33. Gregor. Lopez in *l. 29. tit. 11. part. 4. Campegius de dote, 3. part. quæst. 139*. P. Barb. in *l. si constante num. 14. ff. solut. matrim.* Unde et si in præsentis casu inopia viri prævisi fuisset ab uxore, adhuc iussit à marito cautio exigiri. Nec obstat aliud augmentum ipsius difficultatis, cui variis modis Doctores satisfacere intendunt, Alexander in *d. l. si constante*, existimant in hæc parte correctum esse jus civile per Pontificium. Vivianus hic, & ferè omnes antiquiores in præsentis affirmant, Innocentium in præsentis loqui, casu quo mulier sciens, prudensque viro inopi nupsit, & tunc sufficere cautionem præstari à marito. Butrius in præsentis, & Bartolus in *d. l. si constante*, præsentem textum accipiunt, cum ipsa etiam mulier suspecta erat de prodigalitate: quo casu ne temere dos ei tradatur, potius cautionem esse præstandam sentiunt. Sed his omnibus omisiss, verius dicendum est, Innocentium nostrum, qui juris civilis observantissimus fuit, non omnino jubere, ut sub cautione dos tradatur marito, sed alternative, ita ut dos sequebretur, aut deponatur penes virum idoneum, quod juri civili consentaneum est, *d. l. cum dotem, §. si autem*; vel cautione præstata à marito, juxta consuetudinem Genueensem, dos ei tradatur; ideoque nihil contra jus civile constituit.

Sed suprà traditis obstat textus in *l. ubi adhuc, C. de jure dotium*, ubi expressè ad Imperatorem affirmatur, quod etsi maritus habeat bona ampla, ex quibus possit uxori pro dote satisfacere, nihilominus tenetur dotem restituere: ergo quia non expectatur ut vir vergat ad inopiam. Augetur difficultas ex *l. si constante 23. ff. solut. matrim.* ubi in eadem specie asseritur, non esse cogendum maritum dotem restituere, nisi evidenti illius constitutis solvendo non esse. Pro ejus difficultatis solutione, & istorum juris conciliatione Accursius in *d. l. si constante*, afferit textum illum correctum esse per textum in *d. l. ubi adhuc*, & ita hodie non desiderari ut maritus facultatibus labatur, sed sufficere ut incipiat malè uti substantiâ suâ. Sed hæc solutione omisâ, & aliâ Bartoli ibi n. 1. Duarenus, & Cumanus in *d. l. si constante*, Cortasius in *l. 2. ff. solut. matrim.* Phæbo *decis. 152*. distinguunt inter eum casum, in quo maritus propriâ culpâ vergit ad inopiam prodigaliter vivendo; & inter eum in quo sine propriâ culpa, quia casu bona amittit, aut à piratis spoliatus, vel à judice condemnatus. Primo casu sufficit ut incipiat facultatibus labi, cum credatur æqualiter dotem perditurum; in secundo verò requiritur, ut evidenti illius probeatur, non esse solvendo, nec dotis restitutioni bona sufficere. Sed hæc etiam solutio, quamvis subtilis sit, sustineri non potest; siquidem unus, idemque casus in utroque textu proponitur: quare dicendum est, sufficere, si maritus vergere incipiat ad inopiam, ut dotis actio detur mulieri, quæ non debet expectare, ut maritus plene solvendo non sit, *d. l. ubi adhuc*. Sed hæc dissipatio aperte debet probari, *d. l. si constante*, veluti si quatuordecim impendat plus quàm ex redditu haber, argumento legis 3. §. 1. *ff. ubi pupillus*: quo modo textus eod. accipitur Balduinus ad *ius Iustin. pag. 602*. Gentilis *suprà*, cap. 23.

22.
EXPO-
SITUR L. UB
ADHUC, C
DE JURE
DOTIUM;

21.
DISSOL-
VITUR DU-
BITANDI
RATIO.

CAPUT VIII.

Gregorius IX.

Donatio, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite, vel expresse, vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ persolvat. Sanè soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum, nisi de *b* consuetudine secus obineat: vel ex pacto de lucranda dote, & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde contrarium inducatur.

NOTÆ.

I. **a** *Gregorius IX.* Qui à nemine consultus præsentem constitutionem edidit pro tertia Ecclesiæ, ex principiis juris Cæsarei eam deducens. In prima ejus parte elegantissimo universam materiam de donationibus inter virum, & uxorem complectitur. In secunda agit de dotis restitutione, quam jam expositi in cap. 1. *hoc tit.*

2. **b** *Consuetudine.* Nec tunc obstat textus in *c. ex parte de consuetudine*, ubi asseritur, consuetudinem Ruppellano, quæ inductum erat, ut maritus possit dotem alienare, & sic ab ejus restitutione liberari, tanquam corruptelam improbari: ergo quia circa dotis restitutionem consuetudo nihil operatur. Nam pro hujus textus interpretatione dicendum est, Gregorium in eo non asserere, consuetudine, aut pacto fieri posse, ut supersite uxore, soluto matrimonio dos illi non restituitur; nulla enim consuetudine induci potest, nec ullo pacto conveniri, ut mulier superstes dossem non recuperet. *l. Attilicini, si liberis 27. ff. de pact. dotal.* Gregorius enim loquitur casu, quo mulier decessit; tunc enim aut hæredibus, aut illis, quibus pacto, aut consuetudine actio pro dote competit, dos restituenda est, quia tunc ex tali pacto, vel consuetudine non sequitur absurdum, videlicet, quod mulier indotata maneat, ut contingebat in casu textus in *d. cap. ex parte*, ut in ejus commentario probavi.

COMMENTARIUM.

3. **E**X prima parte hujus textus, quæ spectat ad priorem partem hujus rubricæ, sequens deducitur assertio: *Donatio inter conjuges constante matrimonio facta non subsistit, si alter locupletior, & alter pauperior efficitur.* Quam conclusionem probant textus in *l. 1. & l. 3. §. non tamen, & ferè per tot. ff. de donat. inter, si vir 17. ff. ad Velleian. l. fructus 45. ff. de usuris, si quis donationis 38. ff. de contrah. empt. §. si res 12. ff. de jure dotium, l. cum maritus 29. ff. de pactis dotal. l. 1. §. si vir, ff. de acquir. poss. l. si quando 109. ff. de legat. 1. l. si inter, ff. de reb. dubiis, l. quid bonis 15. §. donationibus, ff. ad leg. Falcid. l. 1. §. 12. ff. de dote preleg. l. per servum 57. ff. de acquir. rer. domin. l. §. si pignus 18. ff. qui in fraudem, l. si vir uxori, ff. pro donato. l. 4. §. Julianus, l. cum vir 10. ff. de dol. mal. except. l. 6. C. de contrah. empt. l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. l. 2. C. de dote non caus. l. 1. §. 7. §. apparet, ff. ad leg. Jul. repetund. l. 6. C. si quis alteri vel sibi, l. si vir 12. ff. de officio Prefecti. *verb.* Paulus lib. 2. *sem. tit.* 23. l. creditor 20. C. don. inter. Consonat de jure Regio lex 4. tit. 1. *part.* 4. Illustrat præter antiquiores in præsentem, & relatos à Barboza in collect. ad nostrum textum, Socinus de reg. iur. verbo *Donatio*, Ant. Faber lib. 19. *conject.* 4. 3. Cujac. lib. 6. *observ.* c. 18. & 25. & passim ad tit. ff. & C. de donat. inter*

Connanus lib. 8. *comment.* c. 11. Donel. lib. 9. *comment.* c. 10. Gifanius in l. 14. & 25. C. *hoc tit.* Hothomianus de donat. c. 5. Pinellus lib. 2. *selest.* c. 2. Desider. Herald. *emend.* c. 17. Amaya lib. 2. *observ.* c. 10. Brissonius de jure connub. pag. 12. Pechius de testam. *conjug.* c. 7. Schifordeg. lib. 2. *trakt.* 28. q. 1. Ant. Gomez lib. 2. *variæ.* c. 4. Revardus 3. *conjectan.* c. 4. Sarmient. lib. 2. *selest.* c. 5. Scipio Gentil. in *trakt.* de donat. inter, plures Theologi relati à Fragofo de reg. 3. tom. lib. 2. *disput.* 4. §. 1. Hunnius in *encyclop.* p. 3. tit. 26. Fachinus lib. 5. *controv.* c. 21. §. 80. & 81. D. Anton. de Chaves & Contreras in l. Scia, §. Virgini, D. Iosephus de Retes in *trakt.* de donat. inter, Gibalinus de *usuris* lib. 4. c. 5. art. 2. 1. Amaya lib. 2. *observ.* c. 14. Connanus lib. 8. *comment.* c. 11. Petrus Greg. lib. 3. *ymag.* c. 25. & lib. 2. §. 8. c. 10. Donel. lib. 9. c. 10. Gifanius in l. 14. & 25. C. *hoc tit.* Hothom. de donat. cap. 5. Borellus rom. 3. *decis.* tit. 9. *per totum*, D. Ferdinandus Vallejo in *repetit.* ad hunc textum.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Taciti, & expressi idem iudicium est. *l. cum quid, ff. de reb. credit.* Unde ferè impossibile est, ut quod potest fieri tacite, fieri nequeat expresse, *l. qui ad certum, ff. locati*: tacitum namque non debet habere plus virtutis, quam expressum, *l. precibus, C. de impuberum, l. filio quem ff. de liber. & post. docet Fragofo d. diff. 4. §. 1. n. 5.* sed inter conjuges donatio tacita valet, veluti si alter repudiet hæreditatem, aut alius eam agnoscat, vel rogatus aliquid restituere, effluat sine quartæ deductione, *l. si sponsus 5. §. si maritus, & §. si rogatus, ff. hoc tit.* Igitur & donatio expressa valeat debet. Augetur hæc dubitandi ratio, primò ex eo, nam si ob aliquam rationem donatio inter conjuges prohiberetur, maxime ne propter mutuum amorem se spolient, *l. 1. ff. hoc tit.* sed eadem ratio datur in concubina propter luxuriosum amorem, ut ait Iustin. in l. ult. C. de donat. ante nupt. & nihilominus concubina potest donati, *l. donationes 31. ff. de don.* Igitur rectius uxori donari valebit, ne melior sit conditio eorum qui delinquant, quam qui honestè vivunt. Augetur secundo hæc difficultas, nam si donatio ipso jure nulla esset, non posset còvalefcere conjugis morte, cum id quod ab initio vitiosum est, tractu temporis non convalescat, *l. quod ab initio 30. l. penult. ff. de reg. jur. c. auditis 29. de elect.* Sed donatio inter conjuges facta morte donantis convalescit, ut infra dicemus: ergo quia ab initio inutilis non est. Tandè augetur hæc dubitanti ratio ex eo, nam si res aliena à marito donata sit uxori, valeret donatio constante matrimonio facta, *l. si d. nisi 25. ff. hoc tit.* Igitur indistinctè verum non est, donationem inter conjuges factam non valere.

Qua dubitanti ratione non obstante vera est præsens assertio, pro cujus expositione, & plena hujus materię cognitione sciendum est, donationem inter virum & uxorem prohibitam esse jure Populi Romani, sed an lege, an verò Senatûs consulto,

4.
INTRODUCTIO
TUR
DITA
AT
SERVATIO

5.
PRÆSENS
PROHIBITIO
A QUO
JURE PRO-
VENIAT.

sulto, aut alia simili constitutione, iudicium est apud Interpretes, cum Proculus in *l. sed est vir* 31. §. quod legaturus 8. ff. hoc tit. ad majores referat prohibitionem hanc; & Vlpianus in *l. 1. ff. hoc tit.* & Papinianus in *l. si liberis* 27. ff. de pact. dot. moribus eā accepto ferant. Et generaliter iure civili improbati, docetur in *l. profectionis* 5. §. si quis à te 9. ff. de iure dot. *l. illud* 5. §. 1. ff. de pact. dot. *l. nec inter* 5. *l. creditor* 20. C. hoc tit. Cujac. in par. ad hunc tit. ff. existimat ex Solonis lege 12. tabulis relata hanc prohibitionem descendere. Sed hæc sententia facile refellitur ex *l. si hoc tit.* ubi Vlpianus asserit, moribus majorum prohibitionem hanc inducāam fuisse; unde moribus eam introductam fuisse negari non potest. Sed quid per mores majorum in *l. 1. intelligatur*, adhuc apud Interpretes non liquet. Mores ibi significare jus civile, quod post leges XII. Tabul. ex disputatione prudentum habita in auditoriis, & cognitionibus emanavit Principum, sensu Fornarius lib. 5. rerum quod. c. 3. & in hoc sensu mores usurpari in *l. 2. ff. de vulg. l. 1. ff. de curat. furio* *l. Magistri* 25. ff. ad municip. l. 3. *l. pater* 8. ff. de his qui sunt sui. *l. more* ff. de feriis. *l. more* 8. ff. de acquir. hered. *l. liberitatis* ff. de ritu nupt. l. 27. ff. de pact. dot. Sed cum Vlpianus in *l. 1.* asserat, non solum moribus, verum moribus majorum, donationem inter virum & uxorem prohibitam esse, altius res repetenda est. Hic igitur & aliis sententiis omnissis dicendum est, nulla lege Regia, aut XII. Tabular. Senatuseonsulitove prohibitionem hanc inducāam fuisse, sed tantum moribus Romanorum ante leges XII. Tabul. cum varia tum legibus, tum moribus apud Romanos instituta essent; in legibus verò XII. Tabul. licet aliqua relata essent, hæc tamen prohibitio non fuit interta, cum alia etiam omittentur, quæ non ideo vigorem amiserint. Cicero lib. 2. de legibus, ibi: *Ersi qua forte hodie à me rogantur, quæ non sunt in nostra, & republica, nec fuerint, tamen ferre erant in more majorum, qui tunc in lex valebant.* Ita docuit Scipio Gentil. lib. 1. de donat. inter, c. 3. ob quam rationem hæc donationum interdictio jure vetus appellatur in *l. cum hic status*, §. si divorcium, ff. hoc tit. & juris civilis interdictum, in *l. creditorum*, ff. hoc tit. non autem negamus aliqua lege, aut Senatuseonsulto postea facta mitti, aut severius aliquid circa prohibitionem hanc cautum fuisse, cum novum non sit, ut quæ moribus prius introducta sint, et si postea aliqua lege firmantur, vel è contra, semper moribus introducta dicantur, ut probant Petrus Pitheus in collat. leg. *Mofaie*, tit. 4. Cujac. in *l. 2. §. 24. ff. de orig. jur.*

Ve ad rationes præsentis prohibitionis perveniamus, sciendum est, primam asserri à Vlpiano in *l. 1. ff. hoc tit.* in illis verbis: *Ne mutuo amore invicem spoliarentur, donationibus non temperantes sed profusa erga se facilitate.* In Pandectis Aloandrinis legitur ne mutuo amore, id est ne promiscuis donationibus ob amorem mutuo alter alteri usque ad egestatem donet; licet enim affectionis causâ donationes meretricibus factæ sustineantur, *l. donationes* ff. de donat. tamen amor conjugalis semper potior creditur, juxta illud Propertii lib. 4. eleg. 3.

Omnis amor magnus, sed aperit in conjugis major. Adeo ut delinimenta uxoris sæpius cogant maritum contra proprium sanguinem iudicium ferre, *l. 4. ff. de inoffic. testam.* & sicut mulierem viri, & virum uxoris provocare liberalitatem blanditiis facile creditur, *l. si ff. si quis aliquem, Authent. quibus modis naturales*, §. illud, col. 6. Illustrat Amaya lib. 2. observ. cap. 6. Non igitur in *l. 1.* prohibentur mutue donationes, quæ potius permittuntur; sed ne inæqualibus donationibus spoliarentur, dum alter alteri donat. Distingtionem autem illam, Sed

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

in *l. 1.* delendam existimat Desid. Herald. lib. 1. emend. c. 17. Persequitur alias rationes hujus prohibitionis idem Consultus in *l. 3. ff. de ad. tit.* in illis verbis: *Amorem bonestum solis animis asstantes, fama etiam conjunctorum consulescentes, ne concordia pretio conciliari videretur, neve melior in paupertatem incidere, deterior dition fieret.* Vbi præter rationem honestatis conjugalis aliam annexit, videlicet ne concordia maritalis pretio conciliaretur; quam rationem à Sexto Cæcilio adductam, & ab Imperatore electam narrat Paulus & Vlpianus in *l. 2. & 3. ff. hoc tit.* & ea usus est Vlpianus in *l. si liberis*, ff. de pactis dot. eam innuit Iustin. in *l. cum multa*, §. 2. C. de donat. inter. Expresit Hospitallius in exemplo ad Fabium, ibi:

Idcirco leges uxorem, interque maritum

Dona vetant, ne sit venalis gratia lenti,

Deteriorque bonis meliorem pellat avitis.

Aliam rationem, videlicet ne deterior dition fieret, amplexus fuit noster Alfonso Rex in *l. 4. tit. 11. p. 4. ibi: E por que el que fuese escarso, seria de mejor condicion, que el que ei franco en dar.* Aliam rationem reddit Paulus in *l. 2. ff. hoc tit.* ibi: *Nec esset eis studium liberis potius educendi.* Educendi, pro educandi, probè & antiquè dictum esse asserit Gentilis lib. 1. de donat. inter, c. 5. & cum ibi obeyerit, quod educationis studium non impeditur istis donationibus & profusis liberalitatibus, immò augeri videtur. Respondet Paulum voluisse docere meliùs parimoniam, & laboribus, quàm copiis, & luxu liberis educari: quod licet ipse variis illustret testimoniis, ad rem tamen minus sunt propria. Paucè igitur tati viri in hac præcipuè materia docendum existimo, liberos educendos non esse prætextu donationis inter conjuges, id est tollendos non esse, cum filii debeant à parentibus nutrir. Et educi in hoc sensu, pro nutrir, accipitur à Terentio in Adelphis, ibi: *Inde ego hunc majorem adoptavi, mihi educi, à parvulo habui, amavi pro meo.* Nili I. C. Paulus repressit ad morem præsum populi Romani, quo infantes simul ac nascebantur, humi deponebantur; & tunc pater natos educabat, & in suos filios recipiebat, *l. 3. ubi Gothofredus, C. de post. her. notat* Ioannes Moracius in notis ad Statium, in *1. Thebaidum*. 60. Ait ergo Paulus, si donationes inter virum & uxorem valerent, non esset patribus studium liberis educendi, & sic uxorum captarent voluntates; quas rationes, & alias invenio agnovisse Pluracium in problematibus, fol. 47. 6. in parvis, ibi: *Quid est, quod vir ad uxorem, uxor à viro dono aliquid accipere prohibetur? An quod ut Solon scripsit, morientem donationes rati sunt, nisi quis, inquit, necessitate coactus, aut ad uxorem persuasus: necessitate enim quasi vim afferentem accipit; voluntatem verò quasi desipientem; sic uxorum donationes à virorum suspitione non caruerunt. An quod vilissimum benevolentie signum donatio sit? dant enim & alieni, & qui non amant. Idcirco hoc dandi lenocinium ex matrimonio sustulerunt, ut non mercenarium, sed gratium, & spontaneum sit hoc totum amari, & redamari? An quod ab aliis accipiendo corrupti alienos admittunt, gravissimum visum est gratis suos diligere? An illud potius, quod viri, & uxoris rem communem esse oportet? nam qui quod ratum est accipit, id quod datum non est, censere dedit, quo fit ut exiguum dando totum perdant. Persequuntur alias rationes præsentis prohibitionis Duarenus ad tit. solut. matrim. c. 1. Alciatus lib. 3. disp. cap. 14.*

Prohibetur igitur inter virum & uxorem donatio, id est liberalitas inter vivos facta; nam donatio mortis causæ inter virum & uxorem recepta est, *l. si cum 9. in fin. l. si cum 27. §. ex quibus* ff. hoc tit. *l. ubi ita dignatur* 27. ff. de donat. caus. mort. *l. servus*

C c 2

7.
DONATIONES VERBO QUID VENIANT.

6.
REPERI-
TUR RA-
TIONES
HUIUS
PROHIBI-
TIONIS.

uxoris 76. ff. de hered. instit. docent Acosta in c. si pater, verbo Legavit, de testam. in 6. quia in hac donatione cessant rationes suprà adductæ, siquidem ejus effectus conferuntur in id tempus, in quo conjuges esse desierunt, l. quia in hac co. ff. hoc tit. deinde quia donationes causâ mortis æquiparantur legatis, l. tam in, ff. de donat. causâ mortis, §. 1. Instit. de donat. probant & exponunt Cujac. tract. 2. ad Afric. in l. 23. ff. de donat. causâ mortis. & lib. 8. observ. c. 2. & lib. 12. c. 28. Vvifembach. in emblem. Tribon. pag. 37. sed legata, tam à viro, quàm ab uxore possunt relinquere, ut passim in jure legitur: igitur donationes causâ mortis inter eos factæ valent. Illud tamen summè notandum est, quod licet ex donatione causâ mortis facta inter extraneos, ut res donata statim fiat accipientis, dominium statim transeat in donatarium, l. si mortis 29. ff. de donat. causâ mortis: si tamen vir uxori, vel econtrâ eo animo mortis causâ rem tradiderit, dominium non transfertur, donec decessat donatarius, l. sed interim 12. ff. hoc tit. Igitur donatio in præsertim prohibitione accipitur pro donatione inter vivos, quæ propriè donatio dicitur in l. 1. ff. de donat. simplex in l. unic. C. de imper. lucr. de script. directâ in l. 2. §. C. hoc tit. unde hac prohibitione non comprehenditur donatio remuneratoria, l. quod autem, §. si vir & uxor, ff. hoc tit. docent Gentilis lib. 2. de donat. inter. c. 3. Pinel. lib. 1. sect. c. 10. n. 52. remuneratoria enim donatio merces est quædam beneficii accepti, l. Aquilinus Regulus, ff. de donat. l. medium 9. §. sed licet: ff. de eo quod metus caus. & penuriationis quoddam genus esse perhibetur in l. sed si lege, §. consultus, ff. de petit. heredit. docuerunt Caldeira lib. 3. variat. c. 5. Donel. lib. 12. comment. cap. 2. Schifordeg. lib. 3. ad Fabrum tract. 2. l. 1. c. 1. D. Joseph. de Retes lib. 2. opuscul. c. 2. n. 6. Honnius ad Treutl. disput. 22. q. 38. Fornerius lib. 1. rer. quotid. c. 23. & quia sæpius dubitatur ob simulationem conjugum, an donatio intercesserit, an verò contractus alius onerosus celebratus sit, aliqui casus prænotandi sunt. Et primò comprehenditur hac prohibitione venditio donationis causâ facta, l. si quid donationis 38. ff. de contrahend. emptiõ. l. vir uxori, ff. ad Velleian. l. si sponsus, §. circa, l. cum hic status 23. §. idem, l. sed si vir, §. si duo, ff. hoc tit. Gentil. lib. 1. de donat. inter. cap. 16. & 17. D. Joseph. de Retes lib. 1. opuscul. cap. 18. num. 2. & de donat. inter. cap. 4. quod duobus modis evenire potest. Primò si conjux donare intendens, vendat imaginarij pretio: quia per talem venditionem nihil actum est, l. vir uxori, ff. ad Velleian. d. l. si sponsus, §. circa, d. l. creditor 20. C. hoc tit. aut viliori pretio, d. l. vir 17. l. si quis 36. ff. de contrab. emptiõ. l. Gaudenius 6. C. hoc tit. l. cum res 12. de jure dotium, l. quod autem 6. §. uxor, l. cum hic status 32. §. si minor, ff. hoc tit. quo casu accipiendus est textus in l. contractus 54. ff. de oblig. & action. junctis traditis à Gentili d. lib. 1. de donat. cap. 17. alio modo in contractu emptiõis & venditionis donatio intercedit, quod videlicet à principio conjuges habuerunt animum emendi, & vendendi, sed postea pactione interita pretium, vel partem ejus accepto tulerunt: tunc enim emptio valet. Similis tamen conventio irritatur d. l. si sponsus, §. circa, l. sed si vir, §. si duo, ff. hoc tit. Nec tunc obstat textus in d. l. cum hic status, §. idem, ff. hoc tit. ubi in specie venditionis donationis causâ factæ, asseritur valere ad Senatuseonsultum: igitur venditio donationis causâ inter conjuges facta utilis est. Sed facile respondetur, si animadverteramus, Vlpianum non asserere, generaliter, & indistinctè valere: sed valere ad Senatuseonsultum, id est utilem esse posse ex Senatuseonsulto, si videlicet donator in eadem voluntate persistens decesserit ante dona-

tarium: quo casu virtute confirmationis donatio sustinetur, ut infra dicemus. Tertio modo simulatione venditionis donatio facta non valet, si ex propria pecunia emens dicat se emisse ex pecunia alterius conjugis: tunc enim professio talis inutilis est, l. si filius, C. hoc tit. l. cum quis decesserit, §. Titia, ff. de leg. 3. Gentil. d. cap. 17. Secundò simulatur donatio si res commodata sit conjugi æstimatione factâ donationis causâ, l. quod autem, §. si maritus, et 2. ff. hoc tit. vel si res similiter æstimatione eodem animo deponatur, l. etiamsi 6. C. de donat. inter. l. ult. §. 1. ff. ut legatorum nomine, ad jus textus expositionem videndi sunt Gentilis de donat. inter. lib. 1. cap. 19. D. Joseph. de Retes cod. tract. cap. 4. num. 5. Tertio non valet simulata donatio, si uxor marito donationis causâ mutuum pecuniâ crediderit: si autem absque donandi animo pecunia credatur, mutuum consistit, l. Anselmus, §. permittit, ff. de liberat. legat. Item si donationis causâ uxor pro marito, vel econtrâ fidejussisset, vel obligaverit, obligatio nullius momenti est. Gentil. d. lib. 1. cap. 20. Circa pignoratitium contractum etiam donatio simulari potest, si res pignori data vendatur minori pretio, l. quid autem, §. si uxor, et 1. ff. hoc tit. remissio autem pignoris ab altero conjuge alteri facta, valida est, cum aliunde debitum exigi potest, l. & si pignus, §. quæ in fraud. credit. l. quamvis, ff. ad Velleianum, l. 1. §. cur venditor, ff. quibus modis pignus. Etiam hoc donationis verbo interdictum conjugibus jubere debitori suo alteri conjugi solvere, l. 3. §. si quis 2. ff. hoc tit. de cujus expositione videndi sunt Cujac. tract. ad Afric. in l. qui negotia, §. mandati, Faber in ræzion. ad l. singularia, ff. de reb. credit. Vinius lib. 1. sect. c. 40. Brillon. de jure connub. p. 12. aut eos delegare, ita ut quod marito debent, uxori promittant: nullius enim momenti talis promissio, aut delegatio est, l. si sponsus, §. si debitor, ff. de donat. inter. l. vir uxori 17. ff. ad Velleianum, l. vir uxori 39. ff. hoc tit. Chesius interpret. inr. cap. 33. Gentil. suprà, cap. 23. Etiam societas donationis causâ inter conjuges inita non valet, l. cum hic 32. §. si inter, ff. hoc tit. adeò ut nec mortis causâ inter eos celebrari valeat, l. Senatus, §. si societatem, ff. de donat. causâ mortis. Gentil. suprà, cap. 15. exponit latè hos simulatæ donationis modos D. Joseph. de Retes de donat. inter. cum suis §§.

Hæc autem donatio prohibetur constante matrimonio: nam ante illud facta valet, quia donatio ante nuptias facta adeo jure subsistit, ut si eodem die nuptiæ sequantur, nihilo magis effectum habeat, l. inter 27. ff. hoc tit. & inter sponsos facta subsistit, l. si sponsus 5 hoc tit. l. sponsus 14. de Publiciana: inter maritum futurum, & destinatam uxorem, l. dotis, §. 1. ff. de jure dotium: immò & ante deductionem in domum viri ritè donatur, si dubitetur de matrimonio, l. Seia 64. ff. hoc tit. l. cum ante 6. C. de donat. ante nupt. Cujac. in l. unic. §. 5. C. de rei uxor. action. quod ita intelligendum est, dummodo ista donatio non conferatur in tempus matrimonij, cum hic status, §. si sponsus, & §. jun. ff. hoc tit. l. quod sponsa 4. C. de donat. ante nupt. docent Secura in l. 1. §. si vir, ff. de acquir. possess. Gentil. lib. 4. de donat. cap. 3. A. Faber lib. 19. conject. c. 1. Quæ animadversione intelligendus est textus in l. si ita stipulatus 97. §. si Titii, ff. de verb. oblig. docent Albericus ibi, Covarr. in 4. 2. part. cap. 3. num. 1. quidquid contradicac Costa in l. cum tale, §. si arbitratus, num. 4. de condit. & demonstr. permittuntur autem constante matrimonio donationes propriæ nuptias, ut dixi suprà.

Donatio prohibetur inter conjuges, nec inter eos veri sunt, an putativi: æqualiter enim inter eos interdictur donatio: immò inter putativos, abique

8.
DONATIO
PROHIBETUR
CON-
STANTE
MATRIMONIO.

9.
INTER
PUTATIVOS.

SOMAS
PROHIBITIONE
DONATIO.

absque spe confirmationis, *l. cum hic status, §. si quis sponsus, l. inter, ff. hoc tit.* ex ratione adducta in c. 2. *hoc tit.* Et licet cum matrimonio nullum est, videatur donationes sustineri posse, cum inter conjuges factæ non reperiantur, l. 2. *C. hoc tit.* tamen inter hujusmodi personas donationes irritas esse placuit, l. 3. §. 1. *ff. hoc tit.* ne melior sit conditio eorum, qui delinquant, quam qui licite matrimonium contrahunt, *l. si ex voluntate, C. hoc tit.* Nec tantum inter ipsos conjuges prohibita est donatio, verum et inter eas personas, quas illis conjunguntur potestatis jure; si enim illis personis permitteretur donatio, ampla pateret via, per quam facile fraus fieret huic prohibitioni, & contra juris dispositionem vir uxori, vel uxori viro donaret; unde pater mariti non potest donare nurui, l. 3. §. prohibetur, *l. cum hic status, §. si focer, ff. hoc tit.* præsumitur enim maritum ipsum donasse per patrem. Frater etiam viri, si in eadem potestate sit, donare non potest, d. §. prohibetur, cum militet eadem ratio ac in patre. Item filius communis ex consensu patris matri donare potest, non privigenus novercæ, nisi de peculio catensis, nec maritus servo uxoris, vel uxori servo mariti, l. servus 38. *ff. hoc tit.* quos & alios casus latè exponit Gentil. lib. 1. de donat. inter, c. 10. 11. & 12. D. Joseph. de Retes cod. tract. c. 3. per totum, Hothom. de donat. c. 5. n. 18. A. Gomez 2. var. c. 2. Scipius tamen Consulti inculcaverunt eas tantum donationes inter virum & uxorem prohiberi, ex quibus accipiens locupletior fit, *l. si sponsus, l. 9. §. ult. ff. hoc tit. l. multum, C. si quis alteri, vel sibi* unde si locupletior non fiat, donatio sustinetur, ut si manu missionis causâ servus à conjuge donetur, *l. quod si vir, cum sequens, ff. solut. matrim.* vel si uxori maritus ad unguenta donaverit, *l. quid autem, §. 1. ff. hoc tit.* & in specie §. idemque, ejusdem legis. Et quando locupletior factus dicatur accipiens, latè exponit D. Josephus de Retes de donat. inter, c. 6. per totum. Etiam sustinetur donatio inter conjuges, si is qui donat, pauperior non efficiatur; non solum enim sustinetur talis donatio, si ille qui accepit, locupletior non redditur, verum & si ille qui donavit, pauperior non fit; unde donatio rei alienæ valet, l. sed & si 25. *ff. hoc tit.* & idèd uxore ex re sibi à marito donata, licet fructus naturales suos non faciat, quia non possidet ex titulo à jure approbato, immò est in malâ fidei possessor, l. si uxori 19. *ff. hoc tit. l. per servum 57. ff. de acquir. domin. l. certum, C. de rei vind.* tamen industrialia suos facit, l. ex annuo 15. §. si maritus, *ff. hoc tit.* cum enim ex ipsi fructibus industrialibus nihil de patrimonio diminuat donatio, quia non suâ naturâ, sed industriâ, & culturâ nascuntur, eos donatarius acquirit, juxta quam distinctionem intelligendus est textus in l. de fructibus 17. *ff. hoc tit.* junctis Cujac. in l. 34. *ff. cod. Schifordég. lib. 2. tract. 28. quæst. 1. & tract. 29. quæst. 2.*

10.
TALIS DONATIO
IPSO JURE
NULLAST.

Deinde sciendum est, donationem inter conjuges & personas jure potestatis sibi conjunctas adeo irritari, ut nihil valeat, quod donationis causâ actum est, l. 3. §. sciendum, *l. si sponsus, §. 5. §. 6. ff. hoc tit.* unde quavis res conjugi tradatur, dominium non transferretur, sed penes donatorem remanet, d. l. 3. §. sciendum, & sequens. d. l. si sponsus, in fin. l. sed interim in princ. *ff. hoc tit. l. a majoribus, l. creditor, C. cod. l. unie, §. quod enim, C. de rei uxori. action. l. 4. C. de donat. ante nupt.* Cujac. lib. 3. 6. Pauli ad edit. in l. si donationem 36. *ff. hoc tit.* non enim sufficit nuda traditio ad translationem domini, sed desideratur justa causa præcedens, l. nunquam, *ff. de acquir. rer. dom. causant Gentil. d. lib. 1. c. 28. Ouald. ad Dell. cap. 33. Faber decade 43. errore 1. & decade 44. errore 8. & decade 46. errore 1. Barb. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. 1. F.*

in l. 34. *ff. solut. matrim.* unde v. indicatio datur donatori, d. §. sciendum, & conditio sine causa, d. l. si sponsus, §. ult. l. si stipulata 33. §. 1. l. si donata, *ff. hoc tit.* & actio ad exhibendum, vel alia pro negotii gesti qualitate, l. si ego 9. §. ceterum, *ff. de jure dotium. l. aurum, ff. hoc tit. l. si de via, C. cod. l. si servus, §. si cum maritus, ff. ad leg. Aquil.* de quorum expositione videndus est Gentil. lib. 1. de donat. cap. 29. 30. & 31. Et si donatio non cæpit à traditione, sed tamen res promissa est, ea ne quidem obligatio naturalis oritur. Et ratio est, quia lex rehit huic obligationi; & regula notissima est, quod quando lex rehit alicui obligationi, obligatio nulla nascitur, *l. si non forent, ff. de condit. indeb. l. cum lex 40. de fidejussor.* textus difficilis in l. si sponsus, §. si debitor, *ff. hoc tit.* ubi aliter, hujusmodi promissioni hujusmodi solum accedat, non possit. Hinc, licet vulgatis, non tamen contentenda quaestio examinanda venit, utrum videlicet donatio inter conjuges juramento firmari valeat. Negant P. Gregorius lib. 26. synagm. cap. 11. Præpositus in nostro textu num. 6. Anonymus num. 9. Gentil. lib. 3. de donat. c. 5. Gamma decij. 203. num. 20. pro quibus faciunt sequentia fundamenta. Primum regula textus in c. non sit obligatorum, de reg. juris in 6. & illud, quod juramentum non debet esse vinculum iniquitatis, c. inter cetera 22. quæst. 4. c. 3. de jur. jur. Secundum, nam quæ contra interdictum juris sunt, pro infectis habentur, ita ut nec jururadum in illis aliquid operetur, l. non dubium, in fin. C. de legibus; sed donationes inter virum & uxorem ipso jure nullæ sunt: ergo juramento firmari nequeunt. Accedit, nam juramentum sapienter naturam actus, cui adhaeret, & ita interpretari debet secundum naturam & conditionem ejus, l. si quis satisfecit, cogatur, l. ult. C. de non num. pecun. Deinde nam jururadum contra auctoritatem juris testamento apollitum non valet, l. si quis iniquus, §. ult. *ff. de legat. 1.* multo ergo minus apollitum in nostra donatione. Sed his non obstantibus, sententiam affirmativam, videlicet donationem inter conjuges juramento firmari, defendunt Cavallos commun. opin. 17. q. 1. Mantica de tacitis & ambig. lib. 21. tit. 8. Sanchez lib. 6. de matrim. dispus. 11. ex n. 1. Molina de ritu nupt. lib. 3. q. 1. Lessius de justit. lib. 2. c. 8. dub. 12. Telus Fern. in l. 17. Tauri num. 9. 2. & dicit communem Jul. Clarus §. donationibus: pro quibus faciunt plures relati à Faria ad Covar. lib. 1. var. c. 7. n. 64. Melà 3. var. c. 63. n. 10. Retes de donat. c. 1. num. 2. pro quibus faciunt Primm, nam donatio inter virum & uxorem facta, non adeo invalida est, ut confirmari non possit morte donantis, l. cum hic status, l. Papin. *ff. hoc tit.* ut statim dicamus: igitur etiam juramento confirmari potest. Deinde, nam juramentum toties est servandum, quoties servari potest sine dispendio salutis æternæ, c. debitor, c. quantum, c. cum contingat, de jur. jur. sed hoc juramentum servari valet sine dispendio æternæ salutis, liquidem donationes inter virum & uxorem non sunt prohibite ratione publicæ utilitatis, sed propter conjugum commodum, ne mutuo amore invicem se spoliarent, ut supra probavi: ergo servari debet juramentum. Accedit, nam donatio inter virum & uxorem religionis causâ facta subsistit, l. si sponsus, §. si concessa, *ff. hoc tit.* igitur debet etiam valere propter juramentum, in cuius observantia vera consistit religio, l. 1. *ff. de jur. jur. l. 2. C. de reb. cred.* Huic ergo sententiæ standum est: tum quia jure aperto nititur: tum quia majoris auctoritatis interpretes eam defendunt, ut docent Grotius de juram. l. part. cap. 3. A. Gomez in l. 53. Tauri, n. 66. Nec obstat fundamenta contrariæ opinionis, quibus

omnibus satisfaciendum est dicendo, donationem inter conjuges non esse prohibitam, quasi ea sit contra bonos mores naturales, sed tantum contra bonos mores civiles; unde juramentum contra eos apostolum servandum est.

11. Denique sciendum est, post orationem Imperatoris Antonini de confirmandis donationibus in Senatu habitam, donationes inter virum & uxorem confirmari, antea enim donationes nullo modo confirmabantur, quamvis donator in eadem voluntate decederet, nisi vulgari modo legasset, *l. si quando 109. ff. de legat. 1.* Sed Imperator Antoninus aote excellentis patris sui, ultimis videlicet temporibus vite Severi, cum ipse bellum in Britannia haberet, orationem in Senatu per Quirilem habuit, ut aliquid laxaretur, & mitigaretur rigoris, *l. cum hic status 33. ff. de donat. inter. l. donationes quas C. cod. tit. Gentil. de dona lib. 3. c. 4.* Sed questio est apud ipsos juris conditores, an ad hoc, ut donatio confirmetur, donatoris exitus desideretur, & res donata in vita tradita sit a donatore? In qua re variz sunt opiniones; nam Vlpianus in *l. Papiniana 13. ff. hoc sit, apertè respondet*, ex Papiniani sententia prædictam donationem non confirmari, nisi ipsius rei donatæ traditio interveniat: docet Glossa ibi, *verbo Donationem*, & in *l. 1. verbo facta, C. cod. de el. recepta sententia secundum Jalonem in l. frater, num. 45. ff. de cond. & demonstr. Segut in l. nam, §. sed si fundus, ff. de legat. 1. Gomez in l. 50. Taurin. 65. Covarr. in rubric. de testam. 3. p. n. 3. & lib. 3. var. 67. n. 4. Accolam in *l. si pater, verbo Legavitur, §. de testam. Connam lib. 8. comment. cap. 11.* eoque tenent Jul. Clavus §. donatio 99. n. 6. Faber in *l. Divus, n. 28. ff. de reg. jur. Myltinger. cent. 2. observ. 23.* Amaya lib. 2. aul. §. 10. Corral lib. 5. misel. c. 1. Dazren. ad lib. filiar. marit. Pacius cent. 5. q. 59. Faber 2. conjest. cap. 8. Molina de iustit. ar. 2. disp. 189. n. 4. Befoldus in delib. juris ex lib. 2. §. ff. q. 13. Faciunt pro eis sequenti; nam qui promittit, & non tradidit, promittisse videtur: sed constat donationes illas peremptisse penitentia: ergo cum non detur perseverantia voluntatis, non poterant confirmari. Faciunt etiam lex *cum hic status, §. oratio, ibi: Heredes veni eripere*; lex 3. §. sciendum, ibi: *Nec traditio quicquam valet*; lex si servus 20. lex siue 11. ff. hoc tit.*

12. CONTRARIA OPINIO REPROBATA

Sed contrariam sententiam expressè docet Consultus in *l. cum hic status 32. ff. hoc tit. ibi: Obligatio sit civilis*, quæ verba ad donationem, quæ sit sine traditione, necessariò sunt referenda: re enim traditâ nolla superest obligatio; eam enim sententiam probat diversus textus in *l. si stipulata, in princ. observ. fin. hoc tit.* Facit etiam textus in *l. cum hic status 32. §. siue autem, §. ad. ibi: Et generaliter universæ donationes, quæ antea Imperatoris dicimus, ex oratione convalescunt*. Deinde hæc sententia probatur ex *l. 2. C. de dona. causa non numerat.* ubi donatio cum res tradita nō est, ab hæredibus mulieris peti potest. Probatur etiam ex textu expresso in *novel. 116. c. 1.* ubi Justin. refert controversiam talem in foro incidisse. Cum maritus res suas conjugi donasset, nec tamen tradidisset, decessit hæredes noluerunt res tradere donatas. Imperator respondit, donationes esse silentio confirmatas, quamvis res promissæ tantum essent, non traditæ. Quod argumentum aptissimum esse docuit Gentil. lib. 3. de donat. c. 3. Quibus fundamentis hanc defendunt sententiam Darenus ad *l. sol. matrim. c. de donat. inter.* Corrasius lib. 2. misel. c. 1. Faber lib. 2. conjest. c. 8. & lib. 19. c. 3. & de error. decal. 4. c. 1. error 5. ejus vindex Schifordeg. lib. 1. ar. 11. per totum. Hothorn. lib. 3. de donat. c. 12. Bronchorst. cent. 2. assert. 7. Sed in hac Interpretum, immò & Consultorum

cōsuetudine probabilior videtur prima sententia, tum ob supra dicta fundamenta, tum ob id, quod hæc oratione confirmantur donationes: sed donationes propriè non sunt promissiones de donando, *l. si viri §. de bon. lib. Martialis lib. 10. epigr. 163. bi:*

Si donare vocas promittere, nec doro, Cæle, Vincum te donis, nuncioribusque meis.

Ergo jure antiquo rationum confirmabantur donationes inter conjuges, quæ à traditione incipiebant. Hac opinione et tenent, non obstant contrariæ sententiæ fundamenta. Non primum ex *l. hic status, ibi: Obligatio sit civilis*; quæ verba ut exponat Geotil. d. c. 38. ait in textu illo, five in illis verbis IC. agere de donatione rei incorporalis, scilicet adhibitis cessis, & obligatione tantum dari, cum res tradi non possit. Alio modo constat dissolvere difficultatem Schifordegerus *d. ar. 11.* assertendo loco illius verbi *si*, legendum esse *fact*, quasi minus propriè loquutus esset Consultus, ut ita ejusdem verbi repetitionem effugeret. Sed utramque solutionem docet refellit Amaya d. c. 10. qui affirmat in eo textu tem traditam esse, & idè donationem morte confirmari, ex eaque deduci Falcidianam; sed Consultum asserere, obligationem civilem esse, quali diceret, hæc edem obliuiscam esse finire illam tem apud uxorem remanere, quasi valida à principio esset donatio. Alia prosequitur pro ipsius textus expositione D. Josephus de Retes de donat. inter. c. 8. per totum. Nec obstat textus in *l. si stipulata, cui satisfaciit Cupac, lib. 8. resp. Papin. in d. l. 45. ff. hoc tit.* assertendo in eo textu speciale esse, ut donatio adhuc re non tradita confirmetur, quia consuebat in annis præstationibus: quæ donatio vim alimentorum obtinet, *l. qualiter, ff. de palli. dec.* & ita confirmari poterat perinde ac si inciperet à traditione. Sed licet Cujas ita solutio vera sit, tamen ratio specialitatis aliunde petenda est, videlicet ex eo, quod in donationibus anouis non potest in donatarius traditio fieri illico totius obligationis, cum ex ejus natura proveniat, ut plures obligationes cōtrahat dicantur *l. 4. §. cum in annis 16. ff. de annis legat. l. si usufructus 28. ff. quibus mod. usufruct. amittit.* & earum traditio non potest statim fieri, cum per singulos annos debeatur, *l. 3. in princ. ff. de annis legat. nec femel 12. ff. quando dies legat. l. habuitur 1. §. ff. de usufruct. legat. docet Amaya d. c. 10. n. 28.* Nec etiam pro contraria sententia facit textus in *l. 2. C. de date non causat.* Nam omnis solutio traditæ traditæ à Fabro lib. 19. conjest. cap. 3. Schifordeg. *d. ar. 11.* dicendum est, in ejus specie traditionem intervenisse, & ita donationem potuisse confirmari: quæ solutio deducitur ex illis verbis: *Qui in augmentum dotis dedit*. Dare enim non est promittere, ut supra ex Martialis probavi; sed ita rem tradere, ut fiat ejus cui traditur, *§. si itaque, Instit. de aul.* Igitur cum in specie illius textus res fuissent in augmentum dotis traditæ, rectè creditur donationem esse confirmatam, ut probat Amaya d. c. 10. n. 41. Nec dicta novella Justiniani faret contrariæ sententiæ, dum enim ibi noviter Imperator consilium, donationes stipulatione factas inter conjuges morte confirmari, supponit jure veteri contrarium observatum fuisse, unde potius faret sententiæ quam hoculque probavimus.

Quæ hæcque adduximus de confirmatione donationum ex oratione Imperatoris Antonini, non simpliciter & absolute procedunt, sed cum duabus conditionibus, quas expressit Gregorius noster in præfati. Primam in illis verbis: *Quæ tamen penitus evanescent, si revocetur*; quam expressit Imperator in illis orationis verbis: *Si donationem factam donator non revocaverit*; idè si cum non penituerit: penitere enim, aut revocare donationem, permissum

13. DE REVOCATIONE DONATIONUM

permissum est donatori usque ad vitæ exitum, *d. l. cum hic status, §. Oratio*. Ideo æquiparantur donationes istæ ab Vlpiano fideicommissis, quæ solâ penitentiâ revocantur, *l. fideicommissum 27. C. de fideicom.* Hæc autem revocatio, seu penitentia, debet considerari suprema, ita ut si penituerit, postea tamen placuerit, donatio subsistat, sicut in aliis ultimis voluntatibus insipientium supremam voluntatem, *d. l. cum hic status, §. penitentiam, l. si quis mihi, penult. ff. de acquir. heredit. l. 1. C. Theod. de revoc. donat. docet Gentil. lib. 3. c. 10. ibi: Divortium discordiâ fieri, aut discordiam facere*. Deinde, nam legata inimicitii contractis inter testatorem & hæredem tacite adiunguntur, *l. 3. ff. de adm. legat.* ergo & donationes inter conjuges revocantur. Quod etiâ procedit, etsi donationes inter virum & uxorem mortis causâ factæ sint; nam per divortium revocantur, *l. si cum uxori, §. penult. cum l. seq. ff. hoc tit.* sed si inlautatum sit matrimonium, donationes convalescunt, *l. redime ergo, ff. rer. amot. l. cum hic status, §. quod ergo, l. adeo, §. 1. ff. hoc tit.* Sed hæc doctrina procedit si divortium malâ gratiâ fuerit celebratum, si verò bonâ gratiâ, donationes non infirmantur, *d. l. cum hic status, §. si divortium*; aut simulato modo, non ex animo perpetuò divertendi divortium fiat, *l. mulier 64. ff. de donat. inter*, aut si fratribus tantum intercesserit, *d. l. cum hic status, §. si divortium*, Gentil. d. lib. 3. c. 20. Tacite etiam revocatur donatio, si consocer consocero donaverit; & alter eorum conjuges emancipaverit, *d. l. cum hic status, §. si facer*. Deinceps tacite revocatur donatio, si res donata alienata sit, ut si vendita, donatæ fuerit, *l. si maritus 12. C. hoc tit.* legata, vel per fideicommissum relicta, ut probat Gentil. d. lib. 3. c. 14. Expresse revocatur donatio, cum donator expresse verbis mutavit voluntatem. Secundam conditionem expresse dicit Gregorius in presenti, ibi: *Vel qui donatum accepit, prius debitum natura persolvit*. Quibus verbis alia conditio continetur, quæ in oratione Antonini desideratur, videlicet ut prius decesseret donator, aliâ si prius decessisset qui donatum accepit, donatio non confirmatur, *l. cum hic status, §. si annuo ff. hoc tit. l. a marito. C. eod.* sicut enim legata, & fideicommissa non debentur, si prius persona honorata, quàm testator decesserit, *l. 1. ff. de his quæ pro non scriptis habentur, l. unic. C. de caduc. tollend.* nec ea quæ ob merita relinquuntur, *l. nec adject, ff. pro socio*, personis exteris, & fortassis non ita benemerentibus deberentur: sic similiter donationes inter virum & uxorem non confirmantur, si prius decesserit qui donatum accepit; & si simul decesserint, qui commorientes in iure appellantur, donatio confirmatur, *l. si inter virum & reb. ambis, l. si qui ff. de mortis caus. donat.* quia ut non confirmetur, desideratur ut donator supervivat, qui rem vindicare possit: & cum non constet eum supervivisse, ideo donationes inter commorientes factæ confirmantur. Sed si donator prius decesserit, quia dolo conjugis extinctus sit, donatio non confirmatur, *l. si ab hostibus, §. 1. ff. solut. marim.* Gentil. lib. 3. de donat. c. 6. Quid enim si donator non decesserit, sed servus efficiatur, an donatio confirmetur, disputant Gentil. d. lib. 3. cap. 8. 9. & 10. Pinel. lib. 2. sect. cap. 2. Sed cum hic casus nec jure nostro admittitur sit, nec frequentet contingat, ad quid examinari debet? Quid si do-

nator religionem proficiatur? examinat Gemonius 2. animadver. cap. 13.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta ex *d. §. si maritus, d. §. si rogatus*. Nam respondendum est, repudiationem factam à marito, aut restitutionem, non deductâ quartâ, donationis causâ valere, quia non exinde fit pauperior qui repudiat, nec qui non acquirit, alienasse videtur, *l. alienationis 18. §. qui occasione, ff. de V. S. l. cum quidam ff. de jure fisci*. Quæ sententia procedit non solum in hereditate, quæ non semper luctosa est, immò pædumque magnum in ea latet & alienum, sed etiam in legato; qui enim illud repudiat, aliquid alienasse non creditur, *l. 6. ff. qua in fraud. credit.* Nec contrarium probant textus in *l. in fraudem 45. ff. de jure fisci, l. magis puto 9. fundum, ff. de reb. eorum*. quorum interpretatione latius prosequuntur Oviold. lib. 23. Donel. c. 8. littera E. A. Gomez in l. 5. Taurin. §. 6. vers. Quintus est casus; & lib. 2. var. cap. 1. 4. Arias de Mesa lib. 2. var. c. 41. Faber lib. 8. consil. c. 19. Vnde cum nihil de suo alienet, aut diminuat, quia donationis causâ repudiat hereditatem, aut legatum, fideicommissumve non deductâ quartâ restituit, idem talis repudiatio sustinetur, seu restitutio, ut laicè probat D. Joseph de Retes de don. inter c. 4. §. 1. n. 11. Nec obstat augmentum deductum à donatione in concubinam collata; nam in præfenti prohibitione solus casus, vehementerque amor conjugalís cohibendus fuit, non hic impulsus, qui nec amor est, nec concubinato conjunctus adigii, *l. si pradia 58 in princ. & §. 1. ff. hoc tit. l. affectionis 5. l. donationes 1. ff. de donat.* Faciunt text. in *l. qui concubinam 29. l. uxorem 41. §. concubina, l. item legato 49. §. 1. & 2. ff. de legat. 3.* docuit laicè Scipio Gentil. lib. 1. de donat. c. 8. Nec obstat aliud augmentum ipsius difficultatis; nam si maritus tradiderit uxori rem alienam, cum non ideo ipse redatur pauperior, subsistit donatio, ut uxori titulo pro donato possit tem uscapere, *l. si vir uxori, ff. pro donato*: docet Palacios Rubios in presenti rubric. §. 47. num. 23.

Sed suprà traditis obstat textus in *l. 5. ff. pro derelicto*, ubi proponitur, quod si quis emerit rem ab eo, qui eam pro derelicta possidebat, cum derelinquens dominus non esset, possit eam uscapere, licet venditor eam in bonis non haberet? Et statim Consulatus apponit exemplum illius, qui à marito emerat rem ab uxore donatam, quia ipse quoque potest eam uscapere. Quem textum sic expendo. Si donatio inter virum & uxorem non valeret, non procederet usucapio, cum usucapio sine titulo non detur, *l. Celsus 27. ff. de uscap. l. 3. ff. pro soluto*. Ergo quia donatio valuit inter virum & uxorem. Augetur difficultas ipsius textus, nam certum est, cum qui erat in jure, uscapere non posse, cum juris error noceat ad usucapionem, *l. nunquam, l. si fur, §. 1. ff. de uscap.* & donationem præcedentem inter virum & uxorem non præstare justam causam ad usucapiendum, docetur in *l. 1. r. ult. ff. pro donato. l. nec ullam 13. §. 1. vers. item, ff. de pet. hered. l. si uxor 19. ff. de donat. inter, l. per servum 57. ff. de acquir. domin.* Ergo in eo textu procedere non poterat usucapio. Pro cuius textus expositione dicendum est, quod licet eum uxor viro donat, vel contrâ, rem propriam, qui accipit, dicatur malæ fidei possessor, *l. si uxor, in fine, ff. hoc tit.* pro prædonæque habeatur, *l. quod vir, ff. de acquir. poss. d. nec ullam, §. 1.* tamen si donetur res aliena, valet donatio, quia alter non efficitur pauperior, sed cum sit sufficiens ad translationem domini, præstat tantum usucapiendi conditionem, quo casu procedit textus in *d. l. 5.* in cuius specie res aliena donata fuit ab uxore marito. Alter verò,

14.
Dissol-
vitur du-
bitando,
Ratio.

qui à marito emit, potest ulcaperere, cum & maritus possit, *ex l. si extraneus 3. ff. hoc tit. l. 3. ff. pro donato.* Aliquando etiam res ita donata potest ulcapi, si videlicet iulium, aut exitum utilem habuit ipsa ulcapi: quo modo accipit textus in *l. Gaudemus ff. de contrab. empt. l. si inter extraneos ff. hoc tit. C. de lib. 2. de donat. c. 29.* Nec augmentum difficultatis refragatur; nam conjux ulcapiens rem alienam à conjuge donatam, non errat, siquidem eo casu donationem valere recte putat, cum talis donatio à jure approbetur, *l. sed & si vir, §. quod legatarius, ff. sponsus, §. cum ergo ff. hoc tit.* unde abique ullo errore tunc procedit ulcapius. Videndus D. Ioseph. de Retes *ad l. Atiniam, n. 35.*

16.

Secundò suprà traditis obstat textus in *l. si 1. 8. ff. quod in fraud. credit.* ubi proponitur mulierem remisisse pignus marito, idest obligationem pignoratitiam, quia maritum obligatus erat: quæstionis est, an valeat pignoris remissio? Et respondet Consultus, valere illam pignoris remissionem inter conjuges factam, licet si in fraudem creditorum facta proponatur, revocari possit. Tunc licet rextum expendo. Et textum ubi valet donatio inter conjuges, licet per pignoris remissionem efficiatur qui donavit pauperior. Fieri pauperiorem cum qui pignus remisit, probatur ex sequentibus; nam plus cautionis est in re, quam in persona, *l. plures 2. §. ff. de reg. jur.* remisso enim pignore facile debitor facultatibus labi potest, atque ad inopiam reduci, & tunc inanis erit actio, *l. nam is 6. ff. de dolo, l. ei 2. §. ff. mandati.* Et ne vulgare illud: *Satis est pignori incumbere, quam in rem agere.* Vnde creditore competit actio furti pro pignore surrepto, *l. 1. §. 1. ff. de furtis;* præfertur enim qui pignus habet cæteris creditoribus, *l. ei 2. §. C. qui potiores, & alias utilitates consequitur qui pignus habet.* Ergo remittendo illud maritus pauperior efficitur. Cui difficultati respondendum est asserendo pignoris remissionem non inducere donationem inter conjuges; non enim est liberalitas, unde ab eo, cui remissum est pignus, fideicommissum relinqui non potest, *l. 3. §. ult. ff. de legat. 3. l. ab eo 2. C. de fideicommissis.* remissio enim pignoris non tollit obligationem principalem, licet tollit remissio, seu traditio chirographi, *l. 4. §. ff. de pactis. l. 3. ff. de liberat. leg.* Vnde cum nihil de uxore diminuat creditor pignus remittendo, idem uxor remittere potest pignus marito, cum maritus solvendo est; immò & hypothecam, quam in mariti bonis propter dotem uxor habet, *l. etiam, C. ad Velleian. l. unie. §. & cum lex, C. de rei uxor. allion. plura Gentilis ubi suprà, c. 22.* Tertiò opponi potest textus in *l. 1. §. 1. ff. ad l. Jul. repetund.* ubi proponitur legis Iulie repetundarum dispositio, videlicet ut iudex aliquid à provincialibus accipere nequeat; & exceptionem apponit, scilicet nisi à consanguineis, vel uxore. Expendo ultimam partem exceptionis, ubi licet donationem accipere ab uxore. Ergo non rectè asserimus, donationem inter virum & uxorem factam non valere. Cui difficultati respondendum est differens constituendo inter donationem, & munus; licet enim prohibitum sit uxori donare, modicum tamen munus tradere non prohibetur, vel econtrario, *l. sed si vir 8. ff. de donat. inter.* Vnde licet lege Julia permittatur uxori tradere munera viro iudici, non tamen immodica, unde transgreditur in donationem; & ne tunc obstat lex 6. ff. *ead. tit.* videndus est Cujac. *lib. 6. obser. c. 18.* Quartò obstat textus in *cap. de illis 3. de condit. appositi.* ubi proponitur ab Alexandro III. quod si quis contraxerit matrimonium ea conditione, ut centum libi donentur, si postea uxor renuat donationem facere, an cogatur vir eam accipere in uxorem? Et re-

spondit Pontifex, cum non teneri. Tunc sic expendo. En textum ubi donatio collata in tempus nuptiarum valet: ergo non rectè asseritur, donationem factam in tempus nuptiarum nullius momenti esse. Cui difficultati respondendum est dicendo, ibi donationem non confirmari in tempus matrimonii, sed sponsaliorum, ita ut si donasset, eam acciperet in uxorem, & cum ea contraheret matrimonium: ergo non fuit collata in tempus matrimonii, sed tantum sponsaliorum: at inter sponsos valida est donatio, *l. inter 2. ff. de donat. inter. l. cum sponsus ff. de publiciana, l. 1. C. de don. ante nupt.* Ergo recte in eo textu deciditur, donationem collatam in tempus sponsaliorum validam esse. Opponi etiam possunt contra dictam assertionem textus in *l. cum pater 77. §. pater 17. ff. de legat. 2.* de cuius solutione videndus est Amaya *lib. 2. observ. c. 10. l. si quando 109. ff. de leg. 1. juncto Cujac. in l. legatum 2. §. ult. ff. de aliment. leg. l. 4. §. 1. ff. de deli. mali & meius excepti. l. iure §. §. cum ff. cod. tit. l. quavis, ff. de pactis doti. l. divorzio, §. ob donationes, ff. solut. matrim. 3. ff. de leg. 3. l. 8. ff. ad l. Falcid. juncto Cujac. *tratt. 2. ad Afric. in l. 2. ff. de auro & argenti. l. 1. §. est & aliud, ff. de dote preleg. adhibito Cujac. 6. ad Afric. ibi, l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. l. servus 76. ff. de hered. inst. l. 1. §. 1. ff. de impens. l. 1. C. de donat. ante nupt. juncto Fabro *lib. 19. consell. c. 1. & 2. l. 1. §. si vir ff. de vi & vi armat. juncto Gentili lib. 2. de donat. c. 30. l. sequens questio, ff. de leg. 3. junctis Ouald. lib. 5. Donel. c. 6. littera G. Gentili lib. 2. de donat. c. 5. l. 6. C. si quis alteri, lex conventionione, C. de pactis, l. quadam 77. ff. de rei vindic.***

Sed quia prudentum interpretatione, aut Imperatorum constitutionibus nonnullæ donationes inter virum & uxorem receptæ sunt, pro corone de hujus commentariis nonnullas ex eis referamus. Et primò religionis causâ, aut sepulcræ gratiâ donatio facta substituit, *l. si sponsus §. §. concessa, ff. hoc tit.* tum favore religionis, tum ex eo, quod locupletior non efficitur, qui donationem accepit, *l. si à marito, C. hoc tit. docent Gentil. lib. 2. de donat. c. 7.* Gutherus de jure maritum *lib. 3. cap. 7.* Ab eadem etiam ratione servus ritè donatur manumissionis causâ, *l. quod autem §. penult. & ult. ff. hoc tit. l. definit, ff. solut. matrim. l. servus 76. ff. de hered. inst. Paulus lib. 2. *semens. tit. 3. §. 2.* docent Gentil. *lib. 2. c. 9.* donationes etiam ad restitutionem domus incendio consumptæ, & ad redemptionem captivorum receptæ sunt, *l. sed si mora 13. §. 1. l. quod si vir 14. ff. hoc tit. D. Ioseph de Retes de donat. inter. c. 5. n. 19.* Item honoris causâ donare permixtum est, ut si obinende dignitatis gratiâ ab uxore aliquid donatum est, *l. quod adipsi c. 40. ff. de donat. inter.* vel ad processum dignitatis, *l. 4. §. ff. eod. de quorum jurium expositione videlicet fuit Gentil. lib. 2. de donat. inter. c. 4. & 5. Meril. lib. 2. observ. c. 6. Vasconcellus lib. 3. resp. c. 17.* vel si pro itinere faciendò, vel velturis in eo solvendis aliquid donetur, *l. si quis pro uxore ff. de donat. inter. l. inter socerum §. convenit, ff. de pact. donat. Gentil. l. lib. 2. c. 6. Retes d. c. 5.* Item valida est donatio facta disciplinæ causâ ad erudiendos servos, *l. si quod donatum §. 1.* etiam munera modica tempore natalitii dari solita donatio valent, *l. sed si vir §. penult. ff. hoc tit.* quam illustrant Gentil. *l. lib. 2. c. 10.* Amaya in *l. unie. C. de oblat. votor. lib. 10.* etiam donationis causâ potest conjux conjugi permittere promiscuum utrum vestium, *l. si vir ff. hoc tit.* etiam mutux donationes, sive reciproce inter conjuges factæ substituit, *l. 7. §. 2. l. cum hic flatus 32. ff. hoc tit. §. si ambo.* Prosequuntur alios similes casus Gentil. *l. lib. 2. per totum, Retes d. cap. 5. per totum.* Illud non est omitendum, apud nos valere dona-*

17.
LIMITATIONES
TRANS-
GRESSIVIS
TIT. XXXV.

tionem

tionem inter virum & uxorem constante matrimonio; dum tamen fiat elapso anno, & liberi suscepi non sint, ut constat ex l. 3. tit. 12. lib. 3. fori: quæ lege jus commune correctum esse testatur. Gomez in l. 52. Tauri, n. 66. Duënas regul. 121.

Gutierrez de *juram.* c. 3. n. 16. sed cum legibus fori judicandum non sit, nisi probato earum usu, juxta legem 1. Tauri, & docet Didacus Perez in *proemio ordin. q. 7. principali*, necessarium probati debet illam legem usui esse receptam.

TITVLVS XXI.

De secundis nuptiis.

CAPVT I.

• Alexander III.

APELLANUM nihilominus, quem benedictionem cum secunda tibi confiteris celebrasse, ab officio, beneficioque & suspensionem, cum litterarum tuarum testimonio, appellatione cessante, ad Sedem Apostolicam nullatenus a destinare postponas.

NOTÆ.

COMMENTARIUM.

Alexander III. Ita etiam legitur in c. unic. sub hoc tit. in 1. collect. nullibi tamen exprimitur cui Episcopo referribat Pontifex, forsitan hic refertur pars alterius Decretalis, cujus integritas extenuus.

Capellanus. Id est parochus, cui ex officio competat nuptiarum interesse, & conjugibus benedictionem nuptialem præstare; quo modo accipitur in c. suam de *simonia* c. 2. de reg. in 5. compil. c. nullus 30. q. 5. lib. 1. Capitulum Caroli, c. 165. & 166. qui Missam celebrare debet ad eandem benedictionem præstandam, Barchardus lib. 9. *Decreti*, c. 8. debet esse proprius parochus; quare olim qui matrimonium contrahabant, interrogabantur ejus territorii essent, can. 1. Concil. Nanner. apud Carnot. p. 2. *Decreti*, c. 122. & tunc dicitur conjugium in facie Ecclesie celebratum, ex tenore, qui filii sint legui, vel in conspectu Ecclesie, c. cum inhibito de clandest. despons. Potest tamen proprius parochus hanc benedictionem committere alii sacerdoti, etiam simpliciter, Trid. sess. 23. de *matrim.* c. 15. & in Clement. 1. de *privilegiis*, profertur excommunicatione reservata ipso jure contra regulares, qui absolute facultate benedictiones nuptiales impendunt. Verum hujusmodi excommunicationem cessavisse arbitrantur Pellizarius tract. 7. c. 3. sect. 2. n. 9. & alii, quia mutata fuit in suspensionem reservatam Ordinatio: quæ reservatio non tollit quo minus regulares possint ab ea absolvere ex vi suorum privilegiorum, si quæ sunt. An autem parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis possit eandem facultatem delegare, disputant Sanchez lib. 3. de *matrim.* disp. 21. Barb. de officio Parochie, c. 21. & unde parochus dicatur Capellanus, explicant Filescus in querela Ecclesie Gallie, fol. 80. Zerdia in *advers. sacr.* c. 85. Lindenbrog. in *Glossar. legum antiq.* verbo Capella, Petrus Gregorius in cap. 12. de *rescriptis*, eod. verbo.

Suspensum. Non tamen suspensionem hanc esse latente sententia, sed potius ferendam, pluribus relatis docent Sanchez de *matrim.* lib. 7. disp. 81. n. 27. Bonac. Castropalao & Filiucius, quos refert & sequitur Gibalinus in *synopsi censur. littera N.* n. 4. Et hoc arbitrarie esse ponendum, tenet Barb. de *potest. Episc.* alleg. 92. num. 184.

Destinare. Missionem hanc ad Sedem Apostolicam, sublatam esse Joanne XXII. docuerunt Covarr. in 4. 2. p. c. 8. §. 11. Barb. d. allegat. 32.

EX hoc textu talis communiter deducitur assertio: *Secunda nuptia non sunt benedicenda.* Probat eam textus in c. fin. 23. dist. c. videtur, hoc tit. Joannes XXII. in *extravag. Concertationi*, quam refert Didacus Perez in l. 5. tit. 1. lib. 5. ordin. D. Ambrosius in *epist.* 1. Pauli ad Timoth. c. 3. ubi exponens illa verba, *Sint unus uxoris viri*, ait: *Homini enim unam uxorem decrevit Deus, cum qua benedicatur; nemo enim cum secunda benedicatur.* Hilari. in *epist.* 1. ad Corinth. c. 7. A Deo prima nuptia sunt, secunda permissa sunt: denique prima nuptia sub benedictione Dei celebrantur sollemniter; secunda autem etiam in presenti carent gloria. Oportus lib. 6. ubi expendens probum à Donatistis illarum sacris virgin. bis secundum per eos consecratis: *Hoc, inquit, nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt, ex quibus si alicui maritum mutare contigerit, non reperitur illa temporalis festivitas, non in alio tollitur non populi frequentia frequentatur.* Innocent. I. in *epist.* ad Varicum Rothomag. c. 6. D. August. *serm.* 243. de tempore, D. Isidorus de *divin. officiis* c. 19. Illustrat ultra congestos à Cenedo ad *Decret. collect.* 49. Barb. in *presenti*, & de officio parochi c. 21. n. 102. P. Greg. lib. 3. *partit.* tit. 21. c. 2. Hunnius in *Encyclop.* 3. tit. 13. Aneas Robert. lib. 1. *rer. judic.* c. 18. & lib. 2. c. 7. Translucera de *polygam.* q. 50. in fine, Marcell. Donat. in *Treb. Pol.* tom. 6. thesaur. *critici*, fol. 1003. Gibalinus de *censur.* in *synopsi*, lit. M. n. 4. D. Randoly in c. aliter, 30. q. 5. c. 9. per tot. P. Greg. lib. 9. *synag.* c. 26. Turrianus lib. 3. *pro epist.* Pontif. c. 3. Bellarm. de *matrim.* lib. 2. c. 9. Laudimeter, lib. 1. de *veteri clerice*, c. 101. Mendoza lib. 3. *Conc. lib.* c. 66. Vighell. in *meth. juris canonici*, fol. 493. Criespet. in *summa*, verbo *nuptia secunda*.

Sed pro dubitandi ratione in præseniem allegationem hic infurgo. Tam secunda, quam primæ nuptia continent sacramentum legis gratiæ, & ab Ecclesia approbatæ reperiuntur, ut legitur in c. penult. & ult. hoc tit. aliique juris auctoritatibus ibi adducendis. Sed primæ nuptiæ benedicuntur ex præcepto Ecclesie, c. nosmetipsos, 30. q. 5. Trident. sess. 24. de *reform. matrim.* c. 1. & statim illustrabimus: ergo & secundæ benedici debent, ne hæc benedictione illis denegata credatur, sacramentum non contineri, nisi falso asserereb Kemnitius relatus à Bellarmino de *matrim.* c. 9. Accedit, nam omnia sacramenta, & sacramentalia, quæ characterem non præstant, ut conferunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo, iterabilia sunt: sed benedictio,

4.
CONCLUSIO REPARTUR, ET PROBATA.

5.
PROPOSITIO TUR KATIO DUBITANDA.

dictio, quæ à sacerdotibus conjugibus præstatur, non imprimis charactærem & ergo iterari potest eidem coniugis secundò nubenti.

6.

DE SACRIS
CAEREMO-
NIIIS
CONIUGII.

Quia dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, etiam apud Gentiles matrimonium non sine facris cæremoniis, divinisque precationibus celebrari soleat. Cicero pro Cluentio, ibi: *Nobis generis sacris nullis auspiciis, nullis auctoribus*. Val. Max. lib. 2. c. 1. præcipuè in tribus diebus nuptiarum; quorum primus appellabatur Desponsalia, quia in eo sponsalia fiebant auspicio capto à tritunc & cornice. Cicero lib. 2. de divinât. Valerius dicto c. 1. quia utrumque animal ad eò usque conjugii studio est, ut uno mortuo superstes nullius conjunctionem habeat. Pòst auspicia sacra celebrabant.

Vlpianus in fragm. tit. 9. Fatte convenit in manu certis verbis, & testibus decem præsentibus, & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farctus adhibebatur. Terentius in Phormione, act. 4. scena 4. ibi: *Spaium apparandis nuptiis, vocandi, sacrificandi dabitur*. Secundus dies Decubatio dicebatur, eo quòd deducebatur sponsus in domum soceri à paranymphe, si futura uxor virgo etat (est paranympus pronubus, five auxper ex parte viri, sicut ex parte femine; prouba adhibetur: si autem sponsa vidua fuisset, ea deducebatur ad sponsum à pronubo, seu nympphago. In limine ignis, & aqua apponebantur, utrumque sponsi manu tangebant; ipsa nupta ejusdem asperisione lustrabatur. Quòd respexit Confilius in l. Seia 66. §. virgini, ff. de donat. inter, ibi: *Prinsquam aqua, & igni acciperetur*. Tertius dicebatur Receptio, quasi nuptiarum appendix; eo afflues convivium instaurabant, in eoque uxor in domum mariti deducebatur, vel in ejus hortos, ex d. §. Virgini, ubi nuptias celebrari nonnulli existimant, quia Venus nuptiarum præfess (scilicet Homero in Iliade, Pausania in Messeniacis,) eadè putabatur Dea horroꝝ. Varro lib. 4. de ling. Latina, & lib. 1. de re rustica: & sacerdotè Cæceris præ facta oratione matrimonio jungere sponso refert Plutarchus in præcept. conu. Et quia credebant Iononem nuptiis præcellere, illi sacrificare solebant nuptiarum die, accessito sacerdote, qui bñlem ab hostia avellebat, ac juxta aram infodiebat, ut ostenderet sine ira, odio, & amaritudine esse oportere conjuges. Christophorus ad primum Æneid. Virgil. versa Id mutentes. Servius in 3. Æneid. De quibus nuptiarum sacrificiis fustè agunt A. Hothom. de ritu nupt. cap. 29. Gotherus de veteri jure Pomif. lib. 4. c. 6. Lantdmeter de veteri monach. lib. 2. c. 101. Rosinus lib. 5. antiq. c. 37. ubi Demsterus.

7.

DE ORIGI-
NE ET USU
BENEDI-
CTIONIS
NUP-
TIALI-
S.

Sed Ecclesia meliori dacta exemplo, & majori ratione, benedictionem sacram adhibet in ipsis nuptiis celebrandis. Nam Deus Dominus noster dum creavit Adamum & Evam, benedictionem nuptialem, & dotem, ac munus conjugii tribuit, ut refertur Genes. c. 1. vers. 28. & 29. & narrat Spondanus in annal. sac. die. 6. n. 19. Et Raguel cum filiam suam Tobie juveni copulasset, hanc benedictionem injunxit: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, qui vos junxit, & ipse conjugat vos, impleatque benedictionem suam in vobis*. Sic c. 7. Tobie. Et non esse novellæ institutionis in Ecclesia benedictionem hanc, constat ex Terul. lib. 2. ad uxorem, qui circa finem disciplinæ, & praxi Ecclesiæ eodæ us, ita scribit: *Vnde sufficient ad enarrandam feliciter matrimonium, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & assignatum Angeli renunciant. Et de pudicit. c. 4. & de monogam. c. 11. D. Ambros. lib. 9. epist. 10. Et cum ipsum conjugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest conjugium dici ubi non est conecor-*

dia: Ignat. epist. 5. ad Polycarpum. Hincmarus opus. 16. ibi. *Nam & in exordio mundi ad propagationem generis humani masculum & feminam Deus fecit, eosque sua benedictione conjunxit, dicens: Crescite, & multiplicamini. Cujus rei imitatione etiam sancta Ecclesia antiquitus solenniter & venerabiliter custodivit, eos qui in illa velut in paradiso Dei conjugio copulandi essent, divina benedictione, & Missarum celebratione conjungent. Ex Socro Papæ. §. ibi: *Ve sponsus, & sponsa cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicantur*. Hotmilda Papa c. 6. *Ve nullus fidelis, cuiusque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione à sacerdote accepta, publice nubat in Domino*. Concil. Valentin. apud Burchard. lib. 9. c. 5. *Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus, vel à paranympis, in Ecclesia sacerdoti offerantur, & cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permanent. Ex Hilario Diacono in c. 4. epist. 1. ad Timoth. Homini enim unam uxorem decrevit Deus, in qua benedicatur; nemo enim cum secunda benedicatur. S. Ildorus lib. 2. de eccl. offic. c. 19. Nam quod in ipsa conjunctione connubiū à sacerdote benedicatur, hoc à Deo in ipsa prima conjunctione hominis factum. Ioannes Patriarcha Constantinopol. rogatus ab Imperatore Mauricio, ejus benedixit nuptias in palatio, ut testatur Theophilactus lib. 1. hystor. Manric. c. 10. ibi: *Ille Imperatoris voluntatem officiosè complexus est, solus ad Deum precibus, & acceptis Imperatoris & Imperatricis manus, invicem copulavit, & deprecatoriis verbis Imperatoris nuptias benedixit. Idem liquet ex lib. 7. Capitul. Caroli. tit. 36. §. ibi: *Et suo tempore facer dotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur*. Ex Evaristo relato in cap. aliter 30. q. 5. Concil. Carthag. 4. can. 23. relatum in cap. sponsus, ead. quæst. Innocent. l. epist. 2. ad Vitricum Episc. c. 6. In paradiso cum parentes humani generis conjungerentur ab ipso Domino sunt benedicti. Hanc formam etiã servare sacerdotes omnes, usque ipse demonstrat Ecclesiæ. Nicolaus Irelatus in cap. nostrates 30. q. 5. Trid. sess. 24. de reform. marim. c. 9. ex D. Mathæo apud Abdia lib. 7. A Deo benedicuntur conjugia, à Deo sanctificantur, ac per sacerdotum benedictiones à Deo specialiter consecrantur. S. Paulinus ad fin. epist. 1.***

Ille jugum capia amorum sub pace jugali
Velut eos dextra, quos prece sanctificat.

Quare S. Ambrosius, refertente Possidio c. 27. commendabat B. Augustino, Ne cuiquam uxorem posset, aut curaret; ne dum inter se conjuges iurarentur, ei maledicerent, per quem conjuncti essent: sed plane ad hoc sibi jam consensientibus impetiri debere interesse sacerdotem, ut vel eorū jam pacta, vel placita firmarentur, vel benedicantur. Iustinian. in Novel. 74. c. 3. Leo novel. 74. 89. 98. 118. & 119. ibi: *Sicut adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici præcipimus, ita etiam sacra benedictionis testimonio matrimonium confirmare jubemus: quod si aliter matrimonium contrahatur, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos qui traxerunt, matrimonium jure potiri volumus. Et cum quidam Domini tenuissent servorum suorum nuptias benedici in Ecclesia, ne exinde liberi, & manumissi crederentur, Alex. Comnen. sua constitutio 9. ab Ecclesia approbata, teste Niceæ. Thessalon. lib. 6. Iuris Græco-Roman. ita cavit. Adject autem & benedictiones non solum in liberis, verum & in servis valere; & nuptias non alioquin legitimari, nisi etiam benedictio eos qui conjunguntur, obliget. Facit Alex. III. epist. 22. ad Vpalsen. Episc. eopum, relatus in c. 1. de despons. 2. collect. ubi arguit servos, quod sine benedictione inirent conjugia. Eadem facit cæremonia probatur ex legibus Vvisigoth. lib. 8. tit. 3. leg. 12. Longob. lib. 1. tit. 30.*

Theodor.

nuptiis contrahendis observatum notat Guillelmus Canterus lib. 3. lectio. c. 4. tom. 3. thesauri civit. ut quia domus parte foris erat capiendus, ejus cubiculi lectus alio loco sublati poneretur, omnis vivandi causa, ne videlicet, e quo eadaver prius conjugis elatus fuerat, in eundem nova oposita malis avibus deduceretur.

10. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, nam licet verum sit, in secundis nuptiis dari sacramentum matrimonii, eaque approbatas esse ut infra in c. fin. probavimus; tamen non meretur omnem laudem, & solemnitatem prioris conjugii, immò SS. PP. licet eas non improbant, tamen illis abjectis continentiam fuisse, ut aiebat D. Hieronymus in epist. ad Germod. libi: Quid igitur dam-

natur secunda matrimonia? minimè, sed prima laudamus. Abjicimus de Ecclesia bigamus? absit, sed monogamus ad continentiam provocamus. Nec obstat secunda difficultas, oam licet benedictio nuptiarum non sit sacramentum charactere impetrans, est tamen sollemnis benedictio, quæ iterari in eadem persona non debet, ut contingit in solenni penitentie, quæ tantum semel datur, licet reconciliatio, seu absolutio peccatorum sæpè repetitur, c. quoniam 61 dist. 50. d. c. quoniam 12. c. in tantum 33. de penit. dist. 3. Et similiter benedictio Abbatis, seu Abbatissæ iterari non debet, c. si ad aliam Abbatiam transferatur, ut probat latè Tamburin. de jur. Abbat. tom. 1. disp. 11. q. 6. & de jur. Abbatiss. disp. 17. quest. 8.

CAPUT II.

Lucius III. ^a *Univerfis Christianis in captivitate Sarracenorum positis.*

Dominus, ac Redemptor noster, &c. Sanè super matrimoniis, quæ quidem ex vobis nondum habita obteueris conjugis certitudine contraxerunt, id vobis auctoritate Apostolica respondemus, ut nullus ex vobis amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei firma & certitudine constet, quod ab hac vita migravit conjux ejus. Si verò aliquis, vel aliqua id hæcenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi æstimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit debitum non denegat postulanti, quod à se tamen novèrit & nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulteriniis, illicitisque complexibus, ad priorem sine dubio conjugem revertatur.

NOTÆ.

1. ^a *Univerfis.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 3. & jam notavi in c. in presentia, de spons. Lucium III. in presenti forsan rescribere captivis Hispanis, quia his temporibus Lucii III. bella cum Sarracenis in his regionibus crebra, & vagæ erant, ut in eo texto ostiavit.
2. ^b *Firma certitudine.*] Sospitatis iudicium dixit Imperator in l. uxor, C. de repudiis, ubi legendum est indicium, qui error etiam corrigendus est in l. 2. C. ut in possess. legatur, & legendum indicio, ut in l.avia, §. ult. ff. de condit. & demonstr. & in l. si cogitatione, C. fami. crevit, ut probat lex finalis, C. eod. tit. idem in l. liber, C. de postlimin. reversi. Ut autem ea certitudo habeatur, inquisitio facienda est de morte viri, Novel. 117. in fin. novel. Emanuel. ibi: Si ipsa mulierum inquisitio soluta fuerit; ubi notanda est Longobardorum consuetudo, qui non hujus inquisitionis faciendæ causâ ad loca, ubi maritus degere credebatur, nuncios mittebant, sed veris eas regiones in sepulchris suis palam et-

gebant, impositâ desuper columba, ut refert Paulus Vernerius de gest. Longobard. ibi: Pè s'iri possè, in quamparè it, qui desonitè potuerit, quiscieret. Cujus superstitionis rationem reddit Cironius in parat. ad hunc. tit.

c *Nullatenus exigendum.* Consonat textus in c. inquisitioni, de sent. excommunic. in illis verbis: Verum cum conscientia pulsæ animæ, ex credulitate probabili, & discretione non evidenti, & manifestâ debitum quidem reddere preest, sed postulare non debet, quia in dubio turis pars est eligenda. Et c. ad audientiam, significasti de homicid. & de duobus malis minus eligendum est, c. duo, 13. dist. 1. Unde cum in presenti conjux dubius esset de morte prioris conjugis, & in possessione matrimonii reperiretur, debet reddere, non verò eum periculo adulterii debitum exigere: docet Basil. lib. 10. de matrim. c. 15. per totum, ubi exponit textum in c. literat, de rescriptis. spoli. & latè examinat, quando dubium de valore matrimonii ob impedimentum consanguinitatis, vel simile, possit reddere, & petere debitum.

CAPUT III.

^a *Urbanus III. Vigiliensi Episcopo.*

Vir autem & mulier ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

NOTÆ.

1. ^a *Urbanus III.]* Ita legitur in hac sexta collectione, & post Concil. Latet. p. 9. c. 1. in prima autem collectione sub hoc tit. c. 9. tantum legitur, Idem Vigiliens, unde si referatur ad Alex. III. lectum in illa collectione textus hic compilatur ante textum præcedentem, qui est Lotharii III. eum ipsum Alex. III. præcessisset in Pon-

tificatus. Si textus est Urbani III. (ut et edo) rectius Raymundus illum compilavit post textum præcedentem, quia Urbanus III. successit Lothario III. De Vigiliensi Ecclesia regi in c. 8. de stat. & qualis.

b *Bigamiam.]* Bigamia propriè dicitur à viro qui duas uxores successivè duxit, à bi, & gamos, ut probavi in c. 3. de bigam. non ordin. respectu uxoris propriè dicitur à viro, seu polyuria.

CAPUT

CAP V T V.

Idem a Exoniensi Episcopo.

Super alia verò quaestione, quā quaesitum est, an S. mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundum *b* leges diffinitum; sollicitudini tuæ respondemus, quia cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo soluta est a lege viri, in *c* Domino nubat cui vult; per licentiam, & auctoritatem Apostoli eius infamia aboletur.

NOTÆ.

- 1.** **a** *Exoniens.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* sed cum ibi addatur *pari capitis litteris*, facile cognoscitur legendum esse *Brixienſi*, & textum hunc ſpectare ad Decretalem relatum in *c. litteris*, de offi. deleg. cujus in notis cogeſſi alias partes in hoc volumine ſparſas.
- b** *Leges.*] *L. 1. §. qui eamſ. ſolent. l. liberorum, §. 1. ff. de his qui notant. infam. l. 1. §. 2. C. hoc tit. ſi qua mulier. ff. ad Trebell. jure enim civili cautum fuit, uxores viros ſuos lugere debere per annum, aliaſ tam ipſa, quàm maritus, qui eam ducebat, necnon pater qui eam nuptiis collocabat, & pater maſtiti, eam poſſet filium prohibere, infamia notabatur, d. l. 1. d. l. liberorum, probant & illuſtrant Revardus lib. 1. var. c. 20. Balduinus ad l. 1. Tabul. c. 17. Cujac. 1. 99. Papin. in l. fin. ff. de his qui notant. infam. & lib. 6. obſerv. c. 32. Connanus lib. 8. comment. c. 7. Briſſon. de jure connub. prope finem, Pantic. lib. 2. var. c. 108. Guhierius de jure munim. c. 28. Amaya lib. 3. obſ. c. 2. m. 12. Soſtrianus in Davidem, lib. 4. c. 4. Pineda de rebus Salam. c. 4. Scipio Gentil. de ſecundis nupt. c. 18. Poſſet tamen Princeps veniam facere uxori, ut intra tempus luctus nubat, ſolent. ff. de his qui notant. infam. l. ult. ff. de Senatu. Immo & olim Senatus hanc facultate dare poterat, ut probat Cujac. lib. 6. obſerv. c. 32. & colligitur ex l. deducito, C. ex quibus cauſ. infam. iſrog. ubi aſſeritur, decreto Senatus luctu ſœciminis inimuto, intelligi dumtaxat remiſſum tritiſſorē habitum, & inſignia lugubria, non ramen ut intra illud tempus nubere poſſint, ſicut interdum ſolet luctus minui publicè à Principe, vel Senatu, propter aliquas lætitiæ cauſas, ob quas & ſocij indicij ſolent, l. ſi calvitiu, §. 1. ff. de P. S. l. ſed ſi per Prætorum, §. ſi ſeria, ff. ex quibus cauſis maiores, aliasque partes referunt Cujac. in l. 1. C. de ſecund. nupt. non ramen viduæ, ut intra tempus luctus nubere poſſet, niſi facultas nubendi ſpecialiter concedatur, ut feciſſe Caligulam teſtatur Dio lib. 58. Nec ignorantia excuſat uxorem, ſive ea ſit juris, quia ſimul eſt pudoris naturalis, in qua nec mulieribus ſuccurritur, l. regula, ff. de jur. & facti ignor. ſive ſit facti, quæ in hoc caſu accidere nequit, cum mulier iterum nubere non poſſit, niſi certò ſciat maritum deceſſiſſe, l. uxor, C. de repudiis, juxta tradita in *c. in preſentia*, de ſponſ. Ignorantia ſi facti eſt, excuſat novum maritum, l. liberorum, §. ult. ff. de his qui notant. infam. de qua ignorantia, facti, videlicet cum pater ignoravit tempus luctus elapſum non eſſe, accipit textum in l. genero, ff. de his qui notant. infam. Amaya lib. 1. obſ. c. 2. non autem ſi juris ſit; nam ea hoc caſu nec ipſos milites excuſat, l. decreto, C. ex quibus cauſis infam. quamvis regulariter militibus, aut ſœciminis, & minoribus 25, annis ignorantia juris nocere non ſoleat, l. regula, §. filius, ff. de his qui notantur, quia præſens prohibitio habet in ſe naturalem rationem, Quæ autem naturæ turpia ſunt, aut illicita, eorum ignorantia neminem excuſat, l. ſi Titius, ff. de teſtamento militis, l. miles, in princip. ff. ad l. ult. de adult. Eam tamen hujus prohibitionis exceptionem aſſert Cujac. lib. 6. obſ. c. 3. l. ſi talis vir ſit, D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

qui lugeri non debet, veluti damnatus ex crimine perduellionis, & ſimiles, de quibus Frontinus ſtratagem. c. 14. ibi: In legatione, qua regium oppidum injuſſu ducis diruerat, animadverſum eſt, ita ut quatuor millia tradita cuſtodia necarentur: præterea Senatus conſulto cautum eſt, ne quem ex his ſepelire, vel lugere ſas eſſet. Sed hæc ſententia vera non eſt, quare ab ea recedit idem Cujac. in traſſ. de diverſ. & tempor. præſcript. & lib. 22. obſ. c. 2. quia licet uxor talem maritum lugere non debeat, elugere tamen cogitur, idem abſtinere à nuptiis, propter periculum ſuperſtitionis, & incertitudinem proliſ naſcituræ, ut ſtatim dicemus, niſi certum ſit eam non eſſe gravidam, ſed jam peperiffe, quia tunc licet poſſet ad ſecundas nuptias tranſire, Gentil. de ſecund. nuptiis, cap. 18.

Tempus luctus præſinitum uxori, ne intra illud nuberet, jam olim annus fuit, ſed decem menſibus conſtans, idem annus lunaris, quo olim uſi fuerant Romani, auctore Romulo, ut teſtatur Ovid. lib. 1. Faſtor.

Eſt tamen & ratio, Cæſar, qua moveri illum,

Error emque ſum, quo tucatur, habet.

Quod ſais eſt nero maris dum prædeat infans,

Hoc anno ſtatuis temporis eſſe ſatis.

Per totidem meſes à funere conjugi uxor

Suſtinet invidia triſtia ſigna domo.

De quo anno lunari exaudiendus eſt Seneca epiſt. 69. dum ait: Annum ſœciminis ad lugendum conſtituere majores non ut tamdiu lugerent ſed ut diutius. Et in conſolatione ad Helviam, c. 16. ibi: Ideo majores decem menſium ſpatium lugentibus dederunt; nam cum hoc tempus mulieribus viduiſ præcipue aſſignaretur, ne conſuſio ſanguinis ſeu ſœciminis daretur, &c. Et l. liberorum 11. §. 1. ff. de his qui notant. infam. Et poſt decem meſes ceſſabat hæc ratio turbationis, cum poſt eos filius natus prioris mariti non credatur, l. inſtaſto 13. §. poſt decem, ff. de ſuis & legiti. ibi: Poſt decem meſes mortis natus non admittetur ad legitimam hereditatem. Inde in formula Galli Aquilii, relata in l. Gallus 29. ff. de liber. & poſt. ita caveatur: Si filius me vivo morietur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos, ſive qua neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis, quibus filius meus morietur, natus: natave erit, hæredes ſunt. Et l. 4. C. eod. tit. ibi: Si filius, vel filia intra decem menſium ſpatium poſt mortem meam editi fuerint, hæredes ſunt. Seneca lib. 23. contrav. ibi: Sit mihi hæres, ſi quis intra decem meſes natus fuerit. Illuſtrat D. Laurentius Ramirez de Prado in Pemecom. c. 3. licet parum undecimeſtre, ſicut ſemelſtre, legitimum dari poſſe, probet Zypeus ad tit. qui ſiſint legiti. conſult. 1. Ideo ergo annus lunariſ decem menſibus conſiſtens luctui viduarum præſinitus fuit, ne prædicta ſanguinis turbatio daretur. Sed Imperator Theodoſius pro decem menſibus conſtituit annum integru, idem duodecim meſes, in l. 1. §. 2. C. de ſecund. nupt. l. 1. eod. tit. in Theodoſ. Revardus 2. var. 20. Gothofredus in d. l. 1. C. Theod. & Anglicanam Eccleſiam idem tempus ſervare, conſtat ex Concil. Entiamenſi can. 19. ibi: Vidua ad minus biſſenos meſes ſub præſidio Dei atque Regis pura ſe continere viduitate, deinceps vitum eligant ſi voluerint. Quid tempus

3.
DE TEM-
PORIS LUC.
TUS.

De

tempus

tempus continuū est, ideoque ignorant etiam mariti mortem eunt ab ipso die mortis: quare si anno elapso mulier secundo nubat, eodemque die cognoscatur matrem priorem esse defunctam, recte, & sine ulla nubi, eo tenore de sumit legibus, & deponitur aut Consulatur in l. genero ff. de his qui non. infam. solebant enim Romani candidam vestem, & togam in atram mutare, & ornamentis depositis atro amictu uti, Ovidius lib. 8. *Metamorph.*

*Plangere, quod datus nuptiis clemensibus urbem
Impiet, & auris immixtus vestibus aras.*

Et lib. 6. de *Prægnat.*

*Induitorque aras vestes, & inane sepulchrum
Constituit.*

Quæ vestes testes habitus dicuntur in l. decreto 15. *C. ex quibus causis infam.* & Paulus lib. 1. sent. tit. 11. §. 3. ait: *Qui legit abstinere debet à convitiis, ornamentis, & alia vest.* Quem morem illustrant Turquet ad Alex. lib. 3. c. 7. Revardus lib. 1. c. 10. Hieron. Magius lib. 3. *infecta*, l. 4. Dorialeus ad Tacitum lib. 2. *annal.* fol. 304. Cujas lib. 1. *qq. Papin.* in l. 1. ff. de his qui non. infam. Claudius Annov in *embli.* 1. 7. *Alcibi.* Betinacius in *not.* ad illat. Papin. lib. 3. *Sylvar.* Martinus Delrio ad Senec. in *Hercule.* vers. 625. quam vestem atram non teneat viduam deferre, probat Conar. in d. l. fin. ubi exponit textum in d. l. decreto 15. *C. ex quibus causis.*

Vnde exponendus est textus in l. sipe 17. ff. de sponsal. ubi Gaius explicans caput 1. legis Iulie de Papia, docet sæpe evenire, ut iusta, ac necessaria cause trahant, sive producant sponsalia, non solum anuum, vel biennium, sed etiam triennium, & deinceps, veluti valeudo sponsi, sponsæve, vel mortis parentum, vel capitalia crimina, aut peregrinationes necessarias. In quo recte verba illa, *annum, vel biennium*, suspensa sibi esse, & abundare, docuit Cujas. lib. 16. *observ. cap. 37.* sed rectius, subelusiveque magnus Ramos ad *legem Jul. & Papian.* p. 1. c. 1. n. 3. verba illa refert ad eam legis Iulie partem, quæ cavetur, foremnis à morte mariti anni tribus vacatione, ex lege vero Papia biennii, teste Vlpiano in *fr. agum. l. 14.* nempe, ut etiam si intra annum, vel biennium assignatum ex eisdem legibus ad matrimonioium celebrandum, post sponsalia nuptias non contrahant, penis ipsarum legum non teneantur: proinde cum evenire posset, ut statim post mortem mariti eadem intra annum luctus alii desponsaretur, quod sine infamie nota facere poterat, *l. solat 10. ff. de his qui non. infam.*

accommodatæ Gaius in d. sipe, ad utriusque legis cautionem respiciens, docet sæpe evenire, ut ex iusta, ac necessitate causa, post sponsalia contracta nuptiæ differantur, non tamen ultra annum à morte mariti, aut biennium, ex l. *Papia*, sed etiam si intra congruum tempus, veluti si eum spatium vacationis legibus datum impleverit, contingenter mortis parentum sponsi, vel sponsæ, quos duo anno lugere moris fuit, aliis qui contra fecisset, infamiam habebatur, ut ex Paulo probat Cuius lib. 2. *observ. c. 17.* & lib. 8. *Pauli ad edict. in l. solat ff. de his qui non. infam.* unde cum lugentes iugubia vestimenta induerent, & ad urnamentis, & convivii abstinerent, iuxta Paulum supra relatum, consequens, æquumque fuit, eos tota id tempus excusari à celebratione de pompa optimarum, ut loquuntur Casareus in l. si donatum 22. *C. de nuptiis.*

e. In *Domino nubat.*] Primæ ad Corinth. c. 7. vers. 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, libera est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Et in eodem capite, vers. 8. *Dicit autem non nuptis, & viduis, homo illi si sic permanens sicut & ego: quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam uri.* Illa verba *tantum in Domino*, PP. Graeci ac ipsi quot secundum Dei legem, quæ jubet ut cum temperantia, & prole, non libidinis causa matrimonium contrahatur. Ambrosius, Theod. Aug. & D. Thomas relati à Cornelia Lapide in d. c. 7. n. 57. exponunt ea verba, *nubat in Domino*, id est, in *Domino Ecclesia nubat viro Christiano, non Gentili, aut heretico*, cum quibus matrimonium nec licet, nec valide contrahitur, ut probavi in *cap. 15. Cencil. liber. 6.* Quam interpretationem ex Tertulliano probat Mancinus *Genial. cent. 2. c. 140. n. 6.* Severinus Bonius in *notis ad cap. 3. Cencil. Carthag. 4.* exponit ea verba, id est iuxta ritus ab Ecclesia nuptiis contrahendis præscriptos.

e. *Abstergeat Apostoli.*] Non quia Apostolos supra relatus abrogare intenderet leges Casareas, quibus infamie pena imponebatur mulieri secundo nubenti intra annum luctus; oam D. Paulus tantum intendebat approbare, & licitas declarare secundas nuptias: sed e. xinde recte inferunt Vibanus in præfati, & Innoc. in c. *seq.* quod tunc uxor juxta Apostolum tem luctum faciat secundò nubens, non debet inde infamia notari, quam tollit Pontifex; non vero docet sublatam esse expressè per Apostolum, ut perperam deducit Scipio Gentil. de *secundis nuptiis*, cap. 18.

C A P V T V.

Innoc. III. *a P. nobili mulieri.*

Cum (secundum b Apostolum) mulier mortuo viro suo ab ejus sit lege soluta, & nubendi cui vult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamie sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubis concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestare, cum in e. his præferam sacculares leges non dedigneur sacros canones imitari.

NOTÆ.

1. *a P. nobili.*] Ita etiam legitur in titula collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* non tamen constat quoniam fuisset nobilis hæc femina, cui referribat Innocentius.

2. *b Apostolum.*] Supra relatum in textu præcedenti. e. *In his.*] Rebus videlicet, ubi de sacramentis, rebus spiritualibus, aut illis, in quibus peccatum vitetur, sicut canones observandi sunt, negligis,

abrogatisque legibus civilibus, c. *fin. de præscrip. e. cum haberet, de eo qui duxit in matrimon. c. Exphemium, §. 1. 2. quest. 3.* Fuit Iustin. in novel. ut clericis apud proprias, & penult. ibi: *Nec enim volumus talia negotia scire omnino civiles iudices, eum oporteat talia ecclesiasticè examiniari, & emendari secundum sacras & divinas regulas, quæ etiam sequi nostra non designantur leges.* Probant Petrus Gregor. de *benef. cap. 1. num. 4.* Azor lib. 3. *instit. moral. cap. 20. vers. Leges omnes.*

COMMEN

COMMENTARIUM.

2.
CONCILI-
SIO TRA-
DITUR, ET
FRAUA-
TUR.

TAm ex hoc textu, quàm precedenti sequen-
tem communiter DD. deducunt assertionem:
*Mulier nubens intra annum luctus nullam infamiam
incurrit.* Probat eam textus in c. qui Episcopus 21.
23. diff. c. fin. 26. diff. c. de his, 28. diff. c. Euphemium,
2. q. 3. c. de viduis 12. 1. 7. q. 2. c. quomodo, c. aperiantur
11. c. si dormierit, 15. c. Denis 31. q. 1. c. fin. 32. quest. 2.
Concil. Nicæn. can. 8. ibi: *Cabarii conversi scripto
fasciantur, quod sententiæ cum Ecclesia Catholica, hoc
est communicaui cum his qui secundas nuptias con-
traxerunt.* Gelasius episc. 1. c. 24. Secundas nuptias si-
cut secularibus inire conceditur, ita post eas nullus ad
clericale finitur venire Collegium. Nicolaus ad con-
sultam Bulgar. c. 3. Si fecit amicum, si muliere propriâ de-
functâ possit vir alteram ducere. Scitote per omnia pos-
se. Synodus Laodic. c. 1. D. Basil. ad Amphilocho. c. 53.
*Qua in viduitate habes sui potestatis, cohabitabit ab omni
accusatione libera, si nemo est qui conjugium divellat,
eum dicat Apostolus sibi mortuus maritus, libera est,
non nubat cui velit, tantum in Domino.* Conc. Tolet. 3.
can. 10. Florentin. sub Eugenio. cap. 4. Consonant
lex 3. tit. 12. p. 4. lex 3. tit. 1. lib. 5. ordin. lex 3. tit. 1.
lib. 5. recopil. Illustrat. Ant. August. in epist. jur. lib. 29.
tit. 30. Mendoza lib. 3. Concil. Illiber. q. 66. Basil.
lib. 7. de marim. cap. 52. Germonius lib. 2. animadv.
c. 44. & lib. 1. de sacror. immunit. cap. 5. n. 9. Robertus
lib. 1. rer. judic. c. 8. Bellarmin. tom. 2. controuv. lib. 2. de
marim. cap. 9. Landmeier lib. 2. de veteri monach.
cap. 2. 1. & 101. Vigel. in method. juris can. fol. 493.
Espenceus ad epist. Pauli, tract. de statu viduitatis,
Richardus in §. si uxori, de legat. Solorzans tom. 2.
de iure Ind. lib. 3. c. 22. Marcel. Donat. ad Trebel. Pol-
lion. tom. 6. thesauri Chris. fol. 103. Corralius lib. 3.
miscel. c. 1. Ambian. ad Tertul. de exort. castit. c. 1. ob-
servo. 2. & de monogam. c. 16. per totum, Cujac. in pre-
sentis, & in novel. 2. 2. & lib. 6. obj. 9. 32. Loaysa in no-
tis ad D. Isidorum de divin. offic. cap. 20. P. Herrodus
lib. 4. Pandect. tit. 16. Turrianus in explanat. Clement.
lib. 3. c. 2. Coriolanus in notis ad can. 7. Concil. Neo-
cesar. Menard. in notis ad lib. Sacram. D. Greg. f. 257.
Balsamon in can. 4. & 5. D. Basil. ad Amphilocho.
Fragoso c. 3. de regim. lib. 1. cap. 6. §. 4. Valenzuela
consil. 13. Mancinus sacri jur. conrov. differt. 10. &
genial. cent. 2. c. 140. Scipio Gentili. de secund. nupt.
c. 18. Mornacius in l. 11. ff. de his qui notant. infam.
Sarmiento lib. 1. select. c. 4. Valasco consult. 10. Di-
dacus Perez in d. l. 5. ordin. Zerda in Terrul. ad uxore-
rem, cap. 2. Cervantes & Gomez in l. 14. Tauri, Ma-
tienzio in d. l. 3. recopil. Velasco de privil. pauper.
part. 2. q. 6. Leon tom. 2. decis. 158. Connanus lib. 8.
comment. c. 7. m. 4. Petrus Greg. lib. 9. synag. cap. 26.
P. Faber lib. 2. semest. c. 9. Transimira de polygam.
lib. 1. quest. 11. & 12. Henellius de dotal. c. 12. §. 17.
Borellus tom. 5. tit. 2. per totum.

3.
IMPUGNA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris
consideratione; nam hæc juris civilis dispositio, ne
vidua intra annum luctus ad secundas nuptias tran-
sire possit, rationi naturali, publici & publicæ ho-
nestati consona est: ergo observari debet, & per
consequens etiâ iuxta sacros canones vidua intra
illud tempus nubens, infamâ notari debet. Antee-
cedens patet, si causas, ob quas prohibitum fuit
uxoribus viduis intra annum luctus nubere, refe-
ramus. Prima fuit, propterurbationem sanguinis,
scilicet seminis; ne aliâ mortuo priore marito, uxore
que gravidâ relicta, incertum sit, an huiusmodi
parvus postea editus sit patri, vel secundi mariti,
liberorum, §. 1. ff. de his qui notant. infam. Ovidius
suprà relatus: quare Heraldus Archiepiscopus
Turon. in capitulis Turon. c. 11. statuit: *Quicumque
viduam infra 30 dies viduitatis inuicem, vel volens
D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

*acceperit, ultra eam non attingat, & adulterii pœnas
luet.* Immo & cum certum est prægnantem esse ex
primo marito, adhuc tamen turbatio sanguinis
accidere potest propter superfectionem. 1. tit. 2.
lib. 3. legum Visigoth. ibi: *Si qua mulier postpriori
mariti fuit, si alii infra annum conjunxerit, vel adulteriū
fecerit, medietatē rerum suarum filii sui ex priori con-
jugio præerati recipient: aut si filii defuncti, alii pro-
pinquiore hæredes defuncti viri per iudicis instanciam
ipsarum rerum consequntur medietatē.* Quam idcirco
mulierem præcipue huic volumus subiacere dispensatio-
ne hæc, quâ a marito gravida relinquitur, dum immo-
derato desiderio ad secundum conjugium vota sefinat, vel
adulterium perpetrat. Spem partus sui prius quam nas-
catur, extinguit. Probat & illi Illustrat. Moerensius
lib. 2. opin. c. 20. Cujac. lib. 21. obser. c. 12. Gothofr.
in l. consensu 8. §. 4. C. de repud. Secunda, quia valde
indecorum visum est mulieribus statim à morte
mariti iterum nubere, suspitionis turpis vitandæ
causâ, Novel. de refut. §. ult. ne scilicet credatur vi-
vo priore marito adulterium perpetrare, vel de
futuris nuptiis contrahendis cogitare cum eo, cui
se iungere ita sefinat, vel etiam cum eo conspi-
rasse in necem prioris mariti, iuxta tradita in tit.
de eo qui duxit in matrim. Accedunt aliz similes ra-
tiones, veluti ut reverentia ista memoriæ prioris
mariti servetur; nam ut Pompeius ad uxore Corne-
liam ait apud Lucanum, ultima debet esse fides lu-
gere virum. Item quod mariti manes morte allici
extimantur, ut Iustin. in novel. de nup. & novel. de
refut. sæpè ait: demque alii Imperatores inculcat,
immo & ad religionem quâdam id tractum est ab
antiquis; sic enim Imperator Gratianus in l. 1. C.
de secund. nupt. Si luctus religionē priori viro nuptia-
rum festinatione non præstiterit. Et Apuleius lib. 8.
metamorph. Quæ res, inquit, tum meum pudorem, tum
etiam meæ salutis incommodum respiciet, ne foris imma-
nitate nuptiarum indignatione iusta manes acerbos
ad exitum salutis tuæ sollicitemus. Et ÷ nunc votum
est conjugium decedentium, ne conjux superstes ad
secundas nuptias transcat, ut constat ex testamen-
torum clausulis relatis in l. non dubium 14. ff. de le-
gat. 3. l. quotiens 22. l. hoc modo 64. §. 1. l. cum tale 72.
§. 9. Mevia 5. l. mulieri 74. l. avia 77. §. Titia, l. Titia
100. ff. de cond. demonstr. l. 1. & C. de indic. viduit.
duplici ratione. Prima, ut filii non patiantur novæ
causæ favitiam, quam magnâ esse latè probat Ti-
raq. in l. 9. connub. m. 196. & expressit Consulatus in
l. 4. ff. de inoffic. testam. Secunda, quia plerumque ma-
tres novis maritis, non solum res, verum & viâ ad-
dicebāt, l. lex 11. C. de administ. tutor. bi: *Lex enim nō
solum contra tutore, sed etiâ contra feminarum inmode-
ratas, atque intemperantes propexit moribus, quas ple-
rumque novis maritis non solum res fiduciar. sed etiam
viâ addidit.* Negligentque filios pito: si maritum
posterioris affectu prosequantur, ut Iquit D. Am-
bios. in lib. 6. de opere sex dierum, in illis verbis: *Mu-
rato concubitu parentes depravantur, prælati filiis pos-
terioris capite, neglecti autem his qui ex priori pro-
geniti sunt.* Inde quondam subtilis Præceptor notitæ
Academice exponebat text. in l. D. Hadrianus 12. ff.
de cast. penult. ubi cum uxor decedens iuxta votum
hoc vellet, ne maritus ad secundas nuptias transiret,
eum hæredē instituit sub conditione si perseverasset
in militia, in qua conditionis adjectione cautè
se gessit, si enim institueret sub conditione, ne ad
secundas nuptias transiret, lege Iul. de maritand.
ordin. conditio remitteretur, ex l. cum tale 72. §. re-
scriptum §. mulieri 66. l. si Titia 99. de cond. & demonst.
l. si legatum 17. ff. de annuis leg. non dubium 14. ff. de
leg. 3. Illustrant Briffonius lib. 3. select. c. 1. Ioannes
Robert. lib. 4. animadv. c. 1. cū seq. Donell. lib. 8. c. 12.

Hieron. Mercat. seu Cujac. sub nomine Mercat. lib. 1. ad Robert. c. 1. Pinel. lib. 1. f. 12. l. 2. Co. l. 2. ad. l. cum tale. Vnde cum instituisse fupponbare perdoctus vir fuis conditione, fi in militia perfisteret, quia ibi perfisterendo, novas nuptias ecel. biare non poterat, ex traditis iur. t. de elicit. conij. unde tali hereditas caftrenfis fiebat, quia occasione militie relicta erat, licet alias uxor propter militiam non nota dicatur. *J. Annot. 6. ff. de caftrenf. pecun. Refert hanc obfervationem, licet non pruber, Dileph. de Retes lib. 5. opus. c. a. n. 11. qui pro maiori expofitione ipsius textus videndus est. Cum ergo ita iustit. honeftat. que fime rationes, ob quas iura civile ftatut fecimus fecundum nubentes intra annum latus infanti notari, non debebat tam falubris, pudorice, & honeftati cõfona difpofitio abrogari per limofitium in præfentia, præ: pòe cùm fufpicionem hanc in corpore decreti transcriptam, & quali canonizationem legamus in c. 1. & f. 3. 7.*

Q. 4. dubitandi ratione non obftante, vera est paxicus affectio, pro cujus expofitione fecundum est, quod eis omni tempore plures fuerint, tam viri, quam feminae, qui fecundas nuptias contraxerant; nam Abraham post mortem Saræ Ceturam duxit, *Genes. cap. 26. de quo D. Aug. de civit. Dei, lib. 1. c. 3. 4. 12. 11. Quid sibi velit quod Abraham post mortem Saræ Ceturam duxit uxorem? Provisum hoc factu est contra hæreticos futuri, fecundarum nuptiarum adverterias, ut in ipfa parte multarum gemium demonstraverunt, non esse peccatum post obitum conjugis iterum conjungi. Abigail mortuo Nabal nupti David, ut referunt lib. 1. Reg. c. 25. Sara octo marita cum Tobia habuit, ut referunt c. 3. & 4. Tobia. Ruth nupti Nohemo & Booz, c. 2. Ruth. Et Affueri fecundas nuptias celebrasse refertur cap. 2. Esther, vers. 19. Apud Romanos variis fuerunt, qui duplicatas nuptias contraxerunt fuccellivi: & ut memoriam dignum refert D. Hieron. in epist. ad Monogam. quæ extra tot. 1. apertum est. pag. 64. tempore Damiani Pontificis fuisse Romæ per conjugum, quorum alter viginti uxores fepeliebat, mulier verò virginis duos maritos. Puto tamen utrumque fuisse veneticum, ut in casu relato à Martialis lib. 9. epigram. 30. ibi:*

Funera fup septem nuptis nifi Galla virorum,

Picentine? fiqui vult puto Galla viros,

Tamen apud omnes gentes exofa fuit nuptiarum reiteratio, quia credebant multarum nuptiarum experientiam intemperantiæ eujusdam fignu eſſe: unde Valer. Max. lib. 4. c. 2. dum de nuptiis agit, matronas eas, quæ uno matrimonio contentæ fuerat, corona pudicitie honoratas refert apud Romanos, eo quod exstimarent, cum præcipue matronæ incorruptum eſſe animum, quæ poſt ſemel depolitam virginis aetate, ad fecundas nuptias tranſire non pateretur, & apud eosdem, quæ uno contenti matrimonio fuerant, ad aram pudicitie, excluſo mulieribus, juſſu ſacrificandi habere. Livius lib. 10. c. 33. Nec viris, aut feminis ſecundo nubentibus fœderotium permittebatur, Tertul. de exort. caſt. c. 13. ibi: *Monogamia in ſummo honore eſt, & virginibus legitime nubentibus, in ipſa promissa adhibetur: item in quibusdam ſolemnibus & officiis prior ſit univira locut. Certe Flaminia non niſi univira eſt. Et de monogam. in ſer. Fortuna mulieri coronam non imponit niſi univira, nec mariti Adania. Pontifex Maximus, & Flaminia nubere ſemel. Vnde cùm de Veſtaſi capienda ageretur, filiaſque ſuas Frocorina Capito, & Domitius Pollio offerrent, præſata fuit Polliionis filia, non alia de cauſa, niſi quia mater ejus ſecundo non nupſiſſet: refertur Tacitus lib. 2. annal. Servino ad 4. Annot. Virgil. poſt prime. Feſtina verbo pudicitia, ſignum. Et nullam niſi univiram juſ*

sacrificandi Dianæ, ejusſve ſignum tangendi habuiſſe, refert Trebel. Pollio in Tite, ubi notavit Marcel. Donat. nom. 6. Theſauri tri. fol. 103. De Germanis refert Tacitus c. 19. de moribus German. quod tantum virgines nubant, & ait: *Sic virum accipitis maritum, quando unum corpus, unamque vitam, nec ulla cogitatio altera, nec longior cupiditas, ne tanquam maritum, ſed tanquam matrimonium amittis.* Plutarch. in problem. 99. exponens, quare diebus feſtis virgines non nubant, econtra verò viduæ, ait: *Quid eſt, quod publici ſeſſis veteri more virgines non nubant? An quod virginibus decorem, viduis verò multis præſentibus ſadum nubere? Felices namque, & ſancta prima nuptia: ſecunda verò triſtes, & deſolanda.*

Propter hanc ergo incontinentiæ ſuſpicionem, eis non irritantur, improbantur tamen ſecundas nuptias variis ſcriptores. Martialis lib. 6. epigr. 32. de Teleſina ait: *Que nubi toties non nubi ad altera lege eſt.* Latè probant Betneg. in exercit. ad Tacitum, q. 110. Doctleas ad ipſum lib. 1. annal. fol. 321. Credebant enim valde indecorum eſſe vidua ſtatim à mariti morte nubere 1 quia videbantur jam vivo priore marito cogitaſſe & de ſecundo viro, & eum eo vel conſpitaſſe in necem prioris, vel adulter u commiſiſſe, ſi qui adulteri. Cud. l. l. de adul. Not. de reſtitutionibus, c. 2. ult. ibi: *Ne qua perſiſſerit ſuſpicionis maligna cauſa ad ſecundum maritum, eo quod ad ſecundas nuptias ſeſſeretur.* Alciatus de pref. reg. c. 1. præſump. 40. unde apud varias gentes, ut hæc uachinationis ſuſpicio tolleretur, obſervatum legitimus, ut uxores viroz ſimul cum maritis ſepelirentur, Procopius lib. 2. de bello Gothor. nominatim exprimit Balos, apud quos uxor marito mortuo ſeſe laqueo viris ſepulchrum ejus ſuſpēdebat, niſi maller infamis, inſiſſique ſupervivere. Apud Bragmanas viroz uxores in eodem igne atdem, qui cadaveribus maritorum ſupremus eſt, ut refert Joannes Hugo Linſcotatus in hiſt. Indiciæ, cap. 36. De Cathæcorum gente idem tradit Strabo lib. 5. & Diodorus Siculus lib. 17. Biblioth. Apud Venedos Germanorum populos idem uſitatum fuiſſe nateſ. Sed ut ad pecnas ſecundo nubentium perveniamus, ſciendum eſt, in ipſis matrimoniis ſollatationem puniri, non tamen ipſum matrimonium caſſari: & quia quodammodo deliquunt, vel eo quod incontinentiores ſunt, vel quia nec conjungi priori, nec liberis ex eo ſuſceptis affectionem, & benevolentiam iterum nubendo confervant, variis penis afficiuntur. Circa viros ſecundas nuptias celebrantes tantum, Catoodas Thuriſorum legiſlator viroz ex priori matrimonio liberos habentem, & ad ſecunda vota tranſeuntē, Senatu, conſiliſque publicis removeri cavit, quia pignoris ſuis, iſdem filiis, malè conſoloeat, & ſic ab eo Rempublicam rectè adminiſtrari credi non poterat, ut refert Diodorus lib. 2. cap. 21. Vidua tranſiens ad ſecundas nuptias, vel liberos non habet ex priori matrimonio, vel adhuc eos retinet: ſi non habet, & tranſacto anno luctus aliud matrimonium contraxit, tantum punitur eo quod amittit omnia privilegia, & dignitate quæ habet ex priori viro, *Iſmaria. ff. de Senal. iur. C. de bevis matern. mulieres. c. 2. de incol. lib. 1. l. 7. tit. 2. par. 4. l. 1. 4. 15. & 16. Tauri, ubi Gomezius, Pichardus de nobilit. communie. n. 64. 51. aurè filios habet conjux, qui ad ſecundas nuptias tranſit, amittit proprietatem omnium quæ à conjuge per cepit, & habuit titulo lucrativo, vel per ſuccellionem ab inſeſſato liberorum primi matrimonii conſeſcuta eſt. *Iſmaria. 3. am. ſeq. C. h. de iur. l. 1. 5. Tauri, Xaravia ad Lucie. C. de ſecund. nup. l. 1. ut tantum ſolumſum quum habeat, pro proprietate verò, ſive res ipſas cogatur liberis prioris mariti, à quo proſeſſæ ſunt, ſervare.**

H. juſtinodi

De foris
sicutum
nubentium.

Hujusmodi lucra sunt donationes inter vivos, hæreditas, legata, fideicommissa, *l. familia* 3. *C. hoc tit. novel. 2.2. de nupt.* §. si verò præter: exponunt Scipio Gentil. de *secund. nupt.* c. 9. Alberic. Gentil. de *nupt. lib. 6. c. fin.* & si filii ex primo matrimonio decedat viva matre, ad suos liberostransmittunt hujusmodi proprietatem, exclusâ matre, *l. in quibus, si quis prioris, C. hoc tit. Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 13. per tot.* Marin. lib. 2. *resol. c. 27.* hunc varias questiones in foro obvias circa hæc penam resolvunt Castillo tom. 1. *controv. lib. 1. c. 2. & 3. & de usufruct. c. 62.* Deinde non possunt viri aut mulier ad secundas nuptias transire plus in novum conjugem ex suis bonis ullo titulo, vel inter vivos, vel mortis causa transferre, quam dederit, aut reliquerit uni ex liberis prioris matrimonii, cui minimū dedit, aut reliquit; dum tamen id quod filio reliquit, non sit minus portione legitima, *l. hac editi ali.* *C. hoc tit. Novel. de nupt. §. optimo.* His pœnis punitur mulier etiam post annum nubens. Nunc videamus quibus pœnis afficiatur, si intra annum luctus secundum matrimonium celebret: Et primò infamia notatur, ut suprà probavi. Apud alios dotem amittit. Oforius lib. 3. *de rebus Eban.* ibi: *Vidua, quæ ante annum post virorum obitum nubens, dotem amittant.* Deinde non potest omnia bona sua in dotem secundo marito dare, quod alias ei licet, *l. mulier bona, ff. de jure dot. l. nulla, C. cod. tit.* & talis mulier nihil potest ex ullo testamento capere, nec hereditatis, legati, vel fideicommissi titulo, *novel. 2.2. in fin. §. sed nemo, & quidem:* & omnia à marito relicta amittit, non solum quoad proprietatem, verum & quoad usufructum, *l. 1. & 2. C. hoc tit.* Nec potest succedere propinquis, & cognatis ultra tertium gradum, *l. 1. in fin. quæ pœnas probant,* & explicat Scipio Gentil. de *secund. nupt. c. 17. & 18.* Cujac. in *Novel. 2. & 22. Christineus tom. 1. decis. 27. 1.* qui resolvit eam penam non incurtere, si ex voluntate defuncti, vel liberorum primi matrimonii nupsierint, *in tom. 1. decis. 2. 2.* Videndus Castillo tom. 1. *controv. c. 3.* De pœnis autem non abolitis præsentis constitutione, agunt Valentia *consil. 13. ex n. 12.* Giurba *ad consil. Messan. c. 8. glossa 1. Palschal. de virib. par. post. part. 3. ex num. 50. cap. 10. Sperellus decis. 32 & 33.*

6.
DE SECUN-
DIS NUP-
TIIS EX
IURA CA-
NONICO.

Huc usque egimus de nuptiis ex jure civili, ut ad sacros canones, & sanctos Ecclesiæ Patres perveniamus de eis loquentes. Et sciendum est, antiquum fuisse Montani errorem, quem postea ejus sectatores Montanistæ, Novatistæ, & tandè Tertul. sequuti fuerunt, secundas nuptias illicitas esse; quem damnarunt Patres Concil. Nicæni *can. 8. ibi:* *Si qui volunt venire ad Ecclesiâ Catholicam ex Novatianis, placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneat in Clero, ante omnia autem hæc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigere oportet, ut fateantur se cum omni consensu Ecclesiæ Catholicæ statuta observavisse, idem communicatosque se & his sortè qui secundas nuptias sibi experiri. In Concil. Carthag. 4. *can. 11.* inter ea quæ ab Episcopo ordinâdo exquirenda præscribuntur, illud unum est, an secunda matrimonium damnet. Simile etiam decretum extat in Concil. Tolet. 3. *can. 10.* in Conc. Florent. sub Eugenio IV. ibi: *Quoniam nonnulli asserunt quartas nuptias, tanquam condemnatas, respuere, ne peccatum ubi non est, esse putetur, cum secundam Apostolum mortuo viro mulier sit ab ejus lege soluta, ut nubendi cui vult habeat facultatem in Domino, nec distinguat mortuo secundo, vel tertio: declaramus, non solum secundas, aut tertias, aut quartas, atque ulteriores, si aliquod impedimentum canonicum non obest, licet contrahi posse; commendatis esse tamen dicimus, si veteris conjugii abstinentes, in castitate permanserint.**

rinn. Confutatur eundem errorem gravi rationum pondere D. Ambrosii lib. 1. *de viduis.* D. Hieronymi, *de monogamia.* ad Gerontium, ubi concludit: *Damnatus secunda matrimonium? minime, sed prima laudamus? Abjicimus de Ecclesiâ bigamos? absque, sed monogamos ad continentiam provocamus.* Epiphanius adversus Montanos *hæres. 59.* D. Chrysostomus *hom. 7. in epist. 2. Pauli ad Timoth.* ubi de amicis defunctorum loquens, qui viduas, filiaque eorum teneant ac diligunt, ait: *Audiant istæ mulieres, maxime quæ appetunt secundas nuptias, ac defuncti viri maculant thorum, quaque priorem dilexerunt virum: non istud nunc loquor, quòd secundas prohibeam nuptias, aut immundas esse putem; nec enim permittit hoc Paulus, quòd ori meo fratri imposuit, dicens prima ad Cor. 7. Si autem nupsierit, non peccavit, ceterum beator erit, si sic permanserit.* Salvianus de *Gubern. Dei ad fœdem*, ibi: *Quid agis stulta persuasio? peccata interdixit Deus, non matrimonium.* Baronius anno 51. num. 49. & anno 173. num. 7. Etiam secundas nuptias improbant Magdeburg. Turrianus lib. 1. *pro can. Apost. cap. 1.* Basil. *quest. 3. schol. cap. 8. pag. 172.* Tertullianus, Baronius anno 201. num. 12. & alii hæretici, de quibus Baronius anno 254. num. 206. & 207. Sed cum Ecclesiæ PP. ardentissimo quodâ pudicitia zelo ad castitatem fideles sæpè sapius exhortarentur, & in secundis nuptiis aliquam speciem incontinentiæ dari cognoverint, ut & prophani scriptores agnoverint, non ita commendabant secundas nuptias, sed tantum concesserunt, & permisissent. D. Hieronymus adversus Monanum, & ad Marcellam lib. 3. *epist. 11. ibi:* *Nos secundas nuptias, non tam appetimus, quam concedimus.* D. Chrysostomus ubi *suprà* & *honi. 2. in epist. ad Titum*, ibi: *Nostri præcedo omnes, quod est per leges Romanas secunda nuptia permittuntur, multis tamen caret accusationibus patet.* Ambrosius, & Nazianzenus relati à Cujac. in præfenti, alii plures congesti ab Euspicio in *tratt. de statu viduitatis*, per totum Gregorius III. *epist. 1. ad Bonifac. Archiepisc. c. 6. ibi:* *Et si vult lucris, devitandum docet, ne cui uxore obicit, amplius quam duabus debeat copulari.* I. Dartis ad 31. q. fin.

Quibus ita animadversis ratio præsentis ailectionis ex eo provenit, nam cum secunda nuptie legitime sint, nec tantum ab Apostolo permittisse, verum ab Ecclesiâ approbata: tot Conciliis suprà relatis, non debet legalis infamiae sustinere pœniâ vidua, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias convolvitur, cum talis juris civilis dispositio attendit, aut observari non debeat in hac sacramenti matrimonii parte contra sacros Ecclesiæ canones suprà relatos. Accedit, nam Ecclesiâ salutis animarum consulere, prospicereque curat, & ut peccata vitetur, intendit; unde cum non levia, nec pauca peccata à viduis juvenibus committi possent, negatâ illis facultate secundo nubendi, quia ut aiunt D. Cyprianus lib. 3. *de bono patientia*, ibi: *Tuatur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosa castitatem.* Tertul. lib. 1. *adv. uxorem:* *Vidua habet aliquid operosius, gratia facile est non appetere quod nescias, & averfari quod desideraveris: nunquam gloriosius continentia, quæ jus suum sentit, quæ quod viderit, novit: poterit felicior haberi, aut vidua laboriosior illa, quod bonum semper habuit; ista, quod bonum sibi invenit: in illa gratia, in ista virtute coronatur.* Ut ergo Ecclesiâ imbecillitati & fragilitati humane succurreret, rectè decrevit, absque ulla infamiae nota posse viduas ad secundas nuptias transire, ne alias in peccati occasione incidere, si infamiae metu à secundis nuptiis arcerentur. Ob quam etiam ratione Patres Concil. Turon. celebrati anno 1448. *can. 3.* prohibuerunt clamores, qui in contemptum secundò nubendi per aliquas Germaniæ urbes fiebant.

7.
TRADI-
TUR EA-
TIO DA-
CIDIENDI.

quibus quasi convitiis, & probris vidui nubentes laceſcebant, ibi: *Inſultatione, clamores, ſonit,* & alia immolus fieri ſolent in ſecundis, vel tertiis quorundam nuptiis, quos Charivarium vulgo appellat, propter multa, & genera inconvenientia, qua inde ſequuntur ſermonibus prohibentibus ſub excommunicationis ſententia, & alia parva a bituria. Ubi quid per Charivarium intelligatur, etateſt exponunt Baldachus in notis ad Episcopum fol. 493. Cronius in par ad hunc titulum, Petrus Greg. lib. 38. Synag. c. 4. Gothofred. in litem 15. §. unde 39. de injuriis, littera G. Hunc etiam abſolvi tollendum monent alia Eccleſie Mediol. lib. 4. tit. 2. ibi: *Qua in nuptiis indecete ſunt, ea ab Episcopis eripi omnino viſum eſt.* Per id iſſum tam poſſimum minime ſerendum, dua illa depravata morum uſu introducta corruptela: una ſcilicet, cum certa quadam pecunia ab his extorqueatur, qui ex alieno ſexu, alienave parochia uxorem ducunt. Altera cum per vicis, & plateas, qua ſecundo nuptiarum, clamores juveniſcuſque voces, a prophano Gentilium more non abhorrentur, ac ſtrepitus hominum, quaſi exagitantis ſecundis nuptiis eduntur. Ea ſane a Chriſtiana pietatis inſtitutione, acque moribus, & a matrimonii, quod celebratur, ſacrilicate Episcopum cum omni alia paſtorali officii ſui ratione, ſum propoſitis etiam panis, cenſurisque excoꝑari, ac plane funditus tolli caret. Reperitur hæc acta in 10. mo 14. Concilio.

Etiam communis Cordubii in ſois ſtatutis, cap. 127. referente Novarino in oppoſitioni lib. 6. excuſis 23. in eos qui in via ſe opponunt illis, quæ ad ſecundas nuptias tranſibant, ita ſtatuit: *Adaudamur, ac jubemus, quod ſi conſigerit aliquem tranſlucere nuptiam ſuam, qua fuerit uxor, non poſſit nec debeant aliqui ſacere ſeragium, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam, ſed liberi eſt dimittant, & iter ad eorum beneplacitum quoquo modo permittant, nec tranſſeunt cogant ad aliquod exhorſandum, aut dandum, niſi hoc de eorum preceſſerit voluntate, & liberitate, ac oblatione; & qui contra fecerit ꝑecando aliquo ſforſio in liminibus, eadem ad panem librarum quinquaginta pro qualibet vice ſtandi pariter dies tres in carceribus. Eandem quoque penam incurrant omnes illi, qui temerarij tranſſerunt ſacere munitas.*

Nec obſtat dubitanti ratio ſuprà adducta, quæ motus Alberici Gentilis lib. 6. de nuptiis, c. ſin. exhibuit infamiz notam ab uxore nubente intra annum luctus Eccleſiam auferre non potuiſſe, nec D. Paulum in præſenti expreſſe de ea egiſſe, ſed tantum Apollolium nuptias ſecundas approbaſſe, & conſtituiſſe, contra hæreſim pollulantem de ſecundis nuptiis, non verò contra Romanorum leges honeſtate ſubnixas aliquid deſceſſiſſe; quod late peſſimo illo animo, quo alijs Pontificum deciſiones petraſtat, ꝑrobat Scipio Gentil. ejus frater, non ſolum ſanguine, verum & religione; aſſignatque c. 18. de ſecund. nupt. per Innocentium in præſenti tantum ſublatam eſſe infamiz penam in tertis Eccleſie, non verò in alijs provinciis, ubi Eccleſia non exercet temporalem juſdiſtictionem; in eſiſque hodie vigere juris civilis ſanctiones, tam quoad infamiam notam, quàm quoad alias penas ſuprà relatas. Verum ſententia hæc cenſurâ poſitiſ, quàm emendatione digna eſt. Paulus Eleazar, Raynerius, Baldus, & Ancharaſus relati ab Alberici Gentili c. c. ſin. affirmant hodie vigere omnes civiles penas, ſi ad fit periculum factus, ſeu tribationis ſanguinis; alijs viduum impune ad ſecundas nuptias tranſire, ex præſenti textu. Sed hæc etiam ſententia omiſſa dicendum eſt, infamiz penam jure civili hoc caſu ſtatutam, omnino ſublata eſſe in præſenti textu, & antecedenti: licet enim Apollolus tantum approbaſſet ſecundas nup-

rias, licitasque eſſe docuiſſet, exinde rectè deduxerunt Urbanus, & Innocentius III. in præſenti, non incurtere infamiz notam ſecundo nubentes, cum facultate à jure & Apollolo conceſſa uſantur, & per conſequens nulla infamia notari, abrogatis Juriſ Caſarei ſanctionibus. Nā ſicor in eis caſibus diſpenſabat Princeps, ut ſuprà retuli, & in caſu in quo vidua erat prægnans, factum fuiſſe, ex Tacito, & Suetonio probat Gentilis d. c. ſin. metiò in ſuor ratione potuit Eccleſia eas leges ito totum abrogare, ea rationibus ſuprà adductis, ut ꝑccata videntur, præcipue cum in his rebus ad ſacramenta pertinentibus Principes ſeculares aliquid ſuocare nequeant, ut in terminis matrimonii probavi in c. 1. de ſponſ. Nec obſtat quod in d. c. 1. §. 7. ꝑccata hæc infamiz tranſcripta legatur; nam in eo textu Gratianus tranſcriptum integrum ſerè edidit Prætoris de his, qui notant infam. non tamen ideo aliquam vim canonice ſanctionis textus ille habet, juxta ſtudia in apparatu ad hæc commentaria. Ecce tamen animadvertit Germon. lib. 2. animad. c. 14. quod licet in præſenti permittatur viduis intra annum luctus alios maritos accipere, & eas ita licet ad ſecundas nuptias tranſire poſſe; tamen mulierem, quæ dubia eſt, an gravida teſtata ſit, vel non, cum ſecundo viro commiſcitur non debere, donec ceritò cognoviſſet ſe gravidam, vel non, eſſe.

His conſequeſ eſt celebriſ quæſtio, tam apud antiquos, quàm neotericos agitata, an per ſacros canones relatos in præſenti capite, & antecedenti, ita abrogatæ ſint ſanctiones juris civilis circa penas impoſitas ſecundo nubentibus, ut nō ſolum ſecundo nubens infamia non noceret, verum & alijs penis ſepà relatis immunis ſint in qua quæſtione Gloſſa in l. 1. verbo honorarij, c. hoc tit. Panormit. in præſenti, & alii relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. diſp. 87. n. 2. excluſimarunt, jure canonico omnes penas legales contra ſecundo nubentes omnes penas legales contra ſecundo nubentes fundamenti. Primò, quia tenent, tam Urbani, quàm Innocentii in præſenti ea fuiſſe, nam mulier tunc licitam faciens, cum permiſſo Apolloli, & approbatione Eccleſie, & jure ſuo utens, penam ſi ſtinet; nam qui ſecundum jus operatur, penam non meretur, l. Decurſus, c. ex quib. cauſ. infam. latendi, §. ſraus, ff. de F. S. & quod jure permiſſione fit, imponi factum dicitur, l. ſancimus, C. de adminiſt. int. l. Gracianus, C. ad l. l. de adul. Secundo quia matrimonii libera eſſe debent: ſed ſi in hoc caſu pena incurritur, non adeſt voluntas libera, c. gemma, de ſponſ. ergo nulla afficiendi ſunt pena ſecundo nubentes. Tertio quia in præſenti textu ait Innoc. Tibi, vel ei qui te duxerit, in iuſſuram, vel infamiam ab aliquo impoſuerit. Unde Panormit. iuſſuram refert ad bona, infamiam ad pudoris notam. Alii, ut ſunt Cinos in l. 1. C. de ſecund. nupt. Marcinus lib. 2. gentil. c. 140. quem tranſcripti Barboſa tom. 6. col. 12. ad hunc textum, Scipio Gentil. de ſecund. nupt. cap. 18. credunt ſolam infamiz penam ſublata eſſe, cum de ea expreſſe Pontifices egerint; reliquas verò penas ſtare adhuc, & obſtare mulieri, ne intra annum luctus tranſeat ad ſecundas nuptias. Sed illis omiſſis placeat communis ſententia, videlicet, ut quæ metè ſunt penas, ſublata ſunt, nec hodie committantur; quæ verò præſtationem continent, & in favoreſ filioꝝum prioris matrimonii conſiſtunt ſunt, vigent, adhucque eas patiatur ſecundo nubenti: id docuerunt Cov. 2. p. de matrim. c. 1. §. 9. Matienzo in l. 1. §. 1. lib. 1. recap. plures congeſſi à Valenzuela conſil. 13. n. 23. Cortal. lib. 3. miſe. c. 1. n. 6. Fraſoſo de regim. Chriſt. Reip. 2. n. lib. 3. diſp. 6. §. 4. Chriſtianno. dec. 336. Caſtill. d. lib. 2. cap. 2. Coſta in c. ſi pater, verbo Legem, n. 3. c.

9.

DE ALIIS
PUNIS
IN
HOC
LIBRO
TITULO.

8.
DISCUT-
VITUR QU-
ANTUM
BARIUS.

de testin. 6. Barboſa in *praefenti*, Ruta apud Peſiam decif. 12. Pro quorum ſententia expendo textum vulgò non notum in *e. ex parte 67 de appellat.* ubi ſupponit Greg. IX. matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias amittiſſe tutelam filiorum prioris matrimonij, quæ poena à iure civili inſtituta eſt matribus ſecundò nubentibus, l. fin. C. hoc tit. *Ambros. ſacramentum. C. quando mulier tutela probans* Scipio Gentil. de *ſecund. nupt.* pende. per totum. Velatus de *privileg. pauper.* 2. p. q. 60. per totam, Morinus lib. 1. *reſol. 166.* Sanchez lib. 7. de *marim. diſp.* 88. n. 10. Aliud eoiſem eſt perit à incurſi ob ſecundas nuptias, aliud autem privati propter aliquo commodi: quod non aliter conceditur quàm abſtinenti à nuptiis. Itaq. ſi conſux legaverit conjugi centum ſub cõditione, ne tranſeat ad ſecundam, legatū amittit, nili pariter cõditioni, *Ambros. cui reſtitit. Cade inſtit. viduit.* quæ de eiuſ non eſt poenalit, ſed favens voluntati teſtatoris, ut expendi Acoſti in l. cum tale, §. ſi arbitrat. C. ita hæc cõditio admittitur in viduis, non verò in virginibus, repugnat lege Iulia Miſcella, l. quæſiti 12. l. cum tale 71. §. *Adria. l. Titia* 100. ubi plura Agodius Huſten. de *cõdit. & demõſtr.* cõtra quam expendi ſolent *sex. 1. 1. in l. fin. de ſtat. l. cum ita 63. §. ult. l. Titio 86. §. fin. de cõdit. & demõſtr. l. 3. C. de cõdit. inſer. l. 1. diſt. 1. §. de legat. 3. p. iuxta quã diſtinctionem faciliè cognoscitur, quibus poenæ ſex ſupra relans afflicta- tur, ſeu uxor tranſiens ad ſecundas nuptias; & quibus non teneatur, quod & ad proxima ſigillatim de eis agemus proſequuntur Thomas Sanchez de lib. 3. diſp. 87. Frangoli & Valenzuela ſuprà, fuſe Michelotus de *fragribus*, 3. p. c. 13. Azvedo in l. 4. tit. 1. lib. 3. *recepti.* Matienzo in l. 3. glof. 3. *endit.* & libro, *Cervantes*, & A. Gomez, & alii Teſtiſ in l. 14. & 15. *Tam.* Teſtiſ in l. 13. *reſol.* tit. de *marim. reſol.* 5. Fontanel. de *paſſ. nupt. alauſ.* 3. glof. 8. p. 11. n. 7. Cyruſus com. 109. 15. Gutierrez de *marim.* q. 108. Thicautus *q. ſerenſ.* lib. 1. q. 18. Suetus de *alim. penſ.* 7. q. 12. Peregrinus de *iure fiſſ.* lib. 3. tit. 1. Metes de *maiorat.* p. 1. q. 34. n. 7. Multellus decif. 212. D. Perez in l. 5. tit. 1. lib. 3. *Ordin.* Leon com. 2. decif. *Vaincia* 158. Valafius *conſil.* 16. qui probat archiæ à priori marito acceptas non teneti uxori ſecundò nubenti teſtetur & filiis prioris matrimonij.*

Sed præſenti aſſertioni præiudicat textus in can. 5. *Concil. Tol.* 13. ubi PP. Hiſpani ita ſanxerunt: *Execrabile facinus, & ad ſuam admodum iniquitatis eſt opus deſunctis Regibus ſuperſtitia epuſ conjogis regalem thorum appetere, & horrendi pollutionis maculis ſordidare. Quis enim Chriſtianorū aquanimiter ferat deſuncti Regis conjogē alius poſtmodum carnubie uti: non ſequenti Principis libidini ſubſurgit? & quæ ſuit domina cemit, ſit poſtmodum præſtitium ſordidat? & quæ thoriſ extitit regaliſ honoris Regi ſubſinitat? conjugalit, ſuprà æternū, vel conjogit, quibus dominata eſt, addicetur ut reprobat? Quid ergo ſi moritur Princeps; numquid inherendum relinquit ſui corporis partem? Aut qui ad pauidia caſſia Chriſtiani tranſeunt Reges, propterea ad concubina in ſaculo eorū devocanda ſunt conjoges? Nequaquam ergo inhumanum eſſe oportet, quod honorandum conjogem oportuè haberi. Nulli ergo licebit ſuperſtitem Regiam ſibi in conjogio docere, non ſordidat cū altitibus maculari: non hoc ſecurari Regibus licitum, non cuiquam homini licebit eſſe permiſſū. Quid ſi facere tale aliqua quiſquam præſuſerit, quo aut ſuperſtitem Regiam poſt decedentis Principis mori ſibi in carnubio copulet, aut adulterinā pollutione contamine, ſive ſit Rex, ſive quilibet dominus, qui huius noſtra ſanctioſis ſententiã violatæ præſumpſerit, ſit ab omni communiſ Chriſtianorū ſectuiſ, & ſulphur ei cū diabolo contradiatur ignibus exurendus. Ex quibus verbiſ expreſſè deducitur, ab Eccleſiã im-*

proberi ſecundas nuptias cū vidua Regis celebratas, igitur indiſtinctè verum non eſſe ſecundas nuptias, juxta ſacros canones licitas eſſe. Pro cujus canonis expolitione ſciendū eſt, quod licet ſecundæ nuptiæ ab Eccleſiã approbatæ, permiſſæque ſint, tamen quibuſdā viduis propter honeſtatem, & dignitatē prioris mariti prohiberi ad ſecundas nuptias tranſire, viduis Subdiaconi, Acolyti, & Exorciztiſ, in can. 16. *Concil. Aſaſien.* 2. *Aliud quoque reſol. nobis viſum eſt diſponere ut quæ uxor Subdiaconi, vel Exorciztiſ, Acolyti fuerit, ſimul illa ſenſu ſe non audeat facere matrimonio; quod ſi ſecrētū ſeparatur, & in carnubis quæ Locum Dei tradatur, & ibidem uſque ad exitum vitæ ſue permanent.* Deinde quia indecens viduæ eiſus Regis dignitati viduam Regis alceri privato viro conjungi, ſimul quia faciliſ ita pax regni turbaretur, ſtatutum fuit in can. 5. ne uxorē Regum Gothorum poſt mortem eorū poſſent ſecundis nuptiis copulari. Referunt, & illuſtrant Yepes 2. p. *chron. D. Benedic.* anno 340. *Martiana de reb. Hiſpan.* lib. 6. c. 17. & 18. *Baſſieux in chron. Hiſpan.* anno 684. *Salubreda in chron. Gothi.* in *Erwigio, & Egica*, D. Iuannes de *Larc. a decif.* 5. *Granat.* 22. quod & apud Hebræos obſervabatur, apud quos Regis uxor vidua amplius nuptiis non dabatur, ut tradit Rex David in *ſue diſt.* & ex eo Theodoretus in lib. 2. *Regum*, q. 89. & in Gallia idem ſtatutum fuiſſe à Carolo IV. Imperat. & Bohemiz Rege, conſtat; quidē ſanx, ut ſi viduæ Regis obſervet decoris, & Majeltatis Auguſtaliſ, aliter etiam Principi nubent, præter dotem etiam luſuper multarentur, ut referunt *Dubravus lib. 22. Spondanus in continat. Baroni.* anno 1378. num. 24. Et quia adhuc non ſatis proſpectum fuerat paci & quieti Regni Gothorum, canum fuit in *Concil. Caſaraguti.* can. 3. ut viduæ Regum ne ceſſariò cogereſtur vitam monaſticam proſecuti: cujus canonis verba retuli in can. 72. *Concil. Mlibur.*

Secundò ſuprà tradit aſſertioni obſtat textus in *e. hæc verò* 17. q. 1. ubi agitur de illis feminis, quæ poſt promiſſam caſtatem matrimonium cõtraxerunt. Et ſi Innoc. II. promittendæ eſſe ex ea ratione, quia Apolloniſ 1. 4. de *Timor.* c. 5. ait, quod illæ quæ à propoſito viduitatis diſceſſerunt, habent cõdamnationem, quia ſidem datam irritam fecerunt; ergo quia non licet viduæ ad ſecundas nuptias tranſire. Quem textum aliqui relati à Tirac. in *lib. 1. horet. §. hoc ſermone.* ſide *V. S.* acceptum de illa data à viduæ marito deſuncto, juxta illud *Virgil.* 4. *Æneid.*

Nec ſervata ſides cineri præmiſſa Sicche.
Iuxta Philoſtratum in vita Apolloniſ lib. 3. ubi affirmat, uxorem ad ſecunda vota tranſeuntē, jura conjogis violare, ideoque animam deſuncti valde contriſtati ob ſecundum ſpectatiliſ conubium; & Lucanum, qui lib. 3. introdiſcit Iuliam in ſomnis Pompeio apparentem, & dicentem ſe indignatam eſſe, quia ille ſecundas celebratſ nuptias, ubi:

Conjuge me læta diſcipuli Magnæ triumphos.
Et apud *Ægeſippum* lib. 2. cap. 1. Alexander filius Herodis deſunctus in ſomnis apparet Glaphiriſ conjogi, quod ad ſecundas nuptias tranſierat; & ita ait: *Hæc Glaphira præmiſſa ſida? ut amore erga te ſervatſ moriſ ſed citè addeſcenda ſecundas nuptias non reſuſcit, etiam nec terris, ut dimiſſa maneat conubia mea.* Sed rã omiſſa ſententiã, verius dicendū eſt, viduam, de quibus in eo textu, Deo promiſſe eſſentem, juxta tradita in cap. *viduæ de regul. & inſt.* nante, qui clerici, vel vov. Vnde ad ſecundas nuptias tranſire non poterant propter votum caſt. tatiſ emiſſum, non verò quia ſecundæ nuptiæ illiſcine eſſent; quo modo etiam accipiendus eſt textus in can. 21. *Concil. Arclat.* in illis verbis: *Pœnitentes, qui a deſuncto*

10.
EXORNI-
TUS CAN.
1 CONCL.
TOL. 13.

11.
EXORNI-
TUS CAN.
MAC V. 1.
80. 27. Q. 11

12.
EXPLICA-
TUR D.
CLEMENTIS
LIB. 3.
CONSTY.
CAP. 1.

defuncto viro alii nubere præsumpserint, vel interdicta familiaritate se cum extraneis iunxerint, cum eodem ab Ecclesiâ liminibus arceantur: hoc etiam de viro in pœnitentia posito placuit observari. Vbi non idem à communione accentur, qui matrimonium contraxerunt, quia ad secundas nuptias transierunt, sed quia cum essent in statu pœnitentiae, non poterant matrimonium contrahere, quia quasi religiosi habebantur, quoad calitatem servandam pro toto tempore solennis pœnitentiae, ut probavi in can. 9. Concil. Illiber. & ita quia contra propriam professionem conjugii inieciunt, à communione Ecclesiæ accentur.

Deinde supra traditæ assertioni opponi videtur D. Clemens lib. 3. constit. Apost. cap. 1. in illis verbis: *Nam & illud scire oportet, monogamiam quidem, id est simplex matrimonium, si legitimum sit, iustum esse, ut po- test Deus probatum; digamiam vero, id est iterum nubere post promissionem, sceleratam esse* (loquitur Sanctus de viduis, de quibus proxime agebamus) *non quidem propter conjugium ipsum, sed propter mendacium: tertium conjugium intemperantiae indicium ostendere: quartum quidem conjugium, & deinceps, plane libidinē esse, & manifestam impudiciam. Deus enim unam uxorem dedit viro suo cum creavit: erunt enim, inquit, duo in carne una.* Ex quibus verbis apparet, tertias, quartasque nuptias omnino improbatas esse ab Ecclesiâ, quod & expressius docuit Sanctus Basil. in epist. ad Amphilocho. can. 4. his verbis: *Trigamorum, & polygamorum eundem canonem diffinimus, quem in digamnis proportionem, annū enim in digamis, alii vero duas annos, trigamos autem sex tribus, & quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigatam fornicationem.* Et can. 50. *Trigamia lex non est, quare tertium matrimonium non approbetur: verumtamen ea ut Ecclesiâ inquinamenta videmus: sed publicis condemnationibus non subijcimus, ut quæ soluta, ac profusa fornicatione sunt magis expianda.* Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Ecclesiâ nunquam damnaſſe secundas, tertias, quartasve nuptias, sed incontinentiam eas celebrantis: siquidem, ut supra probavi, semper aliquid incontinentiæ continet iteratū matrimonium; & ita dum hæc præsumptio augeatur, magis in eo, qui quartō nubet, ac in eo qui tertio; & magis in eo qui tertio, quā in eo qui secundo: idem PP. Ecclesiæ mitius cum digamis, quā cum trigamis se gesserunt, & dum hanc intemperantiae speciem increparunt, asperioribus usi sunt verbis, trigamiam ipsam honestam fornicationem appellantes: & Hormisdas Pontifex relatus à Carotenſi p. 8. Decreti, c. 161. ait: *Ne quisquam amplius, quā duas accipiat uxores; quia iam tertia superflua est.* Non quia nuptias ipsas improbet, sed potius intemperantiam, propter prædictam incontinentiæ signum, quod plerumque deest, cum ex honesta causa iteratur matrimonium, veluti quia ex primo, & secundo liberi non superflui. Vnde in decreto Concil. Constant. ad conciliandos Monachos, & Clericos factū, quod Vnionis dictum fuit, trigamia interdictis viris quadraginta annos natali, nisi liberi carerent; quod constituit & Constitutus Porph. ut refert Harmenop. lib. 4. prompina-rii. tit. 7. §. 3. quod modo accipiendi sunt D. Chrysostom. relatus à Gratiano in c. hac ratione, §. 1. q. 1. D. Gregor. Nazianz. in Mattheo, dum ait: *Prima nuptia legis sunt, secunda indulgentia, tertia verò ex transgressione.* Quod docuit Sanctus, propter signū intemperantiæ, non quia senserit secundas nuptias illicitas esse. Pari ratione Athenagoras in apolog. pro Christianis, ad Antonium, & Commodum, secundū conjugium duorum adulterū esse dixit: ergo pro-

pter intemperantiæ & incontinentiæ signum PP. Ecclesiæ modō secundas, modō tertias, modō quartas nuptias contraſſas ſeverius increpabat. Nec tunc obſtat D. Hieronymus lib. priori contra Iovinianum, ubi inquit: *Quod si excedatur, nihil reſerre, ſecundus, an tertius ſit, quia deſinit eſſe monogamus.* Ergo non recte conſtituimus differentiā inter trigamiam, & tetragamiam, Nam reſpōdetur, non ita eſſe accipiendum D. Hieronymum, quaſi digamiam, trigamiam, & tetragamiam pares fecerit; ſed hoc voluit docere, quantum pertinet ad amittendam gloriam monogamiæ, nihil reſerre inter illas, reſerre tamen quoad intemperantiā, ſeu incontinentiæ maiorem, vel minorem præſumptionem.

Ex his etiam accipit lex text. in can. 8. Concil. Neocaſar. in illis verbis: *Presbyterum ex viro ſecundarum nuptiarū intereſſe non debere, maxime cum præcipiatur ſecundis nuptiis pœnitentiā tribuere. Quis ergo erit qui propter convivium illis conſentiat nuptiis.* Refert Gratian. in c. de hiis, §. 1. q. 1. Ex quibus aperte deducitur, pœnitentiā in jungi ſecundō nubentibus: ergo quia nec licet, attentis Eccleſiæ canonibus, ad ſecundas nuptias tranſire. Pro cuius canonis expoſitione, poſtquam alia adduxit Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 9. tamen concludit, Conciliū illud provinciale eſſe, & ſic ſtatueri non potuiſſe contra Concil. Nicænum ſuper relatum. Sed licet Concil. Neocaſar. provinciale eſſet, tamen approbatum reperitur à Leone Papa in c. de libelli, 20. diſt. in Concil. Nicæno, ut reſertur in Florentino ſeſſ. 7. Etiam ipſe Bellarminus ibi, & lib. 1. de Concil. c. 8. exiſtimat, in eo canone non prohiberi ſecundum matrimonium, ſed tantum ſolennitatem ipſius, hoc eſt benedictionem ſecundū conjugii, juxta tradita ſuprà in c. 1. Aſſerit ergo Bellarminus, in eo canone non imponi pœnitentiā ſecundō nubentibus, & presbyteris illis nuptiis intereſſentibus, quia ſecundas nuptias celebrantur, ſed quia ſolenni benedictione eas celebrare aſi fuerunt contra ſacros canones, quā interpretationem ſequuntur Tranſm. de polyg. lib. 1. q. 1. c. 11. ſun. Cortioi, in not. ad eund. can. D. Randol. in c. aliter, §. 9. q. 5. c. 10. n. 5. Sed ſubtiliter Baſil. Legion. lib. 7. de mar. a. §. 2. n. 18. aſſerit in eo canone pœnitentiā imponi ſecundō nubentibus, ſed tantum pœnitentiā imponi ſecundō nubentibus, quia nuptiæ fuerunt clam celebratæ, ut in can. 1. Synodi Laod. qui fortē in eo canone innovatur. Sed his omniſis ſententiis, verius dicendum eſt, textum in d. c. de hiis, accipiendum eſſe juxta proximè traditā; non idem enim ſupponitur in eo, pœnitentiā imponi ſecundō nubentibus, quia ſecundæ nuptiæ ſunt per ſacros canones improbatæ, ſed propter incontinentiæ ſignum quod PP. Eccleſiæ Orientalis voluerunt aliquo pœnitentiæ, etſi brevi, tempore expiari, & purgari, anno videlicet in ſecundō nubente, triennio in trigamo: quo modo accipiendum etiam eſt canon 1. Synodi Laodice. ubi ita legitur: *De eo quod oportet ſecundum eccleſiaſticum canonem eos, qui liberæ & legitime ſecundis nuptiis iuncti ſunt, pauco tempore excepto, vacare orationibus & jeuniis, & ſecundum veniam reddi eiſ communionem.* Et etiam Martinus Brachar. qui lib. 1. ſue collect. cap. 38. ita dictum canonem Concilii Neocaſar. tranſcriptiſt: *Presbyterum ad ſecundas nuptias convivium fieri non oportet; propterea ſi, qui ad ſecundas nuptias veniunt, pœnitentiā poſtulant. Quomodo poſſet Presbyter eſſe, qui propter convivium intereſſet tali conjugio?* Manet ergo, Eccleſiæ PP. ſecundas nuptias approbaſſe, permiſiſſeque; ſed propter intemperantiæ ſignum illas celebrantibus per aliquod tempus pœnitentiā in junxiſſe.

13.
EXPOSITIO
TUR CAP.
DE HIIS, §.
Q. 1.

INDEX, SIVE REPERTORIUM GÉNÉRALE NOTABILIIUM OMNIUM,

Quæ tum in Notis, tum in Commentariis quinque Librorum
Decretalium GREGORII IX. comprehenduntur.

Adverte (Lector) quod ut expeditiorem tibi viam, facilioremque pararemus ad invenienda quæcumque Notabilia in his quinque Voluminibus contenta, Totum ubique, & priori notâ, quam designat literâ t, tibi indicavimus: sequens numerus paginam literâ p; postremus marginales notas literâ n, indicat. De cæteris frustra te monerem; quæcumque enim querere in mente tua præoptaveris, seriem alphabeticam evolvendo facili negotio invenies: nec unquam, sive multa, sive pauca te pigebit evolvisse; quia plura pluries, nec injuncta, etiam sub unica dictione reperies.

BBAS quos actus ad monasterium spectantes possit gerere sine ipsius consensu. tom. 1. pag. 120. num. 2

Abbas conveniri potest virtute rescripti adversus eum impetrari, non factâ mentione monasterii. *ibid.*

Abbas exemptus nequit sine licentia Romani Pontificis transferri in aliam Abbatiam. t. 1. p. 180. n. 7

Abbatess electi, si exempti, debent petere confirmationem à R. Pontifice, aliâ à proprio Episcopo. t. 1. p. 183. n. 5

Abbas potest designari in procuratorem ab Ecclesiâ Cathedrali. t. 1. p. 197. n. 7

Abbatess, & Priores seculares in jure canonico quinam intelligantur. t. 1. p. 254. n. 12

Abbatess an possint perfici non solum extranei monachi, sed etiam laici. t. 1. p. 253. n. 10

Abbas aliquando præfici potuit, qui regulam monasterii expressè non fuerat professus. t. 1. p. 254. num. 14

Abbatibus & Prioribus temporibus Innocentii III. competeat electio Episcoporum. t. 1. p. 296. n. 7

Abbas unus monasterii non habet jus eligendi Prælatum in alio monasterio exempto, etiamsi monachi illi jure suffragii concedant. t. 1. p. 329. num. 7

Abbas immediatè subiectus R. Pontifici, nequit Abbatiss renūciare sine ejus licentia. t. 1. p. 396. num. 3

Abbas potest etiam non acceptâ benedictione ab Episcopo monachos benedicere, ordines minores conferre, & alia quæ muneris sui sunt peragere; post trinam tamen ab Episcopo de benedictione factam requisitionem. t. 1. p. 396. n. 2

Abbatess, & Abbatiss post electionem canonice celebratam, & confirmationem, jure communi inspecto debent à diocesano benedictionem accipere, & juramentum præstare, si perpetui, non D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

triennales sint. t. 1. p. 397. n. 4

Abbarum benedictio nec est ordinatio, nec consecratio: & quinam ejus effectus. *ibid.* n. 5

Abbatess etiam non benedicti possunt ex speciali privilegio minores ordines suis subditis conferre. t. 1. p. 398. n. 8

Abbas cui justè ab Episcopo denegata fuit benedictio, non post abbatia munia obire. *ibid.* num. 10

Abbas post Ostiarum præscribendo ordinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ olim collocabatur. t. 1. p. 415. num. 5

Abbatess à Syriaca voce *Abba*, dicuntur & cœnobiorum, & regularium Ecclesiarum Prælati. t. 1. p. 446. num. 2

Abbatibus quando fuerit concessum Lectores creare. *ibid.* p. 447

Abbas etiam non sacerdos potest monasterio præfici. *ibid.*

Abbatess debent necessariò in Presbyteros ordinari. t. 1. p. 447. n. 4

Abbas benedictus, si presbyter est, potest conferre primam Tonsuram, & quatuor minores gradus. t. 1. p. 462. n. 3

Abbatess à quo tempore conferant ordines. *ibid.* n. 5

Abbatum potestas ad conferendum minores gradus limitata. t. 1. p. 463. n. 6. 8

Abbas debet esse benedictus, ut possit conferre ordines. *ibid.* n. 7

Abbas est extraordinarius minister sacramenti ordinis. *ibid.* n. 9

Abbas etiam non benedictus potest Lectori benedictionem petenti impertiri. t. 1. p. 464. n. 11

Abbatess, & alii Prælati Regulares possunt delegare facultatem absolvendi, quam ipsi ratione dignitatis, vel officii habent. t. 1. p. 757. n. 5

Abbatess possunt absque ullo monasterii mandato in judicio adesse. t. 1. p. 758. n. 6

Abbatess Regulares jam à temporibus primitivæ Ecclesiæ

Repertorium Generale

- Ecclesiæ** potuerunt excommunicare, suspendere, & interdicare subditos. t. 1. p. 781. n. 5
- Abbat** qui sunt diocessana lege Episcopo subiecti, ad synodum vocati venire debent. t. 1. p. 779. n. 4. & p. 780. n. 9
- Abbares** populum habentes cum cura animarum lege diocessana tenentur. ibid. n. 8
- Abbat** etiam per synodum sui monasterii negotia procurare valent. t. 1. p. 884. n. 15
- Abbat** factum, vel delictum an possit aliquando nocere monasterio. t. 2. p. 192. & seq. n. 1
- Abbas** exemptus in præstanda authoritate actibus monasterii sui, æquiparatur Episcopo respectu Ecclesiæ suæ. t. 3. p. 231. & seq. n. 7
- Abbat**es iuxta mixtæ, & baculi habentes possunt reconciliare proprias Ecclesias. t. 3. p. 783. n. 5
- Abbat**es omnes diocesis reverentiam præstare debent Episcopo; & quomodo sit ab eis præstanda. t. 5. p. 113. n. 3
- Abbas** in favorabilibus comprehenditur appellatione monachorum. t. 5. p. 115. n. 1
- Abbat**es non possunt absolvere proprios monachos ab excommunicatione in iure statutâ. t. 5. p. 533. num. 2
- Abbatia** S. Petri ad Montes duplex est in Gallia, utraque Ordinis D. Augustini. t. 5. p. 513. n. 2
- Abbatia** monasterii Columbæ ubi sita, & unde ita dicta sit. t. 2. p. 150. n. 3
- Abbatia** S. Donati de Scopeto olim Ordinis Cisterciensis fuit, deinde assignata Canonicis Regularibus S. Augustini. t. 2. p. 299. n. 2
- Abbatissa**, & aliz femine dignitate filientes dilectæ dicuntur in respectu Pontificis. tom. 1. p. 121. n. 2
- Abbatissa** quæ sit, & quare virginum maxima non dicatur. t. 1. p. 783. n. 2
- Abbatissa** canonicarum quam potestatem habuerint. ibid. n. 4
- Abbatissa** subditos excommunicare non potest; suspendere autem ab officio, & beneficio valet, si sibi obedientiam non præstent. t. 1. p. 784. n. 5
- Abbatissarum** potestas in subditos, tam viros, quam feminas; tam in clericos, quam laicos. ibid. num. 8
- Abbatissa** nequeunt exercere actus ad potestatem clavium concernentes. t. 1. p. 785. n. 9
- Abbatissarum** confirmatio, & benedictio ad quem spectet, & an sit ordinatio. t. 3. p. 418. n. 9
- Abbatissæ** matres spirituales, & matres religiosorum dicuntur. ibid. n. 10
- Abbatissæ** quodnam benedictionis genus impertiri possint. t. 5. p. 533. n. 3
- Abbatissæ** nunquam licite subiectarum sibi monialium confessiones audire poruerunt. ibid. n. 4
- Abigei** quinam dicantur, & quam grave delictum sit abigeatus, & quâ penâ plectendum. tom. 2. p. 191. n. 5
- Abjurans** schisma dispensative potest in Episcopum eligi. t. 1. p. 125. n. 8
- Abjurare** quid sit, multis exemplis ostenditur. t. 1. p. 893. & seq. n. 4
- Abjuratio** quomodo faciendâ sit ab omnibus hæreticis, ut Ecclesiæ reconciliantur. t. 5. p. 172. n. 5
- Vide in verbo *Hæreticus*.
- Abolitio** criminis quid sit, & quotupliciter contingat. t. 5. p. 29. n. 6
- Abolitiones** diversi generis referuntur, & in quibus conveniant, & differant, ostenditur. ibid. col. 1. & 2
- Abraço**, vel cancellatio facta in aliqua parte instrumenti, an illud vitiet in totum. t. 2. p. 463. num. 5
- Abraço** in annotatione temporis instrumentum suspensum reddit. t. 2. p. 464. n. 6
- Abraço** in loco suspecto, & parte substantiali contingens vitiat instrumentum tantum quoad eam partem, in qua suspectum est. ibid. n. 7
- Abraço** nominis servi liberi, & hæredis scripti, an adimat illi libertatem, & hæreditatem. ibid. & seq. n. 8
- Abriensis** civitas Episcopalis Galliz in Normannia sita. t. 1. p. 333. n. 6
- Abriensis** diocesis suffraganea Rhotomagensis: ubi de apparitione Michaelis Archangeli ejus Præfati. t. 1. p. 783. n. 1
- Abriensis**, & ignorans eligi potest in Prælatum. tom. 1. p. 175. n. 7
- Abiens** damnari potest, si legitime citatus & contumax fuit. t. 1. p. 282. n. 6
- Abiens** ab officio ipso jure illud non amittit, sed per sententiam illo privandus est. t. 1. p. 598. n. 3
- Abiens** ex causa Reip. necessaria, laus beneficio restitutionis gaudet; secus ex causa voluntaria. t. 1. p. 874. n. 2
- Abiens** ex iusta causa veri contumacis pœnis non subijciuntur. t. 2. p. 128. n. 6
- Abiens** quando juris fisione pro præsentate habeatur. t. 3. p. 103. n. 9
- Abiens** pro utilitate propriæ Ecclesiæ habetur pro residente, & laceratur fructus. t. 3. p. 108. n. 5
- Abiens** à propria Ecclesiâ ex privilegio, possunt per subtractionem proveniunt beneficii ad restitutionem cogi, si ipsa ministrorum defectum patiantur. t. 3. p. 110. n. 2
- Abiens** studiorum causâ fructus beneficii percipit, non tamen quotidianas distributiones. t. 3. p. 161. num. 2
- Abiens** Reipublicæ causâ paribus favoribus gaudet, ut ac milites. ibid.
- Abiens** an possit ad beneficium, vel Ecclesiam præfentari. t. 3. p. 213. n. 3
- Abientia** diurna sponsi dicuntur sponsalia; & qualis ad hoc requiratur. t. 4. p. 20. n. 3
- Abientia** longa an aliquo jure possit dissolvere matrimonium. t. 4. p. 38. & seq. n. 5. & seq.
- Abientia** necessaria à propria patria an præstet causam ad secundum matrimonium. t. 4. p. 40. n. 9
- Abientia** parentum quanta requiratur, ut filii sine eorum consensu matrimonium contrahere possint. t. 4. p. 65. col. 2
- Abolutio** à Pontifice valide impetrari nequit, nisi delictum, & pœna impolia explicetur. tom. 1. p. 128. n. 4
- Abolutio** à censuris obreptitiæ, vel subreptitiæ impetrata non valet. t. 1. p. 715. n. 3
- Abolutio** à censuris, quæ Episcopo, vel alii Prælati jure ordinario, & ratione officii competit, potest aliis delegari. t. 1. p. 757. & seq. n. 5. & 6
- Abolutio** excommunicato an possit indulgeri appellatione pendente. t. 2. p. 793. n. 4
- Abolutionis** præcipua & principalis conditio est satisfactio, quâ deficiente idonea cautio præstanda est. ibid. & seq. n. 5
- Abolutionis** pretio redimi abique labe simoniæ non potest. t. 5. p. 95. & seq. n. 4
- Abolutio** de criminibus illatis per collusionem facta, etiam præcedente partium transactione, non impedit iudicem punire, & inquirere idem delictum. t. 5. p. 365. n. 1
- Abolutio** ad cautelam quandonam petenda sit, & impendatur. t. 5. p. 540. n. 2
- Abolutio** unius censuræ obtineri potest, remanente alia censura. t. 5. p. 548. n. 2
- Abolutio** in excommunicatione à quo concedi possit.

Omnium Notabilium. Litera A.

possit, & quid olim circa eam observatum sit. t. 5. p. 559. n. 3
Absolutio ab excommunicatione factis etiam indulgeri potest, & quoniam sint signa hanc significancia. t. 5. p. 561. & seq. n. 2
Absolutio cum præscriptis cæremoniis concedenda est excommunicato. t. 5. p. 570. n. 2
Abula civitas duplex est in Hispania, & ex qua Sanctorum agmen prodierit. t. 2. p. 801. n. 1
Abulensis civitas nobilis Hispaniæ Citerioris, jam à primis Ecclesiæ sæculi Episcopali Cathedra decorata. t. 1. p. 402. & seq. n. 7
Academia Bononiensis celebris, & magnis privilegiis, & gratiis decorata. t. 1. p. 873. n. 2
Accessus ad propriam uxorem die Dominico maritis prohibitus fuit. t. 2. p. 163. & seq. n. 13
Accessus frequens ad moniales olim à clericis, & monachis obtendebatur; sed omnino fuit prohibitus. Vide in verbo *Sepulchrum, Monialu*.
Accessus ad moniales quibus ex causis licitus efficitur, & quæ ad hunc requirantur. t. 1. p. 25. n. 7
Accessus ad moniales, tam clericis, quàm monachis prohibitus. ibid.
Accessus abusivus ad moniales prætextu recitandi horas canonicas prohibitus. t. 3. p. 26. col. 2
Accho præcipuum Palæstinæ emporium quàm varias clades passum fuerit. t. 3. p. 332. n. 2
Acephali, seu Acephalitz, vel Severitz, quoniam hæretici fuerint, & quando condemnati. t. 2. p. 669. num. 8
Accusatio alieno nomine potest aliquando coram iudice proponi. t. 1. p. 868. n. 14
Accusatio quid sit, & quid accusare. t. 5. p. 2. & seq. num. 5
Accusationis impropria definitio affertur, & impugnatur. ibid. p. 3
Accusationis vera definitio datur, & explicatur. t. 5. p. 3. n. 6
Ab accusatione deferenda quoniam prohibeantur. t. 5. p. 4. n. 7. & 8
Accusationis an aliquando debeat præmitti monitio charitativa. t. 5. p. 8. n. 4
Accusatio, vel denunciatio criminis lædit famam accusati. t. 5. p. 12. n. 6
Accusatio quæ malo animo præsumitur fieri, non impedit accusatum novos honores & dignitates assequi. t. 5. p. 14. n. 12
in Accusatione quomodo inscriptio, & subscriptio fieri debeant ab Accusatore; & qualiter differant. t. 5. p. 34. & seq. n. 4
in Accusatione quare desideretur inscriptio accusatoris, & an hodie remissa sit hæc solemnitas inscriptionis. t. 5. p. 35. n. 6. & 7
Accusatio per schedulam an sit sufficiens ut possint iudices procedere ad inquisitionem. t. 5. p. 42. n. 5
Accusationem Prælatorum non debent facile agredi subditi. t. 5. p. 63. n. 8
Accusatores matrimonii sunt tantum parentes, & qui de consanguinitate sunt. t. 2. p. 253. n. 3
 Vide in verbo *Matrimonium*.
Accusator in delicto hæresis testis legitimus esse potest. t. 2. p. 377. n. 5
Accusatores legitimi contra Episcopum quoniam dicantur. t. 5. p. 2. n. 2
Accusatores legitimi quicunque censentur, nisi accusare legibus prohibeantur. t. 5. p. 4. n. 7
Accusatores illegitimi non debent in iudicio admitti ad fatigandum reum. t. 5. p. 5. n. 9
Accusatores criminosi an possint admitti ad accusandum Episcopum. t. 5. p. 6. n. 12
Accusatores plures quomodo simul admittantur quando agitur ad publicam vindictam. t. 5. p. 7. u. 2
 D. D. Gonzal, in *Decretal. Index generalis*.

Accusatores criminosi quondam admittantur ad accusandum Prælatum. t. 5. p. 8. n. 3
Accusator semel approbatus non potest ab accusatione deferenda repelli. t. 5. p. 1. n. 2
Accusatorum officium an sit licitum, & honestum, t. 5. p. 19. n. 5, & p. 20. n. 6. & seqq.
Accusator non desideratur, ut contra crimen notorium procedatur. t. 5. p. 22. n. 5
Accusator dicens se aliquem accusaturum, sine pœna potest desistere ab accusatione ante inscriptionem, & sic desistenti silentium perpetuum imponitur. t. 5. p. 28. n. 3
Accusator ab accusatione desistens ante finitam litem, quibus pœnis subiaceat. ibid. n. 5
Accusator à quo tempore accusationem deferere non possit. t. 5. p. 29. n. 7
Accusator quondam in Turpilianum incidat. t. 5. p. 30. n. 8
Accusator quondam possit desistere ab accusatione criminum, in quibus inscriptio necessaria non est. ibid. n. 9
Accusatore ante causæ exitum ab accusatione desistente, causa criminalis non extinguitur omnino. ibid. n. 10
Accusator ab accusatione post citationem desistens, licet ante inscriptionem, quibus pœnis subiaceat. t. 5. p. 31. n. 12
Accusator crimen per viam exceptionis opponens aliquando puniatur, si in probatione defecerit. t. 5. p. 33. n. 1
Accusans criminaliter ad vindictam, inscribere debet; denunciator non item. ibid. n. 2
Accusator quondam inscribere, vel subscribere dicatur. t. 5. p. 34. n. 4
Accusator quomodo inscriptionem, & subscriptionem facere, & quid in eis cavere debeat. ibid. & seq.
Accusator in quibus casibus ab onere inscribendi eximatur. ibid. & seq. n. 5
Accusator in iudicio civili, quamvis de crimine agatur, non tenetur in crimen subscribere. t. 5. p. 35. n. 5
Accusatores aliqui recensentur, qui in probationes deficientes pœnis calumniatorum non subduntur. t. 5. p. 60. n. 11
Accusator non statim convincitur de calumnia eo ipso, quod non probat quod intendit. tom. 5. p. 63. n. 7
Accusatus, vel denunciatus de crimine, pendente accusatione, vel denunciatione, novis dignitatibus decorandus non est. t. 5. p. 12. n. 4
Accusatus quare ab honoribus, & dignitatibus repellatur. t. 5. p. 12. n. 7. & 8
Accusatus an nulliter assequatur honores & dignitates, si ei conferantur. t. 5. p. 13. n. 9. & 10
Accusatus honoribus, & dignitatibus prius obtentis uti non prohibetur, nisi sit accusatus de crimine simoniz. t. 5. p. 14. n. 11
Accusatus de uno crimine, iterum de eodem accusari nequit. t. 5. p. 15. n. 2
Accusatus semel in contradictorio iudicio absolutus, utrum de novo accusari possit. ibid. n. 4
Accusatus, & definitivè absolutus, quare non possit de eodem crimine iterum reus fieri. tom. 5. p. 16. num. 5. & 6
Accusatus absolutus in quibus casibus possit iterum accusari. t. 5. p. 17. n. 7
Accusatus in crimine mixti fori, & condemnatus coram iudice ecclesiastico, utrum possit iterum puniri coram iudice seculari. ibid. & seq. n. 9
Accusatus de crimine simoniz privatur iuribus sibi cõpetentibus, etiam iudicio pendente. t. 5. p. 71. n. 3
 Acherun

Repertorium Generale

Acheruntia, vulgò *Azerona*, civitas est in Apollia Cathedra Episcopali decorata. t. 3. p. 85. n. 1
Acelyrum quis sit, & quæ ejus officia. t. 1. pag. 193. num. 3
Acelyti græcè, latine ceterofarii dicuntur: eorumque officium duplex. t. 1. p. 167. n. 3
Acelyti officia duo demonstrantur duplici materia. quæ illi tempore ordinationis porrigitur. t. 3. p. 85. num. 1
Acquisita constante matrimonio, eo soluto æqualiter dividenda sunt inter virum, & uxorem. t. 4. p. 171. num. 1. & p. 171. num. 4. & p. 173. num. 6
 ut *Aquisita* constante matrimonio communicantur utrique conjugii, quid requiratur. t. 4. p. 175. num. 9
Acquisitus conjugal is quid sit, & quomodo communicetur utrique conjugii. t. 4. pag. 174. & seq. num. 8. 9
Acquisita constante matrimonio intuitu unius conjugis, an communicentur utrique. t. 4. p. 175. n. 10
Acquisita constante matrimonio quantum communicentur. t. 4. p. 176. n. 11
 in *Acquisitu* conjugal i an contractus sit attendenda. ibid. n. 12
Acta apud Anglos & Saxones idem est, quod apud Latinos ager, non simpliciter, sed centum agri mensuram designans. t. 3. p. 80. n. 1
Actia Justiniani patria homote Metropolitica decoratur, vatieque ab eo exornata. t. 1. p. 695. n. 1
Actio in judicio potest ab aliquo pro alio proponi in aliquibus casibus. t. 1. p. 83. n. 11
Actionis acceptio non semper ad jus persequendi, seu agendi in judicio refertur. t. 1. p. 31. n. 3
Actio an dectur ex pacto nudo jure civili, vel canonico. t. 1. p. 807. n. 7. & 8
Actio non datur ex iis omnibus, quæ equitate naturali nuntur. t. 1. p. 81. n. 17
Actio quod meus causâ ad quid dectur; & an realis, vel personalis sit. t. 1. p. 99. n. 11
Actio quod meus causâ adversus quos dectur. ibid. & seq. n. 15
Actionis nomen in judicio actor proponere non cogitur, debet tamen factum clarè expellere. t. 1. p. 19. n. 4 & p. 11. n. 8
Actiones solennes apud Romanos introducit quænam. t. 1. p. 10. n. 8
Actio scilicet in judicio proposita potest mutari, vel emendari. t. 1. p. 47. n. 6
Actionem mutari, vel emendari quid sit. ibid.
Actionis emendatio, vel mutatio usque ad quod tempus admittatur. t. 1. p. 48. n. 9. & 10
Actio quæ datur propter adjectionem loci, an sit directâ, utilis, vel arbitratia. t. 1. p. 89. & seq. n. 5. & seq.
 ut *Actio prædicta* concedatur, quid requiratur. ibid. num. 6
Actio arbitraria de eo quod certo loco, ubinam intentari possit. ibid. & seq. n. 8
 in *Actione* arbitraria de eo quod certo loco, an utriusque contrahentis, an alterutrius tantum utilitas æstimanda sit. t. 1. p. 90. n. 9. 10
 in *Actione* de eo quod certo loco, quid utilitatis, & intereſſis ratio veniat. t. 1. p. 91. n. 11
Actio arbitraria de eo quod certo loco, in quibus contrahentibus dectur. t. 1. p. 91. n. 12
Actio libello comprehensa potest emendari, non autem mutari. t. 1. p. 10. n. 3
Actionis emendatio quantum admittatur. ibid.
Actiones Prætorie quæ jure Pandectarum temporales erant, per litia contestationem perturbantur. t. 1. p. 120. n. 10

Actiones in aliquibus casibus per litis contestationem non perpetuantur. ibid.
Actio in rem an sit concedenda mulieri ad vindicandum maritum proprium. t. 1. p. 184. & seq. num. 1. 3
Actiones præjudiciales quate ita in jure vocentur. t. 1. p. 199. n. 13
Actio, quam debitoria inopia excludit, inanis est. t. 1. p. 166. n. 6
Actio depositi sequentaria quid sit, & quandonam competat. t. 1. p. 301. n. 6
Actio pluviz attendæ tantum in agris locum habet. t. 1. p. 315. n. 1
Actio efficax datur ex interempto, attento jure canonico, secus attento jure Cæsareo. t. 1. p. 311. n. 7
Actio de pœnilio, & actio de in rem verso, diversæ sunt; in actione tamen de pœnilio licet actio de in rem verso. t. 1. p. 631. n. 17
Actiones temporarie jure Digestorum, & Codicis quænam fœrent. t. 1. p. 646. n. 5
Actiones Ecclesiæ competentes quâ præscriptione elidantur. ibid. & seq.
Actio interna quomodo cadat sub præcepto legis positivæ. t. 1. p. 813. n. 7
Actio rei uxoriæ quid sit, ad quid introducta, & quare ita appellata sit. t. 1. p. 337. n. 7
Actio rei uxoriæ quibus competat, & quandonam dectur. ibid.
Actio ex stipulato, tanquam plenior, favorabilior, & accommodatior, successit in locum rei uxoriæ, transfus in eam omnibus commodis, quæ ex actione rei uxoriæ proveniebant. ibid. & seq. n. 8
Actio de dote quo tempore tam marito, quam mulieri competat. t. 1. p. 340. n. 11
Actio pignoraticia duplex est, alia directâ, alia contestaria. t. 1. p. 344. col. 1
Actio quæ datur ex donatione, quæ a promissione incipit, quænam sit. t. 1. p. 357. n. 5
Actio rerum amotarum quandonam competat marito adversus uxorem, & unde oriatur. t. 4. p. 5. n. 11
Actionum duo genera referentur, & quid per utramque petatur. t. 1. p. 107. n. 5
Actio universalis quid sit, & quomodo instituenda sit. ibid. & seq. n. 6
Actio, seu iudicium de moribus apud Romanos quodnam fuerit. t. 4. p. 181. n. 10
Actio de moribus pletumque accusatio dicitur, licet civilis sit. ibid.
Actio de adulterio fuisse in locum actionis, seu iudicii de moribus. t. 4. p. 184. n. 13
Actio de moribus apud Romanos quomodo intentaretur, & procederet. t. 4. p. 182. & seq. n. 10
Actio de moribus quandonam, & de quo sublatâ. ibid. n. 11
Actio ad exhibendum datur etiam contra fructuariam. t. 4. p. 195. n. 5
Actio non sequitur forum rei, ubi aliter consuetudine introductum est. t. 1. p. 93. n. 5
Actio agente contra non possidentem actione realis, reus absolvitur: actor verò potest emendare, seu mutare actionem, aut durante iudicio, vel postea. t. 1. p. 47. n. 3
Actio sequitur forum Rei, etiam si clericus laicum conveniat. t. 1. p. 67. n. 4
Actio non tenet sequi forum Rei in delictis mixtis fori. t. 1. p. 68. n. 6
Actio debet actionem, seu intentionem suam in scriptis proponere. t. 1. p. 104. n. 1. & p. 106. n. 8
Actoris intentionem in scriptis referri in quibus casibus necesse non sit. t. 1. p. 106. n. 9
Actores, seu actionarii, sunt procuratores, & æconomii. t. 1. p. 113. n. 1
 Actore

Omnium Notabilium. Litera A:

Adhuc contumaciter abfente, an fit reus abfolvendus. t. 1. p. 271. & feq. n. 3

Ad hoc reo propria inftrumenta edere cogendus eft. t. 1. p. 316. n. 10. & p. 319. n. 16. & 17

Actor qui plene probavit intentionem fuam, non tenetur jurare, etfi contrarium confuetudine introductum fit. t. 1. p. 321. n. 3

Actor in iudiciis diviforiis etiam pro reo habetur. t. 1. p. 328. n. 3

Actor in iudicio potest cumulare poffefforium & petitorium; immo etfi cepit agere uno iudicio, potest ante conclufionem in caufa aliud intentare; & tunc una fententia utrumque eft terminandum; & potest succumbere in uno, & obtinere in alio. t. 1. p. 327. n. 2

Alia aliqua iudicii facta coram uno iudice fidem faciunt coram alio; alia pereunt precepta instanti. t. 1. p. 377. n. 10

Alia iudicii etfi penes notationem remanere debeant, fi tamen apud iudicem receptantur, non vacillant eorum fides. t. 1. p. 365. n. 1

Alia litis ordinatio facta coram ptimis iudicibus fidem faciunt coram fecundis. ibid. n. 3

Alia judicialia quomultiplicia fuit, & quomodo inter fe diffrant. t. 1. p. 389. n. 5

Alia iudicii illis profunt, vel obfunt, quibus procedit, vel obfecit fententia laia. t. 1. p. 470. & feq. n. 9

Alia judicialia quaecumque post appellationem legitimè interpoftam facta, nulla habili ejus ratione, attentatorum remedio revocantur. tom. 2. p. 76. n. 4

Actus celebratus contra proprium juramentum eft ipfo jure nullus. t. 3. p. 151. n. 7

in Actibus jurifdictionis voluntariis, & fimilibus idem potest plurius perfonam fuftinere. tom. 3. p. 281. n. 2

in Actu quolibet duo principaliter confiderantur. t. 3. p. 651. n. 5

in Actibus collegii non fufficit caput collegii adesse: vide in verbo *Collegium*.

Ad quem humanorum genera duo referuntur, & quibus muti & futidi intereffe poffint, & contentum preftare. t. 4. p. 51. n. 7

Adus quilibet potius prefumitur purus, quam conditionalis. t. 4. p. 105. n. 6

Adus sub conditione celebratus non eft, nec defuit esse, fed in fufpenfo confideratur. ibid. p. 105. n. 8

Adum humanorum alii conditionem recipiunt, alii vero non. t. 4. p. 109. n. 4

Adus qui recipiunt conditionem, quinam fint. ibid. p. 110. n. 5

Adjutium urbis antè Urfdicinium appellata, in infula Corfica fita eft. t. 1. p. 65. n. 2

Alie hereditatis mena facta an valent, five facta à filio, five ab extraneo. Vide in verbo *Heres*.

Adjudicatio fuit olim legitimis domini acquirendi modus. t. 2. p. 708. n. 4. & p. 709. n. 6

Alimiftratores qui aliena negotia gerunt, alii voluntarii funt, alii neceffarii. t. 2. p. 511. n. 8

Adminiftratores neceffarii quinam fint. ibid. & feq.

Adolefcemes an ad religionis ftatum admitti debeant. t. 3. p. 592. n. 5

Adolefcemes aliet vocantur minores. ibid. Vide in verbo *Adetus*.

Adolefcens xras, & terminus varè computatur; & que fit frequentior computatio. t. 4. p. 63. n. 1

Adoptio in fratrem, vel fororem ex duplici principio nulla eft. t. 4. p. 160. n. 2

Adoptionis origo unde: ubi de prima inter homines facta. t. 4. p. 161. n. 5

Adoptio duobus modis olim fieri poterat. ibid.

Adoptionis confuetudo apud varias nationes vixit posteriori ævo. ibid. & feq. n. 6

Adoptionis ritus ufitati referuntur, ad explicationem loci Plinij Panegyrici. t. 2. p. 162. n. 7

Adoptio naturam imitatur, non mutat. ibid. & feq. num. 8

Adoptio facti eft, ejus tamen effectus juris civilis funt. t. 4. p. 164. n. 11

Adversus propriè eft ad os admoveere, juxta Jullum Liptum. t. 1. p. 90. n. 5

Adria nobilis civitas Cathedrâ Episcopali decorata, ubinam fita fit. t. 3. p. 712. n. 1

Adrianus PP. quomodonam fommo Pontifex fuerit creatus: ubi aliqua de ejus egregiis factis. t. 4. p. 179. n. 1

Adversarius accipitur pro quocumque qui in iudicio contendit. t. 2. p. 2. n. 3

Adversarius in caufa criminali, vel civili tepellitur à teftimonio in alia caufa. ibid.

Adularia fuit antiquorum erga Imperatores. Vide in verbo *Imperator*.

Adulterii crimen aliquando capitale fuit, & quando tale effe defuit. t. 1. p. 867. n. 10

Adulterium an fit inter minora scelera referendum, ad explicationem refponfi Alexandri III. tom. 2. p. 15 & feq. n. 1

Adulterium difficulte eft probationis, & vix verè, & specificè probari potest. t. 2. p. 409. n. 3

Adulterium ex ofculo an concludenter probetur. ibid. & feq. col. 1. & 2

Adulterium matrimonium diffolvit tantum quoad terum, non quoad vinculum. t. 2. p. 512. n. 3

Adulterium ut committatur fufficit fper legitima totius; & an fponfa de eo accusari poffit jure mariti. t. 4. p. 74. n. 11

Adulterium tantum absque interpoftione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viri, an impedit matrimonium contrahendum, vel diffinit jam contractum. t. 4. p. 154. n. 6

Adulterium vetum etiam cum fponfa de futuro committitur. t. 4. p. 168. n. 6

Adulterium sine dolo malo non committitur. t. 4. p. 184. n. 15

Adulterium voluntarium, non violentum in patiente à lege puniunt. ibid.

Adulterium filius non nocet patri, constituti dote, & pacifcenti de ea reddenda foluta matrimonio. ibid. n. 24

Adulterium eft caufa amiffionis dotis, non divortium. ibid. & feq.

Adulterii etymon, & definitio traduntur. t. 5. p. 181. n. 4. & 5

Adulterii atrocitas describitur, & quibus poenis plectendum fit, ostenditur. ibid. & feq. n. 6. & 7

Adulterium an fit plectendum poena capitis. ibid. p. 183. n. 8

Adulterium quibus poenis vindicandum fit ex jure canonico. ibid. & feq. n. 9

Ad adulterium mulieris accusandum quinam admittantur. t. 5. p. 186. n. 3

Adulterii accusatione jure extranei quomodo procedendum fit. t. 5. p. 186. & feq. n. 4. & p. 187. num. 1

Altruaria Ecclefiarum quibus competat, & quomodo acquiratur. t. 5. p. 716. n. 5

Advocacia Ecclefiarum Regie Inhabet Coronæ, ubi exempla traduntur. ibid. & feq. n. 2

Advocacia Ecclefiarum ab initio gratuita, deinde protracti quæfuit facta eft: ubi circa hoc varia exempla ex hiftoriis perita traduntur. tom. 3. p. 718. & feq. n. 7

Adversari patrocinium nulli deesse debet; & eoque

Repertorium Generale

carenti assignandus est à iudice. tom. t. p. 760.
n. 18. & seq.
Advocati pluries à iudicibus parti assignati. ibid.
Advocati commensalitates cum iudice an reddat iudicem suspectum. t. 1. p. 761. n. 21
Advocati officium quodnam & quàm variis nominibus designentur. t. 1. p. 851. & seq. n. 5
Advocati & defensores Ecclesiarum quinam olim fuerint. t. 1. p. 854. n. 1
Advocati salarium honestè petunt, & honorarium dicunt. ibid. & seq. n. 12
Advocatus, vel procuratoribus de quota litis olim pacisci non liceat. t. 1. p. 942. n. 25
Advocati Ecclesiarum quibus iuribus, & honoribus decorentur. t. 3. p. 716. & seq. n. 3
Advocatorum prædictorum munus quodnam sit. t. 3. p. 718. n. 6
Advs prætorum fidelium divino cultui mancipantur, tituli dicte fuerit. t. 3. p. 121. col. 1. & 2
Advs Deo sacre quàm variis nominibus appellentur. t. 3. p. 764. & seq. n. 6
Advs sacre ædificande sunt ex præcepto Ecclesiæ. ibid. p. 765. n. 7
Adium sacrum termini ab authoribus solum regendorum de signati. t. 3. p. 913. col. 2
Adificis quilibet in suo solo ponere potest propriæ utilitatis causâ, exceptis duobus casibus. t. 2. p. 853. & seq. num. 10
Adificium constructum post novi operis nunciacionem, demolendum est, nec audit debet dominus, si satisfactionem offerat, & de iure suo docete paratus sit. t. 5. p. 441. n. 1
Vide in verbo *Nunciatio novi operis*.
Adificia quomodo sint tepandâ, & quænam sit eorum ætas: vide in verbo *Ætas*.
Adia, aliis Augustodunum, celebris urbs est Gallie Episcopali Cathedrâ decorata. t. 1. p. 70. n. 5
Adiuvans an prævaleat iuramento iuri: & quando ejus ratio habenda sit. t. 1. p. 847. n. 15
Adus unicuique ecclesiastico ordini necessaria assignata est. t. 1. p. 231. n. 2
Adus triginta annorum dicitur ætas naturalis. tom. t. p. 232. n. 11
Adus semper maxima ratio habita est in promovendis ad dignitates publicas. ibid.
Adus viginti quinque annorum Ecclesiæ constitutionibus ad sacerdotium requiritur, licet antiquis sæculis diversa assignata esset. t. 1. p. 238. n. 13
Adus quor modis probari possit: ubi de negligentia natalium. t. 1. p. 271. n. 5
Adus quilibet ordini præscripta quænam sit ab Ecclesiâ. t. 1. p. 417. n. 5
Adus varia pro diversitate temporum ad majores ordines præscripta sunt. ibid. & seq. n. 6
Adus ad iudicandum requisita quænam præscripta sit. t. 1. p. 680. & seq. n. 2. & seqq.
Adus anni duodecimi legitima pueritas confetur. t. 2. p. 255. n. 2
Adus legitima aliquando est 14. annorum: aliquando verò pro subiecta materia est ætas viginti quinque annorum. t. 3. p. 107. n. 3
Adus legitima ad Religionis ingressum quænam sit. t. 3. p. 592. n. 5
Adus nulla præscripta est in antiquis Ecclesiæ canonibus ad ingressum in monasterium. tom. 3. p. 593. num. 6
Adus quænam dicatur femilla, ut conjux possit in sæculo remanere voto castitatis emissio, altero religionem ingrediente. t. 3. p. 618. n. 3
Adus puerilis quænam sit, quando incipiat, & quando finiatur. t. 3. p. 647. n. 1
Adus quænam desideretur, ut quis quolibet voto

simplici, etiam religionis, obligetur. t. 3. p. 48. n. 5
Adus beneficiorum est vetustas eorum. t. 3. p. 884. n. 5
Adus rei inanimatæ quomodo dicatur. ibid.
Adus ad nuptias ex utroque jure præscripta quænam sit. t. 4. p. 71. n. 5. & p. 73. n. 8
Adus varia pro nuptiis à veteribus assignata. ibid. p. 71. n. 4. & seq.
Adus ad nuptias contrahendas quomodo præscripta ex lege Papie. t. 4. p. 71. n. 6
Adus hominum unde certitudinem habeant, juxta antiquos Philosophos. t. 4. p. 75. & seq. n. 3
Adus an sit definita in sponsalibus sicut in matrimonio. t. 4. p. 79. n. 3
Adus quomodo per malitiam suppleatur in sponsalibus. ibid. n. 4
Adus hominis quibus modis probetur. t. 4. p. 81. n. 6
Adus puerilis furta, mendacis, petulantis, & aliis peccatis plena est. t. 5. p. 367. n. 5
Adus discretionis quænam sit apud Doctores, & quomodo dignoscenda sit. t. 5. p. 316. n. 2
Adus defunctes epulum ad tumulum Martyrum comprehenduntur, & aliquo pacto excusantur. tom. 3. p. 39. n. 6
Adus quid sit. t. 4. p. 178. n. 3
Adus superveniens non dissolvit matrimonium contraham, sed tantum sponsalis de futuro. tom. 4. p. 171. n. 2
Adus, & cognatio naturalis promissè nesciuntur. ibid. n. 4
Adus naturalis duplex refertur. ibid.
Adus naturalis impedimentum quodnam sit, & quia ejus effectus. ibid. n. 5
Adus superveniente propter incestum, vel adulterium commissum, an licitus sit usus conjugii. t. 4. p. 173. n. 9
Adus naturalis etymologia, & diffinitio traduntur. t. 4. p. 173. n. 5
Adus quomodo definienda sit, attentò jure canonico: & quid requiritur, ut contrahatur. ibid. & seq.
Adus naturalis triplex genus olim fuit. ibid. p. 176. n. 6
Adus naturalis gradus quomodo computandi. ibid. & seq. n. 7
Adus naturalis vinculum an originem trahat à jure naturali, an verò à lege positiva. ibid. n. 8
Adus ex copula licita, vel illicita, an æquale vinculum inducat. ibid.
Adus naturalis gradus, in quibus matrimonium prohibetur, recensentur. ibid.
Adus pensionem, assidui redditus, & assidue locare significant. t. 2. p. 169. n. 6
Adus à Vandalis occupata proprium Prædictum non habuit, & quando ei restitutus. t. 1. p. 816. n. 5
Adus non est addenda nova assidui, ne duplici damno afficiatur. t. 3. p. 169. n. 4
Adus monasterium admodum potens, ubi situm, & à quo fundatur. t. 3. p. 615. n. 8
Adus in funeribus defunctorum facta à veteribus Christianis. t. 5. p. 599. & seq. n. 6
Adus dilectio fratum. ibid.
Adus à variis Ecclesiæ canonibus approbata. ibid.
Adus in abusu & luxu converti, ab Ecclesiâ reprobanda sunt. ibid. p. 100
Vide in verbo *Conventum*.
Adus post varias ab eis factas devastaciones ab Hispania pelluntur. t. 2. p. 151. n. 2
Adus Ecclesiæ duplex Romæ, quarum una in titulum Cardinalium est erecta. t. 1. p. 285. n. 1
Adus perantiqua Gallie civitas in provincia Narbonensi. t. 1. p. 105. n. 1
Adus urbs antiqua Gallie Cathedrali Sede decorata. t. 1. p. 902. n. 2
Adus

Omnium Notabilium. Litera A.

- Agnesium* provincia est in Gaſconia duas diœceſes complecten, t. 5. p. 167. n. 4.
- Aglicolatum* triplex conditio apud Romanos, tom. 1. p. 513. n. 15.
- Aglicolæ poſt ſacerdotes in honore habiti, variaque privilegia eis fuere conceſſa, t. 1. p. 503. n. 7.
- Aglicolæ prædiorum Eccleſiæ non debent deferere culturam prædiorum, & ad alios agros colendos ſe transferre, t. 3. p. 897. n. 4.
- Aglicolarum conditiones variz: ubi de colonis, & caſatis Eccleſiæ, t. 3. p. 898. n. 6. & 7.
- Aglicultura* primis urbis Romanæ cunabulis à nobilibus, optimiſque viris exercebatur, t. 1. p. 513. num. 15.
- Aglicultura apud veteres magnæ æſtimationis fuit, t. 1. p. 803. n. 7.
- Aglicultura tanquam res ſacra apud Ægyptios habita, ibid.
- Agripenſores* in iudicio finium tegundorum adhibiti geometriz periti fuere, t. 2. p. 319. n. 14.
- Agripenſor unicuique quomodo ſufficiat ad dirimendam controverſiam ſuper finibus regundis, t. 2. p. 662. n. 4.
- Alatrinum*, ſive Aletrum, antiqua civitas eſt in Latio verſus Orientem ſita, t. 2. p. 155. n. 4.
- Alurum*, ſive Aletrum, civitas eſt parum ab Anagnina diſtans, quæ Pontifici iuriſdictioni ſubect, & Cathedrali Episcopali decoratur, t. 2. p. 184. num. 1.
- Alba* veſtis eſt communis Eccleſiæ miniſtris: quâ tamen extra divina officia uti non licet, tom. 1. p. 482. n. 19.
- Vide in verbo *Veſtis*.
- Albanenſis* Episcopatus eſt immediatè ſubiectus Romanæ Eccleſiæ, t. 1. p. 278. n. 6.
- Albanenſis Episcopatus eſt unus ex ſeptem Cardinalitibus, quorum Præſules ſunt Cardinales Eccleſiæ Romanæ, t. 1. p. 411. n. 3.
- S. Albani* monaſterium percelebre in Anglia, à quo fuerit conſtructum, & cui dicatum, t. 2. p. 398. n. 1.
- S. Albani* monaſterium Ordinis D. Benedicthi duplex reperitur, t. 4. p. 128. n. 1.
- Albergaria* eſt hoſpitiſmorum præbendorum onus, t. 3. p. 168. n. 2.
- Albertus* Dux Brabantiz coronatur à Pontifice, & in itinere juffu Imperatoris occiditur, t. 1. p. 306. num. 23.
- Albia* civitas eſt Galliz Cathedralium Eccleſiarum habens: & ubi ſita ſit, t. 2. p. 859. n. 1.
- Abiganum* civitas Italiz eſt ad Alpes Cotias ſita, à primis Eccleſiæ ſæculis Cathedrali Eccleſiâ decorata, t. 5. p. 427. n. 2.
- Albigenſes* hæretici unde ita diſti, & ubi nata eorum hæreſis, t. 5. p. 167. n. 4.
- Albrinca* civitas eſt in provincia Rhotomagenſi Cathedrali Episcopali decorata, t. 2. p. 817. n. 1.
- Aleria* civitas in inſula Corſica Cathedrali Episcopali decoratur, t. 2. p. 65. n. 1.
- D. Aldericus* Palenſinus Præful adeo ſanctimoniz claruit, ut in ea Eccleſia religioſè ſerventur ejus ſandalia, t. 5. p. 63. n. 3.
- Alexander* III. quando Romanus Pontifex creatus, t. 1. p. 72. n. 1.
- Alexander* Magnus præclaras animi dotes intolerabili vini cupiditate ſordavit, t. 3. p. 44. & ſeq. n. 6.
- Alexandria* hæreticis plenâ ab ea Reliquiz S. Joannis Baptiſta auferuntur, t. 1. p. 846. n. 8.
- Alexandria* Metropolis eſt Ægypti, Thebaidis & Libyæ, t. 5. p. 142. n. 1.
- Alexandria* Ægypti nobilis civitas à quo fuerit condita, & quibus prærogativis decorata, t. 5. p. 474. num. 5.
- Alexandria* urbs ſecunda ſub ſole dicitur à B. C. Chryſoſtomo, t. 5. p. 475. n. 8.
- Alexius* Comnenus quo tempore Imperium Orientale obtinuerit, t. 1. p. 773. n. 2.
- Alexius Comnenus reſcribit in cauſa Patriarchæ Conſtantinopolitani Innocentio III. t. 1. p. 774. num. 5.
- Alienationis* rerum Eccleſiæ à quarto ſæculo prohibitz, & quæ ſolemnitates ad eas præſcriptæ, t. 1. p. 814. n. 8.
- Alienatio rerum Eccleſiæ ab ejus Rectore, vel Prælato facta ſine ſolemnitate præſcripta, nulla eſt, ſed poteſt ab Eccleſia ratificari, tom. 1. p. 815. n. 11.
- Alienatio à principio nulla, ex ratihabitione poteſt vires aſſumere, ibid. n. 12.
- Alienatio cui Pontifex conſenſum præſtitit, erſi ſine cauſa facta, valida eſt, ibid. n. 14.
- Alienatio bonorum adventitiorum filii eſt patti interdita, t. 1. p. 929. n. 6.
- Alienatio facta ultra tempus à jure permiſſum, ſuſtinetur pro tempore permiſſo; facta verò in perpetuum, nullo modo ſuſtinetur, t. 1. p. 957. num. 5.
- Alienatio rei litigioſæ quate non admittatur, tom. 2. p. 291. n. 11.
- Vide in verbo *Res litigioſa*.
- Alienatio poſt admiſſum capitale crimen, ſed ante accuſationem, an ſit valida, ibid. n. 12.
- Alienatio rei litigioſæ an in aliquo cauſa ſuſtineri poſſit, ibid. & ſeq. n. 13. 14. & 15.
- Alienatione rei interdita, comprehenditur tantum voluntaria, t. 2. p. 292. n. 15.
- Alienatio rei, de qua diviſorium iudicium cæptum eſt, prohibetur, nec ex ulla cauſa ſuſtinetur, ibid. & ſeq. n. 16.
- Alienatio fundi dotalis conſtante matrimonio facta in aliquibus caſibus ſubſiſtit, t. 2. p. 575. & ſeq. num. 9.
- Alienatio fundi dotalis ex conſenſu mulieris, accedente juramento facta, nequit ad petitionem ipſius mulieris reſcindi, t. 2. p. 576. n. 12.
- Alienatio bonorum Regiz Coronæ quo jure prohibetur, & in quibus caſibus ſuſtinetur, tom. 2. p. 587. & ſeq. n. 3.
- Alienatio rerum Eccleſiæ quandonam primò prohibita fuerit, t. 3. p. 207. n. 5. & 6.
- Alienatio rerum Eccleſiæ quam multis conſtitutionibus, & decretis conciliaribus prohibita, ibid. n. 6. & ſeq.
- ad Alienationem bonorum Eccleſiæ triplex ſolemnitas præſcripta reperitur, t. 3. p. 208. n. 7.
- Alienatio rerum Eccleſiæ facta ab Episcopis ſine ſolemnitate requiſita, nulla eſt, ibid. & ſeq. n. 8.
- Alienationis prohibitionem generali venditio continetur, t. 3. p. 209. n. 9.
- Alienatio rei Eccleſiæ cauſa legitimâ ſubſiſtente, etiam ſine ſolemnitate aliquando valet, tom. 3. p. 239. n. 2.
- Alienatio rerum Eccleſiæ, quæ ex juris neceſſitate ſit, non eſt prohibita, t. 3. p. 243. n. 15.
- Alienatio ſervorum aliquando à teſtatore prohibetur odio ipſorum, aliquando eorum favore, t. 3. p. 244. n. 14.
- Alienatio rerum Eccleſiæ contra ſacros canones facta irritatur: ubi multa etiam de alienatione rerum minoris, t. 3. p. 245. n. 2.
- Alienatio rei litigioſæ quænam prohibetur, & in quibus caſibus, t. 2. p. 303. n. 5.
- Alienatio rerum immobilium donatarum propter nuptias, quandonam ſuſtineri poſſit, t. 3. p. 287. num. 5.

Repertorium Generale

- Alienationes**, & ceteri actus facti dum Ecclesia schisma patitur, nullius sunt valoris. t. 5. p. 204. num. 2
- Alienigena** potius quàm incola ad dignitatem, & officia publica admittit. t. 1. p. 562. n. 3
- Vide in verbo *Peregrinus*.
- Alienigenas** ad beneficia ecclesiastica admitti, quàm incommo- dum sit. t. 1. p. 563. n. 6
- Alfonfus VIII.** Castellæ Rex, Bonus cognominatus, Guldense monasterium constituit. tom. 5. p. 523. n. 2
- Alimenta** filiis spurii debentur, attentâ æquitate canonica. t. 4. p. 232. & seq. n. 17
- Alimenta** quibus, & à quibus præstari debeant. t. 4. p. 130. n. 4
- Alimentorum** quantitas an lege taxari possit. ibid. p. 131
- Alipha** civitas Episcopalis Italix sub Archiepiscopatu Beneventano. t. 1. p. 907. n. 1
- Allegari** turpitudinem propriam non est audiendus. t. 1. p. 841. n. 5
- Allegationes** in iudicio sunt petitiones, & responsiones litigantium. t. 1. p. 163. n. 4
- Almaricus**, sive Armoricus, Gallus, Theologus Parisiensis in varios errores incidit. t. 1. p. 30. n. 6
- Altaria** plura in una Ecclesia etiam olim erecta fuisse. t. 3. p. 2. n. 2
- Altaris**, & Ecclesiæ distinctio in una, eademque basilica ad fovendam quandam corruptelam. t. 3. p. 666. n. 2
- Altaria** sine reliquiis Sanctorum non poterant olim consecrari, & de facto sine illis consecrata evertebantur. t. 3. p. 762. n. 1
- Altare** si motum fuerit, vel lapis principalis confectus, denuò debet consecrari, non tamen ipsa Ecclesia. t. 3. p. 762. n. 2. & p. 768. n. 14
- Altaria** consecranda sunt, ut licite possit super eis Missæ sacrificium celebrari. t. 3. p. 767. n. 52
- Altare**, quasi alta ara dicitur. ibid.
- Altaria** duplicis generis referuntur. ibid.
- Altaria** in lege gratiæ debent esse lapidea, etsi in lege veteri fuerint lignea. ibid. col. 2
- Altaria** plura jam à primis Ecclesiæ sæculis in una Ecclesia fuisse, contra Molineum. tom. 5. p. 772. num. 2
- in Altari violato celebrare non licet ante reconciliationem. t. 3. p. 776. n. 9
- in Alternativa plurium remedium à jure introduktorum, an electio sit judicis, vel partis. t. 1. p. 53. n. 12
- in Alternativa rerum sufficit unum adimplere. t. 1. p. 86. n. 9
- Vide in verbo *Disjunctiva*.
- in Alternativa personarum an semper disjunctiva in conjunctivam resolvatur. t. 1. p. 87. n. 10
- Alternativa conditionum an requirat utramque conditionem adimpleri. ibid. n. 11
- in Alternativa negativè concepta an sufficiat unum adimpleri, sicut in affirmativa. ibid. n. 12
- in Alternativis curis jure electio. ibid. num. 13
- Altiphodonensis** diocesis interdicta, & quare. tom. 1. p. 197. n. 11. & 12
- Ambianensis** civitas totius Picardiæ primaria, in qua Gracianus Imperator fasces Impetii accepit, pluresque constitutiones edidit. t. 1. p. 149. n. 2
- Ambianensis** Gallix civitas Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 677. n. 1
- D. Ambrosius** locum ante cancellos Imperatoribus in Ecclesiis assignat. t. 3. p. 6. & seq. n. 13
- D. Ambrosius** dominium rerum Ecclesiæ Imperatori concedens explicatur. t. 3. p. 234. n. 9
- Amelia** civitas à temporibus Apostolorum Christianæ fidei mysteriis fuit imbuta. t. 1. p. 571. n. 1
- Amentes**, si ante amentiam baptismum petierint, baptizari possunt; invitè verò baptizati characterem non recipiunt. t. 3. p. 839. n. 10. & p. 840. num. 14
- Amittus** quid sit apud profanos Auctores, & apud ecclesiasticos. t. 1. p. 482. n. 18
- Amittus** materia, & forma quæ fuerit. ibid. & seq.
- Amor** parentum in filios quantus. t. 2. p. 495. n. 5
- Amor** nullus vincit amorem parentum. ibid.
- Amor** maternus vincit paternum. ibid. n. 6
- Amor** matris intensior est quàm patris, ex triplici causa. t. 2. p. 497. n. 14
- Amor** an possit arte magica conciliari: vide in verbo *Poculum amatorium*.
- Angelica** civitas Hirnieorum fortissima ubinam sita sit. t. 3. p. 341. n. 1
- Anathema**, sive vox Græca, sive Hebraica sit, varia significat. t. 2. p. 34. n. 7
- Anathematis** frequentior acceptio ubi de solenni anathemate in Ecclesia usitato. ibid. & seq. p. 37
- Ancona** urbs est totius Picensi celeberrima in litore maris Adriatici. t. 3. p. 531. n. 2
- Ancrea** civitas Orientis est, in qua quandoque sederunt Imperatores. t. 5. p. 222. n. 2
- Ancrea** in deliciis fuit Eutropio. ibid.
- Andegavensis** urbs Gallix Cathedrali Ecclesiæ honorata, ubi sita. t. 1. p. 355. n. 2
- Andreas** Sumo morbo affligens Archiepiscopatum Lundensis renunciat. t. 1. p. 318. n. 1
- Andersse** Monasterium à Balduino Flandriæ Comite fundatum. t. 1. p. 182. n. 2
- Angaria** quid sit in jure civili, & quid in jure canonico. t. 3. p. 899. n. 2
- Angelici** heretici quidam, & quis eorum error. t. 2. p. 185. n. 16
- Angeli** itant ante thronum Dei. t. 2. p. 165. n. 4
- Angolorum** chori in aliquibus diebus majori exultatione, & júbilo in laudes Dei prorumpunt. t. 2. p. 168. n. 2
- Angolorum** cultus quare fuerit ab Ecclesiâ prohibitus. t. 2. p. 176. n. 16
- S. Angeli** monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Senogallienâ. t. 1. p. 288. n. 3
- Anglia** temporibus Alexandri III. Pontificis, & Regis Henrici II. Judæis abundabat. t. 2. p. 401. num. 1
- Anglia** primùm Albion, seu Albania dicta est, deinde Britannia. t. 4. p. 26. n. 1
- Anglia** hodie in duo regna dividitur. ibid.
- Anicetus** Papa quando ad universalis Ecclesiæ regimen assumptus. t. 1. p. 418. n. 1
- Anima** passim in sacra pagina pro toto homine sumitur. t. 3. p. 729. n. 2
- Animalcula**, quæ edaci pernicie sterilitatem inducunt, an sit superstitiosum excommunicare; & quis mos Romanorum circa hoc. t. 3. p. 300. n. 3
- Animalia** ad agriculturam destinata, nulla ex causa in pignus capi possunt ab executoribus, etiam deficientibus equis cursui publico destinatis. t. 1. p. 804. n. 8
- Annessum** Sabaudix oppidum, in quod Sedes Episcopalis Genevæ translata. t. 3. p. 661. n. 1
- Anniversarii** pro defunctis solennitas quàm antiqua sit. t. 3. p. 473. & seq. n. 1
- Anniversaria** solennia apud Gentiles etiam in usu fuisse. ibid.
- Anniversaria** commemoratio pro defunctis quâ ratione celebratur. ibid.
- Vide in verbo *Exequia*.
- Annona** civiles Romæ, & Constantinopoli quænam fuerint. t. 3. p. 359. & seq. n. 14
- Annonæ

Omnium Notabilium. Litera A.

Annorum civiles inter immobilia recensentur ab *ibid.*
Annorum iuncti Episcopalia ornamenta traduntur, &
quid significet. *t. 1. p. 483. n. 35*
Annalis traditio an ex consuetudine provincie pos-
sit inducere matrimonium. *t. 1. p. 170. n. 5*
Annulus sepe in nuptiarum celebratione inter-
venit. *t. 1. p. 310. n. 3*
Annuli traditio, & immissio in digitum sponsae so-
lemniter facta probat matrimonium. *ibid.*
Annulorum gestatio magni semper honoris indi-
cium fuit. *t. 3. p. 50. n. 12*
Annulorum usus peramiquus, etiam inter Chri-
stianos tempore Apostolorum. *ibid.*
Annulus signatorius in usu apud Reges. *ibid. & seq.*
Annulorum gestatio clericis prohibita. *ibid.*
Annulorum delatio Episcopis, & Abbatibus iustif-
icationem quasi Episcopalem habentibus com-
petit ex officio. *ibid. p. 50. n. 13*
Annuli Episcopalis materia, & forma quae debeat
esse. *ibid.*
Annulus pignoris quis sit: ubi quod signum sit
equivocum sponsalium, vel matrimonii. *t. 4.*
p. 88. num. 1
Annorum computatines variae, sive à creatione
mundi, sive per indictiones, &c. *t. 1. p. 878. n. 3*
Annus in iure cūmpartebatur ad aliquod, annus
& dies concessus intelligitur. *t. 1. p. 910. n. 10*
Annus naturalis in quas partes dividatur, & quot
diebus constet. *t. 1. p. 912. n. 1*
Annus bissextilis unde ita dictus, & à quo bissex-
tio computatio introducitur. *ibid. & seq.*
Antichresis quid sit, & quomodo contrahatur, &
quomodo latine dici possit. *t. 1. p. 144. & seq. n. 11*
Antichresis alia est expressa, alia tacita: & an racia
admittenda sit. *ibid. p. 145*
Antichresis expressa data, non attenditur an fructus
rei pignorate excedant usuras, acene. *ibid. p. 145.*
num. 12
Antichresis iure canonico inspecto omnino impro-
batur. *t. 3. p. 346. n. 13*
in Antichresi expressa semper intervenit usuraria
paetio, & illicita. *ibid. & seq. n. 15*
Antichresis per se non est hypotheca, nec propter
eam datur actio hypothecaria. *t. 3. p. 347. n. 18*
Antichresis praecipua Orientis Metropoli: ubi ali-
qua de ejus laudibus. *t. 1. p. 345. n. 1*
Antiochenus Praeful quando sit Patriarchali hono-
re decoratus. *ibid.*
Amiochia urbs terrae orbis Romani, & caput Im-
patorii Asiatici dicitur. *t. 5. p. 475. n. 8*
Antiochia Sede Episcopali à D. Petro collocata,
ibidem per septennium commoratus est. *ibid.*
Amiphona quid sit, unde ita dicta, & à quibus sit
inventae. *t. 5. p. 26. n. 10*
Antiphona in quo differat à responsorio. *ibid.*
Antium Imperator virgineatur, quod Cleoputram
fecit in expeditionem duxerit. *t. 1. p. 79. n. 8*
Apamea, seu Apamea, Metropolis est Syriae sub
Antiocheno Patriarcha. *t. 1. p. 346. n. 7*
Apocha, & antapocha differentia traditur. *tom. 1.*
p. 461. n. 4
Apocryphi Ecclesiae quinam fuerint, & quodnam
eorum munus. *t. 1. p. 217. n. 7*
S. Apollinaris monasterium in urbe Clavensi diocesi
Ravennatensis, quondam fuit Ordinis D. Be-
nediti, deinde Camaldulensibus datum. *tom. 1.*
p. 767. n. 2
Apollonia à religione quid sit. *t. 3. p. 617. n. 5*
Apollonia quaelibet est fuga, non tamen econtra.
ibid.
ad Apolloniam constituendam quid requiratur. *ibid.*

Apollonia quid sit, & quid significet. *t. 5. p. 109. n. 3*
Apollonia triplex refertur. *ibid. & seq.*
Apollonia an committatur à clericis in minoribus
tandem ordinibus constitutis, vel perimā tantum
consueti initiatis. *ibid. & p. 110*
de Apollonia quis cognoscere possit. *t. 5. p. 114. n. 1*
Apollonia sine adjundo prolata, intelligitur apo-
llonia à fide. *ibid.*
Apollonia à religione quid sit, & quomodo com-
mittatur. *t. 5. p. 218. n. 4*
Apollonia à statu religioso quidem horrendum scelus
fit. *ibid. & seq. n. 5*
Apollonia à fide quis dicitur. *t. 5. p. 215. n. 4*
ut Apollonia quis dicitur, quid requiratur. *ibid.*
Apollonia statim haereticus est. *ibid.*
Apollonia per vim, aut per metum an quis fieri pos-
sit. *t. 5. p. 216. n. 5*
Apollonia quibus poenis subiciantur. *t. 5. p. 216. &*
seq. n. 6. 8
Apollonia blanditis & rigore revocandi sunt. *t. 5.*
p. 217. n. 2
Apollonia an possint ad superiores ordines ascen-
dere, & in suscepsis in apollonia ministrare, si re-
conciliati fuerint. *ibid. n. 1*
Apollonia à religione quibus poenis subiciantur, si-
ve ex iure canonico, sive ex iure civili. *tom. 5.*
p. 119. n. 6
Apollonia an ipso facto iuris infamia notetur.
ibid. & seq.
Apollonia à religione pecuniaribus poenis ex consti-
tutionibus Apostolicis pleciuntur. *ibid.*
Apollonia à religione possunt à Praelatis suis re-
trahi, & carceri mancipati, donec habitum re-
assumant. *ibid.*
Apollonia quandonam electi, & confirmati fuerint,
quando vero consecrati. *t. 1. p. 158. n. 9*
Apollonia ad appellandum intra quod tempus dandi
sunt, ubi de diversis eorum nominibus, & de mo-
do eos dandi. *t. 1. p. 772. & seq. n. 7*
Apollonia ad appellandum intra quod tempus dandi
sunt, & petendi. *t. 1. p. 773. n. 8*
Apollonia, & primi Christiani erroris Judea Gauli-
nissa suspecti fuerit. Vide in verbo Judaea.
Apollonia ad solam Orationem Dominicam consec-
craverunt, antequam canonem instituissem. *t. 5.*
p. 805. col. 1
Apollonia Christi Domini facta D. Petro quibus te-
limoniis probetur. *t. 4. p. 231. n. 14*
Apollonem, vel provocatorem ab exequutore solli-
bus multari, quid sit. *t. 2. p. 89. n. 1*
Apollonem tenet, & injuste condemnatur in expen-
sis. *t. 1. p. 830. n. 8*
Apollonem à sententia interloquutoria debet expri-
mere causam gravaminis. *ibid. & seq. n. 10*
Apollonem habet annum ad proseguendam appella-
tionem, & ex iusta causa biennium, nisi iudex
aliter duxerit statuendum; quo tempore elapso
sententia transit in rem iudicatam. *t. 1. p. 771. n. 4.*
& p. 775. n. 13
Apollonio an semper inhiberi censetur, causa com-
missa appellatione remota. *t. 1. p. 775. & seq. n. 6.*
& seq.
Apollonio facta ne electio celebratur, vaga, & nulla
est: valet tamen inserta posita ut hoc, vel illo mo-
do fiat. *t. 1. p. 246. n. 4*
Apollonio extrajudicialis aliquando inducit assem-
tata ipso iure nulla. *ibid. n. 6*
Apollatio alia est judicialis, alia extrajudicialis.
t. 1. p. 271. n. 10
Apollatio judicialis quadruplex refertur. *ibid.*
Apollatio extrajudicialis quinam dicitur. *ibid.*
& seq.

Appella

Repertorium Generale

Appellatione interposita nihil est innovandum. t.1. p.472.n.11
 Appellatio interposita ne nisi canonice electio fiat, non est frustratoria. ibid.n.13
 Appellatio extrajudicialis non suspendit jurisdictionem ejus à quo interponitur. ibid.n.13
 Appellatio à sententia excommunicationis tantum operatur effectum devolutivum. tom.1. pag.721. num.5
 Appellatio à pena tripli ex causa non admittitur. t.1. p.735.n.4
 Appellatio à correctione in quo distinguatur ab appellatione ab alia qualibet causa. ibid.n.5
 Appellatio ad Romanum Pontificem an admittatur, stante consuetudine ut appelletur ad Episcopum. t.1. p.711.n.4
 Appellatio à iudice seculari ad Episcopum vi consuetudinis potest introduci. ibid.n.6
 Appellatio regulatiter duos effectus producit. t.1. p.764.n.6
 Appellationem pendere, vel tempus ad appellandum concessum, an à pari procedant. ibid. & seq. n.7. & 8
 Appellatio generalis & vaga respectu cuiusque causae, & cuiuslibet gravaminis interponi potest. t.1. p.767.n.3
 Appellationis variae exceptiones referuntur. ibid. & seq. n.5
 Appellationis introducenda ratio quoniam est. t.1. p.768.n.6
 Appellationis vera definitio traditur, & explicatur, & impropra refellitur. ibid.n.7
 Appellatio in duas praecipuas species dividitur, & aliae divisiones referuntur. ibid. & seq. n.8
 Appellatio generalis & vaga quare non admittatur. t.1. p.769.n.9
 Appellatio generalis respectu iudicis ad quem valet. ibid.n.10
 Appellatio à correctione monastica, seu regulari non admittitur. t.1. p.770.n.5
 Appellatio extrajudicialis potius querela videtur esse quam appellatio. t.1. p.771.n.2
 Appellationis desertio à sententia definitiva, vel interlocutoria, in quo differat. ibid.n.3
 Appellationis tempora quoniam sunt, & quandoque dantur. t.1. p.772.n.6
 Appellationis introducenda, prosequenda, & concludenda tempora quoniam sunt praescripta, & quid in hac materia iure canonico & regio observetur. t.1. p.773. & seq. n.9. & 10
 Appellationis tempus ex iusta causa prorogatur, & quandoque fissile fit. t.1. p.774. & seq. n.11. & 12
 Appellationis tempus ex quibus causis prorogetur. ibid.
 Appellationis ab ea communicatione tempus potest à iudice praescribi. t.1. p.775. & seq. n.14
 Appellationis causa an in aliquo casu post lapsum biennii discipari valeat. t.1. p.776.n.15
 Appellatio interposita in una causa suspendit jurisdictionem iudicis à quo quoad eam tantum, non quoad alias causas. t.1. p.776.n.1
 Appellatio interposita an recedit iudicem à quo suspensum: vide in verbo *iudex*.
 Appellatio an semper debeat fieri ad iudicem superiorem. t.1. p.777.n.1
 Appellatio à Pontifice non admittitur: ab omni vero parte ad eum recipitur. tom.1. p.778. & seq. num.1. & 3
 Appellationum ordo servandus praescribitur. t.1. p.779. & seq. n.1.6
 Appellatio ab Archiepiscopo ad quos admittitur. t.1. p.780.n.9

Appellationes in foro seculari quomodo faciendae. ibid.n.10
 Appellatio à iudice ecclesiastico ad secularem non admittitur in causis ecclesiasticis. ibid.
 Appellatio tacita per apprehensionem litterarum ad suspensionem, an semper suspendat processum in causa. t.1. p.783.n.2
 Appellatio etiam circa minima admittitur, si injuria fiat alicui. ibid. c.11. n.2
 Appellatio à definitiva sententia, & ab interlocutoria admittitur. t.1. p.784.n.3
 Appellatio à sententia interlocutoria an admittatur iure civili, vel canonico. t.1. p.786.n.8. & 9
 Appellatio in noculis non admittitur. t.1. p.788.n.1
 Appellatio à notorio an sit admittenda. t.1. p.789.n.4
 Appellatio confessi, & condemnati in iudicio an admittatur. ibid. & seq. n.6
 Appellatione deserta quomodo appellans & appellatus puniuntur. t.1. p.796.n.2
 Appellationes frustratoriae, superfluae, impositivae & moratoriae. t.1. p.797.n.1
 Appellationem frustratoriam recipere verendum est. ibid. & p.798
 Appellatio super causa residentiae quandam admittatur. t.1. p.798.n.4
 Appellatio à sententia Ordinis Cisterciensis, etiam ad Sedem Apostolicam, prohibita fuit. tom.1. p.800.n.1
 Appellatio à correctione fraterna quandonam admittatur, remittitur. t.1. p.803.n.2
 Appellationi renunciari potest. ibid. c.19. n.2
 Appellatio interposita ab interdicto lato in Regno Gallie. t.1. p.806.n.1
 Appellatio ab excoatore non admittitur, nisi modum in executione excedat. t.1. p.807.n.5
 Appellatio ab excoatore quomodo iure civili prohibita sit. t.1. p.809.n.1
 Appellatio potest à Principibus & supremis Curis irritari, vel postea, aut injusta declarari. t.1. p.813. num.5
 Appellationi introducenda brevior terminus praescribi valet, non tamen finiendi. t.1. p.817.n.4
 Appellatio verbo, & facto fit, & quomodo iure civili ferret. t.1. p.818.n.3
 Appellationis remedium à quo iure sit innovandum. t.1. p.821.n.1. & seq.
 Appellatio potest ab ea communicatione interponi, devolutivum tamen tantum effectum habere. tom.1. p.822.n.3
 Appellatio in quo differat à querela. t.1. p.823.n.2
 Appellationi intra quantum tempus renunciari possit, sive iure civili, sive canonico. ibid. & seq. num.5
 Appellatione post sententiam, & publicatas attestaciones interposita ad Romanam Sedem, potest causa per Summum Pontificem, vel iudicem ab eo delegatum terminari, altera pariter per contumaciam absente. t.1. p.827. & seq. n.1
 Appellatio sine causa facta à sententia, contumelia est in iudicem. t.1. p.827. & seq. n.1
 Appellationis ante sententiam iudicis ordinarii prohibito facto ad consulendum litigatorum laboribus & expensis. t.1. p.828.n.2
 Appellationis causa coram quo iudice sit proponenda & probanda. t.1. p.829. & seq. n.7
 Appellatione ab interlocutoria interposita à circa exceptionem causae, tria sunt tempora distinguenda. t.1. p.830.n.11
 An hoc verum sit in appellatione, quae interponitur ad Romanum Pontificem. t.1. p.831.n.13
 In Appellatione à sententia definitiva non desideratur causae expressio. ibid.n.14

Omnium Notabilium, Litera A.

in Appellatione à sententia interlocutoria quænam causa desideretur. t.1.p.832.n.15
 in Appellationibus quomodo sit causa exprimenda. ibid.n.16
 in Appellatione extrajudiciali causa gravaminis exprimenda est. t.1.p.833.n.17
 in Appellatione à sententia definitiva quare non requiratur expressio causæ, sicut in appellatione à sententia interlocutoria. ibid.n.18.& 19
 in Appellatione necessaria est causæ expressio ad revocationem attentatorum, & devolutionem negotii. t.1.p.839.n.4
 Appellatio quonondam, & à quo procuratore interponi possit. t.2.p.840.n.4
 Appellatio gemina in eadem causa non admittitur, tertia autem repellitur. t.2.p.841.n.4.5
 Appellatio gradatim faciendi est, non omisso medio. t.2.p.843.& seq.n.4
 Appellationis gradus quomodo observandi sunt attentò jure canonico. t.2.p.844.n.6.7.& 9
 Appellatio ab Archidiacono ad Episcopum quomodo procedat, & an semper admittatur. tom.2. p.845.n.10
 Appellatio omisso medio an liceat jure canonico. t.2.p.846.n.13
 Appellatio ad Patriarchas omisso medio an sit licita. ibid.n.14
 Appellari potest à iudice tacite, vel expresse resistente exceptionem. t.2.p.847.n.4
 Appellationis renunciari potest etiam post eam interpositam. t.2.p.853.n.2
 ut Appellatio ab uno ex litigantibus opposita omnibus prosit, quid desideretur. t.2.p.856.n.1
 Aquæviæ monasterium est Canonicorum regularium D. Augustini. t.2.p.156.n.1
 Aqua piacularis, vulgo benedicta, à quo benedicci debeat. t.2.p.159.n.4
 Aqua fontium baptismalium prius est benedicenda, quam cum ea baptismus conferatur. ibid.
 Aqua benedicta quare sit in usu apud omnes Christianos in ingressu Ecclesiæ. t.2.p.236.n.4
 Aqua pura per aquæ benedictæ contactum efficitur benedicta. t.3.p.770.n.1
 Aqua quæ cum cinere miscetur pro reconciliatione, aut consecratione Ecclesiæ, tantum ab Episcopo benedicatur. t.3.p.781.n.1
 Aqua vino in calice mixta an convertatur in sanguinem Christi. t.3.p.807.n.1
 Aquam in calice vino mixtam converti in phlegma, opinio est triplicem errorem continens, & ab Innocentio damnata. t.3.p.811.n.2
 circa Aquam vino miscendam in calice pro sacrificio Missæ celebrando, duplex hæresis damnata fuit. t.3.p.820.n.2
 Aqua vino in omnibus liturgiis semper admixta fuit. ibid.& seq.
 Aqua quare in Missæ sacrificio fuerit vino admixta, & quid significet. ibid.
 Aqua admissio cum vino an sit de necessitate sacramenti. t.3.p.822.n.3
 Aqua debet in parva quantitate vino admisceri in Missæ sacrificio. ibid.n.4
 Aqua calida vino à Græcis olim in Missæ sacrificio permixta fuit. ibid.
 Aqua naturalis & elementaris quare sit instituta à Christo Domino ad materiam remotam baptismi. t.3.p.841.n.1
 Aqua munditiam significat etiam apud Gentiles: ubi de aqua Mercurii. ibid.& seq.
 Aqua naturalis appellatione quæ veniat, ut sit apta materia remota sacramenti baptismi. ibid.& seq. num.2

Aqua debet esse apta ad ablucendum corpus, sive per immersionem, sive per asperersionem. t.3.p.844. num.3
 Aquæ quantitas quænam requiratur ad verum baptismum conferendum. ibid.& seq.
 Aquævis civitas in Gallia Cathedrâ Episcopali decorata. t.1.p.759.n.11
 Aquinum olim antiqua, & magna civitas fuit prope fluvium Melphin. t.3.p.335.n.1
 Aquini laudes, sed præcipuus ejus splendor ex immortalitate nominis Angelici Doctoris. ibid. & seq.
 Aquitanici, & Pictones conquerruntur apud Regem Galliarum de oppressionibus Regis Angliæ. t.2.p.578. num.2
 Aca unde sic dicitur, & in quo differat ab altari, etiam apud Gentiles. t.3.p.767.n.12
 Vide in verbo Altare.
 Arausio, vulgo Orange, civitas est Galliarum Cathedrali sede decorata. t.3.p.171.n.2
 Arbitrorum à litigatoribus compromisso electorum potestas quando finiatur. t.1.p.677.n.2
 Arbitri an tempus compromisso adjectum prorogare possint. ibid.& seq.n.3
 Arbitri juris dispositione de causis recusationis cognoscere possunt. t.1.p.678.n.2
 Arbitrorum ætas quænam in jure præfinita sit. t.2. p.681.n.4
 Arbitri in dispari numero sunt eligendi, & illis dissidentibus majoris partis sententia prævalet. t.1.p.943.n.5.& p.947.n.17
 Arbitri unde dicuntur, & quibus arbitri nomen conveniat. t.1.p.944.n.7
 Arbitrorum, & judicam discrimen affertur, sicut & arbitrii, & judicii. t.1.p.945.n.10
 Arbitri dicuntur etiam compromissarii, & eorum sententia laudum. ibid.n.11
 Arbitri, & compromissarii definitiones traduntur. ibid.& seq.n.12
 Arbitrorum communis divisio in compromissarios, & arbitratores, aut sit legitima. t.1.p.946.n.14. & 15
 Arbitri frequentius tres eliguntur. ibid. & seq. num.16
 Arbitris in numero pari dissidentibus, à quo sit tertius eligendus. t.1.p.947.n.18
 Arbitris in prolatione sententiæ dissidentibus plures casus sunt distinguendi. t.1.p.948.n.21
 Arbitros omnes in una, eademque sententia consentire non est necessarium. t.1.p.949.n.23
 Arbitrorum sententiæ, sive æquæ, sive iniquæ parandum est. t.1.p.951.n.10
 ab Arbitris juris appellare licet, non à compromissariis. t.1.p.953.n.17
 Arbitri non possunt in solum auctori assignare decimas Ecclesiæ, quas reus ratione beneficii possidet. t.1.p.956.n.1.& 4
 Arbitri esse possunt quicumque non prohibentur iudices esse. t.1.p.959.n.8
 Arbitri cujuscumque conditionis esse possunt; & qui ab hoc munere repellantur. ibid.n.9
 Arbitri tantum de comprehensis in compromisso, & ab eo incidenter emergentibus cognoscere valent. t.1.p.966.n.4
 Arbitri quando possint uno ex compromittentibus desinendo in causa procedere. t.1.p.977.n.9
 Arbitri quando excusentur ab arbitrio dicendo. ibid.num.10
 Vide in verbo Compromissum.
 Arbitri an jure Digestorum potuerint diebus & ratiis arbitrium dicere. t.2.p.183.n.34
 Arbitri non iudices, sed partes iudicis dicuntur, & in

Repertorium Generale

- in quamplurimis pro iudiciis non habentur. t. 5. p. 149. n. 11
- Arbitria non sunt omnino redacta ad instar iudiciorum, t. 1. p. 976. n. 6
- Vide in verbo *Compromissum*.
- Archiepiscellanus* sæpe Principum, Comitum & Ducum officialis est. t. 5. p. 467. n. 2
- Archidiaconus*, ordinandus Episcopo præcurator; sed in Ecclesia Romana, & Constantinopolitana primi Diaconorum munus hoc est. t. 1. p. 441. n. 2
- Archidiaconus nullus est in Ecclesia Romana, & Constantinopolitana. ibid.
- Archidiaconus quis, unde ita dictus, & quodnam ejus munus. t. 1. p. 566. n. 3
- Archidiaconorum excessus, & intumescencia repressa. ibid. & seq.
- Archidiaconi vicarii nati sunt Episcoporum, t. 1. p. 570. n. 6. & seq.
- Archidiaconi quare circuitores dicti. t. 1. p. 567. n. 5
- Archidiaconus sine mandato Episcopi non præstat collationem auctorizabilem beneficiorum, non obstante quacunque consuetudine. t. 1. p. 569. n. 1
- Archidiaconus potest consuetudine acquirere jus intuituendi in beneficiis, tanquam vicarius Episcopi. t. 1. p. 670. n. 5
- Archidiaconus accedente Episcopi licentia potest omnem institutionem facere. t. 1. p. 571. n. 9
- Archidiaconus de jure communi non potest sententiam excommunicationis proferre. ibid. & seq. num. 2. 4
- Archidiaconi plerique potestatem excommunicandi sibi vindicant. t. 1. p. 572. n. 6
- Archidiaconus oculus Episcopi, & etiam clavus Episcopi dicitur. t. 1. p. 574. n. 2
- Archidiaconus non dat literas commendatitias. ibid. n. 1. & p. 576. n. 7
- Archidiaconi an consuetudine possint acquirere jus concedendi literas dimissorias. ibid. n. 8
- Archidiaconis competit Abbates, & Abbatissas in sede installare. t. 1. p. 579. n. 2
- Archidiaconi Senonensis auctoritas magna, tam in Ecclesiis secularibus, quam regularibus. tom. 1. p. 580. n. 2
- Archidiaconus olim etiam correctio clericorum competebat. t. 3. p. 22. n. 2
- Archidiaconorum jura præcipua circa jurisdictionem, & obventiones consuetudine introducta sunt. t. 5. p. 418. n. 2
- Archiepiscopus* quando possit in subditos suffraganeorum suorum sententiam ferre excommunicationis. t. 3. p. 177. n. 3
- Archiepiscopus an possit Ecclesias regulares, & seculares suorum suffraganeorum visitare: vide in verbo *Metropolitani*.
- Archiepiscopi, & Episcopi debent obedientiam præstare R. Pontifici. t. 1. p. 221. n. 24
- Archiepiscopi tempore suæ consecrationis debent juramentum fidelitatis præstare Romano Pontifici. ibid. p. 222. n. 26
- ad Archiepiscopum spectat consecrare suffraganeos, vel eorum consecrationem Episcopo demandare: potestque etiam pallio non recepto exercere quæ sunt jurisdictionis, gravioribus exceptis. t. 1. p. 248. n. 4
- Archiepiscopus ante pallii receptionem non potest Episcopum consecrare, sed potest aliis committere consecrationem, & quare. ibid. n. 5
- Archiepiscopi intra Ecclesias suarum provinciarum tantum pallio uti possunt. t. 1. p. 359. & seq. n. 3. & p. 363. n. 11
- Archiepiscopus in Ecclesiis propriæ provincie in Missarum solennis pallio uti potest. t. 1. p. 363. n. 13
- Archiepiscopus ex speciali privilegio potest extra loca sibi subiecta pallium deferre. ibid. num. 14. & p. 363. n. 3
- Archiepiscopi aliquando concessum est uti pallio in processionibus. t. 1. p. 363. n. 15
- Archiepiscopus, cum pallio alterius Episcopi Missarum sollemnia celebrare nequit. t. 1. p. 364. n. 2
- Archiepiscopus pallium suum commodare non potest, sed quilibet cum eo sepeliri debet. ibid. n. 3
- Archiepiscopus valet receptionem pallii, nec quæ sunt ordinis ante exercere, nec quæ jurisdictionis. t. 1. p. 367. n. 4. 6
- Archiepiscopus an ante pallii receptionem valide possit exercere quæ sunt jurisdictionis. ibid. num. 7
- Archiepiscopus tantum intra diocesim, & cæteris diebus pallio utitur. t. 1. p. 368. n. 5
- Archiepiscopus an extra Missarum sollemnia pallio uti possit. t. 1. p. 370. n. 2
- Archiepiscopus ab omnibus suffraganeis; suffraganeus verò à tribus Episcopis, Metropolitano jubente, & cæteris comprovincialibus consentientibus, consecrari debent. t. 1. p. 419. num. 2. & p. 421. n. 6
- Archiepiscopus post confirmationem est major Episcopis ratione jurisdictionis; sed ante consecrationem est minor Episcopis consecratis, ratione ordinis. t. 1. p. 422. n. 8
- Archiepiscopi olim etiam à Metropolitans consecrabantur. ibid. n. 11
- Archiepiscopi quomodo de causis subditorum suorum Suffraganeorum cognoscere possint. tom. 1. p. 725. n. 4
- Archiepiscoporum jurisdictionio in propriis comprovinciales Episcopos. t. 1. p. 727. n. 9. 10
- Archiepiscopi possunt consuetudine acquirere jurisdictionem in subditos suffraganeorum extra casus à jure sibi concessos. t. 1. p. 728. n. 13
- Archiepiscopus nequit subditum suffraganei sui invitum cogere ad suscipiendam delegationem. t. 1. p. 730. n. 1
- Archiepiscopus potest intra provinciam suam concedere indulgentias juxta dispositionem Concilii Lateranensis Generalis. t. 9. p. 429. n. 3
- Archiepiscopus potest absolvere subditum suffraganei sui ad eum appellentem, & non aliàs. t. 5. p. 559. n. 1. & p. 560. n. 4. & 5
- Archiepiscopus quandomam cognoscere possit per viam simplicis querelæ de justitia excommunicationis late per suffraganeum in subditos. t. 5. p. 560. n. 6
- Archieremia* quinam dicantur, ad explicationem legis 1. Cod. de Episcop. aud. t. 5. p. 149. n. 13
- Archipresbyter* quis dicatur, & quodnam sit ejus munus. t. 1. p. 587. n. 2
- Archipresbyteri munia de jure ordinario, & ratione consuetudinis. ibid. n. 2
- Archipresbyter an Archidiacono subdit. ibid. & seq. n. 3
- Archipresbyter curam animarum habet cum jurisdictione. t. 1. p. 588. n. 4
- Archipresbyteri absentibus Episcopis olim Missas publicas celebrabant. ibid. n. 5
- Archipresbyteri alii urbani, alii archiruales. t. 1. p. 590. n. 1
- Arcturius* Angliæ Regis filius, à successione paterna exclusus, à Philippo Galliæ Rege defenditur contra avunculum. t. 2. p. 806. n. 1
- Ardense* monasterium Ordinis Præmonstratensis, ubi situm, & quando constructum. t. 1. p. 294. n. 2
- Arelatum* civitas Galliæ Narbonensis juxta Rhodanum flumen. t. 1. p. 419. n. 1
- Arelati

Omnium Notabilium. Litera A.

Arelati varia nomina, ejusque Praefulum magna authoritas. ibid.
 Arelatenſis Praeful non ſoldem Archiepſcopi, verum & Primatus, & R. Pontificis titulo decoratur. t. 1. p. 369. n. 9
 Arelatenſis civitas, colonia à Nerone deducta, & parva Roma dicta. t. 1. p. 637. n. 2
 Arriana antiqua Etruriae civitas jam olim Eccleſiæ Cathedrali ſubſtituta. t. 1. p. 145. n. 6
 Argentinus civitas eſt Germaniæ nobili Cathedrali Eccleſiæ decorata. t. 3. p. 163. n. 1
 Argentinienſis Episcopatus potentia clara miris laudibus excolitur. t. 3. p. 166. n. 2
 Argentinus, five Argemorat brevis deſcriptio, & laude. t. 3. p. 641. n. 1
 Argentina quem primum verbi Dei ſtorem habuerit. ibid.
 Argentinienſis monaſterium monialibus traditione, eis ob ſeculos mores pulſa, monaſterio S. Dionyſi reſtitutum fuit. t. 2. p. 418. n. 2
 Argumentum à contrario ſenſu non valet quoties ſequitur abſurdum. t. 1. p. 245. n. 9
 Argumentum à contrario ſenſu, cum ſequitur abſurdum, in iure non admittitur. t. 1. p. 66. n. 2
 Argumentum ſola inveſtigatone invenit veritatem, & ita dictum eſt, quaſi argutum inventum. t. 3. p. 577. cap. 10
 Ariminum antiquiſſima Italiae civitas, caput olim Senogallia, à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata fuerit. t. 2. p. 345. & ſeq. n. 1
 Ariminum antiqua civitas eſt Gallia Cathedrali Eccleſiam habens. t. 3. p. 681. n. 1
 Arifcrania quid, vide in verbo *Monarchie*.
 Arifcranes malè ſenſu de matrimonio, & minus dignè quàm par eſt. t. 4. p. 5. n. 12
 Armacum civitas Archiepiscopalis Hiberniæ, caput Praeful Palmas totius Hiberniæ eſt. t. 1. p. 293. n. 2
 Armoren acceptiones variae, & quid propriè artis intelligitur. t. 3. p. 9. o. 5
 Armoren nomine quid veniat, & quanam clericis prohibeantur. ibid.
 Armoren delatio, & uſus quibus prohibetur. ibid. & ſeq. n. 6
 Armoren delatio nobiles diſtinxit à plebeis. ibid.
 Arma clericorum quoniam. ibid. & ſeq. n. 7
 Armoren uſum abhorret Eccleſia, præſepè in clericis. ibid.
 Arma cauſam ſaltem per accidens præbent ad delicta perpetranda. ibid.
 Armoren delatio in templis prohibita, etiam laicis. ibid.
 Armoren abuſus in clericis, & Episcopis noceat. ibid.
 Armoren uſus non eſt omnino prohibitus, etiam privatis. t. 3. p. 11. & ſeq. n. 11. & 12
 Armoren delatio prohibita eſt; omnem ſolem nem peragentibus. t. 3. p. 18. n. 3
 Arnaldus Abbas Cisterciensis in Galliam miſſus ad conversionem hæreticorum Albigenſium. tom. 1. p. 289. n. 2
 S. Arnaldus Abbas Cisterciensis miſſus contra Albigenſes ab Innocentio III. t. 3. p. 39. n. 2
 Arnaldus hæreticus Bitalanus novae opinionis in Eccleſia ſeminat. t. 3. p. 171. n. 2. Brianſiam Eccleſiam turbat, acceſſat, & Italia pellitur. ibid. Italia reverſus tumultum Romæ ſuſcitavit, ibique comburitur. ibid.
 Arnaldus hæretici. ibid.
 Artha in matrimonio intercedit, eſtque magnum ſignum ejus celebrat. t. 3. p. 635. n. 2
 Artha in ſponſalibus adjecta an inſtrimenti liberatam matrimonii. t. 4. p. 61. n. 6
 D. D. Gualter. in *Decretal. Index generalis.*

Artha quare licitè in ſponſalibus adhibeantur. t. 2. p. 62. n. 7
 Artharum confuſio in ſponſalibus non improbat, bene tamen promiſſo. ibid. col. 2
 Artha, ſeu arthabo quidam propriè dicatur. tom. 4. p. 83. n. 2
 Artha plerumque in ſponſalibus intercedunt in ſymbolum ſuſcipi matrimonii. ibid.
 Artha pignora matrimonii dicuntur, & quibus ſymbolis frequenter ſubarratio fiat. ibid. n. 2
 Armaranenſis monaſterium Ordinis D. Benedicte in dioceſi Treverensi conſtitutum, unde ita dictum, & à quo conſtitutum. t. 1. p. 380. n. 1
 Arves liberales quoniam propriè dicantur. t. 1. p. 66. num. 3
 Arvifolium honeſtum vidui quaerendo imperatum, & præſcriptum fuit clericis. t. 1. p. 774. n. 6
 Arvies fratres quoniam olim fuerint, & an de nobilibus ſecundis cognoverint. t. 2. p. 129. n. 44
 Arvium fratrum collegium quodnam fuerit, & ad quid erectum. t. 3. p. 301. n. 5
 Arvium fratrum munus quodnam, & quoniam inſigne. ibid.
 Arvorum expulſio apud Gentiles impiis ſacrificiis præſta. t. 3. p. 301. n. 5
 Arvifio Domini à temporibus Apoſtolorum magno cultu à Chriſtianis celebratur. t. 2. p. 175. n. 1
 Arvium civitas, alias Eſcolum dicta, ubinam ſita ſit, & quando Episcopalis eſt dicta ſit. t. 1. p. 96. n. 4
 Arvifores ad quid aſſumantur à Magiſtris. tom. 3. p. 19. & ſeq. n. 4
 Arvifores plerumque dicuntur conſiliarii, & aliquando participes: ubi quando neceſſario aſſumi debent. ibid.
 Arvifii, vel manſionarii in Eccleſiis Cathedralibus quoniam dicantur. t. 3. p. 110. n. 1
 Arvium antiqua civitas in Umbria, velos Domitios exerta, & quando lumine fidei donata. t. 1. p. 748. num. 1
 Arvimpurum Beatæ Mariæ ſanctitas non eſt juris diviniſed ab Apoſtoliſ inſtituta. t. 3. p. 89. n. 1
 Arva civitas eſt Italiae à primis Eccleſiæ ſecula Sede Cathedrali decorata. t. 3. p. 157. n. 2
 Arva civitas Episcopalis eſt Liguriæ ad Alpes Continua. t. 4. p. 139. n. 2
 Arvorum jus apud Judæos, Gentiles, & Catholicos quomodo introductum. t. 3. p. 914. n. 1
 Arvium, ſeu templum Miſericordiæ ab Herculis Thebani liberis conditum. t. 3. p. 15. & ſeq. n. 13
 Arvii juſ apud Romanos in templo Pacis, & Cæſarum ſacrois. ibid. & ſeq.
 Arvii in lege gratiæ à primis Eccleſiæ ſeculis fuero conſtituta, & quoniam eorum iure non gaudent. t. 3. p. 915. n. 13
 Arvii juſ quoniam legitime Eccleſiæ, & Alaribus conſueſcentum. t. 3. p. 916. n. 14
 Arvies inter nobiliores, & antiquiores civitates reſeſcent Auctores, in qua civitate Metropolim eccleſiaſtica à primis Eccleſiæ ſeculis conſtituta fuit. t. 2. p. 385. n. 1
 Arvies victores in certaminibus olympicis, quibus honoribus, præmiis, & prærogativis olim decorati fuerint. t. 3. p. 366. n. 2
 Arvies victoribus in vulgatis, communibusque præliis conſueſcent fuere præmia. ibid. & ſeq. n. 2
 Arvianum Metropolis Arvianæ, olim Nomentanum dicta. t. 1. p. 974. n. 2
 Arvianum oppidum nobiliſ Germaniæ, quo tempore fuerit Eccleſia Cathedrali decoratum. tom. 2. p. 411. n. 1
 Arvella, vulgò S. Arvina, civitas eſt Episcopalis ſita in Campania. t. 3. p. 411. n. 2
Arvianum

Repertorium Generale

Arbitrata post appellationem extrajudicalem non sunt ipso jure nulla; & an hoc semper verificetur. t. 1. p. 246. n. 6

Arbitratum revocatio quo tempore petenda sit. t. 1. p. 765. n. 10

Arbitrata non revocantur per judicem, nisi eorum revocatio petatur. ibid. col. 2

Arbitrata appellatione interposita, & gesta hinc pendente acquiescitur. t. 1. p. 766. & seq. n. 11

Arbitrata ex consensu parium facta, appellatione pendente non revocantur. t. 1. p. 767. n. 15

Arbitrio in officio divino requisita variè considerari potest. t. 1. p. 811. n. 4. & 5

Arbitrio duplex refertur, & quænam sufficiat ad implendum præceptum de hujus canonich. ibid. n. 5

Arbitrantes in uno judicio receptæ fidem faciens in eadem causa, & inter easdem personas coram alio iudice. t. 1. p. 389. n. 3 & p. 390. n. 7

ut *Arbitrationes* in uno judicio factæ fidem faciant in alio, quid debeat. t. 1. p. 389. n. 3

Arbitrationes in uno judicio non publicæ, an fidem faciant in alio. ibid. n. 6

Arbitrationibus publicis alii testes recipi non possunt, etiam in causa appellationis, super eisdem articulis, vel directis contrariis. t. 1. p. 396. n. 1

Arbitrationum publicatio & scientia impedit novam testium productionem. t. 1. p. 413. n. 2

Arbitrationibus publicis non opponitur in personas in illam. t. 1. p. 412. n. 1

Arbitria vitium procul esse debet ab ecclesiasticis ministeriis. t. 5. p. 86. n. 1

S. Acherii monasterium Canoniceorum regulam D. Augustini ubinam suam sit. t. 5. p. 4. n. 1

Acheria in Campania filii sita Episcopali Sede decoratur. t. 5. p. 17. n. 1

A. Augustini ordinem eremiticum, & canonicorum regulam instituit. t. 1. p. 213. n. 3

Augusti à quo tempore Imperatores dici coeperint. Vide in verbo *Imperator*.

Aurei annuli jura quid sit. t. 1. p. 123. n. 10

Aurei annuli jura imaginem duntaxat, non statim ingenuitatis præstent. ibid.

Aurei annuli jura quis tradere possit. t. 1. p. 124. n. 12

Vide in verbo *Ingenitus*, *Aureulus*.

Auriensis civitas Gallie, vulgò *Orense*, Cathedrali Ecclesiâ decoratur. t. 2. p. 362. n. 1

Auricensis civitas in Aquitania, in quam Metropolis Elusana translata fuit. t. 1. p. 716. n. 1

Auruna civitas, cujus antiquissimum nomen est *Ausa*, ubinam sita sit. t. 5. p. 419. n. 1

Aurificia apud Grecos quid fuerint, & quid significent apud posteriores Scriptores. t. 2. p. 126. n. 2

Auribus librorum veteris Testamenti, quidam existunt, quidam incepti. t. 5. p. 133. & seq. n. 2

Auribus damnato, ejus liber damnatus censetur, non è contra. t. 1. p. 30. n. 2

Ant. Hieronymi civitas Gallie habet Ecclesiam Cathedrali D. Stephano dicatam. t. 1. p. 113. n. 2

Auxilium brachii secularis quid sit, & ad quid in Ecclesiâ in usu sit. t. 1. p. 704. n. 19

Auxilium sibi invicem præstant potestas secularis, & ecclesiastica. ibid. n. 16

Auxilium judicis etiam inferioris potest implorari. t. 1. p. 705. n. 18

Auxilium brachii secularis an sit invocandum ad executionem laici, in casibus, in quibus judex ecclesiasticus procedere potest contra eum. t. 5. p. 126. n. 2

Axioma juris. Si unum convenienter sit, &c. quando locum habeat. t. 1. p. 722. n. 12

Axioma plus ferri debet ad affirmativum, quam mille negativum, quomodo intelligatur. t. 2. p. 360. n. 7

Axioma juris: *Sarius est pignori incumbere, quam in rem agere.* t. 4. p. 302. n. 17

B

B *Acule* pastoralis non utuntur Pontifices. t. 1. p. 483. n. 5

Baculo pastoralis uti quibus sit concessum. ibid. n. 39

Baculo diversæ personæ utuntur. ibid.

de *Baculo* D. Petri. t. 1. p. 484. n. 4

Baculi Episcopalis mysticæ rationes, & quare eo Pontifices non utuntur. ibid. n. 41

Bajocensis, sive *Bajocensis* civitas Episcopalis Gallie ubi sita. t. 1. p. 301. n. 1

Baiona marorum & aggerum firmata monumentis, tutissimum est Galliarum propugnaculum. t. 4. p. 129. n. 1

Baiona Cathedrali Sede decorata, unde nomen sumpsit. ibid.

Baptismus nomen quid significet in media ætate, & quid posterioribus sæculis. t. 2. p. 869. n. 2

Baldassus II. Archiepiscopus Cantuariensis, literatissimus, & ingenio, & pietate clarus fuit. t. 3. p. 37. & seq. n. 1

Ballare verbum à Grecis ad Hispanos translato quid significet. t. 3. p. 39. n. 7

Balthus vox barbari, quid significet, & quid etiam *Balthi*. t. 1. p. 381. col. 1

Balthus idem est ac *Prætor*, & rector plebis secularis. t. 5. p. 191. n. 1

Balthus genus armorum ferreum, & crudelissimum fuit. t. 5. p. 174. n. 3

Balthus appellatione quædam totiusmodi bellica veniunt. ibid. & seq.

Balthus variis armorum genere res sunt. ibid.

Balthus virorum, & mulierum apud antiquos diversa fuit. t. 5. p. 99. n. 10

Balthus quænam vox sit, & quæ sit ejus frequentior acceptio. t. 2. p. 347. n. 9

Balthus refuga ad Ecclesiam confugiens non possit ab ea abici. t. 3. p. 970. n. 4

Balthus plerumque pro proseriptione sumitur, aliquando etiam pro multa pecuniaria; unde variè loquendi formulæ explicantur. t. 2. p. 670. n. 4

Balthus pro edicto, & promulgatione publica, & quilibet denunciazione sumitur. t. 4. p. 18. n. 2

Balthus nuptiales in Gallia: vide in verbo *Denunciazione*.

Balthus, & denunciationes publicæ in Gallia in usu esse ceperunt ante Concilium Lateran. t. 4. p. 91. n. 3

Balthus aliquando significat penam, & multam edicto non obtemperantis. t. 5. p. 488. & seq. n. 2

Balthus necessarius est ad salutem, licet baptismus parvulorum ab aliquibus breviter sit impugnatus. t. 1. p. 23. n. 10

Balthus per se ipsum acceptus an sit validus. totum. p. 821. n. 17

Balthus in casu necessitatis in Gallia fuit olim à laici collatus absque prioribus illis verbis, *Ego te baptizo*: ubi refertur gravis disputatio, an baptismus sic collatus verus sit. tom. 3. pag. 828. & seq. n. 1

Balthus an necessarius sub trina meritione conferri debeat. t. 3. p. 829. n. 2

ad baptismi validitatem sufficit qualibet ablatio aquæ facta. ibid. & seq. n. 3

in baptismi collatione tres personæ divinè explicitè sunt nominandæ. t. 5. p. 830. n. 4

Balthus quomodo sit intelligendus in nomine Jesu collatus. ibid. col. 2

Balthus rite collatus ispirati non potest, nisi in aliquibus casibus. t. 5. p. 831. n. 2. & 3

Baptismus

Omnium Notabilium. Litera B.

Baptismus etiam infantibus administrari debet. t. 3. p. 834. n. 4. & 5.
Baptismus in qualibet ætate conferri potest. nec est ad octavum diem differendus. rom. 3. pag. 834. & seq. num. 5. 6. 7.
Baptismus an conferri possit infanti in utero existentis: Vide in verbo *Infans*.
Baptismus mater collatus, an diffundatur ad infantem in utero existentem. t. 3. p. 836. col. 1.
Baptismus tollit illud omne, quod veram & propriam peccati rationem habet. t. 3. p. 838. n. 1.
Baptismus præstat gratiam, & imprimit characterem. ibid. n. 2.
Baptismus subiectum quoddam sit. t. 3. p. 839. n. 12.
Baptismi donum inappetibile quomodo nescientibus, & nolentibus conferatur. t. 3. p. 841. n. 17.
ad Baptismum conferendum necessarius est minister distinctus à suscipiente. t. 3. p. 842. n. 1.
Baptismus collatus cum linteo madefacto, an sit validus: ubi traduntur alii casus. t. 3. p. 844. n. 3.
Baptismus à quoemque in debita forma, & intentione collatus, non est iterandus. t. 3. p. 846. n. 1.
Baptismi flammis virore iustificatur homo, & salvari potest. t. 3. p. 848. n. 5.
Baptismus est veluti janua ad alia sacramenta. rom. 3. p. 849. n. 4.
Baptismus flammis, & sanguinis in quo differant à baptismo flammis. t. 3. p. 849. & seq. n. 4.
Baptismus quondam fuerit à Christo Domino institutus. ibid. & seq.
Baptismus peccata remittit, matrimonia aeternam contracta non dirimit. t. 4. p. 182. n. 5.
in Baptismi sacramento distinctus esse debet minister à subiecto. t. 5. p. 406. n. 5.
Baptismus sub debita forma collatus à quoemque validus est. ibid. & seq. n. 6. 7. 8.
in Baptismo confutendo servandus est ordo inter eos, qui illum conferre intendunt; & an peccetur lethaliter, si secus fiat. t. 5. p. 408. n. 9.
Baptismi minister sollemnis quisnam sit. ibid. & seq. n. 10. 11.
Baptismi sollemnes ministri ex delegatione quisnam esse possint. t. 5. p. 409. n. 12. & seq.
Baptismi si ad ritos Judæos redierint, coguntur eos relinquere, & fidem quam semel professi sunt, custodire. t. 5. p. 414. & seq. n. 2.
Barba promittenda, antefecundanda ratio varia fuit pro diversitate temporum. t. 3. p. 19. n. 2.
Barbam radendi mos quando initium habuerit. ibid.
Barba promissa apud præfatos Christianos in usu fuit, unde veterum Pontificum imagines barbæ cernuntur. t. 3. p. 19. n. 3.
Barba rasura in Ecclesia Latina à quo tempore initium habuerit. ibid.
Barba radenda ritos proprios præscribitur. ibid.
Barba rasura odii Græcorum erga Latinos ansam præbuit. ibid.
Barba medioeritas observanda jubetur. tom. 3. pag. 10. num. 5.
Barba cor à clericis Latinis radatur. ibid.
Vide in verbo *Græci*.
Barca pro bevi navigii genere aliquando accipitur. t. 2. p. 236. col. 2.
Barcinus, seu Barchinona civitas in agro Lalerano sita, à quo fuerit condita. t. 5. p. 40. n. 2.
Baronum nomine aliquando utuntur Duces, & Comes. t. 2. p. 870. n. 4.
Baronis nomen quid propriè significet. ibid.
Barriem civitas Episcopalis in Apulia sita. t. 1. p. 69. t. num. 1.
Basilea civitas Episcopalis Gallie in provincia Bifuntina. t. 3. p. 192. n. 1.

D. D. General. in Decretal. Index generalis.

Basilea sanctorum Apostolorum Colonia à quo fundata, & aucta. t. 1. p. 181. n. 4.
Basina, seu Barchana Ecclesia Episcopalis fuit in provincia Osifordina. t. 3. p. 741. n. 2.
Basiniana civitas Anglie quondam Episcopalis Sede decorata fuerit. t. 5. p. 203. n. 2.
Barhoniensis Episcopatus onitus Abbatibus Glasteriensibus fuit. ibid. n. 4.
Beatificationem Martyrum & Confessorum quomodo inquisitio, & discussio præcedere debeant. t. 3. p. 867. num. 5.
Beatificatio quomodo à canonizatione differat. ibid. & seq. o. 6.
Beatificatio martyrum primis Ecclesiæ sceculis ab Episcopis fiebat. t. 3. p. 861. n. 7.
Beatificatio quæ Episcopis olim competebar, nunc Sedis Apostolicæ reservata est. ibid. & seq.
Beatitudo confertur in gratia decedentibus, etiam ante finem mundi. t. 3. p. 847. n. 2.
Beatus gaudium accidentale et seculi de omnibus benefactis pro eis. t. 3. p. 808. n. 3.
Belial nomen est improbi hominis, apostata, & prævaricatoris. t. 3. p. 170. n. 2.
Bellapertica Abbatia est Ordinis Cisterciensis ad ripam Garumna. t. 1. p. 296. n. 2.
Bellavilla oppidum est juxta Atasim in diocesi Belliocensi. t. 3. p. 745. n. 8.
Bellacensis Ecclesia collegiata tituli S. Joannis est in Anglia. t. 2. p. 280. n. 2.
Bellio, sive Belicium, vulgo *Belly*, civitas Gallie ad Rhodanum sita. t. 3. p. 192. n. 2.
Joannes de Belsheim, Archiepiscopus Lugdunensis, jam senex Archiepiscopatu renunciat, & vitam monasticam profectus. t. 1. p. 371. n. 2.
Belluacensis civitas perantiqua, & celeberrima in provincia Rhemensis, pereleberrima etiam Ecclesiæ Cathedrali decoratur. t. 3. p. 333. n. 1.
Belluacum civitas est provincie Rhemensis, in qua fuit convocata Synodus à Carolo Calvo. ibid.
Bella privata pondere, & pudore legum comprimebantur, sed deinde grassata in variis provinciis fuerunt, quorum inconviniis Ecclesiæ mederi voluit. t. 1. p. 797. n. 9.
Bella privata olim nec legibus probata erant, nec omnino damnata. ibid. n. 9.
Belli tempore plena securitas gaudet presbyteri, monachi, conversi, peregrini, mercatores, & rustici. t. 1. p. 804. n. 9. & p. 805. n. 11. 12. Ex quondam ecclesiasticis ad aliqua munia bellica cogi possint. t. 1. p. 806. n. 14.
Bellum inter Philippum, Othonem & Fridericum in tota Italia libertati ecclesiasticæ valde obfuit. t. 2. p. 39. n. 4.
Bellum inter Guelfos & Gibellinos civilis tantum dissensio fuit, in quo postliminium locum non habuit, nec capta expeditionum fiebant, nec capri milites in servitutem redigebantur. t. 2. p. 267. n. 2.
in Bellis inter Christianos, quantumvis iustissimi, non est locus servituti. ibid.
Bellum & factiones Italie deferiebantur, earumque crudelitates. t. 2. p. 267. & seq. n. 3.
Bellum sacra res, & cumulus injuriarum dicitur. ibid. num. 4.
Bellum inter Agillam Gothorum Regem, & Atharagildam eorundem Ducem. t. 2. p. 314. n. 5.
Bellum & implacabile dissensio inter Reges Angliæ patrem & filium, & nascente Domino necem D. Thomæ Cantuariensis. t. 2. p. 533. n. 2.
Bello injusto occupata ab invasoribus restituenda sunt. t. 2. p. 578. n. 4.
Bellum an de jure gentium sit, an potius juri naturali contrarium. ibid. n. 6.

b a Bellum

Repertorium Generale

Bellum an sit Christianis licitum. *ibid.* & seq.
Belli iusti leges referuntur, & cuius sit illud indicere, differitur. *t. 1. p. 579. & seq. n. 7*

Belli lex præcipua quænam. *t. 1. p. 580. n. 8*
Vide in verbo *Præda*.

Bella fæva in Hispania temporibus Clementis III. fære. *t. 4. p. 37. n. 2*

Bellum quo prætextu Judæis & Gentilibus à Principibus Christianis indici possit. *t. 5. p. 137. n. 2*

Vide in verbo *Judæi*.

Belli variz species referuntur, variazque opera, quæ in eo geruntur. *t. 5. p. 263. & seq. n. 3. & 4*

Bella factis Ecclesiæ iniuriis infelicitate cedunt, *ibid.* & seq.

Belvacensis civitas in Gallia Cathedralē Ecclesiā D. Petro dicam habet. *t. 2. p. 79. n. 1*

Benedictio plerumque significat formam ordinationis, seu ipsam ordinationem. *t. 1. p. 489. n. 1*

Benedictiones presbyterales quænam fuerint, & quando conferantur. *t. 1. p. 590. n. 2*

Benedictiones nuptiales unde originem sumplerint, variis exemplis ostenditur. *t. 4. p. 310. n. 7*

Benedictiones in liberis & servis valent. *tom. 4. p. 310. col. 2*

Benedictiones nuptiales de præcepto recipiendæ sunt, etsi non sint de essentia matrimonii. *ibid.* & seq.

Benedictionum nuptialium ritus ab Ecclesiā recepti. *t. 4. p. 311. n. 8*

Benedictio nuptialis quate in secundis nuptiis non adhibeatur. *ibid.* n. 9

Benedictio nuptialis iterari in eadem persona non debet. *ibid.* & seq. n. 10

Benedictio Abbatissæ solet etiam dici ordinatio, & consecratio. *t. 5. p. 26. n. 3*

Benedictiones quænam ab Abbatissis viduis, vel virginibus concedi possint. *t. 5. p. 523. n. 3*

Beneficiū sine licentia sui Episcopi beneficio remanere non potest. *t. 1. p. 379. n. 2*

Beneficia duo differentia etiam sub eodem tecto obtineri possunt. *t. 1. p. 60. n. 8. & p. 95. n. 6*

Beneficiorum majorum collatio ad Episcopum simul cum Capitulo spectat. *t. 1. p. 97. n. 13*

Beneficii ratione quomodo quis formā Episcopi sortitur, & de eius jurisdictione fiat. *t. 1. p. 137. n. 8*

Beneficia electi in Episcopum quando vacant. *tom. 1. p. 234. n. 4 & seq.*

Beneficiorum pluralitas semper in Ecclesiā odiosa & prohibita fuit. *ibid.* n. 6

Vide in verbo *Episcopus*.

Beneficium aliquod adeptus sacerdotium requirens, intra quod tempus debeat in Presbyterum ordinari. *t. 1. p. 236. n. 5*

ad *Beneficia* curam animarum habentia quis sit eligendus, & quæ in eo requirantur. *t. 1. p. 237. n. 8*

ad *Beneficium* electus, si intra tempus à canonibus statutum ad ordines non promoveatur, quomodo excusari possit. *t. 1. p. 239. n. 15*

Beneficium aliud est temporale, aliud spirituale. *t. 1. p. 376. n. 4*

Beneficium quando post Religionis ingressum valet. *t. 1. p. 377. & seq. n. 8*

Beneficium ipso iure vacat renunciatione factā, & à legitimo superiore admittā. *t. 1. p. 378. n. 9*

Beneficii collatio renunciatione conditionali præcedente facta, invalida est. *t. 1. p. 380. n. 5*

Vide in verbo *Renunciatio*.

Beneficium in manibus laici renunciatum vacat potius in penam, quàm virtute renunciationis. *t. 1. p. 381. num. 7*

Beneficia elapso semestri vacationis non possunt conferri ab eo, ad quem spectat eorum collatio. *tom. 1. p. 403. n. 8*

Vide in verbo *Collatio*, *Negligentia*.

Beneficia ecclesiastica impuberibus non sunt conferenda; si verò ex dispensatione conferantur, interim Ecclesiæ per laicos regi non debent. *t. 1. p. 449. num. 2*

in *Beneficiis* filiotum non prohibentur parentes succedere. *t. 1. p. 503. n. 10*

Beneficia conferri debent iis, qui ex eodem Regno, & provincia sunt; aliàs incommoda varia sequuntur. *t. 1. p. 563. n. 6*

Beneficium aliquando significat specialitatem fori, quo gaudet ecclesiasticus. *t. 2. p. 74. n. 7*

Beneficium omnibus clericis concessum super specialitate fori est commune. *ibid.* & seq.

Beneficium illi est adjudicandum, qui probavit collatorem fuisse in possessione conferendi tempore collationis. *t. 2. p. 234. & seq. n. 4*

in *Beneficiis* ecclesiasticis non succeditur iure sanguinis, vel hereditario. *t. 3. p. 113. n. 5. & p. 116. n. 14*

Beneficium, præbenda, & dignitas pro eadem res in generica significatione accipiuntur. *t. 3. p. 115. n. 10*

Beneficii etymon traditur. *ibid.*

Beneficii definitio traditur, & explicatur. *tom. 3. p. 116. num. 13*

Beneficiorum pluralitas, five multitudo in duobus verificatur. *t. 3. p. 126. n. 2*

Beneficiorum divisio prohibetur. *t. 3. p. 128. & seq. n. 4*

Beneficia alicujus Ecclesiæ an possint autoritate Pontificia dividi. *ibid.* n. 6, 7, & 8

Beneficia secularia Ecclesiis monachorum, & monialium duobus modis subijci valent. *t. 3. p. 131. n. 3*

Beneficium ad sustentationem quale congruens dicitur. *t. 3. p. 136. n. 5*

in *Beneficiorum* pluralitate an Prælati inferior dispensare possint. *t. 3. p. 153. n. 3*

Beneficia plura nemo generaliter loquendo potest obtinere. *t. 3. p. 154. n. 5*

Beneficiorum pluralitas an repugnet juri naturali, & divino. *t. 3. p. 155. n. 7*

Beneficiorum pluralitas prohibetur tantum jure positivo: & quando expressè hæc prohibitio statuta fuerit ab Ecclesiā. *ibid.* col. 1, & 2

Beneficium incompatible quoad titulum quodnam sit. *t. 3. p. 156. n. 9*

Beneficiorum pluralitas quibus rationibus ab Ecclesiā sit introducta. *t. 3. p. 157. n. 10*

Beneficiorum pluralitas in quibus casibus tolerari possit. *t. 3. p. 158. n. 12*

Beneficia semper dignis sunt conferenda à Prælati Ecclesiæ, reiectis indignis. *t. 3. p. 159. n. 2*

Beneficia vacantia quænam dicantur; ubi de pluribus modis vacationis. *t. 3. p. 183. n. 4*

Beneficia nondum vacantia concedi, aut promitti non debent, & quare. *t. 3. p. 184. & seq. n. 10. & 12*

Beneficium iniigiosum potest utiliter à Romano Pontifice conferri. *t. 3. p. 185. n. 13*

Beneficium vacaturum non potest à Legato à latere promitti. *t. 3. p. 186. n. 14*

Beneficiorum non vacantium promissio aliquando licita fuit, sed deinde fuit ab Ecclesiā prohibita. *t. 3. p. 186. n. 1. & p. 101. n. 2*

Beneficium proximè vacaturum conferendi potestas quomodo possit alicui committi. *t. 3. p. 198. & seq. n. 4. & seq.*

Beneficii nondum vacantis promissio etiam à patrono non potest fieri de jure canonico. *tom. 3. p. 202. num. 2*

Beneficiorum inferiorum collatio regulariter ad Episcopum spectat. *t. 3. p. 214. n. 9*

Beneficium legis 2. *Cod. de re scind.* an competat etiam emptori. *t. 3. p. 283. n. 7*

Vide in verbo *Remedium*.

Beneficium

Omnium Notabilium. Litera B.

Beneficium prædictum magna æquitate introductum est. *ibid.* & seq. n. 8
Beneficia ecclesiastica quando in pignus à clericis dari possunt. *t. 3. p. 326. n. 53*
Beneficium sæpe sapius pro feudo nſupatur. *tom. 3. p. 82. n. 2*
Beneficia feudalia duo genera. *ibid.* & seq.
Beneficia feudalia ecclesiastici oneta quænam, & quomodo perſolvenda. *ibid.*
Beneficium habentes in Ecclesia tenentur ad ejus reparationem contribuere. *t. 3. p. 883. n. 3*
Beneficia omnia vacantia in Curia jam olim conferbat Romanus Pontifex. *t. 3. p. 49. n. 3*
Beneficium Principis latiffimè est interpretandum. *t. 3. p. 185. n. 2*
Beneficium Principis est aliquando ſtrictè interpretandum. *t. 3. p. 586. n. 5*
Beneficii factum propriè dici non poteſt: vide in verbo *Furtum*, *Rapina*.
Benetvenerum Metropolis eſt Italice, cujus Eccleſia fuit olim canoniceorum regularium. *t. 3. p. 758. n. 1*
Benigui monaſterium nobile in Diocèſi civitate, diocèſis Lingonenſis. *t. 1. p. 335. n. 2*
Benengaria Sancti Sapiemis Regis Navaræ filia, & ſoror Sancti Regis Navaræ. *t. 2. p. 83. n. 2*
Benegaria Regis Richardi viduæ quare ab Honorio quondam Regina Angliæ dieatur. *ibid.* & ſeq.
Benegaria contra Joannem præſentis mariti ſiſtrem de jure decernat. *t. 1. p. 85. n. 11*
Beryth civitas Phœnicia honore Metropolitico à Imperatoribus eſt decorata. *t. 2. p. 124. n. 3*
Beryth quod eccleſiaſticum regimen, & diviſionem provinciæ, tamè Carhedra Episcopali decoratur. *ibid.*
Beth-cherimiana civitas quantum ab Hieroſolyma diſtet, & quondam, & quo imperantis Eccleſia Cathedrali decora fuerit. *t. 1. p. 125. n. 1*
Biblia ſecta à quo per capita diſtincta. *tom. 1. p. 136. num. 1*
Bibliorum verſio in civitate Metenſi facta temporibus Innocentii III. *t. 3. p. 187. n. 1*
Bibliorum verſio in vulgarem & vernaculam linguam an permitti debeat. *t. 3. p. 188. n. 2*
Bigamia unde originem ſumpſerit. *t. 3. p. 548. n. 6*
Bigami irregulares tantum provèniunt à jure eccleſiaſtico. *t. 1. p. 49. n. 7*
Bigamia triplex à Doctores communiter alligatur. *ibid.* & ſeq. n. 8
Bigamia ſimilitudinaria quid ſit, & quando detur, diſcitur. *ibid.* n. 9
Bigamia oppoſita contra electum in Episcopum teſtibus laicis probari poteſt. *t. 2. p. 415. n. 1*
Bigami ex duplici ratione non admittuntur ad Ordines. *t. 1. p. 350. n. 10*
Bigami ſpud diverſas gentes ad ſacriſcendum non admittuntur. *ibid.*
Bigami interdictum eſt etiam ad minores gradus aſcendere. *ibid.* n. 12
Bigamus an ſit cenſendus, qui anæ baptiſmum contraxit cum vidua, vel cum duabus, vel cum una angela, & poſtea cum alia. *t. 1. p. 551. n. 13*
Bigami non ſunt habentes plures concubinas. *tom. 1. p. 553. n. 4*
Bigamorum appellatione etiam veniunt qui ſemel cum viduis contraxerunt, vel cum repudiatis. *t. 1. p. 550. n. 12*
Bigami, & qui in ſaceris conſtituti matrimonium contraxerunt, ordinari non debent, nec cum eis licet diſpenſare. *t. 1. p. 347. n. 3*
Bigami quinque cenſentur, & unde ita dicantur. *t. 1. p. 548. n. 5*
Bigantia civitas totius Comitatus Borgundia umbra.

D. D. Gm. in Decretal. Index generalis.

Bigas, juxta Imperitia novit aliquando: ubi de ejus Eccleſia. *t. 1. p. 334. n. 1*
Bisuntium, aliàs Chryſopolis dictum, ubiſum ſitum. *t. 3. p. 27. num. 1*
Bisuntium habet Cathedralẽ Eccleſiam Metropolim Sequanorum. *t. 2. p. 421. n. 2*
Biohanati quinque ſint, & quibus poenis ſubſiciantur. *t. 3. p. 509. & ſeq. n. 5 & p. 510. n. 6*
Biohanatorum uomi in parentationibus olim non reſerebantur, nec lugeri debebant. *ibid.* & ſeq.
Biohanati bona an ſemper publicentur, ejusque teſtamentum rumpatur. *t. 3. p. 537. n. 6*
Biohanati eccleſiaſtica ſepultura privantur. *tom. 3. p. 558. n. 8*
Birhus quid ſit, & quæ ejus frequentior acceptio. *t. 1. p. 36. n. 6*
Birhus veſtis uſitata ab eccleſiaſticis perſonis, & laicis. *ibid.*
Birhus Episcoporum. *ibid.*
Birhus quod veſtis poenis fuerit. *t. 3. p. 59. n. 2*
Birhi materia & forma quænam, ſive ſpud clericos, ſive ſpud laicos. *ibid.*
Bleuſes in Aquitania duplices ſunt, cognomentoque diſtincti. *t. 1. p. 792. n. 3*
Blurigi Archiepiscopalis Gallie Celticæ, & Metropolis Aquitanie. *t. 1. p. 14. n. 1*
Bladum præcipuè ſignificat frumentum, & quidquid ſtea teritur. *t. 1. p. 650. n. 2*
Bladus, ſen bladum, ſemen, fructum arborum, plerumque tamen frumentum designat. *tom. 1. p. 147. num. 2*
Bladus, & bladum quid ſit, & quid imbladare, & ſenbladatum. *t. 3. p. 57. n. 3*
Blafphemia quid ſit, juxta D. Auguſtinum, & D. Thomam. *t. 3. p. 382. n. 6*
Blafphemia quid communiter ſpud Theologos & Canonistas ſignificet. *ibid.*
Blafphemia in hæreticalem, & non hæreticalem diſtinctio. *ibid.* col. 2
Blafphemie gravitas deſcribitur. *t. 3. p. 18. num. 7*
Blafphemie etiam quibus poenis puniuntur. *ibid.* & ſeq.
Blafphemia crimen eſt mixti fori, niſi ſit hæreticalis. *ibid.*
Blafphemia in Deum, B. Virginem & Santos, contra fores Eccleſie ejicitur. *t. 3. p. 182. n. 4*
Blafphemia etiam à judice Eccleſiaſtico puniri debet, etiam introitus beatiſci ſecularis auxilio. *ibid.* n. 4
Bleſium civitas Episcopalis Liguriæ intra Apenninos montes ſita. *t. 1. p. 278. n. 4*
Bonifacius I. quo anno fuerit ſummus Pontifex creatus, & quamdiu Eccleſiam rexit. *t. 2. p. 499. n. 1*
Bonifacii episcopalis ad Episcopos Gallie. *ibid.*
Bona Gallie Belgicæ ad Rhenum ripam urbs condita anno 966. *t. 1. p. 56. n. 2*
Bononiensis Academia petantia & celeberrima, à quo fuerit fundata. *t. 3. p. 351. num. 2*
Bona dotalia uxoris an maritus alienare poſſit, ſaltem ex contentione. *t. 3. p. 118. n. 7*
Bona mobilia uxoris an alienari poſſint. *ibid.* n. 8
Bona Crucęſignatorum cum eorum perſonis ſub protectione Sedit Apoſtolice fuerit. *t. 2. p. 616. n. 7*
Bona eccleſiaſtica jure conſanguinitatis non ſunt requirenda, & quæ bona in hac prohibitione veniant nomine eccleſiaſticarum. *t. 3. p. 111. & ſeq. num. 1, 3*
Bona delata jure conſanguinitatis, quomodo diſtincta à delatis jure hereditario. *t. 3. p. 111. n. 4*
Bona eccleſiaſtica in quatuor partes ſunt primitus diſta, & quamdiu duraverit hæc diviſio. *tom. 3. p. 113. num. 9*

Repertorium Generale

Bona Ecclesie qua ratione bona pauperum dicantur.

t. 3. p. 232. n. 2

Bonorum Ecclesie dominium penes quem sit, plures opiniones refertentur, & discutuntur, & vera eliguntur. ibid. col. 1. & 2

Bona Ecclesie, tam mobilia, quam immobilia, an generali prohibitione alienationis rerum Ecclesie comprehendantur. t. 3. p. 248. n. 3

Bona vacantia à quoniam, & qua lege olim occupata fuerint, nullo hærese, vel successore compareant. t. 3. p. 480. & seq. n. 3

Bona vacantia aliquando populi ætate, aliquando fisco delata dicuntur: & ad quem eorum administratio olim pertinerit. ibid. & seq.

Bona vexillationibus declarata apud Romanos quoniam fuerint. t. 3. p. 485. & seq.

Bonum, nisi bene sit, & ab his, qui potestatem faciendi habent, male fieri dicitur. t. 3. p. 931. n. 8

Bona hæreticorum confiscantur quantumvis filius orthodoxos habeant. t. 3. p. 183. & seq. n. 13 & 14

Vide in verbo *Confiscare*, *Hæretici*.

Bona hæreticorum cui fisco applicanda sunt, diversa praeis observantur. t. 3. p. 191. n. 4

Bona, & digna quilibet præsumitur donec contrarium probetur. t. 3. p. 441. n. 4

Benedicti monasterium, cuius sit Ordinis, & in qua provincia situm. t. 3. p. 683. n. 1

Beneplacitum simpliciter acceptum quid significet; & quid cum adiamento. t. 3. p. 132. n. 1

Breviarium in Ecclesiis maioribus olim tantum unum erat. ibid. & seq.

Brixia minor olim habuit Reges, & Comites. t. 2. p. 140. n. 6

Brundisium, seu Bretenisium, unde sic dictum sit, & ubinam situm. t. 2. p. 33. n. 1, 2

Brundisium civitas maritima Ecclesiæ Metropolitana decoratur. ibid.

Brachara civitas est antiqua, olim Metropolis Gallicie. t. 1. p. 467. n. 1

Brachara urbs celeberrima Lusitanie, se, & cognomento Augusta. Cathedræ Episcopali decorata jam à temporibus D. Jacobi. t. 3. p. 935. n. 1

Briarensis urbs, sive Bricopolis, ubi sita, & quare sic dicta. t. 1. p. 751. n. 2

Brixia urbs Gallie Cisalpine, in qua conciliabulum pro depositione Gregorii VII. congregatum. t. 1. p. 864. n. 1

Bullæ d. l. l. m. sive bullardellum notariotum, quod sit, vide in verbo *Tabella*.

Bruno Prepositus Ciceroniensis in Archiepiscopum ipsius Ecclesiæ assumitur, dignitati cedens, & monasticam vitam profectus. t. 1. p. 441. n. 1

Bulwerburum Campanie provinciæ Italice moderatur. t. 3. p. 10. n. 10

Bulla unde ita dicatur, & quid sit bulla dimidia. t. 2. p. 470. & seq. n. 4 & 6

Bulla Cruciatæ unde originem sumpserit: ubi de indulgentiis Crucisignatis concessis. tom. 2. p. 471. & seq. n. 2

Vide in verbo *Crucisignatus*.

Burdigala civitas Episcopalis Gallie ubinam sita sit, & quare ita dicta. t. 3. p. 133. n. 1

Burdigala Ecclesiæ olim Canonicorum regulam fuit. ibid. & seq. n. 2

Burgenses à burgis dicti: & quid sit burgus. tom. 1. p. 893. n. 2

Burgensis civitas Metropolitana ab historica protulsa, & exteris commendatur. t. 1. p. 921. n. 2

Burgensis civitas veteris Castellæ caput, Catholico- rum Regum aliquando Sedes fuit, in quam Cathedra Episcopalis ex civitate Auce translata fuit. t. 1. p. 264. n. 2

Buxeria cenobium est Cisterciensis Ordinis, aliter Titium Fontium dictum. t. 3. p. 488. n. 2

C

C *Asilensis* urbis Gallie ad Arastim sitæ brevis descriptio. t. 1. p. 69. n. 3

Cadaver obstricti debitoris sepulture prævabatur in Anglia. t. 2. p. 96. n. 6

Cadaverum sepeliendi ritus varius apud varias nationes. t. 3. p. 490. n. 4

Cadavera apud politiores gentes, & Romanos igne consumpta. ibid.

Cadaverum humario sepulture ritus antiquior, & acceptior, & sanctioribus ceremoniis celebratus. ibid. col. 2

Cadavera defunctorum intra urbem sepeliri aliquando prohibuitur fuit, exceptis aliquibus. t. 3. p. 491. n. 6

Cadavera fidelium defunctorum varis in locis sepulta. t. 3. p. 496. n. 5

Cadavera fidelium quare in baptisteriis recondi prohibentur. ibid.

Cadaver perpetue sepulture causâ depositum transferri non debet facile. t. 3. p. 499. n. 4 & p. 505. n. 7

Cadavera relegantur, & exhumari possunt in patriam referri, & in propria Ecclesia sepeliri. tom. 3. p. 514. n. 6

Cadavera excommunicatorum exhumanda sunt, si ab aliis discerni possint. ibid.

Cadaveribus punitorum quid lege veteri, iure civili, & Pontificio cautum sit, latè refertur. t. 3. p. 321. & seq. n. 3 & seq.

Cadaver an possit sepeliri cum vestibus: vide in verbo *Mortuus*, *Toga*.

Cadaveris monasterium à quo fuerit constructum, & privilegiis decoratum. t. 5. p. 480. n. 2

Caloniam monasterium Ordinis Cisterciensis ubinam situm sit. t. 5. p. 503. n. 3

Calurum inact nobiles Aquitanie civitates numerantur, cujus Praefules temporalem jurisdictionem exerceant. t. 2. p. 812. n. 1

Caru an possit iudici munere fungi. t. 1. p. 107. n. 3

Calicula olim idem fuisse ac Judæi, à quibus deinde distincti fuerunt. t. 5. p. 134. n. 2

Commerii vera etymologia traditur, alimque titulum asserunt, & refelluntur. t. 3. p. 773. n. 2

Cæmeterii vox bellè quadam locum in quo jacent Christiani resurrectionem expectantes. ibid.

Cæmeterii variz nomenclaturæ. ibid.

Cæmeteria eisdem ferme privilegiis, & immunitatibus, quibus Ecclesiæ decorantur. t. 3. p. 774. n. 3

Cæmeterium violatim modis, quibus Ecclesiæ polluitur, & quare violatim, violatum eisdem ecclesiis. ibid.

Cæronia legis antiquæ quædam arant tantum religiose, quædam religiose simul & typicæ. t. 1. p. 45. n. 14. col. 1

Cæronia ausuque legis aliæ mortuæ, aliæ mortuæ. ibid.

Cafraugula aliquando tantum Episcopalis fuit; & quando Metropolitico jure donata. t. 1. p. 885. n. 5

Cafraugula civitas perantiqua Hispanie ceterioris, rotius Regni Astagonici Metropolis, in qua templum B. Marci adhuc vivendi dicatur, & aliis de ejus laudibus. ibid. n. 2

Cafara civitas Palæstine breviter describitur; & quis fuerit in ea primus Episcopus, refertur. t. 2. p. 124. n. 1

Cafara Metropolis ecclesiastica primæ Palæstine. ibid.

Calariis, vulgò *Coler*, Metropolis civilis & ecclesiastica totius regni Sicilie. t. 1. p. 204. n. 3

Calariis

Omnium Notabilium. Litera C.

Calaris nobilis Sardiniae civitas varios experta Dominos, tandem sub ditione Ecclesiae posita fuit. t.2. p.559.n.1

Calculus ex more antiquo in iudiciis recepto pro sententia accipitur. t.2.p.365.n.2

Calumnia quid sit, & quid per eam vocem significetur. t.2.p.148.n.2

Calumnia commune peccatum est in iudiciis, tam civilibus, quam criminalibus. ibid.col.2

Calumnia aliquando accipitur pro qualibet actione, & petitione: ubi de aliis ejus acceptionibus, ibid. & seq.

Calumnia iurgantium, & litigantium quibus remediis sit cohibita. t.2.p.149.n.3

Vide in verbo *Juramentum calumniae*.

Calumnia eo pejor est, in quo is cui infertur, justior, & veneratione dignior est. t.5.p.57.n.2

Calumnia aliquando in bonam, plerumque tamen in malam partem sumitur. t.5.p.58.n.7

Calumniae variae acceptiones. ibid. & seq.

Calumnia in quo praecipue consistat. ibid. & seq.

Calumnia diaboliolum peccatum dicitur, clava, gladius & jaculum incurabile. t.5.p.60. & seq.

Calumniatores quibus poenis afficiantur tam de jure civili, quam canonico. t.5.p.59.n.8.9

Calumniatores quibus poenis subjiciantur ex jure canonico. t.5.p.60.n.10

Calix indumentum commune militibus, & paganis, sacris, & profanis. t.1.p.481. & seq.n.27

Caligarum aliae nomenclaturae: ubi de caligis Episcoporum, ibid.

Calices eymon traditur, & quid in sacris, & profanis literis significet. t.3.p.825.n.5

Calices parvi caliculi dicti. ibid.

Calix metonymice pro ipso potu frequenter in sacra Scriptura ponitur. ibid.

Calices ministerii sacri ex qua materia fuerint primis Ecclesiae saeculis, & in quonam calice consecraverit Christus Dominus. ibid. & seq.n.6

Calices lignei usus abrogatus. ibid.p.826.col.1

Calices aurei, & argentei ex praeepto Ecclesiae in usu sunt. ibid.col.2

Calix an possit elevari à Diacono, ut olim fuit in usu. Vide in verbo *Hofia*.

Cambracum à Cambro Cimbriorum Rege ita dictum, inibi situm. t.1.p.713.n.1

Camera B. Petri idem est ac archivum, seu scrinium. t.2.p.671.n.9

Cameralis dignitas secunda est in Urbe, propria alicujus Cardinalis. ibid.n.8

Camisia posterioribus saeculis quodam vestis genus significaret. t.2.p.799.n.2

Camisia quid sit, & unde ita dicta. t.3.p.673.n.2

Camisiae lineae monachis prorsus fuisse interdictae, & laicis tantum permixtae. ibid.

Campania est regio Italiae fertilissima, & quare ita dicta. t.1.p.530.n.2

Campania Italiae regio felicissima in Liberi, & Cereris certamen extitisse fabulantur. t.3.p.10.n.10

Campania campestris, & plana provincia in superiore, & inferiore dividitur. t.3.p.658.n.2

Campaniae praeclarae urbes referuntur, ejusque provinciae amplitudo. t.3.p.20.n.1

Campanarum pulsatio semper fuit prohibita tempore interdicti. t.1.p.175.n.8

Campanarum pulsatio in receptione Episcoporum, & Abbatum. t.1.p.294.n.4

Campanarum origo, & à quo tempore earum usus in Ecclesia coeperit. t.3.p.55.n.3

Campanae certis horis ad Ecclesiae officia peragenda pulsantur. t.1.p.596.n.7

Campanarum pulsatio in receptione Episcoporum, &

Principum secularium. tom.2. pag.136.num.6
Campanae pulsatio ad fideles in Ecclesia congregandos, plerumque dicitur signum datum. t.5.p.162.num.2

Campanarum mentio quando habita apud Auctores tum Orientis, tum Occidentis. t.5.p.459.n.5

Campanarum benedictio ab heterodoxis baptisimus dicta est. ibid.

Campanae apud antiquos monachos perforatae, vel fractae fuisse, & quare. t.5.p.460.n.6

Campanae quare in Oratoriis monachorum poni non debeant. ibid.n.7. & 8

Campanulae usus in elevatione sacratissimae hostiae quis primus instituerit. t.3.p.141.n.2

Campanulae pulsatio ad elevationem & delationem SS. Eucharistiae ad infirmos, ab Ecclesia precepta. t.3.p.14.n.3

Cancellaria est locus in quo acta judiciaria, rescriptaque gratiae & iustitiae conscribuntur. t.1.p.103.n.2

Cancellarius regulariter quis sit, & quid Cancellaria. t.2.p.293.n.2

Cancellarii dignitas quoniam fuerit olim, & an adhuc hodie duret. ibid.

Cancellarius apud veteres quis fuerit, & quod frequentius significet in jure canonico. t.2.p.506.n.4

Cancellus dividebatur olim vestibus aedium, & aedes sacrae Ecclesiae. t.3.p.2.n.4

Cancellis locis inclusus clericis tantum permixtus, laicis raro, feminis nunquam penetrabilis erat. ibid.

Cancello ingredi olim nec Imperatori licevit, aut in sacratio inter clericos sedere. t.3.p.6. & seq.n.13

Cancellario instrumenti an illud viciet: vide in verbo *Abraso*.

Canadida Casa civitas est in Scotia, cujus Ecclesiae fundatio refertur. t.2.p.840.n.2

Canon apud Graecos quid significet, variaeque ejus acceptiones. t.1.p.12.n.30

Canonis apud fideles acceptio. ibid.

Canonum initium post Christi ad caelos ascensionem, ipsis temporibus Apostolorum. t.1.p.13.n.31

Canones Apostolorum à D. Clemente ex traditionibus Graec scripti, & à Dionysio Exiguo Latine translati. t.1.p.117.n.41

Canonum Apostolorum auctoritas quanta. ibid.n.42

Canonum praedictorum mentio à quibus habita, accurate refertur. ibid. & seq.

Canones conficti apocryphi à Gelasio dicti, non veri. t.1.p.18.n.43

Canonum variae collectiones à doctissimis viris, tam Latine, quam Graece factae. t.1.p.19.n.45

Canonum uberior collectio à Cresconio facta, quam sequuta est compilatio Gratiani. t.1.p.21.n.47. & 48

Canonum collectio à Gratiano sub nomine Concordiae discordantium Canonum edita, ubi elaborata. ibid.n.48

Canonum statuta, tam generalia, quam provincialia, ab omnibus observari debent. t.1.p.31. & seq.n.2. & 4

Canones Trullani vulgo allegantur sub nomine sextae Synodi. t.1.p.459.n.10

Canon si quis suadente, in quo Concilio constitutus & de poena in eo statuta. t.1.p.695.n.3

Canon si quis, &c. quas personas comprehendat, & quae ejus privilegio gaudeant. ibid.n.4

Canonum corpus quodnam sit, & quis ejus auctor sit. t.3.p.118.n.1

Canonum collectio sub nomine Adriani edita, unde excerpta sit. t.3.p.530.n.2

Canon pro mysticis precibus, quibus actio divina celebratur, accipitur, & quam apta sit haec vox rel significare. t.3.p.804.n.4

Canonis Missae auctor, & origo quoniam, ibid. & seq.

Repertorium Generale

in Canone Missæ pro Regibus, & omnibus qui in sol-
litate constituti sunt, orari præcipitur. tom. 3.
p. 805. & seq. col. 1. & 2

Canones sacri in quibus observandi sint, negligit le-
gibus civilibus. t. 4. p. 314. n. 2

Canones sacri an potuerint auferre infamiam & caste-
ras penas secundum nobilitatem infirmas à jure ci-
vili. t. 4. p. 318. n. 8. & 9

Canonum penitentialium ostita oco est inutilis, li-
cèt non sint hodie in usu. t. 5. p. 19. n. 2

Canones sçemes de penitentia per annos, aut hebdo-
mas peragenda, quomodo intelligendi sint. ibid.
num. 1

Canonum & legum relectio jubetur, & ad quid utilis
sit. t. 5. p. 52. n. 2

Canones sacri non respondent legum secularium sum-
maum. t. 5. p. 415. n. 1

Canonis quid sit, & qua ratione differat à præbenda.
t. 3. p. 16. n. 12

Canonis per se oblique præbenda est beneficium Eccle-
siasticum. t. 3. p. 141. n. 5

Canonicorum mentio obvia apud Scriptores Flandrie,
& Germanie à ubi aliqui de eorum monasteriis, &
Abbatibus. t. 1. p. 783. n. 4

Canonicus est per se beneficium, & titulus sufficiens
ad lucrando, fructus. t. 1. p. 148. n. 2

Canonicus absens quomodo possit lucrari fructus sui
beneficii. t. 1. p. 54. n. 17

Canonicis non possunt proprio statuto minuire nu-
merum præbendarum, nisi tale statutum in forma
speciali constitutum à Romano Pontifice. tom. 1.
p. 70. num. 7

Canonicorum numerus, etsi à Pontifice in aliqua Ec-
clesia confirmatus, defectu reddituum potest ab
Episcopo cum Canonicis restringi. ibid. & seq.
num. 10

Canonicis possunt augere numerum Præbendarum, non
autem minuire. ibid. & seq. n. 11

Canonicis Rhotomagensis prærogativa majoris pos-
sitis potuerunt. t. 1. p. 115. n. 1

Canonicis qui se obsequiales exhibent Romano Pnn-
ticipi, non minori debent prærogativa gaudere,
quam residentes in propria Ecclesia. ibid. n. 3

Vide in verbo Residencia, Episcopus.

Canonicis jure communi inspecto nequeunt personas,
vel Ecclesias interdicere; sed hoc à consuetudine
aliud introductum fuerit. t. 1. p. 171. n. 5

Canonicis cum suo Episcopo consueverint Ecclesiam,
non per se, bene tamen Capitulum. t. 1. p. 185. n. 5

Canonicis apud Græcos assistentes, & consilarii dicun-
tur. t. 1. p. 186. n. 9

Canonicis quando per se sine Episcopo statuta facere
possunt. ibid. n. 10

Canonicis Ecclesie Ravennatenis clericorum Cardi-
natum titulo decorantur. t. 1. p. 100. n. 1

Canonicis Clericorum nomine veniunt. ibid.

Canonicis Frigidianensibus unde sic dicti, & in qua civita-
te constituti. t. 1. p. 291. n. 1

Canonica regularibus non est absolute licitum in
causis propriæ Ecclesie testimonium dicere. t. 1.
p. 38. n. 8

Canonicis regularibus frequentia monachi dicuntur, &
eorum claustrum monasterium. t. 1. p. 465. n. 1

Canonicis regularibus, & monachi non debent relicto
claustro adire Principum Cortes; & si adierint, à
quibus revocandi sint. t. 1. p. 717. n. 6

Vide in verbo Monachus.

Canonicis regularibus an appellatione monachorum ven-
niant. t. 1. p. 810. n. 3

Canonicis regularibus postulata nequeunt, nisi in certis
casibus. ibid. n. 4

Canonicis, & monachi designari possunt procuratores

pro joribus Ecclesie suæ descendendis. t. 1. p. 147.
num. 1

Canonicis Mediolanenses & Strasburgenses Ordinarii
nuncupantur. t. 1. p. 66. n. 2

Canonicorum nomina absolute preloato clerici regu-
lata veniunt intelligendi ex antiquissimo more lo-
quendi. t. 2. p. 799. n. 5

Canonicis qui sunt in servicio Episcopi, tanquam resi-
dentes, percipiunt fructus iuarum præbendarum,
non tamen distributiones quotidianas. t. 3. p. 101. n. 3

Canonicis, sive Cathedralis, sive Collegialis, tenentur
residere, & quotidie interesse choro. ibid. n. 5

Canonicis an ultra residentiam teneantur etiam psallere
in choro. ibid. & seq.

Canonicis duo possunt servicio proprii Episcopi io-
cumbere. t. 3. p. 102. n. 6

Canonicis regulares geminata nuncupatione quando,
& quare ita dicti. t. 3. p. 10. n. 1

Canonicis per se non possunt interdictum asponere.
tom. 3. p. 122. n. 3

Canonicis regulares an semper veniant nomine mona-
chorum. t. 3. p. 670. n. 1

Canonicis regularibus potest præfici regimini Ecclesie
secularis. t. 3. p. 671. n. 3

Canonicis regularibus posse cum sui superioris licentia
ad beneficia secularia eligi, probatur rationibus, &
exemplis. ibid. n. 5

Canonicis regulares ex sua intentione clerici sunt, & le-
gitimi ministri sacramentorum. t. 3. p. 671. & seq. n. 6

Canonicis regularibus an liceat attentio jure novo
Titulenti, ecclesiastica beneficia possidere. ibid.

Canonicorum regularium inopia an suppleri possit
per canonicos seculares. t. 3. p. 684. n. 2

Canonicis seculares regulares fieri possunt, & ex regu-
laribus seculares. ibid. n. 1

Canonicis regulares D. Augustini Salmanticæ tempo-
ribus Innocentii III. t. 4. p. 184. n. 5

Canonicis noviter recepto debet quædam præbenda
assignari: Vide in verbo Prebenda.

Canonis casus ad effectum publicæ venerationis in veteri
lege, & apud Gentiles usitata. t. 3. p. 861. n. 3

in Canonisatione Sanctorum an Ecclesia possit errare.
ibid. & seq. n. 6

Canonisationis sollemnis hodiernæ ritus quisnam sit,
t. 3. p. 862. & seq. n. 8

Canonicis majori ex parte à sacra Scriptura desumpta
sunt, aliqui etiam à privatis scriptoribus compo-
siti, in officio divino recitantur. t. 3. p. 789. n. 20

Canticum *Te Deum*, à quibus sit compositum, & in
quibus diebus non recitetur in officio divino. t. 3.
p. 798. n. 6

Canones, Præcentor, seu Protosphales, dignitates sunt
Ecclesiasticæ. t. 1. p. 69. n. 1

Canorum Ecclesie schola quare, & quando instituta.
t. 3. p. 13. n. 5, & 7

Vide in verbo Schola.

Canonicos Praefules Legati nati Sedis Apostolicæ
sunt: ubi alia de eorum jurisdictione. t. 1. p. 683.
num. 1

Canonicos Achelphagenses in Anglia præcipuus
est, quatuordecim suffraganeos habens. t. 1. p. 78.
num. 1

Canonicis & Eboracensis Episcopi diu de Primatu
decertaverunt. t. 2. p. 183. n. 2

Canis in Ecclesia cum modesta modulatione, & sine
vana vocis fractione habendus est. t. 3. p. 40. n. 8. init.

Capellani Apostolici hodie clerici Cameræ Apostolicæ
nuncupantur. t. 1. p. 205. n. 4

Capellani obsequii per se Missam celebrare, an
possint aliquoties celebrationem omittere, vel an
teneantur per substitutum oneri satisfacere. tom. 3.
p. 132. n. 4

Capellani

Omniū Notabilium. Litera C.

Capellani Principum non eximuntur à jurisdictione Episcoporum, si parochiales Ecclesias habeant. tom. 5. p. 467. n. 4.

Capilli in hominum gloriam dati, ad eorumque exteriorem ornatum pertinent. t. 3. p. 17. & seq. n. 7.

Capillorum toufata etiam apud Gentiles signum fuit animi Deo se sacrificare volentis: ubi de ara Decapillata. ibid.

Vide in verbo *Coma, Barba.*

Capitulum non solum Sede vacante potest statuta condere, sed etiam superstiti Episcopo, & abique ejus consensu. t. 1. p. 57. n. 5.

Capitula Ecclesiarum & Universitates Devotionis titulo salutantur à summo Pontifice, cum illis referibit. t. 1. p. 66. n. 2.

Capitulum Sede vacante in jurisdictione succedit, non in collatione beneficiorum. tom. 1. p. 94. n. 1. 3. 4 & p. 297.

Capitulum suspendi potest, ejusque suspensio dupliciter considerati. t. 1. p. 138. n. 10.

Capitulum qua ratione excommunicari possit. ibid. num. 11.

Capitulum Ecclesie Cathedralis non potest de jure communi excommunicationem ferre. tom. 1. p. 143. num. 4.

Capitulum Sede vacante potest ea statuta facere pro tota diocesi, quæ poterat simul cum Episcopo. t. 1. p. 185. n. 6.

Capitulum sine consensu Episcopi nequit Ecclesie consuetudines mutare. ibid. n. 7.

Capitulum sono campanæ ad actus communis convocat. t. 1. p. 297. n. 3.

Capitulum Sede vacante succedit in jurisdictione ordinata Episcopo, non in delegata. t. 1. p. 435. n. 9.

Capitulum certus est locus monasterii, & quare sit ista dictum. t. 1. p. 75. n. 4.

in Capitulo conveniunt monachi ad correctionem defectuum, & culpam. ibid.

Capitulum sine Prelati licentia, & e contra, non possunt res monasterii alienare. t. 2. p. 32. n. 6.

Capitulum potest Prelatum suum absentem monere ad residendum. t. 3. p. 104. n. 1.

Capitulum Sede vacante beneficia, quæ vel ex jure communi, vel aliunde ad liberam collationem filius Episcopi spectant, conferre non potest. t. 3. p. 204. n. 2. & 4.

Capitulum in quæ jura Episcopalia succedit Sede vacante. ibid. & seq. n. 5.

Capitulum Sede vacante quoniam statuta facere possit. t. 3. p. 206. n. 2.

Capitula suffraganea an sint evocanda ad Concilium provinciale. t. 3. p. 212. n. 2.

in Capitulis, & collegiis prelati quod sit à majori, & minori parte, nisi minor rationabiliter contradicat. t. 3. p. 219. & seq. n. 2. & 6.

Capitulum quid sit, & in quo consistat ejus substantia. t. 3. p. 219. n. 4.

Capituli major pars quoniam regulariter constituit. ibid. n. 5.

Capitulum an possit ex consuetudine competere facultas apponendi interdictum. t. 3. p. 223. n. 10.

Capitulum potest statuta facere circa ea, quæ sunt necessaria ad reparationem Ecclesie. tom. 3. p. 216. num. 2.

Capitulum in materia monastica, & regulari quidnam sit, & unde ita dictum. t. 3. p. 67. n. 2.

Capitula in Ordine Cisterciensi præ religiose, & doctè celebrata fuerunt. t. 3. p. 677. n. 4.

Capivici nulus conjugum adeo jure civili dissolvitur matrimonium, ut nec pote postliminè recuperetur uxor. t. 4. p. 38. n. 5.

Captivitas quoniamvis longa, jure canonico non dis-

solvit matrimonium.

tom. 4. pag. 18. num. 7.

Capiti in bello quondam servi capientium sunt. t. 1. p. 799. n. 13.

Capua civitas Archiepiscopalis in Campania breviter describitur. t. 1. p. 266. n. 1.

Capua aliquando de patrimonio Ecclesie Romanæ fuit, deinde ad Regnum Siciliæ pervenit. ibid. num. 2.

Capra civitas est in provincia Africana à primis Ecclesie sæculis Cathedrali Ecclesiæ decorata. tom. 2. p. 388. n. 1.

Capra libidinis symbolum erat apud Romanos. t. 3. p. 63. & seq. n. 10.

Capra est arcula, seu repositorium: & quoniam capræ dicuntur. t. 3. p. 865. n. 1.

Caræ quoniam dicuntur, & quid verbum carere significet. t. 5. p. 355. n. 10.

Carceres diversis pro utroque sexu à quo insinuant. t. 3. p. 59. n. 10.

Carceres instituti fuerunt ad custodiendos reos, & quomodo eis Ecclesia utatur. t. 5. p. 595. n. 3.

Carceres quibus clerici ad penitentiam olim includebantur, diaconice, vel decanice appellabuntur. ibid. col. 2.

Cardinales majores sunt Episcopis ratione administrationis. t. 1. p. 200. n. 7.

Cardinales Basilicæ Apostolorum, appellantur Cardinales Basilicæ, & ibique tituli. t. 1. p. 221. n. 1.

Cardinalium Diaconorum præcipui tituli quoniam sunt. t. 1. p. 262. & seq. n. 2.

Cardinales in Ecclesiis ubi titulum habent, & in capellis illis subjectis habent omnimodum jurisdictionem. t. 1. p. 285. & seq. n. 6.

Cardinales etiam majores excommunicatione ligati admittuntur ad electionem R. Pontificis, & quare. t. 1. p. 314. n. 6.

Cardinales ligantur sacris canonibus pluralitatem beneficiorum prohibentibus; sed non contrahunt spirituale matrimonium cum Ecclesia. t. 1. p. 347. num. 2.

Cardinales Presbyteri filii à Pontifice vocantur dum eis referibit. t. 1. p. 782. n. 1.

Cardinalium jurisdictionis, nomen, & antiquitas referuntur. ibid. n. 6.

Cardinalium numerus varius. ibid.

Cardinalium ordo triplex. ibid.

Cardinales Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ad quid instituti. ibid. & p. 783.

Cardinalium Presbyterorum jurisdictionis. ibid.

Cardinales unde ita dicti fuerint, & quo jure originem sumpserint. t. 1. p. 90. n. 4.

Cardinalium gradus triplex etiam primis Ecclesie sæculis. ibid. n. 4.

Cardinales Episcopi septem quoniam sunt, & ad quid instituti. ibid.

Cardinalium Diaconorum origo à temporibus Apostolorum repeti debet. ibid. & seq.

Cardinales Diaconi initio septem fuerunt, regionalis dicti: hinc eorum numerus crevit. ibid.

Cardinales ex vi, & natura proprii officii tenentur residere ubi Pontifex degit. t. 1. p. 92. n. 5.

Cardinalium dignitas aliquando minor Episcopali fuit, & quando augeri coepit. t. 3. p. 753. n. 4.

Cardinalium munus præcipuum est in arduis negotiis Pontifici consilium præbere. t. 4. p. 232. n. 5.

Carrea quid sit referuntur, hujusque vocis varie interpretationes referuntur. t. 4. p. 98. n. 2.

Carrea quid significet in pluribus Penitentialis Romani locis. ibid.

Carisipensis Ecclesia Cathedralis est in Beisania. t. 2. p. 140. n. 3.

Carnificum duplex acceptio: & quis apud Romanos olim

Repertorium Generale

olim domicilium habere non poterat. tom. 2. p. 850. num. 2.
Carni lapsus in sacerdotem non est simplex fornicatio sed continet circumstantiam notabiliter aggravatam. t. 1. p. 352. n. 3.
Carnium usus semper fuit à vicis religionis alienus. t. 1. p. 875. n. 8.
Carnes non bipedum, quàm quadrupedum Benedicti- nis sunt prohibita. ibid.
Carnium usus in aliquibus solemnitatibus monachis est licitus. ibid. n. 10.
Carnium usus in jejunantibus ab Ecclesia est interd- ctus. t. 1. p. 875. n. 5.
Carnotes Comitatus olim proprios Comites habuit, & quando desierunt. t. 5. p. 590. n. 1.
Carnutum Belgiae caput, civitas Episcopalis ubi sita sit. t. 1. p. 650. n. 1.
Caroliaci Abbatia, seu Prioratus quatuor sunt in Gal- lia. t. 1. p. 143. n. 2.
Carruca quid sit, & quid agri duarum carrucarum. t. 1. p. 842. n. 5.
Carthago insignis urbs Africae, cujus magna fuit am- plitudo, varisque in ea celebrata fuisse Concilia. t. 1. p. 526. n. 1.
Carriviva seu Ordinis institutio ubi, & quo fundatore facta sit. t. 5. p. 107. n. 1.
Casale quidnam dicatur in veteribus monumentis. t. 5. p. 251. n. 1.
Casementa sunt secula ecclesiastica, & quomodo ab al- lodio distinguantur. t. 1. p. 41. n. 3.
Casamentum est domus rustica cum terris, & agris. t. 1. p. 290. n. 2.
Casimiri monasterium celebre Ordinis Cisterciensis quondam initium semperit. t. 1. p. 339. n. 1.
Casimirus Ecclesia Metropolitana est in Hibernia, suf- fraganeam habens Laudensem. t. 2. p. 277. n. 1.
Cassina quid sit, & quomodo à labe distinguatur. t. 3. p. 300. n. 4.
Cassinese monasterium Ordinis D. Benedicti, unde ita dictum sit, & quando constructum. t. 4. p. 174. num. 1.
Cassinese monasterium aliquando Cathedra Episco- pali decoratum fuit. ibid.
Cassellani Ecclesiae quinquam olim fuerint, & quod eorum officium. t. 2. p. 670. n. 2.
Casselle monasterium est Ordinis Cisterciensis in die- cesi Virdunensi. t. 1. p. 565. n. 1.
Cassina & continentia quantum deceat personas eccle- siasticas, & quàm religiose à sacerdotibus Geni- tium observata. t. 3. p. 68. & seq. n. 10.
Castrum an ordinari possit: Vide in verbo *Eunuchia- zione*.
Castratio apud aliquas gentes in poenam delicti in- fligitur. t. 1. p. 37. n. 6.
 Vide in verbo *Eunuchizatio*.
Castratio spiritualis, de qua *Matthaei* cap. 19. tom. 1. p. 518. n. 8.
Casus fortuiti in contradibus quinquam sunt, & an præ- stari debeant. t. 5. p. 267. col. 2.
Casus insoliti, & inopitabiles an prestari debeant, si cautum sit, omne periculum ad debitorem spectare. ibid.
Catalaunum nobilis civitas Episcopalis sub Archiepi- scopatu Rhemeni. t. 1. p. 341. n. 1.
Catalaunum urbs Campaniae est, cujus Praeful est ejus Dominus temporalis. t. 5. p. 461. n. 1.
Catechumeni ante baptismum mortui, per errorem ipso Ecclesiae initio baptizabantur. t. 5. p. 841. n. 19.
Catechumeni quomodo perfecti Ecclesiae temporibus imungebantur. Vide in verbo *Unctio*.
Cathari haeretici quinquam fuerint, & unde ita dicti. t. 5. p. 672. n. 5.

Cathari jam à prima Ecclesiae saeculis damnae repul- sulae temporibus Innocentii III. t. 5. p. 198. n. 1.
Cathari Piphles & Tislerani dicti. ibid.
Cathedra in sacris canonibus significat principale mu- nus Episcopi. t. 1. p. 755. n. 2.
Cathedra Episcopalis non in vicis aut pagis, sed in ci- vitatibus & majoribus locis poni debet. t. 1. p. 445. num. 2.
Cathedrae Episcopales aliquando in minoribus locis possint fieri. ibid. n. 4.
 Vide in verbo *Episcopatus*.
Cathedrales Ecclesiae majores tituli, Parochiales verò minores vocantur. t. 1. p. 591. n. 4.
Cathedrales proprie matres Ecclesiae dicuntur. ibid. num. 5.
Cathedrae quid sit, & an sit idem ac synodaticum. t. 1. p. 748. n. 2.
Catholici nomen quando in Ecclesia coeperit, & ad quid infirmum. t. 1. p. 35. n. 4.
Cavalcata quoddam genus excubitarum sunt apud His- panos. t. 2. p. 347. n. 1.
Cavense monasterium Ordinis D. Benedicti quando constructum. t. 1. p. 755. n. 7.
Cavillationum nomine quid veniat in iure, tenuissimè. t. 2. p. 17. n. 4.
Causa pluribus iudicibus commissa, an competat juris- dictio omnibus simul, an singulis pro parte. tom. 1. p. 103. n. 6.
Causa commissa indefinitè pluribus delegatis, unus sine alio procedere potest. t. 1. p. 109. n. 1.
Cause connexae, ad eamque spectantis omnia coram eodem iudice tractanda. t. 1. p. 52. n. 4.
Cause graves an possint à Delegato subdelegari: Vi- de in verbo *Delegatus*.
Causas iudicibus delegatis committere quinquam pos- sunt. t. 1. p. 614. & seq. n. 7. & 8.
Causa commissa à delegato Principi, & subdelegatis sententiam proferat, an appellandum sit ad delega- tum, an verò ad superiorem. t. 1. p. 618. n. 20.
Causa commissa, ut intra certum tempus terminetur, eo clauso finitur delegata jurisdictione, nisi partes ter- minum prorogaverint. t. 1. p. 619. n. 1.
Causarum delegatio diversimodè fit, & limitatur. ibid. num. 3.
 In causis criminalibus quare brevius tempus statutum sit, quàm in civilibus. ibid. & p. 620.
Causa commissa appellatione remota, an tertius ap- pellare possit. t. 1. p. 616. n. 5.
Causa commissa duobus iudicibus delegatis, an unus sine alio procedere possit. t. 1. p. 638. n. 7.
Causa semel delata ad Curiam, ab ea non exit nisi spe- cialiter committatur. t. 1. p. 750. n. 5.
Causa privilegio à jurisdictione ordinarii exempta, si de- nod ei committatur, de ea ut ordinarius, non ut delegatus cognoscit. t. 1. p. 751. n. 5.
Causae meri Imperii delegari non possunt; mixtae verò demandatae valent. t. 1. p. 661. n. 5.
Causae meri Imperii an possint delegari iure canonico inspecto. ibid. & seq. n. 7.
Causae matrimoniales coram quo iudice disceptandae. t. 1. p. 864. n. 2.
 In causis criminalibus nec accusator, nec accusatus in iudicio per procuratorem comparere possunt. ibid. n. 5. & p. 866. n. 8.
Causae variae quae in iudicio agitari valent. t. 1. p. 968. num. 3.
Causae Ecclesiasticae duplicis generis. ibid.
Causae mixtae quinquam sunt. ibid.
Causarum criminalium in personis ecclesiasticis cog- nicio iudicibus saecularibus delegata est ab Impera- toribus. t. 1. p. 5. n. 5.
Causae saeculares ex concessione Imperatorum olim apud

Omnium Notabilium. Litera C.

apud iudices ecclesiasticos disceptabantur. tom.2. pag.72.n.7
 Causæ matrimoniales committi possunt, & earum cognitio demandari Episcopis, & aliis Ecclesiæ Prælati-
 tis, & ministris. t.2.p.123.n.2
 Causa matrimonialis, in qua agitur de legitimatione,
 & valore matrimonii, apud quem iudicem agitari
 debeat, ubi de more Gentilium circa hoc. tom.2.
 p.196.n.3
 Causa incidens quondam terminetur antequam cau-
 sa principalis. t.2.p.197.n.7
 Causæ incidentes in causa spiritali, vel temporali à
 quo sint iudice terminandæ. t.2.p.199.& seq.n.14
 Causa ex D. Isidoro deducitur à casu. t.2.p.214.n.9
 Causæ variz acceptiones. ibid.
 Causa frequenter sumitur pro materia, seu negotio
 nondum deciso. ibid.col.2
 Causa pro materia accipitur. ibid.
 Causa & lis in quo differant. ibid.& seq.
 Causa possessoria & proprietatis coram eodem iudice
 tractari debent. t.2.p.215.n.11
 Causæ matrimoniales inferioribus Prælati committi
 possunt à Pontifice, licet earum decisi ad Episco-
 pos spectet. t.2.p.416.n.1
 Causa quare non remittatur ad priores iudices, proba-
 ta iustâ appellationis causâ. t.2.p.422.n.7
 Causarum genera aliqua recensentur, in quibus juris
 ordo non servatur. t.2.p.557.n.4
 Causarum spiritalium cognitio ad iudices ecclesiasti-
 cos, & præcipuè ad Episcopum pertinet. t.2.p.687.
 num.7
 Causæ criminales & civiles contra Hadrianum pro-
 positæ recensentur. t.2.p.695.n.5
 Causæ cognitio quondam remitti possit à iudice ad
 quem ad iudicem à quo appellatum est. t.2.p.802.
 num.4
 Causæ cognitio remittitur ad iudicem à quo appella-
 tum est, si malè sit appellatum. t.2.p.803.n.3
 Causarum decimalium cognitio an ad iudicem sæcu-
 larem, vel ecclesiasticum spectet. t.2.p.554.n.4
 in Causis decimarum non servatur juris ordo, sed pro-
 ceditur de plano. t.2.p.555.n.2
 in Causis decimarum an appellatio admittatur. ibid.
 & seq.
 Causæ mixti fori quænam dicantur, & à quo iudice
 cognoscantur. t.4.p.278.n.6
 Causas Episcoporum esse ad Primates deferendas,
 quomodo sit intelligendum. t.5.p.9.n.5
 Causæ criminales non extinguuntur omnino accusa-
 tore ab accusatione desistente ante causæ exitum.
 t.5.p.19.n.10
 in Causis criminalibus regulariter victus non est con-
 demnandus in expensis. t.5.p.508.n.1
 Causa quid sit, & unde ita dicatur. t.5.p.577.cap.10
 Causa dum proponitur, causa est; dum discutitur iu-
 dicio; dum finitur, iustitia. ibid.
 Causæ majores ecclesiasticæ Sedis Apostolicæ dispo-
 sitioni reservandæ sunt; vide in verbo *Sedes Apo-
 stolica*.
 Causidici venale genus dicuntur, & ad stomachum li-
 tigatōris, non ad animum iudicis clamare. tom.1.
 p.854.n.12
 Cautio idonea quæ; & ad quid cautio fidejussoria, &
 juratoria obliget. t.1.p.67.n.6
 Cautio aliquando sumitur pro promissione, & confes-
 sione in scriptis facta. t.2.p.481.n.2
 Cautio inter præsentēs etiam in modum epistolæ olim
 concipiebatur. ibid. & seq.
 Cautio sine causa facta an efficax reddatur, accedente
 iuramento. t.2.p.484.n.2 & seq.
 Cautioem debite, vel indebite factam esse, cui onus
 probandi incumbat. t.2.p.485.n.12

Cautiois triplex species refertur, & quænam idonea
 dicatur. t.2.p.795.& seq.n.5
 Cautio sufficiens ad obtinendam absolutionem satis-
 factione non præstita, quæ dicatur. ibid.
 Cautio quænam præstanda sit, quod fructuarius uter-
 que fructus salvæ rerum substantiâ. t.3.p.354.n.3
 Cautio præstanda in usufructu earum rerum, quæ usu
 consumuntur, quænam sit. ibid.
 Cautio, quæ præstat in usufructu, duas clausulas
 continet. t.3.p.355.n.4
 Cautio fructuaria an sit de substantia usufructus. t.3.
 p.356.& seq.n.8
 Cautioes remedia dicuntur. ibid.
 Cautio à fructuario præstanda, an remitti possit à te-
 statore. t.3.p.357.n.9
 Cautio in usufructu à quibus personis, & quibus præ-
 standa sit. t.3.p.358.n.10
 ex Cautione fructuaria in duobus casibus actio non
 datur. t.3.p.359.n.11
 Cautiois fructuariae in diversis casibus præstandæ va-
 ria exempla refertur. tom.3.p.360.& seq.n.15.
 & seqq.
 Cautio idonea præstanda est ab excommunicato pro-
 pter debita, quibus satisfacere non potest. tom.3.
 pag.378.n.2
 Cella unde ita dicta, ubi de variis cellarum appellatio-
 nibus. t.1.p.821.n.5
 Cella in sacris canonibus quid significet: ubi quid
 etiam accipitur pro monasterio cellas habente.
 ibid.
 Cella monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo
 fuerit fundatum: ubi de ejus subjectione agitur.
 t.3.p.688.n.3
 Cellaria apud Romanos quidam fuerint; & quid
 cella. t.3.p.674.n.3
 Cellarius quis dicatur, & in quo ejus officium con-
 sistat. t.1.p.296.n.7
 Cellarius, vel cellarius Ecclesiæ quis dicatur, &
 quodnam ejus munus. t.3.p.150.n.2
 Cenadiensis, seu Canadensis Episcopus est in Hun-
 garia trans Danubium. t.2.p.517.n.1
 Cencius tituli S. Laurentii Cardinalis jussu Innocen-
 tii III. legatione fungitur. t.1.p.366.n.1
 Cenetia civitas est Veneitiæ provincie Aquileiensis Ca-
 thedrali Sede decorata. t.1.p.55.n.1
 Cenomanensis civitas Sede Episcopali decorata, in qua
 Galliz provincia sita. t.1.p.174.n.1
 Censura multiplicari potest, quando plures causæ con-
 currunt ad eam sufficientes. t.1.p.138.n.10
 Censura an possit ab homine imponi pro futuris cul-
 pis. t.2.p.804.n.3
 Censura ob violentam manuum injectionem in cleri-
 cos incurra à quibus absolvi possit. tom.5.p.533.
 n.2.& seqq.
 Censura canonis, si quis suadente, etiam incurritur ex
 percussione occulta. t.5.p.536.n.1
 Censura ob violentam clericis percussione incurra
 quondam possit per Episcopum tolli. t.5.p.537.
 n.1.& p.539.n.3
 ut Censura in effructores Ecclesiarum lata incurrat,
 an requiratur simul expositio. t.5.p.546.n.2
 Censura prædicta quondam reservata censetur.
 ibid.
 Censura lata propter aliquod factum, an incurrat ab
 illud committente, ignorante tamen illam esse la-
 tam. t.5.p.553.n.3
 Censura est sententia, & medicina pro sine habens ob-
 stinatorum salutem, & reditum in semitam rectam,
 t.5.p.587.n.3
 Censura tollitur absolutione. ibid.
 Censura præsumitur constitutus ex iterata solutione.
 t.1.p.286.p.7

Repertorium Generale

in Censu, seu pensionis exactione duplex iudicium datur, possessionum, & petitorium. *ibid.* n. 8
 Censu per decennium solutus, praesumitur debitus, & reus & impositus. *t. 2. p. 670. n. 3*
 Censu an tantum virtute lapsus temporis, & repetitae solutionis debeat in futurum, etsi non constet de eius emptione, & causa debedendi. *t. 3. p. 731. n. 4*
 Censu acceptiones variae referuntur, & quid faciat censu descriptio apud Romanos. *t. 3. p. 736. n. 4*
 Censu novi non sunt imponendi ab Abbatibus, & Praelatis Ecclesiarum. *t. 3. p. 737. n. 5. 6*
 Centuriensis Episcopatus est in Africa, in provincia Numidiz. *t. 2. p. 2. n. 3*
 Cephalonia vetus Siciliæ civitas ubi sita, & a quo restaurata. *t. 1. p. 647. n. 2*
 Cephalodensis Episcopus quare bonis spoliatus, Ecclesiâ pulsus, & in exilium missus. *t. 1. p. 676. n. 3*
 Cereantina gymnica, seu circensis olim Romæ edita, quænam fuerint. *t. 3. p. 366. col. 1*
 Certamina circensis, seu gymnica olim apud Græcos celebratissima quænam fuerint. *ibid.* n. 1
 Certaminum gymnycorum quinque species enumerantur. *ibid.*
 Cervensis civitas in Flaminia sita Cathedrâ Episcopali decoratur. *t. 1. p. 57. n. 3*
 Cessio à divinis quid sit, & a quo imponi possit, & an sit censura, vel interdictum; & quis de ea cognoscere possit, dissidentibus Episcopo, & Canonicis. *t. 1. p. 737. & seq. n. 2. & 4*
 Cessario à divinis in quibus differat ab interdicto. *ibid.*
 Cessatio à divinis sine iusta, & gravi causa induci non potest. *t. 1. p. 738. n. 5*
 Cessio iudicii mutandi causâ facta in fiscum non valet, secus facta in privatum, & facit locum edicto. *t. 1. p. 938. n. 1. 3*
 Cessio certæ quantitatis facta in procuratorem in rem propriam subsistit. *t. 1. p. 941. & seq. n. 2. 5*
 Cessio bonorum lege Julia est introducta in solatium debitorum. *t. 3. p. 379. n. 5*
 Cessio bonorum hodie calamitosum, & ignominiosum remedium est. *ibid.*
 Cestria civitas in Angliâ, olim Episcopali Cathedrâ decorata. *t. 1. p. 633. n. 2*
 Cestriense monasterium Ordinis D. Benedicti à quibus fundatum, restauratum, eversum, & restitutum. *t. 2. p. 30. n. 1*
 Chalcedon civitas Bythiniz in Metropoli erecta celebrato in ea Concilio œcumenico. *t. 2. p. 60. n. 1*
 Charisii oppidum ad Ligerim fluvium situm, unde ita dictum sit. *t. 2. p. 513. n. 3*
 Charia unde foliorum nomen hodie retinet, & quare sit ei inditum. *t. 1. p. 863. n. 3*
 Charophylacium quid sit, & quid cartophylax, & cartophylaces. *t. 2. p. 314. n. 4*
 Charophylaciû magna dignitas fuit in Ecclesiâ Constantinopolitana. *ibid.*
 Charinarius dicitur, qui Imperatori est à codicillis; plerumque tamen accipitur pro eo, qui causas ecclesiasticas cognoscit. *t. 2. p. 507. n. 3*
 Chartularius in utroque jure diversimodè accipitur. *t. 3. p. 730. n. 1*
 Chartulariorum officium tum in civili, tum in ecclesiastica politia. *ibid.*
 Charistisium districtum statutum refertur ad fugiendam omnis simoniam speciem. *t. 5. p. 91. n. 5*
 Chirotheca Episcopalia ornamenta ab Apostolis emanant. *t. 1. p. 483. n. 3. 4*
 Choreæ in festivitatis sanctorum Martyrum antiquitus ducebantur. *t. 3. p. 39. n. 7*
 Choreæ in festivitatis fieri solitæ, qua ratione ab Ecclesiâ prohibentur. *t. 3. p. 40. n. 8*

Choreas ducendi, & saltandi in festivitatis morem pertinacissimè retinuerunt Græci. *t. 3. p. 41. n. 10*
 Chorepiscopi olim in minoribus civitatibus consecrati, & quodam eorum munus. *t. 1. p. 173. n. 18*
 Chorepiscopi in minoribus locis olim constituti, an fuerint veri Episcopi, an solum presbyteri. *tom. 5. p. 447. n. 7. & seq.*
 Chorepiscoporum duo genera distinguuntur. *ibid.* n. 9
 Chrysanis undio in vertice baptizati à Presbyteris facta, instituta in locum confirmationis. *t. 1. p. 172. & seq. n. 16*
 Chrysm, quod est materia remota sacramenti confirmationis, quoniam die consecrari debeat. *t. 3. p. 818. & seq. n. 1*
 Chrysmatis abusus apud priscos fideles pro medelis infirmitatum. *t. 3. p. 850. n. 2*
 Chrysmatis alius abusus deterior in maleficiis, *ibid.* & seq.
 Chrysm debet fideliter sub clavi custodiri, & contrâ facientes sunt graviter puniendi. *t. 3. p. 851. n. 4*
 Chrysmorum genera duo referuntur. *t. 1. p. 56. n. 8*
 Christiani semper diverso ritu à Paganis jurandum corporaliter præstiterunt. *t. 2. p. 152. n. 9*
 Vide in verbo *juramentum*.
 Christiani primi laici communem vitam agebant cum clericis, & nihil proprium possidebant, non tamen incapaces erant aliquid retinendi, vel acquirendi. *t. 3. p. 114. & seq. n. 7. & 8*
 Christianis prohibitum est deferre Sarracenis signamina galleorum. *t. 3. p. 150. n. 2*
 Christiani deferentes ad Sarracenos arma, vel in ipsorum navibus regimen exercentes, excommunicantur, rebusque propriis privantur, ac capientium servi fiunt. *t. 5. p. 134. n. 2*
 Christianis prohibitum est famulatu, & servitio Judæorum esse. *t. 5. p. 136. n. 2*
 Christus ex humana carne & anima rationali composuit, à quibus negatur. *t. 1. p. 28. n. 6*
 Christus Dominus quare prolixiori coma usus fuerit. *t. 3. p. 17. n. 7*
 Christus non esse aliquid secundum quod homo, dicere fas non est. *t. 5. p. 166. cap. 7*
 Christus Dominus quando natus sit: vide in verbo *Dies natalis*.
 Cicestrensis civitas est Angliæ Episcopali Cathedrâ decorata. *t. 1. p. 531. n. 2*
 Cisterciense monasterium est Ordinis D. Benedicti in dicecesi Quinqueecclesiensi. *t. 2. p. 517. n. 1*
 Cimelia & vasa sacra Ecclesiæ, & oblationes fidelium significant. *t. 1. p. 568. n. 2*
 Cingulum militare, seu baltheum. *t. 1. p. 372. n. 3*
 Cingulum etiam in Ecclesiâ politia significat dignitatis, & honoris insignem. *ibid.*
 Cingulum à sacerdotibus veteris legis ad nostros est derivatum, & in quo à succinctorio differat. *tom. 1. p. 482. n. 10*
 Circumcisio Domini primis Ecclesiæ sæculis tantum sub nomine Oðavæ Nativitatis celebrabatur. *t. 2. p. 173. num. 6.*
 Circumcisio Domini hodie in liturgiis, & officio divino recensetur. *ibid.*
 Circumcisio à quâ fuerit instituta. *t. 3. p. 836. col. 2*
 Circumcisio in quo præfiguraverit baptismum. *ibid.*
 Circumstantia aliter apud Rhetores, aliter apud Jurisconsultos accipiuntur. *t. 5. p. 521. n. 2*
 ex Circumstantiis humanorum ætuum bonitas, vel malitia augeri, & minui potest. *ibid.*
 Circumstantiæ an possint mutare speciem peccati. *ibid.*
 Circumstantiæ augentes, vel minuents peccata, vel novam speciem eis addentes, unde proveniant. *ibid.*

Omnium Notabilium. Litera C.

Cisteriense monasterium Ordinis D. Benedicti, ubi situm, & à quo constructum. t.1.p.573.n.2

Cisterciensis cœnobii in Arearum insula sita historia refertur. t.1.p.903.n.9

Cisterciensis ordo jam institutus anno 1098. tempore Urbani II. & Henrici III. Imperatoris. tom.2. p.93.n.2

Cisterciensibus varia privilegia à Pontificibus tradita. ibid.n.3.& 4

Cistercienses nequeunt vigore literarum Apostolicarum conveniri, nisi de eo Ordine in illis specialis mentio fiat. ibid.n.5

Cistercienses juxta priscam ipsius Ordinis disciplinam non possunt temporalem jurisdictionem habere. t.3.p.666.n.3

Cistercienses divitiarum pondere à pristina disciplina decedunt. ibid.n.1

Citationibus tribus clapsis pars citata constituitur in contumacia. t.1.p.651.n.2

Citationis modus antiquus apud Romanos. ibid. & p.652.

Citatio, seu in jus vocatio, nec à Principe tolli potest. t.1.p.778.n.2

Citationes quandonam sint de jure naturali, nec per Principem tolli possunt. t.2.p.219.& seq.n.22

Citatio etiam in criminibus notoriis est necessaria. ibid.

Citatio ad diem Dominicam facta an sit valida. tom.2. p.275.n.2

Cives Romanos tribu moveri quid sit, juxta mentem Ciceronis. t.3.p.922.n.6

Civitates Italix excusso Impetii jugo frequenter Consules, & Senatores sibi constituere. t.1.p.55.n.4

Civitates multæ, quæ *Augusta* nomine decorantur, referuntur. t.3.p.225.n.1

Civitatensis urbs est in Hispania Cathedralam Episcopalem habens. t.2.p.339.n.1

Clavomontium civitas Gallix in Aquitania, Cathedrali Sede decorata. t.3.p.507.n.1

Clavomontium urbs est Arvernix, provincia caput, inter illustriores civitates Aquitanix recensetur, & Cathedrali Episcopali decoratur. t.2.p.410.n.2

Clavium potestas Apostolis, & eorum successoribus attributa; sœminis autem omnino denegata. t.1. p.784.n.7

Clausurum est pars cœnobii monachorum, jam in primis monasteriis usitata. t.1.p.748.n.2

Clausitri usus varius, & multiplex apud priscos cœnobitas. ibid.n.2

in *Claustro* semper religiose observatum fuit silentium, nec passim laicis fuit apertum. ibid.n.3

Claustro præcipua pars est monasterii à reliqua habitatione distinctum. t.3.p.674.n.7

Clausula, *Appellatione remota*, possunt uti Pontifex & supremi Principes, non ceteri Magistratus. t.1. p.73.n.6

Clausula, *Appellatione remota*, vis & effectus. ibid. & seq.n.7.& 8

Clausula, si *preces veritate nitantur*, subintelligitur in rescriptis. t.1.p.79.n.13

Clausula restringentes, vel exponentes concessionem apponuntur in tertia parte rescripti. t.1.p.80. num.16

Clausula alienæ à stylo & fori consuetudine, non creduntur ex stylo & voluntate concedentis editæ in rescriptis. ibid.n.17

Clausula, si *preces veritate nitantur*, subintelligitur de jure canonico, non ita de jure civili. tom.1. p.81.n.19

Clausula, si *ita est*, ad omnia in rescripto contenta referri debet. t.1.p.86.n.16

Clausula, *motu proprio*, non æqualiter supplet subreptionem ex falsitatis expressione, ac ex veritatis taciturnitate provenientem. t.1.p.101.n.15

D.D. Gonzalez. in Decretal. Index generalis.

Clausula, quod si non omnes, in rescriptis Pontificiis apponi solita, tam ad impotentiam juris, quàm facti referenda est. tom.1.p.107.n.4

Clausula, quod si non omnes, frequenter apponitur in delegationibus Pontificiis. t.1.p.108.n.7

Clausula sex notis significata, in delegationibus apud veteres usitata. ibid. & seq.

Clausula, quod si non omnes, quid operetur in rescriptis Pontificiis. ibid. & n.8

Clausula, quod si non omnes, an comprehendat casum noluntatis. t.1.p.109.n.12

Clausula, si dignum, &c. in rescriptis Pontificiis subintelligitur, etsi non exprimitur. tom.1. pag.112. num.3

Clausula, quidam alii, quid operetur, & cujus effectus sit in rescriptis. t.1.p.146.n.7

Clausula, si pro alio, in rescriptis quid operetur. t.1. p.150.n.4

Clausula, si pro alio non scripsimus, quos comprehendat. t.1.p.151.n.3

Clausula, vice Regiæ, in rescripto Innocentii tertii appositæ explicatur. t.1.p.267.n.5

Clausula, justitiam exhiberi, usitatissima est in rescriptis Apostolicis. t.1.p.604.n.4

Clausula, appellatione remota, tantum à supremis iudicibus potest apponi. t.1.p.656.n.4

Clausula, officium implorando, quid operetur in supplicibus libellis. tom.1.p.759.n.10

Clausula, Vocatus vocandus, cujus sit effectus, & quid per eam committatur. t.2.p.56.n.4

Clausula, si est idoneum, an reddat gratiam conditionalem. tom.2.p.519.& seq.n.2

Clausula generalis, appellatione remota, in quacunque rescripti parte appositæ refertur ad omnia delegationis capita. t.2.p.805.n.2

Clausula, cum sæculis se obtineat, valde differt à clausula, cum primis vacaverit. t.3.p.141.n.4

Clausura monialium ob lepram supervenientem solvitur. t.4.p.136.n.6

Clausura monialium, tam quoad ingressum, quàm quoad egressum, iudicata fuit ab Ecclesia jam à primis illius sæculis. t.3.p.23.n.4

Vide in verbo *Monialis*.

Clausura monialium jam à primis Ecclesiæ sæculis observata probatur. t.1.p.121.n.3

S. Clemens an fuerit immediatus D. Petri successor in Pontificatu. t.3.p.117.n.16

Clemens III. quando ad supremi Apostolatus apicem evectus. t.1.p.106.n.7

Clerici an aliquando ligentur statutis civilibus laicorum. t.2.p.55.& seq.n.7

Clerici in stricta populi significatione non veniunt. t.1.p.57.n.10

Clerici quibusnam laicorum legibus subiciantur. t.1. p.58.n.12

Clericus negotiator ligatur laicorum statutiis circa ipsa negotia factis. t.1.p.59.n.16

Clerici sine consensu Episcopi nequeunt dimittere titulos, quibus mancipati sunt. t.1.p.38.n.4

Clericus in Canonico vigore rescripti receptus, licet præbendam non sit assequutus, si aliud rescriptum ad aliud beneficium obineat, non potest ejus vigore Ecclesiam molestare, si non fecerit suæ receptionis mentionem. t.1.p.42.n.3

Clericus nullus potest ab alieno Episcopo ordinari sine proprii licentia, aliàs suspenditur ab Ordinarum exercitio, & qui illum ordinavit, privatur facultate conferendi illum gradum, in cujus collatione peccavit. t.1.p.42.n.3

Clericus à Romano Pontifice in aliquo gradu ecclesiastico coopatus, à nullo potest ad ulteriorem promoveri. t.1.p.410.n.2

Clerici in grave delictum lapsi, ex antiqua Ecclesiæ consuetudine

Repertorium Generale

- consuetudine degradabatur, & in monasterium penitentie peragendæ causâ, non professione timentæ detruhebatur. t. r. p. 465. n. 1
- Clerici peregrini non admittuntur ad celebrandum, etiam si putaverint se clericos esse, nisi ordinatio cum literis commendatitiis probetur quinque Episcoporum sigillis signatis, si sit transmarinis. t. r. p. 556. & seq. n. 1
- Clerici à quo sint corrigendi, & quis modis in eorum correptione servandus. t. r. p. 734. n. 3
- Clerici infirmos Ecclesiis spectantibus ad monasteria, quandam correptionem, & visitationem Episcoporum subire. t. r. p. 756. n. 9
- Clerici quando possint advocati officio fungi. tom. 1. p. 759. n. 12
- Clerici à Romano Pontifice ordinati quibus prærogativis fruantur. t. r. p. 778. n. 3
- Clerici in minoribus constituti postulare nequeunt, nisi in certis casibus. t. r. p. 850. n. 2
- Clerici sacris initiati quomodo advocacionis munere fungi possint. t. r. p. 853. n. 8
- Clerici non licent quæcumque à laicis licitè & laudabiliter exercentur. t. r. p. 854. n. 10
- Clericis advocacionis salarium exigere prohibetur. ibid. & seq. n. 12
- Clericis in aliquibus casibus postulare in iudicio licet, ubi quod primis Ecclesiæ temporibus tantum maioribus ordinibus initiatis id prohibebatur. tom. 1. p. 855. n. 13 & 14
- Clericus potest forem dotare etiam ex fructibus sui beneficii. t. r. p. 956. n. 3
- Clerici possunt ad solutionem debitum cogi etiam per subtractionem fructuum suorum beneficiorum. ibid.
- Clerici in causa feudali coram Domino feudi conveniri possunt. t. r. p. 17. & seq. n. 5
- Clerici ab initio rectè feudum accipere, & possidere valent. ibid.
- Clericus pro omni crimine debet coram iudice ecclesiastico conveniri, non obstante contraria consuetudine. t. r. p. 24. n. 2
- Clerici præsertim in causis criminalibus non debent ad secularia iudicia trahi. t. r. p. 25. n. 4. 5
- Clericorum exemptio à seculari iurisdictione an proveniat à iure divino, an verò à positivo. t. r. p. 28. n. 10. & p. 19. & seq. n. 11.
- Clericus statim committitur ab Ordioibus susceptis esse deponitur. t. r. p. 34. n. 3
- Clerici homicidæ & perjurii à gradibus receptis deponendi sunt; & ob alia crimina. ibid. n. 4. 5. & 6
- Clericus incorrigibilis, depositus, & anathematizatus, tradendus est iudici seculari, ut ab eo deponatur. t. r. p. 35. n. 10
- Clerici quibus ex causis degradantur, & ad statum laicorum reducuntur. t. r. p. 36. n. 13
- Clerici incorrigibiles quare degradantur antequam iudici seculari tradantur. ibid. & seq. n. 15
- Clericum incorrigibilem rudi Cutæ seculari, quid sit. t. r. p. 37. & seq. n. 17
- Clericus est necessarius degradandus, ut ad penitentiam in Ecclesia peragendam redigatur. t. r. p. 38. n. 18
- Clericus confusus coram incompetenti iudice, vel convictus, non est ideo condemnandus ab Episcopo. t. r. p. 39. n. 1
- Clericetiam actores laicos coram ecclesiasticis iudiciis convocabant apud Gallos Belgicos, præterea consuetudinis. t. r. p. 46. n. 3
- Clericus non potest fore privilegio reconvellere, consuetudineque iudicis secularis, etiam si paramento id promittat. t. r. p. 75. n. 9. & p. 76. n. 11
- Clerici prohibita est renunciatio fori. ibid. n. 12
- Clericus quor modis forum proprium fortiaat. t. r. p. 80. n. 5
- Clericus pro quibus criminibus accusari possit, & coram quo iudice puniri debeat. ibid. & seq. n. 6
- Clericus non potest etiam consuetume Episcopo iudicis secularis iurisdictionem prorogare. tom. 1. p. 96. n. 9. & 10
- Clericus quandomodo possit iudici alieni iurisdictionem prorogare. t. r. p. 97. n. 1
- Clerici qui ante adeptum clericatum aliquod crimen commiserunt, à quo iudice puniri debeant. tom. 1. p. 98. n. 5
- Clericus quilibet Rume degens, ibi conveniri potest, nisi ut Legatus, vel ex simili causa in civitate moratur. t. r. p. 101. n. 4
- Clerici an in iudicio iurate de calumnia possint, vel teneantur. t. r. p. 148. n. 3
- Clerici de iudici sui cognitione testimonium dicere quo sensu prohibetur. t. r. p. 45. n. 1
- Clerici apud Gregorium Magnum in religionis habitu esse censentur. t. r. p. 504. n. 3
- Clericus habens plura beneficia non potest excipere de pluralitate. t. r. p. 598. n. 2
- Clericus quandomodo possit præscribere beneficium de manu laici acceptum. t. r. p. 693. n. 17
- Clericus in excommunicatione persistens potest post appellationem interpositam privari fructibus sui beneficii absque periculo attentatorum. t. r. p. 813. n. 2
- Clerici peregrinantibus ad Sedem Apostolicam pro introducenda, aut proseguenda appellatione, licet se cum rebus suis expedire non commendaverint protectioni Sedis Apostolicæ, adhuc tamen sui illis omnia iudicia servanda. t. r. p. 859. n. 2
- Clerici temporalia non habentes à laicis Principibus, eis fidelitatem iuramento promittere non debent; secus si temporalia ab eis in feudum obtineant. t. r. p. 88. n. 4
- Clerici quo iure subint Dominis ratione feudorum. ibid. & seq. n. 7. & 8
- Clericus jurata statuta suæ Ecclesiæ, & promissa servare statuta postea factum, ut priora iam jurata, in perjurium non incidit, etsi violat fidem promissam non servando novum statutum. t. r. p. 383. n. 2
- Clerici arma deferre non debent, aliàs deponuntur. t. r. p. 8. n. 3
- Clerici in quibus casibus arma deferre, etque uti possint. t. r. p. 10. n. 8
- Cites quod explicatur locus Evangelii Luca cap. 22. vett. 13. ibid. & seq.
- Clerici armis utentes quandomodo pœnis à iure laici subiacent. ibid. n. 9
- Clerici comam nutrire non debent. t. r. p. 14. n. 2
- Clerici etiam primis Ecclesiæ secularis comam deponere. t. r. p. 16. n. 5
- Vide in verbo Coma.
- Clerici in obsequium Dei comâ à natura sibi datâ etiam privati debent. t. r. p. 17. & seq. col. 2
- Clericis in minoribus gradibus constitutis quæ communis de iure sunt. t. r. p. 21. n. 2
- Clerici conjugati quomodo præcipiantur ietum tondere. ibid. n. 3
- Clerici frequenter adveniens monasteria monialium, si moni non desistant, deponuntur. t. r. p. 22. n. 2
- Clerici tot tantum in Ecclesiis esse debent, qui possint ex ejus facultatibus commodè sustentari. t. r. p. 28. n. 2
- Clerici in Cathedralibus Ecclesiis olim in eodem refectorio vivebant, & dormitorio quiescebant. ibid. n. 3. & 4
- Clericis spectacula scenica edere prohibuitur, et loco ubi eduntur, stare. t. r. p. 36. & seq.
- Clericus crapulosus, vel ebrius ab hoc pravo more non desistens, ab officio suspenditur. t. r. p. 43. & seq. n. 3

Omnium Notabilium. Litera C.

Clericis quomodo permittitur si inuicem ad potandum inuicere. t. 3. p. 45. n. 8

Clericis ingressus ad tabernas edendi, bibendive causa interdicitur, & aleum Indus. t. 3. p. 47. n. 3

Clericorum Gallorum excessus in caleamentis notatur. t. 3. p. 48. n. 7

Clerici à vestibus pomposita, habitu inhonesto, & nimio ornato debent abstinere. t. 3. p. 51. n. 16

Clericorum abusus in vestibus deservit, & imputatur. t. 3. p. 51. n. 19

Clericorum ornatus intra modicioritatem commendatur. ibid.

Clerici intra Ecclesiam septa veste ornatissimi; extra verò commoti, & modesti uiri debent. ibid. n. 20

Clericis tabernas habere ad vinum vendendum non licet. t. 3. p. 55. n. 2

Clericis an aliquod honestum commercium liceat. ibid. n. 3

Clerici negotiator quis censeri debet: ubi de negotiatione clericorum Comitatus Pontifici. t. 3. p. 56. n. 4

Clericus negotiator gabellam sultvere tenetur, non pramissa trina moutione; amittitque privilegium immunitatis, ligaturque foro secularium. ibid. & seq. n. 5. 6. & 7

Clerici cum quibus mulieribus iuxta canones possint cohabitare. t. 3. p. 57. n. 1. & seq.

Clerici non debent in domo retinere mulierem suspectam de incontinentia, etiam si mater, vel soror. t. 3. p. 58. n. 8

Clericis aliquando etiam cum matre & sorore cohabitare prohibuit fuit, sed postea id fuit permittum. t. 3. p. 60. n. 11

Clericorum familiari fornicarum consortio utendum esse. t. 3. p. 62. n. 2

Clerici non sunt cogendi abjurare concubinatus sub iuramento, & quomodo sint ad hoc compellendi. t. 3. p. 62. n. 1. & p. 64. n. 1

Clerici concubinari notorii, an sint ab officio, & beneficio suspensi. t. 3. p. 73. n. 4

Clerici in sacris ordinibus constituti conjugia celebrare non possunt. t. 3. p. 76. n. 3

Clericus aduersus clericum negotium civile, vel criminale habens, non debet iudicem secularium adire. t. 3. p. 60. & seq. n. 3

Clericus de cuius licentia possit privilegio fori renuntiare. t. 3. p. 61. n. 3

Clerici leges addiscentes, vel docentes, ntrum fruamur privilegio absentium studiorum causa. tom. 2. p. 72. n. 6

Clerici in maioribus ordinibus constituti matrimonium contrahentes beneficio non priuantur, secus constituti in minoribus ordinibus. t. 3. p. 83. & seq. n. 2

Clerici conjugati cum tonsura, & habita incidentes, an possint se negotiis secularibus implicare. t. 3. p. 85. n. 2

Clerici qui dimissa, vel tetenta tonsura se negotiis secularibus implicent, privilegio fori non gaudent. t. 3. p. 86. n. 5. Et quando clerici conjugati hoc privilegio gaudeant. ibid.

Clerici in maioribus ordinibus constituti matrimonium ex dispensatione contrahentes, an privilegio fori gaudeant. ibid. & seq.

Clericus in minoribus constitutus militia nomen dare possit, nec consilium de ferre tenetur. t. 3. p. 87. n. 2

Clerici vagi, & acceptali magno semper odio habiti fuere in Ecclesia. t. 3. p. 100. n. 2

Clerici non residentes in propria beneficii, si admitti, & citati non residant, ipsi priuantur. tom. 3. p. 106. n. 2

In Clericis non residentes quomodo sit procedendum ad priuationem beneficii. ibid. n. 4

Clericus nullas maioribus gradibus debet insigniri

D. D. Gonzalez. in Decreto, Index generale.

sine assignatione beneficii, ex cuius fructibus vivere possit. t. 3. p. 121. & seq. n. 3

Clerici exemplo militum certum titulum habere debent ad quem ordinentur. t. 3. p. 122. & seq. n. 6. 7. & 8

Clericis quare sine titulo, & assignatione beneficii pro alimentis ordinari non possint. t. 3. p. 124. & seq. n. 10. & seq.

Clericus quomodo possit ordinari ad titulum proprii patrimonii. t. 3. p. 133. n. 2

Clerici ad quid per sacrum ordinem destinentur. t. 3. p. 136. n. 3

Clerici sine titulo ordinati, etiam à successoribus Episcoporum ordinantur alii debent. ibid. n. 4

Clericis duobus ad eandem præbendam simul electis, neutri est conferenda. t. 3. p. 142. & seq. n. 2

Clericus agrosans integrè sui beneficii fructus percipit. t. 3. p. 169. n. 2

Clerici dicuntur militare. ibid. n. 4

Clerici laici quomodo, & in qua acceptatione dicuntur. t. 3. p. 150. n. 1

Clericus an possit questionari, & tortura subijci ob aliquod crimen. t. 3. p. 250. n. 5

Clericus fideiussionibus interveniens, vel pro aliis fideiubens deponitur. t. 3. p. 361. n. 2

Clericis non est omnino interdictionum pro aliis fideiubere. t. 3. p. 362. n. 4

Clericus tenetur fideiussorem suum indemnem reddere à fideiussione, etiam per assignationem fructuum proprii beneficii. t. 3. p. 384. n. 6. 9

Clericus non habens unde creditoribus satisfaciatur, non debet id eo excommunicari, aut aliter molestari. t. 3. p. 379. n. 4

Clericus bonus cedens ad quid tenetur, & quo privilegio gaudet. t. 3. p. 379. n. 3. & 6. & p. 383. n. 1. 5

Clericus privilegio gaudet, ne ultra quàm facere potest conveniatur. t. 3. p. 361. n. 2

Clerici in aliquibus casibus ultra quàm facere possunt, conveniuntur, nec prædicto privilegio iuvantur. t. 3. p. 385. n. 16

Clerici beneficiarii an habeant dominium fructuum, quos intuitu Ecclesie percipiunt. t. 3. p. 409. n. 5. & 6

Clerici nequeunt de redditibus beneficiorum suorum in profanos usus dispendere. t. 3. p. 410. n. 7

Clerici de bonis intuitu Ecclesie acquisitis testamentum facere non possunt, de bonis verò patrimonialibus proprio artificio, aut aliunde acquisitis disponere valent. t. 3. p. 436. & seq. n. 1. & 3

Clerici in Hispania de rebus etiam intuitu Ecclesie acquisitis disponere valent. ibid. n. 3

Clerici beneficiarii domini sunt fructuum suorum beneficii. t. 3. p. 417. n. 3. 4

Clerici an donationes mortis causa de rebus intuitu Ecclesie acquisitis facere possint. t. 3. p. 438. & seq. n. 1. & seq.

Clerici quomodo successores habeant ab intestato in rebus patrimonialibus. t. 3. p. 448. n. 2

Clerico ab intestato decedente, nullis extantibus consanguineis, seu cognatis, succedit Ecclesia, in qua ministrabat. t. 3. p. 479. n. 2

Clerici quandoam propriè intestati dicuntur. tom. 3. p. 480. n. 4

In Clericorum hereditatibus idem gradus successionis dantur, ac in illis laicorum. ibid.

Clerici an teneantur ad aliquas decimas prædialibus foliendas. t. 3. p. 534. col. 1. & 2

Clerici aliqui tenentur ad decimas personales, alii verò non. ibid. & seq.

Clerici an per vim, & absque propria voluntate ordinari possint, & an sic ordinati in susceptis ordinibus ministrare teneantur. t. 3. p. 580. & seq. n. 1. 2

Clericis prohibitum est ne fidei defrauent habitum monachalem. t. 3. p. 584. & seq. n. 2

Clerici

Repertorium Generale

Clerici in minoribus constituti, qui monasticum habitum ante oblatum professionis libellum deseruerunt, an possint Ecclesiis secularibus inservire. t. 3. p. 57. n. 7

Clericus præsentatus ab eo, qui est in quasi possessione præsentandi, non est removendus ab Ecclesia, nisi evineatur ius patronatus à vero possessore. t. 3. p. 71. 4. num. 2

Clericus non potest irrequisito Episcopo Ecclesiam à patrono laico accipere. t. 3. p. 71. 5. n. 2

Clericus nullus patronus, etsi idoneus, potest seipsum ad Ecclesiam vacantem præsentare. t. 3. p. 71. 3. n. 2

Clerici an sint omnino immunes à vigiliis, & excubiis murorum. t. 3. p. 89. 5. n. 2

Clerici ad collectas, seu tributa solvenda cogi non debent. t. 3. p. 900. n. 6

Clerici quare immunes sint ab omni tributo, gabelle, &c. t. 3. p. 902. n. 9

Clerici an contribuere teneantur cum laicis in his collectis, quæ ad utilitatem communem pertinent. t. 3. p. 904. & seq. n. 13. & 14

Clerici sub quibus conditionibus contribuere teneantur cum laicis. ibid. & p. 905. n. 15

Clerici non debent esse ministri, & procuratores laicorum: quod si contrafecerint, & deprehendantur in fraude, non subveniunt illis ab Ecclesia. t. 3. p. 924. num. 2

Clerici in causis secularium procuratores constitui non debent, ne per talem administrationem negotiis secularibus implicentur. t. 3. p. 925. n. 5

Clerici propter delictum fori, & canonis privilegio privantur, licet ei ex conventionione renunciare non possint. ibid. n. 6

Clerici possunt in aliquibus Academiis audire ius civile. t. 3. p. 928. n. 4. 5

Clericis interdictum est procuraciones villarum suscipere. t. 3. p. 929. n. 2

Clerici nec proferre, nec dicere sententiam sanguinis debent, nec quidquam aliud exercere, per quod ad effusionem sanguinis deveniatur. t. 3. p. 930. n. 4. & p. 931. n. 6

Clerici, & sacerdotes, qui extraordinariis criminum cognitionibus interfunt, satellites, & carnifices ditionur. t. 3. p. 931. n. 6

Clericis lucri causâ negotiari non licet, vel possessiones conducere. t. 3. p. 933. n. 3

Clerici negotiatores qua ratione ab Apostolo feriuntur. t. 3. p. 934. n. 5

Clericis tabellionis officium exercere an sit licitum: vide in verbo *Tabularius*.

Clerici quomodo interesse possint ubi sanguinis vindicta exercetur. t. 3. p. 938. n. 2

Clerici medicinæ artem exercentes non possunt per se incisionem facere. ibid. n. 4

Clericus obtingens beneficium simoniacè, pretio interveniente, ab eo removeri debet. t. 5. p. 81. n. 1

Clericus variis modis potest simoniacè ad ordines ascendere. t. 5. p. 94. n. 2

Clericus simoniacè ordinatus gradus suscepti executione privatur. ibid.

Clericus ignoranter per simoniam ordinatus, an suspensionem incurrat. ibid. & seq.

Clericus propter simoniz labem beneficio privatus, potest ad illud de novo eligi. t. 5. p. 96. n. 2

Clerici sciunt à simoniaco Episcopo ordines suscipientes suspensionem incurrun. t. 5. p. 108. n. 2

Clericus an possit ordines suscipere ab Episcopo, quem privatum tantum scit esse simoniacum. ibid. & seq.

Clericus qui pacto convento promissit se non petiturum necessaria ab Episcopo ordinante, suspensionem incurrit. t. 5. p. 109. n. 2

Clericus promittens constituenti patrimonium, se non

petiturum aliquid ab eo, an simoniam committat. ibid. n. 2

Clericorum nomine, etiam cum agitur de clericis habentibus ordinem clericalem, comprehenduntur primâ tonsurâ initiati. t. 5. p. 208. n. 2

Clerici qui dimisso habitu clericali, ut laici convertantur, privantur privilegio fori & canonis. tom. 5. p. 209. n. 3. & p. 211. n. 8

Clericus strictius mancipatur Ordini clericali per primam tonsuram, quam novitius religioni per suspensionem habuit. t. 5. p. 210. col. 1

Clerici, sive in sacris, sive in minoribus ordinibus constituti, in clericali statu perseverantes, plenè & integrè privilegio fori gaudent, nisi propter crimina illud amittant. t. 3. p. 210. n. 6

Clerici in sacris constituti privilegio fori gaudent absolute; minoribus autem ordinibus initiati, tantum sub conditione. ibid. & seq. n. 7

Clericus in minoribus constitutus quomodo in statu clericali perseverare debeat, ut privilegio fori gaudeat. ibid.

Clericis in nonnullis casibus privilegium fori per sacros canones denegatur. t. 5. p. 212. n. 9

Clericus in maioribus ordinibus constitutus clericalem habitum deferens, quomodo sit cogendus ad illum reassumendum. t. 5. p. 213. n. 3

Clerici habitum non deferentes quandam excusentur. ibid.

Clericus pugnando in bello, etiam contra inimicos fidei, si quemquam percussit, irregularis manet. t. 5. p. 263. n. 1

Clerici an in bello adesse, & quid in eo licitè facere possint. t. 5. p. 264. n. 4

Clericis quare non liceat in bello aggressivo pugnare. ibid. n. 5

Clerici bella gerentes, seu in eo pugnantes, quibus poenæ afficiantur. t. 5. p. 265. n. 3

ut Clericus in bello pugnans irregularitatem non contrahat, quæ requirantur. ibid. n. 7

Clerici quandomodo etiam in bello defensivo irregularitatem contrahant ex homicidio sequuto. tom. 5. p. 265. & seq. n. 8

Clericus iniens duellum, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est, sed non sequuto homicidio Episcopus cum eo dispensare valet. t. 5. p. 270. n. 5. & p. 273. num. 10

Clerici falsarii poena quænam sit. t. 5. p. 340. n. 1

Clericus falsum committens circa sigillum Principis, in exilium mittitur. t. 5. p. 341. n. 3

Clerici suspensi & excommunicati per ignorantiam celebrantes irregularitatem non incurrun. tom. 5. p. 397. n. 7. & p. 399. n. 15

Clericus percussor quis dicatur, & quænam percussio eis licita sit. t. 5. p. 379. n. 3

Clericus maledicus suspendendus est ab officio & beneficio. t. 5. p. 380. n. 4. & p. 381. n. 8

Clerici in minoribus ordinibus constituti an incurrant irregularitatem contra presbyteros & diaconos excommunicatos, vel suspensos ministrantes latam. t. 5. p. 384. n. 2

Clerici depositi functionibus ecclesiasticis privantur. t. 5. p. 385. & seq. n. 7

Clericus depositus in veteribus Ecclesiæ canonibus sæpe pro degradato sumitur. t. 5. p. 388. n. 9

Clericus interdictus & excommunicatus celebrans deponitur, irregularique manet. t. 5. p. 390. num. 1. & seq. 3. 4. 5

Clerici violentes scienter interdictum manent irregulares, nisi serventur conditiones ab hac irregularitate excusantes. t. 5. p. 394. n. 3

Clericus non sacerdos Missæ sacrificium celebrans quibus poenæ plectatur. t. 5. p. 411. n. 2

ut

Omnium Notabilium. Litera C.

nt Clericus exerceo gradum ordinis, quem non ha-
 bet, irregularis fiat, quid requiratur. *ibid.*
 Clericus per saluam promotus an sit suspensus ipso iu-
 re, an verò tantum suspendendus veniat. *t. 3. p. 414. n. 6*
 Clerici an equum in monasterium pertinentem peragen-
 de causâ olim detrahatur, prius deponbamur,
 & ad laicam communionem redigebantur. *t. 3. p. 419.*
num. 3
 Clerici quæ pœna plectantur ob fornicationis crimen.
ibid. n. 6
 Clerici contra naturam incontinentes in monasterium
 detrahuntur. *ibid. n. 7*
 Clericus an suspendi possit propter iudicium alicu-
 jus criminis, remissivè. *t. 3. p. 425. n. 6*
 Clerici, & omnis Ecclesiæ ministri prohibitum
 est sementis sanguinis se immiscere. *tom. 3. p. 428.*
num. 8. & 9
 Clericus violans interdictum locale, vel personale,
 quibus penis subiacet. *t. 3. p. 434. n. 2*
 Clerici qui propter delicta in monasterium detrahendi
 erant, prius deponi debebant. *t. 3. p. 439. n. 2*
 Clericus infordeſcens per triennium in excommuni-
 catione, privatur beneficio. *t. 3. p. 455. n. 3*
 Clagium civitas Venerorum, quando Cathedrali Episco-
 pali decorata fuerit. *t. 1. p. 62. n. 1*
 Clauſacum percelebre Ordinis D. Benedicti monas-
 tium, caput sue Congregationis. *t. 3. p. 132. n. 1*
 Cluniacensis monasterii varæ eymologiz, & nomen-
 claturæ. *ibid.*
 Coadjutoria iure canonico alia perpetua, alia tem-
 poralis est. *t. 3. p. 172. n. 4*
 Coadjutorium usus iure comuni fuit receptus, &
 postea iſto Curiz introductus. *ibid.*
 Coadjutoria an possit esse beneficium. *ibid.*
 Coadjutorium usus, tum in secularibus, tum in ecclesia-
 sticis ministris, magno mortalium consensu sem-
 per approbatus fuit. *t. 3. p. 172. n. 4*
 Coadjutores dari in perpetuum cum futura successio-
 ne, & assignatâ portione congruâ, proptèr dicuntur
 beneficiarii. *ibid. & seq.*
 Coadjutor ad tempus dari potest ab Episcopo; in per-
 petuum verò à Romano tantum Pontifice. *ibid. &*
seq. n. 5
 Coadjutor olim Episcopis ab Archiepiscopo assignari
 poterat. *ibid.*
 Coadjutores ex quibus causis dari possint. *ibid. & seq.*
 Coadjutor in lege vetesi etiam summo Sacerdoti da-
 tus fuit. *t. 3. p. 173. n. 6*
 Coadjutores cum futura successione priſca Ecclesiæ
 ſœcula non agnoverunt, & quæ sit eorum hodierna
 praxis. *ibid. n. 7*
 Codex canonum Ecclesiæ Africane, unde sit compoſi-
 tus, refertur; & quando approbatus. *t. 1. p. 942. n. 1*
 Codicillorum usus inveniendû est à iure civili Romano-
 rum. *t. 1. p. 518. n. 4*
 Calixtus III. quando Pontifex creatus, & quando
 Ecclesiam rexit. *t. 1. p. 106. n. 1*
 Celeſtini hereticos Pelagii ſectator quandonam fuerit
 condemnatus. *t. 3. p. 158. n. 3*
 Calixtus an iure divino ſacerdotibus fuerit inſynodus;
 an iure Ecclesiastico. *t. 3. p. 76. n. 3*
 Cœlibatus nascente Ecclesia, & à tempore Apollolo-
 ram originem ſumpſit. *ibid.*
 Cœlibatus primis Ecclesiæ ſæculis à Græcis, & Lati-
 nis obſervatus fuiſſe, ſed ab hac lege Græci poſtea
 diſceſſere. *t. 3. p. 77. n. 4*
 Cœlibatus ſtriçtè ſemper à Latinis ſacerdotibus ob-
 ſervatus fuit. *ibid. n. 5*
 Cœlibatus an ex ordinibus, an ex voto caſtitalis ordi-
 nis annexo proveniat. *t. 3. p. 78. n. 7*
 Cœlibatus & continentia quibus rationibus clericis
 præcipiantur. *ibid. & seq. n. 8*
D. D. Gonzalez, in Dictional. Index generalis.

Cœlibatus etiam à militibus Romanis obſervatus fuit,
ibid. n. 8
 Cœmpiogetas quoddam conjugii apud Romanos: Vi-
 de in verbo *Matrimonium*.
 Cœterus Rex Moretorum magnæ viſitatus, & ſer-
 cenſis. *t. 3. p. 152. n. 3*
 Cœnatio ſpiritualis quomodo per compariſonem
 contrahitur. *t. 4. p. 151. n. 2*
 Cœnatio ſpiritualis ex catechiſmo contracta, an im-
 pediat, vel diſſimat matrimonium. *t. 4. p. 153. n. 4*
 Cœnatio ſpiritualis, quæ impedit, vel diſſimat matri-
 monium, tantum naſcitur ex baptiſmo, vel confir-
 matione. *ibid.*
 Cœnatio ſpiritualis non contrahitur quando mattina
 non tenet baptizatum, neque illi ſuſcepit imme-
 diatè de manu patris. *t. 4. p. 154. n. 2*
 Cœnatio ſpiritualis matrimonium diſſimans contrahi-
 tur inter baptizatum, & filium baptizantis, & inter
 baptizati patres, & ipſum ſuſceptorem. *t. 4. p. 154. n. 3*
 Cœnatio ſpiritualis ex diverſis principiis oritur, &
 quæ ſit ejus effectus. *t. 4. p. 157. n. 8*
 Cœnatio ſpiritualis orta ex matrimonio, vel confir-
 matione, inter quos impediens, vel diſſimat matri-
 monium. *ibid. n. 7*
 Cœnationis ſpiritualis quoruplex linea ſit, & ad quas
 perſonas extendatur. *t. 4. p. 154. n. 2*
 Cœnatio ſpiritualis impediens, & diſſimans matri-
 monium, quare ſit per ſacros canones introducta,
ibid. n. 11
 Cœnatio legalis quænam ſit, & quomodo contraha-
 tur. *t. 4. p. 162. n. 8*
 Cœnatio legalis quodnam impedimentum aſſert, &
 quomodo ducit. *t. 4. p. 163. n. 9. 10*
 Cœnatio legalis triplex enumeratur. *ibid. p. 173*
 Cœnatio legalis ſuperveniens an diſſimat matri-
 monium. *ibid. & seq. n. 10*
 Cœnatio legalis clericorum, & ſæcularium, quare fuerit pro-
 hibita. *t. 3. p. 60. & seq. n. 1, 2, 3*
Vide in verbis Clericus, Fœmina.
 Cœſariæ illuſtriſſimum, & potentiffimum monas-
 tium eſt regulæ Benedictinæ. *t. 1. p. 744. & seq. n. 1*
 Celſtria vetus eſt Luſitaniz civitas in loco amœniſ-
 ſimo ſita, peramiquam habens Eccleſiam Cathedra-
 lem. *t. 4. p. 121. n. 1*
 Ceſſatio præbendarum in Eccleſia Biſuricensi ad Deca-
 num & Capitulum ſpectat. *t. 1. p. 197. n. 3*
 Collatio beneficii & præbende quare dicatur donatio,
t. 1. p. 60. n. 7
 Collatione beneficii abſemid clerico non acquiritur jura
 ad illud, niſi acceptetur ab ipſo. *t. 1. p. 100. & seq. n. 14*
 Collatio ſecundi beneficii à Pontifice facta, nulla factâ
 mentione prioris, non valet; ſecus de collatione ab
 Episcopo facta. *t. 1. p. 101. n. 16*
 Collatio ſecundi beneficii per Legatos à latere facta
 valet, niſi fiat mentio prioris. *ibid. n. 17*
 Collatio ſecundi beneficii non facta mentione prioris,
 in quibus caſibus ſuſtineri poſſit. *t. 1. p. 102. n. 18*
 Collatio beneficiorum vacantium per promotionem
 ad Episcopatum ad quem ſpectat. *t. 1. p. 134. n. 3*
 Collatio beneficii facta ab eo, qui jura conferendi habet,
 poſt elapſum ſemelle vacationis nulla eſt. *t. 1.*
p. 403. n. 8
 Collatio pletumque accipitur pro reſtitutione, ſed
 alia traditur ejus acceptio. *t. 3. p. 46. n. 10*
 Collationes quæ prohibeantur clericis à Sanctis Pa-
 tribus. *ibid.*
 Collatio beneficii à Pontifice facta contra ſententiam
 ab illo prolatam, non valet tanquam ſuſcepta. *t. 1.*
p. 722. n. 7
 Collatio rei ſpiritualis ſub conditione etiam ſpirituali
 valida eſt. *t. 3. p. 131. n. 2*
 Collatio præbendarum, & dignitatum eccleſiaſtica-
 rum

Repertorium Generale

- rum ad multos Principes seculares spectat. tom.3. p.164.& seq.n.2.
- Collatio** beneficiorum ad quem superiorem devolvatur, varii casus referuntur. t.3.p.184.n.9
- Collatio** praebedae vacaturae potest à Legato à latere reservari. t.3.p.186.n.14
- Collationis** verbum in lata significatione an comprehendat etiam praesentationem. t.3.p.214.n.5
- Collatio** scrotona in die jejunii quomodo sit introdunda. t.3.p.871.n.7
- Collatio** ejusdem beneficii secundò facta clerico eo privato propter simoniam, sustinetur ex indulgentia, & misericordia. t.5.p.96.n.3
- Collaudatio** est confirmatio, vel approbatio actus. t.3.p.226.n.2
- Collega** civitas ubi sita: vide in verbo *Kalaquia*.
- Collegia** in officiis divinis quid sit propriè; & de aliis ejus exceptionibus. t.1.p.588.n.6
- Collegium** quid sit, & quanam sodalitia collegia dicantur. t.3.p.213.n.2
- Collegia** plura Romae instituta. ibid.
- Collegia** quanam regulariter licita sint. ibid. col.2
- Collobium** veltis genus quodnam fuerit apud antiquos. t.3.p.49.n.10
- Collusio** non praesumitur, nisi probetur. t.5.p.364.n.9
- Collusio** difficilis est probationis, & saepe manet impunita. ibid.
- Collusionis** probatio quomodo fiat. ibid.
- Collusio** quid sit, & quid collodium. t.5.p.365.n.3
- Collusionis** definitio traditur. ibid. & seq.
- Collusio** vitiat omnia acta, in quibus intervenit. ibid. num.4
- Colobrie** /sis, seu Calabriensis civitas antiqua Hispaniae Episcopalis fuit. t.2.p.362.n.2
- Colonia** Agrippina urbs celeberrima ad Rhenum fluvium sita. t.3.p.314.n.1
- Colonia** Agrippina unde ita vocata, & aliqua de ejus laudibus. t.1.p.452.n.1
- Coloni** quanam propriè dicerentur apud Romanos. Vide in verbo *Agricola*.
- Coloni** tributis obnoxii ordinari non possunt. tom.1. p.513.n.15
- S. Columba** monasteria in Gallia, & Italia varia sunt. t.3.p.567.n.1
- Joannes à Columba** creatur Cardinalis, Legatus in Orientem mittitur, martyrium ei indicitur, liberatur divinitus, & legationis munus prosequitur. t.1.p.846.n.2
- Colubria** civitas in Lusitania antiquitatis tantum vestigia nunc retinens. t.1.p.872.n.4
- Comam** nutrire auctoritatis, & gloriae esse asseritur. t.3.p.14.n.3
- Coma** usus apud perpolitas nationes. ibid.
- Coma** libertatis est argumentum: eam radere captivitatibus servilis, & ignominiae indicium. ibid.
- Comam** radere in luctu & magno moretore habetur apud antiquos. ibid. & seq.
- Comam** nutrire, & nutrix ipsa praedocente, turpe esse ostenditur. t.3.p.15.n.4
- Coma** virilis indecens probatur, praecipue in clericis. ibid.
- Coma** prolixior apud Hebraeos in usu. t.3.p.17.n.7
- Coma** radere an Judaeis fuerit prohibitum: ubi explicantur loca sacrae paginae circa hoc. ibid. & seq. Vide in verbo *Capillus*.
- Comae** attonsis ritus fuit apud diversas nationes ob dissimiles plane mores diversus, aliis gloriosus, aliis indecorus: aliis tristitia, aliis laetitiae signum. t.3.p.17.& seq.
- Comam** nutrire quam alienum sit à clericali statu, ostenditur. t.3.p.12.n.8. & 9
- Vide in verbo *Barba*.
- Comites** varii pro temporum varietate fuerunt. tom.3. p.892.n.4
- Commenda** non est titulus perpetuus, sed potest retineri cum beneficio ad titulum perpetuum. tom.1. p.339.n.7
- Commendarum** ecclesiasticarum origo ab interventoribus assignatis Ecclesiis viduatis. t.1.p.406.n.18
- Commendatarius** tenetur praestare non solum culpam latam, verum etiam levissimam: non vero casus fortuitos, nisi in mora sit, aut pactum interveniat, quo ad eorum praestationem obligetur. t.3.p.1266. num.2
- Commendatum** quod sit, definitur, & quomodo à mutuo differat, ostenditur. t.3.p.1265.n.1
- Commendatum** mutuas inter commendantem, & commendatarium parit actiones. ibid. & seq.
- Commendatum** in quibus cum precario conveniat, & in quibus ab eo differt. t.3.p.1268.& seq.n.8
- in Commendato** utriusque gratia celebrato dolus, & levis culpa praestari debent. t.3.p.1269.n.9
- Communicans** in divinis cum excommunicato lethalem culpam incurrit. t.1.p.895.n.2
- Communicans** cum excommunicato absoluti vi coactus, nullam excommunicationem incurrit; secus si vi conditionali. t.1.p.896.n.3 & p.897.n.9
- Communicans** cum excommunicato quando majori excommunicatione ligetur. t.1.p.896.n.5
- Communicandi** cum excommunicato varii modi, ibid. & seq.n.6
- Communicare** cum excommunicato etiam majori aliquando permittitur. t.1.p.897.n.7
- Communicans** cum excommunicato ex necessitate excusatur à culpa. t.1.p.898.& seq.n.11
- Communicatio** cum iis sanctis prohibetur, cum quibus vivis non communicabatur. t.3.p.514.n.5
- Communicatio** in sepultura cum excommunicatis prohibita est. ibid. & seq.n.6
- Communicatio** cum excommunicatis grave peccatum est, etiam in Episcopis & Romano Pontifice. tom.5. p.540.n.1
- Communicatio**, sive communio apud fideles multiplex reperitur. t.5.p.541.n.1
- Communicatio** quanam prohibetur per majorem excommunicationem, & quanam per minorem communio interdicitur. t.5.p.541.n.2. & 3
- Communicatio** cum excommunicato quam censuram inducat. t.5.p.543.n.4
- Communicatio** cum excommunicato in divinis officiis praecipue prohibetur. t.2.p.593.n.3
- Communicatio** cum excommunicato scienter facta excommunicationem inducit, secus ignoranter facta. ibid. n.4
- Communicatio** cum excommunicato majorem excommunicationem inducit, quinque circumstantiis concurrentibus. t.2.p.595.n.9
- Communio** laica quid sit, fuse explicatur. t.5.p.209. num.3
- Communio** laica nnde ita dicta. ibid. & seq.
- Communio** aliquando pro societate qua inter fideles habetur, accipitur; eaque duplex est. ibid.
- Communio**is modus apud antiquos per eulogias quissimam. t.3.p.856.n.10
- Communio** quotidiana & paschalis quomodo fuerit apud veteres usitata. t.5.p.526.n.4
- Communio** paschalis in quibus casibus jubente confessorio differri possit. ibid. n.5
- Communitas** corpus collectivum constituens suspendi potest. t.1.p.138.n.10
- Communitas** quomodo excommunicari possit. ibid. num.11
- Comparatio** cgregia Solis, & Lunae, qua ostenditur non obesse catholicae fidei, nec christianae legi, ut Rex

Omnium Notabilium. Litera C.

Rex Pontifici, & Pontifex obediat Regi. tom.1. p.775.n.8
Comparatur, seu patrimonium usus in Ecclesia quàm antiquus sit; & unde hic mos originem sumpserit. t.4.p.156.n.5
Comparatur usus tam in Ecclesia Græca, quàm Latina. ibid.
Comparatres quoniam esse possint. ibid.& seq.n.6
Comparativitas spiritualis, alia directa, alia indirecta fuit secundum veteres canones, & quomodo contraheretur. t.4.p.151.n.2
Comparativitas spiritualis an communicetur fœminæ illicitè cognita. t.4.p.153.n.3
 Vide in verbo *Patrimus*.
Compensandum oppidum Gallie est, in quo pluries Synodi convocatae sunt. t.2.p.158.n.1
Compensatio quid sit, & quid requiratur ut illi locus sit. t.3.p.274.n.10
Compensatio an in omnibus actionibus, debitis, & iudicis locum habeat. ibid.
Compensatio aliquando non datur, etsi debitum ex utraque parte liquidum sit. ibid.n.11
Compensatio admittitur in contradicibus bonæ fidei, & stricti iuris, nisi propter speciale alicujus naturam in eo non admittatur. t.3.p.275.n.13
Compensatio quare non admittatur in actione criminaliter intentata; bene tamen admittatur, si civiliter intentetur. t.5.p.289.col.2
Compositellani Præfules à quo tempore Archiepiscopali, & Metropolitico jure gaudeant. t.1.p.370.n.1
Compositellana Ecclesia quandonam Archiepiscopali jure decorata. t.1.p.380.n.1
Compositationes Christianorum in festivitibus coërectæ. t.3.p.43
 Vide in verbo *Convivium*.
Compositationis certamen apud Gentiles, quo Diis etiam placere credebant, præmissis precationibus fieri solebat. ibid.
Compositationes à Patribus Ecclesiæ prohibita. ibid. col.2
 Vide in verbo *Crapula*.
Compositationum certamen à quibus originem traxit: ubi quod apud Græcos maxime invaluit, à quibus Latini illud acceperunt. t.3.p.43.n.2
Compromissum à litigatoribus fieri potest cum præfinitione temporis, & sine ea; & quis utriusque effectus: & à quibus prorogari possit. t.1.p.677.n.2.3
Compromissum in matrimoniali causa admitti non posse deciditur. t.1.p.933.n.2
Compromissum super causa ingenuitatis, libertatis natalium, vel monachatus, fieri non potest. ibid.n.3
Compromissum in causa criminali an, & quando admitti possit. t.1.p.934.n.4
Compromissum metu factum regulariter non valet, sed in aliquibus casibus. t.1.p.943.n.3
Compromissa ad quid inventa, & quis eorum præcipuus effectus. t.1.p.948.n.13
Compromissum in arbitros numero pares factum validum est. t.1.p.947.n.18
Compromissum factum in unum ea conditione, ut duos mediatores eligat, sustinetur. ibid.& seq.n.19
Compromissum factum in unum, ut teneatur juxta mentem alterius arbitrium dicere, nullum est. t.1.p.947.& seq.n.20
Compromissum super beneficio per omnia non æquatur cum renunciatione. t.1.p.950.& seq.n.5
Compromissum est contractus stricti iuris, & per fraudem celebratus subsistit. ibid.n.6
 in *Compromissis* attento jure canonico juramentum adhiberi potest, secus de jure civili. ibid.n.7
Compromissum in fœminam particularem fieri non debet, nisi habeat jurisdictionem ordinariam de

jure, vel consuetudine. t.1.p.958.n.6
Compromissum faciendi facultatem qui non habeant. t.1.p.964.n.10
Compromissum an possit fieri à Prelato Ecclesiæ sine Capituli consensu. ibid.& seq.n.12
Compromissum super causa ecclesiastica factum in laicum quando sustineri possit. t.1.p.969.& seq. n.5.6
Compromissum factum in servum, & liberum hominem non sustinetur. t.1.p.970.n.6
Compromissum fieri non potest super causa iudicis sententiâ decisa. t.1.p.973.n.6
Compromissum non transit in hæredes compromittentium, nisi aliter cautum sit. t.1.p.974. n.1. & p.976.n.6
Compromissum quot modis finiatur. t.1.p.975.n.3.4. & p.977
Compromissum finitur temporis lapsu; & à quibus possit prorogari tempus. t.1.p.975.n.4
Compromissum finiendi præcipuus modus. ibid.& seq. num.5
 ut *Compromissum* possit in hæredes transire, quid requiratur. t.1.p.976.& seq.n.7
Compromissum transit in hæredes, sententiâ super eo lata, licet exequutioni mandata non fuerit. tom.1. p.978.n.12
Compurgatores in purgatione canonica adhibiti quid sint. t.5.p.494.n.7
 Vide in verbo *Purgatio*.
Computatio graduum consanguinitatis quomodo faciendi: Vide in verbo *Consanguinitas*.
Computatio graduum affinitatis: Vide in verbo *Affinitas*.
Conatus in atrocissimis delictis puniuntur, licet regulariter non attendatur, nisi sequatur effectus. tom.5. p.293.n.7
 Conatus ad præposteram fornicationem etiam opere non sequuto puniuntur. t.5.p.422.n.15
 Vide in verbo *Voluntas*.
Concha valis genus quondam sit, refertur remissivè. t.3.p.425.n.3
Concilium primum Apostolorum quondam habitum. t.1.p.13.n.31
Concilium Hierosolymitanum secundum Apostolorum, ad quid congregatum. ibid.n.32
Concilium tertium Hierosolymitanum ab Apostolis congregatum, & ad quid. t.1.p.14.n.34
Concilii prædicti expositio paraphrastica. ibid.n.35
Concilii prædicti fusior explicatio; & quid in eo præceperint Apostoli: ubi de quodam præcepto cærimoniali. ibid.& p.15.n.36
Concilium Hierosolymitanum explicatum quoad præceptum cærimoniale. ibid.n.37
Concilium quartum Apostolorum refertur, aliquæ eorum conventus. t.1.p.16.n.38
Concilia varia primis sæculis Ecclesiæ habita recensentur. t.1.p.19.n.45
Concilia Ecclesiæ varia, tum approbata, tum improbata; & partim approbata, partim reprobanda. t.1.p.24.n.56
Concilii Lateranensis sub Innocentio III. celebrati historia, & ad quid convocatum fuerit. t.1.p.27.n.2
Concilia generalia, nationalia, provincialia, & diocesana quomodo leges ferre possint. t.1.p.33.n.7
Concilium Sardicense an inter occidentalia & Græca numerandum: & quare *Tomus Occidentalium* dictum. t.1.p.209.n.1
Concilium an sit supra Pontificem, in eumque jurisdictionem exercere possit. t.1.p.217.& seq. n.15. 16. & 17
Conciliorum aliquotum decreta aliqua circa auctoritatem Papæ explicantur. t.1.p.220.& seq. n.19. & 20
 c 4 Concilium

Repertorium Generale

Concilium Lateranense generale quando, & ad quid celebratum. t. 1. p. 127. n. 1

Concilium provinciale, seu nationale possit aliquando Episcopos de una Ecclesia in aliam transferre. t. 1. p. 350. n. 20

Concilii Constantinopolitani sub Phocio Patriarcha celebrati tres tantum extant canones. t. 1. p. 391. n. 4

Concilium Nicænum primum quando celebratum, & quid in eo statutum. t. 1. p. 344. n. 2

Concilium Rayenæ celebratum anno 904. ad quid congregatum. t. 1. p. 391. n. 1

Conciliorum quatuor genera referuntur, & quænam illa sint. t. 1. p. 779. n. 6

Concilia diocesana vulgè Synodi vocantur, & concilia civilia. ibid.

Vide in verbo *Synodus*.

Concilia varia Ecclesiæ Africanæ referuntur, & in quoniam codex canonum illius Ecclesiæ approbatus. t. 1. p. 941. n. 1

Concilia provincialia, seu nationalia olim universalia dicebantur. ibid.

Concilium Africanum, sive codex canonum Ecclesiæ Africanæ ex diversis Conciliis compositus fuit. t. 2. p. 1. m. 1

Concilia Africanam quæ interrogaverit Quidvisdem, an vellent eam Patribus respondere, & comparere. ibid. n. 6

Concilium Africanum excommunicat Quodvisdem, & quæ genere excommunicationis. t. 2. p. 3. n. 7

Concilii Meldensis historia. t. 1. p. 31. n. 1

Concilium Parisiense à Clotario II. Rege inditum, generale dicitur. t. 2. p. 61. n. 1

Concilii Suelthonensis historia refertur, & quando nam celebratum fuerit. t. 2. p. 103. n. 1

Concilii Suelthonensis actio prima. ibid. & seq.

Concilium Moguntinum celeberrimum anno Christi 846. celebratum, non est hæcenus editum. tom. 1. p. 1. n. 1

Concilium Atrernense celebratum occasione Theodoricæ Gallie Regis, qui bona Ecclesiæ, & pauperum dilapidaverat. t. 1. p. 131. n. 1

Concilium Tolit. 4. celebratissimum in qua xde fuerit convocatum. t. 3. p. 235. n. 1

Concilium Agathense temporibus Alarici Regis Arziani celebratum, ad quid convocatum fuerit. t. 3. p. 406. n. 1

Concilium Moguntinum temporibus Caroli Magni celebratum ab Hildebaldo magno Elemosynario, pro reformacione status ecclesiæ. t. 4. p. 376. n. 1

Concilium Salmanticiu celebratum ad dissolvendum matrimonium contractum inter Alfonso I. & Theresiam. t. 3. p. 747. n. 2

Concilium Salmantinum convocatum pro divorcio faciendi inter Alfonso IX. Regem Legionensem, & filiam Sacerdotis I. Regis Lusitanie. tom. 4. p. 123. & seq. num. 1

Concilium Vvetmentense celebratum temporibus Caroli Magi. t. 4. p. 164. n. 1

Concilia provincialia de quibus causis olim cognoscere. t. 5. p. 32. n. 1

Concilium provinciale singulis annis est celebrandum pro motibus & ecclesiis corrigendis. ibid. n. 4

Concilium quid sit, & unde ita dictum. t. 5. p. 33. n. 6

Concilia ecclesiastica unde originem ducant. ibid.

Concilium quatuor genera referuntur. t. 5. p. 34. n. 7

Concilii provincialis origo unde. ibid.

Concilium provinciale quoties in anno, & quando celebrandum sit ex præcepto Apostolorum. ibid. n. 8

Concilii provincialis tempus quandoque mutatum sit, & quodnam hodie præscripiunt. ibid.

ad Concilium provinciale quinam, & quomodo convocentur. ibid.

Concilia provincialia ad quid in Ecclesia convocantur, & eujusnam necessitas sint. ibid. & seq.

Concilium provinciale quibus de causis sit celebrandum quolibet anno. t. 5. p. 35. n. 9

in Concilio provinciali utiles & salubres canones eduntur, & multa definiuntur, quæ in minoribus conveniendis statui non possunt. ibid. n. 10

Concilium Matifonense I. præcipue celebratum fuit ad evocandam Judæorum petulantiam. t. 5. p. 126. num. 1

Concilium Ephesinum Occumenicum, quando, & ad quid præcipue celebratum. t. 5. p. 158. n. 1

Concilium Antiochenum primum quondam celebratum fuerit, & qui in eo interfuerint, & an ejus canones auctoritate polleant. t. 5. p. 385. n. 1

Concilium Agathense quondam, sub quibus, & quo præfide celebratum sit. t. 5. p. 483. n. 1

Cætera vide in verbo *Synodus*.

Concordata à Sede Apostolica cum Principibus secularibus facta, inde originem trahunt. t. 2. p. 27. n. 8

Concubina quondam consecratum id, quod sibi testimonio relictum est. t. 4. p. 165. n. 3

Concubina, & ejus filii, an generali obligatione comprehendantur. t. 1. p. 331. n. 1

Concubina clericis per judicem ecclesiasticum poni debet. t. 3. p. 62. n. 2

Concubina qua ratione differt à pellice, & meretrice. t. 3. p. 65. n. 3

Concubina aliquando focaria dicitur. ibid.

Concubinam inter, & uxorem nihil præter dignitatem differre possunt olim Consules. ibid. & seq. n. 4

Concubina cujusvis ætatis apud Romanos duci poterat. t. 3. p. 68. n. 5

Concubinae in sacra Scriptura, & apud antiquos Patriarchas quænam intelligende sint. ibid. & seq. n. 5 & seq.

Concubinam nec tetinetur, nec semel habere licet, & an dicatur concubina diverte. t. 2. p. 353. n. 3. 4

Concubinatus, etiam prout dicitur accessum unius ad unam non publicè prostitutam, non potest peti min.

Concubinatus an jure Hispano toleretur, & quibus penis plectatur. ibid. n. 8

Concubinatus quibus rationibus sit inhibendus. t. 2. p. 44. n. 9

Concubinatus an sit gravior peccatum, quam meretricatus. ibid. n. 10

Concubinatus an sit gravioribus penis plectendus quam fornicario vaga. ibid. & seq.

Concubinatus quid sit. t. 3. p. 65. n. 7

Concubinatus omni jure prohibitus censetur. ibid. & seq. n. 4

Concubinatus an sit contra naturam, vel contra inclinationem, quæ debet esse hominis naturalis. ibid. num. 4

Concubinatus fidelis D. Augustini. ibid. & seq.

Concubinatus nec ecclesiasticus, nec educationi potius conveniens est. t. 3. p. 66. & seq. n. 6. 7

Concubinatus tantum est temporaria concupiscentia. ibid.

Concubinatus non est concupiscentia permixta jure naturali. t. 3. p. 67. n. 3

Concubinatus jure divino prohibitus astrictus, variisque penis jure ecclesiastico plectitur. t. 3. p. 68. n. 9

Concubinatus solutorum aliquando, quamvis ægrè, ab Ecclesiæ Patribus toleratus, nunquam tamen petmissus fuit. t. 3. p. 70. & seq. n. 12

Concubinatus cum privigna, jure civili antequam, an sustineri possit. t. 4. p. 164. & seq. n. 1

Concubinatus omnis præter matrimoniale in hominibus damnatur. t. 4. p. 3. & 6. n. 1. 14

Concupiscentia nomine quid intelligendum, ex D. Paulo ad Rom. cap. 7. & quomodo hæc prohibita, omnia

Omnium Notabilium. Litera C.

mala prohibita censentur. t. 1. p. 49. n. 1. & seqq.
 Conspicienda ratio omnium maritorum. ibid. num. 4. & seq.
 in *Conditiore* indebiti cuiusdam incumbit omnis probanda pecuniam solutam debitam, vel indebitam fuisse. t. 3. p. 58. n. 7
Conditio quid sit, & quid condicere significet, ex Felio. t. 3. p. 166. n. 1
Conditio si sine liberis, an filium purificata censetur, si gravatus ad eum statum pervenerit, in quo legitimus filios habere non potest. t. 2. p. 341. n. 12
 Conditio pro pacto, & stare conditionibus pro pacto servare accipitur. t. 3. p. 140. n. 5
 Conditio si sine liberis, deficit si gravatus unicum filium, vel filiam susceperit, adimpletur tamen. t. 3. p. 463. n. 7
 Conditio, ut si fides frangatur, non liceat accusare uxorem, in matrimonio adjecta ovis vitat illud. t. 4. p. 119. n. 13
 Conditionis variae definitiones referuntur, veriorque eliguntur. t. 4. p. 104. n. 4
 Conditiones necessariae non sunt proprie conditiones. ibid. n. 5
 Conditiones quae tacite insunt dispositioni, non faciunt actum conditionalem; & quamvis intellicantur. ibid. & seq.
 Conditiones per quae verba importentur, & per quae advertitur. t. 4. p. 105. n. 6-7
 Conditio turpis, vel impossibilis adjecta matrimonio, habens pro non adjecta; si vero sit contra substantiam matrimonii, illud vitat. t. 4. p. 113. num. 1. & p. 114. n. 4
 Conditiones impossibiles quoniam sint. t. 4. p. 114. n. 5
 Conditiones impossibiles aliae sunt naturae, aliae de facto. ibid. & seq.
 Conditiones impossibiles ultimis voluntatibus adjectae eas non viciant; contractibus autem appositae eas inutiles reddunt. t. 4. p. 115. n. 6
 Conditio impossibilis an aequè vitet matrimonium ac alios contractus. ibid. n. 7
 Conditio impossibilis reputata possibilis, an vitet matrimonium. t. 4. p. 116. n. 8
 Conditio appositae contra substantialia actus illum vitat, non vero si sit contra ea, quae sunt, aut proveniunt ex natura actus. ibid.
 Conditio servandi castitatem appositae in matrimonio, an illud vitet. ibid. & seq. col. 2
Conditionales homines quinam dicantur. t. 2. p. 685. & seq. n. 2
 Conditionalium varia genera referuntur. ibid.
 Cederet non possidet, sed tantum jus à domino mutuum obtinet. t. 2. p. 147. & seq. n. 3
 Conductor in aliquibus casibus, qui referuntur, possidet censetur. t. 3. p. 119. n. 3
 Vide in verbo *Possessio*.
 Confessio judicialis quid requirat, ut vires adversus confitendum habeat. t. 1. p. 127. n. 14
 Confessio pura, & absoluta in iure facta pro te iudicari habetur. t. 1. p. 13. n. 6
 Confessio delicti iudicè facta cujus effectus sit. ibid. num. 7
 Confessio delicti est ejus probatio. t. 1. p. 14. n. 10
 Confessio facta in processu nullo an aliquando valida sit. t. 1. p. 165. & seq. n. 8
 Confessionis descriptio traditur. t. 2. p. 304. & seq. n. 4
 Confessionis divisio trimembria. ibid.
 Confessio judicialis quid sit, & an necessariò eorum iudice fieri debeat pro tribunali sedente. ibid. & seq.
 Confessio erronea in iudicio facta an revocari possit. t. 1. p. 31. n. 4
 Confessio in iudicio facta an possit revocari finito negotio. ibid. n. 5

Confessio in iudicio facta per economum Ecclesiae nocet ipsi Ecclesiae; potest tamen revocari, si ante finem negotii doceatur, per errorem factam fuisse. ibid. n. 6
 Confessio per actus voluntarios, & necessariae facta in iudicio in quo differant. t. 2. p. 312. n. 12
 Confessio Praetati in iudicio facta an obeat Ecclesiae fidei. t. 2. p. 313. n. 13
 Confessio est probationis species. t. 2. p. 320. n. 2
 Confessio admittitur post conclusum in causa. ibid.
 Confessio admittitur intra praesumptionem juris, & de jure. ibid. & seq.
 Confessio admittitur in pluribus casibus, ubi probationes non admittuntur. ibid.
 Confessio utriusque conjugis in causis matrimonialibus quid operetur. t. 2. p. 719. & seq. n. 3
 Confessionis auricularis amplexus, & necessitas stabilis. t. 3. p. 160. n. 7
 Confessio auricularis à quo tempore sit instituta, descendit contra novatores, & explicamus testimonium Patrum circa hoc. ibid. & seq.
 Confessores antiquitus erant cantores, & psalmistae inferioris clericorum gradus, quibus probata est facilitas cum viduis, & virginibus professis. t. 2. p. 192. n. 2
 Confessor aliquando accipitur pro cantore, & psalmista, & ratio hujus exceptionis. t. 2. p. 126. n. 10
 Confessio in iure, vel legitimè convicti, puniendi sunt poenis à iure statutis. t. 2. p. 13. n. 4. & p. 13. n. 9
 Confessus in iure quis dicitur. ibid. n. 6
 Confessus in casibus criminalibus non habetur pro iudicato. ibid. n. 7
 Confessus in causa civili in quo differat à confesso in causa criminali. ibid. & seq.
 Confessus & iudicatus in causis civilibus in quo differant. t. 2. p. 14. n. 8
 Confessus sponte deferens delictum mitius est puniendus. ibid. & seq. n. 1
 Confessus quis sit, & quotupliciter confessio sumatur. t. 2. p. 104. & seq. n. 4
 Confessus de se tribus modis potest de sociis interrogari. t. 2. p. 105. n. 5
 Confessus de se solent in aliquibus criminalibus de sociis interrogari. t. 2. p. 106. n. 7-8
 Confessus quis dicitur, ut statim condemnari possit. t. 2. p. 107. n. 1
 Confessus mitius esse puniendum, an semper verum sit. t. 2. p. 813. n. 2
 Confirmatio in forma communi nihil novum tribuit. t. 1. p. 70. n. 6
 Confirmationis sacramentum quare ita dictum; & de ejus necessitate. t. 2. p. 167. n. 4
 Confirmationis ritus antiquus; & an consuetudinem introduci possit, ut à presbyteris conferatur. ibid. & p. 168. n. 5-6
 Confirmationis sacramentum jam à temporibus Apostolorum est à Solis Episcopis collatum. t. 1. p. 170. num. 10
 Confirmationis sacramentum primis Ecclesiae saeculis simul cum Baptismo conferbatur. t. 1. p. 172. n. 15
 Confirmationis materia quae sit ex institutione divina, & ex praepcepto Ecclesiae. t. 1. p. 358. n. 7
 Confirmatio electionis alia est in forma communi, alia in forma speciali. t. 1. p. 115. n. 10
 Vide in verbo *Electio*.
 Confirmationis in iure canonico variae exceptiones referuntur. t. 2. p. 355. n. 3
 Confirmatio nec ab inferiore, nec à pari fieri potest, sed à superiore fieri debet. ibid. n. 4
 Confirmatio alia est in forma communi, alia in forma speciali, & quomodo inter se conveniant, vel differant; & quoniam sint eorum effectus. ibid. & seq. n. 5
Confirmatio

Repertorium Generale

Confirmatio, five in forma communi, five in forma speciali, impedit iudicis inferioris cognitionem. t. 2. p. 863. n. 7

Confirmatio privilegiorum ecclesiasticis personis concessorum cui competat. t. 2. p. 867. n. 6

Confirmatio privilegiorum quotupliciter fiat. ibid.

Confirmatio in forma communi facta nihil de novo tribuit, sed facta ex certa scientia, & cum causæ cognitione. ibid. n. 7

Consecratio, seu publicatio bonorum non habet locum, nisi in casibus à jure expressis. t. 5. p. 480. & seq. n. 8

Consecratio bonorum in quibus casibus locum habear, & an fiat ipso jure. ibid. & seq.

Consecratio ex causa hæresis quomodo fiat, & de quibus bonis. t. 5. p. 181. n. 9

Consecratio an comprehendat bona hæretico sub conditione debita, restitutioni subiecta, vel alienari prohibita. t. 5. p. 181. & seq. n. 10. 11

Consecratio ex causa hæresis an fiat ipso jure statim post patratum crimen. t. 5. p. 183. n. 12

Confratres Militiæ Hierosolymitanæ quinam sint, quæ eorum requisita, & privilegia. t. 5. p. 450. n. 3

Confraternitates licet pia opera dicuntur, competentes eorum iudex Episcopus dicitur. t. 3. p. 683. num. 6

Congregatio Cruciatorum unde sic dicta fuerit, & à quo instituta. t. 3. p. 631. n. 1

Conjessura contra expressam testatoris voluntatem non admittitur. t. 2. p. 344. n. 15

Conjuratio grave delictum est, variis poenis vindicatum jure canonico. t. 3. p. 448. n. 2

Conjugium apud Romanos, præmissa solenni profectione, fieri liberorum quærendorum causâ, contrahatur. t. 3. p. 66. n. 5

Conjugium omni tempore clericis in minoribus gradibus constitutis licitum fuit. t. 3. p. 82. n. 12. & 13

Conjux pendente lite super matrimonio, privari non debet jure quod habet in alium conjugem. tom. 2. p. 284. n. 3

Conjuges vivere possant castitatem, matrimonio adhuc rato, vel consummato. t. 3. p. 621. & seq. n. 4

Conjuge uno consentiente potest alter castitatem promittere, religionemque profiteri; multaque circa hoc exempla referuntur: & quomodo loca Scripturæ in contrarium scientia intelligenda sint. tom. 3. p. 622. & seq. n. 5. & 6

Conjugum alter potest matrimonio contracto, sed nondum consummato, etiam alio invito Religionem ingredi: & remanens in sæculo potest ad secundas nuptias transire. t. 3. p. 623. & seq. num. 3. Et quodnam tempus sit illius ad hoc à jure concessum. ibid. p. 624

Conjuges à mutuo consortio separantur propter unius infidelitatem. t. 3. p. 627. fin.

Conjuge uno adulterium committente, potest alter eo invito religionem ingredi, in eaque profiteri: & quomodo constare debeat de adulterio. t. 3. p. 637. num. 4

Conjuges ambo infideles, si postea baptizentur, rectè possunt contrahere matrimonium. t. 3. p. 640. & seq. n. 1

Conjuges per verba obscura matrimonium, vel sponsalia contrahentes sequi tenentur communem intelligentiam. t. 4. p. 22. n. 2

Conjuges proprium filium in baptismo levantes, vel in confirmatione reuentes, an debeant separari, & debitum sibi invicem petere, vel reddere non valeant. t. 4. p. 149. n. 2

Conjugi innocenti licet aliquando supersit altero aliud inire conjugium. t. 4. p. 243. n. 2

Conjuges propter unius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur; & tunc eis etiam separatis durat vinculum. t. 4. p. 251. n. 4

Conjux non potest sine iudicio Ecclesiæ conjugem dimittere, etiam prætextu notoriæ consanguinitatis; & de facto dimissam recipere compellitur. t. 4. p. 253. n. 4

Conjux an possit aliquando absque iudicio Ecclesiæ separationem thori facere. ibid. & seq. n. 7

Conjux innocens an possit propria autoritate facere separationem thori ob alterius adulterium. tom. 4. p. 254. n. 8. 9

Conjugi petenti restitutionem quænam exceptio obstat. t. 4. p. 255. n. 3

Conjux Catholicus non potest relicto hæretico alias nuptias celebrare. t. 4. p. 258. n. 2

Conjux innocens non debet propria autoritate conjugem in hæresim lapsum deferere. t. 5. p. 203. n. 10

Conjux dubius de morte prioris, si matrimonium contraxerit, reddere potest, non verò petere debitum. t. 4. p. 312. n. 3

Consequare Gallicismus est, significatque acquirere, & Imperio, & finibus ditionis addere. t. 3. p. 922. n. 4

Comadus Hildeshemensis Episcopus excommunicatus, & à Gallis sceleratè occisus. t. 1. p. 355. n. 1. & seqq.

Consanguinei sunt legitimi testes, ubi agitur de consanguinitate probanda ad separationem matrimonii; & debent deponere, rei veritatem acceperit à majoribus suis, & credere ita esse. t. 2. p. 378. n. 2. & 4

Consanguinitas intra quod tempus probati debeat, iudicis arbitrio relinquitur. t. 2. p. 253. n. 4

Consanguinitatis gradus alii prohibiti sunt jure ecclesiastico, alii jure naturali & divino; & quinam sint. t. 2. p. 253. & seq. n. 6

Consanguinitatis lineæ duæ recensentur. t. 4. p. 179. num. 2

Consanguinitatis gradus quomodo computandi. ibid. num. 3

Consanguinitatis gradus inæquales. ibid. n. 4

Consanguinitatis de finitio traditur. t. 4. p. 185. n. 6

Consanguinitas ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus constat: & hæc omnia explicantur. ibid. n. 7

Consanguinitas cognata à cognitione difficit; & consanguinei à cognatis. ibid. n. 6

Consanguinitatis gradus quomodo computandi in utraque lineæ, ex utroque jure. ibid. & seq. n. 8

Consanguinitatis gradus quomodo computandi sine secundum jus canonicum; & quomodo secundum civile. ibid.

Conscientia, utrum ad voluntatem, an ad vim, & facultatem rationis referri debeat. t. 2. p. 689. n. 6

Conscientia bona præstat bonam fidem. ibid.

Conscientia bona & mala quænam sint. ibid.

Conscientia dubia quid sit, & an illam habens præscribere, vel uscapere possit. ibid. n. 7

de Consecratione Episcoporum aliqua particularia referuntur. t. 1. p. 421. n. 7

Vide in verbo **Episcopus**.

Consecratio Archiepiscoporum, & inferiorum Prelatorum variis de causis ad Sedem Apostolicam devolvitur. t. 1. p. 422. n. 9

Consecrationis Episcopalis materia an sit inunctio chrismatis, an impositio manuum; ubi de consuetudine Græcorum inunctionem in consecratione Episcopi, & Presbyteri omniterium. t. 1. p. 477. n. 3

Consecratio Ecclesiarum, & altarium an omni lege in usu fuerit. t. 3. p. 788. n. 13

Consecratio Ecclesiæ, & Altaris æquè principaliter se habent; & moro, vel fracto altari, remanet Ecclesiæ consecratio. t. 3. p. 768 & seq. n. 15

Consecrationis ritus apud Gentiles quænam; & quomodo locus sacer apud eos religione solvebatur. t. 3. p. 769. col. 1. & 2

Consecrationes altarium, & ædium quibuscum de jure comparantur. t. 3. p. 770. n. 1

Consecratio

Omnium Notabilium. Litera C.

- Consecratio Ecclesiarum quibus diebus fieri debeat. *ibid.* n. 3
- Consecratio Ecclesie Compostellane. rom. 3. p. 771. & seq. num. 8
- Consecratio Ecclesie à pluribus Episcopis olim fiebat, nunc verò tantum à proprio. *ibid.* & p. 777. n. 11
- Consecratio Ecclesiarum inter præcipua, peculiarisq. munia Episcoporum recensetur. t. 3. p. 781. n. 4
- in Consecratione talis an omnia verba in canone Missæ expressis, substantialia, & essentialia sint. t. 3. p. 806. n. 6
- Consensus plurimorum semper in negotiis publicis prævaluit. t. 3. p. 220. & seq. n. 6
- Consensus qui non sufficit ad matrimonium, potest inducere sponsalia. t. 4. p. 110. n. 6
- Consensus legitimus ad matrimonium contrahendum necessarius exprimitur. t. 4. p. 111. n. 4
- Consensus factus nomine præstitus an sit sufficiens ad validè contrahendum matrimonium. t. 4. p. 117. n. 3
- Consensus factus præstitus an obliget eum præstatorem. t. 4. p. 118. n. 3
- Consensus parentum requisitus in nuptiis filiorum. t. 4. p. 65. n. 2
- Consensus parentum an desideretur in nuptiis filii emancipati: & quid de consensu matris. *ibid.* & seq.
- Consensus patris in nuptiis filiorum etiam requiritur attento jure canonico. t. 4. p. 66. n. 4
- Consensus patris oco est necessarius in nuptiis filiorum ex jure naturali, vel divino: ubi etiam agitur de consensu à filijs præstando. *ibid.* n. 5
- Consensus parentum in nuptiis filiorum jure civili ex præcepto desideratur, jure verò canonico tantum ex consilio & honestate. t. 4. p. 70. n. 12
- Consensus liberè, & legitimè præstitus in matrimonio tria bona matrimonii in se includit. t. 4. p. 113. n. 3
- Consensus alius quoad obligationem ex parte contrahentis, alter quoad essentialiam ex parte contrahentis in matrimonio intervenit. t. 4. p. 117. n. 2
- Consensus explicatus, vel implicitus ad copulam non requiritur ad matrimonium sitè contrahendum. t. 4. p. 118. col. 1
- Consensus per vias & terras extortus, nulliter præstat. t. 5. p. 463. n. 5
- Crossum an in casu electionis sit necessariò petendum & sequendum, & in quo quoad hoc differat à consensu. t. 1. p. 335. n. 4
- Consilium ad electionem requisitum est eongruo tempore petendum ab eo, qui de alterius consilio eligere debet. t. 1. p. 336. n. 8
- Consilium magni Ducis Venetorum ex quibus componatur. t. 1. p. 433. n. 4
- Conspiracium crimen in patriam, vel Principem perpetratum legibus sacris, & profanis vindicatur. t. 1. p. 57. n. 3
- Constantinopolis antiquitas, magnitudo, clades, & alia facta. t. 1. p. 167. n. 2
- Constantinopolitane Ecclesie institutio etiam sub Grecis Imperatoribus à R. Pontifice facta fuit. t. 1. p. 310. n. 10
- Constantinopolitane Sedis præeminentia supra alias Patriarchales Sedes asseritur. t. 1. p. 354. & seq.
- Constantinopolitana Ecclesia quo sensu religionis omnium mater existimetur. t. 2. p. 100. n. 3
- Constantini reverentia erga Patres Concilii Nicæni. t. 1. p. 773. n. 12
- Constantinus Romanus Pontifex quando creatus, & quando vita fundus. t. 2. p. 976. & seq. n. 4
- Constantini Imperatoris humilitas in Concilio Nicæno. t. 3. p. 6. n. 13
- Constitutiones à B. Raymundo in Decretalium corpore transscriptas, quare aliquando proponantur sub nomine Romani Pontificis, quandoque sub nomine ipsius Concilii. t. 1. p. 27. n. 3
- Constitutio futura respicit, non præterita, nisi aliud in ea specialiter caveatur. t. 1. p. 36. n. 8
- Constitutio an statim à die promulgationis liget. *ibid.* p. 13. n. 12
- Constitutio non potest ad præterita extendi. *ibid.* p. 39. num. 13
- Constitutio Concilii Lateranensis ad præterita extenditur quoad prohibitionem usurarum, non quoad penam privationis communione. *ibid.* & seq. num. 17
- Constitutio mentionem faciens de præteritis, ad ea extenditur. p. 40. n. 18
- Constitutio noviter edita respicit negotia præterita, & quando juxta tam sit decidenda. t. 1. p. 40. n. 18 & seq.
- Constitutiones Decretorum opinioibus singulorum hominum sunt præterende. t. 1. p. 50. n. 1
- Constitutio Innocentii III. declarans nullam renunciationem fori specialis factam à Clerico, à calomnia Cujacii liberatur. pag. 76. & 77. n. 12. & seq. col. 1. & 2
- Constitutio Valentiniæ Imperatoris circa amorum usum explicatur. t. 3. p. 10. n. 10
- Constitutio Lemnia late prospexit Ecclesie, prohibens rerum ipsius alienationem: & quid inter sit inter eam, & Anastasii constitutionem circa eandem materiam latam. t. 3. p. 141. n. 7
- Constitutio de Religiosis fugitivis, & ejectis revocandis ad proprium monasterium suis innovata. tom. 3. p. 617. num. 1
- Constitutio contra Grece in Concilio Lateranensi lata, quare non sit Græcè edita. t. 3. p. 843. n. 1
- Constitutio restringens prohibitionem matrimonii in gradibus consanguinitatis, quando data sit, & an sit utilis. t. 4. p. 126. n. 1
- Consuetudo percipiendi fructus beneficij in absentia, an sit valida, & juri consona. t. 1. p. 31. & seq. n. 6
- Consuetudo legitimè præscripta etiam in causis ecclesiasticis procedit. t. 1. p. 59. n. 13
- Consuetudo pia gravamen Ecclesie non inferens servanda est. t. 1. p. 135. n. 3
- Consuetudines quæ gravamen Ecclesie inferunt, observari non debent. t. 1. p. 134. n. 8
- Consuetudo quid sit, & an possit esse laudabilior lege. *ibid.* n. 9
- Consuetudo ecclesiastica non scripta perinde ac lex observatur. *ibid.* n. 10
- Consuetudo propriè dicta est jux non scriptam. tom. 1. p. 135. n. 11
- Consuetudinis definitio traditur & explicatur. *ibid.*
- Consuetudinis requisita tria, ut auctoritatem legis habeat. *ibid.*
- Consuetudo præter jus, & contra jus. *ibid.*
- Consuetudo non verba, sed factis voluntatis introducitur. *ibid.* in fin.
- ad Consuetudinem introducendam requiritur Principis consensus, & quismam esse debeat. t. 1. p. 136. n. 12
- Consuetudo rationalis, & irrationalis quænam dicatur. *ibid.*
- Consuetudo gravamen Ecclesie inferens irrationalis est, & nulla. *ibid.* n. 13
- Consuetudo, cui veritas, & ratio non suffragantur, corruptela est. *ibid.* n. 14
- Consuetudine effici non potest, ut Canonici in absentia percipiant distributiones quotidianas. *ibid.*
- Consuetudo ut in causis ecclesiasticis placitum populi pro sententia habeatur, non valet. tom. 1. p. 164. num. 10
- Consuetudo non potest derogare immunitati ecclesiasticæ. t. 1. p. 165. n. 13
- Consuetudines

Repertorium Generale

- Consuetudine quomodo possit acquiri iurisdicção tam non habenti. *ibid.* n.14
- Consuetudo populi recta est admittenda etiam in causis ecclesiasticis. *t.1.p.166.n.17*
- Consuetudine introduci non potest, ut tempore generalis interdicti licitum sit in loco exempto publice divina officia celebrare. *t.1.p.176.n.17*
- Consuetudo non servandi interdictum, tanquam corruptela observanda non est. *t.1.p.177.n.21*
- Consuetudo vicinarum Ecclesiarum attenditur in tribuendis honoribus novæ dignitati: & quid si diversa sit. *t.1.p.179.n.9*
- Consuetudo præcipue est attendenda in præcedentiis, & assignando loco dignitati. *ibid.* n.11
- Consuetudine effici non potest, ut Abbas exemptus sine licentia Pontificis possit transferri in aliam Abbatiam. *t.1.p.180.n.7*
- Consuetudo contra sacros Canones an possit dari. *ibid.* n.9
- Consuetudo interpretatur jus scriptum. *t.1.p.183.n.11*
- Consuetudine induci non potest, ut una Ecclesia assumat sibi Prælatum de gremio alterius. *ibid.* n.14
- Consuetudo multum valet circa electiones Prælatorum, tam regularium, quam secularium. *ibid.* & seq. n.16
- Consuetudinis magna auctoritas. *t.1.p.186.n.2*
- Consuetudines Ecclesiæ nequeunt mutari per Capitulum sine consensu Episcopi. *ibid.* n.7.8
- Consuetudines variz in Gallia immutatz. *t.1.p.187. num.4*
- Consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & bona dissipanda, non valet. *t.1.p.188.n.14*
- Consuetudo quæ delinquens non teneatur ad poenam, an valida sit. *t.1.p.189.n.17*
- Consuetudo non derogat juri naturali, aut divino, nec positivo, nisi sit rationalis, & legitime præscripta. *t.1.p.190.n.6*
- Consuetudinis proprium est juri positivo derogare, si præscripta sit. *t.1.p.191.n.9*
- Consuetudine quota decimarum tolli potest. *tom.1. p.192. n.12*
- Consuetudo an legem vincere possit. *ibid.* n.14
- Consuetudine potest introduci, ut signo, seu symbolo aliquo acquiratur possessio rei absentis. *tom.1. p.199.n.14*
- Consuetudo daninosa in Gallia introducta Abbates laicos monasteriis præficiendo: sed parvis legibus prohibita fuit. *t.1.p.253.n.10*
- Consuetudo, per quam ad alterius voluntatem tenetur monasterium eligere Prælatum, invalida est. *t.1.p.255.n.6*
- Consuetudo generalis unius provincie debet observari in ejus Ecclesiis, si in eis non sit alia specialis. *t.1.p.298.n.8*
- Consuetudo an totum faciat in præcedentiis, & ea sola attendatur. *t.1.p.768.n.8*
- Consuetudo retractum inducens apud varias gentes introducta, probata est à jure canonico. *t.1.p.929. num.1*
- Consuetudo non potest reddere judicem capacem aliis incapacem. *t.1.p.19.in fin.*
- Consuetudo diversarum gentium debet attendi quoad celebrationem dierum festorum. *t.2.p.164.n.2*
- Consuetudo prava à sacris canonibus plerumque dicitur corruptela. *t.3.p.37.n.3*
- Consuetudo ut clerici de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis testari possint, an tam in foro interiori, quam exteriori securè observari possit. *t.3.p.487. & seq. n.2*
- Consuetudo ut aliquid sponte oblatum pro sepultura à fidelibus recipiatur, non est improbanda; improbat tamen illa, quæ parochi pretium exigunt, & extorquent à parochianis. *t.3.p.520.n.8. & 9*
- Consuetudo an possit inducere impedimentum, tam impedientia, quam dirimentia matrimonium. *tom.4. p.10.n.22*
- Consuetudo legitime præscripta potest abrogare impedimenta matrimonii indicta jure positivo. *t.4. p.184.n.2*
- Consuetudine introduci non potest, ut dos matrimonio soluto mulieri non restitatur. *t.4.p.302.n.2*
- Consuetudo ut pro Episcopis, Abbatibus & aliis Prælati ecclesiasticis ponendis in Sedem, seu exequiis mortuorum aliquid exigatur, observanda non est. *t.5.p.73.n.3. & p.75.n.7.8*
- Consuetudo quænam tolerari possit, in qua aliquid temporale pro spirituali exigatur. *t.5.p.75. & seq. n.3*
- Consulm facinorosorum nomina ex albo deleta jubentibus Imperatoribus. *t.5.p.164.col.1. & 2*
- Consulm distinctio in ordinarios & suffraganeos. *ibid.*
- Consulm tempus à quo immutatum, & restitutum. *t.3.p.11.col.1*
- Continentia speciale est Dei donum, eam tamen venientes non sunt arguendi præsumptionis. *tom.3. p.80.n.9*
- Vide in verbis *Calibum, Sacerdos*.
- Continentia perpetua quibus sacris indici possit in poenitentiam. *t.4.p.130.n.2*
- Contractus bonæ fidei per dolum celebrati nulli sunt ipso jure, secus contractus stricti juris. *t.1.p.950. num.6*
- Contractus censualis reservativus quis sit, & ejus vetustas probatur. *t.1.p.908.n.3*
- Contractus Principis, & obligationes activæ & passivæ transeunt in successorem in dignitate. *tom.2. p.316.n.6*
- Contractus super rebus Ecclesiæ auctore Principe celebratus irritus est. *t.3.p.232. & seq. n.3*
- Contractus emptionis, & venditionis adeo olim perfectus fuit, ut ratione lationis non poverit agi ad ejus rescissionem. *t.3.p.282. & seq. n.6*
- Contractus emptionis celebratus sub pacto de retrovendendo, & modicirate pretii, an censendus sit usurarius. *t.3.p.289.col.1*
- ex Contractu pignoratitio mutuz nascuntur obligationes inter contrahentes. *t.3.p.343. & seq. n.9*
- Vide in verbo *Pignus*.
- Contractus sponsaliorum an efficacem continent obligationem, & pariat actionem. *t.4.p.14. & seq. n.6*
- Contractus matrimonii an sit juris divini: vide in verbo *Matrimonium*.
- Contractus sub impossibili conditione celebrati quare sint inutilis: vide in verbo *Conditio*.
- Contrahentibus licere naturaliter se decipere, quomodo intelligendum sit. *t.3.p.284.n.9*
- Contritio sola efficere non potest, ut excommunicatus communibus Ecclesiæ suffragiis gaudeat, licet per eam in gratiam cum Deo redeat. *t.5.p.549. & seq. num.3.4*
- Contumacia quàm grave delictum sit, & quibus poenis in utroque jure contumax plectatur. *tom.2.p.3. & seq. n.11*
- Contumacia alia vera, alia præsumpta datur. *ibid.* p.4
- ad Contumaciam inducendam post peremptorium edictum aliud desideratur. *t.2.p.127.n.3*
- Contumacia præsumpta quænam sit. *ibid.* n.4
- Contumacia in non comparando à reo commissa quibus poenis punitur. *ibid.* & seq. n.5.6
- Contumacia in judicio tribus modis committitur. *t.2.p.272.n.1*
- Contumacia immediatè necessaria est ad proferendam excommunicationem. *t.2.p.795.n.3*
- Contumax purgat contumaciam præstando cautionem de obediendo mandatis. *t.1.p.67.n.8*
- Contumax

Omnium Notabilium. Litera C.

Contumax communione privatus, aut ordine motus, si paruerit mandatis, absolvendus & restituendus est ordini, *ibid.* n.9
ut Contumax à contumacia liberetur, duodecim requiruntur, *ibid.* & seq. n.11
Contumacia ptecipua poena est refuso expensarum, t.1.p.861.n.7
Contumax in iudicio quando habeatur pro confesso, & quando excommunicari possit, tom.2.p.4.n.13. & seq.
Contumax quandonam beneficii jam obtentis privetur, t.2.p.5.n.35
Contumax damnatus in expensis non potest eas à ptefente repetere, t.5.p.508. & seq. n.2
Contumax quis sit, & unde dicatur, t.2.p.126.n.2
Contumax ante secundum decretum comparens quid consequatur, t.2.p.135.n.26. & seq.
Contumax comparens post secundum decretum, quam quæstionem movere possit, t.2.p.139.n.35
Conventio nomen generale est, omnes pactorum, & contractuum species complectens, t.1.p.815.n.2
Conventiones aliquæ aliq. nullæ iuramento firmanur, t.3.p.353.col.1
Vide in verbo *Pactum*.
Conventus Episcopatus est in Anglia suffraganeus Archiepiscopi Cantuariensis, t.1.p.78.n.2
Converso religionis causâ quid sit, & quomodo olim à laicis fiebat, t.3.p.416.n.3
Conversus appellatur, qui ex laicis monachi facti sunt; & quid converteret, & conversio, t.3.p.627.n.2
Conversi in monasteriis quinam antiquitus fuerint, & quare ita dicti, t.1.p.803.n.3
Convivium, quasi convocium, quid sit, & in quo à maledicto differat, t.2.p.549.n.2
Convictus in iure quis dicatur, ut pœnis ordinariis plecti possit, t.2.p.14 n.10
Convictus an sit eisdem pœnis puniendus, in quibus confessus, *ibid.* & seq. n.11
Convivia & comperationes à pœfiscis Christianis in suis festivitatis adhibita, fute prohibita, t.3.p.43.init.
Convivia quæ à Patribus comestationes dicuntur, omnibus gentibus valde exosa fuere, t.3.p.46.n.10
Convivia, quæ in solennitate nuptiarum fieri solent, nunquam ab Ecclesia damnata fuere, tom.4.p.95.num.11
Convivium pro electione, & consecratione Episcoporum, & similium Prælatorum, fuit olim ptecipua consuetudo simoniacam labem redolens, t.5.p.114.num.2
Cooperans homicidio inter homicidas recensetur, & quando hæc cooperatio inducat irregularitatem, t.5.p.245.n.7
Copula quælibet viri & femine extra conjugium peccatum est, t.3.p.69. & seq. n.11
Copula carnalis adhuc si innocentiz status perdurasset, apud primos parentes in usu fuisset, *ibid.*
Copula Judei cum Catholica quibus pœnis plectatur, t.4.p.166.n.2
Copula cum sorore propriæ uxoris quàm grave scelus sit, & quibus pœnis plectendum, t.4.p.70.n.2
Corbeienfe monasterium duplex est Ordinis D. Benedicti, t.5.p.49.n.3
Corcia nobilissima est provincia Hiberniæ, quæ olim Regulum habuit, t.2.p.277.n.1
Corinthus inter nobilissimas Græciæ civitates numeratur, & aliter Bimaritis appellata est, t.5.p.362.n.1
Corinthus Metropolis ecclesiastica unde ita dicta sit, *ibid.*
Corona clericalis triplex olim forma fuit, & quænam sit usitior, t.3.p.47.n.4
Coronæ, quæ athletis in certaminibus olympicis D.D. Gonzal, in *Decretal. Index generalis*,

viatoribus olim dabantur, sacre diæ fuere, t.3.p.366.n.12
Coronis sacris donari etiam Principes faustum sibi putabant, *ibid.* & seq.
Coronæ augmentatio signum oblationis sui, & rerum suarum fuit monasterio factæ, t.3.p.488.n.4
Coronationis Imperialis ritus & forma traditur, tom.1.p.309.n.33
Coronatio Imperatoris triplex, sicut & corona; & ubi, & à quo peragatur, *ibid.* & p.310
Corosopium civitas est Britanniz minoris Ecclesiâ Cathedrali decorata, t.2.p.435.n.1
Corporis præstantia, & præclara forma attenditur in eligendis ad dignitates, t.1.p.532.n.6. & seq.
Correllio clericorum quomodo, & à quo fit peragenda, t.1.p.734.n.3
Correptione an sit appellatio admittenda, t.1.p.735. & seq. n.4. & 7
Correctio adeo bona est Ecclesiæ, ut nequaquam valeat impediri, vel ptefcriptione adimi, t.1.p.735.n.6
in Correptione subditis inferenda an debeant Prælati cavere à pœnis pecuniariis, & aliis gravaminibus non infligendis, t.1.p.737. & seq. n.1. & 2
Correctio non est à Prælati omittenda propter scandalum, t.2.p.638.n.1
Correctio monachorum quandonam ad Episcopum visitantem, quando ad Abbatem spectet, t.3.p.676.num.2
Corfica insula in mari Ligustico inter Italian, & Sardiniam, t.2.p.65.n.3
Corvienfe monasterium duplex est, & à quibus fundata fuerint; unum eorum R. Ecclesiæ est immediate subiectum, t.2.p.180.n.1.4
Crapula quid sit, & unde ita dicta, & quàm religiose clericis vitata, t.3.p.421.n.1
Crapulæ non minora mala sunt, quàm quæ ex ebrietate sequuntur, *ibid.*
Vide in verbo *Ebrietas*.
Crapulæ mala varia exprimentur, t.3.p.44.n.5
Creditor potest distictione ecclesiastica compelli ad relaxationem iuramenti, cujus implementum continet turpitudinem ex parte fuscipientis, t.1.p.522.num.1
Creditor in fortem principalem imputare debet fructus rei pignoratz, t.3.p.137.n.2
Crediores quàm arde olim sibi vinctorum debitores tenerent, t.3.p.380.col.1
Creditor in vinculis debitorem tenens, ei diaria alimenta præstare teneret, *ibid.*
Creditorum potestas etiam in vitam debitorum, *ibid.* & seq.
Credentes & defensores hæresum in quo differant à credentibus & defensoribus hæreticorum, tom.5.p.195.num.6
Credentes & fautores hæreticorum quibus pœnis puniantur, *ibid.* n.8
Vide in verbo *Fautor, Receptor*.
Crema civitas Episcopalis suffraganea Ecclesiæ Bononiensis, t.1.p.333.n.2
Cremona civitas Galliz Cisalpinæ Cathedrali Episcopali decorata, t.1.p.311.n.2
Cremona civitas antiqua Episcopalis ubinam sita sit, t.3.p.847.n.1
Crimina persistentia, & publica remouent testem à testimonio; secus occulta, t.2.p.439.n.11
Crimen quodcumque, & quomodocumque probatum, sufficiens est ad repellendum testem à testimonio, attento iure canonico; secus attento iure civili, t.2.p.439. & seq. n.12
Crimina quænam infamiam itrogen; & quomodo in hac materia distinguenda sint publica à privatis, t.2.p.753.n.4

Repertorium Generale

Crimina quomodo per indulgentiam Principis aboliri possint: vide in verbo *Indulgentia*.
Crimen aut finitior, si reus, vel accusator appellatione interposita, vel pendente appellationis tempore decesserit. t.2.p.764.n.7.& 8
Criminis notorii ubinam in iure mentio fiat; & unde sit eruenda doctrina circa crimina notoria. tom.2. p.786.n.3
Crimen notorium quodnam sit. ibid. & seq.
Crimina regulariter morte extinguuntur, poenitentiam pro eis imposita etiam durat post mortem. t.3. p.515.n.7
Crimen probatum per inquisitionem regulariter poenitentia ordinari punitur; sed si impedit ordinis executionem, sit depositio sicut per accusationem. t.5.p.41.n.5
Crimina graviora etiam post mortem delinquentium inquiruntur & damnantur. t.5.p.163.& seq.n.7
Criminosus oculus, praeter homicidam, post peractam poenitentiam potest in susceptis ordinibus ministrare, & ad superiores ascendere; monendus est tamen ne iniuriat, & ne promoveatur. t.1.p.411. num.4
 Vide in verbo *Delictum*.
Criminosus emendatus in quibus causis sit tanquam testis admittendus. t.2.p.592.n.6
Criminosus in crimine persistens, tam in civili, quam criminali causa a testimonio repellitur; emendatus vero non infamis admittitur in negotio civili. t.2. p.437.n.6.& p.418.& seq.n.9
Criminosus quisnam dicatur. t.2.p.438.n.8
Criminosus emendatus tanquam testis admittitur in causa civili, non in criminali; & quare. ibid. n.9. & seqq.
Criminosus quando praesumatur emendatus. ibid.
Criminosi tanquam testes admittuntur in aliquibus casibus. t.2.p.439.n.10
Criminosi an aequè repellantur à testimonio ferendo iure Caesareo, ac iure Canonico: vide in verbo *Crimen*.
Criminosus lege Julia reputandus damnatus à testimonio prohibetur, tam in iudicio, quam in testamento. t.2.p.441.n.15
S. Crispini monasteria duo sunt in diocesi Sussionensi, aliud ordinis D. Augustini, aliud D. Benedicti. t.2. p.751.num.1
Crucifigati, Cruciatu, Crucem praedicare quid sit; & quomodo crux à militibus sacrae expeditionis deferretur. t.3.p.660.n.2
Crucifignatorum Gallorum & Italicorum pacta cum Venetis referuntur. t.5.p.554.& seq.n.1
Crucis vexillum ad quorum receptionem sit ex veteri more Ecclesiae adhibitum. t.2.p.235.& seq.n.3-4
Crux ante quos praevia deferatur. t.2.p.283.n.3
Crucis Patriarchalis, & Archiepiscopalis discrimen in delatione. ibid. & seq.
Crucem anteferendi usus restrictus, & unde ortum habuerit. ibid.
Crucis incendium à Iudais quotannis in detestationem Aman fieri solitum, quare fuerit à Christianis Imperatoribus prohibitum. t.3.p.132.n.11
Crypta Ferratae monasterium Ordinis D. Basilii, in quo Graeco sermone, & ritu divina officia celebrantur. t.3.p.685.n.1
Cuculla quid sit, & quod genus vestium significet. p.466.n.4
Cuculla apud monachos D. Benedicti, & capitis tegumentum, & totius corporis indumentum significat. ibid.
Cucullae usus monachorum proprius, & canonicis regularibus prohibitus. ibid.
Cucullam ad memoriam deferre quid sit. ibid. n.5

Cucurbitare quid sit apud veteres feudistas. t.3.p.322. num.11
Culpa quid sit, & quando committatur circa res alienas. t.3.p.266.n.4
Culpa gradus tres referuntur. ibid.
Culpa lata quoad praestationem in contractibus dolo proxima est. ibid. & col.2
Culpa levis, & levissima quidnam sint. ibid.
Culpa lata, & levis in quibus contractibus praestari debeant, variae traduntur regulae. t.3.p.267.& seq. num.5,6
Culpa, & diligentia aliquando ex pacto praestari debent. t.3.p.268.n.7
Cumana civitas Episcopalis duplex, in Oriente alia, alia in Campania. t.1.p.331.n.1
Cunabula sunt infantiae panni, quos solos secum mortui referunt. t.4.p.78.n.2
Cunabula sunt infantiae panni, & etiam illi quibus sepeliendi involvuntur. t.1.p.554.n.1
S. Cuniberti Ecclesia collegialis extra muros civitatis Coloniae. t.1.p.972.n.2
Curator an possit adultam filiam nuptui cum proprio filio collocare: vide in verbo *Curator*.
Curia in utroque iure, & apud probatos Auctores quid significet. t.1.p.376.n.3
Curia apud Romanos duplex, & generalis eorum apud eos acceptio. ibid.
Curiae à Romanis in omnibus Impetii civitatibus constitutae. t.2.p.37.n.17
Curiae ad exemplum Senatus institutae. ibid.
Curiae tradi quid sit. ibid. & seq.
Curiales quinquam sint, & quare ab ordinibus suscipiendis arceantur. t.1.p.528.n.6.7
Curiales dicuntur, qui cum Imperatore in Curia morantur. t.4.p.1240.n.3
Cusentina Ecclesia Metropolis est Calabriae. t.1.p.676. num.1
Custodia Eucharistiae, Chrismatis, & aliorum sacramentorum commendatur. t.3.p.870.& seq.n.2
 Vide in verbo *Eucharistia*, *Chrisma*.
Castos in monasteriis quis sit, & quid custodia, explicatur. t.1.p.262.n.7
Castos perpetuos. ibid. n.8
Custodes Ecclesiae qui dicantur: ubi de custodiis apud Gentiles. t.1.p.594.n.1
Custodes templorum apud Gentiles quare à Iustino reprehendantur. ibid. n.2
Custodis cura quae sit, & in quo distinguatur à cura sacristae. t.1.p.595.n.5
Custos in Ordine Seraphico Fratrum Minorum aliquando sumitur pro Ministro Generali, aliquando pro Ministro Provinciali. t.2.p.433.n.3
Custodes varii apud eos. ibid.
Cyprus paruit Patriarchae Antiocheno, cujus jugum excussit; & quod obedientiam Patriarchae Constantinopolitano non praestet. t.1.p.778.n.3
Cyprus insula est, quae praeterea faciunt urbes duae praecipuae. t.2.p.196.n.2
Cyprus quanta rerum omnium ubertate abundet, breviter probatur. ibid.

D.

Demoniaci, vel alii infani, an sacris ordinibus initiari possint. t.1.p.533.n.10
Dalmatica apud Romanos quid fuerit. t.1.p.483.n.3
Dalmatica Senatoria, & Regia vestis ad sacros usus translata est; & quorum ecclesiasticorum ministrorum sit propria. ibid. & seq.
Dalonense monasterium ordinis D. Benedicti in diocesi Lemovicensi, à quo fuerit fundatum. t.3.p.551.n.1
Damnatus ex actione injuriarum infamiam incurrit. nisi

Omnium Notabilium. Litera D.

- nisi sit in re modica; sed potest per Pontificem re-
stitui. t. 2. p. 751. n. 1
- pro Damnatis non esse ab Ecclesia orandum proba-
tur, explicanturque rationes in contrarium facien-
tes. t. 5. p. 310. n. 7. & p. 311. n. 8
- Dammorum* duo genera distinguuntur, cum quæritur
de iurisdictione iudicis delegati circa ea. t. 1. p. 671.
num. 5
- Damna data ante litem contestationem iure actionis
æquè principaliter petuntur. ibid.
- Damna plerumque æstantur arbitrio ejus, qui vim
passus est, sacramento præstito. t. 2. p. 249. n. 2
- ad Damnum refarciendum teneri quod illud dedit, vel
ejus causam & occasionem præbuit. t. 5. p. 501. n. 1
- Dammum à pecude datum quomodo refarciendum esset
in lege veteri. t. 5. p. 502. n. 2
- Dammum per incendium casu admissum quomodo sit
compensandum. ibid. n. 2
- ut Damnum datum vindicetur, quid requiratur, tom. 5.
p. 505. n. 1
- Dania* & *Dacia* populi à pluribus recentioribus Scrip-
toribus confunduntur. t. 1. p. 158. n. 3
- Daniz regnum varias leges accepit à Regibus suis: in
rebus profanis consuetudine, in ecclesiasticis verò
sacris canonibus usus est. ibid.
- Data* Constitutionum, & scriptorum & aliorum con-
tractuum, quomodo conscribenda ex utroque jure,
ram apud Ecclesiasticos, quàm laicos. tom. 1. p. 122.
num. 2
- Datum* pro utilitate communis nequit propriis cujus-
vis usus applicari. t. 3. p. 119. n. 2. & 3
- Debitorum* condemnatis quis terminus datus ad sol-
vendum, & quàm seva in eos statuta poena iure an-
tiquo Romanorum. t. 1. p. 654. n. 4
- Debitor qui promissit certo loco solvere, etsi privile-
giatus sit, ne extra domicilium in jus vocetur, ibi,
& in loco domicilii conveniri potest: & si solvat
in loco domicilii debitum, congruè satisfactione
damni facti, reddere cogitur. t. 2. p. 88. n. 2
- Debitor promittens usuras solvere non obligatur; ju-
ramento tamen accedente cogitur eas præstare, sed
postea eas repetere valet. t. 2. p. 531. & seq. n. 1. 3
- Debitor morosus, ubi dicitur, & poena adjecta est, mo-
ram emendate non potest, etiam ante litem contesta-
tionem. t. 3. p. 304. n. 3
- Debitorum quàm strictè olim creditoribus obligaren-
tur. t. 3. p. 330. n. 10
- Debitorum nexi, & additi quinam dicti fuerint. ibid.
col. 2
- Debitorum status credulitate sceleratorum mutatus:
ubi de hoc memorabile exemplum. ibid.
- Debitores qua ratione hodie apud Hispanos suis cre-
ditoribus obstringantur. ibid. & seq.
- Debitor propter inopiam debitis solvendis impar, an
validè excommunicari possit. t. 3. p. 378. n. 1
- Debitor qui privilegio gaudet, ne ultra quàm facere
potest, conveniatur, si ad pinguem fortunam de-
venierit, potest in solidum conveniri. t. 3. p. 379. n. 3
- Debitorum calamitosus status apud antiquos Roma-
nos, quomodo deinde fuerit immutatus, ibid. &
seq. num. 6
- Debitor principalis, qui per tempus cessavit à solu-
tione, unde fideiussor molestatur, compellitur ipsum
liberare. t. 3. p. 368. n. 4
- Debitum*, & indebitum quatuor modis dici possunt.
t. 3. p. 388. n. 4
- Debitum voluntarium quodnam sit, & quodnam ne-
cessarium. t. 3. p. 457. n. 7
- Debitum cum legato quomodo, & in quibus casibus
compensatio procedat. t. 3. p. 458. n. 8. & seq.
- Decanatus* major dignitas est Archiepiscopatu, licet
aliter se haberet jure antiquo. t. 1. p. 95. n. 4
- D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.
- Decanatus in Gallia & Hispania quænam ecclesiasti-
ca dignitas sit, ubi de Decanis Constantinopolitanæ
Ecclesiæ, & an habeant curam animarum, tom. 1.
p. 236. n. 1. & 3
- Decani* apud Romanos in militia quinam olim dice-
rentur. t. 1. p. 95. n. 4
- Decani militiæ cœlestis dicti fuere, qui decem mona-
chis præerant. ibid.
- Decani dicuntur omnes qui ratione muneris & digni-
tatis in collegio præfunt. ibid. n. 4
- Decanis majores causæ per Sedem Apostolicam com-
missæ. ibid.
- Decanus Antissiodorensis cognoscit de causis civitatis
ordinario & primo loco; super eo tamen jute im-
pugnatus fuit ab Episcopo. t. 2. p. 825. n. 2
- Decanus prædictus contra Canonicos Antissiodoren-
ses interdictum promulgat. ibid. n. 4
- Decima* propriis parochiis debentur, eisque præstandæ
sunt. t. 1. p. 820. n. 6. & 8
- Decimæ aliæ prædiales, aliæ personales. ibid. & seq.
- Decimæ personales quomodo persolvendæ sint. ibid.
p. 821
- Decimarum dispositio olim tota penes Episcopos. t. 1.
p. 822. n. 11
- Decimæ de quibus rebus præstari debeant Ecclesiæ,
t. 1. p. 836. n. 5
- Decimarum jus per transactionem ritè celebratam mi-
nui, immutarique potest. ibid. & seq. n. 6
- in Decimis duo consideranda traduntur. tom. 1. p. 837.
num. 7
- Decimarum aliquatam exemptio monachis nigris, &
albis jamdiu concessa. t. 1. p. 842. & seq. n. 4. 6
- Decimæ jure communi inspecto post parochiarum di-
visionem parochiis à fidelibus præstari debent. t. 2.
p. 295. & seq. n. 7. & 8
- Decimarum exemptio quibus de causis possit à Ro-
mano Pontifice indulgeri. ibid. & seq.
- Decimarum jus in aliena parochia quanto tempore, &
à quibus præscribi possit. t. 2. p. 651. n. 2
- Decimæ an possint præscriptione acquiri à Religiosis,
ibid. num. 3
- Decimæ à laicis ante Concilium Later. possessæ: ubi
quomodo procedendum sit in eorum causis. ibid. &
seq. n. 2. 3. 4
- Decimæ prout sunt fructus temporales possunt à laicis
percipi. t. 2. p. 658. n. 17
- Decima litis jure civili Romanorum quid sit, & cui
applicanda. t. 3. p. 29. n. 3
- Decimæ neque ex novo feudo, neque ex veteri pos-
sunt laicis in feudum dari. t. 3. p. 339. n. 3
- Decima aliquando significat beneficium ecclesiasti-
cum. t. 3. p. 210. & seq. n. 3
- Decimæ à primitiis quomodo distinguantur. tom. 3.
p. 534. num. 3
- Decimarum tria genera fuere in lege veteti. ibid.
- Decimæ quæ præstabantur Levitis, an darentur soli
summo Pontifici, an omnibus sacerdotibus. ibid. col. 1
- Decimæ non debentur ex prædiis ad culturam noviter
per monachos redditus, si non extet memoria talis
solutionis. t. 3. p. 339. n. 3
- Decimæ præstandæ sunt ab omnibus parochianis,
etiam religiosi, de propriis prædiis, ex quibus de-
cimæ jam olim solvebantur. ibid. n. 5
- Decimæ præstandæ sunt ab omnibus Parochianis ab
eorum præstatione aliquo modo non exemptis,
etiam si pauperes sint. t. 3. p. 540. n. 7
- Decimarum translatio canonibus, & regis sanctioni-
bus cohibita. ibid. n. 7
- Decimæ duplici de causa ab omnibus fidelibus præ-
standæ sunt. t. 3. p. 541. n. 10
- Decimæ ex piscatione solvendæ sunt in illis locis, in
quibus piscatio in fructu est. t. 3. p. 544. n. 2
- d 2 Decimæ

Repertorium Generale

- Decimæ de omnibus fructibus, etiam piscationis, & molendinorum debentur, non deductis expensis. t.3.p.545.n.1
- Decimæ unde ita dictæ sint. ibid.n.3
- Decimæ etiam à Gentilibus solutæ. ibid.& seq.
- Decimarum præstatio quando sit actus religionis, & quando actus iustitiæ commutativæ. ibid.p.546
- Decimarum definitio traditur, & explicatur, earumque multiplex divisio refertur. t.3.p.546.& seq.num.4
- Decimæ pœnales, tributariæ, coloniaræ, quidnam sint, & quando solvendæ. ibid.
- Decimarum ecclesiasticarum communis divisio in prædiales, personales, & mixtas. ibid.
- Decimarum prædialium, & personalium variz differentiz. ibid.& seq.
- Decimæ extraordinariæ. ibid.
- Decimæ tam personales, quàm prædiales, debentur ex omnibus fructibus, & proventus, tam ex prædiis, quàm ex hominis ministerio productis. t.3.p.547.& seq.num.5
- Decimæ personales, & prædiales quandonam, & in qua specie sint solvendæ. ibid.& seq.n.6
- Decimæ plerumque appellantur alimenta pauperum, & tributa egentium. t.3.p.548.& seq.n.7
- Decimæ an debeantur ex rebus illicitè acquiritis. t.3.p.549.num.8
- ex Decimis personalibus impensæ deducuntur, non verò ex prædialibus. ibid.
- Decimæ ex fructibus collectis in hortis religiosorum non debentur. t.3.p.552.n.3
- Decimæ qua actione à Parochiis exigì possint. tom.3.p.555.& seq.n.2
- Decimæ an à Judæis, hæreticis, & Sarraenis sint præstandæ. t.3.p.556.& seq.n.2
- Decimæ personales, prædiales, & mixtæ, quibus parochiis, vel Ecclesiis sint præstandæ. t.3.p.558.& seq.num.2
- Decimæ à laicis injustè occupatæ, illisquæ infundantur. t.3.p.560.n.5
- Decimæ injustè à laicis detentæ possunt alteri Ecclesiæ restitui. t.3.p.562.n.8
- Decimarum obligatio à quo jure proveniat, & an consuetudine mutari possit. ibid.& seq.
- Decimarum immunitas an prescriptione, vel consuetudine induci possit. ibid.
- Decimarum jus, ut per consuetudinem immutetur, quid requiratur. t.3.p.563
- Decimæ pro parte sunt solvendæ à colonis, & dominis. t.3.p.566.n.2
- Decimæ non sunt subrahendæ parochiis ex eo, quod inhonestæ, & turpiter vivant. t.3.p.567.n.2
- Decimæ quomodo prescriptione acquiri possint. t.3.p.568.num.2
- Decimæ à nonnullis gentibus etiam sacro baptismo ablatis non integrè persoluntur. t.3.p.572.n.1
- Decimarum pensitatio valde dubia est in Ecclesia Græca. ibid.
- Decimarum solutio an sit juris naturalis, aut divini, vel tantum ecclesiastici. t.3.p.573.n.2
- Decimæ non debentur ex jure divino à Christo Domino promulgato. t.3.p.574.n.4
- Decimæ, & prædia ecclesiastica quomodo laicis locari possint. t.3.p.582.n.2
- Decisiones Rotæ Romanæ quam vim & auctoritatem habeant. t.1.p.24.& seq.n.57
- in Decisionibus Pontificiis etiam veterum Philosophorum & Poëtarum testimonia laudantur. tom.1.p.2.num.10
- Declarationes Cardinalium an, & quando vim legis obtineant. t.1.p.24.& seq.n.57
- Decolores patrimonii infames fuisse, & inter quatuordecim ordines federe prohibiti. t.1.p.931.n.14
- Decretales epistolæ variz etiam primo sæculo Ecclesiæ promulgatæ fuerunt. t.1.p.19.n.45
- Decretalium variz collectiones factæ referuntur, & approbatæ. t.1.p.22.& seq.n.57
- Decretalium quinta compilatio ab Honorio III. facta, & ejus operâ. ibid.p.23.n.52
- Decretalium sexta compilatio Gregorii IX. jussu facta operâ B.Raymundi de Peñafort; quæ collectio vulgò Decretales Gregorii appellatur. ibid.& seq.
- Decretalium sexta collectio quare à professione fidei initium sumat. ibid.
- Decretalium antiquæ collectiones perquirendæ, & magni habendæ sunt. t.1.p.23.& seq.n.53
- Decretales quæ non reperiuntur in libris ex quibus citantur, non carent auctoritate: nec decisiones in quinque compilationibus præcedentibus transcriptæ, in sexta autem omisæ, censentur abrogatæ. t.1.p.24.n.54
- Decretales aliquæ, quarum perperam censetur author Innocentius III. referuntur. t.1.p.320.n.1
- Decretales epistolæ quænam jus & fidem faciant, & quæ non. t.2.p.472.n.1
- Decreti volumen an sit approbatum, omniaque in eo contenta majorem auctoritatem habeant, quàm in suis autographis. t.1.p.21.n.49.& 50
- Decreti volumen quæ continet, & quatenus differat à collectione B.Raymundi. ibid.n.50
- Decreti volumen mendis quamplurimis scatur, præsertim ex nimia credulitate Gratiani. ibid.
- Decreti primi distinctio traditur, & explicatur. tom.2.p.130.n.12
- Decreti primi effectus referuntur. t.1.p.131.num.13.& 14
- ex Decreto primo missus in possessionem quid consequatur, & an possideat, vel lueretur fructus. tom.2.p.132.n.16.& 17. & p.133.n.18.& seq.
- Decreti primi virtute an vera possessio transferatur in actorem. t.2.p.134.n.22
- Decretum secundum quid sit, & quando ad eum perveniat. ibid.
- Decreti secundi effectus referuntur, & explicantur. t.2.p.137.n.31.& seq.
- Decreto secundo missus in possessionem quodnam dominium acquirat. ibid.& seq.
- Decreto aliquando accipitur pro sententia Principis inter duas partes; strictè tamen, & propriè accipitur pro constitutione. t.2.p.810.n.1
- Decretum ex falsa causa interpositum nullus est momenti. t.3.p.192.n.5
- Decurionum honores, onera, & graves sollicitudines. t.2.p.37.& seq.n.17
- Decurionum officium, etsi honorificum, apud antiquos exolum fuit. t.5.p.147.& seq.n.9
- Dedicationum Ecclesiæ sollemnitas jussu est instituta, & quotannis est celebranda. t.3.p.888.n.2
- Deductio in domum mariti matrimonio præcedente, nuptiarum possessionem conjugibus præstat. tom.2.p.184.n.2
- Deductio uxoris in domum mariti an faciat transire sponsalia de futuro in matrimonium de presenti. t.2.p.135.n.1
- Deductio uxoris in domum viri ritus est in nuptiis Hebræorum, Gentilium, & Christianorum usitatus, cujus traduntur exempla. tom.2.p.255.& seq.num.5
- Deductio uxoris in domum mariti non est de substantialibus matrimoniis. t.2.p.256.n.6
- Deductio uxoris in domum mariti ne quidem constituit sponsalia. ibid.n.7
- Deductio sponsæ in hortos quid sit, explicatur: ubi etiam de triduo rituali in nuptiis. ibid.

Defensores

Omnium Notabilium. Litera D.

Defensores primis Ecclesie temporibus ad quid infirmis, t. 1. p. 817. n. 7
Defensor pro reo absente admitti potest sine mandato, non pro actore, t. 1. p. 854. n. 11
Defensores Ecclesiasticorum non poterant olim de causis Episcoporum, vel eorum subditorum cognoscere, t. 1. p. 65. & seq. n. 5
Defensio olim cum vestibus, & insignis propriæ dignitatis congruentibus ferebatur, t. 1. p. 365. n. 7
Defensorum laicorum corpora cum vestibus sacris sepeliri prohibitum est, ibid. & seq.
Definitorium distinctio quadrimembri ex D. Augustino, an sit admitenda, t. 3. p. 809. n. 4
Defuncti mediocriter mali quinam sint, pro quibus offerri possit Missæ sacrificium, ibid. n. 6
Defunctus an possit excommunicari, vel à censuris absolvi, t. 5. p. 164. & seq. n. 8
Degradatio quoad essentiam & effectum non distinguitur à depositione, t. 1. p. 36. n. 13
Degradatio realis quomodo fiat, ibid. & seq. n. 14
Degradatio militaris, t. 1. p. 37. n. 15
Dei soli quodam genus hominum fuerint in Ecclesia, t. 1. p. 58. n. 4
Delegatus iudex quis sit, & quæ ejus jurisdictio: vide in verbo *Index*.
Delegatus an possit subdelegare ratione debilitatis corporis, t. 1. p. 613. n. 1
Delegatus Principis uni, vel pluribus potest suam jurisdictioem subdelegare, ibid. n. 1
Delegatus an consili debet à subdelegato super causa commissa, t. 1. p. 614. n. 3
Delegatus summi Pontificis an possit etiam subdelegare causas graves, ibid. n. 4
Delegatus Principis causam sibi commissam potest subdelegare, t. 1. p. 614. n. 5. Et quare, ibid. p. 615. n. 10
Delegatus Principis an possit sine causa iusta subdelegare, t. 1. p. 616. n. 1. & 2
Delegatus ad universitatem causarum subdelegare potest, t. 1. p. 618. n. 19
Delegatus Pontificis exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vult ille, cui eam exequendam committitur, t. 1. p. 615. n. 1
Delegatus Pontificis jurisdictio major est qualibet ordinaria, t. 1. p. 613. n. 9
Delegatus quæ observare debeat in officio suæ delegationis, t. 1. p. 613. n. 11
Delegatus jurisdictio ejus morte expirat: at si intuitu dignitatis mandata est, transt in successorem in dignitate, t. 1. p. 614. n. 3
Delegatus Principum an possint causas meri imperii sibi committas aliis demandare, t. 1. p. 661. n. 8
Delegatus nequit procedere contra impediens sine jurisditionis usum, si jure proprio utentes intervererint ejus exercitium, t. 1. p. 665. n. 1
Delegatus debet ante omnia delegationem probare litterarum commissionis coram ordinario exhibitis, t. 1. p. 667. n. 1
Delegatus Principis semper ad Principem appellandum est, t. 1. p. 656. n. 5
Delegatus vel totam jurisditionem suam subdelegare, vel de ea sibi aliquid reservare potest, & in quo casu à subdelegato ad eum appellandum sit, tom. 1. p. 657. num. 9
ad Delegatum non appellatur à subdelegato in tribus casibus, qui referuntur, t. 1. p. 658. n. 10
Delicta aliqua, quæ propter enormitatem non inducunt irregularitatem, sed propter infamiam, t. 1. p. 412. n. 6
Delicta quæ quantumvis occulta, irregularitatem inducunt, ibid. n. 7
Vide in verbo *Irregularitas*.
Delicta alia merè secularia sunt, alia merè ecclesiastica, alia mixta, t. 1. p. 703. n. 8
D. D. Gmezal. in Decretal. Index generalis.

Delicta literarum graviore poenâ sunt punienda, sicut facilius primis peccatis indulgetur, t. 2. p. 36. n. 11
Delicta an sint severius punienda in his, qui majore eminent dignitate, t. 2. p. 54. n. 7
Delicti atrocitas efficit ut superior pro ejus absolutione adendum sit, t. 2. p. 128. n. 5
Delicta non remanere imposita, valde Republice interest, t. 3. p. 42. n. 2
Delictum morte delinquentis censetur extinctum, t. 4. p. 11. col. 1
Delictum per imperium iracundiæ, seu justum dolorem admittit, quandoque mitius punitur, tom. 3. p. 11. n. 1
Delictum in quo differat à crimine, t. 5. p. 367. n. 2
Delictum sæpe pro crimine accipitur, & econtra, ibid.
Delictorum puniatio ex duabus præcipuis causis fundatur, t. 5. p. 379. n. 3
Delictorum puniatio etiam in brutis exercetor, ibid.
Delictum an fugâ probetur, & an fugiens à facie iudicis illud fateri videatur, t. 2. p. 499. & seq. n. 2. & 3
Democratia quid: Vide in verbo *Monarchia*.
Demetrius S. Petri ab Anglis præstari solitus quid sit, & à quibus exigebatur, t. 2. p. 675. n. 4. & 5
Denunciatio ipse in iudicio correctionis fraternalis testis legitimus est, t. 2. p. 377. n. 3. & 6
Denunciatio non est de essentia censuræ: ex duplici tamen ratione sit, t. 2. p. 821. & seq. n. 5
Denunciatio à quo fieri debet, & quænam sit denunciationis solennis formula, ibid. p. 822
Denunciatio excommunicati privans eum fructibus sui beneficii, fieri potest à iudice appellatione pendente, ibid. n. 4
Denunciatio prædicta à quo iudice fieri debeat, & quandoam permittitur, ibid. & seq.
Denunciatio triplex exigitur in causis, in quibus necessaria censetur, t. 3. p. 56. n. 5
Denunciatio iura dicitur legitima, & canonica, & ab utroque jure approbata, ibid.
Denunciations nuptiales unde originem sumptur, & quas ess. Quas sint, t. 4. p. 58. n. 1
Denunciations matrimoniales in Gallia ante Concilium Later. in usu fuer. t. 4. p. 91. n. 3
Denunciations matrimoniales quo jure ad matrimonium præmitti debeant, t. 4. p. 92. n. 7
Denunciations quibus diebus fieri debeant, & quia in eis dispensare possit, ibid.
Denunciatio in quo casu puniri possint propter calumniam, t. 4. p. 93. n. 8
Deportatio in jure Cæsareo qui dicantur, & quid sit deportatio, t. 1. p. 336. n. 2
Deportatus an aliquo jure, Romano scilicet, vel municipali testari possit, t. 3. p. 443. n. 8
Depositarius quando ex dolo, vel culpa circa res depositas teneatur, t. 3. p. 172. & seq. n. 1. & 2
Depositarius aliquid recipienti pro custodia rei depositæ, levem tantum culpam tenetur præstare, ibid. & seq. n. 3
Depositarius quando teneatur ad præstandum casus fortuitos, t. 3. p. 173. n. 4. & 5
Deposito quid sit, & quomodo olim contingebat, t. 2. p. 16. num. 14
Vide in verbo *Degradatio*.
Deposito dupliciter contingere potest, tom. 1. p. 37. num. 16
Depositionis varix acceptiones, t. 5. p. 387. n. 6
Deposito preat poenam significat, quid sit, ibid.
Deposito quotuplex sit, & quomodo fiat, ibid.
Deposito alia est à beneficio, alia ab officio, alia ab officio & beneficio simul, & quinam sint eorum effectus, t. 5. p. 388. n. 7
Deposito & degradatio in veteribus Ecclesiæ canonicis pro eadem poenâ sumuntur, ibid. n. 9

Repertorium Generale

Deposito apud monachum facto monasterium conueniri non potest. t.3.p.170.n.4
Deposito non reddere summa iniustitia est, ex Cicerone. ibid.n.5
Deposito regulariter non debentur usurae, nisi mora intercedat. t.3.p.271.n.6
Deposito quamdiu duret, & quid sit in eo adiciatur tempus. t.3.p.273.n.7
In Deposito reddendo compensatio opponi non potest. ibid.n.8.& p.275.n.12
Derelictio rei, quid sit in iure, & an detur derelictio rei immobilis, ad intelligendum tractatus pro derelicto. t.2.p.655.& seq.n.11.& seqq.
Detrusio in monasterium penitentiae peragendae causa, olim non inducebatur professionem. t.2.p.892.n.129
Detrusio in monasterium penitentiae peragendae causa sequebatur olim degradationem. t.2.p.904.n.1
Detrusio in monasterium penitentiae peragendae causa fuit olim in usu; & an sic detrusi vere efficerentur monachi. t.3.p.579.n.10
Deuolutio, & jus deuolutivum quid sit, & in quibus detur. t.1.p.403.n.10
Deuolutio fit ipso iure. ibid.n.14
Deuolutio fit gradatim. ibid.n.15
Deuotio interna quomodo per Ecclesiam praecipi possit clericis recitantibus horas canonicas. t.3.p.813.n.7
Deus naturae author; & nomineque naturae aliquando Deus intelligitur. t.1.p.4.n.10
Deus aeternus, immensus, immutabilis, incomprehensibilis, &c. etiam ab ethnicis censetur. tom.1.p.27.n.4
Deus invocandus est in principio omnium actionum. t.1.p.255.& seq.n.9
Dii lares, seu penates quinam, & unde ira dicantur. t.4.p.4.n.10
Diaconisse poterant olim de propriis bonis testamentum facere. t.3.p.421.n.21
 Vide in verbo *Presbyter*.
Diaconi septem primi per manuum impositionem ab Apostolis ordinandi. t.1.p.14.n.32
Diaconorum varia munia referuntur. ibid.n.33
Diaconi etiam ad dispensandam Eucharistiam absente sacerdote constituti. ibid.
Diaconus in Episcopum electus debet prius consecrari in Presbyterum. t.1.p.284.n.4
Diaconi sunt immediati ministri sacerdotum, & successerunt in locum Levitarum. t.1.p.458.n.4
Diaconi septem ex septuaginta duobus discipulis electi. t.1.p.566.n.2
Diaconi septem in septem urbis Romae regionibus instituti: inde Diaconiae. ibid.
Diaconi Cardinales dicti: nbi de aliis eorum nominibus. ibid.
Diaconus custodia aetarii Ecclesiae commissus est ab Episcopis. t.1.p.568.n.3
Diaconi possunt ex delegatione Episcopi publice in Ecclesia praedicare. t.1.p.745.n.5.& p.746.n.9
Diaconi saepe in sessionibus, & aliis actibus potiores, & priores fuerunt. t.1.p.788.n.4
Diaconi quare maiorem honorem ac Presbyteri assumerent. ibid.
Diaconi in Presbyteros ordinari olim renuebant. ibid.
Diaconorum elatio suppressa. ibid.
Diaconorum in Presbyteros elatio intolerabilis. ibid.
 num.5
Diaconus ratione personae, cuius vices gerunt, possunt aliquando Presbyteris antefieri. t.1.p.789.& seq.n.9
Diaconi olim Episcopo ut testes vitae, & morum adfuerunt. t.1.p.856.n.3
Diaconus qui incaute causa fuit homicidii, prohibetur ad superiores ordines ascendere, & permittitur in subdiaconatus officio ministrare. t.5.p.241.n.2

D. Augustinus quare genitor, & Apostolus Anglorum dictus. t.1.p.765.n.1
Dilectamina quatenus dicantur apud scriptores mediae aetatis. t.5.p.348.n.2
Dilectio Etiam, exprimit casum magis difficilem, & implicat minus dubitabilem. t.1.p.163.n.2
Dictio, *Electio*, in Rescriptis Apostolicis diversimode potest interpretari. t.1.p.183.n.13
Dictio *Optio*, quid significet, tum in masculino, tum in feminino genere; & in quo ab electione differat, fuse ostenditur. t.1.p.332.n.3
Dictio *aut*, saepe accipitur pro conjunctiva &. tom.1.p.495.n.3
Dictio, *alies*, non est semper repetitiva similium, si adsint conjecturae in contrarium. t.1.p.763.n.6
Dictio *semper*, relata ad tempus, an importet perpetuitatem. t.1.p.908.n.4
Dictio *seu*, plerumque in iure accipitur pro conjunctione. t.2.p.128.n.16
Dictio *praeserim*, plerumque includit alios casus. t.2.p.274.n.3
Dictio *penitus*, nullitatem ipso iure inducit. t.2.p.766.n.11
Dictionis adversativae vis, & natura est praecedentia tollere. t.3.p.33.& seq.n.15
Dictio *dum*, quodnam tempus, & quam diuturnum significet. t.3.p.183.n.7
Dictio *quasi*, improprietatem significat, & fictionem. t.5.p.363.n.5
Dictum, vel factum sui naturae iniuriosum praesumitur animo injuriandi prolaturum. t.2.p.488.n.2
Dietae quid sit, & quid significet in utroque iure. t.1.p.331.n.4
Dietae diversimode computatur, & taxatur. ibid.& seq.
Dietae sparium unde computandum. t.1.p.132.n.5.& p.134.n.4.& 5
Dies naturalis quomodo computetur. tom.1.p.431.n.2
Dies civilis diversimode apud Hebraeos, & Romanos computatur. ibid.
Dies vulgares apud Hebraeos. ibid.
Dies jejunii quoad ordines conferendos. ibid.n.3
 Vide in verbo *Ordinatio*.
Dies civiliter consideratus quid sit, & quid naturaliter. ibid.n.4
Diei major pars quae sit apud Jurisconsultos, & in qua diei parte iudicia fieri debeant. t.1.p.652.n.5
Dies praeterit in iure quid sit, quid relatus, & quid repetitus. t.1.p.677.n.2
Dies hebdomadae jandi in Ecclesia feriae nomine designati. t.1.p.796.n.2
Dies naturalis computatur ab ortu solis usque ad ejus occasum. ibid.n.3
Diebus hebdomadae a septem planetis antiquitus nomina sunt indita. t.2.p.158.n.2
Dies quomodo computetur more Romano. t.2.p.159.n.3
Dies ecclesiasticus quomodo sit computandus quoad horas canonicas, & quoad celebrandum ipsum diem festum. ibid.
Dies septimus a Domino benedictus, & sanctificatus fuit. t.2.p.168.n.2
Dies septimus antiquis Patribus, etiam ante legem Moysi in veneratione fuit. ibid.
Dies natales Sanctorum, & Martyrum quinam sint, juxta Ecclesiae ritum. ibid.n.4
Dies natales B. Virginis, & B. Joannis Baptistae quare diverso ab aliis ritu ab Ecclesia celebrentur. ibid.
Dies tres in nuptiis celebrandis apud antiquos rituales quinam. t.2.p.216.n.7
Dies unus quare plerumque adiciatur cum praescribitur annus, vel mensis. t.2.p.281.n.7
 Dies

Omnium Notabilium. Litera D.

Dies fatalis, & dies temporalis an differant in materia appellationis. t. 1. p. 77. n. 6
Dies natales Deorum, & privatorum, etiam magnis plantibus apud Gentiles celebrati. t. 3. p. 38. n. 5
Dies festivos supplicii eorum decepti etiam legibus civilibus prohibitum fuit. t. 2. p. 162. & seq. num. 13
Dicere inestellare pro homine, quid sit, & an ad moram committendam inestellatio aliqua debeat, ut dies interpellat pro homine. t. 3. p. 155. n. 4
Dies profecti appellantur, in quibus laborandum est. t. 3. p. 798. n. 2
Dies natalis Doudni quā olympiade, quibus Consulibus, & quo anno à creatione mundi contigerit, & quā magna lætitiā, & solivitate celebrari debeat. t. 3. p. 176. n. 1
Dies natales apud varias gentes in magna celebritate fuisse. ibid. & seq.
Diei natalis Domini, & exterorum privilegia referuntur. t. 3. p. 177. n. 2. & p. 178. n. 3. & seq.
Dignitas procedens à malevolis hominibus, an sit sufficiens ad inquisitionem. t. 5. p. 50. n. 2
Dignitas nova in Ecclesiis ita etigi debet, ut quominimum præjudicium antiquioribus dignitatibus afferat. t. 2. p. 179. n. 11
Dignitates acquiruntur aut per electionem, aut per iurellationem. t. 1. p. 207. n. 5
ad Dignitates eorum animarum habentes quis sit eligendus. t. 1. p. 237. r. 8
Dignitarius fere omnibus ecclesiasticis ætas est à iure communis præscripta. ibid. n. 10
Dignitas ecclesiastica sæpe dicitur honor; & qui habet dignitatem, dicitur habere honorem. t. 2. p. 243. num. 3
Dignitas quid sit, quæ sit ejus frequentior acceptio, & qui dignitatem habere dicantur. tom. 3. p. 116. num. 13
Dilationibus nimis brevibus, aut longis à iudice concessis rectè à tali sententia appellatur. t. 2. p. 156. n. 1. & p. 157. n. 4
Dilatari quæ in iudicis datur, quid sit. t. 2. p. 156. n. 3
Dilatatio à quibus datur. ibid.
Dilationes ex quibus causis, & ad quantum tempus concedantur. ibid. & col. 2
Dilatatio in causis criminalibus tantum ad triduum conceditur. ibid.
Dilationes quo sensu dicantur arbitrarie. t. 2. p. 613. n. 4
Dilationes longiores reis quàm actoribus concedi debent. ibid.
Dilationes quos sint concedende, sive in causis criminalibus, sive in civilibus; sive reo, sive actori. ibid.
Dilatatio in iudicio quod duplex sit, & quomodo inter se differant. t. 2. p. 593. n. 6
Diversam Episcopo subiecti, patochiani dicuntur; & dicere his patochia. t. 2. p. 385. n. 1
Directum variorum Hispaniæ limites describuntur. t. 2. p. 362. n. 3
Directus in noticia Imperii, & in Imperialibus constitutionibus quid significet. t. 3. p. 406. n. 3
Dignus insipiens volens quoad sepulchrum sibi electum. t. 3. p. 497. col. 1.
S. Dionysii monasterium Ordinis D. Benedicti prope Parisios à quo factus fundatus. t. 2. p. 417. & seq. num. 1
S. Dionysii monasterium Canonicorum Regularium in civitate Rhemeni. t. 2. p. 751. n. 2
Dyscoria Patriarcha Constantinopolitano quare Romanorum Papa dictus. t. 1. p. 221. n. 21
Diphycho ecclesiasticum quid sit, & à quo tempore fuerit in usu. t. 5. p. 162. n. 2
Diphycho duplex, & quid continet. ibid.

Diphycho quare ira dictum. ibid.
Diruta domus poena rei nefarii sceleris, etiam si que perhorrendi. t. 2. p. 17. & seq. n. 5
Dirutio domus hodie in eos læte Majestatis execratus. ibid.
Disfalcitatio ejus, qui defuncti fratris semen suscitato tenebat, lege Moysi præcepta mysticium continebat. t. 4. p. 160. n. 3
Disciplina modica & levis præceptoribus & magistris permittitur. t. 5. p. 140. o. 2
Disciplina acerbitas in emendandis, corrigendisque discipulis damnatur. ibid.
Disciplina, quā discipulus etiam in sacris constitutus à magistro afficitur, non comprehenditur sub violenta manuum iniectione. t. 5. p. 532. n. 4
Disjunctiva in repositis quid sit. t. 1. p. 165. n. 8
Disjunctivarum varia genera. ibid.
Disjunctiva tetum requirit unum tantum adimpleti. t. 1. p. 87. n. 12
Vide in verbo *Alternativa*.
Disjunctiva in jure aliquando resoluta in conjunctionem. t. 1. p. 388. n. 15. & 17
Dispensatio matrimonialis facile conceditur prole bona fide suscepta, secus alia. t. 1. p. 19. n. 12
Dispensatio veta non inducit ex Principis tolerantia. t. 3. p. 140. n. 6
Dispensatio super pluralitate beneficiorum à quo fieri possit, & quænam causæ ad eam legitime referri debeant. t. 3. p. 153. & seq. n. 3 & 4
Dispensatio legitime ætatis ad contrahendum matrimonium, ad competat Episcopis. t. 4. p. 2. n. 7
Dispensatio quolibet iustam causam requirit, ut concedatur. t. 4. p. 194. n. 5
ut Dispensatio in impedimentis matrimonii concedatur, quænam causæ requirantur. ibid. & seq.
in Dispensatione ad matrimonium contrahendum quid exprimi debeat, & quid omitti. ibid. & seq. n. 4
Dispensatio in radice matrimonii quid sit, & quæ ejus requisiat. t. 4. p. 255. n. 22
Dispensationis in radice matrimonii quænam sint effectus. ibid. & seq.
Dispensatio in radice matrimonii an possit concedi à Pontifice conjugibus, qui matrimonium nullum contraxerunt. t. 4. p. 236. n. 13
Dispensatio prædicta an possit indulgeri à Pontifice, quando filius natus est ex professo in Religione, aut clerico in sacris undiq. consacrato, qui de factis contraxit matrimonium. t. 4. p. 257. n. 14
Dispensatio triplex Livonienfibus concessa super matrimonii eorum. t. 4. p. 260. n. 2
Dispensio ultima in extraneæ voluntatem collata, an valida sit. Vide in verbo *Tollare*.
Dispositio captatoris quænam dicatur. t. 5. p. 44. n. 22
Dispositiones captatoris an aliquo jure sustineantur. ibid. & seq.
Dispositio in alterius voluntatem collata jure canonico adimpleri debet. t. 1. p. 451. n. 13
Dispositio super rebus fidei an sit licita, & quibus circumstantiis adhibitis. t. 5. p. 190. n. 3
in Dispositionibus de fide quodnam peccatum adit, ibid.
Dispositio vera & formalis super rebus fidei an sit licita clericis & laicis. ibid. n. 9
Distribuitur manuales, quæ vicaria dicebantur, quid sint, & unde originem sumplerint. tom. 3. p. 100. & seq. n. 2
Distributiones quotidianæ tantum horis canonicis interspersibus debentur, nec valere possent conferendo in contrarium. t. 3. p. 102. n. 7
Distributiones quotidianæ absentibus etiam in aliquibus casibus debentur, qui recensentur. ibid. & p. 103

Repertorium Generale

Distributiones quotidianae Canonice servitio Episcopi incumbendis non debentur. t. 3. p. 104. n. 8
Divisionis forma, in qua major dividit, & minor eligit, comprobatur usque. t. 1. p. 768. n. 11
Divisionis arbitrium plerumque conceditur aequitate proventibus, electio autem junioribus, ita aequitate naturali suadente. t. 3. p. 124. n. 2
Divorsio facta, apud quem filii alendi, & educandi sint. t. 3. p. 641. n. 2
Divortium post legem Evangelicam nec Hebraeis, nec Gentilibus licitum est. t. 4. p. 182. n. 6
Divortii etymon, & acceptiones variae traduntur. t. 4. p. 244. n. 5
Divortium verum quodnam sit. ibid. & seq.
Divortii acceptio hodierna duplex. ibid.
Divortium apud Hebraeos non fuerit permittum: Vide in verbo *Repudium*.
Divortium apud Romanos ex lege Romuli quibus de causis fieret. t. 4. p. 245. n. 7
Divortia tam frequentia, ut mulieres non Consulium, sed maritorum numero annos compararent. ibid.
Divortii facultas effensis ab Imperatoribus cohibita. ibid. & seq.
Divortium iniustum quibus poenae plebatur. tom. 2. p. 246. n. 8
Divortium in matrimonii pietate ac religione arctatis non adhibebatur. ibid. n. 9
Divortii solemnitates apud praefatos, & ex lege XII Tabularum. t. 2. p. 147. n. 10
Divortiorum variae genera apud Romanos; & ex quibus causis fierent. ibid. & seq. n. 11
Divortia falsa, & quodnam divortium fribusculum dictum. ibid. & seq.
Divortium quoad separationem thori, medium inter divortium verum, & jurgium. ibid.
Divortium matrimonii rati, vel consummati in admittatur in lege gratiae, & quando contingat. t. 4. p. 248. n. 12
Divortium quoad vinculum, vel quoad thorum quando liceat in eadem lege. ibid.
Divortio facto ad quid maius teneatur erga uxorem: ubi de variis causis agitur ad divortium faciendum sufficientibus. ibid. & seq.
Divortium quoad vinculum matrimonii jam consummati, in lege Gratiae datur. t. 4. p. 249. n. 13
Divortium laic sumptum quodnam. ibid.
Divortium propter haereseos unius conjugis fieri potest, etsi aliam ad illam non inducat. tom. 4. p. 157. n. 3 & 4
Divortium propter quodlibet peccatum fieri non potest. ibid. n. 6
Divortium quoad vinculum propter haereseos fieri non potest. ibid.
Divortium propter adulterium in aliquibus casibus fieri nequit. t. 4. p. 256. n. 3
Divortio facto propter haereseos unius conjugis, an si Ecclesia reconciliatur, redintegrandum sit matrimonium: Vide in verbo *Maritimum*.
Divortio facto licebat iure civili conjugii ad secundas nuptias transire, etiam alio superstitio. tom. 4. p. 277. n. 5
Divortium inter Henricum I. Castellae Regem, & Matildam filiam Sancti Lulitaniae Regis celebratum. t. 4. p. 287. n. 1
Divortii Alfonsi Regis Legionensis, & Thetefix filiae Sancti Portugalliae Regis historia refertur. ibid. col. 2
Dolensis civitas ubi sita, & de quo ex Archiepiscopali Episcopalis effecta sit. t. 1. p. 294. n. 1
Dolense monasterium Ordinis D. Benedicti celebre in Gallia, in Bituricensi provincia fundatum, immunitate Sedi Apostolicae subest. t. 1. p. 375. n. 2

Dolense monasterium pluribus privilegiis à Romanis Pontificibus est decoratum. t. 2. p. 249. n. 4
Dolus nemini patrocinari debet. t. 1. p. 118. n. 10
Dolus magnus delictum est, quod non debet impunitum relinqui. ibid.
Dolus pro mendacio habetur, cum ex eo dissimulatione contingit. ibid. & seq. n. 11
Dolus datus causam adit in spiritualibus an illum teneat. t. 1. p. 301. n. 8
Doli definitio traditur, & explicatur, & ab impugnatione Labeonis defenditur. t. 3. p. 266. n. 4
Dolus est contrarius bonae fidei. ibid.
Dolus non nisi à scientie committitur. ibid.
Dolus in quibus contrariis praestari debeat, variae traduntur regulae. t. 3. p. 267. & seq. n. 5 & 6
Dolus quandomodo in deposito praestari debeat à depositario. t. 3. p. 272. n. 1
Dolus ipso iure emptionem vitiat. t. 3. p. 284. n. 8
Dolus in conditione interveniens ex collusione unius ex contrahentibus, non ex quantitate pretii probatur. ibid. & seq.
Dolus datus causam ingressi in monasterium, & profecti, an reddat actum nullum. t. 3. p. 394. n. 3
Domestici quomodo dicantur, ut ideo possint à testimonio repelli. t. 2. p. 403. & seq. n. 5 & 6
Domestici quare à testimonio ferendo repellantur. t. 2. p. 406. & seq. n. 7 & 8
Domestici sine habitatione non acquirunt. t. 2. p. 79. n. 2
Dominica dies à Judaeis prima Sabbathi, à Gentilibus dies solis dicitur. t. 1. p. 378. n. 2
Dominica quare dicatur dies solis, qui etiam Gentilibus venerandus fuit. ibid. col. 1
Dominica in Ecclesia Catholica vocatur dies primus. ibid.
Dominice celebratio vetustissima in Ecclesia commendatur, & adstruitur celebri miraculo. t. 2. p. 139. n. 4
Dominice celebritas variis rationibus probatur. t. 2. p. 160. n. 5
Dominica quibus ritibus & cultu sit veneranda, & qua ratione. ibid. n. 6
Dominico die non ita vacandum est ab omni opere, sicut Judaei vacabant die Sabbatho. ibid. & seq. n. 7
Dominica dies etiam Imperatorum Constitutionibus feriata est. t. 2. p. 62. n. 10
Dominico aliud bonitatum, aliud quiritatum, & quodnam traditione acquiratur. t. 2. p. 138. & seq. n. 31 & 33
Dominium verum an transferatur in unum ex litigatoribus, cum res mobilis, vel immobilis per sententiam iudicis illi adjudicatur. t. 2. p. 208. & seq. n. 4
Dominus temporalis ob suspicionem solam haereticus privatur fidelitate à vassallis sibi promissa. t. 3. p. 375. n. 6
D. Dominicus primus generalis Inquisitor constitutus ab Innocentio tertio. t. 1. p. 189. n. 2
S. Dominici monasterium in Messanensi diocesi cuius opera confutatum. t. 1. p. 786. n. 1
Dominus quisnam, & quare apud veteres ita vocaretur. t. 2. p. 306. n. 3
Donum Ecclesiarum titulo, & insignibus eorum jam olim inscribebatur. t. 3. p. 397. n. 2
In Donibus Ecclesiarum, in quibus clerici degant, non debent indices laici hospitium sibi vindicare. t. 3. p. 392. n. 8
S. Donatus septimi Episcopi Rhemenis Ecclesia Brugis erecta, in qua eius corpus quiescit. t. 1. p. 301. n. 1
Donativum propter ingrati tudinem rebus donatis perit. t. 3. p. 403. n. 4

Donatio

Omnium Notabilium. Litera D.

Donatus an prohibetur fieri in diebus ab Ecclesia fletis. t. 2. p. 183. n. 14

Donatio propter nuptias veteribus incognita fuit, & tantum ante nuptias fieri poterat. t. 3. p. 186. n. 4

Donationis etymon, & definitiones traduntur, & vera ex Aristotele refertur. t. 3. p. 391. n. 4

Donatio perfecta an sit contractus. ibid. & seq.

Donatio à quibus personis celebrari non possit. t. 3. p. 393. n. 6

Donatio an, & quando à minore celebrari possit. ibid.

Donatio retum, quorum quis tantum administrator est, an, & quando valida sit. ibid. & seq. n. 7

Donatio remuneratoria an etiam Pauperis Ecclesie sit interdicta. t. 3. p. 393. & seq. n. 8. 9

Donatio remuneratoria an indiget Pontificis confirmatione. ibid.

Donatio, quæ ex promissione incipit, efficaciam ad agendum producit eunditionem. t. 3. p. 397. n. 5

Donatione perfecta non licet donatori conditionem adijcere. t. 3. p. 398. n. 4

in Donationibus an plenissima interpretatio fieri debeat. ibid. n. 5

in Donatione tantum ereditur donatum jus illud, quod donator in ipsa re habet. t. 3. p. 399. n. 2

Donatio quinquagessimæ partis rem ad mensuram Episcopi spectantium an possit fieri ab Episcopo sine consensu Capituli. t. 3. p. 401. n. 4

Donatio propter ingratitudinem potest per donatorem, non per heredem ejus revocari. t. 3. p. 401. n. 1. 4

Donatio ex causis à jure receptis, & approbatis revocari potest. t. 3. p. 403. n. 5

Donationes modice tantum permittuntur clericis in ageritudine constitutis. t. 3. p. 439. n. 3

in Donatione propter nuptias omnia pacta convenia intelliguntur, quæ circa dotem conjugibus placuerunt. t. 3. p. 186. n. 4

Donatio propter nuptias à marito, vel alio ejus nomine fieri potest. ibid.

Donatio propter nuptias ad maritum, vel ejus heredes solum matrimonio tedit. t. 3. p. 187. n. 5

in Donatione propter nuptias pactum de ea lucranda adhiberi solet, & quid operetur 3 & an specialiter requiratur, ut mulier res donatas lucratur. ibid. & seq. n. 7

Donatio alienius rei facta Ecclesie sub conditione, an revocari possit. t. 4. p. 111. n. 2

Donatio incipere potest à traditione, & à promissione; & quænam conditionem admittat. ibid. & seq. n. 3

Donatio etiam incipiens à traditione, modum, & pactum recipere potest. t. 4. p. 112. n. 4

Donatio inter virum, & uxorem constante matrimonio facta non valet, confirmata tamen morte donationis. t. 4. p. 110. n. 10

Donatio propter nuptias solum matrimonio tedit ad virum. t. 4. p. 189. n. 5

Donatio propter nuptias, si nuptiæ, quibus incelluque, nullæ declinantur, à marito recipi potest, nec lucro uxoris cedit. t. 5. p. 480. n. 10

Donatio propter nuptias varias appellationes sortitur, & quid propriè sit. ibid. n. 12

Donatio propter nuptias apud Romanos recepta, quos efficias patitur. t. 4. p. 190. n. 13

Donatio propter nuptias nulla est, ubi nullum est matrimonium. ibid. & seq. n. 14

Donatio inter conjuges constante matrimonio facta non substat, si alter locupletior, alter verò pauper efficiatur. t. 4. p. 301. n. 3

Donatio inter virum & uxorem quo jure prohibita sit. ibid. & seq. n. 5

Donatio inter conjuges quibus ex causis sit prohibita. t. 1. p. 303. n. 6

Donationis verbo prohibetur inter virum & uxorem quid veniat; ubi quod donatio mortis causa inter eos recepta est. ibid. & seq. n. 7

Donatio ante nuptias facta, dummodo non coarctatur in tempus matrimonii, valet. t. 4. p. 304. n. 8

Donatio inter conjuges prohibita inter quas personas consequenter prohibetur: & an aliquando sustineri possit. ibid. & seq. n. 9

Donatio inter conjuges, & personas jure potestatis sibi conjunctas adeo ferita est ipso jure, ut nihil valeat quod donationis causâ adum est, tota. t. 4. p. 305. n. 10

Donatio prædicta an juramento firmari valeat. ibid.

Donationis inter virum & uxorem post orationem Antonini confirmata fuit. t. 4. p. 306. n. 11

Donationes inter conjuges, quæ à traditione incipiunt, an confirmationem jure antiquo. ibid. & n. 12

Donationis prædictæ revocatio quomodo, & quomodo pleier contingeret. ibid. & seq. n. 13

Donationes nonnullæ inter virum, & uxorem receptæ referuntur. t. 4. p. 308. n. 17

Donatio à paupere diviti facta, & à subdno superiori, suspecta est; si à divite paupere fiat, pia est; si à locuplete diviti, humana. t. 5. p. 502. n. 3

Dona & moneta matrimonii causâ data quomodo distinguantur. t. 4. p. 108. n. 2

Vide in verbo Mortis.

Dormiens ex delicto tenetur, si aliqua ejus culpa præcessit. t. 3. p. 840. & seq. n. 15

Dormitorium communis locus est, in quo monachi quiescunt, & extra quem dormire olim sine iusta causa non licebat. t. 3. p. 674. n. 6

in Dori confirmatione tacite conditio ineest, si nuptiæ sequantur. t. 3. p. 236. n. 9

Dos mulieris in quo casu possit pro delicto mariti capi. t. 3. p. 337. col. 1

ad Dotem repetendam quænam sit actio instituta. ibid. n. 7

Dos propriè, & per excellentiam dicitur res uxoria. ibid.

Dotis repetendæ ratio quænam olim fuerit. ibid. & seq.

Dotium causa publica, & favorabilis est, multaque eorum causâ privilegia mulieribus coarctata fuerit. t. 3. p. 338. n. 8

Dos Ecclesie quænam sit, & quomodo olim tradere-tur. t. 3. p. 778. & seq. n. 3

Dos Ecclesie quænam sit compensata, & quæ iure communi attendantur. t. 3. p. 779. n. 4

Dos filiabus spiritibus hodie ex æquitate canonica præstari debet. t. 4. p. 130. & seq. n. 4

Dos non restituitur separato matrimonio propter adulterium. t. 4. p. 165. & seq. n. 2

Dos bona restitenda est à marito, si folvendo sit, divortio facto. ibid. n. 4

Dos restituenta est uxori matrimonio soluto ex iusta causa. t. 4. p. 166. n. 6

Dotis nomen quid significet: ubi traditur ejus etymologia, & origo. ibid. & seq.

Dotes sunt pars gentium, dotumque causa apud omnes præcipua fuit. ibid.

Dotis delictum, & divisio referuntur. t. 4. p. 167. n. 9

Dotem dici, & dotem dari quid sit, & in quo differant. ibid.

Dos præmissa, profectitia, & adventitia. ibid. & p. 168

Dos constante matrimonio ad maritum pertinet, eo vero soluto, quandam sit restituenda. t. 4. p. 168. & seq. n. 10. 11

Dos quo sensu dicatur perpetua. t. 4. p. 169. n. 12

Dos à quibus rapere, & quibus restitui possit. ibid. n. 13

Dotis intentio, factio divortio, ex variis causis competit marito. ibid. n. 13

Dos

Repertorium Generale

Dos quandam luctu fisci cedit propter delictum mariti. *ibid.* p. 170. n. 1, 4
Dos uxori restituitur dissoluto matrimonio propter ingressum Religionis. *ibid.* n. 15
Dotis causa principaliter mota non est mixti foci. t. 4. p. 178. n. 6
Dos sine matrimonio non datur, etsi matrimonium sine dote subsistat. t. 4. p. 189. n. 7
Dos in quibus casibus non efficiatur. eadem, ob matrimonium iniustum, vel incestuosum. t. 4. p. 191. & seq. n. 17. & 18
Dotis depositio penes mercatorem sub pacto honesti lucri ex ea percipiendi, conventio est usitatissima in pluribus locis, & an sit licita. t. 4. p. 198. n. 14
Dos constanter matrimonio quando, & ex quibus casibus sit restituenda. t. 4. p. 300. n. 18
Dos ob quameunque causam restituta remanet semper dos. *ibid.* n. 19
ut Dos à muliere repeti possit, quid pariat requiratur. t. 4. p. 301. n. 22
Dotis modus prescriptus fuit apud Hebræos & veteres Romanos. t. 5. p. 176. n. 8
Dos maxima apud Romanos quænam fuerit. *ibid.*
Dos virginis stupræ quomodo restituenda sit. *ibid.* col. 2
Duelum nomine in bona paraphrastica comprehendatur. t. 1. p. 84. n. 6
Dubians in fide an hæreticus sit. tom. 5. p. 52. n. 3. & p. 54. & seq. n. 10
Dubius in fide quis dicitur. t. 5. p. 115. n. 10
Dubius in fide non est qui quomodocumque suspensum assensum fidei. *ibid.* n. 11

Vide in verbo *Hæreticus*.

Duellum variæ acceptiones referuntur. t. 5. p. 171. n. 7
Duellum unde ita dicatur. *ibid.*
Duellum divisio & usus apud varias gentes in variis casibus. t. 5. p. 172. n. 8
Duellum omni juri opponi ostenditur. *ibid.* n. 9
Duellum iniustum, & iniustum remedium est ad decidendas controversias. t. 5. p. 173. n. 11
Duellum etsi in aliquibus locis permittitur, nunquam jure permittitur. *ibid.* & seq.
Duellum etsi non radietis extirpata, nunquam iusta, & honesta eredi debent. *ibid.*
Dunelmensis Episcopatus ubi situs, & quod translatus fuerit. t. 1. p. 116. n. 3
Dunelmense monasterium in Anglia simul habuit Cathedrali Episcopalem, cujus Praeful simul Abbas erat. t. 1. p. 115. n. 9
Dunelmensis monasterii Ordinis D. Benedicti historia refertur. t. 1. p. 838. n. 1
Dunelmense monasterium Ordinis Cisterciensis quandoque fuerit constructum. t. 1. p. 411. & seq. n. 1
Dumprisi quænam fuerint, quanta eorum dignitas & jurisdictio, & ex quo ordine eligerentur apud Romanos. t. 1. p. 609. & seq. n. 21. & 24
Dux Zaring Imperator eligitur, turpiusque præ avaritiæ Imperio cedit. t. 1. p. 304. n. 4
Dux Sæviz excommunicatus Impetii indignus esse. t. 1. p. 305. n. 18
Dux Bohemix jus habet eligendi Episcopum in civitate Pragensi. t. 5. p. 14. n. 2
Duces Bohemix à quo tempore titulo Regis decorati sint. *ibid.* n. 5

E.

Eboracum antiqua & nobilis civitas est in Britannia, Archiepiscopali Sede decorata, & alie ejus laudes. t. 1. p. 84. n. 1
Eboacensis Ecclesia quondam fuit Canoniceorum Regularium. t. 1. p. 799. n. 1

Ebricitatio, & etasulæ malæ æqualia censentur. tom. 5. p. 42. n. 1
Ebricitatem fædâ esse ab aliquibus Philosophis negatur. t. 5. p. 44. n. 4
Ebricitatis duo mala præcipua ad ungues experimuntur. *ibid.* & seq. n. 6
Ebricitas, vel inebriatio, de qua Scriptura loquitur, quomodo intelligenda sit. t. 5. p. 45. n. 7

Vide *Crapula*.

Ebrudunum civitas Archiepiscopalis Gallie in Allobrogibus. t. 1. p. 394. n. 1
Ebrudunum, sive Ebrudunum, civitas est Gallie in Alpibus maritimis sita, præmò Episcopalis, deinde in Metropolim erecta. t. 5. p. 101. n. 1
Ecclesia universali attributa potestas legislativa, quæ relictæ penes summum Pontificem. t. 1. p. 110. n. 27
Ecclesia ex hac luce sublimis Apostolis non remanet præsidio destituta. t. 1. p. 118. & seq. n. 44
Ecclesia una non tantum unitate ordinis, sed etiam unitate formæ probatur, temissivè. t. 1. p. 118. n. 8
Ecclesia habet potestatem legislativam; & an leges possit ferre etiam ad res civiles & politicas. tom. 1. p. 12. n. 6
Ecclesia Larina & Graeca non censentur etica jejunium Sabbathi, ejusque observationem. t. 1. p. 148. num. 20. 13
Ecclesiæ plures in urbe B. Maris dicuntur, ex quibus multi Cardinales suos titulos desumunt; & quæ inter illas sit præcipua. t. 1. p. 71. n. 3
Ecclesiæ quæ consuevit regi per clericum secularem, potest conferri per Praelatum regularem. t. 1. p. 73. num. 2
Ecclesiæ traditio ceremonialis olim à fundatoribus usitata. t. 1. p. 159. n. 7. ubi de rebus Ecclesiæ oblatis. *ibid.* n. 7
Ecclesiæ Anglicana temporibus Cælestini sædisimis clericorum excessibus deturbabatur. t. 1. p. 157. n. 3
Ecclesiæ Cathedrales olim frequenter regulares erant, eorumque Canonici regularem vitam profitebantur. t. 1. p. 175. n. 4
Ecclesiæ viduata dicitur, quæ Pastore, vel Praelato caret. t. 1. p. 320. n. 2
Ecclesiæ Pastore destituta in spiritalibus & temporalibus detrimentum patitur. t. 1. p. 311. & seq. n. 10
Ecclesiæ Placentina est Cathedralis, suffraganea Archiepiscopali Bononiensis. t. 1. p. 178. n. 1
Ecclesiæ consecrari non potest, nisi ita docetur, ut Praebere & ejus minister ex ejus redditibus possint ali. t. 1. p. 496. n. 5
Ecclesiæ Cathedrales Sæ de Episcopali vacante à quibus olim custodiebantur. t. 1. p. 712. n. 3
Ecclesiæ vacantes olim à laicis sub specie custoditæ deturpæ, & exsolviuntur. *ibid.* & seq. n. 4
Ecclesiæ vacantis fructus ad quem pertinere debeant. t. 1. p. 714. n. 7
Ecclesiæ quare oblongæ ædificentur, & versus Orientem. t. 1. p. 747. n. 13
Ecclesiæ in aliquo Archidiceonatu sita, si erigatur in Cathedrali, eximitur à jurisdictione Archiepiscopali. t. 1. p. 791. n. 7
ut Ecclesiæ regularis in Cathedrali erigatur, cujus consensus requiratur. *ibid.* & seq. n. 11
Ecclesiæ domum locando, aut rem in fructum dando, non potest pactum adicere, ut in ea inquilini, vel fructuarii sepeliantur, & decimas illi persolvant. t. 1. p. 820. n. 4
Ecclesiæ laici in contracta celebrato restituitur jure minoris. t. 1. p. 909. n. 6
Ecclesiæ in casu restitutionis adversus contractum, non tenetur restituere pretium acceptum ante iudicis sententiam. t. 1. p. 912. n. 13
Ecclesiæ restitutionis beneficio gaudet, etiam contra sententiam

Omnium Notabilium. Litera E.

sententiam à Principe latam. tom.1. p.922. n.9. & p.923. & seq. n.13

Ecclesia laica ob defectum probationis, aut editionem instrumenti ex negligentia procuratoris, iuste potest in integrum restitutionem petere, etiam adversus aliam Ecclesiam. t.1.p.927.n.6

Ecclesia annexatur à jurisdictione ordinaria per subjectionem Romanæ Sedi. t.2.p.801.n.2

Ecclesiarum veteres Christianorum ad similitudinem templi Salomonis constructæ. t.3.p.1. & 3.n.5. & 6

Ecclesiarum veterum mansiones diversæ. ibid. p.4.n.10

Et quomodo in eis fideles juxta sexum, & ætatem disponbantur. ibid. & seq.

Ecclesiæ Cathedralis olim ferè omnes fuere canonicorum regularium. t.3.p.28.n.4

Ecclesiæ multæ sunt, quæ non nisi Nobilibus patent. t.3.p.166.n.2

in Ecclesiis, tum secularibus, tum regularibus utriusque sexus plures institui non valent, quam commodè ex ejus proventibus ali valeant. t.3.p.174. n.3. & seq.

Ecclesiarum vacantium custodia olim pluribus in locis Regio juri coherbat. t.3.p.205.n.6

Ecclesiæ baptismales quænam præsens temporibus di- & fuerint. t.3.p.217.n.2

Ecclesia agens ad rescissionem actus, quandam tenetur probare defectum solennitatis. t.3.p.209. & seq. n.10

Ecclesia, ecclesiasticæque personæ olim ex testamento nihil capere poterant, & à quo tempore hoc jure finitur. t.3.p.425.n.6

Ecclesia in hæreditate clerici intestati præfertur Fisco. t.3.p.482.n.7

Ecclesiæ seculares cum decimis à Parochis monachis olim traditæ fuere; & quid deinde observatum sit circa hoc. t.3.p.691.n.3. & p.692.n.4

Ecclesiæ quare plerumque altaria dicantur. t.3.p.696. num.3

Ecclesiis vacantibus ob dissentium patronorum, an sit constituendus œconomus ab Episcopo. t.3.p.700. num.13

Et an possit in illis intra tempus concessum ad præsentandum aliquis ordinari. t.3.p.715.n.2

Ecclesiæ Magnatum tutelæ mediatur, vel immediatè se submitunt. t.3.p.716 n.3

Vide in verbo *Advocatus, Advocatus.*

Ecclesia sine proprii Episcopi licentia non est construenda. t.3.p.720.n.2

Ecclesiarum necessitas ex præcepto Ecclesiæ. t.3.p.764. & seq. n.5. & 6

Ecclesiæ quo ritu & forma sint construendæ. tom.3. p.766.n.10

in Ecclesiis constructione quàm necessaria sit licentia Episcopi. t.3.p.767.n.11

Ecclesiæ quomodo, & quibus diebus sint consecrandæ: vide in verbo *Consecratio.*

Ecclesia si diruatur, & reedificetur, iterum est consecranda; si verò tantum violeatur, reconciliari debet per aquam cum vino & cinere benedictam, & intrem non licet in ea Missam celebrare. t.3.p.774. num.4

Ecclesiarum pollutio, & violatio quid sint, & in quo differant, & quomodo contingant. ibid. n.6. & p.775. num.7

Ecclesiæ violatio quomodo per sepulturam infidelis contingat; ubi de aliis casibus. t.3.p.776.n.8

in Ecclesia, vel Altari violato divina celebrare non licet ante quàm reconciliantur. ibid. & seq. n.9

Ecclesiæ destructa sacra remanet, consecrationis tamen virtutem amittit. t.3.p.777.n.11

Ecclesia debet ab eo dotari, qui facit eam consecrare. t.3.p.777. & seq. n.1

in Ecclesiæ constructione, & dedicatione nonnulla observanda sunt, antequam Episcopus eam consecret. t.3.p.778. & seq. n.3. & 4

Ecclesia etiam ab hæreditibus ejus, qui eam construxit, est dotanda, si inestatus decedat. t.3.p.780. & seq. num.6

Ecclesiarum dotatio errore impio à Vvaldensibus damnatur, sed defenditur: ubi iniquitas aliarum constitutionum circa hoc ostenditur. ibid. & seq. num.7

Ecclesia etiam non consecrata, si violata fuerit, prius debet reconciliari, ut consecratur. t.3.p.783.n.2

Ecclesiæ quomodo sint reparandæ; & an juxta arbitrium Episcopi possint ampliari sumptibus eorum, qui ad reparacionem tenentur. t.3.p.884. & seq. n.6

Ecclesiæ quorum sumptibus sint reparandæ. ibid. & seq. n.7. & 8

Ecclesiarum ædificatio pia, & religiosum opus est. t.3.p.888.n.2

Ecclesiæ sub titulo Sanctorum dedicari possunt. ibid. & seq.

ut Ecclesiæ ædificetur quando quis cogi possit domum, aut arcam vendere. ibid. n.3

Ecclesiæ novæ ita debent construi, ut per eas nullum præjudicium aliis inferatur: ubi de aliis circa hoc requisitis. t.3.p.889.n.4

Ecclesia jam à primis sæculis inter immobilia domos possedit, quibus tituli, & insignia Ecclesiarum inscribi solebant. t.3.p.891.n.2

Vide in verbo *Domus.*

Ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debet. t.3.p.906.n.2

Ecclesia vel jurisdictioni Ecclesiastica sub annuo censu concedi non debet. t.5.p.118.n.2.4

Ecclesiæ Romanæ prærogativæ, ejusque Sedis insigniores tituli recensuntur. t.5.p.471. & seq. n.2

Ecclesiæ Patriarchales tres tantum à D. Petro institutæ fuere, & quare. t.5.p.475.n.8

Ecclesia matrix quænam propriè dicatur, & quænam lato modo. t.5.p.589.n.2

Ecclesia Romana prima matrix dicitur, Cathedrales verò respectu illius secundæ matrices sunt. ibid.

Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis dissidium circa rasuram barbæ: vide in verbo *Græci.*

Edictum, Quod quisque juris, commendatur, & quis ejus author sit. t.1.p.52.n.9

Edictum de alienatione judicii mutandi causâ facta quid sit, quis ejus author, & qua de causa edictum. t.1.p.936. & seq. n.7. & 8

Edictum prædictum ut minus necessarium impugnatur; sed tanquam juri consonum, rationique consentaneum defenditur. t.1.p.937.n.9. & 10

Edicti prædicti partes quæ sint, & ad quæ extendantur. t.1.p.938.n.1. & 12

Edictum prædictum etiam ad actiones personales ex parte actoris spectat. ibid. n.12

Edictum hoc habet locum in cessione facta in privatum judicii mutandi causâ, & in actore eadem de causâ actionem cedente. ibid. & seq. n.13. & 14

ut Edictum hoc habeat locum quæ requirantur: & quando cesset. t.1.p.939.n.15. & 16

Edictum prædictum quæ remedia continet, & quæ actio ex eo detur. t.1.p.940.n.17

Et quibus personis competat, ut ex eo agere possint. ibid. n.18. & 19

Edicto instrumentorum naturali jure nititur. t.2.p.316. num.10

Edicto instrumentorum nonnunquam ex persona actoris fit. t.2.p.317.n.13

S. Edmundi monasterium in Anglia Canonicorum regularium. t.1.p.893.n.1

Edna civitas celebris in Gallia, aliàs Auguthodunum dicta,

Repertorium Generale

dicta, Cathedralis Episcopalis decoratur. t. 3. p. 472. num. 3
Educatio bona quantum valent in puerili etate, variis authoritatibus ostenditur. t. 3. p. 441. n. 3
Ejunctio est monasterio ultima poena regularium; & in quibus regulis statuta. t. 1. p. 78. n. 7
Ejunctio est monasterio poena valde gravis est, & an sit licitus ejus usus. t. 1. p. 619. n. 7
Ejunctio poena omni tempore in Ecclesia usitata fuit. ibid. & seq.
Ejunctio ubi sit celebranda; & quod potest fieri in loco interdictionis; focus de electione Romani Pontificis. t. 1. p. 196. n. 4
ad Electionem quomodo procedi possit, si appellatum sit. t. 1. p. 197. n. 5
Election in aliquibus cum consulatione convenit, in aliis ab ea differt. t. 1. p. 193. n. 1. & 2
Election est modus succedendi in dignitatibus ecclesiasticis perfectior. t. 1. p. 107. & seq. n. 7
in Electione Episcopi alim tres ejusdem provincie Episcopi interesse debebant. t. 1. p. 104. n. 4
Election ad aliquos spectare potest ex consuetudine. ibid. n. 7
Election ad clamorem populi facta non subsistit. t. 1. p. 100. n. 6
Election popularis quando fuerit in usu. t. 1. p. 11. n. 7
Electionis Episcoporum forma varia juxta temporum & regnum diversitatem. ibid. & seq. n. 8
Election canonicè facta debet confirmari, & ad quid confirmari tenentur. t. 1. p. 214. n. 4
Electionis confirmatio quibus competat, & à quibus petenda sit. ibid. n. 6. & 7
Election non est temerè à superiote confirmanda. ibid. num. 7
Electionis confirmatio quoniam effectus habeat. ibid. & seq. n. 8
Election supremi Pontificis, tam in modo eligendi, quam in personis eligendis diversimodè est celebrata. t. 1. p. 228. n. 1
Election ad Pontificatum à Clero facta. t. 1. p. 229. n. 2
Election per Imperatorem. ibid.
Election R. Pontificis ad Cardinalium collegium devoluta. ibid. & seq.
Election per inspirationem, admirationem, compromissum, & scripturam; & quæ sententia hodie observetur. ibid. n. 13
Election R. Pontificis à nullo valet confirmari. ibid. n. 14. & 15
Electionis, in qua Regius expectatur assensus, varia incommenda. t. 1. p. 231. n. 6
Election abusive ab ordinatione sejuncta. tom. 1. p. 238. num. 11
Electione indigni facta, eligentes privantur potestate eligendi, & ad quem devolvatur electionis jus. t. 1. p. 240. n. 4
Electione per compromissum facta, compromittentes tenentur recipere electum à compromissatis. tom. 1. p. 241. n. 4
Election Abbatissæ in monialium monasteriis spectat ad ipsas moniales. t. 1. p. 242. n. 6. 8
Election quæ sit per compromissum quid sit, fusc explicatur. ibid. n. 7
Election secunda facta, primà non cassata, quia appellatum est, vel contra privilegia Ecclesiæ celebrata erat, cassanda est, licet in prima electione denovo possit eligi. t. 1. p. 246. n. 2. 4
Electione primà non cassatà non est procedendum ad secundam. ibid. n. 5
Election diversis ex causis irritatur; ubi de vitæ electionis ex defectu forma. t. 1. p. 249. n. 6
Electionis ad Prælatum regularem aliqua specialia requisita requiruntur. t. 1. p. 251. n. 5

Election ecclesiastica in quo loco fieri debeat. t. 1. p. 255. num. 8
Electioni faciendæ præmittenda est Missa de Spiritu sancto. ibid. & seq. n. 9
Electioni quomodo consensum præstare possint Principes seculares. t. 1. p. 256. n. 1
Election à suspensis celebrata non sustinetur. t. 1. p. 262. num. 16
Electionis confirmatio quantum necessaria sit ex parte electi. t. 1. p. 265. n. 5
Election dat jus ad dignitatem tantum in habito, non in actu. ibid. n. 6
Electionis confirmatio, non gratia, sed iustitia est. t. 1. p. 267. n. 6
ad Electionem vocandi sunt absentes, si intra provinciam sunt; valde verò remoti, si commodè clari possunt. t. 1. p. 267. n. 8. & 10. Quid de inhabilibus circa hoc. p. 268. n. 11
Election canonicè facta post appellatorem non nisi canonice fiat, valida est; si verò appelletur ne hoc modum fiat, & cantat celebratur, valida est. tom. 1. p. 271. n. 8
Electionum Episcoporum commutationem olim ad Sedem Apostolicam devolvebatur. t. 1. p. 275. n. 10
ut Election sustineatur sufficit ad obtinendum beneficium potestate eligentem esse in quasi possessione eligendi. t. 1. p. 286. n. 9
Electionis jus an in unum per compromissum deferri possit. t. 1. p. 300. n. 5
Election in qua ex septem compromissatis tres eliguntur, confirmanda est, si ille quartus electionis consentiat. t. 1. p. 301. n. 3. & p. 302. n. 5
Election sui ipsius nulla est. ibid. n. 4. & 6
Election per viam scrutinii manifesti, & per viam scrutini non manifesti. ibid. n. 7
Electionis, & confirmationis Imperialis forma traditur. t. 1. p. 309. n. 13
Vide in verbo *Imperator*.
Election Prælati fieri non debet ante humationem prædefuncti. t. 1. p. 311. n. 4
Election Prælati ante sepulturam defuncti facta aliquando valet. ibid. n. 6
Election contemptis electionibus facta an sit nulla ipso jure. t. 1. p. 312. n. 7
Election canonicè celebrata debet confirmari, licet quidam eligentium essent auctori eadem communicatio ne ligati. t. 1. p. 313. n. 2
Election in qua unus tantum majori excommunicatione ligatus interfuit, vitatur. t. 1. p. 314. n. 5
Vide in verbo *Excommunicatio*.
Electioni R. Pontificis interesse possunt Cardinales etiam majores excommunicatione ligati. ibid. n. 6
Electione ex legitimo impedimento prælati, jua eligendi non devolvitur ad superiorem. tom. 1. p. 321. num. 4
Electione ad superiorem devoluta, jua debet eligere eum eadem qualitate, cum qua tenebatur eligere patronum. ibid. n. 7
Election Prælati Ecclesiæ Cathedralis, vel Regularis, intra tres menses fieri debet, aliis devolvitur ad proximum superiorem. ibid. n. 8
Electioni Prælati superioris brevior spatium præsum est, & quartæ. t. 1. p. 322. n. 1
in Electione Præpositi attenditur Concilium Lateran. secundum. ibid. n. 13
in Electione an tres tantum collectores suffragiorum eligi possint. t. 1. p. 323. n. 5
Vide in verbo *Scrutator*, *Prælatum*.
Election per inspirationem quando contingere dicatur. t. 1. p. 324. n. 9
Election clandestina meritis reprobat, & quæ talis dicatur. ibid. n. 12
Election

Omnium Notabilium. Litera E.

Electio facta collatione suffragiorum, & regulato
seutitio, publicari debet. t. 1. p. 318. n. 4
in Electionibus ecclesiasticis suffragium non solum
facto, sed etiam verbis prelati debet. t. 1. p. 330.
num. 4

Vide in verbo *Suffragium*.

Electio in qua admittuntur inhabiles, non vitatur,
si preteritur proleptio. t. 1. p. 331. n. 3

Electionis jus non potest laico competere propter
compositionem factam cum Prælato, & Capitulo.
t. 1. p. 331. n. 3

Electio quam valde differat à præsentatione, ostenditur,
t. 1. p. 333. n. 6

Electio ut confirmetur, debet celebrari à majori, &
sanctiori eligentium parte. t. 1. p. 341. n. 3

Electio cui deficiat sanctorum, licet ad sit majoritas, potest
confirmari. t. 1. p. 342. n. 6

in Electione an simul deficiatur sanctorum cum majoritate.
t. 1. p. 341. n. 9. 13

Electionis tempus præscriptum non currit illis, qui
eligere debent petita licentiâ. tom. 1. pag. 344.
num. 1

Electio in prohiberi potest, ne sine licentiâ eligentes
ad eam procedant. ibid. n. 3

Electio nova quando fieri possit, lite super præcedenti
electione pendente. t. 1. p. 346. n. 6

Electio Abbatissæ à duobus partibus monialium celebrata
confirmari potest, non obstante quacunque
exceptione, vel appellatione. t. 1. p. 356. n. 13

Electio quomodo possit appellari pendente confirmari.
t. 1. p. 353. n. 4

Electio ecclesiastica per sortes fieri non debet, tanquam
à disciplina ecclesiastica aliena. t. 1. p. 359.
& seq. n. 4. & 8

Electio ecclesiastica an possit sortibus committi, dum
duo æqualia suffragia habent, nec est periculum
eligendi indignum, nec potest controversia aliter
divini. ibid. & seq. n. 4

Electorum collegium an Pontificiâ authoritate, an Imperiali
constitutione sit institutum, graviter inter
Catholicos, & Protestantis discipatur. t. 1. p. 304.
num. 4

Electorum dissidium circa successorem Henrici V.
eligendum. t. 1. p. 305. n. 3

Electores Palmites Imperiales, & Columnæ Imperii
dicuntur. t. 1. p. 308. n. 30

Electorum numerus septenarius quæstus ita constitutus,
ibid.

Electores Ecclesiastici quare tres constituti, ibid. p. 309

Electores tum Ecclesiastici, tum seculares, enumerantur.
t. 1. p. 309. n. 31

Vide in verbo *Imperator*.

Electores Coma Palatini quare dapifer dicatur. t. 1.
p. 383. n. 7

Electum quid sit: ubi electi tria genera referuntur.
t. 1. p. 418. n. 6

Electum propter vitium temporale rejectus, potest iterum
eligi: scilicet si vitium sit perpetuum. t. 1. p. 450. n. 8

Electus rejectus ob vitium forme electionis, non remanet
inhabilis ad alias electiones. ibid. n. 9

in Eligendis ad Prælasuras regulares quænam specialia
requirantur. t. 1. p. 353. n. 6

Electus, cujus electio falsi casta, non vitio personæ,
sed forme electionis, nisi sit ob vitium simoniacæ,
iterum potest eligi. t. 1. p. 349. n. 2

Eligi ad dignitates ecclesiasticas qui non possint, ibid.
num. 4

Electus ante confirmationem administrans privatur
jute quæ sit per electionem, ejusque electio cassatur.
t. 1. p. 345. n. 3

Electus quo casu teneatur proprium delictum superioris
prodere. t. 1. p. 375. n. 9

D. D. Gonzal, in *Decretal. Index generalis*.

Electus per laicos ad beneficium ecclesiasticum, electionis
commodo caret, & intelligibilis manet donec
cum eo dispenetur. t. 1. p. 325. n. 4

Electus ante electionem non debet consensus, seu
voluntatem suam explicare. t. 1. p. 318. n. 3. & tom. 1.
p. 347. n. 1

Electus ad officium temporale, licet mortis super electione,
etiam sententiâ sequatur in favorem electi,
non potest officium retinere, si jam tempus elapsum sit.
t. 1. p. 359. n. 7

Electus in suis ubi sita, quando, & cujus ope ad fidem
conversa. t. 1. p. 110. n. 3

Electus Ecclesia quando, & à quo modificata, in monasterium
redacta, & ad Episcopatum erecta. ibid.

Electum in jure variè accipitur, & quantum sit ejus
frequenter necesse est. t. 1. p. 412. n. 2

Emenda quid sit, & in quo differat à multa, tom. 1.
p. 752. n. 3

Emenda cuiusmodi attribuitur. ibid. & p. 803

Emphyteusis verè constituitur proprie consistit in agris
sterilibus. t. 1. p. 246. n. 2

Emphyteusis origo unde exierit: ubi etiam traditur
emphyteusis definitio. ibid.

Emphyteusis præcipua divisio in hereditariam & familiaritatem.
ibid. n. 3

Emphyteusis an sit verè alienationis species. ibid. &
seq. n. 3

Emphyteusis indistinctè à sacris canonibus prohibita
est in rebus Ecclesiæ. ibid.

Emphyteuta cadit à jure suo, si per biennium cesset
in solutione canonis, aut vendat meliorationes in
requisito domino. t. 1. p. 306. n. 6

Emphyteuta non potest de jure sibi in re emphyteutica
concesso pro libito disporre. t. 1. p. 307. n. 8

Emphyteuta per biennium canonem non solvens, an
ipso jure excidat ab emphyteutâ ante sententiam
judicis. ibid.

Emphyteuta potest juxta sapem, & melioramenta, invito
domino donare, non verò vendere. t. 1. p. 308.
num. 9

Empiric, & venditio plura pacta, tam in continenti,
quàm ex intervallo admittuntur. t. 1. p. 333. n. 2

Empirio, vel venditio liberi hominis, an valeat possit
vide in verbo *Empiric*.

Enenia vox Hebræa dedicationes Ecclesiarum significans.
t. 1. p. 407. n. 4

Epaurum civitas in Dalmatis olim Cathedrali Ecclesiam
habuit. t. 1. p. 704. n. 2

Epiphania quid sit, ejusque varæ nomenclaturæ. t. 1.
p. 278. n. 17

Epiphania alia gravius, alia mitior. ibid. n. 18

Epiphania ad Episcopatum ascendere nequit, tom. 1.
p. 278. & seq. n. 15. & 19

Epiphania Missæ sacrificium celebrare nequit. ibid.
& seq. n. 20. & 21

Epiphania an sicut factus celebrare possit: & quomodo
sanitas dignosci possit. ibid. & p. 380. n. 11

Epiphania die sexti Januarii tam à Grecis, quàm à Latinis
celebratur. t. 1. p. 796. n. 4

Epiphania à Grecis Theophania dicta, à temporibus
Apostolorum die 6. Januarii celebratur. t. 1. p. 175.
num. 7

in Epiphaniæ festivitate tris miracula recoluntur.
ibid.

Episcopus duplex: ubi de dignitate Præfulum etiam. t. 1.
p. 769. n. 1

Episcopus, Presbyter, Diaconus, quænam præfatis Ecclesiarum
seculis fuerint. t. 1. p. 630. col. 2

Episcopus an sit appetendus, & precibus acquirendus.
t. 1. p. 290. n. 7

Episcopatus non solum est dignitas, sed etiam culmen
dignitatum. t. 1. p. 167. n. 3

Episcopatus

Repertorium Generale

Episcopatus an sit ordo distinctus ab aliis gradibus sacris, t. 1. p. 412. n. 8
 Episcopatum erectio quomodo ab origine processerit, t. 1. p. 416. n. 4
 Episcopatum erectio quare in vicis, & minoribus locis prohibetur, ibid. n. 5
 Episcopatus non est honor, sed onus: paronomasia non inlegans, t. 1. p. 353. n. 3
 Episcopatus est verus ordo distinctus realiter à Presbyteratu, t. 1. p. 420. n. 4
 Episcopatus Bambergensis à prima fundatione Romanæ Ecclesiæ subiectus, t. 1. p. 963. n. 7
 Episcopatus S. Andree in Regno Scotiæ immediate Romano Pontifici subiectus, t. 1. p. 966. n. 1
 Episcopus an dicatur tantum electus & confirmatus, non autem consecratus, t. 1. p. 94. n. 3
 Episcopus post acceptas litteras suæ confirmationis plenam potestatem habet quoad ea quæ sunt iurisdictionis, ibid.
 Episcopus tantum confirmatus aliquando consecratus dicitur, ibid.
 Episcopus iure communis competit potestas excommunicanda, censuræque ecclesiasticæ imponendi, t. 1. p. 143. n. 4
 Episcopi olim missæ ad Romanum Pontificem mittentiam, t. 1. p. 153. n. 4
 Episcopi dicuntur Pontifices, Apostolorum successores, & aliquando Apostoli, t. 1. p. 167. n. 3
 Episcopi per consecrationem recipiunt immediate à Christo novam ordinis potestatem indelebilem, per quam sunt superiores Presbyteris, t. 1. p. 169. n. 9
 Episcopi reservata ministris alia sunt sacramenta, alia sacramentalia, ibid. & p. 170
 Episcopis solis reservata est sacramenti Confirmationis administratio, t. 1. p. 170. n. 10, 11
 Episcopi etiam absque consensu Capituli sententiam interdicti ferre possunt, t. 1. p. 173. n. 1
 Episcopus an possit inconsulto Romano Pontifice novam dignitatem erigere in sua Ecclesiâ, t. 1. p. 178. n. 1
 Episcopi Præfides Senatus Ecclesiastici dicuntur, t. 1. p. 186. n. 9
 Episcopus nequit unam Ecclesiam alii subicere: & quid possit circa hoc in fundatione alicuius Ecclesiæ, t. 1. p. 181. n. 9
 Episcopus non est eligendus & promovendus ad aliam Ecclesiam, sed postulandus, t. 1. p. 206. n. 3
 Episcopus de una in aliam Ecclesiam utilitate fundente transire potest, ibid. & seq. 9
 Episcopi plures electi à populo, t. 1. p. 111. & seq. n. 8
 Episcopi debent obedientiam præstare R. Pontifici, t. 1. p. 111. n. 14
 Vide in verbo *Archiepiscopi*
 Episcopus debet in se ostendere qualiter in domo Dei oportet alios converteri, t. 1. p. 231. n. 5
 Episcopus eligendus debet habere ætatem triginta annorum completam: ubi de aliis ad Episcopatum acquirendum requisitis, ibid. n. 7. 9 & seq.
 Episcoporum manus & officium quodcumque, t. 1. p. 233. n. 11
 Episcopi consecrandi sunt intra tres menses, ex præscripto sacrorum canonum, t. 1. p. 234. n. 2
 Episcopus quomodo novum Episcopatum accipere possit, t. 1. p. 235. n. 7
 Episcopus an per adoptionem Episcopatus amittat omnia alia beneficia, t. 1. p. 230. & seq. n. 4. & seq.
 Episcopus electus ante confirmationem beneficia conferre, vel alia administrare non potest, t. 1. p. 243. n. 4. 5. 6
 Episcopus per electionem jus acquirit ad Episcopatum, & administrationem in habito tantum, non in actu, t. 1. p. 244. & seq. n. 7

Episcoporum Indiarum præxis quoad exercitium jurisdictionis ante confirmationem, ibid. n. 8
 Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest exercere ea quæ sunt jurisdictionis, t. 1. p. 258. n. 7
 in Episcopo consummatæ & perfectæ Episcopo tria considerantur, ibid. n. 9
 Episcopus nequit exercere ea quæ sunt jurisdictionis, nisi sit consecratus, ibid. n. 10
 Episcopus etiam confirmatus aliquando nequit se immiscere rerum temporalium Ecclesiæ administrationi, t. 1. p. 259. n. 13
 Episcoporum confirmatio olim ad Metropolitanum spectabat, t. 1. p. 273. n. 6
 Episcopus nullus fieri potest, nisi qui minoribus, & maioribus ordinibus fuerit initiatus, t. 1. p. 276. n. 18
 Episcopus an possit ordines conferre inter Missarum solennia, dum consecratur, t. 1. p. 293. n. 7
 Episcopi titulares sunt proprii Episcopi: & inter eos & Ecclesias existentes datur verum matrimonium, t. 1. p. 353. n. 3
 Episcopus nequit conferre præbendas, quarum collatio ad Capitulum spectat, t. 1. p. 197. n. 4
 Episcopus qui propriâ autoritate se confert de una Ecclesiâ in aliam, privatur utraque, t. 1. p. 336. n. 4
 Episcopus qui relictiâ propriâ Ecclesiâ ad aliam se confert, ambitionis, & avaritiæ infirmatur, ibid. n. 6
 Episcopus potest Episcopatum deferre, ut implet votum religionis, consulto R. Pontifice, t. 1. p. 357. n. 8. 9
 Episcopi discendi quinque, t. 1. p. 373. & seq. n. 3
 Episcopus potest coadjutorem ad Episcopalia nomina abunde sibi cooperare, t. 1. p. 374. n. 4
 Episcopo non licet propria autoritate Episcopatum deferre præteritus senectus, aut infirmitas, t. 1. p. 373. & seq. n. 5. & 8
 Vide in verbo *Senex*
 Episcopis olim non liceat gregem suum deferre, ut vitam monasticam proficerentur: & iterum à statu religioso ad Episcopatum assumi valent, t. 1. p. 392. n. 6
 Episcopus qui licentiam cedendi Episcopatu petiit, & obtinuit, cedere compellitur, ibid. n. 3
 Episcoporum consecratio quibus diebus celebrari debet, t. 1. p. 409. n. 9
 Episcopi sacre dotes appellati, t. 1. p. 410. n. 11
 Episcoporum qui ex laicali statu assumebantur, festinata ordinatio, ibid. n. 12
 Episcopus quo iubente, & quibus consentientibus consecrari debeat: vide in verbo *Archiepiscopus*
 Episcopi jam à temporibus Apostolorum à Metropolitanis, vel à comp provincialibus Episcopis de mandato Metropolitanis consecrati fuerunt, t. 1. p. 420. n. 5
 Episcopus solus est minister ordinarius sacrorum Ordinis, t. 1. p. 427. n. 4
 Episcopus propriis quoad ordines conferendos quis primò dicitur, ibid. n. 5
 Episcopus loci, in quo quis habet domicilium, etiam proprius dicitur, ibid. n. 6
 Et ille in cujus diocesi quis habet beneficium, ibid.
 & seq. n. 7
 Episcopus alienum subditum validè ordinat: sed ipse, & ordinatus variis penis subduntur, t. 1. p. 428. n. 8
 Episcopus ordinans puerum in Diaconum suspenditur à collatione ordinum, & ordinato reneat providere de beneficio, t. 1. p. 437. n. 3
 Episcopus renuncians dignitatibus Episcopali tantum privatur executione Episcopalis ordinis, non verò characterem, t. 1. p. 441. n. 2
 Episcopus qui renunciavit loco tantum, invitatus conferre potest omnes gradus ordinis: si verò dignitatem

Omnium Notabilium. Litera E.

nitati renouavit, minores tantum ordines conferre potest. t. 1. p. 443. n. 3
 Episcopus aliquando Inco, & dignitati renouatur, aliquando loco tantum. ibid. n. 7
 Et quis sit effectus hujus diversae renouationis. ibid. & num. 8
 Episcopus etiam haereticus, vel deprehensus, valide conferre Ordines. t. 1. p. 445. n. 3
 Episcopi quia scientia polleant debent: vide in verbo *Scientia*.
 Episcopus an dispensare possit cum cunctis ad ordines suscipiendos. t. 1. p. 536. n. 4
 ut Episcopus in aliena Ecclesia celebrare possit, quid requiratur. t. 1. p. 560. n. 15
 Episcopus an sit specialiter permixtum ratione jurisdictionis alienigenas ad beneficia admittere. tom. 1. p. 64. n. 9
 Episcopi fratres appellantur cum illis scribit Romanus Pontifex. t. 1. p. 652. n. 2
 Episcopus proprius in constructione Ecclesiae debet locum consignare. t. 1. p. 674. n. 1
 Episcopi olim ut ordinati iudices contra haereticam praeviam in subditis; in exemptis vero ut delegati procedebant. t. 1. p. 688. n. 8
 Episcopus idem est ac observatus, & per inquisitionem etiam potest in subditos procedere. t. 1. p. 701. num. 1
 Episcopi in suis diocesis possunt adultoria, & alia criminosa inquirere, & punire. ibid. n. 4
 Episcopi in suis diocesis habent jurisdictionem ordinariam, conjunctam cum potestate ordinis. t. 1. p. 701. num. 6
 Episcopi an etiam habeant jurisdictionem criminalem. ibid. n. 7
 Episcopi nomen est dignitatis & jurisdictionis. tom. 1. p. 703. n. 10
 Episcopi cum opus est, possunt auxilium brachii secularis implorare. t. 1. p. 704. n. 13
 Episcopus quando possit coegere patronos ad providendum Ecclesiae vacanti. t. 1. p. 714. n. 7
 Episcopus an debeat cessare à divinis, Canonice cessantibus; & quis inter eos evigilare possit. t. 1. p. 737. n. 3
 Episcopi dum an in eadem diocesi possint praefici. t. 1. p. 740. n. 6 & 7. & p. 741. n. 8 & seq.
 Episcoporum Concilii Toletani 3. subscriptiones expomuntur. t. 1. p. 741. & seq. n. 10
 Episcopi duo aliquando in eadem Ecclesia constituti. t. 1. p. 741. n. 11
 Et quando de jure id fieri possit. ibid. & seq. n. 12
 Episcopi vagantes quinam, & an alicubi ministrare possint. t. 1. p. 743. n. 13
 Episcopi incumbit officium praedicandi, & hospitali tenentur vitos idoneos ad id munus eligere. t. 1. p. 744. n. 2. 4
 Episcopus potest in omnibus suis diocesis Ecclesiis, tam secularibus, quam regularibus praedicare. ibid. & seq. n. 4
 Episcopus quando à predicandi munere legitime impeditus censetur. t. 1. p. 746. n. 8
 Episcopo alia competunt lege diocesana, alia lege jurisdictionali; & quae. t. 1. p. 748. n. 1
 Episcopo competit institutio, & destitutio coadjutorum beneficii, etiam ad monachos electio spectat. ibid.
 Episcopi olim plenam decimarum parochialium dispositionem habebant, & earum quartam sibi retinebant. t. 1. p. 749. n. 4
 Episcopus olim à capellis, & monasteriis eulogias in visitatione exigere solebat, quas à propriis presbyteris exigebat. ibid. n. 5
 Episcopi olim monachis quas volebant regulas praefigebant. t. 1. p. 754. n. 7
 D.D. Gossai, in *Decretal. Index generalis*.

Episcopi possunt delegare potestatem absolvendi, & dispensandi, quam ipsi ratione dignitatis habent. t. 1. p. 557. n. 5
 Episcopi diocesani obedientia ab omnibus suis diocesis est praestanda. t. 1. p. 776. n. 14
 Episcopus ad Synodum vocatus semper aut per se, aut per Legatum comparere tenetur. t. 1. p. 864. n. 11
 Episcopus quando in fine Capitulo compromissum facere possit de rebus ad Ecclesiam spectantibus. t. 1. p. 945. n. 2. & 4
 Episcopi quo ritu, & formula juramentum praestant. t. 1. p. 133. n. 11
 Episcopi quare die Dominico consecrari debeant, ut statum est à sacris canonicis. t. 1. p. 160. n. 5
 Episcopus an possit festivitates de praepo in sua diocesi indicare. t. 1. p. 176. & seq. n. 18
 Episcopo contra quem agitur ad degradationem contumace, possunt testes accipi, & sententia praefici. t. 1. p. 183. n. 3
 ad Episcopi eundemnationem quis testium numerus requiratur. t. 1. p. 401. & seq. n. 7
 Episcopo juveni nec cum nepte cohabitare licet. t. 1. p. 519. n. 8
 Episcopus an triennio praeficiat alienam plebem ad unitatem catholicam ministerii praedicationis ejus adductam. t. 1. p. 634. & seq. n. 2. 3. & p. 636. & seq. per tot.
 Episcopus impati aetate regenda plebis, deponi jubetur. t. 1. p. 637. n. 6
 Episcoporum officium primum & principaliter est excessus subditorum inquirere, corrigere, & punire; & quomodo poterant olim hanc jurisdictionem exercere. t. 1. p. 704. n. 5. & 6
 Episcopus ex Ordine regulari assumptus debet habitum monachalem de se sub poena peccati lethalis. t. 1. p. 750. n. 14
 Episcopi sine justa causa à suis Ecclesiis abesse non debent. t. 1. p. 96. n. 9
 Episcopi in canali constituti quinam dicantur in canone ultimo Concilii Sardicensis. ibid. & seq.
 Episcopus duos Canonicos sive Ecclesiae ad proprium servitium retinere potest. t. 1. p. 102. n. 6
 Episcopus clericos ordinans, illis assignare tenetur unde vivere possint. t. 1. p. 118. n. 1
 Episcopus non debet aliquem ordinare sine titulo, & si secus fecerit, tam ipse, quam ejus successores, tenentur ita ordinato alimenta praestare, usque dum beneficium consequatur unde vivere possit, tom. 3. p. 122. n. 4
 Episcopo agrotanti dandus est coadjutor, qui in Ecclesia ministret. t. 1. p. 171. n. 2
 Episcopus non potest unire Ecclesiam alicui monasterio, ut requiritur Capitulo. t. 1. p. 177. n. 2
 Episcopus servum Ecclesiae manumittens tantumdem refarcire tenetur. t. 1. p. 187. n. 6
 Episcopi nomen ei qui alicui negotii superintendit, adaptari valet. t. 1. p. 178. n. 2
 Episcopus non potest in Synodo diocesana deservire, aliquid sit de fide, vel mun. t. 1. p. 199. n. 3
 Episcopi in quo casu de rebus ad propriam mensam spectantibus donationem facere possint. t. 1. p. 401. num. 4
 Episcopi ante consecrationem tenentur facere inventarium omnium rerum, quae possident. t. 1. p. 412. num. 7
 Episcopus de rebus patrimonialibus testamentum facere potest; de rebus vero intuitu Ecclesiae acquisitis testari non valet. t. 1. p. 413. & seq. n. 10. & 13
 Episcopus quomodo possit aliquid de rebus propriis intuitu Ecclesiae acquisitis alienare, compensatione facta. t. 1. p. 414. & seq. n. 5
 Episcopus pias defunctorum voluntates ad effectum perducere

Repertorium Generale

- perducere tenetur, negligentibus hæredibus. t.3. p.43.n.8
- Et quisnam proprius ad hanc executionem censetur. ibid.
- Episcopus quo jure tuitionem testamentorum suscipere valeat. t.3.p.424.n.10
- Episcopus tutelam a testatore delatam suscipere non valet. ibid.col.2
- Episcopus an sit legitimus executor voluntatum defunctorum, etiam quoad dispositiones profanas. t.3.p.434.n.6
- Episcopi an mortis causâ donare valeant. t.3.p.438. & seq.n.2. & 3
- Episcopi etiam vetantibus testatoribus possunt exequi eorum pias dispositiones. t.3.p.472.n.2
- Episcopi ex Donatistis conversi quomodo ad priuinas sedes redierint, & simul cum catholicis in eadem Cathedra federint: ubi multa circa eos in Concilio Carthaginensi statuta referuntur. t.3.p.524. & seq.n.2
- Episcopus Ecclesiam Militantem significat, & in matrimonio, vel extra corruptus consecrari valet. t.3. p.629.n.1
- Episcopus electus voto religionis adstrictus, an teneatur illud adimplere. t.3.p.661.n.3
- Episcopi olim plenam in monachos potestatem, & disciplinæ monasticæ correctionem habebant. t.3. p.663.n.2
- Episcopi adhuc tempore Innocentii III. monasteria visitabant. t.3.p.677.n.5
- Episcopus proprius ad basilicam consecrandam quis dicatur. t.3.p.680.n.4
- Episcopus competens iudex est confraternitatum quoad visitationem, & causas præcedentiarum. tom.3. p.683.n.6
- Episcopus tantum unicus datur quoad Regulares ordinandos. t.3.p.685. & seq.n.4
- Episcopi jure communi fundam habent jurisdictionem in loca pia, & religiosa in sua diocesi fundata. t.3.p.688.n.5
- Episcopi olim religiones in sua diocesi approbare poterant. t.3.p.689.n.6
- Episcopo non admittente præsentatum ad juspatronatus, ad quem sit recurrendum. t.3.p.713.n.3
- Episcopi patronis concessum est ut præsentare possint presbyteros in Ecclesiis in aliena diocesi constitutis. ibid.n.1
- Episcopi in Ecclesiis novos census imponere non possunt, nec aliquam partem fructuum sibi reservare valent. t.3.p.736.n.2
- Episcopus tantum potest ut ordinarius minister Ecclesiam consecrare. t.3.p.782.n.4
- Episcopi ea quæ sunt ordinis possunt aliis committere. ibid.n.5
- Episcopi quandam causarum etiam secularium judices fuerint. t.3.p.925.n.6
- Episcopi an possint monachos exemptos nunciare excommunicatos. t.3.p.939.n.1
- Episcopus sine dote consecrans Ecclesiam, ad quid teneatur. t.3.p.780.n.6
- Episcopus in consecratione Ecclesie potest dotem exigere, non tamen aliquid pro ipsa consecratione petere. ibid.
- Episcopus an possit dispensare in simplici voto castitatis. t.4.p.122.n.4
- Episcopi cum consilio Capituli sui olim de matrimonialibus causis cognoscebant. t.4.p.252.n.2
- Episcopus an possit matrimonium dissolvere, nullo apparente accusatore. ibid. & seq.n.3
- Episcopus contumax in comparando coram Patribus Concilii excommunicari potest; Episcopatu autem ante causæ exitum privati non debet. t.2.p.3.n.9
- Episcopus contumax in comparando quandam omnium communione privati possit. t.2.p.4. & seq.n.14
- Episcopi, & alii Ecclesie Prælati à primis Ecclesie cunabulis jurisdictionem in causis criminalibus, & civilibus ecclesiasticorum, & laicorum exercuerunt. t.2.p.6. & seq.n.7
- Episcopus in quibus delictis possit dispensare post sententiam prolatam, & pœnitentiam peractam. t.2.p.16.n.2
- Episcopi cognoscere possunt de omnibus causis criminalibus clericorum, non tamen sententiam pœnalem proferre. t.2.p.30.n.13. & 14
- Episcopus quomodo de criminibus inquiri debeat, & quales esse debeant ejus accusatores. t.5.p.1.cap.1
- Episcopus intrusus, injusteque ordinatus, præsumptor à Gregorio Magno dicitur. t.5.p.71.n.2
- Episcopus an possit absque labe simonice munera sponte in consecratione Ecclesiarum oblata recipere. t.5.p.76.n.2
- Episcopus hæredem instituens hæreticum, seu pagannum, sive consanguineum, vel extraneum, etiam post mortem anathematizatur, & nomen ejus ex diptycho defunctorum tempore Missæ non recitatur. t.5.p.162.n.4. & p.163.n.6
- Episcoporum nomina, qui gravi macula in moribus laboraverunt, è sacris diptychis delentur. ibid. num.6
- Episcopus loci debet licentiam prædicandi in sua diocesi concedere, illamque potest ex iustis causis denegare, & concessam revocare, etiam Regularibus exemptis. t.5.p.128.n.2
- Episcoporum munus circa extirpationem hæreticorum, & punishmentem hæreticorum non desistit constitutis inquisitoribus. t.5.p.197.n.3
- Episcopus non obstante quocumque exemptionis privilegio potest contra Religiosos cujuscumque Ordinis procedere simul cum inquisitoribus in causis hæresis. t.5.p.265.n.8
- Episcopus depositus damnatus dicitur. tom.5. p.384. & seq.n.3
- Episcopus à quo deponi debeat. ibid.
- Episcopi jure communi sunt proprii judices causarum matrimonialium. t.5.p.450.n.1
- Episcoporum proprium est publicas pœnitentias dare, augere, vel minuire. ibid.n.2
- Episcopi in canali constituti quinam fuerint. tom.5. p.448.n.11
- Episcopi incertæ sedis, conductitii, & advenitii quinam fuerint. ibid.n.12
- Episcopus non potest de boni innuitu Ecclesie acquiritis donatione causâ mortis disponere. tom.5. p.465.n.6
- Epistolarum alienarum apertio quàm grave peccatum sit. t.1.p.672.n.2
- Epistola Honorii III. super compositione facta inter Comitum de Los, & Villelmum filium Comitiss Hollandie. t.2.p.615. & seq.n.6
- Epulum ritus præcipuus fuit in exequiis Gentilium, & Judæorum. t.3.p.495. & seq.n.2
- Epulum in parentationibus, aliud defunctorum, aliud vivorum fuit. ibid.p.496
- Equites S. Sepulchri in Anglia fundati. tom.1.p.653. num.2
- Equitum S. Sepulchri Ordo Militiæ S. Joannis adunatus. ibid.
- Equitatio modesta clericis præscribitur, pomposa prohibetur. t.3.p.499.n.2
- Equitatio numeratur inter gestationis species. tom.5. p.251.n.1
- Equitatio ad famem excitandam apud veteres in usu fuit. ibid.
- Eremitarum vana genera; & utrum votis essentialibus Religiosis

Omnium Notabilium. Litera E.

Religionis teneantur, & an personæ ecclesiasticæ censentur. t. 1. p. 252. n. 7

Eremita ab eremo dictus regulariter sub appellatione monachi non comprehenditur. t. 2. p. 476. n. 2

Eremitæ non tenentur servare paupertatem, & possunt testamentum condere. ibid.

Eremitæ certam regulam non profitentes testamentum condere possunt: secus de emittentibus paupertatis vorum sub obedientia alicujus superioris. t. 3. p. 420. num. 18.

Eremita est homo degens in contemplatione, & perfectione. t. 3. p. 594. n. 2

Eremitæ à monachis valde differunt; monachi tamen in eremo degentes eremitæ dicuntur. ibid.

Error communis Patochianorum an sufficiat, ut gesta ab eo, qui falsè Patochus putabatur, valeant. tom. 1. p. 338. n. 6

Essentia una in divinis personis, à quibus negata. t. 1. p. 27. n. 5

Essi civitas est provincie Matchiz Cathedrâ Episcopali decorata. t. 2. p. 183. n. 6

Evangelium cur dicatur in corde Ecclesiæ traditum. t. 1. p. 154. & seq. n. 10

Eucharistia dicitur confirmatio ab effectu. t. 1. p. 590. num. 3

Eucharistia augustissimum sacramentum ante Pontificem supremum delatum. t. 1. p. 181. n. 3

Eucharistiam sumere ante omnem cibum vetustissima est Ecclesiæ traditio ab Apostolis instituta, ex nullo tamen præcepto divino manans. t. 3. p. 799. n. 3

Eucharistiam pluries in eadem infirmitate sumere per modum viatici an liceat. ibid. & seq. n. 3

Eucharistia vespere à Christo Domino instituta, non est tamen vespere sumenda. t. 3. p. 801. n. 6

Eucharistiæ dispensatio presbyteris tantum de jure competit, & an competere possit Diaconis: ubi de ritu antiquo circa hoc. t. 3. p. 815. n. 5

Eucharistiæ sacramentum, cum qua reverentia deferendum sit ad infirmos. t. 3. p. 816. n. 7

Eucharistia igne præcedente ad infirmos deferri debet. ibid. n. 9

Eucharistiæ, sive ad infirmos deferatur, sive in Missæ sacrificio, adoratio est exhibenda. ibid. n. 10

Eucharistiæ sacramentum in pane azymo fuit à Christo Domino institutum. t. 3. p. 824. & seq. n. 3

ad Eucharistiam suscipiendum non requiritur semper minister distinctus à suscipiente, etiam laico. t. 3. p. 842. n. 2

Eucharistia an licet & fructuose sumatur à baptizatis baptismo flaminis. t. 3. p. 848. & seq. n. 3. & 4

Eucharistiæ impius raptus, etiam ad maleficia. t. 3. p. 850. n. 2

Eucharistia fideliter sub clavi est custodienda, & contrahentes sunt graviter puniendi. t. 3. p. 851. n. 4

Eucharistia quo ritu, & quo in loco olim culte dicebatur. t. 3. p. 852. n. 5

Eucharistia olim sub utraque specie servabatur: ubi de abusivo modo servandi eam sub pauca intendo sanguine. ibid. & p. 854. n. 6

Eucharistia vatis ex causis in Ecclesia asservatur. t. 3. p. 854. n. 7

Eucharistia olim mortuis data; & an hoc verè fuerit permissum ab Ecclesia. ibid. & seq.

Eucharistiæ diligens custodia commendatur. t. 3. p. 855. num. 8. 9

Eucharistia statim post baptismum olim tam adultis, quam infantibus dabatur. t. 3. p. 852. n. 4

Evictio certum numerum equorum, seu veredorum continet. t. 3. p. 733. n. 3

Evictionum obvia mentio in jure civili: ubi de alia eorum acceptione. ibid.

Evictionum numerus quomodo minor Cardinalibus, D.D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

quàm Episcopis, & Archiepiscopis permittitur; ibid. num. 4

Evangelium monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo constructum. t. 1. p. 916. n. 2

Eugenius 111. antea Bernardus dictus, à unanimi Cardinalium consensu, & divino asslatu in Pontificem eligitur. t. 2. p. 5. n. 1

Eugenius 111. monachus Cisterciensis, Pontifex creatus plures epistolas scripsit. t. 2. p. 378. n. 1

S. Eugenii monasterium est Ordinis D. Benedicti Congregationis Cassinensis. t. 2. p. 446. n. 1

Evictio quid sit juxta propriam significationem. t. 3. p. 291. n. 4

Evictionis variz definitiones traduntur, & vera eligitur, & explicatur. ibid. & p. 292. n. 6

ad Evictionem quid requiratur. ibid.

Evictio in quibus contradiçibus detur. ibid. & p. 292. n. 7

Evictionis definitio amplius explicatur, ubi de evictione servitutis agitur. t. 3. p. 293. n. 8

Evictio ex qua reablatione, vel amissione detur. ibid. num. 9

Evictionis ratio, & proprium remedium quidnam, & unde proveniat. ibid. & seq. n. 10

Evictio est de natura emptionis; & præstari debet etiam nihil de ea conventum sit. t. 3. p. 294. n. 11

Evictionis nomine quid præstari debeat, & quid per actionem ex empto eo remedium actor consequatur. t. 3. p. 295. n. 12

Evictione sequuta pretii restitutio æquitati, & rationi consona est. ibid.

Evictionis remedio consequitur venditor interesse; & quid eo nomine veniat. ibid. n. 13

Evictionis remedium, etiam re emptâ evicti aliquibus casibus non competi. ibid. & seq. n. 14

Evictionis remedium cessat aliquando culpa emptoris. t. 3. p. 296. n. 15

Evictio an idem sit cum nototio, an verò ab eo differat. t. 3. p. 22. n. 4

Vide in verbis Manifestum, Notorium.

Eulogia à Clericis Episcopis, & vicisim ab Episcopis clericis, & cæteris fidelibus missæ. t. 1. p. 153. n. 3

Eulogiæ ab excommunicatis, & extra gremium Ecclesiæ existentibus non recipiebantur. ibid.

Eulogias sibi invicem amici mittebant. ibid.

Eunuchizatio certissimum est lepræ remedium. tom. 1. p. 555. num. 2

Eunuchizatio legibus civilibus & ecclesiasticis prohibita, & an ex aliqua causa honestari possit. ibid. num. 5

Eunuchizatio spontanea, etiam pœnis adhibitis prohibita fuit; & demùm quælibet. t. 1. p. 537. n. 7

Eunuchizationis exempla varia. ibid.

Eunuchizatio à Medicis in canabulis ordinari valet, non verò qui sponte scetus est, etiam si ad servandam castitatem. t. 1. p. 535. n. 3. & p. 537. n. 6

Eunuchi à sacris repelluntur, etiam apud Gentiles. ibid. & seq. n. 3

Eunuchi valde abjecti, & vilissimis ministeriis addicti. ibid. p. 536

Eunuchorum duo genera. ibid. n. 5

Eunuchorum frequens olim, & quætuosa negotiatio fuit. ibid.

Eunuchi carnis etiam stimulos sentiunt. ibid. & seq.

Eunuchis in lege veteri prohibitum fuit commercium habere cum Hebræis. t. 1. p. 538. n. 8

Eunuchi tertium genus hominum videntur. ibid.

Eunuchorum tria genera, & quinam ordinati possint. ibid. & seq. n. 9

Eunuchi an validè contrahant matrimonium: Vide in verbo Matrimonium.

Eustasiani quare monachi palliati dicti: & quæ eorum infamia in cæteros clericos. t. 3. p. 54. n. 22

Repertorium Generale

- Exceptio* semel opposita, an super ea pronuncian-
dum sit. t.2.p.188.n.15
- Exceptio spoli* quandam opponi possit. t.2.p.191.
num.10
- Exceptio illegitimitatis* prius discutienda est coram
iudice ecclesiastico, antequam hereditas adjudice-
tur petenti eam. t.2.p.198.n.11.& p.200.n.15
- Exceptiones præjudiciales* in iure quid sint. t.2.p.199.
num.13
- Exceptiones præjudiciales* prius sunt terminandæ.
ibid.
- Exceptio illegitimitatis* opposita, non potest iudex
secularis in causa principali procedere. t.2.p.200.
num.16
- Exceptio præjudicialis* aliquando non obstat petitori,
aut possessori. t.2.p.201.n.18
- Exceptiones iusti domini* in iudicio adipiscendæ pos-
sessionis in continentem probandæ admittuntur, à
iudicio verò recuperandæ possessionis rejiciuntur.
t.2.p.203.n.7
- ut *Exceptio rei iudicatæ* competat, quænam requisita
exiguntur. t.2.p.236.n.11
- Exceptio renunciationis* iuramento firmatæ obstat
agenti remedio recuperandæ ad restitutionem be-
nificii. t.2.p.238.n.2
- Exceptio consanguinitatis* in causis matrimonialibus
admittitur, modo probatio breviter, & in conti-
nenti offeratur. t.2.p.254.n.9
- Exceptionis variz* acceptiones, & verbi *excipere*, variz
significationes. t.2.p.600.n.3
- Exceptio* est defensio, & opponitur actioni. tom.2.
p.601.n.4
- Exceptionis variz* definitiones referuntur, ibid.& seq.
num.5
- Exceptiones* facti, & intentionis non sunt propriæ
exceptiones. t.2.p.602.n.6
- Exceptionum variz* divisiones referuntur, ibid.& seq.
num.7
- Exceptionum usus & origo* apud Romanos. tom.2.
p.603.n.8
- Exceptiones* quo tempore sunt opponendæ. t.2.p.604.
num.9.& 10
- Exceptiones dilatoriz* sunt opponendæ intra tempus
à iudice præfixum. t.2.p.605.n.11
- Exceptio procuratoria* quodcumque op poni potest.
ibid.n.12
- Exceptio excommunicationis*, licet dilatoria sit, in
quacunque parte litis opponi potest. ibid.
- Exceptio reculationis* iudicis ante, & post litem con-
testatam opponi potest. t.2.p.606.n.4
- Exceptio* an sit defensio juris naturalis, an verò civi-
lis. ibid.n.8
- Exceptio falsitatis* etiam post sententiam opponi po-
test. t.2.p.610.n.7
- Exceptio* quomodo proponenda sit, ne reus videatur
fateri intentionem actoris. t.2.p.612.n.12
- Exceptio similis criminis* quandam admittatur, &
quando rejiciatur. t.2.p.619.n.6
- Exceptio excommunicationis*, etsi dilatoria sit, po-
test opponi in quacunque parte litis. tom.2.p.623.
num.3
- Exceptiones*, sive dilatoriz, sive peremptoriz, quo
tempore sunt opponendæ. ibid.n.5
- Exceptio procuratoria* unde oriatur, & quando oppo-
nenda sit. t.2.p.624.n.6
- Exceptiones dilatoriz & peremptoriz* quomodo differ-
rant quoad tempus eas opponendi. ibid.n.7
- Exceptiones* quandam in antiquis iudiciis contesta-
rentur. t.2.p.625.n.9
- Exceptiones dilatoriz, & peremptoriz* quandam op-
ponendæ sunt noviori iure. t.2.p.625.& seq.n.10.11.
& 12
- Exceptio rei iudicatæ* cui competat, & cui etiam actio.
t.2.p.628.& seq.n.7
- Exceptio rei iudicatæ* stricto juris rigore obstat credi-
tori iterum agenti ex alia causa. t.2.p.632.n.17
- Exceptio falsitatis* contra testes an post terminum cæ-
terarum exceptionum elapsam possit opponi. t.2.
p.346.n.5
- Exceptiones dilatoriz* quomodo differant à perempto-
riis. t.2.p.411.n.3
- Exceptiones* in testes quandam opponi possint. t.2.
p.413.n.5.& 6
- Exceptio libelli inepti*, si post litem contestatam op-
ponatur, non reddit iudicium retrò nullum. t.2.
p.427.n.5
- Exceptio realis* quænam sit, & quæ exceptio persona-
lis. t.5.p.458.n.8
- Exceptiones reales* regulariter profunt fideiussoribus;
exceptiones verò personales illis non competunt,
ibid.& seq.
- Excommunicatio* latè sumpta significat privationem à
communione sociorum. t.1.p.67.n.7
- Excommunicatio* quomodo in Capitulum, vel com-
munitatem ferri possit. t.1.p.138.n.11
- Excommunicatio nervus* est ecclesiasticæ disciplinæ, &
major pœna ecclesiastica. t.1.p.257.n.3
- Excommunicatio speciali* si memia prolata, ab eo tan-
tùm qui eam tulit, potest auferri, vel ab eius supe-
riore, vel successore; non ab inferiore. t.1.p.336.
num.17
- Excommunicatio* communiter dividitur in maiorem
& minorem. t.1.p.333.n.3
- Excommunicationis* majoris & minoris effectus valde
diversi. ibid.
- Excommunicatio* olim quomodo publicabatur, & quo-
modo excommunicari evitabantur. t.1.p.721.n.5
- Excommunicatio* à iure lata quid sit, & quæ ab ea
absolvere possit. t.1.p.722.n.9
- Excommunicatio* ab homine inflicta, alia generalis,
alia specialis; & à quo relaxari possint. ibid.n.10
- Excommunicatio* ab homine specialiter prolata, non
potest ab æqualem potestatem habente relaxari.
ibid.n.11
- ad *Excommunicationis* absolutionem non requiritur
gradus presbyteratus. t.1.p.723.n.12
- Excommunicatio* sententiam quando superior relaxare
possit. ibid.n.12.13
- Excommunicatio* an possit à Principibus secularibus
remitti. ibid.& seq.n.14
- Excommunicatio* lata in eos, qui etsi non idonei, re-
gimini Ecclesiæ se ingerunt, quos comprehendat.
t.1.p.743.n.14
- Excommunicationis* sententia olim in scripturam re-
digebatur; & quid hodie requiratur. tom.1.p.797.
num.7
- Excommunicatio* potest aliquando proferri trinâ mo-
nitione non præmissâ. t.2.p.4.n.12
- Excommunicationis* effectus referuntur, & quid sit pro-
pria, & plena excommunicatio. t.2.p.594.n.7.8
- Excommunicationis* nomine simpliciter prolato quid
veniat intelligendum. ibid.
- Excommunicatio* ab Archiepiscopo lata contra eum,
qui ad Pontificem Romanum appellavit, valer si
Archiepiscopus ignarus fuerit hujus appellationis.
t.2.p.780.n.7
- ad *Excommunicationem* ferendam immediatè requiri-
tur contumacia, mediatè verò sufficit quælibet
causa. t.2.p.795.n.3
- Excommunicatio* ab Archiepiscopo Cantuariensi in
Canonicos lata, nulla declaratur. t.2.p.820.n.4
- Excommunicatio* generaliter ab Archiepiscopo lata,
quando non possit à suffraganeis relaxari sine spe-
ciali commissione. t.3.p.177.n.4
- Excommu

Omnium Notabilium. Litera E.

Excommunicatio in hæreticos lata, quàm antiqua sit. t. 5. p. 168. & seq. n. 11

Excommunicatio minor quænam sit, & qui simi ejus effectus. t. 5. p. 402. n. 1

Excommunicatio minor non est verè & propriè suspensio. t. 5. p. 404. & seq.

Excommunicatio major quandomam incurritur à communicante cum excommunicato. tom. 5. pag. 551. num. 2

Excommunicatio qualibet, siue juris, siue canonis, non reservata potest absolvi à proprio sacerdote. ibid. n. 3

Excommunicatio incurritur propter clerici etiam consentientis percussione. t. 5. p. 557. n. 2

ad Excommunicationem proferendam an sufficiat contumacia. t. 5. p. 556. n. 2

Excommunicatio non debet proferri in subditum, nisi competenti monitione præmissa. t. 5. p. 567. n. 5

ut **Excommunicatio** validè, & justè proferatur, quæ requirantur. ibid. & seq. n. 6

Excommunicationem debet semper præcedere competentis monitio. t. 5. p. 568. n. 8. & 9

Excommunicatio simpliciter prolata, intelligitur de majori, post Gregorium IX. licet olim de minori tantum intelligeretur. t. 5. p. 573. n. 1

Excommunicatus ex juris canonici dispositione à iudicandi munere arcetur. t. 1. p. 107. n. 3

Excommunicatus an statim ac comparuit, censetur absolutus, præstata cautione sistendi in iudicio. t. 1. p. 126. n. 1

Excommunicati rescripta tam gratiæ, quàm iustitiæ impetrare nequeunt. t. 1. p. 128. n. 6

Et an idem procedat in rescriptis etiam Principum secularium, & aliorum inferiorum Prælatorum. ibid. num. 8

Excommunicatus procuratorem in iudicio constituere potest & tenetur. t. 1. p. 43. n. 6

Excommunicatus plerumque ad excommunicationem absolvendus remittitur à superiore. t. 1. p. 151. n. 2

Excommunicatus majori excommunicatione nequit in iudicio agere, licet conventus cogatur respondere. t. 1. p. 646. n. 1

Excommunicatus quando etiam agens in iudicio possit audiri. t. 1. p. 675. n. 2

Excommunicatus ab uno Episcopo, ab aliis est vitandus, nec ab Archiepiscopo est absolvendus, sed ad excommunicantem est remittendus. t. 1. p. 721. n. 7

Excommunicari quo signo tam ex parte Pontificis, quàm Principum secularium reconciliati præsumitur. t. 1. p. 713. & seq. n. 14

Excommunicati divina in Ecclesiis interdictionis celebrantes duplici peccato peccant. t. 1. p. 846. n. 3

Excommunicatus quando amittat beneficium, & quando non. t. 2. p. 4. n. 13

Excommunicatum esse ab Ecclesia sequestratum, quomodo intelligendum sit. t. 2. p. 61. & seq. n. 4

Excommunicatus qui etiam ad defendendum à iudicio repellitur, an valeat constituere procuratorem. t. 2. p. 356. n. 1

Excommunicatio validè contrahit matrimonium. t. 2. p. 22. n. 2

Excommunicatus comparere non potest in iudicio, nisi tanquam reus. ibid. n. 3

Excommunicatus tanquam iudex ordinarius, vel delegatus, nec tanquam actor comparere potest in iudicio. ibid. n. 5

Excommunicatus in iudicium vocatus per se comparere valet. ibid. n. 4

Excommunicatus in iudicium vocatus potest comparere, excipere, & appellare; reconvenire autem adorem non potest. t. 2. p. 66. n. 6. & p. 607. & seq. num. 10. & 11

Excommunicatus iniurius potest in iudicium trahi. t. 2. p. 607. n. 9

Excommunicatus appellans quandomam absolvi debet priusquam audiaur. t. 2. p. 608. n. 13

Excommunicatus pro Ecclesiæ suæ defensione opponere potest contra electum excommunicationis exceptionem, nec repellitur simili excommunicationis exceptione. t. 2. p. 618. n. 3. & 5

Excommunicatio permittitur rescriptum ad prosequendam appellationem impetrare. t. 2. p. 613. n. 2

Excommunicatus potest ab ipsa censuræ sententia appellare; ad Ecclesiam tamen redire nequit, nisi per remedium absolutionis. t. 3. p. 822. n. 3

Excommunicatus ex causa manifesta absolvi nequit, nisi satisfactione reali præstata, vel cautione idonea. t. 3. p. 378. & seq. n. 2

Excommunicati si sepulchuræ ecclesiasticæ tradantur, an exhumandi, vel ibi relinquendi sint. t. 3. p. 512. n. 2

Excommunicatus in articulo mortis absolutus, an sit sepulchuræ ecclesiasticæ tradendus. t. 3. p. 513. n. 8

Excommunicatus in Ecclesia sepeliendi prohibito generalis restricta fuit. t. 3. p. 16. n. 9

Excommunicatus pro homicidio, incendio, vel simili delicto, in extremis poenitentiam petens, & absolutus à presbytero, sepeliri potest cum psalmis in cimiterio ecclesiastico; hæredes tamen ejus damna illata ab ipso refarcire coguntur, pro eisque satisfacere. t. 3. p. 521. n. 1

Excommunicatus minori excommunicatione ligatus graviter peccat percipiendo sacramenta, & gravius majori excommunicatione ligatus; validè tamen ea percipiunt. t. 5. p. 402. n. 3

Excommunicatus minori excommunicatione si eligatur ad beneficium, electio est irritanda. t. 5. p. 403. n. 7

Excommunicatus minori excommunicatione potest validè eligi ad temporalem dignitatem. ibid. & seq. num. 8

Excommunicatus minor graviter peccat conferendo ecclesiastica sacramenta. ibid. n. 9

Excommunicatus minor, an celebrando Missæ sacrificium maneat irregularis. t. 5. p. 404. n. 10. 11

Excommunicatus potius tenetur vitare ceteros fideles, quàm illi ipsum. t. 5. p. 391. n. 5

Excommunicatus incapax est beneficii ecclesiastici tempore quo in excommunicatione persistit, & collatio ipsi facta ipso jure nulla est. t. 5. p. 395. n. 2

Excommunicatus factis etiam absolvi potest, & quibus signis id dignoscatur. t. 5. p. 561. & seq. n. 2

Excommunicatus ad audiendum verbum Dei in Ecclesia admitti potest, et tamen publicè concionari non licet. t. 5. p. 562. n. 2

Excommunicatus cuiuslibet tenetur antequam ei absolutio impendatur, jurare se paritum mandatis Ecclesiæ, adhibitis aliis præscriptis ceremoniis. t. 5. p. 569. n. 1. & seq.

Excommunicati minori excommunicatione possunt se invicem absolvere, si aliàs ad id habeant facultatem. t. 5. p. 572. n. 1

Excommunicatus absentis rei omnes etiam sine mandato esse possunt. t. 1. p. 860. n. 3

Exemplum, & exemplar an idem sint, an verò inter se differant. t. 2. p. 459. n. 1

Exemplum quomodo possit ex instrumento originali transcribi, ut fidem faciat. t. 2. p. 488. n. 3

Exemplum sine partis citatione, & iudicis auctoritate levatum ex originali instrumento, facit aliquando fidem. ibid. & seq.

Exempli efficacia, & imitatio superiorum in subiectis quantæ auctoritatis sit. t. 3. p. 658. n. 3

Exemptio concessa statui religioso super specialitate fori, est privilegium. t. 2. p. 74. n. 8. & seq.

Exemptio monachorum à quo primùm instituta, & an ubique

Repertorium Generale

ubique simul in praxi fuit. t. 1. p. 754. & seq. n. 7
 Vide in verbo *Monachus*.
Exempti supet exemptione compotomiffum facere non possunt. t. 1. p. 564. n. 8. & 11
Exequia diversis temporibus, & ritibus apud Hebræos, Gentiles, & Christianos fuisse celebrata. t. 1. p. 474. n. 2
 in Exequiis defunctorum dies varii observati. tom. 3. p. 475. n. 3
Exequiis mortuorum quo ritu à preiſcis Christianis celebrata, & apud varias nationes. t. 5. p. 99. n. 5
 in Exequiis mortuorum celebrandis quomodo conveniant Ecclesia Græca cum Latina. ibid.
Exequiis defuncti suspenditur donec Romanus Pontifex consulatur, si diversa, & contraria sub eadem data impetrentur. t. 1. p. 611. & seq. n. 3. & 5
Exequiis utriusque recepti superfluitur donec Princeps consolatur, si de prioritare alicujus non constat. t. 1. p. 611. n. 8
Exequiis meras partes judicii nunquam potest assumere. t. 1. p. 1126. n. 2
Eaequutores sententiarum alii meri, alii innati, & quid utrique sint. t. 1. p. 661. n. 3
Exequiis sententiarum tribus modis potest ejus injunctam agnoscere. t. 1. p. 664. n. 4
Exequiis potest admittere exceptionem per quam contenditur judicium non esse, aut per falsas litteras judicatum fuisse. ibid. n. 5
Exequiis mixtus jure Codicis inspecto de veritate precum cognoscebat: & quid de meris. ibid. n. 6
Exequiis quondam, & quotupliciter modum in executione excedat. t. 1. p. 805. n. 7
Exequiis quotupliciter considerari possit. ibid. & seq. n. 8
Exequiis quondam gravamen inferre dicatur. ibid. ab *Eaequutore* quondam appellari possit, vel non. t. 1. p. 807. & seq. n. 5. & 9
Exequiis testamentorum plerumque dispensatores dicuntur. t. 3. p. 425. n. 7
Exequiis testamentorum quondam sit tempus assignatum ad illa exequenda. ibid.
 in *Exilium* deportari quid sit. t. 5. p. 57. n. 3
Exilii pena potest ab Ecclesia, ecclesiasticisque iudicibus imponi. t. 5. p. 61. n. 14
Exilium perfectum quid requirat. ibid.
Eximius civitas Angliæ suffraganea Episcopi Cantuariensis. t. 1. p. 496. n. 1
Eximium munus etiam laici primis Ecclesiæ sacculis usurpant. t. 1. p. 464. n. 12
Exorcismum gradus peculiari munere in Ecclesia fuit distinctus. ibid. n. 12
Expensa moderate tantum à reo condemnato solvenda fuit. t. 2. p. 274. n. 4
Expensa iustas solvere tenetur victus victori, si iustam litigandi causam non habuit. ibid. n. 5
Extrapetentes Pontificis constitutiones an semper auctoritatem habeant, & ubique. t. 1. p. 24. & seq. n. 57
Extrema unctionis sacramentum à quo sit confectio. t. 1. p. 589. n. 4
Extrema unctionis sacramentum cuinam rite confecti possit. t. 5. p. 580. n. 2
Extrema unctionis sacramentum impii ab hæreticis collatum fuit defunctis. ibid. Et falsa pietate à quibusdam Græcis bene valentibus confertur. ibid.
Extrema unctionis sacramentum potest ab unico sacerdotis confecti. ibid. & seq. n. 3. 5. 6. & 7
Extrema unctionis minister proprius & legitimus quid sit. ibid. & seq. n. 5
Extrema unctionis sacramentum an possit argente necessestare à Parocho eae communicatio conferri. ibid.
Extrema à provincia pro absentia à provincia accipitur. t. 1. p. 590. n. 4

F.

Faciendi monasterium per ecclesiæ Ordinis D. Benedicti in diocesi Burgensi Hispaniæ, variis privilegiis Romanæ Sedis, & Catholicorum Regum decoratur. t. 2. p. 466. n. 1
Falsum literarum Apostolicarum, si laici sunt, infamiam notantur, & eae communicatiorem incurant; si clerici, deponuntur ab officio & beneficio; & si circa sigillum Principis falsum ademerant, stygmate notati in exilium mittuntur. t. 5. p. 343. n. 3. & p. 344. n. 7
Falsi crimen quid sit, & quotupliciter committatur circa personas. t. 5. p. 343. n. 5
Falsi crimen quomodo committatur circa res, & circa scripturam. ibid. & seq.
Falsi crimen inter graviora censetur, capitalique olim fuit, & quæ poena hodie puniatur. t. 5. p. 344. n. 6
Falsum instrumentum an possit probari per testes: Vide in verbo *Instrumentum*.
Fama quid sit, & quæ sit ejus via ad faciendam fidem. t. 2. p. 564. n. 7
Fama vicinæ aliis admodum adjuncta multum facit in probatione matrimonii. t. 2. p. 510. n. 4
Fama in quibus causis occideretur ad probationem ultra tunc. t. 2. p. 761. n. 2
Fama, aut rumor non est temere credendum, licet fiat quali notitium. t. 3. p. 72. n. 2
Fama tam de bonis malis, quam de malis bona falso rumore concubatur. t. 5. p. 170. n. 2
Fama ex humana suspitione oasens parum obedi debet. ibid.
Fama sola vicinæ an sufficiat probet filiationem vide in verbo *Filius*.
Familia, seu familia apud antiquos scriptores & Jurisconsultos quid sit. t. 1. p. 314. n. 2
Familia servorum quid sit. ibid. & seq.
Familia laicalis Episcoporum an sit exempta à jurisdictione seculari. t. 1. p. 81. & seq. n. 3. & 5
Familiares Sanctæ Inquisitionis an jurisdictionem seculari subdant. t. 1. p. 583. n. 9
Familiares commensales Inquisitorum an gaudeant privilegio fori. t. 1. p. 585. n. 14. & seq.
Familiares S. Officii, si ante adptam familiaritatem privilegium aliquod acquisierint, à quo iudice puniri debent. t. 2. p. 98. n. 5
Farsense monasterium Ordinis D. Benedicti prout Romanam. t. 2. p. 608. n. 1. & p. 609. & seq. n. 1
Faventia celestis, & antiqua civitas Italiæ Episcopalis in octava regione: ubi de renunciatione Faventini Prefulsi. t. 1. p. 591. n. 12
Favores, & defensiones hæreticorum poena amissionis bonorum plebuntur. t. 5. p. 379. n. 2
Favores, defensionis res, credentes, & receptatores hæreticorum excommunicantur, & elapso anno, nec respicientes, infames fiunt. t. 5. p. 195. n. 4
 Vide in verbo *Credens*.
Favor hæreticorum quis dicatur, & quotupliciter hoc crimen committatur. t. 5. p. 196. n. 7
Felix quondam ut legitimus Pontifex Ecclesiam regere cepit. t. 5. p. a. col. 1. Condemnat Imperatorem Constantium, & al quot Episcopos Arianos. ibid.
Felix martyrio coronatur, & caput ejus invenitur. ibid.
Felix I. quondam Pontifex creatus, & martyrio coronatus. t. 5. p. 7. n. 1
Filtra celestis civitas in Alpibus, Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 573. n. 2
Ferraria civitas Italiæ ubi sita, & quibus parentit. tom. 1. p. 62. n. 2
Ferentinum prerantiqua civitas est in veteri Latio, à quinto Ecclesiæ seculo Cathedra Episcopali decorata. t. 2. p. 15. n. 1. & t. 4. p. 51. n. 1
 Ferre

Omnium Notabilium. Litera F.

Feris jam olim fuisse in usu in Ecclesia ad designandos dies hebdomadae. t.1.p.796.n.8

Ferix vicibus non incognitus, & unde dicitur, ibid. in *Feris* statutis in Dei honorem non licet opus servilis facere, vel iudiciis exercere, etiam panibus consentientibus, nisi pietas addit, vel pietatis causa concurret: in *Feris* vero iudiciis in gratiam hominum hæc omnia prohibentur, nisi partes consentiant. t.1.p.177.n.19

Ferix quid sint: ubi de diebus feriatis, & diebus nefastiis. t.1.p.179.n.23

Feria quid sit ex modo loquendi Ecclesie. ibid. *Feriarum* variae definitiones traduntur, & explicantur, ibid.n.24

Feriarum variae divisiones traduntur: ubi de feriis ab aoriquis observatis. ibid.n.15

Ferix repentinae quid sint, & quare, & à quibus indicantur. t.1.p.180.n.16

Ferix plures sublatæ. ibid. in *Feris*, tam divinis, quam humanis, quoniam fieri prohibeantur. ibid. & seq.n.27

Ferix divine ad quid instituta sint, & quomodo etiam à Gentilibus observentur. t.1.p.181.n.18

Ferix ab antiquis superstitione observata. ibid. & seq. num.29

Feris aliquibus renunciari potest. ibid.n.18. & 29

Ferix Judaice observari prohibentur. t.1.p.182.n.30

Ferix humanæ an impediant litium exitum. ibid. num.31.32

Ferix novendiales apud Gentiles quoniam fuerint: vide in verbo *Sacrificium*.

Festivitates ab Episcopo indicari debent à Clero seculari, & regulari observari, & à populo etiam, & quid ad hoc requiratur. t.1.p.186. & seq.n.18

Festivitates de precepto quis indicare possit. ibid. Vide in verbo *Festum*.

Festivitates B. Mariæ dicantur quoniam, & quoniam sint. t.1.p.176.n.14

Festivitates Sanctorum olim à fidelibus ornatibus exterioribus, & lætitiis, alacritatibusque publicis testimoniis celebrantur. t.1.p.159.n.6

Festum origo unde petenda sit. t.1.p.178.n.21

Festum observatio in lege Gratiæ absolutè ad jus divinum est referenda. ibid.

Festum observatio in quo consistat, quis sit eorum finis, & ratio. ibid.n.22

Festum sanctorum, vel innocentium, sut puerorum, t.1.p.41.col.1

Festum civitas perantiqua est in provinciis Hætarie, Episcopali Sede decorata. t.1.p.400.n.2

Feuda apud Germanos primùm in usu esse ceperant. t.1.p.17.n.4

Feudorum libri dicuntur consuetudines, & à quo primùm scripti fuerint. ibid.

Feuda olim etiam in favorem pie causæ alienari non poterant, deinde solum iudicio alienari ceperunt. t.1.p.110.n.3

Feudi traditio symbolica investitura dicta, & apud varias nationes usitata. ibid.n.4

Feudi etymon & origo disquirunt, & unde hæc vox derivetur. ibid.n.7

Feudum dicitur etiam beneficium, & prædium in feudum datum. ibid.

Feudum, & feudorum leges ex moribus Gallie repetendæ sunt, rejectis contrariis sententiis. t.1.p.321. num.8

Feudorum liber primus quem auctorem habuerit. ibid. & seq.

Feudum in quibus rebus constitui possit, & in quibus non. t.1.p.321.n.9

Feuda majora, & minora à quibus personis constitui possint. ibid. & seq.n.10

Feudum quot modis acquiratur, & an à muliere constitui possit. ibid.

Feudum quibus modis committitur, & amittatur. tom.1.p.322.n.12

Feudum quomodo amittatur propter delictum, & ex-ira delictum. ibid.

Feudum ecclesiasticum non committitur perpetuo obnoxam Prælati illius. ibid.col.2

Feudi committuntur quare exhereditio dicatur. tom.1.p.322.n.12.col.2

Feuda majora deficientibus masculis ad Principem redeunt. ibid.

Feuda ab initio fuisse temporaria, & à quo tempore ceperint esse hereditaria. ibid.

Feudi concessio perpetua est, & rem reddit alienabilem. t.1.p.323.n.13

Fobula potius sunt ornamenta, quam vestes. t.1.p.49. & seq. num.12

Fibulae aureæ, vel argenteæ in vestimentis clericorum prohibentur. ibid.

Fideicommissi verbis precativis, preceptivis, & imperativis relinquuntur. t.1.p.339.n.2

Fideicommissum sub conditione, si sine liberis regnum decedat, licet si ipse religionem proficiat. t.1.p.340.n.7

Fideicommissa ita relicta, ut ex mero nutu hæredes pendere, an valida sint. t.1.p.451.col.1. & 2

Fideicommissum ita relictum, nisi hæres meum nesciat, an valeat. t.1.p.452.n.9

ad *Fideicommissi* petitionem an simul mater cum filio admittere possit. t.1.p.463.n.8

Fideicommissa infirmis valide aliquando fuisse, & à quo tempore valids effecta sint. t.1.p.455.n.12

Fidei-jussorem varia incommoda referuntur, quorum comes est miseria. t.1.p.162.n.4. & 5

Fidei-jussio perpetua, quæ clericis prohibetur, an ipsi interpolata valida sit. t.1.p.163. init.

Fidei-jussor pro dotium securitate peti non possunt, bene tamen hypotheca constitui, & traditur ratio differentiæ. t.1.p.164.n.13

Fidei-jussor indemnitas qua ratione olim differret à fidei-jussore simplici. t.1.p.164.n.2

Fidei-jussor an possit aliquando conveniri, non exco-recto principali. ibid.

Fidei-jussor actione mandati expelli potest pro pecunia soluta, & pro interesse, & damno accepto. ibid.n.3

Fidei-jussor pro alio solvens duplici actione potest repetere pecuniam solutam. t.1.p.165.n.8

Fidei-jussor quando non habeat regressum contra reum principalem. t.1.p.167.n.13

Fidei-jussor an ultra sortem principalem teneatur ad ultimas, & alias accessiones, & pœnas. t.1.p.168.n.3

Fidei-jussor quandomodo possit contra reum principalem agere, ut eum libet. t.1.p.169.n.6.7

Fidei-jussor aliqui propter varias causas ex fidei-jussione efficiuntur non obligantur. t.1.p.170.n.2

Fidei-jussor in tribus casibus agere potest contra reum principalem, ut cum ab obligatione liberetur antequam pro eo satisfaciatur. t.1.p.171.n.1

Fidei-jussor quandonam possit pignorum dominum impetrare. t.1.p.172.n.2

Fidei-jussor ad tempus obligatus, si eo infuso terminus principalis obligationis prorogetur, amplius in futurum non tenetur. ibid.n.4

Fidei-jussor dotium quare non dentur constante matrimonio. t.1.p.198.n.11. & p.301.n.2

Fideles olim ob graviora scelera communionem Ecclesie privabantur. t.1.p.68.n.14

Fideles primis Ecclesie sæculis diversis signis ad synaxim & Missæ sacrificium convocabantur. tom.1.p.555.n.3

Vide in verbo *Campena*.

Fideles

Repertorium Generale

Fideles debent ab omni controversia cessare tempore quo sacratiora mysteria celebrantur. t.1.p.801.n.17

Vide in verbo *Treuga*.

Fidelibus Christianis in bello iusto pugnare licitum est. t.1.p.802.n.21

Fideles p̄scis temporibus etiam sub Imperatoribus Apostatis militat̄ nomen dabant. ibid.

Fidelibus prohibitum est pugnare cum idololatris, non absolut̄. t.1.p.803.n.23

Fideles in antiquis Ecclesiis juxta sexum, & ætatem diversis mansionibus separati sacris intererant. t.3.p.4.& 5.n.10. & 11

Fidelibus laicis in Ecclesiis nulla datur p̄rogativa ratione dignitatis. ibid.p.6.col.1

Fideles olim plerumque clericalem statum, & ordinationem relegabant. t.3.p.580.n.11

Fideles primi majoris perfectionis zelo propria renuntiabant : Vide in verbo *Christiani*.

Fidelitas per juramentum promissa appellatur fidelitas per sacramentum. t.2.p.530.n.3

Fidelitas in feudis quid sit : Vide in verbo *Juramentum fidelitatis*.

Fides prestare aliquando pro iurejurando accipitur. t.1.p.894.n.2

Fides aliquando accipitur pro scientia, & firma opinione. t.2.p.688.n.1

Fides bona p̄sumitur à jure in p̄scribente. tom.2.p.690.n.9

Fides bona personalissima est, & ab eo qui usufructu, & p̄scribit æstimatur. ibid.

Fides mala quocumque tempore interveniens interruptit p̄scriptionem. t.2.p.691.n.10

Fides bona tantum in initio p̄scriptionis desideratur, secundum jus civile. ibid.& seq.n.12

Fides bona in acquisitione fructuum desideratur per singula momenta ; in usufructu vero tantum ab initio. t.2.p.691.& seq.n.13

Fides interposita de re aliqua, & juramentum, plerumque æquantur. t.3.p.364.n.1

Fiducia in pignore quid sit, & quomodo contrahatur : Vide in verbo *Pignus*.

Filius in matrimonium despondere, quibus de jure competat. t.4.p.65.n.1

Filiatio legitima probatur per nominationem parentum, & non creditur illis contrarium postea asserentibus, etiam cum juramento. t.2.p.354.n.8

Filiationis probatio alia vera, alia p̄sumpta est. ibid. num.10

Filiationis p̄sumptio an æqualiter procedat filio nato ex concubina domi retento. t.2.p.355.n.11

Filiationis p̄sumptiones variæ. ibid.& seq.n.12.13

Filiatio an sufficienter probetur ex fama viciniar. t.2.p.356.num.14

Filius Sacerdotis in quibus casibus possit nasci legitimus, etiam in sacerdote genitus. t.1.p.85.n.2

Filii presbyterorum in triplici statu possunt considerari, & an ad ordines promoveri possint. tom.1.p.492.num.5

Filii illegitimi, sive presbyterorum, sive laicorum, ex defectu natalium nequeunt ordinari. ibid.& seq.n.6

Filii rati boni ex pravis parentibus : unde proverbium, *Mali corvi malum ovum*. ibid.n.495

Filii presbyterorum cum multis rationibus ab ordinibus arcantur. ibid.

Filii illegitimi quare ad religionem possint admitti, & an possint cum eis ad Prælaturas dispensari. t.1.p.493.n.7

Filii aliquando legitimi ex sacerdotibus nasci possunt. tom.1.p.494.n.10

Filius presbyteri natus ex uxore legitima, sed ab eo cognita post religionis ingressum, ipso ad ordines promotus, an nascatur legitimus, & possit ad ordi-

nes promoveri.

t.1.p.500.n.23

Filii tam legitimi, quam illegitimi, sine Pontificia dispensatione in p̄bendis, seu beneficiis paternis, vel in aliis ejusdem Ecclesiæ institui non debent. t.1.p.501.& seq.n.5.& 7

Filii apud varias gentes in dignitatibus parentum succedunt : & aliquando in beneficiis paternis succedere. ibid.& p.501.n.6

Filii etiam legitimi à paternis beneficiis excluduntur, & quare : possunt tamen mediata in illis succedere. t.1.p.502.n.8

Filius legitimus vivente, vel defuncto patre potest aliquod obtinere beneficium in eadem Ecclesia, in qua pater ministrat, secus de filiis illegitimis. t.1.p.503.n.11

Filii illegitimi absque Pontificis dispensatione non possunt admitti ad dignitatem, seu beneficium. t.1.p.504.num.1

Filius ex sacerdote Græco natus an sit capax beneficii. ibid.& seq.p.505.n.3

Filius ex libera matre natus, patre autem servo, liber nascitur. t.1.p.521.n.2

Filius quare quoad jura natalium potius matris, quam patris conditionem sequatur. t.1.p.524.n.13

Filius in connubio natus, an matris liberæ conditionem sequatur, sicut vulgo quæritur. t.1.p.525.n.14

Filiis an sit questio libertatis inferenda propter patris, vel matris memoriam. ibid.n.16

Filius in his, quæ publici juris sunt, potestatem in patrem habere potest. t.1.p.790.n.4

Filii ex Senatusconsulto Orphiciano succedunt matribus, & è contra. t.1.p.929.n.5

Filius in causa paterna arbitri recipi valet. t.1.p.959.num.8

Filii naturales an faciant deficere conditionem, si sine liberis. t.2.p.341.n.9.& 10

Filii adoptivi an inducant defectum conditionis, si sine liberis. t.2.p.342.n.11

Filii defuncti an excludant substitutum sub conditione, si sine liberis. ibid.

Filii ab utriusque paginæ Authoribus viscera parentum dicuntur. t.2.p.494.n.3

Filii summa, & compendium amoris paterni sunt. t.2.p.495.num.6

Filii servorum Ecclesiæ, etiam si nati post manumissionem, remanent filii patrocinio Ecclesiæ. tom.3.p.235.num.4

Filii naturales an genetali obligatione continentur. t.3.p.337.n.11

Filius an semper teneatur onera paterna agnoscere, & solvere. t.3.p.373.n.3

Filius emancipatus, hæresque ex minima parte factus, an privilegio gaudeat, ne ultra quam facere possit, conveniatur. t.3.p.384.n.13

Filii existentibus, nec mater, nec uxor admittuntur in successione testamentaria. t.3.p.464.n.10

Filii masculi tantum quare apud Hebræos ad possessiones paternas vocati. t.3.p.466.n.15

Filii ob quatuordecim causas hæreditate paterna privantur. ibid.& seq.

Filii ante Senatusconsultum Orficianum quo jure ad successionem paternam admittentur. t.3.p.467.num.16

Filius gravatus fideicommissis, an possit simul deducere legitimam, & quantam Trebellianicam. tom.3.p.470.& seq.n.22.& 23

Filius patrem, & matrem habens, quibus sint sepulchra diversa, in quo sepeliendus sit. t.3.p.502.n.7

Filii impubes sine consensu parentum tonsurati, an in clericatu permanere debeat : ubi alii casus tractantur circa hoc. t.3.p.584.n.8

Filii in patris potestate sunt, licet quoad statum, & conditionem

Omnium Notabilium. Litera E.

conditionem matris sequuntur. t. 3. p. 643. n. 6
 Filia quando privari possit successione paterna ob
 gravamen sibi à patre injunctum non adimpletum,
 t. 3. p. 615. n. 6
 Filius namque quamdiu vivere debeat, ut parentes ad ejus
 successiorem admittantur. t. 3. p. 815. n. 6
 Filius impubes pro quo pater sponsalia contraxit, an
 teneatur pater factus promissioni patris stare, &
 matrimonium contrahere. t. 4. p. 67. n. 6
 Filius vagè conceptus potest conditionem patris se-
 qui. t. 4. p. 140. n. 1
 Filius post mortem patris an possit super conditione
 naturalium inquietari. t. 4. p. 141. n. 4
 Filius procreatus ab infidelibus in ipsa infidelitate legiti-
 mi reputantur, & cum suscepti post baptismum
 succedunt. t. 4. p. 182. n. 8
 Filius naturalis per subsequens matrimonium efficiatur
 legitimus, & habilis ad succedendum in bona pa-
 ternam. t. 4. p. 211. n. 3
 Filiorum variz species recensentur. ibid. & seq. n. 3
 Filiorum illegitimorum variz species reficiuntur. t. 4.
 p. 212. n. 6
 Filius spurii quoniam dicantur, & in quo à naturalibus
 differant. t. 4. p. 213. n. 7
 Filius legitimus per subsequens matrimonium habili-
 tatur ad successionem paternam; & an in succe-
 sione majoratus præferatur filia ex legitimo ma-
 trimonio natis. t. 4. p. 214. & seq. n. 9
 Filius per subsequens matrimonium legitimatur etiam
 sine dotibus instrumentis. t. 4. p. 216. n. 14
 Filius geniti, & concepti ante separationem matrimo-
 nii, remanent legitimi, separatione facta in facie
 Ecclesie. t. 4. p. 217. n. 2
 Filius per matrimonium putativo nati legitimi sunt, illis
 alimenta debentur sicut aliis legitimis, & capices
 sunt omnium dignitatum spiritualium, & secularium.
 t. 4. p. 218. n. 6
 Filius incestuosus & adulterini non legitimantur per
 subsequens matrimonium. t. 4. p. 219. n. 3
 Filius per matrimonium nullum non legitimatur. ibid.
 nom. 6
 Filius nati ex secundo matrimonio post sententiam di-
 vortii latam super primo, an censentur legitimi, si
 sententia nulla sit. t. 4. p. 224. & seq. n. 4
 Filius qui probat patrem suum matri fidem dedisse de
 matrimonio contrahendo in facie Ecclesie, legiti-
 mus censendus est. t. 4. p. 227. n. 1
 Filius spurii an sint incapaces successione paternæ, &
 in quibus casibus hæredes institui possint. tom. 4.
 p. 232. n. 16
 Filius legitimus per naturalium restitutionem, vel per
 dispensationem in radice matrimonii, gaudet no-
 bilitate parentum. t. 4. p. 234. n. 11
 Filius legitimus legitimorum nomine comprehendun-
 tur in fideicommissis. ibid.
 Filius potest esse legitimus quoad spiritualia, & ille-
 gitimus quoad temporalia, & e contra. t. 4. p. 237.
 tom. 26
 Filius infidelium an legitimetur per subsequens ma-
 trimonium patrem. t. 4. p. 238. n. 2
 Filius illegitimus, nec sui hæredes, nec agnati patreni-
 bus esse possunt. t. 4. p. 189. n. 8
 Filius hæretici non debet propter patris delictum ul-
 timo supplicio affici. t. 5. p. 179. n. 4
 Filius in sacra pagina plerumque jubetur corripitur dum
 pater deliquit. ibid. n. 5. & p. 184. n. 14
 Filius liberatur à vinculo patris potestatem propter
 lapsum patris in hæresim. t. 5. p. 201. n. 3
 Filiorum ratione militis agendum est cum delinquen-
 te. t. 5. p. 221. n. 3
 Filius unigenitus quomodo possit dici, quem frater
 oterinus præcedit. t. 5. p. 374. n. 1

Filius qui jam decesserunt, tanquam si nunquam fue-
 rint, aliquando habentur. ibid. n. 2
 Filius primogenitus mote loquendi Scripturarum quis
 sit. t. 5. p. 373. n. 1
 Filiusfamilias an ex fideiussione efficaciter obligetur, &
 in quibus idoneis fidejussor sit. t. 5. p. 370. n. 3
 Filiusfamilias quomodo pro parte intercedere possit.
 ibid.
 Filiusfamilias procurator tam ad agendum, quam ad
 defendendum constare potest; & quæ ætas ad hoc
 requiratur. t. 1. p. 87. n. 1
 Finis agrotum quoniam fuerint olim lege Manilia præ-
 scripti. t. 2. p. 126. n. 6
 Vide in verbo *Terminus*.
 Firma quid sit, & de variis ejus exceptionibus. t. 3.
 p. 298. n. 2
 Firma vox Anglica est, apud Gallos autem significat
 possessionem rei fugientem sub conditione locati.
 t. 3. p. 93. n. 1
 Firmata civitas ubinam sita sit, & quare ita dicta. t. 2.
 p. 405. n. 1
 Firmata civitas à secundo Ecclesie sæculo locum
 habuit, & Ecclesiæ Cathedrali decorata est. ibid.
 Firmata civitas inter primas Picentinæ lucem Evan-
 gelii habuit, & à primis Ecclesie sæculis Sede
 Episcopali decorata fuit. t. 2. p. 430. n. 2
 Firmata monasterium est in diocesi Cablonensis Or-
 dinis Cisterciensis. t. 1. p. 69. n. 4
 Firmata Abbatia est prima Cistercii filia; & quos
 fundatores habuerit. t. 1. p. 136. n. 6
 Firmatum monasterium SS. Trinitati dicatum Ordinis
 D. Benedicti. t. 1. p. 129. n. 4
 Firmum non tenet per se causationem fluctuam.
 t. 1. p. 118. col. 2
 Flavianus Richuedus decemosextus Gothorum Rex,
 placidus, mitis, &c. ubi alia de ejus virtutibus. t. 2.
 p. 113. n. 1
 Flavianus Dialis tantum ex parentibus confarreatis eli-
 gebatur. t. 4. p. 8. col. 1
 Flamines quare apud Romanos rari consules creaban-
 tur. t. 5. p. 264. n. 8
 S. Flavia monasterium Ordinis D. Benedicti in urbe
 Aretina ingentibus redditibus, & amplissimis pri-
 vilegiis decoratum est. t. 5. p. 397. n. 1
 Flavianus Etruriz caput & Metropolis, Magnorum Du-
 cum inclita sedes. t. 1. p. 197. n. 5
 Fludentia excusso Imperatorum jugo à quibus olim
 regnabat, & à quo nunc regitur. t. 2. p. 58. & seq. n. 3
 Florentia Errorum caput, civitas Episcopalis tantum
 fuit usque ad Marinum V. t. 1. p. 101. n. 1
 Floriense monasterium in Germania quo tempore
 fuit fundatum. t. 5. p. 106. n. 1
 Florum ornatus, more ab Hebræis sumpto, in basilicis
 à veteribus Christianis adhibitus. t. 5. p. 19. n. 6
 Foderum, vel fudum, est pabulum, quod alicui fol-
 vitur. t. 5. p. 716. n. 2
 Femina non excluduntur à feudis in Comitatu Na-
 murcensi. t. 1. p. 146. n. 2
 Femine an sint prolixius incapaces jurisdictionis. t. 1.
 p. 78. n. 6. & p. 785. n. 10
 Femine valde vindictæ sunt cupidæ, & valde crude-
 les. ibid.
 Femine etiam ex commisso summi Pontificis cla-
 vium potestate exercere non possunt. t. 1. p. 384. n. 7
 Femine à judicandi munere ubi sexus fragilitatem ar-
 ceatur. t. 1. p. 785. n. 10
 Femine in Gallia jurisdictionis feudalis capaces sunt,
 t. 1. p. 98. n. 4
 Femine an jure naturali, vel divino à judicandi mu-
 nere arceantur. t. 1. p. 95. n. 7
 Femine præcellentes jurisdictionem exercere valent.
 ibid. & p. 960. n. 11

Femina

Repertorium Generale

Feminae ex consuetudine jurisdictionem habentes, in arbitrio eligi valent. *ibid.* n. 10
Feminae preteritenti potest causa remittenda à Principe committi. *ibid.* n. 12
Feminae propriè virgines ante duodecim annos appellantur; postmodum verò mulieres. *t. 2. p. 133. n. 3*
Feminae an antiquitus testimonium dicere potuerint. *t. 2. p. 135. n. 3*
Feminae an de jure Pontificio possint admitti ad testimonium dicendum in causis criminalibus clericorum, vel in aliis. *ibid.* & seq. n. 4
Feminae à tutelæ officio omni jure prohibentur; & quid de matribus. *t. 2. p. 847. n. 3*
Feminae prohibitum est sacrificium offerre, & presbytero sacrificium ministrare. *t. 3. p. 8. n. 6*
Feminae proximus virorum balneo utentes tanquam impudice notantur. *t. 3. p. 59. n. 10*
Feminae apud omnes gentes olim velatae incester. *ibid.*
Feminae legibus ecclesiasticis à ministerio domesticorum clericorum repelluntur. *t. 1. p. 60. n. 1*
Feminae subintroductæ clericis olim cubitantes, quænam fuerint. *t. 3. p. 61. n. 14*
Feminae molæ, quæ virginis servandæ causâ ibi ipsi mortui intulere, referuntur. *t. 3. p. 511. n. 10*
Feminae regulariter testæ in testamento esse non possunt. *t. 3. p. 444. & seq. n. 1*
Feminarum præcipuum, & maximum munus quodnam sit. *t. 3. p. 642. n. 3*
Femina, etsi alienigena, in conjugium ducta retineri debet. *t. 4. p. 1. n. 1*
Feminae aliquæ, quæ in infantis ætate vitum passæ sunt, referuntur. *t. 4. p. 17. n. 4*
Feminae quare citius pubescant quàm mares, discuntur. *t. 4. p. 76. & seq. col. 1. & 2*
Femina ita ætata, ut viro inepta sit, an teneatur partitionem. *t. 4. p. 103. n. 8*
Femina nulla unquam sacerdotale officium rectè exercere potuit. *t. 5. p. 523. & seq. n. 5*
Femina nauticum quid sit, & unde percipiatur. *tom. 5. p. 138. num. 5*
Femina nauticum ab antiqua Græci cognatum, ad Romanos derivatum est. *ibid.*
Femoris nautici leges quænam fuerint. *ibid.* & seq. n. 5
Femoris nautici ultra varis pro diversitate temporum facere. *ibid.* n. 6
Ferus adhuc in utero existens, animatus tamen, an sit verus homo. *t. 5. p. 257. & seq. n. 7. & 9*
Fetus ab utero abortio an sit homicidium, & abortus tanquam homicidia puniuntur. *ibid.* & seq. n. 7
Fetus adhuc in utero existens an possit baptizari vide in verbo *Infans*.
Femina frigidi monasterium quondam sub regula D. Benedicti fundatum, est Ordinis Cisterciensis in Diocesi Narbonensi. *t. 1. p. 289. n. 1*
Femina monasterium Ordinis Cisterciensis ubinam situm sit. *t. 4. p. 129. n. 1*
Femina baptismales quis olim benedicebat; vide in verbo *Aqua*.
Ferla civitas in Gallia, in Comitatu Devonensi sita. *t. 1. p. 638. n. 1*
Ferula, foresta, & forestum, forestagium, & prædes forestæ, quid significent. *t. 3. p. 398. n. 3*
Ferissimam aliquando pro gravi delicto, aliquando etiam pro multa pecuniaria ob delictum interrogata sumitur. *t. 2. p. 671. n. 5*
Ferissimum propriè accipitur pro eo, cuius causâ aliquis sit foris, & amittat privilegium. *t. 5. p. 478. n. 2*
Ferissimam quid sit. *ibid.*
Ferula Græcorum ad confutandum baptismum an sit approbata in Concilio Florentino. *tom. 3. p. 845. & seq. num. 4*

Fornicaria quid sit; ubi quod valè confundatur cum concubina faciat. *t. 3. p. 63. n. 3*
Fornicatus contra naturam quàm horrendum, & quale scelus sit, describitur. *t. 3. p. 413. & seq. n. 9*
Fornicario prædicta quibus poenæ vindicata sit jure divino, & jure civili Romanorum. *t. 3. p. 440. n. 10*
Fornicatum prædicta quæ sit poenâ imposita jure canonico. *ibid.* n. 11
Fors quid sit, traditur ex ejus etymologia. *t. 3. p. 63. num. 7*
Fors significat locum ubi mandare fuit. *ibid.*
Forum fortiori quid sit, & quotupliciter quis forum fortior sit. *ibid.*
Fors ratione sui sit. *ibid.*
Fors præcipuus quisnam, sive de proprietate, sive de possessione agitur. *t. 1. p. 64. n. 8*
Fori ecclesiastici specialitas quo jure indulta sit, laici discutitur. *t. 1. p. 74. n. 7. & seq.*
Fors antiquus mutatur, & novus acquiritur per mutationem domicilii. *t. 2. p. 98. n. 3*
Fors exercituum situm locus, unde ira dicitur, & quare etiam prociola vocetur. *t. 5. p. 577. n. 10*
Fors ex quibus constat. *ibid.*
Forsiquianum, colonia Octavianorum in Gallia Narbonensi situm. *t. 1. p. 637. n. 4*
Fossione monasterium Ordinis Cisterciensis, ubi situm, & à quo constructum. *t. 1. p. 75. n. 5*
Fossit quid sit, & quid fossatum extendi, & purgari. *t. 1. p. 147. n. 10*
Fossatum est locus pro muniendis castris factus. *t. 5. p. 899. n. 6*
Franchetis monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Nemanensi. *t. 1. p. 147. n. 3*
Francis per plures annos Germania dicta est. *t. 4. p. 2. num. 2*
Francis gentio tantum sit apud authores medix ætatis. *ibid.*
Francis Christi Domini in Scriptura facta quinam, & qua ratione vocentur. *t. 3. p. 227. & seq. n. 1*
Fratum, aut sororum nomine consanguinei ulterioris gradus juxta modum loquendi Scripturæ sacræ frequenter veniunt. *ibid.* p. 128
Fraxinea jussa pondera, & mensuras, viginti diebus in pane, & aqua penitere debet. *t. 3. p. 279. num. 4. & p. 280. n. 8*
Vide in verbis *Mensura*, *Pondus*.
Fraxinense monasterium, Gallicè *Ferne*, Ordinis D. Benedicti. *t. 3. p. 73. n. 3*
Fridericus Imperator Octaviano Antipapæ adhaerens; ubi aliqua de ejus proetitia. *t. 1. p. 306. n. 22*
Fridericus Imperator statim ac coronatus fuit, libertates Ecclesiæ restituit. *t. 5. p. 369. n. 1*
Frigiditas quæ matrimonio impedimentum præstat, à natura, vel casu provenit. *t. 4. p. 201. n. 5*
Frigid quidam casus, & inepti ad matrimonium contrahendum. *ibid.*
Vide in verbo *Emacho*.
de Fructibus perceptis, & percipiendis prado tenetur. *t. 1. p. 142. n. 1*
Fructus percepti interea dum Ecclesiæ vacat, ad quem pertineant, vel quomodo dividendi. *tom. 1. p. 714. num. 7*
Fructus non tantum quos novi, & violenti possessores perceperunt, sed etiam quos veteres possessores perciperent, restitueri sent. *t. 2. p. 249. n. 5*
Fructus rei litigiosæ, si lite pendente dissipantur, sequistrandi sunt; & si ad sit iusta causa, res ipsæ sequistrari valet. *t. 1. p. 300. n. 2*
Fructus rei litigiosæ pendente appellatione sequistrari valent. *t. 2. p. 766. n. 14*
Fructus rei pignoratæ quomodo retineri possint, quin impudent in fortem principalem. *t. 3. p. 517. n. 2*
Fructus

Omnium Notabilium. Litera F.

Fructus rei feudalís quando iustè dominus percipere possit, *ibid.* & seq.
Fructus rei feudalís ex natura feudi domino cedunt interim dum vassallus mutuat pecuniam non solvit, vel immunitate ab oneribus, & obsequiis gaudet: ubi varii casus circa hoc referuntur. *tom. 3. p. 318. n. 3. & 4*
Fructus rei pignoratæ, jure civili inf. ecto, non imputantur aliquando in foretem principalem, si ita inter partes conventum sit. *rom. 3. p. 341. n. 2*
Fructus rei pignoratæ duplici modo lucro debitoris cedere possunt. *ibid. n. 3*
Fructus ejusdem speciei cum sorte principali, statim cedunt in solutionem debiti, & minuunt foretem. *ibid.*
Fructus ex re pignoratæ percepti imputantur in foretem debiti principalis. *tom. 3. p. 341. n. 4*
Fructus rei pignoratæ ad debitorem spectant tanquam dominum rei. *ibid. n. 6*
Fructus quinam imputentur in quartam Trebellianicam. *tom. 3. p. 408. n. 18*
Fructibus prædii locati auctis, non augetur pensio super eo imposita. *tom. 3. p. 745. n. 2*
Fructum ecclesiasticorum vicissim pars pro expeditione Terræ sanctæ assignata. *tom. 3. p. 662. n. 2*
ut Fructus rei dotalis mariti fiant, dum percipiuntur constante matrimonio, quid requiratur. *t. 5. p. 335. num. 1*
Fructus percepti ex re pignori data pro securitate dotis, an sint imputandi in dotem à marito. *ibid. n. 2. & p. 336. n. 3*
Fuga religiosi in quo differat ab apostasia; & quis dicatur fugitivus. *tom. 3. p. 617. n. 3*
ad Fugam à monasterio constituendam quid requiratur. *ibid.*
Fuga è monasterio, tam veteribus, quam novis Ecclesiæ legibus vindicatur. *tom. 3. p. 618. n. 6*
Vide in verbo Religiosus.
Fugitivus quinam fuerint apud antiquos, ubi de potestate eorum in servos. *rom. 3. p. 312. n. 7. col. 2*
Fulco vir apprime doctus & sanctus Tolosanum rexit Ecclesiam. *tom. 1. p. 290. n. 6*
Furum vendere quinam apud veteres dicerentur. *t. 3. p. 11. num. 9*
Fundi dotalis alienatio prohibita ex lege Julia Papia: vide in verbis *Res dotalis, Alienatio.*
Furius perpetuus iudex esse non potest, secus habens dilucida intervalla. *rom. 1. p. 106. n. 2*
Furius non potest testamentum facere, nec mente alienatus. *rom. 3. p. 489. n. 6*
Furius matrimonium contrahere nequit. *t. 4. p. 53. num. 2*
Furius voluntatem non habet, & dormienti, & ignorantæ æquiparatur. *ibid. n. 4*
Furioso dilucida intervalla habenti prohibitum est matrimonium; validè tamen illud contrahit eo tempore, quo verum consensum præstare potest. *tom. 4. p. 53. & seq. n. 5*
Furor superveniens an furit aliquando, vel sit ex aliquo jure sufficiens causa ad matrimonium dissolvendum. *tom. 4. p. 54. num. 6*
Fur quis propriè dicatur. *rom. 5. p. 231. n. 2*
Fur quomodo potest occidi ex lege XII. Tab. *ibid. num. 3*
Fur nocturnus impunè occiditur, diurnus verò si telo se defendat. *tom. 5. p. 231. n. 6. & p. 232. n. 9. 10*
Fur nocturnus & diurnus in quo differant. *t. 5. p. 232. & seq. n. 10*
Furem occidere ad servanda propria bona an sit licitum. *tom. 5. p. 233. n. 11*
Fur nocturnus ex lege XII. Tab. potest occidi, non præmissò clamore. *ibid.*

D.D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Fures quàm variis pœnis plectantur in diversis provinciis. *tom. 5. p. 219. n. 2*
Fur & latro in quo differant. *tom. 5. p. 309. n. 2*
Fures & latrones, si antequam decedant, comprehensi, vel vulnerati signa pœnitentiæ dederint, an non sic illis communio deneganda. *ibid. n. 3*
pro Furibus & latronibus in fragranti crimine occisus non orat Ecclesia; si verò in morte peccata confiteantur, communionem illis non denegat. *tom. 5. p. 310. n. 4. 6*
Furi ex necessitate furtum committenti levis pœnitentia est injungenda. *tom. 5. p. 312. n. 2*
Furi licet ex necessitate aliena occupanti quare imponatur pœnitentia. *tom. 5. p. 313. n. 5*
Fur est non solum qui furatur, verum & qui domino requiriti rem furtivam, eam non indicat. *tom. 5. p. 314. n. 2. 4*
Fur auferens rem sacram de loco sacro non est excommunicatus ipso jure. *rom. 5. p. 316. n. 2*
Fur occultus post pœnitentiam & satisfactionem potest ad sacros ordines promoveri. *ibid. n. 3*
Furtum rei tantum alienæ committitur; & quomodo rei propriæ furtum committi dicatur. *tom. 1. p. 338. num. 3*
Furtum beneficii, & rei immobilis improprie dicitur. *ibid. n. 4*
Furtum rei furtive proptius, & gravioribus pœnis puniuntur. *rom. 1. p. 804. n. 8*
Furtum pudoris & castitatis sit in virginibus, quæ deo depudari dicuntur. *rom. 5. p. 304. n. 3*
Furti etymologia, definitio, & divisio traduntur. *t. 5. p. 307. n. 4*
Furtum propriè dictum in extrema necessitate non committitur. *tom. 5. p. 313. n. 6*
Furti nova obligatio nascitur ex nova rei alienæ correctione. *tom. 5. p. 314. n. 4*
Furtiva re apud aliquem inventa, an præsumendum sit contra eam. *ibid. & seq.*
Furtum conceptum apud veteres quodiam dictum fuerit. *tom. 5. p. 315. n. 5*
Furta apud antiquos per sortes fuerit perquisita, & apud Catholicos per Eucharistiam. *t. 5. p. 357. n. 2*
Furti inquisitio per inspectionem astralium. *ibid. & seqq.*

G

G **Allicana** Ecclesia quare dicatur octavam Pentecostes non agnoscere. *tom. 2. p. 166. n. 8*
Vide in verbo Ecclesia.
S. Galli monasterium vetustissimum & potentissimum ubinam situm sit. *tom. 5. p. 490. n. 3*
Garganica Ecclesia olim Archiepiscopalis fuit S. Michaeli dicata. *tom. 5. p. 818. n. 2*
Gasconia propriè dicta quos terminos, & quor Episcopus patet. *tom. 5. p. 167. n. 5*
Gausfridus Præsul Anglicanus jussu Regis exulat: ubi de miro casu, qui contigit huic Præsuli in morte ipsius Regis. *tom. 3. p. 189. n. 5*
Gelasius I. quando ad summi Apostolatus apicem evectus. *ibid.*
Gelasius I. tantum reprobat ordinationes Episcoporum factas ab Acacio. *ibid.*
Gemblacum à veteribus Gemelacum dictum, perversum est Brabantii oppidum. *tom. 5. p. 106. n. 1*
Geneva civitas olim Episcopalis, ubinam sita sit. *t. 3. p. 661. n. 1*
Geneva inter oppida Allobrogum recensetur, cujus Sedes Episcopalis propter hæresim, Annelmum Sabaudæ oppidum translata est. *rom. 5. p. 42. n. 1*
in S. Genovefe Parisiensis monasterium canonici regulares S. Victoris translati. *tom. 1. p. 670. n. 1*
S. Genovefe

Repertorium Generale

S. Genoveſe Paſiſienſis Abbas quanta iurisdictione
gaudeat, tom. 1. p. 680. n. 4
Gentiles in Imperatorum ſanctionibus & Authorum
ſcriptis quinam dicantur, tom. 1. p. 36. n. 6
Gentiles in iure canonico dicuntur ſeculares, & in
ſeculo degentes, tom. 1. p. 512. n. 1
Genua, aliàs Janua, ubi ſita, & unde ſic dicatur, t. 1.
p. 178. n. 2
Genueſis Eccleſia quando in Archiepiſcopalem &
Metropolitanam erec̃ta, ibid.
Genueſis civitatis variz appellationes; & quando-
nam Cathedrâ Ep. ſcopali decorata ſit, t. 4. p. 297.
num. 1
Genueſis Reſpublica propriam monetam cudit, &
pecuniaria ſtatuta habet, ibid. n. 3
Genueſis civitatis adminiſtratio penes Conſules, &
Prætorum fuit, ibid. n. 7
Genueſio orantibus Chriſtianis prohibita tempore
paſchali, tom. 2. p. 164. n. 3
Genueſio etiam apud Gentiles uſitata; ubi de vario
orandi ritu, tam apud Judæos, quam Chriſtianos,
ſive ſtando, ſive genuflexendo, ibid. & ſeq.
Genueſio inter ſacros ritus in ſuſceptione Ordinum
ab Eccleſia præſcriptos teneſcitur; & an eadem ſit
facienda in omnibus gradibus, t. 2. p. 166. n. 7
Genueſio in Miſſæ ſacrificio ab initio Eccleſiæ re-
cepta fuit, tom. 3. p. 815. n. 4
S. *Georgii* monaſterium Ordinis D. Benediicti proy. e Ven-
netianum fuit à principio immediatè ſubjectum Ro-
mano Pontifici, t. 2. p. 235. n. 2
Genus apud Juristas eſt quod ſub ſe plures continet
ſpecies, tom. 1. p. 75. n. 12
Generi per ſpeciem derogatur quoties in eodem ne-
gotio concurrunt, nec ſimul ſtare queunt, ibid.
num. 14
Gerardus Epicoſpus Novarienſis Cardinalis Albanen-
ſis efficitur, tom. 1. p. 296. n. 4
Gerardus Archiepiſcopus Biturienſis crucem contra
hæreticos Albigenſes aſſumpſit, t. 2. p. 253. n. 1. Pe-
tiit ab Innocentio III. Guillelmum prædeceſſorem
ſuum in Sanctorum numerum referri, & obtinuit.
ibid.
Gerardus, ſeu Everardus, majoris Eccleſiæ Ambianen-
ſis reſtaurator, tom. 3. p. 55. n. 1
S. *Geroneſis* Coloniz monaſterium celebre à quo funda-
tum, tom. 1. p. 182. n. 5
Germania, qui poſt adionem gratiatum ſemel biberent,
indulgentiam fuiſſe conceſſam, an ſit verum, t. 3.
p. 923. & ſeq. n. 10
Gerunda petaniqua Hiſpaniz civitas, in qua provin-
cia ſita, tom. 4. p. 169. n. 1
Gerunda tempore D. Jacobi Eccleſiâ Cathedrali deco-
rata eſt, & cuſque cives fidem Catholicam acceper.
ibid.
Girzi à Naaman ſanatus, an fuerit ſimoniacus propter
munera oblata, tom. 5. p. 73. n. 2
S. *Gildarii* monaſterium Ordinis D. Benediicti in dice-
ſi Rivenſi, tom. 3. p. 685. n. 1
Giſburnenſis Eccleſia Canonicorum Regularium Or-
dinis S. Auguſtini eſt in occidentis Angliæ finibus.
tom. 2. p. 762. n. 1
Glaſtonia civitas eſt Angliæ, in qua Joſeph ab Arima-
thia celebre templum conſtruxit, t. 3. p. 203. n. 1
Guallus Cardinalis Diaconus tituli S. Mariæ in Porti-
cu, Legatus contra Albigenſes miſſus, t. 2. p. 125.
num. 3
Gradenſis civitas Epicoſpalis ubi ſita, & quando ab ea
Cathedralis Sedes ablata, tom. 1. p. 666. n. 1
Gradus ſacramenti Ordinis alii majores, qui ſacri di-
cuntur; alii minores, qui non ſacri vocantur, t. 1.
p. 457. n. 3
Vide in verbo *Ordo*.

Græci ſermo uſitatus eſſe cepit Sede Imperiali Con-
ſtantinopolim tranſlata, tom. 1. p. 105. n. 5
Græci promiſſum barbari aluere, & apud eos Philoſo-
phi barbari ſuere, tom. 3. p. 19. n. 2
Græci ex raſura barbæ adverſus Eccleſiam Latinam
calumniam ſtruxere, ibid. n. 3
Græcorum, & Latinorum diſſidium de nutrienda, aut
radenda barba exponitur, t. 3. p. 10 & ſeq. n. 4
Græci à coelibatu lege diſcedunt, & propter hoc re-
prehenduntur, tom. 3. p. 77. n. 4. & 5
Græcorum Stercoraniſtarum ſtupiditas circa commu-
nionem eucharisticam, tom. 3. p. 802. n. 8
Grandeſheimenſe monaſterium, Regium Cœnobium eſt
Virginum Benediictinarum, tom. 2. p. 672. n. 2
Grandyſiæ Monasterium Ordinis Cisterciensis in dice-
ceſi Tolofana, tom. 1. p. 296. n. 1
Grangia eſt prædium, villa, vel horreum; & grangia-
rius idem ac villicus, tom. 3. p. 761. n. 2
Gratia ex parte concedentis, non ex parte exequentis
metitur, tom. 1. p. 139. n. 17
Gratia non cenſetur à Principe facta antequam literæ
ſint expedite, ibid. n. 18
Gravitas morum in Epicoſpo, & quolibet Prælato
& Eccleſiæ præſtando deſideratur, t. 1. p. 231. n. 4
Gravianopolis urbs eſt in Gallia Sede Epicoſpali deco-
rata, tom. 3. p. 661. n. 2
Gregorius cognomento magnus, creatus Pontifex ſu-
premus anno 590. rexit Eccleſiam uſque ad an-
num 604. ubi alia de ejus laudibus, t. 1. p. 55. n. 1
Gregorius IX. quando ad ſummi Pontificatus culmen
evectus, tom. 1. p. 71. n. 1
Gregorius Magnus monasteria quæ propriis expenſis
conſtruxit, noſtra appellat, tom. 1. p. 880. n. 2
Gregorius VIII. quate à pluribus in catalogo Ponti-
ficum prætermittatur, tom. 2. p. 331. n. 1
D. Gregorius Magnus Pontif. x maximis infirmita-
tibus laboravit, tom. 2. p. 506. n. 5
Gregorius VIII. enixè recuperationem Terræ ſanctæ
procurat, tom. 2. p. 520. & ſeq. n. 2
Gregorius VIII. per duos tantum meſes Eccleſiam
rexit, pietatis tamen ſuæ digna monumenta reli-
quit, tom. 2. p. 521. n. 3
Gregorius VIII. antea Albertus de Mora dictus,
quando fuerit Pontifex creatus, tom. 3. p. 82. n. 1
Guido Rex Hieroſolymitanus à Saladino in carcerem
detruſus, tom. 1. p. 255. n. 3
Guido Cardinalis Epicoſpus Præſtinius ab Innocen-
tio III. Legatus mittitur, tom. 1. p. 304. n. 3
Guido Abbas Clarevallensis Legatus in Germaniam
mittitur, tom. 3. p. 150. n. 3
Guido Archiepiſcopus Rhemenſis legationis munere
fungitur, & totius Galliz Legatus à latere creatus
fuit, tom. 1. p. 281. n. 1
Guillelmus Mutinenſis Epicoſpus in Livoniam fidei
cauſâ miſſus, tom. 1. p. 873. n. 2. & 3
Guillelmus ad Albaſmanus, Rhemenſis Præſul Car-
dinalis creatus, tom. 3. p. 150. n. 3
Guillelmus Dux Normannorum tria magnifica mo-
naſteria conſtruxit, tom. 3. p. 200. n. 2
Guillelmus de Caſtro Silligniaci Præſul Altiſſodo-
renſis, mirè deſceſſum tam in ſpiritualibus, quam
in temporalibus auxit, tom. 3. p. 448. n. 1
Guilburnenſe monaſterium Canonicorum regularium
D. Auguſtini, ubi nam ſitum ſit, t. 2. p. 280. n. 2
Gynæceum pars ædium fuit, in qua mulieres habita-
bant, tom. 3. p. 59. n. 10

H

Habitus proprius pœnitentium quis ſemper fuerit
in Eccleſia, tom. 5. p. 382. n. 3
Habitus monachalis debet à religioſo etiam poſt
ſuſceptionem

Omnium Notabilium. Litera H.

sumptionem ad Episcopatum deferri sub poena peccati lethalis. tom. 3. p. 50. & seq. n. 14

Habitus non facit monachum, proverbium à Grecis derivatum ampliatur. tom. 3. p. 603. n. 4

Habitus poenitentialis hæreticorum quis olim fuerit, & quis hodie sit. tom. 5. p. 199. & seq. n. 3

Habitus prædicti color quis sit hodie, & quid significet; & quare in eo crux decussata superimponatur. tom. 5. p. 200. n. 4

S. *Hadriani* titulus Cardinalitus inter quatuordecim antiquos connumeratur. tom. 2. p. 339. n. 2

Hadrianus II. antea *Ottobonus* dictus, quando Pontifex fuerit creatus. tom. 3. p. 538. n. 1

Hæres an possit conveniri rescripto contra defunctum impetrato. tom. 1. p. 147. n. 9

Hæres nequeunt adimplere conditiones in faciendis testatoribus præscriptas. tom. 1. p. 97. n. 13

Hæres tenetur ultimas defunctorum voluntates exequi, nullo alio designato executore. t. 3. p. 423. n. 7

Hæres iudicii officio potest cogi, ut supremam defuncti voluntatem adimplat. tom. 3. p. 424. n. 9

Hæres tenetur exonerare conscientiam defuncti. t. 3. p. 432. n. 14

Hæres non adimplens voluntatem testatoris, privatur per Episcopum rebus sibi relictis. tom. 3. p. 433. n. 2. & p. 434. n. 5

Hæres variis ex causis indigni hæreditatis redduntur. tom. 3. p. 433. n. 4

Hæres quæ defuncti vota, & quo vinculo teneatur adimplere. tom. 3. p. 435. n. 7

Hæres voluntatem defuncti ineptam adimplere non tenetur. ibid. num. 8

Hæres clericus defuncti non potest propria autoritate adire ejus hæreditatem. tom. 3. p. 437. n. 5

Hæres institutio an in alterius voluntatem conferri possit. tom. 3. p. 449. n. 4

Hæres ex contractibus defunctorum eisdem actionibus conveniri possunt, quibus eorum auctores tenebantur. tom. 3. p. 523. n. 6

Hæres mariti prædefuncti an possint accusare uxorem, cujus mores maritus æquo animo tulit. tom. 4. p. 279. num. 5

Hæres pro dominis accipiuntur, & hæres pro domina. tom. 4. p. 293. n. 3

Hæres non comparente à quonam olim bona vacantia occupata fuerint: vide in verbo *Bennum*.

Hæres an in stirpes, an in capita succedant in iurepatronatus, vide in verbo *Iuspatronatus*.

Hæres vivens nec datur, nec de ea agi potest. t. 4. p. 210. n. 3

Hæres Albigensium in Ecclesiam & Comitatum Tolosanum irrepsit. tom. 1. p. 296. n. 9

Hæres an semper fuerit sufficiens causa ad divortium faciendum. tom. 3. p. 641. n. 2

Hæres ab eo tempore cœpit in Anglia, à quo tributum ramifchor solvi desit. tom. 3. p. 741. n. 2

Hæres sola unius conjugis absque adu positivo alium inducente, sufficit ad divortium faciendum. tom. 4. p. 251. n. 3

Hæres, græcè *αἵρεσις* dicta quid sit. t. 5. p. 153. n. 5

Hæres quare gravissimum scelus sit in Catholicis. ibid.

Hæres initium est in intellectu, consummatio verò in voluntate. ibid.

Hæres definitio traditur & explicatur, & quinam possint incidere in hæresim, refertur. t. 5. p. 153. n. 6

Hæres non datur, nisi ad sit pertinacia in errore. t. 5. p. 154. n. 7

ut Hæres constituitur, qualis debeat esse error. ibid. num. 8

Hæres Nestorii quænam fuerit, & quando condemnata. tom. 5. p. 158. n. 1

D.D. Gonzalez. in Decretal. Index generalis.

Hæresis an sit omnium criminum teterrimum, & gravius idololatriâ. tom. 5. p. 174. n. 10

Hæresis gravitas exprimitur. ibid.

Hæresis crimen quibus poenis puniatur, tum jure civili, tum canonico. tom. 5. p. 175. n. 1. & 12

Hæresis præsumitur ex persistencia in excommunicatione per annum. tom. 5. p. 193. n. 3

in Hæresis crimine speciale est, ut per poenitentiam reus à poena mortis liberetur. tom. 5. p. 199. n. 1

Hæretici, & alii Ecclesie hostes plerumque sub nomine luporum designantur. tom. 1. p. 320. n. 1

Hæreticus contra Episcopum tanquam testis non admittitur. tom. 2. p. 199. n. 2

Hæreticus mentalis an excommunicationem ipso jure contra hæreticos latam incurrat. tom. 2. p. 492. n. 12

Hæreticus confessionem revocans pro impenitente habetur. tom. 2. p. 514. n. 6

Hæreticus contra Catholicum tanquam testis, vel accusator non admittitur. tom. 5. p. 152. n. 2

Hæreticus est qui dubitat in fide. ibid. & p. 154. n. 9

ut Hæreticus quis constituitur, qualiter errare debeat. tom. 5. p. 154. n. 8

Hæretici denunciandi sunt, non præmissa monitione fraterna. tom. 5. p. 156. & seq. n. 3

Hæreticorum cura præcipua semper fuit Ecclesie decreta, & SS. Patrum scripta, pravis immixtis sententiis adulterare. tom. 5. p. 157. n. 2

Hæretico damnato scripta ejus damnata sunt, & comburenda. tom. 5. p. 158. n. 4

Hæretici prohibentur quocumque successione modo aliquid ex testamento capere. tom. 5. p. 163. n. 6

Hæreticis nihil à quoquam Catholico donatione, testamento, vel simili ratione relinquere potest. tom. 5. p. 166. n. 1

Hæretici, & eorum fautores, seu receptatores excommunicantur, & ita decedentes, sepultura ecclesiastica privantur. tom. 5. p. 168. n. 8

Hæreticis omnis prorsus communicatio cum fidelibus denegatur. ibid. n. 10

Hæreticis ecclesiastica sepultura denegatur, & hodie sepulchri exhumantur. ibid. & seq. n. 11

Hæretici verè in Ecclesia non sunt, ad jurisdictionem tamen ejus pertinent. tom. 5. p. 169. n. 12

Hæretici possunt ab Episcopis declarari ii, qui in his errant, quæ jam ab Ecclesia definita sunt. tom. 5. p. 172. num. 3

Hæreticus quondam dicatur continuè poenitens, & quando possit ad reconciliationem admitti. ibid. num. 4

Hæretici omnes tenentur ad abjuracionem erroris, aliàs Ecclesie reconciliari nequeunt. ibid. n. 5

Hæreticorum unctio post abjuracionem. ibid.

Hæretici impenitentes, seu pertinaces in errore, tradendi sunt curiæ seculari, & si clerici sunt, prius degradantur, ac omnibus beneficiis privantur. t. 5. p. 173. & seq. n. 9

Hæreticus separatur à Deo vero, & conjungitur diabolo. tom. 5. p. 175. n. 11

Hæretici quare sint gravioribus poenis, quæ inveniri possunt, puniendi. tom. 5. p. 190. & 191. n. 11. & seq.

Hæretici aliquando metu majoris mali tolerantur. ibid. & seq.

Hæretici, est poenitentes & conversi, non effugunt confessionem bonorum. tom. 5. p. 179. n. 3

Hæretici privantur bonis propriis, est filios catholicos habent. ibid. & seq. num. 6. & p. 183. & seq. num. 13. 14

Hæretici notorii & manifesti advocatorum patrocinio privantur; non autem suspecti tantum. t. 5. p. 183. num. 2

Hæretici poenitentes evitant mortis poenam, & admittuntur ad reconciliationem. tom. 5. p. 198. n. 1

Repertorium Generale

- Hæreticis** pœnitentibus an venia delicti detur de jure civili. *ibid.*
- Hæreticis** in hæresi deprehensis, sed pœnitentibus, imponitur poena perperui carceris; sed non suspectis solum. *tom. 5. p. 199. n. 2*
- Hæretici** quomodo pœnitentiam in carcere cum habitu pœnitentiali peragere debeant. *ibid. n. 3*
- Hæretici** omnes schismatici sunt; sed non econtra. *tom. 5. p. 205. n. 3*
- Halberstad** civitas est præclara inferioris Saxonie, magnifica, Cathedralē Ecclesiam habens, suffraganeam Archiepiscopi Moguntini. *tom. 4. p. 88. n. 1*
- Halæ** piscis est ex puro aquæ elemento vivens. *tom. 2. p. 167. n. 1*
- Halecum** piscatio ubinam magis in usu sit. *ibid.*
- Halecis** proprietates contra morbos: & ejus descriptio. *ibid.*
- Halecum** piscationi opem dare etiam die Dominico permittitur. *ibid. col. 2*
- Heddomada** major quædam sit, & quare sancta ab Ecclesia dicatur. *tom. 2. p. 174. n. 8*
- Hebræi** longam aluere comam. *tom. 3. p. 17. n. 7*
- Hebræi** promissa barbâ incessere. *tom. 3. p. 19. n. 2. 3*
- Hedera** lascivie signum fuit, quam Dialibus Romæ tangere non licebat. *tom. 3. p. 68. n. 10*
- Heli** summus Sacerdos quare de sella cotruens, fractis cervicibus divino judicio expiravit. *tom. 5. p. 104. num. 1*
- Hellenismi** in variis juris locis observantur, & ostenduntur. *tom. 5. p. 2. n. 5*
- Henricus** Imperator Paschalem Pontificem cum multis Cardinalibus captivum ducit. *tom. 1. p. 306. n. 2. 1*
- Henticus** à Frata ecclesiasticæ jurisdictionis vindex sanctos Dominicam, & Franciscum excepit. *tom. 1. p. 431. n. 1*
- Henticus II.** Angliæ Rex à Petro Blesensi laudatur. *tom. 2. p. 10. n. 1*
- Henricus II.** Rex potentissimus, & Romanæ Ecclesiæ obsequentissimus fuit. *ibid. b. 2*
- Henticus** à Frata Episcopus Bononiensis, egregius fuit libertatis ecclesiasticæ vindex, & propugnator. *tom. 2. p. 8. n. 1. & p. 86. n. 2*
- Henricus** à Frata privilegium pro Ecclesia Bononiensi à Friderico II. Imperatore obtinere. *t. 2. p. 86. n. 1*
- Henricus** Roberti Junioris Drocarum & Btenæ Comitum filius fuit Præsul Rhemenfis. *t. 2. p. 77. n. 1*
- Henricus II.** Henrici I. ex filia sua Mathilde nepos, quot annis in Anglia regnavit. *t. 2. p. 79. n. 2*
- Henricus** prædicti breve encomium. *ibid.*
- Henricus** de *Castromarisco*, natione Gallus, invirus consecratur Episcopus, & Cardinalis Albanensis. *t. 3. p. 743. n. 2*
- Henrici II.** Anglorum Regis filii, & filiz referuntur. *t. 4. p. 26. n. 2*
- Henricus II.** Rex Anglorum creatus arma contra patrem movet. *ibid. n. 2*
- Henrici** Imperatoris perfidia in Vuillelmum Siciliæ Regem, matrem ejus, & sorores. *t. 5. p. 56. n. 3*
- Heraclea** præclara civitas in Thracia, prima olim Metropolis Orientis. *t. 1. p. 319. n. 3*
- Heracium** ad Patriarchatum Hierosolymitanum evectus temporibus Cælestini: & ut Legatus missus ad Regem Francorum. *t. 1. p. 235. n. 2*
- Herfordia** civitas Britanniæ, suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis. *t. 1. p. 407. n. 1*
- Hervæus** Tricasinus Præsul in Curia Romana eligitur: ubi aliqua de ejus laudibus. *t. 3. p. 150. n. 1*
- Hierosolyma** unde *Ælia* dicta, & quando in Patriarchatum erecta. *t. 1. p. 56. n. 1*
- Hierosolymitana** Militia toto terrarum orbe celebris quandonam initium fumpserit, & ad quid instituta sit. *t. 2. p. 262. n. 1*
- Hierosolymitani** Milites, aliàs D. Joannis, vatius nominibus appellantur. *ibid.*
- Hierosolymitana** Ecclesia à prima sui institutione clericos habuit regulariter viventes. *t. 3. p. 212. n. 1*
- S. Hilarius** Pictaviensis Episcopus, quamvis profectus jam ætatis baptizatus, ita tamen in brevi profectus, ut Doctor Ecclesiæ maximus evaserit, & varia opera scripserit. *t. 5. p. 576. n. 1*
- Hippomanes** vitus equinum est, & quis sit ejus effectus. *t. 5. p. 236. n. 5*
- Hippomanes** fronti nascentis pulli adhærens à veneficis petitur. *ibid.*
- Hispalis** Bxticæ Metropolis à Sarracenis occupata fuit temporibus Alexandri. *t. 3. p. 499. n. 1*
- Hispânia** aliquando intolerabili libidine effruebatur. *t. 3. p. 70. & seq. n. 12*
- Historia** magnum adminiculum probationi affert, si demque humanam facit. *t. 2. p. 363. n. 4*
- Histriones** an sint immunes ab omni infamia: Vide in verbo *sculatores*.
- Homagium** maximum subjectionis signum, non est pro spiritualibus faciendum. *t. 1. p. 223. & seq. n. 30*
- Homagium** fieri non debet pro spiritualibus assequendis. *t. 5. p. 88. n. 4*
- Homagium** quid sit, & quomodo præstetur. *ibid. n. 4*
- Homagium** duplex recensetur, eorumque exempla referuntur. *ibid. & seq.*
- Homagium** pro assequendo beneficio ecclesiastico, vel alia re spirituali, sine simoniæ labe fieri non potest. *t. 5. p. 89. n. 5. 6*
- Homagium** & fidelitas promiscuè usurpantur, inter se tamen differunt. *ibid. n. 6*
- Homagium** quod inferiores Prælati Episcopo præstare tenentur, quodnam sit. *t. 5. p. 432. n. 2*
- Homicida** conjugal an possit validè, vel licitè secundum matrimonium inire. *t. 4. p. 134. n. 6*
- Homicida** proditorius quis dicatur, ut immunitate ecclesiastica gaudere non possit. *t. 5. p. 229. & seq. num. 1*
- ut **Homicida** puniatur, qui homini, vel mulieri poculum dedit, ut generari, vel nasci soboles non posset. *t. 5. p. 235. n. 2. & p. 237. n. 7*
- Homicida** quare non possit ad factos ordines promoveri, nec in eisdem ministrare. *t. 5. p. 247. n. 1. 1*
- Homicida** Episcopi quibus penis afficiendus sit. *t. 5. p. 11. n. 1*
- Homicidium** etsi pro defensione sua, & suorum honorum committitur, non est omnino inculpabile. *t. 5. p. 231. n. 4. & 5*
- Homicidium** quotuplex sit. *t. 5. p. 232. n. 8*
- Homicidium** necessarium duplex est. *ibid.*
- Homicidium** casuale quandonam inducat irregularitatem, vel non. *t. 5. p. 242. n. 1*
- Homicidii** varia genera referuntur. *t. 5. p. 244. n. 5*
- Homicidium** casuale quid sit. *t. 5. p. 246. n. 8*
- Homicidium** necessarium quid sit, & quotupliciter contingat. *ibid. n. 9*
- Homicidium** quandonam voluntatiè perpetratur, & impunè quoad Deum. *t. 5. p. 247. n. 10*
- Homicidium** casuale, cui præcavendo adhibita non est omnis diligentia, peccatum est lethale inducens irregularitatem. *t. 5. p. 248. n. 13*
- Homicidio** sequuto pluribus concurrentibus ad illud, an omnes pleændi sint. *t. 5. p. 256. & seq. n. 4*
- Hominiū** unde ita dictum sit, & quoniam ejus ritus, & formula. *t. 2. p. 547. n. 3*
- Hominiū** ligium quid sit, & quomodo præstetur. *ibid. & seq.*
- Homines** liberi pignoti dati nequeunt, obides tamen designari possunt. Vide in verbo *Obfer*.
- Homines** cum proptiis corporibus quæ nunc gestant, resurgunt. *t. 1. p. 28. n. 7*
- Homines**

Omnium Notabilium. Litera H.

Homines qui dicantur in jure Cæsareo, in libris feudalibus, & in legibus Visigothorum, & Loogobardorum, tom. 1. p. 510. n. 1
Homines ingenui aut ita nati sunt, aut sunt. tom. 1. p. 511. n. 4

Vide in verbo *Ingenium*.

Homines dicuntur qui homagium, seu hominum prestant, tom. 1. p. 550. n. 1
Homo habens animum delinquendi, si illum explicet opere sequuto, puniatur, licet non sequatur effectus. tom. 1. p. 489. om. 3

Homo literatus non est de facili propiz saloris immemor credendus. tom. 1. p. 511. n. 6

Homo liber non potest pignori obligari, cum non habet unde satisfaciatur. tom. 3. p. 317. n. 3

Homo liber extra commercium est, nec debet esse merx alterius domini. tom. 3. p. 318. n. 5

Homines libertini nascuntur, ut ceteris animalibus dominentur, ipsi autem nulli subiiciantur. ibid.

Hominis liberi empti quomodo valere possint. ibid. & seq. om. 6

Homo liber aliquando pecuniâ acceptâ ponit pignori dari, sed immutatum fuit hoc jus. 1. 3. p. 319. num. 7

Homo redemptus ab hostibus ejus status fit interim dum pignore naturali detinetur. ibid. & seq. n. 9

Homo pignore naturali detentus quomodo liberetur, ibid. & seq.

Homo liber, qui se vendidit passus est, servus efficitur; & quæ ad hoc requirantur. tom. 1. p. 313. n. 10

Homo liber noxæ creditus servus non efficitur, nec jure pignoris, vel fideiussæ obstringitur. 1. 3. p. 311. num. 12

Homo pignori datæ an durante causâ pignoris sit liber. ibid. n. 13

Homines omnes morituros esse constans est Ecclesiæ totius sententia, licet de fide non sit. 1. 5. p. 317. n. 5

Hæmæ species est salutanti assurgere: ubi de hoc traduntur exempla. tom. 1. p. 775. n. 11

Honor iudicibus deferretur à patribus ante sententiam sine causa non appellando. tom. 1. p. 317. n. 2

Honor quis debeatur iudicibus ordinaris, & an is tamùm sit deferendus. ibid. & seq.

Honorius III. quando Pontifex creatus, & quæ ejus Pontificatum illustrem reddant. tom. 1. p. 69. n. 1

Hæc canonice olim etiam in domibus privatis, ubi virgines, & viduæ continentes debebant, recitabantur, & quibus præsentibus hoc fieri debebat, præscriptum est à Patribus. tom. 3. p. 116. & seq. num. 10.

Hæc diei tertia, sexta, & nona quomodo computandæ sicut. tom. 1. p. 785. & seq. n. 11

Hæc ad divina officia perfolvenda quondam præfixæ fuerunt. ibid. n. 11

Hæc canonice à tempore Apostolorum originem sumptæ. tom. 3. p. 787. & seq. n. 17

Hæc canoniarum numerus quinam sit definitus. tom. 3. p. 788. num. 8

Hæc canonice quare matutino tempore principaliter perfolvantur. ibid. & seq.

Hæc canoniarum distinctio initio Ecclesiæ nulla erat, & quondam incepit. tom. 3. p. 789. n. 19

Hæmulus natione Campanus, patris Fufinus, quando fuerit Pontifex creatus, & quomodo Ecclesiam rexit. tom. 4. p. 64. n. 1. & tom. 5. p. 118. n. 1

Hæc varix sunt acceptiones, & qui locus hoc nomine designetur. tom. 3. p. 511. n. 3

Hospitæ S. Allucii Hospitalitatis S. Sepulchri adjudicati sunt. tom. 3. p. 400. om. 4

Hospitalia aliquando religiosa, aliquando prophana censentur. tom. 3. p. 681. & seq. n. 4. 5

Vide in verbo *Xenodochium*.

Hospitalis nomeo generale est, complexens quædam. D. D. Guicci. in *Decretal. Index generalis*.

canque hospitis receptionem.

ibid. num. 4

Hospitalium varix species. ibid.

Hospitalia, & similia loca religiosa duplici jure sunt Episcopis. tom. 3. p. 682. n. 5

Hospitalia, & alia loca pia triplici modo possunt à jurisdictione Episcopi eximi. ibid.

Hospitalitatis obligatio diverso modo procedit jure civili inspecto, ac jure canonico attentato. 1. 3. p. 176. n. 4

ad Hospitalitatem an æquè teneantur laici, & ecclesiastici. ibid.

Hospitalitas inter opera charitatis recensetur. tom. 3. p. 683. num. 6

Hospitalitas etiam apud Gentiles commendata. ibid. & seq.

Hæstia perantiqua Italix civitas Episcopalis à quo fundata. tom. 1. p. 199. num. 2

Hæstia, & calicis elevatio an semper manibus sacerdotis fieri debeat, & quomodo olim fieret. tom. 3. p. 814. o. 3

S. Huberti monasterium ubi situm, & quando fundatum. tom. 2. p. 614. num. 1

Hæstia de Noyers Episcopi Altitudorensis breve encomium. tom. 1. p. 197. n. 6

Hæstia de Signia Diaconus Cardinalis electus, hinc ad Apostolicæ Sedis fastigium evehitur. 1. 1. p. 373. num. 3

Humilitatum Congregatio à quibus instituta sit. 1. 2. p. 251. n. 4

Humiliati reprobi, deinde repositi, & denique penitus extingui sunt. ibid.

Hydraparatia hæretici quinam fuerint, & quis eorum error. tom. 3. p. 810. num. 2

Hydruntium antiqua Episcopalis Calabrix, vulgo *Otranto*. tom. 1. p. 124. n. 1

Hymnus Gloria Patri, &c. quare in liturgiis, & horis canonicis sit adhibitus. tom. 1. p. 167. n. 9

Hymnus prædictus à quo tempore cœperit, & quare in aliquibus horis omittatur. ibid.

Hymni licet non sint compositi à Scriptoribus canonicis, habent tamen semper aliquem authorem gratum. tom. 3. p. 789. n. 10

Hymnus angelicus quomodo sit, & quare ita dictus. tom. 3. p. 798. o. 3

Hymnus angelicus in quibus Missis decantetur, vel omittatur. ibid.

Hymnus angelicus in Ecclesiis Bethlehemitanis diebus etiam feriatis, & in domo Lauretana in Missis etiam votivis dicitur. ibid.

Hypotheca tacitis dotis nomine semper mulieribus competit, etiam de ea expresse conventum non sit. tom. 3. p. 358. num. 8

Hypotheca tacitis contracta dicitur, quamvis maritus minor sit. ibid.

Hypotheca tacita competit etiam pro augmento dotis, & an ad donationem propter nuptias exteodatur. ibid.

Hypotheca tacita non extenditur ad sponsaliam largitatem, & in quibus aliis casibus competit. ibid. pag. 370

Hypotheca tacita quomodo, & in quibus casibus marito competit. tom. 3. p. 358. & seq. n. 9

Hypotheca tacita competit tam pro dote adventitia, quam profectitia; & cum pater pro filiofamilias marito dotem accipit: ubi de aliis similibus casibus. ibid. & seq.

Hypotheca tacite privilegium quodammodo inest privilegio prælationis. ibid.

Hypotheca tacita quo tempore tam marito, quam mulieri competit. tom. 3. p. 340. n. 11

Hypotheca tacita contrahitur solum legis auctoritate. ibid. n. 12

Hypotheca pro securitate dotium quare constitui possit. f 3

Repertorium Generale

fit, non tamen fidejussores peti : vide in verbo *Fidejussor*.
Hypotheca, & pignoris *vatæ* afferuntur differentiæ, & præcipua traditur. t. 3. p. 342. & seq. n. 6. & 7
Hypotheca aliquando sumitur pro ipsa re, quæ in hypothecam datur. t. 3. p. 343. n. 8

I

I *Annarins* Episcopus Calaritanus Gregorio Magno valde familiaris. t. 1. p. 816. n. 2
Anna Italice civitas ubi sita, & unde sic dicta : vide in verbo *Genua*.
Januensis civitas ubi sita, & unde diversa ejus nomenclaturæ. t. 1. p. 674. n. 1
Idoli thus adoleto etiam ex metu mortis non licet. t. 1. p. 829. n. 12
Idolorum servitus vitium est per antinomiam vitiosissimum dictum. t. 3. p. 131. n. 2
Jejunium quatuor temporum ab Apostolica institutione provenit, & ab Apostolis obumbratum fuit, & observatum. t. 1. p. 408. n. 5
Jejunii Christianorum, & Hebræorum comparatio. ibid. & p. 409.
Jejunium quadragesimale olim à septuagesima incipiebat. t. 1. p. 796. n. 5
Jejunium ante nativitatem S. Joannis Baptiste olim indictum fuit. t. 2. p. 170. n. 3
Jejunium naturale olim etiam desiderabatur in ministro Eucharistiæ. t. 3. p. 785. n. 8
Jejunium ad sumptionem Eucharistiæ requisitum naturale debet esse ; & an ex deglutitione involuntaria frangatur. t. 3. p. 799. n. 3
Jejunium quæ de causa præceptum sit ad sumptionem Eucharistiæ. t. 3. p. 800. n. 5
Jejunium ad receptionem plurium sacramentorum olim requisitum erat. ibid. col. 2
Jejunium naturale non frangitur per sumptionem eucharisticam. t. 3. p. 802. n. 8
Jejunium quare aliquando statio dictum sit. tom. 3. p. 870. n. 5
Jejunium vigiliarum. ibid. n. 6
Jejunii ecclesiastici definitio traditur, & explicatur. ibid.
Jejunii præcipua lex in quo consistat ; & quid à veteribus fuerit observatum. t. 3. p. 872. n. 8
In die jejunii quæ horæ sit unica comestio sumenda. ibid. & seq. n. 8
Jejuniorum origo undenam sit, & quàm diversa in Ecclesia fuerint. ibid. n. 9
Jejunium in Sabbatho peragendum est, festivitate occurrente feriâ secundâ. t. 3. p. 872. & seq. n. 10
Jejunium quare die Dominico non liceat. ibid.
Jejunium quare prisco tempore observantia in quo consisteret. ibid. & p. 873
Jejunium an sit absolute in die Dominica prohibitum. t. 3. p. 873. n. 11
Jejunium tempore paschali licitum non est. t. 3. p. 875. num. 2
Jejunium adventus Domini antiquum est, & ad quid sit institutum. ibid. n. 3
Jejunium adventus Domini viget etiam apud Græcos, sed non ita antiquum ac apud Latinos. ibid. & p. 876. n. 8
Jejunium severius est in Ecclesia Orientali, quàm in Occidentali. ibid. & seq.
Jejunium ferie sextæ in memoriam passionis Domini ab Ecclesia indictum. t. 3. p. 878. n. 4
Jejunium quanta cum abstinencia à primis Christianis observatum fuerit. t. 5. p. 520. n. 2
Jejunium apud Græcos per xerophagias observatur. ibid. n. 3

Jejunium vigiliæ S. Mathiæ quo die observandum sit in anno bissextili. t. 5. p. 583. n. 2
Jejunium bannitum quid sit : vide in verbo *Carena*, quæ est jejunium 40. dierum.
Igeria olim civitas Episcopalis in Lusitania fuit : nunc obscurus vicus *Idem* la vieja dictus. tom. 1. p. 871. n. 1
Ignis in signum venerationis, tam apud Hebræos, quàm Romanos coram Imperatoribus, & Regibus præferebatur. t. 3. p. 816. n. 9
Ignis appositus, aut prælatus, signum est venerationis. ibid.
Ignis nomine apud Ecclesiæ Patres, & in sacra Scriptura poena gravis designatur. tom. 3. pag. 838. num. 2
Ignis judicium etiam in rebus sacrorum ab Ecclesia adhibiturum fuit. t. 5. p. 500. n. 9
Ignorantia potest excusare à culpa, & poena, non tamen actum aliis invalidum, validum reddere. t. 1. p. 741. num. 12
Ignorantia etiam in proprio facto admittitur ex circumstantiis personarum, temporum & negotiorum. t. 1. p. 722. & seq. n. 10
Ignorantia interveniens in matrimonio in gradu prohibito contracto, præsumitur affectata, nec excusat, quin proles nascatur illegitima. tom. 4. p. 91. num. 4
Ignorantia affectata non prodest ad matrimonium putativum, ut proles ex eo suscepta legitima nascatur. t. 4. p. 215. n. 3
Ignorantia non excusat ea, quæ naturâ turpia sunt, & illicita. t. 4. p. 313. n. 2
Ignorantia quod sit, & in quo differat à nescientia. t. 5. p. 396. n. 1
Ignorantia semper sumitur in malam partem. ibid. In quo differat ab errore & dubio. ibid. & seq.
Ignorantia definitio, & divisio traditur. ibid.
Ignorantia divisio ex parte subjecti. ibid.
Ignorantia facti excusat tam in lucris, quàm in damnis. t. 5. p. 396. n. 2
Ignorantia juris regulariter nocet, præcipue in luctis. ibid.
Ignorantia facti non præsumitur, nec probabilis est. ibid. & seq. n. 3
Ignorantia facti alieni aliquando non excusat. ibid.
Ignorantia juris naturalis & gentium omnibus nocet. ibid. n. 3
Ignorantia juris positivi probabilis non est, nec excusat in delictis. ibid.
Ignorantia probabilis quænam dicatur, & quid ad eam requiratur. t. 5. p. 197. n. 5
Ignorantia crassa & supina, injusta, & improbabilis est. ibid. n. 6
Ignorantia latæ culpæ æquiparatur, nec excusat à delicto, & penis ipsius. ibid.
Ignorantia crassa ita minuit peccatum, ut non maneat in eadem speci. ibid.
Ignorantia probabilis an excuset à suspensione, & ab excommunicatione. t. 5. p. 400. n. 16. & 17
Ignorantia facti alieni justa & probabilis est, fecus ignorantia facti proprii. t. 5. p. 401. n. 18
Ignorantia censuræ, vel irregularitatis, an excuset committentem factum propter quod latæ fuere. tom. 5. p. 553. n. 3
Ilerda, vulgò *Lerida*, nobilis, & antiqua civitas Aragoniæ. tom. 1. p. 19. n. 2
Ilerda à quo condita, & quando Episcopali Cathedrâ donata, & cæ privata. ibid. & seq.
Illegitimitas impedimentum primis Ecclesiæ sæculis non attendebatur. tom. 1. p. 276. n. 18
Illegitimus per subsequens matrimonium legitimatus an possit in Episcopum eligi. ibid. & seq. n. 21
illegi

Omniū Notabilium. Litera I.

Illegitimus in Episcopum eligi nequit; postulari autem valet. tom. 1. p. 171. n. 16

Illegitimi extra matrimonium procreati irregulares sunt propter vitium originis. tom. 1. p. 176. n. 18

Illegitimi non ordinantur, nisi proficiantur religionem, & tunc in ipsa non admittuntur ad Presbiteratus. tom. 1. p. 49. n. 3. & p. 49. n. 5

Vide in verbo Fili.

Illiterati iudicii officio fungi nequeunt. r. 1. p. 107. n. 3

Illiteratus ad Ordines, & regimen animarum assumi non debet. tom. 1. p. 468. n. 2

Illiterati magnam cladem Ecclesie intulerunt. ibid. & seq.

Illiteratura dupliciter potest accipi, & quoniam ordinandos impedit. tom. 1. p. 470. n. 7

Imagines sacrarum antiquitas commendatur, eorum usus præcipitur, & approbatur. tom. 1. p. 16. & seq. num. 39

Immunditia legalis in lege veteri quomodo contraheretur, & quoniam ex lege immundi erant. t. 1. p. 320. num. 3

Immunditiae aliae graviores, aliae leviores. ibid. col. 1

Immunditiae legis veteris diverso modo putificatae. ibid. n. 4

Immunitas ecclesiastica origo, & progressus refertur. tom. 1. p. 15. n. 4

Immunitas ecclesiastica Imperialibus constitutionibus confirmatur. ibid. & seq. n. 5

Immunitas, ne personae ecclesiasticae in causis criminalibus eorum iudiciis ecclesiasticis conveniantur, quibus rationibus firmetur. t. 1. p. 16. & seq. n. 7

Immunitas clericorum à jurisdictione seculari debita, nec facta decreta sunt. tom. 1. p. 30. n. 12

Immunitas ecclesiasticae varii casus refertur, & resolvuntur. ibid. & seq. n. 15

Immunitas Ecclesiarum quid, & quod duplex sit. t. 1. p. 883. n. 10

Immunitas Ecclesiarum ad quae loca extendatur. ibid. num. 11

Immunitas clericorum à tributis an sit iuris divini, vel tantum ecclesiastici. tom. 1. p. 901. n. 8

Immunitas clericis concessa, quae eorum bona comprehendat. tom. 1. p. 901. & seq. n. 10. 11

In immunitatis materia quomodo attendantur statuta canonum, & traditiones legum. tom. 1. p. 909. n. 2

Immunitatis ecclesiasticae beneficio quoniam gaudeant. tom. 1. p. 910. & seq. n. 3. 4. 5. & 6

Immunitas Ecclesiae concessa non fovet delicta, nec est abolenda propterea quod ex ea aliqua incommoda sequantur. tom. 1. p. 917. n. 15

Immunitas clericorum à tributis firmis stabilior contra Magistratus civiles. ibid. & seq. n. 2

Immunitas, seu jus iuris quibus Ecclesiis, & usque ad quem eorum subiectum concedatur. t. 1. p. 918. n. 2

Immunitas ecclesiasticae beneficio quoniam priventur. tom. 1. p. 919. n. 3

Imula antiquitus dicta Foras Cornelia, civitas Episcopalis, ubi sit. tom. 1. p. 127. n. 1

Impedimentum publicae honestatis unde oriatur. tom. 1. p. 18. & seq. n. 1. & 5

Impedimentum publicae honestatis definitur ex D. Thoma. ibid. p. 18. n. 5

Impedimentum publicae honestatis quomodo ex sponsalibus conforgat. tom. 1. p. 19. n. 6

Impedimenta affinitatis, seu consanguinitatis, & publicae honestatis, quomodo differant. tom. 1. p. 10. num. 8

Impedimenti publicae honestatis gradus quomodo sint computandi. ibid.

Impedimentum praedictum quare sit ab Ecclesia inditum. ibid. n. 9

Impedimentum criminis quodam sit, & quo iure in-

troductum; ubi de eo referuntur varii casus. t. 1. p. 133. & seq. n. 3. & 4

Impedimenta matrimonii possunt consuetudine intro-

duci. tom. 1. p. 171. n. 2

Impedimentum matrimonii ex defectu corporali proveniens duplex refertur. tom. 1. p. 101. n. 5

Imperatores Graeci aliquando propria auctoritate Episcopos de una in aliam Ecclesiam transferunt, eorumque Praefecti. tom. 1. p. 17. n. 14

Imperatoris eligendi praerogative dotes quae esse debeant. tom. 1. p. 305. n. 6

Imperator ubi ungi & coronari debeat. ibid. n. 9

Imperator advocatus & defensor Ecclesiae dicitur. ibid. n. 10

Imperator electus debet à Romano Pontifice consecrari, ungi, & consecrari, si dignus; secus si indignus est. tom. 1. p. 107. n. 16. & seq.

Imperatorum ex Carolina stirpe oriundorum series traditur. tom. 1. p. 308. n. 29

Imperatorum praecipuus titulus quos, & à quo tempore eorum datus. tom. 1. p. 676. n. 1

Imperator Senatui auctoritatem praestare dicebatur, eum eo orationem faciente, & praesente stantibus. tom. 1. p. 840. n. 2

Imperatores quomodo cognoverint de rebus sacris. tom. 1. p. 8. col. 1

Imperatores Christiani quo sensu Pontifices Maximi dicti sint. ibid.

Imperatores Graeci nomen Pontificis Maximi usurpant. ibid. & seq.

Imperatores quomodo dicantur imponere excommunicationem. tom. 1. p. 8. n. 10

Imperatores Romani olim gratiam iurijurandi sacrebant auctoritate Pontificia. ibid.

Imperatores Dii ab antiquis vocabantur, qui Imperatorum Celsitudinem è caelis delapsam existimabant. tom. 1. p. 144. n. 4

Imperatores vivi Domini; vitæ fundi Divi appellabantur. ibid. & seq.

Imperatores Divales dicti. ibid.

Imperatorum Graecorum sacros, & ambitio in rebus sacris. tom. 1. p. 6. & seq. n. 15

Imperator persæ consecratione installatur in Canonum 5. Petri. tom. 1. p. 176. n. 2

Impetium Romanum à quo tempore ad Reges Galliae transferatur. tom. 1. p. 308. n. 18

Impetium à Graecis ad Germanos translatum est auctoritate Pontificis. tom. 1. p. 310. n. 15

Impetium mixtum iure civili delegari potest. tom. 1. p. 660. n. 2

Impetium merum quid sit; & cur ita dicatur. ibid.

Impetii meri symbolum gladius. ibid. & seq.

Impetium mixtum quid sit, & in quo differat à merito. tom. 1. p. 660. n. 3

Impetium merum quibus competat, & quibus mixtum. ibid. n. 4

Impetium merum quoniam Magistratus olim habuerint apud Romanos. ibid.

Impetii Orientalis status debilis temporibus Honorii III. tom. 1. p. 847. n. 12

Impetium sedente Innocentio Pontifice Romano vacavit. t. 1. p. 71. n. 5

Impetrans literas ad beneficium, debet mentionem facere priorum, quibus renunciasit, pensionem sub-

condita. tom. 1. p. 141. n. 6

In Impetratione rescripti ad beneficium secundum necessarium fieri debet mentio primi obtent. tom. 1. p. 99. n. 11

Vide in verbo Rescriptum.

In Impetitione beneficii à Pontifice debet fieri mentio prioris, non autem ab Episcopo. tom. 1. p. 101. num. 16

Repertorium Generale

Impetrator mendax penitus carere debet gratis impetratis. tom. 1. p. 99. n. 10
Impetrator dolosus privatione commodi reſcripti impetrati valde punitur. tom. 1. p. 118. n. 10
Impoſitio manuum quid ſit, & quæ ejus frequentior acceptio in jure canonico. tom. 1. p. 488. n. 6
Impoſitio manuum alia eſſentialis, alia accidentalis. ibid.
Impoſitio manuum in collatione gradus preſbyteri & Diaconi prætermiſſa non poteſt ſuppleri abſque iteratione ſacramenti. tom. 1. p. 489. n. 11
Impoſſibile quid, & quotuplex ſit: vide in verbo *Conditio impoſſibilis*.
Impotentia ad coſundum an ſufficiens cauſa ſit ad matrimonium ſuam ſeparandum. tom. 4. p. 100. n. 3
Impotentia ad coſundum, tam in viſu, quam in ſemenſis provenit vel ex natura, vel ex morbo; aliæque ſpæſſe eſt, alia latens. tom. 4. p. 101. n. 7
Impotentia ſuperveniens an dicatur matrimonium. ibid. & ſeq. p. 103. n. 8
Impotentia dirimens matrimonium debet eſſe phyſica. tom. 4. p. 104. n. 10
Impubes judices eligi non poſſunt: & an id verum ſit etiam attemo jure Pontificio, Regio, & civili. tom. 1. p. 107. n. 1
Impuberes ad Tribunalium & Decretionatum admiſſi. tom. 1. p. 449. n. 1 & p. 450. & ſeq. n. 5
 Vide in verbo *Minor*.
Impubes qui moſtueſcam profeſſionem emiſit, ſi habitum deponat, poteſt uxorem accipere. 1. p. 594. n. 4
Impubes à parentibus monaſterio oblati, ſi poſt pubertatem nun teſtamentum non poteſt inde reſilire. tom. 3. p. 599. n. 1
Impubes niſi pro bono patris, matrimonio conjungi non debent. tom. 4. p. 71. n. 3 & p. 72. n. 7
Inaudium dicitur, qui non inſultat, vel obedit; frequentius tamen accipitur pro indeſenſo. 1. 2. p. 115. num. 10
Inaudium, & non citatum condemnari non poſſe omni jure probatur. tom. 1. p. 119. n. 11
Inauditus, & iſtens in quo caſu condemnari poſſit. ibid.
Incanonizatus & excommunicatus in pluribus caſibus innocenter adhibita: quæ ſamen omnia, tanquam ſuperſtitioſa, & vanitatis plens Eccleſia prohibuit. tom. 5. p. 356. n. 11
Incardinari eſt aliquem ordinari, ſeu conſtitui Episcopum. tom. 1. p. 350. n. 18
Incardinari ſegetum quæ pœnis olim plecherentur. 1. 1. p. 191. n. 6
Incardinari quibus pœnis puniuntur ſpud varias gentes. tom. 5. p. 101. n. 5
Incardinari an ipſo jure ſint excommunicati, an verò ſint excommunicandi. tom. 5. p. 542. n. 3
Incardinum quotuplex reſt committitur. 1. p. 304. n. 4
Incardinum directiſ pœnis puniuntur jura ejus gravatæ. tom. 1. p. 304. n. 4
Incardini oblatio petamiquæ, & jam à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia cepit. tom. 1. p. 597. n. 1
Incardini variis pœnis vindictæ ſunt jure civili, tum canonico. tom. 4. p. 165. n. 4
Incardinabilitas beneficiorum alia eſt quoad titulum, alia quoad retentionem, & quænam utraq; ſit. 1. 3. p. 156. n. 9
Incardinabilitas quoad titulum quandonam detur. ibid. & ſeq.
Incardinabilitas an detur in beneficiis ſimilibus, & diſtinctibus. ibid.
Incardinum quot modis dici poſſit: vide in verbo *Dirigendum*.
Incardini ſolati repetitio ut concedatur, quid requiratur. tom. 3. p. 338. n. 5

Indiſſio quid fuerit in ſua primæva ſignificatione, & quid deinde ſignificaverit. tom. 2. p. 469. n. 2
Indiſſio Principis quomodo clemens, & quando abolere poſſit. tom. 2. p. 753. n. 5
Indiſſio Principis ad crimina abolenda duplices. ibid.
Indiſſio Principis teſtæ conceditur in his criminibus, quæ poſius civili, quam divino jure vindicantur. tom. 1. p. 754. n. 7
Indiſſio variæ acceptiones reſeruntur in jure canonico. tom. 5. p. 530. n. 5
Indiſſio potest eſt remiſſio pœnis peccati delicti, quotuplex ſit. ibid.
Indiſſio quibus concedi valeant. ibid. n. 6
Indiſſio ex quibus cauſis concedantur. ibid. & ſeq.
Indiſſio veritas ſtabilitur, & quod ab Eccleſia concedi valeat, defenditur. tom. 5. p. 530. n. 7
Indiſſio antiquitas. ibid. & ſeq.
Indiſſio de delicto, quod plene probari nequit, purgandus eſt proprio juramento, & compurgatorium. tom. 5. p. 491. n. 2
Infamia quid ſit, & quotuplex, ſive ea jure Cæſareo, ſive ea jure canonico. tom. 1. p. 456. n. 2
Infamia quænam homines à teſtimonio ferendo repellat. tom. 1. p. 457. n. 3
Infamia ſuperveniens teſtes ſynodales inhiſcit ad teſtificandum. tom. 1. p. 458. n. 5
Infamia inſeruitur ab his, qui ſactilegia præſumptione ad ordines, vel dignitates eccleſiaſticas ſe promoveri procurant. tom. 5. p. 81. n. 1
Infames à judicandi manere atque ex potis diſpoſitione. tom. 1. p. 107. n. 3
Infames infamia facti aut facti canonice nequit facta ordinibus inſeruit. tom. 1. p. 451. n. 6
Infames arbitet eſſe valet, licet judex eſſe non poſſit. tom. 1. p. 459. n. 9
Infames infamia facti an in totum repellantur à teſtimonio ferendo. tom. 1. p. 81. n. 4
Infames, reſtiti tamen à Principe, reſtiti poſſunt in judicio teſtes adhiberi. tom. 1. p. 441. n. 16
Infames triennio laſtandi ſunt à matribus; & quomodo ſit computandum hoc triennium. tom. 3. p. 641. num. 3
Infantes cum laſte mores, & morbos ambunt. ibid. & ſeq.
Infantes doloſi in partu. ibid. n. 4
Infantes capaces eſſe baptiſmi ſemper Eccleſia docuit, contra errores Pelagianorum. tom. 3. p. 833. & ſeq. num. 3 & 4
Infans adhuc in utero exiſtens baptizari poteſt. 1. 3. p. 836. n. 7
Infans in utero in rerum natura ſunt, licet in bonis non ſint. ibid. & ſeq.
Infans, cujus mater baptizata eſt mortis urgente periculo, an remaneat baptizatus. tom. 3. p. 836. col. 2
Infantes ſine baptiſmo morientes pœnis damni ſubjacent. tom. 3. p. 838. n. 2
Infantes expoſiti Angelis curandi, & tractandi committuntur. tom. 5. p. 124. n. 1
Infantes expoſiti ſuſcipiens nullum jus in eorum perſonas acquirit. tom. 5. p. 125. & ſeq. n. 4 & 8
Infantes caponendi variis modi apud varias gentes. tom. 5. p. 125. & ſeq. n. 6
Infantium expoſitio prohibita. tom. 5. p. 126. n. 7
Infantes expoſiti liberi manent ab omni poteſtate, & pro legitimis habentur. tom. 5. p. 127. n. 8 & 9
Infantes ex nulla culpa tenentur. tom. 5. p. 370. n. 8
Infans do'i capax an dari poſſit. ibid. n. 9
Infantes ſuſcipiendis undis Rheni expoſiti ut probentur, an eſſent legitimi. 1. p. 497. & ſeq. n. 4
Infantis hominis à quo tempore computanda ſit, & uſque

Omnium Notabilium. Litera I.

usque ad quod protendatur. t.5.p.369. & seq.n.7
 Infantiæ proximi quinam sint. ibid.
 In infantia facultates, & operationes animæ rationalis
 non exercentur. t.5.p.370.n.8. & 9
Infideles an eo ipso quod infideles sunt, possint privari
 dominio quod habent in Catholicos. tom.5.p.128.
 num.6
 Infideles ad Christianam fidem conversi magnis fa-
 voribus & privilegiis decorandi sunt. tom.5.p.134.
 num.2
 Infideles quare ratione cogi possint ad fidem suscipien-
 dam. t.5.p.141.n.9
 Vide in verbo *Indeus*.
Infirmus à multis excusatur, & præcipuè à contumacia
 liberatur. t.1.p.861.n.8
 Infirmitas levis, aut intermitrens, non omnino excusat
 reum non competentem. ibid.n.9
 Infirmitas ab oneribus etiam propriis officii excusatur.
 t.5.p.169.n.2.3
 Infirmitas gravis non tollit deliberationem sufficien-
 tem ad emittendum votum. t.3.p.611.n.8
Infirmi olim in extremis constituti habitum Religio-
 nis inducant. t.1.p.377.n.3
 Infirmi olim, etiam Episcopi, poenitentiam sibi im-
 poni postulabant. t.3.p.603.n.2
 Infirmi an durante probationis anno possint profes-
 sionem emittere. t.3.p.608.n.2
 Infirmi olim sacram unctionem accipiebant antequam
 viaticum corporis, & sanguinis Domini. t.3.p.815.
 num.6
 Infirmi in ægitudine baptizati verum suscipiunt bap-
 tismum, irregulares tamen sunt. t.3.p.841.n.16
 Infirmus obmutescens quandam baptizari possit.
 ibid.n.18
Ingenuitas quid sit, & quomodo libertatis eam consequi
 possit. t.1.p.507.n.6
Ingenius quis sit, & quando mulier dicatur ingenua.
 t.1.p.275.n.11
 Ingenius natis manumissio ex adumbrata servitute
 non officit. t.1.p.522.n.5
 Ingenius ex libera nascitur, & aliquando etiam ex
 ancilla. ibid. & seq.n.6
 Ingenius nascitur filius ex libeta, etsi pater servus sit.
 ibid. & seq.
 Ingenius duobus modis effici possunt homines. tom.1.
 p.523.n.9
 Ingenium facere solus Princeps, non privatus potest.
 t.1.p.524.n.12
Ingressus intra claustrum monialium triplici ratione pro-
 hibitus est. t.3.p.25.n.8
 Vide in verbis *Accessus*, *Monialis*.
 Ingressus in monasterium liber, & spontaneus esse
 debet. t.3.p.594.n.3
 Ingressus ad vitam monasticam non tam facili est dan-
 dus clericis, ac laicis. t.3.p.595.n.2
Inguina quoque partes humani corporis sunt, juxta anatomi-
 cos. t.4.p.198.n.2
Inhabilis ad iudicis munus, an censetur habilitatus
 delegatus ei causâ à supremo Pontifice. t.1.p.109.
 num.11
Inhabilitas ad præbendam oritur ex sola illegitimitate,
 & quod pater proximè ministravit in beneficio.
 t.1.p.85.n.3.4
Inbladare quid sit, & quid bladus, vel bladum: vide
 in verbo *Bladus*.
Injectio manuum in clericos qualis esse debet ut incur-
 ratur censura ob eam lata. t.1.p.699.n.5
 Iniectionis manuum censura à quo possit absolvi. ibid.
 & seq.n.6
Inimicitia etiam in crimine hæresis & simoniæ atren-
 duntur ad repellendum testem, vel accusatorem ini-
 micum. t.5.p.104.n.4. & p.105.n.3

Inimicus an credatur, qui cum alio litem etiam supe-
 negotio civili habet. t.2.p.241.n.3
 Inimicus, aut de inimici domo productus, non est testis
 idoneus. t.2.p.427.n.3
 Inimicus capitalis an repellatur ab accusando, sicut à
 testimonio ferendo. t.5.p.18.n.2
 Inimici, vel laici clericos accusare non possunt. t.5.
 p.24.n.3
 Inimici ad accusandum admittuntur de jure civili,
 non verò de jure canonico. ibid. & seq.n.5. & 6
Injuriam suam quis ulciscatur, an alienam, multum
 interest. t.2.p.391.n.2
 Injuria frequentius verbis infertur, nec interest an di-
 recta, an indirecta sint. t.2.p.753.n.3
 Injuriarum actio non datur ob leve convitium, &
 quando detur jure Hispano. tom.2. p.753. & seq.
 num.3. & 7
 Injuria clericis illata ad Christum pertinet, sicut illata
 curialibus etiam Majestatem Regiam offendent. t.5.
 p.504.n.3
Innocentes quare Martyres Bethlehemitici dicantur. t.2.
 p.173.n.4
 Innocentium festivitas quare in Ecclesia, tam Græca,
 quam Latina celebratur. ibid.
Innocentius III. in utroque jure apprime doctus, ceteras
 fuit Pontifex anno 1198, exiitque Ecclesiam usque
 ad annum 1216. t.1.p.27.n.1
 Innocentii III. progressus, & merita breviter recen-
 sentur. t.1.p.262.n.4
 Inquilinus quandam invitatus à domo quam inhabi-
 rat, expelli possit. t.3.p.305.n.1
 Inquilinus per biennium à solutione cessans, an pos-
 sit à domo conducta expelli. t.3.p.104.n.3
 Inquisitionis officium tempore Innocentii III. ser-
 pente Albigensium hæresi initium sumpsit. tom.1.
 p.259.n.2
Inquisitiones regie, quas Episcopi olim exigebant, quid
 fuerint. t.1.p.749.n.5
 Inquisitionum regiarum executio prohibita in Con-
 cilio Tolerano. ibid.
 Inquisitio unde ita dicta sit, & quid generaliter signi-
 ficet. t.5.p.42. & seq.n.8
 Inquisitio prout ad criminalia refertur, quid denoret.
 ibid.
 Inquisitionis definitio traditur, & explicatur. ibid.
 & seq.
 Inquisitionis usus, & modus procedendi per inquisi-
 tionem, an justus sit. t.5.p.43.n.9
 Inquisitionis ordo apud Romanos quisnam fuerit, re-
 fertur. ibid.
 Inquisitio jure Canonico & Regio approbatur. ibid.
 Inquisitionis quot sint species. ibid. & seq.n.10
 ad Inquisitionem generalem non requiritur infamia,
 secus ad inquisitionem specialem. ibid.
 Inquisitio necessaria ad beatificationem Confessorum
 & Martyrum. t.3.p.861.n.5
 Vide in verbis *Beatificatio*, *Canonizatio*.
 Inquisitio ad puniendum delictum fieri non potest ex
 diffamatione orta à malevolis, & improbis homi-
 nibus. t.5.p.50.n.2
 Inquisitio ad puniendum subditorum excessus primò,
 & principaliter ad Episcopum spectat; hanc tamen
 olim solus facere non poterat. t.5.p.51.n.3
Inquisitores olim iudices delegati erant; hodie verò
 sunt iudices ordinarii, & ultra duas dietas in pro-
 vinciis sibi commissis in jus vocare possunt. t.1.
 p.133.n.8
 Inquisitores hæreticæ pravitatis jurisdictionem ordi-
 nariam in suis territoriis habent, licet veres gerant
 Romani Pontificis. t.1.p.618.n.18
 Inquisitorum officium arduum & difficile aliquando
 fuit. ibid. & seq.
Inscriptionis

Repertorium Generale

- Inscriptionis* libellus quis sit, & quid intersit inter inscriptionem, & subscriptionem. t. 2. p. 426. n. 5
- Infordeſcentia* in censuris ecclesiasticis variis modis punitur. t. 1. p. 456. n. 3
- Infordeſcentia* in censuris utrum per se privet beneficiis jam obtentis. ibid. n. 6
- Infordeſcentia* in excommunicatione inducit suspicionem de hæresi. ibid. & seq.
- Instantia* quælibet jure civili inspecto triennii lapsu finitur, secus de jure Pontificio. t. 1. p. 623. n. 6. 7
- Inſtitutionis* verbum aliquando confirmationem significat. t. 1. p. 208. n. 10
- Inſtitutionis* verbum generale est, significans investituram, missionem in possessionem, collationem præbendæ, &c. t. 1. p. 361. n. 3
- Inſtitutio* ad beneficium ecclesiasticum triplex refertur. t. 1. p. 569. n. 3
- Inſtitutio* collativa præſcriptione, vel consuetudine acquiri valet ab inferioribus Prælati; secus verò de institutione authorizabili. t. 1. p. 570. n. 4. 6
- Inſtitutio* per manus amplius est quàm præſentatio. ibid. n. 7
- Inſtitutio* sui ipsius facta ab eo, ad quem spectat collatio præbendarum, est invalida. tom. 3. p. 181. n. 2
- Inſtitutio* per annulum propria est in beneficiis, & dignitatibus ecclesiasticis. tom. 3. p. 188. n. 2
- Inſtitutio* in secularibus etiam per certa symbola aliquando fit. ibid.
- Inſtrumenta* communia, tam ab actore, quàm à reo sunt edenda. tom. 2. p. 319. n. 16
- Inſtrumentum* commune quodnam dicatur. ibid.
- Vide in verbo *Editio*.
- Inſtrumentorum* appellatione testium depositiones continentur. tom. 2. p. 443. n. 2
- ut *Inſtrumentis* exemplaribus fides adhibeatur, an possit effici per Principem: vide in verbo *Princeps*.
- Inſtrumenta* simpliciter exemplo absque originali fides non adhibetur. tom. 2. p. 456. n. 3
- Inſtrumentum* quid sit, & quàm variè accipiat, ostenditur. ibid. n. 5
- Inſtrumentorum* origo unde deducatur. ibid. n. 6. & p. 457. n. 7
- Inſtrumentorum* conficiendorum forma præſcripta. ibid. & seq. num. 8
- Inſtrumenta* facta in uno regno quando fidem faciant in alio, & quando sit illis attributa vis, ut haberent executionem paratam. ibid. n. 8
- Inſtrumentorum* divisio in utroque jure recepta assignatur. tom. 2. p. 458. n. 10
- Inſtrumentum* authenticum quodnam propriè sit, & quid in eo desideretur. ibid. & seq.
- Inſtrumentum* exemplatum quodnam dicatur. tom. 2. p. 459. n. 11
- Inſtrumentum* ut exemplato an fides adhibeatur in judicio ex aliquo jure. ibid. & seq. n. 12
- Inſtrumentum* privatum corruit, si testes in eo descripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum. t. 2. p. 460. n. 2
- Inſtrumentum* publicum quodnam sit, & quomodo differat ab authentico. tom. 2. p. 461. n. 4
- Inſtrumenta* publica per se fidem faciunt, quamvis testes decesserint. ibid. n. 5. & 7
- Inſtrumentum* non censetur falsum, aut suspectum ex eo, quod in facti narratione literæ sint abraſæ. t. 2. p. 462. & seq. n. 2. & 3
- Inſtrumentum* non inspectum nequit argui falsitatis. tom. 2. p. 465. n. 1
- Inſtrumenta* post sententiam in rem judicaram transactam an possint falsitatis argui. t. 2. p. 466. n. 4
- Inſtrumentum* an sit integrè parti edendum. ibid. n. 3
- Inſtrumenta* sigillo regis signata an per se fidem faciant. tom. 2. p. 473. n. 2
- Inſtrumenta* possunt produci publicatis attestacionibus, usque ad causæ conclusionem. ibid. & seq. n. 4. 6. 7. & 8
- Inſtrumenta* an possint in aliquibus casibus produci post conclusionem causæ. tom. 2. p. 474. n. 7
- Inſtrumenti* publici fides non est major quàm duorum testium. tom. 2. p. 477. n. 7
- Inſtrumenti* falsitas, vel quod illi deest, potest probari per testes. ibid. & seq. n. 12
- Inſtrumenta* contraria ab eadem parte in judicio producta fidem non faciunt. tom. 2. p. 479. n. 1
- Inſtrumenta* quotupliciter possint esse contraria. t. 2. p. 480. n. 3
- Inſtrumentum* quarentigium, quo debitor obligatur pecuniam solvere, quam mutuum accepturus est, an habeat paratam executionem. tom. 2. p. 482. n. 6
- Inſtrumentum* sine causa confectum quare vires non habeat. tom. 2. p. 483. n. 8
- Intentio* contraria bonis matrimonii, non deducta in conditionem expressam, sed tantum mente retenta, an vitiet matrimonium. tom. 4. p. 117. n. 9
- Interamna* civitas caput totius Aprutinae provinciae, quare ita dicta sit. tom. 5. p. 114. n. 1
- Interdictum* aliud personale, aliud locale, alique ejus divisiones. tom. 1. p. 175. n. 3
- Interdictum* semper requirit culpam gravem. ibid. num. 6
- Interdicti* rigor post Alexandrum, Innocentium, & Bonifacium remissus. ibid. & seq. n. 8
- Interdicti* tempore quænam Ecclesia permittat, & quæ prohibeat. ibid. & seq.
- Interdictum* ad quid introductum, & ejus origo unde. tom. 1. p. 176. n. 19
- Interdicti* effectus. tom. 1. p. 177. n. 20
- Interdicti* violator impostulabilis est ad dignitatem ecclesiasticam. tom. 1. p. 197. & seq. n. 19. & 23
- Interdicti* sententia sub cautione juratoria relaxanda est. tom. 1. p. 697. n. 3
- Interdictum unde vi*, quid sit, & ad quid deruet, & quod olim duplex fuerit. tom. 1. p. 905. n. 4
- Interdictum unde vi*, tenetur etiam qui dejectionem per suos factam approbavit. tom. 2. p. 85. n. 8
- Interdictum unde vi*, competit ad recuperandam possessionem vi amissam. tom. 2. p. 194. n. 21
- Interdictum unde vi*, olim duplex fuit. ibid.
- Interdictorum* origo, & divisiones variè referuntur. tom. 2. p. 229. n. 6. 7
- Interdicta* adipiscendæ possessionis quænam dicantur. ibid. n. 8
- Interdictum quorum bonorum*, unde ita appellatum sit, & quando intentari possit. ibid. & seq.
- Interdictum* Salvianum est remedium adipiscendæ possessionis. tom. 2. p. 230. n. 9
- Interdictum* Salvianum unde ita dictum sit, & in quo differat ab actione Serviana. ibid.
- Interdictum* possessorium quodnam possit cum judicio petitorio cumulari. tom. 2. p. 232. n. 15
- Interdictum unde vi*, tenetur qui spoliū approbavit. tom. 2. p. 241. n. 2
- Interdictum* retinendæ possessionis an competat etiam pro molestia judiciali. tom. 2. p. 240. n. 2
- Interdicti unde vi*, specialitas unde deducatur. ibid. cap. 5. n. 2
- Interdictum unde vi*, competit contra eum, qui clam possessionem intravit, & verum possessorem ad eam revertentem vi prohibuit. tom. 2. p. 241. n. 2
- Interdictum unde vi*, unde ita dictum sit, & in quibus rebus locum habeat. tom. 2. p. 243. n. 6
- Interdictum unde vi*, tantum competit spoliato adversus spoliantem. ibid. n. 7
- Interdictum* ab Episcopo solum cum consilio Capituli potest apponi. tom. 3. p. 212. n. 3. & p. 223. n. 8
- Interdictum

Omniū Notabilium. Litera I.

Interdictum quid sit, & quid interdicere; & quis dicitur interdictus. tom. 3. p. 22. n. 5
Interdicti definitio traditur, & quomodo ab irregularitate differat, ostenditur. ibid. n. 6
Interdicti multiplex divisio affertur. ibid.
Interdicti sententia in quibus apponi possit. ibid. n. 7
Interdicti unde vi, quibus sunt effectus. tom. 2. p. 243. & seq. n. 8
Interdictum unde vi, inventum est contra spoliantes propria auctoritate. tom. 2. p. 244. n. 9
Interdictum unde vi, tantum competit possessori; & ut restitutio concedatur, necessaria est possessio. t. 2. p. 359. n. 5. 7
Interdictum unde vi, competit spoliato rebus incorporeis, & iuribus. ibid. & seq. n. 8
Interdictum unde vi, in quibus colonis competit. t. 2. p. 361. & seq. n. 10
Interdictum unde vi, quare competit usufructuario. ibid. n. 11
Interdictum unde vi, datur adversus eum qui spoliavit, aut qui iussit, vel tamen habuit spoliationem. tom. 2. p. 263. n. 3
Interdictum unde vi, an detur adversus successores spoliatorum. ibid. n. 4
Interdictum unde vi, an competit pro iure exigendi pensionem. tom. 2. p. 269. n. 7
Interdictum ne vis fiat ei, quid sit, unde ita dictum, & quod remedium eo praestetur. tom. 2. p. 270. n. 2
Interdictum ut possideat, qui competit, & in quo differat ab interdicto unde vi. t. 2. p. 349. n. 21
In interdicto retinendae possessionis duobus intenditur: b. se possidere, ille obtinet qui probat antiquiorem possessionem iugiter continuatam, & titulo iustificatam. ibid. & seq. n. 23
In interdicto retinendae possessionis duo sunt. t. 2. p. 350. num. 25
Interdictum ut possideat, quid sit, & quibus competat. ibid. & seq. n. 27
Interdicti ut possideat, quoniam fuerit causa. ibid. n. 27. & seq.
Interdictum generale non potest apponi propter retentionem rerum alieni, absque auctoritate Romani Pontificis. tom. 2. p. 340. n. 8
Interdictum dissentientibus patronis quomodo, & quare fit impendendum. t. 3. p. 761. n. 2
Interdictum Ecclesiae circa matrimonium non contrahendum tripliciter intercedere potest. tom. 4. p. 210. num. 2
Interdicta retinendae, aut recuperandae possessionis usufructus nomine competunt. t. 4. p. 293. n. 5
Interdicti effectus ad temporibus Innocentii III. valde remissi fuere. tom. 5. p. 524. n. 2
Interdictum in Regno Legionensi appositum: vide in verbo *Legionense Regnum*.
Interlocutio quid sit, & quod diversimodè in iure accipitur. tom. 1. p. 670. n. 3
ab Interlocutione appellati non potest de iure civili, secus de iure canonico. tom. 1. p. 671. n. 4
Interlocutionis variae acceptiones. tom. 2. p. 56. n. 7
Interlocutio plerumque significat sententiam, quam dicit iudex interim dum definitivam sententiam profert. ibid.
Interstitium in sacris canonibus quid sit, & quare ab Ecclesia statutum. tom. 1. p. 434. & seq. n. 5
Interstitia diversa pro diversitate temporum à Patri-bus statuta. tom. 1. p. 435. n. 6
Interstitia triplici de causa fuere ab Ecclesia instituta. ibid.
Interstitiorum ratio an sit habenda, in conferendis minoribus ordinibus. ibid. n. 8
Interstitus proprie, vel improprie quisnam dicatur. t. 3. p. 80. u. 4

in Interstiti successione olim certa collegia sisco praeferebantur. tom. 3. p. 481. n. 5
Intitulatio quid sit, & an sit sufficiens ut quis licite ordinari valeat. tom. 3. p. 125. n. 12
Intitulatio in Ecclesiis juris patronatus quid sit, & quomodo fiat. tom. 3. p. 725. n. 2
Intrusio quid sit, & quisnam dicatur intrusus, & quibus poenis subiacet. tom. 3. p. 140. n. 4 & 5
Intrusores, & detentores rerum ecclesiasticarum coram quo iudice sint conveniendi. tom. 2. p. 68. n. 5. & seq.
Vide in verbo *Sacrilegium*.
Investitura quid sit: ubi de abusu accipiendi Ecclesiarum investitura per laicas potestates. t. 1. p. 325. & seq. n. 6
Investitura Ecclesiarum per laicas potestates facta, prohibetur. ibid. n. 7
Vide in verbo *Justitiam*.
Investitura aliquando significat jus adipiscendi possessionem corporalem. t. 1. p. 376. n. 5
Investitura inferiorum dignitatum ecclesiasticarum etiam olim fiebat per annulum. t. 2. p. 721. n. 5
Investitura, sive accipitur pro possessione, sive pro iure, potest per procuratorem recipi. tom. 3. p. 148. num. 2
Investitura non transfert possessionem, sed tantum dat jus ad illam. t. 3. p. 88. n. 5
Investitura feudi symbolica quomodo olim sollemniter usitata. tom. 3. p. 320. n. 4
Investitura semel facta toties renovari debet, quoties vel patroni, vel vassalli persona mutatur. tom. 3. p. 396. n. 4
Joachim Abbas, monachus Benedictinus laudatur, ejusque opera referuntur. tom. 1. p. 30. n. 3
Joannis Neapolitanus Cardinalis Presbyter legationis officio fungitur. tom. 1. p. 225. n. 1
S. Joannis monasterium Ordinis Canonico-rum regularium D. Augustini in Sueffoniensi Episcopatu à quo fundatum. t. 2. p. 117. n. 5
S. Joannis Evangelistae festivitatis duplex quotannis in Ecclesia celebratur. t. 2. p. 173. n. 3
Joannes primus Episcopus Syracusanus, miraculis clarus in Domino quievit. tom. 1. p. 215. n. 5
Joannes Imperatoris Cancellarius, Episcopus Treverensis dignissimus. t. 2. p. 614. n. 2
Joannes Bellissimus Episcopus prius Pictaviensis, hinc Archiepiscopus Narbonensis, tandem Archiepiscopus Lugdunensis creatus est, & denique in Clavalle monasticam vitam professus, ibi usque ad mortem perseveravit. t. 3. p. 804. n. 2
Joannes Constantinopolitanus Archiepiscopus reprehenditur à Gregorio Magno, quod se Occumenicum Patriarcham diceret. t. 5. p. 11. n. 2
Loca secularia, & saltationes à conviviis Christianorum amandanda sunt. t. 3. p. 923. n. 12
Joculator quis dicatur in iure, & an sit ab omni infamia immunis. t. 3. p. 922. n. 6
Joculatoriam artem exercere clericis prohibitum est ibid.
Joculatores apud Romanos ab omni honore arcebantur. ibid.
Jorense monasterium in diocesi Meldensi à quo constructum. t. 1. p. 974. n. 1. & t. 5. p. 431. n. 2
Irisi civitas in Regno Gallie antiquitus Sede Archiepiscopali decorata. t. 1. p. 370. n. 1
Irregularitas an contrahatur per accedens propter delictum exterius, occultum tamen. t. 1. p. 412. n. 8
Irregularitas non est impedimentum perpetuum, & quibus modis tollatur. ibid. n. 9
Vide in verbo *Delictum*.
Irregularitas ex natalium defectu antiquitus incognita. t. 1. p. 493. n. 8

Vide

Repertorium Generale

- Vide in verbis *Filii, Illegitimi*.
- Irregularitas ob vitium corporis etiam in lege veteri statuta reperitur, non tamen est juris divini, sed eo tantum nititur. t.1.p.532.n.6
- Irregularitas ob corporis vitium ex duplici causa inducitur. ibid.
- Irregularitas inducitur ex eunuchizatione spontanea, non ex ea quæ à Medicis fit. t.1.p.539.n.11
- Irregularitas ex qua mutilatione inducatur. ibid. num.13
- Irregularitas ex bigamia orta, à quo jure proveniat: vide in verbo *Bigamia*.
- Irregularitas quare ex bigamia oriatur. tom.1.p.550. num.11
- Irregularitas proveniens ex homicidio quo modo definitur. t.5.p.243.n.3.& 4
- Irregularitas quænam inentratur ex mutilatione membri, & quænam ex debilitatione. t.5.p.245.n.6
- Irregularitas an inducatur ex homicidio casuali. t.5.p.246.n.8. Et an ex homicidio voluntario. tom.2. p.246. & seq. n.9. An ex homicidio iusto. tom.3. p.247.n.10
- Irregularitas an in dubio contracta censetur. tom.5. p.249.n.2. & p.250.n.3. & 4. & p.257.n.6
- Irregularitas an contrahatur ab equitante, cujus equus aliquem occidit. t.5.p.250.n.3
- Irregularitas ex homicidio à quibus contrahatur. t.5.p.253. & seq. n.1. & 2
- Irregularitas non contrahitur ex sola deliberata voluntate occidendi, homicidio non sequuto. tom.5. p.255.n.1
- Irregularitas contrahitur ex illaro vulnere mortifero. t.5.p.256.n.2
- Irregularitas ex homicidio an contrahatur ab omnibus concurrentibus ad illud. tom.5. p.256. & seq. num.4
- Irregularitas non contrahitur ex homicidio commisso cum moderamine inculpæ tutelæ. tom.5. p.257. num.5
- Irregularitatis nomen in veteribus canonibus incoegitum fuit, & ad quid significandum primò institutum sit. t.5.p.402.n.4
- Irregularitas quid sit, & unde proveniat. ibid. & seq.
- Irregularitas generaliter sumpta non est censura, nec præsupponit opus peccaminosum. tom.5. pag.587. num.3
- Irregularitas quæ provenit ex delicto, an sit censura. ibid.
- Isabella* filia Amalarici Regis Hierosolymitani triplices nuptias contraxit; & quid inde sequutum sit, historicè refertur. t.2.p.197.n.9
- Isabellæ* matrimonium cum Henrico Comite Campaniæ, quate legitimum non fuerit. rom.2.p.197. & seq. n.10
- D. Isidorus* Præsul Hispanensis, quando floruerit: ubi aliqua de ejus laudibus. tom.1.p.574.n.1
- S. Isidorus* Legionensis monasterium Canonicorum regularium S. Augustini, quandonam fuerit constructum. t.2.p.738.n.2
- S. Isidorus* Doctor Hispanus, & Hispanensis Præsul varia opera scripti. t.4.p.75.n.1
- Italia* in duas factiones per dissensionem divisa: vide in verbo *Bellum*.
- Iudæi* Gaulianista, seu Galilæus, apud Hebræos in errore fuit. t.3.p.729.n.4
- Iudæi* baptizati non possunt observare festivitates legis Moysiæ. t.2.p.147.n.19
- Judæi*, ex eisque descendentes, an possint jure communi inspecto ad officia, & beneficia Ecclesiastica admitti. t.1.p.96.n.9. & 10
- Judæi* sub Imperatore Tiberio quare in Sardiniam missi. t.1.p.816.n.3
- Judæi* Galliâ pulsi à Ludovico Juniore propter eorum pertinaciam. t.2.p.798.n.2
- Judæis* an ex præcepto Dei prohibitum fuerit comam attondere, disserter; & circa hoc loca scripturæ sacræ explicantur. t.5.p.17. & seq. n.7
- Judæi* comam attondentes, & barbam radentes, quo sensu reprehendantur. ibid.
- Vide in verbo *Coma*.
- Judæi* ex tota Hispania pulsi à Sisebuto Rege, suadente Hæraclio Imperatore. t.3.p.838.n.7
- Judæus* potest habere servum adscriptitium Christianum in suis possessionibus. t.5.p.126.n.2
- Judæus* Christianum mancipium retinere non debet, sed cogitur illud iusto pretio Christianis vendere, & si renuat, servus eripitur in libertatem. ibid. & seq. num.3
- Judæi* Cæsareo juri subunt. t.5.p.127.n.5
- Judæis* Christiana mancipia retinere præsumebantur poena mortis injungitur. ibid.
- Judæus* cogi potest, ut Christianum mancipium vendat. t.5.p.126.n.6
- Judæi* inter Christianos commorantes veteres synagogas reficere, & reparare valent; novas vero erigere nequeunt. t.5.p.129.n.5. & p.132.n.11
- Judæis* effugiam Aman cruci affixam incendere prohibitum est ab Imperatoribus. ibid. & seq.
- Judæis* quo tempore sit prohibitum in publicum coram Christianis prodire. t.5.p.133.n.2
- Judæi* quare sint Israëlites & Hebræi dicti. t.5.p.134. num.1
- Judæi* quinam hodie censentur. ibid.
- Judæi* an saltem possint Christianis nutritibus pueros suos ablactandos tradere. t.5.p.136.n.1
- Judæi* verum dominium habent pecuniarum & cæterorum bonorum inter fideles consistentium. ibid. & seq. n.2
- Judæi* Principibus Christianis subiecti, an possint ab eorum regnis expelli, si baptizari renuant. ibid.
- Judæi* invitati & renuentes non possunt cogi ad baptismum recipiendum. t.5.p.139.n.5
- Judæi* coacti conversio non potest placere Deo. t.5. p.140.n.7
- Judæi* servi Gentium effecti, quare inter Christianos tolerantur. t.5.p.143.n.2
- Judæi* spirituali poenâ affici non possunt à judicibus ecclesiasticis. t.5.p.144.n.2
- Judæis* cum Christianis habitantibus jubetur proprium, & ab eis distinctum habitum deferre. ibid. & seq. n.2
- Judæi* & Pagani non debent præfici officiis publicis inter Christianos, aut in eos jurisdictionem exercere. t.5.p.145.n.3
- Judæos* in Christianos vim potestatis exercere nimis absurdum est. t.5.p.146.n.5
- Judæi* non possunt advocati, procuratoris, tabellionis, & similia munia exercere. ibid. n.6
- Judæo* cum Christiano, vel cum alio *Judæo* litigante, quis *Judæx* adeundus sit. ibid. & seq. n.7
- Judæis* quare permixtum fuerit ab Imperatoribus decurionatum obtinere. t.5.p.147. & seq. n.9. & 10
- Judæi* arbitri esse possunt. t.5.p.149.n.11
- Judæi* possunt esse tutores etiam non *Judæorum* quoad honorum administrationem, non quoad educationem. ibid. n.12
- Judices* tum sæculares, tum ecclesiastici tenentur leges & statuta in judiciis observare. tom.1. pag.34. num.10
- Judex* inferior non semper tenetur exequi mandatum superioris. t.1.p.92.n.9. & 10
- Judices* esse nequeunt quidam ob impotentiam juris, quidam ob impotentiam facti. t.1.p.106.n.2
- Judices* per scriptum ad alicujus causæ cognitionem

Omnium Notabilium. Litera I.

neti delegati, quando possint, vel non possint iurisdictionem suam subdelegare. t. 1. p. 109. n. 12

Judicibus pluribus delegatis contentiosis de iurisdictione, quid agendum. t. 1. p. 111. n. 2

Judicis delegati cognitio duplex quando illi a Pontifice causa committitur. t. 1. p. 118. & seq. n. 15

Judex ordinarius attentio jure Pontificio arbitri recipi valet. t. 1. p. 119. n. 13

Judicem ad quos inhibere possunt iudicibus a quo ne in causa procedant. t. 1. p. 137. n. 11

Judices literarum peritia maximè polleere debent, eorumque inscitia pro crimine habetur. t. 1. p. 163. n. 6

Judex iudicii dua & imperator dicitur, & quanta sit ejus potestas. t. 1. p. 164. n. 12

Judex secularis non potest cognoscere de causis ecclesiasticis; sed judex ecclesiasticus aliquando de causis secularibus cognoscere potest. ibid.

Judex supplere potest quæ defunt Advocatis & Partibus. t. 1. p. 200. n. 6

Judex delegatus recusari potest, si unus ex litigatoribus subditijs ejus sit. t. 1. p. 248. n. 3

Judicem delegati valde differunt a iudicibus datis. t. 1. p. 641. n. 8

Judicis delegati gesta ignoramus mortem delegantis, an valida sint. t. 1. p. 643. n. 9. 10

Judici delegato ultra principale negotium duplex genus causarum mandatum censetur. t. 1. p. 646. n. 2

Judex recusari potest ob familiaritatem partis cum eodem. t. 1. p. 653. n. 3

Judice subdelegato quando ad delegantem appellandum sit. t. 1. p. 656. n. 3

Judice delegato, vel dato, ad quem appellandum sit, distinguatur. ibid. n. 5

Judex cui mandata est iurisdictione, an semper fungatur vice mandantis. t. 1. p. 657. n. 7

Judex ordinarius, cui delegatus injungit sententia executionem, an teneatur eam exequi, nisi sciat eam injustam esse; an verò possit de ejus injustitia cognoscere. t. 1. p. 663. n. 1

Judices delegati frequenter consulunt delegantes super negotiis sibi commissis. t. 1. p. 664. n. 2

Judices delegati virtute suæ iurisdictionis possunt coercere reos contumaces, & quolibet alios suæ iurisdictionis usum impeditores. t. 1. p. 665. n. 10

Judicis delegati officium & potestas diversa sunt. t. 1. p. 666. n. 12 & seq.

Judex datus, & judex delegatus in quo differant. ibid. num. 14

Judici delegato quæ competant: & quas poenas irrogare possit. ibid. & seq. n. 15

Judex delegatus potest etiam auxilium brachii laiculi implorare. t. 1. p. 667. n. 16

Judex delegatus quare possit suæ iurisdictionis usum impeditores coercere. t. 1. p. 667. & seq. n. 17. & 18

Judex delegatus an possit etiam suæ iurisdictionis usum impeditentibus multam indicare. ibid. n. 18

Judices electi, & electi quoniam, & a quo dantur. t. 1. p. 669. n. 22

Judices petant quoniam fuerint, quoniam eorum iurisdictione: & quod duplex eorum genus fuerit. t. 1. p. 670. n. 25

Judex delegatus quilibet vocatur exequutor. tom. 1. p. 671. num. 2

Judex delegatus Principis potest causam sibi commissam alii subdelegare. t. 1. p. 674. n. 5

Judices a quibus dari possint. ibid. & seq. n. 7. & 8

Judices dare aliud est ac iurisdictionem mandare. t. 1. p. 675. n. 9

Judices dati, sive delegati, quoniam sententias suas exequi possint. t. 1. p. 675. n. 4 & 5

Judex delegatus an possit exequi sententiam suam. t. 1. p. 676. & seq. n. 7. & seq.

D. D. Gonzal. in D. et al. Index generalis.

Judex delegatus major est quocumque ordinario in causa sibi commissa. tom. 1. p. 670. n. 3. & p. 671. n. 9. & 10

Judices delegati quoniam, & qui ordinarii dicuntur. ibid. n. 5. & 6

Judices delegati repræsentant delegantes, & ex delegantium persona xliantur. t. 1. p. 671. n. 7

Judex ordinarius quisvis dicatur. ibid. n. 8

Judex ad quem appellatur est ab Episcopo, potest præferatur a patrone instituire, non verò judex delegatus. t. 1. p. 676. n. 3

Judices delegati omnes ante omnia debent literas sue commissionis ordinario exhibere. t. 1. p. 677. n. 3

Judex delegatus ante literarum exhibitionem non habet iurisdictionis exercitium. t. 1. p. 678. n. 4

Judicem alias variè præscripta. t. 1. p. 680. & seq. n. 2

Judex qui aliqua retuli superiori, nihil pendente relatione innovare potest. t. 1. p. 697. n. 3

Judex ecclesiasticus, tam ordinarius, quam delegatus, potest auxilium brachii secularis implorare. t. 1. p. 704. n. 15

Judex ecclesiasticus secularis auxilium implorans, an teneatur illi adæ, & merita causæ ea habere. ibid. & seq. num. 17

Judex ordinarius non sit delegatus, si causa, cujus cognitio ad ipsum spectabat jure communi, ei committitur; sed tantum ejus iurisdictione excusetur. t. 1. p. 731. n. 1. & p. 732. n. 5

Judex inferior Episcopo potest ex delegatione de causis matrimonialibus cognoscere. t. 1. p. 917. n. 2

Judices electi electi olim apud Africanos quoniam fuerint. t. 1. p. 945. & seq. n. 2

Judices electi electi plerumque in causis criminalibus assumebantur. ibid.

Judex ordinarius, cui ex officio competit facultas absolvendi, potest eam aliis delegare. tom. 1. p. 737. n. 2 & 4

Judex aequalis de causa incipiat cognoscere, rectè ut testis recipi valet. t. 1. p. 422. n. 6

Judicis officium est parti advocatum assignare, potestque nominare dumsticum. t. 1. p. 767. n. 16

Judicis officium in utroque jure in multis casibus imploratur. t. 1. p. 768. n. 3

Judicis officium mobile si imploretur, sit litis contestatio; si verò mercenarius, ante, & post litis contestationem implorari potest. ibid.

Vide in verbo Officium.

Judice laic appellatur officia. ibid. n. 3

Judices in actionibus bonæ fidei arbitri dicuntur. t. 1. p. 944. n. 8

Judices in actionibus stricti joris a iudicando iudices dicuntur, sicut in actionibus bonæ fidei arbitri ab arbitrando vocantur. ibid. & seq. n. 9

Judex in contractu societatis datos arbitri dicitur, & in aliis similibus quæ traduntur. ibid. p. 945

Judicem & arbitrum discrimen. t. 1. p. 945. n. 10

in Judicium diffidit super prolatione fœmenis plures casus observandi. t. 1. p. 948. n. 21

Judicibus a partibus electis quando liceat appellare. t. 1. p. 952. & seq. n. 15 & 16

Judices laici nullam cognitionem super eorum communi- catione habere valent. t. 1. p. 959. n. 10

Judices laicales quomodo possint cognoscere de incantu, & de decimis. ibid. n. 11

Judices seculares in Anglia de iustestromatis, & de præsentatione ad beneficia ecclesiastica ex consuetudine cognoscere. t. 1. p. 107. n. 3

Judex ex officio curare debet, ne aliquid monasterium sine Prælati licentia in iudicio compareat. tom. 2. p. 322. n. 3

Judices ecclesiastici an habeant facultatem deportandi, vel in exilium mittendi. t. 1. p. 109. n. 9

Repertorium Generale

Judex secularis an possit clericum condemnare, & de
ejus causis cognoscere, datâ negligentia judicis
ecclesiastici. t. 1. p. 50. n. 4. Ubi refertur circa huc
prexis Hispania inveteratâ consuetudine firmata,
& examinatur. t. 1. p. 51. n. 5 & seqq.
Judices quondam juris ordinem dicantur non ser-
vare. t. 1. p. 57. n. 8
Judex ad quem, si sententiam judicis à quo inhirmat,
non remittit iterum sô cum causam terminandam.
ibid. num. 9
Judex secularis an possit cognoscere de causis possi-
foris rerum spiritualium, aut inter personas eccle-
siasticas. t. 1. p. 59. n. 8
Judici seculari olim licuit ex consensu Episcopi, ut
de causis clericorum cognosceret. t. 1. p. 60. n. 2
Judex jure Pontificio quomodo sit recusandus, ut non
possit sui iura jurisdictione. t. 1. p. 65. n. 4
Judex loci ubi delictum commissum est, de eo cog-
noscat; & si reus beneficio privandus veniat, exe-
cutionis sui per judicem proprium ratione beneficii.
t. 1. p. 79. & seq. n. 3
Judex etiam delegatus competens est in causa recon-
ventionis, & cogit actorem mutua petitioni respon-
dere, ut utramque causam terminare valeat. tom. 2.
p. 111. & seq. n. 4
Judex incompetens causâ incidentie fit competens,
non verò in epax. t. 1. p. 101. n. 17
Judex, quantumvis supremus, non potest proferre
sententiam contra absentem inauditus, & non ci-
tatum. t. 1. p. 118. n. 19
Judex delegatus aliquando non cognoscit de causa
possibilis, & proprietatis simul. t. 1. p. 112. n. 1
Judex idem non tenetur jure Pontificio de causa pos-
sibilis, & proprietatis cognoscere, sicut tenetur
jure Casatco. ibid. n. 3
Judici officium quodvis sit in judicio finium regu-
dorum, & in quo consistat. t. 1. p. 129. n. 15
Judex potest aliquando officium suum impetrari ad
utilitatem privatam, parte non petente. t. 1. p. 177. n. 9
Judex ad proponendas exceptiones dilatorias debet
certum statuer terminum, post quem reus eas op-
ponens non est audiendus, nisi tribus casibus ex-
ceptis. t. 1. p. 600. n. 1
Judex potest, sive actorem, sive reum excommunicari
à judicio repellere, etiam adversario non op-
ponente. t. 1. p. 623. n. 2
Judex nec cum precipitatione, nec per nimiam di-
lationem debet sententiam proferre. t. 1. p. 701. n. 1
Judex consuefidei facit si causam non captivam in sen-
tentia. t. 1. p. 736. n. 1
Judex excommunicatus sententiam proferre prohibe-
tur. t. 1. p. 755. n. 2
Judex à quo an reddatur suspensus per appellationem
interpositam. t. 1. p. 777. & seq. n. 1. & 2
Judices quinam recusari possunt, & ob quam causam.
t. 1. p. 815. & seq. n. 3. & 4
Judex recusans non potest cognoscere de veritate
causæ recusationis, nec utrum legitimus sit. tom. 2.
p. 836 & seq. n. 3
Judex ad quem potest cognoscere de negotio princi-
pali, vel illius cognitionem committere, fuito ar-
ticulo appellationis ab interlocutoria interpositæ;
& in idem procedat in judice delegato. t. 1. p. 848. n. 7
Judicium spud Longobardos olim improba consuetu-
do circa decimas litum. t. 1. p. 129. n. 1
Judices ecclesiastici delegati gratis judicare debent,
nec aliquid etiam præxiu consuetudinis caligere
possunt. t. 1. p. 301. n. 6
Judicium tria emolumentorum genera referuntur. ibid.
& seq. num. 8
Judicium avaritia lege Julis repetundarum repressi-
t. 1. p. 3. n. 2

Judices munera accipere prohibentur, etiam sub quo-
vis titulo colorato. t. 1. p. 3. n. 10
Judex an prohibebatur gratis mutuum, vel foras ac-
cipere. ibid.
Judicium pecuniâ coarptorum pœnæ, & varia exem-
pla punitorum. ibid. n. 1
Judicium corruptorum iniquas in judicio criminali
sententias proferentium pœnæ: & quid statuerim
sive canonico de judice Ecclesiastico munera ac-
cipiente. ibid. & seq. n. 11
Judicium sordida avaritia, & judiciorum munditatio
provincias Romano Imperio subjectas ad delectio-
nem permovit. t. 1. p. 13. n. 13
Judex sive in bona, sive in mala causa munera acci-
piat, æquè in pœnam legis Julie repetundarum
incidit. ibid. & seq. n. 15
Judices xenia aliqua juxta Græcorum sententiam ac-
cipere possunt. t. 1. p. 34. n. 16
Judices seculares an possint in visitatione monas-
teriorum se immiscere. t. 1. p. 67. n. 6
Judices seculares causas, præcipue ubi pœna sangui-
nis, vel corporalis imponenda est, disceptare non
debent in Ecclesia. t. 1. p. 906. & seq. n. 3
Judices ecclesiastici non possint in Ecclesiis causas de-
cidere, & terminare. t. 1. p. 908. n. 7
Judex ecclesiasticus quomodo de successione alicujus
cognoscere possit. t. 1. p. 11. n. 2
Judex ecclesiasticus an simul cognoscere possit de
causa legitimacionis, & successione. t. 1. p. 12. n. 2
Judex delegatus, qui cognovit de causa matrimonii,
de dote etiam cognoscere valet. t. 1. p. 177. n. 4
Judex causarum civilium quando cognoscere possit
de criminalibus, & è contra. t. 1. p. 178. n. 6
Judices competentes, incompetentes protogabiles, &
incompetentes improrogabiles. ibid. n. 7
Judices ecclesiastici, & seculares in quo differant
quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus.
ibid. & seq.
Judex delegatus potest cognoscere de omnibus seces-
soriis, & incidentibus in negotio principali. t. 1.
p. 179. n. 8
Judex nemine accusante super notorio crimine pro-
cedere potest. t. 1. p. 21. n. 1
Judex quondam possit mutare sententiam jam pro-
latam. t. 1. p. 37. n. 2
Judex ubi retervans taxationem capensatum, de liqui-
dationem fructuum, & divisivè super eis pronun-
ciare valet. ibid. n. 4
Judex si possit in aliquibus delictis minuire pœnam,
saltem propter diversum modum processus. tom. 3.
p. 44. num. 12
Judex improbe accusatum absolvens statim pronun-
ciat de calumnia. t. 1. p. 60. n. 11
Judex ecclesiasticus an possit laicum criminis mixti
fori reum propriâ auctoritate incarcerare. tom. 3.
p. 144. n. 3
Judices seculares meti sunt cæcutores, dum illis re-
laxatur heretici puniendi. t. 1. p. 191. n. 2
In judicio uno, eodémque plures quæstiones agitari
possunt. t. 1. p. 143. n. 7
Judiciorum trimenbris divisio in merc civile, crimi-
nale, & criminale civiliter inmentum: & quid
sint. t. 1. p. 865. n. 7
Judicium spud Romanos quomodo olim instrueretur.
t. 1. p. 19. & seq. n. 6. & 7
Judicium aliud pœtorium, aliud pœssitorium est; &
quando pœtorium aborbeat pœssitorium. tom. 1.
p. 16. n. 14
Judicia secularia dicuntur publica, quatenus opponuntur
ecclesiasticis cognitiombus. t. 1. p. 74. n. 6
Judicia ordinaria, & extraordinaria spud Romanos
quædam. t. 1. p. 186. n. 11
Judicium

Omniū Notabilium. Litera I.

Judicium petitorium, & possessorium an simul possint concurrere. t. 1. p. 231. & seq. n. 13. 14
 Judicii petitorii, & possessorii cumulatō non admittitur in remediis reinendæ possessiōis. t. 2. p. 132. num. 15
 Judicii utriusque cumulatō non admittitur in rebus corporalibus, secus in incorporalibus. ibid.
 Judicii utriusque cumulatō in principio, & ex postfacto admittitur. ibid. n. 16
 Judicii petitorii, & possessorii cumulatō, & mutatio admittitur. t. 2. p. 233. n. 17
 Judicium utrumque potest unā sententiā terminari de jure canonico. ibid. n. 18
 Judicio quocumque divorſio pendente, ejus rei alienatō voluntaria, non necessaria interdicitur. t. 2. p. 292. n. 15
 Judicium finium regundorum pro prædiis rusticis tantum competit. t. 2. p. 315. n. 2
 in Judicio finium regundorum quilibet tenetur probare, & obtinebit qui melius probaverit; & si pariter probent, absolvitur possessor. t. 2. p. 317. n. 8
 Judicia divorſoria quænam sint, & quot sint, & ad quid inventa. ibid. n. 10
 Judicium familiæ ereſcendæ quid sit, quibus competat, & in quo differat ab actiōe familiæ ereſcendæ. t. 1. p. 327. n. 10
 Judicium finium regundorum unde ita dictum sit, & quibus competat. ibid. n. 11. & 12
 in Judicio finium regundorum quis olim competens iudex fuerit. t. 2. p. 329. n. 14
 in Judicio finium regundorum quilibet actoris, & rei partes sustinet, sicut etiam in aliis divorſiis. t. 2. p. 328. n. 13. & p. 330. n. 16. 17
 Judicium legitimum, & verum quodnam dicatur. t. 2. p. 330. n. 12
 Judicium summarium & plenarium quid sint, & quomodo differant. t. 2. p. 358. n. 4
 Judiciorum criminalium exercendorum antiqua formula refertur. t. 5. p. 4. n. 4
 Judicium criminale dicitur ubi agitur de amōtione à beneficio. t. 5. p. 105. n. 4
 Judicium prius inquisitio dictum fuit. tom. 5. p. 577. cap. 10
 Judicii varæ acceptiones & etymologiæ referuntur. ibid. num. 3
 Judicia juxta Gregorium Magnum non sunt à querelis inchoanda. t. 5. p. 601. n. 2
 de *Ingo-Dei* monasterium est Ordinis Cisterciensis in Anglia, & à quo fundatum. t. 5. p. 98. n. 1
Julianus Apostata Christianis infensissimus, maxime humaniores literas proficientibus. t. 3. p. 161. n. 4
Juniore aliquando significant clericos in minoribus ordinibus, & inferioribus ministeriis constitutos. t. 2. p. 61. n. 2
 Juramentum fidelitatis ab Archiepiscopis, & Episcopis præstandum, à quo tempore originem ducat. t. 1. p. 222. n. 26
 Juramentum R. Pontifici præstandum ab Archiepiscopis, & Episcopis quæ continere debeat. ibid. n. 27
 Juramentum quodlibet non est illicitum, & prohibitum. t. 1. p. 223. n. 29
 Juramentum fidelitatis R. Pontifici præstare, non est ei homagium facere. ibid. n. 30
 Juramentum de absoluta, & universali observantia canonum fuit prohibitum. t. 1. p. 224. n. 31
 Juramentum fidelitatis an præstari possit per procuratorem. ibid. n. 32
 Juramentum, seu sponsio fidelitatis quando in usu esse cæperit. ibid. n. 33
 Juramentum in rebus arduis præstitum, & à personis illustribus, & supremis Principibus, nequit ab Episcopis relaxari. t. 1. p. 306. n. 18
 D. D. Gonzal, in *Decretal. Index generalis.*

Juramentum Friderico Siciliæ Regi adhuc in cunctis vagienti à Philippo, & aliis Principibus præstitum. ibid. n. 20
 Jurati qui Republicam regunt, quare ita dicti. t. 1. p. 880. num. 2
 Juramentum metu præstitum an sit validum censendum. t. 1. p. 903. n. 11
 Juramentum in litem quid sit, & quid jurare in litem. t. 1. p. 905. n. 5
 Juramentum in litem aliud est affectionis, aliud veritatis. ibid. n. 6
 Juramentum in litem in quibus causis, & à quibus personis deferatur. t. 1. p. 906. n. 7
 Juramentum in litem quibus concurrentibus deferatur. ibid. & seq. n. 8
 Juramentum veritatis in quo differat à juramento affectionis. t. 1. p. 907. n. 9
 Juramentum calumniæ ad quid sit inventum, & unde originem trahat. t. 2. p. 149. n. 3
 Juramentum calumniæ à temporibus mediæ Jurisprudentiæ initium sumpsit. ibid. col. 2
 Juramentum calumniæ apud Hispanos non est in usu, sed in ejus locum successit juramentum malitiæ. ibid.
 Juramenti calumniæ definitio, & divorſio traduntur, & explicantur. ibid & seq. n. 4
 Juramenti calumniæ necessitas à quo jure proveniat. tom. 2. p. 150. n. 5
 Juramentum calumniæ in quibus negotiis remitti, & admitti possit. ibid.
 Juramentum calumniæ à quibus personis præstari, & quibus regitari possit. ibid. n. 6
 Juramentum ad contractum alicujus rei sacre, in omni religione, sive Judaica, Gentilica, Catholica, &c. præstitum est. t. 2. p. 151. n. 8
 Juramenti formula per Jovem Lapidem quid fuerit apud Romanos. ibid. col. 1
 Juramentum corporale Christianis à Clemente prohibitum quid sit. t. 2. p. 152. n. 9
 Juramenti à Christianis præstiti varæ formulæ, & exempla traduntur. ibid. & seq.
 Juramentum corporale & verbale non differt quoad obligationem: & an differant quoad poenam perjurio imponendam. ibid.
 Juramentum contactu manus dextræ præstatum. ibid. num. 10
 Juramentum quomodo ab Episcopis præstetur. Vide in verbo *Episcopum.*
 Juramentum calumniæ in quibus causis præstandum sit. t. 2. p. 153. n. 12
 Juramentum de calumnia an admittatur in causis spiritualibus, vel etiam in causis appellationis. ibid. n. 13
 Juramentum de calumnia quid comprehendat. tom. 2. p. 154. num. 14
 Juramentum dicti Dominici præstari prohibetur; & an judiciale, vel extrajudiciale præstari sit prohibitum. t. 2. p. 163. n. 12
 Juramentum triplex litis & controversiæ dirimendæ causâ comparatur. t. 2. p. 321. n. 5
 Juramentum suppletorium an præstari debeat à reo, actore non probante. ibid. & seq.
 Juramentum suppletorium quare etiam necessarium dicatur. ibid. & p. 322
 Juramentum hoc ut à iudice deferatur, quænam requirantur. t. 2. p. 322. n. 6
 Juramentum in judicio non est deferendum, stantibus legitimis probationibus. t. 2. p. 323. n. 8
 Juramentum ad removendam calumniam præstitum non est superfluum, etiam stantibus probationibus per legitimis testes & instrumenta. ibid. n. 9
 Juramentum suppletorium an in causis matrimonialibus deferatur. t. 2. p. 324. n. 11
 Juramentum

Repertorium Generale

Juramentum suppletorium defertur aiori semel
probat. ibid. n. 10
Juramentum ab Episcopo praestitum de non alienandis
rebus Ecclesiae, ad directam tantum, & illicitas alie-
nationes restringendum est. t. 1. p. 566. n. 1
Juramentum saepe defertur ad probationem copulae
inter virum & uxorem. t. 1. p. 53. n. 4
Juramentum f. d. m. de non ferendo testimonio, non
caumit testes ab eo ferendo. t. 1. p. 395. n. 2
Juramentum in iudicio proferre an sit Episcopus. preb-
yteris, clericis & monachis prohibitum, tom. 1.
p. 434. n. 5
Juramentum an producat actionem, tam de jure Ca-
sarco, quam canonico. t. 1. p. 522. n. 5
Juramentum obligatio quatuorplex tolli possit. tom. 1.
p. 523. n. 9
Juramenti relaxatio quatuorplex sit, & in quo differat
ab imitatione, & commutatione. ibid. & seq. n. 10
Juramenti relaxatio à quibus fieri possit. ibid. & seq.
num. 11
Juramentum an possit relaxari à iudice seculari, t. 2.
p. 524. n. 12
Juramenti relaxatio à quo iudice fieri debet, cum par-
tes sunt diversae jurisdictionis. t. 1. p. 525. & seq. n. 14
ad Juramenti relaxationem causa desideratur. ibid. n. 15
Juramentum in quibus casibus relaxari debeat. ibid.
& seq.
Juramentum continens turpitudinem, vel iniustitiam
ex parte conscientiae, & iniuriam ex parte permis-
sionis, non debet foris effectum. ibid. & seq. n. 17
Juramentum parti praestitum, ea illud frangente, im-
pune violari potest. t. 1. p. 528. n. 1
Juramento ab Episcopis praestandi formulae quatuor
sunt. ibid. & seq. n. 1, & 2
Juramentum à quibus clericis debeat praes-
tari. t. 1. p. 530. n. 2
Juramentum strictius obligat quam simplex promissio.
t. 1. p. 532. n. 4
Juramentum merum extortum servandum est donec ab
Ecclesia relaxetur. t. 1. p. 534. n. 2
Juramentum metu extortum omni jure validum est.
ibid. n. 4. & p. 535. n. 6. & seq.
Juramentum adveniens contradicibus à jure reprobatis
an sit validum. ibid. & seq. n. 5
Juramentum ex iracundia calore praestitum, an sit
adimplendum. t. 1. p. 546. n. 1
Juramentum illicitum non sunt servanda. ibid. n. 3
Juramentum fidelitatis an sit personale, vel reale. t. 1.
p. 547. num. 4
Juramentum ab invitis pro vita, & rebus servanda
praestitum, ab Ecclesia relaxatur. t. 1. p. 549. n. 3
Juramentum generali non comprehenduntur ea, de quibus
verisimile est juramentum non cogitasse. ibid. n. 5
Juramentum Principum relaxare proprium est Pontifici.
t. 1. p. 551. n. 3
Juramentum ius leges à iudicibus olim praestitum. t. 2.
p. 555. num. 3
in Juramento quolibet praestito semper intelligitur ex-
ceptum jus superioris. ibid. & seq. n. 5
Juramentum factum de observando ordine judiciali à
iudice praestitum, non est in notoriis servandum;
secus in plenariis, & aliis iudiciis. t. 1. p. 558. n. 4
Juramentum de observando ordine judiciali etiam
in causis notoriis à iudice praestitum, non sit adim-
plendum. ibid. & seq. n. 5
Juramentum de adimplenda promissione nuptiarum
praestitum, non est semper adimplendum. tom. 1.
p. 561. n. 2
Juramentum de non accusanda uxore à marito praes-
titum, an sit adimplendum. t. 1. p. 562. n. 1. & seq.
Juramentum de non accusanda uxore super ullo cri-
mine à viro praestitum, tunc tantum est. t. 1. p. 564. n. 5

Juramentum per creaturas praestitum, prout creaturae
sunt, licitum non est. t. 1. p. 565. n. 2
Juramentum dicitur maximum expediendarum litium
remedium. ibid. & seq. n. 3
Juramentum praetextu regularum non est monachis inter-
dictum. t. 1. p. 566. n. 4
Juramentum adstante iusta causa omnibus praestare li-
cet. ibid. n. 5. & p. 567. n. 1
Juramentum etymologia, & definitio traditur, & an ad
jurandum verba requirantur. t. 1. p. 567. n. 8
Juramenti variae formulae referuntur. t. 1. p. 568. n. 9
Juramentum per gentem, seu per venerationem Prin-
cipia, quid sit. ibid. & seq.
Juramentum per Deos improbatum religionis praes-
tatum, apud Romanos prohibitum fuit, & an per fal-
sos Deos praestitum sit validum, & illicitum. ibid.
col. 1. & 2
Juramentum apud Christianos variè, & pie praestatur.
t. 1. p. 569. n. 11
Juramentum non fait à Christo Domino absolute
prohibendum, sed ejus multa usua. t. 1. p. 570. n. 13
Juramentum non est de genere bonorum. ibid. col. 2
Juramentum promissorium futuri incerti periculosum
est. ibid. & seq.
Juramentum confirmatorium an eleve naturam, &
conditionem actus, cui adjicitur; an tantum obli-
get juramentum ex vi religionis, in cuius gratiam fit,
ut promissa adimpleat. t. 1. p. 574. n. 11
Juramentum fidelitatis in feudis quid sit, & quomodo
praestandum. t. 1. p. 583. n. 1
Juramentum de veritate dicenda quid sit, & in quo
differat à jurejurando de calumniis, & in litem. t. 1.
p. 587. n. 1
Juramenti usus jure civili angustus, jure Pontificio
est dilatatus. t. 1. p. 589. n. 1
Juramentum ad dirimendas controversias olim usita-
tum. ibid. & seq. n. 3
Juramentum, quod litis dirimendae gratia praestatur,
triplex est. ibid. & seq.
Juramentum an possit deferri in litem, a iore semel-
tantum probante, aut praesumptione pro eo fa-
ciente. tom. 1. p. 590. n. 3
Juramentum potest exigi de eo, ad quod quis ex offi-
cio, & munere tenetur. t. 1. p. 108. n. 3
Juramentum de observandis omnibus Ecclesiae cano-
nibus an liceat. ibid. & seq.
Juramentum super indemnitate rerum Ecclesiae à qui-
bus exigi debeat in iustificatione. ibid. n. 4
Juramentum Ecclesiae damnosum non est observan-
dum. t. 1. p. 110. n. 4
Juramentum de capillis non exigi, quid sit, explicatur.
t. 1. p. 111. n. 6
Juramentum quandoque possit relaxari, & non adim-
pleri. t. 1. p. 112. n. 8
Juramentum quare à reo exigatur, cum a iore non
probat, sit ipse absolvendus. t. 1. p. 85. n. 6
Juramenti conditio adjecta in testimonio, quare à
Praetore remitti sit. t. 1. p. 90. n. 2
Juramentum an possit deferri reo, iam ab alore, quam
à iudice. t. 1. p. 493. n. 5
Juramentum vethum in jure usitatum quid sit, & quid
significet. t. 1. p. 577. n. 4
Jurisdiclio an possit privatorum possit attribui ei, qui
reverà Magistratus est, sed incompetens. t. 1. p. 76.
num. 12
Jurisdiclio speciali concessa derogatur generali. t. 1.
p. 77. n. 20
Jurisdiclio Ecclesiastica omnino residet penes supre-
mum Pontificem. t. 1. p. 108. n. 6
Jurisdiclio pluribus iudiciis collectivè delegata,
competit omnibus simul; secus si disjunctim com-
missa sit. ibid.
Jurisdiclio

Omnium Notabilium. Litera I.

Jurisdicio causæ delegatæ alicui designato per dignitatem, transit ad successorem in dignitate: secus si delegerit alicui designato nomine proprio. t.1. p.108.n.3

Jurisdictio delegata in quibus casibus possit, vel non possit subdelegari. t.1. p.109.n.12

Jurisdictio per relictum concessa est odiosa, & strictè interpretanda. t.1. p.147.n.8

Jurisdictio delegata prorogari potest, & quæ delectur ut ut prorogetur. t.1. p.220.n.4

Jurisdictionis delegatæ prorogatio quatuor modis contingere potest. ibid.n.5

Jurisdictio non semper perpetua creditur. ibid. & seq. num.6

Jurisdictio delegata quomodo finitur. t.1. p.248.n.3

Jurisdictio intuitu dignitatis mandata transiit in successorem in dignitate. t.1. p.634.n.3.5

Jurisdictionem delegatam Viariorum Episcopi commissam, an transeat ad ejus successorem. t.1. p.635.n.8

Jurisdictio ecclesiastica an tantum ecclesiasticis personis sit committenda. t.1. p.639.n.2

Jurisdictio delegata morte delegantis finitur, re integrat. t.1. p.640.n.1. Durat verò negotio jam excepto. t.1. p.641.n.5. & p.642.n.6

ad **Jurisdic**tionem delegatam perpetuandam an necessaria sit litis contestatio. t.1. p.640. & seq. n.3. & 4

Jurisdictio supervacanea est, si eum ea aliquid imperii non manderit. t.1. p.659.n.1

Jurisdictionis civilis symbolum. t.1. p.660.n.2

Jurisdictio delegata, causam jam cæpiam nonquit à delegante revocari. t.1. p.676.n.2

Jurisdictio delegata non finitur recusatione delegato opposita. t.1. p.678.n.2

Jurisdictio delegatorum expirat, uno eorum defuncto. t.1. p.682.n.1

Jurisdictio ecclesiastica Prælati singulis pro modo potestatis concessa. t.1. p.726.n.6

Jurisdictio ordinaria, & delegata nequit in eadem persona ad eandem causam simul consistere. tom.1. p.732. & seq. n.6. & seq.

Jurisdictio quæ alicui comperit ratione officii, potest aliis ab eo delegari. t.1. p.757. & seq. n.5

Jurisdictio privata privatis personis concedi potest. t.2. p.17.n.4

Jurisdictio in personis ecclesiasticis potest à supremo Pontifice laicis demandari. t.2. p.27.n.8

Jurisdictionem delegatam non solvi mutatione possessoris, quomodo fit verum. t.2. p.39.n.1

Jurisdictionis Pontificiæ, & Regiæ, ecclesiasticæ, & secularis æquiparatio. t.2. p.44.n.3

Jurisdictio ecclesiastica in quibus sceleribus exercetur. ibid.n.7

Jurisdictionem per personas, & per loca distinctæ fuere. t.2. p.65.n.6

Jurisdictio attribuitur aliquando favore Magistratus, aliquando favore subditorum, aliquando gratiæ tam Magistratus, quam subditorum. t.2. p.96.n.8

Jurisdictio aliena non potest voluntate privatotum in fraudem defensorum prorogari. ibid.

Jurisdictio, & jura Episcopalia præscribi ab inferioribus contra Episcopum non possunt. t.2. p.675.n.6

Jurisdictionem per loca & personas distinctæ sunt, ne turbentur & confundantur. t.5. p.545.n.4

Jura aliqua, quæ secundum naturam sunt hominibus & brutis communia, referuntur. tom.1. p.4. & seq. num.10

Jus naturale hominibus & brutis commune est. t.1. p.6. inuit. Solviturque in contrarium adducta difficultas. t.1. p.5. n.11

Jus naturale & legis æternæ differentia. t.1. p.6. n.13

Jus naturale aliter in hominibus, aliter in brutis se habet. ibid.n.12

Jus naturalis communia præcepta traduntur. ibid. & seq. n.14

Jus naturalis præcepta à Consultis indicata. t.1. p.7. num.15

Jus naturalis materia alia, & alia pro diversitate temporum. ibid.n.16

Jus gentium origo, ejusque divisio. t.1. p.8. n.17

Jus naturale & gentium in quo distinguantur. ibid.

Jus civilis & gentium distinctio. t.1. p.8. n.18

Jus gentium positivum est & immutabile, sanctiusque jure civili. ibid.n.19

Jus naturale aliud est divinum, aliud humanum. t.1. p.9. num.10

Jus gentium an aliquando immutari possit per jus civile. ibid.n.21

Jus factum positivum ecclesiasticum qua ratione dicatur divinum. t.1. p.10. n.22

Jus quod propriè divinum appellatur, positivum est, dividiurque in vetus & novum. ibid.n.23

Jus divinum quo hodie utimur, quod sit, & quid ecclesiasticum. t.1. p.11. & seq. n.28

Jus ecclesiasticæ leges complectens, divinum aliquando appellatur, sed frequentius canonicum. tom.1. p.12. n.29

Jus canonicum quare ita dictum. ibid.n.30

Jus canonici, ejusque progressus historia absolvitur. tom.1. p.24. n.55. & seq.

Jus populi Hebraici jus civile Hebræorum dicitur à Philone Judæo. t.1. p.42. & seq. n.8

Jus scientia aliquando ars liberalis, seu studium liberale dicitur. t.1. p.66. n.3

Jus antiquum Decretalium in quo differt à jure novo libri Sexti, quoad impetrationem literarum ad secundum beneficium. t.1. p.99. n.11

Jus canonicum & civile constant jure scripto, & jure non scripto: & quid sit jus non scriptum. tom.1. p.54. n.10

Jura naturalia divina quadam providentiâ immobilia sunt. t.1. p.191. n.8. & 10

Jus eligendi, & jus præsentandi in quo differant, refertur. t.1. p.404. n.13

Vide in verbo *Electio*, & *Præsentatio*.

Juris etymon & varix ejus acceptiones. t.1. p.1. n.1

Jure Romanorum, jure Pontifici, & jure in communi, quid significetur. ibid.

Jus quomodo, & in quo sensu à justitia derivetur. ibid.

Jus æternum, seu lex æterna quid sit. t.1. p.2. n.2

Jus naturale quid sit, & unde derivatum. t.1. p.4. n.8

Jus publicum bifariam accipitur. t.2. p.73. n.2

Jus factum, etiam commune, & publicum appellatur. ibid. col.2

Juris publici frequentior acceptio. ibid.n.3

Jus commune quandotum possit pactis privatorum renunciari. ibid. & seq.

Jus naturalis transgressio peccatum inducit. tom.1. p.190. n.3

Jus canonicum non confundit contractus bonæ fidei cum contractibus stricti juris. t.2. p.610. n.4

Jus canonicum potest omnibus legibus prolatis in his rebus, quæ materiam peccati concernunt, derogare. t.2. p.688. n.3

Jus divinum expressum obligat semper, & absolute: jus verò divinum elicium admittit declarationem, licet non eadat sub dispensatione. t.3. p.95. n.7

in **Jure** divino verè, & strictè sumpto nemo dispensare potest. t.3. p.188. n.3

Jus diæcesanum, & jurisdictionale Episcopis competens, quodnam sit. t.3. p.688. n.5

Jus civilis libri à quibus, & ubi reperti: vide in verbo *Pandectæ*.

Juris civilis professio in magna æstimatione. tom.3. p.939. n.2

Repertorium Generale

Juris civilis Romanorum noster agium tum apud Gallos, tum apud Hispanos. t. 5. p. 4. n. 2.
Juris civilis studium in Academiis an possit à Romano Pontifice prohiberi. ibid. n. 3.
Jurisdictionem consuetudine etiam laicis sequitur valet. tom. 1. p. 165. n. 15.
Jurisdictionis an longa possessio, vel praescriptione acquiri possit. t. 1. p. 185. n. 4.
Jurisdictionis causa ad iudicis ecclesiastici cognitionem spectat. t. 1. p. 10. n. 4.
Jurisdictionis origo inquitur. ibid. n. 6.
Jurisdictionis Ecclesiarum recipitur acquirunt. t. 1. p. 1. n. 7.
Jurisdictionis an sit spirituale, vel spiritualibus annexum. ibid. n. 8. & 9.
Jurisdictionis Regii causae in qua Curia disceptari debeant. ibid. & seq. n. 10.
Jurisdictionis quare non transeat in creditorem, sicut in emptorem, vel conductorem. tom. 1. p. 741. & seq. n. 2.
Jurisdictionis ex lege decemvirali, & ex edicto Praetoris quomodo procedat. t. 3. p. 484. & seq. n. 7. & 8.
Jurisdictionis quomodo ex lege Papia auctus. tom. 3. p. 485. & seq. n. 9.
Jurisdictionis an aliquod temeretur in servis ad obsequium Ecclesiae manumissis. t. 1. p. 487. & seq. n. 11.
Jurisdictionis Ecclesiae appellatur Ecclesia ipsa: & jurisdictionis Ecclesiae consequitur Dominus fundi, ejus donatione facta ad Ecclesiam construatam. t. 3. p. 695. n. 2.
Jurisdictionis inter haeredes dividi non debet, & si propter eorum discordiam praesbiter non praesentatur, cessat à Missae sacrificio, donec unius pariter voto & consilio eligatur. t. 3. p. 697. n. 3.
Jurisdictionis praecipue defertur iure haereditario, non iure sanguinis. ibid. n. 5.
Jurisdictionis non pertinet ad haeredes pro portionibus haereditariis. t. 3. p. 698. n. 6. & 7.
Jurisdictionis attentio iuris rigore successio non datur, sed ex favore, & gratia admittitur. ibid. n. 8.
Jurisdictionis an sit individuum respectu omnium effectuum. t. 3. p. 699. n. 9.
Jurisdictionis usus, & exercitium potest esse dividuum. ibid. n. 10.
Jurisdictionis an admittatur vicissitudo patronorum praesentationum. t. 3. p. 700. n. 11.
Jurisdictionis ad laicos spectante, datur quadrimestre ad praesentandum; semestris vero si ad ecclesiasticos spectet. ibid. n. 12. & 13.
Jurisdictionis, sive ecclesiasticum, sive laicale, quandam originem sumpserit, & progressum. tom. 3. p. 701. & seq. n. 4. & 5.
Jurisdictionis quandam ecclesiasticum, quando laicale dicatur. t. 3. p. 705. n. 3.
Jurisdictionis quomodo possit in alium transferri. tom. 3. p. 707. n. 2.
Jurisdictionis cum dote dato, ad quem pertineat praesentatio. t. 3. p. 709. n. 2.
Jurisdictionis quibus modis ad monachos spectare possit. tom. 3. p. 711. n. 3.
Jurisdictionis primò, & principaliter alienari non valet. t. 3. p. 713. n. 2.
Jurisdictionis in Ecclesia tribus modis acquiruntur. t. 3. p. 740. n. 3. & 4.
Jurisdictionis pro iudice accipitur in legibus, & Authoribus antiquis. t. 1. p. 135. n. 2.
Jurisdictionis quid sit, & quid iustitiaria. tom. 3. p. 719. n. 3.
Jurisdictionis specialiter sumitur pro iudice causarum criminalium. ibid.
Jurisdictionis potius in lege esse dicuntur, quam sub lege. t. 1. p. 34. n. 1.

Juvenum ad vitia promus impetus describitur. tom. 2. p. 518. n. 5.
Juvenae pudicitiam, sobrietatemque sectari, tarum & admittendum est. ibid.
Juvenus, quare etiam dicitur vitilis aetas, quando incipiat, & quando finitur. t. 4. p. 120. n. 2.

K.

K *Allegoria* civitas in Ungaria Metropolitana Sede decotata. t. 1. p. 203. n. 2.
Karlens inter Metropoles à peritioribus totum Britannicarum scriptoribus enumeratur. t. 1. p. 385. n. 6.
Karlensse monasterium Ordinis D. Benedicti, ubi sum. & à quo fundatum. t. 1. p. 183. n. 4.
Keludiam Graeca vox quid significet. t. 1. p. 588. n. 2.

L.

L *Allo* multa dimidium iusti pretii quondam datur. t. 3. p. 482. n. 4.
Lari Clerici quinam dicantur, duplici modo exponuntur. t. 1. p. 141. n. 2.
Laricorum incapacitas quoad res ecclesiasticas & spirituales. t. 2. p. 346. n. 5.
Laricis competere potest jus parimenti Praetatum, sed non eligendi. ibid. n. 6.
Larici praesens Ecclesiae saeculis praedicandi munus obiere. t. 1. p. 747. n. 11.
Larici in causis temporalibus etiam à clericis ut arbitri recipi valent; non tamen in spiritualibus. tom. 1. p. 908. n. 1. & p. 909. n. 4.
Larici tanquam delegati in causis ecclesiasticis procedere valent, non tanquam ordinarii; & quare, ibid. n. 5.
Larici non potest contra laicum rescriptum iustitiae impetrare à Pontifice, nisi in defectum, & negligentiam iudicis saecularis. t. 1. p. 71. n. 4.
Larici possunt negotia ecclesiastica tradere ministerialiter, non jurisdictionaliter. t. 1. p. 6. n. 3.
Larici possunt esse alioquin iudicum ecclesiasticorum. ibid. n. 4.
Larici quare non possunt cognoscere de causis spiritualibus, seu merè ecclesiasticis. t. 2. p. 37. n. 9.
Larici quam cognitionem habere possunt super praesentamento. t. 2. p. 8. n. 10.
Larici possunt jurisdictionem iudicis alieni protogare; clerici vero neutrumque, nisi de proprio Episcopi licentia. t. 1. p. 94. n. 3.
Larici an possint jurisdictionem iudicis saecularis prorogare. t. 1. p. 96. & seq. n. 10.
Larici ius percipiendi decimas praescriptione acquirere non valent. t. 1. p. 614. & seq. n. 6. & 8.
Larici in criminali causa nequit testificari contra clericum. t. 2. p. 391. n. 3. & 5.
Larici in aliquibus casibus admittuntur ad testificandum contra clericos. ibid. & seq. n. 5.
Larici intra cancellus Ecclesiae cum clericis sedere non debent, aut stare. t. 3. p. 3. n. 8.
Larici quomodo olim sacerdotes dicebantur à SS. Patribus & Apostolis. t. 3. p. 4. n. 9. & p. 6. n. 12.
Larici olim etiam psalmorum modulationi intendebant, non tamen in eodem loco ac sacerdotes. ibid.
Laricos olim oblationem fidei ad alios, quomodo intelligi debet. ibid. & seq.
Larici nobilibus locus in Ecclesiis assignatur in Concilio Aquis. t. 3. p. 6. & seq. n. 13.
Larici in Ecclesia canere in Concilio Laodiceo fuit prohibitum. t. 1. p. 13. n. 5.
Larici ex dispensatione Pontificis possunt beneficium obtinere, ejusque fructus percipere. tom. 3. p. 175. n. 3.

Larici

Omnium Notabilium. Litera L:

Laici decimas ecclesiasticas retinere non possunt. t. 3. p. 319. n. 1
Laici omnino inopescent sunt jura decimarum. ibid. n. 3. & p. 361. n. 6
Laici potest competere ex privilegio Summi Pontificis jus percipiendi decimas. ibid. & seq. n. 4
Laici decimarum occupatores, & injusti detentores. t. 3. p. 360. n. 5
Laici decimarum injustam detentionem infestationis nomine simulant. ibid. & seq.
Laici haeres clerici institutus post aditum hereditatem gabelarum solutioni est obnoxius. t. 3. p. 303. num. 11
Laici in Ecclesia predicare non debent, nec in conventiculis de mysteriis fidei disputare. tom. 5. p. 189. num. 6
Laici de mysteriis fidei disputantes peccant lethaliter. t. 3. p. 191. n. 9
Laici an aliquando publicè in Ecclesia doceant. ibid. n. 11
Laici contra naturam incontinentes excommunicantur. t. 3. p. 419. n. 7
Laicos solenniter baptizans an efficiatur irregularis. t. 3. p. 405. n. 1
S. Laurentius in Episcopum Papin sequi cum magna celebritate electus. t. 3. p. 442. n. 1
Laurentius, natione Anglus, egregius Philosophus, & Theologiae professor, & aliarum ejus Laudes. t. 1. p. 116. n. 1
Laodi ea alia in Syria, alia in Media, alia in Phrygia. t. 2. p. 326. n. 1
Larum monstra clericis, & laicis prohibita sunt ubi de antiquo more introducendi larva in convivio prohibito. t. 1. p. 30. n. 2
Latina lingua studio Romanorum per orbem propagata, & valde usitata. t. 1. p. 104. & seq. n. 4
Latina lingua usitata in Ecclesia. ibid. n. 3
Latiniacum percellere Ordinis D. Benedicti monasterium ab omni jurisdictione exemptionis immediate parei Romano Pontifici. t. 3. p. 47. & seq. n. 2
Latre publicus quis dicatur, ut immunitatis beneficio non gaudeat. Vide in verbo Fur.
Lauris urbs nobilis, & caput Theffallicæ, ubinam sita sit. t. 1. p. 693. n. 4
Lassile Metropolitica jura concessa fuisse. ibid. & seq.
Laudensis civitas in provincia Mediolanensi à quibus fuisse condita: ubi de Lauda Pompeia. t. 1. p. 396. & seq. n. 1
Laudorum civitas Episcopalis est in omnino Campaniæ, & Picardiæ sita, ejusque Praefulus dignitas quæ. t. 1. p. 126. n. 1
Laudonensis civitas est Gallie in Campaniæ, & Picardiæ confinio sita, Cathedrali Ecclesiâ Rhemenfis suffraganeâ decorata. t. 3. p. 500. n. 1
Laviana diocesis petit, ejus Ecclesiâ unita Tusculanæ. t. 3. p. 683. n. 1
S. Laurentii in Damaso Ecclesia quare ita dicta. tom. 3. p. 782. n. 3
B. Laurentius ubi natus, à quo nutritus, & sub quo Imperatore fuerit passus. t. 2. p. 176. n. 15
S. Laurentii monasterium circa moros urbis Leodiensis quomodo vetustum sit, quando inchoatum, & à quo absolutum. t. 1. p. 6. 7. n. 9
Lausana urbs ad ripam septentrionalem lacus Lemani sita, non longe à Geneva, sede Episcopali hærenicum pectus præcipua. t. 3. p. 192. n. 3
Lauterborni monasterium canonicorum regularium in Anglia. t. 3. p. 709. n. 1
Lectorem etiam antiquitus in officio divini inferebantur: vide Officium divinum.
Lectioem sacrarum in matutinis horis mos antiquissimus est. t. 3. p. 789. & seq. n. 10

Lectorem ab Abbate benedictionem in lectione petere, ritus est antiquus. t. 2. p. 464. n. 18
Lectoris officium antiquitus quoddam & an in Missa aliquid posset legere. t. 1. p. 163. n. 2
Lectoribus in Ecclesia legentibus populum salutare prohibetur. t. 3. p. 13. n. 6
Lectura nomen latissimè patet, & quinam Ecclesiæ ministri sub hac voce comprehendantur. t. 3. p. 53. num. 21
Lectores extra Ecclesiam veste seculari uti non prohibentur. ibid. & seq.
Lelli geniales genis olim consecrabantur ubi de Janoore feminarum genio. t. 4. p. 162. n. 7
Legatarius in testamentis titè tanquam legitimus testis admittitur. t. 3. p. 381. n. 9
L. gataris gravatus aliquid prestare, an semper præcisè cogi possit ad gravamen iniquum, præcepto legato. t. 3. p. 449. n. 8
Legata testamentis, vel codicillis relinquuntur, & quomodo differant à fideicommissis. t. 3. p. 417. n. 6
Legata indebitè soluta repeli possunt; & quomodo dicantur peperam soluta. t. 3. p. 418. n. 13
in Legato generali an electio sit hæreditas, vel legatarii. t. 3. p. 415. n. 5
Legata Diis Gentilium olim facta fuisse. ibid. & seq. num. 6
Legata etiam nudis verbis relicta debebantur. tom. 3. p. 416. n. 8
in Legatis variz formulæ usitate fuisse. t. 3. p. 417. n. 12
Legata sollemnibus verbis relicta quænam dicantur. ibid. & seq.
Legata quomodo relinquenda sint, ut ex æquitate canonica debeantur. t. 3. p. 417. n. 13
Legatum alienæque qua ratione à testatore fieri possit, ut sustineatur. t. 3. p. 418. & seq. n. 8. & 9
Legatum damnationis, vel per vindicationem, an valida sit. ibid. & seq.
Legatum rei alienæ an semper ab hærede debeatur. t. 3. p. 430. n. 10
Legatum rei, quæ tantum pro aliqua parte testatoris est, quomodo consistat. ibid. & seq. n. 12
Legatum rei alienæ, vel communis, quando utile, vel inutile sit. t. 3. p. 431. n. 11
Legatum rei alienæ an attento jure canonico validum sit. t. 3. p. 432. n. 13
Legata an in metam sentis voluntatem relinquere possint. t. 3. p. 449. & seq. n. 5
Legatum in metam hæredis voluntatem relictum, an inofficium relinquatur. t. 3. p. 450. n. 6
Legatum relictum in testis voluntatem, an sit validum. t. 3. p. 453. n. 10
Legatum creditori relictum sub conditione, ut eo pro debito contentus sit creditor, compensat ipsum debitum, nec amplius legatarius petere potest. tom. 3. p. 456. n. 4
Legatum à debitorè creditoti pro debito relictum, quandonam utile sit. t. 3. p. 457. n. 6
Legati enim debito compensatio. ibid. num. 7. & p. 458. num. 8
Legatum filio relictum sub conditione, ut de consensu patris matrimonium contrahat, non debetur, nisi conditioni pareat. t. 4. p. 66. n. 3
Legatum filie relictum cum nupserit, an debeatur, si ante nubem ætatem in domum matris tradatur. t. 4. p. 73. & seq. n. 9
Legati à Latere in provinciis sibi decretis ordinari censentur, majoremque dignitate & honoris prærogativa fulgent quam Legati missi. t. 1. p. 101. n. 17
Legati dati, vel à latere possunt aditi etiam per simplicem querimoniam. t. 1. p. 175. n. 12
Legati Apostolice Sedis non possunt transferre Episcopos, bene tamen Abbates. t. 1. p. 180. n. 5
Legatus

Repertorium Generale

Legatus ex speciali commissione potest electiones confirmare. t. 1. p. 125. n. 4
Legatus Proconsulis ad Proconsulem appellandum est. t. 1. p. 137. n. 6
Legatus Proconsulis potest mandare jurisdictionem. t. 1. p. 137. n. 16
Legatus Proconsulum multa conceduntur, quæ delegatus non competunt. ibid.
Legatus Proconsulum tertium gradus constituunt inter iudices ordinarios, & delegatos. ibid.
Legatus Rerum Pontificis an etiam teneantur literas latorum commissionis exhibere. t. 1. p. 168. n. 1
Legatus Pontificis in provincia suæ legationis etiam per viam simplicis querelæ adiri potest. t. 1. p. 168. n. 2
Legatus unde sic appelletur, & an necessarium sit ejus officium. t. 1. p. 168. n. 4
Legatus mittere quibus competat. ibid.
Legatorum personæ sanctæ dicuntur. ibid.
Legatorum Ecclesiæ magna auctoritas, etiam paucis seculis. ibid. n. 5
Legatorum Sedis Apostolicæ tria genera referuntur. ibid. & p. 168
Legatorum à latere, natorum, & missorum inæqualis est jurisdictionis. t. 1. p. 168. n. 6
Legati Apostolici ipsa legatione jurisdictionem propriam, & ordinariam consequuntur. ibid. n. 7
Legati an hodie possint auferte primam instantiam Episcopis. ibid. n. 8
Legatus Apostolicus non potest adiri per viam appellationis frivole. t. 1. p. 168. n. 10
Legatus nequit cognoscere de causa specialiter à Pontifice delegata, nec per viam querelæ in prima instantia, aut appellationis in secunda, nisi ut eum confirmet. t. 1. p. 168. & seq. n. 3. 5
Legatus à latere confert beneficia vacantia in sua provincia, quamvis eorum collatio ad patronum ecclesiasticum spectet. t. 1. p. 169. n. 1
Legatus aliqua beneficia conferre potest, aliqua vero non; & queram. ibid. & seq. n. 5. & 6
Legati missi, vel nati nullum jus habent ad conferenda beneficia. t. 1. p. 169. n. 7
Legati à latere quare in provinciis sibi designatis beneficia conferre possint. ibid. n. 8
Legatus à latere an conferat beneficia jure specialia, vel ordinaria. ibid. n. 9
Legatus nequit collationem beneficii vacaturi aliis committere. t. 1. p. 169. n. 12
Legatus cui commissum est legatio in diversis provinciis, potest in una cognoscere de causis in illa emergentibus: postquam tamen provincie sibi commissæ terminos egressus est, nequit exercere jurisdictionem. t. 1. p. 169. n. 4
Legati missi, seu nati officium cessat præsentem Legatum à latere. ibid. n. 1
Legati à latere omnes, & ubiqueque absolvent, secus de Legatis missis, & natis. t. 1. p. 169. n. 1
Legatus à latere potest absolvere à censura ob injectionem manuum in clericos lata. tom. 1. p. 100. n. 7. 8
Legati statuta facere possunt in sua provincia. tom. 1. p. 100. n. 1
Legatus cognoscit de causis exemptorum, non aut ordinarios, sed ut Legatus. t. 1. p. 175. n. 13
Legati recipiuntur à generali regula, videlicet eum qui permissis ceteris loco solvere, sibi conveniri possit. t. 1. p. 91. n. 17
Legatus legationis officio fungens an possit Romæ conveniri, & quibus privilegiis gaudeat. tom. 1. p. 102. n. 7
Legatus Romæ conventus quando privilegio revocandi domum non gaudeat. ibid. & seq.

Legatus à latere quondam non potest delegare jurisdictionem. t. 1. p. 174. n. 3
Legatus an possit actiones proprias exercere tempore legationis. t. 1. p. 167. n. 7
Legatus quando possit referre collationem certi beneficii in favorem certæ personæ. t. 1. p. 167. n. 1
Legati à latere temporibus Clementis III. ex Episcopis eligebantur. t. 1. p. 145. n. 1
Legati à latere, missi & nati, in quo differant quoad potestatem absolvendi. ibid. n. 2
Legatus antiqua, & nobilis Hispaniæ, jam ab anno 150. Cathedræ Episcopali decorata. t. 1. p. 146. n. 1
Legiones decimate apud Romanos quid olim fuerint. t. 1. p. 145. n. 3
Legionensis Regnum quare interdictum subiectum, & à quibus oblatum fuerit interdictum. t. 1. p. 126. n. 1. & 2
Legionensis civitas, antiquitas Sublance dicta, à quo fuerit condita. t. 1. p. 110. n. 1
Legionensis, etiam supremus Princeps, legi parere debet, quam solit. t. 1. p. 126. n. 1
Legionenses variis referuntur. t. 1. p. 10. n. 14
Legimus Episcopum ex reliquis instrumentis debita queram fuisse. t. 1. p. 146. n. 1
Legitima filii debita quam variis in jure communis appelletur. t. 1. p. 146. n. 14
Legitima an sit jure civili, vel naturali filii debita. ibid. n. 15
Legitima filiorum quoad substantiam est jure naturalis. t. 1. p. 147. n. 17
Legitima an possit minui, vel omnino nulli statuto, vel à Principe. ibid.
Legitimæ quot pars que legi, & quænam assignata sit. ibid. n. 17
Legitimæ filiorum nullam gravamen potest etiam à patre imponi. t. 1. p. 149. n. 19
Legitimæ potest adici conditio emancipationis. ibid. & seq. n. 21
Legitima non constituit filium debitorem adversus patrem, sed est tantum debitum naturale. tom. 3. p. 47. n. 13
Legitima an filiis debeatur patre in monasterio professo, perinde ac si jure ex vita migrasset. t. 1. p. 160. & seq. n. 4. & 5
Legitimatio jure Digestorum incognita fuit, & quondam inceptum. t. 4. p. 113. n. 8
Legitimationis requisita quænam sint. tom. 4. p. 113. n. 11. & 12
Legitimatione per subsequens matrimonium est juris potestiva. t. 4. p. 116. n. 13
Ad legitimacionem efficiendam an requiritur consensus filiorum legitimandorum. ibid. n. 14
Legitimatione filiorum ex matrimonio putativo natorum quomodo contingat. t. 4. p. 119. n. 7. & 8
Legitimatione à Principe facta quæ complex sit, & qui ejus est usus. t. 4. p. 134. n. 25
Legitimatione que traditur spuris natis ex matrimonio nullo ob canonice impedimentum, vel que fit extra causam dispensationis in radice matrimonii, est vera legitimatio. ibid.
Legitimatione in radice matrimonii quomodo fiat. ibid. & seq.
Legitimatione facta dispensando in radice matrimonii, ad quos casus quoad temporalia extendatur. tom. 4. p. 137. n. 15
Legitimatione per dispensationem in radice matrimonii an prodesse possit ad Regni successiones. ibid. & seq.
Legitimatione non admittitur in præjudicium ejus, qui jus quæsitum est, in præjudicium vero eorum, qui tantum spem habent, tunc admittitur. t. 4. p. 137. & seq. n. 26

Leisfris,

Omnium Notabilium. Litera L.

- Lelichia*, & Lillesholle monasteria D. Augustini ubi-
nam sita. t. 1. p. 631. n. 2
- Lemovis* antiquissima Gallie civitas Cathedralium
Ecclesiam habena. t. 1. p. 792. n. 1
- Leo I.* Magnus cognominatus, quando in Ravennam
Pontificem electus. t. 1. p. 769. n. 1
- Leo Cardinalis Legatus* missus in Bulgariam ad con-
vincendum Calopannem. t. 1. p. 461. n. 1
- Leo I. V.* monachus Benedictinus quando Pontifex
creatus. t. 3. p. 90. n. 2
- Leodun* antiqua Eburorum civitas duas Ecclesias
zque Cathedralis habet. t. 1. p. 141. n. 1
- S. Laefredi* monasterium ubi situm, à quo constructum
& dirutum. t. 1. p. 139. n. 3
- Lepra* remedium certissimum ex Galeno, & Aetoli-
gene. t. 1. p. 533. n. 2
- Lepræ* cura in Ægypto admodum familiaris. ibid.
num. 2
- Lepra* superveniens dissolvit sponsalia de futuro, non
verò matrimonium; nam conjuges tenentur simul
cohabitare, debitumque sibi invicem reddere. t. 4.
p. 136. n. 4
- Lepra* à Græcis *λεπροσμία* dicta, quid sit, & quot
eius species: ubi etiam de aliis cutaneis affectibus.
ibid. & seq. n. 6
- Lepræ* variae nomenclationes, & signa. ibid. & seq.
n. 6
- Lepra* quandam causam præbet divortio. t. 4. p. 137.
num. 8
- Lepræ* apud Gentilem extra civitatem, apud Judæos ex-
tra castra ejiciebantur. t. 3. p. 886. & seq. n. 2
- Lepræ* quomodo in lege veteri expiabantur. ibid. &
p. 887
- Lepræ* in lege Gratiæ non ita miserabilem vitam
agunt, ut prius. ibid. col. 1
- Lepræ* exemptio à decimis, & nutrimentis anima-
rum concessa. t. 3. p. 883. col. 2
- Lepræ* accretur à conviviis cum sanis. ibid.
- Lepræ* forum duo genera. ibid.
- Lepræ* insecta hincantur telegati, quinam sint. ibid.
& seq.
- Lepræ* apud Hebræos ex lege, apud Catholicos ex
consuetudine generali ab omni communicatione
separantur. t. 4. p. 136. n. 2. & 3
- Lepræ* certo genere vestium ex præcepto Dei olim
distinguebantur. ibid.
- Leuca* quid sit, & quot milliariis consistat. t. 1. p. 132.
col. 1
- Leuca* ubique non sunt æquales. ibid.
- S. Leodegarii* monasterium Ovisini D. Benedicti est in
diocesi Rhodomenensi. t. 2. p. 747. n. 1
- Levitis* communiter dicti, an verò Levitæ strictè sumpti,
acceperint decimas ab aliis Tribubus filiorum
Israel. t. 3. p. 334. n. 3
- Levitæ* decimarum decimas summo Sacerdoti præsta-
bant. ibid.
- Lex æterna* quid sit, & qui de ea ex professo egerint.
t. 1. p. 2. n. 2
- Lex æterna* est una sola, & simplicissima, immutabi-
lis, invariabilis, nullique derogationi subiecta.
ibid. col. 2
- Legis æternæ* notio omnibus est impressa, nemo tamen
nec in se, nec in effectibus eam comprehendere
potest. ibid.
- Legis* status duplex refertur. t. 1. p. 2. n. 3
- Lex æterna* comprehendit omnes creaturas; non ta-
men eodem modo comprehendit ceteras creaturas
rationales ac homines. ibid. n. 4
- Legis* Dei, & legis hominis quæ differentia. ibid.
- Leges* omnes, & omnia jura à lege æterna derivantur.
ibid. p. 1. n. 3
- Lex æterna* feribitur in cordibus nostris, & vis ejus
omnibus creaturis impingitur, & quomodo gentes
eius vim agnoverint per rationem naturalem, sine
ullo fidei lumine. ibid. col. 2
- Lex æterna* à quibus Gentibus nota. ibid. p. 3. n. 6
- Legis æternæ* notio aliqua, eisi levis. t. 1. p. 4. n. 7
- Lex naturalis*, syncretis dicta à D. Thoma. ibid. n. 9
- Lex æterna* in quo differt à jure naturali. tom. 1. p. 6.
num. 13
- Lex* tantum necessaria fuit irreprehensibilibus vitiis, corrupti-
sque hominum cogitationibus. t. 1. p. 10. n. 24
- Lex* Moysi per Deum data quosnam olim obligaverit;
& an hodie adhuc obliget. t. 1. p. 11. col. 1. n. 24
- Lex* gratiæ exipit obligare cessante lege veteri; variis-
que nominibus appellatur à SS. Patribus. ibid. n. 26
- Lex* gratiæ quid determinaverit. ibid.
- Lex* sancta, & debite publicata obligat omnes sub-
ditos legem contentis. t. 1. p. 33. n. 8
- Legis* citè constitutæ variis effectus refertur. ibid.
num. 9
- Leges* libertati non derogant, ideo qui sub legibus
vivunt, liberi sunt. t. 1. p. 34. n. 11
- Legibus* aeneas jussi. ibid. & seq.
- Lex* quælibet requirit promulgationem, & publica-
tionem. t. 1. p. 37. n. 10
- Legem* promulgatio quomodo antiquitus apud Ro-
manos facta, & abrogata. ibid. n. 11
- Legum* promulgatio quomodo fieri debeat. t. 1. p. 38.
num. 12
- in *Legem* mens legislatoris potius quam verba legis
attenditur. t. 1. p. 39. n. 14
- Lex* præterita non respicit. ibid. n. 16
- Lex* declarativa legis antiquæ non tantum com-
pendit futura, sed etiam præterita. t. 1. p. 40. & seq.
num. 19
- Lex* Moysi abrogari debuit simul cum Sacerdotio Le-
vitico. t. 1. p. 41. n. 2
- Lex* Hebæica tetraenorum septemissione preparabat
populum ad Dei amorem. t. 1. p. 41. n. 10
- Legis* veteris aliud erat intentum, aliud præceptum ten-
dens ad consequendum intentum. ibid.
- Lex* antiqua cessavit simul cum Judaismo & synago-
ga post adventum Christi. t. 1. p. 44. n. 12
- Lex* antiqua quare quoad judicialia dicatur mortua,
sed non mortifica. ibid. n. 13
- Leges* omnes populo Judaico datae, à Deo ipso imme-
diatè latae fuere. ibid. n. 14
- Lex* extramuralis Judæis data ex tantum mortifica-
est quæ præfigurabat Christum venturum. ibid. p. 45.
col. 1
- Lex* Moysica multis rationibus abrogata probatur. t. 1.
p. 46. n. 16
- Lex* antiqua in quo sensu perpetua & æterna dicatur.
ibid. n. 17
- Leges* pulvisce jussu etiam quoad ecclesiasticas perso-
nas vim directivam obtemperant. t. 1. p. 58. n. 12
- Lex* naturalis qualiter obliget in foro conscientie. t. 1.
p. 190. n. 3
- Lex* quomodo deficiat: ubi de lege naturali. tom. 1.
p. 191. n. 8
- Leges* Archiepiscopalis Ecclesiæ debent observare ejus
suffraganeæ. t. 1. p. 197. n. 18
- Lex* ad præterita potest extendi, si id expresse in ea
caveatur. t. 1. p. 236. & seq. n. 6
- Leges* priores ad posteriores trahuntur, & per illas
illæ supplentur. t. 1. p. 256. n. 2
- Lex* annaria celebris apud Romanos quæ fuerit. t. 1.
p. 60. n. 2
- Lex* diocesana proprie accepta non comprehendit ju-
risdictionalem. t. 1. p. 71. n. 6
- Legis* diocesanae nomine quid intelligatur; & quid
jurisdictionalis appellatione. ibid. n. 6
- Lex* aliquando pactum dicitur, sicut pactum dicitur
lex. t. 1. p. 58. n. 10

Repertorium Generale

Lex positiva regulariter non obligat cum discrimine
vix; aliquando tamen sic. t. 1. p. 89. n. 10

Lex Salica apud Gallos consuetudo appellatur. t. 1.
p. 91. n. 4

Leges pro certis tantum locis rogatz plerumque in-
feruntur in iure. t. 1. p. 69. n. 2

Legum multitudine civilis est Reipublice; ad expli-
cationem Olfen cap. 8. t. 1. p. 302. n. 1

Lex Julia Papia de prohibitionem fundi dotalis expli-
cat. t. 2. p. 373. & seq. n. 5. & 6. q. q.

Lex humana an possit in aliquibus casibus peccata
permittere. t. 2. p. 693. o. 15

Lex humana præscriptiorem admittens subditis ad
peccandum invitatur. ibid.

Lex Julia repetundarum ad quid lata à Caio Julio
Cæsare. t. 3. p. 1. n. 9

Lex Julia prædicta quos Magistratus afficiat, & qui
eà conveniri possint. ibid. & seq.

Legis Juliz repetundarum poena alia corporalis, alia
litis æstimatio in quadruplum. t. 3. p. 2. n. 1

Lex Julia repetundarum quam poenam statuat in iudi-
cio estimat. ibid. n. 12

Lex Julia repetundarum iudici, siue in bona, vel mala
causa præmissam accipientem poenam imponit. tom. 3.
p. 33. & seq. n. 15

Vide in verbo *Index*.

Leges concubinarum permittentes iniustæ, & con-
tra dictamen rationis naturalis sunt. tom. 3. p. 70.
num. 12

Legibus Gentilium in iure economico utendum est,
quando ipsæ conjuvant sacros canones. t. 3. p. 183.
num. 5. & 6

Legis pers. & natura est, ut contra eam factum ne-
queat sustineri, etsi elausulam irritantem non ha-
beat. t. 3. p. 245. n. 2

Lex commissoria quid sit, & quid operetur in ven-
ditiōe adjecta. t. 3. p. 334. n. 2

Lex commissoria in quibus differt à pacto de retro-
vendendo. ibid. col. 1

Lex commissoria an in pignoribus iurejurando firme-
tar. ibid.

Lex commissoria in pignoribus non solum legibus
prohibetur, sed etiam sui naturæ refutatur. ibid.
& seq.

Vide in verbis *Pignus*, *Pellum*.

Lex commissoria æque prohibetur, cum res pignori,
vel hypothecæ data est, ac quando non datur. t. 3.
p. 340. n. 3

Lex decemvitalis potius iniuria, quam jus censetur,
nisi potius ad terrorem, quam ad usum scripta sit.
t. 3. p. 379. & seq. n. 6

Leges regulariter non obligant, nisi post promulga-
tionem. t. 3. p. 569. n. 4

Vide in verbo *Præscriptum*, *Lex*.

Lexviroscivitas in Gallia Celtica Cædreda Episcopi
decuratur. t. 4. p. 271. n. 1

Libelli variz acceptiones referuntur: ubi etiam de li-
bellariis. t. 2. p. 104. n. 4

Libelli in iure communior acceptio. ibid. n. 5

Libelli definitio, æquifita, & varia nominata duntur.
ibid.

Libelli clausus in quo consistat. t. 2. p. 105. n. 6

Libelli qua ratione dicatur obsecutus. ibid.

Libelli clausus libellatus receperunt. ibid. & seq.

Libello an sit necessaria conclusio in criminalibus, &
civilibus. ibid. n. 7

Libelli in locum formularum in iudicio usitatum
apud Romanos succellit. t. 2. p. 106. n. 9

Libelli incertus, & ambigus an possit sustineri, &
à iudice declinari. t. 2. p. 108. n. 8

Libelli alteroquin in aliquibus casibus sustinetur.
ibid. & seq.

Libellus in iudicio an admittatur, etsi res petita spe-
cifick non exprimitur. t. 2. p. 109. n. 10

Libello comprehensam actionem emendare licet, non
autem mutare. ibid. & seq. n. 1

Libellus in quo iustitiam fieri postulat, omni me-
liori modo, quo potest, sustinetur. t. 2. p. 109. n. 9

Libellus acclamationis fandi qua formula concipi debeat.
t. 2. p. 418. n. 6

Libellus acclamationis suffinator, etsi processus sit nul-
lus, si postea probatum fuerit delictum. ibid. & seq.

Libelli quàm studiosè sint in juvenili ætate à parenti-
bus educandi: vide in verbo *Educatio*.

Libri, & scripturæ ecclesiasticæ non debent à profa-
nis hominibus detineri, vel eis pignori dari. tom. 3.
p. 324. & seq. n. 3 & 10

Libri diversi ad usum chori, & psalmodiæ ecclesiasti-
cæ habebantur. t. 3. p. 332. n. 2

Libri, & scripta hæretici damnati comburendi, &
configendi sunt. t. 3. p. 338. n. 4

Librorum comburendorum usus & consuetudo apud
Gemitas & Catholicos. ibid. & p. 339. & seq. n. 7

Libri hæreticorum à quibus damnari possint, & de-
beant. ibid. & p. 360. n. 7

Libri hæreticorum qua ratione prohibendi, & abo-
lendi sint. ibid. n. 8

Libri hæreticorum etiam aliquid boni continentis
damnandi sunt exemplo falsæ monetæ. t. 3. p. 360.
n. 8. & p. 361

Libri Adalberti hæretici quare in serinio Romanæ Ec-
clesiæ servati. ibid.

Libertas res est, quæ magis digna favore censetur, eo-
jux prætextu plerumque juris rigore remittitur. t. 2.
p. 760. n. 1

Libertas servo relicta, si hæres voluerit, an utiliter re-
linquatur. t. 3. p. 431. & seq. n. 7. & 8

Libertates an conferantur bonis vacantiis fisco da-
tatis. t. 3. p. 481. n. 6

Libertas quomodo possit dari servo pro actione spiri-
tuali, remissivè. t. 4. p. 107. n. 3

Libertas decennio inter absentes præscribitur, &
quinguentio inter presentes. t. 4. p. 140. n. 3

Libertas per manusmissionem non æqualiter apud Ro-
manos assequebatur. t. 4. p. 147. n. 1

Libertas quantum imponi dicatur, & quantum relin-
qui. ibid.

Libertas directæ, vel fideicommissaria testamento da-
ta fuit. ibid. & seq.

Libertas plena, minor, & minimis quantum sint, &
quomodo darentur. ibid. & seq. n. 2

Libertas post libertatem consequuntur non poterat or-
dinari ignorante patre. t. 1. p. 312. n. 11

Libertos Ecclesiarum teneat ad actus earum prohi-
quendos, quid sit. t. 3. p. 233. n. 5

Liberti Ecclesiarum ad quid tenebantur, ne in servitu-
tem reciderent. t. 3. p. 236. n. 4

Liberti in presbyterum ordinati bona quomodo divi-
denda juxta Concilium Tridentino defuncto. tom. 3.
p. 483. n. 1. & seq.

Liberti instati bona cuiusdam deferantur ex lege de-
cemvitali. t. 3. p. 484. n. 7

Libra occidua quid significet in actis Marcellini, ex-
plicatur. t. 2. p. 401. n. 7

Libra pendens viginti solidos à quingentis annis in
Gallia & Italia recepta est. t. 2. p. 476. n. 2

Libertatis cedendi beneficii petita, & obiecta, non est
penitentia locus. t. 1. p. 592. & seq. n. 3. & seq.

Vide in verbo *Episcopatus*.

Liger fluvius est Galliz, omnium fluviorum Europæ
longissimum cursum habens, Danubio excepto.
t. 2. p. 6. n. 1

Ligula est obligatio standi semper à partibus Domini.
t. 3. p. 103. n. 2

Limes

Omnium Notabilium. Litera L.

Limina Apostolorum quænam sint apud ecclesiasticos scriptores, & unde mos ea visitandi etiam per Episcopos statim post consecrationem. t. 2. p. 330. n. 5
Lingonum civitas præclara Galliarum, ejusque Præfolum eximia dignitas. t. 1. p. 98. n. 2
Liti pendens quia per appellationem suspensa fuit sententia, deciditur juxta legem veterem, non juxta recenter editam. t. 1. p. 40. n. 19
Linteum corporale dicitur, & quare, & cui usus deserviat. t. 1. p. 95. n. 4
Litium minuendarum studium commendatur, protrahendarum verò pertinacia damnatur. t. 1. p. 83. n. 2
Lites odiosæ sunt, præcipuè in personis ecclesiasticis. ibid.
Litis contestatio quomodo fiat: ubi quod ea omnia nullus est processus. t. 2. p. 118. n. 4
Litis contestatio unde sic dicta sit, & unde originem sumpserit. ibid. n. 6
Litis contestatio apud quem jure antiquo fieret. t. 2. p. 119. n. 7
Litem contestari, & judicium accipere promiscuè apud Jurisconsultos usurpatur. ibid. n. 8
Lis an actoris, & reo præsentibus viva voce fit contestanda. ibid. & seq.
Litis contestatio nec jure civili, nec Pontificio reperitur expressa. t. 2. p. 120. n. 9
Litis contestatio definitur. ibid.
Litis contestatio quàm varia & multiplex sit, ostenditur. ibid. & seq.
Litis contestatio basis est, & fundamentum judicii, nec à partibus remitti potest. ibid. n. 10
Litis contestatio in quibus casibus non sit necessaria. ibid.
Litis contestationis effectus. ibid.
Litis contestatio non fit per positiones, & responsiones, sed per actoris petitionem, & rei responsionem. t. 2. p. 120. & seq. n. 11
Litium brevitatis & finis Reipublicæ bonum est, sicut eorum dilatio malum. t. 2. p. 129. & seq. n. 9
Lite non contestata super re, quæ in controversiam venit, non sunt testes recipiendi, nec sententia proferri valet. t. 2. p. 141. n. 2. & p. 142. n. 4
Lis inter Gualfridum Senensem Episcopum, & Vido-nem monachum Aretinum. t. 2. p. 145. n. 5
Lis & causa, an re & nominibus inter se differant. t. 2. p. 214. & seq. n. 9
Litium finis aliquando pro executione sententiæ, aliquando pro judicii exitu sumitur. t. 2. p. 273. & seq. n. 2
Lites finire, & minuire boni Principis studium est. t. 2. p. 274. n. 3
Lites præliis comparantur quoad damna Reipublicæ inferenda. ibid.
Lis pendens quando dicatur. t. 2. p. 285. n. 4
Lite pendente nihil innovandum est. ibid. n. 5
Lite pendente super matrimonio, non possunt conjuges privari usu conjugii. ibid. n. 6
Lite pendente an possint aliquando conjuges privari usu conjugii, vel possit eis denegari restitutio ad ejus usum. t. 2. p. 286. n. 8. & seq.
Litis definitio traditur, & pro quo à Jurisconsultis propriè accipitur. t. 2. p. 288. n. 3
Litem æstimari quid sit. ibid.
Lis quælibet decidenda est secundum jura existentia rempore controversiæ, non autem juxta privilegium lite pendente impetratum. t. 2. p. 294. n. 5
Lites debent celcritè terminari. t. 2. p. 701. n. 5
Lites celcritè terminari quid sit. t. 2. p. 702. n. 7. & 8
Litium minuendarum celebritas an possit simul æquitari, & juris rigori convenire. t. 2. p. 701. n. 3
Lite pendente super beneficio, an possit aliquid innovari. t. 1. p. 714. n. 7

Lis inter alios agitata aliis prodesse, nocere tamen non valet. t. 2. p. 779. n. 10
Lite super beneficio ambigua existente, potest iudex uni ex litigatoribus beneficium assignare, alii verò certam pensionem in ipso beneficio. t. 3. p. 143. num. 3
Lis à contentione limitis prius nomen sumpsit. tom. 5. p. 577. cap. 10
Litanie, quæ apud Latinos Rogationes dicuntur, dupli-cis generis sunt. t. 3. p. 373. & seq. n. 12
Litanie Romanis, & exteris à Pontifice indicuntur. ibid.
Litania major, & minor. ibid. & seq.
Literæ conservatoriarum quid sint, & ad quid valeant. t. 1. p. 103. n. 6
Literæ absolutivæ per subreptionem impetratæ non sunt exequendæ. t. 1. p. 104. n. 2
Literæ expectativæ ad beneficium validæ sunt, etiam in eis non factâ mentione amplii patrimonii. tom. 1. p. 130. n. 3
Literæ in forma communi, & in forma Pauperum quid sint. ibid. n. 4
Literarum Apostolicarum ad beneficia usus in Ecclesia quando cœperit, & quomodo inoleverit. t. 1. p. 149. n. 4
Literæ à R. Pontifice ante Concilium Tridentinum im-petratæ triplicis generis fuere. ibid. & seq. n. 5
Literæ monitoriæ, præceptoriaræ, & excoꝛatoriæ. ibid.
Literæ Principum mandata dicuntur. t. 1. p. 150. n. 2
Literæ expectativæ ad quæ non possint extendi. t. 1. p. 151. n. 2
Literæ expectativæ odiosæ & restringendæ sunt, & an comprehendant præbendas Ecclesiæ Cathedralis. t. 3. p. 168. n. 3
Literarum ad convocandos Electores absentes formula. t. 1. p. 266. n. 4
Literas nescire dupliciter accipi potest, & quidnam propriè significet. t. 1. p. 471. n. 9
Literæ quæ clericis peregrinis antiquitus dabantur, quid fuerint, & quomodo vocatæ. t. 1. p. 557. n. 4
Literarum formularum forma præscripta in Concilio Nicæno. ibid. & seq. n. 5
Literæ communicatoriæ quid sint, & quibus datæ fuerint. t. 1. p. 558. n. 6
Literæ dimissoriæ clericis duplici ex causa datæ sunt. ibid. n. 7
Literæ commendatiivæ laicis, & clericis communes fuere; sed diversis ex causis dabantur. ibid. & seq. n. 8. & 13
Literæ pacificæ clericis, & laicis dabantur fugien-tibus ad Ecclesiam. t. 1. p. 559. n. 9
Literæ canonicæ supra relatæ à quibus dabantur, & ad quid. ibid. n. 11
Literæ reverendæ quid sint, & ad quid dentur. t. 1. p. 575. n. 3
Literas dimissorias concedere possant solùm qui ordi-nem conferre valent. ibid. n. 4
Literæ dimissoriæ quibus sint concedendæ. ibid. n. 5
Literarum dimissoriarum formula. ibid. n. 6
Literæ gratiæ, & literæ justitiæ in quo differant quoad earum executionem. t. 1. p. 612. n. 7
Literæ tractoriæ quid sint, & quis earum usus in Ecclesia. t. 2. p. 707. n. 19
Literis Episcopi, vel alterius judicis ordinarii stan-dum est donec contrarium probetur. tom. 2. p. 336. & seq. n. 2. 4
ut Literis Episcopi, vel alterius judicis ordinarii fides adhibeatur, quænam requirantur. ibid. & seq.
Literæ Pontificiæ quantæ authoritatis sint super literas Episcopi, vel alterius judicis ordinarii. tom. 2. p. 337. n. 5
Literis Episcopi quandonam fides non adhibeatur. ibid. n. 7

Repertorium Generale

Literari regulariter pro viris doctis, aliquando etiam pro seculis, & leguleis sumuntur. tom. 3. pag. 86. num. 2

Litigantes quomodo legitimandi sint ne iudicium reddatur illusorium. t. 2. p. 32. n. 3

Litigator sustinetur in causa committens, non semper illam amittit. t. 2. p. 610. n. 6

Litigator qui propter non admissionem exceptionem appellationem interposuit, exceptionis veritatem coram iudice appellationis probare debet. t. 2. p. 617. n. 10. & t. 3

Litigatur qui promissit iudicio Ecclesie stare, an possit à prolata sententia appellare. t. 2. p. 792. & seq. n. 3

Litigator qui detulit appellationi adversarij, appellans ipse in eadem causa non auditur. t. 2. p. 794. num. 4

Litigator qui protestatus est se nolle appellationi renunciare, non debet admitti ad actum contrarium. t. 2. p. 823. n. 3

Litigator muneris iudici dans incidit in pernam legis iulie repetundarum. t. 3. p. 33. & seq. n. 15

Liturgici omnes, etsi verbis diversæ, re tamen in omnibus conveniunt. t. 3. p. 804. n. 4

Livonia Septentrionalis regio fidem sub innocenti o III. accepit. t. 2. p. 873. n. 3

*Livonia regionis Septentrionalis, vulgò *Liflant*, brevis descriptio.* t. 3. p. 15. n. 8

Locus rerum Ecclesie ad longum tempus an liceat fieri possit, & quantum dicatur à Doctores locatio ad longum tempus. t. 3. p. 149. n. 1

Locatus nec alienatio est, nec transfert dominium in conductorem. ibid. & seq.

Locationum variz species, & casus referuntur, & in quibus rebus Ecclesie facta sit valida. t. 3. p. 149. & seq. n. 2

Locatio ad modicum tempus quamvis fuerit apud Romanos, & quantum sit respectu Ecclesie. ibid. & seq.

Locidia monasterium Ordinis Cisterciensis in Lombardia, unde sit ita dictum. t. 2. p. 10. n. 2

Locus honoratior in Ecclesia potest pretio vendi, ut ibi sepulchrum construantur. t. 1. p. 519. n. 7

Locus in quo divina celebrantur debet esse ab omni forde, & macula immunus. t. 3. p. 776. & seq. n. 10

Locus obligationi, & similibus contrahibus adjectus, quid præstat. t. 2. p. 83. n. 4

Locus quodammodo obligationi inutiliter adjectus, ibid.

Qui loco certo promissus solvere, ubi conveniri possit, ibid. & seq. n. 6. & 7

Locus solutioni destinatus semper in estimatione rei faciendæ est attendendus. t. 2. p. 91. n. 11. col. 2

Loel adjectio in contractu non impedit, quin reus in loco domicilii directæ actione conveniri possit. t. 2. p. 23. n. 14

Locus medius apud majores fuit honoratior in concessis & insecus. t. 2. p. 73. n. 7

Locus sepulture aliquando à Jurisconsultis potius vocatur. t. 3. p. 517. n. 4

Locus religiosus in iure civili quis dicatur. ibid.

Locum religiosum sibi quisque faciebat apud Romanos. ibid. & seq.

Locus religiosus jure canonico quomodo efficitur. ibid.

Locus pia, & consecrata dupliciter ab hæreticis, & Gentilibus impugnantur. t. 3. p. 761. n. 4

*Vide in verbo *Templum*, & *Ades sacra*.*

Londinum civitas Regia in Anglia, civibus frequentissima, & divitiis affluens. t. 1. p. 178. n. 2

Liquante prohibita cum excommunicatione comprehendit etiam excommunicationem per scripturam. t. 2. p. 593. n. 2

Luce Etruzie civitas Episcopali Cathedra decorata, ubi sita sit. t. 1. p. 191. n. 1

Luce Etruzie civitas Romanis, Græcis, Italicis Regibus, & aliis variis dominis parvit. t. 2. p. 107. n. 1

Luce quondam Ecclesiæ Cathedrali decorata, & quando ea privata. ibid.

Lucensis urbs in Gallie olim Archiepiscopalis, nunc tantum Cathedra Episcopali decoratur. t. 3. p. 687. num. 1

de Lucerna monasterium Ordinis Præmonstratensis, quondam fuerit fundatum. t. 2. p. 817. n. 2

Lucernarum usus in Ecclesia per antiquum, & quod non tantum in nocturnis officiis, sed etiam in diurnis secendi dicitur. t. 1. p. 555. n. 6

Lucernarium antiquitus fuit vespertinum officium, & quare ita dictum. t. 1. p. 552. n. 3

Lucernarium ab antiquis vocabatur vespertinum orandi modus, & vespæ pertinet, & quare ita dicebatur. t. 3. p. 26. & seq. n. 10

Lucernarium tantum præsentem Episcopum, Presbytero, vel Diacono legi poterat, & quare. ibid.

Lucernarium in civitate tantum præsentem Episcopum, vel Presbytero; in villis verò etiam præsentem solo Diacono recitari poterat. ibid. col. 2

L. Lucie Syracusanæ monasterium antiquissimum est omnium Ordinis D. Benedicti monasteriorum, quod sub Gregorio Magno floruit. t. 2. p. 641. n. 3

Lucius III. quando ad Apostolicum flugium evectus, & quondam Ecclesiam rexit. tom. 1. p. 98. num. 1

Lucius Equandus universalis Ecclesie regem assumptus, & martyrio coronatus fuit. t. 1. p. 106. n. 1

Lucius VIII. Gallie Rex quare Leo cognominatus fuit. t. 2. p. 196. n. 1

Lucis est nemus arboribus densum, Deo sacrum, ubi Gentiles Deos suos celebrant. t. 1. p. 83. n. 4

Ludus unde sit dictus, & quomodo variis ludorum generis apud veteres. t. 3. p. 36. n. 1

Ludi ibi attales etiam prætextu consueverunt, in festivitatibus Domini nollis, aut Sanctorum ejus in Ecclesiis fieri non debent. t. 3. p. 37. n. 4. & p. 41. & seq. num. 10

Ludi theatrales in Academia Atheniensis etiam à studiosis legum per corruptelam habiti. t. 3. p. 41. n. 10

Ludi quoniam liciti sunt clericis, & quid sit ex ludu hominidum fignatur. t. 1. p. 261. n. 3

Lugdunum illustis Metropolis Gallie dicitur, quæque Patris Patriarcha vocatur, habetque Primatum super tres Archiepiscopos. t. 1. p. 371. n. 2

Luminarium usus in officiis divinis celebrandis, & præcipue in Missa, non ad tenebras pellendas, sed ad celebrandam, divini, & religionem. t. 3. p. 826. & seq. num. 7

Luce Etruzie civitas per vetustam Tuscorum colonia fuit, & ubi sita sit. t. 3. p. 126. n. 1

Lundenis civitas præcipua totius Regni Danie, olim tantum Episcopalis, deinde Archiepiscopalis facta, postea Primatus honore decorata fuit. t. 1. p. 157. & seq. n. 2

Lupanar quid sit, & unde sit dictum. t. 4. p. 41. & seq. num. 4

Lupanaris apud multas nationes permittitur, & diu apud Catholicos tolerata fuit. ibid. n. 4

Lupanarium usus an sit licitus. ibid.

Lusitanie Regnum aliquando feudatarium fuit Ecclesie Romanæ. t. 3. p. 151. init.

Lusitanum Regnum à quo fuerit feudale Romanæ Ecclesie efficitur. ibid. n. 3

Omnia Notabilia. Litera M.

M.

Machabai necessitate absoluta cogente pugnaverunt in Sabbato, ideo non censentur illud violasse. t. 2. p. 802. n. 12

Machrus de Lorraine, Episcopus Tullenis à Canonici super dilapidatione in iudicio vocatus. t. 1. p. 861. n. 2

Machinatio contra Principem sacris Ecclesie canonibus damnatur, & severissimis poenis vindicatur. t. 1. p. 866. n. 5

Vide in verbo *Conspiratio*.

Machinatio ad actum proximum, & immediatum tendens, eadem sepe poena punitur ac ipsum delictum. t. 4. p. 150. n. 15

Macturion civitas Episcopalis Gallie, ubi sita, & quare ita dicta. t. 3. p. 164. n. 1

Mafala Henrico I. Castellæ Regi matrimonio conjuncta, ab eo separatur. t. 4. p. 187. n. 1

Mafala Sancti L. Lusitanie Regis filia, ab Henrico separata miraculis claret. ibid.

Magadera civitas est in insula maria Mediterranei, & ubi sita. t. 2. p. 147. n. 2

Magalonensis civitas Gallie Narbonensis olim Cathedralis Episcopali decorata fuit. t. 3. p. 516. n. 1

Magalonensis Episcopatus villis quamplurimis ditatus. t. 4. p. 129. n. 2

Magdeburgum celeberrima Metropolis Germanie, illustrata, & privilegiis decorata ab Otthone Imperatore. t. 1. p. 121. n. 1

Magdonum oppidum est in ripa Ligetis prope Aurelianum. t. 2. p. 850. n. 1

S. Magistri monasterium Ordinis D. Benedicti, à quoniam fuerit constructum. t. 2. p. 677. n. 1

Magistri Scholæ dignitas antiqua in Ecclesiis Cathedralibus, & ad quid instituta. t. 1. p. 151. n. 1

Magistri Scholarum in Ecclesiis constituti Scholastici dicti sunt. t. 1. p. 121. n. 8

Magister quis, & unde ita dicatur. t. 5. p. 120. n. 2

Magistri pecorum. ibid.

Magister is dicitur, qui patrimonio debitoris vendendo præfatus est. ibid.

Magister constituendus est in qualibet Ecclesia Cathedrali, qui clericos scholares pauperes doceat. t. 5. p. 121. n. 1, & p. 124. n. 6

Magistrorum salarii jure civili approbata fuerunt, & quomodo appellentur, ostenditur. tom. 5. p. 124. num. 6

Magister beneficium habens sufficiens, aut publicum stipendium, nequit aliquid à discipulis exigere. ibid.

Magistratus majores & minores quomodo teneantur judicare secundum jus, non ex arbitrio. t. 1. p. 35. num. 1

Major octodecim annis iudex delegatus designari potest, si patres consentiant. t. 1. p. 680. n. 1

Major ordine, licet posterior in Ecclesia receptus, præfertur inferiori in gradu, qui illi debet præstare servitium. t. 1. p. 787. n. 1

Major gradu, tum in hierarchia triumphanti, tum in militanti, minorem præcedere debet. ibid. n. 1

Majoris nomen quid sit, & quoniam majores dicantur. t. 1. p. 187. n. 1

Majus monasterium ubinam situm, & quare ita dictum. t. 1. p. 633. n. 8

Maledictio virum est animi, quo maledicus à maledico non nisi occasione distat. t. 5. p. 380. & seq. num. 6

Maledictio est virum in verbo. ibid.

Maledicus quis dicatur. ibid. n. 6

Maledicus quatuorplex fit, & quibus poenis subjaceat. t. 5. p. 381. n. 7

D. D. Gual. in *Distictal. Index generale*.

ad Maledicos puniendos quoniam consideranda sunt. ibid. n. 9

Maledicti quinam dicantur, eorumque exempla referuntur. t. 4. p. 201. n. 6

Maledicium præstans impedimentum matrimonio quid sit, & an possit à damno canulari. ibid. & seq. num. 6

Maledicium præstans impotentiam ad coeundum quibus artibus petactus fuerit, & quibus remediis curatus: & quomodo vanus hæc sint. ibid.

Maledicia quibus remediis licitis averti possint, & an ligatus maledico possit à maledico petere, ut alio maledico prius solvat. t. 4. p. 105. n. 2

Maledicium destructione an liceat nisi ad obtinendam sanitatem. ibid. & seq. n. 3

Maledicium nomen generale est; communi tamen modo loquendi pro magno, & improbiissimo scelere accipitur. t. 4. p. 150. n. 2

Maledia accedente cum habilitate ad copulam, ritè, & valide contrahitur matrimonium ante pubertatem. t. 4. p. 84. n. 2

Vide in verbo *Malitia*.

Malitia est vestitus, & fallens nocendi ratio, ex dolo & calliditate orta. t. 5. p. 161. n. 1

Malum ira est ex D. Paulo vitandum, ut nec suspicio, vel imago ulla mali appareat. tom. 3. pag. 129. num. 2

Manalis lapis apud Romanos quis fuerit, & quis ejus usus. t. 1. p. 1000. n. 3

Mancipium commercium, quæ ex Indis in Europam transvehebantur, an licitum à semissive. t. 1. p. 36. num. 1

Mancipium rusticum apud Romanos quid fuerit, & quid etiam in prælatis Ecclesiis. t. 3. p. 139. n. 1

Mancipium rusticum inter immobilis recensetur, nec nisi longo tempore præscribi potest. t. 3. p. 312. & seq. n. 8

Mandatum generale non idem operatur in gravibus causis ac speciale. t. 1. p. 134. n. 6

Mandata Apostolica ad collationem beneficiorum data. t. 1. p. 149. & seq. n. 5

Mandatum in jure civili quid significet. t. 1. p. 150. n. 2

Mandata Apostolica ad beneficia, ad quæ dirigantur. ibid. n. 3

Mandatum an semper morte mandantis finiatur. t. 1. p. 642. n. 7

Mandatum gratie in quo differat à mandato iustitie. t. 1. p. 644. n. 1

Mandatum speciale quando ad citationem faciendam desideretur. t. 1. p. 669. n. 7

Mandatum procuratori valde necessarium ad agendum in iudicio, & quoniam habere debeat, ut sufficiens censetur. t. 1. p. 877. n. 9

Mandatum est quid facti, & non presumitur, nisi probetur. ibid. n. 10

Mandatum non ita desideratur in defensore ac in procuratore. t. 1. p. 878. n. 1

Mandatum ritè, legitimeque constat duplex oritur actio. t. 1. p. 870. n. 4

Mandati actio directa ad quid obliget procuratorem, & quid contraria consequatur. ibid. n. 5

Mandatum etiam in perpetuum collatum revocatione finitur; & in quibus casibus revocari non possit. t. 1. p. 875. n. 3

Mandatum post licitæ contestationem non potest à domino revocari. ibid. & seq. n. 4

Mandati revocatio quibus modis fieri debeat, ostenditur. t. 1. p. 876. n. 5

Mandatum an per furorem supervenientem rescindatur. t. 4. p. 155. n. 8

Maneria, seu manerium quid sit, antiquis authoritatibus probatur. t. 5. p. 85. n. 2

Manerium.

Repertorium Generale

Manerium, seu maneria est habitatio cum corte, seu agri portione. t. 1. p. 817. n. 3
Manica quid significet. t. 3. p. 43. n. 8
Manice confusitæ quænam sint. ibid.
Manice extremitates sunt vestimentorum, quibus teguntur manus. t. 3. p. 49. n. 10
Manifesti varæ acceptiones referuntur, & an idem sit cum notorio. t. 5. p. 11. n. 4
Manifestum, seu notorium quomodo dividatur. ibid. num. 5
 ut Manifestum quid dicatur, quid requiratur, & quot personæ desiderentur. ibid.
Manifestum admittit probationes in contrarium, non verò notorium. t. 5. p. 13. o. 8
 Vide in verbo *Notarium*.
Manipulus quid sit, & unde originem ducat; & qui ministri eo uti possint. t. 1. p. 481. n. 11
Manus diversæ in Ecclesiis antiquis novis comparatæ. t. 3. p. 4. n. 10
 Vide in verbo *Ecclesia*, *Fideles*.
Manus diversæ utrique sexui & peccatis assignantur castitatis & pudicitie causâ. tom. 3. p. 39. & seq. num. 10
Manus integer, ex quo servitium aliquod præstari non est, quid sit. t. 3. p. 717. n. 3
Manus una ad minus in dotem Ecclesiæ & fundatoribus assignatur. ibid. n. 4
Manus varia genera referuntur. ibid. & seq.
Manus introitus, vel vestitus, ex quo presbyter Ecclesiæ inferius nullum servitium impendere domino tenebatur. t. 3. p. 718. n. 6
 ex *Manus* Ecclesiæ assignatis tributum solvi debet, si antequam ei assignarentur, illud pendebatur. ibid. & seq.
Manus Ecclesiæ ab Aquileiensis Patriarchæ iurisdictione exempta, Ecclesiæ Romanæ immunitatē subiecta fuit. t. 5. p. 483. n. 3
Manus sive modi duo. t. 5. p. 500. & seq. n. 1. 3
 Vide in verbo *Servus*.
Manumissio in Ecclesiâ facta magna libertatis privilegia præstabat. t. 1. p. 508. n. 10
Manumissio tantum in Ecclesiâ Episcopali fieri potuit. ibid.
Manumissio servorum Ecclesiæ formola, & solennitas traditur. ibid. & seq.
Manumissionem variæ formulæ apud Romanos usitate, ex quibus non æquè perfecta libertas sequebatur. t. 4. p. 147. n. 1
Manumissio vindictâ unde ita dicta sit. ibid.
Manumissionis vindictâ ritus, & solennia verba fuerunt; & quandom in defectum abierit. ibid. & seq.
Manus longa quid sit, & quare Principibus tribuatur. t. 1. p. 160. o. 16
 Vide in verbo *Possessio*.
Manus debite quid sit, juxta Salomonem in proverbii. t. 3. p. 361. n. 4
Manus fidei symbolum apud veteres fuit, unde perjuriam manus amputabatur. t. 1. p. 152. n. 10
Manus dextra fidei, & concordie symbolum est. ibid.
Manuum conjunctio contracti matrimonii signum fuit. t. 1. p. 97. n. 3
Manuum violenta injectio in clericum quâ censurâ cobibetur, & an impuberes ea afficiantur. tom. 3. p. 511. n. 1. & 3
Manuum violenta injectio in clericum quandom excusetur ab excommunicatione. t. 5. p. 534. n. 1
Manuum injectio violenta quibus clericis inferri possit absque censura, & quibus non. ibid. & seq. num. 1
Manuum injectio violenta in clericum quinam actus prohibentur. t. 5. p. 540. n. 3

Vide in verbo *Intellus*.
Mappa in ministeriis sacris adhibita quid sit, & quis ejus usus. t. 1. p. 481. & seq. n. 31
Maramba, vox est in excommunicatione adhiberi solita, & quid ea significetur, & de quo adventu Domini sit intelligenda. Vide in verbo *Excommunicationis*.
Marellus titulus Presbyteri Cardinalis. t. 1. p. 278. num. 7
Marcha quid sit, & quis ejus valor apud variâ nationes. t. 1. p. 817. n. 3
Marcha Latine nomen non est, sed Germanicum. t. 1. p. 950. n. 3
Marcianus Augustus libertatis ecclesiasticæ vindex quo tempore floruit. t. 1. p. 144. n. 2
Marcus Senescallus Imperii Regnum Siciliae invadit, & excommunicatur. t. 1. p. 306. n. 19
S. Marci Ecclesiâ in Tyro civitate Phœnicie in quibus sit coedificata. t. 2. p. 124. n. 5
Marelli officium apud Gallos est militare. tom. 2. p. 293. n. 1
S. Maria in Cosmedin titulus Diaconi Cardinalis, secunda Ecclesiâ B. Mariæ in Urbe dicata, aliis dicta Ecclesiâ S. Mariæ Scholæ Græcæ. t. 1. p. 62. n. 3
B. Maria in via lata titulus est unius Presbyterorum Cardinalium. t. 1. p. 65. n. 1
S. Mariæ de Matura monasterium Ordinis D. Benedicti in Florentina diocesi. ibid. n. 8
D. Mariæ de Chastare monasterium Ordinis Cisterciensis, in civitate de Talebras constructum. t. 1. p. 885. o. 4
D. Mariæ ad Carceres monasterium Ordinis Camaldulensium. t. 1. p. 917. n. 1
S. Mariæ, & S. Joannis de Sacra Menia monasterium Ordinis Cisterciensis, unde ita dictum sit, & ubi nam situm. t. 2. p. 450. & seq. n. 2
S. Mariæ de Isepatri monasterium in diocesi Carnotensi constructum. t. 3. p. 737. n. 1
Maria Virgo Deipara quomodo verum matris officium contraerit. t. 4. p. 118. & seq. n. 10. & seq.
S. Mariæ de Albanio Prioratus est in Metropoli Jansenii, Canonice Regularium D. Augustini. t. 4. p. 245. n. 1
B. Mariæ verè dicitur & est Mater Dei, quæ verè Deum peperit. t. 5. p. 158. n. 1
 Vide in verbo *Ecclesia*.
Marius in causis uxoris speciale mandatum requiritur potest admitti sine tali mandato. t. 1. p. 355. o. 3
Marius mandatum habens ab uxore, potest etiam in aliis, quæ mandatum excedunt, admitti. ibid.
Marius ut maritus agens pro uxore, sine mandato auditur. t. 1. p. 874. n. 1
Marius uxoris nomine absque mandato potest in judicio comparere. t. 1. p. 310. n. 3
Marius ex longinquo rediens, mulieremque pregnantem inveniens, si non protestabatur ex seipso pregnantem non esse, sibi præjudicium inferbat veteri jure Romanorum. t. 1. p. 354. n. 6
Marius pro institutione doris non potest conveniri ultra quàm facere possit. t. 3. p. 382. n. 1
 Vide in verbo *Privilegium*.
Marius qui de dote suam solum matrimonio restituenda pactus est, an gaudeat privilegio, ne ultra quàm solvere possit, conveniatur. tom. 3. p. 586. n. 10
Marius, sive niger, sive albus matrimonium esse contractum, an semper ei onus probandi incombat. t. 4. p. 90. n. 1
Marius & uxor quandom sibi invicem donare possint. t. 3. p. 502. n. 5
Marius contrahens matrimonium vivente prima uxore,

Omnium Notabilium. Litera M.

re, reliâ secundâ, cum priore cohabitare debet, & publicè in Ecclesia pœnitentiam facere. tom.4. p.99.n.3

Maritus cuius uxor perpetuâ infamiâ laborat, an possit secundum matrimonium cohabitare. t.4.p.138. num.10

Maritus infideliorem sui, machinante uxore interficiens, potest ipsam dimittere, & eâ mortuâ tum alia contrahere. t.4.p.143.n.3. & p.149.n.14

Maritus factô divoritio an teneatur ad restitutionem totius dotis. t.4.p.165.n.4

Maritus constanter matrimonio dominus dicitur, sicut uxor dicitur domina. t.4.p.271.n.4

Maritus an possit ob dotem non solutam uxorem ex domo eicere. t.4.p.199.n.13

Maritus inops dotem sibi promissam petens, cautionem qualemque prastare debet, aliâ dos deponetur apud mercatorem. ibid. & seq. n.16. & p.300. & seq. n.10

Maritus scieus uxorem suam adulterium commisisse, & in eo persistere, teneatur eam deferere; post peractam verò pœnitentiam debet eam recipere. t.5. p.181.n.1. & p.184. & seq. n.10. & 11

Maritus an statim ac cognovit uxorem adulteram esse, teneatur eam deferere. t.5. p.185.n.11

Maritus qui iuravit uxorem propter adulterium non deferere, nec accusare, an possit non obstante iuramento eam deferere & accusare. ibid. n.13

Marito petenti divorcium ob uxoris adulterium opponi potest exceptio similis adulterii admitti, jure canonico attento. t.5. p.189.n.2

Maritus, qui datâ operâ clericum adulterium expectat, ut de eo vindictam sumat, an excoletur ab excommunicatione. t.5. p.194.n.3

S. Marini titulus est Presbyteri Cardinalis ad Basilicam S. Petri spectans. t.1. p.196.n.4

S. Marini monasterium Ordinis D. Benedicti in civitate Colonienâ, à quo constructum, & dictum sit. t.1. p.16.n.1

S. Marituli Majoria monasterium Ordinis D. Benedicti, vetustatis originis, & amplitudine ditionum celeberrimum est, & privilegia à Sede Apostolica decoratum. t.1. p.194.n.4.5

S. Marini monasterium Ordinis Cisterciensia prope collapsum restituit Innocentius III. tom.1. p.110. num.1

S. Martini de Pannonia monasterium Ordinis D. Benedicti ubi constructum sit. t.1. p.685.n.1

S. Marini Ecclesia in civitate Turonensi à quo fuerit constructa. t.1. p.107. & seq. n.1

Martyri facit injuriam, qui otat pro Martyre. tom.3. p.808.n.2

Martyria dicitur fuisse Ecclesiæ in honorem Martyrum constructæ, ad quarum titulum poterant omni clerici ordinari. t.3. p.113.n.8

Massa, & mallena quid significant in pluribus juris locis. t.1. p.813.n.5

Massæ nomen ut apud Latinos receptum, ita *Massæ* vocabulum apud Gallos, & Germanos. ibid.

Massana urbs perantiqua Italix maritima, jam ante Gregorium Magnum Cathedrali Ecclesiâ decorata, sed ejus tempore desolata. t.1. p.340.n.1

Massilia duplex, altera Libyæ in Africa, altera Gallicæ in provincia Narbonensi. t.1. p.901.n.1

Massilia civitas est Gallix Narbonensis, cujus Præsul Primas, & Metropolitana ejus provinciæ fuit. t.1. p.619.n.1

Massilia urbs est Gallix Narbonensis maritima, antiquissima, potentissima, moribus cultissima, & Phœnium colonia. t.5. p.133.n.1

Mataphana, aliâ Matallana, monasterium est Ordinis Cisterciensia in diocesi Palentina. t.5. p.63.n.6

D.D. Gensd. in Decretal. Index generalis.

Mater an mortuo patre habeat potestatem in filiis; expenditur ex pluribus juris locis. tom.1. p.847. num.1

Mater an possit cogi tutelam suscipere, & quando ab ea repellatur. ibid. n.3

Mater nunquam habuit in filios potestatem vitæ, nec ejusque. t.5. p.123.n.7

Mater filios gladio, vel veneno interimites, quibus pœnia poniende sit. ibid. n.7

Vide in verbo Parus.

Matilda filia Alfonsi I. Regis Portugallie, Philippi I. Comitissæ Flandriæ uxor. t.3. p.138.n.1

Matildis Comitissæ, non tam pro incontinentia, quam pro Romani Pœnitentiæ obedientia ad secunda vota convolat. t.3. p.731.n.1

Matrimonium jure antiquo inter consanguineos prohibuitur fuit usque ad septimum gradum. t.1. p.179. num.11

in Matrimonio facili est dispensatio, prole bona fide susceptâ; in aliis difficilis. ibid.

Matrimonium spirituales an fortius sit vinculum, quam matrimonium carnale. t.1. p.148. & seq. n.16

Matrimonium spirituale contrahit Episcopus cum Ecclesiâ, dissolubile tamen à Romano Pontifice. ibid. & seq.

Matrimonium non æqualiter contrahitur apud infideles, ac apud fideles. t.1. p.847.n.14

Matrimonium jure Romanorum an sit liberum; & quid jure Pontificio. ibid. n.18

Matrimonium jure divino, & ex propria natura dissolubile est. t.1. p.848.n.19.20

Matrimonium ratum quandomodo dissolvi possit. ibid. num.11

Matrimonium aconari licet improprie dicatur, usuratum tamen est in jure canonico. t.1. p.408.n.1

Matrimonium cum libero, & ancilla, & eorum quomodo hodie subsistat. t.1. p.310.n.1

Matrimonium an jure canonico præsumatur ex diaconarum, & femine cohabitatione. tom.1. p.511. num.9

Matrimonium à clericis in minoribus gradibus constitutis celebratum valet; à subdiaconis verò, & supra celebratum nullum est. t.3. p.74.n.1

Matrimonium est contractus elevatus ad esse sacramenti, qui inter absente celebrari valet. t.3. p.633. num.1

Matrimonium quate sit ista dictum. tom.3. pag.641. num.5

Matrimonium triplici modo considerari potest. t.3. p.614.n.5

Matrimonium ratum quomodo dissolvatur, & unde proveniat jux illud dissolvendi. ibid. & seq. n.6

ut Matrimonium per professionem religiosam dissolvatur, quid requiratur. ibid.

in Matrimonio desideratur conjunctio animorum & corporum. t.3. p.615.n.7

Matrimonium consummatum quare non possit dissolvi professione religiosa, sicut ratum, ibid. & seq. num.8

Matrimonium ratum non dirimitur per consecrationem ordinis sacri. ibid.

Matrimonium quomodo contraheretur juxta legem Salicam, & veterem Francorum consuetudinem. t.4. p.12.0.4

Matrimonium solo consensu contrahitur, & oculum non iadditur, et si confusendo patris, ubi illud celebratur, non fervetur. t.4. p.3.0.7

Matrimonium, quod humani generis procreantur sacramento dicitur, variis nomotibus insignitur. ibid. n.8

Matrimonium aliud est quam nuptiæ, et pro eodem sæpe sumantur. ibid. n.9

Matrimonii

Repertorium Generale

Matrimonii duplex definitio traditur, ut sacramentum est, & ut contractus. t.1.p.4.n.10
 Matrimonium solum est naturalis hominum conjunctio ad procreandos liberos. t.4.p.5.& seq.n.13
 Matrimonium apud omnes bene institutas nationes laudabile medium censetur ad procreationem. t.4.p.6.n.14
 Matrimonium auctor Dens. t.4.p.7.n.15
 Matrimonium contractus an sit juris divini. ibid.
 Matrimonium ad rationem sacramenti novæ legis fuit elevatum. ibid.n.16
 Matrimonium ab infidelibus celebratum legitimum est, sed non ratur. ibid.& seq.n.17
 in Matrimonio separatur ratio contractus à ratione sacramenti. ibid.
 ad Matrimonium contrahendum quædam substantia- lia, quædam verò pro solemnitate, & ut accidentalia requiruntur. t.4.p.8.n.18
 Matrimoniorum tria genera in usu apud Romanos olim fuisse. ibid.
 Matrimonium per coemptionem apud Romanos quibus titibus peragebatur, & quantæ auctoritatis fuerit. t.4.p.8.col.1.& 2
 Matrimonii requisita ex jure canonico, & constitutionibus Ecclesiæ. t.4.p.9.n.19
 Matrimonii solemnitates servandæ, vel non, ibid. & seq.n.20
 Matrimonium ex utriusque consensu celebratum, validum est, etiam aliis solemnitatibus non observatis. ibid. & p.10.n.21
 Matrimonii forma consistit in consensu per legitimam signa, aut verba explicito: vide in verbo *Consensu*.
 Matrimonium à filio, vel filia contractum an dissolvatur patria potestas. t.4.p.28.n.8
 ad Matrimonium contrahendum impediendum: sufficit depositio unius testis asserentis adesse impedimentum inter sponfos, nisi sponsalia jurata præcesserint. t.4.p.29.n.4
 Matrimonium impeditur denunciazione unius testis, etsi non sit persona gravis. ibid.n.6
 Matrimonium ex metu gravi cadente in constantem virum celebratum, nullum est. t.4.p.32.n.2
 Matrimonium metu gravi celebratum, an sit nullum jure naturali, vel positivo. t.4.p.33.n.5
 Matrimonium, & omnes actus ad matrimonium spectantes, metu gravi gestis, ipso jure nulli sunt. ibid. & seq.n.6
 Matrimonium ex metu reverentia celebratum, an nullum sit: & an matrimonium ex metu celebratum, etiam juratum, nullum sit. t.4.p.34.n.7
 qui Matrimonium cum aliqua contrahere juravit, & proposuit Religionem ingredi, an teneatur prius matrimonium contrahere, & postea ante ejus consummationem religionem ingredi. tom.4. pag.35. num.2
 Matrimonium contrahere olim poenitentia tempore non licebat, nec contracto uti. t.4.p.37.n.3
 Matrimonium quo jure captivitate, vel longâ absentiâ dissolvatur. t.4.p.38.& seq.n.5.& seq.
 Matrimonium contractum cum peccatrice volente se convertere, opus charitatis est. t.4.p.41.n.4
 Matrimonium cum meretricibus apud varias nationes prohibitum est, ab Ecclesia tamen valde commendatur. t.4.p.46.n.13
 Matrimonium meretricum priores Ecclesiæ canones improbant, de factis tamen contractum non irritant. ibid.n.15
 Matrimonium etiam metu gravi celebratum convalescit purgato metu per sequentem spontaneam voluntatem. t.4.p.47.n.2
 ut Matrimonium per metum contractum novo con-

sensu ratificetur, an requiratur præsentia Parochi & testium. ibid. & seq.n.5
 Matrimonium inter contractus, qui consensu constant, & celebrantur, enumeratur. t.4.p.51.n.6
 Matrimonium celebratum à furioso, qui antequam in furorem incidere, voluntatem illud contrahendi habuit, an sit validum. t.4.p.53.n.4
 Matrimonium tempore habili celebratum non solvitur per furorem supervenientem. ibid.& seq.n.5
 Matrimonium licite celebratum, furore superveniente perseverat, attento jure canonico. tom.4. p.55. num.7
 Matrimonium etiam per metum gravem celebratum retractari nequit sequutâ copulâ. t.4.p.59.n.3
 Matrimonium præsumptum non inducit ex nifu ad copulam. t.4.p.64.n.2.3
 Matrimonia filiorum celebrata sine consensu parentum, nulla fuisse apud Romanos. t.4.p.65. & seq. num.2
 Matrimonium sine consensu patris celebratum an valeat. t.4.p.68.& seq.n.8.& 9
 Matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu paterno, an sit nullum, attento jure canonico. t.4.p.69.n.10.11
 Matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinum variè appellabantur, & accipiebantur. ibid.n.11
 Matrimonia, quæ invitis parentibus contrahuntur, primus prohibuit Evaristus. ibid. & seq.
 Matrimonia etsi non rite celebrata, pro bono pacis tollerantur. t.4.p.70.n.2
 Matrimonium etsi à puberibus celebratum, non sustinetur, si alii sint habiles. t.4.p.72.col.2
 Matrimonium ante pubertatem celebratum jure canonico sustinetur, si contrahentes apti sint, & malitia in eis suppleat ætatem. t.4.p.73.inir.
 Matrimonium inter pubertati proximos contractum validum est, & impedimentum affinitatis inducit. t.4.p.82. & seq.n.7
 Matrimonium frustra accusatur per causam proximitatis; utiliter tamen denunciatur. t.4.p.87.n.5
 Matrimonium est publicè celebrandum, denunciationibus publicè factis à Parocho in Ecclesiâ; & si quis aliter contraxerit in gradu prohibito, proles inde suscepta nascitur illegitima; & parochus matrimonio simili assistens per triennium suspenditur. t.4.p.91.n.5
 Matrimonium clandestinum quatuorplex sit. ibid.p.92. num.5.6
 Matrimonium clandestinum quoddam dicatur ad effectum incurrendi penis. ibid. & seq.
 Matrimonium omnis denunciationibus, publicè rament, & coram vicinis celebratum, an dicatur hodie clandestinum. t.4.p.92. & seq.n.6.7
 Matrimonium ubi celebratum sit, & quid requiratur, ut clandestinum non dicatur. ibid. & seq.n.8
 Matrimonium sine testibus celebratum, an sit validum. t.4.p.94.n.10
 Matrimonia publicè sunt celebranda, clandestina autem semper damnata sunt. t.4.p.95.n.11
 Matrimonia clandestinè celebrata, an fuerint ab initio Ecclesiæ nulla: & quid de jure civili. ibid. & seq.n.12
 Matrimonia clandestina potuerunt ab Ecclesia prohiberi, improbari, & irritari. t.4.p.96.n.10
 Matrimonii materia quomodo potuerit ab Ecclesia mutari. ibid.col.2
 Matrimonium ratum prius contractum, an dissolvatur per consummatum postea celebratum. t.4.p.101. num.3
 Matrimonio sub conditione celebrato non licet contrahentibus discedere, sed insuper habita conditione, irrefragabiliter tenet. t.4.p.106.n.8
 Matrimonium

Omnium Notabilium. Litera M.

Matrimonium sub hac conditione celebratum: *Ego te in uxorem ducam, si tantum mihi donaveris*, an valet. t.4.p.107.n.2

Matrimonio sub conditione casuali honesta contracto, debet expectari talis conditio, nisi partes antea consenserint de presenti, aut copula carnalis inter eos intercesserit. t.4.p.109.n.2

Matrimonium quomodo dicatur sub conditione celebrari. ibid.

Matrimonii bona tria: vide in verbo *Conferas*.

Matrimonium contractum sub intentione contraria bonis ejus, an sustineatur: vide in verbo *Intensio*.

Matrimonium post votum castitatis emissum olim celebratum sustinebatur. t.4.p.127.n.12

Matrimonium post votum solenne castitatis celebratum an sustineri possit, ex mente D.Basilii. ibid. num.13

Matrimonium cum excommunicato tolerato potest contrahi. t.4.p.132.n.3

Matrimonium contractum cum muliere adulterio polluta, aut secunda nuptiis copulata, adducta combinatione iocum viti, aut occisa conjuge animo contrahendi matrimonium cum ipsa, nullum est. t.4.p.132.n.1

Matrimonium iniuste contracta, alia sunt incesta, alia illicita: & quoniam illa sint. ibid. & seq.n.3

Matrimonium cum pellice contractum olim utroque jure prohibebatur, & dirimebatur. tom.4. p.134. num.5

Matrimonium non dissolvitur propter errorem circa salutem. t.4.p.136.n.3

Matrimonium ob septim supervenientem non dissolvitur, nec quoad vinculum, nec quoad thorum. t.4.p.137.n.7

Matrimonium a muliere ita acta contractum, ut à viro cognosci non possit, nullum est. ibid. & seq.n.9

Matrimonium inter servos legitime contrahitur, etiam invitis dominis: sed si ingenua per errorem ancillam ducat, vel e contra, conjugium nullum est. t.4. p.140.n.2. & p.141.n.6

Matrimonium jure civili inter servum, & ancillam non datur, sed tantum concubetinum. t.4. p.141. num.4

Matrimonium antiquo jure civili inter quos permitterebatur. ibid. & p.141.col.1. & 2

Matrimonium jure canonico ingenuis, & servis est æquale. t.4.p.142.n.5

Matrimonium inter liberum & ancillam an hodie attempto jure canonico subsistat, sicut etiam inter dominum & ancillam. ibid. & seq.

Matrimonium inter servos invitis dominis contractum primis Ecclesiæ seculis ab Ecclesiis irritabatur. t.4. p.140.n.3. & p.141.n.7

in Matrimonio quadripliciter error contingere potest: & quis ex eis viciet matrimonium. ibid. & seq.

pro Matrimonii administratione olim aliquid Parochis, & Episcopis pendebatur. t.4.p.145.n.13

Matrimonium cum ingenua, repudiata ancilla, contractum, à Leone Pontifice approbatum. tom.4. p.146.n.15

Matrimonium inter filios compatrium an licite contrahi possit. t.4.p.149.n.4

Matrimonium inter adoptatum, & filium adoptantem non potest durante adoptione celebrari, secus verò ex soluta. t.4.p.161.n.3

Matrimonium cum privigna contrahi nequit. tom.4. p.164. & seq.n.2

Matrimonium non potest dissolvi ex confessione propria conjugum. t.4.p.167.n.2

Matrimonium quaecumque etiam in spe violare non licet. t.4.p.168.n.6

D.D.Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Matrimonium legitime contractum ob nullam causam supervenientem potest dissolvi. tom.4. p.172. num.6

Matrimonium inter affines contractum separatim etiam usque ad sextum gradum. t.4.p.174. & seq.n.3

Matrimonium cum adultibus contractum an irritetur jure naturali, vel positivo. t.4.p.177. & seq.n.9

Matrimonium inter affines quare prohibeatur. tom.4. p.178.n.10

Vide in verbo *Matrimonium*.

Matrimonium ab infidelibus celebratum in gradu cognitionis ab Ecclesiâ prohibito, non dissolvitur per baptismum ab ipsis susceptum. t.4.p.180.n.1

Matrimonium nuplex datur: & quodnam ex eis sit sacramentum. t.4.p.181.n.3

Matrimonium infidelium an per baptismum efficiatur sacramentum gratiam conferens. ibid. n.4

Matrimonium ab infidelibus potest valide contrahi in gradibus prohibitis. ibid. & seq.n.5

Matrimonia ante baptismum contracta per baptismum non dissolvuntur. ibid. & seq.

Matrimonium non potest celebrari inter consanguineos usque ad septimum gradum. t.4.p.184.n.4

Matrimonium in primo gradu linear recte recte monstrum simile est: nec in ullo caso, nec ex quacunque causa potest in eo dispensari. t.4.p.186.n.9

Matrimonium an sit jure divino, vel naturali prohibitum inter omnes ascendentes, vel descendentes in linea recta consanguinitatis, usque in infinitum. ibid. num.10

Matrimonium in quibus gradibus sit prohibitum inter consanguineos linear transversalis. t.4. p.187. num.11

Matrimonium in primo gradu linear transversalis an furit licitum apud aliquas gentes: ibid. & seq.

Matrimonium inter fratrem, & sororem pudori naturali non convenit: juri tamen naturali non est contrarium. t.4.p.188.n.12

Matrimonium in primo gradu linear transversalis prohibuitur fuit Irgi Moyli data. ibid. & seq.n.13

Matrimonium in nullo gradu linear transversalis prohibuitur est lege divina, sed tantum lege positiva: & in quibus gradibus ab ea prohibeatur. t.4.p.189. & seq.n.14

Matrimonium inter consanguineos jure positivo diversimodè fuit prohibitum ex utroque jure. tom.4. p.190.n.15

Matrimonium cum fratre, vel sororis filia, an æqualiter fuerit licitum apud Romanos. ibid. n.16

Matrimonium inter consobrinos an fuerit apud Hebræos, vel Romanos licitum. t.4.p.191.n.17

Matrimonium inter consobrinos prohibitum fuit jam à temporibus Apostolorum, & quomodo prorogata sit hæc prohibitio secundum jus canonicum. ibid. & seq.n.18

Matrimonium ex variis rationibus inter consanguineos est prohibitum. t.4.p.192.n.19

Matrimonium quare sit ab Ecclesiâ inter consanguineos prohibitum: & quare etiam fuerit hæc prohibitio ad quartum gradum restricta. tom.4. p.197. num.3

Matrimonium inter impotentes ad coeundum scienter contractum, an sustineatur. t.4.p.199.n.2

Matrimonium an dirimi possit ob sterilitatem apud Catholicos. t.4.p.200.n.2

Matrimonium eunuchorum, & spadonum, an sit validum. t.4.p.201.n.5

Matrimonium quomodo dirimatur ex impotentia ad coeundum. t.4.p.203.n.8

Matrimonium cum impotenti celebratum nullum est. t.4.p.204.n.9

Repertorium Generale

Matrimonium non præsuntur contractum ex donis, & muneribus acceptis à sponfa. t.4.p.208.n.2
Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebratum an nullum sit; an verò pœnitentiâ injunctâ ita contrahentibus, sustineatur. t.4.p.210.n.2
Matrimonium aliud verum, aliud putativum datur; & in quo differant. t.4.p.218.n.4
Matrimonii putativi requisita quænam sunt. ibid.
Matrimonii putativi effectus referuntur. ibid. & seq. num.5
Matrimonium an accusari possit post mortem conjugum. t.4.p.224.n.3. & p.226.n.1
Matrimonium intra quod tempus accusari debeat à marito, ut audiat. t.4.p.239.n.2
Matrimonium testibus, non testimoniis accusari debet. ibid. cap.2.n.2
ad Matrimonium accusandum qui admittantur, & qui repellantur. t.4.p.241.n.3
Matrimonium pietate ac religione atctata, divortio dirimi non poterat. t.4.p.246.n.9
Matrimonium per divortium separatum an reintegretur causâ divortii cessante. tom.4.p.251. & seq. num.7
Matrimonium propter hæresim non dissolvitur quoad vinculum. t.4.p.252.n.8
Matrimonium propter adulterium dissolvitur quoad thorum, & cohabitationem. t.4.p.256.n.3
Matrimonium inter hæreticum, & catholicum licite non contrahitur. ibid. n.3
Matrimonium separatum propter hæresim unius conjugis; an sit reintegrandum, si Ecclesiæ respiciens hæretici reconciliatur. ibid.
Matrimonia Livonienfium ante, & post fidem receptam contracta. t.4.p.260.n.1.2
Matrimonium celebratum cum relicta fratris defuncti nullum est, nisi per Ecclesiam dispensetur, ut ita conjuncti in tali matrimonio persistant. ibid. & seq. num.5
Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ oblique an sit jure naturali, vel divino prohibitum. t.4.p.261. & seq. n.7. & 8
Matrimonia varia in primo gradu lineæ transversalis celebrata. ibid.
Matrimonium Herodis cum uxore fratris sui Philippi quare à D. Joanne increpatum. t.4.p.262. & seq. n.9
Matrimonia varia inter affines contracta, quare improbata. t.4.p.263.n.10
Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis contractum indiget dispensatione: ubi de matrimonio Goberti cum Galiana à Sancto Kiliano impugnato. ibid. & seq. n.11.12
Matrimonium cum uxore fratris non est lege divina prohibitum. t.4.p.263. & seq. n.11.13
Matrimonium jure civili omnino per divortium solvebatur. t.4.p.266.n.5
in Matrimonio putativo omnes effectus resultant, qui considerantur in vero. t.4.p.274.n.7
Matrimonium usque ad septimum gradum prohibitum fuit. t.4.p.277.n.2
Matrimonium inter stupratorem & virginem corruptam primis Ecclesiæ sæculis licitum non fuit. t.5.p.279.n.9
Matrimonium tempore interdicti absque privilegio valide contrahi potest. t.5.p.285.col.2
Maturum, Maturanum, vel Maturianum civitas est Episcopalis Tusciæ. t.2.p.111.n.3
Mauriana civitas Allobrogum in valle ad Alpes Cortias, Cathedrali Sede decoratur. t.2.p.65.1.n.10. & t.3.p.275.n.1
Mauricius Rhotomagensis Prælati falsò cupiditatis vitio notatur: ubi aliqua de ejus laudibus. tom.1. p.338.n.1.2

Mauricius de Soliaco, Præsul Patifensis Theologus eximius fuit. t.3.p.427. & seq. n.1
Mausoleum propriè est sepulchrum Principis, & à quo ita dictum sit. t.3.p.538.n.5
SS. Maximi, & Agathæ monasterium à D. Gregorio in Panormitana diocesi constructum; & quare Lucanianum dictum. t.1.p.83.1.n.3.4
S. Maximus magister D. Gregorii Magni, vir apprime religiosus, magnis virtutibus præditus, & miraculis cotusans. t.3.p.527.n.5
Mediatores litris & negotii quinam, & qui nam mediatores in simonia. t.2.p.451. & seq. n.12
Mediatores litis non possunt cogi in ea testimonium dicere. ibid.
Medicus peritus ad ordines promovetur potest, non obstante mortalitate infirmi, si conscientia eum non remorder. t.1.p.452.n.3
Medici qui sint, & eorum varia nomina. ibid. n.4
Medicorum impedita damnatur, & variis pœnis, tum in jure civili, tum canonico subicitur. ibid. num.6
Medicus ut homicida in utroque foro damnatur, qui postquam mederi cepit, infirmum deserit. tom.1. p.453.n.7
Medicus si juxta artis regulas medelam adhibeat, irregularis non fit, etiam mors sequatur. ibid. & seq. num.8
Medicam artem exercere clericis, & monachis licuit, sed postea prohibitum fuit. t.1.p.454.n.9
Medici dum ad Doctoratus gradum evehuntur, jurare debent se servaturos constitutionem, quæ refertur. t.5.p.528.n.1
Mediolani Metropolis Insuubrum brevis descriptio, & varia fata. t.1.p.122.n.1
Meldis civitas Galliz Celticæ, in qua convocatum fuit Concilium anno 845. t.1.p.31.n.1
Melgoriensis Comitatus duplici nomine insignitus, Secundi Apostolicæ in allodium traditus est. t.4.p.229. & seq. n.2
Meliorationes factæ in rebus Ecclesiæ, remanent in dominio ipsius Ecclesiæ. t.3.p.408.n.2
Mellifontis monasterium est Ordinis D. Benedicti in diocesi Midentis. t.1.p.293.n.5
Melphis nobilis civitas est Neapolitani regni Cathedralis Ecclesiam habens. t.2.p.436.n.2
Mendacium magnum delictum vatis pœnis in jure præscriptis puniendum. t.1.p.128.n.10
Mendacium quid sit ex D. Augustino. ibid. & seq. num.11
Mendacium quid sit, juxta D. Augustinum. t.5.p.367. num.3
Mendacium peccatum est contra octavum Decalogi præceptum. ibid.
Mendacium in quo differat à perjurio. ibid.
Menevia Valliæ oppidum est Cathedrali Episcopali decoratum. t.2.p.415.n.2
S. Menadur vir pius, & perdoctus Episcopus Regiæ Metropolis Livoniæ factus. t.3.p.35.n.2
Mensura debent habere signum publicum, alias falsæ judicantur. t.3.p.362.n.4
Mensuram, & ponderum adulteratio quàm grave delictum sit. ibid. n.5
Mercatus an licitus sit die Dominico, & aliis festivis. t.2.p.161.n.8
Vide in verbo *Nundina*.
Mercerola celebre monasterium in diocesi Zamorensi à quo constructum. t.1.p.402.n.2
Meretrix quæ sit, & quænam talis verè dici possit. t.3.p.65.n.3
Meretrices, quæ corpus suum vulgabant, lupos appellabant præci Romani. t.4.p.41. & seq. n.4
Vide in verbo *Lupanar*.

Meretrices

Omnium Notabilium. Litera M.

Meretrices olim publicè permittuntur, habitu tamen, ornamentis, & loco à cæteris honestis feminis distinguuntur. t. 1. p. 44. & seq. n. 1. 3

Meretricum varia nomina; & quid de eis apud Romanos. ibid.

de Meretricibus plura referuntur: ubi de earum profusione apud ediles. ibid. & p. 45. n. 1. 2

Meretricem in uxorem legitimam ducere opus charitatis est: ubi aliqua eorum sic conversarum exempla referuntur. t. 4. p. 46. n. 1. 3

Aferat quæ levandæ navis gratiâ in mare projiciuntur, non habentur pro delictis. t. 5. p. 395. n. 2

Meretum projectum damnosum ejus sit. ibid. n. 3

Merces naufragantium olim fiebat corum, ad quorum portus appellabant. ibid. n. 4

Merces naufragorum, tum in Ostentæ, tum in Occidentæ, quo jure ab inventoribus occupari fuerint. t. 5. p. 196. & seq. n. 6. & 7

Messana perantiqua, & præclara Episcopalis civitas ubi sita. t. 1. p. 153. n. 1

Messana civitas Græciæ juxta Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 159. n. 1

Metensis civitas antiqua Galliz, Sedes Occidentalis veterum Regum Galliz. t. 1. p. 547. n. 1

Metensis civitas principalis est Galliz Belgicæ, in qua S. Clemens S. Petri discipulus, & S. Clementis Papæ pater Episcopus fuit. t. 1. p. 109. n. 1

Metropolis Ecclesia unde ita dicitur. t. 1. p. 418. n. 2

Metropolitana non consecratur, licet nondum recepti pallium, potest consecrationem suffraganei sui delegare Episcopo. t. 1. p. 147. n. 2

Metropolitani nequit dispensare ad hoc ut quis una die duos sacros ordines recipiat. t. 1. p. 456. n. 10

Metropolitani proprium munus est Apostolica decreta cæteris Episcopis propriæ provincie denotare. t. 1. p. 703. n. 1

Metropolitanus est caput Concilii provincialis, non supra illud. t. 1. p. 158. & seq. n. 1

Metropolitani quando possit suffraganeum suorum Ecclesiarum visitare. t. 1. p. 743. & seq. n. 3

Metus mortis monasterium ingrediens potest illud deferre, nisi professionem expetere, vel tacite ratum habuerit. t. 1. p. 886. n. 10

Metus definitio traditur, & per particulas omnes explicatur. ibid. n. 11

Metus quomodo distinguatur à vi. ibid.

Metus quomodo communiter dividatur. ibid. & seq. num. 13

Metum cadere in constantem virum quid sit. ibid.

Metus gravis casus vari referuntur; & quot conditiones ad eum requirantur. ibid.

Metus levis in consideratione non habetur in iudicio: & ejus exempla traduntur. t. 1. p. 887. n. 14

Metus infamiz, an levis, vel gravis censendus sit, distinguatur. ibid. & seq.

Metu gravis gesta an nulla sint ipso jure, & ab initio. t. 1. p. 888. n. 15. & seq. Respondetur sub distinctione. ibid. & seq. n. 17. & 18

Metu gesta, que ipso jure valent, postea irritantur. t. 1. p. 890. n. 20

Metum paulo duplici remedio succurritur. t. 1. p. 891. num. 1. 18

Metus gravis professionem reddit nullam. t. 1. p. 891. num. 16

Metus quomodo purgetur. ibid. n. 18

Metus gravis censetur amissio majoris partis patrimonii. t. 1. p. 891. n. 3

Metus an nullum reddat juramentum, vel votum: vide in verbo *Intermentum, Votum*.

Metus incensus causâ extorquetur votum, non scilicet illud. t. 1. p. 6. n. 1. 7

Metus iustus adco excusat, ut non appellare habeatur

pro appellare, si fuerit proscissus, & appellationis causâ expresserit. t. 1. p. 357. n. 1. 3

ut Metus excuset in prædicto casu, quid agendum sit, & an proscissio sit omnino necessaria. ibid. & seq. num. 4

Metus gravis injustè ab extrinseca causa illatus ad extorquendum consensum ad matrimonium, illud ipso jure nullum reddit, iam in foro interno, quam externo. t. 4. p. 31. & seq. n. 4. 5

Metus gravis in matrimonio intercedens, quomodo purgetur, & quid requiratur, ut hæc purgatio admittatur. t. 4. p. 47. & seq. n. 5

Metus æqualis in viro non desideratur ac in femina ad inducendam conditionem. t. 4. p. 59. n. 4

Michael de Corbel, Theologus Parisiensis, vir Doctus, & providus dicitur. t. 1. p. 196. n. 2

B. Michaelis apparitio, & dedicatio quare ab Ecclesia celebratur. t. 1. p. 176. n. 6

S. Michaelis de Caranto monasterium Ordinis D. Benedicti, obitus situm. t. 1. p. 101. n. 1

Midenis civitas Hiberniæ Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 123. n. 4

Militer emeriti quoniam dicuntur: ubi de Romanorum colonia in Hispania, in qua milites emeriti degabant. t. 1. p. 359. n. 2

Milium eingulum, seu balibeam. ibid.

Milites discendi quoniam. ibid.

Milites olim tituli dicti, quia patriam tuebantur. t. 1. p. 14. n. 6

Milites Romani olim à conjugio abstinere, & quis eis maritorum vires insulserit. t. 1. p. 78. & seq. n. 3

Milites an idonei fideiulores aliquando esse possint. t. 1. p. 370. n. 8

Milites, tam armati, quam togati militie, an privilegio gaudeant, ne ultra quam facere possint, convenerint. t. 1. p. 382. n. 14

Militibus aliquando permittitur fuit decimas ditionis suæ in proprios usus convertere. t. 1. p. 544. n. 2

Minerva Melitenis, Melienis, vel Ilienis, quoniam fuerit. t. 1. p. 115. n. 6

Ministri minores Ecclesiæ quoniam præter Clericos. t. 1. p. 789. n. 7

Ministri Ecclesiæ quia scientiâ polleere debeant: vide in verbo *Scientia*.

Ministeria sapientia in jure Canonico & Cæsareo accipiuntur pro officiis & dignitatibus. t. 1. p. 13. n. 3

Ministeria aliquando pro rebus spiritualibus accipiuntur, aliquando etiam pro officiis, & dignitatibus secularibus sumuntur. t. 1. p. 183. n. 1

Minorum regnansium, & Magistratum administrationum exempla plura referuntur. t. 1. p. 449. n. 3

Minores à Reipublicæ administratione esse rejiciendos, gravibus aut horisatibus adstruitur. t. 1. p. 450. num. 4. 5

Minoribus adversus quamcumque læsionem beneficio restitutionis succurritur. t. 1. p. 910. n. 9. & 10

Minoribus in aliquibus casibus non competit restitutionis beneficium. ibid. & seq.

Vide in verbo *Restitutio*.

Minor adversus contractum restitutionis non tenetur refundere pretium acceptum ante iudicis sententiam. t. 1. p. 912. n. 12

Minor quomodo adversus sententiam contra se latam restituatur. t. 1. p. 913. & seq. n. 13

Minor aliquando adversus sententiam contra se latam restitutionem petens non audiatur. t. 1. p. 914. n. 16

Minor adversus accusationem omnimodam non restituatur. t. 1. p. 917. n. 9

Minores læsi novo jure quadriennium ad petendam restitutionem indulgetur. t. 1. p. 910. n. 9

Minor læsus in tetradu omisso restituatur adversus venditionem prædii majorum suorum. ibid. n. 18

Repertorium Generale

Minor viginti annis à quocunque iudex delegatus designari potest : minor autem octodecim annis tantum à Principe. t. 1. p. 680. n. 1. & p. 681. n. 3
 Minores etiam studio jure efficaciter obligentur, idonei tamen sibi ipsos non sunt. t. 3. p. 3. n. 2
 Minor uxorem habens post 18. annum res suas administrat, & efficaciter obligari bona sua alienando, nec beneficio restitutionis gaudet. t. 4. p. 73. n. 8
 Miracula etiam vere non subministrant sufficiens augmentum ad beatificationem alterius defuncti. t. 3. p. 863. & seq. n. 9
 Miracula vera non pauca ab improbis etiam hominibus edita. ibid.
 Miracula à defunctis edita accuratè sunt examinanda. ibid. & seq. n. 10
 Missa sacrificium in omnibus electionibus ecclesiasticis est præmittendum ; & an sit de eorum essentia. t. 1. p. 553 & seq. n. 9
 Missarum solennia pro defunctis licitè, & profectè offerri possunt. t. 1. p. 372. n. 3
 Missa in Ecclesia olim aliarum vespertinarum, aliarum matutinarum foret. t. 1. p. 411. n. 4
 Missarum solennia non debent vulgari lingua celebrari. t. 1. p. 740. n. 5
 Missa ad quam quis tenetur ex fundatione, debet celebrari juxta subsistens Ecclesiæ. t. 3. p. 132. n. 3
 Missarum solennia pro vivis, & defunctis non desperatis, vel excommunicatis offerri possunt. tom. 3. p. 496. n. 2
 Missa publica semel tantum in hebdomada olim celebrabatur, deinde omnibus diebus solis celebrari cæperunt. t. 1. p. 526. n. 4
 Missa sacrificium frequenter ministrum appellatur. t. 1. p. 696. n. 5
 Missa sacrificium an alibi, quàm in Ecclesiis Deo sacris offerri possit. t. 3. p. 765. & seq. n. 7. & 8
 Missa sacrificium an in domibus privatis celebrari possit, ex constitutione Leonis Imperatoris. tom. 3. p. 766. n. 9
 ad Missa sacrificium præmittendæ sunt aliquæ horæ canonice. t. 3. p. 784. n. 4. 5. 6
 Missa sacrificium ieiunium ad subveniendum peregrinis, infirmis, & defunctis. ibid. n. 7
 Missa celebratio ex antiquo more Ecclesiæ in sepulchris defunctorum vigilia fuit. t. 3. p. 785. n. 9
 Missa sacrificium die post horam nonam fuit celebratum. ibid.
 Missa sacrificium aliquando vespertino officio expleto fuit celebratum. t. 3. p. 786. n. 11
 Missa matutina, & vespertina mentio obvis in antiquis Ecclesiæ canonibus. ibid.
 Missa sacrificium ante recitationem officii maruini & Laudum celebrare an sit peccatum mortale. ibid. & seq. n. 14
 Missam cantare pro privatis Missam recitare à Gallis usurpata est. t. 3. p. 791. n. 3
 Missa olim simul pro vivis, & mortuis offerebatur. ibid. n. 4
 Missa propria de die non est omittenda propter Missam parvasalem. ibid. n. 5
 Missa varis acceptiones referuntur, & vera etymologia affertur. ibid. & seq. n. 7
 Missa diversæ pro diversitate dierum jam olim præscriptæ fuerunt. t. 3. p. 792. n. 8
 Missarum pro Sanctis, eorumque diebus anniversariis mos pervehitur in Ecclesiâ. ibid. & seq. n. 9
 Missa vocis quænam sint, earumque duo genera referuntur. t. 3. p. 793. n. 10
 Missa propria diei non est pro sacerdotum, vel audientium voto omittenda. ibid. n. 11
 Missarum diviso præcipue in publicas, & privatas : & quâ horâ celebrari debeant. t. 3. p. 794. n. 12

Missarum trium celebratio in die Nativitatis Domini à quo Pontifice statuta sit. t. 3. p. 794 & seq. n. 3
 Missæ res quare in prædicta solennitate celebrantur, asserunt rationes. ibid. & seq.
 Missa vespertina olim etiam jejuniis fidelibus offerebatur. t. 3. p. 801. n. 6
 Missa in Ecclesiis Alexandrinis, & Africanis olim post epulum celebrabatur. ibid. n. 7
 Missa sacrificium quomodo offerri possit pro Sanctis. t. 3. p. 809. n. 5
 Missa in die Cæne Domini an possit à quolibet sacerdote celebrari : an verò debeat in unaquaque Ecclesia una tantum celebrari. t. 3. p. 819. n. 4
 Missarum plurimum celebratio eadem die in quibus casibus necessitatis licita sit. t. 3. p. 795. n. 2
 Missas plures eadem die celebrare divino, aut naturali jure prohibitum non est, in usque fuit primis Ecclesiæ sæculis. t. 3. p. 796. n. 3
 Missæ plures olim in multis SS. festivitatibus celebrabantur. ibid. & seq.
 Missa duplex in festo S. Joannis Apostoli, & S. Joannis Baptiste. ibid.
 Missæ sacrificium absque admixtione aque ex dispensatione supremi Pontificis celebrari potest. tom. 3. p. 812. n. 4
 Missæ sacrificium an offerri possit pro catechumenis, discutitur. t. 3. p. 817. n. 4
 Missæ sacrificium validè tamùm à Sacerdotibus celebrari potest. t. 3. p. 817. n. 5
 Missarum apud Gallos quid significet, explicatur. t. 1. p. 719. n. 14
 Missa in possessionem ex primo, vel secundo decreto quando admittitur in causis beneficiis. t. 1. p. 127. n. 9
 Missa in possessionem non est minima contumaciæ poena, & ad quid sit inventa. t. 2. p. 118. n. 6
 Missa in possessionem primo & secundo decreto decernitur. ibid. & seq. n. 7
 Missa in possessionem an sit necessaria, & decreto decernenda. t. 2. p. 119. n. 8. 9
 Missa in possessionem an possit ordiri, & decerni sequestratio rei. t. 2. p. 120. n. 10
 Missa in possessionem an admitti possit in causis beneficiis, absente, & contumace reo. ibid. n. 11
 Missa in possessionem ante & post litem contestatam in quo differant. t. 2. p. 124. n. 20
 Missa Domestici quænam fuerint, & quid missaticum. t. 3. p. 891. n. 3
 Mitra tegumentum est capitis Episcoporum, & quid significet. t. 1. p. 483. n. 37
 Mitra pro tegumento capitis, quo astitit in Astita utebantur, sumitur. t. 4. p. 111. n. 2
 Moderatores provinciarum Imperii vasit nominibus designati, & quare Consulatus dicti. t. 3. p. 1. col. 1
 Modicum oppidum in finibus Mediolani. t. 1. p. 122. num. 2
 Mogunia celebris Germaniæ Metropolis tandem Primatum consecuta est. t. 1. p. 283. n. 1
 Monachi prima Ecclesiæ sæculi operi ultio dedit, ad sacerdotale culmen non ascendebant. tom. 1. p. 106. n. 1
 Monachi non professi non possunt in Præstos Congregationis eligi. t. 1. p. 172. n. 8
 Monachus non professus potest eligi in Episcopum. ibid. n. 9
 Monachorum principes, & monachi omnes antiquitus factis ordinibus non initiabantur. t. 1. p. 415. num. 5
 Monachi in deliciis, ex quibus clerici degradabantur, ipsi excommunicabantur. ibid.
 Monachi in quarto, & quinto Ecclesiæ sæculo fuerit ordinibus iniuncti cæperunt. ibid.
 Monachis

Omnium Notabilium. Litera M.

Monachi Ecclesie Orientalis tantum illi liturgiam faciebant, qui jam sacris initiati vitam monasticam proficiebantur. *ibid.* & seq.
 Monachi Ecclesie Occidentalis ab anno 490. divina ministeria tractantur. *t. 1. p. 416. n. 6*
 Monachi etiam in Ecclesiis secularibus sacramenta administrant, ad quas transibant proprium monasterium descendendo. *ibid. n. 7*
 Monachi pietate clariores olim clericatus honorem non ambiere. *ibid. n. 8*
 Monachi aliquando sola Episcoporum voluntate sacris initiati fuere, absque Superiorum licentia, sed aliter deinde statutum fuit. *t. 1. p. 417. n. 10*
 Monachi nigri, & monachi albi quinam dicti fuerint in Gallia. *t. 1. p. 425. n. 2*
 Monachus transarus de una religione in aliam, ibique in Presbyterum ordinatus, si iterum ad suos revertatur, potest in sacerdotis gradu accepto ministrare. *ibid. n. 3*
 Monachis antiquitus prohibitum fuit Principum curias adire, nisi causa monasterii. *t. 1. p. 529. n. 10*
 Monachi nequeunt praefici in Ecclesiis secularibus, etiam sibi subiectis. *t. 1. p. 598. n. 2*
 Monachi quam religiosè debeant servare clausuram, & quam sit eis turpe exira monasterium divagari. *t. 1. p. 717. n. 6. & seq.*
 Monachis extra claustra discurrentibus inflicta poenitentia. *ibid. p. 718. n. 9*
 Monachi diuini in Gallia Episcopis subiecti fuere. *t. 1. p. 719. n. 14*
 Monachi veredariorum more transmitti non debent. *ibid.*
 Monachi apocrisarii quinam. *ibid.* & seq. *n. 1*
 Monachi peculium in ejus morte an Abbati, vel monasterio accrescat: vide in verbo *Peculium*.
 Monachus extra monasterium divagans à quo retrahi debeat. *t. 1. p. 717. n. 4. & p. 718. n. 10. & 11*
 Monachi praeis saeculis praedicandi munere non fungebantur; sed id habere tantum ab eo tempore, quo sacris initiari ceperunt. *t. 1. p. 745. n. 7*
 Monachi an ut praedicare possint, teneantur ultra superiorum suorum examen subire aliud Episcopi. *ibid.* & seq.
 Monachi Episcoporum curae ac correctioni olim suberant. *t. 1. p. 754. n. 7*
 Monachorum instituta olim ab Episcopis tantum approbata. *ibid.*
 Monachorum subiectio omnimoda erga proprios Episcopos disciplinae ecclesiasticae congrua asservitur, pluraque ejus vestigia referuntur; & deque eorum exemptione ab Episcopis quærimonia. *ibid.* & seq.
 Monachi quàm plenè in Ecclesia Orientali subiecti Episcopis. *t. 1. p. 755. col. 1*
 Monachorum exemptionis primum vestigium per Gregorii Magni constitutionem. *ibid. col. 2*
 Monachi propriis manibus agros excolentes exempti sunt à decimarum solutione. *tom. 1. pag. 541. n. 2. & 4*
 Monachi non per se, sed per syndicum à monasterio cum salario deputatum causas in judicio tractare debent. *t. 1. p. 881. n. 6. & p. 882. n. 11*
 Monachi quandonam absque syndico per se negotia monasterii constituere valent. *t. 1. p. 883. n. 12. & 13*
 Monachorum triplex genus refertur. *t. 2. p. 340. n. 4*
 Monachi conversi, & oblati quinam. *ibid.*
 Monachi oblati an sint verè religiosi. *ibid.* & seq.
 Monacho se & sua monasterio offerente, in quibus succedat, vel non monasterium. *t. 2. p. 340. n. 5*
 Monachis non est absolute licitum in causa proprii monasterii testimonium dicere. *t. 2. p. 381. n. 8*
 Monachi non admittuntur ad testimonium dicendum

etiam in causis sui monasterii, absque juramento, nisi aperte remittatur. *t. 2. p. 421. n. 2*
 Monachi an possint in aliquo casu tanquam obides obligari. *t. 2. p. 536. & seq. n. 2. & 3*
 Monachi varii regulam D. Benedicti proficentes recenserunt. *t. 2. p. 546. n. 2*
 Monachi renunciantes beneficiis sine licentia superioris illis privantur. *ibid.*
 Monachus libertatem adversus Prælatum præscribere nequit. *t. 2. p. 668. n. 6*
 Vide in verbo *Obedientia, Praescriptio*.
 Monachis antiquis quis locus in Ecclesia assignatus. *t. 3. p. 7. n. 14*
 Monachis, & canonicis regularibus religionis, & fidei propagandæ causâ habitum professionis mutare fuit indultum in provincia Livoniensi. *t. 3. p. 35. & seq. n. 3*
 Monachus etiam Episcopus factus nequit monachalem habitum deferere. *t. 3. p. 50. n. 14*
 Monachi quomodo ex fidei missione efficaciter obligati possint. *t. 3. p. 37. n. 4*
 Monachi olim religionem ingredientiæ statim habitum non fumbant; facere tamen testamentum à tempore ingressus non poterant. *t. 3. p. 416. n. 2*
 Monachorum, & monialium vestimenta omni tempore in Ecclesia distincta fuere. *t. 3. p. 417. n. 7*
 Monachi an aliquando post vota emissâ de rebus suis disponere valuerint. *t. 3. p. 420. n. 19*
 Monachis & monialibus an sit licita propriæ substantiæ divisio post professionem. *t. 3. p. 421. n. 1*
 Monachi sine superioris licentia testes in contradictibus esse non possunt. *t. 3. p. 444. & seq. n. 11*
 Monachi non ex jure communi, sed solum ex privilegio possunt admittere ad sepulturam alienos parochianos. *t. 3. p. 497. n. 7*
 Monachus non potest sibi eligere sepulturam, nisi valde remorus sit à proprio monasterio. *ibid.* & seq. *n. 7*
 Monachi primis Ecclesie temporibus ut ceteri laici decimas solvebant, à quibus deinde exempti sunt. *t. 3. p. 540. & seq. n. 8*
 Monachorum immunitates à decimis à quo tempore ceperint, & quibus Ordinibus primam indultæ sint. *t. 3. p. 541. col. 1. & 2*
 Monachi an eximantur à solutione decimarum prædiorum quæ ab aliis conducunt, vel in emphyteusim accipiuntur. *t. 3. p. 650. n. 3*
 Monachorum nigrorum, & alborum distinctio quandonam ceperit, & quinam designentur sub hac distinctione. *t. 3. p. 552. n. 2*
 Monachis à proprio monasterio in aliam, etiam ejusdem religionis, transire olim licitum non fuit. *t. 3. p. 550. n. 2*
 Monachi intra claustra morari debent, & an cum licentia superioris possint semper extra ea degere. *t. 3. p. 618. n. 6*
 Monachos incorrigibiles an cautius sit è monasterio ejicere, quàm illos carceribus mancipare: vide in verbo *Ejellio*.
 Monachi ad sacerdotii gradum non ascendebant temporibus Gregorii Magni. *t. 3. p. 663. n. 1*
 Monachi alii synodici, seu cœnobiti appellantur, alii eremitæ dicuntur. *t. 3. p. 664. n. 1*
 Monachi olim parochialibus etiam Ecclesiis ad administranda parochianis Sacramenta præstabantur. *ibid. n. 2*
 Monachus solus demon solitarius; & monachos sine testibus vivere scelus existimatur. *ibid. n. 3*
 Monachis jam olim prohibitum fuit temporalem jurisdictionem habere. *t. 3. p. 666. n. 3*
 Monachus non debet aliquid peculiare possidere, aliis si cum proprietate decedat, debet ecclesiastica sepultura privari. *t. 3. p. 667. n. 2*
 Monachi

Repertorium Generale

Monachi proprietarii quibus penitus subiacent 1 ubi plura veterum exempla circa hoc. t.3.p.668.n.5. & p.674.n.4

Monasterium cenobium Grifam ingens dissolutio, & impia scestra. t.3.p.660.n.1

Monachi ultra duos menses extra monasterium degentes, ut leges, vel Physicam audiant, quomodo peram incursant. t.3.p.917.n.1. & x. & p.918.n.4

Monachia licitum non est possessiones conducere, vel aliter loci causâ negotiari. t.3.p.913.n.3

Monachus in aliquibus operibus se exercere debet, quæ venalia caponant. t.1.p.933.n.7

Monachi aliquando ejectionis poenâ plectuntur, ut ad officium suum revocentur. t.3.p.936.n.3

Monachi non admittuntur ad accusandum in iudicio, nisi contra proprium Abbatem. t.5.p.15.n.8

Monachi defectentes habitum & professionem, sunt retrahendi, & carceri mancipandi, ac aliis poenis puniendi, donec habitum transsumant. t.5.p.1.8.n.1

Monachi monasterium deferens apostata dicitur, ibid. & seq.n.1

Monachus ad religionem laxiorem transiens, vel è trementibus fugiens apostata non dicitur. ibid.

Monachus scro tumoris aliquem apertens, ea quo more sequatur an irregularis maneat. t.5.p.15.n.8

Monachi in Ecclesia Metropolitana Cantuariensi positi simul cum Canonicis. t.5.p.440.n.3

Monachi an possint omnes oblationes fidelium in suis Ecclesiis solitas recipere. t.5.p.580.n.5

Monasteria prestantior est qualibet gubernatione politica: vide verbo *Rex*.

Monasteria Altitulivæ & Bellipati Ordinis Cisterciensis. t.1.p.60.n.5

Monasterium de Becco in Normannia à quo constructum. t.1.p.112.n.1

Monasterium tempore suæ foundationis debet convenienter dotari. t.1.p.113.n.1

Monasteria temporibus Leonis IV. ecclesiastici personis secularibus non profectis commendabantur duplici ex causâ. t.1.p.154.n.13

Monasteria minora, quæ majori parent, aliquando obedientiæ dicuntur. t.1.p.176.n.1

Monasteria quando plenè Episcopi & Principibus secularibus subiecta fuerint. t.1.p.178. & seq.n.1

Monasteria aliquando in Cathedralibus Ecclesiis erecta, quorum Abbas simul Episcopus erat. t.1.p.179.n.6

Monasteria quænam possint jurisdictionem Romanæ Sedis prerogare. t.1.p.174. & seq.n.8

Monasteria quævis à D. Augustino Angliæ Episcopo constructa. t.1.p.181.n.1

Monasterium an à jurisdictione ordinaria eximatur per subjectionem Romanæ Ecclesiæ. t.1.p.181.n.1

Monasterium de Curia Dei in diocesi Aurelianensi, quandocumque sit fundatum. t.1.p.140.n.1

Monasterium de Eleusynia Ordinis Cisterciensis in diocesi Aurelianensi. ibid.n.1

Monasterium quandocumque admittatur ad successionem monachi rogantem restituere hereditatem, si sine liberis decedat, tom.1. p.343. num.13. & 14. & p.344. num.15.16

Monasteria duplicia olim quænam fuerint, & quare, & quando prohibita. t.3.p.15 & seq.n.9

Monasteria multa sunt utriusque sexus, quæ non nisi Nobilibus parent. t.3.p.166.n.1

Monasterium Melroense Ordinis Cisterciensis, in qua sit provincia situm. t.1.p.358.n.1

Monasterium ex rebus Ecclesiæ constructum spectat ad Ecclesiam. t.3.p.405.n.4

Monasterium ipso jure consequitur dominium omnium bonorum, quæ monachus possidebat, nullo ab eo facto testamento, teneretur debita à monacho contracta solvere. t.3.p.416. & seq.n.4

Monasterium Buxelie, tituli S. Mariæ. rati Ordinis Cisterciensis in diocesi Cantuariensi. t.1.p.339.n.1

Monasterium de Neubothel in Regno Scutiæ à quo fuerit fundatum. t.3.p.50.n.1

Monasterium S. Crucis in Laudonia à S. Davide Rege occasione miraculi fundatum. ibid.n.1

Monasterium S. Lucii Monistrolensis, Ordinis D. Benedicti, ubinam situm sit. t.3.p.356.n.1

Monasteria olim plerumque oratoria dicebantur. t.3.p.591.n.1

Monasteria duplicia antiquitus licita fuerit, & deinde prohibita. ibid.n.3

Monasteria plura, & magnifica Ordinis D. Benedicti in insulis constructa. ibid.n.4

Monasteria nova sine Episcopi licentia edificari non debent. t.3.p.662. & seq.n.1

Monasteria omnia temporibus Gregorii Magni subiecta erant Episcopo, in cujus diocesi constructa erant. ibid.n.1

Monasteria integra possunt in alia migrare, & novam regulam profecti. t.3.p.666.n.4

Monasteria tripliciter possunt à jurisdictione Episcopi eximi. t.3.p.688.n.3

Monasteria nova ut edificentur, vel antiqua in alia transferantur, quid requiratur ea jure novo, tom.3. p.69. & seq.n.8

Monasterium de Neuburgo Canonico-regularium D. Augustini, quandocumque constructum. t.3.p.714. num.1

Monasteria olim à Magistratibus secularibus simul cum Episcopis visitabantur in Gallia. t.3.p.757.n.1

Monasterium licet exemplum sit principaliter in capite, non ideo tamen ejus membra exempta videntur. t.3.p.468.n.3

Monasterium exempto non probatur per litteras protectionis à Pontifice concessas. t.3.p.469.n.1

Moneta mutatio in Regno Aragoniæ non poterat olim fieri sine consensu populi. t.1.p.551.n.3

Moneta legitime pondere & integritate fraudata, mutari debet à Principe, nec juratus contrarium juramentum obstringitur. ibid. & seq.n.5

Monetæ necessitas, utilitas, & usus ostenditur. tom.1. p.551.n.7

Moneta unde ita dicta sit, & quare etiam dicatur pecunia. ibid. & seq.

Monetæ substantialia tria referuntur. ibid. & seq.n.8

Monetæ eundem jus & potestatem quibus olim competit, & nunc competit. t.1.p.553.n.9

Moneta lignæ, coriacea, &c. exposcente sic temporum necessitate fuit in usu. t.1.p.554.n.1

Moneta antiqua si non est in usu, quomodo tollendæ sint pensiones juxta ejus estimationem debet 1 dividi circa hoc casus tractantur. t.3.p.759. num.5. & p.760 & seq.n.6

Vide in verbo *Pensis*.

Monialis regulus è monasterio jura ab antiquis Ecclesiæ saculis prohibitus. t.1.p.117.n.3

Moniales an possint iustitiam prosequendi causâ è monasterio caire, & R. Pontificus adire. ibid.

Monialibus egressus è monasterio penitus interdictus. t.1.p.826.n.9

Monialium Ecclesiæ olim intra claustra constructæ erant. t.3.p.13.n.3

Monialium claustra necessitatis causâ clericis, & laicis ingredi licet. t.3.p.140.5

ad Monialium monasteria frequens accessus clericis, & monachis maxime prohibetur. ibid.n.6

Vide in verbis *Accessus*, *Ingressus*.

Moniales manus violentas impicientes in clericos possum à proprio Episcopo absolvi. t.3.p.554.n.1

Monialis charitativa an in aliquo casu debeat præcedere accusationem. t.5.p.8.n.4

Monialis

Omnium Notabilium. Litera M.

Monachus an ex speciali dispensatione possit eligi in Episcopum. t. 1. p. 553. n. 8

Monaginia non solum jure positivi canonici, & civilis est, sed etiam a jure divino provenit. tom. 4. p. 99. num. 5

Vide in verbo *Polygamia*.

Monogunia primis parvibus inspirata, à Christo Domino fuit relictata. t. 4. p. 100. n. 8

Monopolium quid, & quodplex sit, & à quo constitui possit. t. 2. p. 850. n. 3

Monopolium licitum & laudabile ex quibus causis induci possit. ibid. n. 4

Monopolium ex industria, & voluntarium ubi referatur casus Thalis Milesii. ibid.

Monopolia prædicta quandonam permittantur. ibid. & seq.

Monopolium in possessioni ætate quid significet, & an licitum sit. t. 2. p. 852. & seq. n. 7. & 8

Monopolium plerumque exercetur contra charitatem, & contra iustitiam. t. 2. p. 853. n. 9

Mons regalis urbs Sicilia in provincia Panormitana, quando in Metropoliim erecta. t. 1. p. 647. n. 3

Mons pietatis quid sit, & an sit iustus, & licitus. t. 5. p. 124. init.

Monimorellus monasterium est Canonicorum Regulationis in diocesi Albicensi. t. 2. p. 817. n. 2

Monstrum, & portentosus partus multiplexiter considerari potest, & quodnam sit capax baptismi. t. 3. p. 839. & seq. n. 12

Monsumentum, tumulus, cœmeterium, polyandrum; vide in verbo *Sepultura*.

Mora simplex quænam sit, & quomodo purgari possit. t. 3. p. 304. n. 3

Mora quandonam purgari possit, sive in obligationibus dandi, sive in obligationibus faciendi, ibid. & seq.

Mora an absque interpellatione indicatur in obligationibus, in quibus adjecta est dies. t. 3. p. 305. n. 4

Morum populi quænam, & quare eorum patris extrema dicatur. t. 1. p. 936. n. 2

Morinum civitas ubi elta, & à quo eladem passa sit. t. 1. p. 183. n. 8

Mocinum, alius Tartusna, civitas Episcopalis ubi sita sit. t. 1. p. 300. n. 2

Morsimundi monasterium Ordinis Cisterciensis, in Comitatu Burgundia situm. t. 2. p. 335. n. 3

Mortem sibi ipsi inferre aliqui licitum esse putarunt. t. 3. p. 504. n. 4

Mortem sibi ipsi inferre an aliquando divino afflatus fuerit. ibid. & seq.

Vide in verbo *Bithanati*.

Mortis genus informe apud Patres Ecclesie quodnam sit. t. 3. p. 511. n. 8

Mors postposita apud Plinium quænam sit: & quodnam mortis genus sordidissimum. ibid.

Mortuariensis Congregatio clericorum regularium D. Augustini, quandonam initia sumpsit. t. 4. p. 179. num. 1

Mortaria oppidum apud Insulbes, undenam hoc nomen fuerit sit. ibid.

Mortuaria, seu jus mortuæ quid olim fuerit. t. 3. p. 428. n. 3

Mortuarius quodnam sit, quo titulo, & cui debeat. t. 3. p. 456. n. 2

Mortui cum vestibus splendides jure civili sepeliri prohibentur. t. 1. p. 365. n. 6

Vide in verbo *Defunctus*.

Mortuum supra mortuum sepeliri ex honestate prohibitum est. t. 3. p. 498. n. 10

Mortui omnibus sepultura debetur, nisi specialiter prohibiti reperiuntur sepeliri. t. 3. p. 513. n. 4

Mortuus baptizari non potest: ubi quid sit apud

Apostolum baptizari à mortuis. t. 3. p. 840. n. 12

Mors laudabilis domum, familiamque abicentem Reipublicæ, vel Principis causâ virorum illustrium fidei commendandi, in pœnitentissimum abit. t. 2. p. 360. n. 3

Mors quidam superfluitas audiendi quotidie Evangelium *in principio*. t. 3. p. 797. n. 2

Mores parentum, nutricum, & domesticorum facili in filios transeunt. t. 3. p. 642. & seq. n. 3, 7

Mores uxorum quibus remediis coercantur, actione de moribus, & retentione propter mores sublevis. t. 4. p. 282. n. 18

Moribus majorum quid significet in aliquibus juristis locis. t. 4. p. 502. & seq. n. 5

Mox quare sacerdos dicatur, & an simpliciter fuerit major Aaron. t. 1. p. 775. n. 6

Mulier quid sit, quis ejus usus olim apud Romanos, & in quo differat à pœnia. t. 1. p. 668. n. 19

Mulctum imponere qui potestatem habeat nunc, & quibus olim imponeretur. ibid. n. 10

Mulieres idiotæ non remanere reipublicæ valde interest. t. 1. p. 188. n. 9

Mulieribus media pars nequestrum debetur de consuetudine Gallie. ibid. n. 10

Mulier illa non pertinet ad matrimonium, cum qua non sit commixtio sanguinis. t. 1. p. 477. n. 2

Mulier preterit aliquem in virum, si exceptio consanguinitatis opponatur, prius de exceptione cognoscendum est, quàm super matrimonio pronuncietur, & sufficit super principali negotio sententiam dicere. t. 2. p. 186. n. 8

Mulier lugere maritum non tenetur, nisi perfectum sit matrimonium. t. 1. p. 556. n. 6

Mulier sterilis non præsumitur ex cohabitatione per septennium eum marito sine edito partu. t. 1. p. 353. num. 2

Mulier nobilitatur à viro, ejusdemque privilegiis fruatur. t. 1. p. 40. & seq. n. 2

Mulier an damnari possit ob solam suspitionem adulterii. t. 2. p. 515. & seq. n. 8

Mulier plagistia quare in judicio Salomonis non fuerit condemnata. t. 2. p. 516. n. 10

Mulier pro alio intercedens an efficaciter obligetur ubi de Senatusconsulto Vellejano. t. 1. p. 358. n. 4. & 5

Mulier quot modis alterius obligationi accedat. ibid. num. 4

Mulieribus quomodo succedatur per Senatusconsultum Vellejanum. ibid. & seq. n. 6

Mulier in quibus casibus ex intercessione sua pro alio efficaciter obligetur. t. 2. p. 539. n. 7

Mulier consentiens alienationi fundi dotalis, juramento accedente, non potest agere ad rescissionem ipsius alienationis. t. 1. p. 572. t. 2. p. 576. n. 10

Mulier an, & quando ex delicto mariti amittat dotem. t. 3. p. 336. & seq. n. 4

Mulier pro dote sua habet tacitam hypothecam in bonis mariti. t. 3. p. 337. n. 7

Mulier constante matrimonio potest repetere dotem marito vergente ad inopiam. ibid.

Mulieribus in rebus dotalibus vindictio, & pignoratitia actio competit. t. 3. p. 340. n. 13

Vide in verbo *Hypotheca*.

Mulier absque mariti licentia testamentum facere potest. t. 3. p. 423. n. 2

Mulier etiam nupta liberè sibi potest eligere sepulturam ubi voluerit. t. 3. p. 501. n. 2. & p. 502. n. 5

Mulier nupta, filiaquefamilias per coemptionem effecta, etiam olim testamentum facere potuit. t. 3. p. 501. & seq. n. 4

Mulier non electa sepultura decedens, an sepeliri debeat in sepulchro mariti sui: & quid si plures maritos habuit. t. 3. p. 502. n. 7

Mulieres

Repertorium Generale

Mulieres in Episcopis & monasteriis degere, suspitione plenum est. t.3.p.591.n.2
 Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquot dies, secundum legem Moysicam. t.3.p.879.n.1.& p.881.n.5
 Mulieres in lege veteri qua ratione immundæ cenfebantur. t.3.p.880.n.4
 Mulier enixa aliquandiu ab ingressu Ecclesiæ abstinens, licet hoc facit. t.3.p.881.n.5
 Mulieres in lege gratiæ nullo tempore ab ingressu Ecclesiæ prohibentur. t.3.p.881.& seq.n.7
 Mulier, quæ machinata est in necem viri, ipso matrimonio, & alterius spe privatur. t.4.p.243.num.3.& p.249.n.14
 Mulier adulterium committens an amittat cum dote bona paraphernalia. t.4.p.281.n.6
 Mulier propter adulterium à viro separata amittit dorem, & donationem propter nuptias. ibid.n.8
 Mulier quid amittat propter adulterium, jure Pontificio attentio. t.4.p.282.n.11
 Mulier an dorem amittat propter osculum libidinis causâ datum. t.4.p.283.n.12
 Mulier nubens intra annum luctus nullam infamiam incurrit. t.4.p.315.n.2
 Mulier post annum luctus nubens quas pœnas incurrat. t.4.p.316.n.5
 Mulieribus filios suos casu, vel voluntariè necantibus, quæ sit pœnitentia injungenda. t.5.p.222.n.2.& 3
 Mulier sibi abortum procurans pœnâ capitali puniendâ est. t.5.p.239.n.10
 Mulier quæ partum supposuit, aut ex adulterio filium peperit, non tenetur id marito revelare cum aperto vitæ periculo. t.5.p.522.n.2
 Mulieres non sunt ad Apostolicam Sedem mittendæ pro absolutione petenda. t.5.p.535.n.1
Mundualdis quis sit, & quomodo dicatur mulierem sub mundualdo esse. t.4.p.174.n.2
 Munerum acceptio quàm sordida in judicibus, tum secularibus, tum ecclesiasticis. tom.3. p.32. & seq. n.12. & 13
 Munerum acceptio judiciorum religionem perfregit, Rempublicam quæ Romanam destruxit. ibid. p.33.n.13
 Munera accipere, vel dare pluribus sacre paginæ testimonio prohibetur. t.3.p.921.& seq.n.3
 Munera solennia matrimonii causâ data quænam dicantur. t.4.p.208.n.2
 Munera solennia tacitam conditionem habent, si matrimonium sequatur; & in quo à donis simplicibus differant. ibid.
 Munera immodica, quæ transcant in donationem, uxori facere non licet. t.4.p.308.n.17
Murmuratio pessimum vitium est à sacris literis & SS. Patribus damnatum. t.2.p.799.n.4
Mutilatio membrorum superfluatorum cuique est licita. t.1.p.539.n.10
 Mutilatio, quâ absceditur pars essentialis ad ministrandum, inducit irregularitatem. ibid.n.13
Mutilatorum pœnæ varix, tum ex jure Cæsareo, tum Canonico. t.1.p.537.n.7
Mutilatus, aut patiens defectum in aliqua corporis parte sine magna deformitate, potest ordinari in Presbyterum, vel eligi in Episcopum. t.1.p.531.n.3
Mutina prope Apenninos montes sita civitas à quarto Ecclesiæ sæculo Episcopali fulget Cathedra. t.1.p.430.n.1
 Mutina civitas Italiæ jam ab antiquo Cathedrali Sede decorata. t.1.p.873.n.1
Mutus, qui nihil omnino potest loqui, à iudicandi munere arcetur. t.1.p.106.n.2
 Mutus simul & surdus an matrimonium contrahere possit, vel mutus seorsim, & surdus seorsim. t.4.p.50.& seq.n.4.& 8

Mutuum in pecunia, & omnibus rebus, quæ fundionem recipiunt, consistit. t.1.p.679.n.1
Mutuum à Prælato cum debita solennitate acceptum an teneatur Ecclesia solvere. t.3.p.369.& seq.n.1
 Mutuum aliud formale & expressum, aliud palliatum & præsumptum est. t.5.p.327.n.3

N.

N *Annietum* civitas Galliz ad ostia Ligeris sita. t.1.p.915.n.4
Narbonensis provincia in novem Episcopatus, & toridem Comitatus divisa. t.4.p.129.n.2
Narbonensis Comitatus partim Ecclesiæ adjudicatus est. ibid.
Narnia, olim Nequinum dicta, antiqua civitas Umbriæ, ubinam sita sit. t.2.p.190.n.1
Narnia Cathedrali Ecclesiæ decorata diu sub Romano Imperio floruit. ibid.
Natalium defectus an possit purgari solo ingressu religionis, absque emissionis professionis. t.1.p.491.num.1
 Vide in verbo *Illegitimi, Filii*.
Natalium defectus præcis Ecclesiæ sæculis irregularitatem inducibat. t.1.p.493.n.8
Natalis Domini festum ex institutione Apostolorum, & receptissimo Ecclesiæ, tam Latine, quàm Græcæ consensu, die 25. Decembris celebratur. t.2.p.173.num.1
Nativitas S. Joannis Baptiste, tam in Ecclesiâ Latine, quàm Græcâ die 24. Junii celebratur. tom.2.p.176.num.13
Nativitas S.I.B. quate festum Lampadum dicatur: ubi de more transilienti pyram. ibid.
 Vide in verbo *Dies natalis*.
Naufragorum bona quibus veteri jure Romano adjudicarentur; & quibus constitutionibus sit eis cautum. t.5.p.297.n.8
Naufragorum res religionis præsidio tutas esse voluerunt summi Pontifices. t.5.p.298.n.9
Naufragi quo præsidio tunc sint ex jure Hispano. t.5.p.299.n.10
Naufragorum bona à privatis extracta, quorum domini proterus non apparent, an fiant Principis, tanquam regalia. t.5.p.300.n.12
Naviculari, qui felici embola annonam olim Romanis deferabant, in successione intestati fisco præferebantur. t.3.p.481.n.5
Navicularia res quantum Reipublicæ necessaria sit, & favoribus digna. ibid.& seq.
Nazarai in Judæis vitæ sanctitate celebres, & austerioris instituti fuere. t.3.p.16.& seq.n.6
Nazarai toto tempore nazareatus caput non attondebant, sed in die consecrationis. ibid.
 Vide in verbo *Coma, Capillus*.
Nazareth pulchra quondam & flotens Galiliæ civitas, variis & magnis ex causis clarissima, hodie omni cultu, & ornatu destituit. t.3.p.610.n.2
Nazareth in pulcherrimo, & amœnissimo colle sita est, habuitque olim Canonicos regulares S. Augustini. ibid.
Neapolis percelebris Campaniæ urbis brevis descriptio. t.1.p.36.n.4
Neapolis unde nomen habuerit, & quare potius ita dicatur, quàm Parthenope. t.2.p.557.n.2
Necessitas extrema omnes fures facit. t.5.p.324.n.4
Necessitas instante nulla legum ratio habetur. ibid.
Necessitas, quamvis extrema, non potest efficere excommunicationem licitam, aliàs illicitam. tom.5. p.313.n.6
Necessitate famis urgente idolotrythis vesci licet Christianis. t.5.p.313.& seq.n.7
Negativa

Omnium Notabilium. Litera N.

Negativa triplex est, & quoriam sit improbabilis, tam directè, quàm indirectè. tom. 1. p. 361. n. 9
Negativa, & affirmativa non tam ex verbis, quàm actionis intentione estimanda est. ibid.
Negativa directè probati non potest, per indirectum tamen probari potest. tom. 3. p. 389. n. 8
Negligentia formalis quid sit, & quod in se continet culpam. tom. 1. p. 397. n. 6
Negligentia à Prælatu ecclesiasticis commissæ supplicetur aus à jure, aut ab homine. ibid.
Negligentia Episcopi in benedicendis Abbasibus à quo supplicetur. tom. 1. p. 398. n. 7
Negligentia non conferentia beneficium intra semestrem vacationis suppletur ab immediato superiore. t. 1. p. 403. n. 8
Negligentia in utroque jure vana pœnis afficitur. t. 1. p. 191. n. 7
Negligentia in collatione beneficii privatur jure eligendi. ibid. & seq.
Negligentia dici non potest, qui expiendi facultatem non habet. tom. 1. p. 190. n. 8
Negotiator quis sit, & quid negotiatio. tom. 3. p. 915. num. 6
Negotiatio triplex refertur, & quænam clerica prohibeatur. ibid. & seq. n. 7
Negotia alia præterita dicuntur, alia pendencia, alia futura. tom. 1. p. 38. & seq. n. 13
Negotia pendencia juxta constitutionem recentem editam sunt decidenda, nisi illa pendeat, quia per appellationem suspensa fuit sententia. tom. 1. pag. 40. num. 19
Negotia aliqua dantur, in quibus plena cause cognitio non desideratur. tom. 1. p. 81. n. 2
Negotia ecclesiastica Prælatorum Ecclesiarum judicio sunt terminanda. tom. 1. p. 6. n. 5
Negotia prout accipiuntur pro jorgijs, in triplici sunt differentia. tom. 1. p. 7. n. 8
Negotium pro mercatura, & etiam pro quocumque contracta sumitur. tom. 3. p. 316. n. 1
Negotia secularia de decem clerico non possunt facillè refecti. tom. 3. p. 321. n. 1
Negotium iustum propter necessitates diversas clerica non est interdiciendum. tom. 3. p. 912. & seq. num. 89
Negotii variae acceptiones referuntur. tom. 5. p. 377. cap. 10.
Negotium dicitur quasi nec otium, & negatio otii. ibid.
Negotium in causa dicitur sicut negotiatio in commerciis. ibid.
Nemausensis civitas Episcopalis in Gallia Narbonensi. tom. 1. p. 147. n. 2
Nemausensis Ecclesia Cathedralis est in provincia Bituricensi. tom. 1. p. 348. n. 2
Nemo debet in alio reprobare, quod in se admittit, & æquum putat. tom. 2. p. 598. n. 4. & seq.
Nephevi an possint in Ecclesiis Cathedralibus ad præbendas & alia beneficia admitti. tom. 1. p. 95. num. 7. & 8
Nepes civitas est antiqua Etruriæ Cathedrâ Episcopali decorata. tom. 5. p. 470. n. 1
Nepes an comprehendantur filiosom nomine quoad prohibitionem succedendi in beneficiis avorum. tom. 1. p. 504. n. 15
Nepos, & nephis apud priores, & posteriores scriptores qui dicantur. tom. 4. p. 86. n. 3
Nepotes ex filio naturali prædefuncto suscepti legitimantur per subsequens matrimonium. tom. 4. p. 222. num. 3
Nepos quare titulus Divi sit ab antiquis denegatus. tom. 2. p. 145. col. 1
S. Nicasii monasterium celebre in urbe Rhemenſi. D. D. Guizot, in *Diurnal. Index generalis.*

olim vetus Basilica sub titulo S. Agricola. tom. 1. p. 126. n. 2
Nicaea, vel Nicia civitas Episcopalis est non longè à radicibus Alpium sita. tom. 1. p. 395. n. 2
Nicolum I. quondam fuit Pontifex Romanus creatus: ubi etiam aliqua de præclaris ejus animi dotibus. tom. 4. p. 70. n. 1. & p. 160. n. 2
Nicofensis Ecclesia in Cyprio aliquando tantum Episcopalis, deinde Archiepiscopalis effecta est. tom. 2. p. 370. n. 5
Nidrosensis Ecclesia Archiepiscopalis in Regno Norvegiæ in Europa Septentrionali. tom. 1. p. 384. num. 1
Nigravensis Ecclesia est in insula Eubæa Archiepiscopatus Atheniensis. tom. 1. p. 346. n. 7
Nivernum oppidum Cathedrali Ecclesiâ decoratum, in qua sit provincie situm. tom. 1. p. 337. n. 2
Nivernum antiqua civitas Galliarum, habet Ecclesiam Cathedrali D. Cyro dicantur. tom. 2. p. 513. n. 1
Nivernensis civitas Galliarum unda ita dicta, & ubi sita. tom. 3. p. 488. n. 1
Nobiles in Hispaniam ab eorum meti debiti civilis excommunicati possunt. tom. 1. p. 143. n. 5
Nobiles iudicii quid præstet plebentium sint. tom. 2. p. 190. n. 4
Nobiles homicide quondam lege Aquila, quondam Cornelia teneantur. tom. 1. p. 191. n. 7
Nobiles in Magistratibus, sive politicis, sive ecclesiasticis adipiscendis an sint præstendi. tom. 3. p. 167. num. 4
Nobilitas ex utroque patente æqua profapia à veteribus dicebatur. ibid.
Nobilitas est apud Romanos plurimi fuerit, virtus tamen apud eos prævalebat. ibid.
Nobilitas quid sit, juxta Aristotelem. tom. 3. p. 390. num. 1
Nobilitas commendatur ab exercitio liberalitatis. ibid.
Nobilitas debere se quod sponte tribuit, æstimat voluntaria lege. tom. 3. p. 391. n. 3
Nominatio ad beneficium quid sit, & in quibus ab electione differat. tom. 1. p. 203. n. 3
Norwicensis civitas Episcopalis est in Anglia, suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis. tom. 1. p. 102. n. 1
Nysenensis, & Gerontocoonia quænam dicantur: vide in verbo *Hesiale*.
Notarii ecclesiastici an aliquod accipere possint pro littera dimissiois & testimonialibus. tom. 5. p. 65. num. 6
Notum scribere quid fuerit apud antiquos, vatis exemplis ostenditur. tom. 2. p. 486. n. 3
Notarii variae acceptiones in jure. tom. 2. p. 78. n. 5
Notorium aliud ficti, aliud jura est. ibid. & seq. n. 3
Nototium jura & facti in quo conveniant, & differant. ibid.
Notorium in esse plerumque non est notorium iudici, nec è contra. ibid. & seq.
Novalis quid sit in jure civili, & quid in materia de decimis. tom. 5. p. 481. n. 2
Novalis prædium semper novalis tamen est, quomodo sit intelligendum. ibid.
Novemfontium monasterium Ordinis Premonstratensis ubi omni situm, & à quo fundatum. tom. 2. p. 410. num. 1
Novioensis Ecclesia ubi sita. tom. 1. p. 50. n. 1
Noviodunum, seu Novionum civitas olim Episcopalis Galliarum Belgicarum. tom. 1. p. 38. n. 5
Noviodunum à principio tantum oppidum, inde Sedes Episcopali decoratum. tom. 2. p. 117. n. 2
Noviodunensis, Novionensis, & Novionensis, civitas Episcopalis ubi omni sita sit. tom. 3. pag. 172. num. 1

Repertorium Generale

Nuptiarum inevitabiliter discordias seminat, periculosaque valde est in quocumque communitate. tom.1. p.185.n.3
Nuptia quæ sponte se ingerit actibus profecturam, exinde censetur profecta. tom.3.p.595.p.4
Nuptia olim tantum expleto probationis anno monasticum habitum inducebant. tom.3.p.596.n.5
Novitius expleto probationis anno, sumpto habitu monastico, & votis emissis, non potest à propolis resistere, & religionem deserte. ibid. & seq. num.6
Novitii qui monasterium habitum susceperunt, an possint semper ad libitum ad sæculum redire ante emissam professionem. tom.3.p.597. & seq.n.8
Numerus LXXII. quare magno in pretio in Ecclesia fuerit. tom.3.p.403.n.7
Numerus septenarius magna continet mystica, & ad hoc plura testimonia referuntur. t.3. p.786. & seq. num.3
Nunciarius novi operis quid sit. tom.5.p.441.n.3
Nunciatio novi operis quot modis fieri possit. ibid.
Nunciatio novi operis per lapidum iactum. ibid. & seq. & seq. o.5
Nunciatio novi operis ex quibus causis fieri possit. ibid.
Nunciatio novi operis à quibus fieri possit, & qui sint ejus effectus. tom.5.p.445.o.6. & 7
Nunciatio novi operis, siue jure, siue injuria facta, quandom adificii progressum impediatur. ibid. & seq. num.8
Nunciatio novi operis dupliciter sine jure fieri potest, & quandom sic facta inutilis sit. ibid.
Nuptia quid sint, & cujus sit cas indicere, & à quo nondum ius impetrari debeat. tom.5.p.338.n.3
Nuptia jun nascentis Ecclesie temporibus ab aliquibus hæreticis damnata. tom.1.p.28. & seq.n.12
Nuptias constatare diebus Dominicis prohibitum fuit. tom.2.p.163.n.13
Nuptiarum solennitates à primis Ecclesie sæculis certis anni temporibus prohibita fuisse, & quare. t.2. p.171.n.7
Nuptiarum prohibitio certis temporibus ab Ecclesia facta contra hæreticorum calumnias diffunditur. ibid. & seq. n.8
Nuptiarum prohibitio nimis superstitiosa à Gentilibus observata. ibid.
Nuptiarum prohibitio hodierna in quo differat ab antiqua. tom.1.p.172.n.9
Nuptia unde dicta sint. tom.4.p.3. & seq.n.9
Nuptiarum nomen propterea ad mulieres pertinet. ibid. pag.4
Nuptia in quo differant à matrimonio: vide in verbo Matrimonium.
Nuptia inutiles an faciant deberi dotem promissam. tom.4.p.74.n.10
Nuptia inter impuberes celebrata quantum inutilis sint. ibid.n.11
Nuptia inter impuberes celebrata, an saltem ut sponsalia sustineri queant. tom.4.p.82.n.3
Nuptia inuoluntate contracta, an jure aliquo sponsaliorum jure solvantur. ibid. & seq.o.4. & 5
Nuptia an relictio Principis peti possint citra parentum consensum. tom.4.p.114.n.4
Nuptia aliquibus debet ante schivitatem S. Joannis Baptiste olim prohibita fuisse. tom.1.p.169.n.2
Nuptia secundæ non sunt benedicendæ. tom.4.p.309. num.4
Nuptia quo ritu & caeremoniis celebrata apud Gentiles. tom.4.p.310.n.6
Nuptia secundæ non merentur omnem laudem, & solennitatem prioris conjugii. tom.4.p.310.o.10

Nuptiarum secundarum incommoda recensentur. t.4. p.315.n.3
Nuptia secundæ apud varias gentes. tom.4.p.316.n.4
Nuptiarum reiteratio exosa apud omnes gentes. ibid. & seq.
Nuptia secundæ à variis Authoribus improbatæ, & variis poenis cohibita. tom.4.p.316.n.5
Nuptia secundæ ab Apostolo permittitur, & ab Ecclesia approbatæ, coheris variorum hæreticorum errores. tom.4.p.317.n.6. & 7
Nuptia secundæ aliquibus viduis prohibentur. t.4. p.319.n.10
Nuptia iterata semper aliquid incontinentiæ continere censentur. tom.4.p.320.n.12
Nuptia an possit hæres insitui à clerico. tom.3.p.411. num.5

O

Obedientia vox aliquando significat minores monasteria, quæ majori parent. tom.1.p.716.n.1
Obedientia Prælati debet præscribi non potest. t.2. p.67.n.3
Obedientia Principibus exhibenda, quare sit tamopere ab Apostolis prædicata. tom.3.p.729.n.4
Oblationes, elemosynæ, & decimæ in comuni olim possidebantur ab Episcopo & Clericis. tom.1.p.597. num.3
Oblationes olim, tam in vita, quàm in morte fiebant. tom.1.p.158.n.5
Oblationes à fidelibus Ecclesie ad quid olim potissimum fierent. ibid.n.6
Oblationes pro his, qui ecclesiastica sepultura privantur, admittuntur. tom.3.p.531.n.8
Oblationes pro decedentibus in iuventutem aliquando admittuntur. ibid. & seq.
Oblationes variae filiorum à parentibus Deo factæ, tum in lege veteri, quàm nova. t.3.p.600.n.3
Oblationis impuberum filiorum ritus præscriptus à D. B. mediæ, nota morem veteris legis. ibid.n.4
Oblationis filiorum à parentibus factæ quinam sint effectus. tom.3.p.601.n.6
Oblatio paterna jure oovici triplicem sortitur effectum. ibid. & seq.
Oblationis paternæ virtute filii in primis Ecclesie sacculis monachi efficebantur. tom.3.p.602.n.7
Oblationes duplicis generis olim à fidelibus dum Missæ sacrificium celebrabatur, offerebantur. tom.3. p.821.o.2
Oblationes omnes totius diocesis Ecclesiis factæ Episcopo cedebant. tom.5.p.433.o.2
Oblatio dicitur quicquid Deo offertur. tom.5.p.578. num.2
Oblationum præceptum an sit in lege gratiæ repetitum, sicut in veteri fuit. ibid.
Oblationum præceptum in quibus casibus hodie obliget fideles. ibid. & seq.
Oblationum, quæ prioribus sæculis fiebant, tom in Ecclesia Græca, tum Latina, ritus traditur. ibid.
Oblationes ea quibus rebus fieri debent: ubi de oblatione novarum spicarum, & uvatum recentium. tom.5.p.579.n.3
Oblationes Armenorum ea membris discipulorum pecudum factæ, fuisse prohibita. ibid. & seq.
Oblationes plurium Christianorum non recipi Ecclesia. tom.5.p.580.n.5
Oblationes fidelium ritè factæ, à quibus olim recipiuntur, & quid deinde observatum sit. ibid.n.5
in Oblationibus dies gratiæ debitoris, locus vero orationis gratiæ adjicitur. tom.1.p.679.n.2
Vide in verbo Tempus.
Obligatio rerum Ecclesie à Prælato facta pro propriis debitis.

Omnium Notabilium. Litera O.

debitis, vel alienis ab Ecclesia, non valet, & à quo fuerit generaliter prohibita. tom.3. p.369. & seq. num.1.2

Obligatio civilis quida repetitionem non impedit. t.3. p.388.n.4

Obligatio solvendi antiquam monetam præscribitur quadraginta annis contra Ecclesiam, triginta verò contra alios. tom.3.p.751.& seq.n.3.4

Obligaciones quæcumque à die commissi criminis factæ corruunt à die commissi criminis. tom.5.p.102. num.6.8

Obligatio generalis an concubinam, & filios naturales comprehendat? Vide in verbo *Concubina*.

Obreptionis vitium in rescriptis in quo diff. rat. à subreptione. tom.1.p.116.n.4

Obsequium duplici modo accipitur in iure, & quomodo obscure intelligi debeant. tom.4.p.24.n.6

Obsequium triplex genus refertur, & an sit eorum usus, utilis. tom.2.p.337.n.3

Obstetricis quotnam desiderentur ad inspectionem ventris; & quot honestæ scemine cum eis jurare debeant quum agitur de dissolutione matrimonii. t.2. p.332.n.7

in Obstetricibus est quædam artis Medicæ perita in materia partus. ibid. & seq. n.7

Obstetricis quare ad inspectionem ventris adhibeantur. ibid.

Obitarius Cardinalis, & Episcopus Hostiensis affinis Innocentii III. tom.2.p.747.n.3

Odore de Soliaco Episcopi Parisiensis præclarum genus, vita, & virtutes recensentur. tom.2.p.158.n.2

Odo de Soliaco litem cum Canonicis S. Stephani de Monte super jure patochiali intentat, & quid in ea decisum fuerit. ibid. & seq. n.3. & 4

Oeconomus in Ecclesia Pastore viduata est constitutus ad Episcopum, qui dum ejus ordinatio differtur in justa causa, fructus percipiat, eosque futuro Pastori reservet. tom.1.p.111.n.1

Oeconomus magnus Patriarchalis Ecclesiæ Orientis, ad quid, & à quo creatus. tom.1.p.712.n.3

Oeconomus in unaquaque Ecclesia ab Episcopo præficiendus. tom.1.p.713.n.3

Oeconomi in Ecclesia constituti officium quodnam, ibid. & seq.

Oeconomi in Ecclesiis ad diversa constitui possunt, & diversa eorum potestas. ibid.n.6

Oeconomi constitutio in Ecclesiis inferioribus competit Archidiacono. tom.1.p.714.& seq.n.9

Oeconomi Ecclesiarum ad quid instituti sunt, & quam potestatem habeant. tom.2.p.312.n.10

Oeconomi confessio an noceat Ecclesiæ. ibid.n.11

Offa Rex magnæ virtutis: obi ejus breve eincinium. tom.1.p.916.n.3

Officium est vox generalis, sed magis proprie ad homines refertur. tom.1.p.763.n.3

Officium judicis in variis species dividitur à Doctoribus. ibid. & seq.

Officium judicis nobile quid sit, & quid mercenarium, ibid.

Officium judicis succedit loco actionis, licet ejus naturam non habeat. ibid.n.4

Officium judicis nobile si imploretur, debet fieri litis contestatio; secus si mercenarium. ibid.n.5

Officium judicis est remedium subsidium, & ante, & post litis contestationem potest impleri. ibid. num.6

Officium sum cuiuslibet non debere esse damnosum, an semper verum sit. tom.1.p.840.n.3

Officii divisi partes diversæ referuntur, ejusque materia unde præscripta sit, ostenditur. tom.3. p.789. num.10

Officia publica pretio acquirere in omni bene cond. D. Gonzal. in *Decretal. Index generalis*.

stituta Republica improbatum fuit. tom.5. p.83. num.7

Oleum aliud benedicitur ad materiam Extremæ-Unionis, aliud ad materiam Confirmationis. tom.1. p.479.n.14

Oleum quod in Extrema-Unionem adhibetur, purum est; in Confirmatione verò mixtum cum balsamo. ibid.

Oleum non consecratum cum consecrato potest misceri ad sacramentum Extremæ-Unionis administrandum. tom.3.p.770.n.1

Oleo consecrato si admisceatur major quantitas non consecrati, an remaneat consecratum. ibid.p.771. col.1. & 2

Opera est officium diurnum; & quanvis individua, non tamen individuum regulis æstimatur. t.1. p.828.n.19

Operarum promissio similis est illis, in quibus genera promittuntur. ibid.

Opera servilia quænam prohibeantur diebus Dominicis, & festis. tom.2.p.160.n.7

ab Operibus in suis festivitibus etiam Gentiles olim cessabant. ibid. & seq.

Opera ea die Dominico licent, quæ nisi fiant, commoditas ecclesiæ provisione concessa perit. ibid.

Opinio aliquando veritatis præfertur, regulariter tamen ei postponitur. tom.2.p.742.n.3

Orarium apud Græcos idem est ac apud Latinos stola. tom.1.p.458.n.7

Orarium deferre olim subdiaconis non licebat. ibid.

Orarium quid significet frequentius apud veteres Ecclesiæ scriptores. tom.3.p.857.n.2

Oratio Dominica Catechumenis olim ex instituto D. Gregorii feria 1. hebdomadæ sanctæ exponebatur. tom.5.p.522.n.3

in *Oratorio* privato orari potest; Missam autem & divina officia in eo celebrare non licet. t.1.p.424.n.3

in *Oratoris* privatorum, quæ in possessionibus & agris eligebant, reliquæ Martyrum poni non debebant, nisi essent clerici in eis ordinati. tom.5. p.458.n.2

in *Oratoriis* religiosorum campanæ poni non debent. tom.5.p.459.n.3

Orbi terrarum duabus potestatibus principaliter reguntur. tom.1.p.776.n.16

Oppidum de *Orbitello*, sive de Orbellillo, in qua provincia situm. tom.1.p.753.n.2

Ordinatio in iure Canonico ampla significatio; & quid ordinatio Ecclesiastica. tom.1.p.178.n.5

Ordinationes sacræ primis Ecclesiæ temporibus quando conferrentur. tom.1.p.409.n.6

Vide in verbo *Ordo*.

Ordinationes sacræ olim vespertinis horis celebrabantur, & usque ad noctem protraherantur, si ordinandorum multitudo ita requireret. tom.1. p.431. & seq.n.4

Ordinatio clericis sine titulo variis Ecclesiæ sanctionibus irritatur, & quibus pœnis subiacet. tom.3. p.124. n.9

Ordinationes clericorum gradatim faciendæ sunt, juxta consuetudines Ecclesiæ. tom.5.p.415.n.4

Ordinationes per saltum magna cum ratione ab Ecclesia prohibitz fuerunt. ibid. & seq.n.5

Ordinationes per saltum aliquando fuerunt in Ecclesia licitæ. tom.5.p.415.n.7

Ordinationes furtivæ quænam dicantur. tom.5.p.417. num.2

Ordinationes factæ à schismaticis nullæ sunt quoad exercitium gradus collati, nisi dispensatum sit cum ita ordinatis. tom.5.p.204.n.1. & p.206.n.6

Ordinatus extra tempora an suspendatur ipso jure; & an possit absolvi. tom.1.p.409.n.7

Ordinatus

Repertorium Generale

- Ordinatus per saltum suspenditur, & gradus omnis illi conferendus est.** t. 5. p. 412. n. 2
Vide in verbo Clericus.
- Ordinatus furtivè quas pœnas incurrit.** t. 5. p. 417. n. 2
Ordinatus furtivè characterem accipit. ibid.
Ordinatus ante legitimam ætatem quibus pœnis subiacitur. tom. 1. p. 438. n. 7
Ordinatus ab Episcopo qui Episcopatu renuntiavit, suspensionem tantum, non irregularitatem incurrit. tom. 1. p. 442. n. 3
Ordinatus ut supra, an possit allegare ignorantiam. ibid. n. 4
Ordinari ab Episcopo, qui dignitati renuntiavit, suspenduntur; & si ignoranter ordines receperint, cum eis dispensatur. tom. 1. p. 443. n. 5
Ordinati ab excommunicato per ignorantiam possunt à proprio Episcopo dispensari. tom. 1. p. 444. n. 1
Ordinati ab Episcopis depositis, vel excommunicatis, ab exercitio graduum susceptorum suspenduntur. tom. r. p. 445. n. 4
Ordinatus ab Episcopo minori excommunicatione ligato, non incurrit suspensionem. tom. 1. p. 446. n. 8
Ordinatus prius prior, & major in dignitate habendus est. tom. 1. p. 765. & seq. n. 3
Ordinati multi, & ad Episcopatum assumpti etiam reluctantes. tom. 3. p. 578. n. 8
Ordinati à schismaticis licet cum effectu characterem accipiant, non habent tamen exercitium ordinum collatorum. tom. 5. p. 207. n. 8
Ordines aliquando collati inter Missarum solennia Consecrationis Episcopalis. tom. 1. p. 293. n. 7
Ordines sacri, tum minores, tum majores, quibus diebus conferri debeant. tom. 1. p. 407. n. 3
Ordines majores quare jejuniis temporibus hebdomada ante Dominicam Passionis, & Sabbato sancto conferuntur. tom. 1. p. 409. n. 8
In Ordinibus conferendis dissentiant Græci à Latinis, ibid.
Ordinis sacramentum, nec sub spe ratihabitionis proprii Episcopi potest ab alieno licitè conferri. t. 1. p. 429. n. 12
Ordines dupl. sacri non possunt eadem die conferri, etiam si Archiepiscopus dispensaverit. tom. 1. p. 434. & seq. n. 3
Ordines quatuor minores stante consuetudine possunt una & eadem die conferri. tom. 1. p. 436. n. 11
Ordines nemini conferendi sunt ante legitimam ætatem. tom. 1. p. 417. n. 5
Ordines minores possunt conferri etiam ab Episcopo, qui renunciavit loco, & dignitati. tom. 1. p. 443. n. 9
Ordo aliquando cum effectu confertur, & tamen exercitium gradus accepti non datur. ibid.
Ordinis sacramenti materia in omnibus ejus gradibus ex constitutione Apostolica provenit. t. 1. p. 437. num. 1
Ordinis sacramentum non reiteratur, si in collatione gradus Presbyteri, vel Diaconi manus impositione prætermissa adhibeatur, sed prætermisum suppletur. ibid. n. 3
Ordines sacri in Gallia aliquando sine licentia Regis nulli fuere collati. tom. 1. p. 494. n. 11
Ordo Romanus quo tempore, & à quo auctore sit compositus. tom. 1. p. 564. n. 1
Ordo quàm necessarius in omnibus rebus, & hierarchiis. tom. 1. p. 766. n. 5
Ordo dignitatum in Ecclesia quomodo servandus, ibid. & seq.
Ordo dignitatum secularium ita servatur, ut priores posterioribus præferantur. tom. 1. p. 767. n. 6
Ordo servandus est, ut confusio vitetur. ibid. n. 7
Ordo est dispositio, & collocatio rerum secundum prius & posterius. tom. 1. p. 186. n. 10
- Ordines apud præfatos Romanos quinam.** ibid.
Ordo judiciorum quid sit, & quotupliciter considerari possit. ibid. n. 1. & 12
Ordo judicarius quomodo sit servandus à judice. t. 2. p. 187. & seq. n. 14. 15
Ordo judicialis quisnam servandus sit, reo contra actorem opponente spoliacionem tanquam mutuum petitionem, vel tanquam exceptionem. t. 2. p. 193. & seq. n. 19
Ordo Militaris Equitum SS. Trinitatis, tam in Castella, quàm in Aragonia, & quo privilegio decoratus. tom. 2. p. 379. n. 1
Ordo juris observandus est etiam in causis Pontificio judicio decidendis. tom. 2. p. 745. n. 2
Ordo Militaris S. Jacobi in Hispania quando fuerit institutus. tom. 3. p. 71. n. 1
Ordo S. Sepulchri Militie S. Joannis adunatus planè interit. tom. 3. p. 400. n. 3
pro Ordine conferendo minister, vel ejus notarii nihil temporale exigere possunt. tom. 5. p. 66. n. 9. & p. 69. num. 16
Ordines minores an si infanti conferantur, validè recipiantur. tom. 5. p. 412. n. 1
Ordines furtivè collati validè recipiuntur. t. 5. p. 417. num. 2
Origenistarum hæresis circa effectum Baptismi ad tollenda peccata. tom. 3. p. 83. n. 1
Orphanotrophia, & brephotrophia quænam dicantur, vide in verbo Hospitale.
Orphanotrophia, & similia pia loca an religiosa sint. tom. 3. p. 682. & seq. n. 5
Oscensis rrbis duplex in Hispania, alia in Bætica, alia in Celtiberia. tom. 1. p. 885. n. 1
Osculo dato communio inter fratres Cistercienses designabatur. tom. 1. p. 902. n. 5
Osculum manuum subjectionem, & obedientiam significat. ibid. & seq.
Osculum datum an sit indubitatum indicium commissi adulterii. tom. 2. p. 409. col. 1. & 2
Osculorum varia genera referuntur, & quænam sint oscula honoraria. tom. 3. p. 1. 51. n. 6
Oscula amica, tum apud Judæos, tum apud Gentiles in usu fuere. ibid. col. 2
Oscula sancta, & charitativa primis Ecclesie sacculis inter fideles usitata. ibid.
Osculandi mulieres mos unde exepit: Vide in verbo Uxor.
ad Osculum admissio efficit, ut quis aliàs reus censetur absolutus. tom. 1. p. 485. n. 3
Osus magnus Episcopus Cordubensis multis Conciliis ut Legatus Sedis Apostolicæ præfuit. tom. 1. p. 209. n. 2
Otho IV. Imperator quandam electus. t. 2. p. 427. n. 2
Major fuit animo & regnandi cupiditate, quàm consilio, & religione, ibid. Inimicus Ecclesie denunciatur, & reprobis dicitur. ibid.
Otho rex, Princeps Bohemæ. t. 2. p. 428. n. 1. Ejus, & Anne sororis Marchionis Minensis divortium, ibid. & seq.
Ovetensis civitas in Hispania montanis, in quam translatà fuit Sedes Episcopalis Lucensis. tom. 1. p. 47. n. 2
Ovetensis Episcopi commentitia historia refertur, quæ refutatur, & vera restituitur. tom. 2. p. 264. & seq. num. 4
Oxoma, sive Uxuma, petantiqua Hispaniæ urbs, in Celtiberiæ partibus. tom. 5. p. 77. n. 2
Oxomæ varia fata referuntur. ibid.
Oxoma ab exordio nascentis Ecclesie Cathedrâ Episcopali decorata fuit. ibid. Casus notabilis refertur, qui in ejus Ecclesia contigit. ibid. & seqq.

Omnium Notabilium. Litera P.

P

Pactum nudum an jure civili, vel canonico pariat actionem. tom. 1. p. 807. n. 7. & 8

Pacti etymon traditur ex variis authorum sententiis. tom. 1. p. 808. n. 9

Pactum quid sit, live in genere, live in specie acceptum. ibid. n. 10

Pacta nuda, & vestita: ubi de aliis pactorum divisionibus. ibid. & seq.

Pactum nudum unde ita dictum, & quomodo ab aliis pactationibus distinguatur. ibid. & p. 809

Pactum nudum nullam producit actionem, exceptis aliquibus casibus. tom. 1. p. 809. & seq. n. 11. & 12

Pactum nudum etiam jure canonico nullam producit actionem. tom. 1. p. 810. n. 13

Pactum nudum actionem producit, quando quis in iudicio, & apud ejus acta comparere, vel quid præstare promittit. tom. 1. p. 811. n. 16

Pacta simplicia Principum plus roboris habent, quam aliorum nuda promissio. r. 1. p. 812. n. 17

Pactum de succedendo in Ecclesia post mortem Prælati ipsius non valet. tom. 1. p. 818. n. 2

Pactum de hæreditate viventis improbatum à jure. ibid. num. 4

Pactum ad conservandam hæreditatem viventis sustinetur. tom. 1. p. 819. n. 5

Pactum circa sepulturam quare improbetur. tom. 1. p. 821. n. 9. 10

Pacta conventa pro beneficiis, seu rebus spiritualibus obtinendis, nulla sunt. tom. 1. p. 821. n. 2

Pacta de rebus spiritualibus simoniacam continent pravitatem. tom. 1. p. 821. n. 4

Pactum absque ulla præstatione pecuniaria in spiritualibus non valet. ibid. & seq. n. 6

Pactum rei spiritualis quodnam valeat. r. 1. p. 824. n. 8. 9

Pactum turpe, aut impossibile de jure, vel de facto, nullam juxta sacras, & legitimas sanctiones obligationem producit. tom. 1. p. 825. n. 11

Pactum turpe quid sit, & quotuplex. tom. 1. p. 826. num. 13

Pactum rei impossibilis de jure, vel de facto inutile est. ibid. n. 14

Pactum rei possibilis sub conditione impossibili non producit obligationem. ibid. & seq. n. 15

Pactum turpe tantum tacite turpitudinem continens, aliquam parit obligationem. tom. 1. p. 827. n. 17

Pactum stipulationem ædilitatem continens an sustineri debeat. tom. 1. p. 828. n. 18

Pactum aliquando turpe videtur, quod revera turpe non est. tom. 1. p. 829. & seq. n. 24

Pacta inter Francos, & Venetos inita ante expugnationem Constantinopolis. tom. 3. p. 178. & seq. n. 3

Pacta resolutoria sine solemnitate adiei possunt à Prælato Ecclesiæ, vel tutore in contrahendis à se uti uter gestis. tom. 3. p. 240. n. 6

Pactum de retrovendendo an approbetur à jure canonico, civili, & divino. tom. 3. p. 288. n. 3

Pactum additionis in diem quid sit, & quid operetur in venditione appositum. tom. 3. p. 333. & seq. n. 2

Pactum de retrovendendo quid sit, & quando contrahatur. ibid. p. 334

Pactum revendendi in quo differat à lege commissoria, an transferat dominium in emptorem, an sit licitum, & quando reddatur usurarium. ibid.

Pactum legis commissoria: vide in verbo *Lex commissoria*.

Pactum legis commissoria prohibetur in pignoris, live in continenti, live ex intervallo adhibeatur. tom. 3. p. 351. n. 12

Pacta antichrestis similia referuntur, & improbanda censentur. tom. 3. p. 346. n. 14

D.D. Gonzal. in *Decretal. Index generalis*.

Vide in verbo *Antichrestis*.

Pactum legis commissoria quid sit, & an recta sit hæc locutio. tom. 3. p. 348. n. 1

Pactum legis commissoriae aliquis dedit rem suam, & juravit pacti non contravenire, & justè impeditus infra diem statutum rem oppignoratam non redemit, post diem redimere poterit. ibid. & seq. n. 3

Pactum legis commissoriae variis modis in pignoris concipi potest; & an improbanda sit aliqua constitutione hæc conventio. tom. 3. p. 349. n. 6. & p. 350. num. 7. & 8

Pactum legis commissoriae duplici præcipua ratione prohibetur. tom. 3. p. 351. n. 10

Pactum legis commissoriae an non solum in pignoribus, verum etiam in venditionibus prohibitum sit. tom. 3. p. 351. n. 11

Pactum, ut si intra statutum tempus pecunia non solvatur, pignus ex causa soluti retineatur pro quantitate debita, an licitum sit. ibid. & seq. n. 11

Pactum conceptum in casum mortis, in casum monachismi celebratum censetur. tom. 3. p. 419. n. 16

Paderburgensis Ecclesia est in Saxonia; & quâ dignitate fulgeant hujus Episcopatus Officiales. tom. 2. p. 866. num. 1

Padua pulchra civitas Venerorum Cathedrâ Episcopali à tempore D. Petri decoratur. tom. 2. p. 21. n. 1

Paduana civitas Venerorum quàm ampla sit, describitur. tom. 1. p. 666. n. 2

Pagavienſe monasterium Ordinis D. Benedicti à quo fuerit fundatum. tom. 2. p. 365. n. 2

Pagani quinquam dicti apud præfatos scriptores. tom. 1. p. 36. n. 6

Pagani idolorum cultores unde dicti. ibid.

Pagani frequenter militibus opponuntur. ibid.

Pala sub cuius inscriptione plures auctoritates in Decreto Gratiani transcriptæ, quis fuerit, & quid significet. tom. 1. p. 22. n. 50

Palencia duplex in Hispania, quarum una civitas Episcopalis est. tom. 1. p. 921. n. 5

Palencia, seu Palantia, civitas in Regno Castellæ unde ita dicta sit. tom. 2. p. 164. n. 3

Palencia à Sarraçenis diruta à quonam reparata fuerit. ibid.

Palla altaris quid sit: ubi de more antiquo, ut qui religioni offerebantur, palla altaris induerentur. r. 1. p. 369. n. 11

Pallium sub qua forma à Pontifice tradatur: ubi talis forma explicatur. tom. 1. p. 359. n. 2

Vide in verbo *Archiepiscopus*.

Pallii acceptiones potest, tum apud sacros, tum apud profanos Auctores. tom. 1. p. 360. n. 5

Pallii strictior significatio alia propria, alia impropria. ibid.

Pallium pro habitu monachi sumitur, & impropria fuit olim Christianorum vestis. ibid.

Pallium Archiepiscopale tantum Summus Pontifex primis Ecclesiæ temporibus gestavit. r. 1. p. 361. n. 7

Pallium quando Archiepiscopis concedi cœperit. ibid.

Pallium à R. Pontifice tantum inferioribus Præfatis concedi potest. ibid. & seq. n. 8

Pallii jus quibus personis concessum fuerit, tum antiquis temporibus, tum posterioribus. tom. 1. p. 362. & seq. n. 9

Pallium ex qua materia, & quâ formâ confici debeat: ubi de iis, quæ tam in ejus petitione, quàm concessione observari debent. ibid. n. 10

Pallium Archiepiscopale, tanquam personale, non potest alii commodari. tom. 1. p. 365. n. 5

Pallium pro palla altaris, seu corporali sumitur. ibid. num. 7

Repertorium Generale

Pallium Archiepiscopale an transferri possit. tom. 1. p. 366. n. 8
Pallium ad exercitum officii Archiepiscopalis traditur, & ad ejus ademptionem admittitur. tom. 1. p. 367. num. 6. 7
Pallii traditionis forma ex Innocentio III. t. 1. p. 368. num. 1
Pallium quibus diebus ab Archiepiscopis in Missarum solenniis sit deferendum. ibid. n. 4
Pallium albaris quid sit, & quomodo à lineamine distinguatur. tom. 1. p. 395. n. 4
Pallii Archiepiscopalis usus Episcopis etiam ob magna illorum merita conceditur. tom. 2. p. 318. & seq. num. 3
Pallium vestis est vulgaris apud Hebræos, Gentiles, & Catholicos usitata. tom. 3. p. 51. n. 15
Pallium discubulatum clericis prohibitum: ubi de aliis præscriptis circa ejus gestationem. ibid. & seq. num. 15
Pallium non magis convenit sanctitati, & continentie, quam aliud vestis genus. tom. 3. p. 54. n. 22
Pallium gratis à Pontifice debet Archiepiscopis tribui. tom. 5. p. 64. n. 2
Palmaria insula ubi sita sit: ubi de aliis insulis nixæ solitudinis, quæ erant in dominio D. Benedicti. t. 3. p. 191. n. 4
Palmaria Gregorio missæ ab Episcopo Messanensi. tom. 1. p. 153. n. 6
Palmaria magnæ æstimationis fuisse Romæ; & unde huc asportarentur. ibid. n. 7
Pampilonensem urbem Cathedralē Ecclesiam habuisse antiquitus constare ex divisione Episcopatum. t. 1. p. 801. n. 2
S. Pancratii in Anglia monasterium à quo fuerit fundatum. tom. 1. p. 312. n. 2
Pandectarum libri, qui hodie magna cum veneratione Florentie asservantur, quandam, & ubi reperti fuerint. tom. 3. p. 939. n. 2
Panis benedictus vice eulogiarum nutu solitus. t. 1. p. 153. n. 3
Panes civiles quinam fuerint, & quare etiam dicti gradales. tom. 3. p. 359. & seq. n. 14
Panis ad materiam remotam sacramenti Eucharistie, ex qua farina confici debeat; & an debeat esse azymus, vel fermentatus. tom. 5. p. 823. n. 2
Panis tam azymus, quam fermentatus ad conficiendum Eucharistie sacramentum sufficiens est. t. 3. p. 824. n. 3
Panis azymus congruentior est ad Eucharistie sacramentum. ibid. & seq.
Panis azymus quare in Ecclesia Latina in usu sit in Missæ sacrificio. ibid. & seq. n. 4
Panis fermentatus etiam in Ecclesia Latina admittitur benedicendus. tom. 3. p. 824. & seq. n. 4
Panis doloris pro poenitentibus olim inventus quis fuerit. tom. 5. p. 595. n. 3
Panibus fordiosis panes mundi & lautiores opponuntur; & quinam sint. ibid.
Panormitana Ecclesia an Messanensi subiecta, vel è contra. tom. 1. p. 689. & seq. n. 1
Panormus urbs Siciliæ maxima, & splendidissima, Cathedrali Ecclesiâ decorata. tom. 1. p. 266. n. 3
Papa quo sensu dicatur membrum Ecclesiæ. tom. 1. p. 219. n. 18
 Vide in verbo *Pontifex*.
Papæ nomen apud Græcos Patriarchis & Episcopis commune fuit. tom. 1. p. 221. n. 21
Papa in dubio semper præsumitur velle jura diocessana illibata conservare: vide in verbo *Rescriptum*.
Paphos vetus civitas insulæ Cypri Cathedrali Episcopali decorata. tom. 2. p. 124. n. 1
Papia Insulæ antiquissima civitas, à primis Eccle-

siz sæculis Cathedrali Episcopali decorata, quæ nulli Metropolitano parat. tom. 1. p. 278. n. 3
Paraveredarii equi quinam dicantur; & circa hoc refertur casus qui contigit inter Abbates Cistercienses, & aliquos Episcopos. tom. 5. p. 112. n. 1. 2. & 3
Parentes tam in lege veteri, quam nova liberos suos Deo voverunt. tom. 3. p. 600. n. 3
 Vide in verbo *Oblatio*.
Parentum magna fuit olim authoritas circa clericatum, vel monachatum filiorum impuberum. tom. 3. p. 583. n. 7
Parentum consensus an omnino desideretur ad professionem emittendam, vel ordinationem suscipiendam. ibid. & seq.
Parentes naturali jure tenentur ad alendos liberos. tom. 3. p. 643. n. 8
Parentes apud omnes gentes filiorum suorum matrimonium curant. tom. 4. p. 65. n. 2
 Vide in verbo *Consensus*.
Parentes tanquam testes admittuntur ad conjugendum, vel dirimendum matrimonium, qui præsumuntur probè scire gradus consanguinitatis. t. 4. p. 241. n. 3
Parentes in liberos vitæ, necisque potestatem habebant ex veteri jure. tom. 5. p. 122. n. 5
Parentum potestas prædicta fuit abrogata. t. 5. p. 223. num. 6
Parentes quæ penâ puniendi sint ob filicidium. ibid.
Parentes liberos exponentes quæ penâ puniendi sint. tom. 5. p. 227. & seq. n. 9
 Vide in verbo *Pater*.
Parentes plus amant filiorum vitam quam propriam, eamque maximè lugent. tom. 5. p. 262. n. 5
Parisiensis urbs, aliàs Lutetia Parisiorum. t. 1. p. 66. n. 1
Parisiensis Academiæ encomium. ibid.
Parisiensis urbs Cathedralis Ecclesiâ à quo fundata. tom. 1. p. 152. n. 1
Parisiensis urbs Lutetia dicta. ibid.
Parma civitas Insulæ nobilissima Cathedrali Sede decorata, Imperii Romani florentē fortunâ floruit, & varios est experta Dominos. t. 1. p. 311. n. 1
Parma nobilis civitas Italiæ à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata sit. tom. 2. p. 653. n. 1
Parochia in jure canonico plebs vocatur. tom. 1. p. 591. num. 2
Parochi rurales, seu foranei, dicuntur presbyteri. ibid. n. 3
Parochiæ minores tituli vocantur. ibid. n. 4
Parochiarum primus divisor quisnam fuerit. tom. 3. p. 217. n. 2
Parochiæ nomen valde antiquum est, nec rectè cum Parocia confunditur. tom. 3. p. 526. n. 7
Parochiæ aliæ urbanæ, aliæ rusticæ, ex diversa causa institutæ. tom. 3. p. 527. n. 9
Parochiarum origo, & divisio ab ipsis Ecclesiæ primordiis repetenda est. tom. 3. p. 528. n. 10
Parochia plerumque in sacris canonibus accipitur pro diocesi. tom. 4. p. 379. n. 3
Parochiani in diebus Dominicis Missam in propria parochia audire debent, neque ab Ecclesiâ exire debent, nisi accepta benedictione à Parocho. tom. 3. p. 525. n. 2
Parochiani ex specialibus causis in propria parochia residere debent. tom. 3. p. 528. & seq. n. 1
Parochiani olim tenebantur in præcipuis festivitatibus eas simul cum Episcopo in urbe celebrare. tom. 3. p. 525. n. 13
Parochiani petegrè profecti in aliena parochia communicare possunt. tom. 3. p. 530. n. 14
Parochiani ut quis dicatur quoad spiritualia, sufficit quod degat in aliquo loco, etiam absque animo ibi permanendi. tom. 3. p. 532. n. 3
Parochus

Omnium Notabilium. Litera P.

Parochus non contrahit perfectum spirituale matrimonium cum Ecclesia. rom. 1. p. 349. n. 16
Parochi an dici possint *Prælati*. rom. 1. p. 709. n. 8
Parochus an jure ordinario habeat potestatem profectendi censuras. ibid. & seq.
Parochus per quadraginta annos præferbit jus quatuordecimum adversus Episcopum. t. 1. p. 647. n. 3. & p. 647. & seq. n. 6
Parochus proptius regens populum frequentes à Patribus presbyter vocatur. rom. 3. p. 12. n. 4
Parochus non sedens in propria Ecclesia privatus beneficio. rom. 3. p. 93. n. 3
Parochus personam agit pastoris, Ducis, Medici, & judicis. rom. 3. p. 98. & seq. n. 3
Parochus per se, non per alium sacramenta ministrare debet. rom. 3. p. 99. n. 4
Parochi in veteribus Ecclesiis canonibus simpliciter presbyteri dicuntur. rom. 3. p. 125. n. 3
Parochi alienos parochianos dictos Dominici, & filivii ad Missarum solennia admittere non debent. rom. 3. p. 126. n. 5
Parochi nomen valde antiquum est, & quid significet. ibid. n. 7
Parochorum origo, & dignitas quo jure nator, & introducta sit. rom. 3. p. 128. n. 10
Parochus tenetur septem horas canonicas debitis horis celebrare. t. 3. p. 787. n. 15. & p. 790. n. 21
Parochus matrimonio assistens denunciationibus ritè non factis suspenditur. rom. 4. p. 91. n. 5
Parochus proptius ad matrimonium contrahendum quis dicatur. rom. 4. p. 93. n. 8
Parochus putativus an possit interesse nuptiis. ibid. & seq.
 ut *Parochus* adsit matrimonio, an debeat esse sacerdos. ibid. & seq.
Parochus proprius potest alium delegare, ut inserat matrimonio; ubi de aliis requisitis tum in delegato, tum in delegante; & de presentia eorumdem in matrimonio requisitis. rom. 4. p. 94. & seq. n. 9
Parochus proptius debet conjugibus benedicere. t. 4. p. 309. n. 1
Parochus potest nuptiarum benedictionem simplici sacerdoti committere; & an *Parochus* excommunicatus, suspensus, & irregularis eandem facultatem habeat. ibid.
Parochus aliquid recipere non debet pro benedictionibus nuptiarum, & caequis mortuorum. rom. 5. p. 98. n. 3
Parochus proprius hodie post privilegium Bullæ, & alia ampla Religionibus concessa, ferè negligit pro confessionibus audiendis. rom. 5. p. 126. n. 3
Parocia quid sit; ubi quod olim parocia noster jam familes fuerint. rom. 3. p. 126. n. 7
Parocia aliquando sumitur pro diocesi, & quoniam sit ejus propria acceptio. rom. 3. p. 127. n. 8
 Vide in verbo *Parocia*.
Parus suppositus ea rebus præsertim indicis probatur. rom. 2. p. 353. n. 1
Parus ultra legitimam pensionem reserdat, ne viva proles nascatur, exempla referuntur. rom. 5. p. 125. & seq. n. 1
Pascha Resurrectionis dies est à Catholica Religione cultibus magna veneratione, & cultu semper observatus ex instituto Apostolorum. rom. 2. p. 174. n. 9
Pascha solennitas vigiliis, & orationibus à veteribus Christianis observata. ibid. & seq.
 ut *Pascha* uno, eodemque die apud omnes celebraretur, Ecclesia videretur curare. ibid.
Pascha quo die sit celebrandum, latè differitur; & quo etiam tempore. ibid. col. 1. & 2
Pascha festivitas quomodo Imperialibus constitu-

tionibus præscripta. rom. 2. p. 175. n. 10
Paschalis 1. & 11. quando Ecclesiæ regimini susceperint. rom. 1. p. 116. n. 1
Paschalis 1. an 11. Concilium Romæ celebraverit ad conciliandum Henricum Imperatorem. ibid. & seq. n. 3. 4
Paschalis Pontifex cum multis Cardinalibus capivus Romæ efficitur. rom. 2. p. 106. n. 1
Paschalis 13. natione Tuscorum, Benedictus monachus, quondam ad supremi Pontificatus apicem evectus. rom. 2. p. 376. n. 2
Paschalis 11. amicus Renatus, vel Raynerius dictus, natione Tuscorum, patriâ Silesianus, monachus Benedictinus, quondam fœderis Pontifex creatus. t. 3. p. 356. n. 1
Pascha quid sit, & in quo differat à gressu. t. 1. p. 121. col. 1
Pascha ordinatioribus ab ordinatis traditur tempore Gregorii Magni, quid fuerit. t. 3. p. 64. n. 4. Dam-natus fuit tanquam simoniacam labem continens. ibid. & seq.
Pascha talis debet Ecclesiæ præfici, qui noscat linguam eorum, quibus sacramenta ministraturus est. rom. 1. p. 740. n. 4
Pastorum præcipuum munus quodnam: vide in verbo *Visionis*.
Pastores populum visitantes debent tempore visitationis aliquid recipere subsidium. t. 3. p. 734. n. 7
Pasce hæretici quam sedem colebant, & unde ita dicti sunt. rom. 1. p. 168. n. 6
Pasce vetustissimum Italie oppidum unde sic dictum, & ejus descriptio. rom. 1. p. 163. n. 1
Patera quod vas genus sit, & quid Patella, & Patellarii. rom. 3. p. 323. n. 2
Patera in sacris canonibus quid significet, & quomodo olim vocaretur. ibid.
Pater natus usus in Missæ sacrificio ab ipsis Ecclesiæ canonicis inceptus. ibid. n. 2
Pater nequit alienare bona filii absque Patris decreto. rom. 1. p. 919. & seq. n. 6. 8
 Patet an possit proprium filium vendere, vel pignori dare urgente extrema fame. t. 3. p. 327. n. 1
 Patet an possit filium, quem in potestate habet, noxæ dare pro damno, quod alii dedit. ibid. & seq.
 Patet in bonis filii non teneatur cautionem fructuariam præstare. rom. 3. p. 328. n. 10
Pater compelli potest per censuram ecclesiasticam filio suo uxorem scilicet, quam injussu detinet. rom. 4. p. 127. n. 4
Pater teneatur filiam etiam jure civili tenetur interdicto de liber. exhib. ibid.
 Patet non teneatur consentire nuptiis filiarum, ubi aliqua de ejus consensu requisita ad nuptias filiorum. t. 4. p. 67. n. 7
 Vide in verbo *Consensus*.
Pater qui liberos educationi non studet, eorumque suspensam non curat, prolem necare dicitur. rom. 5. p. 124. n. 1
Pater filium exponens, relegato pietatis officio procedit. ibid.
Pater exponens filios amittit jus patriæ potestatis. t. 5. p. 125. & seq. n. 4. & 8
Pater pro delictis filii non tenetur, etiam ratione legitimæ portionis. rom. 5. p. 368. n. 4
Pater an possit filium in factis constitutum imputare corrigere, & castigare. t. 5. p. 172. n. 2
Patria appellatione avus etiam, & proavus intelligitur, more loquendi Scripturæ, & etiam jure civili attentio. rom. 5. p. 174. n. 1. & 2
Patria civitas Achæiæ quæ ita dicta, & quomodo prius appellata. rom. 3. p. 109. n. 1
Patria apud Antiquos celebris fuit ex Martyrio D. Andree,

Repertorium Generale

- Andræ, & Sede Metropolitanæ. *ibid.* num. 1
 Patrensis urbs prope Florentiam Ecclesia Collegiali decoratur. *tom. 2. p. 58. n. 2*
 Patriarcha nequit Episcopos ab una Ecclesia in aliam transferre. *tom. 1. p. 346. n. 9*
 Patriarchæ olim vel per se, vel in Conciliis provincialibus confirmabant Episcoporum electiones. *ibid.*
 & seq. n. 10. & p. 348. n. 15
 Patriarcharum potestas magna, sed non æqualis Pontificiæ. *ibid.*
 Patriarchæ in suis provinciis plenam habent potestatem & jurisdictionem, non autem in universali Ecclesia. *tom. 1. p. 351. n. 21*
 Patriarchæ quatuor majores possunt subditis totius sui Patriarchatus ordines conferre absque Ordinationum licentia. *tom. 1. p. 429. n. 14*
 Patriarcha Gradenfis est ex minoribus; & quando fuerit erectus. *tom. 1. p. 666. n. 1*
 Patriarchæ olim à Primatibus nomine tantum, non re distinguebantur. *tom. 1. p. 725. n. 7*
 Patriarchæ ab Apostolis instituti. *tom. 1. p. 726. n. 7*
 Patriarcharum quanta jurisdictio, & præminencia supra Archiepiscopos, & Episcopos. *ibid.* n. 8
 Patriarcha Hierosolymitanus subjectas habuit Ecclesias Canonicorum regularium. *tom. 3. p. 212. n. 1*
 Patriarcha Hierosolymitanus quandam hac dignitate decoratus fuerit, & quænam Sedes Episcopales ei subijctæ fuerint. *tom. 2. p. 225. n. 3*
 Patriarchæ universalis, seu cæcumenici nomen cui competat. *tom. 5. p. 11. n. 1*
 Patriarcha Aquileiensis, idem & Gradenfis, & Venetus dicitur. *tom. 5. p. 485. n. 2*
 Patriarchæ possunt de jure communi in tota sua ditione ante se deferre crucem. *tom. 5. p. 472. n. 1*
 Patriarchi Constantinopolitanus quandam tribus aliis Orientis prælatus. *tom. 5. p. 473. n. 4*
 Patriarcha Hierosolymitanus Heliæ Episcopus dicitur, & quare. *tom. 5. p. 474. & seq. n. 6*
 Patriarchæ unde ita dicti sint, & quibus honorificis titulis decorati sint, tam apud Gentiles, quam Judæos. *tom. 5. p. 475. n. 7*
 Patriarcha Hierosolymitanus quandam jurisdictionem & territorium obtinuerit. *tom. 5. p. 476. n. 9*
 Patriarchæ tria genera fuerit, & quinam fuerint patriarchi Italici. *tom. 2. p. 506. n. 2*
 Patriarchi nomine quinam, & quare decorantur; ubi de præcipuo eorum munere. *tom. 3. p. 390. n. 2*
 Patriarchæ Ecclesiæ pars præcipua olim in servis, & mancipiis consistebat. *tom. 3. p. 310. n. 4*
 Patrimonium quare ab antiquis sit ita dictum. *tom. 3. p. 642. n. 5*
 Patrii in baptismo quor, & quinam admitti possint. *tom. 4. p. 157. & seq. n. 7*
 Patrimonium usus ab hæreticis impugnatus, convenienter est ab Ecclesia introductus. *tom. 4. p. 159. & seq. num. 12*
 Vide in verbo *Comptar*.
 Patroni Ecclesiarum tenentur rectoribus earum præstare congruam portionem ex fructibus ipsarum, ut illis de necessariis provideatur. *tom. 3. p. 160. n. 3*
 Patronus, & donator privilegio gaudet, ne ultra quam facere possunt, conveniantur à libertis. *t. 3. p. 383. n. 12*
 Patroni plerumque libertis suis alimenta, aliasque res relinquebant. *tom. 3. p. 425. n. 4*
 Patronus an possit servo aliquas operas imponere tempore manumissionis, ut clericus fiat. *tom. 1. p. 518. & seq. n. 3. 4*
 Vide in verbo *Servus*.
 Patronis singulis præsentantibus unum rectorem quis præficiendus sit. *tom. 3. p. 701. n. 2*
 Patroni non possunt clericos in Ecclesiis instituere absque Episcopi auctoritate, aliis tam ipsi, quam clerici ab eis Ecclesiis recipientes excommunicantur. *tom. 3. p. 767. n. 1. ibid. n. 3*
 Patroni quinam dicantur. *ibid. n. 3*
 Patronis quando nuda præsentatio ad præbendas competit, vel prohibeatur. *tom. 3. p. 703. n. 7*
 Patronus laicus potest variare, & duos successivè præsentare. *tom. 3. p. 704. n. 1*
 Patronus ecclesiasticus quare variare non possit, sicut patronus laicus. *tom. 3. p. 705. n. 4*
 Patronus potest filium, vel nepotem aliis idoneum ad beneficium præsentare. *tom. 3. p. 706. n. 3*
 Patronus regulariter non potest ad beneficium nondum vacans aliquem præsentare. *tom. 3. p. 708. n. 1*
 Patronus non potest jussu patronatus, quod obtinet, in laicos propria auctoritate transferre; potest vero loco religioso, etiam inconsulto Episcopo, illud donare. *tom. 3. p. 709. n. 1*
 Patrono vero invito nemo etiam vacante Ecclesia ordinari valer. *tom. 3. p. 712. n. 4*
 Patronus nequit propria auctoritate Ecclesiam concedere. *tom. 3. p. 713. n. 2*
 Patrono laico quadrimestre, ecclesiastico vero semestris competit ad præsentandum. *tom. 3. p. 715. n. 2*
 Patrono ad egestatem vergenti succurrit Ecclesia. *t. 3. p. 722. n. 10*
 Patronus virtute jussu patronatus Ecclesiam concedens, nulliter concedit. *tom. 3. p. 725. n. 3*
 Patroni, patronæve quod jus habeant in hereditate liberti: vide in verbo *Jussu patronatus, Libertus*.
 D. Paulus non invitus, sed volens fidem suscepit. *t. 5. p. 140. n. 8*
 Joannes à S. Paulo Cardinalis Sabinenfis creatus recuperat omnia jura ad Ecclesiam Sabinensem spectantia, per prædecessoris absentiam amissa. *tom. 2. p. 610. n. 2*
 Pauperes fides an magis suspecta sit quam divitias. *t. 2. p. 383. n. 3*
 Pauperes boni viri plerique sunt. *ibid.*
 Pauperes de Lugduno superstitiosum vivendi modum temporibus Innocentii III. invenerunt. *t. 3. p. 688. num. 1*
 Pauperes de Lugduno hæretici quare ita dicti fuerint, & quando condemnati. *t. 5. p. 171. & seq. n. 2*
 Pauper an admitti debeat ad accusandum: vide in verbo *Accusator, Accusario*.
 Paupertas religiosa, & ejus perfectio: vide in verbo *Virum paupertatis*.
 Paupertas an sit omnino necessaria in monachis. *t. 3. p. 669. n. 6*
 Pax quid sit, unde ita dicta, & in quo à treuga distinguatur. *tom. 1. p. 789. n. 13*
 Pax an sit servanda ei qui fidem fregit; & in quo differat ab induciis. *tom. 1. p. 801. n. 16*
 Vide in verbo *Treuga*.
 Pacis causâ plura permittuntur, quæ aliis vetarentur. *tom. 1. p. 802. n. 19*
 Pax inita, & fracta inter Philippum Gallicæ, & Joannem Angliæ Reges. *tom. 2. p. 44. & seq. n. 12*
 Pax solenne verbum fuit in implorando Numinis auxilio, & generale nomen est securitatis, & veniæ. *tom. 3. p. 910. n. 5*
 Peccare qui non prohibet cum potest, jubet, parcemiale est. *tom. 5. p. 56. n. 3*
 Peccator in scelere diutius persistens, magis offendit Deum. *tom. 1. p. 189. n. 2*
 Peccator secretè in confessione notus non potest nominatim excommunicari. *tom. 1. p. 706. n. 2*
 Peccator offendens in uno præcepto, an fiat omnium reus. *tom. 5. p. 602. & seq. n. 2*
 Peccatum animale quodnam sit, ad expositionem canonis 2. Concilii Nicæni. *tom. 1. p. 414. n. 16*
 Peccatum

Omniū Notabilium. Litera P.

Peccatum mortale, nec excommunicatio minor, nec censura est. tom. 3. p. 73. n. 1.

Peccati definitio traditur. tom. 5. p. 167. n. 2.

Peccatum omne delictum significat. ibid.

Peccata manifesta non sunt occultis correctione purganda. tom. 5. p. 15. & seq. n. 1. & 2.

Peccata publica quare debeat publica penitentia expiari. tom. 5. p. 17. n. 6.

Peccati notorietas & scandalum quoad modum penitentiae injungendae attenduntur. ibid. n. 7.

Pecunia monachi, an Abbati, an monasterio in ejus morte accrescat. tom. 1. p. 16. n. 3.

Peculium clericorum quodnam sit: & quid peculii nomine apud Romanos olim venierit. tom. 3. p. 403. num. 4.

Pecunia quantitas ingens in sepulchris defunctorum apud Judaeos condita. tom. 5. p. 138. n. 3.

Pecunia in sepulchris recondere ob quas rationes prohibuit fuerit. ibid. & seq.

Vide in verbo *Sepulchrum*, *Thesaurus*.

Pedagium quid sit, five in propria & stricta, five in lata significatione. tom. 3. p. 139. n. 2.

Pediseque quoniam feminae dicantur. tom. 3. p. 58. n. 4.

Pedisequi in Ecclesia quoniam olim fuerint, & quare ita dicti. ibid. n. 4.

Pelagius Cardinalis Legatus missus in Orientem cum praevaleto exercitu. tom. 2. p. 614. n. 5.

Pelagius haereticus quandonam condemnatus: vide in verbo *Caelestius*.

Pellex unde ira dicatur, & qua ratione à meretricie differat. tom. 3. p. 65. n. 3.

Pellicem habere etiam jure antiquo prohibitum fuit. ibid.

de Pellicia monasterium est Ordinis D. Benedicti in Comitatu Cenomani. tom. 1. p. 251. n. 1.

Penna perantiqua civitas Italiae Cathedrali Episcopali decorata. tom. 2. p. 433. n. 1.

Pensio beneficium ecclesiasticum est: non potest tamen concedi beneficium expectanti. tom. 1. p. 141. num. 3.

Pensio reservata à Pontifice, vel ab Ordinario, intelligitur reservari pro vita pensionarii. ibid. n. 4.

Pensionis etymon, & definitio traditur. tom. 3. p. 143. num. 5.

Pensio ecclesiastica, in quo similis sit pensioni annuae debetur ex testamento. ibid.

Pensionis onus an sit reale, vel personale. ibid. & seq. ob Pensionem decursam potest agi adversus quemcumque possessorem. ibid. p. 144.

Pensionis jus est spirituale, & an sit antecedenter, vel consequenter jus ecclesiasticum. tom. 3. p. 144. n. 6.

Pensionis genus triplex refertur. ibid.

Pensio debet certa reservari, & ita æqua, ut remaneat Ecclesiae Rectori unde vivere possit. ibid. n. 7.

Pensio temporalis tantum est, nec potest esse perpetua. ibid. & seq.

Pensio quo tempore cesset, & quibus modis pereat. ibid.

Pensio sine legitima causa non debet imponi; & quæ causæ ad hoc legitimæ censentur. tom. 3. p. 145. n. 8.

Pensio an possit reservari sine causa à Supremo Pontifice. ibid.

Pensio super beneficio litigioso pro bono pacis imponitur. tom. 3. p. 145. & seq. n. 9.

Pensio in transactione super beneficio imposita auctoritate Episcopi, an in successorem transeat. tom. 1. p. 839. n. 2.

Pensio auctoritate superioris potest imponi beneficio, vel beneficiario. ibid. n. 3.

Pensio quæ constituitur onus reale Ecclesiae, auctoritate Episcopi, vel inferioris Praelati constitui non potest. ibid. & seq.

Pensio pro rata restituitur propter sterilitatem absque culpa conductoris contingenter, nisi possit cum ubertate praecedentis, vel sequentis temporis compensari. tom. 3. p. 299. n. 1. & p. 302. n. 7.

Pensio an possit augeri ob nimiam ubertatem, & quare juxta hoc magis faveat conductori, quam locatori. tom. 3. p. 303. n. 8.

Pensio aliquando dicitur, quod ab iniquis habitationis causæ, vel à colonis solvitur. ibid. & seq. num. 2.

Pensionis variae acceptiones referuntur, & pro quo passim in jure canonico sumatur. tom. 3. p. 738. n. 2.

Pensiones antiquæ juxta antiquam monetam sunt solvendæ, & si non est in usu, ad ejus æstimationem sunt solvendæ. ibid. n. 3.

Pensionem hac, vel illa moneta persolvi nihil refert, dum eadem quantitas solvatur. tom. 3. p. 760. n. 7.

Pensio quid sit, & unde ita dicatur. tom. 5. p. 603. n. 6.

Pensio annua, annuum in neutro genere à veteribus dicta est. ibid.

Pensum canonicum quid sit: ubi quod à presbiteris scriptoribus curfus dicebatur. tom. 3. p. 84. n. 3.

Pentecostes quinquagesimus est à Paschate dies. tom. 2. p. 175. n. 12.

Pentecostes à Judæis olim celebratur, & à Christianis eodem nomine retento celebratur. ibid.

Pentecostes inter Domini sollemnitates recensentur, & olim quatuor diebus celebrabatur, & à quo tempore tribus tantum celebrari coepit. ibid. & seq.

Percutienti clericum comam nutrientem, justam ignorantiam causam allegare valer. tom. 3. p. 138. n. 8.

Vide in verbo *Conna*.

Peregrinationes fidelium ad loca sacra, & reliquias Martyrum omni tempore usitatae fuisse in Ecclesia. tom. 3. p. 644. n. 2.

Peregrinationis votum an & à quo possit commutari. tom. 3. p. 646. n. 9.

Vide in verbo *Votum*.

Peregrini, & alienigenæ, in sacro Episcopo in alienis Episcopatibus ad beneficia admitti non debent. tom. 1. p. 562. n. 4.

Peregrinos ad dignitates, & beneficia ecclesiastica non debere praeparari, à quo tempore sit statutum. ibid. & seq. n. 9. 10.

Peregrini quoniam dicti, & quod inter miserabiles personas annumerentur. tom. 1. p. 803. n. 4.

Peregrini undique ad Ecclesiam Compustellanam conflunt, & sæpe ibi rixantur. tom. 3. p. 771. n. 1.

Perjurium per se sufficit ad privationem praebendæ. tom. 1. p. 78. n. 5.

Perjurium variis penis apud veteres vindicatum. tom. 1. p. 152. n. 10.

Perjurium quoniam grave scelus sit, & contra quam virtutem pugnet. tom. 2. p. 542. n. 4.

Perjurium quibus penis ab antiquis pledebatur apud varias nationes. ibid. n. 5.

Perjurium gravius est vindicandum in his, qui majorem eminent dignitate. tom. 2. p. 544. n. 2.

Perjurium præcipue ob violatam fidem Principi promissam irrogat infamiam. tom. 2. p. 586. n. 4.

Perjurium quid sit, & quoniam grave peccatum. tom. 5. p. 367. n. 4.

Perjurium in quo differat à mendacio. ibid. n. 3.

Perjurium convictus an beneficio privetur ante sententiam. tom. 1. p. 78. n. 6.

Perjuri ad novum juramentum non admittuntur; aliquando tamen jurare coguntur. tom. 1. p. 78. n. 6.

Perjurus potius repellitur à testimonio ferendo ex causa perjurii, quam propter infamiam. tom. 2. p. 437. num. 4.

Perjurus non est, qui propter necessitatem non adimplet juramentum. tom. 2. p. 541. n. 2.

Perjurus

Repertorium Generale

- Perjus privatur beneficio quod possidebat. *ibid.* c. 11.
n. 2. & p. 543. n. 8
- Perjuri quibus pœnis subjaceant ex jure Pontificio.
tom. 2. p. 543. n. 6
- Permutatio beneficiorum etiam sine pecunia, per se
tantum inhonesta est. tom. 1. p. 82. n. 5
- Permutatio rei Ecclesiæ invalida, per ratihabitionem
superioris firmatur. tom. 1. p. 814. n. 7
- Permutatio inter alienationis species à canonibus pro-
hibitas recensetur. *ibid.* & seq. n. 10
- Permutatio rerum Ecclesiæ inter personas ecclesiasticas
fieri non potest absque consensu Episcopi. t. 1.
p. 815. & seq. n. 15
- Permutatio rerum inter duas Ecclesias sine utriusque
partis consensu celebrari non potest. tom. 3. p. 228.
& seq. n. 2. & seq.
- Permutationes rerum ecclesiasticarum exoræ præser-
tim fuisse Prælati Ecclesiæ Gallicanæ, & de cujus
licentia poterint celebrari. tom. 3. p. 308. n. 2
- Permutatio est species alienationis prohibita in rebus
ecclesiasticis. tom. 3. p. 109. n. 2
- Permutatio beneficiorum etiam nullo pretio interce-
dente, illicita est, & improbat. tom. 3. p. 313. n. 2
- Permutationi rerum Ecclesiæ superior sine justa causa
authoritatem præstare non potest. *ibid.*
super Permutatione tractatus à beneficiatis habitus
nullus est, nisi superior ei consensum præbeat. t. 3.
p. 315. n. 4
- Permutatio præbendæ, seu beneficii, facta irrequisito
proprio Prælato, nulla est; immò qui permutavit
propria autoritate, privatur beneficio ita permu-
tato. *ibid.* n. 5
- Permutatio beneficiorum olim ex antiquis canonibus
non licebat. *ibid.* n. 6
- Permutatio beneficiorum nequit fieri sine reciproca
renuntiatione. *ibid.* & seq.
- Permutatio rei alienæ nulla est. *ibid.* & seq.
- Permutationes beneficiorum autoritate Episcopi, vel
authoritatem Episcopalem habentis celebrari pos-
sunt. tom. 3. p. 315. n. 8
- Permutatio rei spiritualis cum alia spirituali licita est
accedente superioris consensu. *ibid.* n. 9
- ad Permutationem beneficiorum quare consensus
Episcopi desideretur. *ibid.*
- Permutatio rerum spiritualium nullo jure divino est
prohibita. tom. 3. p. 316. n. 3
- in Permutatione rerum mixtarum ex spirituali, &
temporali, an possit dari simonia. *ibid.*
- in Permutatione beneficiorum an possit compensari
inæqualitas illorum. *ibid.* & seq.
- Persona nomine quid veniat jure civili, & quid signifi-
catum inter laicos, tum inter ecclesiasticos. t. 1.
p. 106. n. 3
- Personæ appellatione quid veniat jure civili, & quid
jure canonico. tom. 1. p. 820. n. 2
- Persona conjuncta quando absque mandato in judicio
admittatur ad respondendum pro alia. tom. 1. p. 929.
num. 2
- Personæ miserabiles ab omnibus oneribus personali-
bus immunes sunt; non tamen à realibus. tom. 3.
p. 731. n. 2
- Personatum est beneficium absque dignitate & cura ani-
marum. tom. 1. p. 98. n. 6
- Personatus in Ecclesiis Cathedralibus quid sint. t. 1.
p. 178. n. 8
- Personatus in Ecclesiis Cathedralibus aliquando pro
officio, aliquando pro dignitate accipitur. tom. 2.
p. 294. n. 3
- Pertinacia ad constituendam hæresim quænam requira-
tur, & quomodo dignoscatur. tom. 5. p. 154. n. 7
- Pertinacia juxta nominis, etymologiam in quo consi-
stat, & quis dicatur pertinax. *ibid.* & seq.
- Pertinacia in materia hæresis quomodo accipiatur.
ibid.
- Pertinacia non tantum est de ratione hæretici, sed
etiam de ratione hæresis. *ibid.*
- Pessus antiquissima Italici urbs, una ex duodecim
Erruriz principalibus civitatibus, sequuta Roma-
ni populi fortunam prosperam, & adversam. tom. 1.
p. 929. n. 3
- Pessus in Italia, ex qua homines sternutamento animam
agebant. tom. 2. p. 506. n. 6
- Petens plus re, tempore, vel loco, quomodo à jure
coarceatur. tom. 2. p. 104. n. 3
- Plus petentium pœnæ à quo jure sint introductæ. *ibid.*
n. 5. & p. 205. n. 6
- Plus petendi varii modi recensentur. *ibid.* n. 7
- Plus tempore quando petitur. tom. 2. p. 206. n. 10. 11
- Plus loco, & plus causa petere quid sit. tom. 2. p. 207.
n. 12. & 13
- in Plus petitionibus quid per jus novum immutatum
sit. tom. 2. p. 208. n. 14
- Petentes plus in aliquibus casibus multis afficiuntur
pœnis. *ibid.* n. 15
- Plus petentium pœnæ in quibus judiciis olim locum
habuerint. tom. 2. p. 209. n. 17
- Plus petens jure antiquo aliquando causa non cade-
bat. tom. 2. p. 210. n. 19
- Petens ante tempus aliquando non censetur plus pe-
tere. *ibid.* & seq. n. 24
- Petrus Lombardus, Navariensis, Episcopus Parisien-
sis, vulgò Magister Sententiarum dictus. t. 1. p. 30.
num. 4
- Petrus de Corbel clarus Theologus Parisiensis, Præ-
ceptor Innocentii III. Ecclesias Cameracensem, &
Senonensem rexir. tom. 1. p. 51. n. 1
- S. Petri Vivi monasterium Ordinis D. Benedicti à quo
fundatum. tom. 1. p. 197. n. 7
- Petrus Diaconus tituli S. Matthei Legatus in Galliam
missus super causa divortii Philippi. t. 1. p. 262. n. 9
- Petrus de Castronovo primus Inquisitor, juxta Spon-
danum. tom. 1. p. 289. n. 2
- Petrus de Collemedio Legatus in Angliam missus,
hinc Rhotomagensis Archiepiscopus effectus. t. 1.
p. 394. n. 4
- S. Petri Vivi monasterium Ordinis D. Benedicti con-
stitutum juxta civitatem Senonensem. t. 1. p. 581.
col. 1. & 2
- S. Petri de Trimilio monasterium est in Syracusana
diocesi. tom. 2. p. 662. n. 2
- S. Petri de Conchis monasterium Ordinis D. Benedicti
in qua provincia. tom. 1. p. 650. n. 1
- S. Petrus an sibi Iulcesorem elegerit S. Clementem;
& quis ei in Pontificatu successerit. tom. 3. p. 117.
num. 16
- Petrus Blesensis vir literatissimus varia opera suo in-
genio digna edidit. tom. 3. p. 368. n. 2
- Petrus Lombardus vice summi judicii ex variis ortho-
doxorum Patrum sententiis, & præcipue D. Au-
gustini, corpus Theologiæ composuit. t. 3. p. 392.
num. 2
- S. Petri, & S. Combæ monasteria Ordinis D. Bene-
dicti ubinam sita sint. tom. 3. p. 688. n. 3
- S. Petri de Amalphia monasterium Ordinis Cister-
ciensis. tom. 1. p. 759. n. 8
- S. Petri de Cultura monasterium in suburbis Carno-
tensibus. tom. 3. p. 757. n. 1
- Petrus Papiensis Episcopus repudiato Alexandro III.
vero Pontifice, Victorem Antipapam sequitur,
horrendo anathemate petecellitur, & deinde ad
pristinam Ecclesiæ communionem admittitur. t. 4.
p. 31. n. 1
- Phalera equorum quàm sumptuosæ olim fuerint: vi-
de in verbo *Equitatio*.

Omniū Notabilium. Litera P.

Pharaphi Ecclesia suffraganea est Jaderinae sub Patriarcha Gradensi. tom. 3. p. 734. n. 1
Philippus Dux Tusciae patrimonium Ecclesiae invalidat, & eacomunicatur. tom. 1. p. 305. & seq. n. 14
Philippus Diaconus monachi predicationis oblit, & quare à D. Clemente Apostolus dicatur. t. r. p. 747. num. 10
Philippus Galliarum Rex quas tres uxores habuerit. tom. 1. p. 938. n. 2
Philippus Rex Galliae recipit in gratiam Ingebergam uxorem suam, ex qua magna laetitia oritur in populo. tom. 4. p. 30. n. 7
Phoenicia inter Africæ regiones numeratur, de eaque illustre elogium refertur. tom. 2. p. 124. n. 4
Physica professio apud multos in uso ad lucrandas opes. tom. 3. p. 939. n. 2
Pillanum inter nobilissimas Aquitaniae civitates referuntur, Episcopatusque & Academiae fulget. t. r. p. 116. n. 1
Pignus & hypotheca verba sunt aequæ generalia, & quid significant. tom. 2. p. 513. n. 3
Pignoris ratio est alienationis species in rebus Ecclesiarum prohibita. tom. 3. p. 326. n. 12
Pignoris constitutio jure in re tribuitur, prohibitaque alienatione rei, super ea pignus constitui prohibetur et tunc. ibid.
Pignoris constitutio nequit consistere in rebus, quæ in commercio non sunt. tom. 3. p. 129. n. 8
Pignore naturali dederit potest homo redemptus ab hostibus, ibid. n. 9. Et quomodo fiat tale pignus: vide in verbo *Homo*.
Pignori remissio non induit donationem inter conjuges. tom. 4. p. 503. & seq. n. 7
Pignori remissio non tollit obligationem principalem. ibid.
Pignus quid sit, quare ita dicatur, & quomodo differat ab hypotheca. tom. 1. p. 343. n. 6
Pignus tam in re mobili, quam immobili constitui potest. ibid.
Pignus re constituitur, & traditione, quæ est præcipua ejus ab hypotheca differentia. tom. 3. p. 343. num. 7
Pignus aliquando accipitur pro re ipsa oppugnerata. ibid. n. 8
Pignoris definitio traditur. ibid.
Pignus aliquando re, aliquando solo consensu perficitur. ibid.
Pignus, aliud prætorium, aliud judiciale, aliud conventionale, & quidnam sint. ibid. & seq. n. 9
Pignus pro debito principali, & pro oneris accipi potest. tom. 3. p. 343. & seq. n. 12
Pignus quo jure possideatur à creditore. tom. 3. p. 346. & seq. n. 15
Pignoris periculum ad quem pertineat, & eo subrepto quomodo creditor agere possit. t. r. p. 347. n. 16
Pignus olim, vel simpliciter, vel sub fiducia contrahitur. tom. 3. p. 350. n. 7
Pinnate monasterium, vulgò S. Joannis de la Peña, ubinam situm sit. ibid.
Pirata cujusdam lepidum, contumax tamen responsum, Alexandro Magno factum. rom. 2. p. 581. n. 15
Pisa nobilis, & antiqua civitas Tusciae, Metropolis Corsicae, & Sardiniae. tom. 1. p. 423. n. 2
Piscare civitatis progressus, & diversa sara describuntur. tom. 5. p. 371. n. 3
Piscaria abique necessitate diebus Dominicis, & festivis prohibetur. tom. 2. p. 169. n. 5
Piscatio hactenus sub quibus conditionibus in diebus Dominicis, & festivis permittitur. ibid.
Piscatio ad privatos, & communitates plerumque jure dominii spectat, exerceturque aliquando ex con-

suensione, vel privilegio in flumine aliis publico. tom. 3. p. 44. n. 2
Pisiferia civitas antiqua est Etruriae ad radices Alpium. tom. 3. p. 72. n. 8
Piscium, sive pythium, quid sit: ubi de variis ejus acceptionibus. tom. 1. p. 807. n. 4
Placentia nobilis Infusuræ civitas à quarto Ecclesiae seculo Cathedrali Ecclesiae decoratur. t. 1. p. 148. num. 1
Placentia propter civium excessus Cathedrali Episcopali privata fuit. tom. 5. p. 561. n. 2
Placiti diversae acceptiones in jure, & apud externos scriptores. tom. 2. p. 161. n. 9
Placitum prout jurgium, & litigium, & judicium significat, prohibetur fieri in die Dominico, ibid. & seq.
Placita, & judicia civilia in Ecclesia fieri prohibentur. tom. 1. p. 892. n. 6, & p. 907. n. 5
Plagium quoddam crimen sit, & quare ita dicatur. tom. 5. p. 308. n. 5
Plagium quinquam sunt, & quibus poenis afflicendi. ibid. & p. 309. col. 1
Plena ultima vestis sacerdotalis, communis est Episcopis, & Presbyteris. tom. 1. p. 81. n. 36
Plebani Rectores, & Parochi Ecclesiarum frequenter dicuntur. tom. 1. p. 319. n. 8
ut Plebanus quis dicatur, quænam requirantur. t. 3. p. 670. n. 1
Plebani an in Ecclesia dignitatem habere dicantur ultia jurisdictionem fore poenitentialis. ibid.
Plebeium qui ad magnos honores evekti sunt, varia exempla. tom. 3. p. 167. n. 4
Plebeius probatur vitæ, & præclaræ virtutis, an sit nobili in dignitatum collatione preferendus. ibid.
Plebs pro parochia, & plerumque pro diocesi accipitur. tom. 3. p. 122. n. 3
Pocula abortus causâ dantur, & plerumque à matribus sumuntur. tom. 3. p. 256. n. 4
Potula amatoria à quibus plerumque conciliantur, & ad libidinem excitare. ibid. & seq. n. 6
Pocula amatoria plerumque mortem, aut furorem concitantur. ibid.
Pocula aliqua fumi etiam solent ad impediendam generationem. ibid.
Poculum sterilitatis scelus est homicidio proximum, & an sit eisdem poenis plendum. tom. 3. p. 237. num. 8
Poenæ gravior an sit irroganda facientibus, quàm consentientibus: ubi de modis consentendi delicto. tom. 1. p. 604. n. 7, & p. 605. n. 8
Poenæ in quo differat à multa. tom. 1. p. 608. n. 19
Poenæ certa à jure in delictis statuta, semper debet à delegato committi: aliàs si non est statuta, arbitrio judicis relinquitur. t. 1. p. 622. n. 1. & p. 623. n. 5
Poenæ certæ quare pro delictis à jure statuta. ibid. num. 3
Poenæ commensuratae debet culpa, & pro modo delicti infligi. tom. 1. p. 622. n. 4
Poenæ à jure statuta quando possit à iudice commutari. tom. 1. p. 623. n. 6
Poenæ extraordinariae imponitur in iudicio extraordinario inquisitionis. ibid. n. 7
Poenæ pro vicietate delictorum à sacris canonibus, tam in foro interno, quàm eterno vitiè imponit fuerunt. tom. 1. p. 720. n. 3
Poenæ à jure impostæ ne homines mali fierent, & primum ut boni fierent. tom. 1. p. 737. & seq. n. 5
Poenæ penales an possint à iudicibus Ecclesiasticis infligi, dum subditos corrigunt, delictaque puniunt. tom. 1. p. 739. n. 2

Repertorium Generale

Pœna tripli, vel quadrupli quandam imponenda sit. tom. 1. p. 890. n. 14
Pœna appellantis à sententia arbitratorum quænam solvenda sit; & quando non debeat. tom. 1. p. 954. & seq. n. 23. & 25
Pœna tam legalis, quàm conventionalis committitur adversus hæreditatem jacentem. tom. 1. p. 978. num. 12
Pœna legis Juliz de vi privata, & de vi publica quæ sit, & in cujus locum successerit. t. 2. p. 190. & seq. num. 4
Pœnz pecuniariæ pars olim iudicibus assignata, quænam fuerit. tom. 3. p. 32. n. 10
Pœnz sacris canonibus clericis matrimonium contrahentibus impostæ. tom. 3. p. 83. n. 1
Pœnz ordinariæ minuendæ sunt ob multitudinem peccantium. tom. 3. p. 134. n. 3
Pœnâ corporali nemo pro alio puniri valet; bene tamen pœnâ medicinali. tom. 3. p. 22. n. 2
Pœnz contra alienantes res Ecclesiæ, vel alienationi earum consentientes, multæ statutz sunt, quæ referuntur. tom. 3. p. 245. & seq. n. 3
Pœna legalis, & conventionalis, in quo differant; ubi ratio differentiz affertur. tom. 3. pag. 304. & seq. num. 3
Pœna laquei mortis genus vilissimum, quâ infamis tantum conditionis homines pleciuntur. t. 3. p. 510. col. 1
Pœnam in sponsalibus stipulari non licet. t. 4. p. 60. & seq. num. 5
Pœnam certam stipulari commodius est in his obligationibus, in quibus venit id quod interest, dummodo id per leges liceat. ibid.
Pœna talionis quid, & an iusta sit, & pto quo crimine imponatur. tom. 5. p. 59. n. 8
Pœna calumnioris quænam statuta sit ex lege Rhemina. ibid. n. 9
Pœna verberum & fustium iure civili distinguuntur, non verò iure canonico. tom. 5. p. 61. n. 13
Pœnz flagellationis quinam supponi possint, & quomodo sit irroganda. ibid. & seq.
Pœna capitalis duplex recensetur. tom. 5. p. 62. n. 14
Pœna exilii à quibus possit irrogari? vide in verbo *Exilium*.
Pœna verberum an possit ob graviora delicta Sacerdotibus, vel aliis Ecclesiæ ministris sacris ordinibus initiatis infligi. t. 5. p. 62. n. 15
Pœna fustium humilioribus personis, & extremæ notæ hominibus tantum apud Romanos publicè infligebatur. ibid. n. 15
Pœnz corporales in Conciliis Toletanis contra laicos statutz fuerunt. tom. 5. p. 422. n. 14
Pœnz adhibita discretionè dignitatis, status, & conditionis, delinquentibus sunt imponendæ, tom. 5. p. 483. n. 1
Pœnz delictorum variis modis antiquitus redemptæ fuerunt. tom. 5. p. 506. n. 3
Pœna patrii homicidii cuiusnam persolvenda sit, dubitatum fuit. ibid. & seq.
Pœna pecuniaria an possit à iudicibus ecclesiasticis imponi pro criminibus. tom. 5. p. 507. n. 2
Pœna temetè litigantium varia, nec semper eadem fuit. tom. 5. p. 508. & seq. n. 3
Pœna conventionalis quid sit, & in quibus casibus solvenda. tom. 5. p. 510. n. 2
Pœna conventionalis an semper integrè solvenda sit. tom. 5. p. 511. & seq. n. 1
Pœna conventionalis an attento iure canonico, & moribus christianis sit citra interesse creditorum exigenda. tom. 5. p. 512. n. 2
Pœna diversa & mitior imponenda ex delicto mente concepto, ac imponitur opere sequuto. t. 5. p. 517. n. 8

Pœnz adulterantium iusta pondera, & mensuras: vide in verbo *Mensura*.
Pœna præcipua simoniacorum quænam sit: vide in verbo *Simonia*. u.
Pœnientes solenniter ad Ordines admitti non possunt. tom. 1. p. 540. n. 3; & p. 542. n. 8
Pœnientes diversimodè accipiuntur in iure canonico; ubi eorum varia genera. tom. 1. p. 541. n. 5
Pœnientes adversa valetudine capti reconciliabantur Ecclesiæ, si de eorum salute desperabatur. tom. 1. p. 543. n. 10
Pœnientes solenniter necessitate cogente poterant ad minores ordines admitti. ibid. n. 11. & pag. 544. num. 15
Pœnientes olim cum mutatione vestis cilicium induebant. tom. 5. p. 130. n. 2
Pœnientes solenniter olim armis cingi vegebantur. ibid. n. 3
Pœnientes olim in die cœnz Domini ab Episcopo ad reconciliationem recipiebantur. tom. 3. p. 818. num. 2
Pœnitentia solennis in Ecclesia quis fuerit olim ritus. tom. 1. p. 541. n. 6
Pœnitentiz solennis gradus quatuor referuntur, & explicantur. tom. 1. p. 542. n. 7
Pœnitentia solennis an per se inducat irregularitatem. tom. 1. p. 541. n. 4. & p. 542. n. 9
Pœnitentia solennis pœnitentiz Ecclesiæ temporibus etiam à fidelibus non peccatoribus humiliatis gratiæ fiebat: ubi quid circa eos observaretur. tom. 1. p. 543. num. 10
Pœnitentia solennis clericis non imponitur, sed publica non denegatur. ibid. & seq. n. 12
Pœnitentia quare secunda tabula post naufragium dicta. tom. 1. p. 18. n. 11
Pœnitentia publica clericis potuit imponi absque degradatione. tom. 1. p. 544. n. 13
Pœnitentiz olim à solis Episcopis fidelibus imponebantur; & quid deinde statutum. tom. 1. p. 720. n. 3
Pœnitentia pro singulis criminibus præscripta erat primis Ecclesiæ temporibus; hodie autem relinquuntur arbitrio prudentis confessarii. tom. 5. p. 19. num. 3
Pœnitentia septem annorum pro quolibet peccato mortali non reperitur imposta. ibid.
Pœnitentiz & interditi communio tempus pretio redemptum ab aliquibus fuit. tom. 5. p. 84. n. 2
Pœnitentia quandam denegatur raptori. t. 5. p. 291. n. 1
Pœnitentia in ultimo vitæ spiritu peti potest. ibid. & seq.
Pœnitentia solennis, & pœnitentia privata, & auricularis, à quibus dari possunt. tom. 5. p. 293. n. 6
Pœnitentia publica imponenda est pro peccatis maiusculis. tom. 5. p. 515. n. 2
Pœnitentia publica quotuplex sit, & quo ritu peragetur. tom. 5. p. 516. n. 4
Pœnitentiz publicæ severitas describitur. ibid. & seq.
Pœnitentiz solennis ab aliis differentiz referuntur. ibid. n. 5
Pœnitentia ejus, qui asserit, se à peccato, quod conficitur, abstinere non posse, an admittenda sit. t. 5. p. 519. n. 2
Pœnitentia solennis clericis non potest injungi, bene tamen publica, dummodo prius deponatur. t. 5. p. 521. n. 2
Pœnitentiz sacramentum tempore interditi ministrari valet, omnibus iis exceptis, qui causam dederunt interdicto. tom. 5. p. 524. n. 2
Pœnitentia satisfactoria pro peccatis potest juxta prudentis confessarii arbitrium mitigari. t. 5. p. 526. n. 6
Pœnitentia

Omnium Notabilium. Litera P.

Poenis extraordinariae quid sit apud Gratianum; & an inducat impedimentum affinitatis. t. 4. p. 17. n. 3
Pollutio extraordinaria, quae impedimentum affinitatis inducit, quid sit. t. 4. p. 169. n. 3
Politici apud Italos quinquam; & unde ita dicti fuerint. t. 1. p. 337. n. 7
Polygamia, & polyvitia quomodo in Tribunalibus S. Inquisitionis probetur. t. 1. p. 183. n. 4
Polygamia, polyvitiaque jure civili est prohibita apud varias gentes. t. 4. p. 99. n. 6
Polygamiae crimen quibus poenis olim plecteretur, & quomodo hodie ab Inquisitoribus puniatur. *ibid.* & col. 2
Polygamia quare tot legibus ecclesiastica, & civilibus improbatum sit. t. 4. p. 100. n. 7
Polygamia problemum à natura censetur. *ibid.*
Polygamia an fuerit in omni aeo apud Hebraeos prohibita. *ibid.* n. 8
Pondera, & mensurae praescribi, & definiti publice interest. t. 1. p. 179. n. 6
Ponderum primus inventor quis sit. *ibid.* & seq.
Ponderum & mensurarum quantas olim cura fuerit apud Romanos. *ibid.*
Pondera, & mensurae olim in sacris locis asservabantur. *ibid.* & seq.
Pondera legitima, & iustas mensuras desinere ad Principem spectat. *ibid.*

Vide in verbo Aduersus.

Pontifex supremus potest universali Ecclesiae Catholicae leges ecclesiasticas indidere. t. 1. p. 18. & seq. n. 44
Pontifex Romanus an canonem status ligetur, cum possit dispensare etiam in statuti Conciliorum generalium. t. 1. p. 34. & seq. n. 18
Pontifex supremus potest causas committere appellatione remota. t. 1. p. 73. n. 6
Pontifex supremus non concedenda concedens, magis ex importunitate, & nimia occupatione, quam ex voluntate concessisse censetur. t. 1. p. 79. n. 11
Pontifex Romanus etiam nondum coronatus Episcopos vocatur. t. 1. p. 94. n. 1
Pontifex an censetur dispensare cum inhabili ad iudicandi munus, delegando etiam causam. t. 1. p. 109. n. 11
Pontifices sepe ratione peccati de rebus merè temporalibus cognoscunt. t. 1. p. 188. n. 12
Pontificis nomen aliquando Episcopis communicatum, & quis propriè Pontifex dicatur. t. 1. p. 100. n. 2
Pontifex Romanus an sit praesens Concilium generale, vel illi subsit. t. 1. p. 17. & seq. n. 15 & 17
Pontifex Romanus Episcopus dicitur. t. 1. p. 216. n. 6
Pontifex electus à duobus paribus Cardinalium habendus est pro legitimo D. Petri successore: scilicet de electo à minoris parte. *ibid.* n. 9
Pontifices triplici modo creati fuerint. *ibid.* & seq. n. 11
Pontifex Romanus, etiam legitime electus, non potuit aliquando confirmari absque manu Imperatoris, vel ejus Exarchae. t. 1. p. 336. n. 12
Pontifex consecratur Episcopos, & benedicit ubi de ritu ejus ordinationis. t. 1. p. 191. & seq. n. 9
Pontifex Romanus sponsus totius Ecclesiae dicitur. t. 1. p. 335. n. 3
Pontifex Romanus potest Imperatorem electum ongere, si dignus est; & tenere, si indignus. tom. 1. p. 307. n. 16
Pontifex supremus tantum potest Episcopos ab una Ecclesia in aliam transferre. t. 1. p. 346. n. 9
Pontifex supremus tantum jure ordinario pallium Archiepiscopis concedere valet. t. 1. p. 161. n. 8

Vide in verbo Pallium.

Pontifices Romani à primis Ecclesiae temporibus pallo uruntur. t. 1. p. 153. n. 2
Pontifex semper, & ubique pallio uti potest. *ibid.* & seq. n. 3

D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Pontifex dispensare potest etiam in quatuor Conciliis Generalibus. t. 1. p. 331. n. 5
Pontificis Romani nemo alienus subditi censetur quoad ordines suscipiendos. t. 1. p. 430. n. 2
Pontifex in omnibus resecratis ad beneficia semper praecipit promovendum examinari. t. 1. p. 467. n. 3
Pontifices an aliquando Baculo pastoralis uti fuerint. *Vide in verbo Baculus.*
Pontifex non potest ex mera gratis, & ratione merè politica laicos, ut laici sunt, à jurisdictione seculari eximere, & ecclesiasticae subicere, nisi in rebus sibi in temporalibus etiam subiectis. t. 1. p. 354. n. 12
Pontifex an poterit eximere officiales omnes familiares, & ministros S. Officii à jurisdictione seculari. *ibid.* n. 18
Pontifex jubens ordinario, ut corrigat suos clericos, non dat jurisdictionem super exemptos. t. 1. p. 754. nom. 5
Pontifex quando propter honorem Regni debeat obsequere Regi. *Vide in verbo Comparatus.*
Pontifex quando titulum servi servorum Dei sibi assumpsit. t. 1. p. 777. n. 13
Pontifex rariò utitur potestate ordines conferendi aliis Parochialis. t. 1. p. 777. & seq. n. 2
Pontifex Romanus an possit sibi successorem eligere in Pontificatu. t. 1. p. 117. n. 16
Pontifex supremus quomodo possit dispensare, & immutare ea, quae ab Apostolis constituta sunt. t. 3. p. 135. n. 1
Pontifex an poterit statuere, ut clericus possit ordinari ad titulum proprii patrimonii. *ibid.*
Pontifex supremus potest dispensare super pluralitate beneficiorum. t. 3. p. 153. n. 3
Pontifex quare dispensare possit in pluralitate beneficiorum, non verò in pluralitate uxorum. t. 3. p. 157. & seq. n. 11
Pontifex supremus in legibus ecclesiasticis circa beneficia editis est plenè dominus, & supra omnia jura positum existit. t. 3. p. 188. n. 3
Pontifex Romanus etiam sub generali prohibitione alienationis rerum Ecclesiae comprehenditur. t. 3. p. 139. n. 2
Pontifex supremus sine causa res Ecclesiae alienans valde alienat, peccat tamen lethaliter. *ibid.*
Pontifex supremus potest ex iusta causa servos Ecclesiae alienare. t. 3. p. 139. n. 9
Pontifex potest cum Episcopis dispensare, ut de bonis etiam intuitu Ecclesiae sequi quis disponere possint. t. 3. p. 414. n. 15
Pontifex supremus potest privilegium exemptionis à solutione decimarum concedere, duobus conditionibus concurrentibus. t. 3. p. 503. n. 2
Pontifex Princeps Sacerdotum est. t. 3. p. 184. n. 3
Pontifex supremus potest in voto solenni castitatis dispensare. t. 3. p. 675. n. 12
Pontifex supremus potest Ecclesiam unius dioecesis omne monasterio abbatibus Episcopatus. t. 3. p. 681. n. 2
Pontifex supremus potest dispensare in legibus Concilii generalis, & an tunc necessaria sit expressio memoriae ipsius Concilii in ejus derogatione. tom. 3. p. 694. n. 2
Pontifex nequit dispensare in gradibus consanguinitatis linea recta. t. 1. p. 154. n. 8
Pontifex solus potest Sanctos canonizare, ut proponantur ab omnibus fidelibus adorandi. t. 3. p. 863. n. 9
Pontifex nequit ex quacunque causa dispensare ad matrimonium contrahendum in primo gradu linea recta. t. 4. p. 186. p. 9
Pontifex supremus in quibus impedimentis matrimonii dispensare possit, vel non. t. 4. p. 193. n. 2
Pontifex supremus quandocumque dispensare possit in radice matrimonii. t. 4. p. 135. & seq. n. 2

k Pontifex

Repertorium Generale

Pontifex an dispensare possit in radice matrimonii ad legitimacionem proles, mortuis parentibus, qui matrimonium nullum contraxerunt. tom.4. p.237. & seq.n.24

Pontifex supremus dispensando in radice matrimonii filios reddit legitimos quoad spiritualia directè, & quoad temporalia indirectè. t.4.p.237.n.25

Pontifex dispensando in radice matrimonii filios quoad omnia legitimos reddit. ibid.n.26

Pontifex potest laicis jurisdictionem in personas ecclesiasticas demandare. t.2.p.27.n.8

Pontifex supremus an possit uti jurisdictione temporalis extra loca proprii patrimonii. t.4.p.231.n.11

Pontifex supremus unde obtineat patrimonium temporale. ibid.n.10

Pontifex supremus potest in terris Ecclesie illegitimos quoad omnia legitimare; in terris vero alienis, quoad spiritualia tantum directè, quoad temporalia vero indirectè. t.4.p.234.n.19

Pontifex Romanus rem spiritualem, vel sacram vendens, simoniam committit, pœnis tamen simoniaci non tenetur. t.5.p.65.n.7

Pontifex Romanus aliquid solvendo pro sui confirmatione Imperatori simoniam non committit; & quando fuerit ab hac pensatione exemptus. t.5.p.69.n.17

Pontificis Romani insigniores tituli referuntur, & universalis potestas stabilitur. tom.5.p.472. & seq. n.2 & 3.

Pontificalium oppidum est circa Eboracum in loco anteno, & à natura munito situm. t.5.p.80.n.2

Pontini Comitatus in Gallia unde ita dictus fuerit. t.3.p.55.n.1

Populeum monasterium Ordinis Cisterciensis quare ita dictum sit. t.5.p.40.n.1

Populus Hebraicus quomodo Deo selectior fuerit aliis gentibus. t.1.p.42. & seq.n.8

Populus vix probat quæ probanda sunt, iudiciumque ejus inconflans est & varium. t.1.p.165. & seq.n.13

Populus quomodo olim in electionibus Episcoporum adfuerit, & quare prohibitus. t.1.p.212.n.10. & 11

Populus nunquam elegit Episcopos electione propriè sumpta. t.1.p.213.n.13

Vide in verbo *Plebs*.

Portio canonica ex legatis piis, & fidelium oblationibus Ecclesie factis, Episcopo ex multiplici causa debetur. t.3.p.475.n.4

Portio canonica potest consuetudine minui, vel augeri. ibid. & seq.

Portio canonica, quæ Parocho, vel Episcopo ratione funeris præstatur, quænam, & quanta sit. tom.3. p.504.n.5

Portio canonica potest contrariâ consuetudine minui, vel augeri. ibid.

Portio canonica quibus, & à quo præstanda sit, & unde deducenda. ibid.n.6

Portio canonica quare Parocho præstanda sit. tom.3. p.505.n.7

Portio canonica non impedit liberam testatoris dispositionem. ibid.n.8

Portio quarta ex oblationibus fidelium olim Episcopo debita, diversa fuit à quarta Parochiali. ibid. & seq.

Portio quarta ex legato pro constituendo monasterio, vel oratorio relicta, non debetur. ibid.n.9

Portio, quæ parochia debetur ex relictis occasione funeris, iustitia dicitur. ibid.n.11

Portio canonica propter violentiam à clericis parochialis Ecclesie admissam amittitur. tom.3.p.506. & seq.n.12

Portiones decimæ præstatio omni religione invaluit. t.3.p.545. & seq.n.3

Vide in verbo *Decima, Quarta*.

Portuensis civitas secundam Episcopalem Cathedram obtinet, & Romano Pontifici immediatè paret. t.1. p.691.n.2

Possiones, & earum responsiones usu, & consuetudine introducuntur sunt; & in quo ab interrogationibus differant. t.2.p.318.n.13

Possionis etymologia an rectius desumatur à sedium, an à pedum possessione. t.1.p.96.n.12

Possessio rei donatæ, vel venditæ censetur translatâ, instrumentâ, vel scripturâ traditâ. t.1.p.159.n.7

Possessionis tria requisita. t.1.p.160.n.15

Possessio rerum acquiri potest per aliqua signa & symbola. ibid.n.16

Possessio domus & horrei transfertur clavibus traditis. ibid. & seq.

Possessionem rerum acquirendi varii modi. ibid.

Possessionis acquisitionem per symbolum necessariè præcedere debet titulus. ibid.

Possessionem acquiri longa manu quid sit. t.1.p.161. num.17

Possessionis per symbola traditio jure etiam canonice in usu est. ibid.

Possessionis acquisitio per symbola consuetudine introducti potuit. t.1.p.162.n.19

Possessionis acquisitionem sufficit qualiscunque actus. ibid.n.20

Possessio quomodo acquiratur Ecclesie, Monasterio, & similibus, etiam sine apprehensione. ibid. & seq. n.20. & 21

Possessio brevis manus quid sit. t.1.p.163.n.22

Possessio in rebus incorporalibus non datur, sed quasi possessio; & quomodo acquiratur. t.1.p.285. num.5

Possessionis commoda varia: ubi de possessione iustipatronatus, & quæ ad eam requirantur. t.1.p.286. num.11

Possessionis traditio symbolica præcipua per traditionem clavium. t.1.p.902.n.4

Possessio triennalis cum titulo sufficit hodie ad acquirendum beneficium. t.1.p.950.n.2

Possessio metonymicè pro ipsa re possessa, præsertim immobili, accipitur. t.2.p.213.n.4

Possessio quare momentum appellatur: ubi etiam de momentanea possessione. ibid.n.7

Possessionis momentaneæ causa non admittitur appellatio jure Cæsareo, secus jure Pontificio. ibid.

Possessionis varie actiones in jure recensentur. t.2. p.216.n.13

Possessiones aliquando dicuntur res, quas in patrimonio nostro habemus. ibid.n.15

Possessio interdum proprietatem & dominium denotat. ibid. & seq.

Possessio, proprietas, & dominium in quo differant. ibid.

Possessio nihil commune habet cum proprietate. ibid. col.2

Possessio est præambula, & preparatoria proprietatis. t.2.p.217.n.14

Possessionis & proprietatis causa coram eodem iudice est discipenda. ibid.n.15

Possessionis causa tempore legis duodecim Tabul. incognita, & quæ actiones in ejus locum intentarentur. t.2.p.228.n.5

Possessionis recuperandæ, & retinendæ remedia quænam sint. t.2.p.230.n.10

Possessio juris eligendi quor. actibus acquiratur. t.2. p.234.n.2

Possessio juri incorporalium duplici fundamento nititur. t.2.p.246.n.13

Possessio plerumque acquiritur per fictionem brevis manus. t.2.p.247.n.3

Possessio

Omnium Notabilium. Litera P.

Possessio quænam requiritur, ut restitutio sponliato competat. t.1.p.260.n.9
Possessio sola in matrimonio non sufficit, ut conjux spoliatu restitutus. ibid.
Possessio quibus modis probetur. t.1.p.261.n.3
Possessio prædiorum præbendarum est penes Ecclesiam, usufructus vero, & administratio penes Canonicos. t.1.p.262.n.3
Possessio ad obtinendum in interdicto retinenda possessionis quomodo probetur. t.1.p.263.n.6
Possessio ejusdem rei an possit à duobus eodem tempore & modo in solidum obtineri. ibid.n.17.18.& p.264.n.19.& 20
in Possessione quot modis quis possit turbari. ibid. nom.10
Possessio cui sit adjudicanda, duobus contendebus se possidere, si pates sint utrimque probationes, tam æquas, quam rei. t.1.p.265.n.19
Possessio nova dari non potest, existente vetere. ibid. & seq.n.20
Possessio vacua quænam dicatur, & quomodo sit in eam emptor mittenda. t.1.p.266.n.3
Possessione triennali loca unius diocesis præferuntur ab alio Prelato ipsius provincie. t.1.p.267.n.40 & seq.n.21
Possessio ad usufruptionem necessaria est; ipsaque debet esse continua. t.1.p.268.& seq.n.22 & 23
Possessio quouspiciet interumpitur. t.1.p.269.n.6
Possessio quid sit, & an aliquando transferatur per locationem. t.1.p.270.n.3
Possessio ad prescriptionem desideratur. t.1.p.271.n.4
Possessio quælibet absque iusto titulo est improba. t.1.p.272.n.14
Possessionis reformatio quomodo permittatur iudici à quo, appellatione pendente sine periculo attentari. t.1.p.273.n.8
Possessio an censatur à domino amissa per mortem colonis. t.1.p.274.n.4
Possessio rerum mobilium & immobilium quomodo amittatur. t.1.p.275.n.5
Possessio an in iure, vel in facto consistat; & quod plus de iure, quam de facto contineat. t.1.p.276.n.6
Possessio quàm potens sit, etiam cum titulo apponenti, & non concludenti. t.1.p.277.n.2
Possessio beneficii à nemine proptia auctoritate apprehendi potest. t.1.p.278.n.3
Possessor regulariter non tenetur edere titulum suæ possessionis, sed in aliquibus casibus. t.1.p.279.n.6
Possessor bonæ fidei non est, qui novit se aliena possidere. t.1.p.280.n.2
Possessor alienus, ut nepos, maxime ex filia, an possit hæres institui, vel substitui. t.1.p.281.n.4
ad Possidendum habiles qui censentur; & an omnes possessioni consentire debeant. t.1.p.282.n.13
Pullulati qui possint. t.1.p.283.n.7
ad Pullulationem quæ requirantur. ibid.n.8
Pullulans pro alio contra propriam Ecclesiam, privatus beneficio quod in ea obtinet. t.1.p.284.n.2
Pullulatus quid sit in genere, & quid pullulatio sit, sumptus ubi de vasis pullulationibus. t.1.p.285.n.4
Pullulatus quænam possint, & qui ab eo munere repellantur. t.1.p.286.n.6.7
Pullulatus eorum iudice seculari quare clerici prohibentur, & quando eis licetum. ibid. & p.287.n.8. & 9
Pullulatio apud profanos auctores quid sit, ubi de pullulationibus diis factis. t.1.p.288.n.21
Pullulatio in iure canonico quid propriè sit. ibid.
Pullulatio duplex. ibid.
Pullulatio in quo ab electione differat, & in quo conveniat. ibid.n.21

D.D. Gonzalez, in Decretal. Index generalis.

Pullulatio in quibus differat à nominatione. t.1.p.289.n.10
Pullulatio facta à minori quàm tertia parte, non debet admitti. ibid.n.11
Pullulatio præsentata superiori, pullulantes ab ea recedere non possunt. t.1.p.290.n.9
Pennia civitas est Italic Cathedræ Episcopali decorata. t.1.p.291.n.1
Pennis duplex in orbe Christiano datur, spiritualis, & secularis. t.1.p.292.n.5
Potentia legislativa in Ecclesia penes Romanum Pontificem residet. ibid.n.6
Potentia legislativa Ecclesiæ an etiam ad res civiles & publicas extendatur. ibid.
Potentis verbum varias habet acceptiones, & quæ sit frequenter. t.1.p.293.n.3
Potentis nomine quænam significentur in multis partibus civilis locis. t.1.p.294.n.3
Potentia ecclesiastica, & secularis penes Romanum Pontificem resident diverso modo. t.1.p.295.n.6
Præbenda conferenda jure quando devolvatur à Capitulo ad Episcopum, hunc ad Archiepiscopum, & deinde ad Romanum Pontificem. t.1.p.296.n.10
Præbendarum numerus in aliquibus Ecclesiis certus est, in aliis indeterminatus. t.1.p.297.n.8
Præbenda Canonici præbendarum dicti, & Ecclesiæ Præbendales. ibid.
Præbendæ aliquæ Sacerdotium requirunt, aliæ Diaconatum, aliæ Subdiaconatum. t.1.p.298.n.10
Præbendæ, quarum collatio ex consuetudine ad Capitulum spectat, non possunt conferri ab Episcopo. t.1.p.299.n.4
Præbendarum collatio in Cathedralibus jure communi inspecto ad Capitulum simul & Episcopum spectat. ibid.
Præbendam collatio aliquando ad Capitulum tantum, aliquando ad Episcopum tantum spectat. t.1.p.300.n.7
Præbendæ pensionibus gravati contra jus naturale, & ecclesiasticum est. t.1.p.301.n.3
Præbendæ Theologales, aliæ Præbendatiales, aliæ ad sacram Scripturam capendam, debent in Ecclesiis Cathedralibus consisti. t.1.p.302.n.1
Præbendæ significatio traditur, & quænam fuerint olim præbendatium, & præbendatium. t.1.p.303.& seq.n.11
Præbenda in multis differt à canonica. t.1.p.304.n.12
Præbendæ, siue majores, siue minores, dividi non debent. t.1.p.305.& seq.n.2. & 4
Præbendæ vacantes possunt auctis Ecclesiæ facultatibus ab Episcopo, utilitate sussistente, dividi. tom.3, p.118.n.5
Præbenda debet quævis assignari recepto in sistem, & canonicum, præcipue si fuit illi promissa tempore acceptionis. t.1.p.306.n.1.2
Præbendæ proximè vacaturæ promissa quomodo sustinetur possit. ibid.n.3
Præbendæ proximè vacaturæ expectatio in genere non improbat. ibid. & seq.
Præbenda non debet regulariter conferri ei, cui Pontifex mandat providere de beneficio. t.1.p.307.n.3
Præbendæ laicæ in Ecclesia Latina, & Græca admittuntur. t.1.p.308.n.2
Præbendæ honorariæ Principibus multis laicis concessæ. ibid.
Præbenda una an alfequitione alterius vacet ipso jure. t.1.p.309.n.2
Præbenda sacerdotalis non potest nisi sacerdoti conferri. t.1.p.310.n.2
Præbendam proximè vacaturam conferendi potestas non potest alicui ab Episcopo concedi. t.1.p.311.n.3
Præbendarum majorum collatio regulariter ad Prælatum cum consensu Capituli spectat. t.1.p.312.n.9

k 2 Præbendæ

Repertorium Generale

- Prætor* dignitas est ecclesiastica; & an idem ac Cantor. t.1.p.178.n.4
- Præcepta* legis veteris, translatio ejus sacerdotio, jam cessant, nec hodie obligant. t.1.p.41.n.6
- Præcepta* moralia legis veteris ad Deum & proximum referebantur; caeremonialia verò Christum venturum prædicabant. ibid.p.42.n.10
- Præcepta* alia moralia sunt, alia judicialia, alia caeremonialia. ibid.
- Præcepta* moralia an sine necessitate inculcata fuerint populo Hebraico; & an cessaverint post adventum Christi, & legem Gratiae. tom.1.p.43. & seq. num.11
- Præcepta* judicialia legis veteris à D. Paulo mandatum justum dicta, quænam, & ad quid data. t.1.p.44.n.12
- Præcepta* caeremonialia condendi potestatem non permittit Deus populo Judaico, bene tamen Ecclesiae. ibid. & seq.
- Præceptum* Judæis datum de abstinendo à fornicatione, idololatriæ & sanguine suffocato, quare ab Apostolis suscitatum. ibid. & seq.
- Præcepta* caeremonialia, & judicialia legis veteris non cessare ante mortem Christi: & an idem dicendum sit de moralibus. t.1.p.45. & seq. n.15
- Præceptum* circumcisionis nullo modo suscitari valet: ubi explicatur Divus Paulus ad Coloss. cap. 2. vers. 11. t.1.p.46.n.17
- Præcepta* tum judicialia, tum caeremonialia post legem gratiæ cessant, tamen diverso modo. ibid.
- Præceptum* de abstinendo ab ingressu templi tempore profuvii partus & menstrui mulieribus in antiqua lege datum, non est merè caeremoniale. t.1.p.47. num.18
- Præceptum* de sistorum observatione an fuerit in lege veteri morale, vel caeremoniale. t.1.p.178.n.11
- Præceptum* Judæis in antiqua lege factum de coma non radenda explicatur; & circa hoc loca Scripturæ elucidantur. t.3.p.17. & seq. n.7
- Præceptum* Domini semper orandi quomodo ab Ecclesia impleri censeatur. t.3.p.790.n.21
- Præceptum* ex timore adimpletum, aliter quam fieri debet, factum est. t.3.p.602. cap. 8
- Vide in verbo *Lex*.
- Præda* à devictis hostibus in bello capta, cujus fiat, latè differtur; & quidnam juris fuerit olim circa hoc apud Hebræos, & quid nunc apud Christianos. t.1.p.580. & seq. n.9.10. & 11
- Predicare* proprium munus est Episcoporum per totam suam diocesim. t.1.p.744. & seq. n.4
- Predicandi* munus presbyteris curam animarum habentibus incumbit; & an illud sine licentia Episcopi exercere possint. t.1.p.745. n.5
- Predicandi* officium etiam diaconis attributum. ibid.
- Predicare* non est actus ordinis sacri non est tamen licitus laicis. ibid. n.6
- Predicandi* munus peculiariter ad sacerdotes spectat, juxta Christi Domini, & Apostolorum exemplum, & Spiritus sancti testimonium. t.5.p.191. n.10
- Prædii* avitis homines facillè privari non debent. t.1.p.930. & seq. n.14
- Prædia* gentilibus & hæreditaria vendere turpissimum fuit apud Romanos. ibid.
- Prædia* militibus præclare pugnantibus assignata, quare beneficia dicta. t.3.p.115. n.10
- Prædia* unius Ecclesiæ non sunt ab Episcopo, vel Abbate alteri Ecclesiæ conferenda, nisi facta permutatione de utriusque partis consensu. t.3.p.228. n.2
- Prædia* Ecclesiæ prohibentur jure canonico in emphyteusim concedi. t.3.p.246. n.4
- Prædia* Ecclesiæ etiam ad longum tempus locari non possunt. t.3.p.249. n.1
- Prædia* clericorum triplicis generis considerantur quoad decimas prædiales. t.3.p.336. n.2
- Prædo* qui rem alienam pignori dedit, potest pecuniâ solutâ eam repetere cum fructibus, licet ei denegetur actio furti ob rem sibi subreptam. tom.3.p.347. & seq. n.17
- Præfatio* jam à temporibus Apostolorum in Missæ sacrificio adjecta fuit. t.3.p.798. n.5
- Præfationes* diversæ compositz: & unde desumpta sit præfatio B. Virginis. ibid.
- Præfatio* in omnibus Missis recitari debet. ibid. n.5
- Præfetti* Siciliæ Imperatorum nomine Siculam provinciam administrantes, Regum nomine insigniti fuerunt. t.1.p.217. n.5
- Vide in verbo *Imperatores*.
- Præfectus* Prætorio suffectus in locum Magistri Equitum, non tamen cum eadem dignitate, & potestate; sed potest aucta fuit. t.1.p.790. n.3
- Præfecti* Prætorio in civitatibus Metropolitanisangebant. t.1.p.816. n.5
- Præga* nobilis civitas Bohemiæ quando Cathedrali Ecclesiæ, quando etiam Metropolitanæ honore decorata. t.2.p.428. n.1
- Prægensis* Episcopatus ubinam situs, & quondam erectus. t.2.p.619. n.1
- Prægensis* Præsul à Rege Bohemiæ eligitur, ex privilegio Joannis IX. Boleslao II. concessio. t.5.p.321. n.2
- Prægensis* Præsul cum quibusdam aliis fidelitatem tantum præstat Regi Bohemiæ. ibid. n.4
- ad *Prælatum* alicujus Religionis non potest eligi in ea non professus, non obitante contraria consuetudine: potest autem postulari. t.1.p.251. n.3
- Prælatum* unius Ecclesiæ non debet assumi ex gremio alterius. t.1.p.183. n.14
- Prælati* olim in singulis monasteriis tantum ex numero fratrum ejusdem monasterii eligebantur, non alterius. ibid. & seq. n.16
- Prælati* in qualibet congregatione debet ab ea eligi, non ab alio Prælatum accipere. t.1.p.207. n.2
- Doctrina* hæc limitatur. t.1.p.208. n.9
- Prælati* vivente an possit de ejus successione tractari. ibid. n.3
- Prælati* regularis à quibus eligi debeat, & quis eligi possit. t.1.p.251. & seq. n.5
- Prælati* à subditis amplectendus, & maxime optandus est. t.1.p.284. n.4
- Prælati* multi ecclesiastici per laicas potestates ad dignitates evekti. t.1.p.325. n.5
- Prælati* quicumque animarum curam habentes in presbyteros debent ordinari. t.1.p.447. n.3.4
- Prælati* inquisitis de dilapidatione rerum Ecclesiæ, pendente inquisitione privatur etiam ab earum administratione. t.1.p.676. n.1
- Prælati* regularis non potest uti scientia habita in consensu ad administrationem sui monasterii. t.1.p.709. n.10
- Prælati* regulares pro suis excessibus suspendendi sunt ab officio, & beneficio. t.1.p.717. n.5
- Prælatorum* Ecclesiasticorum quomodo divisio ab Apostolis facta. t.1.p.726. n.7
- Prælati* proprios subditos corrigunt appellatione remota, consuetudine contraria non obstante. tom.1.p.734. n.1
- Prælati* & clerici, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari in ea possunt. t.2.p.380. n.4.6
- Prælati* lato modo dicitur procurator Ecclesiæ. ibid.
- Prælati* per vocationem, vel jussu Regis eximuntur ab obligatione accedendi ad Synodum. t.2.p.792. num.1
- Prælati* Ecclesiarum ægrotantibus dandus est coadjutor, qui in Ecclesia ministret. t.3.p.171. n.2
- Prælati* in legibus à se politis an possit dispensare, sicut

Omnium Notabilium. Litera P.

sicut & in votis, & iuramentis propolis. t.3.p.181.
num.1

Praelatus non potest sine consensu, & subscriptione Capituli res Ecclesiae alienare. t.3.p.107.n.1

Praelatus ex otiosa pecunia Ecclesiae non prohibetur praedia in ejus utilitatem emere. t.3.p.109.n.9

Praelatus non potest absque consensu Capituli instituire, & destituere praesentatos, si praesentatio ad eum & Capitulum simul spectet. t.3.p.114.n.6

Praelatus potest beneficia conferre propriis confanguineis, si idonei sint. t.3.p.117.& seq.n.1

Praelatus in alienatione, vel permutatione rerum suae Ecclesiae, tanquam tutor erga pupillum, vel tanquam procurator in negotiis domini sui, semper eum bona fide agere debet. t.3.p.120.n.6.& seq.

Praelati exempti possunt auctoritatem praestare alienationi rerum monasterii, non expectato consensu Episcopi sui. t.3.p.131.n.7

Praelatus Ecclesiae potest ejus servos manumittere, dummodo tantumdem ei acquirat, aliis fecus. t.3.p.136.n.1

Praelatus non potest repudiare hereditatem, vel legatum relictum Ecclesiae. t.3.p.143.n.13

Praelatus quando res Ecclesiae donatas restituere possit ubi D. Augustini factum refertur. ibid.& seq.

Praelatus in quibus casibus ex juris necessitate res Ecclesiae alienare possit. ibid.

Praelati Ecclesiarum cogere possunt proprios parochianos, ut hospitalitatem sive ut transueveribus, & ne carius vendant, quam in mercato vendere possunt. t.3.p.177.n.6

Vide in verbo Hospitium.

Praelatus qui juravit non infundare res Ecclesiae, potest res jam infundatas finito feudo iterum ex iusta causa infundare. t.3.p.310.n.5.& p.311.n.11

Praelatus quondam teneatur debita praedecessoris solvere. t.3.p.373.& seq.n.3

Praelatus dupliciter debita contrahere, & pro quibus successorem possit obligare. t.3.p.375.n.6

Praelatus literas, & sigillum dans ad obligandam Ecclesiam pro alienis debitis, an suspensionem incurrat, etiam non secuta obligatione. t.3.p.376.n.4

Praelatus suspensus propter obligationem rerum Ecclesiae, privatur administratione rerum temporalium, & spiritualium. ibid.n.5

Praelati in utiliter obligant Ecclesias proprias pro alienis debitis: & constatacientes suspenduntur ab administratione, tum in spiritualibus, tum in temporalibus. t.3.p.377.n.6

Praelatus rerum Ecclesiae non dominus, sed iurum administrator est. ibid.& seq.n.8

Praelatus res Ecclesiae male administrans quando sit tantum suspendendus, & quando ab officio removendus. t.3.p.378.n.9

Praelatus Ecclesiae non potest res ejus donare, nisi modice sint, & ad usum consuetudo. t.3.p.391.num.1.& p.393.n.7

Praelati an de rebus suae Ecclesiae donationem saltem seminatoriorum facere possint, tom.3.p.393.num.5.& seq.

Praelatus regularis pendente probationis anno professionem admittens, statutus perculi puniendus est. t.3.p.608.n.3

Praelati Religionum olim facultatem habebant monachos etiam jam professos dimittendi, cum illis ejectio expedire videbatur, sed abrogata fuit propter eorum abusum. t.3.p.619.n.9

Praelatorum regularium depositio olim ad Episcopos pertinebat. t.3.p.693.n.4

Praelatus regulatus ex quibus causis deponi possit. ibid.n.8

*Vide in verbo Depositis.
D.D.Gonzal. in Decretal. Index generalis.*

Praelati Ecclesiarum novos census in eis imponere non possunt, vel aliquam fructuum eorum partem sibi reservare. t.3.p.736.n.2

Praelati regulares teneantur monachos apostatas requirere, & ad religionem revocare. t.3.p.120.n.8

Praelatus proprius si oves pereant, non excusatur praetextu ignorantiae. t.3.p.609.n.1

Praemia à Legislatoribus virtuti proposita, ut homines boni ficerent. t.3.p.737.n.1

Praemissitates monasterium Ordinis D. Augustini, ubi, & à quo fundatum. t.1.p.120.n.1

Præpositi sunt Praelati qui aliis praesunt. t.1.p.447.n.3

Præpositi dignitas à civili politione ad ecclesiasticam transacta est. ibid.

Præpositi etiam apud Regulares. ibid.

Præpositi Ecclesiarum aliquando obtinent eorum etiam rerum temporalium. t.2.p.813.n.2

Præpositi rectè vocantur omnes, qui praesunt; usus tamen obtinuit, eos vocari praepositos, qui quondam prioratus eorum super alios gerunt. t.3.p.377.caj.9

Præscriptio longissimi temporis an obstat spoliato agenti ad restitutionem. t.2.p.146.n.14

Præscriptio rei religiosae an interruptatur per litis contestationem. t.2.p.185.& seq.n.3

Præscriptio non currit in rebus invisibilibus, & usurpatis. t.2.p.639.n.4

Præscriptionis variae acceptiones testantur. tom.1.p.641.n.4

Præscriptionis verbo quondam exceptio significatur. ibid.& seq.n.5

Præscriptio aliquando sumitur pro domini acquisitione. t.2.p.641.n.6

Præscriptio an pariat dominium, an tantum exceptionem. ibid.& seq.n.7.& p.645.& seq.n.7.8.& 10

Præscriptionis veteris effectus quinam sint. t.2.p.644.tum.11

Præscriptio rerum quidam requirit, ut per cam dominium acquiratur. ibid.n.12

Præscriptio rerum mobilium & immobilium quantum tempus requirit. ibid.n.13

Præscriptio scilicet & iurium jure civili quomodo cutat. t.2.p.646.n.5

Præscriptio triginta annorum an cogat socios durare in communione post triginta annos. ibid.

Præscriptio an rationi sit consona, & quae commoda Republicae pariat. t.2.p.647.n.7

Præscriptio est alienandi necessaria. ibid.

Præscriptionis vigorem legis datum fuisse à legislatore Ephraimo, quomodo intelligendum est. t.2.p.649.tum.1

Præscriptionis triginta annorum auctor quis fuerit. ibid.n.4

Præscriptionis quadraginta annorum quis fuerit auctor. t.2.p.650.n.7

Præscriptio absque bona fide jure canonico improbat. ibid.n.8

Præscriptio triginta annorum jure civili solo silentio adversari nitetur. ibid.& seq.n.9

Præscriptio in rebus quae extra commercium sunt, non currit. t.2.p.654.n.8

Præscriptio temporis, & praescriptio possessionis in quo differant. ibid.n.9

Præscriptio longae possessionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non solet. t.2.p.655.num.11.12

Præscriptio pro laicis non currit in jure decimandi. t.2.p.657.n.16

Præscriptione an acquiri possit sepulchrum: Vide in verbo *Sepulchrum*.

Præscriptio cessat probata interruptione. t.2.p.659.num.1

Repertorium Generale

Præscriptio quomodo civiliter interruptatur. tom. 1. p. 660. n. 7

Præscriptio an interruptatur civiliter alio extrajudiciali actu quam litis contestatione. *ibid.* & seq. n. 8

Præscriptio finium, & terminorum jure civili prohibita est. *ibid.* & seq. n. 9

Præscriptio quiescit tempore hostilitatis, vel cum in judicio agi non potest. *ibid.* & seq. n. 10

Præscriptio aliquando nec currit, nec procedit, nec interruptitur, sed quiescit & desinit; & in quibus casibus hoc contingat. *ibid.* & seq. n. 11

Præscriptio actionis temporalis ex juris dispositione competens, non currit impedito. *ibid.* & seq. n. 12

Præscriptio in quibus jocibus Episcopalibus currit, & in quibus non. *ibid.* & seq. n. 13

Præscriptio obedientiæ, & procuratorum Prælati debitum prohibita est. *ibid.* n. 14

Præscriptio an admittatur inter Principes super controversiis regni. *ibid.* & seq. n. 15

Præscriptio adversus potestatem an admittatur. *ibid.* & seq. n. 16

Præscriptio laici contra laicum quoad jus percipiendi decimas quando tempore impleretur. tom. 1. p. 671. num. 10

Præscriptio quænam currit contra Romanam Ecclesiam. *ibid.* & seq. n. 17

Præscriptio censuræ quo jure sit statuta, & an constitutiones eam stabilientes sint abrogatæ. *ibid.* & seq. num. 18

Præscriptio centenaria an currit contra Romanam Ecclesiam, & quomodo ab immemoriali diff. *ibid.* & seq. n. 19

Præscriptio contra procuratores Archiepiscopis debitas sæpius intenditur. *ibid.* & seq. n. 20

Præscriptio an possit privilegio, & jure communi acquiri. *ibid.* & seq. n. 21

Præscriptio sine bona fide nulla est. *ibid.* & seq. n. 22

Præscriptio, quæ absque peccato introduci non potest, est improbanda. *ibid.* n. 23

Præscriptio bona fides est necessaria in omni tempore, quo currit. *ibid.* & seq. n. 24

Præscriptio non potest inchoari cum conscientia dubia. *ibid.* & seq. n. 25

Præscriptio interruptitur per dubium præteritum non vero per speculativum. *ibid.*

Præscriptio interruptitur per malam fidem supervenientem. *ibid.* & seq. n. 26

Præscriptio cum mala fide inchoata nullo temporis spatio præferenti dominium tribuit, aut exceptionem parit. *ibid.* n. 27

Præscriptio ferè omnes comparatæ sunt malandæ negligentie causæ. *ibid.* & seq. n. 28

Præscriptio circa jus decimarum dupliciter contingere potest. *ibid.* & seq. n. 29

Præscriptio quanta desideretur, ut per eam decimæ acquirantur. *ibid.* & seq. n. 30

Præscriptio decimarum in aliena Parochia an extendatur ad novella. *ibid.* & seq. n. 31

Præscriptio nulla currit contra res voto pto missas. *ibid.* & seq. n. 32

Præscriptio quilibet actui, & tacens, non semper ei consentire videtur. *ibid.* & seq. n. 33

Præscriptio quantum differat ab electione, & jus eligendi quam potentius sit jure præferendum, ostenditur. *ibid.* & seq. n. 34

Vide in verbo *Electio*.

Præscriptio quorundam beneficiorum in Comitatu Flandrensi competit Comitibus Flandriæ ratione jurisdictionis. *ibid.* & seq. n. 35

Præscriptio ad beneficia, dum aliud non constet, præsumuntur à Prælato factæ de consensu Capituli. *ibid.* & seq. n. 36

Præscriptio secunda in beneficio jurisdictionis an possit admitti appellacione pendente. tom. 3. p. 713. num. 2

Præscriptio de precaria voces sunt, quæ sæpe confunduntur. *ibid.* & seq. n. 37

Præscriptio unde ita dicta sit, & quid in rigore importet. *ibid.*

Præscriptio juris an sint in omni casu liquidissimæ probationes. *ibid.* & seq. n. 38

Præscriptio violenta potest iudex proferre sententiam definitivam. *ibid.* & seq. n. 39

Præscriptio quid sit, & an sit probatio. *ibid.* & seq. n. 40

Præscriptio quatuorplex sit, & an quilibet facias probationem. *ibid.* & seq. n. 41

Præscriptio dicitur conjectura. *ibid.* & seq. n. 42

Præscriptio hominis quid sit, & quid præscriptio temeraria. *ibid.* & seq. n. 43

Præscriptio aliunde orta quàm ex facto partis, an possit movere iudicem ad proferendam sententiam ex causa non allegata. *ibid.* & seq. n. 44

Præscriptio eruenta ex studiis, & cæciliis tenet ætatem. *ibid.* & seq. n. 45

Præscriptio notorum cuiusque ex antea facta visa deducitur; unde plura habuerunt illationes. tom. 1. p. 695. num. 6

Præscriptio, quæ à præterito tempore deducta, non habet locum in his, quæ cursu temporis naturaliter mutantur. *ibid.* col. 1

Præscriptio notitiae facti potius deducitur ex vicinitate, quam ex remotiori parte. *ibid.* & seq. n. 46

Præscriptio ex verisimilitudine quam vim habeat. *ibid.* & seq. n. 47

Præscriptio nuptiarum ex tabulis nuptialibus ostendit ubi de aliis præscriptionibus matrimoni. tom. 1. p. 710. & seq. n. 48

Præscriptio matrimonii an inducatur ex diuturna maris & summe cohabitatione. *ibid.* & seq. n. 49

Præscriptio, & indicia ad adultærii probationem quænam admittantur. *ibid.* & seq. n. 50

Præscriptio violenta an puniri possit reus peroræ ordinaria. *ibid.* & seq. n. 51

Præscriptio quatuorplex sit, & unde oriatur. *ibid.* & seq. num. 52

Præscriptio non est contra viam, ut in contrarium probationes non admittantur. *ibid.* & seq. n. 53

Præscriptio olim actione, exceptioneque proposita coram se, quandoque iudicem dare poterat. *ibid.* & seq. n. 54

Præscriptio Regia de causis ecclesiasticis cognoscens, datâ violentiâ iudicem ecclesiasticorum. tom. 1. p. 711. & seq. n. 55

Vide in verbo *Index*.

Præscriptio varis acceptiones, ad explicationem Concilii Tolentani 6. *ibid.* & seq. n. 56

Præscriptio monasterium Ordinis Cisterciensis situm est in diocesi Bituricensi. *ibid.* & seq. n. 57

Præscriptio monasterium situm est in Neustria prope portum maris. *ibid.* & seq. n. 58

Præscriptio de quinquennio in quinquennium debent renovari. *ibid.* & seq. n. 59

Præscriptio veteribus Romanis sæpe ignota, hodieque plane deserta. *ibid.* & seq. n. 60

Præscriptio usus frequens in Ecclesia Gallicana. *ibid.*

Præscriptio contractus quisnam sit, & in quo differat ab emphyteusi. *ibid.* & seq. n. 61

Præscriptio, & præcati varis differentie traduntur. *ibid.* & seq. n. 62

Præscriptio an idem sit quod præstaria. *ibid.*

Præscriptio origo, causæ, & modi, quibus initi possint, referuntur. *ibid.* & seq. n. 63

Præscriptio quibus, & à quibus personis concedi possint. *ibid.* & seq. n. 64

Præscriptio alie concessæ fuisse ab Ecclesia sponte sua, alie

Omniū Notabilium. Litera P.

alix jussu Principis; & quod discrimen inter eas agnoscatur. *ibid.*
 Precaria quomodo à Prelatis Ecclesiæ sint concedendæ; & à eo eadem solennitatis requiratur in eorum renovatione, ac in concessione. *t. 3. p. 155. n. 7*
 Precaria non sunt inventæ in fraudem Ecclesiæ; & quare renovari debeant. *ibid. & seq. n. 7*
 Precaria in quibus rebus constitui possit; & in quibus possessionibus constitui non possit. *t. 3. p. 156. num. 8*
 Precaria sub quibus conditionibus concedi poterit, & quomam fuerit earum les præcipua. *ibid. & seq. num. 9*
 Precaria sub quibus legibus fuerint ab Ecclesiis prohibita, quare de quinquennio in quinquennium renovari debeant; & quid juris sit, si non renoventur. *t. 3. p. 157. n. 10*
 Precaria si singulari aō differat à precariis in plurali. *ibid. n. 11*
 in Precaria potest Ecclesiæ duplò, vel triplò plus de suis rebus ad utendum concedere. *t. 3. p. 158. n. 18*
 in Precariis multas fraudes experta est Ecclesiæ, quarum exempla traduntur. *ibid. n. 1*
 Precarium revocatione concedentis, rei alienatione, & morte ejus, cui concessum est, solvitur; non verò morte concedentis. *t. 3. p. 159. n. 1*
 Precarium an sit contractus, & quomodo differat à donatione, & commodato. *ibid. n. 3*
 Precarium an sit contractus nominatus, vel innominatus; & an ea eo detur aō præscriptis verbis. *ibid. & seq.*
 Precarium in quibus rebus, & quibus modis constituitur, & an ea eo possessio transferatur, tom. 3. *p. 160. n. 4*
 Precario concessio an possessio remaneat penes concedentem, vel penes eum, cui conceditur. *ibid. & seq.*
 Precario finito quæ remedia competant domino ad recuperandam rem ipsam. *t. 3. p. 161. n. 6*
 Precatio tamdiu datur, quamdiu non revocatur. *ibid. & seq. n. 7*
 Precarium quodcumque revocari potest, non tamen illud ac concessum est. *t. 3. p. 163. n. 8*
 Precariorum varia genera referuntur. *ibid.*
 Precarium validè peti, & concedi potest ad tempus, & quid opereatur hæc temporis adjectio. *ibid. col. 1*
 Precarium quando morte concedentis finiatur. *ibid. num. 9*
 Precarium quomodo per concedentis hæredes revocari possit, & quod ab hæredibus ejus, cui concessum est, scienter retineri non possit, ostenditur. *t. 3. p. 164. n. 10. & 11*
 Presbyteri primis Ecclesiæ sæculi nomen, & aliqua ministeria Episcoporum retinere. *t. 1. p. 170. n. 13*
 Presbyteri Græci quomodo possint Confirmationis sacramentum administrare. *ibid.*
 Presbyter simplex an possit ea delegatione Pontificis Confirmationis sacramentum administrare, tom. 1. *p. 171. n. 14*
 Presbyteri Cardinales Basilicæ sancti Laurentii extra muros septem sunt. *t. 1. p. 180. n. 3*
 Vide in verbo *Cardinalis*.
 Presbyter tantum debet ad parochiale beneficium, vel curam animatum habens eligi. *t. 1. p. 188. n. 12*
 Presbyteri fœdastici quinam erant, & quare prohibiti in urbe celebrare. *t. 1. p. 159. & seq. n. 13*
 Presbyteri Cardinales quinam, & in quibus Ecclesiis constituebantur. *t. 1. p. 188. n. 1*
 Presbyter est ordinarius minister sacramenti Extreme unctionis. *t. 1. p. 189. n. 5*
 Presbyteri pœnitentiam solennem facere olim nequebant, *ibid. n. 6*

Presbyteria prædicandi munus incumbit, si animarum curam habeant. *t. 1. p. 744. n. 4*
 Presbyteri in Ecclesiis Alexandrins quare facultas prædicandi denegata. *t. 1. p. 746. n. 9*
 Presbyteri civitates, & rusticarum omnium, & quæ ipsi prædicare poterint. *ibid. n. 9*
 Presbyteris jussum, ut cum legeretur Evangelium, curvi starent. *t. 1. p. 788. n. 5*
 Presbyteros in eodem choro cum Diaconis priores sedere debere statutum est. *ibid. & seq.*
 Presbyteri bona ex redditibus sui beneficii ementes an invasores dici possint. *t. 3. p. 407. n. 1*
 Presbyteri sirocuras negotiationis causâ facientes reprehenduntur. *t. 3. p. 408. n. 1*
 Presbyteri etiam plebei non poterint olim vitam monasticam proficisci, & simul in gradu sacro permanere. *t. 3. p. 385. n. 3*
 Presbyteri, qui assumpto monastico habitu, & expleto probationis anno, religionem deservit, an possint in Ecclesiis sæcularibus inservire. *t. 3. p. 397. num. 7*
 Presbyter quomodo possit Ecclesiæ à patrono laico acceptam legitimo temporis spatio acquirere. *t. 3. p. 710. n. 1*
 Presbyter simplex non potest Ecclesiæ consecrare, nec eam violatam reconciliare, etiam ea delegatione Episcopi. *t. 3. p. 781. n. 1. Et an id possit aliquando persgere ea delegatione summi Pontificis. ibid. num. 5*
 Presbyter degradatus, vel depositus celebrans, ab Ecclesiâ omnino abscinditur. *t. 3. p. 387. n. 3. & p. 388. num. 8*
 Presbyter celebrans coram Episcopo excommunicato, ipso jubente, an irregularis maneat, an verò Episcopus ipse. *t. 5. p. 193. n. 4*
 Vide in verbo *Sacerdos*.
 Presbyteria, disconiæ, & similes mulieres in varia significatione in sacris canonibus, & apud scriptores ecclesiasticos funtuntur. *t. 3. p. 417. n. 8*
 Pretium quale rebus imponi debeat, & unde æstimandum sit. *t. 3. p. 277. n. 8*
 Pretia rebus imponere quibus præcipue competat. *ibid.*
 Pretia rebus imponi publice interest. *ibid. & n. 9*
 Pretium iustum an possit suppleri, ne agatur ad rescissionem venditionis. *t. 3. p. 181. n. 1*
 Pretium aliud naturale, aliud legale est. *t. 3. p. 181. num. 4*
 Pretium naturale tres gradus admittit, oec consistit in indivisibili. *ibid.*
 Pretia rerum ea communis, & publica affectione æstimanda sunt. *ibid.*
 Pretium pro nuptiis rusticorum casuum quoddam fuerit. *t. 3. p. 100. & seq. n. 9*
 Pretium pro exequiis defunctorum an possit abique libe simonia exigi. *ibid. n. 10*
 Vide in verbis *Parochus*, *Sepultura*.
 Pretium simoniacè exactum, an duplicatum restitui debeat. *t. 3. p. 111. n. 4*
 Pretium pro conferendis aliquibus sacramentis an aliquando exigi possit. *t. 5. p. 112. n. 2*
 Pretium rerum dupliciter considerari potest quoad iustitiam venditionis & emptiosis. *t. 5. p. 327. n. 4. 5*
 Pretium rei si augeretur ratione lucri cessantis, vel dumni emergentis, afora non committitur. *t. 5. p. 328. n. 7*
 Primates olim etiam Patriarche dicti fuerunt, nec ab eis dignitate distinguebantur. *t. 1. p. 735. n. 1*
 Primates nequeunt cognoscere de casibus subditorum Suffraganeorum, nisi per appellationem. *ibid. n. 4*
 Primum origo ab Apostolica. *ibid.*
 Vide in verbo *Patriarcha*.
 Primatus Hispaniæ an apud Præfulem Tolosanum, an

Repertorium Generale

verò penes Bracharensem olim fuerit, controvertitur. t. 1. p. 945. & seq. n. 1
 Primas provincie, & Primas dioceseos quomodo distinguantur. t. 1. p. 61. & seq. n. 2
 Primatum nomine illi significantur in Africa, qui sunt primæ Sedes Episcopali. ibid.
 Primatum Africanorum, & ceterorum differentia. ibid.
 Primatus Carthaginensis prerogative. ibid. & seq.
 Primatus honor non civitatibus, sed personis in Africa datur. ibid.
 Primates in Africa quate in secunda instantia dent iudices, & ipsi non enogant. t. 2. p. 63. n. 3
 Primatus diversæ acceptio in iure canonico, & civili refertur. t. 1. p. 9. n. 5
 Primatus ius accipit inter Bituricensem, & Burdegalensem Præfules dispositum. t. 1. p. 79. n. 3. 4
 Primicerius quid sit, & quid significet, & an sit nomen simplex, vel compositum. t. 1. p. 552. n. 1
 Primicerius, secundicerius. ibid.
 Primicerius antiquitus scholæ cantorum præerat in qualibet Ecclesia Cathedrali, & an primicerius esset tantum officium, vel dignitas. ibid. n. 3
 Primities aliquando cum decimis confunduntur, & in quo distinguantur. t. 1. p. 534. n. 3. & p. 555. n. 4
 Primities ex quibus rebas offerebantur. ibid. & seq. n. 4
 Primities rei in anno solvebantur. ibid.
 Primitiarum nomine quid in sacra pagina frequentius intelligatur. ibid.
 Primitiarum benedictio iuxta veterem consuetudinem Ecclesie. ibid.
 Principes supremi possunt causas committere appellatione remota; non verò Magistratus inferiores. t. 1. p. 73. n. 6
 Principes semper de iure rescribere præsumunt. t. 1. p. 113. n. 6
 Principes ad rescripta secundum sua concedenda Justificationum auxilio uti sunt. ibid. n. 6
 Principes Christiani magnopere intenti in Expeditionem, & restauratorem Terræ sanctæ. t. 1. p. 233. num. 4
 Principes generalem concessionem faciendo nulli censetur præiudicare velle. t. 1. p. 636. n. 6
 Principes seculares titulo illustri decorantur, cum illis referbit Sedes Apostolica. t. 1. p. 697. n. 1
 Principes seculares quo sensu ad reconciliationem eorum communicatos recepisse dicantur. t. 1. p. 723. & seq. num. 14
 Principes seculares quo sensu dicantur facere gratiam iurisdictionis. t. 1. p. 8. & seq. n. 10
 Princeps solus cognoscit de dubiis circa privilegia à se concessa otia. t. 2. p. 40. n. 1
 Principes laici possunt vassallos proprios iudicibus ecclesiasticis etiam quoad temporalia subicere. t. 2. p. 44. n. 6
 Principes oppellis supplicis ferre etiam ea obligatione possunt teneri. t. 2. p. 51. & seq. n. 6
 Principes seculares sapienti auctoritate sua compescunt eos, qui functiones ecclesiasticas, etiam de rebus sacris latus parvipendunt. t. 2. p. 196. & seq. n. 4
 Princeps quandoniam possit ius privato quæritum, & citationes tollere. t. 2. p. 279. & seq. n. 22
 Princeps iuris ordinem servare tenetur, & in dubio ordinatæ potestati, quam absolutæ potestate uti præsumitur. t. 2. p. 275. n. 1
 Princeps legibus à se conditis, non eadem, sed vi directivæ tenetur. t. 2. p. 314. n. 3
 Princeps an possit efficere ut instrumentis exemplari-bus fides adhibetur. t. 2. p. 455. n. 2
 Princeps absque consensu populi potest monetam jam usam mutare. t. 2. p. 551. n. 3
 Princeps jurans non mutare monetam legitimo pos-

detæ & integritate defraudatam, non obstringitur iuramento. ibid. n. 5
 Principes quatuor in Orientis provinciis; ubi agitur de Tripolitano. t. 2. p. 581. & seq. n. 1
 Princeps timens confiscationem potest Episcopos etiam confiscatos in suis Regnis non admittere. t. 2. p. 586. n. 2
 Princeps quo iure prohibeantur bonæ Coronæ non alienare; & quando alienatio ab eis facta sustinetur. t. 2. p. 587. n. 3
 Principes multi præbendas honorarias habentes referuntur. t. 1. p. 176. n. 2
 Principes seculares, & Magnates an teneantur ad decimarum præstationem. t. 1. p. 540. n. 7
 Princeps supremus an possit legitimare suos filios, non ut pater, sed ut Princeps. t. 4. p. 231. n. 9
 Princeps secularis nec directè, nec indirectè legitimare potest subditos suos quoad spiritualia. t. 4. p. 237. num. 25
 Principes possunt propriis subditis prohibere, ne cum ceteris mercatoribus commercium eerceant. t. 5. p. 135. n. 3. & 4
 Principes & Potestates iuramentum debere præstare de protegenda fide, variis constitutionibus cautum est. t. 5. p. 194. n. 1
 Principatum acquirendi modus præstantior est electio. t. 5. p. 117. n. 15
 Principatum Ecclesiasticum præstantia super secularem vide in verbo *Sacerdotium*.
 Priores seculares in iure canonico quinam intelligendi sunt. t. 1. p. 253. n. 2
 Prior Ecclesie regularis an excommunicatus, suspendere, vel interdicere subditos possit. t. 1. p. 783. n. 5
 Priores in monasteriis in posterioribus seculis quinam dicti fuerint. t. 1. p. 664. n. 6
 Priores Abbates propterea non habentes possunt convocare Capitulum, ad illudque subdicio cogere. t. 1. p. 677. n. 3
 Priorem in monasteriis quinam sint, & ad quid instituti. t. 1. p. 664. n. 4
 Priores principali monasterio parebant, & ab eis subiectione obediunt diebusque. ibid. n. 5
 SS. Priores & Aquile Basilica Romæ sita titulus est Cardinalatus. t. 2. p. 153. n. 8
 Priscillanus Hispanus, familiæ nobilis, facundus, & crudelis, pravo studio optimorum ingenium corripit. t. 5. p. 156. n. 2
 Priscillianus hæretici damnatus. ibid.
 Privatio beneficii est pœna ordinaria non residenda, & quomodo sit ad eam procedendum. t. 3. p. 106. n. 4. & 5
 Privatio beneficii propter solam absentiam non incurritur, & quid aliud ad eam requiratur. ibid. n. 5
 Privatio quanam sit, & in quo consanguinitatis gradus extet. t. 4. p. 164. n. 2
 Privilegiatus quando adversus privilegiatum beneficium restitutionis quæritur. t. 1. p. 928. n. 9
 Privilegium an unicus usus in contrarium habuit amittatur. t. 1. p. 61. n. 2
 Privilegium idem quod ius commune continens, ius imperantis competens non mutat, sed firmat. tom. 1. p. 183. n. 6
 Privilegium an sit utile, etiam in illis, quæ iure communi statuta sunt. t. 1. p. 291. n. 5
 Privilegia B. Petro concessa, Ecclesie Romane concessa censentur. t. 1. p. 345. & seq. n. 3. & 4
 Privilegium quando ad tempus concessum, & quando perpetuum sit censendum. t. 1. p. 634. n. 6
 Privilegium ad revocandum forum, vel donum, debet à privilegiato in ius vocari exhiberi. t. 1. p. 669. num. 8
 Privilegium in præiudicium regalæ impetratum suspenditur

Omnium Notabilium. Litera P.

penditur donec consulatur R. Pontifex. t.1.p.963.
num.2
Privilegium quid sit. t.2.p.40.n.3
Privilegii, & beneficii voces promiscue usurpantur.
ibid.
Privilegia singularibus personis, & communitati concedi possunt. t.2.p.41.n.4
Privilegii vox quo sensu accipitur in legibus XII. Tabularum. ibid.n.5
Privilegia concedendi facultatem quinam habeant, & quibus concedenda sint. ibid.n.6
Privilegia an largè, vel strictè sint interpretanda. ibid. num.7
Privilegiorum vis, & interpretatio in quibus petenda sit. ibid. & seq.n.9
Privilegium ad præterita non extenditur. t.2.p.296. num.10
Privilegia, quibus ad lites finiendas iudices invitantur, rectè admittuntur. ibid.
Privilegium quo post mortem controversiam actor iniuriæ afficiatur, an concedi possit. ibid. & seq.
Privilegium non inspectum nequit argui falsitatis. t.2.p.465.n.1
Privilegium an sit subrepticium, vel falsè impetratum, rectè potest inferior iudex cognoscere. ibid. num.2
Privilegii innovatio jus novum non tribuit, sed antiquum confirmat. t.2.p.867.n.4
Privilegii duplex acceptio refertur, juxta quam duplex ejus confirmatio, vel innovatio dari potest. ibid.n.6
Privilegium à Prioribus regularibus impetratum ut perpetuè confirmetur in Prioratibus, subrepticium censetur. t.2.p.868.r.2
Privilegium Principis non est latè interpretandum, si tertio præjudicium affert. t.3.p.162.n.5
Privilegium in præjudicium divini cultus non debet concedi. t.3.p.110.n.2. & seq.
Privilegii verba ita intelligenda sunt, ut nullum, vel modicum præjudicium irrogetur. ibid.
Privilegii renunciatio non inducit juris proprii renunciationem. t.3.p.194.n.2
Privilegium prælationis, & tacite hypothecæ uxori concessum quantum sit: vide in verbis *Hypotheca, Dos, Alia rei uxoria*.
Privilegio tacite hypothecæ mulier renunciare potest. t.3.p.340.n.12
Privilegium ne quis conveniatur ultra quàm facere potest, in quo consistat. t.3.p.380.n.7
Privilegium prædictum pluribus personis competit, quæ ad sex classes referuntur. ibid. & seq.n.8
Privilegium marito concessum ne pro dote teneatur ultra quàm facere possit, an transmittatur ad hæredes, vel filios: ubi de aliis personis, quibus hoc privilegium competit. tom.3.p.380. & seq. num.9. & seqq.
Privilegium prædictum denegatur negantibus qualitatem ob quam illud competere. t.3.p.382.col.1
Privilegii prædicti renunciatio facta ab his, quibus illud competit, an valida sit, & licita. t.3.p.385. & seq.n.17
Privilegium præfens in quo consistat, & quod jus conferat personis quæ eo fruuntur. t.3.p.386.n.18
Privilegia antiquo jure aliquibus collegiis indulta, ut sisco in hæreditate intestati præferrentur, hodie cessant omnia. t.3.p.482.col.1. & 2
Privilegium super decimis impetratum non derogat compositioni præcedenti super eis factæ. t.3.p.538. num.6
Privilegium immunitatis à decimarum solutione, à quo concedi possit, & ad quæ prædia extendatur. t.3.p.562.n.9

Vide in verbo *Monachus*.
Privilegium monachis Cisterciensibus à solutione decimarum indultum, quare fuerit revocatum. t.3.p.550. & seq.n.3
in Privilegiis eximentibus à solutione decimarum an fieri debeat derogatio constitutionum contrariarum. t.3.p.575.n.2
Privilegium vescendi carnibus in die natali Domini, an competat iis, qui ex voto, vel regulari observantia iis abstinere debent. t.3.p.878.n.4
Privilegia contrafratrum Hierosolymitanorum quænam sint, vide in verbo *Confrater*.
Privilegium amittitur per non usum, & Ecclesiæ concessum amittitur post triginta annos. t.5.p.451.n.1
Privilegii etymologia traditur, & variz ejus acceptiones referuntur. ibid. & seq.n.3
Privilegia in quibus concedi possint. t.5.p.452.n.4
Privilegia an subditis tantum concedi possint. ibid. & seq.
Privilegium ab eo renunciari potest, in ejus favorem concessum est. ibid. & seq.n.5
in Privilegio reali duplex usus datur. ibid.
ad Privilegium quoad futurum tempus amittendum quot actus contrarii necessarii sint. t.5.p.453.n.6
ad Privilegii valorem & probationem an necessaria sit scriptura. t.5.p.454.n.1
Privilegia an sint latè, vel strictè interpretanda. ibid. & seq.n.2
ad Privilegium ampliandum, vel restringendum non licet à proprietate verborum discedere. ibid.
Privilegia singularibus personis concessa, ex identitate rationis ad alias non extenduntur. t.5.p.455.n.1
Privilegia realia inter & personalia, quænam differentia mediet. ibid. & seq.n.3
Privilegia quandonam realia, quando personalia censenda sunt. ibid.
Privilegia quænam transeant ad hæredes. t.5.p.456. num.4
Privilegia patribus concessa an transeant ad filios; & an privilegium mulieri concessum marito competit. ibid.n.5
Privilegium ita interpretandum est, ut quandò minus noceat juri communi. t.5.p.469.n.3
Privilegium monachis remittens decimas, an sit intelligendum tam de præsentibus, quàm futuris. t.5.p.470.n.2
Privilegiorum prætextu aliena usurpare absonum est. t.5.p.477.n.1
Privilegium per abusum ipso jure non amittitur. ibid.
Privilegium non solvendi decimas de novalibus, non extenditur ad novalia, in quibus alter jam percipiendi decimas jus habet. t.5.p.481. & seq.n.3. & 4
Privilegium à Principe concessum debet esse mansurum. t.5.p.482.n.1
Privilegium ut possint Prælati ecclesiastici sibi eligere confessorium, non est revocatum per Concilium Tridentinum. t.5.p.532.n.1
Privilegium ut quis absens lucretur distributiones quotidianas, an validum sit, & an æqualem vim in hac materia habeat ac consuetudo. tom.5.pag.85. n.1. & 4
Privilegium quodnam sit strictè interpretandum. t.5.p.586.n.5
Privilegii effectus diversus esse debet ab effectu juris communis. t.5.p.592.n.4
Probationes superstitiosæ etiam apud orthodoxas nationes usitatæ nonnullæ referuntur. t.2.p.333.n.1
Probatio per instrumentum æqualem auctoritatem non habet ac probatio testibus facta. tom.2.p.334. num.6
Probatio dubia non relevat probantem, sed contra ipsum interpretatur. t.2.p.340.n.6
Probatio

Repertorium Generale

Probatio filiationis non est impossibilis, sed difficilis. t.1.p.356.n.16
 Probatio prescriptiva an sit sufficiens quando requiritur per viam conditionis. ibid.
 Probationes in iudicio desiderantur, de necessitate saltem causativa. t.1.p.360.n.7
 Probatio in quibus non requiratur. ibid. & seq.
 Probationis onus cui incumbat, traditur regula, & quomodo sit intelligenda, explicatur. t.1.p.360.n.7
 Probatio negativa quomodo fiat. ibid. & seq.
 Probatio magnam admodum haurit ex historia. t.1.p.363.n.4
 Probatio per monumenta, inscriptiones & epitaphia cuius sit valoris. ibid. & seq. n.5
 Probatio per auditum majorum. t.1.p.364.n.6
 Probationes minus perfectae & semiplene admittuntur in terminis, & limitibus probandis. ibid. n.8
 Probatio per testes & instrumenta praecipua est, cui fides in iudicio adhibetur. t.1.p.367. & seq. n.7
 Probationes solemnes quoniam. ibid.
 Probationes superfluae quae ad iudicium rejiciantur. t.1.p.419.n.4
 Probationes per testium depositiones, & per instrumenta factae, an aequalem vim habeant. t.1.p.477. num.6
 Probatio per testes praevalet probationi per instrumenta, si simul concurrant. t.2.p.478.n.14
 Probatio per instrumentum eo aliquando praevalet probationi testium. ibid. & seq.
 Probatio facta ex instrumento levato ex nebuloso publico praevalet probationi testium. t.2.p.671. & seq. num.7
 Probatio ad portam monasterii circa ingredientes religionem olim usitata. t.3.p.595.n.4
 Probatio in cella hospitum. ibid.
 Probatio in cella coenobiorum, quae propterea novitatis dicitur. ibid. & seq.
 Probationis tempus ad quid sit a sacris canonibus constitutum. t.3.p.608.n.4
 Probatio in religionibus valde necessaria est. ibid.
 Probationis tempus diversum fuit, frequentius autem est annale. ibid. & seq.
 Probationis tempus an possit lazari, aut restringi. t.1.p.609.n.5
 Probatio seu iudicium per crucem quondam fit. t.4.p.104. & seq. n.11
 Proceres homines plerumque Principibus secularibus impenduntur. t.2.p.235.n.3
 Procellio obsequium inter jura Episcopalia plerumque Episcopi a monachis vindicantur. ibid.
 Procellio in die Procecolles facienda vetus fuit Ecclesiae institutum. t.2.p.675.n.3
 Procellio humores paronis Ecclesiarum concessa quisnam sit. t.3.p.721. & seq. n.6 & 7. & p.722.n.9
 Procelliones in propriis fundis & possessionibus fieri ambiebant olim Ecclesiarum constructores. tom.3.p.722.n.8
 Procellus an eam suam provinciam possit uti insignis suae dignitatis. t.1.p.360.n.4. & p.363.n.12
 Procellio, & orphanotrophia quoniam sint, vide in verbo *Hospitalitas*.
 Procelliones quae debentur Praelato visitanti provinciam suam obo praesentantur. t.2.p.666.n.3
 Procuratio Pastoris populum visitantis solvenda variis canonibus taxata. t.3.p.734.n.8
 Procelliones non debent redimi a Parochis, Episcopis a visitatione cessantibus. t.1.p.735.n.9
 Procuratio nomine iniuste acceptum cuiusdam restituendum sit. t.3.p.756.n.2
 Procuraciones in monasteriis Episcopis visitantibus solentur. t.3.p.757.n.2
 Procuraciones non debentur Episcopo propter orato-

ria privata in grangis a monasteriis constructa. t.3.p.761.n.3
 Procuratio universitatis in qua majores sunt excommunicati, an valide possit rescripta impetrare. t.1.p.129.n.13
 Procurator an falsus dicatur post revocationem mandati; & quis verè dicatur falsus. t.1.p.143.n.9
 Procurator falsus in quibus diffinitur a procuratore revocato. ibid.
 Procurator an licet incepta possit revocari; & quae causae ad hoc sufficiant. t.1.p.144.n.10
 Procurator ad suffragium in electione ferendum, an, & quando mitti possit. t.1.p.144.n.11
 Procurator ad suffragium ferendum qualis esse debeat. ibid. n.12
 Procuratorum a rationibus, qui olim fuerint, & eorum munus. t.1.p.146.n.2
 Procurator ad resignandum beneficium constitui potest, & quando epas mandatum fiat. t.1.p.149. num.11
 Procurator cum liberta administratione potest res domini distringere. t.1.p.151.n.13
 Procurator in iudicio non admittitur, nisi mandatum legitime confectum habeat. t.1.p.151.n.14
 Procurator apud iuris interpretes quis dicatur, & in quo diffinitur a mandato. ibid. & seq. n.6
 Procuratorum usus quando incipit, & eorum officium utile. t.1.p.157.n.7
 Procuratoris definitio traditur, & explicatur. ibid. num.8
 Procuratori mandatum sufficiens necessarium est, ut in iudicio admittatur. ibid. n.9
 Procurator sine mandato est persona extranea respectu rei. ibid. & seq. n.10
 Procurator an aliquando sine mandato possit admitti, si iussu foris datus. t.1.p.158. & seq. n.12 & 13
 Procuratores olim sine mandato gratis, & possunt rescripta impetrare poterant. t.1.p.159.n.14
 Procuratorem coadiuvare in iure nemo cogitur. t.1.p.160.n.6
 Procuratorum usus in favore litigantium introductus est. ibid. n.9
 Procurator qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas in lite factas. t.1.p.169. num.2
 Procuratoris damnum ex officio suo pail non debet. t.1.p.170.n.6
 Procuratores qui mandato domini negotia gerunt, & qui administrationi negotii se ulro offerunt, non aequali jure censentur. ibid. n.7
 per Procuratorem in iudicio caperit apud Francos olim eura rescriptum Principis non liceat. tom.1.p.171.n.2
 Procuratoris in causa matrimoniali constitutio metu cadente in constantem vitium, nulla est ipso jure. t.1.p.173.n.2
 Procurator constitutus ad agendum non censetur datus ad defendendum. t.1.p.174. & seq. n.16
 Procurator non admittitur ultra capessenda in mandato. ibid. n.5
 Procuratore revocato ipsius acta nulla sunt ipso jure, si revocatio ad iudicem notitia, vel adversarii pervenerit. t.1.p.175.n.1. & p.176.n.6
 Procurator quos contractus etiam post revocationem mandati celebrare possit. t.1.p.177.n.8
 Procurator substitutus non potest a substituto revocari. t.1.p.178. & seq. n.12
 Procurator ad controversias futuras an rectè dari possit. t.1.p.179.n.2
 Procuratores plures unius licta dari possunt, & an omnes ad agendum admittantur. ibid. n.3
 Procurator ad lictum datus debet eam prosequi, & a sententia

Omniū Notabilium. Litera P.

sententia contra ipsum lata appellata; & quando appellacionem teneatur prosecui. *ibid.* n. 4
 Procurator tantum ad litem constitutus non potest testificationem in integrum petere. *t. 1. p. 94. n. 3*
 Procurator olim de quota litis pacis non potest. *t. 1. p. 94. n. 3*
 Procurator generale mandatum ad causam habens nequit super ea compromissum facere. *t. 1. p. 97. n. 4*
 Procurator alii sunt generale, alii speciale mandatum habentes; & quid possint. *t. 1. p. 112. n. 9*
 Procurator in iudicio criminali admittitur ad proponendas causas absens. *t. 3. p. 31. n. 6*
Prodigum quis sit; & de prodigalitatis vitio. *t. 1. p. 187. & seq. n. 6*
 Prodigia bonorum administratio interdicta apud Romanos. *ibid.*
 Prodigus non solum sua disperdit, sed statim aliena appetit. *t. 1. p. 189. n. 16*
 Profectio religiosa tempore Alexandri, & Innocentii III. etiam tacite emittebatur. *t. 1. p. 179. n. 1*
 Profectio religiosa an tollat aliquam irregularitatem. *t. 1. p. 491. & seq. n. 9*
 Profectus monasticæ præcipuus effectus quatuor sunt. *t. 3. p. 419. n. 16*
 Profectio regularis alia est expressa, alia tacita. *tom. 3. p. 388. n. 8*
 ad Profectionis tacitam quatuor conditiones requiruntur. *ibid.*
 Profectio omnis rælicet virtus quædam. *t. 3. p. 389. n. 10*
 Profectionis in scripto formula traditur. *tom. 3. p. 395. num. 3*
 Profectionis acceptatio ad quem spectet, ne ritè & validè emitatur. *t. 1. p. 603. n. 3*
 Profectionis chirographum super altari Abbate celebrante impetratum quid significet. *ibid.*
 Profectionem ante expletum novitatum emittens cogendus est votum adimplere. *ibid. & seq. n. 5*
 Profectionis nullitas quando intenditur, ad quem spectet ejus causæ cognitio. *t. 3. p. 604. n. 2*
 Profectio si filio emissæ valida est, non obstante extrema necessitate parentum. *t. 3. p. 615. n. 2*
 Profectio emissæ ab alieno à mente ob ægritudinis gravitatem, an valida sit. *t. 1. p. 606. n. 4*
 Profectio infra probationis annum emissæ hodie nulla est ipso jure. *t. 3. p. 608. n. 3*
 Profectum in religione emittens ad verba validissime capitur, & de salute desperans, in ea permanere cogitur. *ibid.*
 Profectio emissæ in Militia Hierosolymitana dissolvit matrimonium; secus in aliis Ordinibus Militariis. *t. 3. p. 614. n. 6*
 Profectio religiosa facta non emissæ voto paupertatis, quomodo sustineri possit. *t. 4. p. 124. n. 6*
 Proferendi sunt veluti bonorum propositiores, & fideicommissarii. *t. 1. p. 408. n. 3*
 Prohibitio super pharisaice beneficiorum quo jure sit introducta, & quas personas comprehendat. *t. 3. p. 315. & seq. n. 7. & 8*
 Vide in verbo *Beneficium*.
 Prohibitio generalis alienationis rerum Ecclesiæ ad quos Priores extendatur. *t. 3. p. 339. n. 2*
 S. Profecti monasterium ejus ordinis sit, & in qua diocesi situm. *t. 1. p. 113. n. 3*
 Proles bona fide suscepta facilem reddit dispensationem; mala fide suscepta difficilem. *rom. 1. pag. 119. num. 11*
 Proles ex legitimo matrimonio nata, an patris, vel matris conditionem sequatur. *t. 1. p. 111. n. 2. & seq.*
 Vide in verbo *Filius*.
 Proles libeta nascitur an sufficiat matrem liberam fuisse tempore conceptionis, gestationis, aut partus. *t. 1. p. 123. n. 8*

Promissa facta à Deo populo post legem & sacerdotium datum, quare sponso dicuntur. *t. 1. p. 41. n. 4*
 Promissio religiosè est observanda, etiam nuda; & an ex jurata efficitur actio. *t. 1. p. 81. n. 14. & 15*
 Promissio nuda facta de re, ad quam promissor alia tenebatur, actionem producit. *t. 1. p. 81. n. 19*
 Promissio promittentem obligat ad promissa implenda. *t. 1. p. 81. n. 20. & p. 816. n. 6*
 Promissio alieni facti ad quid obliget promittentem, vel tertium. *t. 2. p. 90. n. 6*
 Promissio jurata indemnitat rerum Ecclesiæ, à quibus olim exigeretur. *t. 3. p. 147. n. 2*
 Promissio præbendæ proximè vacaturæ quomodo sustineri possit; vide in verbo *Præbenda*.
 in Promissione beneficii nondum vacantis varia circa diversitatem temporum fuisse observata. *t. 3. p. 130. col. 1. & 2*
 Promissio manualis tantum à Grecis ad Ecclesiæ unitatem redeuntibus exigitur. *t. 3. p. 170. n. 2*
 Promissio penæ in sponsalibus adjecta, an fir utilis; vide in verbo *Sponsalia*.
 Propositum voluntatis an sufficiat ad votum emittendum; vide in verbo *Votum*.
 Propositum non adimplet an sit voti transgressor; & an propositum inducat aliquam obligationem. *t. 3. p. 649. n. 4*
 Propteractum an delegatum, an ordinariam jurisdictionem obtineat. *t. 1. p. 402. n. 4. & 5*
 Vide in verbo *Vicarius*.
 Proprietas aliquando accipitur pro ipsa re; & frequenter tamen accipitur pro dominio. *t. 2. p. 214. n. 8*
 Proprietat & dominium an idem sint, an verò inter se differant. *ibid. n. 8*
 Propterea jurisdictionis an sit jure civili cognita. *t. 1. p. 24. n. 3*
 Prorogatio jurisdictionis quid sit, & quæ ad eam requirantur. *ibid.*
 Prorogatio nulla datur in arbitrio. *ibid.*
 ad Prorogationem de fideiatur deliberata voluntas illius, qui prorogaturus est. *t. 2. p. 95. n. 6*
 Prorogationis modus quadruplex refertur, & quoniam certo jure citatur. *ibid. n. 7*
 Prorogatio de modo ad modum, & de tempore ad tempus an admittatur. *ibid. & seq.*
 Prorogatio jurisdictionis iudicis secularis quare electis prohibetur. *t. 2. p. 100. n. 9*
 Prostatio operatur, ut actus in quo adhibetur, nihil nova intentionem operetur. *t. 1. p. 885. n. 7*
 Proverbum, *Dai Galeam opes, & Iustinianus innuit*; unde excerpt. *t. 3. p. 339. n. 2*
 Provinciarum Imperii distinctio in Imperiales, & Proconsulares; ubi de earum moderatoribus, & quibus titulis decorantur. *t. 3. p. 10. n. 10*
 Prudentibus olim petitisum fuit de jure respondere. *t. 1. p. 700. n. 16*
 Prudentum responsa quædam legis authoritatem obtinebant. *ibid. n. 16*
 Psalmsia olim clericus erat à Pastore electus, & in gradum clericatum cooptatus, ut sibi in cantu adjuutor esset. *t. 3. p. 12. n. 4*
 Pastor celebranti Missam necessitudo adesse debebat. *ibid. & seq.*
 Psalmistæ alii ab Episcopo solenniter benedicti, quibus ratione proprii gradus psallendi munus competit. *ibid.*
 Psalmistæ prima pars officii divini in se summæ auctoritatis est. *t. 3. p. 789. n. 10*
 Psalmodia antiquissima est in Ecclesiis. *ibid.*
 Psalmodia omnes perfectissimæ orationis affectus in se continet. *ibid.*
 Pubertatis etymon traditur, & quomodo in hominibus præfectio sit definitur. *t. 4. p. 75. n. 3*
 Pubertatis

Repertorium Generale

Pubertatis definitio juxta mentem veterum Philosophorum, & aliorum. *ibid.*
 Pubertas plena quibus annis æstimetur. *ibid.* & p. 76.
 Pubertas naturalis juxta sacros canones sufficit ad matrimonium contrahendum, nec requiritur legalitas. t. 4. p. 76. n. 4
 Pubertati proxima quis dicatur. t. 4. p. 80. n. 5
 Puer minor 15. annis an possit causam matrimonialis abique alicujus curatoris auctoritate in iudicio persequi. t. 4. p. 87. n. 10
 Pueri pubertati proxima impuberi desponsata, non est periculis cogendis ad expectandum donec sponsus ad nubilem ætatem pervenerit. t. 4. p. 86. n. 2
 Pueri ob vocis elegantiam olim multis modis ad canendas res factas imbuebantur. t. 3. p. 53. & seq. n. 1
 Pueri quoniam dicuntur, & quoniam puerilitati proximi sunt. t. 3. p. 64. n. 1
 Pueri acceptiones variz traduntur. *ibid.*
 Pueri appellatione qui veniant, & quid sit puerilis ætas, & quando incipiat. t. 3. p. 65. n. 2
 Puer doli non capax penis spiritibus non subjacet. t. 3. p. 66. n. 7
 Pueri grandævul, hoc est proximi pubertati, & doli capaces, ex delictis, excepto carnis peccato, remittuntur, sed mitius sunt puniendi quam majores. t. 3. p. 68. n. 5. & p. 77. n. 11
 Pueri quondam proximi pubertati dicuntur. *ibid.* p. 69. col. 1
 Pueri grandisæculi quoniam sunt. t. 3. p. 47. n. 10
 Puer doli capax ex perjurio tenetur. t. 3. p. 71. n. 2
 Pueri an ante pubertatem legibus & canonibus de finibus teneantur ex delicto carnis. *ibid.* n. 13
 Pueri baptizandi olim jejuni esse debebant: vide in verbo *Jejunium*.
 Pueritia quondam incipiat, & quomodo finitur: Vide in verbo *Ætas puerilis*.
 Puerperæ quoniam dicuntur juxta etymologiam D. Iliodoti & quid sit puerperium. t. 4. p. 71. n. 2
 Purgatio canonica quid sit, & quot modis olim injungeretur. t. 5. p. 493. n. 5
 Purgatio ad liberandum reum non admittitur, si legime probari potest eum deliquisse. *ibid.* n. 4
 Purgatio canonica quid sit, & quot modis olim injungeretur. t. 5. p. 493. n. 5
 Purgatio canonica per crucem, & per susceptionem Eucharistie, cui addebatur etiam imprecatio, quid olim fuerit, & quare prohibita. *ibid.* & seq.
 Purgatio canonica per juramentum quid sit, & quomodo fiat. t. 5. p. 493. n. 5
 Purgatio canonica quare injungatur laboranti infamiae, cuius delictum probari nequit. tom. 5. p. 494. num. 8
 Purgationis vulgaris species præcipue duellum, fuit, vel monomachia. t. 5. p. 496. n. 3
 Purgatio vulgaris nec in casibus civilibus, nec in criminalibus admittebatur. t. 5. p. 497. n. 3
 Purgationis vulgaris varia testimonia. *ibid.* n. 4
 Purgatio vulgaris quare ita dicta, & quoniam explicet apud veteres fuerit. t. 5. p. 498. n. 5
 Purgationis per ignem exempla varia. *ibid.* & seq.
 Purgationis per aquam ferventem, & frigidam ritus. t. 5. p. 499. n. 6
 Purgationes vulgaris usus quare prohibitus sit. *ibid.* & seq. n. 7
 Purgatio ad explorandum adulterium licita fuit apud Judæos. t. 5. p. 500. n. 8
 Purgatio per ignem & per duellum aliquando tolerata fuit. *ibid.* n. 9
 Purificatio post partum in lege veteri quo ritu perficeretur. t. 3. p. 379. & seq.

Purificationis præceptum à B. Maria Virgine adimpletum; unde Purificationis festivitas. t. 3. p. 381. n. 6
 Purgatio regalis sacerdotio ab ipsi Imperatoribus communicata. t. 3. p. 48. n. 6

Q.

Quadragesima triplex quotannis à Christianis observabatur. t. 3. p. 170. n. 3
 Quadragesimæ tempus pluries immutatum fuit propter jejunium quadragesimale implendum. *ibid.* & seq. n. 6
 Quæstio omnia vel est juris, vel facti. t. 2. p. 339. & seq. n. 7
 Quæstio juris probationibus non indiget, secus quæstio facti. *ibid.*
 Quæstiones juris citius expediuntur, quam quæstiones facti. t. 2. p. 310. n. 2
 Quæstorum elemosynarum usus & abusus cohibitus. t. 3. p. 518. n. 2
 Quæstoribus prædictis hujusmodi officium penitus interdictum fuit. *ibid.*
 Quæstorum nomen & usus penitus extinctus. *ibid.*
 Quæstiones elemosynarum etiam secularibus legislatoribus odiosæ, iudicibus secularibus & ecclesiasticis suspiciuntur. *ibid.* col. 2
 Quæstus requisi certo tempore, postea supervevienti nihil operatur. t. 1. p. 821. n. 6
 In Quæstibus majori minor inest, & conscientia majori quantitati, minori consentit. *ibid.*
 Quarta decimationum olim Episcopis à Parochiis penitebatur. t. 1. p. 749. n. 4
 Quarta decimarum & mortuorum tempore quadragesimæ amoveri præscribitur à Parocho contra Episcopum. t. 2. p. 645. n. 3
 Quarta fabricæ quid fuerit præcis temporibus Ecclesiæ. t. 2. p. 657. n. 6
 Quarta mortuorum olim ab ingredientibus religionem exigebatur, sed delinè prohibitum fuit. t. 3. p. 494. n. 2
 Vide in verbo *Mortuarium*.
 Quarta mortuorum propriæ parochiæ debetur, sepositurâ extra eam ecclesiâ. t. 3. p. 503. n. 3
 Quarta canonica an debeatur ex his, quæ relinquuntur pro anniversaria die. t. 3. p. 503. n. 10
 Vide in verbo *Portio Canonica*.
 Quarta decimarum ab Episcopis in aliquibus locis exigi solebat. t. 3. p. 553. n. 3
 Quarta decimarum hæretici quoniam, & quis eorum errot. t. 2. p. 164. n. 3
 Quærela ad publicam vindictam, & privatam utilitatem propoli potest. t. 1. p. 163. n. 5
 S. Quirini Ecclesiæ Cathedralis in Gallia, & quò translata. t. 1. p. 318. n. 2

R.

Rapensis Archiepiscopus in fine Apulizæ sedes habet Ecclesiæ suffraganeæ. t. 1. p. 385. n. 2
 Ramandui, Romandui, vel Mandui, quoniam populi sunt. t. 3. p. 631. n. 2
 Ramificus tributum Anglicanum, quod denarium D. Petri dicitur: Vide in verbo *Hæresis*.
 Rapina improprie dicitur usurpatio beneficiorum, & quando committi dicitur. t. 1. p. 338. n. 5
 Rapina definitio traditur, & explicatur. t. 5. p. 293. & seq. n. 10
 Rapina totam furti quidditatem comprehendit. *ibid.* & p. 294. n. 15
 Rapina quàm gravior crimen sit furto. *ibid.*
 Raptores, hæc detentores rerum Ecclesiarum, eorum utroque iudice, tam ecclesiastico, quàm seculari, conveniri possunt. t. 1. p. 67. n. 3
 Raptores

Omnium Notabilium. Litera R.

Raptores rerum Ecclesiarum an sint ipso jure excommunicati. t.2.p.87.n.2

Raptori Ecclesiarum an sit poenitentia deneganda: vide in verbo *Poenitentia*.

Raptori & violatori Ecclesiarum an sepultura Ecclesiastica denegetur. t.5.p.292.n.4

Raptoris oblationes, & elemosynæ an sint ab Ecclesia admittendæ. ibid.n.5

Raptor manifestus, vel Ecclesiarum violator, si ablata restituit, vel restituendo cavet in vita, vel in morte, ad poenitentiam, & sepulturam ecclesiasticam admittitur: si verò nolit, cum possit, & in morte non potest restituere, poenitentia concessa, denegatur ecclesiastica sepultura. t.5.p.293.n.8

Raptorum varia genera referuntur. ibid. & seq.n.10

Raptores quibus poenis subjiciantur. tom.5. p.294. num.11

Raptor etiam poenitentiam petens cogendus est restituere. ibid.n.12

Raptores naufragantium, eorumque honorum, quibus poenis coerciti sint jure Romanorum. tom.5. p.296.n.5

Raptor virginis potest cum ea matrimonium contrahere, ubi datur libera facultas contrahendi. tom.5. p.303. & seq.n.1

Raptorem inter & raptam matrimonium jure Pontificio non prohibetur, nisi consensus deficiat. tom.5. p.305.n.6

Raptor hominis, & qui cum vendit, ultimo supplicio afficiendus est. t.5.p.307.n.2

Raptus Adelæ filie Comitissæ Hollandiæ per Vvilhelmum patruum. t.2.p.614.n.4

Rapius virginum Sabinarum à juventute Romana perpetratus impellente Romulo. t.4.p.8. & seq.n.18

Raptu simulato legitimi connubii ritus peractus. ibid. pag.9

Rapius mulieris quomodo committatur. t.5. p.304. & seq.n.3

Raptus an committatur si filia consentiens abducatur. t.5.p.305.n.4

Raptus virginis quibus poenis puniatur, tum per leges, tum per sacros canones. ibid.n.5

Raptura est unus ex modis perpetrandi falsitatem in litteris Apostolicis. t.1.p.127.n.12

Ratio ubi eadem, idem jus statui debet. t.1.p.42.n.5

Rationibus obligati ad sacros ordines admitti nequeunt, nisi deposito onere, & redditus rationibus. t.1.p.527.n.4. & p.528.n.6. & 8

Rationibus publica polyptycha dicuntur. ibid.n.6

Rationibus publicis obligati ad honores, & dignitates non admittuntur apud varias gentes. t.1.p.528. num.8

Ravellum civitas est Italiæ Episcopali Cathedrâ decorata. t.4.p.56.n.1

Ravenna nobilis Italiæ civitatis brevis descriptio, & laudes. t.1.p.89.n.1

Raymundus Episcopus Tolosanus Albigenium fautor, & simoniacæ electus. t.1.p.289.n.3. & p.290.n.5

Reatus apud Romanos vera significatio. t.1.p.189.n.2

Reatus & culpa in quo differant. t.5.p.10.n.3

Reatus pletumque accipitur pro delicto, frequentius tamen pro obligatione ad culpam. ibid.

Reconciliatio eorum, qui poenitentia solenni caput subdidant, ad quem pertinebat. t.1.p.589.n.6

Vide in verbo *Poenitentia solennis*.

Reconciliatio minor, & reconciliatio solennis quid fuerint. t.5.p.291. & seq.n.3

Reconciliatio signa quænam sint: vide in verbo *Abfolutio*.

Rebaptizatio quàm grave scelus sit, & quibus poenis subjaceant tam rebaptizati, quàm rebaptizantes. t.5.p.213.n.2

D.D. Gonzal. in *Decretal. Index generalis*.

Rebaptizatio an semper inducat irregularitatem quod tics iteratur. ibid.n.5

Raciburgensis Ecclesia Episcopalis in Sclavonia. t.4.p.140.n.1

Receptatores hæreticorum eisdem poenis afficiendi non sunt ac hæretici. t.5.p.196.n.10

Vide in verbo *Credens, Pastor*.

Recipiens bona ecclesiastica à Principe illis privatur, & excommunicationi subjacet. t.3. p.233. & seq. n.5. & seqq.

Reconventioni locus non datur coram arbitris. tom.1. p.966.n.2

Reconventio datur coram judice delegato, non verò coram arbitro, & quare. ibid. & seq. num.5. & 6

Reconventionis definitio traditur, & explicatur. t.2. p.112.n.6

Reconventio quare dicatur compensatio, & in quo ab ea differat. ibid.

Reconventio in quibus causis admittatur. ibid.

Reconventio an post litis contestationem, an verò antè proponenda sit. t.2.p.113.n.7

Reconventio an locum habeat non solum in judice delegato, sed etiam in ordinario. ibid.n.9

Reconventioni an sit locus coram delegato à summo Pontifice, aut etiam coram judice appellationis. t.2.p.114.n.10

Reconventio coram judice delegato habet locum, non verò coram arbitro; & quare. ibid. & seq.n.11

Reconventio an habeat locum in causis criminalibus in aliquibus casibus. t.2.p.115.n.12

Reconventio coram judice delegato quomodo fieri debeat. t.2.p.117.n.2

Reconventio an detur in causa spoli, & unâ sententiâ utraque causa terminetur. t.2.p.248. & seq.n.2

Recedere quid significet, variis exemplis ostenditur, & in quo differat à reddere. t.2.p.825.n.3

Recusare judicem quid sit: ubi traditur praxis antiqua circa hoc in foro Romano. t.2.p.835.n.2

Recusationis remedium qua ratione fit introducitur, & quid habeat commune cum appellatione. ibid.

Recusationis definitio traditur, & explicatur. ibid. & seq.

in Recusatione judicis quænam causæ sint exprimentæ, tam jure civili, quàm canonico. tom.2.p.836. num.4

Recusationis causa proposita quid agendum sit. t.2. p.837.n.6

Recusationis judicis causa datur, si probetur unum ex litigatoribus subditum ejus esse. t.1.p.638.n.3

Recusationis causam præstat familiaritas patris cum judice. t.1.p.653.n.3

Recusationis exceptio quando opponenda sit. ibid. num.4

Recusatio judicis non admittitur cum causæ cognitio delegata est cum clausula, *appellatione remota*. t.2. p.784.n.2

Recusatio judicis, & appellatio, in quo differant jure civili. ibid.

Redemptio Ecclesiarum & Altarium in Gallia introducta quid sit. t.2.p.327.n.1

Redonensis Ecclesia est suffraganea Archiepiscopi Turonensis. t.1.p.732.n.3

Reductio ad arbitrium boni viri est appellacionis species à sententia arbitratorum. t.1.p.953.n.19

Reductioni ad arbitrium boni viri an sit locus, si partes ei simpliciter, vel cum juramento renunciarint. ibid.

Reductio denegata per sententiam judicis ordinarii, an detur appellatio ab ea. ibid. & seq.n.20

Reductio à laudo arbitratorum debet peti intra decem dies. t.1.p.954.n.11

Repertorium Generale

- Refectorium* in monasteriis quisnam locus sit, & quare ita dictus. tom.3.p.674.n.5
- Refectio* aequè de somno, ac de cibo sumitur; communis tamen pro cibo accipitur. ibid.n.5
- Regalia* Episcopis sæpe conceduntur à Regibus, jura-mento ab eis recepto. tom.1.p.300.n.4
- Registrum*, sive regitrum quid: & quis eorum usus in Ecclesia. tom.1.p.36.n.2
- Regium* Lepidi pulchra civitas à Longobardis, & Gothis excidium passa. tom.1.p.311.n.3
- Regium* Lepidi antiqua civitas Æmiliz, quare ita dicta. tom.1.p.561.n.1
- Regium* urbs nobilissima, & vetustissima totius Calabriae Metropolis. tom.1.p.647.n.1
- Regium civitas* in Africa in provincia Numidiz. t.2. p.507.n.1
- Regnum* Hierosolymitanum à Saladino captum, & cui demum concessum. tom.1.p.255.n.3
- Regni* Francorum diversi fines pro diversitate temporum fuere. tom.1.p.508.n.10
- in *Regnis* an hæreditario, an sanguinis jure succedatur. tom.3.p.631.& seq.n.2
- in *Regni* successione prælati majoris natu cum ipsis regnis cæpit. tom.3.p.654.n.3
- Regule* Cancellariz utrum jus contineant generale, & absolutum. tom.1.p.24.& seq.n.57
- Regula*, *pactio privatorum*, &c. quomodo sit intelligenda. tom.2.p.73.n.2
- Regula*, qui prior appellat, prior agit, quomodo sit intelligenda. tom.2.p.193.n.15
- Regulæ* juris judicio, auctoritateque prudentum inducæ, aliquando constitutiones dicuntur. tom.2. p.700.n.16
- Regula juris*: *Nemo plus juris*, &c. an semper rectè accepta vera sit. tom.4.p.294.n.10
- Regulæ* monasticæ relectio ad quid jubatur, & ad quid utilis sit. tom.5.p.52.n.2
- Regula*, *Nihil tam naturale*, &c. jure civili autentico, plurimum vigeat in matrimoniiis. t.5.p.599.n.1
- Regulares* etiam ob delictum occultum à Prælatiis suis arceri possunt à sacris ordinibus. tom.1.p.413.n.12
- Vide in verbo *Delictum*, *Irregularitas*.
- Regulares* ab eo Episcopo debent recipere ordines, in cujus diocesi situm est monasterium, t.3. p.685. & seq.n.4
- Regulares* omnes in civitate constituti, vel parum ab ea distantes, tenentur processionibus publicis interesse, nonnullis privilegiatis exceptis. t.5.p.434. num.2
- Regulatum* privilegium de non solvendis decimis ex fructibus hortorum, quomodo intelligendum sit. ibid.n.3
- Relapsi*, quamvis poenitentes, nullà abjuratone factà traduntur brachio seculari. tom.5.p.173.n.6
- Relapsi* quæ poenà puniantur. ibid.
- Relapsus* venia non datur, poenitentia tamen quoad salutem spirituales, petentibus eam non denegatur. ibid.
- Relapsus* alius est verus, alius præsumptus. ibid. num.7
- Relapsus* verè, vel præsumptivè quid sit quoad juris effectum. ibid. & seq.
- Relapsus* ut quis dicatur, quid requiratur. ibid.
- Relapsi* aliqui referuntur, qui Curiz seculari relaxati non fuerint. ibid.
- Relatione* facta superiori, nihil ea pendente est innovandum à iudice. tom.1.p.691.n.3
- Relatio* quid sit apud historiz Angustæ scriptores, ubi de jure tertie, & quartæ relationis, t.1.p.692. num.5
- Relatio* in jure quid sit, & in quo differat ab appellatione. ibid.
- Relatio* plena, & integra faciendæ est: & de ejus frequenti usu apud veteres. ibid.n.6
- Relationum* usus vetustissimus etiam in Ecclesia, ubi traduntur earum exempla. ibid.n.7
- Relatio* an sit actus judicialis, an extrajudicialis. t.1. p.693.n.9
- Religionis* propriæ mutatio paucis bene cessit, multis infelicitet. tom.3.p.612.n.2
- Vide in verbo *Transitus*.
- Religionem* novam instituere sine speciali Romani Pontificis licentia non licet. tom.3. pag.689. numero 4. & 7
- Religiones* olim triplici modo approbabantur. ibid. num.6
- Religiones* multæ aliquibus sæculis sine aliqua Romanæ Sedis approbatione vigere. ibid.
- Religionum* novarum approbatio Sedi Apostolicæ est reservata. ibid.n.7
- Religiosus* contra prohibitionem Prælati sui sacris Ordinibus initiari non debet. tom.1.p.414.n.3
- Religiosis* zelo sanctoris vitæ licet ad religionem strictiorem transire, petita, licet non obtenta, superioris licentiâ. tom.3.p.613.n.4
- Religiosus* à strictiori ad laxiorem religionem transiens, non ideo creditur apostata. ibid. & seq.
- Religiosi* fugitivi, & ejedæ annuatim sunt requirendi, & cogendi ut ad claustrum revertantur. tom.3. p.617. num.4. & p.619. num.8
- Religiosis* ritè, & legitime professis non licet à monasterio exire, invito, vel inconsulto superiore. t.3. p.618.n.6
- Religiosi* extra monasterium degentes, ut leges, vel Phylicam audiant, cui poenæ subjaceant: vide in verbo *Monachus*.
- Reliquiæ* Sanctorum vice eulogiarum antiquitus imitabantur. tom.1.p.153.n.3
- Reliquiæ* Sanctorum in altaribus recondere antiquus mos est Ecclesiæ. tom.3.p.762.n.1
- Reliquiarum* vindictio, approbatio à majoribus nostris dicta est, quæ valde necessaria censetur. tom.3. p.865. n.2
- Reliquiæ* multæ Sanctorum igne probatæ. ibid. & seq.
- Reliquiarum* abusus exectandæ auidaciæ, & avaritiæ commissus. tom.3.p.866.n.3
- Reliquiæ* Sanctorum venales exponi non debent, sed tantum intra caplam ad venerationem ostendi. ibid.
- Reliquiarum* veneratio in lege gratiæ à temporibus Apostolorum cæpit. tom.3.p.867.n.6
- Reliquiarum* cultus primùm impugnatus ab Eunomio. ibid.
- Reliquiarum* veneratio quibus motivis suadeatur. ibid. & seq.
- Reliquiæ* sanctorum ab omni nundinatione immunes esse debent; redimi tamen possunt ab infidelibus, & ab eis subtrahi absque vicio fortis. ibid. & seq. num.7
- Reliquiæ* exponantur tantum ad majores elemosynas colligendas, an committatur simonia. tom.3. p.866. & seq. num.5
- Remedia* possessoria & interdita tantum dejectis possessoribus compent. tom.1.p.629.n.2
- Remedia* contra sententiam arbitrorum referuntur. tom.1.p.953.n.18
- Remedia* recuperandæ, & retinendæ possessionis quænam: vide in verbo *Possessio*.
- Remedia* possessoria, seu retinendæ possessionis, varia recensentur. tom.2.p.230.n.11
- Remedium* retinendæ possessionis, de *invein* dictum, quidnam sit, & quando comperat. t.2.p.35. n.18
- Remedia* omnia ad impugnandam sententiam comparata

Omnium Notabilium. Litera R.

parata sunt in præsidium innocentiz. tom. 2. p. 697. num. 8

Remedium revocatorium attentatorum reliquis est magis privilegiatum. t. 2. p. 819. n. 6

Remedium ad rescindendam venditionem à quibus sit inventum. t. 3. p. 282. n. 5

Remedium legis 2. C. de rescind. an competat etiam in venditione facta sub falsa. ibid. n. 6

Remedium prædictum an locum habeat in actionibus, quæ venditioni, & emptioni similes sunt. ibid. & seq.

Remedium dictæ legis 2. an competat venditori scienti valorem rei venditæ. t. 3. p. 284. n. 9

Remiges damnati ad tritremes confugientes ad Ecclesiam, an beneficio immunitatis gaudeant. t. 3. p. 912. num. 8

S. Remigii celebre Archimonastrum in ipsa urbe Rheimenfi. tom. 1. p. 750. n. 1

S. Rhemigii monasterio villæ concessæ sunt cum regalibus iustitiis. tom. 5. p. 367. n. 2

Remittere dare est, & simonia æquæ remittendo ac dando committitur. tom. 2. p. 386. n. 2

Renunciatio beneficii interposito juramento illud amplius non petendi, potest illud obtinere, si de modo ad illud eligatur. tom. 1. p. 373. n. 6

Renunciatio beneficii religionem ingrediendo, licet intra annum probationis egrediatur è monasterio, non recuperat beneficium. ibid. & seq. n. 6

Vide in verbo *Beneficium*.

Renunciatio juri suo in iudicio, an possit deinde audiri. tom. 2. p. 494. n. 4

Renunciatio per se sufficit ad privationem præbendæ. tom. 1. p. 78. n. 5

Renunciatio in utroque jure, & apud Interpretes varia acceptio. tom. 1. p. 374. n. 7

Renunciatio definitio. ibid.

Renunciatio beneficii, aut Episcopatus, aliquando est invalida. ibid. n. 7

Renunciatio alia absoluta, alia conditionalis, & in quo inter se differant. tom. 1. p. 380. n. 4

Renunciatio conditionalis coram Ordinario fieri nequit valide. ibid. n. 5

Renunciatio beneficii liberè, & purè fieri debet: conditionalis verò coram R. Pontifice. t. 1. p. 381. n. 6

Renunciatio beneficii facta in manibus laici crimen est. ibid. n. 7

Renunciatio facta ab spoliato non impedit restitutionem ex causa spoliis. t. 1. p. 382. n. 10

ad Renunciationem tacitam non desideratur superioris licentia, secus ad expressam. ibid. n. 11

Renunciatio Episcopatus causæ referuntur, earumque exempla traduntur. tom. 1. p. 385. & multis seqq.

Renunciatio beneficii jurata an ita valida sit, ut beneficium amplius repeti non possit. t. 1. p. 389. n. 2

Renunciatio in alterius damnum facta est invalida. tom. 1. p. 964. n. 12

Renunciatio fori Ecclesiastici à Clerico facta nullas vires habet. tom. 1. p. 74. & seq. n. 11

Renunciatio proprii matrimonii communiter viventibus præcepto divino imposita fuit. t. 3. p. 124. n. 7

Repetens indebitum solum quid probare teneatur. t. 3. p. 387. n. 2

Vide in verbo *Conditio*.

Repudium in lege Moysi Hebræis fuit permittum, an tanquam licitum, an verò ad majora mala vitanda, disquiratur. t. 4. p. 244. n. 6

Repudium ob quas causas fuerit Hebræis permittum, ibid.

Repudii libellus quo ritu, & quibus cæremoniis conficeretur. ibid. & seq.

Vide in verbo *Divortium*.

D. D. Gonzal. in *Decretal. Index generalis*.

Representatio omnem vim oratoriam, in suadendo viget. t. 3. p. 38. n. 9

Representatio in festivitatibus præficus Ecclesiæ sæculis invaluit. ibid.

Representatio an sit genus solennitatis alienum ab Ecclesiæ disciplina. ibid. & seq.

Representatio natalis Domini tolerari potest in Ecclesia, si cum modestia fiat. tom. 3. p. 41. n. 9

Res judicata pro veritate habetur, nec contra eam admittitur probatio in contrarium. t. 1. p. 383. n. 2

Res integra in iudiciis quando dicitur, & quando dicitur cepta. t. 1. p. 640. n. 3

Res judicata in aliquibus casibus retractari valet, & de novo sententia ferri. t. 1. p. 923. n. 12

Res judicata per restitutionem in integrum retractari valet. ibid. n. 12

Res judicata prætextu instrumenti noviter reperti rescindi non potest. tom. 1. p. 928. n. 10

Res litigiosa vendita non potest à tertio ulcapi; bene tamen à possessore, etiam post litis contestationem. tom. 1. p. 941. n. 23

Rei vindicatio petit dominium in actore, & possessionem in reo, & cuiusque competat. t. 2. p. 47. n. 5

Rei vindicatio non potest intentari adversus eum qui non possidet. t. 2. p. 48. n. 7

Res quæ reali, vel personali actione petitur, debet specificè peti, nec sufficit cum generaliter postulare. tom. 2. p. 107. n. 3

Res litigiosæ alienari non potest, & si alienetur ita quod retrahi non possit, alia ejusdem valoris in illius locum substitui debet. t. 2. p. 287. n. 1

Res litigiosa quænam dicitur, cujus alienatio prohibetur, & qui sint hujus prohibitionis effectus. tom. 2. p. 288. n. 3

Res an dicatur litigiosa post petitionem, si tantum actione personali petatur. ibid. & seq. n. 4

Rei litigiosæ usucapio an procedat: vide in verbo *Usucapio*.

Rei litigiosæ alienatio quo jure prohibita sit. tom. 2. p. 290. n. 10

Vide in verbo *Alinatio*.

Rei litigiosæ alienatio sub quibus penis prohiberi sit. ibid. & seq.

Rei litigiosæ, & rei de qua divisorium iudicium ceptum est, variz comparationes, & differentiz. t. 2. p. 292. & seq. n. 16

Rerum dotalium dominium an petes uxorem sit, an penes maritum. tom. 2. pag. 572. num. 3. & p. 579. num. 4. & 5

Res, & fundi dotales à marito invitâ uxore non possunt alinari, juxta legem Juliam Papiam. t. 2. p. 574. num. 6. & 7

Rerum ecclesiasticarum repetitio an possit omitti propter scandalum vitandum. t. 2. p. 638. n. 2

Rei judicatæ definitio traditur, & explicatur. tom. 2. p. 712. n. 5

Res judicata perinde habetur, ac si vera veritate naturali esset. ibid. n. 6

Res judicata propriè dicitur sententia supremi iudicis, à quo appellari non potest. t. 2. p. 713. n. 7

Res judicata paratam habet executionem. t. 2. p. 733. num. 11

Res inter alios acta aliis nec nocet, nec prodest; & quis in hac materia dicatur alius. t. 2. p. 755. & seq. num. 1. & 3

de Re scienter confirmata per Pontificem inferior non potest cognoscere, nisi confirmatio facta fuerit per subreptionem, aut res sit litigiosa. t. 2. p. 861. & seq. n. 1

Vide in verbo *Confirmatio*.

Rerum multarum alienatio prohibetur, & præsertim Ecclesiæ. tom. 3. p. 248. n. 8

Repertorium Generale

Rea Ecclesiae, tan immobiles, quam mobiles pectore alienari prohibentur. *ibid.* & p. 143. n. 1
Rerum Ecclesiae alienatio an absolute in omni casu prohibita sit. *ibid.* n. 12

Vide in verbo *Alienatio*.

Res ecclesiasticae an possint de iure canonico in emphyteusim concedi. *t. 1. p. 146. & seq. n. 4*

Res Ecclesiae improbe alienata restituenda est cum fructibus; & an possit dari casus, in quo fructus non sint restituendi. *t. 3. p. 151. n. 4*

Res inalienabiles in feudum etiam dari nequit. *t. 3. p. 151. n. 5*

Res donatae propter nuptias, si alienentur à marito consentiente uxore, dum alia bona ipse obtinet, praecipue post transactum tempus, ab uxore repeti non possunt. *t. 3. p. 186. n. 2*

Res donatae propter nuptias, an muliere consentiente alienari possint. *t. 3. p. 187. n. 5*

Res semel alienabiles effecta, semper manet alienabiles. *t. 3. p. 122. & seq. n. 12*

Rerum ecclesiasticarum dignitati omnibus votis intendit Stephanus I. *t. 3. p. 324. n. 5*

Res Deo dicata pignori dari non possunt, nisi ex gravi necessitate. *ibid.* & seq. n. 6

Res Deo dicata extra commercium hominum sunt, & permutari, vel alio modo alienari non possunt. *t. 3. p. 355. n. 8*

Res sacrae in quibus casibus alienari, & pignori dari possunt. *ibid.* n. 9

Res sacrae si causa necessitatis vendantur, prius consilium debent. *ibid.* & seq. n. 11

Vide in verbo *Sacra*.

Res aliquae referuntur, quae etiam alia bona deficientibus ex causa iudiciali capi non possunt. *t. 3. p. 365. n. 10*

Res, vel praedia empti ex pecunia Ecclesiae ab Episcopo, vel presbytero, cui acquiritur. *t. 3. p. 402. & 403. n. 1. & seq.*

Res quae pervenit ad eum casum, à quo incipere non poterat, quandoque videtur. *tom. 3. p. 442. & seq. num. 7*

Res easdem communiter, & concorditer possidere dissimile est. *t. 3. p. 696. n. 4*

Res quae praecipue ab hominum iniuriis totas esse volebant Gentiles, in templis deponerantur. *t. 3. p. 858. n. 4*

Res profanas in Ecclesiis Catholicorum deponere an liceat. *ibid.* col. 2

Rem prophanam de loco sacro auferens, an fur, vel sacrilegus censendus sit. *t. 3. p. 859. n. 5*

Res datae ab ancilla matrimonialiter cum servo conjuncta, convivente domino, an in dotem convertere censentur. *t. 4. p. 145. n. 14*

Res emptae ex pecunia dotali, an efficiantur dotalis. *t. 4. p. 175. n. 10*

Res profanae possunt ex gravi causa in Ecclesia deponi. *t. 4. p. 197. n. 10*

Res simoniace acceptae cuiusnam sit restituenda. *tom. 5. p. 79. n. 9*

Res simoniace acceptae an restitui debeat in foro conscientiae, etiam ante iudicis sententiam. *ibid.* & seq. num. 10

Vide in verbo *Simonia*.

Res per easdem causas dissolvi, per quas nascuntur, variis exemplis ostenditur. *t. 5. p. 599. & seq. n. 2*

Reverentia monasterium Ordinis D. Benedicti est in d'accesi Melden. *t. 1. p. 748. n. 1*

Rescriptum, in quo jus commune continetur, an semper inuale & superfluum sit censendum. *tom. 1. p. 74. n. 9*

Rescriptum speciale derogat privilegio generali, etiam ejus mentionem non faciat. *ibid.* n. 10

Rescriptum speciale quomodo aliquando non deroget generali. *t. 1. p. 76. n. 18*

Rescriptum an differat à privilegio speciali quoad derogationem generalem. *ibid.* & seq. n. 19

Rescriptum prohibens causae cognitionem, de falsitate suspectum est. *t. 1. p. 77. n. 13*

Rescripta communiter quinque partes continent, & quae sint. *ibid.* n. 15

Rescriptum secundum ab adversario impetratum non sustinetur, si in eo non fiat memio primi. *tom. 1. p. 81. num. 2*

Rescripti etymologia, & quid sit rescribere apud bonae notae Authores. *t. 1. p. 82. n. 4*

Rescripta à petitionis forma effectum & Intellectum accipiunt. *ibid.* n. 6

Rescripta Pontificia ob varias causas impetrantibus inutilia & inefficacia sunt. *ibid.* n. 5

Rescripti revocatio non est similis revocationi legis. *ibid.* & seq. n. 6

Rescriptum secundum non est ipso jure nullum, non facta mentione prioris. *t. 1. p. 83. n. 7*

Rescriptum primum non statim irritatur per secundum primi mentionem faciens. *ibid.* & seq. num. 10

Rescriptis duobus concurrentibus, quodnam praevalet. *t. 1. p. 84. n. 11*

Rescriptum secundum speciale derogat priori generali, nulla facta mentione prioris. *ibid.*

In Rescripto posteriori non desideratur prioris mentio ad ejus derogationem, si primum defectum patitur. *ibid.*

Si in Rescripto duo alternativè ponantur, sufficit in quocumque verificetur. *t. 1. p. 85. n. 6*

Rescripta strictè, vel latè accipiuntur, in eisque interpretatio iuxta quod verisimilius est. *t. 1. p. 88. num. 15*

Rescripto non obediens punitur, & gravis, si ea contemptu non obediatur. *t. 1. p. 89. n. 2*

Rescriptum Principia continens aliquid contra jus expressum, aut ex ejus executione scandalum sequatur, reverenter est accipiendum; in ejus tamen executione est superfedendum. *t. 1. p. 90. n. 3*

Rescripta Principum, tam à partibus impetrantibus, quam à iudicibus reverenter accipienda sunt. *ibid.* num. 5

Rescripta Principum pro reverentia motis sunt omni tempore labilis admoveere. *ibid.*

Rescripta cum consilio Jurisconsultorum sepe ab Imperatoribus data. *t. 1. p. 91. n. 7*

Rescriptum contra jus elictum, si non laedat alium, valere potest. *ibid.*

Rescriptum vitatur, si illud impetrans ad beneficium consequendum, beneficii, vel pensionis, licet exigatur, jam obtenta mentionem non faciat. *t. 1. p. 98. num. 8*

Rescriptum impetratum ad beneficium in forma pauperum, & impetrari simpliciter, in quo differant. *t. 1. p. 99. n. 11*

Rescripti valent etiam mandari sit tantum ex intentione Pontificis, an etiam ex culpa, & simplicitate impetrantis. *tom. 1. p. 100. & seq. n. 14*

Rescriptum, in quo incerti indices dantur, vel futura negotia delegantur, inutile est. *tom. 1. p. 103. n. 5. 7*

Rescripta Pontificum ob vitium latinitatis vitantur, sicut & rescripta Principum ob vitium Grammaticale. *tom. 1. p. 104. & seq. n. 3*

Rescripta Pontificia an necessariò debeant laudè concipi, & expediri. *ibid.* & seq. n. 4

Rescripta Imperialia latine tantum concipiebantur, sed Sede Imperiali Constantinopolim translata, Graecè & Latine concipi ceperunt. *ibid.*

Rescripti forma diligenter est à iudicibus observanda. *ibid.*

Repertorium Generale

Refilius in integrum non competit adversus libertatem. tom. 1. p. 914. n. 15
Restitutio non competit adversus solutionem factam a debitore ex decreto Praetoris. ibid. n. 17
Restitutio in integrum magis perjudicialis est, & mandatum speciale requirit. tom. 1. p. 916. n. 4
Restitutio in integrum Ecclesiae conceditur etiam adversus aliam Ecclesiam. ibid. & seq. n. 6
Restitutio an etiam competat Ecclesiae adversus dilationem exceptionem, vel probationem omnissimam. tom. 1. p. 917. n. 8
Restitutio aliquando competit privi legato contra patitur privilegium. ibid. n. 9
Restitutio naturae efficit, ut si patetia restitui debeant, fructus etiam restituantur. tom. 1. p. 918. n. 5
Restitutio est receptio. ibid.
Restitutio nomen generale est, variaeque species sub se comprehendit. tom. 1. p. 919. n. 8
Restitutio in integrum definitio traditur. ibid. & seq.
Restitutio in integrum qua de causa inditur sit. t. 1. p. 919. n. 9
Restitutio remedium quatuorplex sit. ibid. n. 9
Restitutio beneficium quibus in casibus competat, & in quibus denegetur. ibid. n. 10
Restitutio remedium Ecclesiae, & minori per acquisitionem competit. tom. 1. p. 921. n. 11
Restitutio beneficium an solum Republicae Romanae competat. ibid.
Restitutio quatenus per eam succurritur minoribus laici, aequitati, & rationi congruit. t. 1. p. 922. n. 12
Restitutio beneficium an semper rescindatur contra-ctus, in quo adest laesio. ibid. n. 13
Restitutio ad supplementum favore matrimonii conceditur. ibid. & seq.
Restitutio beneficium, sive a minore, sive ab Ecclesia est petendum. tom. 1. p. 927. n. 4
Restitutio contra sententiam nondum executioni mandata quando peti possit. tom. 1. p. 928. n. 3
Restitutio in integrum conceditur Ecclesiae etiam contra sententiam a Principe laicam. ibid. n. 9
Restitutio in integrum, sive maioribus, sive minoribus concedatur, an sententiam etiam a Principe adversus eos laicam infirmet. tom. 1. p. 933. n. 12
Restitutio beneficium a quibus iudicibus impetiri possit. tom. 1. p. 933. n. 1
Restitutio semel derogata an amplius peti possit. t. 1. p. 934. n. 1
Restitutio an facilis concedatur, quoniam appellatio. ibid. & seq.
Restitutio alia est iustitiae, alia gratiae: quid sint, & quomodo inter se distinguantur. tom. 2. p. 123. num. 8
Restitutio spoliati quomodo sit facienda. ibid. & seq.
Restitutio quomodo sit facienda, si sepeliatur per vim turbetur. tom. 2. p. 124. n. 11
Restitutio matrimonii an sit suspendenda, si maritus contra uxorem preterito adulterii exceptionem opponat, cujus probationem in continenti offerat. t. 1. p. 125. n. 7
Restitutio in integrum unicuique est remedium, quod contra rem iudicatum datur, & quibus competat. tom. 2. p. 127. n. 7
in Restitutione Ecclesiae facienda an semper veniant fructus. tom. 3. p. 151. n. 4
Restitutio rei quaeque per simoniam, an aequiliter sit facienda, ac quaeque per usutam. t. 5. p. 125. & 126. num. 4
Retentio ob mores quid fuerit apud Romanos, & quid ea consequeretur maritus. tom. 4. p. 124. & seq. num. 11
Retentio ob mores a quo sublata. ibid. & seq.

Retrahitur petens quando pretium rei refundere teneatur. tom. 1. p. 930. n. 15
Retrahitur unde originem duxerit. ibid. & seq. n. 16
Retrahitur, apud Graecos jus protomisileon, omni jure, & ab omnibus generibus approbatus. tom. 1. p. 931. n. 15
Retrahitur jure civili attentio non semper locum habuit. ibid. & p. 932. n. 17
Retrahitur ratione rei de qua agitur sortitur forum, & ibi conveniri debet ubi ipsa exiit. tom. 1. p. 933. n. 4
Reus quando cogatur edere instrumenta adversario ad fundandam suam intentionem. t. 1. p. 759. n. 15
Reus absens a iudicio etiam a muliere & minore excusari potest. tom. 1. p. 860. n. 3
Reus non cogitur constituere procuratorem, sed per se respondere potest. ibid. n. 6
Reus impediens non semper excusatur a procuratore constituendo. tom. 1. p. 862. n. 12
Reus ob infirmitatem non comparens, nec procuratorem constituens, non est ideo condemnandus in expensis. tom. 1. p. 960. n. 4
Reus post litem conciliatam absens excusari per procuratorem potest. tom. 1. p. 866. n. 10
Reus qui promissit coram certo iudice comparere, an possit postea perire. tom. 1. p. 868. n. 12
Reus an sit conveniendus in loco domicilii, an tantum respondere teneatur in loco rei sitae. tom. 2. p. 64. n. 9
Reus in controversiis, quae de proprietate rei emergunt, ubinam conveniendus sit. ibid. & seq.
Reus an tantum in loco delictus domicilii, vel ubi-entemque accusari possit. t. 1. p. 82. n. 10. 11. & 12
Reus legitimus citatus tenetur coram iudice citante causam persequi, non obstante privilegio superveniente. tom. 1. p. 98. n. 4
Reus non eximitur a jurisdictione perventa per privilegium superveniens post citationem realiter factam. ibid.
Rei variis penis inspecta dignitate, statu, & condicione, apud veteres affligi sunt. ibid. & seq. n. 6
Reus eam poenam pro delicto subire tenetur, quam pati tenebatur tempore admitti criminis. t. 1. p. 99. num. 7
Reus non tenetur respondere libello actionis in actione personalis, nisi exprimat causa petendi. tom. 2. p. 109. n. 1
Reus an invitatus, & necessitate teneatur iudicium subire. tom. 2. p. 129. n. 1
Reus continens quis dicatur. ibid. n. 2
Reus non comparens grave delictum non committit. ibid. & seq.
Reo citato in terra inimicorum competit exceptio loci non tuti. tom. 1. p. 140. n. 9
Reus continens adversus quem decreta sit possessio in ejus bona, per easque dolum factum sit, ut eorum possessionem ad se nancisci non potuerit, an si comparuerit ante secundum decretum interpositum, & cautionem iudicio fisci praestiterit, teneatur actione in factum, in id quod interest actionem in possessionem missam non esse. tom. 1. p. 171. num. 3
Reus confessus delictum non est interrogandus de sociis, & de eos lateatur, non ideo illis impositae poena. tom. 2. p. 304. n. 2. Et quare. p. 306. n. 6
Reus qui crimen incidit in iudicio confitetur, si sequatur inquisitio, potest ordinaria poena poni. tom. 1. p. 307. n. 4. & p. 308. n. 6. & 7
Reus an propter solum confessionem, etiam non sequatur inquisitio, puniendus sit. tom. 1. p. 309. n. 11
Reus propria instrumenta actioni tradere non cogitur. tom. 2. p. 315. n. 7
Reus an in aliquibus casibus actioni propria instru-

Omnium Notabilium. Litera R.

menta edere eogatur. tom.2. p.316.n.11. & p.317.
num.12.13
Reus cogitur actiones, & instrumenta ad causam fisci
pertinentia edere. ibid.n.13
Reus an teneatur actori instrumenta edere ad replica-
tionem. tom.2. p.319. & seq.n.17
Reo excipienti de excommunicatione non obstat re-
plicatio communicationis cum excommunicato
actore. tom.2. p.394.n.5
Reus an damnari possit ex vehementi, vel violenta
presumptione. tom.2. p.514.n.7
Reus excipiens non videtur fateri ea, quae in exceptio-
nibus comprehenduntur. tom.2. p.611.n.9
Reus excipiens in quibus casibus videatur fateri in-
tentionem actoris. ibid.n.11
Reo damnato ad traditionem possessionis non sufficit
tradere pignora pro ipsa possessione. t.2. p.612.n.2
Reus omittens exceptionem excommunicationis, ut
actor laboribus & sumptibus fatigaretur; vel eam
non probans, condemnatur in expensis. tom.2.
p.613.n.1
Reus actione reali conventus, si absque dolo deserit
possidere, etiam pendente iudicio, absolvendus est,
& quondam veniat condemnandus. tom.2. p.627.
num.2
Reo absoluto quia non possidebat, non competit ex-
ceptio rei iudicatae, si postea constituitur, seu effi-
ciatur possessor. tom.2. p.628.n.5
Reus condemnatus sponte terminum actum reci-
piens, transacto decennio non potest appellare. t.2.
p.733.n.9
Reus quilibet ad locum tutum citari debet, & quis
ad hoc locus tutus, vel periculosus censetur. t.2.
p.814. & seq.n.3
Reus citatus quondam periculum subire dicatur.
ibid. & seq.
Reus criminis etiam inhumanis, ad Ecclesiam confi-
giens, non debet ab ea extrahi, nec ex eo condem-
nari ad mortem. tom.3. p.912.n.9
Reis à iudicibus ecclesiasticis brachio seculari tradi-
tis, Ecclesia solet pro eis intercedere, ne ad mor-
tem damnetur. tom.3. p.932.n.7
Reus in iudicio fatigandus non est ad petitionem ac-
cusatoris illegitimi. tom.5. p.2.n.3
Reus in quo casu ad petitionem illegitimi accusatoris
fatigari, & condemnari possit. tom.5. p.5. & seq.
num.10
Reus an sine accusatore condemnari possit. ibid.n.11
Reus iure singulari potest aliquando sine accusatore
condemnari. tom.5. p.6. & seq.n.13
Reus à iudice iuridice interrogatus de proprio deli-
cto, an teneatur crimen fateri. tom.3. p.39.n.3
Reus laesa Majestatis humanæ omni iure poenā con-
fessionis bonorum plectitur. tom.5. p.181.col.1
Reus extrajudicialiter veniam petens ad cautelam, non
videtur fateri delictum. t.5. p.262.n.6
Reus in quibus casibus actore non probante, non ab-
solvatur. t.5. p.494. & seq.n.9
Reus virtute unionis quodammodo conferatur,
& sacriati manent. t.1. p.480.n.20
Vide in verbo *Unctio*.
Rex potest Episcopos vocare, & ad ejus vocationem
venire teneatur. t.1. p.665.n.1
Rex propter honorem sacerdotii debet deferre Ponti-
fici. t.1. p.775.n.8
Rex Bohemix primus quando & quis coronatus. t.2.
p.418.n.1
Rex Siciliæ feudatarius est Romanæ Ecclesiæ, &
an ei teneatur præstare juramentum. tom.2. p.547.
num.1
Rex Aragonum Romam adit, ibique in monasterio
S. Pancratii coronatur, privilegiumque obtinet, ut

ejus posterit à Cæsaraugustano Episcopo coronen-
tur. tom.2. p.550.n.1
Reges quomodo acquirere possint jus concedendi de-
cimas. tom.2. p.686.n.5
Regum Hispaniæ humilitas in sacris mysteriis com-
mendatur. t.3. p.611.n.13
Rex sapiens stabilimentum populi dicitur. t.3. p.161.
num.4
Reges Gallix quo jure ecclesiastica beneficia conferre
possint. tom.3. p.164. & seq.n.2
Regibus Francorum competit jus conferendi primò
vacaturam præbendam in singulis Ecclesiis Cathedra-
libus, & Collegiatis. t.3. p.165. col.1. & 2
Regibus Catholicis & aliis concessum est jus perci-
piendi decimas. t.3. p.560.n.4
Rhetomagus urbs præclara Normanniæ, Normanno-
rum Ducum sedes. t.1. p.112.n.1
Rhuteni populi sunt Gallix NARBONENSIS; AVERNO-
rum, & SANCTONUM contermini. tom.3. p.636.n.1
Rhutena civitas est Ecclesiæ Cathedralis habens.
ibid.
Richardus successor D. Thomæ Cantuariensis iussus
abire Romam, ut consecraretur. tom.1. p.497.n.1.2
Rievallense monasterium Ordinis Cisterciensis, ubi-
nam sit constructum, & unde ita dictum. tom.2.
p.239.n.1
Rigorus variae acceptiones referuntur, & quid sit rig-
oris. tom.2. p.701.n.4
Ritu Græcorum & Latinorum valde diversi, præcipue
in collatione sacramenti Ordinis: ubi de contro-
versis inter eos circa id ortis in Calabria & Apu-
lia. t.1. p.424. & seq.n.45
Ritus antiquus recitandi Evangelium in Ecclesiis à
Diaconis. t.3. p.5. & seq.n.11
Ritus Græcorum in conferendo baptismo, in quo dif-
ferat à ritu Latinorum. t.5. p.845.n.3
Vide in verbo *Formula*.
Rodolphus Amiochenus Patriarcha inobediens erga
Romanum Pontificem. t.1. p.445.n.2
Rogationes à quo tempore, & quare institutæ: vide in
verbo *Litania*.
Rogationes quomodo sint celebrandæ: ubi quod de-
nunciandæ sint laicis inter Missarum solennia. t.3.
p.873. & seq.n.12
Rogationes statæ, & imperatæ quare fuerint ab Eccle-
sia indistinctæ. t.2. p.170.n.4
Rogationes statæ duplices, & quare fuerint in Galliis
institutæ. ibid. & seq.
Rogerus Episcopus Eboracensis legatione fungitur in
Anglia in odium Archiepiscopi Cantuariensis. t.1.
p.840.n.1
Roma communis omnium gentium patria facta, quan-
do talis esse desierit. t.2. p.101.n.5
Romæ an quilibet possit conveniri. t.2. p.101. & seq.
num.6
Roma quorum sit hodie patria communis. t.2. p.102.
num.7
Roma urbs sacra dicitur. ibid.
Romana tantum Ecclesia hoc elogio gaudet, ut sit ex-
terarum Mater, & Magistra. t.2. p.100.n.3
Romania provincia duplex fuit, alia Flaminia dicta, alia
in Oriente. t.5. p.598.n.2
Romanus Cardinalis S. Angeli Legatus missus in causâ
Albigensium. t.1. p.974.n.2
Romani initio intonsi fuere, & à quo tempore ton-
deri cæperint, non constat. tom.3. pag.19.num.2.
& seq.
Romani nimis superstitiosi in nuptiis celebrandis:
vide in verbo *Nuptia*.
Rophensi civitas in magna Britannia, in qua Cathedra-
lis Sedes à D. Augustino constituta. t.1. p.916.
num.1

Repertorium Generale

Rossanum civitas vetusta Calabriae Metropolitana Sede decorata. t.1.p.648.n.4
Rossus est antiqua civitas Syriae, quae olim Cathedram Episcopalem habuit. t.4.p.184.& seq.n.1
Rota pro parte exercitus aliquando fumitur; unde Rotarii milites. t.3.p.938.n.3
Rupella famosa Galliae civitas, varios pro varietate temporum experia Dominos. t.1.p.187.n.3

S

Sabbathum temporibus Apostolorum adhuc ut festiva colebantur, nec in eis jejunare licebat. tom.1. p.49.n.22
 Sabbathum in lege veteri à vespéra in vespéram celebrabatur. t.1.p.119.n.8
 Sabbathum ante Pascha ex veteri Ecclesiae instituto Baptismo conferendo destinatum fuit. tom.5.p.129.n.2
Sabinarum captus à juventute Romana commissis: vide in verbo *Raptus*.
Sabinus Episcopus est Cardinalis S. R. E. & quanta sit ejus jurisdictio. t.2.p.412.n.1
Sacerdos simplex potest ex delegatione Pontificis quatuor minores Ordines consecrare. t.1.p.398.n.6
 Sacerdos qui novit scelerè, aut in confessione peccatorem, non potest cum nominatum excommunicare. t.1.p.706.n.1 & p.708.n.78
 Sacerdos concubinarum ab administratione Sacramentorum repellitur; ubi de variis prohibitionibus Ecclesiae circa hoc. t.3.p.73.n.4
 Sacerdos malus aequè efficaciter sacrificat ac sanctus. ibid. & seq.
 Sacerdotes omnes, tam Gentilitiae, quam Judaicae religionis, ab uxoribus abstinere. tom.3.p.78.& seq.n.8
 Sacerdotes legis veteris, & legis gratiae in multis differunt. t.3.p.80.n.9
 Sacerdotes omnes ab usu uxorum abstinere debere ostenditur; solvunturque auctoritates in contrarium facientes. t.3.p.81.& seq.n.10
 Sacerdotibus in omni lege est assignatum stipendium pro sustentatione. t.3.p.135.n.2
 Sacerdos debet jejunium Missam celebrare, & si aliam Missam est dicturus, non debet post sumptam Eucharistiam vinum perfundere, & illud sumere. t.3.p.98.& seq.n.2
 Sacerdotes aliqui veteres apud D. Bernardum, post sumptum cibum Missam celebrarunt. tom.3.p.799.n.3
 Sacerdotes publica vota pro salute Imperatorum suscipiebant, & persolvebant apud Gentiles, idemque jam à temporibus Apostolorum invaluit apud Orthodoxos. t.3.p.806.n.5
 Sacerdos simulans consecrare, & exponens Eucharistiam non consecratam adorandum populo, gravius peccat quam qui in peccato mortali offert sacrificium, & consecrat. t.3.p.810.n.1
 Sacerdotes vix in anno Missarum solennia celebrantes, sacerdotes dici non debent. t.3.p.812.n.2
 Sacerdotum incuria circa sanctissimam Eucharistiam reprehenditur. t.3.p.814.n.2
 Sacerdos qui post cenam, nullà interjecta dormitione pernoctavit, jejunium censetur, ut possit sequenti die Missae sacrificium offerre, & Eucharistiam sumere. t.5.p.126.n.2
 Sacerdotes nequeunt tanquam accusatores adversus laicos in judicio criminali inscribere, neque ad propriam injuriam persequendam. tom.5. pag.36.n.9
 Sacerdotium & lex Moysis simul data fuerunt, simulque abrogata. t.1.p.48.n.2 & 3

Sacerdotii praestantia super principatu saeculari unde eliciatur. t.1.p.776.& seq.n.1617
 Sacerdotii potestas in lege veteri, quae fuit. tom.1. p.777.n.18
 Sacerdotium in veteri lege junctum erat cum primogenitura; apud Gentiles autem jure successione ferebatur. tom.3.p.113.& seq.n.6
 Sacerdotium legis novae nihil carnale admittit, ut sacerdotium verus. t.3.p.117.n.15
 Sacerdotium grave onus à primis fidelibus existimabatur. t.3.p.580.n.11
 in *Sacramentis* Ecclesiae distinguitur sacramentum tantum, res tantum, & res & sacramentum. tom.1. p.479.n.13
 Sacramenta aliqua non iterabilia, quae characterem imprimunt. t.1.p.488.n.5
 Sacramentorum defectus quomodo suppleantur. ibid. & seq. n.8
 Sacramenta Ordinis, & Confirmationis an sint reiteranda, si aliquid in eis sit praetermissum. t.1.p.489.n.9.10
 Sacramenta vulgari lingua non debent administrari. t.1.p.740.n.5
 Sacramenta necessaria, & voluntaria, quoniam dicantur. t.1.p.842.n.3
 Sacramenti verbo ea significari solent, quae respectum habent ad rem sacram, divinam, & ecclesiasticam. t.2.p.1630.n.12
 Sacramenta omnia novae legis per se effectum suum conferunt ex opere operato. t.3.p.838.n.4
 Sacramenta à schismaticis collata quoad substantiam valida sunt, sed gratiam non conferunt recipienti. t.5.p.207.& seq.n.9
Sacra publica & privata apud Romanos quoniam fuerint. t.3.p.117.& seq.n.15
Sacrificia pro defunctis quare septem diebus ab Ecclesia oblati. t.3.p.473.& seq.n.2
 Sacrificium novemdiale apud Gentiles in usu quodnam sit. ibid. & seq.
 Sacrilegii species praecipua quoniam sit, quae utroque jure vindicatur. t.2.p.67.& seq.n.4
 Sacrilegium an committatur per ablationem rei non sacrae de loco sacro. ibid.
 Sacrilegii poenae diversae, & quoniam fuerint olim. ibid. & seq.
 Sacrilegium quomodo committatur, & à quo iudice puniri valeat. t.2.p.68.n.5.6
 Sacrilegi non sunt ipso jure excommunicati, sed sunt à iudice excommunicandi. t.2.p.87.n.2
 Sacrilegi Ecclesiae quis sit, & an habeat tantum officium, vel etiam dignitate fulgeat. t.1.p.593.n.1 & p.635.n.5
 Saecularis potest trahi ad iudicium ecclesiasticum, cum agitur de violentia in rebus Ecclesiae. tom.1.p.670.n.1
 Savina quoniam debeat esse, ut praestet sufficientem causam ad divortium faciendum in lege Gratiae. t.4.p.248.& seq.n.12
 Sagienfis civitas est in provincia secunda Lugdunensi sub Archiepiscopatu Rhotomagensi. tom.1.p.145.n.3
 Sagienfis, vel Sarienensis civitas Galliae suffraganea Episcopi Rhotomagensis. t.1.p.862.n.2
 Sagitta quid sit. t.5.p.174.n.2
 Sagittae saevius, crudeliusque genus armorum fuisse. ibid. n.3
 Sagittarum varia genera referuntur. t.3.p.275.n.4
 Sagittarii quinque dicantur, & quinam omnium optimi censentur. t.5.p.274.n.2
 Sagittariorum ars an omnino prohibita sit Ecclesiae constitutionibus. t.5.p.275.n.4
 Vide in verbo *Ballista*; *Ballistarum*.

Omnium Notabilium. Litera S.

Saganum vetustissima urbs est Hispaniz ciuitatis. t. 5. p. 416. n. 1.
Sal in eccubum os inferi jam à primis Ecclesiz sæculis solitum fuit. t. 4. p. 152. n. 2.
Salis vetigal quo animo introductum in Italia, Gallia, & alijs Regnia. t. 5. p. 594. & seq. n. 5.
Saladinus omnem pompam funebrem abiciens imitator.
 t. 5. p. 495. n. 5.
Salarius iudices iustit exigunt, & quodam olim ab Alexandro Severo eis præscriptum. t. 3. p. 30. & seq. num. 8.
Salen, seu Salo Salomonis, celeberrimum ecobium Ordinis Cisterciensis, ubiqum situm, & à quo constitutum.
 t. 5. p. 56. n. 2.
Salerno monasterium unde sic dictum, & à quo fundatum.
 t. 1. p. 304. n. 2.
Joannes Salernitanus, presbyter Cardinalis legatione fungitur.
 tom. 1. p. 132. n. 5.
Salernus, teste Strabone, urbs Episcopalis est Campaniæ.
 tom. 1. p. 330. n. 1.
Salina ex jure comuni possunt ad privatos jure domini spectare.
 tom. 5. p. 598. n. 4.
Salina etiam jure Digestorum publicæ fute, & publici redditus inde collecti.
 ibid. n. 3.
Salina quondam pium indistincta fuerint, & quando vetigal, & monopolium salis inventum, & sub Principibus Christianis continuatum. t. 5. p. 593. n. 4. & seqq.
Salina an pettinat ad patrimonium Principis. ibid. & seq. n. 5.
Salernitica perantiqua civitas in veteri Castella, in Regno Legionensi, antiquitate, civium nobilitate, celebri Academiâ, & Episcopali Cathedrâ elara.
 t. 1. p. 401. n. 4.
Salmonitica antiquitas unde hauritur, & quondam incrementum accepit.
 t. 3. p. 747. n. 1.
Salerni ao fuerit doctor omnibus hominibus, qui eum præcesserunt, & sequuntur.
 t. 1. p. 515. n. 1.
Salomonia judicium de dividendo infante an hærit æquum.
 ibid. & seq. n. 2. & p. 497. n. 15.
Salina urbs Dalmatiz Episcopali Cathedrâ decorata ubi de dissidiis ortus inter ejus urbis Episcopum & Nates, & Archiepiscopum.
 t. 1. p. 162. n. 1.
Salona Metropolis est tertia Illytiæ Occidentalis, & quando fuit hoc honore decorata. t. 1. p. 703. n. 1.
Salon Metropolis Dalmatiz, olim colokia Romano rum fuit.
 t. 5. p. 12. n. 2.
S. Salvatoris monasterium Rhotomense Ordinis D. Benedicti à quo fuerit constructum : & quot Ecclesiz ei subjez.
 t. 1. p. 751. n. 4. & 6.
S. Salvatoris monasterium Ordinis D. Basilii in Diocesi Messanensi ; ejus Abbas Archimandrita dicitur, à quo constructum.
 t. 1. p. 786. n. 2.
S. Salvatoris de Oise monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo constructum.
 t. 1. p. 921. n. 5.
S. Salvatoris de Spogina monasterium est in diocesi Vulturana.
 tom. 2. p. 111. n. 2.
Salvatica in scriptis tam Pontificis, quam Imperialibus adscribi consuevit.
 tom. 3. p. 349. n. 4.
Salutatio tam à Pontificibus, tum ab Imperatoribus sub diversis titulis adscribebatur.
 ibid. & seq.
Salutatio in monasteriis monialium locus est ex quo qui celebras progreditur, & immediatus oratorio est.
 t. 5. p. 124. n. 5.
Salzburgum, seu Salisburgum, civitas Germaniz est, à Latinis Juvania dicta, ejus Cathedra Episcopalis in Metropolim etc. fuit.
 t. 4. p. 382. n. 2.
Samsen voci parentum tenax toto vite tempore ritus Nazazorum religiose observavit.
 tom. 3. p. 600. num. 3.
Santa Sanctorum pars sacratior Ecclesiz, etiam apud Christianos.
 t. 3. p. 3. n. 7.

Sancius cognomen Capello, Rex fuit Lusitaniz maxime delidius, & ignavus.
 t. 5. p. 152. n. 1.
Sanctorum omnium felicitas à quo fuerit instituta.
 t. 2. p. 176. n. 17.
 ut Sanctus nemo venari debet, nisi ab Apostolica Sede fuerit beatus declaratus, quamvis miracula faciat.
 t. 3. p. 360. n. 3.
 Vide in verbo *Canonizatio*.
Sandalis quid sint, tam apud profanos, quam sacros Scriptores.
 t. 2. p. 372. n. 2.
Sandalla olim communia, tam minoribus, quam majoribus Ecclesiz ministris.
 ibid.
Sanguis Christi Domini olim ad infirmos deferabatur, dum communio sub utraque specie in usu erat.
 t. 5. p. 6. n. 8.
Santenus civitas Metropolis Galliz ubi sita, tom. 3. p. 147. n. 1.
Santones quinquam hodie dicantur, & quibus terminis includantur.
 ibid.
Sarna, seu Samona civitas inter Genuam & Mediolanum, suffraganea Archiepiscopi Mediolani.
 tom. 1. p. 178. n. 5.
Sapientia liber canonicus defenditur, etiam ab hæreticis impugnatur.
 t. 1. p. 389. n. 2.
Sarcinofis Episcopatus idem ac Lunensis, idamque Præful utriusque. Vide in verbo *Luna*.
Sardis urbs inter Thraciam, & inferiorem Mysiam sita, à quo Constantinus Magnus aliquando deguit.
 t. 2. p. 129. n. 1.
Sardinia tristis celo, multâ vitiata palude, & pestilens, ubi sita.
 t. 1. p. 816. n. 5.
Saribartheris Ecclesia est in Anglia suffraganea Episcopo Cantuariensi.
 t. 1. p. 188. n. 1.
Sarraceni unde isti dicti sūt, variz etymologiæ referuntur.
 t. 5. p. 134. n. 1.
Sarraceni quinquam hodie censentur.
 ibid.
Sasar civitas Sardinie Cathedrâ Episcopali decorata fuit ab Eugenio IV.
 t. 5. p. 100. n. 4.
Saisfallia à reo facta non induit per se abolitionem.
 t. 1. p. 71. n. 4.
Savariis de Malleon Pictaviensis miles, fautor hæreticorum Albigensum.
 t. 2. p. 66. n. 3.
Saxonia quas provincias continet, & quo terminos habet.
 t. 4. p. 12. n. 3.
Saxina, seu Sallina, civitas Cathedram Episcopalem habens, ubinam sita sit.
 t. 3. p. 170. n. 1.
Scabini apud Gallos, Belgas, & Longobardos quinquam dicuntur.
 t. 1. p. 936. n. 5.
Scandalum utilis nasci permittitur, quàm vitia relinquantur.
 t. 5. p. 600. c. 1.
Schisma Adriano IV. mortuo in Ecclesia ortum, t. 1. p. 225. n. 1.
Schisma à pluribus aborsatum.
 ibid. n. 2.
Schisma est peccatum pobleum, ex quo post abolitionem & penitentiam remanet infamia.
 t. 1. p. 186. num. 11.
Schismata varia jam à primis Ecclesiz sæculis ceperunt, & sequuta sunt.
 t. 1. p. 128. n. 3.
Schisma inter Electores Imperatoris ortum mortuo Henrico V.
 t. 1. p. 504. n. 1.
Schisma triplex in Ecclesia temporibus Alexandri III. introductum.
 t. 2. p. 672. n. 3.
Schisma quid sit, & quid sub schismatis appellatione contineri possit.
 t. 5. p. 1205. n. 3.
Schisma in quo conveniat cum erimine hæresis, & in quo ab eo differt.
 ibid. col. 2.
Schisma diuturnum & inveteratum in hæresim degenerat.
 ibid. & seq.
Schismatis definitio traditur, & explicatur, & qui in schisma incidere non possunt, referuntur.
 t. 5. p. 1206. num. 4.
Schismatis gravitas exprimitur.
 ibid. n. 5.
 Schismatis appellatione
 ibid. n. 6.

Repertorium Generale

- Schismatici* omnem potestatem in rebus ecclesiasticis amittunt, & de aliis eorum pœnis. t. 1. p. 226. n. 10
- Schismatici*, eorumque fautores majori excommunicatione ligantur. t. 1. p. 228. n. 7
- Schismatici* quibus pœnis per sacros canones sint puniendi. t. 5. p. 206. n. 5
- Schismatici* pœnitescentes, & Ecclesie reconciliati, an habiles reddantur ad ecclesiastica beneficia. ibid. & seq.
- Schismatici* valide possunt exercere ea quæ procedunt à potestate characteris, non verò ea quæ sunt jurisdictionis. t. 5. p. 207. n. 7
- Schola* duplicis generis in Ecclesia instituta. tom. 3. p. 13. num. 7
- Scholæ* aliz presbyteris deputabantur, aliz pueris assignabantur. ibid.
- Scholæ* publicæ in Ecclesiis, Episcopis, & monasteriis à veteribus Patribus instituta. tom. 5. p. 123. num. 4
- Scholæ* interiores, & exteriores in monasteriis, & qui in eis admittuntur. ibid.
- Scholæ* iusta cum ratione ab Ecclesiis Patribus conciliarum functione constituta. ibid. n. 5
- Scholaris* domum inhabitans, an ab ea invitatus expelli possit, & privilegium circa hoc sibi competens alteri cedere. t. 3. p. 303. n. 1
- Scholaris* uno, eodemque modo accipi solet in utroque iure, aliquando autem pro palmista sumitur. t. 3. p. 784. n. 5
- Scholasticum* in utroque iure accipitur pro avvocato. t. 1. p. 122. n. 8
- Scholastici*, sive agentes, sive excipientes, possunt reos convenire coram proprio iudice, & omisso iudice proprio reorum. t. 2. p. 70. & seq. n. 3
- Scholastica* dignitas in Ecclesiis Cathedralibus quo tempore cœperit. t. 5. p. 110. n. 1
- Scientia* sufficiens requiritur in ministris Ecclesie, non emineat: & quænam dicatur sufficiens. tom. 1. p. 469. n. 5
- Scientia* modica cum magna charitate præstat rectum prælatum, non autem charitas sola. tom. 1. p. 470. n. 6
- Scotatio* quodnam genus donationis, & unde ita dictum. tom. 1. p. 159. n. 10
- Scotia* antiqua Caledonia dicta, quando Evangelii luce illustrata fuerit. tom. 1. p. 407. n. 2
- Scotia* ab antiquis Caledonia dicta, ubinam sita sit. tom. 4. p. 292. n. 1
- Scotia* fidem christianam suscipit, & duas Metropoles Ecclesias habet. ibid.
- Scriba* literarum Apostolicarum quando proprio collegio fuerint distincti. tom. 3. p. 109. n. 2
- Scribaniarum* genera duo Romæ fuisse temporibus Innocentii III. tom. 2. p. 671. n. 6
- Scriptura* privata an aliquando fidem faciat, vel plenam probationem inducat. tom. 2. p. 461. n. 6
- Scriptura* privata multam fidem facit defunctis testibus in ea scriptis. ibid. n. 7
- Scriptura* privata in omni negotio contra ipsum scriptam plenam probationem inducit. ibid. n. 8
- Scriptura* recentior quàm ceteræ, ejusdem protocolli falsitatem arguit. tom. 2. p. 470. n. 3
- Scriptura* privata fidem facit, præcipue si consuetudo adfit. tom. 2. p. 473. n. 3
- Scriptura* plerumque ad probationem emptoris conficitur, licet non sit de ejus essentia. tom. 2. p. 477. num. 5
- Scripturæ* contrariæ ab eadem parte in judicio producæ fidem non faciunt. tom. 2. p. 479. n. 1
- Scriptura* debiti nuda sine causa non habet vim contra consistentem, nisi actor causam ostendat, ob quam debitum sit; secus si causa exprimat. tom. 2. pag. 481. num. 3
- Scripta* hæretici damnati comburenda sunt: vide in verbo *Liber*.
- Scrutatores* electionis an tres tantum esse possint, & necessariò assumi debeant de eodem collegio. t. 1. p. 23. n. 3. 4
- Scrutatores* quomodo eligentium vota colligere debeant. ibid. n. 3
- Scrutatores* statim eligentium vota publicare debent. ibid. n. 6
- Scrutinio* publicato an variare possint electores, differtur. tom. 1. p. 343. n. 1
- Scrutinium* quid sit, & unde sic dicatur. t. 1. p. 440. num. 1
- Scrutinium* in quibus actibus ecclesiasticis in usu fuerit. ibid.
- Scrutinium* olim in Ecclesia habitum super iis, qui ad Sacramenta accedebant. tom. 1. p. 782. n. 4
- Securitas* non solum in clericis, verum etiam in laicis damnatur. tom. 1. p. 389. n. 2
- Scyphus* vas ad potandum apud antiquos fuit, & pro calice accipitur. tom. 3. p. 845. n. 5
- Secretarium*, apud Græcos Diaconion, duplex in Ecclesiis olim fuit. tom. 1. p. 458. n. 6
- Secretarium* unum, in quod ingredi subdiaconis olim non licebat. ibid. & seq.
- Secretarium* in Ecclesiis duplex olim fuit. tom. 4. p. 297. num. 10
- Secretarium* salutariorum quodnam. ibid.
- Secretarium* à Græcis Diaconion dictum. ibid. & seq.
- Secusense* monasterium cujus Ordinis sit, & ubi situm. tom. 3. p. 251. n. 2
- Sedes* Apostolica consulenda in rebus arduis & ambiguis. tom. 1. p. 72. & seq. n. 4
- Sedes* Apostolica privilegio gaudet, ut majores causæ ad eam deferendæ sint. tom. 1. p. 345. & seq. num. 3. 4. 5
- Sedes* Apostolica ex constitutione divina in ambiguis fidei, & religionis est consulenda. t. 1. p. 729. n. 3
- Sedes* Episcoporum quare ab his gradatæ dicantur. tom. 3. p. 4. n. 10
- Sedes* Apostolica de majoribus causis cujuscumque Ecclesie cognoscit. tom. 3. p. 83. n. 1
- Segor* civitas ex factò Loth nomen sumpsit. tom. 3. p. 649. num. 2
- Segovienfis* antiqua Hispaniæ Cathedralis civitas, à quo constructa. tom. 1. p. 921. n. 4
- Seguntia* civitas antiqua Italiæ quandam lumine evangelico illustrata fuerit, & Cathedra Episcopali decorata. tom. 2. p. 444. n. 1
- Selsviciensis* Ecclesia est in Dania, suffraganea Episcopatus Lundensis. tom. 2. p. 79. n. 1
- Semestre* præscriptum à jure canonico ad collationem beneficiorum vacantium, quomodo currat, & à quo termino sit computandum. tom. 1. p. 404. n. 12
- Vide in verbo *Tempus*.
- Semestre* datum ad eligendum, quomodo sit computandum in vacatione beneficii. tom. 3. p. 183. n. 8
- Semestre* concessum ad conferendum beneficium, non currit legitime impeditis. tom. 3. p. 190. n. 5
- Semestre* ad conferenda beneficia quare à jure præscriptum. ibid. n. 7
- Senatorii* Romani officium & dignitas tempore Sylvæstri, & ejus successorum, remissivè. tom. 1. p. 65. n. 3
- Senatus* mulierum in colle Quirinali ab Heliogabalo institutus, & meritò sublati. tom. 1. p. 785. n. 10
- Senatus* Romæ in templis convocabatur; quod tamen non est trahendum in exemplum à Catholicis. t. 3. p. 906. & seq. n. 4. & 6
- Senatusconsultum* fieri per discessionem, quid sit apud Gellium. tom. 1. p. 350. n. 4
- Senectutis* incommoda refrantur. tom. 1. p. 373. n. 6
- Laudatur verò p. 74. n. 8
- Senectus

Omnium Notabilium. Litera S.

Senectus futuræ incontinentiæ suspicionem aufert.
tom. 2. p. 119. n. 4

Senectus ætas est veneris adibus inepta. t. 3. p. 538.
num. 3

Senectus non est sufficiens causa ad renunciandum
Episcopatu. tom. 1. p. 375. n. 9

Vide in verbo *Ætas*.

Senensis civitas antiquissima Metropolis Italiæ asse-
ritur. tom. 2. p. 145. n. 7

Senensis civitas Cathedrali Ecclesiæ decorata est à
quattro sæculo Ecclesiæ. tom. 2. p. 365. n. 1

Senes apud Romanos, etiam Senatores, muneris vaca-
tionem habebant. tom. 1. p. 373. n. 6

Senes depontani quinam. ibid.

Senes ita decrepiti, ut præ senio coire nequeant, an
validè contrahant matrimonium. tom. 4. p. 201. n. 5

Seniores Ecclesiæ, vel populi quinam dicantur, quibus
opponuntur juniores. tom. 3. p. 716. n. 2

Senogalliensis civitas in Italia Cathedrâ Episcopali de-
coratur. tom. 2. p. 282. n. 2

Senonensis Metropolis Galliæ habet Cathedralem Ec-
clesiam D. Stephano dicatam, quam nobilem ap-
pellat D. Bernardus. tom. 1. p. 51. n. 1

Sententia non est proferenda inaudita parte, juxta
utriusque juris principium. tom. 1. p. 80. n. 17

Sententia interlocutoria quid sit, & unde sic dicta.
tom. 1. p. 144. n. 12

Sententia à non fœo iudice lata nulla est. tom. 1. p. 169.
num. 8. & p. 170. n. 12

Sententia in causis ecclesiasticis à laicis lata nulla est.
ibid.

Sententia jure canonico potest proferri vel in procu-
ratorem, vel in dominum absentem: v. & quid de ju-
re civili. tom. 1. p. 285. n. 5

Sententia in causâ beneficiâ lata an transeat in rem
judicatam. tom. 1. p. 300. n. 5

Sententia postquam transit in rem judicatam exe-
cutione est. tom. 1. p. 625. n. 3

Sententiz exequutio quibus de jure competat. ibid.
num. 4

Sententiz exequutio an iudicibus delegatis compe-
teat possit. tom. 1. p. 616. n. 5

Sententiz exequutio est mixti imperii, & fit virtute
actionis iudicati. ibid. n. 6

Sententiz exequutio fieri potest etiam postquam ju-
risdictio expiravit. ibid. num. 7

Sententiz exequutio non semper fieri potest ab eo
qui eam protulit. ibid. & seq. n. 8

Sententia excommunicationis à Parocho prolata,
quando non possit ab Episcopo relaxari. t. 1. p. 710.
num. 3

Sententia in causâ matrimoniali prolata nunquam
transit in rem judicatam: & quomodo contra eam
in causâ matrimonii injustè prolatam agi possit.
tom. 1. p. 917. n. 4

Sententia ab arbitris prolata, si æquitate nitatur, om-
ni modo servanda est; secus est per superiorem re-
tractanda. tom. 1. p. 950 & seq. n. 8

Sententia arbitratorum an actionem, vel exceptionem
pariat, & quomodo ei sit patendum, tum ex ju-
re veteri, novo Justiniani, & Pontificio. tom. 1.
p. 951. num. 11. & seq.

à Sententia ab arbitris prolata non datur appellatio.
tom. 1. p. 951. n. 14

Sententia arbitratorum quibus remediis infirmetur. t. 1.
p. 953. n. 18. & 19

à Sententia arbitratorum hodie datur appellatio. t. 1.
p. 954. num. 21

Sententia arbitratorum iniqua non est servanda. tom. 1.
p. 955. num. 24

Sententia plura capita continens potest pro parte va-
lens, & pro parte infirmari. tom. 1. p. 963. n. 6

Sententia five in causâ civili, five in causâ criminali
lata legitimè à iudice competenti, potest ab alio
Magistratu exequi. tom. 2. p. 81. n. 7

Sententia in causâ criminali aliquando continet inju-
sticiam à partibus remissibilem, aliquando irremis-
sibilem. tom. 2. p. 185. n. 5

Sententiz, quæ in rem judicatam transierunt, præsu-
muntur juri, & æquitati conformes, sicut & sen-
tentiz definitivæ, & quando probatio in contrarium
admittitur. tom. 2. p. 262. n. 2

Sententia ex falsis depositionibus lata ipso jure valet,
sed per in integrum restitutionem rescinditur.
tom. 2. p. 346. num. 6

Sententiz exequutio impediri non potest, allegata ex-
ceptione falsitatis instrumenti prætextu cujus lata
est. tom. 2. p. 465. & seq. n. 3

Sententiâ in rem judicatam transactâ, an possint in-
strumenta falsitatis argui. ibid. n. 4

Sententia lata ex testimonio testium corruptorum re-
scindenda est. tom. 2. p. 385. n. 2

Sententia sine scriptura prolata valet. tom. 2. p. 424. n. 8

Sententia interlocutoria à quolibet iudice verè pro-
ferri valet: sententia verò definitiva tantum à per-
sonis illustribus. ibid.

Sententia incerta, ad aliquod tamen certum instru-
mentum relata sustinetur. tom. 2. p. 610. n. 8

Sententia lata à iudice ad quem tertio provocatum
est, an valida sit. tom. 2. p. 342. n. 8

Sententia contra leges, canonice prolata nulla est,
nec ab ea appellare est necesse. tom. 2. p. 696. n. 6. &
p. 698. n. 10

Sententia à iudice prolata quotupliciter impugnari
possit. ibid. n. 8

Sententiz nullitas unde proveniat, & quoduplex sit.
ibid. & seq.

Sententia apertè nulla quænam sit ostenditur, & varia
exempla referuntur. tom. 2. p. 697. n. 8

Sententia quænam contra jus fori dicatur. ibid. n. 9

Sententia lata contra aliam sententiam, quæ in rem
judicatam transit, nulla est, sicut etiam sententia
contra jus expressum lata. tom. 2. p. 698. n. 10

Sententia lata contra prohibitionem legum non est
semper nulla. ibid. & seq. n. 12

Sententia ultimo supplicio decuriones condemnans,
vel ad bestias, in quo casu sustineri possit. ibid.
& seq.

Sententia lata contra leges per similitudinem addu-
ctas valida est. tom. 2. p. 699. n. 14

Sententiz prolatio non debet differri cum magna li-
tigantium injuria. tom. 2. p. 701. n. 2

Sententiam debere celeriter proferri, quomodo intel-
ligendum sit. tom. 2. p. 702. & seq. n. 7. & seq.

Sententia Romani Pontificis debet plenum robur ad-
dicere iis, quæ juxta ecclesiasticum morem sunt,
& rectè sunt definita. tom. 2. p. 705. & seq. n. 1

Sententia lata in causâ matrimoniali nunquam transit
in rem judicatam, sed potest retractari quoties de
veritate constiterit. t. 2. p. 711. n. 3. & p. 713. & seq. n. 9

Sententia quænam transeat in rem judicatam. tom. 2.
p. 713. n. 7

Sententia in aliquibus casibus nunquam transit in rem
judicatam, et si non sit appellatum. ibid. n. 8

Sententia in causâ matrimoniali lata quandonam pos-
sit transire in rem judicatam. tom. 2. p. 714. num. 11

Sententia lata contra Ecclesiam prætextu consuetudi-
nis antiquæ, retractatur. tom. 2. p. 715. n. 2

Sententia iniqua super aliqua causâ appellatione ces-
sante commissa, non sustinetur. tom. 2. p. 717. n. 2

Sententia definitiva postquam in rem judicatam tran-
sit, præsumitur bene prolata quoad justitiam, &
merita causæ; in sententiis verò interlocutoriis
admittitur probatio in contrarium. t. 2. p. 726. n. 3

Sententia

Repertorium Generale

Sententia contra jus litigatoris lata valet, si ab ea intra tempus à jure præscriptum non fuerit appellatum. *ibid.* n.4

Sententia, quæ neglecta, vel desertâ appellatione in rem judicatum transiit, jus facit inter eos qui in judicio contendunt, licet contra jus litigatoris prolata sit. *ibid.* & seq. n.6

Sententia quotupliciter inopulente dicatur, & quando per se, & quando per accidens. *t. 1. p. 717. n. 8*

Sententia, quæ in rem judicatum transiit, paratam habet executionem. *t. 1. p. 733. n. 1. t*

Sententia ritè probari potest per testes, licet non deponent de causis, quæ movere soleat iudices ad pronunciandum. *t. 1. p. 736. n. 4*

Sententia præcipuum requisitum est ejus pronuntiatio, & quomodo sit scienda. *ibid.* n.4

Sententiarum variaz formulæ referuntur. *ibid.* & seq. num. 5

Sententiarum pronuntiatio ex jure civili, vel canonico. *t. 1. p. 737. n. 6*

Sententia scripturam requirit ad probationem, non ad substantiam. *ibid.* n.7

Sententia lata absente citato ad eam audiendam ex legitima causa, iudicium tamen ignota, valida est, retractatur tamen probatâ legitimâ absentiæ causâ. *t. 1. p. 741. n. 2*

Sententia quandam absentibus partibus, citatis tamen, proferri possit. *t. 1. p. 743. & seq. n. 6. 10*

Sententia legitimè prolata non debet retractari præterea instruenti noviter reperti. *t. 1. p. 748. & seq. num. 5*

Sententia prætextu instrumenti noviter reperti aliquando retractatur. *t. 1. p. 749. n. 7*

Sententia contra Ecclesiam, vel Republicam lata potest retractari prætextu novi instrumenti, petita tamen prius restitutione in integrum, & non aliter. *ibid.* n. 8

Sententia lata ex privilegiatis probationibus non transit in rem judicatum. *ibid.*

Sententia lata prætextu instrumenti noviter reperti duobus modis retractari potest. *t. 1. p. 750. n. 9*

Sententia prætextu privilegii noviter reperti quandoque non retractatur. *ibid.* & seq. n. 8

Sententia lata ex falsis instrumentis non qualiter infirmatur ac lata ex falsis testibus. *t. 1. p. 753. n. 3*

Sententia lata ex falsis probationibus, vel instrumentis, an sit ipso jure nulla, an veniat irritanda. *ibid.* n.4

Sententia à iudice excommunicato lata, ipso jure nulla est. *t. 1. p. 755. n. 2*

Sententia pro aliquibus lata quando aliis nocere, vel prodesse possit. *t. 1. p. 756. n. 4. & p. 757. n. 5. & 6. & p. 758. n. 7. & 8. & p. 759. n. 9. & 10*

Sententia diversis à diversis iudicibus lata, tenet ea, quæ pro causis favorabilibus lata est. *t. 1. p. 760. & seq. n. 1. & 2. & p. 761. n. 3*

Sententia diversæ à delegatis iudicibus latae non substat. *t. 1. p. 760. n. 3*

Sententia diversæ ex compromisso latae, non valent. *t. 1. p. 761. n. 4*

Sententia quandam possit ferri à pluribus iudicibus separatim, & quando simul ferri debeat. *ibid.* num. 7.9

Sententia legitimè à iudice prolata transit in rem judicatum, si nulla fuerit appellatione suspensa. *t. 1. p. 771. n. 6*

Sententia interloquutoria quid sit, & quid interloquutio. *t. 1. p. 785. n. 5*

Sententia interloquutoria definitio, & exempla traduntur. *ibid.* n. 6. & 7

Sententia tam definitiva, quam interloquutoria, an possint proferri sub conditione. *t. 1. p. 804. n. 2*

Sententia dicitur motus iudicia. *t. 1. p. 807. n. 4*

Sententia excommunicationis an possit ferri pro futura culpa. *t. 1. p. 804. n. 3*

Sententia dicta io absentem quandam rei judicatur vim habeat. *t. 1. p. 810. n. 3*

Sententia an per appellationem suspendatur, vel omnino extingatur. *t. 1. p. 810. & seq. n. 5*

Sententia interloquutoria potest à iudice revocari pendente appellatione super ea, exceptis aliquibus casibus: focus est de sententia definitiva. *t. 1. p. 834. num. 2*

Sententia venales à corruptis iudicibus prolatae, etiam extra provocacionis auxilium infirmæ. *tom. 3. p. 30. num. 5*

Sententia inducit notorietatem, quæ valet ad multos effectus. *t. 1. p. 733. n. 3*

Sententia lata contra sponsalia de futuro, transit in rem judicatum, nec potest retractari. *t. 4. p. 15. n. 6*

Sententia in foro Romano quomodo antiquitus proferebatur. *t. 4. p. 1. n. 3*

Sententia, quæ uno nititur fundamento, sed falso, & juri contrario, an sustineatur, si aliud in ea expressum legitimum sit. *t. 4. p. 127. n. 4*

Sententia prolata super principali, quandam super accessorio pronunciari possit. *t. 4. p. 79. n. 8*

Sententia quænam mutari possit ab ipso iudice, qui illam pronuntiavit. *t. 5. p. 37. & seq. n. 4*

Sententia definitiva quodcumque prolata dicatur. *ibid.*

Sententia à iudice ecclesiastico lata an obliget subditos peccantes extra districtum suæ jurisdictionis, nec etiam non subditos peccantes intra suæ jurisdictionis districtum. *t. 5. p. 145. n. 4*

Sententia quâ formulâ, & quibus verbis concipi debeat, ut finem controversiæ imponat. *t. 5. p. 184. num. 2*

Separatim quoad thurum successit hodie io locum divortii, quod jure civili olim fiebat, eodemque efficitur operatur. *t. 4. p. 124. n. 14*

Sepulchrum monumentum appellatur, & monumentum sepulchrum. *t. 1. p. 830. n. 25*

Sepulchrum & jas in eo sepellendi an præscriptione acquiri possit. *t. 1. p. 83. n. 18*

Sepulchra virorum intra monasteria mulierum constitui vetitum est, & cadavera fecerinarum intra claustra virorum inferri. *t. 5. p. 124. & seq. n. 6*

Sepulchrum non erit æterea domus dicitur in antiquis lapidibus. *t. 5. p. 490. & seq. n. 5*

Sepulchra aliquando intra moenia urbis fieri prohibitum fuit. *t. 3. p. 493. n. 6*

Sepulchra apud Romanos alia proptia singulis, alia communia pluribus. *ibid.* & seq. n. 7

Sepulchra hæreditaria, & familiaria. *ibid.*

Sepulchra prescorum Christianorum: ubi de sepulchra in Ecclesia facta. *t. 3. p. 494. n. 8*

In Sepulchro majorum decedentem jacere precundum est, pro maledictioneque habetur io eo non sepeliri. *ibid.* n. 8

Sepulchrum duplici ratione potest dici proprium. *t. 3. p. 494. n. 10*

Sepulchrorum termini apud Romanos designati, extra quos locus religiosus non creabatur. *tom. 3. p. 517. n. 4*

Sepulchrorum religio apud omnes gentes commendatissima fuit. *t. 3. p. 518. n. 9*

Sepulchra communiter loca religiosa à Jurisconsultis vocantur. *ibid.*

Sepulchrorum venditionem, & permutationem jus religionis prohibet. *ibid.*

Sepulchri emptio ab Abraham facta quomodo executur ab omni labe. *t. 3. p. 519. n. 7*

Sepulchrum vendito fundo, in quo erat, transit in emptorem. *ibid.*

Sepulchrum

Omnium Notabilium. Litera S.

Sepulchrum quod propriis expensis privatus quisque construxit, vendere potest. ibid. & seq.

Sepulchra Regum Jude, & civium urbis Hierosolymæ quæ à Chaldeis effossa. t. 5. p. 18. n. 3

Sepulchrum Davidis ab Hiteano Pontifice ad obsequium orbis avertendam reſertatum. ibid. & seq.

Sepulchrorum variz inſcriptionea, earumque interpretatio. ibid.

Sepulchrorum effoſſores peſſimi fures dicuntur. ibid.

Sepulchrorum effoſſio an ſit crimine peculatus. ibid. num. 4

Vide in verbo *Torſurus*, *Pecunia*.

Sepultura à fidelibus poteſt in quænamque Eccleſia eligi: & quid ſi eà non electi decedant. t. 1. p. 81. 1. num. 7

Sepultura poteſt ab unoquoque eligi: decedens autem electione non facta, iò majorum ſepulchro eſt ſepeliendus. t. 3. p. 487. n. 2

Sepultura jure naturali corporibus debetur pro diverſitate nationum varia ſua ſit. t. 3. p. 490. n. 4

Sepulture locus diverſis nominibus appellatur. ibid. & ſeq. n. 5

Sepultura iotra Eccleſiam quando iò uſu eſſe corporis, & quando prohibita. t. 3. p. 493. & ſeq. n. 8

pro Sepulture ſu remedia poſſeſſoria laiciſ compentunt. t. 3. p. 494. n. 10

Sepultura eligens in monaſterio, vel loco religioſo, ibi ſepeliendus eſt: ſecus verò ſi in loco minùs religioſo ſepulchrum ſibi eligat. t. 3. p. 496. n. 3

Sepultura poteſt in monaſterio tum monachorum, tum monialium eligi. ibid. n. 5

Sepultura juxta, vel ſupra altare non permittitur. ibid.

Sepulturam ſibi in ade ſacra curare ſanctum, & pium eſt. ibid.

Sepultura in Eccleſia facta prodeſt ad ſolatum defunctorum. ibid. p. 497. n. 6

Sepultura in Eccleſia quomodo proſit defunctis ibi ſepulſis. ibid.

Sepultura electio in loco minùs religioſo ſuſtinetur, non iò loco purè prophano. t. 3. p. 498. n. 9

Sepultura præſextu applicatioia diſcreti non debet. t. 3. p. 499. n. 3

Sepultura defunctorum domus eſt. t. 3. p. 501. n. 2

Sepultura utriuſque conjugis an debeat eſſe eadem: ubi circa hoc mira exempla reſeruntur. ibid. numero 3

Sepultura electio eſt pura ultime voluntatis, poteſtque à quolibet ſive viru, ſive ſormina habente legitimum ætatem talis electio fieri. ibid. & ſeq. n. 4

Sepultura electio an poſſit relinqui iò alterius arbitrio. ibid.

In Sepulture electione non attenditur patris poteſtas, ſed tantum ætas ſibi eligentis. t. 3. p. 504. n. 7

Sepultura extra propriam parochiam ab aliquo electa, quarta portio de reliquiis Eccleſiæ, in qua ſepelitur, propriæ parochiæ debetur. t. 3. p. 503. n. 3

Sepultura eccleſiaſtica deneganda non eſt ei, qui caſu ſubmerſus in flumine occubuit. t. 3. p. 508. n. 2

Sepultura eccleſiaſtica excommunicatiſ eſt deneganda. t. 3. p. 511. n. 2

Sepultura privato pena gravis apud omnes nationes ſuit. t. 3. p. 513. n. 4

Sepultura eccleſiaſtica variis facinoroſis deogatur. ibid. & ſeq.

pro Sepultura in Eccleſia præſtanda pactum exigi non debet. t. 3. p. 517. n. 2

Sepultura triplex acceptio. ibid. n. 4

Sepultura etiam apud Gentileſ ſemper religioſa habitæ ſuit. t. 3. p. 518. n. 5

Sepultura commetium quàm legitime ab Eccleſia prohibitum. ibid. n. 6

D.D. Goucal. in *Dicteſal. Index generalis.*

Sepulture venditio prohibetur, ſed pro ea ſponte oblatum licet accipitur. t. 3. p. 520. n. 8

Sepultura quid ſignificet cùm prohibetur ne quid pro ea exigatur. t. 3. p. 529. n. 5

Sepulture modus obſervatus in urbe Conſtantinopolitana deferibitur, ubi de triplici ſereto defunctorum. t. 3. p. 101. & ſeq. n. 10

Siquiſter unde ita dicitur. t. a. p. 501. n. 4

Siquiſtri definitio traditur, & explicatur. ibid.

Siquiſter an poſſideat, an verò tantum cuſtodiat. ibid. num. 5

Siquiſtraſe quando admittatur. ibid. & ſeq. n. 6

Siquiſtratio in quibus rebus fieri poſſit. tom. a. p. 502. num. 8

Siquiſtratio regulariter prohibita in quibus caſibus admittatur. ibid. & ſeq. n. 9

Siquiſtratio an in omnibus rebus, etiam in pecuniis, admittatur. ibid. n. 10

ut Siquiſtratio fiat, an ſemper deſideretur ut fructus diſtinguantur. t. a. p. 503. n. 12

Siquiſtratio fructuum quando decernenda in cauſa beneficiis. t. 1. p. 127. n. 9

Siquiſtratio uxoris, ſuper cujus conjugio hiſ pendet, variis caſus reſeruntur. t. 4. p. 31. n. 2

per Siquiſtrationem an amittatur rei poſſeſſio, & tranſferatur in ſequiſtrum. t. a. p. 46. & ſeq. n. 2

Siquiſtrum quatuorplex ſit. t. 1. p. 502. n. 7

Siquiſtrum voluntarium iuxta, & neceſſarium quodnam diſcrimen verſetur. ibid.

Servitium impedimentum naturale ad ordines dicitur. t. 1. p. 518. n. 13

Servitium vera quibus modis liberis hominibus contingat. t. 1. p. 522. n. 4

Servitium in aliquibus caſibus admittitur contra libertatem. t. 3. p. 135. & ſeq. n. 4

Servi homines olim perſonam legibus oon habebant. t. 1. p. 107. n. 3

Servi jure civili pro mortuis habentur, nec judicari eligi poſſunt. ibid. n. 5

Servi in Hiſpania, Gallia, & Longobardia manuſſi per denarium, aut per chartam. t. 1. p. 506. o. 2

Servi per chartam quomodo in Eccleſia manuſſi tenentur. ibid. & ſeq. n. 3

Servorum Eccleſiæ manuſſio certâ formâ præſcriptâ fieri debebat. t. 1. p. 507. n. 4

Servi plures à dominiſ manuſſi, ut clerici, fierent. ibid. & ſeq. n. 5

Et ad redemptionem anime. ibid. p. 508. n. 9

Servi nec adhuc manuſſi ſub ſpe manuſſionis ad Ordines promori ſuere. t. 1. p. 509. n. 1

Servus fugitivus libertatem non aſſequitur, ſed jure civili Romanorum puniendus fuit. ibid. n. 2

Servi ignoti, & ad gradus eccleſiaſticos admiſſi geſta vires habent. ibid. o. 3

Servi ante plenam manuſſionem ordinari non debent, & fraudulenter ordinati, ignorantæ domini, & Epilcopo, depoſantur, & domini� teſtituantur. ibid. o. 5

Servorum ordinatio prohibita jam à temporibus Apoſtolorum. t. 1. p. 510. n. 7

Servi in aliquibus caſibus non præmiſſâ manuſſione ordinantur. ibid. n. 7. & 8

Servorum quanta vilitas fuerit apud Gentileſ, ſuè exponitur. t. 1. p. 511. n. 9

Servi cur ab Ordiniſ ſacramento areantur, non ab aliis. ibid. & ſeq. n. 10

Servi à Longobardiſ manuſſi ſeverâ manuſſionia formâ, quæ in Eccleſia celebrari non poterat. t. 1. p. 514. & ſeq. n. 12

Serviſ jure Decretalium potuerat cauſæ à Sede Apoſtolica committi. t. 1. p. 515. n. 14

Servi Eccleſiæ educabantur, ut ad eccleſiaſtica officia. t. 1. p. 516. n. 16

Repertorium Generale

- & ordinem clericalem ascendere: non tamen ab Episcopis sine causa manumitti poterant. t. 1. p. 53. 5. num. 3
- Servi inanimati ut Parochialibus Ecclesiis præficerentur, quicquid intuitu beneficii acquirerebant, Ecclesiæ eorum accedebat, nec ad extraneos transire poterat. ibid. n. 4
- Servi Ecclesiæ an peculium tempore servitutis acquirere possint. t. 1. p. 516. n. 8
- Servus ab Ecclesiâ manumissus, si contra eandem testimonium dicere, vel eam accusare præsumat, in servitutem redigitur, & honoris gradum privatur. ibid. & seq. n. 5. & 10
- Servos manumissos actus Ecclesiæ proficui quid sit. t. 1. p. 517. n. 11
- Servi à fidelibus in remedium animæ manumissi, Ecclesiæ non patroni liberi fiebant. ibid. n. 12
- Servo manumisso ut clericus fiat, an possint spirituales operæ imponi. t. 1. p. 519. n. 3
- Servi frequenter manumissi, ut ceteræ Ecclesiæ operas præstarent. t. 1. p. 519. n. 4
- Servi criminaliter accusatus, si absens, si præsens, à domino defendi potest, excepto publicano servo; & quare. t. 1. p. 860. n. 3
- Servus sub conditione legatus, si ab hærede manumittatur, non statim competit ei libertas; secus de servo sub conditione per fideicommissum relicto. t. 1. p. 941. n. 22
- Servo Ecclesiæ manumisso non censetur ei peculium concessum; & quando censetur concessum servis privatorum manumissis. t. 3. p. 235. n. 3
- Servi Ecclesiæ manumissi revocantur in servitutem, nisi præstiterint eos manumittens ei tantundem acquisierit. t. 3. p. 236. n. 1
- Servi Ecclesiæ à Prelatis ex triplici causa manumitti solent. ibid. n. 3
- Servi Ecclesiæ an in manumissione plenam libertatem consequentur. ibid.
- Servi Ecclesiæ benemeriti possunt ab Episcopo manumitti. t. 3. p. 237. n. 7
- Servi Ecclesiæ injustè manumissi, an possint aliqua præscriptione se tueri. ibid. & seq.
- Servorum alienatio aliquando odio eorum, aliquando eorum favore prohibetur. t. 3. p. 244. n. 14
- Servus Ecclesiæ nec alienari, nec permutari potest, nisi sit fugitivus. t. 3. p. 310. n. 2
- Servorum Ecclesiæ tria genera referuntur. ibid. & seq.
- Servi degeneres quinam fuerint. ibid.
- Servi Ecclesiæ triplicis generis operas profanas impendebant. ibid.
- Servorum Ecclesiæ disciplina, gradus, & prærogativæ referuntur. t. 3. p. 311. n. 5
- Servi Ecclesiæ tenebantur minutissimo servitutis genere. ibid. n. 6
- Servos Ecclesiæ alienare injustum, illosque ad laicalem potestatem cediti, pœna, & supplicium fuit. ibid.
- Servorum Ecclesiæ permutatio absolute prohibetur, etiam cum solemnitate. t. 3. p. 312. n. 7
- Servi fugitivi, vel furtivi, an vendi, & alienari possint. ibid.
- Servi fugitivi quinam dicantur. ibid. & seq.
- Servus noxæ deditus transsit in verum dominium accipientis. t. 3. p. 331. n. 12
- Servus pignori datus quomodo possit à proprio domino hæres institui. ibid. n. 13
- Servus pignori datus à debitore manumitti potest. t. 3. p. 344. n. 10
- Servus si extra causam peculiarem, & extra rem domini fiduciarius, inutilis est. fideiussor ubi traditur ratio differentie intercessionis servi, & filii familiaris. t. 3. p. 370. n. 3
- Servi ob atrocitatem dominorum ad Ecclesiâ confugiunt, an sint ab ea abducendi. t. 3. p. 12. n. 8
- Servi ad monasterium convolantes, quomodo efficiantur monachi. t. 4. p. 107. n. 4
- Servus, qui beneficii libertatis est adeptus, quomodo ad servitutem redigatur. ibid. n. 6
- Servorum conditio quàm abjecta sit, describitur. t. 4. p. 141. n. 3
- Servorum conjugum contubernium dicitur. ibid.
- Servus an voluntatem habeat. t. 4. p. 143. n. 7
- In Servis duplex differentia reperitur quoad sacramenta matrimonii, & ordinis recipienda. ibid. & seq. num. 7
- Servus matrimonium contrahendo non privat dominum dominio suo. t. 4. p. 144. n. 10
- Servus vel libertus Ecclesiæ an possit mulierem ingenuam accipere. t. 4. p. 145. n. 12
- Servus post manumissionem novus homo censetur quoad ea, quæ juris civilis sunt, non tamen quoad ea, quæ ex moribus gentium proveniunt. t. 4. p. 189. col. 1
- Servi communis æstimatio quænam fuerit jure civili. t. 5. p. 126. n. 2
- Servus Judæi, vel Saraceni quondam possit in libertatem absque pretio eripi. t. 5. p. 153. n. 1
- Servi an propter dominorum hæresim eripiantur in libertatem. t. 5. p. 201. n. 3
- Servus languidus à domino expositus litem libertatem consequatur. t. 5. p. 124. n. 2
- Servus sanus à domino pro delicto habitus, liber efficitur, si prior se occupet, & pro liberto se gerat. ibid. n. 3
- Servi phasianarii quinam dicti fuerint apud veteres. t. 5. p. 373. n. 6
- Severitatem aliquid detrahendum est ob multitudinem peccantium. t. 1. p. 847. n. 13
- Sexus uterque diversis mansionibus ab antiquis legislatoribus fuit separatus. t. 3. p. 59. n. 10
- Slewich est civitas Episcopalis Germaniæ sub Metropoli Bremensi. t. 4. p. 59. n. 1
- Sicilia regnum tam in spiritualibus, quàm in temporalibus ad Romanæ Ecclesiæ patriumonium pertinet. t. 1. p. 217. n. 5
- Sicilia tota bipartita, etiam in his quæ Ecclesiæ jura concernunt. t. 1. p. 83. n. 4
- Sicilia à Saracenis recuperata in feudum concessa fuit à summo Pontifice sub titulo Ducatus, deinde titulo Regni decorata fuit. t. 2. p. 547. n. 1
- Sigillum confessionis quid sit, & quàm antiquus ejus usus in Ecclesia. t. 1. p. 707. n. 3
- Sigilli obligatio à jure ecclesiastico provenit, & divino, civili, & naturali nititur. ibid. n. 4
- Sigilli obligatio archæ sacerdotes obstringit, pœnis etiam in eos propositis: & quænam sint illæ. ibid. & seq. n. 5. & seq.
- Sigillum argumentum est universalitatis. t. 2. p. 334. n. 1
- Sigillum Ecclesiæ dicitur annulus Ecclesiæ. ibid. & seq.
- Sigillum domino ignorante appositum, illi non præjudicat. ibid. n. 2
- Sigillorum usus apud antiquos in signandis, claudendis, & instrumentis. t. 2. p. 470. n. 4
- Sigillum tale debet esse, ut sigillantem in notione deducat: ubi aliqua de eorum forma. ibid. & seq.
- Sigillum plerumque continet insignia, & arma sigillantis. ibid. n. 5
- Sigilla debent continere literas significativas illius, cujus sunt. t. 2. p. 470. n. 7
- Sigillum authenticum quodnam sit, & cujus auctoritatis. ibid. n. 8
- Sigillum proprium non habet quilibet Ecclesia, sed tantum major. t. 3. p. 376. n. 5
- Sigillo

Omnium Notabilium. Litera S.

Sigillo publico & authentico, quod jurisdictionis & impetii argumentum est, quinam uti possint. r.5. p.466.n.3.
Signia civitas olim Episcopalis, ad tenue oppidum redacta fuit. t.1. p.59.n.3
Signiacum est Monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Rhemensi. r.1. p.126.n.3
Silentium etiam in Gentilium fanis valde studiosè observatum. r.3. p.40.n.8
Silentium in Ecclesiis fidelium valde à Patribus commendatum. ibid.
Silentium monachis valde commendatur, præcipue in quibusdam locis. t.3. p.674.n.6
Silentium in sacris ministeriis maximè convenit. r.3. p.812. & seq.n.3
Silva ex duâ venditâ, an possit rescindi venditio obligationem ultra dimidium. t.3. p.281.n.1
Silvanellum urbs Episcopalis est in Metropoli Rhemensi; & quare ita dicta. t.1. p.143.n.1
S. Sylvani monasterium Ordinis D. Benedicti aliquando diocesis Mortinensis, aliquando Audomartensis fuit. t.5. p.591.n.2
Simon Magus simoniæ author. t.5. p.72. n.11. Cum B. Petro discipulat, cujus precibus in terram prostratus fractis crucibus moritur. t.5. p.72.n.3
Simonia labe impedit electionem ad quamlibet dignitatem. t.1. p.149.n.5
Simonia in electione, & collatione beneficii ecclesiastici multimodis committitur, & an in ea dispensare possit Episcopus. r.1. p.344. c.59.n.1
Simoniæ vitium horrores, & detestationis causâ diversis nominibus canones sacri appellarunt. tom.1. p.307.n.3
 in *Simoniæ* crimine socii criminis & muneris non testificantur; & in eo testimonium unus non sufficit ad condemnationem. t.2. p.386.n.3
Simoniæ crimen hæreseon omnium prima, & maxima habita fuit. t.2. p.307.n.2
Simonia quando committitur in conventione super beneficio ecclesiastico. t.3. p.228.n.2
Simoniæ etiam poena ordinaria punitur, ctsi extraordinariè adversus illud procedatur. tom.5. p.45. num.13
Simonia an committitur aliquid accipiendo pro baptismo parvulorum, vel ordinatione clericorum; & quomodo circa hæc cautum sit. t.5. p.65.n.8
Simonia etymon, & origo refertur. t.5. p.67.n.11
Simoniæ gravitas variis nominibus honoris plenè describitur. t.5. p.68.n.13
Simoniæ variz definitiones referuntur, & receptor, & communior eligitur, & explicatur. ibid.
Simonia in quibus rebus admittatur. ibid. n.15
 in *Simonia* commissa in collatione ordinum peccatur contra religionem, iustitiam, & pietatem. tom.5. p.69.n.16
Simonia non committitur in curia Romana aliquid exigendo pro literis quæ in ea expediuntur. ibid. num.17
Simoniaca corruptela in Gallia circa collationem beneficiorum. t.5. p.70.n.1
 ad *Simoniæ* accusationem quilibet, etiam laicus, admittendus est. ibid. n.3
Simonia à Giezi commissa. t.5. p.73.n.2
Simonia an jure divino, vel ecclesiastico tantum damnetur. t.5. p.74.n.5
Simonia jure divino prohibita quænam sit; & quænam prohibita jure ecclesiastico. ibid.
Simonia in collatione beneficii ecclesiastici quomodo & quotupliciter contingat. r.5. p.81.n.3
Simonia triplex refertur, & quomodo realis circa beneficia ecclesiastica committatur, exponitur. ibid. & seq.

Simonia commissa, an simoniacus ipso jure privetur beneficiis. t.5. p.81. & seq. n.4. & 5
Simonia necessariò committitur in venditione beneficii ecclesiastici. t.5. p.83.n.8
Simonia in venditione rerum ecclesiasticarum in aliquibus casibus non committitur. ibid.
Simonia quondam committatur exigendo ab electo cautionem de indemnitate rerum beneficii. ibid. & seq.
Simonia an committatur per omissionem actus spiritualis pro pretio temporalis. r.5. p.84.n.3
Simonia in receptione chrismatis inter parochos, & Episcopos commissa. r.5. p.86.n.3
Simonia an propiè committatur in acceptione pretii pro chrismate. t.5. p.87. col. a
Simonia committitur recipiendo pretium pro habita monastico, & illud recipientes suspenduntur ab officio. t.5. p.91.n.3.5
Simonia non committitur pacifcendo de pretio pro sustentatione religiosi, si monasterium renues redditus habeat. ibid. & seq. n.6. & 7
Simonia an committatur in venditione habitus Equitum Militarium. t.5. p.92.n.8
Simonia an committatur tedimendo vexationem iustè, vel injustè factam circa rem spiritualem, aut spiritualibus annexam. r.5. p.95.n.2. & p.96.n.3. & p.106. num.5
Simonia per malitiam tertii in electione interveniens, non vitiat illam, secus aliàs, ctsi ignoranter interveniat. r.5. p.97.n.2
Simoniæ in collatione, & acquisitione beneficii scienter intervenientem quis absolvere possit. ibid. num.3
Simoniæ vitium an æquali poena puniatur, si claruerit per accusationem, sive per inquisitionem. r.5. p.102.n.3
Simonia an committatur in venditione, vel alienatione beneficiorum ecclesiasticorum. tom.5. p.110. num.3
Simoniæ communis divisio traditur. t.5. p.115.n.2
Simonia mentalis quænam dicatur, & quomodo contingat. ibid.
Simoniæ quædam species committitur, si Ecclesia, vel jurisdictioni ecclesiastica sub annuo censu concedatur. r.5. p.118.n.4
Simoniaci poena præcipua quænam sit. tom.5. p.72. num.4
Simoniaci non possunt etiam post penitentiam peractam Missam cantare. ibid. n.2
Simoniacus an ipso jure privetur beneficiis obtentis. t.5. p.81. & seq. n.4. & 5
Simoniacus beneficii possessor, per vim spoliatus non restituitur. t.5. p.82.n.6
Simoniacus tenetur beneficium restituere cum fructibus etiam in foro conscientie; & cuinam sint fructus restituendi in hoc casu. ibid.
Simoniacus mentalis an teneatur ad restitutionem rei cum intentione simoniaca acceptæ. t.5. p.125. & seq. n.3.4
Sipontium civitas est Archiepiscopalis Regni Neapolis à Sattacenis deleta. t.3. p.318.n.1
Siverena nobilis civitas est Italie in sinu Calabriz. t.3. p.200.n.2
Sobrietas, & pudicitia juvenum rata: vide in verbo *Juventus*.
Socer utriusque conjugis an gaudeat privilegio, de ultia quàm facere possint, conveniantur. t.3. p.382. num.11
Socer nurui semper loco parentis est. ibid.
Socer an semper prædicto privilegio gaudeat, & an possit dari casus, in quo eo non fruatur. ibid. & seq.

Repertorium Generale

Socer privignam carnaliter cognoscens quibus penis plectendus sit. t. 4. p. 165. n. 4

Societas an censetur contracta inter maritum & uxorem constante matrimonio. t. 4. p. 172. & seq. n. 4. & 5

Societas à Christiano cum Judæis lueri causa contracta, quid indignum est. t. 5. p. 144. n. 4

Socii propriè dicuntur consortes, cisque competit privilegium, ne ultra quàm facere possint, conveniantur. t. 3. p. 181. & seq. n. 10

Socio se socium neganti privilegium prædictum denegatur. ibid. & seq.

Sofredus Presbyter Cardinalis ad expeditionem Terræ sanctæ ab Innocentio III. missus. t. 1. p. 207. n. 3

Solennitas requisita in alienatione rerum Ecclesiæ, an consuetudine minui possit. t. 2. p. 716. n. 5

Solidum quid sit, & quàm varius ejus valor apud Romanos fuerit. t. 1. p. 749. n. 3

Solidi valor varius apud varias gentes. ibid.

Solidus moneta est ab antiquo usu recepta, sed varius ejus valor fuit. t. 5. p. 93. n. 2

Solidae omnia mala viventibus sine teste persuaderet. t. 3. p. 664. n. 3

Solvens indebitum per errorem dupliciter errare potest, & quondam repetitio ei concedatur. t. 3. p. 388. num. 5

Solvendi per errorem scienter indebitum quondam repetitio concedatur, vel denegetur. ibid. & seq. n. 6

Vide in verbo *Commissio*.

S. Sophia celebre templum in urbe Constantinopolitana. t. 3. p. 778. n. 2

Sora civitas Italiae Cathedrâ Episcopali decoratur, quæ omniæ tantum dignitatem habet. t. 4. p. 30. n. 1

Sorores adoptivæ clericis olim cohabitantes, quænam fuerint. t. 3. p. 61. n. 14

Sororis nomen, & fratris olim apud Gentiles suspectum fuit. ibid.

Soror in libris, vel talis pro futuris sciendis non sunt faciendæ. t. 5. p. 353. n. 4

Sortes Sanctorum & Apostolorum quænam fuerint, variis exemplis ostenditur. t. 5. p. 354. n. 7

Sortis consultiore usus, ut licitas sit, quæ requirantur. ibid.

Sors divinatoria penitus ab Ecclesiâ improbat. ibid.

Sors divinatoria dupliciter fieri potest. ibid.

Sors quid sit in jure, & quomodo spud bonæ notæ Auctores accipitur. t. 5. p. 359. n. 6

Sortium divisio & differentia tradunt. t. 5. p. 360. n. 7

Sortium judicium est valde periculosum, & à disciplinâ ecclesiasticâ alienum. ibid. & seq. n. 8

Sortium usus an possit aliquando esse in electionibus ecclesiasticis licitus: ubi de electione D. Mathie facta per sortem ab Apostolis. t. 5. p. 360. & seq. n. 9. & seq.

Sorilegium in genere quæ crimina comprehendat, & quid sit propriè & stricte sumptum. t. 5. p. 354. n. 6

Vide in verbo *Sors*, *Sortitio*.

Sortitio quomodo varia sit superstitio, & quàm variè olim fieret. ibid. n. 6

Sortitio ab Ecclesiâ Patribus prohibita. ibid. n. 8

Sortitio an possit in aliquibus casibus esse licita. t. 5. p. 354. n. 9

Sotilares vestri antiquis Gallis sacerdotibus prohibiti in variis Synodis provincialibus. t. 3. p. 48. n. 7

Spatenes an sint habiles ad contrahendum matrimonium: vide in verbo *Matrimonium*.

Spalatra civitas in Sclavonia Archiepiscopali Cathedrâ decorata. t. 1. p. 545. n. 5

Spasma pars animalis est, quæ aliter friscinga dicitur. t. 3. p. 754. n. 2

Species apud Jurisconsultos est quod à Dialiecticis individuum vocatur. t. 1. p. 75. n. 13

Species generi derogat quoties in eodem negotio con-

trant, & ambo simul consistere nequeunt. ibid. num. 14

Speliaculo, & ludos diebus Dominicis edere prohibitum fuit. t. 2. p. 163. & seq. n. 13

Spectacula olim duplicis generis edita populo Romano. t. 3. p. 166. n. 10. & seq.

Vide in verbo *Certamen*.

Spes an sufficiat ad pactum stabiliendum, & an vendi, hypothecæ subjici, de cæve pasci possit. t. 1. p. 819. num. 7

Spiritus variz acceptiones, & quid propriè significet. t. 5. p. 68. n. 14

Spiritualia quænam dicantur, & unde procedat. ibid.

Spiritualia per essentiam, per causam, & per effectum. ibid.

Spiritualibus annexa diversis generis. ibid.

Spolentum nobilis Italiae urbs est, quæ magnificè auxit Theodoricus Gothorum Rex, sed cladem magnam à Friderico Oenobardo passa est. t. 3. p. 499. & seq. n. 1

Spoleum antiquissima civitas Episcopalis, olim Longobardorum Principum sedes. t. 3. p. 732. n. 1

Spoleum urbs antiquissima Umbriæ, eademque Pontificum jugum accepit. t. 5. p. 496. n. 2

Spoliatus sine violentia dejectus, est etiam restituendus, sed non ante omnia. t. 1. p. 85. n. 10

Spoliatus ante omnia esse restituendum, quibus jura auctoritatibus probetur. t. 1. p. 193. n. 14

Spoliatas per vim, & spoliatus alio modo, in quo differant. t. 2. p. 194. n. 2

Spoliato per vim agenti ad restitutionem spoliati diversimodè potest obijci. ibid. n. 2

Spoliatus agens interdicto possessorio recuperanda, non tenetur ante restitutionem, nisi super alia spoliatione spoliatori respondere; potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. t. 2. p. 102. n. 4

Spoliatus ante omnia, nullâ exceptione domini causam attingente admissa, est restituendus. ibid. & seq. n. 6

Spoliatus per vim ante omnia est restituendus, non obstant exceptione, quæ respiciat domini, seu proprietatem rei. t. 2. p. 143. n. 4 & p. 144. n. 9

Spoliatus jurebus incorporalibus non statim restituatur. t. 2. p. 144. n. 10

Spoliatus jure percipiendi decimas in aliena parochia quomodo restituatur. t. 2. p. 146. n. 3

Spoliatus tenuncians per vim, ante omnia est restituendus. t. 1. p. 950. n. 1

Spolium oppositum in modum mutæ petitionis, simul est tractandum; oppositum verò per viam exceptionis, prius est probandum, & eo probato, seus non restituitur. t. 1. p. 193. & seq. n. 19. & 23

Sponsa quænam dicantur. t. 4. p. 13. col. 1. & 2

Sponsa in pluribus assimilatur uxori. t. 4. p. 20. n. 9

Sponsa etiam non nobilis ætatis, defuncto sponso non potest ab ejus consanguineo duci. tom. 4. pag. 24. num. 3

Sponsalia alia simplicia sunt, alia juramento firmata. t. 1. p. 161. n. 2

Sponsalia non transeunt in matrimonium propter nistum ad copulam. t. 1. p. 493. n. 10

Sponsalia de futuro, etiam juramento firmata, mutuo pactum consensu dissolvuntur. t. 4. p. 112. n. 2

Sponsalium variz acceptiones. ibid. n. 3

ad *Sponsalia* trahuntur leges multæ de matrimonio agentes. ibid. & seq.

Sponsaliorum frequentior, & gemina acceptio. t. 4. p. 112. & seq. n. 5

Sponsalia solebant olim à Jurisconsultis concipi, sponsaliumque conventiones utplurimum in tabulis

Om nium Notabilium. Litera S.

bulas refecti; ubi de aliis formulis sponsaliorum. ibid. & seq.

Sponsaliorum definitio traditur. t.4.p.14.n.6

Sponsalia inter, & nuptias datur in se, & tempore discernen. ibid.

Sponsalia sub culpa lethali sunt adimplenda, nullâ datâ iustâ excusationis causâ. ibid. & seq.

Sponsalia mutuo consensu contrahuntur, & contrario dissensu dissolvuntur. ibid.n.6

Sponsalia cum puella nondum septenni contracta an inducant impedimentum publicæ honestatis. t.4.p.16.n.2

ex Sponsalibus oritur impedimentum publicæ honestatis inter sponfos, & eorum consanguineos. t.4.p.18.n.3

Sponsalia consensu interno carentia an producant hoc impedimentum. t.4.p.19.n.6. & 7

Sponsalia ex quali absentia sponfi dirimi possint: vide in verbo *Absentia*.

Sponsalia plerumque iuramento interposito firman- tur. t.4.p.36.n.2

Sponsalia de futuro dissolvuntur post matrimonium posita consummatum, non autem per similia sponsalia de futuro, etiam iurata: & circa hoc plures afferuntur casus. t.4.p.49.n.3

Sponsaliorum, & nuptiarum an sit eadem ratio quoad edictum prohibitorium. t.4.p.50.n.3

in Sponsalibus promissio pœnæ inutiliter adiciatur. t.4.p.59. & seq.n.2. & 4

in Sponsalibus tantum stipulari potest quod interest. t.4.p.60. & seq.n.5

in Sponsalibus & matrimonii præmium potest apponi, & promitti. t.4.p.62.n.8

Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium de præ- senti per copulam subsequutam; non tamen per amplexus, & oscula. ibid.n.2

Sponsalia de futuro solvuntur per matrimonium de præ- senti. t.4.p.63.n.3

Sponsalia inter infantes contracta, vel à minori cum infante, pro infectis habentur, adeo ut nec impe- dimentum publicæ honestatis producant. t.4.p.79. num.1

ad Sponsalia contrahenda an desideretur septennium esse completum. ibid. & seq.n.4. & 5

Sponsalia non possunt contrahi ab his, qui consensum præstare non possunt. t.2.p.80.n.6

Sponsaliorum tempus coarctatum ex lege Papia. t.4.p.81.n.8

Sponsalia ab impuberibus, vel uiso pubere, & altero impubere contracta, quomodo dissolvi possint. t.4.p.83.n.1

Sponsalia de futuro, propter lepram supervenientem dissolvuntur, non verò de præsent. t.4.p.137.n.8

Sponsalia sub conditione contracta an dirimantur per matrimonium postea subsequutum, insuper habitâ conditione: vide in verbo *Matrimonium*.

Sponsio aliquando accipitur pro pignore à certantibus deposito. t.1.p.41.n.4

Sponsio olim Romæ usitata à litigatoribus se invicem provocantibus. ibid. & seq.

Sponsio aliquando tantum promissionem continet, licet regulariter supponat stipulationem. ibid.

Sponsio facta populo à Domino de terra promissionis. ibid.

Sponsio fidelitatis quid sit, & quando ejus usus ince- perit: vide in verbo *juramentum*.

Sponsus renuens sponsalia adimplere, quomodo com- pellendus sit. t.4.p.15.n.8

Sponsula iudicibus assignata quid sit, & unde collige- bantur. t.3.p.30. & seq.n.8

Sportularum taxatio facta à Justiniano, ut iudicum sordibus obviam iret. ibid.

D.D. Gonzal. in *Discretal. Index generalis.*

Stallum, sive stallus, est sedes unius Canonici in choro, apud Ecclesiasticos scriptores. t.1.p.96.n.12

S tallus est locus cuiusque clerici, aut religiosi in choro; inde installare pro ponere in sede. t.5.p.113.n.2

Stationis verbum castrense est; unde & milites stationarii. t.3.p.870.n.5

Stationis variz acceptiones. ibid. & seq.

Statio apud Christianos quid sit. ibid.

Statio ex devotione tenebatur, & quomodo solve- tur. ibid.

Statutum factum à Canonici inæqualitatem conti- nens respectu proventuum præbendarum, invalidum est. t.1.p.53.n.13. & 15

Statutum à majori parte Capituli quâ ratione ab om- nibus servari debeat. t.1.p.54.n.16

Statuta laicorum non ligant Ecclesiasticos, nec bona Ecclesiæ comprehendunt. t.1.p.55.n.6

Statutum quid sit, & qui ea facere possint. t.1.p.57.n.9

Statutum facere de lege jurisdictionis est. ibid.n.10

Statuta varia contra Ecclesiam & Ecclesiasticas perso- nas non valent. ibid.n.11

Statuta Capitularium Galliz quare etiam ab Ecclesi- asticis observentur. t.1.p.59.n.14

Statuta communitatis quando obligent successores in ea: vide in verbo *Communitas*.

Statutum alicuius collegii, vel communitatis confir- matum per legitimum superiorem, an possit ab eodem collegio, vel communitate revocari, non ob- stante confirmatione superioris. t.2.p.864.n.8

Statutum iuramento firmatum non potest à statuenti- bus mutari. t.3.p.151.n.7

Statuta humana mutantur pro varietate temporum. t.4.p.196.n.2

S. Stephani monasterium in civitate Bononiensi, Ordinis D. Benedicti, à quo constructum. t.1.p.781.n.1

Stephanus I. quondam Pontifex creatus, & marty- rio coronatus. t.5.p.602.n.5

Sterilitas est legitima causa minuendæ penitentiæ. t.3.p.300.n.3

Sterilitatis causæ variz referuntur. ibid.n.4. & p.301. num.5

Sterilitas apud Gentiles aliquando fuit inducta præ- stigii, & carminibus magicis. ibid.n.5

Sterilitatis casus varii referuntur, in quibus condu- citur liberatur, vel non, ab onere solvendi pensio- nem. t.3.p.302.n.6

Sterilitas attentio iure civili sufficiens causa est ad dirimendum matrimonium; non tamen apud catho- licos. t.4.p.300.n.2

Stipulatio aliquando epistola à Paulo Jurisconsulto dic- ta est. t.2.p.481.n.2

Stipulatio facta sine causa, an sit alicujus momenti. t.2.p.482.n.5. & p.483.n.7

Stipulationem factam fuisse sine causa, quis probare debeat, actor an reus. t.2.p.483.n.7

Stipulatio sine causa facta, an reddatur efficax acce- dente iuramento. t.2.p.484.n.9

Stipulatio simple, & duplæ quid sit, & quando ad- mittatur. t.3.p.294.n.11

Stipulatio simple, & duplæ ad quid necessaria, & utilis sit. ibid. & seq.

Stipulatio duplæ non præstatur, nisi de ea expressè conventum sit. ibid.

Stipulatio ut res mea mihi detur, nulla est; secus stipu- latio, ut res propria restitatur. t.3.p.295.n.12

Stipulatio penalit in sponsalibus adjecta, an utilis sit: vide in verbo *Sponsalia*.

Stoliorum error circa mortem sibi ipsi inferendam. t.3.p.508. & seq.n.4

Strigoniensis Archiepiscopatus ubi situs, & ejusque Archiepiscopatum dignitas. t.1.p.203.n.1

Studia bonarum literarum ad veram, orthodoxamque

Repertorium Generale

fidem agnoscendam, & defendendam perquam necessaria sunt. t. 3. p. 161. n. 4
Studia literarum magnis, & multis laboribus constant. ibid.
Studia literarum valde commendanda sunt in laicis, sed magis in ecclesiasticis. ibid. & seq.
Studia generalia, liberaliumque artium disciplina, & literarum cognitio magnam Reipublicæ utilitatem afferunt. t. 5. p. 122. n. 3
Studia generalia instituta in omnibus bene moratis Rebus publicis. ibid. & seq.
Vide in verbo Schola.
Stuprator aut non teneatur virginem dotare, nisi eam per seductionem defloraverit. tom. 5. p. 275. & seq. num. 2
Stuprator an teneatur dotare virginem, quam defloravit, si ipsa eum ducere nolit. t. 5. p. 276. n. 7
Stuprator virginis teneatur eam ducere in uxorem, aut dotare. t. 5. p. 277. n. 3
Stuprator virginem defloratam ducens, ad quod per sententiam damnatus fuerat, condemnatur. tom. 5. p. 278. n. 6
Stuprator dampnum corruptæ virgini illatum reparare debet. ibid. & seq. n. 7
Stuprum quid fuerit apud antiquos. ibid. n. 5
Stuprum quænam species delicti sit hodie. ibid.
Stupri definitio traditur, & explicatur. ibid. & seq.
Stuprum quibus poenis puniatur, tam ex jure canonico, quam Cæsareo. t. 5. p. 278. n. 6
Stygmatæ reorum frontibus inusta denotantia crimen commissum. t. 5. p. 344. & seq. n. 8
Stygmatæ in variis corporis partibus inusta. ibid. num. 9
Stygmatæ à cacodæmonibus Christianis inusta. ibid. & seq.
Stylus aliquando instrumentum, aliquando praxim in Tribunali receptam significat. t. 2. p. 870. n. 7
Suanensis civitas in Hetruria sita, Cathedrali Sede decoratur. t. 1. p. 753. n. 1
Subdelegatus an consulere debeat delegatum, & quis possit subdelegare: vide in verbo Delegatus.
Subdiaconatus primis Ecclesiæ sculis sacer gradus non credebatur, & à sacris Ordinibus prorsus alienus erat. t. 1. p. 478. n. 6
Subdiaconi tanquam tabularii deserviebant Episcopis, & Levitis, tanquam subrogati in locum Nathanaëorum Templi Salomonis. t. 1. p. 459. n. 8
Subdiaconi gradus jam temporibus Gregorii Magni inter ordines sacros enumerabatur. ibid. n. 8
Subdiaconi olim castitatis voto non ligabantur. ibid. num. 9
Subdiaconus in Episcopum eligi potest. ibid. & seq. num. 11. 13
Subdiaconus in Episcopum ordinari nequit. tom. 1. p. 460. n. 14
Subdiacono an imponatur manus in ejus ordinatione. t. 1. p. 486. n. 2
Subdiaconi, & cæteri omnes inferioris gradus clerici Diaconi, & Presbyteri semper obedientiam, & reverentiam præstiterunt. t. 1. p. 783. n. 4
Subdiaconis an aliquando liceat conjugium contrahere. t. 3. p. 81. & seq. n. 10. & 11
Subdiaconus calumniosè accusans, gradu ipso privatur, & verberibus afficitur, ac in exilium mittitur. t. 5. p. 57. n. 5
Sublimes monasterium præcipuum Ordinis D. Benedicti caput, in quo disciplinam monasticam valde accurate servari curarunt summi Pontifices. t. 3. p. 673. & seq. n. 1
Subreptio quid sit, & in quo differat ab obreptionis vitio. t. 1. p. 116. n. 4
Subsidium charitativum potest ab Episcopis juxta exie-

gente causa exigi: & quænam ad hoc causa legitime censetur: vide in verbis Cathedralicum, & Synodaticum.
Substantia in jure passim pro censu, & patrimonio accipitur. t. 3. p. 41. n. 4
Substitutiones precativæ apud veteres Romanos usitate quænam. t. 2. p. 341. n. 9
Successor quis sit, & ejus officium. t. 1. p. 145. n. 2
Successio in dignitatibus secularibus an sit electio præferenda. t. 1. p. 207. n. 3. & p. 208. n. 7
Successor lato modo vocatur is, qui in alterius locum subrogatur, licet ejus hæres non sit. t. 1. p. 52. n. 8
Successores sacrilegorum, & rerum Ecclesiæ invasorum, omni honore ab Ecclesia consequendo privantur. t. 1. p. 305. n. 13
Successor in Ecclesia tenetur solvere debita ob ejus utilitatem à prædecessore contracta. t. 3. p. 374. n. 3
Successor in beneficio non tenetur ad omnia debita à prædecessore contracta solvenda, sed tantum ad aliqua; & ratio differentie traditur. t. 3. p. 375. n. 5
Succinctorium quoddam genus vestis sit: vide in verbo Cingulum.
Suessidæ civitas fuit in Sardinia Episcopali Cathedrali decorata. t. 1. p. 205. n. 9
Suffragia, hodie Sella, celebris utbs est Italice in agro Vesuvio. t. 3. p. 240. n. 1
Suessoniensis urbs præclara in provincia Rhemeni breviter describitur. t. 2. p. 107. n. 1
Suessoniensis civitas Cathedrali Episcopali jam à temporibus D. Petri decoratur. ibid.
Suevorum regnum in Gallecia quandiu duraverit. t. 3. p. 633. n. 1
Suevorum regnum ad plagam Septentrionalem olim electivam dignitatem habebat, quam postea hereditariam fecit. ibid.
Suffraganeus potest ex delegatione Archiepiscopi consecrare Coadjutores: & cui suffraganeo sit in hoc casu delegatio facienda. t. 1. p. 229. n. 5
Suffraganeus an possit invitatus cogi ad suscipiendam delegationem. t. 1. p. 730. n. 1
Suffragia quomodo sint in electione colligenda: vide in verbo Scrutator, Votum.
Suffragium an possit in scriptis per electorem mitti. t. 1. p. 324. n. 12
Suffragium factum tantum præstitum in comitiis generalibus. t. 1. p. 330. n. 4
Suffragium pro pretio empti officii, & pro patrocinio, aut auxilio alicujus rei consequendæ gratia sumitur. t. 1. p. 813. n. 18
Suggestum non solum dicitur quod petitur, sed etiam quod allegatur. t. 1. p. 102. n. 18
Sumptus necessarii à quo præstari debeant tribus: vide in verbo Testis.
Supplicatio in jure quid significet: & quid sit supplicare. t. 1. p. 917. n. 3
Supplicationes publicæ in calamitatibus, & populi pressuris, à Græcis Litanis, à Latinis Rogationibus dictæ: vide in verbo Litanis.
Supplicia reis inflicti diebus festis civiles leges prohibere. t. 2. p. 162. n. 11
Supplicium diebus festis inflictum ob aliqua debita graviora. ibid. & seq.
Supplicium quo notius est, plus ad exemplum & emendationem proficit. t. 5. p. 428. n. 5
Surdus, qui nihil penitus audit, à judicando munere atcentur. t. 1. p. 107. n. 3
Surrentina civitas in Campania jam antiquitus Cathedrali Episcopali decorata. rom. 1. pag. 213. num. 2
Surrentina civitas est Archiepiscopalis in Campania, à primis Ecclesiæ sæculis Cathedrali Episcopali decorata. t. 2. p. 427. n. 1
Surrenum

Omnium Notabilium. Litera S.T.

Sacerentum proditorie Othoni I V. Imperatori traditum. *ibid.*
Sacerdotes in baptismo ab initio Ecclesie admissi: vide in verbo *Compar.*
Suspensus de hæresi quæ penam penitendus venit, nisi se putaverit. *t. 5. p. 193. n. 1. & a*
ut Suspensus de hæresi condemnatus, quæ præsumptio
requiritur & sufficit. *ibid. n. 3*
Suspensus quid sit. *t. 1. p. 63. n. 18*
Suspensus alia ut pœna, alia ut censura indigitur, & quid inter eas interius. *ibid.*
Suspensus aliquando confunditur cum excommunicatione; & in quo ab ea differat. *ibid.*
Suspensus multiplex refertur. *ibid. n. 18*
Suspensionis effectus recensentur. *t. 1. p. 163. & seq. n. 10*
Suspensus propter ordinem extra tempora receptos impolitus, an incurrat ipso jure. *t. 1. p. 409. n. 7*
Vide in verbo Ordinarie.
Suspensus quæ incurritur in penam delicti, regulariter perpetua intelligitur. *t. 3. p. 377. n. 5*
Suspensus quum incurrit Ecclesie Prælati obligando res Ecclesie pro alienis debitis, non potest ab Episcopo relaxari. *ibid.*
Suspensus ob ebrietatem clericis lodiâ, temporaria est, non perpetua. *t. 3. p. 45. & seq. n. 9*
Suspensionis multiplex acceptio refertur, & quæ pœna ecclesiastica sit. *t. 5. p. 398. n. 9*
Suspensionis nomen suas pœnas & peripheras habet. *ibid.*
Suspensionis definitio traditur, & divisio. *ibid. n. 10*
Suspensus ad tempus facta non est propter censuram. *ibid. n. 11*
Suspensus lata ad tempus potest imponi absque prævia monitione, & tolli absque absolutione. *ibid.*
Suspensus live tanquam censura lata, live tanquam pœna ad tempus impolita, privat sacro ministerio. *ibid. & seq. n. 11*
Suspensus live ab homine, live à jure lata, est ejusdem speciei, & eundem producit effectum. *ibid.* Et an semper vera sit hæc doctrina. *t. 5. p. 399. & seq. n. 13. 14*
Suspensus nec potest eligi, nec eligere ad dignitatem ecclesiasticam. *t. 1. p. 183. n. 12*
Suspensus non privatur facultate eligendi, ex Concilio Lateranensi decisionem. *t. 1. p. 183. n. 3*
Suspensus à beneficio non est privatus eligendi facultate. *t. 1. p. 314. n. 3*
Suspensus partialis ab ea parte officii suspenditur, quam iudex expressis verbis comprehendit. *t. 1. p. 346. n. 3*
Suspensus per trienonium in suspensione persistens, privatur beneficiis obtentis, & durante suspensione eligi non debet. *t. 1. p. 455. n. 1*
Suspensus ab officio absolute eligi non potest ad nova beneficia. *t. 1. p. 456. n. 4*
Suspensi electio ad beneficium non est ipso jure nulla, sed irritanda. *ibid. n. 5*
Suspensus an possit agere in iudicio, & in quibus causis audiri possit. *t. 2. p. 640. col. 1. & a*
Suspensus ab officio non est per consequens semper suspensus à beneficio. *t. 5. p. 488. n. 2*
Suspensio criminis præstat aliquando sufficientem causam ad procedendum contra ipsum. *t. 5. p. 71. n. 2*
Suspensio an præstat sufficientem causam ad procedendum contra aliquem, & eam damnum, tom. 5. p. 185. n. 2
Sutrinæ antiquissimum Etruscorum oppidum est, jam à temporibus Apostolorum Ecclesie Cathedrali decoratum. *t. 2. p. 123. n. 1*
Syracusanæ civitas Gallie unde ita dicta sit, & à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata. *t. 5. p. 47. n. 1*
Sylvestri Papa quondam creatus Pontifex. tom. 2. p. 47. n. 10
Sylvestri mulierum parator misculorum Constan-

tinum Magnum baptizata. *ibid.*
Sylvestri Ecclesia Romæ à quo condita, restaurata, & cui dicata. *t. 1. p. 64. n. 1*
Symbolum Apostolorum quando compositum, & unde ita dictum. *t. 1. p. 6. n. 38*
Symbolum Apostolorum in initio omnium Conciliorum recitatum. *ibid.*
Symbula varia, quæ tempore mediæ ætatis in usu erant ad traditionem possessionis rei designandam. *t. 1. p. 161. & seq. n. 18*
Vide in verbo Traditio, & Possessio.
Symbolum Græcam nomen est; & quare ita dictum. *t. 3. p. 46. n. 10*
Symbolum in Missis solennioribus recitatur, & in minoribus festivitatis omittitur. *t. 3. p. 798. n. 4*
Synagoga quid sit, & quid significet. *t. 5. p. 30. n. 7*
Synagoge Judæorum in civitatibus Gentilium constructæ. *ibid.*
Synagoge diversæ Hierosolymis. *ibid. & seq.*
Synagoge etiam à privatis hominibus constructæ. *ibid. & seq.*
Synagoge à Judæis triplici ex causa constructebantur. *t. 5. p. 311. n. 8*
Synagoge veteres refectus quare Judæis permittebant, novas verò constructe prohibebant. *ibid. n. 9*
Synagoge refectibus cooperari nullo modo Christianis licet. *ibid.*
Synagoge Judæorum quare permittebantur. *t. 5. p. 312. n. 10*
Syndesmos subservit operationi secundum rationem naturalem. *t. 1. p. 4. n. 9*
Syndicus quis sit, à quo constituitur, & quomodo à procuratore distinguitur. *t. 1. p. 88. n. 8*
Syndicus à quibus constitui possit, & quid in ejus constitutione observandum. *ibid. n. 9*
Syndicus quis constitui possit, & quid semel constitutus agere debeat. *ibid. n. 10*
Syndicus sæpe pro procuratore sumitur. *t. 1. p. 88. n. 14*
Syndicus quando à monachis sede Abbatiali vacante constitui possit. *t. 1. p. 95. n. 5*
Synedricon an sit eadem pensitatio Episcopo faciendæ, ac Cathedralitico: vide in verbo *Cathedralitico*, *Synodus* Antiochena prima ab Apostolis celebrata; & quid in ea statutum. *t. 1. p. 16. n. 19*
Synodus sexta quænam sit. *t. 1. p. 459. n. 10*
Synodus septima adversus quos celebrata. *t. 1. p. 46. n. 1*
Synodus Trecenta in Gallia à Joanne VIII. Rom. Pont. celebrata. *t. 1. p. 701. n. 1*
Synodi quare Conciliis diocesana & civilia vocentur. *t. 1. p. 779. n. 6*
Synodi quia causa convocari, & quid in eis possint statuere Episcopi. *ibid. & seq. n. 7*
Synodus Turonensis contra Visiorem Antipapam quando fuerit celebrata. *t. 3. p. 127. n. 1*
Synodus & synodatus plerumque pro pensione numerata, quæ bis olim in anno pendebatur, accipiuntur. *t. 5. p. 73. n. 10*

T

Tabelle sæpe occultas vitiosas, & calumniosas accusationem. *t. 4. p. 140. n. 2*
Tabellæ accusationis usus in Hispania an sit legitimus. *ibid.*
Tabellæ usus à Christianis Imperatoribus ad introitus ad consuecenda instrumenta. *t. 2. p. 457. n. 7*
Tabelliones quinquam fuerint in prima eorum origine. *m. 4*

Repertorium Generale

& quodam eorum officium in consuecendis instru-
mentis. *ibid.* & seq. n. 8
Tabellio publicus duorum testium vicea sufficit. *t. 1.*
p. 478. n. 13
Tabellio plerumque cum tabulario confunditur; &
in quo ab eo differt. *t. 1. p. 486. & seq. n. 1. & 2*
Tabellionum bursardellum, seu broliardellum quid,
& ubi usitatum. *ibid.* & seq. n. 3
Tabellio superflus potest notas defuncti in publicam
formam extendere, aliquibus requisitis adhibitis. *ibid.*
Tabularii quoniam fuerint apud antiquos, & quodnam
eorum munus, & conditio. *t. 1. p. 936. & seq. n. 2*
Tabularii quid sint. *ibid.*
Tabularii varii referuntur. *ibid.* & seq.
Tabularii officium clericis interdictum quodnam sit.
ibid. p. 937
Tabularii officium apud Græcos honorabile. *ibid.*
Tærens pro consentiente habetur; & si ex duobus illa-
tis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.
t. 1. p. 501. n. 2
Tacens quandonam pro consentiente non habeatur.
t. 1. p. 502. n. 4
Tacens, & præfens quandonam neque fateri, neque
negare videatur. *t. 1. p. 501. n. 7*
Taciti, & expressi diversum est sæpe in jure judicium.
t. 1. p. 386. n. 18
Taciturnitas præcipua est ex consensu, quibus vo-
luntatis eruitur. *t. 1. p. 501. n. 5*
Taciturnitas inducit mandatum, & tacentem obligat.
ibid. & seq.
Taciturnitas non est medium inter consensum, & dis-
sensum; sed inter affirmationem, & negationem.
ibid. & seq. n. 6
Taciturnitas & patientia Prælati an noceat ipsi Ec-
clesiæ. *t. 1. p. 619. n. 3*
Tales quid sint, & quid intetralcare, & quid fortis
per tales inquiritur. *t. 1. p. 351. n. 2*
Tallia de talliando, & incidendo dicta, inter genera
exactionum refertur. *t. 1. p. 917. n. 1*
Taleus genus est monetæ apud Siculos usitata. *t. 1.*
p. 286. n. 2
Tarraco vetustissima Hispaniæ Citerioris civitas Ar-
chiepiscopali Sede decorata. *t. 1. p. 85. n. 8*
Tarraco Citerioris Hispaniæ civitas Archiepiscopalis
antiquissima. *t. 1. p. 160. n. 1*
Taurini monasterium Ordinis D. Benedicti, ubi situm,
& à quo fundarum. *t. 1. p. 129. n. 2. & t. 2. p. 747. n. 1*
Taxatio pretii rerum an possit à Prælati ecclesiastica
imponi. *t. 1. p. 177. & seq. n. 9. & seq.*
Taxatio iusti pretii, quæ ex avaritia, & radice cupi-
ditatis procedit, improbat. *t. 1. p. 278. n. 11*
Telum quid propriè sit, refertur. *t. 1. p. 231. n. 5*
Teli generali appellatione venit id omne, quo homo
lædi potest. *ibid.*
Templarii milites unde sic dicti fuerint; & quodnam
eorum munus. *t. 1. p. 49. n. 1*
Templatorum miserabilis casus, & hujus Ordinis to-
talis extinctio. *ibid.*
Templarii Equites in Livonia innotati & confirmati
sub regula D. Basilii. *t. 1. p. 402. n. 2*
Templorum utilitas, & antiquitas defensorum contra
Hæreticos, & Gentiles. *t. 1. p. 763. & seq. n. 4*
Templorum origo undenam, & apud quos eorum usus
ignotus fuerit. *t. 1. p. 764. n. 5*
Templum Vestæ quare non fuerit augurio consecra-
tum. *t. 1. p. 507. n. 4*
Templorum veneratio magna apud Gentiles, & Ca-
tholicos. *ibid.* n. 5
Temper in jure aliud est utile, aliud continuum, &
quomodo currant. *t. 1. p. 404. n. 11*
Temper præscriptum ad collationem beneficiorum
veteranum an sit continuum, vel utile. *ibid.*

Vide in verbo *Semestre*.
Tempus impedito ad eligendum quando curat. *t. 2.*
p. 404. & seq. n. 11
Tempora à jure præscripta de momento ad momen-
tum computanda sunt. *t. 1. p. 405. n. 14*
Tempus in aliquibus juris articulis computatur de
momento ad momentum, in aliis statim expulsetur ac
primum instantis ultimi diei attingitur. *t. 1. p. 652. n. 3*
Tempus in obligationibus duplici modo adiciatur,
t. 1. p. 679. n. 3
Vide in verbo *Obligatio*.
Tempus longum & diuturnum pro quo temporis
ipatio accipitur. *t. 2. p. 147. n. 8*
Tempus ad appellandum præfixum diversum fuit; &
quodam fuerit Digechotom jure. *t. 2. p. 731. n. 2. 3*
Vide in verbo *Appellatio*.
Tempus ad appellandum præfixum à quo momento
currere debet. *t. 2. p. 732. n. 4*
Tempus ad appellandum præfixum currit à die in-
tentionis sententiæ: ab initio est utile, & postquam
currere cepit, est continuum. *ibid.* n. 5
Tempora eadem servantur in interponenda appella-
tione, ac in satisfactione. *ibid.*
Tempus quadrimestre à lege damni condemnatis ad
appellandum, potest à iudice ex causa coarctari,
t. 1. p. 733. n. 9
Tempus iudicari quo jure statutum sit. *ibid.* n. 10
Tempus iudicari arbitratum est, & à iudice protoge-
bile, & arctabile. *t. 2. p. 734. n. 13. & 14*
Tempus iudicari in aliquibus casibus nunquam pro-
rogatur. *ibid.* & seq. n. 15
Tempus reparatio quodnam sit Principis beneficium.
t. 1. p. 596. n. 2
Tempus adiectum solutioni, vel executioni illam non
petunt. *t. 2. p. 619. n. 3*
Tempora appellatoria quoniam dicantur vide in ver-
bo *Appellatio*.
Terminus ipsi Ecclesia est in Liguria suffraganea Archie-
piscopi Mediolanensis. *t. 1. p. 150. n. 5*
Terminus in motio, seu avulsio seculi est grave conti-
jura prohibendum. *t. 1. p. 316. n. 5*
Terminus motus quibus jectis sint afflicti. *ibid.*
in Terminis agrorum figendis quis rite observatus
sit. *ibid.* n. 6
Termini quid sint: ubi quod alii sunt naturales, alii
artificiales. *t. 1. p. 365. & seq. n. 5*
Termini & confines minoribus probationibus suffi-
cienter probantur. *t. 1. p. 164. n. 8*
Terracina civitas Italia: à temporibus Apostolorum
Cathedra Episcopali decorata fuit. *t. 1. p. 595. n. 2*
Tertius, cujus interest, potest se liti opponere, appella-
re, & impedire executionem. *t. 1. p. 751. n. 6*
Tertius oppositor in judicio quis sit, & quandonam
admittatur. *t. 1. p. 740. n. 8*
Tertius oppositor ut appellare possit à sententia con-
tra alium lata, quid opus sit. *ibid.* n. 9
Tertius oppositor an faciat sistere causam, & suspen-
dere sententiam. *ibid.* n. 10
Tertius oppositor admittendus est ad appellandum,
etiam si magis ipsi non appellaverint, vel appella-
re non potuerint. *ibid.* & seq. n. 11
ut Tertius oppositoris appellatio admittatur, tantum
requiritur, ut ejus inest sit. *t. 1. p. 741. n. 12*
Terzium urbs Venetiæ, deque ejus statuta. *t. 1. p. 55.*
num. 3. 1
Togamenta non vitantur, etiam in eis contra Grammaticæ
regulas peccatur: secus de rescriptis. *t. 1. p. 104. n. 3*
Testamentorum nullus usus apud Danos. *t. 1. p. 158. n. 4*
Testamentorum origo, & inventio à quo prodierit. *ibid.*
Testamentum non vitatur ex defectu unius literæ, vel
syllabæ. *t. 1. p. 479. n. 2*
Testamenta

Omnium Notabilium. Litera T.

Testamenta plerumque in ipso vitæ exitu consue-
tur. t. 3. p. 411. n. 3
Testamenta variis nominibus designantur, ibid. & seq.
Testamenti definitio traditur. ibid.
Testamentum facere aliquibus naturâ prohibetur, aliis
lege civili, aut canonica. t. 3. p. 413. n. 12
Testamentum Episcopi quando non, & de quibus tes-
tibus sit validum: vide in verbo *Episcopus*.
Testamentum ab ingredientibus Religionem quando-
nam licet olim facere, & quæ sit hodierna praxis
circa hoc. t. 3. p. 416. n. 1
Testamentum an possit fieri ab eo, qui in monaste-
rium Religionis causâ convertitur. ibid. n. 3
Testamentum fieri nequit à vitam monasticam, seu
regularem professis. t. 3. p. 418. n. 14
Testamentum quare à monachis fieri non possit. t. 3.
p. 419. n. 17
Testamentum D. Gregorii Nazianzeni, quamvis verè
monachi, quomodo sustineatur ut validum. tom. 3.
p. 420. n. 18
Testamenti executio devolvitur ad Episcopum, si is
cui ejus executio commissa est, per animum negli-
gem fuerit. t. 3. p. 422. n. 5
Testamenti executio, nullo designato excecutore, hæ-
reditate compit. t. 3. p. 423. n. 7
Testamentorum executio quoad legata pla-
rum apud præfatos Romanos Pontifices incombabat. ibid. n. 8
Testamentum Augusti Vestalibus commendatum fuit.
ibid.
Testamentorum factum coram Patrocho, & duobus testi-
bus, valet non obstante contraria consuetudine.
t. 3. p. 44. t. n. 1
Testamentorum usus, eaque consuevendi, seu testandi fa-
cultas, quo jure introducta sit. ibid. & seq. n. 4. & seq.
Testamentum depositi quo jure sustineri possit. t. 3.
p. 442. n. 8
Testamentorum solemnitates requiruntur. ibid. n. 9
ad Testamentum consuevendum quoniam testes de jure
requirantur: vide in verbo *Testis*.
Testamentum nuncupativum quodvis sit, & quas so-
lemnitates requiritur. t. 3. p. 445. n. 12
Testamenta eorum, qui sibi mortem consueveto, irri-
ta sunt constitutione Principum. t. 3. p. 511. n. 7
Testis, sive attestatio, quotuplex sit apud Romanos
accipitur: & quomodo etiam in jure Cæsareo.
t. 2. p. 388. n. 1
Vide in verbo *Attestatio*.
Testator respectu hæredis propriè author dicitur. t. 3.
p. 428. n. 4
Testatoris dispositio an in extrinseci voluntatem con-
ferri possit. t. 3. p. 454. n. 1. & 12
Vide in verbo *Voluntas*, *Dispositio*.
Testatoris præceptum quodlibet non est adimplen-
dum. t. 3. p. 450. n. 1
Testatores nequeunt jus exequendi plura eorum volun-
tates Episcopis competens tollere. t. 3. p. 472. n. 2
Testimonium receptum non præmissis eorum citatione quo-
sum interest, ipso jure nulla sunt. t. 2. p. 371. n. 3
ut Testimonium legitimum sit, quænam requirantur.
t. 2. p. 372. n. 6. Etiam in causis criminalibus. p. 373.
n. 7
Testimoniis dicendi jus feminis denegatum. tom. 2.
p. 375. n. 3
Testimoniis dicendi jus Vestalibus concessum. ibid.
Testimonis non sunt præferenda in causis criminali-
bus, & an absentes possint in aliquibus causis testi-
monium ferre. t. 2. p. 384. n. 6
Testimonium unius tantum testis non sufficit ad con-
demnationem. t. 2. p. 386. n. 3
Testimonio unius credi res est pessimi exempli. ibid. o. 5
Testimonium hominis criminis & seclerati pericu-
lolum est: & iusticiæ noxium. t. 2. p. 438. n. 9

à Testimonio submovendi sunt omnes, quos divina
leges mortuos appellant. t. 2. p. 439. n. 1
Testis, cui per viam exceptionis crimen est obijcitur,
an possit poni præiudicium. t. 2. p. 290. n. 8
Testes an recipi, & audiri possint adversus contuma-
cem. t. 2. p. 441. n. 1
Testes in quibus casibus recipi possint, licet non con-
testati. t. 2. p. 442. n. 5. & seq.
Testes in causis matrimonialibus, etiam publicis at-
testationibus admittuntur: & an hoc verum sit,
tam ad matrimonium impediendum, quam dirimen-
dum. t. 2. p. 335. n. 3. & p. 365. n. 4
Testium numerus novo jure restrictus est, & quot lege
Servilia, vel Manlia admittuntur. t. 2. p. 346. n. 3
Testium reprobatio, & repulsa in iudiciis summaria
etiam admittitur. ibid. n. 4
Testes uno, eodemque termino possint produci in ne-
gatorio præiudiciali, & reprobari ab adversa parte pro-
ducti. ibid. & seq. n. 7
Testis qui sibi in depositione contradicit, nullum est
testimonium. t. 2. p. 347. n. 12
Testes singulantes non convincunt, nec ullam fidem
faciunt. ibid. o. 13
Testes laborantes infirmitatibus facti non sunt admittendi
in causis gravioribus. ibid. n. 14
Testis pecunia corruptus repellendus est, etsi falsum
non dicat. t. 2. p. 348. o. 15
Testibus vocis testimonium proferentibus magis cre-
ditur quam testimonio. t. 2. p. 358. n. 4
Testes in causis criminali graviore requiruntur, quam
in iudicio civili. ibid. n. 1
Testes fideles quinam sint. t. 2. p. 366. n. 1
Testes classici apud Romanos. ibid.
Testes debere jejunos proferre testimonium, quomodo
sit intelligendum. ibid. & seq. n. 3
Testes pretio conducti non sunt idonei. tom. 2. p. 367.
n. 4. & p. 368. & seq. n. 9
Testium variz appellationes. t. 2. p. 367. n. 6
Testes illegitimi quinam sint. ibid.
Testibus sunt sumptus necessarij præstandi à produ-
cente, juxta conditionem eorum. t. 2. p. 369. n. 10
Testium receptio facta absente & interrogati parte,
sive ea contumace, nulla est: & quid requiritur ut
valida sit. t. 2. p. 372. n. 4. & p. 373. n. 9
Testes recipi possunt reo absente legitime vocato, &
contumace. t. 2. p. 373. n. 8
Testes audiri in secreto quid sit: & an aliquando au-
diri possint absente reo. ibid. & seq. n. 10
Testes deponentes de credulitate admittuntur ad con-
finguntur probandum. t. 2. p. 377. o. 5
Testes quinam non cognoscant ad iudicium venire ad tes-
timonium proferendum. t. 2. p. 381. & seq. n. 1. & seq.
Testium presentia non est ita necessaria in causis civi-
libus, ut in criminalibus. t. 2. p. 384. n. 6. & 7
Testes singulares nihil probate quomodo intelligen-
dum sit. t. 2. p. 386. n. 5
Testium singularitas quotuplex. ibid.
Testis unus in quibus casibus admitti possit, ut
fieri faciat. ibid. & seq. n. 6
Testium productiones tres fieri possint in causis eccle-
siasticis & civilibus: quarta autem non admittitur,
nisi cum solemnitate legali. t. 2. p. 393. n. 3
Testium tres productiones an in qualibet causa suffi-
ciant. ibid. n. 5. Et unde æstimandus sit productio-
num numerus. ibid. & seq. n. 6
Testium contradictione stante, in quantum fieri potest,
reduci debent ad concordiam. t. 2. p. 393. n. 3
Testes alii recipi non possunt publicis accusationibus,
etiam in causa appellationis, super eisdem arti-
culis, vel directis contrariis. t. 2. p. 396. n. 2. & p. 397. n. 4
Testium publicatio quid sit, & ad quid fiat in iudicio.
ibid. n. 3

Testes

Repertorium Generale

Testes aliquando etiam post sententiam prolatam admittuntur. t. 1. p. 397. n. 5
 Testes tamenur testimonium ferre, non obstante iuramento de eo non ferendo. t. 1. p. 398. n. 1
 Testis unus sufficit ubi agitur de matrimonio impediendo, in quo peccatum timetur. t. 1. p. 400. n. 3
 Testes duo, aut tres sufficient ad decisionem cuiusque causae. t. 1. p. 401. n. 1
 Testium numerus an sit auctoritate sacrae Scripturae praefinitus. Ibid. n. 4
 Testes duo, aut tres an in omni negotio sufficient. t. 1. p. 403. n. 5
 Testium numero praesentio, duos, vel tres adhiberi sufficit. Ibid. n. 6
 Testium numerus quisnam cuiusque adui adhibendus, ut ex ipsorum defectu non corrumpatur. Ibid.
 Testium maior numerus ad condemnationem insigniorum personarum, potius ad solennitatem, quam ad probationem adhibetur. t. 1. p. 404. n. 8
 Testes legitimi non sunt, quos actor de familia sua producit. t. 1. p. 405. n. 3
 Testes domesticus quinam dicantur, ut in testimonio dicendo repellantur. Ibid. & seq. n. 5. & 6
 Testes producti ad impediendum matrimonium ob consanguinitatem quomodo deponere debeant. t. 1. p. 408. n. 4
 Testes in causis matrimonialibus, etiam publicatis attestacionibus produci possunt. Ibid. n. 6
 Testium reprobatio an fieri possit post publicata eorum testimonio. t. 1. p. 412. n. 3. & 4
 Testes lite contestata recipi non possunt cum agitur de libertate Ecclesiae, vel eius status. t. 1. p. 412. n. 3
 Testes etiam publicatis attestacionibus produci possunt, si novus articulus emerget, et si non agatur de causa matrimoniali. t. 1. p. 417. n. 2
 Testium effrenata multitudo quoniam dicatur. tom. 2. p. 419. n. 4
 Testium productio regulariter fit per litem contestationem, & quando ante eam fieri possit. t. 1. p. 423. n. 1
 Testes de auditu quomodo deponere debeant. tom. 2. p. 429. n. 1
 Testes publicatis attestacionibus possunt interrogari super articulo, de quibus examinationi non fuerunt. t. 1. p. 430. n. 2
 Testes testibus reprobari possunt semel, & iterum, & de neinceps. t. 1. p. 431. n. 6
 Testes producti in iudicio arbitrorum, recte producantur in sequenti iudicio recto & ordinario. t. 1. p. 433. n. 1
 Testes iuramento non praesentio nec probant, nec fidem faciunt. t. 1. p. 434. n. 6
 Testes singulariter, non formatione sunt examinandi in quocumque negotio: & circa hoc casus singulares referuntur. t. 1. p. 435. n. 4. & 5
 Testis convictus de perjurio in uno iudicio, an possit admitti in alio. t. 1. p. 437. n. 5
 Testes debere esse sine infamia, uxores, & filios habentes, quomodo sit intelligendum. t. 1. p. 440. n. 14
 Testis qui iuravit testimonium non dicere, ad id compelli potest. t. 1. p. 443. & seq. n. 4
 Testes synodales publici dicuntur. t. 1. p. 443. n. 2
 Testes synodales quare ita dicantur, & a quibus eligantur. Ibid. n. 3
 Testes synodales semel interrogati in causa matrimoniali coram Episcopo, vel Capitulo, non cognoscunt iurare in eadem causa coram iudicibus delegatis. Ibid. n. 4
 Testes synodales superveniente infamia redduntur inhabiles ad testimonium ferendum. Ibid. & seq. n. 5
 Testes errantes in proferendo testimonio, si in conventu se corrigant, repraesentandi non sunt; secus si ex intervallo. t. 1. p. 446. n. 6

Testes qui in testimonio proferendo gratia, odio, vel timore se subtrahunt, compellendi sunt ad testimonium dicendum. t. 1. p. 448. n. 3
 Testium coactio ad testimonium ferendum si quo iure proveniat, & an tam in causis civilibus, quam criminalibus procedat, & in quibuslibet personis. Ibid. & seq. n. 5. 6
 Testes an passim cogi possint ad testimonium ferendum, attento iure canonico, tam in causis civilibus, quam criminalibus. t. 1. p. 449. & seq. n. 7. & 8
 Testes quare inviti cogi possint testimonium dicere. t. 1. p. 450. & seq. n. 9
 Testes qui super articulis in prima instantia dedecis non fuerint examinati, possunt in instantia appellacionis produci. t. 1. p. 476. & seq. n. 5
 Testes quot requirantur ad probandum instrumentum. t. 1. p. 478. n. 13
 Testes ob suspicionem esse removendos a ferendo testimonio, quomodo intelligendum sit. t. 1. p. 491. num. 2
 Testium manifesta macula quoniam intelligenda sit. t. 1. p. 522. n. 3
 Testes diversimode repelluntur a testimonio, iure civili & Pontificio. Ibid. n. 4
 Testes inhabiles notorie, etiam parte non opponente, a iudice repellendi sunt. Ibid. num. 5
 Testes, qui adhuc in reatu sunt, nec se innocentem probaverunt, admittendi non sunt. Ibid. n. 6
 Testes partis qui succubuit in prolescorio, non faciunt fidem in plenario, nisi duo examinentur. t. 1. p. 748. n. 4
 Testium numerus an aliqua divina lege ad probationem sit praescriptus. t. 3. p. 440. n. 2
 Testium numerus requisitus ad solennitatem testamenti. t. 1. p. 444. n. 10
 Testes in testamento quinam esse non possint. Ibid. n. 11
 Testium numerus in testamentis requisitus non aequalis apud omnes nationes est; & an possit augeri, vel minui. t. 3. p. 445. & seq. n. 12
 Testium numerus iure canonico in testamentis requisitus quisnam sit. t. 3. p. 446. n. 13
 Testium solennitas iure Caesareo inducitur, an sit abrogata iure canonico. Ibid. n. 14
 Testes nuptiis adhibent non solum iure canonico, sed etiam apud Gentiles. t. 4. p. 30. n. 2
 Testes novi quomodo produci possint publicatis attestacionibus. t. 4. p. 85. n. 5
 Testes, quorum praesentia in matrimonio requiritur, quot esse debeant: ubi de aliis requisitis eorumdem. t. 4. p. 94. n. 10
 Testes deponentes ad divortium faciendum, vel impediendum matrimonium, debent clare, & distincte deponere. t. 4. p. 195. n. 2
 Testes de occultis interrogati an possint uti testimonio mentali. t. 5. p. 138. n. 1
 Testium nomina in causis fidei reo non eductus, secus tamen in aliis delictis. t. 5. p. 42. n. 4
 Testes criminosi an sint admittendi in crimine heresim, & simoniam. t. 5. p. 105. n. 2. & 3
 Testis falsum perhibens testimonium, vel occultans quod scit, ad quid teneatur parti laesae. t. 5. p. 145. n. 3
 Testes quondam lege Julia repetundarum, vel lege Cornelia de falsis teneantur. Ibid. n. 5
 Testes antiquitus superflites dicebantur. t. 5. p. 177. n. 10
 Testis consideratur condicione, natura, & vita. Ibid.
 Testium genera quot sint, & quot modis delinquant. Ibid.
Tharso secunda Sedes Metropolitica sub Antiocheno Patriarcha. t. 1. p. 346. n. 6
Thesalonia Thesaurarius Ecclesiae Rhotomagensis eligitur Episcopus. t. 5. p. 330. n. 1
Therama civitas olim insignis, nunc exigua pagus, Cathedralis

Omniū Notabiliū. Litera T.

Cathedralem Ecclesiam habuit à primis Ecclesiis
 sculis. t. 1. p. 695. n. 3
Theodoricus inuenerat pro bonis Ecclesiarum tradendis,
 benignè respicit. t. 1. p. 245. n. 1
Theodorus Cantuariensis Episcopus auctor est Peniten-
 tialis. t. 1. p. 311. n. 1
Theodorus primus apud Latinos videtur de peniten-
 tiis scripsisse. ibid. & seq.
Theodosius junior auctor præscriptionis triginta anno-
 rum, quia dicatur. t. 1. p. 650. n. 5
Theodosius quo in loco in Ecclesiis sedere deberet, à
 D. Ambrosio edoceatur. t. 1. p. 7. n. 13
Theodosius stadium quare ab Honorio III. commenda-
 tum. t. 1. p. 939. n. 2
Theona Abbas factum, qui inuicè & reluctantè uxore
 ad eremum, & monachum se contulit, narra-
 tur. t. 1. p. 621. & seq. n. 3 & p. 623. n. 6
Therma, tum publice, tum privatè apud Romanos
 quid. t. 1. p. 235. n. 3
Therma quodam genitè decimarum sit, & quibus
 solvebatur. t. 1. p. 534. n. 3
Therma magna, boni oculi, mediocritas, aut mali
 oculi. ibid.
Therma defectenda erat à colonis Hierosolymis in
 ipsis speciebus. ibid.
 Vide verbo *Dreime*.
Thesaurarius Ecclesiarum olim tantum officium erat, nunc
 verò dignitas. t. 1. p. 401. n. 3
Thesaurarius Ecclesiarum aliquando Cellerarius dicitur.
 t. 1. p. 71. n. 2
Thesaurarius in aliquibus Ecclesiis obtinet dignita-
 tem. ibid.
Thesaurarius Trionensis qualem exercet jurisdic-
 tionem in Canonica suæ Ecclesiæ. ibid. n. 2
Thesaurus reconditus an efficiat locum in quo recondi-
 tur est, religiosum, quare dubitatum fuerit. t. 1.
 p. 138. n. 4
Thesaurus adhaerens sepulchro religiosus, non est.
 ibid. & seq. Vide in verbo *Pecunia*.
Thessalonienſis civitas quàm ampla, & quanta Præfu-
 lum ejus jurisdic-
 tionem. t. 1. p. 770. n. 2
Thessalonienſis Ecclesiæ auctoritas magna immu-
 nitas, & deinde penitus abolita. ibid. & seq.
Thomas Mauroceus Patriarcha Constantinopolitana,
 Græcorum fauor in iobolentia Sedis Apostolicæ.
 t. 1. p. 3. 8. & seq. n. 2
Thui sacrificiorum omnium condimentum, quibus sit
 adolendum. t. 2. p. 365. n. 4
Thymelicus, & thymele quid sint, & quomodo differ-
 rant à scenis. t. 1. p. 40. eol. 2
Thyberis urbs Gallicæ olim Cathedrali Ecclesiæ deco-
 rata fuit. t. 1. p. 638. n. 1
Tiburium præantiqua civitas in Campania à quibus
 fuit fundata. t. 1. p. 335. n. 1
Tiborium à primis Ecclesiæ sculis Cathedrali Ec-
 clesiæ decoratum fuit. ibid.
Tileri monasterium Ordinis Cisterciensis in territorio
 Ligutiz. t. 1. p. 50. n. 2
Tirrenſis monasterium Ordinis Cisterciensis, ubinam
 situm. t. 1. p. 56. n. 3
Titus à tuendo dictus, quia possessionem ruerat. t. 1.
 p. 814. n. 6
 Titulus non desideratur in usufructu impropria, seu
 præscriptione incorporatum. t. 1. p. 124. n. 8
 Titulus desideratur ad præscriptionem, vel usufructum.
 t. 1. p. 679. n. 5
 Titulus prout est causa possidendi, alius est perpe-
 tuus, alius temporarius. ibid. n. 7
 Titulus ad præscriptionem requisitus debet esse ve-
 rus. ibid. & seq. n. 8
 Titulus omnis utilis & habilis ad præscribendum,
 vel est universalis, vel particularis. t. 1. p. 680. n. 9

Titulus pro herede quid sit, & quis ejus effectus. ibid.
 Tituli particulares ad præscribendum, & tituli lucra-
 tivi, &c. ibid. n. 10
 Titulus pro suo quid sit, & quomodo. t. 1. p. 681. n. 1
 Titulus specialis pro suo quando detur. ibid. n. 12
 Titulus ad usufructum requisitus debet esse verus.
 ibid. n. 19
 Titulus ad præscriptionem immemorabilem non re-
 quisitus, & quatenus sit necessarius ad præscriptio-
 nem quadraginta annorum. t. 1. p. 682. n. 15
 Tituli causam plerumque significant, de quibus fre-
 quenter est mentio in jure Cæsario. t. 1. p. 120. n. 2
 Tituli Principum, & Regum quinam olim fuerint.
 ibid. col. 2
 Titulus pro Ecclesia sæpe ponitur. t. 1. p. 121. col. 2
 Tituli nomen præcipuum Ecclesiis adaptatum, non om-
 nibus basilicis. ibid.
 Titulus pro Ecclesia, ad quam presbyter ordinatus
 est, frequenter accipitur. ibid.
Toga frequens, & vulgare calaverum indumentum
 apud Romanos. t. 1. p. 365. n. 6
 Vide in verbo *Mortui*.
 Toga plus lesere Republicam, quàm lorice, quàm
 verè dictum à Tertulliano. t. 1. p. 33. n. 3
 de Toga ad pallium, dictum apud Christianos unde
 profuit. t. 1. p. 54. n. 22
Tolosana civitas Episcopalis Galliarum ad mare Mediter-
 raneum. t. 1. p. 901. n. 7
Tolosa urbs Hispaniæ, à quo constructa: & ibi bre-
 vis ejus datur descriptio. t. 1. p. 19. n. 3
Tolosa urbs Galliarum Narbonensis antiquissima, quando
 Metropolitico jure decorata. t. 1. p. 289. n. 4
Tolosana Ecclesiæ morte Fulcandri, & renunciations
 Rymendi patitur divisionem. t. 1. p. 296. n. 3
Tolosana Ecclesiæ olim Canonicorum regularium
 fuit. t. 1. p. 133. n. 2
Tolosanus Comitatus quondam Galliarum Coronæ an-
 nexus, defunctis sine prole Comitibus. t. 1. p. 593. n. 1
Tonsura prima an sit ordo, & an ea initiatus fruatur
 sui privilegio. t. 1. p. 462. n. 2
 Tonsuræ primus, præcipuusque effectus quis sit in
 tonsurato. t. 1. p. 461. n. 4
 Tonsuræ in clericis à primis Ecclesiæ sculis usus
 probatur. t. 1. p. 16. n. 5
 Tonsuræ clericorum mysticæ, & morales rationes as-
 seruntur. ibid. n. 6
 Tonsura Nazæorum qualis fuerit: vide in verbo
Nazæorum.
 Tonsura capillorum ritus antiquus fuit adoptionis.
 ibid. n. 6
 Tonsura sub habitu decet clericorum comprehen-
 ditur, & quænam congruens dicatur. t. 1. p. 47. n. 4
 Tonsura monastica à primis Ecclesiæ sculis in usu
 fuit. t. 1. p. 576. n. 3
 Tonsuræ monasticæ varæ formæ, & rationes. ibid.
 Tonsuræ virginum Deo sacratum usus non fuit idem
 in omnibus Ecclesiis. ibid. & p. 577. n. 4
 Tonsura Vestalium. ibid.
 Tonsura nulli invito confecti debet. t. 1. p. 578. & seq.
 n. 7 & 9
 Tonsura promissæ accipitur pro clericatu, & mo-
 nachatu. t. 1. p. 582. n. 2
 Tonsura prima strictæ, & propriè non est ordo, sed
 prævis dispositio ad ordinem. t. 1. p. 208. n. 2
Torcellum insula est non procul à Venetiis in Episco-
 patum erecta. t. 1. p. 651. n. 1
Tornacensis civitatis veteris in Flandria brevis descri-
 ptio. t. 1. p. 54. n. 1
 ad *Tornamentum* accedens pugnandi animo, si in eis
 occidatur, sepeliri non debet in Ecclesiis, et si pe-
 nitentia illi non denegetur. t. 1. p. 127. n. 3
Tornementum quid sint, & unde ita dicta sint. ibid. n. 5
 Tornementum

Repertorium Generale

Torneamentum aliquando significat etiam bellum
cruciatum. *ibid.*
Torneamenta quotopliciter exerceri possint, & quæ-
nam prohibita sint. *t. 1. p. 158. n. 6*
Torneamentum finitum in Gallia. *ibid. n. 7*
Torneamenta varietatibus ab Ecclesia pro-
hibita sunt. ** ibid. n. 7. 8*
Traditione in uero initio nascentis Ecclesie. *t. 1. p. 17. n. 40*
Traditiones Ecclesie quæ authoritatia. *ibid.*
ex Traditionibus Ecclesie canones Apostolorum com-
positi. *ibid. & seq. n. 41*
Traditiones Ecclesiasticæ omnia Concilia, & Ponti-
ficum decreta percellere. *t. 1. p. 154. & seq. n. 10*
Traditionum genus triplex; & quod Ecclesia in his
non potest dispensare. *ibid.*
Traditiones omnes ritus vocantur. *ibid.*
Traditiones symbolice, quæ in usu etate tempore
medie ætatis. *t. 1. p. 161. n. 18*
Traditio symbolica possessionis regulariter debet fieri
in præsentia ipsius rei; favore tamen Ecclesie po-
test etiam fieri in absentia. *t. 1. p. 162. n. 19*
Traditiones alie divine sunt, alie Apostolicæ, &
Ecclesiasticæ. *t. 3. p. 81. n. 3*
Traditiones divine ad jura divina referuntur, ean-
demque cum illo auctoritatem habent; idemque de
Ecclesiasticis, & Apostolicis dicendum. *ibid. & seq.*
Traditum inferius ubi inelucta, olim Antonina dicta,
unde ita dicant. *t. 1. p. 614. n. 3*
Trasurum insula in mari Adriatico est, in qua et civi-
tatis Episcopalis ejusdem nominis. *t. 1. p. 605. n. 1*
Tranen civitas est in Apulia Cathedrali Ecclesiæ de-
corata. *t. 1. p. 319. n. 1*
ad *Transalpinum* & compromissum nemo regulariter
cogendus est, sed in aliquibus tantum casibus. *t. 1.*
p. 165. n. 6
Transactio fieri potest ante appellationem interposi-
tam, secus ea interposita. *t. 1. p. 764. n. 7*
Transactio omnia instrumenta, & patrum jura cas-
tantur. *t. 1. p. 815. n. 9*
Transactio quid sit proptiè, strictè, vel late sumpta.
ibid. & seq. n. 11
Transactio quare dicatur decisio, & in quo differat à
sententia. *t. 1. p. 833. n. 12*
ibid.
Transactio an producat actionem; & quomodo à par-
tibus debeat observari. *ibid. & seq. n. 13. 14*
Transactio est exceptio litis finitæ, & ita novat, ut ad
pristinam litem non detur recursus. *ibid.*
Transactio iusta, & legitima eandem vim habet ac res
judicata. *ibid. & p. 834*
Transactio quando rollat primas actiones, & obliga-
tiones ipso jure; & quando ope exceptionis. *t. 1.*
p. 834. n. 15
Transactio generalis, & particularis quæ comprehen-
dant. *ibid.*
Transactio quando rescindatur. *t. 1. p. 835. n. 16*
Transactio de controversiis, quæ ex testamento nas-
cantur, an sit valida. *ibid. & seq.*
Transactio ritè celebrata, quando veteres actiones
non omnino extinguantur. *t. 1. p. 835. n. 17. & 18*
Transactio de decimis cum ecclesiastica persona ex su-
perioris auctoritate facta sustinetur. *t. 1. p. 836. n. 2*
Transactio à quibus celebrari possit, & à quibus non.
ibid. n. 4
Transactio per decimarum minorem, immutareque po-
test, consentiente Episcopo. *t. 1. p. 836. & seq. n. 6*
Transactio rei spiritualis quandomodo firmam labem
contineat. *t. 1. p. 837. n. 7*
in Traditione super decimis aliquando requiritur con-
sentus Pontificis. *ibid. n. 8. & 9*
Transactio dicta observantia plurimum ad ejus
valorem facit. *tom. 1. pag. 838. num. 3*

Transactio facta à Prælatu editis, vel exhibitis ratiha-
bitur litteris sui Capituli, si aliquod tempus elap-
sum sit, à Capitulo non potest infirmari. *ibid. n. 5*
Transactio super beneficio ecclesiastico, se spirituali,
vel spiritualibus annexa non admittitur. *t. 1. p. 844.*
& seq. n. 1. & 6
Transactio super beneficio quoq. modis contingere pos-
sit, & in quo differat à compromisso. *t. 1. p. 844. n. 5*
Transactio super beneficio quid requiratur, ut sit ex-
pers à labe simoniæ. *ibid.*
Transactio super beneficiis quatenus admittatur.
t. 1. p. 845. n. 7. & 8
Transactio super causa matrimoniali an admittatur.
t. 1. p. 847. n. 17
Transactio ut matrimonium contrahatur, vel contra-
ctum conservetur, admitti potest. *t. 1. p. 846. n. 1. 12*
Transactio in vestitu prohibita præcipue clericis,
& quando eis licita sit. *t. 3. p. 450. n. 1*
Transactio ab una Religione ad aliam parum apud an-
tiquos in usu fuit; sed deinde ab Ecclesia permixta
fuit. *t. 3. p. 613. n. 6*
Transactio à laxiori ad strictiorem religionem quare
permittatur, & quare ad eam licentia requiratur.
t. 3. p. 617. n. 3
Transactio Prælatorum de una Ecclesia in aliam jam-
diu prohibita, & odiosa fuit. *t. 1. p. 180. n. 8*
Transactio Prælati ab una Ecclesia in aliam, quid sit,
& à quo fieri possit. *t. 1. p. 346. n. 5. & seq.*
Transactio Episcoporum multis modis contingere
potest, qui referuntur. *t. 1. p. 347. n. 11*
Transactio Episcopi iusta quæ sit, & quid ad eum de-
sideretur. *ibid. n. 12*
Transactio Episcopi casus duæ tantum ut legitime
admittantur. *t. 1. p. 348. n. 13*
Transactio Episcopi inter majores causas ecclesiasticas
refertur. *ibid. n. 14*
Transactio Episcoporum an sit jure divino prohibita.
ibid. & seq. n. 16
Transactio Patrochorum Episcopis, & Archiepiscopis
est permixta. *ibid. n. 16*
Transactio Episcopi ordinatio dicitur. *t. 1. p. 349. n. 17*
Transactio aliqua incommoda refertur. *tom. 1.*
p. 356. n. 6
ex Transactio juris Metropolitici ab Ecclesia Emeri-
tensi in Compositellanam plures controversie or-
tae, tandem sopite fuere. *t. 3. p. 734. & seq. n. 2*
Transactio flammis vox SS. Patribus non innotata,
approbata fuit in Concilio Lateranensi generali
sub Innocentio III. *t. 3. p. 804. n. 3*
Transactio urbis Apulie Cathedrali Episcopali decorata.
t. 1. p. 691. n. 1
Transactio urbis Gallie situs, & brevè descriptio. *t. 1.*
p. 511. n. 8
Transactio monasterium Ordinis D. Benedicti est in
Diocesi Cabillonensi. *t. 2. p. 356. n. 1*
Transactio Belgie primæ Metropolis Archiepiscopali Se-
de & Electoratu Imperii commendanda. *t. 1. p. 395. n. 1*
Transactio Dominicæ violatoris in excommunicationem
olim incidebat; ubi de aliis eorum poenis. *tom. 1.*
p. 756. n. 6
Transactio ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam, &
Septuagesima usque ad octavam Pasche sunt obser-
vande, earumque violatores excommunicandi. *t. 1.*
p. 798. n. 10
Transactio vox barbara est, & quid ejus appellatio-
ne significetur. *t. 1. p. 799. n. 12*
Transactio alia legalis & canonica, alia conventionalis.
t. 1. p. 800. n. 14
Transactio semel inita ab utraque parte omni sunt jura
servande. *ibid. & seq. n. 15*
Transactio frangentes variis poenis juxta diversitatem
rationum puniuntur. *ibid. & seq.*
Transactio

Omnium Notabilium. Litera T.V.

Treuga an sit servanda erga cum qui pacem fregit, t. 1. p. 801. n. 16

Treuga in quo differtat à pace, t. 1. p. 801. n. 10

Trinitatem exatōio ab ecclesiasticis personis male cessit Principibus secularibus, t. 1. p. 902. n. 9

Tributum à Christo Domino solum quoddam fuerit, t. 1. p. 906. n. 16

Tributorum, & vctōgalium impositio cui de iure competat, t. 3. p. 739. n. 3

Tributum impositio à privatia usurpata, quā plectenda, t. 3. p. 740. n. 4

Tributorum novorum impositio à Patribus Ecclesiæ prohibita, ibid.

Tributum Ramificor: vide in verbo *Ramificor*.

Triclinium quoddam habitationis genus à Græcis ita dictum, t. 2. p. 417. n. 4

SS. Trinitatis officium à quibus fuerit dispositum, & quo tempore fuerit dies ejus celebritati præscriptas, t. 2. p. 166. n. 8

SS. Trinitatis mysterium Ecclesiæ Romana olim speciales die non colebat, ibid. & seq.

SS. Trinitatis festum quare careat octava, ibid. n. 9

Troia opulentissima Apoliæ civitas Episcopalis, in qua Concilium congregatum, t. 1. p. 366. n. 3

Trotania civitas insignis est inferioris Germaniæ, t. 3. p. 161. n. 2

Tudertum personarum Umbriæ oppidum variis Dominis expertum est, & plurimas clades passum, t. 2. p. 555. num. 1

Tulium Leocorum civitas est in provincia Treverensi, in Gallia Belgica, t. 1. p. 60. n. 2

Tunica ea forma, quā hodie sunt dalmatiz Diaconorum, apud veteres fuisse in usu, t. 3. p. 49. n. 10

Tunicæ monachæ quædam, & quare clericis prohibeantur, ibid. & seq.

Tunica lato modo accepta communis est vestis monachorum sacrorum: si pro veste hyacinthina accipiantur, propria est Episcoporum, t. 1. p. 483. n. 3

Tunica an tantum vestis lanea esse debeat, t. 3. p. 673. n. 2

Tunica unde ita dicta sit, ibid. & seq.

Turris, vulgò *Tarazona*, civitas Episcopalis in confinio Castellæ, & Aragoniæ, t. 1. p. 885. n. 6

Turris tres viæ à miraculis clati Præfules in Hispania florent, t. 3. p. 156. n. 1

Turris civitas Gallie in tertia Lugdunensi provincia sita, Metropolitana Ecclesiâ decorata, quæ jam olim Archiepiscopalis fuit, t. 1. p. 414. n. 1

Tuscania civitas in provincia Romana, Cathedrâ Episcopali decorata, t. 2. p. 841. n. 2

Tuscania variis experta Dominos, nunc est sub dominatione Romanæ Ecclesiæ, ibid. n. 3

Tuscanum oppidum ubinam situm sit, t. 3. p. 462. n. 2

Tusculana Episcopalis Cathedra perantiqua cuiusdam patet, ibid.

Tutor adulectum filium non potest filio suo matrimonio jungere, t. 2. p. 255. n. 3

Tutor an liberè possit eoi voluerit pupillum nuptui collocare, t. 3. p. 463. n. 5

Tyberopolis civitas in insula Cypri Cathedralem Ecclesiam habet, t. 2. p. 124. n. 2

Tyrannus Princeps duplici modo considerari potest, t. 1. p. 305. n. 5

Tyrensis civitas Archiepiscopalis est in provincia Syrtis splendida, t. 1. p. 725. n. 1

Tyrus prima Metropolis Ecclesiastica est in Phœnicia, t. 2. p. 410. n. 1

V.

Vacatio dignitatum in Ecclesiis & Monasteriis periculosa est, t. 1. p. 241. n. 2

Uthia pars insule Anglicanæ quatuor Sedes Episcopales habet, t. 1. p. 407. n. 3

D.D. Genzel, in Decretal. Index generalis,

Vadium barbata vox quid significet, & quid variat, t. 3. p. 324. n. 4

Vadium aliquando dicitur gadium: ubi quod etiam pro multa accipiat, ibid.

Valentia civitas est ad Rhodanum sita, cujus Ecclesiâ Cathedralis D. Appollinari dicata est, t. 1. p. 422. n. 3

Valerius monasterium à Gregorio magno constructum, quare ita dictum, t. 1. p. 831. n. 5

Valeriana monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Palentina, à quo fuerit fundatum, t. 1. p. 63. n. 5

Vallis Regia Abbatia Ordinis Cisterciensis sub B. Bernardo fundata, t. 1. p. 126. n. 4

Valliscium antiquitas Pincia dicta, quandoam Cathedrâ Episcopali decorata sit, t. 2. p. 410. n. 1

Valerius, sive Galverus ab Adriano IV. creatus Episcopus Cardinalis Albanensis, t. 1. p. 411. n. 2

Vapincensis urbs Gallie, vulgò *Gap*, in provincia Narbonensi sita, t. 1. p. 617. n. 5

Variare in præjudicium juris tertio quæsit quondam liceat, t. 1. p. 705. n. 6

Varianis levitatis nota est, & in Ecclesiasticis personis prohibita, t. 1. p. 93. n. 5

Vasa sacra primis Ecclesiæ seculi vitrea fuisse, & quo tempore argentea esse coeperint, t. 1. p. 193. n. 2

Vasa sacra laici non debent pignori dari, nec ab eis contrahi, nisi in aliquibus casibus, t. 3. p. 325. & seq. n. 10. 12

Vasa sacra si urgente necessitate vendantur, prius consulari debent, possunt tamen pignori dari in propria forma, ibid. n. 11

Vassallus etiam clericus sit, super feudo conveniri, & compescere debet eorum domino feudi, t. 2. p. 16. & seq. n. 2. & 5

Vassalli casati quinam fuerint, & an servi censentur, t. 3. p. 898. n. 7

Vassalli hæreticorum ipso jure liberantur à fidelitate illis promissa, t. 3. p. 100. & seq. n. 1. 2. & p. 304. n. 8

Vasus quis sit, & quomodo differant inter se vassus, & vassalli, t. 3. p. 119. n. 2

Vestibacense monasterium canonicorum regularium B. Magdalene, à quo constructum, t. 1. p. 670. n. 2

Vestibacum locus publicus Romæ, & quare ita dictus ubi etiam titulus Cardinalis, t. 1. p. 515. n. 3

Vetula civitas Episcopalis ubinam sit sita, & cujus dominio subdita, t. 3. p. 623. n. 1

Velum appendum ad cancellos sacrorum in veteribus Ecclesiis, t. 3. p. 3. n. 6

Velum quod firmiter tempore possessionis, vel consecrationis imponitur in signum matrimonii celebrati cum Christo multiplex est, t. 3. p. 87. n. 9

Velum quoddam proprium fuerit viduarum conversarum, ibid.

Velum diversimodè olim vitæ, & viduæ fumbant, t. 4. p. 121. n. 2. & 4

Venatio per accipitres quàm antiqua sit, t. 3. p. 375. n. 2

Venatio clericis, & omnibus Ecclesiæ ministris sacris canonibus prohibita est, ibid. & seq. n. 3. & p. 375. n. 7

Venationis triplex genus refertur, ibid. n. 5

Venatio oppræssiva quid sit, ibid.

Venatio scænarum quid sit, & quare reprobetur, ibid. & seq.

Venatio silvatica, & occupativa quid sit, ibid. p. 401.

Venatio silvatica & clamosa omnibus laicis licita est, aliquando tamen eis ratione temporis prohibetur, ibid. n. 6

Venatio quoddam bellum est, & belli præludium, ibid. n. 7

Venatio postea ex causa potest à Principibus secularibus & ecclesiasticis prohiberi, t. 3. p. 375. & seq. n. 8

Venatio monachorum Benedictinorum frequentibus Ecclesiæ prohibitionibus cohibita est, t. 3. p. 376. num. 9

Repertorium Generale

- Bartholomæus de Vendome** à suspensione absolvitur à R. Pontifice. t.1.p.353.n.5
- Vendens** rem plus quàm valet ob dilationem solutionis, peccat, nisi dubium sit, an tempore solutionis pretium augeri possit, & venditor antea venditurus non esset. t.5.p.326.n.1
- Venditio** loci sacri, vel religiosi, an, & qua ratione possit esse licita. t.1.p.830.n.25
- Venditione** rerum generaliter prohibita, an quicumque alienationis contractus prohibeatur. t.3.p.209.n.9
- Venditionis** verbum omnem alienationis speciem non comprehendit: & an venditione generaliter prohibita, pariter prohibita censetur emptio. ibid.
- ad Venditionem** rei propterea quandonam quis cogi possit. t.3.p.278.n.10
- Venditio** in qua venditor enormiter læsus est, valida est; potest tamen agere ad rescissionem contractus, vel ad pretii supplementum. t.3.p.281.n.3
- Venditio facta** sub hasta utrum possit rescindi, si in ea contingat læsio ultra dimidium iusti pretii. tom.3. p.182.n.6
- Venditio**, & pignoratitio liberi hominis aliquando recepta fuit apud Gallos. t.3.p.330.n.10
- Venditor** non tenetur de evizione, si emptor ejus denunciationem omiserit, aut tempore sententiae contumaciter abfuerit, aut inique fuerit condemnatus. t.3.p.290.n.2
- Venditor** quomodo teneatur emptorem defendere lite morâ super re vendita. t.3.p.297.n.17
- Venditor** quandonam teneatur rei venditæ pretium refundere, quin de evizione teneatur. ibid. & seq.
- Venetensis** civitas, vulgò *Vennes*, Cathedra Episcopali decoratur. t.1.p.358.n.2
- Venetensis** civitas in Gallia ubinam sita sit. t.3.p.616.n.1
- Venetiarum** origo, & Venetorum exemptio ab Imperio unde deducatur. t.5.p.555.n.2
- Verba de consilio**, sæpius in decisionibus Apostolicis appositæ, quomodo sint intelligenda. t.1.p.176.n.15
- Verbum, Placeat**, in rogandis, & decernendis Senatûs consultis, & legibus secularibus, & ecclesiasticis adhibitum. t.1.p.210.n.5
- Verbum ordinari**, aliquando accipitur pro electione, aliquando pro consecratione. t.1.p.225.n.6
- Verba, & sui metuebant**, in constitutione Innocentii III. explicantur. t.1.p.284.n.3
- Verba monachari**, & *canonicari*, quid significant, explicantur. t.1.p.312.n.3
- Verba, Ecclesiis viduatis**, quid operentur in constitutione Apostolica. t.1.p.323.n.2
- Verba, postulas sancta mater Ecclesia**, in ordinatione Diaconi & Presbyteri quid significant. t.1.p.441.n.3
- Verba, dimidiatis noctibus**, in scripto Innocentii de officio & potestate. cap.23. explicantur: ubi de aliquibus juris actibus, qui nocte celebrari valent. t.1.p.652. & seq.n.5
- Verba, à paribus**, in epistolis Gregorii Magni quid significant. t.1.p.831.n.1
- Verba, per fidem meam**, an contineant juramentum. t.1.p.894.n.2
- Verbum, Decernimus**, sæpe jux antiquum de novo repetitur, & sanctum demonstrat. t.2.p.5.n.2
- Verbum debeat**, in jure importat frequentius decenniam, & quod magis congruum videtur. t.2.p.23.n.7
- Verba degradatur**, & *deponatur*, promiscue in antiquis canonibus usurpantur. t.2.p.36.n.13
- Verba, penitentiam agendo suffragia Sanctorum per diversa loca, &c.** explicantur. t.2.p.8.n.18
- Verba, à vespera in vesperam**, quomodo sint intelligenda quoad celebrationem dei festi. t.2.p.158.n.3
- Verba agentium** in judicio propositi possunt vel generalia, vel ambigua; & quænam illa sint. t.2.p.224. num.5
- Verba generalia**, & ambigua in judicio proposita quomodo inter se differant. ibid.
- Verbum Edere**, in judicio generaliter sumptum, quid significet, & an sit semper idem ac exhibere. tom.2. p.316.n.9
- Verbum benigne**, aliquando gratiam importat, plerumque tamen ponitur cum res obscura explicatur. t.2.p.395.n.5
- Verbum statumini**, aliquando jus novum importat, aliquando verò non. t.2.p.829.n.3
- Verba, ad orandum**, difficillima in cap.1. de vita, & honeste Cleric. explicantur. t.3.p.2.n.5
- Verba, vesale, aut cervolo facere**, Concilii Altitudodrensis explicantur. t.3.p.37.n.2
- Verba, Crescite, & multiplicamini**, quomodo sint intelligenda. t.3.p.69. & seq.n.11
- Verbum Committere**, in Pandectis quid significet, & quid lex, vel hæreditas commissa. t.3.p.349.n.5
- Verba exhortationis** quandonam præceptum inducant. t.3.p.418.n.12
- Verba, de cuius parochia corpora extrahuntur**, quam Ecclesiam designent. t.3.p.505.n.10
- Verba, salva justitia Ecclesiarum**, quæ in privilegiis monachis pro admittendis alienis parochianis ad sepulturam indultis apponuntur, quomodo intelligenda sint. ibid.n.12
- Verba contractus** matrimonii collata in futurum, quando inducant matrimonium. t.4.p.25.n.3
- Verba an sint omnino necessaria** ad exprimendum consensum in monasterio. t.4.p.52.n.9
- Verbum, perpetuum**, certum tantum tempus aliquando comprehendit. t.4.p.69.n.12
- Verborum studium** maximi momenti est ad sapientiam juris comparandam. t.4.p.294.n.12
- Verborum proprietates** est maximè attendenda, nec eis abutendum. ibid.
- Verba Divi Pauli, In Domino nubat**, quomodo sint intelligenda. t.4.p.316.n.5
- Verba D. Matthæi, antequam convenirent**, quem sensum habeant. t.5.p.575.n.1
- Verborum sensus** plerumque potius attenditur, quàm proprietates. t.5.p.576.n.1
- Verborum proprietates** dum attenditur, sæpe sensus veritatis amittitur. ibid. cap.8
- Verba, S. Maria Mater Dei, &c.** quandonam addita fuerint in Salutatione Angelica. t.5.p.158.n.1
- Vercellensis** civitas in provincia Mediolanensi Cathedra Episcopali decoratur. t.2.p.70.n.2
- Vercellensis** civitas Consulibus olim regebatur. ibid. num.2
- Vercellensis** civitas Commune appellatur. t.2.p.71.n.3
- Veredarii** quinam sint, & quotuplex eorum genus fuerit. t.1.p.719.n.14
- Veritas** distinctè & specificè in precibus superiorum proponendis est referenda. t.1.p.117.n.5
- Veritas** ex ignorantia suppressa an rescriptum nullum reddat. t.1.p.118.n.9
- Veritas** regulariter opinioni præfertur, aliquando verò opinio veritati. t.2.p.743.n.3
- Verona** urbs Italice clarissima Cathedrâ Episcopali decoratur. ibid.
- Verricensis** diocesis est in provincia Thessalonicensi. t.1.p.319.n.4
- Verulana** antiqua civitas Italice, Cathedrâ Episcopali decorata statim ac ejus cives fidem amplexi fuerunt. t.1.p.377.n.1
- Verum** pro iusto, & iustum pro vero promiscue ab Authoribus Latinis usurpatur. t.4.p.198.n.2
- Vestales** admissi incestus convicti prius sacris arcebantur, quàm vivæ humo defodirentur. t.2.p.37.n.15
- Vestales** olim ob ornatum comptiorem penitus subiciebantur. t.3.p.53.n.20
- Vestales

Omniū Notabilium. Litera V.

Vestales quæ virginitatem violabant vivæ defedi-
bantur humo. t.3.p.68.n.10
Vestales quare nihil ex alieno testamento caperent.
t.3.p.425.n.6
Vestales virginis criminosæ virgarum supplicio affi-
ciebantur. t.5.p.62.n.15
Vestimentis sacerdotalis nomine quid veniat. t.3.p.324.
num.2.
Vestis oblonga venerabilis, & propria est virorum sa-
pientum. t.3.p.48.n.5
Vestis oblonga in aliquibus probrum, & vitæ volup-
taria symbolum. ibid.
Vestis talaris semper clericorum propria fuit, & unde
ejus origo. ibid.col.2
Vestes purpureæ, & virides clericis interdixit. ibid.
& seq.n.6
Vestes apud Romanos juxta differentiam personæ, &
dignitatis diversæ erant: ubi de hoc traduntur va-
ria exempla. t.3.p.52.n.18
Vestes seculares quas olim novitii tempore probatio-
nis gestabant, ad quid diligenter jubentur asser-
vari. t.3.p.619.n.9
Vestis candida recenter baptizatis data est à tempo-
ribus Apostolorum usque ad nostra sæcula. tom.5.
p.129.n.3
Vestis propria & distinctiva Judæorum à Christianis
quare sit ab eis deferenda. t.5.p.144.& seq.n.2
Vestes seculares olim à novitiis tantum expleto pro-
bationis anno deponabantur. t.3.p.595.n.5
Vide in verbo *Novitium*.
Vestes laneæ poenitentibus, & lugentibus conve-
niunt. t.3.p.673.n.2
Vetula familia celeberrima, & antiqua fuit in Regno
Neapolitano. t.4.p.217.n.1
Vexillationes in militia Romana quænam fuerint, &
quomodo à legionibus separatz. t.3.p.482.col.1
Viatum in sacris canonibus diversimodè accipitur, &
quænam sit magis propria acceptio. t.1.p.228.n.8
Viatum variis modis accipitur, & quid sit quando
pro reconciliatione minori accipitur. t.5.p.291.n.3
Vicaria duæ eodem tempore ab eodem nequeunt pos-
sideri, nec una simul cum alio beneficio curam
animarum habente. t.1.p.598.n.1. & p.600.n.8.9
Vicaria perpetua beneficii Ecclesiastici nomine venit,
& quid sit. t.1.p.130.n.2
Vicarium aliquando successor in dignitate & officio di-
citur. t.1.p.599.n.3
Vicarius in utroque jure quis propriè dicatur. ibid.n.4
Vicariolorum obvia mentio in utroque jure. ibid.
Vicarii diversi ex jure Pontificio. ibid.n.5
Vicarii in Ecclesia ex diversis causis constituuntur,
ibid. & seq.n.6
Vicarii alii perpetui, alii ad tempus. t.1.p.600.n.7
Vicarius perpetuus mortuo Rectore non potest à vi-
caria removeri sine causa. t.1.p.639.n.5
Vicario debet assignari portio, aliàs habet jus ad de-
cimam & fructus beneficii. ibid.n.6
Vicarii perpetui temporales vicarios substituere pos-
sunt. t.1.p.601.n.3
Vicarius Romani Pontificis an tantum in Urbe juri-
sdictionem obtineat. ibid.n.2.3
Vicarii Episcoporum, vel aliorum, vel Proprietariorum,
an delegati, vel vicariam obtineant jurisdictionem.
ibid. & p.602.n.4
Vicarii Romani Pontificis jurisdictioni ordinaria, & de-
legata, quænam sit. t.1.p.166. & seq.n.1
Vicarius Romani Pontificis quam jurisdictionem in
urbe, & extra habeat. t.1.p.603.n.6
Vicarii R. Pontificis officium non per omnia exæqua-
tur jurisdictioni Præfati Urbis. ibid.n.8
Vicarius Episcopi ob justam causam suspicionis Episco-
pi reculari potest: ubi de aliis vicariis. t.1.p.653.n.3
D.D. Gonzalez, in *Decretal. Index generalis*.

Vicarius Episcopi an in judicio reculari possit præ-
textu suspicionis Episcopi. t.1.p.761.n.22
Vicarius Præfati Prætorio quare non potest recu-
lari ratione suspicionis Prætoris. ibid.
Vicarii generales Episcoporum ex vi proprii officii
possunt absque speciali commissione instituire præ-
sentes à patronis, & electos confirmare. tom.3.
p.177.n.2
Vicario Episcopi non est data conferendi beneficia
potestas, sicut ad ea instituendi. ibid.
Vicarii generales exercituum Regis Hispaniarum,
quomodo cognoscant de causis matrimonialibus
militum. t.4.p.184.n.3
Vicarius Episcopi non potest Sede vacante simul cum
Inquisitoribus procedere contra Religiosos exem-
ptos in causis fidei. t.5.p.173.n.8
Viccomes olim in Anglia Magistratus, & Justitiæ
dicebantur. t.2.p.140.n.3
Viccomes apud Scriptores posterioris ætatis signifi-
cat Vicarium Comitum. ibid.
Vicedominus non semper significat personam sæcula-
rem, sed aliquando designat præpositum ab Epis-
copo ad causas ecclesiasticas pertractandas. tom.1.
p.970.n.7
Vicedominus in sacris canonibus quis sit, & quod
ejus officium. ibid.n.5
Vicentia urbs Venetiæ à Gallis condita Cathedra Epis-
copali decoratur. t.4.p.224.n.1
Vid me quæ invitat ad aras trahebantur apud Gentiles
non admittebantur. t.1.p.892.n.26
Vidimæ circa aram relucentes trise signum erant
apud Gentiles. t.3.p.579.n.9
Vidimarium voluntas à Gentilibus tentabatur ante
immolationem. t.5.p.140.n.7
Viduanis monasterium Canonicorum Regularium S.
Augustini ubi situm, & à quo fundatum. t.1.p.149.
num.1
S. Victoris monasterium Ordinis D. Benedicti prope
Massiliam à quo constructum. t.1.p.395.n.4
S. Victoris, & S. Joannis de Monte Ecclesia Canoni-
corum Regularium D. Augustini à quo constructa.
t.1.p.781.n.3
Victoria celebris & miraculosa ab Hispanis, Duce Ara-
gonum Rege patet. t.1.p.551.n.4
Victoria insignis à Christianis contra Marcomanos
parta, imbre divinitus è cælo dimissa. t.5.p.147.n.3
Vidua etiam dicitur, quæ maritum habet, sed inuti-
lem. t.1.p.333.n.4
Vidua majori indigent auxilio, majorique miseratione
sunt dignæ, non tamen in omnibus. t.2.p.71. &
seq.n.3. & 7
Vidua Regum dum in monasterium detrudentur, ve-
stæ moniales non sunt. t.3.p.581.n.13
Vidua propriè quænam sit. t.3.p.586.n.1
Vidua aliquando accipitur pro virgine, quæ etsi per
vim, pudicitie florem amittit. ibid.
Vidua quænam fuerint diæ in gradum vidualem
coopatz: & quid in eis ad id desiderabatur. ibid.
& seq.
Viduarum prædicatorum varia munia. ibid. & seq.
Vidua sæculo renunciantes an sint velandæ. tom.3.
p.587.n.3
Viduarum sacrarum præcipuum munus quodnam.
ibid. & seq.n.4
Vidua professionem religiosam emittentes olim pro-
pria manu velum ab altari fumebant. t.4.p.121.n.4
Vidua post annum luctus, vel intra eum nubens, qui-
bus penis subiacitur. t.4.p.216.n.5
Vidua aliquæ referuntur, quibus secundas intrare nup-
tias inhihetur. t.4.p.319.n.10. & 11
Vienneſis civitas Archiepiscopalis Galliarum ad Rhoda-
num posita. t.1.p.336.n.5

Repertorium Generale

Vienna celebris est Metropolis, cujus Præfatus Primatis nomine decoratur. t. 5. p. 42. n. 2

Vigilia alicujus Sancti occurrente in die Dominico, jejunandum est in Sabbato. t. 3. p. 369. n. 3. & p. 372. & seq. n. 10

Vigilia B. Marthæ an sit jejunandum. ibid. n. 2

Vigiliae & Stationes quomodo celebratz fuerint ab antiquis fidelibus. ibid.

Villafranca oppidum est in Anglia prope Engolismum. t. 5. p. 98. n. 2

S. Vincentii Martyris monasterium apud Laudunenses in Gallia à Brunichilde constructum. t. 1. p. 465. n. 1

SS. Vincentii, & Anastasii monasterium, ad Tres Fontes etiam nuncupatur, & à quo constructum: ubi alia de ejus laudibus, & amplitudine. t. 1. p. 753. n. 3

S. Vincentii monasterium Ordinis D. Benedicti, diocesis Laudunensis, à quo fuerit fundatum. tom. 3. p. 500. n. 2

Vinculum matrimonii spiritualis, quatenus dicatur fortius vinculo matrimonii carnalis. tom. 1. p. 348. & seq. num. 16

Vide in verbo *Murimonium*.

Vinculum matrimonii rati fortius, & firmitus est vinculo matrimonii legitimi. t. 3. p. 624. n. 5

Vinculum diversimode repetitur in matrimonio rato, ac in consummato. ibid.

Vindocinense monasterium quando, & à quibus erectum, & quibus privilegiis decoratum. t. 2. p. 55. n. 2

Vinum potentius omni tormento ad eliciendum veritatem. t. 3. p. 44. n. 6

Vinum luxuriosa res in sacris literis asseritur. ibid. & seq.

Vini usus parvus apud antiquos Romanos, prohibitus omnino mulieribus, sacerdotibus antiquæ legis, & virginibus Deo sacratis, & aliis. ibid. & p. 45

Vini medicus usus non est ab Ecclesia prohibitus. t. 3. p. 45. n. 7

Vinum temperanter sumptum ad plura prodest. ibid.

Vinum non consecratum admixtum consecrato non transit in sanguinem Domini: & quid apud Gentiles circa hoc observatum sit. t. 3. p. 770. & seq. n. 3

Violentia probata per testes, res amissæ probantur per juramentum in lite, & super valore ipsarum, præmissa judicis taxatione, & sequuto petentis juramento, sit condemnatio. t. 1. p. 904. n. 2

Vir non potest ingredi religionem uxore reuente, immò nec ipsa consentiente, nisi simul convertatur ad religionem, si juvenis est; aut castitatem in sæculo promittat, si senex. t. 3. p. 620. n. 2

Viri ingressus in religionem adeò nullus est, uxore non consentiente, ut ipse discedere possit, & uxore mortuâ aliud inire conjugium. ibid. & seq.

Vir sordidus & lucripetæ, qui mulierem impudicam duxit eo fine, ut dotem lucretur, an eam acquirat. t. 4. p. 285. n. 12

Virginitatis integritas nullo certo, & scientifico signo dignosci potest. t. 2. p. 332. n. 8

Virginitatis servandæ causâ an liceat sibi mortem inferre. t. 3. p. 511. n. 10

Virginitas corporalis amissa, etiam à Deo restitui non potest. t. 1. p. 539. n. 13

Virginum consecrationes, & minores ordinum gradus dicbus Dominicis, & festivis conferendi sunt. t. 1. p. 407. n. 3

Virgines juxta antiquam Ecclesiæ disciplinam ab Episcopis tantum consecrantur; & sibi à Presbyteris, id tantum ex delegatione Episcopi. t. 1. p. 10. n. 10

Virginum consecratio antiquitus solennioribus diebus fiebat, posterioribus verò sæculis omnibus Dominicis permixta fuit. ibid.

Virgo etiam per vim barbaricam oppressa consecrari non potest. t. 1. p. 539. n. 13

Virginum maxima apud profanos quæ olim fuerit. t. 1. p. 785. n. 2

Virginum sacrarum cura olim penes Episcopos fuit. t. 1. p. 756. n. 9

Virgines oppressæ vi barbarica quare non possint consecrari. t. 1. p. 899. & seq. n. 13

Virgo viripotens etiam mulieris appellatione continetur. t. 2. p. 255. n. 1

Virginum Deo sacrarum attonsis non fuit eadem in omnibus Ecclesiis. t. 3. p. 577. n. 4

Virgines Deo sacræ an cômam deponere debeant. ibid. ad Virgines impuberes velandas parentum, aut tutorum assensus desideratur. t. 3. p. 583. n. 6

Virgines plures olim in domo propria castitatem vocabant. t. 3. p. 638. n. 2

Virgo consecranda Ecclesiæ significat triumphantem. t. 3. p. 629. n. 4

Virgines, quæ in propriis ædibus olim castitatis professionem emittebant, quomodo ab his, quæ in monasteriis profitebantur, differunt. t. 4. p. 121. n. 5

Virodunum civitas est in provincia Treverensi Belgicæ, Cathedrali Sede decorata. t. 2. p. 56. n. 3

Virtus apud Romanos nobilitati prævalebat, est nobilitatem plurimi fecerunt. t. 3. p. 167. n. 4

Virtus omnium hominum dignitate fulgentium potissimum fundamentum. ibid. & seq.

Vim vi repellere quomodo omnia jura permittant. t. 2. p. 251. n. 5

Vis in quo difficitur à metu. t. 1. p. 886. n. 12

Vis alia absoluta, alia conditionalis, & quænam sit. t. 1. p. 897. n. 8

Visitatio in monasteriis tum monachorum, tum monialium, quomodo ab Episcopis peragenda, & quænam secum ad id assumere debeant. t. 1. p. 751. & seq. n. 5

Visitatio diocesium à propriis Prælati, & superioribus, antiquissima consuetudo, & penè Ecclesiæ coetanea est, more ab Hebræis, & Gentilibus sumpto. t. 3. p. 632. n. 5

Visitationis munus quibus Prælati ecclesiasticæ competat. t. 3. p. 634. n. 6

Visitatio pluries in anno ex legitimis causis fieri potest. t. 3. p. 754. n. 3

Visitatores tempore suæ visitationis possunt amovere beneficiarios ob suos excessus. t. 1. p. 128. n. 3

Visitatores parochiarum in Ecclesia Orientali dicuntur periodeutæ & circitores. t. 5. p. 52. n. 3

S. Vitalis Ecclesiæ titulus Presbyteri Cardinalis, Patribus Societati Jesu data. t. 1. p. 285. n. 2

Viterbium in Tuscia à quo muris cinctum, & quando Cathedrali Episcopali decoratum. t. 2. p. 310. n. 1

Vitis verberatio propria militum Romanorum civium poena fuit. t. 2. p. 99. & seq. n. 8

Vitæ corpore à sacerdotio repellebantur, etiam apud Gentiles. t. 1. p. 531. n. 5

Vitium in homine aliud est corporis, aliud animi. ibid. num. 5

Vitium hominis propriè ad corporis defectum, vel passionem refertur. ibid.

Vicia, quæ in animis hominum altas egere radices, non sunt gravioribus remediis eradicanda, immutentibus gravissimis damnis. t. 3. p. 63. n. 2

Olyssipo, vel Olyssipo, unde nomen sortita sit, & in qua provincia sita. t. 4. p. 123. n. 1

Olyssipo jam olim Cathedrali Ecclesiæ decorata, quando in Metropoli erecta fuerit. ibid.

Unctio chrismatis in consecratione Episcopi, & Presbyteri omittitur. t. 1. p. 477. n. 1. & seq.

Unctio in consecratione Episcopali omissa, à quo, & quando supplenda. ibid. n. 4

Unctio in consecratione Episcoporum an ex præcepto divino proveniat. t. 1. p. 478. n. 6

Unctio Apostolorum quando facta. ibid. n. 7

Unctio

Omnium Notabilium. Litera V.

- Unctio spiritualis quid sit. ibid. n. 11
 Unctio Episcoporum, & Presbyterorum in quo differat. t. 1. p. 479. n. 15. 16
 Unctio antiquæ legis quænam, tum in Pontifice, tum in sacerdotibus. ibid. n. 17
 Unctio Regum apud Hebræos duplex; & in quo differant ab unctione Pontificis Maximi. ibid. n. 18
 Unctio Regum, & Imperatorum hodie usitata ab antiquo origini sumptis. ibid.
 Unctio Regum in qua parte, & quo oleo fiat. tom. 1. p. 480. n. 19
 Unctio Regum non continet aliquod sacramentum, nec in ea confertur ordo sacer, aut aliqua spiritualis potestas. ibid. n. 20
 Unctio antiquæ post baptismum in Ecclesia ritus. t. 1. p. 481. n. 21
 Unctio catechumenorum quomodo priscis temporibus fieret. ibid. n. 22. & 23
 Unctio eadem à Græcis, ac à Latinis in consecrationibus Episcoporum, & Presbyterorum est adhibenda. t. 1. p. 484. n. 43. 44. & p. 485. n. 47
 Unctio sacra in consecrationibus Episcoporum, & ordinationibus Presbyterorum jam priscis temporibus apud Latinos usitata, à Græcis admissa non fuit. t. 1. p. 485. n. 45. & 46
 Unctio quænam, & quomodo adhibetur hæreticis post abjuracionem: vide in verbo *Hæreticum*.
Vagaria brevis descriptio, & quinam sint ejus termini, refertur, & consipitatio super regni successione. t. 3. p. 652. n. 2
Vniue Ecclesiæ facta monasterio, quid inde sequatur. t. 3. p. 681. n. 2
 Unio Episcopatum & Ecclesiarum à quibus fieri possit. t. 5. p. 424 & seq. n. 4
 Unio quid & quotuplex sit, & ex quibus causis fieri possit. t. 5. p. 424. n. 3
 Unioni faciendæ quæ solennitates præscriptæ sint. t. 5. p. 425. n. 5
 Uniones Ecclesiarum à nullo sunt, temerè faciendæ. ibid. n. 6
Vniuersitas excommunicari nequit, interdicto autem subijci valet. t. 1. p. 262. n. 10
Volare, & involare idem ac eripere: & aptatur ad eum qui ab uno Episcopatu ad alium se transfert. t. 1. p. 205. n. 3
Voluntas coacta an sufficiat ad validè contrahendum. t. 2. p. 889. & seq. n. 19
 Voluntas quæ mittitur actu negativo non contradicentia patientia dicitur à Jurisconsultis. t. 3. p. 263. n. 9
 Voluntas extremæ hominum perfectissimè adimpleri debent. t. 3. p. 423. n. 7
 Voluntas ultra mortem majus est solatium mortis. ibid.
 Voluntates ultimas defunctorum exequendi jus quibus competat. ibid.
 Volumentum testatoris non adimplere an sit peccatum lethale. t. 3. p. 426. n. 7
 Voluntates testatorum ineptæ impunè ab hæredibus omittuntur. t. 3. p. 435. n. 8
 Voluntas ultima testantis in alterius dispositionem conferri non potest. t. 3. p. 448. n. 3
 Voluntas hominis deambulatoria est usque ad supremum vitæ exitum. t. 3. p. 461. n. 3
 Voluntas in omnibus actibus humanis attenditur. t. 2. p. 489. n. 5
 Voluntas in humanis actibus præcipuum locum obtinet, eorumque est regina. ibid.
 Voluntas delinquendi ad actum externum deducta, ita puniuntur ac si delictum consummatum esset. ibid. n. 6. & p. 490. n. 7
 Voluntas per actum externum explicata in quibus delictis hodie puniatur. t. 2. p. 490. n. 8. & p. 491. n. 11
 Voluntas non minus exprimitur verbis, quàm factis. t. 3. p. 589. n. 9
- Voluntas interpretativa sufficit ad baptismum sufficiens. t. 3. p. 839. n. 8
 Voluntas sceleris sæpe æquali poena puniuntur ac ipsum scelus. t. 4. p. 128. n. 2
Vormatia, seu Guarmatia civitas in Gallia, olim Archiepiscopalis, in qua varia Concilia celebrata fuerunt. t. 3. p. 726. n. 1
Vota suffragantium in electione statim publicari debent; & essentialia sit electioni hæc publicatio. t. 1. p. 323. n. 6
 Votorum collatio in electione quomodo facienda. ibid. n. 7
 Votum metu emissum an sit validum sustinendum. Vide in verbo *Metus*.
 Vota monastici, vel ecclesiastici status emissà à filiis impuberibus possunt irritari à parentibus. t. 3. p. 583. num. 7
 Vota testatorum quænam ad hæredes transcant, & quo vinculo sint adimplenda. t. 3. p. 435. & seq. n. 7
 Votum ex metu emissum, an validum sit, & efficax. t. 3. p. 610. n. 6
 Votum religionis, quod inutile fuit professione nulliter facta, quem effectum habeat. t. 3. p. 627. n. 2
 Votum tempore iracundiæ factum an valeat, remissivè. t. 3. p. 639. n. 2
 Vota polluti redimi, & in aliud commutari, accedente superioris autoritate. t. 3. p. 644. n. 3
 Voti varæ acceptiones referuntur. ibid. & seq. n. 5
 Voti reus, & voti damnatus, quinam dicerentur. t. 3. p. 645. n. 5
 Votorum Deo facta oblatio à Catholicis, Gentilibus, & Judæis. ibid. n. 6
 Votorum observantia in maxima cura fuit apud omnes gentes, à quibus emittabantur. ibid. n. 7
 Votorum commutatio, & redemptio à quibus fieri possit. t. 3. p. 646. n. 8
 Voti commutatio in melius an possit fieri sine superioris autoritate. ibid. n. 10
 ad Votum emittendum quænam deliberatio requiratur. t. 3. p. 648. n. 3
 Votum Trecentis Episcopi in terram sanctam refertur, & an fuerit validum, commutationeque fuerit opus, discutitur. t. 3. p. 658. & seq. n. 5
 ad Votum emittendum an sufficiat solum propositum voluntatis. t. 3. p. 649. n. 3
 Votum quodlibet est propriæ voluntate commutabile in votum religionis. t. 3. p. 650. n. 2
 Votum solenne religionis adeo solenne est, ut omnia alia resolvat. t. 3. p. 651. n. 4
 Votum solenne, & simplex in quo differant. ibid. & seq. n. 5
 Votum non emittere satius est, quàm post illud emissum ab eo resiliere. t. 3. p. 653. n. 1
 Votum regis Hungariæ refertur, & quid in eo casu accesserit. t. 3. p. 654. n. 4
 Votum peregrinationis in Terram sanctam potest esse iusta causa à supremo Pontifice commutari in electionem jejuniæ, & similia opera. t. 3. p. 658. n. 5
 Votum paupertatis inter substantialia vota Religionis omni ævo annumeratum est. t. 3. p. 667. n. 4
 Votum paupertatis an sit impeditivum maioris boni. t. 3. p. 669. n. 6
 Vota castitatis, & paupertatis an olim apud monachos ita solennia fuerint, ut irritarent actum in contrarium factum. ibid. col. 2
 Votum à Ranimiro Hispaniarum Rege D. Jacobo factum occasione conflictus contra Mauros. tom. 3. p. 748. & seq. n. 7
 Votum D. Jacobo factum successores, & habitatores in Regno in perpetuum obligat. t. 3. p. 750. n. 8
 Votum castitatis solenne irritat matrimonium postea contractum; simplex verò impedit contrahendum. t. 4. p. 125. n. 7. & p. 126. n. 10

Repertorium Generale

- Votum aliud simplex, aliud solenne est, & quomodo distinguantur. *ibid.* n.9
- Votum dirimere, vel non dirimere matrimonium unde proveniat. *t.4.p.126.& seq.n.11*
- Vota simplicia Religiosorum Societatis Jesu irritant matrimonium. *ibid.*
- Voti simplicia & solennia differentia quando introducuntur. *t.4.p.127.n.12*
- Voto castitatis adstrictus contrahens matrimonium cum consensu in copulam quoad obligationem contrahit, sed sine consensu ad copulam quoad executionem, an peccet lethaliter. *t.4.p.129.n.13.& 14*
- Voto castitatis adstrictus licet nequit intendere matrimonium contrahere. *ibid.* n.14
- Voti rari populi in judiciis non sunt attendende ad aliquorum damnationem. *t.5.p.127.n.4*
- Vulgantia Ecclesie à quoniam fuerit Archiepiscopi Cathedrali decorata. *t.5.p.120.n.3*
- Vulgantia diocesis in qua provincia sita, & quando ejus Episcopus instituitur. *t.1.p.130.n.1*
- Vulgantia civitas in Silesia quondam Cathedralis effusa sit. *t.5.p.150.n.1*
- Vulnus I', quondam in summum Ecclesie Præfulem fuerit electus. *t.1.p.150.n.1*
- Vulnus civitas Italie in spiritualibus, & temporalibus parit Ecclesie Romanæ. *t.1.p.473.n.1*
- Vulnus civitas Episcopalis Italie est in Piceno Annonario. *t.1.p.188.n.1*
- Vulnus sex Hebræis assignatur pro asylo, & refugio vide in verbo *Asylum*.
- Urbs vetus, vulgò *Orvieto*, quare ita dicta, & ubi sita sit. *t.5.p.169.n.1*
- Urbs vetus Cathedra Episcopali decoratur. *ibid.*
- Vulgantia monasterium Ordinis Cisterciensis quondam fuerit constructum. *t.1.p.412.n.3*
- Vulgantia monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Lemovicensi fundatum. *t.5.p.151.n.1*
- Vulgantia rei litigiosæ an procedat, & in quo proliit possessor. *t.1.p.189.n.6*
- Vulgantia rei litigiosæ an intetrumptur per litem contestationem. *ibid.* & seq.n.8
- Vulgantia rei litigiosæ an procedat quando alienata est ab ipso possessore. *t.1.p.190.n.9*
- Vulgantia an possidet rem ipsam, in qua usufructum habet. *t.4.p.191.n.5.& 6*
- Vulgantia cavere debet, quod utatur fructu rebus immobilibus, salva rerum substantia, & finito usufructu eas restituit, si extenu, aliis ipsarum estimationem. *t.5.p.156.n.6.& p.159.n.11*
- Vulgantia, cui in diem certum proprietatis relicta est, non tenetur prestare cautionem fructuariam. *ibid.* p.158.& seq.
- Vulgantia tenetur tantum cavere de rebus, quas restitutor est, non de his, quas ita tenetur. *t.5.p.159.n.13*
- Vulgantia quomodo dominus sit rerum sibi in usufructum datarum. *t.1.p.155.n.4.& 5*
- Vulgantia etymon & definitio statuitur, & diversæ acceptationes referuntur. *t.5.p.188.n.7*
- Vulgantia malitia de scribitur. *ibid.* n.8
- Vulgantia omni jure prohibita est, & probrum est à natura. *ibid.* & seq.n.9
- Vulgantia civilis jure diversarum gentium improbatæ fuerunt. *t.5.p.121.n.10*
- Vulgantia variz differentia, ratio & modus apud veteres. *ibid.* & seq.
- Vulgantia crimen est mixti fori. *t.5.p.122.n.11*
- Vulgantia apud Judæos fuerit permixta. *ibid.* n.13
- Vulgantia facere pro pia causa non licet. *t.5.p.151.n.3*
- Vulgantia exercitium nec Principe permittere, nec ulli consuetudine licitum reddi potest. *t.5.p.124.n.4*
- Vulgantia imple est contra Deum, iniqua contra proximum, & periculosa in seipsum. *t.5.p.125.n.5*
- Usurarum dominium ab in accipientem transferantur. *ibid.*
- Usurarum restitutio ante omnem judicii declarationem facienda est. *ibid.*
- Usura crimen est jam à primis Ecclesiæ sæculis severissimum poenis vindictum. *ibid.*
- Usura ab hærede usurarii restituenda sunt. *t.5.p.129.n.1*
- Usura etiam per Judæos non possunt exigi à Cheltham. *t.5.p.133.n.1*
- Usura an committatur ab eo, qui anticipata solutio emit merces minori pretio, quam futuro tempore sine valuerit. *t.5.p.138.n.1*
- Usura, vel interest solum principalis foris, an in judicio peti possit. *t.1.p.121.n.7*
- Usuram causa, tam apud judicem ecclesiasticum, quam seculari disceptari valet. *t.1.p.157.n.1*
- Usura defuncti usurarii restitui debet ab ejus hæredibus. *ibid.* n.3
- Usurarii, etiam Judæi, possunt ab Ecclesia compelli, ut relaxent juramenta super usuris à debitoribus præstata. *t.1.p.151.n.4*
- Vide in verbo *Creditor*.
- Usurarius mentalis quare potius teneatur ad restitutionem, quam simoniacus. *t.5.p.116.n.4*
- Usurarii manifesti quoniam debeat. *t.5.p.119.n.1*
- Usurarii manifesti non admittuntur ad communionem Eucharisticam. *ibid.* n.2
- Usurarii manifesti denegatur sepultura ecclesiastica. *ibid.* n.3
- Usurarium oblationes ab Ecclesia non recipiuntur. *ibid.* n.4
- Usurarii manifesti, sive clerici, sive laici, ab Ecclesia communione repelluntur. *t.5.p.119.n.5.& p.121.n.1*
- Usurarii bona, etiam ex ipsa usura empti, non sunt tacite hypothecata pro earum restitutione. *tem.5.p.185.& seq.n.1*
- Usurarius in quibus casibus non teneatur usuras restituere. *t.5.p.124.n.5*
- Usurarii quibus poenis subiacent, tum ex jure Civili, Canonico, & Regio. *t.5.p.128.& seq.n.2*
- Usurarius an privetur jure Electionis testamenti aditu. *t.5.p.129.n.8*
- Usurarius qui usuras aliis persolvit, si eas repetere intendat, non potest audiri, quoniam ipse quas exigit, restituit. *t.5.p.134.n.1*
- Usurarius censendus est, qui à debitore recipit aliquid ultra sortem principalem, etiam si suscipiat in se periculum. *t.5.p.138.n.3.& p.139.n.8*
- Usura, usufructus, & usufructio quid sint, & quomodo usufructio acquiritur. *t.1.p.659.& seq.n.5*
- Usura usufructus constituitur, requiritur rei traditio. *t.4.p.193.n.1*
- Usufructus potest promitti alicui, & hæredes ejus, vel filio. *t.4.p.194.n.8*
- Usufructus mentione facta, aliquando proprietatis significatur, & proprietatis verbo aliquando usufructus tantum continetur. *ibid.* n.9
- Usufructus in dotem, vel donationem propter nuptias datus, finitur morte dantis, nec amplius remanet penes accipientem. *t.4.p.195.n.13*
- Usufructus diffinitio, & divisio traditur. *ibid.* & seq. num.14
- Usufructus morte extinguitur, vel finitur, nisi usufructuarius ejus commoditatem alienaverit. *ibid.* num.15
- Usufructus si ab usufructuario alienetur, an statim revertatur ad proprietarium. *t.4.p.196.n.17*
- Usufructus an effusione amittatur. *ibid.*
- Usufructus quomodo liber alienatus morte alienantis amittitur. *ibid.*
- Usufructus an aliquando morte non finitur, & deus in eo succedit. *t.1.p.154.n.2*
- Usufructus

Omnium Notabilium. Litera V.X.Z.

Ufus fructus rerum fungibilium, & quæ usu non consumuntur, differt in aliquibus. *ibid. & seq. n. 3*
 Ufus fructus an hereditati parenti sequi possit. *t. 3. p. 361. & seq. n. 18*
Ualdemarus filius Canani pro Rege Daniz se gessit ubi aliqua de eius vita. *t. 1. p. 486. n. 1.*
Ualdetrera sylvestris est in Anglia, cum moribus uberrima, hominum bellatorum nutrit. *t. 1. p. 314. n. 1*
Ualdenses Angli infensiles fuerunt, quibus Christianis fidei communicare non poterant. *ibid. n. 1*
Ualumbæ Regis factum memorabile elites sibi factam impositionem habitus monastici. *t. 3. p. 607. n. 5*
Ueremaria, sive *Uormacia*, civitas *Urangionum* est, ubi Pipinus habuit Concilium. *t. 4. p. 143. n. 1*
Uido Archiepiscopus Ravennat. Legatus à latere missus ad bellum sacrum. *t. 1. p. 333. n. 1*
Uido de Pare, Gallus, Abbas Cisterciensis, Cardinalis Præfinitus ab Innocentio III. creator: ubi aliqua alia de ejus laudibus. *t. 3. p. 141. n. 1*
S. Uidilmi monasterium Ordinis D. Benedicti à quo constructum. *t. 1. p. 395. n. 3*
S. Uidoni monasterium Ordinis D. Benedicti in Diocesi Morinensi. *t. 1. p. 319. n. 5*
Uincenti civitas Episcopalis est Angliæ, cujus Episcopus suffraganeus est Archiepiscopi Cantuariensis. *t. 1. p. 81. n. 1*
Uirgildus pretium est, quod pro compositione iudiciali persolvitur pro homicidio, vel alio delicto propinquis, vel hæredibus. *t. 5. p. 306. n. 2*
Uulbera sum alia, in quibus manus plus proficiat, alia in quibus plus medicamenta valent. *t. 5. p. 85. 6. n. 2*
 Uulnus lethale quondam censendum sit. *ibid.*
 Uulnera profus insaniabilia quænam sint. *ibid. & seq.*
 Uulnus, aut mutilatio propter damnum acceptum alteri illata, quomodo compensandum sit, tum in foro exteriori, tum interiori. *t. 5. p. 301. n. 3*
Uulterana, aliis *Uulterensis* civitas Cathedralis ubi sita sit. *t. 1. p. 179. n. 1*
 in *Uulterana* Ecclesia institutio ministrorum tantum Archidiaconum spectat. *ibid. n. 3*
Uxor per proprium paramentum probante se virginem per inspectionem matronarum, statum ejus probationis, licet vit contractum jumento firmaverit. *t. 1. p. 331. n. 5. & p. 333. n. p. 20*
 Uxores desolandi mos unde invaluerit apud antiquos. *t. 3. p. 45. col. 8*
 Uxor apud Romanos quinquageneria major duci non poterat. *t. 3. p. 66. n. 5*
 Uxor purgiva fidem violans adulterii penis afficitur. *ibid. & seq. n. 5*
 Uxor an lucratur fructus rei donatæ propter nuptias, sicut maritus suos facit fructus rerum dotarium. *t. 3. p. 186. n. 4*
 Uxores an præstantur omnibus creditoribus expressam, vel tacitam hypotheecam habentibus in bonis mariti: & quomodo sit praxis circa hoc in Hispania. *t. 3. p. 336. n. 3*
 Uxoribus an competat privilegium filio concessum contra creditores. *ibid.*
 Uxores an propter mariti delictum possint dote privari. *ibid. n. 4*
 Vide in verbo *Mulier*.
 Uxor potest à marito perpetuâ fideiubente dotem repetere constante matrimonio. *tom. 3. pag. 361. & seq. num. 7*

Uxor ex promissione dotis non potest conveniri ultra quàm facere possit. *t. 3. p. 38. n. 1*
 Uxores eorum, qui sacris olim initiabantur ordinibus, an ad professionem religiosam tenerentur. *t. 3. p. 619. & seq. n. 1*
 Uxor quæ falso rumore decepta professionem emittit, an si reverto marito ad seculum regreditur, teneatur commorari iterum ad monasterium redire. *t. 3. p. 634. n. 3*
 Uxor non censens de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quamvis ignoret statum mariti, qui ab hostibus captus fuit, longoque tempore absuit. *t. 4. p. 37. n. 3*
 Uxores apud Indos quare cum viris cremari jussæ in funere. *t. 4. p. 134. n. 5*
 Uxoris adulteræ machinatio à filio defuncti vindicta. *ibid.*
 Uxor tenetur sequi maritum vagabundum, si talis fuit tempore contracti matrimonii. *t. 4. p. 333. n. 3*
 Uxor leprâ percussa, vel alia gravi infirmitate detenta non est à viro separanda. *t. 4. p. 136. n. 2*
 Uxoriam quæ propter casum adversum maritum non mutatur affectum, ex templa proponentur. *t. 4. p. 137. num. 7*
 Uxor non legitime docta, quomodo concubina à Sacerdote Leone dicatur. *t. 4. p. 144. n. 8*
 Uxores in anno luctus secundas inenitentes nuptias, infamiam notabantur jure civili, nisi Princeps eis ad hoc veniam fecisset. *t. 4. p. 313. n. 2*
 Uxores quomodo, & quanto tempore olim lugerent mortem conjugum. *ibid. & seq. n. 1*
 Uxor jure civili attentio iudicio de moribus contra maritum experiri valebat. *t. 5. p. 189. n. 1*
 Uxorati olim ad sacros ordines, & ad culmen dignitatum ecclesiasticarum evehebantur. *t. 3. p. 619. n. 1*
 Uxoratus ex antiquis Ecclesiæ canonibus in viâ uxore sacris non poterat ordinibus initiari. *ibid. n. 2*

X.

Xenia generaliter pro quibuscumque muneribus accipiuntur. *t. 1. p. 153. n. 5*
 Xenia quæ munera fuerint, & à quibus mitti solita. *t. 3. p. 33. n. 13*
 Xenia quænam à iudicibus accipi possint, & quænam respiciant. *ibid.*
Xenodochia, & similia pia loca sunt sub jurisdictione Episcopi, & non debent ad profanos usus converteri. *t. 3. p. 631. n. 1*
Xenodochia quænam dicantur. *ibid.*
Xenodochia quædam sub jurisdictione Episcopi censentur: ubi quod pia opera continent talia loca. *t. 3. p. 683. n. 6*
Xenodochia an semper visitari possint ab Episcopo, & de eorum administratione talio eis reddi debeat. *ibid. n. 8*
 Xerophagia quid sit, & apud quos sit, an sit in usu. *t. 5. p. 140. n. 3*

Z.

Zanera urbs perantiqua in veteri Castella, & unde ita appellata. *t. 1. p. 403. n. 1*
Zenarum usus apud Hebræos ad quid inventus. *t. 3. p. 48. n. 5*
 Zona grævis cinguli est tam apud profanos, quàm sacros Scriptores. *t. 5. p. 160. n. 3*

F I N I S.

